Ношторација плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 51 (1) Год. III
Београд, 1 јануара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ТИТОВ УСТАНАК ПРОТИВУ СРБА

Англоамеричка јавност и даље се бави сукобом између Тита и владе у Каиру. При томе се англоамеричка штампа не устручава да у цео сукоб уплиће краља и његовом ставу пише на један начин, који је изразито непријатељски. То сведочи да се штампа и јавност Енглеске и Америке све више стављају на страну Тита против Краља и Пурићеве владе. То, опет, потврђује да је такав званични став америчке и енглеске владе, јер да он није такав како би се могло објаснити писање енглеског листа „*Опсервер*", листа који ужива велики углед, о Краљу и о његовим шансама на престо? Или, како би „Њус Кроника" могао да констатује, да Краљ, ако се не помири са Титом, мора изгубити престо?

Па, и поред свега овога, став владе у Каиру према Титу остао је врло одлучан и оштар. Последња изјава ове владе изразита је демонастрација и против Енглеза и против Тита. У њој је јасно и недвосмислено речено, да је српски народ у овом досадашњем рату дао много више жртава, него Американци и Енглези и да влада нема намере да српски народ и даље потстрекава на једну борбу, која нема никаквог смисла ни оправдања.

Шта, пак, влада у Каиру мисли о Титу и о бројним његовим изјавама речено је у последњој изјави којом је Тито назван *обичним хохштаплером*. Он то стварно и јесте. Али кад би био само то он не би био опасан. Он је организатор покрета за истребљење Срба, покрета у коме се скупило све оно што је од давнина жедно српске крви. *Титов покрет постаје све изразитије устанак против Срба.*

То изгледа да је познато и влади у Каиру. Зато она не може да прими никакав компромис са Титом. Међутим, на то је принуђава и званично држање Енглеске и Америке и држање њихове штампе. Да би на неки начин изашла из тешког положаја у коме се налази влада у Каиру је ових дана издала војно саопштење о борбама јединица Драже Михајловића на терену. Оно је невероватно конфузно и не зна се заправо шта се хтело њиме постићи: да ли показати Енглезима да се и људи који заступају на терену политику ове владе налазе у акцији; да ли једну обичну срдиту демонстрацију и према Титу и према Енглеској? Конфузност овог саопштења увећава и употреба једне речи коју је немогуће дешифровати. Саопштење гласи: „Краљевска југословенска влада данас саопштава: јединице генерала Михајловића претрпеле су за време од неколико дана на фронту Динара—Велебит врло тешке губитке.

Interdependent карактер борбе југословенске армије под заповедништвом генерала Михајловића и његових партизана произилазили сам по себи са нарочитом јасношом. Над Ливна и Дувна које су партизани изгубили пре десет дана, повлачење Михајловићевих снага у отсеку Динаре довели су обе борбене групе у опасну ситуацију."

Као што се види овде се и при сталице Драже Михајловића називају *партизанима*, а вели се да су се оне борили против партизана код Ливна и Дувна. Посреди је, дакле, нека мистификација, јер се са терена зна, да су се на овом простору борили српски националии четници који од првог дана ли четници против партизана. У тој борби они су показали изванредну снагу и дух.

Спор Тито—Каиро све се више заплиће. На сцену излазе све нови моменти и фактори, али сви они ипак иду у прилог Титу, јер тако хоће Стаљин, а тако жеље и Черчил и Рузвелт. Тито је мињеник ове тројице. Влади у Каиру остала је још једина могућност, да даје оштре изјаве које ће, у згодном моменту, од стране Енглеске бити употребљене против ње. А код српског народа ове ће изјаве бити схваћене као закасњело признање и кајање људи који сада виде да су погрешно радили када су се безрезервно ставили у службу енглеске политике. Из њихових изјава ми можемо само наћи потврду за наш став и за наш рад и доказ да је једино генерал Недић имао право. Они су сви грешили. Својим изјавама то и сами признају.

Њихова судбина у Каиру постаје све неизвеснија. Око њих се све више стежу ланци енглеске безобзирности и цинизма. Они пак личе на људе који су касно увидели да су се нашли у једној немогућој ситуацији. Али, што рекла она народна, „после смрти нема покајања". И њима, изгледа, нема излаза.

ОСОВИНА КАИРО-ЛОНДОН-ТИТО

Да се не налазимо у врло озбиљним приликама једног страшног рата, могли би се од срца смејати комедији, коју нам приређује најновија ратна комбинација Каиро—Лондон—Тито. Интересантон је овај најновији вид рата декларацијама, комуникеима и саопштењима.

У овој ратној игри речи ни помена о некој искрености. Све је срачунато на блеф, све на подвалу. Главни актери су Тито—Идн—Пурић. Позадина целе ствари је у присенку Техеранске конференције, где је све скувано на састанку Стаљин—Черчил—Рузвелт. Сада су пуштени на сцену пијони, да даду последњи чин ове комедије.

Тито грми преко своје Југословенске радио станице противу југословенског Краља и владе, да их ови из Каира називају хохштаплерима а г. Идн даје конфузне изјаве пред Доњим домом у Лондону или светској јавности. Занимљива је ово игра и потсећа на дечију игру, игру мачке и миша.

Наравно да Енглеска преко Идна претставља мачку, док Пурић и Тито претстављају мишеве. Докле ће она трајати и како ће се свршити не зависи ни од једног од њих, већ од немачких алпинских трупа у Босни, Далмацији, Лики и Херцеговини, као и од попа Ђујића и његових четника.

Као објективни посматрачи свију ратних збивања и догађаја констатујемо са по мало задовољства, да од неког времена »југословенска влада« у Каиру заузима мушкији и одлучнији став према својим савезницима, нарочито према Титу и црвеној Москви. Тако је она у првом свом званичном саопштењу по признању Титове владе очитала добру лекцију бољшевицима, а уједно преконосила англосаксонску политику, која је омогућила својим радом појаву Тита и његових банди.

Изгнаничка »југословенска влада« тек сада се сетила Србије и српског народа кад га је већ у црно завила. Па, хвала Богу, боље икад, него никад. Али нас сада интересује разлог таквог преокрета. Одкуд одједном, да се у свом раду инспирише искључиво српским интересима?

Разлог тог преокрета није никаква тајна. Чак је и врло прост: победила је политика коју води генерал Недић од самог почетка. Та политика је, политика само српских интереса. Данас је и изгнаничка »југословенска влада« у Каиру потпуно уверена да је генерал Недић на правом, српском путу и да се друга политика у данашњим околностима не може водити, а нарочито политика туђих интереса. А колико до јуче, југословенска влада је водила српску политику за рачун англосаксонских интереса. На том путу морала се кад-тад угрувати.

Појаву Тита и његових комунистичких банди није објавила та егзилска влада, него генерал Недић у самом почетку и објавио им рат до истраге. Напротив, југословенска емигрантска влада преко својих експонената у земљи, правила је чак и савезе за сарадњу на терену. Ми смо им

(Наставак на 2-гој страни)

Српски интерес

Енглеска се одувек играла судбином других народа. Нарочито ако је реч о малим народима. Ни ми нисмо остали поштеђени те њене жеље за игром са туђом земљом и туђим животима. Само ни са једним народом она се није играла тако злокобно крваво као са нашим.

Погрешно би било тврдити да се Енглеска игра судбином појединих народа на разне начине. Не. Она код своје злокобне игре има само једно правило, без обзира о коме народу је реч, наиме, макиавелистичко правило, по коме циљ оправдава свако средство.

Прво нас је гурнула у непотребан рат. Непотребан за нас, али не за њу. Она је знала зашто нас је гурнула у тај рат, у коме нама није било места, јер му нисмо били дорасли ни национално, ни идеолошки, а још мање технички. О томе се требало водити рачуна. Међутим, тај моменат Енглеска није узела у обзир, јер она је ишла за *својим* циљем а ми смо били *њено* средство.

Ми смо тај рат изгубили; изгубили смо га пре него што је то Енглеској ишло у рачун. Као средство ми смо били показали сувише слабо дејство. И зато нас је после слома хушкала на буну и помагала свакога који је хтео да се бори за њу. Говорила нам је да је то у нашем интересу, док смо ми већ тада знали да је то само у њеном.

Међутим, они који су се борили за њу то нису знали. Они су тек сада, а са њима и многи који су стајали пострани, увидели да је тачно све оно што је влада Народног спаса износила о перфидности Енглеске у току столећа, и о нашем случају понособ.

Краљ Петар II., емигрантска влада и Дража Михајловић, били су слепо оруђе енглеске политике, која је ишла за својим циљем. У моменту када су они јасно увидели да све што раде, раде у интересу Енглеске, и тражили да се престане са том злокобном игром по наш народ, они су изгубили енглеску подршку и „благонаклоност".

Ми ту енглеску „благонаклоност" нисмо изгубили, јер је никада нисмо ни имали. Шта више, ми је нисмо никада ни тражили. Ми смо после нашега слома тражили пут којим ћемо извести српски народ из несреће у коју је био бачен. И ми смо тај пут нашли. Показао нам га је св. Сава, а повео нас њиме генерал Недић. Ми на томе путу идемо напред ка нашем српском циљу. Наш је интерес да на том путу истрајемо и да се не обазиремо ни на чије интересе, па ма колико милозвучни били гласови који нам о њима говоре.

И баш то што смо национално препорођени, кренули тим путем који нас води у нову европску заједницу народа, у којој ћемо добити место према нашем конструктивном раду за време ове стихијске борбе, привукло је опет пажњу Енглеске на нас, јер је морала увидети да смо овога пута били довољно мудри и одважни да подесимо наш рад према нашем интересу.

И зато Енглеска прихвата Јосипа Броза, Ивана Рибара, Мошу Пијаде, Сулејмана Филиповића и још друге, и износи нам како се ти људи досада борили и како је Ми знамо врло добро како су се ти људи досада боирли и како је та борба ишла на штету нашега интереса. Енглеска нас је два пута издала. Прво нас је издала 1941 године када нас је гурнула у рат и заборавила на своје савезничке обавезе, а сада је издала Краља и владу у Каиру, оптужујући их као анационалне реакционаре и говорећи нам да се она преварила у њима и да, заправо наше интересе заступају бандити у шумама.

Ово је велика грешка са стране Енглеске. Српски народ је 1941 године, необавештен, још и могао да поверује ово или оно, али данас, данас српски народ врло добро зна где је његов интерес, и према томе он одлучно одбија тврђење да је његов интерес истоветан са интересом Титових бандита. А да би то доказао, српски народ се у збијеним редовима сврстава око српског барјака који је генерал Недић прихватио и који држи високо.

Данас нико више не може говорити српском народу ко заступа његов интерес. Народ то врло добро зна. И зато ће до последњег даха прихватити борбу коју је генерал Недић објавио сваком непријатељу Србије и српског народа.

С. Н.

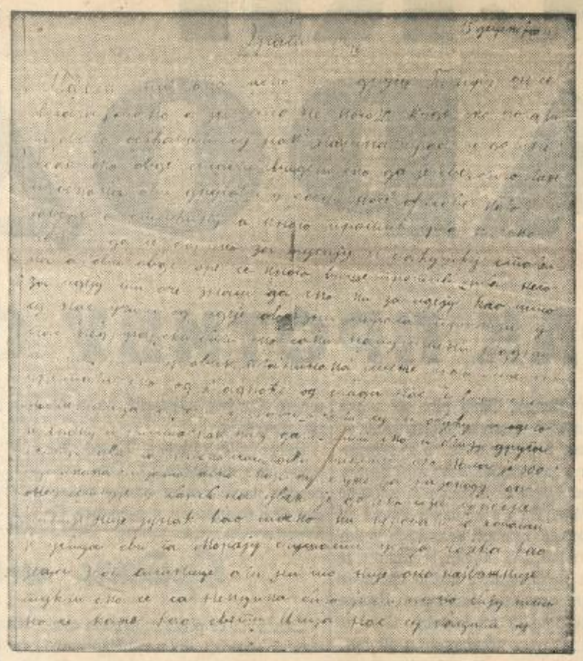
ПАРТИЗАНИ СИСТЕМАТСКИ ИСТРЕБЉУЈУ СРПСКИ ЖИВАЉ

Овај мали број одређених српских синова, који су се заносили комунизмом, мајтали су о томе да у Србији уведу светску интернационалу, да остваре владавину пролетаријата. По принципу апсолутне и безусловне покорности наређењима свога вођства они су се одметнули у шуму и образовали борбене одреде. Уместо општечовечанских права и једнакости, о којима им је проповедано путем комунистичке пропаганде, имали су прилике да се убрзо увере како су то биле само фразе. Од њих се углавном тражило да врше терор и да убијају.

Нису убијани само такозвани носиоци капитализма, то јест богаташи, који су по њиховом схватању угњетавали малог човека, већ су баш у много већој мери убијани мали људи, они који су се и сами борили за парче хлеба, али нису били заведени причама о будућем комунистичком рају. Заведени комунисти морали су да се претворе у звери и да убијају своју недужну браћу Србе, да нападају припаднике немачке оружане силе, ма да су знали да ће због тога опет да страдају многе српске главе.

Десило се најзад нешто што је и за ове заведене и одређене Србе морало да буде страшно, да пробуди у њима онај последњи остатак Српства, да проговори глас њихове крви.

Образована је недавно тзв. југословенска партизанска влада. Ко се нашао на њеном челу? Као што је свима познато: Јосип Броз-Тито и Иван Рибар. По комунистичким принципима не би требало да претставља никакву важност то што ни један ни други нису Срби. Не би требало да значи ништа ни то што су као претставници Срба узети један јеврејин и људи који никад никакву видну улогу у Србији нису играли. Са тим би се они наши одређени српски комунисти можда и сложили.

Кад је најзад немачка оружана сила решила да учини крај хаотичном стању у Босни, Херцеговини и Црној Гори, Титове банде нашле су се у страховито критичној ситуацији. Оне сада, притешњене са свих страна, под снажним притиском немачке војске и српских националних четника, напуштају заузете градове и села и налазе се у опасности да буду потпуно уништене.

У очекивању већ по обичају обећане енглеске помоћи која никако не долази, партизанско вођство у Босни било је приморано да потражи помоћ са свих страна. Тако је и једна формација српијанских партизана, названа Моравском бригадом, добила наређење да се пребаци у Босну, да би притекла у помоћ својим „друговима" у дванаестом часу.

Та бригада, састављена највећим делом од заблуделих и одређених Срба, морала је тамо да дође до горких искустава и да загледа истини у очи. Најзад је и овим Србима било јасно, да је цео тзв. југословенски партизански покрет упућен на првом месту против Срба. За сада му је један од главних задатака да оне преживеле Србе у Босни и Херцеговини до темеља уништи.

На чело одреда ове партизанске бригаде из Србије постављени су одмах по Титовом наређењу хрватски официри. Да би цинизам био потпун њима је дат први задатак да врше злочине искључиво по српским селима. Били су тако приморани да сопственим рукама и сопственим оружјем убијају своју истокрвну браћу. Морали су да пале српска села, да руше српске цркве, да уништавају у овим крајевима сваки траг Српства. Најзад су бачени у борбу против надмоћних немачких снага и српских националних четника, у којој су претрпели страховите губитке.

Преживелима најзад је морало да постане јасно чему воде овакви Титови поступци. Пошто су најпре натерани да сами уништавају преживеле Србе, дошао је ред да и они, као Срби, буду жртвовани у најтежим и безизлазним борбама и ситуацијама. Када су преживели добили наређење да се повуку у западну Босну, где су имали да се растуре по осталим јединицама састављеним махом од Хрвата, муслимана и осталих странаца, они су се најзад побунили. Међутим, изгледа да је та побуна Титу врло добро дошла.

Сходно комунистичким принципима безусловне послушности, остатци Моравске бригаде проглашени су побуњеницима. Чишћење је извршено на уобичајени бољшевички начин. Они су постројени, сваки пети је издвојен и на лицу места стрељан.

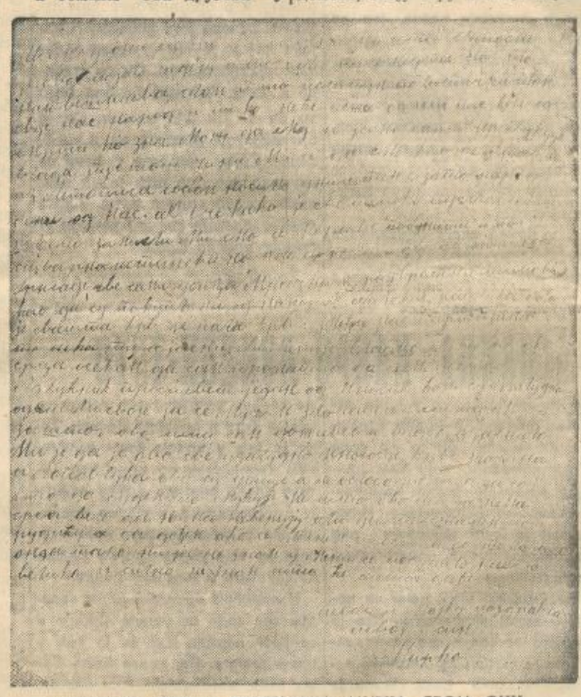
Један од оних из ове бригаде, који је успео да преживи, упутио је 15 овог месеца, по једном свом другу, писмо оцу у Србији, у коме једноставним али језивим речима, у најкраћим потезима, износи све страхоте које је преживео и поступке партизанског вођства, који су у највећој мери уперени против Срба и Српства. Факсимил овог писма објављујемо, а из њега треба нарочито подвући следеће речи, које нам показују прави смисао и циљ југословенске партизанске владе. Овај разочарани партизански борац, који је ипак на крају осетио да је Србин, између осталога каже:

„Када смо овде стигли видели смо да је све било лаж и обмана. Ови другови у Моравској бригади и њеном угушивању овај партизан осврће се такође укратко у своме писму, у коме каже:

„На нас су послали две далматинске бригаде, све сам убица, мрачни и разврати типови као да су окупљени од најгорих обалских радника. Било је свашта. Крв је пала, крв између нас партизана."

„Смућује ме, вели овај партизан на крају — што око Тита нема Срба, вели да њима не верују..."

Међутим, после свега онога што се десило, ниједног Србина, па макар био и заблудео, нема шта више да смућује. Јасно је и очигледно да најљући непријатељ Србије, сада под видом комунизма и ослобођења, хоће до краја да уништи Српство. А до Срба је да ово коначно увиде, да се сви сврстају у један српски национални фронт, да спасавају своју земљу и своје домове, своју веру и своје поро-

ФАКСИМИЛ ПИСМА ПАРТИЗАНА МИРКА СВОМ ОЦУ
(Фото: „Српски народ")

дице, своје животе и своју будућност. Једино на тај начин Српство ће моћи да преброди своје најтеже дане и да се одржи на парчету своје крвљу натопљене земље, верно својим вековним националним традицијама и националним идеалима.

ОСОВИНА КАИРО-ЛОНДОН-ТИТО

(Наставак са 1-ве стране)

одмах за такав рад рекли, да с ђаволом тикве саде и да ће им се те тикве олупати о главу.

Као што се сада види, ми се нисмо преварили, јер им се и те како лупају о главу. Али тада, када смо ми на све то гледали само српским очима и мерили само српским интересима, по наређењу те владе из Лондона смо називани издајницима, петоколонашима и другим најгорим именима.

Сада југословенска влада Пурића мења свој став и много им горку реч каже, док Тита и његове бандите назива хохштаплерима. Сада да, кад је генерал Недић после силних мука и напрезања сврстао цео српски народ у један национални фронт у борби против комуниста и направио бедем од српских груди преко кога никад неће прећи бољшевичка куга, не само у Србију, него и на Балкан. Сложан српски народ, борба на живот и смрт противу Тита и његових комунистичких разбојника, велико име спасиоца српског народа генерала Недића, ето то је морални капитал Србије.

Осовина Каиро—Лондон—Тито не функционише добро, напротив свако од њих удара, ко у клин ко у плочу. Изгледа да се ова заједница налази у стању распадања. У толико боље по српске интересе. Дао Бог да се што пре распадне и да њен пад повуче и распадање неприродне коалиције Лондон—Москва—Вашингтон.

Тамо где су ортаци неискрени, јер су им интереси супротни; тамо где су омогућене преваре и подвале, јер се задњим намерама ушло у ортаклук; тамо где се скупили хетерогени елементи, — тамо не може бити успеха, тамо нема среће и живота. То смо ми овде знали, то они тамо »наши, нису видели.

Југословенска емигрантска »влада« у Каиру, треба све ово да има у виду и нека се не успављује неким мегаломанским успаванкама, да је она још неки бранилац српских интереса и веран чувар монархије и Краља Петра. Те интересе не чува ни она, ни њени бивши савезници из Лондона и Москве. Ако све то буде имала у виду, онда ће и српском народу овде, много лакше бити, јер ће бити мање њених грешака и лутања, а самим тим и много мање несрећа. Разлика је између ње и нас овде, што је она све упропастила а ми овде много сачували и ако ко још може да помогне српском народу, то смо ми, а не они.

Ако овако јасно поставимо ствари на своје место, онда ћемо моћи да спасемо Србију и српски народ и да Српству осигурамо лепшу и бољу будућност.

То је здрав српски патриотизам.

Стари ратник

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 43 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

„СВЕ ШТО ЈЕ РОДОЉУБИВО И ЧЕСТИТО МОРА БИТИ У СРПСКОМ НАЦИОНАЛНОМ ФРОНТУ“

Говор министра В. Јонића у Нишу

Пред огромном масом грађана Ниша и сељака из околине министар просвете Вел. Јонић одржао је значајан говор у коме је рекао следеће:

»Браћо и сестре Нишлије,

»Ми данас, са осталим народима Европе, преживљујемо тешке и критичне тренутке. Ви пратите догађаје из штампе и ви сами доносите суд о њима. И шта видите? Видите Англо-Американце како су читаву Европу закрвили и онда је препустили њеној судбини. Ви се добро сећате како су Англо-Американци гурнули били пољски народ у један рат који му није био потребан. Обећавали су му златна брда, обећавали су му помоћ са свих страна; међутим, та помоћ није долазила ни са које стране. То се поновило са осталим народима Европе, па и са нашим народом. Англо-Американци хоће да упропасте Европу и да је поруше. Није им доста што овај рат не воде својом крвљу већ крвљу других народа, већ хоће читаву Европу да поруше и да њене градове и села претворе у прах и пепео. А знате ли зашто?

Зато, јер је г. Рузвелт имао у својој земљи неких 15 милиона незапослених радника и, да би решио питање њихове незапослености, он је њих прво мобилисао као војнике, а сада руши један град за другим у Европи, да би после рата они имали запослења у порушеној Европи. Зашто ти плутократско-јеврејски газдаши нису решили питање незапослености на неки други човечнији начин? Зашто не спроведу социјалну праведу, па би било посла за тих 15 милиона незапослених у њиховим земљама. Али, они хоће да то питање реше на рачун других народа, а не на рачун својих капиталиста.

Даље браћо, ми видимо данас Енглеску, која је целог века поповала о хришћанству, како читаву Европу препушта бољшевизму, ономе бољшевизму који данас, да би направио лепо лице, бира неког свога патријарха, пошто је претходно тај исти бољшевизам поубијао целокупно свештенство у Русији, и читав Балкан препушта томе безбожничком и рушилачком бољшевизму, који нема за циљ ништа друго, него да пороби све народе и да их ста ви у службу једне идеологије која негира и Бога и све светиње и своди човека на животињу, објављујући да је човек исто што и свака животиња и да он нема никаквих других идеала и стремљења, него што су животињски инстинкти.

И ви данас видите какву судбину спремају српском народу. На челу балканског комунистичко-партизанског покрета налази се Хрват Јосиф Броз, затим Хрват Иван Рибар док Србе треба да претставља, после Милоша Обилића и Карађорђа, Моша Пијаде београдски Јеврејин. Из устава који су они спремили за тај будући Балкан видите да српске земље деле на неких пет-шест покрајина, а то је учињено зато, да би се на тај начин остварио и спровео у дело онај паклени план и она паклена завера која је склопљена против српског народа, а који иду за потпуним уништењем његовим.

Да је ово тачно, погледајте шта раде партизани када уђу у неко српско село. Они убијају прве људе у селу, убијају учитеље, све штенике. То значи да они раде оно исто што су дахије намеравале да учине са српским народом. И сва та недела чине под видом неког тобожњег ослобођења српског народа. Хоће да поубијају све виђене српске домаћине, не би ли остала само луда деца од 7 година, јер би онда могли да раде шта хоће.

Дакле, са једне стране расцепкати српске земље у комаде, да српски народ не буде јединствен, а са друге стране поубијати све оно што је у њему водећи човек, како би се паклена намера уништења српског народа могла да спроведе у дело.

Ви сте читали у новинама да је тај Тито, који је сада постао некакав маршал, слао делегације у Каиро да би кобајаги преговарао са емигрантском владом. Том приликом они доводе у питање и Краљев престо. Али они при том заборављају једно, заборављају да овде, на овоме тлу, још има Срба, још живи српски народ. Они заборављају да је провиђење послало српском народу једног јунака и ратника, генерала Милана Недића (узвици: Живео!), који зове све Србе да се окупе око њега да би осујетили паклену намеру која је скована против српскога народа.

И зато, браћо и сестре, нека се нико не вара! Дошао је тренутак, када у Србији и у српском народу могу постојати свега два фронта. У једном фронту су међународни партизани са несрбима на челу, а други фронт, то је фронт националних Срба, под вођством генерала Милана Недића.

Све што је родољубиво и честито у овој земљи, мора се сврстати као један човек чврсто у тај национални фронт. Све старе размирице и заједнице заборавите и баците сада у страну, јер данас нема времена да се Срби гложе и расправљају. Сви морамо имати на уму само оно наше гесло »Само слога Србина спасава«. Јер, браћо, нису још сва искушења прошла. Ко зна шта још чека српски народ. Да би смо свим тим искушењима одолели, да би смо остали живи, да би српски народ остао жив, све оно што је здраво и национално у њему мора бити сврстано у чврсте редове.

Бољшевизму и партизанима морамо огласити рат до истраге. Или ми њих морамо утаманити, или они нас — треће је немогуће!

Видите, немачки народ пре неколико стотина година био је у сличном положају у коме се данас налази српски народ. Они који су учили школу, знају да је у XVII веку у Немачкој беснео тридесетогодишњи рат. Тридест година су на земљишту Немачке војске разних народа крстариле. Тридесет година су те војске харале и пљачкале немачки народ и можете мислити у каквим се приликама налазио немачки народ за то време, када је пре тридесетогодишњег рата немачки народ бројао 15 милиона становника, а када је после тога рата остало било свега пет милиона Немаца. Од тих пет милиона постала је данас Велика немачка нација. Тај немачки кнез био је Фридрих Вилхелм који је рекао: »Ја морам да још док рат траје извршим консолидацију своје државе«. Он је организовао војску завео ред и мир у градовима и обезбедио на тај начин будућност немачком народу. Ми Срби морамо данас то исто да урадимо.

Браћо моја, сви ми данас морамо бити јунаци. Али јунаштво данашњег времена не састоји се у томе да се одлази у шуму и одатле тражи ослобођење, него је данас јунаштво остати на своме дому, у своме селу и у своме граду и одржавати мир и ред. То је данас највеће јунаштво. Јер сви ми, који смо данас у редовима генерала Недића, не дамо никоме да буде већи националиста или већи јунак од нас.

Браћо, сви ми који смо у влади генерала Милана Недића верујемо у животну снагу српског народа и уверени смо да ће он из овога рата изаћи жив и велик.

Живео српски народ! Живео генерал Недић!“

ГРАЂАНСТВО НИША ОСУЂУЈЕ ИЗРОДЕ У СЛУЖБИ ЦРВЕНЕ МОСКВЕ

После министра Јонића добио је реч Риста Јовановић столар из Ниша који је том приликом у кратком излагању између осталог рекао:

„Драга браћо, од увек је српски народ посно своју државу на својим снажним леђима. Ми данас морамо бити свесни прилика у којима се налазимо свесни потребе да од себе дамо све како би спасли Србију.

Г. министре, поздравите господина претседника Владе и рецте му да смо ми конструктиван елемент, да мисли на нас у свако доба рачунати и да ћемо се борити до крајњих граница.

Ево већ смо три године под окупацијом. Мислили смо и радили смо онако како треба да раде добри људи. Било је нажалост и изрода. Родољубиви грађани Ниша одричу се таквих синова и осуђују их. Ми морамо сачувати оно што се сачувати може, а то ћемо најбоље учинити ако сриу примимо речи г. министра и по њима поступимо.

Браћо, ја вас молим, будимо сложни и као добри Срби помозимо мајци Србији.“

После Ристе Јовановића говорио је Драги Милосављевић, трговац из Ниша који је рекао:

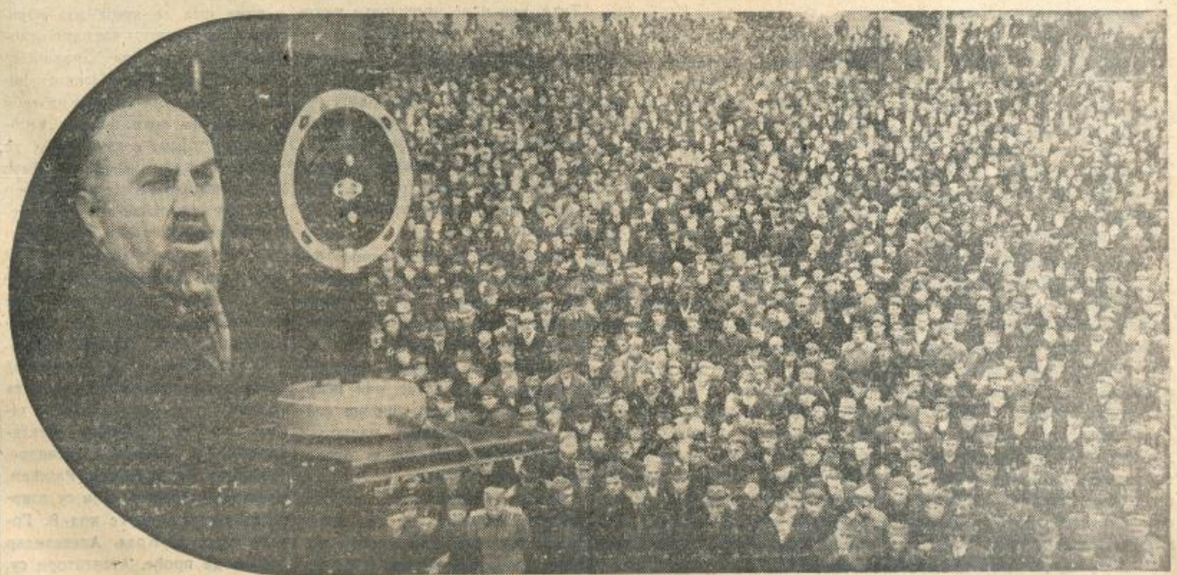
»У име трговаца нишке чаршије имам част да вам кажем неколико речи. Сви ми, цео српски народ налази се данас у тешком положају. Из овог тешког положаја можемо изаћи само ако будемо свесни својих дужности.

Наша нација се борила стотинама година за своју слободу. Сврстајмо у један јединствени фронт, постигли смо у прошлим ратовима велике успехе на којима су нам позавидели многи наши спољни пријатељи па чак и непријатељи. Данас, када се мутним облаци надвише над српским небом потребно је да заборавимо старе завађе, потребно је да будемо сложни и [illegible] сам уверен да ћемо [illegible] нашега народа нација тако и поступити. Угледајмо се на наше славне претке и пођимо њиховим стопама.

Непријатељи српског народа, којих има много и који нам се показују под разним видом спремају нам горка искушења и нову несрећу. Нека се не варају. Ми ћемо на нашем српском путу бити храбри и истрајни, борићемо се догод их сасвим не победимо.

Браћо, ја вас у име националних привредника, који су и досада помагали своју државу молим да сви Срби будемо један једини фронт, да сачекамо крај рата у миру и раду и да свим сретствима помогнемо владу Народног спаса, још више, још искреније него што смо то до данас чинили. Живела Србија!«

Говори министра Јонића и осталих говорника били су често прекидани бурним клицањем спасиоцу српског народа генералу Милану Недићу и његовој влади Народног спаса.

Министар Јонић говори нишком грађанству (Фото: „Српски народ“)

Будућност малих народа и њихов значај у Новој Европи

Историја Европе за последњих сто година, била је у знаку националне државне мисли, која је на нашем континенту спровођена скоро до крајње могуће доследности. Није било готово ниједног народа, који је бројао више од милион припадника, а да није створио своју сопствену државу.

Ово стремљење дало је правац ратничком и политичком развоју догађаја, али је било крунисано успехом. У почетку наше епохе, дошло је до ратова за уједињење два велика народа, Немаца и Италијана. На место ранијих династичких малих држава и поцепаности у Средњој Европи створене су две велике силе, које су дале основицу за уједињење немачког, односно италијанског народа.

Често је указивано на паралелу, да се то догодило готово у исто доба, на једној страни у годиштима између 1886—1871, на другом између 1860—1870. И на Југоистоку у исто раздобље, ослобађајући се турског господарства, стварале су се у више етапа националне државе: Грчка већ 1830, Румунија 1861, Србија од 1868, и Бугарска од 1878. Оба балканска рата ликвидирала су готово цео посед европске Турске, којом је приликом Албанија, као последња, задобила државну самосталност.

Три велике силе, три царства, која су боловала од исте заједничке болести — супернационалног састава, распале су се прошлог светског рата. Као прва је руска царевина доживела своју судбину, затим Аустроугарска монархија, и напослетку султанат Османлија. Народи тих трију царстава створили су сопствене државе.

Показало се да су ове новостворене државе стварне подређивим околностима. Несигурност, ратничка политика, изванредне мере, савези против својих суседа, наоружање у служби неке савезничке политике, са државама далеко удаљеним и за стране интересе, довело је до привредне изолованости. Царински зидови онемогућавали су тржиште сопственим производима, што је довело до даљих ограничења и привредне кризе. То се прво догодило код аграрних народа Југоистока, затим је обухватило цео свет. Тиме је дошло до незапослености, оскудице, осиромашења, до неочекиваног наличја тако жељене независности.

Многобројне мале државе нису биле у стању, да се сопственом снагом одрже. Узрок томе није лежао само код њих, и код суседа било је исто стање. Истина, преговарало се, закључивали споразуми, али се није могло изаћи из овог зачараног лавиринта. Западне силе нису имале никаквог интереса за мале државе, да им помогну, иначе би у тим малим народима изгубили своје сателите и вазале. Осталом такав је био однос и међу великим силама.

У свету су се указале снаге потпуно другог обима, него што је то био случај код европских народа. Те силе — ваневропског порекла — почеле су угрожавати водећи политички и привредни положај Европе. Европа је себи морала наћи излаза. Европа је у садашњем рату створила свој нови свет: мобилисала све своје привредне снаге, упрегла сву своју расположиву, радну снагу, и производе планski расподелила.

Пред опасношћу, да Европа престане постојати, она је онемогућила, да се у политици и привреди води борба свих против свих. Европа ће већ за време рата осигурати своје прво место и даље међу континентима.

Европа ће у будућности морати дати најбољу робу и производе, да би конкурисала другим конкурентима, и да би њихове производе могла да плати. Неће бити довољно, да например швајцарска фабриканта сатова или немачка хемиска индустрија одржи своје продукте на висини, мора се повећати и подићи квалитет поврћа, бутера и уљарица југоисточних аграрних земаља, да би се исти производи тражили у целом свету, као рецимо данас холандски сир и француско вино. С друге стране европска индустрија, мора осигурати одлично тржиште на сопственом континенту.

Тиме ће европски сељак уложити у свој рад више труда, када као награду буде добио индустриске производе, који су му до сада били недокучиви. Сељак неће морати више да ради него до сад, али планski и разумно тиме ће имати удобнији живот, боље ће се одевати, боље становати, бити веселији приликом својих празника, имаће времена да се одмори, и позабави и другим светом.

За повећање производа, за подизање општег животног стандарда, потребно је и образовање, школа и наука, народно просвећивање и народна култура, сва она чуда, која је свет видео у националсоцијалистичкој Немачкој, која се руководила старом народном изреком: „Има ли сељак пара, онда их има пеп свет". Ово повећање културног нивоа не може бити интернационално нити европско: свака права култура везана је за свој народ, само народна држава може над њом да бди. Ништа не би било погрешније, него једну европску државу, један тип државе узети као углед, свака држава мора се онако уредити, како то одговара душевним, духовним, расним и географским условима једног народа.

Зато ће Европа задржати своју шароликост и у државном опсегу. Биће краљевина и република, демократије и ауторитарних држава. Као што на европском Северу, налазимо демократску републику Финску поред краљевине Данске, ауторитативну Норвешку поред Шведске, која ужива спољнополитичку слободу — тако ће се и на Југоистоку Европе стварати слика разноликости.

Европа није за шаблонско уређење, то је идеал Американаца. Европа је за природни развитак држава и народа који у њима живе. **У будућој Европи, суверенитет свих држава претрпеће само једно ограничење, а то је право вођења рата међусобно.** Ратова у Европи не сме више бити: ако се мора ратовати, онда то треба да буде рат свих Европљана, на једном фронту, против ваневропског нападача.

Разноликост народа, културе и вере, даје потстицај сталном такмичењу, такмичењу које ствара челичне снаге, богатства и вредности. Европа је, и поред разбацивања својих снага, до сада одржала свој водећи положај у свету: — благодарећи овом богатству Европа ће и у будућности постојати.

Др. Валтер Шнефус
Берлин

Удружење ваздушних убица

Један случај хтео је да се открије страховита позадина америчких терористичких напада на цивилно становништво, који изазивају толике невине жртве међу нејаком децом, незаштићеним женама и немоћним старцима.

Сви ти досадашњи терористички напади на немачке и остале градове показали су јасно, да њихов циљ нису никакви војнички објекти, већ рушење приватних зграда и убијање цивилног становништва у маси. Да би се авијатичарима издао такав задатак потребна је велика доза цинизма, али је исто тако потребна бездушност оних који та наређења извршују. Због тога је америчко ваздушно вођство заиста морало да изврши пажљив избор приликом регрутације терористичких авијатичара. У томе је, изгледа, одлично успело.

Од посада оборених авиона над Немачком изашао је жив један човек цинична осмеха, крволочна израза. Био је то један преживели амерички авијатичар. Са највећим изненађењем немачке власти могле су очигледно констатовати један заиста гангстерски напис исписан крупним словима на леђима његовог авијатичарског комбинезона. »Удружење убица« — значно је тај напис на енглеском језику.

Очигледно је да се од оваквих људи не може очекивати никаква човечност. Не само што они са највећим задовољством извршавају наређења својих претпостављених, већ управо са бездушношћу и садизмом пуштају своје бомбе на голоруко становништво, без и трунке гриже савести због беспримерних злочина које на тај начин врше.

Утврђена чињенице говоре најречитије. Америчко подземље, које је већ одавно својим злочинима и свирепостима показивало свету наличја Америке, са свима најгорим људским инстинктима, сад је јавно дошло до изражаја кроз америчку авијацију.

Америка је оваквим поступцима себе избрисала из редова културних народа, показала се у правој боји, а историја ће несумњиво ударити свој најцрњи жиг на овакве методе вођења рата, којима пада као жртва цивилно невиначко становништво, претварају се у прах и пепео читави блокови градова који служе искључиво за становање цивилног становништва и бесцљно се просипа невина крв, ма да већ мора и Енглезима и Американцима бити јасно да се терористичким нападима из ваздуха Немачки народ неће сломити и да на тај начин ни у ком случају неће доћи до победе. Победа на крају има-ће да се реши на бојноме пољу у борби са моћном немачком војском, која одлучно чека дан дефинитивног обрачуна.

НЕПОЗНАТИ ПОДАЦИ ИЗ „БИОГРАФИЈЕ" ЈОСИПА БРОЗА

„Маршал" Тито стајао је пре десет година у тесној вези са атентаторима на Краља Александра

Народно-ослободилачки покрет „маршала" Тита и његових доглазника, Ивана Рибара и Сулејмана Филиповића, који има за циљ да „ослобађа" народе бивше Југославије од окупатора и „четничких реакционара" Драже Михајловића, није новијег датума, те, према томе, корен тога покрета не треба тражити само у оквиру догађаја који су се одиграли за последње две три године.

Ако дубље загледамо у порекло и историјат овог народно-ослободилачког, боље рећи, антисрпског покрета, видећемо јасно целу његову позадину и инсценацију и, што је најглавније, сазнаћемо ко су његови прави актери, чије су они народности и шта их уствари руководи у њиховој „родољубивој" акцији.

Несумњиво је — судећи по прошлости Јосипа Броза, у партизанској акцији „нареченог" Тита, као и по прошлости његових главних помагача који су већ годинама стајали с њиме у дослуху — да је главни духовни агенс целе Титове акције поникао у старој, атавистичкој мржњи Тита и његових следбеника према српском народу, према свему оном што је српско и на српским основама изграђено.

Када наша српска јавност буде сазнала само за неке податке из криминалних анала бивше југословенске полиције који се односе на „родољубиви" рад Јосипа Броза и његових „бивших" помагача, пред њене очи искрснуће права, неретуширана слика овог большевичког „маршала" у Хрватској, некадашњег бравара из села Клашља у Загорју.

Наша јавност треба да зна, између осталог, да је Јосип Броз, још пре пуних десет година, фебруара месеца 1933 године, у друштву Петра Пасарића, железничког чиновника из Загреба, и Мије Јандраша, земљорадника из села Горњи Чеки, срез Загребачки, извршио један дрзак, разбојнички напад на жандармеријску патролу у селу Кајзерици код Загреба.

Затим, да је исти Јосип Броз, сада „маршал" Тито, исте године кривично одговарао за фалсификат новца, када је, захваљујући својој урођеној вештини у овој врсти посла, успео да фалсификује око 733 примерка југословенских новчаница од 50 динара. Овај фалсификовани новац приликом претреса пронађен је код његовог тада првог доглавника Мије Јандраша, који је на саслушању изјавио да му је овај новац дао Јосип Броз.

Треба поменути још један податак из „биографије" Јосипа Броза — Тита, који ће несумњиво највише заинтересовати нашу родољубиву јавност, нарочито ону која још није начисто с тиме шта се крије иза паравана такозваног народно-ослободилачког покрета „маршала" Јосипа Броза. Наша јавност лако ће моћи тада да објасни себи и једну, на први поглед, необјашњиву ствар: наиме, откуд то да се у штабу „маршала" Тита данас налази и дојучерашњи хрватски пуковник-дезертер Сулејо Филиповић као и многи други који су до недавно били на челу свих „родољубивих" акција у Босни, нарочито оних које су вршене у домену где је живео српски православни живаљ.

Родољубиви Срби треба да знају да је, пре неких десетак година, Јосип Броз стајао у тесној вези са тадашњим атентаторима на Краља Александра, Хрватима Поспишилом, Рајићем, Краљем и Орепом, који су извршили рушење пруге код В. Горице куда је Краљ Александар требао да прође. Атентатори су, после неуспелог атентата, ухапшени, сви осим Орепа.

„НА ТИТОВОЈ ЦРВЕНОЈ ЗАСТАВИ ПИШЕ: СМРТ И ИСТРЕБЉЕЊЕ СРПСТВА"

Говор министра народне привреде Др Милорада Недељковића

На великом народном збору у Ваљеву министар народне привреде др. Милорад Недељковић одржао је велики говор у коме је рекао између осталог:

„Много пута смо се за ове две и по године састајали да се братски и пријатељски поразговарамо о општим приликама и невољама у које је запао српски народ. Али никад није потреба за оваквим опште-народним састанцима била већа, него данас, када српски народ поново стоји на једној судбоносној прекретници, и када има још једном да својом главом одлучи којим ће путем поћи: у смрт или у живот!

Пре три године одлучивало се такође о судбини српског народа. Али тада српски народ није био довољно обавештен, и није имао могућности да сам слободно одлучује о својој судбини, па му његови лажни пријатељи и лажне вође наметнуше одлуку да је БОЉЕ РАТ НЕГО ПАКТ.

Ти лажни пријатељи српског народа били су ЕНГЛЕЗИ, а лажне народне вође били су разни плаћеници Енглеске.

Требало је тада што више туђих народа уплести у борбу против Немачке, за спас плутократске Енглеске империје.

Узалуд су најбољи синови српског народа доказивали да нам од Немачке не прети никаква опасност, и да ми нисмо дорасли да се, усамљени, хватамо са Немачком у коштац, нашем народу су туђински агенти завртели памет, и увукли га у рат, уверавајући га, да ће нас Енглеска обилно помагати у рату, и да нам гарантује наш опстанак и нашу будућност.

Енглеска помоћ показала се и у нашем случају, као и према: Чесима, Пољацима, Французима и многим другим народима, као проста лаж и превара, и ми смо изгубили на пречац рат. Да се макар после српски народ смирио, и, пошавши за генералом Недићем, потражио себи спасење из ове катастрофе лојалним измирењем са победником, ми смо могли да у мирном раду и чувању својих српских глава проживимо овај рат, и да из њега изађемо са најмањим националним губицима.

Међутим, Енглеској је требала и даље крв нашег народа, и она га је и даље непрекидно подбадала на неравну борбу са моћним победиоцем.

Настале су четничке борбе, појавиле су се и комунистичке побуне, дошло је до братоубилачких борби. Србија је огрезла у крви и пожару. Српски народ је у црно завијен, крвно ослабљен и материјално оштећен као никада до сада. Зашто? Само верујући обећањима Енглеске, да она бди над нашом будућношћу. И српски народ је то поверовао, на највећу своју несрећу.

Али ево сада, када је Енглеска дошла у нову кризу, када се њена светска експлоататорска и угњетачка империја распада као живи леш, она склапа нове споразуме са бољшевицима, и уступа и нас, као и скоро целу Европу, под власт комунистичког дивљаштва. Москва именује свог „Маршала" за главног заповедника будуће „Југославије", а овај брже боље збацује Краља Петра и његову „владу" као отпатке старих „реакционарних" режима, диктира им нов совјетски „устав" и именује врховни законодавни одбор.

А у његовој „влади" седе један београдски и један загребачки јеврејин, један хрватски муслиман, пуковник-дезертер и неколико пропалица из свих крајева бивше Југославије. Ето, тим људима, са злогласним хрватским крволоком Јосипом Брозом на челу, предаје данас Енглеска цео српски народ на милост и немилост.

Енглеска дакле нестаје сад са српског политичког обзорја, и српски народ има да се најзад пробуди из једног злог опојног сна, и да види како га је Енглеска лажима и обманама потезала да се за њу бори и да за њене, а не да за своје интересе гине.

И кад више ништа не може да добије од српског народа, сем да га прода бољшевицима за мало још њихове помоћи у дављеничкој борби за свој опстанак, Енглеска цинично-издајнички напушта и Дражу Михајловића, и Краља, српски народ, и све предаје на милост и немилост крволочноме Стаљину и његовом месији Јосифу Брозу-Титу.

— Енглеска нестаје са српског политичког обзорја, али се на њему појављује бољшевички терориста Тито, који сад позива, — о да грозне ироније! — све Србе под његов црвени барјак, да се боре за обнову Југославије — федеративне републике. Чујте добро: позива Србе да се боре за успостављање федеративне републике Југославије, у којој би српски народ био раскомадан у шест покрајина и у којој би господарили највећи душмани српског народа! У Брозовој влади нема Срба, у његовој војсци су огромном већином Несрби, зликовци и разбојници са свих страна света. Они већ три године кољу Србе и по Србији и по свима крајевима бивше Југославије. А сада зову нас Србе да ступамо у њихове редове и да им помогнемо да дођу на власт и да загосподаре над нама. А шта нас тада чека? Знате већ добро: смрт и истребљење Србства, уништење његове будућности!

Енглези су нас бар лагали и обмањивали, док смо им требали да ће нам обновити Југославију, са краљем на челу и народном владом.

Тито је развио црвени крвави барјак на коме пише уништење српског народа и зове у своје редове своје присталице Србе којима би била милија победа међународног зликовачког олоша од опстанка свог српског народа.

Ми смо имали много мука док смо се ослободили енглеске хипнозе. Верујемо, да нико од нас Срба неће потпасти под бољшевичку хипнозу, па поћи против свог рођеног народа, своје отаџбине, мајке Србије и наше српске будућности.

— Срби, јунаци Ваљевске нахије, ја вас позивам да се овде

Министар Недељковић држи говор на великом народном збору у Ваљеву

закунемо да ћемо радити за Србство, за српску веру, српску породицу, заједно, сви у један фронт под заставу уједињења и спасења српског народа, коју је тако храбро подигао наш претседник владе генерал Милан Недић, и да ћемо све своје снаге ставити у службу против непријатеља српског народа, против безбожништва, непријатеља нашег дома и породице, против терористе Јосипа Броза-Тита.

Живела Србија!

Живео генерал Недић!

ТРИ НАЈЕЗДЕ

Оно што одликује наш народ, што чини његову специфичност те га на тај начин издваја од осталих народа и држи вековима чврстог и живог на месту на коме би се ретко који народ могао одржати, јесте његов духовни живот, његово вечно веровање у Бога и његову правду, која га држи у сталном оптимизму и вери у боље дане.

Са том вером и у тој вери, он је изградио своју народну филозофију, која је идеалистичка и оптимистичка. Све што је дао култури човечанства прожето је том филозофијом: наша народна песма, еп коме се диви Европа кроз своје највеће духове Гетеа, Грима, Ламартина и Ига, као и неимарство и сликарство, кроз које је српски дух успео да се уздигне на највеће висине ка Богу живоме, коме их је и посветио. Све то одише једним духом и почива на истим филозофским основама: дух изнад материје и вера у добро и његову победу.

Ето тај дух народни, тај кристални србизам, та спиритуална оптимистичка филозофија је изградила најлепше облике друштвеног домаћинског и задружног система код Срба са начелом: ради и живи, али дај и помози и другоме да живи. Та филозофија је вековима одржавала српски народ здрав и сигуран на своме тлу, постојан као гранит камен, и није допуштала пенетрацију туђег духа и туђих погледа на свет и душу народну.

Напротив три инвазије туђег духа, које су покушале да сломију наш народни дух, нашле су на огорчен народни отпор и скрхале се у неповрат.

Три народна устанка ради истраге туђинског духа дала су на знање да српски дух остаје свој и на својој линији и да га ништа туђе, ништа интернационално, не може поколебати, а још мање победити.

Први пут, за време Стевана Немање, српски дух је имао прилике да се опроба у борби против прве најезде туђег духа и туђинских погледа на свет.

Богумили, или бабунска јерес, која је одбацила основна гледишта и вероваља српског народа, били су тада навалили на српство и Србију. Били су продрли у све редове и све слојеве друштва, од колибе овчара на Шари и Мирочу, до Лавре Студеничке и дворова Немање, сина Завидина, у Расу, престоници Србије. И баш то, што је та анархична, туђа духу народном, религија, поткопала све слојеве друштва а нарочито највиши слој богатих и моћних, држава се почела клатити и клонити паду. Али дух србизма, удахнут Немањи кроз његове сељачке претке, снажно се уздигао и узвикнуо:

Стој, ни корака даље!

Најезда друге погибељи, то је најезда Османлија, која је држала српску државу и Србе пет стотина година у најцрњем ропству, али ни једнога момента није успела да освоји, убије или поколеба дух србизма у њему.

То је ишло тако док се после свих мука и страдања опет није подигао дух србизма у телу владике Данила, који на сабору народних сељачких старешина на Цетињу, не одлучи да објави рат изродима:

„Удри за крст, за образ јуначки
Ко год паше свијетло оружје. . . ."

Опет као и приликом првог сукоба српског духа са духом туђинства, полетеле су главе „поганих изрода" по пољима и кршевима земље Србинове; опет је крв издајника опрала поља српска и дух српски очеличила за епске подвиге Карађорђа и Милоша.

Наступа трећа, најкрвавија и најпогибељнија најезда: комунистичке интернационале. За разлику од прве две, ова нема намере да освоји само дух него да уништи и дух и народ српски. И док су прве две погибељи бар донекле носили људи наше земље и припадници нашег народа, иако најгори, ову носе искључиво туђинци, познати непријатељи Срба као народа.

Историја се понавља...

У најезди комунистичке интернационале опет туђу веру и туђе погледе на свет није примио честити српски сељак, него напротив, примише је — како рече народни песник — „плахи и лакоми" — и како то забележи народни летописац, примише је они који су цеђећи народ стекли блага и имања; примише је неколибе овчара него салони богаташа. Несрећници којима ништа није свето, који немају ништа заједничког са нашим народом и његовим духом, пођоше са Титом Хрватом, Сулејманом Муслиманом и Мошом јеврејином. Нека им је на част то друштво, они су га достојни...

Али против ове суманитости, против интернационале коју воде они којима је циљ да униште Србство и Србију, диже се данас цео српски народ као један човек. Сврстани под заставу генерала Недића, запојени духом Путника, Мишића, Бојовића и Степановића, славних војвода из славних дана, сатрће Срби лажнога маршала, поскидаће главе изродима и издајницима српског духа и народа и сатрће у корену њихову материјалистичку веру и филозофију која се дигла против традиционалне идеалистичко оптимистичке српске филозофије. Српска вера, српско поштење и воља за животом победиће смрт, коју нам припремају непријатељи с оне стране Дрине.

Војин М. Дрвенчија

УЛОГА СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ У ОБНОВИ СРБИЈЕ

После капитулације и окупације Србије живот је убрзо, већ концем априла и почетком маја отпочео да тече скоро нормално. Управне послове обављала је Комесарска управа на челу са бившим министром Миланом Аћимовићем. За унутрашње одржавање реда васпостављена је 6 маја жандармерија, а за команданта постављен жандармерискн бригадни генерал Милутин Стефановић. Како је жандармерија на основу услова капитулације била изузета од заробљавања, већ до конца маја распоређено је на дужност око 3.000 жандарма.

Исте године 21 јуна команду над српским оружаним одредима примио је помоћник Комесара за унутрашње послове Таиасије Динић, а 24 истог месеца постављен је за команданта жандармерије пуковник Јован Тришић. Жандармерија је била подељена на 3 жандармериска одреда: Дунавски, Моравски и Дрински.

Поред овога постојала је као посебна организација Стража Управе града Београда, као помоћ финансиским органима на границама Србије.

ТЕШКА УЛОГА ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ

У првим данима после капитулације у Србији је владао углавном ред и мир. Међутим, почетком рата између Немачке и Совјетског Савеза настали су тешки дани за Српску државну стражу, јер је морала да се упусти у борбу са одметницима и бунтовницима, махом комунистима, који су хтели да у земљи изазову хаос и страховито крвопролиће. Уложивши све своје снаге Српска државна стража упустила се у ту борбу да би спасла земљу и српски народ од потпуног уништења.

Била је заиста велика срећа што је у том тренутку образовање прве српске Владе народног спаса поверено осведоченом родољубу и великом Србину генералу Милану Недићу. Он је одмах предузео реорганизацију жандармерије и 10 септембра постављен је за њеног команданта дивизиски генерал Стеван Радовановић. Истовремено, да би се могло одолети бунтовним елементима који су подривали безбедност и опстанак земље, формирани су, поред жандармерије, српски оружани одреди, четнички одреди и добровољачки одреди. До краја октобра већ је било формирано 30 оружаних одреда, 20 четничких и 12 добровољачких одреда.

Српске оружане одреде формирали су активни официри и подофициpи, четничке одреде стари и нови четници и делимично активни официри.

Услови за борбу српских оружаних одреда били су врло тешки.

ОБРАЗОВАЊЕ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ

Почетком прошле године, у јануару месецу, извршено је преформирање жандармерије и Српских оружаних одреда у Српску државну полицију. Али већ 15 фебруара наређено је формирање Српске народне гарде, опет под командом дивизиског генерала Стевана Радовановића. Назив Српске народне гарде промењен је 28 фебруара у Српску државну стражу, која и до данас као таква делствује.

Ма да под најтежим околностима, сви српски оружани одреди дали су у току јесени 1941 и зиме 1941—1942 године максимум својих напора и жртава да поврате ред и мир у Србнју. Пало је много младих и храбрих националних бораца: официра, подофицира, стражара, четника и добровољаца, као и велики број невиног српског живља, који је упоредо са оружаним формацијама чистио своју земљу од бунтовничких и бандитских банди.

Од свога образовања па све до данас Српска државна стража дејствује као најбројнија војничка организација у Србији и као орган јавне безбедности. До 7 јуна прошле године она је била под командом дивизиског генерала Стевана Радовановића, а затим под командом пуковника Боривоја Јонића, који је доцније произведен у чин генерала.

ПОД КОМАНДОМ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

До 25 августа прошле године Српска државна стража налазила се у непосредном саставу Министарства унутрашњих послова, а затим, до 5 новембра ове године, под командом шефа Српске државне безбедности, министра Драг. Јовановића.

Од 5 новембра ове године Српска државна стража опет предата у састав Министарства унутрашњих послова, а тај ресор преузима лично претседник Владе генерал Милан Недић, као врховни командант свих оружаних снага у Србији.

Српска државна стража борила се, а и данас се још увек бори са многим тешкоћама, условљеним стицајем многих околности у вези са општом ситуацијом у свету, а нарочито на југоистоку Европе. Па ипак, сваки стражар Српске државне страже може са поносом да се осврне уназад, јер ће сагледати резултате свог пожртвованог рада, а то су: да су обнови и база комунистичке акције избачени са територије Србије; да је српски народ преболео тешку кризу и да је са болесничке постеље устао јачи него што је раније био; да је српски народ и данас доказао колико је везан за своју Отаџбину, за своју православну веру, за своју националност, породицу и своје огњиште; да је у двванаестом часу опет уједнио све националне снаге на једном истом српском националном послу.

Огроман је то био напор, али сјајни су његови резултати. Да би се то постигло била је потребна снага, родољубље, пожртвовање до самоодрицања и заједнички сложан рад.

У тешкој борби коју су ови одреди морали да воде, многе жртве су пале. У периоду од септембра 1941 до 28 фебруара прошле године српски оружани одреди имали су 623 мртва и 600 рањених, четнички одреди 682 мртва и 395 рањених, а у периоду од 28 фебруара прошле године до данас Српска државна стража имала је 272 мртва и 151 рањених. Од тог укупног броја мртвих и рањених отпада 10% на официре, односно на четнички старешински кадар. Губици српских добровољаца и четничких одреда у периоду од 28 фебруара до данас нису још познати.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ОРУЖАНИХ СНАГА

Када је у лето прошле године борба са великим комунистичким бандама углавном завршена, спроведено је у јесен разоружање четничких одреда. Организација добровољачких одреда постављена је истовремено на нову основу и предузета је њихова реорганизација у погледу васпитања и школовања, те су после тога добијали специјалне задатке.

У целом том периоду на српског стражара пала је служба јавне безбедности у земљи: и гоњење комунистичких банди, и извршна служба, и подржавање управних и самоуправних власти у земљи. За извршење тог задатка Српска државна стража била је подељена по пољским, раније жандармериским станицама. Било је пољских станица са свега 5 до 7 стражара, било је станица далеко и од пруге и од друма и од ма ког већег насеља на десетине километара.

Па ипак, ма да у забаченим крајевима, опкољени са свих страна шумама и планинама у којима су се крстале комунистичке и друге илегалне банде, одреди српских стражара били су вечито на дужности, на straжи, на опрези. Баш на таквим станицама они су починили чуда од јунаштва и храбрости, јер су се понекад упуштали у борбе на живот и смрт са вишеструко јачим комунистичким бандама. Ту су ти српски стражари положили испит својим држањем, опхођењем и пожртвовањем народа. Стражар се упуштао у борбу без роптања, свестан да се бори за нов живот свога народа, и ако је то врло често било условљено његовом смрћу.

Захваљујући овим жртвама Србија данас може да диже главу, поноси и свесна да је превладила најтежу кризу своје историје, да је помоћу својих храбрих синова спасла саму себе и обезбедила себи достојно место у новој породици европских народа.

Д. Ст.

ПРИЗНАЊЕ УПРАВИ ГРАДА БЕОГРАДА И БЕОГРАДСКОЈ ОПШТИНИ

У тренутку кад се Србија нашла у најтежем положају, кад је изгледало да је све изгубљено, две установе биле су прве које су уложиле сав свој напор да би се одржао потребан ред и мир и да би нови живот Београда и Србије могао да се упути својим правилним током. То су биле Управа града Београда и Београдска општина. Како вођство, тако и сви службеници ових установа од највиших до најскромнијих, уложили су свој несебичан труд, своје највеће напоре да би обезбедили својим суграђанима личну и имовну безбедност, да би им омогућили повратак у нормалан ток живота, да би земљи сачували мир и ред као први и битни предуслов одржања народа.

Од тог времена па надаље, под вођством министра Драг. Јовановића, захваљујући његовим организаторским способностима, његовом искуству, као и његовом специјалном смислу, ове две установе не само што су у потпуности извршиле свој задатак, већ су до самоодрицања улагале све напоре и дале максимум од себе за препород и напредак нашег престоног града и наше земље.

По речима претседника Владе народног спаса генерала Милана Недића, Управа града Београда са свима својим стражарима и агентима, чиновницима и официрима, постала је узор несебичне и пожртвоване службе своме народу. У борби против комунистичко-терористичких покушаја дала је, уз драгоцене жртве у животима својих најбољих службеника, резултате који су омогућили да се комунистички покушаји, стварање илегалних и подземних организација у Београду у зачетку угуше и кривци приведу заслуженој казни.

Београд и београђани, благодарећи даноноћним напорима и пожртвовању под најтежим условима органа Управе града Београда, имају пуну личну и имовну безбедност, а Српство и Србија оправдано најбоље наде за будућност. Београд је био и остао жижа народног, духовног и културног живота српског народа.

Наша престоничка општина у најтежим временима које је преживљавао наш народ и горди Светосавски град Београд, целокупним својим деловањем у националном, комуналном, социјалном, духовном и културном правцу, допринела је, да многобројне тешкоће, које собом доноси рат, буду на време уклоњене и многе невоље ублажене. Да је све то могло бити учињено и поред најтежих услова под којима се морало радити, заслуга је вредних и честитих општинских радника и чиновника, директора и њиховог вођства.

Побуђен овим чињеницама, претседник Владе генерал Милан Недић издао је две наредбе, у којима је овај и овакав рад јавно истакао, одавши му своје пуно признање.

РЕЗУЛТАТ КЊИЖЕВНОГ КОНКУРСА СРБОЗАРА

ПО ТЕМИ

„ИДЕЈНА САДРЖИНА СТАРЕ СРПСКЕ ЗАДРУЖНОСТИ"

Чланови жирија Србозара за оцену поднетих радова по књижевном конкурсу Србозара о теми „Идејна садржина старе српске задружности" прегледали су и оценили поднете радове и донели одлуку:

1) да се раду под шифром „1925" додели друга награда у износу од 30.000 дин. (тридесет хиљада динара);

2) да се раду под шифром „Задружна држава бр. 3" додели трећа награда у износу од 20.000 дин. (двадесет хиљада динара) и

3) да се преостали поднети радови врате подносиоцима, јер им није додељена награда нити је откуп понуђен.

Према томе прва награда у износу од 50.000 динара није додељена нити једном раду. На грађена дела претстављају један ванредно драгоцен покушај да се научно и знаочки истраже извори прастарог српског социјалног уређења породичне задружности и да се културнше огромна снага моралне дисциплине која је кроз векове одржавала најсавршенији социјални систем заједнице живота и рада и старе српске задружности.

Умољавају се награђена лица да, са потврдама о преданим радовима под означеном шифром, дођу у року од осам дана у Пословницу научног института за радно право. Немањина 28 четврти спрат, да подигну додељене награде, а исто тако умољавају се подносиоци ненаграђених и не откупљених дела да у истом року своја дела преузму.

Из Научног института за радно право у згради Старешинства Српске заједнице рада, Немањина ул. 28.

МОНОПОЛ ДУВАНА У РУМУНИЈИ

У оквиру румунских државних прихода играју видну улогу приходи државног монопола. У 1942 години износила је чиста добит државних монопола око 10 милијарди леја, а за буџет 1943/44 предвиђена је чиста добит у износу од око 15 милијарди леја. Највећи део тих прихода даје државни монопол дувана.

Потрошња дувана била је у Румунији увек велика. Рат је, међутим, донео повећање те потрошње не само с обзиром на потребе фронта, већ и у вези са повећањем потрошње у цивилном сектору, као што је то уосталом случај и са другим деловима Европе. Вођство монопола дувана предвидело је благовремено тај развој и извршило своје диспозиције у односу на засађену површину дувана.

Тако је површина засађена дуваном износила 1940 године још 13.000 хектара, 1941 године 14.000, да би у 1942 години скочила на 21 хиљаду а 1943 године била удвостручена на 42 хиљаде хектара.

Целокупно сађење дувана води државни монопол тако, да се сваке године одређује површина која се има засадити и према том плану се врши подела семена сељацима, с којима се том приликом закључују уговори о ликвидацијама, који обавезују сељаке на ликвидацију одређене врсте дувана, као и количине. Главни крајеви за сађење дувана налазе се на југу земље.

Захваљујући добром приносу, успело је монополу дувана да до данас, без нарочитих тешкоћа, покрије домаћу потребу домаћом производњом, и то: потрошном квотом од 820 грама на појединог становника. Увоз дувана је ограничен само на неке квалитативне врсте првокласног македонског дувана, који служи за производњу најфинијих цигарета.

После завршене бербе дувана, специјални изасланици монопола врше прикупљање приноса од произвођача. Тако скупљени дуван превози се до најближе ферментационе станице у којој дуван остаје око 18 месеци, док не буде потпуно уготовљен за коначну прераду у дуванске производе. После тог ферментационог периода, дуван се превози у балама, већ сортиран према врстама, у поједине фабрике дуванских производа где прерада траје дуже 4 месеца, тако да пут, који дувански лист превали од стабљике до завршног производа, траје непуне две године.

Највеће постројење државног монопола за прераду дувана налази се у Букурешту, које запосдује 2.000 радника и има дневни капацитет прераде од 20 вагона дувана. Готови производи се остављају у велике магацине из којих се врши додељивање продавницама. Сам монопол не врши продају. Укупни обрт монопола дувана је врло висок, с обзиром на велику потрошњу, а у вези с тим и чиста добит. Управа монопола је при томе потпуно аутономна, али њени приходи улазе у буџетски предлог, а чиста добит припада држави. За време док је Румунија била зависна од Западних сила, морала је приходе од монопола дувана дати у залог као обезбеђење за службу по иностраним зајмовима.

И поред велике потрошње дувана, која данас влада у Румунији, државни монопол дувана је досада успевао да ту потрошњу покрије у целости, тако да рационирање дуванских производа није било потребно.

Румунски монопол дувана успео је да поред ових успеха на пољу производње и покривања домаће потрошње, постигне и завидне резултате на социјалном збрињавању својих радника и намештеника.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

УСКЛИК, ПОУКА И ПОЗИВ

Александар Пашић, син свештеника мученика Милана Пашића, кога су комунисти убили 1941 г. у Ужицу, ни часа се није одвајао од оснивања добровољаца па до своје смрти од борбе својих другова.

Погинуо је 11 августа као наредник а унапређен је за потпоручника, после своје смрти, по предлогу који је за живота његовог поднесен.

Погинуо је на мученички начин као и отац му. Убиство се десило на следећи начин:

Млади Пашић се налазио као дежурни официр у касарни IV батаљона у Пожези, док су се три чете овог батаљона налазиле на терену. Као такав сазна да је Ариље опкољено и нападнуто од стране одметника и да нешто Државне страже са десетином добровољаца поштедара даје нападачима јуначки отпор. Чим је то сазнао, он натовари на камион све што је имао у касарни, осим најнужније страже, и крене за Ариље, иако је знао да ће на путу наићи на заседе.

На једној окуци у близини самог Ариља, његов камион наиђе на заседу. Одмах искаче и прима борбу и бори се срчано. Међутим, око њега у колико није рањено све гине, и он остаје сам. На другој страни се налази његов близак рођак, који га познаје и зато га довикује и позива да се преда, а он му за живот јамчи. Александар познаје глас рођаков и видећи безнадежну борбу, а свакако у жељи да мајци уштеди нову тешку жалост преда се. То је било још с јутра.

Добровољци на терену, међутим, сазнају за напад на Ариље и журно са свију страна се враћају. Одметници покушавају да зауставе надирање добровољаца, али бивају разбијени. Тада злогласни крволок одметнички, Јанковић, узима младог Пашића и убија га са преко тридесет убода ножем.

Млади Пашић је тако пао и уцвелио по други пут своју ојађену мајку, браћу и сестре.

То је био младић пун бујне снаге и срчаности. Отскакао је од својих другова спретношћу и одважношћу.

Био је песник. Две песме су му нарочито добре: »Мој отац« и »Отаџбини«.

У песми »Отаџбини« он прво поставља питање:

О земљо моја крвљу натопљена,
Да ли те ко данас још искрено љуби!

И то питање објашњава призорима страшним које му очи сагледају ширином наше земље, где се врхунац налази у закључку:

Убија се лудо, не тражи се суда,
Усто син на оца, брат усто на брата.

Млади песник зна од куда је то и говори отаџбини:

Страшна Божја казна постигла је тебе
Због синова твојих што живе у греху.

Па се потом заветује да ће је он ипак љубити и задивљава размишљањем:

Лако ј' љубит земљу када она цвета
Уживат' плодове које она носи

Ова песма је усклик младог родољубивог срца, али у том усклику који полази од призора пустоши и смрти у међусобној борби, пролази кроз духовно објашњење несреће, закључује са својим заветом да би се завршио поуком и позивом:

Љубите је онда када је уклета
Кад смрт неумитна свуда у њој коси.

Овај позив даје трагици наше данашњице нарочити тон. Он јој управо даје смисао. То је као одгонетка несреће јер је ова и дошла због недостатка љубави. Истовремено је позив овај као лек несрећи, јер не би могли синови отаџбине такву несрећу мајци својој причињавати да је истински љубе. Зар би могле њихове руке такву пустош и такве ране њеним грудима сејати кад би је они волели?

Трагика песника је ипак у томе што је све то видео па ипак пао од руке и на тако претешко свиреп начин рођене браће, у одбрани мира тако преко потребног отаџбини.

Сахрањен је на ужичком гробљу поред толиких другова, поред свога Команданта Милоша Војновића, Србе Павловића, богослова Неђе и осталих смрћу покошених другова.

Његова смрт је пресекла живот пун снаге и полета, задала срцу једне мајке, која је већ уцвељена тешко, нов и непреболни бол, спречила развитак једног озбиљног песничког талента, лишила Србију једног срчаног борца, али овенчала трагичним венцем бесмрћа у галерији хероја Отаџбине један нов млади лик.

Д. В. Ђотић

Отаџбини

О земљо моја крвљу натопљена,
Да ли те ко данас још искрено љуби,
Кад грцаш од рана борбама сломљена
И кад твоја слава све више се губи?

На све стране пустош, развалине свуда,
Лешеви говоре о страхоти рата,
Убија се лудо, не тражи се суда,
Уст'о син на оца, брат уст'о на брата.

Страшна Божја казна постигла је тебе
Због синова твојих што живе у греху,
Јер сва твоја блага узеше за себе,
Оставише Бога, ко звери беху.

У твом тешком часу заклињем се Богом
И живот ћу за те, ако треба дати
Радићу до гроба, и руком и ногом,
Да се твоја стара слава опет врати.

Лако ј' љубит земљу када она цвета
Уживат' плодове које она носи.
Љубите је онда, када је уклета
Кад смрт неумитна свуда по њој коси.

Ужице, 24-I-1943 год. Александар Пашић

Са оружјем у одбрану отаџбине, омладино српска

1941 године Тито и његови црвени бандити разбијени су у Србији и истерани из њених плодних долина и брегова.

Зашто?

У првом реду зато што сељак никада није био комуниста нити ће то икада бити. Он је имун противу црвене заразе и зато се комунизам на српском тлу није могао ни задржати.

Зато што је Србија имала јуначку и свесну омладину, која је добровољно пошла да брани своју родну груду и да за њу ако је потребно и погине.

Али Тито и његови црвењаци покушавају сада да се опет пребаце у наше родне крајеве и да Србију поново баце у пламен и крв.

Настало је за то време да се поново узме оружје у руке и да се највећи непријатељ Српства, бољшевизам, туче на свим странама.

Ко да га туче и уништава?, питаће се многи.

Постоји Српска оружана сила, постоје добровољачки батаљони који ће на челу са својим врховним командантом, генералом Недићем, да се супротставе овој опасности.

Супротставиће се она иста млада снага, која је то учинила и 1941 године боса и гола, слабо наоружана, али духом јака и непобедива младост.

Онда се само један део српске омладине супротставио бољшевичкој куги. То је био онај део наше омладине, који је некад највише нападан. Али јуначким пдд визима њеним, јуначком и младом крвљу проливеном њеном, непријатељ Србије је побеђен, уништен, док је остатак побегао и прешао изван граница Србије. Сада је опет дошао позив Москве да се с комунистичком акцијом поново почне на територији Србије и да се наруши мирни живот њен. Знају они да је Србија најјача антибољшевичка тврђава у овом делу света и да баш њу треба сада раслабити и уништити.

Зато сва српска омладино на оружје! Попуњујте батаљоне и пукове добровољне младости да се и сад спасе српски род. Иста опасност, која је постојала 1941 године, постоји и данас. Одмах на оружје, док је време. На то те, омладино, зове највиши закон отаџбине, на то те зове генерал Недић, који своја јуначка плећа полаже у темеље нове Србије. Не оглушуј се и не чекај. Сваки је час драгоцен и користан. До сада смо се могли изговарати да не знамо шта је комунизам. Сад тај изговор не може да нас правда. Преживели смо комунистичку страховладу и на својој кожи осетили шта значи комунизам, иза кога стоји белосветски олош, иза кога стоји светско јеврејство, чији је циљ светска револуција, која има да омогући владавину јеврејску над светом.

Историја неће наћи оправдања за наш став скрштених руку. Ми ћемо сносити одговорност пред историјом. Зато на оружје. Отаџбина зове. Стварајмо јуришне чете и сатримо комунистичку аждају. Интелектуална омладино, радничка и сељачка, сви у бојне редове. Ђачка, студентска омладино, покажи и овога пута колико љубиш Отаџбину. Свако одлагање, свако колебање, нама ће се светити. Будимо и ми достојни оне омладине која је 1912 године стварала ђачке батаљоне и добровољно ишла да брани Србију верујући да победа Отаџбине мора доћи. Са истом чврстом вером кренимо и ми у бој.

Више премишљања не може бити. Оно што је нас омладину раније делило не сме и не може да нас више дели. *Отаџбина је једна. Србија је мати свију нас. Она од свих појединаца жртву захтева.* Говоримо и ми као што су и стари римски родољуби говорили: „Слатко је умрети за Отаџбину". Говоримо и ми: ми ћемо гинути али Мајка Србија мора да живи и после нас.

Дигнимо високо српску заставу коју нам је предао генерал Недић. Супротставимо је комунистичкој црвеној, иза које стоје разни несрби и никоговићи. Окупимо се сви око српске заставе. Само ће тако комунистичка опасност бити брзо савладана.

На оружје, сва српска омладино. Под командом генерала Недића, у бој противу комунизма највећег непријатеља српског народа. Одмах и без оклевања. Тако нам Бог помогао.

Смрт комунизму — живела Србија.

М. Митровић

ОНИ ШТО СВЕ И НАЈВИШЕ ДАЈУ МАЈЦИ СРБИЈИ И СРПСТВУ

Писмо председника владе добровољцима

Добровољци 5 чете 2 батаљона II пука, упутили су следеће писмо армиском ђенералу Милану Ђ. Недићу:

Председнику владе Народног спаса армиском ђенералу Милану Ђ. Недићу

Београд

Добровољци 5 чете 2 батаљона II пука, борећи се са пушком противу шумске тамади, које нам сервира Лондон и Москва, и ценећи бол који је задесио нашко становништво од бомбардовања англо-америчког ваздухопловства сакупили смо између себе скроман прилог у износу од 21.893 динара који Вам се сума шаље, да је Ви преко надлежних органа поделите страдалницима.

Овим скромним прилогом ми, Српски добровољци, желимо да и овом приликом дамо видног доказа, да смо спремни и на још веће жртве за одбрану мајке Србије и Нове Европе, која се има изградити на супрот терора који спроводи трула демократија и јеврејски бољшевизам.

Гинули смо кроз ове две и по године и још ћемо гинути, али српски народ живи и живеће убудуће.

Живео наш дични Командант на многаја љета уз поклич:

„У бој до коначне победе".

5 чета 2 батаљона II пука

СДК, Крагујевац

Претседник владе армиски ђенерал Милан Ђ. Недић упутио је у вези са горњим писмом следећи одговор:

НАШОЈ НАЈБОЉОЈ ДЕЦИ

Када сам у тмурне дане 1941 године дигао изгажену Српску заставу, ова деца су ме помогла; она су је развила и она је носе. Вера у њих понела ме је у послу, она ме и држи. Са оваквом децом Србија ће се дићи и живети и поново бити оно што је била.

Деци, у име Отаџбине и настрадалих Срба и Српчића хвала вам. Са вама ћу издржати до коначне победе.

Ђенерал Недић

*

Они што све и највише дају мајци Србији и Српству, дали су и овим гестом пример своје националне и социјалне свести. Али овај пример није једини, ни један од малобројних. Кроз две и по године, мучне и крваве, безбројна су оваква и слична дела њихова. Као што су бројне жртве њихове, које су плаћали животима и крвљу најбољих из својих редова, тако су и примерима своје хришћанске душе потврђивали свој став, своју борбу за добро свих и свакога, целога народа и сваког појединца.

Тешко рањени српски добровољци на лечењу у немачким војним болницама у Бечу

Наши добровољци, теже рањени у борбама са комунистичким бандама, упућују се на лечење и у немачке болнице у Бечу. Највећи број ових добровољаца прошао је досада кроз Војну болницу П. Б.

После недавне посете тешко рањеним добровољцима у овој болници, један делегат Српског добровољачког корпуса, пише о њима следеће:

„...Избијајући поново у ходник који везује други део зграде, приметили смо са леве стране на зиду обешене шлемове добровољаца. Њих четрнаест по броју, означавали су број сваке собе бр. 19. Затекли смо их у примерном реду и скоро побожној тишини. Једни су играли шах, други миле, трећи читају.

Тргло их је и вратило у стварност саопштење, да их штаб добровољачког корпуса није заборавио, да се врло радо сећа својих пожртвованих другова и да им је послао пакете. Из груди добровољаца зазорили су се узвици задовољства и много пени захвалности. Затим су двојица од њих, већ скоро преболели, сишли у Управу болнице и донели их. Са овом двојицом стигло је још неколико добровољаца, смештених у друге болнице. Сада их је било двадесет на броју. Задовољни и срећни што их се другови и у туђини сећају и будно воде бригу о њима, отворили су пакете и братски поделили.

Говорећи о животу добровољаца у овој болници, делегат Корпуса каже:

— Устајањем у 6.30 часова започиње свакодневно дан добровољаца. Онда лакши и преболели рањеници намештају своје постеље. Тешким и немоћним намештају сестре. Затим настаје умивање и доручак. Тешки рањеници, који ручавају у собама, добијају појачан оброк.

„Добровољци, — каже даље у своме писму овај делегат, — мада су без руку, ногу, ока или других оштећених органа, никада не роптају на удес који их је снашао, већ увек само наглашавају своју жељу за животом и за даљом борбом за добро и спас Србије.

Најмлађи међу њима и најтеже рањен је мали Шћепановић Драгослав Пантелић. Он је још дечак. Има свега шеснаест година. Његово херојско држање просто нас запањује:

— Изгубио сам, — каже нам он, — обе ноге до кукова. Унесрећен сам за цео живот. Уништена ми је младост у најбољим годинама, али не жалим. Своју младост жртвовао сам отаџбини, она је за мене била све и она ће у мени и даље остати изнад свега.

Добровољац Милан Достанић, матурант из Пожаревца, изгубио је једно око. Он каже:

— Ја мислим да на свету не постоји ништа што би човеку било драже од очију. Ја сам, ето, остао без једног ока. Истина, тешко ми је без њега, али сам ипак задовољан, јер налазим да сам се на овај начин довољно одужио својој драгој и напаћеној Домовини.

И сви остали исто тако говоре.

Задовољство је слушати изјаве ових младића кроз чија уста говоре хероји Србије, потомци оних који својом крвљу исписаше странице наше славне историје, који нас, проведоше кроз Голготу и оставише да настављамо њихово дело у мукама и страдањима.

М.А.Т.

Полазак у дејство... (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

СТРАЖА НА ДРИНИ...

Последњих недеља, оснажени новим снагама, српски добровољци извршили су одређене задатке у западним крајевима данашње Србије. После напрегнутих политичких трикова несрпске и партизанске „владе" у Јајцу, после поновних напрегнутих на националну свест српства, сада је требало грудима националне омладине образовати на обалама Дрине бедем отпора пред партизанским бандама из Босне. Комунистичко „новембарско изненађење" које су они наговестили још пре три месеца, претворило се сада у децембарски пораз, далеко испред граница Србије.

Решеност српског народа да на челу са добровољцима истраје до краја у борби против комунизма, најбоље се манифестовала за време последње акције, односно приликом боравка добровољачких јединица у најзападнијим деловима данашње Србије.

Ни у једном крају наше земље није толико развијена свест о злоделу комунизма и опасности коју он претставља за српство, као овде, уз саму Дрину. Ова река претставља један засебан појам. Чак и нешто више: живу опомену. Партизанска врљања са друге стране, уништење српског живља и стални напади комунистичко-бољшевичке пропаганде на српство, учинили су да подрињци имају много појмове потпуно пречишћене. Код њих је нарочито развијена свест о опасности од партизана, па према томе и о одговорности за судбину Србије. Зато народ овог краја, излечен од свих совјето и англофилских лишаја, данас је духовно уједињен и претставља један здрав, национално одушевљен и опрезан живи бедем. Азбуковица, Љубовија и јужнији делови Подриња, убличавају се све више у одлучног и челичног дива који стоји на мртвој straži пред непријатељима српства.

*

Слика прва. На уском, блатњавом сеоском путу, сусрет добровољачке патроле са једним старијим сељаком. Разговор свакога тренутка постаје све срдачнији. Сељак се сасвим „раскравио":

— Децо, право да признам, некад смо слушали сваштa о вама. Молили смо Бога само да не дођу добровољци... Онда су дошли партизани и дражиновци. Дођоше, однеше и одоше. Сад знамо ко је какав!...

Ако би ове речи изгледале ласкање у четири ока, онда један други пример говори супротно. То је инцидент који се догодио недавно на једном шумском збору. Говорник је оштро напао добровољце, изређао „као из рукава" серију клевета и погрда. Једноставно требало је претставити добровољце као непријатеље српског народа, као издајнике, отимаче и терористе. У овом покушају изненадан инцидент пореметио је говорников рачун. Један старији сељак одлучним гласом прекинуо је говорника.

— Ја 'оћу да кажем... Долазили су добровољци код мене и ја знам добро какви су. Долазили су код мене, разговарали смо лепо, и нико ми није ништа узео!...

*

Слика друга. Један друг добио преноћиште у удаљеној кући на крају села. Ради безбедности ниже заборавио пушкомитраљез. Поред постеље је постављена „Зорка" са већим бројем шанжера.

У току ноћи, поред куће је наишла друга добровољачка патрола. Један каплар је кроз прозор осветлио собичак.

— Другови, унутра је један човек са пушкомитраљезом. Партизан!

Воћа патроле извршио је стратегиски распоред за напад. Убрзаног даха каплар је почео да отвара врата. Сопственик куће већ је раније приметно сумњиве гласове. Кад је онда дошло до „планског продора" кроз врата, брже-боље је похитао у собу код „човека са пушкомитраљезом". Потурио је снажна плеча и свом снагом одупро о врата. Узалуд је каплар наваљивао и опомињао. Сељак је и даље стајао у уверењу да су то бандити који хоће његовог госта, „човека са пушкомитраљезом", да ухвате на превару. Одупирући се поновљеним покушајима патроле да продре унутра, он је испруженом ногом упињао се да дотакне „човека са пушкомитраљезом" и опомене да су ту партизани и да бежи одмах кроз прозор...

Неколико минута трајало је ово неспоразумевање. На крају је „угрожени добровољац" по гласу познао једног дугајлију са четног чела.

— Бога ми — признао је на крају сељак — сопственик куће — да је још мало потрајало и да сте ви из патроле упали унутра, био сам решио да узмем пушкомитраљез и распалим један рафал. Тако ми на Дрини чувамо добровољце од партизана!...

*

Слика трећа. Пред командантом једног добровољачког пука снебивају се три-четири сељака. Најодлучнији почиње.

— Ми смо решили да вас нешто питамо, па куд пукло... Истина је, имамо пушке. Срби без пушке, то је... не умем да ти кажем шта... Е, ето, ми 'оћемо први да ударимо оно што не ваља. Онако само, ми сељаци. Па да вас питамо једно 'оћете ви да нас нападнете с леђа кад ми гру немо на непријатеље Србије, на ове из шуме?

Разговор је одмах прешао у конкретно уговарање о помоћи. Сутрадан сељаци су послали мање синове да се упишу у добровољце. Старији говоре:

— Сад кад сте ви овде, то је нешто друго. Страх-Дрина постала је челик-Дрина!...

Каплар Л.

Стрелци отварају ватру (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Награђена драма „Ђураћ Бранковић" од Свет. Павловића

У низу добитника награда за драму, налази се и г. Светозар Павловић, чиновник.

Његова награђена драма у три чина носи поносно име „ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ".

И Светозар Павловић је млад човек. Рођен 1921 године У Велесу, чиновничко дете, школе је свршавао по разним местима. После свршене средње школе ступио је у Министарство финансија као чиновник, где се и сада налази, а истовремено се уписао и у Вишу комерцијалну школу.

Посетивши нашу редакцију, имали смо прилике да разговарамо са овим младим човеком, па нам је у разговору поред осталога рекао и ово:

„Нашу књижевност ревносно пратим. Од песника највише ценим Војислава Илића, Дучића, Ракића, Пандуровића, Од приповедача и романсијера најрадије читам Бору Станковића, Св. Ранковића, М. Ускоковића и Вр. Ћосића, а од драмских писаца Д. Николајевића и Т. Манојловића. Стране класике Гетеа, Шекспира, Молиера, Достојевског итд. такође читам и проучавам.

Досада нисам ништа штампао. *Ђураћ Бранковић* је мој први довршени већи рад, а поред тога имам збирку песама и збирку приповедака.

Драму *Ђураћ Бранковић* обрадио сам једино по интенцијама конкурса *Српског народа*.

* * *

Говорећи о себи, о својим књижевним погледима, као и о награђеној драми „ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ", г. Светозар Павловић је рекао:

„Унук окружног начелника и син професора, ја сам одрастао у фамилији у којој се одувек поклањала велика пажња књижевности. Још као сасвим мали, моја сестра и ја смо по сугестији мога оца редовно бележили утиске из шетњи и излета. Нама је редовно давана одабрана литература страних и домаћих писаца који су развијали наш укус за уметност. Тако и сам сам добио жељу да пишем као гимназист виших разреда. Нисам имао намеру да изађем пред јавност. Тек је књижевни конкурс „СРПСКОГ НАРОДА" пробудио у мени жељу да се прикажем.

Идеја да обрадим у драмском облику један мотив из наше историје јавила ми се одавно. Ја сам имао неодређен утисак да се интернационални интелектуализам, кроз егзотику, апстракцију, и конструкцију налази на идејном беспућу. Враћање народу, као живом неисцрпном извору уметничке делатности учинило ми се као једини пут за регенерацију стваралачког духа.

При том једна појава често ми је падала у очи. Одавно и с много страна подвлачило се да наша књижевност има песнике, приповедаче, романсијере и критичаре високог реда, али се од увек мислило да драмски књижевни род нема претставнике који би ту врсту књижевности подигли на ниво осталих.

Све ми је то било чудније утолико више уколико сам од увек сматрао да је наша народна историја обилата драмским материјалом, драмском грађом и трагичним јунацима, који само чекају своје песнике да би стекли славу. Насељен на раскрсници најважнијих путева, наш мали народ је своју повест испунио исконском борбом против страних завојевача, да би одржао свој опстанак. Читав низ трагичних ратова, читава галерија великих јунака преплавила је нашу историју од почетка наше државе до данашњих дана. Наше борбе с Византијом и Турском, Душан, Дечански, Лазар, Ђураћ све је то по превасходству драмски материјал у очекивању нашег Корнеја.

Ма да млад ја сам се окренуо нашој народној историји. Ђураћ Бранковић је наранио привукао моју пажњу. Сам по себи једна од најтрагичнијих личности наше народне прошлости, и по свом личном и по свом јавном животу, Ђураћ Бранковић ми је изгледао готов драмски јунак. Шеф државе над којом лебди сенка смрти, отац ослепљених синова, он је био готов да уђе у драму.

Заинтересован за предмет, пошао сам у потрагу за чињеницама. Поред историјских студија, дошао ми је до руку текст Момчила Настасијевића, либрето за оперу Ђураћ Бранковић од Светомира Настасијевића. Писан због музике, Момчилов текст морао је да буде подређен музици. На тај начни може се рећи да је предмет Ђурђа Бранковића остајао и даље отворен.

У свом раниjем раду нисам имао непосредног узора. Код нас а још мање на страни није било писца који је радио наше ствари, да би ми показао како се ради. Писао сам сам, држећи се главних линија великог Корнеја и Шекспира. Највећи народни и државни интереси у борби с необузданом личном страшћу имали су бити драма.

Мислим да ће овај рад, тек на позорници открити све драмске ефекте кроз изговорене интелектуалне елементе — речи, у материјалном декору с обдареним приказивачима.

Награда којом је жири признао вредност мом раду даће ми потстицаја да интезивније наставим да пишем. Шта? Историјске трагедије, модерне драме, савремене комедије, романе, — све. Све бих хтео, та један цео живот стоји предамном."

Ђураћ Бранковић

Трагедија у 3 чина

ФРАГМЕНТИ

Не заборавите, децо моја, да ја нисам само отац; ја сам и владар.

МАРА (болно)

Осетих то, оче мој. Опрости што не могу без бола да се повинујем твојој жељи. Срце ме боли пред самодрицањем.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Наше срце није обично срце, чедо моје. Ми немамо права на лични живот. Ми нисмо обични људи. Бог нам је дао да управљамо људима. Ми морамо дати све од себе, да им буде добро.

МАРА

Зар је право, оче мој, да туђу срећу плаћамо својом?

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Да ли смемо, кћери моја, да се противимо Божјој вољи?

МАРА

Зашто је Бог дао да имамо осећања обичних људи, родитељу мој, ако захтева да их се одрекнемо? Зашто ми је допустио да заволим Хуњадија, кога не могу имати? Зашто допустити срећу и ускратити је?

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Не заборави, дете моје, да је људски ум слаб да би схватио мисао Провиђења!

МАРА

Ја се не трудим да схватим вољу Божју. Оно што знам, то је да си ми срце скрхао, и да више никад нећу бити срећна. Никада се нећу удати, оче мој.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Знам како говоре девојке, кћери моја. А кад заволе, оду, оставивши своје старе родитеље.

МАРА (упорно)

Никада се нећу удати, оче.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Немој се заricати, кћери да не би скршила своју реч.

МАРА (фанатично)

Никад, Господару. Ја ћу цео живот провести уз тебе.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ (лукаво)

И никада нећеш оставити своје родитеље да сами чамују?

МАРА

Никад.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Ни за ког на свету, не би их оставила?

МАРА

Ни за ког, оче!

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ (зао)

Ни због Хуњадија?

(Мара ћути као заливена)

СТЕФАН

Господару, имај сажаљења према нама. Ти ниси само владар, већ и отац.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Шта је важније од та два?

СТЕФАН

Важније је што си отац; човечније је.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Бог је хтео да тај отац буде владар. Сем своје деце, владар има свој народ. Његова брига мора бити срећа целог народа. Ако је за њу потребно жртвовати своју срећу, то Божја воља захтева. Да ли смемо да јој се противимо, Стефане?

СТЕФАН

Ја се не противим вољи Божјој, Господару. Ако је тако строг према владарима, ја вас молим да никада не заборавите да се не спремам за Деспота! Моја једина жеља је да проживим свој живот како ја волим. Господару, надам се да нећете одбити ту моју молбу.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Шта тражиш од мене, Стефане?

СТЕФАН

Да ми дозволиш да се оженим Деспином.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Стефане, знаш ли шта тражиш?

СТЕФАН

Оно за чим срце жуди.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Деспина није из владарске куће.

СТЕФАН

Срце не пита шта је онај кога волимо.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Судбина ти је спремила бољу срећу.

СТЕФАН

Најбоља срећа за мене је она, за којом душа чезне, оче мој.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Знаш ли шта хоћеш, Стефане?

СТЕФАН

Да будем срећан.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Ти се свега одричеш због те среће.

СТЕФАН

Сем ње, ништа није важно.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Толико ти је стало до ње?

СТЕФАН

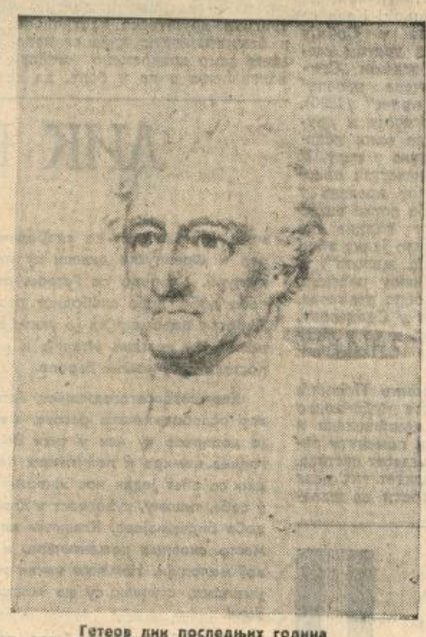
Ко до очију, родитељу мој.

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ (резигнирано)

Нек те Бог благослови, сине Стефане.

(Стефан клекне на једно колено за благослов).

ЛИК ВЕЛИКОГ ГЕТЕА

Гетеов лик последњих година

Када се у Немачкој говори о »Гетеовом добу«, мисли се на епоху око године 1800, У исто време живели су Шилер, Кант, Бетовен — ако наведемо само најзначајнија имена тога плодног раздобља немачке духовне историје. Ниједан од њих није био знаjзначајнији, и сам Гете, када би се у његовом присуству препирало, да ли је он или Шилер већи песник, рекао би: будимо задовољни, када имамо два типа ове врсте.

Па ипак сам Гете је био тај, који је овом раздобљу дао своје име. Огромна садржина Гетеовог песничког дела, сјај његовог језика, дубина његових мисли — не би биле довољне, да од Гетеа створе средиште целокупног духовног живота његовог доба. Кантове мисли можда задиру дубље, Хелдерлинови стихови милозвучније ласкају уху, драматика Шилерових позоришних комада недостижна је. Оно што је већ тада осваjала људе, као и данас, готово једно и по столеће доцније, и то са једном елементарном јачином, то је свестрано обухватајућа, јединствена Гетеова личност, која чини његов живот уметничким делом.

Гете је гледао на свет у малом, као научник, док је његов поглед истовремено допирао до небесног свода. Физичка појава једног оваквог човека, морала се најтешње подударати са његовом душевном супстанцом. У неколико стотина слика, по природи рађеним, овековечили су нам спољну појаву Гетеа. Поред тога у небројеним писменим сведочанствима, сачуван је утисак, који је Гете остављао, на своје посетиоце и посматраче, који су из свих земаља долазили у његов дом у Вајмару.

Готово сви они, очарани су савршеношћу његове појаве, и хармонијом његовог унутрашњег и спољашњег бића. У писмима његових пријатеља и посетилаца, наилазимо на сведочанства: »Он је најсавршеније биће које сам упознала, и по својој спољашњости« (Јохана Шопенхауер, 1806). »Он је рођени краљ света« (Граф Бодусин, 1809). »Он изгледа као краљ и као отац, краљевски и очински«, писао је песник Франц Грилпарцер, после једне посете код Гетеа.

То је било доба, када се свет одушевљавао класиком, и када је античка уметност била искључиво мерило свих савршенстава. Бакрорези и цртежи пренесили су ликове грчких богова у сваштарницу. Гетеов лик приближно се претстави савршене лепоте, који је упоређиван са »Олимписким Јупитером« и »Зевсом«. О његовом незаборавном лику Аполона, »физиономији хероја«, говорили су тада његови обожаваоци, »Као свод храма уздиже се његово чело«, писао је немачки сликар Анзелм Фојербах (1820).

Осамдесет три године Гетеовог живота (1749—1832) обухвата три временска раздобља. Његова младост припадала је добу рококоа са својим китњастим детаљима, спољашњим везаним фор-

(Наставак на 10-тој страни)

ЧЕДОМИР ПОПОВИЋ

Наша домаћа сатирична литература садржи приличан број познатих имена. Једно време се сатира и памфлет изједначавала са хумором, без обзира на тенденцију дела, па су се и писци ових, тако различитих дела мерили истом мером. Случај Јована Стерије Поповића може послужити као пример овог непознавања врсте. Јован Стерија Поповић нам је дао свега једно дело врло блиско сатири, то је комедија „Родољупци", али су његови савременици и остала дела мерили истом вредношћу, без обзира на основни дух. Јован Стерија Поповић је ишао испред времена и то баш када се будио наш век романтике, а познато је да романтика нема правог хумора. Она је способна за шалу.

Много ближи хумору, али и реалном животу били су савременици Радоја Домановића, најмлађи сатиричара и памфлетисте, како су га критичари назвали „домаћи Бозло". Домановић је достигао максимални домет за којим су тада ишли Илија Огњановић-Абуказем, Јован Протић, па и Чедомир Поповић. Он је код нас први дефинисао сатиру, подигао је на степен књижевног рода. Другим речима сатира коју је неговао Радоје Домановић, за разлику од хумора Јована Стерије Поповића, имала је за правило да мора расправљати савремене проблеме. Његов узор дао је потстрек за покретање разних сатиричних листова, наравно са знатно нижом књижевном вредношћу („Геја", „Бич", „Рабош", „Врач-погађач") који су у суштини чинили прелаз из оне старе сатире-хумора којој су се смејали наши претци педесетих година XIX века и ове нове сатире. (Вредни су помена листови из времена Јована Стерије Поповића: „Зврчка", „Домишљан", „Бавољак", „Преклапало", „Комарац" „Хумориста", „Зоја", који већ у самим називима носе врсту материјала који су неговали). Онај стари хумор, хумор романтизма у намери актуелности имао је у себи доста усиљености, примљеног духа од осталих околних народа (Кецебу. Нестрој и др.).

Тек седамдесетих година јављају се у листовима актуелне сталне рубрике под различитим називима: „Кића и Миња", „Дописи са села", „Мита Крадић", „Из доколице" и др. које ће бити далеке претходнице скоро наших савремених дописа из дневних листова „Инспектора Јоце и „Дневника малог Ђокице". Писац једне такве сатиричне рубрике у београдској „Штампи" Св. М. Јакшића био је Чедомир Поповић. Рубрика је носила стални назив „Ћатина писма" и имала је све одлике времена које је приказано у краткој еволуцији. Својевремено (1907—1910) ова је била једна од најбољих сличних састава. Стајала је на граници чистог журнализма и књижевности и имала је вредност репортаже у данашњем смислу речи.

Али, природно, пошто је био савременик Радоја Домановића, Чедомир Поповић (Смедерево 1866 — Београд 1911) није могао доћи до оног реномеа и утицаја који је можда могао имати. Осталом, као полицијски чиновник који је службовао у разним местима у Србији, али највише у Нишу, далеко од Београда и тада домаћег књижевног центра. он је имао значај само паланачке величине.

Тек када пређе са службом у Београд некако почетком прве десетине овог века, дође ће и до нешто крупнијег значаја, мада је дотле већ био публиковао пет посебних збирки приповедака. И као што се могло очекивати, Поповић се тек сада почео развијати. Његов и иначе добар стил са кратком и језгровитом реченицом добија духовитији тон и у размаку од пет година (1903—1908) даће своје најбоље ствари. У ова се дела убрајају „Паланачки јубилеји" (1903) и „Трагикомедија живота" (1908).

Поповић је припадао нашој реалистичкој школи. Васпитан у Србији и Немачкој, где је у Минхену завршио правне студије, још из времена школовања јављао се својим првим књижевним сликама, које је по своме повратку у Београд публиковао у збирци „Кратки потези пера" али и са поднасловом „слике из живота". Овим поднасловом је тада млади писац обележио свој пут и рекао доста јасно о чему и како мисли да пише. И заиста, писао је само о животу, без романтике, без патоса, без маштарија, прво у трагичном тону, да би после из трагике прешао у чисту сатиру. Осталом, зар и сама сатира није тако блиска трагичном, да се скоро слива са њом! Када се вратио из Минхена у Србију објављује једно за другом следеће збирке приповедака: „Скице" (1889), „Забавне новеле" (1890), „Шарене приче" (1890), „Разне приче из живота и друштва" (1891). После ових збирки долази дуга пауза у раду. У писцу се дешава известан преокрет. Са трагичног прелази у чисту сатиру и даје после интервала од двадесет година две горње збирке, управо једну збирку („Трагикомедија живота") и једну сатиру на нашу паланку, коју је Поповић добро познавао, пошто је одрастао у Смедереву, Ужицу и Београду, и то у виду велике приповетке („Паланачки јубилари").

Као писац, Чедомир Поповић је за свога живота публиковао које скица, које приповедака и слика, изузимајући поменуту репортажу, око седамдесет састава. С обзиром на квалитет тих дела он се може сматрати за плодног писца и то доброг писца. Језгровит и пречишћених идеја, добар посматрач и дух који жели слободан живот у духу Рабле а, са јасним утицајем Радоја Домановића на себи, он је писао и исмевао: село и град с обзиром на друштвене класе без вредности које им се приписују, затим домаћи журнализам, опортунитет тадашње власти, утицај жене у политици, друштвени морал уопште и сл. али главна тема његовог стварања јесте опис паланке.

Домаћа паланка даје му богати материјал како у првом времену чисто реалистичког стварања, у т. зв. његовим радовима трагичног расплета, тако и у познијим сатиричним радовима. Већ од прве приповетке, коју је написао као младић од двадесет година, која је публикована под именом „Оци", он се труди да нам дочара овај амбијент паланке, али не осећање његног живота, већ карикирање тога живота. Лаконичан, овај писац има на први поглед изглед једног обичног хроничара. Али када се уђе у сам мајур стварања Чеде Поповића, види се јасно да иза тих редова стоји једна јака интелектуална фигура која је на моменте умела да достигне свој узор у личности Радоја Домановића („Куче", „Изборна грозница", „Под прозором", „Мрва свести", „Изашао на рђав глас", „Нема струје").

У својим првим причама писац је тражио обичне свакодневне моменте; није бирао изразите као предмет описивања, ради сензације, већ оне свакодневне. Он је и у њима налазио занимљивости. Шта више, у својим идејама налази импулса да пружи и грађу за приповетку коју тек треба написати, онако, како је то чинио истовремено и Бранислав Нушић у својим „Листићима". Од леша једног утопљеника, који се моменти описују у трагици друштвене хаотичности и безосећајности, када се изражава само привременo осећање изненађења а не и бола, да се већ идућег замени каквим угодним и много слабијим утиском. писац ће наћи исти интерес и за бол испаштања ради незерства драгане, и за обесност варошке љубави, за извесну авантуру у трамвају када настане мрак у њему, мужевљево неверство и његово бегство у неглижеу улицама којима свет врви и др.

Али најјача ствар овог писца је несумњиво његова сатира „Паланачки јубилари". У њој се налазе заједно готово сви ови мотиви које је он обрађивао кроз петнаест година стварања. Природно, пошто је за основу узет један мотив из нашег домаћег живота, изграђен на сатиричној основи, морали су бити потиснути у позадину моменти трагичног и жалосног. На тај начин смо добили једно својствено дело Чедомира Поповића, оригинално по обради, са две теме, које се у исто време саме изграђују. Једна је у личном пишчевом доживљавању, у субјективној претстави социјалне средине, а друга је у опису саме те средине. Сам писац је овом делу дао један врло широк поднаслов, отприлике онакав, какав је давао Стеван Сремац својим поглављима у романима „Луминација у селу" и „Поп Ћира и поп Спира". Он гласи:

„Једна горка новинарска успомена, коју би моји политички противници вероватно огласили за лаж, само да није прича, те ће, према томе, бити још толико увиђавни и обзирни, да то задовољство оставе књижевном критичару".

Изгледа, међутим, да ово дело нису чак ни књижевни критичари оценили.

У самој причи у главном се исмева махна нашег народа да прославља — па то било ма шта. Главно је да се слави јубилеј. Писац је, скупљајући претплату за свој лист имао ту незгоду да је у једној нашој паланки сломио руку, па је у њој морао остати за извесно време. Паланачка господштина примила га је оберучке и почела да га вуче са јубилеја на јубилеј, тако да је аутор ове приповетке морао да побегне једне ноћи, ако је мислио себи добро и желео да оздрави.

На међи стварања Радоја Домановића и наших новијих сатиричних писаца, Поповић је понео на себи крупан део. Увек актуелан, он је умео да запази и да прикаже. Само, док је Домановић изводио параболу, дајући чак и резиме самој ствари, Поповић је увек пуштао да се догађаји развија у пуном спонтанитету. Треба веровати да је ово и био најбољи и најпогоднији начин који је писац узео да би се изразио, јер, прве ствари, блиске натурализму („Утопљеник", „Лекари", „Јад и чемер", „Рака Ракић"), мада добре за почетника, на себи не носе ни што одређено. Тек са пуном сатиром Поповић улази у ред наших бољих приповедача, који су имали ту несрећу, „да их критика и историја књижевности забораве.

Па ипак, ма да близак нама, Поповић нас држи на извесном растојању својим схватањима. Као посматралац и писац који кроз утиске бележи своје мисли, остао је субјективан. То је, осталом, и недостатак сатире и њен инфериорнији положај у односу на чист хумор. Сатира живи у временском интервалу и има вредност тренутка стварања. Чим се време удаљи од тог момента, престаје и онај интерес, па остаје само изразита пишчева фигура.

Пошто је баш у то исто време Домановић давао дела од прворазредног значаја сличног квалитета, то је замрачио Поповића и оставио га у позадини. Па ипак на њему и његовим радовима с обзиром на идеје, васпитаване су савремене генерације. Стога, ако се жели упознати време и средина у којој је постало које од ових дела, треба проучавати дух самог Поповића, јер је он служио као узор своме времену, бар делимично.

В. М. А.

ЛИК ВЕЛИКОГ ГЕТЕА

(Наставак са 9-те стране)

мом, унутрашњост са слободним моралом. Париз и Француска давали су правац европској култури. Упоредо са Гетеом отпочело је једно ново доба, доба слободног развијања личности. Дворски церемонијал је уклоњен, перика и кринолине су нестали. Италија и класична уметност постали су учитељи Европе.

Као шездесетогодишњак, Гете је доживео вихор ослободилачких ратова, фанфаре револуције допирале су чак у тихи Вајмар. После ових година немира и политичких разочарења, изградио се опет један нов животни стил: повлачење у себе, тишину, кућевност и скромност са собом: доба бидермајера. Класични идеали уступили су место сновима романтичара, и њиховој чежњивој мелодији. Немачки начин живота и немачка уметност, ступили су на место италијанских узора.

Најранији портрет Гетеа срећемо на једној слици породице Гете, који га претставља, у онда омиљеним пастирским сценама. Доцније га видимо као лајпцишког студента, са перчином и жаботом са чипкама рококоа. Познато је, да је Лајпциг био тада »мали Париз«, и да је много подражавано у погледу отменог понашања и моде одевања. Доцније се млади геније ослобађа ових модних окова, његов лик добија снаге и жара, са пуно очекивања гледају његове очи у живот. Коса пада слободније, све је на њему природно и слободно. То је Гете, који води, песник »Вертера« и »Геца фон Берлихингена«.

У зрелијим годинама, видимо Гетеа упадљиво често, претстављеног у грчкој античкој ношњи. Сликар Тишбајн слика га у белом широком огртачу у римској кампањи, у античкој пози наслоњеног на стубове и развалине храмова. Бисте оног доба дају Гетеов лик у грчком складу. Оне ослобођавају песника грађанске ношње, и сликају га као грчког бога. Слике, цртежи по природи из овога доба, дају нам Гетеов лик са више космополитизма и достојанства. Извесна резервисаност, готово неприступачност, падају у очи. Често са декорацијама, звездом на грудима. То је Гете, дворјанин и министар, Гете, стваралац на врхунцу свог живота, немачки геније од европског значаја.

На крају живота Гетеова спољашност се мало мења. Уметници сликају само његову главу. Доцније само очи, које гледају из дубине. Беле коврџе дају оквир високом челу, уста су затворена, онемела за стихове, које је некада певао. Израз повучености уступа место изразу доброте. То је Гете, мудрац, на врхунцу живота. Фридрих Прелер цртао је Гетеа на самртном одру, са челом обавијеним лаворовим венцем. Очевидци, приликом смрти Гетеове, били су фасцинирани лепотом покојника, чије се црте нису ни најмање измениле. Један од њих записао је: »У Гетеу је Творац створио савршено дело, како у духу тако и у телу«.

Мајстори ренесансе, у Италији као и у Немачкој, уложили су труда, да открију тајне пропорција људског лика. Бројевима и мерењем покушали су, да рачунски изразе савршену лепоту. Од Леонарда да Винчи-а остале су сачуване многе скице, које се баве испитивањима општих естетских закона, на основу којих би се конструисао потпуно хармоничан човечији лик.

Један од ових покушаја, три столећа пре рођења Гетеа, на једној скици, носи црте Гетеовог лика.

НАЈБОЉА ПРИПОВЕТКА НА ОМЛАДИНСКОМ КЊИЖЕВНОМ КОНКУРСУ

ЗЕМЉА У ПЛАНИНИ

Да је Максим чича Јовин у своме краткоме животу два пута напуштао свој родни крај и да се два пута натраг враћао, то је познато. Али како се то по други пут догодило то ретко ко зна и рећи, а ретко се кога и тиче.

Први пут оде Максим, син чича Јове сеоског пандура и стрина Марте сеоске врачаре, који онако жалосно завршише при пожару у селу у долини, у свет за време светског рата. Тумарао дуго по разним фронтовима. Видео много ствари, али све остаде за њега без утицаја. Максим остаде као стена. Види и осећа море. Пусти га да валовима удара о њега, а затим их одбија. Па ако они од њега не откину нешто, он од њих ништа не узима. А рат је од Максима много што шта откинуо. Када се вратио кући, други човек — па то ти је. Нити је више Максим говорљив, нити га има недељом и свечаником да дође пред цркву. Погурио се човек, смежурао, сви му зуби поиспадали. Да их је имао и да су били лепи то може и сам Максим да докаже. Када је добре воље, он из прљавога гуња извади поцепану мараму у коју је метнуо све своје у рату изгубљене зубе. Чува их он као очи у глави, а верује да би га задесила велика несрећа ако би их изгубио. Рат је још од Максима узео оца и мајку. Јест, тога се сећа као данас. Пред сам Божић дође са отсуства неки његов сусед. Све около па около и он му рече да су чича Јова и стрина Марта — како су у селу називали Максимову мајку — изгорели. Уз то додаде и оно старо:

»Бог да им душу прости«, а смежураном руком се прекрсти. Би, тугова па и прође. Када се вратио кући, Максим оде у своје село. Тумарао тамо амо по селу, али никога не може да позна. Тек када дође до сеоске механе нађе неке пријатеље свога оца. Пита за кућу, њиве, благо, а Миле бирташ му рече:

»Е мој Максиме, прода ти отац и кућу и ливаде и њиве, а благо му одузе држава«.

»Зар и Црњуг«, рече Максим, док га нешто, оштро као нож, прободе испод плећке, поведе се и да не би столице пред њим — би пао.

»Е није вала њу«, настави Миле. »Вели чика Јова баш пред саму смрт, да њу неће продати па макар морао и земљу да једе. Јест, вели, да је високо горе у планини. Јест и да је више камен него земља, али, вели чича Јова, не дам Црње док се Максим не врати. Она га је вели, изранила, на њој је први пут чувао стада, а на њој га је и стрина Марта, баш у сред рада, и родила. Њу да дам људи, па где би ми душа.«

»Е, мили моји«, вели Максим, »знам ја да њу нису продали. Та и где би је продали, када је она моја крв, моје тело, моја душа.« И одиста је Црња, а тако се звала Максимова њива горе у Голији, била његова крв, његово тело. Док је још био мали, док је још имао оца и мајку у селу, Максим је био као израстао из Црње. Дигне се, умије, истера овце, па запева:

»Моја Црњо лијепше те нема«. Гони овце уз брдо, отац гледа за њим па ће тек:

»О Максиме, куда гониш благо?«

»На Црњу очев«, одговара Максим још гласније, гласом пуним жеље и чежње за нечим, само њему познатим.

Па тако увек. Када упиташ где је Максим? На Црњи. Видиш га да нешто ради:

»Шта радиш, Максиме?« Он те некако искоса погледа, и као љут што га прекидаш вели:

»Та мани ме се, овце ми оборише ограду на Црњи, па ево узео да то поправим.«

Када пође у рат, са свима се само рукова, а ону црну земљу помешану са кречним камењем, ону пустолину, љуби. Клекао на њу па плаче. Када пође, узе чисту мараму и у њу ува грумен земље па је стави у њедра.

И сада када чу да је Црња још његова, Максиму лакну, лице му доби светлији израз, а он се испрси као да ће рећи:

»Још сам ја неко. Има мене ко хранити. Имам ја свога хранитеља«.

И иде време својим током. Шуме, потоци са планина, све одише новим животом, све осећа у себи нову снагу. Пустим долинама, као планинска бујица, крену радни народ српски. Јекнуше секире по столетним шумама, нарушавајући језовиту тишину. Челични плугови се забише још дубље у плодну српску земљу, а српским небом кружаху бели орлови, носећи симбол српскога народа — слободу. Живот поче струјати замрлим жилама, опустела поља понеше пуни плод, а напаћени народ живахно крену путем новога доба, путем новога живота.

Максим одлучи да за прво време ради у пилани подно планине, да би зарадио, подигао кућу на својој земљи и старост провео у миру и тишини. Приредником који додаје трупце, поче да завршује... али одједном осети трзај и рука му остаде празна и даље непрестано завршују. Кључ му је испао из руке и он немоћно гледа у дубину машинерије где се изгубио. Он чује њено стењање, и одједном крркркркркрк. Кр. Крркркр... машина стаде и цели посао преста. Сви се скупе око Максима, говоре и расправљају, а он се повуче у угао као да од нечега бежи, сакри главу у руке и непомично гледаше у патос, док му се неприметан уздах оте из груди.

Дође и газда Шпиро, дебео, гојазан човек, црвена носа, веома суј етан, али и веома велика тврдица. Немилосрдан према себи самоме, био је и немилосрдан према својим радницима. Зато он без околишења приђе Максиму, ухвати га за рукав, и када овај нервозно подиже главу и погледа га, рече му гласом у коме се огледала пакосна радост:

»Шта уради несретниче?«

Максим га погледа, одмахну главом као да вели: »Од тебе ми нема помоћи«, и само рече:

»Ето!«

»То ћемо тек да видимо«, рече газда Шпира бесно.

»Није он хтео газда Шпиро. Није Бога ми.« Умеша се један радник из Максимова партије.

»Не говори ми ти ништа. Знам ја вас сељаке. Ништа не радите, ленствујете и кварите машине, а на крају: није хтео.« И као да се сам чуди са киме разговара, окрену леђа и преко рамена додаде:

»Видећемо!«

Максим је седео и даље, нем и непомичан. Подбочен на обе руке зурио је у патос на коме се све више таложила дрвена прашина.

Сунце је било крваво. Сутон се неприметно спуштао. Свуда је владала тишина која је још више појачавала језу догађаја. Максим је полако корачао прашњавим сеоским друмом. Није ништа мислио, није ништа осећао. У његовој души рађао се потајан немир. Механички се огледао око себе као да се чуди где се налази.

Сутрадан Максим из газда Шпириних уста сазнаде да је сломио главну осовину машине и да има да плати у готовом дванаест хиљада динара и поред тога се отпушта с посла. Максиму се то све учини смешним, али када газда Шпира продужи:

»...А пошто си сиромах и фукара ти немаш пара. Зато ће твоја њива звана Црња бити дотлен под мојим власништвом, при чему газда Шпира важно удари гласом на речи »мојим власништвом«, »...док ти не могнеш дати одређене паре.« Шпира заврши своју беседу и цинички се насмеја, мислећи при томе да је њива његова, јер где би та »фукара« могла да нађе толики новац.

Максим се следи. Покуша да говори, али му реч заста у грлу. Нешто га ледено прободе и он само изусти:

»Немој, Бога ради.«

Газда Шпира је био у своме елементу. Испрси се, дебелом руком гладн браду, гледајући негде преко Максима, па кесерећи се рече:

»Рекао сам и квит«, па када виђе да Максим још стоји он се издере:

»Марш напоље!«

Погнуте главе изиђе Максим, док је у њему беснела бура. Када би га неко гледао како иде, рекао би да му није ништа. Али баш тај мир његова држања, баш та тупост његова погледа, доказивали су сву тежину његова бола.

Он не иде кући, већ крену на брдо, уз плаву планину према својој Црњи. Целу ноћ проведе на њиви, а да се не помаче с места. У јутро га видеше како се спушта прашњавим путем према долини. И Максим оде...

Точак времена се полако окреће, мења се изглед земље. Бујни полет и снага, дух првих дана, охлади, спласну, ускомеша се, успори и најзад га нестаде. Човек се увукао у самога себе као пуж у своју кућицу, а сат полако откуцава време.

Прође година, две, три, и једна за другом хује, лете и буче, све једна другу стиже. И после више од шеснаест година, оним истим прашњавим сеоским путем, што вијуга уз планину, иде путник, погрбљен и стар. Пре беше висок, али година, а изгледа и напоран живот и тежак посао, сагоше му дубоко главу, тако да је изгледала као из врата да је израсла.

Тешко га беше описати. Јагодице му истурене, лице опаљено ветром и сунцем добило бакарну боју, а испод његове црвене чалме светлела су два црна, коса и као огањ сјајна ока. Згрбљену му је појаву још више истицала висока црвена чалма и тешки овчији гуњ, који је покрио леђа. Носи бела гаће, ниско везене и кратке терком стегнуте опанке. Ход му је и поред старости гибак и нечујан.

Он корача полако, осврће се на све стране, гледа, дише отворених уста, као човек који је жељан свежа ваздуха. Пред пилаком стаде. Погледа таблу, подупре уши да боље чује јеку машина. Пође па застаде као да се враћа. Најзад се одлучи и уђе. На вратима канцеларије стаде нечујно и неодлучно, прибра се и отвори полако тешка врата и уђе. Унутра за храстовим столом седи онај исти газда Шпира, само мало дебљи, мало надувенији, поноснији, богатији.

Максим, јер то беше он, приђе полако столу и док га је Шпира, не познајући га, зачуђено посматрао, извади из недара прљаву мараму, одвеза је и пред зачуђеног газда Шпиру пореда дрхтавом руком дванаест умашћених хиљадарки.

»Ево«, рече Максим и ућута. Шпира се прибра од запрепашћења и мислећи да Максим има још новаца, облеће око њега, здрави се и одмах му издаје признаницу. Максим као да зна шта газда Шпира хоће, а одиста и зна, извади из џепа још једну хиљадарку и рече:

»Још само једна. Овај... за кућу и овце.« Потом нечујно изиђе остављајући запрепашћеног газда Шпиру.

У планини, високо горе, где врхови Голије парају облаке, где влада вечити тајац, где тишину нарушавају само звуци звона из далеких долина и ретки узвици пастира, има један мали комад земље. Крчевина покрај планинске стазе. То је Црња.

(Наставак на 12-ој страни)

(Цртеж. С. Богојевић)

мише га на посао. Радио је од јутра до мрака тешки и напорни посао код машинске тестере. Шест година са много воље иде Максим на посао, шест година се уморан враћа са њега, а да се не тужи на тежину рада. Он мисли да тако мора да буде, док се у његовој наивној машти оцртавају: лепа сеоска кућа и стадо оваца око ње.

И баш када се требао да позуче у миран живот, на своју драгу Црњу, деси се нешто што из основа промени Маскимове планове, промени Максимов живот, промени Максима самога.

Беше већ вече. Задњи трупци су се стругали. Око машине се је издизала лака измаглица дрвене прашине. Тестера је помамно хуктала, завијала и као спутан човек немоћним бесом хтела да се ослободи челичних окова. Максим је стајао по страни са алатком у руци и на часове једним потезом завртао попуштали завртањ, да би одмах затим поново утонуо у своје мисли, седећи пушно своју лулу и дубоко увлачио димове. И већ се рад ближи крају. Тестера као да предосећа свршетак и одмор, још помамније хуче и зиче, а облаци дрвене прашине дигоше се још више, још гушћи, још тежи.

Максим виде да се један завртањ отк... и полако, као човек који зна свој посао, подиже се и разговарајући са

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Документа о бољшевичким злочинима

Bolschewistische Verbrechen gegen Kriegsrecht und Menschlichkeit. Dokumente zusammengestellt vom Auswärtigen Amt. Berlin 1943.

Изишла је из штампе трећа књига докумената о бољшевичким злочинима против ратног права и човечности. Као и код прве две књиге и овде се ради о исказима заклетих сведока датим пред судом. Ту се налазе и искази заробљених совјетских комесара и црвеноармејаца.

Овде сакупљени документи јасно показују са каквом су бруталношћу совјети газили, и још данас газе, основе човечности. Ту се не ради о појединим случајевима, већ о планским вршеним злочинима. Жртве ових злочина су обезоружани заробљеници и рањеници, којима је по ратном праву загарантован хуман поступак и лечење рана.

Сведоци говоре о убијеним заробљеницима, ископаним очима, отсеченим језицима и ушима, носевима и полним органима. Други опет говоре о стотинама рањеника убијеним бајонетом или сабљом, будаком или лопатом, или о стотинама закланих или побијених на тај начин што су им отворене вене и тако пуштени да умру.

Треба ли нам боље сведочанство о страхотама које врше комунисти, него што нам их исприча наш народ? Сетимо се стотина на исти начин поубијених сељака, који су били криви само зато што нису хтели да се придруже комунистичким бандама, већ су хтели да у миру живе и раде не желећи никога да дирају и чине зло! „Ко није с нама тај је против нас", је парола комуниста, које су увек немилосрдно примењивали. А колико их је било који су били са њима? Нико. На преварy, силом људи су одвођени у шуме или убијани, ако би се комунистима супроставили. Сетимо се 46 убијених домаћина, у једном нашем селу, на најгрознији начин. Они су заклани, затим им је извађен мозак и стрпан у чарапе и поново враћен у мождану шупљину. Они су затим поређани у цркви кроз коју су морали да прођу сви мештани. Терором су добијане „присталице" и стварана „Народно ослободилачка војска".

Документи, који су сабрани у овој књизи нису само сведочанства о варварском поступању совјета против голоруких заробљеника и рањеника, већ су истовремено сведочанства о опасности која прети целој Европи од најстрашнијег непријатеља човечанства. Против ове опасности је данас устала Немачка и са њом млада Европа.

И тако стотине и хиљаде сведочанства, стотине и хиљаде злочина.

Сироче и богаташ

Никола Трајковић. Сироче и богаташ Издање „Југоистока" Београд. 1943 год.

У краћем уводном делу писац говори о књижевној делатности Николе Трајковића. „према коме је наша меродавна књижевна критика поступила неправично, не поклањајући му „довољно пажње" ни довољно „објективности".

Затим излаже кратак садржај новообјављеног романа Николе Трајковића „Сироче и богаташ" у коме је Трајковић „успешно обрадио читав комплекс крупних и значајних националних, социјалних, етичких и религиозних проблема на један несумњиво уметнички начин. „Писац тежи да у срцима наше омладине ублажи осећање класне супротности и социјалне нетрпељивости „и то увек" до последње стране „као" уметник."

Д. Ђ.

Наводимо неколико сведочанства.

Група Г.Ф.П. *О. У. 9. 9. 1942*

Пришао је Рус Володенков Степан, рођен 10 јуна 1920 у Старое Штехербино, и изјавио:

Крајем фебруара 1942 пришао сам добровољно партизанима. У петом батаљону пука Ласо постављен сам за вођу групе. Као такав сам узео учешћа у нападу на Балтутино, почетком марта 1942. Успели смо да продремо у место и при томе смо заробили 21 човека. 14 од њих су приведени у штаб пука, док су осталих 7 предани команданту батаљона Мајорову са наређењем да се свуку и затворе у једну избу, која се после тога морала запалити. Заробљенике смо на то нагонили ударцима бајонета. Вођа једног одељења, Колашников, својим бајонетом је ископао очи једном заробљенику. Када су сви заробљеници били у избу, она је запаљена.

потписан: *потписан: Володенков*
Циноцел, *секретар фелдполиције*
зондерфирер (Г)
Ото Шу

или једно друго сведочанство:

26 јуна 1942

Врховна команда војне силе

Војно истредништво за испитивање

повреде међународног права

Присутни:

Ратни саветник др. Шене

као војно-судски чиновник

војник Хау

као деловођа

По питању повреде међународног права у Русији пришао је вахтмајстер Фојерхаке Ернст Аугуст. сада у ратном лазарету.. и изјави:

У новембру 1941 морали смо да напустимо наше положаје код Селихарова. При томе је на заводишту остало 30 до 40 рањених војника. Када смо сутрадан повратили наше положаје видели смо, да су Руси све војнике стрпали на једну гомилу, прелили их бензином и запалили. Ја сам видео само угљенисане лешеве.

Сведок је заклет на ову изјаву.

Због тешких повреда на обема рукама није могао да потпише.

потписан: др Шене

потписан: Лудвиг Хау

ЗА ЂАКЕ I РАЗРЕД
гимназије,
ОДГОВОРЕ НА СВА ПИТАЊА
из веронауке, земљописа, природописа, за зимски семестар. стручно обрађена, добићете у Принца Евгенија 2/II, стан 21.

РАДИО

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро,драги слушаоци!"
9.00 — 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика Свира забавни квинтет
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—15.00 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештаї Врховне команде
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

ОГЛАС
Продајем пчеле и сав пчеларски прибор.
908 1—3 ЖИВА ДУДИН, Меленци

Земља у планини

(Наставак са 11-те стране)

Беше већ подне, када је Максим стигао на њиву. Седе разбарушене косе лепршале су се на планинском ветру, а он поносан, дигнуте главе, не осећајући умор и жеђ, хиташе напред на своју њиву, своју крв, свој живот. И као што беше нем његов бол, када су га од земље раставили, тако исто беше нема и његова радост када ју је опет натраг добио. Земља, његова земља, чекала га је. Он диже чело, подвикну нове волове и нови плуг зарза дубоко нову бразду.

Али Максиму не би суђено да на миру проведе остатак свога живота. Дође ново време, њему неразумљиво. Дођоше нови људи њему непознати. Он само нема саже главу пред свим оним што су му они говорили и повуче се на своју земљу. Али беше касно...

Подне је. Максим је лежао и одмарао се испод јеле, а у даљини се чула потмула тутњава. Он није знао шта је то. Он се чак није ни трудио да зна. Он није знао да рат, покољ и злоба харају његовом земљом. Није чак ни мислио. Чувао је стада, обрађивао своју камениту земљу, земљу отаца и дедова својих. Земљу органски везану за њега, земљу његове Србије. Он не види комешање, не чује тутањ и хуку. Несвесно гледа гомиле жена и деце, стараца и младића, како пролазе покрај њега према плавим висинама планине. Он гледа, али не зна, он гледа али не мисли. Он не примећује људе, сељаке, који крај њега прогоне своја стада. Он не примећује јер не мисли, он не примећује јер то неће.

Варали бисмо се, ако мислимо да Максим не схвата догађаје, јер он све зна, све осећа, све види. Али он неће да зна ,јер неће да остави овај комад камените и крвавим знојем његовим натопљене земље. Два пута је мшао сне, трећи пут неће. Зна он шта га чека, али нека нутарња сила га спутава у месту и он на рођеној њиви спокојно чека своју судбину оставши веран неписаноме закону, закону земље.

Максим седи чека, а у даљини у плавим висинама грабљивице похлепно круже и својим грактањем уписују у књизи судбине нове жртве. Вече полако пада пружајући своје тамне руке на долине, шуме и поља, а висока хрид блешти под зрацима залазећега сунца. И док зраци тога сунца као ударцем мача расецају ретке облаке, тутњава и хука из долине све је јасније, а оно нешто, страшно и свирепо, бездушно и крваво све се ближе примиче. Већ промичу последњи збегови покрај Максима, али он седи на својој јединој њиви и спокојно чека своју судбину.

И одједном тамо, где шибље и кострет заклањаху поглед, појавише се људи. Непознати. Видеше Максима и прињоше му. По његовој црвеној чалми знају ко је. По његовом поноситом лику, по његовоме ватреном погледу познају га.

Неповерљиво загледајући у њега, метнуше га међу себе и поведоше ка једној рупи. Наредише му да скине гуњ. Он ни сам не знајући зашто, несвесно слуша.

Држећи рукама поцепане гаће, он нема и тупо гледа у непознате, који се за часак удаљише неколико корака, и онда... Његова крв, топла и црвена, чатопи његову, његову земљу, док гудуре плавих планина одјекиваху тужно као последњи здрав.

Димитар Варенина
уч. VIII/$_2$ држ. реал. гим.
Пожаревац.

МАЛИ ОГЛАСИ
ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од Претстојништва полиције Ужице под бр. 780. Изгубио сам, оглашавам неважећом. Живановић Драгутин, Ужице. 908—2

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од Престојништва градске полиције, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Драгиша Јанковић — Ужице. 908—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пословну књижицу и решење обавезног рада добивено и зпрестојништва полиције и Берзе рада у Краглашујем за неважеће. Боригујевцу изгубио сам. Овим оној Ружић. 896- 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 513/43 годину, добивену из села Лужнице, срез Крагујевачки, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Благоје Д. Живановић. 887-6 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам и оглашавам за неважећу. Миљковић Милан, пензионер из Крагујевца. 887-1 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милосав Ђорђевић. 887-2 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из престојништва градске полиције изгубила сам. Оглашујем за неважеће. Ангелина Максимовић. 896-3 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Миомир Тодоровић. 887-4 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Живка Раденковић. 887-5 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништа аградске полиције у Крављевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Аница Јовичић. 887-3 3—3

ИЗГУБИО САМ шоферску књижицу издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу па с тога исту оглашујем неважећом. Драгослав Симовић, шофер,-фабрике Стефановић. 896-2 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пословну књижицу добивену из среза Гружанског округа Крагујевачког изгубио сам овим је оглашујем за неважеће. *Живојин Тодосијевић*, село Столово. 896-1 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3171 за годину 1943 издату од престојништва полиције Ужице и железничку легитимацију за повлашћену вожњу од 50% издату од Дирекције железница, изгубила сам те исте оглашавам за неважеће. Танаска Марковић, домаћица — Ужице. 908 1—1

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Благоје Драгићевић. 887-9 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1726 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радослав Бојовић. 887-7 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 69 издату од Војне болнице у Крагујевцу, изгубила сам и оглашавам је за неважећу. Зорка Петронијевић, медицинарка. 896-4 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Ђорђе Милосављевић. 887-7 3—3

КЊИГЕ
ПОЛОВНЕ
НА СВИМА ЈЕЗИЦИМА
Купује књижара „СЛАВИЈА“
Цара Николе II бр. 2 тел. 22-973

СРЕЋНЕ државне класне лутрије
купујте из срећне колектуре
СЛОБОДАНА М. ВАСИЋА
Београд — Цара Николе 34
Вучење I класе 11 јануара.

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912
900 1—1

ДРЖАВНА КЛАСНА ЛУТРИЈА

Лутријски план за наступајуће осмо коло срећака ступио је на снагу.

Овај лутријски план предвиђа 40.000 бројева срећака са 16.000 згодитака у укупној вредности од

ДИНАРА 30,956.000.—

са 4 премије од Дин. 250.000.—, 300.000.— 500.000.— и великом премијом у трећој класи од

ДИНАРА 1,000.000.—

и са великим бројем већих згодитака и то: од Дин.200.000.—, 2 по Дин. 100.000.—, 5 од Дин. 80.000.—, 5 од Дин. 60.000.—, 12 од Дин. 50.000.—, 16 од 40.000.—, као и већи број других згодитака од Дин. 30.000.—, 25.000.—, 20.000.—, 16.000.—, 12.000.—, 10.000.—, и других средњих и мањих добитака.

За исплату ових добитака без икаквог одбитка јамчи држава.

Цена срећака износи Дин. 100.— за једну четвртину за сваку појединг класу.

И ово осмо коло има три класе са извлачењима и то:

I класа 11 јануара 1944 године.
II класа 8 фебруара 1944 године,
III класа од 7 до 27 марта 1944 године закључно.

Срећке I класе овог кола пуштене су у продају и могу се набавити код овлашћених продаваца срећака и њихових потпродаваца, којих има у свима местима на територији Србије и Баната.

913 1—1

„СРПСКА КЊИЖАРА“
БЕОГРАД
тел. 26009 Краља Александра бр. 18
Чек. рачун код Пошт.штедионице бр. 61240
Пошт. фах бр. 523

Препоручује:

РЕЧНИК СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА
од Л. БАКОТИЋА
(66.000 речи — 1.400 страна)
Луксузан платнени повез Дин. 625.—

СРПСКО НЕМАЧКИ РЕЧНИК
од А. ВИЛХАРА
Платнени повез Дин. 190.—

	Дин.
Е. К. Бекетова: „Два света“ — приповетка из старог римског доба за омладину, као предигра овој књизи служи дело Quo Vadis! платнени повез	150.—
Р. Ф. Милер: „Стада и пастири“ — Вођи и бунтовници. Ко и како народе води и заводи и за чим жуди човечанство, златнени повез	600.—
Ги Де Мопасан: Целокупна дела повезано у 11 књига	2.800.—
Мил. Ускоковић: Дела (увезано)	320.—
Август Шеноа: Дела (увезано)	320.—
Јанко Веселиновић: Дела (увезано)	320.—
Јаков Игњатовић: Дела (увезано)	320.—
М. Кашанин: Заљубљеници (увезано)	120.—
Избор руских писаца: Тургењев, Гоголь, Гаршин (увезано)	100.—
Е. К. Бекетова: „Два света“ (увезано)	150.—
Др. Гргур Јакшић: Европа и васкрс Србије (увезано)	200.—
Стеван Бенини: Кад се униште илузије (роман)	50.—
Дела Ђуре Јакшића: Драме платнени повез	160.—
Живко Павловић: Опсада Скадра	110.—
Николић: Илустроване и народне песме I/II	75.—
В. Јанковић: Дечак с Уне	63.—
Илић: Основи техничког цртања	25.—
Михајловић: Полне болести и њихово лечење	50.—
Цамоња: Гладовање као лековити фактор	50.—
Зечевић: Гајење бресака	25.—
Шишковић: Један од многих (роман)	34.—
Лапчевић: Наша стара пољопривредна култура	38.—
Јовић: Практична упутства за руковање моторних возила	75.—
Кирхнер: Како ћемо се заштити од отровних гасова	38.—
Николајевић: Краљ Милан и Тимочка буна	63.—
М. М. Савић. Наша индустрија и занати II део	50.—
„ „ „ „ „ „ „ III „	87.50
„ „ „ „ „ „ „ IV „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ V „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ VI „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ VII „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ VIII „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ IX—1 „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ IX—2 „	62.50
„ „ „ „ „ „ „ X „	125.—
„ „ „ „ „ „ „ XI „	250.—
Речник места из 1925 год. увезано	750.—
Речник места из 1927 год. увезано	625.—
Ст. Станојевић: Народ. енциклопед. II књига	937.50
В. Ж. Милојевић: Народни поучник лечење чира на желуцу и дванаестопалочном цреву без операције	50.—
С. Пешић: Наша привреда	62.50
Ед. Шуре: Легенда о Заратустри	12.50
Стојићевић: Од Кумановa до Доброг поља	125.—
М. М. Савић: Привредне политике	160.—
М. Савић: Просто и двојно књиговодство	50.—
Ј. Корах: Картела	75.—
Др. С. Обрадовић: Трговински уговори	125.—
Лукман Ф.: Потуљасте вошке	50.—

КЊИЖАРАМА УОБИЧАЈЕНИ РАБАТ

Код поруџбина изволите одмах новац послати за наручене књиге.

914 1—1

Српска

НАРОДНА БАНКА

Централа БЕОГРАД

ФИЛИЈАЛЕ:

Ваљево,
Вршац,
Зајечар,
Косовска Митровица,
Крагујевац,
Краљево,
Крушевац,
Лесковац,
Ниш,
Панчево,
Бечкерек,
Пожаревац,
Ћуприја,
Ужице,
и Шабац,

У циљу унапређења платног промета без употребе готовине Српска народна банка отвара пословном свету, фирмама и приватним лицима, жиро и текуће рачуне. На улоге по жиро и текућим рачунима Банка плаћа 0,75% камате годишње на износ од дин. 1,000.000.—, а 0,50% на веће износе.

Да би се ликвидном новчаном тржишту пружила могућност пласирања готовине, Српска народна банка, као централни емисиони завод у земљи, издаје своје сопствене благајничке записе чија повишена каматна стопа сада износи: код благајничких записа са доспелошћу од три месеца 2 1/2%, код благајничких записа са доспелошћу од шест месеци 2 3/4% код благајничких записа са доспелошћу од девет месеци 3%, код благајничких записа са доспелошћу од дванаест месеци 3 1/4% и код благајничких записа са доспелошћу од две године 3 1/2% годишње.

Српска народна банка обавља поред тога и све друге банкарске послове.

Штампарија плаћена у готовом

УНИВ. БИБЛ.
Г. И. Бр. 19

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 2 и 3 Год. IV
БОЖИЋ, НОВА ГОДИНА 1944
ПРИМЕРАК 8.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

БОЖИЋ * 1943

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ВЕЛИКОСАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

БОЖИЋНА ПОСЛАНИЦА

БРАЋИ СРБИМА И СЕСТРАМА СРПКИЊАМА

на дан 7 јануара 1944 год.

ДАНАС ЈЕ СВЕТЛИ ПРАЗНИК РОЂЕЊА ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА, КОЈИ ЈЕ СИШАО НА ЗЕМЉУ ДА ПРОПОВЕДА МИР И ЉУБАВ МЕЂУ »ЉУДИМА ДОБРЕ ВОЉЕ«. ТАЈ ЈЕ ДАН ИЗВОР НАДЕ И ПОУЗДАЊА У ПРАВДУ ЗА ПОТИШТЕНЕ И УВРЕЂЕНЕ, НА КОМЕ И СРПСКИ НАРОД, КОЈИ ПРОЛАЗИ КРОЗ ТОЛИКА ИСКУШЕЊА, ЦРПЕ ВЕРУ У БОЉУ БУДУЋНОСТ. ЗАТО ДОЛАЗАК СИНА БОЖИЈЕГ НА ЗЕМЉУ ВЕЛИЧАЈУ И НЕБО И ЗЕМЉА, КАО И СВИ СРБИ НА СВИМА СТРАНАМА, ПОЗДРАВЉАЈУЋИ ГА РАДОСНА СРЦА СТАРИМ СРПСКИМ ПОЗДРАВОМ:

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СРПСКОМ НАРОДУ ДОЛАЗЕ СРЕЋНИЈИ ДАНИ; ЗАМРАЧЕНО НЕБО РАЗВЕДРАВА СЕ И ВИДИЦИ СЕ ПРОШИРУЈУ. И КАО ШТО АНЂЕЛИ ВЕЛИЧАЈУ НА НЕБЕСИМА РАЂАЊЕ ХРИСТА БОГА, ТАКО И МИ СРБИ, МАЛИ И ВЕЛИКИ, БОГАТИ И СИРОМАСИ, СА ВЕЛИКОМ НАДОМ У ДУШИ И У СРЦУ ПОЗДРАВЉАМО РАЂАЊЕ НОВОГ СРПСКОГ ЖИВОТА, НОВЕ СРБИЈЕ, ОТАЏБИНЕ ЧАСТИ И ПОШТЕЊА, ПРАВДЕ И РАДА.

БРАЋО СРБИ И СЕСТРЕ СРПКИЊЕ,

ИЗМИРЕНИ И ЗДРУЖЕНИ У БРАТСКОМ ЗАГРЉАЈУ СЛАВИТЕ И ВЕЛИЧАЛТЕ РОЖДЕСТВО СИНА ГОСПОДА БОГА, КОЈИ НАС НАПОЈИ СВЕТОСАВСКИМ ДУХОМ, УМУДРИ И ИЗВЕДЕ НА ПРАВИ ПУТ ДА СВИ СЛОЖНО ВАСПОСТАВИМО МИР И РЕД У СВИМА СРПСКИМ КРАЈЕВИМА. ГОСПОД БОГ НАУЧИ НАС ПРЕКО НАШИХ СВЕТИТЕЉА И МУЧЕНИКА ДА СРПСКИ МИСЛИМО И УЛИ НАМ ВЕРУ У САМЕ СЕБЕ, У НАШУ НЕПРЕСУШНУ ЖИВОТНУ СНАГУ.

ЗАТО ПРОСЛАВИМО ШИРОМ ЦЕЛЕ СРПСКЕ ЗЕМЉЕ ДАНАШЊИ ВЕЛИКИ ПРАЗНИК ПО СВИМА НАШИМ СТАРОДРЕВНИМ ОБИЧАЈИМА, КАО ЈЕДНА ВЕЛИКА ПОРОДИЦА, СЈЕДИЊЕНА У ИСТОМ ОСЕЋАЊУ ВЕРЕ И НАДЕ, КОЈА ЋЕ НАМ ДАТИ СНАГУ ДА СЕ ОДРЖИМО, ТА ЋЕ ВЕРА ДОВЕСТИ И СВУ ЗАЛУТАЛУ БРАЋУ И СЕСТРЕ, ПОД ОКРИЉЕ МАЈКЕ СРБИЈЕ, КОЈА ЈЕ ПУНА МИЛОСТИ ЗА ЗАБЛУДЕ И ГРЕХОВЕ СВОЈИХ СИНОВА. ЗАТО НА ДАНАШЊИ ДАН ПРАШТАЊА И ЉУБАВИ ПОЗИВАМ ВАС ДА СЕ ВРАТИТЕ НАМА, ЈЕР НЕМА БРАТА ДОК НЕ РОДИ МАЈКА И НЕ ТРАЖИТЕ ГА ПО БЕЛОМЕ СВЕТУ ИЛИ ДРУГДЕ, ТАМО ГА НЕЋЕТЕ НАЋИ, ЈЕР ГА НИЈЕ ЗАДОЈИЛО СРПСКО МЛЕКО, НИТИ ОБАСЈАЛО СРПСКО СУНЦЕ.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СВИМА ВАМА ТЕШКО ПОГОЂЕНИМ И УЦВЕЉЕНИМ ЗЛОМ СУДБИНОМ СРПСКОГА НАРОДА. НЕ ЈАДИКУЈТЕ, НЕ ПЛАЧИТЕ, ЈЕР СЕ РОДИО СИН ГОСПОДА БОГА, КОЈИ НОСИ ПРАВДУ БОЖИЈУ И ЗА ВАС. ПРАВДА ЋЕ ПОБЕДИТИ, ТАКО ЈЕ ПИСАНО У ЈЕВАНЂЕЉУ ГОСПОДЊЕМ, А ТО ЈЕ И НЕМИНОВАН ЗАКОН СУТРАШЊИЦЕ И НОВОГА ДОБА.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СРПСКА ДЕЦО, РАСУТА ПО БЕЛОМ СВЕТУ, КОЈИ У ЧЕЖЊИ И СТРЕПЊИ ДОЧЕКУЈЕТЕ ОВАЈ СВЕТЛИ ПРАЗНИК И ЖУДИТЕ ЗА МАЈКОМ СРБИЈОМ. ЊЕНО ПЛЕМЕНИТО МАЈЧИНО СРЦЕ ДРХТИ ОД БРИГА, ШТО СТЕ ДАЛЕКО ОД ЊЕ У ЗАРОБЉЕНИШТВУ ИЛИ НА РАДОВИМА. ОНА ВАС БЛАГОСИЉА И САВЕТУЈЕ ДА НЕ ИДЕТЕ ЗА МРЖЊОМ, НЕГО У БРАТСКОЈ И ХРИШЋАНСКОЈ ЉУБАВИ ДА ТРАЖИТЕ СПАС. СРБИЈА ВАС ГРЛИ, СРБИЈА ВАС ВОЛИ И ЊЕНО МАТЕРИНСКО СРЦЕ ЧЕЗНЕ ЗА ВАМА.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

И ВАМА ШТО РАДИ СРПСТВА СТРАДАТЕ, ШТО ДОБЕГОСТЕ САМО СА СРПСКОМ ДУШОМ И ТРИ ГОДИНЕ СТЕ БЕЗ СВОГА КРОВА И СВОГА ДОМА. ОБЕЋАВАМО ВАМ СКОРО СРЕЋНИЈЕ ДАНЕ.

ЗОРА ПУЦА, БИЋЕ СРПСКОГ ДАНА, ДОШАО ЈЕ ГОСПОД БОГ НА ЗЕМЉУ ДА ИЗВИДА И ВАШЕ РАНЕ. ВИ СТЕ СВИ САМНОМ И СКО МЕНЕ И ПОЗИВАМ ВАС ДА МИ ПРУЖИТЕ СВОЈУ СВЕСРДНУ ПОМОЋ ДА ИЗГРАДИМО НОВУ СРБИЈУ, У КОЈОЈ ЋЕ ГОСПОДАРИТИ ПРАВДА, САВЕСТ И ПОШТЕЊЕ, МЕСТО ДА ВЛАДА ГРУБА СИЛА, ДА ПРАШТЕ ПУШКЕ И БОМБЕ И ДА СЕВАЈУ КАМЕ. ЈА ВЕРУЈЕМ У ЖИВОТНУ СНАГУ НАШУ, У ВРЕДНОСТ И БУДУЋНОСТ СРПСКОГ НАРОДА, А ИЗНАД СВЕГА ВЕРУЈЕМ У ВЕЧНУ МАЈКУ СРБИЈУ.

СРЕЋАН ВАМ ПРАЗНИК — ХРИСТОС СЕ РОДИ!

ЖИВЕО СРПСКИ НАРОД!

АРМИЈСКИ ЂЕНЕРАЛ
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ И
МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

БИТКА ЗА СВЕТОСАВСКИ ПУТ

Написао
БОГОЉУБ КУЈУНЏИЋ

Када се уједначе сви говори које су од времена од образовања Владе народног спаса до данас изречени на многобројним састанцима претставника те владе са народом, као крајњи резултат њихов добија се позив и заповест српском народу: мир ред и рад! Иза ових спасоносних речи стоји српски генерал Милан Недић са својом владом и својим многобројним активним сарадницима, а испред овога стоје широке народне масе, одлучност и воља целога српског народа да помогне своје једине, искрене и праве претставнике у њиховој борби за трајно обезбеђење мира и поретка.

Кроз све оно што је проживео за време ових мучних година рата, а нарочито кроз ово што се сада збива око нас и код нас, српски народ је дефинитивно увидео ко данас часно и родољубиво стоји на браницу његових животних интереса и ко се пожртвовано стара о обезбеђењу боље и лепше будућности нашег народа. Сваком разумном сину Србину ове земље постало је јасно бар данас да то није Несрбин Јосиф Броз Тито, Загорац из Кланџа, већ Србин, расни син Шумадије, генерал Милан Недић који види стварност, носи истину и мудро руководи судбином српства.

Генерал Недић не води ничију туђинску политику, већ само и једино политику биолошког очувања српског народа, политику обезбеђења сваког српског живота и политику пуне заштите неколико стотина хиљада Срба који морадоше напустити прадедовски крај да би у крилу Мајке Србије нашли спокоја својим изпаћеним душама, кров над главама и кору насушног хлеба.

Суд историје и суд нових нараштаја био је увек тај који је најправичније делио добро од зла и праведног од грешног. Он ће неминовно доћи да процени и све оно што једни или други учинише и чине са српским народом и земљом Србијом. Доброчинитељи ће бити награђени највећом наградом, хвалом и признањем, а недела биће судом Бога праведнога истом мером враћена онима који их у своме безумљу и слепилу починише.

Али, без обзира на суд правде, на похвале или осуде које ће доћи, догађаји данашњице судбински везани за српски народ траже од нас да још данас дамо свој суд о њима и да заузмемо мушки и одређени став према збивањима, а једино и искључиво у интересу Србије и српства.

Мало је данас реалних политичара, али када се они у овом тешком времену по нашу земљу и нађу, зар су могли, као сведоци једне кобне историске заблуде, чије су последице губитак држава, слобода и стотине хиљада српских гробова, изабрати сами и целом народу други до само једино Светосавски пут? Извор овога пута није резултат политичких надгласавања, већ је он никако спонтано у срцима нашим и у срцима свих свесних и разумних припадника нашег народа.

Ми данас нећемо и неможемо желети никакву Југославију са шест покрајина, какву хоће и за коју се бори Несрбин Јосиф Броз Тито, већ хоћемо и боримо се за живу, светосавску Србију, Србију национално чисту, без Хрвата Јосипа Броза, без јеврејина Моше Пијада, без покрштеног чивутина Ивана Рибара — Фишера и познатог џелата српскога живља Сулејмана Филиповића. Српство хоће нову Србију, домаћинску и сељачку, са свим њеним особинама и врлинама.

Борци за добро увек су имали непријатеља. Такав је случај и са борцима за победу Светосавског пута. Срећом данас је мали број обневиђелих, залуталих и за народ изгубљених синова наше нације, јер многи прогледаше и многи се покајаше. Провиђење нам је помогло да се на време здере копрена са лица лажних ослободиоца, те угледасмо крвождено лице злочинца у којем смо познали бољшевичку неман, удружену са свеколиким непријатељем српства.

И као што се данас бије битка између великих и силних народа, и код нас почиње да се води последњи бој за успоставу потпуног народног јединства, за народни опстанак, за победу српске националне мисли. Губу смо истерали из наше торине и она премлаћена и демаскирана лута ван данашњих граница Србије. У својим самртничким трзајима она тражи спас коју покушавају да јој пруже осведочени непријатељи и лажни пријатељи српскога народа. Али, маска је скинута. Ми смо благодарни нашим тобожњим пријатељима што на време узеше под окриље остатке међународног олоша на балканском простору.

Ова игра допринела је томе да и најзаблуделији отворише очи, прогледаше и сагледаше стварност онакву каква је. После обрачунавања Титове владе, осетили смо снажни талас народних мисо у Србији. Свима је данас постало јасно да је разумно и спасоносно само оно што су говорили и што говоре заточници мучног народног посла на спасавању и обнови Мајке Србије. И редови бораца у битци за Светосавски пут постају гушћи, све снажнији, све јединственији.

Српски домаћин, веран своме народу, својој вери, традицији и породици, неће никада дозволити да над његовим огњиштем загосподари белосветски олош нити да му животни пут одабира и показује неко од пажних пријатеља. Синови напаћене Србије, удружени са свим националним снагама осуђују и одбацују сваку трговину и политичке шпекулације које се плаћају српским животима.

На тлу препорођене Србије диже се челична армада свесних националиста која ће бити у стању да дочека сваки удар са стране. Свима онима који и даље не буду хтели у ово да верују биће већ можда сутра јасно да је битка за Светосавски пут добијена. Јединствени српски национални фронт извојеваће победу која ће бити вечна као што ће и српски народ остати вечит на своме кроз векове браћеном и одбрањиваном светом тлу.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ — НАДА СРПСКОГ НАРОДА

ВАИСТИНУ СЕ РОДИ!

Смисао борбе која се данас води у свету многима није јасна, док има и таквих којима она изгледа бесмислена и бесциљна. То само на први поглед изгледа тако. У ову циновску борбу, у којој учествују скоро сви народи света посредно или непосредно уплетени су разни циљеви, људски и божански.

Људски циљеви су многоструки, изукрштани и опречни, тако да се човеку одиста није лако снаћи у њима. О њима се, у осталом, свакодневно расправља, те је ред да се на данашњи дан, на дан рођења Спаситељева, позабавимо мало и оним другим, божанским циљевима.

Може се поставити питање: какве везе Бог уопште може да има са свим страхотама модерног рата? Са њима Он и нема никакве везе, али их има онај други. И зато баш што се човечанство, заборављајући Њега, Бога и Творца, клањало оном другом, зато и доживљава данашње патње.

У нашем народу постоји једна пословица, која гласи: „Кад кози иде добро, она иде на лед да се раскречи". То што важи за козу, важи и за човека, па и за човечанство. Одвеће је људима ишло добро, те су постали обесни и престали да мисле на Њега и Његове законе.

Он, међутим, и Његови закони постојали су и постоје, иако су људи престали да мисле на Њих. И зато што су престали на Њих да мисле, зато су падали из греха у грех, из мањег у све већи, тако да се сплело врзино коло, које не знају како да расплету.

Коло се ипак лагано расплиће. Расплиће се, јер се људи на свим странама почињу да деле у два табора: у оне који су за Њега, Бога и Оца, и оне који су за оног другог. Уколико се ова деоба буде брже извела и постала потпунија, уколико број оних млаких, неопредељених, буде био мањи, утолико ће и до расплета брже доћи.

И као што је одувек био случај у оваквим апокалиптичким борбама, силе мрака мораће устукнути пред силама светлости. Добро и Правда морају побе́дити Зло и Неправду. Бог мора тријумфовати над сатаном.

Да би се то десило, потребно је да учинимо све да Он прво у свакоме од нас тријумфује. Ради тога нам је Он пре скоро две хиљаде година и послао Сина Свог Јединородног. Зато када о празнику будемо одздрављали са: „Ваистину се роди!" ми се морамо истовремено запитати: да ли се Он одиста родио у нама?

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПОЛАГАЊЕ ЗАКЛЕТВЕ

НАРЕДБА БР. 62

ПРЕТСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА И МИНИСТРА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

За све оружане Српске војнике, официре, подофицире, капларе и редове и остале војне службенике

на дан 1 јануара 1944 године у Београду

ЈУНАЦИ, БРАНИОЦИ ОТАЏБИНЕ,

Данас је најсвечанији дан у Вашем животу, данас на дан нове 1944 године, положили сте заклетву нашем много напаћеном Српском народу и Мајци Србији. Заклели сте се пред Богом и људима: да ћете их бранити и за њих се жртвовати, само да они живе. Ви сте од нанас војници Отаџбине, носиоци старе славе и традиције.

Вама, јунаци, од данас поверава се спас, и опстанак Србије и Српства. Ви ћете дан-ноћно бдити, над њиховом сигурношћу, редом и миром. Ако би ко покушао, да их угрози, ви ћете, вођени вашим законитим старешинама, употребити оружје и уништити па ма ко то био. Ту не сме бити милости ни према коме. Сигурност и безбедност наше миле Отаџбине, Мајке Србије мора бити нада све.

Ради извршења ОВОГА СВЕТОГА ЗАДАТКА. ви морате свуда и на сваком месту бити елитна трупа, са гвозденом дисциплином, са најтачнијим извршењем свих заповести законских вам претпостављених старешина. Они вам заповедају у име Отаџбине и Српског народа. Не смете се нигде и никада поколебати, већ бити и остати јунаци од негдана и за спас и опстанак Српског народа славно умрети.

Нарочито морате затирати комунисте и бољшевике, који хоће да униште све што је Српско. Они не мисле добро ни Богу, ни народу, ни Србији ни вама. САТИРИТЕ ИХ И УБИЈАЈТЕ. ТРЕБИТЕ ТАЈ КУКОЉ ИЗ СРПСКЕ НАРОДНЕ ЊИВЕ. ВАША ЋЕ СЕ РУКА ПОСВЕТИТИ, А ИМЕ ОВЕКОВЕЧИТИ КАО БРАНИОЦА ОТАЏБИНЕ.

Децо моја,

У то име ја вам честитам данас положену заклетву Српском народу и Мајци Србији и поздрављам вас, јунаци моји, поздравом српским: СВЕ ЗА СРБИЈУ, ОНА ПРЕ СВЕГА И ОНА НАДА СВЕ.

ЖИВЕЛИ!

Претседник Српске владе и Министар унутрашњих послова армиски ђенерал,
НЕДИЋ

ГОДИНУ ДАНА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ

МАСКЕ СУ СКИНУТЕ

До скора било је очигледно да се капиталистичко-комунистичка комбинација држава састоји из два језгра: британоамерички дуумвират и Стаљинова усамљеност. Захваљујући шест конференција одржаних у току године, ситуација се променила. Постигнут је велики спољни успех. Британоамериканцима је пошло за руком да приволе најзад Стаљина да дође на састанак и да најзад скине маску. Пропаганда Вашингтона и Лондона мислила је да искористи саму чињеницу тог тројног састанка ради доказивања да се Совјетски савез потпуно здружио са коалицијом. Говорило се да долазак Стаљина на конференцију треба да значи прекид Совјетске Уније са егоистичном политиком и прелаз те Уније на колосек заједничке ратне и послератне политике. Они који су то предвиђали писали су у истом духу и за време техеранске конференције, и после исте. Али то писање је испадало веома бледо. Није било материјала за чланке у том духу.

Баш напротив, било је у изобиљу материјала који је доказивао да се у Техерану ситуација променила само утолико што се уместо два језгра која се не сукобљавају, показало да се та два језгра сукобљавају. Сукобљавају се у свим међународним питањима. Сукобила су се са јаком снагом на самој конференцији у Техерану. Сатуација је била спашена само на тај начин што су Британоамериканци попустили у најактуелнијем питању — у европском, — а ски нули су са дневног реда сва друга међународна питања. У Техерану је скинута маска са Стаљина — он је само привремени сапутник такозваних демократија, а није њихов пријатељ.

* * *

Дипломатија коалиције кроз целу годину борила се за Европу. Борила се са стоструко већом енергијом, неголи трупе коалиције. Наравно она је дипломатски ратовала не за европске интересе, већ за Европу као зону своје политичке делатности. Покушавала је да измоли совјетско обећање да Совјетски Савез не рефлектира на извесне територије. Покушавало се да се воде разговори о неким федерацијама многобројних државица, које би требало створити после рата, а које би својим постојањем обезбеђивале Совјетима западни део Европе, као сферу британоамеричких интереса.

Међутим, Совјети су били неучтиви, дивљачки тврдоглави. Нису хтели да признају Британији, а камоли Северној Америци право да се мешају у евентуално разрачунавање Москве са Европом. Тиме су Совјети постигли шта су хтели: натерали су да се дезинтересују за европска питања, за питања послератног уређења Европе. Натерали су Британију да се задовољи изјавом једног белгиског емигрантског политичара, који пристаје на присаједињење Белгије Великој Британији: мала Белгија би служила за Британско острво као обалобран од совјетске пошлерат не опасности. Уместо целе Европе само једна Белгија — то је смањење британских интригантских аспирација према нашем континенту.

Тај пораз британске и америчке дипломатије је тим тежи што је он аутоматски дао Рајху огромну политичку и психолошку победу: у очима Европљана Рајх је постао једини гарант европске безбедности од диљељ комунизма. Али овај пораз није једини који су Рузвелт и Черчил доцекали од Стаљина. Московски господар није пристао да преговара на конференцији у четворо. Он се изоловао од источно-азијских питања.

То значи да су Лондон и Вашингтон изгубили Источну Азију, као што су изгубили и Европу. Источну Азију су изгубили зато што Стаљинова уздржљивост значи ово: Совјетска Унија неће помагати капиталистичким земљама да поврате свој положај у Азији, а после завршеног рата Совјетска Унија ће се сама, без Британоамериканаца, умешати у азиске ствари, искоришћавајући комунистичку мрежу коју је исплела у Чан Кај Шековој Кини и у Крипсовој Индији.

Губитак Европе поставио је Вашингтон, а нарочито Лондон у веома тежак положај према емигрантским владама. Обмана, пресија, издаја, све је то у већој или мањој мери било употребљено у Лондону према емигрантским групацијама. Додуше, ни енглеско гостопримство, ни енглески садашњи безобразлук према емигрантским групама није могао променити историју Европе, али понашање Идна и његовог шефа има једну корисну последицу за оне не потпуно здраве Европљане, који су се уздали у Енглеску. Маска је скинута са Енглеске. Држава која ствара светски конфликт „због Пољске", а која затим препушта Пољску совјетском апетиту, не може да се даље маскира као заштитница права народа.

Енглеску мало секира што је она изгубила поверење Европљана: она вековима живи без политичког поверења, па је опет задовољна. Али Енглеску сад мори брига: у току протекле године повећао се јаз између ње и САД. Американци су почели да буду отворени. Они не само што господаре у већини доминиона, не само што воде своју политику у британским утицајним зонама, па чак и у Индији, већ искрено кажу да ће после рата бити Совјетска Унија и САД велике силе, док Британија то неће бити.

Вашингтон понижава Лондон свуда гдегод стигне. На политичким конференцијама, на војним саветовањима, приликом одређивања војних команданата, или експортних квота, или курса валуте, и т. д. — свуда доминира Американац, свуда је Енглез потиснут.

Али ово још није најгоре: та два брата ипак би могла да се на крају споразумеју. Али Американац вуче собом бољшевика, да би још више понизио Енглеза. Вишински је дошао у Алжир. Главни поморски пут Британске империје, пут преко Медитерана има већ и совјетског, а не само америчког контролора.

Енглези су већ одавно били забринути због односа са јенкима. Али протекла година створила је такво расположење у Енглеској, да је сада сваком проседном Британцу јасно: не само што је Совјетски Савез случајни сапутник коалиције, већ и Сједињене Америчке Државе су привремени (док траје рат) сапутник Британије. После рата настаће неограничено прождрање Британије од стране САД. Енглези виде да ће се у случају победе њихове коалиције, користити Москва и Вашингтон.

* * *

Политика застрашивања, коју су применили Британоамериканци без довољно познавања европског менталитета, и политика препуштања Совјета у поједине земље (Балкан, Јужна Италија!), много су допринеле претварању Европе у несаломљив блок нација које увиђају заједничку опасност од британоамеричке надаје и комунистичке немани.

Политика застрашивања имала је успеха само против јеврејско-клерикалско - масонско - краљевске Италије. Али понашање АМГЕТ-а према Италијанима (глад, депортација радника и радница, одвођење деце) и политика Аајзенхауера према Алжирском комитету и према Италији после капитулације, отворише су целом свету очи на то да Атлантска карта више не постоји, да „велике демократије" нису заштитнице демократије и да нема ништа идеолошког у циљевима њиховог рата. Хопкинс је искрено рекао: „После рата ми ћемо бити најбогатији народ", Доле са идеалима, са идеологијом, са принципима, са сентиментима. Коалиција води рат ради богаћења. Маске су скинуте.

* * *

Говорећи о италијанској капитулацији, могло би, се рећи да је то био један (и једини) политички успех коалиције у току протекле године. Али, и тај успех се окренуо наопако, тако да би Рузвелт и Черчил сигурно више волели да немају тог успеха. Јер је Бадољо као уклети начинио само тешке политичке и моралне олакшице: уместо велике труле италијанске краљевине има сада мању, али способну да постане потпуно здрава, италијанску републику. Уместо земље најподлије саботаже краља и бројних поданика. Тројни Пакт има сад земље са пречишћеном ситуацијом. Трула љуска је очишћена, остаје здраво зрно. Зар се таква промена може сматрати за губитак Тројног Пакта! Никако. Напротив, то је добитак.

Прве последице те добити састоје се у томе што је Рајх могао приступити конструктивној политици на Југоистоку Европе, политици која има пред очима јасан циљ благостања заједнице европских народа. Баш у овој конструктивној делатности испољава се реалност идеје базе, на којој води рат Немачка. Иста идеја база омогућила је Јапану да створи заједницу од пола милијарде људи, у којој одушевљено сарађују чак и они народи који су сматрали да су непријатељи Јапана, становници Формозе и Кореје.

Мк.

Европа на прекретници и Енглеска у дилеми

Написао

КРСТА ЦИЦВАРИЋ

Има у социологији један принцип који претставља једну такорећи баналну истину која гласи: слични се траже.

Траже се и удружују се.

Тако се удружују међу собом, претставници једне професије: то су савези односно професионалне организације. Тако се удружују међу собом људи истих политичких уверења: то су организоване партије. Тако се удружују међу собом људи истих религијских веровања: то су цркве. Тако се удружују међу сосом људи истог порекла истог језика или исте историјске судбине. То су националне заједнице. И тако даље.

Али данашњи светски рат пружио је једну чињеницу која као да демантује ону истину социологије: то је данашњи однос између Енглеске и Совјетске Уније.

И у социјалном, и у политичком, и у духовном погледу Енглеска и Совјетска Унија тако су различне да се могу сматрати као антиподи.

Лорд и бољшевик: може ли бити већег контраста!

Енглеска и Совјетија то су силе сасвим супротне по смислу (како би се рекло језиком механике).

То се лепо испољило по свршетку прошлог светског рата. Победивши у Русији још у току рата, бољшевици су после рата прокламовали светску револуцију.

Тиме су они отворили еру врховног империјализма (антиципирајући будућност, француски социолог Ернст Сејер још пре рата односно пре револуције назвао је тај империјализам „социјалистичким империјализмом.").

Енглеска, тада најјача држава на свету и најважнија инкарнација капиталистичког система, одлучно се супротставила томе новом империјализму, и у томе смислу, да предухитри светску револуцију, активно је помагала разне контрареволуционарне покрете у Русији.

Бољшевици су због тога Енглеску обележили као непријатеља бр. 1. Они су тада мало пољуљали Британско царство, нарочито својом акцијом у Азији, специјално у Кини.

Али они су продирали и у Европи. Због тадашњих социјалних и политичких прилика у Немачкој они су у тој земљи нашли најповољнији терен за своју акцију. Комунистички тепер у Немачкој рапидно је напредовао и имало је изгледа да комунизам коначно освоји Немачку.

Али тада је ступила на сцену једна противсила у виду национализма. Националисти су успели да постану господари Германије а тада је напредак комунизма пресечен у Немачкој.

Тако је Немачка спасла бољшевизма и себе и целу Европу. То је било једно дело светско — историјског значаја. Интересантно је да ни социолози ни државници нису могли да предвиде овај преокрет у Немачкој!

Бољшевици, највише изненађени и јако погођени овим преокретом у Немачкој, сада остављају Енглеску, и Немачку проглашавају као непријатеља бр. 1.

Енглеска је из појмљивих разлога, овај преокрет у Немачкој пратила са симпатијом, али како се Немачка после ове промене стала нагло снажити и како је она поставила захтев да се њој у међународној заједници да место које јој припада према њеном значају и према величини њеног народа, — Енглеска мења став.

Сад јој се Немачка учинила највише јаком, и у томе је она довела опасност за себе односно за своју превласт у свету. Она сад кује планове да нову Немачку моћ паралише и да васпостави тзв. европску равнотежу, (израз који значи то исто што и енглеско светско господарство).

Зато Енглеска у спору Немачке с Пољском храбри Пољску и потстрекава је на рат, у чему је и успела. Како је Пољска у савезу са Француском, Енглеска рачуна да ће се и ова окренути против Немачке, што је и било.

Енглеска је рачунала да ће Пољска и Француска савладати Немачку, али у томе се јако преварила. Пољска је брзо поклекнула, а затим и Француска.

Оставши сама на бојишту, Енглеска у очајању пружа руку бољшевицима који они прихватају.

Тако је постала британско-бољшевичка симбиоза, која је пародоксална, али која ипак није у несагласности с напред наведеним принципом социологије. Поред све разлике која постоји између Енглеске и Совјетије, има међу њима нешто заједничко што их зближава: то је страх пред ојачаном, пред победоносном Немачком.

То је једна заједница с негативним циљем, а стара супротност остаје иако се она прикрива, забашурује.

Прудон је рекао: „Рат је стална појава у људском друштву као и у природи у људском срцу".

Енглеска има рат у срцу.

Она жели пораз Немачке, али не жели победу бољшевизма.

Не може желети победу бољшевика, јер ако би бољшевици победили Немачку, они би тиме победили цео свет, па би и Енглеска најзад дошла под њихове шапе, и онда би за Енглеску било оно што наш народ каже: терати лисицу а истерати курјака.

Како Енглеска може изићи из дилеме у којој се налази?

Она можда рачуна на онај логични принцип, по коме две негације дају једну афирмацију. Обе силе ангажоване на Источном фронту треба да се исцрпу па Енглеска да добије рат без борбе. Међутим, тако не може бити. Ко победи на Источном фронту, победио је сасвим, и Енглеска има да се приклони победиоцу.

Стаљин је додуше, дао неке гаранције да умири јавно мишљење у Енглеској и Америци (распуштање Коминтерне има тај смисао), али кад се зна морал бољшевика (циљ оправдава средство!), на његове гаранције не може се ништа полагати.

Енглеска, која је почела рат, сад је више у улози посматрача него ратујућа страна. Али њен је положај незавидан и нико не би могао желети да је у њеној кожи.

Енглеска политичка мудрост, толико хваљена, није права мудрост: и она оставља све случају, а то је негација једног од најважнијих принципа политичке науке: да се политика заснива на предвиђању.

ЗАМАХ НОВЕ СРБИЈЕ

Написао
БОЖИДАР Ђ. НЕДИЋ
б. претседник Удружења ратних инвалида

Кад је Југославија претрпела потпун бродолом, обезглављени Срби нису се умели снаћи, јер су се потпуно помели. После славног успона, наступио је неславни крај, пред ким су Срби стали потпуно збуњени. Тада, деструктивни елементи долазе до изражаја и отпочињу са масовним истребљењем српског народа широм земље. Настају тешки и мучни дани. Брат у брату гледа непријатеља, сусед у суседу крвника, патриота у другу петоколонаша и издајника. Сваки се труди да кривицу пребаци на другог, да је натури свом најближем. Нико неће да призна, да кривицу носимо сви заједно, ко више ко мање.

Да, нема се времена за мудра размишљања у хаосу насталом разбијањем физичких и поцепаношћу духовних снага. Помућеност је завладала читавим народом. Суровост преовлађује, безидејност постаје општа. Све оно што је некад помогло српском народу да реши националне задатке: чојство, јунаштво, понос и част, гази се ногама и претвара у порок, у подлаштво.

У таком хаосу отпочиње се са стварањем фракција, ситних покрета са разноврсним циљевима, који нису општи, заједнички, народни. Место да се тражи лек рани, ми је позлеђујемо и пуштамо да се гној претвори у гангрену. Одметање у шуму уперено је у првом реду против брата, против рођеног народа, чак и под окриљем патриотских парола. Појединци, свакако родољуби, али духовно помућени, старају се да од толих груди српског народа створе бедем ослобођења, излажући га непотребном страдању. Неслога српска узима маха, нико никога не разуме и не схвата.

У овакој безидејној ситуацији и духовној поремећености читавог народа, пробија се отровна комунистичка хидра која му трује омладину и свирепо уништава животе најбољих домаћина на селу.

У исто време врше се на све стране акти саботаже у циљу изазивања одмазде према српском народу, јер је српски народ смртни непријатељ комунизму и највећа препрека бољшевизације на Балкану. Сипајући комунистички отров у народне масе, народ се залуђује, духовно растројство се повећава, земља се баца у хаос те прети биолошко истребљење читавом народу.

Србин се нашао на беспућу. Нигде светле тачке да га охрабри, нигде пријатеља да га подржи, нигде мудрог брата да му укаже на прави пут коначног спасења. Црвене хијене напале су на клонули српски народ као на лешину, да му испију остатак животних сокова у борби за опстанак, не дајући му да се прибере, освести и сагледа горку истину. Комунистички покрет нагло се шири, јер је подржаван једним делом и патриотским елементом, који туђим очима гледа на насталу ситуацију, заборављајући сатански план комунистичке немани о уништавању европске културе и цивилизације.

Српски народ је напуштен и обезглављен. Шака српских родољуба у Београду покушава слабим снагама да скрене несрећни ток ствари и врати народ на српски пут, како би се спасло што је још остало. Појава ових родољуба пада у најтеже часове по наш народ, у времену кад комунистичке хорде опседају прилазе Београду, док у самом граду врше терористичке акте који се свете и исправним грађанима. Све узмаи.

Духовна поремећеност спречава рад добронамерних патриота, док безидејност влада међу грађанима. Ова патриотска прегнућа нашивају службом непријатељу, а прве људе издајницима и спретном пропагандом компромитују слабо поверење народа и компромитују племенита њихова настојања у спасавању народа. Па ипак, успева се толико, да се одржи каква таква власт у земљи и ауторитет закона. Међутим, разорни рад деструктивних елемената јача и они су принуђени, да се повуку и потраже јаче ауторитете нових управљача и посао предају у друге руке.

СРБИЈА И СВЕТОСАВСКИ ПУТ

Српски народ нашао се на беспућу све до 28 августа 1941 године када армиски генерал Милан Ђ. Недић образује српску владу са својим друговима и поучен искуством националног разврата у бившој Југославији, свечано проклампује Србију, позивајући Србе на окуп и враћање на стари Светосавски пут. Као буктиња у мрачној ноћи, као муња на облачном небу, засијала је нова нада спасења у очима српских патриота у чијим срцима никад није усахнула љубав према славној отаџбини, коју је заборав у југословенској заједници почео да покрива.

Поклич генерала Недића: Србија изнад свега и када све силовито запрева српска срца и буди наду у скоро спасење. Народ се пренуо из запамалости, збацио је прне слутње да је све изгубљено, прионуо је раду и окупио се око генерала Недића да крене српским, исконским путем, путем свога великог просветитеља и миротворца Светог Саве.

Снажне мишице српске борбене омладине грабе пушке и хитају у борбу против највећег зла српског народа, бољшевичких зликовачких банди, чинећи чуда од храбрости својом маленом снагом али својим великим српским духом и успевају убрзо да очисте српску земљу од међународног гада и српских одрода. Прилике се полако сређују у земљи, народ долази полако к себи и отпочиње да размишља српском главом о дубини несреће која га је задесила и о мерама које треба да предузме ради свог спасења.

Редовна власт се успоставља, чиновништво се враћа на своја места, државни приходи отпочињу да се утерују у државну касу, плате и пензије редовно се исплаћују као и инвалида, док се образују разни хумани фондови ради потпомагања ратне сиротиње и српских избеглица са свију страна и крајева бивше Југославије.

У најбољем јеку и напору поновног сређивања, српски народ снашли још једна велика несрећа, визија кобног грађанског рата, међусобног обрачунавања. Зашто? Непријатељи српске слоге и српског народа са своје стране раде да конструктиван рад на обнови и васкрсу Србије омету по сваку цену. Страна пропаганда и домаћа хушкања нападају нове немаре Србије и пребацују им да су издајници и плаћеници јер сарађују са окупатором.

У оваком једном духовном хаосу настале су огромне тешкоће на сређивању прилика, спасавању српског народа, завођењу реда и осигурању нормалног рада, а нарочито на успостављању српске националне слоге. Па ипак, хвала Богу, успева се. Србија налази топло уточиште у правим српским срцима и Срби се полако, али сигурно трезне мудрујући српском главом и гледајући само српским очима. Србија и светосавски пут побеђују, јер огромна већина српског народа сврстава се у неимаре нових стремљења и приступа слози и конструктивном раду.

(Наставак на 6-тој страни)

РАТ И МИР

Написао
АЛЕКСАНДАР ЦИНЦАР-МАРКОВИЋ

У овим тихим часовима празника мира, нашег српског Божића, свима Србима добре воље, код којих после силног удара беспримерне ратне катастрофе постоји још моћ расуђивања, поставља се проблем савести.

Како једна војнички побеђена земља може измирити достојанство са бригом не погоршати још више пораз и обезбедити будућност? На ово мучно питање најбољи патриоти склони су да одговоре сваки према своме темпераменту и своме схватању. Једни заузимају непомирљиво држање према стварним чињеницама и подају се надама у неку волшебну промену ситуације. Они очекују остварење њихових жеља супротстављајући строгом Закону побадиоца пасиван став и одрицање сваке сарадње.

Други опет у свом необузданом темпераменту иду тако далеко, да верују да ће бесмисленим, немогућим оружаним отпором моћи помоћи своме народу, који већ посрће под тешким бременом страдања. И најзад трећи, свесни огромних тешкоћа у које је запао наш народ, без своје кривице, желе искрено да му помогну прилагођавајући земљу новостореним условима после несрећног и непотребног рата.

Неколико констатација здравог разума помоћи ће у истраживању где се налази истина.

Потребно је поћи од почетка наше националне трагедије.

Како су се све несреће тако нагло сручиле на нашу главу!

Како се је у року од неколико дана збила наша катастрофа, која је изненадила, запрепастила цео свет, победника исто тако као и побеђеног!

Данас треба да је свакоме јасно, да је прави узрок свему овом било опасно и непотребно увлачење наше земље у рат великих сила, које је једна група наших бесавесних политичара и официра на челу са Симовићем и уз помоћ Лондона заиста наметнула нашем народу. Трагедија је у толико већа што се је ово десило после часног споразума постигнутог са Немачким Рајхом у погледу заштите свих наших виталних интереса уз потпуно обезбеђење непомућеног мира.

После потпуног слома наше земље сва њихова настојања и све њихове мисли, разуме се, да су ишле за тим, да пред собом и пред светом оправдају несрећу, коју су они 27. марта 1941 год. нанели своме народу и својој отаџбини. У том свом узалудном послу они су падали из греха у грех. Својим саветима из емиграције ови егзалтирани несрећници преварени у својим предвиђањима желели су да задовоље своју срџбу и гурали су унесрећени српски народ на нове авантуристичке и бесмислене подухвате, обећавајући му златна брда.

Лондон са своје стране, који је намамио лакомислене у овај рат паролом „да треба спасти душук, и да је он прави заштитник малих народа од других »злих« великих Сила под притиском тешкога за њега рата и у жељи да избегне што је могуће више проливање крви свога народа непрестано тражи нове »доприносе« од свих својих савезника, а на првом месту од српског народа. Њему је свеједно, да ли ће ово моћи постићи преко генерала пучисте Симовића или ново произведеног бољшевичког маршала Броза-Тита.

У погледу пак будућности српског народа Лондон је данас готово нем.

Господин Идн после завршене конференције у Москви изјавио је да су тамо положени темељи новога света, а није нашао ни једну реч односно ратних циљева изложених у Атлантској карти. Шта више из докумената доцнијих конференција добија се јасан утисак да они нису ништа друго до основа за бољшевизирање Европе у случају, да би икада ослабила снага отпора у Европи против бољшевизма. Овим документима Енглеске и Сјед. Ам. Државе дају само доказа да нису никако у стању да реше проблем, који морају чинити основу мира за Европу.

У осталом шта имају да траже северно-амерички војници у Европи? Шта имају Британци да постигну у Европи? Они тврде да се овде боре за своју формулу »равнотежа снага« а при том знају, да им то у случају совјетске победе смртно угрожава њихову империју.

Ми верујемо да ће сигурно доћи време, када ће чак и сама Енглеска и Сев. Ам. Државе увидети, да је европска заједница чињеница противу које нема изгледа за даљу борбу. Када избије час увиђања, када будућност победи прошлост признање ове чињенице је неизбежно.

С друге стране развој догађаја, који се из Берлина проширује на целу Европу неће се моћи испољити другојачије но на принципу, да ће се народима Европе осигурати живот у сопственој држави у духу интереса сопствених народа.

Истинска национална политика Срба захтева, да се престане са нашим даљим давањем »доприноса« у крви, која се поглавито није у нашој међусобној борби.

Ми смо изгубили рат, у који смо били лудо увучени, чувајмо се да не изгубимо исто тако и мир.

Брујање божићних звона опомиње нас на дужности према себи самом и будућим поколењима. Оно нас испуњава надом у мир, али у праведан мир. Стари јуначки и поносити српски народ није се никада одрекао нити се може одрећи захтева испуњења правде и поштовања народног достојанства.

Нека би брига да се сачува српски народ уједнила све Србе добре воље. Мудрост нам у сваком случају наређује, да васпоставимо што је могуће брже прави, солидан и трајан ред и мир у нашој земљи.

РАД, РЕД И МИР ОБЕЗБЕЂУЈУ УСПОН СРБИЈЕ

(Наставак са 5-те стране)

Поред борбене српске омладине која са пушком у руци брани Србију и српски народ, буди се и српска национална омладина младићском снагом и еланом и сврстава у радне чете, посвећујући се конструктивном раду широм наше лепе Србије. Са песмом на уснама, са пијуком и ашовом на рамену, духовно преображена и српским духом запоjена креће и улази у широке народне масе, као прва помоћ свом радном народу. Регулише реке, исушује баруштине, гради путеве, зида и подиже порушено, обнавља запуштено и својим ведрим духом поново загрева српски клонули народ дајући му најбоље животне инекције у нади за срећнију будућност.

Хиљаде и хиљаде хектара баруштина, запуштених крчевина и напуштене плавне земље, под ударцима младих руку нове Србије претварају се у дивна плодна поља и ливаде. То се Србија буди, она Србија из хиљадудеветстотинадванаесте кад је једним дахом дисала, једну вољу имала, један животни циљ и заједничка стремљења. Песма из младих груди надјачава физички умор, сазнање да се ради за добро драге отаџбине јача и крепи њихове мишиће

Омладина нове Србије издиже култ рада изнад материјалног схватања живота и као бујица плаховитих набујалих река плави и угушује лак живот нерадника и уличних базала. Српски народ, сведок ових младићских напрезања и успеха, озарен и препорођен, верује дубоко у српску звезду, поноси се својом узданицом и стиче искуство, да у оној југословенској забуни ништа није српско пропало, него туђе, нешто што је њему увек страно било.

За српском омладином не изостаје и српски национални радник. Он се организује и савесним радом даје свој обол на жртвеник обнављања своје домовине. Српски радник под мирољубивим вођством свога старешине постаје најнепомирљивији противник међународног комунизма и најбољи сарадник на обнављању и подизању нове Србије. У исто време, он хита да се у слободним часовима што боље просвети, ширећи чисту српску културу тамо, где је она двадесет година била потиснута.

Један део родољубивих радника придружује се са пушком у руци српским оружаним одредима и брани српску слободу од међународних разбојника, комуниста, који га лажном паролом: „пролетери свију земаља, уједините се" заводе деценијама, док му сада нису открили своје праве намере и своје сатанско лице убица и крволока.

Српски радник откриo је своју српску душу и показао племенито срце својих расних предака и поштено одужио свој дуг свом народу.

Трећа екипа радног српског народа, српски сељак и земљорадник није заостала у племенитој утакмици са националном омладином и српским националним радницима. Српски земљорадник послушао је савете претседника српске владе генерала Недића и противно саветима његових рђавих саветника, приhвуо раду, тако обимно и савесно, како то никад раније није чинио. То је он учинио што је остао мудар и добар Србин, гледајући на ствари само својом српском главом.

За очајнике по шумама било је изненађење овако сналажење широких народних маса и они су покушали да терором омету смирење народа, стараjући се при томе, да село што јаче одвоје од града. То им није успело јер се српски земљорадник тргао и није хтео више да слуша сиренске савете одрода, него је још јачим еланом приhвуо да сву земљу обради и тако осигура правилну исхрану народу.

У овом правцу српски земљорадник је потпуно успео и својом конструктивношћу задивио пријатеља и непријатеља. Тако је родољубива влада са осталим патриотама дошла до могућности, да несрећној браћи и сестрама избеглицама из свих српских крајева као и десетинама хиљада напуштене избегличке деце осигура исхрану и спасе их сигурне пропасти. Баш у томе је и највећа заслуга жуљевитих руку српских земљорадника, јер су имали осећај милосрђа и разборитости према невољнима.

Привржености нашег вредног земљорадника земљи и огњишту, однела је победу над радом разорног елемента који се трудио да га баш одвоји од тих светиња и начини га својим несвесним оруђем. Србин се није дао завести, за то су његове њиве, виногради, воћњаци, ливаде и остала плодна земља стоструко наградила његова патриотска прегнућа, те је дошао у могућност да обилно помогне своју земљу и њено становништво.

Тако је српски земљорадник поново дао себе својој отаџбини.

Благодарећи напрезањима целокупног народа са малим изузетком, Србија се нагло опоравља и сваким даном добија изглед срећеније земље, јер народ зна шта хоће и куд га родољубље води. Уз припомоћ оружаних одреда који гоне немилосрдно комунистичке бандите, српски народ добио је заштиту која му је омогућила да се у миру посвети својим пословима и да мало предане после силних несрећа које су му се ковитлале око главе. Сви ови напори показали су силну вољу једног народа за животом и оставили одличан утисак на остали свет.

На Србију и српски народ отпочело се гледати другим очима, док није дошло и признање, да конструктивни српски народ остаје и даље кичма Балкана и да тиме обезбеђује своје место у послератном поретку Европе.

Ред, рад и мир осигурали су даље напредовање Србије.

Српска слога ствара један национални фронт

Нова Србија у свом замаху служи се етапама. Чуда нема и она се не могу ни очекивати. Најтежи проблем који се иставио пред наше родољубиве управљаче, била је успостава једног јединственог националног фронта у борби против комуниста. То је било утолико теже због појаве комуниста — куге која је претила да нам уништи огњиште, веру, националност и име. Удружени одроди из наше средине у заједници са белосветским протувама и олошем, пожурили су у нашу земљу, која им се учинила благословена и обетована за њихове зликовачке експерименте, да нам разоре државу и униште нацију.

Пред овом страшном опасношћу нашао се српски народ разједињен и ослабљен. Комунистичко пировање олакшала је српска неслога и за то је народ неизмерно патио, јер заштите није имао. Неоспорно да су сви Срби најбоље мислили свом народу, али су се разликовали у схватању. Док се један мали део српске интелигенције ставио на једну страну дубоко верујући у туђу помоћ, други много већи поуздао се у сопствену снагу, неочекујући спас српског народа од туђе помоћи, него по народној пословици, само „у се и у своје кључе". Из таквог схватања поникла су трвења, која су доцније одвела до отворена непријатељства и жалосних сукоба. Тако је српском народу запретила поред комунистичке опасности, још страшнија опасност међусобног истребљења.

БОЖИЋ БЛАГОСЛОВ НА СРПСКОЈ њиви

У оваквој ситуацији српским родољубима поставио се тежак задатак, да несугласице исправају и, српски народ сложе на заједничком послу спасавања државе и народа у блиској будућности. Заиста је то био тежак задатак, који је до скора остао не решљив, али благодарећи нашим непријатељима из црвене Москве и издајству наших бивших савезника из Лондона, десило се чудо, да баш такав поступак оних, који су нас дуго искоришћавали за рачун својих интереса, отвори очи свима нама и да нас то сабије у заједничке редове.

Они су брзо изгладили наше несугласице јер смо сви сад рођеним очима упознали опасност која нам прети уништавањем од њихове политике, која није презала да нам једног пустолова и никоговића Јосипа Брозч наметне за вођу народа и ослободитеља, али за рачун Москве и интернационалног комунизма.

Али су се сада прилике већ много измениле у нашој земљи. Нова комунистичка опасност нашла је српски народ прибран, срећен и сложан. Сви Срби без изузетка, па и заблудела браћа по шумама правилно су осетили ову најезду, да је она вештачки створена са једним циљем, да омете правилно срећивање Србије и трежњење Срба, у исто време као и провокација за даље истребљење српског народа на свима странама.

На супрот овој новој бољшевичкој опасности, Срби су једнодушно одговорили српском слогом и јединственим националним фронтом и борба је отпочела. Беспоштедна борба на живот и смрт.

Храбри српски одреди потпомогнути родољубивим четницима већ су успели да пребаце преко граница комунистичке банде које су са суседне територије надирале у нашу земљу. Остатци разбијених комунистичких банди у Србији неуморно се гоне без предаха. Чисти се земља од изрода и међународног шљама, друштвеног талога и диже мора са српског народа, која га је тако дуго притискивала. Данас је успостављена поново веза града и села јача и боља него раније. Томе је највише допринела трезвеност нашег сеоског живља, које је поред свих мука и патњи, остало чисто национално и верно мајци Србији.

У српском народу неће бити никад места за комунизам.

Благодарећи издашној потпори окупаторских власти, Србија је претурила преко своје главе оно што је најгоре. Већ данас се може рећи да је слобода српског народа обезбеђена, да је будућност конструктивне Србије осигурана. Српски народ се неће задржати на тој констатацији него ће још јаче, боље и честитије продужити са својим патриотским радом на коначном оздрављењу и спасењу. У том раду њега ће и даље водити светосавска мудрост, да га у тим својим природним стремљењима нико са стране не омете, ни обећањима, ни гарантијама ни лажним представљањем ствари. Многе српске очи упрте су у нас и очекују помоћ и спасење, и ми ћемо им својим мудрим држањем и паметним радом помоћи и спасти.

У једном збијеном кратком прегледу свих догађаја и прилика кроз које је прошао или имао српски народ, можемо осетити како се као црвена нит провлачи велика брига српских родољуба да се спасе српски народ и да се за будућа поколења сачува наша прадедовска земља и мајка Србија. Нико се неће дати успавати ни сада, ни у будуће док се тај циљ не буде постигао.

Радећи планski у етапама, српском народу престоји још велика напрезања док се земља оспособи да заузме своје одређено место у европском новом поретку. Биће још мучних и тегобних дана, али ће их здрава народна свест савладати и окренути у своју корист, водећи земљу у срећнију будућност јер је снага српског народа неисцрпна, јер је његова љубав за родном грудом огромна.

Срби ће следовати свима захтевима родољубивог вођства, јер му је и досада пружило доказа да је пут којим га води, једини који га доводи до истинске слободе до нове препорођене државе и срећније будућности да свој делокруг рада прошири у интересу српског народа и целокупног Српства. На том путу пратиће га увек љубав и поверење уз подршку без ограничења.

Бог је благословио наше напоре и помоћиће нам да у данима искушења не поклецнемо, већ да истрајно продужимо свој започети рад и сачувамо плодове сопственог труда. Са нестанком вечите сметње на Балкану Савојске куће, нестало је и сваког неспоразума са Велико-Немачким Рајхом, чији је данас интерес једна снажна, срећена и антикомунистичка Србија, која се изграђује уз ту драгоцену припомоћ.

То је замах Нове Србије!

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАРЕДБА КОМАНДАНТА СРПСКОГ ДОБРОВОЉАЧКОГ КОРПУСА ЗА 6 ЈАНУАР 1944

**Српски добровољци,
Другови!**

По трећи пут се спремамо да заједнички прославимо Светле празнике Христовог рођења и да се по трећи пут поздравимо поздравом пуним наде и радости: Христос се роди!

Загрљени братски и другарски прославићемо овај Празник мира и добре воље по трећи пут од како је наша драга Отаџбина постала поприште дела страшног светског разрачунавања.

Место очинског крова над вашим главама распростире се небо Божићне ноћи. Место да сте у загрљају својих милих и драгих, ви грлите хладно оружје и упирете поглед свој у децембарску хладну ноћ. Место да грејете бића своје крај божићне ватре на којој пуцкара бадњак, ви стојите чврсто на претстражи у пустој планини и кости вам пуцају од студени зимске. Место да вам душу осветљава пламен тајанствене воштанице, ви пламтите и загревате љубављу дивном према Роду своме.

Прославите тај Празник побожно и озбиљно, јер то захтева од вас озбиљност времена и достојанство имена које носите. Нека сета за својим ужим огњиштем не потисне ону жарку љубав коју имате према општем огњишту — Отаџбини нашој. Прославите Рођење Христово и овога пута пуни поноса и ведрине, јер ваша дужност носи разведравање наоблаченог неба српског и уздиже понос у души Србиновој.

Син Божји Јединородчи сишао је међу људе да их обрадује. Радујте се и ви што сте у могућности да обрадујете род српски. Чим чу да се родио Цар, смути се Ирод и сав Јерусалим с њим, и подигоше се да убију Младенца, али их Бог омете и Младенац узрасте и засија као Спаситељ. Радујте се што се слично догоди и с вама. Када се ви појависте пре две године многи се смутише и устадоше да вас убију. али

АКО ПРАВДА НЕ ПОМАЖЕ, КРИВДА НЕЋЕ ПОМОЋИ.

вас заштити свемоћна рука Спаситеља рођеног, те се ваши редови учврстише и ваш број разрасте.

Пре две године мало њих разумеше вашу решеност на борбу против зла. Данас ту вашу борбу многи разумеју, а сутра ће разумети сви којима је ово свето тле српско мило и драго. Ви сте свесни да вас рука Божја води па будите радосни што вам у део паде месијанска улога у роду српском.

Када човек седи у средини њиве не може да сагледа таласање злаћеног класја, које богат плод обећава. И ви нисте у могућности да сагледате оно богатство и обиље плодова, које носи ваш труд и напор уложен за минуле две године. Али, уколико се више будемо временски одмицали од тих дана утолико ће већа изгледати служба ваша приложена Отаџбини. Морам да вас потсетим: наше одлучно иступање против комунистичког зла пре две године од многих је било несхваћено. Зато нас жигосаше жигом издајничког срама. Ви и сами видите да је сада сасвим друкчије. А сутра ће бити још друкчије.

Ко је пре две и по године могао и помислити да ће Србин, који је најодлучнији непријатељ комунизма, моћи бити тако обманут од слугу сатанских и да ће се упрегнути у њихова кола, и то са уверењем да служи најсветлијим српским идеалима. Херојско иступање вас, српских добровољаца, витезова без страха и мане, уродило је плодом обилним, јер, ево, већ пуцају мреже сатанске у које је био заплео род наш. Ваше јунаштво и ваше витештво спалиће огњем љубави све мреже те и народ наш биће слободан да размахне снагом својом и изгради светлији и дивнији свој дом заједнички, него што је ма кад био.

АКО ЗЛОТВОРА НЕМАШ, МАЈКА ТИ ГА ЈЕ РОДИЛА.

Погледајте око себе! Све што није окорели бољшевик и безбожник — а таквих је, хвала Свевишњему, међу Србима мало — данас осећа српски. Они који јуче нису знали данас знају: ко је вера а ко је невера. Знајте, другови драги, да су наш труд и наш рад, наш напор и наша жртва схваћени, и не само схваћени већ и признати.

Ми то знамо јер нам гласови такви стижу. То нас храбри. Има, истина, нешто што мути ипак душу нашу, што загорчава радост ову празничну. Када они, који се налазе у далеким прекоморским земљама, сада виде и правилно цене наше трудове двогодишње, зашто нас још не разумеју браћа у нашим домаћим шумама и варошким раскошним салонима?

Не разумеју нас зато што пузе по земљи, па им није могуће сагледати таласање злаћеног класја на њивама нашим. Но када се исправе сагледаће истину од које су бежали. Не разумеју нас ни они, који обитавају у раскошним салонима варошким и у подземљима градским. Они, и један и други, спавају тешким сном, па не могу се пробудити и прогледати док не затутњи топот непрегледних колона пукова наших смелих. Тада? — Тада ће се пренути, прогледати, исправити и сагледати истину. И ако буде у њима још бар трага од душе и срца обличе их румен стида из кога ће се поново родити браћа наша, да заједно, загрљени братском слогом, поведемо коло ново.

АКО СЛИЈЕПАЦ СЛИЈЕПЦА ВОДИ, ОБАДВА ЋЕ У ЈАМУ УПАСТИ.

Другови моји, наше дужност је света и по вољи Божјој. Ствар ћемо не њој истрајати до коначне победе над Антихристом и дочекаћемо да се опет зацари мир Божји и правда Његова у Отаџбини нашој.

Радујте се данас, другови, што сте права војска народа свога, а самим тим и војска Бога Свевишњега. То је част највећа. Благо вама што вам је та част додељена у ово време.

Честита вам Празнике и поздравља вас радосним поздравом:

МИР БОЖЈИ — ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Командант, пуковник,
Коста М. Мушицки

Командант Српског добровољачког корпуса, пуковник Коста М. Мушицки, предаје заставу добровољцима Петог добровољачког батаљона (Фото: Арх. В. оф. С.Д.К.)

Заставе наше, гордо се дижу,
На врховима високих гора,
Док добровољци победи стижу,
И лепших дана свиће нам зора.

Моћне и силне легије наше,
Ка циљу своме ступају смело,
Да смене оне што живот даше,
И да заврше њихово дело.

И онда кад нас не буде више,
Кад смрт нас црна подигне горе,
Наша ће душа, ипак да дише,
У груд'ма оних што се још боре.

СЛ. СТАНКОВИЋ

РЕЧИ О ДОБРОВОЉЦИМА И ЗА ДОБРОВОЉЦЕ

Усуд вам је одредио да мачем орете. Али не заборавите да у другој руци носите — опеку. Јер ви град народни поново градите. Опека, то значи: буди пут заведеноме, вид слепоме, снага нејаком, помоћ немоћноме, храна гладноме, извор жедноме, утеха намученоме, брат, отац и мајка — какогод и какогде устреба. — Не заборавите никад на опеку којом град наш изнова зидате...

Добровољци су позвани да светле лепотом дела увек и свагде. Нема тренутка у коме добровољац може и сме заборавити ко је он и због чега је пошао путем добровољачког подвига. Око народа га увек види. А за њим мотре и сви његови непријатељи. Зато добровољац мора бити увек будан и у будењу. Он је најбоља нада овог намученог народа.

•

Народу се служи личним примером. Народ се више не осврће на речи. Тражи дела и само њима верује. Више него икада народ данас све мери јеванђелском мером која значи: „По плодовима њиховим познаћете их...“ Плодови срца и мисли су дела. Оно што човек мисли, осећа и чиме се загрејава и у што верује, изражава се кроз дела. Ако човек верује у истину, онда по истини и ради. Ако се речима залаже за правду, онда је и делима мора да сведочи. Ако свој народ воли и познаје његове непријатеље, он ће се у борби против народних непријатеља жртвовати за народно добро. А добровољци и носе истину и залажу се за правду и воле свој народ. Да народ поће за њима, треба да у животу и делима добровољаца види остварено све оно о чему они говоре и чему они уче народ.

•

Добровољачки позив искључује дволичност. Добровољци негују у себи витешки дух. Дволичност је кукавичка особина. Као такној нема јој места у срцу и ставу добровољаца.

•

Добровољаштво је подвиг дела. Сагоревање у несебичном раду и свесно идење циљу — спасењу и националном и социјалном препороду народа — без обзира на све тешкоће и препреке. Добровољаштво треба да буде и витештво нашег доба. А свако витештво је увек било велико лепотом личног подвига и дела. Стога и добровољачко витештво мора провејавати лепотом дела која надахњују и препорођавају... Дело као пример, ма како на изглед безначајно и мало, вреди више него читав низ предавања, него хрпе брошура и летака.

•

Добровољаштво је непрекидна жртва али и стално уздизање. За добровољце нема и не може бити одмарања на ловорикама. Зато и дела добровољачка морају бити многобројна — безбројна. Прилика и могућности за то има свакога часа; почевши од свакодневних, најситнијих па до великих дела — великих херојстава.

•

Топла братска реч упућена искрено и непосредно отвара срца. Назвати Бога, охрабрити, реч утехе казати, све то зближује људе, уједињује срца. А помоћ, чак и она најситнија, осваја човека целог. У возу и трамвају уступити место старијем, помоћи жени и старцу да уђу у воз и унесу ствари, помоћи кочијашу да подигне коња који је пао, све то, све то, ма како безначајно изгледало, чини човека човеком, јунака јунаком... Јер није јуначтво једино у борби, у окршају, у љутом боју. Још веће је јуначтво бити јунак у малим, ситним, свакодневним стварима. Да би такво јуначтво могао да остварн, добровољац мора бити увек будан, увек спреман да народу и земљи пружи помоћ.

•

На осврћите се на увреде и клевете. Када се зна ко их је измислио и ко их шири против вас, онда је то сигуран знак да сте на правом путу. Нека као одговор на све клевете и увреде клевете и увреде, одговарајте војачко дело, сауде и на сваком месту, дању и ноћу, у свима приликама. На кукавичке клевете и увреде, одговарајте херојством дела.

•

Српског добровољца без престанка, сваког дана и у свако доба, интересује општа судбина целог српског народа. Он осећа за српски народ, он на све ствари гледа српским очима, његово је срце у средини српске земље и српског народа. Ни Лондон ни Москва ни Вашингтон немају шта да кажу нама нити да нам поруче, јер знамо да је све што се отуда говори и поручује у складу са интересима и циљевима Лондона или Москве или Вашингтона или неког четвртог, а не у складу са интересима и циљевима српскога народа. Бити у свом народу увек будан, живети с народом за свој народ, то је мисао водиља, то је једина политика српског добровољца. То је уједно и једина исправна, честита и родољубива политика сваког свесног Србина.

•

Добровољачки пут није пут случаја ни резултат политичких комбинација овог или оног момента. То је пут судбине којим смо пошли, потстакнути највишим интересима нације. Не својим личним или било чијим другим интересима, него интересима опстанка и одржања народа. Зато се наш пут не мења и не криву да. Он се само шири, продубљује, постаје светлији и часнији. Њим идемо преко две године:

Када се окренемо иза себе, видимо само частан и светао подвиг несебичног служења Отаџбини;

када погледамо испред себе, видимо још много крупних, неостварених дужности.

•

У овом историјски судбоносном времену треба мислити једино на дужности према Отаџбини. Још српски народ није спашен. Сабласти уништења лебде још увек над њим. Србија још није постала оно што треба да буде.

Пре две и по године основане су прве добровољачке борбене јединице. Слика приказује прву јуришну чету добровољаца

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Њеном успону, процвату и величини дугујемо и мудрост и снагу и животе. Сваку помисао и свако осећање срца.

•

Добровољачки пут је пут српске судбине. Пут подвиг и жртве. Ми се не надзмо ни у кога и не очекујемо спасење ни од кога: у будућности, која је још увек неизвесна, и као држава и као нација и као друштво биће мо оно што будемо хтели, умели и могли да створимо. Само сопственом снагом. То је наш историјски пут и удес. Кроз целу своју историју, испуњену исполинским борбама, ми смо само сопственом снагом просецали свој животни чут. И слободу и славу, и величину и углед, сами смо увек морали изборити. Средствима и начинима какве су захтевале прилике времена. Тако је и данас. Другчије неће бити ни сутра. То добровољци знају. Стога васкрсавају снагу у себи и у народу. Разбуђују му свест, шире видике, одгоне чамотињу и неверовање у себе које је дошло због тога што су га они, које данас зову „родољубима“, понижавали у сопственим очима и упућивали на друге. Добровољци су разбуђена искра која изазива пожар око себе, која крепи и повраћа веру у себе.

•

Непрекидне борбе јеци
Биће радост наших дана,
Гинућемо да би деци
Срећа никла с наших рана...

•

Добровољци су најбудније чувари реда и мира у Србији јер они знају да у том лежи спас српског народа. Ко год удара на ствари одржања реда и мира у Србији, било директно било индиректно, то је злотвор српског народа, то је сејач смрти, сејач српске народне смрти. Ради тога добровољци се боре и бориће се до последњег против свих сејача смрти у нашем народу.

•

У ове светле предпразничне дане, улазећи у нову годину, сваки добровољац треба добро да размисли о следећем:

да је ушао у добровољачке редове да буде будна и поуздана стража српског народа у најтежим његовим часовима;

да је готов сваког часа и свој живот положити ради опстанка српског народа и његове будућности;

да нас на овом путу данас нема много, јер је наш пут тежак и горак а не зато што не би тај пут био једини прави и спасоносан. Ради тога се српском добровољцу намећу далеко теже одговорности и много теже жртве;

да нам предстоје још многе тешкоће и жртве, јер наш задатак још није испуњен. Прешли смо много и много смо добра за свој народ учинили, али још се мора напред ИСТИМ ПУТЕМ, БЕЗ ЗАСТОЈА И КОЛЕБАЊА.

•

Несхваћени од великог дела јавности, често и голи и боси и гладни, највећим делом још неискусни у оружаним борбама, добровољци су од почетка своје борбе ишли из победе у победу. Падали су у тим борбама с песмом на уснама, низале су се њихове светле жртве, смењивали су се њихови противници, мењале су се и прилике у свету, а они су остајали увек исти, чврсти, непоколебиви, свежи, неуморни. Дубока вера која се ничим измерити и надокнадити не може, вера да су пошли једино исправним и истинитим путем, уверење безгранично да нема другог спаса за српски народ и његову отаџбину, то је давало ону огромну снагу добровољцима, снагу која је савлађивала све тешкоће и препреке и подносила сва страдања и све жртве. Свест о величини њиховог задатка — спасавати народ у најопаснијим тренутцима — то је била она неугасива, упорна покретна сила што је све патње и жртве чинила лаким и стално давала замаха за нове подвиге...

•

Добровољачки редови ових дана добили су знатна појачања. Нове другове добровољци примају као прави другови, као прави јунаци. Од добровољачких ратника највише зависи да нови другови што пре буду понесени добровољачким јуначким духом, духом самопрегора, духом дубоке љубави према напаћеном роду, духом несебичним и идеалним, духом вере и заноса. Старији добровољци морају млађим и новим бити исто што и старија браћа, саветници и путовође, светао пример у сваком добром потхвату, заштита и окрепа у опасности и невољи...

⁂

Орли беле где се гласну
Свуд се српски барјак вије,
Свуд црвене звезде гасну
И нестаје тиранније...

⁂

У својој јединици добровољац треба да се осећа као у заједници своје браће и најбољих другова. Пошто своју борбу не сматра професијом него светом службом највишим интересима српске земље и народа отуда је и однос према онима који с њиме учествују у одбрани српског народа сасвим друкчији но што је то био однос с другим сличним заједницама раније. Добровољци су делови једног истог тела, они су органска целина повезана заједничком борбом, заједничким циљевима, тешкоћама и патњама. Добровољац је према другом добровољцу друг у борби, човек који га разуме и осећа, дели с њим и добро и зло. Узајамно разумевање ствара нераскидну везу која је предуслов успеху у борби и пред далеко надмоћнијим противником.

•

Добровољци су свесно престали да живе на личном плану: лични моменат — у свим њиансама — утопио се у опште. Добровољци се боре и гину без револта и без страха од смрти. Са осмехом и песмом одлазе на онај свет, јер знају да су од себе дали све да би њихов народ преодолео сва страшна искушења и све сабласти уништења које га разламају. Стотине добровољаца је погинуло да би била отклоњена колективна смрт народа Спасавајући свој народ, жртвовали су себе; чувајући српску крв, проливали су своју; штедећи српске главе, давали су своје...

З. Н.

Последице комунистичког неуспеха у Србији

Написао ЂОРЂЕ ПЕРИЋ

Чим је избио рат између Немачке и Совјетског Савеза, југословенска комунистичка странка добила је наређење из Москве да започне с оружаном акцијом најширих размера. Та акција била је већ раније брижљиво припремана. Било је одлучено, да се комунистичке снаге из целе Југославије прикупе у Србији и ту организују главно упориште побуне.

Циљ те комунистичке оружане делатности био је двојак: хтело се с једне стране причинити што веће сметње немачкој позадинској војсци, а с друге задобити што повољније положаје за јачање совјетског утицаја на Балканском Полуострву.

Што су комунисти за своје прве крваве подухвате на Балкану изабрали Србију, а не неку другу земљу бивше Југославије, потпуно је разумљиво. Акцијом у Србији, они су хтели да се дохвате главних балканских путева, а нарочито саобраћајног правца Београд — Ниш — Солун. Поред тога, конфигурација земљишта у Србији, као и ратничке особине нашег народа, уливали су им наде у успех њихове замисли.

Комунисти су, међутим, добро знали, да је српски народ, и поред њиховог двадесетогодишњег подземног рада, неразлучиво везан за своје националне традиције и да је његов дух потпуно стран марксистичком учењу. Иако дубоко разочаран исходом једног несрећног рата, он се није могао загрејати за комунизам.

Због тога су комунисти, верни својој тактици небирања средстава да би дошли до циља, отпочели оружану делатност у Србији са националним лозинкама. Комунистичка партија Југославије већ је у августу 1941 почела да образује „народно-ослободилачке" партизанске одреде са циљем да широке народне слојеве, а нарочито сељаке, увуче у устанички покрет.

Под надзором политкома, ти „народно-ослободилачки" партизански одреди ницали су свуда по Србији, али по њиховом кретању могло се запазити да њима иза кулиса управља вешта рука. Западни део Србије са својим не приступачним планинама, био је означен за зборно место главних комунистичких оружаних снага.

И заиста, за кратко време тај део Србије био је прекривен комунистичким оружаним бандама. Националне лозинке са којима су комунисти агитовали у народу, и општа пометеност, која је тада владала као последица изгубљеног рата широм наше Отаџбине, омогућила им је да ојачају своје редове, да отпочну са заузимањем насељених места и завођењем своје власти.

„СОВЈЕТИЗИРАЊЕ" УЖИЦА

Прва њихова жртва било је Ужице И то је изведено са планом. Овај мирни и лепи градић изабран је за седиште комунистичке устаничке акције због његовог географског положаја; налазећи се на тромеђи Србије Босне и Црне Горе, он је имао да послужи као згодна полазна тачка за даље ширење буне у свима правцима.

Шездесет и седам дана крвене страховладе у Ужицу, од 24 септембра до 29 новембра 1941, приказују нам довољно јасно шта хоће комунисти са својом такозваном „народно - ослободилачком" војском и шта се крије иза њихове борбе за ослобођење. Довољно ће бити, ако укажемо на ових неколико чињеница.

Одмах по уласку народно-ослободилачких одреда у Ужице, на свима јавним зградама биле су истакнуте крвене заставе са петокраким звездама, а у излозима су се појавиле слике Љењина, Стаљина, Ворошилова и других комунистичких првака. Наравно, српске заставе, као и Краљеве слике биле су склоњене да не би боле очи марксистичким чистунцима. Извесно време лепршала се једна наша национална застава на општинском дому, али и она је убрзо била уклоњена.

По зидовима кућа биле су испи сане комунистима омиљене паролe, а по улицама је отпочела продаја комунистичких листова, најпре „Вести", гласила штаба ужичког Народно . ослободилачког партизанског одреда, а затим листа „Борба", званичног гласила Комунистичке партије Југославије, као и листа „Омладинска борба", органа комунистичке омладине.

Концерти, конференције, митинзи, скупштине, на које су грађани и грађанке, а нарочито омладина морали под претњом затвора или смрти да долазе, ређали су се из дана у дан, док су гласноговорници по улицама и пијацама седам-осам пута дневно јављали најновије вести са домаћег и совјетског фронта.

Улицама су непрестано крстарили партизански оружани одреди, наравно са црвеним звездама на капама. Била је чак одржана и једна војна парада. На једној конференцији грађана, 7 октобра, изабран је народно-ослободилачки одбор за град Ужице. Тако је Ужице било потпуно „совјетизирано".

ПРВЕ ЖРТВЕ ЦРВЕНОГ ТЕРОРА

Међутим, иза овог шареног политичког кермеса одигравале су се много озбиљније ствари Сутрадан, по уласку партизана, образован је преки суд, или, како су га комунисти назвали, „Народни суд". За претседника суда постављен је Слободан Пенезић, студент из Ужица, а за тужиоца Миша Берберијан, Јерменин. Тај такозвани народни суд имао је пуне руке посла. Већ 27 септембра објављена је прва листа осуђених на смрт и стрељаних.

Имена тих првих народних мученика у Ужицу су следећа: Јован Алексић, срески начелник, Милорад Максимовић, полициски писар, Милан Влашић, банкарски чиновник, Бора Митровић, надзорник путева, Миросав Ресимић, земљорадник, Крста Алексић, деловођа Општине качерске, Алексеј Мородов, приватни чиновник, Радивоје Мосларев, ковач. То је, међутим, само једна од објављених листа, али број жртава црвеног терора у Ужицу је много већи, и он ни до данас није у потпуности утврђен.

У згради општине заседовао је ужички „народно - ослободилачки" партизански одред који је одржавао везу са грађанством, нарочито преко ужичког „народно-ослободилачког" одбора, док је у згради подружнице Народне банке заседавао врховни штаб „народно-ослободилачких" партизанских одреда Југославије на челу са Јосипом Брозом-Титом.

Овај тајанствени главни партизански штаб, веома пажљиво чуван, скривен од очију света, руководио је у име комунистичке партије целокупном партизанском акцијом у Србији и околним земљама. Само изузетно поуздана лица, снабдевена нарочитим легитимацијама могла су да дођу у додир са члановима овога штаба, док Јосип Броз-Тито није уопште никога примао, сем своје најуже сараднике.

Али, црвена јесен у Ужицу имала је за комунисте и своје наличје. Народ је у партизанским ослободиоцима препознао Марксове следбенике и прозрео њихове праве намере. Последица тога било је прилажење сељака у масама националним четницима, који су се после пропасти Југославије, склонили у планине, мирно очекујући даљи развој догађаја.

За комунисте било је од великог значаја да и војно-четничке организације придобију за своју оружану акцију. Они су хтели да помоћу четника покрену српски народ на устанак, рачунајући да ће у току борбе преотети вођство устаника и своје савезнике потпуно избацити из седла.

То им је у први мах и пошло за руком. После дужих преговора, закључен је 26 октобра у селу Брајићима споразум између партизанског врховног штаба и главне команде четничких одреда. Тај споразум предвиђао је заједничку сарадњу против окупатора.

Међутим, комунисти су прерано покушали да изиграју четнике. Свуда су партизани покушавали да преузму вођство оружане акције и да у освојеним крајевима узму власт у своје руке, не водећи рачуна о четницима и о споразуму са њима. Услед тога, на многим местима долазило је до оружаних сукоба између партизана и четника.

РАЗЛАЗ СА ЧЕТНИЦИМА

Али, најтежа распра међу њима десила се због варошице Пожеге. Пошто су партизани преварom преотели Пожегу од четника, то им је од стране главне четничке команде био упућен захтев да је имају сместа напустити. На овај четнички ултиматум партизани су одговорили разоружавањем четничких одреда у Чачку, Љубовији и Бајиној Башти, као и низом препада на четнике. У саопштењу врховног штаба народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије од новембра оптужен је пуковник Драже Михајловић, вођ четничких одреда, за прекршај споразума закљученог у Брајићима и за отворено непријатељство између једне и друге устаничке групе.

У међувремену, генерал Недић образовао је владу Народног спаса и позвао српски народ у беспоштедну борбу против комуниста. Овакав његов став био је од пресудног утицаја на даљи ток догађаја. Захваљујући великом личном ауторитету генерала Недића, многи четнички одреди без предомишљања су се определили за Владу народног спаса и ступили у сарадњу са владиним одредима, што је утицало и на остале четнике да се определе против партизана.

Тако је, у јесен 1941, дошло до сврставања свих националних снага против комунистичке опасности. Такав обрт ствари био је кобан по оружану делатност комуниста у Србији. Сведени искључиво на своје страначке присталице они су неминовно морали подлећи у борби против удружених националних снага, које несумњиво представљају вољу и тежње читавог српског народа.

(Наставак на 10-тој страни)

У НОВОЈ ГОДИНИ

Прослављајући светло Христово Рођење, празник наде и новог живота, на прагу Нове 1944 године, можемо данас спокојније бацити поглед на српску будућност, ослањајући се на резултате и тековине минулих година.

Имамо дубоко осећање срца, интуицију, имамо уверење ума да је српски народ прешао врхунац свога страдања и да је најтеже савладао, захваљујући својој несаломљивој животној снази, својим конструктивним врлинама и својој вери у Србију.

У протеклој години српски народ дао је свој знатан прилог у борби Европе за спас њене културе, водећи непоштедну борбу са крвеном немани, која је хтела српски простор да претвори у жариште европске и светске револуције. Србија је исто тако учинила свој допринос у повећавању одбранбеног економског и војног потенцијала Европе у њеној епохалној борби противу варвара са Истока и са Запада.

После савојско-бадољевске издаје уклоњен је са Балкана извор интрига и раздора, и српском народу отворене су могућности да испуни своју мисију у овом делу света сходно своме геополитичком положају и својим потврђеним конструктивним способностима.

Сви догађаји који су се одиграли у последње време у овом делу света показују да је мудра и далековида политика Недићеве Србије најбоље одговарала виталним интересима српскога народа и да ће њена праведна стварбити задовољена.

Са најмеродавнијег места све је то потврђено и Србија пошто је крваво искупила грехове и заблуде заведених и проданих синова на путу је да постепеним остваривањима поправи свој положај и оспособи се за своју одређену улогу.

Пред овим изванредним новим могућностима српски народ мора да се прожме још више осећањем своје улоге и да се највећим пожртвовањем и најстрожијом националном дисциплином настави свој конструктиван рад у обнављању земље и изграђивању Нове Србије.

Још више него јуче све лично и посебно мора да се уклони пред императивима општег, националног значаја, који знају само за добро и величину Отаџбине.

Старо српско родољубље мора да сине новим сјајем и да цементира цео српски народ у једном истом осећању историске одговорности у овим судбоносним часовима по опстанак и будућност Српства. Зато мир и ред, безусловно извршавање наредаба предводника српскога народа генерала Недића морају бити највиши закон данашњице.

У Новој Србији место пушке, бомбе и каме мора да владају наш хранитељ плуг и најширa утакмица у раду. У њој нема места за насилнике, силеџије и пустахије разних врста, који су под разним паролама и изговором терорисали радни српски народ, угрожавали му мир на дому и на њиви и навлачили на њега толике несреће.

Свима Србима треба да буде јасно да је чување мира врховни закон опстанка и будућност Српства и да сваки дан у миру, без нових жртава, чини српски народ јачим и способнијим да испуни своју улогу. Зато слога и братска сарадња својих синова, Мајке Србије потребна је више него икада, да бисмо коначно одбранили српско огњиште од изване крвене немани и да би српски народ бројно и биолошки могао да понесе своју историску мисију.

Ми, који смо носили у својим срцима веру, која даје снагу за стварање чуда, окупљајући се око генерала Недића, који је враћао веру онима, који би поклекнули под теретом одговорности, ми у освиту Нове године, мирне савести и високо уздигнутог чела гледамо на своје дело и позивамо све праве српске родољубе да са нама заједно пођу српским путем са надом у боље дане и са вером у вечну будућност Мајке Србије.

М. М.

СРПСКИ НАРОД И ЗАДРУГАРСТВО

Написао МИХ. АВРАМОВИЋ

Све доказује да је свест о неизбежности удружених напора била стално будна и јака у српском народу; све објективне сведоџбе да српском народу никада није био непознат овај — иначе општи — социјални факат.

Кроза све векове нашега самосталнога државнога живота овај се факат стално појављује као животна функција народна. Сад у овој, сад у оној животној области, он стално испољава себе у свима потхватима и радњама које премашају индивидуалну моћ. Неке формације, као што су моба, спрега, спремање опреме и спреме испрошеници, помагање при зидању куће, копању бунара итд., помињу се, па и практикују, и данас. Али највећи економски траг и најзначајније моралне творевине оставиле су нам наше велике породице, у извесној мери и њихове више формације — братства и племена. Ти трагови и те творевине осећају се и данас при свем што је наопаки развитак економскога индивидуализма свугде и у све унео свој разорни утицај.

Модерно задругарство које данас гледамо и вршимо продужење је удружених напора примењених на економске радње данашњега човека и данашњих економских група. Оно предузима и врши многе радње које појединац није кадар успешно да врши. Кроз њега се појединци снабдевају у првом реду новцем за набавку свих модерних средстава за производњу а да не морају, као некада, плаћати тако високу лихву да им у резултату лихва поједе сав доходак. Кроз њега они набављају и сами та средства, али и ту да тек кроз стручну контролу дођу до несумњиво најбољих средстава и уза строго одмерене цене.

Кроз њега они постижу да побољшају прераду својих сирови на тако да узмогну задовољити и најизраженији укус најотменијег потрошача: прераду поврћа, воћа, грожђа, млека итд. Кроз њега они су успели да израде леп углед како се може заштитити и само здравље нарочито оних становника који су даље од градова где је, као што се зна, једино концентрисана лекарска служба; и не само здравља него и свеколиког биолошкога и културнога живота. Кроз њега они увелико шире међ одрасле људе, који су давно напустили школу и о чијем се умном култивисању нико пре тога није специјално бринуо, сва здрава — и теориска и практичка — знања која садашњи услови живота императивно захтевају. Уопште може се рећи да задругарство постепено организује село: економски, новчано, здравствено, просветно, забавно. Оно има амбицију да у селу створи једно напредно, задовољно, пријатно боравиште. Исто тако оно тежи да и остала наша насеља доведе у хармоничан однос са селом.

Поменућемо само најглавније радње које се сада врше удруженим напорима. Међутим, тиме није исцрпена сва њихова кадрост и могућност. Доста је поменути само једну да се скрене пажња на њихов огромни значај по савременога човека и његово друштво. Задругарство несумњиво мења економске практике и живот какве их је израдио систем прометне привреде. Уместо материјалнога искоришћавања коме је данас човек изврнут у свакој прилици — било кад купује или кад продаје — у задругарству се сви ти односи свршавају без и најмањега материјалнога искоришћавања.

Режим прометне привреде извршио је и ту пустош: место човека који је мирно гледао друге исто такве групе постепено је изграђен човек који своје добро гледа у искоришћавању других људи. Данас нико није задовољан својим положајем. Радник се жали да не добија своју праву зараду. Произвођач се жали да не добија праву цену за своје производе. Потрошач се жали да плаћа превисоку цену за своје намирнице. Дужник се жали да плаћа велику цену за зајам. Закупац се жали да плаћа високу закупнину. Осигураник се жали да плаћа високу уплату за своје осигурање. Болесник се жали да плаћа одвећ високи хонорар лекару и одвећ много апотекару за лекове. Познати Хобесов узвик: Homo homini lupus нигде вала није био уместнији и приличнији него средини прометне привреде. Ту средину задругарство из основе мења и ствара, или бар утире пут за стварање друге једне боље средине.

Савремено задругарство у нас врши већ многе радње. Али у нашем народу има још много радњи које потребују и траже задругарство, а које оно још није обухватило. Тих радњи има како у области прерада тако и у области прве производње. Прве су у већини у рукама приватнога капитала чији апетити не иду у корак с добром народне већине. Друге налажу још већу обазривост задругарству, јер их наопаки развој имовинских односа нашега села хитно тражи и све осетније намеће и економу и државнику.

Мислим на онај велики број наших тежака који су и без довољно земље и без најпотребнијих оруђа за рад. У тој области савремено задругарство има најпрешнију, али и најзнатнију улогу. Није овде место да улазим у појединости ове функције задругарства, али држим да је потпуно на свом месту и у овој прилици пружити прст на ово наше болно место које крије у себи многе разложне опомене. Уопште се може рећи да савремено друштво стално ствара проблеме у чијем решавању задругарство има видну и значајну улогу. Видно је да савремени социјални механизам стално ствара све већи број нејаких индивидуа.

Исто тако техничке усавршице све више стварају функције које не може вршити појединац. У тесној вези с тим социјална свест корача крупним корацима, тражећи решење тешкоћама које се све хитније стичу. Све то утиче на задружну акцију и изазива њену интервенцију. На задругарство никад нису падали такви и толики проблеми као у овом веку.

Осећам дужност да кажем да никад модерно задругарство у нашој земљи није уживало толико пажње као сада.

Претседник Владе стално наглашава своју чврсту веру у регенераторску моћ задругарства. По његовој вољи ради се да позадруживање српског народа и његових привредних и културних радња поће поузданијим кораком напред. Исто тако по његовој вољи ради се нов задружни закон који ће поставити српско задругарство на његове природне основе. Исто тако по његовој одлуци Привилегована аграрна банка већ је претворена у централу за све врсте тежачкога кредита.

Министар пољопривреде и исхране ради све у духу жеља претседника Владе и спрема све економске услове које позадруживање пољопривреде тражи.

Министар народне привреде чини све што задружне гране, које долазе под контролу његова министарства изискују.

Министар просвете решио је да се учење задругарства уведе као обвезан предмет у све школе.

Министри финансија, грађења и осталих министарстава сваки по својој струци указују пуну пажњу задругарству.

Резултати те и такве политике већ се јасно сагледају.

Многе радње које су раније биле обилато поље за приватно богаћење, на штету масе народне, дошле су сада под контролу задружних централних установа.

За кратко време ставила је Привилегована аграрна банка задругарству нов кредит преко 350 милиона динара и готове се нови који ће двојно прећи ову суму.

Српско је задругарство, по свему, ступило у нов период и све улива наду да ће оно доживети још већи узлет. Потраје ли такво расположење и унапредак, задругарство ће доживети развитак који ће делима потврдити да је у истини кадро за велика дела. Савесност у раду, избегавање свих странпутица, неудаљавање од своје природе уз услове који су од скоро створени, српско задругарство ће бити у стању да изради једну нову економску основу, која ће у исто време послужити као темељ за изградњу једне досад неслућене културе, културе малих људи, културе оних који су увек стварали главне основе сваке културе како су и увек живели ван ње.

Српском задругарству није потребна никаква сугестија ван српскога народа. Да могу и да ће поједине технике допрети и до Србије, јасно је и могућно, као што уопште ниједну технику не задржавају границе појединих земаља. Али главним духовним и другим задружним основама учи српски народ сва његова културна и политичка историја, сав његов духовни и материјални живот.

Задругарство је увек и кроз целу историју било животна функција српскога народа.

Последица комунистичког неуспеха у Србији

(Наставак са 9-те стране)

Комунистима није много помогла ни присилна мобилизација сеоске омладине, нити им је много користно појачани терор. Њихова ствар у Србији била је изгубљена. Притешњени са свих страна националним снагама, као и немачким војним одредима, партизани су губили један положај за другим, једну варошицу за другом, док напослетку није дошао ред и на Ужице, средиште њихове власти у Србији.

Комунисти су се спремили да бране Ужице, али су од тога одустали у последњем тренутку. Чим су се 29 новембра 1941 око подне појавиле немачке и српске чете пред градом, они су отпочели са вратоломном евакуацијом и бекством у правцу Босне. У великој журби они су заборавили да евакуишу своје рањене другове, па је том приликом допао у руке националиста и њихов комесар за санитет јеврејин др Леви. Тиме је неславно завршила свој краткотрајни живот прва совјетска република на Балкану.

Од колико је значаја био овај пораз комуниста, не само за одбрану Србије од прве опасности, него и читавог Балкана, најбоље нам показује даљи ток догађаја, као и недавно образована прокомунистичка влада у Босни са јеврејином Рибаром и Јосипом Брозом-Титом на челу.

Да је комунистима успело да 1941 године одрже задобијене позиције у Србији и да својом агитацијом затрују српски народ, они би лако повезали разорне елементе по околним земљама са својим главним снагама у Србији и тако образовали моћно упориште за своју акцију на читавом Балкану.

Што до тога није дошло и што су комунисти одбачени са главних балканских путева у непроходне Динарске планине, где они сада углавном дејствују, има се првенствено захвалити националној свести српског народа и његовој решености да одбрани своје културне тековине.

ШТА КАЖУ КОМУНИСТИ О СВОМЕ ПОРАЗУ?

Уосталом, значај ужичког неуспеха најбоље нам објашњавају сами комунисти. У поверљивом писму. Централног комитета Комунистичке партије Југославије, од 14 децембра 1941 а под Титовим потписом, које је упућено покрајинском комитету за Србију, каже се између осталог, и следеће:

„Нема сумње да то повлачење (односи се на повлачење из Србије и Ужица) има и негативних последица, не само у погледу материјалних губитака, него и у томе што је привремено поколебан један део маса и што се омогућило Недићу да политички искористи постигнути успех и да се на тој бази повеже са разним четничким фракцијама и тако уједињава реакционарне елементе.

Јасно је да се на тај начин окупља један реакционарни великосрпски центар, који ће одиграти водећу контрареволуционарну улогу без обзира на судбину немачких и италијанских окупатора. Тај реакционарни великосрпски центар опасан је за све народе Југославије. У њему се несумњиво ствара сутрашњи главни непријатељ ослободилачке борбе народа Југославије. Дакле, нема сумње да је најодлучнија борба против тога центра главна политичка задаћа наше партије у Србији."

Када се овакав став југословенске комунистичке партије узме у обзир, онда је потпуно разумљиво држање Јосипа Броза Тита и његове владе према српском народу и носиоцима српског национализма. Вођи комуниста у балканском простору добро знају ко им данас стоји на путу и ко им сутра може бити најопаснији противник. Због тога они покушавају свима средствима да сломе отпорну снагу нашег народа и да га онеспособе за сваки већи градилачки подухват.

У томе Тито Броз и његови помагачи имају пуну подршку Совјета. Због нашег национализма и привржености нашим народним традицијама, московски властодршци гледају у нама Србима опасне „контрареволуционаре", који двадесет пуних година систематски ометају њихову балканску политику. Они вероватно мисле да је сада дошао тренутак да се српско питање коначно скине с дневног реда.

Услед таквог стања ствари српски народ стоји пред двоструком опасношћу: спољним притиском Москве која хоће да нам оспори право на самосталан живот, и покушајима Тита и његових народно-ослободилачких оружаних одреда да нас изнутра разбије и савлада. Због тога ни један други народ у Европи није у тако тешком положају као што је то случај са нама Србима.

Јасно је ваљда свакоме разумном човеку да под таквим околностима може опстати и победити само народ са високом националном свешћу, гвозденом дисциплином и воћама и првацима надахнутим великим родољубљем.

Да ли ћемо ми Срби успети да у потпуности остваримо те предуслове нашег спаса и наше коначне победе? Година 1941, када је удруженим напорима свих националних снага задан први велики ударац борбеном комунизму на Балкану, од кога се они до данас није још опоравио, указује нам на путеве којима морамо ићи, ако хоћемо да дотучемо црвену неман. Због тога и оживљавамо успомену на догађаје о којима је реч у овом чланку.

Будући развој пољопривреде у Србији

Написао
Р. М. ВЕСЕЛИНОВИЋ
министар пољопривреде и исхране

Пољопривреда је основа српске привреде и народног живота. Њом се баве и од ње живи око 80% становништва Србије. Основна карактеристика сељачких поседа јесте ископљеност истих. Мали посед предоминира. Отуда један од будућих проблема аграрне политике код нас мора тежити ка даљем спречавању ситњења поседа и формирању поседа, који ће моћи да потпуно исхране посединкову породицу и да има нешто вишкова ради продаје.

Мада је Србија аграрна земља, ипак само пољопривредна производња није ни близу онога нивоа како би требала и могла бити. Просечни приноси најважнијих култура једва ако су прешли половину оних, који би се могли постићи. Отуда један од најважнијих циљева будуће српске пољопривреде лежи у томе да се интезивном обрадом просечан принос најважнијих култура повећа до крајњих могућих граница. Ово је нарочито потребно да би се омогућило економско подизање ситних и малих пољопривредника. Ово ће у исто време бити најглавнији циљ блиске будућности. Овај циљ ће изазвати преоријентацију пољопривредне и сточарске производње.

У садашњим приликама, за време рата, услед немогућности увоза са стране, скоро свака држава је приморана да производи што више од свих производа, како би бар најглавније потребе могла задовољити. Поред овога овај недостатак у ратно време се покрива у неколико још и планском производњом, ограниченом потрошњом и економисањем (контролисањем) размене добара. Међутим, у будућности се морају тражити и друге мере, које ће корисно послужити подизању и побољшању пољопривредне производње, како би се могло подићи и опште благостање наших пољопривредника. Ове мере ће морати да обухвате целокупну нашу пољопривреду, тако да од пољопривредне производње имају користи како цео народ тако и наши земљорадници-произвођачи.

После прошлог рата ми смо у нашој држави производили вишкове пшенице и кукуруза, чија је цена била испод производних трошкова. Овако стање у нашој пољопривреди није ни смело имати вишкова ишло је не ка унапређењу сељака, већ чак шта више ка његовом осиромашивању. Због тога морамо благовремено предузимати све потребне мере како се ово не би опет поновило. Према томе ми ћемо морати радити како на интензивирању пољопривредне производње, тако још и више на преоријентацији наше пољопривредне производње. Сигурно је да ће оне државе и народи, који имају машинизирану пољопривреду моћи да производе много јевтиније разне ратарске производе него што то може да учини наш сељак, који ради са стоком и то најчешће са кравама. Стога ћемо морати да обратимо много већу пажњу сточарству, воћарству и повртарству, док у ратарству само онолико колико је то потребно за нас. Исто тако морамо обратити пажњу, много више него до сада, на производњу индустриских биљака.

Преоријентацијом наше пољопривреде од ратарства ка воћарству, повртарству и сточарству не значи да у ратарској производњи не предузмемо све што је потребно да се повећа просечан принос исте. Рационална обрада земље, њубрење исте, избор селекционисаног семена, употреба бољих и модернијих справа, плански распоред култура, рационална употреба капитала јесу основ за повећање пољопривредне производње ка чему ми морамо тежити.

Без сваке сумње и цене пољопривредних производа утичу врло много на унапређење и повећање пољопривредне производње. Отуда оне морају бити праведне тј. оне морају бити изнад производних трошкова. Само такве цене, које ће бити веће од производних трошкова разних пољопривредних производа омогућиће напредак пољопривреде и сељака.

Да би се постигле све погодности, које поспешују пољопривреду, мора се од стране државе водити једна планска пољопривредна политика. Отуда смо мишљења да ће и у будућности, у време мира код нас морати да се води ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА, јер ће само онда наша пољопривреда моћи да производи оно што треба да производи, тј. оно што је и потребно и што има најбољу цену. Тек тада ће наш сељак моћи да осети једно благостање од свог рада а тиме и да подигне свој стандард живота.

Наша је земља сељачка земља, она је у исто време земља распарчаног поседа, а уз то осиромашена и са недовољно развијеним пољопривредно-произвођачким менталитетом. Наша пољопривреда је и недовољно развијена, а начин обраде већим делом примитиван. Ово су основни елементи нашег пољопривредног проблема, који неизбежно намећу његово планско решавање. Поред напред изнетих мера на унапређењу и повећању пољопривредне производње и њеној рационализацији и преоријентацији код нас, морамо поменути још и задружну производњу, задружну набавку и употребу пољопривредних справа и оруђа, семена и приплодне стоке, задружна продаја пољопривредних производа и набавка земљорадничких потреба као и задружна прерада пољопривредних производа тј. задружна индустрија. У опште узевши треба што више примењивати задружну производњу па и размену добара. Ширењем и јачањем задругарства у овом погледу треба малом поседу да пружи све оне могућности и сретства која му недостају. Земљораднички кредит мора се регулисати на задружној основи, да сељак не би постао жртва зеленаша и презадужио се.

Планска пољопривредна производња, која је код нас у Србији уведена пре две године, није дакле само производ нужде садашњих ратних прилика, већ напротив, то је једна неопходна потреба која је још одавно у време мира требала да се уведе. Само среће да је ово учињено много раније, јер онда сигурно да наши сељаци не би пропадали, задуживали се и осиромашили као што су били.

Увођењем планске пољопривредне производње ми смо осигурали производњу свих најглавнијих намирница за исхрану нашег народа у време рата и тиме га спасли пропасти од глади. Али поред овога ми смо увођењем планске пољопривредне производње *почели стварати убеђење код наших земљорадника, да се планским радом постижу бољи и већи приноси и приходи и да је то првенствено њихова сопствена корист.* Даље, наш сељак је од природе врло бистар, он ће врло брзо и сам схватити где је његов интерес. Да је то тачно ми смо се уверили за ове две године. Наш, српски земљорадник је послушао и извршио Наредбу и План о планској пољопривредној производњи скоро до потпуности. *Он је то извршио сјајно. То је једно грандиозно дело српских сељака. Они су сво јим радом спасли глади српски народ. Они заслужују сваку похвалу и признање и историја ће им то признати. Као Руководилац планске пољопривредне производње у Србији сматрам за своју дужност да ово истакнем.*

Ова многа питања, која су овде само поменута моћи ће да се реше једино планским мерама одозго, дакле државном интервенцијом. Држава ће се у овом ослањати на задругарство, које ће бити уцењено у државну организацију и служити као главни мотор за унапређење пољопривреде и благостање земље и народа.

Посматрана са овог гледишта планска пољопривредна производња, која се код нас појавила за време рата као мера нужности, добија свој пуни значај. Она претставља не само настојање да се у критичном добу обезбеди исхрана народа, него и постављање здравих основа за унапређење пољопривреде и благостање земље и народа у будућности.

ГОДИШЊИ ВОЈНИ БИЛАНС

Тројни Пакт улажећи у 1943 годину одлучио је да ту годину посвети одбранбеној стратегији. Одбрана му је успела.

Непријатељи Тројног Пакта посветили су исту годину нападним плановима. Планови нису успели.

Било је седам планова.

ПЛАН БРОЈ 1: улагањем свих расположивих совјетских снага сломити Источни фронт и продрети у Пољску и на Балкан. Немци су поставили између себе и непријатељских база операција пустињу, и на тај начин повећали су одбранбене могућности својих малих заштитница помоћу којих одбијају нападе многобројних совјетских армија.

Те армије добиле су нешто у терену, али немачку војску нису окриле, док су, међутим, саме тешко искрвавиле. Ако ништа друго не убеђује вас у страшну тежину совјетских губитака, онда нас у то уверава чињеница да је Стаљин лично пошао у Техеран (укинувши 20-годишњу традицију да се не удаљава из Москве), како би издејствовао од Британоамериканаца обећање да ће се створити други фронт.

ПЛАН БРОЈ 2: други фронт. То је већ тема за мале позорнице. Черчилово лишће одавно је већ опало, а нема ни трунке од тог фронта, нема зато што је цела британска војска намењена кукавичком чувању Британског острва, а америчка војска не може бити жртвована за велике операције, јер психа америчког народа није припремљена за тешка крварења.

ПЛАН БРОЈ 3: **италијански** поход. Рузвелт је после Казабланке наговестио долазак операција које надмашују све што је познато из светске историје. Снаге двеју држава уједниле су се против неколико немачких дивизија у Африци ,и напредовале су са брзином од 1 километра на дан. Затим је дошло искрцавање на Сицилији, уз италијанску саботажу, и опет напредовање од 1 километра на дан. Потом је наступило искрцавање у Салерну уз Бадољеву издају, и опет напредовање са брзином од 1 километра на сат. Италијански поход претворио се у британоамеричку бајку.

ПЛАН БРОЈ 4: велика Мек Артурова офанзива је била проглашена ништа мање за поход према Токиу. Уместо великих операција, које би доликовале великој држави, усвојена је била тактика „острво по острво". Као резултат ове тактике — дошло је освајање неколико острва, а уз то и освајање неколико положаја у источном делу Нове Гвинеје. Овај успех, који се може сматрати само као један корак на километарском путу за Токио, стаје Американце више бојних бродова него Пирл Харбур и више носача авиона и крстарица него што је било изгубљено ратних бродова у ма којој од поморских битака светске историје.

ПЛАН БРОЈ 5: **бурмanска** офанзива. На захтев Чан Кај Шека, Енглези су морали да покушају са неким операцијама које би требало да помогну воспостављању саобраћаја на бурманском путу према Чунгкингу. Те операције су почеле код Акијаба и завршиле су се код Акијаба бегством Енглеза. Велики план офанзиве из Индије није могао ни да започне са претварањем у дело, јер Енглези немају таквих снага које су потребне за толики подухват.

ПЛАН БРОЈ 6: **ваздухопловна** акција против Европе. Аеро-терористички напади на Европу порасли су у току године у својој јачини и жестини. Британоамериканци су сматрали да ће моћи да сломе дух немачког народа. Пред крај године увидели су да је то немогуће. Увиделе су да су, напротив, очељчили немачки народ. Безуспешни покушаји да се рат добије из ваздуха били су скопчани са необично тешким губицима по британоамеричку авијацију. Снага немачке противавионске одбране порасла је у току године материјално, а што је најважније, и морално: сваки становник Рајха је постао борац против ваздушних напада.

ПЛАН БРОЈ 7: **нервни рат.** У ту измишљотину хистеричних америчких политичара, који се још налазе под утицајем паника настале у Америци због „искрцавања Марсијанаца", није могао да верује ниједан озбиљан стратег. Међутим, Американци су се надали да ће поход лажи, инсинуација, интрига, претњи, новинарских патки и најневероватнијих претпоставки пољуљати европско узајамно поверење и сломити дух сарадње. Овај седми план је пропао још бедније од свих претходних.

Седам планова у почетку године, седам неуспеха на завршетку године.

Овим плановима није обухваћен поморски рат. У том рату било је у првој трећини године великих немачких успеха на океанима, а у другој трећини огромних немачких успеха у борбама против непријатељских транспортних флотила. Глобални губитак Британоамериканаца у бродовљу достигао је већ број од 35 милиона брт.

У последњим месецима делатност немачких подморница нешто је попустила. Прост свет у Лондону и Вашингтону мисли да је то резултат британоамеричких противмера. Али поморски стратези у Лондону и Вашингтону нису толико оптимистични, па тврде да ће се поморски рат опет појачати. Они су у праву. Смањење обима немачких подморничких операција потпуно одговара целокупном немачком стратегиском плану протекле године.

Тај се план састојао из штедње снага и из повећања снага ради операција 1944 године. Овај план је потпуно извршен. Снага којом располаже Раих је ванредно велика. Она је довољна за одбијање инвазије, за одмазду према Енглезима, за победнички отпор према Истоку и за прелаз ка активности у тенутку који ће бити одређен у Берлину.

Исти план спровео је у протеклој години и Јапан. Он је десетковао непријатељске ескадре, чувајући своју тешку морнарицу, он је повећао ратни потенцијал до невиђене висине. Он је спреман за наредну ратну годину.

Непријатељи Тројног Пакта су изгубили велики део свог материјалног и највећи део моралног ратног потенцијала. Тројни Пакт је многоструко повећао свој материјални и морални потенцијал. Победиће Тројни Пакт.

М. Војновић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«. Краљице Наталије 100. Тел. 21-772
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресеа«, а. д. Влајковићева 8.

ЛАЖНО И ПРАВО РОДОЉУБЉЕ

НАПИСАО: ИНЖ. МИЛОСАВ ВАСИЉЕВИЋ

Има врло много људи који себе сматрају родољубима и захтевају да их други таквим сматрају и ако је у истини правих родољуба најмање у свакоме народу. Овако је јер има поред правих и лажних или назови родољуба и ови последњи се увек више и истичу од правих. Отуда у свима народима врло много родољуба на језику али врло мало на делу.

Има људи, који сматрају да је довољно мрзети други народ па бити родољуб за свој сопствени народ. Мржња према другоме није исто што и љубав према своме народу. Па не само то :ако је у мени мржња према другоме макар и за мало јача од љубави према моме народу, ја нисам више родољуб: ја сам човек који мрзи други народ, јер ће ме ова мржња опредељивати у свима мојим поступцима у јавноме животу. А кога мржња према туђем народу руководи, тај ће пренемегнути све оно што са том мржњом у сукоб доће на интерес сопственога народа.

Људи којима је главно мржња према другоме, опасни су за свој народ. Ако је народ који мрзимо пријатељ нашег народа, онда грешимо што му за пријатељство узвраћамо мржњом, јер ћемо ми сами тиме бити на штети. А ако је народ који мрзимо заиста и наш непријатељ, онда ћемо упасти мржњом у другу погрешку а то је: мржња ће нас ометати да непријатеља боље упознамо, а то опет иде у прилог непријатељу.

Ни у једном ни у другом случају, мржња нам неће помоћи већ ће нас само навести да своме народу положај учинимо тежим. То дакле не само да није родољубље: то је у ствари прикривено и од нас самих неопажено занемаривање сопствених интереса за рачун наше мржње према другоме. Пречe нам је да мрзимо друге него да спасавамо себе. То не може да буде родољубље. То многи зову родољубљем а то је у ствари само мржња према другоме и ништа више.

Има опет људи који сматрају да је родољубље говорити све похвале о своме народу а о свима другим народима говорити и уверавати себе и друге најгоре. Ти људи мисле да би се синови нашег народа охладили према своме народу кад би поверовали да наш народ није једини ваљан у свету.

И то није родољубље.

Живети у уверењу да је наш народ бољи од свих осталих значи затварати очи пред недостацима сопственог народа и не чинити ништа за његово усавршавање и унапређење. А ово већ значи уназађивање свога народа. Ако се овоме још дода и ширење уверења да су сви други народи још гори него ми, онда не само да свој народ не поправљамо и не припремамо за успех у утакмици међу народима, него заваравамо себе да нас ни други неће у опште моћи претећи. Туђ народ, који све предузима да нас претекне заиста не може наћи за своје интересе боље слуге од оваквих људи.

Зато ни ово није родољубље: то је само заваравање и себе и својих сународника да не треба ништа предузимати за свој спас. А то је баш супротно ономе што потреба нашег народа и нас самих као делова тога народа захтева. Ни то дакле није родољубље нити се родољубљем може сматрати. Људи који овако раде а себе родољубима називају, узурпатори су овога лепог назива и ништа више.

Правоме родољубу основа за управљање у животу није нити мржња према другоме нити уверавање да је наш народ једини ваљан у свету. Правоме и истинитоме родољубу најглавније је у животу љубав према своме народу, његовоме животу, његовим тешкоћама и невољама, успесима и несрећама. Прави родољуб у првоме реду мисли како ће свој народ унапредити, оспособити да што више може да постигне, уразумити да што мање заблуда у себи носи јер никоме заблуда није била од користи па не може да буде ни нашем народу.

На друге народе прави родољуб мисли само у толико колико му је потребно да на најбољи и најсигурнији начин заштити или обезбеди интересе сопственога народа. Па пошто је испреплетаност интереса између народа толика, да ниједан народ на свету, па ма био и највећи, не може рећи да може да живи сам без наслањања на друге, било то у политици, било у привреди или којој другој грани живота, то прави родољуб гледа да држање свога народа тако подеси да не изазива код других народа мржњу или зловолју према своме народу него на против поштовање, а ово се не заслужује испољавањем мржње већ коректношћу, лојалношћу и честитошћу, слично нашим односима у обичноме животу. Тачно познавање свога народа уз сталну тежњу за његовим уздизањем и унутра и споља пред осталим народима, то је тежња правога родољуба, човека коме је љубав према своме народу јача него све друго. То је родољубље.

Свако од ове три врсте родољубља, од којих су прва два само на језику а само ово треће и на делу, има и своје методе рада.

Мржња према другоме народу испуњава човека злобом према томе народу и жељом да се омрзнутоме народу напакости па макар ту пакост плаћао својом кожом и сопствени народ. Људи, који мрзе други народ испред свега, више мисле како ће томе народу да нанесу штете него како ће своме да користи. А то је у крајњој линији ипак више служба другоме а не своме народу. Служба додуше негативна, али ипак служба.

Људи који сматрају да је хвалисање свога народа родољубље губе се у празним причама и не допуштају никоме да ма шта непохвално о своме народу кажу. То су у ствари уљуљкивачи свога народа у уверење да не треба ништа радити на своме спасењу, а који се народ у животу не брине за своје спасење ,тога брзо други превазилазе.

Ови људи су најбољи агенти туђег напретка испред нашег сопственог. И то су дакле слуге туђег успеха под плаштом родољубља. Зато је и ово само лажно или назови родољубље, које са правим родољубљем нема никакве везе.

Људи, које за свој народ везује љубав испред свега другога, на против, готови су на личну жртвовање ради спаса сопственог народа. Ти људи посматрају и свој народ и друге народе отвореним очима, и труде се непрестано да своме народу помогну. Тим људима је барометар, не други народ, него свој сопствени и то његов успех и напредак. Зато овим људима живот није испуњен пакошћу и мржњом, као оним првима, или хвалисањем и површношћу као овим другима, већ пожртвовањем и самопрегором, сталном бригом за свој народ и његову судбину. То су брижници а не хвалисавци или пакосници.

Али тек они су родољуби.

Однос села и града

Написао

ДАМЊАН КОВАЧЕВИЋ

За спас српског народа, за његову ближу и даљу будућност, једно од најважнијих питања је како постићи национално духовно јединство српског народа. Питање је и сувише важно, а материјал врло опсежан, да би се ма и најповршнији преглед могао дати само у једном чланку, али у целом комплексу изукрштане проблематике, ван спора, нарочито ако се жели целом, питању посветити пуна пажња, потребно је пре свега позабавити се питањем односа који владају између села и града, јер је то основа целог комплекса и свако решавање те проблематике заобилажењем овог основног питања, уствари је бежање од тешкоћа, јалов посао, што све наравно не може донети никакве резултате.

Кроз векове турске владавине над овим земљама, разлика између села и града била је велика. У граду је живела турска власт и гарнизони, са нешто трговаца, занатлија и кафеџија, од којег су велики број били Цинцари и Грци. Српско село бежало је што даље од града, што даље од сабраћајних средстава, јер је једино тамо налазило колико толико безбедности, а сељак је долазио у град кад је баш морао. Како његове потребе нису биле велике, то је природно и тај сабраћај био сведен на најмању меру.

Кад се Србија, међутим, почела стварати, кад су Турци протерани из градова, тада тек почињу и село и град мењати своје физиономије. Градови почињу постајати центри нових српских власти, села се приближавају варошима и васпостављају се нови односи између села и града. Можда би се ти односи развили у пуној хармонији да нису дошле политичке партије и страховита демагогија.

Да би се добили политичке присталице и гласачи, агитовало се против чиновништва, интелигенције, власти, вароши... Покондирени сељаци који су случајно постајали варошани, исмевали су сељаке на сваком кораку, и још горе, гледали су да се користе његовом наивношћу и незнањем... Јевреји се постепено досељавају у градове и уносе у трговину стање несолидности. Капитал који се рађа уместо да служи подизању заједнице, зеленаштвом упропашћује широке сељачке масе. Између села и града развија се неповерење, неспоразум, па и мржња.

У бившој Југославији сталне економске и политичке кризе, демагогија, социјалне озлојеђености, диференција друштвених слојева, бирократизам итд. имали су тако страховито дејство да је јаз између села и града заиста дубоко ископан и — да ли вреди затварати очи пред чињеницама, — тај јаз није затрпан, није ни премошћен, он и даље зјапи и наноси огромне штете.

Генерал Недић сасвим је добро сагледао тај јаз. Почето је са подизањем извесних мостова за сабраћај преко њега. Групе сељака из свих делова земље доведене су у Београд, омладинци са села шаљу се у Немачку. Одржава се низ предавања за сељаке на све стране. Говори се и пише о сељаку, више но икад. Често се апелује на социјалну свест сељака, на његове дужности према националној заједници итд. итд.

Проблематика односа села и града није само политичке природе; она није само ни просветне природе; није само ни економске; није ни само административно-управне природе; није ни чисто сабраћајне. Та проблематика је све то заједно, а изнад свега тога и првенствено она је социјалне природе. Јасно је, држим, без икаквог даљег доказивања, чим се ради о односима две друштвене јединице у једној националној заједници, да то мора бити пре свега социјални домен.

Ако, међутим, са таквог становишта посматрамо јаз између села и града, онда нам се намеће потреба да преко тог јаза не само местимично направимо мостове, већ да тај јаз за увек затрпамо и заравнимо. На који начин?

Један од најзначајнијих савремених идеолога националсоцијалистичког покрета и велики ауторитет у привредним питањима, Фердинанд Фрид, у својој последњој књизи, коју је написао за време овога рата, под насловом „Социјална револуција", расматрајући проблем привођења широких маса, више мање национално аморфних, народу, дакле, национално свесној заједници, о питању јаза између села и града, вели следеће: сељак **„је независан и осећа се слободан на своме имању, — али само дотле док то осећање искупљује техничком заосталошћу; јер чим се и уколико се предаје техничком напретку, утолико запада он у зависност од технике... Велики духовни јаз који данас још зјапи између сељака и варошанина, у току даљег развоја биће по свој прилици све ћише и више техником затваран. Уколико више техничка помоћна средства продиру на село, тим ће оно све више бити прикључено модерном животу (што се на пример, већ десило у Данској и Холандији)... Јер за сада су град и село још два света која нам је XIX век оставио у наследство..."**

То каже Фрид за немачко село и град! Националсоцијализам, међутим откако је дошао на власт извршио је огроман рад на селу. Поменимо само организацију Сталежа за исхрану, акцију за старање о матерама и одојчади. акцију о поучавању сељака о руковању модерним алаткама, акцију о научном квалитативном и квантитативном испитивању побољшања усева, стоке, воћа, акцију о изучавању и подизању сеоске куће најприкладније за потребе сељака, о подизању смештишта, хладњача, силоса, акцију о исушивању мочвари, побољшању земљишта итд. Немачком сељаку је призната улога вечног обнављача чистоте расе, итд. Немачки сељак у петој години рата и на свом имању и на бојном пољу показује заиста изванредну и социјалну и националну свест. Фрид заиста има право: немачком сељаку недостаје још врло врло мало, техника у пуном опсегу, па да буде потпуно изједначен и варошанин и сељак.

Шта на то да кажемо ми о своме селу. Ми га нисмо подизали, ми смо га само кварили. Ми га нисмо поштовали, ми смо га само презирали. Ми смо га о: стављали да иде у ритама, о хигијени и чистоћи да нема ни појма, да нам децу порађају пљаве и сифилистичне циганке у страшној пљавштини, да живи у кући која најчешће нема никаквих услова за ноле пристојан живот, да обрађује њола како је од старих научно, да гаји закржљалу и нерентабилну стоку, или боље неугледно, да ништа не чита и да не уме да чита...

Зато још увек у Београду на 300.000 становника седи 1200 лекара, а на 4,000.000 становника у земљи живи и ради свега 806. Али ни то није верна слика. Од тих 800 на пр. у једној округој вароши од 12.000 становника има 45 лекара, а на цео округ који има преко 200.000 становника свега 5 лекара. Док у Београду има 65 лекара специјалиста за зубе, дотле у целој земљи немамо 10. Док у Београду ради око 60 дентиста, у целој унутрашњости има их 40.

Док у Београду и унутрашњости има толико бабица, нема ниједне у селу. Док ветери-

(Наставак на 13-ој страни)

ПОЉОПРИВРЕДА У РАТУ И БУДУЋНОСТИ

Ратом створене ванредне прилике увеле су измењене изгледе и структуру привреде појединих земаља, па и читаве Европе. Као што болест напада извесне органе, нагриза и разара оне који нису довољно отпорни, док други, издржљивији, остају нетакнути, тако и рат ставља на пробу поједине саставне делове у привредном склопу земаља, открива слабост и осетљивост извесних привредних грана, показује снагу и отпорност других. Животна борба, која се у рату развија и манифестује до максимума, рељефно истиче њихов значај по опстанак народа и оштрим светлом обасјава њихове основне мане и недостатке.

Концентрација напора коју захтева вођење рата с једне стране, смањење радне снаге и производних средстава с друге стране, између ограничење броја и обима потреба које ваља задовољити и своде их на најнужнију меру. Привредне гране, које се односе на задовољење мање важних и по живот мање неопходних потреба, као на пр.: индустрија луксузних предмета, хотелијерска индустрија, туризам а и трговина у извесној мери, смањују своју делатност, а често и сасвим обустављају. Остају само оне гране које су заиста неопходне, па и међу њима врши се прегруписавање према важности. Напор се усредсређује на неколико најбитнијих.

Непобитно је да се за време рата питање исхране поставља као једно од најважнијих, ако не и најважније. Док се оно у мирно време решавало скоро спонтано, дотле се у време рата, услед огромног пораста непроизводачког становништва, оно поставља свом оштрином и указује на ванредни значај пољопривредне производње, па и мирољубиву пољопривреду ставља међу најважније привредне гране за опстанак и победу.

Као и прошли, тако је и овај рат у још јачој мери истакао основни значај пољопривреде по опстанак и живот народа. И поред све усавршености саобраћајних и транспортних средстава, непријатељства и надмоћности једног народа над другим, ипак ради обезбеђења исхране народи су, у отсутним часовима, искључиво упућени на своја сопствена средства. У овим и сличним временима њихова исхрана, сам њихов опстанак зависи од могућности које им пружа њихова пољопривреда и од количине производа које је она у стању да им стави на расположење.

Из тога разлога није никакво чудо што се решавањем пољопривредних проблема баве и позвани и непозвани, а нарочито код нас, у земљи пољопривредника и сељака, са ситним и исцепканим поседом. Отуда је разумљив нарочити интерес који све друштвене класе, сви слојеви народа придају њиховом решавању. Ови проблеми, код реалних и практичних народа обично се решавају плански производњом, ограничавањем потрошње и контролисањем размене добара. Али не ради се само о мерама које се предузимају ад хок, имајући у виду потребе и ситуацију створену ратом.

Те и такве мере су највећим делом пролазног карактера, оне ће нестати чим нестане њиховог узрока. Оно што је од далекосежног значаја то је питање како ће се ти проблеми решавати у будућности, која и каква искуства стечена у рату моћи ће да то корисно да послуже, каква ће бити смер који ће прихватити они којима буде пало у дужност да спроведу у дело решење ових проблема, којим ће се начелима они руководити једном речју, кад се говори о пољопривреди, каква ће бити аграрна политика будућности?

Економска еволуција последња два века водила је стварању све већих привредних јединица: од градске и покрајинске, прешло се на националну привреду, а све лакша могућност преноса и размене добара довела је до стварања светске привреде, која је превазишла границе држава, па и континента. Ову еволуцију следила је и пољопривреда. Жито Америке и Канаде прелазило је океан да би било потрошено у Европи. Тако исто и други аграрни производи Јужне и Северне Америке, Аустралије и других прекоморских земаља прелазили су хиљадама километара пре него што би достигли свога европског потрошача.

Политички подељена, царинским преградама привредно расцепкана Европа, која се све више индустријализовала, није могла у овој светској привреди да се претстави као једна јединствена целина. Најгушће насељени континенат, а под утицајем индустријализације и конкуренције пољопривредних производа прекоморских земаља многе европске земље занемариле су своју пољопривреду или јој нису поклониле довољно пажње.

Ово је карактеристично чак и за чисто аграрне земље као што је наша. У нашој земљи пољопривреди и селу поклањана је врло мала пажња, што потврђује пољопривредна криза 1929—36 године, низак стандард живота сељака, осиромашење и презадуженост земљорадника, појава мржње између села и града, као и оскудица у многим пољопривредним производима чију производњу иначе дозвољавају наши климатски и терески услови.

Коликогод је овај рат показао да за сваку поједину земљу светски привредни односи не достижу значај њене сопствене привреде, толико исто је указао на недовољност ове последње и на потребу стварања већих и чврших привредних заједница. Сличност судбине која је задесила све европске земље истакла је њихову уску повезаност и међузависност у погледу исхране. Може се са доста вероватноће предвидети да ће се, после рата, привреде појединих земаља Европе развијати све више у смислу међусобног допуњавања и све потпунијег остварења привредног јединства континента.

Јачање пољопривреде у појединим земљама Европе ићи ће напоредо с јачањем опште европске привреде и пољопривреде. Принцип да све што се може произвести на сопственом тлу треба на њему и постићи биће свакако примљен. Сопствене потребе задовољаваће се превасходно сопственим средствима или најближих земаља које сачињавају исто привредно подручје, па тек онда средствима и производима удаљених земаља и других привредних заједница.

Што се тиче пољопривреде, у једном организованом привредном поретку она ће претстављати битан чинилац за све јаче повезивање у привредним односима. Насупрот индустрији, повећање производње у пољопривреди не може се постићи у кратком времену и ограничено је могућностима земљишта и поднебља и другим условима независним од човека. Потребе обезбеђења и побољшања исхране сигурно ће бити веће од могућности које пружа пољопривреда појединих земаља, па ће, поред опште изражене тежње ка повећању производње утицати на успостављење што лакших и приснијих односа како међу појединим европским земљама тако и са земљама других континената.

Унапређење пољопривреде захтева испуњење четири услова: трајан и организован напор ка повећању производње; уравнотежење производње и потрошње; јединствено решавање питања увоза и извоза и стабилизацију цена аграрних производа.

1. Повећање пољопривредне производње је посао дугог времена. Дужина производног процеса у пољопривреди, његова зависност од природних услова и непредвидљивих околности, његова недовољна еластичност захтевају трајан и организован напор ако се жели постићи појачање производње. Принос у пољопривреди може се повећати само постепеном, рационалном и стручном обрадом земљишта, планском расподелом култура и рационалном употребом капитала.

2. Код повећања производње мора се имати у виду да се оно може вршити само са повећањем потреба потрошње. Будућа социјална политика и повећање куповне моћи широких народних слојева дејствоваће несумњиво у овоме правцу. Али повећање производње може се извршити једино у смислу равномернног и све ширег задовољења потреба потрошње и уравнотежења прве и друге. У вези с овим поставља се питање уређења тржишта пољопривредних производа и спречавање навале робе.

3. Упоредо с повећањем производње јавља се питање увоза и извоза. Извоз и увоз не смеју се третирати као одељене целине већ као делови једног истог проблема, који стоје у органској вези и морају се заједнички решавати.

4. Најзад, стабилизовање цена пољопривредних производа битан је предуслов за напредак пољопривреде. Цене пољопривредних прозивода подложне су таквозваном Кинговом закону т. ј. њихове флуктуације (колебања) су веће него пропорционалне променама у понуди и тражњи. Ова колебљивост неповољно утиче на напредак пољопривреде, а велики пад цена може бити од катастрофалних последица по пољопривреду, као што је то био случај приликом велике привредне кризе 1931 и 1932 године, која је најтеже погодила аграрне земље.

Сва ова питања увелико премашају могућности индивидуалне иницијативе и делатности. Она се само плански могу решавати. Средства која су потребна за њихово извршење су тако огромна, а рад на организацији и провођењу мера које она захтевају тако обиман и дуготрајан да неминовно захтевају државну интервенцију. Једино држава, ослоњена на организације пољопривредника а поглавито на задругарство, може убудуће обезбедити унапређење пољопривредне производње.

Државна интервенција, која се јавила у часу нужде, мораће не само да остане него и да се прошири. То не значи да ће приватне иницијативе бити искључене и индивидуална делатност смањена. Ако има привредне гране којима су оне неопходно потребне то је несумњиво пољопривреда, нарочито у земљама малог поседа. Али баш та распарчаност поседа и многобројност индивидуалних делатности намеће потребу њиховог усклађивања и планског организовања.

Ако се из ове опште перспективе осврнемо на нашу земљу видећемо да се наша пољопривреда налази пред крупним задацима. Наша земља је сељачка земља, она је у исто време земља малог и распарчаног поседа, а уз то осиромашена и са недовољно развијеном пољопривредно-производњачком механизацијом. Наша пољопривреда је недовољно развијена, а начин обраде земље већим делом примитиван.

Ово су основни елементи нашег пољопривредног проблема, који неизбежно намеће његово планско решавање. При садашњем стању наше пољопривреде, њена производња једва ако би премашала потребе исхране становништва, јер је исхрана нашег сељака највећим делом досада била недовољна и на рачун стоке, а његов животни стандард далеко испод пристојног просека.

Наша пољопривреда, као најважнија привредна грана наша ће се пред двоструким задатком: на првом месту она ће морати да задовољи потребе земаљске исхране и производњу потребних сировина за индустрију. Но с друге стране она ће морати да стави на расположење вишкове за извоз који ће нам осигурати учествовање у међународној размени добара и место у привредном уређењу континента.

Испуњење ових захтева неизбежно намеће потребу рационализације пољопривредне производње и повећања приноса, за што ће бити потребна употреба савремених средстава и све шира примена метода заснованих на научно-практичком испитивању. За остварење овог циља, а с обзиром на земљораднички ситан и распарчан посед код нас се намеће: задружна производња а поглавито задружна набавка и употреба пољопривредних справа и машина, семена и приплодне стоке; задружна продаја пољопривредних производа и набавка земљорадничких потреба.

У опште увеши мора се применити задружна производња и размена добара. Ширење и јачање задругарства у овоме погледу треба да маломе поседу, који превлађује у нашој земљи пружи све могућности и средства која му недостају у поређењу са великим поседом. Да би мали посед био привредно способан за рационализацију и повећање производње не сме се дозволити његово даље распарчавање. Стога се законским мерама мора обезбедити минимум земљорадничког поседа и то како у погледу дела приликом наслеђивања, тако и односно извршења наплате земљорадничких дугова. Посебно веома значајно питање престаје регулисање земљорадничког кредита, који се исто тако мора организовати на задружној бази и ширењу земљорадничких кредитних задруга.

Овоме питању је раније било поклоњена врло мала пажња, тако да се наш сељак презадужио и осиромашио. Земљораднички кредит је по својој природи друкчији од осталих врста кредита (трговачког и индустријског кредита). С обзиром на слабу привредну моћ нашег сељака он се може искључиво решити задружним путем. Једина задружна гаранција може пољопривредницима дати потребна новчана средства за извођење производног процеса (једногодишњи-сезонски кредит) као и за мелиорационе радове, побољшање и повећање живог и мртвог инвентара (дугорочни кредит).

Упоредо с овим питањима и у најтешњој вези с њима стоји питање подизања земаљске пољопривредне индустрије. Да би се наша пољопривреда оспособила за улогу која јој припада у привредном животу земље, како у унутрашње привредном, тако и у спољашње привредном погледу неопходан је услов подизање и јачање индустрије за прераду и конзервисање пољопривредних производа, стварање фабрика и радионица за израду и оправку пољопривредних справа и машина.

Посматрано са овога гледишта планска пољопривредна производња која се код нас јавила за време рата као мера нужности добија свој пуни значај. Она претставља не само настојање да се у критичном добу обезбеди исхрана народа, него и покушај постављања здравих основа за унапређење пољопривреде и благостања земље у будућности.

Д-Р ДРАГ. М. МИЛОВАНОВИЋ
Заменик руководиоца планске пољопривредне производње

ОДНОС СЕЛА И ГРАДА

(Наставак са 12-е стране)

нари живе у варошн, у селу их уопште нема, где су стварно најпотребнији. Са пољопривредним стручњацима иста је ствар. На селу немамо ниједног правника; ниједне апотеке. Готово немамо сеоских читаоница, ни библиотека.

Тешко би било рећи шта немамо, али село нема ничег што би морало имати. Постоји јаз између села и града! Па како и да не постане! И право је чудо шта смо ми интелектуалци досад са селом радили, како је уопште могуће да у нашем сељаку још увек тиња живо национално осећање.

Истина ми смо у бившој Југославији били створили и велико Министарство социјалне политике и велико Министарство народног здравља, па смо их потом спојили уједно. Али то је било најспоредније министарство које као да је постојало да би се задовољили извесни политички људи или могла наћи фотеља за разне политичке комбинације. Министри су водили политику, бринули своју бригу и својих партијских пријатеља, али социјалне и здравствене послове нити су водили, нити су уопште знали водити. Само нек Министарство под таквим министрима бирократски је администрирало свакидашње послове.

Данас ако хоћемо да останемо као нација, ако мераваамо да створимо једну државу која ће бити у могућности да поће другим путем на корист народу, ми морамо национално осећање које је латентно и статично, изложено пропагандама разних филија, да преобразимо у националистичко осећање, дакле једно осећање динамичко, стваралачко и готово на жртве.

Може ли се такво националистичко осећање у једном народу, где је тако дубок јаз између града и села, између 20% и 80% становништва, створити?

Мора се пре свега тај дубок јаз затрпати. То значи, морамо повести на првом месту нову социјалну политику која ће нашем селу дати социјалну равноправност са нашим градом. Затим, ту социјалну политику координирати са низом управних, административних, просветних, привредних, финансијских, грађевинских и саобраћајних мера. Само и искључиво на тај начин постаће несрећног јаза између града и села и родиће се једно ново националистично осећање, тако потребно за наш спас и за нашу будућност.

Магистер Трота из Салерна

РАЗМИШЉАЊА О ЦИВИЛИЗАЦИЈИ

НАПИСАО: ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

Летње топло јутро наговештава врео дан. Сунце ме је рано пробудило. Узимам новине и разгледам последње ратне извештаје. Већ се завршава четврта година, а светски рат изгледа као да тек почиње. Људи гину, градови се руше, стари споменици пропадају...

Најновија вест: град Салерно је пао. Ту је пре хиљаду година основан први универзитет у Европи...

Цивилизације се рађају и умиру као и људи. Само је век њиховог живота много дужи од људског века. Цивилизације трају по хиљаду и више година. Човечанство је њихова колевка, а историја — њихово гробље.

Повесница људска није завршена. Завршено је само прехисторијско доба и стари век. Стога ни општа историја света не може се произвољно делити, ни по времену ни по неком само-обманљивом закону људског прогреса, на три утврђена раздобља: стари, средњи и нови век. Та застарела навика годи људској уобразиљи, али не и правој истини. Она води рачуна и о идолима и о проналаску барута, и о КристоФу Коломбу и Гутенбергу, само не о најглавнијем догађају: о појави Бого-човека на земљи.

Идолопоклонство, — Увод у Хришћанство, и најпосле — Хришћанство: само се тако може поделити на три потпуно одређена периода сва људска повесница, и завршена и незавршена. Ми смо тек у почетку другог периода. Не треба мислити да данашње човечанство почиње од Јеванђеља; оно тек иде у сусрет Јеванђељу. Кад ли ћемо се са њима срести?

За човека не постоји никакав обавезни закон сталног прогреса. За њега постоји само **могућност таквог** прогреса. Човек је слободан. И могућност његовог духовног и моралног напретка зависи од његове воље. Стога је Христос и нагласио да ће трећи период бити најдужи. Он ће трајати догод се све — »и до последње жижице« — у Његовом закону не испуни.

Христос је сам поделио свеколику повесницу човечанства на та три велика периода. И Он је то урадио — не из таштине људског знања. Он је био духом виши од сваког човека, дубљи од сваког филозофа, научника и историчара. Он је био Бого-човек. Једини је он знао каква је права Божја воља, стога је и могао бити уверен да ће људи, баш зато што су слободни, на послетку схватити ради чега им је слобода подарена. Са Христом родило се и Јеванђеље. Само нас оно може научити да је слобода дужност а не право, да је култура духа циљ а не средство.

Појам о култури, а не појам о цивилизацији, треба да буде мерило за разликовање појединих фаза у еволуцији човечанства. Прави напредак људског духа састоји се у моралном напретку, а не у техничком. Људи се још увек клањају идолима. Јевреји се клањају златном телету, а варвари — дивљи или цивилизовани — признају над собом само грубу силу. У овом или оном облику, идоли су одувек били зли дуси људске деструктивности. Од Христа **љубав** постаје највиша дужност и једини извор конструктивности људске душе.

Вера нам открива праву моћ љубави у судбинском збивању људске заједнице. Наука ничим не потврђује прогрес људског духа као неминован историски закон. Човек није, срећом, свемоћан ни у рушењу као ни у стварању; кад га проће рушилачки бес, он се враћа рушевинама и на њима поново зида. Сав напредак, у колико га има, објашњава се том психолошком чињеницом, и ван ње узалуд ћемо у историји тражити неки закон у научном смислу. Српски народ је најправилније протумачио закон историске узрочности својом мудром пословицом: »Зло рађање, готово суђење«.

Летимичан осврт на три догледне цивилизације потврдиће нам тај општи закључак.

Најездом варвара и пропашћу римскога царства на Западу, крајем четвртог века после Христа, отпочиње физичка агонија старога света. Саксонци, Вандали, Бургуђани, Готи, и т. д., наваљују као бујица и заузимају редом све градове између Алпа и Пиринеја, између Океана и Рајне. Свуда саме рушевине. И то се тако наставља, у шестом и седмом веку, у свима дотадашњим римским областима.

Ништа се није сматрало погрднијe међу варварима него звати се Римљанином, каже владика Луитпранд. Варварски освајачи сматрали су да је неговање науке и уметности начинило Римљане најнижим људима и највећим кукавицама, и стога су презирали научнике, филозофе и уметнике. Тада су пропали многи драгоцени рукописи из времена античке цивилизације. И оно што је до нас допрло, сачувало се захваљујући манастирским ћацима и калуђерима, тим неуморним преписивачима и духовним трудбеницима средњег века.

Грубо незнање у шестом веку постало је још грубље у седмом, а у осмом достигло је врхунац. У то време, осим калуђера, нико није знао ни да чита ни да пише. Тек у другој половини осмог века појавио се један од оних ретких људи који су судбином одређени да препороде човечанство. То је био: **Шардмањ — Carolus Magnus — Карло Велики.**

ИЛУСТРАЦИЈА: Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ

Ни Француз ни Немац, он је био у исти мах и једно и друго. Било му је више од четрдесет година кад је научио да пише. Он се нарочито бринуо о спасавању рукописа старих грчких и латинских филозофа, научника и књижевника. Он је подизао школе у свима крајевима своје простране царевине, — не само у Паризу, него и у многим већим местима Галије и Германије. За насушну у тим школама завео је два течаја: **тривиум** и **квадривиум**. Њима је био обухваћен сав програм класичних студија.

Али у то време, мешавина разних народа, обичаја, појмова, језика, била је толика да није било могућно остварити јединство неке нове цивилизације. И после смрти Карла Великог све се поново уздрмало. Што се тада духовни живот на Западу није потпуно угасио и, напротив, што се убрзо поново разбуктао, Европа треба да захвали Арабима. У деветом и десетом веку наука и филозофија биле су на високом ступњу код њих. Огромно арабљанско царство простирало се од западне Азије до Шпаније. Нарочито су арабљански лекари били на великом гласу у целој Европи. Кнежеви, племићи, богаташи, долазили су у Шпанију и тражили помоћ код кордовских и севиљских лекара. Тако је отпочео живи додир између полуварварске Европе и арабљанске цивилизације.

У то време појављују се и први универзитети у Европи. Прво у Салерну, затим у Монпелију, и најпосле у Паризу. (Сорбона).

*

У дну широке луке, одмах за Напуљским заливом, са дивним благим поднебљем опеваним у Хорацијевим стиховима, лежи град Салерно, окружен брдима као неким ваздушастим заклоном. Та стара римска колонија прелазила је из руку у руке, Ломбарђана, Араба, Грка и Нормана. Ту је основана у деветом веку чувена Салерксна Школа која је била пет векова на гласу у Европи.

О њој су остали трагови у старим напуљским архивама. Од свих списа те школе најчувенији претставља неку врсту лекарског зборника у стиховима на латинском језику. Мало је дела која су тако често прештампавана. Само на латинском било је двеста четрдесет издања, осим многобројних превода на француском, немачком, енглеском, италијанском, шпанском, пољском, провансалском, чешком, јерзејском, па чак и персиском језику.

У Салерну и жене су биле лекари. Нарочито се дуго помињала, као велика лекарска знаменитост, нека Трога или Тротула, из племићске породице. Она је не само била практичан лекар, него је и писала много о медицини. »Compendium salernitanum« је назива професором — **magister Trota.** Она се није бавила само порођајима и женским болестима, него и свима гранама лекарства. У салернском зборнику налазе се читава поглавља из њених дела о очним и другим болестима. Тротула је живела, практиковала и на салернском универзитету предавала око половине једанаестог века.

У малом обалском месту близу Салерна живео је, у то исто време, повучено у својој вили неки богаташ по имену Мазриције, потомак некадашњих сарацењских завојевача. Боловао је од очију и Трога га је лечила. Мавриције се увек радовао њеној посети. Поглед, он је утолико јаче осећао лепоту њене душе и убедљиву моћ њених нежних речи.

Тада се путовало на магарцима. Путник, који се не жури, заустављао би се на сваком кораку да ужива у дивном погледу на море и чаробним природним украсима салернског предела. Морски валови запљускују обалу и преливају се као зеленкасти сјај бисера чак као прозрачно плаветнило неба. Али Тротула мисли на свога болесника и нигде не застајкује. Успут баци понеки поглед на гајеве маслина и винограда који се нижу поред пута, или међу сељацима са тамним и од сунца опаљеним лицем поздравља своје познанике које је лечила.

Подне је. На сред неба сунце стоји непомично, скоро под правим углом. Трота заустављa своје магаре и сјахује. У дворишту пред Мавриципевом кућом пуши се котао са полентом. Сто је постављен под вељаком. Треба прво лекара нахранити, па га после привести болеснику. Такав је обичај.

Мавриције се хвалио да се осећа много боље. Трота му је пажљиво прегледала оба ока и лагано пристима протрљала оба очна капка.

— Кроз недељу дана — рекла је поузданим гласом — ти ћеш се осећати сасвим добро. Твоја зеница, Мавриције, није у твом оку, него у твојој души. Очни вид није ништа без духовног. Твоја душа је данас много светлија...

Од како је обневидео, Мавриције је још боље упознао самог себе. Спољни свет за њега стварно није више постојао; задржале су се само варљиве слике и далеке претставе из прошлости. Али зато му је његов унутарњи свет изгледао тако близак и тако истинит. Стежући Тротину малу руку, говорио је узбудљиво да је њено лекарско знање јединствено у свету. Сваком окулисту је позната анатомија ока, али само она, мала Трота, зна и анатомију човечије душе.

— »Искуство вреди више него лекар« — приметн тихим гласом скромна али Мавриципевом ласком дирнута Трота.

Мавриције се трже као из сна.

— Од куда ти знаш за ту изреку? упита он радознало.

Трота му објасни да је годинама проучавала, у латинском преводу, дела најзнаменитијих маварских лекара, нарочито чувеног Разеса од кога и потичу горње мудре речи.

— Па Разес је мој прадед! Узвикну задовољно Мавриције. Мој отац је често говорио о њему и помињао његову омиљену изреку... Разес је живео пре сто педесет година и практиковао је неко време у Кордови. Учио је пре тога у Багдаду, за време калифа Харун-ал-Рашида. Био је скроман, добар, племенит, болешљив, дарежљив, увек готов да се жртвује кад је требало ублажити патње других. Али је ипак доживео — као и ја — много разочарења.

— И разочарење је једна болест од које треба лечити људе, рече Трота. Разес — или Рази, као што га ми лекари називамо — знао је то из искуства...

— Мој прадед је увек лечио друге а никад себе.

прекида је Мавриције. Ево, шта ми је о жалосном крају његовог живота причао мој отац... Разес је под старост сасвим ослепио. Лекар за очне болести, кога је позвао, предложи му да га оперише од катаракта. — »Добро! рекао је Разес. Али прво хоћу да ми опишете анатомију ока«. — Пошто се уверио да је ваљни специјалист обична незналица, Разес му је најучтивије изјавио да неће да се оперише и са хумором источњачког мудраца навео је овај разлог:

— Ја сам се толико нагледао света и свет ми је постао толико одвратан, да не жалим што га моје очи више неће поново угледати.

Трота је уверавала Мавриција да људи нису толико зли колико су несрећни. У души и срцу човечијем има нешто што је трајније од костију и меса. Само тим мерилом треба ценити људе и њихова дела. Нико није познавао боље и дубље човека него онај који је знао за сваку нашу мисао од колевке па до гроба. Он нас је учио да су љубав и осећаји према ближњем једино мерило људске вредности. Мржња изазива мржњу; на презирање се одговара презирањем. Само љубав напослетку све побеђује.

— Разес је имао све велике особине, осим једне. Он није био хришћанин. Он није веровао у свемоћ љубави. Зато је и при крају свога разочараног живота мислио да је боље умрети у слепилу. Али, ти, Мавриције, ти не можеш тако мислити. Ти си већ прогледао...

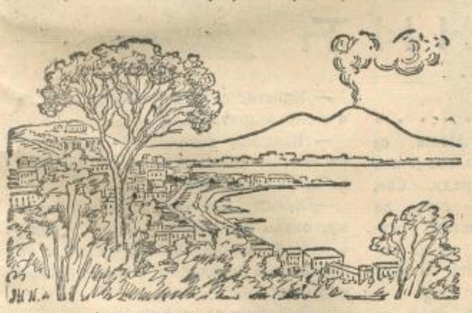
После тих речи, Трота се опростила са својим скоро потпуно опорављеним болесником и вратила у Салерно.

•

Трота из Салерна, Магистер у медицинској науци, испунила је до краја своју земаљску мисију. Њени су главни учитељи били Хипократ, Галијен и Разес, — синови човечији. Али најглавнији био је вечни лекар човечанства — син Божји. Од Христа је Трота научила сву тајну да исцељује људе.

Од тога времена прошло је хиљаду година... Рат бесни у јужној Италији. Брда лешева британско-америчких војника леже код Салерна. Американци наступају, провлачећи се кроз гајеве маслина, кестења, храстова, преко мочварних и пољских јаруга. Из ваздуха и са мора, савезници немилосрдно бомбардују Напуљ, уништавајући све зграде у њему. Непотребно варварство! Немци нису ни имали намере да се задржавају код тог града...

После огорчене битке код Салерна, отпочиње повлачење немачких војника у најбољем реду... Звезде се гасе, коњи снажно хрже, магарци тужно њачу, са

Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ: НАПУЉ

друма чује се бука мотора. Војници склапају шаторе, доводе своје ствари у ред, истресају ћебад, добијају јутарњи оброк, и седају у кола. Чета која се четири дана и четири ноћи борила, стално изложена артиљеријској ватри искрцаних непријатељских трупа, повлачи се у позадину. На стрмим окукама пролазе пажљиво, у уређеној колони, поједине јединице, оклопна кола и моторна возила. Ако неко застане због препреке, други му прилазе у помоћ...

На противничким војиштима, код Совјета на источном фронту и Енглеза у северној Африци, могли су се видети сасвим обратни призори. На тамошњим друмовима владали су страх и бекство. Читаве колоне испретураних камиона и возила лежале су изгорела и разорена. Пушке, шлемови, посуђе, чутурице, официрске торбе, сандуци са муницијом, бензинска бурад и коњски лешеви нагомилани у јарцима и по њивама, — свуда на тим друмовима и у наоколо виђене су се гомиле рушевина и разбацаног плена...

Поподневно сунце у Италији пржи јаче него у подне. Један стари француски лекар из Канаде и три америчка официра шетали су се дуж обале, оним истим путем којим је некад Трота пролазила. Зауставили су се на ивици морског залива и посматрали су пенушаве валове који у вечно понављаном ритму ударају о обалу. Усијана кугла сунчева већ се својим последњим зрацима клони Западу и обасјава витке чемпресе око Салернског гробља. Из далека одјекује снажни и метални мушки глас кроз шумарак багренова.

— Напуљ је сав у рушевинама. Стара италијанска пословица — »види Напуљ, па умри« — остаће као утиснут жиг срама на челу сваког Американца. У Помпеји су уништене најлепше историске ископине као и чувени музеј...

Стари француски лекар ређао је све америчанске злочине извршене тих дана према европској култури. Нарочито му је било жао чувене виле доктора Мунте »Сан Микеле« на Каприју. Њу и све скупоцене збирке у њој, амерички војници су дивљачки разорили. Стари Канађанин познавао је и лично доктора Мунте. Некад су заједно у Паризу били ученици чувеног психијатра Шаркоа. Швеђанин пореклом, доктор Мунте је написао једну изванредну књигу, до сад преведену на двадесет пет страних језика[1]).

— »Ми се можемо научити знању и од других, али мудрост треба да тражимо у нама самима« — наставља стари француски лекар, наводећи поједине мисли свога копојног пријатеља... Оно што је културна Европа вековима стварала, Америка сад безобзирно руши. Тако »цивилизовани« Американци враћају свој дуг захвалности...

— Ви нам пробисте главу са том вашом Европом и њеном културом! рече срдито један од америчких официра. Шта је све то у поређењу са нашом америчком цивилизацијом? Ништа или скоро ништа.

Стари француски лекар само слеже раменима и одговори:

— »Америчка цивилизација, то је дивљаштво осветљено електриком,« — мислим да је Флобер то рекао...

[1]) Axel Munthe, **»Livre de San Michele.**

НИКОЛА АЛЕКСИЋ: МАТИ БОЖЈА

* Христос за столом *

Златан, као и она златна жита кроз која је ишао,
и добар, и безазлен као јање,
вечерас нам је опет, ко зна већ којег пута пришао,
широк и истинит као свитање.

Непраћен ничим до само нашим ишчекивањима,
навратио се код свих људи, у сваку кућу.
Небо је, за њим, посипало земљу својим белим збивањима,
а он наш столњак својом косом, коју сваке године видимо све жућу.

И седели смо тако уз кâд тамњана, у топлој соби као да смо у лéту,
за столом, нас неколицина.
Он је с рукама, најлепшим на свету,
благосиљао свечаност хлеба и вина.

И какве руке, и какво дело! И које доброте
у овог вечерњег госта!
Сав град могао би се згрејати од његове топлоте,
и откравити река што тече, залеђена, испод моста.

Тако је блажено седети са њим усред ове тишине,
у којој се једино пећ јавља својим дубоким и топлим шумом.
Између неба и земље нестају све бране, све висине,
и све ће се вечерас сазнати срцем, срцем а не умом.

Као она широка белина коју ова ноћ на земљу слаже,
он је, нетакнут, пао вечерас на нас опсежношћу летњег сјања.
Ветрови, у плачу, као и људи, коначност своју траже,
и, као човечја, широка су и њихова умирања.

И све постаје блиско по овом светом дошљаку,
који је свој благи вид упутио беднима и најмањима, деци,
да од свег земаљског не понесе ни колико би се понело у напршњаку,
или колико се златног праха, наносима, сабере у реци.

Прође, неколико пута, и тихо, као да је у свом храму,
и с толико нежности да му хаљина остане у првобитним наборима.
На рукама му око наслути предхиљадугодишњу драму,
када је дозивао Бога и Човека на Маслињаку, у Јерусалиму, на Саборима.

А плава коса, сјајнија него Береничина,
кад се покрене, испуни нас и собу мирисима давних уља.
И све нас увери да ово није машта, празна причина,
него да се то истински Бог у нашем срцу љуља.

И тако проседи с нама до неког сата,
пун, кроз то цело вече, срца, љубави и највиших савета.
Када се остранио, очи нам беху засењене, као да смо били у рудницима злата,
и дуго су још у нашој души певале странице Новог Завета.

БРАНКО ЋУКИЋ

Установа библиотека „Доктор Милоје Милојковић" Београд

УНУТРАШЊЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Не заборави да је у свима људским акцијама етичке, хумане и социјалне природе, потребно у ствари много мање знања а више добре воље, индивидуалне или колективна, па да резултати буду могућнији, ефикаснији, благотворнији.

Када се ствари и односи доведу до апсурда, онда је свака страхота логична и природна последица коју свак прима и признаје, ма колико јој, иначе, био противан и неподобан.

Друштвена трулеж се никада не шири толико одоздо к лико одозго; јер су услови за ширење зла бољи »горе« него »доле«, и јер су сва здрављења ипак полазила од корена, а не од нагрижених »цветова« једног друштва.

Све мање стида, а све више смеха — то је ипак тужно; јер је то стварна декаденција једне средине, друштва и његових »нарави«.

Народи се или боре за своју егзистенцију против свију опасности, или капитулирају пред ма којом на рачун своје егзистенције.

Његово Величанство Живот ми не морамо волети, али му се морамо покоравати.

Ради личне оријентације у друштву и животу од највећег значаја је правити разлику између људи код којих су пара скупе а компликменти јевтини, и оних код којих су компликменти скупи а пара јевтине.

Штетно је изостајати иза свог времена, а трагично ићи испред њега. Прво је чест случај старца; друго, можда чешће, случај омладине.

Активни политичари се покаткад баве и таквим плановима који су практично исто толико изводљиви колико и квадратура круга, трисекција угла или дупликација коцке за математичаре. Ако ове друге, због таквих подухвата можемо сажаљевати, неопходно је да се први најстрожије кажњавају.

Духовита реч, наравно, није истина; она је само врста индискретне, оштре светлости која нам омогућава да приметимо какву истину.

Ако на пријатељу с којим се дружите приметите нешто ружно, реците њему; ако видите нешто лепо, реците другима.

Више но нас саме наша тајна распиње оног коме је поверимо.

Доказивање Бога потекло је из сумњања у његову егзистенцију. Зашто, иначе, не доказујете живот? Јер у њега не сумњате. Питање је, дакле, да ли је егзистенција атрибут Божанства, или божанство атрибут Егзистенције.

У људском друштву све је тако условно, релативно, да свака крајност може добити своје апсолутно оправдање.

Не би било рђаво да лекари свој научни интерес прошире и на политички живот, ради испитивања да ли, можда, и народи, као појединци, не подлежу опасностима од прогресивне парализе и других неизлечивих болести.

Наклоност ка релативистичком схватању свију односа и ствари може бити оправдана с озбиром на живот и искуство. Она је међутим и сувише проблематична ако од живота треба очекивати какву радост, задовољство, смисао. То је парадокс који говори у прилог једног вишег става: да је смисао за нас важнији не само од сваке заблуде но и од саме истине. Зато истина не мора имати смисла нити смисао мора бити истина. Отуда нас логика тако често издаје у животу, и отуда нам живот каткада, и оправдано, изгледа бесмислен и неразумљив.

Љубомора је осећање недостојно културног човека.

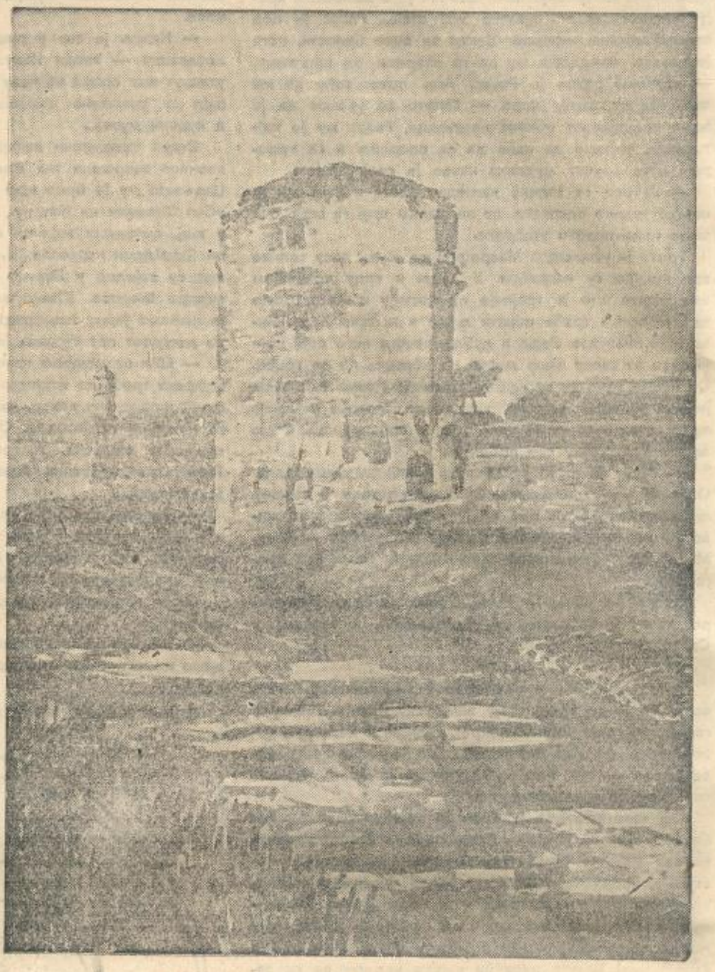
Поштење човека и жене морате ценити истим мерилом, ако желите да останете праведни.

Посвета је саставни део дела и не сме се ни у ком случају брисати, изостављати, од аутора или издавача. У противном, то показује одвећ мало отмености, да не кажемо и сувише провидну калкулацију.

Савети, као свака роба, имају већу цену кад се траже но онда кад се нуде.

Ако вам неко приступа као »Југословен«, можда је то и какав фантаст. Будите, у сваком случају, обазриви. Јер је много вероватније да је то или глупак или варалица.

С. Пандуровић

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ: НЕБОЈША КУЛА

ЈОВАН ПРОТИЋ

БОЖИЋ

Одломак

. . . . . .

...Може се рећи, све је већ у реду. Све, још само да засветли жижак, па да онда већ и Божић дође.

На пољу се све већма смркава. Још једном се добро прочарка пећ, баба оставио већ и лулу, а нана уђе и одануд од посла::

— Готова 'сам, рече.

Сви се погледасмо, а осмејак радости прелети нам преко лица.

— Е, — рећи ће баба, махнув главом на нас, — иди, вели по сламу! И њему заигра леви брк.

Нана ужегла свећу, спремила жито, па ће да нас дочекива, а ми са ванредним, необичним осећајима полетесмо у вајат.

И само се чује, како слама шушти, како срце бије, како малише стењу од муке, што би сваки, што више да понесе.

Прво ће деда, па онда баба, па за њим Љубиша, па ја, па Зорица, па најпосле Марко. Сви се поређасмо, сви гологлави и развучених усана, а деда осврнув се, је ли све у свом божићњем реду, отвори врата ,а светлост свеће и мирис тамјана читаво нас задоји својом светлошћу.

— Христос се роди! кликну деда, а око му засја сузом радости.

— Ваистину роди! одговара нана и посу га житом,

— Христос се роди! вели и баба, па и њему задрхта доња усна.

— Ваистину погоди! одговара нана, па опет занесе шаком пуном жита.

Ми се осменусмо.

— Христос се роди! Зацвркутасмо и ми, онако као ластићи и преко реда, а нани се блиста лице од радости, па нас посипа пшеницом и материнском милошћу:

— Ваистину роди, голубови моји! — Ваистину, снаго моја!

Па се саже и поче нас љубити и грлити. А ми весели посипамо сламу и појимо „Рождество". И ми и деда и баба и сви, сви појимо, и сваки час у вајат. Нека што више сламе буде. Нека је прави божић.

Деда дрхћућом руком да посипа по столу, и дрхћућим гласом пође, пође неке песме, што ни вертепаши не знају, — а једва се чује од гласног Марка Баби се смешка усна и пушта нас на вољу. Све нам је слободно.

Од једанпут оживе кућа, и претвори се у неко рајско миље.

. . . . . .

Божић-Оаза

Божић је чаробна оаза
У језивој пустињи зиме,
Баш усред пустиње,
Баш тачно на пола пута
Којим се мора проћи.

Али оаза се привиђа
Већ из далека, далека
И блешти, светлуца чило
Кроз муклу маглу и ноћ
Својим звездама и шареним
Као цвеће светиљкама,
И бодри нас и соколи
На туробном шествовању.

И једне тихе вечери,
Ето нас одједном ту,
У балзаминчном лугу
Зелених јела и борова,
Пред гиздавим малим вертепом
Где анђели с харфама
И пастири с јагањцима
Славе најљупкију Мајку
И њено сјајно небеско дете.

И они нас примају усрдно
У свој светли радосни круг
На свечано ноћно бдење
Са побожним старим песмама,
Са топлим, ганутим сећањем
И слатким починком на слами
— О, снови о срећи и спасу!

И сутрадан онда кад небо
Сањалачки зарумени
Над снежним пољима,
Ми крећемо поново орни
И разгаљена срца
На далеки зимски пут —
Који нас сада већ ипак
(О, дани расту, расту)
Води у сусрет Пролећу:
Анђелу с лептирским крилима
И власима од љубичица
И са сунчаним скиптром у руци.

ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ

БОЖИЋ – СИМБОЛ ЖИВОТА И СРЕЋЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Још од давнина у нашем народу постоји легенда о малом Богу који се сваке године рађа. Ова црта веровања није остала само као обичан мит, већ је добила и свој ритуал у обичајима, којима се велича тај моменат и малом Богу, или Божићу, приноси жртва. Тај велики дан је најизразитији дан стварног весеља, и тако је Божић постао симболом живота и среће.

Без претеривања, може се рећи за њега и за крсну славу, да су два изразита момента нашег хришћанства. У њима се налази највише изразитих потреба нашег народног духа. Тим поводом народ је и испевао своје најлепше лирске песме. Специјално о Божићу, који се не сматра само као празник већ и као живо биће, баш као и Бадњак, пева песма:

„Божић зове иза воде: „Превезите ме;
Не шаљте ми луду ћецу — утопиће ме!
Ни невјесте играчице — надиграће ме!
Ни ђевојке пјевачице — напјеваће ме!
Стари бабе огањ пире — опржиће ме!
Но јунаке у бадњаку, да ме превезу."

У неколико реди или стиха, испевани су сви обичаји и радости целог народа, свих година старости и пола.

У овај дан се не рађа само дете из Витлејема, већ и нова година, здравље и берићет, цео живот. Божић је феникс живота, па је ради тога и празник весеља. А ко је најпогоднији за весеље? Човек — јунак! Оно од наших народних песника толико наглашивано „весеље" и „јунаштво" баш овде долази до израза, када избија спонтана црта весеља и милосрђа. Никада не треба заборавити лична интимна осећања, јер тај заборав може скупо стати. Ко не превезе Божић — није превезао живот, па нека се и нада недаћама.

Скоро сви наши писци увидели су важност божићњег расположења у народу. Нема, вероватно, ни једног који се није бар дотакао овог празника живота, а велика већина у приповетци бар и обрадила ове моменте.

Поред пригодних момента, који су на њих морали оставити неизгладив утисак, добили смо једну лепу литературу, пуну спонтанитета духа и карактера. Главна тема о милосрђу и помоћи невољнима постепено добија своје варијанте, а све у обиму мита о потреби праштања. Почевши од оних најстаријих по времену, па све до најмлађих, богатство ситуације мами писце и обрада богати идеју.

Веровања и обичаји су ти који пуне тај и онако богат декор широм целог Српства, а потреба праштања и љубави избија као цвет из убоја шипрага. Овај празник носталгија и успомена одводи све до стварности, па се у сваком појединцу заиста и ствара нешто ново, јер се жели доживљавање нечег новог, лепшег, потпунијег и богатијег од саме стварности.

Није усамљен случај веровања да Божић путује. Своју познату приповетку „Наш Божић", Бора Станковић ће и почети успоменама из детињства, када су му казивали како Божић долази, ближи се, из места у место, кроз села и градове и у његово родно место, па, када и онамо стигне, све ће обузети једно лудо усхићење дошло услед, за њих, необјашњивих мотива.

Свима је јасно само једно, да је Он дошао, да су успомене ту, сва лепа сећања и жеље, и да је срце пуно весеља које мами сузе. Сижеи се мењају, али то није од пресудног значаја. Алтруизам у сваког појединца долази до израза као потреба изживљавања кроз друштво и заједницу, долази се до самопрегоревања које је јаче и од самог ритуала, јер је дошло спонтано појединачном личном иницијативом. Ту сугестивност и износе сви: Стеван Сремац у приповетци „Последњи Бадњи дан", Милутин Ускоковић „Наш Божић", Иво Ћипико „На сами Бадњак", Милка Гргурова „На Бадњи дан", Симо Матавуљ „На Бадњи дан" и Јанко Веселиновић у „Божићна радост". Међутим, нешто даље од описа овог непосредног момента, ту психолошку страну структуре самог осећања, једва да је који од њих подвукао. Истина, Стеван Сремац са својим саставом из колекције „Из књига староставних" о последњим часовима старе српске државе и седог деспота Ђурђа Бранковића, а Матавуљ једном епизодом из живота последњег црногорског владара, врло су блиски овом.

Величина момента, с обзиром на њихову високу друштвену фигуру и вредност кроз историју, употпуњује оно што не достаје у самој обради. Овај етички домет достигли су наши књижевници само у три приповетке, које

ЉУБА ИВАНОВИЋ: КЛИСУРА

су битно различите: Драгутин Ј. Илић у „Божићној легенди", Илија Вукићевић у „Рождество твоје" и Бранимир Ћосић у приповетци „Сусрет". Природно је, да је немогуће извући дефиницију овог осећања, али је од интереса што нам сам писац у обради своје материје подвлачи, а то је, зашто се јавља та потреба сажаљења и љубави према ближњем.

Цео српски народ је у правом смислу једна велика породична заједница. Али има још нешто веће од овог реалног српског скупа, опет српско, а то је оно прошло и будуће српско, један глас предака — глас потомака, који зове, храбри и мами, али и нарећује. Тај глас звони као бесмртна мелодија и њу певају срца свих честитих чланова ове вечне заједнице, без обзира на порекло и положај.

Није потребно да човек буде песник па да разуме ове ритмове; довољно је да буде поштен и да има у себи човекољубља и правдољубља. Из овога се рађа самопожртвовање, па и остале врлине на којима почива и треба у будуће да почива наша заједница. Божић је крсна слава целог света. На тај се дан заборављају све увреде, сва мучења и сплетке, људи се мире и долазе преко воде — амбиса, а јуначка песма из поштених груди прати га до новог Божића.

Марко Цар ће у приповетци „На Бадњи дан" поћи још даље у овим описима од оних напред наведених, па ће то „чојство" и „јунаштво" пренети чак и изван религије у вези са овим празником, у поље простих свакидашњих вредности, и ту га овековечити. У питању је однос хришћанина и нехришћанина, где се овај други показује достојнији великог празника рођења Божијег сина, јер је имао више поштења и милосрђа; а треба знати да су то дарови Бога, па те, који њих имају, Бог воли и води по свету да не залутају.

Међутим, по објективном схватању, синтезу овог осећања и мисли о Божићу најбоље је изнео бесмртни Петар Петровић-Његош у стиховима који над машају све приповедачке радове, кроз речи осамдесетогодишњег игумана Стефана из „Горског вијенца":

„Нема дана без очњега вида,
Нити праве славе без Божића!
Славио сам Божић у Витлејем,
Славио га у Атонску Гору,
Славио га у свето Кијево;
Ал' ова је слава одвојила
Са простотом и са веселошћу:
Ватра плама боље него игда,
Прострта је слама испред огња,
Прекршћени на огњу бадњаци,
Пушке пучу, врте се пецива,
Гусле гуде, а кола певају,
По три паса врте се у коло,
Све би река једногодишњаци. —
Све радошћу дивном наравњено;
А што ми се највише допада,
Што свачему треба наздравити!"

Та интимност рођене заједнице, усхићење детињским осећањима, обред који је некада доживљен, па се прижељкује у нади на враћање срећних дана прошлости, све то ствара расположење и узноси душу. А српска душа је неизмерна, по себи већ једно божанство.

Доста наших приповедача нису ни имали ништа друго пред очима, до ово субјективно доживљавање. Примера ради наводи се још обрада Светозара Ћоровића кроз приповетку „На бијелом хљебу", Ивана Иванића „Бадње вече на мртвој straжи", Јована Максимовића „Бадње вече у ћачкој собици", Јована Протића „Божић", Милана Будисављевића „Христос се роди" и др. Кроз те мале слике, скоро медаљоне који се носе као украси о врату, види се наш примитиван, али топао, сељачки дом, пространа одаја у којој су се сакупили сви укућани, једна интимна сцена која греје груди и својом топлином изазива ганућe.

Овај празник заједнице још више подвлачи усамљеност јединке, па се тај мотив обилно и искоришћује. И ти усамљеници доживљавају срећу у туђим заједницама, које преко празника постају њихове, пошто је већ сама свест страшна да је тешко ономе који је тог дана усамљен (Ј. Максимовић, Б. Станковић, И. Иванић).

Божић!... Да, Божић... Празник љубави и праштања. Талас среће бије из свачијих груди, па био у питању сиромах или богаташ. Дошао је син Божији да нам откупи грехове својом жртвом. Реалност је споредна. Претстава снова је све. Искре које бију из разбуктале церовине, слама која шушти под ногама, песма и мир — мир до безумља, утапање у своје сопствено биће. Ни један други дан није у стању ово донети, ни један моменат све ово сакупити у себи заједно. Тада се и старци осете децом, живот их носи као пену на својим врхунцима, јер живи потсвесна идеја да је дошао мали Бог, син човеков, искупитељ грехова, онај који прашта грехе, и да ћемо тога дана сви бити једнаки и безгрешни.

Код нас Срба овај празник има још једно посебно обележје, које су сви приповедачи нагласили — а то је обележје мушкости. Обнова и стварање, то је одлика мушкарца. Без мистерија, угађања мртвима и мрачним силама из загробног живота, мушкарац ступа право пут сунца, ведро и са песмом на уснама. Србин ради тога нерадо и иде на гробља; то је остављено жени. Он живи активно, бори се, воли и прашта, поштује успомене предака, али се не буса сећајући се њих, јер је природа усадила у њега те одлике.

Па пошто је Божић празник весеља и обнове, љубави и мушкости, то га ми Срби тако интензивно и празнујемо. Он је празник динамике. У неким крајевима трећег дана празника прате Божић на коњима, или како се каже „јуре Божић", да се не би уседио и остао. Нека само иде даље па и другима однесе мало среће и радости. Бора Станковић ће нарочито нагласити ову одлику Божића као мушког празника у већ наведеној приповетци; празник се честита домаћину, јер он води кућу и претставља је, па коначно Божић њему непосредно и долази.

Стварања наших књижевника у циклусу о Божићу, па и самог народа, најпозитивније је од свега што смо изградили за стотине и стотине година наше националне културе. У човека је највећа врлина — опроштај. А Српски народ је скоро увек доказао да уме праштати, да воли, јер је у себи носио топлу душу великих предака. Он ту душу не може изгубити, јер је то његова одлика и његова битност.

Успомене о Божићу су најмилије и најдубље. Сваки човек, па био он макакав, у својој души носи један усплахирени траг божићњег весеља. Према тим моментима се увек иде, јер се жели њихова обнова и топлина. У тим тренутцима се жели сам живот и његова снага, као израз расположења или одјек природи која се рађа:

„Христос се роди!"
„Во истину се роди!"

В. М. А.

ПРВА СРБИЈАНКА-КЊИЖЕВНИЦА И ДОАЈЕН ЖИВИХ СРПСКИХ КЊИЖЕВНИКА

Јелена Димитријевић

ЈЕДНЕ године, једнога дана, једна Српкиња усред Ђенове раздрагано је кликнула:

„Хоћу, сем, ведујем,
Девиза душе је моје исписана у срцу мом,
Као на мачу неког старинског витеза.
И ја: хтела сам, смела сам, веровала сам,
И грем"...

Падала је крупна и звучна киша, на магласн звечански крај све је сећало, кад пођосмо да обиђемо ону, која је својим очима, својим корацима, својим грудима видела, прошла, удисала седам мора и три океана, безброј острва и све континенте, о којима су неки модерни песници само у машти сневали, само у дири разгоревали.

Закуцали смо.

Не на обична врата, већ на читав вид тамне храстовине, коме је само алка недостајала па да се још на прагу осете драж и дах, како се то песнички каже, више него источњачких тајанства.

Опет смо закуцали.

Пролазе тренутци, па за њима други, трећи и баш кад су се време и простор почели да сливају у онај топли трепет преиспољеног чекања, отвориће се мало те не иконостасна врата, сребрни грумен појави се неки, сребрни глас јекну:

— Желите?...

— Српски новинари, госпођо, желе да вас поздраве, да вам честитају наступајуће празнике, да вас виде, да вас чују и да српским женама, ако је могуће, испоруче сребрно искуство прве Српкиње — књижевнице и доајена живих српских књижевника.

— Хвала, хвала! Али, тренутно сам болесна, рука ми је сломљена. Ту, ту! Ах, ту ме нешто огромно тишти...

Ту нема речи, нема разговора.

Па ипак, мати српкињских књижевница, иако усамљена, повучена, болесна, није сломљена, није клонула, јер драм по драм њене духовне снаге, и поред толиких година, још једро и штедро звони, још потстиче и крепи, вита је то стара лоза, те пажња и поштовање чине довољним и само тренутно виђење.

•

Јелена Тројанска, Јелена Константинова мајка, Јелена Милутинова мајка, Јелена Балшићка, Лазарева кћи, код нас Срба створиле су читав један мали кут према том женском имену.

Прва Српкиња, модерна књижевница, а сада и доајен српских књижевника, усудским ваљда хтењем, такође се, ето, зове Јелена.

А нема због нема поговора да је госпођа Јелена Димитријевић лепо српско књижевно име.

Обимно, занимљиво, мудро име, блистави премаз и најиздашнијем мушком стваралаштву.

Песник, приповедач, романсијер, фолклорист, пејсажист, репортер, Јелена Димитријевић прокрстарила је све континенте, разговарала и са белим и са жутим и са црним и са црвенокожим женама и људима, да у својој шездесетој години, а давно је и то већ било, ведро, смело и знаменито учини пут око света, српско име свуда пронесе, Србији нова књижевна, нова уметничка обогаћења донесе.

Стара је то вита лоза.

Отуда су јој очи још увек запетасте, отуда душа још увек млада, зраци у власима, отуда још увек свежина, силина српског женског интелектуализма: друидски нешто из ње бије: довољно је само и тренутно виђење.

И најзад, није јој узалуд Јован Дучић, још као уређивач ЗОРЕ, тражећи прилоге, писао: „Пошљите нам нешто из вашег златног пера". Није узалуд Богдан Поповић за њену причу Сафи-Ханума, објављену у СР. КЊ.

ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ
(Кроки: С. Богојевић)

ГЛАСНИКУ, рекао: „То је адиђар у нашој књижевности". Није узалуд њена писма из Ниша, која је скромно слала својој пријатељици Луџзи Јакшић, Скердић такорећи отео и одмах штампао у СР. КЊ. ГЛАСНИКУ.

Јер тај обиман, живописан, мудар рад Јелене Димитријевић има своју уметничку, песничку вредност, која се као галеб лепрша над валима једног шумног и корисног живота.

•

Кад савремена даровита жена пише о природи, пише о људима, она их не само реља и описује, она их као лавица брани, као лавица напада. Неко је, истина, рекао да стваралачки гениje жене, за разлику од стваралачког генија мушкарца, не иде од познатог ка непознатом, већ да, нагонском виспреношћу, оно што је апстрактно одмерено своди на оно што је реално, животно.

Јелена Димитријевић у свом књижевном раду увек се једро залагала да створи не само пријатне, већ и правичне облике културног живота: она је увек мислила социолошки, а увек писала естетолошки. Отуда је она једна од првих поборница женских културних права, али и женских културних дужности.

Писма из Ниша, Солуна, Индије- Америке, Кине, Јапана, Египта итд., колико су импресивно живописна, толико су марљиви прилози о напорима просвећених жена да добре традиције доведу у склад са потребама еманципације.

И не само то.

Песник Јован Илић, певајући о источњачким мотивима, исте је идеализовао до такозваних „слатких турцизама", и у неку руку дао лирску емфазу егзотике. Путописац др. Милан Јовановић, са својим Тамо амо по Истоку, описујући мора и океане, у неку руку, је дао фолклорни кроки егзотике.

Јелена Димитријевић, тај неоспорни професор таласократије, и својим стихом и својом прозом дала је месијанизам егзотике. И није чудо што певајући оду Океану на једном месту, виспрена као вита лоза, такорећи аутобиографски каже:

„Твоја јарост,
Не зна за старост."

•

Има једна стара прича у којој се каже како се неки Холандез Луталица, уклет и проклет, нигде и никад није могао да склони, да скраси на једном месту.

Па су се онда времена мењала, па је та романтична прича малаксала, да на њено место дође општа френезија за покрет, за променама, за сталну смену географских утисака. Холандеза Луталицу заменио је спортиста, турист.

Јелена Димитријевић нешто је треће: она је путовања схватила филозофски, мисионерски, свет као отворену књигу живота, у којој стваралачко прегалаштво бије и на обалама индустријализиране Мисисипе и на обалама мистичнога Ганга и на обалама стојичке Жуте Реке и на обалама малог Светог Јордана. Из њених путописа бије животна мудрост, животна ведрина, бије полемика, бије критика, али никако песимизам, већ нада све, као албатрос крила шири, епопејски замах прекаљеног феминизма. Стара је то вита лоза.

Јелена Димитријевић у најлепшем смислу својим друидским опажајима наставља традицију путописних епопеја разгаљеног Љубомира Ненадовића.

Међ творце српске културне репортаже, Јелена Димитријевић заузима једно од првих места.

•

Енциклопедијски васпитана, зналац више страних језика, честа дружбеница многих светских величина, госпа у чији дом навраћа и навраћало је све што је код нас од вредности, сарадница најугледнијих часописа, Јелена Димитријевић је, да поменемо само главнија, објавила ова дела: Песме (1894), Писма из Ниша (1897), Ђул-Марикина приказања (1901), Писма из Индије, Писма из Солуна, Нове (роман), Седам мора и три океана (путописи), Нови свет итд.

Необјављена, у рукопису, налазе се још и дела: Мелпомена (аутобиографски роман), Под небом вечно плавим (записи о Грчкој), Сунце сунцу (песме), затим низ приповедака, бележака итд.

Обилан, живописан, мудар живот, обилан, живописан, мудар рад: даровита у младости, даровита у старости, Јелена Димитријевић претставља оазу у нашој књижевности. Као поглед јабуку, лако и крепко обишла је свет, видела и црно и бело, али је Српкиња остала свагда и зацело.

Крупна и звучна киша, на маглен звечански крај сећа и ово време и овај град, а тамо иза тешких храстових врата, усамљена и болна, сва сребрна и врачна, крепко и штедро ћути она, која би о правом за себе могла да каже:

„Ја сам неисцрпна као света Ганга"...

—З.

НАЈЛЕПША СРПКИЊА СРЕДЊЕГ ВЕКА

Свака раса има свој тип лепоте, па према томе и ми Срби имамо свој, српски тип лепоте.

Кад је реч о нашој лепоти, било би неукусно да ми сами о њој говоримо. Најбоље је да чујемо шта неутрални странци о томе кажу.

По историским изворима и сведочењима, најлепша Српкиња у средњем веку била је Мара, кћи деспота Ђурђа Бранковића, потоња турска царица.

Мара Бранковићева, каже наш познати историчар Чедомиљ Мијатовић, била је лепа и пуна духа. О лепоти њезиној пре свега налазе се спомени у предањима и песмама народним:

„Од како је свијет постануо,
Љепши цвијет није процватио,
Ко што веле и говоре људи
У бијелу Смедереву граду
Мила ћерца Ђурђеве Јерине
По имену кићена Марица.
Кажу људи да је љепше нема
У свих седам влашких краљевина
И свој бутун турској царевини."

О великој лепоти Маре Бранковићеве сведоче и савремени историци,

У XVII в. француски историограф Дивердије, по изворима који су њему на руци били, каже не само да је *„лепотом кћери деспота српског надмашавала лепоту свију Гркиња*, него да је *цар турски толиким жаром жудео да је добије за жену,"* да је на деспота завојштио просто у цељи, да га принуди да му кћер своју даде. Кантемир у својој историји, коју је поглавито по турским изворима израдио, пише: *„Мурат се у години 827 (од Хегире) ожени ћерком Лаз-оглијевом, с којом је већ пре тога био обручен, принцезом која је све жене свога времена лепотом својом надмашавала и која је била права српска Јелена."*

О душевним врлинама Маре Бранковићеве сјајно сведочанство издаје Лукари:

„Царица Мара била је врло поштеног карактера и уживала је највеће поштовање како по хришћанским тако и по муслиманским државама. Њојзи су долазили људи из свију крајева света не само да јој поштовање своје изразе, него и ради послова: јер сваки је био уверен (а нарочито наша република дубровачка којој је она била врло велики пријатељ) да је она, мудрошћу својом и великим својим упливом на Порти, била у стању да претегне многе друге утицаје. Умрла је без деце, али обасута славом."

Као што се из ових објективних сведочења странаца види, царица Мара била је узор жена српске лепоте у пуном смислу те речи.

ЧУВАЈМО БОЖИЋНЕ НАРОДНЕ ОБИЧАЈЕ

Српски народ умео је кроз векове да сачува себе, своју неокрњену етничку индивидуалност, све оно што га чини Србином: и крв, и језик, и обичаје и традиције и свест о себи.

Раније се ишло утврђеним стазама, постојао је известан домаћински ред, свак се њега без поговора држао, а древни обичаји били су исто што и неписани закон који су нам прадедови оставили у аманет. Сад смо на прекретници. Заборављамо прадедовско и очинско, а на нов ред још се нисмо привикли, нови обичаји нису нам срцу прирасли.

Ето, на пример, Божић. Још је и данас благи дан највеће народне славе и весеља и у нашим динарским планинским насељима и у срцу Шумадије и у источној Србији, али се много тога занемарује и заборавља не само по градовима и варошицама већ и по селима.

Док се, на пр, по падинама Жељина, Столова, Копаоника и Голије, свуда тамо иза Краљева, и десно и лево од Ибра, Божић слави онако како је од старине остало, у долини Мораве, (мислим на Западну Мораву), где је народ прометнији, материјално обезбеђенији и ближи нашој паланачкој цивилизацији, многи су божићни обичаји већ давно заборављени. У ваздушној линији од Савова или Гокчанице, где се обичаји одржавају, и Врбе и Адрана (срез Жички и Студенички) где се постепено губе, једва ако има 20 или 25 километара.

Али су Савово и Гокчаница беспутна села разбијеног планинског типа, а кроз Врбу и Адране пролази воз и на домет су Краљеву. Нема сумње да унеколико утичу на ову појаву измењени начин живота и већа писменост. Тако у Жичи, одмах до Краљева, један од најугледнијих домаћина у целом округу прекинуо је већ пре неких 35 година скоро са свима божићним обичајима. У његовој кући чесница се не меси, не уводи се во положајник, па чак се ни бадњак не доноси. Домаћин запали свећу, укућани се помоле Богу, на Бадњи дан вечерају а на Божић ручају боље него у обичне дане — и то је све.

Али овај домаћин није увео у свој дом туђе или варошке обичаје. Прекинуо је јер не верује у све оне »врачбине«. И нарочито стога што се на Божић и домаћин и укућани уморе као никад у години: сад трчи по бадњак, сад иди код стоке и код пчела, сад унеси бадњаке, сад посипај сламу, сад пази да сви укућани одједном скину обућу, сад примај положајника, и све тако редом до дубоко у ноћ и на Бадњи дан и на Божић. Човек не може да стигне што треба ни како треба — и кад би хтео. А нарочито ако је кућа инокосна. Тако код овог домаћина.

Народ је заборавио обичаје својих отаца. Село се верложило, изметнуло. Те није чудо што су варошани скоро сасвим заборавили стара добре обичаје и навике. И сада се слави слава, светкује се Божић, али све некако друкчије и без воље, без оне радости, без љубави и разумевања. Божић — на пример — називају Божић-батом, као да је то некакво мало дете, а оно и не знају да Божић иде улицом и да лупа на свачија врата, да носећи гуку злата бахом бата на врата сваког домаћина, те неком носи здравље и весеље, неком пара и свакојаког блага.

Али, ето, док Божић низ улицу бата, наши варошани су од глагола батати направили именицу. Тако су исто покварили многе обичаје. Уместо бадњака увели су јелку, или у кућу уносе читава стабла или гране са сухим лишћем. Јер више нема огњишта да би могли на њ да положе бадњаке. А што је најгоре ни на први дан Божића нису сви укућани на окупу код својих домова, већ се разилазе на честитања и по забавама. А не знају да је Божић слично слави породични празник.

•

Као народ што каже, већ је Божић закорачио једном ногом, ту је, иза брда. Како ћемо да га дочекамо? Којих се обичаја сваки Србин мора држати, па био сељак или варошанин?

Пре свега Божић је породични празник. Од уношења бадњака на Бадње вече па до другог дана Божића свак је код своје куће да са својима дочека свето Христово Рождество. Иде се у цркву, на Божић изјутра, и успут, ако се сретну комшије и пријатељи, јављ им се са Христос се роди! Али на честитање иде се тек другог дана. Према прастаром веровању нашега народа Божић је у ствари почетак нове сунчане године и као што се по јутру дан познаје тако се и година познаје по Божићу.

Ако укућани буду у љубави и слози провели овај благи дан, сви на окупу провешће целу годину све до другога Божића. Стога на Божић треба свак да се мири, да пређе и свога највећег непријатеља и да му назове мир Божји. Укућани се на Бадње вече, после полагања бадњака на ватру, љубе преко бадњака, све двоје и двоје, на први дан Божића, пре ручка, љубе се и говоре мир Божји! Христос се роди!

Сваки домаћин дужан је да спреми потребно како би са укућанима што боље дочекао празник. Свака кућа треба да има печеницу, тако звани божићњар. А познато је да се прасе не гоји уочи Божића... Никад као на Божић, каже се у нашем народу. Не само што се за Божић спрема и јестива и пића као и за славу, свега у изобиљу, већ и све друго треба да је спремно до доношења бадњака. На Божић се не врше свакодневни кућни послови: не цепају се дрва, не чисти се кућа, не перу се судови, хлеб се не меси. Једино што се вода доноси (за пиће и умивање) што раније изјутра, свакако још пре сунца.

Ниједна српска кућа не сме да је без бадњака. Ми га, београђани, обично купујемо од сељака, тј. дајемо неколико динара за ону храстову гранчицу са сухим лишћем. Али то је само за нужду бадњак. Домаћин треба сам да иде по бадњак, односно други неко од мушкиња, али из сваке куће треба да иде по бадњак. И то треба бадњак сећи, тј. стабло (храстово, церово, глогово, буково) секиром оборити. Сече се у рукавицама, сам с једне стране, тако да дрво падне према сунцу тј. ка јужној страни.

Онај који га уноси стане на врата и каже: »Добро вече и честито вам Бадње вече!« Сва чељад стоји до врата и у глас одговара: »Бог ти помогао!«. Домаћица, или друга нека жена која се ту деси, посипа га житом и одговара: »Добро дошао, дошао са здрављем и берићетом, живошћу и слогом!« Жито се посипа из сита у коме је чесница, да би била сита година. Посипа се само десном руком и то са лева на десно, као што се жито сеје, као што се сунце по небу креће.

Ако је домаћин уз бадњак секао и донео и бадњачицу, тј. мало мање дрво од бадњака, и неколико грана, т. зв. бадњакове гране, чим положи бадњак на огњиште, на већ наложену ватру, поново излази уз поздрав: »'Ајд, због остајте!«. Укућани га испрате са »Срећан пут!«. Бадњачица се уноси исто онако као и бадњак.

На бадњак се ставља мало меда, соли, кајмака или масти и мало хлеба. Сва чељад из куће стане у два реда, с десне и с леве стране бадњака, па се двоје и двоје љубе преко бадњака кушајући мало оног хлеба.

И тако изређају сву срећу куће и стоке, како ко уме. Најпре домаћин лизне мало меда и кајмака, за њим домаћица, па се онда љубе преко бадњака. За њима остала чељад, све двоје и двоје. Љуби се зато да се чељад узајамно пази, воли и поштује преко целе те године.

Бадњак и бадњачица треба сву ноћ да прегоре. Бадњачица прегори прва јер је тања. Али се то не огласи. Чим бадњак прегори, па макар било и два сата пре сванућа, узме се пушка, изиђе испред куће и пуца. Народ верује да се оног часа Христос родио.

Бадњак и бадњачица полажу се (они се не стављају већ се полажу!) одмах на ватру, бадњак с десне стране бадњачице, а између њих су она друга мања дрва.

После уношења бадњака домаћин донесе неранак сламе која се простре свуда по кући (чупкају је деца и пијучу кад домаћин трипут обилази огњиште) а највише на оном месту где ће да се једе. Домаћица у ситу донесе ораха и изручи их пред укућане. Свак хита да их што више зграби. Домаћин у ћошкове баца по један орах (покојним прецима за храну) који треба ту и да остану.

Пре него што се седне да се вечера домаћин пали свећу (свећа се пали само на славу и на Божић и Нову годину),коју угљен у жито, тамјаном окади свећу, бадњак, укућане, собу и сву кућу, те са моли како уме а најчешће овако: »Помози Боже и сутрашњи дан! да сретно дочекамо Христово Рождество!«

Кад се седне да се вечера домаћин устане са чешом у руци и напије овако: »Сретно Бадње вече! Сутрашњи дан свето Христово Рождество да осване на здравље и на обрадовање!«

Бадње вече не сме да је »без закона« или како се још друкчије назива. То је колач, односно то су колачи који претстављају кућу, њиву, стоку, укућане и домаћина (домаћинову руку која све држи и везе и која о свему води рачуна).

Сваког кућа треба да дође полаженик, по споразуму или намерник, да честита дому и укућанима. Долази раној изјутра. Домаћица га посипа житом из сита, а он родном граном чарка ватру и говори даровницу: »Колико јаровница толико мушких глава и женских глава, оваца и новаца, крмака и трмака, коња и волова, рода и берићета. Да Бог наспори да има свега и свачега!« Затим удари граном по пепељишту и каже: »А оволико душмана!« Удара по пепелу јер у пепелу нема варница. Тек онда му домаћин прилази и љуби се са њим.

Чесницу (лепо украшени колач) неко ломи на Божић а неко на Нову годину, тј. на Мали Божић или Васиљев дан, како се још назива, јер је Нова година исто што и Божић. У чесницу се ставља нека бела пара, а могу и друга обележја да се у њу умесе. Свако од укућана добије своје парче, једно се намењује кући а једно путнику намернику. Ако је домаћин трговац или има другу неку радњу, једно се парче намењује радњи. Биће те године срећан онај у чијем се комаду нађе онај новац.

•

Ми смо овде изређали најважније обичаје, само оно што је основно, што никако не сме да се изобичаји. Свака српска кућа требало би да их одржава, да проведе Божић како нам је од старине остало — уколико је то могуће.

БОРА СТЕВАНОВИЋ: СЕОСКЕ КУЋЕ

Јер нема спора да народ који постепено губи своје обичаје и традиције губи и своју народност. Исто онако као кад би престао да говори језиком својих отаца. Од пре неких стопедесет година ухватили смо се и ми у коло цивилизованих народа, и ми се користимо тековинама цивилизације. Али то ваљда не значи да треба да заборавимо све оно што су нам дедови и прадедови оставили у аманет. Обичаји се могу унеколико изменити, прилагодити новим условима живота. Ако све те радње, које су остала од старине, будемо и даље вршили, са вером и љубављу наших дедова, и са већим разумевањем, биће нам живот пунији, срећнији.

Брашмир Малеш

„ИМАМ ЈЕДНУ ВЕРУ: СРБИЈУ, ЈЕДНУ ЉУБАВ: СРБИЈУ, ЈЕДНУ НАДУ: СРБИЈУ“

Слободан Исаковић

писац награђене драме „Марија Палеологова“

Слободан М. Исаковић је откриће СРПСКОГ НАРОДА. Када се пре пола године, појавно на конкурсу нашег листа за песму са својом песмом ПИТАШ МЕ КО САМ, коју ћемо донети накнадно, видело се да се ради о једном таленту. Ово мишљење оцењивачког одбора он је сада потврдио драмом МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА, која је на конкурсу нашег листа за драму, награђена наградом од 5.000.— динара.

Срели смо га ових дана у срцу Јанкове Мачве, у Богатићу, где је сада адвокатски приправник. То је висок, витак, млад човек, на чијим бледим образима је класична бољка наших људи од пера већ утиснула свој жиг, но чије крупне прне очи, очи наших сељака, сијају чудним пламом. Стисак његове коштуњаве руке је снажан:

— Желите да Вам нешто кажем о себи? Млади људи обично о себи много говоре, иако би имали мало да кажу. Ипак, задовољићу Вашу радозналост, поготову што сам и сâм, својевремено, био репортер. Дакле, родио сам се у овој мојој Мачви, у селу Дреновцу, 3 марта 1914 године, где ми је отац био народни учитељ.

По завршеној гимназији у Шапцу студио сам на Правни факултет Универзитета у Београду и по завршетку студија ступио сам 1937 године у војно-судску струку. Рат ме је затекао као судског поручника и војног иследника једног пешадиског пука, на којој сам дужности остао све до слома Југославије.

По завођењу реда у Србији, у децембру месецу 1941 године, позван сам на службу у Српску државну стражу, где сам остао све до октобра 1943 године, када сам морао службу да напустим због болести, која је, благодарећи ратним напорима, озбиљно захватила моја плућа. Вратио сам се у родни крај да потражим лека својој бољци.

— Пером сам почео рано да се занимам, али ако оставимо на страну ђачке и студентске редове објављење у МЛАДОСТИ (Загреб), КЊИЖЕВНОМ СЕВЕРУ (Суботица), ШАБАЧКОМ ГЛАСНИКУ и ПОДРИНСКИМ НОВИНАМА, ниједан већи и озбиљнији рад није ми угледао света.

Књижевни конкурси СРПСКОГ НАРОДА не само да су ме потстакли на интензивнији рад, но су ми и амбицију пробудили. На конкурс за песму предао сам песму ПИТАШ МЕ КО САМ, но нисам клонуо духом када је награда изостала, па сам за драмски конкурс написао драму МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА.

Сада, када сам од њеног стварања удаљен временским размаком од пола године, жао ми је што сам, журећи да је предам о другоме року, пропустио да је потчиним личном критицизму, што бих, свакако, учинио да сам знао да ће се рок за предају радова касније продужавати.

— Изузев десетак песама, моје књижевно стварање је у прози. У својој фиоци имам романе: КРОНИКУ О ЦАРУ, КНЕЗУ И ДЕСПОТИМА, како носи назив поменути историјски роман. Он је подељен на три дела. Главна личност првога дела: КРОНИКЕ О ЦАРУ, која обухвата временски период од Душанове смрти до Маричке битке, је Вукашин Мрњавчевић, у делу ослобођен одијума неверника и приказан као носилац српске мисли, на супрот византијскобалканској мисли цара Душана. Други део: КРОНИКЕ О КНЕЗУ обухвата временски период од Маричке битке до Косова. Главна личност овога дела је Милош Обилић, по роману ванбрачни син цара Душана и сестре византијског војсковође Сиргијана.

Трећно део: КРОНИКЕ О ДЕСПОТИМА подељен је на два дела: први, који обухвата период од Косова до пада Сталаћа и херојске смрти његовога браниоца војводе Приједте, који је, по роману, Милошев син и, други, који описује догађаје од пада Сталаћа (1413 године) до пада Деспотовине, а чија је главна личност Приједин брат, монах Стефан.

Други, такође завршен, мој роман носи назив СУТРА ЋЕ ВАЉДА БИТИ БОЉЕ. Он обрађује материјал до сада код нас, због ових или оних разлога, необрађиван: касарну. Праћени једног младог потпоручника од производства 1939 године до априлског слома, роман приказује унутрашњи живот касарне и официрског сталежа, потпуно верно, без патриотских тирада.

Треће дело је дечји роман: МИШ, ИВАН И ГАРОВ, који описује радости и патње двојице дечака и њихова пса. Четврто дело је сатирички роман ШАЛАЈГРАД, који претставља сатиру на наше предратне политичке прилике. Бивша Југославија схваћена је као једна паланка, у којој су све неморалности моралне, у којој све иде од данас до сутра, „шалај“. У роману НИКОЛА ТАПАВИЦА, КРАЉ ПЕТРОЛЕЈСКИХ ЛАМПИ, ЖЕНИ СЕ, потсмехнуо сам се нашој чаршији. То су, изузев десетак приповедака, углавном сва моја дела, која се, за сада, одмарају у фиоци мога писаћег стола.

— Иако сам правник и војник, историја мога народа ме је увек привлачила, у њој сам налазио окрепљења и утехе и заиста су за осуду наши људи од пера који су се инспирисали Фицијем, Борнеом и чиме све још не, док им

СЛОБОДАН ИСАКОВИЋ

(*Цртеж:* Н. Пешевић)

је на домаку руке лежало неисцрпно благо народне историје.

Из те љубави поникла је и драма МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА. Њом сам хтео, поред приказивања живота на двору Стефана Дечанског, да укажем на још једну прекретницу наше историје, сличну овој сада, у којој је младост, својим смислом о будућности и мисији државе, победила туђинска сплеткарења.

Поред тога, жеља ми је била и да разбијем — од стране наших средњевековних кроничара црквено исувише настројених — проширену фаму да је Душан задавно свога оца.

— Интересују Вас моји погледи на литературу? Признајем, они су мало конзервативни, бар у односу на дашње наштаје. Моје књижевне симпатије су: Ракић, Бојић, Филиповић и Луковић од покојних лиричара, а др. Света Стефановић од живих. Од младих: Милорад Панић-Суреп. Као недостижни врх, већ у бесмртницима, је Јован Дучић. Када на ту величину погледам, изгубим храброст да узмем перо у руку. Од прозних књижевних стваралаца моје симпатије су, међу покојницима: Сремац и Душан Радић, а међу живима г. Илић-Јеjo.

— Да вам говорим о својим погледима на поједина књижевна питања било би сувише нескромно. Јер шта могу о томе рећи ја, последњи работник у тој Божјој њиви? Могу рећи само толико да сматрам исправан национални став нужним постулатом сваког рада, па и књижевног. Ја имам једну Веру: Србију, једну Љубав: Србију и једну Наду: Србију. Њени дани иду, осећам то. Доћи ће нам Млада Србија, лепа као ново сунце, чиста као суза ученика, јака као крв жртвеника, који су за њу гинули и гину.

Слободан Исаковић је завршио. Пружио нам је руку и чврсто стегао нашу. Растали смо се. Отишао је ведар, остављајући да нам у ушима звоне његове речи, пуне вере:

— Доћи ће нам Млада Србија!

Пролог

Љубљени моји, вечерас ћете чути једну причу из давнина. Лета Господњег 1330 свим српским земљама владаше слепи Стефан краљ, III Њемањић, наречени Дечански.

У његовом тешком и богоугодном владању помагаше му његов син из првога брака Стефан, наречени Душан, кога отац врло љубљаше и коме на владање повери земљу звану Зету, нарекавши га тако Зетским краљем.

Но ова велика љубав оца према сину и његово велико поштовање према оцу пробуди завист код Дечанскове друге жене Марије Палеологове, која — заједно са ромејским свештенством и властелом — дође из далеких византијских земаља за српску краљицу и која овоме благочестивом и христољубивом краљу Дечанском роди сина Симеона, названог Синишу.

И вођен Сатанином руком кроз лажне речи своје жене и краљице Марије, благоверни слепи краљ Дечански омрзну свога сина Душана и чак на његa посла и војску и хоћаше га тако од престола одлучити и себи за наследника узети Маријиног сина Симеона. Али Божјом промишљу опет се утврди мир између оца и сина, који дође у двор свога оца у Породимљу на подворење и помирење.

Тада Марија, вођена Сатаном, покуша да љубављу заслепи Душановог првог војводу Вукашина не би ли овај издао свога младог краља Душана..!

ПРВИ ЧИН

Појава прва

ВУКАШИН

(Журним кораком долази кроз врт. Преко ограде терасе види се његов калпак како журно промиче. Пење се степеницама. Изишао је на терасу. Бацио је два хитра погледа напред и около, видео да је тераса пуста, онда је журним покретом руке скинуо калпак и рукавом отро знојно чело. Глас, засенчи разочарањем због недоласка очекиване, да би се, на крају, при свакој новој мисли на њу, претворио у један крик страсти).

Нема је! Њена верна Клеопатра
рече ми овде да ће да ме чека.
О, кад би знала како пламти ватра
у груд'ма којим, као луча нека
и место срца ту пали и жеже!
Откад је спазих уз старога Краља
с очију снови у суноврат беже,
а сунце ми се више не помаља.
Зашто сам дош'о овде са Душаном?
Зашто ме остах сред Зетских кршева?
Сад не бих ноћи називао даном
и не бих чуо како кра ми пева
ја знам да страст је ова богохулна,
да роб твој жели топла недра твоја
и стас и очи и уста ти чулна.
Опрости, ово јаче је од мене,
ово што пева у мојим жилама,
ово што страшћу пели моје зене
и што ме кида, сажиже и слама .
да л' љубав то је? Можда и страст врела?
На сунцу дрхтим к'о на зимској студи.
Ноћ се не тиче мог уморног чела.
Зора ме никад иза сна не буди.
Увек сам с тобом. Лик твој увек носе
облаци, воде име ти шуморе,
а ноћ се кити прахом твоје косе,
шапатом твојим шапућу ми горе.

ПОЈАВА ДВАДЕСЕТ ПРВА

МАРИЈА

(Извештачености у њеном гласу све више нестаје и он ће се на крају прелити искреном, топлом љубављу).

... Не, то не тражим. Ја њену признања.
Све радим зато што се теби дивим.
Именом твојим живот ми одзвања,
за тебе само и кроз тебе живим.
Јер, ти си одблес мојих плавих снова,
јер ти си жеља срцем љуљушкана,
јер ти си море и обала нова,
јер ти си песма још неиспевана.
Имадох доста мрких, тужних дана.
Хтела бих радост блиставу и зрачну.
Имадох доста суза, доста рана.
Имадох доста чамотињу мрачну.
Радости хоћу! Хоћу радост пира
љубавног. Мрзим дане мирне.
Имадох доста дана манастира,
доста је тамњана, сувише измирне!
Живота хоћу! Он кличе у мени!
Зар да се младост крај слепца погребе?
О, да се утопим сва у твојој зени
хтела бих! Љубави! Да... хтела бих... тебе!

ОНИ, КОЈИ СУ ЧУВАЛИ АМАНЕТ С КОСОВА

Љ. Ненадовић о Црногорцима

У бројним песничким и прозним списима једног од наших најпознатијих списатеља прошлога века, Љубомира Ненадовића, несумњиво да по вредности долазе на прво место његови путописи. Истина, његови стихови, писани у циљу просвећивања и поуке, били су у своје време широко популарни, али су данас предмет пажње само оних који се дубље упуштају у животно дело овог последњег списатеља из куће кнезова Ненадовића.

Љубомиру Ненадовићу, као сину имућних родитеља, било је омогућено да проводи један прилично угодан и пристојан живот. Он га је проводио и то, углавном, обављајући многобројна путовања, на која је пошао још као млад човек. Прво као слушалац неколико чувених европских универзитета, а затим као већ изграђен човек, који је богатио своја знања и искуства на многобројним културним изворима Европе. На овим путовањима, Љубомир Ненадовић је, у времену од 1844 до 1888 године, посетио: Праг, Берлин, Пруско приморје, Хајделберг, Женеву, Штрасбург, Париз, Мајнц, Кобленц, Брисел, Лондон, скоро целу Италију, у којој се највише задржао у Риму и Напуљу, а затим и Цариград. У два маха, одлазио је и у Црну Гору, и то први пут 1857 године, на позив кнеза Данила, а други пут у пролеће 1877, којом приликом се у њој задржао целу годину дана.

Прве путописне белешке Љубомира Ненадовића потичу из Гројфсвалда и претстављају у ствари регистровање безначајних свакидашњих путних доживљаја. Празног путописца Љубомира Ненадовића, срећемо тек у каснијим писмима, из Швајцарске, Немачке и Италије. Ова последња писма обилују са много полета и дивљења пред лепотама природе, проживљености изливене у неулепшаваној свежини, као и многобројне информације нашем свету о животима других народа, позајмљене из књига или дате на основу самосматрања. Од свих ових, писма из Немачке најбогатија су садржином, а писма из Италије процењена су као стилски најуспелија.

Међутим, за нас најинтересантнија и најлепша несумњиво су писма Љубомира Ненадовића из збирке „О Црногорцима" или „Писма са Цетиња", у којима је са највећом љубављу говорено о Црној Гори и њеним становницима.

Прво познанство с Црном гором и Црногорцима, Љубомир Ненадовић је начинио приликом својих путовања по Италији. У писмима из Неапоља, наилазимо на његов сусрет са Његошем, болесним и већ блиским смрти. Ова писма могу да послуже и као поуздан извор за ближе упознавање личности трагичнога владара Црне горе. У њима, Ненадовић је са пуно успеха исклесао и оригиналне фигуре Црногораца, Његошевих пратилаца. У неколико поузданих и живописних потеза, он је истакао оно што је битно у црногорском менталитету, који тако уочљиво одудара од европског. А контраст између црногорског и западњачких схватања. Ненадовић је сликовито изнео у неколико карактеристичних реченица Перјаника Вукала, сердара Андрије и Ђуке.

Љубомир Ненадовић је све ово касније продубио у своме делу „О Црногорцима". У овим путописима обилно су развијене срдачне евокације црногорских предела, описи њихових обичаја и менталитета и причања историје Црне горе.

„Чудан пример, — каже Ненадовић у једном од својих најбољих писама из ове земље, — показала је Црна гора свима малим земљама, које прегну да се у својим основама одрже. Свака, и најмања државица, има у својој историји славних дана, у којима се јуначки држала противу свог надмоћног непријатеља: али то је трајало неколико месеци, неколико година. Отпор Црне горе трајао је неколико векова. Опсада тога града није се протезала на стотине дана, него на стотине година.

А затим продужава:

„Из Црне горе нећу вам ни о чему другом писати, него само о Црногорцима. Све што је њихово занимаће вас. За човека који разабира за народне обичаје, песме, приче и пословице, овакви је Црногорац једна нова књига. Они су као и земља где живе, оригинални. У сваком говору наћићете по нешто за се сасвим ново. Дружење с њима нигда вам неће бити досадно. У целој Црној гори нема од природе глупа човека. Бистре воде до вољно немају, а чудну бистрину ума код сваког наћете. У своју Црној гори нећете наћи ни једнога туђава човека, а ни једнога ветрењаста. Сви су речити, а ни једнога нема брбљива; сви су озбиљни, а ни један није суморан и тужан. Јунаштво: то је њихов идеал. А јунака не може никаква брига ни туга савладати... Црногорци су кротки, благи, љубазни. А за своје непријатеље, који су ишли да их истребе, нису имали милости...

Симпатија према Црној гори, коју је Ненадовићу надахнуо Његош, остала је у њему будна до краја живота. Са ретком топлином овај наш познати путописац писао је о Ловћену, тој „поларној звезди за Црногорце", где се налази гроб владике Рада. Од трајнога је интереса све што је у својим писмима са Цетиња Ненадовић написао о школовању и ступању на престо творца „Горског вијенца", као и оно што је изнео о владичином претходнику Петру I.

Љубомир Ненадовић, коме је време проведено у Црној гори остало у најлепшој успомени, имао је око будно само за лепе стране ове земље и њеног оригиналног народа. У свим својим многобројним писмима он их је непрестано износио. Тако је писао:

„Дуга црногорска борба није била борба за опстанак, за који се сваки обични живот бори; њихово ратовање било је за неку идеју, при којој они на свој живот нису полагали никакву цену. Они су чували аманет с Косова. Тај јуначки понос: да бране да се не угаси последња варница српске независности, одржао је и подгревао њихову борбу кроз векове. Ту једину намеру видите кроз целу њихову историју и поезију."

Некадашњи Његошев сапутник једноставно је одбацивао све негативности које се приписују Црногорцима. Он је увек био само пун дивљења према патриотизму и јунаштву народа, који оставља оружје само пред црквом, па каже:

„...Велике су патње и оскудице црногорске, али они вele: „Витешку невољу треба витешки и подносити!" — Ако сажалите рањеника, он ће вам одговорити: „Овакав је живот Црногорца!" — Ако се чудите њиховим путовима, њиховим бесплодним и безводним бреговима, на којима ништа друго не видите осим камена, они ће вам рећи: „А да не би се звала црна него бијела гора, да је другчије." Ако тешите оца за погинулим сином, он ће стегнути своју тугу у своје срце, па ће вам одговорити: „зато се и родио".

„Сваки њихов говор, — каже даље Ненадовић, — могао би се записати и у књиге ставити. Сваки дан могао би се по један нов „Горски вијенац" исплести, кад би се све њихове значајне речи могле скупити, што их тога дана изговоре.

Ненадовић је уочио многе карактеристике ове земље. Тако је регистровао да тамо није обичај ићи путем и певати. У Црној гори чак ни пастири не певају: они седе на високим стенама и ћуте, утонули у своје мисли. Међутим, оно што му се највише допало код Црногораца, јесте њихово схватање части и поштења. О овоме, он наводи дословце:

„Није да они чувају свој образ и поштење само на бојном пољу, у јунаштву, него и у сваког приликн. Кад у приватним пословима што год уговарају и реч залажу, чућете где спомену црногорску, непреломљену веру. Они живо осећају и с неком побожношћу поштују свој народни понос. Често ћете чути, нарочито кад су међу странцима, где ће рећи: „То не може црногорски образ подићети." — Они потпуно држе: да је црногорска залата реч и црногорски образ, нешто боље и другчије, него у осталога света. С тим су уверењем одрасли; то у сваком разговору чују.

У своме делу „О Црногорцима", Ненадовић је побиjао и сва распрострањена мишљења да жена у Црној гори роnски живи, радећи најтеже послове. Он о томе каже:

„Жене у Црној гори никако не стоје тако рђаво као што се разносило. Човек је војник и гост у кући, а жена је домаћин, због тога на њих и пада већа брига и већи посао. Оне знају да кућа не стоји на земљи него на жени. Неуморно раде све послове. Њихови мужеви знају их потпуно поштовати и уважавати; нико неће у својој кући што год наредити, а да о томе својој жени не јави и с њом се не договори. Жена управља кућевним пословима. Црногорке су озбиљне, разборите, вредне, оштре и разговорне. Ни једне пре корне речи нико им не сме рећи. Пре ће Црногорац пречутати и отрпити какву неповољну реч, него Црногорка. Жене, које рањају јунаке, нису робови ни у кући, ни на путу, ни на суду. Оне се свуда поносито и јуначки држе. На своје оскудно стање нигда се не туже. Ако их ко год сажаљева, оне смешећи се одговоре: „А кад нам је боље од Косова било?"...

У истоме даху као Црну гору, насликао је путописац Љубомир Ненадовић Боку Которску, и приказао путовање уз Бојану, Скадар и Скадарско језеро. Али, док се у описивању Црне горе задржао на описивању њених становника, њихове историје, њиховог живота и њихових карактерних црта, он је у својим путописима по овим крајевима, на један скоро поетичан начин, изнео највећим делом њихове природне лепоте.

Из ових дивних крајева он је писао писма следеће садржине:

„...Не умем казати која је половина Которског залива лепша, или она до Верига, или она од Верига до Новога. Обе половине имају своје особине, које се надмећу у лепоти. Кад прођете Вериге, чини вам се да сте изашли из неких тамних и ладних гудура на отворен свет; познате одмах праву јужну климу, и сунце, које своју топлоту нигда не губи. Код Котора и Пераста видите небо као какво плаво језеро.

Или:

„...Од Новога, где цветају поморанџе и лимунови, одакле испод афричанске палме гледате врхове снежних брегова и пучину сињега мора, где чујете само свој језик и звона са манастира Савине, — не тражите лепшега места ни у једном словенском крају; нигде га нећете наћи."

Ненадовићево оштро око непогрешно је уочавало ствари и појаве, али и особине појединаца и народа херојске Црне горе. Његови путописи из ње изгледају нам данас, када се путеви Србије и Црне горе уједињују поново једној заједничкој судбини у скорој будућности, много присније, непосредније и искреније.

Н. Радуловић

РИСТА ВУКАНОВИЋ: ГУСЛАР

СТВАРА СЕ *држава*

Стојте право, јунаци, барјаци,
Главе горе, земље заточници,
Новог доба будите весници —
СТОЈТЕ ПРАВО!

Земља-мајка позива синове,
Да ублаже њезине болове,
Да заору долове јој среће —
ЗЕМЉА-МАЈКА!

Склоните се, бездушни пауци,
Себи руке, црноберзијанци,
Наступају земље поклоници —
НАСТУПАЈУ!

Наступају другови, плугови,
Склоните се снобови — гробови,
Рођени сте за луде жуљеве —
СКЛОНИТЕ СЕ!

Дах уставте, вечити грешници,
На колена, грехе испаштајте,
Иначе вас не опра Морава —
Стојте мирно, СТВАРА СЕ ДРЖАВА!

Н. ГАЧОВИЋ

О комаду са „ШТИМУНГОМ"

Пред сам Божић имала је у Српском народном позоришту премијеру драма Догорели кров од др-а Божидара Николајевића. Ова драма претставља нарочиту врсту позоришног комада. Стога смо замолили директора Драме нашега Позоришта Боривоја Јевтића да нам, чисто теоретски, да своје мишљење о овом позоришном роду. Он нам је изјавио:

У Николајевићевом случају реч је о комаду са »штимунгом«, о особеној, специфичној, врсти овога комада. Чехов је, изгледа, дао, осамдесетих и деведесетих година прошлога столећа, први примерак ове врсте, скоро статично »позорје«, лишено сваке спољне радње, без спољнег ефекта, без сјајних »нумера«, које изазивају одушевљено пљескање гледалишта. Упоредо са њим ради своју драму Судерман, чувени писац романа »Госпођа Бригa«, али са више сценског наглашавања, са већом сценском маестријом (»Иванъске ватре«).

Отуд се Судерман и данас лакше игра, док је Чехов везан за изузетан тип художествене глуме, вероватно данас већ преживеле, али веома карактеристичне, ако је реч о обрасцу једне индивидуалне националне позоришне уметности.

Пре свега, шта је то комад са »штимунгом«? »Штимунг« је немачка реч и значи, дословце, расположење. Данас је то, стварно, технички термин, међународно примљен, не само за извесну врсту позоришног комада и глуме уопште, него за уметност генерално узев, нарочито ликовну.

Са чисто естетичне тачке гледишта, овај би термин било тешко подробније дефинисати. Кад је, међутим, у питању позоришни комад, онда је могуће говорити о одређеном начину глуме, особито о њену тонском постављању, о јасном решењу сценског простора, чисто техничком, од декорације и костима до осветљења, и уопште о позоришној »атмосфери« која је у најближој вези са свима овим претходним условима, глумачким и сценско-техничким.

Драматуршко-историски, комад са »штимунгом« долази на потоње место у општој линији развића савремене позоришне књижевности. Он је, у неку руку, последњи изданак светске драматике пред први светски рат, последња префињена »цизелација« људских осећања, последње задржавање на анализи суптилних стања људске душе; можда, као што би рекао Ниче, последњи »скок у празно«.

Одмах после тога доћи ће брутална експресионистичка драматика, богата визовком, и позориште техничког типа које прелази са »конструктивистичких« позоришних форма на сув и безнадежан биомеханички сценски принцип. Ово сценско стање разбиће се у светској драматици на испрекидан низ слика без средишње личности, или ће се расплинути у научни трактат, погодан за филозофску катедру, али несрећан кад је у питању дејство позоришног стваралачког постулата.

Комаду са »штимунгом« претходе интимно и камерно позориште. Интимно позориште може се карактерисати извесним својим искључивим, скоро негативистичним, ставом према облику и садржини ранијег, претходног позоришног комада. Оно, пре свега, не воли промене у току самих чинова. Поле, неће решења појединих чинова на психолошком основу, у једној природној линији, сообразној ономе што је људско и човечанско. Оно је за буран ефект, за громогласну, уочиво кићену беседничку фигуру иза које неизоставно следи френетични аплауз. Увек је чуна са сјајним »нумерама«; отуда му и монолози добро долазе, нарочито они у стиху са римом. То је, дакле, драматика за позоришне звезде.

Њен творац је Виктор Иго, реакција на мирне класицистичне форме Корнеја и Расина. Добра страна ове драматике је обиље споредних улога, које запошљавају цео ансамбл једног позоришта. Доцније се ове улоге, особито код Золе и Антоана, оснивача »Слободног позоришта«, своде на минијатурне »карактерне« цртеже.

У основу камерног позоришта, које брзо смењује интимно позориште романтичног кова својим натуралистичким погледом на драматску уметности (поново реакција!), садржана је стварно идеја камерне музике: из ње је пренесена на драму. Мотив може бити савршено безначајан, важан је интиман процес и брижљива обрада овога процеса. Глумачки, камерна игра захтева избегавање свега онога што било чиме потсећа на прорачунат ефект и, у вези с њиме, на аплауз, нема више »нумера« и соло-улога.

Реч је о тежњи за општом, заједничком игром, јер је у датој драми све важно, од најобичније речи до једва видљива покрета, до једва примећива трептаја очима: мотив условљава облик, форма не везе више ничим драмског песника. То је, дакле, пуна слобода обраде коју одређују, превасходно, јединство и осећање за стил драматске концепције. Исто начело вреди и за камерног редитеља. (Оваква врста комада, природно, захтева и специјално уређено позориште).

Из ове врсте позоришнога комада родно се комад са »штимунгом« који је ранији камерни натурализам, теран до апсурдума, ублажио финим психолошким сенчењима на продуховљену реалистичном основу.

Тој врсти комада припада и Николајевићев »Догорели кров«. Кроз меке лирске штимунге, који се пењу до трагичних грцања, развија се фабула о пропадању једне старе, домаћинске куће која се руши под свирепим ударцима материјалистичка себичности скоројевића. Један болан породични догађај појачава још више трагичну ноту овога штимунга. Све је у особеној атмосфери и у језиву шапату. Нешто кобно и аветињско надвило се над дорћолску кућу Стерије Николића, као и над цео стари, честити и усталачки Београд и његов утврђени ред моралних ствари и односа.

Из овога »расположења« извлачи редитељ линију своје концепције, сценограф свој оквир, а глумац свој став и свој тон. Тако се, постепено, употпуњује пред нашим очима визија једне драге средине која је неповратно нестала.

Мојој мајци

Опрости ми мајко, далеко сам од тебе,
од завичаја...
Сама сам у туђини. Сама...
А душа у тузи зебе,
кô јесењи дан
за песмом далекога маја...

Мајко, опрости ми, Мајко,
Твој гроб је зарастао у трње...
И никог нема да ти у претпразничне вечери
запали воштаницу свећу...
О, а моји дани су пусти,
снови наличе на прље
и никад се више повратити неће
у дане
детињства и нада...

Мајко, љубљена моја Мајко
Овде је пусто и хладно,
Јесења киша пада...
Облачно је и пусто на све стране,
а ја на коленима молим Бога
пред иконом старом,
да сунце радости гране
да окупа пустош у мојој души
да залечи
Тугу
Да пролећни ветар озелени гране
и да као некад запевуши
дубрава нашега села...

Опрости ми, Мајко, далеко сам од тебе,
од завичаја...
Сама сам у туђини. Сама...
А душа у тузи зебе,
кô јесењи дан
за песмом далекога маја...

ЗОРА Ј. ТОПАЛОВИЋ

Чича Радованов злочин

Падало тихо јулско вече. Небо се осипало звездама. Мирисао ваздух на покошену траву. Жагорило село и полако се припремало за починак.

И стари Радован Мојић, у ово летње вече полако, пошто намири стоку, упути се у поље.

Корача крупним кораком да му леђа поигравају, погнуо главу и мрмља нешто. Изиђе изван села и, кад стиже до потока, који протиче крај његове ливаде, седе на стрми обронак у чијем је подножју роморила вода и загледа се преда се.

Мисли га окупиле, а он бих да их растера и често махне руком. Хукне сваремена на време, таре чело и шапуће неразумљиво.

„Ја, да је била добра и други би се отимали о њу". — рече гласно и тиже се. Осврте се око себе. Нигде никога. То га охрабри и он настави: — „А мој син, запео ње или ниједну! А сирота, убога, гола к'о црквени миш. Па ни кућишта свог. Дошла однекуд и настани се у нашем селу, кам' лепе среће да никад и не дође! И он се загледа у њу. Она му и дође главе. Жив је, ал' боље да није. Ништа друго него га је омађијала, ја, омађијала, проклетија једна, нека је ђаволи одиесу!

„И одвраћах га, ај, ни опепелити. Шта сам мог'о чинити? Слегох раменима и он је доведе. И живели су неко време добро. А онда пође све у сунovрат. И он, мој син, поанита, забатали све, одби се од куће. Одби га она несрећа! Мој син, мој јединац..."

Старац заплака. Глава му клону на груди и јецаше дуго дуго...

Прену се напокон из плача за изгубљеним сином. Отра руком сузе које су навирале из очију и рече:

„Али неће бити више тако! Зар ја, Радован Мојић да, пошто сам изгубио сина изгубим и имање. Не, то јој неће упалити! Она, дошла из белог света, па да и кућу разори. Ја сам газда, ја сам оно сиуком стекао, а не она! Неће се она ширити на мојој тековини. Боме, неће!

„Па како само уме да се претвара: „тајо, мож' ли 'ако, тајо, мож' ли 'нако?" Тако она и око Панте облеће, али код мене не мож' бити 'нако к'о што си наумила! Јок, не дам ја то!"

Диже се старац, погледа пут неба, прекрсти се и пође кући.

•

Чича Радован устаде, по обичају, рано тог кобног дана. Поможе слушчету да изагна стоку на пашу, а сам се упути ка ливади која, дан пре, беше покошена.

Корача смркнута погледа. Нити кога види, ни чује. Све га окупљају неке зле мисли и само по кадкад махне руком, као гонећи нешто.

Чим стиже баци се на посао. Не прекрсти се као што је увек чинио. Купио је неуморно покошену траву, а у глави му се мутило. Шкрипао је зубима бесно од неког унутарњег, давно прикупљаног једа, који му навираше на груди. А сунце давно већ изишло и топлота бивала све већа. Знојо је росно старачко лице и лепио се по још, и поред година, мишићавом телу.

У неко доба трже га познати глас, при чијем се звуку све у њему ускомеша:

— Тајо, што болан не мањеш нос'о при овој јари.

Била је то његова снаја. Она због које је стари Радован остао без свога сина. Јер, он га више није сматрао за жива. Па зар његов син, његов Панта, да по цели боговетни дан беспослични по сеоским кавanама! Зар он, код толиког имања, да седи залудан! Он, који је служио другима за углед! Не, он ту жену не може да воли као своју кћер. Он је мрзи. Она је крива за његову несрећу.

— Ваљда да оставим да ми пропадне сено! — рече осорно и не погледавши је.

— Неће, тајо, што би пропало! Одмори се мало. Ево, донех и ужину.

Старац се исправи, погледа је искоса и осети како му крв навире у главу. Она је стајала и смешећи се гледала у његово намргођено лице.

— Боме, доста си урадио! — рече весело она и стаде разастирати шареницу. — Де, прн'вати се мало.

И старац осети како га мржња спопада све више, како му бес навире до у подгрлац. Смрче му се пред очима и он замахну вилама... Јекну сирота жена, а чича Радован, понесен својом мржњом, стаде бесно бости по телу једне жене, која се беше превалила још од првог удара, преко тек разастрте шареницe.

„Умри" — сиктао је бесно бодући своју жртву док је крв росила покошену траву.

И онда застаде. Прође руком преко избораног, врклу испрсканог чела, загледа се у небесно плаветнило, удахну пуним грудима ваздух и осети неко олакшање. Али за часак, и поглед му склизну на избодено тело његове снаје. Подиђе га нека хладна језа. И згрози му се због учињеног дела. Би му јасно шта је учинио, ухвати се за главу и гласно завапи:

„Црни Радоване, шта учини!"

•

Те вечери, чобани, враћајући стоку са испаше, наиђоше на мртво тело чича Радованове снаје. Јавише у село о несрећи која се догодила. Зачудише се мештани, који се убрзо окупише. Ко је уби? Неко рече: то су чича Радованове виле! Збиља, где је он?

Дође и чича Радованов син. Стиже и полиција. Би извршен увиђај. Послаше жандарме чича Радованової кући. Извршише претрес. Нађоше сарца где седи у стаји код стоке како се чупа за косе и говори:

„Ај, кукавче сињи, шта учини!"

Позваше га да изиђе. Он их погледа безизразним погледом и само се зацерека језивим, шупљим смехом.

Симорах чича Радован, беше полудео.

Ђурић Ж. Душан

С. БОГОЈЕВИЋ: КАРИКАТУРА

ЈУЛИО МАЈНЛ А. Д.

БЕОГРАД

Жели сретне Божићне празнике свима својим муштеријама и пословним пријатељима.

БАНКАРСКО ДРУШТВО А. Д.

БЕОГРАД

Краља Петра 21 **Експозитура: Теразије 2**

Врши све банкарске послове.

Честита празнике »Христово рождество«

својим поштованим муштеријама

СТОЛАРИЈА „ПРОГРЕС"

БОГДАНА П. ПОПОВИЋА

БОЈВОДЕ МИШИЋА 12

ИЗРАДА СВИХ ВРСТА СОБНОГ И КАНЦЕЛАРИЈСКОГ НАМЕШТАЈА

17 I—I

Организација за пласирање ваших производа је:

Агентура колонијалне робе „ЗЛАТИБОР" - РАТКО С. БРАДОЊИЋ

Београд - Београдска 3/I (Славија) - Телефон 26-728

Ми вам пружамо прилику да повећате ваш промет!

12 I—I

ТРГОВИНА ЖИВОТНИХ НАМИРНИЦА

ИВАН ЖЕЛЕВ

Београд - Бајлонова пијаца - Телефон: 23-836, стан: 27-742

Телеграм: ЖЕЛЕВ - Текући рачун код Општинске штедионице, Београд

12 I—I

Ресторан

„Београдска пивница"

На углу Скадарске 44 и Цетињске ул.

Свира познати оркестар СИМА

Певају познате певачице

20 I—I

Ресторан

КРАЉ АЛЕКСАНДАР

Краља Александра ул. 100

Гостује омиљени певач ЋАНО уз пратњу оркестра ЛЕПОГ РАДА.

Ресторан

ДЕСПОТ СТЕВАН

Теразије бр. 37

Концертира наш чувени виолиниста примаш ЗДРАВКО МИЛОСАВЉЕВЋ са својим оркестром.

22 I—I

ЛИП

ЧИСТИ СВЕ

Каде, мермерне плочице, порцелан, сво кухињско посуђе, прибор за јело, стакло, метал, дрво и све друго.

ЛИП је без мириса и не шкоди рукама.

Депо ЛИП - Београд, Солунска 24

21 I—I

Аутоматски млин

СТЕВАН РАЈКОВИЋ

ЗАЈЕЧАР - ОСНОВАН 1914 ГОД.

Капацитет 3 вагона за 24 часа.

23 I—I

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А. Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати — Карађорђева улица 48 —
Телефони број 22-340 и 22-341

Капитал и резерве преко дин. 100,000.000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим заробљеницима да своје уштеђевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

Поред горњег Београдска задруга обавља све остале банкарске и осигуравајуће послове под најповољнијим условима

4 1—1

4 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

(Пређе УПРАВА ФОНДОВА, ОСНОВАНА 1852 ГОД.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОРГАДУ

ФИЛИЈАЛЕ: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петовград, Панчево, Вршац, Јагодина и Смедерево.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима: пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке, односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прireза и прихода.

ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ ВРСТЕ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА

ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА.

5 1—1

ЗАНАТСКА БАНКА А. Д.

БЕОГРАД, СВЕТОГОРСКА УЛИЦА БРОЈ 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

24 1—1

БЕОГРАДСКА ТРГОВАЧКА БАНКА А. Д.

ОСНОВАНА 1894 ГОД.

у сопственој згради на углу ул. Кн. Михајлове 38 и Вука Караџића 6

Акцијски капитал и резерве преко дин. 50,000.000.-

Прима улоге на штедњу
на уложне књижице и текуће рачуне са или без отказа уз повољну камату

Отвара кредите
трговцима, индустријалцима и уопште привредницима

Издаје за кауције
гарантна писма и 4½% обв. Српског државног зајма и врши упис истих

Врши клириншке исплате
Препоручује комитентима употребу својих практичних цедних чекових књижица. Сада су чекови ослобођени таксе. Обавља све банкарске послове брзо и повољно.

ТЕЛЕФОНИ: дирекције 26-432
благајне 26-433

25 1—1

Француско-српска банка А. Д.

БЕОГРАД

Основано 1910

Централна Дирекција: Кнез Михајлова ул. бр. 36

ФИЛИЈАЛЕ

Робно одељење:

Београд-Сава, Трг Св. Николе бр. 6

НИШ и КОСОВСКА МИТРОВИЦА

Врши све банкарске послове

„ЈУГОСЛАВИЈА"

ОПШТЕ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ДРУШТВО У БЕОГРАДУ

у сопственом дому Престолонаследников трг 10 (Теразије)

Телефони: 20-151, 20-153

Адреса телеграма: Југоосигурање

ОСНОВАНА 1914 ГОД.

Закључује уговоре осигурања под повољним условима и то:

1. Живота и ренте по разним практичним комбинацијама;
2. Пожара (зграда, робе, намештаја, фабрика итд.);
3. Транспорта на суву и води;
4. Несрећних случајева;
5. Законске одговорности за накнаду штете (закон, дужност јемства);
6. Аутомобила (каско незгода и јемства тзв. свеосигурање);
7. Стоке (коња и говеда);
8. Стакла од лома;
9. Опасне крађе (провалне крађе) трговина, магазина, станова, итд.

27 1-1

Поштанска штедионица

У БЕОГРАДУ

Улажите новац код Поштанске штедионице

Штедна књижица Поштанске штедионице је најповољније сретство за штедњу, јер се штедни улози примају и исплаћују у неограниченим износима не само на благајни Поштанске штедионице у Београду, него и код свих пошта у земљи без икаквих трошкова. Штедне књижице Поштанске штедионице гласе на име, а улог може подићи само улагач лично или његов пуномоћник.

Новац уложен код Поштанске штедионице обезбеђен је од пожара, крађе и друге ратне незгоде и носи камату. Њени улагачи истовремено потпомажу и народну привреду јер својим уложеним новцем омогућују добијање јевтиног кредита. Зато пођите до најближе поште и узмите штедну књижицу Поштанске штедионице.

Отворите чековни рачун код Поштанске штедионице

Поштанска штедионица отвара чековне рачуне сваком физичком и правном лицу које се обрати Поштанској штедионици, пријавници Београд, било усмено или писмено. Основн улог за отварање једног чековног рачуна износи Дин. 300.— Уплате и исплате по чековним рачунима врше се не само на благајни Поштанске штедионице у Београду него и преко свих пошта у земљи.

Све државне и самоуправне установе, сви пословни људи — трговци, индустријалци, адвокати, занатлије итд. — треба да отворе код Поштанске штедионице чековни рачун и тако упросте своју благајничку службу, пошто се новчана примања и плаћања преко чековног рачуна врше брзо,, тачно и јевтино.

Вршите плаћања на савремени начин из свога предузећа или стана издавањем чековних налога и примањем извештаја Поштанске штедионице.

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

ТЕЛЕФОНИ: 26-821—25, 27-537.

28 1-1

28 1—1

Ferrowolff - A. D.,

БЕОГРАД

Теразије 35 Тел 20-917

заступа првокласне немачке фабрике концерна

Otto Wolff, Köln

за прераду гвожђа и метала

Машине, конструкције, делови.

29 1-1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД
Нр. Марије 89 Тел. 22-912
900 1—1

„ХЕРМЕЛИН"
КРЗНА
ТОМИСЛАВ ГОГИЋ
Београд, Нн. Михајлова 19.

КАРЛОВИЦ А. Д.

Београд — Теразије 45/I
Телеграм адреса: Карловиц — Телефон 20-939 и 23-694
Пошт. фах 625.

Поља рада:

Извоз земаљских производа, специјално кудеље и животињског перја. Култура кудеље.

Откуп житарица, поврћа и вина. Компензациони послови. Транзит.

Централа:

Carlowitz i Co. Hamburg 1., Mohlenhof.

Филијале:

Беч и Лемберг.

9 1—1

УЉОРОД

Српско а. д.

за гајење уљаних биљака

Београд Телефони 21-604 21-606

Спроводи сетву сунцокрета, соје, рицинуса и осталих уљарица.

Ставља произвођачима потребно семе на росположење и врши откуп жетве.

10 1—1

ИНТЕРЕСАНТНО ВРЛО АКТУЕЛНО

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

			Дин.
1	А. Е. Јохан	Земља без срца	80.—
2	Пол Мусе	Оптужујем	100.—
3	Свен Хедин	Америка у борби континената	70.—
4	Колин Рос	Западна хемисфера	100.—
5	Линклејтер Ерик	Жуан у Америци	100.—
6	Г. Вирзинг	Тражи се непријатељ	50.—
7	.....	Тако је дошло до рата	12.—
8	.....	Секрет Сервис	20.—
9	.....	На живот и смрт	12.—
10	.....	Владавина стараца	5.—
11	Џемс Берглинд	Иза кулиса Беле куће	40.—
12	Ерлинг Бахе	На падинама Атласа	60.—
13	.....	Влада у бекству	12.—
14	Конрад Барч	Видео сам Москву	30.—
15	Јохан Лерс	Јевреји иза Стаљина	6.—
16	.....	Албион полази у рат	30.—
17	Мартин Пазе	Стаљин у светлу штампе и карикатуре	50.—
18	Џон Емери	Енглеска и Европа	20.—
10	Ф. Хартнагел	Амазонке са Бродвеја	70.—
20	Вегециус	Приручник за кафанске стратеге	50.—
21	.....	Трагикомедија Жоржа Мандела	6.—
22	Георг. Павловић	Под шестокраком звездом	40.—
23	.....	Севастопољ	36.—
24	А. Ф. Бориес	Атлантик	15.—
25	Винстон Черчил	Мој савезник	30.—
26	Т. Х. С.	Европа против Европе	6.—
27	.....	Весели алманах	20.—
28	Вилхелм Шајдер	Ко је убица!	40.—
29	Лудвиг Штрац	Завера на Босфору	40.—
30	Х. Г. фон Цобелтиц	Њена победа	50.—
31	Р. Кравченко	Аљина љубав	25.—
32.	Карл Бринкман	Репортер Икс	60.—
33	.....	Глас бољшевизма	4.—
34	А. В. Кригер	На трагу тигра сабљаша	15.—
35	Ханс Михаел	Ловци глава распродато	15.—
36	.....	Побуна на Фламингу	12.—
37	Курт Ридл	Сусрет са Маорима распродато	12.—
38	Др. В. Хофман	Животни простор или империјализам	12.—
39	Ј. Р. Георге	Јеврејин Зис	40.—
40	Ханс Дитмер	Улога немачких сеоских задруга у пољопривреди	8.—
41	Х. Баке	Независност европске исхране	10.—
42	Х. Х. Болер	Старање о немачком занатству	10.—
43	Лидија Рајмер	Породица у Новој Немачкој	10.—
44	Др. Х. Бенте	Немачка сељачка политика	10.—
45	.....	Како путује немачки радник	10.—
46	.....	Положај немачког радника	10.—
47	Валтер Херберт	Револуција европског сељака	12.—
48	Е. Моравац	Рат на Истоку	4.—
49	.....	Био сам заробљеник у Офлаг XIIIB	5.—
50	.....	Алманах српске омладине	20.—
51	.....	Наши у заробљеништву	10.—
52	.....	Исток у Новој Европи	8.—
53	Фридрих Еларт	Беда у изобиљу	60.—
54	Ханс Стен	Јунаци под заставом сунца	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА"

Београд, Косовска 30/III — Тел. 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО.

Врачар

ТРГОВИНА СТАРОГ ЗЛАТНОГ НАКИТА И ТРГОВИНА АНТИКВИТЕТА

Уверите се сами, то Вам је најбољи доказ, да се поверењем ове послове обавља позната и дугогодишња фирма

Врачар

КУПУЈЕ: брилијанте, дијаманте, сатове, кристал, порцелан, старе паре и све стручно и бесплатно процењује

Плаћа најбоље **Врачар**

СВЕ СРЕБРНЕ И АНТИЧКЕ СТВАРИ — НАЈБОЉЕ ПЛАЋА —

Стари златан накит, прстење, ланчеве, разне сатове, златне грване, минђуше, брошеве, брилијанте, дијаманте, златне зубе, заложнице банака на исте предмете купује и плаћа најбоље по највишим дневним ценама

СТАРЕ ПАРЕ, сребрне, златне, римске ископине и античке ствари — купује НАЈБОЉЕ ПЛАЋА

Врачар **Врачар** Палилулска бр. 6, продужење Душанове ул. код Бајлонове пиваре Телефон 28-706 **Врачар**

11 1—1

Производња ликера,
коњака и рума
трговина
алкохолним пићем

НЕДЕЉКО МИЈАЛЧИЋ

БЕОГРАД

Ђуре Даничића 10.
Телефон: 23-368

12 1—1

Хемијско чишћење
и фарбање одеће

„ЧИСТОЋА“ А. Д.

Телефон 43-400

14 1—1

„СИРОВИНА“ А. Д.

БЕОГРАД

ДУБРОВАЧКА 35 ТЕЛЕФОН 20-241

Постављена је уредбом као једина трговина на велико за откуп свог старог материјала и отпадака.

КУПУЈЕ: Крпе, текстилне отпатке, старо гвожђе и метале, кост, стакло, гуму, папир, рогове, месину итд.

ПРОДАЈЕ: Крпе за конфекцију и за чишћење машина шарене и беле, употребљиво гвожђе итд.

ЕКСПОЗИТУРЕ: У Ваљеву, Неготину, Крагујевцу, Крушевцу, Дољевцу, Богатићу, Зајечару, Шапцу и Петровграду, а од нас овлашћени трговци за откуп у свима местима на целој територији Војног заповедника Србије.

15 1—1

„СРБОПРОМЕТ“

ТРГОВИНА ДРВЕТА НА ВЕЛИКО

БЕОГРАД

Пашићева ул. 7/I — Тел. 21-303

КУПУЈЕ СВАКУ КОЛИЧИНУ И ВРСТУ ГРАЂЕВИНСКОГ ДРВЕТА

12 I

ФАБРИКА КАПА И ШЕШИРА

-РОТА-

ЈАГОДИНА

Производи све врсте капа и шешира

16 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 4 Год. IV
Београд, 22 јануара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ОД „ОБЗОРА" ДО БРОЗА

Написао: **МИЛУТИН Ђ. НЕДИЋ**, *министар у пензији*

Под насловом „Послератне прилике у Хрватској и однос сељачке странке према грађанству" појавио се августа 1940 у загребачкој „Новој Европи" један врло карактеристичан и врло значајан чланак. То је био последњи, управо посмртни чланак Др Миливоја Дежмана, дугогодишњег уредника загребачког „Обзора".

„Нова Европа" нарочито је истакла постанак и значај овога чланка. Уредник га је попратио посебним приказом под насловом *„Последњи Обзораш"*, посвећеним чланку и његовом писцу, поводом Дежманове смрти 24 јуна 1940.

Износећи историјат Дежмановог чланка који обухвата нешто преко десетак страница, уредник „Нове Европе" каже у своме писцу да је пок. Дежман дуже време радио на овоме чланку, да га је непрестано дотеривао и прерађивао. „Радило се, вели, о предмету који му се чинио нарочито важан, те му је било стало да га што боље и на миру обради." И осећајући да му се ближи задњи час, Дежман је успео да чланак завршн ноћу јуна 8, у последњим сатима док је за рад још био способан: 9 јуна већ му је сасвим позлило те је пренет у Загреб, где је после 15 дана умро.

„Госпођи Дежман, вели уредник „Нове Европе", био је тај чланак пречи и важнији од свих њезиних брига након смрти драгог јој сапутника, важнији како сама каже — „од цијеле Европе и свијета" и она га је одмах преписала и послала за „Нову Европу" којој је био намењен."

Чланак је у ствари политички тестаменат „Последњег Обзораша", како уредник „Нове Европе" назива др Дежмана. У последњим тренутцима свога дугог и плодног политичког и публицистичког живота, Миливој Дежман, тај снажни дух, један од најутицајнијих у хрватском јавном животу првих деценија XX века, осећао је потребу да каже своју последњу реч, која ће остати као аманет и путоказ и данашњим и будућим хрватским нараштајима иза њега. Али ту кроз њега не говори само некадашња Независна народна странка, не говоре само „Обзораши" Као и увек, и та странка и „Обзораши" и Дежман само су изражај и претеча хрватског грађанства, носилац и тумач хрватских традиција из прошлости и стремљења у будућности.

Др Дежман трасира дакле основне линије хрватске унутрашње политике у оквиру федеративне Југославије: слога Хрвата између себе и борба за стварање што веће и што самосталније Хрватске, а у исто време разбијање српског народа на што већи број и што самосталнијих федеративних држава.

Он проповеда политику и страначку организацију хрватског грађанства и његово повезивање са сељаштвом и радништвом. Тражи да свемоћна хрватска сељачка странка буде према хрватском грађанству толерантна и да га прими за свога сарадника уместо што се против њега бори. Дежман истиче да је „споразум унутар самих хрватских редова данас више него икад по требан, јер је јасно да хрватско питање није решено, али је оно постигнутим споразумом (Мачек—Цветковић, 26-VIII-1939) на путу решења, и то на исправном путу, будући да је прва етапа у стварн постигнута и успеси су реални."

Излажући рад у томе правцу др. Дежман сматра међутим да су ти успеси могли бити још знатно већи. Он налази да је ситуација у августу 1939 — благодарећи опасности од рата која се у то време све непосредније надносила над Европу — била тако повољна, да се могло (активном политиком од стране Хрвата) остварити оно федеративно уређење Југославије, какво је било пројектовано нацртом устава из марта 1937, нарочито ако би био прихваћен пројект хрватске групе интелектуалаца, да осим Словеније, Хрватске и Србије постоје још две федеративне државе: Босна са Херцеговином и Војводином, јер на ову последњу српски интелектуалци у своје време нису били пристали.

Дежман наравно има при том у виду границе Бановине Хрватске од августа 1939, али он сматра да је требало боље искористити тадашњу повољну ситуацију па тражити компензације због „пограничних коректура", као што су „уступање Боке и Источног Сријема" — наравно уступање које он сматра да су Хрвати учинили не Србији већ другим федеративним државама Југославије. На име тих компензација Дежман налази да је Хрватској бановини требало „придодати бивши Санџак, који је и онако био политички саставни део Босне, а нипошто Црне Горе".

То је дакле Дежманова критика Мачекове споразумашке политике и резултата које је он постигао августа 1939. „Тај психолошки моменат пропуштен је, но мислимо да се враћа" вели Дежман. Пропуштено је дакле да се изврши притисак на Србе с обзиром на опасност престојећег светског рата августа 1939, али се појављује нова повољна прилика за много јачи притисак. То је ситуација која се стварала поразом Француске, Енглеске, Белгије и Холандије маја и јуна 1940 године када је чланак писан и прерађиван, и опасношћу приближавања рата Југоистоку Европе и Балкана, што је дошло и наступило избијањем италијанско-грчког рата октобра 1940 године.

Ту нову ситуацију требало је дакле најпотпуније искористити. И тада не само изборити све што каже Дежман да је пропуштено августа 1939 већ наметнути Србима као посебне федеративне државе још и Црну гору и Македонију!

Цело Дежманово излагање прожето је при том тоном искрене оданости југословенској заједници, пријатељским осећајима за српски народ и бригом за његову будућност! Уопште, у чланку се доиста огледа сјајан политички новинарски таленат и израђеност др Миливоја Дежмана. Ретко да су када тако мајсторски проповедане непријатељске замисли противу српског народа као ових десетак страница.

Ту Југославију какву је проповедао др Дежман чинило би седам федеративних држава: Србија, Хрватска, Словенија, Босна и Херцеговина, Војводина, Црна Гора и Македонија. Њихове компетенције имале би бити истоветне као и бановине хрватске, дакле нека врста државе у држави.

Федеративну државу Хрватску сачињавале би дакле следеће области: бановина Хрватска с границама од августа 1939, тј. Хрватска са Славонијом и западном половином Срема закључно са срезовима Илок и Шид; затим Међумурје и цела Далмација са острвима, без среза Котор; а најзад знатан део Босне и Херцеговине — тринаест срезова са око 700.000 становника.*) Та бановина хрватска била би још повећана Барањом и целом Врбаском бановином, тј. са још 1,132.046 становника, од којих Хрвата 130.831, Срба 671.038, муслимана 267.328 и осталих 62.849. Таква Хрватска, као федеративна држава Југославије, по замисли др. Дежмана и оних у чије је име говорио, имала би укупно 5.478.559 становника, од којих: Хрвата 3,170.131, Срба 1,561.893, Словенаца 35.390, муслимана 437.345 и осталих словенских и несловенских народности 266.800.

*) Сви бројни подаци о становништву узети су поглавито из одличне геополитичке и етнографске студије о Југославији од Др. Мих. С. Радовановића, отштампане једним делом у *Српском књижевном гласнику* од 1940 године, у свескама од јануара до маја. Ти се подаци заснивају на званичном попису од 1931 године, са прорачунатим прираштајем до новембра 1939 године.

Од укупног броја од 3.493.000 Хрвата у Југославији, ако се ослонимо на хрватски извор (по др. Звонимиру Дугачком „Хрват ревија" за октобар 1939), у бановини Хрватској било би их сасређено 3.170.131 а у целој остатак Југославији остало би их свега 305.869.

На супрот томе, од преко 7 и по милиона**) Срба, колико их је било новембра 1939 у Јутивној држави Југославије (претковановска Србија повећана срезовима Цариброд и Босиљград) било би Срба само 3.738.000 дакле ни половина! Осталих 3.762.000 Срба, по плану др. Дежмана, било би распарчано на даљих пет федеративних држава Југославије (изузета Словенија) од чега само у Бановини хрватској 1,562.000!

* * *

Данас, по упутствима црвеног диктатора из Москве, рад и борбу за большевизирање земља бивше Југославије воде два Хрвата, Јосип Броз из Кланџа, звани „Тито", Иван Рибар, кога је некада Светозар Прибићевић протурно као своју креатуру за претседника југословенске народне скупштине. Уз њих су, као главне водеће личности, опет истакнути Хрвати: Антун Августинчић, Јосип Смодлака и Божидар Маговац; Словенац Јосип Раух, муслимани Сулејман Филиповић, бивши усташки пуковник и познати српски крволок, и јевреји Моша Пијаде. Србе претставља међу њима некаква пијандура распоп Зечевић, дегенерик Рада Прибићевић и комсалонско недоноше Владислав Рибикар.

Из ове шарене гомиле, коју по броју, значају и утицају чине у ствари Хрвати, образована је на хрватској територији „југословенска" комунистичка влада. Шефови „великих западних" демократија" на конференцији у Техерану приклонили су се пред вољом црвеног диктатора. А службене установе Велике Британије, по злу познати „Радио Лондон" и агенција „Рајтер" постали су чак нека врста гласила те комунистичке владе.

Какав је став српске владе Народног спаса према овоме предузећу Броз—Рибар довољно је познато да би га требало овде понављати. Међутим и југословенска влада у Каиру дигла је одмах енергично и огорчено свој глас против ове инфамије. Она је акцију Броз—Рибар прогласила „покретом терористичког насиља" а чланове њихове владе назвала је „белосветским хохштаплерима". Она је нагласила да је овај покрет у Југославији „дело иностране (совјетске) пропаганде". А своје англосаксонске савезнике каирска влада оптужује да су добрим делом допринели да та пропаганда успе, јер су краљевску владу лишили сваке могућности да са народом ступи у додир.

**) Почетком новембра 1939 године у Југославији је било 8,013.680 становника православне вере.

(Наставак на 2-гој страни)

СВЕТОСАВСКИ НАЦИОНАЛИЗАМ

Православље само собом значи подвижништво; а подвиг, као такав, састоји се у томе да човек живи и дела по истинама у које верује. Зато је православна црква давала пре свеце и мученике, неголи догматичаре и проповеднике. Живо, делотворно Хришћанство је његов циљ, лишено фарисејског лицемерја.

Отуда се снага православља одувек састојала више у духу неголи у организацији. Богоугодан живот постаје сврха, јер се само тиме може заслужити да се милост Светога Духа — који по православљу извире само из Оца — излије на човека, који је синоним грешника. Без те милости, човек је осуђен на лутање, страдање и патњу.

Само смиреним ставом пред Оцем и покорношћу Његовим законима може човек да се спасе своје грешности, док свака надменост и човечанско самопоуздање воде право у обест и грех. Насупрот прометејској побуни против богова православље учи смерности и смирености.

Отуда Св. Сава, осећајући све опасности које прете српском народу од другојачијег животног става, оснива, уз тешке борбе и напоре, независну српску православну цркву, обезбеђујући на тај начин своме народу духовну самосталност, која је одувек била и остала предуслов политичке независности. Овим делом Св. Саве су се код Срба вера и народност потпуно поклопиле, и, што је још важније, тиме је српски национализам добио непролазну, духовну основу.

Благодарећи тој и таквој основи српски народ се, упркос спољних удараца и упркос властитих погрешака, ипак одржао. Његова вера давала му је снагу да у данима несреће не криви другога, већ да у првом реду испитује властиту кривицу. Зато је српски народ из сваке несреће излазио подмлађен и препорођен.

Духовни лик Св. Саве са његовим подвижништвом дебдео је увек српском народу пред очима у тренутцима искушења. Он је бодрио и учио српскога човека да је нација важнија од појединца, и да појединац треба да живи и мре за народну целину. Отуда се и борба српског народа одувек водила у знаку: За крст часни и слободу златну.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Народна библиотека „Светозар Марковић"

ЈЕВРЕЈИ И МАСОНЕРИЈА ПРЕМА ДАНАШЊЕМ РАТУ

Прошлог светског рата морао сам ја, по сили прилика, много занимати се Јеврејима и јеврејским питањем, па како сам и раније заузимао опозициони став према Јеврејима и био прононсиран антисемит, природно је да од њих нисам могао очекивати пријатељство.

Један је Јевреји ин у нас за време рата био врло моћан; он је заузимао важан положај у министарству финансија и од њега је зависило одобравање војних набавки.

Ја сам тражио да се тај Јевреји ин смени с тога положаја. Као министар финансија није био расположен да то учини, ја сам и њега узимао на ништан. Као Народна скупштина није хтела дезавуисати министра, ја сам и Народну скупштину узимао на мидрас.

Народни посланик Алекса Жујовић рече ми тада (у пријатељском тону): „Тебе ће, Крста, отерати на фронт".

Ја сам већ једном био отеран на фронт због критике па сам лако могао бити отеран и по други пут, али шта ћу, ја морам савесно вршити своју дужност политичког публицисте (по општем признању, најтежа, најнезахвалнија професија).

Међутим, други уставни фактор, с којим сам за време рата био у додиру, одобравао је ову моју кампању и одобравао ме је да у њој истрајем, као и у неким другим кампањама (нпр. у кампањи против спекуланата и против несавесних војних либераната).

Један немачки новинар, који је и сам антисемит и који ме је за време овога рата посетио у Београду, питао ме је зашто сам антисемит.

Моје је образложење кратко: Ја сам антисемит, зато што су Јевреји штеточине. Они кваре све: привреду, морал, расу. То је довољно познато и свакоме јасно.

Али ја сам антисемит још из нарочитих, философских разлога. Европски народи акцептовали су јеврејску историју света, међутим та историја то је један фалсификат. Све је неистина што стоји у тзв. старом завету. Лаж је да су Јевреји изабрани народ, страшна је блазфемија истине тврђење да су Јевреји „свети народ" (као што стоји у књизи једног нашег доктора теологије, бившег министра). Лаж је да се Бог јавио Мојсију и да му је рекао: „Само кроз вас, Јевреје, могу ме познати други народи".

Далеко од тога да буду „свети народ", Јевреји су у старом свету сматрани као најгори народ, и реч „Хебрен" постала је од речи „хабири", што значи разбојници.

Нешто цивилиз'ације Јевреји су добили у вавилонском ропству, када су, по тврђењу једног физиолога, добили и данашњу релативно белу боју коже (иначе били су црни као и Арапи).

Растурени по свету, после разорења Јерусалима, добили су још нешто цивилизације у додиру с европским народима.

Резиме мога суда о Јеврејима: све што су постигли Јевреји дугују другим народима, човечанство ништа не дугује Јеврејима.

Према данашњем рату Јевреји (као и масонерија) имају други став. Они су у француској, енглеској и америчкој јавности харангирали за рат, тојест, за рат против Немачке. То је разумљиво: немачки националисти, кад су дошли на власт, објавили су крсташки рат Јеврејима.

Овај поступак немачких националиста такође је разумљив: националисти у свакој земљи морају бити против Јевреја, а разлог за ово назначен је у оној Наполеоновој изјави:

„Јевреји су народ у народу".

Јевреји су један затворен круг, а сваки други народ за њих је само објекат за експлоатацију.

НОВА ТАКТИКА ЦРВЕНЕ МОСКВЕ

Интересантна је нова тактика црвене Москве. Она више не руши, не пали и силом не уводи ни једну државу, не сили ни један народ да постане бољшевик или да уђе у Савез совјетских република са централном владом у Москви. Совјетија претставља носиоца нове културе, новог доба, нове слободе и пилатски пере руке од свега. Али за то њени пијони раде на „слободном" опредељењу народа и „доброј вољи" да уђу у бољшевички рај по сопственој иницијативи. То нас потсећа на један случај из бољшевичке окупације Пољске који се догодио у једном мањем среском месту, а кога морамо детаљно описати, како би се те бољшевичке методе јасно илустровале пред неупознатим и наивним светом.

Када је црвена армија отпочела са окупацијом једног дела Пољске, Врховна команда пољске војске наредила да се све трупе које су се налазиле у повлачењу према Немцима форсираним маршем упуте у борбу против бољшевика. Један уланиски пук прође кроз једно среско место у маршу, али један ђенералштабни мајор тешко се разболе и остане у том месту на лечењу. Он нам је испричао невероватне ствари које је доживео у том месту. По њему догађаји су се одигравали на следећи начин:

После пет дана лежања, толико се опоравио да је болницу напустио и кретао се по вароши спремајући се за пут како би стигао свој пук у маршу. Али једног јутра појаве се на самом улазу у варош пет бољшевичких тенкова са једним ескадроном црвеноармејаца. Наравно, да се мајор одмах преобукао и камуфлирао у одрпанка — просјака. На самом улазу дочекао је бољшевике месни комунистички комитет. Док су тенкови и ескадрон стајали изван града, одјахали су шест црвеноармејаца и пешке ушли у прву кућу заједно са месним комитетом.

Остали су свега четврт часа, за тим су изашли, појахали коње, придружили се осталим бољшевицима и сви заједно, одјахали натраг у непознатом правцу. Нико од мештана није знао о чему се ради, па ни пољски официр који је то прерушен у просјака видео.

Те исте ноћи, месни комитет бољшевика побијо је око 150 најбољих људи у граду, довлачећи појединце позивима у градску кућу. Сутрадан, месни комитет саопштио је становништву, да ће тога дана ући бољшевици у град и како предвиђа клање мушког становништва, позвао о во, да сви мушкарци од 15—60 година напусте град и крену о дређеним путем за шуму у близини града, како би се спасли сигурне смрти. Грађанство ништа не сумњајући, потпуно необавештено, крене од општинске куће право ка одређеној шуми у близини града, али га близу шуме дочекају већ раније припремљени митраљези и покосе све до једног.

Идућег дана појавили су се црвеноармејци у пратњи тенкова, читава дивизија и ушла у варош. После њеног уласка одмах излепљени су огромни раније спремљени плакати, којим се бољшевици обраћају пољском грађанству и веле да они долазе да ослободе и поробљени пољски народ ослободе од даљег капиталистичког угњетавања. Да траже само мир, ред и послушност. Под најстрожијом казном смрћу, забрањују сваку личну освету, нарочито својим присталицама јер, како проглас каже, они долазе као носиоци нове културе, једнакости и братства.

Најинтересантније у прогласу је оно место, где бољшевици најављују школама, црквама, судовима да имају продужити рад по пољским законима и прописима, док су већ пре њих побијени свештеници, професори, учитељи, судије и остала интелигенција. Тај посао обавили су претходно пољски комунисти и санкилоти и стварно црвеноармејци и њихове политичке власти нису просуле ни једну кап пољске крви.

Ето нове тактике коју спроводе бољшевици из Москве. Може се мислити, шта нама предстоји од ове бољшевичке званичне троје и њихових сателита, пре него што у наше крајеве уђе редовна бољшевичка војска? Због те тактике имају мали народи који су у питању да се изјасне слободним гласањем какав систем владавине желе себи да изаберу, као и евентуално коме има да се присаједине. Техничку страну тога посла има да припреме и изведу Тито код нас, Карољи у Мађарској, Бенеш у Чешко-Моравској, Димитров у Бугарској, а Винински и гроф Сфорца у Италији. Високо цивилизовани бољшевици и њихова војска из Москве чмаћу уђи по свршеном послу као „ослободиоци" и носиоци културе и новог доба братства и једнакости, али онако, како су то учинили у једном пољском граду, чији смо случај горе описали.

То је задатак Тито—Бенеш—Карољи.

Очекује се само благослов заинтересованих народа!

Б. Ђ. Н.

Од „Обзора" до Броза

(Наставак са 1-ве стране)

Енглези, међутим, по захтеву Москве, врше невероватан притисак на Краља Петра II. У својим хладним прорачунима Енглези овде желе као и увек да жртвују туђе народе, исправљају своје обрачуне са Москвом, па још бацају у чељуст и овога пута несрећни српски народ.

Али комунистичка влада Брoз-Рибар и не чека резултат те совјетско-енглеске акције. Она по начелима демократије каква влада у совјетској сатрапији невероватном брзином доноси судбоносне одлуке. Прва њена мера била је негирање Краља Петра и краљевске југословенске владе у Каиру. Затим је октроисала устав Југославије наравно по московском узору. А одмах потом донела је одлуку о новом уређењу земље и поделu на федеративне јединице. Ту нову бољшевичку Југославију треба да сачињавају следеће федеративне државе: Србија, Хрватска, Словенија, Босна, Херцеговина, Црна Гора, Санџак и Македонија!

И овога пута дакле иста тежња за окупљање и сједињавање Хрвата а разбијање Срба! Притом, и пре и сада истоветно безочно раскидање не само српског националног тела већ и самог срца Српског народа. Од Рашке, колевке Србства и српске Немањићске државе хоће се да створи препона, која у раздвајању Црне горе од Шумадије треба да замени некадашње стране гарнизоне Новопазарског Санџака!

И зато се тешко окрвављени Српски народ у дубокој сумњи пита: одакле се то инспиришу Јосип Броз и Рибар у овој новој акцији на разбијању и истребљењу Срба?

Треба једном учинити крај тој експлоатацији: жртве овога рата не би биле довољно оправдане ако би Јевреји опет постали господари европског привредног живота.

КРСТА ЦИЦВАРИЋ

ИДН ЈЕ НОКАУТИРАН

Бенеш је у Москви преговарао не само о продаји чешког народа Совјетима, већ је нудио Стаљину и другу европску робу. На првом месту он је, наравно, нудио Пољску, јер је познат као пријатељ Пољака. И као такав он, ван сваке сумње, мисли да пољска судбина не сме да буде боља од судбине чешког народа, коју је заложио у совјетској залагаоници.

Московска влада је после консултовања са Бенешом понудила пољским емигрантима једну компромисну формулу, према којој би источна граница Пољске могла да буде установљена према познатом Керзоновом нацрту. У Москви су, без сумње, рачунали с тим да ће пољски одговор бити уздржљив, и зато су се много обрадовали када су добили одговор „владе" Миколајчика. Тај одговор је дао Москви могућност да коначно елиминише пољске емигранте и да без и најмањих обзира почне да спроводи политику припреме совјетизације Пољске, за случај совјетске победе.

Овај оштар одговор Москве није ударац у лице Миколајчикове „владе", већ је прави нокаут за британског министра спољних послова Идна. Овај министар, изгубивши на московској, а затим на техеранској конференцији сваку могућност да се утицајно меша у питања источног дела Европе, покушао је да спасе престиж свој лични и своје земље на тај начин, што је хтео играти улогу неког посредника између народа Источне Европе и совјетске владе.

Та влада је већ неколико пута преко своје штампе ставила до знања Идну да се посредници искључују, али Енглез је и даље покушавао да посредује. Он је учествовао у рediговању Миколајчикове изјаве, која је изазвала ову оштру реакцију Москве. И зато је та реакција тежак ударац за Идна. Прави нокаут. Британски министар спољних послова је избачен из ринга. Москва жели да остане на рингу насамо са народима Источне Европе.

И на другом отсеку британска политика је доживела неуспех. Черчил је покушао у Марокешу да наговори краља Петра на један компромис са Титом. Успео није. Изгледа, да Черчил није успео ни у преговорима са де Голом, од кога је захтевао да дâ дисидентске трупе у састав енглеске инвазионе војске. По свој прилици, де Гол је поставио услов да се његовом одбору признају права владе. Али је тако једно признање скопчано са претресањем питања управе у северо-афричким француским поседима, као и у свим француским колонијама, које су запосели Енглези и Американци.

Говорило се у току последњих дана да су Енглези ипак постигли један успех у својој спољној политици. Говорило се о извесном инвестирању турског државног. Међутим, скоро цела турска јавност и даље остаје код убеђења да Турска треба да буде неутрална, да се држи ван рата.

Греше они који површно схватају појаве у политичком животу Турске. Греше они који мисле да турско-британски савез обавезује Анкару да иступи против Немачке. Веома је вероватно да мању грешку праве они који мисле да је савез са Турском зато нарочито драгоцен за Британију, што Анкара може да буде значајан фактор за чување Блиског Истока од Совјетске Уније. Никад се не сме изгубити из вида да је Британија одредила за то чување од „пријатеља" читаве три армије, док је за борбу против непријатеља у Италију послала свега једну армију.

Проблеми Блиског Истока нису тако једноставни. Када се појављује Вашингтон као понуђач да узме под закуп мореузе Дарданеле и Босфор, онда Лондон може да буде веома забринут, јер је за његово око пругаста застава на мореузима исто толико неподношљива као и црвена.

На европске проблеме Енглеска гледа са мање нервозе. Она се готово помирила с тиме, да Совјети желе да прогутају суверенитет више европских земаља. Код Енглеза је већ усвојена формула, према којој за мале народе суверенитет је „немогући луксуз".

У тој формули видимо ремек-дело софистике, а истовремено и један покушај да се британска издаја малих народа прикрије измишљањем неког тако рећи мудреног начела. Наравно, да се то начело односи само на мале народе, без обзира на то да им је у своје доба Британија натурила своје фамозне гаранције.

МЕС.

ПРЕТСТАВНИЦИ НАШЕГ СЕЛА КОД Др НОЈБАХЕРА

Важност и значај српског села и српског сељака нарочито су подвучени пријемом претставника нашег села и нашег задругарства код Изванредног опуномоћеника Немачког Рајха за Југоисток г. др Нојбахера, који је хтео да лично дође у додир са српским сељацима и да се од њих непосредно обавести о приликама и потребама њиховим.

Министар пољопривреде инж. Веселиновић, који је на пријему предводио сељаке, поздравио је у њихово име др Нојбахера, истакавши сељачку структуру Србије и предану сарадњу сељака на извођењу планске пољопривредне производње.

Др. Нојбахер је изразио своје задовољство што му се пружила прилика да ступи у непосредни додир са претставницима српског сељаштва. Затим је између осталога подвукао:

— Немачка војска налази се данас у Србији због потреба вођења рата, па ће доћи време када ће ову земљу опет напустити, остављајући српском народу да себи уреди живот сагласно са својим схватањима. Комунистички противник никада се не би повукао одавде, већ би у духу Москве на рушевинама националног живота под црвеном заставом засновао господарство олоша. Немачка војска неће никада дозволити да стање за којим прва хорда подземља тежи буде васпостављено. Други непријатељ српског сељака је западни капитализам против кога се са истом одлучношћу, а за Европу, бори Немачки Рајх.

ДУХОВНИ ТЕМЕЉИ СВЕТОСАВСКЕ СРБИЈЕ

Написао:
Др М. СПАЛАЈКОВИЋ
министар у пензији

Само се из привидне смрти васкрсава. Распеће на Голготи још не значи смрт, праву и коначну. Доказ нам је Христов пример. Српски народ је често пута пропадао, али није никад пропао. Он се и сад, као после сваког тренутног распећа, опет поново враћа животу. Његова мученичка прошлост испуњена је сва Голготама. Али после сваке Голготе, уместо смрти, настајао је нови живот у коме је народна душа, очишћена од греха, зрачила још светлије. Она је нагонски још јаче стремила обнављању државе као највишег спољашњег симбола народне заједнице.

Судбински ход српског голготског успона не могу нам објаснити историчари и социолози — опијени таштином свога знања и својих »научних« метода — никаквим географским, економским или макаквим материјалним чињеницама. Он би био необјашњив, кад не бисмо знали за све оне невидљиве и једино непроменљиве снаге српске чудотворне виталности, које су увек, после сваке нове Голготе, пристизале из дубоко скривених рубина самосвојног народног бића.

У духовном јединству и непоколебљивости српске верске, духовне и националне мисли, дежи извор оне државотворне моћи која је одржавала и спасавала Српство у средњем веку као и доцније. На том првобитном извору Србин је за сва времена одредио свој однос према Богу и људима, полажући у темеље свога народног бића: светосавску народну веру, патријархално схватање живота и поштовања предака, човештво и јунаштво одневано у породичном задружном оквиру и опевано на народном језику заједничким уметничким генијем самог народа. На тим темељима је још од старина изграђена српска државна заједница, национално искристалисана у древним српским жупама и племенима, политички коначно уобличена у средњевековним српским државама, а нарочито у држави славних Немањића.

Српска Голгота је отпочела од првога дана српског досељења у ове северо-западне крајеве стара Византије, на вечном раскршћу између Истока и Запада. Са највећим напорима Срби су подизали и одржавали своје државне зграде. У току векова оне су зидане и рушене, али духовни темељи српске народне заједнице остајали су нетакнути. Њих ни време ни догађаји нису могли начети. Зато се српски народ и могао до данас одржати. Бранити те темеље с очајничким самопрегором и без предаха — у садашњости и будућности, онако као и у прошлости — такав је од памтивека био и такав мора увек бити **ВРХОВНИ ЗАКОН** у животу српског народа.

»Трпи, душо, Бога ради«. У тој народној изреци је највиши морални императив који се нагонски намеће српском народу кад год су потребни надчовечански напори воље ради спаса Србије. Трпети, живећи стално у опасностима, и не роптати, — то не значи седети скрштених руку и пасивно ишчекивати догађаје, то не значи мирити се са злом јер је тобож таква Божја воља; то значи бранити храбро и отворено духовне вредности, то значи борити се до смрти за победу добра, и ни у једном тренутку не сумњати у активну помоћ Божију, пошто су за то сви услови испуњени. Другим речима, то значи: Имај поверења у Бога и стрпљења у себи, и Бог те неће напустити.

Данас можда више него икад, српски народ је свестан тога најстаријег закона који управља његовом судбином а његов живот претвара у **мит.** Он га религиозно поштује и на тај начин се покорава Божјој вољи. Догод Срби буду тако радили, Бог ће им помагати. Није на памет речено да Бог чува Србију. Дубок верско-национални смисао те историске истине везан је за дно народне душе онако као што је и њен етички корен у народном веровању дубоко усађен. Њу је светосавско православље осветило а српска историја већ неколико пута потврдила. Да ли су нашим ученим скептицима и надри-филозофима потребни, после свега тога, још и какви »научнији« докази? Њих им неће пружити ни позитивизам Огиста Конта, ни еволуционизам Херберта Спенсера, ни историски материјализам Керла Маркса. Српском народу није ни потребна таква »наука«; њему је стало до врховног моралног закона који управља његовим животом.

* * *

Као што је у реалној политици народни инстинкт извор политичке мудрости, тако је и у народној етици национални мит филозофска ризница скривеног блага народне душе.

СВЕТИ САВА

(Цртеж: Н. Бешевић)

Још пре Косова српски народ је изградио своју националну културу и створио своју државу. То стварање није извршила нека несвесна људска маса којом управља психологија гомила, него једна органски одређена и уобличена заједница код које се, у току њеног животног развоја на основу властитих закона, образовала свест о самосвојном народном бићу као и о материјалним и духовним тежњама народне целине спољa уоквирена државним облицима. Две временске метафоре и два просторна облика — Зета и Рашка, Србије и Црна Гора — симболи су једне увек исте и вечне српске осовине. Као некад Рашка и Зета, после погибије на Косову, тако и сад Србија и Црна Гора, после државног слома, проваљују у суђеном часу врата смрти и предњачо Српству на праисториском путу голготског успона. На Цетињу као и у Београду распламтела се буктиња националне свести и одјекнуо је мушки глас о одлучној заједници Србије и Црне Горе у одбрани смртно угроженог Српства.

У том судбоносном часу, Црна Гора је као и Србија, подигла очи небу и, са врха своје калварије, произнела своју топлу молитву за спасење Српства...

Нема тога који се није стрезнаш, од стене до стене, пробијао кроз врлети, прогањајући крвожедне нечастиве звери у људском облику... Далеко у долини чује се жубор Таре. Разбијени чопори крволочних комуниста беже у том правцу. Црна Гора ће одахнути. Кључуо је судбински час, пун значаја за будућност српског народа, — час спасења Црне Горе и завршетка њене Голготе. Са захвалношћу црна брда поздрављају немачког победника...

Црна Гора је одувек била колевка српске државне мисли. Пре осам векова у њој се родио крај реке Бистрице — у данашњој Подгорици — Стеван Немања, оснивач прве српске државе и отац најстарије народне династије. Црногорски горштаци су без престанка били и увек остали најверинији и најхрабрији чувари српских расних врлина. Док су у току времена други српски крајеви губили независност и пропадали, Црна Гора није никад престајала да буде гнездо српске слободе.

Црногорац је остао веран и прастарој социјалној установи српског живота, **породичној задрузи**, па чак и у пространијем облику него у другим крајевима Српства, у облику **племена** која се дале на **братства** и **колена**. Задруга је породична заједница, а племе је још нешто више: оно је ратничка заједница у којој се за старешину бира најхрабрији. У задрузи се старешина одређује по старости или према памети, а у племенима према јунаштву. И тај племенски облик друштвеног живота тамо где се још од старина у Црној Гори задржао не може се приписати случају. Он открива психолошко порекло државотворног нагона органски урођеног Црногорцима уопште.

* * *

У чему је значај Црне Горе за Српство?

Црна Гора је мала али драгоцена и мора се Српству сачувати. Она је драгоцена вредност у моралном и духовном смислу, не само за Србе него и за друге европске народе. У срцу Европе, она је, као у некој великој руске дале из кога се ваде дијаманти. Црна Гора нам је у живим обрасцима показала шта је виши човек или — према Ничеовом фантастичном изразу — »надчовек«, то јест, шта је прави човек или — као што га Карлајл назива — »херој«. Црна Гора нам је дала пуно светлих и савршених примера таквог човека. Да поменемо само из новијег времена војводу Марка Миљанова и његове »примере чојства и јунаштва«, а из најновијег — генерала Блажа Ђукановића, Бајо Станишића, Коста Поповића, Ђорђа Лашића, Павла Ђуришића, и толике друге црногорске јунаке — мученике који су одлучно устали у одбрану српског народа и народних светиња...

И овога пута се потврдило да се Његош могао само у Црној Гори родити, да се »Горски Вијенац« могао само на Ловћену испевати. Може ли се замислити Српство без Црне Горе, а српска поезија без »Горског Вијенца«!

Песничко осећање је код Црногорца развијеније него код осталих делова српског народа. Врхунац песничке генијалности је достигнут у Његошевом »Горском Вијенцу«. У Његошевој замисли постоји један највиши образац српског човека. Насликати основне потезе његовог духовног лика, то је главни предмет Његошевог уметничког дела.

Племенитост и витештво јесу одлике таквог вишег људског типа. Херој је по својој природи заштитник слабих и немоћних. Он је увек готов да стави своју надмоћност у службу правде и човечности, па ма и по цену живота. Управо, само такав живот за њега има смисла.

Нигде као у Црној Гори српски народ није у толикој мери остварио такву људску синтезу. **Етос** је и мерило и садржина њена. Без етоса надчовек је чудовиште, а херој обична »бештија«. Прави човек и јунак — утеловљење потпуне човечности — најудаљенији је од животиње а најближи Богу. Људски живот је вечном кратак за успон до те приближне средине изнад које се човек не може више уздизати. Живот је борба и непрекидна борба, а у животу човека-јунака најтежа је борба са самим собом. Зато такав човек и јесте херој.

У дну срца сваког хероја буктиња вазда племенити пламен љубави и самилости. Без љубави нема истинског човештва; без хришћанства нема правог јунаштва. У томе је највиша филозофија Његошева.

Зидати своју срећу на несрећи других не само што није — ни по Ничеу, ни по Карлајлу — надчовечански ни херојски, него је у највећој мери доказ нечовештва и нејунаштва. Где тога има, ту културе нема. Правило је једно за народе као и за поједине људе.

Само **човјство и јунаштвоˮ**, а не богатство и политичко коцкарство, — само храброст и племенита дела уливају Црногорцима дивљење и поштовање. У очима Црногораца право људско биће не претставља човек од костију и меса, него човек од части и морала. У Црној Гори жене су као и људи. Оне су пуне неисплакиних суза, јер никад не плачу. Оне или наричу или запевају.

* * *

Његошев стваралачки геније напајао се на оном истом извору у коме је од искони превирала духовност српског народног бића, тајанствена као понор, неисцрпна као »бездна« у песниковој »Лучи Микрокозма«. У Његошевом »Горском Вијенцу« стихијски се слила величанствена горостасност песничког генија Црне Горе са језиком стравичношћу српске народне душе, и из надземаљског чара тога божанственог спева заблистала је царска — златом и драгим камењем опеважена — вечна круна српске епске поезије.

Праунук Његошев, Краљ Александар, имао је скупоцену библиотеку у којој је било веома ретких издања, дарочито из француске књижевности почев од седамнаестог века па до најновијих времена. Између осталих реткости, Краљ је имао и један део »Горског Вијенца« у Његошевом рукопису у изванредно лепом повезу од црвене коже. Показујући ми ту неоцењиву српску реликвију, Краљ ме је упитао шта мислим о њеној вредности.

— У ноћу или са гледишта националног?

— Не, не... Какав новац! рече Краљ.

— Онда ћу вам без и најмањег оклевања казати шта мислим... Српски народ може живети без Југославије, али не може без »Горског Вијенца«. И онда кад ње нестане, Његош ће остати вечно са Србима.

Краљ Александар је знао моје мишљење о Југославији, онаквој какву нам је на конференцији у Паризу, нарочито од стране Енглеза, била наметнута.

— Имате право...

ПРИВРЕДНИ ПРОБЛЕМИ ЦРНЕ ГОРЕ И САНЏАКА

Постоји укорењено уверење да Црна гора са Санџаком претставља пасиван крај, који би неминовно, у саставу једне државне целине, значно привредни терет за остале плодније крајеве, као и за привредну целину.

Ако се осврнемо коју деценију уназад, такво уверење нашло би своје оправдање, јер је Црна гора спадала у т. зв. пасивне крајеве. Међутим, да јој је поклоњена већа пажња и да су рационално искоришћене њене привредне могућности, не само што Црна гора, односно раније Зетска бановина, не би била пасивна, већ би од ње целокупна државна привреда могла да има великих користи.

ЗЕТА У ПРОШЛОСТИ

Ако погледамо на нашу даљу прошлост, видећемо да је независна српска држава Зета, која је обухватала данашњу територију Црне горе, била чувена са својих природних богатстава. Још пре нас Римљани су веома ценили Зету, па је чак цар Диоклецијан подигао себи ловачки дворац на сливу Зете и Мораче, са тврђавом око које је изграђена напредна варош Диоклеја, наша познија Дукља. У том крају образовало се прво средиште нашег националног прибирања и организовања у српску државу Зету. Већ сама та чињеница доказује да су ови крајеви морали бити некад богати и да имају огромне привредне потенцијале. Кривица је до позних туђинских режима, који су владали 500 година, да су ови крајеви привредно осиромашили.

Што се пак тиче народа, мора се истаћи да је он вредан и познат као радан чак далеко ван граница своје земље. У Америци и Африци — на Суецком каналу — Црногорци су познати и цењени као неуморни радници у фабрикама, у рудницима и на површинским радовима.

Висока национална свест сачувала се код Црногораца кроз векове, њихово чојство и јунаштво су легендарни.

ПОЉОПРИВРЕДА И ШУМЕ

Данашња Црна гора са Санџаком обухвата, приближно бившу област Зетске бановине, која је имала укупну површину од хектара 3,099.722, док, данашња Србија без Баната има 4,938.700 хектара, а Банат 770.000 хектара. Међутим, на овој доста великој површини Црне горе са Санџаком живи врло мали број становништва. Док данашња Србија броји 4,200.000 душа, а Банат 600.000, Црна гора са Санџаком има отприлике свега 1 милион становника.

Пољопривредне површине имала је бивша Зетска бановина око 1 и по милион хектара, а толико је отприлике и пољопривредна површина данашње Србије. Међутим, у шумама је Црна гора са Санџаком сразмерно далеко богатија, тако да се под шумом налази 34,5% укупне површине, док је у Србији данас под шумом свега око 19,5%.

Ма да извикана као пољопривредно пасивна, Црна гора пре рата није никако долазила на последње место међу осталим бановинским областима, чак ни што се тиче производње житарица, махунастог биља, воћа и грожђа. Са маслинама, кестеном, смоквама, лимуном, поморанџама, дуваном и стоком Зетска бановина заузимала је чак истакнуто место. Нема значај био би далеко већи да није била потпуно запостављена у привредном погледу.

БИТНИ ПРИВРЕДНИ ПРОБЛЕМИ

Да би се привредни потенцијал Црне горе могао у потпуности искористити, било би потребно да се одмах приступи решењу њених битних привредних проблема, а то су:

1) Везивање Зетско-морачке долине (Белопавлићске равнице) и околних шума железницом са Приморјем на једној и Херцеговином — Босном на другој страни.

2) Регулисање Скадарског језера.

Железничка веза омогућила би извоз стоке и сточних производа, а затим дувана, на приморска и даља копнена тржишта, омогућујући при том јевтинији довоз житарица у пасивне крајеве. Регулисањем реке Бојане, ако би се спустила површина Скадарског језера само за два и по метра добило би се на црногорској страни преко 40.000 хектара најплодније земље, која два пута годишње даје жетву и рађа грожђем, смоквама и поморанџама. Један хектар тамошње земље омогућује добар живот читавој једној породици. Значи да се могло са мало трошка (око 300 милиона дин. по предрачунима наших Министарства грађевина) добити толико земље, да се сав народ из околних кршевитих висина врати натраг у долину, одакле је узмакао пред дизањем површине језера, да живи угодно, без очекивања милостиње.

У колико би било међународних тешкоћа за регулисање Бојане, ма да се оне нису поставиле, може се врло лако одвратити вода Мораче и њених притока Зете, Рибнице, Ситнице и Цијевне да се не сливају само у Скадарско језеро, него да се раније разведу по Доњој Зети (Ћемовском пољу), која би се од суве неплодне степе претворила у богате пашњаке и родне њиве. Регулисањем Скадарског језера престала би Црна гора да буде пољопривредно пасивна и постала би самој себи довољна у исхрани. Уз то треба водити рачуна о огромном богатству ових крајева у шумама и још нетакнутим рудним налазиштима.

НЕОСПОРНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

Од свих разголићених америчких блефова најскандалозније је разголићен случај италијанске инвазије. Са свега пола туцета дивизија генерал-фелдмаршал Кеселринг задржава две британоамеричке армије појачане још и контингентима европских дисидената издајника.

Искористивши долазак Ајзенхауера у Енглеску, новинари су га бомбардовали питањима: зашто је та офанзива коалиције толико спора. Главнокомандујући пужевљеве офанзиве је набројио хиљаду узрока те спорости. У ту хиљаду узрока спада и терен и време и тешке саобраћајне прилике, и делатност непријатељске авијације и активност непријатељске пешадије. Једном речи све, од чега се састоји рат. Ниједан од тих разлога не може да оправда војсковођу. Ако се војсковођа правда тим узроцима, онда је неспособан, који не зна да се рат састоји од уклањања неизбежних тешкоћа.

Америчка војска, а такође и енглеска, не умеју да ратују и зато им сметају „хиљаду препрека", које успоравају њихову офанзиву. То су предвиђали коментатори европске штампе, поливајући као хладним тушем усијане главе које су веровале Рузвелту да је започео „највећу офанзиву светске историје". Са су неоспорне чињенице показале да војска Британаца и Американаца не може да ратује у савременом темпу.

•

Британоамериканци су хтели да створе супермодеран рат. Они су наговештавали такву ваздушну офанзиву према Немачкој, која ће уништити немачки борбени дух. Међутим, они су нашли на такав отпор да је њихова јавност сада могла да буде умирена само помоћу лажних саопштења о тобожњим губицима немачке авијације.

Ако прост свет верује у те лажи, меродавни чиниоци у америчкој, као и у енглеској, авијацији су начисто с тиме да располажу са још мало времена за настављање ваздушне офанзиве. Да ће ускоро техничка надмоћност немачке ваздушне одбране бити таква, да ће настављање терористичке акције личити на самоубиство.

Расправљајући питање техничког рата, војни стручњаци су говорили да се не треба заваравати америчким фантазијама о могућностима терористичке авијације. Сада чињенице доказују да је била потпуно исправна та уздржљивост стручњака. Неуморним радом немачких конструктора постизава се већ равнотежа у војно-техничкој утакмици у ваздуху, а ускоро ће се испољити и немачка надмоћност.

•

Светска штампа, која не напија лудо за Рузвелтов рат, пише већ у току године дана о томе да је совјетски начин офанзивне исувише скуп по нападача и да може да проузрокује ограничену штету браниоцу, стварајући истовремено огромну и ненакнадиву штету за самог водноца офанзиве.

Многи читаоци тих чланака нису се дали убедити логиком стручних лица, већ су падали под утицај спољних ефеката те совјетске офанзиве. У те спољне ефекте спада и задобијање територије.

Међутим, чињенице постепено доказују да су били у праву они који су тврдили да су спољни ефекти совјетских офанзива само танки завоји на веома дубоким ранама бољшевичког ратног организма. Сада већ видимо да црвена војска не може да постигне никакав оперативни успех јер наилази свуда на убилачки отпор надмоћног немачког оружја и надмоћног немачког духа.

Сада се већ у светској јавности више не дискутује питање, када ће Совјетска Унија победити, већ се поставља питање, колико дуго још може да издржи Совјетска Унија?

М. Војновић

„Најгоре је прошло..." Генерал Недић српским сељацима

Примајући претставнике српског села претседник Владе генерал Милан Недић, рекао им је између осталога:

— Најгоре је прошло и сада се већ налазимо на сигурним путевима нашег спаса. Више вам не могу рећи, али и сами видите да уколико се прилике код нас срећују утолико расте и наша снага, а тиме се и наш положај побољшава.

Претседник Недић је даље истакао да се за постизање досадашњих резултата има на првом месту захвалити сељацима, који су највише допринели на сузбијању и онемогућавању разорних елемената.

— Будућа Србија, рекао је генерал Недић, биће јака само ако буде истински сељачка задружна држава. Зато ја и влада Народног спаса већ сада и под овим тешким ратним приликама хоћемо да тај темељ обезбедимо српском народу, припремајући стварање будуће сељачко-задружне државе.

Одговорајући у име сељака, задругар Живојин Филиповић је истакао да српски сељак и народ знају шта је све генерал Недић учинио за народ.

Претседник Владе генерал Недић националцима пред одлазак у Немачку

Генерал Недић поздравља омладинце

Ове недеље отпутовала је за Немачку једна група кандидата за старешински кадар Националне службе. Поводом њиховог одласка они вредни и родољубиви омладинци били су примљени од претседника Владе генерала Недића. Поздрављајући претседника Владе руководилац Националне службе др Ђуро Котур рекао је у свом говору између осталог следеће:

— Ја верујем да ће ови млади људи који су од првог дана ступали у Националну службу, тачно и савесно испунити свој задатак онако како доликује најбољим синовима нашег народа и да ће нас достојно претстављати пред великим немачким народом и да ће при повратку у Отаџбину ведра чела стати пред Вас и пред цео српски народ."

Одговарајући на поздраве омладинаца, претседник Владе генерал Недић одржао им је топао говор у ком је најпре истакао сав значај њиховог пута у Немачку, у државу која је истакла груди својих најбољих синова да би заштитила Европу и људску цивилизацију. У наставку свог говора претседник Владе је рекао:

— Кога шаљемо ми тамо, кога шаљем ја одавде у Немачку? Вас националце, вас Нову Србију, најбоље синове нашег народа, најбољу и највреднију нашу децу, шаљем све вредне руке које су прве скочиле и прихватиле умиручу отаџбину Србију. Шаљем ону децу која су прва завечила ране отаџбине, који су бдили дању и ноћу да се успостави данашњи поредак, и да се ударе нови темељи Нове Србије, новог живота и нове среће српског народа.«

Истичући шта ће све имати прилике да виде и науче у Немачкој, претседник Владе је наставио:

— Драга децо, неће се убудуће ценити један народ колико има сребра, злата или дијаманата, а то злато, сребро или дијаманти или су покрадени или рђавим путем стечени. Него ће се ценити колико тај народ вреди, какав је радни народ и шта може од себе да да. Рад има да донесе највећу срећу једном народу. То ће те ви да видите и да донесете у нашу средину, у српски народ, који је честит и радан и који има једну снажну животну снагу, јаку конструктивност, јер као што сте видели ми смо опет за кратко време створили нашу лепу отаџбину. То имате да видите, да научите, да пресадите и да будете првобораци, апостоли рада и то да пренесете у најшире слојеве нашег народа. То је наша света дужност, свети задатак, то је Нова Србија, нов живот, то је обнова мајке отаџбине.

На завршетку свог говора претседник Владе пожелео је омладинцима срећан пут уз најсрдачније поздраве. Захваљујући се претседнику Владе, омладинци, будуће старешине Националне службе, поздравили су га са спонтаним и сложним „Живео."

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Великор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Просвете, а. д. Влајковићева 3.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НА ПОЧЕТКУ НОВЕ ГОДИНЕ

Протекла година била је за нас добровољце година одлучних и тешких борби. Тежина тих борби није била толико у физичким напорима и физичком савлађивању противника, колико у сламању обмана и заведености којима се подавао велики број људи у нашој земљи. Али као што се од првог дана показало ми смо у свему имали право: имали смо право када смо у јесен 1941 године повели борбу против „ослободилачке" психозе, која је проузроковала велике непотребне жртве у самој Србији и погоршала и онако тежак положај нашег народа у крајевима ван граница данашње Србије. Имали смо право када смо првог дана устали против свих облика бандитизма и против шумског романтизма иза кога се скривају оне тамне силе, које су и проузроковале пуч од 27 марта 1941 године и пре тога несметано дозволиле размах подземља и пуну слободу пропаганде, која је гурнула нашу земљу у пропаст; имали смо право када смо остали непоколебиви у многим критичним моментима, свесни да наш пут није пут случаја, ни израз политичке спекулације или напор хватања позиције, него став судбине и истинско самопожртвовано служење народу. Ми смо постали добровољци не због ове или оне политичке оријентације и не због било какве борбе за престиже, него зато што смо јасно видели, осетили и знали, да се само на овоме плану може спасти српски народ од великог броја смртних опасности које су се биле наднеле над њим.

Тешко је било бити добровољац у овој протеклој години. Ми смо то више пута истицали и подвлачили. Рекли смо да ће наступити време када ће бити СЛАВНО БИТИ СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ. То се време све јасније оцртава: у овој години, која као затворена књига стоји пред нама, десиће се многе крупне ствари. Прво и најважније јесте то, да ће из наших напора, наших заслуга и онога огромног политичког капитала, који се садржи у нашем ставу и у нашем раду, српски народ имати много крупних користи. ЊЕГОВО ЖИВО И ТРАЈНО СЈЕДИЊЕЊЕ ЈЕ СТВАРНОСТ У КОЈУ УЛАЗИМО. А ШТО ЈЕ ТО ТАКО ОПЕТ ЈЕ ЗАСЛУГА СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА, НАРОЧИТО ОНИХ ДРУГОВА КОЈИ СУ ПАЛИ У ВЕЛИКОЈ И СВЕТОЈ БОРБИ ЗА СРБИЈУ.

Српски добровољци и као оружана снага и као духовно-морални стожер овога народа постају све важнији фактор: варан, обмањиван, изложен безобзирном терору разних бандитских пустахија српски сељак све топлије упире свој поглед у српске добровољце. Он у њима види своју најбољу децу, своје заштитнике, своју једину наду. У години која настаје у томе ће се кретати наши напори и у томе ће бити испуњене наде које се у нас полажу.

Ова година биће година крупних одлука и на светским бојиштима. Ми од првог дана знамо своје место у тој борби. Ни по броју, ни по простору на коме живимо ми не можемо утицати на крајњи исход рата. АЛИ МОЖЕМО НА НАШЕМ ПРОСТОРУ ОСТАТИ ЗАТОЧНИЦИ НАЦИОНАЛНОГ НАЧЕЛА И ЗАШТИТНИЦИ НАШИХ СВЕТИЊА. МОЖЕМО И МОРАМО И ДАЉЕ ОСТАТИ НЕПОКОЉЕБИВИ БОРЦИ ЗА ИСТИНУ БЕЗ ОБЗИРА НА СВЕ ШТО СЕ МОЖЕ ДЕСИТИ. Ми смо непосредни изданци духа ове земље и зато смо за њу и за народ везани нераскидивим везама до смрти. МИ СМО ЈЕДИНА СНАГА КОЈА ЈОЈ МОЖЕ ОСИГУРАТИ РЕД И САЧУВАТИ ЈЕ ОД СТРАШНОГ ХАОСА, КОЈИ БИ МОГАО НАСТАТИ.

Нова година која настаје биће и даље година великих подвига и жртава, али и година славе и великих постигнућа. У њу улазимо са појачаном вером и надом да ће кроз нас доћи васкрс народа српског и сједињење свих српских родољуба. Јер наши напори и наше жртве чињени су за то да до овога што пре дође.

Вас. От.

У СПОМЕН ДРУГУ ПЕТКОВИЋУ НЕДЕЉКУ

Из дневника погинулог...

Једног јесењег дана кад мрачне ћутаху сјене
И свело лишће кад је клонуло последњим дахом,
Без уздаха младост паде, а капља крви румене
Ороси живот што куља бијесном бујицом плахом.

На младим грудима орден-вијенац сплетова рана —
Извор кроз који нове духовне снаге ничу.
Из бледосивог шињела „Дневник из старих дана"
У крви... отворен лежи, о палом прича причу.

„Ми никад питали нисмо, шта ће са нама бити
Јер млада срца наша народне патње боле,
Не могу густе тмине саблазним грехом скрити
Оне, што с песмом смелом, животе дадоше голе.

Младости наше ведре, нове нам снаге буде
Јер мудрост за нас бјеше у светим књигама прашним.
А једног тужног дана кад више и нас не буде
Мрачни ће брегови причат о великим жртвама нашим."

Очима својим виде... страшно се гробље осу
Питомим пољима твојим, најдражим нашим благом
А, ето, друже, и Ти, крв своју врелу просу
Да њоме нахраниш земљу новом животном снагом.

По један живот пада за сваку стопу груде
Што вијековима купа се у кајањима плачним
А онда кад једног дана и нас више не буде,
Нова ће Смена бдити над свелим хумкама нашим.

РАСТКО СТАНИШИЋ
добровољац

МИР, РЕД И РАД

Да ли су те три речи случајно нађене за површну паролу у седамнаестици, или оне чине јединствену увек из своме месту и значајну целину, чији је смисао дубок, често и пресудан за појединце, заједнице и све друштвене организме, до највећих? Сматрамо да је то израз који кеже много, ако се не схвати олако и површно, ако се прско њега не пређе летимично, ако се у њега зађе дубље, ако му се потражи стварни смисао, прави садржај, његова суштина.

Ако се у животу не тражи само мир удобног материјалног живота, ако се неће само ред у мери да се спрече сукоби тек тренутно по живот појединаца опасни, ако се не тежи реду само таквом и толиком да се време само нечим прекрати; ако се, дакле, не очекује и не жели само тренутно видљиви мир површинских животних слојева, ако се не задовољава једино редом тренутка, увек продзнаком тешке буре и олује, ако се не задовољава радом искључиво као начином да се отстране мисли на животни материјални садржај или на стваралачки етос, онда је садржај израза »мир, ред и рад« и тежак и значајан.

Јер, знамо тачно: неће бити ни реда, ни мира, ни рада ако не влада мир у срцима, ред у мислима и тежњама, и ако рад појединца и заједнице није на њима саздан. Неће тада бити ничег стваралачког, ничег целисходног, ничег уопште људског. Може бити и мира, али он ће бити мир мртвих душа и духова, у крајњем — мир живих лешева, мир гробова; може бити и реда, али ће то бити систематизовани неред; и рада, али ће то бити Сизифов рад, рад у Аугијевим шталама, рад без циља и без целисходног краја.

И зато, истичући примат духа над материјом, заступамо увек мисао о потреби да се одухови садржај овоземаљског живота, потребу да се понире у оне дубинске слојеве живота у којима ће се видети прави, стварни узроци збивања у дубини и на површини, и кажемо: да без мира у срцу — нема мира међу људима, без реда у мислима људским нема реда у друштву људском, а без рада као одужења дуга по коме је људска јединка оно што јесте — човек, — нема циља раду, нити сврховитог и целисходног рада.

Заступамо мисао о потреби понирања у дубине живота и душе. Чије? Туђе? Не. У дубине свога духа, свога срца, свога бића. У дубине свога ја-и, у органском настављању, у дубине онога »ја« свога рода и народа, у коме живимо и које живи у нама. И у налажењу у тим дубинама оних снага исконских које су једине у моћи да нас одрже: равнотежом мира у срцу, равнотежом реда у мислима, и равнотежом рада духа и тела.

Зато је за нас мудра изрека нашег претседника владе далекосежнија но што показује на први поглед, на први мах њен спољни вид. Нису то, рекосмо, три речи скована као обична парола. То је програм, унутрашњи, дубински, духовни, душевни, мислени, умни. Само га треба схватити правилно, и прихватити.

Нити икада речи: ми хоћемо **само ред**, мир и рад«. Јер се више и не може хтети. Не припада томе програму реч **само**. Као што се и не може бити: само Србин. Што је исто тако један максимални програм, који има своје језгровито значење: бити Србин значи бити чрвек и јунак, мученик, патник, домаћин и слуга Божји. Ту се не може рећи: ми хоћемо да будемо **само** Срби. Доста је рећи и: **ми смо Срби, и тада је цео програм светосавља наш пут. А то не значи само: то значи све.** Програм мира, реда и рада, и програм: бити Србин, идентични су.

А за нас није то програм компромиса, није то програм партија, није то програм демократије, још мање програм комунизма: јер они укључују интернационализам, што светосавље не познаје; а искључују самосвојност, што светосавље укључује и потврђује, а што налаже програм **мир у срцу и ред у мислима.** А ако човек или народна заједница није своја, ако нема **свој** мир и **свој** ред у себи, **она је** гуђа.

И тако програм »мир, ред и рад« јесте, правилно схваћен, програм максималан, свакако

(Наставак на 6-тој страни)

Добровољци — бадњачари *(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)*

ИСТИНА ИЛИ ЛАЖ

У црној тмини бурне и тучоносне ноћи путник на беспућу стопу по стопу опрезно се креће, да не би у провалију без дна упао. И најмањем зраку светлости се радује, јер му помаже да поуздање нађе прави пут.

А у овој страшној бурној ноћи која влада светом већ пета година, народи личе путнику на беспућу. Само што има разних путника по овој светској тами. Једни народи су још за време мира припремали и спремили светлост која ће их водити по тами и бури. Други се о томе бринули нису. Напротив дозволили су да их, још за време мира, засене лажном светлошћу, заслепе, залуде, па не виде свој пут већ срљају у сопствену пропаст. На жалост, и наш је народ био заслепљен, осењен и залуђен и тешким жртвама и потоцима крви и хиљадама мртвих платио је своје лутање.

Истина је светлост која води праве народе. Лаж је опасно средство које заводи друге народе и које ће их у провалију сурвати, ако се у последњем тренутку не освесте, не упознају своју истину, не пођу својим самосвојним путем и не стигну до свога својеврсиога излаза.

Као претежак болесник, отрован лажима и заблудама, убризган туђим наканама, завођен за туђом варљивом светлошћу, ушао је у овај судбоносан рат наш народ.

Они који су га годинама, свесно или несвесно, одвраћали с његова пута и наврачали на странпутице и туђе убитачне и самоубиствене путеве, нису престали с том радњом ни онда кад су га гурнули на тај погрешан пут.

Што се тиче бољшевичких агената који су се претворили у партизане и народно-ослободилачку војску и којима је стало само и једино до комунистичке револуције и совјетског поретка, њихов је став јасан. Они циљају право циљу. Њих се не тиче српски народ. Њима је преча бољшевичка револуција од целог српског народа. Тај народ може и пропасти и бити истребљен, само нека завлада његов богомрски и противприродни поредак.

Што су обложили врат и руке јареним кожицама, што причају и декламују неслане лажи о осло бођењу народа — што је сасвим у духу јеврејске науке којом се заклињу? Још праотац јеврејски Јаков тако је чинио, кад је јареним кожицама преварио свога оца слепог Исака, те га је благословио и дао му првенство, уместо да то учини старијем сину Исаку.

Њих је народ упознао и не верује им да рекну да је бело црно.

Али још велику опасност чине они слепци који веле да су против комунизма и да се боре против бољшевизма, а у ствари засењујући истину о положају нашег народа, заводећи га свим могућним средствима на туђе стазе и богазе, гурају га право у наручја Тита и његова антифашистичка већа, помажу Стаљину да оствари своје планове, помажу истребљачима и уништивачима најбољих наших домаћина и синова, да нас сасвим обезглаве и обезпуте.

Они још и данас, код толико страховито оптужних чињеница, осветљују путеве нашем народу лажним фаровима и варљивом туђом светлошћу. Они још и данас непрестано блују лажи о свемоћи Енглеске и њеној помоћи, о вештини спољашне политике Черчила и Рузвелта, о заштитници нашој од бољшевизма с ону страну Ла Манша. А не виде просту, јасну, очигледну, Божју истину, да ни сама Енглеска није нашла свој пут, да и она тетура за туђом лажном истином, да и она срља у своју неизбежну пропаст, да је чврсто држе око врата страшне убилачке шапе њених савезника.

Хоће ли се опаметити ови савезници „наших моћних савезника" или неће — нама је сасвим свеједно. Али није нам свеједно хоће ли ићи наш народ за њима, јер не желимо да наш народ упадне у страшну провалију у којој га чека само — смрт.

Добровољци су први запалили слабу, али праву светлост. Нису се страшили ни пљувања, ни халакања, ни проклетства, ни пакворе, ни најгнуснијих и богомрских лажи и блувања једа и с једне и с друге стране.

Они су неустрашиво, без колебања, без сумњања, ишли за нашом српском светлошћу и дочекали су, у данашње време да та светлост ојача, да је не може тако лако угасити ни погани дах партизана, али ни умилно дување англофила и њихових савезника. Чињенице су тако јасно разбуктале ту светлост, да се не гаси тако лако. А ту светлост као слабачак пламичак видели су добровољци и за њом су непоколебиво ишли.

Али још није синуло сунце Божије, још је иза тмастих сблка. Али иза тмастих облака сија јарко сунце. А задатак је добровољаца сада, више него икада, да цео српски народ наш сагледа то сунце које ће заслати. Сви напори и ми морају само томе тежити: Сунца, сунца српском народу.

И једине светлоноше нашега народа који су пошли без предомишљања за градалоштвом генерала Милана Недића морају продужити и даље тим једним српским, спасоносним путем.

Биће још тешкоћа и страдања, можда и већих и страшнијих од досадашњих, али треба издржати јуначки и чојствено као што су тринаест векова издржавали наши бољи и старији. А онда ће сигурно бити:

Зора пуца, бит ће дана.

Др. С. З. И.

БОРБА КОД ГЛОБОДЕРА

Добровољци су својом високом српском свешћу доказали да су спремни и кадри да поднесу и највеће подвиге, када врховна заповест народног самоодржања то од њих тражи. Један од таквих подвига јесте и борба код Глободера, која се одиграла пре четири месеца.

Крајем августа једна чета из нашег III пука нападнута је у Стопању На први глас о нападу ми смо пожурили у помоћ. Кроз ноћни мир вароши, ужурбано и присебно, почеле су да се крећу добровољачке колоне, према станици, да би што пре стигли својим друговима у помоћ. Укрцавамо се у вагоне и железнички маси креће. Пушке и митраљези су у ставу „готовс". Знамо да подмукли и свирепи непријатељ не зна за отворену и херојску борбу, него само за кукавички препад из бусије. Приближујемо се станици Глободер и одједном добијамо страховиту и паклену ватру са свију страна. Изгледало нам је као да су се небо и земља пореметили, као да су вулкани почели да избацују усијану лаву. Наши митраљези истога тренутка почињу да клокоћу. Вагони су отворени и ми се уз њихову и нашу паклену ватру, искрцавамо у групама. После краћег времена отвара се борба. Наш командант командује, борба се полако развија и наше десно крило залама. Командир нам је рањен са три куршума, али и даље наставља храбро и мушки да се пробија. Наша борбеност, непоколебиви морал, готовост на крајњу жртву, фанатично одушевљење и смео јуриш, приморавају ускоро бандите на панично отступање. Беже и једва успевају да изнесу своје рањенике. Ми их гонимо и закључујемо после краћег времена да су бржи од зечева.

У овој борби узело је учешћа 300 бандита. Нас је било око 60. Они су били у заседама свуда око пруге и воза у коме смо ми били. Сва преимућства, могућа и немогућа, имали су они. Не би чудно и неприродно било, да смо сви до последњега нашли смрт у отвореним вагонима. То би требао да буде и природни завршетак ове борбе. Али чудо се догодило, а оно је редовни пратилац добровољаца. Уместо да ми будемо покошени, што је стварна ситуација тражила, бандити су прошли са једним по њих катастрофалним поразом. Нису им помогли многобројни митраљези постављени иза сигурних заклона, ни противтенковске пушке, које су блувале ватру на нас као на челичне колосе. Ни то, ни њихова многобројност, ни заседе, којима су нас са све четири стране били опколили, нису им вределе.

Истина и правда и у овој борби били су на нашој страни. Неизмерна и непомућена је и овога пута била наша вера. Борба код Глободера најјачи је документ поново био да је небо наклоњено нама, а не злотворима, а у исто време гаранција да ће победа припасти нама: нама који чамац своје судбине нисмо ни за чији туђи брод везали, него живимо и боримо се по начелу: „У се и у своје кључе". Боримо се за свој народ и његову будућност, а што радимо, радимо свесно и савесно, са идејом водиљом: „Крсту и српству служи, а Милошем живи".

Славко Контић

На осматрачници *(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)*

МИР, РЕД И РАД

(Наставак са 5-те стране)

програм коме још нисмо дорасли, а чијем извршењу, као идеалу треба да тежимо, стварајући од себе људе.

Испунимо ли тај програм; шта још остаје неиспуњено? Мир у срцу — значи и добру вољу. Значи царство Божје на земљи, значи мир међу људима добре воље. Значи и здрав морал, чист морал. Ред у мислима сведочи о здрављу духовном и умном. Значи пуну свест о себи и другима, о односу међу њима, и о својим и њиховим дужностима, а потом и правима.

Рад — као задатак одушевљеног остваривања кроз мир у срцу и ред у мислима сагледаних и спознаних циљева, значи сврховитост живота.

Зато тај програм није само, то је све. Или боље: јесте само али

за оне који тај позив и програм хоће да схвате површински. А за све оне који су заронили у дубине душе и духа свога и народног, и тамо сагледали истину и стали на пут истинске целисходности и нужности, то је програм стваран и максималан, али програм који се мора извршити до краја.

На томе путу налазе се и добровољци. Они ће се борити за програм, који је поставио претседник влада Народног спаса као програм који ће нас, јер говори за истину, спасти. На њему треба до краја истрајати. И никада од њега не одступити. А то значи исто што и бити јунак и мученик, што српски добровољци беху, јесу и биће, јуче, данас и сутра.

Инж. С. Д. Керечки

СУШТАСТВЕНА СРПСКА МИСАО

Када су се тешка манастирска врата затворила за књежевићем Растком Немањићем, широм је отворено једно ново поглавље.

Као крин бела, права као стрела.

Па су онда прохујали векови.

*

Прохујали су векови али је повесница једне српске мисли остала нетакнута.

Онакву какву је замислио књежевић Растко Немањић, такву је окрепио и потомцима предао Сава Светитељ: мисао је јасна и проста; зове се отачаственa.

Али отачаственa тако да је ширином и другима служила на пољу, на пример, на обрековање.

Јер права, суштаственa српска мисао ни најмање није саможива, не врти се само око себе и само за себе, већ као бор она је и самопрегор и разбор.

Није ли Сава и за друге по свету трчао и другима патријаршије саздавао: није ли Сава верске заједнице, тадашње просветне центре, оснивао и по Египту и у Палестини, Александрији, Антиохији, Константиновом Граду, Никеји, Атону: није ли Сава својом дипломатском умршношћу какав такав осигуравао мир на Балкану.

Прохујали су векови, али тај космополитизам српске мисли није прохујао.

Он ето и сада хуји.

*

Саздав Хиландар, Сава је српској мисли дао две прве и основне одлике: кичменост и отачаственост.

Кичменост у товним зидинама толиких манастира, толиких градова, који и данас, иако нешто више лешникове боје, на видик свима и сваком поносито стоје.

Отачаственост у тавним толиким листинама, толиким повељама, толиким хрисовуљама, које и данас, иако и оне лешникове боје, поносно казују о госпоству, али и о трудбеништву наших старих.

Немањићи нису само давали, они су саздавали.

Сава је саздао светосавски пут. Кичмен, отачаствен, прегалачки, светилачки — пут интелектуалног Српства, који ће прихватити и наставити народна песма, Његош, Вук, Тесла.

Прохујали су векови, али та мила предаја лешникова боје речитије него икада раније говоре о пуцању и цветању једне мисли, крепке и распредилачке од Звечана па до Рама, од Манасије па до Патријаршије.

*

Ни од села до села сваки час се не прави пут.

Као крин бела, права као стрела Савина је мисао била јасна, Савин пут недвојбен.

Стваралац духовног јединства, прегалац од камена па до задужбина, грудима, мишљу, рукама пун као маслинова гора, Сава није знао за одмор, за лево, за десно и назад, већ једино и само за напред.

Он је све саздавао, све посвршавао.

Сауда је стизао, над свима бдио и та моћна расположивост, тај целисходан распон снаге растлачали су српску мисао да је она и поштено и госпоственo несметано ишла и странама ван Балкана, баш како оно летописац каже: »Устав иђаше крепко ишав«.

И зато пред Саву се не излази скрштених руку, погнуте главе, већ грудима, мишљу, рукама, пун као маслинова гора, пред Саву се излази поносита чела и једном једином речи: — Напред!

Јер када су се тешка манастирска врата затворила за књежевићем Растком Немањићем, широм је отворено једно ново поглавље.

Историски аманет Св. Саве

Свети Сава је духовно засновао и творачки уобличио наш српски национализам. И дао је вечни смисао нашем културном духу и позитивну животну равнотежу свим друштвеним редовима у земљи, коју су његов отац и он засновали.

Да би се схватио стварни смисао светосавског национализма треба разумети оне битне компоненте, које, у целини схваћене, омогућавају појмање светосавског начела у нашој народној судбини и историји.

Основно начело светосавско јесте подвижништво и духовно и физичко. Оно животворно остварење у себи највишег хришћанског подвижничког идеала, које се садржи у ослобођењу себе испод власти тамних стихија људске плоти.

Непрекидна активност у овом правцу друга је компонента светосавског начела. Она извире из личности светога Саве и засведочена је обиљем историских чињеница.

Та активност усмерена је била најпре на свестраној изградњи сопствене личности, а затим на уношењу личног, одуховљеног и хармонизираног поретка, у основе народног бића. Својим разноврсним радом у народу свети Сава је врхно одабир и синтезу позитивних снага у њему и упутио их једним правцем, који ниједан други народ на Балкану тада није имао. Што су наше националне снаге у нашем средњем веку биле неуморно активне, што су постигнућа била онако огромна и духовни полет и стваралаштво онако велики — све је то Савино дело. Он је, како се то каже црквеним језиком, наш народ »из небића привео у биће« и указао му пут у вечност.

Као идеолог нације није он ништа превидјао од онога што је за свакидашњи живот потребно. Он упућује народ како ће земљу привредно подићи; отвара сељаку очи за разумевање и рационално унапређење свекодневних послова; просвећује непросвећене сељанке; уноси морални поредак у разорени сеоски дом и христијанизира огрубеле народне обичаје; оживотворава стварну слогу између друштвених редова истављањем моралке вредности сваке људске личности.

И кроз то подиже сјест код малог средњевековним теретима обремењеног, човека; силним и моћним свога времена он је говорио оштре беседе и упућивао строге опомене, да се не преузносе потсећајући их, да је све оно око чега се они у овоме свету сукобљавају и боре само »пара, прах и пепео«. И да изнад свега тога постоји један виши смисао коме је он водио свој народ.

Остварење духовног и моралног јединства нације трећа је компонента светосавског начела. Он је на географској просторности једног народа, који је пре тога обилно засведочио своје државотворство, уобличио духовни лик нације и извршио у њој оно јединство духа и идеала, без кога нису могућа никаква велика постигнућа. Он је дао смисао свим крупним државотворним подухватима свога оца и његових сјајних потомака.

Он је и у приремено и свакидашње унапређивао вечно посведочавајући га својим личним примером. Он је и државу стварао и сагоревао у бдењу над њеном судбином не зато да она покорава оне који њој не припадају, него зато да у њу скупи све раскомадане крајеве српске земље и оспособи је за оживотворење једне више идеје.

Зато су и његово државотворство и његов политички рад органски израстали из његовог охристовљеног домољубља. И на том плану он је био недостижни подвижник, који није ни у једном моменту изневерио своје монашке, завете. Он је живео светитељством и онда када су га онеспокојавале политичке незгоде народа и када је, у брзи за његову судбину, вршио преважне дипломатске мисије и срећивао односе у земљи.

Из тих најбитнијих основа израстао је светосавски национализам. Он се не дâ приказати једном ознаком зато што је прожкао цео народни живот.

Светосавски национализам животна је идеологија нашег народа кроз дуги низ векова. Он представља синтезу свих позитивних особина нашег државотворног и културног духа и видљиво уобличење наше расне преданости вишим идеалима живота. Он се одразио у народној души и завукао везао за себе. Сав онај дубоко заснован унутарњи немир и она орловска полетност нашег човека, који га потстичу на стално дочаравање нечег лепшег, потпунијег и хармоничнијег у овоме свету страшних дисхармонија, светосавско су наслеђе. Када наш народни песник вапије за остварењем потпуне правде и када у витештву велича ову моралну ноту и у историји свога народа гледа испуњење једног вишег назначења, ту се, увек и свагде, појављује светосавски дух.

Светосавље је борба за интегралну националну афирмацију широко схваћену и још шире засновану. Ништа уско, себично, ситно и тамно нема у основама светосавског национализма. Он је хришћански широк, подвижнички активан, топао и човекољубив. Његове су битне смернице борба за потпуно остварење добра за изградњу светосавског типа Србина у коме ће бити оличене све позитивне особине наше расе.

Светосавски национализам то је верност нације самој себи и истинска готовост да се никада не изневери и напусте они основи, које је свети Сава утемељио у наше духовно биће.

Светосавски национализам је подвиг рада и симбол стварне конструктивности, која израста из оне унутарње равнотеже, коју је свети Сава унео у душу нашег човека.

Зато је светосавски национализам обавеза сталне активности, неуморног бдења и самозаборавног прегалаштва у раду за свестрано добро народа.

Он је историски аманет нашег највећег претка, да се никада не подамо духу искушења и саблазни и да се свим силама зла супростављамо јачином вере и снагом духа које је он имао.

Свети Сава се уткао целом својом личношћу у свест и душу народа као светао путоказ у тами и искушењима векова и као неисцрпљиви извор животне снаге народа.

И данас, у вихору немилосрдних сукоба и борби које неотклоњиво прате сваку смену епоха, ми као народ немамо сигурнијег пута у будућност од пута светосавског. Враћање нације на светосавски пут значи данас, више него икада, колективни напор нације, да се обнови његовим духом прегалаштва, чистоте и творачке снаге, која слама све препреке на путу оживотворења највиших народних идеала.

У данима ове крупне националне збиље дух светог Саве треба да води и инспирише нације, да би његовом мудрошћу и прегалаштвом савладала све тешкоће и осигурала једну лепшу и радоснију будућност.

Др Ђоко Слијепчевић

Житије

Писана у Градцу, сликана у Жичи,
У Млецима тешким златом окивана,
Књига о претцима, која царство дичи —
Опет је цар чита три ноћи и дана.

И крупне зенице која помно уче,
Не виде вечери ни пурпурну зору,
Ни кад три војводе донесоше кључе
Града Христополя на Беломе Мору.

И као музика на панонској реци,
Сва слова певају претке што су били,
Краљеви и пиксци, војводе и свеци.

И кад склопи очи на тигру и сабли,
Император виде како пређе сводом
Страшни сен Немање победничким ходом.

ЈОВАН ДУЧИЋ

(Из збирке »Царски сонети«)

Св. Сава благосиља Србићке (Цртеж: Ж. Настасијевић)

СВ. САВА, СЕЉАК И МЕДВЕД

Кад је Свети Сава земљи доходио,
И овај се чудни случај догодио:
Неки сиромашан човек, добра душа,
Оре земљу посну, земља му пљуша,—
Па вочиће своје моли и преклиње,
Да сваки са газдом поштено запиње;
Знојав држи рало, поглед Небу баца,
Скаче — да на бразду сирову не гаца,
Оре, јадник, земљу, Богу се молећи,
Дочарава жетву, предан сну о срећи!

У том' се са брега мумлање зачуло:
Свако је говече стало, претрнуло.
Стаде к'о укопан и орач убоги
И ка шуми баци оштар поглед строги.
Оба вола цепте, смрт су осетили.
Сузним су очима човека молили...
Ал' шта може човек медведу из горе?
У јадном орачу две се мисли боре.
Спасавати себе или своју стоку?...
И он не побеже у датоме року.
Уз страшне гласове обесног мумлања,
Грдан медвед гази већ преко орања;
Стаде испред јарма; Тада орач клече
И ово му рече:
„Молим ти се, међо, као брату своме,—
„Брату рођеноме, —
„Поштеди волове, једи мене жива!
„Без њих ће ми деца страшно гладовати!
„Сем њивице ове немам других њива,
„Код куће ми гладни жена, деца, мати!
„Поштеди ми, ујко, хранитеље моје,
„Ја ти, ево, нудим месо, кости своје!"

Медвед ни да чује. Бира бољег вола
Зубима да коље горопад охола!
А други се вочић сам с мукам напреже
Па и он и газда низбрдицом беже,
Јер их беше страшна обузела туга
Видевши смрт свога сапатника, друга.
Кад су стигли доле, на домаку дана,
Окреће се човек, заплака сирома':
„Ето докле правдом и поштењем дођох!

„Ето како један у животу прођох!"
И он стаде тужним гласом звера клети,
Молећ' Светог Саву да га Он осveти!...
Плакао је дуго. Већ уморан клону,
На длanове главу спустио је бону;
Длanови од суза силних беху мокри,
Ал' он лице њима у несрећи покри,
Да не гледа више веселник преда се
И не види вола самца како пасе!...
У том, — нуто чуда! — несрећник осети

Да крај њега веје неки шум, ал' свети;
Он се трже, диже своју тешку главу,
Угледав пред собом Светитеља Саву!

„Свече!" јекну бедник, већ губећ' свој дах,
„Дошао си касно, не у прави мах!...
„Медвед ми поједе вола 'место мене!
„Хранитеља моје мајке, деце жене!"
На колена паде, ноге свецу грли
И милости проси... Светац неумрли
Загрли га, диже, па му мирно вели:
„Србин не сме никад да се сневесели,
„Нити да посумња у праведног Бога!
„Устани!" Човека подиже реч строга.
„Узми свога вола", светитељ настави.

„Врати га, упрегни у јарам. Откриви
„Душу вером крепком и пођи без страха,
„Не дај очајању ни за тренут маха!...
„А да будеш храбар, ја ћу с тобом бити,
„Држаћемо рало и ја, сине, и ти!
„Свршићемо брзо ми твоје орање,
„Спремићемо добро њиву за сејање,
„А кад завршимо орање и сетву,
„Молићемо Бога за праведну жетву!.."

Сељак узе вола и на њиву пође
Те идућ' лагано до свог рала дође;
Волу своме главу већ у јарам ставља,
На тешку работу мирно се припрaвља
И мисли... Али се поново препаде
Кад медвед још једном испред њега стаде!
Смртни страх га стиже, смртни зној га обли:
Е другога вола, збиља, дати нећу!
Ал' се медвед саже, па у јарам мене
Свој врат и покорно чека да повуче
Рало поред вола!.. А во ни да муче!...
Прекрсти се човек у чуду голему,
Хајкну чудну спрегу у страху Божјему!
Медвед с волом крене, — баш су добро прегли
И дубоку бразду кроз поље потегли!..
Вукао је међа, брано, за двојицу,
Трпио и грдњу, чак и укорицу.
А увече, када сврши се орање,
Испрегну га човек, он штукну у грање
И врати се горе, својима и себи:
Гласа му тог лета нигде више не би!

...Идућег пролећа орач с волом стиже
И донесе рало. Из шуме се диже
Опет нека рика слична оној лане;
Појави се медвед с оне исте стране.
Ал' љубазно приђе, поклони се волу,
Орачу и ралу; погну главу холу
Под сељаков јарам, к'о да је во прави!
Вуцијаше вазда са много љубави,
Док се не доврши орање по реду,
А испрегнут брзо ишчезну погледу...

...Десет је година тако робијао,
Испаштајући грех свој, поштено орао;
Десете године рече он човеку:
„Брате, ја сам грех свој, мислим, откајао
„И то ваши стари људи некад реку:
„Сматрам да сам давно све од себе дао!
„Магор сам и сиртан. Већ ме боле кости.
„Молим те да гледаш да ми се опросте!
„Осећам смрт блиску у великој пређи:
„Моли Светог Саву да ме већ разреши!"

Сељака то тану, па побожно клече:
„Богом да је просто!" узбуђено рече.
„Нек' се као теби и нама опрости.
„Хвала буди Сави и Божјој милости!"
Медвед се поклони до земље и оде
Да за себе тражи праведничке згоде,
А човек се мирно своме селу врати.
Па и данас често, да време прекрати,
Прича о том чуду. И поређи не да
Да правда спутава и горског медведа!

АРСЕН МИХАИЛОВИЋ

(Цртеж: Н. Бешевић)

ИЗ ЕПА „СВЕТИ САВА"

САН

И сан га свлада... И у сну младић му се јави,
Светао к'о свет, и красан, к'о анђео прави.
У књигу гледи, што стои пред њиме развита,
Па из ње сад Растка гласом умиљатим пита:
„Знаш ли, куд води та стаза, којом мислиш поћи?
Знаш ли, куда ћеш том стазом напослетку доћи?
Та стаза води у царство, где Дух свети влада,
Где је мач, света реч вере, љубави и нада.
Раскини све, што те стеже, стреси сјајне споне,
Остави сласти, где душа и у несвест тоне.
Па иди путем, коим си наумио поћи,
Њим ћеш у оно, што тражиш, лепше небо доћи.
Нежали отца ни мајке, браће ни другова,
И неброј, што имаш мили срдачни дугова.
Над отцем и мајком, браћом и другови твои,
Та светлост, за којом гинеш, много више стои!
Немисли за сиротињу, ко ће да ју рани,
Телесне богце од глади земља ће да брани.
Мисли на слепе и кљасте душе у своме роду,
Што ил' чаме у мраку, ил' посрћу у 'оду.
Твоје је, вид очију и здравље њима дати,
Твоје је, њи и сав род у царство славе звати.
Небој се они, предате што ће да изађу с мачеи.
И дрваље, и камен, и воде, и врлети,
И звери, и гади, и сва паклене авети,
И мисли какву год ће невољу луту,
Ништ не смета оном, ко је на божјем путу.

1861. НИКАНОР ГРУЈИЋ-СРБ. МИЛУТИН (1810—1887)

ПИСАЦ НАЈВЕЋЕГ СПЕВА

О СВ. САВИ

Сигурно је да Никанор Грујић не би отишао 1836 у Карловачку богословију после завршених права у Печују, нити би се 1841 замонашио у манастиру Кувеждину у Фрушкој гори после завршене Богословије, да није било митрополита Станковића. Он то стидљиво признаје у својој „Автобиографији". Тај нагли, непредвиђени прелаз из световњачког живота у један сасвим друкчији живот као што је монашки, није био без потреса у Никаноровом унутрашњем бићу. Нежно брижљиво сакривен у „Автобиографији", он се ипак осећа у свим њеним редовима.

То није чудо. До свог замонашења Никанор је живео момачким животом својственим за његово време у ком је он у целој Барањи и Фрушкој гори словио као један од најбољих певача и весељака. А када се једном определио за духовнички позив, после одболоване промене, он је кроз цео потоњи живот био узор као калуђер и као епископ.

По природи својој буран и небуздан темпераментат, Никанор Грујић се после многих непријатности повлачи у миран живот, дубоко разочаран и огорчен на људе. У таквом расположењу, које ће га држати све до неколико година пред своју смрт, он почиње да пише свој велики спев „Свети Сава" који је објављен 1862 у Сремским Карловцима. У почетку писања спева Никанор Грујић га је замислио у два велика дела, али је довршио само један и то први који садржи двадесет и седам певања у прилично тромом четрнаестерцу

У овом највећем нашем књижевном спеву о Св. Сави, до сад једином у нашој литератури, обрађен је познати мотив замонашења најмлађег Немањиног сина. Завршава се самим чином Расковог замонашења.

Постоји у свету једна централна личност кроз коју је Никанор изразио свој православно-теолошки став према свету и животу који није без утицаја руских богослова, царочито Хомјакова. То је старац Мирон. Дугачко животно искуство, мудрост коју човек стиче у самоћи кроз истргано размишљање, и најзад, мирење са свим што је у животу кроз веру у коначно Божије добро, — то је теолошка поента спева о Светом Сави.

Међутим, Никанор Грујић није пропустио да у овај свој спев не унесе и неколико, тако да се изразимо, политичких мисли које су њега, као црквено-политичку личност, непрестано карактерисале. Никанор је стојао на гледишту да Срби у Двојној монархији могу да дођу до већих политичко-црквених слобода и повластица кроз црквену аутономију. То је уосталом било гледиште и српског патријарха Рајачића.

Остављајући на страну све политичке моменте који су евентуално руководили Никанора Грујића приликом писања овог свог спева, све у свему, за своје време и период у ком је написан, овај спев спада свакако у ред бољих, успелијих и значајнијих литерарних творевина које се морају баш данас извући из временског заборава. Има у њему лепих стихова као што су:

„Гробља су била и биће светиња за људе,
Што право о свом животу и о смрти суде,
Из милог гробља устају народу годиие.
Што га у часу за славу предака обчине.
Ал' век су пуна сва гробља славних робова,
Без светог живота нема ни светих гробова.
И од њих долази љубав од телесне већа,
А света је љубав што се и костију сећа.

Наши литерарни историчари би требали да се више позабаве периодом ком је припадао Никанор Грујић, јер је то један од најбурнијих периода у животу великог дела Срспства. Истовремено, баш тај период наше културне и политичке историје одређује и смернице будућег српског става у односу на народе око њега, и даје јасна обележја српској државотворној мисли.

РП.

Препорођен београдски Универзитет

Огромни и непрестани напори Владе народног спаса на послератном нормализовању општих просветних прилика у земљи, уродили су најзад једним успехом који је свакако један од најзначајнијих које је до сада постигла српска препорођена просвета. Благодарећи предусретљивости и великој увиђавности надлежних чинилаца у Србији, поново је отворен београдски Универзитет, наша највећа просветна установа. Постављен на старе традиционалне темеље на којима се изграђивала српска просвета кроз далеке векове наше културне историје, реорганизовани београдски Универзитет, једини српски Универзитет, поново је постао прави храм науке и уметности.

Зашто је извршена реорганизација београдског Универзитета

Остављајући по страни чисто националне мотиве који су руководили српске просветне власти приликом реорганизације ове наше највеће просветне установе, она је била потребна још и из разлога да би се школски рад на Универзитету довео у што бољи и приснији склад са потребама осталих школа, а посебно са најнеопходнијим потребама средњих и средњих стручних школа. Другим речима, било је крајње време да се између Универзитета и осталих школа успостави веза преко јаза који је до рата између њих постојао што се осећало у нашем предратном просветном животу; и од чега је највише трпео сам народ.

Услед таквог стања ствари могло се и догађати да свршени студенти Филозофског факултета буду постављени за наставнике гимназија на којима су предавали поједине предмете, иако претходно нису никде добили бар основну спрему из области педагошких наука које прописују начела школског рада уопште. Ту чињеницу је нарочито подвукао садашњи ректор београдског Универзитета др Никола Поповић, један од наших најпризнатијих педагога.

Да би се већ једном уклонила ова аномалија нашег просветног система, садања Уредба о Универзитету предвиђа оснивање Општег педагошког завода, у коме ће студенти свих факултета који се желе посветити наставничком позиву, добити најпотребније основе из области педагошких наука што ће им знатно олакшати наставно-педагошки рад са средњошколском омладином. С тим у вези уведено је и полагање пријемних испита приликом ступања на сваки факултет, на коме ће кандидати показати да ли имају довољно спреме за струку којој се желе посветити.

Сви они који су активно радили на реорганизацији београдског Универзитета, и којима је приликом отварања истог са најмеродавнијег места одано пуно признање увиђења су да ће овакве педагошке мере показати сву њу оправданост у најскоријем времену. С обзиром да су то по среди наши најпознатији педагошки стручњаци и јавни радници који су се користили својим богатим искуством, нема места било каквој сумњи у погледу крајњег успеха донетих мера.

Ред на Универзитету потпуно је обезбеђен

Под утицајем немогућих политичких прилика које су непосредно пред рат владале у бившој држави, а опште стање на београдском Универзитету било је немогуће и неодрживо. Нарочито за оне наставнике и студенте који су се заиста посвећивали науци и раду, и који су били далеко ван сваких политичких струјања. У изазивању немира и нереда који су редовно били веома крвави, предњачили су анационални елементи који су уз сарадњу извесних професорских клика вршили сваки пут, када је то требало, притисак на универзитетски Сенат. Под окриљем универзитетске аутономије, разуларене левичарске групе су годинама дрмале кроз зграде Универзитета пребијајући све оне који нису били с њима и малтретирајући радну студентску омладину.

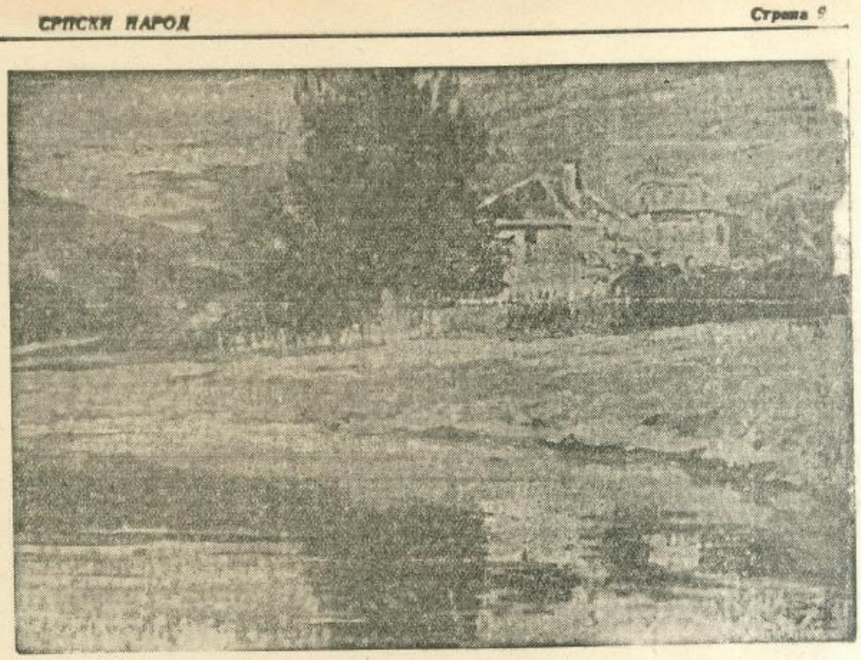
Новом Уредбом о Универзитету потпуно је обезбеђен ред и мир на њему. У том циљу установљен је положај административног директора коме је тога ради стављен на расположење довољан број органа. Он је у својим функцијама независан од Универзитетског сената, а посредно преко њега власт је у рукама самог министра просвете и вера. На тај начин постигнуто је растерећење чланова Сената.

Са своје стране, студенти београдског Универзитета учиниће све што је у њиховој моћи да олакшају универзитетским властима да ред и мир на Универзитету буде потпун, а то ће најбоље учинити ако се потпуно посвете својим студијама.

Колико ће студената имати београдски Универзитет

Када је преко дневне штампе објављен позив старим и новим студентима да се јаве Ректорату, с правом се очекивало да ће број новопријављених и поновопријављених студената бити велики. Али, број пријављених студената превазишао је сваку, па и најоптимистичкија очекивања. Према пристиглим пријавама студената из унутрашњости и пријављених студената из Београда, види се да ће београдски Универзитет бити поново један од највећих и најмногобројнијих на Балкану. Претпоставља се да је до сада стигло око 9.000 поднесених пријава старих и нових студената.

По броју пријављених студената на поједине факултете најбројнији су Медицински, Правни и Технички факултет, затим Филозофски. Пољопривредни, и најзад Теолошки. Број новопријављених студената на Теолошком факултету далеко је мањи него предратних година, што се објашњава чињеницом да није постојала ниједна српско-православна богословија од пет колико их је било пре рата. Прве генерације свршених богослова из Нишке богословије, једине у Србији, изићи ће тек ове године.

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ: ШУМАДИЈА

СТВАРАЊЕ СРПСКОГ УМЕТНИЧКОГ СТИЛА

Изложба српских уметника на Калемегдану

Овогодишња изложба наших сликара и вајара заслужује пажњу, јер је бројно и квалитативно надмашила све досадашње.

Изложбу је отворио министар просвете и вера г. Велибор Јонић овим речима:

„Благодарећи увиђавности окупаторских власти Уметнички павиљон поново је стављен на расположење нашим уметницима и уметности. Тако ће српски стваралачки дух, који ни под тешким ратним приликама није малаксао, добити нов потстрек за своје изражавање.

Министарство просвете и вера увиђајући огромне штете, које би настале ако наши уметници не би стварали, организовало је ову изложбу, која се од прошлих разликује и по томе што на њој, поред наших београдских уметника, учествују и уметници из унутрашњости. Пошли смо од становишта да наши уметници не смеју остати по страни, нарочито данас, када ми на свом пољима нашег културног живота чинимо напор да са себе стресемо онај туђински понос који је претио да у нама угуши оно специфично наше, чиме се разликујемо од других и чиме једино можемо бити интересантни за друге.

Ми још нисмо довољно свесни колика нам је опасност претила од тога однарођивања. Занемарујући везу са народним духом ми смо последњих деценија били огрезли у подражавању, које би се, као свако подражавање, кадтад морало окончати потпуном стерилношћу.

Хвала Богу, та је опасност данас преброђена. Трагедија коју смо као народ доживели пренула нас је. Са храброшћу својственом нашој раси, ми вршимо ревизију вредности, одлучно решени да одбацимо све што је спутавало наш народни дух да дође до свог пуног изражаја.

Већ има на многим странама непобитних доказа наше народне обнове, која се јавља као последица васпостављене везе са народном традицијом, која ни на једном другом пољу није тако сјајна као на подручју ликовне уметности. Ликовна уметност пак могла би се назвати краљицом уметности, јер преко ње, више него преко иједне друге, народи непосредно говоре један другоме. Ту су сви посредници и интерпретатори излишни. Језик ликовне уметности је језик који сви народи подједнако добро разумеју.

Стварањем народног уметничког стила у најбољем смислу те речи, у оном смислу по коме разликујемо италијанско сликарство од холандског, шпанско од немачког, дух једнога народа долази до свог најпотпунијег изражаја. А само кроз изражавање народног духа један народ постоји као народ. Да није било наших манастира, наших фресци, наших народних умотворина, кроз које је наш народни дух говорио нараштајима, ми бисмо давно престали да као народ постојимо.

Зато је и данас једини начин да одбранимо своју народну егзистенцију, угрожену од безобличног интернационализма, тај да свој појединачни дух вежемо за заједнички народни дух. Чежња за тим почива у најскривенијим кутовима душе сваког од нас као нешто најлепше и најсветије. А кад то постигнемо, онда ће како наше појединачно, тако и скупно снажење и уздизање бити обезбеђено и доћи ће до изражаја наш појам лепоте, која претставља главни циљ човековог стваралачког стремљења...«

Затим су присутни разгледали изложбу која је отворена сваког дана од 10—14 часова.

Б.

Колин Рос у Београду

Колин Рос је један од најеминентнијих светских публициста и путописаца. У тежњи да упозна свет, али не само кроз његове далеке земље, градове, планине, реке и простране, већ кроз душу континената и душу народа, Колин Рос је пропутовао целу земљину куглу. У низу књига он нам је тај свет приказао у светлости стоних запажања, у оцени критичкој, психолошкој, политичкој и историјској, у чињеницама данашњице и у перспективи неминовности.

Књиге Колина Роса убрзо су прешле границе Немачке и, преведене на све културније стране језике, створиле су му углед какав је ретко који писац и публициста још за живота стекао. Међу њима су најмаркантније *Наша Америка, Судбоносни час Америке* и *Између САД и Северног пола*, у којима нам приказује Америку и њене велике и сложене проблеме: Африку приказује у књигама *Кроз Африку* и *Пробуђена сфинга*; источне земље: Русију, Украјину, Персију и Туркестан обухватио је у књизи *Пут на Исток*; Индију је описао и прожео у књизи *Индија данас*, а у *Западној хемисфери*, која је преведена и на наш језик, обухватио је западне проблеме. Врло запажена и занимљива је његова путописна књига *Кроз поларне области*.

Већ познат нашој широкој интелектуалној публици по својим књигама и предавањима, Колин Рос је изазвао опет највеће интересовање посетом нашој престоници. Његово предавање, одржано на Коларчевом народном универзитету, привукло је многобројне слушаоце, који су предавача топло поздравили.

Овога пута нам је Колин Рос говорио о најактуелнијим темама, које дубоко засецају у живот Европе и које све најнепосредно тангирају, претстављајући горуће и животно питање садашњости, прекретницу будућности.

„Промена географске слике света“ — била је тема предавања.

Предавач, који је почео са примером Северне и Јужне Америке у погледу недовољности досадашње географске поделе света на континенте, прешао је затим на питање азиског простора. У географији се учи да су граница између Европе и Азије планина и река Урал, али ко је путовао преко Урала могао је видети да не постоји никаква разлика између живота и културе људи с ове и с оне стране те планине. Али је исто тако погрешно стављати Европу и руско-сибирски простор заједно, јер то су и по животу и по тежњама својим два простора. Европа, која је одувек живела својим животом и руско-сибирски простор који има карактеристике азиске степе, преко које је стално кроз историју Европа угрожавана. Није случајно глава степе на западу Азије, јер то само показује основну карактеристику ове степе, њену тежњу за ширењем и потчињавањем Европе. Треба се само сетити Хуна, Татара, Џингис Кана, Турака, руских завојевања, па и данашње бољшевичке навале, па увидети да све то није случајно, јер то лежи у карактеристици самог простора земље. Европа је по данашњем свом положају осуђена да се брани од навале са Истока, те отуда и неопходност да се европски народи удруже у снажну заједницу и да се оспособе за ову одбрану. То је основни услов живота европских народа.

На крају, упоређујући средњевековну верску потчињеност и верска схватања од Лутера до Љењина, предавач је констатовао, да је клатно с материјалистичким схватањем света отишло у крајност и треба га вратити натраг да би се приближили истини.

Министар просвете Велибор Јонић захвалио је на крају предавачу и изразио задовољство српске публике што види у својој средини тако еминентног претставника немачке публицистике.

МАЛИ ОГЛАСИ

ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од Претстојништва полиције Ужице под бр. 780, изгубио сам, оглашавам неважећом. Живановић Драгутин, Ужице. 1 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пословну књижицу и решење обавезног рада добивено из Претстојништва полиције и Берзе рада у Крагујевцу, оглашујем за неважеће. Боривоје Ружић. 2 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из Претстојништва градске полиције, изгубила сам. Оглашујем за неважење. Ангелина Максимовић. 3 3—3

ИЗГУБИО САМ шоферску књижицу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па с тога исту оглашујем неважећом. Драгослав Симовић, шофер фабрике Стефановић. 4 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 79 добивену из среза Гружанског округа Крагујевачког, два бона добивена од реквизиције, новац 140.— динара са нотесом. Све ово оглашујем за неважење. Драгослав Гвозденовић, село Мала пчелица, општина Стонова. 5 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту добивену из Претстојништва градске полиције, пословну књижицу, решење обавезног рада. Оглашујем за неважење. Боривоје Ружић. 6 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту број 7774 издату од Претстојништва полиције из Крагујевца, оглашавам неважећом. Јане Шимшановић—Крагујевац. 7 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2161 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Милан Лазаревић. 8 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Милојковић. 8 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту, дуванску књижицу и полицијску пријаву добивене из Претстојништва градске полиције. Овим их оглашујем за неважеће. Љубивоје Стевановић. 10 1—1

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Олашујем је за неважећу. Мирослав Томић. 11 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 16 добивену из среза Гружанског, округа Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Божидар Јовичић, село Добрача. 12 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважећу. Драгиња Перковић. 13 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Арсеније Миниh. 14 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Душанка Јовановић. 15 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 415 добивену из среза Гружанског, округа Крагујевачког, село Вучковица. Овим је оглашујем за неважећу. Владан Ђукић. 16 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Милева Јањић. 17 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од среза Неготинског, оглашујем неважећом. Љубомир Павловић — Неготин. 18 1—1

СВЕДОЧАНСТВО о свршеном IV разреду основне школе у Ужицу, изгубио сам и исто оглашавам за неважећу. Видић Властимир из Ужица. 19 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату од Претстојништва полиције Ужице, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Миливоје Максимовић из Ужица. 20 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од Претстојништва полиције Ужице за 1943 годину, оглашавам неважећом. Максимовић Радојка, домаћ. Ужице. 21 1—1

ИЗГУБИЛА САМ ђачки лист бр. 25108/39 издат од Правног факултета у Београду. Овим га оглашавам неважећим. Вера Урошевић, студ. права. 22 1—1

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Стојна Ђорђевић. 23 1—1

МОЈУ КУЋНУ ЛИСТУ у Загребачкој ул. бр. 8 добивену из претстојништва градске полиције, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Миодраг Пантић, пиљар. 24 1—1

МОЈА ЖЕНА ЗОРКА ГАВРИЛОВИЋ напустила ме је 5 јануара ов. год. Позивам је да се врати најдаље до 30 јануара ов. год., у противном повешћу брачоразводну парницу а дугове које она учини не признајем. Станко Гавриловић, седлар Београд. 25 1—1

КОМЕСАРИЈАТ ФАБРИКЕ ГОЂЕВАЦ А.Д.

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА ГВОЖЂА И МЕТАЛА

БУЛЕВАР ОСЛОБОЂЕЊА 69 — ТЕЛЕФОН 41-470

Израђује:

челичне панцероване касе, трезорска врата, картотекне ормане и сав модеран канцелариски уређај, као и зумбе за поништавање марака.

Израђује и има на стоваришту велики избор пољопривредних справа:

дрљаче, крушаче, мушаче за грожђе, пресе за грожђе, вршалице са и без гепла, прскалице за виноград, сечке за шашу, ваљке за поравњање, копачице и друго као и све машинске делове за пољопривреду.

САМОСТАЛНА УПРАВА ДРЖАВНИХ МОНОПОЛА

Српска држава има искључиво право монопола: дувана, цигарлапира, жижица, упаљача, ужегача, петролеума и соли. На тај начин држава долази до прихода који у данашње време у државним финансијама претстављају најиздашније и најважније изворе прихода.

Производња дувана врши се под сталним надзором и у пунктовима дуванских станица: у Бајиној Башти, Житковцу, Крушевцу, Лесковцу, Љубовији, Нишу, Бечкереку, Прокупљу, Рашкој, Смедереву, Ужицу, Чачку и Чоки.

Сва прерада дувана врши се једино у фабрици дувана у Нишу. Фабрика израђује: цигарете, крижани дуван, дуван за лулу и никотин у концентрацији 95—98%. У разблаженом раствору врло успешно овај се никотин употребљава у пољопривреди за сузбијање разних биљних болести и штеточина. Никотин се продаје у свима монополским стоваришима у земљи. Пуштене су прошле године у продају цигаре које се израђују у Фабричком одељењу Дуванске станице у Бечкереку.

Продаја соли једне од најважнијих животних намирница, врши се из државних солских стоваришта: у Београду, Забрежју, Кусјаку, Лапову, Нишу, Панчеву, Бечкереку, Смедереву, Чачку и Шапцу.

Снабдевање земље петролеумом врши се преко друштва »Петрол а. д. На сличан начин води се монопол жижица.

Порад ових послова у Државној маркарници за рачун државе израђују се менице, таксене марке и остале таксене вредности.

У име државе сама овим монополима управља Управни одбор Управе државних монопола, иначе Управа државних монопола је самостална државна установа и стоји под надзором Министра финансија.

КЊИГЕ

ПОЛОВНЕ

НА СВИМА ЈЕЗИЦИМА

Купује књижара „СЛАВИЈА“

Цара Николе II бр. 2 тел. 22-973

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

Јездимира С. Шарића

произвођача ликера, коњака и рума

БЕОГРАД

Кр. Марије 89 Тел. 22-912

900 1—1

„СИРОВИНА“ А. Д.

БЕОГРАД

ДУБРОВАЧКА 35 ТЕЛЕФОН 20-241

Постављена је уредбом као једина трговина на велико за откуп свог старог материјала и отпадака.

КУПУЈЕ: Крпе, текстилне отпатке, старо гвожђе и метале, кости, стакло, гуму, папир, рогове, месину итд.

ПРОДАЈЕ: Крпе за конфекцију и за чишћење машина шарене и беле, употребљиво гвожђе итд.

ЕКСПОЗИТУРЕ: У Ваљеву, Неготину, Крагујевцу, Крушевцу, Дољевцу, Богатићу, Зајечару, Шапцу и Петровграду, а од нас овлашћени трговци за откуп у свима местима на целој територији Војног заповедника Србије.

15 1—1

Флаше од литар

купујем по 50 дин. комад

СРЕЋКО М. БОЖИЋ

Кр. Наталије бр. 4. Тел. 24442

1—5

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 7 фебруара 1944 г. своје непокретно имање у Страгарима (срез Орашачки).

Имање је следеће:

Имање се налази у Страгарима у ул. Кр. Александра бр 35 и састоји се од кућног плаца од 626 м. кв., на коме постоји зграда на спрат од 124 м. кв. У дворишту постоји бунар и шупа од набоја. Зграда је оштећена пожаром.

Почетна лицитациона цена је Дин. 150.000.—

Кауција од 10% одр. од Дин. 15.000.— полаже се у готову или уложној књижици Држ. хип. банке.

Продаја ће се обавити у банчиној згради у Васиној бр. 1 — соба бр. 60 на II спр. од 10 до 12 час., где се могу добити даља обавештења.

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Ф. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 5 Год. IV
Београд, 29 јануара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

АНТИКОМУНИСТИЧКИ ФРОНТ СРБА

Српски народ повео је крсташку војну против бољшевика у његовим крајевима. Ту борбу он води са старим еланом јунака из 1912 године, али са далеко већим огорчењем него што је то био случај у ма ком добу његове историје. На све стране пуште српске пушке и уништавају комунисте, који су, од свих одлика које красе људско биће задржали још само човечији облик. Срби се боре са јуначким традицијама својих предака полетно и храбро, али не можемо крити, да их у тој борби гони и неутољива мржња према свему што је комунистичко. Томе има јаких разлога који у потпуности оправдавају, њихово држање и начин борбе.

Одвратност српског народа до лази и због комунистичких начела и догми, које су у суштој противности са његовим традицијама и васпитањем. Вера у Бога, највећи је покретач сваког рада и свих стремљења у српском народу. Срби се моли Богу кад устане после умивања, моли се пред спавање кад хоће да легне. Он ни један посао не отпочиње а да се не прекрсти и помене Бога. У најтежим искушењима, његова једина нада у спас, лежи у Богу, коме се за помоћ усрдно обраћа. Србин велича Бога у срећи и несрећи, са њим је блиско везан и не раздучан.

То Провиђење које је за њега највећа светиња, упели су се одређени људи да га упрљају и изблате, а за тим потпуно униште. Храмове где се он окупља у празничном руву и узноси топле молитве у братској заједници, претворили су бољшевици у коњске штале, а светиње храма полупали и оскрнавили. Бога су исмејали, а олтаре загадили животињским и сатанским ликовима. Црквенослужитеље који су увек народу били добри пастири и саветници убијали су, мучећи их до последњег даха, док су са звоника односили звона, која су вернике позивала на молитве и опомињала их да у њиховом раду и живљењу не падну у грех. Ту најчистију и узвишену савест човека, Бога, наружили су и уништили бољшевици да би уништили и савест у човека, јер је само тако могао да постане њихово послушно оруђе.

Кад су му уништили Бога, онда су му уништили и брачну заједницу, уништили вечно пријатељство брачних другова, његову другу светињу, која га човеком чинила. Уништили су за то, да га лише непосредне потпоре и подршке како би се осетио усамљен, јер је онда лакше, да буде њихов. Уништили су му за то, да би га лишили једног задовољства, које га крепи у раду и вери да не малакше, да му се живот учини мио. Уништили су брачну заједницу и човека спустили на ниво скота, јер и код животиња постоји брачна заједница. Мужјак код животиња чува своју женку и врло често себе жртвује у одбрани ње. То комунисти нису смели оставити разумном човеку, јер би промашили циљ и пропаст бољшевичке науке би била убрзана.

Па ипак, свет се морао и даље обнављати. Ту су бољшевици пружили људима једну концесију, дали су им колективни брак, али су их лишили законите деце. Они су се увек трудили да човека понизе више и од животиње. Док је животиња-женка имала право да своје младунче доји, чува и подиже, дотле су то право оспорили мајци. Бољшевици једноставно одузимају новорођенче стављају га у специјалне институте где га подижу бољшевички чиновници и послуга.

А шта се ради са мајкама новорођенчета? Оне се као краве музу, одузима им се млеко и доставља институту, где се ставља у бочице и тако даје деци, без обзира чије је дете и чије је млеко. Овај бездушни и животињски систем има ту циљ, да дете нема ода ни мајке, да нема отаџбине, како би се даљим васпитањем припремило за бољшевичког грађанина, који ће немилосрдно убијати и своје родитеље.

Српски народ требало је да прими ова новачења, да би постао добар бољшевик. Један народ у коме има безброј књига написаних о љубави мајке према своме чеду, један народ где су песници писали божанске песме опевајући мајчину љубав, бригу, веселе или жалост за својим дететом. То српски народ ни кад не би допустио и пре би га нестало са лица земље, него што би се спустио на ниво бољшевичких скотова. Деца у нас су понос родитељске куће, највеће благо човеку, највећа радост и ако и највећа брига.

Комунистичка идеологија није се зауставила само на овим апсурдностима, она је ишла све даље и даље. Ми наводимо само оно, што је уо громној опречности са животом и врлинама српског народа. Бољшевизам жели да уништи огњиште домаћина и човека. Огњиште које Србин сматра, такође, за једну од највећих светиња. Бољшевици уводе парове у заједничке станове, па чак и у заједничке собе, те на тај начин колективизирају брак. Србин се језди на те бољшевичке могућности и дубоко их презире. Србин рече вели да ожени сина или удам девојку, он у жељи да испуни своју љубав према огњишту радије каже да оженим сина, да удомим кћер. Огњиште у његовим очима највећа је светиња, јер она скрива најинтимнији живот његових најмилијих. Тражити од њега да тај живот одголити свету био би злочин.

Напослетку, поред осталог, комунизам жели да одузме земљу земљораднику, да је колективизира, а да од домаћина створи работника у колхозу или државној фарми. Ко познаје огромну љубав нашег сељака према земљи, тај може да мисли колико огорчења се усадило у душу тог земљорадника при самој помисли, да га ко може насилно раставити од прадедовске земље.

Као што сељаку одузима земљу, тако исто, комунизам уништава приватну својину сваком грађанину и своди га на обичан колектив. Под таквим условима, Србин не само што не прихвата бољшевичке идеје, него их презире и мрзи из дубине своје душе. Зато је смртни непријатељ комунизму и комунистима у нашој земљи. Може се онда замислити какве су све духовне, материјалне и интелектуалне пропалице у редовима наших бољшевика, кад их у свему нема ни 2% од укупног броја белосветског олоша у Србији!

Зато је Србину било лако да створи антикомунистички фронт у Србији, зато цео српски народ благосиља јуначке српске мишице у борби противу комунистичке немани и довикује својим храбрим синовима: удрите, посветила вам се...

„С-Н"

„НАЈГОРЕ ЈЕ ПРОШЛО"...

Српски народ се освестио. Пре стало је лутање. Комунистичка куга је сјединила српски народ, отворила му очи, показала му ко је пријатељ а ко непријатељ. „Петоколонаши" су постали оно што су у ствари: храбри борци против комунистичке немани. Спас Спрства је њихова једина мисао, њихов идеал коме са смешком на лицу приносе своје животе.

Бескомпромисна борба, бити или не бити — то нису фразе. Свакидашње жртве најбоље српске омладине су доказ за то. Напред. Увек напред. То је императив њиховог живота, који они као сенка прате. Ништа их не може поколебати. Осећај да за њима лежи цели српски народ даје им потстрека, даје им диовску снагу. То је нова српска легенда. То је почетак нове српске историје. За будуће генерације то ће бити српски крсташки рат.

Народ на рубу пропасти, изгубљен, обезглављен унутрашњим борбама а побеђен споља — то је српски народ. И за мало његова би историја била завршена. Али то су крсташи. Храбра српска омладина, од Србина вођена, иде напред. Увек напред. Следи тај једини императив свога живота. И гине. Много. Али зна зашто. Спасава српски народ. Изгинуће стотинама и хиљадама али српски народ ће постојати. А они су темељ и почетак нове српске историје.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА
И НАДА СВЕ

ИЗГРАЂИВАЊЕ НОВЕ СРБИЈЕ у 1944 ГОДИНИ

За срећу српског народа и за његову бољу будућност продужићу изграђивање Нове Србије и у 1944 години с вером у Бога и уз помоћ свих Срба на овим основама:

У њој, у Новој Србији, у будуће неће господарити груба сила, него правда и људска савест. Нећу да у Новој Србији више влада пушка, бомба и кама, него наш ранитељ плуг и најшира утакмица у раду, и то у данонођном реду.

Доста је било насилника, силеција и пустахија разних врста, који су под разним паролама и изговором терорисали мирни и радни српски народ, угрожавали му мир на дому и на њиви и навлачили на њега толике несреће.

Учинићу све, употребићу сва средства да ред и законитост буде поштован од свију Срба и казнићу немилосрдно све нарушиоце ма ко они били и ма где се налазили.

У Новој Србији нема места за самовољце и насилнике, већ само за поштене и радне грађане, који у поштовању закона виде свој идеал, а у неуморном стваралачком раду највиши национални закон.

У Новој Србији неће бити места ни за нераднике, који живе од туђег знојa, док толики поштени Срби, док толика српска деца немају најнужнијег и таворе у немаштини да би се другима преливало.

У Новој Србији нећу да наш идеал буде смрт него живот, који мора да се цени и поштује као највиша вредност. Ми смо дали много жртава и зато свака кап српске крви мора да буде света свакоме и ниједна српска глава не сме да падне узалуд.

Штедња српске крви и српских живота мора бити главни циљ настојања свих родољубивих Срба, јер без бујне и здраве биолошке основе бићемо сведени на животарење, остаћемо као сува грана. Зато ћу настојавати свима средствима да стваралачко и градитељско у нашем народу испуни се у свима правцима националног и државног живота, како на културном тако и на духовном пољу.

Нећу допустити да у српској Отаџбини долазе до изражаја негативни, рушилачки утицаји како с поља тако и изнутра, као наслеђе једне неславне прошлости. Само наше расне врлине и светле традиције, наша патријархалност и наша висока народна етика морају доћи до изражаја у нашем будућем животу.

Сви моји напори уперени су да постигнем овај идеал, да повратим углед старој српској честитости и да Нова Србија буде Отаџбина рада и поштења, добро организована држава, савремена земља благостања и напретка.

Сваки прави српски родољуб треба да ме помогне у овим мојим напорима на спасавању српског народа и изграђивању Нове Србије. Дужност је сваког Србина да семе ових животворних идеала развејава на све четири стране Спрства, јер само из њега може поникнути срећа васколиког српског народа, па и целога човечанства, а никако из крви, рушевина и убијања.

Иако сам војник, ја српском народу доносим маслинову гранчицу. У миру, реду, раду и братској слози је наш спас и наша боља будућност.

Живела Нова Србија!

Живео српски народ!

Армијски генерал
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
претседник Српске владе

(„Српски календар" за 1944 доноси горњи чланак претседника Српске владе генерала М. Недића).

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ БЕОГРАД

БРИГЕ КОАЛИЦИЈЕ

Горњи наслов не одговара теми. Нема брига коалиције, јер не постоји заједничка брига три партнера. Постоје бриге коалиција, три засебне бриге сваког од партнера. Зато, изговарајући речи „бриге коалиције", треба разумети сепаратне бриге чланова коалиције.

Тешке су бриге **Британије.** Не можемо у једном чланку да набројимо све бриге. Зато ћемо се ограничити само на оне бриге које су се нарочито истакле у току последње недеље.

У Енглеској расте опозиција против ратне политике Черчила и опозиција против рата непотребног за Енглеску. Черчил намерава да појача свој кабинет Бивербруком. То може само да повећа јаз између владе која хоће да ратује и јавности која сумња у целисходност даљег рата.

Та јавност сумња на првом месту већ зато, што се плаши појачања раста комунистичких вршљања у Енглеској. И на другом месту зато, што је индигнирана совјетским понашањем према Британији. То понашање је схваћено у Енглеској као шамар који је влада Његовог величанства добила приликом покушаја посредовања у совјетско-пољском питању.

Много бриге задаје Енглезима и активност Вишинског у Италији. Тамо су комунисти прешли у офанзиву против Бадоља и краља. Енглеска се налази у чудноватом положају: бори се заједно са комунистичком државом, а мора да се брани од комуниста у свим областима своје политичке делатности.

Чудноватa је ситуација Британије и према другом партнеру, САД. Жеља тог партнера да прогута британске доминионе је очигледна. Зато је ових дана био сазван један конгрес претставника Аустралије и Новог Зеланда по питању одбране тих земаља од евентуалних намера неке треће силе да очува и после рата војне базе на територији тих земаља.

Јасно је да је та седница расправљала питање америчке тенденције да се војничко туторство САД настави и после завршетка рата. Резолуција те седнице претставља један успех војводе од Глочестера, који је зато и пошао у Аустралију, да чува два јужна доминиона од америчког империјализма.

Али, ни војвода од Глочестера, ни други, још вештији, политичари Британије не могу да задрже процес одвајања тих доминиона од Енглеске. Ових дана је Аустралија саопштила лондонској влади да неће послати у Лондон своје претставнике на империјалну конференцију по питању привреде, јер не очекује никакве користи од те конференције. Међутим, у исто време аустралиска влада прихваћа позив Американаца да пошаље делегате на привредну конференцију у Филаделфији. Дакле, политички Аустралија (а такође и Нови Зеланд) хоће да буде независна од САД, а привредно хоће да буде независна од Британије. За Британију је то тежак ударац, јер само привредна повезаност (и донекле енглеска национална свест) давала је могућност да се одржи комонвелт.

Бриге због распадања империје повећала се у току ових дана још једном чињеницом. Британска јавност је сазнала да се индуске трупе на граници Бурме замењују трупама из Африке. Ово значи да је милионска војска Индуса која је стварана у току целога рата постала непоуздана због политичког успеха акције Босеа. Индија све више прелази из става Гандијеве грађанске непослушности у став Босеове борбе за потпуну независност.

Америчке бриге нису толико [illegible] али [illegible] ипак, [illegible] као [illegible]

Добио Лондон: Москва је одбила америчко посредовање у пољском питању. Шамар је тако деловао на Рузвелта, да је он опозвао Бидла, америчког посланика код пољске емигрантске „владе" и претворивши њега у потпуковника онемогућио овом једним активном пријатељу Пољака даље учешће у политичком животу.

Уз спољно-политичке бриге САД спада и афера са непризнавањем нове боливијанске владе. Овај дипломатски инцидент има и великог привредног значаја, јер је Боливија једини диференолова за САД. Вашингтонска влада је навикла да признаје легитимност свих превората који се дешавају у централној јужној Америци, уколико су ти превратн инсценирани од стране Американаца. Али, Вашингтон не може да се помири са боливијанским превратом који није инсцениран од стране Американаца.

Унутрашњо-политичке бриге САД су много теже од ове мале бриге због Боливије. Републиканска странка тврди да ће победити на претстојећим изборима за Конгрес и на изборима председника државе. У демократској странци појављује се сумња у могућност поновне победе Рузвелта на изборима, јер његов империјализам застрашује озбиљне људе у САД. Они схватају да проширење империјалистичке зоне САД значи у исто време и проширење америчке гаранције благостања народа у тој зони.

Американци осећају да ту гаранцију не би смели да дају. У вези с тим, као и у вези са страхом од претстојећих крвавих жртава у случају инвазије у Европу, појавио се у Америци покрет који тражи склапање мира одмах. То је једна велика брига Рузвелта и његове владе.

МЕС.

„Југословенска срамота није српска срамота"

Наредба број 5

Претседника министарског савета и министра унутрашњих послова, врховног команданта оружане снаге Србије за 20 јануар 1944 г.

Црвена комунистичка аждаја којој сте ви сломили кичму 1941, поново је заурлала. Сад бежи од мегдана, а служи се потворама. Баца се блатом на ваш српски образ, до сад чичим неукаљан.

Вама су службу великим српским идеалима у прошлости прикрили и пријатељи и непријатељи. Вашем легендарном јунаштву дивили су се сви они са којима сте се борили, а били су јунаци као ви.

Сви вам то признају, само вам не признаје штаб партизанскекомунистичке ослободилачке војске, штаб Хрвата Јосипа Броза из Кланџа Загорског.

Он вас у једном памфлету, ко ји је раширен по српским земљама, најперфидније напада како сте ви виновници и кривци, што југословенска војска није одговорила свом задатку на бојном пољу, кад су Југословију водили и издали плаћеници и потркуше енглеске, америчке и бољшевичке.

Ви знате ко потписује тај памфлет, главом генералштабни мајор југословенске војске Арса Ћ. Јовановић, несрбин, српско га млеко огубало! Њега су „Солунски официри" направили човеком, довели до завидног положаја, товили и пустили у прве редове, за то, „што су српјански официри фаворизирали само своје рођаке и пријатеље".

Комунистички бесомучан напад срачунат је наклено, али узалудно, да пољуља веру вас српских подофицира и официра у данашњим српским оружаним једницама у наше вођство, у наш Србизам, у будућност српског народа.

Ја као ваш ратни друг уверавам вас да југословенски пораз и југословенска срамота није српска срамота и неће никада бити. Српски официри и подофицири часно су вршили своју дужност према великим народним идеалима. Они су били и остали носиоци народне части. Они нису никад у кукавичлуку савили главу и отишли да служе комунисте и Хрвата Јосипа Броза, но су са њима поделили мегдан јуначки и уништили их, и Брозове армије и његову комунистичку републику Ужичку, и семе им затрли. Они су и данас на бранику своје драге и миле Мајке Србије. Они то и данас чине и чиниће.

За све који нису вршили дужност, као и за Арсу Јовановића, биће суда: Арса се одрекао и породице и вере православне и свога народа и постао је измећар комунистички. Да би оправдао свој издајнички поступак, пиште памфлете противу браће своје, хвали Хрвата Јосипа Броза, чуваног зликовца и убицу милиона Срба.

Овај памфлет Јосипа Броза, то је њор-фишек. Он неће и не може поколебати српске официре и подофицире у њиховој фанатичној љубави према српском народу и Мајци Србији. Он неће смањити ни страховиту мржњу према комунизму, Арси издајнику и Хрвату Јосипу Брозу србождеру. Традиција српске војске није ни тако ваздушаста, да је могу поколебати комунистички памфлети, а чија је намера скроз провидна.

Мржња наша према свему што је комунистичко јача је од свега и ми стојимо опет један уз другог као некада 1941 године да првеној аждаји одрубимо главу и спасемо Србију и Српство. За то продужујемо ми нашим путем српским. Уништићемо вас, комунисте, и семе вам затрти.

Нема другога: ви или ми, до истраге у борби. За нас је врховни закон да ЖИВИ СРБИЈА И СРПСКИ НАРОД!

Само напред, моји ратни другови, са нама је Бог и српски народ!

Живели српски официри и подофицири!

Славно ћемо у гроб да легнемо, а не као потркуше комунистичке да живимо.

Претседник српске владе и
Министар унутрашњих послова
[illegible] генерал.

МИЛАН Б. НЕДИЋ, с. р.

ЦРНОГОРОСЛАВЉЕ

Од несрећнога априла 1941 године ми смо овде, на овом несрећном парчету црногорске српске земље, збегу искомаданог и окрвављеног српства, живи сведоци многих чудних збитија која превазилазе и најбујнију људску фантазију. Људи и читаве средине и крајеви мењали су не само своја државна, национална и политичка уверења и спроводили их ножем и огњем, него су напуштали и своју расну припадност бирајући нову, ковали су из основа нове језике, изналазили нове националне индивидуалитете и нове народе. Сад ето изнађоше и једну нову религију: црногорославље.

Недавно смо имали прилике да у новинама једне суседне земље прочитамо теорију о новоствореним динарским народима који су, по „савременој" науци о европским расама, потомци Илира. По тој теорији произведени су Црногорци у Илире, који су, примивши језик других раса, напустили своје илирско име. Намештена је и религија. Црногорци су, истина, православни, али то није то православље, каже се, већ је у питању само српска уједурма, јер црногорска и српска црква не могу никада постати једна црква.

И ако су Црногорци хришћани и то углавном православни, они исповедају религију „Горског вијенца". Због тога је црногорско православље — црногорославље. То каже у низу чланака један црногорски ћетић, целом Српству добро познати Секула Дрљевић.

Други ћетић, најодданији сарадник и узданица пароха, Сава Штедимлија, објашњава нам у танчине теорију прворођа.

Ево откуда ствари тако стоје: Црногорци су у своју данашњу земљу дошли као Хрвати и под тим именом живели у њој неколико векова. Њихова земља звала се Црвена Хрватска и они су били подложни западном утицају и католичкој цркви до новијих времена. Данашња Црна гора, стара Зета, била је „строго католичка држава". Посматрајући перипетије кроз које је прошло настојање за променом имена од Црвена Хрватска у Црна гора, видимо да су пресудну улогу играли политички догађаји и односи Црне горе према Србији. Тако се Црна гора према Србији одавала србизирању из чистог опортунизма.

А знате ли ко је највише крив за то србизирање? — Један Његош!

То српско-име он је у народу највише посветио из сасвим државно-политичких разлога. Због те лудости Његошеве Илиро-хрвато-црногорци морали су да се бар по спољној форми држе православља, те су, ето тако, своју прадедовску католичку веру напустили због Срба. А како су их Срби угњетавали, то сав њихов државни и народни живот нити је био угодан нити заслужан величања и слављења. То је био *прн живот у црним зетским горама.* Ето тако је постао и назив Црна гора.

Док се процес црногорског културног национализма, објашњава он даље, вршио упоредо са хрватским због истоветности порекла, цркве, језика и опште културне оријентације и цивилизације, дотле се процес развитка политичког национализма развијао упоредо са српским због сличне историске судбине и накнадно створеног заједничког имена и заједничког непријатеља.

Србовање у „Горском вијенцу" је последица чисто политичких разлога, с предумишљајем, због Турака. Због свега тога црногорска православна црква није била носилац и чувар српске, него црногорске државне мисли, али под српским именом.

Ипак, закључује писац, поред свих тих накалемљивања, посрбљивања, православљивања итд., језгро је остало нетакнуто, јер су основа, темељ и подлога били сасвим солидни. Име хрватско, крв хрватска, не значи само [illegible]. Хрватска крв ту значи [illegible]. Хрватство је ту [illegible] поним за све што је лепо и добро створио европски запад. Биће можда много занимљивије да у неколико речи изнесемо кратке биографије оба ова историска проналазача.

Секула Дрљевић је већ од раније доста познат у нашем политичком животу. Родом је из Колашина, где су Титови „ослободиоци" у т.зв. „пасјем гробљу" закопали неколико стотина мученика за свој народ и за свој светао српско-црногорски образ. Заузимао је положај некадашњег министра на Цетињу, а године 1910, са балкона хотела „Империјала" у Београду први је јавно пледирао за уједињење Србије и Црне горе, док су још биле самосталне државе, као два дела једног недељивог народа, које је зла историска судбина била раставила. Кад му није успело да седне и у Београду на министарску столицу, одао се ваљда науци о расама, народима и верама, поставши становник града Земуна.

Одмах после слома Југославије 1941 године отишао је на Цетиње и са 30 и неколико својих присталица одржао „Црногорски сабор" на Цетињу 12 јула, те је под окриљем италијанског војног гувернера основао нову владу, расписао конкурс за црногорског краља и после прве седнице спремао делегацију која ће поћи до Виктора Емануела с молбом да именује лице које би било регент црногорског краљевског престола, пошто у том часу сабор није имао свог кандидата за тај положај.

Међутим, друга седница ове владе није се могла ни одржати, јер је два дана касније букнуо устанак и противу Секулине владе и противу будућег краља. Тај несрећни устанак угушен је у крви и пљувењи, а пометњу и лабавост италијанске окупације искористили су партизани и приредили Црној гори касапницу какву свет још није видео. Преко педесет хиљада живаца и десетинама хиљада разрушених домова пали су као жртве тог доброг почетка Дрљевићеве политике и изграђивања „црногорског националног индивидуалитета и хиљадугодишње културе".

Његов најближи сарадник и гласноговорник Сава Штедимлија је по племену Пипер, марксиста и анархиста у Београду, ултранационалиста и усташа у Загребу.

Међу његова „значајна историска дела" спада и једно објављено на немачком језику под насловом „Ауф дем Балкан", са предговором Секуле Дрљевића, с очигледном намером да утиче на ново формирање Југоистока, нарочито на положај Срба из Србије и оних из Црне горе.

Сваком Србину довољно је позната српска историја да би ови нови историски проналасци могли да имају ма каквог утицаја. Што се пак тиче књиге на немачком језику, треба нагласити да је међу Германима било много најугледнијих научника који су исто тако са пуно знања, познавања и прецизности опширно писали о историји Срба и осталих балканских народа.

Р. М.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

СРПСКИ ПУТ

Обнављајући данас своју државу под најтежим околностима српски народ дао је доказа своје несумњиве државотворности. То му данас сви објективни посматрачи признају. Отуда су све клевете против српског народа унапред осуђене на неуспех. Њих оповргавају чињенице, које јасније и убедљивије говоре неголи речи иза којих ништа не стоји.

Државотворност српског народа није случајна. У току прошлих сто четрдесет година српски народ је кроз борбу, самопрегор и жртву изграђивао своју државу камен по камен. Тако зидана зграда не да се преконоћ срушити. И што је још важније, код њених неимара развила се љубав за ту муком саздану творевину.

Томе баш што је своју државу изграђивао властитим напорима српски народ има да захвали за свој осећај државотворности и свој национализам. Можда тога код њега не би било, да су њему слобода и независност спољa дарован. Јер таква је природа човекова, да он само оно цени и воли за шта је жртве подносио.

Наравно да је у овоме српском државотворству и сећање на прошлост имало свога удела. Никада српски народ није заборављао да је он у средњем веку имао државу, која по своме сјају и моћи, по својој културности, није изостајала ни за једном другом државом онога доба. О томе најбоље сведоче преостали културни споменици, којима су се највећи духовни света одувек дивили.

И је ли чудо онда зашто данас српски човек, ма где он био, устаје одлучно против рушилачког комунизма као и против анархије сваке врсте! Домаћински осећај који се у њему у доба независности и слободе развио и учврстио, не да му да пође другим путем. Само пут реда, градитељства и славе јесте српски пут, по коме српски народ може са чашћу корачати.

Нека он само оде тим путем, па се неће покајати. Вечни Божји закони стараће се о томе да он не остане без награде и признања. Јер је писано: тражите Царство небеско, а остало ће вам се све додати.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПОСЛАНИЦА НИКОГОВИЋИМА

Написао

др. М. СПАЛАЈКОВИЋ
министар у пензији

Има самозваних „доктора", као што има и самозваних „маршала". Они се крију под разним лажним именима, или понајчешће остају безимени. Зато их и називам НИКОГОВИЋИМА. Не да их вређам — јер намерну увреду могу осетити само они које познајемо — него једино из потребе да их крстим неким именом. Не могу их, из простог принципа противречности, назвати КОЛЕНОВИЋИМА, јер појам о „коленовићу" искључује и псевдониме и анониме; он не означава моралну лешину, без људског поноса и осећања части. Коленовић никад не говори са намером да ма кога вређа; никоговић увек говори само са жељом да неког увреди.

Поводом мог чланка у божићном броју „Српског народа", неки самозвани „доктор Босанац" пише ми и даје савет да припазим на своје „психичко здравље". Он је присвојио титулу доктора и име Босанца, онако исто као што је и његов гоа прогласио себе за маршала и дао себи надимак Тита. Мој чланак послужио му је само као повод, а стварни разлог био му је, очевидно, јетка мржња на моје раније чланке у којима браним српско име и српску светосавску веру.

Каква је филозофска тема мога божићњега чланка? Какав је прави смисао мога животног назирања: да је слобода дужност а не право, да је култура духа циљ живота а не средство.

Само човек, који је потпуно и увек свестан своје дужности, човек је потпуно слободан, јер његов разум није оптерећен изборним проблемом његове воље. За њега је тај проблем већ одавно решен. Ако се човек у својој слободи не одређује дужношћу, онда је фатално изложен утицајима нагона и страсти. И у тој борби материјалних елемената он губи своју слободу — и своје време — и опредељује се према најјачој страсти, дакле према једном нимало духовном мерилу.

Култура духа је циљ и даје смисао животу. Сав технички напредак, сва материјална цивилизација, само је једно средство, и ништа више. Оно треба да служи — као крајњој сврси — усавршавању душе, моралном напретку духа, развитку људске културе.

Међу ЉУДИМА ДОБРЕ ВОЉЕ, који желе мир на земљи, моја размишљања о цивилизацији примљена су са одобравањем. Један пријатељ, честит Србин и добар хришћанин, захвалио ми је на божићној причици о Троти из Салерна — која, у осталом, није измишљена — као на некој „божићној посластици". У те свечане дане, кад је душа обасјана успоменама на Христово рођење, људи осећају јаче него обично значај искрених речи.

Са културом се развија и ДОБРА ВОЉА код људи. Кад она буде потпуно људима овладала, онда ће и мир завладати међу њима. Сузбијати злу вољу код људи значи лечити њихову душу. То је целог свог живота радила Трота из Салерна; у томе је и била њена највећа лекарска тајна. И најмодернија наука је доказала од колико је спасоносног утицаја здрава душа на болесно тело. Зла воља је не само мржња и јарост, него такође завист и подлост, пакост и подмуклост. Догод оне буду владале душом код већине људи, дотле не може бити мира међу њима.

Срби су се тој мудрости још од Светог Саве почели учити. У томе је значај светосавског православља. Од тога времена, бити добар Србин значи прво бити добар хришћанин, и то не само на језику него и на делу. Ту своју веру српски народ је током целе своје прошлости не само речима него и делима доказивао. Само БЕЗБОЖНЕ комунисте Србин че може никад сматрати за браћу, јер где нема вере у Бога ту не може бити ни братства међу људима.

•

„Југословенски" материјализам одувек је био испуњен мржњом према српском идеализму. Он је ту своју мржњу доказао и речима и делима. Није потребно наводити те доказе. Они су и сувише познати свеком Србину. Занимаће ипак читаоце „Српског народа" овај, и ако сасвим безначајан и потпуно неурачунљив, излив зле воље једнога од тих југословенских никоговића. Он ми је пре неки дан послао допису карту са потписом „Др Босанац психијатар" (Александрова 315). Ево, од речи до речи шта ми пише:

„Екселенцијо, допаде ми текер данаске „Српски Народ" за Божић те задовољно прочитах Ваш чланак о Троти из Салерна. Радује ме и весели што је сирота Трота, и ако је цаба чекала хиљаду љета, најзад у вама нашла тако савршеног Тротла. Обратите пажњу на ваше психичко здравље. Потребни сте и нама и целом људском роду. Живели и на многаја, многаја."

Аферим — „докторе"!... Тице се по перју познају. Вас ми није било тешко распознати. Ви сте једна ординарна, веома ординарна тичурина, и њено перје се још из даљине распознаје, не толико по својој прљавој боји колико по свом отужном задаху. Ви сте тичурина из Титовог јата.

Србин нисте. Ма да се и међу Србима нађе понека тица ваше боје. Србин није кукавица. Он не подмеће своје јаје у туђе гнездо; док ви сте под туђим рукописом и лажним именом протурали свој „оштроумни" мућак.

Србин нисте. Једно ваше перо вас је издало. Није вам се оно измакло са репа, него са језика. То ћете „ТЕКЕР" сад приметити, али доцкан. Мора да сте и ви из Клања или северно од Клања, где се тај адверб у том облику чује, па било да говори Хрват Јосип Броз било Словенац Јосин Раух. Тек ви нисте Босанац. ТЕКЕР и ја сад разумем што ми нисте одмах после Божића упутили своју дописницу. Даљине су велике, а ви сте Јосипова типа усред Београда. Има, на жалост, таквих тица — као што сте ви, још доста у Београду.

Такви „психијатри" као ви нису потребни национално здравим Србима. Задовољите се пацијентима као што је распоп Зечевић, или дегенерик Владислав Рибникар, или ренегат Арса Јовановић, који су већ у вашем табору. Ви, „доктори и психијатри" са Стаљиновог универзитета, хтели бисте да несметано помућујете и даље памет српском народу.

Не мрзите ви мене зато што сам похвалио Троту и њену добру душу, ни зато што нисам атеист, па чак ни зато што сам антикомунист. Све бисте ви то мени опростили. Али оно што ми не можете опростити, оно због чега ме фанатичком мржњом мрзите, то је што сам Србин — Србин православац, Србин светосавац.

Ви сте узнемирени, јер сваки дан међу вашим пацијентима има све мање Срба. Многи су своју тешку болест преболели, а многе сте ви сами побили. Црвена губа све више опада. Зато ви сад прибегавате сваки дан новим крилатицама да бисте у српском народу одржали оно за вас толико потребно психопатолошко стање. Сељацима стално пуните главу да Немци неће отићи из Србије док их Титова „ослободилачка војска" не отера; ви кошћете оне који неће да се одмеју у партизане него хоће да се сврставају под заставу генерала Недића; ви исмевате по чаршији храбре српске добровољце, иако стално кукавички бежите пред њима; ви клеветате најордиларнијим памфлетима српске официре и подофицире, да бисте код сељачких и радничких маса изазвали неповерење према српским оружаним одредима који се стварају; ви убацујете и ширите по варошима и селима бесмислену распу о будућем облику владавине, с лукавим планом да поделите српски народ на два противничка логора, монархисте и републиканце. Вама је главно, кад на терену губите, да уносите увек нову пометњу и одржавате сталну забуну код српског народа.

Упућујући ову посланицу никоговићима, ја се надам да ће им, после мога чланка о Божићу, ТЕКЕР она направити право задовољство.

ЈЕДНА ЦРКВА, ЈЕДНА ДРЖАВА, ЈЕДНА НАЦИЈА

Већ више од једног столећа целокупно Српство слави на данашњи дан успомену на Светога Саву, творца српске нације и српске културе. Далеко изнад претходника, савременика и оних који су живели после њега издиже се џиновски лик тога највећег Србина.

Седам векова и четврт, 725 година, протекло је од доба у које је живео и радио Свети Сава и кроз цело то многовековно време он је, видљиво и невидљива, својим делом био душа Српства и српске културе, управљао духовном судбином свога народа и био центар и мерило свих позитивних динамичких снага које су нас Србе одржале у тешкој и променљивој историској судбини на опасном животном простору које нам је Провиђење доделило.

Најмлађи син великог жупана српског, Немање, оснивача јединствене српске државе у центру балканског простора, од својих младих дана мислена и религиозна природа, по сопственом импулсу отишао је у Свету Гору и замонашио се. Основавши у тој монашкој републици српски манастир Хиландар, који ће вековима служити као висока школа српске духовне културе, Сава је прошао строгу аскетску дисциплину под којом је остао целог свог живота.

И на њему се показала истина да вође народа, они који формирају судбину своје отаџбине, морају бити лично прекаљени у чистом и дисциплинованом личном животу, себе прегорети да би своме народу служили. Такав, Сава је могао поставити начело: »Чините онако како видите да ја радим«, једино исправно начело одговорности за оне који су Провиђењем одређени да воде.

Неуморан и пожртвован дух који проницљиво сагледа и одмерава садашњост и генијално предвиђа будућност, овај човек правог европског великог формата био је одређен да створи и формира српску нацију и њену културу на темељима који су толико чврсти да и данас стоје у пуном складу са правим национализмом и правим социјализмом.

Положај у коме се налазио српски народ почетком XIII века карактерисан је следећим чињеницама. Са Запада је надирала велика католичка офанзива. Моћни талас политичког католицизма запљускивао је балкански простор, нарочито западни литорал. На Истоку је била разбијена Византија, Цариград у рукама западних освајача и пљачкаша, источна патријаршија без моћи, духовенштво и монаштво дегенерисано, деморалисано и разбијено, у опадању духовном.

Између таквог Запада и таквог Истока, млада српска држава, тек у формирању, у духовно црквеном погледу под грчком архиепископијом из Охрида, са јаком струјом антисоцијалије и антикултурне манихејске јереси, тзв. богумила, нехристијанизирана још у пуном опсегу — налазила се у тешком духовном положају. Да би народна заједница добила облик, да би се кристалисала у државу, да би добила чврст лик националне и социјалне заједнице, да би, једном речи, изишла на историску сцену као чврста формација културна — ваљало је да је духовно определи и поведе, да јој постави солидне темеље једна јака, видовита, генијална личност.

Сава је добио и створио самосталну националну српску цркву, духовну творевину нити католичку нити византиску. Он је створио кадар епископа, свештеника и монаха — Срба. Он је хришћанску културу саздао у својој земљи, учврстио и раширио и тиме свршио велики цивилизаторски посао. Неумољиво је уништио противнике државе и нације, форме и културе, поретка и реда, претставнике хаоса и антикултуре, богумилске јеретике, комунисте тога времена.

Тиме је српска народна заједница учвршћена и убличена, постала је нација која ће под династијом његова оца, Немањићема, формирати државу и та ће држава живети блиставим културним животом чија нам сведочанства у архитектури, фрески, књижевности речито говоре о европском духу и формату српском. Однос цркве, државе и нације био је јасан и прост: једна црква, једна држава, једна нација — без супротности, без примата и борби око њега: једна чврста духовна творевина српска.

Али генијално схватање Савино испољава се у том националистичком оквиру још и у основним начелима унутарњег живота нације, која је он поставио и у наследство оставио Србима. На темељима хришћанских начела, унутарњи живот нације има да се руководи начелом социјалне правде које захтева хармоничну сарадњу свих сталежа, узајамну помоћ и љубав, рад сваког на своме месту, чврст хијерархијски поредак по начелу одговорности за народну заједницу.

Оваква социјална садржина национализма, основана на начелу правде, искључује империјализам. Сава је неуморно проповедао да се никада не ратује »без правде«, никада у циљу насиља. Тај и такав социјализам, прави и племенити, спојен је код Светога Саве са национализмом.

Он је још тада, пре више од 700 година, видовито поставио праве социјалне водиље своме српском народу. Нема безгрешног народа у историји; српски народ је грешио и против ових социјалних темеља које му је Сава поставио. Данас, на своме животном простору, српски народ има чврсту вољу да поново следује свом европском позиву и да свој нови живот у европској судбинској заједници врати на славне социјалне традиционалне темеље Светога Саве — под вођством генерала Недића чији се труд и напори усредсређују на обнављању правог Светосавља — националног и социјалног.

ВЛАД. ВУЈИЋ

(Предавање одржано на београдском Радиу).

БЛАТЊАВА ЗИМСКА ОФАНЗИВА

Прошле и претпрошле зиме Совјети су вршили своје офанзивне операције, рачунајући да ће моћи искористити смрзнути терен за већа прегруписавања војске. Нису се преварили у томе. Преварили су се само у очекивању резултата тих прегруписања: оперативна победа је изостала. Али ипак, они су били задовољни зимом као својим савезником, јер им је зима олакшавала снабдевање и довоз у зони позадине фронта.

Ово је било нарочито важно у овој години, јер су Немци приликом отступања десетоструко применили Сталинов изум — „тактику спаљене земље". Нестанак друмова и железничких пруга у области између Дњепра и Доњеца имао је као последицу да су Совјети тако слабо напредовали у јесењој офанзиви, када су нападали немачке положаје западно од Дњепра.

Москва се надала да ће зима поправити ситуацију. Али зима није дошла. На целом јужном сектору Источног фронта већ сада, у јануару влада чувена руска „распутица" и зато је совјетска офанзива заглибила у блато.

Нешто боље стоји ствар на средњем отсеку, али и овде бољшевици се боре са блатом и зато имају великих тешкоћа у извођењу борбених операција.

Једино на северу има зиме, и ваго је совјетска врховна команда концентрисала многобројне дивизије на отсеку од Љењиграда до Новгорода, надајући се да ће моћи да изврши продор кроз немачке положаје код Волхова и Неве. Упоређујући садашњу зимску офанзиву са оним претходним, треба признати да је развој садашњег совјетског подухвата знатно слабији од оних од прошле и претпрошле године.

И поред тога, што је количина техничких средстава бачених у борбу на совјетској страни веома велика, ипак продорна снага совјетских трупа је много мања него што је била раније. То се мора на првом месту објаснити онадањем квалитета нижег и средњег официрског кадра, а осим тога (можда је то баш и најглавнији разлог) — смањењем борбеног морала црвене војске.

Чак ни енглеска штампа, која је раније са толико радости реклампсала совјетске успехе, овога пута је веома уздржљива. Не само између редова, већ и потпуно отворено долази до изражаја брига Енглеза због тога што совјетска снага јако попушта. Брига је потпуно разумљива, јер се Енглезима, а још мање Американцима, не свиђа мисао да ће морати једног дана сами да се боре против немачке моћи, изгубивши совјетску војску као ударну снагу овог јеврејског рата.

Ова перспектива борбе против Немаца имало не одушевљава Британоамериканце. Зато они опет пишу о великом ризику искрцавања у Западној Европи, измишљајући начин како би се тај ризик смањио (мисле на повреду неутралности Шпаније и Португала) и покушавају да нађу аргументе који би образложили непотребност инвазије. Или бар образложили потребу одлагања инвазије.

Британоамерички листови пишу да би инвазија имала смисла тек онда када би совјетска војска продрла дубоко у Балтичке земље и у Пољску. Вероватно да у Москви нису истога мишљења и сматрају да даље напредовање совјетске војске може да се изврши само уз реалну помоћ Британоамериканаца на другом фронту.

Међутим, Британоамериканци опет само блефирају. Пошто је осма британска армија у Италији стала на реци Сангро, заморивши се после тешких борби, морала је пета америчка армија да предузме веће операције код Монте Касина. Она је напредовала свега неколико километара, борећи се неколико недеља и доживела је да буде одбачена преко реке Рапидо, т.ј. да буде враћена на полазне положаје.

Немци су извршили овај контра-ударац не обазирући се на то што је иза њихових леђа искрцан један амерички одред код места Нетуно. Ово искрцавање је било проглашено за огроман успех, али се затим десило нешто неочекивано. Већ приликом самог искрцавања Американци су били изненађени тиме што на обали нема Немаца. Изненађење се повећало када су без икаквог отпора могли да напредују неколико километара. Изненађење је достигло врхунац када ни после три дана боравка код Нетуна нису били нападнути од стране Немаца.

То је једно непријатно изненађење. Непријатно за пропаганду, која не може да рекламира победу у отсуству непријатеља. Непријатно по генерала Александра, који и у тој немачкој отсутности треба да види неки план, који може да доведе до незгодних прилика одред који се искрцао.

Американци су мислили да ће генерал-фелдмаршал Кеселринг одмах појурити са својом армијом према Нетуну, чим буде сазнао о искрцавању. Међутим, Кеселринг хладнокрвно спроводи неки свој план. То је та иста хладнокрвност, која даје могућност Немцима да потпуно мирно ишчекују док буде коначно искрварила црвена војска и да мирно очекују док се накупи таква снага немачке главне резерве и немачке авијације, да ће моћи извршити одлучан стратегиски ударац. Ударац, који ће донети победу Тројном Пакту.

М. Војновић

ПОД ВОЂСТВОМ СВ. САВЕ

Две године је прошло. Немир је био у нашим срцима, а туга у души нашој. Страховали смо за будућност и опстанак народа нашег српског. Изгледало је да смо проклети, да нам је суђено да српског имена нестане, а речи нашег језика више да се не чују.

И могло је тако да буде, али је Провиђење и људска воља друкчије хтело, јер се Србинова наша земља звала, Србинова се зове и тако ће се, Божјом и народном помоћу, увек и звати. Народ је сам муком и жртвама за себе и децу своју спасао и сачувао, њу, земљу своју, Србију.

У последњем тренутку, када је црвени пламен, подметнут за увек проклетом руком народних одрода лизао већ зидове наших домова, палио наша добра и пустошио земљом, било је све спасено.

Две године су од тада прошле и већ су почели да се назиру плодови двогодишњег мукотрпног рада, да се јављају обриси обновљене и смирене земље наше.

Још је Свети Сава од народа српског јединствену нацију створио и научио га значају самопостојања, учинио га свесним шта значи Србином се звати. Само се зато народ наш није кроз векове расплинуо, утопио и нестао у моћној азијатској бујици. Само је зато вековима стајао као станац камен и разбијао све налете са истока. Само је зато сачувао име своје и крст свој и голорук скоро, али јакога, несаломљивог духа и неисцрпне народне снаге, столећима био на мртвој straжи и спречавао турским четама прилаз срцу Европе. Само захваљујући њему, Растку Немањићу и својој сировој, али дубокој мудрости којом га је схватио и прихватио. Очврснуо и очеличен тако вековним отпором дочекао је и пребродио нове буре и прошао кроз прошли светски рат. Опет је сам крвљу и многим жртвама стекао своју земљу и још је проширио. И тада се изгубио и заборавио. Двадесет година је дремао полузатворених очију, тапкао у месту или лутао, куцкајући левом десно штапом, тражећи прави пут. Јер је у здравоме инстинкту своме осетио да је погрешио. И десило се оно најгоре, отишао је у страну, заведен злочиначком туђинском руком и нашао се пред провалијом. Али је жеља за животом и самоодржањем надјачала. Свом неисцрпном животном снагом својом почео је српски народ, ослобођен дугогодишњих заблуда, да стасва. Тежак задатак је стајао пред народом нашим, али се он после прихватио, и био је спреман да га успешно заврши.

У болу и несрећи српски народ је могао само чвршће да постане. Оно што је у материјалном изгубљено, десетоструко је добијено у духовном. Данашње генерације су имале срећу да живе у времену рађања једног новог света, а тиме задобиле и велику одговорност пред будућношћу. Од наших данашњих поступака и правилног схватања догађаја зависи будућност читавих поколења српског народа. Сваки историски препород садржи у себи мање или више бола. Српски народ је то осетио и разумео. Хиљаде и хиљаде недужних живота, принесених на олтар српској отаџбини за ових неколико година, нас опомињу. Они су обележили наш пут, и други за нас не постоји.

У своме безумљу и заслепљености хоће они који себе називају „правим" народним синовима и „ослободиоцима", да угасе и последњи пламен који још тиња на српскоме огњишту. И ветар би разнео већ охлађени пепео, из порушеног и спаљеног дома српског изникао би коров и травушина, а кости би се беласале у тмурној ноћи у земљи која се некад Србинова звала. Тамо где су се до јуче пружале плодне оранице, питоми брежуљци, мала планинска села и велики градови, завладала би пустош и дивљина и свега би у неповрат нестало. И никада се више за Србина и српство чуло небо. То би хтели они, који се са црвеном петокраком звездом за окном, боре за „слободу" Србије и српства.

Јака је снага народа српског, а још јача његова жеља за животом, која прелази преко свих препрека. С муком је подигао своје, тешким сном притисле капе народ српски али је проглелао, и још једном, као онда пре толико векова, научио да гледа и да види.

Данас су у Србији све националне снаге уједињене и постоје само два фронта. Они, окупљени око црвене капе своје, несрби — и народ најзад сав уједињен под тробојком нашом српском, жељан да живи,. жељан да траје и данас и сутра и увек — кроз векове.

„Большевизам нема ничег заједничког ни са српским духом ни са српском културом", рекао је председник српске Владе, генерал Недић, а речи су му из срца потекле, из његовог народног српског срца и нашле одјека у свакоме срцу које српски куца.

Тешка ће можда бити она последња борба, претешка и мучна чак, али ће народ изаћи из ње уједињенији него икада раније. Борба ће одлучити коме припада живот, а коме смрт. С вером у Господа, Спаситеља свега та одлука ће бити у руци онога, који њега призива када у бој полази.

У миру и срећи довршиће се оно што је раније започето. Српски народ ће још једном наћи самога себе и сложно ће поћи, крепким кораком, у сусрет будућности заједно са осталим народима Европе. Урадиће тако народ српски, јер то му његова велика прошлост и његова сигурна будућност налажу. Удариће опет јединим могућим путем, путем свога Великог Учитеља, Растка Немањића.

Сложно, браћо, путем корачајте, предводи нас Светитељу Сава!

ЉУБОМИР МАЛЕШ

ПОЗДРАВ БРАЋЕ ИЗ ЗАРОБЉЕНИШТВА

Прва моја мисао јесте мисао захвалности Богу, што је сачувао темеље моје Отаџбине драге, захвалан сам Му што још живи мој добри народ. Друга моја мисао, јесте израз моје љубави према свима мојим и драгим Србима и Српкињама о којима непрестано мислим и пријељујем их. Српски свештеник осећа радост кад је његовом народу добро, плаче кад његов народ страда. Српски свештеник носи непрестано свој народ у срцу своме.

Ми смо свесни несреће која је за време рата задесила наш напаћени народ, свесни смо јер смо једнак, ако не већи терет понели на својим леђима и у својим душама, као и ви. Било је неописиво тешко док нисмо са вама ступили у преписку. Када је то било, почели смо се смиривати и носити свој бол са надом, да ће се једног дана оздравити.

Но то смирење, ако се тако може назвати, не траје дуго. Допиру до наших ушију страшне вести. Србија опет гори. Устао брат на брата. Гину најбољи људи, домаћини честити, гину жене и деца, умире све што је је српско. Наш бол превазилази меру прелази у очајање. Питамо се за што сад то. Зар није доста било жртава, зар није доста проливено крви и суза. Зар Србија мајка мора извршити самоубиство и за свагда умрети. О како је страшно овако осећати! О како је страшно гледати своју децу, своје најмилије разапете на крсту, а људе и џелати трљају руке и смешкају се!

Шта ти је српски роде?

Зар си ти баш овако морао доживети? Зар синови јунака и мученика нису слични оцевима, да се боре за част и понос свога народа „за крст часни и слободу златну", за вечне симболе српског народа, зар су српски синови постали разбојници. Србин је научио да гине, али да гине славно. Научио је да се бори и брани свој народ, а не да га убија. Има ли шта жалосније, да се Србија брани од Срба.

О Срби, заблудела и одрођена браћо наша, ако вас још таквих има, осветите се. Зар вам не пара уши лелек и плач српске сиротиње, српских мајки и невиних деце. Зар ви морате бити џелати, који копљем пробадате ребра разапетог Спаса. Осветите се, покајте се, прићите своји браћи као браћа, а не као џелати. Збаците са себе туђе одело од лажне вуне и свиле, свуците џелатске рукавице, није то за вас.

Угледајте се на нашег најбољег оца брата и сина генерала Милана Недића.

Прићите к њему сви Срби, јер га сви одавно познајете по његовим светлим делима и са њим заједно чувајте, храните, бранште и теште, сиротињу нашу заштитите све што је наше српско. Лечите му ране његове. — помозите му. Прићите и спремите се да нас као браћу дочекате, нас који смо толико бола поднели.

Послушајте вапијући глас родољуба Недића. Он жели спасење васколиког Спаства и Мајке Србије, он жели, да наш народ живи вечно. Не слушајте оне који вас наговарају да гинете и убијате своју браћу. То је безумље! С тим не чините услугу никоме, а свој народ уништавате. То вам неће нико одобрити и признати.

Чујте вапаје многобројних хиљада наше браће из заробљеништва .Умирите се, прићите своме народу и помозите му. Превише је страдања српском народу.

Ми смо захвални Господу Богу који је подарио нашем народу у овом смутном времену заштитника Недића. Ми му телом срцем и душом припадамо. Ми ћемо га помоћи, јер знамо, да се само на тај начин кроз његов српски програм може повратити српски народ у живот, изаћи из понора на висину. Он је у своме програму обележио свој пут и нашег народа. То је пут отаца и дедова наших. То је пут Светога Саве, Милоша Обилића, Краља Александра, Патријарха Варнаве, Мајке Југовића и Косовке Девојке. Тај је пут вечито нов и сигуран и једини који води спасењу и срећи. То је пут Христов.

Прићите својој Светој Српској Православној Светосавској Цркви. Она ће вас утешити и ојачати. Она ће нам дати полета и снаге да тешко бреме издржимо.

Осветите се, браћо, ми верујемо, да ви волите Србију као и ми. Верујемо да и кроз ваше жиле струји српска крв. Ви сте погрешили и згрешили у своме малоумљу и очајању. Осветите се и сталожите, размислите и видећете прави пут. Крените њим без устезања.

Обратите нарочито пажњу на васпитање омладине, узданице наше, уливајте им веру, љубав и наду према Богу и народу своме. Одените их у одећу наших славних предака, спремите их добро, јер их велике дужности чекају.

Ти народна омладино, узданице наша, слушај оно што те уче најбољи и најчистији. Прими у срца своја њихов савет, спреми се да часно послужиш своме народу. Сети се песме о мајци Југовића у којој се говори, о погибији њених синова: „Та ја их ни родила нисам, да ми леже на меку душеку, већ да бране земљу од некрста..... Хранићемо птиће ждраловиће наше племе никад пропаст неће".

Наш је народ здрав. Здрава је подлога његова. Она је сељачка, али је зато баш и здрава. Наши интелектуалци већином су сељачки синови. Нека завире у домове отаца својих, нека завире у њихове душе тамо ће наћи неизвештачену и урођену љубав према Богу и народу своме, тамо ће наћи мудрост већу него што се у школи може научити. Наћи ће љубав. Знање се може научити, али љубав је од детињства мајка у срце утиснула. Српски интелектуалци спојите знање са љубављу, љубав нека буде прва, а знање нека буде само средство љубави.

Још једном, браћо, прићите Спасиоцу Српског народа генералу Милану Недићу, сарађујте са њим свако на своме послу и свом својом снагом. То је жеља моја, то је жеља хиљада и хиљада ваших отаца, браће и синова, који смо далеко од Отаџбине. Олакшаћете нам бол. Покажите да нас волите и да нам чувате сиротињску кућицу, малу али чисту и светлу. Учиниће да и ми након дугог бола осетимо зрачак наде и да се радујемо повратку. И повратак ће брже уследити, вратићемо се вама у загрљаји, постаће много боља Србија. Биће наша и само наша. Заорише се опет песма нашим пољима.

То је наш поздрав, то су наше жеље и наде. Кренимо уз помоћ Божију на посао све за добро нашег васколиког српског народа и Отаџбине драге.

Свештеник
Спиридон Врлић
заробљеник 31954
Офлага VI-B.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАША МИСИЈА

Кад смо у септембру 1941 године, узели пушку да се боримо против комунизма, мало је било оних који су нас схватили и разумели смисао наше борбе. То најмрачније поглавље српске историје било је обављено незнањем и тамом те нас не чуди што многи нису видели сигнал истине, који смо ми видели, исто као што нису чули поклич бојне трубе који смо ми чули.

Отуда није никакво чудо, што смо први у гласу генерала Недића, чули вапијући глас српског народа, који је у грчевитим мукама умирао, тражио помоћ, и чија је болест претила смрћу. Ми смо били први лекар који је похитао да спасава болесника, да лечи ране, да гаси расплamтели пожар. Што нам ни сам болесник није веровао, што је прибегавао „лековима" и других саветодаваца, нас то није поколебало, јер смо попут савесног хирурга схватили дужност озбиљно, свесни да смо ми једино позвани да се до крајњих граница жртвујемо за свој народ, па је од нашег успеха или неуспеха, зависило да ли ће наш српски народ продужити да живи на овом делу света, или ће поћи у неповратну смрт. Зато смо морали радити брзо, одлучно, паметно. Часови су били скупи, а ми смо у потпуности схватили величину задатка кога смо се прихватили.

Наша је дужност била тешка. Сплетке су нам правили они исти за чије животе смо се ми борили. Док смо чупали коров са наших српских њива, за нама су ишле читаве плејаде које су коров поново сејале. Чим су се указали зрели плодови нашег рада, плејаде су похитале да уживају у тим плодовима. Ми смо били сејачи, други су збирали жетву. Ми смо све то посматрали равнодушно, јер је наш принцип био да дамо све, не примајући ништа.

Оно што смо ми видели много раније, други тек данас наслућују. Дубина наше вере у победу и смисао нашег задатка, надвладале су наше непријатеље и оне с лева, и оне с десна. Наши другови са усхићењем су ишли у смрт, умирући без крика, а нама су оставили само један аманет: да их следимо до краја, да борбу наставимо, да мисију извршимо. И ми се ни за часак нисмо оглушили о њихов аманет.

На њиховим костима ми зидамо нову српску Отаџбину, која ће бити наша Отаџбина, и у којој све оно што није српско мораће да нестане. Црвена аждаја којој смо ми задали тешке ударце још није дотучена. Она и данас пушта своје хистеричне пипке и жели поново да гута својим крволочним чељустима. Она је данас окупила вечите српске непријатеље, који су до јуче под другим знаком локали српску крв. Све то ми добро знамо, али знамо да ће црвена неман још једном осетити снагу наших мишица, и јачину нашег духа. Смртна пресуда коју јој спремамо приводи се крају, она долази... И тада, питамо се ми, да ли ће наша мисија бити завршена, да ли ћемо сићи са позорнице?

За нас је одговор јасан! Не! Није наш једини циљ догурћи комунизам и уклонити се, јер би то значило стаги на по пута. Ми смо свесни да је по Божијој милости на нас пао задатак стражара на српским вратима, и ни један од нас неће на стражи заспати. Зло којему ми данас стављамо наше младалачке груди, није дошло нашем народу само по себи. То зло дошло нам је споља, то је „роба", за коју је српски народ платио милионе жртава. Отуда, ми узимамо на себе тешки задатак, да се убудуће нешто слично не деси. На овоме путу ми нећемо стати ни секунд, јер смо свесни да је ово искључиво наш српски пут. Што је он тегобан, крвав и трновит то нас ни најмање не страши. Насупрот, то још више надахњује витешку борбу коју водимо ради очувања нашег српског народа и његових виталних интереса. Кривудавост тога пута, ми ћемо на крају утрти... Зато се варају они, који мисле да смо се ми случајно појавили и да је наше време „привременог" трајања. Они који су свесни да су носиоци целе једне етике и да су верни тумачи дубоких моралних тежњи свога народа, не уклањају се лако.

Код нас не постоји ништа неодређено и конфузно, зато су и наши циљеви јасни. Ми хоћемо да нашем српском народу дамо обележје наше старе српске славе. Попут наших непријатеља, ми не превртемо сметлишта дотрајалог Запада, да би смо нашем народу указали пут, већ пловимо у нашу стародревну прошлост, која нам за свако питање нуди одговор. Отуда ми црпемо снагу за наше подухвате, ту лежи смисао нашег рада, а отуда и овако огромна вера код нас да победимо. Ништа ново не обећавамо. На темељима српске етике, која је последњих година прекривена скрамицом пепела, изградићемо бољу будућност српског народа. Сви који нас у овоме буду сметали морају се уклонити.

М. М. Влаховић

Смотра оружја

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Ускликнимо с љубављу...

Смисао и снага наше историје

»...Данас, кад велики народи, велики континенти, и цео свет, клецају под својим заблудама и гресима, разочарани старим идолима, неочарани новим, када и ми трунемо у пороцима, када је цео народ у дубокој црнини, када нас ново доба скољава све већим, све тежим проблемима, данас, после толиких столећа од смрти највећег нашег човека, родољуба, просветитеља, свештеника и светитеља, родоначелника наше историје и културе, ми смо поставили питање о смислу и снази наше историје.

Претурајући небо и земљу многостралане прошлости, ми смо се зауставили на Светом Сави, на Светосављу. Показало нам се да у њему, лежи наша судбина: — Наше назначење, наша слобода, наш месијанизам, наша култура, наша истина. У њему смо нашли пралик, прадушу, праснагу наше историјске стварности. У њему откривамо и смисао наше историје. Јер ако нађемо **алфу**, нашли смо и **омегу**, нашли смо себе, нашли смо све. Шта то значи? То значи: свесно, активно, целим собом примити то прво начело као основну норму нашег живота у садашњости и будућности.

То значи: имати самосазнање и самопоуздање, јасне претставе о својим вредностима и могућностима, о својој стварности, помоћу које ћемо се, одређено, јасно, без предрасуда, постављати према себи и другима.

То значи: поставити хијерархију вредности, устројити свуда данас тако насушне моралне поретке, унети у савремени хаос логику, разбити оштрицом светости сва бедна обесвећења, ослободити се површног туђинства, поново ући у себе, у круг свог властитог живљења и стваралаштва.

То значи: пуни, одлучни, некомпромисни ренесанс народњаштва као једино могуће, једино насушне, једино вредносне, једино истините, једино спасилачке категорије вишег, духовног живота.

Значи: вратити се Светосавском активизму. **Ако не уђемо у светосавско миротворство, радост, инспирацију, честитост, побожност, храброст, чедност, савесност, радиност, самоодрицање, у светосавско човекољубље и богољубље, у светосавску етику и метафизику, у вечни венац светосавске славе, ми ћемо пропасти као што су пропали многи и многи народи који су пренебрегли завете својих светитеља...«**

Др. Д. Н.

Писмо са Дрине...

Српски добровољци непоколебљиво су решени да одбране српски народ од свих непријатеља. Нема жртве и самопрегора који би им биги тешки ако се кроз њих доприноси опстанку и заслуженој будућности српства. Официр, студент, радник, сељак и сваки други, има пред очима само један циљ. Он се зове — **Отаџбина...**

Ни у најобимнијој књизи не могу се обухватити сви примери пожртвовања и родољубља. То сведочи и писмо једног добровољца, који стојећи на мртвој straжи на обали Дрине топло и искрено излива свој понос и спремност да истраје у једноспасавајућој борби. Оно гласи:

„Далеко сам удаљен од свог родног краја, патролирајући уздуж и низдуж Дрине, чувајући садашњу границу од крвавог непријатеља комунизма. Јединац сам у оца и мајке. Разумео сам речи генерала Недића и ступих у редове српских добровољаца за спас наше напаћене нам Мајке Србије...

Живот на Дрини врло је тежак и опасан. Ми млади Српчићи који за Српство поћосмо и животе своје дати, све то лако прелазимо као да нам је то један сан. На оној страни Дрине, чују се свакодневна пушкарања између партизана и босанских четника. Наш стражар будно чува straжу и прати сваки покрет са оне стране Дрине. Једне мрке ноћи, кад сам ја био на мртвој straжи, чуо сам једну партизанку како пева: „Ја сам Анка-партизанка, имам капу са три рога, борићу се против Бога"... Док она пева, моја пушка је надзази у помрчини и њен се глас више не чује. Тако ће свако проћи ко је против Бога.

Комунизму ускоро долази крај, а српском добровољцу свиће зора! Борба на Дрини против комунизма је велика и огорчена, али ми, млади српски добровољци, све ћемо то издржати и свој народ спасти од опасне најезде која прети из Босне.

„Преко трња, преко стења,
Своме циљу се ближимо ми..."

Ето, такав је живот српског добровољца на Дрини...

Радомир Затежић,
добровољац 6 чете Другог пука СДК

Смисао добровољачке жртве

Неравноправна је борба српских добровољаца коју пуне две и по године воде против сила зла, скривених на разним местима, под разним фирмама и у разноврсним видовима. Према океану мржње, површне раскалашности и помућених појмова, стоји бројно слабија али духом надмоћнија српска добровољачка војска. Један од оних извора и снажних потстицаја који добровољаштву непрестано уливају нове снаге и одуховљују фанатична национална стремљења, поред осталих у великој мери јесте снажно неговани и правилно схваћени култ поштовања према жртвама, према крви наше крви и месу нашег меса, жртвованом ради боље будућности Српства.

Близу половине једне хиљаде износи укупна жртва српске националне омладине из редова добровољаца. Неисказрени народни дух, србизам понет из колевке и проживљен тешком данашњицом, из ових неколико стотина жртава створио је неисцрпан резервоар снаге и успињања. Ниједна жртва, ма колико била драгоцена и тешка, није на нас деловала да се скренемо са пута безграничне љубави и пожртвовања за свој народ. Никакав удар, ни погибија капетана Душка Марковића и осталих другова у Богдању, ни мучки препад и устрељење капетана Милоша Војновића код Сјене реке, ни толике друге дубоке ране на добровољачком организму, ниједног тренутка нису произвеле од противника жељени ефекат. Нашу хладнокрвност и свест о значају преузете дужности само је појачавао сваки напад и свака нова жртва. Из њих се није родила злобна мржња или нечовечанска жеља за осветом. Добровољац се надвисио изнад ситних људских пакости, снагом онога који је сагледао истину, издржао ударе са многих страна, да би из слабости других, нарочито противника, наоружао себе стрпљењем и спремношћу на мученништво иза кога долази победа. Зато и појам жртве у светој борби српских добровољаца, далеко је од тога да се снизи на уобичајено шкргутање зубима и разбукталост осветничких нагона, како је то случај код других, мржњом, површношћу или другом којом негативном особином заогрнутих покрета.

Погрешно би било претпоставити да добровољац можда не цени жртву свога друга. Од нас се она цени и то сигурно много више и на узвишенији начин него што посматрачу са стране на први поглед изгледа. Највиша хришћанска мудрост истакла је значај и вредност жртве. Она је зрно пшенично које мора угинути да би донело плода. Отуда ни добровољац не види у жртви само злочиначко дело противника, не види једино физичку стварност њену, већ зароњује у њен дубљи, виши, духовни смисао. У светој борби за Српство, из угашеног живота свога друга добровољац види зрно које мора угинути да би се из поштовања вредности жртве, из одности идеалима којима је принета, народно потстрек преосталима. На основу тога добровољци негују култ жртве, поштују своје пале другове и ниједан важан посао не почињу пре сећања на погинуле другове. У томе одавању поште, у опомињању на погинуле другове, сваки од нас проналази смисао заједничке борбе и осећа обавезу за наставак те борбе. Не задржавајући се на жељи за осветом у обичном смислу, добровољац органски наставља још снажније и упорније, извршујући на тај начин најбољи изражај опште судбинске повезаности од почетка до завршетка историске мисије. Свака жртва која падне из редова српских добровољаца, поред тешког бола који причињава породици и друговима, само је један нови потстрек, један снажни потстицај за нова прегнућа, за нове жртве.

Смисао добровољачке жртве је особен и одређен општим погледом нове српске омладине на свет и однос духа према материји. Зато ниједна наша жртва не значи слабљење духа, већ уз физички бол појављује се чврша упорност и солидарност у докрајчивању борбе за постигнуће боље будућности целокупног Српства.

Каплар Л.

Погибија двојице радника добровољаца

Од првих дана борбе, с јесени 1941 године, у редовима добровољаца налазио се приличан број националних омладинаца радника. Временом овај се број стално повећавао, тако да је раднички сталеж један од оних који је из своје средине дао велики број добровољачких јунака, који су кроз две и по године активно узели учешћа у борбама против црвеног бандитизма. Из редова радника-добровољаца многи су од њих, у својој самопрегорној борби, положили и своје животе на олтар своје напаћене отаџбине, ради њеног спаса и бољитка. Они су својом смрћу најбоље негирали она скроз погрешна мишљења која су владала о нашим радницима, као комунистичкој авангарди у нашој земљи, и потврдили своју несебичну и пожртвовану спремност да се свим снагама заложе у светој борби на фронту одбране Српства.

Последње жртве из редова радника добровољаца, које су пале за последњих месец дана, јесу: каплар-добровољац Душан Ц. Бојић и поднаредник-добровољац Тодор П. Бјелајац. Следећи написи, посвећени су њиховим јуначким животима и смрти.

ДУШАН БОЈИЋ
каплар-добровољац

Слабе су речи, маколико оне снаге у себи носиле, да би дочарале јуначки живот и мученичку смрт осамнаестогодишњег каплара-добровољца Шесте чете Петог пука Српског добровољачког корпуса, Душана Ц. Бојића, јединца у мајке, супруга и оца петомесечног детета.

Па, ипак, то је једини начин да кажемо свима да је он живео и умро за свој народ, за његово спасоносно данас и лепше сутра.

Усред Ражња, у ноћи између 24 и 25 прошлог месеца, убијен је мучки, иза леђа, метцима шумских бандита, док је стајао на straži крај свога пушкомитраљеза.

Добровољац Душко, дојучерашњи, пун снаге и живота, пао је као покошени цвет. Зашто? Зато што је био већи од свих нас, који живи иза њега остадосмо. Велик је био, када је још пре две године видео једини пут нашега опстанка и када је имао храбрости да закорачи на његову трновиту стазу, ступивши у четничке редове у Ваљеву.

Још већи је био када је пролетос, као осамнаестогодишње момче, дошао у добровољце говорећи својим старешинама: „Ступам у добровољце, јер видим да је једина могућност спаса и опстанка борба наше омладине за српску мисао, коју исповедају и за коју гину добровољци."

Горостас је постао у нашим очима, када је својом погибијом дао себе за ту мисао, када је доказао да није он, мали занатлија, био мајстор фразе, као многи „велики", већ мајстор дела. Знамо ми, другови његови, можда боље него ико други, колико је вредео његов живот. Знамо колико је био већи од нас. А колики тек џин према оним својим вршњацима који по улицама, светлим и мрачним, дочаравају своју бесциљну младост, гледајући смисао свога живота у борби за „печење јарећ". Па, ипак, би ћутали, да би бол свој за њим што јаче доживели, и не би говорили када би знали да је била довољно топла његова младићска крв и крв његових палих другова, да би загрејала охлађена срца, да би разбудила успаване савести, да би од фразера родољуба начинила родољубе дела, да би од свих оних који хоће Србима да се зову, начинила најзад фалангу бораца за Српство.

Пок. Душан Бојић каплар-добровољац 6. чете V пука СДК

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Ћутали би да не морамо да питамо да ли је, можда, потребно тога ради, да се још пролије и долије наше топле и младићске крви?! Али, ми знамо да је суд правде и истине, те необичне сузе којом и Душан Бојић, добровољац и обућарски радник, осоли живот свој, да је он на његовој страни. За осамнаест година својих дао је пуноћу животу своме: живео је српски — као јунак, умро је српски — као мученик, закитивши својом смрћу венац наше славе и поноса једним од најлепших цветова.

Заслужио је што да му буде лака груда свете српске земље, коју и он натопи и посвети још више крвљу својом.

Хвала му и слава!

Бож. Ж. Најдановић

ТОДОР П. БЈЕЛАЈАЦ,
поднаредник-добровољац

Пала је прва добровољачка жртва у 1944 години од безбожничке руке, на територији Среза подунавског. Та жртва је поднаредник добровољац Тодор П. Бјелајац, кршни Босанац. Рођен 1914 године у Подрашници, срез Мркоњићградски. По занимању је радник. Као радник је пре месец дана са радошћу постао добровољац. А и пре би дошао у добровољце, да га није спречавала брига за свакидашњим хлебом његове незбринуте породице.

Тодор је до пре месец дана имао брата у редовима добровољаца. Овај је добровољац борац за боље дане Српства од почетка добровољачке акције. Тешка дванаестчасовна служба на мртвој straži раслабила је његово младо тело и он је по савету лекара морао да иступи из добровољачких редова. Са жељом да једног дана буде здрав и да се поново врати у добровољце, отпочео је своје лечење у Краљеву. На редовној дужности заменио га је брат Тодор. Овим својим поступком, који је доказ братске љубави и љубави према своме роду, Тодор је постао пример многима. Тако је млади Тодор показао, као прави радник националиста, да га је поносна Босна васпитала како треба живети и борити се за одбрану свих српских светиња. Као радник био је чедо светосавске цркве, под крстом, за крст часни и српско слово и слободу, а не под петокраком звездом са некрстима и антихристом.

Поднаредник-добровољац Тодор П. Бјелајац пао је у борби са несрбима и некрштенима, која је вођена 16 о. м. у Липама, крај Смедерева. Ова борба почела је око 5 часова изјутра и била је озбиљна. Поред погинулог Тодора, од стране добровољаца рањено је још неколико: наредник Александар Гавриловић и каплари Мирослав Мијатовић и Божидар Андрић.

Последње речи Тодорове биле су: *„Другови, ја падох, а ви — напред у победу!"*

Вечна је Мајка Србија

Србијо, земљо мог рода,
Што носиш током векова,
У жижи душе народа
Свети аманет Косова:

Кроз безброј страшних разбоја,
Ко украс родских украса,
Прегнуће палих хероја
Светосављем те опаса.

Идеје правдом вођене
Запечатише храм жеља
Капима крви рођене
Витешког Ујединитеља.

Ал' мамон скриптом од злата
У блату сруши висине,
И мамни облак разврата
Помрачи сунце истине.

Плод борбе тринаест векова
Пихор рушења разбаца,
И обест блудних синова
Сруши идеал отаца.

Моћне су пакла похоте
Ал' не зна Јуда проклетн:
Да што воскресне с Голготе
Не може никад умрети!

За те се младост борила
Борити се неће престати,
Тебе је љубав створила
Љуба ће те и очувати.

Обзорјем Нове Србије
Орлови Бели крстаре,
А лете нове легије
Да Нови Васкрс остваре.

ВЕЧНА ЈЕ МАЈКА СРБИЈА
На страх и жалост врагу злом,
Јемаи је Свети Ђорђије
У славном крсту косовском.

К. Митровица
ФИЛИП Ј. ЂУКАНОВИЋ

Једна поука из Достојевског

Славни руски књижевник, мислилац и пророк, Фјодор Достојевски, у свом чувеном роману »Нечисте силе, има једно место које гласи:

»У мутном времену колебања или прелаза свакад и свуда се појављују мали и ништавни људи, јављају се талог друштвени и људски. То су људи не само без икаквог циља, већ без икаквог мисаоног обележја. Тај талог и обирак људски, и не знајући за то, готово увек потпадне под команду оне мале гомиле »правих« који раде са одређеним циљем, и та гомилица онда цео тај смет тера онамо куд јој је воља...«

Ову историским искуством толико пута посведочену мисао морамо увек имати у виду кад бринемо и размишљамо о нашој данашњици. Сад су баш она мутна времена колебања и прелаза о којима говори генијални Достојевски. »Маршал« Тито, Моша Пијаде и други комунистичко-партизански »правци« рачунају управо с тим друштвеним и људским талогом и обирком без икаквог мисаоног обележја, рачунајући с њима као са својом најбројнијом војском рушења и хаоса...

ЗА ЋИРИЛИЦУ!

Поводом приказивања филма са натписима на чисто српском језику и ћирилицом помоћник министра просвете г. Велмар-Јанковић одржао је следећи говор:

»Зар је било потребно да дође до свих ових наших несрећа па да ћирилица добије оно место које јој припада и које је она природно имала у срцу и уму српског народа хиљаду година, све до 1918? То је писмо којим су писани сви наши књижевни, црквени, правни, историски споменици, читава наша стара и нова књижевност, писмо помоћу кога је уопште спасено од заборава све оно што се очувало као срочено и исписано на језику Срба за последњих осамстотина година, из којих су нам сачувани споменици. То је писмо по коме се српски човек данашњице и на поглед може да осећа једнаким са српским човеком давнашњих векова, са његовим језиком, са његовим писмом, а то ће рећи с његовом душом.

За толико векова нисмо се растали с тим писмом, очували смо га и у најтежа времена, у време нашег бездржавног живота. Свуда куда смо на нашим расним померањима стизали, ми смо и наше писмо носили собом; зато што смо били — како каже Херберштајн — заиста »искрено предани Хришћанству«.

Ми смо свуда носили оно што је било духовно наше, православље, српство, народни језик, српска предања, српско писмо. Српско писмо било је свагде куда су Срби својим историским путевима стигли и прошли. Ми се тога писма никад одрекли нисмо, ма како да смо били у тешким приликама, све до кобне југословенске заблуде, све до страшне југословенске забуне, теже по својим последицама од свих наших досадашњих борби и напора.

У некој непојмљивој широкогрудости која је била несумњив знак српске слабости. Несумњиви историски замор, ми смо, придржавајући се Скерлићеве књижевне тезе, допустили латиницу.

За вољу тога зближења напустили смо са беспримерном великодушношћу и име оне српске државе која је толике векове стварно постојала, напустили једну заиста победоносну заставу, најзад и писмо једне књижевности која је, без икаквог прекида грчког или латинског периода, трајала код Срба непрекидно од Светог Саве до данас. Велика наша страст државотворности ту је досегла на границе самоубиства и претворила се у тежак грех према себи самима.

Свој грех према себи можемо да искупимо само тако ако опет с пуно љубави пригрлимо оно што су наша крв, наша повест, наши преци посветили, очували и предали нам у аманет.

МАРКО МИЉАНОВ

Витез мача и пера

Марко Миљанов

Марко Миљанов је идеална синтеза и огледало вечног црногорског двојства-витештва срца и мисли. Само што га је Провиђење учинило срећнијим и уједно трагичнијим од осталих његових саплеменика. Срећнијим утолико што су и пре и после њега »хиљаде генија умирале за козама«, а Марко је од обичног чобанина постао јунак и војвода, којег је народ овековечио кроз песме и предања, и најзад књижевник, признат од најистакнутијих претставника наше књижевне критике. Трагичнији, јер је такав био цео његов живот: вечита жртва за друге.

Једна случајност одвојила је Марка Миљанова од стада и угичова хектара и одвела га у борбу за права његовог потлаченог народа. Када му је било петнаест година — тако прича народна легенда — Марко је рукама задавио једног курјака, олео га и однео његову кожу у Подгорицу да је прода. Причајући једном турском трговцу како је без оружја савладао вука, овај му рече да лаже. Уверен у свом поносу, Марко је плануо као »Маркова сабља« и убио Турчина. Повратка у миран чобански живот више му није било. Основао је једну осветничку дружину и отпочео акцију против Турака, која је из дана у дан бивала све шира и замашнија:

»Брда тутње а градови ћуте,
Зетска раја слути дана славне:
Срдит Марко затворио путе
Од Медуна до дна Зете равне.«

Јашући свог »Арнаутина« Марко сваки час пали кубурлије кроз турску Подгорицу. Срца ага и бегова дрхте од страха. Капије турских чардака тешко се забрављују кад нагиази Марко Миљанов...

Дух некадашњег чобанина непрестано се развија и постаје све дубљи. Он се не задовољава само борбом за свој родни Медун и за своје племе Куче, већ своју акцију повезује са борбом Црне горе, што га доводи до врло присних односа са књазом Николом.

Марко Миљанов иде још и даље. Он настоји да стрмљења свог племена и своје уже постојбине повеже са осталим српским покрајинама, јер посебно ниједна није у стању да постигне неке значајније успехе, док би заједничким сложним радом пут ка вековном сну народног ослобођења и уједињења био много краћи...

Међутим, ни Марка Миљанова није мимоишао један трагичан удес, који је пратио многе наше великане. Упоредо са његовом славом, која је из дана у дан све више расла, тако да је већ у 29 година живота постао прослављени војвода и једне од најпопуларнијих личности у Црној гори, расла је на другој страни завист. Цетиње је гледало у Војводи Марку свог конкурента, што он у ствари никада није желео да буде, и све више му је отказивало своју гостопримност.

Али, баш у том моменту показује се Марко Миљанов као ненадмашан родољуб и прави народни вођа. Да не би долазио у сукоб са црногорским двором, што би неминовно шкодило општенародној ствари, он се скромно повлачи у свој скромашни Медун, да са својим саплеменицима настави започету борбу...

•

Када је зуб времена учинио своје, кад је осетно да су прошла она стара добра времена када је услед бела дана упадао у турску Подгорицу и делио с Турцима љуте мегдане, Марко се повукао у тишину свога Медуна. У педесетој години живота стиче писменост и почиње да пише књижевна дела, у којима је на непосредан начин дошла до изражаја његова физичка и морална снага и природни самоникли дух, какав могу дати само орловска црногорска гнезда.

О Марковим **Примјерима чојства и јунаштва** изразила се књижевна критика на позитиван начин. Поред свог значајног дела Марко Миљанов написао је још неколико ствари, међу којима **Живот и обичаји Арбанаса.** У црногорским школама Марко Миљанов изучаван је у историји књижевности.

•

Један век и једна деценија прохујали су од оног дана када је Марко Миљанов удахнуо први ваздух са голог црногорског камена. Умро је 1901 године на прекретници између два столећа. Припадао је сав деветнаестом столећу, које је и код нас и у свету дало величине срца и мисли. Али значај његовог животног дела зрачи и у двадесети век, када је национална борба српског народа достигла свој врхунац.

У нашој прошлости самоникли таленти, људи без школе и диплома постали су народни вођи, борци и крупне историске личности. Међу такве треба убројити и Марка Миљанова, ма да историја још није поставила ову грандиозну фигуру на место које јој припада. Јер, Марко Миљанов је био тако значајна и маркантна појава, да је још за живота, што је код нас иначе редак случај, постао неупоредива легендарна личност.

Али зато је сам **народ одредио** Војводи Марку Миљанову место у пантеону наших великана, »записао га у својој души, у својим традицијама, у песми, у предању и легенди као неупоредив пример чојства и јунаштва, као једног од твораца народне слободе и човека који чини част не само свом храбром племену, него и читавој нацији«.

У животу великих људи — у које спада и Марко Миљанов — има нечег судбинског и визионарског. »То је оно по чему они живе у времену над временом и као неки осветљени путокази обасјавају себе и своју околину«. Велики лик Марка Миљанова зрачи данас, у тешким данима које преживљава Српство, особитом светлошћу, која нам указује како и којим се путем истински служи народу и народној заједници.

Ц. О.

ПРЕД 20-ГОДИШЊИЦУ СМРТИ ПЕСНИКА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА

Почетком месеца фебруара навршиће се пуних 20 година од оне звездане фебруарске ноћи 1924 године, када је у свом каменитом Мостару, заувек склопио своје благе очи родољубиви и човекољубиви Алекса Шантић.

Прошло је двадесет година од онога дана када је, у кући своје сестре госпође Пере Св. Ђоровића, у момачкој соби једне угледне двокатнице, импозантне, некад најлепше куће из патријархалној Луци, измучен дугом болешћу, заувек напустио земаљски живот онај који је целог себе посветио свом народу чији је био велики национални бард и певач свих његових националних узлета и прегнућа.

О Шантићу као песнику изрекао је Јован Скерлић један књижевни суд који је до сад можда најбољи и који ће, изгледа, остати и дефинитиван. Године 1911, када је Српска књижевна задруга указала почаст песнику Шантићу издавши избор његових песама, Јован Скерлић у Српском књижевном гласнику написао је тада, између осталог, следеће:

„...Ова срдачна књига ће имати нешто више од читалаца који ће је прелиставати: над њоме ће задрхтати много срце и засузиће много око. Јер, то је искрена књига једног искреног песника, једна честита и српска књига једног честитог човека и доброг Србина, једна од оних књига којих смо се давно зажелели и какве нам увек требају"...

„Шантић воли своју земљу и свој народ дубоком и дискретном љубављу којом се воли породица. Он је Србин разумније, стварније, модерније, но што се некад било у историјским фикцијама и у поетској магли, и он воли народ у садашњици и у стварности, у његовом раду, у његовој беди, у његовој нади и вери у боље дане..."

„Он има магијску способност да оживи оно што је дубоко закопано у нама и што тајанствено лежи запретано у нашој уморној души која се у грубостима и ступени живота као вечерњи цвет затворила за људе и свет: и наше чисто детињство, и нашу свету матер, и весели сјај домаћег огњишта, и топлоту давно разорене породичног гнезда, и жалост за младошћу која се губи у магли живота..."

Алекса Шантић
(снимак из млађих година)

(*Фото:* Приватна својина)

Половином фебруара месеца у Београду ће бити одржан свечани парастос песнику Шантићу а потом, на Коларчевом универзитету, Комесаријат за избеглице и пресељенике приредиће академију са обилним програмом, уз учешће свих уметничких снага престонице.

Као увод у ове претстојеће свечаности поводом 20-годишњи пе Шантићеве смрти, одржао је на Београдском радиу, у оквиру српске емисије, Вељко Сушић, новинар, предавање о Алекси Шантићу као песнику националне вере и идеализма.

С.

АЛЕКСА ШАНТИЋ

Отац

Где сте?... Вашу песму не чујем из луке,
А то, децо, љуто боли ме и вређа...
Све једнако мотрим, испод сухе руке,
Нећете ли доћи са далеких међа...

Орању је доба. У плавоме небу
Молитве се чују, ластавица рани'.
Старати се треба о насушном хлебу,
А ја сам орона... Ко ће да нас храни...

Арсене, Гргуре, Мргуде, мој диве,
Хоћете ли скоро узорати њиве?
Хоћете ли жњети, ко што лани њисте?...

Вај, плугови ваши напуштени стоје...
С болом на темена унучади своје
Суву руку спуштам... Моја децо, где сте?...

НОВА СРПСКА ПОКОЛЕЊА НА СВЕТОСАВСКОМ ПУТУ

Косово и Светосавље. Две величине, два мита, два једина велика израза српске народне и националне психологије. Косово израз витештва и мучeништва, херојства и страдања; Светосавље израз највиших етичких појмова: вере, наде и љубави. Једно одкуцај вечности, друго снага бесмртности.

У часовима бескрајне патње, у часовима када је царство средњевековно пропадало, у часовима када се гушио у својој сопственој крви, Србин је могао наћи свој морални стожер, идеал свих својих најчистијих стремљења једино у Светосављу. Морално потпуно пречишћено, са етичким појмовима чистим као суза из материног ока, Светосавље је било израз српске бесмртности и снаге.

Као стожер око кога се једино скупљало, из кога се црпла сва снага за истрајност, Светосавље је такође било и израз српске националности. Светосавска црква стварана народом, подржавана од самог народа била је у правом смислу народна црква и као таква није своје тежње кретала уопште изван оквира националног живота.

Бога је стварала она. Бога је створио народ, Бога, који значи веру, наду и љубав. И ради тога је она народна; и ради тога је она национална; и ради тога је она етичка у највишем смислу.

И што се српско име очувало, и што Србија није сатрта у пркос свих искушења и свих невоља, кроз које се пролазило, има једино да се захвали Светосављу. Оно је створило бесмртну епопеју о трпељивости српског народа попут првих хришћана, оно је једини тумач српске виталности.

Светосавље је новим поколењима оставило путоказ на коме су као аманет утиснуте речи исписане врелом крвљу најбољих синова »за крст часни и слободу златну«. »Иако смо царство изгубили душе своје губити немојмо«.

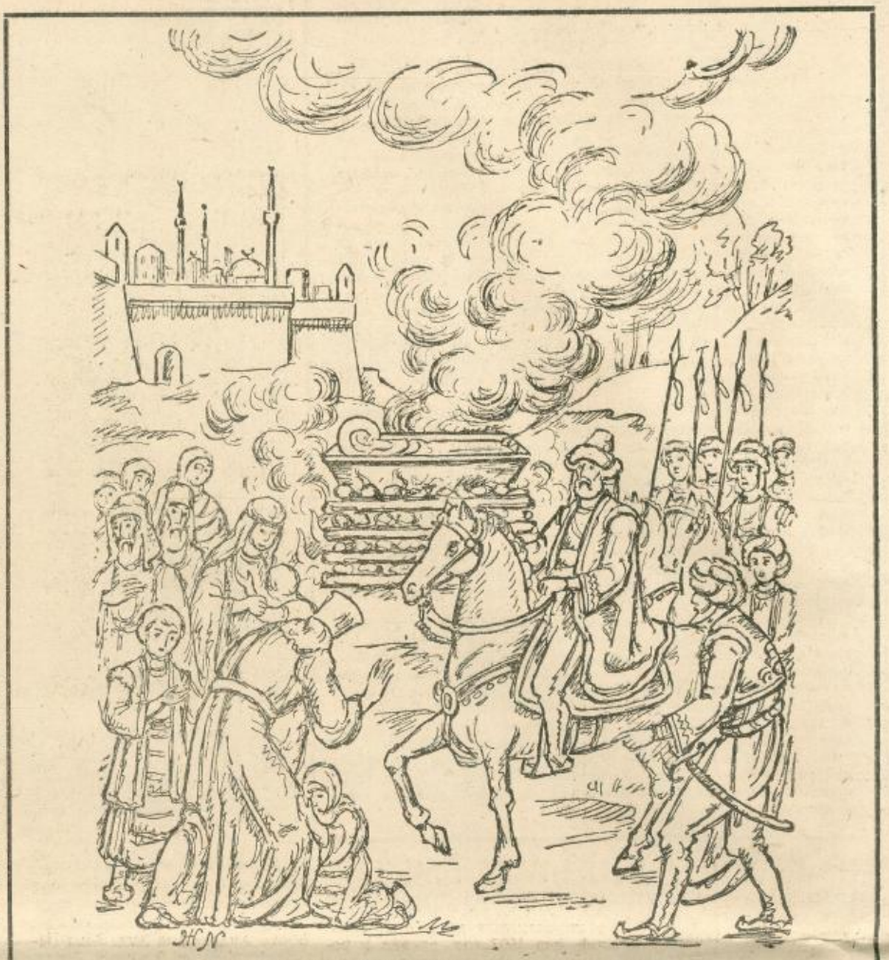
Последњих година чинило се одступање од тог основног националног пута српског и добро су нам познате све грешке, заблуде, патње и лутања које су та одступања оставила за собом. У бури и олујини која се завитлала над Србијом ми смо били за трен ока сломљени и скршени и ускоро смо се нашли у безизлазној ситуацији. Али народ, који је и у много горем положају умео наћи себи пут, није дуго остао у мртвилу очајања.

Данас, када се рађа нова Србија, ослобођена свих грехова и заблуда своје недавне мучне прошлости, јасно је као сунце да у томе препорођењу главну улогу има да одигра светосавска прошлост. Попут буктиње која залуталом путнику светли у мрачној шпиљи, она има да светли новим поколењима, у њиховом стремљењу ка новим циљевима, новим идеалима, новом животу. Под тегобама данашњице очекивању осврта бољих дана, сваки Србин види боље но икад којим путем треба да крене и иде, а то је пут, који је српска мучна прошлост оставила за собом.

Данас сваки Србин уочава и своју једину обавезу: живети и радити само за Србију, само за српски народ, јер у вихору светских збивања мали народи имају само један пут, а то је сачувати свој национални живот и своју душу. То треба и то мора да буде најсветија дужност, највиши идеал и једина сврха, јер »иако смо царство изгубили — душе своје губити немојмо«, а то се може постићи само враћањем на стари пут Светосавски, који је Србији очувао њен национални живот и у вековима пуне таме.

22-I-1944 год. у Београду.

Јован Башић,
ученик VII раз. I мушке гимназије.

Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ: СПАЉИВАЊЕ МОШТИЈУ СВ. САВЕ

Расправа награђена на Омладин. књижев. конкурсу

„ЛУЧА МИКРОКОЗМА“ И „ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ОДЛОМЦИ

Код нас, ово је несумњиво, нема човека који се дубље замислио пред човеком и светом од Његоша. Има људи који само живе а не питају се како и зашто, али има и оних који живе а ова их питања гоне и бацају на најдубље копање по људској души и њеном извору. Од ових других је Његош. Он није могао да се заустави на чињеници да човек постоји, већ је тражио оправдање човековог живота и његов смисао.

За Његоша је било јасно да живот није само повољна прилика за уживање. Он га је сматрао као могућност да продре борбом и напором до његовог прапочетка и предпостојања. Он га је схватао као могућност да се човек потврди у борби тражења и у жртви за целину којој припада.

Проблем човековог постанка и замисао света налазе у Његошу човека који улаже сву своју снагу љубави и вере да би их решио. Разлог човековог опстанка на земљи, пошто је он већ приморан да на њој живи, решен је код Његоша на бази љубави, овога пута према народу, и вере, сада у народно херојство и снагу.

Зато можемо рећи да „Луча микрокозма“ и „Горски вијенац“ чине целину која човека поставља на право место. Његош је кроз „Лучу микрокозма“ дао генијалну замисао човековог пада и стварања земље са телесним животом, али је у „Горском вијенцу“ дао не мање блиставу идеју и оправдање човековог живота у „Јудоли плачевној“. Док у „Лучи микрокозма“ човек пада и губи се из близине Бога, дотле у „Горском вијенцу“ достиже божанску висину кроз борбу и презирање смрти за народ, веру и љубав за изгубљеним Богом.

Сваки човек сачињава свет за себе и под другим углом посматра светове око себе. Сваки човек изграђује свој систем мисли и схватања тако да би нам изгледало, на први поглед, да има безброј тих схватања. Али људи се не односе према свету подједнако. Неки су заинтересованији за ствари материјалне природе, оне које се дају опипати, њихов свет је у ствари нешто сиђушно, материјално и ограничено коришћу.

Међутим, свет других људи, оних који су способни да уђу у област чисте апстракције, шири се и покрива светове незнатних људи и ствара систем решења човековог постанка и великог света, који скупља све мале светове у себе.

Свет код Његоша, то је замисао огромне дубине и ширине, резултат огромног напора вере и љубави. Његово схватање света је страховите снаге и оставља утисак невероватности. Па ипак, кроз такво схватање, ми видимо замишљену појаву Његоша која се удубила у животне проблеме човека и упије се да одвоји сан од јаве.

Филозофија „Горског вијенца“ се наставља на филозофију „Луче микрокозма“. У „Горском вијенцу“ се ниво спушта са страховите висине у „Лучи микрокозма“ и преноси са људског рода уопште на живот људи у групама, дакле на народ. Има у „Горском вијенцу“ филозофије која се потпуно подудара са „Лучом микрокозма“ али је она изражена само кроз два богата монолога игумана Стефана, док је национална, специфично Црногорска филозофија живота изражена сваким стихом и сваком речју појединих лица.

„Човјек бачен на бурну брежину
Он сам собом чудо сочињава.“

„Воскресења не бива без смрти.“

Човек — то је основна тема о којој расправља Његош. Он га прво тражи у колевци, у предживотно доба, затим га прати кроз период у коме страда и најзад у будућем животу. Огромна је снага коју човек има у себи и која се нарочито огледа у његовој спремности да се жртвује за народ, — то је закључак до кога је Његош дошао посматрајући свет око себе. А тај свет, који нам владика слика, свет је хероја и овоземаљских витезова који живе зато да би уз звук гусала умрли за идућа поколења.

Живот овог света састоји се у вечној борби за опстанак у вечном опирању сили и навали некрста. Гусле, јунаци, жртве и сећања на народну величину — то је круг у коме се креће Његошев свет идеализованих бораца за крст, Мићуновић, Мандушић, владика Данило, игуман Стефан и Драшко — то је круг класичних претставника тог света.

Њихови ликови стварају најпогодније могућности за продирање у свет који је њима изражен, у свет Његоша. Јер, ако Бог ствара у долинама кроз које тече река воде бесмртија и уз „пјесну вечите љубави“, ако је његова творевина велелепни свет око нас, онда је лако рећи да Његош ствара у долини вечите борбе на кршу и голети, уз звуке гусала и јуначких песама и да је његов свет исто тако диван због снаге коју открива у човеку. Бог је створио човека али је Његош открио смисао његовог живота на земљи.

Борба која се одиграва у свету око нас, тако да је сви примећују, благородна је и извор снаге. Напор, нужда и императив живота чине живот животом. Игуман Стефан изражава ово стиховима који могу увек да се наведу:

„Пас свакоји своје бреме носи.
Нове нужде рађу нове силе;
Дијејствија напрежу духове.
Стјесњења сламају громове:
Удар нађе искру у камену. —
Без њега би у кам очајала.
Страдање је крста добродјетељ;
Прекаљена искушењем душа
Рани тело огњем електризма.“

У тој борби која даје снагу падају жртве. Ничу гробови, али свет хероја то не запажа. Јер како да их запази поред оног Мићуновићевог схватања жртава?

„Што су они? жртве благородне
Да полазе с бојишћех пољанах
У весело царство поезије.“

Смрт се у тој средини и не запажа. Уколико је људи и виде, опажају у њој баш оног ослободиоца што их враћа у живот духовни. Улога смрти, она коју јој је Његош дао, овде доказује да је „Горски вијенац“ наставак „Луче микрокозма“. Свет Црногораца не филозофира о смрти, али је се не плаши јер је свестан да је тек иза ње прави живот.

Тај свет се не боји смрти али се боји живота без части и јуначтва и — смрти старца. Њега не плаши борба живота већ учмалост и зарђале сабље. Отуда његова снага и отуда величина Његошевог спева.

Београд.

Петар Одровић,
ученик VIII-б разреда
V мушке гимназије

Молитва ојађених

Ти, који поимаш бол и видиш наша страдања,
и чујеш неме јауке напаћених душа,
окрепи наша срца, за нова, светла надања,
учини да се Твоја Велика реч опет слуша!

Да људи кроз љубав Твоју мржњу забораве
и да кроз ове патње познају њену моћ!
Учини да угашено светло љубави праве
људима поново сине кроз ову страшну ноћ.

кроз коју људилом гоњен наш разум лута
и блуди са очајањем из једног у други пад.
Од патње превелике је назалимо пута
већ лутамо кроз живот горак ко чемер и јад.

Зато Ти, који видиш безмерна наша страдања,
милошћу Својом услиши молитве наших срца,
и окрепи нас њоме за нова светла надања.
Господе, учини да се мање пати и грца!

ВЛАДЕ БИСКУПЉАНИН

СВЕЧАНА ПРЕДАЈА СВЕТОСАВСКЕ НАГРАДЕ ЗА УМЕТНОСТ

Награда од 100.000 динара додељена је сликару Милану Миловановићу

У свечаној дворани Београдске општине приређена је једна несвакидашња културна свечаност. У присуству великог броја београдских уметника и угледних званица предана је годишња награда за уметност коју додељује Општина града Београда. Награда је додељена доајену нашег модерног сликарства познатом српском сликару професору Милану Миловановићу.

Данас у временима тешког народног страдања, када одајемо хвалу и признање нашим уметницима путем ове награде ми тиме само указујемо на виталност нашег народа на његову животну способност и на његово несумњиво право на сутрашњицу, на бољу и срећнију будућност. Наш народ са носиоцима његове народне културе баш у данима патње и бола и страдања умео је да подигне култ лепота и узвишеног до највиших висина.

СЛИКАР МИЛАН МИЛОВАНОВИЋ

•

Пошто је награђени сликар професор Миловановић оболео па није могао лично да прими награду од сто хиљада динара и почасну диплому Београдске општине, претседник Београдске општине министар Драг. Љ. Јовановић предао је их је његовом рођаку, замоливши га да изручи награђеном искрена честитања и жеље за дуг и срећан живот.

Потом је прочитано захвално писмо које је професор Миловановић упутио претседнику Општине министру Драг. Љ. Јовановићу, у коме му захваљује на ретког пажњи и признању његовог уметничког стварања.

СЛИКАР МИЛАН МИЛОВАНОВИЋ

Да, Милан Миловановић је глув и телесно сломљен. А свој слух и своје здравље упропастио је служећи апостолском истрајношћу отаџбини и уметности.

Милан Миловановић је трећи преживели члан Кутликовог сликарског квартета: — Боривоје Стевановић, Драгомир Глишић, Милан Миловановић и пок. Коста Миличевић.

У историју новије српске уметности Милан Миловановић ће ући не само као први српски модерниста (импресиониста), пре Надежде Петровић која се обично сматра за пионира српског модернизма, него и као први, и до данас најбољи и најизразитији српски сликар нагог људског тела — тог сликарски најтежег проблема.

По завршетку те школе и по положеном приемном испиту Миловановић прелази на минхенску „Краљевску академију". Ту похађа цртачу класу код професора Раупа и Хертериха, а сликарску код професора К. Мара (осам семестара) и завршава школовање с одличним успехом.

Тиме Миловановић стиче право да сам изабере атеље на Академији и да ради самостално, али он се тиме незадовољава већ одлази у Париз где се у то доба највише радило наго људско тело. То му омогућава и стипендија Министарства просвете и он тако одлази у Париз и постаје ученик чувеног француског портретисте Леона Бона, на „L' Ecole des beaux arts".

После трогодишњег рада у атељеу сликара Боне-а, који постаје директор школе, на његово место долази Бонеов ученик Лик Оливер Мерсон, познат по својој слици „Гвазимодо и Есмералда" која се налази у музеју Виктора Уга у Паризу, и Миловановић постаје његов ђак.

1906 године Миловановић апсолвира код Лик Оливер Мерсона и излаже радове на завршној школској изложби на коју су имали приступа радови само четворице најбољих ученика.

Краљ Петар I путујући 1910 године по Грчкој обишао је и Свету Гору и у њој Хиландар, где је дознао да се у Трпези Светога Саве налазе неке фреске за које се веровало да претстављају извесну уметничку вредност. Сазнавши да је Миловановић још 1907 год. открио и рестаурирао цео један блок те ком позиције, наредио је управи Хиландара да се одмах позове Миловановић и да о његовом трошку изведе потпуну рестаурацију тих фресака. Тај рад је Миловановић завршио 1910 год. и тако су дошле на видело најинтересантније фреске српске средњевековне иконографије, које показују живот Светога Саве од рођења до смрти и поједине моменте из Спаситељевог живота. Те фреске су доцније послужиле као модел за израду мозаика у краљевој задужбини на Опленцу.

Као професор извео је неколико сликарских генерација, а међу савременим сликарима налази се читав низ његових ђака: Младен Јосић, Сташа Беложански, Ђорђе Андрејевић Кун, Зора Петровић, Михајло Вукотић, Лучев, Хочић, Поморишац, Михајло Петров, и многи други.

Његови радови се налазе у „Музеју Кнеза Павла", београдском „Општинском Музеју", у разним приватним колекцијама и неким надлештвима.

Б.

ЈОШ ЈЕДНА ПРЕМИЈЕРА У ПОЗОРИШТУ „СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА"

Комад „Последња заповест", који је приказан први пут 22 јануара т. г. у позоришту „Српске заједнице рада", нашој публици у ствари није свсим непознат. Под правим именом „Вода за Канитогу", једно место у Канади, он је снимљен за филм и дават у београдским премијерним биоскопима под називом, који је узет и приликом ове позоришне премијере. Дело немачког писца Георга Тирнера у течном и добром преводу Мил. М. Мовића било је исто тако извођено и преко београдског радија, те се с правом верује да је комад добио реноме и пре овог извођења.

Од почетка до краја радња је у динамици. Узвишена вредност рада и његов привраздени значаји за културну изградњу послужили су писцу као основ за заплет. Хемна раду долази овде до кулминације, а лична осећања долазе до израза тек у другом реду, као резултат победе.

Главна личност у комаду Оливер, млади инжењер, извршиће рад самог престижа рада чак и злочин у свакидашњим грађанским појмовима, али по новим етичким схватањима, у одбрану добра целог човечанства, он се пење до светачких висина. Раду он жртвује љубав и мир, част, па коначно и самог себе.

То је борба за заједницу и човечанство ће победити природу, ако жртвује себе. Вредност комада лежи у овим алтруистичким мотивима који стоје иза радње.

У леденим пустињама Канаде гради се водовод за Канитогу, која је претходних година доживљавала праву пустош од заразних болести. Пионири човечанства су на послу и пред публиком у сали открива се једна интимна трагедија из овог миљеа. По речима личности из радње шефа-инжењера Жилберта Трафа, то је догађај из прве борбене линије.

Да би заплет био што тежи, пишчева машта је дозволила да се у Оливер заљуби у Трафову секретарицу и вереницу. Вини Гарден; Оливер не остаје храбар према њој и ту се сада развија паралелно са друштвеном трагедијом, једна лична и психолошка трагедија.

Ово потресно дело имало је видна одзива у публици. Реалистички заплет добија на крају један романтичан ретуш, што је ствар режије, али и то је прошло у знаку успеха. Одлична глума Љубе Васиљевића у улози инжењера Оливера, авантуристе и љубавника, али и пионира и филантропа, највише је допринела успеху. Друга истакнута фигура у комаду је строга и неумитна, шефа-инжењера Жилберта Трафа, коју је улогу тумачно Стојан Јовановић са својим широким глумачким могућностима.

Остале улоге су биле овако подељене: директора грађевинског предузећа Сожажа играо је Станко Колашинац, секретарицу Вили Гарден — Злата Миланковић, грађевинара Грамера — Јован Јеремић, који је био у исто време и редитељ комада, кантинерку и бившу барску играчицу Дору Вест — Ружица Тодић, пословође Холера и Данка — Сава Комненовић и Пера Јовановић и др. Општи утисак је био добар, с обзиром да су улоге биле добро простудиране.

В. М. А.

ДУХ СВ. САВЕ

Слика из живота избегличке деце — ђака. Догађа се у соби за учење (у једном дечјем избегличком дому у Србији, увече на дан Св. Саве. Била претставља собу са неколико столова за којима седе мале избеглице — ђаци основне школе. На зиду право стоји велика слика Светога Саве, на зиду лево су прозори а на зиду десно врата. Испод слике Светог Саве гори кандило. У моменту кад се завеса диже деца која седе за столовима подижу главе и упиру поглед на врата одакле се чује куцање.)

ДУХ:

Куп, куп, куп... Куп, куп, куп...

ПРВИ ЂАК:

Ко то куца на врата Србије?

ДРУГИ ЂАК:

Ако је наше и крви и ума
гаг хладну ноћ навратио с друма
онда — слободно!

ТРЕЋИ ЂАК:

Нека се не крије,
овде је топло за свакога сина,
за нејач, за децу дичнога Србина!
И ми смо сироти...

ПРВИ ЂАК:

Избегличка деца,
па овде сада прослављамо свеца.

ТРЕЋИ ЂАК:

У топло крило мајка Србија
сву децу српску с љубављу свија.

ДУХ:

Куп, куп, куп... Куп, куп, куп...

ХОР:

(Сва деца)

Ко то куца на врата Србије?

ПРВИ ЂАК:

(Прилази вратима и отвара одлучно):

Мрак је свуд густи... Видика нема...
Мећава нова ноћас се спрема...
Но нешто мичe! Неко се креће!
Да ли је зла коб? Ил весник среће?...

Тишина... Мир...

(У том моменту кроз отворена врата улази јак сноп светлости и пада на децу)

Заклоните главе!
Господе Боже! Дух Св. Саве!

ДУХ:

(Патетичан глас говори кроз отворена врата):

Српчићи моји, у овај час
стигох пред вас!
Господ нареди а срце рече
Да вас обиђем у ово вече.
Жаледех да видим народ свој
и децу, ратника старих сој.

(Дух прилази ближе, односно сноп светлости постаје јачи)

Где деце моје! Где срца драга!
Србије наше нада и снага!
Дижите главе дечице горе!

(Деца, која су дотле погнула главе, дижу их и управљају поглед у правцу светлости).

Тако! Сад с чела утрите боре!
Та ви сте деца вечнога Раса
очију плавих и лепа стаса.
За вас ће бити срећнијих дана.
Над Србством су сени великана:
И кад су тмине, све док не сване
оне вас воде, оне вас бране.
Будите весели и пуни среће
Јер после зиме иде пролеће.
Слобода следи увек онога
ко има у срцу правде и Бога.
Увек је онај на крају јачи
чије се лице добротом зрачи.

(На лицима деце појављује се израз веселости. Дух прилази сасвим близу, односно светлост се нагло појачава. Косице дечје блистају под зрацима светлости.)

О, косе моје дивне, свилене,
о, очи моје, анђелске зене...
У име Бога, из Божјег храма:
благослов вама!

ПРВИ ЂАК:

О, Свети Оче...

ДРУГИ ЂАК:

Пуни смо среће,
благослов божји на нас слеће!...

ХОР:

Пуни смо среће!
Пуни смо среће!...

(Клекну сви).

ДУХ:

Мир Божји с вама, децо Србина
Промениће се ваша судбина,
Јер вазда после тешких искушења
праведни иду путем узвишења!...

ХОР:

Праведни иду путем узвишења,
кроз велика, болна искушења!...

ДУХ:

Чувајте образ, крепите надњ,
живите чедно у корисном раду.
Јачајте умом, стасајте снагом
за службу земљи и Српству драгом.

(Сва деца устају)

ПРВИ ЂАК:

Кад будемо стасали снагом...

ХОР:

Кад будемо стасали снагом,
Српству ћемо служити драгом.
За Српство ћемо живети, мрети,
за Српство само и за крст свети!...
Под оком твојим и свих великана
сневаћемо дотле о земљи Душана...

ТРЕЋИ ЂАК:

Све што је до сада делило Србе...

ХОР:

Све што је до сада делило Србе:
да брат свог брата веша о врбе,
да сестра сестру у понор гура,
да чедо мајку од себе отура, —
нека ишчезне, нека нестане,
да сунце среће Српству огране!

ДРУГИ ЂАК:

О, душе свети, срца су чиста
у нас као у самога Христа...

ХОР:

Срца су нам светла и чиста
као у самог Господа Христа.
И ако чеда данашњих дана
ипак смо српска деца ваљана.

ПРВИ ЂАК:

И кунемо ти се душе Србина!...

ХОР:

И кунемо ти се душе Србина:
бићемо једно пред Тобом, пред људма!
Стварaћемо, љубићемо слогу,
кроз Светосавље служићемо Богу!

ТРЕЋИ ЂАК:

Слушаћемо глас...

ПРВИ ЂАК:

Са плавих висина
Немањина сина!...

ХОР:

Немањина сина —
Србина!...

ДУХ:

(Удаљујући се, односно светлост се лагано умањује као да дух одлази)

Ко има пород као овај што је
и велики, силни, нека га се боје!...
Правда је вечно божанског рода
и ко је има, он је уз Бога!...
И зато, децо, из срца свога,
још једном у име Своје и Бога:
за вечних дана
благослов вама!

ХОР:

(Док светлост лагано сасвим нестаје):

За вечних дана
благослов нама!...

(Запева)

Ђ. Тодоровић

МАЛИ ОГЛАСИ

ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО II разреда гимн. издато од неготинске гимназије оглашујем неважећим. Филип Љ. Ђорђевић, ђак. Неготин. 43 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од Среза неготинског оглашујем неважећом. Рада Стаменковић — Неготин. 43 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту — легитимацију издату ми од Претстојништва градске полиције — Ужице бр. 1541. Оглашавам за неважећу. — Рајић Димитрије — Ужице. 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од Начелника среза Ужичког број 4200, изгубио сам, оглашавам исту неважећом. Стеван Лучић, земљорадник из Дрежника — Ужице. 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Начелника среза Ужичког број 4484, изгубио сам. Оглашавам исту неважећом. Милутин Милић, земљорадник из Дрежника — Ужице. 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату од Претстојништва полиције Ужице, изгубио сам. Оглашавам исту неважећом. Десимир Јеремић из Ужица 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од Претстојништва полиције Ужице за 1943 годину, изгубио сам, оглашавам неважећом. Здравко Радојичић из Ужица. 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од Претстојништва полиције Ужице за 1943 г., изгубила сам, оглашавам неважећом. Магдалена Недовић, домаћица, Ужице. 43 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од Среза ужичког за 1943 годину, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Панић Раденко, земљорадник из Севојне срез Ужице. 43 1—1

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете проценьујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР" Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

904 1—1

ТРГОВИНА ВИНА И РАКИЈЕ НА ВЕЛИКО

ПОДРУМ

ТОПЛИЦА

Карађорђева бр. 9 - тел. 26296

39 1-1

Дожавна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 7 фебруара 1944 г. своје непокретно имање у Страгарима (срез Орашачки).

Имање је слеђеће:

Имање се налази у Страгарима у ул. Кр. Александра бр 35 и састоји се од кућњег плаца од 626 м. кв., на коме постоји зграда на спрат од 124 м. кв. У дворишту постоји бунар и шупа од набоја. Зграда је оштећена пожаром.

Почетна лицитациона цена је Дин. 150.000.—

Кауција од 10% одн. од Дин. 15.000.— полаже се у готову или уложној књижици Држ. хип. банке.

Продаја ће се обавити у банчиној згради у Васиној бр. 1 — соба бр. 60 на II спр. од 10 до 12 час., где се могу добити даља обавештења.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следеће имања:

1 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Скендербегова 22	Дин. 400.000.—
2) Плац са зградом Скендербегова 1	Дин. 600.000.—
3) Плац са зградом Цинцар Јанкова 5	Дин. 1,380.000.—
4) Плац са зградом Цара Уроша 32-34	Дин. 1,600.000.—

4 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Цара Уроша 13	Дин. 4,700.000.—
2) Плац са зградом Цара Уроша 28	Дин. 4,300.000.—
3) Плац са зградом Мил. Драшковића 4	Дин. 3,500.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 3	Дин. 1,200.000.—
5) Плац са зградом Кн. Љубице 29	Дин. 4,000.000.—

7 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Богојављенска 9	Дин. 4,000.000.—
2) Плац Банатска 28	Дин. 560.000.—
3) Плац са зградом Југовићева 4	Дин. 2,500.000.—
4) Плац Банатска 8	Дин. 400.000.—
5) Пл.ц са зградом Крал. Наталије 84	Дин. 8,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска бр. 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

41 1—1

Трговина

БОЈА И ХЕМИЈСКИХ ПРОИЗВОДА

ДРАГОЉУБ МИЛИЋЕВИЋ

БЕОГРАД

Карађорђева 81 - тел. 25-396

40 1-1

ПОСЕТИТЕ

ПОЗНАТУ БЕОГРАДСКУ КРЗНАРСКУ ФИРМУ

„НУТРИА"

Ђорђе Л. Филиповић

КРЗНАР

Београд — Кнез Михајлова бр. 9 — тел. 24-519

42 1-1

Поштарина плаћена у готову

Ф. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 6 Год. IV
Београд, 5 фебруара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

РЕШЕНОСТ ПРОТИВ НЕОДЛУЧНОСТИ

Адолф Хитлер, Вођа Великог Немачког Рајха

Говор Вође Рајха, који је он одржао приликом годишњице преузимања власти, један је од најснажнијих говора које је Европа чула у току последњих деценија. Без спољних ефеката, без многоречивости, Хитлер је изнео пред човечанство слику садашње борбе на такав начин да се суштина и последице овог рата могу схватити само онако као што то схвата Вођа Рајха и врховни борац за спас Европе.

Хитлер констатује да Британија и Сједињене Америчке Државе играју такву улогу у овоме рату, која не може променити његов ток. Само две силе одлучно утичу на светска ратна збивања. То су Немачка и Совјетска Унија. Зато само једна од те две силе може да буде победник у садашњој светској борби. Победник може да буде или Немачка, или Совјетска Унија. У првом случају човечанству је обезбеђена даља еволуција политичког, социјалног, економског и културног живота. У другом случају долази совјетска револуција која прекида нормалан развој наше цивилизације и уништава нашу европску културу.

Том констатацијом ствари су постављене на своја места. Констатовано је да од многих учесника рата само два су стварни такмичари за коначну победу. Из те констатације произилази да се народи морају придружити не трећем, четвртом или десетом учеснику рата, већ једном од два главна борца у рату. Из те констатације произилази да сви народи који припадају европској култури морају да приђу главном и јединственом борцу за европску културу. Свети рат Европе против комунизма је једини начин обезбеђења нашег континента и човечанства од комунистичке куге.

Поставивши ствари на своја места, Хитлер процењује шансе два такмичара и долази до неоспорног закључка да ће Немачка изаћи као победник у борби против Совјетске Уније. Аргументација Хитлера је толико снажна, његови докази су толико убедљиви, његова логика је толико непогрешива, да сваки објективни слушалац или читалац његовог говора долази до убеђења да ће Рајх, заједно са Европом, победити комунизам и Стаљиново дивљаштво.

Стаљин и сам не верује више у своју победу на ратном пољу. Он припрема терен за даљу делатност комунизма после неминовног пораза у рату. Припрема на тај начин што ствара могућности за преношење комунизма у друге државе, кад буде приморан да престане са искоришћавањем руске земље као базе светске револуције. Када буде на то приморан због крајње истрошености те земље, упропашћене ратом.

У низу разних мера за појачање комунистичке делатности у земљама, које су се спријатељиле са Стаљиновом Унијом, изводи се сада један провидан трик са „децентрализацијом" спољне политике Совјетског Савеза. Свака од совјетских федеративних република „добија право" да има своје претставништво ван земље.

Такав федерализам нимало не умањује Стаљинову власт по целој Совјетској Унији, јер у свима такозваним федеративним републикама СССР на свима положајима седе московски комунисти, који могу да спроводе арзабеџијанску политику или карелиску политику само на московско-комунистички начин.

Ништа не рескирајући у унутрашњој политици, Стаљин добија од свог трика повећање могућности у спољној политици. У свакој држави која има политичке односе са СССР биће отсада уместо једног полпреда читавих 15. Армија совјетских агитатора у земљама Англосаксонаца може на тај начин да се повећа десетоструко. У свим од борима, у којима је до сада један претставник Стаљина, као на пример Вишински, морао да се бори против британоамеричке множине отсада ће Стаљин имати множину, јер ће имати 15 својих претставника.

Тиме се повећава опасност од комунизма за оне земље, које одржавају контакт са Москвом. Али баш у овом отступању Стаљина од традиционалне комунистичке линије најокрутнијег централизма треба да видимо сумњу комунистичке Москве у своју победу на бојном пољу.

Тако упоредивши два момента који на први поглед не могу да буду упоређени, а то су говор Вођа Рајха и политички маневар комунистичке власти, долазимо до закључка да је Немачки Рајх пун решености да победи на бојном пољу и да је та победа неминовна. А с друге стране, код Совјета, видимо кроз вео војне одлучности јаку политичку неодлучност, јаку сумњу у своју победу на војном попришту.

Читава серија Стаљинових отступања са комунистичких политичких позиција треба да буде схваћена не само као покушај да се још мало искористи несрећна руска земља за циљеве борбе комунизма, за циљеве светске револуције, већ морамо то разумети као покушај комунизма да се у демократском оделу увуче у свет британоамеричке демократије. Изгубивши рат против Немачке, комунизам ће се реванширати на територијама британоамеричких држава, које су лудо ступиле у савез са комунистичким ђаволом.

Бољшевички цинизам

У вези са појачаном зимском офанзивом Стаљин је повео и политичку офанзиву која је проткана хладним и демонским цинизмом. Овај цинизам изражава се, ових дана, на два начина — у изјави о завршеној седници Врховног совјета Совјетске Уније и у совјетском покушају, да убиство пољских официра у Катину припишу немачкој војсци.

На првом облику цинизма вреди се нарочито задржати зато што Стаљин, у последње време, све чешће покушава да свој црвени империјализам коме је крајњи циљ остварење светске револуције заодене националним плаштом и прикаже се светској јавности као покровитељ национализма. У суштини свога крвождног бића Стаљин је био и остао немилосрдни интернационалиста коме је далек и тућ сваки конструктивни и здрави национализам.

О том његовом органском антинационализму има врло много сведочанства која потичу лично од њега. Зна се да је Стаљин, после остварене бољшевичке револуције, једно време био комесар за националности у Совјетском Савезу. У томе својству он је покушао да национално питање, које се постављало свом општином после бољшевичке револуције, реши на тај начин **што ће уништити све изразите особености појединих национализама и све подредити анационалном принципу интернационализма.**

Он је писао: **»Национално питање је део општег питања светске револуције, део питања диктатуре пролетаријата«.** Дакле, за Стаљина се никада није постављао проблем национализма у нашем смислу речи, него је он на њега гледао кроз призму интереса светске револуције. У том смислу он је дозвољавао да појединим националним покрети буду искоришћени у борби против постојећих поредака у појединим земљама. Још тада је он учио да је дозвољено народно-ослободилачке покрете искоришћавати у борби за остварење комунистичких принципа.

У својој књизи **Питања Љењинизма** Стаљин је писао, да **»у национално-ослободилачком покрету потлачених земаља постоје револуционарне способности и могућности које се дају искористити за обарање општег непријатеља, за обарање империјализма... Одавде и проистиче потреба да пролетаријат одлучно и активно потпомаже национално ослободилачки покрет потлачених и зависних народа.«** У овоме треба тражити објашњење зашто је и Титова акција добила име народно-ослободилачке борбе.

Изјава Врховног Савета Совјетске Уније о намери совјетске владе да реорганизује комесаријат спољних послова и комесаријат народне одбране у томе смислу што ће се **појединим совјетским социјалистичким републикама дати већа самосталност, а у спољно политичком погледу и могућност отварања посебних претставништва у иностранству,** једна је обмана у низу многих које Стаљин предузима у последње време.

Она је срачуната на ефекат код Енглеза и Американаца, јер жели да умири демократску јавност претстављајући се изразито демократским и, нарочито, да придобије оне народе у пограничној зони које у првој етапи остварења светске револуције жели да присаједини Совјетском Савезу. Ту на првом месту долази Пољска, прибалтичке државе и Финска, а тек у другој фази Чехословачка, Румунија, Бугарска и Југославија. Ради се овде о једном перфидном блефу са далекосежних последица.

Народна библиотека Србије
„Светозар Марковић"
Београд

КАМЕЛЕОНИ ИЗ МОСКВЕ

Није све у реду у царству бољшевичког мрака у Москви. Нешто рамље, не иде више глатко. Престала је заглушна вика политичких комесара, док јеврејски виши чиновници пуне политичке мисије ван граница руске земље или су чак и на њиховом челу. Као да је наступила нека врста тихог јеврејског расељавања из бољшевичког раја. То би, у ствари, требао да буде и један од најјаснијих доказа, да ствари у Совјетији не иду више како треба и да је бољшевичка гангрена отпочела са ерупцијом. Народна филозофија вели: Кад лађа почиње да тоне, прво се разбегну пацови. Њихов природни инстикт њањуши опасност и они се први спасавају.

Изгледа нам, да је Техеранска прашина била кратког века. Наде у добре резултате подбациле су. Англосаксонско искрцавање код Нетуна, јужно од Рима, у ствари је енглески песак бачен у пространо море. Је ли то оно што је очекивао бољшка Стаљин? Сигурно није. Најјаснији доказ је у томе што се Источни фронт и даље повија, вибрира од крајњег Југа до крајњег Севера. Бољшевичке армије данас личе на велико стадо оваца затворено у неком тору, које узнемирено тумара час лево, час десно, али никако излаз да погоди. Докле ће трајати та крвава бољшевичка шетња без станка и краја то ни они у Москви не знају, али изгледа да су се шетачи заморили.

Онај врисак Московске *Правде* у виду напада на своје савезнике због разговора о закључењу европског мира, није потекао ни из задовољства, ни из пакости, то је био поклич крајње нужде. Тај је врисак открио многе ствари, које су биле за већину смртних, велика тајна. Надмени диктаторски став бољшевичких политичара кроз *Правду* трајао је кратког века. Цела кампања нагло је прекинута и бољшевичка звер у *Правди* одједном се претворила у невино јагње, у мирног и скромног пријатељског савезника који дојучерашња крупна размимоилажења међу савезницима, одједном назива „малим трзавицама, али које нимало неометају јединство народа коалиције!

Зашто и откуд овај преокрет? Зашто се став Московских политичара у последње време, тако брзо мења? Нама све то изгледа, да од неко време у Москви има још нека сила која се с времена на време појави и чује. Да је тај глас нове силе снажан и да бољшевичке вође о њему воде рачуна то је сигурно, пошто се одмах за тим и бољшевички став из основе мења. Да ли су и све промене у последње време које су се догодиле у Совјетији последица настојања те силе и њеног утицаја? Мистериозност те европске џунгле не допушта нам још да ствари видимо јасно, за то можемо само правити претпоставке. Али и оно што штампа засад региструје, довољно је да потврди наше претпоставке.

Нас у овом тренутку највише интересује становиште Врховне команде совјетских армија и начини њеног рада. То долази отуда, што су се од неког времена размилели бољшевички генерали по целом свету све у неким специјалним мисијама. Пало нам је у очи, кад се појавила војничка мисија из Москве у Вашингтону, одмах је одлетео натраг за Москву бољшевички посланик Литвинов и више се није вратио. То се десило у Лондону са Мајским Напоследку појавио се и совјетски генерал Шчербаков у јеку кампање коју је водила Московска *Правда* против коалираних савезника са својом изјавом о порасту поверења са савезницима, па је кампања одмах престала, као да је руком однета.

На промене у [illegible] случај са [illegible] совјетским послаником у Штокхолму. Бољшевичка ратна шпијунажа цветала је у том граду на очиглед целог света, јер то је место било најпогодније за бољшевичке интриге и пропаганду. Како се тај рад врло рђаво одразио на дипломатске успехе црвене Москве и војничке операције на Источном фронту, замењен је цео апарат другим, на чијем се челу данас налази један бољшевички ђенералштабни официр-генерал. Господа Колонтај, бољшевички идол, дошла је у други ред; њен рад је не само подрђен, него и контролисан. Од кога?

Ми не правимо никакве закључке, нити дајемо прогнозе. Ми само региструјемо извесне догађаје који би нам могли донекле да објасне, у последње време, врло често мењање бољшевичког расположења у Москви. Глорификовање оног хрватског разбојника у босанским шумама Тита, од стране г. Идна пред енглеским парламентом, при чему шармантни министар спољних послова Велике Британије, није ни поцрвенио, само иде у прилог тезе да се нешто крупно одвија у Москви како је ми постављамо и да Велика Британија отуда очекује извесан преокрет. Аналого свим тим догађајима који се одвијају у бољшевичком царству, ми просто осећамо „бесу" бољшевичких акција која нам може евентуално припремити и извесна изненађења.

Једно, што још сада можемо категорички да тврдимо то је, да Савез Совјетских Социјалистичких Република у Русији није никад био тако далеко од остварења свог животног сна: светске револуције. Камелеонско претварање бољшевика и облачење у „национално" рухо, не превари више никог. Што је то тако има се захвалити јуначким армијама Рајха, које неизмерно крваре на Источном фронту за спас Европе и људске цивилизације, али никако перфидним интригама англосаксонских плутократа, који су нас принели као жртву и данас нам исту услугу чине. То ми добро знамо, али то многи други лаковерни не знају, те се упрежу у туђа кола, да би што више јада задали свом рођеном народу и родној груди.

Наш им је последњи савет, да се добро чувају јер се могу гадно опећи.

Б. Ђ. Н.

БЕЗ СТИДА И СРАМА

Цинизам са Катином такође је изразит доказ совјетске безобзирности. Види се да им савест није мирна када после оволико времена на један незгрпан и неспретан начин поново покрећу питање које је дефинитивно решено учешћем најчувенијих стручњака за судску медицину из Европе. Сви ови људи, који изнад свега држе до своје научне савести, посведочили су да су убиство пољских официра извршена 1940 године далеко много пре отпочињања совјетско-немачког рата.

Бољшевичка пропаганда покушава помоћу једне безимене комисије да тврди да су убиства извршена 1941 године и том приликом износи једну причу у којој се сама заплела. Наиме, по овој причи, Совјети су пустили заробљене пољске официре чим је отпочео совјетско-немачки рат и рекли им да могу сами изабрати место свога боравка. То је немогућа ствар је се зна да нико није изашао жив из рука органа ГПУ ко је једном допао у њих.

Разобличење ове совјетске лажи допринео је много и бивши претседник пољске владе професор Леон Козловски, који је упутио немачком министарству спољних послова једну изјаву у којој каже да је он, као један од учесника у међународној комисији у Катину, имао прилика да се непосредно увери у то да су стварне убице једанаест хиљада пољских официра Совјети. *„После тачног испитивања,* вели професор Козловски, *нису ова совјетска разлагања успела да промене моје убеђење које сам стекао у Катину. Све ово на мене чини утисак врло рђавога филма и не може уздрмати чињенице које сам констатовао."*

Ово исто могу потврдити и сви чланови међународне комисије, који нису Немци и којима се ниуком случају не може пребацити пристрасност. Као ни изјави совјетске владе о проширењу права појединих федеративних република, тако ни овој бајци о Катину у Европи неће нико веровати. У Европи се и сувише добро зна како изгледа Стаљинова предусретљивост према појединим народима: то је он најбоље показао на примеру прибалтичких држава чију је већину становништва депортовао у унутрашњост земље.

Циљ ових циничких изјава јесте обмањивање и залуђивање света и довођење светске јавности у забуну у ово време које је одлучно за дефинитивни исход рата.

„С.—Н."

НАЈВЕЋА ИСТИНА ДАНАШЊЕГ РАТА

Филозофија има једну истину која се сматра као највећа, најважнија (у формалном смислу), али она није иста (по садржини) за све филозофе.

За хришћанске теологе највећа истина је да је један Бог (у три лица) и да је он творац света.

За материјалисте највећа истина је да постоји материја (једна супстанција која испуњава светски простор) и да из ње постају светови чисто механичким путем.

За Дакарта, — који се сматра оцем новије филозофије, — најважнија (фундаменталнa) истина је, cogito ergo sum, мислим, дакле постојим. (Дакарт из ње, логичким путем, дедукује све остале истине).

За Канта и Шопенхауера најважнија истина је да је свет претстава („моја претстава,), да је тзв. чулни свет само један при видан (из тога привида налази се свет праве стварности, апсолутне стварности, која претставља домен метафизике).

По аналогији ја бих могао поставити питање највеће истине данашњег рата: у чему је највећа истина данашњег светског рата?

Са доста основа могло би се тврдити да је највећа истина данашњег рата у овоме: да је Енглеска крива за данашњи рат.

Својом политиком „европске равнотеже" она је толико запетљала ствари у Европи да је рат постао неизбежан.

Њена политика „Divide et impere" — завади па владај, њен принцип да једне народе треба држати у шаху помоћу других, — то је оно што се може назвати коб Европе.

Ја сам 1919 године у једном чланку под насловом „Квасац" предвидео будуће догађаје: Енглеска је тада оставила квасац из кога ће постати будући ратови.

Енглеска је крива за данашњи рат, та је истина данас призната од целог света, али то није највећа истина данашњег рата.

Највећа истина данашњег рата је у овоме:

Да Немачка на Источном фронту не брани само себе него и целу Европу.

Та истина сада полако осваја цео свет па и Енглеску и Америку.

Та истина ће победити, а победе истине најдрагоценије су победе.

Крста Цицварић

НЕПРАВИЛАН РАТ

Часопис *Кавалкад* пише: „Рат никако не тече правилно." То је мишљење не само горепоменутог листа, већ и широких слојева енглеске публике. Пре 6 месеци публика је претпостављала да ће се рат брзо завршити британоамеричком победом. Енглези су веровали да постоји прав и прост пут до победе. Поверовали су у то услед јаке пропаганде. Пропаганда је уверавала о томе без икаквих стварних основа.

Сада је дошло до разочарења. Сада су се Енглези уверили да Немци показују огромну физичку и моралну снагу. Сада је Енглезима јасно да је пут рата много компликованији, него што су они пре 6 месеци мислили.

Највише их депримира развој операције у Јужној Италији. Британоамеричка пропаганда тврдила је да ће Ајзенхауерова војска терати Немце по сарама апениниске чизме све до Бренера. Па чак и даље. То је била пропаганда. Стварност је показала да један сасвим мали одред Немаца пружа упорну одбрану и задржава британоамеричке трупе на сваком брдашцу.

Објективно гледајући, уколико уопште могу да буду објективни, Енглези констатују да њима и Американцима припада само једна четвртина Италије, која нема никакву ратно-привредну значаја, а која је иначе пасивна у пољопривредном погледу. Немци пак држе у својим рукама три четвртине Италије, три четвртине, кад се гледа са територијалног гледишта, или четири четвртине када се гледа са привредног гледишта.

Друга брига Енглеза јесте поморски рат. Немачке подморнице су промениле тактику. Мање нападају бродове са робом, а разарају пратњу конвоја. У току јануара је потопљено 28 британоамеричких разарача, а 6 је тешко погођено, и на тај начин је избачено из строја око 12% целокупне количине британоамеричких бродова ове врсте.

У почетку рата Британоамериканци су имали 382 разарача. 67 разарача је било у изградњи. Дакле 449. До сада су Немци потопили (према енглеским подацима) 200 разарача. Италијани су потопили 35, а Јапанци 82. Дакле, укупно 317. Према томе, од целокупне флоте разарача остало је 132 јединице. Нема сумње да су Британоамериканци у току рата изградили можда стотину разарача, али свакако садашње стање те флоте је знатно слабије него што је било у почетку рата.

Разарачи имају огромну вредност у модерном рату. Не може се замислити инвазија без огромне транспортне флоте. А пловидба те транспортне флоте не може се замислити без пратње од огромног броја разарача. Док нема довољно разарача, не може се обезбедити флота транспортера од напада немачких подморница. Зато потапање разарача тешко погађа британоамеричку морнарицу и британоамеричке планове инвазије.

Стаљин наставља своју зимску офанзиву. Прва рунда те офанзиве је била безуспешна за њега. Он је успео да се провуче само у мочварску област код Сарина, али на другим секторима није имао ни најмањег успеха.

Садашња друга рунда карактерише се огромном енергијом бољшевичке војске, која наступа не само на оним секторима где је то ушло такорећи у навику, већ наступа и на оном северном сектору, где се фронт стабилизовао у току две године.

Код Љењинграда и северно од Иљменског језера Совјети су концентрисали необично велике масе артилерије, да би могли продрети кроз јако изграђене фортификационе линије Немаца. Совјети су се надали једној тех ничкој битци, мислећи да ће Нем ци одговорити артилеријом на артилерију. Међутим, немачка Врховна команда и овога пута није се дала завести. И овога пута није се увукла у битку на снагу, већ је наставила своју тактику измицања у оним случајевима када непријатељ хоће да продре снагом.

Немци су напустили извесне положаје код реке Њеве, повукли су се на линију између Иљменског језера и Финског залива и тиме су осујетили совјетски план остварења велике техничке битке у роговима. Уместо тога Немци остварују техничку битку у покретима.

Немци су мајстори покрета. Они су то доказали својом победом у области Погребишћа, где су систематском акцијом постепено опколили бољшевичку армију, која се састојала од 10 стрељачких дивизија и више тенковских корпуса. Ова армија је изгубила тенковско наоружање читавих 14 тенковских бригада. Ова армија је изгубила 70% целокупне своје артилерије. Ова армија је уништена.

Да је то био некакав совјетски успех, онда би се о њему галамило преко свих британоамеричких и совјетских радио-станица. Али Немци дају само званичан извештај и затим коментар. За немачку војску победа је уобичајена ствар. Те се зато о победама говори без америчке рекламе. Баш напротив, код непријатеља америчка реклама не само прати победе, већ и замењује победе, у случајевима када их нема.

У садашњој совјетској офанзиви бољшевици нису постигли победу. Територијалан успех не значи оперативни успех. Често пута територијални успех може да буде предигра пораза онога који се радовао том територијалном успеху. Тројни пакт не оснива своју стратегију на територијалним успесима, већ на стварним победама над непријатељском војском. Садашња зимска офанзива толико исцрпљује Стаљина, да се с правом може сматрати за оперативни успех немачке војске, за један успех који приближава коначну победу Тројног пакта.

М. Војновић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

Српска слога

У бившој држави ми смо се Срби били одрекли свога имена, својих славом овенчаних застава, док смо своје светитеље прослављали стидљиво.

Својим одрицањима ми смо хтели да сачувамо државу, у чије су темеље биле узидане кости најбољих српских синова.

Овим одрицањима ми смо само себи нашкодили. Били смо сметнули с ума да одрицање од светиња никада не остаје некажњено. Зато је код нас Срба била настала духовна пометња, која нам је донела разједињеност и анемичност, какве наша историја није забележила. Устао је био син на оца и отац на сина, док је процес однарођивања био захватио и школу, и науку, и уметност, и јавни живот.

Требала је да дође данашња несрећа, па да се нама Србима отворе очи, да сагледамо бездан у који смо срљали. Опомена Провиђења дошла је још у прави час. Има знакова да смо ту опомену како ваља схватили, или бар већина од нас. То се најбоље види по томе што смо старе српске светиње опет пригрлили, тако да се у Србији давно није тако србовало као данас.

Ко је посетио овогодишњу прославу Св. Саве у нашим школама могао се и сам у то уверити. Иако је прослава услед ратних прилика у већини случајева обављена врло скромно, ипак је свуда владао бодри дух оптимизма и љубави. Осетило се да данас влада склад између дома и школе, ученика и наставника. Нестало је друштвених и класних разлика. Тако су у једној београдској основној школи сви ђачки родитељи скупа примили на себе улогу славског домаћина. У Мушкој учитељској школи пак, домаћин је био један сељак из околине Београда, који има два сина ученика.

У својим говорима наставници су говорили топло и искрено. Осетило се да њихове речи иду од срца к срцу. Зато су их и ученици и родитељи тако срдачно поздравили. И декламовало се и певало са одушевљењем. Ђачки хорови одговарали су приликом црквеног обреда. Никакво чудо што је много око од радости засузило.

Стара српска слога поново нам се враћа. И дао би Бог да њу остваримо на свим подручјима нашег народног живота и да нас она никада више не напушта. У свести сваког од нас мора бити вечито будна мисао да нам без ње нема живота.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

МИСИЈА ЦРНЕ ГОРЕ МЕЂУ СРБИМА

Црна гора је најсветлији алемкамен Српства. Тај драгоцени камен мора бити спасен и сачуван српском народу. Србија ће и материјално и морално свим средствима прићи у помоћ својој најмилијој сестри. Као мати Србија зна за своје дужности; као сестра она зна и за захвалност. У општој повесници човечанства, чојство и јунаштво Црногораца може се поредити са легендарним самопрегором старих Шпартанаца. Дуг Српства према Црној гори још је већи у духовном погледу. Од творачког генија Његошеног сви сад живимо. Тај свеопшти српски геније је опевао не само епску стравичност Србиновог живота него и осећаје српске правичности.

»Поколења дјела суде; што је чије, дају свјема.«

Suum cuique — сваком своје — каже једна стара изрека из римскога права. Објективно судећи, ми морамо признати Црној Гори њен лавовски допринос општем српском националном и духовном капиталу. И ми ћемо овде указати на оно што Црногорцима, и само њима, припада међу Србима.

*

Црна гора је сачувала моралну чистину и расне особине српског рода, онакве какве су биле још пре Немањића.

Душа црногораца не одређује се материјалним интересима. Њу покрећу највише побуде: моралне и националне. У њихов лични и национални понос не сме се дирати. Питања части и идеали правде и слободе играју главну улогу у току њиховог свакодневног као и општег народног живота. Њихов национални идеализам био је испуњен српском традиционалном заветном мисли: ослободити Косово — повратити независност и обновити сјај и величину старе српске царевине. Због тога је дух њиховог пожртвовања и самопрегора неограничен, и иде, као што нам цео ток историје потврђује, до исцрпљења целог народа. Црногорске народне масе увек су се мириле са суровим одлукама неумољивог удеса и подносиле су са упорним стрпљењем све тешкоће и страдања ради остварења националног и социјалног идеала. Зар Црна гора, у садашњој борби са непријатељима српског народа, а понаособ са комунизмом, није изгубила једну петину свога мушког становништва.

Црногорци су, можда више него остали Срби, увек имали осећање и дубље претставе о најглавнијим догађајима из српске историје, о српској прошлости и народној судбини. И увек су били готови на све жртве. То њихово родољубље није се учило из књига и новина, као код нас у Шумадији по школама. И неписмени људи у Црној Гори знају и наводе стихове Његоша о људској судбини и циљу живота, као што је опет и за тог највећег српског песника, који је био црногорски владика и владалац, народна душа била главно и неисцрпно врело највиших истина и најдубљих мисли.

Народна душа, српска свест и национална мисао предањима су прелазиле у наслеђе свих поколења и постала општи судбински нагон целог народа. Сваки Црногорац инстинктивно осећа шта му је дужност кад искрсну какви догађаји од општег народног значаја, као некадашњи ратови против Турака или садашња борба против бадољевских пајаца и комунистичких крволока, садашње хрвање са италијанским макијавелизмом и совјетским бољшевизмом. Сваки прави Црногорац сматра Тита и његове бандите, Мошу Пијаде и јеврејско-италијанске уљезе, за »никоговиће« и презире их. У свима таквим тренуцима жене се држе као и људи.

Предања о Косову и о српској Немањићској држави позната су чак и женама и деци у Црној гори. Религија Црногораца је светосавско православље или — »вера Обилића«. Прави Црногорци — један Марко Миљанов и један Бајо Станишић њихова су највернија слика — знају само један страх кад је у питању дужност према себи и народу: то је страх од срамоте, страх да се лични образ не окаља, да се заједничка част не упрља, ако се учини ма и најмање издајство према себи и народу.

Душа сваког правог Црногорца сва уздрхта при помисли на проклетство које од Косова прати све отпаднике од народа и вере прадедовске. Потлачену браћу треба бранити и ослобођавати непрекидним пожртвовањем и јунаштвом. Политичка лукавства и компромиси — добри за Дубровчане — не приличе поноситим брђанима Црне горе. Црногорац прима помоћ своје једноверне браће као и својих других пријатеља, али за слободу своју и своје браће он не допушта да му је странци извојују и пруже као милостињу. Народна песма га је научила да »нада нема права ни у кога, до у Бога и у своје руке«. У одсудним тренуцима народне судбине за Црногорца постоји само једно правило, један императив: »да гинемо и крв проливамо, да јуначки аманет чувамо, дивно име и свету слободу.«

Српске народне песме, слеване у Црној гори и Херцеговини, продирале су чак и у области које нису припадале средњевековним српским државама, нарочито песме о Краљевићу Марку, које су се ширале и међу Хрватима и Бугарима.

*

Без Црне горе душа би Српства била непотпуна. Само се из националног генија Црне горе могао родити исполински распон српски — **Његош**. Само се на Ловћену могао оплести **Горски Вијенац**. И данас, после сто година, чаробнице виле са Ловћена и Дурмитора плету нове венце из свежега горског цвећа да њима украсе светла и паметна чела младих Обилића са Авале. За узор им служи песник над песницима. Он је, пре сто година, наткрилио и најсмелије вилинске полете да изнад жубора свеколике васионе оплете царствени венац и њиме окити златну урну **Хероја** из Тополе. Само један век раздваја тадашњу Србадију од данашње српске омладине, али садржином тај век надмаша обим од неколико векова.

»Диже народ, крсти земљу, а варварске ланце сруши;
из мртвијех Срба дозва, дуну живот српској души.
Ево тајна бесмртника: даде Србу стално груди;
од витештва одвикнута у њим' лафска срца буди!«

Сви погледи, сва стремљења младог српског добровољца управљају се сад Ловћену, после агаријанског оргијања хрватско-бољшевичког бандита Тита по класичној Херцег-Босни и светитељско-херојској Црној Гори. Том крвожедном истребљењу Срба српски добровољац биће судија. Авала ће осветити Ловћен и Дурмитор — планину. Спасти српско племе, одбранити српско име, то је грозничава жудња којом трепти срце свесне српске омладине. Узлетети до највиших српских висина, слити своју младу душу са бесмртним духом двојице највећих расних генија — којих прах почива у Опленачкој костурници и на Ловћенским врлетима — то је свети завет српске омладине. На свом крсту српски добровољци носе и свој завет. Он је сав у знаку Косовских осветника.

*

Ко су прави хероји?

Ако до краја останемо логично доследни Карлајловој тези »О Херојима«, прави херој је јуначки мученик. Црногорски горштаци - ти победиоци живота и смрти, ти челници српске народне самосвести — од праискона су јунаци — мученици. Такав је био и потомак Краљевића и Његоша, у подједнакој мери Шумадинац и Црногорац, — Краљ Александар. Он није марио за наше жалосне и кукавне политикане ни њихове партиске »кључеве« којима су се служили за своје бедне комбинације приликом скупштинских избора или дељења министарских портфеља. И кад му је једног дана неко из неке депутације говорио о запостављању Црне Горе и поменуо да у влади у Београду нема ни једног Црногорца, Краљ је љутито одговорио:

— А шта сам ја?

— — — — — —

У историском српском простору, између Авалског висаи Орловског крша, после окончане епопеје и трагедије Српства у току тога једног века, најмлађи крвни и духовни потомци Краљевића Марка и Његоша — **српски добровољци** — полажу сад основни камен у темеље ускрсле српске државе, и као некад за легендарног српског Вожда тако би и сад за неустрашног српског Добровољца Његош рекао:

Србине! Кад будеш прелетао Шумадију, баци поглед на вис крај Тополе. Ту, у вечном миру опленачке лавре лежи под надгробном плочом скромни ђивот Краља Александра и у њему почива измешани прах Краљевића Марка и Његоша. Прекрсти се и захвали Свевишњему што је та два српска света праха за вечна времена ту саставио.

Др. М. Спалајковић

Свети Сава као поборник рада

Свети Сава је углавном увек пред нашим очима само као духовно лице, светитељски сјај, над земаљски у својим поступцима и речима. Превиђа се често да је он био и човек најобичније реалности. Није мистички гледао непрестано у небеске сводове, несвестан земље која га је дала и на којој је најзад он имао да изврши невиђену мисију. Зато је волео рад, прави, свакодневни часни рад, а устајао против нерада, лености. Био је оличење практичне организаторске способности. Празна, механичка молитва у цркви није му била довољна, јер је знао »да се човек, како је писао, правда делима, а не само вером.«

У свим својим делима он устаје против нерада, а нарочито у Карејском типику у коме грми и прети, говорећи: »...а ленивима и непотребнима после телесног мира вечна мука... Крепко станите против лености, одбацивши сваку гордост, сувишак злобе... Будите творци речи, а не само читаоци...«

Док је живео у Хиландару и сам је радио, као старешина, са својим братственицима на манастирском имању. Окопавао је винограде и маслињаке, а после је писао: »И лен и малаксао, вративши се својим келијама, одмах неш утонути у безбрижан сан и изгледаћеш скоро цео дан празан и без икаквих користи у свему...«

Рад је за Светог Саву најлепша молитва, супротно оном гледишту које сматра да је повлачење у манастир само избегавање световних напора за насушни хлеб. Зато је свети Сава радио и руком и телом. Његов морални успон ишао је кроз свестрано жртвовање ближњима, кроз кориштење заједници. Како је сам радио, тако је исто тражио и од своје братије за коју се плашио да не постане паразитском кастом у младој држави којој је требало стваралаца па макар били и у црној ризи. »Не приличи вам, говорио им је, да имате служитеља, а онај »који стиче неко имање, па и до величине једног меденог новца или воћа... нека падне под епитимију (казну због греха).

СВЕТИ САВА
ПРВИ СРПСКИ ПРОСВЕТИТЕЉ

Ако би ко од братије његове када изостао од молитве то није добро, али нека се не плаши, »јер, каже, чиста исповест надопуниће вам овај недостатак и испуниће праведно молитву, само нека нема лености ни недостатака, тога се бојте, на то пазите!«

Он, који је презрео дворску раскош, плашио се да је, бар у маломе не нађе тамо где је требало да се човек пере од таштине жудећи за земаљским добрима, »јер, подвлачи, нисмо свет оставили ради одмора и раскоши.«

Као што је устајао против стицања имовине за време живота у манастиру, тако исто је осуђивао и немарност, несавесност, све оно што доводи до упропашћивања заједничке имовине.

Али оно, против чега је највише и најоштрије устајао, био је керад, било је ленчтвовање, избегавање најбитнијих људских обавеза. »Јер, потсећа овај најсрпскији светитељ, нико ленив ни је поставио победу, нити је ко год, спавајући и сањајући, победио свога ратног непријатеља. Оних су победни венци и трофеји, који добро трче, који се труде, који се боре, који издрже трудове од борби...«

А ове велике своје речи посведочавао је још већим личним примером.

Веселин Филиповић

Задругарство је основа Српског земљорадничког живота

У прошлости српског народа земљорадничке породичне задруге одиграле су велику националну улогу. Оне су биле моћне националне, социјалне, моралне и привредне заједнице српског земљорадничког народа. Само су оне могле да за време вишевековног националног ропства сачувају српски народ и од економског ропства, да му сачувају српско име, славу и чистотост и да му кроз вековну борбу извојевају националну слободу.

Националним ослобођењем, културним напретком, савременошћу и прираштајем појављује се тежња и потреба друштвене економске самосталности, која је и онако уроњена код српског народа. То нарочито погађа српско земљорадничко породично задругарство. Настаје у многим случајевима и без потребе дељење фамилијарних задруга, од једног моћног задружног домаћинства постаје више слабих домаћинстава, јер се подижу нове зграде, покућанство и инвентар (намештај, стока, справе, алат и др.) деле се и умножавају и ако неће бити у целости коришћене, а од једне парцеле земље постаје више парцела и парцелица, на којима је тешко применити савремени начин обраде ради постизавања сигурних и већих приноса.

И тако од имућног земљорадника постаје осиромашени сељак. Све то сиромаши нашег земљорадника и убрзо га и презадужује те постаје и економски роб а у многим случајевима безкућник и надничар, јер он није био спреман за самосталност и економску борбу. Ово стање земљорадника првобитно користе зеленаши а доцније и политичари што по сили закона о опстанку појединца његову честитост, а тиме и темеље државе. Са овим доводи се у питање и биолошки опстанак српског народа (његов прираштај и подмладак), његово здравље као и дотадање његово родољубље.

Ову опасност по опстанак српског народа увиђају његови умни синови прошлог века и покушавају да с једне стране донекле грађанским законом и грађанско судским поступком сачувају минимум земљорадничког поседа забраном продаје — отуђења тог минимума и искључењем из наслеђа женског детета ако има браћу уз услов пристојног удомљења, а с друге стране удруживањем земљорадника у савремено задругарство на економској основи са начелом: „сви за једног, један за све" и у коме целина користи добит. Са напред поменутом законском заштитом земљорадничког поседа није се много успело јер се распарчавање земљорадничког поседа и надаље врши између браће путем наслеђа. *Ради опстанка српског народа требало би на сваки начин земљораднички посед заштитити од цепкања путем наслеђа.*

Са стварањем савременог задругарства, у коме земљорадник има бити економски удружен и тиме привредно ојачан, национално и социјално удружен и морално сачуван, тешко се успева. Наш земљорадник неповерљив према новинама са обазривошћу ступа у задруге. Новостворене задруге ни у чему не замењују породичне задруге, јер се оне не оснивају као произвођачке, које би пољопривредне производе боље уновчавале а вишак земљорадничког људства упошљавале, већ се оснивају као набављачко-потрошачке и кредитне задруге што их доводи у борбу са слободном трговином и капиталом односно са градом као такмичарем.

То ново задругарство тешко издржава наметнуту борбу а утолико теже уколико је земљорадник неповерљив, сиромашан, презадужен и политички искварен, али ипак борбу издржава све што је здраво и честито. Ово здраво задругарство повраћа земљораднику самопоуздање, привредно га ојачава и национално, друштвено и морално одржава и појачава, а потрошачу пружа јевтине и здраве производе и друге животне потребе. Овом успеху задругарства припомогло је много учитељство и свештенство а доцније и произвођачко задругарство.

Садања трагедија српског народа, борба за његов опстанак и наговештање новог доба и потреба у свету опомињу српског земљорадника да се што више удружи у задруге и да до краја издржи борбу за свој опстанак и да се припреми за ново доба и нови поредак. Српски земљорадник мора бити свестан да борбу за опстанак може издржати и дочекати ново доба само удружен у српско земљорадничко задругарство. Зато српски земљорадник треба да буде задругар: набављачко-потрошачке задруге ради обезбеђења својих потреба које сам не може прибавити; кредитне задруге које му има обезбедити јевтин и дугорочни кредит и сачувати готовину новца; произвођачке задруге ради боље производње и уновчавања својих производа; задруге за прераду пољопривредних производа у циљу бољег искоришћавања и уновчавања ових и упослења сувишног сеоског живља; машинске задруге у циљу рационалног искоришћавања пољопривредних машина и справа; здравствене задруге да би сачувао своје здравље и живот; просветне задруге ради свог просвећивања и напретка; задруге за осигурање у случају превременог онеспособљења и изнемоглости за рад; задруге за обезбеђење усева и плодова од елементарних непогода; задруге за обезбеђење стоке од заразних болести; задруге за електрификацију села; задруге за побољшање пољопривредних машина; задруге за пошумљавање као и других задруга у вези са пољопривредом. Све те задруге у једном месту има да чине задружни дом који има да замени изгубљену породичну задругу а појединачно има да ради свако по својој намени за добро својих задругара.

Само овако задругарство, с обзиром на бројно стање српског земљорадника и на његов исцепкани и ситан посед, може бити здрава основа земљорадничког живота Србије и може спасти земљорадника од даљег сиромашења и пропадања као и припремити га за ново доба у коме он и даље мора бити основа српског народа и извор његове снаге и морала.

Само овакво земљорадничко задругарство треба помагати, јер ако је српском земљораднику добро биће и сваком Србину добро.

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ
пом. руководиоца
планске пољопривреде

Нови државни буџет

Државни буџет је један од најважнијих редовних послова у управљању државом. Од добог и реалног буџета зависи успешно и правилно функционисање целокупног државног апарата, привредног живота и финансија. Стога је разумљиво да је Влада народног спаса поклонила највећу пажњу изради буџета за ову, 1944 годину.

Битни задатак састојао се у строгом одржању буџетске равнотеже, т.ј. изравњања државних прихода и државних расхода на бази реалног предрачуна. Затим, постављено је правило највеће штедње у свима државним расходима. Расходи су одобрени у укупном износу од 9,680,000.000 дин., а приходи су процењени у истом износу. Упоређен са прошлогодишњим државним буџетом овај буџет показује повећање код прихода и расхода за 14.1%. То је последица општег скока цена и ванредних прилика.

Расходи државне администрације у новом буџету износе 6,564,762.000 дин., а приходи су предвиђени у 5,151,732.000 дин. Према томе расходи су већи за 1,413,030.000 дин. Међутим, код самосталних државних установа појављује се у приходима вишак од 1,413,030.000 дин., који је потпуно довољан да покрије мањак прихода државне администрације и да омогући постизање равнотеже укупних расхода и прихода.

Према ресорима расходи државне администрације распоређени су у процентима овако: Претседништво министарског савета 6.40%, пензије и инвалидске потпоре 13.3%, Министарство правде 2.61%, Министарство просвете и вера 8.37%, Министарство унутрашњих послова 13.17%, Министарство финансија 13.9%, Министарство грађевина 1.65%, Министарство саобраћаја 0.56%, Министарство народне привреде 0.36%, Министарство пољопривреде и исхране 3.10%, Министарство социјалне политике и народног здравља 4.98% и буџетски резервни кредит 0.41%.

Повећања расхода настала су код Претседништва министарског савета услед повишења расхода за издржавање оружаних снага, за избеглице, на надлештва у ликвидацији, за режиске трошкове Комесаријата за обнову Смедерева и због уношења расхода Дужавног савета у склоп буџета Претседништва министарског савета. Код пензија и инвалидских потпора међу нередовним расходима предвиђено је 5,000.000 дин. за исплату награда носиоцима Карађорђеве звезде.

У ресору Министарства унутрашњих послова повећање је настало у главном услед повишења личних и материјалних расхода Српске државне страже, за префектуру полиције у Банату и за Државну стражу у Банату. Код Министарства финансија повећање настаје услед предвиђања кредита за нову ануитетску службу у износу од 78 милиона динара и услед повишења расхода Српске граничне страже. Код Министарства грађевина највеће повишење предвиђа се за регулационе радове у износу 2.700.000 дин. Код Министарства саобраћаја повећање настаје у главном услед предвиђених трошкова за довршење радова на Дунавском мосту код Београда у износу од 9 милиона дин.

Расходи Министарства пољопривреде и исхране повећани су за 70 милиона дин. највећим делом услед предвиђених кредита за нове установе, услед повишења расхода за разне пољопривредне течајеве, за куповину прилодних грла, помоћ задругама и обраду имања. Нередовни расходи повећани су у главном услед повишења расхода на име разних помоћи и доприноса.

Код Министарства социјалне политике и народног здравља повећање износи 110,748.000 дин., услед повишења расхода за исхрану и огрев болесника и дотације Националној служби за обнову Србије у износу до 20 милиона дин.

Расходи Министарства правде не показују никакво повећање, а расходи Министарства народне привреде смањени су за динара 12,607.000 у главном услед мањих личних расхода.

Предрачун прихода самосталних државних установа износи за ову годину 317,636.757 динара више него ли у прошлој години.

Инж. агр. Драгољуб Миловановић

У једној париској касарни...

КОД ФРАНЦУСКИХ ДОБРОВОЉАЦА СС-ТРУПА

Пример Рожеа Ленеа

СС—ПК. — То је слика каква се увек пружа, кад „нови" стижу. У својим општим цртама она је у петој години рата сваком тако позната, да је једва потребан опис: људи који ту пролазе поред страже са кофером или кутијом од картона, растанак на капији од мајке, жене, верените или другарице; спавaонице, одређене само за пролазно задржавање, са непресвученим сламарина и атмосфером чекања онога што ће доћи. Довде се дакле не показује ништа необично.

Али кад се тамо код страже на капији покаже неки необичан темперамент и најзад зачује последње „О ревуар!", тада се сваки гледалац тргне из властитих сећања и постаје свестан да се налази у Берлину, Бечу или Минхену. Не: Пред једним бочком касарни с северном делу Париза скупљају се опет нови добровољци за јединице француских СС-трупа.

Гледајући овај улаз у касарну могу се видети промене које је овај други светкси рат у Европи донео са собом и које га тако битно разликују од његовог претходника. Французи су се на почетку рата 1939 појавили као ништа противници Немачке на континенту. Сада они стоје овде као добровољци једне немачке формације која је по својој историји и традицији баш оличење оних схватања националсоцијализма, против којих је Француска хтела тада да се бори. Непријатељство немачко-француског рата из 1939/40 не мора дакле, као што се види, ни у ком случају да се заврши новим непријатељством, оно може врло лако да доведе до заједнице, што доказује решеност ових људи.

Изгледа да се живот најстарије од њих може за то управо изабрати као пример. Роже Лене улази сада у 41. годину. Он је из Париза, где је рођен 1903. године. Три године своје службе у француској војсци провео је као припадник окупационих трупа на Рајни и у Франкфурту на Мајни. Политички он се убраја у француске националисте. Године 1930. приступио је „ПСФ"-у, француској социјалној партији де ла Рока. Године 1939. опет је мобилисан и учествовао је као „копорал-шеф", што одговара немачком нареднику, у борбама на Мажиновљевој линији.

После примирја одлучио је да као приказивач филмова, што му је био позив, иде за Немачку, где је радио у Лајпцигу. У међувремену постао је члан ППФ-а, Доријеве Партије Популер Франсез. Болест га прекинула његов рад у Рајху. Али чим је оздравио, опет је добровољно отишао у Беч.

Тек сад се оданде вратио, да би се уврстио у редове СС-трупа. Он има добро издржавање, добру зараду. Он није „авантуриста". Он није ни од оних који „немају шта да изгубе". Он је ожењен, има у Паризу свој дом и могао је у сваком погледу да буде задовољан својом судбином. Али он је и сувише јасно осетио, да је свака егзистенција у Европи угрожена бољшевизмом.

Он је, и ако као „малограђанин", стекао искуства са комунизмом у француској унутрашњој политици. Он зна да се данас ради о заједничкој одбрани од бољшевичке опасности. Стога се је он — баш као француски националиста — пријавио за добровољца. Сасвим просто — и свакако без намере да од тога прави историско-филозофску студију — резимира он чињенице: *„Пре 20 година био сам у Немачкој као припадник француских окупационих трупа. Сада је опет једна немачка арме д'окупасион у Француској. Али данас се први пут боре Немци и Французи куд а куд — раме уз раме — за Европу. Можда ће сада будућност бити боља".*

Много млађи су они који око њега стоје, и у опште сви који су сада овде скупљени. Годишта 22, 23, 24, 25, 26. Најмлађи, Жан Форатје, рођен је 22 фебруара 1927. у Тунису као син француских родитеља. У Тунису је био шегрт код неког трговца. Кад су дошли Американци, побегао је са својим братом који већ дуже време служи у француској легији, у завичај. Са живим покретима прича он о јеврејским зеленашима, који су од увек вршљали у Тунису и којима је од 1940 био дозвољен приступ у све већем броју, затим о „немачким" јеврејима. Најзад су се јевреји могли срести куд год се погледа.

Жак Николис је покретљив млад месарски помоћник који је заједно са својим оцем провео 22 месеца у Рајху као радник. Он прича, да антисемитизам никако није нов проналазак у Француској, да је напротив у Паризу већ у 80-им и 90-им годинама прошлога века било антисемитских посланика и кандидата. *„Против јевреја и бољшевизма морамо да се боримо!"* Роже Бешад, студент из Поа у Пиринејима додаје: *„И против Енглеза!"* Николис наставља: *„Зашто смо дошли? Хоћемо да докажемо да је Француска способна за борбу за Европу."*

Студент права Клод Окснер из Бордоа — он носи униформу Фрањиста Бикарових — познаје већ ту борбу. Зими 1942/43 био је он код Орела у француској Легији добровољаца и видео властитим очима сву бољшевичку беду. Тешко обољење довело га је за многе месеце у једну резервну болницу. Сад је опет оздравио и радује се што се његова жеља, да се као СС-војник и даље бори, испунила. У формацији СС види он „сједињење нове Европе". СС-знаци, под којима се боре многи људи европских нација, за њега су знак европске заједнице.

И сви они, који овде очекују даљи транспорт, дошли су из истог убеђења. Они хоће да се боре за стварање мир, који ће њима и свима људима у целој Европи осигурати онај живот који је једини вредан живота: живот у стварној култури, без бољшевичког терора и јеврејског искоришћавања. Из ове воље и из овог убеђења расту заједнице које се — кад рат једном буде прошао — никад неће моћи забранити. Из њих ће се кристализовати нов поредак, који није продукт зеленог стола, већ творевина крвљу стечене стварности.

СС-ратни извештач
Курт Ферверс

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ОНИ И МИ

Моменат у коме живимо намеће нама добровољцима изузетне дужности и појачану обазривост. Стихија рата није још рекла своју последњу реч: борбе на свим фронтовима улазе у једну фазу, која ако није одлучујућа, јесте веома важна за последњу, главну, одлуку. У овој стварности борбе и неспокојства наш народ је још увек на оштрици опасности остављен непосредном налету разних утицаја и пропаганди, које не мисле о нама и о нашим животним интересима, него О СЕБИ И О СВОЈИМ КОРИСТИМА. - О душу, снагу и подршку нашег народа отимљу се још увек многи, који нам не желе добра.

Ово је ОСНОВНО што треба знати при одређивању свога става. Сваки наш човек ма где се он налазио и ма какву дужност он вршио треба да о овоме мисли и да се према томе управља. Јер се ради о народном опстанку, о утемељивању будућности за векове унапред, о стварном повраћају онога што је наше, о биолошком очувању народа и његове живе снаге за утакмицу која претстоји. Цео народ је позван, да иде овим путем, путем на коме се сабира, а не растура и узалудно троши снага. Позван је на разбистравање схватања, просветљење видика, на један колективни творачки напор, који треба да засени све оно страшно, црно и језиво што још увек кочи нашу стварност.

Основна идеја нашег колективног живота треба да буде идеја концентрисања и повезивања свих здравих снага народа, свих оних који осећају нацију, њене тешке проблеме данас и огром не напоре који је очекују сутра ако преживи све оно што је данас угрожава. Ко то не осећа он није конструктиван, није народан, није наш ни по духу, ни по идеји.

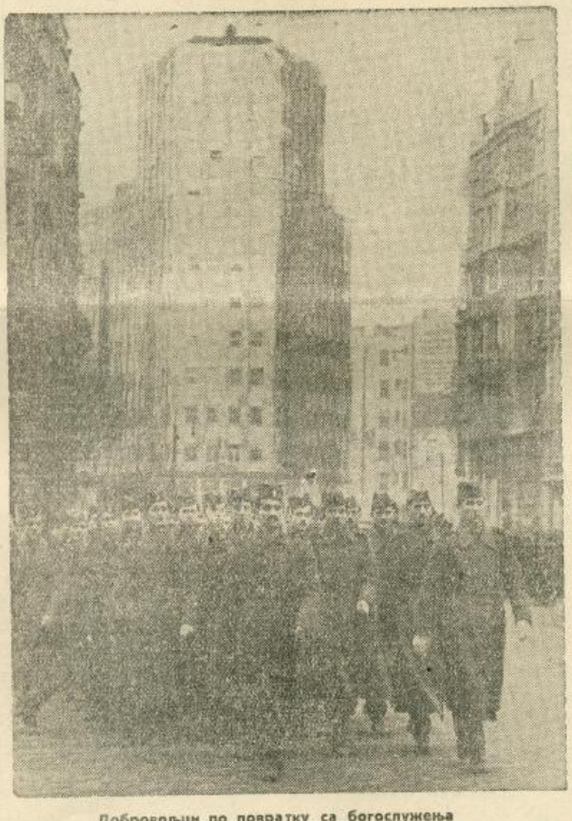
Како осетити и разоблачити те људе? По њиховом ставу, по њиховом животу и раду. „По плодовима се дрво познаје". То је најбоља и најсигурнија провера разобличења оних, који велове разних маски носе на себи и праве се националним у исто време када растачу живе основе народне отпорности. Ко данас „прави политику" у овом или оном облику није ни пријатељ, ни слуга народа; КО СКУПЉА ОКО СЕБЕ СТАРЕ ПАРТИСКЕ ЉУДЕ ЧИЈЕ ЈЕ СВЕ СЛУЖЕЊЕ НАРОДУ БИЛО У ЗАВАЂАЊУ И РАЗЈЕДИЊЕЊУ НАРОДА НИЈЕ НИ ПРИЈАТЕЉ, НИ СЛУГА НАРОДА; он му је тешко преступни непријатељ у овим великим историским данима, који траже нове људе и нова прегнућа; ко упражњава сатанско дело интриге показује да не осећа ни бриге, ни жеље народа: народ вапи за сједињењем, измирењем и слогом; ко се богати, ко прави масне ђ уносне послове, ко живи у бесу и раскоши, у време када се многи не заштићени и не обезбеђени пате, доказује да је свако људско осећање у њему потамнело и увело; ко удара на народ тешке дажбине и намете, ко му односи и црно испод нокта за одржање узалудног и бадавичког живота погоршава му и онако тежак и чемеран положај. Ко презире и избегава рад закланајући се иза шупљих и глупих политичких изговора тај само посведочава, да је унутарње отишао од народа и да му је постао туђ.

Добровољци не раде ништа од свега овога. Од првих дана своје тешке и одговорне службе они отрежњавају, служе, спасавају, мире завађене, просветљују оне који су у заблудама. Повраћају веру, дух и моралну снагу, јер разумеју захтеве и смисао овога времена и овог ужасног рата, који нас је погодио у сржи националног бића. Они су сила која изнутра спаја, уноси принцип реда и добру вољу у душе и срца оних, који су осенчени отровом мржње и злобе.

Добровољци знају шта је данас једино на потребу — ОЧУВАЊЕ НАРОДА И УПОТПУЊЕЊЕ И ОЈАЧАЊЕ ЊЕГОВЕ СНАГЕ ЗА ДУЖНОСТИ, КОЈЕ ГА ОЧЕКУЈУ СУТРА. Ако овај народ успе да опстане онда је будућност његова. Ако добровољци до краја, који се још не сагледа, издрже, онда ће бити осигуран напредак НОВОГА и спроведена смена без које нема ни истинског препорода, ни обнове. Силом прилика са сцене ће морати сићи сви они, које смо овде навели. Кроз борбу која нам претстоји афирмираће се само најодлучнији и најбољи. Добровољци су жртвом показали, да презиру опасности и да органски припадају новом свету који долази.

Они су његови заточници и његова застава. Они други су остаци времена које изчезава.

Др Р. БАНОВИЋ

Добровољци по повратку са богослужења

(Фото: Београдска фотоагенција)

СТАРИ ПОЛИТИКАНИ И НОВО ДОБА

Прилике у нашој земљи и тешкоће данашњице неодложно налажу да се из основа мора све мењати, да је настало заиста ново време, да се народном животу заиста морају поставити нови темељи, да се народној држави морају подићи нови дворови. Тешко ономе који то дубоко и озбиљно не схвати и који то у своме убеђењу нема, а трси се и прси да нешто учини.

Међутим, још увек насрћу они стари, да постану нови. Вук длаку мења, али ћуд никако. Они навалъују да уђу у обнову земље, а не разумеју ни време, ни основне законе отаџбине који траже измене, ни начине и средства како да се васпостави то ново. Ипак они стално нешто баратају у разним правцима, тек да изгледа да нешто раде, али им ништа никако не иде од руке, по песми, да се једни за зелен бор хвате и он би се зелен осушио. Јер су им срце и душа празни, јер немају никаква убеђења, јер не верују ниушта, љубе само себе и своју корист.

Време је крајње и последње да се они који су њушкали сваку политичку комбинацију последњих двадесет и неколико година и који су у свакој тој комбинацији оставили трагове, да су тамо били само себе и својих пријатеља ради, одлуче из јавног живота.

Ново доба, нов поредак, нов национални живот могу стварати само људи који верују и идеолошки у нова убеђења, који знају шта хоће и чему теже у интересу националне целине и државне заједнице, који познају путеве и начина да се то постигне, који су новој вери својој кадри жртвовати и живот свој.

Др. Ст. З. М.

*

Само кукавички народ не сме истини у очи да погледа! Само народ који не сме истину да види, завлачи као ној главу у песак, бежи у царство пажи и живи у овоме. Разуме се, да се такав народ стално сукобљава са стварним животом, јер не гледа ствари какве јесу, већ живи у самообмани да су ствари око њега онакве какве би он желео да су. Њега сваког часа стварни живот изненађује, запрепашћује, вређа, ужасава, оштећује, — јер га он није хтео видети таквим какав је, већ онаквим какав је желео да јесте.

Знам, да је такав народ упућен на пут своје несреће, слома па можда и смрти.

*

За оздрављење од тешких невоља мора да заструји у свима правцима народног живота одушевљење и вера, осећање народне заједнице и дужности према њој, морају да завладају закони разума, правде, пожртвовања. Нико се не може и не сме поставити изнад овога. А људи који руководе животом народа српског морају бити безусловно предани постављеним циљевима, одани народним тежњама, до крајности самопожртвовани, несаломљиво издржљиви и карактерни. Они морају имати јасан поглед на дужности које су им поверене и чврсту вољу да сломе и савладају све тешкоће.

*

Истина и њен пут

НИЈЕ ДОВОЉНО ДА СЕ ЈЕДНА ИСТИНА ОБЈАВИ ПА ДА ЈЕ ЉУДСКИ РАЗУМ ПРИМИ. Изгледа да се сам људски разум ту последњи пита. Изгледа као да се НЕШТО ПРИМА КАО ИСТИНА ИЗВАН РАЗУМА, што кажу У СРЦУ, а после тек кад смо се одлучили да нешто за истину примимо разум наш прибира и даје и сам разлоге којим правда ту нашу одлуку. А ово ме је давно и навело да разум назовем рђавим адвокатом који на одлуку да се парница води донету изван њега даје накнадно доказе и разлоге како би то оправдао.

Отуда је давно примећено да према објављеној истини људи заузимају тројаки став: једни је примају, други су према њој равнодушни, а трећи се боре против ње.

Који ће пак бити случај то не зависи од разума већ од срца (пошто не знамо како тачно треба назвати то „надлежно место") човечијег. Један ће се одлучити за истину, ако је „чиста срца", други ће бити равнодушан, ако би пријем истине захтевао од њега жртве које он, према стању свог срца није у стању поднети, а сама истина ни иначе нема привлачности за њега, — трећи ће се борити против ње, ако би пријем истине захтевао болну промену његовог живота и сама га објављена истина међутим себи привлачи.

Отуда објављивање и доказивање истине не може се посматрати само с гледишта људског разума, већ целог људског бића које у примању или одбијању учествује и својим психолошким моћима а не само разумом.

Отуда у нарочита времена, као данас, разбукталих страсти и појединачних и колективних, ДА ЛИ ЈЕ НЕШТО ИСТИНА НЕ МОЖЕ СЕ СУДИТИ ПРЕМА ТОМЕ ОД КОЛИКО ЈЕ ЉУДИ НЕШТО ЗА ИСТИНУ ПРИМЉЕНО, ВЕЋ ПО РАЗУМУ С ЈЕДНЕ И НАРОЧИТО ИСКУСТВУ МНОГИХ ПОКОЛЕЊА С ДРУГЕ СТРАНЕ.

АЛИ ГЛАВНО ЈЕ ДА ИМА ИСТИНУ КО ДА НОСИ, КО ЗА ЊУ ДА СЕ БОРИ, КО ЗА ЊУ ДА СЕ ЖРТВУЈЕ. СПОР ЈЕ ЧЕСТО ЊЕН ПУТ. АЛИ ОНА ПОБЕЂУЈЕ НА КРАЈУ.

Д. В. Љ

ПУТ СВЕТИ И ИСТИНИТИ

Коминтерна је предузела све да свет запали комунистичком револуцијом. Њена активност нарочито је велика у Европи, која у овоме тренутку претставља главни циљ комунистичког напада. Грађански рат у Шпанији, распад Бадољове Италије и немири код нас под командом Тита само су видне последице овог деловања Коминтерне. Преко својих органа и агената Коминтерна ради у свима народима на распаду националног организма и стварању хаоса у коме јевреји треба да шчепају власт у своје руке исто онако како су 1917 године у Русији већ учинили.

Различити народи различито се и понашају под дејством ове комунистичке акције и пропаганде.

Они народи, који имају здраве погледе на живот, укорењене националне традиције и свест о својој националној индивидуалности, сналазе се много брже у овој опасности и организују отпор. Народи пак, који немају дубље поуздања у себе, мање традиција и здравих погледа на живот и свет, подлежу лакше комунистичкоме утицају. Ово и сами комунисти знају па рачунају више са пријатељством ових других народа уништавајући у већој мери оне прве.

Српски народ спада у ред оних правих народа. Погледи на живот и свет, које је он преко своје народне књижевности, песама, приповедака и пословица усисао од својих старих, одвајају га у толикој мери од ненародног и нездравог комунистичког учења да он врло брзо у томе учењу увиђа лаж и превару. Идеал српскоме човеку није пролетер већ домаћин, није човек без морала и без поштовања других већ напротив човек који у поштовању других налази и своје уживање, коме је потчињавање моралним законима његов понос. Кад бег Костадин зове у госте на славу свога побратима Краљевића Марка, Марко одбија да на славу иде јер је, кад је последњи пут на слави, био приметио код свога побратима »до три нечовјештва«. Право нечовјештво састојало се у томе што је ценио своје госте по оделу, а то је било погрешно. Друго нечовјештво састојало се у томе што је више пажње поклањао новој господи у новоме скерлету него старој у староме оделу.

»Треће ти је, беже, нечовјештво,
У теби су и отац и мајка,
Ниједнога у асталу нема
Да ти пије прву чашу вина.«

Народ, који је своју децу одгајио у таквим схватањима, прозире одмах сву лаж и превару комунистичког учења и бори се против тога учења. Српски народ се не сврстава случајно у табор антикомунистичких бораца: он долази тамо јер је свестан да му је само тамо место и нигде другде.

Вести, које читамо у дневној штампи о сталној борби српског народа против банди Тита и комуниста само су потврда ове истине. Исто, онако како је српски народ у Србији устао против комунистичке немани, устају Срби широм целога Српства и организују оружану борбу против безбожника и противника сваког национализма. Црна Гора, Ерцеговина, Босна, Далмација дају своје синове у одреде за борбу против комунизма и тако рећи независно једни од других, Срби из разних крајева Српства, устају на оружје против онога ко прети да им узме њихову националну душу, њихово осећање припадања своме српскоме народу, својим народним погледима на живот и свет и својим традицијама.

Има Србин свој живот и није му потребан никакав јеврејски или ко зна чији рецепт, који му комунисти пружају.

Српски добровољци поносе се тиме, што су у овој борби били први дижући српски барјак у борбу против комунистичке немани. Борбу, коју је генерал Недић истакао и за којим су добровољци одмах пошли, прихватио је цели српски народ. Српски добровољци су пресрећни што су дочекали да то више није борба само извесних делова српског народа, већ целога српског народа. Нема данас Србина, који српски дише, а да у овоме погледу није опредељен.

Најновије вести које нам стижу из Босне казују нам да је Тито морао да изврши нека чишћења у својим редовима па да је при томе ликвидирано од стране самих комуниста и петнаест чланова самог Антифашистичког већа. Карактеристично је да је од ових петнаест ликвидираних чланова комунистичког Антифашистичког већа четрнаест Срба.

Срби дакле постају сметња Титу и његовим комунистима и у самоме његовоме политичкоме штабу. Зато их и убија.

Другојачије међутим није могло ни бити.

Србин у партизанским редовима може само да се осећа превареним, никако другојачије. И тада му не остаје друго него, или да увиди да је преварен и да из редова партизана бежи, или да остане и даље у превари па да буде затим једнога дана од самих партизана ликвидиран.

А то је све због тог што српски народ има свој пут, пут домаћински и национални а не пут пролетерски и интернационални.

Зато је и пут којим српски народ води генерал Недић и на коме га српски добровољци тако верно следе, прави и једини српски пут у овој огромној светској катаклизми.

Пут свети и истинити.

Тако нам Бог помогао.

Добровољац из Лике

Добровољац

Тешке су патње притисле ти земљу,
Свуда се лила крвца брата твог;
Душманин страшни урло је у бесу,
Помоћи само мог'о ти је Бог.

И реко ти је: „Иди,' синко, иди,
Земља те зове, моли те и јеца,
Народ те зове, крв те твоја зове,
Зову те старци и преклињу деца.“

И ти си пошо. Јуначко раме
Примило је пушку, верног теби друга;
Пош'о си часно да умреш за груду,
А против сатане, што се Крсту пруга.

Мајка ти рече: „Зар ти мораш, сине?
Зар крв ће твоја слободу нам дати?“
Ал' ти је уњута; благослов затражи
И рече она: „Нек те срећа прати...“

Велика чета, све синови први,
Ко орли бели жељни чистог зрака
За здраве груди, где дух здрави живи,
А бистре очи не трпе им мрака.

У кланцу борба. Сунце топло сија
Свуд поклич „напред“, свуда јуриш љут;
Другови знају свој задатак тешки:
Црвеној аждаји стати свуд на пут! —

Разбио је твоје јаке, младе груди,
Пао си, јуначе! Зликовачки куршум
Разлила се крвца по земљици твојој
Да из ње српска зора нам заруди

Погреб. Венци и цвеће, јецај сузе вреле
Јаук добре мајке и бол сестре мале
Уздигнута чела другова ти дичних
Заклеше се теби кад ти плотун пале.

Почивај у миру. Вечна ти је слава!
Живот ти си дао за свој народ часно
Путем ће твојим сваки од нас поћи
Мрети за земљу свето је и красно.

У предвечерја када те прозову
И небом име одјекне ти само
Скинутих капа у молитви тихој
Рећићемо где си и зашто си тамо“.

ВИДОСАВА БЕБИЋ, студ. мед.
Ваљево

Добровољци су омогућили сељаку да се кроз мир и ред посвети раду на своме дому и својој њиви.

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Писмо једног добровољца

„Драги друже,

Одрекао сам се свега оног што је до сада усхићавало моју младост, и свег оног чиме сам се досада заносио. Игра, песме и девојке, моја једина разонода, не интересују ме уопште више. Осталом, већ прилично је времена од тога, јер су се моје мисли почеле заустављати на другим стварима: на несрећама мога рода и народа, предатог крволочној црвеној аждаји, која покушава да што више крви попије из његовог тела. Зауставиле су се на оној безбројној српчади, која су исто тако постала жртвама крвожедног бандитизма. Ето, због свега тога латио сам се оружја. Иако млад, сматрао сам да ћу с пушком у руци на бранику отаџбине, моћи да се супроставим сваком гробару Српства.

Млад сам, али знам да само ми млади можемо придонети својим жртвама, опстанку и срећи свога народа, да спасемо преостало српство и да докажемо издајицама да се свој народ спасава дајући за њега наше животе, а не примајући за сваку палу српску главу фунте и стерлинге. Овим и оваквим људима, који су свој народ напустили у најтежим тренутцима по њега, судићемо некада и по правди Бога истиноga!

Уврстио сам се у редове оне омладине, која је свесно пошла оним путем, који је обележио наш узвишени војсковођа, генерал Милан Недић. Ми смо његова сабља димискија.

Када сам полазио у добровољце, нисам ни на шта друго мислио, већ само да ли ћу бити достојан да будем у њиховим редовима. Уздајући се у себе, ја се данас налазим на њиховом путу. Повео сам са собом пре кратког времена, чак и своја брата, који је напунио тек петнаест година, али који је исто тако пун енергије и воље да се бори за идеале својих прадедова. Завештовали смо се заједно и сада знамо обојица да ћемо, с вером у Бога, корачати на путу српских добровољаца до краја својих живота.

Поздрављам те на крају, драги друже, нашим добровољачким поздравом:

С вером у Бога, напред у победу!

Данило Бож. Милошевић,
добровољац 4 чете I батаљона V пука

Осећање у позоришном стварању

Несумњиво да осећање има изузетну важност у уметничком стварању уопште. Али у раду уметника на сцени то осећање свакако да претставља крупну одлику његове уметничке вредности. Не деле, свакако, сви глумци ово гледиште, и међу њима многи верују да се и другим путевима долази до уметничког утиска код гледалаца. Да ли се мора преживљавати улога, да ли је осећање у вајању једног лика неопходно, да ли је довољно ослонити се на редитеља и слепо се држати његових упута у свим појединостима, или чак пасти у крајност и постати аутомат у његовим рукама, и само спољним сретствима тежити ка психолошкој карактеристици једне личности, то су питања која су више пута постављана кад се говорило о начину рада глумца и његовој студији комада и улоге.

Многи глумци верују само у такозвано „глумачко позориште", у коме сам глумац спрема своју улогу без обзира за целину утиска који проистиче из дела и скупни ефекат осталих улога. Њихово читање комада је „механичко" док не дође до улоге, коју ће сами спремати, и та личност затим потпуно овлада њима, док све остало бледи пред њиховим очима, а њихова улога постаје средиште целокупне радње. Сваки глумац тако спрема своју улогу, а редитељ се тада труди да то повеже на неки начин, да се брине о декору, да утиче на избор костима и да саопшти своје мишљење у погледу техничких средстава.

С друге стране извесни уметници не желе да их улога зароби, да потпуно овлада њима, већ се ослањају на редитеља да им он одреди место и створи утисак целине, дајући свакој сцени и свакој улози њено посебно место у оквиру заједничке радње. Зато неки глумци воле да им се комад претходно прочита од стране редитеља, или неког доброг лектора.

Прво питање које се у том случају поставља јесте следеће. Одредити право место личности, њене типичне одлике, њен карактер, једном речи њене битне карактеристичне црте. Потом би тек дошло питање како ће се одиграти поједина важна места. Многи читају гласно текст, да би се инстиктивно осетила улога. Тада се прикупљају утисци о улози и проналазе сличности с извесним типом у животу, како би улога била што стварнија и живља.

Разуме се, глумац није могао да преживи све утиске јунака кога приказује, али је можда имао побуду да учини нешто слично, и то би било довољно. Карактер једног лица може бити јачи или слабији, али глумац би морао да осети некада у животу сличне сензације, иначе неће моћи верно да претстави поједине личности. Ако тумачи, например, једног убицу, он не мора да прође кроз слична искуства, али требало би да је осетио некада сличне побуде. Тада ће глумац у своме осећању да изазове оно осећање које се некад и њему појавило, да би могао што боље да обради своју улогу.

Глумац себе види у кожи лица које треба да изнесе пред гледаоце. Он прима његове особине, његове мане и врлине, његове на први поглед безначајне покрете, из којих се на крају образује општа слика. Многи се разположења, враћао глумца у стварност, и тиме разбијао утисак живота на сцени. Једна би се претстава још могла замислити у правом осећајном заносу, али не више од једне.

ликују у схватању, да ли треба себе стално посматрати и испитивати на сцени. Треба дозволити да вас осећање обузме, како неки веле, али никако преплави. Треба се донекле опити игром, али не дозволити да осећање сасвим завлада.

Али се увек мора осећати и преживљавати поједина сцена, како је писац замислио, да би публика имала верност отиска. Ако се преживљују тешки физички болови онда се мора у свести створити толико сличаи осећаја њима, да се глумац превија, као да заиста подноси неподношљиве болове.

Међутим, извесни писци и глумци сматрају да се глумац не сме да повеже толико за осећањем да сасвим преживљује своју улогу, као што би то у ствари било. Они тврде да би такве претставе мало личиле једна на другу, и да би сваки прекид, изазван смехом, или којим другим изразом ра-

Из велике српске позоришне плејаде: М. Гавриловић и М. Петровић у друштву Јанка Веселиновића

Тако једна позната страна глумица мисли, да сваки креатор мора до неког степена осећати дубоко улогу, ма и у облику узбуђења сродног с оним, које на сцени остварује. Али све се то може да дешава са глумцем, док се не појави пред гледаоце. Ту се глумац служи „спроводницима" ка свакој емоцији.

Према овом последњем мишљењу улога редитеља своди се само на указивање на евентуалне погрешке учињене за време припрема, и на извесне исправке. Редитељ даје глумцу само кључ за правилно улажење у сложена осећања, даје упутства у погледу кретања и покрета, не улазећи у тумачење текста улоге и приказивање саме игре. Овде не треба изгубити из вида да има глумаца, који не могу да понове сцене које редитељ изведе, или да прочитају на исти начин известан текст. Улога се чита пажљиво као и цело дело, а затим сама улога све пажљивије, све до самог извођења. Глумац у овом случају стално замишља своју улогу као неко страно лице, и тек после потпуног упознавања са свим појединостима одређена слика се појављује у својој правој боји.

Онда се ствара однос између личности глумца и улоге. Глумац све више понире у њу и узима њене спољне и унутрашње ознаке. По том мишљењу, кад је слика улоге јасно створена у свести глумца половина уметникове битке већ је добивена. Са редитељем се мора одмах рећи питање стила комада, да се не би на пробама стварао хаос, — остало је посао глумца. Глумац мора да замисли улогу, а редитељ треба да ту замисао спроведе преко рампе, како би она довела до целине утиска и претстава имала јединствен тон и као таква била примљена од публике.

Неки уметници нису чак свесни како спремају своје улоге, и сматрају да се то само од себе развија. Али се скоро сви глумци слажу у томе, да се емоција мора контролисати и стално

над њом бдити. И то сваког тренутка. Глумац мора у сваком часу бити свестан шта чини. Чак и кад су живци јако напрегнути слух мора да припада дворани, да би се и на тај начин проверио утисак глуме.

Напоран рад који се очекује од глумца, како у погледу игре тела и гласа, а посебно у погледу вајања унутрашњег лика личности која треба да буде приказана, износи сву тежину задатка глумчевог творачког рада и његове заслуге у успеху једног дела. У погледу осећања сва се мишљења слажу да ако глумац није кадар да осећа, он не може ни поред одличне технике да дирне и дубоко узбуди гледаоца.

Из ових површних излагања истиче се јасно велики значај улоге глумца у успеху једног комада. Преживљавање роле, значај емоције у игри глумца и важност редитеља, то су у главном питања која се постављају у стварању уметничког утиска. У сваком случају било да се редитељу да већи или мањи значај, важност глумца у обради уметничке целине истиче се изнад свега. Да је главни чинилац за успех једног дела сам глумац, у томе погледу су се најмање мишљења размимоилазила, и његов значај био је скоро увек правилно оцењен и награђен.

Д-р В. Н. Димић

СТОГОДИШЊИЦА СРПСКОГ ПОЗОРИШТА У ПАНЧЕВУ

Дунавско народно позориште приказује ових дана у Панчеву *Два ока*, веселу игру у једном чину, и *Пијаницу*, шаљиву игру у два чина, које је „по немачком преписио" Н(икола) С. Ђурковић.

Том претставом Дунавско народно позориште прославља стогодишњицу првог извођења тих комада (4/17 јануара 1844), којим је отпочело свој рад „Панчевачко добротворно српско друштво", прво позориште у Српству „које је било већ у свом почетку прописно организовано, пошто је имало своје директоре, благајнике, надзорнике и секретара-редитеља, па статут и фонд."

*

Први „позоришни пламен" подигао се, као што је познато, у карловачкој Латинској школи, где су 1736 године ђаци приказали „Трагедију о смрти цара Уроша Петог", дело свога наставника Емануила Козачинског. Одатле је тај пламен, као олимпијска буктиња, преношен у Велики Бечкерек, Темишвар, Вршац, Нови Сад, Пешту, Будим, Свету Андреју, Бају, Сегедин, Земун, Арад, Нови Бечеј, Белу Цркву — свуда где су Срби живели. Године 1773, 1787, 1789, 1793, 1802, 1811, 1813, 1823, 1825, 1830, 1835... означују датуме оснивања појединих дилетантских група или сталних позоришта (као што је позориште Јоакима Вујића у Крагујевцу, доцнији „књажевско-српски театар"), на којима је изграђивана наша национална сценска уметност.

*

Почеци позоришног живота у Панчеву везани су за име „оца српског позоришта„ Јоакима Вујића.

Да би се одужио панчевачкој црквеној општини која му је омогућила штампање *Новејшег Земљописанија цјелаго свјета*. Вујић је крајем августа 1824 дошао у Панчево лађом трговца Јеврема Барића и ту приредио три позоришне претставе, у оквиру и с свим потребним материјалом који му је Барић о свом трошку набавио.

1833 године, Вујић је опет давао неке претставе у Панчеву, о којима нема одређенијих података.

Тек у зиму 1838/39 стиже у Панчево једно иноверско позориште које су посећивали и Срби. И тим поводом, опет се 1839 г. међу Панчевцима јавља жеља о оснивању свога, српског позоришта.

Ова жеља се испунила доста брзо. Септембра 1839 Дилетантско позоришно друштво оснива се у крилу Панчевачког црквеног друштва од његових чланова (хоровођа је тада био Павле Радивојевић) приредило је једну претставу на којој су приказани *Аделанда, алписка пастирка*, романтична игра са певањем у три раздела, и *Владимир и Косара* од Лазара Лазаревића.

Сад опет у позоришном животу Панчеваца настаје трогодишња пауза.

Како је у тој већ културно изграђеној српској средини живео млади парох Васа Живковић (доцнији чувени прота Васа, аутор националних химни „Оро кликне са висине" и Радо иде Србин у војнике") и како се такође налазио и *Никола С. Ђурковић*, који је крајем августа 1842 године са својим „новозаваденим хармоническим пјењием" одушевио целу панчевачку публику, није било тешко основати „једно художества љубеће добро творно друштво" — како се назвало то прво српско позориште у Панчеву, чији јубилеј прослављамо — у толико пре што је куповином данашњег „Трубача" осигурана била и дворана.

(Наставак на 8-мој страни)

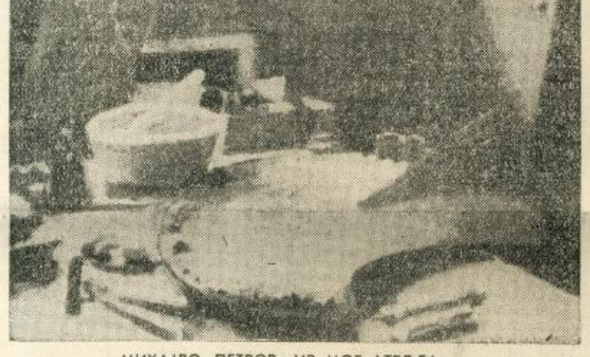
УСПЕЛА СМОТРА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Почетак нове године обележен је срећно једном угледном национално-културном манифестацијом: *Изложбом српских уметника* коју је приредило Министарство просвете, а отворио Министар просвете, *Г. Јонић*. Ова изложба показала се богатија, садржајнија од свих осталих, сразмерно не малобројних, што смо их имали у Београду у току последњих година; више него осамдесет излагача са око две стотине радова пружили су нам овај пут једну одиста репрезентативну и, може се одмах утврдити, врло позитивну смотру наше савремене ликовне уметности. Та смотра испала је у толико разноврсније и занимљивија што су у њој учествовали претставници — и то махом најмлађи — свих наших живих уметничких нараштаја. Почињући од најстаријих са мајстором Урошем Предићем на челу, па све до најновијега, до Душана Ристића који је веома успешно дебитирао баш на овој изложби — видели смо ту читаву једну одабрану поворку наших уметника, нарочито сликара чији нам радови предочавају у њеним главним моментима и етапама, једну такорећи историјску епоху српског живописа.

Урош Предић изложио је три свежа, најделикатније рађена „Предела" и једну снажно и широко моделисану „Главу". Њему се придружују сликари из некадашње групе „Лада" и сродних струја чији се стваралачки елан живо и плодно продужује и у нашу данашњицу. Тако пре свега код *Бете Вукановић* која је дала један грандиозан женски портре, ведру мртву природу „Руже" и, колористички, у валерима, изванредно фино изведену композицију „Зец"; затим код *Драгомира Глишића* који је у једном смиреном пејсажу и у мртвој природи „Цикламе" поново осведочио своје солидно знање и прекаљен укус; код *Боре Стевановића*, који је у једном шумадиском и у једном београдском мотиву развезео своје сенчасто-злаћасте тонове; код *Миодрага Петровића*, који нам у својим тихо просунчаним пејсажима дочарава такође свеже шумадијске и моравске крајеве — исто као и код *Милоша Голубовића* — „Портре гђе Р", и „Предео" — или *Здравка Секулића*, који је, крај једне интересантне „Студије" за фреску и једне у масној боји („Дечија глава"), дао и два хитра цртежа оловком („Студија мачке и козе").

Један ефектан прелаз из у битноме реалистичког гледања и уобличавања свих тих сликара ка једном смелијем, субјективнијем начину сликања претставља *Светислав Страла:* док у његовим мртвим природама (масном бојом) влада савршени, да, виртуозни реализам (сасвим фрапантно у оној са црним луком), он се у својим „Пределима" (у бујном, готово пастозном акварелу) обелодањује као визионар романтичног, тернеровског замаха и уобразиље. Скроз субјективан, лиричан је и *Стојан Аралица*, чији се танани, блештави потези кичице усклађују махом у неке тиздаве колористичке и светлосне „штимунге", без обзира на то да ли је предмет слике каква фигурална „студија" или мртва природа. Противно овоме, *Васа Поморишац* ставља своје сочне и компактне боје широко и тонски исто као што и облике третира пуно пластички и реалистички, не искључујући и при томе нпак ни извесну стилизацију изнутра. Једна бизарна „Кармен" и један угодан, богат „Ентеријер" упечатљиво илуструју цео његов начин. *Михајло Петров* ради такође једрим, пастозним бојама и крупним потезима кичице чиме нарочито у својим пејсажима, постиже ефект неке опоре свежине и чулности, док је у његовој луминозној темпери „Из мога атеља" тежиште на једној деликатнијој, готово декоративнијој композицији линија и облика и на сходној хармоничној расподели светла и сенки. Лаком, титравом игром светлих и загаситих тонова одликују се превасходно и платна *Младена Јосића* — најуспелије: „Ентеријер", — док је *Никола Бешевић* у љупком портрету „Моја ћерка" показао најјасније вештину своје кичице као и деликатност свога осећања.

Сасвим за себе, сам, на најистуренијем рту нашег модерног сликарства стоји *Јован Бијелић;* сам, све ослобођенији од конвенција и све дубље утопљу у сопствено најличније осећање и уобћење. Изложио је, и овај пут, један „Предео". Та тема коју је он већ такорећи стандардизовао постала је за њега као нека апстрактна форма. Али баш кроз ту апстрактну форму долази код њега до најживљег израза оно најкоректније, најбитније: емоција, најприсније и најустрепталије сликарски доживљај. Нека варош, неки торањ и куће у неком тмуром брдском пределу; која варош? који предео? не зна се, а и не вреди много знати — али каква суморна страст и сањарија, каква магија у тој чудној хармонији тамно-зелених, зеленкасто-сурих и бледорумених тонова коју тако жестоко оживљују две

МИХАЈЛО ПЕТРОВ: ИЗ МОГ АТЕЉЕА

три мрље пламтећег цинобера!... Јован Бијелић је данас, несумњиво наш најособенији и најдубљи лиричар боје.

Тај колористички пир се продужује, шири, преко целог једног низа наших модерних сликара, у разним варијантама и градацијама, под мање или више јасном нотом: код *Милоша Вушковића* — нарочито у „Портреу гђе Б. са ћерком" — са неком ведром и живахном грацијом; код *Лазара Личеноског* (пејзаж „Жито") са усрдном и деликатном задубљеношћу у тиху поезију живе природе; код *Мила Милуновића* са знаменачком инијансираношћу и, такорећи, под сурдином („Предео"); код *Јефте Перића* у ведрим, свеже бојадисаним визијама старог Београда; код *Ивана Табаковића* у одабраним тоналитетима и декоративном линеарном складу једне мртве природе; код *Ивана Радовића* у одлично постављеној и колористички врло живој студији „Сељак"; код *Миленка Шербана* у два лепо уочена и технички савршено изведена београдска мотива; код *Николе Граовца* у једном смиреном пејзажу („Бермам") тако снажних и нежних боја; код *Светислава Вуковића* као под неком лаком сивом маглом, у оној његовој барокно заковитланој фигуралној „Композицији" — а код *Ђорђа Поповића* („Портре") са неком штедром, архаизирајућом рафинеријом.

Зора Петровић наглашава у својим платнима („Ентеријер", „Мртва природа") првенствено тон, волумен и материју, а тек као узгредно и саму боју као такву, док *Радмила Ђорђевић* (два портрета и пејзаж „Панчевачки мост") и *Јелисавета Петровић* (акварел „Предео") иду, на против, за живим, жарким колористичким ефектом који им се пружа у пуно осветљеној фигури, исто као и у пејзажу. Портре С. З." и „Дечко са улице" од *Момчила Белобрка* исто су толико апартни у карактеру и схватању колико и у својим особеним, флуидним бојама. Свежа непосредност концепције и пријатан, хитар потез кичице чине главну врлину и *Ђуре Радојића* („Парк код Мањежа", „Басен у врту"), *Антона Хутера* („Композиција"), *Споменке Павловић* („Сестре", „Ентеријер") и *Анта Абрамовића* („Авалски пут", „Лелиша за столом"), док *Фрања Радочај* („Мртва природа"), а и *Светолик Лукић* у својим пејзажима и „Ентеријеру" показују једну строжију, знаменитију сажетост боја као и у форми. Живописни, иако у боји нешто тешки, монотони мотиви „Са Калемегдана" од *Живка Стојсављевића* служе као згодна сценарија за мноштво, читаве масе занимљивих ситних фигура изведених са неком готово старохолаиданском вештином и имагинозношћу. Од *Станке Лучев* запажен је један чудан, интересантан „Аутопортре"; од *Босиљке Валић* три у колориту као и карактеру добро постављене портретске студије; од *Ф. Драбека* један дискретан мушки портре и један предео.

Међу најмлађима истакли су се: *Радмила Зотац* која подједнако умешно рукује масном бојом као и пастелом; *Љубиша Наумовић* чија је велика портретска студија „Јужносрбијанка" у боји нешто сирова и прешарена, али чије композиције „Рибари" и „Орачи" делују угодно својим језгровитим, више загаситим тоновима и широким потезом кичице; *Мирко Даљев*, у чијем се „Пределу", као и „Мртвој природи" оглашава једна искрена сликарска осећајност; *Љубомир Анђелковић* који у танано маланим акварелима „Скица за портре" и „Везиља" показује најделикатнији смисао за линију као и за боју — и, најзад, већ у почетку споменути *Душан Ристић*, у чијим се омањим платнима „Школска" и „Фигурина" огледа једна висока и особена уметничка култура и једна већ зрела, супериорна сликарска техника.

Од графичара ваља споменути на првом месту *Бранка Митриновића*. Његове три „Скице за витраж" претстављају једно дело отменог, прекаљеног укуса и стила изведено строго у смислу материје и примене. Таква присна условљеност стила техником, овде, техником оловке, опажа се и код *Љубе Ивановића* који је и овај пут дао неколико од својих језгровитих, садржајних цртежа. Прелаз акварелистима означује *Драгослав Стојановић*, своје хитре, згодне карикатуре који уме укусно да боји дишће („Циганин", „Из Митровице").

СВЕТИСЛАВ СТРАЛА: АКВАРЕЛ

Лепоту пејзажа, нарочито, цветних, летњих предела, дочарава ју акварелом: *Милица Чађевић, Ј. Самојлов, Владимир Ристић, Миомир Денић* — који је уз то дао још и два сценографска пројекта, — *Бора Анђелковић* и *Александар Милосављевић*, док се *Милош Бабић, Петар Лазаревић* и, нарочито, *Стеван Станковић* успешно огледају у техници пастела.

На челу вајара стоји *Тома Росандић* са строго реалистички моделисаним портретом Момчила Живановића у бронзи и више идеализованом главом у мермеру Стеве Тодоровића. *Риста Стијовић* дао је два нова одлична узорка своје суптилне и знаменке уметности у фино стилизованом дрвеном рељефу „Св. Ђорђе" и у једном витком, устрепталом женском акту (исто у дрвету). *Михајло Томић* измоделисао је врло живо и са пуно карактера и сличности Портре сликара М. Шербана. *Марко Брежанин* показује у својим дрвеним скулптурама „Б. Станковић" и „Дечко" пластичног осећања и знатне техничке вештине, док му је велика фигура (такође у дрвету) Вука Караџића сувише жанерски, такорећи фолклорски схваћена, а и у погледу сличности и израза недовољна. „Портре А. В." (у бронзи) од *Драгана Ристића* моделисан је са неком тврдом, оштром сигурношћу и делује у карактеру, живо и непосредно, док је *Светомир Почек*, у једној „Женској глави" (такође бронза) својом широком, меком, такорећи сликарском техником постигао сличан ефект.

Ако укажемо још на радове (два женска акта и један рељеф митолошког предмета у бронзи) *Живорада Михајловића*, на једну складну женску фигуру *Ђорђа Ораовца*, једног „Хераклеса" од *Радете Станковића* и портре „Моја мајка" од *Ивана Тасића*, завршили смо ову летимичну смотру вајара — са њоме и цео наш извештај о *Изложби српских уметника.*

Тодор Манојловић

СТОГОДИШЊИЦА СРПСКОГ ПОЗОРИШТА У ПАНЧЕВУ

(Наставак са 7-ме стране)

Уз ужу сарадњу Васе Живковића и Ђорђа Тамбурића, Никола С. Ђурковић почиње врло жив рад на организацији позоришта, преводи комаде, пева песме и компонује музику за комаде на своје стихове и на стихове поп-Васе.

Захваљујући тако сложном и ексалтираном прегнућу, Панчевачко „художество љубеће добро творно друштво" приредило је своју прву претставу на дан 4/17 јануара 1844 године, приказујући *Два ока* и *Пијаницу*.

Претстава је успела у сваком погледу. Одушевљени трговци сакупили су 3.000 фоината после тога, за набавку гардеробе, декорација и осталих потреба по позоришту.

Нарочито је била успела претстава Стеријиног *Бајазита* или *Светислава и Милеве*, коју је друштво одржало 19 априла (односно 2 маја) исте године, и којој су присуствовали и „многобројни страни Срби".

Последња претстава била је 19 априла (односно 2 маја) 1845 године. Да ли је и после тога датума приређена још која претстава — нема веродостојних података.

Две године доцније, Ђурковић са својом трупом прелази у Београд на позив Београдског Читалишта.

Ђурковић обнавља позоришни живот у Београду 15/28 маја 1847 године. Тај период и такав рад Ђурковићев непосредно је утицао на развој домаће драме.

После низа врло успелих претстава са трупом која је за оно време била по броју веома јака (око 20 чланова) а по талентима врло пристојна, попуњена најдаровитијим дилетантима, Ђурковићев рад у Београду поклопнуо је фатално 1848 године.

„По ликвидацији Револуције", Ђурковић се опет бацио на приређивање претстава у Панчеву (крајем 1849 и у току 1850 године), а 1/14 маја 1851 ступио је у службу Дунавског пароброд-ског друштва. Служио је по његовим агенцијама у Панчеву, Будимпешти, Солноку, Коморану и Сојеку, где је трагично завршио и свој живот, самоубиством на дан 25 децембра 1875 године (по старом).

Тако је бедно завршио један велики позоришни трудбеник, чије заслуге још ни данас нису одмерене како треба, један ексалтирани националист и културни првоборац.

После њега, странице позоришне историје града Панчева празне су. Повремени позоришни догађаји не значе више епоху. Они само проистичу из доба Николе С. Ђурковића, као сјајни одблесци...

Љубав панчеваца према позоришту, за које се живо интересују и одличном посетом омогућују му опстанак; њихов смисао за сваковрсна културна стремљења и дубоко национално осећање до казују да у њима још живи дух њихових дедова, оних који ма је дописник *Сербских народних новина*, у броју 32 од 23 априла 1844 одао следеће признање:

„Панчевци, који су свагда делом показали, да су достојни оне похвале, која се по Србству разноси, неуморно труде се, да народна заведенија крјепко утврде; они, који су онакву величанствену цркву подигли, и прекрасно хармоничесно пјеније завели, који србско позориште не за време подпомажу, они ће у будуће још више за род радити, многе су очи на њи управљене, надежда је наша на њих основана, нараштај Српски у њи се узда! да од Панчеваца се ништа отело није, њихова љубав и слога биће преодница лепог напретка нашег."

Да, њихова „надежда" је била потпуно основана, од Панчеваца се „ништа отело није".

„Шчедра је српска рука..."

М. С.

КОЗЕРИЈА

ШТА НАМ ПРИЧА ЧИЧА ИЗ МАГЛИЧА

Бадњи дан је највећи празник у години. Тако су веровали наши родитељи. Тог дана се уносио бадњак у кућу и посипала слама. За све време празника кућа се није чистила пошто се та слама није смела да изнесе. Читав низ обреда и церемонија, које нису лишене симболичког значаја, био је везан за овај дан на који су сви морали постити. Али за последњих двадесет и пет година стасала је модерна генерација, генерација која је одбацила традиција, националитет и обичаје, говорећи да су то све глупости и сујеверје.

Уведени су „журеви" и прижања, а слава је одбачена или укинута. Многа београдска дама — која је и сама одрасла у соби и кујни „из авлије" — намазана са четири пет боја, почупаних обрва и „Римелом" обојених трепавица, блазирано је говорила у своме ужем кругу:

— Дали смо оглас да смо на путу о слави. Нисам луда да се замарам за бели свет. И још доће цела фамилија, чак са села, па морам да се цмачем са свима."

Друга је опет „Југословенка", иначе унука неког напуњије из Ниша или Лесковца, на повратку из Париза, причала на своме жару:

— Баш је наш свет прост. Сатре се радећи за Божић, потроши толке паре па се затвори у кућу и не види белог Бога. Културни народи не раде тако. Дочекају Божић у кафани, пију шампањ и играју уз звуке џаза. А овај мој Стева хоће још и полажајника и да му месим чесницу. Прошле године водио децу чак на Авалу па сва кола упропастио од неке блаћење гране. И то му је Бадњак. Не могу кућу да очистим по недељу дана. Па још и хоће и сламу. А ја, богами, не дам. Упропасти ми све „перзере" и „Смирну". Зато ћу ове године за Божић на скијање а он нек се измотава како хоће...

Такви и слични разговори су вођени прих година а после сви усвојише ове, модерне назоре. Хоће све да се култивише. Јакако! Цивилизација продире и разгони средњевековни мрак и сујеверје. А да човек буде модеран и цивилизован није с много тражило. Хен, кармин, руж, Римел, пинсета, гарсоњера, ауто и свилене пижаме. А то се све може купити ако човек има паре. Дакле, ко има паре тај је културан и савремен. Хајде, дакле, у лов за паре.

И настаде један крос-контри, једна трка и утакмица која изађе из Београда и прошири целом земљом. Сви који беху у могућности полетеше да зарађују и ђелепире. Ко те пита за српство, славу и бадњи дан. То су залудније и празноверје. Српске заставе? Будалаштина! Историја и традиција!! Измишљотине и бапске приче. Сви су се утркивали ко ће више и горе да награди свој народ и његове традиције.

Све што је наше, српско, није ваљало а све туђе је боље, лепше и модерније. Чак и имена почеше да мењају. Нико није хтео да се зове Милош, Марко, Никола или Живко, Стана и Рада, већ се појавише Жана, Буба, Беба, Бела, Роли, Доли а мушкарци Пуби, Дики, Ники, Бобі, Цими. Као да, Боже ме прости, човек не живи у Београду већ у Харлему, црначком кварту Њујорка. До душе, нађоше се неке матере будале да протествују против ове моде али ново друштво одбаци и презре ове реакционаре. Време тражи своје а мумије у музеј. То је била девиза нове генерације која победи на целом фронту.

Оно мало изапелих стараца, који су још веровали у Бога, нови Београд одбаци и прегази. Какав Бог, какви баковачи. Једини Бог је злато. Јер ко се злату не клања, а још горе ко га нема, тај није заслуживао да се спомене у пошћеном друштву. Више је вредела вожња „Пакаром" до Авале и Топчидера него свих дванаест апостола.

Једно време је претила опасност да ће се нови дух времена ограничити само на младо покољење али хвала Богу попустише и старији и цео Београд се модернизова. Могао си са задовољством да гледаш бабускере у кратким сукњицама до колена, намазане шминком са два прста а утегнуте као шпагарена како са одушевљењем причају о Олафу Фенсу, Валентину и Клерк Геблу, док су реуматични старци, са дрхтавим рукама чешљали карте при бриџу или ишли на партије голфа.

Ни најмлађа генерација није могла да заостане. Јер ваљда неће да остану слепи код очију. Ученице петог и шестог разреда гимназије остајале су у другом стању — наравно без последица јер зашто постоји Букић и толики други — а гимназисти нижих разреда јавно су држали метресе. Покер је био најглавнији предмет у гимназији, а тринаћиље као Косовска битка, цар Душан и Немања нико није хтео да учи. Да се не брука. Али је зато сваки дечко могао да исприча детаљни живот Ал Капона и борбу Џона Дилингера са Цименима а већ биографије сваког фудбалера или холивудске звезде морао је свако да се зна на памет.

Шта би несрећници данас радили да није било тако. Ко би тестерисао главе својих ближњих роћака и клао „издајнике" да се није васпитала једна тако савремена генерација. Гадно би се обрукали! Овако, хвала Богу имамо са чим да се похвалимо у „културном" свету. Што но кажу имамо сучим пред Милоша. Зато само наставите са цивилизацијом.

ЧИЧА ИЗ МАГЛИЧА

НАЈНОВИЈИ БРОЈ ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА

Просветни гласник, један од наших најстаријих културних гласила, у својој последњој свесци доноси низ врло интересантних чланака, чија садржина у главном састоји се у овоме:

Национална политика кнез Милоша Др Драг. Страњаковића

За све време своје прве владе кнез Милош је показивао живо интересовање не само за српски народ под туђом влашћу, већ и за бугарски народ. „Један од најзначајнијих места у његовој националној политици заузимају његови сердачни и пријатељски односи са Бугарима." Поред културних, просветних и трговачких веза кнез Милош је са Бугарима одржавао и политичке везе.

Исто тако Милош је у споразуму с Црном Гором радио на ослобођењу Босне и Херцеговине. Он је био расан човек, прави Србин, и поред Карађорђа несумњиво један од најмоћнијих претставника српског народа. Кад су били у питању држава и нација он не би позивао никаквог компромис. Он никад није могао изневерити националну и државну мисао."

Римска држава и црква до Галеријевог едикта о толеранцији (311 год.)

Писац износи разне едикте римских царева о сузбијању и гоњењу хришћана. Најстрожији били су свакако Диоклецијанови едикти који су садржавали поред других мера рушење цркава и спаљивање светих књига.

Нарочито су значајни разлози због којих се римска држава противила појави хришћанске религије. Хришћанство је било тада нова религијска секта, универзалног карактера, надмашивало је националии оквир и обухватало све народности, са изразитом тенденцијом да потисне остале вере. Пошто је пак с друге стране политеистичка религија била у најтешњој вези са државом, друштвом, породицом и културом тако да се није могло радити против ње а да се не ради против државе и друштва.

Фридрих Хердерлин, од Рихарда Волфа

Поводом стогодишњице Хердерлинове смрти Рихард Волф говори о животу и песничком раду овог највећег и највише читаног немачког лиричара, за кога каже да „у целокупној области немачког језика, подразумевајући ту и Гетеово лирско дело", не познаје ништа „што би достизало усамљеничку висину понеке Хердерлинове песме."

Иконографија Христове мистерије од Ускрса до Духова, од Т. Манојловића:

Празник Христовог рођења, Спасовдан и Духови у сликарском погледу су најсјајнији и најбогатији. Док су други празници сликарски претстављени обично једним моментом, једном композицијом, дотле Ускрс „обухвата цео један низ најузбудљивијих дешавања, сценз, читаву једну величанствену мистичку епопеју."

Пресловенска уметност и култура Балкана. Др. Мирослав Грбић

Писац говори на основу археолошких података о разним културама Балкана које су претходиле доласку Словена на Балкан, и то о преантичкој култури Илира и Трачана, затим о античкој, грчкој и римској култури и најзад о култури појединих словенских и других народа који су се приликом сеобе народа доселили на Балкан.

Проблем наше средње школе. Др. Павел Стрмшек

Писац износи две три сугестије за побољшање средње школе. На првом месту он инсистира на минимуму знања који треба сваки ђак да постигне из сваког предмета. Код нас тај минимум уопште није фиксиран; остављен је субјективном нахођењу наставника.

Стеван Бешевић као лирски песник од Др Косте Милутиновића

Анализирајући неколико песама од „траје и несумњиве уметничке вредности", којима ће увек бити места у свима антологијама новије српске лирике, макако се мерило буде примењивало, писац налази да је књижевна критика досад била необјективна према Бешевићу, и више да је његов књижевни рад остао довољно незапажен.

Сеоске приповетке Душана Радића од Др Р. В. Тисловића

Душан Радић је типичан приповедач савременог србијанског села. За разлику од Јанка Веселиновића и Лазе Лазаревића који су били романтичари и идеализатори србијанског села. Радић је реалиста без натуралистичког сенања и без романтичарског улепшавања.

Самоодговорност у немачкој омладини

Под овим насловом професор Петер Петерзен у часопису *Дух времена* образлаже углавном ове идеје, прво: Без слободе нема одговорности. „Али слобода није нешто што је одједном ту, већ нешто што се у живоју човека мора стварати и развијати." Сваки појединац мора да је изволју је себи.

Друго: Немачко омладинско вођство прожето је уверењем да се морао не учи већ практикује. Свуда у школи као и ван школе, у спорту, у заједничком логоровању, у радној служби, у националним свечаностима свуда се тражи од дечака и девојчица „прави рад и пуно карактерно учествовање." Тако се стварају навике за морално делање.

Из режисерске каријере Вили Форста

Вили Форст пажљиво прати ток снимања

(Фото: Тобис)

Све велике уметничке творевине настале су из замашног труда и потпуне преданости уметничком стварању. Уживљавање у уметничко дело одваја често уметнике од реалног и ставља их у један посебан, обичном човеку страни оквир, који их околини често приказује као створења донекле комична, а често и сажаљења достојна. Није увек тако, али уколико се један уметник свесрдније веже за оно што ствара, утолико га проблеми његовога стварања апсорбују и лагоне да на обична животна збивања гледа из свог зачараног круга.

Великим бројем примера могло би се оснажити ово тврђење, но нас моментално интерес више случај Вили Форста, ретко талентованог режисера бечкога филма, човека великих режисерских замаха и утапчане виузелности.

Детаљ који ћемо навести, испричао је сам Вили Форст приликом свог предратног боравка у Београду.

Пре неколико година, приликом снимања једнога филма, требало је да се прикаже почетак пожара у једноме апартману. Ватра је морала, по замисли Вили Форста, да се шири поступно, па онда да почиње да букти и да прождире једну простирку. Међутим, сав труд стручњака да остваре пламен, по замисли Вили Форста остало је без успеха.

— Не, то није оно... Не, тако то не изгледа...

Вили Форст је био крајње нервозан и незадовољан.

Остављена је та сцена да се сними касније и ако се овакви застоји веома нерадо прихватају. Међутим, једном приликом, када је Вили Форст био у гостима у једној пријатељској породици, заједно са својом госпођом, буде телефонски обавештен да му апартман гори.

Госпођа Форст је одмах помислила на своје псе и крзна, а Вили Форст на своју богату режисерску библиотеку. Али у тренутку када је улазио у собу са камином, у којој се библиотека налазила, Вили Форст је узвикнуо од одушевљења. Сасвим онако, како је он то у своје време био замислио, ватра је прождирала богату персиску простирку.

— Станите, узвикнуо је он, не дирајте ништа! Одмах ми, најхитније, пошаљите мога пиротехничара... Он мора да види како прави ватра изгледа...

— Али, господине Форст...

— Не! Не дирајте ништа! Све мора да буде овако како сам нашао... И он мора ово да оствари...

То је један детаљ из режисерске каријере Вили Форста, детаљ, који речито говори како су једном правом и великом уметнику тек у другом плану његово лично добро и имовина, а главни проблем претставља његово уметничко дело.

СТРУГ ЗА ДРВО,
са или без мотора, купио бих. Јавити тел. 25-705.

ПОВРАТАК

О, немој проћи,
мили часе загрљаја
и високог осећаја!
Не расплини се
у водопаду времена,
пре но што нам не пружиш
све оно, за чим незнемо!

Привиј нежно оне који се воле
и дај бесмртности својој мајци!
Само један благосиљајући осмех
за слепу децу,
која стоје у сред светлости
и страшљиво траже једно друго,
док им не падне копрена с очију!

О, не утони уморно у јучерашњицу
у долину замаглуе прошлости,
пре но што тихо не заспимо
у твоме топлом наручју —
кроз сузе благо искупљени
из твога блаженства,
да бисмо мрачни пут,
са којега си нас ти подигао,
поново могли да прекорачимо
сасвим без рана,
сасвим без рана.

ФЕЛИКС ЛИЦКЕНДОРФ

Белешка о писцу

Др. Феликс Лицкендорф, који је ових дана боравио у Београду и читао своје радове на једном књижевном вечеру, спада у ред истакнутих модерних немачких писаца. Рођен је 1907 у Лајпцигу. Доктор филозофије Лајпцишког универзитета. Неколико година био је професор гимназије. Сада је драматург Народног позоришта у Берлину.

Песник романсијер и драмски писац. Носилац књижевне награде града Лајпцига. Његови позоришни комади приказују се с успехом на свима позорницама у Немачкој и на многим позорницама у иностранству. Његов роман „Мартовски ветар" преведен је на многе стране језике. Песма, коју овде доносимо, преведена је из његове најновије збирке „Пожртвовање", која је изишла из штампе тек пре два месеца.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 6.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

МОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од стране У.Г.Б. изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Марија М. Тодоровић, Сењачка бр. 19 — Београд. 26 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 79 добивену из среза Грузанскоц округа Крагујевачког, два бона добивена од реквизиције, новац 140.— динара са нотесом. Све ово оглашујем за неважеће. Драгослав Гвозденовић, село Мала пчелица, општина Сто нова. 27 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту добивену из Престојништва градске полиције, пословну књижицу, решење обавезног рада. Оглашујем за неважеће. Боривоје Ружић. 28 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту број 7774 издату од Претстојништва полиције из Крагујевца, оглашавам неважећом. Јане Шимшановић—Крагујевац. 29 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2161 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашајем за неважећу. Милан Лазаревић. 30 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Милојковић. 31 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту, дуванску књижицу и полицијску пријаву градске полиције. Овим их оглашујем за неважеће. Љубивоје Стевановић. 32 1—1

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миодраг Томић. 33 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 16 добивену из среза Грузанског, округа Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Божидар Јовичић, село Добрача. 34 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважећу. Драгиња Перковић. 35 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у рКагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Арсеније Минић. 36 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Душанка Јовановић. 37 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 415 добивену из среза Грузанског, округа Крагујевачког, село Вучковица. Овим је оглашујем за неважећу. Владан Ђукић. 38 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Милева Јањић. 39 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од среза Неготинског, оглашујем неважећом. Љубомир Павловић—Неготин. 40 1—1

ИЗГУБИЛА САМ ђачки лист бр. 25108/39 издат од Правног факултета у Београду. Овим га оглашавам неважећим. Вера Урошевић, студ. права. 41 1—1

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Стојна Ђорђевић. 42 1—1

МОЈУ КУЋНУ ЛИСТУ у Загребачкој ул. бр. 8 довибену из претстојништва градске полиције, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Миодраг Пантић, пиљар. 43 1—1

СВЕДОЧАНСТВО о свршеном IV разреду основне школе у Ужицу, изгубио сам и исто оглашавам за неважећу. Видић Властимир из Ужица. 44 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату од претстојништва полиције Ужице изгубила сам. Оглашавам је неважећом. Тоскић Вишња, домаћица — Ужице. 45 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од претстојништва градске полиције Ужице бр. 1195. Оглашавам за неважећу. Лапчевић Данило, ташнер — Ужице. 46 1—1

Саопштење: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од **ДАНАС** стварно највише плаћа златан накит стари и нови, **старо злато, златне зубе, дијаманте, брилијанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.**

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел.28-706
(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више. 45 1—1

ВУНУ

од старих вунених отпадака прерађујемо приватним мушторијама.

„ХУМ" БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ
Београд — Цара Николе 10. Тел. 24-270.
46 1-3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912
900 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

Изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

7 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Богојављенска 9	Дин. 4.000.000.—
2) Плац Банатска 28	Дин. 560.000.—
3) Плац са зградом Југовићева 4	Дин. 2.500.000.—
4) Плац Банатска 8	Дин. 400.000.—
5) Плац са зградом Краљ. Наталије 84	Дин. 8.000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска бр. 33/II од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 48 1—1

Оскар Тахтлер

ИЗВОЗ ВИНА И РАКИЈЕ

БЕОГРАД
Узун Миркова 5

„СИРОВИНА" А. Д.

БЕОГРАД

ДУБРОВАЧКА 35 **ТЕЛЕФОН 20-241**

Постављена је уредбом као једина трговина на велико за откуп свог старог материјала и отпадака.

КУПУЈЕ: Крпе, текстилне отпатке, старо гвожђе и метале, кости, стакло, гуму, папир, рогове, месну итд.

ПРОДАЈЕ: Крпе за конфекцију и за чишћење машина шарене и беле, употребљиво гвожђе итд.

ЕКСПОЗИТУРЕ: У Ваљеву, Неготину, Крагујевцу, Крушевцу, Дољевцу, Богатићу, Зајечару, Шапцу и Петровграду, а од нас овлашћени трговци за откуп у свима местима на целој територији Војног заповедника Србије.

50 4-4

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе „Bayer"-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. О БР. 19674 ОД 14-XII-1940

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 7 фебруара 1944 г. своје непокретно имање у Страгарима (срез Орашачки).

Имање је следеће:

Имање се налази у Страгарима у ул. Кр. Александра бр 35 и састоји се од кућњег плаца од 626 м. кв., на коме постоји зграда на спрат од 124 м. кв. У дворишту постоји бунар и шупа од набоја. Зграда је оштећена пожаром.

Почетна лицитациона цена је Дин. 150,000.—

Кауција од 10% одн. од Дин. 15.000.— полаже се у готову или уложној књижици Држ. хип. банке.

Продаја ће се обавити у банчиној згради у Васиној бр. 1 — соба бр. 60 на II спр. од 10 до 12 час., где се могу добити даља обавештења.

Државна Хипотекарна Банка

Изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама следећа имања у ВРЊАЧКОЈ БАЊИ:

10 ФЕБРУАРА 1944 Г.

1) Вила „Мирјана"	Дин. 875.000.—
2) Вила „Мала Љубица"	Дин. 380.000.—
3) Плац поред виле „Синђе"	Дин. 235.000.—
4) Вила „Код гробља"	Дин. 230.000.—
5) Вила „Ленка"	Дин. 1.540.000.—

11 ФЕБРУАРА 1944 Г.

1) Вила „Терапија"	Дин. 7.500.000.—
2) Вила „Дана"	Дин. 820.000.—
3) Вила „Др. Албале"	Дин. 2.390.000.—
4) Плац поред виле „Вардар"	Дин. 600.000.—
5) Вила „Милорадовић"	Дин. 1.720.000.—

12 ФЕБРУАРА 1944 Г.

1) Вила „Недовршена"	Дин. 2.300.000.—
2) Вила „Пансион Сплендор"	Дин. 3.600.000.—
3) Плац поред комесаријата за избеглице	Дин. 1.000.000.—
4) Плац поред „Пајића"	Дин. 100.000.—

Продаја ће се одржати у *Београду* у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 53 1—1

Поштарина плаћена у готову

П. и Бр. 19847

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 7 Год. IV
Београд, 12 фебруара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ПРОБЛЕМ СРПСКОГ НАРОДА

Кад је на једној политичкој конференцији у Београду, после Анексионе кризе а пре Балканског рата, један господин рекао да је српски проблем „најтежи проблем у Европи", он је рекао једну истину, али истину која је већ била позната и призната.

Под српским проблемом имао се разумети проблем српског ослобођења и уједињења, а тада је томе било на путу толико пре прека да се то ослобођење и уједињење могло сматрати као права утопија.

Али велики Гете је рекао: „Оно што је данас утопија, сутра може бити стварност", а други филозоф Шанфор рекао је: „Нико није тако срећан ни тако несрећан као што мисли да је".

Судбина једног народа зависи на првом месту од њега самог, али „људска воља то је само једна компонента у људском животу, а главну компоненту чине прилике које се развијају независно од наше воље.

То је изражено у оној максими народне мудрости која гласи: „Човек каже а Бог располаже".

То се и овако формулише: „Све зависи од стицаја прилика" (мало хиперболисано).

Прилике су се после анексије развијале повољно за нашу народну ствар, и наш национални сан постао је 1918 године стварност.

Ми смо створили царство веће него што смо га икад имали у својој историји. Један је страни политички писац, међутим, учинио ову напомену: „А да ли ће (Срби) моћи одржати га?"

Значајно питање!

Из искуства, из приватног живота, знамо да је лакше стећи него стечено сачувати, а у томе смислу говори и светска политичка историја.

Данашњи рат ставио је нашу политичку мудрост на пробу. Српски политичари имали су да положе испит. И они су га ђаво положили.

Они су мислили да треба водити исту политику, ићи истим путевима као у прошлом светском рату, а заборавили су да исто није увек исто и да једно средство које је добро у једној ситуацији може бити врло ђаво у промењеним приликама.

Енглеска оријентација била је за нас убиствена, а после најновије промене у енглеској политици на Балкану она је елиминисана.

Међутим откако је Совјетска унија ступила у рат неки наши људи заносе се совјетском оријентацијом (коју они еуфемистички називају „руском").

Нова лудост!

Совјетски режим то је негација народности, а како је совјетски експонент на Балкану фамозни Јосип Броз-Тито, из реда познатих србождера и који се и својим пројектованим уставом Југославије обележио као непријатељ Срспства, то совјетску оријентацију за нас, Србе, чини нарочито ђаволом.

Ми треба да се одрекнемо своје историје, својих традиција, свога имена једном речју своје народности.

Стога се онима који нам препоручују совјетску оријентацију мора довикнути: ни гуди ни гудала вали.

Остаје немачка оријентација.

Ми смо имали рат с Немачком (нашом кривицом), али Немачка пошто је победила, није дирала у нашу народност, напротив она је омогућила реставрацију Србије.

Основна идеја немачког националног социјализма то је идеја Нације, и данашњи управљачи Немачке остају верни тој идеји како у својој домаћој политици тако и у својој политици према другим народима.

Крста Цицварић

БУДИМО СРБИ, АЛИ И ЉУДИ

Сваки објективни посматрач збивања у нашој земљи мора признати изванредан полет који је учинила Србија за последње непуне три године на свима пољима своје делатности. При томе не треба сметн с ума, да је тај прогрес учињен под најтежим околностима које се могу замислити у једном страховитом рату, који бесни свуда око нас.

Ако свему томе додамо и оно непрестано рвање са партизанима и другим нежељеним елементима у земља и ван ње, тек се тада могу правилно оценити напори које је Србија учинила преко својих синова за своје спасавање и данас чини, да би у њој зацарио мир, ред и слога.

Има две карактеристичне одлике српског народа, које су му омогућиле да овај прогрес учини ефикасним и корисним. **Српски народ је конструктиван и антибољшевички.** Вредан је као мрав, нарочито наш земљорадник и бескомпромисни је борац у борби против комунизма. Наши сељаци никад партизане не зову својим правим именом, него увек „нечастиви". Под појмом „нечастиви" он подразумева последњег човека, одвојеног од куће, земље и народа. Зато га смртно мрзи и онда, кад му силом на то нагнат, пружа парче хлеба или га пушта у кућу на преноћиште.

Благодарећи тим својим дивним особинама, српски народ успео је за релативно кратко време, са готово никаквим средствима, да обнови своју земљу, уведе ред и створи мир уз максималну производњу свега онога што је потребно за правилну и довољну исхрану у овим тешким временима. То су му признали пријатељи и непријатељи. Истина, да све ово што је учинио српски народ, није још довољно за потпуно благостање, али овакав рад створио је могућност читавом народу, да пре живи тешке дане у којима се налази и дао му основу да после рата своје ране што лакше извида и преболи, а то много значи!

Па кад је све то тако, онда данас нико нема права да српски народ омета у његовом конструктивном подизању, сређивању и смирењу. Нико, а најмање они, који су у првом реду позвани да и сами о томе бригу бригу. Било је то лепо створити један национални фронт у Србији и јуначки се ухватити у коштац са бољшевичком аждајом.

Али тај национални фронт, није никаква дворедина, животом водених цветова, који се фикцијском вештином појављује и пеставе, него једна историска нужност трајне вредности намењена добру српског народа

Као такав, национални фронт мора и треба да је највећа светиња сваком Србину, а најдража светиња његовим творцима, малим и великим.

Србија ће се брзо опоравити и бити срећна само онда, ако то створено народно дело будемо поштовали и чували као зеницу у свом оку. Јединствен рад на том пољу треба да донесе олакшања нашем народу, који је толико пропатио у борби разних међусобних струја своје средине. Нарочита олакшања у погледу терористичког мучкарења и отимачине од стране комунистичких бандита сврстаних у партизанским редовима. Српски грађанин треба да осети благодети српске слоге и делања, а то је могуће само онда, кад је његова сигурност у дому, на њиви и другу потпуна. Не само у погледу сигурности живота, него и у погледу обезбеђења његове имовине, плода његових вредних руку и зноја.

Постоје могућности правилне исхране свих националних бораца на терену редовним путем, без прибегавања реквизицији, отимачини ил насилном гоњењу. Народ треба да предахне мало и да уочи разлику у стању које је владало за време комунистичког пировања и садањег, кад му заштиту пружају националини борци и његови браниоци. Из таквог природног односа раја се међусобно поштовање, па и љубав народа за своје борце и браниоце. Наслеђено зло не сме се подржавати, него се мора коренито лечити. Наш је народ природно врло бистар и лако му је да подвуче разлику у третирању и понашању, па према томе да повећа или смањи своје симпатије, а о народном расположењу домаћ. мора се водити строго рачуна.

То је све, што се тиче нашег унутарњег међусобног односа. Али има исто тако и других врло деликатних ствари о којима морамо водити рачуна у интересу нације и њене будућности. Најмање је данас моменат да се држе јавни зборови у циљу пречишћавања личних односа, јер се на тај начин ствара зла крв у народу. Ако је коме, после свих ових несрећа, које су нам пресле преко главе, стало и до тога, па Боже мој, биће увек времена за то, само доцније, под другим условима и могућностима. Данас је српски народ један наш објект, који мора да апсорбује сву нашу снагу, памет и знање, како би његово спасење било потпуно.

Што мање говора и прича, много више мрављe вредности и кртичиног рада, то је данашња потреба српског народа.

Ту Србији лежи једини спас. Ко данас тупи језик кад мишица треба да замене више пријатељ свог народа, јер од празних причања нема велике хасне, али може бити велике штете. Зборисања су нас и довела довде, за то треба престати са тим сипањем отрова у народну душу, јер је она и без тога доста отрована.

Напослетку, да укажемо и на последњу грешку коју праве или извесне групе, или извесне воће група у свом делању. Нико нема права да буде већи католик од Папе. Појединачни рад група мора се сообразити општим смерницама које се дирижују са једног места, јер се само на тај начин може корисно послужити земљи. Све што се уради противно томе, чиста је негативна ствар по опште добро. Заклањати се за неодговорност, па чинити и такве подвиге који изазивају сумњу или још горе, који повлаче строге противмере, за сваку је осуду, јер они руше оно, што је тешком муком стечено. Тако што, прави српски патриота неће и не сме радити.

У најбољој намери све смо ово изнели, не наводећи ништа конкретно, ништа лично, да опоменемо оне којих се тиче, како би сообразили свој рад општем раду у интересу нашег народа. Све је ово овде начелне природе, али за сваку примедбу има оправдања, јер су нам случајеви познати.

Ко данас омета рад на сређивању тешких ратних прилика, ко својим испадима слаби народно поверење и спречава братску слогу, тај није пријатељ земље и народа, није патриота, тај врши тежак злочин према својој рођеној отаџбини. Срећа је наша, што многи то несвесно раде па ће поправити своје грешке, док ће оно мало злонамерних људи тешко испаштати своје грехове, јер Србија уме да благосиља, али уме и да кажњава.

Стари ратник

Перфидан посао

Совјета се, изгледа, не задовољавају утицајном сфером коју су им признали Англоамериканци на конференцијама у Москви и Техерану. Плански они продиру све дубље у Средоземље: из својих пропагандних централа у Канру и Алжиру они дејствују равномерно у толикој мери, да успевају омести многе политичке потезе Енглеза.

Вишински, који све чешће борави у Јужној Италији, успео је да стекне осетан утицај на Бадољову владу и оживи комунистички рад у Јужној Италији, која је под окупацијом Англоамериканаца. Већ је у Напуљу отворен и комунистички универзитет, а Бадољо је изјавио да нема ништа против да претставници комуниста уђу у његову владу. Плодови високог одликовања које је Виктор Емануело дао Стаљину већ се осећају.

Радио Бари, у нарочитој емисији за италијанске раднике, објављује да је Вишински ставио маршалу Бадољу у изглед долазак једне совјетске дивизије која треба да се бори за ослобођење Италије. Ова дивизија не би била под командом енглеских и америчких официра, него под командом совјетских официра, а, изгледа, да би се састојала од италијанских комуниста који већ раде пуном паром.

Интересантно је да истовремено комунистички лист у Напуљу Чивилта пролетарија доноси један напис у коме покушава да докаже како никада у Совјетској Унији није било прогона и убиства свештенства било које конфесије. Жели се доказати да су сви гласови о томе само пука измишљотина која не одговара истини. Даље се жали на отсуство сарадње између Ватикана и Москве и истиче како Москва није крива што „две најјаче духовне силе у свету још нису повезане међусобним дипломатским контактом."

Стаљин је ову целу ствар замислио овако: он ће попуштати привидно религиозним склоностима католика да би помоћу тога подигао свој престиж код католичких маса у Пољској и Италији. С тим циљем организоване су посебне емисије на московском радију намењене католицима у Пољској. Оне се одржавају приликом сваког већег хришћанског празника и то на пољском језику. Пошто је на чело украјинског комесаријата за спољне послове поставио Корнејчука који је ожењен пољском комунистикињом Вандом Василевском, Стаљин сада покушава да ублажи нерасположење пољских маса према совјетској власти.

Када православне цркве и исламски свет нису налетели на бољшевички лепак, Стаљин сада покушава да се претстави као пријатељ католичке цркве и, рад би вилео остварене добре односе са Ватиканом. Он мисли, да му је свако средство дозвољено да би постигао жељени циљ.

Остајући увек код главног циља — проширења подручја совјетске револуције — Стаљин према разним земљама примењује разне тактике. Пошто је свет прозрео његове намере све му тактике пропадају. Пропашће и ова.

Народна библиотека Србије Др. Душан Марковић Београд

ПРОМАШЕН ЦИЉ

Совјети, ипак, немају много среће са својим тактизирањем. У времену припремања Совјетске Уније за овај рат они су много били говорљиви, а домаћа њихова и светска јавност је то бележила, тако да се данас тачно зна шта је био њихов програм и шта су остале њихове неизмењиве тежње. Још 1919 године приликом оснивања Коминтерне, у првом члану њеног правилника, изражен је јасно циљ њеног оснивања и њеног рада. Тамо је речено: *„Оснивање треће комунистичке интернационале није ни шта друго, него први степен остварења интернационалних совјетских република и победе комунизма у целом свету."* Десет година касније то је потврђено на једној седници Коминтерне где је истакнуто, да је циљ рада комунистичке партије да оствари светску револуцију ради *васпостављања светске диктатуре пролетаријата.*

Коминтерна је замишљена као главни штаб светске револуције. Димитров, секретар Коминтерне, на Конгресу Коминтерне 1935 го дине, рекао је да је Стаљин *главни шеф овога штаба* коме је циљ да оствари светску револуцију. Четири године касније, у децембру 1939 године, Молотов је нарочито рекао: *„За интернационални комунистички покрет Стаљин није само вођа бољшевизма у Совјетској Унији, него и природни вођа светског комунизма."* Стецки, главни шеф политичког школовања у комунистичкој партији Совјетске Уније дао је јасну дефиницију ове дужности, када је рекао: *„Совјетска Унија је рођена за светску револуцију."*

А сам Стаљин 1940 године, према „Известијама" од 9 маја, означио је црвену армију као армију светске револуције. *„За разлику од других армија црвена армија има једну особеност, а та је да је она оружје за учвршћење власти радника и сељака, за учвршћење диктатуре пролетаријата у целом свету. Наша војска је војска ослобођења свих радника у целом свету."* Још јасније Стаљин је циљ овога рата, за који се он дуго припремао, изнео у тајној заповести из фебруара прошле године, где је рекао: *„Наш једини циљ био је и остаје светска револуција, диктатура пролетаријата у целом свету."*

Нова промена совјетског устава којом се тобоже одступа од ових основних, заветних, принципа бољшевичке политике требала би да буде неки деманти свега овога. Уствари, она је само један тактички потез, који није могао постићи одређену сврху бар због тога што се јасно и добро зна шта хоће Стаљин и бољшевичке партије. Давање извесних ширих самоуправа појединим федеративним републикама треба да послужи као мамац за околне народе, које *енглеска* политика све више препушта утицају бољшевизма. Међутим, већ данас је јасно о чему се овде ради — ради се о постепеном бољшевизирању Европе, — пошто совјетско вођство у следа почиње доказити до уверења да из овога рата не може изаћи као победник.

И овај се пут десило, као и увек досада, да су брзо откривени прави смерови бољшевичког тактизирања. То, усталом, и није нарочито тешко људима који процењују поједине политичке потезе Стаљинове у континуитету са органским развићем бољшевичке политике уопште. Само тако посматран и процењиван Стаљин може бити правилно схваћен и на време осујећен у својим намерама.

М. Б.

МОСКОВСКЕ БОМБЕ

Уморан Черчил је пошао у Техеран и поред свог умора. Болестан Рузвелт је пошао тамо и поред тога што је морао да жртвује свој углед путујући у Стаљиново претсобље. Све су учинили Британоамериканци како би очешљали московског Ђурђијанца, који је својом неуљудном поћудом отежавао Черчил—Рузвелту увођење бољшевика у углађен свет.

Рузвелт и Черчил нису могли после те конференције да дају такве изјаве које би се могле разумети као знак њиховог задовољства са суштином техеранских постигнућа. Дате изјаве су биле прилично мршаве. И зато целокупна штампа Британоамериканаца после неколико дана облигатних испољавања задовољства почела је да испољава прво нервозу, а затим незадовољство.

Сада та штампа пише о томе да је Стаљин после Техерана остао исти као што је био пре Техерана, а можда је постао још и горе. Заиста. Стаљин је постао сада бацач бомби.

Прву бомбу је бацио у правцу Пољске, убивши све енглеске наде у неки компромис између пољског и совјетског гледишта. Другу бомбу је бацио склопивши са Бенешом један уговор који доказује да Москва не жели да се саветује са Лондоном и Вашингтоном по питању односа из међу Совјетске Уније и европских народа.

Ова бомба после своје нове експлозије експлодира и даље, као да има апарат за темпирање: Бенеш сада говори о некој унији Чешке и Пољске са Украјином и Белорусијом, т.ј. ради на одузимању Енглезима последњих шанси у њиховој политици према Пољској.

Трећа бомба је била вест из Москве *о тобожњим* преговорима о миру између Енглеске и Немачке. У Европу је стигла само вест, док се, међутим, у Совјетској Унији била подигла читава кампања против Британије. Та кампања је требало да докаже совјетским људима да се Стаљин није дао очешљати у Техерану.

После те бомбе пала је опет једна нова: московски Кремљ је почео да напада Ватикан. Овај случај је веома карактеристичан. Нападајући Свету Столицу због њеног држања према комунизму, Стаљин поставља у својој земљи једног католичког бискупа потпуно независног од папе. Треба знати дух и историју католицизма и тек онда се може схватити под каквим политичким притиском налазе се католици у Совјетској Унији, када морају да признају свог бискупа за „совјетског папу", независног од римског папе. Поставивши тог „црквеног кнеза", бољшевици стављају на знање Ватикану да се може васпоставити поверење тог кнеза римској курији онда, када римска курија буде успоставила односе са Совјетском Унијом, такве односе какве жели Москва.

Све те бомбе дају основа часопису *Либерте* да каже да је „Стаљин реалиста све до цинизма".

Али, његов цинизам и његов реализам не могу више да утичу на свет тако, како би он то хтео. На пример, његов трик са увођењем федерације наишао је на веома слаб пријем код светске јавности. (осим тенденциозних чланака у неким листовима који препоручују у малим народима, на чак и средњим народима, да се одрекну свог суверенитета и да се изјасне за ступање у Стаљинову федерацију.)

Нарочито је рђаво деловао факат да је за комесара спољних послова Украјине постављен Корнејчук. Не зато, што је тај човек познат као непријатељ Пољака, већ зато што се тим постављењем показало да сви ти комесари 16 федеративних република морају бити људи из московског комунистичког апарата. Ниједна од федеративних земаља неће до бити могућност да постави свог човека на место комесара. А то значи да неће бити ни речи федерализма у Совјетској Унији.

Из Стаљиновог говора види се потпуно јасно да федеративне републике Совјетске Уније неће имати *своја* представништва у *свима* земљама, него само у оним, где за то постоји потреба. Ово значи да ће новостворени „дипломати" из Азарбејџана, Туркменистана, Узбекистана, Казахстана итд. отићи у земље Блиског Истока да би тамо вршили комунистичку пропаганду, спекулишући са муслиманским пароламa.

„Дипломати" Украјинске и Белоруске републике биће додати Бенешу и неком пољском представништву (као што је на пример Друштво пољских патриота, створено у Москви), како би играли своју комунистичку улогу уз словенски грим. Наравно, да ће на конференцијама коалиција бити заступљене све републике, како би Молотов имао већину на свим међународним састанцима.

Можда је у предвиђању овога, у предвиђању ове изјаве „дипломата" свемогућних псеудо-федеративних република Совјета, Черчил написао писмо у вези нак надних избора у једном енглеском изборном округу. У том писму је рекао: да још никад није био већи терет од онога који сада лежи на британској влади. Черчила је морао ових дана да да изјаву поводом Халифаксовог говора, у коме је тај британски дипломата процењено будућу улогу Британије као четврте по рангу светске силе.

Черчил је морао да изјави да тај говор није изразио мишљење британске владе. Али, и поред тог демантија Халифакса, остаје чињеница да је једна од најглавнијих личности данашње британске политике признала да је рат против Немачке већ упропашћено Британију.

Сада долази ред на Сједињене Америчке Државе да буду упропашћене због неподношљивог за њих терета рата против Немачке и Јапана.

МЕС.

ПРЕД КРИЗОМ РАТА

Не морамо да дајемо слободу својој фантазији или да, попут британоамеричких новинара, пјачак и стратега блефирамо у публицистика. За предвиђања има доста материјала у области тих реалних фактора, који се налазе на светској позорници у садашњем тренутку и који ће да играју велику улогу у претстојећим тренуцима, данима и месецима.

Ваздухопловни рат узеће још већег маха него што је то било до сада. У 1943 години непријатељи Европе имали су извесне техничке надмоћности у ваздухопловној борби. Ту и онамо су начинили велики четворомоторни бомбардери, који су својим јаким наоружањем поставили немачкој ловачкој авијацији тежак задатак.

Немачка није могла одмах да реагира неким техничким изумом на ову непријатељску новину, јер је било потребно да се та новина свестрано проучи у многобројним окошајима. После тог проучавања немачки проналазачки гениј је почео да ради са пуно енергије, и зато је већ данас немачка ваздушна одбрана постала толико јака да се доминација у ваздуху помера у руке немачког ваздухопловства.

У вези с тим може се очекивати завршетак фазе немачке одбрамбене ваздухопловне оперативе. Већ ових дана било је неколико јачих немачких напада на војне објекте у Енглеској. Треба очекивати да ће се немачка активност повећати. Енглези јављају у својим новинама да ће убрзо немачка ваздушна одбрана постала толико јака да се доминација у ваздуху помера у руке немачког ваздухопловства.

У вези с тим може се очекивати завршетак фазе немачке одбрамбене ваздухопловне оперативе. Већ ових дана било је неколико јачих немачких напада на војне објекте у Енглеској. Треба очекивати да ће се немачка активност повећати. Енглези јављају у својим новинама да ће убрзо немачка ваздушна одбрана постала толико јака да се доминација у ваздуху помера у руке немачког ваздухопловства.

Није искључено да ће Британоамериканци покушати да извршу искрцавање негде на европској обали. Њихово искрцавање код Нетуна довело их је до тешког разочарења, јер се и овде показало да постоји огромна разлика између плана инвазије и реалности једног искрцавања. Није искључено да ће Британоамериканци покушати веће амфибијалне операције. Покушаће, ако то не буде омела унутрашња политичка ситуација у Британији, а нарочито у САД.

Рузвелт ће пропасти на предстојећим изборима наиће јесени, ако на пролеће буде упропашћено америчку војску на европском копну. Међутим, пропаст армије која би се искрцала у Европи унапред је обезбеђен. Немачке противмере су такве природе, да без и најмање претеривања могућности Рајха треба признати да ће се сваки европски рат претворити у Галиполе, а свака европска лука — у Дијеп.

Ситуација није једнака код два зараћена табора. Немачка може по сопственој жељи или да настави стратегију одбране или да се врати стратегији јачих удараца. Може зато, што располаже са резервом од стотине дивизија. Може зато, што се њена стратегија заснива на таквом духу немачког народа, који допушта и ратовање уз постизавање ефеката, као и ратовање без стратегиско-празничних догађаја.

С друге стране, војна и политичка ситуација код непријатеља Европе је пуна противречности. Совјетска Унија мора да буде војно активна, јер не сме да попусти у активности зато, што би то проузроковало духовни слом. Болестан човек ради док је на ногама, али чим падне у кревет, онда се тек види јачина његове болести.

Британоамериканци не смеју да буду војно активни, јер само неактивност даје им могућност да верују у сопствене ратне могућности. Активност, као што је било у Италији, претвара се у демонстрацију ратних немоћности. Човек се осећа здрав док не изложи свој организам некој тежој проби. А онда види да је болестан и губи своју, усталом неосновану, веру у сопствене снаге.

Код таквих супротности слободног избора за стратегију активног или пасивног карактера болестан стратегиски организам диктира понашање, које можда не би препоручивала здрава стратегиска идеја. Такозвана техеранска стратегија (т. ј. план израђен у Техерану) није ништа друго до тешка колизија између пасивности психа и захтева ратне стварности.

Најважнији саставни део те ратне стварности чини Источни фронт. На њему се одигравају ствари које дају места претпоставци да се догађаји приближавају кризи црвене војске. Шта ће бити с том војском ако инвазија не успе (а она не може успети)? Шта ће бити са државом која сматра да се одлука рата може извојевати у току наредних недеља, а која ће после тих неколико недеља увидети да није извојевала победу?

Криза совјетске државе и црвене војске је неминовна. То ће бити и криза целе коалиције. Нема сумње, да ће ове године доћи до таквих догађаја, који ће створити одлучну ситуацију за коначну победу Тројног пакта.

В.

ТИТОВА ЦИВИЛИЗАЦИЈА

Чехословачки емигрантски лист који се сматра за званичин орган Бенешове владе, „Чехословак", пише опширан чланак о „Ослободиоцима Југославије", на челу са Титом. Овај чланак у сентиментално-демократском духу тврди да је Тито владао половином југословенске територије и да је у тој својој земљи постигао огромне цивилизаторске резултате: у току две године њему је пошло за руком да уништи неписменост. Зато је број новина у његовој области много већи него што је раније било у целој Југославији.

Штета што „Чехословак" није донео факсимил бар једне од тих брдских новина. Онда би се енглеска публика слатко смејала „новинама" које имају изглед илегалних летака.

Жалосно је што „Чехословак" није објаснио на који начин је Тито искорењо неписменост код становништва које он тиранише. Он је поубијао сељаштво читавих области, решио се тих скоро неписмених брђана и сада се поноси тиме што има само писмених присталица, — а то је комунистички олош из хрватских великих и малих градова.

Уништење аналфабетизма путем убијања аналфабета — то је задња реч комунистичке цивилизације.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресеја, а. д. Влајковићева 8.

ОПРЕДЕЉЕЊЕ СРПСКОГ НАРОДА

Српски сељак — домаћин, ма где он био, јасно је увидео сву опасност која прети српском народу од комунистичког партизанства, на чијем се челу налазе Тито-Броз и Моша Пијаде. Њему је јасно да је у питању сам биолошки опстанак Срба. Да би се спасао од потпуне пропасти, он жели да се сви национални елементи уједине у борби против тог заклетог непријатеља српског народа.

Друга ствар која је српском сељаку — домаћину постала јасна јесте та, да смо ми мали народ, који није у стању ништа да допринесе да се овај велики сукоб џинова реши у корист ове или оне ратујуће стране. Зато, он увиђа да је врховни интерес српског народа у томе да до краја рата сачува мир и ред, јер тако једино можемо сачувати преостале српске животе.

Трећа ствар која му такође бива све јаснија јесте та, да се ми Срби немамо ни у кога другог уздати, до у се и у своје кућусе. Оно што се данас дешава са гаранцијама датим Пољацима и Чехословацима од стране Англо-Саксонаца, који ове своје савезнике предају на милост и немилост Совјета, ствара у њему уверење да је и српском народу са те стране припремљена иста судбина.

Тако резонује српски сељак-домаћин својим здравим, неисквареним разумом. Како мисли, тако се и опредељује. Има храбрости да се определи. Отуда је њему непојмљиво како је то могућно да се међу варошким елементом на ђу и такви људи, који су другојачије опредељени.

Интелигенција и град морају о овоме озбиљно да размисле. Наступио је тренутак када ће они или поћи са својим народом, па га и даље водити; или ће, ако пођу другим путем него што то српски сељачки народ жели, то вођство коначно изгубити. Српска интелигенција мора да зна: да је српски народ одлучно противан сваком цепању националних снага; да је он сит сваких политичких или војничких авантура, због којих је тако тешко морао страдати; да неће да зна ни за какве посебне, личне или партиске рачуне и интересе.

Само јунаци и мудраци могу данас водити српски сељачки народ, јер је он јуначан, а постао је, хвала Богу, и мудар. Политичким шарлатанима и шићарџијама је заиавек одзвонило. И још нешто: сви они који данас не желе да се „експонирају" и себе чувају за доцнија, „боља" времена, сви ће они узалуд на то чекати. Српски сељачки народ иће ће и убудуће за људима који имају храбрости да му се данас ставе на чело у овом најтежем времену његове историје.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

СРПСКИ СЕЉАК У СВОЈОЈ ДРЖАВИ

Вакови живљења српског сељаштва без своје државе под турском влашћу нису уништили у њему српско национално осећање нити су угасили његову жељу и вољу да живи у својој сопственој држави. Никаква сила и никакви прогони нису могли у њему избрисати сећање на његову сопствену државу под Немањићима, и та традиција очувала је његову националну свест кроз сва страдања, збегове и сеобе.

Сељаштво је под вођством сељака подигло први и други устанак почетком XIX века против силног Османлиског царства; против њега био се устремио српски сељак, без оружја и без искусних војсковођа, и упркос свега, ипак је створио своју државу! Његово државотворство било је исконско из традиције и националне свести, из љубави према слободи, из жеље за економским благостањем, из вере да у својој самосталној држави неће више бити социјално бесправна раја.

И током целога века и више српски сељак је жртвовао све да своју државу подигне и ојача, јер је био убеђен да ће му само јака држава загарантовати све што је с муком извојевао. А све унутрашње борбе кроз које је пролазила млада државз водиле су се у главном око тога како ће се та држава и изнутра боље уредити.

То државотворство водило је српско сељаштво и кроз балканске ратове, и кроз Албанију, оно га је одржало и на солунском фронту и оно му је донело и дефинитивну победу. У бившој Југославији српско сељаштво је сагледало остварење својих вековних тежњи и овапложење свог државотворства.

Убрзо је међутим бивша Југославија разочарала потпуно српско сељаштво. Оно није могло да разуме сталне међусобне борбе. Владајућа клика која се одвајала изнад народа, ненародна и интернационалистичка, приграбила је за себе све погодности и сва блага и одвојила сељаштво од државе тако да се оно више није осећало у својој држави.

Сталне економске кризе, берзанске шпекулације које су дотерале сељачке производе у бесцење, презадуженост сељаштва као последица свега тога, најзад, лишили су сељаштво плодова његовог мучног рада и упропастили га. Све то убијало је у њему његово државотворство.

Крах Југославије делом је последица умртвљености државотворства српског сељаштва, које није осећало више зашто би се борило, па ипак тај крах није уништио државотворачку вољу српског сељаштва.

Државотворство српског сељака је једна моћна исконска сила, која је у прошлости чуда стварала и која је у стању и данас да створи чуда. Не смемо допустити да је заведу, не смемо пустити ни да чами и очајава! Дужност је наша да то државотворство активирамо и од њега створимо једну динамичку силу.

Хоћемо ли то постићи, ако наставимо државу коју смо изгубили? Та држава је државотворство српског сељака аморфирала, па како би га данас она могла активирати! Ко би се могао одушевити оним што га је тако дубоко разочарзало! Први баш услов за активирање државотворства је да се са старим раскинте за увек.

Ми морамо дакле да створимо нову савремену државу да би могла одговарати потребама данашњице и да би била равноправна са другим државама. Схватање државе последње деценије знатно се изменило.

Основни принцип савремене државе је да су држава и народ у ствари два облика за једну те исту садржину. То значи: држава мора организационо да уобличава један народ. Како је сваки народ једна особеност своје врсте, то и држава не сме да буде слепа копија ниједне друге државе, јер она мора да верно репродукује националну самосвојност, да одговара менталитету и психичкој настројености једног народа и да задовољава и потребе и прилике и средине и времена.

Ако држава не испуњава тај услов узалуд људи који управљају и којима се управља говоре исти језик, они се не могу разумети и између њих мора владати стална несугласица.

Народ је заједница сталежа и појединаца који су свесни сами себе и поносни на себе. Национално свесни су пак само они који су прожети убеђењем да интерес националне заједнице треба да стоји изнад интереса сваког појединца. Моћ једне државе баш зависи од те самосвести њеног народа.

Из идентификације државе са народом произлазе две важне последице:

Прва је последица: народ државу осећа не само као организацију ,већ је нарочито осећа преко оних који у тој организацији делају. Према томе: сваки на своје место, оно што је способан да ради, да то и ради, с пуном иницијативом у свом делокругу, али с потпуном одговорношћу. Сва места су за сваког отворена, а на њих се долази само заслугом у раду, залагањем, способношћу и исправношћу.

Друга је последица: ако је држава исто што и народ, онда тај народ не сме да буде састављен од аморфних маса, које су национално несвесне, или државотворно умртвљене. Према томе, за државу постаје питање од виталне важности да своје аморфне масе активира, да их учини национално свесним и да их државотворно пробуди.

На који се начин то може постићи. Најефикасније и најбоље новом социјалном политиком, не старом, већ новом. Социјална политика се родила у ери либералног демократизма, у борби рада и капитала. Капитал који је стварно ставио државу под своју власт, пред борбеним организованим радништвом морао је да чини уступке. Ти уступци су били: социјално законодавство и социјалне установе. Та радничка социјална политика имала је дакле стварни циљ да спречава избијање социјалне револуције.

Међутим, сељачка социјална политика није ни постојала. Радништво се за то није борило, јер је оно што више сматрало сељаштво за непријатеља, као поседника, и желело је његову пропаст. Сељаштво пак било је осуђено на ту пропаст, а није било организовано за борбу за своја права.

Нова социјална политика, међутим, извршила је мирним путем социјалну револуцију. Рад је проглашен за најважнијег фактора у држави, а радник за равноправног сарадника руководиоца предузећа, руководиоца који је могао бити сопственик, ако је примењивао нови поредак, у противном, замењен је другим лицем. Последице такве социјалне револуције су да је радништво ишчупано из интернационализма, да је укључено у народ, а преко овог у државу.

Социјална револуција исто тако није оставила ни сељаштво у његовом раније аморфном стању, већ га је национално и државотворно активирала, и њега укључила у народ и државу. Поведена је једна нова сељачка социјална политика која је од тога презреног, запуштеног сталежа осуђеног на смрт, створила регенеративног фактора који чува расну чистоту народа, социјално га организовала у сталеж и решавањем његових животних проблема и тај сталеж изједначила социјално са другим сталежима, те га је тако створила корисним чланом националне заједнице и државотворцем.

Да ли је јасно после овог излагања зашто је потребно стварати нову државу и каква треба да је, као и на који начин можемо исконску државотворну снагу нашег сељаштва пробудити у смеру најкорисније и за народ и за државу. Наш народ чини 80% сељаштво. Можемо ли уопште имати у правом смислу речи народ и државу, ако своје сељаштво оставимо социјално запуштено? Многобројни су социјални проблеми нашег сељаштва; отварани годинама, а никад не решавани. Почнимо да их решавамо и делом социјално изједначимо сељака са другим сталежима, па ће тч заједницу оно заволети и поново постати државотворно.

Можда ће неко упитати: да ли је наш народ способан да створи такву државу? Да ли може да изврши мирну социјалну револуцију? А шта је друго била држава коју је сељаштво створило у XIX веку, до сељачка држава која је била идентична са сељачким народом, и баш зато је он ту државу волео и у њој гледао свој идеал за који се борио и жртвовао! Тај врховни принцип савремене државе српски сељак је применио и не знајући за њега, уосталом, зато је и могао створити сам своју државу. А друго, зар српско сељаштво борећи се и најзад пређашњи социјално положаја раје у слободно сељаштво у својој држави није већ једном извршило своју прву социјалну револуцију мирним путем на корист и своју и своје државе?

Најзад, смемо ли веровати да ће само пушком моћи истерати бољшевичку немоћ? Докле год имамо социјално незадовољног сељака, дотле ће бити и учишка која ће утећи да социјалну запостављеност сељачку државотворност новом социјалном сељачком политиком и бољшевичка немоћ ће се сасушити као дрво чије су гране посечене.

Дамњан Ковачевић

УЛОГА ЈЕВРЕЈА У ДАНАШЊЕМ РАТУ

Предавање г. Д. Љотића у Ваљеву

Ваљево, фебруара

У присуству многобројне публике г. Димитрије Љотић, ванредни комесар за обнову Смедерева одржао је једно велико предавање, у коме је рекао између осталога:

...Рекох, ниједан народ који ратује не води своју политику. Почећу прво од Енглеске, јер је њен случај најочигледнији. Може да и од вас неки верују ако се Енглеска чврсто држи, биће нам добро. А Енглеска не води своју политику, није у стању себе да спасе, не види рођене путеве, а камоли наше.

Ко се ухвати за њу, личи на слепца кога слепац води, па он падне заједно са вођом у јаму. Енглеска је светско царство и огромна држава. Четрдесет милиона квадратних километара је под њеном круном. Није моје да говорим како је од најмање државице постала светска империја.

Али погледајте сада. Та империја ушла је у овај рат. Ма која страна да победи, ако рат буде вођен до краја, води ликвидацији Британске империје. Замислите каква је лудост и слепило морало да обухвати вође да уђу у рат, у коме ма ко победио, она пропада. Па ипак уверен сам да већа половина од вас то прима а не верује.

»МАЈН КАМПФ« О СТАВУ ПРЕМА ЕНГЛЕСКОЈ

— Шта има у тој књизи, наставља даље министар Љотић. Она уствари поставља законе немачке политике ако Адолф Хитлер буде избио на врх немачког народа. Вели да Немачка нема интереса за колонијалну политику. Ње се колоније тичу тек у другом и последњем реду, а важно је да за свој народ прибави на Истоку довољно простора да се развија кроз дањих 300 година. Изричито вели Адолф Хитлер да Немачка мора бити у пријатељству са Енглеском. Немачка дакле није желела не 1939. него још ни 1923 године, кад је Адолф Хитлер написао ову књигу, да буде у непријатељству са Енглеском.

Енглеска је ушла у рат неспремна и против државе која у закону своје политике не истиче непријатељство са Британском империјом. Две већ тачке у њеној политици које доказују потпуно слепило државника Британске империје. Али није само то оно што показује слепило енглеске политике, ма да је и то довољно. Има друга ствар тежа. Ушла је у рат са два велика савезника већа и моћнија од ње, са СССР и САД. Оба та савезника желе какогод да се сврши рат, да ликвидирају Британску империју. СССР жели да то учини насилним путем, социјалном револуцијом, која ће доћи, мисле бољшевици, на крају дугог рата. САД желе мирним путем, уставном реформом, што ће чланови британске светске заједнице уставном реформом решити да излазе из Британске империје и присаједињују се америчкој заједници. Американци кажу: „За вас чувамо улазницу број 49 (по. што САД данас имају 48 чланова), за Канаду педесету, за Аустралију педесет први, за Јужну Африку педесет другу итд."

На једној страни Енглеска ратује данас против једине велике силе која је казала да је закон њене политике да не буде у непријатељству против Британске империје. Та иста Британија ушла је у рат против ње у савезу са два смртна непријатеља.

РУЗВЕЛТ ПРОТИВУ МОНРОЕВЕ ДОКТРИНЕ

Америка је велики народ, односно не народ у европском смислу речи, него недовршена смеша, конгломерат отпадака свих европских раса, вера и језика. С обзиром на три околности, разноврсност народа без заједничког осећања порекла и судбине, огроман простор и малу насељеност, она има свој закон политике. Монроеву доктрину. После отступања у време прошлог светског рата, наглашава даље министар Љотић — Америка, иако се није смела одрећи Монроеве доктрине, стварно се од 1934 године, од доласка Рузвелта, подала тежњи која хоће да од ње створи светску империју, наследницу британске.

Тако ни други велики народ који учествује у рату не води своју политику. Америчка политика би била у духу Монроеве докрине коју није измислио Адолф Хитлер ни неки непријатељ, већ сам амерички живот.

Потом се предавач заустављз на примеру треће велике државе која учествује у садашњем сукобу.

(Наставак на 4-ој страни)

ПРИЧА НАМ ПРЕТСЕДНИК ОПШТИНЕ ИЗ БЈЕЛГОРОДА

Од пре кратког времена налази се у Београду један угледни члан најновије руске емиграције, врло скроман и повучен, који је још пре неколико месеци заузимао истакнут положај претседника општине руског града Бјелгорода. Чудним стицајем Леонид Никитин, претседник Бјелгорода, руског Београда, налази се у српском Београду, који је изабрао као ново боравиште своје и своје породице.

Пошто он, као бивши официр руске царске војске, није имао могућности да напусти Русију са осталом руском емиграцијом после бољшевичке револуције, остао је све време у Бјелгороду, где је преживео бољшевичку владавину, доживео немачку окупацију и најзад, кад је Бјелгород опет дошао у руке бољшевика, са огромним бројем својих сугрђана кренуо у емиграцију, изабравши по својој жељи Београд за боравак.

ПОД БОЉШЕВИЧКОМ ВЛАДАВИНОМ

— У једном живом разговору са нашим уредником, Леонид Никитин изнео је у кратким и снажним потезима стање у Совјетској Унији уопште, а у његовом граду напосе, од бољшевичке револуције до данас.

Упоређење које Никитин прави са конкретним подацима и цифрама између живота у бившој Русији и затим у Совјетској Унији врло је убедљиво.

— *За све време живота под бољшевицима, вели он, у земљи је владала несташица сваке врсте робе. Оскудевало се у одећи, у обући, па и у намирницама. Хлеб се увек добијао у одређеним количинама на карте. И био је јако скуп, а на црној берзи достизао је, као и сви остали артикли, тако високе цене да их обичан чиновник или радник није могао набављати. Поред тога владала је страховита експлоатација рад ника и сељака од стране државе.*

— *Навешћу вам, каже Никитин, неколико конкретних примера. Држава је откупљивала жито од сељака за 6 рубаља по центи. Печен хлеб продавала је за једну рубљу по килограму. Кад се узме у обзир да се од 100 кгр. жита добија 150 кгр. хлеба, значи да је у ствари на сваких 6 рубаља држава зарађивала 150 рубаља. Међутим, на црној берзи хлеб је достизао цену од 30 рубаља по килограму.*

— *За време царства пар добрих ципела стајао је 8 рубаља, а за време Совјета ципеле много лошијег квалитета стајале су по утврђеној цени 150 рубаља, док су на црној берзи достизале 700 до 800 рубаља.*

— *Но, никакве намирнице, ни ма каква роба није могла да се добије без дугачког чекања у бес крајним редовима, јер је стизала само повремено, а расподела и администрација биле су сасвим неспособне.*"

ЕКСПЛОАТАЦИЈА РАДНИКА

О експлоатацији радника Никитин даје кратку слику, те каже:

— *У прво време после револуције радно време за раднике било је утврђено на 6 до 8 часова. Међутим, познати Стахановски покрет учинио је потпуни обрт и подигао радно време на 10 и 12 часова, док радник тиме није ништа зарадио. Зарада је само по форми била повећана, јер се у обрнутој сразмери смањивало време потребно за израду одређеног предмета или обављања одређеног посла, позивајући се на неког радника који је био у стању да толико исто одради за краће време. Тако је међу радницима настала једна утакмица у брзини, која им је повећала напор и радно време, али им није донела готово никакву материјалну накнаду.*

Стање сељака колхозоваца, било је још горе. Они раде чак 1 и 2 маја због сезонских радова, а за време радова у целој сезони немају ни недељни одмор.

ШПИЈУНАЖА И ЗАТВОРИ

О стању интелигенције у Совјетској Унији Никитин вели:

— *Предреволуционарна интелигенција готово је махом изумрла или у Сибиру, или због патњи, док је велики део емигрирао у иностранство. Створена је нова бољшевичка интелигенција, али она је била полуписмена.*

„*Међутим, најбоље је спроведена организација шпијунаже. Ако се нађу заједно 5 људи, један међу њима је сигурно шпијун. Услед тога свет је постао уопште неповерљив и нико ником не сме да верује.*"

О совјетским затворима Никитин прича страховите ствари. Они су увек препуни, јер су политичка хапшења увек многобројна и на дневном реду. У одељењу које може да прими свега 20 особа нагура се по 60 и више, тако да спавају на смену, или наслоњени уза зид. Хигијенски услови су неподношљиви.

Никитин има сина који се сада с оцем, са женом и дететом налази такође у Београду. Никитинова супруга је учитељица. Кад му је син одрастао и стигао за универзитетске студије, није могао да се упише на универзитет, јер му је отац био обележен као неповерљив. Никитин је морао да прибегне лукавству, да се формално разведе са женом, те је тек тако, под условом да живи са мајком, а не са оцем, његов син успео да буде уписан.

ПРЕТСЕДНИК ОПШТИНЕ БЈЕЛГОРОДА

Чим је немачка војска окупирала Бјелгород, он је постављен за претседника општине. О држању становништва за време окупације и доцније за време евакуације Никитин нам прича:

— *Против Немаца Совјети су правили велику агитацију и народ се у почетку плашио. Доцније је напротив заузело благонаклоњено држање. Приватна иницијатива убрзо се појављивала и живот је кренуо. Кад су пак Немци евакуисали град, становништво Бјелгорода, исто као и становништво Харкова, пошло је са њима. Немци су омогућили ту евакуацију стављајући становништву на расположење возове и возила, тако да је сваки могао понети по 500 и више кгр. прт љага, па чак повести и стоку. Следовање хране делило се грађанству исто као и војницима. Евакуацијом је руководио један немачки официр са једним руским официром, који је у Бјелгороду био Никитинов син.*

На питање шта мисли о васпостављању Православне цркве у Совјетској Унији, Никитин вели да је то просто јеврејски трик. У Бјелгороду, до бољшевичке револуције, било је 16 цркава. После револуције остале су читаве свега три као зграде, али нису употребљене за богомоље. Исто тако ни Харков није имао ни једне цркве.

У погледу сад прокламоване децентрализације Никитин сматра то такође триком. И до сада су, вели, постојале т.зв. совјетске републике, али све је у ствари било најстрожије централисано.

БРИГА ЗА СИРОМАШНУ СРПСКУ ДЕЦУ

У великом и општем плану на збрињавању социјално најсиромашнијих грађана у Србији, надлежни су прву и најпучнију бригу посветили у првом реду оним српским породицама које су пре оптерећене децом, и које, услед општих прилика, нису у стању да се саме прехрањују. Број таквих породица у Београду и у Србији није мали. Напротив, у-водико године одничу тешкоће безбројних хиљада заробљеничких и избегличких породица расту с дана у дан.

Полазећи с оправдане претпоставке да деца претстављају будућност једног народа, надлежни су одмах и у току наступних послератних година, њима посветили највећу пажњу, нарочито у погледу здраве и уредне исхране. У томе циљу у Београду и у унутрашњости су основане школске кујне за исхрану школске деце које су сиајно одговориле својој намени и које данас врше једну општекорисну службу чији ће се плодови осетити у најскоријој будућности.

Школске кујне у Београду

Организацију школских кујни у Београду и у унутрашњости има преко себе српски Црвени крст који сарађује са школским и месним школским одборима. У току ове зиме у Београду је оспособљено 19 школских кујни при појединим престоничким школама у којима се данас прехрањују око 6.000 школске деце најсиромашнијих престоничких грађана. Једном дневно, сваког подне́ва, после завршене наставе у основним и средњим школама, београдски ђаци се сакупљају у својим реонским школским кујнама где добијају по један оброк обилне и здраве хране.

Храна је разноврсна и справља се према унапред утврђеним и прописаним јеловницима. Приликом прављења тих јеловника пазило се да храна садржи све оне састојке који су најпотребнији за дечији организам, и због тога се обраћа нарочита пажња на разноврсност хране. Цене појединим оброцима је минимална тако да је омогућена исхрана и најсиромашнијој деци. Иначе по жиљске и допунске трошкове сноси Црвени крст заједно са школским одборима и управама школских кућни.

Београђани, као социјално свесни грађани највећег града у Србији, не пропуштају ни једну прилику, а када је то потребно, да својим прилозима, било у новцу било у намирницама не помогну школске кујне у којима се хране деца њихових сиромашних сугрђана. У неколико махова престонички грађани су баш преко школских кујни манифестовали своју високу родољубиву свест на начин како то и долику је грађанима највећег српског града.

У унутрашњости по школским кујнама исхрањује се 12.000 школске деце

Школске кујне постоје и раде по свим већим местима у Србији, и претпоставља се да се у 134 школске кујне, колико их има по унутрашњости, исхрањује 12.000 школске омладине, што би са Београдом претстављало укупно око 18.000.

Разумљиво је да је исхрана школске деце преко школских кујни у унутрашњости знатно лакша него у самом Београду, нарочито у погледу набавке најпотребнијих намирница. Отуд, у унутрашњости исхрана деце обавља се према приликама појединог града, односно појединих крајева.

Нарочити успех око исхране школске деце преко школских кујни показао је Срез колубарски у ком је у последње време отворено 17 нових школских кујни иницијативом среског школског надзорника Косте Д. Мареминовића. У другим срезовима исхрана деце је такође на одговарајућој висини, тако да се с правом може рећи да данас у Србији, и поред тешких општих прилика, нема сиромашне школске деце која би била остављена да гладују.

Грађани из унутрашњости такође се одазивају на повремене апеле да помажу школских кујни својим честим прилозима што знатно олакшава функционисање организације око дечије исхране. Уз сарадњу са Црвеним крстом српске школе ће у овом тешком и бурном времену потпуно да одговоре својој данашњој намени: сачување српску децу и тако обезбедити опстанак српског народа.

ПОЗАДИНА СВЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ

(Наставак са 3-ће стране)

— СССР не само да не води руску политику, већ води туђу политику. Она је машина светске револуције. На челу руског народа израсла је организација која је не само по духу, већ по двадесетпетогодишњој борби и уставу стварана да потлачи руски народ.

Тако бих могао да рекнем и друге народе који ратују од оних беле расе а који не воде своју политику. Поставља се питање: ко је тај чија се политика води? Је ли то лице или група чија се политика води и тамо и овамо? Ништа не може разумети нико ко на ово питање не одговори.

Предавач се заустављ на позоришту са луткама за децу где она посматрају сцене као стварност. Само старији знају да су то луткe које на концу други воде из позадине.

Свет се у садашње време претворио у кланицу и пустош. Хоћемо да сазнамо смисао ствари и морамо, не у намери да вр ћамо, да пронађемо и испитамо тамне позадине и видимо ко баца велике народе насупрот рођеним интересима. Тај неко, редитељ драме човечанства, један је чудан, мали народ, који као какав редитељ одређује кад ће ко изаћи на бину и којим гестовима одиграти своју улогу. Ви погађате да су то јевреји.

— Зашто они бацају народе један на други? Кратак је њихов циљ. Они хоће да униште још само две препреке које стоје на путу њиховом педесетвековном циљу, владавини над целим светом. Они су обећање о владавини светом разумели телесно и не траже владавину духа. Те две препреке су: једна облик живота тела и крви — национализам, а друга облик живота духа — хришћанство. Њих сручити значи утрти све препреке које стоје на путу владавини светом.

Како мисле они срушити хришћанство и национализам, пита даље министар Љотић. На тај начин што ће изазвати други и страшни рат који из основа има да поремети свет, да искрви хришћанске и националне народе. Кад услед дугог рата умориим, обескрвављеним и обеснаженим биће да им је свега доста и да им одмора и мира треба, мисле јевреји, завапиће хришћански народи павши пред јеврејске ноге: „Пусти ме, Израиљу, зора је!" Тада ће он рећи: „Нећу те пустити док ми не даш венце победе и не признаш владавину моју". Тако јевреји гледају на ову борбу из које треба да дође свеобухватна владавина светом.

ХОЋЕ ЛИ ДУГО СВЕ ТО ТРАЈАТИ?

Зар ви заиста не видите кад би било памети, зар би било могуће да народи на врхунцу културе раде онако пустошне ствари? Нема памети а слепило влада. Али ја знам да ви сами постављате питање: Хоће ли дуго све трајати? — Авај, трајаће исувише дуго. Рђаве рачунице у српском народу непрестано насупрот томе говоре да је рат близу краја. Не плашим се да ће сутра неко моћи да ми каже: „Преварио си се", кад тврдим: много ће дуго трајати. И то из три разлога:

На плану војничком посматрано, трајаће дуго јер су се горостаси ухватили у коштац. Судбинска питања имају борбом да реше. Ко се преда, тај је уништен. Зато предаје нема. Борба има да иде до краја.

Са политичког плана мора дуго трајати јер то желе политички господари највећег дела света, јевреји. Шта се њих тиче ако се сруши Берлин или Рим. Шта је то за њину јеврејску културу? Кога имају они да жале? Јевреји није везан ни за култ земље и одржавање култа мртвих.

Они желе дуг рат, а у њиним се рукама налази коалиција. Они су из СССР. Два миленика јеврејска су две анационалне државе: СССР и САД. Енглеска није миленик јевреја, већ је само у њиним рукама. Јевреји су позади капитализма и комунизма, јер врло добро знају шта раде.

Има и трећи план, најпресуднији, духовни план. Свет је заборавио на Бога, а Бог је жива и највећа стварност. Све остало је сенка. У Старом завету Бог носи име „си", онај који јесте. Све остало нема право на то име. Све остало је сенка, прах и пепо.

Иако је Он једна једина стварност, сенке заборављају на ствар ност. Светом хоће да управљају по оваким или онаким принципима политике, а не питају за намере Оног ко је то створио. А Он није створио законе да би се само од њих одметали.

Чека годинама, деценијама и вековима домаћин Васељене на плод од дивног воћњака који је његова рука засадила. Место мирисних добија смрдљиве, место крупних — ситне, место слатких — опоре плодове. Али воћњак свечовечански обмањује наде госпо дареве. Па шта ради наш мали домаћин са својим воћњаком кад не доносе род. Тако ради исто и господар свесветског воћњака. Кад се исцрпи стрпљење, узме секиру у подножје и засеца дрво, често пута са кореном.

Већ је секира у подножју сваког дрвета. Свако дрво које плода не даје биће отсечено и на ватру бачено. То су речи пророка Јована. Можемо помислити да се то на нас не односи. Али рекао бих да се никад ове речи на једно покољење нису односиле као на наше. Грехови су превршили меру. Стрпљење је на крају и он мене секиру у подножје сваког дрвета, било да оно означава народе или појединце.

Дуго ће и са тог гледишта рат да траје. Нема плодова покајања. Узалуд жртве кад нема благомирног даха покајања. И даље гране обасипамо ситним, смрдљивим и опорим плодовима, место да се расцветају и набујају сочним, слатким и крупним плодовима. Услед тога, и са трећег, духовног плана, који је и најпресуднији, рат ће дуго трајати, — завршио је министар Љотић први део свога предавања за грађанство, поздрављен дугим и бурним аплаузом.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

САВРЕМЕНА ПАРАБОЛА

У неком планинском крају, на једноме друму ваљало је извршити поправку. Те ноћи беснела је велика непогода и бујица је наваљала са планинске косе на друм безброј већег и мањег камења и тако онемогућила сваки саобраћај по њему. Надзорник пута у овоме крају, прегледавши у јутро сву штету од бујице, одреди два радника да поправе друм. Свакоме је дао половину од искварене зоне и још тога дана имали су извршити поправку да би сутра друмом могао да се настави прекинути саобраћај. Оба радника кренуше на посао.

Први радник, разгледавши свој део, реши се да почне прво са уклањањем са пута оног највећег, најтежег камења које је ноћу бујица на друм била наваљала. Било је то тешко камење, али он је био одморан, пун воље за рад, и за кратко време превалио је у страну са пута, један за другим, све оно најтеже камење и остаде му још оно средње и ситније на друму.

Био је већ доста уморан, јер је камење било тешко и много се намучио док га је склонио, али он није хтео да застаје с радом. Знао је да чим пре буде готов с послом пре ће и да се одмара. Зној му се немилице сатела лио али он је неуморно откланао сад и оно средње камење. Било га је много више од оног крупнога, али је било већ лакше, па га ни подневна ж[illegible] жега није зауставила у раду.

Један за другим, па је и ово камење било сво превалано са друма у страну и ослобађало пут. Сунце се већ клонило западу када је овај вредни радник прешао на отстрањивање и оног последњег ситнога камења и каменчића који су сметали саобраћају на друму. Овога је било највише, али вечерња прохлада и незнатна његова тежина су му онако уморноме дозвољавали да убрза свој посао.

Сад је могао већ и лопатом да згрне ситније камење и да га баца у страну, уколико му није требало да попуни њиме подлокана места од бујице на друму. Кад је сунце било на заласку, уморни радник могао се задовољно да врати и јави надзорнику пута да је извршио поверени му посао.

Други радник није тако радио. Добио је исти задатак на оној другој половини искварена друма. Али он није расподелио рад на начин онога првога радника. Учинило му се да је боље ако почне прво са уклањањем оног најситнијега али најмногобројнијега камења наваљаног на друму.

Јутарња свежина и његова одморна телесна снага давале су му вољу за рад и он је неуморно уклањао препреку за препреком. Посао је брзо одмицао и радник је ускоро могао да пређе на оно осредње камење. Још је био неисцрпен радом и посао је напредовао. Ипак што је дуже радио посао је бивао све тежи а он све уморнији. Напрезао је своју снагу и успео је и овај део посла да сврши.

Дошло је подне, летње сунце пекло га је у темe и леђа а он је прелазио на трећи најтежи део посла: уклањање са друма оног највећег и најтежег камења. Већ онако преморен, запео је последњом снагом и превалио само пар највећих каменова и — посустао је.

Ова прича је само упрошћено упоређење са задатцима који се намећу нашем народу у данашњици.

Пут из горње приче, то је пут нашега народа. Онај пут којим је он ишао до сад кроз своју историју и којим он треба да настави да иде даље. Тај пут је тренутно искварен и подлокан ратном бујицом која је на њега проваљила 6 априла 1941 године и наваљала на њега оно крупно, средње и ситно камење што нам је тога дана рат био донео. Нису они сви по тежини и величини подједнаки.

Најтежи од тог камења, које је одронила ратна бујица од брега народнога јединства и слоге и стварањем вишевлашћа и поцепаности у народу, укочили су нормалан саобраћај на историском путу народног и државног живота.

Одмах за њима долазе: буржоаски индиферентизам, егоизам појединаца, црноберзијанство и остала општа зла данашњице, која је ратна бујица одвалила од брега прошлога двадесетогодишњег демократскоиндивидуалистичког начина живота и васпитања у народу.

Надзорник пута је код нас на нашем народном путу сам Господ Бог, јер он надзире путеве не само нашег него сваког народа кога је створио на земљи. Он је позвао, после наше државне и народне катастрофе у 1941 години, раднике који наш народни пут треба да оправе и оспособе за нормалан саобраћај. Ових се радника пријавило за тај рад и пре у изобиљу али које је исто тако до максимума повећала бујица наше државне катастрофе. Надзорник им је распоредио рад а оставио слободу у избору начина рада у оправци и очекује резултат. Генерал Милан Недић и они који верно сарађују са њим и помажу га и слушају га у послу народног спасавања, сви су они као онај први радник у причи, који је прегледавши искварен пут и штету, решио да почне поправку на њему уклањањем прво оног најтежег камења, па да постепено пређе на мање и заврши тек са најлакшим — ма и многобројнијим камењем.

Све оне цепидлаке и ситничари који хоће да критикују рад генерала Недића у спасавању Србије, и хватају се за ситнице и стварн другостепене важности, брзоплети су људи који немају смисла за тактику. Они су као онај други радник из приче који је радио несистематски, без промишљеног плана и реалног просуђивања ситуације и свих околности и десило му се да кад му је требало при крају највише снаге да уклони оно најтеже, најопасније камење, он је сустао и оставио недовршен посао.

Зар неће Надзорник историјског пута нашега народа, Господ Бог, одати пуно признање и наградити Првога Српског Радника са његовим сарадницима, који претходно измеривши тежину подухвата и величину својих снага, нађоше најбољи и једини начин како да поправе и поново успоставе ратном бујицом прекинути слободни пут нашег народног и државног живота? Зар неће он казнити све оне друге раднике који лудости чине и не могу успети, јер или потцењују тежину препрека на народном путу или прецењују своје снаге, и тако личном својом кривицом доводе у питање цео пут, јер сами не могу, неће или не умеју да изврше задатак, а друге који и хоће и умеју и могу да то учине спречавају да то брзо и успешно изврше?! Доћи ће брзо крај Надзорниковој стрпљивости и отстраниће ове друге раднике и поверити цео задатак онима правима!

Д. Толић

Смотра добровољаца Трећег пука (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Лажна демократија

„...Бацил ове тешке болке загровао је све наше слојеве, остављајући дубоке трагове, као што их оставља све што је засновано на лажи и превари. Лажна демократија постала је синоним опште разузданости која је гушила најосновније појмове о друштву, дисциплини, поретку, дужностима, о понашању омладине, о пристојности на јавним местима, о васпитању деце у породици и школи. Шумским аферама и ликерантским скандалима није било краја. Убијане су индивидуалне способности, ломљени ауторитети, уништавано достојанство најбољих личности у политици, науци, уметности, књижевности. Кроз тајне канале лажне демократије провлачили су се увек гладни пацови у непресушиве фондове, завештања, комисије. Њени прљави прсти вирили су из сумњивих богатстава познатих голаћа и скоројевића. Три најопасније црва државне администрације, НЕПОТИЗАМ, ПРОТЕКЦИЈУ И КОРУПЦИЈУ, она је хранила и товила.

Без обзира на уставни или диктаторски облик режима, лажна демократија постојала је увек, јер је постојао систем који ју је подржавао. Под њеним покровитељством ницале су безбројне синекуре, као чиреви на телу. Са њеним благонаклоњем незналице и паразити грабили су најлукративније положаје, протежирани шупљоглавци заседали у министарске фотеље, политичке шићарџије ускакале у управне и надзорне одборе банака и других сличних установа.

Могу ли се на брзу руку набројати сва зла којима је лажна демократија, удружена са јеврејством, масонством и комунизмом, на хиљаде начина засипала земљу, разривала је и најзад гурнула у провалију, из које се извлачи осакаћена и раскрвављена...“

М. Д.

ЗАШТО СРБИН НИЈЕ КОМУНИСТА

Причаћу вам о прошлости нашој
Која нам је и светла и чиста
Причаћу вам браћо моја драга:
— Зашто Србин није комуниста.

Још за време Немањина царства
Син му Растко — чија слава блиста
Српски народ научио српству
— Зато Србин није комуниста.

Проповед му убедљива беше
Силна, снажна, и у име Христа
Говораше: „Српство изнад свега“!
— Зато Србин није комуниста!

Кроз песму се поколења крепе
Песма дивна, као сунце блиста
Српску децу српским млеком поји
— Зато Србин није коуниста!

Историју нашега народа
Са сваког прочитајте листа
Писали смо нашом — српском крвљу
— Зато Србин није комуниста!

Српски народ кроз векове беше
Увек само националиста
Од некрста своју земљу брани
— Зато Србин није комуниста!

Ко се крсти и Бог му помаже
Ком помогне, савест му је чиста
Зато Србин Божју помоћ тражи
— Зато Србин није комуниста!

ДРАГИЦА Р. АЛЕКСИЋ,
уч. I год. Трг. академије

СРЕДЊОШКОЛСКА ОМЛАДИНА И ДОБРОВОЉЦИ

Данас када српски народ преживљава духовни и материјални препород, омладина игра видну улогу. Она је на челу, она препорођује, она изграђује стазе за бољу будућност. *Омладина је визија једне нације.* Та визија биће грандиозна једино онда, ако се за основ живота узме начело рада и слоге. Слога мора да постоји међу омладинцима да би се изградила нова стаљбина, која ће бити мила и драга сваком Србину. Нарочито ми, средњошколска омладина, треба да се трудимо да створимо слогу и да њоме надахнемо све остале омладинце.

Када су у јесен 1941 године први српски добровољци повели борбу против мрачних и подземних сила и колекаквих интернационала, ми смо их презирали. Сматрали смо их за издајнике, „петоколонаше", плаћенике и друго. Нисмо мислили о томе да су они обукли суре војничке униформе зато да би сломили обмане и стране утиве којима се предавао велики део Срба. Нисмо знали да су они устали против свих бандита и шумског „романтизма". Нисмо знали да су устали против оних који су проузроковали пуч од 27 марта 1941 године и несметано дозволили пуну слободу пропаганде, која је гурнула нашу земљу у пропаст. Још много и много нисмо знали о овим борцима.

И када први пут прошле године дођоше код нас у Крушевац српски добровољци, ми схватисмо њихову величину. Тек онда смо осетили да нам они мисле добро. Осетисмо да ови борци за опстанак и будућност српског народа још од најранијих тренутака, без иједног часа двоумљења и колебања, претстављају један елитни део српске омладине.

Осетисмо да је то, за родну груду, истински забринут табор младих родољуба и да они претстављају симбол српске обнове и најбољу гаранцију Србије за улаз у ред младих европских нација. У њиховим младим срцима закуцао је опет онај херојски, витешки откуцај, којим је куцало срце српског народа кроз векове. Та омладина, с пушком у руци, иако нејака, прва је истакла своје груди да Србију заштити од којекаквих обмана.

И ево, свакодневно ти млади родољуби проливају своју врелу, омладинску крв и гасе своје младе животе. Али зато је спашена Србија и српски народ. Ми средњошколска омладина знамо и верујемо да је традиционални дух са Светосављем, органским схватањем друштва и за једнице поново постао врховно начело свих Срба. Знамо да су добровољачка дела велика. А велика дела имају свој нарочити сјај. Ако их и тама прекрије, она сијају несмањеном светлошћу.

Српски добровољци су много од себе дали. Они знају да у животу остаје победник онај који је свестан да себе мора принети на жртву да би тиме користио осталима.

Сада је нама, средњошколској омладини, јасно да су добровољци национални заточници и заштитници наших светиња.

Долази време када ће бити славно бити српски добровољац!

Радмила Ж. Ивковић,
ученица III г. Трговачке академије у Крушевцу

ПОМЕН ЈЕДНОМ ДОБРОВОЉАЧКОМ ЈУНАКУ

У ред добровољачких јунака, палих за добро и спас свога напаћеног народа, спада и поручник-добровољац Душан Ђукнић, који је пре шест месеци пао од злочиначке руке.

Помен погинулом поручнику Душану Ђукнићу одржаће се на дан 18 фебруара о. г. на крагујевачком гробљу, у 10 часова пре подне.

Бацач у дејству

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ЈОШ ЈЕДНА ОПОМЕНА БЕЗДУШНИМ БАНДИТИМА

Прохладан децембарски дан: без снега, сунчан али студен. Природа мирно почива.

Касарна 2. чете I. добровољачког пука одаје свакодневни живот. Неки добровољци се уминвају, други крпе, трећи спремају собе, а свако са песмом ради свој посао. Тамо се неки окупили у гомилу и пажљиво слушају читање неког интересантног штива или чланка из новина. Касније ће доћи хорске пробе, ради учешћа на црквеном богослужењу, затим рад, сталан и неуморан.

Такав је наш касарнски живот: вечито у раду, на дужности, у тежњи за самоизграђивањем пролазе добровољцима дани на мртвој стражи мајке Србије. Без досаде и тешкоћа. Сваким даном се чак показује чвршћи, одлучнији став добровољаца, хероја и мученика. Исто тако, сваки дан има својих лепота. Оне су или блиске свима или их појединци доживљују, а затим слаткоречиво препричавају другима.

Слободно време користимо за корисне радове. Оправљамо црквену порту, уређујемо запуштено школско двориште, копамо ровове. Радимо све то са вољом и без гунђања, увек до краја и непосустали.

Наша касарна је у селу Бачевцима, готово на самој обали Дрине. Мало, али пријатно место. Али зато готово сваког дана имамо по мало чаркања са партизанским бандама преко Дрине, у којима се сад купе сви злотвори Српства. Они нас стално изазивају. Пролазе на домет наших пушака. Намерно, певајући своје партизанске песме. Добровољци то не могу да поднесу и чешће прекидају своје послове, да би их колико им је могуће више испрашили. Понекад их и не нападамо, дозвољавајући намерно да их се више искупи, како би постигли веће успехе.

Један од оваквих случајева био је онај који се десио на дан 14 децембра 1943 године. Овог дана постигли смо добар успех у борби са њима.

На супротној страни Дрине приметили смо једну колону, без икаквих ознака легалних одреда или јединица. Одмах се прешло у дејство без оклевања. Дејство је било потпуно ефикасно и успешно. Тачан број бандита није се могао оценити, али смо видели да нису могли издржати нашу ватру и да су почели да беже. Наши „гороломци" већ су веслали преко Дрине и хитали да затру траг злотворима српским. Група добровољаца од петнаестак људи јурила је за бегунцима, позивајући их на предају. На ове њихове позиве, један се партизан предао, док је други ухваћен. Један је успео да побегне. На попришту борбе остало је десетак поубијаних и рањених партизана и партизанки, а затим доста оружја, муниције, бомби, опреме и један коњ.

Тако смо и овога пута опомену ли бездушне бандите да знају да има још Срба, који су спремни да се боре за крст часни и слободу златну. У овој борби, у којој од наших није ни један погинуо нити био рањен, небо је још једном потврдило своје благоволење над храбрим добровољцима.

Живојин Рад. Првуловић
добровољац 4. чете
II. пука С.Д.К.

Ко управља друштвеним и државним пословима, на своје приватне мора да заборави. Раније, код нас је било сасвим обратно, па одатле сва она корупција са безбројним срамним аферама.

*

Сваком оно што му припада, а ке сваком једнак део. Сваком по заслузи. Рад је мерило свих вредности, и то рад као допринос појединца општој стварн заједнице.

*

Правда држи земљу и градове. То мора бити један од основних закона државног и друштвеног уређења у сутрашњој слободној, препорођеној заједници српског народа.

— АВЕ... АВЕ... —

У знаку новоспасења
нови се борци
рађају,
живе
и умиру,
на крсту васкрсења...

Њихово животно битисање
у горске, орловске,
висине,
није узалудно војничко јуришање,
на неосвојиву тврђаву
непокорне даљине...

Газе блато и муљ,
рогозе, шеваре и баре.
Па, гледај роде — рођени,
њих у њиховом стреловитом
налету,
не може зауставити
мрежа општег кукавиштва,
ни сенка жалосне иве
тобожњег мучеништва.
Већ им нови напон даје
да кроз маглуштине сиве,
свој благи пут спасења,
срећног васкрсења,
крунишу венцима славе...

Снажним замахом мишице
чупају коров
и све препреке утиру,
под знаком светог трпљења,
борбеног одушевљења,
нови се борци рађају,
живе и умиру...
Другови! Аве... Аве...

Живорад Д. Илић
добровољац

Српском добровољцу

Кроз очајну борбу за спас Отаџбине
Добровољац иде, не плаши се смрти,
За слободу је спреман да погине —
Својом снагом духа врага ће сатрти.

Срби нису мртви — они живе још'те
Животом борбе, животом за род!
Њихова су срца препуна милоште —
Победе ће своје да уберу плод.

Војнички живот препун је врлине,
Добровољци носе жељену слободу,
Издржати мораш, о ти српски сине,
Јер победа твоја значи спас народу.

Жеља за спасењем сваки дан је већа,
Јунаци падају, страшна крв се лије,
А борба постаје све тежа и жешћа —
Ал' тако се мора — то је спас Србије.

Лагано се ближи зора васкрсења
Заорће песма, забрујаће звона,
Живеће са нама нова поколења —
Све Србе ће везат' једна чврста спона.

Када нам слободе сину благи зраци
Када ново сунце проспе нови сјај,
Благослов ће слати из гроба јунаци
За вољени народ и за наштај.

Зато храбар, буди, ти српски војниче,
Ближи се слобода, сунце ће да сине,
Певаће се химна зори која свиће,
А тебе ће свака невоља да мине.

АНГЕЛИНА СИМОНОВИЋ
ученица III год. Трг. академије
Крушевац

ПОВОДОМ 140 ГОДИНА ОД СМРТИ НАЈВЕЋЕГ МОДЕРНОГ ФИЛОЗОФА

КАНТ И МИ

ИМАНУЕЛ КАНТ
(Цртеж: Н. Бешевић)

Ма да је о Канту и код нас доста писано, ипак се не може рећи да је његова мисао имала већи утицај на духовни и културни развој српскога народа. Његов утицај код нас Срба свео се поглавито на најуже интелектуалне кругове, на стручњаке и професоре чисте филозофије. Али је било утврђено да овај немачки филозоф претставља врхунац метафизике иако је био неприступачан ширим слојевима народа мудрац из Кенигзберга био је за њих оличење филозофије.

Неки од наших писаца, познаваоца Кантове филозофије нашли су у Кантовим моралним ставовима сличности са етиком српског народног песништва. У том смислу нарочито је писао наш познати филозоф Др. Светомир Ристић.

У прве радове о Кантовој филозофији спада сада већ заборављена студија нашег познатог државника Др. Михајла Вујића ПОЛОЖАЈ И ЗАДАТАК ФИЛОЗОФИЈЕ, коју је он издао у Београду 1879 године. Тиме се он појављује као први Кантовац код нас. Пре њега су Алимпије Васиљевић и М. Кујунџић заступали хегеницизам.

После Вујићеве расправе није било српског чистог филозофа, који није у својим списима додирнуо и Кантово учење. Поред многих чланака и расправа, растурених по разним часописима, у наше време запажене су две књиге о Канту: Др. Б. Петрониевић: ИМАНУЕЛ КАНТ (1939) и Др. М. Селесковић: КАНТ (1933), из којих доносимо ове одломке, одајући тиме дужну пошту највећем европском и немачком мислиоцу.

Dr МИХАИЛО В. ВУЈИЋ

Прелом у развитку филозофије

Имануел Кант 1724—1804) својом ненадмашном критиком умних моћи — умне делатности при сазнању, означио је прелом у развитку новије филозофије. Он је отпочео свој рад у наслону на енглески критички правац у филозофији, и у рукама овако дубоког и моћног мислиоца тај је правац изведен готово до крај њих граница својих. изнесен је на ону висину, до које се након Канта још није ни један претставник филозофије узвисио није. С тога се и данас не само сви озбиљнији заступници филозофије, већ и први претставници тачних наука (н.пр. Хелмхолц) враћају на Кантово становиште, у тежњи да у наслону на поуздан темељ филозофије његове из заблуда филозофије „идентичности и апсолутности" изведу нову критичко-позитивну филозофију, која би се имала изградити у свима деловима њезиним према савременом стању наука. У своме делу: „Prologomena zu einer jeden Rüuftigen Metaphysik" Кант је отворено признао од колико је утицаја била на њ Јумова филозофија. *„Признајем слободно, вели он сам, „да ми је успомена на Давида Јума пре много година прво разбила догматички дремеж и дала сасма други правац мојим истраживањима на пољу спекулативне филозофије".* Кант је стајао на висини савременог му знања, и врло је добро знао и схватио, да се само прибирањем искуства грађе даје умножити и проширити знање људско. Он је био дубок познавалац математичког и природног знања и у наслону на то развио је своју моћну критичку филозофију, одредивши на свагда научно становиште у филозофији.

„Наш је век — век критике, којој се све мора да „потчини". То је полазно гледиште Кантово, које је он већ у уводу своје „Критике здравог разума" означио. *„Не бојим се, вели он сам, да ће кога моје назоре опровргнути, али стрепим да ме неће разумети".*

.... Све што је ван искуства и што наше мишљење не може да разуме и схвати, не да се сазнати — јесте трансцендентно. Ту леже границе сазнања. Тако Кант наводи четири трансцеденте идеје: бесконачност света, бесмртност душе, безусловну слободу и неопходно више биће — бог. Кантове властите речи казују најјасније, шта је он подразумевао под тим појмом „нумена". *„Најзад, вели он не да се ни увидети могућност таквих „нуменорум" и обим, који би се пружао ван сфере појава, остаје ваздa празан, тј. ми имамо разум, који би проблематично хтео да иде даље, али немамо за њ опажања, па ни самог појма о могућности таквог опажања, које би нам изван поља искуства дало предмете, над којима би моћ разума нашег могла да се асерторично примени."* Све што дакле прелази границе искуства и појмања нашег, спада у „нумена"; ту је обележена непомична међа сазнању нашем. Појам „нумен-а" означује дакле у Канта просто границу сазнавања људског и тај појам није самовољно измишљен, већ се ослања на ограниченост чулног опажања — означује, да чулно опажање не задовољава захтеве радозналог разума нашег. „Овај је појам, као што он сам вели, од негативног значаја и не може ништа позитивно да постави изван границе искуства." — *„Шта ли су ствари по себи, то ја не знам; а и не треба ми да знам, јер ми се све ствари јављају ваздa само као појаве".*

Сва сућења наша, која би излетала ван граница ових, проблематичке су природе — проста нагађања. Ми се у науци моравмо, по његовим речима, ограничити и задовољити светом искуства, јер „ствари по себи" измичу се знању нашем. На земљишту искуства научна истраживања могу продирати до у саму унутрашњост природних појава; напредак знања на томе пољу не може се ограничити. А у свету појава све иде по законитој узрочној вези, од које ни воља човекова не чини изузетка.

Сама природа нашег разума не трпи случајности, већ тежи да све одлитости доведе у сугласност, да све подвргне законима узрочне неопходности, који, као што је још Њутн приметио не леже у самим појавама, већ су само облици, којима се људски ум служи, да објасни ниске појава природних. Такву априорност закона узрочности извео је Кант у критици сазнања нашег.

Сувременој филозофији остављено је, да испита основе и постање сазнања нашег у правцу критичком, што га је Кант отпочео.

М. Т. СЕЛЕСКОВИЋ

Психологија „Критике чистога ума"

XII.

СВЕТ

Пошто човек до знања о свету долази на тај начин што својим сазнањем преиначује оно што постоји независно од његовог сазнања, оно што он назива светом само је, значи, један производ из оног што постоји независно од његовог сазнања с једне стране и начина на који он сазнаје с друге.

А пошто свет зависи од начина сазнања, човек не може да тврди да постоји само један свет, него мора да тврди да постоје тачно онолико светова колико постоје различитих начина сазнања.

Свет, према томе, до чијег сазнања човек може да дође дело је његовог, људског сазнања: он је оно што човек назива антропологизмом.

XIII.

АНТРОПОЛОГИЗАМ

Као непогрешив вођ Кант спроводи, тако, чврстом и сигурном руком, људску мисао између заблуда догматизма и скептицизма, рационализма и емпиризма, метафизичког материјализма и метафизичког идеализма, теизма и атеизма, наивног реализма и имагинационизма, илузионизма и натурализма и води је право једној истини која је, у исти мах, врло стара и врло нова: врло стара, јер је већ Протагора, на четири и по века пре Христа, антиципирао Кантов антропологизам, тврдећи да је човек мера свих ствари; врло нова, јер је Кант антиципирао антропологизам модерне биологије која, тврдећи да различита структура бића условљава и различиту структуру светова њихових, потврђује да је свет који човек може да сазна увек само један антропологизам.

КАНТ - херој дужности

Велики немачки филозоф Имануел Кант, од чије се смрти (12-II-1804) баш ових дана тачно навршава 140 година, кликнуо је на једном месту: »Оно што ме увек дивљењем испуњава јесте звездано небо изнад мене и морални закон у мени«.

И делујући под тим топлим, такорећи песничким речима и потстреком, Имануел Кант изградио је један, у мисленом погледу, заиста џиновски филозофски систем, а с њим и створио једну од најзначајнијих епоха у развоју људске мисли — епоху критицизма.

С правом је дакле речено да је Имануел Кант после Платона највећи филозоф света.

*

Син сиромашног седлара и веома побожне мајке, рођен пре 200 и нешто више година (1742), слабог телесног састава али необичне умне силине, Имануел Кант доста се мучио, доста злопатио док није постао славан, док није кућу скућио, док се није у потпуности филозофији предао, да до смрти остане неженьен, девичанствен, да до смрти не изађе из свог родног града Кенигсберга, где ће као велики усамљеник, али пријатан саговорник и омиљени предавач, дати такву науку о мудрости да је она окупила највећи могући број највећих мислилачких глава Европе.

Ко зна колика би галија била потребна да у њој стану сва светска коментаторска дела о генијалном делу усамљеног филозофа из Кенигсберга.

Витез трансцендентног света и непорочног живота једино је и могао примити на себе бреме критике општег људског сазнања и попут своје побожне мајке себе узвисити до првог филозофа протестантизма.

*

За Имануела Канта обично се каже да је творац:

1) модерног интелектуализма и

2) модерног моралнзма.

Што се тиче Кантовог интелектуализма, он би у најкраћим потезима, отприлике овако изгледао:

Ми о стварима не можемо ништа сазнати, чак ни њихове другостепене, декартовске, просторне особине: предмет нашег сазнања је само лични привид, а закони под које ти привиди потпадају далеко су од тога да нам протумаче суштину, тј. ствар по себи. Али, ако о ствари по себи не можемо ништа сазнати и ништа тврдити, то не значи да она не постоје, да нису ништа, већ значи да наша наука, сведена на свет појава, пред њима као немушто стоји. Ми пак, живећи у свету појава и сами смо појава: и наше ја дели се на ја по себи и на ја феноменално. И ту почиње и ту се завршава чувена Кантова епопеја о трансценденталном идеализму.

Другим речима, Кантов интелектуализам уствари се своди на агностистички реализам, са кога је опет дефинисан и сам догматизам, који се са своје стране рачва у мистички (надчулно откровење) и емпирички (наивни реализам).

*

Полазећи од става да је ум моћ суђења према начелима Кант је на моралном пољу извео читаву револуцију. Филозоф из Кенингсберга сматрао је да са прави морал мора заснивати једино и само на априорном принципу обавезе и дужности.

На тај начин, једним махом постављена је разлика између класичног и модерног морала.

Кантов револуционарни моралзам, у најбржим потезима, отприлике би овако изгледао.

Између добра сматраног као ствар по себи и појма дужности нема измирења: један од њих мора уступити место другоме. По Канту, добро се покорава дужности: једино и само помоћу дужности може се објаснити добро као такво. Идеја обавезе. Идеја дужности једино је начело из кога потичу све остале идеје: нема апсолутног добра, нема добра по себи, већ само и једино постоји морално добро, тј. оно што је сходно закону дужности. Дужност не заповеда оно што је добро, јер добро је оно што заповеда дужност.

И ту почиње и ту се завршава сјајна Кантова епопеја о категоричком императиву.

Син сиромашног седлара из Кенигсберга, скроман и повучен до животних мера малог, ситног човека, силином својих судова блистао је као Кула светиља. Сталожен у групу највећих генијаца, јер је своје главно дело завршио у 57 година, Имануел Кант, уметник тоне, најлепши је пример како искони дух не зна ни за младост ни за старост, већ једино и само за нужност свог испољавања.

У Имануелу Канту до највеће мере испољена је европска метафизичка мисао, а с њим и његовим критицизмом широм су отворена врата модерном хуманизму.

Звездано небо изнад и моралн закон у себи остаје за увек једна од најчовечнијих парола.

Те, и ако ништа више, Имануел Кант је са сјајном сигурношћу увидео моралну разлику између старог и новог света и свој живот и своју срећу и посветио је изграђивању новог морала из априорне форме дужности.

Зато му човечанство и дугује много, а његова земља и назив земље трансценденталног идеализма.

СУДБИНСКА ПОВЕЗАНОСТ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

Из мемоара Карађорђевог топџиског војводе

КАРАЂОРЂЕ

После пада Карађорђеве Србије међу осталим емигрантима нашао се у Акерману, у Бесарабији, и Тома Милиновић, тобџиски војвода Карађорђев, родом из Мориња у Боки Которској. У борби Србије за српску слободу почетком XIX века он је учинио велике услуге. Као мајстор топџиског заната, који није изучио у школи, већ путујући по свету „гледањем утубно", он је Карађорђу лио топове „и жестоке бумбе и картече, азијатске да гони скитаче", како сам каже у једној својој носталгичној песми „Жалост последња и највећа" у којој, пред смрт, „грдне јаде јади" што је заборављен од свога рода „који љуби ка' и оба ока" и остављен да у туђем свету у сиротињи и беди умре. У жељи да се врати у отаџбину и да у њој остави своје кости, он је умро у Акерману 1845 године, у 76 години живота.

Кад је идуће године, 1846, његов пријатељ и поштовалац Сима Милутиновић отишао у Акерман да га по налогу кнеза Александра Карађорђевића као заслужна човека доведе у Србију, која већ беше слободна и призната, он га није затекао у животу. Сарајлија је посетио његов гроб, и од његове жене узео нека његова „сочињенија" у стиху и прози, донео их у Србију и 1847 године једним делом објавио у Београду под насловом: „Умотворине Томе Милиновића Морињанина бившег војводе Карађорђева при српској артилерији."

Другим делом рукописи су остали необјављени до данас. Љубазношћу г. Милорада Милутиновића, архитекте, иначе унука песника Симе Милутиновића-Сарајлије, прегледао сам један још необјављени рукопис Томе Милиновића који је написао у Акерману 1824 године и који носи наслов: *„Мнение мое о нараву нашега славносербскаго народа обитајушчему у Илирику и проча европейска места."* Рукопис је по садржини занимљив, а писац његов врло бистар и искусан човек који је много путовао и умео да види живот, а са тим у вези, као велики родољуб, да трагично осети тешку судбину српскога народа. Ма да без школе, сем што је у младости код неког калуђера изучио за три месеца „мали буквар", он паметно размишља, интелигентно уочава мане својих сународника, упоређује их са другим народима и изводи логичне закључке којима објашњава судбину Срба

Нека Срби загледају свој уисторију и нека се замисле пред овим што им она каже: „Срби су пролили толико храбре и драгоцене крви за туђе кавге и за туђу ползу колико није ни један европски народ излио за сопствену своју ползу и славу!" Овог родољубивог Србина тешко боле вековне и узалудне жртве српског народа. Он гледа друге народе око себе, види њихов живот и напредак, па се сети својих Срба, и од муке зној га облије. Пуно пута дође му тако да насамо завиче: „Куку земљо, куку завичају!"..., и, каже, расплаче се као мало дете...

Два су велика човека у српском народу који се заложише да га поправе и ослободе унутрашњих и спољних непријатеља: Карађорђе у Србији и Петар I Његош у Црној гори. Карађорђе је био човек „великог духа и генија", који је својом простотом проникнуо шта у народу лежи, шта се из њега направити може и каквим средствима може чистити његову душу и запалити у њему љубав к роду и своме отечеству. И као „невисоко учен човек", он је видео да други кључ за постигнуће тога циља не може употребити до пиштољ, конопац и сабљу... Али је он то употребљавао само против неваљалаца, лупежа, хајдука, шпијуна, издајника, преслушника и лихвара-зеленаша. И зло чине они „мудраци" који пребацују Карађорђу за методе које је употребљавао. Кад се брани народ од зла не бирају се средства. То раде сви европски владари, на томе се, каже он, „заснива закон, спокојство, просвештеније и човекољубије нација на свету."

Карађорђев савременик и сатрудник на српском послу био је владика Петар I Петровић-Његош. Као и о Карађорђу тако и о њему има високо мишљење. Своје „Мнение" он је и посветио њему, митрополиту „черногорскому и приморскому," који је после Карађорђеве катастрофе, са својом Црном гором, остао једина српска нада и симбол националне борбе за слободу. Многи су покушали да га ласкавим обећањима намаме да изађе из Црне горе, којом Срби, као Обилићем, вековима живе. Он је са ловћенских висина, које га приближују Богу, са презрењем гледао на сва та ништавна земаљска блага која му се нуде. Ако су Срби изгубили државу и царство, они не смеју изгубити и душу.

Зато је свима поџудама претпоставио сури Орлов крш, под којим је, у великом духовном богатству, држао чврсто „зажежену једну малу свећицу српске славе" и са обе руке заклањао је да је не угасе непрестани и јаки ветрови који су се са громовском тутњавом ломили о ловћенске литице онако како су се варљива искушења одбијала од четињског пастира и ломила о његов непоколебани и апостолски дух. И у часу највећих искушења он није губио веру у снагу српскога народа и у могућности његова васкрса.

Задивљен пред њим, Карађорђев војвода пита се, коме да посвети своје дело, своје „јаде и плач", како га зове, па се без двоумљења одлучује за црногорског владику као најдостојнијег српском роду. Никоме другом „кром вама неутрудими оче отечества, великомучена света и бесмртне славе и блаженства достојна душо, који у једну руку држите часни крст, а у другу непобедиви мач, и стојите на страни дан и ноћ, непрестано без промене и почивала."

Моли, затим, Бога да му подари дуг живот, а после њега да Црној гори за наследника њему достојна; „него се бојим мучно ће то бит", каже на крају.

Ово предвиђање на крају није му се испунило. Наследник његов био је песник „Горског вијенца". Живећи далеко у туђем свету, без везе са српском отаџбином, заборављен од људи који су некад сматрали за част да буду његови познаници и пријатељи, војвода Томо није био у могућности да сазна прилике у Црној гори после Петра I, нити да упозна рад и способности његова наследника Владике Рада. О томе је могао да га обавести Сима Милутиновић, али га он није затекао у животу. Зато је свакако посвета и остала неизмењена у оном делу у коме изражава сумњу да ће Црна гора после Петра I добити владара њему равна.

Црногорски митрополит Петар, сиажан дух, трудољубив архипастир и душеван човек — после смрти постао је српски светац; Карађорђе, родољубив прегалац и правдољубив јунак — после смрти постао је српски херој. Обојица, савременици и сарадници, чине идеалан лик српског стваралаца једне знамените епохе и оличавају историску и судбинску повезаност српског народа и недељивост интереса Србије и Црне горе.

Др. Р. Марковић

На пољима
ЗЕМЉЕ СВОЈЕ...

Нисам само једном уморан био
на земљи драгој!
Нисам само једном на срцу тугу носио
као жиг прогнаних из раја!
Али сам ипак, после свега, за сунце знао,
као биљка у цвету, пун његова сјаја
сваим бурама сам грозничаво пркосио.

У љубави сам тражио
снагу, градилачка хтења,
у љубави другара, жене, мајке;
љубављу слатком сам се снажио,
њом ведрио болна уверења
и ране, пусте, љуте ране блажио
на црним праговима мрења!

Нисам само једном уморан био
сред хода
на путевима без краја и почетка!
Ове очи су муње сејале
али и сузе вреле у њима сам крио;
оне су многа бића грејале
У безвидним ноћима којима су чаме вејале.

На пољима земље своје
које натапају Мораве, Саве, Млава,
Тимоци, Дрине, Колубаре,
још таласава житна мора стоје
и над њима жарке зоре плаве,
орлови шестаре.
На пољима земље своје
калио сам дух и тело,
на њима су ми јутра орача и сејача
љубила занете очи и мутно чело,
на њима учих како се корача
кад јава снове скрије невесело.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

Велики успех концерта Српске државне страже

6 фебруара, први пут од како постоји, Српска државна стража, изашла је на сцену на Коларчевом народном универзитету, и кроз националну музику, песму и рецитацију претставила се широким грађанским слојевима.

Овој веома успелој приредби, присуствовао је претседник српске владе, генерал г. Милан Недић са министрима г.г. Велибором Јонићем, Таназијем Динићем, Радосавом Веселиновићем Душаном Ђорђевићем и претседником Београдске општине и управником града Београда Драг. Љ. Јовановићем. Запажени су преставници немачких власти као и бивши министри г.г. Спадаїковић, Цинцар-Марковић, инж. Васиљевић, Олћан, државни секретар Цветан Ђорђевић, командант Добровољачког корпуса пуковник Мушицки, командант граничне страже пуковник Погачар, као и многе угледне личности из политичких, војних и привредних кругова.

У 17.30 часова ушао је у велику салу Коларчевог народног универзитета претседник српске владе армијски генерал г. Милан Недић.

Његов улазак поздрављен је борним аплаузом и дуготрајним узвицима „Живео".

Видно тронут, генерал Недић срдачно је отпоздравио присутне и узвикнуо „Живела Србија", нашта су се ови поклици „Живела" и бурно пљескање дуго проламали салом.

Приредбу је отпочела уводном речју мајора СДС Данила Стојановића.

У кратком али снажном говору изнео је мајор Стојановић циљ ове приредбе, захваљујући присутнима што су указали пажњу и омогућили живим припадницима Страже да потпомогну сирочиће својих другова, палих у борби против непријатеља Србства.

„Зато ова приредба, рекао је мајор Стојановић, и није забавног карактера. Она нема никакав пропагандни карактер, нити је Српској државној стражи потребна пропаганда овим путем. Ово је само израз поштовања сенима наших другова, палих за успостављања реда и мира, а њихов број није мали. Више од 950."

Затим је изнео укратко битно обележје рада Српске државне страже, па је рекао да је њен битни задатак проповедање и продубљавање Српске слоге, јер *само слога Србина спасава*, једном речју *Србија изнад свега и нада све.*

„Српски стражар живи, ради, пати, пије зној, сузе и крв, бори се и пада — умире или гине — са народом заједно, јер је судбина народа и његова судбина и обратно", рекао је мајор Стојановић.

Да би присутни стекли слику о животу, борби и раду Српске државне страже, изнео је мајор Стојановић херојску борбу седморице стражара пољске станице Азања, среза Јасеничког, против знатно надмоћнијег непријатеља.

Ови врли браниоци Србије са свега 30—40 метака на пушку, водили су пуна три часа борбу против педесетоструко јачег непријатеља наоружаног аутоматским оруђима. Станична зграда им је била запаљена, али бранећи нису изгубили присуство духа и успели да нападаче одбију.

На све присутне веома је потресно деловало описивање јуначке смрти наредника Живана, који је пао у овој надљудској борби. Целом салом спонтано, као из једног гла, прелетело је „Славу му" и сви присутни су устали и ћутањем одали пошту погинулом хероју.

„Ово је један од многобројних примера", рекао је мајор Стојановић, и умолио присутне, завршавајући свој говор, да саслушају припремљени програм, и да не буду строги критичари, јер Српски стражари не претендују да буду и уметници.

„Певаћемо Новој Србији, која треба да прими под своје окриље сву своју децу Србе, а која жели да буде онако часна, онако достојанствена, онако сложна, братска и уједињена како је била Србија Краља Петра Великог Ослободиоца. Такву Србију хоћемо, за такву се Србију боримо, за такву Србију ћемо погинути", рекао је на крају мајор Стојановић, а кроз салу су се дуго и бурно проламали поклици Новој Србији и генералу Недићу.

После овога отпочео је програм уметничким извођењем великог оркестра Српске државне страже, под управом капелника Седлачека.

У потпуно замрачној сали, тихо су почели да брује звуци песме „Србијо драга", па све јаче и јаче, а онда се изненада отворила завеса, упалила светлост и открила бину, дивно декорисану српским грбом, српским заставама и мотивима, и на њој импозантан хор српских стражара.

Отпочео је родољубиви приказ у песми и слици „Србијо драга" композиције А. Ј. Станковића, која се завршила апотеозом Нови Србији.

Веома је успела рецитација „Виле" Вељка Ковачевићеве. „Српском стражару", док је стражар М. Терзић у рецитацији „Завет стражара", упућеној генералу Недићу и Новој Србији био изванредан.

Љ. Васиљевић својом рецитацијом „Србијо драга" дубоко је потресао све присутне и био је топло поздрављен. У моменту када је завршавао ову рецитацију обраћајући се српском грбу, и заставама, рефлектори су обасјали грб, који се отворио и у коме се појавио лик нове — младе Србије (мала М. Станковићева у живописној шумадијској ношњи).

Присутни су бурним пљескањем и усклицима поздравили нову — младу Србију и стојећи саслушали песму „Ој, Србијо!" коју је отпевао хор стражара.

У музичком делу најуспелије је било извођење народних песама и кола на фрули (стражар Векић) и народних мелодија на усној хармоници (стражар Барбудовић) уз складну пратњу малог оркестра стражара.

Трио виолина браће Станковић, показао је високи уметнички квалитет, и на позив присутних извео је неколико мелодија ван програма.

Соло виолина судског п.поручника Милана Станковића открила нам је ретког уметника, високих квалитета и великог техничара.

Програм је завршен снажном хорском песмом престоном граду Београду.

Свака тачка овог програма била је награђена бурним аплаузом присутних.

Декор мајора СДС Волхова веома је успео.

По завршеном концерту посетиоци су се разишли у веома лепом расположењу, пријатно изненађени успехом Српске државне страже и на уметничком пољу, *у толико пре што су све тачке сем три и соло виолине, изводили стражари рођени на српском селу, одакле су дошли у српску стражу.*

Образовани фонд Српске државне страже примио је од многих племенитих и родољубивих дародаваца прилоге у новцу, који ће изазвати суде захвалнице и ублажити тежак и оскудан живот оних сирочића чији су родитељи и хранитељи као припадници Српске државне страже положили живот на олтар Отаџбине. Фонд ће са дародавцима понаособ захвалити.

„Господин Алфонс"

од Александра Диме-сина као премијера на Коларчевом народном универзитету

Задњи Александар Дима-син! Као ванбрачно дете Александра Диме-оца, осећао је целог живота на себи неправду оваквог свог рођења. Стога је овај проблем продубљаваћа готово стално у својим књижевним стварањима. Природно је, да се борио за једнакост и за реформу законских текстова у овом погледу.

Као плод ових идеја, основаних углавном на чисто реалним мотивима, дошао је познати роман „Госпођа с камелијама" (1848). Дирнин рад на драми, као дефинитивној књижевној врсти коју обрађује, дошао је тек после сјајног успеха сижеа из овог романа постављеног на сцену под именом „Дијана д' Лис".

Овим је ушао у редове савремених познатих драмских аутора Емила Ожиеа, Викторијана Сарду, Ежена Лабиша, Едуарда Тајона, Анри Мејака и др. и створио своју позорницу „утилитарног". Тенденција ове сцене била је у учвршћивању породице и друштва на чисто етичком односу љубави, а противу интереса. Сви комади који су дошли да овим, мада изведени мајсторском руком, данас ипак остављају мало извештачен утисак.

Дима је ово добро осећао и борио се за право живота овим делима кроз своје „Предговоре", где је бранио дивљи чеп речи и инкантеријум мотива. Плод ових стремљења су и расправе „Писма о дневним стварима". „Човек и жена". „Питање развода брака" и „Захтев очинства". Ова послед ња тема специјално је нашла видна трага у комедији „Господин Алфонс" (1874).

Пре и после „Господина Алфонса", преко сцене Диме-сина дефилују проблеми брака из интереса („Кад је новац у питању"), проституције („Полу свет"), деце изван брака („Ванбрачни син"), маике девојке („Деница"), чедности мушкарца приликом ступања у брак („Француски") и др. Али, све то што је обрадио као проблем на дичан начин у овим делима, пружио је сумарно и у „Господину Алфонсу". Дима је имао више пред очима проблеме, него људе свога времена.

Проблем промискуитетног брака, ванбрачног детета, а у вези с тим и родитељства, решен је доста духовито. Природни родитељи мале Адријене су сам Господин Алфонс и Раймонда, која се после доношења на свет Адријене, удаје за капетана од Монтеглена. Међутим, у комаду она не добити и законите родитеље, самог капетана од Монтеглена и г-ђу Ришо, стару богату удовицу и вереницу Господина Алфонса.

Из брачног квадрата током радње испада Господин Алфонс као недостојан отац, који се то осетио само у једном тренутку, а око Адријене се образује родитељски троугао, састављен од природне мајке, легалног оца и мужа те природне мајке и легалне маике, сада бивше верениие њеног природног оца. Овај заплет изазива комику у овој иначе трагичној радњи и долази закључак комада, да на свету поред рђавих људи ипак има више добрих.

Комад је поставио Петар Матић.

Што се тиче саме глуме, може се и овог пута поновити стара замерка, да свакој студији треба посветити више времена. Радња није само у речи! Гест, мимика, модулација, став, у суштини су неисцрпна врела за оживљавање радње, која тек овим постаје главно у комаду.

Блаженка Каталинић у улози Раймонде од Монтеглена, била је одлична. Жанка Стокић као Госпођа Ришо, мала одлична и сугестивна, на моменте је изазивала непотребну комичност својим изразом, који је и онако био подвучен и сувише упадљивом тоалетом. Павле Богатинчевић као Октав или „Господин Алфонс", богат у изразу, али недовољно изражен у речи. У улогу је требало унети мало више доживљавања.

Петар Матић, као капетан од Монтеглена, мало добар, није био сугестиван. Најважнији моменат радње, када сазнаје да му жена има кћер из времена пре брака није био довољно обрађен. Пријатно изненађење учинила је Рената Улмански као Раймондина кћи Адријена. Располаже звучним гласом, добром дикцијом, ставом у игри, па с обзиром на своје године, од ње сувише младе уметнице треба очекивати добре резултате у будућности.

Споредне улоге, како се то каже, бележника и собара Ремиа, дали су Станко Бухчанац и Жарко Митровић. Ова двојица су са горњим ансамблом доста допринели, да се Дима-син, ипак осетно на сцени као адвокат незаконитости друштвених изузетака у законитом поретку.

В. М. А.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Визија

И умрећу једном с крстом у руци
У некој изби тамо поврх гробља.
Са сувим уснама немог признања Бога
Опиће ме уморна детињих звона звуци.

Заиграће поноћ, затрептаће мир!
Обасјаће глатки мрамор свелу ирну хумку.
Вечити Титан што стеље у мени
Застаће пред задњом лажи према пуку.

И клонућу пред лажи која ме је напајала
И клекнућу пред истином која ме је надвладала
И љубићу жедно Христово распеће.

Ја поклоник нисам, исповест не тражим
Једино правде још на гробљу тражим
Видим: гробар летву на свежу земљу меће.

Марко Зорић *гимназист*

Омладинска књижевна академија „Српског народа"

У низу великих књижевних конкурса које је у току протекле јесени приредио „Српски народ", средњошколски омладински књижевни конкурс био је нарочито успешан. Огроман број српских средњошколаца и средњошколки који је на њему учествовао са обиљем разноврсних литерарних радова, као и радова из разних области науке, показао је свестран и жив интерес наше средњошколске омладине за сим поља књижевног стварања. Оно што нарочито заслужује да се истакне и подвуче је чињеница да се кроз награђене и ненаграђене радове српских гимназијалаца провлачи снажна и убедљива нит општесрпског препорода и новог живота чији ће носиоци бити баш српски омладинци и омладинке.

После завршеног рада оцењивачког одбора на челу с нашим познатим књижевником Симом Пандуровићем, ауторима најбољих радова додељене су награде претседника Српске владе генерала Недића и министра просвете и вера Велибора Јонића. Предаја ових награда извршиће се у свечаној дворани Коларчеве задужбине.

Академију ће отворити претседник Оцењивачког одбора књижевник Сима Пандуровић који ће говорити о значају омладинског књижевног конкурса, па ће затим министар просвете Велибор Јонић извршити свечану предају награда награђеним ученицима у име претседника владе и своје. Др Коста Милутиновић, професор, говориће о теми „Нова српска књижевна генерација". На крају ове академије награђени добитници и чланови Дома Српског народног позоришта Олга Спиридоновић и Мих. Живојиновић читаће одломке награђених радова.

Улазнице за сву јединствену академију по цени од 30—100 динара могу се добити на благајни Коларчеве задужбине.

Један значајан датум у историји српског позоришног живота

— 1793—1943 —

Како су историчари утврдили, прва правс световна позоришна комад, који се на српском језику играо после пада Србије под Турћем Смедеревцем, био је *Зло отац и невалало син*.

Тај комад приказан је тачно пре 150 година, 1783 године.

Комад *Зло отац и невалало син* написао је немачки књижевник Франц Ксавер Штарк, а на српски га је превео Емануило Јанковић. Доситејев ученик и пријатељ, иначе главни драмски радник у српској књижевности у XVIII веку.

Једини тадашњи српски лист *Славено-Сербскиј Бједомости* донео је приказ о пређави тога комада. У приказу се каже да је комад извођен у Вршцу, да га је са својим ученицима припремио и извео тамошњи српски учитељ Михаило Крекић.

Комад је приказан у згради вршачке српске основне зграде.

У приказу поменутога листа, поводом извођеног комада, који је извођен са још две комедије (*Ирод, Богати Человјек*) се поред осталог каже:

„У свима трима приликама очевидно доказало сја, к колико образним вешима Сербски наш Род од младих ногтеј није способан. Он на све рожден бити видит сја. Родитељи и поочими доброжелателн били су веселијем восхишени, да нису знали како учитељу захвалити, како ли похвалити и возмездити младе ученике, који су превеј вредни да се и у новинами публично похвале".

Пре свега, од ње је баш ове године прошло равно 150 година, па би српско Народно позориште тај датум на неки начин могло прославити.

Друго, тај комад је извела српска омладина, па је то доказ више да је наша омладина одувек волела позориште и својим снагама у њему сарађивала.

Треће, овом приликом треба се сетити и преводиоца Емануила Јанковића, који је, као што је познато, много урадио на ширењу позоришне уметности, превевши, поред осталих немачких комада и Голдонијеве *Трговце*, а све то из разлога да би могао Србе „незнања ослободити и комедије добре код њи' у боље кредит метути."

Све су то разлози да се потсетимо на овај значајан датум у историји нашег позоришта и наше друге позоришне традиције.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 79 добивену из среза Гружанског округа Крагујевачког, два бона добивена од реквизиције, новац 140.— динара са нотесом. Све ово оглашујем за неважеће. Драгослав Гвозденовић, село Мала пчелица, општина Сто нова. 27 2—2

ИЗГУБИО САМ личну карту добивену из Престоништва градске полиције, пословну књижицу, решење обавезног рада. Оглашујем за неважеће. Боривоје Ружић. 28 2—2

ИЗГУБЉЕНУ личну карту броj 7774 издату од Претстоништва полиције из Крагујевца, оглашавам неважећом. Јане Шимшановић—Крагујевац. 29 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2161 добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашаем за неважећу. Милан Лазаревић. 30 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоништва градске полицијеу Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Милојковић. 31 2—2

ИЗГУБИО САМ личну карту, дуванску књижицу и полициjску пријаву градске полиције. Овим их оглашујем за неважеће. Љубивоје Стевановић. 32 2—2

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем ie за неважећу. Миодраг Томић. 33 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 16 добивену из среза Гружанског, округа Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Божидар Јовичић, село Добрата. 34 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважећу. Драгиња Перковић. 35 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем ie за неважећу. Арсеније Минић. 36 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем ie за неважећу. Душанка Јовановић. 37 2—2

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 415 добивену из среза Гружанског, округа Крагујевачког, село Вучковица. Овим ie оглашујем за неважећу. Владан Ђукић. 38 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем ie за неважећу. Милева Јањић. 39 2—2

ИЗГУБИЛА САМ ђачки лист бр. 25108/39 издат од Правног факултета у Београду. Овим га оглашавам неважећим. Вера Урошевић, студ. права. 41 2—2

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем ie за неважећу. Стојна Ђорђевић. 42 2—2

МОЈУ КУЋНУ ЛИСТУ у Загребачкој ул. бр. 8 довибену из претстоништва градске полиције, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Миодраг Пантић, пиљар. 43 2—2

ХЕРИКТЕРКУ која и штепује, посао сталан, плата добра, храна обезбеђена. Потребује фирма „СПОРТ" — Крагујевац — Бранкова 18. 54 1—2

ИЗГУБИЛА САМ личну карту бр 6362, добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу. Овим ie оглашујем за неважећу. Радмила Лазић. 54 1—2

ИЗГУБИО САМ личну карту и полициjску пријаву добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, као и ослобођење од рудника добивено од окружног начелства, све оглашујем за неважеће. Радојица Павловић, Дринчићева 40. 54 1—2

ИЗГУБИЛА САМ личну карту добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу. Оглашујем ie неважећом. Живка Шулце. 54 1—2

ИЗГУБИО САМ личну карту добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, овим ie оглашујем неважећом. Селимир Стојановић. 54 1—2

КУЋНУ ЛИСТУ за 1943 издату од престоништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, оглашавам неважећом Мара Марковић. 54 1—2

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумић среза Крагујевац, изгубила сам и оглашујем ie неважећом. Гачић Ж Јелица. 54 1—3

СА СВОЈОМ ЖЕНОМ Љубинком Стевановић прекинуо сам заједнички живот и овим објављујем да никакве њене дугове не признајем нити хоћу да плаћам. Милија Стевановић пекар из Крагујевца. 54 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату ми од престоништва полиције Ужице, изгубио сам. Оглашавам исту за неважећу Благоје Петровић, шофер из Ужица. 55 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2067 издату од престоништва градске полиције, изгубила сам. Оглашавам за неважећу. Ружица Петровић, домаћица — Ужице. 55 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину од престоништва полиције Ужице, изгубила сам. Оглашавам неважећом. Стојка Јанковић — Ужице. 55 1—1

Хемиско чишћење
и бојење одела
„ДРИНА"
Тел. 43-400 Чистоћа а. д.
56 1-1

Државна Хипотекарна Банка

Изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама следећа имања у ВРЊАЧКОЈ БАЊИ:

12 ФЕБРУАРА 1944 Г.

1)	Вила „Недовршена"	Дин. 2.300.000.—
2)	Вила „Пансион Сплендор"	Дин. 3.600.000.—
3)	Плац поред комесаријата за избеглице	Дин. 1.000.000.—
4)	Плац поред „Паjића"	Дин. 100.000.—

Продаја ће се одржати у *Београду* у банчиној згради Скадарска бр. 33/II. од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 57 1-1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912
58 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 фебруара 1944 год.

1)	Плац са зградом Бранкова 8	Дин. 5,000.000.—
2)	Плац Банатска 19	„ 600.000.—
3)	Плац Банатска 5	„ 850.000.—
4)	Плац са зградом Милешевска 27	„ 2,400.000.—
5)	Плац са зградом Добрачина 10	„ 1,936.000.—
6)	Плац са зградом Дојчиновићева 8	„ 250.000.—

19 фебруара 1944 год.

1)	Плац са зградама Госп. Јевремова 27	Дин. 3,000.000.—
2)	Плац са зградама Барањска 8	„ 600.000.—
3)	Плац са зградом Браће Југовића 5	„ 8.500.000.—
4)	Плац Банатска 10	„ 500.000.—
5)	Плац са зградом Битољска 33	„ 1,900.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 59 1—1

Bayer-ов крст ПРОТИВ БОЛЕСТИ

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањенима. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим „Bayer"-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих размера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре неминовно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са „Bayer"-овим крстом.

ОГЛАС РЕГ. БР. 19814 ОД 14-XII-1943

Саопштење: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од ДАНАС стварно највише плаћа златан накит стари и нови, старо злато, златне зубе, дијаманте, бриљанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел. 28-706
(Продужетак Душанове улице)

Доносноцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више. 61 1-1

ВУНУ

од старих вунених отпадака прерађујемо приватним мушторијама.

„ХУМ" БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ
Београд — Цара Николе 10, Тел. 24-270.
61 2-3

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

22 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1)	Плац са зградом Космајска 26	Дин. 3,200.000.—
2)	Плац са зградом Краља Петра 50	„ 6,500.000.—
3)	Плац са зградом Доситијева 17	„ 8,000.000.—
4)	Плац са зградама Будимска 19	„ 900.000.—
5)	Плац са зградама Добрињска 9	„ 4,000.000.—

25 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1)	Плац са зградом Гундулићев Венац 45	Дин. 650.000.—
2)	Плац са зградама Гетеова 10	„ 3,000.000.—
3)	Плац са зградама Виноградска 73	„ 400.000.—
4)	Плац са зградама Димитрија Туцовића	„ 900.000.—
5)	Плац са зградом Стојана Новаковића 9	„ 1,750.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 63 1—1

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 1934

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 8 Год. IV
Београд, 19 фебруара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ИСТОРИСКА ОДГОВОРНОСТ

Ако би хтели да извучемо правилан закључак из стања на светским ратиштима у вези политичке нервозности која влада већ дуже време на свима странама, онда би данашње стање могли да окарактеришемо као стање приправности. Зараћене стране искористиле су зимски период неактивности да се војнички и политички спреме за пролеће које треба да донесе и коначни обрачун. Ако би овог пролећа дошло до одлучујућег сударa, онда би сви ранији догађаји били бачени у засенак новим, обимношћу, важношћу и висином жртава. У то не треба сумњати.

Из оваквих обимних припрема какве свет још није идео, намеће се природан закључак, да се исход рата примиче своме крају. Не би било паметно, чак би било сувише претенциозно у овом погледу, правити какве прогнозе, али је мудро задржати се на том факту и о њему добро размислити.

Да оставимо по страни догађаје и прилике изван граница наше земље, па да се позабавимо приликама у нашој земљи и нашим држањем у тим бурним догађајима који су на помолу. Сигурно, да наше држање, ма како било, неће утицати на ток светских догађаја, али оно може бити од судбоносног значаја по нас и нашу судбину.

Наш народ је много препатио за ове три године, да би било безумље, уводити га и сада у какве озбиљне комбинације у вези ратних збивања која наступају. Баш због тога, што наше држање има тако судбоносан значај за народ и земљу, морамо се побринути, да оно буде тако, како не би имало штетних последица по српски народ и Србију.

Са ових разлога мора се подвући одговорност људи који прет стављају извесне факторе или мисле да су то, јер од њиховог делања зависи наша даља судбина. Њихова дела морају бити у складу са општим народним интересима и не смеју бити изазвана инатом и задојена мржњом.

Не сме се поновити случај из скоре прошлости, да неодговорни елементи инагуришу једно стање које је у супротности са мишљењем и расположењем већине народа. Српски разум мора да влада од пастира до истакнутог државника, јер само тако, опште деловање може бити без грешке. Све што стоји у супротности са тим, мора да отпадне, све што не би хтело добром вољом да буде по страни, мора се принудити на узмак.

Озбиљне прилике и осетљивост специјално наше ситуације не трпе разметање речима и не допуштају теориску борбу. Такав начин заступања српских интереса неће нам донети никаквог добра, али може да нам нанесе велике несреће. Нека нас Бог сачува нових искушења и тешких страдања, јер смо свега тога имали доста! Појединци морају бити увиђавни и зато ако искрено желе свом народу добра, морају бити у свом делању резервисани, како њихов рад не би ометао одговорне чиниоце, који су примили историску одговорност пред Богом и народом.

Лако је завадити народ, поцепати га и растројити. Тешко је сложити народ и духовно га повезати да се осети јединствен. Ко жели да у име народа ради, тај мора сурово угушити лични интерес и осећај. Такву работника води осећај љубави према целини и интерес за опште добро народа у чије име делује. Скромност работника треба да покрије личну амбицију, патриотизам интернационалну осетљивост, разум инат.

Данас је патриотски радити само онда, ако се патриоте задрже у границама интереса своје земље, не гледајући на остали свет. Данас, треба радити за Србију и само за њу. Ми смо мали да себи допустимо да осећаји надвладају разум, да инат помути разборитост, да мржња освоји срца. То не би донело добра Србији.

Платонске изјаве пријатељства и »братске« љубави, неће помоћи онима, којима су те жеље упућене, али могу лако да упропасте свој сопствени народ. Је ли то циљ оних, који се тако раскошно размећу осећајима, које не трпимо? Где је онда Србија, где је интерес њеног народа?

У таквом раду, ма колико да би желели, ми не видимо наш интерес. Тако се не понашају праве патриоте, којима на срцу лежи девиза: Србија изнад свега и нада све! О томе морамо данас да размишљамо, да о свему разговарамо, кад смо свесни, да се налазимо у предвечерју крупних светских збивања, како би за времена истекли свачију одговорност пред народом и историјом.

«С.—Н.»

ДВЕ ЕНГЛЕСКЕ

Једна опскурна мањина влада у Вел. Британији. Тај је режим владе вођен, подржаван и финансиран од стране јеврејских капиталиста, који су готово апсолутни господари оне најбогатије земље на свету. Черчил је најобичнији слуга јеврејских финансијских магната и слепи извршилац њихове воље и наређења. Овај јеврејски утицај у Енглеској је тако огроман зато, што се висока чистокрвна енглеска аристократија масивно мелезала са јеврејском крвљу. Такво мелезање омогућиле су високе титуле јевреја које су у исто време повлачиле и промену њихових презимена, благодарећи свом великом богатству, јер су их добили у виду признања од енглеског двора, где је масонство постала фамилијарна болест Едварда VII и његових наследника.

У концентрационим логорима чаме већ пуне две године најбоље националисте и расни Енглези, док међу њима нема ни једног јевреина, чак ни једног Енглеза у чијим би венама имало помешане јеврејске крви макар и на петог колена. То су у ствари, истински преставници народа и најжешћи противници енглеско-јеврејских мелеза. То су енглеске патриоте, које су биле одсудно противне увлачењу енглеског народа у борбу против Велико-Немачког Рајха. То су патриоте које су мозгале само енглеском главом и чувале искључиво народне интересе, спремајући се за селекцију расе од разних страних примеса а нарочито јеврејске.

Ако је Черчил, на миг јеврејских господара ухапсио и бацио у концентрациони логор 150.000 енглеских патриота, онда можемо мислити, колико пате још, они милиони на слободи под угњетавањем владајуће плутократске-јеврејске касте. Похапшене патриоте нису све присталице Мозлијеве, него су енглеске патриоте, које желе да се ослободе материјалног поробљавања од стране јевреја, а расу сачувају од даље мешавине са јеврејском крвљу. Када би у Енглеској ове патриоте дошле до изражаја, рат не би трајао више од три дана.

Његово продужење било би могуће само тако, ако би се цео енглески народ окренуо противу јеврејске клике у земљи и интернационалног комунизма, који прети енглеском народу у толико истој мери, колико и осталим европским народима. У том случају, једини природни излаз Енглеске из овог хаотичног стања и народни спас био би у савезу са Велико-Немачким Рајхом.

Све преваре, хушкања, зверства и камуфлаже почињене за време овог рата дошле су од ове владајуће клике на чијем се челу налази Черчил, никако од енглеских патриота. Хушкачи су искључиво јевреји, док су извршиоци енглески између плаћени тешким јеврејским златом. Само би се тако могла разумети тесна спрега хипер-капиталистичке Енглеске са московским бољшевизмом у рушењу Европе и истребљивању њеног пивилног становништва. Јевреји имају данас водећу улогу пошто су систематским радом заузели већину народа на свету, јер по њиховом Талмуду: јевреји су људи, а остале нације, само су разне животиње.

Под утицајем јеврејских хушкача, радни свет Европе је деценијама тражио свој спас у интернационализму. Међутим, интернационализам је био у ствари највећи угњетач нација и радног народа. Ако наступи срећан час, да се народи после овог рата ослободе јеврејске багре и збаце са себе интернационални јарам, радне масе постаће најбоље патриоте својих народа.

Најбољи доказ нашег тврђења огледа се у примеру Немачке, где су се милиони комуниста под примерном социјализмом Адолфа Хитлера расплинули као мехури сапунице и претворили у најбоље немачке патриоте које данас храбро бране Источни фронт као војници и снажно носе ратну индустрију на својим плећима као радници. Ко жели да види, како се и без комунистичке идеологије могу да успешно реше раднички проблеми на опште задовољство, тај нека оде до Немачке и уверише се.

Енглеска треба да се поучи овим сјајним примером. Енглески народ треба да уведе ред у својој рођеној кући. Његови садањи напори да доведе енглеско-јеврејску камарилу до победе у рату неће му ништа користити. Неће све дотле, док у његовој кући буду господари јевреји, способни да својим куповним расположивим финансиским средствима купе све за новац, од образа појединаца и читавих друштвених слојева до народне части. Зато, нас са стране, више интересују унутрашњи проблеми Енглеске него њена проблематична победа у овом рату. Енглески народ мора доћи до изражаја у овом рату или ће се енглеска империја са својим колонијалним царством потпуно распасти. Јевреји неће никад донети благостање енглеском народу, јер благостање лордова и плутократа не значи још и благостање широких маса енглеског народа.

У тим стремљењима и таквим схватањима, енглески народ мора мислити и на остали Европу и њене народе. Није и не може бити интерес енглеског народа, да се у Европи зацари комунистичка куга, јер би европски хаос убрзо захватио Енглеску и широке масе радног народа, које би запале у највећу беду. Историја памти многе примере, да ни један мир није био дугог века, ако се рат који му је претходио водио необузданом дивљачком мржњом. Ако и у овом рату Черчилова необуздана мржња однесе победу, енглески народ неће се усрећити таквом Пировом победом, јер ће га убрзо стићи нов, још страшнији и крволочнији рат у коме ће се уништити не само држава, него и раса.

То праве енглеске патриоте сигурно не желе и зато, енглески народ треба да је мудар, разуман и правичан. То ће постићи само тако, ако се на пре-

(Наставак на 2-гој страни)

ПОЗДРАВ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА ОМЛАДИНЦИМА СА СЕЛА

Примајући омладинце — обвезнике Националне службе са села, претседник Владе генерал М. Недић рекао је између осталог:

»Из тог новог доба треба да се роди нова држава у којој ћете ви бити главни фактори у раду и борбитку. Зато сам је и хтео да вас видим и да вам кажем да се свим силама трудите да уздигнете село, јер кад село буде уздигнуто, онда ће и држава бити здрава и јака — то је нова држава новога доба које се рађа, то је будућност и срећа целог српског народа.

Ви треба да будете апостоли у том великом делу, да будете вође тога препорода на селу, да оно не би било више запуштено до чега су довели наши бивши политичари. За све друго имало се новаца, само за село није ништа давато. Код нас маса народа нема ни плуга. Како може село, децо, бити без алата? У селу је данас маса народа без алата.

То је требало држава да им набави и да им покаже пут којим треба да иду. Тај пут, — то је пут задругарства. Само онда ћете бити ви јаки и нећете се задуживати и постати робови којекаквих банака и зеленаша. Задруга је ваша самоодбрана, ваша самопомоћ, и ту ћете моћи да се очеличите за будући живот, а тај будући живот — то је живот сељака у новој држави у којој ћете ви бити вође. Препород будуће Србије је, према томе, само у вашим рукама и таква држава коју будете водили ви сељаци, биће срећна држава.«

После говора претседника Владе омладинац Предраг Обрадовић, из Доње Грабовнице, Среза ваљевског, изразио је благодарност претседнику Владе на пријему и на његовим очинским саветима.

Генерал Недић у разговору са једним омладинцем
(Фото: „Српски народ")

СТАЉИНОВЕ ПОДВАЛЕ

Стаљин у све краћим размацима пласира по једну пропагандну паролу којој је циљ прикривање правих намера, које он жели постићи овим ратом. По плану који је свакако унапред створен он обмањује заглупелу демократску јавност, приказујући јој се као човек који не жели да промени не само политичку него и духовну слику света.

Стаљин је, у последње време, врло склон компромисима и при видним попуштањима. То је чињеница коју његови демократски савезници, а и они који мисле у истим категоријама као и демократска јавност погрешно схватају. Из факта који је ту они изводе закључке, који нису реални. *Стаљин тактизира, али не мења циљ.* Напротив, он тактизира зато да би до циља дошао што пре. Као доследан Љењинов ученик он се руководи принципом да је све дозвољено ради постизања главног циља — светске бољшевичке револуције. Љењин је о потреби тактизирања писао овако: „Водити рат за свргнуће светске буржоазије, а унапред се одрећи лавирања, споразума и компромиса са сим могућним савезницима, зар то не би била безграничко смешна ствар?

Зар то не би личило на путника, који би имао да се попне на високу гору, па се унапред одрекао идења понекад завијутцима на којима би се враћао натраг да би лакше пошао на врх горе?" Сам Стаљин допунио је ово Љењиново схватање овако: „Није ствар у реформама, у компромисима и у договорима, него у употреби коју људи учине од реформи и споразума. Реформа се у револуционарној тактици претвара у оружје утврђења револуције, у упориште даљег развића револуционарног покрета. Револуционар прима реформу зато да би је искористио за ствар револуционарних припрема маса ради свргнућа буржоазије."

Стаљин је револуционар. И то револуционар већег историског формата, него што то обично мисле просечни људи, који се дају саблазнити његовим тактичким потезима, које треба посматрати кроз призму његових оригиналних схватања, а не кроз призму пропаганде, која хоће да заведе. Као и сваки велики револуционар Стаљин је доследан себи. Све што ради у последње време, он ради да би што пре остварио победу бољшевизма и светску револуцију. Ван те дае идеје Стаљин се не може замислити. Они су израз његовог бића и главни смисао његовог живота. За њега је споредно на који ће начин он убрзати процес остварења светске револуције — да ли оружаном победом или пропагандним прижмањивањем простих народних маса из оних земаља, које се налазе у непосредној близини Совјетске Уније и које, по бољшевичком плану, прве треба да осете „благодети" бољшевичког поретка.

За ову последњу недељу дана Стаљин је измислио нову пропагандну крилатицу — појам *декапитализације*. Он се, тврди његова пропаганда, више не бори против национализма и религије, него против капитализма који, тобоже, угњетава радни народ. Он само жели да тај народ ослободи капиталистичког јарма превиђајући да се у Европи врло добро зна да је Совјетска Унија земља не индивидуалног капитализма, него земља *државног капитализма* који је још гори, бездушнији и тиранскији од капитализма демократских земаља. Зато паролом декапитализације Стаљин жели да прикрије све оне ужасе, које припрема свету за моменат преузимања власти. Декапитализација је нови пропагандни трик, који је срачунат на то да обмане и заведе. Само што се Стаљину не може више веровати. По правилу да се тешко верује човеку који једанпут слаже. А Стаљин је слагао не само једанпут, него је ван стил његове пропаганде.

ЗАТИШЈЕ

Зар се може говорити о затишју када се бије огромна битка на целом Источном фронту и када се у Јужној Италији одигравају тешке борбе?

И поред свега тога, што Совјети бацају нове и нове снаге у жариште Источног фронта, и поред свега тога, што Британоамериканци улажу све напоре да би постигли бар микроскопски успех на Александеровом фронту, — ипак се сада може говорити о једном стратеском затишју.

Совјетска зимска офанзива изгубила је почетни темпо. Додуше, Совјети су заузели у току прошле недеље неколико места, неколико десетина села, али то није више стратеска акција, то је убирање тактичких последица битака претходних недеља.

Мења се линија фронта. Стварају се испупчења и удубљења. А немачка Врховна команда и даље наставља свој систем одбране са малим снагама против огромних снага непријатеља. Спровођење таквог система захтева страшан напор живаца тих малобројних бораца којима је поверена одбрана огромних сектора фронта.

Али такав систем има ту предност што немачки губици никад нису равни совјетским. Баш напротив, совјетски губици су десетоструко већи од немачких. То је већ доказано у 50 битака. Сада је опет доказано у бици између Березине и Припјата, која је трајала месец дана и у којој је на совјетској страни узело учешћа ништа мање од 30 дивизија.

У тој бици Немци су изгубили 1.584 мртва, док су Совјети имали (према документованим подацима) преко 16.000 мртвих. Осим тога Немци су изгубили око 5.500 рањених, док је на совјетској страни било рањено 35—40.000 војника. Према томе, немачки губитак износи 7.000 људи, а совјетски — до 55.000 људи. Код таквог односа губитака није штета изгубити нешто територије.

Немачка планиски искоришћује залихе територије које леже на Истоку, а које сачињавају зону стратеског маневрисања. Искоришћавајући ту територију и постепено жртвујући ту територију, Немачка има могућности да задржава совјетске офанзиве помоћу сразмерно мале војске. Зато је Немачка у стању да држи у потпуној приправности неколико стотина дивизија стратеске резерве.

Где ће та резерва бити употребљена?

Има доста знакова да немачко ратно вођство и даље сматра Источни фронт за главни фронт овога рата. И даље сматра да ће се одлука рата извојевати баш на овом фронту. И даље сматра да ће коначна победа Европе бити постигнута на Истоку.

Али, има и других знакова. Има индиција да немачко ратно вођство сматра за неопходно имати велику стратеску песницу која ће ударити непријатеља на другим бојиштима, а не на источном. Очекују се на другим бојиштима догађаји, у којима ће немачка стратеска резерва узети огромног учешћа.

Не морамо сада прецизирати где ће бити та резерва употребљена. Или на једном од сектора европске границе, где се за сада не воде борбе, или на оном сектору, где су борбе у току. Али главно је да се пажња свих војних стручњака Европе окренула ленима ка Истоку: на Истоку се рећају догађаји, али актуелни догађаји се рађају не на Истоку.

Где ће да се роди, видећемо можда ускоро.

Као једна мала претходница тих догађаја, интересантна је битка код Нетуна и друга битка код Касина. У тим борбама сукобила се британоамеричка офанзивна идеја са немачком одбрамбеном идејом. Резултат је више него повољан за Немачку.

Код Нетуна Александер је већ искрцао девет дивизија, али не може да прошири мостобран и налази се у дефанзиви. Немачка далекометна артилерија потпла сваки дан британоамеричке транспортере у луказа Нетуно и Анцио. Нетунске операције претвориле су се у тешку бруку за Британоамериканце. Поход на Рим — то је лозинка. Седење код Нетуна — то је стварност.

Можда нису сви очекивали да ће Александер одмах из Нетуна утрчати у Рим. Али су скоро сви мислили да искрцавање код Нетуна ставља у тежак положај немачке трупе код залива Гаете и Монте Касино и да ће те трупе морати да се повуку са својих положаја, како не би биле отсечени од своје позадине.

Међутим, маршал фон Кеселринг победоносно наставља борбу код Касине, као да се никад није искрцао код Нетуна. Ова хладнокрвност немачких трупа најбоље карактерише њихову уверености у своју надмоћност над британоамеричким трупама.

Та уверености није само духовна снага неколико Кеселрингових дивизија, већ је духовна моћ свеколике немачке војске а та моћ осигурава победу Рајха над непријатељем Европе.

М. Војновић

Тито тражи...

Стаљин је јавно иступио као Титов покровитељ. У почетку, одмах после конференције у Москви, Стаљин је режирао комедију са Титом иза кулиса, желећи да Титову акцију и његову такозвану „владу" прикаже као израз народног расположења на територији Југославије. Касније га је постепено све више потпомагао док, најпосле, није јавно иступио као његов покровитељ. Према вестима из Лисабона совјетска влада је ових дана поднела британској влади захтев „маршала" Тита у коме се од англоамериканаца тражи, да се Титу ставе на расположење блокирана новчана средства бивше југословенске државе, која су у своје време депонована у Америци.

У својој борби против емигрантске владе у Каиру Совјети су овим потезом прешли у нов напад, који је врло тежак за емигранте пред којима се указују врло тамне перспективе и са ове стране. На рачун депонованога злата из бивше југословенске Народне банке издржавала се емиграција све до данас. Како се да наслутити то издржавање може бити доведено у питање, јер **Тито сигурно неће** попустити у свом тражењу, које му обећава велика средства за пласирање своје пропаганде у Америци и Енглеској. Он хоће да народним средствима, која су отета и однета из земље, финансира своју пропаганду која је директно упереча против емигрантске групе, која није хтела да се приклони Стаљину. Зато је скоро њен предлог за закључење пакта о пријатељству са Совјетском Унијом био драстично одбијен од совјетске владе.

Из овога тражења може се извести неколико закључака:

прво, Стаљин је са Титом и за Тита. То је чињеница, коју превиђају само они наши глупаци, који желе да остану у добрим односима са Стаљином борећи се против Тита и уображавајући, да ће надмудрити Стаљина, ако му шаљу поздравне депеше приznавајући га за свог савезника. Овим Стаљин и њима завршће шију, јер им извлачи упориште испод ногу;

друго, Тито хоће да емигрантској влади отме једини извор средстава за живот и да је тиме осуди на подношење беде и постепено скапавање од глади;

треће, за своју пропаганду у иностранству убица и злочинац Тито хоће да употреби народно злато, да се у земљама глупе демократије, у којима сву штампу у својим рукама држе јевреји, прикаже као борац за демократију и као стварни савезник Англоамериканаца. Он у томе може успети јер ће га помоћи англоамеричко јеврејство и јер је демократска буржоазија преглупа и преиернетна, да схвати у чему је ствар. Тито намерава да сва своја недела, све преступе и сва пустошења пребаци на другога, а он да испаде витез и савезник;

Што је најинтересантније Енглеска је склона да му ово омогући. Према добијеним вестима „британска влада озбиљно разматра Титов захтев и већ је предузела одговарајуће кораке". Значи, да је и она оставила на цедилу Пуришеву владу, што се, уосталом, посведочава и овом вешћу из последње емисије каирског радија на нашем језику, одржане 14 фебруара. После исцрпљеног програма спикер је дао ово НАРОЧИТО саопштење: „Јављамо нашим слушаоцима да се од сутра, 15 овог месеца, емисија на српском језику, коју смо давали преко радија Каира у 20 часова, ПОТПУНО УКИДА. У то време даваће се емисија на ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ."

Тито тражи — Енглеска испуњава.

ДВЕ ЕНГЛЕСКЕ

(Наставак са 1-ве стране)

ме дезолидарише са мржњом која инспирише Черчила у овом року и најури његове јеврејске јатаке и господаре.

Човечанство још верује у цивилизацију и хуманост и поред тешког искуства у овом рату. Оно још верује у здраву свест енглеског народа, да ће бити у стању да на време обузда мрачне силе Енглеске, које од једне културне и цивилизовме земље стварају поприште јеврејско — комунистичког вршљања проткано најнижим људским инстинктима. Нама је добро познато да су 1935 године Енглеска и Немачка биле на најбољем путу да се споразумеју, али да је тај споразум покварила Француска Леона Блума и његових јеврејских сателита. Нека бар данас у овим трагичним часовима које преживљује цео културни свет енглески народ сирећи Черчила у продужењу његових напора који воде Енглеску у самоубиство.

У наступајућој години одиграће се судбоносни војнички и политички догађаји, који ће изменити лицу света. Нека би и у тој години, Немачка издржала борбу чак и у одбрамбеном смислу, Енглеска ће морати поклецнути јер је усамљена. У том случају пад је Черчила неминован а са њим падају и читави буљуци јеврејских финансијских магната и политичара.

Тада ће се Енглеска ослободити својих вековних угњетача и проузроковача честих ратова и садање европске катастофе, па ће своју судбину положити у руке енглеских правих патриота, који данас труну невини по концентрационим логорима лишени слободе и патриотске делатности. У тај преокрет ми дубоко верујемо, али изражавамо бојазан, да не буде доцкан после свих тешко почињених злочина над европским народима које је почињно Черчила у друштву са јеврејском мафијом и енглеским плутократима за време овог рата.

Националну кризу коју преживљује данас енглески народ, треба што пре превродити у интересу европске цивилизације али и ради спаса Енглеске и њеног народа. Енглеске патриоте морају што пре остати победиоци у земљи.

У противном, Енглеска ће бити бољшевизирана горе, него што је то био случај са царистичком Русијом у току првог светског рата.

Б. Ђ. Н.

КО СЕ БОРИ ЗА ТИТА А КО ПРОТИВ ЊЕГА

Доносимо два снимка П. К. извештача са терена где се воде борбе са Титовим бандама. Леви снимак приказује један пропагандни плакат у коме Тито позива у борбу под лозинком „Сви на фронт!"

Десни снимак приказује два сељака из Босне: Милош Јовановић и Бранко Милошевић су једном приликом од 3 и по часа ујутру до 10 часова пре подне ишли тајним и непроходним стазама по пену живота да би сазнали једну немачку јединицу да су партизани минирали пут и поставили заседу.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговорни за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Прасев, а. д. Влајковићева 8.

НЕ ПАРТИЈА, ВЕЋ ПАТРИЈА

Српски народ, нако мален, био је одувек богат у непријатељима. Отуда је његова историја тако бурна, отуда су његова страдања била тако велика. То је у многоме зависило од геополитичког положаја земаља које су Срби својим доласком на Балкан заузели. Кроз њих пролази главни друм који везује Исток са Западом, Европу са Азијом. Сви су завојевачи, природно, ударали тим путем. Вечита борба за опстанак очеличила је Србе и од њих створила ратнички народ. Ова борба, међутим, показала је да храброст и јунаштво нису довољни, па да Срби сагради и одрже своју државу. За то су још потребне политичка мудрост и слога. Кад код српских управљача ових није било, онда су Срби, крај све своје храбрости и јунаштва, губили и независност и слободу. То је и сам народ увидео, изрекавши ону тешку клетву: „Великаши, проклете им душе...“

Положај српског народа у односу на његове непријатеље ни данас се није ни у чему изменио. Исто тако и узрок данашње несреће српског народа треба тражити у неслози „великаша“ и отсуству мудрости код њих. Да су они били сложни и мудри, српски народ не би доживео данашњу несрећу.

Криво је њихово проклето отимање о власт. Да њега није било, не би дошло ни до пуча, који је у крајњој линији значио отимање о власт и ништа друго. Све је остало лаж и обмана. Туђини су искористили властољубље наших људи и натуткали их да изврше атак на властиту државу и изазвале несрећу на сопствени народ.

Зато данас ми, Срби, морамо добро отворити очи шта радимо. Настављамо ли и даље са неслогом и жељом за влашћу, лако се може десити да нас нестане са лица земље. Наша заједничка несрећа треба бар да нас научи памети и уједини. Генерал Недић истакао је гесло: не партија, већ патрија, не део, већ целина. Зато је данас сваки онај ко хоће да дели српски народ његов смртни непријатељ.

Сви националини Срби имају данас заједничког непријатеља: комунизам. Вара се сваки онај ко мисли да тај непријатељ није опасан. Од њега ћемо се само тако одбранити, ако сви националини Срби буду претстављали једну вољу и једну мисао. До тога јединства, међутим, неће моћи доћи, ако и даље наставимо са политизирањем. Све док рат траје за српски народ могућна је само једна једина политика: мир, ред и рад. Ко њих ма под којим видом и изговором нарушава, тај је заклети непријатељ свог властитог народа.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„МИ СМО ПРОТИВ ПАРТИЗАНА, АЛИ ЗА ПОБЕДУ СОВЈЕТСКЕ УНИЈЕ И САВЕЗНИКА“...

Чули смо за разне политичке парадоксе. Сведоци смо преиначавања немогућних војних ситуација. Скоро да смо се на све то навикли. Али једна нова војно-политичка комбинација изгледа да је премашила све досадашње парадоксе.

Једна радиостаница пре неко вече у низу својих „објективних“ приказивања војне и политичке ситуације у свету прочитала је и прокламацију Извршног комитета „Југословенске владе у Каиру“. Свакако да је најинтересантнији за нас пасус онај где наводи да су против партизана, али да су за победу Совјетске уније и Савезника.

Овај пасус најбоље нам показује положај „југословенске владе“ која притешњена спољно-политичким догађајима настоји да се удвори Москви, доказујући јој како је једино она „легитимни“ претставник југословенског народа. Како је свршило то слугерање „југословенске владе“ властодршцима Москве, познато је свима.

Москва их је презирно одбила. Њој не требају ти „који не знају шта хоће“, јер она има свог штићеника Тита који извршава стопроцентно све налоге крвавог диктатора. За „југословенску владу“ настаје данас проблем: како се извући из ове незгодне ситуације у којој их је ставила и Америка и Енглеска.

И због тога, иако одбијени од Москве, они и даље настављају да са изјавама о сигурној победи Савезника и Совјетске уније (то засебно истичу) бар некако пласирају у Москви верујући да ће можда ипак Москва пасти пред њиховим демократским симпатијама.

Цела трагедија оног пасуса као и свих оних који верују у онакве изјаве налази се у томе што неће да схвате циљ Совјетске уније, који је данас јасан свима — бољшевизација. Зар Совјетска унија није у том смислу предузела све кораке у Италији? Или можда форсирање комунистичких првака у осталим емигрантским владама у Лондону има неки други карактер?

Постизавање свог циља Совјетска унија већ данас поставља као примарно, иако рат још букти пуном својом жестином. А сутра, после евентуалне победе Совјетије, она ће, зар не, „југословенска влада“ позвати вас у Југославију јер сте ви „легитимни“ претставници овог народа? У оволику политичку наивност ни ми не верујемо да би ма ко могао поверовати.

Сем тог спољно-политичког разлога који тера „југословенску владу“ на онакву изјаву, има још један разлог, наш, специјално српски. Њима је познато да је српски народ мобилисао све своје снаге у борби против Тита, експонента Москве. Због се налази Србин ту се је подигла антикомунистичка застава која је данас симбол живота васколиког српства. Знајући за ову коначну одлуку српског народа „југословенска влада“ „приближава“ се српском народу у његовој борби за опстанак са том прокламацијом која је по њиховом мишљењу требала „једним хитцем два зеца да убије“: додворити се Совјетској унији и оставити отворена врата према српском народу.

За нас који живимо у Србији, у Европи, та најновија пропагандна крилатица која има наведени политички карактер, не може имати никаквог утицаја, јер ми смо свесни, посматрањем тока догађаја, а поготово виђењи практичан Титов рад, да за Европу постоји само два излаза: или победа националне Европе, или победа Совјетске уније, а са тим и Тита на Балкану. Све остало су фразе које имају разне политичке позадине, а у крајњој линији диригирани од јеврејске ради слабљења отпорног духа европских народа.

Српски народ има свој пут. Он га је сам изабрао и свргао себе у фронт нове Европе против бољшевизма. Данас српском народу доказивати како је Совјетска унија једно, а „маршал“ Тито друго је коначан облик парадоксализма у политичком животу Србије.

Ми желимо, а у то и верујемо, пад Совјетске уније, а са тим и ликвидацију јеврејског комунизма, — то је наша порука.

П. М.

СРПСКА СТРАЖА

То је Србин.

Мушког и војничког држања, стоји он — српски стражар — на straжи, као гранитна стена на бранику Отаџбине своје.

Поглед му блуди тамо — далеко. Са пушком о рамену стоји он — српски стражар и гледа. Шта?

Шта то гледа данас српски стражар тако будним оком, тако чежњиво, тако задивљено? Шта то надима његове широке груди, шири његове ноздрве и зенице, а његов озбиљан и по мало тужан израз лица претвара у радостан осмејак? Зар се тај његов поглед, чежња и радост не виђа и на лицу малог детета кад види мајку своју?

Да, тачно је то упоређење. Другојачије не би ни могло да буде, јер то је баш истина. Српски стражар је заиста видео своју мајку — Нову Србију.

Тамо далеко, позади наших гора, лагано и достојанствено уздизала се — пред очима српског стражара — његова Мајка — Српска Мајка — као персонификација Нове Србије. А он — српски стражар — и даље је гледао...

Ено, у свој њезиној величини обасјавајући је сада црвено-плавобели зраци.

И шта бива? До тада тужна и уплакана, Српска Мајка поносно диже главу. Нестаје њене сете и на лицу јој се појављује понос и радост. Ка њој прилазе три њена расна сина — Србина — три Шумадинца. Двојица су у српској војничкој униформи, а онај трећи — у средини — у нашем народном и лепом сељачком оделу. Позади њих прилазе Мајци и остала њена деца. Сви је љубе у руку.

Коло почиње. Пастирске двојнице, хармоника, гајде, зурле и бубњеви, шаргије (тамбуре) почињу да свирају „Србијанку“, а девојке у колу певају „Ој Српкињо девојко...“

Позади играча у колу стоји Српска Мајка а поред ње сео седи слепи српски гуслар.

Српски стражар је опчаран.

Визија престаје и слика се постепено губи. Српски стражар нагло затвара очи, како би ту дивну слику задржао што дуже у сећању.

А када је поново отворио очи српски стражар је угледао на ведром и плавом српском небу крст, са исписана четири слова „С“.

„Само слога Србина спасава“, лагано је изговарао српски стражар; скинуо је шајкачу, побожно се прекрстио и пољубио српски амблем на својој шајкачи.

Зашто се ова појава приказала српском стражару?

Српски стражар је никао из дубине српске душе; он се родио у чистој српској сеоској домаћинској породици; он је наследник оне генерације свесних Срба, која је успела да подржи српски народ за време петстогодишњег робовања под Турцима; он је један од оних националних стубова, на којима почива данашњи наш опстанак; он је једна од залога наше будућности; он је један од васпитача оних покољења, која ће живети и стварати у Новој Србији.

Мајор СДС,
Дан. П. Стојановић

Гарантије нису опортуне

Према америчком закону, ниједна земља не може добити од САД финансиску помоћ ако није исплатила своја дуговања из Светског рата. Од свих учесника тог рата ниједна земља није исплатила дуговања осим Финске. Према томе, само Финска има право на америчку помоћ. Али све земље добијају помоћ од Америке у виду позајмљивања, док Финска добија од ње претње и ултиматуме, у којима се од ње тражи да прекине борбу за свој живот и да подлегне бољшевизму.

У првом совјетско-финском рату све симпатије Американаца биле су на страни Финске, јер је онда Америка могла објективно да гледа ствар и да поштено просуђује на чијој је страни правда. Али сада Рузвелтовој клики правда смета, и зато, без обзира на то да је Финска борба апсолутно правична, Вашингтон тражи од Финске да изврши самоубиство, да изврши совјетске захтеве.

Америк ће извршује своју моралну обавезу према Финској, као према једном народу који се бори за свој спас. Али шта су сада моралне об-везе? Сада се не поштују ни формалне обавезе. Енглеска је ових дана почела да припрема светску јавност на то да се гарантни уговор са Пољском (коме је рок ових дана) неће продужити.

Аргументација ове срамне издаје Пољске, која је само за то ступила у рат што је од Енглеске добила „сигурне“ гарантије, је потпуно канибалска: Енглези кажу да су се прилике промениле и да зато нема смисла да се продужују обавезе.

То личи отприлике на ово: када трговац отвара једну радњу, банка му даје гаранцију да ће га подупрети; та гаранција важи све дотле док му није потребна; али када се послови окрену наопако, онда се гаранција одузима. Чему су онда такве гаранције?

У питању са Енглеском и Пољском није тешко одговорити: чему су енглеске гарантије? Само да се мале и средње државе гурну у рат за енглеску ствар, а да буду затим изигране када изврше улогу наметнуту од стране Лондона.

Све државе угрожене од стране бољшевизма имале су формалне или моралне гарантије Британије, а у извесној мери и Америке. Сада су све те државе предате бољшевичком империјализму. Ово изазива гнушање не само у Европи. Чак и у Америци је започела огромна акција против Рузвелтове политике жртвовања европских народа. Један милион Литванаца који живе у 21 америчкој држави захтева сада од Рузвелта да укаже Литванској републици помоћ како би ова могла да буде независна. Према том захтеву, Рузвелт би морао да спасава Литву од бољшевизма који измерава да јој одузме њену слободу. Говорници на литванским протестним зборовима у Америци подвлаче да је Литванија у току своје историје после Светског рата доказала да је потпуно демократска земља и да зато има право на слободан опстанак.

Осим Литванаца узбуђени су такође и Пољаци у Америци. Талас узбуђења обухвата и друге народности, јер америчка штампа толико отворено пише о намерама Москве, да се заиста код америчких грађана европских народности ствара страх и ужас због судбине коју спрема малим европским народима Рузвелт, по магач Стаљина.

Ово помагање Стаљина иде тако далеко да Вашингтон и Лондон постаје потпуно безобзирни према свима, са којима су још пре годину дана „пријатељски“ сарађивали. Када се говори да ће се Пурићевој влади одузети злато, које је од стране Југославије депоновано у Америци и да ће се то злато уступити Титу, онда је потпуно јасно да Рузвелт помаже Стаљина не само у његовим војним напорима, већ и у агитационим. Тито би употребио ово злато ради појачања своје разорне, своје подле пропаганде у земљама, на које он рефлектира.

Британија и Америка имају дрскости баш у тренутцима када предају своје бивше пријатеље да захтевају од других земаља да се придруже њиховој војно-политичкој акцији. Притисак на Шпанију не попушта, али Шпанија се одупире нечувено дрском захтеву да се стави на страну оних који су хтели да је униште за време грађанског рата на њеној територији.

Овај притисак на Шпанију изазвао је и у Турској више коментара, јер је Турска такође била (а донекле и остаје) објект једног притиска. Турци просуђују веома реалистички. Они кажу: Енглези су наместили 10.000 топова за ваздушну одбрану Лондона, али ипак не могу да спасу своју престоницу од тешких бомбардовања. Како смеју онда да захтевају да турски градови буду изложени опасности ваздушног рата, када знају да Турска не располаже таквим средствима за ваздушну одбрану.

То је један од аргумената. Али постоји осим аргумената и начелан став Турске, а то је чврста намера да се не меша у конфликт. О тој намери пишу сада и енглеске новине које признају да су размимоилажења за време конференције у Каиру била много већа него што се после конференције писало.

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО, ДЕМОКРАТИЈА И ЕВРОПА

Римска политичка доктрина: Salus rei publicae prima lex esto стоји на једном становишту сасвим противном основном начелу француске Изјаве Права Човека и Грађанина (од год. 1789) о природним правима (droits naturels). Јер, док горња римска формула, прокламујући идеју да спас Државе има да буде први закон, значи да је Држава у сваком погледу изнад појединаца и да зато ови не могу претендовати ни на какво право које би било јаче од Државе, дотле француска друштвена филозофија ограничава Државу „природним правима" човековим у које Држава не само не сме дирати него је она, Држава, баш стога и створена да би та „урођена права" појединаца била што боље заједамчена и осигурана. Разуме се да оваква филозофија, нарочито са оним њеним познатим овлашћењем појединаца „на побуну" (droit à la révolte), није ишла у прилог државне чврстине и ауторитета, за разлику од Римског Доба у коме је, захваљујући горе наведеном схватању тога Доба, Држава почивала на много солиднијој основи.

Римска концепција, сасвим логично, полази од тога посматрања да без Државе нема одстанка појединцима нити би се они могли изван ње усавршавати те би отуда било непојмљиво да појединац стоји ма у коме обзиру изнад Државе, да буде моћнији, баш од оне установе без које њега, појединца, уопште не би било, да он, последица и резултат, effectus, буде претежнији од узрока, causa (Државе). Из овога излази да, у Римској Држави, нису била позната ни стечена права као институт који би био изван домашаја законодавца као врховноца државне суверености, док, напротив, у Модерној Држави, стечена права не могу се повредити ни самим законом (в., нпр., чл. 36. Српских Устава од 1888. год. и 1903. год.). Ово правило Модерне Државе обезбеђивања се идејом слободне иницијативе и утакмице која тражи обезбеђење плодова рада човековога ода. обезбеђење његових стечених права — схватање основано на демократској идеји Индивидуализма а та идеја се супротстављала и супротставља идеји колективности Римскога Државнога Права. Интересантно је да нове струје које се сада оцртавају у модерноме друштву проистичу баш из схватања о превласти социјалне колективности над идејом Индивидуализма тако да те струје које крећу специјално наш, Европски, Континенат у његовој борби са Англо-Америчком Индивидуалистичком Демократијом појављују се као победа Римске Доктрине над оном Француске Револуције.

Према овоме, Држава има пред собом као главни и стални задатак своје одржање и свој напредак и када је то у питању, ништа се не може истаћи као идеја од, начелна препрека државној суверености и њеној законодавној власти. Овде је, напросто, Држава слична једном природном организму коме је његова егзистенција и прогрес ultima ratio и пред тим ratio има да се по клони сваки део тога организма т.ј. сваки појединац, јер, како би органи могли постојати и функционисати, ако би сам организам, целина, утонула? По Демократској Индивидуалистичкој Теорији изгледа да би појединци органи могли да живе и даље, после престанка организма! Из овога проистиче још и то да римску девизу: Salus rei publicae prima lex esto мора пратити и правило: Fiat mundus pereat iustitia (т.ј. држава пре правде), јер ако има mundus-а (државе) биће и institia (правде) док би, по обрнутоме правилу: Fiat iustitia pereat mundus (правда иде пре државе), правда могла да постоји и без државе, једна немогућност коју Демократија проглашава могућном.

Исти, римски, карактер има Држава и у међународним односима: она је и ту, у главном, један организам који, за своје одржање и напредовање, не бира средства. И ту вреди Римски Принцип: Salus rei publicae odn. формула: Fiat mundus. Зато се и узима да су, у међународном животу, државе независне и суверене, јер једна држава која би, сполја, изгубила независност и суверености престала би да постоји као држава у правом смислу. Независне и суверене државе — што смо до сада имали прилике истаћи више пута — сличне су, у својим узајамним односима, елементарним (физичким) силама где влада закон материалне борбе ради одржања као и ради ширења (експансије) и просторно и временски и, разуме се, ту не може бити говора о неким моралним појмовима и моралу — ови појмови владају једино у унутрашњим односима држава где не постоји, благодарећи начелу законитости, физичка борба међу појединцима — онако исто као што не може бити речи о тим појмовима ни у области других елементарних појава. Независне и суверене државе су, међу собом, просто ирационалне силе и једини појам који овде, у основи, постоји у њиховим међусобним односима то је појам аморалности (што није, разуме се, исто што и појам неморалности). На тај начин, не би се, у опште, могло постављати питање о *суђењу* државама за њихова дела: такво суђење било би противно битном начелу Кривичног Права а то је *морална* одговорност делинквента, јер ако ове нема — а ње нема, видели смо, код држава у међународним односима — не може бити ни суђења ни осуде. Овај чији случај је moral insanity, како се изражавају Енглези, може бити само лечен као патолошки појав али не и суђен.

Несумњиво да је Међународно Право знатно допринело да се државама, у њиховим међусобним односима, умањи својство елементарног појава и, тиме, доследно, ограничи и физичке борбе, ратови, међу њима, као што је и само Хришћанство, својим узвишеним идејама о љубави и братству међу људима и народима, благотворно, у току Векова, утицало на Човечанство.

Ипак, Међународно Право није се показало нити се је могло показати онако ефикасно као Право Унутрашње, а то стога што му је недостајао основни и битни услов потребан сваком правној норми, ако се жели да она, од теорије, постане стварност и живот а то је *правна санкција*. Такве санкције има само у Унутрашњем Праву, благодарећи установи Државе: у Међународном Праву, где не постоји једна општа организација која би стајала над свима државама (супер-држава) са влашћу каква припада једној држави на њеној, сопственој територији, правна санкција је искључена. Једина санкција ту се налази у *интересу* појединих држава да поштују норме Међународнога Права (било Неписаног. Обичајног. било Писаног: Уговори и Конвенције), што значи да Међународно Право губи сваки практични значај чим га једна држава не сматра, у датоме случају и моменту, као сврсходно њеним посебним интересима и користима, претпостављајући, наравно, да она, у исто време, има и довољно материјалне моћи да прекрши начела и прописе Међународнога Права. У крајњој анализи, дакле, државе су, и поред Међународнога Права, задржале и даље своју основну карактеристику елементарних и ирационалних појава и сила, и сасвим логично, јер сама база Међународнога Права, независност и суверености држава, давала је ту и такву карактеристику државама чијећи тиме неизбежним физичке сукобе т.ј. ратове међу њима.

Велика заблуда била је, дакле, да је Међународно Право, са својом мало час реченом сврхом, значило Мир у Свету и ту заблуду је Женевско Друштво Народа, једна творевина Демократије, само одржавало и ширило, пошто је оно било стављало себи у мисију гарантовање независности и суверености држава, оно, дакле, баш што је кључ ратовима, као што су и показали доцнији догађаји за које једну од највећих одговорности носи и та демократска установа. Разуме се да, када се, уз ту начелну погрешку, има у виду и тежња Лиге Народа да, у неку руку, овеко вечи ред у Свету њоме утврђени, ред који је почивао на диктираним Уговорима о Миру (од год. 1919.—1920.), што се тако мало слагало са демократским фразама да је, у томе, прошломе, Светском Рату, победило „Право и Правда") (la „Victoire du Droit et de la Justice"), онда је било сасвим природно да је Лига Народа, у место Лиге Мира, постала Лига Рата.[1])

И идеја међународне независности и суверености држава односно нација као јамства мира, и напретка у Човечанству спада, такође, у групу фаталних заблуда којима су Демократије, врло често руковођене једино, у главном, својим властољубивим циљевима, биле задобиле народне масе, заблуде које су, као и пароле о слободи појединаца и нација, једнакости, о народу као извору и утоци власти итд., својом примамљивошћу не рабко омогућавале политичким спекулантима личне користи сваке врсте. Многи, управо главни, представници „Великих Демократија" Англо-Америчких и данас проповедају, политички метод обмањивања народа и у унутрашњим и у спољашњим односима, а нарочито у овим последњим где, својим безобзирним и срачуњеним пародама о слободном самоопредељивању и суверености народа као дириге нтним принципима у Човечанству, само понављају ону политику чију је начелну неоснованост па, према томе, и општу штетност као, можемо рећи, и њену, мање више, притворност Лига Народа на тако несумњив начин документовала.[2])

Индивидуалистичка Демократија, са својим: „Enrichissez-Vous"! (Богатите се!) значи безобзирну борбу међу појединцима, друштвеним класама и народима. Демократија значи рат и ратове и ови садашњи рат је, у основи, манифестација те њене материјалистичке особине: све што поменуте „Велике" Демократије данас говоре, пишу и раде то најјасније испољава. А њихов ратни циљ да хоће да обори режим у недемократским земљама не иде такође у прилог идеолошке искрености њихове: Како се и колико та сврха слаже са демократским теоријама о самоопредељењу народа и слободи њиховога унутрашњега уређења? Изгледа, дакле, да „Велике" Демократије признају та начела народима под условом да их они примене у корист Демократије (т.ј. Енглеске и Сев. Америчких Сједињених Држава). Другим речима, „Велике" Демократије веле: „Сваки народ је слободан да буде — демократ"! Иначе ће имати рат. На тај начин „Велике" Демократије стављају остале пред избор: „Демократија или Рат". Један од многих примера да су демократски „принципи" за демократе, махом, само згодне лествице за пењање на власт у држави и Свету, власт ради власти (као оно: „l'art pour l'art") и онога што власт са собом доноси за такве политичаре односно за њихову земљу (данас за „Велике" Демократије на Западу).

Има, према томе, ако се жели, како мир социјалан, у друштву (држави), тако и међународни, да се напусти једном индивидуалистичко-материалистичко схватање (капитализам — resp. његова дегенерација, плутократизам англо-амерички) као и начело међународне суверености држава и да се, у унутрашњем животу оних, уведе и примени један систем где ће бити више друштвене правде и једнакости, онако како нас учи наша Хришћанска Вера, у спољашњем, међународном, животу, систем континенталних савезних (федеративних) држава.

Ово значи, што се тиче нашега, Европскога, Копна, једну Европску Савезну Државу (Bundesstaat) која би, у току времена, могла постати и Унитарна Држава: Држава има ту моћ да, својим дугим трајањем, духовно изравна и стопи у једну етичко-хришћанску целину разнолике етничке елементе. Таква једина, федерацијом уједињена, Европа била би, најзад, у стању удаљити из своје средине све штетне неконтиненталне утицаје, како оне са Истока тако и оне са Запада, утицаје антикултурне јер антихришћанске одн. антихришћанске јер антикултурне.

А дотле, остаје да се ослонимо на *човека*. Јер, ма какво схватање да се има о битности друштва и државе, опет је то човек, појединац, који у име и место њих мисли и дела, како унутра, у земљи, тако и споља. Отуда, од карактера представника њихових зависи врло много и стање међународних односа. Један уопште душеван човек, нарочито са хришћанским менталитетом, умео би и умеће да, и поред свега онога што смо казали о природи државе, ово биће умери у његовом егоизму и национализму и да, у односе своје земље са другим земљама, унесе више осећања човечанске узајамности и разумевања, више, једном речи, помирљивости која прожима верске а специјално хришћанске људе. Међутим, ако народима управљају државници са недовољним етичким квалитетима, они ће, оном римском Salus rei publicae prima lex esto, дати једно и сувише пространо тумачење у односима свога народа са другим народима тако да то може да буде, и бива, судбоносно по мир у Свету: такви људи са паганским идејама о држави били су увек опасност по општи мир и Хришћанску Културу.

Истина, то морамо признати, овде има једна човекова трагедија. Она долази отуда што постоји, осим појединца, и друштво и држава. Као *појединац*, човек је бави собом и својим интересима али при томе он не сме заборавити ни заједницу без и изван које он ће бити не само мање напредовати него ни постојати. Отуда његова прва дилема: ако сувише мисли само на себе, имаће отуда штета заједница а ако се опет одвише само на ову, изложиће себе опасности. Из ових заједнице која живи животом својих делова, појединаца. И онда, где је мера и граница за ову човекову двогубу активност? То је једна страна горе речене човекове трагедије. Друга је ова: служећи себи и својим интересима, појединац се мора управљати не само по прописима самих државних закона него и по захтевима Морала, док, напротив, узима се да, када дејствује за заједницу, њему су, појединцу, одређења руке у овом последњем погледу: он овде треба, у главноме, да има у виду сврху, добро заједнице, због чега њему су припада слободнији избор средстава а ово нарочито вреди када се тиче односа његове земље према другим земљама. Отуда два Морала: Приватни и Јавни Морал тако да се појединцу, када је реч о општим интересима заједнице, дозвољавају методи акције забрањени у приватном животу. Чак се сматра да појединац не би вршио своју јавну и специјално патриотску дужност довољно исправно, ако би се он, као честит човек, уздржао, и у тој дужности, од поступака којима се никада не би послужио у својим личним стварима. Због те двобе Морала на Приватни и Јавни (она постоји, такође, и код страначких организација: као чланови странке, појединци се често одају пословима од којих би се као приватна лица држали далеко) и долази често, код људи од карактера, до унутрашње борбе савести наиме онда када се од њих тражи да, као представници заједнице, воде политику методима којима се противи њихова савест приватнога човека. На тај начин, можемо лако да увидимо све опасности којима се држава, нарочито у спољашњим односима, а са њом и општи мир, излаже, када се на њеном челу нађу људи који су, и у приватном животу, еластичног и непоуздањог морала. И, обрнуто, као што смо већ напоменули, сва корисност по мир, и унутрашњи и спољашњи, ако државом управљају људи високих етичких погледа, мада ће им се, свеиуудно, пребацити „недовољна државничка способност" и „неродољубље", јер су, можда, најегоистичнијим и најнеправичнијим користима своје земље претпостављали моралне и хришћанске поимове и обзире. Отуда и тежња Човечанства, која се специално очитује на нашем Европском Континенту, да се, колико-когод је то могућно, одстрани несрећни систем два Морала и да оно што Савест и Вера не дозвољава човеку као приватном појединцу не сме наћи одјека ни примене ни у јавном животу а то ће се постићи развијањем свести код човека да је он само један солидаран део људске заједнице и да, према томе, његова делатност има да буде упућена у правцу прогреса и усавршавања заједнице.

Из овога свега излази да од карактера једног народа, специално од ступња његове хришћанске културности, зависи и до мањаи, у његовим очима, правила Salus rei publicae prima lex esto и већа или мања општина његове примене, зависи, другим речима, интензивност међународне себичности и сигурност општега мира. А какав народ такви овде, разуме се, и његови управљачи. И врло интересантно би било, са ове тачке гледишта, једно упоређење између појединих народа и њихових државника, што све стоји у вези и са питањем њихове мање или веће одговорности за међународне сукобе и ратове. За ови мах не можемо се упуштати у даље разматрање ове теме него ћемо се само ограничити на констатовање да, како нам изгледа, а што се, можемо рећи, потврђује и Историјом и искуством, Енглеска, код оних особина данашње државе о којима је било говора у почетку овога чланка (независност и суверености), односи рекорд особине које, својим паганством, наносе толико несреће Миру и Братству међу народима. Рекорд изражен у тако нехришћанској формули једног, заиста, супер-егоизма: Right or wrong my country! (Право криво то је моја земља т.ј. Енглеска). Како се да објаснити овај и овакао т. ј. антихришћански карактер Енглеске Државе, за шта ми Хришћани, на дан Рођења Онога Који је симбол Света и опште Љубави, изјављујемо своје дубоко жаљење, о томе, можда, други пут.

На Православни Божић, 1943 г. у Београду.

Живојин М. Перић,
проф. Београ. Универзитет
у пенсији

---

[1]) Опширније о негативним странама Лиге Народа в. у нашем раду: La Société des Nations ou l' Anarchie européenne, extrait из збирке: „Le Séquestre de la propriété privée en temps de guerre", Paris—Genève, 1937.

[2]) В. овде и наш чланак: Le Droit international et la Démocratie у „La Revue Mensuelle", Genève, 1923.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

МОРАТЕ ДА ТРПИТЕ — ЈЕР СТЕ ДОБРОВОЉЦИ!

Кад сте под јесен 1941 године прихватили оружје и кренули у борбу да, на позив генерала Недића, спасавате Србију није вас било много. Тек нешто преко стотину другова. Тежак је то пут био и опасан. Пред вама је био противник не десет пута већ сто пута јачи, а скоро цела ваша позадина за све је и за сваког је била пре, али не само за вас. Ви сте ипак пошли, свесно, одлучно, готови на жртве, спремни на смрт сваког часа, јер сте дубоко веровали да од вас, и само од вас, зависи спас Србије.

Морали сте све да трпите јер сте били добровољци!

За две и по године увек неравне борбе, за две и по године патњи свих врста, напора, самопрегора, ваши су се редови удесетостручили, па скоро и устостручили, али зато сте изгубили неколико пута више другова од оног броја који сте имали кад пођосте у прву борбу, и то изгубисте другове најбоље међу најбољима. Све за спас Србије и српског народа.

Тако је морало бити, јер сте добровољци.

На хиљаде ваших вршњака данас уживају мир и нормално живе живот. Топло им је и угодно у родитељској кући или у неком надлештву државном или приватном. Многи се од њих и црном берзом баве ма које било врсте — споредно је.

Јутрос смо слушали разговоре четворице ваших вршњака. Јуче у недељу, двојица од њих зарадили су по 2000 динара, прекјуче, у суботу, сва четворица су зарадила по преко 1000 динара и то продајући биоскопске карте и друге улазнице, помоћу којих су други ваши вршњаци могли да се забављају и уживају у разним свакодневним забавама. Ви сте у то време живели строгим војничким животом или сте се мрзнули на мртвим стражама, стално изложени смртној опасности, сваког часа у могућности да изгубите живот.

Морате да трпите, јер сте добровољци.

Жалите се да вас нападају, клевећају, да вас мрзе. Говоре вам стално, без престанка, да сте »петоколонаши«, »издајници« и слично томе. И то, ко вам то говори? Оставимо на страну што су то они који у вашој сенци живе, уживају све благодети, па и благодети црне берзе. Него узмимо да осмотримо какви сте ви били према њима док нисте на своје груди стављали сива добровољачка униформе са косовским крстом, Светим Ђорђем и осталим светим српским знамењима.

Ако сте били сељаци, бољи сте од њих били, ако сте радници били опет сте од њих били бољи, ако сте били ђаци и студенти и опет сте од њих далеко бољи били. Нека најстроже судије изведу најстрожу анкету у просеку међу вама добровољцима и свима оним вашим вршњацима изван ваших редова и нека та анкета дадне суд о том целој јавности. Резултат такве једне анкете мора вама правду дати. Ви се тога нећете постидети. И одмах ће се видети да вас нападају, клевећају, да вас мрзе само зато јер сте добровољци.

Изван ваших редова могу се аршити пљачке, преваре, насиља, убиства и то убиства мучка и кукавичка — то се обично и по правилу неће строго узети. 80% ваших другова изгубило је живот без борбе, из заседе. Десетине и десетине ваших старешина, првобораца, команданата батаљона и чета ваших — истинских батаљона и чета — тако су, из заседе, пали као мученичке жртве. Из противничког логора и из оне бедне саможиве позадине, што у вашој сенци може данас да живи, није се чула реч прекора и осуде.

А кад на другој страни, у отвореном нападу с противничке стране, кад аршите службу и испуњујете дужност за Србију; због одбране ваше падну жртве, онда се узбуди »савест« пљавих и покварених и пребацују вам ништа мање него да сте ви, добровољци, виновници братоубилачке борбе и крвопролића. Безумни или покварени нападач и харангер, најамник туђина, гура испред вас обично бесвесну масу, а он се склања у прикрајак, у дубоку позадину, да лако побегне чим увиди да нема силе која може разбити и поколебати ваше непробојне редове и легије.

Ви идете и ви се држите јуначки. Пред вама су увек ваше старешине, ви знате ко вас води и зашто вас води и зато вас противник не може да савлада. Гинете, али жртве свесно дајете. Сутрадан кукавице, што су побегле напустивши испред себе заведене, сипљу клевете против вас као да сте ви били кривци, нападачи и томе слично...

Морате да трпите, јер сте добровољци!

Ви само знате за један пут, за пут спаса Србије и српског народа којим вас предводи генерал Недић. Никакве вести, ничија пропаганда са тог пута није била у стању да вас поколеба за преко две и по године борбе. То се неће десити ни у будућности. Међутим, сви они који вас нападају и клевећају, сви се ти непрестано мењају и колебају: сад су за једно, сад за друго, а сутра опет за треће, само никад не за свој народ и његове данас животне интересе, а то су: сигуран мир, истински ред и озбиљан рад. Ви сте за мир, ви сте за ред, ви сте за рад, јер у том је једини спас Србије и српског народа.

И стога морате да трпите, јер сте добровољци!

Р. П.

НОСИОЦИ КРСТА ХРИСТОВОГ...

И на својим прсима и у својим прсима носи добровољац крст Христов. Не симболише тај крст само висину и висоту страдања његовог, прави страдалник је увек смирен у срцу свом, — већ и вредност над вредностима, вредност која добровољцу осмишљује и ослађује овај и онај живот, вредност која свим другим вредностима даје златно важење: веру у Бога. И ту је он на браздп предаштва, на вековној мртвој straжи Светосавља, страх врагу и вразима, а тихо и дубоко блаженство свима онима који пале кандила и прижижу свеће, раде и моле се са вером у милост и правду у Свевишњега, са надом да ће крст процветати ускрсом и са љубављу бескрајном према многостраданом народу своме. Тако су они са тим крстом својим светосавским укор безверним, страх безбожницима, а утеха голема следбеницима светих стопа светог предаштва.

У Петровграду је, на дан Сретења Господњег, одржан помен палим банатским добровољцима и извршено свечано отварање прве добровољачке читаонице. Слика приказује један моменат са ове свечаности

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ...

СТАРИ И НОВИ

У прошлу недељу на Коларчевом универзитету одржана је једна ретко успела и лепа национална омладинска манифестација. Тај дан, пред дупке пуном великом двораном, награђени су омладинци који су учествовали на великом књижевном конкурсу »Српског народа«. Читани су књижевни састави, поезија и проза, српске здраве националне омладине, наде и узданице нашег народа, новог покољења које улази у живот. Дивни су ти састави, не зна се шта је било боље песма или проза. Сваки редак одисао је вером у српски народ, свака мисао истицала је величину наше историје и традиције. У ова тешка времена која проживљујемо приређивачи ове академије српској родољубивој јавности нису могли да приреде ни лепших ни утешнијих часова. Свима који су ту били присутни испунила су се срца великом радошћу и надом у боље дане и срећнију будућност српскога народа. Млади књижевници и мислиоци, то су прве ластe нашег новог народног пролећа и препорода, то су звезде које нам кажу да српско небо није помрачено.

Међутим, ово неколико речи поводом ове јединствене академије не би било потпуно кад не би додали и следеће: веома је карактеристично да на тој академији није присуствовао ниједан главешина из нашег бившег политичког и јавног живота уопште. Ту није било ни бивших министара, ни сенатора ни посланика, ни ко други из оног такозваног »угледног« круга нашега друштва. Деведесет процената публике сачињавала је омладина, нови свет који се буди за нов живот да за сва времена остави стари свет који залази и који мора заћи да би српски народ живео. Овакав културно-књижевни сабор здраве националне омладине и није могао да буде стециште оног дела нашег друштва које је и својим радом и својим животом давало само рђав пример нашој омладини, које је све чинило да та омладина лута и да буде завођена и одређена. По том друштву ми не би више никад ни дочекали да у својој средини осетимо силан замах нове националне омладине. Здрав корен народни, који ни сви стари црви нису могли да нагризу, омогућило је тај подмладак који ће ову земљу, судећи по свему оном што смо за кратко време у прошлу недељу могли да осетимо и чујемо, водити сигурној будућности.

ШПЕКУЛАНТИ

Од назад извесног времена поново су оживели шпекуланти. Под јесен прошле године, кад су се уверили да се рат неће свршити »најдаље до Божића« — како су посигурно рачунали и у што су се на велико кладили — шпекуланти су се били доста примирили и уместо вођења »велике« политике, они су се старали о својој зимници, о што бољој исхрани и о огреву. Извесна померања на фронтовима, примицање пролећа, а и по неки догађаји код нас, који они нису могли да схвате (опет ће и то они доцкан схватити као и све остало), шпекулантима су опет дали храна и подршке да поверују у скори свршетак рата, а резултат рата мисле, да ће бити онакав како га приказују обични несавесни агенти и провокатори.

У најновије време шпекуланти дају чак и дан кад ће се свршити рат: кажу »рат је готов на 3 Маја ове године...« Ко им је тај датум усадио у њихову тичију главу, ни они вам сами не знају да објасне. Вероватно да је то у вези са оним предвиђањима лондонске радио пропаганде која је пре кратког времена бацила крилатицу да ће се у року од »90 дана« одиграти неки крупни, чак судбоносни догађаји, разуме се у прилог Енглеске...

Тако су опет шпекуланти постали нервозни. Помаљају буђаве главе чак и бивши политиканти. Ено га где се појавио сад и Живко Топаловић, звани »газда Живко«. Плету се поново »комбинације« и »коалиције« и траже се везе и посредници који треба да објасне на »меродавном месту« што се досад спавало и чекало...

Шпекуланти, нарочито они политикански, све знају, знају да се сваком подвуку и увуку, знају да свој лични интерес цене изнад свега и пре свега, али само једно никако не могу да знају и да схвате: трајао овај рат оволико или онолико, свршио се овако или онако, њихово је време прошло и никад се више они неће појавити на површини. Нека им за то буде доказ и д-р Живко Топаловић који њих данас претставља, а који је још у предашњем политичком животу био увек ближе Конкордији него каквом озбиљнијем политичком аранжману...

(Наставак на 6-тој страни)

МЕЂУ НОВИМ ДОБРОВОЉЦИМА

Шабац, фебруара

Од пре извесног времена по свим окрузима на територији данашње Србије врши се груписање националних снага у циљу јачања оружаних јединица, оспо собљених за борбу против злотвора српског народа и српског имена. Ово регрутовање српске омладине, — која је очеличена духом оних 120 омладинаца, који су 1941 године први похитали с пушком у руци да се ставе у одбрану српског народа, — последњих дана нарочито је актуелно у Округу шабачком, односно у свима местима богате Мачве, где стационирају јединице Трећег добровољачког пука. Сле дећи напис посвећен је животу младих добровољаца, који су путем хиљада других прихватили оружје и настављају дело чувеног Ћачког одреда и младих јуришаца...

НА ПУТУ ЗА ШАБАЦ

Лађом, на путу за Шабац, путује повећа група омладинаца из Б. ната. У невезаном разговору на палуби брода, сазнајемо да иду за Шабац, с намером да се сврставају у редове Трећег добровољачког пука. Међу њима има о младинаца са села, има радника, а има и средњошколаца. Један Солунац, старији човек, предводи ову групу. На њиховим лицима, озареним расположењем, оцртава се младалачка воља и искрена жеља да ступе у редове српске националне омладине, која данас са оружјем или ашовом у руци удара темеље Новој Србији. Прича ми један од њих:

— Ред је да се и ми придружимо Србима-Банаћанима у светој борби за спас српства. Стотине других спремају се још да дођу...

Мало подаље, два младића из Забрежја, путују лађом за Шабац са истим циљем, као и омладинци из Баната. Руковођени исправним ставом српских добровољаца, они не заборављају мајку Србију у тренутку када се на хоризонту данашњице назиру завршне контуре борбе за спас српског народа...

Сунце већ залази кад брод с новим добровољцима пристиже у шабачко пристаниште. Већ сутра прекосутра они ће обући сиву добровољачку униформу и почи на обуку по најрадикалнијем систему, без које нико не полази у неки већи окршај.

„ДРУГОВИ, КО ЈЕ С НАМА?"

У касарнском дворишту Допунске команде III пука СДК, преко целог дана ври као у кошници. Сеоски омладинци из Мачве и Подриња, постројавају се, после заједничког умивања, под командом једног омаленог каплара.

У ставу мирно, каплар ословљава младе регруте речима:

— Другови, ко је с нама?!

— Бог!... одговарају сви омладинци као један.

Затим се одаје пошта палим добрсвољцима. До доручка још, као што то налажу прописи војничког живота, следују уобичајене гимнастичке вежбе, а после њих чишћење целе касарнске зграде.

На команду „вољно", кршни сеоски омладинци напуштају строј и одлазе по порције. Прилазимо једном омладинцу, додељеном Првој пратећој чети I батаљона. Још нисмо стигли ни да му поставимо питање, а већ добијамо одговор, проткан многим појединостима о пљачкашкој делатности „наших ослободиоца" по селима Мачве и Подриња. Прича нам:

— Неколико дана пред мој одлазак за Шабац заустави ме у селу, у сред бела дана, командант нашег места, неки Рачић. Добијем од њега цедуљицу, с налогом да је одмах предам једном од најбољих домаћина у нашој општини. На пола пута — дотле сам могао некако да се стрпим — отворим цедуљу, у којој прочитах да се за потребе тог и тог одреда пошаље 60 килограма жита, 3 пара цокула, 2 пара сељачког одела и још којечега. Све се то, брате, мора предати, или иначе оде глава...

Искоришћујемо још неколико тренутака до збора за молитву. Један двадесетогодишњи младић из Липолиста, наставља причу свога друга:

— Мене су исто тако једном послали да прикупљам по селу цокуле, одела и жито. Командант једне од тих пљачкашких јединица постарао се да људи из „летеће бригаде", којом он командује, добију кожне капуте, чизме, нове јагњеће шубаре и друго. Није им тешко кад све покупише... Неколико жена које су се одупирале насиљу, у тренутку кад су им мужеви били изван куће, на имању, просто су испребијали. Код мог рођака дошао је ваљда цео одред на дан славе, позаузео сва места у кући и без домаћиновог позива остали су цео дан на слави као код своје куће. Остали гости нису им се хтели уопште придружити...

У Мачви влада опште уверење да бандити нису више у стању да се боре, већ само да пљачкају.

ПРАДЕДОВСКИМ ДУХОМ НАПРЕД У ПОБЕДУ

После доручка и обавезне преподневне обуке, омладинцима из Мачве и Подриња, стари добровољци држе предавања разноврсног карактера. У оквиру тих кратких предавања са дискусијом свију присутних, најчешће се подвлачи акција добровољаца на сузбијању штетних особина у нашем народу, као што су псовка, крађа и слично.

Многима је непознато да у добровољачким редовима псовање, као само по себи штетна и нездрава појава, не сме ни у ком случају да помоли своје лице. Многе најкњиже мере учиниле су да се изрази псовања избацују из речника добровољаца. Зато младим регрутима све треба унапред да се напомене како у строју другим данима касарнског живота не би дошло до кажњавања и неугласица између новајлија и старих добровољаца.

Појединци се интересују за ратну спрему добровољаца. По неколико пута узастопно разгледају сивомаслинасте шињеле, опипавају фишеклију или хладну цев „крагујевчанке".

А на улазу, преко целог дана, низ сељака и сељанки опраштa се са својом децом — сад младим регрутима.

* * *

На пространој пољани егзерцирају млади граничари. И то су махом сељаци из Мачве и Подриња. Заједно са добровољцима, сви они хрле прадедовским духом напред у победу.

Шабац претставља данас мали гарнизон војске Нове Србије.

Злаган М. Саватић

Ми, млади војници нове отаџбине, жртвовали смо несебично своје младе животе за спас угледа и живота свога рода и тиме смо рекли читавом свету како се добровољно и својски служи земљи и историји.

Ми смо месецима горели жртвом и борбом, данима смо се одрицали свега што је човеку дато да би смо обезбедили земљи својој место, које јој по моћима њеним припада.

Слике и прилике...

(Наставак са 5-те стране)

»СРЕДОЊЕ«

Ко су и шта су »средоњеи«, о том је пре неколико дана лепо писао један београдски лист. То су они наши људи који никад немају куража да кажу шта мисле, који немају свог става па које, сасвим природно, свачији одлучни и стални став вређа и буни. То су љигавци и саможивци, морални бедници — да не кажемо и наказе — то су они што у исто време служе по три а не само по два цара, а никад своме народу не служе. То су старе чекалице што чекају да падне одлука па да се онда манифестантно и грлато определе, а све дотле шапућу и увијају се на све стране. Кад помисле да ће једна страна претегнути, они се одмах за њом повијају, али не прекидају ипак везе ни са другом страном јер, не лези враже, та моментано слабија страна могла би опет сутра да претегне! »Средоњеи« су бескичмењаци, најодвратнији сој људског друштва, ни врући ни хладни који су рођени само зато да буду избљувани. »Средоњеи« су шуше и кукавице кад год је чврсто, а зајарлају и залају чим поверују да су опасности за њихову рођену главу умакле. Пред опасношћу клањају се и повијају, готови су на све, чалму ће савити око главе за пар секунди. Они греше стално, и према ближњем и према друштву и према своме народу.

На клевета и сав отров што избија од »средоњаи«, јунаци могу имати само презир и преко њих ићи даље својим путем, своме циљу...

З. Н.

Само храбро напред!

Само храбро напред, мој велики друже,
Градитељу дични отаџбине нове!
Уживања ситна могу да нам пруже
Само очајање, патње и болове;
Ништа више, друже.

О, како сам срећна, у дну душе моје
Распламтела се једна искра света.
Сад у идеале ја верујем твоје
Верујем у срећу што ће да процвета
Отаџбини нашој.

Мој велики друже, ја поштујем Тебе
Што си пошо путем на којем се гине
И што за истину жртвујеш сам себе,
Што Србију водиш путем величине,
Отаџбину драгу.

Само храбро напред, мој велики друже,
А љубав у Христа нек те увек води,
Јер тада ће трње процветат у руже,
Јер тада ће срећно живет у слободи
Отаџбина наша...

ЈЕЛЕНА БУГАРСКИ, уч. VII разр.

Писмо другу из детињства

Драги друже!

Примио сам твоје писмо. Драго ми је што желиш да дискутујеш. Кажеш да ти није криво и ако ти кажем и оно што ти не иде у прилог. То ми је драго, знам да се не плашиш истине — а то је најбољи начин да се до правог пута дође. Истина, ти сматраш да сам ја на кривом путу а ти на правом. То ме не збуњује, јер ниси ти једини који тако мисли. Стотине и хиљаде је таквих и свакога дана гледају ме попреко, више пута сажаљиво мислећи у себи: „Јадник, види га како срља у пропаст!" Али мени је савест мирна. Посветио сам свој живот Отаџбини и кроз борбу, само кроз борбу, кроз патње и муке хоћу да јој обезбедим са друговима својим лепшу будућност.

Ти ме, драги друже мој, уверавaш да је то и твоја жеља, не сумњам; само запамти: жеље су једно а дела друго. Од желети до учинити дугачак је пут!

Ти само желиш, али ја то чиним. Пребацујеш ми што сам добровољац, пишеш ми: „Знао сам те увек као великог патриоту и националисту, шта ти одједном би!"

То хтедох ја тебе да упитам, али ми извади реч из уста.

Радостан си што си се извукао од обавезног рада — сматраш се чак и јунаком! Не бих рекао тако; напротив могао бих ти доказати и супротно: да си највећа кукавица коју сам икада познавао. И колико си ме обрадовао тиме што се, бар како ти кажеш, не плашиш истине, толико си ме разочарао речима: да си успео да кидишеш! Наравно уз добре паре!

Да ли си се питао колико је њих који немају тих пара које ти имаш, односно не ти него твој отац! Ти се ниси питао јер те то и не интересује.

Ти мислиш само на свој стомак и своју бујну косу пустио си скоро до рамена.

Али није то све што желим да ти кажем. Најважније нисам још ни почео. Хоћу да ти одговорим зашто само кроз борбу, кроз патње и муке можемо доћи до идеала.

Сав живот човечији проткан је муками, патњама и борбом. Можда ти мислиш да није тако, можда, али знај да се човек од рођења свога мучи, пати и бори. Можда он то не би желео, али није у његовој власти, тако му је писано у књизи судбине.

Где год човек пође наиђе на препреке било лево, било десно, било право, свеједно је где, свуда и свуда препреке. Ја сам ти у свом првом писму описао сличан тих препрека. Поновићу ти то опет, јер неће ти бити на одмет да још једном чујеш. Ја сам ти, у ствари, ту пренео мисли нашег учитеља за којим смо пошли. Он је ту рекао:

...Тешкоће су везане за наш људски живот и судбину. Зато морамо да примамо тешкоће не само пасивно, него треба чак у њима да нађемо дубоки смисао: треба да знамо да су те муке, патње и борба управо ПОТРЕБНЕ животу. Јер путеви који воде идеалима посути су самим препрекама, и смисао тих препрека је у томе, да свака шуша и кукавица не може да стигне до идеала. Јер кад би путеви до идеала били посути цвећем и када би се по њима могло ићи без борбе, која то људска шуша и кукавица не би стигла до идеала? Али зато што је Промишљу Божјом одређено да тај пут буде посут препрекама, ми треба те препреке да примамо с ЉУБАВЉУ, као нешто што је људима, човечанству и васељени и ЈЕДИНО потребно, без чега не би било што треба да буде...

Теби је можда све ово смешно. Не можеш чудом да се начудиш.

Теби је, свакако, боље на меком душеку и јастуку. Са обиљем хране, провода и уживања. Ти презиреш све препреке јер за тебе ништа није било немогуће: паре, паре и паре отварале су теби сва врата.

Само једно знај: отвориће ти и последња врата, а то су врата пакла.

И као да чујем твој кикот и смех: пакао! То само може један добровољац да верује, али ти, син једног виђеног и ученог господина, ти модерно журско дете, ти у то нећеш нити можеш да верујеш.

Ја те у то нећу уверавати јер је то узалуд, али хоћу да ти кажем да нећеш моћи *само кроз борбу* да постигнеш нешто, и то не за себе лично већ за корист Отаџбине.

И док се добровољци боре да би ти могао да живиш, ти ме питаш: Зашто ова борба?

Па зато баш борба да би ти живео, јер да није те борбе... али не, нећу, мислићеш да се хвалишем, а то ми ни на крај памети не пада. Моје биће није саздано да би се хвалисао, или пак желило другом зло. Напротив, ако ме ти сматраш „јадником", „издајицом", ја не могу да кажем да ме мрзиш, ја тебе волим као и пре што сам те волео када смо као мала деца трчкарали улицама предграђа нашег великог града.

Да, ја те волим и желим ти свако добро.

Опрости ми ову сентименталност и нека ти не личи на фарисејство, па ти ме бар знаш.

Хоћу да завршим.

На једном месту у твоме писму рекао си како ти не живиш за *никога* већ само за себе. Ја ћу ти тек одговорити:

Не живети ни за кога није чак живети ни за себе!

Размисли па одговори.

Поздрављa те твој

друг **Слободан**
српски добровољац

У спомен Алексе Шантића

Двадесет година од смрти великог српског песника

Све оно, и сви они, који су у стању да врше велика дјела, или су, како се то старински каже, богови или демони.

Први Херцеговац, Алекса Шантић, није ни једно ни друго.

У песнички свет, свет више животне збиље, Алекса Шантић је ушао са смерним циљем — да преде конац свога отачаства:

»Од своје мајке ко ће нађи бољу?
А мајка ваша земља вам је ова.
Баците поглед по кршу и пољу,
Свуда су гробља ваших прадедова.«

Те, непреувеличано речено, тај први Херцеговац, као оно токе, чистом домаћом срмом оплео је староставна струјања српског аграрно-правног инстинкта.

*

У свакој, па и у српској књижевности постоје две врсте писаца: они који вреде и они који се преудешавају да вреде. Ови други, у најбољу руку, тренутни су писци, они први уметници су с прелазом у трајна уметничка дела — песници — водитељи.

И као што од вас метежних и вас љутих зимских снежних бура, доцније, у сећању, под мрко смркнутим вељама, остаје само чистота беле претставе; ил као што од вас светлих и вас шарних бурних пролетњих бујања, доцније, у грудима, остаје само тобни дах златнога полена цветних круница — тако и од Алексе Шантића, неумитним законом историског одабирања, остаје десетак песама трајне душевне драгоцености.

То су песме, у којима су најдубљи слојеви песникове душе правили лирски споразум, не са гранама тренутне културе, већ са коренима српске староставне целине — тежачком стварношћу:

»Овамо! Скупа за рала и бране
Пред нама њиве неоране стоје,
Пусте, без плода, без лепоте своје
А коров, ено, пао на све стране.«

Тежачке песме Алексе Шантића, изворношћу, непосредношћу, искреношћу, степена су непролазних словенских георгика.

*

Српска народна мудрост, тај српски простонародни академизам, уназоч разним академијама наука, даровима својих синова — самоука, дао је мислиоца Његоша, дао језичара Вука, историчаре Проту Матеју и Бата-Лаку, дао проповедаче Ст. М. Љубишу, Бору Станковића. Дао их је с таквом духовном силином, да није од њих, ни пред којим спољним, ни пред којим унутарњим појавама, никада ни за педаљ није уступио, већ су сви они, било преко уметности било преко мудрости, нашли такве облике, у ко јима је сам народ, сама целина, јасно разабрала себе и нашла своја крепка одморишта пред бурним навалама вечите смене животних догађања.

А то стога, јер су њихова дела за три копља бивала изнад њихових личних судбина и као књижевни споменици, и земљи и иностранству, широм отварали сво је стране, са којих су се читала мисли и осећања многих векова и милиона људи мукотрпна срца, трнокопних руку.

Попут њих, тако је и прав Херцеговац, своје тежачке песме давао са самоодрицањем, са верским заносом, са исконом уметничком сливеношћу и крика и поклика:

»О, класје моје, испод голих брда,
Мој црни хљебе, крвљу поштрапани,
Ко ми те штеди, ко ли мм те брани,
Од гладних птица, моје муко тврда.«

Простонародни академик Алекса Шантић је праслике тежачке свести изворно и непогрешно, узнео до општих облика чисте, нагонске уметности.

*

Као луда деца пролазности, пролазе ето дани и дани, али и јуче и данас, и сутра и прекосутра, увек остаје непролазна — лепота самоодржања.

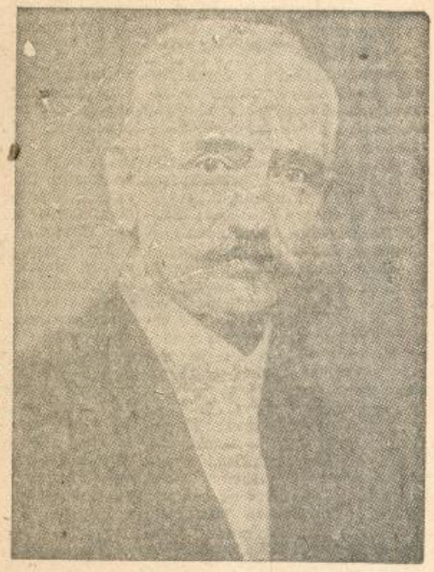
Никада трајна уметност није спадала у немани живота: никада трајни уметник није престајао да смерно преде смерни конац отачаства: никада природа и васпитање, иако су законом вечите борбе издубили дубоке провале посреди нас, нису порушили све мостове иза нас: никада земљољубиве песме Алексе Шантића нису лепше но сада, истинитији израз, не само српске, не само словенске, већ исконе лепоте самоодржања:

»Не, бор здрави није пао —
Ја и сада крепко стојим,
Бог ми јако срце дао
Да у часу страшних дана,
Усред борбе и мегдана,
Не поникнем челом својим.«

Те, непреувеличано речено, и трактор — доба доће ли некад, с поштовањем ће застати пред цигло десетак песама тога првог Херцеговца, који је, рођен у језгру српске искони, нагонском трајном силином на општечовечанскн начин изразио веру и наду милиона тежака.

Јер, аграрно-правни лиризам Алексе Шантића већ је степена митског завештања, а са њим и величина али и робовање народне мудрости — простонародног академизма.

— З.

ПОСЛЕДЊИ СНИМАК ПЕСНИКА А. ШАНТИЋА

Сијачи

Јутро. Бик риче. Из широке ноздре
Пара му бије. Одјекују стране.
Златно, ко класје златно када дозре

Избија сунце, наајешњује дане
Љиљана скорих. Шуме пјесме врела,
И раним пупком пупе голе гране.

Ово су часи великијех дјела —:
Широм оораних, замагљених њива
Виде се јаки родитељи села.

У плашту магле, попут мрких дива,
Полако крачу, к'о да сваки ступа
Ковчегу светом гдје угодник снива.

Полако крачу. И док магла тупа
Растањује се, и док сунце лије
Радости златне из црвених купа,

Сви машу руком изнад бразда тиј'е', —
И продрти им пешеви рукава
Лепршају се, шуме, ко кад вије

Вјетар у сплету сасушених трава.
Мени се чини: ко да крила склопе
Пјевачи раја, и сврх ових глава

Лебде и пјеју, а из сваке стопе
Радника кротких, робља наших дана,
Ловори, сјајни ко злато кад стопе,

Расту, свијају се, па врсима грана
Пољуба црна и знојава чела.
И ко да чујем, како са свих страна

Хорови звоне, и ко суза врела
Свјетлост чудесна полако се слива
По продртијем крововима села.

И сваки сијач ко да виши бива,
Расте, и сваки под крстом се диже
Небу... И на ме, усред ових њива,

Ко раздробљене звијезде, све стиже
И пада сјеме из жуљавих рука;
А озго Отац силази све ближе.

Уз пратњу силних и чудесних звука
Ореол сјајни Он полаже виш' њих...
И свуд из неба, с врхова и лука,

Звони и звони: »Осана во вишњих!«
...Сја сунце, златно ко класје што дозре;
Бик риче испод јела стогодишњих,

И јутро кади димом јаке ноздре...

Земља на Суходолини

Сени Алексе Шантића

Са вином и сузом прелићемо путе
И сва гробља твоја страшна и велика,
Да згрчених уста целивамо скуте
Оних што легоше покрај жртвеника.

У реке си смрти сахранила јуче
Војску мученика уз урлике хорде;
Ми ћемо ти сутра запалити луче,
Да осветлиш путе и ход деце горде.

На брегунцу сваком Голгота је цела...
На дну реке сваке леже гробље тајно.
Све утоне у смрт, тихо, без опела
Да васкрсне сутра безмерно и сјајно.

Ти си црква наша пуна молитава
И поприште тужно прегора и жртве,
Кула наша тврда где царује слава,
Звоно наше које оглашује мртве.

Једне ноћи судње када ватре плану
Сва ћеш у гримизу засјат, на врхунцу.
Из крви ће наше зоре да ти сване:
Родићеш се, светла, крвава, у сунцу!

В. СУШИЋ

Песник српске земље

Сви прави песници, осим уметничке интуиције и творачког нагона, имају, као сви велики духовн, своју конституцију духа, из које извиру њихове идеје и која боји њихову уметност једним основним тоном. Меланхолија Војислава Илића саткала је његову резигнацију и мисаилачки презир тиранији, са идеје стране, и испунила је његову поезију рушнама, историским и митолошким привиђењима, елегичним ритмом и сетним штимунгом пејсажа, са уметничке стране, епикурејскостоичка природа одредила је Ракићу његов морални став и разграпала психу љубавне емоције.

Дух Алексе Шантића носно је тежак историски слој, препун предањем и мелодијама, из кога су под ударцима судбиног клат на и у додиру са земљом букнале теме и емоције. Без тога ткива традиције Шантић би био само сликар пејсажа и интимног кућаја срца, али са устрепталом визијом легенде Шантић је постао песник српске земље, преко свог родног грала и завичаја, па онда целе српске земље, гдегод су се хероји рвали са судбином, гдегод су легенде сневале у рушевинама.

Како је то оскудно када се каже да је Шантић био родољубиви песник, оскудно и неправедно, јер родољубље није било његов програм него његово биће и суштина. Шантић је био песник српске земље, српске судбине, оне духовне емапације над једним крајем која његове реке и путеве, горе и планине, луке и жупе, куле и градове, гради вечном својином човека, као што су народне песме вечна својина народа који их је дао.

Његова поезија је визија једне земље која цвета и гори под ужареним сунцем, која има више цвећа него хлеба, више легенди него птица, више трептаја душе него звекета злата. То је визија земље која има слободан дух а оковано тело, богате атрибуте унутарње слободе и крваве намене судбине.

Шантићева поезија је она велика пригодна поезија о којој је говорио Гете. Она је пригодна, јер иде за животном драмом, везује се за истините доживљаје и сукобе, и плете од слика и емоција које имају своје моделе и сведоке. И зато што је тако пригодна, овотренутна као драма, свака Шантићева песма је намењена да негде буде гласно изречена: у породици и међу пријатељима на народном сабору, на моби и свадби, у механи, на гробљу, пред непријатељем и судбином, пред људским срцем и савешћу. Да буде гласно изречена као клетва и прекор *(Остајте овдје)*, као завет и пркос *(Гробови наши борите се с вама)*, као очај и нарицање *(На убогом пољу)*, као химна *(Кад орлови наши високо заброде)*, као

(Наставак на 8-ој страни)

ШАНТИЋ И ДУЧИЋ

Поводом 20-годишњице Шантићеве смрти, објављујемо некролико одломака из студије г. др Пера Слијепчевића о Алекси Шантићу и Јовану Дучићу (Савременик Срп. књиж. задруге, књ. IV, књига 16).

...Алекса Шантић и Јован Дучић, пријатељи, спомињу се заједно као Диоскури. У многоме су опречни један другоме. Шантић је прави Хришћанин — Дучић паган изричит; Шантић песник доброте — Дучић песник лепоте; Шантић песник жртве — Дучић, живота и осваја̂ња; Шантић заљубљен у своју земљу — Дучић, у номадско ослобођење од свију веза уопште; Шантић љуби сељакове руке хранитељке — Дучић аристократ, једва ако је где и споменуо реч сељак; Шантић сав огрезао у своме Мостару — Дучићева је могао задржати једино Дубровник, господски град у највишем смислу речи, и још море зато што је море. Иначе, нити се у тој поезији налази специфично нашег пејсажа, ни карактеристичног нашег типа. Шантић је прилазио: од српског народа у Мостар, од Мостара у село, од села у радничку средину; — Дучић је одлазио: од Мостара у Париз, од Париза у космос. Шантић се хвали што су му бар дедови са села, ако није он; Дучић, у једној од најлепших и сигурно најсрдачнијих песама, жели „летети, летети високо... Витлати се као омађијан соко... Да не памтим ниско рађање под мраком." Шантићева Муза води народ:

Устај и прну одежду обуци,
Свијетли путир понеси у руци
И крепком вјером моj народ
причести!

док Дучић овако своју опомиње:

Мирна као мрамор, хладна као сена,
Буди одвећ лепа да се свиђаш сваком,
Одвећ горда да би живела за друге.

Коло мостарских пријатеља, поштo је испратило Дучића у свет, потерало је и Алексу, готово силом. Он им је првих недеља побегао натраг у Мостар, као сељаче из гимназије. Човек од тридесет година, он се тада јадао у једној лаковној братској песми како му се драги Јован потуца по туђини — док је овај, сав у свом елементу, гутао живот и даљине, и сажаљевао доброг Алексу у касаби.

Може ли бити већих разлика! Па ипак, једна црта сличности веже их више него што их деле све те друге: обојица су господа витезови. Идеалисте увек, натуралисте никад, они никад нису разголитили анималне делове душе. Осетљиви, меланхолични, они ипак нису закукали; њихов лични бол био је увек спреман да се рашири у оно што је Цвијић називао „историским сетом", „племенитом сетом". Шантић је у невољи скривао сузу соколећи друге и дејствујући у народу; а Дучић се, са сузом у оку, витлао летећи. Биће у томе нешто од њихова завичаја, где патријархално господство кулминира, па је увек било зазорно човеку и заплакати и казивати много интимности, уза сву топлину речитости. Каже се: Херцеговци најлепше зборе; та лепота није сва у граматици, него у мирној одмерености којом се одликује беседа наших домаћина брђана, и ван тога краја. — Шантићево је витештво народско, Дучићево је европско и мисаоно. Рођен ближе мору, он је гипкији и ближи мајстор, али је и приступачнији туђему, и нарочито више егоцентричан.

...И Шантић и Дучић нису само идеалисти, они су идеализатори. Балкански рат изгледа код Алексе једна недељна свечаност: пун је застава и шарених народних одела. Звона звоне, виле дозивају народ и разговарају с војницима, пева сваки, пева и војска при самом јуришу и кроз сме хладне воде битољске до колена. О блажени божји човече, о радости чиста и невина!

...Село је било Шантићу окрепа телесна и душевна, он му пева стално. Ено сеоске идиле: повратак с рада; ено ускока — борца што је остао бескућник; ено орача и сејача, ено жетве у зноју и прашци, ено воденице, и кола̂ра, и старе чељади пред колибама, ено и страственог грљења крај скровите реке. Силуете патника работника расту пред вашим оком, догледате на хоризонту огромну сенку човека што замахује красном и крви народну земљу. Он мрзи господаре што му хлеб отимљу, али не роње пред Богом. Шантић се пред тим човеком све дубље клања. Деветсто друге он му љуби чело; деветсто осме љуби му руке, вичући: тебе славим, тебе благодарим; деветсто двадесет четврте, он склапа длanове пред тим црним рукама хранитељкама као пред правом светињом и шапће: осана! То је једна од последњих Шантићевих песама.

...Понирање савремени и будући песници још дубље у нашу земљу и биће вештији као мајстори. Али ће се и даље сврашати и крепити код старог песника, последњег витеза романтике, као што се сврашa у Дечане и Грачаницу. И доиста, доћи њему, то је као доћи на острво доброте, и то ће задуго бити потреба нежних и честитих, нарочито у временима погане поплаве, сурове и живинске себичности. У Алекси Шантићу је још једном блеснула епоха народног идеализма. И као што у многој драгој успомени из прошлости ми стварно волимо сами своју негдању младост, тако и у Шантићу волимо све оно његово време које се опаса честитошћу, јер је имало да изводи велико и честито дело. — „О, мили часи, како сте далеко"!

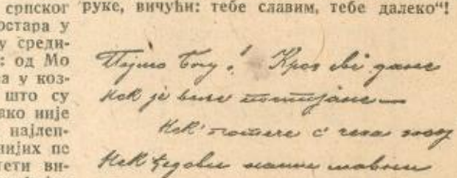
Примим ли у дом онога што грца
У сињем јаду под студеним небом,
И утјешим га са сољу и хљебом
И огријем му ране ватром срца —
У светом чувству када силно горим,
Па руке ширим да загрлим свијет,
Све људе, земљу, сваки грм и извјет,
У ове часе, ја знам, с Богом зборим.

Величанствена Шантићева љубав обасијавала је код Шантића и сељака, и сељанку, и ковача кога су „труди часни створили у челик", кириџије и угљари и хамале-носаче и сиромашне, као Христови ученици, рибаре, с којим ће вући њихове тешке мреже „Да прекаљен тако напором и радом, — Једном гордо пођем, с новом ватром младом, — Кроз маглу злих дана свом завјетном циљу!"...

Иако је знао да често предвиди праву стварност, да узлети сентиментално под звезде које га „греју", „гледају" док му се срце расипа „златно", он је ипак свестан свога правог живота и мисије коју је испуњавао до гроба:

Он је заиста имао право узвикнути? „Мене све ране мога рода боле", јер је те ране видео, јер је те ране осећао и јер је те грозне ране својом бесмртном поезијом лечио...

Веселин Филиповић

Аутограм текста химне пев. друштва »Гуслеа«
(Композиција Д. Јенка)

Социјално у Шантићу

Алекса Шантић је превасходно песник љубави и национални бард. Ово друго нарочито, јер је његов живот никад, растао и свенуо у истом, географски јасно одељеном, месту и под условима који су носили најнационалнију боју и звук. Оно пак социјално, у данашњем смислу речи, стајало је код песника Шантића у другом, ако не и у трећем плану. Млад човек у средини полуоријенталној по навикама и живљењу, певао је, наравно, узврелим дахом и буриим уздисајима о љубави. Ту су се рађале химне љубави и трубадурство добијало необичан полет. Али са овим трубадурством било је код Шантића и национални осећај подједнако развијен. Тај национални осећај је имао своје пуно оправдање и био је и спољни и унутарњи животни захтев.

Алекса Шантић је на првом месту овакав пред својим савременицима и пред својим већ сталним потомством. На крају, велика неправда би се чинила нашем песнику ако се у његовом постојном делу не би запазило ништа више до само дитирамби херојским ратничким гестовима и распаљеној севдисање.

И реалистичка црта код Шантића била је рељефна, запажљива у мору оног чисто осећајног, разнеженог, локалног, трубадурског. А његова хумана социјална осећања јесу, поред овога оно што доприноси и онако величини части његовог песничког имена.

Алекса Шантић је, додуше, певао, често и слично:

Мислим да ноћи пуне хризантема,
На врт преливен месечином меком...

али ми знамо да његов поштени таленат није осећао само мирис хризантема, није на своме путу сусретао само „њу" под „танким велом". Знао је овај Херцеговац како живе његови људи које сваки дан гледа и који су његова горка али потресна инспирација. Знао је и зато је певао:

Ја нисам своје проводио дане
Само уз песму и шум шедрвана...
Где магле мркну, где вихори косе,
И непогода громом туче свагда;

Шантић зна да је наш живот „трње што нас боде, — Да је мало стаза што у башту воде. — Где бокори шуме сунцем огрнути. Да, живот је мемла робијашке куће, — И његово трње све те пара̂ње, — И цветова нема да се тебе јаве... Но ти имаш руке!"... итд.

Сељак убоги, онај у „колибама голим", чије је он жуљеве на рукама целивао у потресености препуној љубави, стоји високо, као икона у ватри Шантићевих стихова. Он га прати на сетви, на жетви, на рађању, на умирању и на пристаништима са којих полази ван груде своје тамо „Гдје свога нема и гдје брата није"... Кад пева „Хајдемо, Музо"... Он не тражи да га Муза води у вилинске дворце, не тражи дезертерство у мутну, звонку али јалову песничку лепоту, већ тражи да га води „у колибе голе. — Трошне и тамне као магле зимске;" Јер у тим колибама живе душе гостопримне. — Срца што грију, што трепте и воле... — Њихов је говор моме срцу мио. — И с њима тако провео би вијек. — Па храна била само црна кора"...

Каква је молитва овог човека који је осећао Бога, који је дах религије протканог кроз сва мукотрпна дела својих људи. Његова Молитва „празан говор није", он божанску присутност осећа кад види како: „Рујева поврх златних жита тече"... И право служење својој вери он схвата овако:

Примим ли у дом онога што грца
У сињем јаду под студеним небом,
И утјешим га са сољу и хљебом
И огријем му ране ватром срца —
У светом чувству када силно горим,
Па руке ширим да загрлим свијет,
Све људе, земљу, сваки грм и извјет,
У ове часе, ја знам, с Богом зборим.

Песник српске земље

(Наставак са 7-ме стране)

Све се дешава на земљи, сви болови и радости долазе са ње, а проблеми потичу из односа човека према човеку, од намене рада и плода, од захтева и права да се буде слободан човек. У неким Шантићевим песмама има патоса, али правог етичког патоса а не вербалног, тако да се и у том случају не одвајају од чистог надахнућа земље.

Кад се у песнику преврши мера бола и поноса због тешких страдања или завет них победа, он их са амвона нације уплиће свом нараштају у подигнутом акценту клетве, завета и химне. То су најлепше Шантићеве песме, јер је патос њихов праискрен и праосећајан. Динарска реторика није се отела у Шантићу, него је меко и податно служила његовој сликарској машти и тондој импресији.

У тај оквир Шантић је сместио и свој интимни кут, своје љубавне жеље и снове, па и песничке визије које су се виле над његовим крајем као тица око гнезда. Он није као Његош лутао по звездама да сазна тајну човека и космоса, он није знао да једна метафизичка идеја може човека држати у канџама и да се бледило немира може осути без дотицаја са спољним светом.

Он је према свему стајао као овоземни човек, као огранак сеоског и топлог дома, као друг страдалника и хероја, као љубавник дивних девојака, као сусед малих крепких људи. Туга му је избијала сва из тога што је живот непрекидно прелазио у успомене и све више ограничавао се само на њих.

Као уметник Шантић је на првом месту био сликар, прецизан цртач, раскошан и сјајан колорист, драматичан сценариста, и са таквом душом он је постао песник српске земље, њеног човека и видокруга. Српска земља и њена богата традиција са своје стране дале су Алекси Шантићу три најлепше идеје: лепоту слободе, рада и јуначтва, и тако га начиниле великим песником, народним певачем и пророком.

М. В.

ПАРАСТОС И АКАДЕМИЈА А. ШАНТИЋУ

У недељу, 5 марта, одржаће се, у београдској Саборној цркви, после службе божије, свечани парастос песнику Алекси Шантићу поводом 20-годишњице песникове смрти.

У понедељак, 6 марта, у 17 часова, Комесаријат за избеглице и пресељенике приредиће у сали Коларчевог универзитета свечану академију у спомен великог српског песника.

Признање новим српским генерацијама

Свечана предаја награда претседника Српске владе генерала М. Недића

Велики омладински књижевни конкурс који је јесенас приредио *Српски народ*, и на ком је узело учешћа преко три хиљаде средњошколаца, најзад је завршен једном успелом и великом књижевном академијом која је одржана у прошлу недељу 13 о. м. на Коларчевом народном универзитету.

Поред огромног броја ђачких родитеља, као и самих ученика, академији је присуствовао и министар просвете и вера Велибор Јонић као изасланик претседника Српске владе генерала Недића, затим изасланик светог Синода, начелници Министарства просвете, изасланици и претставници културно-просветних установа престонице, као и многи угледни јавни и књижевни радници.

Академију је отворио књижевник Сима Пандуровић поздравним говором, у ком је између осталог рекао:

ГОВОР СИМЕ ПАНДУРОВИЋА

»Српска влада генерала Милана Недића, пред којом стоји огроман сплет тешких питања свих врста судбоносне данашњице, није заборавила ни српску књижевност. Ни она на којима најзад, остаје и живот, и књижевност, и будући рад у српском народу. А то је српска школска омладина. Иницијативом претседника Владе и г. министра просвете СРПСКИ НАРОД је расписао пре неколико времена књижевни конкурс за омладину наших средњих школа.

Што се желело тим конкурсом?

Пре свега, да се не пренебрегну оне племените тежње младих духова које на часним и ако тешким путевима науке и уметности траже своју моралну оријентацију која је српској омладини у данашњем времену искупљена свакако најпотребнија. Затим, да се охрабре млади таленти на тим путевима истине: истине разума и истине осећања.

Јер је у првом реду наша омладина била жртва организоване лажи ширене и неговане у југословенској школи, политици, штампи, приватном и јавном животу уопште. Напослетку, желело се, да се младим радницима за њихов интелектуални рад, данас нејмање награђени, поред моралног признања, пружи макар и скромна и тренутна материјална помоћ и награда.

Имао сам част да будем у одбору за преглед и оцену радова који су стигли на овај конкурс. Могу рећи да сам, заједно са осталом господом у одбору, имао и једно реће душевно задовољство том приликом. Одзив омладине на овај конкурс био је неочекивано добар, како с обзиром на број тако и с погледом на квалитет радова.

Показало се да она, упркос тешких економских околности и услова за нормалан живот ипак ради на своме духовном и моралном усавршавању, и то с успехом? и више но што школа тражи тренутно захтева од ње. Другим речима, да учи, студира и да није равнодушна према многобројним питањима економским, друштвеним, националним, историским; — да негује свој израз и стил; — и да се у њој налазе видне способности за научно истраживање и уметничко стваралаштво.

Верујем, госпође и господо, да ћете сличан утисак понети и ви са овога састанка на коме ћете, због ограничености времена, моћи слушати, углавном, само одломке награђених радова.

И још нешто. Ако ми старији можемо бити потпуно задовољни резултатима које је омладина наших средњих школа показала на овом конкурсу, млади аутори не треба да се задовоље својим данашњим успехом. Они, на изабраном путу, треба да теже новим и већим, који ће бити на њихово добро, њихов понос, и на част Србије.«

Затим је говорио проф. др. Коста Милутиновић о теми „Нова српска књижевна генерација". У свом предавању г. Милутиновић је подвукао да се данашња наша књижевна генерација, оличена у нашим омладинцима, инспирише мотивима из наше прошлости, и истовремено живо се занима за актуелне проблеме нашег савременог друштва.

ПОДЕЛА НАГРАДА

После одржаних говора присутни награђени омладинци и омладинке пошли су се на позорницу бурно и дуготрајно поздрављени од многобројне публике и својих другова. Постројени испред велике, тешке завесе, озарена и срећна лица, поносни на свој успех, они су намах освојили симпатије свих присутних.

Потом је министар просвете и вера одржао кратак говор, рекавши:

Похвалница министра просвете

„Претседник Српске владе, армиски генерал Милан Ђ. Недић, одувек је поклањао своје нарочито старање развитку и васпитању српске омладине. Благодарећи том његовом старању уредништво „Српског народа" било је у стању да распише овај омладински књижевни конкурс, који је пожњео пун успех. Мени је, као министру просвете и вера и главном уреднику „Српског народа", пала у део част и пријатна дужност да као делегат господина претседника поделим награде које је уредништво „Српског народа" доделило одабраним учесницима на овом конкурсу.

Српска омладина може бити поносна пажњом која јој се овим указује. Уверен сам да ће она на ово старање одговорити онако, како се то од ње и очекује, нанме, да ће бити српска и национална, трудољубива и родољубива, достојна својих славних и заслужних предака. Само путем неуморног стваралаштва и жарког родољубља она може обезбедити себи и своме народу лепшу будућност и достојно место међу осталим народима."

Груда добитника књижевног конкурса »Српског народа«

После завршеног говора, министар Јонић је омладинцима поделио награде рукујући се са сваким понаособ. Приликом дељења награда, одушевљен аплауз је пратио сваку предају.

У другом делу ове ванредно успеле академије чланови Драме Српског народног позоришта Олга Спиридоновић, Миливој Живановић и Сима Јанићијевић прочитали су неколико успелих места из награђених радова, па је тиме ова академија била завршена.

Нешто и наде наших добитника

Симпатични Миле Бискупљанин, ученик IV разреда Мушке гимназије у Панчеву, награђен је на поменутом конкурсу за своју песму *Отаџбини*. Тако је двогодишњи његов рад на поезији добио једно ретко и заслужно признање, и млади песник још се више одушевио за стваралаштво.

Од раних дана он је осетио сву тежину живота на својим младим плећима, сву горчину хлеба који се зарађује својим рођеним рукама у једно тешко,с уроно време у ком се људи тако често забораваају. Па ипак, ни сурова реалност свакидашњице, ни злоба људска са окорелим срцима, ништа га није могло да отме од његових драгих, нежних, песничких сањања. У њима се све ублажује, линије живота нису тако оштре и тако издвојене, и све постаје некако тако добро, мило и безазлено. То је свет маште, песничке маште...

Такве часове о ње забележио на хартији и дао им име које се тешко могло да очекује од једног шестошколца, — назвао их је „Бег из јаве". Док с једне стране, безбројни његови другови беже из јаве у раскошну угодност обезбеђеног живота у луксузним родитељским домовима, дотле Миле Бискупљанин бежи из јаве у свет доживљаја своје осетљиве душе.

Данас-сутра, он ће сигурно нешто створити, нешто добро и лепо. У то су уверени они који су прочитали неколико његових стихова за које уверавају да имају великих вредности. То ће му бити најлепша награда за његово „бекство из јаве".

Још један награђени младић воли да бежи из јаве. То је *Миодраг Цекић*, свршени матурант гимназије „Краља Александра". Његов рад *Улога српске задруге у прошлости и садашњости* добио је такође награду.

Када је реч и о његовом младом животу, ни према њему живот није био досада наклоњен. Као и његовог друга Бискупљанина, тако и њега та материјална, сурова страна свакидашњег живота погађа.

За разлику од толиких, он се над њим, иако сувише млад, дубоко замислио. По природи тих и миран, увучен у се, примеран ђак и друг, он воли да посматра стварн и људе око себе и да о њима размишља. Као плод његовог размишљања, између осталих, била је и констатација да се кроз задругарство — он га посматра филозофски — најсигурније и најбоље усавршује човек као морална личност. Отуд задругарство њега више интересује са чисто моралне стране.

Чим то прилике допусте, он ће студирати чисту филозофију. У њој, високој и неслућеној, замршеној и занимљивој, он ће наћи своје уточиште увек када побегне из јаве...

ДВА НАГРАЂЕНА ДОБРОВОЉЦА

Добровољац II пука *Живојин Прводлић*, свршени богослов гимназије у Нишу, добио је награду за рад *Улога српског сељака у нашој историји*, а добровољац I пука *Гојко Табаковић*, свршени матурант гимназије у Ваљеву, добио је награду за песму *Вечерња предосећања*.

Њихова лица су препланула. Они су допутовали из својих јединица, из унутрашњости, да приме награде. И одмах су се вратили натраг да поново узму пушку у руке и да на мртвој straжи чувају оно што је увек, од искона било српско.

У добровољачким редовима су од првих дана њиховог оснивања. С њима су прошли безброј борби у којима је живот висио о концу, с уверењем да је за отаџбину слатко умрети. Ако је у питању њено добро, њена срећа и њена будућност, онда живот не долази у питање. Све се за њу жртвује, па и живот, то је гесло данашње добровољачке младости. Једнако и најсветије.

Табаковић је песник. Првуловић идеолог-моралиста. Први слави рођену земљу кроз стихове, други то исто чини кроз озбиљну прозу у којој се задржава на оном што Србе као народ карактерише као најбитније. Првуловић је везан за сељака и село, као идеолог и чланкописац. Табаковић као песник.

Заједнички кажу:

— *Омладина треба да руководи и да предњачи у народном препороду. Без ње нема будућности... Што се тиче нашег сељака, без обзира шта данас грађ о њему мислио, он представља велико, неисцрпно благо... У данашњем односу сеоска према граду има мало осветe. Разумљиво, када се зна какав је однос града према селу био пре рата...*

ПУТОПИСЦИ

Петар Милосављевић, ученик треће године Средње техничке школе у Београду, добио је на конкурсу награду за рад — путопис *На ставама Тимока*. Приликом читања овог рада, готово сва присутна публика приметила је да је његов аутор одличан стилиста и познавалац — православља. О свом раду Милосављевић даје следеће податке:

— *Сваког лета одлазио сам у Хајдук-Вељкову Крајину и огромно је заволео. Београдска средина не може да замисли колико је то леп крај, погодан за туризам и хотелијерство с једне стране, у привредном смислу, и чист српски елемената — у националном смислу... Откуд тако добро познајем православље? То познавање имам да захвалим свом гимназиском вероучитељу г. Марији...*

Десимир Јовановић, ученик VI разреда Четврте мушке гимназије у Београду, награђен је за рад *Доситеј Обрадовић као путописац*. Он, иначе, не воли Дучића као путописца, и зато је баш изабрао Доситеја Обрадовића. Он уверава да у Доситејевим путописима кроз нашу земљу и наше крајеве има места која спадају у најбоља у нашој литератури.

ОСТАЛИ

Јован Башић, ученик VII разреда Прве мушке гимназије у Београду, награђен је за рад *Задаци српске омладине у обнови Србије*. У разговору, он је овако дефинисао задатке српске савремене омладине:

— *Наша је дужност да помогнемо своме народу. А свом народу његова омладина ће најбоље да помогне, ако се потпуно стави у његову службу... Када завршим гимназију, студираћу журналистику.*

Дан. Стојадиновић, ученик II разреда Треће трговачке академије у Београду, добио је награду за рад *Споменици српске културе* у ком је обрађено на један ванредно леп начин српске манастирске фреске, народне везове и рукотворевине, и сматра да је то поље народне културе веома слабо обрађено иако претставља једну од најширих области за рад.

Помало романтичар, *Александар Обрадовић*, ученик VI разреда Треће мушке гимназије, читајући „Хајдук Станка" заволео је Зеку Буљубашу. И када је расписан конкурс *Српског народа*, он се решио да обради и објасни још увек загонетну личност хајдука са Засавице. У томе је успео што сведочи награда за његов рад *Зека Буљубаша*.

Милета Мојсиловић, матурант из Београда, награђен је за рад *Србија пре свега и нада све*. Сматра да је препород Србије могућ само ако се избегне братоубилачки грађански рат, и сви њени чланови прегну на конструктиван рад. После завршене средње школе студираће књижевност.

Растко Митровић, ученик VIII разреда Друге мушке гимназије, награђен је за рад *Село у српској књижевности* у ком се критички осврнуо на село у приповеткама и делима Јована Илића, Стјепана Митрова Љубише, Ђуре Јакшића, Јаше Игњатовића, Јанка Веселиновића, Св. Ђоровића и Петра Кочића.

Предраг Бурћић, ученик VI разреда гимназије, латио се пера само зато што му се за обраду пружио један истинит мотив из Шапца. Тако је поникла његова награђена приповетка из нашег поратног живота „Браћа".

ЗАХВАЛНОСТ ПРЕТСЕДНИКУ ВЛАДЕ

Сви награђени омладинци сложили су се у жељи да им надлежни у што скоријем времену омогуће покретање једног великог, репрезентативног часописа у ком би њихове младалачке амбиције дошле до изражаја. Исто тако, моле да им се одобри рад у литерарним друштвима које су много значиле за неговање лепе књижевности.

На крају, они су се топло захвалили претседнику владе, генералу Недићу за његово очинско старање за српску омладину, која треба да оствари Нову Србију. Исто тако захвалили су се и уредништву *Српског народа* на приређеном конкурсу, и сложе се у констатацији да је овај конкурс у сваком погледу постигао **свој циљ и одговорио својој намени.**

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИЛА сам личну карту добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу. Даринка Грумбах. 63 1—3

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ број 0201068/39 год. и помоћничко сведочанство бр. 17128/28 год. и'дато од Удружења занатлија Ужице, изгубио сам враћајући се са обавезног рада. Исте оглашавам за неважеће. Минић Иван, опанчарски помоћник из Ужица. 63 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од Претстојништва градске полиције Ужице за 1943 годину, изгубила сам. Оглашавам исту неважећом. Десанка Никодијевић из Ужица. 63 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Ужице изгубио сам. Овим је оглашавам за неважећу. 63 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ и железничку легитимацију изгубила сам, овим их оглашавам за неважеће. Марковић Танаска, домаћица — Ужице. 63 1—1

ХЕРИКТЕРКУ која и штепује, посао сталан, плата добра, храна обезбеђена. Потребује фирма „СПОРТ" — Крагујевац — Бранкова 18. 54 2—2

ИЗГУБИЛА САМ личну карту бр 6362, добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу. Овим је оглашујем за неважећу. Радмила Лазић. 54 2—2

ИЗГУБИО САМ личну карту и полицијску пријаву добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, као и ослобођење од рудника добивено од окружног начелства. све оглашујем за неважеће. Радојица Павловић, Дринчићева 40. 54 2—2

ИЗГУБИЛА САМ личну карту добијену из престојништва градске полиције у Крагујевцу. Оглашујем је неважећом. Живка Шулце. 54 2—2

ИЗГУБИО САМ личну карту добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, овим је оглашујем неважећом. Селимир Стојановић. 54 2—2

КУЋНУ ЛИСТУ за 1943 издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, оглашавам неважећом Мара Марковић. 54 2—2

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумић срез Крагујевац, изгубила сам и оглашујем је неважећом. Гачић Ж Јелица. 54 2—2

СА СВОЈОМ ЖЕНОМ Љубинком Стевановић прекинуо сам заједнички живот и овим објављујем да никакве њене дугове не признајем нити хоћу да плаћам. Милија Стевановић, пекар из Крагујевца. 54 2—2

ВУНУ

од старих вунених отпадака прерађујемо приватним муштеријама.

„ХУМ"

Банић и Угреновић

БЕОГРАД

Цара Николе 10. Тел. 24-270

64 3-3

Саопштење: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од ДАНАС стварно највише плаћа златан накит стари и нови, старо злато, златне зубе, дијаманте, бриљанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел.28-706

(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више. 61 1-1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912

58 1—1

КУПУЈЕМ:

Старе књиге и целокупне библиотеке на српском језику

„Српска књижара"

БЕОГРАД

Тел. 26-009 Кр. Александра 18

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

Браунс

ЗАШТ. ЗНАК

боје за тканине у кесицама

Једноставно и успешно бојадисање

Готова боја спремна одмах за употребу.

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС

БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационим ценама следећа имања:

21 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац Леди Каудри бр. 61	Дин.	330.000.—
2) Плац са зградом Прилепска бр. 10	Дин.	600.000.—
3) Плац са зградом Гунд. Венац бр. 37	Дин.	2.000.000.—
4) Плац са зградама Далматинска бр. 28	Дин.	600.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 69 1—1

Бајер-ов крст

ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утврђују пут на подручју сузбијања бола носе „Bayer"-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. О БР. ИМ ОД 14-XII-1943

СТАНОВИ

од 1, 2 и 3 собе са конфором продају се у IV задружној згради.

Према својим Правилима и Закону о привредним задругама, уступање врши **Штедно грађевинска задруга «СВОЈ ДОМ», Мишарска 9.** 71 1—2

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационим ценама следећа имања:

29 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Цвијићева бр. 118—120	Дин.	1,800.000.—
2) Плац са зградом Влајковићева бр. 25	Дин.	4,000.000.—
3) Плац са зградом Ђуре Даничића бр. 4	Дин.	1,800.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 72 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

22 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Космајска 26	Дин.	3,200.000.—
2) Плац са зградом Краља Петра 50	„	6,500.000.—
3) Плац са зградом Доситијева 17	„	8,000.000.—
4) Плац са зградама Будимска 19	„	900.000.—
5) Плац са зградама Добрињска 9	„	4,000.000.—

25 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Гундулићев Венац 45	Дин.	650.000.—
2) Плац са зградама Гетеова 10	„	3,000.000.—
3) Плац са зградама Виноградска 73	„	400.000.—
4) Плац са зградама Димитрија Туцовића	„	900.000.—
5) Плац са зградом Стојана Новаковића 9	„	1,750.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

63 1—1

Новчарина плаћена у готову

Ф. 199

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 9 Год. IV
Београд, 26 фебруара 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СИМОВИЋ БЕЗ МАСКЕ

Симовића данас као да гледамо у огледалу. У почетку свога последњега говора он је хтео да истакне како говори у своје име због тобожње забринутости за судбину земље и народа. Он је рекао да не говори као политичар, јер нема никаквих политичких амбиција. Значи да је говорио као плаћеник и да је катастрофално дело од 27 марта 1941 године извршио као најамник англо-бољшевички.

Истакао је затим да говори као „слободан грађанин". Чудно је то његово схватање слободе јер, захваљујући баш њему слобода његове земље уништена је, народ је поробљен, војска уништена, Краљ одвучен у заточење, а он је побегао у туђину као човек без икакве одговорности.

Подвукао је да говори као војник, а у ствари био је издајник: кад је дошло до рата, који је он изазвао, Симовић је побегао из отаџбине остављајући војску на милост и немилост судбини. И ако је годинама био на најодговорнијим положајима у војсци, он у себи није имао ни српског војничког духа, ни морала наших војника, којима се дивио свет.

Симовић је овим својим говором потврдио да је пучиста по занату. Човек који је насилно довео младога Краља на престо сада му објављује борбу и жели да га детронизира. То је главни смисао овога говора у коме се вели да има „и људи у иностранству који неће да гледају стварности у очи". Овим људима он пребацује, да збуњују својим држањем народ у земљи јер му нису хтели да упуте позив да се сврста у редове партизанских банди које га истребљују. Колики је и како дубок морални пад овога човека види се најбоље из његове смелости и дрскости да се окоми на владу која га је поставила за команданта „југословенских" трупа на Блиском Истоку. Овај човек поступа као сваки туђи слуга који због личних амбиција заборавља на све обзире и све обавезе.

Својим говором генерал Симовић је нанео страшну увреду српском народу. Он је прихватио тезу да су Срби паразити и да су као такви неукротиви елемент нереда и хаоса. Он је препидео све чињенице и заобишао велику истину, да се Срби на целом свом простору одлучно боре против партизана које тако расхваљене слави овај човек.

Симовић је увредио српски народ и позивањем на жртве које је он дао. Да, заиста, српски је народ дао страховито много жртава и подњео необично велике патње и страдања. Може бити да ове жртве не дају мира преступничкој савести овога човека који је главни проузроковач народних страдања и главни виновник жртава које су пале.

Симовић је пун цинизма када тврди, да српски народ не може никада пропасти као што, тобоже, тврди квислиншка пропаганда. Он је далеко од Србије и од целе српске земље, он је срцем и душом од ње одвојен, па не може да схвати, да српски народ може бити уништен и да је већ у многим крајевима његово уништење трагична и језива стварност. Али шта се то Симовића тиче? Он је говорио онако како му је наређено и поручено.

Певајући химну партизанима Симовић се појавио без маске. Ево неколико места из његовог говора из којих се најбоље види да он целим бићем стоји иза политике коју спроводе Стаљин и Тито на нашем простору. Препоручујући народу борбу и стварање фронта он је рекао:

„Такав фронт већ постаје и невероватно је да се нашло људи који верују издајицама нашега народа и који ометају величанствену борбу његову... И место да се поносимо том борбом, ми чак осуђујемо те народне успехе. Радимо, дакле, оно што раде наши непријатељи... Наша борба биће веома важна и корисна и због тога народно-ослободилачки покрет, досада најактивнији део те крваве борбе, потпомажу наши велики савезници, братска Русија, Велика Британија и Америка. Томе покрету треба да се придруже све остале активности наших родољуба у земљи и иностранству. Не признати тај покрет и радити против њега, значи радити против наших савезника и олакшати рад и дејство наших непријатеља... Ту борбу већ води народно-ослободилачки покрет у коме има релативно највећи број Срба... Нико од нас не сме ометати ту борбу народно-ослободилачког покрета."

Шта се види из оних речи генерала Симовића? Њему је стало до тога шта користи Америци, Енглеској и Совјетској Унији, а не до тога шта користи српскоме народу, који, уосталом, скоро и не помиње. У његовој глави се још увек врзмају југословенске магле. За њега је величанствена борба коју српски народ води за свој опстанак и самоутврђење „братоубилачка борба". То је борба за очување свих народних и личних светиња, борба за душу и дух српске земље, која је нападнута од активних бољшевичких носилаца зла којима тако предано служи овај плаћени генерал.

Симовић је покушао да се прикаже као човек који схвата стварност и који се према њој опредељује. По свему ономе што је досада радио и што сада ради може се рећи да је он типичан пример илузионисте, који не жели да сагледа стварност јер нема чула за то. Да је он имао чуло за стварност он не би ни извршио пуч који је упропастио народ, нити би га кад је побегао у Енглеску месецима позивао на устанак, који су водили самоубиству. Зато је и данашња процена ситуације овог илузионисте једнака процени коју је он имао када је припремао и изводио пуч.

Симовићев говор има сва обележја једног наручког и плаћеног говора. Он је више срачунат на то како ће његова активирати у политичкој игри која се води између Енглеске и Совјета, дакле, на лични интерес, него на то како ће и шта ће о њему народ мислити. Зато се овај говор може назвати једним улагивањем Стаљину и Черчилу, ауторитетима од којих Симовић очекује по коју пару за продужење своје једне егзистенције.

„С.—Н."

ОДГОВОР ДУШАНУ СИМОВИЋУ

Говорио је Душан Симовић. Невероватно звучи, али десило се је да он проговори, и то преко лондонског радиа опет у намери, да својим говором зада смртни ударац српском народу, који се још није ни опоравио и који још крвари од рана које му је Душан Симовић задао 27 марта 1941 године.

Један од творaца 27 марта, својим говором није нас изненадио. Он је само потврдио оно што смо ми већ знали. Да је Душан Симовић био у тесној вези са совјетским аташеом генерал-мајором Самокином и да је 27 март заједничко дело Јосифа Броза-Тита и Душана Симовића.

Дана 27 и 28 марта Централни Комунистичке партије у Југославији под вођством Јосифа Броза Тита и Моше Пијаде заседавао је у улици Краљевића Томислава бр. 73 у кући др Марка Анефа одакле је давао инструкције и упутства Душану Симовићу, како ће и на који начин на челу Краљевске владе, а у име несрећног малолетног Краља, да дефинитивно и непоправно унесрећи народ и разруши државу.

Душан Симовић је ропски слушао, све је ишло по плану, ништа није пропуштено, и резултат није изостао. Земља је упропашћена, народ је осакаћен, Краљевина растурена, и Јосиф Броз-Тито постао је вођа и маршал.

И сада долази други део ове крваве драме, овога крвавога пира. Душан Симовић препоручује се и тражи награду за услуге учињене тада Јосифу Брозу-Титу Он, Душан Симовић боји се, да није можда заборављен и препоручује се Јосифу Брозу-Титу, разрачунава се са својим друштвом са којим је отишао у емиграцију, а истовремено својим препоукама наноси најтеже и најболније увреде осјећеном српском народу и осакаћеној отаџбини.

Заиста, мора да се у тешкој и незавидној ситуацији налази млади Краљ у емиграцији и његова емигрантска влада, када их Душан Симовић, као „слободни грађанин", преко „савезничког" лондонског радиа, онако немилосрдно извргава критици, ругу и срамоти.

Али, судбина је немилосрдна и њој се никад не може довољно избећи.

Да ли ће они бити у стању, да спрече нови пуч тамо у емиграцији, који им припрема Душан Симовић и који им треба, да се детронизира млади Краљ, а да претставништво у емиграцији преузму претставници „Новог света" који се ствара „како то каже Душан Симовић, а у духу идеја Јосифа Броза-Тита. То је њихова ствар.

> Али има нешто што припада само и једино српском народу, и што ће он љубоморно и по цену најтежих жртава бранити до последњега од Душана Симовића и његових савезника. То је његова народна вера у будућност, а противу комунистичко-бољшевичког верозакона и стремљења, коме припада, што смо већ и раније знали, а сада и од њега самога чули, и Душан Симовић.

Ето то је оно што се тиче српскога народа и што хоћемо и морамо да одговоримо Душану Симовићу.

Пре самога одговора, констатујемо чињеницу, да је Душан Симовић, као претседник владе и начелник Главног ђенералштаба, наредио да се у Сарајеву потпише акт о безусловној капитулацији југословенске војске и тиме је пред народом и пред историјом примио пуну одговорност за пораз војске и распад Југославије.

То је историска чињеница и њу само износимо. Да говоримо о Душану Симовићу и његовим личним квалитетима: поштења, части, морала и достојанства, не желимо, јер то није наш обичај премда би и зато имали довољно материјала и разлога.

И када се он данас, пре него што је пала пресуда за злочине које је починио од 27 марта 1941 до дана капитулације, поново појављује преко лондонског радиа у улози саветодавца српском народу, став је лако заузети. Душан Симовић је прокажен и оптужен и он нема права да се обраћа српском народу, јер са њиме има само толико везе, што му је нанео највеће зло од свију његових синова у целој његовој историји.

Али, како се иза говора Душана Симовића крије мрачна позадина, која треба да нанесе нове штете и донесе нове жртве српском народу, ми хоћемо да осветлимо неке моменте и на тај начин откријемо те паклене намере.

Српски народ и његови најбољи синови на свима странама зазули су антикомунистички и анти-бољшевички став не из неких личних режимских рачуна или сентименталних разлога, како то Симовић каже, циљајући на Династију Карађорђевића, већ из дубоко националних, моралних и идеолошких уверења, која су само ставом српскога вођства, добила праву примену у непризнавању Совјетског савеза кроз пуних 26 година. Тај став српскога народа није се ни за длаку променио ни после пропасти и окупације.

Десетине хиљада најбољих српских синова дињем наших поља и дубрава, кланаца и планина, падали су и падају у тој борби, да очувају своје национално право на живот, које му угрожавају васпитници и послушници Треће интернационале са својим бандама састављеним од елемената које имају најмање везе са српским народом.

У тој борби су сви Срби јединствени, као што никада нису били.

Душан Симовић је нанео највећу увреду српском народу и његовом имену, када је устврдио, да се већина српског народа налази на другој страни. То је највећи фалсификат и у данашњем моменту највеће издајство које је икада један човек починио према своме народу.

Тенденција тога фалсификата и издајства је јасна и провидна. Душан Симовић по налогу и у духу тог мрачног плана, хоће да компромитује сва национална права и стремљења угроженог Српства. Он се тиме свесно идентификује са најзаклетијим непријатељима српкога народа. Паклена работа, превише паклена и за једнога Душана Симовића. А каква увреда, каква тешка увреда за оне знане и незнане жртве које су комунистички одроди нанели Српству и Србији.

Проклетство легија палих Срба, уништених домова и егзистенција лежи на Душану Симовићу. Жариштa сељачких домова широм цела Србије, свежи су трагови злочина Душана Симовића. Али њему још увек није доста, он тражи још више, он тражи дефинитивно уништење Срба.

Душан Симовић тражи јединствен фронт српкога народа са Јосифом Брозом-Титом и његовим заграничним савезницима. Тражи устанак, тражи неред, крв и смрт.

> Не, никада Душане Симовићу у тај фронт. Српски народ се сврстао у јединствени фронт велике националне и народне мисли ради очувања реда и мира, који му је данас више него икада до сада потребан. Тај фронт је створен, да се у беспоштедној исполинској борби супростави свему ономе што исповеда Душан Симовић као најамник Совјета и Јосифа Броза-Тита.

Србија иде својим путем и њу нико са тога пута сватити неће, па ни Душан Симовић. Тај пут је пут националне слоге и пуног јединства свију националних снага у борби противу антихриста. И на том путу, то нека зна и Душан Симовић, нема препрека које нећемо премостити, да очувамо и однегујемо то јединство за срећу и будућност Србије и српског народа.

Душану Симовићу, Јосифу Брозу-Титу и њиховом 27 марту српски народ под вођством генерала Милана Недића супроставља слогу и јединство и они ће и победити.

(Говор министра Драг. Јовановића на Београдском радиу)

СЛАВОПОЈКА ТИТУ

Прексиноћ је Черчил, после дугог и упорног ћутања, одржао дугачак говор у Доњем дому. Тај говор би се могао поделити на два дела: на расматрања о светској, војничкој и политичкој ситуацији и, у односу на нас, на приказ званичне енглеске политике према Титу и југословенској емигрантској влади у Каиру и њеним експонентима овде на терену. Једна иста мисао садржана је у обадва дела говора — потпуна капитулација пред политичким претензијама Совјета. Черчил је признао да није ништа остало од онога што су Совјети захтевали од њега, а да им он није то уступио.

Врло цинично, само да би избегао или бар продужио рок за отварање стварнога другога фронта, звучи онај део Черчилова говора у коме је реч о судбини Пољске. „Ја сам уверен, рекао је Черчил да је Стаљинова политика према Пољској пример за свеопшту политику Совјетске Уније... Ја не сматрам да ће совјетски захтеви прекорачити границу разумности и праведности."

Овим речима, запечаћена је судбина пољске емигрантске владе и довршена једна издаја која се латентно спроводи скоро две године.

Али то није и једина запечаћена издаја у овом Черчиловом говору. На исти начин он је издао југословенску емигрантску владу истичући Тита као човека који ужива пуно поверење енглеске владе. На један начин који вређа Черчил је говорио о оним људима који су били спроводиоци његове политике и онда када је то ишло на отворену штету нашега народа. Он им пребацује што су престали са вршењем аката саботаже и напада на окупаторске трупе, по макар да су ти напади плаћани стоструким одмаздом. Указујући на партизане Черчил је истакао њихову безобзирност овим речима: *„Њих нису спречиле никакве репресалије, ма колико биле извршене против таоца и сељака."*

Види се јасно да је Черчилово срце на страни оних који на све могуће начине уништавају српски народ. *„Разуме се*, рекао је Черчил, — *да су партизани маршала Тита једини људи који се данас ефикасно боре противу Не мађа. Већ одавно нарочито ме интересује покрет маршала Тита и покушао сам и покушавам да му на сваки начин помогнем... Прошле јесени упутили смо велику војну мисију у Југославију под командом генерала Маклена. Могу да уверим Доњи дом да ћемо учинити сваки напор који је у нашој моћи да помогнемо маршала Тита и његове јуначке одреде. За време моје болести маршал Тито упутио ми је поруку и отпада сам са њим У СТАЛНОМ ПРИЈАТЕЉСКОМ ДОПИСИВАЊУ. Ми намеравамо да га помогнемо свим расположивим средствима водећи при томе рачуна и о нашим другим обавезама."*

Из ових се речи јасно види да се енглеска влада без резерве определила за Тита, а то значи за совјетску политику и совјетске политичке аспирације на Балканском полуострву. Мора се признати да се Черчил није устручавао да разбије илузије код свих оних који су веровали да је то само нека тактичка, моментална, преоријентација енглеске политике. Он је посведочио да је то стварно и дослена енглеска политика на овоме простору, јер, док овако са респектом и симпатијама говори о Титу, Черчил је о краљу Петру говорио са једним отменим цинизмом из кога се јасно види, да је Пурићева влада потпуно напуштена од стране Енглеске.

Као увреда звуче речи Черчилове о Краљу, који је тобоже *„много изгубио у очима партизана тиме што се његова влада везала са Михајловићем и њему потчињеним командантима."* Говорећи о будућности Черчил је, такође, сходно одлукама донетим у Техерану, рекао да Краљ Петар не може бити сигуран за свој престо после рата. *„Ми на овим острвима*, рекао је Черчил, — *привржени смо начелима монархије и ми смо искусили благодети уставне монархије. Али ми не можемо желети или намеравати да наше идеје наметнемо којој другој земљи. Грчка, Југославија и Италија биће потпуно слободне да одреде облик владавине бар уколико се нас тиче када воља народа буде могла доћи до изражаја под условима мира."*

Знатан део Черчиловог говора је славопојка Титу и партизанским борбама које су организовале уништење српског живља на целом његовом простору. Из оваквог Черчиловог става може се јасно видети да је он непријатељ српскога народа коме је срчано масу тешких увреда у лице. Ниједан Србин не сме да заборави да је ово онај исти Черчил који је некада, када се то поклапало са његовом политичком рачуницом, слао издашне по хвале оним елементима који су упропашћавали свој народ по његовим жељама. Данас су они презрени и одбачени као престављачи реакције. Черчил се није устручавао, да се баци каменом на њих.

Н. С.

ЧЕРЧИЛ СЕ БРАНИ

Било је разних Черчилових говора. Било је оптужујућих, агресивних, умирујућих за британску јавност, претећих, замагљујућих, али садашњи последњи говор је говор човека на оптуженичкој клупи.

Черчил покушава да убеди Совјетску Унију да и Британоамериканци учествују у совјетској зимској офанзиви тиме што су привукли на италијански фронт неколико немачких дивизија. Лако можемо замислити колико ће у Совјетској Унији пасти псовки на рачун Черчила, ако тај пасус његовог говора буде тамо обелодањен.

Доказујући бољшевицима да ствари у Италији не иду тако лоше као што Британци замишљају, Черчил вади из најдубљег џепа последњи остатак свог оптимизма да би приказао ситуацију у Италији мање жалосном но што је у ствари.

Покушавајући да се оправда пред својим народом за бруку на италијанском фронту, Черчил жели да недокнади недостатак оптимистичких приказа о збивању до данас тиме, што наговештава оптимистичка збивања у будућности. Наравно, наговештава опет у области ваздушног рата, где се најлакше може блефирати. Вероватно је овај део говора био намењен оним милионима Енглеза који су већ пали у очајање због повећане немачке ваздухопловне делатности.

На тај начин Черчил би хтео да каже: „Моја аеротеористичка стратегија довела је до тешких казни од стране немачког ваздухопловства, али не признајем да сам за то крив, већ настављам и даље тај аеро-терор." Можемо посумњати у исправност такве логике и у то да се Черчил оправдао у очима својих сународника.

Он није могао да каже ништа охрабрујуће британском народу, већ напротив морао је да се правда говорећи да је немогуће завршити рат у 1944 години.

Говорећи о даљем развоју рата, Черчил је био принуђен да уложи у свој говор целу своју посланичку вештину, да би се оправдао пред Американцима. Оптужба против њега је веома оштра: Американци неће да схвате, зашто морају дати 75% контингента инвазијских трупа, док ће Енглеска дати свега 25%. Изгледа да ово питање причињава сада огромне тешкоће Рузвелту у Америци. Зато је Черчил морао да да Американцима обећање које звучи веома смешно: у почетку ће Енглези и Американци уложити подједнаке снаге, а затим ће се повећавати америчка војска, јер Америка располаже са већим бројем грађана. То значи да ће у почетку Енглеска дати исти број дивизија, као и Америка, а затим када те дивизије буду строшене, остаће на бојишту само Американци. Не верујемо да су таква оправдања прихватили у Америци.

Било је у Черчиловом говору феноменалних пасуса, који се односе на наше прилике, на Југоистоку. Сазнајемо да су Черчил и Тито одавно добри пријатељи, који стоје у живахном дописивању. Сазнајемо да за Черчила не постоји питање југословенске монархије, јер Енглеска неће „да натури своју вољу" југословенском народу. Ово је званично свргавање са престола Краља Петра од стране Британаца.

Политички значај целог Черчиловог говора и суштина целе његове ратне политике испољавају се у оној реченици, у којој је тај светски циник рекао да ће *без предрасуда да помаже партизанима, да помаже свргн Тита.* „Без предрасуда" у парламентском језику значи бестидно, безскрупулозно, да не кажемо још сиромашније реч.

Уосталом, овај говор Черчила није донео ништа што би се могло сматрати за неку значајнију изјаву. Други догађаји ове недеље су много значајнији. Значајно је да је Финска надржала један нов талас рата нерава и решила је да остане у рату. Значајно је да су у Сједињеним америчким државама препоручивали финској да препусти Совјетима да уреде како хоће финску судбину.

Значајно је да је у односима између Британије и Турске наступила извесна затегнутост. Одлазак из Анкаре британске војне мисије је приличио симптоматичан. Реч затегнутост употребљавају у овом случају швајцарски листови. Шведски листови пишу о кризи турско-енглеских односа. Констатујемо овај начин писања без даљег коментара. Констатујемо само ради тога да би приказали да је српска јавност била у праву, када није веровала британоамеричким рекламним вестима о успеху каирске конференције.

Најзад, треба забележити као значајну појаву ону индигнацију коју је у целом свету изазвао дивљи амерички напад на најстарији манастир света, Монте Касино, као и убијање из ваздуха 500 нејаких избеглица, који су се сакрили у близини Рима, у палиној летњој резиденцији. Дивљаштво британоамеричке оперативе изазива гнушање и према британоамеричкој политици, и према британоамеричком моралу. Ту окрутност, то безобзирно поступање према недужним свет схвата као симптоме наговештног „америчког века". Да нас Бог сачува од њега!

МЕС.

САРАЗНИХ РАТИШТА

Код Американаца, изгледа, да је дошло до размимоилажења између два пацифичка стратега. Мек Артур и даље остаје код своје оперативе „острво по острво". Он је сада заглибио на Новој Померанији, 450 километара далеко од Рабаула, и мора да се припреми за дугачак поход.

Међутим, адмирал Немиц је увидео да та оперативе „острво по острво" даје исувише жалосне резултате. Он је покушао напад на Маршалска острва, али неколико локалних успеха увериле су га да је исувише дугачак пут од тих малих успеха на малим острвима до једне велике одлучне победе.

Адмирал Немиц покушава сада да продре у центар јапанског пацифичког стратегиског система и са својом ескадром дошао је код острва Трук у групи Каролинских острва.

Јапанци и даље остају тајанствени: ни овај напад није извукао јапанску морнарицу из њених тајних скровишта, и јапански адмиралитет одбија напад на Трук малим снагама флоте и ваздухопловства, као што је одбијао код Маршалских и код Саломонских острва. Јапанци су хладнокрвни у истој мери, као што су хладнокрвни и Немци у извођењу својих операција на Истоку.

Источни фронт и даље остаје поприште велике битке. На северном делу Немци су се опет нешто повукли, примењујући своју опробану еластичну одбрану. На средњем и на јужним деловима фронта Немци се боре на месту, не препуштајући непријатељу своје положаје.

Совјети нису у току ове зимске офанзиве постигли оперативе успех: нису нигде ослабили немачку војску. Чак ни у оној бици, која се сада завршила, а која је према совјетском приказивању изгледала као једна победа црвене армије, Совјетима није пошло за руком да постигну циљ који су желели: опкољена група немачких дивизија западно од Черкаса пробила је обруч и измакла из совјетских руку.

Ова битка у казану показала је огромну јачину духа немачких трупа. То је први случај у овом рату да се једној опкољеној армији деси да изађе из опкољавања. У свима претходним случајевима — а то су били случајеви са совјетским армијама — опкољавајући обруч није могао да буде уништен, и опкољена војска је ишла сваки пут правцем сопственог уништења.

Немци су мајстори опкољавања. Они су то доказали у безброј битака. Сада су они опет опколили један амерички одред јужно од Априлије. Ова битка на нетунском мостобрану постаће је нешто чему се диви цео свет: наговештени поход Британоамериканаца према Риму није успео, и адмирал Клерк мора се сада задовољити изјавом да се америчке трупе чврсто држе на положајима око Анција и Нетуна.

Његово тврђење да се Британоамериканци „чврсто држе" није тачно. Немачка армија концентрисала је око непријатељског мостобрана потребне снаге и прешла је у напад. Овај напад можда и нема за циљ да се британоамерички одред баци у море, али тај напад свакако мора да покаже непријатељу са каквим је тешкоћама склопљена једна амфибијална операција у случају, када су Немци решени да покажу своју снагу.

Значај борбе код Нетуна је веома велики. Није ту питање заузеће Рима или поновног укрцавања Британоамериканаца на бродове. Ту се полаже испит целокупне оперативе амфибијалних подухвата, који је створена код Британоамериканаца, после дуготрајног проучавања теорије и праксе.

Нетунски испит доказује генералштабу коалиције да ће инвазија бити веома тешка, чак и у оном делу Европе где се немачка реакција мора више-мање импровизовати. Ако ствари иду тако рђаво за Британоамериканце код Нетуна, онда се може замислити како би изгледало њихово искрцавање негде на обали Нормандије или Норвешке. Нетуно се претвара у једно стратеско „мементо мори" за инвазиске стратеге.

Најинтересантније је да искрцавање код Нетуна, 100 километара иза немачког фронта код Касина, није натерало фелдмаршала Кеселринга на повлачење са овог фронта. Баш напротив, Немци су појачали своју одбрану и при томе су постигли огромне успехе. Зар то није успех Немаца, када су у току 4 месеца Американци могли да напредују свега 4 и по километра, а Енглези 18 километара? То њихово напредовање стаје их ништа мање од 100.000 војника.

У току последњих дана испољио се још један енглески неуспех. Њихове операције на граници Бурме застале су, а опкољена седма британска дивизија иде у сусрет овом уништењу. Јапанци су такође постали мајстори опкољавања. У овој борби у области Алакана узеле су учешћа јединице индуске ослободилачке војске. Први пут у историји индуске борбе за слободу, Индуси имају једну правилно организовану војску, с којом могу да иду у сусрет својим високим националним циљевима.

Ово јуначтво Индуса у Бурми, као и јуначтво легионара више европских народа који су учествовали у пробоју обруча западно од Черкаса доказује да Немачка и Јапан нису усамљени у својој борби, да имају стварну и ефикасну подршку од стране народа Европе и Азије, жељних слободе и победе. Победа ће доћи!

М. Војновић

БУДУЋА КОНФЕРЕНЦИЈА МИРА

Стаљин са претставницима федеративних република и Черчил са претставницима доминиона

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресса", а. д. Влајковићева 8.

ДОМАЋИНИ НА ОКУП!

У више наврата тврдили смо да ће за српски народ искушења трајати доклегод рат траје. Штавише, та ће искушења бити утолико већа уколико се рат буде ближио крају, јер ће несавесна и злонамерна пропаганда чинити све да српски народ гурне у нове авантуре. Свака нова авантура међутим, макар и најневинија, може и сам опстанак српског народа довести у питање, што његови многобројни непријатељи стварно и прижељкују.

Из овога се намеће логичан закључак да српски народ мора будно мотрити на сваки поступак оних који, буди из којих разлога, хоће да изруше мучно стечени и скупо плаћени мир и ред у земљи. Нарочито мора да се чува оних који се заогрћу плаштом родољубља, док устварі имају само егоистичке, личне или групне, циљеве пред очима.

Ово је утолико потребније, што у револуционарним временима као што је и данашње, на површину избијају често људи сумњивих квалитета и побуда. Ова су времена нарочито погодна за авантуристе и пустолове, који, презирући миран живот и зазирући од рада, гледају да се, под овим или оним видом, дочепају оружја или власти, и да, маскирани овом или оном пародом, спроводе личне ћефове и остварују личне рачуне.

Није узалуд речено да свака револуција гута своју рођену децу. Овим се циљало на оне, који вередовност револуционарног времена искоришћују да пусте на вољу својим страстима, проливајући крв где стигну, вршећи непотребна насиља и безакоња, заборављајући притом вечну истину да ће свако ко мачем бије од мача и погинути.

Дужност је свих домаћински настројених Срба да сваке елементе сузбијају где год стигну и ма где се они појавили, јер они, стварајући неред и безакоње, угрожавају опстанак народне целине. Зато се ми и залажемо за стварање националног фронта, док баш ти авантуристи и пустолови ометају његово остварење. Верујемо да српски народ има животне снаге, и да ће домаћински елеменат превагнути над авантуристичким.

То ће се десити само тако, ако сви честити српски домаћини села и града забораве на све оно што их дели, па се здруже са једним јединим циљем: мир и ред по сваку цену.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

НОВА СРБИЈА-НЕДИЋЕВА СРБИЈА

Дело генерала Недића то је, најпре, политичко дело: реставрација Србије.

Али дело генерала Недића је реформаторско и у привредној односно у социјалној области.

Принцип задругарства није у нас нов, али што је ново то је да је он постао принцип државне политике.

До Недића ми смо имали задругарски покрет; од Недића ми имамо задругарску државу.

То је тековина за навек.

Али задругарска идеја, ма како широка била, не може да обухвати целокупну привредну делатност. Задругарска привреда то је народна привреда (у ужем смислу те речи), а приврда мора да буде и државна привреда (у ужем смислу те речи), мора да буде под државним управом.

Као пре њега славни памфлетиста Пол-Луј Курије, Прудон је либералистичко начело »laisser faire, laisser passer« спроводио до екстрема: он је био за потпуно елиминисање политике из економије, био је за »чисту економију«, како би се изразио социолог Франц Опенхајмер.

Међутим чиста економија то је утопија. Мора постојати оно што се у социологији зове економска регулација, економија мора бити дириговања озго, на принудан начин, централистички. То економији даје карактер политичке економије.

То је постојало и у нас, али то у нашој демократији није могло да добије пуног израза. Тек у нашој садашњој држави тај принцип је добио своју пуну важност, своју пуну примену.

Али економија, у највећем делу своме, остаје слободна привреда, остаје у домену приватне иницијативе. То је основно начело економске науке. Приватна иницијатива то је главна полуга економског прогреса, а задругарска иницијатива и државна иницијатива само допуњавају приватну привредну акцију.

Приватна слобода, приватна акција има своје границе, свуда па и у економији, али и заједница, по учењу савремене социологије, има своје границе: est modus in relus.

Циљ је државне економске регулације да спречи поремећаје у привредном животу, да отклони сукобе међу економским силама, али за овај циљ има један важан предуслов а то је социјално васпитање.

Један филозоф је рекао: »Сваки наш поступак је резултанта једног импулса и једне акције која заустављања.« Ова акција која заустављања то је оно што се зове »морална бремза«: код криминалних типова она отсуствује.

Потребно је и у економском животу да код људи постоји морална бремза: она се ствара социјалним васпитањем.

Томе васпитању досад се у нас покламало врло мало пажње; тек у нашој новој држави оно је спроведено у најпунијој мери.

Тако је у нас сада остварен идеал који је формулисала класична економија: створено је оно што се зове социјална хармонија или социјални мир.

Цео резултат постигнут у Новој Србији на економском односно на социјалном пољу то је триумф социјалног идеализма како су га формулисали велики филозофи, Платон, например, Кант, например, Сен-Симон, например.

Али док су философски системи обично једностран, социјални систем који је сада практично спроведен у Србији јесте синтетичан, еклектичан, свестран. Он се може овако дефинисати: синтеза задругарства, државног социјализма и слободне привреде. Нова Србија може у томе погледу послужити као узор.

Али Нова Србија је реформаторско дело и у културној односно у просветној области.

Ми смо досад имали пуно школа али оне нису одговарале захтевима савремене педагошке науке. Ђаци би научили много ситница, много чињеница, али то је било неповезано, без синтезе, тако да се овде може применити она реч: од појединих дрвета не види шуму. Учило се напамет, механички, а оно што се научило понављало се палегајски. Интелигенција се, међутим, не састоји у количини знања него у способности за самостално мишљење, а многим помрачењем се, како су констатовали педагози, интелигенција уништава.

Сам тога наша школа је била непрактична, није спремала за живот: школован човек, по изласку из школе, није умео да се снађе у животу, и тек тада је имао да учи највишу школу — школу живота. Задатак је школе да васпитава, међутим у томе погледу наша школа је промашила; а што је она најмање давала то је национално васпитање: то је била школа без националног духа.

Реформисати школу? То је не само у нас него и у страним земљама најтежи задатак. Ми смо деценијама чекали на једног таквог реформатора. Најзад смо га, захваљујући генералу Недићу, добили у лицу данашњег министра просвете Велибора Јонића.

Оно што је Јонић извршио то је права револуција на просветном пољу.

Посао школе како ју је Јонић створио није више у томе да дечије главе пуни интелектуалним багажом него да ствара развијене духовне личности — према оној Монтењеној изреци: »Ја сам главу добро развијену увек претпостављао глави добро напуњеној.« Док је ранија школа у нас била »касарна знања«, како би се изразио један страни писац, садашња школа, Јонићева школа, то је активна школа, како би је назвао Адолф Лађеријер, њен је принцип саморадња ученика, и у томе погледу су постигнути необични резултати, о чему сведоче самостални ђачки радови, од којих неки изазивају дивљење. Са чисто васпитног гледишта, садашња школа је високо уздигнута, а што је од највећег значаја то је да сада кроз школу провејава пун национални дух: то је права национална школа.

Крајњи резултат свију тих реформаторских настојања на просветном пољу јесте ова: потпун препород омладине.

Да се све постигне што се постигло у Новој Србији на разним пољима, било је потребно да на врху државне управе буде један просвећен и храбар човек.

Ступањем генерала Недића на чело наше нације отвара се у нашој историји једна епоха пуна плодотворних акција и трајних резултата.

Дело генерала Недића то је једно интегрално дело и једно бесмртно дело.

Крста Цицварић

ДВА СВЕТА

Тешка кривица пада на један део српске интелигенције за несрећу која је снашла српски народ. Како је могућно да интелигенција, која се раније у малој Србији показала стваралачком скоро у свима доменима културне делатности, сада постане једним делом деструктивном и крај ње неспособном? У ствари то није иста интелигенција, то су две различне, стара и нова, два разна света. Стара, носилац народног духа, видела је у врлинама, у културном раду и стваралаштву највеће вредности. Зато је она тежила да се за тај рад оспособи стицањем знања, умења, васпитањем укуса.

Служи на част тој нашој старој интелигенцији та њена тежња да прошири своје духовни видик. Није то лак задатак, није лако ући у небеско царство духовних вредности, није лако из чулне датости симбола доспети у духовни домен вредности идеја теоријског, естетског, етичког, националног, религиозног значења. Тако су се од те интелигенције формирали научници светског гласа, одлични уметници, велики државници, велике војсковође, узорни свештеници и учитељи и разни други градитељи.

Те је интелигенција налазила у своме делу највећу награду. Није њу она тражила у материјалним користима, у признању и одликовању. Није она никога упропашћавала. Није она стварала политичке организације које упропашћују младе девојке неспособљавањем за најлепши живот жене, живот мајке и домаћице.

Када српска војска није била више у стању да сама према над моћном противнику брани грани це своје отаџбине, та се интелигенција побринула да сачува један део омладине која ће претстављати будућу интелигенцију српског народа. Она је послала ту омладину у Француску и Енглеску.

Настаје формирање нове интелигенције. Један део ове интелигенције остаје веран духу својих предака, али један знатан део потпада под утицај туђинског духа, духа једног новог света. Тај нови дух може овако кратко да се окарактерише. Он пре губи веру у Бога, а с тиме у вези се губи, слаби хришћанска етика. Он има вере само у само га себе, у свој разум.

Он губи, друго, и ову веру у самога себе, у свој разум. Култ разума снажан код рационалиста из доба просвећености стално слаби у XIX веку. Разуму се постављају све уже и уже границе. Дух позитивизма елиминира и религију, и метафизику.

Поред овог сужавања граница разума долазе материјалистичка учења која све духовне вредности своде на економске појаве (Историски материјализам) или их схватају само као „сублимацију" нагона — либида" (Фројд). Када се томе дода извесна блазираност и отупелост за духовне естетске вредности, онда није тешко увидети каква пустош постоји у духовном животу овог новог света. Настала је беда, сиромаштво у духовним вредностима. Насупрот томе јача нагонски живот и јача интересовање за материјалне вредности.

Лако ћемо моћи сада да разумемо духовну беду, куказичлук, пустош, грубост, неразборитост и неваспитаност коју је испољио у свом анонимном писму онај „доктор психијатрије", следбеник Фројдов, „босанац", који се у свом духовном слепилу дрзнуо да једног од најчистијих, најугледнијих и најхрабријих Срба, др М. Спалајковића, министра у пензији назове ружним, погрдним несрпским изразом: „савршени тротл".[1]) Неће се Босна поносна моћи са оваквим босанцима да поноси.

Судећи по његовој неписмености, незнању српског језика и правописа испољеног у његовом кратком, анонимном писму, врло вероватно да он није ни босанац, ни Србин, ни доктор психијатрије. Ако би он ипак све то био, пружио би он ужасан пример тог новог света, тог новог духа који стоји у суштој супротности са старим српским, светосавским духом, који тако снесно и поносно носи, храбро у данашње време кукавичлука шири и брани др Спалајковић рада спаса српске омладине, српске интелигенције, српског народа.

Када се она нова интелигенција вратила у ослобођену и проширену домовину великом заслугом својих очева, те старе, честите интелигенције и када је била позвана да настави њихово дело, она је изневерила, показала се неспособном. Без икаквих скрупула она се примала дужности за које није била дорасла. Она није имала скрупула; јер се руководила тежњом да што пре дође до великих, угледних, уносних положаја који ће јој омогућити лак, нерадан и раскошан живот.

Између ове нове интелигенције и старе настали су сукоби и неспоразуми. Та стара интелигенција није се радо примала старешинских дужности када није била уверена да ће те дужности моћи исправно и у сваком погледу успешно да отправља. Она смета својим духом и својим схватањима овој новој интелигенцији, која њу у свима доменима потискује.

Док један део ове нове интелигенције успева у својим настојањима да дође до лаког и раскошног живота, дотле други запада у велику материјалну оскудицу, па чак и беду. Услед тога ствара се код њих велико незадовољство. Ово незадовољство умели су непријатељи српског народа да искористе придобијањем једног дела ове нове незадовољне интелигенције за акцију уништавања највећих духовних вредности које има српски народ.

Они су дигли руку на највише, светиње српског народа и тако у највећој мери постали сарадници моторних непријатеља његових. Оправданом своме незадовољству они су дали такав дах и облик да су тиме угрозили егзистенцију српског народа. Недостатак народног духа спречио их је да прозру намере непријатељеве.

Тај исти недостатак народног духа сречава и онај део ове нове интелигенције који се налази на судбоносним положајима да прозре деструктивну непријатељеву акцију упереву против српског народа. Историчар који буде проучавао период нашег живота од стварања Југославије до њене пропасти биће изненађен потпуним слепилом, који ови људи показују у помагању непријатеља да свој циљ постигне. У томе лежи њихова кривица.

На срећу српског народа није код нове интелигенције потпуно изумро дух светосавски, дух народне песме, дух Његошев. Он се испољава само. Данас се он буди у свој својој сили и лепоти. Када се у земаљском благу виде највеће вредности, онда бељашки хоће „здлаћеним да с ногу ножма", а то води у пропаст и њих и народ. Када се, пак, виде највеће вредности у духовном благу, онда нема борбе, нема узајамног уништавања, онда влада слога и љубав. Духовна блага су општа, она свима припадају. Она тиме не смањује своју вредност, она се не дели. Наука, уметност, морал, наука, држава, религија су општа добра. У једном уметничком делу, на пример, могу сви да уживају када су се за то оспособили васпитањем.

Материјална добра народни дух сматра само као средства за виши духовни живот. Народ српски неће никада, ради решавања економских и социјалних проблема, допустити да му туђинац, непријатељ разори породицу, да га лиши највећег блага, материнске љубави. Неће такође допустити да му душу затрује мржњом према родитељу и учитељу, према своме народу, према својој отаџбини, према својој праделовској толико заслужној вери и цркви. Он зна добро где се ови проблеми могу решити, а да се у ове вредности не дира.

Спас српског народа лежи у буђењу српске интелигенције, у оживљавању и јачању светосавског духа. Овај ће га дух водити правим путем и омогућити му да наће најбоља решења конкретних животних проблема. Он једино може да доведе до јединства и слоге, а то је основни услов за спас. Јединство је снага, а поцепаност слабост.

„Само слога Србина спасава".

Др Радиша Митровић

[1]) „Српски народ" од 29 јануара 1944 — „Посланица Никоме виђима".

ЗНАЧАЈ ПЛАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ ЗА СРПСКИ НАРОД

Пре неки дан навршило се пуне две године од кад је председник Српске владе господин Милан Недић издао своју прву Наредбу и План о планској пољопривредној производњи у Србији.

Сматрамо да је увођењем планске пољопривредне производње у Србији и омогућена у ово време исхрана српског народа и тиме га спасла пропасти од глади. Исто тако сматрамо за своју дужност да о овоме епохалном дедукторском пољопривредне политике проговоримо неколико речи и одамо заслужену пажњу онима који су ово грандиозно дело чавели онако скако се најбоље могло извести у данашњим приликама.

Пре свега, хоћу да у неколико реченица изнесем како се дошло на идеју планске пољопривредне производње код нас.

У октобру 1941 године услед комунистичких немира у земљи код нас, Београд је скоро био отсечен од унутрашњости Србије. Нашавши се без икаквих резерви хране претила је глад са свима својим тешким последицама. Немачке окупаторске власти схватајући сву тежину ситуације становништва Београда дају за исхрану истог 1200 вагона бранша из својих залиха.

На једној конференцији која је у то време одржана у Министарству пољопривреде између немачких надлежних власти и нашег Министра пољопривреде и исхране и његових надлежних органа, међу којима сам био и ја као начелник Одељења за производњу, од надлежног немачког органа нам је тада скренута пажња на потребу да Србија мора да производи све потребне намирнице за исхрану свога становништва у својој земљи, те је стога потребно да се предузму све мере да би се тај циљ постигао.

Ја сам већ и раније о питању пољопривредне производње имао једно изграђено гледиште. Сада после овога сазнања било ми је јасно да и ми Срби најпосле морамо доћи до једног планског и корисног рада у пољопривредној производњи. Прихватио сам се тада овога посла и отприлике за двадесет дана израдио један пројекат плана за пољопривредну производњу у Србији. Овај мој пројекат примио господин Танасије Динић, као месар за персоналне послове и предао га господину претседнику Владе.

Чим је господин претседник Недић прегледао дао је налог да се овај пројекат проучи и да му се предложи на одобрење.

После кратког времена План о планској пољопривредној производњи у Србији заједно са Наредбом био је прихваћен од претседника господина Милана Недића као и од његове Владе. И тако је Наредба и План о планској пољопривредној производњи у фебруару месецу 1942 године изишао у Службеним новинама, и достао Закон а тиме и стварност.

Српски народ а нарочито српски сељаци су План примили и са потпуним схватањем да овај План о планској пољопривредној производњи има један изванредни значај.

Многи људи па и многи Срби су сматрали да је План о планској пољопривредној производњи нешто што има првенствено да служи окупатору — Немцима. А радио Лондон се беше нарочито окомио на њега. Многи Срби и у самој земљи су сматрали да се овако један велики подухват код нас не може спровести. Неки су чак сматрали да ће он бити од штете за српски народ.

Међутим, ја и моји стручни сарадници који у то време нисмо били ништа друго до људи, који су само желели добро српском народу, били смо уверени, да радимо добро за свој народ. Без обзира на све ове сметње које су долазиле од људи било злонамерних или необавештених, без обзира на сметње које су долазиле од људи природе ми смо продужили рад на стриктном спровођењу планске пољопривредне производње у Србији, са жарким убеђењем да овај рад има да донесе користи првенствено нашем сељаку а затим целом српском народу.

Као што сви знамо, атмосферске и друге прилике нису нам ишле на руку у 1942 години. Владала је велика суша. Усеви нису дали очекиване резултате. Али наши земљорадници су и поред свију тешкоћа обрадили све што се обрадити могло. Принос свих култура је био скроман али морамо искрено признати да наш сељак није засејао све што је могао засејати и што је План о планској пољопривредној производњи прописивао, онда би у Србији завладала велика глад. А када размислимо у ком добу живимо, онда би то за нас значило стварно народну несрећу. Отуда коготод има разума и поштења мора признати нашем сељаку да је он у тој години учинио све што је могао да би се српски народ спасао. Доцније ће српском сељаку сигурно цео српски народ то морати признати. У 1942 години је у Србији произведено захваљујући планској пољопривредној производњи и разумевању српског сељаштва ипак толико намирница за исхрану да је српски народ ову тешку годину могао ипак преживети.

Кад се узму у обзир чињенице које су владале у Србији у 1942 години српски сељаци и пољопривредни стручњаци су у овој најтежој години учинили што им је била дужност. Српски народ је остао жив и то је један факт који се не може негирати.

У истој 1942 години у октобру донешен је ДРУГИ ПЛАН О ПЛАНСКОЈ ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ, који је имао да важи за 1942/43 економску годину. Он је такође доказао да је српски земљорадник способан за сваку корисну акцију. Морамо овде признати ДА СУ У 1943 ГОДИНИ ОТНАЛИ СВИ НЕПРИЈАТЕЉИ ПЛАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ, ЈЕР СУ УВИДЕЛИ ДА НИЈЕ ЊЕ НЕ БИ МОГЛИ НИ ТИ НЕПРИЈАТЕЉИ ЊЕНИ ОСТАТИ ЖИВИ. У 1943 години планска пољопривредна производња је дала још боље резултате.

Морамо сада признати да је и разрез потребан за исхрану непроизвођачког становништва у пасивним крајевима Србије и вароши у 1943 години био реалнији него раније. Српски сељаци ће овај разрез сигурно извршити, јер је то наша српска потреба. Ми који водимо у данашњим тешким приликама бригу о производњи и исхрани знамо тачно шта је могуће а шта није. Нека нам се верује да смо учинили све што је потребно и могуће да будемо што реалнији.

У октобру 1943 године донешен је трећи План о планској пољопривредној производњи за 1943/44 економску годину. Он је сличан раније.

Сад хоћу српским сељацима да кажем отворено једну истину коју треба да зна сваки Србин од највећег до најмањег. Рат још траје. Не зна се кад ће се свршити. Ако се не сврши у овој 1944 години све што се произведе биће прво у интересу нашег народа.

Међутим, ако би се рат свршио у овој години нека сваки наш српски сељак зна, ДА СВАКО ЗРНО КОЈЕ ПРОИЗВЕДЕ НА СВОМЕ ИМАЊУ, ПРЕТСТАВЉА СУВО ЗЛАТО.

Нека се нико не вара, нико нам не може увести ни зрна хране дуже време по завршетку свога рата.

МЕЂУТИМ, АКО МИ БУДЕМО ИМАЛИ ВИШКОВА ХРАНЕ, ЗА ИСТО, МОЖЕМО УВЕСТИ У НАШУ ЗЕМЉУ СВЕ ШТО НАМ ТРЕБА А МИ НЕМАМО.

Ако пак не, будемо имали да из наше земље извеземо, никаквих намирница за исхрану ни за суво злато не можемо добити оне потребе које су нам потребне за наш живот.

Не злато, већ наш рад и наши производи за исхрану биће наша златна валута, зашто можемо добити оно што немамо и што нам треба. Отуда мој савет свима српским сељацима је овај: ДО САДА СТЕ МОГЛИ УРАДИТИ СКОРО КАКО СТЕ ХТЕЛИ ИЛИ МОРАЛИ СА СВОЈОМ ЗЕМЉОМ, АЛИ ОД САДА, ОВОГА ПРОЛЕЋА, ЗАИСТА НИ ЈЕДНА СТОПА СРПСКЕ ЗЕМЉЕ НЕСМЕ ОСТАТИ НЕ ЗАСЕЈАНА И ДОБРО НЕ ОБРАЂЕНА. То је ваша највећа и најважнија дужност то вам је мој братски и пријатељски савет.

На крају хоћу да констатујем и подвучем још и ово: српски земљорадници су у спровођењу планске пољопривредне производње до сада извршили своју дужност и као Срби и као људи. То им је јавно признао Претседник Српске владе, господин Милан Недић. Ја, као син села, као Србин и човек и као свакдањи искрени пријатељ српског сељака и пољопривреде и најзад као Руководилац планске пољопривредне производње, ЖЕЛЕЋИ САМО ДОБРО СРПСКОМ СЕЉАКУ ПРЕПОРУЧУЈЕМ МУ ДА МЕ ПОСЛУША А СВЕ ЗА ЊЕГОВО ДОБРО. У то име ја поздрављам сво српско сељаштво са жељом да и ове године изврши своју дужност према себи, својој породици и свом српском народу.

Не сумњам да ће то он учинити, јер верујем да је српско село ипак у главном извор свега што је добро и честито у српском народу.

(Говор на београдском радну инж. Радослава Весељиновића министра пољопривреде и исхране)

Социјално изграђивање нове Србије

Друга годишња скупштина Српске заједнице рада

Друга годишња скупштина Српске заједнице рада обележила је и још једном истакла велико дело које је међу својим многобројним задатцима на препороду Србије предузела Влада народног спаса на челу са генералом Миланом Недићем. Једним крупним потезом од далекосежног социјалног значаја укинута је клица тешких друштвених тензија која је до тада била повод и узрок толиких сукоба и незадовољстава, размирица и неправди у борби између рада и капитала. Класном трвењу учињен је крај тиме што су оснивањем Српске заједнице рада, на чије је чело стао генерал Недић, окупљени у истој заједници и послодавци и послопримци не да би спроводили међусобну борбу, већ да би спровели братски споразум по свима питањима који засецају у животне интересе једне и друге стране.

Није више у питању експлоатација с једне, а безобзирна борба с друге стране, већ заједничка измена мисли, узајамност, споразумевање, као у једној великој породици у којој сваки има право да не буде запослен, али исто тако има дужност да уложи максимум свога рада и да поднесе жртве потребне за одржање заједнице.

У свом уводном говору на другој годишњој скупштини старешина Српске заједнице рада и председник Српске владе, генерал Милан Недић изнео је јасно, одлучно и сажето те главне и основне смернице, рекавши између осталог:

„Српска заједница рада прокламовала је смирење духова, уз сарадњу између послодаваца и послопримаца. То је њен највећи успех, највећи идеал, да се свуда и на сваком месту састану браћа да братски расправљају спорове и оно што није у реду. Као што видите, то је један свети задатак Српске заједнице рада, то је једна спасоносна мисија за наш народ. Ето од колике је судбоносне важности правилно извршење тога задатка. Мало пре сам вам рекао да је Српска заједница рада увела и такве реформе у свој делокруг рада које тек имају да роде, које ће да донесе ново време и нови живот. Српска заједница рада гледа бистрим очима и жели да у будућности не наступе компликације. Она још данас то мирно, хладно, трезвено спроводи. А то је и због тога важно што ће у будуће да се цени рад и појединаца и народа не с обзиром на то колико ће они да зграбе и колико ће да буде нешто корисно по њих и по појединце, него колико ће бити корисно и за ближњега, за целину, за друштво и за државу, па чак и за човечанство."

Руководећи се овим принципима и спроводећи их у дело Српска заједница рада уноси у наш социјални живот једну сигурност која с једне стране обезбеђује малог, човека-радника, од свих напрасти, а с друге стране ставља моћ капитала у службу државне заједнице, уместо да га препусти искључивим и себичним интересима појединаца. То је генерал Недић нарочито подвукао речима:

„Оно чиме се Српска заједница рада за сво кратко време може поличити јесте социјална сигурност наших радника, која је постигнута у последње време. Јер, наш радник није више остао сам, као некад, да се бори са неуравнотежењем и тешким животом, да се бори са капиталом и бездушним људима, него је позади њега Српска заједница рада, а позади ње држава. А држава ће увек учинити да капитал буде безопасан и да буде оно што треба у служби народа, а не народ да буде у служби капитала. Држава ће наћи начина да капитал буде користан по све, а нарочито по народ, по његове животне потребе."

Ма да је њен задатак првенствено социјалан, Српска заједница рада има, нарочито у данашње време, и огромни политички значај. Политичка сигурност једне земље увек је у тесној вези са социјалним приликама које у њој владају. Незадовољан народ је једна латентна сила која подрива политичке темеље државе, док је задовољан народ непротна чврст камен темељац на коме стубови државе почивају. Један од задатака Српске заједнице рада је и тај, да од нашег радника створи камен темељац садашње и будуће Србије.

Генерал Недић је и то нарочито нагласно подвукавши како Српска заједница рада својим принципима и радом мисли да сачува наш радни свет од бољшевизације.

„Онда ће он остати — рекао је генерал Недић — и народу и Отаџбини веран, одан и националан. А само такав радни свет учиниће да држава и народ буду јаки. Неће бити осцилација, неспоразума и негативности у животу ни државе ни народа. Само тако може да се види зашто наш радни свет не полази у канџе бољшевизма, комунизма, зашто је остао имун према њима. Он је имун према њима зато што је националан, што је Србин и осећа се српски, и што га је мајка његова задојила мајчиним српским млеком."

Речи генерала Недића често су прекидане дуготрајним бурним аплаузима свих присутних.

После уводног говора Старешине генерала Недића поднео је исцрпан извештај о смерницама и досадашњем раду заменик Старешине Запиља Поповић.

Радни део скупштине, који је заседавао 4 дана, изнео је у појединостима огроман организациони, руководни и теренски посао до сада обављен у свима гранама и границама ове наше велике установе која из основа мења суштину односа између два најснажнија друштвена фактора: рада и капитала.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ГОВОР ИЗДАЈНИКА

После дугог ћутања проговорио је упропаститељ српског народа Душан Симовић. Доскоро одбачен од енглеске владе и оглашен за лудога, пошто је извршио први део улоге, Симовић је данас поново реактивиран за добре паре. Изнајмио се Черчилу и Стаљину, да би поново харангирао српски народ лажно приказујући Србе као најбројнији део Титове војске. Цео српски народ и овај најзабаченији човек из наших врлетних крајева буни се свим својим бићем против говора овог човека, који велича партизанске банде чија безобзирност одсеца главе најбољих српских синова.

Врхунац безобзирног, нељудског, пакленог и подлог цинизма овог пробисвета јесте позивање на пале жртве и ова реченица: „Томе покрету, (партизанском) треба да се придруже све остале активности наших родољуба у земљи и иностранству. Непризнати тај покрет и радити против њега, значи радити против наших савезника и олакшати рад и дејство наших непријатеља."

Не може бити да Симовић не зна колико су тешких несрећа партизани нанели српском народу. Не може бити да он не зна да је партизански покрет организован покрет за истребљење Срба. Не може бити да он не зна да је велики део српске земље, тамо где данас владају партизани, пусто и немо гробље, па, ипак, он говори за партизане.

Зашто? Нама српским добровољцима је то јасно. И пре, него што је извршио пуч ми смо назирали шта се спрема и били неуморни будиоци националне свести коју је успављивала пропаганда оних, који су и тада плаћали Симовића. Када је отпочео рат који је Симовић провоцирао и он бедно побегао са бојног поља ми смо остали са народом, да му служимо и помажемо указивањем истине и правога пута. Када смо се супротставили партизанској акцији у јесен 1941 године Симовић нас је нападао: ми смо спасавали народ и ћутали, јер смо знали да из Симовића не говори ни човек, ни Србин, него плаћеник и измећар.

Да је он то посведочено је непобитно и овим његовим последњим говором. Нигде у њему нема бриге за Србију и за српски народ. Када је говорио Симовић је био у стратосфери англобољшевичких интереса, а не у крутој и патничкој стварности српског народа, који се мушки бори против самовласти и илузија. Ни његова месао, ни његово срце нису код овог народа и код ове земље. Они су њему туђи, далеки, мали. Он покушава да гледа на ствари из глобалне перспективе. Ми из наше српске — и једино из ње.

Из те перспективе и оцењујемо Симовићев говор. То су страшне, циничне и бесћудне речи чију преступничку дубину схватамо најбоље ми српски добровољци, који осећамо и проживљујемо трагедију нашег народа и умиремо, да би му судбину учинили бољом.

Овај говор је увреда Српства. То је његова најконцизнија дефиниција.

Др. Р. Б.

КО СМО МИ?

Ко смо ми?

Ми верујемо и исповедамо љубав. Љубав брата према брату, друга према другу, човека према човеку. Ми никога не мрзимо. Љубав сједињује. Љубав уједињује. Љубав гради и ствара. Но највећу љубав гајимо ми према народу своме, мученичком и многостралалном, од многих презреном и напуштеном. Љубимо народ као женицу своју. Љубимо његов страдални лик, жуљевиту руку, тврду ораницу његову и патњу му бескрајну. Љубимо га, јер смо синови његови, крв његове крви, душа његове душе. Сем Бога нема за нас веће радости ни веће вредности, ни веће лепоте од њега.

Ко смо ми?

Ми верујемо и исповедамо да се само кроз жртву и одрицање може служити отаџбини својој. Нема ни светлости ни огрева док дрво не сагори. Нема плода док зрно у земљи не сатруне. Ни један Ускрс не бива без смрти. Скадар се не сазида док се у темеље његове неко не узида. Зато са свешћу и полетом трпимо и подносимо све муке и клевете, прегалачки радимо и страдамо добра ради општега, мира и благостања ради народнога.

Ко смо ми?

Ми смо се одрекли радости овога света и овога века. Којих радости? Ми смо се одрекли мајке и љубе, пролећа и младости, благовања у миру и пландовања. Ми смо се одрекли и најдражега: млађаних живота својих. Одрекли смо се ради велике вере наше и жарке исповести наше. Јер ми верујемо и исповедамо:

Да нам је рођенија од рођене мајке наша Заједничка Велика Мати: Србија наша,

Да нема лепше и достојније, милије и слађе љубовце од Домовине наше,

Да нема цветнијег и ваљнијег пролећа од мирног и задовољног, тешких зала и несрећа поштеђеног отачаства нашег,

Да нам је непотребна свака младост и радост ако мајке и сестре, оци и браћа наша страдају од безумних и лакомислених,

Да је данас, у доба највеће несреће наше, и грехота и срамота мислити на своја благовања и радовања.

Зато смо од груди наших створили браник нејачи српске, од пламених срца исковали мач одбране и обнове наше, а гробовима својим извојевали право на живот народа свога.

Ко смо ми?

Ми смо за ред против нереда, за рад против нерада, за правду против неправде, за чистоту против непоштења, за родољубље против родомржње, за истину против лажи, за народно благостање против народне пљачке, за род против изрода, за Бога против сатане, за крст против некрста, за љубав против мржње, за веру против неверја, за истинску службу и жртву против отимачине, за склад сталежа противу класне борбе, за Светога Саву, Честитога Кнеза Лазара, Обилића и Авакума противу Пијада и Тита и осталих црвених безумника.

Ко смо ми?

Бог зна, савест наша и добронамерни људи знају:

да све дајемо, а ништа не тражимо,

да као чисте воштане свеће сагоревамо на олтару родољубља и србољубља,

да свесно умиремо да би народ живео,

да нам је љубав према нацији највећи закон и заповест.

Бог зна, савест наша и добронамерни људи знају:

да смо непријатељи народних непријатеља.

да смо хајдуци који гоне хајдучију,

да смо требители губе из торине,

да смо мрзитељи народних злотвора.

Ко смо ми?

Верници исповедници жарке љубави према народу, будни чувари његова живота, ватрени поборници свакe и највеће жртве за Отаџбину, заклети пријатељи свакога добра и заклети непријатељи свакога зла.

Ето, то смо ми!

Ј. М.

НАЈВЕЋЕ ЗЛО

Многи наши људи мисле да је најстрашније у данашњем тешком положају српског народа то што он има много непријатеља. Међутим, имати непријатеља у животу само је страшна ствар, али није најстрашнија. Најстрашније је у данашњим тешкоћама српског народа то што он није знао ко су му непријатељи све док од тих својих непријатеља није нападнут.

Пре овога рата, наша демократска и левичарска интелигенција уопште није указивала на комунизам као на опасност за српски народ. Напротив, њихова веома добро организована штампа и пропаганда приказивали су нашем народу комунизам као нешто напредно, што сваки народ па и наш треба себи да жели. Огромна литература, забавне књиге, филмови и усмена дошаптавања служили су овоме циљу.

Пажња српског народа била је све заузета партијском борбом. Избори и кутлиће помоћу којих треба наш партијски човек да заузме политички положај у држави, били су нашим људима главна брига. Непријатељ је била само противничка партија и нико други. И тако је наш грешни народ, **зато што је веровао својим политичарима**, не само био успаван у погледу сагледања правих непријатеља, него му је његова пажња била окренута у сасвим другом правцу.

Дошао је рат а са њим и велике несреће. Али највећа је несрећа била у томе што је наш српски народ у погледу сазнања ко му је непријатељ, био **потпуно изненађен.**

Старих политичких партија, на које су га његови партијски оци били навикли да их сматра непријатељима, нигде није било. А појавиле су се сасвим нове снаге: партизани као носиоци комунистичког империјализма у целом свету па и у нашим крајевима.

Неприпремљен да ову опасност види, наш народ се збунио. Опет је подигао очи и погледао у своје старе политичаре, који су се углавном били окупили око Драже Михаиловића и начинили савез са комунистима. Наш народ је у многим крајевима поверовао да ће овај савез бити добра ствар и поверовао је у њега. Тако су комунисти добили и нешто власти у своје руке у нашем народу.

Требало је да комунисти изврше масу стрељања, покоља и мучења па да наш народ увиди ко су они. И наш српски народ, пошто није могао у своје време да се послужи памећу, услед искуства које је доживео, најзад је схватио колико му је велики непријатељ комунизам у свим својим пакленим манифестацијама.

Тако је увек у природи: ко не уме да се служи разумом и предвиди опасност, он мора да се трезни тек кад га опасност згњечи.

Кривицу за ово не носи наш народ.

Прости људи не располажу обавештењима, тајним и јавним, на основу којих би могли да себи створе јасну слику о политичкој ситуацији у свету. И наш народ је, као и други народи, имао један свој друштвени слој, који је имао за задатак да осматра и мисли, како би наш народ опасност мин избегао или прошао са најмање штете. Тај слој то је била наша интелигенција.

Прости људи много поштују учене и школоване људе јер у њима гледају мислиоце. А они који мисле, увек су уживали велико поштовање у својој средини, јер сваком народу биле је животна потреба да му његово народно вођство мисли и народ води најсигурнијим путем.

Али наша интелигенција, у главном демократски васпитана, пронашла је да она треба да ужива поштовање других слојева као да мисли, а да у политици уопште не мисли. Кад треба крупна одлука да се донесе куда наша народна заједница треба да крене, ти људи, уместо да народ поведу путем који су проучили, питају народ да он сам одлучи шта ће и како ће. Своју дужност да мисли, наша интелигенција је пребацила натраг на народ. Ето, то је демократија.

Само што се наша политичка интелигенција није ни на томе заустављала. Она не само да је пустила народ да сам мисли, него му је још својом лажном оријентацијом скренула пажњу са правих на лажне опасности. И тиме је помогла непријатељима свога народа.

Не би комунисти достигли ову организованост у Југославији да је наша политичка интелигенција била способна да сагледа истину. Али она ту способност није имала. Напротив, она је имала чудну способност да све види наопако.

У сукобу између Јапана и Кине, она је предвиђала брзу пропаст Јапана. Десило се супротно: Кина малаксава и Јапан не показује знаке слабости.

У шпанском рату та наша демократска интелигенција видела је само победу црвених и пораз Франка. Десило се баш супротно од тога.

У почетку овога рата, наши демократски политичари су говорили само о слабости Немачке и о снази Француске и демократије, о које ће Немачка брзо да се сломије. И ту се сломила Француска, а Немачка је тек после овога ушла у најжешћи рат.

У Југославији, 27 марта 1941 године, ови политичари и њихови агитатори говорили су народу да ће нас Енглеска помоћи и да ће Немачка претрпети слом баш у Југославији. Десило се опет супротно: Енглези нису помоћи ни послали, а Југославија се распала за неколико дана.

Сад исти ови политичари покушавају да убеде српски народ да Тито и Стаљин нису органи једне те исте политике, почитке комунизма, већ да је Тито једно а Стаљин друго, те да српски народ, кад већ не може да иде уз Тита — јер га искуство по злу познаје, треба да иде уз Стаљина.

Опет једна дијагноза заснована не више на заблуди, него на злочину према српском народу.

(Наставак на 6-ој страни)

Ко не клевета српске добровољце?

Историски час у коме су српски добровољци септембра 1941 године прихватили пушку, претстављао је за српски народ један од оних тренутака у коме је духовна и психолошка подвојеност била нарочито изражена. На једној страни је стајала партизанско-партизанофилска спрега, са позадином у којој су се трговали здравог народног духа и погледа на догађаје једва могли наћи. Бројна маљина добровољаца, до врхунца свесна тадашње политичке болести, морала је пред таквим протчивником, поред оне оружане и јавне, од почетка рачунати са подземном, тајном, подлом и клеветничком борбом. Ни ово поприште борбе није изостало и ми смо и данас, после две и по године рада сведоци поновних, жучних напада неистинама, на начин који је својствен једино немоћном, мржњом затвореном и на пропаст осуђеном противнику.

Ко данас не клевета српске добровољце? Да ли је жестина жалка подједнако оштра као што је то било у почетку добровољачке борбе. То су питања на која данас већ није тешко одговорити, питања која свакодневно добијају јасне и недвосмислене одговоре са свих страна.

На првом месту српске добровољце не клеветају они који као и ми воде одлучну и непоштеђну борбу против комунистичке куге. Довољно је узети само један пример из оних српских крајева који нису обухваћени границама данашње Србије. Снагу следећем примеру даје баш чињеница да долази из средине која је три године била без икакве везе са Србијом, из средине која је из даље перспективе, кроз сопствена страдања и жртве, могла непристрасно, без мржње и без лигавости, да оцени улогу и вредност српских добровољаца. То је Црна гора, то су они јуначки борци који у општесрпском отпору против партизана пружају задивљујуће примере пожртвовања и борбене истрајности. Низом манифестација, јавно и јасно формулисаних жеља и поздравима преко оних који отуда долазе, они су изразили свој суд о добровољцима, који је уједно суд и осталог напаћеног Српства.

Српске добровољце не клеветашу ни она наша браћа која се не налазе уопште у своме завичају. И код њих, где мржња и људска пакост није преовладала, из тешке и једноличне перспективе заробљеништва створено је једно здраво и родољубиво гледиште на догађаје. Да то није фраза, него само доказ постојања јуначтва и честитости у редовима наше браће у заробљеништву, ми имамо необорене и разноврсне доказе. Сваки који се отуда повратио значно је уопште за нашу средину нов потстрек и импулс, пошто је собом донео објективно признање и захвалност генералу Недићу, његовим сарадницима па и српским добровољцима. Али се они не задржавају једино на вербалним признањима. Неоспорна је чињеница да су многи од њих после првих загрљаја са милим и драгим навукли добровољачку униформу и на један изванредно убедљив начин потврдили добровољима колико је испаван пут којим од септембра 1941 године корачају. Томе иде у прилог и свакодневна пошта са писмима из заробљеништва пуним признања, дивљења, честитки и жарких жеља да се и њима омогући учествовање у нашој заједничкој борби. Дакле ни онај део нашег народног стабла, који је витешки пошао путем испаштања туђих грехова, не долази у ред клеветника српских добровољаца.

Даље за српске добровољце речи клевете и интриге не долазе ни из редова нашег радног света. Српски сељак, радник у домовини и онај који у иностранству остварује радни допринос српског народа општеевропској борби против бољшевизма, знају да цене оне који својом крвљу трасирају стазу будућег успона и процвата. Лични додир, многобројне поруке и писма, речити су изрази интимног и непоквареног оцењивања наше добровољачке борбе.

Ко онда клевета и напада српске добровољце? Да клеветник не претставља можда Српство изван Србије, стотине хиљада у заробљеништву и друге стотине хиљада радног народа села и града?

Српске добровољце на првом месту вређају и на разне начине нападају они код којих не постоји веза са откуцајима српског срца и схватањима српског разума. У шуми и по градовима, — најчешће за кафанским столовима или у меканим наслоњачама удобних салона, — срећемо њих. Они су бројно најмањи, али по развучености мржње у душама и неисцрпним фабрикама пакости далеко премоћнији од свих других фактора. Они су крвне противници прошлости, сумњиве садашњости и најчешће без икакве будућности. Они су једном речи последњи агонични трзаји старог духа, индивидуалистичког, материјалистичког, „слободарског", површног и несрпског гледања. Отуда и њихове клевете, баш због тога што произилазе из редова у којима груца духовна заостављина прошлости, далеко су да би поколебале, или уопште ма и за један тренутак зауставиле српске добровољце у данашњој борби.

У оном табору из кога не долазе клевете против добровољаца, налазе се на свима странама честити синови српског народа. Овај табор образују самоникли и јуначки борци других крајева, искушеници заробљеништва, радни свет и честити и поштени ситни људи. И кад се не би у редовима неклеветника налазили најсветлији делови Српства, већ сама чињеница да се у другом табору налазе црноберзијанци, кафански клуподери, одрођени интелектуалци, фаворити корупције и поклоници божанства које се зове лични интерес, била би довољна да српским добровољцима улије нову снагу за претнуђа до победе. До уништења зла или нашег.

Каплар Л.

СРБИЈИ

Србијо, мајко, песму Теби појем,
Јер ја Те љубим више него себе,
Мој идеал Ти си и само за Тебе
Живећу и мрети у крпоцу Твојем!..

Још крвава нису усахнула поља
И сећање мучно на минуле дане,
А већ нове, тешке, крваве Ти ране
Што донеће Васкрс и времена бол.

Србијо, мајко, Отаџбино моја,
Вековима Теб' је овенчала слава,
Широм земље наше до Јадрана плава
Тробојка и данас лепрша се Твоја.

Путем Твојим иду синови Ти часно,
Путем што Те вечно, вековима краси,
И у задњем часу, пре но што се гаси
Живот њихов за Те, узвикују гласно:
ЖИВЕЛА СРБИЈА!!.

ДРАГАН ЂУРИЋ
добровољац

САМОСРПСКИ ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Српско добровољаштво је одраз жеље српског народа за животом, заснованим на оним принципима који су и држали наш род на овом месту, на овој територији. Добровољаштво, окупљено у борбеним редовима Српског добровољачког корпуса је САМОСРПСКО, никло из сазнања да се српски народ на нашем народном подручју одржао и остао жив само зато што је сачувао и образовао свој самозаштитни систем, у чијем оквиру је он могао једино и да постоји.

Добровољаштво је војска српског народа и бори се искључиво и једино за српске интересе.

У данашњој ситуацији тај је интерес садржан у пар речи: сачувати што више српских глава. Сачувати српски народ у животу да би наш род опет повратио оно место међу народима, које је изгубио због људи ниске памети, неродољуба и ненационалиста.

Л.

НАШЕ НАДЕ ЗА 1944 ГОД.

Не надамо се да ћемо се ускоро вратити своме дому, својим милим и драгим, које смо, полазећи у свету борбу за Србију и српски народ, у сузама остављали.

Не надамо се да ћемо се ускоро вратити ни своме послу и позиву у миру, који смо — био он сељачки био радинички био ђачки — увек с љубављу и вољом, марљиво и савесно вршили.

И мајке и сестре и љубе и деца наша чекаће нас још — нисмо ми од оних што верују и који се кладе да ће се овај рат свршити „најдаље за 90 дана", — и многу ће још сузу наши мили и драги пролити и тежак ће их страх често спопадати и многу црњу слутњу ће проживети, док им се у топло наручје не вратимо.

И напуштени посао ће нас још дуго чекати, многи ће га и за увек изгубити, јер ће га други, они што се рачунају сређивањем од нас, преузети мимо нас и без нас као да ми никад нисмо ни постојали.

А књиге ће нам прекрити дебели слојеви прашине и многи ће од нас заборавити и многошта што је био добро научио, јер ова школа, кроз коју сад пролазимо и учимо, много је тврђа, а можда, и дубља од свих књига које смо оставили и које ће нас још подуже време чекати...

Наше наде за 1944 годину, дакле, не крећу се у овим правцима.

— — — — — — — — — — —

Не надамо се да ћемо ни крст ускоро скинути који смо свесно на се ставили нити очекујемо да ускоро обавију ловорови венци главе наших мученичких другова, храбро палих за Србију и српски народ.

Цинични и презрив потсмех пратиће још дуго наше покрете, груба псовка из многог бувака и мучка хајка биће још дуго награда за нашу верну службу српској земљи.

На нашу љубав и жртвовање за ближњег, одговараће се и даље мржњом и себичношћу.

На нашу готовост да све дамо за Отаџбину још дуго ће се одговарати претњом најгором смрћу живим, а тровитим венцем мртвим.

Наше наде за 1944 годину, дакле, ни у овом правцу нису ни најмање ружичасте. Али поред свега тога, наше су наде велике за 1944 годину.

— — — — — — — — — — —

Српски народ данас у многоме гледа другчије на многе ствари но што је гледао пре три, пре две или пре годину дана. Посумњао је српски народ у разне идоле којима је, у целом сплету несрећа и невоља које су га задесиле а под утицајем бездушне пропагандске хајке са стране, до назад извесног времена слепо веровао.

Срби више не ослушкују грозничаво радио емисије Лондона, — те емисије све више изазивају данас потсмех код Срба у свим крајевима, — и Срби данас све више настојевају да ухвате везу са својим славним традицијама, са богатим изворима вековног искуства и мудрости свога рођеног народа који се знао одржати и на овом опасном месту постојати у толиким мучним и претешким добима своје бурне историје.

У дубинама српске душе за ово време трајања рата тихо и нечујно одиграле су се многе промене, извршене су крупне ревизије гледања на ствари и међу нама самим и около нас и само површно посматрање површинских појава још не може да нам да је српски народ почео да и те како гледа својим рођеним, српским очима.

А онај тренутак, кад зазвиж опет орловски поглед српског ока за час ће нестати магле и тамних хоризоната испред нас и сви ће Срби сагледати стварност; чим то буде, они ће поново чојски и јуначки узети судбину своју у своје руке.

Како ће тада изгледати бедни и ситни сви они, који су свој народ скретали са свог рођеног пута на пут туђински, који су ствар живота и слободе наше везивали за нама далеке и по свему стране политике силних и моћних којима су мали народи претстављали материјал за топовску храну, у најбољем случају го објекат за дипломатско-политичке интриге и комбинације у њиховом обрачуну.

*

Од кобног рата, а нарочито од јесени 1941 па до данашњега дана, српски народ прошао је кроз разне мучне и критичне перипетије. Било је часова кад смо бивали са обе ноге, са целим телом у дубокој провалији и само још по која глава вирила би из те провалије. И нешто сопственим исконским животним снагама, а нешто опет развијем свих догађаја — Бог чува Србију! — ми смо се придизали, усправљали, са нагонским страхом гледали смо на страмутице на које нас призиваху сиренски гласови и тражили смо свој прави народни пут.

Данас, пут је народни ту. Он се види. Срби се окупљају, и још само неколико тренутака — месец, шест месеци, година дана у животу једног народа претстављају само неколико тренутака — све нова и нова искуства, та најдубља школа, учиниће да најзад српски народ чврсто стане на тај свој народни пут.

И онда ће сви Срби кренути тим путем одлучно и без колебања.

И тада ће у великом сјају заблистати пред целим српским родом велики лик историјске личности генерала Милана Недића. А ми, његови увек верни борци и сарадници, у спасу, слободи и новом препорођеном животу српског народа за све жртве и патње добићемо пуну задовољштину и осведочићемо се да нису многи наши другови узалуд умирали са песмом вере на уснама:

„Завет смо свој ми Отаџбини дали,
да старе славе вратимо јој сјај,
па макар сви до последњега пали,
ми завет свет испунићемо тај..."

Ето, то су наше наде за 1944 годину!

С. Д. К.

Највеће зло

(Наставак са 5-те стране)

Али српски народ је исувише искусно, да би овој најновијој бургији својих демократских политичара поверовао.

Бог нека сачува наш народ од таквог политичког вођства!

Да су ови људи ма који други занат у нашем народу радили, са овако плитком памети би банкротирали.

Али, они су се одали политици и то демократској политици где је све допуштено.

Али, српски народ такву гутњу више не може да надржи.

Инж. Миносав Васиљевић

450-ГОДИШЊИЦА
ШТАМПАЊА СРПСКЕ КЊИГЕ

После сјајне плејаде српских писаца у XII, XIII и XIV веку, који су своје књиге писали својом руком, тај снажан талас ћирилице настављен је и када су штампарије пронађене.

Напуних 40 година по Гутемберговом проналаску, у Црној гори већ је пуном паром радила прва српска ћирилска штампарија и то под таквим стручним и мајсторским руководством монаха Макарија, да је те прве српске штампане књиге историја прогласила за најлепше словенске књиге штампане ћирилицом.

Сада, када се навршава 450 година од прве штампане српске књиге, сетимо се тих мајсторских подвига првих српских штампарских трудбеника, који су знаљачки и духовито умели да напишу високо културне странице ћирилице, па према томе словенства уопште.

Монах Макарије, први штампер
(Оригиналан дрворез 1937 г.)

Оснивање прве српске штампарије пада 1483 године на Обод, крај Ријеке Црнојевића (Истина, извесни историчари сматрају да је та прва штампарија отворена на Цетињу).

После Гутенбергове штампарије јављале су се штампарије у Европи овим редом: Рим 1467, Млеци 1469, Париз 1470, Барселона 1474, Праг 1478, Женева 1478, Лондон 1480, Лисабон 1481, Лајпциг 1481, Беч 1482, Обод (Црна Гора) 1483. Тек доцније јављају се штампарије у другим светским метрополама. Дакле, Ободска штампарија је прва на Балкану, а друга међу словенским народима.

Штампарију на Ободу набавио је зетски кнез Иван Црнојевић из Млетака, приликом свог пута да од Млечића тражи помоћ за борбу против Турака. Ова штампарија састављена је од ћирилских слова.

Штампаријом је руководио јеромонах Макарије све до 1496 године, када је са кнезом Ђурђем Црнојевићем напустио Црну гору. Тада је и штампарија престала да ради. Она није обнављена све до 1833 године (дакле пуних 350 година), када је Петар II Петровић-Његош основао на Цетињу нову штампарију са материјалом који је набавио у Русији.

У првој црногорској штампарији штампана је 1494 године, дакле пре 450 година, историска позната, прва штампана српска књига „Октоих" или „Осмогласник" 1—4 глас. У поговору „Осмогласнику" Ђурађ Црнојевић каже између осталог: „Видјев ја, у Христу Богу благоверни и Богом браними војводу Зете, Господин Ђурађ Црнојевић умањење светих књига, потрудих се помоћу светог духа и састављених форме те на њима у једној години сврших Октоих".

Рекосмо да постоји колебање, да ли је прва штампарија била у Ободу, или на Цетињу. Народно предање каже да је била на Ободу. Један део историчара ослања се на то предање, док други део стоји на гледишту да је била на Цетињу. Истина, 1495 године штампан је на ћ[illegible] у „Псалтир" у истој штамп[illegible] којој и „Октоих", која је вероватно била претиска са Обода на Цетиње. Али, зашто да се штампарија преноси кад Обод тада није био угрожен од Турака? То је питање које иде у прилог тезе оних који претпостављају да је прва штампарија била на Цетињу.

Књаз Иван довршио је 1485 године зидање цетињског манастира, где је пренео епископску столицу. Вероватно је он или његов наследник Ђурађ пренео после тога и штампарију са Обода на Цетиње. Према томе, било би тачно народно предање да је прва штампарија била на Ободу.

*

Ђурађ и Макарије напустили су Црну гору 1496 године. О судбини црногорске штампарије после тога не зна се ништа. Макарије је пошао у Влашку и тамо почео да отвара нове штампарије. Његових осам сарадника из Обода, односно Цетиња, разишли су се у непознате правце.

Макарије је био велики мајстор у штампарском послу. Зналт је свакако морао изучити у Млецима, који су тада са штампом стајали на високом нивоу. Крајем XV века било је у Млецима око двеста штампарија. Макаријев „Осмогласник" технички је савршенији од свих ћирилских књига које су се кроз читав век доцније појавиле. По Шафарику црногорски Октоих и Псалтир несумњиво најлепше словенске књиге штампане ћирилицом".

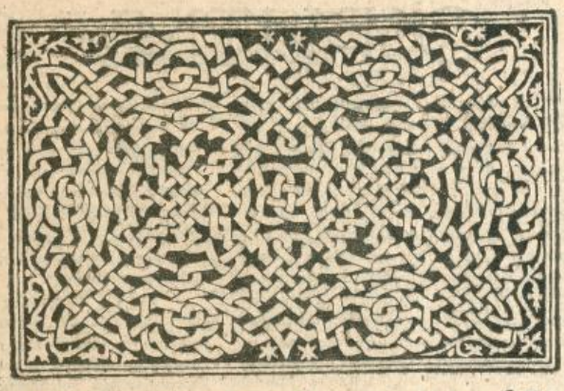
Макарије је био Црногорац и по свој прилици врло угледна личност свога доба, о чему пише и Стојан Новаковић: „најпросвећенији патриоти оног времена давали су му своју материјалну помоћ и моралну заштиту књижевном делању". Један историчар претпоставља да је Макарије био члан династије Црнојевића. Да он није био угледан човек, сигурно га Ђурађ не би одвео 1496 године собом из Црне горе.

Једанаест година касније појављује се Макарије као штампар у Влашкој, где 1508 оснива прву штампарију и постаје владички митрополит (1525—1541). У Влашкој је написао извесне хронике, важне за историју Румуна.

Од Макаријевих књига штампаних у Црној гори пронађене су до сада четири: „Осмогласник" 1—4 глас; „Осмогласник" 5—8 глас, од кога је Љуба Стојановић нашао у београдској народној библиотеци само осам листова; „Псалтир" и „Молитвеник".

Његов штампарски рад био је вероватно још обимнији, али је кроз дуги низ деценија и векова пропао.

Ц. О.

Једна страна из Макаријева Окто иха штампаног 1493-4 год.

ЛЕГЕНДА О ХЕНИЛУ

Када су стари словенски пастири
пре зоре устајали,
излазили би они у славу свог бога сванућа
којега зваху Хенил,
на вис где беше као из земље
израсла рука
која држаше гвоздени котур —
То беше симбол земне руке
која се маша за котур сунца —

И носећи котур у све куће, —
светлост сунца у сва срца —
Пастири би при улазу поздрављали
Устани, Хениле, устани, дођи!

Тако ми кажемо: Устани ти
Зороношче, дођи!
Пастиру ти, који чуваш на паши и дому
небеска стада!
Рањилче који богове и сва творце
будиш на рад!
Објави свануће новог дана
Донеси зору новог дана и зору
Новог Живота!

Ти дивни, плавокоси, златоруки, хитри,
брзоноги стрелче,
Што устрељујеш звезде небеске
Што их постиђујеш лепотом својом
Да се крију и занеме!
Ти који затвараш дворове ноћи
и таме и смрти,
И отвараш врата сунцу и светлости
и животу!

Разрешитељу и Објавитељу!
Ти који цепаш васиону на две поле,
тамну и светлу, смрт и живот,
на оно што пролази и оно што наступ
Ти који си окренут леђима ка ноћи
ка оном што ишчезава,
и весело машеш насмејаним рукама дану
ка оном што настуна!
Ти усамљениче на највишем вису,
који први поздрављаш сунце!
Ти сјајни и чисти и поносити,
Јединствени!
Устани, Хениле, Боже, устани, дођи!

*

Тако ми говораше један тајанствени глас
који падаше ко шуштање звезда што се гасе
у једну дубоку ноћ,
када су небеса силазила ниже, ниже,
и сишла најзад тако ниско
да су могла чути куцање
срца човекова.

ПРИМЕДБА УЗ ЛЕГЕНДУ О ХЕНИЛУ

Старији научници и тумачи словенске митологије као на пр. Луј Леже тумачили су Хенила-Хајнала, који се помиње у старим словенским хроникама, као бога пастира, чувара стада, од појма гон — гонити стадо.

Ја сам, у наслону на Гримову сугестију, да је можда старогермански бог Хенир идентичан, или чак постао од словенског Хенила, као и надо данас очувану мађарску реч хајнал — јутро, зора која је несумњиво словенског порекла, дао Хенилу значење бога сванућа, зоре, праскозорја. Престава овог бога заједничка је свима старим митологијама као о посреднику између ноћи и дана, као и она друга представа о јутарњим облацима као стадима која тај јутарњи бог гони, тера на пашу.

Ако би то тумачење било тачно, онда би Хенил био један несумњиво словенски бог који је ушао у германску митологију, као Хенир, а и сам Хенир добио би своје право значење, једине могуће и правилно, јер су се сва друга тумачења Хенира показала као незадовољавајућа. О чему сведочи и најновије капитално дело Де Фриса о Историји митологије и религија, под Hoenir. Испрва један од и у друштву германских богова, Hoenir постепено избледњује и губи се, његова улога постаје све више нејасна, тамна и конфузна и отуд и тешкоће објашњења, као што се словенски Хенил губи и остаје сачуван само у имену и фрагменту легенде у вези са пастирима и њиховим јутарњим поздравом.

НАЈДРАГОЦЕНИЈА НАГРАДА. Било је то за време првог светског рата, после нашег слома и повлачења кроз Албанију. У Драчу. Додељен сам на рад у импровизованој војној болници. Цео дан још увећан беспомоћношћу лекара који сем речи успеха нема за своје несрећне болеснике ништа друго, ни лекова, ни неге, чак ни намирница. Заборавио сам да сам икад писао поезију или правио и проучавао легенде.

Једног дана у лекарској соби поред мог колеге затечем једног вишег пешадијског официра. Мој колега нас узајамно упозна. Име о — Да — Онај што је пронашао и писао о Хенилу? — Сетих се да сам то био ја и потврдих. На то ми мој први познаник, пуне са рашереним рукама и заливеним очима: Дајте да Вас загрлим за тог Хенила! И то учини.

И беше ми то и остаде и дан данас најлепша и најдража награда у целом мом песничком стварању.

др Светислав Стефановић

О РИТМУ СРПСКЕ МУЗИКЕ

По данашњим музичким појмовима главни елементи музике јесу: ритам, мелодија и хармонија. Ова три феномена, иако изгледају потпуно различити и слободни у односу један према другом, тако да би се могло претпоставити да сваки појединачно може да постоји и да својом унутарњом снагом нешто одвојено и нарочито изражава, у ствари су само три прелазна ступња једне исте музичке замисли, постепено остваривање основне музичке идеје.

То остваривање музичких идеја биваовако:

Прва музичка замисао јавља се у души стваоца у виду ритма. Ритам је тај главни и основни изражајни елеменат у музици, који даје основни тон и карактер целокупном замишљеном музичком изразу. Он је нека врста снажног и јасно израженог крвотока, који као првобитно изражајно стање једне музичке идеје, има тек кроз мелодију и хармонију да дође до потпуног свога изражаја и карактера. Он је исто тако и једна врста механичке енергије, главни спроводник принципа кретања једног музичког остварења.

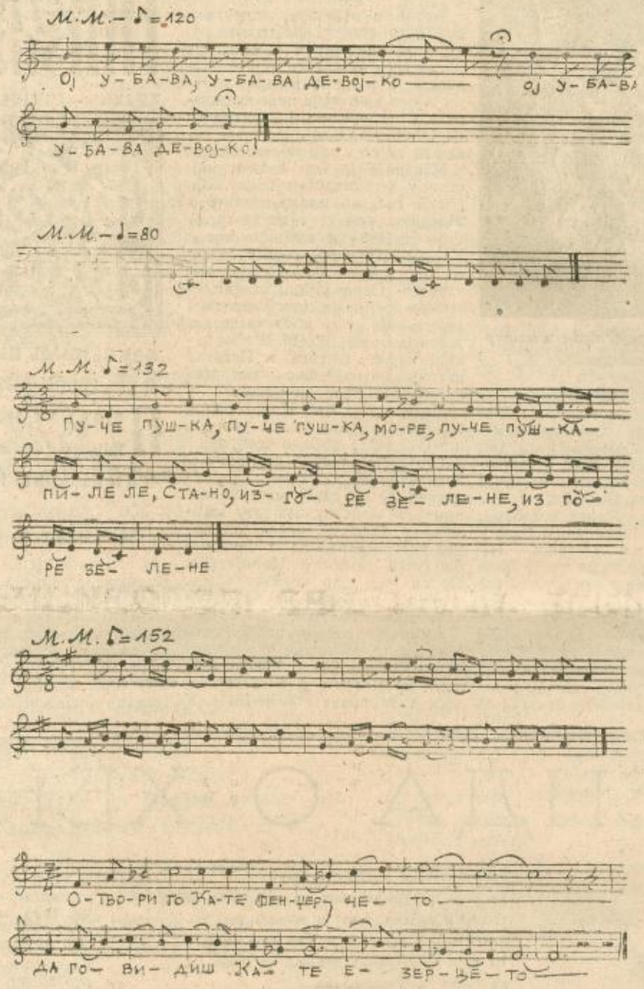
Али је ритам сам за себе, иако увек снажно упечатљив и магично делотворан, без мелодијског гибања сув, монотон, психолошки нејасан и загонетан, често пута у почетку свога трајања врло пријатан, да затим постане застрашујући и мистично паничан. Карактер ритма зависи од распореда његових удара и њихових временских трајања, а од дужег или краћег понављања истих ритмичких периода. Ритам је у ствари мелодијски костур, најпримитивнија мелодија, која се креће потпуно праволинијски и хоризонтално. Баш због ове своје једноставности и простоте бивања, због своје једнодименсионалности, ритам има тако магичан и тако исконски утицај на човека, па и на друга жива бића.

Природа и карактер ритма одређују природу и карактер мелодије, која је у ствари у основној суштини сами ритам, али ритам који поред свога хоризонталног правца иде и продире и у вертикалном правцу. Мелодија је проширени ритам који делује у два правца: хоризонтално и вертикално. Интервалски односи дају јој вертикални смисао, а у исто време осветљавају и њен психолошки израз и карактер, али основу и првобитну њену суштину даје јој њен хоризонтални смер и хоризонтални принцип, т. ј. ритам. И мелодија је, дакле, линија, само линија која не иде апсолутно право и хоризонтално, она се криви и ломи, према своме карактеру и према својим интервалским падовима и успонима. Мелодија према своме карактеру и према својој психолошкој садржини директно је везана за ритам, али га она својим интервалским односима, мења, даје му нарочито природу, доводи га до једне нарочите изражајности, која је у даном моменту потпуно условљена основном музичком замисли.

Ритам својим кретањем изазива мелодију, а мелодија својим интервалским односима, својим гибањем и својом унутарњом садржајношћу изазива хармонију. Хармонија је, дакле, посредством мелодије у тесној вези са ритмом. Она у ствари претставља завршни елеменат и завршну функцију остварења једне музичке замисли, а да би у потпуности одговорила својој намени и она мора бити исто тако идејно и органски везана за мелодију, као што је и мелодија везана за ритам. Ово органско тројство између ритма, мелодије и хармоније даје нам потпуни и складни музички израз или остварење првобитне музичке замисли, чији је заметак првобитно оваплоћен у ритму.

Када су нам овако постављени односи музичких елемената довољно јасни, онда ћемо најлакше продрети у тајну извесне музике, ако схватимо и продремо у карактер њеног ритма, који је у исто време и главна ознака њене оригиналности. Преко ритма најлакше долазимо до сазнања, коме народу која музика припада.

У српској народној музици имамо неизмерно благо ритмичких изражаја, нијанси и комбинација. Ритмика наших народних игара и песама иде од најпростијих до најсложенијих тактовских веза. Њена изражајност нема ни граница ни краја, како у погледу карактера ритма, тако и у погледу његових чисто математичких комбинација. Кроз те игре и песме нижу се ритмови лаки, весели, тешки, тужни, снажни, одрешити, јуначки, молитвени, пасторални, мистички итд. А њихове тактовске комбинације дају могућности најлепших и најслободнијих ритмичких решења. Са две и три четвртине такта сасвим се лако и природно прелази на сложене тактове од пет и седам четвртина, као што се од две и четири четвртине лако образују тактови од осам четвртина. И још много других чудних комбинација ритмова може се наћи у нашој народној музици што потпуно доказује да је сва та ритмика произашла само из природе нагласака нашег говора и природе корака и скокова наших народних игара. У томе и јесте драж и оригиналност наше музичке ритмике, али ту и лежи кључ за разјашњење њених тајни и снаге.

Приодна је ствар, да из овако снажне и оригиналне ритмике, мора произилазити, снажна и оригинална мелодика, што заједнички изазива снажну и оригиналну хармонију. Та хармонија српске народне музике крије се у сплетима ритмова и мелодијског гибања, а њу треба осетити и проналазити.

Из свега горе изложеног јасно је да наше уметничко музичко стваралаштво може так онда бити оригинално и снажно, ако се у својој основној клици заметне кроз оригинални ритам наше народне музике. Тај ритам је способан да свакој музичкој замисли да одговарајућу снагу и покрет и да својом оригиналношћу изазове и оствари оригиналну мелодију и оригиналну хармонију.

Музичка инспирација остварена кроз ритмику наше народне музике у стању је да остварује права и висока уметничка музичка дела, задахнута духом наше земље и наше крви. Оригиналност музичког стварања појединих изразитих композитора разних народа базира се на правом месту баш на томе ритмичком феномену, који затим непогрешиво условљава одговарајуће мелодијске и хармонске феномене. И оригиналност извесних наших млађих композитора лежи баш у томе што су они делом инстинктивно, а делом свесно схватили и продрли у тајне наше чудне и компликоване народне ритмике. Тако се са једним огромним налетом у мору утицаја ритмова других народа ствара једна чисто српска ритмика, која ће у будућности омогућити остварење једног великог музичког стила, који ће својом вредношћу и снагом убрзо прећи уске границе своје постојбине. Из старије генерације наших композитора нарочито је Стеван Мокрањац умео да осети моћ и вредност ритма наше народне музике. Зато његове »Руковети« и данас живе интензивним животом оних уметничких дела која лако не силазе са концертног подијума. Баш из примера Мокрањчевих »Руковети« види се колико је у музици ритам важна ствар, јер је Мокрањац успео да се у тим својим делима потпуно одржи у народном духу, иако је у музичкој обради употребљавао школску хармонију и контрапункт западних народа. Али је он успео да сачува и подвуче израз и свежину ритма наше народне музике. У његовим црквеним делима већ није у толикој мери успео, јер је то један много тежи и компликованији случај. Наша црквена музика стоји још недирнута, неоткривена и непроучена. Све што је до сада на њеним основама урађено, само је чепркање и по њеној површини. Иначе је она тако велика тако дубока и тако плодоносна да ће се и из ње моћи створити један велики српски православни црквени музички стил.

Други наш стари композитор, Јосиф Маринковић, умео је да осети и изрази кроз своју музику, јасно и снажно, ритам српског херојства и српског патриотизма. Зато његова дела оваквог духа и карактера и данас опстоје у пуној снази. Исто тако он је инстинктивно продро у тајну ритма великих романтичних заноса наше омладине из друге половине деветнајестог века, па је тако понешен тим заједничким ритмом одушевљења дао најбоља музичка дела наше ромнтике.

Ми данас стојимо пред пуним остварењем нашег родног и оригиналног српског музичког стила, који се рађа из ритмике и мелодике наших народних песама и игара. Стваралачки инстинкти су пробуђени и они раде по законима природе. Чак и млађи наши педагози почињу да стварају законе и формуле, који логично проистичу из дела наше народне музике и уметничке музике остварене у том духу. Наша ритмика и мелодика ту заузимају прво место. У томе се је дошло дотле да већ многи и многи јасно увиђају своје погрешке и заблуде.

Ђ.

Књижевник као критичар песама БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

„Кад је изишла прва књига „Песама" Бранка Радичевића, један од њених растурача у Србији, нарочито у Београду, био је песник Јован Илић. Ђенерал Књижевник је „куповао радо сваку добру књигу и волео је људе од књиге и науке". Он је одмах узео од Илића Бранкове књиге рекавши да му донесе још неколико примерака које ће дати својим друговима.

Када је сутрадан Илић донео наручене књиге, упита га озбиљно Књижевник:

— А зар ти мени таке књиге доносиш и препоручујеш?!

— ? !

— Седи па ми читај ону песму „Пут". Та је песма јуче читана у једном високом кругу где су сви казали да се у њој грди правитељство (Елада).

Илић је покушао да брани поезију свога пријатеља. Али Књижевник га прекиде речима:

— Читај, читај...

И Илић стаде читати. Кад је дошао до места:

Да млидија да је већ одавно
Потлачена она гуја љута (косовска неслога)

— — — — — — — — — — — —

Али видим сво тужан сада
Њену главу сред Београда!...

Књижевник узвикну:

— А! То је! Ту он мисли Правитељство!

Илић је морао још једанпут да чита цео „Пут", објашњавајући свако место у њему. Једва се Књижевник уверио. Насмејао се и рекао:

— Е, кад је тако, остави те књиге, „они" ће их морати купити.

Ф И Л М

ПАРАЦЕЛЗУС-ЧОВЕК И ЛЕКАР

Ауеролус Теофрастус фон Хоенхајм, познатији као Парацелзус, припада најкрупнијим личностима немачке културне прошлости. Необичан већ по свом чудном имену, више још необичан је као човек, по свом научном раду и свом удесу. Што су Гете и Шилер у књижевности, Моцарт и Бетовен у музици, Кант и Ниче у филозофији, то је Парацелзус у медицини.

Хуманист, реформатор, научник, мистичар, алхемичар, лекар и вечита луталица, он је творац нових схватања у лечењу човека који није само гомила меса, костију, сокова и удова, већ најкомпликованији члан природе. Уопште, љубав према човеку је битна карактеристика његове лекарске делатности. Попут Лесинга који је Богу уступао сва земаљска блага за једну кап његове моћи да увек и у свему слозна праву истину, и Парацелзус је сав свој немирни живот посветио истраживању медицинске истине.

То сазнање није налазио у старим традицијама и латинским лекарским књигама, које је добро проучио, већ у што већем непосредном искуству, у откривању природе као основе свега лекарског знања. У томе су његова величина и његов историјски значај у борби између старог и новог доба.

Родио се 1493 године у Аинсиделну, у Швајцарској. Отац му је био лекар и бавио се природним наукама. Прво школско образовање дали су му калуђери у манастиру св. Павла, а медицину је студирао у Ферари, у Италији. Свакако да је на његово животно опредељење и његов духовни развој знатно утицала професија његова оца. Још на Универзитету Парацелзус је одбацио књиге „старих скоибената", уверен да би без сопственог искуства у лекарству остао слеп као очњи. Природа је постала његова главна учитељица, њој се поверио. Из природе црпе снагу за победу нових идеја, у борби против старих, некротичних теорија и медицинских спекулација.

Парацелзус је, не желећи да парадира ученошћу, створио нов тип лекара који је „најмилије дете Божје". Четири чарста студа држе згрду медицине: филозофија, астрономија, алхемија и етика. Филозофија је главна капија кроз коју се улази у лавиринт свих тајни лекарства. Пре него што уопште сме и може да лечи човека, лекар мора да га као филозоф добро упозна, као хемичар да врши с њим извесне експерименте, као ботаничар, минералог и астроном да га истражује. Ту нема простора, места ни времена за искључиво књишку мудрост. Његова основна мисао је да је Бог из великог света, природе, створио мали свет, човека, из микрокосма микрокозам.

Човек је екстракт, квинтесенција свих сила које струје кроз свет. Он није само материја, већ центрум снага целокупне природе, више него обично биће, више него земља и елемент, јер има бесмртну душу која се враћа Богу. Тако дефинишући човека, Парацелзус је тражио и средства за радикално лечење његових болести.

Све сумње и сва проблеми који су мучили Парацелзуса још на Универзитету, нису га ни касније остављали на миру. Оно што му мртва слова писаних књига нису могла дати, нашао је у новој књизи природе. Обилази готово целу Европу, градове и села, навраћа у колибе, сиротињска склоништа, друмске механе, дружи се чак и са људима из најнижих слојева. Свуда прикупља народне лекарије, народна медицинска веровања и учења, да на том народном искуству изграђује научну и практичну медицину. Јер, према његовим речима, нису све вештине сакривене само у једном човеку и на једном месту, већ се морају тражити тамо где су. На тим путовањима често пада у очајање, фанатовски осећајући како му срце сагорева од страха да ништа не може сазнати.

Каткад учинило му се као да га зли дуси залућују, као да у сну чује потсмех својих противника, који су га мрзели и називали шарлатаном, надри-лекаром, варзлином. Али у свима таквим тренутцима колебања побеђивало је његово саосећање људског бола и патње. Било му је најзад јасно да лекарске неуспехе не проузрокују зли дуси, већ незнање, површност и неспособност лекара. То га је гонило даље у свет, да види и позна нове земље, народе, обичаје, нове болести и нова средства за лечење. Како сам каже, хтео је да постане „потпун човек и потпун лекар".

Вернер Краус
(Фото: Баварија филм)

То је заиста и постао. Његов бескрајни хуманизам, коме је жртвовао сва уживања младости, није га напуштао до краја живота. За разне тешке болести први је утврдио нов начин лечења. Данас постоји огромна литература о њему као човеку, научнику и лекару, као једној од најинтересантнијих фигура културне историје уопште. Својим многобројним списима ударио је темеље модерној немачкој медицини и хемији. Као Лутер у библији, Парацелзус је у медицинској науци завео немачки језик и немачку терминологију. У свом најбољем делу „Параграпум" он узвикује: „За мном!" И заиста, ма колико да је у то доба био нападан, исмејаван, потцењиван, клеветан, за тим магом и чудотворцем пошла су касније поколења кроз више од 400 година, уздигнувши лекарство у Немачкој на највиши ступањ науке и просвећености. Умро је у Салцбургу 1541 године.

Живот овог великог лекара обрађен је за филм, у коме улогу Парацелзуса игра чувени Вернер Краус, у режији Г. В. Пабста, творца најбољих немачких филмова.

М. Д.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

ОСВРТ НА БОЖУ КНЕЖЕВИЋА

На велике висине способни су да се попну само снажни и издржљиви људи. А на велике висине духа кадри су да се попну људа огромних интелектуалних моћи. Позната нам је чињеница да људи великих преимућстава у духовном смислу бивају у нашој средини исмевани и карактерисани као сањалице и фантасти. На уском и прозаичном путу данашњице тешко се пробијају велики људи, морају се прилагодити у противном случају жртве су; муче се, посте, тешко живе и на крају смрт их решава свих тих брига које смо им ми, браћа њихова, на плећа натоварили.

Таква једна личност, са свим својствима великих личности, прошла је незапажено земаљски пут од колевке до гроба, подносећи све несреће и патње предодређене таквим људима. То је личност Божидара Кнежевића, незнатог професора гимназије и најпречег и најјачег нашег мислиоца.

Своје идеје дао је Кнежевић у *Принципима историје*. Али због сухопарног и строгог научничког излагања својих мисли; па можда услед несређене композиције издао је он своје — *Мисли* — које су капитално дело његово. Оне садрже углавном што је и у *Принципима историје* само у много складнијем и упрошћенијим облику, са сажетијим и разумљивијим мислима. Кроз своје *Мисли* Кнежевић се откриво сав и његова биографија и филозофија живота и све оно што га је интересовало изнешено је у *Мислима*. То што је најглавније по нас у Кнежевићевој филозофији то је морална снага његове речи. Он није деструктиван нити приповедач резигнације како би се мислило површним анализирањем његове личности која је сублимирала известан песимизам; већ конструктивни радник, прегаоц за изграђивањем бољег живота и стабилније егзистенције човека на земљи.

Он сматра да цео живот треба искористити за рад на усавршавању и изграђивању себе и целокупног друштва. Из његове речи бије живототворни дах који оживљава и покреће на учмалости, и који потстиче човека на прињежан и конструктиван рад. С јаким и здравим моралним људима постижу се велика дела, и он имајући то у виду ради на том: на просвећивању духа, на уздизању моралног нивоа људства. Плодан и конструктиван остао је велик међу ретким који су се свом снагом своје личности уздигли за тај рад.

Његово веровање у егзистенцију Бога допуњује те његове назоре и све то чини складан систем с јасним смером. Кнежевићеве, очигледно еминентне по квалитету, идеје радо су примљене, и тим стекао је велики углед и признање код свих оних који теже за изграђивањем бољег живота човековог на земљи путем љубави, међусобног помагања и искреног самопрегора.

То је основна тенденција сваке Кнежевићеве мисли, најбољи мелем српској души, јер су то идеје једног човека, расног Србина, напајаног из чистог врела српског, јер су дате с тачним познавањем психе којој су и намењене.

Ђоровић К. Милош
ученик VIII. р. гим. С.И.Д.
Чачак

Прва претстава позоришта Удружења глумаца

У свечаној сали Коларчевог народног универзитета позориште удружења глумаца, познатије под именом „Разбибрига", које намерава да у будуће иступа са новим репертоаром у својој сали, у палати Косово, извело је комад Антона Хамика „Деда на продају", једну гротеску у три чина, врло живе, добре унутрашње концепције с обзиром на сам натпис, успеле у приказивању сеоског живота.

За нашу средину име Антона Хамика није баш много познато. Ова ствар, дата у преради Јована Геца, доимала се врло интимно, јер је локализована приказивала наше домаће типове. Иначе, као писац, Хамик је познат по својим успелим гротескама, које су са великим успехом приказиване на позорници „Народног театра" у Инсбруку, који искључиво приказује комаде ове врсте. По овом маниру и сама позорница добила је име „Екслбине", јер служи као углед за упознавање фолклорне стране живота немачког народа.

Дело „Деда на продају" новијег је датума. У њему се износи весело збитије једног разбуритог старца, који се прави да је подетињио, па са својом околином изводи често и неслане шале, да би кроз њев и сузе својих најближих осетио снагу њихове љубави према себи, те да ономе ко га највише воли, остави своје имање.

Тако се десило, да је уступљен за хиљаду динара богатом сељаку Сими. Деда и онде изводи своје враголије, али сви то трпе, јер их уздржава свест да иза деде стоје две куће. Када Сима и његова жена из писма сазнају да деда нема ништа, у комаду ће настати преокрет, па ће се и са дедом поступати доста жалосно. Комад се овде спушта скоро све до суза, добронамерних, али пуних жалости за једног старца који трпи, а све зато што је некада био као дете, и што нема иза себе имање.

Једна од замерки овом добром комаду је у несразмери првог дела радње — постављање проблема, према другом — расплету. Дедине детињарије су много обилније него развијање самих карактера, а теза цицијашлука несразмерно је обимнија, мада не и убедљивија, него она о еротичном буђењу код младих улога.

Без обзира на унутрашњу вредност комада, који је сав у духу и маниру сељачког живота, мора се поздравити успела режија у рукама Јосипа Кулунчића. Овоме је много допринео и једноставан, али укусан домаћи амбијент остварен сценском израшћењем облику, са сажетијим дом Миленка Шербана.

Па ипак, главну заслугу за ову веселу и добру приредбу носи сам прерађивач дела, Јован Гец. Ово је једна од т.зв. његових добрих улога, која му лежи, како се то уобичајило да каже. Богатство израза и мимика подвлачили су речи на један концизно израдит начин.

Остале улоге носили су са успехом: С. Буханац — Паите, дединог зета; Д. Беднарски — Боке, Пантиног сина; Н. Смедеревац — Симе, богатог сељака; Ц. Јовановић — Јулке, Симине жене (недовољно убедљива као „зла жена"); К. Јовановић — Ева, Симина кћи (жива, али недовољно простудирана улога); Р. Сарић — Мата, слуга код Симе, и најзад Мила Гец — као Перса, Пантина служавка.

В. М. А.

Др ЈОВАН ЕРДЕЉАНОВИЋ

професор Универзитета и Академије (1874-1944)

Престало је да куца једно добро срце, угасио се један плодан живот. Скроман и псвучен, Ердељановић је стварао тихо и неуморно као и мајка природа, гледајући у раду најлепшу и најсветију дужност човекову, „молитву Богу", како би рекао Божа Кнежевић. И одиста, он се на послу осећао као свештеник у храму науке.

Отуда је из његова рада и његовог општења са ђацима и колегама зрачило нешто неодољиво и сугестивно, нешто што се несвесно прима и задржава у души. И његов израз лица био је необично речит, пун тананих прелива од ледене укочености до детињски умиљатог погледа и осмеха, до душевне топлине пред којом се стопи све што је земаљско у нижем смислу речи.

Ма да га живот није гладио и миловао, нарочито у раниим годинама, он није подлегао његовим ударцима, чувајући бриљиво душевну равнотежу и душевни мир, а са њима и мирноћу свога суда о људима и стварима.

Најстарији ђак Јована Цвијића, он је уједно и онај који је највише чинио част своме учитељу. Преко географије и антропогеографије он се приближно етнографији, на којој се задржао целога свога живота. Та значајна грана наше националне науке била је као створена за човека дубоко здахнутог родољубљем као што је био он, и зато је он на том пољу оставио за собом широко и дубоко узорану бразду и светао траг. О томе сведоче не само његови многобројни научни радови него и монументални Српски етнографски зборник, који је великим делом плод његовог старања.

О томе сведоче и његови узорито написани чланци о осетљивим националним питањима, са којима се понекад јављао у дневној штампи. Иста умност која одликује те чланке карактеристична је и за његово усмено излагање, које је увек било језгро и речито, понекад — иако ненамерно — чак и блиставо; „они су нам отворили не само своје домове него и своја срца", гласе на пример његове речи о људима једнога нашега краја. Зато ће његово име, ако можда и није познато најширим круговима, остати дубоко урезано у сећању свих оних који су га познали преко његове писане или усмене речи.

М. Т.

Отаџбини

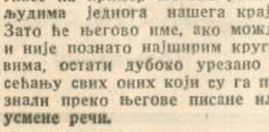
Опет ти се црна коб привукла
и болну те нападају први.
Тешка ти је ова бол подмукла,
што к'о жрвањ хоће да те смрви.

Ал' то није последњи ни први
пут, што писи пред сумњом
устукла;
На твом срцу стара рана пукла,
из ње змија пије вреле крви.

Твоја патња велика и кобна
са нашом је патњом истодобна.
Ти си мајка, а ми деца бола

која свему прете и пркосе.
Отаџбино, рано без пребола,
јер те увек у срцима носе.

МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1371 издату од среза Неготинског као и избегличку легитимацију бр. 93721/а. Оглашујем неважећим. Сабовљевић П. Емануел, васпитач С.И.Д. — Неготин. 74 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Мирослав Борђевић. 75 1—3

ОГЛАШАВАМ за неважећу моју личну карту, издату од престоништва градске полиције Крагујевачке. Косара Спасојевић. 74 1—3

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумић срез Крагујевац, изгубила сам и оглашавам је неважећом. Гачић Ж. Јелица. 54 3—3

СА СВОЈОМ ЖЕНОМ Љубинком Стевановић прекинуо сам заједнички живот и овим објављујем да никакве њене дугове не признајем нити хоћу да плаћам. Милија Стевановић, пекар из Крагујевца. 54 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од претстоништва градске полиције за 1943 год., изгубио сам. Оглашавам неважећом. Никола Николић — Ужице. 74 1—1

КУПУЈЕМ један саутас мотор од 20 коњ. снага. Понуде слати на адресу Предраг Којић, Брусник (пошта Салаш). 74 1—2

ИЗГУБИЛА САМ личну карту добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу. Даринка Грумбах.

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Анђелина Максимовић. 74 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 154 добивену из среза Гружанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Реља Милојевић.

ЖЕЛЕЗНИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ за повлашћену вожњу број 147445 издату од Дирекције железница, изгубио сам и оглашавам неважећом. Милановић Милорад, пензионер из Ужица. 74 1—1

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Стеван Шега. 75 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4759 добивену из претстоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Милисав Милојковић. 75 1—3

ЖЕЛЕЗНИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ за повлашћену вожњу издату од Дирекције железница, изгубила сам. Оглашавам је неважећом Савка Милановић, домаћица из Ужица.

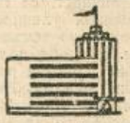
КУПУЈЕМ:

Старе књиге и целокупне библиотеке на српском језику

„Српска књижара"

БЕОГРАД

Тел. 26 CC9 Нр. Александра 18

СТАНОВИ

од 1, 2 и 3 собе са конфором продају се у IV задружној згради.

Према својим Правилима и Закону о привредним задругама, уступаће врши Штедно грађевинска задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9. 71 1—2

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912

58 1—1

ВУНУ

од старих вуненних отпадака прерађујемо приватним мушторијама.

„ХУМ" БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ

Београд — Цара Николе 10. Тел. 24-270.

61 2-3

Саопштење: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од ДАНАС стварно највише плаћа златан накит стари и нови, старо злато, златне зубе, дијаманте, бриљанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел.28-706

(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више. 61 1-1

Bayer-ов крст ПРОТИВ БОЛЕСТИ

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањеним. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим »Bayer«-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих сразмера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре немилосрдно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са »Bayer«-овим крстом.

ОГЛАС РЕГ. О. БР. 19074 ОД 14-XII-1944

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 28 фебруара 1944 год., имање у Шапцу у ул. Цара Душана бр. 32 са почетном лицитационом ценом од Динара 700.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради филијала у Шапцу од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама следећа имања:

29 ФЕБРУАРА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Цвијићева бр. 118—120 Дин. 1,800.000 —
2) Плац са зградом Влајковићева бр. 25 Дин. 4,000.000.—
3) Плац са зградом Ђурс Даничића бр. 4 Дин. 1,800.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 72 1—1

ИНДУСТРИЈА САПУНА

„JACHA" К. Д.

БЕОГРАД — ЦАРИГРАДСКА 7—9

Производи све сапунске производе, под контролом Централе за хемијске производе.

ЈАС за рибање
ЈАС за руке
ЈАСНА сапун за зубе
Косметику

} У слободној продаји

КОЛОНИЈАЛНА РАДЊА

МИЛОВАНА С. ГОЛУБОВИЋА

Пресељена у

ул. Кр. МИЛУТИНА 37

УГАО КРАЉА МИЛАНА.

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТ
П. и Ср. 1994

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 10 Год. IV
Београд, 4 марта 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СПРЕГА ИЗДАЈНИКА

Винстон Черчил и генерал Симовић нашли су се на заједничкој линији издаје. Иако је Симовић неупоредиво испод Черчила он је имао черчиловске амбиције да влада у Југославији и да ствара догађаје. Понет том манијачком сујетом он је извршио пуч и кроз пуч упропастио Југославију. Када није могао да учини нешто добро и корисно он је учинио зло и то, по свему изгледа, потстакнут и плаћен од бољшевика. Почетак његовог успона осенчан је издајом. Кад је за своје наредбодавце свршио посао Симовић се нашао у Енглеској слабо и нерадо примљен као што то сведоци ових дана један амерички новинар. Види се да су у Лондону знали да Симовић увек служи по два господара.

Винстон Черчил и Душан Симовић два су морална лика старог света, који ће у огњу овога рата бити уништени. На њиховим личним примерима најбоље се може показати колико људи тому и упропашћују своје карактере кад се предају у руке тамним међународним силама, које после млате са њима као буре са морским таласима.

Кога су издали они? Черчил је издао себе, своју животну идеју и Британску империју и удостојио се нечасног назива ликвидатор Британске империје. Под старе дане, када човек треба да сабира духовне плодове свога живота, Черчил се нашао у положају да негира све оно што је писао и зашто се борио. Некад одличан и одлучан антикомунистички идеолог, Черчил је постао обична потпирушa бољшевизма, који све више поткопава енглески поредак на острвима, а да се о доминионима и не говори.

Генерал Симовић је издао своја Краља и заверио се против њега: он је издао и своју војничку заклетву и у овим одлучним моментима борбе за национално биће определио се за Стаљина и Тита, који је физички џелат бољшевизма према српском народу. Овај несавесни и неродољубиви човек, који је тако радо правио позе и волео да изазива утисак, лакомислено је прешао преко свих језивих патњи српскога народа које су последица бољшевичког насиља и дивљег злочинства Титових банди.

Шта би ова два издајника могли донети и дати ново? Свршено ништа. Они су обадва оличење онога старога сврта, ружног и одвратног, из кога је израстао хаос наших дана и деструктивизам који у разним облицима и на разне начине погађа данас род људски. Ова два човека изразит су пример како се људи могу предати и продати. Јер оно што данас ради генерал Симовић ради за паре. Више је него сигурно да је његов последњи говор био не само званично скројен од стране Черчила и Стаљина, него и добро плаћен. Симовић се, без обзира на интересе земље и народа, потпуно предао у руке сатанске спрете капитализма и бољшевизма и служи им данас као неотпорно средство за постизање онога што они желе.

Черчил је због тешког положаја Британске империје и због тога што је инструмент јеврејске политике постао скоро смешна фигура у коју нико трезвен и реалан не може више да верује. Он је типичан пример како један државник великих претензија и солидних квалитета може да изневери себе и интересе земље којој стоји на челу онда када је масон вишег степена.

Јер трезвено разматрање положаја у коме се данас налази Британска империја посведочава, да њен интерес није био улажење у овај рат. Черчил је, и поред свега тога, увукао у рат да би данас себе дементовао на разне начине. Поред губљења личног, моралног и политичког престижа он је својим изјавама о пољским границама осрамотио и Енглеску, јер је опорекао оно што сав свет зна да је енглеска влада гарантовала, — пољске државне границе.

Као пришипетља у удварању Симовића и Черчила маршалу Титу а преко њега Стаљину, појавио се на сцени и Черчилов син капетан Рандолф. Енглеске радиостанице пре неки дан су као нарочито интересантну вест објавиле да се капетан Рандолф Черчил, кога је отац припремао за министра пропаганде, ступио у Титов штаб свакако зато да би још више појачао пријатељске везе између Черчила и Тита. Пошто је данас у Енглеској модерно улагивање бољшевицима Черчил није оклевао да своја сина пошаље тамо где се врше крвава разрачунавања Титових доглавника. У моменту када у Титовој околини гад ждере гада Рандолф Черчил ће имати могућности да види прави лик бољшевизма и праву физиономију »ослободилаца« којима енглеска штампа ових дана пише славопојке. Када се врати кући, јер је он овде само на викенду а не због борбе, он ће имати шта да прича и говори енглеској јавности. Он ће несумњиво покушати да свој подвиг што боље искористи за своју будућу каријеру и личне перспективе.

То је циљ његовог доласка у Титов штаб, а не нешто друго од чега би зависио темпо партизанске акције, која ће све више долазити у шкрипац.

Пред нама је чудна спрега издајника, људи бедних, одвратних и достојних презира. Пред нама је спрега у којој се не зна ко кога издаје. Сви се изгледа издају међусобно.

»С.—Н.«

ЗБУЊЕНОСТ

У енглеској јавности и међу трезвенијим политичким људима примећује се, у последње време, све већа збуњеност. Черчилов говор, који је био пун песимизма и мрачних перспектива, унео је доста неспокојства у оне кругове који су веровали званичној енглеској пропаганди о брзом и доста лаком свршетку рата. Черчил је, међутим, рекао да је неизвесно када ће се свршити рат и да, у сваком случају, претстоје још велике тешкоће и искушења.

Черчилова разлагања поткрепљује и министар Иди, а још више од Идна врло ефикасна немачка бомбардовања Лондона. Све је то учинило да се постављају све чешћа питања о стварном положају Енглеске у овоме рату и траже објашњења: зашто је Енглеска политички потиснута на свим плановима.

Као главна тема разговора и у Доњем дому и у јавности поново је Атлантска повеља, која претставља званично формулисање енглеских ратних циљева, а од које се одступило у свим правцима. То одступање дошло је нарочито под јаким притиском Совјета тако да се „Опсервер" са приличним негодовањем пита зашто је то тако и одговара: „Ми смо то учинили и чинимо јер смо знали и знамо да један трајни мир не може бити остварен на принципу изнуђених територијалних промена (овде се мисли на доношење Атлантске повеље). Ако сада отступамо од овога принципа ми то не чинимо зато што смо у супротно убеђени. Ми то чинимо из поштовања према руским територијалним захтевима према Пољској и због пољских захтева оштећења на западној страни иако без икаквог помињања плебисцита или консултовања јавног мишљења у конкретном случају."

У овом формулисању налази се сржи енглеске збуњености: јесте, говори се у Енглеској, ми смо донели Атлантску повељу да би њом посведочили своја демократска схватања и тежње, али данас под силом околности морамо да отступамо од ње иако нам то није ни право ни корисно. То отступање од принципа Атлантске повеље тешко погађа и оно мало морала и престижа, који је имала Енглеска у свету од почетка овога рата.

Писац чланка у „Опсерверу" је тога свестан када каже: „Атлантска повеља била је једино званично формулисање принципа због којих се налазимо у рату. Ако се ми одвојимо од њих, онда делимо политику од принципа... Један део наше моћи био је увек морална моћ, чврсто држање принципа, што је друге народе, нарочито мале нације у Европи, чинило нашим природним савезницима."

(Наставак на 2-ој страни)

НОВИ ШАЈЛОЦИ

Литру европског меса, грми пред Доњим домом енглески премијер Черчил. Литру српског меса, чује се рефрен на Лондонском радиу бившег генерала југословенске војске Душана Симовића. Литру меса, пева у хору бољшевичка руља из Москве, док се стари шајлок Стаљин сатански искезио од задовољства и таншајући крвавим џелатским рукама довикује им: тако деца моја, ми смо ту!

Литру бела меса, финог и културисаног, европских жена и нејачи, то је цена да би варварске хорде на Источном фронту и даље крварile за рачун англосаксонских плутократа. Литру меса, тражи највећи садиста XX века, Черчил. Литру меса, тражи сифилистичар помућеног мозга и истрошених нерава, српског порекла...

Шта је период Хуна и Авара према овој гомили удружених разбојника, које је у своје време овековечио Шекспир. Шта ће историја рећи после сто година о овом раздобљу у коме су дошли до изражаја животињски инстинкти људи, који су једно време претстављали „златни" век напретка и људске цивилизације. Европа је у смртној опасности да буде опљачкана до голе душе и сатрвена у популацији до последњег човека, од удружених разбојника са Истока и Запада! Два полусвета укључили су између себе стародревну Европу, колевку културе и цивилизације, да је опљачкају и униште попут друмских разбојника.

Једна демократију на какав си подао начин открила своју трулеж Ми би живели још у обмани да су демократска начела створила политичку етику изражену у принципима демократског јеванђеља „Права Човека", да није било овог рата, у коме је откривена сва црвоточина лажних апостола. Кад данас слушамо носиоце тих високо моралних начела како хушкају гангстерске хорде на уништење европских вароши и убијање цивилног становништва, нама се смучи при помисли да смо се и сами дуго брљали у тој моралној кањузи.

Шта чекате браћо Срби! Зар нисте чули очајни позив оног манијака из Лондона, Душана Симовића који вас зове у бољшевички рај под окриљем „ослободилачке" војске југословенског маршала Тита? Пошто вам је отфикарио пола литре српског меса 27 марта 1941 године, ево где тражи још оно друго пола литре, да би намирио рачун својим бољшевичким господарима. Да би примио исе својих господара, потребно је браћо Срби, да цинижемо још хиљаде гробова наше деце, јер би иначе умро од глади Душан Симовић у Лондону. Шта се њега тичу српска згаришта, шта животи невиних домаћина, треба бољшевизирати Србију, да би успео Душан Симовић и задовољно своју амбицију, јер он још верује, да за нас нешто значи.

Удружени модерни шајлоци наплаћују друмарину за улазак у бољшевички рај, подмирујући европским месом своје личне рачуне. Као скакавци кад навале у плодне крајеве и остављају за собом пустош, тако и ови мародери људског рода, остављају за собом згаришта, глад, заразу и гробове. Душан Симовић гробар српског народа имао је пред собом параван младог југословенског Краља, кад је 27 марта гурнуо Југославију у рат по наредби из Москве и Лондона. Данас му ништа не смета, да се обрне противу тог истог Краља и Његове владе, да би удовољио својим господарима, за чији је рачун веру праотаца променио и постао најновији бољшевик.

Европа ће се вероватно побринути за своју сопствену кожу и одговорити на ове провокације Лондонских јатака из Москве. То је њена ствар, али је наше да размислимо шта ћемо радити са оваким и сличним одродима који систематски раде на уништењу нашег народа. Ми смо свесни да на српском тлу нема ни пса који би још пошао за Душаном Симовићем, толико је по злу познат нашем народу, за то нас он и његова бољезгања више не интересују. Али ми имамо мушки да одговоримо на остале жеље шајлока из Лондона и Москве у заједници са културним земљама Европе. То ћемо најбоље учинити сабијањем својих редова у јединствен фронт и давањем заједничког отпора бољшевичким буљуцима у српским крајевима.

Да би у том подухвату потпуно успели, нема нико права међу нама, па ма ко то био, да квари српску слогу, српска прегнућа и да омета једини наш спас у јуначком хрвању са комунистичком аждајом. Тек тада, када она буде у борби оборена и задављена, Србија и српски народ биће спасени зле судбине, коју су јој припремили ови модерни шајлоци. Сазнање о заједничкој опасности, нека нас једном освести да не чинимо којекакве глупости правећи свом народу медвеђе услуге, него нека нас здружи поново у чврсте фаланге како би наш отпор био јачи и успешнији. Ко то ни данас не схвата, тај не може бити добар Србин, тај није пријатељ своје земље, тај није и не може бити патриота.

Сообразимо своје поступке узвишеном циљу заједничке одбране од бољшевичке опасности коју нам намећу удружени шајлоци и покажимо целом свету, да је српско месо скупо за крвави пир сладострасника који припрема најновији бољшевик српског народа Душан Симовић. За Србију и српски народ, за његову срећнију будућност, положимо животе своје и своје деце, али за комунистички рај не дамо ни измет нашег домаћинства. То требају да једном схвате удружени модерни шајлоци — трговци европског меса и да бар нас оставе на миру. Али то исто нека схвате и она наша заведена браћа која поново падају у грешку да за туђ рачун ваде кестење из ватре.

Б. Ђ. Н.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић" Београд

НАД ОДРОМ АТЛАНТСКЕ КАРТЕ

Дописник Дејли Мела из Америке пише да се Енглези морају припремити на веома оштру антибританску кампању. У тој кампањи биће говора о потреби да се Бермудска острва дефинитивно задрже у поседу САД, дакле да се коначно одузму Енглезима. Да би се овај захтев могао лакше протурити кроз претстојећу америчко-британску дискусију, Американци намеравају да оштро нападну Енглезе зашто не напредују у Бурми и зашто не помажу Сједињене Америчке Државе у Тихом океану.

Дакле, опет је на помолу једна велика свађа између „браће".

Вероватно ће Енглези и поред све своје хладнокрвности одговорити прилично оштро, јер су они бесни на Американце који су својом детињастом политиком створили немогућу ситуацију у областима које су важне за Британију.

Посредовањем Американаца Винстон је добио могућност да оде тако комотно отседа у Алжиру, да је довео у ту земљу око 4000 совјетских агената. Стотине агената мотају се и у Јужној Италији и стварају такав неред, који кочи све политичке планове Лондона.

Ова бољшевизација извесних области Медитерана утиче на држање Турске. Констатовано је да се у последње време Турска знатно удаљила од свог старог пријатељског става према коалицијама. Своје страховање пред појачањем совјетског утицаја у случају даљих пријатељских преговарања са Британоамериканцима утиче на став Турске. Али Турци као вешти политичари прикривају тај страх и обајашњавају своје хлађење према коалицији тиме што турска земља није довољно наоружана.

Они говоре да Турска не би могла да издржи, да се одбрани од ваздушних напада, ако би се умешала у рат. Турска преко свог пресбироа званично изјављује да је Енглеска испоручила Турској само 6% обећаног ратног материјала.

Ово смањење британоамеричког утицаја на југу је од такве важности, да не може бити ком пензирано никаквим политичким догађајима или политичким покушајима на северу. У центру пажње у току претходне недеље било је оно што се дешавало на Истоку. А то је стварање комунистичке пољске владе у Москви, која је узела за себе назив „национални одбор". Тај национални одбор је почео своју делатност једним антинационалним актом: признао је за источну границу будуће Пољске Керзонову линију, тј. такву границу, која оставља ван Пољске велики пољски културни центар Лавов.

На крају крајева ово признање линије Керзона од стране самозване пољске комунистичке владе, ова сагласност Стаљина на Керзонову линију (под условом да ће цела Пољска бити совјетизована) и ова британска предусретљивост према совјетском нацрту пољске границе дуж Керзонове линије претстављају политичку комбинацију другог реда. Али ова комбинација другог реда изазива једну комбинацију првог реда А то је да будућа Пољска, какву је замишљају Енглези и Совјети, треба да добије на западу компензацију за оне територије које би изгубила на истоку. То значи да би се Пољацима доделио низ изричито немачких земаља. Ово је отступање од принципа Атлантске повеље.

Атлантску карту никад нисмо сматрали за документ од трајне вредности. Ни за документ од кратке политичке вредности. У њој смо видели само један пропагандни маневар. Али Енглези су до сада глумили своје усхићење према тим „високим начелима", која су изражена у тој карти. А сада најозбиљнији енглески листови констатују да је Британија морала отступити од оних начела „ради којих води рат".

Ово покајничко признање енглеска штампа пропраћује једним прилично конфузним извињавањем: Британија не може да се тежмичи у снази са Совјетском Унијом и са Сједињеним Америчким Државама.

Ово констатују озбиљни британски политички стручњаци. Мање озбиљни покушавају да умире Енглезе разним глупостима. Један енглески лист је ових дана писао отприлике овако: „Без обзира да ли ће источна граница Совјетске Уније бити на Висли, или на Одри, или на обали Канала, власт над Европом биће подељена између Лондона и Москве."

На то би се могла одговорити да би власт над Енглеском била у рукама Москве ако би се совјетска граница помакла до Калеа. Али у овој смешној тврдњи енглеског листа има нешто озбиљно: Енглези и даље сањају о власти над Европом, не водећи рачуна о оној пароли која сада одушевљава све европске народе, а која гласи: „Европа Европљанима."

МЕС.

БЕЗ СРЕЋЕ

.... Оборен сам изнад Алпа. Нисам могао да се одбраним. Исувише много је немачких ловаца. Ваздух је пун надобрана. Висим сада на једној проклетој стени. Са преломљеном ногом не могу доле. Луди снег. Немам шта да једем. Морам полако да се смрзнем. Мислим на Лили. Долази трећа ноћ..."

Ту цедуљицу нашао је немачки одред за спасавање у џепу једног од америчких пилота који су се присилно спустили на алписке глечере и стене.

Трагична је судбина ових стотину људи од којих је већи део већ приликом долирања са земљом, или боље речено са ледом, добио такве повреде да је морао или на месту умрети,. или за кратко време заспати вечитим сном у том царству леда. Свега 114 авијатичара могли су да дају сигнале, тражећи помоћ. Свега 11 њих било је спасено, захваљујући невероватном пожртвовању немачких алписких стрелаца и мештана, који су пошли у брда у која никад не иде човек за време зимских бура.

Ова трагедија изнад Алпа је најбољи доказ јачине немачке одбране. Доказ се састоји не само у томе што ни изненадни напад Британоамериканаца преко Алпа није имао успеха, већ је био осујећен од стране немачких ловаца, него је доказ зато што су Британоамериканци морали да покушају да нападну тим правцем, јер на другим такозваним „нормалним" правцима немачка одбрана је неодољива.

Када у току шест дана Немци обарају преко 600 четворомоторних авиона, и још известан број пратећих ловачких авиона, онда је то доказ да је Немачка успела да организује отпор против аеро-терора. Ово делује утолико фрапантније на светску јавност, а нарочито на Енглезе, што Енглеска није умела да организује заштиту против немачких ваздушних напада, који следују као одговор на британоамерички терор.

Приликом последњих страшних напада на Лондон, немачке формације имале су губитак који није био већи од 1%. Код Британоамериканаца губици су се попели на 20%, а једанпут — скоро на 50%. Под таквим условима тврдоглавко Черчил намерава да настави патовање у ваздуху. Немци су за даље операције припремили нова чуда технике, о којима већ пишу британоамерички листови, а о којима је говорио и Черчил, сматрајући да ће Немачка употребити чак и авионе без пилота. Не можемо знати каква ће бити употребљена средства од стране Немачке, али знамо да је већ употребљена „дебела Ема". Кажу: то је бура са неким зејтином који има још веће запаљиво дејство од фосфора. Енглези добијају заслужени одговор.

Авијација, надобрани — то је сада модерно. Чак и син Черчила Рендолф постао је надобрани, па се спустио код Тита, где треба да врши улогу официра за везу. Кад је стари Винстон натерао свог сина, који је кроз цео рат седео у луксузним апартманима великих штабова, да иде у лутајући штаб Тита и да се изложи и опасностима, и примитивним животним прилнкама, — онда је то врхунац предусретљи вости према једном бандиту. Бандит је потребан Черчилу, јер што више има дарме око Тита, тим ће се мање расправљати о најнезгоднијој теми за Черчила: о другом фронту.

Генерална проба другог фронта код Нетуна остаје и даље једна тешка брука за Британоамериканце. Код Касина Американци су већ исцрпљени, па су тражили од Енглеза да их смене. Енглези су то учинили на енглески начин: послали су Индусе.

Черчил тврди да невреме омета операције у Италији. Ово је најглупљи изговор, када се зна да стопут јаче невреме не смета операцијама на Источном фронту. На том фронту је сада дошао крај зиме. Са зимском офанзивом је свршено. Долази, а понегде је већ дошло, топљење снега, и армије су већ заглибиле у блату.

Већ можемо да направимо први биланс овогодишње зимске офанзиве. Совјети су напредовали од Љењиграда до Нарве и Луге, од Житомира до Луцка и задобили мало терена код Кривог Рога и Никопоља. То је све. А упропастили су целу ту такозвану зимску војску, коју су с таквом муком припремали.

Величина совјетских губитака види се по томе, што су у току последњих недеља Совјети морали да обуставе своје нападе већих размера и да се ограниче на мале ударце на више места.

Совјетска зимска офанзива није нимало поколебала немачку снагу. Харолд Кинг пише јуче из Москве: „Уз сваки немачки корак у повлачењу повећава се отпорна снага немачке војске."

Исту констатацију морали су да учине и Американци. Њихова офанзива је потпуно застала у области Гвинеје и на Новој Померанији. Дакле, систем напада познат под именом „острво по острво" је пао на испиту. Други нападни правац преко Каролинских и Маршалских острва такође није дао Американцима никаквих преимућстава. Маневри њихове флоте имали су као резултат поновне губитке у носачима авиона и тешким војним јединицама, а нису могли да натерају главнину јапанске морнарице да изађе из свог тајанственог става ишчекивања.

На бурманској граници Енглези су доживели један тежак пораз, изгубивши читаву једну дивизију. Као контра-маневар, али не у тактици, већ у пропаганди, они су сада објавили „највећу победу" код Аракана. Али ни поред бескрајне лажљивости своје пропаганде нису смели да изјаве више од 1.500 убијених Јапанаца. Кад се боре две империје, онда је безначајна борба у којој погине 1.500 војника. А питање је да ли су они уопште погинули. Међутим, губитак 20.000 Енглеза и Индуса који су припадали седмој дивизији, а која је сатрвена ових дана, је неоспорна чињеница.

И на бурманском фронту Енглези немају среће. Кажу да у рату не постоји луда срећа. Срећу има вештици. Зато ће ратна срећа, а и коначна победа, бити на страни Тројног пакта.

М. Војновић

РУЗВЕЛТ ХАЗАРДЕР

Да сте пре уласка Америке у рат тражили разлоге за ступање Америке на ратну позорницу не бисте их могли наћи.

Никакав интерес, никаква стварна потреба није диктовала Америци да прелази преко два океана. Па зашто је онда Америка заметала кавгу?

То се питање могло поставити и за време прошлог светског рата. Никакав интерес, никаква невоља, никаква потреба да освоји нове земље није налагала Американци да дође у Европу и узме учешћа у крвавом окршају.

Па зашто је онда Америка учествовала у прошлом и зашто учествује у садашњем рату?

Ето једног великог проблема за социологију, и то је највећи проблем данашњег рата.

Решење тога проблема треба тражити у менталитету америчког народа.

Оно што се зове национална охолост, то је код америчког народа развијено до пароксизма. Посматрачи су још давно уочили да ни у шта Американин не верује тако фанатично као у Америку, у њену моћ и њену будућност. Ниједан народ није тако убеђен у сопствену вредност и у своју супериорност према другим народима као амерички народ.

Америка је арбитар света, — тако мисли Американин, — и ништа у свету не сме бити што би било мимо вољу Америке.

Кад је избио сукоб између Јапана и Кине, симпатије Америке биле су на страни Кине. Али то нису биле платонске симпатије: Америка је помагала Кину тако активно и све више да је Јапан најзад био принуђен да Америци објави рат.

Кад је избио рат у Европи, Америка је помагала Енглеску и Француску, а после слома Француске наставила је да помаже Енглеску, тако да је и Немачка била принуђена да Америци објави рат.

Збуњеност

(Наставак са 1-ве стране)

Сада се истодно и тај остатак енглеског угледа, Енглеска се данас налази у врло незгодном положају и са моралне, и са политичке и са војничке тачке гледишта. У заједници такозваних уједињених народа, уствари у савезу са Америком и Совјетском Унијом она је и бројно и по снази оружја најслабији партнер.

Зато се у енглеској штампи истиче да се Енглеска ни физички ни бројно не може такмичити са Совјетском Унијом и са Америком. Оне је на томе плану потпуно превазилазе, а она сама потрудила се да ову моралну образину скине са принципа и метода своје политике и да се целом свету прикаже у паготи свог себичног и бескрупулозног политичког пословања.

Уз то још бољшевичка пропаганда планski разара унутарњу отпорност Енглеске обилно искоришћавајући савез, који постоји између Енглеске и Совјета.

У Енглеској влада забринутост. Проузрокована је ставјем политичких и привредних прилика и интересантна као симтом онога што може доћи.

Тако је сад Америка у рату с двема најорганизованијим народима на свету. Она је тако постављена пред највећи војнички задатак пред којим може бити једна земља.

Истина, она није сама: с њоме је цео англосаксонски свет, с њоме су Кинези Чанг-Кај-Шека, с њоме су бољшевици: али цела та коалиција није у стању да победи Јапан и Немачку.

Да рат убрза, Америка је сад принуђена да предузме највећи, најтежи, најкрвавији подухват овога рата — инвазију Западне Европе.

Да ли ће тај задатак моћи извести и како ће се то свршити, видећемо.

Овај рат, то је највише амерички рат. Без одобрења Америке он не би могао бити почет, без помоћи Америке он се не би могао наставити.

Стога је Рузвелтова одговорност овога рата.

Рузвелтова игра то је игра *ва банк*.

Међу свима политичарима нашег времена Рузвелт је највећи хазардер.

Да ли је он свестан тога?

Крста Цицварић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

Судбоносни час

Откриће да је Тито-Јосип Броз, а Моша Пијаде претставник Срба отворило је очи и последњем заблудело Србину чему се ми од те спреге имамо надати. Здравим инстинктом својим наш је народ осетио да се ради о његовом бити или небити. За то се код свих исправних Срба, националиста, јавила мисао о потреби стварања јединственог националног фронта, како бисмо, здружени, одолели његовим искушењима.

Ово уверење о потреби националног фронта појачали су и светски политички догађаји. Недостојна игра са пољским, па и нашим емигрантима, разочарала је и најубеђеније англофиле. Поновно појављивање на сцени генерала Симовића, који је имао смелости да се „као слободни грађанин" обрати српском народу, кога је он поробио, још више је учврстило уверење да смо остављени сами себи.

Поврх свега овога, опасност од братоубилачког грађанског рата покренула је и оне који су мислили да ће моћи остати по страни, ма шта се дешавало са њиховим народом. Отуда поклич за остварењем националног фронта у овом судбоносном часу одјекује са свих страна. Овај поклич је доказ виталности српског народа, а и његове мудрости. Небројене жртве његове као да су и најмалоумније међу нама уразумиле.

Био би неопростива, а може да и смртни грех према своме народу, ако, ма због чије кривице, не дође до остварења српског националног фронта, у коме леже једино наше спасење. Тренутци су одвећ озбиљни, да се сме дозволити да личне амбиције омету његово остварење. Националисти, ако су Срби, Хришћани и људи, морају одбацити све оно што их дели и пружити један другоме руку, како бисмо преживели ово најтеже поглавље наше историје.

Тако здружени, морамо се заклети оним што нам је најсветије да ћемо до краја овога рата водити једино и искључиво политику мира, реда и рада, коју је генерал Недић прокламовао. Сви ми смемо имати само једног јединог непријатеља, комунисте, јер су се они сами отпадили и од Бога и од нације. Њима се као непријатељи српског народа могу додавати само они, који, ма под којим видом, нарушавају мир и ред и братску слогу Србинову.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПОСЛАНИЦА ЗЕМЉОРАДНИЦИМА

Драга браћо и сестре пољопривредници,

Пре две године увео сам Планску пољопривредну производњу у Србији и позвао вас у борбу за насушни хлеб, захтевајући да обрадите сваку стопу оранице. Тада је Српском народу, поред осталих великих несрећа, претила и глад. Ви сте се одазвали моме позиву и поред нелојалне пропаганде са стране Лондона и Бостона, па чак и из земље.

Прве године Планске пољопривредне производње ви сте заиста обрадили и засејали сваку стопу оранице и засејане усеве неговали и прибрали. Очекиване приносе нисмо добили услед незапамћених неповољних временских прилика; али сте произвели толико, да ниједан Србин није умро од глади, па смо задовољили и најнужније животне потребе и обавезе. ОВИМ ЧИНОМ ДОКАЗАЛИ СТЕ СВОЈУ РАДЕНОСТ, ПЛЕМЕНИТОСТ, РОДОЉУБЉЕ И ЖИВОТНУ СНАГУ И ПРАВО СРПСКОГ НАРОДА НА ВЕЧНИ ЖИВОТ. У ИМЕ ОТАЏБИНЕ ХВАЛА ВАМ НА ОВОМЕ.

Друге године ви сте Планску пољопривредну производњу примили КАО НЕОПХОДНУ И КОРИСНУ, А НЕ КАО НАМЕТНУТУ. Обрадили сте и засејали своје њиве одређеним усевима и културама. Одневали сте усеве и остале пољопривредне културе КАО НИКАД РАНИЈЕ. Очекивали сте најбоље приносе, али суша није то дала. Ипак добили сте толико, ТЕ СТЕ СРПСКИ НАРОД ОБЕЗБЕДИЛИ ХРАНОМ, ДА МОЖЕ ЗАДОВОЉИТИ СВОЈЕ ЖИВОТНЕ ПОТРЕБЕ И ОДГОВОРИТИ ОБАВЕЗАМА.

Ушли смо у ТРЕЋУ ГОДИНУ Планске пољопривредне производње са више искуства, убеђени да је наш спас у доброј планској пољопривреди као основи народног богатства и снаге.

Као што видите и у овој години рат још траје, кад ће се свршити, нико незна. По свему изгледа, још ће трајати. Но поред тога има људи у земљи и ван ње, који себе и вас уверавају, да ће се рат брзо свршити, па вели није вам потребна Планска пољопривредна производња и обрада сваке стопе. Не наседајте им, то су ваши злодуси. То је највећи злочин што чине Српском народу. Ја и сви разумни синови нашег народа убеђени смо, као што је Планска пољопривредна производња потребна сад за време рата, БИЋЕ ЈОШ ПОТРЕБНИЈА ПО СВРШЕТКУ РАТА, НАРОЧИТО, АКО СЕ ЖЕЛИ ОПСТАНАК И ПРИВРЕДНО-КУЛТУРНИ НАПРЕДАК СРПСКОГ НАРОДА.

ЗАТО ПОЗИВАМ СВЕ ЗЕМЉОРАДНИКЕ:

— Да на време обраде сву обрадиву земљу;

— Да на време засеју одређене површине са одређеним културама;

— Да засејане усеве и културе, ливаде и пашњаке, винограде и воћњаке, по упутствима пољопривредних стручњака, на време негују и њихове плодоре приберу и среде;

— Да одређене површине пошуме по упутствима стручњака;

— Да добро чувају приплодну стоку, а радну добро негују, хране и паметно искоришћују;

— Да се у реду братски, узајамно помажу;

— Да посећују пољопривредне течајеве; и

— Да извршавају сва наређења државних власти, како би Планске пољопривреда што боље успела њих самих ради и ради среће и напретка Мајке Србије.

НАРЕЂУЈЕМ СВИМА ДРЖАВНИМ ВЛАСТИМА, КАО И СВИМА УСТАНОВАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА УКЉУЧЕНИМ У ПЛАНСКУ ПОЉОПРИВРЕДНУ ПРОИЗВОДЊУ:

Својим ауторитетом, саветима, упутствима, умешношћу и законским овлашћењима настаће и помоћиће свим силама извршење одредаба Наредбе и плана о Планској пољопривредној производњи за економску 1943-44 годину.

БРАЋО И СЕСТРЕ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ,

Упозоравам вас на ово:

Спас ваш, ваших милих и драгих и Српског народа зависи, да ли ће бити обрађена и засејана сва наша обрадива земља или не;

Није пријатељ ни своје породице, ни нашег народа онај, ко не обради и не засеје одређену површину са одређеним културама;

Нека се нико не плаши да ће му производи пропасти, ако се рат брже сврши, но што рачунамо. ЊЕГОВИ ПРОИЗВОДИ ТЕК ПОСЛЕ РАТА ВРЕДЕЋЕ ВИШЕ ОД ЗЛАТА, ОНИ ЋЕ БИТИ НАША ПРАВА ЗЛАТНА ВАЛУТА.

У ИМЕ ГОСПОДА БОГА НА ПОСАО, ДРАГА МОЈА БРАЋО И СЕСТРЕ ЗЕМЉОРАДНИЦИ! НЕКА ЈЕ СРЕЋНО И БЛАГОСЛОВЕНО!

ЖИВЕЛИ ВИ И МАЈКА СРБИЈА!

Претседник Српске владе,

Министар унутрашњих послова, армијски ђенерал,

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, с. р.

Дана 24 фебруара 1944 у Београду

„Само слога Србина спасава"

Од сиромашне сеоске појате, па преко радничког кућерка, чиновничког стана и варошке палате, уздиже се ка Свевишњем само једна једина и спонтана молитва Богу: „О, Господе, спаси, сачувај и уразуми Српски народ!" А с неба, као ехо одјекује суво и кратко: „Само слога Србина спасава."

Ох, па то Србин зна, али... Па Србину су врло добро познате последице борбе завађене властеле после смрти Цара Душана, па итак... Да, тако је, па итак су Срби били ретко када сложни. То је наша несрећа, то је зла коб српског народа, која је и у историју и у легенду ушла.

Врло добро то зна и осећа српски сељак и грађанин. Али шта он може? Та он је само народ, маса, гомила људи, плебс, једно стадо и то стадо без пастира, јер је српски народ без правих народних вођа. Тако је то било јуче, тако је ето и данас.

Народи на вишем ступњу културе то могу себи дозволити, јер је сам народ тада и јачи и отпорнији и разумнији, док ми Срби, ако то можемо дозволити то свакако не можемо преживети.

Ето, погледајмо само Француске. Па зар они нису били пре рата са најмање 30% комунизирана земља; па зар они нису имали на управи земље и изразито левичарске кругове; па зар они нису у 1940 години претрпели и већу несрећу, и већи пад, и веће унижење и срамоту? Да тако је. — Па ипак у тој земљи пуној раденика, незадовољника и левичара после државног пада није се подигао комунистички устанак као код нас. Зашто?

Разлози за ово су једноставни:

— Прво зато што је француски народ културнији од српског народа и

— Друго, и што је најглавније, зато што је сваки Француз најпре Француз, па тек онда републиканац, монархиста, легионарац, комуниста, петеновац, деголиста итд.

Самим тим, народне вође и народ су се одлучили у следећем: „Пошто су сада Отаџбина и Народ у питању, сва наша локална размимоилажења морају се бацити у други ред. Иначе, то би довело до народне несреће, а она до испада према окупатору. Последица тога била би одмазда. Кога она погађа — народ, т.ј. све нас."

Тако је ето стање код Француза, Белгијанаца, Холанђана, Данаца, Норвежана, Чеха и многих других. Само код нас Срба тако није и не може да буде.

Српски народ — живећи на овој светској раскрсници путева, на овој „ветрометини", није имао довољно времена да се више културно уздигне. И зато српски народ неће ни бити крив за данашњу нашу несрећу. Криве ће бити само и једино народне вође, јер је Србин научио да га неко води, и тада он иде — па макар и у смрт.

Због тога се данас кроз уста умируће Србина не чује више апел, већ вапај: „САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА"!

У противном, сутра ће се опет кроз народну песму певати: „...Великаши, проклете им душе...", а она четири слова „С" на српском грбу непријатеља српства ће са пуним правом тумачити, као што то чине и данас: „СРБИН СРБИНА СИКИРОМ СЕЧЕ".

Дан. П. Ст.

Боже, стишај буру!

Европски политички простор, од свога постанка до данас, увек је био поцепан. Ова поцепаност најјаче је изражена на највећем њеном телу, Балкану. Узрок овоме злу лежи у јазу, који је вечито постојао између раса које га настањују.

Грађански ратови, крвне освете, међусобно оптуживање и истребљење, били су одувек, па и сада, на дневном реду на Балкану. То баш и јесте оно што је овај истурени део Европе постао мета и циљ страним нападима, којима су наше међусобне свађе добро долазиле за постизање сопствених интереса. Тако је дошло до ширења византиских граница, као и до преплављивања азијатских хорди и турског господарења овде. Све због наше домаће нелоге!

Ваљда нема тога, ко би хтео да се чује његова реч, или да се призна његов рад, а да не зна бар ове битне историске чињенице. Па ипак не видимо да је то вековно искуство примљено као наука која је много пута опекла српске прсте, а цена јој је многе српске косурнице. Напротив, баш као да смо учили, да одржимо традицију нелоге, међусобног клања и истребљења. Нелоге, због које смо изгубили царство и краљевство, животе и имања, част и слободу!

Коме се Србину није осуо румен стида уз образе, кад је чуо или прочитао речи немачког научника г. Колина Роса, који нам је, као припадник окупаторске силе, јавно упутио следећи прекор: распирени устанак и грађански рат имао је да буде управљен против Немачке. Али у ствари, сва штета, све патње и страхоте, падају у првом реду, на сами нахушкани народ. „Немачке трупе учествују делимично у борбама. У главном боре се Срби против Хрвата, католици против православних, хришћани против муслимана, али исто тако и *Срби против Срба*... Већ према томе јесу ли англофили или симпатишу са Совјетима, јесу ли комунисти или либерали. У првом грађанском рату и борбама банди погинуло је већ округло милион људи. Не може да се каже да су „пали" и, готово, не може да се каже да су „умрли", јер су добрим делом били поклани, гажени до смрти, удављени после управо неописивих мука. Преглед догађаја претставља такав низ језивости, да ни на Балкану није никада било нешто слично. А то значи много".

Заиста добро речено: „то значи много". И за Србе који се међусобно кољу у име Срлства, и за непријатеље којима се утире пут. Историја нам, дакле, није дала искуствене поуке, а да ли ће нас овако презриви прекори других нација чему научити, последњи је час да видимо. Последњи час, Србине, брате! Последњи час, због Српства ојађеног!

У колико мање Срба у толико јефтиније српске главе и то у очима самих Срба. Какав парадокс! И то сада, када је слога, ред и мир најпотребнији у земљи. Сада, када је сусрет киклопа на видику и када се гигантски светски потрес ближи своме врхунцу, ми се сами ваљамо у крвавим облацима прашине, па, и не видећи један другога, сами се кољемо.

Нико од нас није толико прост да не види тешке слабости ове наше напаћене земље и њену унутарњу атхезију. Сви ми под својим духовним пристима осећамо њен рђав пулс што нас наводи на црне слутње, на жалост оправдане. Ко то данас не види тај је у истини слеп и њему нема спаса.

Срби, Небо вам обећава спас само ако будемо имали памети, љубави и слоге, мира, реда и самодисциплине. А ви још увек оштрите мач један против другога, нажо чујете гладне вукове који завијају за српском крвљу, нако видите црне гавранове који наговештавају још црње слутње.

Ви који мислите да окаљате своје оружје братском крвљу, спремите се на братски загрљај. Не учините ли то, остварће се пророчанство Савонароле: „Мртвима ће се куће препунити. Улицама ће људи вапити: изнесите мртве! И набацаће их на кола и коње. Читава брда мртвих биће. И све ће их спалити. Па ће опет улицама јурити из гласа запомажући: Ко има мртве? Има ли ту још мртвана?..."

Закључићемо са једном познатом причом о свађи прстију на руци у којој се каже да је кажипрст рекао: „Ја сам најмудрији јер сваком показујем пут". На то рече мали прст: „Ја помажем свима вама". Палац рече: „Ја се састајем са сваким од вас, зато ја свима вама помажем." А средњи прст одговори свима: „Ми сви највише вредимо онда, кад те састанемо са друговима на другој руци у сваком послу".

Србине, моли се Богу да стиша буру и сам допринеси томе!

28 фебруара 1944 г.

Београд

Никола Радомир

СРПСКО ВАТРОГАСТВО У 1943 ГОДИНИ

Српска влада народног спаса, у жељи да у свима правцима принесе ублажењу његове невоље у данашњим тешким данима, својом Уредбом је увела све ватрогасце у састав Српске државне страже, да би оно у заједници са органима јавне безбедности, најпотпуније гарантовало и безбедност од пожара. Ова је мера била неопходно потребна, и још у почетку њене примене показала се врло корисна.

Јер, поред тога што је ватрогаство у Србији било врло слабо, и онај мали број ватрогасних чета, којих дана месеца априла 1941 године, у већини случајева напуштао је порушене и запаљене градове и бегао далеко из њих, јер нису биле у чврстој вези са полицијским органима. Услед тога, много је више страдало зграда, народног и државног добра од пожара, који се после бомбардовања развијао, него од самог бомбардовања. Тај пожар, не само што је прогутао милијарде народног и државног добра, већ је био и узрок онако брзог деморалисања, како грађанства тако и власти. Последице тога познате су.

Напротив, код других држава видимо да се годинама понављања бомбардовање појединих градова и осталих места, а становништво истих је ипак сачувало ред и мир. Објективним испитивањем разлога по овоме утврђено је, да је организовање гашења пожара одмах после бомбардовања једно од најважнијих питања за умирење духова и спокојства грађанства пострадалих насеља.

Ово се објашњава тиме, што ватра има страховито дејство, не само материјално, већ још више морално и од овога настаје паника не само код незаштићеног грађанства, већ и код прекаљених бораца, јер немају средства за заштиту од ватре.

Отуда се данас у свету ватрогаство убраја у техничку трупну заједницу осталих родова одбрамбене силе, без које се не може ни замислити одбрана једне државе која је у захвату ратног вртлога. Јер, ефикасна и успешна одбрана од пожара чини дубок утисак на пострадало грађанство и одржавање његовог морала, и ствара поверење у државне власти.

То можемо најбоље видети опет из нашег примера, при бомбардовању Ниша 20-X-1943 године. Мада је ово бомбардовање било тешко и страшно, благодарећи браној интервенцији ватрогасних чета, обвезника Националне службе и јединица Српске државне страже, сви пожари од бомбардовања брзо су угушени, те је грађанство могло да сачува своју хладнокрвност, а са тиме ред и мир.

Код великих ратујућих држава, та помоћ је још брза и потпунија. Тежња је на пример, да се сви пожари који настану од ноћног бомбардовања, до зоре већ локализују. Због тога велике државе имају врло јако ватрогаство, формирано и у ватрогасне пукове и снабдевено најсавременијим средствима за гашење пожара.

Природно је, да и ми морамо бити спремни за борбу против пожара.

Зато је и Команда Српске државне страже поклонила пуну пажњу нашем ватрогаству и до сада је много урадила на унапређењу истог за протеклих 18 месеци од како је оно у њеном саставу. То се огледа у овоме:

1. Постојеће ватрогасне чете, које су биле услед познатих прилика у Србији замрле, оживотворене су и недостатак у људству попуњен, а ватрогасне спрае прикупљене и у најнужнијој мери попуњене, те да могу те чете вршити своју дужност.

2. Оне ватрогасне чете, које су биле услед нереда у тим крајевима расформиране, поново су формиране, материјал истих прикупљен или импровизацијом створен, те да и оне чете могу вршити своје дужности.

3. У оним местима где нису постојале ватрогасне чете, а оне су неопходно потребне, формиране су нове ватрогасне чете и оне су снабдевене најнужнијим средствима за гашење пожара. Овде треба напоменути, да и два окружна места: Крушевац и Јагодина нису имале своје ватрогасне чете до прошле године, када их је Српска државна стража формирала, као и велики број по среским местима. Предузете су мере да се у сваком срескоме месту формира по једна Добровољна ватрогасна чета, где оне не постоје.

Тако организоване, снабдевене и обучене ватрогасне чете, у прошлој години су вршиле своју дужност на опште задовољство. Поред гашења свих случајних пожара у њиховим местима боравка и околине, ватрогасци су врло успешно суделовали при заштити жетве од пожара у току прошлог лета.

Ватрогасци су учествовали и успешно извршили гашење 370 пожара, а само 6 малих пожара је угашено од мештана пре доласка ватрогасаца.

Досадањим радом на јачању и снабдевању нашег ватрогаства, ова корисна организација добила је велики полет и спремна је да у сваком моменту ангажује па и жртвује за спас ближњих, од пожара свих врста и осталих невоља у вези са овим.

Тако ће наше ватрогаство уз помоћ и сарадњу грађанства и осталих органа у земљи, бити спремно да дочека сваку евентуалност, те да се и зло које може да наступи сведе на најмању меру. Сви наши ватрогасци су се добровољно примили ове важне и тешке дужности, за коју су се добро спремили, а са органима јавне безбедности потпуно сажинели, те ће све то бити довољна гаранција за њихов успешан рад у борби против пожара и осталих невоља у вези са овим, а за добро нашег народа и Мајке Србије.

У ЧЕТИРИ ОКА

— Готово је — шапну ми јуче један мој познаник, који је узгред буди речено некад био министар.

— Шта је готово? — изненадих се ја и у чуду погледах овога човека кога бијаше гласина да је паметан.

— Па рат! — вели он. То се јасно види из Черчиловог говора.

— Којешта? — љутнух се ја. Па зар цела светска штампа констатује да Черчил припрема енглески народ на рат у 1945 години и на нова разочарења а Ви разумели да његов говор значи скори крај . .

— Треба разумети шта је он хтео да каже. То не може свако, али ја сам политичар од заната. Стари лисац није хтео јавно да то изнесе али се то види између редова.

Видео сам да му нема лека па зато прекидох разговор и одох својим путем, чудећи се нашем свету који се и поред толиких горких искустава није одучио од неозбиљних коментара и реклакказала.

*

Чудновато је како наш свет воли да се угледа на рђаве примере. Ако позовеш некога да зида цркву или да учини неку корисну ствар, он само одмане руком па вели:

— Извини, богати, имам хитна посла.

Међутим ако га позовеш да упали кућу — направи неку штету, он полети главачке.

Тито или Јосип Броз упропастио је свој уџакију због злочина и пљачке а круна његових погрешака била је „бихаћка влада" и „конгрес" у Јајцу. Она су га докусурили. Његови конкуренти и противници, уместо да су се користили његовим погрешкама, раде исто што и он, па се онда чуде што их је народ оставио.

А и једни и други хоће са тако негативним методом и са тако мало памети да се учврсте у народу и обезбеде власт. Не иде та чизма на ту ногу. На насиљу и глупости ништа не може да се сазида.

У једном друштву говоре о рату. Један пензионер каже:

— Слушао сам Рузвелта. Човек вели отворено да је инвазија готова ствар. Тек што нису кренули . . .

— А на ком је језику говорио? — упита један младић.

— На америчком, брате. А на ком ће другом — вели пензионер.

— Па зар ви знате тај језик? — умешах се ја.

— Знате, овај ја баш не разумем добро али ми преводио један мој пријатељ . . .

— А где је он научио? — питам га ја даље.

— Био келнер на некој дунавској лађи па научио негде на Дунаву.

— А да ли зна и енглески тај ваш пријатељ?

— Не зна! Баш сам га терао да ми преводи а он каже да је научио само амерички и румунски . . .

Као што видите сигуран извор.

ВОЈНИЧКО И КУЛТУРНО ДЕЛОВАЊЕ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ

Тешка судбина у којој се налази српски народ присилила је и српске стражаре, одржаваоце реда и мира у Србији, да се поред пушке прихвате и националнo-културног деловања у народу. На овом пољу српски стражар већ одавно ради.

У том правцу многи срески одреди пољске страже па и појединe пољске станице одржаваде су музичке, позоришне и другарске приредбе јавног карактера. Музика СДС. нарочито она у Београду и Нишу до данас су дале многе концерте. Све ове приредбе имале су дубоки национални пропагандни и хумани задатак, јер су чисти прилози увек намењивани у хумане сврхе. Музика СДС у Нишу под управом диригента Србољуба Цветковића у том погледу заслужује свако признање.

Пропагандне турнеје Моравског народног позоришта у Нишу са музиком СДС и Српском државном стражом у току лета и јесени 1942 и 1943 године доживеле су у сним селима дивног нашег и питомог Поморавља незапамћене успехе.

Национална пропаганда појединих органа СДС путем одржавања предавања, конференција и говора заузима видно место. Многи активни официри из чисто националних побуда приближили су се свом народу и кроз конференције живом речју објашњавали ситуацију и потребу става којег је узео генерал Недић. Морамо нарочито истаћи рад на том пољу мајора Данила Стојановића који је досада преко 50 јавних зборова одржао и чија реч је имала великог ефекта у свим крајевима Србије.

Почетком фебруара Српска државна стража приредила је на Коларчевој задужбини Велики концерт, који је имао дубоки национални карактер, а чији је чист приход раздељен породицама изгинулих стражара. Командант Српске државне страже генерал Боривоје Јонић увиђајући велику националну корист која се овим приредбама добија, наредио је да овај хор Српске државне страже обиђе сва већа места у Србији.

У спровођењу овог плана хор Српске државне страже досада је обишао Пожаревац, Ваљево, Јагодину, Крушевац и Краљево. На целој овој турнеји српски стражари испунили су њихов национални задатак. Народ их је свуда са пуно љубави и спонтано дочекао и испратио.

*

Поред деловања на културном пољу Српска државна стража као примарни свој задатак ставила је одржање апсолутног реда и мира и навестила борбу до краја свим деструктивним елементима који се крију по шумама. У том правцу у току прошле недеље, српски стражари имали су великог успеха. У Округу зајечарском, код села Криви Вир убијен је чувени по злу др. Иако Ђоловић са још три комунистичка бандита. Убиством др. Ђоловића који је био идејни вођа комунистичке организације у Зајечарском округу ослобођен је народ овог краја тешког терора који је подносио већ више од две и по године.

Са не мањим еланом воде борбу српски стражари и у осталим крајевима Србије. Код села Петровца дошло је до жестоке борбе између једног батаљона СДС и 600 комунистичких бандита. На кон 9 часова борбе комунисти су били разбијени а на месту борбе оставили су велики број лешева.

Недалеко од Сопота предали су се командиру СДС комунисти Радивоје Митровић и још неки други. Уопште осећа се нагли одлив сељачког елемента из партизанских редова. Тако да данас ниje ретка појава да се одметници јављају сами властима.

И вођу комуниста из Кучева успели су да ликвидирају одреди Српске државне страже. Овом приликом морамо истаћи да у овом сукобу као и у многим другим губици Српске државне страже су минимални или готово никакви.

По свему овоме видимо да Српска државна стража будним оком бдиће над сигурношћу, редом и животом нове Србије.

РАДОВИ НА СЕЛУ

НА ДОМУ

Припремај семе за пролетњу сетву. Вади кромпир из трапа и стављај га у клијалиште да проклија како би могао посадити пред крај овог месеца. Довршавај послове око оправке зграда, справа, алата и прибора. Читај пољопривредне и друге поучне књиге и листове. Учествуј на задружним скупштинама.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Обављај све послове као у јануару и фебруару. Радној стоци и кравама које су пред телењем повећај оброк. Кречи стаје, а стоку изгони напоље кад год није сувише хладно. Нарочиту пажњу обрати на бременитту стоку и води рачуна кад треба да донесе младунчад. Женска грла која доје младунце храни да би имала довољно млека. Млада грла теладу, јагњади и ждребади прихрањуј најбољим сеном и овсом, а прасад мешавином прекрупе и зрневљем јечма, овса и кукуруза. Младим грлима додај у храну мале количине истуцане креде или млевених костију ради јачања костију. Насађуј живину, јер пилићи изведени у овом месецу најбоље носе кад одрасту.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Поори површине за пролетње усеве ако то већ ниси обавио, да би сачувао што више влаге. Запрашуј и сеј овас почетком месеца. Сади кромпир и сеј сточну репу, лан, кукуруз, луцерку, црвену детелину, пролењу гороницу и друго. Озиму пшеницу, раж, јечам и овас подрљај, а затим поваљај ако земљиште није превлажно. Ако је влажно остави га неколико дана да се просуши. Дрљањем и ваљањем усева проветраваш земљу, уништаваш коров, чуваш влагу, тиме стичеш бокорење и обезбеђујеш већи принос.

Ливаде и пашњаке добро продрљај чим се земљиште просуши. Дрљањем проветраваш земљу, уништаваш коров и обезбеђујеш већи принос. Семе ливадских трава сеј почетком марта, а потом подрљај и поваљај.

У ПОВРТЊАКУ

У топлим лејама негуј изникли расад, а још непосејано семе сеј. Довршн сетву спанаћа, лука, кромпира, шпаргли и расада купуса, кеља, цвекле и зелени. Приспели расад расађуј и сади јагоде ако их ниси посадио у јесен.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Довршн орезивање и чишћење воћака. Прекај их карболинеумом и 3% бордовском чорбом. Воћне саднице сади на стално место, а дивљачице у растило.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Виноград одгрћи и орезуј. Изврши прву копњу винограда. Калеми и стратификуј лозу. Ожиљене калемове сади на месту припремљеном за виноград. Претачи здрава, а лечи оболела вина. Проветравај и дезинфикуј подрум.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Топлих дана врши преглед кошница и ако нема довољно меда прихрањуј пчеле укуваним медом или шећером. Кошнице чисти од угинулих пчела. На припремљеном земљишту сеј медоносне биљке.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Енглези и српски народ

Од доласка бољшевика на власт па све до немачко-совјетског рата, није било у Европи политичара и државника који је оштрије и безобзирније нападао бољшевизам и његове претставнике и носиоце од Винстона Черчила. Љевина је назвао „најкрвожеднијом звери у људском облику", горим од Џингискана и Тамерлана, а Стаљина је неколико пута почаствовао епитетима „најподмуклијег и најопаснијег рушитеља европске цивилизације". „Бољшевизам је куга, отров, то је смрт беле европске расе, то је пропаст не само хришћанске него и опште људске цивилизације и нема свету спаса и мира док се не сатре у корену та опака аждаја." Тако је говорио мистер Черчил више од двадесет година. Кад је Стаљин ударио на малу Финску пре овог великога рата, нико тако снажно није протествовао опет као Винстон Черчил.

Данас, данас нам се Черчил приказује у сасвим другом светлу. Није му било довољно да путем лондонског радија месецима најиздашније помаже једног зликовца Јосипа Броза и његове крвожедне банде; није му било довољно ни то да пусти оног одвратног отпадника и издајника Симовића да преко истог радија позива српски народ да се опредељује за Тита; мало му је било чак и то да и лично постане највећи и најсентименталнији адвокат и протектор овог разбојника па је, најзад, и свог сина, капетана Черчила, извесно неког пустолова и дегенерика, путем падобрана спустио у „штаб" Тита и Моше Пијаде.

Кад су гурнули, преко својих плаћеника у Београду, Југославију у безнадежан рат, ни Черчил ни његови савезници нису се сетили да ма кога пошаљу ни за утеху а камо ли у помоћ обезглављеном и унесрећеном српском народу. И енглеске и америчке „гаранције" показале су се убрзо као најодвратнија лаж, исто како се то десило и са другим њиховим гаранцијама другим унесрећеним народима и земљама. Данас се мистер Черчил јавно хвали преко свог радија како већ поодавно не само морално него и материјално помаже Тита и његове банде и свечано обећава да ће та помоћ бити не само настављена већ и појачана. Да је тачно то што каже и да ће бити тачно оно што сад обећава, Черчил је хтео да дадне највиднији доказ на тај начин што је свом пријатељу и љубимцу Титу послао под окриље и свог рођеног сина.

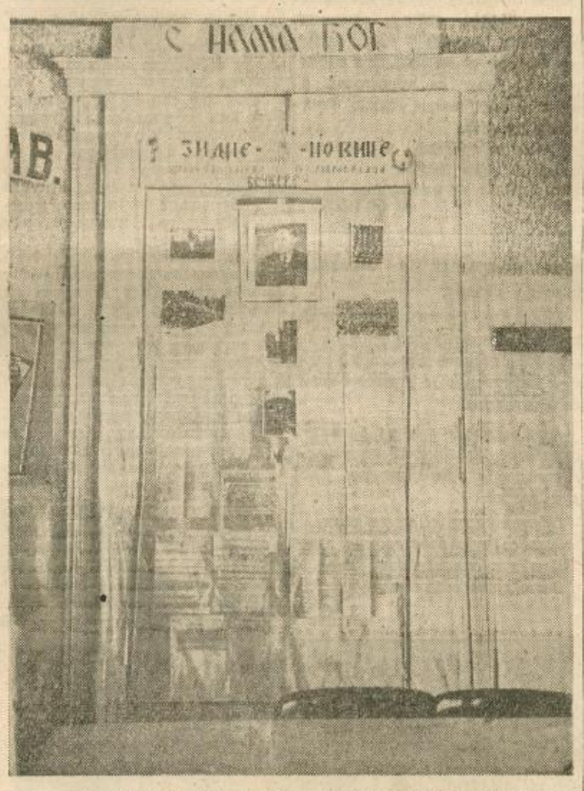
Што овако Черчил ради то нас ни најмање не чуди. Ми никада ни за тренутак нисмо имали никаквих илузија ни о Енглеској па ни о њеним државницима. Албион никада није водио интереса о интересима других народа, били они мали били велики, само ако се његови интереси нису с интересима тих народа поклапали. Српски народ нарочито никад није могао да има правог и искреног пријатеља у Енглеској. У овом делу Европе од свих малих народа српски је народ био скоро увек онај за који је Лондон стално показивао став некад арогантног некад подмуклог непријатеља, а само покаткад лажног пријатеља. Историја о том говори. Узмите је и листајте. И у деветнаестом и у двадесетом веку.

Кад је 1918 настала Југославија, одмах су Срби у њој постали онај фактор који су нападани и противу којих је без престанка интригирано од стране Лондона и њених мањих и већих агената. Шта све није, рецимо, радио један Ситон Ватсон да ослаби и унутрашњо и спољно политички положај и став Срба у југословенској заједници! Исто је чинио и Викем Стид, исто су чиниле десетине познатих енглеских журналиста, јавних радника, дипломата и политичара. Срби су редовно нападани као корупциони наши и афераши мада није била нимало мрска корупција и аферашство ни несрпским министрима и политичарима који су се само могли корупције и афера дочепати; Срби су приказивани као „некултурнији", „неспособнији" део у држави, Срби су били претстављани као „балкански варвари" и као елеменат који нема да се среди прилике у држави...

И само, кад је требало нахушкати Србе, кад их је ваљало увалити у рат само тада се почело ласкати Србима и ударати по њиховим танким и сентименталним жицама. А чим се и то свршило, кратко време после нашег слома, Лондон је одмах отпочео своју стару игру протежирања других мимо и изнад Срба што се осетило и у југословенској емиграцији и у лондонској пропаганди и у целој политици Енглеске према простору у коме српски народ живи.

Данас су, после најновијег иступа Черчиловог, до краја отворене карте Велике Британије према српском народу. И који Србин после свега тога може да има макаквих нада и илузија у Енглеску, тај је или неизлечив безумник или је ординаран плаћеник и издајник и као према таквом мора се опредељивати.

М. П.

»Зидне новине« имају важну улогу у свим добровољачким јединицама. Слика приказује први број »Зидних новина« у новоотвореној добровољачкој читаоници у Петровграду

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

У служби српском народу

Идеја служења народу до смрти је оно најглавније у осећању и свести добровољаца. Када су, половином септембра 1941 године, пошли у борбу против комунизма, хаоса и самоубиствене психозе, која је била унета у народ, добровољци су пред собом имали визију Србије и јасно сазнање, да кроз њих говори дух српске земље и њена неугасива стихиска воља за животом.

Тој вољи добровољци су се ставили у службу. Не једној од постојећих или будућих политичких партија, ничијој личној вољи или амбицији, не служе српски добровољци: у свим приликама и под свим околностима они служе само и једино српском народу. То је основно верују српских добровољаца. Њега ништа, никаква промена спољних или унутарњих прилика, и нико и никада не може изменити. Српска земља и будућност српског народа, брига о свакој српској глави и топла жеља да се што пре све раскомадане српске земље сједине у једну нераскидљиву заједницу, — то све даје несаломљиву снагу српском добровољцу, да се уздигне изнад свега ситног и убогог, да све преодоли, све савлада и увек остане непоколебив на своме путу спасења српског народа.

Добровољци одушевљено умиру за истину и правду и боре се да би из живота српске заједнице заувек било отстрањено све оно из чега су произишли узроци наше пропасти. Све оно мрачно, подмукло и подло, оно нељудско и несрпско. Долази ново, велико и светло; за нас је у томе новом оживотворено и све оно на чему је изграђиван наш народни живот и став кроз векове, — све док се дух грубог материјализма и безбожја није уселио у срца — душе одрођених омодернистаа.

Својим постојањем и својим радом добровољци су пламено изобличење немирних савести свесних преступника, који су испијајући животне сокове народа припремали страшну издају, не само државну, него и највише народне светиње. Добровољци су добри дух свога народа. Њихов животни циљ је сакупљање и повезивање свих позитивних снага. Они носе добру вољу према свима. Зле воље немају ни према коме. И у заблуделим деле грех од грешника, заблуду од заблуделих: према греху и заблуди немају милости, према грешницима и заблуделим показују братско снисхођење и пожртвовану готовост служења. Не жале труда да им отворе духовни вид и срце, да васкрсну у њима изгубљеног човека.

Добровољци су духовни вид српске земље. Они су неодмењива мртва стража народног опстанка. Заборављајући на себе и на свој лични живот добровољци чине све, да народ сачувају од стрампутица. Они се супротстављају свему што народ збуњује и саблажњава. Као војници истине они се не могу мирити са било каквим облицима лажи, јер знају да лаж ослепљује духовни вид, а истина доноси слободу.

Добровољци су подвижници идеје народног спасења, препорода и уздигнућа. Ништа лично и саможиво не налази места у њиховим срцима. Они сагоревају у љубави према народу и у подвигу служења његовим највишим интересима. Они себе узиђују у темеље Отаџбине која се изграђује. Они живе и умиру за култ и образ Отаџбине.

Добровољци су војска смене, која неотклоњиво долази носећи у себи све завете предака и сав стихиски замах наше расе, која има снаге и воље, да све преодоли и све савлада. Она данас говори кроз добровољце као кроз свој најпунији и најверинији израз.

Д-р Р. Б.

Ловћенска вила

Дух поноса и херојства,
Што Ловћена круну красе,
Дух истине и дух чојства,
Све одлике српске расе;
У окрињу свом си сплела
Вило бела!

Мученичке славе зрака:
Што нам бурну прошлост грије,
Не прича ли да је свака
Страна наше историје
Осмех или суза твоја
Вило моја!

На косовском славном гробу
Ти си жижак старих жеља,
Кад безнадном српском робу
Јаворове гусле здеља,
Да са песмом српска права
Васкрсава!

Песма крвљу орошена:
Мач освете скова,
С њим кроз горе твог Ловћена
Живело је од Косова
Српско јато соколова
За Косово!

Србинову пушку бојну
Пунила си у страхоти,
Сапутница била бојну
У тријумфу и Голготи,
Увек била зрак спокоја
Вило моја!

Ти си искра оног жара
Што тополског зграја џина,
Ти си она мајка стара
Што с' одрече мртвог сина
За спас својих унучади,
Српства ради!

Када пак'о по Србији
Рушилачким бесом плану,
У вихору и стихији,
У најцрњем српском дану
Српству стиже помоћ твоја
Вило моја!

Ништа друго за слободу
Да недаде вило бела,
Доста само српском роду
Што си »Горски венац« сплела,
Из њег вечне тајне зборе
Џиле горе!

Ти од бола сузе рониш:
Над српством се буре тмине,
Ал' ја видим где разгониш
Буру изнад домовине
И соколиш нове птиће
Обилније!

Осветника нове борце,
Децу свету српске груде,
Те херојске добровољце
Што у борбу против Јуде
На српском те путу следе
До победе!

Филип І. Букиновић

„МРТВИ НИСТЕ, О, ДРУЗИ МИЛИ“...

Сећање на три сусрета...

Вео заборава застире догађаје. У тешким данима данашњице, кад се догађаји ређају вртоглавом брзином, кад један другога престижу у бујици реке живота, — падају догађаји у заборав пре него раније, кад је животна река текла својим коритом, широка, мирна и бистра, запљускујући своје обале благим таласима.

Тако је било некад.

Данас је сасвим другачије.

Ваља бујица живота крваве талазе, носи у својим брзацима све, из дана у дан доноси толико нових догађаја, да они падају у заборав скоро истог тренутка кад су се десили.

Њих прекрива вео заборава.

Понекад се он за тренутак подигне са прошлости, и онда човек види догађаје и људе, ближе и даље прошлости. Некада те визије добијају толико јасне боје и контуре, да скоро претстављају стварност. То се дешава само понекад и за тренутак, јер тама заборава надвлада сунчане боје и контуре, и застре их још јачим, још непробојнијим велом...

*

Било је то једне вечери, пре две године, кад је у голим гранама дрвећа плакао ветар, а ројеви снежних пахуљица покривали мокру земљу, топећи се на њој као успомене у мору збивања и догађаја.

Журећи опустелим улицама Београда, срео сам га први пут у избеглиштву. Изгледао је прилично слабо, али из његових црних очију избијао је мени добро познати сјај, који је откривао његову вољу за животом и његово уверење у бољу и лепшу будућност.

У разговору ми је описао своје муке и патње. Није се тужио на њих. Био је псувише поносан, да би то учинио. Говорио је са оним њему својственим жаром, са оним његовом искреношћу, која је избијала из сваке речи, из сваког покрета.

Говорио је о отаџбини. Рекао ми да се пријавио у добровољце. Познавајући његов став, нисам могао од њега ништа друго очекивати.

На растанку, рукујући се са мном, рекао ми је:

— *За мене је отаџбина све.* Верујем у њу, као и у исправност мога данашњег става...

*

Коси зраци јесењег сунца обасјавали су улице Београда.

Идући Александровом улицом, срео сам Први одред добровољаца. Био је то њихов последњи марш улицама Београда, пред одлазак на терен.

У њиховим редовима угледао сам њега. Ишао је уздигнуте главе, ведра чела, спреман да дадне свој живот за отаџбину, која је за њега значила све.

Мукло одјекују ударци чокула по асфалту.

Кораци се све више удаљавају, носећи младе борце у сусрет страшним борбама, тешким искушењима, великим лишавањима, беспримерним жртвама...

*

Дошла је друга јесен.

Нашао сам се поново с њим. Са осмехом на уснама причао ми је о њиховим борбама. Спомињао ми је места где се борио. То је велики ред имена...

Био је лако рањен, и налазио се на отсуству.

— За мене је отсуство право мучење. Не могу да издржим овде чекајући да се вратимо у борбу. Треба још много да се чисти...

Полазећи, рекао ми је:

— Наш рад је уродио плодом.

У спомен
Сретена Манојловића
добровољца III пука

Пре извесног времена четири бригаде „Југословенске војске у отаџбини“ напале су у селу Кржеву, Срез рањевски, добровољца III пука СДК, Сретена Манојловића. Све до последњег метка Среген је одолевао нападу далеко надмоћнијег непријатеља, а онда је храбро пао. У свом дивљачком бесу, пошто су му узели новчаник и све ствари од вредности, бандити су пазом Сретену ударајући чокулама згулили

Пок. Сретен Манојловић, добровољац III пука СДК

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

кожу, преломили му нос, избили зубе и још му сасули двадесет зрна у мртво тело. Њиховим садистичким поступцима дошао је тек онда крај кад су палог Сретена опљачкали и запалили скромну кућицу.

Погинули Сретен Манојловић ступио је у добровољце 1. јануара 1942 године. До своје погибије учествовао је у низу борби са бандитима.

Још један је пао на бранику отаџбине. Али над хумком његовог гроба провејава још јаче дух песме:

„Мртви нисте, о, други мили,
Још се чује ваш громки глас
Ваш дух силни у нама живи
Ваша душа лебди између нас“...

З. С.

Семе није пало на камениту земљу...

Сијао је у његовим очима сјај, јачи од онога при првом сусрету. Био је то сјај једног прекаљеног борца, у коме се назирало задовољство ради успешних борби и великих победа.

Ово је било наше последње виђење.

*

Данас је он мртав.

Пао је једног влажног јесењег дана, кад су се небом гонили сиви облаци, а земљом текли поточићи пљаве воде. Његов одред водио је борбу са партизанима.

Приликом јуриша пресечен је митраљеским рафалом. Срушио се без гласа.

Најбољи друг затворио му је прне очи, у којима је животни сјај замењен мртвачком укоченошћу. Дрхтавом руком упалио је воштаницу на његовом гробу, заклањајући је од ветра и кише.

Лице прекаљеног борца орosило се сузама.

Један друг мање...

Један од најбољих...

*

Ове вечери опет ветар њише гране дрвећа, ројеви снежних пахуљица покривају мокру земљу, топећи се на њој, вео заборава се дигне са прошлости, а пред очима лебди слика ових трију сусрета.

Слике ишчезавају, а у машти одјекују речи палога:

— *Србија за мене значи све...*

Р. Остојић

СА СВЕЧАНОГ ПОМЕНА ПАЛИМ ДОБРОВОЉЦИМА У УЖИЦУ

Ужице, половином фебруара

Хладан зимски дан. Снег пада у крупним пахуљицама. После дужег очекивања, чује се тутањ локомотиве и звуци музике из воза, који у наш град доноси поново добровољце. Очекивали смо их с нестрпљењем, јер већ давно нисмо видели та чиста и искрена лица, која блистају младалачким заносом и полетом, њихове сиве добровољачке униформе, нити смо чули њихову песму победе и славе, новог доба које настаје за које се они боре. Када су нам прошли пут долазили, наша срца су била испуњена само радошћу; али овога пута у тој нашој радости има много и искрене туге. Прво зато, што ће остати у нашој средини свега један дан, што неће бити дуже времена заједно с нама, а затим што ће тај један дан бити посвећен онима што су пали из њихових редова, за добро и срећу нашега краја и читаве Србије. Тај један дан проћи ће тако брзо, у тузи, сузама и успоменама на наше мртве другове — хероје.

Док путници одлазе са перона, добровољци се, по командама својих старешина, постројавају. Убрзо из њихових грла одјекују и њихове борбене песме, праћене звуцима музике. Ох, колико смо сви ми били срећни када смо их угледали. Из очију једне од наших другарица потекле су сузе, а тихи јецај као да је допирао тамо негде дубоко из њене уцвељене душе. Видела је добровољце, није више видела свога брата. Погинуо је он у једној од многобројних борби, које су добровољци водили противу злотвора српског народа у овом крају. Сада је други на његовом месту, али и он је исто тако драг, драг не толико као погинули брат, али драг, јер и његове груди краси онај крст мученишта и херојства, који је красио груди његовог брата, а у самим грудима снажно куца једно јуначко срце, које не зна за страх и које је пуно љубави за све оне који страдају и пате у нашем народу.

Сусрет између њих и нас био је срдачан и топао. Чинило се и њима и нама да се читаву вечност већ нисмо видели. А онда су почеле успомене да се нижу, успомене заједничког проживљене, и на крају тек догађаји који су се десили код њих и код нас за време док нисмо били заједно...

Помен палим борцима одржан је сутрадан. Била је недеља, и опет прави зимски дан. Улицама се тек с муком могло кретати, јер нису биле рашчишћене од снега, који је целе ноћи падао и још увек пада. Јак и хладан ветар непрестано дува са Златибора, тако да се снежне пахуљице претварају у иглице, које боду по лицу.

Пре 11 часова црква је већ била пуна света. Велики број грађана и родбине погинулих добровољаца испунили су ужичку Саборну цркву. На кратко време пре помена стигли су и добровољци. Сви су се нашли ту у цркви помешани, да одају пошту палим борцима. Било је ту и старих и изнемоглих мајки из Босне, које нису ни виделе своје синове у српским униформама, али које знају да су њихови синови ишли правим српским путем и да су на томе путу и своје кости оставили.

Пошто је, у дубокој тишини, одржан помен палим српским јунацима, пошло се на гробље. Гробови добровољаца примећивали су се већ издалека. Јер док је цело гробље било покривено дебелим снежним покривачем, њихови гробови су били ослобођени снежних покривача: добровољачке другарице су се за то побринуле раније и својим рукама рашчистиле снег око вечних кућа својих другова. У сваком фењеру треперила су упаљена кандила и свеће.

Док је свештеник опајао гробове добровољаца, болно ридање мајки, сестара и другарица погинулих добровољаца разлагали су се гробљем. Звуци посмртног марша још већма повећавају жалост. Погнутих глава, другови палих заветују се у себи да ће до краја својих живота чувати идеале, за које су се од почетка борбе заједнички борили.

Неколико гробова стоји усамљено, али су на њиховим гробовима другарице исто тако упалиле кандила и свеће. Можда њихове мајке и не знају шта је са њиховом децом. Можда ће их чекати да се врате у њихов загрљај, али узалуд. Они су дали своје животе да би спасили хиљаду других живота, ожалостили су своје мајке, да би друге мајке могле својој деци и својим унучадима, срећнијим покољењима, да дају животне радости и срећу, а и причале о див-јунацима, који су у најбујнијим данима своје младости, положили несебично своје животе за спас своје љубљене земље и напаћеног народа...

Наста Симић, уч. VIII разр.

Гробови погинулих добровољаца код Сјече реке на ужичком гробљу

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Рукописе за странице »Српског добровољца«, слати на адресу: Штаб Српског добровољачког корпуса (Васпитни отсек), Милоша Великог бр. 7. — Београд.

Поводом десетогодишњице смрти БРАНИМИРА ЋОСИЋА

ЖУРНАЛИЗАМ КАО КЊИЖЕВНОСТ

1924, 1925, 1927, 1928, 1931, 1934. То су године које је онај стари, малограђански геније одредио за године стварања и годину смрти књижевника Бранимира Ћосића, необично вредног и необично радног, да је за десетак година писања објавио преко 2000 страна текста.

Бранимир Ћосић, својом дирљивом болешћу постао је свој човек, својом дирљивом вредноћом постао је свој писац, па је на равни оне велике једностраности, у успелим случајевима књижевним новинарством названој, оставио приволинијски траг.

*

Рођен у породици, која је не само уживала већ и скромно ствара у лепоти, растао и одрастао у данима и средини, која је естетику и критику, недвојбено, олако, упражњавала, дајући простим, природним чињеницама одвећ драматски шум — Бранимир Ћосић, још у својој 19 години, свим својим снагама тежио је да своје новинарске свакодневности уздигне до добрих књижевних огледања, не презајући да једнога дана, тим својим педантним стваралаштвом, и себе и свој израз доведе у безизлазни положај.

И једнога јануарског дана, пре десет година, тај безизлазни положај је наступио и светним пристима снежних вејавица, заувек су засути земни остаци несрећног Ћосића, увек насмејаног, увек лепо васпитаног, да за њим, као црно, језиво рубље, остане седам његових књига, у којима је више него грозничаво тражен дубоки смисао живота, а нађен новинарски темпо мена средине, али и младалачких мана самога писца:

»Од Бога, то је ова лепа ноћ, земља црница, киша и ветрови. Од Бога је како пшеница зри, како шљиве цвету, како пчела мед скупља. То је од Бога. Од њега је како реке теку и шуме расту. Али од Бога није ни камата, ни хипотека на зелено жито. Нити је од Бога да ја радим, а други да бере! Нити ће то по Богу проћи!«

(Покошено Поље)

За тмурну, али врло пропагандну књижевност, за снажно, недвојбено, мушко новинарство, мушко новинарство, млади Ћосић издашно је везао своје име, а с њим и гатку да велики лиризам, велика природа, великим срцима само дају.

Симфониски социалан, Бранимир Ћосић тек је био на прагу песника своје средине.

*

Књижевни развитак Бранимира Ћосића је јасан и прегледан — напредак према такозваној друштвеној истини.

Као Светолик Ранковић, и он је оставио за собом три романа, сва три степена три грактања: као Светолик Ранковић, и он је, о средини у којој је живео, оставио више него коломазну слику света: као Светолик Ранковић, и он је, мучен истом болешћу, оставио засобом исту визију трулежи.

У прози Ранковића и у прози Ћосића друштвена истина састављена је од одвојених, одломних, квргавих страна живота, да преко њих никада не залепрша она виша, естетичка, већ само и једино, она одвећ критичка синтеза:

БРАНИМИР ЋОСИЋ

(Цртеж: Н. Б.)

»Калуђери су вулгарни и неинтересантни. Старешина манастира је старац од једно седамдесет година, потпуна незналица. Што више улази у године, све више излази његова грамжљива сељачка природа на видело.«

(Два царства)

То није реализам. То није моралзам. Као код Ранковића, тако и код Ћосића, то је напредак према оној друштвеној истини, замишљеној као тобож слободоумни инвектив, који свекога дана облачи црно одело, не би ли вељда на тај начин имплозентнији био, простоту засенио.

Јер, црне мисли, црне стране живота, не лече се дувним бокорима црних орхидеја.

Увек насмејан, увек лепо васпитан, живахан, присан, топао, запажен, охрабрен, похваљен — Бранимир Ћосић био је пример младога човека, који је стизао да се истакне и као студент и као новинар и као приповедач и као романописац. Одевао је милину прелаза бурне новинарске културне слободе у мртва језера недозрелe књижевности, с дирљивим одблесцима преиспољавања свог последњег даха.

Кажу да је нештедимице снег падао када су пре десет година матери земљи предавали витеза **Покошеног Поља**, са кога се и сада чује бат срца, које је као гора дуго умело да шуми кад су у питању, ближњи, своја земља. Тај смеони млади човек, веверичасто љубак и крхак, својим коломазним пером оставио је кратко, али мушко завештање:

Прво критика, па онда естетика, а с њим величину и робовање српске новинарске књижевности.

„Ми настављамо једну расу...“

Фрагмент из романа „Два царства“ од Б. Ћосића

Писмо Радмили Јовановић

Манастир, 1. јуна 192

Драга моја Маро,

Било би ми тешко када бих знала да си љута на мене. Али, Боже мој, има часова када човек не може да пише, када се сав предаје животу и својим мислима. Волела бих да ме разумеш: ти знаш да ја нисам била кривењим прозрачним белим облацима, са оном разливеном мутном светлошћу која свим стварима одузима рељеф и тежину; замисли на стењу више манастира људе што ужурбано намештају прангије, димове ватра (на којима ће се пећи јагањци) ношене ветром на једну страну; замисли затим утабану и поливену земљу у порти, ужурбане жене што цело јутро рибају конаке и спремају у кујни у великим бакрачима ручак, игумана Пајсија и Никодима у њиховим црним и сплетеним мантијама, са високим камилавкама, свет који беше дошао из варошице, све то натопљено узбуђењем, ишчекивањем, журбом: и то би ти био манастир од пре два дана. Да, поред свега, још десетак дечака у стихарима, који се свађају са Јешом око чирака, рипида и црквених барјака.

Можда би другојачије посматрали свет око себе, другојачије се опходили, да знамо ко смо. Не знам. Оно што знам, међутим, потпуно тачно то је, да човек осећа неку нарочиту моралну храброст када види да само наставља једну расу, која је већ живела, која је имала своје традиције, своје прописе, када види да није сам, да не почиње своју кућу на празној пољани, са будаком у руци...

...Заједно са појавом првих прилика из окуци, до мене допре, кроз брујање звона, лагана и монотона песма помешана са меденицама и блејањем унезверене стоке. Поворка се полако спуштала црвеним путем, извијући и одмотавајући се без кра ја иза окуке. Тешка и ковитлава прашина пратила је сву ту мешавину и неодлучно се вила изнад људских и животињских гла ва. Песма постајаше све јаснија у колико се поворка више приближавала. Постепено, лица у првим редовима почеше да се издвајају. Виделе су се већ озно јене главе, покривене прашином, браде, мараме. Једна тешка озбиљност и јара лебдела је над збијеним људским и животињским телима. Први се редови најзад стопише са литијом. Звитлани барјаци бацили су сенке на сву ту гомилу, која се беше за часак задржала, нагло згомилана и укључана око игумана који се љубио са гостима. То задржавање није трајало ни неколико часака. Из све збрке поново изађоше напред рипиде, барјаци, чираци, онда затрепташе одежде и дим кадионица и најзад сва та гомила настави да се одмотава, црна, вијугава на црвеном путу, замагљена непримет но испарењем, прашином, сунцем.

Од тог тренутка, Марушка, од те прве висије, осетила сам оно чудно и мени непознато осећа ње, и оно ме није напуштало за све ово време што су ходочасници пробавили у манастиру. Јер оно што сам видела касније, пред ћивотом Св. Краља, прела зи већ у бајку. Ја сам видела људе где плачу и пузе на коле нима, жене које ударају челом о камен пред улазом у цркву, ја сам видела лица преображена, осветљена једном унутрашњом ватром и цело сам се време пи тала: какав је живот тих људи? Јесу ли срећни дајући овако цело срце и целу душу томе не достижном Богу? Осећају ли са лакшање од молитве? Или је то дволичност, страх од казне?

Свакидашње рујечи Богу

Над неким Шантићевим пјесмама о тежаку

Дај Боже да ми нога још једанпут земљом родном крочи
и да ми руке загрле сву дивљину каменог краја,
да у модрилу ријеке одморим уморне очи
и завршим ту ког кишног октобра или неког шареног маја.

Дај да опет, у августе, кô путник тих, прођем кроз села наша,
да завирим у кућу прву и тежаку назовем Бога,
да га упитам за здравље, како му овце, а какве је паша,
и да ли има још сијена осим оног самотног стога.

Да пољубим оно прегршт земље што му пред колибом спије,
три корака земље што га посно храни,
виноград, што му вина, кô причести да, о Крсном имену да попије,
и да га опоју на гробљу кад му се одброје дани.

Дај да посједим с њим„ на камену пред кућом, уз цигар љутог дувана,
и ту да чујем ријеч тврду и ко јулски срп оштру од истина,
па макар са стидом скривао бјелину свога длана,
о погледом бјежао у камене, у сиве даљине.

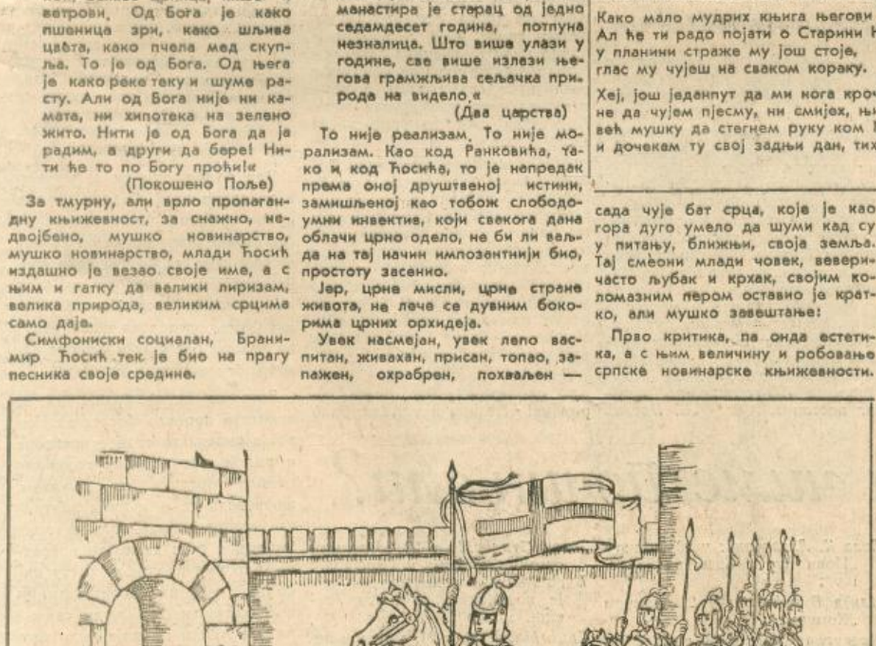
Па онда, да отворимо срца, и нађемо утјешне ријечи за боли које нас, кô облаци, тиште,
ријечи слађе од хљеба,
ријечи топле, и свијетле, кô ватриште,
ријечи којима на земном шару нема равних, до неба.

Ријечи о томе како је село његово сирото и мелено,
али има љубави више него богаташ злата,
како образ чува, с кољена на кољено,
и како невољном госту широм отвара врата.

Како мало мудрих књига његови сељаци броје,
Ал ће ти радо појати о Старини Новаку,
у планини страже му још стоје,
глас му чујеш на сваком кораку.

Хеј, још једанпут да ми нога крочи у родну груду,
не да чујем пјесму, ни смијех, њих нема више,
већ мушку да стегнем руку ком Гргуру, ком Обраду, ком Мргуду,
и дочекам ту свој задњи дан, тихо, тише, најтише.

МИЛОШ ВЈЕТРЕНИЦА

Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ:
ЦАРИЦА МИЛИЦА И БОШКО ЈУГОВИЋ

Ја се нисам промењена, у мени је све као што је било. Ја још увек судим својом главом о свему, али ово што сам видела овде, ова два последња дана, потресло ме је необично. Ако нисам осетила у себи промену, ја сам осетила да изван мене ни је све исто. Ја сам својим рођеним очима видела да се може заиста и од сна предати. Оном Горе у руке, са поверењем. Уверена сам да ће ово проћи, та ћу се опет осетити пуна самопоуздања, да ће опет за мене важити само оно што ми сам и разум буде прописивао. Али све то не сметa да ти ево пишем сва као у грозници.

Ја добро не знам шта је то писаница. Знам да је јеромонах Василије одмах по нашем доласку отишао да лута по округу, од села до села, са једном старом књигом. Пре два дана се вратио праћен једном огромном масом људи и жена. То ти је и ходочашће, и литија, и сабор, и провод. Данас чух да је скупљено преко сто хиљада динара у стоци и у новцу.

Замисли, Марушка, једно топло пролећни дан, са небом по никад потпуно срећна. Верујем, међутим, да никад нисам била несрећна овако и оволико као ово последње време. Ти и сама знаш довољно. Ја знам да ти у мени још увек гледаш једну ста ровремску жену. И можда сам према теби у истини старовремска. Али ја знам да једна ста ровремска жена не би постављала ова питања која ја себи постављам. За њу би све било јасно од првога часа. Њој би религија била довољна да је заштити.

ИСТОРИСКИ СПОМЕНИЦИ У РАШКОЈ

Турци су великом делу наше најславније српске покрајине Рашке, са старим Расом, дали име Санџак. Ово се име и дан-данас често чује. Крајње је време да се ово страно име избаци из нашег речника и да се наша најславнија покрајина и даље зове Рашка.

Од ушћа плавог Лима у модру и валовиту Дрину, до непосредне близине Рудог, Лим опкољавају стене, литице и пећине. Пред Рудо се појављује равница, с обе стране реке, питома и блага, са цветним ливадама, пашњацима, плодним њивама, изворима, шљивацима и врбацима. Изнад равнице постепено се уздижу превоји планина, који су обрасли храстовом и четинарском шумом. Пет километара железничке пруге колико свега има Рашка (Санџак) брзо се пређе од Увца до Прибоја на Лиму, одакле путници одлазе за Нову варош и Златар, за Плевље и Дурмитор преко Бијелог Поља и Берана за Црну Гору.

Недалеко од Прибоја налази се манастир св. Николе и Прибојска бања, испод огранака шумовитог Црног Врха, који је чувен по јуначству српске војске из 1915 г. Манастир Бања је познат у средњем веку под именом св. Николе у Дабру. Ту је 1912 г. постојала дабарска епископија, која се данас зове дабробосанска.

Према једном запису манастир је обновљен 1329 г. од дабарског епископа Николе. У манастиру се налази портрет Уроша III са натписом: „...Свети краљ Стефан III Урош, ктитор светога храма сего". Касније се манастир помиње као караванска станица. Обновљен је 1575 г. од стране патријарха Антонија па постоји вероваље, а фреске у манастиру потичу из тог времена.

У непосредној близини манастира пронађено је много гробова из најстаријег времена. Ту је пронађен гроб „Госпође Витосаве", мајке Николе Алтомановића, која је умрла у дане цара Уроша.

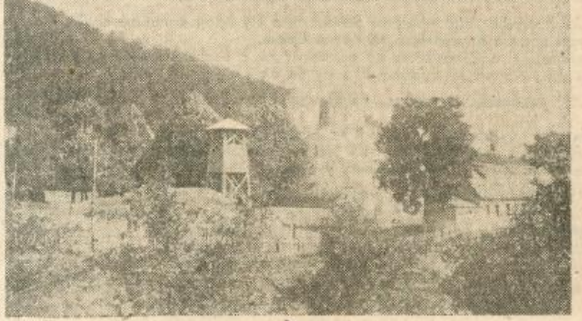
Прибојска бања која је власништво манастира има два топла извора и по лековитости равна је Даруварској и Топуској бањи. Лековитост бање била је чувена у средњем веку. Из манастирског летописа види се да је: „по народном предању цркву подигао краљ Урош Храпави, син Стефана Првовенчаног из захвалности Богу после излечења у топлој води бање од неке кожне болести. Његов унук краљ Стефан III Дечански, отац Душана Силног, обновио је манастир из захвалности овом светитељу што му је повратио вид."

Од Прибоја до Пријепоља пут се вијуга, као и кроз целу долину Лима. На овом делу пута равнице око Лима нестаје. Издижу се високе брда и планине. Поред пута су местимично разбацане куће, али насеља нема. На левој обали Лима пронађени су остаци манастира св. Ђорђа у Дабру, на месту које се данас зове Баре, док се некада звало Маржиђи.

Пријепоље је дивна варош, којој су брда условила да се шири само уздуж. Река Лим протиче кроз Пријепоље и чини варош привлачном, а то није никакво чудо што је Пријепоље за време Турака било кадилук, одморилиште моћних турских великодостојника. Интересантно је поменути да се Пријепоље први пут помиње по тужби једног дубровачког трговца, који тужи варош за неисплаћени дуг. Касније, познати турски путописац Евлија Челебија пише о Пријепољу као извозничком месту, из којег се крећу дуги каравани, који односе вуну, восак и суву шљиву за Дубровник.

Из Пријепоља се одваја један крак пута уз речицу Милешевку, ка манастиру Милешеву, који се вековима бели и очарава својом лепотом. Изнад манастира Милешева стрче развалине некадашњег града Црне Стене. Долина Лима, која се протеже у дужину 200 километара, била је место оснивања прве српске државе и низ жупа и жупанија, међу којима се истицала и Црна Стена. Долина Лима је била позната и по томе што је у њој био зачетак државног и хришћанског живота у Рашкој. Сва ова територија била је обасута религиозним осећањима и окићена безбројним богомољама, које су вековима биле жаришта писане књиге и места која су у религиозном погледу претстављала један широки центар. Иако је време порушило многе богомоље, осећања код народа и успомене на та далека времена остале су свеже у народној души.

Ретко је који манастир код нас толико вољен и цењен као манастир Милешево, за којег су тесно везане успомене на св. Сава, чије је тело овде лежало преко 300 година. Док је тело св. Саве лежало овде, народ је долазио на поклоњење. Свакодневно се окупљало неколико стотина верних. То је и натерало Турке да његово тело одавде уклоне и спале на Врачару, вађа верујући да ће угушити љубав народа старе Рашке према св. Сави у чему су се преварили.

Манастир Бања код Прибоја

Напротив та је љубав још више утиснута у душу нашег народа и сваки Србин св. Саву гледа као највећег светитеља, којег красе најлепше одлике, јер је цео свој живот посветио хришћанству и Рашкој, просвећивању нашега народа.

Када се прилази манастиру Милешеву чини се као да се улази у један напуштени кутак раја, чију тишину нико не сме да ремети. Српска лавра. Милешево, са својим белим кубетима и тишином краја враћа посетиоце у прошлост и натерује их на размишљање о некадашњем сјају и величини Милешева, како од свега тога данас нема ништа сем остатака чокота из срећних времена.

Манастир је посвећен св. Спасу. Подигао га је краљ Владислав. У манастиру се рано отпочело са писањем црквених књига. Запис из 1264 г. наводи: „Ова књига Пролог написа се у храму св. Спаса у жупи Црна Стена, у манастиру званом Милешево, у дане благороднога краља Уроша и брата му Владислава". Овде је постојала једна од најстаријих српских штампарија. При крају XVI века штампарија је престала да ради. Из записа од 1571 године види се да је у манастиру било 400 калуђера.

На гробу св. Саве крунисао се 1377 краљ Босне и Србије Твртко I босански бан. То је један од врло важних догађаја у нашој историји, јер је Котромановић био један од најзначајнијих владара Босне. Стјепан Вучић, господар Хума себе је назвао: херцогом од св. Саве.

Братство манастира одржавало је тесне везе са руским царским двором. Године 1747 цариградски руски посланик јавља да је Милешево порушено и пусто и да је братство прешло у манастир Пиву. Манастир је више пута пљачкан. Народ га је с великим жртвама поправљао. Последња оправка извршена је 1935 г. кад је прослављена 700-годишњица његовог постанка.

Љ. Ивезић

НОВА ПРИЧА - ЧИЧЕ ИЗ МАГЛИЧА

Мучили се људи и текли, одвајали залогај од уста и штедели сваку пару и то не зато што су сребролупци или, недај боже, корупционаши, већ само зато да украсе Београд неком новом палатом. Свима је на срцу лежала лепота нашег главног града, па су се људи просто утркивали ко ће што више да допринесе подизању и улепшавању Београда. Било је и таквих родољуба који су измислили чаробне „шпарке" у којима се за три месеца сакупи троспратница а један вештак је за цигло два месеца уштедео три палате у центру вароши и сви су му се дивили и честитали па је врло мало фалило да га претседник општине и јавно похвали због овог патриотског геста. Али онда је то било могуће, јер нико није био индискретан. Важно је да се зидају палате и варош украшава а одакле паре — то није много важно.

Нико није ни помишљао да се распитује ко је на чему зарадио и како је зарадио. Стадо се на оправдано гледиште: Ко нешто има, он је цењен и уважен грађанин, а ко је сиромах — то мора да је нека пропалица. Зато је сиромах човек свуда налазио затворена врата, а пуна каса је имала свуда приступа.

И све је ишло да не може бити боље. Ницале су палате у варош, изграда се цело Дедиње и Топчидерско брдо, а нико не рече ни потамо се. Све је ишло у најбољој слози. Јеврејски спекулант до угледног државника, научник до адвоката, трговац до високог државног чиновника. По трефили се све неки вредни и штедљиви људи, који су загрнули рукаве и за трен ока створили виле и палате као да су имали Аладинов фењер, којим су за трен ока могли да сагради вилинске дворе. Нико се томе није чудио нити је трепнуо оком. Отуглао свет на чуда па нико није распитивао откуд томе и томе петоспратница и луксузан ауто. Дискретан свет па само гледа своја посла.

Али сада влада други дух. Дошли дивљи па хоће да отерају питоме. Ударили људи на ове штедише па хоће да знају откуд им палате и виле. Распитују се за порекло и траже податке од пре двадесет година. А ми смо сви заборавни. Не сећамо се шта је било јуче па ће да се сетимо откуд нам неки плац или кућа. Нашло се, брате, зарадило се, чак човек има тапију.

Да нису државне паре, мито или провизија? Јок, брате, ни помена! Очевина и уштеда, било благостање па свако могао да заради и уштеди. А ко је остао шворц, сам је крив. Тако одговараћу у хору све ове штедише које нови закон хоће да очепи. И љуте се. Па имаћу, брате, и право. Зар се они мучили и злопатили што је то био народни нокат па сад свако да се баца блатом на њих уместо да им се изрази народна захвалност што су украсили престоницу. Да није било њих зар би било толико палата у некадашњој балканској касаби. Па и што би било то не би било српско и национално већ би било у рукама странаца. Они су спасли националну част и омогућили да и Срби виде неку ваљду од југовине. Зар су они криви што сви Срби нису умели да се снађу и да разумеју дух времена. Да нису узели они, да они нису били вредни и умешни, појавили би се јеврејин и разни „Југословени" и те би паре отишле у туђину, а овако су остале у земљи. И за све те заслуге да доживе овакво разочарење и увреду. Зар им још треба да доказују одакле им имање! Толико радили за народ, за добро отаџбине, па ако је и њима пала нема мрвица сада још да иду пред суд.

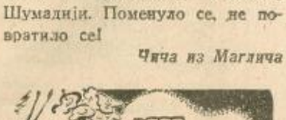
Али људи који су умели да зараде и уштеде, умеће и да бране своју тековину. Зар толике везе и пријатељство па да дозволе да се неко меша у њихове приватне ствари. Полетеће ови родољуби на све могуће капиџике и они вешти ће ваљда успети да одбране своје петоспратнице које су стекли мучним и напорним радом за народ.

А вала, ако ћемо поштено, мили су се заиста много намучили. Променили су по пет-шест страначка, заступали јеврејске фирме против државе, уништавали акта по разним аферама и све то само зато да би улепшали Београд са неком новом палатом и сада таи исти Београда хоће да им се тако одужи. Да им одузме не само лични комфор, већ и углед. Зар то није незахвалност?

Ови родољупци су се мучили и за време рата. Седели на две и три столице, хватали везе на све стране и чували се од сваког ризика само да би сачували своје драгоцене личности, па сада ово да им се деси. Како би, недај боже, изгледала наша будућа држава без њих и њихове памети, без њиховог искуства.

Зато не дајте, браћо, да се испитује порекло богатства, јер то је увреда за толике прегаоце и родољупце који су годинама радили ортачки са државом, жртвовали се и мучили за тричаву палатицу или пола милиона динара, а сада да им то преседне. Ако има правде на свету нико их неће ни испитивати ни саслушавати. Јер људи се мучили и текли па није чудо што су, бринући за народно добро, заборавили откуд им имање и на чему су зарадили. Заборавили — па квит! И не треба им досађивати. Јер заслужни људи и родољупци тако су ретки да их морамо неговати као неко ретко цвеће у саксији. Оно, до душе, пре двадесетпет-шест година није било тако, али то је било у малој и простачкој, сељачкој Шумадији. Поменуло се, не повратило се!

Чича из Маглича

Кад су и чиме почињали?

Јаша Игњатовић: у 13 година песмом посвећеном Сими Милутиновићу-Сарајлији „Јакова Игнатовича Трнајстолетног Србчета Стихови";

Јован Суботић: у 20. збирком „Лира Јоанна Субботића";

Јован Илић: у 20. песмом „Јединоm";

Љубомир Ненадовић: у 17. песмом „Пролеће";

Ђорђе Рајковић: у 19. лирским песмама;

Јован Драгашевић-Браничевац: у 48. песмом „Молитва";

Кањански: у 18. родољубивим спевом „Ноћница";

Змај: у 16. песмом „Пролетно јутро";

Мита Поповић: у 21. песмом „Оj!";

Милан Кујунџић-Абердар: у 19. новелом „Ноћ на Дорћолу";

Владимир Васић: у 21. родољубивим песмама „Нек види душман!";

Милорад Шапчанин: у 21. новелом „Рањеник";

Богобој Атанацковић: у 19. збирком новела „Дарак Србкињи";

Лаза К. Лазаревић: у 28. причом „Први пут с оцем на јутрењу";

Илија Вукићевић: у 21. причом „Комшије";

Драгутин Илић: у 18. родољубивом песмом „Гледао сам...";

Сима Милутиновић-Сарајлија: у 27. збирком песама „Тројесестарство";

Радоје Домановић: у 20. кратким, сентименталним причама;

Коста Трифковић: у 17. лирским песмама;

Јован Стерија Поповић: у 19. родољубивом песмом „Сузе";

Ђура Даничић: у 22. расправом „Рат за српски језик и правопис";

Јован Бошковић: у 20. расправом „Треба ли књижевници да уче свој језик?";

Бранко Радичевић: у 19. песмом „Девојка на студенцу";

Његош: у 17. песмом „Бој Руса с Турцима 1828 године";

Матија Бан: у 21. збирком „Различне пјесме";

Јован Сундечић: у 23. моралним спевом „Ананија и Сапфира";

Ђура Јакшић: у 24. песмама које је потписивао са „Ђура Јакшић, молер";

Сима Матавуљ: у 21. лирском песмом „Ноћ у очи Ивање";

Вук Караџић: у 27. збирком „Мала простонародна славеносербска пјеснарица";

Јоаким Вујић: у 33. „Руководство к француствеј граматиције";

Милован Видаковић: у 30. романом „Усамљени јуноша";

Ђорђе Магарашевић: у 29. преводом с немачког „Нове историческе памятидостоjности живота Наполеона Бонапарте";

Стјепан Митров Љубиша: у 38. перовидма сатире из Аријоста;

Владимир М. Јовановић: у 20. шаљивим песмама у „Стармалом";

Милан Јовановић-Морски: у 30. драмом „Краљева сеја";

Алекса Шантић: у 19. песмом „Пролеће".

Ђ. Ф.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Улога савременог средњошколца у данашњем времену

Средњошколска омладина треба да је пуна идеала. За њих треба да се боре, к њима да тежи. Истина, није лако остварити теидеале, јер: „путеви који воде идеалима, посути су самим препрекама, а смисао тих препрека је у томе да не може свако да стигне до идеала.“ — Ипак остварењу тих идеала треба да тежи душа целокупне средњошколске омладине.

Сваки омладинац мора да буде свестан тога да, излазећи из школе ступа на позорницу јавног живота као интелектуалац, уман радник, у ког упиру очи сви. Због тога још, док је у школи омладинац треба да пази на своје понашање, на свој рад. Још тада треба да навикне на чињеницу да у њега са очекивањем, гледају сви.

Да ли сме средњошколска омладина да заборави своју историју: Див јунаке са Косова и племените херое првог и другог устанка? Да ли средњошколска омладина сме, да верује да су најсветлије странице наше историје исписане само зато, што је била трговачка криза у Отоманској царевини! Да је Карађорђе био вођ побуњених трговаца а не јадне, слободе жељне раје?

Па ипак, то је у једној расправи тврдио известни интелектуалац.

По његовим тврђењима испада да је Филип Вишњић, када је певао о Карађорђу, био „експонент буржоазије“. Да је то био и српски сељак који се борио:

„За крст часни и слободу златну и хришћанску веру православну.“

Али не, ми смо рекли да нама таква интелигенција није потребна. На њу, данашња средњошколска омладина, неће се ни у ком случају, угледати.

Средњошколска омладина је свесна да у њу упире очи са пуно наде, наш сељак. Јер речено је: „куд нагиње омладина тим правцем иде држава.“ А наш сељак не жели да га средњошколска омладина, будући народни вођ, стегне у „колхоз“. Наш сељак неће стегу, неће материјално нити духовно ропство. Српски сељак средњошколска омладина врши свесно своје дужности, да буде свесна своје улоге у данашњем времену.

Плећа наше средњошколске омладине треба да буду снажна јер ће понети тешко бреме. Ум треба да буде велик јер је потребно много да се ствара. Дух треба да буде чврст јер се морају превродити многа искушења.

Српски народ хоће да види напредну и здраву омладину која ће бити сваког тренутка спремна да се жртвује за своју отаџбину. Српски народ хоће омладину која ће живети и умрети само за милу, светлу и јединu мајку Србију. Србин хоће да му је омладина васпитана у народном духу. Јер сви треба да смо свесни тога да „ни у науци, ни у уметности, ни у целокупном нашем духовном стваралаштву не смемо бити слепи подражаваоци онога што је туђе, и да општем напретку човечанства можемо допринети само тако, ако дамо оно што је специфично наше:

Дакле треба да будемо дубоко национални, да будемо прави Срби. А какви су Срби: Да ли су најбољи синови српскога народа они, који су после страшне народне катастрофе побегли у Енглеску или се кукавички скрили по шумама и још кукавичније, мучки нападају на све што је српско? Или су прави синови наше јуначке прошлости они који залажу своје животе вођени наш народни брод по бури и црној тмини? Да ли је прави син нашега народа Душан Симовић: који побеже у туђину одакле преко радио Лондона, заједно са Мошом Пијаде и Паулином Лебл-Албала, јеврејима, пије крв једном српском народу? Или је, можда Србин Јосиф Броз, звани Тито, или најзад Милан Недић?

Свако ко воле има свести, знање за кога да се определи. Јер светло име генерала Милана Недића, сија као сунце, између крвљу умазаних Симовића и Броза.

Српска средњошколска омладина зна да се истина не налази у речима Карла Мардохеја Маркса, чији је следбеник Тито, нити у лажима радио Каиро или Лондона, већ у светлим речима нашег дичног Недића, који каже:

Омладино српска, децо отаџбине наше, вратите се разуму. Уставите се. Стојте. Не у провалију, не у бездан у који гурате и себе и наро дсвој. Није српски народ то заслужио од вас. Ма како да су паклени туђински утицаји који су вам душу разорили, који су вам срце отровали, који су вам ум помутили, ипак сте ви синови народа српскога, покривени старом славом српском. И у данашњем сумраку бли ста она јаче него што је то светлост пожара, којим, гурнути туђином, ви палите сопствену кућу, којим, заблудели и избезумљени, желите да спалите свој сопствени народ.

...Последњи тренутак избија.

Вратите се дому своме, огњишту очинскоме. Вратите се отаџбини.

Вратите се мајци Србији. Дођите да заједно самном узвикнете „Све за њу ништа против ње!“

Навела сам део говора народног оца, ђенерала Недића, да би показала колико је разлика његових речи, које упућује српској омладини и моли: „не у провалију, не у смрт.“ И очајничке крвничке вике радио Кајра и Лондона који наређује: „Сврставајте се сви против окупатора. У шуме у партизане у борбу, смрт и крв.“

Шта се тиче јевреја из Лондона и Вашингтона што Србин гине. Нека гину сви, вечити Јуда остаје да господари светом. Зар богатство Енглеске није плод крвавог зноја безбројних милиона поробљених становника енглеских доминиона и колонија? Зар крвави трустови чији су власници опет Јевреји, не газе „гвожђем пётом милионе и милионе америчких радника.

Средњошколска омладино! Ми преживљавамо тешке, судбоносне часове. Уздамо се у Бога да ће здрава народна свест ипак победити. „Ред и мир у земљи су нам данас најпотребнији. Сви ми морамо учинити све да њих што пре повратимо. Не учинимо ли то онда нам ни Бог неће помоћи. Зато поручујем омладини: Ти не смеш бити рушилачка!

С колена на колено чувана је „Српска сабља“ — предана је најзад, нама у аманет. Предана нам је са надом да ћемо и ми и моћи да је очувамо и предамо новим покољењима као што је нама предат а.

И тако с колена на колено омладина ће бити, то ти се мила земљо и народе кунем, верна својој јуначкој прошлости.

Српски народ, је отргнут са вивице понора, само радом, тешким радом. У слози и раду лежи спас. Омладино, култ рада је извор твоје снаге, зато ради, да једном светла лица можеш да узвикнеш:

Мотика удара у земљу, пијук куца по камену, игла боде по платну. Омладина ствара нову и срећну Србију.

Али тај рад на обнови Србије није лак. Јер пре свега, треба знати, да доба у коме живимо није ни мало завидно. На све стране бесни рат. Грме топови, фијучу гранате, прште шрапнели; потоком се лије крв. Али идеја праведна мисао која је подигла Европу у крвави бој против бољшевичке немани, против владавине крвавог Јуде, мора победити. Ми смо дужни да ту праведну мисију помогнемо свим силама. Али како? Зар наш јадни напаћени народ, кога је измучио крвав братоубилачки рат, има још снаге да се умеша у страшну борбу великих сила? Не, нема је! Али од њега се и не тражи да пушком брани међе Европе. Српски народ треба само да одржава ў својој земљи ред и мир. Он треба мирно да оре своје њиве, сеје пшеницу, бере винограде. Његов је задатак изражен у две речи: ред и рад. Само кроз те две речи он ће стећи себи бољу будућност. Само тако моћи ће српска тробојка опет светла лица, да се лепрша над Србијом.

Не слушај непријатеља. Гледај својим српским очима. Мисли својом српском главом. Нека ти узор буде наша јуначка прошлост изражена у њшем највећем благу, у нашим народним песмама

Све наде српскога народа везане су за тебе, средњошколска омладино, не изневери их, тако ти Бог помогао.

Олга Козаревић
ученица VII разр. Држ. реалне гимназије
Петровград

У спомен
Владимиру Бабићу
ученику VIII раз. мушке гимн.

Пре кратког времена угашо се један млади живот, испуњен до последњег часа борбом и мукама. Из редова наше средњошколске омладине отишао је један искрен и добар друг, марљив и вредан ученик. Његов рад је увек био примерен, наставници су га волели а међу друговима је стварао дружељубље и чврсту братску везу. Опака болест га је покосила у часу када је требао да својом ногом самостално крене у живот. Није му се указала ни та прилика да покаже свој рад — смрт га је предухитрила. Само они који су са њиме уздигнутих глава улазили у живот, могу рећи да је био друг и пожртвован радник. Успомена на покојног Владу ће дуго провејавати кроз наше редове средњошколске омладине.

Нек му је лака српска земља!

Ж. М. А.

НОВИ БРОЈ »ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА«

Отаџбина и интелигенција. Вел. Јанковић

Писац говори о „самоодржању Срба“, „греху интелигенције“, „процесу прочишћења“, „интелигенцији младе Србије“, „напору обнове“, „о закону наше историје: живећи у непредаху“, „о отаџбини као путу к човеку и људима“, „о српском плану“. Итд.

Уздужне балканске удолине и њихов значај. Бора Ж. Милојевић

Писац даје географски опис трију великих уздужних удолина наше земље: моравско-вардарске, босанско-неретљанске и искарско-маричке долине, износећи за сваку посебно њен демографски, привредни, комуникациони и културни значај.

Порекло српске азбуке. Др Петар Ђорђић

Ништа простије него приписати ћирилицу Ћирилу. „Међутим, имаваздан доказа да је Ћирило саставио глаголицу, која се одиста звала и ћирилица (назив „глаголица“ је много позније порекла). Али та се азбука није могла одржати. Заменила ју је негде брже, негде спорије, ћирилица. Назив је тако остао исти, изменила се само садржина.“

„Колики је удео Ћирила у постанку глаголице?“ Ћирило је глаголицу саставио из малих грчких писама допуњених једним словима из семитских азбука. А ћирилица има за основицу велика грчка слова с односном стилизацијом допунских слова узетих из глаголице. Писац затим објашњава постанак слова ш; ђ, ћ; џ, ч; љ, њ; и слово ј. И најзад о латинизовању ћирилице за време Петра Великог. „Да би се руски књижевни језик разликовао од црквеног језика морало му се дати и спољно обележје. Тако је постала тако звана грађанска азбука. И тако преудешена ћирилица је заузела шестину земљине кугле. Постала је данас и писмом турско-татарских и других народа.“

„Као што је прва ћирилица начињена по извесном угледу на глаголицу, тако је и наша латиница начињена верно према готовом систему Вукове ћирилице. То је дело Ђуре Даничића. За један језик биле су удешене две азбуке као и у ранијој писмености глаголица и ћирилица... Они који су зазирали од ћирилице, оставивши непрактичну глаголицу, пригрлили су латиницу.“

Балканска мистика на српској сцени. Поводом премијере Трајковићеве драме „Девојка бржа од коња“

Г. До Милутиновић у овом чланку приказује два драмска рада г. Николе Трајковића: *Ђосу* и *Девојку бржу од коња*. Обе ове драме дешавају се у Средњем веку, наиме класичном Словенском југу.

У *Ђоси* Трајковић оцртава доба опадања и распадања српске царевине после Душанове смрти, доба између две велике битке Маричке и Косовске. Трајковић приказује Ђосу као најоригиналнију личност наших народних умотворина после Марка Краљевића, и као сушту супротност Краљевићу Марку. Док увек храбри, правични, Марко претставља оличење најидеалнијих и најплеменитијих црта нашег расног карактера, дотле лукави и довитљиви шерет Ђоса претставља оличење негативних црта расног карактера.

У драми *Девојка бржа од коња* писац је узео познату народну приповетку из Вукове збирке, једну од најлепших и најзанимљивијих народних приповедака уопште, извукао је из ње све оно што је из ње значајно, пропустио је то кроз призму своје стваралачке фантазије и начинио од тог једну успелу драму, која се може са задовољством и гледати на позорници и читати као лектира.

Однос религије, философије и природних наука као наставних предмета. Др М. Јовановић

Писац одређује респективне области религије, философије и природних наука и налази да се оне не искључују између себе. „Природна наука, при своме испитивању... не налази ништа, што би могло негирати постојање религијске области“, док је философија само дубљи и шири поглед на исту стварност.

Требало би овај исти склад између ова три наставна предмета извести на првом месту у уџбеницима и самим тим у настави.

Сугестија у васпитању детета. Др Филип Медић

Писац, који већ дуже времена изучава проблем сугестије, износи практична упутства вамењења родитељима и деци за практиковање једне од најефикаснијих сугестија, која се даје детету за време спавања. Наведени примери показују да су васпитни ефекти ове сугестије у душевном као и у телесном погледу готово невероватни.

Дете које је важило као слабашак, за кратко време постаје одличан ђак. Кржљаво и болешљиво дете постаје здраво и отпорно, итд. Једном речи, метод који се препоручује важи данас као васпитно средство којим се најбоље и најефикасније може утицати на владање, успех и здравље детета.

У спомен
МИЛИЦИ НАСТАСИЈЕВИЋ

Ових дана преминула је и сахрањена у Београду Милица Настасијевић, племенита и врла Српкиња, мајка четворице позна тих српских уметника Живорада Настасијевића, академског сликара, пок. Момчила Настасијевића, књижевника, Светомира Настасијевића, композитора и Славомира Настасијевића комедиографа, а супруга пок. Николе Настасијевића, предузимача и угледног грађанина из Горњег Милановца.

Пок. Милица Настасијевић рођена је пре 79 година у угледној и патријархалној породици трговца Јовановића из Краљева, и припадала је оној светлој генерацији српских образованих жена које су својим трудољубивим животом и несебичним радом огромно много задужиле српски род. Шире културно образовање, као млада девојка, добила је у Београду, у ондашњем познатом и чувеном Девојачком институту Катарине Миловук, у ком је провела дуже времена.

После удаје за Николу Настасијевића, пок. Милица посветила се породици, оставивши за собом, после 79 година узорног живота, успомену једне необично примерне супруге и самопрегорне мајке. Њеном смрћу нестао је, истовремено, још један изданак старог српског друштва које се одликовало својим примерним животом и љубављу према свему оном што је било српско.

Нека јој је лака српска земља коју је толико волела.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Спасенија Драгићевић. 75 1—3

КУПУЈЕМ један саугас мотор од 20 коњ. снага. Понуде слати на адресу Предраг Којић, Брусник (пошто Салаш). 74 2—2

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од претстојништва градске полиције у Ужицу бр. 79/44 год., изгубио сам. Оглашавам исту неважећом. Богдановић Миљко келнер, Ужице. 86 1—1

ИЗГУБИЛА САМ личну карту добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу. Даринка Грумбах. 63 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Мирослав Ђорђевић. 75 2—3

ОГЛАШАВАМ за неважећу моју личну карту, издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Косара Спасојевић. 74 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Ангелина Максимовић. 74 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 154 добивену из среза Гружанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Реља Милојевић. 74 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Стеван Шега. 75 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4759 добивену из претстојништва градске полиције у рагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Милисав Милојковић. 75 2—3

ЛИЧНУ АРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Спасенија Драгићевић. 86 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Миладин Обрадовић. 86 1—3

Ако сте жељни лепог провода и разоноде, онда посетите елитни ресторан

„КРАЉ АЛЕКСАНДАР“

Александрова 100.
Тел. 43-414

У коме гостује чувени капелник

Ђока „ЈАРЕ“

са својим оркестром уз сарадњу најбољих певачица

ЂАНА, ЦАНЕ И ЉУБИЦЕ

87 1—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА“

Јездимира С. Шарића

Производња ликера, коњака и рума.

Београд — Кр. Марије 89
Тел. 22-912.

88 1—1

Саопштење: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од **ДАНАС** стварно највише плаћа златан накит стари и нови, **старо злато, златне зубе, дијаманте, бриљијанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.**

„ВРАЧАР“, Београд, Палилулска 6. Тел. 28-706

(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више. 61 1-1

ВУНУ

од старих вунених отпадака (ћилима, трикотаже, сукна и слично) прерађујемо приватним муштеријама сваки дан од 7 до 16 сати.

Муштеријама из унутрашњости радимо хитно

„ХУМ“ Банић и Угреновић, Београд, Цара Николе Гр. 1.
(СЛАВИЈА) ТЕЛ. 25-27 61 2-3

КУПУЈЕМ:

Старе књиге и целокупне библиотеке на српском језику

„Српска књижара“

БЕОГРАД

Тел. 26 009 Кр. Александра 13

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС

БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

Државна Хипотекарна Банка
Филијала у Пожаревцу

изложиће јавној продаји на дан 9 марта 1944 год., имање у Пожаревцу у ул. Јованово] бр. 6 са почетном лицитационом ценом од Динара 600.000.—

Продаја ће се обавити од 10—12 час. у згради банчиног филијала у Пожаревцу, где се могу добити сва даља обавештења.

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово звају најбоље оне, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе „Bayer“-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. О БР. 1814 ОД 14-XII-1943

ОВИХ ДАНА ИЗАШЛО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ

Револуција светске владавине	Дин. 80.—
Ко управља Америком	„ 40.—
Кафански стратези	„ 50.—
Јевреји као лордови	„ 40.—
Црвена Рут	„ 30.—
Наташа, Наташа, одговорите	„ 30.—
Маска из »Тамбуренак«	„ 30.—
Америка без стида	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА А. Д.

Косовска 39/III. Телефон бр. 25-681. 95 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

14 МАРТА 1944 ГОД.

1) Плац са зградама Солунска бр. 34	Дин. 850.000.—
2) Плац Солунска 30	Дин. 1,000.000.—
3) Плац Цара Уроша 69	Дин. 360.000.—
4) Плац Деспота Ђурђа 10	Дин. 400.000.—
5) Плац Принца Евгенија 20а	Дин. 500.000.—

17 МАРТА 1944 ГОД.

1) Плац Вишњичка 13, парц. бр. 156	Дин. 250.000—
2) Плац са зградом Вишњичка 13, парц. 155/1	Дин. 1,100.000—
3) Плац са зградама Сибињанина Јанка 3	Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградама Косте Таушановића 6	Дин. 4,000.000.—

Продаја ће се обавити од 10—12 час. у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 97 1—2

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

7 МАРТА 1944 ГОД.

1) Плац Нова улица (парц. бр. 616/92)	Дин. 700.000.—
2) Плац Митр. Петра (парц. бр. 616/32)	Дин. 700.000.—
3) Плац Принца Павла 28	Дин. 250.000.—
4) Плац Принца Павла 30	Дин. 250.000.—
5) Плац Ластовска 27	Дин. 250.000.—

10 МАРТА 1944 ГОД.

1) Плац са зградом Солунска 10	Дин. 700.000.—
2) Плац са зградом Ђуре Даничића 8	Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Станоја Станојевића 1	Дин. 2,800.000.—
4) Плац Далматинска 28а	Дин. 1,200.000.—
5) Плац Цвијићева угао Стевана Мусића	Дин. 1,400.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 96 1—1

Новчарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 11 Год. IV
Београд, 11 марта 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ЛИФЕРАНТИ СРПСКОГ МЕСА

Случај генерала Душана Симовића није за потцењивање, о њему се мора много говорити и више размишљати. Прилике које су владале у времену извршеног пуча 27 марта 1941 године, нису истоветне са данашњим приликама. Онда је Србин веровао у своје вођене људе и није много мислио, зато је пуч олако извршен и створио непријатно изненађење.

Данас Србин другојачије гледа на све ствари. Тешке прилике натерале су га да размишља о својој судбини, да ником не верује и да критички посматра свачији рад, јер не жели, да још једном, буде изненађен. То не значи, да и данас нема људи који праве глупости и који би хтели да свој народ заведу. Све је разлика у томе што те глупости остају паралисане, јер им народ не следује поучен горким искуством из прошлости.

Сада се и случај генерала Симовића критички расматра, загледа се у позадину целе ствари и извлачи се поука. То је довољно за српски народ да остане имун од Лондонског отрова. Па и генерал Симовић није се појавио својом добром вољом на Лондонском радију, пошто је дуго време био политички мртвац.

Он је наручен, намењене му је извесна улога и он се стара, да ту своју улогу добро одигра, како би задовољио нове господаре. Зато је појава генерала Симовића врло интересантна само као ехо говора енглеског премијера Черчила пред Доњим домом, у вези догађаја који се развијају у Каирској атмосфери.

Ако би загледали у позадину ове ствари, запазили би да је генерал Симовић само слаба карика у једном невидљивом ланцу, који су створили, повезали и начинили бољшевици из Совјетске амбасаде у Лондону у споразуму са Черчилом. У том ланцу свака карика има своју посебну улогу у назначеној личности. Од Черчила преко генерала Симовића и мисије народног посланика Мек-Лина код Јосипа Броза у босанским планинама, у којој се налази и Черчилов син, па све до »изванредног« опуномоћеника Бранка Чубриловића који лута од Лондона до Каира, осећа се једна нечасна спрега људи, који имају главни задатак да повежу српски народ са »ослободилачком« војском партизана Јосипа Броза. Просто речено, ова спрега жели да српски народ бољшевизира, предајући га на пешкец Стаљину у Москви.

Овај би се посао још добро и срећно свршио кад не би биле извесне запреке, као што је, на првом месту одвратност српског народа према бољшевицима и комунистичкој доктрини и војске Немачког Рајха која је ту на лицу места. Да би се превладале ове незгоде, сада је нечасној спрези задатак, да искористи ауторитет младог Краља Петра и са његовим пристанком створи нову владу у Каиру, која би била под претседништвом Бранка Чубриловића или генерала Душана Симовића, као замена емигрантској југословенској влади др Пурића. Овај сатански план треба поново да распламти братоубилачку борбу у српском народу, да поднесе поново огромне жртве све за рачун англосаксонских плутократа и њихове игре са бољшевицима.

Није се генерал Симовић заустављо само на свом провокаторском говору на радио Лондону, он је за ту ствар урадио још и више. Као командант новог југословенских трупа формираних у емиграцији, он је одвојио око 4000 војника, вероватно комунистички настројених и уз потпору енглеске Врховне команде утоварио у лађе и послао на далматинско острво Корчулу. Или је кренуо, или је требао и он да крене из Лондона у штаб свога новопретпостављеног команданта Тита, тачно се то још не зна, али разочарење је дошло брже него што је генерал Симовић могао ма шта да покуша са новим својим бољшевичким трупама. Оне су страховито потучене од стране немачких бомбардера, да није ни једна четвртина здрава остала.

Ето још једне незавидне улоге бившег југословенског генерала, Душана Симовића, кога је српски народ само по злу запамтио. Постао је лиферант српског меса за бољшевичке рачуне на Балкану. У својим подухватима, генерал Симовић је такав баксуз, да је право чудо како још има људи који мисле на њега и користе се његовим услугама.

Надамо се, да као што није успео у својим намерама у нашој земљи, да тако исто неће успети да преко јеврејског зета Бранка Чубриловића превари младог Краља, да позајми свој велики морални капитал овој спрези непријатеља српског народа, која жели да овим предузећем посредством пустолова Тита намири своје рачуне са црвеном Москвом.

Ово најновије морално сроза вање Душана Симовића је један више доказ нашем народу, како може и интелигентан човек да добије животињске нагоне, кад своју савест прода ђаволу. У нечасној спрези, са душманима своје рођене земље, генерал Симовић спасава личну угрожену ситуацију не питајући на цену коју треба да плати српски народ, као што за то није питао ни 27 марта 1941 године, да би га историја макар и по злу поменула, да је и он некада био политичар и државник.

Жалостан ће бити крај овог човека, чије су руке до рамена умочене у невино проливену крв српског народа, коме тог проливања никад није доста јер се остриво и више незне за границе. Али и судбина српског народа није боља, кад му је суђено, да још од овакових Срба зависи.

Од свију Срба који су се затекли ван граница своје земље кад је рат отпочео, као и од осталих који су избегли вољно или невољно, најнедостојније понео се генерал Душан Симовић. Наш народ лепо вели, кад Бог хоће кога да казни, он му прво памет одузме. Подвизи Симовића које је досад починио или које ће још починити, објашњавају се једино Божјом казном. Јер оно што је Симовић починио или што сада чини, могуће је једино тако, што у његовој глави није нешто у реду. Ми то све разумемо, али никако не разумемо што је овај једни народ толико згрешио да он мора стално да плаћа животима своје деце лудачке иступе појединаца? За то је дужност оних из његове непосредне околине да га или чувају или да му навуку лудачку кошуљу и сместе у какав енглески завод за умоболнике.

Сатански план ове нечасне спреге непријатеља нашег народа неће успети, јер је он духовно оздравио. Напротив, његова откривене намере отвориће очи свима добрим Србима, да своје редове сабију још у чврште фаланге, како би комунистичку неман сатрли у корену. То ми добро схватамо овде, то схватају и наша деца под оружјем, али то треба да схвате и сви остали добронамерни Срби којима још магла није потпуно ослободила очи, да све добро виде.

Српски народ у двогодишњем јуначком хрвању са комунистичком аждајом ослободио је земљу од ове обести и стекао права на заслужени мир. Ко му тај мир ремети или угрожава, није и не може бити добар Србин. Сви обзири морају бити згажени, јер нам је Србија најпре.

Б. Ђ. Н.

НЕДИЋЕВИ НЕПРИЈАТЕЉИ — НЕПРИЈАТЕЉИ СРБИЈЕ

Славни математичар Даламбер је рекао: „Моје је место мало у свету и ја гледам да га још више смањи: највећа је срећа не бити ником на путу."

Али кад је неко на некоме месту по дужности онда не може да га смањи и онда мора некоме бити на путу.

Нарочито кад је на челу државе: то је највеће место.

На томе месту мора имати много непријатеља: то је правило.

Али има и изузетака. Такав је изузетак био, например, славни француски државник Ришеље. Он је изјавио: „Ја немам личних непријатеља; моји непријатељи су непријатељи Француске."

Такав је изузетак и наш Недић.

Он је на своме садашњем месту по дужности као што је по дужности за време рата био на командантским местима.

А то је једна тешка дужност.

Руски цареви имали су обичај да говоре о „бремену управљања". Једно такво бреме управљања носи на себи генерал Недић. Они који се боре против њега не желе да му одузму то бреме, не желе да га замене. Они се боре против државе на чијем се челу Недић налази.

Недићеви непријатељи то су непријатељи Србије.

Највећи Недићев непријатељ то је „маршал" Тито Србија је за Тита највећа сметња. Србија је бедем пред којим се заустављала Титово продирање на Исток.

Тито није Србин. Али има Срба који с њиме кооперишу, који су његови савезници.

Његов је савезник сада и бивши наш претседник владе Душан Симовић.

Тај човек је 1941 године гурнуо Србију у амбис. Недић је Србију извукао из амбиса Сад Симовић, у сарадњи с Титом настоји да Србију опет сурва.

Педагози су се занимали питањем да ли ђачки примери могу васпитавати. И решили су га у позитивном смислу.

Као што нас добри примери уче како треба да радимо, ђачки примери нас уче како не треба да радимо.

Из историје знамо да су се многи људи прославили својим добрим делима. Али има их који су се прочули због својих ђачких дела.

Један човек ове друге врсте био је Херострат, који је запалио Дијанин храм.

Као што је приметио један филозоф вечна слава људи као што је Херострат то је вечно презирање.

Тим вечним презирањем биће кажњен и Душан Симовић бивши краљевски претседник владе а сада експонент претседника „југословенске републике" његове екселенције „маршала" Тита.

Крста Цицварић

ВРЗИНО КОЛО У КАИРУ

Каиро је постао центар политичких интрига и смицалица за Балкан и за земље Блиског Истока. Већ неколико месеци у Каиру се налази секретар Коминтерне Георги Димитров, који је тамо отпослат зато да организује политичку пропаганду бољшевика и да утиче на пораст бољшевичких расположених елемената на Балкану. Један од најопаснијих бољшевичких паликућа, револуционар светског формата, Димитров је једном приликом на светском Конгресу Коминтерне као референт за Балкан јасно истакао да је бољшевизирање Балкана немогуће пре, него што се уништи Југославија, а да је уништење Југославије немогуће пре него што се разједини, завади и уништи српски народ. Та његова мисао ушла је у директиве комунистичког рада на нашем простору и у основу познатог споразума у Сремској Митровици у коме је речено, да се у првој фази револуционарне активности треба уништити српски народ.

Када је енглеска влада морала да попусти пред политичким притиском бољшевика она је у Каиро послала, као у неку врсту интернације, југословенску емигрантску и грчку емигрантску владу. Није то учињено случајно, него свесно и намерно. У Каиру је ова влада препуштена на милост и немилост бољшевичке активности и енглеске незаинтересованости. И није случајно да је од овога момента дошло до све уочљивијег потпомагања партизанских банди на нашем простору и до све већег политичког притиска на Краља Петра и емигрантску владу. После конференција у Москви и Техерану тај притисак је добио и званичну форму. Сам Черчил је, у два маха покушавао да изнуди од Краља Петра препуштање својој и Стаљиновој политици.

Када у томе није успео он се, као што се види из његовог последњег говора, определио за Тита, али је послао свога сина Рандолфа да покуша премостити супротности између Тита и Пурићеве владе у Каиру. Пошто ни то не изгледа могуће и вероватно Енглеска је у Каиру формирала „југословенски антифашистички комитет" коме се на челу налази др Милан Мартиновић, Хрват, лични човек Јураја Шутеја и веза са групом Шутеј —Крњевић—Шубашић, који су се потпуно определили за енглеску и бољшевичку тезу. Под носом Пурићеве владе, врло провокаторски. Черчил је формирао свој комитет више као наговештај онога што треба да дође, него као дефинитивно решење.

Да је тако види се јасно и из вести које шире енглески листови и енглеске агенције, а према којима је оно што онемогућава споразум између владе у Каиру и Тита „пансрпски" елемент, који заступа Пурићева влада. Главна интенција енглеске политике у овом моменту јесте елиминисање тих *пансрпских елемената* и стварање једне владе у којој ће или делимично ући партизани или која ће бити оваглављена личностима др Бранка Чубриловића или Симића, садашњег посланика Пурићеве владе у Москви.

(Наставак на 2-ој страни)

БРИГЕ КОАЛИЦИЈЕ

У рудницима угља у Јужном Велсу спрема се штрајк 25.000 рудара. Петролејски план Рузвелтових сарадника наилази на индигнацију Черчилових сарадника. Држање Индуса спречава Маунтбатенову офанзиву у Бурми. Цео свет се згрануо због сензационе књиге чувеног америчког новинара Валтера Липмана, претставника вашингтонских водећих кругова, који је написао да коалиција не може гарантовати границе држава, које границе са Совјетском Унијом. Ватикан оштро протестује против бомбардовања Рима од стране Британоамериканаца. У Шкотској на изборима победно је претставник сепаратиста, чије су лозинке: „Овај рат није шкотски, већ енглески рат". Зато нека Енглези настављају сами борбу."

У Шведској и поред најјаче британоамеричке пропаганде расте неповерење према Совјетима. Шпанија осећа све већу индигнацију због привредних санкција Англоамериканаца против политике шведске неутралности. Уредник водећег енглеског листа „Кавалкаде" Х. Г. Уелс објављује чланак у коме пише: „Са Британском империјом је свршено". „Дејли Експрес доноси чланке из којих се види забринутост Енглеза због америчког империјализма. У Швајцарској критикују Енглеску због њених односа према Совјетској Унији.

То су све бриге коалиције, о којима се расправљало ових дана у штампи и у јавности. Али, то су ситније бриге, јер постоје много крупније.

После две недеље узбуђујућих вести о притиску на Финску, после две недеље доношења сензационалних извештаја и наслућивања, Рајтер одједном јавља: „Из Финске ништа ново." Значи, да нешто не иде тако како би то желели у Лондону, Вашингтону и Москви.

На супротном делу европске политичке табле ствари иду још горе по коалицију. Турска не жели да уђе у рат. Енглеска прекида војне преговоре са Турском, обуставља војне ливерације, прекида дипломатске преговоре о измени турске политике, обуставља (ово још није потврђено) размену робе са Турском. Ова оштрина британског односа према Турској није карактеристична за енглеску политику. Зато имамо осећај да се овде ради о једној фингираној игри: Енглеска у сагласности са Америком и Совјетима тера Турску да уђе у рат.

Али истовремено Енглеска мимо знања Америке и Совјета наговара Турску да не уђе у рат. Турска, која би заратила, је потребна коалицији. Турска која не би заратила је потребна Британији као чувар Блиског Истока и источног дела Медитерана, а такође и Балкана од Совјета.

Блиски Исток јако забрињава Британију и САД. Американци слабо разумеју арапљанске протесте против америчке намере да се Палестина коначно додељује јеврејима. Американци су инак у бризи за Блиски Исток, (који сматрају за своју будућу петролејску зону) зато што је Совјетска Унија почела велику игру панисламског карактера. Енглези се брину за Блиски Исток, и због тог совјетског панисламизма, и због панарапљанства које одлучно устаје против пројеврејске политике у Палестини. Када већ Рад, послушан према Лондону, као и Египат, потпуно потлачен од стране Лондона, оштро протестују против вашингтонске намере да се у Палестини створи јеврејска држава, онда Лондон има о чему да размисли. Балфурова декларација у Светском рату, која је јеврејима маглювито обећала национални дом, кварила је читавих четврт века енглеске планове на Блиском Истоку. Обећање националне државе јеврејима, онемогућиће енглеску политику на Блиском Истоку.

У свим питањима блискоисточког комплекса стоји такође и совјетски захтев да се большевицима преда један део бивше италијанске морнарице. Руска флота је за време Катарине II уништила у Средоземно море. После тога је Енглеска у току једног и по века улагала све напоре да се то не понови. Политика која је постала традицијом, јер је настављана више од 150 година, не може да буде напуштена, и зато Лондон има сада доста основа да буде забринут због тога што ће Совјетска Унија добити неколико ратних бродова на Медитерану.

Лакомислени Американци не схватају то исувише озбиљно. Али они имају своју бригу. Аргентина никако неће да се покори диктату Вашингтона. Вашингтону није довољно да су ту земљу приморали да прекине односе са Осовином. Он би хтео да се Аргентина умеша у рат и поред тога што не постоји за то ни најмањи разлог. Аргентински са осмехом одбацују тврдње господина Стетинијуса о постојању немачких планова освајања западне хемисфере. А пошто Аргентинци неће да учествују у освајању источне хемисфере, то се Аргентина мора сад дипломатски борити против надстољног Вашингтона.

У тој борби без сумње има и енглеских пристиju. Лондон хоће да спасава огромне инвестиције британског капитала у Аргентини, једином земљи из које тај капитал још није до сада потиснут. И опет овде видимо постојање јаке супротности између чланова коалиције. Због тих супротности које су се само појачале због „успеха" техеранске конференције, пројектована је нова конференција, у Лондону. Изгледа, да ће се тамо опет расправљати питање пољско-совјетске границе, питање деголовог комитета, питање поделе резерве нафте на Средњем Истоку, као и палестинско питање. Значи овога пута на конференцији се неће Лондон и Вашингтон борити против Москве, већ ће се три такмаца борити сваки против два друга. Коалиција има разлога да буде забринута...

МЕС.

ЖУКОВ ПОКУШАВА...

Генерал Ватутин, који је дуже времена био љубимац совјетске и британоамеричке пропаганде, јер је предводио бољшевичке армије на једном од најважнијих сектора Источног фронта, је сме њен. Заповедништво трупама које је се бори на отсеку Шепетовка —Звенигоротка преузео је лично генерал Жуков, заменик Стаљина у својству врховног заповедника.

Већ из те чињенице да операцијама рукује баш Жуков треба закључити да се извршује један операциски план који се у Москви сматра за необично важан. Заиста, извесно напредовање Совјета од Шепетовке према западу и југозападу ствара ситуацију која се може назвати веома интересантном. Немачке дивизије боре се негде западно од Шепетовке, док друге дивизије чврсто стоје код Апостолова (између Никопоља и Кривог Рога).

Прва поменута група немачких дивизија налази се 600 километара северо-западно од те друге групе дивизија. Ово хладнокрвно настављање борбе на доњем Дњепру и ово потпуно присебно чување Крима доказује да совјетска офанзива од Шепетовке према граници Галиције нимало не изненађује немачки генералштаб.

Ова мирноћа са којом немачки генералштаб и немачке трупе одбијају совјетске нападе, доказује да постоји потпуна увереност у то да локални совјетски успеси неће моћи спречити Немце у преузимању иницијативе у оном тренутку када то буду нашли за сходно.

Док се на јужном делу Источног фронта одиграва велика битка, средњи део се одмара. Само код Витебска и на правцу Витебск—Орша било је неколико великих совјетских нападних покушаја и великих совјетских неуспеха. Немци чврсто држе овај фронт, имајући за то, по своју прилици, важнијих операциских разлога.

На северном делу фронта бољшевици настављају нападе у правцу Пскова и Нарве. Ове борбе имају огромног војног значаја, али још већег политичког значаја. Битка која се одиграва на граници Естоније служи као опомена свим народима Европе, који се још нису одлучили за борбу против комунизма. Естонски народ, као и летонски, дају пример другим народима како се треба борити против комунистичког непријатеља.

Док Совјети напрежу све своје снаге да би пред почетак катастрофалне „распутице" извојевали неки већи успех. Британоамериканци ограничавају своју делатност аеро-терором. Случајно се десило да је приликом једног британоамеричког напада на југозападну Немачку број оборених авиона био незнатан (вајредно магловит дан и веома ниски облаци спречили су одбрану). Овај случај непријатељ је почео да коментарише на веома живахан начин, али се одмах иза тога десило да ни је британска авијација доживела губитак 190 авиона у току неколико сати бор бе у области Берлина.

Осим ових значајнијих војних догађаја, у току прошле недеље било је више ситнијих стратегиских или војно-политичких момената. Показало се да су Американци доживели неуспех у њиховом покушају продора до Гуама. Показало се да су били тачни јапанским подаци о опкољавању и уништењу седме британско-индуске дивизије на граници Бурме. Показало се да је генерал Маунтбатен морао да одложи своје нападне планове због три разлога: Завел не даје појачања, јер трупе за борбу против непослушних Индуса; Лондон не даје транспортна средства за превоз трупа приликом намераваних операција искрцавања; адмиралитет не даје ратне бродове, јер не може одвојити ниједан већи брод из борбене области Нетуна, где се обалобран држи само захваљујући бродској артилерији тешке флоте.

Један део морнарице која је запослена код Нетуна, односно један део бивше италијанске морнарице, Енглези морају да уступе Совјетима. Претпоставља се да ће се ових дана код Малте извршити та предаја бродова. У присуству свемогућих војних и дипломатских личности биће спуштена британска застава, а подигнута совјетска. Ово ће бити алегорија опадања британског утицаја на Медитерану и повећање утицаја совјета.

Иза те церемоније крије се једна велика драма у саставу коалиције. Енглези не могу да подносе без великог огорчења ово уступање једног дела морнарице. Американци не могу заборавити да је летос Британија одбила амерички захтев да подели запљењену италијанску морнарицу, а сада уступа италијанске бродове Совјетима. Овај спор због морнарице и ово привидно поправање између Лондона и Москве треба да схватимо као несумњив доказ једног јаког расцепа у редовима коалиције. Ово расуло иде у корист Тројног пакта, неминовног победника у овом рату.

М. Војновић

ИЗБОРНИ МАНЕВРИ У САД

— Од Валтера Дицела —

Рузвелт је покушао да препреден паролом о „опасном смењивању капетана на узбуканом мору" или „ризиком при смењивању коња усред буре", прикрије праве проблеме, који ће бити важни при идућим изборима.

Упркос томе, јавља се све више знакова, да се повећава сазнање о тотадном фијаску Рузвелтове спољне политике. Обе основе његових идеолошких и политичких планова о поправи света, „четири слободе" и Атлантска повеља, изгубиле су једна за другом вредност.

Атлантска повеља, која је крштена уз пратњу хришћанских песама и уз лицемерно подизање очију к небу, показује се све више, да је иста превара као и 14 Вилсонових тачака.

Морално огорчење, које у Енглеској и САД показују због совјетско-пољског конфликта, а поводом „реалне" политике Совјета, било је ових дана приликом једне радиоемисије из Москве и од стране „Дејли Воркера", у толико окарактерисано, да су већ при потписивању повеље познавали став Москве и да је сем тога Стаљин у Техерану својим партнерима налио чисто вино. Хал је вероватно више од недељу дана чекао на одговор на његов предлог о посредовању, пре него што је то Стаљин одбио. Наравно, он је још одмах знао, да ће одговор бити негативан и његов сопствени протест послужио му је само као алиби, за пољско-америчке бираче, од чијих 4 милиона гласова су важни за избор.

Рузвелта његова ратна политика приморава, да се усуди на инвазију и да амерички народ гурне у једну крваву авантуру, јер би иначе испао смешан.

Из дана у дан све је јасније, да конгрес све више ставља у питање Рузвелтову борбу за подношљиво подзнојивање послератних веза, за којима је он некада тежио.

Ипак, не варајмо се у томе, да је стопроцентни изолационизам у САД мртав, јер постоји можда само један једини часни ратни циљ велике масе Американаца: да се рат победоносно оконча само у једном једином главном циљу, да се спречи нови рат. У том смислу су и републиканци приступили потпуној острањивања тоталитарних режима и привредно-војног уништења ратних противника. И у том смислу су републиканци „империјалисти".

Док сада Рузвелт дође још мрмља побожне изреке о ослобођењу Европе, он је иза кулиса већ одавно дао Москви одрешене руке и хоће сада само још да спасе велики амерички посао са Совјетском Унијом у облику једног уговора о инфлацији, у износу 10 милијарди долара.

Лако се да видети, да ће демократске и републиканске изборне пароле у погледу спољне политике и рата, личити једне на друге, као јаје јајету, а да ће се Рузвелт чак и ако буде поновно изабран, чувати да га не постигне судбина Вилсона. Изборна борба одржаће се стога углавном на унутрашњо-политичкој линији.

При томе, Рузвелту заиста добро долази, препотентни компликован и недемократски систем за бирање председника. Наиме, када кандидат у некој посебној држави постигне једноставну већину ранијих бирачких гласова, припадају му сви гласови изборних повереника ове државе, а потучени кандидат излази потпуно празан. Према пропорционалном изборном систему 1940. Рузвелт је морао добити 286, а Вилки 245 гласова изборних повереника. Победа је дакле била ограничена, како се само може замислити. Њутон Бекер пише поводом ове теме у „Космополитен", поред осталог: „Рузвелт може да постане и по четврти пут председник, јер чак и кад би га, на пример, 60 милиона бирача и 36 држава одбило, 12 густо насељених држава могле би да Рузвелта врате у Белу кућу, са мање од 24 милиона бирачких гласова".

Ова аномалија је главни узрок томе, што су предвиђања при претседничким изборима невероватно рискантна.

„Њу Јорк Дејли Њус" изјавио је ових дана, да је несрећа за Америку, што овога пута америчком народу можда претстоји само избор између једног већег и једног мањег зла (Рузвелт—Вилки). Овоме немамо ништа да додамо.

Уосталом, знамо тачно, без обзира ко буде освојио Белу кућу, Рузвелт, Вилки или неки други кандидат, победу немачког и јапанског оружја неће ни један од њих спречити.

ВРЗИНО КОЛО У КАИРУ

(Наставак са 1-ве стране)

У суштини то би било једно исто: потпуно је иста ствар или дошао Чубриловић или Симић. И један и други су бољшевички агенти и то од раније. Чубриловић је и јеврејски зет, а и пре је био познат због лабавог схватања партиске дисциплине и због сувише великог залагања за бољшевичке тезе. Што је он једини од политичких људи, који се налазе у емиграцији већ по други пут на сцени као кандидат за претседника једне више него пробољшевичке владе, није нимало случајно. Напротив сасвим је природно и чудно би било да је друкчије. Он одавно иде бољшевичким путем па је нормално да на њему и остане. Само што његово име и његова личност нису никакав ауторитет чак ни за најужи његов круг према коме је он исувише агресивно сејући деструктивизам и бољшевичко семе. Кад би се он данас појавио у крају који га је некад бирао за посланика, сигурно је да би га „народно одушевљење" растргло. А када би се појавио као претседник једне бољшевичке владе прошао би још горе.

Шта се хоће заплитањем овога врзиног кола у Каиру? Да ли су то само покушаји изнуђавања извесног попуштања или просто примењивање већ донете пресуде? Можда и једно и друго у исто време. Биланс снага овога је подешавање ситуације тако да се што више потпомогне Титу иако се и у Каиру и у Лондону мора знати да су Титови партизани истребитељи српског народа. Имамо утисак да им се помажеће баш зато што су непомирљиви непријатељи српски. Сви они који раде тим путем или који послуже као инструмент ти његовог оживотворења такође су непријатељи српског народа. У Каиру се заплиће врзино коло, које треба да стегне овчу око врата српског народа. То се јасно види из свега што се тамо одиграва.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

ПАО ЈЕ НЕУСТРАШИВИ БОРАЦ ЗА СПАС СРПСКОГ НАРОДА

Трагична смрт пуковника М. МАСАЛОВИЋА

Непријатељи српскога народа настављају своју паклену работу. Уче од њихове злочиначке руке пао је пуковник Милош Масаловић. Тежак је то удар нанет српском народу, јер он у њему губи једнога хероја, прекаљеног борца за спас српског народа, који није штедео своју крв за славу и величину српске Отаџбине и који је горео и сагорео у њеној служби.

У најтежим данима српске историје, после априлске националне катастрофе, он се непоштедно и бескомпромисно сав предао служби српског народа, као најближи и највернији помагач спасиоца српскога народа генерала Милана Недића. У часовима када су се воље колебале и мутиле савести, пуковник Масаловић стајао је прав и чврст поред свога шефа, гледајући бистрим погледом на српску будућност и чврстом вољом и одлучношћу радио је на делу спасавања српског народа и обнове српске Отаџбине.

За две и по године од како је као најближи сарадник Претседника владе на положају шефа Кабинета пуковник Масаловић је био најсветлији пример преданог и неуморног вршења своје дужности. Данонођно бдио је он поред свога шефа над судбином српског народа, забораваљајући на свој лични живот, мислећи само и увек једино на спас српског народа. У часовима када су многи бежали од одговорности или су ишли обазирући се лево и десно, он никада ни у једној прилици није бежао од одговорности а ишао је усправно, високог чела право путем добра српског народа. Ни грдње ни претње, ни интриге ни сумњичења нису могли да га поколебају у његовом вршењу своје дужности. Он, херој из рата, војник са развијеним осећањем части до врхунца, исусовски је подносио да га клеветају они који њега ни по чему нису били достојни.

Губитак је тежак, рана је непребољна, јер мало је данас људи херојског схватања дужности и кристално чистога поштења једнога Милоша Масаловића. Данас више него икада, када семе раздора и нелоге буја широм несрећне Србије био је потребан један Милош Масаловић са својом строгом објективношћу, са својом лојалношћу и правичним мерењем људи и догађаја. Жарка љубав коју је он гајио према српском народу, вера у његову будућност данас су нам биле неопходне. Ко ће у будуће помагати Претседнику српског народа да носи тешко бреме народних брига и невоља у овим тешким и судбоносним часовима?

Гађајући пуковника Масаловића душмани српскога народа погодили су њео српски народ, одузимајући му у овом критичном часу једног од његових највернијих синова, правог витеза без мане и страха, који је знао само за службу за његово добро и његову величину. Али су они исто тако тешко ојадили и Претседника владе, свесно и намерно лишавајући га свога најверинјег и најпреданијег сарадника.

Трагичан удес пуковника Масаловића, који је пао као доликује једном херојy служећи неустрашиво својој Отаџбини дубоко је коснула цео српски народ, који је у његовом лику препознавао једног од аутентичних хероја српске расе, који су чинили њену славу и њен понос. А још већи бол раздире срца оних војника који су служили под командом пуковника Масаловића исписујући са њиме најлепше странице српске ратне историје. Сви они његови ратни другови остали су и његови пријатељи и њихов бол за својим ратним другом и командантом неизмеран је и непреболан. Пао је друг и пријатељ који је другарство уздигао до највећих моралних висина и зато ће његова успомена остати незаборавна.

Рано је још говорити о пореклу и пакленим намерама убица пуковника Масаловића. Али је јасно за сваког да су њихове руке наоружали заклети непријатељи српскога народа, који хоће да створе хаос и неред, који хоће да баце српски народ у нову несрећу. То је јасно свакоме Србину који уме да гледа својим очима и да мисли својом главом, јер зашто би иначе пао пуковник Масаловић, чија скромност и поштење нису могли да сметају никоме који жели добро српском народу. Организатори овога гнусног атентата нимали су свакако другојаче намере и планове, али су се они преварили. Подло и кукавичко убиство пуковника Масаловића изазвало је само револт и гнушање у редовима свију поштених Срба и правих српских родољуба.

Ово убиство је опомена српском народу да његови душмани не мирују и да данонођно кују планове противу његовога опстанка и његове будућности. Српски народ ће наћи снаге и могућности да се обрачуна са свима тим душманима српскога рода било да су заведени било да су крвни непријатељи његови. Одговорни фактори умеће да нађу начина да кривци за смрт пуковника Масаловића добију заслужену казну, јер то захтевају правда и интерес српскога народа, који не може допустити да некажњиво падају главе његових најбољих синова за рачун туђина или смртоносне пропаганде. Мученичка смрт хероја Милоша Масаловића задаће смртни ударац свима непријатељима српскога народа ма где они били и ма како се називали.

Слава мученику и хероју Милошу Масаловићу!

•

Покојни пуковник Милош Масаловић рођен је 3 јуна 1894 године у Београду. Рођен је у војничкој кући пуковника Миладина Масаловића, једног од прослављених јунака славне српске војске. Од најранције младости васпитан војнички, покојни Милош Масаловић био је оличење поштења и родољубља и као та као свуда цењен и поштован. Покојни Краљ Александар коме је пок. Милош Масаловић био дуго времена ординонанс официр необично га је ценио и сматрао га личним пријатељем.

Пок. Милош Масаловић свршио је војну академију као питомац 44 класе. Већ као питомац узима учешћа у правом балканском рату против Турака и затим кроз све ратове увек храбро се борећи у првим линијама. Свршио је ратну школу у Паризу. За цело време док је генерал Милан Недић био министар војни, пок. Масаловић је био његов шеф кабинета као и његов одани сарадник. По доласку на власт Владе народног спаса генерала Милана Недића непрекидно је вршио дужност шефа Кабинета до дана своје трагичне смрти.

Последњим снимак пук. Масаловића у пратњи Претседника владе приликом пријема избеглица

„СПАС СРПСТВА ТО ЈЕ ВРХОВНИ ЗАКОН САДАШЊИЦЕ"

Српске избеглице у Београду

У времену од 5 до 8 овог месеца боравила је у Београду група од око 200 избегличких делегата који су претстављали српске избеглице које данас живе у Србији. Они су дошли на позив претседника Српске владе генерала Недића, и три дана су провели у престоници као његови гости.

У понедељак 6 овог месеца избеглички делегати присуствовали су помену ратним жртвама који је одржан у Саборној цркви. По мену је присуствовала Српска влада на челу с претседником генералом Недићем и министрима.

После одржаног помена избеглички делегати присуствовали су излагању комесара за избеглице Томе Максимовића у малој дворани Коларчеве задужбине, који је у свом реферату дао исцрпан преглед рада Комесаријата за избеглице од оснивања до данас.

На ручку који је тог дана одржан претседника владе заступао је министар правде Богољуб Кујунџић који је одржао топао говор у ком је истакао сву тежину данашњих дана у којима живе Срби у свим крајевима, напоминући да Јосип Броз-Тито поново покушава да Србе баци у још већу несрећу.

Истог дана поподне делегати су присуствовали великој и свечаној академији која је приређена у славу Алексе Шантића, великог српског националног борца и песника, поводом 20-годишњице његове смрти.

У уторак у 11 часова преподне избеглички делегати били су примљени од претседника владе.

На пријему избегличких делегата у Претседништву владе било је присутно много најугледнијих звања међу којима су запажени командант СДС генерал Боривоје Јонић, командант СДК пуковник Коста Мушицки и командант Граничне страже пуковник Погачар. Пријему су такође присуствовали изасланик Светог синода, ректор Београдског универзитета, многи начелници министарства, велик број бивших министара и политичара, као и много угледних престоничких грађана.

Улазак претседника владе, у пратњи свих министара и претседника београдске Општине, био је бурно поздрављен како од избегличких делегата, тако и од осталих присутних. Затим је пришао претседнику владе Алекса Јовановић, избеглица, и у име својих присутних другова, као и у име безбројних избеглица које живе у Србији, прочитао резолуцију, коју је затим предао претседнику владе.

Одговарајући на поздраве и резолуцију, претседник Српске владе генерал Недић, одржао је дужи, веома импресиван говор, у ком је између осталог рекао:

„Поводом ове ваше резолуције излазим за потребно да вам кажем ово: Нас је, драга наша браћо, задесила велика народна несрећа, коју ми тешко преживљавамо данас. Али, није она прва у историји српског народа. Српски народ никада није живео на дрвету. Он је увек био у борби. У борби се челично, у борби је живео и живеће. Такву му је судбина, такво му је место.

„Али, ова наша велика народна несрећа много је значајнија и судбоноснија због тога што је

(Наставак на 4-ој страни)

ХЕЈ СТРАЖАРУ

Узрок, циљ и вероватно последице данашњег светског разрачунавања српски народ је успео да схвати. Силом његовог геополитичког положаја и Србин је, хтео — нехтео, уплетен у коло овог другог светског рата. И ево, где у њему Србин преживљава само несрећу, очајање, издају са везника и братоубилачко проливање крви.

Почев од несрећно изазваног рата, па преко сазнања о унутрашњој трулежи, тоталне издаје савезника, војничког слома, тешке капитулације и отмице Краља, српски народ је бачан у вртлог пресудних догађаја, а да за исте није био припремљен. Дојучерашње народне воће српског народа, сносе већ данас а сносиће и сутра, пуну одговорност за то, Тек народно предање, историја и наша покољења моћи ће да изрекну народни суд нам њима.

Искушења, на која је српство стављано после народне пропасти, била су још већа и тежа зато је српство плаћало, и још увек плаћа, страховит данак у крви.

Све то данас зна сваки Србин.

Српски војник зна то поготово. Зашто? Зато, што су српски стражар, српски добровољац и српски граничар најактивније учествовали у борби против свих искушења — у борби за спас свога народа.

Онда, када се од стране многих веровало, да је све изгубљено, і септембра 1941 године на позив генерала Недића, отпочело је окупљање свих националних снага за борбу против комунизма.

Српски официри, подофициpи, каплари и редови организовани и сакупљени у српске оружане одреде, српски четници и добровољци са осталим националним снагама, спасоше тада Србију.

Била је то дивовска борба. Борба једног народа за своје битисање.

То је искушење прошло, али су дошла и још увек долазе нова и нова. У колико се ближимо крају рата та су искушења и све тежа и пресудnија.

28 фебруара 1942 године старешински кадар са људством српских оружаних одреда улази у новоформирану организацију Српске државне страже. Од тада су ево прошле већ пуне две године како српски официр, подофицир и војник, као српски стражар, стоји на српској стражи и чува народ свој.

935 јунака узидало је своје животе, а 775 натопило је својом крвљу темеље Нове Србије.

Јунаци, српски стражари:

— наши пали другови показаше нам како се величанствено жртвује и сам живот на олтар Отаџбине и светих националних идеала, а

— наши рањени другови попрскаше свету српску земљу својом чистом и јуначком српском крвљу.

Зато храбро и напред!

Истрајмо до последње капи крви у праведној борби за националне идеале нашег народа и братску слогу свих Срба — националиста.

Данас треба и мора да нас све уједини апсолутна одлучност против једног јединог непријатеља — против комунизма. Та борба тражиће нове жртве. Дајмо их! Дајмо их онако свесно и српски, као што су учиниле наши пали и рањени другови!

Наш став и наше „вјерују" јесте и остаће безгранична синовска љубав према нашој мајци Отаџбини и продубљивање пуне братске слоге код целокупног националног сриства. Будимо само српски стражари — чувари битисања српског народа. *У нашем раду управљајмо се само и једино програмом и идеологијом, која се може обележити као служба Сриству".*

Зато, главу горе!

Мајор С. Л. С.
Дан. П. Ст.

ОДГОВОРНОСТ ДРАЖЕ МИХАЈЛОВИЋА

По најавама Лондона и Москве очевидно је да им држање Драже Михајловића није по вољи. Своје симпатије поклонили су Титу, јер он без преговора извршава њихова наређења, не водећи рачуна о жртвама српског народа. Ово је сасвим разумљиво, јер се и Тита и Англосаксонца српски народ исто тако мало тиче као и дањски снег.

Сва њихова досадања настојања да између Драже и Тита дође до споразума пропала су. Дражa Михајловић одвећ добро познаје стварни положај српског народа, као и жртве које је он досад поднео, да би могао да прихвати Титову тактику. Он зна да би тиме сам опстанак српског народа довео у питање.

До споразума између Тита и Драже Михајловића не може доћи још и из тог разлога, што је Дражa монархиста, док је Тито прихватио споразум Лондона и Москве да се по питању облика владавине код нас има по свршетку рата да решава. Ако би начинио споразум са Титом, Дражa би одсекао грану на којој седи.

Актима саботаже, нападима на окупатора и убијањем националних људи Тито иде за тим да створи неред и анархију. Уколико се рат ближи своме крају, утолико Тито жели да тај неред и хаос буду што већи, како би он постао апсолутни господар у земљи. Ово сигурно не може ући у рачун Драже Михајловићу.

Овај крајњи циљ Титов намеће Дражи Михајловићу огромну одговорност. Не само што он не сме ни по коју цену правити споразум са комунистима, већ се мора добро чувати да својим поступцима не допринесе стварању нереда и хаоса, за којима они иду. Хтео не хтео, Дражa Михајловић је присиљен да води политику мира и реда до краја рата, ако не жели да се одрекне својих основних начела и схватања.

Утолико су више за осуду поступци оних његових команданата који угрожавају дело консолидације прилика у нашој земљи, за коју се Влада народног спаса тако својски залаже и од које је српски народ имао само користи. Њихови испади погађају српски народ, који се само тако може сачувати, ако се на нашем простору мир и ред буду очували до краја рата. Когод њега, будући из којих разлога, ма у ком тренутку, буде нарушио, тај ће морати понети историску одговорност, које га нико и ништа не може ослободити.

Велибор Јонић

„СВИ СРБИ НА ОКУП“

(Наставак са 3-ће стране)

она нарочито специфична. Удружили су се сви наши непријатељи да планско истребе наше јадно Српство. У томе је тежина, у томе је највећи наш бол.

„Ви сте сами у овој резолуцији казали колико је огроман биланс наше несреће.

„Драга браћо моја, дали смо опет тешке невиђене жртве и принели их на олтар вечитог Српства. Да је то тако, доказ сте ви, живи сведоци.

„Зато, драга браћо моја, ја као претседник владе народног спаса овде у овом народном дому, пред Богом и истином клањам се са највећим пијететом оним светим српским жртвама, свима Србима, Српкињама и Српчићима, који су за српско име, српску веру и српски народ изгинули и нестали пре времена са овог белог света. Слава им и вечита хвала и вечити помен у српском народу (Присутни једнодушно кличу: „Слава им!“).

„Драга браћо моја, српски народ је кроз своју дугу историју ишао увек уздигнуте главе, ведра чела, гордо, ишао је мудро и паметно. Јер, штогод има он, он је све сам стекао, нико му ништа није поклонио. Он је великим својим жртвама, својим трудом, својом крвљу све то стекао. Ни од кога није тражио милости. Своје је бранио, туђе није хтео.

Зато нам ова велика несрећа пада толико тешко што је у суштини неправедна, што сте јој допали, благодарећи нашим људима, нашим вођама, који су упропастили све што је српски народ имао. Чиста је ситуација била и за сленце, а камоли за наше вође.

Версајска Европа, створена после првог Светског рата, била је једно политичко недоношче, неспособно за живот. Што је најинтересантније, њоме нико није био задовољан, па чак ни победници. Нерешена социјална правда, што је основ за будућност и опстанак једног народа, друштва и поретка. Зато је комунизам почео да цвета по целој Европи. И онда је настала потреба да се преуреди Европа.

У оно време великих народних метежа, ја сам постао министар војни Југославије и одмах сам видео сву тежину ситуације и сву величину опасности, гледајући како ће рат да се разбукти у целој Европи, а може бити још много даље, и да Југославија, односно српски народ, нема ништа да тражи и може само да изгуби све. Зато, схватајући ситуацију да је Југославија млада државна творевина, видео сам да она не може да води ратове ни за дуги низ година доцније, а камо ли да у овај светски рат улази.

Зато сам сматрао за потребно да државној управи и одговорним органима државним дам своје мишљење као министар војске, говорећи да не треба да улазимо у рат, јер нисмо способни за то, него да би избегли страховите катастрофе рата и да б исачували своју велику тековину, да будемо у строгој неутралности.

„Сматрао сам и онда, и данас сматрам, да је најгоре решење било улазити у рат, да је то највеће кобно, и казао сам прво, а затим и пророчанским речима написао, да ће се у том случају Југославија распасти, а српски народ да ће платити ту ратну пустоловину својом кожом.

„Драга браћо моја, ја вам не бих ово понављао данас, ви сви то добро знате, али вам морам рећи, ви сте претставници целог Српства: иду тешки дани, рат није свршен, треба много памети и мудрости па испливати и не потонути; а наш народ изгубио је своју равнотежу, наш народ нити има јединства мисли, нити има јединства акције.

„По несрећи, има међу нама много људи, па чак и озбиљних који вели да треба терати луду политику, политику сентимента, авантуристичку политику, политику севања и ината, која је Србима увек секла главу. Неће да виде стварност, а ево стварност каква је: српски се народ треби на свим странама;

„Спас Српства, то је врховни закон садашњице. (Бурно одобравање и повици: „Тако је!“).

„Има неких људи који само гледају своје личне интересе и своје амбиције, а не знају јадници и бедници да их може ћаво однети без трага и гласа, а са њима заједно и нас све.

„Зато ја користим овај свечани збор свесрпства, да пред лицем вашим, вама, великомученици српски и пећеници, кажем истину, да вам кажем: браћо Срби, слушајте, куца двадесети час, опаметите се! Нема више тих несрећних партија, нема више личних рачуна, нема више амбиција! Има нешто светије, има нешто веће, а то је, браћо моја, — Патрија, која је над сви ма нама, а то је Отаџбина, то је опстанак српског народа. Опште бурно пљескање и повици: „Тако је!“).

„Ако то, браћо моја, не видимо, зато то не признамо као еванђеоску истину, онда ћемо пропасти, отићи ћемо без трага и гласа и нико нам не поможе, и нико нас не спасе.

„Зато одбацимо све штогод је лично од нас. Има дана када ће доћи и народни суд и Божји суд, да суди свакоме по заслузи, а данас је врховни закон садашњице спас Србије. (Бурно одобравање).

„Нека сви Срби имају једну мисао, једну дужност, један задатак: да се скупе, братски да се уједине, да једна снага српска не иде у страну, да не слабе народни српски фронт; да се сви Срби дигну против највећег данашњег непријатеља Српства — комунизма, који прети биолошки да истреби Србе. (Бурно одобравање).

„Браћо моја, штогод је један народ слабији, држава слабија, све је опасније. Бољшевизам такве руши, уништава, ту је његово широко поље дејства. А ми, по несрећи, како изгледамо? Наши диндушмани успели су да српски народ распецкају на разне фракције, како би га лакше упропастили, јер слаб народ — готова пропаст.

„Зар не видите, драга браћо моја, шта се дешава са нама? Да не идемо даље, јер се мене нико други не тиче него српски народ. Српство, опстанак његов, зар ви не видите данас бестијалну једну политику Енглеске према српском народу, која данас, када је српски народ проређен, упропашћен, када је на ивици понора — изводи на позорницу судбине српског народа два типа, две индивидуе, с једне стране једног разбојника Јосифа Броза Тита (Огорчени повици: „Доле Тито!“), а с друге стране једног сумануто човека, Душана Симовића (Огорчени повици: „Доле с њим“), човека који је променио своје мишљење за 24 часа и од ултрамонархисте постао бољшевик, а сутра ће од ултрабољшевика да постане антихриста.

За Душана Симовића нема ничег светог. А српски народ? Тиче се њега српски народ!? Ја мислим не. Он му је још 1941 године запалио вошташину, па се чуди како до сада није издахнуо, како још живи, и како није умро, и појављује се сада наново да га докусури. Шта се њега тиче колико ће крви српске још да се проли је и колико ће српских глава још да падне. Ви сте га чули неки дан како циничан, сеирџијски, из неког топлог енглеског хотела довикује српском народу: Срби, још крви, Срби, још српских глава! За њега је главно да задовољи своје господаре, јер му је чанак већ испражњен, јер га три године празни, па би желео опет да га напуни, а шта ће са српским народом бити, то се њега слабо тиче.

„Зар не видите перфидност Албиона, који српски народ као јагње, као жртву баца на домаћу бољшевичку. Шта се њега тиче српски народ главно је да подмири своје интересе. Место да је дао милион глава енглеских за енглеске рачуне, пало је милион глава српских, и зашто не би пао још један милион српских глава.

„Браћо Срби; у се и у своје кућусе! То лепо наш народ каже.

„Сви заједно, сви братски, сви у једно коло! Јаки смо кад смо сви заједно! Сви у фронт један, српски фронт, у свету борбу против неког Јосифа Броза Тита, против свих оних који се иза његових леђа крију и гађају Српство из комунистичке пушке!

„Браћо, сви ударимо на Тита и његове банде, и на тога сулудог Душана Симовића.

„Само не једно, само не један против другога, не, браћо моја, у братоубилачки рат! То баш хоће наши душмани, то хоће наши непријатељи. Они би били најсрећнији кад би видели да су Срби устали један против другога. Ох, како би они сев рили!

„Нелаите се, браћо моја, завести! Свуда проповедајте оно што сте казали у вашој резолуцији: ред, мир, рад, братска слога, сви заједно и да дочекамо свршетак рата.

„Драга браћо моја, видео сам ово:

1) да сте ви сви за то да ми сви Срби идемо једним путем, (бурно одобравање), српским путем (бурни аплауз), свесрпским путем (Дуготрајно одобравање).

2) Да се све српске снаге скупе у једну непробојну фалангу, у једну страшну по непријатеља српску фалангу, а са девизом: сви Срби на окуп под српску заставу црвено-плаво-белу. (Дуготрајно одобравање).

3) Сви Срби у борбу против напасти, против антихриста, против онога који је скочио да нас биолошки истреби, да српско име уништи, да Српство нестане, против комуниста, против Јосипа Броза (Поклици: „Доле!“), против неког Моше Пијаде (Поклици: „Доле!“), против Ивана Рибара, против Симовића и свих сробождера. (Бурни поклици: „Доле!“).

4) Браћо драга, видим да сте ви сви за то да у миру сачекамо завршетак рата, а то је да сачувамо своју снагу што је остала, а то је да у лојалној сарадњи са великим Немачким Рајхом спасавамо Српство, који је нставио своје груди на Источном фронту против црвене немани и аждаје, која жели да свој им гушилачким бесом, својим азиским манирима и својом револуцијом уништи све оно што је европско. Браћо моја, та сарадња неопходно је потребна и без ње не би могли учинити ништа. Не би могли сачекати суђеног дана.

„Драга браћо моја, ја вам захваљујем што сте ме саслушали. Захваљујем вам у име Отаџбине, у име Мајке Србије (Бурни и дуготрајни поклици: „Живела Србија!“). Молим вас да када одавде одете, поздравите ваше миле и драге и кажите им да ће српска влада, влада Народног спаса и Мајка Србија учинити све да вашу тешку и претешку судбину олакша, да се дубоке и предубоке ране исцеле вама великомученицима Срба, српског поколења и српског рода. (Једно душно одобравање).

„Браћо моја, не поклекните, напред само јуначки, удружени. Са вама је Бог и Божја правда. Живео српски народ!“

Реч. Претседника владе присутни су пропратили дугим аплаузом и поклицима Претседнику владе г. Недићу, Мајци Србији и српском народу.

Многа места у говору Претседника владе била су прекидана честим овацијама српском народу и влади народног спаса.

После говора генерала Недића, хор Срба избеглица отпевао је неколико родољубивих српских песама, па је затим генерал Недић ушао у разговор с делегатима, живо се интересујући за избегличке прилике у земљи као и за избегличке проблеме уопште.

Истог дана, на вечери у истом ресторану говорио је присутним делегатима шеф Српске државе проф. Борђе Перић.

Претседник владе, генерал Недић говори пред окупљеним избеглицама

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

КРУПАН КОРАК НАПРЕД, – ДРУГИ, ЈОШ КРУПНИЈИ, БИЋЕ СКОРО!

Ко би рекао пре две, пре годину дана, ко би рекао чак пре шест месеци да ће наша јавност престати да верује да ће се овај рат свршити за петнаест дана, за месец или највише за два месеца дана?

Скочио је као опарен, био је готов и да се туче с вама онај коме би сте се супротстављали с разлозима да се рат ипак неће тако ни брзо ни лако свршити као што је он свом снагом тврдио и за то се у велике новце кладио! Најблаже сте прошли ако вас је сматрао за будалу или за „петоколонаша", па чак и за издајника...

Веровање у кратко трајање рата — „петнаест дана, три недеље па је све готово" — било се увукло и увукло у широке слојеве. Учени и паметни, разуме се, давали су тон. Колико је ово лакомислено веровање и рачунање дало сасвим сувишних невоља и несрећа нашем друштву, колико је због тога нових, непотребних горких чаша морао да испије наш народ, о том, бар сада, није потребно много трошити речи.

Погрешна предвиђања о трајању рата условљавала су сасвим погрешна предвиђања о исходу рата, а то је, опет, било разлог многим другим грешкама.

Колико је усијаних, лакомислених глава пошло у шуму да на брзу руку одиграју улогу „ослободиоца" или да се опере ко зна од каквих грехова само зато и само тако што су поверовали да је крај рата ту, на прагу. Не би они ни помислили да се баце у наручје шумској „романтици" да су нешто знали да би могли тамо остати преко једне целе зиме, годину и више дана...

Они што су веровали да ће рат трајати кратко време били су велика сметња уопште за отрежњење нашег друштва, они су у многоме задржавали да наш народ гледа на ствари својим рођеним, српским очима. Та је сметња сад нестала. Нестало је оних и лаковерних и покварених који су ишли наоколо и тврдили и кладили се да ће се рат врло брзо свршити. Нема их више, не чују се више, као да су у земљу пропали! Нема их ради тога у првом реду што је просечан човек нашег друштва, на основу дугог искуства, дошао до чврстог уверења да се овај рат неће ни тако лако ни тако брзо свршити него да ће још дуго, ко зна како дуго потрајати. А чим је просечан човек дошао до тог осведочења, на многе се ствари почиње другчијим, односно српским очима да гледа.

То је крупан корак напред.

Други, још крупнији корак само што није учињен, он је ту, види се већ јасно.

До назад извесног времена веровало се до слепила у Енглеску и њене државнике. Они ће доћи, они ће нас спасти, они ће „НАШЕ" из емиграције једног скорог дана пребацити на белим коњима на сред Теразија.

Ако сте се усудили да другчије говорите, ако сте се усудили да чак у та њихова веровања посумњате, у најмању руку били сте исмејани и жигосани опет као — петоколонаш и издајник. Лондонски радио био је на великој цени. „Шта каже Лондон?", с тим се питањем поздрављало и одздрављало...

А данас?

Данас је већ много, много другчије.

Нису више Енглези оно што су некад били! Нема више оне чесме из Лондона да својим лажима и отровима запљује нашег просечног човека и да загађује и помрачује видике нашега друштва. У том нам је, најзад, много допринео и сам Черчил који је својим последњим говором извео највећу пропаганду. Великобританско опредељење за Тита и његове бандите разбило је на комаде и последње наде оних који су досад слепо веровали Енглезима и њиховим пропагандама и обећањима.

Дуго је било и много је времена прошло, многе су нас невоље и несреће задесиле што се слепо веровало Лондону, али је и то, најзад, ето прошло. Искуство нас је научило кад већ нису могле да поуче и науче речи оних који су од почетка ствари правилно постављали и само истину, у интересу само свога народа, исповедали и говорили...

Још само мало, још неколико нових чињеница и докумената — а и то ће врло брзо доћи — па више неће бити жива Србина, сем неторног плаћеника или безумника — који ће веровати Енглезима, њиховим обећањима и „гаранцијама". А кад и то дође, још ће лакше бити дисати, још јасније ћемо прегледати и гледати својим рођеним, српским очима. А тада ћемо лакше подносити све терете рата ма колико он трајао, тада ћемо се сигурније одржати до потпуног спаса и осигуране будућности...

Р. П.

ИЗВОРИ НАШЕГ УСПОНА

С правом се може рећи да се наш слом припремао, разрастао и сазревао много раније, на свим плановима живота: духовном, политичком и породичном. И не само на ова три плана, него и на свима осталим. И на економском, где је безобзирна себичност достигла кулминацију и на културном, где смо загадили све изворе своје културе и јурнули на валов испуњен помијама дегенерисане и труле туђинштине.

Код таквог стања ствари наши водећи државници, и ако су могли и морали да сагледају право стање ствари и да измере стварну слабост народног организма. нису имали у себи довољно моралне снаге да ту поразну истину изнесу пред свој народ, него су, напротив, лажима и обманама успављивали народ причајући му бајке о некој имагинарној снази његовој. А када су и поред свега тога, распиривани личним амбицијама, а по налогу међународне јеврејске клике, гурнули земљу и народ у рат, онда то представља беспримеран злочин према своме народу и издајство народних интереса у најтежем облику.

И пре него што смо се прибрали зграбио нас је хук ратног вртлога и завитлао с нама као са „сламком међу вихорови", наносећи нам тешка и крвава страдања.

Пропаст наша изгледала је неминовна. И што до ње није дошло има се захвалити само томе што се у нашем народу нашло људи који су благовремено указали на изворе који омогућују спасење и успон.

Први и основни услов био је наћи самог себе, себе као народ и себе као човека као органски део колектива. Кроз помамни урлик ратног оркана чули смо далеко негде из дубине прастаре речи народног генија:

„Јавор гора зајечаће сама,
„Тешко оном ко бежи од пања,
„Јер на више све је тања грана."

Отуда је први задатак био враћање првом извору: земљи — прамајци нашој, напуштеној и презреној мученици нашој. А самим тим и враћање селу, истина још запечаћеном, али пребогатом резервоару не само биолошке него и духовне снаге наше. Јер веза са земљом оплемењује нашу изранављену душу, делује као благи мелем, нагони човека на размишљање о духовном, буди наде, распламсава веру. Од слабића постаје џин, чврст и снажан, стабилан, а истовремено благ, чедан, племенит.

Враћање земљи захтева да се очисти и други извор нашег успона — а то је наша традиција. Јер народ који не поштује традицију није достојан својих предака.

Напајајући се на извору српске традиције, наш човек прима у себе свест, да, ако жели да буде достојан предака својих, мора да развија у себи квалитете чојства и јуначтва. Бити човек значи одуховити себе светлом истине Христове, а бити јунак значи победити себе.

Једино на тај начин може наш човек да нађе свој прави став према Богу, према народној и државној заједници и према самоме себи: на тај начин цео народ биће у могућности да се чврсто и одлучно ослони на оне темеље који омогућују да сређи свој унутарњи живот и да као конструктиван, здрав чинилац позитивно учествује у светском збивању извршујући задатке који су му, Божјом промишљу, одређени.

Они, који се овим изворима обрате, биће у могућности да мобилишу у себи довољно снаге за унутарњи преображај из кога ће да се роди нови Србин.

Биће то нови човек, очишћен од грехова суморне данашњице, који ће, као основни мотив за све своје напоре, носити у срцу своме љубав. А онај који тим аршином мери људе и догађаје, појединце и породицу, свој народ и цело човечанство и сваку твар на широком шару Божјем, тај погрешити не може, јер је љубав кључ којим се открива тајна Истине.

Насупрот лакомом, уображеном и отровном саможивцу изградиће се несебични, смирени и ведри витез части и морала, заточник правде и истине, будни стражар светиња и идеала народних, духом највећи, а службом најнижи службеник Богу и роду своме. И ако у његовом једром животу, испуњеном службовањем, дође час да свој живот положи на жртву, учиниће то без помпе и рекламе, дубоко свестан да је цео његов живот био с једне стране отсјај славе и величине његових предака, али и снажан млаз светлости за оне који иза њега долазе, за оне у којима се наставља и продужује жи-

(Наставак на 6-ој страни)

Са сахране једног добровољачког јунака

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

РАЗМИШЉАЊА ЈЕДНОГ КАПЛАРА

Једног касног зимског поподнева, док је снег већао у крупним пахуљицама, а ветар злокобно фијукао око крстача — на гробљу је одјекнуо плотун... Притешњен коњоцима сандук је језивно шкрипнуо уз крик мајке. Укочена лица добровољаца под шлемовима одавала су последњу почаст палом другу. Једна младост заувек је угашена...

За ове две и по године исувише често присуствовао сам оваквим призорима. Гледао сам чак како моји другови одлазе на вечни починак у ковчезима поређаним на камионима. Нисам их жалио, јер сам знао да је живот палих продужен у душама оних који настављају њихово дело, да су духом палих надахнуте груди оних који се још боре. У таквим мислима враћао сам се и овог пута са гробља.

Наједном, угледах нешто због чега се, ево, данас први пут са тога места бола и јаука враћам погнуте главе и застрашен. Не због војничке судбине мога друга, која ће сутра и мене задесити, већ ради судбине народа и земље ове.

Из пете или шесте куће од гробља хармоника је давала од себе звуке танго-а. Кроз танку завесу видех у раскошно намештеној и осветљеној соби неколико парова који су се окретали на углачаном паркету. На столу се блистало кристално посуђе са коласима и пићем. Младићи, паланачки мондени, претстављали су веома успели фалсификат своје београдске сабраће. Широки крој рамена од капута и као о лук уске ногавице са песничком гривом... девојке... но, боље и да не говорим...

Погнуо сам се пред ужасом паралеле, пред коју ме је избацио живот.

На једној страни хладне „кожевке нових снага", гробови мојих другова, и ми живи српски добровољци. Оставили смо све: топли дом, родитеље, сестре, браћу, удобности свога огњишта... Отишли смо, не себе ради, већ да бисмо оним генерацијама српског народа које још на свет нису дошле, омогућили боље услове живота од оних под којима ми живимо. У тој борби, у преданој служби своме народу, ми готово свакодневно полажемо по једног свог друга у свету српску земљу, испуњени вером умирућих чије су очи у том часу сагледале блештави сјај славних дана који наилазе. Ми смо срећни да се из крви наше рађа слободна Велика Србија, да настаје Ново доба, да је близу боља будућност.

На другој страни стоји добар део наше омладине, монденске и дендијевске, која уз „вер-коњак" и звуке модерног џеза решава националне, социјалне и политичке проблеме. И док тако мушка — женска омладина, поред тога, претпоставља све могуће врсте забаве и разоноде припремању будућим претешким задацима жене-мајке, најодговорнијег фактора у породици, основној ћелији друштвено-државног организма, фактора чије су функције узвишеније и племенитије, али и мучније и одговорније од оних једног борца-јунака.

Добровољна кандидатура на смрт за бољу будућност народа и Отаџбине — даје право младоносним борцима да се обрате својим вршњакињама, данашњој женској омладини, упућујући им неколико мисли:

„Сестре Српкиње, српски добровољци даноноћно гину у служењу своме роду, прилажући на олтар Отаџбине најбоље међу најбољима, најлепшу младост нашу. Ми се жртвујемо, будуће мајке, за генерације које ви треба да родите и за децу ваше деце. Да ли ви интуитивно осећате визију коју посматра у последњем часу умирући добровољац на огњишту, визију величанствену и толико страшну, јер се огледа у неизвесности будућих векова: легије дечака и девојчица нових српских покољења ступају на овај свет кроз кордон ловором овенчаних гробова јунака. Зар не видите како се несташно лепршају њихови чуперци плаве и црне косице? Зар не чујете ових, као и сваке друге генерације, први поклич: „Мама!" Овог пута он је вама, Српкиње, упућен. Да ли знате своје дужности које су скопчане са толико патњи, жртви и самоодрицања? Сматрате ли да те генерације можете задојити духом св. Саве, мајке Јевросиме, Марка и Милоша, Црног Ђорђа и Мркоњића, ако и саме тим духом не дишете?

Оставите журеве и друге проводе, јер томе данас и није време, већ се вратите основама духа свог народа. Ви морате постићи идеал жене-мајке, јер ће без њега и жртве нас, српских добровољаца, бити узалудне. То вам је Српкиње, порука мртвих и оних који су спремни да гину."

Драгиша Живковић-Даничић
каплар-добровољац II пука

Живот

Ко пахуља снежна,
Кристална и нежна,
Што са неба бела
И врхова јела
Падне,
На врео длан,
И нестане к'о сан,
Тако и живот наш,
Заблиста, и већ га нема.

Сава Јанковић,
каплар-добровољац III пука

Социологија *– једна нова књига –*

Ових дана излази из штампе у издању књижарског предузећа „*Југоисток*" обимно дело (око 400 страна) инж. М. Васиљевића под насловом „Човек и заједница — Основи савремене социологије". Ово дело обухвата најпре врло жив и јасан приказ разних облика људског друштвеног живота, затим преображаје ових облика и најзад идејне струје и организације које на овај преображај утичу. Међу овим идејним чиниоцима подробно су приказани: вера, демократија, комунизам и нове националистичке доктрине, где је обухваћен и националсоцијализам. Међу организацијама које делују на преображај људског друштва налазимо: државу, политичке странке, јеврејство, слободно зидарство и Коминтерну.

Књига је писана врло јасним и за сваког разумљивим стилом, што се види из следећег примера, који смо узели из одељка о облицима људског друштва из чланка „Гомила и њене особине":

„Појединац у гомили другојачије се понаша него кад је сам. Као појединац, човек има осећање одговорности и ово га кочи те не предузима извесне радње. Ретко ће се наћи појединац који ће разбијати излоге на радњама или линчовати човека на улици. Међутим у гомили човек то чини лако и без великог размишљања. Појединац се у гомили осећа утопљеним у број и сместан је да није много видљив. Зато он у гомили чини потезе које сам никад не би учинио. Осећање одговорности појединаца у гомили сасвим ишчезава и чини гомилу потпуно слепом у овом погледу. Отуда је осећање неодговорности једно од основних карактеристика гомиле.

„Друга основна карактеристика гомиле јесте осећање сопствене снаге које иде до осећања свемоћи. Број и једнодушност толиких људи дају појединцима у гомили осећање да гомила може све. Ношена овим осећањем гомила не зна често пута за препреке: она насрће и онде где би и најслабији разум већ саветовао опрезност.

„Осећање колективне снаге код појединца није развијено до те мере да он може да разликује односе између великих снага. Појединац зна за своју сопствену снагу, и зна да је снага двојице или тројице већа него његова сама. Али, кад дође у питање снага великог броја људи, ту се већ осећање мере губи и код појединаца, који треба да у овоме покажу извесно разумевање. Ово чини те појединац у једнодушности гомиле којој припада види снагу коју нико не може да савлада и којој ништа не може да се одупре.

„Отуда трећа основна карактеристика гомиле, њена велика покретљивост и готовност да у сваком тренутку ступи у акцију. Код гомиле незнатно незадовољство претвара се у оборчен протест и није ретко да човек ни крив ни дужан страда од гомиле само зато што јој се учинио сумњив. Ова особина гомиле најбоље се запажа у рату, где је извесна ситница довољна да у гомили створи уверење крупних недела као што је, на пример, издаја. У опседнутим градовима често пута упаљена свећа чија се светлост види кроз прозор довољна је да створи у гомили уверење о давању сигнала непријатељу, и ако слаба светлост једва да је видна до на неколико стотина метара од извора. Ухваћен човек под сумњом да је шпијун непријатеља, у гомили за време рата, може да буде стрељан само зато што је, на пример, у својој торби имао какву географску карту чија је продаја била опште слободна и која не садржи никакве податке који би нешто могли да значе у војничком погледу.

„Пошто није у стању да схвати дубоке мисли, гомила може да прими само веома упрошћене идеје. Осећања, па била добра или рђава која исповеда или манифестује гомила, морају да буду проста и снажна. Ако то нису, онда их гомила не прима. Због тога гомила не зна за прелазе и финесе: за њу постоје само крајности. Најмања изражена сумња претвара се брзо у очигледност. Антипатија постаје мржња у највишем степену. За гомилу не постоји можда, она зна само за или — или. Ово је у осталом одлика сваке површности.

„Гомила не уме да раздваја појмове и да у низу идеја извесне огласи за добре а друге за рђаве. То би било и сувише очекивати од гомиле. Она низ идеја прима или одбацује у целини. И не само то. Ако се у низу одбачених идеја налази и таква, коју би гомила иначе примила саму, под истим именом је гомила више не прихвата ни у новоме издању. Да би је гомила прихватила, важније је донети је под новим именом, макар и онакву каква је одбачена, него поправљати је али јој задржати стари назив.

„И ако гомила мисли сликама, ипак свака слика не скреће пажњу гомиле на себе са истом јачином. Гомила има своју психологију и свој начин примања утисака. Да би једна слика деловала на гомилу, није потребно да буде страшна по последицама, већ да узбуђује пажњу простога човека. Једна болест, која би у кратком времену, например, за месец дана, покосила хиљаде жртава у Београду не би учинила утисак страшнога на гомилу и на широке масе. Али један језовит пад са скеле, или какво крволочно убиство које се до појединости претстави у штампи, увек ће да занесе машту широких маса, жељних сензација. А болест је била у суштини далеко страшнија по својим последицама него ови појединачни случајеви губљења живота..."

Књига ће ових дана бити пуштена у продају.

ИЗВОРИ НАШЕГ УСПОНА

(Наставак са 5-те стране)

вот његов и целог српског рода.

Могло би се десити да се неко потсмехне овим речима сматрајући их за шарену, али неостварљиву илузију. Али за такве имам један неоспоран доказ да ово није илузија него стварност.

Тај доказ зове се — српски добровољац.

Разбудио нас је болан крик искрвављене мајке наше. Гушило нас је отровно испарење јеврејског ћубришта наваљаног на земљу нашу. Крварили смо по трњу и саплитали се о коров који се густо испреплео по земљи нашој. И у тој језивој ноћи, у којој је заведени народ наш срљао у пропаст наносећи међусобно и сам себи најтеже ране, над нама је био вечни Бог, а у нама неисказана жеља да по цену најтежих жртава помогнемо народу свом да на светлост сунца дође, да очисти смрадне Аугијеве штале међународних отпадака и одбирака, да оплеви коров и почупа трње и да после заоре своју прву бразду на напуштеној земљи мајци.

Лик српског добровољца — то је пут српске будућности. Не тврдимо да је то *дефинитивна* фотографија новог човека, јер је и сувише кратак временски период протекао да би сваки од нас био доиста у стању да очисти потпуно себе од свих заблуда и предрасуда, иако се ми трудимо да то учинимо што пре и што потпуније. Али је зато сигурно да ће нова покољења, која ће се на гробовима наших палих другова учити како се живи и умире за народ, бити и светлија и сунчанија и ближа идеалу новог човека — биће сигурно прави људи добре воље у најузвишенијем смислу те речи.

Јер ми смо орачи и сејачи. Замахујемо красном и мотиком, плевимо коров и чистимо трње. А онда у широко заораној бразди сејемо здраво, једро семе: крв жртвену наших палих другова и сагорелу младост нашу, у огњеној борби за срећу народа истрошену. А сузе покајнице нашег народа који се освешћује деловаће благотворно као ђурђевска киша. И семе ће уродити плодом. Стоструко и хиљадуструко. Јер га хране истински извори успона нашег.

Инж. Драгутин Јакшић

Обилазак нових добровољачких регрута
(Фото: Арх. В. ов. С.Д.К.)

АЛЕКСА ШАНТИЋ - ПЕСНИК ОГЊИШТА

Одломци из предавања Вељка Сушића, новинара, које је одржано на Академији посвећеној успомени великог српског песника.

...Кроз магле непрозирне ми јасно и болно сагледамо леднину травног Пашиновца и на њој, као светионик, Шантићев гроб. И као да чујемо расплакана, бучна звона црква крај »Кошћелак: громки глас Шантићеве националне трубе; Шантићеву родољубиву поруку својој Музи:

Горе нам плачу, јауци су чести,
Устај и црну одежду обуци.
Сенјетли путир понеси у руци
И крепком вјером мој народ причести.

Видимо и некадашњи хотел Јелинић, у главној чаршији, сада опустео и језиво напуштен, без некад ведрог Мише, берберина певачког друштва »Гусле«. Нападала је дебела прашина на изложе његове сале у којој су некад, за време Балканских ратова, побожно паљена кандила у славу величанствених српских победа над непријатељем Европе и Балкана.

Не седе више за његовим столом, у сепареу, уз отровну и омамљујућу »жилавку«, у друштву домаћина Алексе, Светозара и Аце, ни Сремац, ни Мило Павловић, ни Ћипико, ни Нушић, ни Скерлић, ни Пандуровић. Не претресају се више у њему књижевна и културна питања, не сакупљају претплатници за **Српску књижевну задругу, Српски књижевни гласник, Дело, Матицу српску.** Гледајући га данас опустела, очима данашњице, ми врло често и хотимице нећемо да га видимо таква, већ дочаравамо у нашој свести његову некадашњу слику, из времена када је песник Алекса Шантић био једна од централних личности његове друштвене средине, његов национални пророк и песник.

Ако је тачно тврђење да је песник »најизразитији тип једне расе и једног народа«, онда је Алекса Шантић заиста био и остао »мерило расног генија своје убоге земље, мерило њеног сензибилитета, њене идеологије, будна савест своје витешке средине, веран тумач народног идеала једног покољења у којем је последњи пут као бакља у мрклој ноћи сијнула епоха нашег народног идеализма и наше националне романтике. Шантић је био одиста најчистија груда своје кршне постојбине, краљу и сузама натопљене Херцеговине земље, неугасивог огњишта славе, колевке нашег племена, земље славне и мученичке.

...Поникао у једном времену и у једној средини у којој се је годинама живило од народне традиције и за народну традицију, у храју у чијим су каменим, сурим домовима гусле јаворове брижно чуване поред иконе домаћег светитеља, Алекса Шантић је знао, био је дубоко уверен, да су језик, традиција и вера православна — нешто заједничко свима Србима — »само еманација једног вишег мотива: неодољиве човекове љубави за родну груду која га је хранила одмах после мајчиног млека.« И зато је он и певао, дубоко искрено и потресено:

»Моји су очеви из колиба груби'
Гдје се гусле чују, приповјести, бајке,
Гдје 'но дјецу уче, добре, старе мајке,
Кам рођени како брани се и љуби.«

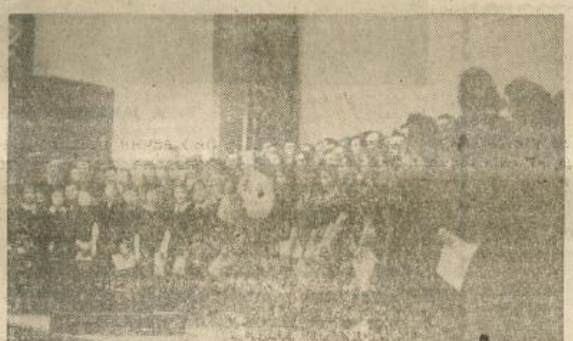
На примеру Алексе Шантића, на његовом животу и његовој судбини и, можда, већма, на његовом песничком делу, види се јасно да песник не стоји само на »раскршћу између два доба«, него и на раскршћу између два народа. Јер песник је овде одиста био »сунчани сат на којем сама сунчева луча црта своје чудесне путеве у васиону; то је есенција расе, као што је можда и њен крајњи мотив. Зато је песник непобитно и фатално највећи патриота и највећи родољуб.«

Алекса Шантић је то заиста и био. Његова патриотска поезија била је, и данас је а бића и сутра, наша насушна национална храна, утеха у невољи, један фонд над којим ћемо и плакати и кликтати.

...Нигде мисао Косова није била јача у нас као у Шантићевој ужој отаџбини. Ту је Косово непролазно, увек савремено, уткано је оно у само биће народно, у земљу народну и посну, виси над овом земљом као завет, проклетство и слава, надовезује се у једном дугом ланцу који се никад не кида; оно упоредо корача са историјом и судбином ове земље и овог народа.

...Патриотска смерница у Шантићеву делу израз је једне огромне наслаге традиције, вере и болова. Шантићеви земљаци имају личних обележја: »виолентнији су као Цвијић каже, имају историјску свест, а Шантићеви сугрђани су уста и »табијасузник, због њихове ћудљиве климе и опаког ветра »сјеверац« који у фебруару, за време чувених »баба«, пуних девет дана носи црепове са кровова, руши ограде, чупа дрвеће.

Али су сви они, ипак, израз једног колективног херојства. »То су људи који заборављају личне животе, живе надахнути над општим народним страдањем и чекером, над тужним ликом своје мучне земље«. Богдан Жерајић, жртвенички тип иначе, није био херој у обичном смислу речи. Он

Госпођица Дивна Радић рецитује једну Шантићеву песму
(Фото „Српски народ")

је био само производ свога Невесиња, као што су Ристо Милићевић и Ристо Тохољ били производ сунчаног Шантићевог града.

Живили су људи Шантићеве земље са сталном неком носталгијом за родном грудом као да нису на њој боравили столећима, него као да су је непрестано тражили у мислима и у идеалу. Људи нутања и неповерења, озбиљни и кошчати, као да нису живили за своје доба, већ за будућност и историју, са једином жељом да се изврши завет и мисија народна, да се не укаља образ прадедовски и вера православна:

О, не дајте, Срби, да Вукова
Ожалоја вам образ чист ко сузе
Не идите, браћо, од родног
Јер мученој земљи мученика
треба

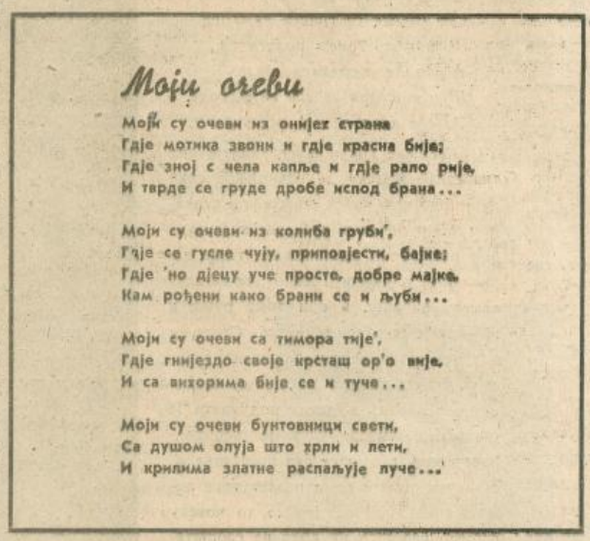
Српство и православље били су у то доба истоветни, нешто што је било нераздвојно везано, утканo једно у друго, саливено и неразлучно. Српска црквена општина била је прва институција Срба у Шантићевој ужој отаџбини, и верска и просветна, више световна и национална него духовна. У тој општини, на селима и договорима, вршени су свињарини, рађала је увек велике рапсоде и велике војводе. Да је живио пре сто година, у време Прокопија Чокорила и Јованикија Пламучине — трудио би се да сакупља народног блага, иначе

родни послови, кројени планови за народну будућност, давање директиве и смернице за потхвате и прегнућа која данас задивљују, изгледају чудна, жртвеничка.

У таквом времену и у таквој средини Алекса Шантић није ни могао постати нешто друго осим национални песник и народни бард. Он је био трибун и врста гуслара. Његова ужа постојбина, гусларска и епска, кроз целу своју страдалничку повест, као некад

средини која нема, данас, у овој суморној данашњици, у нашој данашњој неслози, изгледа као нека идеализована слика из неке наше далеке епске прошлости. Обични људи из грађанских редова, без школе, скоро неписмени, са строгим схватањем морала, са једном ретком честитошћу која данас изгледа само као појам неке недостижне етике, водили су јавне, народне послове са великом љубављу, са огромним одушевљењем и ретким познавањем посла, уз једну силну моћ организације која данас задивљује.

Тако се је некад живило у Шантићевом родном граду. Живило се је животом наше велике прошлости, народ се је запајао витешким духом гусала и народне песме, уз национално уздање и веру у бољу будућност. Алекса Шантић био је најбољи тумач тога времена и тога покољења »за пјесму створеног«. Нама, Шантићевим земљацима, Алекса Шантић није само наш највећи патриотски песник, који је продро

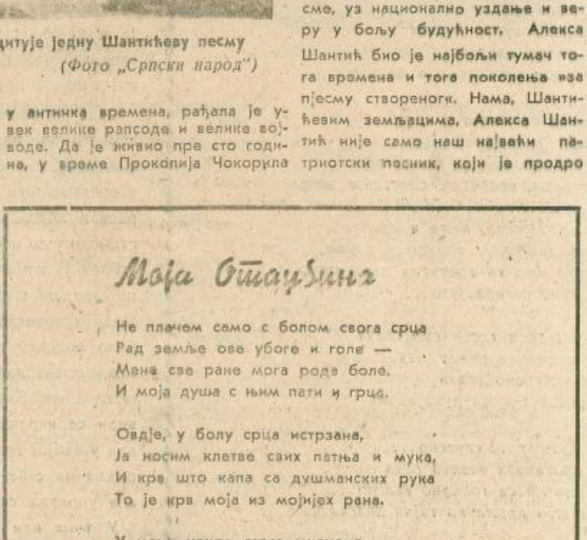
Моји очеви

Моји су очеви из оних страна
Гдје мотика звони и гдје красна биј;
Гдје зној с чела капље и гдје рало рије,
И тврде се груде дробе испод брана...

Моји су очеви из колиба груби',
Гдје се гусле чују, приповјести, бајке;
Гдје 'но дјецу уче просте, добре мајке,
Кам рођени како брани се и љуби...

Моји су очеви са тимора тиј',
Гдје гнијездо своје крсташ ор'о виј,
И са вихорима биј се и туче...

Моји су очеви бунтовници свети,
Са душом олуја што хрли и лети,
И крилима златне распаљује луче...'

Моја Отаџбина

Не плачем само с болом свога срца
Рад земље ове убоге и голе —
Мене све ране мога рода боле,
И моја душа с њим пати и грце.

Овдје, у болу срца истрзана,
Ја носим клетве свих патња и мука,
И крв што капа са душманских рука
То је крв моја из мојијех рана.

У мени цвиле душе милиона —
Мој сваки уздах, свака суза бона,
Њиховим болом вапија и ниште.

И свуда гдје је српска душа која,
Тамо је мени отаџбина моја,
Мој дом и моје рођено огњиште.

ЈЕДНО НЕОБИЧНО ПОЗНАНСТВО АЛЕКСЕ ШАНТИЋА

Почетком двадесетог века око мостарског књижевног часописа *Зоре* груписали су се искључиво књижевници, којим су на челу стајали Шантић—Дучић—Ђоровић, али се у њихово друштво јавио и један млад човек, који је још учио школу, а који би иначе требало да је у оном другом кругу чија је активност зрачила из Београда. То је био млади песник, студент медицине у Бечу, Светислав Стефановић.

Из Беча, где је студирао, Стефановић је прве своје радове, есеје и песме, штампао сем у Браковом колу и у *Зори*. Он је остао веран овом часопису и људима који су га водили. Мостарска *Мала библиотека* Кисића издала је прве три збирке песама Стефановићевих, а и прве своје преводе енглеске књижевности почео је Стефановић објављивати у *Зори* и *Малој библиотеци*.

Ти преводи енглеске књижевности значили су у своје време праву сензацију. Нарочито када је Стефановић превео и Поовог „Гаврана" за кога је сам Богдан Поповић тврдио да је непреводљив. Богдан Поповић је чак и честитао Стефановићу, нарочито за превод Шекспировог „Макбета".

Када је Стефановић постао лекар, када се вратио из Беча и започео праксу у Јагодини, везе са људима око *Зоре* и *Мале библиотеке* нису ипак биле прекидане. Он је остао „њихов" човек и претстављао је неку званичну везу између доминирајућег Београда и оних око *Зоре*. Зато је још више уживао неподељене симпатије својих књижевних пријатеља. И ако су књижевници око *Зоре* били, сем Дучића, доцније, више регионални у идејном погледу, а сам Стефановић се борио за европеизацију српске књижевности, ипак то ништа није сметало заједничком раду са Херцеговцима.

Зна се да је Богдан Поповић преоштро критиковао Шантића када је издао прву збирку песама. Мора се ипак признати да је Шантић имао доста аутокритике и схватио правилно Поповићеву оцену. И не само његову већ и савете Стефановићеве у погледу превођења страних песника. Милан Ћурчин је такође, преко *Српског књижевног гласника*, упућивао Шантића да се угледа на Стефановића. И, збиља, у другом издању својих песама, Шантић је применио све савете, ствари су му биле много успелије.

Али на овом месту хоћемо да истакнемо један куриозитет. А то је познанство између Шантића и Светислава Стефановића. Никада Светислав Стефановић, поред толиког рада са мостарцима, није био у њиховом месту. Никада он није очима видео Алексу Шантића, а ипак су били велики пријатељи до краја живота Шантићева! Једанпут је у Јагодини посетио Стефановића Светозар Ђоровић, иначе зет Шантићев. Желео је да се лично упозна са човеком, који се у своме писању није склоно под диктатуру хучног сјаја једног Јована Скерлића и његове школе, и који је имао разумевања и за српску књижевност ван ове сфере.

Заслуга је још Стефановића и Шантића што су највише и учинили за обнову родољубиве српске лирике.

И тако, преко пријатеља, донекле и преко дописивања, Шантић и Стефановић су били засновали једно ретко искрено и дубоко пријатељство. Колико је то пријатељство било између ова два књижевника који се никада нису видели у животу, најбоље сведоче и посвете песама које су један другом учинили. Наиме. Шантић је Стефановићу посветио песму „Легенде", а Стефановић Шантићу песму „Мати земља".

В. Ф.

СМИСАО НАРОДНЕ ПЕСМЕ „ЗИДАЊЕ СКАДРА"

Колико је лепота народне песме „Зидање Скадра" несумњива, толико је она по својој главној замисли још неиспитана. Она спада у ред оних наших народних песама, које су биле предмет столетног брижљивог дотеривања и улепшавања. То се може једино тиме објаснити, што је она опевала један догађај, који на конкретан начин приказује смисао многих суза и бола у националном и појединачном животу.

Стога се ова песма не би могла разумети у некој суштини, ако би се сматрало да је главни њен предмет један стваран или фиктиван догађај из наше историје. Све или бар скоро све наше народне песме садрже неки историски податак из наше прошлости. Али овај податак изражава известан смисао, који тумачи једну страну живота, па чак и цео живот.

Да и песма „Зидање Скадра" садржи исти мотив, види се већ и по самом несхватљивом захтеву виле да се кули у темеље узидају брат и сестра, Стоја и Стојан. А кад Мрњавчевићи нису могли њих наћи, онда мора страдати „верна љуба" једнога од тројице браће. Прва жртва није велика, али је друга била сувише болна. А они су је морали поднети због категоричности великог захтева, јер су

Град градили Скадар на Бојани,
Град градили три године дана,
Три године са триста мајстора,
Не могаше темељ подигнути,
А камоли саградити града:
Што мајстори за дан га сагради,
То све вила за ноћ обаљује.

Обаљивање града ноћу указује на трагедију људску да невидљиве силе руше оно што човек ствара при сунчаном сјају понесен дубоким и видљивим разлозима; несхватљиве тајне заривају се у човечији живот, те га спутавају, обарају, а при томе руше и најчвршће сазидане идеале. Стога, у вилином сваконоћном обаљивању градских зидина Скадра открива се бесмисленост многих људских подухвата. И најсветије замисли, чија је неопходност јасна, а које се без престанка остварују, ниште се, а разлог тога ништења не види се, јер се то човеку скрива, као што ни вила не саопштава мотиве свога обаљања.

Али, поред тога, још нешто друго сазнајемо. Наиме, вила тражи жртву да би престала са обаљањем града, те да би се он могао сазидати. Дакле, ништа се не ствара без болова, све што постаје, постаје човековим животом и највећим одрицањем.

Стоја и Стојан нису нађени. Они би се могли лако жртвовати граду. У животу се не може ништа стварати туђом жртвом и туђим страдањем. Напротив, мора се жртвовати најблискије и најбоље: не лукаве старије јетрве, већ млада Гојковица у целој њеној наивној моралној депотији.

Овде налазимо разјашњење главне замисли ове наше дивне народне песме, која нам открива законе националног живота, а тиме и тајне историског хода, а нарочито великих и судбоносних историских догађаја.

Град је жртвовањем младе Гојковице сазидан, што значи да је испуњен један историски задатак. То је, пак, било могућно само тако, што су темељи града зацементирани чистотом њене душе. Значај тога зазиђавања види се нарочито јасно у томе, што она у својој страшној трагедији заборавља на себе и своје последње мисли управља своме вејаком чеду.

У томе нам се открива истина да у жртвама најбољих не живе само савременици него и потомство, први се бране њима, а други подижу. У жртвама једних живе други. Стога се, по овој нашој народној песми, историја може ближе одредити као стварање на темељу крви и животу најбољих, који су на тај начин брана и храна доцнијим поколењима. То је историски ход нација и човечанства: без жртава нема стварања, у смрти једних лежи живот других.

То је смисао многих страдања појединаца па и читавих поколења једног народа. У колико је једна нација на вишем културном ступњу и остварује веће духовне вредности (религиозне светиње, доброту, лепоту и истину), утолико су њена жртвовања већа, па зато и болнија. То је наш песник несумњиво изразио у недостижним стиховима у којима описује долазак младе Гојковице:

Кад је била на воду Бојану
Угледа је Мрњавчевић Гојко,
Јунаку се срце ражалило,
Жао му је љубе вјеренице,
Жао му је чеда у кол'јевци
Ће остаде од мјесеца дана,
Па од лица сузе просипаше.

Он је дубоко жали, „прегорјет' је не може, али је не може ни спасти. То страдање у стварању је суштина историске судбе човекове. На плачу почива радост, на сузи смех.

Млада Гојковица је персонификација доброте и чистоте, а синтеза свих моралних личности и узвишених жртава. Стога се само на узвишеном може градити велико и трајно. А узвишено је у човеку утолико, уколико га он прими у себе и руководи се њиме. Њега је у себи оваплотио млади Гојко, јер он

.....вјеру не погази
И он својој љуби не доказа.

Узвишено ледби ван човека, али у историју улази само крај човека, у коме се ово отеловљава као религија, морал, уметност, наука и филозофија.

Као што смо видели, песма „Зидање Скадра" открива нам тајну хода историје, а тиме и смисао нашег бића: велики човек страда за велико и трајно.

Др. Милан М. Јовановић

ЂУРА ЈАКШИЋ: ЧОБАНЧЕ

Ретки тренутци

Сећам се... Падало је жуто лишће са грана...
Јесен... Велика река сливала се у таму...
Пошли смо руку под руку занешени, без плана
да избегнемо свет и досадну градску галаму...

Наши су кораци у свело лишће тонули...
Док смо се држали за руку потпуно неми...
Сумња и бол, и старци суморни, орлови
склонили су се да уступе место теми

коју смо толико много волели...
Вечност смо хтели у тренутку једном...
Вечност којој ми нисмо одолели...
Вечност у животу овом пролазном и бедном...

Ти рече да ме волиш па живот и смрт...
У твојим очима било је ведрога сјаја...
Све је то било лепо као цветан, млади врт
Озарен лепотом рађања, ведрином блиставог маја.

Ишли смо даље... Занесени, неми и срећни...
Под нашим ногама лишће је тонуло у блато...
Жалили смо у души што ти тренутци нису вечни
и што наличе на тица селица јато...

На обалама реке у једном трену смо стали
Затим су дубоко поринуле очи у очи...
О, тада... у томе часу смо знали
да пехар наше љубави Богова рука точи.

И пили смо га у ћутању... страсно...
док је кроз ноћ протицала велика река
шапутао си ми... затим си говорио гласно...
Речи луде љубави што драже ко тајна далека...

У томе тренутку чежња је душом ронила...
Тражећи бисере среће... залеоге, трајне и вечне...
Док су из даљина претпразничка звона звонила
шаљући звуке у даљ... ко вода вале речне...

И даље је немо и тужно протицала река...
Моје су очи сетно лутале кроз таму.
Знала сам да ће то бити бајка далека
Што ће ме пратити кроз живот уморну — Саму...

ЗОРА Ј. ТОПАЛОВИЋ

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

УЛОГА СРПСКОГ СЕЉАКА У НАЦИОНАЛНОЈ ИСТОРИЈИ

Награђени рад на Омладинском књижевном конкурсу Српског народа.

...Велики и мучени трудбеник — сељак, најбитније је фактор људског — историског живота уопште. Наш српски сељак — својим неуморним радом неуклесао је нашу величанствену националну историју. Својим жуљевитим рукама он је омогућио благостање свима онима, који су имали воље и способности за други рад, за духовно изграђивање, за национални рад за националано дело. Сви наши многобројни мајстори — великани били су само изрази онога што је пригушено тињало у души сељака — везаног за земљу.

Сви водећи људи наше историје произашли су са села. Клица наше културне и духовне елите је на селу. Многобројни државници и војсковође (Кара-Ђорђе, Милош, кнез Лазар), истраживачи и научници (Пупин, Тесла), песници и књижевници (Веселиновић, Ранковић, и много други), синови су села.

Село их је одгајило, село облагороставало, своју младост проводили су на селу, показивали су целог свог живота бистрину, духовну и телесну радиност, којом су се запојили на селу. Већином су задржавали сеоску снагу, свежину и делотворност. Све је то јако утицало на потоњи њихов духовни рад.

Такви се духовни вође и стваоци нису стидели свога сељачког порекла.

„Грађанин је син сељака", каже једна наша народна пословица. То много значи за нас. То нас упућује на мисао да смо без села као грана без корена. Она нас учи да смо ми немоћни ако смо прекинули духовну спону са селом, са сељаком. Макар какав напредак цветао по градовима; макар каква култура се гајила по салонима; макар каква се филозофија и уметност јављала по клубовима и академијама — не смемо заборавити да је корен свему томе — село и сељак. Један велики краљ је рекао: *„Земљорадња је највећа од свих уметности, и ваља више цењити онога који је постигао да четири класа успева тамо где су раније била само два, него војсковођу који је добио велику битку"*. Јер је још већа, одн. највећа битка за „хлеб наш насушни" — коју сељак свакодневно води.

Радом својим, сељак наш омогућавао је и омогућава ковачима народне судбине да се посвете неограниченој служби свога народа. Омогућавао им је материјалну егзистенцију, да би се могли посветити раду: предано, са жаром и потпуно.

Језгро села и сељаштва служило је и служи као неисцрпан извор за прилив снага варошима. Све што је најболе долазило је и долази са села да свежим снагама обнавља малаксалост и клонулост варошког живља.

Задруге, снажне и многобројне у нашој недавној прошлости, служиле су као драгоцена башта за одгајивање најплеменитијих биљака и најлепших културних плодова. Најдостојанственији сведок за ову тврдњу је наша национална историја. Када је сеоска задруга била јака — живот друштва био је стабилан, држава је била моћна и јака.

Да будемо конкретнији. Да пређемо на одређивање места великанима — сељацима, пионирима наше националне историје. Почећемо са песмом и гуслама. Народ је у свом мукотрпном животу и дуготрајном ропству остварио такву народну песму какву нема ни један народ на земљином шару. Та песма је израз изворне душе: та песма показује величину његову; та песма му даје праву вредност и способност. А шта је значила и шта значи наша народна поезија за нашу националну историју ми сви врло добро знамо. Шта значи та наша народна песма за наш културни реноме у свету, такође знамо.

Довољно је да споменемо Гетеа, Пушкина, Мицкијевића, браћу Грим, Фортиса, Брентана и друге. Најеминентнији претставници европске књижевности заволели су нашу народну песму, наше народно благо и преводили исто на своје језике.

Велики је број наших пионира-сељака, неимара наше националне историје. Да не говоримо о силном националном заносу и таласу родољубља косовских мученика и хероја; да не спомињемо силне мученике за веру Христову и слободу златну; да не вземо у помоћ легију анонимних и незнаних јунака, синова нашега села...

Али грех би био ако не бисмо споменули бар неке еминентније претставнике села, који су радом својим задужили наш народ.

Прво место дајемо неуком и неписменом чобанчету из Тршића — чувеноме Вуку Караџићу. Најлепши пример како је природна бистрина и интелигенција могла да буде достојни претставник српског народа пред целом Европом. Није му ништа сметало што је био неписмено чобанче. Неписмено чобанче, напротив, отворило је врата наше драгоцене народне ризнице најодабранијим мисаоним културе Европе. Неписмено чобанче било је непогрешни тумач и водич у лавиринту наше народне уметности и филозофије. Он је навојевао тешком и неравном борбом победу — чије плодове уживамо већ толико деценија.

Други би великан био сељак Ђорђе Петровић, угледни шумадијски домаћин, оснивач наше народне династије Карађорђевића. Његова су дела свима добро позната. Његова је слава забележена широм целог света. Вук Караџић је изнео нашу народну песму пред светску јавност, а црни Ђорђе је јунаштвом својим и свога народа задивио цео свет.

Мучимо се и крвимо око форме друштвеног уређења. Једни бране демократију, други диктатуру, анархију, трећи хоће комунизам, социјализам итд. А погледајмо сељака Ђорђа Петровића како је он тај проблем решио још пре 140 год. скоро. Код њега је најбољи принцип — принцип домаћинства.

Као трећег бисмо могли да узмемо Милоша Обреновића, оснивача друге династије. И то је само угледни сеоски домаћин. А шта је он урадио и постигао? — Када су све старешине погубиле главе и оставиле народ на милост и немилост непријатеља — он је почео рат без оружја — рат дипломатије. Ма да без икаквих дипломатских школа, посрамно је све учене дипломате силне турске царевине и других сила и постигао оно што је желео: спас српског народа.

Узели смо само претставнике сељака — пионира наше националне историје. То је само незнатни исечак из огромног албума наших великана и хероја, мученика и уметника. Из њихових примера, као и из других ненаведених, већ само уопштених, види се какву је улогу играо српски сељак у националној историји. Он — сељак, све је то гледао са љубављу; сматрао као део своје имовине; предавао се несебично заједници — и зато је и могао да да овакве одличне резултате, и створи овакву дивну и раскошну грађевину наше националне историје. Њихова је заслуга највећа, њима припада највећа хвала. Зато им се мора и признати. А њихови очајни напори за сазнање одржање српскога народа сведоче о високој свести њиховој и дубокој проницљивости државничкој.

Живорад Првуловић,
матурант Богословије
„Светог Саве" у Нишу

Моја Отаџбина

Отаџбина моја није земља сјаја,
дивних колонада, статуа што
ћуте —
она је земља вере, обичаја,
распеване младости и мишице
круте.

Она је земља танковрших јела,
витких јабланова, песме са гусала
шареног кола, седељки и прела,
сунчаних жетви жита исклашала.

И ирких људи знојавога чела,
раздрљених груди, жуљевитих
шака...
и земља скрханих ружа, цвећа
свела,
напуштених гробља, мрачних
једних рака...

О како волим, како страсно
љубим
ту грудву што се домовином зове!
и... данас хоћу само њој да
служим,
да са њом пијем и ја чаше ове.

Да и мене тешке њене ране пеку,
и моја душа да са њоме пати,
да и моје сузе са њенима теку:
то од себе данас хоћу за њу
дати...

Па кад једном сване зора бољих
дана,
кад сиђе њених хумки вашуморе
руже,
желим да се мога срца откинаји
и тад с билом моје отаџбине
здруже.

Желим да се тада и гроб и колевка
једном славом слави, једним
венцем кити,
и да крв и зној, земљу и човека
иста мис'о спаја, иста воља
штити...

Домовина моја није земља сјаја,
ни хладних трофеја, симбола
што ћуте —
то је спона што ме са животом
спаја,
луча што ми светли богазе и
путе.

Она је боја и страст моје крви,
снага мојих мисли, воље, осећања
Она је мој циљ — последњи и
први —
и све моје жеље, сва моја
надања...

Добривоје В. Недељковић
уч. VII разр. Мушке гимн.
у Ваљеву

У БЕРЛИНУ ЈЕ ОСНОВАН ИСКЉУЧИВО *филмски балет*

— Јелин посета студију —

Биоскопска публика је већ навикла да у сваком филму, поред осталих сцена, види и сцене са игром, у њеним разним видовима и облицима. Ретко је који филм без балетских момената, без стилизованих окретних игара или ревија. То је сасвим разумљиво, јер је игра за режисера добродошла могућност да се радња у филму начини разноврснијом, да се оживи целина, разбију дијалози или осветли суувише тмурни ток догађаја. Балет је редовно онај благи тон који протка сувише озбиљан ток или прелије ружичастом бојом оно што иначе делује као сувише тамно.

Вилм Шулте Фогајџи и Кери Михел у једној шпанској игри

(Фото: „Уфа")

Развијајући се од простаре, ритуалне, игра је временом добијала многострукост изражавања. Међутим, филм је још више разгранао балетске теме. Балетски начин изражавања обогатио се. Данас игра има, у оквиру разних филмова, и разне карактере и видове. То су велике скале са много прелива. Од чисто класичног балета па до гротескних игара, па акробатског основи, постоји велики ред разних играчких момената, који се могу користити у, истом тако, великом низу разноврсних филмова. Неки пут је то специфично бински балет, приказан само у оквиру филма, као сцена из позоришта, а неки пут је то, опет, игра у облику ревије, са најмодернијим музичким и ритмичким акцентима.

У појединим филмовима игра допуњује потребно расположење појединог доба, док у другим она подвлачи историску епу „Мирис векова" провејава кроз њу. Разне средине нашле су погодан израз у игри. А исто тако је она често и отеловљење појма. Рађање, умирање, молитва, радост и болест били су већ до сада веома успело приказани на филму, искључиво кроз игру. Ко би могао и да помисли да се може кореографски дати једна тако опака и непријатна болест као што је куга? Међутим, „Игра куге" у филму „Парацелзус", право је ремек дело, можда најснажнији моменат читаве радње.

Већ дуже времена проблем балета поставио се као важан и најактуелнији у свим немачким филмским предузећима. Немогуће је било користити само балетске ансамбле појединих опера и балетских школа. Разноврсност игре у оквиру филма захтева већ одавно искључиво филмски балет, увежбан тако, да је у сваком потребном тренутку дорастао извођењу свих идеја које филм тражи.

Проблем искључиво филмског балетског ансамбла решен је недавно, а све снаге, као и бројан балетски подмладак већ дуже времена увежбавају балете, за најновије филмове.

Ова новина, тај стручно припремљен кадар најталентованијих балетских снага, моћи ће стално да се допуњава балетским вредностима свих врста: играчима и играчицама класичног балета, карактерног, гротескног, и свих врста, које је филм креирао.

На челу овог новооснованог балета стоји први балетски играч Немачке Вилм Шулте Фогајџи. Око њега су окупљене најбоље женске балетске снаге, међу њи ма Нина фон Рајценштајн, Кери Михел и друге.

Занимљиво је истачи да је веома тешко било увежбавање оперских балета за снимања на филмској траци, јер позорница и позоришна сцена захтева сасвим друге елементе, а филмска камера друге. Тако исто и ефекти су сасвим друкчији. Нови филмски балет ће користити све могућности које му пружа филмска балетска кореографија и можемо очекивати у томе погледу креације прве врсте.

*

Студно ове велике балетске филмске трупе препун је лепих младих жена и људи. Еластичност њихових покрета, живописност и ретко успела уметничка линија њихових костима, задивљују посетиоца, коме је као ретко предовољство, пало у део да их посети и посматра за време њихових вежби.

Симфонија младости и лепоте — тако би се могла назвати та шарена, па ипак хармонична башта омладине, у којој сваки покрет значи један израз а свака група једну мисао.

У сали, са подом од огледала, где вежба највећа група младих балерина, човек има утисак да сања. Шта све не изражавају ти складни таласи покрета! Ненавикнуто око није у стању да одвоји одсјај од правог, визију од стварности.

Дискретна музика, невидљива за посматрача, просипа звукове, који се, чини нам се, уобличавају у покрете и они нам дочаравају распложења и сећања. Пред нама се одвија један нови свет, нестваран али окрепљујући. Сви ти покрети годе нашем оку и опламењују наш дух. То је права балетска уметност. Ну ништа не нарушава. И миран декор од драперија и светлуцав под, као површина језерска, ту су да употпуне ту хармонију, да потпомогну стварање симфоније покрета везане за звук.

Непотребно је говорити са свим тим девојкама. Оне су све казале својим покретима. Казаће су једним најлепшим језиком.

*

На изласку из студија поздравља нас љупке топола на ветру. Ми смо још под утисцима ритмова и чини нам се да и природа трепери заједно са младим телима, која иза зидова једне зграде скромних линија, следују музику покретима свога тела и стварају видљиву музику, коју се не може заборавити.

М.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Мирослав Ђорђевић. 75 3—3

ОГЛАШАВАМ за неважећу моју личну карту, издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу. Косара Спасојевић. 74 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Ангелина Максимовић. 74 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 154 добивену из среза Гружанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Реља Милојевић. 74 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Стеван Шега. 75 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4759 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Милисав Милојковић. 75 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Спасенија Драгићевић. 86 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Миладин Обрадовић. 86 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције Ужице, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Милорад Антонијевић, Ужице. 98 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год. издату од претстојништва полиције и дувански купон за март и април издат од одељења финан. контроле у Ужицу, изгубио сам. Оглашавам их неважећим. Матовић Душан, зидар Ужице. 98 1—1

ОДРИЧЕМ се ћерке Сибинке пошто родитељске савете не прима, њезине дугове не признајем. Мелентијевић Обрадин — Костојевићи, Бајина Башта. 98 1—1

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Ружица Ристић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Сава Вукша, ђак трг. школе. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 590 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Матеја Ђурчић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3997 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Аранђел Ђурчић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Вукоман Симић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Љубица Коларовић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Надежда Банковић, прив. ученица. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3199 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Софија Марковић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Божидар Некторијевић. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Душан Младеновић, свршени матурац. 98 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и *КУЋНУ ЛИСТУ* добивену из претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважеће. Здравка Марић. 98 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из градског поглаварства у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Благоје Грујић. 98 1—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИЋОМ И РАКИЈОМ

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"

Јездимира С. Шарића

Производња ликера, коњака и рума.

Београд — Кр. Марије 89
Тел. 22-912.

100 1—1

ВУНУ

од старих вуненних отпадака (ћилима, трикотажа, сукна и слично) прерађујемо приватним мушторијама сваки дан од 7 до 16 сати.

Мушторијама из унутрашњости радимо хитно.

„ХУМ" Банић и Угреновић, Београд, Цара Николе бр. 10 (СЛАВИЈА) ТЕЛ. 24-270.

101 1-1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 15 марта 1944 год. у ВРЊАЧКОЈ БАЊИ — вилу „Код гробља" са почетном литационом ценом од Дин. 230.000.

Продаја ће се обавити у Београду у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 102 1—1

АЈЕР-КОЊАК, РУМ и ЛИКЕРЕ

добићете најбољег квалитета код реномиране фирме

Д. ВЕСЕЛИНОВИЋ

Продаја по ОДОБРЕНИМ ЦЕНАМА на велико.
Купујем флаше и најбоље плаћам.
ЛОМИНА БР. 3. — ТЕЛ. 27-439. 103 1—1

ТЕКСТИЛНА ИНДУСТРИЈА

ЈОВАНОВИЋ и ЈОРГАЋЕВИЋ

БЕОГРАД

Радничка 2 - Чукарица

104 1-1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама на дан 13 марта 1944 год., следећа имања у НИШУ:

	Динара
1) Плац са зградом Обреновићева 58	500.000.—
2) Плац са зградом Јевремова 6	750.000.—

Продаја ће се обавити од 10—12 час., у згради банчиног Филијала у Нишу, где се могу добити сва даља обавештења. 1—1

Ако сте жељни лепог провода и разоноде, онда посетите елитни ресторан

„КРАЉ АЛЕКСАНДАР"

Александрова 100.
Тел. 43-414

У коме гостује чувени капелник

Ђока „ЈАРЕ"

са својим оркестром уз суделовање најбољих певачица

ЂАНА, ЦАНЕ И ЉУБИЦЕ

99 2—3

САОПШТЕЊЕ:

ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од ДАНАС стварно највише плаћа златан накит стари и нови, старо злато, златне зубе, дијаманте, брилијакте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел.28-706

(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату прод.ге нам робе дајемо — 200.— дин. више. 106 1—1

КУПУЈЕМ:

Старе књиге и целокупне библиотеке на српском језику

„Српска књижара"

БЕОГРАД

107 4-4 Тел. 26-009 Кр. Александра 18

СТАНОВИ

од 1, 2 и 3 собе са конфором продају се у IV задружној згради.

Према својим Правилима и Закону о привредним задругама, уступање врши Штедно грађевинска задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9. 108 1-3

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 14 марта 1944 год., са почетном лицитационом ценом следећа имања у КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ:

1) зграда Махала 76	Дин. 150.000.—
2) зграда Бирчанинова 41	Дин. 150.000.—
3) зграда Бирчанинова 39	Дин. 200.000.—
4) зграда Махала 74	Дин. 70.000.—

Продаја ће се обавити у Београду у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 109 1—1

ОВИХ ДАНА ИЗАШЛО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ

Револуција светске владавине	Дин. 80.—
Ко управља Америком	„ 40.—
Кафански стратези	„ 50.—
Јевреји као лордови	„ 40.—
Црвена Рут	„ 30.—
Наташа, Наташа, одговорите	„ 30.—
Маска из »Тамбурене«	„ 30.—
Америка без стида	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА А. Д.
Косовска 39/III. Телефон бр. 25-681. 110 1-1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

21 марта 1944 год.

1) Плац са зградама Славујев Венац 4	Дин. 1,600.000.—
2) Планц са зградом Кнеза Павла 69	Дин. 1,750.000.—
3) Плац Матошева (Душана Раденковића) бр. 3 и то ½ идеални део	Дин. 350.000.—
4) Плац са зградама Цариградска 8	Дин. 4,200.000.—

24 марта 1944 год.

1) Плац са зградом Дунавска 14 и 14а и то ½ идеални део	Дин. 450.000.—
2) Плац Сарајевска 22	Дин. 1,400.000.—
3) Плац са зградама Цара Лазара 11	Дин. 5,500.000.—
4) Плац са зградама Госп. Јованова 53	Дин. 1,900.000.—

Продаја ће обавити од 10—12 час., у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, сва даља обавештења. 111 1—1

Поштарина плаћена у готову

П. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 12 Год. IV
Београд, 18 марта 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ЧЕРЧИЛИЈАДА

Скоро ће се напунити три године како на Источном фронту крваре црвене армије. Ма колико да је велика по пространству и становништву Совјетска Унија, ипак су њени губитци страховито тешки и високи. Ако би се броју погинулих и рањених бољшевика за ове три ратне године, додао и број несталих, заробљених и помрлих душа, цифра би била запањујућа. Такав укупан износ ратних жртава у Совјетској Русији, достигао би број становника на енглеском острву. За толики број од прилике, смањила се популација на територији коју држе у својој власти бољшевици. Са оваким ужасним билансом Стаљин је принуђен да тражи помоћ од својих савезника. Због тога је и потекао његов захтев за отварање другог фронта у Европи.

Стаљин већ скоро две године вапије за другим фронтом у Европи који би везао за себе 50—60 немачких дивизија. За то време ми смо видели какву је реакцију изазвао овај захтев бољшевика у англосаксонским редовима. Следовала су бескрајна обећања и извртавања. Нису само војнички разлози који спречавају савезнике да испуне овај захтев бољшевика, међу њима најглавнији, недовољан бродски простор за једну озбиљну инвазију. Ради се више о морално-политичким разлозима који сатерују страх у кости енглеском премијеру Черчилу.

Начин на који води Енглеска овај рат, показао је целом свету, да она жели победу на тај начин, што ће други, нарочито мали народи проливати крв за њен рачун, да би се сачувао енглески народ. Зато се и десило, да мали српски народ који није ни желео да уђе у овај рат, у њему поднесе десет пута више жртава од енглеског народа, који је отпочео велики рат. Због штедње енглеске крви, Черчил врши и таква попуштања према захтевима својих савезника на политичком пољу, да та енглеска слабост већ запрепашћује цео свет.

Тако је Черчил у замену за други фронт већ теслимио пола Европе бољшевицима из Москве. Све ће он учинити у том погледу, само да би уштедио проливање енглеске крви при отварању другог фронта. И још нешто, отварање другог фронта у Европи, представљао би и крај Черчилове политичке делатности. Ту му енглески народ не би никад опростио.

Али Черчила море и друге бриге, једна од највећих је и ситуација на Источном фронту. Његa буни повлачење Немаца, јер не може никако да докучи какве намере има Немачка Врховна команда? Не иде му у главу, да се Немци повлаче, а Стаљин у исто време вапије за отварањем другог фронта! Зато Черчил полако губи присебност и већ прави политичке грешке које одају његову нервозност.

То се јасно могло уочити у случају Турске, јер је од ње тражио више, него што је смео. Черчил је умешао своје прсте и у случају мале Финске, али је ипак остао у сенци гурајући испред себе Рузвелта. Све што иде на рачун малих народа њему је стигла, сам никако и ни под којим условима на другу обалу Ламанш канала. Ту је енглеска нација осетљива, јер се тиче њене коже.

Па ипак је све то мало. Траже се нове могућности и за то се он обратио својим »штарим« и »верним« пријатељима, лудим Србима. Сад они опет треба да спасавају Велику Британију као што су »спасли« Совјетију 22 јуна 1941 године, јер су Срби »омелили« немачке планове у рату. И једва се нашло решење за тај фамозни други фронт, њега ће створити Срби под командом »генерала« Тита. За то је Черчилова офанзива у велико отпочела.

Млади југословенски Краљ позват је у »гостећ и Он је дошао у Лондон са претседником емигрантске владе др. Божидаром Пурићем у пратњи агената Интелиџенс Сервиса, како би Га лично Черчил приволео на своју бољшевичку концепцију. Да би се учинио што јачи притисак, у исто време по наређењу Стаљина, под нели су оставке посланик у Москви Станоје Симић и Лозић војни аташе и јавно се декларисали за генерала Тита.

Сада се пред српским народом и осталим светом одвија други чин ове најновије »Черчилијаде«, као на филму. Нешто милом, нешто силом а помало и добром камуфлажом биће омогућено Краљу Петру да се »Његова« декларација прочита преко Лондонског радија српском народу у којој пристаје на сарадњу са »ослободилачком« војском под командом генерала Тита. Тако ће и све козе бити на броју а курјаци сити.

Таква је »Черчилијада« у којој се свим могућим начинима покушава да искупи отварање другог фронта. Черчил продужава да чини концесије на рачун других народа црвеној Москви, само да би сачувао енглески народ од проливања крви. У тој жељи, он не преза да жртвује и младог југословенског Краља натеривујући Га да прими сарадњу са једним пробисветом као што је Тито.

Њега је охрабрио успех са италијанским Краљем Виктором Емануелом, али је при том сметнуо с ума, менталитет српског народа. Тако ће ова »Черчилијада« остати само једна енглеска лакрдија, али ће на жалост њу платити опет крвљу српски народ, коме лоши Срби усађују у главу мисао, да му је Енглеска пријатељ и да ће му она донети жељену слободу.

Тако ће српски народ и по десети пут остати у заблуди и бити преварен од стране Енглеске. Тако је био у заблуди кад је 1915 године плео венце да дочека енглеску војску која је требала са Французима да стигне у Србију, па ни један војник није стигао а земља пропала. Тако је био у заблуди, кад је веровао да се две енглеске дивизије боре на Солунском фронту код Дојранског језера, а оне у ствари биваковале у миру. Кад је 1918 године стигла српска војска у Београд, енглеске дивизије нису се ни помакле код Дојранског језера.

Тако је био у обману 6 априла 1941 године кад је Енглеска обећала војску и авионе Југославији, па ни један енглески војник није прекорачио југословенску границу, нити је и један авион стигао у Југославију. Тако је био у обману кад је Енглеска обећала помоћ Дражи Михаиловићу, па га у критичном тренутку предала Титу. И тако, наш намучени српски народ живећи у вечитој заблуди да му је Енглеска пријатељ, проливa своју крв за енглеске интересе, сахрањујући своје.

Па зар и данас српском народу нису довољна та силна гробља начичкана у његовим крајевима у одбрани англоамеричких интереса? Зар у место тих заблуда, обмана и превара за енглески рачун, није боље послушати савет правих српских родољуба, па остати ван тих ратних догађаја, бити миран и гледати своја посла? Зашто пристајати уз једну лажну политику, која нам отиче и последњу драгоцену крв наших најбољих синова? Па зар и ова последња комедија са краљем није довољна да нам отвори очи, да јасно видимо енглеску превару, кад знамо да је млади Краљ лишен своје воље и слободе исказивања својих правих мисли и осећаја?

Ето нашта су спала Техеранска обећања Черчила у погледу отварања другог фронта. Спала су на овај намучени српски народ, да опет у место Енглеза плаћа данак у крви, како енглески синови не би проливали плаву »племићску« крв приликом отварања другог фронта у Европи. Са чисто енглеског гледишта Черчил има права кад штеди крв свог народа, али се ми Срби питамо, шта ћемо ми ту и шта се нас тиче отварање другог фронта? Енглези су покушали пре нас, да искористе Шпанце, Швеђане, Турке, Финце, па су насели а ево где најоше луде Србе да воде кестење из ватре за њихов рачун! Напрезања Черчилова су оправдана, јер је он свестан да би енглески народ изгинуо као марва ако би био приморан да решење отварања другог фронта на Атлантику тражи чисто енглеском снагом.

Ми се опет обраћамо теби српски народе и молимо те да се већ једном зауставиш у тој лудачкој служби англосаксонске плутократије јер она нема разумевања за твоје невоље, нема осећаја за твоје патње, нема суза за твојом несрећом, нема милости за твојом судбином. Обрни се самом себи и служи само себи. То је једини и сигуран пут за твоје спасење. Све је друго лаж, обмана и превара коју ћеш скупо платити ако се убрзо не истрезниш од енглеског пијанства. То ти је наш искрен, братски савет поникао из дубоког искуства енглеског пријатељства из прошлости, пријатељства које нам је донело разочарење кад се у тућу љубав уздамо, кад на туђу помоћ рачунамо.

Старк ратник

ДАН ЈУНАКА У БЕОГРАДУ

Почетком ове недеље, одржан је на Калемегдану свечани помен и комеморација погинулим немачким војницима у два светска рата. Поред јединица немачке оружане силе које се налазе у Београду и немачке народносне групе, помену и комеморацији присуствовао је немачки генералитет на челу са Главнокомандујућим Југоистока генералфелдмаршалом фон Вајксом и војним заповедником Југоистока генералом пешадије Фелбером и командујућим генералом и заповедником ваздушне области, генералом Фабером.

Опуномоћеног министарства спољних послова за Југоисток заступао је саветник посланства др Јункер.

Са српске стране помену су присуствовали претседник Српске владе армијски генерал Милан Ђ. Недић и претседник Београдске општине Драг. Љ. Јовановић.

После одржаног помена говорио је генералмајор Фиров одајући у свом говору почаст врлинама и пожртвовању погинулих јунака на свим фронтовима као и онима који су погинули услед ваздушних непријатељских напада.

Комеморација је завршена дефилеом почасних чета на Краљевом тргу.

ВОЈНА БИБЛИОТЕКА

СРПСКИ СТАВ МИРОСЛАВА СПАЛАЈКОВИЋА

У низу кучних појава, које су обележиле послератно време, када су се велики број јавних радника и политичара бежећи од одговорности повукли и ћутећи или злурадо гледајући збивања у Србији, Др Мирослав Спалајковић, наш познати српски дипломата и државник чини један частан и светао изузетак. Иако је своју дужност српског родољуба испунио до краја, служећи деценијама свим својим снагама ума и духа српском народу и српској мисли, иако већ зашао у године и озбиљно болестан, „са обема ногама у гробу", како он сам каже, он је сматрао да су часови тако судбоносни за опстанак и будућност српског народа, да нико не сме остати неактиван, ма колико да се у редовним приликама сматра да је заслужио мир и одмор.

Долазећи из оне велике плејаде српских државника и војсковођа са Пашићем и Путником на челу, код којих је осећање дужности према своме народу и пред историјом било развијено до врхунца, он је данашњем нараштају слабо развијеним осећањем дужности показао како се служи своме народу и својој Отаџбини до последњег даха, иако обрван годинама и болестима.

Док други и млађи и здравији у својим шпекулативним комбинацијама чекају пасивно да прође ово бурно време, па да опет почну своју „политичку" активност, овај син Шумадије, стао је право и смело, заузео је одлучан став према страшљивцима и слабићима и на свој начин, речју и пером, водио је борбу за спас српског народа заједно са најмлађим његовим синовима, који су са пушком у руци бранили његов опстанак.

Док се већина такозваних јавних радника бојала да каже што мисли, он је са ретком храброшћу узео реч пред српским народом и говорио му по својој савести истину о његовом ствар ном положају у свету. Не обзирући се ни лево ни десно, он је тумачио српском народу његове праве интересе и позивао га да мисли својом српском главом и да се брине само за свој опстанак и своју будућност. Сво је огромно искуство, које је стекао служећи деценијама српском народу као његов дипломатски претставник у разним европским центрима, своју необично велику и дубоку политичку и филозофску културу, своју бистру памет и своје прекаљено родољубље он је ставио као и раније широкогрудо у службу српског народа, да му још једном помогне у једном од најсудбоноснијих часова његове историје.

Не тражећи ни власт ни почаст, јер је свега имао довољно, не тражећи награду ни похвалу, он је пришао генералу Недићу да га својим моралним ауторитетом и политичким искуством помогне у његовом претешком послу спасавања српског народа и обезбеђивања боље будућности. Треба знати прошлост Мирослава Спалајковића, велике услуге које је учинио он српском народу бранећи његове интересе у прошлости, треба познавати његове способности и његово знање па моћи тачно оценити величину доприноса, коју је он учинио српском народу, стављајући се пожртвовано под заставу генерала Недића за добро и спас српскога народа и за нову величину српске Отаџбине.

Као један од најближих и најискренијих сарадника великог српског државника Николе Пашића он је на истакнутим положајима носио бреме одговорности заједно са њим за успех српске ствари и учинио је несебичне услуге да учврсти и побољша положај српског народа у свету. Исто тако он је био један од најпоузданијих сарадника Блаженопочившег Краља Александра чије је дипломатске замисли спроводио увек са успехом у замршеном следу европске политике.

У многим историским одлукама он је одиграо пресудну улогу и у европском концерну дипломата и државника он је заузимао једно од првих места и ако претставник једног малог народа. Чинећи најдрагоценије услуге српском народу и одбрани његових легитимних интереса Мирослав Спалајковић служио му је и за част и за понос ауторитетом и угледом спремног и далековидог дипломате, који је он уживао у иностранству. Он је био српски дипломата који је на међународним форумима узимао реч и није се бојао да каже истину у лице претставницима моћних држава и империја и његове интервенције увек су биле запажене и процењене као прави дипломатски догађаји.

Он није био од дипломата, који дипломатију сматрају вештином бежања од одговорности и скривањем истине, него службом у корист свога народа и општих европских циљева. Тако је он умео недипломатски да поступа кад је требало и кад су то захтевали виши интереси Европе. Тако он спада у најљуће праворборце противу бољшевизма и када су други дипломати знали пилатски да перу руке он се није бојао да подигне јавну оптужбу противу Љењина, као што је доцније смело и отворено иступао у Друштву народа водећи смелу борбу противу ове највеће опасности Европе и њене културе.

Зато је и његов став према бољшевизму, када је 1941 г. он претио смртном опасношћу српском народу био без колебања и одлучан, као код ретко кога другога државника или политичара. То је зато што је одувек Мирослав Спалајковић имао изграђен свој филозофски и политички систем, није се руководио опортунитетом, него је доследно спроводио своје идеје. Тако је он свој став одредио још у Уставотворној скупштини у своме чувеном говору противу југословенских комуниста. Тако је он и сада наставио свој крсташки рат и своју проповед противу комунизма који се показао као најљући непријатељ српског народа, што је Мирослав Спалајковић међу првима благовремено увидео и учинио све да српски народ обавести.

У истом смислу Мирослав Спалајковић показује велику политичку и интелектуалну храброст када се јуче у својој „Посланици Донкихотима" обратио „националистима" у шумама, упозоравајући их на штетне последице њихове романтичарске занесености, коју вешто искоришћује Лондон за своје циљеве. Оштром анализом њиховог става он открива све њихове противречности и позива их као националисте и монархисте на заједнички рад на обнови Србије под вођством генерала Недића. Зато што говори увек смело и отворено, по савести и из искуства његове су речи са највећом пажњом слушане широм целог српског народа и имају једно позитивно благотворно дејство на чему сви српски родољуби одају захвалност и признање овоме неуморном и пожртвованом великом српском родољубу и државнику.

М. М.

РАТ ПРОТИВ НЕРАТУЈУЋИХ

Коалиција у својој пропаганди претставља ситуацију тако као да је добила рат. То рађу пропаганда, а дипломатија води велику офанзиву против свих неутралних земаља, тражећи од њих да ступе у рат на страни коалиције. Овај притисак на неутралне може се објаснити на два начина. Или, прво, дипломатија хоће да уверени неутралне земље и да их силом увести у кориснике претстојеће победе; или пак, друго, нема шанса за победу, те зато треба натерати неутралне да они потпомогну коалицију.

Прво објашњење је наивно. Не постоји добротворна дипломатија, која би делила користи од рата. Друго објашњење је тачно: Енглезима и Американцима много је стало до тога да добију још неколико земаља које би ставиле своју омладину у службу коалираног генералштаба. Зато је у Лондону и Вашингтону објављен рат нератујућим земљама.

Турска је, изгледа, дефинитивно одлучила да не учествује у рату. Опозивање амбасадора у Лондону адмирала Орбаја може да буде протумачено као доказ дефинитивности те одлуке. На ту одлуку много је утицала чињеница да Енглеска није гарантовала турској границе, а и у скорашњим преговорима није хтела да дâ Турској гарантију да неће бити совјетских захтева у погледу турске територије.

После неуспеха са Турском, Британоамериканци су доживели једно разочарење и у погледу Шпаније. Економске санкције према Шпанији назвале су код Шпанаца индигнацију. А та шпанска индигнација и примерно држање шпанског народа уз владу генерала Франка изазвале су општу кампању британске штампе против Каудиља. Пошто су се односи са Шпанијом погоршали, енглеска авијација је почела да површује шпанску неутралност нападима на бродове, не само у територијалним водама Шпаније, већ и на ушћу река. Шпанија се не да провоцирати.

Притисак на Аргентину није успео. Сада у Вашингтону већ пишу да је направљена велика глупост што су прекинули односе са Аргентином. Неколико држава, као што су Чиле и Боливија, признале су владу Фарера. Њима ће вероватно следити Парагвај, па чак и Бразилија. Ово је потпуно разумљиво, јер су све те земље у зависности од инфериација аргентинских животних намирница. Ово је важније од америчких обећања инферовања техничке робе која до сада нису остварена.

У вези аргентинског питања створила се прва пукотина у фронту западне хемисфере. Говори се чак о могућности образовања јужно-америчког блока под вођством Аргентине. Тај блок би имао у својим рукама 40% светске производње дрога, 88% светске производње ланеног семена, 70% производње кукуруза и 23% производње жита у целом свету.

Америчка настрљивост није имала успеха ни у другом делу света. Мала демократска Ирска достојно је одговорила на захтев две демократије (САД и Британије) да прекине односе са Осовином. Привредне санкције не плаше де Валеру, заштитника слободе и части ирског народа.

Пошто се тако поступа према неутралним демократским земљама, није ни чудо што се према Финској поступа још строжи је. Мали и јуначки фински народ налази се сада између два фронта: оружаног фронта Совјета и дипломатског фронта Британоамериканаца, који траже да Финска попусти пред совјетским захтевом о капитулацији.

Изузевши фински случаји, све друге злочине британо-америчке дипломатије, у току последњих недеља, доказују да се коалиција налази у толико безнадној војној ситуацији да може пошто пото да врбује неутралне државе уз свој строј. Та помоћ је толико потребна коалицији што се она не устручава од измишљавања неке нове, дивље теорије да је неутралност — злочин. Тој теорији не треба коментари. Неутралност је злочин, када се не помаже слабијем. Према томе, Брит.-Американци сами себе проглашују за слабију страну која нема снаге за борбу.

Док Совјети на тај начин одбацују мршави техерански споразум, Британоамериканци не могу да се сложе ни по једном од најважнијих питања, и зато се коалиција налази у расцепу. Штетиниус је пожурио у Лондон да би покушао да нађе неки начин за смањење британо-америчких трзавица. Америка није у стању да изврши обећање испоруке ратног материјала за Енглеску. Она мора да нађе неки компромис у питању петролеја са Блиског Истока. Америка је озлојеђена против Енглеза, што нису извршили офанзиву према Бурми. Амерички политичари су бесни што је из Северне Африке уклоњен Жиро, и тако даље.

Листа спорних питања може да се издужи на неколико страна. Али и без тог детаљисања размимоилажења у редовима коалиције потпуно је јасно да се она налази у стању распадања. Снага оружја и снага живаца налази се на страни Немачке и Јапана.

МЕС.

ГОДИШЊИЦА НЕЗАВИСНОСТИ СЛОВАЧКЕ

Средином овог месеца словачки народ прославио је петогодишњицу своје самосталности, која је добијена 14 марта 1939 године. За пет година свог новог, самосталног живота, под сасвим друкчијим условима од оних који су владали пре постизања и остварења самосталности, словачки народ дао је безброј доказа своје виталности, своје европске свести која га и данас руководи да узима учешћа у општеевропској борби против бољшевизма.

Жеља словачког народа за његовом потпуном самосталношћу датира из дањих периода словачке прошлости, тако да је једнодушна одлука словачког парламента од 14 марта 1939 била само историска последица разноврсних политичко - економских, културно-социјалних и других тежњи словачког народа, који је увек у својој самосталности видео најбољег јемца за свој најпотпунији развој на свим пољима јавне и приватне делатности.

Та изразита жеља словачког народа за његовом самосталношћу била је нарочито јака у доба политичко-литерарног романтизма који се под вођством Људевита Штура манифестовао у словачком народном језику и његовању свих народних и верских традиција. У поступном развоју те живе борбе словачког народа наступио је, за кратко време, један период политичког мртвила које је собом доносила демократија непосредно после прошлог рата, да би се та борба још више разбуктала у предвечерје велике европске револуције коју је носио Трећи Рајх.

Разуме се да је такво стање ствари морало да има видног израза и у читавом савременом устројству словачке државе, чији су одговорни државници сјајно схватили све потребе данашњег времена, и који раде у непосредном контакту с најширим народним масама које су им поклониле своје пуно поверење.

После пет година самосталног живота, словачки народ показао је своју способност сопственог управљања, и тако још више под вукао своје право на свој нови живот. Словачки војници стоје на браницу европских граница, борећи се за слободу своје државе, и истовремено за спас целе Европе с њеном културом и цивилизацијом.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресак, а. д. Блајковићева 8.

У спомен Милоша Масаловића

ОСВЕТИЋЕМО ГА!

Милош Масаловић, човек и јунак, убијен је од оних који на бестидан начин ударају по највиталнијим интересима преопћеног српског народа. Убијен је у време, кад се залажемо до крајњих граница да што више српских глава спасемо и сачувамо.

Гнусни злочинци убили су једног ретко доброг и поштеног човека, славом овенчаног војника, нежног супруга и дивног оца, пожртвованог друга и пријатеља. Милош Масаловић је у сваком погледу својим жарким родољубљем и својом савесном службом народу и држави био светао пример, који нама и новим поколењима показује како се служи своме народу и својој Отаџбини.

Милош Масаловић је дубоко ожаљен, не само од другова и пријатеља, не само од сарадника и претпостављених, него цео Београд одао је достојну пошту смртним остатцима овога великога слуге српског народа и заточника српске државне мисли. Национални Београд осетно је праву величину овога хероја и пожртвованог борца у рату и миру за спас и добро српског народа, иако због своје скромности он је делао и радио, трошио се и сагоревао у сенци, бежећи од спољњег сјаја и великих положаја.

На погребу су биле можда и убице, физичке, и они који се иза њих крију. Уздрхтали су сигурно сви заједно они пред величином жалости и туге, који су обузели цео Београд, који је покојном Масаловићу приредио величанствен погреб, као једном од најзаслужнијих синова српског народа. Можда су тек тада били свесни страховитог недела које су починили, гађајући Милоша Масаловића, кога су чували само његово велико родољубље и његово поштење.

Не знам да ли ће ове демонске душе убица наћи свој мир. То је њихова ствар. Али читаве фаланге Срба, пријатеља Мише Масаловића, његових војника, његових дањих и ближих сарадника, безбројно помогнутих избеглица, мноштво запослењика и њихових породица, велики број несрећним ратом ојађених и прогоњених, који су код њега налазили ослонац, помоћ и утеху — а у чему је он био ненадмашан, — неће се са овом трагичном и мученичком погибијом измирити све донде доклегод гнусне и одговорне убице не буду пронађене и примерно кажњене.

Нас не узбуђује вест лондонског радија о убиству „издајица" и претња тога радија: „да ће сви тако проћи који служе генералу Недићу". Напротив, поносно и ведра чела, и поред свих несрећа, које су снашле српски народ, сматрамо за част и срећу што идемо путем који је српском народу обележио генерал Недић и на коме је пао Милош Масаловић, чију ћемо смрт без милости осветити.

Ц. Ђорђевић

ПРИЗНАЊЕ НЕПОЗНАТОГ

Тешка коб која је задесила наш ојађени народ, устремила се свом тежином на њега задајући му свакодневно нове боли и несреће. Кукавно остављен од људи који су га довели на руб пропасти, српски народ се је беспомоћно осврtао од куда ће му доћи спас.

И нашла се је група српских синова који су стали на браник српске растргане и у црно завијене земље, трудећи се свим силама да у заједничком страдању олакшају колико толико свеопшту народну трагедију.

Међу првим српским врлим синовима који су се ставили на расположење своме народу био си ти Милоше! Висока љубав према роћеној грудн, према мајци Србији, укорењена је у теби од твојих родитеља а оплемењена у борбама за слободу и васкрс Србије.

Колубај, Флока, Ниве, Кајмакчалан, Милетина Коса, то су врхови и масиви који говоре и о теби Милоше, о твојој храбрости и јунаштву, које си ти показивао на прагу порobљене Отаџбине. Па и данас се са задовољством и поносом сети погледкоји преостали борац II митраљеског одељења славног V пука, свога храброг командира Милоша.

„За Србију сам се родио, за њу живим, за њу ћу и умрети", говорио би ти често својим војницима, између тешких борби. И заиста зла судбина те трже из наше средине! Непријатељи српског народа су знали добро тебе и твој рад и нису се устезали да гнусно и подло испусте злонамерне метке. Нису се устручавали, јер они који су тебе убили знали су да убијају Србина, истинског сина своје земље, и непријатеља њихових злочиначких намера.

У бесмртној плејади српских витезова и див јунака забележено је још једно име. На олтар мајци Србији придонета је још једна жртва! Многи ће стари ратник заплакати, многа ће сиротиња сузу отрати, а ми ћемо и даље остати доследни путу и идеји за коју си ти положио живот Милоше!

Ж. Б.

ЧЕРЧИЛОВА РЕЖИЈА

Драма која се ових дана завршава у Лондону отпочела је у Москви, а продужена у Техерану. Има у тој драми много језивог и грозног: на један безобзиран и нељудски начин довршава се ликвидирање престижа једног Краља и животне снаге једнога народа који је обманут и заведен. Главни режисер ове драме, која нас вређа и изазива револт, јесте господин Черчил. Љубоморни и брижљиви чувар сваке капи енглеске крви, он је нашао за много корисније да сво је обавезе према свом крвеном побратиму, кога је до пре неколико година називао најкрволочнијим злочинцем, искупљује српском крвљу и српским животима.

Човек који по унутарњим склоностима своја бића не држи реч, Черчил је врло лако погазио сва обећања и све обавезе које има према Краљу Петру и емигрантској влади у Каиру. У свом последњем говору, који је уствари био разоткривање и објављивање одлука донетих у Техерану,

Черчил је изрекао смртну пресуду и Краљу и његовој влади, али истовремено наговестио и целом српском народу, да ће бити оглашен за непријатеља ако се не потчини Титу, кога је он прогласио својим личним пријатељем.

Приморан да дође у Лондон са водећим члановима владе, Краљ Петар се данас налази у тешкој и мучној ситуацији. У овој драми он је трагична личност, на коју је уперена сва оштрица англобољшевичке безобзирности. Од њега се тражи ништа мање, него да се одрекне себе, свог краљевског достојанства и интереса свога народа, који није нити хоће да буде бољшевички.

Принудно доведен на престо од пучиста Краљ Петар је уведен у бурни вртлог догађаја да би данас био ломљен у Лондону уз помоћ истих оних елемената, који су извршили пуч по туђем наговору и за туђе интересе.

Јер није случајно дошао Симовићев говор као опредељење за Тита, нити су случајно пучисти Лозић, до неки дан војни аташе каирске владе у Москви, и републикански зет Станоје Симић, прискочили у помоћ и Черчилу и Титу у моменту када треба сломити Краља и приволети га на компромис са Титом, који се држи на отстојању као да је он господар ситуације, а не неко други.

Као што се види Черчил је нашао сарадника. У његовом настојању да Тита уздигне изнад Краља потрчали су му у помоћ сви очи који нису у својој души носили нераскидљиву везаност са српском земљом и са нашим народним начинима живота. То су обични кариеристи, прескакуше, лако савитљиви између, који за положај и злато могу свакоме служити.

Јер смисао онога што се данас ради у Лондону јесте у томе, да Черчил искупи обавезу другог фронта који је дао Стаљину на тај начин што ће на нашем просторру активирати устанке и побуне не водећи рачуна о томе, да би у тим устанцима и побунама цео један народ нашао свој крај.

Врло много онеспокоіава питање: шта ће бити? Ми не знамо на крају како ће се одиграти завршни чин ове драме или боље не знамо још данас како се он одиграва. Али ће нам и то бити познато и разјашњено као и много шта што нам је доскора било непознато и несхватљиво. Збиља рата тражи решења и јасне одлуке. Одлука ће пасти и овде. Али, без обзира на то каква ће бити та одлука у Лондону ми још сада можемо рећи да је то све што се тамо ради у односу на став и држање српскога народа само једна игра илузија. На нашем простору нису господари ни Енглези ни Совјети. Овим што сада раде, безобзирним притиском на Краља и на људе који нису хтели да се покоре Титу, они хоће само да покажу шта желе и шта би радили кад би били стварни господари ситуације. Ма шта било и ма какво решење пало једно је сигурно, а то је: никад и ни под којим условима српски неће поћи путем бољшевизма. Он се неће ни преклонити, ни поклонити Титу, него ће се до последње могућности и до последњег човека борити против њега.

РЕЧИ РАЗУМА И САВЕСТИ

Три пута пред препуном салом Коларчевог универзитета Димитрије Љотић држао је предавања, која су трајала по два и по сата, држећи публику у напрегнутој пажњи ни за час не прекинутој. Нису то били обични говори, говори професионалних политичара и демагога, којима је главни циљ да забављају масе, и да својим слаткоречивим фразама баш одврате пажњу слушалаца од суштине проблема, пружајући површна обавештења и дајући решења најмањег отпора. Не, говори Димитрије Љотића то су речи разума и савести једног великог српског родољуба, упућене целом српском народу у једном критичном часу, када се поново ради о његовом опстанку или о његовом нестанку у братоубилачкој борби.

То су речи које доносе истину онакву, какву је види у дубини своје савести и у светлости свога жаркога родољубља један верни син српскога народа, који зна само за службу своме народу, Богу и Краљу. То су речи које износе стварности у свету и код нас, праве узроке данашњег светског рата као и наше националне катастрофе. Оне делазе из искуства и разума једног далековидог реалног политичара, коме његова доктрина, његово схватање света и живота дају моћ да продре у суштину ствари и да скида маске са лица главних актера ове велике драме човечанства.

Иако је сала Коларчевог универзитета увек била препуна, као ретко када, ипак је само један несувише мали део београђана чуо речи истине и родољубља Димитрија Љотића, а требало би сви да их чују како у Београду тако и у целој земљи. Верујемо, кад би наши суграђани без предубеђења и предрасуда, чули ове његове речи, видели овог човека, који говори гласом савести и српског родољубља, да би се намах ослободили утицаја једне перфидне кампање, која неуморно систематски претставља злонамерно рад овога великога српскога родољуба.

Толико је несавесна ова пропаганда да још мало па ће Димитрије Љотић испасти крив и за априлску катастрофу, коју је он пророчански предвиђао и против чијег остварења он се храбро борио! Још мало па ће Димитрије Љотић бити крив за све недаће и несреће, које су се свалиле на српски народ за ове три тужне године, а које је он свима силама покушавао да спречи. Може неко други да чини највеће погрешке и да носи на својој души тешке грехове и многу невину крв, па се ипак преко тога прелази, док се тражи длака у јајету у поступцима и у речима Димитрија Љотића.

Служећи као и увек само истини и интересима српскога народа, без обзира на последице, ми и сада указујемо на разорно деловање ове несавесне пропаганде. Она наноси велике штете српском народу, приказујући лажно, са задњим намерама светао лик једног великог српског родољуба, коме је Провидјење дало моћ предвиђања будућности и коме вера даје снагу да говори истину коју зна, ради спаса српског народа смело и отворено, без обзира на клевете и подметања подлих противника и њихових заведених жртава.

Жалимо зато успехе ове перфидне кампање јер због ње падају и драгоцене жртве, због ње нема слоге међу Србима. Она кочи разуман и природан развој догађаја и заоштрава односе међу синовима српске Отаџбине. Зато оштро осуђујемо ове тровање српске јавности и српских маса, које свесно или несвесно у служби непријатеља српског народа наноси велика зла његовим интересима, уносећи раздор и завађу међу браћом, дижући брата противу брата, Србина противу Србина са пушком у руци.

Служећи се лажи, клеветом и дифамацијом ова бесрамна пропаганда, са својом партиском затрованошћу, претставља можда највернији и најзаслужније синове српске Отаџбине као издајнике и слуге туђина ма да су они својим самопрегором и својом жртвом сачували опстанак и живот српског народа. А можда су најактивнији у ширењу ових лажи и клевета баш они који би требало да су им највише захвални, јер да није било њихове борбе и њихових жртава, они не би могли данас да уживају у разним благодетима, не би могли да црноберзијанишу и да воде политику. Да није било њих Србије би можда нестало у црвеном пожару, који је Коминтерна хтела да запали и у коме је требало да нестане српског народа.

Има нечег болно трагичног, као што је уосталом и много што шта што се дешава у овој земљи за ове три године несреће и бола, у положају Димитрија Љотића, који су му његови противници створили у српском народу. За њега који се надахњује узвишеним примером жртвовања Исуса Христа ово страдање можда само јача његову веру, али за српски народ то је велика штета што га перфидна злонамерност спречава да још у пунијој мери може служити српском народу, Краљу и Отаџбини.

Узалуд он и у своме последњем говору на Коларчевом универзитету позива све Србе да се окупе око генерала Недића на српском путу, на једином путу којим их он води њиховом спасењу. Узалуд се он са својим хришћанским схватањем морала обраћа као браћи баш онима, који најцрње клевете проносе противу њега и његових пријатеља, позивајући их на сарадњу противу заклетог непријатеља српског народа, противу бољшевизма.

Али заслепљеност и заблуделост његових противника, који још увек гледају кроз наочаре Лондона и Вашингтона у служби међународног јеврејства, толико је велика и можда неизлечива да његове речи често одјекују као глас вапијућег у пустињи, због чега српски народ подноси непотребне жртве, не успевајући још никако да свој брод уведе у луку мира и спасења. Али ми знамо да сва ова страдања не могу поколебати једнога Димитрија Љотића у вршењу његове дужности, у испуњавању његовог задатка ради спаса српског народа по цену највећих жртава.

М. Милошевић

О ДВОГОДИШЊИЦИ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ

Прошле су две године. Две године од како је устројена и формирана Српска државна стража. Протекле су две године огромног и пожртвованог рада, без спољњег сјаја и без реклame, али у толико више стварног, јер је резултат ту.

Просто је невероватно да је протекло само две године од када смо први пут запазили зелену униформу изразито српског кроја и са српским амблемима и ознакама, јер нам се чини као да је Српска државна стража од памтивека међу нама и са нама.

Тачно је то. Можемо слободно рећи да је стража заиста од памтивека, са нама, јер је та установа поникла из чисте свести Српског народа да мора постојати извесна гаранција, која значи поштење, законитост и ред.

Ето, тиме су испуњене протекле две године, и зато нам се чини да смо увек имали Стражу, да се од ње никад нисмо раздвајали и да се од ње никада нећемо ни раздвојити.

Још нам је свима у сећању она ужасна нервоза марта месеца 1941 године. Наш народ је тада боловао једну од најтежих болести у своме животу. Нажалост лекари позвани да га лече и излече, били су недорасли ситуацији и без довољног познавања психе Српског народа, те болесник паде у руке дилетаната.

Од нервозе створи се експлозија.

Последице су биле тешке. Војска капитулирала, држава пропала, народ остао обезглављен, најбољи и најчистији синови његови у заробљеништву а земља окупирана.

Лекарским језиком то би се назвала катастрофа. И тако је заиста и изгледало. Све оно што је толиком српском крвљу плаћено и заливено, све оно ради чега су наваљаји умирали са песмом на устима и визијом у очима замагљеним хладном маглом смрти, све је то пропало, прокоцкано и уништено за непуних 15 дана.

Па ипак то није била катастрофа. Бог се је и овога пута умешао и сачувао Србију. Болесник је почео да се опоравља и све што је Српски народ преживео могло би се сматрати тешком и озбиљном кризом, више него ли катастрофом.

Ко се сећа тих дана, непосредно после завршетка рата, сећаће се како се свет хватао за главу и задишући питао и себе и друге: „Људи! Шта би ово! Где су наши синови, очеви, пријатељи и познаници? Зар су они заиста заробљени? Не! Пре ће бити да је то сан, рукан сан из кога немо ће пре или касније пробудити".

На жалост све је то била збиља. Свест о томе долазила је лагано до изражаја и сви су изгледи били ту да ће Српски народ и ову кризу преболети.

Али: „Ил' неда Бано ил' неда Бог!"

Јавиће се појави комарца, па почеше да зује око ушију вредног српског сељака: „Дижи се на устанак! Удри окупатора! Удри главом о зид да га оборишъ! А ако и сам изгубиш главу, па шта то мари, има доста одлошака на белом свету, који ћемо довести на твоју родну груду, јер су све приче о својини, о Отаџбини, о роду и народу, трице и кучине!".

Резултат није изостао.

Нов ветар дувао је по српским косама и брдима, по утринама и луговима, по долинама и равнима, по забранима и торовима, по кућама и колибама. Ветар злобе и пакости, безвлашћа и безакоња, смрти и уништења.

Настаде нова криза. Овога пута врло озбиљна: криза разбукталих страсти. Брат је устао на брата, син на оца, кум на кума. Изгуби се оно српско поштење и образ.

Запаљиве се косе и брда, утрине и лугови, забрани и торови, куће и колибе.

Посејане се гробови по дивној Српској земљи.

Завиле се у црно озјађене мајке, удовице и сестре. Запишта нејач без храниоца и браниоца.

Зачу се јелек тамо где је до мало час песма одзвањала.

Изгледало је да више ништа не може спасти Српски народ од потпуног уништења.

Непријатељи Србства ликовали су.

*

Тада се појави један човек, Србин по роду, војник по позиву и поче да позива, да опомиње и спасава Српски народ.

Тај син свога народа био је војвода ђенерала Милана Љ. Недић.

Он се сети својих другова активних официра и подофицира које зла коб рата није одвела у заробљеништво, и позва их.

А они се листом одазвеше.

Са Српском тробојком у руци и великим заветом у срцу: да ће се борити и гинути само за спас своје. Отаџбине и народа гинули су они ћутке, мушки и јуначки, у својим оружаним одредима широм целе Србије.

Њихови животи и њихова крв није дата узалуд. Непријатељи Србства реда и мира тучени су и потучени свуда.

Пожар је почео да се гаси.

Из тих оружаних одреда створена је 28 фебруара 1942 године Српска државна стража. У почетку састављена само из активних официра и подофицира она има данас у својим редовима велики број сељачких синова рођених и одраслих на српском селу, који су дошли да попуне празна места изгинулих, јер је број припадника Српске државне страже ограничен.

Две године су од тога доба протекле. Било је а и сада је још увек тешко одржавати крваво стечени ред и мир. Али су припадници Српске државне страже умели то да чине, верни свом завету, са потпуним самопрегоревањем, одговарајући достојанственим ћутањем на злобна и подмукла клеветања оних чији је једини циљ обогатити се.

Две године пуне мука, тегоба и напора, али и сласе. Две године крвављења са нарушиоцима реда и мира. Две године борби, умирања и рањавања.

Али је мир одржан и завет испуњен.

И данас сваки грађанин, када види органе Српске државне страже осећа да му држава иако није пропала, да постоји организована власт која ће чување законитости, безбедности, живота и имовине највећа и једина светиња.

Ето, зато нам изгледа да је Српска државна стража од памтивека са нама и међу нама.

Разумео је то цео Српски народ од редова интелигенције па до земљорадника, тога нашег највећег и најбољег дела.

Леп број људи који су из ових друштвених слојева дошли да са поносом служе у Српској државној стражи најбољи су доказ за ово.

О Српској државној стражи није потребно ни писати ни говорити.

Дела говоре за њу!

ОФАНЗИВА САДИСТА

Неколико таласа зимске офанзиве нису донели Совјетима такав успех који су они очекивали, а који им је потребан као копно даваљеникy. У Москви су се надали да ће последња фаза, последњи талас зимске офанзиве донети победу која је до сада изостала. Генерал Жуков је бацио многобројне дивизије на целом фронту од Доњег Дњепра, па све до источне Галиције, у намери да сломи немачки фронт.

Жуков је залоцнио. На целом источном бојишту настала је распутица, и зато су немогући брзи покрети већих армијских маса. Самим тим је совјетска офанзива изгубила знатан део своје динамике.

Али та распутица је само једна околност која отежава совјетске операције. Главну улогу у одбијању бољшевичких напада игра несаломљив дух немачких трупа и хладнокрвна енергија немачког вођства.

Из непознатих разлога Жуков се сматрао за војсковођу који са мање безобзирности није крв своје војске. Овога пута он је доказао да је стопроцентни присталица оперативе „клања". Штавише, његови напади имају толико безобзиран карактер, толико крвави карактер, његови напади причињавају толике губитке совјетској војсци, да се може говорити о оперативи садизма.

Немци скупо продају сваки метар терена који су у почетку овог рата на Истоку одбацивали као маневарски простор. Совјете скупо стаје сваки и најмањи територијални успех. У последње време борбе су се одигравале у области Доњег Дњепра, где су се Немци повукли по своји позицији, на реку Ингулец. У области Кривој Рог Совјети нису имали никаквих успеха.

Даље према северо-истоку, њима је пошло за руком да заузму град Умањ. Али су Немци на тој одмах одговорили јаким и успешним противнападима. Битка у области Шепетовке постала је веома жестока, јер Совјети хоће пошто пото да пресеку железницу из Одесе за Лавов. Исто тако било је тешких борби у области Проскурова и источно од Тарнопоља. И на овом сектору немачке трупе су биле веома активне у противнападима, пошто су добиле извесна појачања.

Генерал Манштајн се бори фронтом према северо-истоку и веома хладнокрвно одбија бољшевичке нападе доле, код Доњег Дњепра, без обзира на то што је његово лево крило нападнуто и код Тарнопоља. У тој хладнокрвности видимо постојање неког немачког оперативног плана који се свакако базира на искоришћавању конфигурације фронта, створене совјетским напредовањем према Галицији.

Још је рано говорити каква ће бити немачка реакција на то напредовање, али је несумњиво да се у Берлину ситуација процењује потпуно хладнокрвно и да тамо сматрају ову совјетску офанзиву као одличан прилог за остварење немачког операцисног плана.

Док на јужном делу фронта Совјети чине највеће напоре да би искористили последње тренутке док се цело војиште није претворило у циновску бару, — на средњем отсеку фронта није било великих битака, — то се војиште већ претворило у бару.

На северном отсеку Совјети нису имали никаквих успеха, нити код Невела, ни код Острва, ни код Пскова, а код Нарве су изгубили своје мостобране.

Немци дају овој битци карактер борбе материјала, док Совјети и даље настављају борбу људством Крајњи резултат те утакмице није тешко погодити: залихе европског ратног материјала су неограничене. Залихе совјетског људства већ су толико начете, да, према исказима заробљеника, Стаљин мобилише сада све жене које немају деце, како би их послао на фронт.

Совјетска Унија опасно крвари. Британоамериканци и даље остају пасивни сведоци. На италијанском фронту ништа се не дешава. Генерал Александер нема снаге и енергије за настављање борбе.

Чак и ваздушни терор не може да се спроводи с таквом енергијом, коју би желео вођовни заповедник умороста генерал Харис. Много се варају они који говоре: „Сто оборених америчких авиона не значе ништа. Британоамеричка индустрија може да изгради, ако је потребно, више од сто машина дневно." То је истина. Али губитак хиљаду авијатичара у току једног дана ствара такву празнину у ваздухопловном кору, да британоамеричка авијација није у стању да поднози те губитке.

Ако једна чета изгуби данас 20 војника и сутра 20, и мора да рачуна да ће и идућег дана изгубити по 20 војника, онда ништа не помаже попуњење. Попуњавање употпуњује бројно стање али не успоставља морал чете која је потрешена сталним, тешким губицима.

Зато је ваздушни терор разочарао саме Британоамериканце, ауторе тог дивљег начина вођења рата. Ово разочарење је нешто више од обичног разочарења у рату, које наступа услед извесног неуспеха. Британоамеричко разочарење у ваздушни терор је разочарење у једини начин борбе коју су сматрали за победоносну.

М. Војновић

ДВОГОДИШЊИЦА ПЛОДНОГ РАДА БЕОГРАДСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ РАДНОГ ОДБОРА

Огромни напори уложени су како од стране државних власти, тако и од стране општинских власти, а не мање од пелокупног српског народа, да би се ово тешко ратно време пребродило и да би се избегла авет глади, која је у почетку била земљи запретила. Захваљујући удруженим напорима и схватању општиниje у томе се успело у највећој мери, те данас имамо један врло утешан биланс: да ниједан Србин није умро од глади.

Питање исхране нарочито је било тешко у Београду. У толико више напора морале су да уложе и власти и сами грађани. Сећом и у томе се успело. Ако смо не само прошлог лета, већ и ове зиме били увек у могућности да се на самим београдским пијацама снабдевамо довољном количином основних плодова земље, за то треба да захвалимо како мерама и увиђавности власти, тако и чињеници што су већ прошле године простране и ранише пусте површине земљишта око престонице обрађене и засејане од самих београђана, који су, заборављајући свој ранији безбрижан велеградски живот, дохватили лопате и мотике, засукали рукаве и пусте њиве претворили у плодне повртњаке.

Београдска општина, на челу са претседником министром Драг. Јовановићем и претседником новооснованог Пољопривредног радног одбора, потпретседником Општине Илијом Параносом, предузела је велик и замашан посао расподеле и уређења тог новог пољопривредног рада у Београду.

ЈУБИЛАРНА СЕДНИЦА

Велики, видан и благотворан успех обележен је и прослављен прошле недеље у Пољопривредном радном одбору Београдске општине свечаном јубиларном седницом поводом двогодишњице.

Седници су присуствовали министар пољопривреде и исхране и руководилац Планске пољопривредне производње инж. Рад. Веселиновић са помоћником Драг. Миловановићем, Претседник општине министар Драг. Јовановић са потпретседницима општине Илијом Параносом и Ивком Миљићевићем, директор Пољопривредног радног одбора Милош Вукићевић, остали истакнути функционери београдске општине, позвани гости, чланови и особље пољопривредног радног одбора.

Свечану седницу отворио је претседник одбора Илија Паранос. Он је изнео улогу одбора у организацији поделе земљишта београђанима, те у набавци и подели семена и пољопривредне алата. Истакао је спонтани одзив и прљежност београђана, те је изразио наду да ће они и овог пролећа са исто толико воље и мара приступити раду, јер се не треба заваравати мишљу да идућа година у погледу исхране неће бити исто тако тешка, као што су и досадашње биле.

Претседник Драг. Јовановић захвалио је пре свега Београду, који је за ове 3 године несреће, туге и жалости приступио раду, те тако искупио дуг према себи и српском народу. Затим је захвалио претседнику Пољопривредног радног одбора Илији Параносу, члановима и особљу, који су урадили све да Београд не би гладовао, док је општина преко својих кухиња и народних ресторана такође приложила свој обол.

ПОЗДРАВ ПРЕТСЕДНИКУ ВЛАДЕ

На предлог претседника Драг. Јовановића упућено је поздравно писмо претседнику Владе генералу Милану Недићу, у коме се подвлачи, да ће Београд и без грађани и овога пута, као и до сад, испунити своју дужност.

У име министра пољопривреде и исхране и руководиоца планске пољопривредне производње говорио је његов помоћник инж. Миловановић. Он је такође истакао заслуге Београда и београђана за спровођењу планске пољопривредне производње, која је потреба садашњости, али исто тако и потреба будућности.

Извештаји о досадашњем двогодишњем раду Пољопривредног радног одбора поднео је директор Милош Вукићевић.

Из извештаја се види да је главни задатак постигнут и да је засејано 1.814 хектара слободне земље којом је располагао Београд, без Макиша. Чиновници одбора потпуно су одговорили својој дужности и око 20.000 београђана, који су прошли кроз одбор, били су задовољни.

ОБРАЂЕНО ЗЕМЉИШТЕ

У погледу финансиске ситуације Одбор је успео да своје расходе покрива сопственим срет ствима, тако да није био на терету буџета Општине града Београда.

За наступајућу економску 1943—1944 годину стање није дефинитивно, али се по досадашњој ситуацији може позитивно тврдити да ће ове године све бити обрађено, пошто су готово све обрадиве површине пријављене и ангажоване.

На завршетку свечаности министар пољопривреде инж. Рад. Веселиновић захвалио је лично претседнику Драг. Јовановићу на досадашњем труду и заузимању, честитао му на великом постигнутом успеху и пожелео скору срећнију будућност Београду и српском народу у миру и благостању.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ОНИ ИЗ ПОЗАДИНЕ

Саможива, похлепна и нескрупулозна позадина рак рана је наше тешке стварности. Она је извор спутавања здравих националних снага које се отимају из загрљаја кроз и боре да би се овом народу осигурала радоснија и лепша будућност.

Позадина то је скуп профитерских и политиканских елемената протканих оном убожјачком интелигенцијом, која живи у илузијама протеклих деценија, отсечена од живота и учаурена у доктрине којима је давно одзвонило.

Позадина то је оно ружно, одвратно и опасно наличје живота којим се живи у овоме граду, који не осећа збиљу народних страдања, ни величину самопрегора и ограничења оних који се боре и гину не зато да би се ови богатили и пировали, него зато да би народ нашао свој пут и оснажио свој став.

Позадина — то је оно љигаво, превртљиво и подло друштво које образа нема, душе нема, националне свести и поноса нема.

Позадина — то је циничан јатак сваковрсне хајдучије, извор материјалне помоћи за сваковрсне пустахије било црвене, било оне друге који одбијају да једу кашиком, јер веле да „ослободиоци" морају да се хране само деликатесима.

Позадина — то је језива коб овога народа, која мора бити и савладана и рашчишћена и зауздата.

У прљавштини ове позадине гмижу ситни и бедни похлепници, интриганти, властољупци и слугерање свих бивших режима. У њој гмижу обезличене и аморалне индивидуе, које не подносе светлост и лепоту новога које долази, него беже у мрак својих грехова и скривају се у прљавштину својих недела.

Шта чека ове носиоце позадине? Ми добро знамо да на фронту одбране српства нису главни непријатељи они по шумама са црвеном петокраком звездом или без ње. Много опаснији непријатељи српског опстанка, оживљење српског духа и препорода, јесу ови профитерско - политикански елементи, који се скривају иза разних позиција и веза, који тргују и богате се и верују да чувају своју политичку чедност у данима када се ради о животном опстанку српскога народа и о судбинској борби за Европу. Ми видимо и осећамо како они цинички резонују и како се узалудно надају, да ће доћи њихов дан. Тај дан би требао да буде дан интегралног повраћања на старо, оно што је прошло, оно које би њима повратило позиције, власт и могућности развратног и распикућског живота на штету народне заједнице, коју су садистички испијали као пауци.

Ми презиремо, а не жалимо ову позадину. Ми је не потцењујемо, али је и не прецењујемо, јер знамо да је нова смена која долази несаломљива, непоткупљива и несаблажњива. Ни она три најопасније искушења којима подлеже већина људи не могу саблазнити оне који се данас на разним странама боре за Србију. Али ако их ништа не може саблазнити, и ако их позадина својим уобичајеним методама не може прогутати ни омекшати, они не могу заборавити, по огњу идеје коју носе у себи и по дубини националне свести о одговорности за народну судбину, да не траже једнога дана обрачун са онима који их блате, а живе од њихових жртава, који их руже а благују, који их исмејавају док они гину, који их подозревају док су сами они готови на све.

Позадина се прецењује, ми је не потцењујемо. Ми је само опомињемо да се тргне ако је још могуће са пута којим иде, да се коригује, процени и испита и да сама по императиву триже савести отпочне давати плодове покајања. Иначе? „Већ секира стоји поред дрвета и свако дрво које рода не доноси сече се и у огањ баца".

Данас је време подвига и жртви. Ми то знамо и тим путем идемо. Они не знају. Ми их само потсећамо на то.

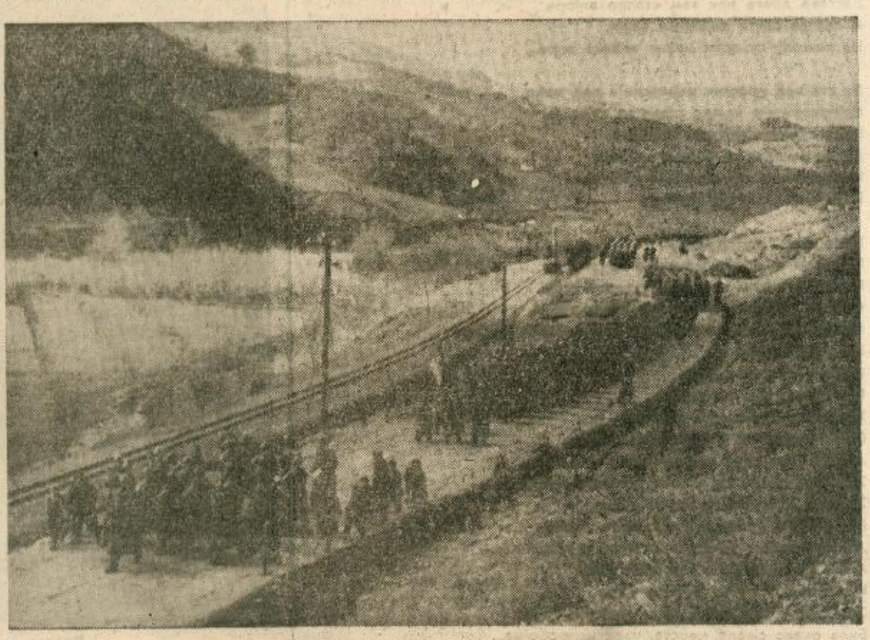
Др Р. Бановић

ВЕРОВАЛИ ОНИ ИЛИ НЕ...

„Прљава чаршија" и „покварена интелигенција" ништа српскога немају. Тај тип је српство водио до пропасти, тај исти тип је и у пропасти све чинио својим животом и понашањем да српство нестане за сва времена.

Море достава одвратних и отровних, сплет интрига и нељудских израза разних потичу из ове средине. Зграњавају се људи над свим тим и питају као у чуду да ли су то Срби, да ли су то људи уопште? А све то што чине, ти бедници који морају нестати па било шта било, чине само из својих ситних, себичних рачуна, само ради себе и удобности свој је најближе, њима истоветне околине. Спаси моју кућу лоповлуком стечену, не дирај моју стрину јер ћу и њено имање наследити, спаси моју главу, а све друге српске главе нека оду у неповрат! То је њихова интимна парола.

У сваком случају одзвониће брзо „прљавој чаршији" и „поквареној интелигенцији". Веровали они у то или не, то је сасвим споредна ствар. Никад више неће бити оно што је било од 1918 до 1941. Српство ће да живи кроз векове, али продужење живота српског не може се замислити с типом „прљаве чаршије" и „покварене интелигенције". У страдањима и сузама српскога народа, тај ће тип нестати.

Добровољачке јединице у маршу (Фото: Арх. В. от. СДК.)

ИСПОВЕСТ

Ја нисам песник „сивих небеса", ни црних, „безданих пагња"; у римама мојим не врви од тлапња — ко једином дару Удеса.

Не лијем отров жучи и лажних боли у стилу књижевно важних „модерниста", онда кад срце моје кликће и воли, и сунце „црно" као злато блиста.

Реч Бог не пишем малим словом, јер она је више од речи — појам за мене; она је симбол светла насупрот сене, и вечна тежња ка лепшем, бољем, новом.

Породица, Народ, Краљ, Отаџбина, Морал, Љубав, Рад — извори су мојих надахнућа; кроз њих и за њих стварам корал песама својих — израза својих прегнућа.

Ја нисам, дакле, песник у стилу „модерномана" преразних боја, што се уз вео, кадиф и свилу играју народних хероја, и не знам да ли су песме моје уметност чиста — има ли нешто уметничкога у њима? — али знам да ме оне правдају пред свима, што нисам и никад нећу бити — „модерниста"!

И. Милачић

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ...

Она „добра" деца још „бољих" родитеља опет су се једном у правој светлости показала. Улазнице за Љотићево предавање продавале су се по 500, 700 па и по хиљаду динара од комада. Мангупска „деца", која се извлаче везама својих родитеља (и другим сретствима) од сваког рада, од сваке обавезе, која се скитају од биоскопа до бифеа, од кавана са музиком до разних јазбина и слично, и овде су нашла уносан посао. Та деца и њихови родитељи знају да олајавају Љотића и српске добровољце као „издајнике" и „петоколонаше", иако могу да проводе удобан живот, захваљујући једино њиховим напорима, њиховим жртвама. Па, ето, ни то им није довољно! Кад се ради да лако дођу, и на неправилан, непоштен начин, до добре зараде, готови су да уновче и Љотићеве речи, Љотићеве мисли, па мада су иначе против тих речи и против тих мисли.

*

Наши неутралци, они што гледају скрштених руку, они што седе на две, три па и више столица, они што су увек спремни да служе три цара у исто време, они што чекају да падну велике одлуке па да се тек тада определе, — налазе се у све тежој ситуацији. Пред њима је све црња и црња ситуација, све безнадежнији пут.

Како се развијају догађаји, све је мање изгледа за средњу линију и за какав селамет за „средоње". „Мораћемо се определити и ми", почиње да сазрева код њих ова мисао.

Пљушти с лева, пљушти с десна, удара са свих страна, буја је и ветрометина на хоризонту. У крупним линијама оцртавају се два једино могућа и природна фронта: *један је за Краља и за националисте, други је за Тита и бандите свих боја. Један је фронт народ, а други је олош. Један је фронт заједница и хармонија, други је крдо разбојника и пљачкаша и анархија.* Ко је на средини, ко је на средњој линији, ко врда, ко иде сад амо сад тамо, *тај има да буде прегажен или од једног или од другог или и од оба све оштрија и изразитија фронта.* Саме прилике, сама природа ствари на то упућује и томе се нико не може одупрети. Мучевитом брзином примичемо се часу кад више неће моћи да буде „неутралних" и кад ће се неутрални сматрати и с једне и с друге стране, са оба фронта, *као сметња која мора бити уклоњена и прегажена, да се јасније сагледају и подухвате два противника.*

То почињу да увиђају наше „средоње", па им није лако при души. Не можемо им помоћи нити имамо времена да их просветљујемо ми, ако их већ сам развој догађаја није у стању да просветли...

М. П.

Како добровољци проводе слободно време

Шабац, марта

Пространа, лепо окречена соба. На вратима прикуцан распоред straже и редарства који је четни „батица" откуцао на писаћој машини, као и увек не с великом вољом, пошто њега као „канцеларијског" распоред straже тренутно много не занима. Деловодни протокол и експедиција поште, како наш ћата понавља од јутра до мрака, без зарна барута отераће га у гроб...

Већ је дат знак за повечерје. Двоспратни кревети за трен ока добијају свој јутарњи изглед. Разастиру се ћебад и шаторска крила која, поред главне намене, служе још као кишни мантил и покривач. Собни старешина будно мотри на новајлије, навикнуте да у соби, пуној људства, истресају постељину. После две-три строжије опомене, све се доводи у ред.

Уз саму пећ смењени стражар, новајлија из Баната, греје промрзле прсте. Четири сата слободног времена до поновног одласка на дужност пролазе брже него што смртници обично могу замислити.

Већ доцније, на стражарском месту, сваки минут, као за пакост, потсећа на гладну годину...

Дежурни официр још једном прегледа порције које морају бити чисте после сваког оброка.

ЧОВЕК СА „ЗАШВАЈСОВАНИМ" НОСЕМ И ЛАЛА ЗА КОГА „СВЕ ЊЕМА ВЕЗЕ"

У соби тишина. Рекло би се да човек може мушицу чути у лету. Изгледа да сви спавају. Само четни опремар, дебељушкасто банатско дете, на горњем спрату, непрестано глади лепе брчиће, који се у најмању руку двадесет пута дневно нађу пред стакленим предметом, званим: огледалце. Глађење бркова трајало би ваљда до поноћи, да се није чуо глас из приземља:

— Еј, ти, буцмасти, горе, шта је с том сланином. Ако је потребна писмена молба са прописно прилепљеном таксеном марком, поступићу по кратком поступку.

— Ха, ха, пристајем, само рећи колико износи дебљина наслаге сала на месту где је електродом зашвајсован твој носић.

И тако око једног парченцета сланине, око поноћи, дебељушкасти четни опремар открива нам за релативно кратко време причицу о носу цимер-колеге с доњег спрата, за кога кажу да је у своје време био зашвајсован, али што ја још ни данданас нисам могао спазити. Било како му драго, можда ће али гласови рећи да „зашвајсованом" ласкам, али тако је, безмало.

Жеља „зашвајсованог" за парченцетом сланине као што се види, нашла је на чврст одбрамбени бедем. Прича се да је те ноћи кап по кап воде цурила са усана једног гладнице који ће већ сутра потражити срећу на другом отсеку „фронта", можда отпорно слабијем од другог.

У другој соби „обавештајци" будно мотре на оне који псују по најновијем систему, некако лакшим, умеренијим тоном него раније, али ипак псују. Предвиђене казне, „20 динара за једну псовку", изричу се у већини случајева на лицу места, или, ако је буџет расхода покрио буџет прихода, наплата се врши, званичним путем, преко благајне Команде.

Тек што је један новајлија поштено опсовао, пришао је омален „шеф обавештајаца" наше Команде, иначе Банаћанин, с надимком „Лала".

— Две банке, молићу лепо!...

— А, зашто, бре, па нисам никоме ништа опсовао. Само се језичић оклизнуо и ништа више. Боже мој, зимско време, па није ни чудо.

— Њема везе, њема везе. Кад могу други с већим чиновима од тебе, на подофицирском положају, да покаткад плаћају стотку дневно, можеш вала и ти.

Новајлија се мешкољи. Гледа на сваки начин да избегне казну. Међутим, Лала је упоран, и све док се, можда последња, двадесетица није помолила из џепа кажњеног, чуло се у соби:

— Њема везе, њема везе! Па, брате, говорим ти српски, њема везе!...

РАЗГОВОР УГОДНИ НАРОДА ВРАЊАНСКОГ

У нашој Команди све се врти око наредника Живојина Бранковића „Цанета". Као надзорник зграде или како га регрути из Мачве зову „ауемајстор", стекао је убрзо симпатије свих добровољаца наше малене, али вредне спомена јединице III пука СДК. Познат као Врањанац с малим, увек углађеним брчићима (иначе највећа конкуренција четном опремару), постао је међу нама не само предмет пажње, него личност без кога се не може замислити ни један слободан час, испуњен обично међусобним задиркивањем, — које се кад је „Цане" расположен протегне до у бесконачност, — или пак шалама на рачун неког самозваног четничког војводе који је у своје време, како очевидци вели, за свој одред напунио целу кућу јестивом, па је после пораза све то морао оставити нетакнуто сељацима од којих је све то покупио насилним путем.

Наредник Живковић, који ваљда и у сну, заједно са својим помоћником, непрестано понавља бројеве деловодног протокола и бројке аката под којима је пошта тог дана експедована, сво своје слободно време у касарни проведе са „Цанетом", старим шаљивџијом — Врањанцем. Кад се у току разговора угодних народа Врањанског, обојица спотакну о неки нерешиви предмет, „Цане" ће рећи:

— Немо се дирати, брате моји! А већ с јутра Цане ступа у акцију. Приликом деобе дрва они који су га синоћ задиркивали примиче „најлепше" примерке буковог дрвета. Све по оној „како радиш себи радиш"...

Али и поред тога нашег Цанета — старог Врањанца сви воле...

МЕЂУ МУЗИЧАРИМА...

У нашој Команди музичка чета претставља свет за себе. Смештени у засебној соби у приземљу зграде музичари, разуме се, преко целог дана музицирају. Одвојени џиновским зидом од осталих они, кратко речено, забораваљају на све, па и на себе, у тренуцима кад млади, талентовани виолиниста Бакић, засвира нешто „по своме обичају", или кад музичар (иначе добар фудбалер) Ј. Станковић почне са причама о будућим фудбалским судијама који ће уместо писталке у устима, држати трубу или тромбон.

Док у касарнском дворишту млади регрути из Мачве и Подриња егзистирају и док у писарници бројеви деловодног протокола одмичу полако, али сигурно дотле се тихо, некако, саблажњиво чује валцер „На лепом, плавом Дунаву" кога ће већ можда сутра-прекосутра добровољци II батаљона III пука имати прилике да слушају по снегом покривеним парковима Бање Ковиљаче, где проводи дане будућа елита нове српске војске.

* * *

Онда кад буде било најпотребније на све се заборавља. Пред свима нама овде искрснуће одломак из десете заповести српским добровољцима. „Претстоји вам тежак посао. Треба довршити започето дело. Српски народ отргнут је од ивице понора, треба га поново преко провалија и препрека, уз напорне стрмине, извести на светосавски српски пут. Велике напоре и тешке жртве мораћете да уложите, ви српски добровољци, да се то дело оствари. Судбина српског народа је у вашим рукама."

Кроз свакодневни живот добровољаца наше малене, али вредне Команде, провејава сваким даном све ја̂ чи мисао која нас никад неће напустити, мисао да заборавимо на себе и све своје личне бриге и невоље, јер су и сувише безначајне према невољама српског народа.

З. С.

СВЕЧАНА ЗАКЛЕТВА ДОБРОВОЉАЦА III ПУКА

Бања Ковиљача, марта

Већ дуже времена смештен је у Бањи Ковиљачи II батаљон III пука СДК. Под врло добрим условима за свакодневни живот и војничку обуку нови српски добровољци под командом старих, искусних антикомунистичких бораца, пролазе кроз школу војничког живота у оквиру који води рачуна не само о најосновнијим принципима војничке обуке већ и васпитању омладинаца.

Од тих омладинаца, у већини случајева одгајеним у селима Мачве и Подриња, преданим радом и најприкладнијим педагошким методама, створен је за кратко време нов кадар српских добровољаца, који ће у свакој прилици показати да су пошли путем оних 120 младића из првих борби с партизанима, септембра 1941 године.

За свечану заклетву добровољаца II батаљона III пука СДК., у Бању Ковиљачу приспео је на дан заклетве почасни вод добровољаца са музичком четом пука. Заклетви, која се обавила у просторијама бањског хотела, присуствовали су официри II батаљона, на челу са својим командантом капетаном I класе Јованом Добросављевићем, као и друге званице.

После службе Божје и заклетве узео је реч командант батаљона капетан Добросављевић. Он се обратио новим добровољцима с поруком да следе начелима рада генерала Недића, јер сви остали који га не следе тим путем — без обзира под којим се именом појављују — долазе у ред смртних непријатеља српског народа.

Непосредно затим прешло се на извођење другог дела програма, уз суделовање музике III пука СДК.

Тиме је заклетва добровољаца II батаљона III пука СДК., била завршена.

Р. В.

Зидајмо и себе у темеље ове...

Животом и борбом својом
задивљују свет.
Чујте,
победе њихове краси
најлепших кринова сплет.

Знајте,
да они добро знају,
зашто младе животе
на олтар Отаџбине дају.

Верујте,
да другови драги,
који већ животе даше,
за нас су највеће светиње —
крв крви наше.

И зато,
нека младост наше
као сунце ведра
и пупољак једра,
буде
вечита светиљка,
у крајичку наше
плодоносне
груде,
плодоносна биљка.

И сваки грумен
црнице земље,
знојем и крвљу
нашкропане,
бели је спомен!
Зидајмо и себе
у темеље ове,
дивно извајане
КУЛЕ СРБИНОВЕ...

Живорад Д. Илић,
добровољац

Зора на помолу

Горе срца, добровољци,
Дигните ведра чела,
Пустите снажно ваш корак жушки,
Застава драге нек вам стално вијори
И светле свети амблеми ваши,
На помолу су први зраци зелене зоре...

Ви сте већ прошли најмрклији део ноћи,
Најтрновитији комад стазе за вама је,
Прва стотина другова храбрих
Давно је пала на бедему првом
И расцрвила пут легијама силним
Које данас ступају моћно...

Горе срца, добровољци,
Поносом смерним напуните груди,
Радошћу тихом нек вам трепере срца,
Својим рођеним очима све више гледа,
Својом рођеном главом све више мисли и суди
Наш мили род.
Српски се народ буди
Из тешког сна се диже,
Исправља и брзо ће као џин
Стати на прави, свој искони пут...
А тада? Тад зора победе ваше ту ја̂,
Звоњење звона са светих храмова српских
Застава ваше гордо ће се дићи
Пут неба и сунца које ће брзо стићи
Да сву земљу српску топлотом обаспе,
А легије ваше биће тад и бројне
И последњи човек видеће јасно
Зашто су некад ваше мале јуришне чете
Биле онако смеле, чврсте, увек непробојне...

С. ВУЈАДИН

Полазак у дејство...
(Фото: Арх. В. от. СДК)

50 ГОДИНА ОД СМРТИ ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА

Песник вишег Србизма

Ако се у ове претпролећне дане, уз наговештаје првих јагорчевина, првих љубичица, првих облака азурне боје, сетите драгих покојника, на београдском гробљу пашће вам у очи један усамљен, смеран кутак, брижљиво ограђен, чисто одржаван, мраморно ведар, с малим, али животопотпним попрсјем у средини.

Ту већ 50 година лежи Војислав Илић, песник и за живота усамљен, ограђен, мраморан, али песник-мајстор долиноморавске пре чишћености:

„Чуј, како јауче ветар кроз пусте
пољане наше
И густе слојеве магле и влажни
ваља до...
Са криком хуле гавран и кружи над мојом главом.
Мутно је небо сво."

С Војиславом Илићем, као оно с Цезаром, у српској књижевности заувек је извојевана победа господства екавске лирике.

*

Иако врло млад, Војислав Илић је од оних песника, чији је дах стиха, дах самог његовог духа.

Када се буде писала права, веродостојна повеснпца песничког дела Војислава Илића, неће изостати поглавље, у коме ће се помно и прегледно изнети до којих су се могућности у томе врло младоме човеку сјајно такмичили дарови општег геометриског духа с даровима једне осећајне српске природе.

Над жучним и хучним трепетима срца, над бистрим и хитрим замасима ума, над бурним и дувним навалама нагонским, увек је лебдео, ако не божански, а оно свакако превасходни човечански дух, увек озбиљан, увек обилан, увек умерен и одмерен, да је у његовим неисцрпним преливима увек блистао златни пресек старостаног српског вишег израза:

„Избраник свештених муза, он
тамјан мирисан пали
У храму чистоте чедне. Љубави
опште крас
Он слави на лири својој, и с ње
се не диже нигда
Ниједан лажан глас."

С Војиславом Илићем у српској књижевности заувек је завладао законик по коме је песма ерудиција стваралачког достојанства.

*

Иако врло млад, Војислав Илић је био прекаљени мајстор.

Под његовим ломним прстима, под његовим челом степена очију и очију степена чела, као баснословна силина отицали су мајсторски стихови, не може боље бити порабћени у лепоти, да се они, и онда и сада, читају не само као потреба тренутне сладости, већ као потреба трајног саветовања у чинима, под којима обична људска реч неким дубинским махом пресеже у ударну снагу уметничке речи.

Описи природе, описи душевних стања, поглед на прошлост, поглед на савременост, људско дубокоумље, људско плиткоумље, спокојство, неспокојство, врлине, мане, љубави, горчине, — нису код Војислава дани по угледању на угледе европске, већ по сили једне више обдарене личности, која би и на голом камену, и на пустом острву, своју песничку мисао, свој стваралачки опажај, у отсуству људи, зверима и птицама нештедимице дала:

„Тако у бледи сутон на мирне и
цветне равни
Бисерна роса пада. И лахор свеж
и драг
Ковиље густо стреса и лети у
бескрај тавни,
И слатки мирис буди и шумор,
тих и благ."

С Војиславом Илићем у српској књижевности каквоћа српскога звука заувек је добила распон лирског позитивизма.

Иако врло млад, Војислав Илић још за живота горко се насмешио пред чињеницама о свом успеху, о свом утицају, о правцу, којим ће, као полегло класје на једну страну, песници за њим поћи и његовом мраморном душом свакако је морала проћи сен господства усамљеног стваралаца, праћена хуком метежног стада подражаваоца.

Али, тај млади човек Исусових лета није био ташт.

Па ипак, Војислављева школа је створена по оној правди да нико није баш сасвим свој, баш сасвим самоникао, по оној правди да неко може имати у уху оно што неко носи у срцу, по оној правди да ако је Војислав писао стихове лирске, други могу писати стихове манирске, па да при свем том ипак буду и врли и такозвани неумрли.

Јер српски XIX век, у уметничком погледу, окончан је једним човеком, чије су речи, увек озбиљне, увек обилне, увек умерене и одмерене, од песме стварале сребрни трн, уперен само онда према људима, када се они из бедне потребе штурог убеђивања, као оса повуку испод равни стваралачког достојанства:

„И препорођен тако, под заставом слободе
Мој дух се глупости смеје на
њеном шареном трону
И грубој сокачкој луди, и робу
салонске моде,
Нарцису фанфарону."

Са Војиславом Илићем српској књижевности подарена је такозвана сума поетике, коју и добро подражевати значило је бити добар песник.

Војислав Илић

(Цртеж: Бука Јанковић)

Иако врло млад, Војислав Илић није, како се то обично тврди, српску поезију стварао европском, већ су снажно уређене могућности тога нашироко дарованог песника, товарном листу српске исконе осећајности за потпис изнудиле општи уговорни знак за уметност свих пет континената.

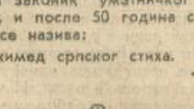
То није артизам.

То је само виши србизам.

Поносит и поштен, чела степена очију, очију степена чела, усамљен као сфинга под којом као реке теку вера у себе, мера ван себе — велики Војислав Илић, наслоњен само на родоначални законик уметничког стварања, и после 50 година с правом се назива:

Архимед српског стиха.

—3.

НИКОЛА БЕЋЕВИЋ: ОДМОР

О ГЕТЕОВОЈ „ИФИГЕНИЈИ"

Поводом извођења Гетеове ИФИГЕНИЈЕ Народно позориште приредило је свечану академију на којој је г. др А. Шмаус, директор Немачког института одржао следеће предавање:

Прошло је 11 година од прославе стогодишњице Гетеове смрти, која је у Србији а нарочито у Београду свечано обележена многобројним манифестацијама, између осталог извођењем Гетеовог *Егмонта* у београдском Народном позоришту. Били су то свечани моменти кад се целокупно Српство опет сећало једног од својих великих пријатеља, који има бесмртних заслуга за стварање нове српске националне културе. То исто осећање благодарности побудило је некада прве преводиоце да окупљају срећу да поједине песме тог немачког песника преведену у духу свог матерњег језика и да на тај начин обогате своје културно благо.

Свега нас дели шест година од стогодишњице Гетеовог рођења. Убеђени смо да ће Српство опет проговорити истим осећајем благодарности, не немачком песнику за љубав, него зато што он и његово интересовање за српску народну поезију и његово пријатељство према првобораду српске националне културе Вуку Караџићу претставља одавно саставни део српске културне традиције.

Између та два значајна датума пада садашње извођење Гетеове *Ифигеније*. У тешким временима, истина, али у толико пре доказ да српско културно стварање иде и даље својим традиционалним путем.

Друго је питање да ли је било потребно да се овај позоришни догађај обележи претходном свечаном академијом. Као одговор на ово оправдано или неоправдано питање дозволите ми неколико речи.

Гете је много превођен међу Србима. Међу преводиоцима налазимо најистакнутија имена српске књижевности као В. Живковића, Змаја, Шантића, Војислава Илића, све до Светислава Стефановића и Велимира Живојиновића. Упоређивање њихових превода претставља у исти мах поуздано мерило за то колики је напредак српски песнички језик направио за ових сто двадесет година, од Јована Пачића до данас, колико је он добио у гипкости и изражајном богатству.

Труд око присвајања великих дела светске књижевности, нарочито ако су написана у стиху, није услуга која се указује страној књижевности, иако ова највећим делом тек путем превођења стиче светски глас; много је драгоценији овај труд с обзиром на властиту књижевност као потхват за исказивање властитог бића, пут трновит и напоран, али уједно и потстрек за буђење скривених моћи и могућности које, често неприступачне обичној свести, чекају овакав стваралачки додир ради свог ускрснућа.

У томе, а не у — материјално схваћеном — богаћењу као присвајању новог поседа лежи главни значај великих преводилачких подвига. У борби са туђим духом и формом страног језика они буде неслућене снаге властитог језика, дижу их из једва свесних сфера у светлост јасног уметничког доживљаја, усавршавајући језик као оруђе уметничког изражавања и постају узор и потстрек за стварање даљих покољења.

Али у нашем случају не ради се само о превођењу једног славног Гетеовог дела. Њега је између осталих превео већ и Јован Јовановић Змај. Нови превод за садашње извођење дао нам је Велимир Живојиновић, коме српска књижевност дугује благодарност за његове раније преводе Гетеове лирике, а позориште још посебно за његов превод *Егмонта*

Не ради се у првом реду о превођењу, него о извођењу Гетеове *Ифигеније*. Ако једним погледом обухватимо историју српског позоришта, морамо констатовати да је Гете — који је толико превођен — сразмерно мало игран на српским позорницама. За разлику од Шилера, чија се *Сплетка и љубав* одавно и стално налази на репертоару. Нико не сумња међутим у велику уметничку вредност Гетеових драма. Зашто се онда сразмерно мало приказују?

Одговор је кратак: оне постављају позоришту и глумцима а поред тога и публици необично тешке задатке и циљеве. Познато је да је било историчара драме који су Гетеова позоришна дела означавали као драме за читање. Баш за *Ифигенију* то се најчешће тврдило. Полазећи од једног узаног и површног схватања битности драме, ти су критичари замерали да у Гетеовом делима нема довољно правих драмских елемената, да их треба примати више унутрашњим посматрањем приликом читања, више посредно и контемплативно него непосредно.

Бацимо један поглед на *Ифигенију!* По спољашној форми то је најупрошћенија Гетеова драма, нема ни неочекиваних заплета ситуација, који захтевају грубо спољашње решење, нема ни дивљих избијања страсти од којих се мути свест и дрхти срце. Мали број лица, јединство места и времена само је знак да тежиште комада треба тражити другде.

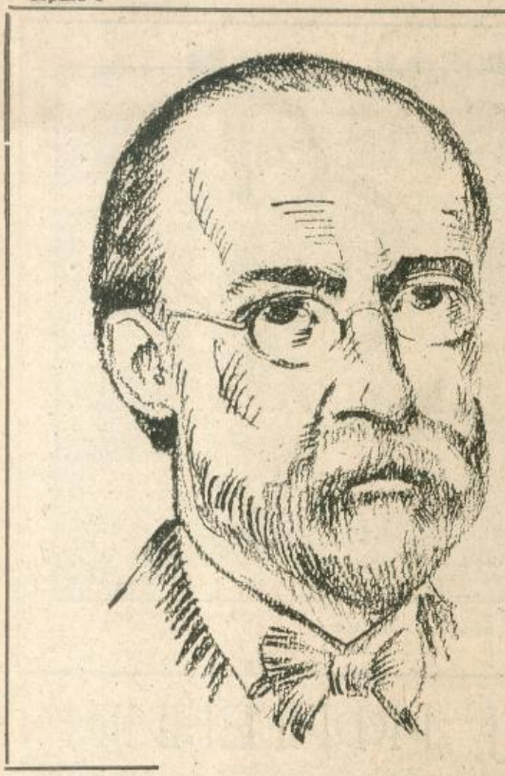
Збивање се преноси у унутрашњи свет, а спољашње упрошћавање само је последица и нужни израз песниковог концентрисања на душевно збивање. Сваки груби спољашњи ефект ослабио би то усредсређивање, сваки сувишни гест, свака превише наглашена реч квари ово јединствени стил. Услед тога утисак да се све одиграва у сфери изнад наше свакидашњице, у једној светлијој области духа где случај и груба сила губе моћ над човечијим срцем.

Језик *Ифигеније* је најлепши Гетеов језик уопште. Његов стих звони па иако више наговештава догађаје унутрашњег света него што их у правом смислу исказује, јер се они не могу исказивати апстрактним појмовним конструкцијама, него се наговештавају сенчењима, таинственим трепереньима у додиру звука и слике. Ипак тај језик чини унутрашња збивања кристално прозрачним и својом једноставном одмереношћу олакшава и гледаоцу да дође до оне исте концентрације која је песнику била потребна приликом стварања свога дела.

Сматрао сам да је оволико требало рећи да би се правилно оценио значај и домашај извођења Гетеове *Ифигеније* на београдској позорници. Из горњих наговештаја види се сва тежина задатка који су глумци београдског позоришта примили на себе. Проницирати један узбудљивост унутрашње драме — то су, наговештени са мало речи, захтеви који од режисера и глумца траже максимум пажње, дисциплине и продуховљеног осећања уметничке одговорности.

Што се београдско позориште у овим тешким временима латило једног оваквог задатка, служи на част његовој Управи и свима који су суделовали у припремању Гетеовог комада. Убеђени смо да им српска јавност неће ускратити своје признање и своју благодарност.

БЕДРЖИХ СМЕТАНА

120 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА И 60 ГОДИНА ОД СМРТИ

Веома значајни чешки композитор Бедржих Сметана рођен је 2 марта 1824 године у Литомишлу, а умро 12 маја 1884 године у Прагу. Он је био син једног обичног пивара, али човека који је необично волео музику и који је чак свирао и на виолини.

Мали Бедржих је у својим раним дечијим годинама показивао велики дар и смисао за музику, тако да је он због тога већ и у томе добу сврћао пажњу своје околине на себе. Није онда чудо што он као гимназист запоставља и избегава све друго осим музике. Због тога долази у сукоб и тешке расправе са својим родитељима, који су желели да он сврши нормалне школе које немају никакве везе са уметношћу, и постане чиновник.

Бедржих Сметана ипак успева да победи своје родитеље и потпуно се посвећује музици, а његов самоучки младалачки рад добро му је дошао да сад што лакше савлада музичку теорију. Сметана ступа 1843 год. у музичку школу клавирског педагога Јозефа Прокша у Прагу где поред клавира учи и све остале теориске музичке предмете. После четири године рада он постаје одличан клавириста.

Са тако стеченим музичким знањем и умењем он покушава да себи створи и обезбеди животни опстанак приређивањем клавирских концерата, али му то не даје довољно могућности и средстава за живот и он се читавих десетак година злопати и мучи.

Из оваквог тешког стања спасава га добри и племенити клавириста и композитор Франц Лист, који му даје једну довољну суму новаца за отварање приватне клавирске музичке школе у Прагу, од које се Сметана дуже време издржава. Затим, пошто је се венчао са Катарином Колар, он одлази 1856 год. у Шведску, у варош Гетеборг.

Сметана је у Гетеборгу примљен са разумевањем и поштовањем као зрела и значајна уметничка личност. Ту он диригује концертима „Филхармониjског друштва", одушевљено поздрављен од слушалаца и успева да се материјално подигне и осигура. Ту Сметана нарочито пропагира Листова дела, као тадашњу модерну музику.

Године 1862 бива отворено Чешко народно позориште у Прагу, када се Сметана враћа у отаџбину и видно учествује и писањем и компоновањем на остварењу националног музичког стила, нарочито искоришћујући чешку народну музику. У томе смислу компонује дела за клавир соло и хорске песме, а у исто време пише и чланке у „Народном листу".

Тада се истиче и као хоровођа певачког друштва „Хлахол". Године 1866 налази се сметана на раду у Народном позоришту у Прагу као диригент, које место напушта 1874 год. пошто је потпуно оглувео. Његa је снашла иста несрећа као и великог класичара Бетовена, али је он и даље успевао да компонује.

Природна је ствар да је Сметана имао и много непријатеља, који су га мрзели и нападали. То му је тровало душу и разарало нерве у толикој мери да је због тога и због других недаћа у животу потпуно помраченог ума окончао живот у једној душевној болници у Прагу.

Бедржих Сметана се сматра за оснивача чешке музичке националне школе, иако он није био први у Чешкој који је употребљавао чешке народне песме и војничке хуситске песме. Сметана је те песме употребљавао са једном одређеном уметничком намером и са јаком свешћу и жељом да оствари добре и одговарајуће музичке облике који би чешку народну музику подигли на високи музички степен. Осим тога он је особито владао композиционом техником и био изванредан клавириста, што му је омогућавало да и од слабијих музичких тема и замисли ствара добра и интересантна дела.

Велики привржених Шопена, Шумана, Листа и Вагнера. Сметана је под њиховим утицајем стварао своја дела, али је ипак успео да сваком своме делу да и личну ноту једне јаке и врло оригиналне осећајности. Сва његова дела дишу дахом његове земље, његовог народа и његовог личног животног страдања. Он је сам говорио, да један уметник није имитатор, ако преко туђих техничких искустава саопштава свету своје мисли и своја осећања. Сметана се је служио туђим искуствима, али је као и сви други велики композитори дао своме народу и осталом свету велика и незаборавна музичка дела, која носе сваке једне јаке музичке индивидуалности и јаке мајсторске руке.

Сметана је као композитор делао у свима областима музичког стварања, дајући озбиљна и изразита дела из хорске, камерне, симфониjске и оперске музике.

Ако занемаримо нека мање важна његова дела, ипак морамо прво споменути његове симфониjске поеме компоноване по угледу на Листа: „Рихард III", „Валенштајнов логор" и „Хакон Јарл". Али у његовом симфониjском стварању централно место заузима његова оркестарска свита симфониjских поема „Моја домовина", зрело и велико дело и у погледу изражаја и у погледу техничке обраде. Ту је Сметана дао свој највећи уметнички домен, изношећи на један изванредно убедљив начин историју своје земље и дух свога народа и своје земље.

Сметана је компоновао и неколико опера међу којима се као најуспелија истиче комична опера из чешког народног живота „Продана невеста" (1866). У овој опери Сметана је успео да срећно сједини народну мелодику са високим уметничким изражајним облицима. Остале његове опере су следеће: „Брандебуржани у Чешкој", „Далибор" (1868) „Либуша" (1881). „Таина". „Две удовице". „Пољубац" и „Бавоља стена".

Он је у својим операма ишао за духом времена познајући добро принципе Вагнеровог оперског стварања, али је задржао и извесне елементе из опера старијег датума, па чак и Моцартових опера.

Од Сметанине камерне музике нарочито треба истаћи гудачки квартет „Из мога живота", дело високе уметничке вредности и јаког унутарњег импулса, прожето личним акцентима једног трагичног живота. Затим трио за виолину, чело и клавир који написан у веома болном и дирљивом тону као успомена на смрт мале Сметанине ћерке, која је као и отац у раној младости показивала велику музичку обдареност. Од многобројних клавирских Сметанних композиција различитих садржаја и облика треба истаћи његове „Чешке игре" које претстављају у погледу ритма, хармоније и облика нешто најбоље што се у народном духу могло дати за клавир соло. Сметана је компоновао са успехом хорске и соло песме.

Културном слушаоцу музике довољно је да познаје ова четири музичка Сметанина дела, па да потпуно схвати значај и вредност његове музике и његовог стваралачког генија: „Продана невеста" (опера), „Моја домовина" (симфониjска поема), „Из мога живота" (гудачки квартет) и „Чешке игре" (клавир соло).

Ђ.

ПРОСЛАВА 80-ГОДИШЊИЦЕ СМРТИ КОСТЕ РУВАРЦА У ПАНЧЕВУ

„Дунавско народно позориште" у Панчеву дало је први пут на својој сцени комад Властоја Д. Алексијевића — „Карловачки ђак", драмску обраду истоимене приповетке Косте Руварца. Замисао врло сретно изведена, наишла је на одличан пријем код публике, која је кроз четири чина и предигру видела своје претке на сцени, њихов живот, жеље и мисли. Комад је даван као манифестација пријатељског поштовања и љубави према нашем великом сликару Паји Јовановићу.

Алексијевић нам је и овом приликом дао нешто ново за сцену, у односу на свој рад. Он је аутора приповетке „Карловачки ђак" ставио на сцену, тако да нам је ову романтичну фабулу причао у ствари са дасака сам Руварац. Једна врло сретна замисао. Песме оног времена од Васе Живковића, Бранка Радичевића, Змаја, Ђуре Јакшића и народне мелодије, пуне полета, сентименталности и романтичарског заноса, врло сретно уплетене у радњу прилично су импресионирале гледаоце.

Љубавни заплет, почет тако срећно испод Стражилова, постепено пада: млади теолог Љубинко наилази на противљења код родитеља своје симпатије, Драгиње, они је чак дају за другог, па се и цела радња завршава у тешкој атмосфери смрти, јер Драгиња умире одмах после венчања за недрагог, а Љубинко гине у устанку Луке Вукаловића.

Што се тиче саме режије, овој се мора учинити једна једина, али основна замерка: манири се не могу и не смеју мешати; реализам предигре кроз сочиво редитеља Јована Путника изгледа да је тражио пандан или оквир у завршници, у четвртом чину, мада је комад по концепцији скроз романтичан, па се у томе толико отишло далеко, да је овај последњи чин отишао чак у мистицизам, мрачну колористику туђинских манастира. Дакле, нешто изван нас, наше средине, овог времена и овог схватања.

У томе тону дате су и кулисе по нацртима Миленка Шербана, које су као целина у сваком чину посебно, с обзиром на намену сцене, давале одличан утисак.

Стога, и поред овог експериментисања приликом једне прославе, уметничка оцена ове приредбе је врло добра. Старо романтично време се ипак дочарало, публика га је осетила кроз песму и игру глумаца, речи аутора драме, назад кроз тенденциjу обраде приповетке поч. Руварца, а то је и био циљ вечера.

Херман Герстнер

Пре неколико дана имала је наша образована читалачка публика несвакидашње задовољство да у својој средини види и чује још једног истакнутог савременог немачког књижевника: после Феликса Лицкендорфа читао је одломке из својих дела Херман Герстнер. И ово књижевно вече организовала је београдска подружница минхенске Немањке академије, иницијативом директора подружнице др Лукса и шефа Наставног отсека Немачког научног института др Рихарда Волфа.

Херман Герстнер рођен је 1903 у Вирцбургу. Његови преци живели су на обалама Мајне као земљорадници, виногради и занатлије. Тек су његови родитељи дошли у град, где је његов отац живео као предузимач. Детињство и најранију младост провео је у свом родном месту. На универзитету у Минхену студирао је германистику, филозофију и историју. Ту је и докторирао. Путовао је по Европи, Америци и Африци и на својим многобројним и далеким путовањима продубио је своје студије.

Герстнер је плодан и разноврсан писац. До данас је дао низ успелих романа, новела, приповедака, неколико запажених збирки песама и две драме. Најзамашнији му је роман: *Између ратова*. Ту је дато, на уметнички веродостојни начин, доба од 1866—1914. Ту је оживљена историја једне немачке породице у епоси између аустријско-пруског рата (1866) и пруско-француског рата (1871), и између овог рата и првог светског рата (1914). Доба непрестаних ратова, одрицања и жртава, али и доба неуморног рада и стварања

Други пишчев замашни роман носи наслов: *Друм кроз шуму*. Немачка шума, са свом њеном романтичном лепотом, чини живописну позадину узбудљивих збивања предела у циљу подизања аутомобилског друма кроз Немачку.

Од Герстнерових романа споменућемо још изванредно узбудљиви роман: *Вечито зове море*.

Од многобројних Герстнерових новела и приповедака споменућемо само две, јер би нас далеко одвело ако бисмо се задржали на свима које то заслужују. Споменимо на првом месту његову новелу: *Сиви капут*, која је преведена и на француски језик и била запажена и од француских критичара и од француске читалачке публике.

— Новела *Великн пут* преведена је и на српски језик и недавно штампана у издању „Југоистока". То је такође одлична ствар, дата у успелом преводу С. Ђорђевића, и заслужује што већи број читалаца.

Херман Герстнер је не само одличан приповедач и романсијер, већ и талентован песник. До данас је дао осам збирки стихова од којих су најзначајније: *Књига песама; Хајнлук; Легенда о Буди*. Иако песник дубоке германске мисаоности и сложене осећајности, Герстнер је досегао и до мистике, метафизике и религије старих источних народа, нарочито старих Хиндуса.

Један истакнути немачки књижевни критичар, професор универзитета др Карл Пленцат, приказујући Герстнерову *Књигу песама*, дао је о њој овај значајан суд: „Герстнерово досадашње песничко стваралаштво посматрано као једна духовна целина претставља негирање свих ситних и ниских покрета душе и, самим тим, гласније и свесније уздигнуће које чудо и лепоту људске душе исто тако уме да обухвати као њене загонетке, њену озбиљност, њена тражења. Он ће своме делу стећи многе нове пријатеље".

Читањем одабраних одломака из свога стваралаштва немачки песник је и међу својим српским слушаоцима стекао многе нове пријатеље. Као што је тачно рекао г. Волф, приказујући Герстнера београдској публици, при ликом његовог књижевног вечера: „Поезија и уметност јесу мостови међу народима, мостови који спајају срца и душе, мостови човечански и духовни, мостови који незнају за границе и међусобне несугласице између појединих народа и раса". И у данашњим тешким и озбиљним временима, више него икад раније поезија и уметност су најлепша утеха у свима стремљењима људског духа ка једном новом човечанству.

ГЕТЕОВА „ИФИГЕНИЈА“ НА БЕОГРАДСКОЈ ПОЗОРНИЦИ

Са радошћу поздрављамо појаву на Првој српској сцени дивне **Ифигеније** од највећег немачког песника Јохана Волфганга Гетеа, који је својим моћним гением у сјајним стиховима оживео дух старе Јеладе. Још увек по мало и ми смо варвари, као Тоант, краљ Скита, чију суровост оплемењује Ифигенија, ћерка јелинске културе. Тако и ми у додиру са старим античким духом, са његовим идеалом лепоте оплемењујемо и уздижемо наше осећање и наш смисао за лепим. Зато се у сваком погледу мора одобрити и похвалити подухват Управе Српског народног позоришта да приступи извођењу Гетеове **Ифигеније у Тавриди**. Ми смо стално заступали да у погледу страног репертоара треба износити на наше сцене само дела од трајне уметничке вредности, као и комаде који су репрезентативни за једног драмског писца или за једну књижевну епоху.

Кад се још не осећамо довољно јаки и спремни да приказујемо бесмртног Гетеовог Фауста, онда се мора одобрити што се пажња задржава на **Ифигенији**, јединственој песничкој творевини великог Гетеа, која у његовом позоришном стварању заузима једно значајно место својим дубоким унутрашњим драмским сукобом, иако јој можда недостају извесне особине спољашње драмске радње. Управа је имала право што се није обазирала на ове приговоре да овај Гетеов комад, као и друга његова позоришна дела, немају довољно динамике за укус садашњег доба, јер је потребно у интересу културе и духа, у интересу праве савремене уметности ићи по мало и противу тога укуса и жеља савремене публике, коју је покварио биоскоп.

Потребно је васпитавати, односно преваспитавати укус данашње публике и навикавати је да ужива и у лепоти класике а не само у комадима живога темпа радње, који треба више да заголицају нерве него да задовоље дух. Затим ту је и режија која смелом и оригиналном поставком комада може у многоме и један класичан комад да приближи савременој публици, ако вешто уме да искористи поједине моменте. Зато је задатак режије необично важан и она носи одговорност за успех једног класичног дела у данашње доба.

Г. Верешчагин, коме је била поверена режија Гетеове **Ифигеније**, тако је схватио проблем који се пред њим поставља и покушао је да га позитивно реши динамизирањем комада, уношењем музике и игара, који је требало да разбију монотонију монолога и диалога као и мали број учесника у трагедији. Наравно да се мора водити рачуна о материјалу са којим је он располагао, колико је наш глумачки персонал способан за класику, за коју нема традиције код нас и која је у многоме страна и туђа нашем духу. Тако исто треба водити рачуна о способностима наших глумаца у погледу језичног изговора и правилног наглашавања стихова, што је све од највеће важности кад се ради о класичним комадима.

Све околности треба имати на уму кад се жели изрећи што тачнији суд о успеху у извођењу једног класичног дела, као што је Гетеова **Ифигенија**. Али можемо одмах констатовати да су сви извођачи уложили максимум труда и добре воље да путем својих талената обезбеде што потпунији успех **Ифигенији** на Првој српској сцени. То је био у неку руку наш дуг части да се и на овај начин одужимо великом Гетеу, за његов несебичан рад на увођењу српског народа у светску књижевност.

Зато су се сви од најскромнијег сценариста до главних протагониста трагедије пожртвовано трудили да даду највише од себе како би његова дивна **Ифигенија** била што достојније реализована на Београдској сцени. Зато и успех није изостао и извођење Ифигеније ако није савршено, није идеално како би се могло желети и замислити, оно претставља

Г-ђа Деса Дугалић као Ифигенија

(Фото: „Српски народ“)

једну реализацију на високој уметничкој вредности, која сведочи о високом нивоу нашега позоришта.

Г. Верешчагин у својој тежњи да оживи комад унео је неке измене у традиционалном игрању класичних комада, од којих су неке успеле а друге мање. Он је хтео комад да ослободи не само естетичности, како он то каже, него и од претерано свечане укочености, са којима се обично играју класичари изазивајући при томе код публике досаду, која је навикла на природност и реализам. Тако на пример код њега краљ и свештеница Дијане често говоре седећи, док смо научили да у класичним комадима јунаци рецитују своје стихове увек стојећи у свечаним позама и са хијератичним гестовима.

Глумачка постава састављена од најугледнијих чланова Драме дала је једну игру добро проучену и брижљиво увежбану у којој њихови неоспорни таленти показали су сву своју снагу у интерпретацији ових великих улога. Госпођа Деса Дугалић као Ифигенија показала се и у овој роли као велика глумица, свакако једна од најбољих уметница Београдске сцене са великим талентом и широком културом. Покретима и мимиком, који су колико и реч изражавали трагику Агамемнонове кћери, она је са великом сигурношћу вајала јединствени лик Ифигеније, коју је замислио Гете, као вечиту жену, слабу пред грубошћу мушког пола, али јаку у своме осећању жене, мајке и сестре и у њеној тежњи за правдом и добротом.

Она је умела да буде смерна девица, у којој пригушено тиња ватра љубави за домовином и за породицом, али и сестра која се бори за свога брата, која наговештава нови морални идеал и која оплемењује варварина, краља Скита. Нежан и племенити лик Ифигеније, како је остао у успомени културног човечанства, госпођа Дугалић остварила је моћно и незаборавно као савршена уметница, приближујући се много идеалу грчке лепоте. У низу њених успелих креација њена Ифигенија значи врхунац у зрелости њеног уметничког стварања, када глумац суверено господари свима средствима изражавања и даје коначне креације свога талента.

Несумњиво да Ифигенија као централна личност носи комад и од њене интерпретације зависи и успех комада, али он у многоме зависи и од игре њених партнера. Г. М. Живановић као Орест са успехом тумачио је трагичан удес брата Ифигеније, кога прогоне фурије. Он је имао тешку улогу да једно за другим интерпретира лудило и братску љубав несрећнога сина, који убија своју неверну мајку. Г. Живановић, кога смо навикли да видимо како бере лаворике у другим врстама улоге, и у овој улози класичног јунака добро се смешао и са великом субјективном снагом гумачио је Ореста.

Г. Дрнић био је изванредно добар у улози Пилада, оличења другарства, који својом пожртвованошћу и својим мудрим саветима спасава Ореста од очајања. Његов глас пун топлих модулација најбоље је изговарао дивне Гетеове стихове.

Г. Сима Клић, још одличан драмски прак, остварио је са успехом захвалну улогу краља Тоанта, пун очинске доброћудности, која је можда више била подвучена него оштрина и суровост код једнога варварског краља. Његова игра оставила је најбољи утисак код публике.

Г. Златковић као Аркад, саветодавац и гласник краља Тоанта, иако епизодног карактера, унео је сву брижљивост свога рада и сву своју велику талентованост.

Музика г. Гребеншчикова била је прикладна и врло успешно стварала је потребну атмосферу трагичности, док игре које је спремила госпођа Нина Кирсанова нису претрпавале комад, него су доприносиле разноврсности у извођењу комада.

Докор г. В. Загорогњука са успехом својим тамним бојама остварио је потребни штимунг и давао одговарајући оквир за сценска збивања.

Госпођа Милица Бабић, као и увек, са много пажње и духа дала је нацрте за костиме. Можда у костиму Ифигеније требало је да буде више слобода и да нагласи више њену женственост, коју ју је борба падају хармоничније, као

Г-ђа Дугалић и г. Дрнић у једној сцени

(Фото: „Српски народ“)

ДЕЛАТНОСТ МОРАВСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Равно у року од месец дана, односно од 7 фебруара до 7 марта ове године, културни живот Ниша успео је да достигне до сада највиши културни ниво. Мислимо на *Моравско народно позориште* које је за ово време доживело три позитивне премијере, што уједно може послужити за доказ да *Моравско народно позориште* реално претставља културни центар живота на нашем југу.

Случајно је последња премијера у Нишком народном позоришту пала баш на дан двогодишњице управниковања Константина Атанасијевића. Садашњи управник позоришта К. Атанасијевић развио је велику делатност на овом пољу, почев од *Фолклорне групе*, чији је иницијатор, и која је до 1 марта имала равно сто приредаба, па до награђивања светосавских тема.

Три премијере *Нишког народног позоришта*, о којима ће на овом месту, укратко, бити речи, јесу *Избирачица* Косте Трифковића, Плаутове *Менехме* и *Сензационална репортажа* од Боре Кесића.

Сва ова дела изведена су у одличној режији Владете Драгутиновића, редитеља Београдског народног позоришта, који је провео месец дана рада у Нишу.

*

Скоро под кровом Београдског народног позоришта налази се светла и мала канцеларија редитеља Драгутиновића, који се тек пре неколико дана вратио из Ниша. Он рад говори о ономе што нас највише интересује у вези са позоришним животом у Нишу:

— Одмах у почетку осетио сам енергичну пулзацију позоришног живота у Нишу и по своме раднм карактеру брзо сам нашао додирну тачку и благодарећи схватању и пожртвовању Управе и нишких колега успео сам да форсираним радом (15 часова дневно!) набацим за месец дана три савршено уигране премијере, од којих се, свака за себе, по стилу дијаметрално разликује. А то су: *Избирачице*, *Менехме* и *Сензационална репортажа*.

Могу рећи, са апсолутно објективног становишта, према резултату свога рада у Нишу, да нишка публика ниуколико не стоји испод резултата који смо са истим комадима постигли у Београду.

Краткоћа времена (према Београду у минусу) чини ми се да бих могао рећи, да је због тога тај резултат био у плусу.

Нишки глумци не жале никаквих жртава да би се показали достојним, и као људи и као уметници, свих пажња које им указују како Управа тако и дивна и благодарна нишка публика.

— Молим Вас, реците што о последњој премијери, домаћем делу које је први пут изнесено на позорницу.

— *Сензационалну репортажу* први сам ја прочитао и одмах утврдио да је то добар комад, који има један европски ниво, грађен укусно, психолошки интелигентно и добро мотивисан. Једном речи: изнад баналности многих домаћих комедија, које су се у последње време појавиле на разним сценама наших позоришта. *Сензационална репортажа* има своју психолошку кичму и свој етички оквир.

Ја сам као редитељ, који је, као што је познато, поставио доста салонских комедија на Београдској позорници, са необичним задовољством посматрао сво је нишке колеге, како лепо, укусно, складно претстављају београдско друштво предратног Дорђића...

ЛЕО ЛЕНЦ: „Свадбени пут без мужа“

Репертоар немачког позоришта на нашој сцени добио је још један дан прилог приказом комада „Свадбени пут без мужа“, од савременог космополитског писца Леа Ленца, у интерпретацији „Позоришта удружења глумаца“. Радња је сасвим савремена, изван локалног, те се о њој може само са те стране и говорити. Личности комада су реалне, вичају се у свим грађанским друштвима, без обзира на географску ширину и дужину, пошто у питању нпак није сам појам васпитања, колико заплет.

У стан младог научника-египтолога проф. Роберта Хелвига, једне ноћи долази млада и лепа жена да затражи конак. Мотив за овакав поступак је у чисто техничком квару аутомобила, којим је, са својим мужем, баш тога дана кренула из Минхена на свадбено путовање. Пошто је у тој околини једино знала проф. Хелвига, она се обратила за заклон на њега, као свог пријатеља са једног бала. Хелвиг је прихватио да се у њему буди сва његова честитост принципа. Радња се даље развија у чисто психолошким заплетима.

Инак одлика овог Ленцовог комада није само у комичној ситуацији, већ и у иницијативи карактера који се пред гледаоцима откривају и показују у правој боји. Живот је једно, а осећање је друго. Женско лукавство и страст, већ толико злоупотребљавано у литератури без обзира на квалитет, надјачали су и овог пута мушку логику. Човек се под женским погледима мења, па га то у ситуацији и чини комичним.

Да ли се са овим у целини успело и на овој сцени, ствар је донекле дискусије. Комедије ове врсте су за извођење најтеже, јер се са њима лако може прећи у лакрдију, али се исто тако може доживети и велики успех. Комад се увек мора у целини остварити, иначе оставља блед утисак. За ову премијеру од 9 фебруара т. г. ово не можемо рећи, али исто тако морамо нагласити да је било и прилично претеривања, нарочито у погледу улоге тетке Агате.

Овог пута на сцени позоришта били су најбољи — млада дама на свадбеном путу без мужа, Нели (Каја Игњатовић) и адвокат др Барнеман (Драгољуб Беднарски). Млади Миња Милићевић у улози проф. Роберта Хелвига није увек био убедљив, нарочито у психолошким прелазима у стање заљубљеног човека. Улогу слуге Себастијана дао је сувише интимно Д. Богићевић; тетку Агату са много импулса и геста, често непотребног, Славка Тошић, а малу улогу сликара Штајнера, са нешто бледим изразом, Никола Јовановић.

Комад је наишао на допадање код публике. Томе је доста допринео сам манир редитеља Јосипа Кулунџића у стављању комада на малу сцену са пуно знања, али исто тако и свежа уметничка замисао сценографа Миленка Шербана, мајстора синтетичке сцене. Комад „Свадбени пут без мужа“ значи још један корак даље од кабаретског програма, према правом позоришту, што је већ само по себи похвално и вредно пажње, а зашто се, како изгледа, управа овог позоришта свесрдно бори.

В. М. Л.

што смо навикли да уживамо у дивно складним линијама атинских Пропилеја на Акрополју.

Превод г. В. Живојиновића, свакако од бољих од ранијих превода Ифигеније, успевао је у многоме да нам прикаже хармоничну лепоту јединствених Гетеових стихова.

М. М. Милошевић

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Ружица Ристић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Сава Вукша, ђак трг. школе. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 590 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Матеја Ђурчић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3997 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Аранђел Ђурчић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Вукоман Симић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Љубица Колановић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Надежда Банковић, прив. ученица. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3199 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Софија Марковић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Божидар Некторијевић. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Душан Младеновић, свршени матурант. 98 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и кућну листу добивену из претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважеће. Здравка Марић. 98 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из градског поглаварства у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Благоје Грујић. 98 2—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"

Јездимира С. Шарића

Производња ликера, коњака и рума.

Београд — Кр. Марије 89
Тел. 22-912.

118 1—1

Ако сте жељни лепог провода и разоноде, онда посетите елитни ресторан

„КРАЉ АЛЕКСАНДАР"

Александрова 100.
Тел. 43-414

У коме гостује чувени капелник

Ђока „ЈАРЕ"

са својим оркестром уз суделовање најбољих певачица

ЂАНА, ЏАНЕ И ЉУБИЦЕ

119 3—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО о свршеном II разреду Реалне гимназије у Ужицу. Оглашавам неважећим. Милован Глигоријевић, ученик гимназије Ужице. 112 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 годину, издату од Претстојништва градске полиције Ужице, изгубила сам. Оглашавам неважећом. Надежда Јевремовић, ученица гимназије, Ужице. 112 1—1

САОПШТЕЊЕ: ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА

ЗАПАМТИТЕ! да фирма ВРАЧАР купује и од **ДАНАС** стварно највише плаћа златан накит стари и нови, **старо злато, златне зубе, дијаманте, бриљанте, сребро, бакарни, сребрни и златан новац. — Купујемо и од препродаваца.**

„ВРАЧАР", Београд, Палилулска 6. Тел.28-706

(Продужетак Душанове улице)

Доносиоцу овога огласа уз исплату продате нам робе дајемо — 200.— дин. више.

113 1—1

„РАДЕ НЕИМАР"

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустријске плацеве — магацине.

Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.

„РАДЕ НЕИМАР" Кр. Милана 20. Телефон 27-796.

14 1—5

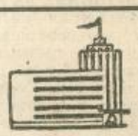
СРБОБИЉЕ

трговина лековитог биља на велико преселила се из Иванковачке ул. 25 у ГЕТЕОВУ ул. бр. 10. Уједно препоручује своје чајеве од: липе, нане, камилице и одлични „Арома" воћни чај.

СРБОБИЉЕ

ГЕТЕОВА УЛ. БР. 10 — ТЕЛЕФОН 24-469.

115 1—1

СТАНОВИ

од 1, 2 и 3 собе са конфором продаје се у IV задружној згради.

Према својим Правилима и Закону о привредним задругама, уступање врши Штедно грађевинска задруга „СВОЈ ДОМ", Мишарска 9.

116 2-3

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

21 марта 1944 год.

1) Плац са зградама Славујев Венац 4	Дин. 1,600.000.—
2) Планц са зградом Кнеза Павла 69	Дин. 1,750.000.—
3) Плац Матошева (Душана Раденковића) бр. 3 и то ½ идеални део	Дин. 350.000.—
4) Плац са зградама Цариградска 8	Дин. 4,200.000.—

24 марта 1944 год.

1) Плац са зградом Дунавска 14 и 14а и то ½ идеални део	Дин. 450.000.—
2) Плац Сарајевска 22	Дин. 1,400.000.—
3) Плац са зградама Цара Лазара 11	Дин. 5,500.000.—
4) Плац са зградама Госп. Јованова 53	Дин. 1,900.000.—

Продаја ће обавити од 10—12 час., у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

117 1—1

Bayer-ов крст **ПРОТИВ БОЛЕСТИ**

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањеним. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим **„Bayer"**-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих размера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре неминовно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са **„Bayer"**-овим крстом.

ОГЛАС РБГ О БР. 19614 ОД 14 XII 1943

НОВОСТ

Ових дана изашле су у нашем издању и следеће интересантне књиге:

1. Црвена Р у т — — — — — — — — —	Дин. 30.—
2. Наташа; Наташа... одговорите... — — — —	„ 30.—
3. Маска из „Тамбурена" — — — — — —	„ 30.—
4. Јевреји као лородни — — — — — — —	„ 40.—
5. Револуција светске владавине — — — —	„ 80.—
6. Овде говори један совјетски адвокат — —	„ 15.—
7. Ко управља Америком — — — — — —	„ 40.—

Све ове књиге, као и раније наша издања, можете добити у свакој књижари, или непосредно од нас поштом, возом или лађом — уз доплату. *Захтевајте наш бесплатан каталог књига.*

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА А. Д.

Косовска ул. 39/III. Телефон бр. 25-681

121 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

28 МАРТА 1944 ГОД.	Динара
1) Плац са зградом Књегиње Љубице 34	5,500.000.—
2) Плац Краља Петра 62	2.000.000.—
3) Плац Израњева 1	400.000.—
4) Плац Страхињића Бана 40	1,600.000.—
5) Плац Шантићева 10	1,000.000.—
31 МАРТА 1944 ГОД.	
15 Плац Високог Стевана, парц. бр. 189/1	500.000.—
2) Плац Страхињића Бана 15	1.900.000.—
3) Плац Маршала Пилсудског, парц. 190/1	400.000.—
4) Плац са зградом Краља Петра 56	9,000.000.—
5) Плац са зградом Краља Петра 58	8,000.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

122 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 24 марта 1944 год. са почетном лицитационом ценом следећа имања:

У НОВОМ ПАЗАРУ	
1) Плац са зградом Краља Петра 116	Дин. 400.000.—
У РАШКОЈ	
1) Плац са зградом Курсулина	Дин. 600.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној ... Скадарска бр. 33/II, од 10 до 12 часова, где се могу доби... даља обавештења.

123 1—1

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТЕ
Р. И. 13947

1282

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 13 Год. IV
Београд, 25 марта 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ЦРНИ ПЕТАК

Савест даје највишу вредност људском духовном бићу. Као најлепши венац, душа у човеку украшава његов дух, онако као што у владаоца царска круна краси царску главу миром помазану. Из односа према Богу, а још више из односа међу собом, људи су сазнали шта чини човека правим човеком. То није његова мисао или његов ум колико његова морална свест или савест, његова духовност колико његова душевност, као што ни прави израз Творчеве моћи није пролазни **погос** колико вечни **етос**. И најдуховитији човек без душе није потпун човек. Човечност је највиша одлика човека.

*

Сви су људи грешни, зато им и пада тешко кад моралу да буду судије. Али, ако им вера и забрањује да суде, то јест да се свете, она им не забрањује да плачу. А може ли бити теже тужбе од клетве и суза! Садашњица проклиње, то јест оптужује, а будућност пресуђује. Историја је врховни судија свих људске прошлости, а њу — и ако је исписују људи — потписује Бог.

За српски народ двадесет седми Март је дан свеопштег народног плача, дан суза и проклињања. Српству је, тога кобног дана, дошао црни петак. Само за људе без гриже савести, за оне окорелe грешнике који су тога дана пре три године Србство у гроб положили, 27 Март може означавати њихов ненародни празник. Нарочито један међу њима, који је сав огрезао у невино проливеној српској крви, толико је тај несумњиви преступник био извршилац само своје личне несавесности или је био и оруђе несавесности других. Реч је о Душану Симовићу.

После његовог првог злочина назирало се његово наличје, а његов последњи злочин открио је потпуно и његово лице окорелог преступника. Укратко, Симовић спада у најнижу врсту криминалних типова. Његови преступи, и први и други, потичу из свесних побуда. Малоумник или безумник са психолошког гледишта, он је са социолошког најобичнији — убица. Друго је питање какве су биле побуде његових разних саучесника у земљи или ван земље.

Херострат је, по рангу криминалности, изнад Симовића. Из своје властите иницијативе, Херострат је запалио храм да би му се име, макар и по злу, у свету прочуло и у историји помињало. По налогу других, Симовић је бацио угарак у своју домовину, не да би се прославио него да би се у општем метежу користио. Први је био једини и главни јунак у својој пљевинској драми; други је, и ако није био једини, ипак испао најпрљавији извршилац у свом паликућском злочину.

Да ли је икад неко могао раније и помислити да једно умно и морално ништавило као Душан Симовић може утицати на судбину српског народа! Па и у последњим данима Југославије није било ништа лакше него спречити тога несавесног бедника да одиграо своју прљаву улогу. Али обично се бира најпрљавија крпа кад се хоће да утру прљави трагови. Историја ће расветлити сву мрачну позадину пуча од 27 Марта. Наше није да у то улазимо.

Последњи злочин Душана Симовића потврђује да он није постао преступник ради славе или из очајања, него да је он то увек био по природи својој. Он није био англофил из убеђења, нити је постао совјетофил из очајања, него је и у једном и у другом случају био увек у својој органској улози измећара — туђинског плаћеника. Симовић је српски Бадољо, а Бадољо је италијански Симовић. Бадољо је општи симбол. Он означава издајника, најамника, злочинца. Био он Италијан, Србин или »Југословен«, то је увек један исти тип.

Шпански израз **»десперадосе«** не обухвата бадољовце. Он се може применити само на наше англофиле, нарочито у емиграцији, који су из своје лудости изгубили државу и нади да ће им њу Енглеска повратити. И сад кад су сва надања неповратно пропала, они из очајања пристају да и из Стаљинових руку приме макар и бољшевичку Југославију.

Десперадоси нису злочинци али су и они грешници. Очајање је зло саветник. Зар се од сатане можемо надати неком добру које нам само Бог може пружити. Зар је разумно очекивати од Енглеза и бољшевика, од Черчила и Стаљина, од Душана Симовића и Јосипа Броза-Тита, оно што се само од Бога може чекати и дочекати. Десперадоси упиру погледе у сваког, само не у Бога. Међутим, ако Српству поново гране сунце — а оно ће несумњиво гранути светло и радосно као што је некад било — само Бог ће донети Србима то пријатно изненађење. Али Срби не треба да отежавају ни себи ни Богу крчење оног мучног и трновитог пута који води њиховом спасењу. Улога Душана Симовића у Лондону и јесте у томе да очајнике скреће са правог српског пута и да их приводи Титу и Стаљину.

У ранијим херојским временима није било међу Србима ни бадољоваца ни десперадоса. Срби су некад били **царски народ** и кили су само својим српским путем. Онда међу њима није било ни покварених интелигенције ни прљаве чаршије. И једна и друга су тек у оквиру Југославије, нарочито после смрти Александрове, отеле маха и успузале се до највиших врхова. Очевидно, српски сељаци — а они су прави српски народ — отимали су се и онда као што се отимају и данас од ненародних утицаја. Зато се и не може рећи за српски народ да је постао дегенерисани народ. Српски сеоски домаћин је у главном сачувао своје расне особине. Он и данас може да ствара велика дела кад је ослобођен од духовног јарма одређене и себичне интелигенције, кад га воде његови поштени и прави синови, расни потомци некадашњих Срба.

Душан Симовић није претставник српског народа. Он може бити само симбол најружнијег дела унакарађене интелигенције и чаршије. Српски народ, после свих својих патња и невоља којима је Симовић узрок, ипак је одлучно решен, и овако десеткован као што је, да се бори до краја против бољшевизма. Смрт пре него срамно ропство у варварским ланцима Совјетске Уније — после жалосног и бедног живота у некадашњем оквиру кукње и вић иструлеле Југославије! Српски народ неће се повести за сиренским гласовима из Лондона и Москве. Доста је било превара и подлости тих лицемерних и нечовечних »усрећитеља« малих народа.

Италијани имају Бадоља, Срби Душана Симовића, »Југословени« Јосипа Броза-Тита. Доста је било неморала те злогласне бадољовштине... Србија, срећом, има и генерала Недића. Захваљујући њему, српски народ је и данас великих душом и духом, као што је био и у прошлости, у свима тренуцима своја историског страдања. Он и данас јуначки носи свој крст, јер верује у Бога, јер верује да ће истрајати. Он је и даље остао, као што ће увек остати, царски народ. Само се за покварену интелигенцију и прљаву чаршију може рећи да су се изметнуле у — циганско племе. Али и то ће проћи. На муци се познају јунаци.

Др. М. Спалајковић

СРБИЈА — ЛЕПА ЈЕЛЕНА

Србија је дочекала ретку част: о њу се отимају, она је нека врста лепе Јелене.

О њу се отимају две стране владе — Титова влада и влада у Канру.

Сад се оне боре у Лондону. Али то је једна узалудна борба. Србија има свога „сахибију". Србија је Недићева Србија.

Шта је Недићева Србија? Она се може овако дефинисати.

СРБИЈА РЕДА, РАДА И НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ.

Недићева Србија то је једина могућна Србија, Недићева српска политика то је једина могућна српска политика у данашњим околностима.

И та политика има да се настави до краја рата, а на крају рата, исходом рата коначно ће се решити судбина Србије

Исходом рата решиће се судбина Европе и судбина Србије у Европи.

Пресуда за Европу, за целу Европу има да падне на Источном односно на Западном фронту.

Ми европску пресуду можемо предудицирати, а кад она буде пала, ми имамо само да је акцептујемо.

То треба да имају на уму и они у нас који сад настоје да инаугуришу грађански рат у нашој земљи.

Они кажу: ми хоћемо ово, ми хоћемо оно, и то се односи на политички режим после рата.

Њима се може рећи: све што ви хоћете, а што се односи на политичко стање у Србији после рата, све то можете обесити мачку о реп; то је рачун без крчмара.

Србија ће после рата имати стање какво буде имала цела Европа, а у томе погледу ни моје ни ваше жеље не значе баш ништа.

Ако је наш рат 1941 године био једна погрешка, грађански рат је једна бесмисленица.

Њиме само може да се нанесе штета земљи, страховита штета.

Ја сам у своје време у једној страној земљи био присутан грађанском рату и био сам сведок многих жалосних сцена карактеристичних за грађански рат. Ко је једном видео грађански рат, мора осећати страшну одвратност према њему.

За време грађанског рата испољавају се најгоре стране људске природе.

Грађански рат то је самоуништење једне земље.

Народи побеђени у рату обично после имају грађански рат; али они заслужују највеће сажаљење.

Један је француски новинар давно употребио, само у другом смислу, један леп пример.

Ако кучиће стрпате у један џак па их промешате и онда пустите, они ће се поклати међу собом На то личи народ који после изгубљеног рата има грађански рат.

Али кучићи се само изједају, а људи у грађанском рату један другог убијају.

Хобес је употребио израз „хомо хомини лупус" — човек човеку курјак

Али они наши људи који испадају из шуме и кољу мирне грађане по селима и градовима гори су него курјаци.

Кад је 1941 године требало бранити Отаџбину, њих нигде не бејаше; а сад се праве важни и праве се јунаци!

Ђура Јакшић је једном, у очајању, узвикнуо: „Ми нисмо људи, ми Срби нисмо".

Наши такозвани шумски људи који убијају своје сународнике ни крвне ни дужне, који дивљачки кољу мирне људе, то нису Срби; тако раде само Вандали.

То значи просто подражавати онима који су убили Витешког Краља Александра: могу ли Срби узети на себе тип тих убица, смеју ли се служити њиховим методима?

КРСТА ЦИЦВАРИЋ

ПРОТИВ ЗАВОЂЕЊА

Чувени комунистички агитатор Фердинанд Ласал (јеврејин Лисауер) избацио је једну сентенцију која је много цитирана у комунистичкој литератури: „Појединци се и варају; класе никад."

Тако категорична а ипак садржи у себи једну нелогичност: класе се састоје из појединаца, па како се појединци варају, онда је нелогично да се класе не варају.

По Гиставу Лебону, масе (а и класе су масе), масе (Лебон их назива „гомилама"), масе пре греше него појединци, лакше греше него појединци.

Тај јавно мишљење то је мишљење једне масе (она се назива публиком); као што знамо из социологије и из личног искуства, то је важан фактор у друштвеном животу.

Међутим по Шанфору јавно мишљење је понекад „најгоре између свих могућних мишљења".

Колико јавно мишљење може да погреши лепо показује случај Марије Антоанете („Афера с огрлицом", која је морално убила Марију Антоанету, а у којој она није била ни најмање крива)

Један страни социолог објавио је давно једну подебелу књигу под насловом „Критика јавног мишљења"; та критика има довољног основа.

Милутин Гарашанин је, у својој приступној академској беседи, употребио израз „безобразно јавно мњење".

Тај државник имао је, у току целе своје политичке каријере, кубуру с јавним мишљењем односно с народним мишљењем које је према њему било неправично, каткад, шта више, безобразно (треба се сетити „Бонтурове афере").

Француски Едмон Демолен, у једној својој књизи, говори о „васпитању завођењем"; пажња детета вешто се скреће с једне ствари на другу и тако се, без употребе принудних средстава промени правац дечије воље (што доказује да је људска воља детињчурина као и све појаве у природи).

Народ се да завести као и дете, и политичари у демократији направили су од тога праву вештину.

А највећи мајстори у завођењу народа то су комунисти.

Народ је антикомунистички расположен, зато комунисти народу не говоре о начелима комунизма, они не настоје да народ упознају са суштином комунизма, већ се служе популарним паролама, које они вешто одабирају, па кад народ освоје, кад га заведу и постану господари над њим, они онда своју идеологију спроводе помоћу најгорег терора.

Стога је борба противу комунизма првенствено борба против завођења.

Истина је најбоље средство да се комунизам победи: истина је за комунисте (као и за све политичаре-фарисеје) оно што је светлост за бактерије.

Б. Д.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА ПРИНЦЕТОН

ПОСЛЕДИЦЕ 27 МАРТА

Није је ово посланица, нити је политички манифест, чак није ни порука поводом трогодишње кобног 27 марта. Ово је болни крик рањеног патриотског срца који дозива заблуделу браћу да се после трогодишњег лутања тргну, да се врате своме јату, да се врате своме огњишту, где се истина, болује, али се и најбољи лековни узимају. Тамо иза планиске магле, тамо иза густих шума, са козјих стаза и беспућа, ниси се може добро видети, ниси се може правилно мислити, ниси се прави лек може наћи. Судбина нам је једнака, патње исте, али се све заједнички мора подносити, заједнички радити, како би нам и спасење брже дошло.

Грешили смо, за то испаштамо. Ко мање, ко више. Није време за одмеравање почињених грешака, јер смртна опасност лебди изнад наших глава, лебди изнад онога што нам је најузвишеније и најдраже. Лебди изнад наше отаџбине, изнад наше нације. Данас је у питању Краљ. Отачество. Није у питању личност, него принцип. Краљ је персонификација Срства и оно је данас у опасности, јер је и њен носилац у великој опасно. Њега мање бездушност енглеске политике, искоришћују убице Цара Николе II и срамно издају дворски чаниколизи из Његове непосредне околине.

Краља Петра брани орган енглеске комунистичке странке „Дејли Воркер" од верних Срба Краљу, у иностранству! Чујете ли ви, браћо српска по шумама. Комунисти бране Краља Петра, а шта радите ви? Ви верујете да сте то ви, ми верујемо да смо то ми, а сада нисте ни ви ни ми, него комунисти. Да горке ироније. Краљ Александар, тај непомирљиви противник комунизма, морао се превртити у гробу ако у загробном животу може видети ко му чува Сина! Краља Петра бране од др. Пурића и његових сарадника у влади енглески комунисти а хрватски Јевреји Рудолф Бићанић брани злато Народне банке од српских министара-емиграната!

Душан Симовић издаје Краља, забија нож у леђа српском народу, а ви, заблудела браћо по шумама, браните пучисте од 27 марта и старате се тврдоглаво, да им створите повољну ситуацију за повратак у земљу, да би и даље угњетили српски народ. Па имали ту логике, имали патриотске доследности? Енглеска политика приноси на жртвеник својих пљачких рачуна наше највеће светиње Краља и Отечество, а ви трпите у вашој средини њене агенте који вас туторишу и гурају на дела која ће уништењем вашем народу. Ту памет стаје, ту мозак престаје да ради, ту српско срце јеца...

Енглеска офанзива борбе нерава узела је нечувене размере. У тој борби, падају сви обзири, ниште се светиње, циљ оправдава свако средство, па и најнеморалније. Српски народ постао је у тој борби марва спремна за клање. И док ми трошимо последњу снагу да одолимо свима искушењима у којима нас стављ енглеска безобзирност и бруталност, ви, браћо по шумама стојите по страни као изгубљене овце, не знајући ни сами на коју ћете страну. Зар вам наше страдање није показало пут српске мудрости да се вратите своме јату, како би наши редови били гушћи, наша снага компактнија, да одолимо тим искушењима и спасемо српски народ?

Нити је ово посланица, нити је политички манифест, нити резолуција залудних људи. Ово је апел на здрав српски разум оних који још верују да туђа рука сраб не чеше. Нема искренијег пријатеља од рођеног брата, а то смо ми, који носимо широко српско срце у које би хтели све Србе да сместимо, да заједнички осећају, да заједнички раде и искушења подносе. Налазимо се пред судбоносним догађајима којима можемо одолети само тако, ако се окупимо у једној чврстој заједници, која ће одолети свима бурама и олујама. Одолети, значи, сачувати Отечество, спасти младог Краља из руку бољшевичких џелата и енглеских грабљивица туђег добра.

Отечество и Краљ то је наша лозинка, она мора бити и ваша, ако сте прави Срби. Све друго мора бити подређено овим светињама. Према томе, све што би један другом имали да пребацимо, да замеримо, да се један на другог наљутимо, бледи и пада пред овим узвишеним светињама. Ни једног часа не смете остати тамо, где већ три године тучате воду у авану, где млатите празну сламу а толике несреће наносите свом народу.

Слога свих Срба нам је потреб на, јер се комунистичка аждаја устремила на наша питома поља да их сагори и у пепео претвори, јер њихова крвожедност тражи жртве у нашем народу, јер нас судбина позива да на овом балканском простору одиграмо улогу браниоца људске културе и цивилизације. Узвишенијег задатка никад нисмо имали у нашој историји.

Срби, где год се будете нашли, отаџбина вас зове у заједничко коло. Одбите од вас пропаганду која жели да нас завади, јер то је енглеско масло, њених агената пребачених на наше тло и плаћеника у српским недрима. Нема искренијег загрљаја ни осећајнијег срца од рођеног брата. Нема бољег разумевања од нашег међусобног. Оставимо силне нека пречишћавају своје рачуне, јер уплећући се у њихове рачуне затворемо узалудно своју снагу, себи најмање користећи. Обрнимо се мајци Србији, јер за њу живимо, радимо и умиремо. Српском слогом, српском мудрошћу и заједничким јуначким мишицама спасимо Отечество и младог Краља, тога правог заточеника јудео-масонских завереника у Лондону.

Комунистички бућуци у орловском гњезду Владике Његуша осетили су оштрицу добровољачких бајонета српских хероја. Вашом памећу и вашом помоћу, сутра ће и балкански комунистички бућуци осетити виталност српског народа и исполинску снагу његових синова. Нека вам божанска истина надахне душе да сагледате стварност онаку каква је, нека вас Провиђење умудри да се вратите са странпутице на прави српски пут, јер време ради, никога не чека, па се бојимо да не стигнете доцкан, јер онда ће вас с правом историја оптужила пред новим покољењима.

Будимо спремни, јер сваки пропуштени минут, тежак је удар по судбини српског народа. Бог је с нама а ми сви, противу Сотоне. Част Краља, Отечества и огњишта захтева српску слогу, храбро пожртвовање у борби противу комунистичких безбожника и уништење ове немани.

Са вером у Бога, сложно напред!

Б. Ђ. П.

ЦРНИ ДАНИ КОАЛИЦИЈЕ

Последње недеље зиме коалиција је искористила ради спровођења једне генералне офанзиве на политичком попришту. У недостатку војних успеха, Британоамериканци су хтели да задовоље свог нестрпљивог совјетског пријатеља бар дипломатским успесима Да би било лакше постизавање таквих успеха, Лондон и Вашингтон су покушавали да створе у свету мишљење да је коалиција већ добила рат и да зато треба сви да се придруже коалицији како не би задоцнили на победно пировање.

Нико није поверовао да ће бити победног пировања козлиције, нико није поверовао у то да је коалиција већ добила рат, нико није послушао савет коалиције да се треба њој придружити. Тиме је доказано да код народа који нису под утицајем коалираца постоји убеђење да је паметније остати ван коалиције, јер она нема шанси за победу.

Ирска је издржала тежак притисак, али је одлучно и једнодушно стала уз свог вођу де Валеру. Ирска више воли да гладује него да се упусти у политичку авантуру на енглеској страни.

Изгледа да је Турска још више утаначила своје држање према захтевима коалиције да уђе у рат. Изгледа по томе, што је један део енглеске штампе у току последњих дана спровео један јак атак на турску политику, окривљујући Турску што је дубоко разочарала Британију.

У вези са кампањом коалиције која је спровођена у току последњих недеља интересантно је споменути да је један мали народ, који се налази под америчком окупацијом, испољио ових дана једину изричиту вољу да остане после рата ван америчког утицаја. Народ Исланда је ових дана манифестовао да с есматра припадником нордиске групе европских држава. Исланђанима је већ доста „америчког века". Они жељно очекују повратак европског века.

У нордијској групи држава је било ових дана тешких тренутака, када се Финска морала одлучити по питању совјетских услова за мир. Иако је Совјетска Унија навукла рукавице на своје шаке са оштрим канџама, ипак су Фини прозрели московску игру и одговорили су негативно на бољшевичку понуду мира. Фински народ се налази већ четврт века у непосредној близини Совјетске Уније. Он је искусно већ три совјетска покушаја да га лише слободе и живота (1918 године, 1939 године и у садашњем рату). Он је морао да се читавих 25 година бори против совјетског илегалног надирања у Финску помоћу комунистичких агената. Он је већ искусно шта значи совјетски уговор о миру и како се мења по нашање Совјета после потписивања мира, када се Финска демобилисала.

Фински народ је одбио совјетске услове, јер у тим условима није видео ни најмање гаранције да ће моћи да опстане, да ће моћи да сачува своју слободу од комунистичког империјализма.

Фински негативни одговор је најглавнији пораз коалиције у њеној генералној офанзиви на дипломатском пољу. Треба забележити и низ других пораза: Румунија, Бугарска и други народи југоисточног простора нису се дали завести британоамеричким лажима, сугестијама, понудама и претњама и остају чврсто код своје одлуке да бране Европу. Штавише, дошло је до извесног појачања борбеног потенцијала у југоисточном простору.

Док је дипломатска генерална офанзива коалиције доживела слом, успела је једна неочекивана дипломатска офанзива у самој коалицији. Стаљин је изненада признао Бадољеву владу, учинивши тај корак без знања Лондона и Вашингтона, па чак не саопштивши своју одлуку Мединтеранском одбору. Ова у историји коалиције јединствена чињеница, као и вођење преговора између Москве и Хелсинкиа без обавештавања Вашингтона и Лондона, значи да Совјети уопште нису постали нимало питомији у поређењу са оним дивљим Совјетима из 1920—22 године, када су објавили светски рат краљевима, владама, дворцима.

Међутим, већ је доцкан. Политика Британије и Америке толико се разишла да не може бити говора о неком споразуму између империјалистичког гангстера, Вашингтона, и гангстерове жртве, Лондона.

Не може бити говора о споразуму, јер детињасто лакомислени амерички политичари не схватају озбиљно ниједан европски или азиски проблем, а све гледају кроз прозор, широки прозор својих империјалистичких машти. Кордел Хал није умео у својих 17 тачака да прикрије ни лакомисленост САД, ни њен империјализам. Међутим, Британци муку муче са многобројним тешким питањима која из свих делова света притискују британску политику. Сада се та политика налази под дејством једне нове чињенице: ослободилачка национална армија Субхаз Чандра Бозеа ступила је на територију Индије, посећи индуском народу од 400 милиона људи вест о слободи и могућност да се та слобода извојује. Вековни кошмар Британског царства постао је стварност.

МБС.

ИЛИ — ИЛИ

Оно што се догађа у окупираном делу Италије врло је симптоматично за будући развој односа између Англоамериканаца и бољшевизма. Када је требало разорити одбрамбену духовну и моралну снагу италијанског народа, Черчил и Рузвелт су на сцену истакли либерално-буржоаске демократске елементе, који су живели под окриљем фашизма као паразити одржавајући своје масонске и плутократске везе са светом који неминовно ишчезава у овоме рату.

Што је Италија постала поприште тешких борби кривица је ових елемената, који по својој унутарњој духовној структури нису имали осећања родољубља ни одговорности за судбину земље. Када су извршили одређену им улогу и када је извршена англоамеричка војничка окупација Јужне Италије, онда су се на сцени појавили бољшевици са намером да буду политички корисници новоствореног стања. Добро и тачно обавештени о глупавости, нееластичности и отсуству оштрине политичког схватања и видика које влада код овог буржоаско либералистичког демократског елемента, бољшевици су успели да у Италији нас самаре не само Англоамериканце, него и оне који су са одушевљењем издавали своју земљу Рузвелту и Черчилу.

Данас су ти исти елементи, као Сфорца и Кроче, предмет жестоких напада од стране бољшевика. Кроче је означен као непријатељ Совјетског Савеза и ако је урадио све што је могао да упропасти Италију за рачун савезника. Није, међутим, овде централна личност ни Кроче ни Сфорца нити ико од политичких људи њихова типа: ради се овде о откривању бољшевичког става према оним елементима, који су се данас вортачили са бољшевизмом да би били што потпуније и што брже од њега надикнадно ликвидирани јер у истој мери у којој бољшевизам мрзи здрав и конструктиван национализам, у толикој истој мери мрзи и социјалдемократију и демократско либералистички индивидуализам, којим се служи док се не домогне утицаја у извесној ситуацији па га после ликвидира без милости и обзира.

Ових и оваквих либералистичко-демократских елемената има у свим европским земљама осим Немачке. Они не виде да је данас настао моменат њихове потпуне ликвидације било са десна било са лева. Истина, природни пут њиховог узмака био би прилажење здравим и живим националним снагама које носе конструктивну социјалну идеју која није социјалистичка у смислу материјалистичког схватања живота и безбоштва које су они примили из марксизма. Ови елементи имају још увек могућност да се прену, да процене свој став и да донесу одлуку која ће за њих бити једино спасоносна. У противном, ако и даље продуже ићи путем којим су пошли, ако и даље остану у савезу са бољшевизмом, онда они врше самоубиство које постаје смешно и глупо.

Смешно зато што се јасно види, а то је уосталом Стаљин често истицао у својим говорима, да се бољшевизам не бори за демократију онакву како је они схватају, него за диктатуру пролетаријата коме они не припадају. И када се тргају у изручење пролетаријата који оштри нож за њихово клање, онда они чине један садистички самоубиствени потез који је ненормалан и неприродан. Глуп је њихов гест зато што преко њихових живота и преко рушевина њихова погледа на свет бољшевизам узима све више маха. Управо они се показују као помагачи једног подухвата који је срачунат на њихово ликвидирање на првом месту.

У нашој данашњој стварности овај менталитет тих људи могао би се назвати средњањама — то су они неинвативни, духовно и морално замрли, социјално отупели и политички неспособни да схвате дух момента и збиљу стварности. То је цео онај комплекс позадине која се ужабокречила у својим навикама и тако отсекла од нерва стварности која ће ову средину све више отезати и сатирати. У овим часовима судбинске борбе ствари се све више приближује моменат дефинитивног обрачуна са бољшевизмом, ови елементи који су лигави и преартљиви, морају бити опредељени одлучно и радикално за једну или другу страну — за националну српску идеју или за бољшевизам и Тита који је бољшевички заставник на нашем простору.

Иначе, када би Тито постао господар ситуације они би били ликвидирани на исти начин на који је ликвидирана и руска буржоазија која се у јеку револуције забављала, богатила, политички интригирала и намигивала на екстремно левичарство узалудно се надајући да ће осмех црвених џелата спасити њихове позиције и њихове животе.

Сви либералистичко-демократски и социјалдемократски оријентисани интелектуалци треба да схвате, да је пример Кроцеа, који је код нас превођен и читан, и потстрек и опомена. Биће за њих и сувише трагично ако доживе још веће разочарење у своје концепције и свој давнашњи политички став који мирише једном резигнацијом у којој се скрива дах смрти. Збиља живота и борбе поставља питање: или — или. Или конструктивни национализам, борбен и дисциплинован, или бољшевичко рушилаштво које ће прво затрети оне који верују да ће у њему наћи могућности за свој пласман.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресек«, п. п. Пајковићева 8.

КРАХ 27 МАРТА

Десет дана само је требало да цео српски народ увиди колико је била кобна погрешка 27 март 1941 године. Изгубљени рат тешко умрљана национална част и помрачена славна прошлост, губитак угледа у свету јесу непобитни докази мартовске грешке. А може се рећи да је сваки дан за ове три године доносио нове доказе, колико је био фаталан и несрећан акт од 27 марта, који је лишио нашу земљу благодети акта од 25 марта, који нам је обезбеђивао мир и развитак усред ове велике светске буре.

Због лудости једне клике малоумних официра, амбициозних политичара, плаћеника иностранства и политичких слабића, који су одобрили безумни акт, српски народ је за ових три пута по 365 дана доживео такве несреће и поднео такве жртве, какве није забележила његова историја, испуњена више патњама и несрећама него мирним и радосним данима. Никада једна мањина није нанела веће зло своме народу доводећи у питање његов опстанак, а у сваком случају угрожавајући његову будућност за дужи низ година.

Биланс који данас можемо да установимо, биланс лудости и плаћеништва тако је страшан, да бол и туга раздиру наша срца због невине српске крви проливене и због толиких патњи, које је српски народ доживео у овом кратком раздобљу.

Оптужба коју подиже Мајка Србија против ових својих малоумних и заведених синова тешка је, претешка и само Бог и народни суд моћи ће заслужно да казне виновнике мартовске несреће. Али већ данас клетва српских мајки и жена прати ове издајнике Србије, који на јединствено сраман начин убацише земљу у катастрофу, па затим главом без обзира, без стида и срама напустише унесрећену земљу, оџаћени народ, који није могао да каже нажалост: »Све је изгубљено осим части«. Мислећи само на своје главе, на своје драгоцене животе и своју родбину, зграбивши све злато, тешку муку и земуку српскога народа, пучисти и њихови помагачи учинили су највеће издајство према народу, какво није забележила не само српска историја него како се ретко налази у повесници света. Наша прошлост зна за верност до краја и до последњег даха Отаџбини и народу, а бегство са бојног поља и испод заставе сматрала је као највећу срамоту.

Несрећа, коју су изазвали ови слабоумници, могла је да нас мање кошта и могли смо да сузбијемо њене штетне последице, да су »пучисти« по бегству из земље седели на миру. Мање би им била грешна душа да су увидевши своју грешку и заблуду, посули се пепелом покајања и негде изгубљени у свету гледали да их што пре српски народ заборави. Али грех вуче грех и продане душе морају до краја да врше своју издајничку работу. Издајући интересе српског народа, а служећи империјалним циљевима Лондона и светској револуцији Москве, ови издајници, уживајући све благодети удобног и мирног живота без опасности, из лондонских хотела позивали су српски народ на буну, на отпор иако је било очевидно свакоме да то ничему не води, да је лудо сада проливати крв и губити главе, када 6 априла и после, иако наоружани и опремљени, нисмо успели да дамо никакав отпор.

Али плава енглеска крв требало је да се штеди — јер ко би владао светом — па зашто да се не пролива проста српска сељачка крв?

Симовић и његово друштво издајника добило је ту улогу да спремају српски народ за кланицу за рачун перфидног Албиона и крвождене Москве.

Три године они су из дана у дан вршили ову страшну издајничку работу, руку умазаних крвљу свога рођеног народа, навлачећи на своје продане душе све нове и нове грехове. Због пустих амбиција и због поделе злата гложили су се између себе као жути мрави, не успевајући увек да задовоље своје господаре у њиховој жељи да искористе што више српски народ. Тако су се мењали »претседници« и »југословенске владе« и шетале се, а и екс-премијери допадали су и до луднице или им се није знала судбина. Којод би од емиграната показао да мисли макар и мало на интересе српског народа, којод би се сажалио ради невино проливене српске крви, којод би почео мислити српском главом где је прави интерес српског народа, којод би осетио макар и мало савести и душе за свој народ, тај би одмах био брисан са спискова Форејн Офиса и остављен својој судбини или интерниран.

Али ако би неко од ових непослушника или рђавих слугу у току времена поправио се и показао боље разумевање за интересе британске политике, тај би био помилован и Черчил и Идн одређивали му нове улоге. Изгледа да је генерал Симовић, главни виновник 27 марта и април ске катастрофе најбоље разумео шта тражи Енглеска од наших емиграната. Черчил је тражио Србина, који би признао Титову владу, који би покрио све провокације Тита према српском народу и Краљу, и нашао га је у личности генерала Душана Симовића, коме је издаја постала главни и једини занат.

Када су Стаљинови захтеви за другим фронтом постали све неизбежнији и неодложнији, а Черчил је замислио подвалу да са Титовим башибозлуком замени тражени други фронт, он је извадио Симовића из луднице, место лудачке кошуље навукао му опет генералску униформу и ставио га опет на чело да позове српски народ да се сврста у Титове хорде и да Краљ призна »маршала« Тита. Па ко би се други и примио таквога срамнога посла, него човек коме ништа није свето, који је једном продао и прокоцкао своју отаџбину? Њему је најлакше да и други пут прода све светиње српског народа и да поново почне да лије потоцима српска крв.

Тако се по жељи заклетог непријатеља српског народа Черчила повампирено гробар српскога народа Душан Симовић, који треба у својој плаћеничкој служби Лондону и Москви да докусури остатак српског народа за рачун Лондона који мора да задовољи жеље савезника Стаљина.

Зато данас у светлости ових најновијих догађаја, кроз повампирено Душана Симовића кобни злочин од 27 марта постаје још очигледнији. Више него ма каква документа поновна појава на позорници генерала Симовића у служби Москве преко Лондона посведочује најбоље како је 27 март дело Лондона и Москве, припремљено и извршено ради њихових циљева, а никако у интересу српскога народа. То је најпотпунија осуда овога дела и крах 27 марта је данас већи и потпунији него раније. Стари коцкар и хазардер Душан Симовић игра сада са отвореним картама, откривајући своје издајничке везе и своју плаћеничку службу Лондону и Москви.

Српски народ је дефенитивно прогледао и зна како треба да одговори новим покушајима издајника Симовића да га заведе и упропасти поново за туђ рачун. Гломазним коцем он ће ударити по вампирима 27 марта, који га вуку поново у катастрофу и тако ће се ослободити страшне море издајништва и плаћеништва.

М. М.

БОГОХУЉЕЊЕ

Притисак који се већ месецима врши над Краљем Петром од стране тобожњих савезника јединствен је по своме цинизму у читавој светској историји. Непријатељи су са заробљеним краљевима човечније поступали. Мора бити да Краљу Петру често пада на ум народна пословица: „Сачувај ме, Боже, од пријатеља, а од непријатеља ћу се сам чувати".

Прво су у Његовој земљи, два дана пошто је ставила свој потпис на један међународни акт, изазвали пуч, са циљем да је гурну у рат против земље која против Његове државе није имала никаквих непријатељских намера, већ напротив. Све то у тренутку када је било очевидно да ће се Његова држава у том случају морати за најкраће време срушити.

Али тим „савезницима" и то је било мало. Када је Краљ био приморан да са десетином завереника напусти земљу и да унесрећени народ остави његовој судбини, онда су из петних жила запели да Његов народ докусуре. Голоруког су га позивали на устанак. Новац и оружје давали су комунистичким бандама, састављеним од белосветског олоша, којима је „народно ослобођење" само маска за њихове интернационалне револуционарне смерове.

А кад се све то десило, они су, ваљда у знак признања и награде, објавили да Краљ стварно више није краљ, већ да ће о томе народ после рата одлучити. У својој безочној сти они сад захтевају да Краљ сам на то пристане. Гурају га још да се „споразуме" са бољшевицима, који су смртни непријатељи монархистичког облика владавине.

На одупирање Краљеве они прете гангстерским уцењивањем. Одузеће депоновано злато Његове државе и даће га комунистичким бандама, смртним непријатељима Краљевим. Ако он не пристане да се удружи са овима, онда траже од Њега да се сам одрекне престола.

Ова неправда вапије до неба! Држање безбожничких совјета нас не чуди, али зар су Англо-саксонци заборавили да Бог ипак постоји, да су Његови закони ван људског домашаја и да се они кад тад осете за свако огрешење о њих? Свој заборав, они ће на својој кожи осетити. Осетиће то и њихов краљ, и њихов народ, и њихова држава. Уколико пре осете, утолико боље по њих и по човечанство, јер овакви безбожнички поступци претстављају хуљење на Бога и Његове законе, које је од свих грехова најтежи.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

У ПРЕДВЕЧЕРЈЕ СЛОМА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Вратимо се у сећању за три године уназад. Обновимо наше успомене на марта 1941 г. Иако тешка срца и нерадо, ипак учинимо то. Можда ћемо из тога моћи да извучемо неку поуку за будућност.

Три су главна чиниоца, који су учествовали у том предвечерју нашег државног и народног слома: државна политика, војска и народ.

Државна политика Југославије, како је кроз двадесет и три године имала готово строго утврђени правац, баш у овој завршници мира није знала на коју ће страну. Дозволите нам једно поређење.

„Југословенски државни брод" годинама је већ пловио стално по једном истом курсу (француско-енглеском). Зашто? Зар само зато, што се је по том курсу брод спасао приликом последње светске буре? Међутим прави одговор на ова питања био би:

„капетани Југословенског државног брода", који су се узгред буди речено, врло често смењивали, били су слаби поморци. Остали „официри на броду" — такође. Навикнути на један исти и стални курс пловидбе, они нису ни гледали како се кроз читаву последњу деценију навлаче тешки и густи облаци над хоризонтом Европе и како се све више и више приближавају и нашим прибрежним водама.

Они су пуштали да „Југословенски државни брод", обојен дивним и светлим бојама, који је у ствари претстављао врло слабу унутрашњу бродску конструкцију саграђену од „неискрених домаћих градитеља", плови потпуно сам, необавештаван о невремену и бури, која већ бесни на пучини.

И тако „југословенски државни брод" запада у тешку буру изненада, а његове воће губе главу. Међутим, сваки онај, који је хтео да гледа могао је да види, каквог смо се несрећи приближавали, односно каква се буре спремала на пучини Европе.

интегрална Југославија створена је по диктату Савезника. Српски и хрватски народ њоме нису били задовољени;

на Истоку спремала се гигантска машина, са задатком да прегази целу Европу, па затим и цео свет;

„енглеска политика равнотеже" налази се у недоумици, јер нема партнера, којега ће моћи да истави Совјетском колосу; Француска је неспособна за то, а она — Енглеска — такође, па када би чак и била способна, то ипак не би никада учинила, јер то није у духу њене политике;

зато 30 јануар 1933 године, дан доласка националсоцијалистичке странке у Немачкој на власт, пречутно се поздравља од Енглеске;

1935 године Немачка добија Сарску област и уводи војску, ваздухопловство и ратну морнарицу. Француска негодује, али Енглеска политика је умирује, јер је то и њој потребно;

у пролеће 1938 године Немачка припаја Аустрију. Западне силе и Мала антанта то посматрају, али су неспособне и да реагирају;

у јесен 1938 године, после Минхенског споразума, г.г. Чемберлен и Даладје изручују Судетске области Чехословачке у састав Немачке. Мала антанта ћути;

у пролеће 1939 године пада цела Чехословачка. Западне силе и Мала антанта протестују, али на томе се све и завршава. Пољска активно учествује против Чехословачке;

у јесен 1939 године за 17 дана пада Пољска — држава од 35 милиона људи. Она пада, јер по диктату из Лондона, не сме да се споразуме са Немцима. Шест месеци вођени преговори између Француза и Енглеза са једне и Совјета са друге стране нису уродили плодом. Насупрот томе Совјети 23 августа 1939 године склапају пакт са Немачком, јер њу треба подржати — да би се рат започео, а оне треба револтирати. — да би се затим рат проширио, а и једне и друге треба уверити да су они — Совјети још увек слаби и неспремни за рат. И, у томе успевају. Рат почиње 1 септембра, а 3 септембра се већ проширује.

У априлу 1940 године пада Норвешка и Данска.

10 маја 1940 године почиње рат на Западу. Холандија пада за 4 дана, Белгија пада 27 маја, а Француска — та најбогатија земља Европе и „највећа суховемна сила" — пада за 6 недеља, јер 21 јуна и она капитулира пред немачком силом

Ето све се то одиграва на северу и западу Европе, али то нема никаквог стварног одјека у Југославији. Па добро. Узмимо да је и то могуће, јер се то одигравало далеко од нас. Али погледајмо шта се за ово време одигравало на југоистоку Европе — у нашем суседству:

Румунија приступа Тројном пакту,

Мађарска приступа такође Тројном пакту,

у јесен 1940 године Италија, противно интенцијама њене савезнице — Немачке, напада Грчку.

Мусолини нуди посредништво Југославији за закључење пакта између Југославије и Немачке по узору на већ постојећи југословенско-италијански пакт. До резултата не долази.

Југославија успоставља односе са Совјетским савезом,

крајем новембра 1940 године отпочињу заобилазни преговори између Југославије и Немачке, али се то отеже,

наилази пролеће 1941 године. Свако осећа да су се приближили одсудни дани у животу Југославије. Али...

1 марта и Бугарска приступа Тројном пакту. Југославија се још увек колеба. Таласи нападају „југословенски државни брод" са свих страна, а капетан брода и официри на броду не могу да се снађу. Бусола им не ради, а заборавили су, да су је сами тамо — давно једном за свагда били утврдили у једном правцу. И тако тај дивно и сјајно обојени брод почиње страховито да шкрипи и пуца под ударцима буре,

и онда, када се капетан брода сетио да треба да ослободи магнетску иглу на бусоли и спасе брод, онда је већ било доцкан. Магнетска игла је остала непокретна — није реагирала под његовом руком. Команда над бродом била је изгубљена, а са тиме и цео брод.

Ето, таква је била државна политика, такви су били вођи нашег народа у предвечерје рата на Балкану. Па зар се онда могло нешто спасти? Не!

Војска Југославије била је неспремна за рат. Идејно неуједињен народ, без правих народних вођа, не може дати добру војску, јер војска је огледало народа, огледало рада и васпитања читавих генерација.

(Наставак на 4-тој страни)

ЗА СРПСТВО

Двадесетогодишњи организовани и паклени комунистички план о уништењу српства као најотпорнијег, најжилавијег и највиталнијег елемента на Балкану, данас се најбоље манифестује у комунистичко-партизанским пустошењима српских крајева.

Стотина хиљада опустошених српских домова и милион поубијаних најбољих српских синова, говоре данас јасно о овом кобном јеврејско-комунистичком плану, на којем сарађују сви страни и домаћи непријатељи српства под вођством јеврејина Моше Пијаде, робијаша Јосипа Броза-Тита и српског крволока Сулејмана Филиповића, који, као заклети непријатељи Срба, верни овом кобном плану за уништење српства жаре и пале по искључиво српским земљама.

У бившој Југославији, која је била земља без господара, или, боље речено, земља са много господара, са владама од слабог ауторитета у народу, окићена принципима лажне демократије, био је подесан терен за разорну, противдржавну и противнародну акцију свих антисрпских и интернационалних елемената, којима је било омогућено да, благодарећи лажном либерализму, вршљају и припремају ово што нам се сада тако јасно манифестује у свим нашим крајевима.

По кобном противсрпском јеврејско-помунистичком плану прво је требало изиграти и уништити све српске ауторитете, оскрнавити српску историју, исмејати све српске светиње, да би доцније, после овог обављеног посла, поставили принцип нових, раније код нас непознатих, народности: принцип покрајинских, па шта више и племенских, народности, који се добро манифестује у скорашњем совјетском плану да на територији бивше Југославије створе седам совјетских федеративних република, како би се и иначе прорећено српство овом поделом до краја осакатило и уништило.

Постављањем оваквих принципа код антисрпских теоретичара пошло се је за тим да се најпре створи незадовољство, па после и међусобна племенска нетрпељивост. Тако смо у последњем времену били живи сведоци и тога, да су и извесни национални елементи насељени овим плитким, прозирним и кобним плановима, мотивима, потпуно несвесно, међусобу и међуплеменску мржњу у оквиру ситног племенског шовинизма, који се нарочито огледао у све чешћим узајамним пребацивањима и нетрпељивости између припадника једних и других покрајина и племена.

Ишли су, тако несвесни, толико далеко да је на крају крајева, опет по комунистичком рецепту, дошло и до познатог рада на аутономији Босне и Херцеговине, на чијем су остављењу, на наше велико чудо, радили и извесни национални и политички људи, који се данас, када су се угризли и за језик и за сопе, горко кају, спремни да ма одрицање и кајање клекну пред Богом, српством и својом пробуђеном савешћу са покајничким молитвама за опроштење.

Овако су радили непријатељи српства, а историја говори друкчије: У српству су, за последњих сто и педесет година, постојале углавном две династије: У Србији Карађорђевића, а у Црној гори Петровића. И једна и друга тежиле су једном те истом циљу — уједињењу свих Срба. Најбољи примери за то су: *Законик Књаза Данила*, у коме се каже: „*У Црној гори нема друге народности сем српске, нити друге вјере сем православне*"; песма покојног Краља Николе, испевана поводом смрти његовог таста, војводе Петра Вукотића, у којој између осталог каже: „*С Чева пашог, српски војводо*"; као и свима позната истина да су и деца у основним школама, за време бивше краљевине Црне горе, учили да припадају српској, а не црногорској, народности, како би то разни Дрљевићи, Штедимлије и други отпадници са својом теоријом да је Црна гора црвена Хрватска, хтели да докажу.

У Босни и Херцеговини, као и другим српским крајевима, деца су се са мајчиним млеком напајала српством, да би доцније, чим проодрасту, са песмом на устима и свој живот за њ давали.

Чак и данас, после свих искушења и мука, које смо као Срби и српства ради проживели, имамо, на нашу велику жалост, на чак и на, одговорним местима, још понеког ситног племенског шовинисту, који несвесно подржава јеврејско-комунистичку тезу и служи њиховим кобним интересима.

Свим таквим поручујемо да знају: *Да се српство не протеже од Чубуре до Чукарице, од Бајина до Бобове улице, нити од Баш Чаршије до Бембаше.*

Поручујемо, поред тога, и свима другим издајницима и туђим између њихових издајничког и противсрпског рада стиђи народна освета за сва недела и народна издајства.

Ми нећемо племенског шовинизма, јер оно граничи са издајством. Ми нећемо међуплеменских граница и племенских подвојености, јер оне су противу српства. Ми нећемо да служимо међународним пробисветима окупљеним под крваву јеврејско-комунистичку заставу, јер смо потомци наших славних предака и поданици нашег великог српства.

Ми хоћемо топлу и неразлучиву братску љубав и Вечно српство, српство које нежна за грудима, српство које ће бриљирати изнад племенских и политичких подвојености, српство које ће нас повести путем вечне славе, српство које ће се украшавати новом правдом и новом правичношћу, српство које ће да зрачи новом срећом и новим благостањем.

Сл. Н. К.

У СПОМЕН МИЛОША МАСАЛОВИЋА — ХЕРОЈА И ЧОВЕКА

Ваљево, марта

Добровољци Првог пука Српског добровољачког корпуса одржали су комеморативну академију трагично погинулом Милошу Масаловићу. Комеморативној академији присуствовали су окружни начелник пуковник Драгомир Лукић, као и многобројно грађанство. Академија је била преношена преко народног радија. Академији је отворио капетан Мићашевић, командант Првог пука СДК. Поред многобројних рецитација, посвећених покојном Милошу Масаловићу, одржао је врло успело предавање просветор Првог пука СДК Драгољуб Славковић, који је у свом говору рекао:

„Говорим вам о јунаку Милошу Масаловићу, који је као крмар на српском броду звонио и опомињао српски народ указујући му на опасности које му прете и долазе. Тужна ће бити страница наше историје овога времена, али ће у њој бити и таквих које ће поколењима казивати како су најбољи међу најбољима несебично и свесно жртвовали своје животе за спас, право на живот и бољу будућност, српског народа, бранећи то право од многобројних непријатеља његових. Једна од тих страница, светла али ускривена трновим венцем, носиће име: Милош Масаловић, пуковник, ратник и носилац најв ших признања Краља и Отаџбине. Шеф Кабинета Претседника Српске владе за време тешког страдања, мучки убијен од непријатеља спасења рода српског. Али, испод тога налазиће се редови његове жртве, скромности, јуначштва и мученштва. Лако је бити јунак тренутно, али бити јунак и човек кроз цео живот, то је тешко и претешко, а Милош Масаловић је био такав кроз цео свој живот."

Затим просветор Славковић износи укратко биографију Милоша Масаловића па затим каже:

„Милош Масаловић је био Србин који је искрено волео и љубио Отаџбину своју. Та искрена љубав долазила је до изражаја нарочито онда када се сусретао са својим ратним друговима, нарочито онима из свог митраљеског одељења. Са њима је он у своје време дело и зл он добро и за време ових тешких дана увек је тежио да буде у њиховој средини и да баш њих упућује на пут којим генерал Недић води српски народ. Кад би они долазили код њега, он је са влажим сјајем у очима разговарао са њима, а када би отишао своме куму, говорио је: „Због ових сунце греје, а не због нас." Његови посетиоци су најчешће били сељаци и ратници из његове ратне јединице. Оличења племенитих осећања и схватање своје дужности красила су покојног Масаловића. Али, њему не би суђено да у нормалним и мирним приликама до краја свога живота, скромно, у тишини, служи своме народу. Страховита бура светског ратног пожара, захтевала је од Милоша Масаловића да и свој живот узида у темеље спасења и исцељења народа српског. Смирено и кротко дао га је мајци Србији изнад свега. Дао га је без роптања и без страха.

Ето, под таквим околностима завршио је светло, честито, јуначки и мученички свој живот Милош Масаловић."

Затим је Гојко Табаковић, добровољац, рецитовао песму „Пали херој", коју је сам испевао и посветио покојном Масаловићу. После тога добровољац Ђорђе Ковачевић репродуковао је говор покојног Милоша Масаловића, који је он пре годину дана одржао на великом народном збору у Мионици, а који је био намењен његовим друговима. На крају је говорио Мирољуб Младеновић, добровољац, о теми: „Ко је убио Милоша Масаловића?"

ПОСЛЕ ТРИ ГОДИНЕ...

Један осврт на црногорску омладину

Октобар 1940 године... У сали једног факултета универзитета у Београду врио као у кошници. Попуњавају се молбе, лепе таксе. Врши се упис... У секретаровој канцеларији три Црногорца истовремено предају своје молбе. Секретар се смешка:

— Један Црногорац — Црногорац, један Црногорац — Србин, а један Црногорац — Југословен.

Три Црногорца ништа не одговарају, већ без речи излазе и сваки се упућује у своје друштво.

28 март 1941 године... Јуче је у Београду био буран дан. Црногорац—Црногорац водио је једну групу мешаног друштва, носећи на њеном челу транспаренте са натписима: „Боље рат, него пакт!" — „Војска с народом!" — „Савез са СССР!" итд., кличући неуморно другу Стаљину, раднику-мученику и серу и чекићу.

Остала два црногорска студента шетали су се кроз масу, слушали говоре црвених трибуна са Врачара и Вукова споменика, читали летке бацане из авиона и посматрали подивљале „подвиге" несвесне масе, иза које су стајали агенти совјетског и британског посланства.

Данас је 28 март. Сва три Црногорца налазе се у великом амфитеатру. Професор који по распореду има предавање неколико пута се појављује на врата и враћа у своју радну собу. Катедра је зазвала. За њом је Црногорац—Црногорац. Он држи ватрен говор:

— Једна влада је оборена. Ми смо је срушили. Дошла је друга. У њој су сакупљени стари добро познати реакционари који хоће да нас сруче у незаситне чељусти енглеског империјализма! Ми хоћемо и њен пад. Хоћемо да се Југославија стави под заштиту социјалистичке творевине, СССР-а. Хоћемо мир — нећемо рат!

Једна шака студената не штеди своје длanове. Из последњег реда чује се глас Црногорца—Југословена:

— Ко сте „ви"? У чије име говорите?

— Говорим у име комунистичке партије Југославије.

— Хвала Богу! Двадесет и три године не хтедосте признати да сте комунисти. Говорили сте да сте демократска народна интелигенција... Јуче сте викали: Боље рат него пакт, а данас: Хоћемо мир нећемо рат!.. Пакт је погажен. Шта хоћете сада?!

Настаде гужва. Један студент примаче се Црногорцу—Југословену, док је други отварао врата:

— Напоље буржоазијо!

Црногорац—Србин седео је у првом реду. Колебао се, да ли да изађе на говорницу, или да иде кући и спрема ранац за нове задатке, пред које ће га сутра ставити Отаџбина. Зар да говори сада када је све касно, кад није говорио када је требало говорити? И он се упути кући...

Догађаји који су после рата стихијском снагом уздрмали наш народни организам ставили су ова три студента из Црне Горе пред велике и тешке задатке.

Црногорац—Југословен и Црногорац—Србин стављали су се на страни националног фронта, на страни народа и Отаџбине. Они трећи нашао се у шуми, код Тита и Моше.

Двадесет хиљада попаљених и порушених домова, педесет мртвих Црногораца, болови, патње и страдања мученичке и јуначке Црне горе која су јој нанели њени одрођени синови, удружени са белосветским олошем иза кога се крију све сами несрби, све заклети непријатељи Српства, удрмали су савест младог црногорског комунисте. И поред тога што је био члан комунистичке и комесар једног комунистичког одреда, он се предао једног дана националистичким борбама свог родног места и ставио им на расположење све своје снаге. Данас он говори на радио Цетињу и обраћа се својим некадашњим друговима, позивајући их да престану са злочинима према своме народу, јер ће их у противном сустићи казна и божја и људска.

Ц. О.

У ПРЕДВЕЧЕРЈЕ СЛОМА ЈУГОСЛАВИЈЕ

(Наставак са 3-ће стране)

У припреми једне војске за рат не учествују само војне старешине. Међутим сматрано је баш обратно, а то је заблуда, из које ни данас још многи не могу да се извуку. Спрема државе за рат обухвата сав духовни, физички и материјални живот народа, везан за његову традицију, политичко и социјално уређење државе и васпитање народа од колевке па до гроба т. ј. васпитање од мајке и оца, од сеоског уче. па преко професора до самог васпитања друштва. Зато наш народ није ни био у 1941 години спреман за рат. Зато војска из овог рата није могла ни да се пореди са оном из балканских ратова. А за ово — криви смо сви.

Народ југословенски није био уједињен. Између Срба и Хрвата постоје разлике, али уместо да су се оне изглађивале, оне су кроз несређени политички живот само још више продубљиване. Држава и војска су наследиле традицију Србије и српске војске, али народ то није могао. Међутим сама традиција „на папиру" није нам могла помоћи, јер они, који су традицију требали да пренесу и на данашњу генерацију највећим делом су пали у прошлом рату. Материјалистичко схватање живота под утицајем западне културе овладало је нашим народом и упропастило га је.

Ето, то су главни чиниоци, који су активно учествовали у предвечерју нашег државног и народног слома. Не рефлектирамо на то, да смо све обухватили, а и у немогућности смо већ данас да то и учинимо. Историја и народ даће свој суд и о овим догађајима у своје време. Нама је сада био циљ, да укажемо на једно немогуће стање у предвечерју толико одлучујућих догађаја по српски народ и да апелујемо на њега, да из ових догађаја извуче поуку за будућност, која би се могла изразити народном изреком: „У се и у сво је кључе."

Дан. П. Ст.

Министар Г. Богољуб Кујунџић је дочекао на Београдској станици нови транспорт заробљеника

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ИСТИМ ПУТЕМ, ИСТИМ ЗАНОСОМ

У ова дане кад се навршава трогодишњица наше катастрофе, српски добровољци смеју да стану светла образа пред суд историје свога народа. Њихова борба отворена је књига.

После једног кобног рата, безумнички изазваног, српски род се нашао у приликама у каквим се никад ниједан народ у историји није нашао. То данас доказивати и објашњавати није, извесно, потребно ни слепом ни глувом. И ови су се у то већ могли да увере.

Кад смо се, изгубивши државу и све што је с тиме у вези, под јесен 1941 нашли у ситуацији кад смо врло лако и врло брзо могли изгубити и жив преостао народ, на позив великог родољуба генерала Недића сврстали смо се без предомишљања под његову српску заставу да му будемо верни и неуморни сарадници на спасавању Србства и његову оспособљавању за будућност. Мало нас је тада било, тек неколико чета. Пред нама је био страховит и језив противник, а около нас цео пролом неразумевања, несхватања, несвести, лаковерности, лакомислености, лудости и беспућа.

Али Бог нам је дао огромну, ничим поколебиву веру у души да идемо једино исправним путем, путем истине за коју се исплати и мрети, а у срцу нам је буктала безмерна љубав према родној груди и мученичком народу српском, који је својом многовековном историјом доказао да је достојан живота. Вера и љубав дала нам је орловски поглед на сва збивања и код нас и около нас и ми смо још онда могли да видимо или да бар назремо и многе ствари које је тада дубоке тама прекривала.

Шта су видели српски добровољци одмах с почетка своје борбе кад је владало још скоро тотално слепило? Поновићемо овде неке ствари само у најкраћим потезима, само ћемо потсетити јавност на оно што смо говорили, тврдили и проповедали у безброј речи, изговорених и написаних (оно што је написано остаће сачувано и за позне историчаре).

Видели смо, пре свега, да ће овај рат дуго, дуго трајати.

Кад смо то говорили и писали, огромна већина из нашег друштва, у првом реду они школовани и учени не само што су сасвим супротно тврдили, не само што су се нама смејали и потсмехивали него су нас и ради тога често најпогрднијим именима називали. Какве нам све епитете не даваху! И цело јавно мишљење наше падало је под утицај оне супротне стране. Ми се, међутим, нисмо поколебали. Тврдили смо неуморно да се рат брзо свршити неће него да ће дуго трајати и на то смо стално народу скретали пажњу и преклињали га да о том, као врло важној чињеници његова спасавања, води најстрожег рачуна.

Време је нама дало за право. На оне што су супротно тврдили, у првом реду на оне учене и школоване, пада пуна одговорност пред историјом за све неприлике и губитке које је, због овог питања, наш народ имао вређујући њима, њиховом гледању и предвиђању.

Знали смо одмах и тврдили смо без престанка да Совјетија није словенска Русија него да је то бољшевичка сатрапија. И говорили смо увек да српски народ отуд нема ништа добра да очекује већ само зло и чемер. Велик део нашег друштва, нарочито они школовани и учени, па чак и такви за које се то никад није могло очекивати, говорили су и проповедали народу сасвим друго. Говорили су народу да Совјетије није више оно што је некад била, да је »комунизам еволуирао«, да су тамо »потиснути јевреји«, итд. итд.

Догађаји су нама дали за право. Свугде где је српски народ на сопственој кожи осетио не само власт него задах партизане постао је заклети душманин комунизма, плаши га се као куге и готов је да с њим води борбу до истраге па ма како се одсад држали »напредњи« школовани и учени и сви они што подлеже од замаха црвене ажиде политизирају и неумољиво удобно и сигурно живе. У крајевима где је српски сељак имао више посла с комунизмом и његовим бандама, у Црној Гори, у појединим деловима Далмације, Херцег Босне ни реч Русија се више не сме поменути без опасности а да главу не изгубите од правог правцатог православног Србина који је некад у Русији гледао исто, ако не и више, него у Србију.

Због обмана и заблуде о комунизму и о Совјетији која је, као што тврде »напредњи« и дискретно плаћени, »много еволуирала«, много је страдао српски народ, још увек много страда и још ће страдати. Одговорност за то пада на све пре него на српске добровољце чије су суборце и претставнике и пре овог рата и клеветом и метцима гађали црвени и њихови симпатизери, а који су, чим је у српском народу црвена аждаја показала чељуст, с њоме ступили у одлучну, некомпромисну борбу и у тој борби дали толике жртве у крви својих храбрих и светлих првобораца.

Знали смо одмах и видели смо јасно да су све наде у неку енглеску помоћ пусте жеље, шимере и да од тог ништа бити неће исто као што ништа није било ни са оним »гаранцијама« за време самог трајања нашег несрећног рата. То смо отворено говорили и писали, то смо неуморно проповедали своме народу. Многи други, у првом реду они »напредњи«, школовани и учени сасвим су супротно говорили, још више шапутали. Енглези, Енглези, Енглези, ето их, сад ће, долазе. Лондон јавно ово, Лондон јавно оно. Черчил каже једно. Идн каже друго, Харисон трећe!... Нас оптуживаху пред народом зато што смо му говорили да се уздa само у се, да се не осврће на страну ни лево ни десно, и сипаху на нас најсрамније клевете. Нисмо се ни тренутка колебали, није нам лако било и болело нас је, али та бол мала је била према оној што смо осећали гледајући и преживљујући како несрећни српски народ још више и још црње страда ради енглеске болести и свих оних заблуда које су му англофили — англомани подржавали, потенцирали...

И овде је време нама дало за право. Енглези нису дошли. Ниједна њихова реч, ниједно њихово обећање није испуњено. Оставили су нас и треснули и горе него на цедилу. Најзад су нас, право преко спикера радио емисија и малих агената па најзад преког самог Черчила, његове породице и целе силе своје изручили бандиту Титу, почели су да помажу партизанске банде свим средствима да докусуре преостале Србе и на крају, кад су отпор приметили, стали су да ломе, уцењују, компромитују и наше националне светиње. После толиких горких искустава, после толиких жртава српски народ почео је да гледа сопственом главом, али су та искуства тешко плаћена, а та нас је горка чаша могла мимоићи. За то српски добровољци нису криви, на сасвим супротној страни почива тешка одговорност пред историјом.

Од почетка наше борбе видели смо јасно и о том смо неуморно говорили и проповедали: да српски народ у данашње време има само један могућ, један сигуран национален пут који га може у свим тешкоћама и невољама да спасе и одржи у данашњици и сачува за сутрашњицу. То је пут који је трасирао генерал Недић и којим су без резерве, без колебања, неустрашиво, не жалећи напоре, патње и жртве, пошли и којим до краја иду српски добровољци. Све је друго, стално смо тврдили и писали, беспуће и странпутица. Други су другчије говорили, другчије проповедали. До чега су нас њихови путеви водили и у што нас и данас све не доводе, о том је сувишно сада говорити.

И у овом случају нама је време дало за право и све што даље одмичемо све ћемо више права да добијемо. И за беспуће и странпутице ми не сносимо нити ћемо сносити одговорност пред историјом. Она је већ тешко обележила сасвим супротну страну...

Наша борба после кобног рата за свој народ отворена је књига и ниједне странице и ниједног ретка из те књиге ми се не плашимо. Мирне душе примамо суд историје и ведра, уздигнута чела истим путем, истим заносом до пошљетка настављамо свету борбу за народ и отаџбину.

С. Д. К.

Мртав орао

Сени генерала Милоша Масаловића

На поносној горској кридн
Што облаке тучне пара,
У слави се својој види
Мртво тело орла цара.

Јарко сунце у свом сјају
Зрацима му грли ране,
А у мраку пир спремају
Лешинари, црне вране.

Друзи, орли сузе роне.
Орлића се чује цика,
Ал' у груд'ма срца звоне
Челик срца осветника.

Филип Ј. Ђукановић

»ТВРЂАВА«

СТИХОВИ НОВОГ ПОКОЉЕЊА О БОРБИ СРПСТВА У ДАНАШЊИЦИ И НОВОМ ДОБУ КОЈЕ ДОЛАЗИ

Ових дана излази из штампе велика збирка добровољачких песама, под насловом ТВРЂАВА. У ову збирку ушле су песме наших бораца, који су у току досадашње борбе, сарађивали у „Нашој борби", добровољачким страницама „Српског народа", као и најбоље песме из наших „Зидних новина".

Ова збирка добровољачких песама доноси прилоге: Драгутина Атанашковића, В. Бебића, Живадина Богдановића, Мила Вујновића, Зорана Гордића, Боривоја Драгашевића, Филипа Ђукановића, Драгана Ђурића, Мирка Живановића, Живорада Илића, Јована Јованчевића, Србе Југовића, Вукадина Кецића, М. Косовца, М. Кулића, Ђ. Лазића, Александра Ловре, Љубомира Марковића, М. Матејића, Митрофана Матића, И. Миличића, Предрага Миличевића, Ратка Обрадовића, Светомира Пауновића, Александра Пашића, Душана Пејчића, Владете Петковића, Љубише Ракића, М. Ратковића, И. Смиљанића, Растка Станишића, Драгутина Стефановића, Т. Стефановића, Гојка Табаковића и Властимира Ћеловића.

Препоручује се просветарима свих добровољачких јединица да у што скоријем времену обавесте Васпитни отсек при штабу Српског добровољачког корпуса, о количини примерака које ће поручити за припаднике својих јединица.

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ...

Одмах негде после светског рата знао је да пласира своју политиканску умешност. Иако недоучен ђак — матуру зрелости у достављачкој служби разноразних клика и политика он је положио још за време самог светског рата — у круговима неуких, површних и сасвим некултурних политичких ђилкоша и лидера са великим претензијама могао је често да бриљира и да прави утисак „мудрог" и врло спретног саветодавца. Као такав мењао је господаре, режиме, погледе, пријатеље, све је мењао сем једнога: жеље да стално добро живи, да ништа не ради и да ни зашто не сноси одговорност. Сви га знају као лажца и непоузданог, али ипак многи с њиме разговарају и с њиме се консултују. Суд историје последњих времена, ма колико он врдао и вешто пливао, неће га моћи да заобиђе. Биће постављен на право место и приказаће се у пуној светлости његов више мрачни него тајанствени лик.

*

Рудолф Бинанић, јеврејин, привредни „струковњак" из режимске ере у очи наше пропасти, поново се јавља на сцени. Иступио је, као што је јавила штампа, са захтевом да се блокира новац „југословенске" Народне банке у иностранству за Тита и његове банде. Колико је била ниско пала наша предратна политика ништа друго не треба знати него то каквом се типу и разбојнику могло поверавати да руководи најважнијим привредним установама у Београду и да буде главни посредник између наше домаће и иностране привреде!

*

Онај Харисон опет се јавља преко лондонске радио емисије и даје нам савете како да се држимо. Разуме се, сад он препоручује Србима да се и они опредељују за Тита. Черчилова пропаганда за Србе много се офуцала, јер она у задње време не може, сем анонимних спикера који се по језику распознају да са српским духом и народом никакве везе немају, никог другог да постави пред лондонски микрофон сем овог одвратног, проказаног и од целог свесног српског народа презреног типа...

Лик српског добровољца

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

И мртви заједно...

Ових дана навршава се пола године од смрти Милоша Војновића, команданта Четвртог батаљона СДК, који је пао у Сјечој Реци, и његовог друга и верног сарадника Србољуба Павловића, који је, неколико дана касније, погинуо код Севојна. Тако су трагично пала ова два јунака и витеза, нераздвојно везаних љубављу и одањем пријатељством и другарством, заједничком борбом и једном идејом.

Далеко је већ онај дан откада су они почели свој претешки крст напора и патњи, крст страдања и жртве: давно је њихов живот био преоптерећен тешким бременом дужности и служења. Нису хтели уживања и задовољства, у којима умиру њихови несвесни и несавесни вршњаци. Нису хтели лаке низбрдице провода. Снажном ногом крочили су у живот, тражећи борбу, летећи из победе у победу, из славе у смрт. Такав је био њихов живот, јер нису могли подносити смрад и задах, који су кужили домове Србинове. Зато је и крај њиховог живота такав.

На путу њиховом није било двоумљења ни колебања. Препреке и сметње рушиле су се пред њима, под снагом њиховог налета. Трагична и болна судбина српскога народа давала им је неизмерне снаге за нове подухвате и нова прегнућа. „Победа или смрт"! — ова лозинка коју су кроз столећа безбројни легиони палих својом крвљу исписивали на својим заставама, била је лозинка и Милоша и Србе. Боље је пасти у сјају и слави него живети кукавички и срамно. И они су пали.

То је тражио од њих и њихов завет. Били су положили заклетву Краљу, Отаџбини и своме народу и нису изневерили крв палих другова, нити порекли своје јуначке речи. Зато су и изгинули.

Њихови животи нису припадали њима. Њиховом крвљу и њиховим животима нису располагали њихови разуми и њихова срца. Они су били свесни ко је могао располагати тиме. Зато њих данас и нема међу нама.

Милош и Срба нису се упознали одавно. То је било почет-

Србољуб Павловић

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ком јануара 1942 године, када је Србољуб пребачен у Десети добровољачки одред, којим је командовао Милош Војновић. Милош је по рођењу био Словенац, али по својим осећањима и по својим мислима припадао је Србији. Милош се потпуно осећао Србином. Он служи Србији, својој новој отаџбини, без помисли на себе и на своје интересе. У једном писму, које је писао 17 марта 1943 године, мајци Србовој, он каже:

„Знам да ћеш ми, мамице, веровати да је то за спас заједнице и овога напаћеног народа. Јер ако се не спасе народ, онда ни диплома Србољуба неће ништа користити. Данас ти то поготову могу тврдити, јер се налазимо на врхунцу анархије и безвлашћа, које носи рушење свега и на крају води масакрирању нашега народа. Ако се томе не стане на пут, а лек постоји, неће ни моја ни Твоја деца видети сутрашњице.

Ја сам се ставио у службу народа из најидеалнијих побуда и ако немам толико подлоге као рођени Србин. Код мене није само то што сам за жену узео Српкињу, коју волим и обожавам, и што имам дечицу Срчад..."

У западној Србији, нарочито у Округу ужичком, па и преко Дрине, име Милоша Војновића

Милош Војновић

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

постаје славно. Име Србољуба Павловића није се исто тако одвајало од његовог. А када су 1942 године нове избеглице почеле прелазити преко Дрине, напуштајући своја разорена огњишта и запаљене домове, они су били први да им са добровољцима пруже помоћ. Данима и ноћима, као анђели чувари, лебдели су над њима. Они су им били и лекари и храниоци.

Крајем 1942 године студенти добровољци одлазе за Немачку. Србољуб и против своје воље добија стипендију, али неће да иде. Он неће да остави свога команданта и своје другове. Он хоће да остане у Србији и да са својим друговима дели народну судбину. Али његове старешине и његова мајка захтевају да ипак оде. Он их је морао послушати. Србољубов одлазак тешко је погодио Милоша. *„Срба је отишао, — пише он у једном писму, — и тако ми је отсечена десна рука."* У другом једном писму, он каже: *„Ако одем на други свет пре времена, онда то ће бити само зато што нема Србољуба крај мене..."*

За Србољуба је боравак у Хајделбергу био готово мучење. Како се је осећао тих дана, најбоље се види из писма, које је 28 фебруара 1943 године, писао своме Претседнику и Учитељу, а које није послао:

...„Али ни утисци, ни удобан живот којим сам ја овде почео живети, нису могли победити моје сазнање. У мени је кључала још крв загрејана у борби. Ноћу су ме тражиле слике из далеке домовине. Виђао сам мајке и децу, како гладни, голи и боси, пружају руке Србији. Морао сам са стола да склоним фотографију „Мајко Србијо, помози", коју ми је пред одлазак дала моја мајка, а коју је мој командант снимио. Веровао сам да то па мене утиче. Али тада слике мојих другова почеше да ми долазе у свест. Гледао сам у патње и муке њихове. Гробови оних који су пали нису ми дали мира. Осећао сам се као бегунац, још више, као Јуда. Нисам, признајем, могао победити моје сазнање да моја домовина још крвави, да се жариште још пуше, да моји другови још падају, а ја, далеко од свега тога, у удобној и топлој соби, спремам каријеру учећи, да бих добио лекарску диплому, издржавајући се од новца, који моји другови плаћају крвљу. И ја сам требао остати далеко од тога четири или више година..."

Какво витештво и каква племенитост.

Сада се сећам и оних дана када је Србољуб ступио у добровољце. Он је пошао у оној првој стотини, коју је предводио храбри и славни Будимир Никић. Нико од његових није знао за његову намеру. Тек на дан одласка он је обукао униформу. Своје цивилно одело и непотребне ствари дао ми је у једном коферу, говорећи:

„Тек када будем напустио Београд, однеси ово кући, и мами и тати реци куда сам отишао. Кажи им да нећу бити у борбеној јединици, већ као санитет..."

У марту 1943 године, Србољуб је поново у Србији. Он је поново са својим командантом. Неуморно ради, без сна и одмора. За њих нема ноћи. Хтели су да буду на сваком месту и да сваком помогну и саветом и делом. Уколико су политичке и економске прилике у земљи биле теже, утолико су они све више запињали. Час су били у Ужицу, час у Београду, или пак у Босни или Црној гори и Херцеговини. Стизали су свуда. Њихова снага и енергија као да је била неисцрпна. Било је понекад и момената малодушности, очајања, душевне депресије, али они су побеђивали све те тешке моменте духовне слабости. На њима су се још више калили. А увек, и у добру и у злу, били су нераздвојни.

Али једног септембарског дана, ипак су се растали. Милош Војновић је погинуо. Само је случај хтео да и Србољуб не буде крај њега. Али судбина их је поново зближила. Осам дана касније пада и Србољуб Павловић. Поново су били заједно. И њихова тела данас леже заједно на ужичком гробљу. Мајка Србољубова није хтела да сахрани сина крај његовог оца, већ крај његовог мртвог друга и команданта.

„Нека за увек буду заједно. Живе их нисам могла раставити, па зашто онда мртви да не буду један крај другог..." — рекла је ова мајка хероја.

М. Љ. Пропадовић

У добровољачким јединицама псовка је забрањена и кажњива. На слици: »Суд тројице« у I. батаљону III. пука прави списак оптужених због псовке.

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

У касарнском кругу

Шабац, марта

Лепо је речено да часови разоноде увек пребродe умор. Ма колико да је јуче била жестока борба коју смо водили, данас ћемо опет бити освежени оним истим полетом ако не допустимо да нас обасну бесмисленим видицима салонске омладине и животом буржоаских креатура без морала и части.

Рад на културном подизању добровољаца

Од дана кад су добровољци знали само за терен, строг касарнски живот и војничку дисциплину не раздваја нас много времена. Да би удовољили интересима српског народа и народне заједнице, некад је пред свима нама, на сваком месту, лебдео само један циљ: да се помогне свом напаћеном народу. Онда се заборављало на све, па и на своје најближе и најдраже.

Данас је већ другојачије. Кроз живот добровољаца не провлаче се само искре самоодрицања и тегоба. Истина, оне још и даље светле истом јачином као и у првим данима, али се, уз то, ради на томе да се у пуној мери посвети велика пажња културном развоју добровољачких пукова, укључивши ту и новопримљене регруте — сеоске омладинце из разних крајева.

У циљу разних мера које улазе у састав акције на просвећивању добровољаца III пука у Шапцу у задње време дају се два пута недељно биоскопске претставе, понедеоником и петком, које наизменично посећују добровољци свих чета I батаљона.

Добровољци пријатно користе своје слободне часове. Увек се нађе поneки који ће најкраћим путем инсценирати нађену могућност за правилним искоришћавањем слободног времена. У случају да недостају музички инструменти, убрзо се образују четни хорови. Ако неко зуцне макар нешто да се спреми тај и тај комад, већ сутра нађе се могућност да се на првој добровољачкој академији прикаже. Можда ће то некима изгледати немогућно, али, код нас, и оно што изгледа немогуће и неостварљиво, постиже се преданим радом и другарством, заснованом још у првим данима борбе, кад се и последњи залогај хлеба делио на равномерне делове, братски.

Музичка чета III пука заузима посебно место у свакодневном животу добровољаца. Врло често, скоро сваке недеље, у касарнском кругу I батаљона чују се звуци народног кола и добровољачких корачница. Тад заигра и старо и младо. Млади регрути из Мачве и Подриња, разуме се, највише „уситне". У војничким цокулама некако теже иде, али ипак се сналазе...

Зато ће сутра егзерцир изгледати некако лакши и сношљивији него обично. Правилно искоришћавање слободног времена подиже унутрашњу снагу војника.

З. С.

Капитр М. Благојевић с једним »из легије најмлађих«...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Рукописе за добровољачке странице у „Српском народу" слати на адресу: Штаб Српског добровољачког корпуса (Васпитни отсек), Милоша Великог бр 7, Београд.

ПОВОДОМ 45 ГОДИНА ОД СМРТИ СВЕТОЛИКА РАНКОВИЋА

ПРВА ТРИЛОГИЈА СРПСКИХ ЈАДНИКА

Последње године XIX века, 1899, Светолик Ранковић, млади наставник богословије, пуном паром на домаћу смрти — пуном паром написао је и свој последњи роман.

Као **Горски Цар**, као **Сеоска Учитељица**, и **Порушени Идеали** донели су српској књижевности још један оглед — оглед о бесциљности живота.

*

Са три романа у црноме плашту, са три на душак на уснама бола, Светолик Ранковић — описујући природу као шару, а не као извор сазнања, описујући друштвени нагон као неправдама истрошен, а не као прегалаштвом орошен, описујући савест као опсену искуства, а не као реч ванчулну, реч бесмртних уста — лагано али сигурно, наставнички сплетен у горке односе среће и врлине, сам себе је увео у етички тесњац — бесциљност.

Отуда сва три романа, три грактања и у њима све на избор хајдуци-кроволоци, учитељице-прељубнице, свештеници-самоубице: отуда нарицања о промашености, о јаловости, иначе добро храњених, добро појених људи: отуда њумурна слика света као раскола без добра, без истине, без правде:

»Хеј, станите ви, вечни трудбеници, што не знате ни за један час одмора; и ви са намрштеним челима, са лицима унакаженим страдањима и патњом: и ви, јадници, што изгубисте образ и поштење удварајући се силнима..., станите овде уз ову велику и непромењиву истину, прочитајте вечну реч на овом окамењеном лицу и умирите срца своја«.

(Сеоска Учитељица)

Залажући се и срцем и душом да галерију српских јадника створи, Светолик Ранковић је све своје честите снаге трошио на путу од вероучитељске омилитике до учитељске реторике, а не, како се то жели да претстави, на путу неке социалне критике.

*

Као што тужни ал снажни чемпрес не расте тамо где се пропагандом плаче, ни Ранковићева такозвани »реални назори« не убеђује иако узбуђује, јер за праву, животну сржи, није му био дан онај изворни, онај урођени, онај здрави, онај срећени, онај вуковски, онај змајевски, онај свакој недаћи дорасли — онај народни разбор.

Јер, у земљи, у чијој се старој књижевности налазе снажни узлети самоодрицања — искуства високе мистике; у земљи, у чијем се народном песништву налазе снажни узлети самоодрицања — искуства високе етике, Ранковићеве тужбалице и нарицања, иначе честите и смеле, ипак својом суштином, потекле из врела пристрасне дневне штампе, саме себе своде, не на етику и мистику животне горчине, већ само и једино на опште огледе о правној држави с бесправним радњама.

Отуда Ранковићева болна самонарицања свакако су књижевна стварност, али зато нису уметнички реализам.

Јер, прави, уметнички реализам је животна вера да светом господари мера, да су на стражи и жалост и радост, да свако зато што има своје зато, да случајеви пролазности извиру и увиру у струје закона бескрајности.

Реализам је животокружни архаизам.

*

Од XII века па до данас, прави српски писци, индивидуални или социални, увек су наговештавали опште потребе целине — из њих је било изворно врело. Од XII века па до данас, прави српски писци, индивидуални или социални, увек су у стваралаштву остајали верни биолошким условима имагинације — из њих је било оно што се сваком снило.

Тако у мистицизму.

Тако у реализму.

Светолик Ранковић и у **Горском Цару** и у **Сеоској Учитељици** и у **Порушеним Идеалима**, столпник је нечег другог.

Столпник је оне струје по којој људско створење, у прилагођавању себе разним менама средине, располаже и вољом за животом, али још више и чежњом за напуштање свести о животу: столпник је оне струје по којој људско биће посеђује и нагон за свакидашњом борбом, али још више и нагон за такозвани вечни одмор.

То је старинска школа руска.

По тој школи, прсне ли душевни нагон, дође ли до слома живо не равнотеже онда лагано али сигурно наступа неман што живот своди на материју, наступа замрлост, отупелост, потпуно одвајање свога ја од стварности, наступа пуни заборав, а с њим и царство омилитике, а не критике.

Одвајање свога ја од стварности није реализам.

Замрлост, отупелост, пуни заборав, није натурализам.

На помолу је нешто сасвим друго — сен задихана првог српског невропате у прози.

На помолу је онај Светолик Ранковић, који је, ради пуног јединства животне горчине, супротно природном, животном нагону, у српску књижевност, својим погрешно названим реалистичким романима, задихано унео нагон заборава, нагон смрти, а с њим, истина нејак, али ипак мио и драгоцен прилог првим покушајима српске нирване у прози.

То није реализам.

То је наивни утопизам.

Са Светоликом Ранковићем, са његовом старинском школом руском, ведрим лузима Шумадије процвали су бокори чемерне жалфије.

Светолик Ранковић

(Цртеж: Н. Б.)

И ту је Ранковић успео.

Трајно и темељно.

Јер, ако на српску књигу српским очима треба гледати, онда је споредно да ли је Ранковић утопији или емпирији приписивао ознаке животне горчине, да ли је друштво или појединца схватио као слом идеја водиља, да ли су три његова романа први покушаји прве трилогије наших јадника — јер све је то, као оно цвет у чвасту, једино служило сили српске књиге у порасту.

То су, ето, воштанице ужежене у славу горког сељака из Мошта-нице.

—З.

Поводом једанаестогодишњице смрти

ПЕСНИЧКО ДЕЛО ДРАГОЉУБА Ј. ФИЛИПОВИЋА

Предавање одржано на Радију у суботу 11 марта 1944.

Прошло је пуних једанаест година од смрти великог барда, неумрлог песника „Косовских божура", јединственог композитора наше народне душе, националног и расног осећања — Драгољуба Ј. Филиповића. Он је, пре него ико са толиким жаром душе волео ту свету, ту јединствену косовску земљу, земљу крви и земљу хероја. Готово целу своју поезију везао је за нашу свету традицију.

Потстрекавајући нашу народну фантазију, он је будио пуну националну гордост. Цео његов рад изаткан је из народне душе.

Али, и ако је он узимао мотиве из народне песме, која му је заправо била узор, његова поезија ма да у десетерцу испевана није епска, него по јединствености свога ритма чисто лирска са еминентним одликама.

Филиповић је у нашој послератној поезији престављао једну од најоригиналнијих и можда, најсимпатичнијих личности.

Претерана скромност овог песника, можда је једини разлог, да је он за живота остао недовољно истакнут. Филиповићево песничко срце умело је да затрепери на најмањи помен косовских светиња и одмах је било у стању да нам пружи једну драгоцену песму, одличну по форми, а јединствену по музици и јачини израза:

Ко брег срушен лежи јуначина,
Брци ране на грудима крију,
Модрим прсти цвиј земљу рију
Из очију бије помрчина.

Мртви Турци дршћу око њега
Лева рука тешки топуз држи.
Мач још крвав бојним бесом пржи.
Вук престављен равним пољем бега.

А он кивао Пала царству меча...
Три је смрти отерао сваљен.
Ко дин божјим громом раскрављен
Мртав лежи Срба Злопогледа.

Он своја песничка осећања не износи као наши остали песници његове врсте, него се као Милан Ракић обраћа својој отаџбини, или попут Милана Ђурчина целом своме роду. Филиповић је био увек песнички јако надахнут.

Он је код нас створио најбоље обрасце наше национално-родољубиве поезије. Увек се је држао својих националних симбола и кроз њих износио своју националну осећајност. Из свију његових песама можемо лако запазити шта је песника одушевљавало. У пдсве сажетој форми он је дао непрегледан уметнички материјал.

Филиповићево сликање људи и догађаја толико је снажно, да човека и после читања фасцинира својом јединственошћу и богатошћу. Његов „Срба Злопогледа" изражен је са толико сугестивности и лакоће стила. У њему је дао ванредно снажан израз и савршено успео сликарски потез:

Космат Ђурак од медведа сура,
На страшна је огрнуо плећа,
Челна жила на зимју те сеја.

У очима замаглила бура.
Два му брка ко два тешка лука,
Гракће гавран на капи од вука.

То је слика која извире и која страши. Његов је израз сентенциозан, а сваки његов сликарски потез сигуран и савршен.

Његов светли култ је величање предака и њихове јединствене борбености кроз нашу бурну и сјајну историју. То је култ великих српских див-јунака и њихових величанствених подвига, који су увек достојанствено, али славно давали своје животе: „За крст часни и слободу златну."

Зар није импресионистички дата ова строфа из песме „Мурат":

Тама... Ноћ је одмакла дубоко.
Султан Мурат будан још не спава
Сан му неда вечне судбе тајна.
Док отуда са поља бескрајна
У муњи се Милош оптрава.

Његова песма „Смрт мајке Југовића" нема готово ништа слично са истоименом народном песмом, ни по облику ни по садржини. У њој је изражена цела једна трагедија мајке:

Бледе... Жижак у кандилу трне...
Бошков Ненад у колевци јеца.
А на двору све страшније вије,
Урла бура. Пљуском дажда лије,
На бедему седи стражар клеца.

Нема класа. А ваздан су јуче
Пут Косова одлетали врани
Тужни. Стара Југовића клечи.
У срцу јој сузе место речи.
Ноћ. Кроз вечност језде црни дани.

Нико се није боље од Филиповића уживео у народну поезију и осетио њене јединствене драж. Са страсним заносом, одушевљен том нашом народном светињом, нашим народним идеалима, он је писао велике „Косовске божуре". Они су ницали као сјајни фрагменти наше велике косовске поезије, коју је овај наш песник дао у својим многобројним песмама. Поезија Филиповићева има сјајну песничку форму — јединствену у нашој лирици.

Ретким богатством језика и лепим осећањем за ритам он је дао леп број успелих песама. Све је у његовој поезији оригинално, наше и јединствено у нашој књижевности.

Данило Чутурило

ФРИДРИХ КАРЛ фон САВИЊИ

Ових дана навршава се сто година од великих радова на ревизији немачког законодавства под покровитељством чувеног немачког правника и творца историске правне школе Фридриха Карла фон Савињија, који је у то време био и министар за законодавну ревизију. То је било значајно доба не само за немачко законодавство, већ и за немачку правну науку, пошто је некако у то време завршена велика расправа о проблему правног развитка и кодификације права.

Под утицајем школе природног права и кодификације у Француској немачки правник Тибо иступио је са предлогом да се прекине са посебним правним системима у појединим немачким крајевима у области приватног права и да се изради општи грађански законик за целу Немачку. У том циљу Тибо је објавио своју расправу: О НУЖНОСТИ ОПШТЕГ ГРАЂАНСКОГ ПРАВА ЗА НЕМАЧКУ, која је носила сва обележја рационализма школе природног права и њене универзалне, наднационалне тенденције. Та расправа и предлог наишли су на живо одобравање од стране рационалиста, који су пре тога већ прихватили француски грађански законик као последњи израз научних истина школе природног права.

Међутим, против овога предлога устаје одлучно правник Савињи у својој расправи под насловом: О ПОЗИВУ НАШЕГ ДОБА ЗА ЗАКОНОДАВСТВО И ЗА НАУКУ ПРАВА. Ова расправа представља датум у развоју правне науке, а посебно историје права. Закључци до којих је Савињи дошао у тој расправи ударили су основе новој историској правној школи.

Професор права и једно време министар за законодавну ревизију, писац великог броја научних правних дела, као што су „Право својине", „Историја римског права", недовршено дело у осам књига, и „Облигационо право" у две књиге, поред других научних расправа, Фридрих Карл фон Савињи (рођен 21-II-1779 године у Франкфурту на Мајни, а умро 25-X-1861 у Берлину) ударио је нове путеве у проучавању правног поретка. Пре свега, он је одбацио схватање просвећеног века који проповеда слободно стварање права помоћу разума и револуционе акције, потпуно укидање везе са прошлошћу и сасвим ново уређивање друштвеног живота, и поставио идеју органског развоја друштвених начела, наслеђених из далеке прошлости. Право није производ спекулације духа, већ је то производ искључиво народног, националног развитка. Сматрајући да сваки народ има свој својствени дух и посебну правну свест, право сваког народа је самоникло, тако да је задатак историје права проучавање народних правних установа.

Како се и код нас ових дана навршава сто година од доношења нашег грађанског законика, који је углавном рецепција, управо највећим делом само скраћен превод аустријског грађанског законика, то би са сличног гледишта требало размотрити какав је утицај и какве су последице биле тога и таквог српског Грађанског законика.

Др М.

КАД ЈЕ РОЂЕН ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ?

Још у погледу Доситеја то је мало, у најмању руку, чудно: још није, а тешко и да ће бити, утврђено кад је рођен тај „први учитељ српског народа", после Косова и зачетник праве српске књижевности. Илариjон Руварац, на пример, доказује да је Доситеј рођен 1739. Ж. Поповић у предговору **Живота и прикључења** које је издала Српска књижевна задруга уверава да је то 1744, а Решетар чак налази и 1734 годину!... Признати се мора: лутају потомци јер и часни Доситеј, претеча Вуков, остави потомству сопствени животопис, а да не написа најглавнији датум у њему...

Али што се десило са Доситејем, зар мора да се понавља и са другим српским писцима, са онима који су рођени читаво пола столећа после смрти Доситејеве? Уколико је оно било само чудно, јер га правда давнина, утолико данашњи случајеви не смеју да буду чудни, нејасни, несигурни.

Војислав Илић није макар ко у српској књижевности. Војислав Илић није постојао ко зна кад. Сећања на њега су, у поређењу са Доситејем, сасвим свежа. Има и савременика још живих, а тек је четрдесет три године од смрти његовог оца, а осамнаест од смрти старијег му брата Драгутина. Па ипак, намеће се једно питање: кад је Војислав рођен? Јесте, кад је рођен тај песник који је значно читаву прекретницу у новој српској поезији?

Не слажу се историје књижевности, енциклопедије, професори, црквене књиге. Не слажу се између себе у погледу године рођења Војислављева.

Јован Скерлић је ауторитет... Хоћемо ли му веровати када у својој студији „Војислав Илић" тврди да је песник рођен 1862 године?... Богдан Поповић је ауторитет... Хоћемо ли и њему веровати кад се слаже у својој класичној **Антологији лирике** са Скерлићем?... И не мисле само они тако. За њима иду писци историја књижевности: Јован Гочић, Аћелић, Савковић итд. Па чак, за 1862 годину „гласа" и **Народна енциклопедија** у својој деветој књизи. Ова још уверава да је Војислав **други** син песника Јована Илића, а ми, и ваљда сви гимназисти, да не кажемо сав остали учени свет, знамо да је Јован Илић пре Војислава имао два сина, Милутина и Драгутина...

Тако уверава ова страна. Значи, постоји и друга страна? Јесте, та друга страна уверава да је Војислав рођен две године раније, 1860! Није то ситница, кад се узме у обзир: да ли је Војислав умро у 32 или у 34 години живота и што та „ситница" није уочена од оних који су водили и воде нашу историју књижевности.

Друга страна, то је енциклопедија „Свезнање" и — један, сада покојни, професор српског језика у пензији. Мањи број, али не треба заборавити да овај пензионер има на својој страни и — црквене књиге, не оне мистичне, већ реалне, са одређеним цифрама.

Године 1926 објавио је у београдском омладинском часопису „Венац" професор у пензији Петар Ј. Петровић, како је отишао до архиве београдске цркве св. Марка, надлежне за Палилулу и палилулце, и пронашао у протоколу крштених за 1860 годину, да је, на страни 113, забележено 8 априлија рођење Војислава, сина Јована и Смиљане Илић, и да је дете крштено од стране Димитрија Матића, дошнијег министра просвете и црквених послова

Дакле: кад је рођен Војислав Илић?

Нова свеска „Просветног гласника"

Фебруарска свеска „Просветног Гласника" доноси поред осталог следеће студије:

Говор министра просвете и вера приликом отварања београдског Универзитета

Г. Вел. Јонић, Министар просвете и вера изражава на првом месту захвалност немачким окупаторским властима због отварања Универзитета и гледа у овом акту једну видну ознаку културне аутономије, коју Немачки Рајх жели да омогући српском народу. Затим указује на неке од узрока који су довели до потребе да се Универзитет реорганизује, износећи битна обележја његове реорганизације на којој су сарађивали и сами професори Универзитета. Универзитет не може да спрема „народне непријатеље", већ мора да ствара „способне и родољубиве школоване синове". Студенти ће се још у току студија упознавати са својим позивом и биће принуђени да полажу испите на време. Најважнији од испита који предвиђа ова реформа јесте без сумње пријемни испит којим ће се „нашем народу осигурати морално и интелектуално елитно вођство". Обезбеђена је слобода научног рада. *„Али се више не може дозволити да се та слобода злоупотребљава и да се под видом научних истина убацује отров у душу наше омладине..." „Научни рад мора у првом реду водити рачуна о нашој, српској стварности..."*

Српски језик као израз српског духа

од Др Стевана Иванића

Чланак је врло значајан, испуњен многим оригиналним запажањима, о нашем језику, и општим погледима на културни живот нашег народа.

На првом месту, писац нарочито истиче у духовном стварању једног народа његове расне, психичке особине. Расне духовне особине једног народа дају увек свој оригинални жиг свему оном што тај народ проживљује и прелама кроз своју менталну призму, тако да се у културним стварањима једног народа огледају не само спољне околности у којима он ствара и на које реагује, већ нарочито његов оригинални тип реакције, његове менталне особине, његов расни дух.

Овај оригинални расни дух нашег народа, са његовом урођеном склоношћу ка духовном и идеалном, нарочито се огледа у његовој најзначајнијој креацији: у језику, у ком су сажета сва народна искуства. У речима, у њиховим коренима па чак и облицима, огледају се не само душевне особине, већ и погледи на живот и свет једног народа. — На неколико врло занимљивих примера, писац показује оригиналност наше народне психе у односу према другим народима и њену способност за властита духовна стварања.

Духовни лик Богдана Поповића

од др К. Милутиновића

У овоме чланку Др Косте Милутиновића дат је синтетичан преглед целокупног рада Богдана Поповића на свима секторима његове плодне и успешне јавне делатности.

У првоме делу свога чланка писац оцртава стање српске књижевности у доба када је Богдан Поповић почео да објављује своје прве критике. Тадашњи наши критичари делили су се, углавном, у три љуто завађена табора. У првом табору налазили су се они критичари који су припадали старој филолошкој школи. Други табор образовале су присталице тадашње идеалистичке естетике, утонуле у метафизичке апстракције и формалистичке схеме. У трећи табор ушли су наши млади позитивисти и реалисти који све отворениje исповедају утилитаристичка и екстремистичка схватања.

Одмах у почетку свога рада Богдан Поповић је заузео критички став према свима трима групама, а нарочито према утилитаристичким схватањима П. Тодоровића. У своме приступном предавању „О књижевности" Поповић је оштро критиковао утилитаристичка схватања и доказивао важну моралну, васпитну и друштвену мисију књижевности као један од првих бранилаца естетичких и духовних вредности.

У другом делу расправе писац говори о Б. Поповићу као носиоцу европског духа и европских мерила, научне аргументације и научних метода у нашој књижевној критици.

У трећем делу писац исцрпно анализира главно Поповићево животно дело: „Бомарше".

У четвртом делу објашњен је став Б. Поповића према црначкој пластици, црначкој поезији, црначкој музици и црначкој уметности уопште.

У петом делу приказан је Б. Поповић као моралиста и афористичар, као културни борац и друштвени реформатор.

У шестом делу реч је о Б. Поповићу као учитељу и васпитачу нових генерација српске универзитетске омладине, о његовом утицају на формирање нових српских нараштаја.

НИКОЛА БЕШЕВИЋ: ДОН КИХОТ
(оригинални дрворез)

Српска књижевна задруга за Гетеа

Ј. В. Гете: Херман и Дороteја. Лирика — Пандора. Књига 302 Коло XLIV. Београд 1943. Стр. 201.

Српска Књижевна Задруга, *у ваљаном преводу проф. Драг. Костића, издала је Гетеово дело* Херман и Дороteја, *а у високој песничкој обради књижевника Св. Стефановића у истој књизи дата је Гетеова* Пандора, *као и Гетеови лирски узори, уз исто тако знаменачку обраду књижевника Т. Манојловића. На тај начин,* Сп. Књ. Задруга *посветила је највећем немачком писцу примерну пажњу. У истој књизи објављене су и студије Св. Стефановића,* Феномен Гете, О Пандори, *као и студија Т. Манојловића,* О Херману и Дороteји. *Из студије Св. Стефановића доносимо пасус, у коме се синтетично приказује Гетеова стваралачка суштина:*

...За Гетеа уметничко стварање и кад на око изгледа најудаљеније од живота, кад изгледа да иде за неким чисто уметничким или чак и естетичким проблемима, није у крајњој линији ништа друго до уметничко изражавање непосредно датог живота. Зато и јесте и данас тако актуелно и живо. Оно није један песнички занос, оно је животна стварност, не један сан о лепоти него једно стално живљење и проживљавање лепоте, и његова поезија није само једно уметничко уживање живота него једно дубље сазнање живота у свој његовој судбинској грози и лепоти, често једна животна вера у свој трошности и пролазности и безвредности живота, још чешће утеха за све јадности и бедности живота: оно, како у последњој линији изгледа и јесте, највише и најдрагоценије што је икад једна уметност или једно уметничко стварање дало човеку.

Тако је Гетеова поезија постала огромна хроника његова живота, док је његов живот постао његово, готово би се могло рећи, највеће песничко дело. Дело на сваки начин. Оно примордијално и вечно што га је инспирисало да евангелским речима: У почетку беше слово, реч, ум, да интерпретацију: У почетку беше дело, чин, рад. Гетеов култ о коме смо говорили значи култ рада, но у исти мах и култ живљења, испуњавање живота радом, стварањем, делом. Велики посматрач он је у исти мах и велики стваралац, огромни контемплативни дух, он је у исти мах заводник и чаробњак животне динамике и животног искуства, животне мудрости и једног мудрачког апсорбовања и савлађивања живота.

Песник-мудрац или мудрац-песник? Не. Он је и једно и друго. И не само то. Он је своју поезију и своју мудрост сву испунио својим животом, као што је свој живот испунио поезијом и мудрошћу. Зато и они који у његовој поезији траже и виде чисту субјективну, непосредну лирику, налазе одједном читаво тоне тешке, најтеже мудрости, а у његовој најхладнијој мудрости најжарчији, често најболнији живот.

Тако тај велики стваралац који се за живота још у осамдесетој години заљубио у младу девојку од осамнаест година и тражио њену љубав, и сада још, сто и више година старији но што је онда био тражи љубав младих и најмлађих генерација. Ако је, можда, ту ни сада као ни онда не нашао, извесно је нашао у оним генерацијама које су до Гетеа дорасле и дозреле. Јер до Гетеа дорастају и дозревају поједини људи и поједини народи и поједине генерације, онако како је он сам дорастао и дозревао од животних искушења и искустава младог Вертера до животних мудрости и мистерија другог Фауста.

Др Светислав Стефановић

Одлас рег. С.Бр. 2401 од 22. II. 1944

„Нестрпљиви наследници“ Славомира Настасијевића

Славомир Настасијевић пише у широким гестовима и за целокупну публику, везујући ситуације за типове, а карактере за ситуације.

Славомир Настасијевић у својим комедиографским делима има пуно спонтаности, која примењена на сцену лепо успева. Наше ново друштво, мало каракирано, у Настасијевићевим обрађеним одломцима преко сцене, и својим недостатцима и својим манама издашно насмејава гледаоце. А то је већ неоспорни успех.

У позоришту Славомира Настасијевића развијају се наше домаће невоље, наши домаћи јади, али се у њима налази и лек за њих. Проблеми сујеверја, лакомислености, грандоманије, лош васпитања, кајшарлука и т. д., у обради овога младога писца добијају своје природно наравоучење. Настасијевићеви комади у будућности ће имати улогу морално-социјалне хронике.

Славомир Настасијевић влада сценом. Код њега ће, ради колорита средине коју црта, наравно бити и грубости, и двосмислености, али то његова Настасијевићева сцена, баш и тражи. Иначе, зар би се могла замислити циганка Божана са реч ником домаће класике, или зар би се у овом најновијем комаду, могли замислити три мангупа — Шура, Сава и Драган — као изопачени типови, типови скоро са каландре, са маниринма и изразима неблесе древног Дубровника, у данима када је тамо драма доминирала? Не! Али, како је реч о доследностима лица, ситуације и тезе, а с обзиром на постављени циљ, сликање моралних сукоба данашњице — то је неоспорно да је у најновијем делу Настасијевићевом „Нестрпљиви наследници“, добијен још један добар прилог нашој комедиографији.

„Нестрпљиви наследници“ по својој обради веома су блиски проблему уобичајеног криминала. Настасијевић даје горке пилуле завијене у слатке обланде, али да се не би поверовало у супротну могућност, он ипак лебди изнад обраде сличних тема, јер се у ствари бори за победу добра. Широка душа оца и стрица Јевте високо лебди изнад трулежи која се увлачи у нову омладину и казује да све то ипак није тако, да на свету ипак влада добро, шта више да добро побеђује зло и да се добро узноси у развоју општег напретка. Према томе, сам овај комад, с обзиром на сврху, морао је на крају крајева ипак мало бити зачињен животном филозофијом, јер се у њему у суштини тражи полет изнад земље, полет да се уђе међу праве, моралне људе.

Што се тиче самог извођења комада с обзиром на могућности сцене Коларчевог народног универзитета и дилетантске трупе студија Националне службе, успех није изостао. Режија, коју нам је дао Александар Стоиковић, трудила се у целини да нам дочара пиштеву замисао. Иначе, за успех од стране извођача, главну заслугу носи сам Стоиковић, са својом обрадом улоге „Шупе“. Близак њему био је Милан Вранић као „Јевта“ и Лепосава Петровић као Јевтина бивша жена „Горопадна Ана“. Остали мање или више убедљиви (Љубица Секулић, Пера Стојановић, Александар Огњановић, Радослав Павловић, Стожимир Аврамовић, Драгољуб Гостушки, али недовољно уиграни и не баш сасвим природни.

Р. М. А.

„Дорћолска посла“ на сцени Централе за хумор

„Дорћоле, детињство моје данас те више не познаје. Нема више твојих уских улица и ћепенака, нема пространих башта и пољана. Данас нема некадашњих башта, демирли пенџера, доксата, кривудавих сокачића, ћошака и ћепенака. Нема више оних момака ни девојака, па ни оне песме...“ тако је започео своје дело Илија Станојевић о Дорћолу, којег је сликовито и са пуно хумора али и носталгије, изнео кроз више приповедака и нарочито кроз своју „Дорћолска посла“. Штета што Илија Станојевић није дао више из живота овог дела старог Београда, а ште та је и што није обухватније схватио свој посао, јер он је и поред тога што је био велики глумац, могао бити и добар писац.

Ми се још добро сећамо оне данас нестале генерације наших добрих драмских уметника који су дали пре нешто више од десет година премијеру ове комедије. Чича Илија играо је Наска, велики Милорад Гавриловић „Барона“, Сава Тодоровић „Чар ламу“, Шапињић (доцније Никола Гошић) Ђолета, Турински Ацу берберина. Сви су они данас покојни као и многи други из тога времена.

Успех „Дорћолских послова“ од премијере па кроз низ година био је увек велики, јер наши глумци воле да играју личности које су им блиске, а и наша публика предпоставља комаде који јој дају оно што она стварно носи у себи. Али као и у многим другим областима нашег стварања и овде је било људи који су због „свог уметничког става“ кварили и спречавали развијање овакве драмске производње У нас су се тражиле само велике и озбиљне ствари, а „популарној и локалној литератури“ није било места. И тако смо остали само са десетак оваких комада за време од три деценије, а могло их је бити читава серија. Отуда било је дугих периода када се шира публика одбијала од нашег позоришта, јер у њему није могла више себе да нађе. С оним што се у њ му давало она није имала везе, јер само преко популарних комада шира публика враћа се позоришту.

Као своју прву премијеру поова Дирекција Централе за хумор пружила нам је обнову чича-Илијине комедије „Дорћолска посла“, али не онакве какву нам је сам писац остао, већ сажету у неколико најважнијих сцена; скраћену, упрошћену, брзу — већ према укусу данашње публике. У другом делу ове занимљиве ревије, прерађивач г. Миња Димитријевић смело је и вешто пренео личности из Станојевићевог дела у данашње време и данашње прилике и дао интересантан чин нових збивања на бази старе дорћолске атмосфере и њених протагониста. Да није успео да сачува атмосферу и дах старог Дорћола, ми бисмо му замерили што је дирао у текст великог комичара. Али у сваком случају други део ове комедије најбољи је чин који је досад написао г. Миња Димитријевић.

Данашњи ансамбл дао је добро ову „шалу“. Његови протагонисти играли су са великим еланом и успели су дати нешто више од свакодневног и обичног.

Тако је стари Дорћол поново оживео на једној од београдских сцена.

— т.

„Седам извора“

НАЈНОВИЈИ ДЕЧИЈИ РОМАН НИКОЛЕ ТРАЈКОВИЋА

Никола Траиковић већ увелико заокружава свој књижевни лик.

Он је и приповедач и романописац и драмски писац, а у последње време претежно и дечији писац. На свим тим књижевним гранама, Траиковићева зрелина одиграе пуном даровитошћу.

Седам извора су мали, али прави дечији роман. Писан сређено, занимљиво, ерудитно, читан лако и с пажњом до краја, тим романом наша књижевност за младеж, и по мотивима и по обради, добија још један исправан прилог: њиме је дечија романописачка коректност од прве до последње странице спроведена.

Седам извора су роман старинске баике о доброј и правој младежи, о њиховим пустоловинама, о њиховим казнама и наградама. У њему је Н. Траиковић обрадио тему, наравно дечију тему, да у животу владају personifициране силе, и да, ко се њима повинује добро пролази, ко не, наравно рђаво завршава, па је у вези с том паганском праистином испреплетена читава једна хуманитарна етика васпитних чародија.

Траиковић сасвим реалистички описује таі дечији, фантастични свет, даје му такорећи крв и месо, трудећи се да уметнички савлада прве потребе дечије маште — поуку од пустоловина. У царство дечије маште Траиковић улази са такозване западне стране, по којој се све што је могуће у животу своди на текуће у животу, с тим да поука и забава деци имају да надокнаде борбени животни полет. Јер, још ниједног српског дечијег писца, па ни Траиковића нису се такле животополетне приче Андерсена, тога мага не само песничке љубави према деци, већ и мага стваралачког такта импулса, пре ма потребама дечијег царства, који је својом гениjалном фантазијом дечију књижевност за увек поделио на вероучитељску и песничку.

Седам извора нису баика великог песничког даха, али су стваралачка илустрација борбе добра и зла — баика која има свој драж, која дејствује као целина која заступа књижевну тезу да све што је пустоловно, истовремено је и баино. У томе је Траиковић израђен, зрео писац. Јер, ако је само Андерсену успело да буде велики дечији песник, многима је, па и нашем Траиковићу успело да буде пристојни дечији повесник и да у фантазијама јединства смрти и живота улази надахнут западњачким таіанствима пустоловних прелаза могућег у текуће.

Седам извора нас не бацају у сиаі источњачке маште, у потпуно стапање „удивителног“ и „опи пателног“, али нам за то страну по страну рђају своиствен развој и напредак српске дечије књижевности.

ФИЛМОВИ ИЗ ЖИВОТА АРТИСТА ОСВАЈАЈУ ФИЛМСКО ПЛАТНО

Артисти... То је свет за себе. „Летећи“ људи, људи — „топовска ђулад“, људи на жици, на велосипедима, на слоновима... Укротитељи са бичем у рукама и продорним погледом, кловнови заодевнути у шарено одело и привидну глупост, љупке јахачице са оделима посутим звездама, са косом која лепрша... Мишичаве жене на трапезима, затим оне које су сишле са трапеза, и на заласку славе, прихватиле се увежбавања фока, домаћих животиња и голубова... То је тај засебан свет. Свет бајке и јаве.

Друмови су њихова домовина. Они припадају покрету. Путују од града до града, од вашара до вашара. Њихове куће на точковима, са минијатурним уређајем, сведеним на најпотребније, скривају иза својих дрвених зидова њихов напоран живот. Дуготрајан напор и краткотрајна слава, — то је њихов животни пут.

Публика која долази у шатор и пуни клупе око великог осветљеног круга, посутог струготином, хоће да се забавља и смеје. Њихова је дужност да јој измаме смех. Њихова је дужност да изазову њен страх и њен ужас.

Испод блиставог одела са шиљцима и дугметима, која сјаје испод дебелога слоја шминке, испод перика и накалемљених делова тела и лица, крије се мноштво брига и жеља, стрепњи и надања. Али публика не види ништа од свега тога. Она не зна да човек на трапезу стрепи за живот синчића, повређеног на путу, да клови, сапличући се на своје сопствене ноге, у исто време брине за жену, која очекује дете, свакога тренутка.

*

Артистички живот, приказан на филму, има посебну драж. Филм пред нас износи оба живота тог засебног света. Онај под рефлекторима, у блеску и сјају и онај иза кулиса, у вечитим стрепњама и бригама, грозничавој утакмици и интригама.

До сада смо видели, за релативно кратко време, неколико изразито артистичких филмова. Пре свега „Арену страсти“ са љубимцем наше биоскопске публике, Рудолфом Праком, у главној улози. Млади дресер коња постаје чувени укротитељ звери, и неустрашиво обавља своје опасне продукције. Међутим, директор циркуса има кћер, коју жели да васпита далеко од варљивога сјаја циркуског круга. Она треба да постане марвени лекар, студира ветерину, али у њој побеђује артистичка крв.

У тренутку кад је најпотребнији човеку кога воли, под туђом маском учествује у веома опасној продукцији. По завршетку, тачке она скида маску и тек тада сазнају и њен отац и млади укротитељ да је то била она. Пред чињеницом да је продукција тако сјајно успела и да је девојка показала такву срчаност, и сам отац не може ништа да каже, до да је артистичка крв неукротива и да кад-тад мора да се покаже њен немир. Директорову кћерку, партнерку Рудолфа Прака игра Лени Маренбах.

Други филм, „Тонели“, са мајстором глуме Фердинандом Марјаном и дивном Вини Маркус, доноси пред нас љубав, страст, љубомору и превару у оквиру циркуса и варијетеа.

Затим „Смеј се бајаго“, дирљива историја, трагичнога завршетка. Кључе свих артистичких збивања „Маску навуци и лик свој промени...“ Речи прикладне да их изговори ђунак циркуске арене или витез осветљене артистичке позорнице.

Ових се дана приказује филм „Акробат“ у премијерном биоскопу „Београд“. У главној је улози чувени акробатске и музички клови Шарли Ривел, мајстор шпанске акробатике. Тежак пут његов лествицама успеха, бедан живот на мансарди и прижељкивање изласка пред публику, са безбројг дирљивих детаља, садржај су филма, који се завршава његовим пуним успехом, баш у тренутку кад мисли да је за увек осуђен да се не појави са својим продукцијама на позорници.

Темпераментна и ведра Клара Табоди, елегантан Карл Шенбек и симпатична Кете Дикопф доприносе својом игром да филм буде ретко успела творевина сво је врсте.

У припреми су, за сада, још два филма из области артистичког живота. То је „Циркус Рени“ са Енгелике Хаф, Рене Делтгеном и Паул Клингером, и француски филм „ Лажна љубавница“, са симпатичном враголанком Даниел Дарије.

М.

НИЛС ЛИНЕ, ПРИЛОГ СРПСКОЈ ПРЕВОДНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Ј. П. Јакобзен: Нилс Лине. Роман. Издање „Југопсток“. Београд 1943. Стр. 308.

Нилс Лине је роман, који је не само донео светски глас своме писцу, већ је, такорећи преко ноћи, и саму данску књижевност ставио у прве редове европске виснокости.

Јенс Петер Јакобзен написао је свега два романа *Марија Грубе* (1876) и *Нилс Лине* (1880), али су они анализама људске душе и песничком силином обраде не само имали снажног утицаја на развој данске прозе, већ су преведени на многе европске језике, примљени и од критике и од читаоца као ремек дела уметничког стварања.

Јенс Петер Јакобзен боловао је од туберкулозе, умро је у 38 година, али је у својим делима мајсторски захватио живот, мајсторски схватио људску трагедију, да је с правом назван највећим колористом свога доба.

Нилс Лине је роман-епопеја једног у правом смислу песнички настројеног младог човека, с духовним животом који зна само за више проблеме ума и срца. Нема те душевне тананости које Јакобзен није продубио, осенио својим личним гледиштем довео га у везу с бујним осећањима природе и сређеним погледима на науку, уметност и веру. Јакобзенове анализе љубави спадају у прозиду психоанализе када она још није ни постојала као наука: у њима је проговорила старонордиска крв, на начин који ће створити основину за више, интелектуалне романе Европе XIX века.

За Јакобзена је речено да је присталица еволуционизма и песимизма, да је ватрени борац такозваног дијалектичког атеизма, али кад се његов *Нилс Лине* прочита, остаје потресан утисак о сазнању до којих све међа права, дубока књижевност на својим раменима може да понесе терете човечанства, дубину душе, дубину осећања.

Нилс Лине, написан пре 64 године, остаје и остаће један од најснажнијих романа, у коме се лепота, доброта и истина без пре даха боре не за рекламну славу, већ за чисте песничке подвиге, једине достојне у овој долини плача.

Нилс Лине је снажан узор, по коме се неумитно пени и само уметничко стварање као такво, те ће га увек са задовољством читати они, који су о књижевности задржали суд као о духовној рађи елитног кова.

Нилс Лине је лепо и течно преведен на српски језик, те је с њим наша преводна књижевност добила драгоцен прилог.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Ружица Ристић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Сава Вукша, ћак трг. школе.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 590 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Матеја Ђурчић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3997 добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Аранђел Ђурчић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Вукоман Симић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Љубица Колановић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Надежда Банковић, прив. ученица.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 3199 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Софија Марковић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Драча, среза Гружанског у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Божидар Некторијевић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Душан Младеновић, свршени матурант.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и кућну листу добивену из претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам, оглашујем за неважеће. Здравка Марић.
98 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из градског поглаварства у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Благоје Грујић.
98 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среза Ужичког бр. 8091 за 1943 год. изгубио сам. Оглашавам неважећом. Антонијевић М. Милорад из Пониковице — Ужице.
124 1—1

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ издату од Удружења занатлија број 10848/38 год. изгубио сам и оглашавам неважећом. Славко С. Глишић, пекарски помоћ. — Ужице.
124 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Ужице бр. 2138. Оглашавам неважећом. Ковачевић Персида, домаћ. Ужице
124 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстоништва полиције Ужице бр. 4149. Оглашавам неважећом. Танаска Марковић, домаћица — Ужице.
124 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстоништва полиције Ужице бр. 4663. Оглашавам за неважећу. Јелена Томић домаћ. — Ужице.
124 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ од Претстојништва полиције Ужице бр. 1094. Оглашавам за неважећу. Радмила Корач, ученица гимназије — Ужице.
124 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Стана Петковић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 7368 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љубиша Матејић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од општине Рогојевачке срез Гружански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Гвозден Недић, земљорадник из Кутлова.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 4436 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душина Јовановић.
131 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 458 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем неважећом. Марко Јовановић
131 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 4009 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Тихомир Раденковић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Мисић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 77 добивену из среза Гружанског општине Закуцка, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Владимир Марковић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 78 добивену из среза Крагујевачког, општине Доња Сабанта, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живадин Грујић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 401 добивену из среза Гружанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живомир Маричић.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгомир Николић.
131 1—3

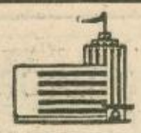
МОЈА ЖЕНА Живка Петковић напустила ме без икаквог разлога, то је од данас не признајем за жену и не плаћам никакве њене дугове. Христиоје Петковић из Крагујевца.
131 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 218 добивену из среза Гружанског општи не Закуцка, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Живановић.
131 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 5259 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живорад Станковић.
-31 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 346 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Андрија Миљковић.
131 1—3

СВЕДОЧАНСТВО четвртог разреда под бр. 231/931 добивено од основне школе у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живко Р. Ђорђевић, село Сипић.
131 1—3

СТАНОВИ

од 1, 2 и 3 собе са конфором продају се у IV задружној згради.

Према својим Правилима и Закону о привредним задругама, уступање врши **Штедно грађевинска задруга «СВОЈ ДОМ», Мишарска 9.**
116 2-3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА“
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912
58 I

НОВОСТ

Ових дана изашле су у нашем издању и следеће интересантне књиге:

1. Црвена Р у т — — — — — — — — —	Дин. 30.—
2. Наташа, Наташа... одговорите... — — —	„ 30.—
3. Маска из „Тамбурена“ — — — — —	„ 30.—
4. Јевреји као лородви — — — — — —	„ 40.—
5 Револуција светске владавине — — — —	„ 80.—
6. Овде говори један совјетски адвокат — —	„ 15.—
7. Ко управља Америком — — — — —	„ 40.—

Све ове књиге, као и раније наша издања, можете добити у свакој књижари, или непосредно од нас поштом, возом или лађом — уз доплату. *Захтевајте наш бесплатан каталог књига.*

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА А. Д.
Косовска ул. 39/III. Телефон бр. 25-681
121 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустријске плацеве — магацине.
Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.
„РАДЕ НЕИМАР“ Кр. Милана 20. Телефон 27-796.
14 2—5

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 30 марта 1944 год. са почетном лицитационом ценом од Дин. 500.000 имање у Нишу у ул. Јована Скерлића бр. 3.

Продаја ће се одржати у Нишу у згради банчиног филијала, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.
125 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

28 марта 1944 год.

1) Плац са зградом Књегиње Љубице 34	5.500.000.—
2) Плац Краља Петра 62	2.000.000.—
3) Плац Израиљева 1	400.000.—
4) Плац Страхињића Бана 40	1.600.000.—
5) Плац Шантићева 10	1.000.000.—

31 марта 1944 год.

15 Плац Високог Стевана, парц. бр. 189/1	500.000.—
2) Плац Страхињића Бана 15	1.900.000.—
3) Плац Маршала Пилсудског, парц. 190/1	400.000.—
4) Плац са зградом Краља Петра 56	9.000.000.—
5) Плац са зградом Краља Петра 58	8.000.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II. од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.
122 1—1

ГРАЂЕВИНСКО ПРЕДУЗЕЋЕ

ИНЖ.
Владимира С. Маркова
овлашћ. архитекте

Пројектује и изводи све врсте инжињерско - архитектонских објеката

Београд
Милоша Великог бр.1-а/III, Тел. 30898

Јајчани коњак, све врсте КРЕМ ЛИКЕРА, специјалне румове, стомачни еликсир, дезертна вина и. т. д искључиво трговци на велико могу добити код Фирме

А. ВИЛОВИЋ

Кнеза Павла 70 зграда поштанске Штедионице
Тел. 25-158

Купујем сваку количину празних боца

Универ. библиот. П. 19947

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 14 Год. IV
Београд, 1 априла 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

МОЛИТВА ЗА СЛОГУ СРПСКОГ НАРОДА

»Помоз, Боже, да се Срби сложе!« узвикнуо је са болом и са вером претседник Српске владе генерал Милан Недић у своме говору поводом трогодишњице 27 марта, када су неслога и раздор почели да разједињују српски народ и да га воде самоистребљењу. То је био крик рањене Мајке Србије, чије се срце у болу грчи, гледајући како се њена деца, српска деца, узајамно тамане, као да Срба има одвише на свету и као да свака српска глава није највећа драгоценост.

То је била молитва коју Отац Србије управља Свевишњем на небесима да поврати слогу међу завађену браћу, коју је туђинска пропаганда подигла једне против других. То је била и заповест српском народу да оствари »материјално и духовно јединство« без кога му нема спаса у борби противу »енглеско-црвене аждаје«, која прети смрћу српском народу и целој Европи.

То је највеће право **»Српско вјерују«** које сваки прави и добар Србин мора у данашњим приликама да исповеда и проповеда, јер у њему лежи спас а у отступању од њега пропаст. И на крају генерал Недић рекао је речи које су највећа истина данашњице и на које треба да мислимо и дању и ноћу, при сваком нашем поступку:

»Ако продужимо овако разједињени и разривени, сигурно ћемо пропасти; ако се сложимо, спашћемо себе, јер су Бог и правда са нама«.

Живећи само за српски народ и за његову будућност, немајући друге вере осим вере у Бога и у српски народ, генерал Недић осетио је свим бићем својим ову насушну потребу данашњице, потребу за слогом и јединством, која је прека и важнија и од самога хлеба, ако хоћемо да живимо и да будемо што смо били. Зато је он у своме последњем говору извршио једну дубоку и обухватну анализу узрока наше априлске катастрофе и свију недаћа, које су затим снашле српски народ за ове три године. Показао је колико су Срби били жртва туђих интереса и рачуна, колико и данас налазе се у смртној опасности, ако не направе јединствени српски фронт непробојан за наредбе и жеље Лондона и Москве, који у овом судбоносном часу хоће да се послуже српским народом за остварење својих себичних циљева и по цену његовог уништења и нестанка.

У своме говору он је изнео такође злочин и издајство оне клике безумника и похлепника за влашћу, који ради славе и ради злата уведоше српски народ у рат противу Немачког Рајха, у коме је он морао да подлегне. Исто тако он је у име српског народа, правећи биланс наших несрећа и наших жртава, подигао тешку оптужбу противу Енглеске због које, како он каже,

»српски народ страда, проређује се ,гине, стално је у животној опасности, стално лебди између живота и смрти«.

Непобитним чињеницама из развоја догађаја у току ове три године он је доказао колико је перфидна енглеска политика, колико је она бездушна и немилосрдна кад се тиче српскога народа, кога је готова да жртвује до последњега човека ради својих империјалних циљева. Показао је колика је била штетна и колико нас је скупо коштала кад је радила за себе, као и колико штете наноси српском народу када у спрези са црвеном Москвом повлашћује злогласнога Јосипа Броза, званог »Тито«, који жели пропаст и смрт српскога народа. У жељи да избегне проливање своје »плаве аристократске« крви, како са болом констатује генерал Недић, претставник једнога малога сељачкога народа, према чијој судбини је равнодушна моћна Енглеска, она је необично попустљива према захтевима Москве и даје своју моћну патронажу једном обичном зликовцу, који скрнави све српске светиње и који ради свима силама да большевизира српски простор, па макар да и ниједног Србина не буде било више у њему.

Генерал Недић је, како он сам каже, говорио онако »отворено и истинито« да би још једном после толиког понављања и убеђивања показао српском народу стварност онакву каква је, а не како је претстављају заведени и плаћени агенти заклетих непријатеља српскога народа. Зато је његов крик толико продоран, тако пун бола и наде, када се у овом дванаестом часу обраћа српском народу позивајући га, преклињући га да се сложи и уједини па да заједничким снагама сатре свога крвеног непријатеља на жалост дин-душмана српскога народа. Имајући такву велику одговорност, као ниједан вођа српског народа у прошлости, налазећи се на таквом положају Провиђењем одређеном, он боље види положај српскога народа него многи други. Зато је схватио као своју свету дужност да упути речи слоге и јединства свима Србима ма где се налазили и ма како мислили о току и исходу рата. Он све без разлике позива да само мисле »својим мозгом« и да иду за »народним интересима«, не слушајући никога и не поводећи се ни за ким.

Он сматра да је крваво и мучно трогодишње искуство довољна школа била за цео српски народ, да извуче наук и поуку да **»Од Енглеске и осталих немамо шта очекивати до несреће и преваре«**, да је Краљ »енглески заробљеник« и да се сами морамо спасавати и тражити свој пут спасења. Због свега тога, због опасности која поново прети опстанку српског народа он га поново упозорава да би сваки погрешан корак могао смрт да донесе.

И зато свом снагом свога духа и свога срца у претешкој бризи за судбину српског народа он му упућује начела, начела српског опстанка и српске будућности, законе одржања српске нације, који га могу једино спасти.

За све Србе они треба да буду императиви, којима ће се у будуће они безусловно покоравати јер од тога зависи њихов опстанак и будућност Србије. Они треба да их носе дубоко урезане у својим душама и својим срцима, у своме уму и духу и да се никада ни у каквој прилици не грешe више о њих, јер свако ново огрешење о ова основна начела и законе српскога живота повлаче тешке последице, које могу бити и смртоносне. Сви Срби, следујући примеру генерала Недића, треба да схвате судбоносни значај овога часа за бити или не бити српског народа и да свесно принесу на жртву на олтар Србије све лично и партиско, све личне интересе и амбиције и да се искључиво и једино посвете служењу српских интереса у обновљеној слози и јединству целога народа. Нека сви Срби, велики и мали, од утицаја и без утицаја покажу исту вољу за жртвовањем свега личног као и генерал Недић, који зна само за једно да српски народ треба и мора да живи, па ће се јединство и слога српског народа без тешкоћа остварити и обезбедиће живот и бољу будућност српског народа.

М. М.

НАЧЕЛА СРПСКОГ СПАСА

У свом говору поводом трогодишњице 27 марта претседник Српске владе, генерал Недић поставио је следећа начела српског спаса у слози свију Срба:

Сачувати што више српских глава; не лити српску драгоцену крв узалуд;

Свом Српству матица је Мајка Србија;

Највећи непријатељ Српства је комунизам. Њега треба требити из српске народне њиве, без милости до краја.

Највећи је душман српскога народа онај који дели Србе на ма какве фракције, партије или фронтове. Сви Срби морају бити у једној јединственој фаланги, окупљени у свесрпској легији.

Сви Срби сложно, братски на окуп, да се спасавамо сами

За све Србе насушна је потреба да свуда чувају ред, мир и рад. Сваки дан проведен у миру ојачава Српство и чува га за будућност.

Остати миран до краја рата, уједињен српски народ не може ничега изненадити ни у грађански рат увући. Ово је најбитније.

Свуда организовати српске оружане јединице противу комуниста уз помоћ немачку и са њима лојално сарађивати свуда. Веру српску православну и прадедовску чувати и штитити као највећу српску драгоценост.

Ја сам сигуран, драга браћо и сестре, да ћете ме разумети. Трогодишње искуство нас је много чему научило. Уверен сам да више нико неће српски народ ни залудити ни преварити. Имајте на уму, сада долази највећа борба и највеће искушење; енглеска победа у Европи била би уствари большевичка победа. Большевизам куца на врата европска. Европу брани Немачка. Капитулација Бадољове Италије показала је каквим страшним борбеним снагама располаже Немачка. Многи ће се тешко преварити „ако хоће неко решење", јер би то решење имало да проспе море енглеске и америчканске крви, а то неће ни Енглези ни Американци. Јер ко би држао колоније? Ко би владао половином света? Ко збирао богатство земаљске кугле? Отуда су они готови да испуне све захтеве Стаљинове, само да и даље тече крв туђих војника и народа, а не њихова. Посао је посао — вели они.

ДРАГА БРАЋО И СЕСТРЕ

Из овог историског места, из белог града Београда, бастиона унесрећеног Српства, на домаку плаве Авале, тог вековног споменика српског јунаштва и мученишта, у име нашег опстанка поручујем вам:

Господ Бог хоће да ми сами будемо ковачи своје судбине. Дошао је тренутак да се оствари и духовно и материјално јединство српског народа. Оно мора да буде српско вјерују свију нас, да једнако мислимо и радимо и не доживимо више 27 март 1941 године.

Један је непријатељ пред нама; енглеско-црвена аждаја — Тито и сви они који се иза њега крију и Србе требе. Заборавимо све заблуде и лутања. Удримо сложно противу њих сви Срби ма где били и српским се крстом крстили. Нема двојбе, бирајмо: Спас или пропаст. Ако продужимо овако разједињени и разривени, сигурно ћемо пропасти; ако се сложимо, спашћемо се, јер су Бог и правда са нама.

Помоз, Боже, да се Срби сложе!

Живео српски народ!

Универ. библиотека Доситеј Обрадовић

ТРИ ИСТИНЕ О СРБИЈИ

Философија нас учи да има истина које су непосредно извесне, које не потребују доказа.

Такве су истине, например тзв. математичке аксиоме, например аксиома да две количине које су једнаке трећој морају бити једнаке и међу собом. То није потребно доказивати.

Таква је истина да наш тзв. субјективни свет, наше ја постоји. Декарт је рекао: „Ја могу у све сумњати, само не могу сумњати у то да сумњам, тојест да мислим". Отуда Декартова формула: мислим, дакле постојим.

Таква је истина да онај који може више, може и мање. То није потребно доказивати.

Једна од таквих истина које су непосредно извесне јесте и истина да Србија постоји.

Као што сам у једном раније напису констатовао, Србија постоји, њен организам функционише, то је несумњива чињеница.

Околност да се Србија налази под окупацијом не мења суштину ствари. Окупацијом је само промењен правни положај Србије (са седишта међународног права), а њена егзистенција у социолошком смислу, њена егзистенција као природног организма, остала је нетакнута.

Свака држава, свака нација означена је у влади. Србија је означена у влади која постоји у Београду. Само ова влада претставља Србију, само ова влада претставља српски народ. Влада у Каиру то је једна оперетска влада. Титова влада нема уопште ништа заједничког са Србима.

Друга је истина о Србији да се Србија налази у сталном прогресу. Србија је у понеком погледу, наиме на привредном и просветном пољу, за ове три године напредовала више него пре тога за тридесет година. То се има приписати тој околности што се сада ради са више плана и са више савесности у извођењу.

Прогрес то је један закон социологије који нам даје утехе. За све недостатке садашњости ми се можемо утешити на тај начин што се можемо надати да ће, по закону прогреса, доћи једно боље, савршеније стање. Идеја прогреса то је једна од највећих идеја до којих је дошло културно човечанство. религија прогреса то је најпозитивнија религија, једина религија која је научно заснована.

Србија треба да настави на пољу прогреса. Био би злочин према Србији, био би злочин према српском народу тај процес прекинути. Sempre avanti!, као што кажу Италијани, увек напред!

Трећа је истина о Србији да је национална солидарност данас у нас већа него што је икад била у историји обновљене Србије.

Раније је Србија била подељена на партиске таборе, који су били непријатељски један према другоме. Партија се претпостављала отаџбини. Сад тога нема, сад је отаџбина све, и то је један велики успех у смислу солидарности.

Принцип солидарности то је камен-темељац етике. По учењу савремене социологије, солидарност је суштина морала и суштина права. Од уже заједнице ка широј: национална солидарност прошириће се у међународну солидарност, али то је тема која излази из оквира овога чланка.

Националну солидарност учинити апсолутном, то мора бити идеал Срба. Тај идеал ће се постићи усавршавањем појединаца и усавршавањем друштвених установа. То двоје, — лично усавршавање и усавршавање друштва, — иде паралелно.

КРСТА ЦИЦВАРИЋ.

У ДОБРОМ ЧАСУ

Варујемо дубоке у виталност нашег народа и зато нас не брину ратна померања, која могу бити и епизодног карактера. Истина, да смо много грешили, још више лутали а највише страдали, али нисмо изгубили никад наду у коначно спасење. После југословенског хаоса у коме смо се изгубили, решетања морала су била тешка и болна. То је била историска неминовност једне моралне посусталости и физичке заморености. У времену од девет година водити три тешка рата и једну озбиљну побуну, много би било и за један многобројнији и богатији народ, него што је случај са нашим народом.

Србија је млад, стогодишњи народ. Па ипак оно што су они учинили у једном једином веку изазива дивљење и поштовање. Под најтежим условима Срби су пет векова робовали. У том робовању није било могућности да се Српчићи школују, национално васпитају, материјално оснаже, па ипак нашло се пута и начина да се српски дух одржи. Српски сељачки народ из тог периода прокрчио је пут својој слободи и стао на своје сопствене ноге. Од тада као кртица или мрав у мрављаку он напреже све своје снаге и ради, неуморно на свом подизању и васпитању. Његови најинтелигентнији синови гину у ратовима за ослобођење и тиме се успорава ход културног подизања нације.

Па и сада, после сто година има огроман број савременика који води порекло непосредно из народа, са села. Варошко становништво, сем староседелаца у малом броју, тек је у трећем колену одвојено од свог изворног дела, села. То је срећа по српски народ јер код њега нема дегенерисања у оном броју и облику, како се то дешава код осталих старих културних народа. Србија је дала великих државника, политичара и војсковођа, као и много научника непосредно из села. За сваки други старији народ, та појава би била утешна, јер би служила обнављању народа. Код нас, она је била један сувишак за прогрес, који се одвијао потпуно нормално, својим природним током.

Кад све то знамо и кад је све то истина, онда човеку заиста мрак да буде чудно, зашто је тај и такав народ дозволио да у оваку ситуацију дође и тако много пропати? На то исправно питање, ми одговарамо једном једином речју: пометеношћу. И то је тачно. Српски народ се помео. Улазећи 1918 године у једну народну заједницу за коју није био довољно припремљен, он не само што се у њој помео, него се готово и изгубио. Тим путем још га није водила његова историска национална мисао, коју је сто година следио и за коју је био добро припремљен. Та нова комбинација му је натурена силом прилика и она му је прекинула последњу нит његовог историског пута.

Тако на пример, комунистичка зараза не би га се ни такла, да је он остао самосталан и јединствен. Тако што није било могуће у патријархалној и конзервативној средини српског народа. Почетци таквог рада у Крагујевцу са Пером Тодоровићем, Николом Пашићем и Светозаром Марковићем, била је обична детињарија пролазног карактера само из тог разлога, што су ти људи били прво Срби, па после све остало. Тако исто пропали су и сви доцнији покушаји при прелазу социјалистичког схватања на чист комунистички терен. Скерлић, Туцовић, Душан Поповић, Драгиша Лапчевић и многи други, оставили су за собом лепу успомену, као добри Срби.

Са уласком Срба у југословенску заједницу, Срби су потпали под један њима страни утицај из средине чији је национална свест била јасна, имала своје корене, а идеал јој је био јасан, кад чисте као у нас. Уморени другим ратовањем, они су психички попустили и у место да воде, дозволили су другима, да буду од њих вођени. То је било од велике штете по њихово национално осећање, јер почели су појам националног осећања замењивати са појмом интернационалне солидарности. Том слабљењу националне свести много је допринело и укидање српског државног грба, измена народне химне, замена славних српских застава из рата са новим југословенским и другим сличним променама.

Српска средина постала је тежак болесник. Отуда видимо абнормалне појаве, где се развија комсалонизам у високим друштвеним круговима, младеж усваја комунистичке доктрине слободне љубави и пасионирано се приноси на жртву комунистичком развратu, вера се гази ногама а родитељи називају животињским сладострасницима. На врховне управе земље долазе морални слабићи, док страна пропаганда узима великог маха и има утицај на судбоносне одлуке које се тичу опстанка земље. У таквом хаосу држава доживљује свој слом, народна одбрана расуло, а друштво пада у духовну немоћ. Сви инструменти једне организоване целине, отказују послушност, трулеж узима маха и распад је потпун...

У задњем часу, кад је изгледало да је све што се српски зове пропало, јавља се успавани геније српског народа и новом снагом креће напред, старим исконским и светосавским путевима. Силуета Нове Србије назире се у магли српских нада и загрева поново охлађена српска срца пуњена их топлином и истрајношћу у напорима за нов живот. Србија пре свега и нада све, кличе се са висине и налази одјека у новим борцима који се јављају са свих страна. Снажне мишице синова српског народа граде оружје и више оружане храброшћу и срчаношћу, мање техничким средствима хитају да сможде комунистичку аждају која им погази и оскрнави светиње које Србина Србином чине.

Од тог момента Србија је спасена. На све стране води се борба неумољива и одлучна. То нови немари изграђују будућност своје драге отаџбине, толико пута разапињане за рачун туђих интереса. Несумњиво да и друга страна чини све да ослаби напоре јуначке деце српског народа, али они у томе не само да не успевају, него неће никад ни успети. Пробуђена је народна свест и она крши и ломи препреке мекоћом која улива страх непријатељу. Ако у том светом послу има још неког колебања, устручавања и сумње, потстицане са стране, ускоро ће свега нестати и српски народ наћи ће се у овој борби јединствен и сложан.

И ево сада, где наступа тај одлучни час, кад Србија тражи апсолутну слогу своје деце у борби противу нечистивог, у борби противу некрста, у борби противу свога и интернационалног шљама. Ко сме још да се оглуши о позив за ту свету борбу од нас? Ко сме да остане по страни кад пуцају кости мајке Србије? Зар Србину има ко ближи и дражи од рођеног брата! Тамо далеко у несланој прошлости остао је рђав пут, на који се не сме ни један ко српски осећа, вратити. Спас и слобода српског народа иду другим већ утаначеним путем, кога су трасирали нови немари Србије и обележили га драгоценом крвљу најбоље наше деце.

На тај пут, Срби браћо, похитајмо сви, јер то је наш прави српски пут. Други не постоји, други не тражимо јер нас пати посматрају из вечности и тешко нама, ако их изневеримо...

Стари ратник

НАЗАДОВАЊЕ ЧЕРЧИЛА

У току последње недеље било је три значајна ратна догађаја. То су: напредовање Совјета, напредовање Јапанаца и назадовање Черчила.

Напредовање Совјета и даље остаје операција у којој се види не само велика енергија бољшевичке војске, већ и огромна енергија немачких трупа, које се бране са огромном отпорношћу тамо где то захтева немачко ратно вођство, а које се повлаче тамо где им се такав захтев не поставља.

Совјетска војска је дошла до Дњепра на граници између Буковине и Бесарабије. Совјетска војска је допрла до Прута. Совјетску војску маме Карпати. Али објективни посматрач добија утисак да Немци намерно олакшавају Совјетима напредовање према том мамцу. Олакшавају зато што сваки корак Совјета у напредовању повећава могућност немачких контра-операција у бокове и позадину те ударне совјетске армиске групе.

Цела ова битка изгледа тако да Совјети у својим напредовањима иду на руку немачком ратном вођству, које потпуно хладнокрвно очекује тренутак за почетак једне велике стратегиске контра-акције, која ће, можда, одлучити борбу на Истоку.

Ако се ствар не посматра са гледишта нервозних људи, већ са гледишта војника, који умеју да процењују суштину, а не површину битке, онда се ситуација на Источном фронту може карактерисати као веома повољна за претстојећу велику немачку противакцију.

О другом ратном догађају протекле недеље, о јапанском напредовању, треба казати да је то војни догађај, који има огромног политичког значаја. Није ствар у томе, што су јапански и национално-индуски одреди продрли у правцу Манипура (Имфала), већ је у томе што је започета борба за слободу Индије на територији Индије.

Енглези признају да су морали да се повуку, да су њихове трупе отсечене од своје позадине. Енглези су веома забринути због судбине железнице која служи за довоз ратног материјала намењеног Чанг Кај Шеку (од последње железничке станице ратни материјал се пребацује преко Хималаја помоћу авиона). Већ сада је та железница повређена америчким трупама, јер изгледа да Енглези не сматрају да су индиски пукови довољно поуздани. Ово је један добар знак који у низу других даје основа за оптимистичне претпоставке о даљем развоју борбе за ослобођење Индије. Ова борба у најосетљивијем делу Британске империје мора да има реперкусија на свима фронтовима овог рата, а нарочито на држање Енглеске у овом рату.

Ово држање види се из последњег говора Черчила. Енглеска је потиштена. Енглеска је изгубила дах. Енглеска је изгубила дух.

Черчил је у свом говору навео више чињеница које само појачавају енглеску узнемиреност. Он каже о разочарењу због неуспеха акција у Егејском мору. Он је изјавио да је веома разочаран развојем ствари у Јужној Италији, и нарочито битком код Касина. Он је морао да се призна што никако нема куражи да започне са инвазијом. Његова објашњења о тешкоћама инвазије имала су веома збуњен карактер.

Черчил је назадовао. Он више није смео у свом говору да позива своје суграђане на жртве и на борбу. Он више није смео да прориче да ће за енглески народ у тим борбама бити суза, зноја и крви. Он није смео тако да говори, јер енглески народ није више онај народ из 1939 или из 1941 године.

Черчил је назадовао зато што је назадовао дух енглеског народа. Сада већ можемо рећи да је Британија изгубила рат. Психолошки је изгубила рат. Јер је изгубила смелост.

У рату побеђује онај који има смелости до краја. Тројни пакт је пун одлучности и смелости, и зато ће победити.

М. Војновић

Нове жртве англо-америчког ваздушног терора

Ниш, мученички Ниш, поново је жртва ваздушних англо-америчких терориста. Нове невине жртве својом проливеном крвљу дижу оптужбу противу бездушности Лондона и Вашингтона, који свима сретствима хоће да истребе српски народ ради постигнућа својих циљева. Бомбе које су англо-амерички гангстери поново бацили на Ниш нови су доказ паклених смерова, које Англо-Американци гаје према српском народу.

Није довољно што помажу бандита Тита који са својим србождерским бандама ради на уништењу српског народа, покушавајући да изазову хаос и неред у Србији, није довољно што Лондон наноси тешке ударе српском народу изобличавајући нељудске светиње, него да би цинизам био потпун Лондон и Вашингтон примењују методе ваздушног терора на несрећни српски народ.

Београд и цео српски народ дубоко су још једном револтирани оваквим бездушним поступком Лондона и Вашингтона. Бол, најбољи учитељ у животу народа, бол за палим жртвама, отвориће очи сваком Србину, чак и онима који су били у неискорењивој заблуди, да прозру праве намере Лондона и Вашингтона, којима је српски народ само сретство за постизање њихових циљева.

Зар се може потребама рата правдати бацање бомби на град Ниш? Зар је потребна била смрт жене и деце у Нишу ради постизања неких „војничких" циљева? Сва ова питања са гњевом у души постављају данас српски родољуби, управљајући Богу своју молбу да их заштити од англо-америчких варвара и да тешко казни ове злочинце.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И. АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресек», а. д. Влајковићева 8.

ИЗЛАЗ ИЗ КРИЗЕ

У животу једног народа, као и у сваком живом организму, јављају се тренутци криза и падања, који катkад могу бити судбоносни. Од животне снаге оболелог организма зависи да ли ће кризу преболети, да ли ће оздрављење пре или касније доћи. Снажни организми често излазе из кризе јачи него икада.

Нема никакве сумње да се данас српски народ налази у једној од тих судбоносних криза. Угрожен је сам његов опстанак. Од животне снаге његове зависи хоће ли и кад ову кризу преболети.

Данашња криза српског народа има два своја вида: политички и културни. Политичку кризу преболеће српски народ тако, ако га несрећа уједини, ако нестану трагови негдашњих партиских и покрајинских подвојености, тако да целокупно Српство буде једна воља и једна мисао.

Ова политичка криза, иако врло тешка, лакша је од оне културне. Културна криза је тежа у толико, што она није само наш народ обузела, и што су средства утицаја једног народа на други у доба данашњег развоја технике одвећ многобројна и одвећ моћна.

Сем тога, ми смо одвећ дуго ишли ненародним и несрпским путем, тако да сваки позив за враћање народним традицијама изгледа као позив за идење уназад, место унапред. Међутим, то тако само изгледа, јер је у душама нашим вечито будна остала чежња за оним што је српском народу одувек било свето, честито и драго. Туђински напос остао је дакле само на површини и ми га можемо отрести.

Да би се то десило, да бисмо преболели културну кризу данашњице, потребно је да цео свој живот, како појединачни тако и друштвени и народни, заснујемо на оним истинама, које је наш народ вековима прокушао. Кад се то буде десило, онда ћемо духовно оздравити и наше културно стваралаштво добиће новог маха и полета.

Да је ово једино исправан пут најбоље се види по оном одушевљењу са којим данашња омладина прихвата српску песму, српску игру, српску мисао. И не само њих, већ и радну службу, као и остале своје обавезе према друштву и народу. Нека јој је тај пут срећан и благословен!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

СВЕТЛА ИМЕНА

УСПОМЕНА ПОСВЕЋЕНА МАСАЛОВИЋУ

»Ево тајна бесмртника: даде Србу
челик-груди;
»од витештва одвикнута у њим'
лафска срца буди!«

Његош је први открио тајну бесмртних српских јунака и посветио је **Горски Вијенац** »праху Оца Србије«. Највећи српски спев посвећен је највећем српском јунаку — »хероју **топлолскоме**, Карађорђу бесмртноме«. Од тога времена, упркос свима суровим ударцима злог удеса, нижу се у српском народу нова славна имена као непресушна свежа врела која му недају да клоне ни у тренуцима најочајније жеђи. Она му дају нову снагу. Она му челиче груди и поново уливају лавовску храброст.

Под покровом светлих имена, блиста и у гробу вечни сјај великих душа. У хладној земној мрачини, трошно тело труне и под каменим теретом надгробне плоче све дубље тоне у панор безобличне мртве прашине. Али дух бесмртника и даље разгања мрак међу живима, као сунце таму међу облацима. Само вечни живот зрачи вечном светлошћу. Дубока истина је у речима бесмртног песника:

»Благо томе ко довијек живи,
имао се рашта и родити!«

Милош Масаловић ће вечно живети. Његово је тело сишло у гроб, али је његов дух остао међу нама. И кад ми сви будемо склопили очи, његово ће име светлети и растеривати тмину и црне облаке у животу дањих покољења. Међу Србима, дух витешких предања из породичне плејаде славних Масаловића никад неће догорети, њихово светло име никад потамнети, јер:

»Вјечна зубља вјечне помрчине
нит' догори, нити сјетлост губи.«

Светла имена зраче у повесници као сунца у васиони. Јунаци гину, сунца се гасе, али њихов сјај — штогод је дањина већа — све дуже траје. Успомене на несталог јунака обасјавају и загревају људска срца као неугашени светли и још врели трагови неког далеког већ одавно угашеног сунца. Тајанствено зрачење сени хероја никад не престаје. Бесмртност је жариште које вечно сија и греје.

Ту тајанствену моћ има и увек ће имати успомена на јунака Милоша Масаловића. Племенита срца, просвећеног ума, отмених осећаја, — Масаловић је био савршени пример српског расног коленовића. Лако је бити добар и благородан у временима среће и благостања, али је знак великог самоодрицања бити несебичан и милостив у данима свеопште несреће и беде. Није тешко бити јунак у тренутном мегдану, али је претешко јуначки се ухватити целог свог живота и као јунак умрети. Такав је био Милош Масаловић.

Без чојства нема јунаштва. Поред човечности и чистоте, јунака одликује његова неустрашива храброст у борби за правду и поштење, његово стално залагање за несебичне циљеве, — његово мученичтво. Извор правога јунаштва је у духу, а не у мишицама. Његош овако дефинише таквога јунака:

»У добру је лако добро бити;
на муци се познају јунаци!«

Такав је био Милош Масаловић. Његошев јунак, Косовски јунак, Христов јунак. Јунак-Мученик.

Сасвим је друге врсте јунаштво оних »шумских« хероја, »ослободитеља« и »усрећитеља« нашег мукотрпног сељака. Без човештва, без самопрегора, па ма колико био смео и нахртљив, »силеција« не може бити јунак, већ само насилник. Његош га слика овим речима:

»Коме закон лежи у топузу,
грагови му смрде нечовјештвом.«

Милош Масаловић је био узор од јунака. То су знали сви који су га познавали. Код пуковника Масаловића тражио је и налазио заштите сваки, и онај са села и онај из града, који је нигде на другом месту није могао наћи. Масаловић је живео само да другоме помогне. Живот постаје радоснији и има за нас више драж, кад знамо да међу нама има људи тако племените душе и високог морала као што је био пуковник Масаловић.

Његов живот није био сав испуњен само крупним подвизима. Он је био горак и чемеран. Чојство и јунаштво у животу састоји се, као и сам живот, из безбројних малих пожртвовања, из непрекидног низа ситних самоодрицања, из истрајног вршења свакодневне дужности. Ретки су тренуци кад се човеку пружа прилика да изврши какав подвиг од изузетног историског значаја.

У пуковника Масаловића куцало је велико српско срце. Он је љубио своју отаџбину изнад свега, а своје ратне другове волео је као и Србију. У рату је он делио са својим војницима и добро и зло. Он је био пун братских осећаја и пажње према својим ратним друговима, понајвише сељацима који су у овом мучном времену били његови најчешћи посетиоци. О њима је он са нежношћу говорио: »Због ових срца грејем, а не због нас.« Њима је он остао до смрти веран, служећи им искрено и предано као и своме шефу. Он се осећао најблаженији у њиховој простосрдачној средини и упућивао их је очинским речима на српски пут генерала Недића. Он је пробудио код наших младих добровољаца, а на првом месту код својих рођених синова, осећање дужности и пожртвовања за спас мученичке Србије, уливајући им веру у крајњу победу српског народа који брани право на живот од толиких својих непријатеља. Јамачно је због тога и погинуо.

Страховити вртлог светског ратног пожара захтевао је од Милоша Масаловића да и свој живот жртвује мајци Србији. И он га је смирено и кротко узидао у темеље српског народног препорода. Тако је завршен светао, скромни и мученички живот Милоша Масаловића. За њега и њему сродне душе бесмртни Његош је, још пре сто година, рекао да су имали рашта се родити.

Др М. Спалајковић

(Наставак са 4-ој стране)

27 МАРТ КАО ПРЕКИД КОНТИНУИТЕТА НАШЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Написао
М. Стоимировић-Јовановић

Ми смо после 1918 непрестано пролазили кроз неке Сциле и Харибде. Унутарњи животни захтеви и спољни услови су стално били у опреци, те је требало имати много мудрости, а и много снаге да се ти захтеви и ти услови ако не ускладе, а оно бар донекле измире.

Међународна атмосфера у Европи није никако била здрава од 1918, а она је остала таква пуне две деценије. У тој атмосфери је требало имати врло много дипломатске вештине и државничке умешности па да се мине кроз разне европске кризе и да се народ и држава спроведу кроз безбројне опасности.

Али, код нашег света ти напори нису никада наилазили на неко нарочито признање, пошто се код њега уврежило уверење да се плодови мира беру аутоматски.

Шта више, ми смо оспоравали заслуге за свој мир и оним највишим ауторитетима, који су се залагали за његово одржање и успевали да нам тај мир обезбеде по сваку цену. Треба се само сетити како се наше јавно мнење опходило према једноме Пашићу, и то не само за живота, него и после његове смрти, јер се нико није нашао да му напише ни једну критичну биографију. Други народи, да су имали Пашића, имали би сто књига о њему; што се тиче нас, ми не волимо књижевне балосте.

Пашић нас је међутим провео после 1918 кроз неколико великих међународних криза. Он је сматрао да после 1918 наша спољашња политика треба да буде стриктно конзервативна (да превентивно чува оно што се има) и да остане дефанзивна (т.ј. да не поставља никакве нове аспирације и да не улази ни у какве нове планове и предузећа). Зато је Пашић одбио Енглеску (и то лорда Керзона лично) када му је нуђено да да две дивизије и да интервенише у турско-грчком рату. Иако му је нуђено много што шта, па му чак стављен у изглед и Солун, као и чланство у међународној комисији у Цариграду, он је умео да одбије те замашне предлоге...

Колико год сам пута имао прилике да са њим разговарам као сасвим млад човек, (приман од њега доста често, и то баш у тренутима извесних великих криза и полемика, односно кампања вођених противу њега), он ми је увек наглашавао да ми не смемо да се уплићемо ни у какве спољно-политичке авантуре, него да тежимо само да сачувамо стечено. Још није време да се његове изјаве и разлози наводе дословно, али је већ данас потребно нагласити да је Пашић стајао на гледишту апсолутног мира са наше стране, докле год нас неко не нападне.

Затим је Пашић умро, али је наш став био обележен. Његово измирење са Италијом било је упутство за настављање његове политике, путоказ о томе на коју тачку треба обратити највећу и најбудњиу пажњу. Зато се и после његове смрти тежило да се прече преко многих тешких ствари, само да се одржи мир, да се на расуче ткиво изаткано 1918 костима и крвљу оних који су од 1912—1918 постигли максимум аспирација и ревандикација нашега народа у тешким и заплетеним околностима опште европске ситуације.

Али, далеко тежа ситуација од оне пре 1920 године, чекала нас је после 1920. Разлаз европских сила је био такав и толики да је њихов складан концерт био немогућ, што се видело и по Лиги Народа, која је, далеко од тога да буде универзална, светска установа, постала поприште најопречнијих призова. Женевски Протокол", којим су сви свима требали да гарантују мир, ударен у велика звона 1924 године, довео је све пацифисте и интегралне Европљане дотле да се већ сасвим о идеалу вечитом

(Наставак са 4-тој страни)

ОПЕТ БИЋАНИЋ НА СЦЕНИ

У вези са 27 мартом пучисти окупљени у Лондону у такозваном „југословенском ослободилачком комитету" држали су један наручени скуп на коме су опет показали своју праву боју. Док су дуго говорили и тврдили да је пуч извршен због тога што је тобоже био угрожен народни опстанак и суверенитет својим држањем и својим поступцима у последње време, они све јасније доказују да су пуч извршили по наруџбини Совјета и Енглеза. Сам пучистички шеф Симовић признао је, да је пуч извршио не зато што је то била потреба народа и што је то захтевао интерес земље, него зато да помогне „савезницима".

Данас када цео свет зна, да српски народ није за бољшевизам, него да се свим могућим средствима бори против бољшевизма, они људи који су извршили пуч опредељују се за Тита и за Москву. Тиме најбоље показују да је пуч био завера против српскога народа и један од инструмената Коминтерне у њеним настојањима да српски народ уништи. Знају врло добро у Коминтерни и у скривеним подземним јеврејским центрима да је победа бољшевизма на Балкану немогућа пре него што српски народ буде сломљен и савладан.

Отуда су се пучисти данас јасно и отворено декларисали као српски народни непријатељи и као отворене слуге црвене Москве. Са нарученога скупа, одржаног у Лондону поводом 27 марта, упућен је апел Рузвелту, Стаљину и Черчилу у коме је тражено од њих да прекину сваку дипломатску везу са емигрантском владом у Каиру и признају Тита као једниног законитог представника Југославије.

Говорник ових бољшевичких поткуша био је на овоме скупу Рудолф Бићанић, који је бацио око на одређено народно злато и који чини све да то злато буде стављено на расположење Титу, односно њему који је Титов опуномоћеник за те ствари у Енглеској. Његова јеврејска похлепа за златом испољава се и овде и види се јасно како му не да мира и покоја. Он је сав у активности само да би се што пре докопао онога што му, како изгледа, није тако лако дочепати.

Око Бићанића скупило се у Лондону још доста србофоба, који једва чекају на вест да је српски народ побеђен и савладан и да је њихов земљак Тито постао господар ситуације и истребитељ српског народа. Али узалуд чекају и Бићанић и његово друштво на ову вест, коју неће добити. Могу много пре добити вест од које ће се следити, да је, наиме, уједињени српски народ тукао Тита свагде где год је он покушао, да се утемељи на тлу данашње Србије.

Јер не иде глатко овом миљенику „југословенског ослободилачког комитета" у борби са Србима. Свагде где је досада дошао у борбеним контакт са српским националним снагама био је тучен и поражен. То ће му се дешавати и у будућности. Рудолф Бићанић може до миле воље, да шаље апеле и пише меморандуме: битка се никада није добила тим оружјем. Неће ни у овоме случају.

Бићанић је у овој антисрпској завери само један симптом и једно оличење оне тамне позадине која у иностранству агитује за Тита и прославља 27 март као СВОЈ празник. Ми се слажемо са тим да је 27 март празник ових људи, који су све учинили да српски народ баце у огањ страдања и да му прикаче да је он а не они творац 27 марта. Данас је скоро све откривено. Бићанићева појава на сцени и то баш 27 марта није никаком погледу случајна.

27 МАРТ КАО ПРЕКИД КОНТИНУИТЕТА НАШЕ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ

(Наставак са 3-ће стране)

га мира како су га схватили Емануел Кант и други велики мислиоци и вође рода људског. Почело се чак говорити и о Сједињеним Државама Европе и о Пан-Европи. Али је већ идуће године цео тај идеализам имао да падне у воду и „Женевски Протокол" да буде сахрањен зато што Енглеска није пристала на њега.

Ја сам имао прилика да присуствујем историјској седници Савета Лиге Народа на којој је Сер Остин Чемберлен суво и спокојно одбио предлоге Аристида Бријана, као што сам исте 1925 године могао да посматрам скоро изблиза оне комедије које су се одигравале у Женеви у вези са пропадањем других Бријанових напора. Схвативши да нам не остаје ништа друго него само изузимање из тих распра великих, ја сам од тада говорио и писао о потреби да будемо неутрални као Швајцарска.

У свакоме случају био сам за изузимање наше земље из европских обрачунавања у толико пре што се већ од Бријанових времена говорило о недељивости рата и мира — једна теорија која ни мало није конвенирала нашој конзервативној политици по Пашићевом рецепту. Та теорија је, преведена на прост језик, у ствари значила да кад ратују велики, да морају ратовати и мали, без обзира да ли су њихови интереси у питању или не.

После 1930, Краљ Александар је предузео свој план организовања Балкана у циљу његовог општег неутралисања, што је значило проширавање базе за ефикаснију неутралност наше земље. Ми још не можемо да схватимо величину те његове замисли, али јој нико паметан већ данас не може порицати основаност и логику. Али је Краљ прерано погинуо и онда је, после извесног застоја, велике смерове Пашићеве и Краљеве политике наставио у једној синтези тих смерова Милан Стојадиновић.

Ваља међутим одмах напоменути да је ту политику инаугурисао сам Кнез Павле, коме је Лондон после 9 октобра приватно и јавно, преко штампе, саветовао мир и непосредан споразум са Немачком и Италијом. Ово данас може изгледати некоме и парадоксално, али то остају историске чињенице, које се могу потврдити и штампама енглеске штампе из 1934 и 1935 године.

Ја сам одмах био међу онима који су се потпуно заложили за ту политику, јер за мене није било ништа лакше него да наставим оно што сам радио под Пашићем и под Краљем Александром. Сви моји укуси и искуства једног политичког новинара су ми чак налагали да се заложим за ту миротворну политику чувања онога што се крваво стекло. Сматрао сам да ћу тако најбоље послужити монархистичкој и свакој другој конструктивној идеји од које зависи наш ред и поредак. У сталноме контакту са претседником Стојадиновићем, у неколико инструктивних разговора са Кнезом, добијао сам потстреке за свој став. Али сам и у разговорима са нашим војницима увек добијао потстицаје да се свом снагом своје личности заложим за ту политику. Наши најбољи војници, министри војни, чланови Ратног Савета и војни писци су ми говорили: „Смело напред, то је наша политика".

Приликом посете Милана Стојадиновића Берлину ја сам као директор „Авале" отишао у Немачку три дана пре њега, да спремим своје сервисе. На станици ме је у Берлину дочекао један високи немачки функционер, који ме је поздравио и рекао ми да моја отаџбина има немачку гаранцију своје безбедности према свима и свакоме и да ће Немачка сматрати за casus belli ако ико нападне нашу земљу. Ја сам га запитао је ли то његово лично уверење или опште упутство. Он ми је на то одговорио: „Мени је издат налог да вам то кажем, да бисте као први Стојадиновићев сарадник у штампи знали шта ваша земља значи за Немачку, те да се према томе равнате"...

Онда сам га ја замолио да то саопштење доставим својој Влади, што сам и учинио један сат доцније. А три-четири дана после тога Адолф Хитлер је рекао мени и осталим нашим новинарима: *„Ми смо вечити суседи. Ја желим да Југославија буде велика, моћна и јака."* Самим тим ми смо били задовољни, а констатовали смо, када смо се вратили, да је задовољан и цео свет у Београду и у земљи. Војни кругови, они највиши и највећи одговорници, одобрили су Стојадиновићеву политику, а мени су моји сељаци, стари ратници, говорили и писали да је то што ради Стојадиновић најважније, најпаметније и највећа ствар...

Износећи ове реминисценције сада, о трогодишњици наше катастрофе, ја молим читаоце да ме извине ако им изгледам личан, али сам хтео да овим излагањем укажем на две три ствари: 1) Да 25. март 1941 — када смо потписали Пакт у Бечу — ниje било без икакве догичне везе са више него двоседенијумском политиком мира наше земље, него да је тај чин био у ствари само једна карика у ономе ланцу који је континуално везивао наше напоре у циљу одржања мира, чињене још од Пашићевог времена; 2) Да није рађено без консултовања одговорних војних фактора и да су они били сви, од 1934 до 1941 године, за конзервативну и дефанзивну линију, коју је обележио Пашић и 3) Да је рађено савесно, у најбољој вери и најбољој намери да се послужи народу и држави.

27 марта је међутим брисана та велика политика. Створена је tabula rasa. Бачене су крилатице о спасавању земље, убачена у свет сплетка да је све пре 27 марта било засновано на издаји, превари, продаји итд. Али против 27 марта говори то да смо ми пре тога датума постојали, а да смо после тога датума пропали. Трогодишње муке и искушења дошла су да се разлике уоче још потпуније...

Хтели не хтели, ми данас немамо више да бирамо, него да се потчинимо оној логици коју са војничком јасноћом и патриотском пожртвованошћу заступа генерал Недић, претседник Српске владе. Можемо жалити претрпљене штете и изгубљену добит — јер су то две ствари! — али не смемо улазити у нове штете и у нове ризике. Морамо дакле да остваримо мирни и да у данашњим бедама гледамо не само искупљење за једну политичку погрешку, него и јемство за једну бољу будућност, верујући у Бога и у Његову правду!

У четири ока

Ударила она вејавица у понедељак па се једва одлучих да пођем од куће. На Теразијама сретох једног пријатеља који ме заустави.

— Јеси ли видео ово чудо? — упита ме он.

— Снег у ово доба није чудо! Баба Марта — одговорих ја, а он ми вели:

— Море, није то због марта већ и небо плаче због наше глупости. Данас је 27 март...

•

Синоћ пањох на једног старог друга, који ме позва да свратимо на по „једну". Уђосмо у једну кафану и поручисмо два чаја. Таман ми добисмо поручено пиће када нам приступи један заједнички познаник.

— Шта радите вас двојица?

— Ми вала ништа, а баш смо неког чекали да нам исприча новости.

— Какве новости, какви бакрачи! — узвикну овај наш познаник. Зар има нада за народ у чије име говоре: Броз, Бињанић, Пијаде, Харисон, Куни и њима слични!!!

— Ко је то сад тај Куни? — умесах се ја у разговор.

— То је муж оперске певачице Зденке Куни-Милинов, онај угојени јеврејин који живи од своје жене. Када је био у Београду рече за српски језик да је дивљачки сал нам попује преко падија и учи нас шта да радимо — одговори он.

— Вала, када је у име женских похомака Косовке девојке говорила Паулина Лебд-Албала, зашто да у име Срба не говоря тај Куни — рече мој друг.

•

— Вала — рече Тиосав на пијаци у Гроцкој своме комшији Вилотију — лепо говори овај наш председник Недић. Ко из књиге да чита. Скочисмо наглавачке у ову рат а сад молимо Бога да уфатимо неки кусур...

— Тако је то кад човек познаната у туђој кући. Мора да учини неку пакост и то у првом реду себи. Тако је и онај Симовић тео нешто да изиграва а кала запе он се изгуби а народ оста на ветрометини.

СЕДАМНАЕСТ ПОЕНА

У Светском рату је Антанта добила рат на поене: 14 поена Вилзонове изјаве омекшали су отпор Рајха.

У овом рату Черчил и Рузвелт покушали су да дођу путем Вилзона и објавили такозвану Атлантску повељу. Пошто су ту повељу писали седећи на броду, т. ј. писали су на води, од тог писања сада већ ништа остало ни трага. Међутим, нешто треба да се уради на политичком ратишту, пошто не могу ништа да ураде на војном попришту. Зато је сад Хал дао једну изјаву. То су Вилзонови поени плус још три. 17 поена Хала претстављају покушај да превазре противника на Вилзонов начин. То је смешан покушај, јер превара може да успе једанпут, а два пута исти шврцнд не пали.

Свет није придао никакве важности овој Халовој изјави, чак и амерички листови пишу да она претставља „апстрактно сакупљање општих места". Њујорк хералд трибјун сматра Халову изјаву за ново бесмислено метанисање.

Са мало већом пажњом свет је слушао Черчилов говор. Пажња је била већа зато што је британска пропаганда наговестила неке сензационалне изјаве. Нарочито у погледу другог фронта. Међутим, Черчилов говор био је таквог садржаја да се цео свет питао: зашто је морао уопште да говори, кад није имао ни повода за говор, ни материјала за исти. Черчил није ништа интересантно рекао о војној ситуацији (само је понављао речи „разочарани смо"). О политичкој ситуацији је казао још мање него о војној. Најзанимљивије се задржао на унутрашњеполитичкој ситуацији у Британији.

По томе се види да је његов говор био намењен скоро искључиво Енглезима. Черчил је морао да говори, јер није имао шта да каже. Морао је зато, што је нашао за потпуно неопходно да постигне два циља, и то: прво, да умири разнолику опозицију глади, која са разних сектора Доњег дома критикује владину политику. И друго, да охрабри своје сугрђане који су јако клонули духом под утицајем поновних и јаких немачких ваздушних напада, под утицајем совјетске активности на фронту, под утицајем комунистичке делатности на Медитерану, под утицајем неуспеха пресније на Турскоj, Шпанији, Ирску и др., под утицајем изјаве јапанске владе о циљевима нове офанзиве Јапана, офанзиве према Индији.

Токио је свечано изјавио да се националној индуској влади стављају на расположење све области које ће бити ослобођене од Енглеза у Индији. Ова недосмислена и потпуно искрена изјава преноси тежиште рата на бурманско-индуској граници из сфере чисто ратних операција у сферу политичке борбе; индуски национализам добија снагу у сукобу са енглеском тиранијом.

Догађаји последњих дана су још једном доказали огромну разлику између ратних планова коалиције и Тројног пакта. Док се у коалицији одавно говори да мале и средње земље не смеју да рефлектирају после рата на потпун суверенитет, док је јуче Иден рекао да велике снаге морају да решавају питања међународне политике, дотле државе Тројног пакта подупиру националне тежње народа који се стављају у борбу против тираније Вашингтона, Москве и Лондона.

Ово схватање разлике између две политике опажа се и у неутралној штампи. Тако шведски листови пишу да Черчилов говор оставља непријатан осећај дезоријентације. Швајцарци кажу да од Атлантске карте која је постала безначајна Енглези нису предложили ни један једини план за међусавезничку сарадњу у будућности.

Од свих врста међународне сарадње само једна је постала очигледна. А то је сарадња Американаца и Јевреја. Ових дана је Рузвелт изјавио да је забринут због судбине 700.000 јевреја у Мађарској. Ови јеврејски слуга на претседничкој столици је толико бесрамник, да се брине за јевреје с друге стране океана, а не брине се о томе што један милион црнаца живи у његовој држави у приликама које не одговарају достојанству човека. Један милион црнаца нема грађанских права, а нема ни могућности да се брани од дивљег линчовања.

У овој Рузвелтовој бризи о судбини јевреја у Мађарској видимо још један дивљи цинизам. Рузвелт се секира поводом промене ситуације у Мађарској зато што ће се можда погоршати судбина 700.000 јевреја. Али он ћути о томе што су ови јевреји хтели не само да погоршају суд бину 12 милиона Мађара, већ и да их све упропасте морално, а знатан део да упропасте и физички — ово би се неминовно десило да су Совјети окупирали Мађарску.

Мађарска је на време прозрела опасност и пошла је новим путем, путем потпуног залагања за општу европску ствар.

Европска идеја побеђује политички. Европска снага ће победити и војнички. Европа ће бити спашена најсада антиевропских снага.

МЕС.

СВЕТЛА ИМЕНА

Успомена посвећена Масаловићу

(Наставак са 3-ће стране)

Моје су речи блед одјек опште српске туге за пуковником Масаловићем. У овом скромном помену, Његошеви су стихови једини украс достојан његовог славног имена. Само цвеће из Горског Вијенца приличи таквом Србину као што је био Милош Масаловић. Грешно је ма шта у том цвећу дотеривати. Непристојно је ништа мењати у стиховима геније јалних песника. Ипак, ја сам се усудио да у једном Његошевом стиху само једну реч заменим другом. Ако сам у праву, и сам Његош би ми ту непристојност опростио.

У посвети Карађорђу, Његош каже — «Ево тајне бесмртника: даде Србу стално грудн». У посвети Масаловићу, ја сам замењо речи «стално грудн» изразом «челик-грудн». Одличан Његошев коментатор, г. Т. Букић, у свом издању Горског Вијенца, тумачи епитет «стални» у смислу вечне постојаности. Међутим, у том случају, Његош би пре изабрао неку другу српску реч која би песнички јаче звучила и као метафора више потсећала на челик, на пример, наш вридев чврст или тврд, пошто се и у народу говори «воља чврста као челик» или «срце тврђе од камена». У француском језику постоји израз «airain», и у песничком стилу каже се «poitrine d' airain» (челичне груди), «coeur d' airain» (као у нашој народној песми о Мајци Југовића: «И ту мајка тврда срца била»).

Његош је патио од сушице. Разлог више да његов квалификатив «стални», у вези са грудима, не треба схватити у неком преносном смислу. «Стално грудн» значе буквално «челичне груди». Да не би једним сувишним слогом пореметио свој стих, Његош — који је познавао руски језик и руску књижевност — заменио је српски придев «челичнн» руском речи «стални». Он је знао за ту реч која је један германизам у руском језику (сталь — Stahl, челик, стални — челични).

Нека ова моја успомена на Масаловића послужи као повод за расправљање тога књижевног детаља, као што је мени послужило да једно светло име у српској историји везем за једно најсветлије име у српској поезији.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Слуге Србије

Добровољци су слуге Србије и српскога народа. Ко им шта друго приписује и подмеће неправду им наноси и страшно вређа жртве које су они дали досада у борби за Србију. Добровољачка служба Србији и српскоме народу подвиг је самоодрицања и жртве. Ко је поштен и ко има чисто срце и добру намеру о томе се може лако и непосредно уверити. Само стихиска љубав према отаџбини, љубав према свакој поштеној српској глави и оданост до смртне жртве своме народу могу дати снагу да се издржи све оно што су добровољци за ове три године дана издржали.

Они су нападани, блаћени, клеветани; гладовали су и сиротовали, ишли боси и поцепани али дух и љубав према отаџбини није се код њих смањио. Напротив, што је било више беде, несрећа и страдања, то је све више расла њихова морална снага, духовна јачина и готовост на жртву. Сва искушења и све недаће нису их сломиле. Као и првога дана они су и данас непоколебиви, постојани и гранитно чврсти Као и онда и данас су они слуге Србије и њен мач у борби против свих носилаца хаоса, пометње и безумља.

Свесно се подредити служењу отаџбини и обуздати у себи све личне жеље и амбиције велики је морални подвиг и знак огромне духовне јачине. Одрећи се себе и личнога живота без великих потреса и напора могу људи који су превалили подне свога живота. У добровољцима је највећи број младића, онога што српски род и српска земља најлепше и најчистије могу дати. Сви су они у пролећу свога живота, тек почели да живе, а тако без потреса и без жаљења поклањају своје животе отаџбини.

И то онда када њихови вршњаци у овоме граду и у овој земљи благују у обиљу и безбедности, заборављајући да им је и једно и друго омогућено жртвом ове најчистије српске младости која се спаљује на огњу жртве и пламену љубави према својој земљи. И док ови служе и животе своје дају ови други и пркљава позадина која иза њих стоји, подмећу им да се добровољци боре за власт и за позиције, за све оно без чега ови неактивни, промашени и пасивни слој не може да замисли живот.

Своју синовску службу Србији добровољци су показали у безброј прилика досада. Они је посведочавају и данас на спољаштњем фронту борбе за Србију, у оштрим и крвавим сукобима са најјачим и најборбенијим Титовим ударним снагама ломећи их снагом своје вере, свога идеала и својих мишица. Шибани још увек неродољубивим подметањима оних који својим животом и својим пркљавим устима припремају пут партизанима, на цичи и зими, шибани ветром и снегом по врлетима и џбуновима, српски добровољци одужују свој дуг својој земљи и не мислећи на топла и мека пребивалишта ових велеградских и малоградских готована, који прислушкују шта вели која страна радостаница о њиховом ставу и њиховом родољубљу.

Из служења ових самозаборавних и пожртвованих људи рађа се нова отаџбина и снажи Србија према свим искушењима која долазе и споља и изнутра. У срцима народа који види и посматра овај подвиг српских добровољаца расцветава се очинска љубав према њима. Народ види, осећа и доживљује лепоту њихова служења Србији и величанствености њиховог подвига. Он их зове својом децом. То су они у пуном и правом смислу речи. Најидеалнија народна деца и најнесебичније слуге Србије.

Не горде се добровољци својим служењем Србији. Они знају да сви њихови успеси и све победе нису ништа друго него увод у велике борбе које још претстоје на путу пуног обезбеђења српске слободе и српског напретка. Њих не плаши никаква збиља борби које се већ оцртавају на видицима. Боли их само непоштена и зло намерна реч оних који у овој борби праве пословe, богате се, хватају везе са непријатељима српскога оздрављења и процвата, а руже и хуле на добровољце. Али то је све мало према величини добровољачког служења и према идеалима за које се они боре.

Добровољци су истинске слуге Србије. Не обичне слуге, него слуге са јасним видицима, чистим срцем и готовошћу да онемогуће сва исходишта трулежи и заразе у овој земљи која толико пати. Они су слуге које синовски служе Отаџбини. А синовство увек даје права која искључује најамничко слугерање.

Три јунака

На брежуљку малом гробови сад леже
где су се некад напасала стада,
три дрвена крста само још бележе
место где су пала три јунака млада.

Давно је то било, јесењега дана,
док је киша роминьала, лила,
уморни од борбе и крвавих рана
склопили су очи... А борба је била
крвава и тешка.

Први беше дете са Косова поља,
млад и снажан као и косовски диви,
верујући чврсто у времена боља,
славно паде да му Отаџбина живи.

И у задњем часу он живота свога
са осмехом среће прошепута тише:
«Поздрав'те ми оца, мајку, брата мога,
Јер видети их нећу никад више....

Реците им, друзи, да сам храбро пао.
Нек не плачу за мном, морао сам тако.
За Србију мајку и живот сам дао...
Као што би моро учинити свако!..»

Последње му речи уз шаптање грана
ветар скини к небу подиже и вину,
као веру силну у долазак дана
што ће новим сјајем сутра да нам сину!

Други беше дете Јадранског мора,
вековима нашу земљу што нам краси.
Погибе давеко преко брда, гора,
чувајућ' јој славу да се не угаси.

Пао је без речи и макакавог гласа
али храбро, часно ко што јунак гине,
верујући чврсто до последњег часа
да ће Ново Доба једном да нам сине.

Знао је он добро да су тешки пути
којим иде, стварa и ка циљу хита.
И да једног дана отац ће му чути
да син му је пао... кад за њега пита.

Зато храбро паде. И без трунке страха
У младости својој на Голготу крену,
верујући чврсто до последњег даха
У Србију мајку и победу њену.

Трећи хтеде мртва да осети друге,
ме да крв је лила из његових рана
и погибе храбро после борбе дуге,
уз прасак пушака на залазу дана...

Често нам је пута причао о себи,
Шумадији дивној и родноме крају...
Да умрети никад ни жалио не би,
само да се врати опет старом сјају.

Дух, снага и вера Великога Вождa
њега води, снажи, у животу краси...
Са ранама зато и бори се можда
до последњег даха док се не угаси!..

На брежуљку малом гробови сад леже
где су се некад напасала стада,
три дрвена крста само још бележе
место где су пала три јунака млада...

Давно је то било, јесења дана
док је киша тихо роминьала, лила,
уморни од борбе и крвавих рана
склопили су очи... А борба је била
крвава и тешка.

Драгољуб Р. Ђурић

Зашто гину деца?

Тешка и крвава садашњица пуна мрачних и тмурних дана, поставила је пред све нас читав сплет трагичношћу повезаних питања, питања од чијег решења зависи опстанак Србије и будућност нашег народа. Кобним грешкама и заблудама у којима је живела наша одређена интелигенција, верно подешаваjући да се народни живот развија кроз њихове материјалистичке системе, доведена је наша земља и васцели народ у страшну, општеживотну катаклизму, из које нам је неопходно потребно изићи. На свим плановима народног живота, напуштајући исконски и здрави народни дух, изгубили смо чврсту подлогу за конструктивно подизање народа и одали се баратању и бољању по ћубришту туђих излапелих индивидуалистичких идеја, које су својим заразним и страховитим клицама затровале наш народни организам и довеле га у стање тешке и мучне агоније. Одричући се свесно или несвесно своје историје и култа својих предака упливали смо у воде пркљаве и безмородне *светске* данашњице и падајући под њен утицај скренули смо и окренули леђа српском народном духу, због чега смо назад и упали у преопасно стање своје општеживотне кризе.

Као што свака криза има своје повољно или неповољно по организам решење, то се и српски народни организам налази сада пред дилемом повољног или неповољног решења, пред дилемом спаса или смрти.

Свесни таквога стања у коме се налази наш српски народ, а нашавши у исто време и излаз из њега, пошли смо ми деца још недорасла, да у крви и мукама свог младићског живота испаштамо грехове својих отаца, који су немајући довољно моралне снаге и храбрости допустили да се вековно дело наших дедова, које је некада прокосило свим громовима и бурама на овој ветрометини, данас сруши као трошна и слаба кућа Допустили су они да се вековни идеали Српства упрљају у блату и калужи модерног духа. Нису српски идеали пали пред бујином савременог покварењаштва које је несумњиво обузело и пригрлило широке народне масе а нарочито интелигенцију. Не, они нису пали јер истина стоји чврсто уз њих, она их држи и напаја чистим и здравим прегиљима која су израз српске племените и осећајне душе. Али, нажалост, вео пркљаве данашњице успео је да својим примамљивим идејама привеже нашу интелигенцију уз себе и да је тако одвоји од српског светог огњишта, да га одвоји од народа који је од своје интелигенције захтевао много и много.

Као последица такве духовне општеживотне катаклизме дошао је неумитан губитак и слом наше државне заједнице и страховити хаос и крвављење у нашем народу. Изгубили смо државу и слободу своју, али онаj ведри и здрави народни дух успео се је сачувати. Наши вековни и велики идеали још су остали неостварени и они су у име српске будућности вапили за својим остварењем, за својом победом. Они су остали и још живе, али њих је потребно и носити за њиховo остварење потребно се је и борити.

А ко то може и ко то данас једино чини?

Присталице и суборци трулe демократије и крвавог комунизма то наравно не могу чинити. Јер они су били ти, који су својом ненародном борбом утицали на вишу интелигенцију и наш народ, да скрене са здравог, српског пута и да залута у кобне плиткости туђинштине и покварењштине. О неопредељеним и неутралцима ткзв. „средњашма" не треба ни говорити јер они су недостојни наше речи.

Па добро, упитаће неко, па ко носи и ко се бори за те идеале?

Постоји једна младост која је у раним данима свога младићског живота осетила сву трагику и коб доба у коме је живела. Осећала је то она чврсто својим племенитим срцем, осећала је то

(Наставак на 6-ој страни)

Још три драгоцене жртве

На дан 12 фебруара о. г. из Првог батаљона II добровољачког пука погинула су тројица најбољих другова; тај дан нам је однео три неустрашива борца; тога дана сломљена су крила тројици белих орлова, опробаних јунака и мученика.

Овог дана отишли су за навек из наше средине добровољци: поднаредник Раде К. Николић и капелари Примислав А. Игњатовић и Владимир И. Кувелић — сви десетари I батаљона II пука СДК. Примислав Игњатовић погинуо је у селу Ђурђеву, приликом операција противу одметника, а Раде Николић и Влада Кувелић су настрадали у селу Лапову, у несрећном сукобу ноћи.

*

Покојни Раде К. Николић пореклом је из села Округлице, среза сврљишког, а рођен је 1924 године. Још непуних 20 година живота није састојало, а воља Божја је била да нам узме баш њега. Паметно сеоско лице, вредно, поштено и увек озбиљно. По избијању комунистичких немира и почетку партизанске акције, оставио је своје имање, своје немоћне родитеље и незаштићену жену и ступио у V добровољачки одред Мариосава Петровића, и са осталим друговима, прекаљеним борцима, јурио се из дана у дан по терену, разгонио пљачкашке партизанске банде, излагао своје груди свуда неустрашиво, а никада рањен није био. Никад се није пожалио; сагорео је одушевљењем и идеалима. Љубављу је живео, љубављу дисао, са љубављу се борио. Са љубављу према невиним, али праведно према кривцима. Стално су му биле на памети евађелске речи: „Нема веће љубави од оне да ко душу своју положи за пријатеље своје". Њему, као и свима добровољцима, био је пријатељ цео српски народ — и пријатељи као и непријатељи. Узвишеним идеалима осмишљено је свој живот и жарком жељом хтео је да види успешно остварење своје и целе добровољачке борбе. Желео је да његов заведени и заблудели на смрт осуђен народ — опет процвета и засија још већим сјајем него у доба највеће славе наше. Знао је да за остварење таквог узвишеног циља треба много жртава, али се тога није плашио.

Певао је са одушевљењем о испуњењу свога добровољачког завета: „Макар сви до последњега пали — ми завет свет испунићемо тај!"

Радосно је испустио душу своју, јер је знао да гине за велику и свету идеју.

*

Пали друг Владимир И. Кувелић родом је из села Рубетина, среза топличког, а рођен је 1921 године. И он је ступио у добровољачке редове V одреда „Шумадијског", чим је овај одред дошао у овај крај. А то је било почетком 1942 године. Ма да веселе природе, наклоњене распеваном и веселом животу, одбацио је све то брзо од себе и пошао да све своје снаге стави на расположење искрвављеној мајци Србији. Веровао је, као што и сваки прави добровољац верује, да из мртвих васкрсава Мајку Србију; неизмерну је радост осећао када је проналазио по блату изванредне и изобиље вредности наш енародне душе, а још већу радост када је те вредности проналазио у својој необрађеној душевној њиви. Он је почео да ради савесно и дивно је култивисао своју душевну башту док је највећи део омладине наше настрадао баш због тог не знања и не познавања самога себе. Својим пожртвовањем служио је свакоме на част. У борби је са песмом и у трку косио тешки митраљез, постављао га сам и ништавио из стојећег става. Био је увек неустрашив у борби, вредан на послу, увек весео и насмејан, јер је знао да „васкрсење не бива без смрти". Често је говорио: „Наша добровољачка појединачна тела морају умрети — да би опште, народно оживело; лични и себични интереси морају пасти — да би се заблистало све оно узвишено, божанско, опште човечанско у душама нашега народа". Са тим дубоким убеђењем пао је у борби за Мајку Србију, насмејан и са песмом при самом издисају. Тако само хероји умиру.

Поднаредник Раде К. Николић

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

*

Храбри друг Примислав А. Игњатовић родом је из села Прибевора, из околине Чачка. Тек му је 19 година. Нераздвојан друг и борац још из 1941 године. Оставио је кућу, да му је пљачкају одметници, оставио је мајку и сестру да их шиканирају разни одроди и белосветски одош, и пошао да запали утуљену зубљу старе српске славе са друговима својим. Видео је пок. Примислав таштину и пролазност овога света, пљунуо на сва уживања овоземаљске славе и, распаљиван огњем младићских идеала, веровао је да може много да учини. И увек је летео први, не чекајући помоћ других. Био је пример свуда и свакоме.

Љубављу је сагоревао. Видео је каква су дела љубави, убеђен је био да плодови њени вечито живе. Зато је све радио са вољом и пожртвовањем.

Природна, физичка лепота сакривала је лепо душевно благородство. Све одлике које красе једног врлог младића — он је имао, и то у изобиљу. Крстић, симбол дубоке љубави и верности носио је увек на својим грудима. Са њим је и пао на мртвој стражи Мајке Србије.

*

Расте легија мученика наших. Сваким даном буја...

Воља је Божја била, да нам ова три најбоља и најлепша пера ишчупа из величанственог венца добровољачког. И то у моменту када су нам најпотребнији били. Тихо, нечујно, без куке и граје, без сјаја и помпе, угасише се њихови животи, сагоревши на олтару слободе Мајке Србије. То је показивало њихово мирно лице, лице мученичко.

При последњем опроштају као да су нам њихови изрази лица упућивали прекор због суза и бола — говорећи гордо:

„Ми никад питали нисмо, шта ће са нама бити
Јер млада срца наша народне патње боле.
Не могу пусте тмине саблазним грехом скрити
Нас, што с песмом и смехом дајемо животе голе!"

ВЕЧНА ИМ СЛАВА И ХВАЛА!

Жив. Рад. Првуловић

Зашто гину деца?

(Наставак са 5-те стране)

ма својом херојском српском душом. Не заносећи се никаквим идејама пониклим у покварености туђинштини већ напајајући се са извора српског духа и српских идеала осетила је та младост у својим жилама крв својих прадедова, крв Милоша и Марка. И та света крв коју је само најлепша од свих, српска мајка могла дати почела је врити у бесу те деце, те бурне младости против свих наших одрода, против свих народних издајица који су нашу земљу довели до срама и очаја.

И дигла се младост да из дрне таме створи вечно дело осветника...

Али пут до победе тих идеала тежак је и мучан. Страшни су напори потребни да се до њих дође а још су већи напори потребни да се они остваре. Њихова победа захтева много крви, много самоодрицања и много и много патњи и суза.

Знала је то младост наша, знали смо то ми деца још недорасла. Али знали смо и то да носимо у себи онај дух који је Србство одржао 13 векова на овоме тлу. Осећали смо то ми у жилама својим и крви својој.

И пошли смо у борбу за спас своје Отаџбине. Пошли смо у борбу вођени српским духом и српским идеалима. Али тешке су препреке пред нама стајале. На многа су неразумевања наилазили наши здрави погледи и наша чиста срца. Многе смо погрде, упљувке и мрске погледе пљаве богаташке чаршије примали ми деца... младост пуста... Најбезднији називи пали су на рачун нас, деце... младости пусте... И то од кога? Од оних који су Србство упропастили, од оних који су вечито тежили личном богатству и личној срећи. И док је народ грцао у мукама и очају богатили су се они, зидали палате и куће, слагали милионе, вуцарали се по баровима и журевима, а њихов народ шта је он радио... уосталом... то њих није брига. Нажалост тако је то било...

Али ми нисмо поклекнули, јер нас је држала истина, нас су оправдали вековни идеали Србства.

Ми то знамо, зна то Свемогући Бог — Творац Света, знају наши славни претци а знаће и наши потомци, који ће на костима мученика српских добровољаца, праве српске деце зидати своје идеале.

А пљава богаташка чаршија шта она ради?

Њу пустимо на миру, нека се богати и нек слаже милионске куле, а српско праведно Ново Доба доћи ће... а шта ће они тад радити?

Да ли ће се опет богатити на рачун Србства?

Ми знамо шта ће бити... а они?

Т. М. С.

ЈА ЗНАМ...

Ја знам да душа моја смирења имати неће,
док крви и страсти раздиру Земљу моју,
да ће се увек сваке одрицати среће,
и срећи њеној потчинити срећу своју.
За мене је срећа благост
и смирење радосна срца,
а зар срећан бити, кад Земља
твоја самртним ропцем грца?
Ја знам да душа моја нема друге жеље,
сем жеље, да Земљи својој сав живот посвети,
да у жртви за њу, једино тражи весеље,
и да кроз њу само у нови живот лети.
За мене је живот непрекидна жртва,
а зар лепше има од оне за Земљу?
Да она живи, да срећна буде,
не жалим себе и принети мртва.
Ја знам да пут мој трнови венац плете
од псовки, злобе, пљувања и удара подлих,
али — зар гледати себе, док зала чете
скрнаве оно за што се од детињства молих?
О, нема увреде за мене
док Србија моја самртно грца!
Ја напред идем — и без смене!
— гордо дигнутог срца.

И. МИЛАЧИЋ

Ликови нових добровољаца

СЕЋАЊЕ...

Био је Ђурђев-дан. Свежина пролетњег јутра ме је веселила. Поранила сам и по давном српском обичају упутих се бокору ружа, да би се тамо умила водом у којој је било пуно цвећа. Све је то припремила моја мајка.

Пријатност и свежина зеленила побуђују ме на нежна осећања. Посматрајући ово цвеће, које су сунчеви зраци љупко миловали својим сјајем, сећах се најранije младости. Сећах се дана, када нам је учитељ, док сам га пажљиво слушала, говорио о св. Ђорђу. Од његове личности сам осећала у исто време страх и дивљење. Он је тако несебично желео да спасе друге — да победи аждају, не мислећи на себе и опасност која би га могла снаћи.

Одједном се тргох из размишљања. Кроз јутарњу тишину допираху до мене гласови дивјунака — наших добровољаца:

„Завет смо свој ми Отаџбини дали,
Да старе славе вратимо јој сјај,
Па макар сви до последњега пали
Ми, завет свој испунићемо тај!"

Да, драги добровољци, верујемо вам! То нам обећавате ви, који не мислите на себе, већ несебично приносите своје животе на олтар драге нам отаџбине. Нема дана ,а да наша напаћена земља не пригрли хумку ког вашег друга. Али ви не клонете. На његово место одмах долази други. И увек тако... Ваша смрт обезбеђује наш живот.

Ви нисте код своје куће. Ваше мајке мисле на вас. Али ретке Српкиње, које нам дадоше такве синове, знају да буду и храбре. Њихов благослов прати сваки корак ваше тешке борбе...

Песма добровољаца се и даље разлегала све снажније. Полазили су на ураиак. Њихова песма одавала је само једну жељу: да нас спасу.

Неко чудно осећање ме обузе и тихо прошапутах:

Боже, помози им!

Бранислава Димитријевић

На пољима...

(Фото. Арх. В. от. С.Д.К.)

СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ ЖИВЕО И УМИРАО ЗА СРПСТВО

СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ

Сима Лукин Лазић имао је и свој значај и своје време. Као новинар он би могао мноме душе стати у ред са др Данилом Медаковићем, Владимиром Јовановићем, Живојином Дачићем, Љубомиром Каљевићем, а као књижевник у ред многих познатијих, али опет занемарених имена: Јована Протића, Мите Орешковића, Павла Јовановића-Србобранца, Аце Поповића-Зуба, Стевана Бешевића и др.

О Лазићу смо први пут чули врло рано, али још увек доста касно, јер је он већ увелико припадао „оном" свету. Било је то преко дечијег забавног листа *Дечије новине*, које је издавала и уређивала његова жена Зорка Симе Лазића. Ту је ова храбра мати, јер је остала као млада удовица да се бори за живот своје четворо деце, једно чак и посмрче, и то на начин како јој је то указао њен муж. Она је добро схватила свој посао: писала је и само писала. Њен таленат је покушао да замени онај мушкарев на пољу јавног рада, у редакцији листа и у ступцима часописа, и то о свему и свачему.

Ту смо први пут и нашли на успомене ове жене под именом *Сећања*, писана за своју децу кад одрасту, и ту је она много и много причала о своме рано преминулом мужу. Та *Сећања* су морала оставити и у нашој свести доста дубок траг, јер кад год би се после поменуло име Симе Лукиног Лазића, ова рубрика из већ давно занемареног часописа, дошла би нам пред очи.

Много касније опет, од ових у, тисака, дошао је један израз кроз речи једног од његових савременика: „Био је сув човек, жуте, као излињене браде". Заиста, фотографије га управо такког и претстављају. Мало виши од средњег раста, лепо зачешљане, проредне косе, не тако густе браде, благог погледа, готово аскетског лика. Давао је утисак човека који се спрема на мучилиште, или који у себи носи опасну душну бољку. Ово друго било је и тачно, и он је у четрдесет и првој години свога ипак успла хиреног живота умро.

Сима Лукин Лазић рођен је у Босни (Босански Брод 3 априла 1863, а умро је у Рајићу, Славонија, 7 јуна 1904). Отац му је био великих националиста, учествовао је у устанку Луке Вукаловића, па када га за то оптуже, као радије и отац Лазе Комарића, са сином пребегне у Србију. Сими је тада могло бити око годину дана. Одрастао је у Шапцу, где је завршио основну школу, па после пређе у Београд. У Београду је Лазић пошао у гимназију, али је убрзо напусти. Једноставно је побегао од куће да би ступио у добровољце за време рата 1885/6 године, а када га на комисији не приме, ради слабог здравља, он оде у глумце.

Овим чином за њега је у ствари почела права школа. Као глумац много путује кроз све српске крајеве и упознаје народ. Још у то време он открива у себи књижевни таленат, па сарађује на новосадској *Застави* и београдском *Одјеку*. Од 1888 сасвим ће напустити позорницу и посветити се искључиво новинарству. Те године постаје стални сарадник *Стармалог* пошто је у њему сам Змај открио хумористичну жицу, а 1889. сам ће Лазић у Београду покренути сатиричан лист *Бич*.

За кратко време успео је да окупи леп број наших познатијих имена у своју редакцију (Ми лорад Митровић, Радоје Домановић, Змај Јован Јовановић, Миле Павловић, Војислав Илић) и лист је са успехом излазио читаве две године. Редакција му је била на најживљем месту у граду, тамо где је данас палата „Ривиере". Лист је престао излазити одласком Лазића у Загреб, као што је био случај и са Змајем, а пре овога и са Ђуром Даничићем.

Још од 1884 године почео је у Загребу да излази српски лист „Србобран", под уредништвом Павла Јовановића. Лист је имао изванредан одзив у народу и излазио је све до 1914 године, када је био забрањен. У то време Јовановић је у Загребу био развио широку националну пропаганду. Године 1891 буде осуђен ради тога на робију за политичке кривице, па знајући да ће само у Лазићу наћи сличан дух и националну оријентацију, он га пре поласка у затвор позове да прими уредништво. Сматрајући да овим гестом ради на националној ствари, Лазић обуставља лист у Београду и пређе у Загреб. Ово је за њега било од пре судне важности, јер на даљим годинама рада почиваће цела његова реномираност.

Србобран је био лист великих концепција у духу националне културе и препорода, па је и Лазић смело улазио у све те проблеме. Да би утицај био што јачи на народ, он ће од 1896 покренути и велики петнаестодневни хумористични часопис *Врачогњач*, који је имао огромног успеха у свима крајевима Србства и одржао се до 1911 године, и после смрти Симе Лукиног Лазића, а под уредништвом његове жене. Овај нови часопис, као год и *Србобран* имао је искључиво српску оријентацију. У заглављу листа стајао је мото „Ни по бабу ни по стричевима", а сарадници су му били готово сви наши просветни и културни радници.

Рад Симе Лукиног Лазића мада ограничен и систематизован на два поља — историјски и поетски — носи чисто национално обележје. Он је и тада, када је реализам почео потискивати романтизам на свима пољима, уживао нешто ексцентричан реноме. Убрајали су га у ред националних занесењака који су певали и о самом Богу као Србину, о преисторијској српској историји, о ономе што само машта износи, без података и индиција. У том погледу Лазић је заиста превазишао све, па чак и Симу Милутиновића-Сарајлију, „Срб-Милутина", Никанора Грујића и Лазу Костића. Он је, као и Јаша Томић, био присталица идеалистичке историје, а не реалистичке, па је, баш као и ови, морао доћи у сукоб са тако званим правим научним факторима. Томић је у своме ентузијазму био напао тада већ признатог научника Стојановића Станојевића као реваши на напад који је у своје време учинио Станојевић на Симу Лукиног Лазића.

Као уредник *Врача-Погађача* и *Србобрана* Лазић је, на првом месту, морао понети национални проблем. У чланцима које је публиковао он је заиста изнео чудноватe ствари. На примедбе које су му долазиле, он је нашао за потребно да одговори личним научним историским радовима. Од интереса је за саму Лазићеву психу, додирнути тезу ових радова. Те су студије: *Срби у давнини* (1894). *Кратка повјесница Срба од постанка Србства до данас* (1894). *Србин од Србина* (1895) и фамозни одговор др Станоју Станојевићу на његову оштру критичку оцену *Дивље осокоруше*, једна мени друга њему (1895).

У предговору своје *Кратке повјеснице* (која се иначе може звати и памфлетарица) Лазић је јасно истакао узроке који су га навели на тај тежак и незахвалан посао, да пише историју:

„Прошлост је водиља будућности сваком паметном и разборитом човјеку. Тако и народ, који познаје и љуби своју прошлост и своју повјесницу — поуздано иде на сусрет будућности, јер ће тако моћи да избјегне оне погрешке са којих је патио у прошлости. Кад знамо повјесницу свога народа, и духом смо јачи, не осјећамо се сиротни и самохрани, јер онда знамо, да имамо у свијету још пуно браће своје, па чисто осјећамо како над нама стражаре велики дуси славних нам предака и чувају нас, да нам у срцу никад не угасне свети огањ родољубља, заједничког сродства и љубави братинске. Тако се челичи дух народа, те постаје силан и несавладљив, да му неможе наудити ни унутрашњи ни спољни злотвор."

Теза Лазићева је сасвим привлачна и данас умесна. Она немора имати у себи научне тачности, али у себи мора носити националне тачности. Шта вреди историја која обара духове? Разочарани упропашћују народе. Не треба ни ту претеривати, али треба уносити топлине.

Лазићев ентузијазам је у најширим националним слојевима био добро примљен. Његова теза да на санскритском језику „Срб" значи човека и јунака, а на старо-српском роњака или војску, одговарала је народној жељи или потреби. Наша епска песма, као уметност на највишем ступњу, неоспорно је у овом налазила на пуну подударност, а то је у целом овом раду било и главно. Ту је затим било неколико фабула и сентенција, које су ускоро у народу добиле значај крилатице. Н.пр. у једној износи како је још Александар Велики, који је и сам био Србин по предањи, једном упитао људе из народа: „Кога се највише боите?" мислећи да ће они одговорити да се њега највише боје. Али се запрепастио на одговор: „Једино се бојимо, да се не би небо на нас срушило"!

Отприлике такав је Лазић био и у песмама. Своје боље, по његовом мишљењу, песме, сабрао је на три године пре смрти у једну збирку и публиковао их под именом *Дивљи човек*. Зашто је баш овако крстио своју збирку, он сам образлаже:

„Пошто ја никада нисам тропео шаблонске стезе; и пошто ми је вазда више стало до мисли и садржаја него до празне форме и беспослених заокољица, мислим да се с правом могу назвати — дивљим човеком".

У овој књизи, која броји својих девет штампаних табака, има много више националних песама, него и у једној збирци наших познатих песника, изузимајући можда Проку Јовкића (алиас Нестор Жучни). Истина, има ту и епиграма и љубавних строфа, и хумористичних стихова и шала, свој значај и своје време. Као али када се све стави на један тас, види се, да је мера ипак уједначена. Песничка инспирација је свагда била замењена церебралним надражајем и имагинацијом мисаоне претставе. Нетачно би било када би се рекло да ту нема и лепих стихова; има их! Али то није право осећање, то је нарација, вербализам у потреби мисаоног растерећења. Н.пр. песма *Суши нам се Грм Таковски*, која је и добра и лепа, носи све ове одлике:

„Грм Таковски већ се суши, једна грана већ се пребл...
А шта чине моји Срби? Срби тегле сваки себи!
Срб Србину за врат јаше и брат брата зверски гоне.
А од тога дивљег тутња темељ нам се кућна рони.
Пуца темељ из темеља и над главом шљеме гоне.
А Срб млати празну сламу — са туђом се бригом бори!"

То је било још 1896 године, када је у Србији у велико већ почела династичка распра.

Мада новинар, Лазић је успевао на моменте да се отресе маније дневних листова и да обради идеју на свој, личан начин.

Присталица екстремног национализма, „сав Србин" како је то за себе говорио Сима Милутиновић, Сарајлија, и Сима Лукин Лазић је желео да тај национализам усади своме роду. Он је морао бити надражен у свему! Политика је требала бити чисто српска: религија, уметност, привреда — у духу народног просперитета, мисао — у духу прогреса српског духа! Када је то изнесно, мислио је на првом месту на подмладак, па је зато и упутио једну посланицу у стиху *Омладини у Србији*.

„Омладино, позив ти је свето:
На тр чека дело недочето.
Братска мржња од гроба је дубља,
Поспеши јој пламом родољубља,
Наоружај сваког српског сина
Светлим мачем грађанских врлина.
Омладино! Србство на те гледи:
Не погини — већ славно победи!"

Тим би отприлике била јасно оцртана ова романтична фигура наше књижевности деветнаестог века. Наследник националних песника. Змаја Јована Јовановића и Ђуре Јакшића. Лазић је ишао својим путем и борио се на начин који је он сматрао за најумеснији. Много је дао, то је непобитно. Вредност није у питању ако се узме у обзир да је био део оне славне генерације, која је своје животе принела на жртвеник отаџбини. А то је главно... Он је живео, сагоревао у грозници неостварене жеље и умро је са аманетом — „Све за Србство!"

В. М. А.

Питаш ме ко сам...

Питаш ме: ко сам, питаш: ко беху моји пређи.
питаш ме: ко је народ који ми име дао,
питаш ме: какво је небо на домовинској међи,
питаш ме где је земља где сам први пут ногом стао.

У мојој земљи тло је од сиљих стена голи',
у мојој земљи трњем посуте све су стазе,
више од цвећа оно у мојој земљи се воли,
јер само мушке стопе странама њеним газе

Да, моја земља то је колевка патњи, јада.
Христова судба Њеним странама увек се вије.
Са Њених звезда тугом исткана песма пада.
Дубоко погни главу пред ликом Христ-Србије.

Горд сам са судбе ове. У болу бити велик
дано је оном кога Бог као Сина Свога воли.
Зато што знамо само за трње, кам и чемиг
ми, деца Њена, смо горди и као краљеви холи

Да, ми смо краљеви бола. Судбина рука мека
на наша крвава чела још се спустила није.
Дубоко погни главу пред ликом Богочовека.
дубоко погни главу пред ликом Бол-Србије.

Питаш за моје преће. Царско је моје племе.
Мој Душан својом руком трес'о је Византе смело.
сељачком руком себи диг'о је царско сламе.
њом царску круну је мети'о на своје сељачко чело.

Царско је племе моје. Горама на врхунцу
царски орлови кликћу, царски се барјак вије
и ту се купају — горди — у своме царском сунцу.
Дубоко погни главу пред ликом Цар-Србије.

Питаш ме: ко сам. Ево, погледај руку моју:
жуљевиту, прву, радну, сељачку, снажну, јаку.
Њом сам створио себи сам домовину своју,
сељачку круну сам дао Вожду — своме сељаку.

Да, то је земља моја. Сељачком руком својом
држасмо скиптар и сабљу, ми — себри и аргати.
У гуњу пари су паши. Краљеве дигосмо пројом.
Упамти име једно, то је — Србија мати.

Да, то је земља моја: патничка, сељачка, царска,
поносом с Њене судбе моје се око сија.
Моја је домовина светачка и гусларска,
мајка је моја к'о патња вечита Бол-Србија.

СЛОБОДАН М. ИСАКОВИЋ

Организација законодавне власти -СХВАТАЊЕ СРПСКИХ КОНСЕРВАТИВАЦА-

III.

Написао Ж. Перић
проф. универзитета у пензији

У прошлом, II, чланку покушали смо изнети приговоре на Демократско односно Материјалистичко схватање у питању организације Законодавне Власти, схватање које се, као што смо видели, оснива на идеји да је Народ т.ј. народна маса извор и утока Власти те само њој даје право доношења закона не признајући интелигенцији (умној аристократији) никакво специално повлашћење у томе погледу. А сада ћемо, пак, да размотримо умесност теорије која, на против, интелектуалцима (Платоновим философима) даје овде сва права наравно са дужношћу да та права стави у службу заједнице. У осталом, ни једна власт, било да се она позивала на своје божанско било људско порекло, није никада, за своје оправдање, истицала што друго до народно добро. Друго питање је колико су носиоци власти били ту лојални, и, ако су то били, колико су успевали у својој мисији.

И мада је, казали смо већ, умна аристократија у праву када се појављује као поборник концепције да постоји дуализам у космосу па, дакле, и на нашој планети т.ј. постоји Дух (Добро) и Материја (Зло, оличено у Сатани), концепција спиритуалистичка (антиматеријалистичка) односно верска, хришћанска, од којих први принцип, Дух (Добро), све више и више преовлађује и добија снаге према другоме принципу, Материји (Злу), док га, најзад, не победи, опет, у садашњем стању еволуције човека и друштва, мора се имати у виду компликованост људскога бића које је, једновремено, и тело (материја) и дух. И ако се духу мора признати првенство, ипак стоји, за сада, чињеница извесне зависности духовне стране човека од његовога тела. Не можемо се овде упуштати у набрајање многобројних примера о утицају телесног (физичкога) здравља на духовни део људскога бића, утицај који су још стари Римљани формулисали у изреци: In corpore sano, mens sana (у здравом телу здрав и ум). Отуда и важност која се, између осталога, даје гимнастици и спортовима. Али, тако исто, и духовно здравље и расположење делује на телесно здравље. Н.пр., чувени руски физиолог Павлов, утврдио је, има од тада, ваљда, више од четрдесет година (Павлов је умро пре неколико година у дубокој старости), да количина асимиловане хране зависи од душевнога момента тако да неухрањени чари (специално они који пате од Zwangsvorstellungen, опсесија) морају много да једу) и ако у неухрањенији апетит веома оскудева, да би се одржали и опоравили. На тај начин, према горњој римској формули: In corpore sano, mens sana треба ставити и формулу: Mente sana corpus sanum (код здравога духа здраво и тело) и, шта више, с погледом на превагу духовнога над материалним, треба да се поће и полази од ове друге а не од прве формуле. Иначе би значило уздићи телесно (материално)) изнад духовнога.. В. овде наш чланак: Des suites unisibles alus de la théorie des analogies, „Revue Mensuelle", Gèneve, 1920. И у претераном уважавању и пракси спортова треба видети утицај материализма: неговањем, у главном, тела и запостављањем духовнога развијања човека. Спорт ваља да буде једино као средство снажења духа а не да он постане сам себи сврха тј. да corpus буде принцип и господар а не mens: тада би спорт, у место да допринесе снажењу људскога духа, само, на против, допринео човековом материализирању. Више о тој теми у нашем саставу: *Школске оцене и њихов значај*. „Правна Мисао", Београд, 1938. (Поводом прославе стогодишњице Прве београдске гимназије).

Ово довде речено да се примени и на друштво, јер, наравно, и оно овде има исти карактер као и његови поједини делови, људи. Другим речима, као и човек и друштво је, једновремено, и материја (тело)и дух, и оно је, слично човеку, један физичко-психички појав, то јест овај и овакав карактер имају и друштвени односи. И зато, када се тиче друштвених појава, ми их не можемо као чисто и једино физичке (елементарне)' феномене — јер они нису само такви — сматрати substratum-ом искључиво физичких закона а, с друге стране, ни као појаве чисто психичке — што, такође, они нису — узети их као подложне само и једино законима духа. Природа друштвених појава није, дакле, проста, једноставна, као што је то један појав чисто физички или појав чисто духовни него су друштвени појави карактера сложенога, двоструког и, због те своје сложености, двострукости, они и потпадају под владу обеју категорија закона који постоје у Свету, законе физичке и законе духовне. Физички закони управљају друштвом као материјом или телом: то су општи Закони елементарне, материалне. Природе, а духовни закон, пак, овде је *Ум Човечји* као други агенс, узрок (causa) друштвених појава (односа), према законима физичким.

Из овога излази да су друштво и друштвени појави једна област на коју у исти мах дејствују и закони и људски ум: они се ту, тако да кажемо, такмиче, ривализирају, међу собом. Као у механици. Друштво претставља овде једну тачку, рецимо, *а* на коју нападају симултано две силе — означимо их са f^1 и f^2 — свака за себе и у своме правцу. Од колике интензивности ће бити напад једне или друге од тих двеју сила (физички закон и ум људски) то зависи од односа у коме се, у датом домену друштвених појава, налази материални и психички карактер тих појава. Аок су ти појави више физичке него духовне природе, онда ће на њих дејство физичких закона бити јаче него дејство човеково и, обрнуто, ово последње дејство ће у толико бити знатније у колико је дотични социални појав (однос) више психички.

Тако, у области економских појава, појави сразмерно најелементарнији (најфизичкији) међу друштвеним феноменима, отуда могућност, више или мање, примене математичке у Економији, чиме су се нарочито бавили Vilfredo Paretto, Walras и други научници, ум људски има мању моћ дејствовања и нормирања него када је реч, н.пр., о појавима правним, најспсихичкијим појавима у људској заједници а међу тим појавима или односима приватно-правна област је она где законодавац не може да има толико иницијативе као у Области Јавнога Права нарочито Права Уставнога чији предмет је основно уређење Државе (отуда и могућност државних удара и преврата, с том резервом да је то најштетнији начин манифестовања људскога духа или, људске воље у обиму друштвених појава или односа). Од Приватнога Права то је право имовинско које најмање, од свих правних грана, подлежи законодавној акцији а то стога што имовинско право регулише материалне људске потребе које, будући такве, стоје у тесној вези са физичком природом човековом и економским појавима.

Отуда и она сталност и дуготрајност имовинскога права: много што шта се изменило у правној области друштвених односа од Римскога доба али имовинско право (стварно и тражбено са, делимично, правом наследним) у основи и данас је исто, бар иван Совјетске Републике, које је било и раније. Тиме се објашњава и чињеница да, поред свих друштвених догађаја кроз које је прошло културно, специално хришћанско човечанство, није дошло до анархије у њему: основ, темељ, људских односа. Приватно Право, где је, са правом породичним, имовинско право сачињавало стуб једног друштвеног система, остало је, у принципу, недирнуто (као водена маса у мору приликом буре).

Иако се еволуција имовинско-економских односа у Свету наставн и даље на бази мирних и легалних метода, као што имамо пример у немачком националсоцијализму и, у опште, хришћанском социализму — не, дакле, на бази метода, метода насилно-револуционарнога, антихришћанског је материјалистичкога марксизма, од чега је бољшевички комунизам, данашњи савезник капиталистичко-плутократске англоамериканске дегенерисане демократије, најразитија манифестација — можемо очекивати да и будући развој Европе неће бити у знаку нереда и хаоса.

Ово све показује нам да оно што се назива друштвеним или социолошким законима не може се једнострано подвести ни под једну од горњих двеју категорија закона, ни само под законе физичке ни само по законе духовне односно под закон људски ум. Ти, социолошки, закони јесу *резултанта* којом се друштвена заједница, под једновременом акцијом, видели смо, обе наведене врсте узрока, креће, резултанта која се, апологно резултанти у механици, приближава више правцу дејства јаче а мање у правцу слабије силе. И та резултанта ће све знатније скретати ка путу на који указује, у друштву, ум људски (дакле, правац а [2]), у колико се човек, па, према томе, и друштво, буде више одуховљавало (спиритуализирало) и уздизало изнад осталога, специално биолошкога, света на земљи. Оно чему нарочито тежи хришћанско, антиматеријалистичко, учење. Противно схватању, мислимо чувеногa бечкога физичара Boltzmann-a (умро 1906 год. у Трсту) да су људи „die Aussätze (Auswünchse) der Erde" (израсли Земље). И, обрнуто, у колико се човек и друштво буду јаче материализирали, што се специално дешава када у друштву и човечанству узму маха методи борбе као што су револуције, унутрашњи (грађански) и спољашњи (међународни) ратови, насиља и у опште небирање средстава у политици (теорија материалнога успеха), речена резултанта ће грести све више у правцу којим људску заједницу гоне физички закон (правац af^1), т.ј. друштво ће све више падати на ступањ биолошко-зоолошке гомиле односно друштво ће све више губити карактер логике и система и представљаће све већи хаос, дајући тиме право Болуману.

(Наставиће се)

МАРТОВСКИ БРОЈ „ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА"

Мартовски број **Просветног Гласника** доноси низ интересантних студија између којих:

Стефан Немања од Николе Радојчића

Писац нам износи кратку али садржајну слику живота и владавине Стефана Немање: његове односе са браћом; ратове са Грцима, са којима је ратовао једном против њега и његов најстарији брат; његове односе са Немцима, Мађарима, Млецима и Бугарима; консолидовање Србије јединством вере и просвете; предавање престола сину Стефану и одлазак у манастир; Састанак са Савом у Ватопеду и најзад Немањин смрт.

Склапање брака у отсуству мушке стране од С. Троицког

Писац третира једно врло важно питање садашњице: склапање брака у отсуству мушке стране. „Војна обавеза, радна обавеза, заробљеништво, итд. често лишавају мушкарце сваке могућности да дођу ради склапања брака". „Историја нам каже, да су били ратови, који су трајали тридесет и чак сто година". Ко зна колико још може да траје данашњи рат. Зато православна црква треба да изиђе у сусрет оправданим захтевима своје деце и да им дозволи склапање брака и у њиховом отсуству, као што то дозвољава католичка црква. Јер „било би неправично кад православни воини ци не би имали права, која имају воиници других вероисповести".

У уводном делу писац доказује да је склапање брака у отсуству мушке стране било дозвољено и у римском и византиском законодавству па чак и у Крмчији Св. Саве. Он објашњава разлог због кога садашња пракса православне цркве не зна за склапање брака у отсуству једне стране. У првом реду „непостојање преке потребе за нарушавање обичног реда" и у другом реду слабо познавање Крмчије „ове скупоцене и ретке књиге."

Правне прилике на Балкану до XV века од Др Александра Соловјева

Писац излаже правне прилике свих балканских народа а нарочито словенских све до њиховог пада под турску власт. У главном у целој византиској империји па и на целом Балкану, тада под културним утицајем Византије, био је у употреби Јустинијанов законик, прилагођен на локалне прилике.

Словени су преплавили Балкан у VI и VII веку и продужили су да живе својим патријархалним начином живота, заснованим вероватно на задружном колективизму и на земљорадничким општинама, а регулисаном са доста примитивним нормама племенског уређења и крвном осветом.

Тек у XIII веку Словени су дошли до „самосталних правних зборника", а дотле су се служили разним византиским кодификацијама инспирисаним римским односно Јустинијановим законом. Као први покушај самосталне кодификације јесте Жичка повеља из 1220 г. у којој се кривичним делима дају „византиске дефиниције" а словенске санкције.

Душанова завојевања изазивала су потребу за новим кодификацијама. „На сабору у Скопљу 1349... створен је „Законик благоверног цара Стефана". Писац излаже општи карактер овог законика, чије је битно начело законитост. Закон је јачи од царске наредбе која се с њим коси. Судија мора да суди по законику а не по страху пред царем. Сељак може да тужи сваког господара па и самог цара." Итд.

Затим се у наставку говори о статутима далматинских општина.

Звездано небо у нашем веровању од Бранимира Малеша

Г. Малеш у овом врло занимљивом и значајном напису износи резултате својих испитивања о томе како сељани из Жиче и ње не најближе околине замишљају звездано небо: изнме какве претставе имају о земљи, небу, сунцу, месецу, звездама. Сем митичних веровања која стоје у вези са појединим планетама и звездама интересантни су и називи којима народ означава ова небеска тела: Маријан, Свињаруша, Волујара, Зорњача, Овчарина, Карванка, Теразије, Кикиџинка, итд. У овој народној космографији и космогонији писац сусреће поред елемената наше пластаре сточарске културе још и многе друге старије елементе. Испитивање је вршено на терену, методом усмене анкете, и претставља значајан прилог културној антропологији становника Балкана.

Божић у старом Београду

од Николе Трајковића

Писац описује на врло занимљив начин божићне обичаје у Београду око половине 19 века, обичаје који су се „до танчина сачували још и данас готово у свакој породици у којој се поштује традиција. Констатује да ови обичаји варирају према породицама, и да су они најбољи доказ о томе одакле је једна породица дошла у Београд. Потсећа и на то да је било тешкоће да се неки од обичаја одрже под турском влашћу, на пр. прасећа печеница, мада су Турци иначе били врло толерантни према верским обичајима и много што-шта гледали Србима кроз прсте за време божићних празника.

Педесети рођендан Т. Вилхелм Р. Мана генералног конзула

Дана 4 априла о. г. прославиће генерални конзул г. Вилхелм Р. Ман свој педесети рођендан. Као члан управног одбора предузећа И. Г. Фарбениндустри Акцијенгезелшафт и шеф пелокупне организације продаје познатих лекова и средстава за заштиту биља „Бајер" те серума и цепива „Беринговке", генерални конзул г. Ман игра у привредном животу Немачке врло значајну улогу. Ова је организација, захваљујући његовој далековидности и многострукости у знању, изграђена до највећих сразмера и већ одавна заузима једно од водећих места у свету.

Као и у свим цивилизованим земљама света, тако је и у нашој земљи „Бајер"-ов крст врло добро познат као ознака многих ненадмашивих лекова, који су у току неколико деценија стекли потпуно поверење лекара и болесника. Традиција предузећа „Бајер" лежи у томе, да сваки нови лек не пушта у продају пре него што се овај подвргне дугогодишњим свестраним испитивањима. У томе лежи оно поверење које су стекли лекари и болесници у све препарате фирме „Бајер".

Омладински ступци

„ПАС СВАКОЈИ СВОЈЕ БРЕМЕ НОСИ"

(Награђени рад на Омладинском књижевном конкурсу „Српског народа")

Почињемо овим филозофским стихом нашег најбољег песника, јер нам се чини да никад ниједно поколење нашега народа није имало теже бреме на својим плећима од нас данашње српске омладине. У вихору светске буре ми смо се нашли очас скрхани и кад смо после пада прогледали учинило нам се: тековине столећа леже у праху, царство наше заувек изгубљено, народ робље, а земља гробље, видокруг у мраку ни зрачка ни свитања? Је ли то крај, пропаст, смрт? Има ли наде у васкрс, вере у нови живот? Да ли ће и ово Косово значити колевку на пробу, рађање живота и смрти?

Изгледало је да су ова питања без одговора, али народ који је умео себи у часу пропадања своје средњовековне државе да довикне: „Иако смо царство изгубили, душе своје губити немојмо", није могао дуго да остане у очају несреће. Снагом своје бесмртности, српски народ је осетио велику истину да данас више но икад треба да очува своју душу, јер је само душа буктиња којом се иде кроз тмину. Треба стегнути срце, натегнути мишице и разорну снагу очајања дробити радом, самопрегорним, жртвованим и несебичним.

Схватити дух времена и неумитне законе историске динамике била је мудрост која се само кроз рад могла сазнати.

Личну срећу и лично спасење потчинити општем добру народне заједнице, разумети да се само кроз целину може остварити благостање појединца, појмити да је Србија данас Србину једина служба и једина утеха, бити свестан да бити Србин данас значи служити своме народу. Ето задатака које је живот императивно наметао нама данашњој српској омладини.

Под тробојним стегом на коме је утиснута наша национална мисао „Само слога Србина спасава", у времену коме по тегоби равна нема у историји нашег народа ми смо данас зубља српске народне виталности која, сагоревајући, светли путеве нашем народу ка бољој и срећнијој будућности.

Ми смо омладина којој је једини закон у животу помоћи своме народу. Ми немамо друге мисли, ми не смемо да имамо друге мисли. То је наша трагика, али ће то сутра бити и наша величина. Данас, ми, српска омладина, узидавамо себе пољут младе Гојковиће, у темеље новог Скадра, новог рода, нове Србије. Можда ће наша младост остати без младости, али иако немо се тиме можда лишити краткотрајне личне среће, бићемо задовољни: У васкрслој Србији струјаће моћно младеначко било наше крви.

„Помоћи своме народу" то куцају наша млада срца, тим трепери наша прва и последња мисао, тиме се грче наше снажне мишице, тим клопарају наше дрвене ципеле, тим одјекује наша громка песма.

Верујући у Србију, у свој народ, ми верујемо и у себе саме и кад бура буде прохујала ми ћемо бити најбоље награђени тиме што смо издржали сва искушења и што душу своју изгубили нисмо.

22 септембра 1943 год.
у Београду.

Јован Р. Башић,
ученик VII разреда
I мушке гимназије

„Казанова" дело Јована Геца на сцени позоришта Удружења глумаца

Да по неки глумци пишу и позоришна дела, није ни мало нова ствар. После Шекспира, Молијера, Жорж Бера и других, многи су се огледали од њих у овој врсти уметности, са мање или више успеха.

Дело Јована Геца, уметника главне београдске сцене, Управника позоришта Удружења глумаца, родитеље заслужује пажњу, баш с обзиром на све горе речено. Гец нам је до данас поклонио неколико ствари, оригиналне чак у преради, што сведочи да као писац није нов на сцени, и да му је то, као глуми, запамћење. Са те тачке гледишта, професионализма, и треба посматрати успех комедије у три чина, „Казанове", која тече лако, живо, са потребним драмским заплетом и радњом.

На огласу у новинама, долази до преписке између лепотице Зоре и парајинског трговца Наста са Марића. Зора жели паре, а Настас авантуру. Радња се развија у једном од домаћих бања где је заказан састанак, па се и добија летњи, луди, бањски врели штимунг.

Поред главне радње, у комаду постоје и узгредне споредне фигуре са недовољно изграђеним карактерима, један луд темпо, динамика која узвитлава пажњу, хаос претстава и у ствари немогућих ситуација. Па ипак... Исход комада је добар, мало нејасан и морално сумњив у односу на главну личност комада, Зору, чија фигура лебди изнад граница проблематике, да се коначно све сврши у веселом расположењу мира и пријатељства.

Јован Гец је и као писац мајстор сцене. То је још једаред посведочио, успео је да насмеје публику, да је пажњом веже за ситуације на бини, а то је за комад који се игра, и главно.

Редитељ је морао схватити себе као писца. Али то су учинили и претставачи, у границама могућности! Сам Јован Гец, као тр. говац Марић, био је убедљив и интиман; Д. Борђевић, као заљубљени студент Бранко, одличан; Станко Буханац са улогом агента Мике „Риголета" и Р. Јоксимовић, као Парапскева, Маријина жена, одлични; остали претставачи (др Бока Поповић — М. Тошић, Зора — В. Радојевић, кума Дара — Ц. Јовановић, Мица удовица — Б. Поповић, Арса — Р. Сарић, жена — Ж. Матић, муж. — В. Величковић и келнер — Д. Јеличић) понети темпом створене ситуације, саплитали су се о сопствене улоге, брзали, па и дали мање од оних могућности, којима располажу. Са мало труда, више пажње, а мање нерава, сви би достигли горњи ниво, дали уједначену игру, па тиме и једну потпуно успелу претставу.

Р. М. А.

Илзе Вернер — љубимица наше публике у Београду

Илзе Вернер у једној од својих најбољих улога (Славуј)
(Фото: Уфа)

Илзе Вернер, идол наше омладине, љубимица наше публике, налази се у Београду. Огромне масе обожавалаца дочекале су је на станици, велики редови су од раног јутра чекали на карте за њене приредбе. Београђани, који су толико пута доказали како умеју да цене уметност, овога пута посведочили су своју гостољубивост, примајући Илзе Вернер у нашу средину са огромном срдачношћу и одушевљењем.

•

Илзе Вернер претставница је данашње младе девојке. Она је реална девојка, али није лишена оне потребне сентименталности, која свакој девојци даје драж женствености и нежности. Вечито у покрету, насмејана и ведра, са погледом, који много говори, и песмом, која осваја својим присним акцентом и несташним монадулагијама. Илзе Вернер суверено влада публиком, загревајући срца до спонтаног одушевљења и стварајући ону драгоцену флуидну везу која је најлепша спона између уметника и публике.

Глума Илзе Вернер је исто тако непосредна као и њена песма, као и њен читав животни став. Без много гестова и непотребних наглашавања, она нам у свим улогама, ведрим или тужним, даје чисто језгро своје праве уметности. Истински животна, пуна прва вога схватања околине и људи, она нам даје прилике, из филма у филм, да се искрено дивимо њеној интерпретацији, која је увек на висини.

Сетимо се само њеног филма „Премијера љубави", који је седмицама одушевљавао београдску публику. Њена музикалност, песма, звиждање, њена лепа, наивно-несташна интерпретација једне сваремене жене, која уме да се носи са свакидашњицом и да при томе не буде зловољна, показале су у томе филму читаву скалу њених могућности. И не само тај филм, — и многи други сведоче о њеном истинском таленту.

•

Илзе Вернер рођена је у Холандској Индији, на Јави. Угледала је свет под пространим тропским небом, под великим, врелим сунцем. Зато је сасвим разумљив велики жар њеног темперамента, њена животна радост и стална ведрина.

Своје детињство провела је међу кокосовим стаблима, на пространим плажама... И ако детињасто-наивна, она је умела да се диви необичним тропским појавама са небом посутим крупним звездама. Још увек је то у њеном сећању, још увек она ради о томе говори и често о томе сања. И сад је њен дом пун украса и ситница, које потичу са Јаве, јер јој је средина, у којој је угледала свет, веома драга.

Кад је малој Илзе било десет година, њени су родитељи одлучили да пређу у Европу. Настанили су се прво у Франкфурту на Мајни, где је Илзе имала прилике да се диви питомости пејсажа и једној дивној благој клими, која чини људе мирним и племенитим. Ту је она провела неколико година, уживајући на благим обалама Мајне.

Међутим, прелазак у Беч био је значајан за читав њен живот и њену каснију уметничку каријеру.

Беч, град уметности, валцера, високих глумачких стремљења, препородио је младу девојку и превео је у један други свет. Он је запалио у њој неодољиву жељу да глуми, да и она сама буде један део тог компликованог уметничког збивања.

Почела је да студира глуму са заносом и нестрпљењем и после пет месеци напорнога рада наступила је на Салцбуршким Свечаним играма, као статискиња. Сам наступ не би био тако значајан по младу уметницу, да је тада није запазио интендант Јозефстатског позоришта у Бечу и да је њега позвао к себи. Из његових је руку Илзе Вернер добила своју прву улогу у „Срећи" од Амијела.

После четири седмице студирања и учења, ступила је први пут пред бечку публику и освојила је. Био је то велики успех, јер треба имати на уму да је бечка публика навикла да види првокласне глумачке снаге и кад се нешто њој свиди, то је заиста на правој уметничкој висини.

Од тада су почели да се нижу један за другим, њени успеси. Позоришна публика је њоме одушевљена и филмска се предузећа за њу интересују.

Тек могућности филма изразиле, су потпуно све нијансе талента ове младе глумице. Њена музикалност ту долази до пуног изражаја, њен темперамент зрачи са филмскога платна и осваја публику широм света. И на филму њена слава добија свој прави замах. Данас је она најомиљенија млада глумица. Заиста млада, јер је тек превалила двадесету годину.

•

И данас је она у нашој средини. Насмејана, расположена... Она осећа да су је наша публика, а нарочито наша омладина, примили присно и спонтано, да је у средини која разуме уметност и која то показује на један, можда бучан, али искрен начин.

Из Књежевог града

Целом Србству некад забрујаше звона
Из овога града честитога кнеза,
Одавде се просу са царског амвона:
Да се само слогом Србству тражи веза.

Кад помамне хорде Азијата бесних
Нагрнуше силно преко земље свете,
Глас честитих Срба опасности свесних
Из овог се града широм земље крете.

Свест јединства засја преко земље ове
И надјача вику душманина ратну,
Јекну поклич силни који у бој зове:
„Срби, за крст часни и слободу златну!"

Одавде се војска Лазарева крену
Да изгине храбро на Косову равну,
За слободу рода и за веру њену
Да Србина пише повесницу славну.

Из тврђаве ове Српског имена
Глас се и сад ори преко брда, вода,
Из овога града ступа нова смена,
А с њоме и живот и будућност боља.

И одавде чујте поруку Србина:
Сложите се, браћо, то је дужност света,
Нека једна мисо лебди вама свима —
Да нам, браћо драга, Србија процвета.

Милован Петровић,
ученик VIII разр. гимназије
Крушевац

Одлук рег. С.Бр. 7401 од 22. IX 1941

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 годину издату од Претстојништва полиције, оглашавам за неважећу. Надежда Шмакић, ученица гимназије — Ужице. 135 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Стана Петковић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 7368 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љубиша Матејић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од општине Рогојевачке срез Грузански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Гвозден Недић, земљорадник из Кутлова. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 4436 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душина Јовановић. 131 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 458 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем неважећом. Марко Јовановић. 131 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 4009 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Тихомир Раденковић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Мисић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 77 добивену из среза Грузанског општине Закуцка, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Владимир Марковић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 78 добивену из среза Крагујевачког, општине Доња Сабанта, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живадин Грујић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 401 добивену из среза Грузанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живомир Марићић. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгомир Николић. 131 2—3

МОЈА ЖЕНА Живка Петковић напустила ме без икаквог разлога, то је од данас не признајем за жену и не плаћам никакве њене дугове. Христиновје Петковић из Крагујевца. 131 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 218 добивену из среза Грузанског општине Закуцка, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Живановић. 131 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 5259 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живорад Станковић. 131 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 346 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Андрија Миљковић. 131 2—3

СВЕДОЧАНСТВО четвртог разреда под бр. 231/931 добивено од основне школе у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живко Р. Ђорђевић, село Сипић. 131 2—3

Велетрговина вина и ракије

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"

Јездимир С. Шарић

ПРОИЗВОДЊА ЛИКЕРА, КОЊАКА И РУМА

БЕОГРАД

Кр. Марије 89. Телефон 22-9 2

„РАДЕ НЕИМАР"

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустријске плацеве — магацине.

Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.

„РАДЕ НЕИМАР" Кр. Милана 20. Телефон 27-796.

14 2—5

КЕКС одличног квалитета БИСКВИТ

за одојчад, децу, одрасле и за заробљеничке пакете хигијенско паковање по ¼ кгр. 1 кгр. и отворен

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

ТИМОК

ИНДУСТРИЈА КЕКСА И ДЕСЕРТА

БЕоград, Милорада Гавриловића бр. 10. Телефон 29-577.

ГЛАВНУ ПРЕМИЈУ ОД ДИН. 1,004.000.-

III кл. 8. кола добио је бр.: 39332 продат из Главне овл. колектуре Држ. класне лутрије

ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА

БЕОГРАД, КОСОВСКА БР. 30-II. ТЕЛ. БР.: 21-659.

Продаја срећака I кл. 9. кола почиње 10. априла о. г. Ко жели да добије премију нека одмах срећку купи — поручи у овој срећној колектури.

Колектура тражи продавце срећака и даје повољне услове, које на тражење шаље бесплатно.

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

Браунс

ЗАШТ. ЗНАК

боје за тканине у кесицама

Једноставно и успешно бојадисање

Готова боја спремна одмах за употребу.

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС

БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 3 априла 1944 год. следећа имања у Аранђеловцу са почетним лицитационим ценама:

1) Вила »Брило«	Дин. 1,200.000—
2) Вила »Малер«	Дин. 2,500.000.—
3) Њива »Ћерамџиница«	Дин. 400.000.—
4) Плац 800 м. кв.	Дин. 160.000.—

Продаја ће се одржати у Београду у банчиној згради, Скадарска бр 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 140 1—1

КУПОВИНА ЗГРАДА

Купују се зграде од најмање 10 станова уз опцију. Писмено или усмене понуде прима Штедно грађевинска Задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9. Тел. 23-249. 141 1—3

НОВОСТ

Ових дана изашле су у нашем издању и следеће интересантне књиге:

1. Црвена Р у т — — — — — — — — —	Дин. 30.—
2. Наташа, Наташа... одговорите... — — —	„ 30.—
3. Маска из „Тамбурена" — — — — — —	„ 30.—
4. Јевреји као народи — — — — — — —	„ 40.—
5 Револуција светске владавине — — — —	„ 80.—
6. Овде говори један совјетски адвокат — —	„ 15.—
7. Ко управља Америком — — — — — —	„ 40.—

Све ове књиге, као и раније наша издања, можете добити у свакој књижари, или непосредно од нас поштом, возом или лађом — уз доплату. *Захтевајте наш бесплатан каталог књига.*

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА А. Д.

Косовска ул. 39/III. Телефон бр. 25-681

121 1—1

ТРЕНЧКОТ

тегет добро очуван

и

ЧИЗМЕ мало ношене најбољег квалитета од руске коже бр. 43.

ПРОДАЈЕ СЕ ПОВОЉНО

Упитати тел. 20-093 или Кн. Михајлова 47 код настојника.

ОСКАР ТАХТЛЕР

ИЗВОЗ ВИНА И РАКИЈЕ

БЕОГРАД

Узун Миркова 5

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 5 априла 1944 год. са почетним лицитационим ценама следећа имања:

1) Плац са зградом Стојана Новаковића бр. 9 Дин. 1,600.000

2) Плац са зградом Скадарска бр. 6 Дин. 8,000.000

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 144 1—1

УНИВ. БИБЛ.
П. И. Бр. 19

Поштарина плаћена у готову

II 287

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 15 Год. IV
Београд, 8 априла 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ЗАПОВЕСТ СРПСКИМ НАЦИОНАЛИСТИМА

Дочекали смо и трећи 6 април подносећи тешке последице безумног чина од 27 марта, који српски народ умало није платио својом главом. Али за ове три године српски народ стекао је једно драгоцено искуство и после свакојаког лутања по странпутицама он је коначно изишао на широки царски друм, којим га чврсто и одлучно води генерал Недић ка бољој будућности у раду и миру.

Српски народ зна сада како се скупо плаћају заблуде и грехови појединаца или група који за тућ интерес поведу народ у погрешном правцу. Он је скупо платио што су многи слушали туђинску пропаганду и покоравали се наредбама из Лондона и Москве. Ако је било нечега младалачки наивног у психи српског народа, ако је био лаковеран и поводљив, он се за ове три године ослободио тих особина, осветио се, сазрео и прогледао својим очима.

Жртве су биле велике, јер Лондон и Москва нису бирали средстава да заведу и затрују српски народ, али стечено искуство је такође велико и дејство је благотворно.

Данас, после три године грешења и колебања, српски народ јасно види паклени плаш Москве да га уништи у друштву са свима непријатељима српског рода. Он види исто тако јасно и издају Лондона, који ради постигнућа својих себичних циљева предаје на милост и немилост српски народ крвавом Титу и његовој србождерској дружини. Он неће више да буде оруђе у рукама Лондона и Москве, већ хоће само да мисли о себи, да брине своју бригу и да гледа своје интересе.

Отрежњење наступило је у свима редовима, чак и у онима који су до јуче били у покорној послушности према наређењима из Лондона.

Зато, када су отстрањени туђински утицаји српски народ обнавља своје духовно јединство и даје отпор своме најљућем противнику, комунизму. Ван српске заједнице остаће само једна шака изрода, која је уосталом само по рођењу српска, а у ствари је слепо оруђе у рукама јудеомарксиста. То се најбоље види од ових дана када Титове банде по наређењу из Москве бесно јуришају на Србију, да је претворе у хаос, одакле би планула варница европске и светске бољшевичке револуције.

»ПРОДРЕТИ ПО СВАКУ ЦЕНУ У СРБИЈУ», наређење је и парола Москве са којом Титови бандити покушавају да уђу у Србију.

Наређења су строга, казне свирепе, главе комесарима има да лете и отуда овај бес код Титових бандита у јуришању на српски бедем. Србија мора постати црвена, српски народ мора нестати, поручује црвена Москва својим експонентима и агентима на Балкану и зато овај олош тако бесно навалује на границе Србије, носећи у рукама угарак да баци у пламен целу Србију.

Москва је можда рачунала да ће разједињени и несложни српски народ тешко одолети овакој навали. Рачунали су и на оружану снагу, на слепу покорност својих експонената, али су можда још више рачунали на неслогу и заваду међу српском браћом, да би лакше савладали њихов отпор.

Али црвени наредбодавци тешко су се преварили у процени ситуације у Србији. Они нису на време уочили процес отрежњавања, који је настао у свима српским националистичким редовима због најновијих догађаја, који су посведочили још једном вероломство Лондона и паклене смерове Москве.

Заједничка борба у слози и братству противу комунистичког крвника, то је данас жеља целога српскога народа. То је завет који он упућује свима својим синовима ма где се они налазили и у ма коме табору били. Ко је прави српски родољуб, истински националиста, а не туђински плаћеник или шумски бандит, мора се одазвати овомё позиву свога народа да изврши своју националну дужност у одбрани Српства од непријатеља, који желе његово истребљење и његову смрт. Неће више моћи под фирмом национализма да играју улогу »ослободилаца« којекакви неодговорни типови, већ ће се показати и откритн ко је прави српски родољуб.

Сваки ко се држи данас пасивно, или омета борбу српских оружаних одреда противу Титових бандита, тај је издајник српског народа и српске националне мисли. Тај неће моћи више да употребљава име националисте и у име национализма да врши разна недела.

Ко је данас ван борбе за Србију ма из каквог разлога, он је бегунац са бојног поља и заслужује казну, која се на њих примењује.

Али исто су тако данас издајници Србије сви они који пасивно гледају како цвет српске омладине својим грудима заустављa навалу Титових бандита.

Издајници су и они који на разним местима не чине све што треба да српски народ оспособе духовно и морално за ову борбу за његов опстанак.

Издајници су они који искоришћују прилике и мисле само на себе и увећавају своје приходе, место да допринесе заједничким напорима за спас српског народа.

Издајничка је и она омладина која ужива све благодети, као да смо у миру, која трчи на »шарено поподне«, која пева блуставе »шлагере«, док њени најбољи претставници са пушком у руци својим животима чувају заставу Србије.

Пред величином опасности која се поново надвила над Србијом више него икада је потребно да се сви Срби без разлике сврстају у један заједнички фронт, који ће тада бити неосвојив и непобедив. Потребно је да сви чиниоци нашег јавнога живота схвате значај борбе, која се води на границама Србије, и да сваки у своме делокругу учини своју дужност према Отаџбини.

Потребно је извршити духовну мобилизацију свију Срба, поставити сваког на своје место, опоменути сваког на аршење свете дужности одбране Србије од црвене немани, која хоће у новом замаху да је уништи.

М. М.

МУДРОСТ У ПОЛИТИЦИ

НАЈНОВИЈИ ПОКЛИЧ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

Наш философ Милош Миловановић, — некад философ у моди и тако читан писац а данас већ заборављен, — тврдио је да су философске идеје најпре постојале у маси, у народном мишљењу, па су их философи после узели, разрадили и систематисали.

Народна философија то је пандан народној поезији:та философија то је синтеза вековног народног искуства. Како је народ велики у својој поезији и својој философији! Један страни философ (Емануел Ласкер) у прагу је кад каже да има страхопоштовање према народу. Народ је колективни генније, философски, уметнички и практични генније.

Народ за сваку прилику има поneку сентенцију.

Тако народ има, например, и ову сентенцију: *Ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају.* Не би ли се то могло применити на Енглезе с погледом на њихову дружбу с бољшевицима? Енглезима се већ сада лупају тикве о главу а шта тек може да буде!

Народ има и ову сентенцију: *Ко за туђим руном пође, сам острижен кући дође.* Не би ли се то могло применити на Савојску Италију?

Народ има и ову сентинцију: *Терао лисицу а истерао курјака.* Не би ли се то могло применити на Рузвелта што се тиче његове акције у данашњем рату?

Народ има и ову сентенцију: *Иди мудро, не погини лудо.*

Нажалост, врло је чест случај у животу да неко погине лудо. Појединцима оскудева мудрост. Али тако исто и управљачима држава, као што се види на толиким примерима из светске и наше историје.

Али има и изузетака. Такав је изузетак, у нашој историји, например Милош Обреновић. Чудо од човека овај Милош! Не само нешколован него и неписмен, обичан ужички чобанин, он је стао у ред најуспелијих политичара светске историје! Био је по природи бистар и окретан, и то је најважније. Јер, као што је рекао професор Болцман, што природа није дала, то не може накнадити никаква школска диплома.

Краљ Милан био је култивисан али није био мудар; он је правио само гафове. Краљ Петар није био лумен, али је био пун животног искуства и био је врло мудар владалац.

Што се тиче наших професионалних политичара, они никад нису били довољно мудри. Наročito у Југославији. А најмање су били мудри они који су извршили мартовски превrат. То је био гаф над гафовима.

Ти мартовски политичари, пошто су изазвали рат и Југославију гурнули у катастрофу, учинили су после нешто што је са гледишта етике још више за осуду.

Склонивши се у иностранство, они су отуд позвали народ на устанак. Голоруки народ! Оно што није могао да учини наоружани народ, сад је требао да учини голоруки народ!

То је већ било непоштено, тај поступак наших мартовских политичара, и мора се квалификовати као политичко неваљалство.

Бедни српски народ, он је имао још један малер. Кад су почела непријатељства између Немачке и Совјетске уније, они из Москве дали су налог својим пристаницама у Србији да предузму једну акцију. И ови су предузели што је у ствари било почетак грађанског рата. Једна нова несрећа!

Да је та акција добила већег маха, у Србији би данас царовали беда, јад и очајање. То је спречено, и Србија је мудрошћу и енергијом генерала Недића ушла у процес обнове. Реална политика генерала Недића дала је добре резултате. Она се оправдала делима.

Међутим ђаво не мирује, као што каже наш народ. Неки елементи, у последње време, опет настоје да Србију гурну у хаос и анархију, да је увале у грађански рат.

Смисао те нове акције може се овако формулисати: Срби, убијајте се! Пошто вас нико не убија споља, убијајте се сами међу собом!

Али зар нису Срби доста убијани кроз векове! Да нису убијани, данас би били један од највећих народа у Европи. И сад ово што је остало треба, по лудој политици наших совјетофила, докусурити!

Милош је настојао да обновљену Србију сачува од компликација, и историја му је дала за право. Генерал Недић настоји да данашњу обновљену Србију сачува од компликација, и историја га неће дезавуисати.

Ми смо 1941 године имали ново Косово. Српски народ изгубио је своје царство, своју државну независност, па и своју част. Али нешто није изгубио: није изгубио своју памет, није изгубио свој разум. И кад није изгубио разум, он ће послушати глас свога данашњег вође генерала Недића и биће спасен.

Б. Д.

МУЧЕНИШТВО НИША

И ове недеље треба да забележимо нови гангстерски подвиг англоамеричких ваздушних терориста, којима одиста није ништа свето, који су без душе и срца за невине жртве. Ниш је по трећи пут жртва бездушности Англо-американаца, који мисле да добију рат терорисањем мирног грађанства место да мушки и отворено воде борбу са оружаним снагама, које бране Европу.

Ниш је још једном жртва кукавичлука Англо-американаца, који су храбри кад треба да сеју смрт из ваздуха. Ниш постаје симбол мученништва Србије, која је изгубила све да би задовољила прохтеве Лондона, који сада мучки убија Србе, своје „савезнике".

Овакав поступак једног великог народа са једним малим народом незапамћен је у историји света и остаће као најречитији доказ перфидности енглеске политике. Мада је позната безобзирност Енглеске у поступању са малим народима ипак оволики цинизам и оволика бездушност превазилазе сва досадања схватања.

Зар треба још доказа како је Енглеска у току историје увек била непријатељ српског народа, према чијој судбини је била равнодушна и служила се њиме као средством за постизање циљева своје империјалне политике?

Невино проливена крв у Нишу само појачава гнушање српског народа према вероломној Енглеској, која хоће и последњу српску главу. Док Титове банде крвожедног Тита — „пријатеља" В. Черчила — бесно ударају на врата Србије, чије уништење желе, дотле авијатичари енглески из ваздуха злочиначки убијају Србе.

Одиста Черчил одржава своју реч да ће помагати бандита Тита и он са своје стране доприноси колико може уништавању Срба.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

МИНИСТАР фон РИБЕНТРОП О НОВОМ СОВЈЕТСКОМ ТРИКУ

Берлин, 6 априла

Немачки министар спољних послова фон Рибентроп дао је данас интервју берлинском дописнику румунске новинске агенције Радор који гласи:

„Који је по Вашем мишљењу, господине министре, циљ најновијих совјетских изјава Румунији, у којима се тврди да совјетске трупе које су тамо продоше немају у виду само војне циљеве? Да ли СССР не намерава да промени поредак у Румунији и не претендује на један део румунске територије?"

ПОЛИТИЧКИ ТРИК ЈЕДАН ДЕО СОВЈЕТСКОГ ВОЂЕЊА РАТА

„За сваког познаваоца совјетске политике у току последњих 2. године Молотовљева изјава уопште не претставља изненађење. Политички трик је увек био један део совјетског вођења рата. О томе има довољно примера.

Према нашем схватању, прави циљ ове садашње тактике лежи у жељи Москве да заврши овај поход са што је могуће мањим губитцима после ужасних жртава у току последњих година. Совјети познају несталност ратне среће. Они се сећају да су већ једном били близу победе, а најзад морали претрпети тежак пораз.

Из тога разлога желе они да што више ограниче ризик даљих борби. Стога су Совјети покушали да Финску на превару изведу из рата помоћу тобоже благих услова. То значи да су је хтели приманити у клопку и затим је удавити. Из тог разлога се удварају и Бугарској, прете Мађарској, а сада примамљују и Румунију. Но ја верујем да сваки Румун зна шта има да мисли о оваквим тврђењима. Судбина ваших земљака у Бесарабији и Буковини пре неколико година била је страшна поука за све Румуне, јер бољшевичка метода остаје увек иста: прво се свечано обећа слобода и независност, затим се захтевају војне базе, затим уђу совјетска војска, па уђу ГПУ и тиме ликвидирање интелектуалаца, одвођење жена и деце у Сибир и осиромашење маса. А као крај затим: спајање дотичне државе са Совјетском унијом. Стварно су совјети ово изједначавање и уништење неке народности претворили у систем беспримерне бруталности. То зна данас цео свет. Стога мађионичарским трикovima совјета могу да наседну данас само још најглупљи."

„Господине Министре, Черчил је у Доњем дому поводом Молотовљеве изјаве рекао да је она у великој мери задовољавајућа и изразио је Кремљу дивљење енглеске владе поводом ове изјаве. Шта мислите Ви о томе?

„Објашњење је врло просто. Черчил у сваком случају не спада у најглупље, о којима сам малочас говорио. Стога се код њега ради искључиво о лицемерству, пошто ствари не стоје најбоље у Енглеској. Само се сваким даном све више долази до сазнања да Черчил у Европи уопште ништа не може да уради против Стаљина и само се боје да ово и овакво стање може једног дана да има катастрофалне последице за Енглеску. Узнемиреност код енглеског народа је стога врло велика, а опозиција против Черчилове политике стално расте.

Стога је Молотовљева изјава дошла као поручена за човека, који је издао Стаљину Финску, Балтичке земље, Пољску и целокупан Балкан, тј. сву традиционалну енглеску европску политику.

Несумњиво он би хтео тиме да умири дубоку узнемиреност и забринутост енглеског народа и парламента поводом фаталног развоја енглеске спољне политике."

„Како Ви, господине Министре, оцењујете ситуацију Велике Британије и Сједињених америчких држава према овој политичкој игри Совјетске уније? Мислите ли да Совјетска унија стварно може да претставља опасност за опстанак Велике Британије, па да би бољшевичка опасност могла довести западне силе до тога, да се супротставе политици Кремља?"

Поводом једног дела Вашег питања о опасности, коју Совјетска унија претставља за Велику Британију, већ сам више пута јавно дао изјаве. Али данас, ако се мало погледа у даљ убудућност, томе се још може што-шта додати. На како би нас то сувише далеко одвело, допустите да постављено питање одговорим питањем: Како мислите, шта би било већ данас са виталним енглеским интересима на Блиском истоку, ако немачка војска са својим мсавезницима не би везивала и држала у шаху целокупну совјетску снагу на Источном фронту? Не верујете ли да у том случају Енглеско царство сада не би више располагало ни са једном каш изфте?

ЗАБРИНУТИ ТЕРОРИСТИ

Може ли авијатичар да побрка Београд и Земун? Не може, јер реке дају одличну оријентацију. Зато не може бити изговора да су Британоамериканци побркали швајцарски град Шафхаузен са неким немачким градом: Шафхаузен лежи с оне стране Рајне. Напад на Шафхаузен је смишљен злочин, који је имао за циљ да се уништи велика електрична централа, која снабдева енергијом многобројне фабрике Швајцарске.

Још један злочин више у списку аеротерористичких недела. Аеротероризам стаје скупо терористе. У току три месеца ове године само над Европом злочинци су изгубили 20.000 авијатичара. Кад се узме у обзир и азиско ратиште, онда је разумљива жалба пуковника америчког ваздухопловства Бејрен Леја који каже да су губитци коалиционе авијације огромни. Тај пуковник признаје да су извесне ваздухопловне формације изгубиле до 50% свог бројног стања.

Забринутост због неуспеха терористичке акције изазива код Британоамериканаца критику ратног вођства. Нарочито нападају генерале који командују трупама у Јужној Италији. Осим критиковања појединих акција и водилаца тих акција, америчка штампа критикује и Рузвелтов план вођења рата. Она каже да су се Американци подали варљивим илузијама и мисли да ће рат бити добијен ако се Енглези и Совјети боре, а Сједињене државе само лиферују оружје и оруђе за рат. Сада Американци виде да се треба борити, али они немају за то воље.

У вези с тим код Американаца, а нарочито код Енглеза, поставља се питање колико дуго ће трајати овај рат. Свет је забринут, јер је стекао уверење да су Немци и Јапанци изванредно јаке нације. Војни критичар листа *Тајм енд Тајд* признаје виртуозност немачке Врховне команде у извођењу стратегиске игре на Истоку. Он каже да Совјети нису били у стању да угрозе немачке намере, а оне су се састојале у давању отпора са малим снагама ради чувања сопствених резерви. Турски стручњак Надир Нади тврди да немачко вођство има своје сопствене планове и да Немачка има још огромне резерве у унутрашњости земље.

Све говори о томе да ће Немачка ускоро опет преузети у своје руке стратегиску иницијативу. И онда ће се опет испољити огромна немачка борбена активност.

За сада испољавају активност Јапанци. Њихова офанзива претставља једно тешко угрожавање такозваног асамског друма, који служи Британоамериканцима као једина веза са Чунгкингом. (Веза железницом до Хималаја и авионима преко Хималаја). О томе да су операције веома неповољне по британску ствар, можемо судити по томе што су Енглези морали ових дана тако ужурбано да шаљу у Индију потребан ратни материјал, па су за то искористили транспортне авионе.

У рату не обраћају пажњу на ставове за фрахт, али треба бити у великој невољи да би се превозило авионима на одстојање, које авион прелети за читавих два дана и две ноћи.

Овај сатан случај приказује да је стање британоамеричке транспортне флоте незадовољавајуће: у току месеци и месеци Маунтбатенових припрема за операције није се могло морем допутити оно што треба војсци, па сада транспорта авијација мора да спасава ситуацију.

Зиста, стање тонаже је прилично мизерно, као што то признају Енглези. У Енглеској код меродавних личности влада јако огорчење због тога што се продукција америчке бродоградње смањила за половину, ако се упореди са стањем из прошле године. Ово смањење продукције на бродоградилиштима иде упоредо са смањењем продукције и у другим гранама ратне индустрије, које ће се осетити на ратним секторима.

Трумеков одбор констатује да је у току последњих 12 месеци у Америци било изгубљено око 13 милиона радних дана. Америчка индустрија назадује и, према томе, нема изгледа да ће се ратни потенцијал Америке повећати. Баш напротив, он може знатно да опада. Британоамерикански су већ јако заморени ратом. И то се осећа у индустрији и у борбеним операцијама.

Немци и даље, иако ратују већ више од 4 и по године, остају мајстори у савлађивању ратних тешкоћа. Ево једног малог детаља: да би поштедели Рим опасности од бомбардовања из ваздуха, Немци су стварно претворили тај град у отворену варош. На полупречнику од 15 километара направљена је једна линија у коју не улазе немачке трупе. Услед тога транспорт се врши не великим аутомобилским друмовима који пролазе кроз Рим, већ малим заобилазним путевима. И поред ових незгода, Немци снабдевају свој фронт код Касина и Нетуна како треба.

У овим судбоносним данима рата немачко вођство пристаје да буде обазриво према једном граду. С друге стране, Британоамериканци не обазирају се према неутралној Швајцарској и стално прелећу њену територију. Зар то није знак неспособности и зар није немачка обазривост знак велике снаге и самопоуздања?

Таква снага мора да победи и победиће.

М. Војновић

ДУХОВНО ПАРТИЗАНСТВО

Низ људи који сањају да ће се овај рат свршити даком победом либерализма. По њиховом мишљењу, потребно ће бити само да пруже прст па да се врати она форма живота, у којој су се они као повлашћени осећали веома добро. Врати ће се тада независност, слобода, демократија и све оно што припада демократији. У таком шароликом сањарењу пред очима сањалица искрсана је једна ужасна фигура грозног изгледа — фигура партизана у питама и дроњцима, полунага, са дугом брадом и умршеном косом, у којој гамиже рој вашију. Услед животињског, злогоначког изгледа овог човека сањалица уздахти. Некада се оваква називао Ломброзовим типом. Кад га посматримо боље, видимо да је он и од тога горе и страшнији. Он је човек нижег рода, бунтовник против цивилизације. Само му недостаје кривави нож у устима.

1920 године Лотроп Стодерд, професор универзитета у Харварду, писац дела „Побуна против цивилизације", створио је најинтересантнију теорију о расизму. По њему, цивилизацију и културу разрушава човек, неправилно намножени Индерман. Њихова вредност човека не зависи од друштвеног реда, већ од порекла. Може бити аристократа — као што је Бакунин, средњег сталежа или племићског порекла — као Љењин, али ма ко био, у томе се слажу сви, да Индерманима не могу да подносе терете који су у вези са цивилизацијом. Буне се против њих и уграђеност њихова духа претвара их због предиспозиција било у салону или у пролетерским забимама у јуришне чете сваке противдруштвене снаге, а нарочито у јуришне чете бољшевизма.

Песници бољшевизма су им певали, како ће навалити на Европу да попале библиотеке, манастире, да униште прошлост човечанства, да сабију сваког на ниво бездушне и сурове машинске културе. Штампа — једног од најкултурнијих малих народа — Естонаца објавила је: „по логици бољшевика, свако ко је на било који начин дошао у контакт са западном културом, отрован је као заразни болесник кога је без одлагања потребно изоловати од осталих."

Премудри и хиперкултурни у да је најефектнији начин сваком изоловању — куршум у потиљак.

Партизанска опасност не прети само онде, где се бије од неколико хиљада бораца боре негде у јужним планинама, јер ће се са њима свима обрачунати напослетку конструктивне и војничке снаге. Партизанству културног европског света у многоме припомаже духовно партизанство. Припомажу они који живе у једном кривом, погрешном кругу идеја. Они који верују, да сопственик пожињањеног лица није крволочни разбојник, већ — борац за слободу. Код њих постоји нека погрешка, јер они схватају, да је Индерман управо преставник културе, робовања колхозу, слободе и земаљског рада демократије и да је тај најмрачнији тип најсјајнији симбол човечанства, хуманизма, који ће се у даном моменту веома лепо, веома пријатељски споразумети.

Духовном партизанству припада онај марксиста који проповеда, да се не жале уметничке реликвије и блага, јер је једино благо човечанства радна снага. Наравно, да и не помишља шта ће бити ако бомба погоди и сруши уместо хиљаду и више годишњег манастира палату у којој на неколико спратова живе породице. Духовном партизанству припада и онај генерал у Лондону, који грицка народном муком и знојем стечено злато, а који на сав глас препоручује и саветује да се сви Срби прикључе Титу и да свима расположивим средствима помажу партизанску акцију, која ће једина бити у стању да заведе ред у реакционарној и капиталистичкој Србији.

Духовно партизанство се нимало не интересује што ће се при сваком оваквом покушају уништити већ у клици ред, дисциплина, породица и насушни хлеб. Оно у свом духовном самозаборављу напотпуније таме сања и кује најопасније жеље. Не тичу га се ситније као што је партизанско клање и убијање четвртине своје рођене браће у Црној Гори, јер су духовном партизанству, поред свих злочинстава и крволочности, партизани људи од реда са идеолошким циљем. Они мисле да могу Индермана пре подмитити шигаром дувана, него ли прихватити све непријатности социјално-националног светског поретка. Духовно партизанство гледа у партизану човека, који за један џак њумура илиферованог црној пијаци тражи нешто мало више, али се напослетку џак може поткупити. Можда се и оно само чуди, шта је разлог због чега нису сви људи у партизанском покрету. Због чега и зашто управо постоји ред, рад и дисциплина. Због чега и зашто ова наша мајка Србија није и отаџбина Индермана, чак ни онда, кад духовно партизанство има у њој онде-онде свој је одређене сањалиште.

Н. Ђ.

Група Англо-америчких заробљеника на Јужном фронту у Италији

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

БОЈ СЕ БИЈЕ ЗА СРБИЈУ!

Ових дана најранијег пролећа српски народ је поново, бог зна по који пут за последње три године, дао доказ о свом антикомунистичком, антибољшевичком ставу с једне стране, и о високој родољубивој свести свих својих слојева с друге стране. У вишедневним тешким борбама с Титовим хордама, које су запретиле да преплаве Србију у данима њеног препорода и оздрављења, српски народ је као један стао на браник својих вековних и традиционалних светиња преко којих је ушао у историју као један од најузвишенијих и најхеројскијих народа.

По наредби својих штићеника из разних крајева света, Тито је у прво пролеће кренуо с неколико страна на Србију, давши им обећање да ће његове хорде и буљуци покорити Србију, да ће је бацити под крваве ноге црвених властодржаца. С њим заједно, у овом последњем походу на Србију, кренули су и сви они разнородни и разнобојни који желе да нестане ова српска оаза мира, реда и рада.

У тим тренутцима, готово боље но икада, српски народ је по инстинкту, по свом здравом расуђивању, по свим осећањима свог расног, сељачког бића, осетио и схватио сву позадину дана који су прошли и у којима је Тито са свим српским непријатељима потврдио своје искуство: у српској земљи нема места бољшевизму и комунизму, српски народ ће истребити бандитске хорде и преко њихових лешева закорачити у бољу и срећнију будућност, у радоснију зору српских дана.

Јединствена решеност и воља српског народа да брани све оно што је претстављало његов народни живот кроз далеке и најдаље векове, и што ће сачињавати суштину и срж српског живота у будућности, дошла је до изражаја кроз заједничку одбрамбену акцију свих српских оружаних одреда који су сложним напорима, уз заједничке жртве, наишли тешке, неопоравиве губитке Титовим хордама. Та заједничка борба српских оружаних одреда, без обзира на њихове јединице, претставља прекрасан симбол српске слоге и српског јединства — баш у овим данима када је слога са јединством потребнија више него и у једном тренутку наше голготске и мукотрпне историје.

У дилеми — спас Србије или Тито — српски добровољци прожети пламеним родољубљем и херојским презирањем смрти дали су све од себе и разбили Титове банде. Њихов несаломљиви дух и неустрашиво срце заједно с убојитим оружјем, унео је панику у редове бољшевичких банди чије остатке гоне преко гудура Рашке и враћају их тамо одакле су и дошли. Припадници Српске државне страже нимало нису заостали за њима. Њихов борбени елан, њихова висока родољубива свест да од њих, од њиховог држања зависи опстанак Србије, оружане јединице СДС летеле су из борбе у борбу, из победе у победу. Одредници Граничне страже, будни чувари са валовите Дрине, борили су се као лавови на првим предстражама, да само неколико дана доцније, заједно с осталим српским оружаним јединицама, зададу смртоносне ране Титовим бригадама у којима се тако слабо и ретко чује права српска реч и срета чисто српско и православно име.

А свакој, последњој противкомунистичкој акцији српских оружаних одреда издашно су потпомагали и српски родољубиви четници. Одазивајући се једино гласу свог родољубивог срца, следујући својој патриотској свести с високим и светлим идеалом Србије пред пламеним очима, српски родољубиви четници су у безброј борби и окршаја још једном потврдили своју спремност да бране сваку стопу Србинове свете земље пред рушилачким басовима једне разјарене гомиле која прети, озбиљно прети свесрпском уништењу.

Када је тако, када је српски народ баш у овим последњим данима дао најсјајнији доказ своје опште слоге, онда шта хоће комунисти, шта хоће Јосип Броз-Тито? Шта хоће сви они који се сакривају иза његових транспарената о тобожњој слободи, пошто су претходно толико десетина хиљада невиних Срба отпратили на онај, на други свет? Осећа српски народ, осећа и зна, да се Титови буљуци пуне очима који су највише зла нанели народу српском.

Борбе које су водили последњих десетак дана српски оружани одреди заједно с националним четницима у српској колевци, у немањићској Рашкој, биле су тешке. Код Иванице, на Голији и Јавор-планини, код лавре Студенице, у живописном Ушћу, свуд туд су се водиле огорчене борбе с комунистичким башибозлуком који већ данас бежи. из Србије главом безобзирце. И свагде, на сваком попришту њихови губици су били огромни. Када Тито буде својим наредбодавцима подносио биланс, онда ће тај биланс бити претрпан цифрама о мртвим бандитима.

Разуме се да ни српски одреди нису били без губитака, али су они у сразмери далеко мањи од комунистичких. Једна од најсветлијих и најдрагоценијих жртава, која је поднесена на олтар Србије, свакако је млади, неживљени живот добровољачког поручника Радојка Ђурића. Као прави српски официр, онај официр, о ком су испредене легенде, поручник Ђурић пао је, пошто је претходно своје момке одвео у једну од најлепших и највећих победа из ових борби. Клањајући се пред његовом сени, одајући пошту његовој јуначкој жртви, васколики српски народ пада на колена пред сенима жртава оних који падоше за добро и спас мајке Србије. У погруженом ћутању, пред хумком најсветлијих жртава, српски народ се и овом приликом заветује да ће кроз слогу свих српских редова, кроз аманет легиона палих поћи сложан у сусрет данима који су пред њим.

ГЛАС СРБИЈЕ

Проломио се глас Србије. Заорио се глас српскога народа. Чујте га како громовито одговара код Арапља, Иванице, Ушћа, Рашке душманима. Трештн тај глас у дванаестом часу уједињених и сложних Срба против енглеско-бољшевичке црвене немани Јосипа Броза-Тита и свих оних који нза њега и преко њега мисле да ће на лак начин моћи да ликвидирају Србију и Српство. Тај глас одјекује у бојној врави српским планинама: Јавором, Голијом, Чемерном. Чујте га, Чујте га добро и пријатељи и непријатељи. Знате ли шта он значи. То Срби своју земљу бране. Тај глас то је одговор на душманске жеље да Србе истребе, да их збришу са лица земље, а да они постану главари и Србије и Балкана. Али, ако Бог да неће.

Грокћу пушке, штепују митраљези, треште бомбе, грувају топови. То је одговор Србије Стањну, Черчилу, Душану Симовићу и свима и старим и новопеченим црвењацима. Србин неће комунистички јарам. Неће српски народ комунизам против кога ће се борити до последњег борца, до последњег даха. Ово нека знају и нека рачунају са тиме.

Од Немањине Студенице, коју обесвећују Титове банде, брујн позив оснивача српске државе:

На оружје, Срби, сви сложно противу црвених душмана. Почела је борба за опстанак Српства. Или-или. Или уништити црвену аждају или је књига српске историје затворена.

Или победити или пропасти.

Нека свима буду пример удружене српске оружане снаге, које се братски, раме уз раме боре у Ибарској долини. Горко се српски демон Тито преварио у рачуну. Падају његови партизанско-ослободилачки редови. Косе српски митраљези његове партизане и партизанке као сноплье. Тако Србин брани своју кућу, своје име, своју веру. У крви и смрти постали су ту сви Срби једно. Као брат до брата боре се ту дивовски један поред другог српски добровољци, српски стражари и српски четници. У страдању и пред најездом највећих душмана Српства разумели су сви да их иста судбина веже, да у њима иста јуначка српска крв тече, да у њиховим срцима иста безмерна љубав према Србији, мученичкој и херојској, гори.

Чујте ви, душмани Српства, почујте ви, тице злослутнице. Неће вам се испунити прижељкивања да у Србији изазовете метеж и да у коначном обрачунавању између самих Срба, које проклети злотвори са лондонског радија непрекидно потпирују, нестане и самог српског народа и избрише се име Србије.

Драгоцена крв српске деце која се овог часа лије обилно у одбрани Србије, опомена је и глас Србије и онима који су у својој заслепљености мислили да је све свршено и већ се спремали да дигну руке у вис како би свој бедни живот продужили још за коју годину. Не, далеко смо од свршетка. Пресудна борба тек долази. Ко издржи и последњи минут до дванаест — спасен је. Србин је научио бар то да се бори, да гине и да васкрсава. Петстолетна његова борба највећи је сведок за то.

Зато чујте глас Србије. Он вас зове на ноге, на оружје, у борбу против комуниста. Њихов паклени подземни рад разоткривен је. Они хоће Србију да покоре. Они хоће ту оазу српске мисли и вере да униште. Они знају да је овде срце Балкана, и догод Србију не покоре и не подјарме, нема за њих мира. Они знају да догод српски народ живи, догод дух светога Саве српска срца напаја, догод се над Србијом косовски крсташ барјак вије нема за њих успеха, нема победе, па чак нема им ни опстанка.

Али то знамо и ми Срби. Знамо још и више. Знамо каква паклена мржња против Србије и српског народа напаја срца оних који воде те партизанске бригаде, дивизије и корпусе. Од јесени 1941 године Србија је била по страни, скоро очишћена од партизанског олоша. Али су зато други крајеви тешко плаћали паклени план Јосипа Броза-Тита из хрватског Кланьца да српски род искорени. Колико је год у његовој моћи било, он је ту своју сатанску замисао спроводио. На жалост српску и срамоту чак уз учешће и помоћ и неколико одређених Срба за које нема више никаквих светиња, за које нема више морала, за које нема националног и верског осећаја, који су свесно прекинули и последњу судбинску нит која их је за њихов народ везивала.

Али баш зато свугде је српски народ схватио крваву стварност, свугде је угледао истину. Навали банди Јосипа Броза-Тита свугде су се ставиле легије српских националистичких бораца. Свугде се створио један јединствени српски фронт за одбрану од комунизма, који се тачно поклапа са борбом за уништење Срба.

И сада када су се кренуле велике Титове снаге да у срце Србије унесу немир, покољ и уништење, проговорнле су пушке бораца Шумадије.

На обалама Ибра умкру српски јунаци Србије и не само да опет враћају славу српском имену и осрамоћеноме српскоме оружју, већ и оглашују кроз своје херојско умирање да Србин живи, да се бори и да умире за своје име, за своју веру и за опстанак свога рода.

Славна Немањићска, косовска Србија је проговорила. Најхрабрија њена деца њени су херолди. На догледу највећих српских светиња Студенице, Ђурђевих стубова, Сопоћана и Градца орн се у бојној врави, у крику самртника глас Србије:

На оружје, Срби. Ваш свети час је дошао. Коначна борба је почела. Ради се о опстанку. Или уништење душмана српских који су се под црвеном петокраком звездом сакрили, или пропаст Србије. А знајте да је на српској тробојни већ исписана реч победа.

Јер чујете ли мртвог хероја Радојка Ђурића како са тог последњег српског бојишта грми:

— С нама је Бог. Наша је победа.

Глас вечите епске Србије се то пролама.

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
армиски генерал

ИСТОРИСКИ ЧАСОВИ

С правом можемо назвати историским часове које преживљавамо. У питању је опстанак Европе и њене културе, који су угрожени и са запада и са истока. Отуда и борба која се данас води није обична борба, већ борба на живот и смрт.

Ко ово не схвата, тај уопште ништа није схватио. Онај пак, који схвата судбински смисао ове борбе, тај не може остати равнодушан. Дошао је час да се свако мора определити, не само појединци, већ и народи. Неопредељених више нема и не може бити.

Чак и онај који пасивно посматра догађаје и тај се определио. Определио се против самога себе, јер она друга страна не мирује. Нити ће му она, у случају своје победе, његову пасивност узети као олакшавајућу околност. Млаки ће бити презрени, одбачени, а можда и уништени, јер ће то захтевати обезбеђење извојеване победе.

Комунисти су то већ показали на делу. У коју су год земљу ушли, они су одмах поубијали све водеће људе у граду и на селу. Зато и наши партизани убијају учитеље, свештенике, најбоље сеоске домаћине. Јер њима не требају људи који мисле својом главом, а од луде неће од седам година они ће већ временом направити своје јаничаре.

Али неће бити у питању само уништавање појединаца, већ и читавих народа. Тако, није тешко замислити каква би била судбина српског народа у случају победе Јосипа Броза-Тита и оних несрба који беже под његово окриље. Њима српски народ, са својом развијеном националном свешћу, не само што није потребан, већ им може још и сметати. Зато ће учинити све да он више и не постоји.

Зар досадање требљење Срба то не доказује? Убијани су они под разним изговорима, само да би их остало што мање. Отуда се српском народу као једино спасење намеће стварање непробојног националног фронта, у који се имају сврстати сви национални Срби без обзира на њихова раније партиско-политичка обележја и идеолошка размимоилажења.

Сви они који буди из којих личних или себичних разлога ометају стварање овог националног фронта морају бити одстрањени, јер је у питању сам биолошки опстанак српског народа.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

УЧЕШЋЕ БАНАКА НА ДЕЛУ ОБНОВЕ

Писати о привредним проблемима данас није лако ни једноставно. И то из два разлога. Први је што је целокупна привреда стављена у службу рата, односно, добила искључиво ратни карактер. Развој привредне делатности у том знаку, поверљиве је природе. А други је, што човека са улице данас интересују привредна питања само утолико уколико се односе на покривање личних потреба, а то је већ: њега интересује само сектор исхране, одела и обуће, као сектор производње потрошних добара за покривање примарних потреба. Све остало интересује га врло мало или готово ништа.

До избијања рата претстављало је задовољење ових примарних потреба, проблем о чијем се обезбеђењу размишљало као о ствари која је сама по себи дата. Да решење тог проблема није једноставно увидео је сваки појединац тек за време рата, када је борба за свакодневни живот постала непосредна и када је, према томе овом решавању морао поклонити сву своју пажњу.

И још нешто. Данашњег читаоца интересују сва привредна питања само утолико уколико доносе олакшања у оквиру задовољења примарних потреба. Али и поред борбе за одржавање голог живота, не сме се дозволити да интерес појединца за привредна питања застане само на том сектору. Данашња планска привреда, која у свим својим секторима носи ратно привредни карактер, претставља жив организам који настоји да се прилагоди свим ситуацијама како би нашао најцелисходније решење за постављени задатак, и зато сви морају да покажу жив интерес за сва питања у свим привредним секторима, како би што лакше и правилније схватили постојеће тешкоће на чијем се савлађивању ради свим расположивим привредним могућностима.

У привредном животу једне земље сваки је тренутак интересантан. Данас је то више случај него икад. И зато морамо поклонити пуну пажњу развоју привредног живота, без обзира на то да ли је он за појединца непосредно важан — са његовог становишта — или не, уочљив или невидљив; шта више, тамо где није видљив или разумљив, дужност нам је да га осветлимо и објаснимо, како би сваки од нас могао правилно да оцени где леже тешкоће и колики су напори који се улажу у њихово савлађивање.

Рад у сектору банака није тако лако уочљив за онога који не ради у том сектору, или га не проучава у извесном правцу. Али и поред тога, тај рад је у оквиру привредне делатности једне земље, а поготово у оквиру обнове, значајан, шта више врло значајан. Банке, у вршењу своје функције прикупљања и расподеле расположивих новчаних средстава и капитала, омогућују или потпомажу спровођење планске финансиске политике једне земље. А од успешног спровођења планске финансиске политике зависи целокупни привредни развој земље, а самим тим и политички.

Сви смо ми нашим штедним улозима или другим потраживањима код банака укључени преко ових у развој привредног живота наше земље, и зато нас мора интересовати, какав је био развој пословања банака до данас односно, на који начин и како су оне учествовале у спровођењу великог дела обнове наше земље.

Одмах после капитулације, када је почело формирање нашег политичког и привредног живота, у новом виду, донете су мере које су имале за циљ завођење реда у нашем банкарству, с тим да се што више сачува куповна моћ националне валутне јединице и омогући враћање нормалном привредном животу.

Благодарећи брзим и ефикасним мерама, које су предузете већ у тим првим данима нашег новог државног живота, успела су надлежна места да спрече јаче трзавице у банкарском сектору, тако да је после замене старих новчаница и доношења Уредбе о старим и новим улозима рад банака почео усклађен са измењеним приликама и у духу нових задатака. У циљу елиминисања предратне, ратне и поратне психозе код нас, која је била дошла до видног изражаја у жељи за што лакшим и безбрижнијим животом с обзиром на неизвесност сутрашњице, надлежна места су приступила акцији да путем обнове и штедње учини крај том нездравом стању и да путем обнове и штедње унесе веру у будућност, дајући тиме сваком искреном и родољубивом сину ове земље садржај за његово срце и душу, који су били остали празни и лутали у магли тадашњих дана.

Спровођењем акцијом учињено је тада врло много. На тим првим темељима доцније се даље зидало. У циљу планског активирања привредног живота, донесена је једна привредна мера за другом, док све гране привредног живота нису биле обухваћене једним општим планом привредне производње, која је имала за задатак обнову земље и њено учешће у општем напору конструктивних националних снага европског континента у борби против деструктивног шовинизма са Истока.

На том путу ишла је Србија корак по корак. У почетку несигурно, па све чвршће, тако да се и данас већ јасно чује бат њених корака на путу нове Европе. На том путу већ одјекују српски кораци и чује се пуцањ из оружја српских синова обједињених у оружаним одредима под командом спасиоца Србије. Србија данас наступа препорођена и обновљена под славом овенчаном заставом предака и, чврсто управљеним погледом у свој национални циљ, чије је оживотворење признато, иде ка његовом остварењу.

За део тај духовни процес, за духовну и привредну обнову наше земље била су потребна огромна средства, која је требало намаћнути путем прикупљања расположивих и сувишних средстава у народу. Сав рад око тог прикупљања и привођења средстава националној намени извршиле су банке. Захваљујући свесрдном залагању сваког појединца у тим новчаним установама, омогућен је несметани рад предузећа у појединим привредним секторима. Јер, ниједно предузеће не може да одговори својој функцији без организације рада и капитала у њему. Банке су помагале у прикупљању и обезбеђењу потребног капитала и на тај начин омогућиле у великој мери консолидовање привредних и политичких прилика у нашој земљи, омогућиле остварење дела обнове.

А то је оно што човек са улице, заокупљен свакидашњим бригама, са погледом управљеним само на сектор потрошних добара, не зна. Он треба то да зна. А уколико је већ знао, нек ме да заборави.

Др. И. Л.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

У духу планске пољопривредне производње, заменик руководиоца планске пољопривредне производње, инж. Драг. Миловановић израдио је Потсетник за реонске економе о свима важнијим сезонским пољским радовима у месецу марту 1944 године, које они треба да спроводе у народу.

Потсетник се односи на *ратарство, виноградарство са воћарством и на сточарство.*

У односу на ратарство Потсетник обраћа пажњу на ове радове:

1. Реонски економи морају строго водити рачуна да сетва пшенице, јечма, овса, грашице, сточне репе и др. буде благовремено обављена;

2. Да на време обаве и за сетву припреме потребно разно семе;

3. Да испитује семе на клијавост а нарочито семе кукуруза;

4. Да благовремено изврше дрљање озимих усева по могућности на тежим земљама са тежим а не са лакшим дрљачима — јер лакше дрљаче на тежим земљама захваћају плићи слој оранице, па према томе мање их чувају од губитака влаге, а поред тога развијају у горњем слоју грудвице стварајући од њих прашину, која се после прве кише претвара у кору;

5. Да дрљање где је то могуће извршe не уздуж него попреко редова, јер се овако мање чупа усева;

6. Да у споразуму са фабрикама шећера, Уљородом и Главном земљ. произвођачком задругом организују што раније сетву шећерне репе и сунцокрета на површинама предвиђеним у распореду;

7. Да у оним крајевима где терен дозвољава рану сетву кукуруза, саветују пољопривредницима да са сетвом истога отпочну крајем марта, јер је рана сетва кукурузу сигурно средство у бор би против суше;

8. Да пољопривредници, у колико дозволи време, посеју у пољу кромпир, лук црни и бели, спанаћ, грашак, цвеклу, мркву, салату, роткве и др. зелен;

9. Да помогну саветима учитеље сеоских и варошких школа у погледу обраде школских башта у смислу раније издатих наређења;

10. Да поведу рачуна да варошки издају ову своју обрадиву земљу у обраду грађанству за производњу поврћа;

11. Да упућују пољопривреднике у припремању земље за пролетњу сетву.

Што се тиче виноградарства и воћарства Потсетник упућује реонске економе да на терену обрате пажњу у првом реду на следеће чињенице:

1. Да, када више не буде било изгледа да ће настати јачи мразеви саветују виноградарима да винограде на време озгрну и извршe пролетњу резидбу, имајући у виду да слабије и изнурене винограде треба резати раније док још нису кренули сокови, а да бујније винограде оресују када време довољно отопли и сокови крену.

2. Пропагирати правилну садњу воћака (правилно размеравање са довољним растојањем, што шире копање јама, благовремено пуњење, да би се претходно до садње слегла).

3. Приликом садње препоручивати, нарочито на слабијим земљама, употребу стајског ђубрета и компоста као и да се новозасађене воћке у току пролећа и лета редовно заливају.

Давати упутства у погледу орезивања младих воћака и подмлађивања крупа код старијих воћака;

4. Препоручивати да се земљиште у младим воћњацима искористе за гајење окопавина и махунаст биља.

У погледу сточарства инж. Драг. Миловановић, заменик Руководиоца планске пољопривредне производње, препоручује реонским економима да у месецу марту ове године спроведу што успешнију пропаганду у народу да пољопривредници овога пролећа посеју што више луцерке односно прве детелине, ради чега се имају благовремено снабдети са потребним количинама семена као и да на време припреме земљу за сетву ове сточне хране.

Да се детелишта, ливаде и пашњаци на време подграђују, и да се на ливадама и пашњацима искрче жбуновите и трње.

Поред напред наведеног, реонски економи ће давати пољопривредницима и друга упутства према временским и теренским приликама, као и потребама свога краја.

ПОЉОПРИВРЕДНИ РАДОВИ У АПРИЛУ

НА ДОМУ

Кречи и проветравај кућу у којој станујеш. Прегледај и пребацуј жито у житницама. Ако има жижака предузимај борбу против њих.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Радну стоку добро храни да би могао с њом обавити несметано све пролетње радове. Крава и другој приплодној стоци можеш почети да дајеш мање количине зелене хране. Предаз са суве на зелену храну мора бити постепен да животиње не би добиле пролив који често може бити опасан по здравље. Стога у почетку мешај зелену храну са сувом. Количину зелене хране постепено повећавај, а суве смањуј, док не пређеш сасвим на зелену храну. Обрати пажњу на исхрану младих грла, нарочито оних која треба да послуже за приплод. Она нека дође што дуже. Женско теле треба да дође најмање 3 до 4 месеца, а мушко 6 до 8 месеци; прасад и јагњад најмање 3 месеца. Грла за клање можеш ранije одлучити. Уписуј тачно у посебну књигу датуме парења крава, кобила и крмача које се обави у овом месецу.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Посеј све пролетње усеве које ниси могао из ма којих разлога да посејеш у марту. Обрати пажњу на клијавост и чистоћу семена. Ако ниси сигуран у своје семе, набави га код суседа који има добро семе. Обрати пажњу на сорте семена, на тражи и сеј само најбоље одабране сорте. Ако можеш да набавиш семе код најближе пољопривредне станице, угледног имања, пољопривредне школе или које друге пољопривредне установе, онда то безусловно учини, јер ћеш добити одабрано семе подесно за прилике у којима живиш и које ће ти дати већи принос него ли твоје семе.

Семе луцерке, детелине, сточне репе и других пићних биљака поручи код пољопривредне подружине, јер ћеш преко ње добити најбоље семе, очишћено од вилине косице, која може да ти уништи целокупно луцериште и детелиште. Извршиј још једно дрљање и ваљање озимих стрнина, а поред тога оплеви их од кукоља и другог корова. Сеј сирак и кукуруз за сачму. Подрљај ливаде и пашњаке. Ако је потребно у изсејаним вештачким ливадама изврши плевљење и подсејавање.

У ПОВРТЊАКУ

Доврши сетву оних усева које ниси посејао у марту, Сеј дињe, лубенице, крставце, грашак, боранију и швеће. Посађуј доспели расад у топлим лејама. Топле леје откривај преко дана, а увече их покривај.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Припреми потребан материјал: кровину, шашу, ђубре и друго за стварање дима у воћњаку и плеви изникле дивљачице. Расађене дивљачице заливај и заклањај од сунца, док се не приме. Кајсије и вишње у пређветавању попрскај са 1% Бордовском чорбом против сасушивања млада и бујности плодова. Исто тако попрскај шљиве по цветању са 1% Бордовском чорбом.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Ако се у твом крају појављују пролетње слане, онда режи виноград у току овог месеца. Доврши сађење винограда и прирорка. Побиј коље у винограду, а у матичњаку намести жандаре и жицу. Ако немаш набави прскалицу, плави камен, креч и рафију. Прво прскање винограда обави кад ластари израсту 15 до 20 сантиметара.

У подруму доврши доливање и претакање буради. Испражњену бурад опери и сумпориши.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Врши што чешће преглед кошница по лепом времену. Стаљај рамове са новим вештачким сатом. Ако је време кишно и хладно, те пчеле не могу да излазе напоље, онда их прихрањуј.

НАШЕ ПОВРТЊАКЕ МОРАМО ОПЕТ ОБРАДИТИ

Прошле године наш народ, како сељак, тако и грађанин, послушао је разборите савете и обрадио готово сваку стопу земљишта, уложивши марочити труд да добијемо што већу количину поврћа. Мора се признати да је успех био врло добар, нарочито кад се узму у обзир врло неповољне временске прилике које су прошле године у том погледу владале. Међутим, искључиво услед тих лоших прилика, било је повртњака који нису дали пожељан резултат. Разочарани тим неуспехом многи су ове године одустали од намераваног гајења поврћа, те се на многим местима виде прошлогодишњи повртњаци како остају необрађени.

Чим време дозволи треба покупити по повртњаку све отпатке биљака, почупати преостало корење и стабљике са коровом, па све то спалити. Очишћено земљиште одмах дубоко изорати или још боље порилати. Рилање се врши кад је слабији мраз да се земља не би лепила за алат. Затим земљу оставити у грубим грудвама да измрзне, па ћемо доцније, услед влаге и мраза, добити добру трошну земљу. Пред сетву земљиште треба само пограбуљати или плитко прекопати. Ако има могућности да се земља пођубри стајским ђубретом добро је растурити ђубре пред рилање или орање.

Врло је значајна сетва раног поврћа. Пошто је време повољно може се већ сад одмах сејати спанаћ, грашак, салата, црни и бели лук и зелен. Спанаћ посејан за време лепих дана у току зиме стићи ће за бербу већ концем априла или почетком маја, те се онда ослобођено земљиште може употребити за сетву другог поврћа. Салата ће такође стићи концем априла. Црни и бели лук саде се сад углавном за потрошњу у зеленом стању. За ову сврху треба употребити код нас крупне луке крупније арпаџик, јер ће раније стићи за бербу. Бели лук посађен сада боље успева, те се може оставити и да сазри, јер ће тада бити доста крупнији од оног касније посађеног. Грашак и мркву посејани сада стићи ће у мају, па се и после њих земљиште може употребити за сетву доцнијег поврћа.

Друго поврће, које не подноси зиму, може се сада сејати једино у топлим лејама.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

У БОРБИ ЗА СРБИЈУ

Од самог почетка ср[illegible] добровољци воде борбу за Србију. Као организација они су и поникли са једним јединим циљем, да у овим трагичним моментима спасу што се да спасти и да својим жртвама и својим прегнућем отклоне још веће опасности од свога народа. Главна идеја добровољаштва од првога дана јесте служење Србији. На томе плану одржан је стални континуитет. У свим бројним борбама српски добровољци су се инспирисали и руководили овом идејом. Давали су велике и врло често незаменљиве и ненадокнадиве жртве, да би спасли Србију и отклонили од ње мноштво смртоносних оштрица које су биле на њу упрете. Последњих дана борба за Србију добила је нарочито интересантан обрт у коме је било потребно показати велику духовну јачину и несаломљиву борбену снагу. По унапред спремљеном плану Тито је послао на Србију јаке бандитске снаге добрих борбених квалитета којима је био циљ, да се по сваку цену пробију у Србију и да у срцу Србије створе своју базу и преко ње се повежу са другим партизанским елементима да би тако лакше могли рашчеречити Србију. У овим настојањима Тито је био свесни инструмент организованих непријатеља српскога народа који су се сарстали под рушилачку заставу Коминтерне.

Остварење ових Титових намера онемогућили су српски добровољци својим изванредно пожртвованим залагањем у борби чији су смисао дубоко и свестрано схватили. И најмлађем припаднику добровољачких јединица било је јасно, да од исхода ове борбе зависи судбина Србије и српскога народа. Постављало се питање: или победа над бројним Титовим бандама или пропаст и уништење Србије. У тој дилеми, прожети пламеним родољубљем и херојским презирањем смрти, добровољци су дали сва од себе и победили и разбили Титове банде. Идеја коју добровољци у себи носе била је главно убојно оружје, јер је добровољачки дух учинила несаломљивим, срце неустрашивим, а борбени елан таквим да је он уносио страх и трепет у комунистичке редове. На делу се поново показало да је данас неопходно имати оружану снагу идејно продубљену и изграђену са здравом и борбеном идеологијом и чврстим и постојаним моралом. Ови елементи и дали су снагу омладини, окупљеној у добровољачким редовима, да се супротстави снажним налетима комунистичких банди које исто тако презиру смрт као и добровољци. И није толико снага физичког оружја победила комунисте колико снага, јачина и полетност добровољачког духа изражаваног кроз борбене песме и у најкритичнијим моментима борбе.

И добровољци су имали жртава у овим борбама за Србију, али оне се по броју не могу ни упоредити са жртвама које су и-мали комунисти. Као што својим ставом и својом песмом добровољци збуњују противнике тако својим херојским умирањем они оплођавају и надахњују своје другове. Смрт Радојка Ђурића дала је младим добровољцима такав борбени елан пред којим су комунисти остали збуњени и запрепашћени да би се одмах изе тога под снажним добровољачким ударцима дали у бегство. Код добровољаца постоји утакмица у томе ко ће славније и витешкије умрети за отаџбину. А где постоји таква утакмица ту се не може доживети пораз, него само победа.

У овом моменту и лежи највећи део тајне добровољачких успеха и у овим борбама које нису биле нимало лаке. Кроз подвиг и самопожртвовање добровољаца открива се један нови свет и приказују се типови нових моралних личности које отрежњавајући делују и на своју околину. Својим ставом, својом борбом и потом свога пожртвовања добровољци све више постају стожер око кога се окупљају све здраве националне борбене снаге, све оно што је надахнуто истинским националним духом и родољубљем. Није редак случај, да из крајева кроз које прођу добровољци, за њима трчи омладина и моли да буде примљена у њихове борбене редове. Осети душа нашега народа да оно топло и истински народно што добровољци у себи носе и жели да се стопи са њим. Зато је поред физичке борбене снаге један део добровољачке мисије и у том буђењу народа и просветљењу народних видика. Где год наступе одмах се осети, да су добровољци нов тип бораца онакав какав потребе времена захтевају. Свом душом и срцем везани за отаџбину добровољци су идеолошки изграђени, политички просвећени и постојани у свакој ситуацији и у сваком моменту. Њих ништа не може збунити ни поколебати. Они се осећају извршиоцима једне велике мисије у своме народу и знају, да од њихове борбености, одлучности и става зависи хоће ли овај народ доживети бољи дан или ће потпуно бити самлевен и сатрвен.

Овим својим особинама, нарочито продубљеним и морално чистим национализмом, добровољци постају привлачан фактор за све борбене националне елементе са којима се лако и брзо повезују у борби за спасење и опстанак народа. Непосредним додиром са поштеним националним четницима добровољци разбијају све паклене наносе тућинске пропаганде, која је покушала да разједињује редове наших националних бораца у моментима када су се сви наши народни непријатељи сједињили под једном заставом у борби за наше уништење. И овај пут помешала се крв српских добровољаца и оних најбољих националних четника. Из те помешане крви родиће се отрежњење и очеличити братство које је данас неопходно.

У борби за Србију и у служењу њеним животним интересима добровољци су последњих дана показали ванредне примере јунаштва. Они су показали, да је жива истина оно о чему они уче народ, а то је: да у овим временима сви треба да забораве на своје ситне интересе и разлике и да се свецело предају служењу отаџбини. На томе плану, свесно и дисциплиновано, добровољци предњаче са жељом да се њиховом примеру и њиховим подвизима следује и са других страна. Данас се ради о спасењу српског народа и о утемељењу будуће Србије. Што Тито није успео да оствари свој паклено замишљени план против Србије заслуга највећим делом припада српским добровољцима.

С. Д. К.

У дејству против Титових банди...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ДВА ВЕРНА ДРУГА

На београдском Новом гробљу, у добровољачкој парцели, црне се две свеже хумке, једна до друге. И на њима два проста дрвена крста. А на њима два имена: Љуба Шћепановић и Драгомир Толић.

За многобројне случајне пролазнике ова слика остаће незапажена. Много је крстача на том тужном месту и свака под собом крије чудну историју личног живота човечијег, проткану радостима и жалостима, лепим сновима и неостварењим надама, надањем и уздањем, грешима и кајањима. Отуда и очи површног посматрача прелећу преко трошних крстача и задржавају се на мраморним споменицима и уметничким рађеним гробницама. Таквом посматрачу, чак и ако случајно прочита ова два имена, остаће непозната огромна животна борба у којој су сагорела ова два верна друга, који су, ето, по чудесној судбини, чак и мртви остали један до другог.

Два просветара II. пука Српског добровољачког корпуса почивају свој вечни сан један поред другог, као што су и за живота, у борби и раду, били заједно.

Иако са две разне стране пространог Српства, иако различитог доба и положаја, ова два друга живела су животом једнаким и јединственим. Ово је могло да се деси само зато што свој живот, ни један ни други, нису схватили као нешто своје, лично, приватно, него само као могућност да заједници српској, која их је изнедрила, послуже целим бићем својим.

И Љуба Шћепановић, свештеник и Драгомир Толић, дипломирани теолог, студент права и наставник веронауке поникли су у старим патријархалним породицама српским где су од малена примили у своју душу животну лозинку истинског Српства: „Крсту служи, а Милошем живи."

Човек и јунак — вечни идеал српског човека — то је био животни циљ обојице њих, цела садржина њиховог биствовања и пуни смисао свих њихових напора, физичких и духовних.

Схватили су они, као ретко ко, сву озбиљност времена у коме народ наш живи, сагледали страшне дане који се примичу, још давно пре наше катастрофе, и прегли на тешки посао спасавања; прегли снагом целог бића свог, не мислећи на себе и своје, не жалећи ни себе ни своје, изгарајући на вечној ватри несебичног служења заједници.

А ако се уопште говори о животу као жртви, онда се заиста за ова два смирена витеза Српства и Светосавља може с пуним правом рећи да је цео живот њихов био стална и непрекидна жртва, окарактерисана сталним одрицањем свих личних удобности, прохтева, жеља и уживања, иако су их, по својим високим интелектуалним квалитетима, могли врло лако и врло обилно себи и својима обезбедити. Ишло је то до те мере да су често пута лишавали и себе и своје чак и насушне коре хлеба, у жељи да помогну другима, па ипак спремни да кротко, без роптања, понесу крст, не свој лични, него целог многострадалног српског рода, на коме су они, који и у данима тешкога страдања нашег за трпуном софром благују, злобно исписивали натпис: „издајници — плаћеници". Па ипак ни на ову, као ни на остале многобројне пакости никад нису одговорили са мржњом или злобом. То им није дозвољавало њихово хришћанско поимање живота и односа према себи и ближњима. Њихова веза са Христом није била ограничена и уокварена њиховом професијом нити ма каквом крутом формадистиком, као што се није задовољавала само хладном догматиком и богатим вербализмом. Христа су они схватали много више и много дубље јер су лик Његов носили у себи, јер су сами живели у Христу. Свака њихова реч и сваки њихов гест, као и цео живот њихов доказују ово очигледно.

Такво схватање хришћанства омогућило им је и да буду јунаци у овом нејуначком времену. И на том пољу били су беспрекорни. Нису познавали страх од смрти, јер су живели само у страху Божијем.

(Наставак на 6-ој страни)

МЕЂУ НАШИМ ЗАРОБЉЕНИЦИМА

Једног октобарског дана добио сам од брата, који је у заробљеништву, писмо у коме ми, јавља да га могу посетити — пошто је најзад добио дозволу за то. Следеће суботе, после подне, напустио сам Берлин. После петочасовне вожње био сам у вароши Дрмбург. Чим сам сишао са воза приметио сам свога брата. Пољубисмо се неколико пута. Поред њега био је један његов друг, „Дојчин Поповић", — представи ми се он.

— Вала, нисам се надао да ћеш га препознати, изусти Дојчин.

— Бог с тобом, узвикну мој брат: Како не бих препознао свога брата. Препознао бих га и после 20 година.

Једним сељачким колима пођосмо ка малом селу Штефену, где су били наши заробљеници. Успут су ми обојица, прекидајући један другога, причали своје доживљаје. Са болом су се сећали изгубљеног рата и сраме капитулације. Скопље. Софија. Влашка. Аустрија, најзад северна Немачка, где су се најзад зауставили. Колико само мука и патњи.

После получасовне вожње стигосмо до првих кућа у Штефену. Зауставили смо се пред једном оџиском кућицом.

— Овде је једна група наших. Ми смо мало подаље. Хајдемо да се видимо са њима. Они те очекују као и ја.

Једна се врата отворише. На њима се појави једна силуета са петролејском лампом. Чу се један глас:

— Већ сте ту!..

— Добро дошао, Србине. Да знаш само како смо те нестрпљиво очекивали. — рече овај са лампом поздрављајући ме. Глас му је дрхтао, дубоке кестењасте очи биле су замагљене. Прођемо кроз мрачно претсобље. У суседној соби, кроз облаке дима седело је шест седам особа. Када смо наишли сви су скочили. У углу се срушио једна столица. Чу се пљесак каишта о сто. Као старога знанца сви ме поздравише. Биле су то све стасите прилике, високе и препланулe. Неколико њих су имали дуге бркове, али ни један није имао браду. На себи су имали различите униформе. Ретко је који имао српску. „Исцепали смо", изусти један као да се извињавао. После петнаестак минута возили смо се ка кући где је становао мој брат. Ушосмо у собу. Поздравих се са свима. Један каплар, из околине Шапца, примети да се ја осврћем да бих негде одложио моју ташну, прискочи, узе ми ташну из руке и стави је на кревет, тако пажљиво, као да је од порцулана. Други ми прихвати мантил, трећи шал. Затим ме посадише за већ постављен сто. На столу се налазе пржена јаја са шунком, млеко, паштете, пршута, бутер, сир, јабуке. Било је спремљено бар за осморицу, а само сам ја требао вечерати. Све ово су добили од Црвеног крста или пак од своје куће.

— Видиш, нама је добро, рече један мој земљак. Свега имамо, чак нам ни црна кафа не недостаје. Посао нам није тежак. Готово сви смо ми још раније орали и копали. „Шеф", тако они зову свога газду, је један добри чичица. Пази нас. Био је он у заробљеништву, па зна шта то значи, а четири сина су му сада у рату. Добро нам је, само...

Ту застаде и загрцну се. Груди су му се дубоко надимале. Очи запламтеше, дуги црни бркови се затресоше. Није могао даље. Знао сам ја шта значи то „само". Колико жеља и молитви садржи то „само", колико вере и наде, колико љубави, бојазни и туге за својом женом, за својом старом мајком, за кућним прагом. Колико ли је пута изговорио ову речицу сањајући будан; колико ју је пута у носталгичном заносу упућивао сунцу и звездама, као поздрав далекој ве сажете су у ова четири слова. Отаџбине. Читаве приче, молитви. Ту му реч већ годинама птице цвркуну; у том ритму шуме му певају; и његово срце као да откуцава ту моћну и магичну реч „само... само..." „Само да станем ногом на тло Србије, само да уснама својим пољубим руку мајке своје, само да још једном својом руком прочарам ватру на своме огњишту"...

Сви су ћутали. Бол и туга опртавали су се у њиховим очима, и у свакој црти лица. Србија — то им је једина мисао; Србија — то им је највећа и последња нада.

— За који месец па ће се завршити и трећа година, откако смо напустили дом, и Господ зна колико ћемо још остати овде, — рече један из Варварина, коме је жена била болесна.

Замолише ме да покажем свој албум са сликама. Сви се скупише око мене. Полако сам превртао листове албума. Појединци су запиткивали за поједине слике. Налазили су и своје познанике. Пред нама је стајала слика Краљева тек извучена из једне коверте. Краљ је био у униформи пуковника, како седи за столом. Ова слика је умножена у Берлину: само 20 комада: „Наш Краљ!"... поновн неко као ехо.

Чинило ми се као да ми какве лопте иду низ грлић. Ни речи нисам могао проговорити. Кроз сузе видео сам сузе ових горштака. Овакво дубоко и чисто узбуђење човек може да осети једино међу здравим духовно и поштеним срцима. Ови воле свога Краља, иако су заробљеници и Он и они. И као што су некада били спремни своје животе жртвовати, они ће то и сада учинити, јер то је њихов Краљ.

Замолили су ме да им поклоним ову слику. Иако ми је била драга успомена од једног друга, нисам им могао одбити. Каплар из околине Шапца скида један мали рам са једном литографијом и стави у њега слику Краљеву. Затим је окачи више слике генерала Недића.

— Знаш, неки причају да је Недић издајник, али ми не верујемо. Како може један Недић бити издајник. И то му приписују они, који су за време, рата хтели његовим именом да подигну морал у војсци, убаци један трговац из Чачка. Недић је чист као злато. Ми верујемо да ће он спасти Србију. И када бих се вратио у Србију ја бих одмах ступио у његову војску.

Затим ми показа слику мртвога Драгутина Булића; он је лежао изрешетан мецима и избоден ножем на улици. Они нису веровали да један Србин може учинити овакав злочин.

— Шта је био Булић? — упита један.

— Добровољац, одговорих.

— Ми смо чули да су добровољци сви петоколонаши.

— Верујем да сте чули, али то није истина. Треба само неколико минута разговарати са једним од њих, и видели би каква је то лаж. Безбројне су они жртве до сада дали да би спасли Србију. Краљ и Отаџбина су њихови идеали. Они су Недићева десна рука.

Поноћ је била одавно превалила, када се одлучисмо да пођемо у постеље. Ја сам имао да преноћим код једнога сељака, али нисам хтео да их напуштам. Када сам се почео свлачити, поново се устрчаше око мене. сваки се је трудио да ми учини бар и најнезнатнију услугу. Био сам дубоко потресен овом њиховом пажњом.

— Знаш, твој долазак нам је причинио велику радост. Први Србин-цивил, кога смо видели, рече млади каплар, као да је хтео да оправда ову претерану пажњу.

— Ох-о-о!... узвикнух ја, пошто легосмо у кревет. Перје. Томе се баш нисам надао. Оних перина било је петљања читавих месец дана са једним сељаком. Најзад наш војник — чувар отиде код тога сељака и рече му да је Немачка команда наредила да сви српски заробљеници морају имати перине. Тако ове перине дођоше у њихову собу. Насмејах се овој „подвали".

Недељу пре поднe провео сам у лутању по селу и у разговору са мојим ногим познаницима. Они су мени причали о своме животу, а ја њима о приликама у Србији. После ручка у истим колима и истим путем напустисмо Штефен. На два километра од села чусмо један узвик. Окренули смо се. Један наш поднаредник приближаваo се је нашим колима.

— Тек сам сада дошао из Главног лагера, па ми рекоше да си ти стигао. — обрати се он мени, као неком добром знанцу. Жао ми је што нисам могао дуже да говорим с тобом.

— Ти ћеш скоро за Србију, рече он после разговора од десетак минута. Растали смо се.

Када смо одмакли 50 метара он узвикну: „Поздрави Србију"... Није требао ништа друго да каже сем ових двеју речи, па да разумем шта је мислио и осећао „Поздрави Србију". Поручи јој за ових тридесет и два месеца, да смо јој остали верни. Реци јој да још увек љубимо њене хладне стене и питоме равне и високо плаво небо над њом.

„Поздрави Србију!" Моли је нека нам опрости што и ми не можемо да бранимо њена добра и драгоцености. Нека нам опрости што и наша крв не може да се задими пред њеним прагом.

М. Љ. Пропадовић
добровољац

За време одмора, писмо од милих и драгих чита се заједничкн, по ко зна којн пут...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Погибе нам капетан Радојко...

Једна страва у срцу се гнезди
Над градом се облаци надносе
Нови дани нове боле носе —
Млади јунак преко поља језди.

Док се гавран на дрвету гнезди,
Смрт и тугу слути својим граком,
А кроз варош покривену мраком
Млади јунак на свом коњу језди...

Данас звона звоне неуморно,
Звуком шире вест о смрти новој,
Говоре о смрти Радојковој...
Сјашио је са коња уморно.

*

Бујне косе расплети девојко,
Мајко, пали воштанице свеће!
Млади јунак вратити се неће:
Погибе нам капетан Радојко.

Но ниједна суза нек' не кане,
Јуначки се јунак оплакује.
Не с јауком да га неко чује,
Нека бол у срцу нам остане.

А кад једном сунце се појави
И разагна над нама облаке
И кад народ прослави јунаке
И Радојко блистаће у слави.

Матеја Д. Матејић

ДВА ВЕРНА ДРУГА

(Наставак са 5-те стране)

Живели су као јунаци и довршили овоземаљски живот као јунаци. Не од куршума, напречац. Бог их је удостојио да ниједан делић снаге њихове не остане неискоришћен, прекинут изненадно. Живи су били као свеће које светле у тмини, угасиле су се тек онда када су изгореле до краја, када је и последњи део физичке снаге њихове дотрајао. Та светлост и тај пламен — то је било свесно сагоревање самога себе, потпуно и предано полагање себе на жртву, до самозаборава.

Зато, случајни пролазниче, кад те пут наведе поред добровољачке парцеле на београдском Новом гробљу, застани код ове две свеже хумке и замисли се над ова два имена. Па ако имаш у себи храбрости моралне „колико зрно горушичино", запитај себе шта си и колико си у свом животу откинуо од свога личног, себичног ради општег, заједничког, српског.

*

Пролеће нам долази. Као са неком стрепњом цела природа припрема се за нов живот. Разбија се ледени покров и нови животни сокови припремају се да бујном снагом покрену нове изданке и огрну целу земљу цветом и мирисом. Развигорац разгони тамне облаке и указује се небесно плавetнило.

У куту београдског гробља, на добровољачкој парцели, немо стоје, један до другога, крстови на хумкама које под собом чувају земне остатке Љубе Шћепановића и Драгомира Толића. Ћуте и чекају да се испуне речи Христове да ће здраво и једро зрно пшенично које умре уродити стоструко и хиљадоструко.

Само развигорац зашуми кроз гране и завијуха траке на скромним венцима који красе ова два крста, поиграва са њима па их преплиће и као да везује једну са другом. То два друга сабрца, сапутника и састрадалника пружају један другоме руке да у загрљају, верни до смрти и изнад смрти, уверени да њихов животни пример неће остати без следбеника, чекају пролеће српскога рода.

Инж. Драгутин Јакшић

Мајстор српске прозе

50-то годишњица Иве Андрића

ИВО АНДРИЋ

Архив „Српски народ"

Круг белом кредом и у њему жути знак питања — то је прва, помоћна одредба у оцењивању даровитог приповедача Иве Андрића, чије је место у првим прозним редовима српске књижевности.

*

Иво Андрић није много писао. Прегршт песама у прози, две три прегршти приповедака, једна дужа новела, и то је све.

И као оно кад деца с пролећа, ручицама обухвате бусене првих јагорчевина, кличући »То је моје царство!«, тако се и књижевно дело овога аналца нараџује брзо схвата, брзо обухвата, с том разликом што дах Андрићевих јагорчевина не ишчезава ни с пролећним водама, ни с травним лединама.

Прича су то и оне остају.

Језик је то и он остаје.

*

Књижевник Иво Андрић можда је нешто више прецењен; али приповедач Иво Андрић није никада неће бити потцењен. У пуној стваралачкој снази, коначни суд о његовом делу тек ће се о концу и рећи.

Јер, пред утробном прозом Боре Станковића, пред душеумним жуборима Момчила Настасијевића — да поменемо само два Андрићева савременика — пред тим широким шестарењима двоглаве српске речи, и други, па и један — Иво Андрић, имао би се чему поучити, али све је то сада споредно, јер уметнички путеви су неисцрпни.

Андрићев својствен пут изгледа као стаза теорије реда по ред, да је у његовим мајсторским саставима све дано, све саткано, не дахом који је у стању да се зажари, већ дахом, који се као оно иње на црној таблици зналачки расцртава у прекрасно ледене драгоцености.

*

Иво Андрић је почео одавно да пише.

Какав је био у почетку, такав је остао и у средини, такав је и данас кад зрело прекорачава своју 50-ту годину, да се за њега рахат може рећи: сребрним валима орошен у младости, сребрним валима ношен и у данима згришта.

Али, та сребрна уређеност и у животу и у писању, с протежним одсјајима и десно и лево, ни за малу није ређала уметничко дело дано од племенита метала.

Нису делца Иве Андрића радо читана, радо превођена што у њима струји проконзулска крв да се своја провинција учини првом у империји жалости и радости; нити, пак, што се звероликим људима, звероликим женама обнавља као неки далеки, изумрли свет; ил што се говор нечистих живаца пребацује на митске, на судбинске, а не на друштвене силе.

Андрић је писац јер пише отсеком.

Отсеком, чија афористичка силина струји од српског народног песништва, од Вука, од Његоша, од Љубише; отсеком, која је српски језик сачинила најбољом направом за изражавање душевних покрета свих јужних Словена.

По српском језику Иво Андрић је српски писац.

*

Андрић своје дело није завршио.

Оно што је дао мало је за писца и човека обилатно награђеног у животу; мало, али је добро.

Јер, може се о Андрићу рећи и како је половином у старој, половином у новој прози, врста Јануса у окршајима који су вођени за превласт овог или оног уметничког смера: како је више у кергама мере, но у савршености животне разбуктелости; како је присан за читање, али хладан за потстицање; како је више есејист но новелист.

Све су то мање које не ђаје Андрићево уметничко дело. Око је штитасто, оно је пупчасто да се стреле лакшега кова лако ломе о Грацијана српске прозе.

Јер, као утва среброкрила Андрићево дело поносито плови бистром језерском површином, на чијем дну наузнак леже они којима Усуд није отсеком дао силину српског језика, генији човечанства коме су одавно одали признања.

АНИКИНА ВРЕМЕНА

ОДЛОМАК

...Тако им је прошла година дана без правог споразума и без коначног прекида. (А девојка је за то време бивала све лепша, све чудније и привлачила све више погледе на себе). Прелом, немилован у таквим приликама, дошао је идућег пролећа, песме незнатним поводом.

Једног дана, дошла је по Михаила стара Пјема, и рекла му да га Аника зове. Било му је неприлично да иде девојци у кућу, али пристаде.

Крнојелчева кућа била је раскошније намештена него куће осталих касабалија. То није било толико богатство колико нешто туђинско и упадљиво у боју, у намештају и простирци. У тој кући Аника му дође још виша и необичнија. Звала га је да га пита шта мисли да ради на Ђурђев-дан. Између њеног муклог, тешког гласа, белог лица без осмеха и ове ситнице коју га је питала био је велик неспазмер који је још више збуњивао Михаила. Пошто су се споразумели и пошто је он обећао да ће сваког њих на Ђурђевдански тефтерић „ако буде жив", Аника додаде:

— И ја ћу, ако будем жива и ако се не удам.

— Нећеш ваљда за ово неколико дана.

— Свашта ја могу учинити.

— Нећеш, нећеш.

— Мислиш?

Та последња реч, необично изговорена приснили га да јој погледа у лице.

Њене очи иначе загасите, биле су сада као осветљене изнутра, у исто време јасне и непрозирне; напуниле се у исти мах крвљу и сузама, и плануле бојом и жаром крви и суза, а поглед им постаде оштар, јасан и тврд. Михаило је гледао право у те очи, заблештен и са неверицом, чекајући да се тај поглед промени или да ишчезне као варка и привиђење. Али поглед је постајао све оштрији и јаснији, а онај сјај у њему све жешћи и јачи. Човек се бранио од мисли која је у тај мах блеснула у њему и дизала се све одређеније, савладавао се да је не викне гласно, само да би је избацио из себе; то је био познат поглед који је видео некад, у хану, и који је после сањао много пута, несрећан измучен најстрашнијим сновима. У њега је гледала Крстиница својим зверским погледом пуним страшних и непознатих намера од којих ваља бежати, иако се не може никад довољно далеко побећи. Михаило је чинио у себи очајне и стрељовито брзе напоре да се пробуди, да разбије те очи тргнувши се нагло са промуклим вриском као што је чинио много пута на својим зноћним дежурствима по појатама и друмским механама. Али се очи нису укидале, него су зариле пред њим непромењене и непомичне. И док се тако домало у себи између сна и јаве, чинило му се да непрестано слуша Аникин глас:

— Мислиш?

Та реч се понављала у њему као устостручена јека, иако је она изговорила само једном.

За све то време они су се гледали нетремице, као што се гледају љубавници у прве дане, или две звери које се сударе у шумском мраку и виде једна другој само зенице. Коначно, и најдужем љубавном погледу дође крај. Отргнувши се од њених очију, Михаило јој сагледа руке снажне и деле, са најнежнијом кожом и бледоруменим ноктима. То га најзад примора да призна стварност свога ужаса и да се одрече наде на бућење. И одмах поче да уступа као зверка коју су сатерали у теснац.

Са страшним напором нађе осмејак којим ће заварати противника, и чепе да се свлада толико да не истрчи и не залупи врата за собом, него да се опрости и изађе обичним кораком, иако му је самртни страх вејао уз кичму. Коначно, врата су се за њим затворила; и авлију је некако прешао, и део улице до раскрснице која је у ово доба дана пуста. Ту је жуборила чесма код које није било живе душе. Као да ради нешто што је разумљиво и унапред утврђено, Михаило прође каменитом коритом, седе на крај, положи обе руке под млаз воде који га је све више отрежњавао и примиривао, приводио га стварности која је, сад већ нема сумње, истоветна са ужасом из сна.

Михаило је провео неколико тешких дана борећи се са сопственим мислима као са сенкама и привиђењима. Годину дана га је држала мисао на Анику. Сад је губио ту мисао и било му је исто као и да губи живот сам...

ДЕБИТИРАЊЕ У КЊИЖЕВНОЈ РАДЊИ ДВОЈИЦЕ СРПСКИХ ДРЖАВНИКА

У првој половини прошлог века, када је романтизам био на врхунцу, ретко који српски интелектуалац није још у школским клупама, окушао своје способности и на поезији. Певало се тада много, болећиво, са сузама о љубави, месечини, родољубљу итд.

Тако су и двојица српских државника, од којих би се судећи по њиховој доцнијој „сувопарној" и реалној активности, то најмање очекивало, као ђаци последњих разреда гимназије ударали су у песничке жице. То нека чини част поезији, без обзира да ли су они успешно „дебитирали" у том књижевном роду.

Ти српски државници су Јован Ристић, бивши министар, претседник владе и двоструки намесник малолетним српским владарима кнезу Милану (1868—1874) и Милановом сину краљу Александру, последњем Обреновићу (1889—93), иначе шеф у своје време значајне либералне партије у Србији.

Други је Милојко Лешјанин, генерал, министар војни 1874 године, учесник у ратовима српско-турским 1876—8 и српско-бугарском 1885.

Јован Ристић каже у својој аутобиографији:

„У књижевној радњи дебитирао сам као ђак 1849 године у „Невену Слоге", који је издала „Дружина Младежи Српске".

То „дебитирање" у „Невену Слоге" састоји се од четири песме: *Српски Брод, Славији, Пут к Жичи, Невера.*

Све су песме дубоко националне. Нешто је, у том погледу умеренији „Пут к Жичи". У тој песми Јован Ристић овако описује свој пут седмовратној Жичи:

Ах ви красне, ви дивотне горе!
Сама дражест овог света
Кроз лугове цвета:
Ви сте краси, ох мајове зоре!

Анђелски се по вам' хори оре...
— — — — — — — — — — — —
Те цркутне птичице по вами
Самог неба то су дари
С коњма су наши стари
И богати и ватари друговали.

Усхићен сам поклицаво' вако
Кроз дубраве путујући лесне
Гдено струје радости небесне.
Слапећ творија магновење свако...
I... Свето место! о призоре тавни!
Прими поздрав од љубави праве.
С' разиђам' се твојим Срби
здраве
Сећајућ се успомена давни.
— — — — — — — — — — — —
А сад мајци, ах! Србији јао,
Храм јој свети у развалам лежи
И за старом славом својом тежи.

Али устај! Бог је тако дао:
Као Феникс из пепела свога
Васкрсну неш ти из гроба твога.

Јован Ристић после „Невен-Слоге" није више писао стихове. Као студент филозофије у Хајделебергу издао је 1850 године на немачком језику „Кратку карактеристику умног и моралног стања Србије", а 1852. у Бечу, такође на немачком језику „Нова књижевност Срба". Ова последња књижица нашла је „на добар одзив од стране лица немачких и преведена је на француски и пољски језик."

О даљем свом бављењу књижевношћу, али не писањем песама, Ристић наводи у својој аутобиографији (до априла 1863): „У Гласнику Друштва српске словесности", св. VIII од године 1855. штампана су два састава моја: „Српски у царској библиотеци у Паризу наводећи се рукописи и „Спомени неких старијих путника кроз Србију"; а у свез. VII (1856 год.) штампани су: „Књижевни образи I. Јов. Ст. Поповић". Ако ме Бог подржи у здрављу, науман сам да продужим овај посао.

1855 године, одређен сам био од власти, да за један месец (децембар) уређујем „Српске новине". Препречен великим строгостима цензуре бавити се питањима државним, обратио сам пажњу литератури. Отуда: „Отворено писмо г. Јовану Ст. Поповићу од Јована Ристића"; Вуков „Српски Речник" (1852); „Образ Српског Језика". Са задовољством спомињем још, како сам се трудио том приликом, да популаришем Шекспира у Србији, изложивши у прози неке његова дела..."

То је углавном све. Али и то мало Ристић је написао озбиљно, скрупулозно какав је уопште остао у целој својој знаменитој политичкој каријери. Његова критика Стеријине збирке песама „Даворије" узима се и данас као антологијски пример српске књижевне критике.

*

У својој песми „Судба Срба" Милоје И. Лешјанин пева како је је „дуго време цветала" некадашња „српска раброст. Српска Слава, Чест Србина летила је до највишег свода плава: Сладке песме све би јек, Сијаше им Златни век". Идеално је то негдашње доба Немањића.

Србина се Име ори,
Њега гриже Слога света,
У сваком граду, гори.
По свом кругу земног света.
Славан беше рабри Срб
Јер га свети брани гроб.

Но кад с' коло ове среће
Због неслоге преокрену:
Ето тужне нам несреће,
У сужног се Срб променуЂ
Изчезну му светли зрак,
И ирли га покри мрак.

После те неслоге Срба Турци су завладали њима, пресо

Српска Слава сва пропаде
На Косову бојном пољу,
Вук где цара свог издаде
Целом Србству зада болу,
Ту пропаде Српски род
Потавни му јасни свод.

Вајно доба, тужно време
За Србина сад нестаде...
— — — — — — — — — — — —
Од њега се тек чу' плач
Јер га турски сече мач.

Песник се жали на неправду и насиља које „свуд чињше дивљи врази", али најтеже му пада што се Срб „турчи немилице. Прима веру душманина." Па не само то, „још нер даље насиље за проклетог тиранина!" итд. итд.

У доба када су ова наша два државника, један хајделбершки доктор филозофије и један генерал, као младићи певали у романтичарском „поетическом" жару, национално стање Срба није баш било завидно и они су имали прилично оправдања за овакве и сличне жалопоике, али, доцније, обојица су доживели тријумф својих младалачких снова: њихова отаџбина је стекла слободу и независност, а само Косово било је освећено. У томе су и они имали добар део заслуге.

Ф.

Г-ца М. Коцић и г-ца Н. Касапиновић

На експерименталној сцени Српског народног позоришта

У великом закашњењу Експериментални студио београдског Народног позоришта, давао је прошле недеље *Романтичне душе* од Едмона Ростана, које се данас не дају ни у француским провинциским позориштима. Буч на слава Ростана са *Сираном од Бержерака* и *Шантеклером* била је кратког века и брзо је сведена на праву меру једнога песничкога пастиша. Блистава версификаторска моћ није дуго могла да прикрива отсуство праве дубоке песничке инспирације.

Сирано од Бержерака пре неких тридесет година доживео је код нас велики успех, захваљујући донекле врло успелом преводу г. М. Димовића, чија осталом књижевна репутација заснива се готово искључиво на овоме преводу. Он је име француског песника учинио популарним код нас, као претставника галске духовитости и, француске сентименталности.

Са приказивањем *Романтичних душа* раније популарност Едмона Ростана није ништа добила, јер у овом делу још се више истичу карактеристике његовог песничког стварања, намештеност и извесна сладуњава поетичност. Зато вођење из архиве Ростанових *Романтичних душа* не може се оправдати у потпуној мери, сем ако се није схватио као погодан комад за школска вежбања младих глумаца, који им даје прилике да савладају извесну врсту улога.

Осталом са тим се везује и намена експерименталнога позоришта, које смо мн другојаче схватили. Оснивањем Експерименталног позоришта ми смо мислили да ће управа у њему приказивати комаде за елиту, један ужи круг позоришних људи, који могу уживати и разумети извесна дела смелије садржине или обраде, која још нису приступачна широкој позоришној публици.

Исто тако мислили смо да ће у експерименталном позоришту правити се експерименти у режиском погледу, где ће режисери са смелом оригиналношћу решавати разне сценске проблеме, у које није могуће уводити широку публику. Најкраће речено то би били по нашој замисли циљеви експерименталног позоришта, док је управа схватила као припремну школу за формирање нових глумачких снага.

Ми немамо ништа ни против таквог схватања, ма да сматрамо да је исто тако потребан један прави експериментални студио за напредовање наше позоришне уметности и за стварање домаћег репертоара, јер по нашој замисли ту би се играли и комади нових српских драмских писаца, чија дела још не могу да буду приказивана као комади вредности. Таква пракса би много допринела нашој драмској продукцији, јер би нови драмски писци имали прилике да се упознају са недостатцима свога рада, јер једноме драмском писцу ништа не може надокнадити светлост рампе.

Радња у комаду натегнута је и у њој има више реторике љубави, него правога позоришта и поезије, ма да је Едмон Ростан био мајстор сцене и мајстор у прављењу стихова. То треба да буде једна духовита персифлажа велике љубави двоје младих, попут познатих и славних љубави Ромеа и Јулије, Пирама и Тизбе. Два стара пријатеља Бергамен и Паскино да би спојили у брачну везу своју децу, herку Силвету и сина Персинеја измисле заваду између себе, која би требало да буде препрека која изазива и јача љубав код двоје младих.

Комад је углавном дат да бисмо се упознали и оценили глумачке способности двеју ученица Глумачке школе госпођице Мирјане Коцић и госпођице Наде Касапић, јер за остале учеснике у комаду то није било потребно. Младе дебитанткиње, госпођица Коцић као Силвета и госпођица Касапић, као Персине показале су се као несумњиво добре и приљежне ученице, које на завршном испиту заслужују најбољу оцену. У њиховом тумачењу улога огледа се сигурна рука старога режисера Ракитина који је подигао неколико нових српских глумачких генерација и које ће можда више значити као добар педагог.

Госпођица Коцић и госпођица Касапић несумњиво имају дара за глуму, претстављају добар материјал, имају већ сада слободан наступ, ма да у својој игри показују сасвим природно извесне недостатке почетника, који нису још савладали сву технику глуме. Госпођица Коцић можда је била више него што треба млада капризиозна девојка него поетично и заљубљено биће. Али је несумњиво да је госпођица Коцић издржала успешно пробу и освојила себи место у глумачком ансамблу Народног позоришта. Са госпођицом Касапић треба исто тако рачунати у будуће као са једном новом снагом нашег позоришта. Госпођица Нада Касапић, ма да је играла мушку улогу, била је убедљива у улози младога љубавника и слободно, са добром дикцијом рецитовала је љубавне тираде Едмона Ростана. Г-ца Касапић је својом слободном игром обезбедила себи глумачку будућност.

Нарочито треба подвући успелу креацију Будимира Брадоњића као Страфорела, који је сирановски са патосом Едмона Ростана играо ову улогу. Он је до сада био примећен у малим епизодним улогама, које је увек брижљиво креирао а сада му се дала прилика да покаже сав замах свога талента, који надамо се да ће у будуће бити више искоришћен. Господин Сима Јанићијевић који од скора игра на првој српској сцени и у улози Бергамена посведочио је свој лепи таленат, који даје увек успеле разноврсне креације. Господин Мирко Милосављевић, који је већ пласиран као одличан глумац, и у улози Паскина, ота Силвете, са великим успехом креирао је старога ревматичнога маријака.

М. М. Милошевић

ОРГАНИЗАЦИЈА ЗАКОНОДАВНЕ ВЛАСТИ

СХВАТАЊЕ СРПСКИХ КОНСЕРВАТИВАЦА

Написао: Н. Перић проф. универзитета у пензији

IV.

На основи ових констатација има да се организује и Законодавна Власт. Она мора бити израз, како тела, *материје*, т.і. народне масе тако и *духа*, ума човечјега. На масу народну дејствују физички закони (f¹) преко којих држава не може, без штете по друштвене интересе, прећи јер би то значило не водити рачуна о материалним и економским потребама заједнице у колико она стоји у вези са тим законима. Према народној маси стоје интелектуалности (f²) као израз духовне стране Народа које, као такве, утичу на друштвене односе сузбијајући овде дејство елементарнех закона. Управо, ту имамо нешто слично уметности. Народна маса, са ма за се, не би могла, у развоју Човечанства, дати, без удела интелектуалиста, повољних т. ј. културних резултата. исто онако као што, код уметности у правом смислу речи, један блок мермера, н.пр., нема ни из далека ону вредност коју добија када га вајар дајући му форму т.ј. стварајући од њега уметничко дело (статуу) одухови. Овде се, заиста, може рећи оно што је једна римска правна школа (Школа Прокулеанаца) говорила о форми: Forma dat esse rei (ствар вреди не по својој материји него по својој форми: поводом питања о стицању својине путем specificatio). Законодавац је, дакле, једна врста уметника: он, уређењем које даје народној маси, ову заодева у један спољашњи облик благодарећи коме — јер тај облик значи одуховљавање масе — њу, масу, уздиже изнад једне сирове материје и тиме је усавршава. Овде законодавац иде примером Христовим Који је био највиши, божански, уметник, јер је облик људскога друштва и Човечанства Који им је одредио и прорекао, а то је њихово уређење на бази општега мира и братства, и међу појединцима и међу народима, заиста једно божанско уметничко дело.

С друге стране, пак, не могу се ни интелектуалитети одвојити од народне масе ни њоме се не интересовати, ако се желе да — вршећи тиме своју мисију умне аристократије — утичу на друштвену еволуцију. Јер, да би они, интелектуалитети, били овде, т.і. као законодавац, у улози уметника, они морају узети народну масу као предмет свога дејствовања, као год што не може бити ни уметности без материје: на чему би уметник применио своју уметност, ако би му недостајале материалне ствари? (Реч је, разуме се, о уметности којој су потребне такве ствари. А која, у осталом, уметност може да се манифестује без додира и везе са материалном природом?).

Из овога излази да законодавно тело треба да се састоји из два одвојена дела: из једне Народне Скупштине у којој би били представници народне масе и из једног другог тела које би се могло звати Сенат или, можда, и друкчије и које би садржавало представнике умне аристократије (ми смо већ у прошлом чланку казали ко би се имао сматрати таквом аристократијом: то би били, подсећамо, конструктивни интелектуалци, конструктивни јер под вођством хришћанске етике). Та два скупа састављала би Законодавну Власт, била би законодавац. На тај начин, она борба, у друштву, између физичких закона и духа људскога ограничила би се на Народну Скупштину и Сенат, борба, наравно, идејна, не елементарна, а таква борба би ту имала значај *сарадње* између те две категорије социалних чинилаца (компонената), између Народне Скупштине као израза материалних одн. економских потреба народних, тих супстратума елементарних закона, и Сената као представника духовне стране људске заједнице.

Та сарадња би омогућавала умној аристократији да народну масу изражену у Народној Скупштини одуховљава, даје јој све напредније и напредније форму, облик, тако да, најзад, иста сарадња одговара горе реченој релацији ($af^2 + af^1 : n = n$) која чава делилац чији број зависи од јачине акције човекова разума на друштво) т.і. социолошким законима. И у колико духовна аристократија буде више утицала на Народну Скупштину, у толико ће се више подизати и духовни ниво саме народне масе и она све више ослобађати дејства физичких закона и, тиме, цело друштво све више уздизати на, дакле, и сама његова умна аристократија. Што се, пак, тиче ове последње, од снаге и ранга појединих њених вођа зависиће и јачина њеног дејства на народну масу а међу тим вођама избијаће, бар с времена на време, и личности из реда Платонових хероја.

Разуме се, пошто ниједно могућно знати унапред какви народни вођи ће се све родити у будућности, то се, природно, не може знати ни интензивност акција идућих покољења интелектуалитета на друштвене појаве и односе ни правац социалне резултанте (социолошки закони): тиме је и наша моћ предвиђања догађаја смањена. И зато на еволуцију Човечанство не може се, у потпуности, применити ни теорија детерминизма ни теорија индетерминизма. И у овој служби друштву — у овој задаћи његовога спиритуализовања — представници умне аристократије ће се такмичити а неће се, као Демократија, спуштати на степен народне масе и очекивати од ње директиву и, ласкајући јој као таквој, као „извору и утоци" власти, тежити само за њеним мандатом и влашћу. Нити ће они који нису дорасли позиву вођа народне масе правити више професију од политике видећи да не могу имати онај утицај ни важност какав задобијају у систему Законодавне власти основаном на идеји суверености народне масе нити ми, као што се види из овога нашега излагања, дајемо, у доношењу закона, удела и народној маси с позивом и наслоном на ову заблуду Демократије. Имајући пред собом умну аристократију као особени разлог и оправдање (извор) власти, са већим ауторитетом и акцијом, представници народне масе биће ограничени на много скромнију улогу те неће бити, као у Демократији где се сматрају као једна врста „суверена", у искушењу да, не бирајући средства а ту долази на прво место демагоштво и, више или мање, свесно обмањивање народне масе, стеку незаслужено њено поверење и вођство над њом.

Из свих довде изнесених разлога Српски Конзервативци су били за дводомни систем код организације законодавне власти који систем био је усвојен у Уставу од 6 априла. 1901 год. (донесеним под Краљем Александром Обреновићем као и у Уставу од 3 септембра 1931 године (под Краљем Александром Карађорђевићем). Демократија је, напротив, одбацивала код нас у опште Сенат, као што га одбацују и друге Демократије, један Сенат, разуме се, на бази горњих, конзервативних, схватања: теорија народне суверености изражена, као што знамо, у Правилу да је „Народ извор и утока власти" не познаје овде никакав други ни извор ни утоку на ни умну аристократију као такву, ни потпуно ни делимично. Њен, демократски, материалистички и, у питању Религије, лаички (верски индиферентизам: једна форма атеизма) став није се слагао и не слаже се са спиритуалистичко-верским погледима Конзервативаца. Ипак треба констатовати да су Српски Радикали, упошењем у Устав од год. 1888 (познат под именом „Радикалски Устав") институције квалификованих народних посланика (нешто слично „владиним посланицима" из Устава од год. 1869) учинили, изгледа, један уступак политичким погледима Конзервативаца код овога проблема. Само то није било довољно: у једној Народној Скупштини где су квалификовани посланици били у толикој мањини нису они могли, као представници умне аристократије, имати онај значајни утицај који јој даје конзервативна идеологија. Број т.і. маса имала је превагу при гласању а да и не говоримо о томе да су и квалификовани посланици доводили своју власт као и остали посланици од народа т.і. народне масе као јединога извора власти.

То је систем организације законодавне власти који смо ми изнели као систем Конзервативаца али, с обзиром на његово образложење, ми налазимо да би то овде имао бити један општи систем апстрахујући сам облик државе било у политичком било у социално-економском погледу. Другим речима, идеја и схватање о постојању, у људском друштву, двају посебних чинилаца, народне масе и умне аристократије не сме се, ни у коме случају, изгубити из вида нити обићи, када се тиче организовања законодавне власти, јако се не жели да друштвени развитак оде једностраним дакле погрешним и штетним правцем.

У осталом, ми смо се овде задржали само на конзервативној идеји дебе народа на масу и интелектуалитете не улазећи у питање саме технике постављања односно избора њихових представника, питање, такође, од начелнога и практичнога домашаја.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

СЕОСКА И ГРАДСКА ОМЛАДИНА СТОЈИ ДАНАС ПРЕД ИСТИМ ЦИЉЕМ

Дуго времена је постојао јаз између сеоске и градске омладине, тј. свака од ових двеју омладина живела је својим посебним животом, може се рећи без икаквог узајамног познавања и додира. Имао се утисак да су градска и сеоска омладина два потпуно посебна, одвојена организма у сваком погледу. Постојали су изузеци, али и ту где се стварала веза између омладине града и села ту је у већини био случај негативног струјања.

Разлози за овакав одиос младости града и села многи су, али су најважнији ови: послератни ритам живота уопште са компликацијом богатите се и уживаните, одвлачио је један део градске омладине у лак егоистичан живот, који је имао тежњу да се што више ослободи обавеза према друштву и нацији. Тај паразитски начин живљења изоштравао је већ постојеће класне разлике у социјалној структури и изазивао као реакцију револт оних који су по речима Достојевског претстављали „понижене и увређене".

Обе групе су у сваком случају значиле удаљавање од основног националног пута српског народа и занемаривање дужности према народу и држави. Отуда и појава да омладина града све више прима у себе разне интернационалне идеје. С друге стране село по својој основној опредељености много више поседује народних традиција и као такво отпорније је према свакој ненародној инфилтрацији.

Град није прилазио селу већ се све више удаљавао и тако је јаз међу њима нагло растао. Тако стање затекао је овај рат и он је најбоље показао сву трагичност несклада и дисхармоније у националној кохезији једног народа. Омладина села и града са основним погледима на живот и свет нашла се на непремостивој раскрсници. Добро су нам позната сва лутања и све несреће које су та лутања остављала за собом.

Данас, у тренутку када се у рушевинама своје властите крви рађа нова Србија која треба да буде ослобођена свих заблуда и грехова недавне своје прошлости, јасно је као сунце, да у томе препорођењу првенство има да се створи једна јединствена српска омладина и града и села. Под тегобама данашњице у очекивању освита бољих дана српска омладина мора сагледати једну мудру истину, да само једна сложна, идеолошки истоветно опредељена младеж може да буде залога светлије будућности српског народа и Србије.

У томе једино могућем задатку, омладина града и села уочава и своју једину обавезу: живети и радити само за Србију, само за српски народ, јер у вихору светских збивања мали народи имају само један пут: сачувати свој национални живот.

Зато сачувати свој народ за последње, дефинитивно уткивање јесте најсветлија дужност омладине како српског града тако и српског села, јер „и ако смо царство изгубили, душе своје губити немамо", а то се може постићи само враћањем на старославни пут Светосавски, који је спасио сачувао национални живот у вековима пуним таме и ропства.

27-XII-1943 год.
у Београду.

Ј. Б., учен. VII разреда
I мушке гимназије

Споменици српске културе

Српска духовна и материјална култура била је нарочито у средњем веку на врло високом ступњу.

Један од најизразитијих примерака те оригиналне српске културе су без сумње српски манастири, задужбине наших великих средње-вековних владара. Ти српски манастири зидани су у оно време када је српска држава била на врхунцу своје славе и моћи, када је заједно са српском државом била у расцвету и српска култура, која се у свим правцима почела развијати и усавршавати: у књижевности, архитектури, сликарству и у другим тековинама, којима једна култура обилује.

Тај сјајан полет српске духовне и материјалне културе, која је још била у развоју, прекинула је најезда варвара која је претила да уништи све оно што је српски народ вековима стварао... И велики део споменика, које је српска култура створила био је уништен.

...Од тада настаје одисеја српског народа; пет векова робовања и страдања; пет векова патњи и мука.

Онда је било потребно српском народу огромна духовна снага и моћ, да би издржао оно што ниједан народ у историји човечанства није издржао.

Сада се појављују на позорници српске историје српски манастири.

Шта су они учинили српском народу и какву су они улогу играли у српској националној историји то је сваком од нас познато.

Српски манастири заједно са српским свештенством играли су огромну улогу у националној пропаганди за одржавање националне свести и духа код српског народа, за време најтежих дана српске националне историје. Српском народу био је неспосан живот под јармом турске управе. Турци су за време своје владавине покушавали да на сваки начин, не бирајући средства униште и искорене све оно што је српско, да би на тај начин уништили националну свест и традиције измучене раје... И они су уништили све... али нису могли уништити високо развијену националну свест, која се захваљујући баш српским манастирима и акцијом српског свештенства одржала. Та високо развијена национална свест код српског народа није се угасила ни у најмрачнијим и најтежим данима његове историје и неће се угасити никада...

Поред те своје духовне предности коју су имали и коју и сада имају наши манастири за наш народ, они претстављају и врло високу материјалну културу, која је од неоцењивог предности за српски народ. Они претстављају и најизразитије споменике високо развијене српске културе у средњем веку.

Зар у српским манастирима не огледа се сва духовна и материјална култура српског народа?

Зар стил у коме су грађени манастири не претставља ремек-дело праве српске уметничке архитектуре? Иако су поједини српски манастири грађени у разним комбинацијама стилова, ипак су они оригинална дела различитих мотива истока и запада, дела која су један од најјачих докумената велике стваралачке моћи српских уметника у средњем веку.

Зар многобројне иконе и фреске по нашим манастирима не говоре јасно на колико је ступњу била развијена српска сликарска уметност?

Зар се ти наши анонимни сликари не би могли упоредити можда са највећим сликарима италијанске уметности?

Други не имање важан културни споменик који вапречитије говори и повећава знаменитост српске културе, то су народни везови!

Српска сељанка је била уметница у правом смислу како у техници веза тако и у распореду фигура, које су често пута претстављале праве уметничке мотиве.

Наша сељанка је наразила у везу сву своју нежност и племенитост. Наши народни везови су читаво богатство вешто израђених шара и уметнички сложених боја... У њима се огледа врло развијена машта и духовно осећање и схватање лепоте код нашег народа. Они су у сваком погледу уметничке творевине како у изради тако и у изналажењу и слагању боја и орнаментике. Гледајући те везове развија се код човека осећај за све што је лепо и узвишено.

У српском народном везу огледа се непознати свет лепоте, оплемењени живот и све духовне карактеристике српског народа. Све је то вешта рука српске сељанке умела уметнички да претстави и овековечи на танаком платну.

Сви ти споменици које је српска култура за собом оставила, од велике су културне вредности за српски народ.

Србија би са таквом својом културном историјом и таквим споменицима (документима) могла да стане у ред са највећим европским и ваневропским државама истока и запада.

Данило Стојадиновић
уч. II разр. III трг. акад.
у Београду

Песма оболеле Зорке Кашанин

Бог Србији даде спасиоца мудрог,
Да сачува Спасово да не гине лудо
Многи Србин не зна шта Он сада ради
И пита се шта не Он сада на власти!
Ал' Он ћути, ћути трпељиво сноси.
Својим мудрим радом Он ће да се понози!
— Мудрим својим радом, храброшћу и славом,
Тад ће цело Спасово усклинкнути хвалом:
Спасоноше Спасов нека Ти је хвала
И нек' живи живи, нека Ти је слава!

ЗОРКА М. КОШАНИН
уч. I р. V жен. гимназије
Војводе Анђелка 20

Улога витамина у данашњој исхрани

До пре половине овог века, тако рећи до данашњег дана, није се знало шта су витамини, али су због њих, управо због њиховог недостатка у организму, односно у исхрани, неколико страшних болести харале човечанством.

Бери-бери, страховита болест земаља Далеког Истока и Источне Африке; пелагра, позната и у извесним нашим крајевима; рахитис очна обољења која се појављују у Данској, Кини и Јапану, па и код нас, а која могу довести до слепила; скорбут, који се такође у нашим крајевима појављује; тешка и опште позната дечја болест рихитис или т.зв. енглеска болест; омекшање костију, које се јавља код одраслих, нарочито код трудних жена, све су тешка и опасна обољења која настају искључиво услед недостатка појединих витамина у организму, тј. у исхрани којом се у организам уносе.

Авитаминозне болести

Бери-бери настаје услед недостатка витамина Б, пелагра услед недостатка антипелогричног витамина групе Б, тешка обољења усне слузокоже услед недостатка витамина Б 2, скорбут услед недостатка витамина Ц, очна обољења услед недостатка витамин А, рахитис и омекшање костију услед недостатка витамина Д.

Постоје најзад витамини који, ма да услед недостатака не проузрокују тешка обољења, ипак изазивају непријатне последице, или пак њихово уношење у организам доноси врло корисне последице. Тако се за витамин Е верује у науци да је витамин плодности, тј. важан за способност зачећа и правилан ток трудноће код жене, као и за плодност мушкараца, док се витамин Ф сматра неопходним за одржавање здраве коже.

Витамини у данашњој исхрани

При нашој ранијој редовној и уобичајеној исхрани у градовима, а и у већини српских села, није требало водити много рачуна о уношењу витамина у организам.

Данас, кад су многи слојеви упућени на једноставну исхрану више мање истом врстом намирница у току више месеци, морамо о томе нарочито повести рачуна, јер се болести изазване недостатком витамина појављују врло брзо, каткад чак свега неколико недеља по недовољном уношењу дотичних витамина у организам.

Где се налазе витамини

Зато је добро и врло корисно за сваког знати следеће:

Витамина А има највише у рибљем уљу, путеру, јајима, свежем кељу, купусу, мрква, паприкама, спанаћу и пасуљу.

Витамина Б има највише у сувом и пивском квасцу, у свињетини и свињским производима, у црном хлебу и грашку, а витамина Б 2 такође у квасцу, затим у грашку, кељу, соку од парадајза, животињској јетри и бубрезима. Искључива исхрана кукурузним брашном и кромпиром не даје довољне количине витамина антипелагричног витамина и може врло лако изазвати пелагру.

Витамина Ц има највише у лимуну и поморанџи, паприци, кељу, купусу, кромпиру и разним пекмезима, а нарочито од шипака. Треба имати у виду да се овај тако важан витамин губи при дужем кувању и при дужем стајању намирница, тако да у њему организам оскудева нарочито зими, кад свежег поврћа нема. Потребне количине може нам у току зимских и раних пролетних месеци напаљати нарочито чекуван кисео купус, паприке из туршије и пекмези, првенствено пекмез од шипака.

Витамина Д има највише у рибљем уљу, затим у сувом квасцу, путеру, крављем млеку и рибљем месу. Поред тога уноси се у организам сунчањем на природном сунцу или зрачењем кварц лампом.

Витамина Е има највише у црном хлебу, кукурузном зрну, купусу и салатама и белом хлебу, а витамин Е налази се у пивском квасцу, животињском бубрегу, црној шпигерици и кромпиру.

У овом погледу вапредно ће добро свакоме послужити популарна, али са много стручног знања написана књижица, „Витамини" од рано преминулог др. Арсена Билимовића, која је ових дана изашла из штампе у издању „Југоистока". Писац, син познатог математичара и професора Београдског универзитета др. Билимовића, писао је књигу у току своје болести, отимајући се од смрти. Доживео је да види примерак, који је изашао из штампе на два дана пре његове смрти 25 прошлог месеца. Смрћу овог младог лекара научника наша медицинска наука претрпела је несумњиво један велики губитак.

Час немачке музике преко радија

Немачки радио увео је емисију на којој ће се сваке недеље од 18 до 19 часова изводити велика немачка музичка дела. Програм поменутих емисија сачињавају велике музичке креације од Баха до Брукнера, првенствено из области немачког симфонијског стварања.

Развој симфоније обавио се цео на немачком тлу и наша свој главни израз у Бетовеновим креацијама, које су немачкој музици обезбедиле право на првенство. Дух и бесмртна снага ове музике одавна су већ цењени у свету. И када их немачки радио у својој емисији поново изводи за своје европске слушаоце, то не значи да је потребно да се оправданост поново доказује. Али, у музичкој лепоти као изразу немачког бића, манифестује се трајно културно благо, које треба да постане видан симбол немачке уметности против културног разарања.

У погледу извођења ове емисије од значаја је исто тако стручност. Ту сарађују при немачки оркестар и солисти под вођством истакнутих диригената.

Као увод у сваку емисију служи фанфара из 3. Брукнерове симфоније. Извођење не прекосити све немачке радио станице.

Одлук рег. С.Бр. 2401 од 22. II. 1944

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Стана Петковић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 7368 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љубиша Матејић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од општине Рогојевачке среза Грочански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Гвозден Недић, земљорадник из Кутлова. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 4436 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душица Јовановић. 131 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 458 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем неважећом. Марко Јовановић. 131 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 4009 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Тихомир Раденковић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Мисић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 77 добивену из среза Грочанског општине Закутска, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Владимир Марковић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 78 добивену из среза Крагујевачког, општине Доња Сабанта, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живадин Гојић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 401 добивену из среза Грочанског, општине Драгобраће, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живомир Марјчић. 131 3—3

МОЈА ЖЕНА Живка Петковић напустила ме без икаквог разлога, то је од данас ће признајем за жену и не плаћам никакве њене дугове. Христивоје Петковић из Крагујевца. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 218 добивену из среза Грочанског општине Закутска, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Живановић. 131 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгомир Николић. 131 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 5259 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живорад Станковић. 131 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 346 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Андрија Миљковић. 131 3—3

СВЕДОЧАНСТВО четвртог разреда под бр. 231/931 добивено од основне школе у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважеће. Живко Р. Ђорђевић, село Сипић. 131 3—3

К Е К С одличног квалитета Б И С К В И Т

за одојчад, децу, одрасле и за заробљеничке пакете хигијенско паковање по ¼ кгр. 1 кгр. и отворен

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

ТИМОК

ИНДУСТРИЈА КЕКСА И ДЕСЕРТА

БЕоград, Милорада Гавриловића бр. 10. Телефон 29-577.

АМЕРИКА — ЕВРОПА!

Желите ли да упознате Америку и прилике у њој; да добијете јасну слику борбе коју данас Америка води у Европи; да дознате разлоге и узроке који су довели до данашњег мешања Америке на Европском континенту; хоћете ли да видите право лице и наличје доларских магната у овом ратном метежу, — ПОРУЧИТЕ **НЕОДЛОЖНО** следеће књиге:

1.	Америка у борби континената Свен Хедин	Дин. 70.—
2.	Земља без срца А. Е. Јохан	„ 80.—
3.	Западна хемисфера Колин Рос	„ 100.—
4.	Америка без стида Ф. Еларт	„ 80.—
5.	Тражи се непријатељ Г. Вирзинг	„ 50.—
6.	Иза кулиса беле куће Ц. Берглинд	„ 40.—
7.	Ко управља Америком Е. Рајмерс	„ 40.—
8.	Јевреји као лордови Ернст Клан	„ 40.—
9.	Револуција светске владавине П. Рибе	„ 80.—
10.	Њујоршки полип Хајнц Халтер	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА — БЕОГРАД

Косовска ул. бр. 39/III. Тел. 25-681.

148 1—1

Државна Хипотекарна Банка
ГЛАВНИ ФИЛИЈАЛ У НИШУ

изложиће јавној продаји на дан 12 априла 1944 г. са почетним лицитационим ценама следећа имања у НИШУ:

1) Плац са зградом Обреновићева бр. 56 Дин. 650.000.—

2) Плац са градом Јевремова бр. 6 Дин. 762.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Нишу, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

Bayer-ов крст

ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче в утару пут на подручју сузбијања бола носе «Bayer»-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. О БР. 1414 ОД 14.XII.1940

„РАДЕ НЕИМАР“

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустриске плацеве — магацине.

Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.

„РАДЕ НЕИМАР“ Кр. Милана 20. Телефон 27-796.

114 2—5

ГЛАВНУ ПРЕМИЈУ ОД ДИН. 1,004.000.-

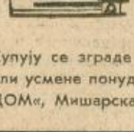
III кл. 8. кола добио је бр.: 39332 продат из Главне овл. колектуре Држ. класне лутрије

ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА

БЕОГРАД, КОСОВСКА БР. 30-II. ТЕЛ. БР.: 21-659.

Продаја срећака I кл. 9. кола почиње 10. априла о. г. Ко жели да добије премију нека одмах срећку купи — поручи у овој срећној колектури.

Колектура тражи продавце срећака и даје повољне услове, које на тражење шаље бесплатно.

КУПОВИНА ЗГРАДА

Купују се зграде од најмање 10 станова уз опцију. Писмено или усмене понуде прима Штедно грађевинска Задруга «СВОЈ ДОМ», Мишарска 9. Тел. 23-249. 141 1—3

Велетрговина вина и ракије

„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА“

Јездимир С. Шарић

ПРОИЗВОДЊА ЛИКЕРА, КОЊАКА И РУМА

БЕОГРАД

Кр. Марије 89. Телефон 22-912

ANTIMON A. D. Beograd

ANTIMON (Regulus)

KRUDUM

KATRAN

TELEFON: 27-792,29-578

ОТВОРЕН ЈЕ ЕЛИТНИ РЕСТОРАН

ЈОВАНОВА ПИВНИЦА

ЈОВАНОВА 31. ТЕЛЕФОН 26-248.

У овом модерно уређеном ресторану свакодневно ће концертирати наш познати оркестар „СИМА“ уз суделовање популарних певачица *Душанке Иванишевић „Леле“* и *Нурике „Бугарке“*.

Ресторан је снабдевен нашим најбољим и страним пићем. Столови се могу резервисати на тел. 26-248. У сали је инсталиран микрофон

Власник: *МАРКО ПЕЈИЋ*

Поштарина плаћена у готову

Бр. 1944

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
УСКРС 1944 Г.
Број 16—17
Цена 10.— дин. Стр. 24

ХРИСТОС ВАСКРЕСЕ!

ЈОШ ЈЕДАН УСКРС, ЕВО, СЛАЗИ НА ГОРЕ, ДОЛИНЕ, СЕЛА И ГРАДОВЕ СРПСКЕ. ВЕЛИКИ ПРАЗНИК СВОЈИМ ОКРИЉЕМ БЛИСТА И СЈАЈЕМ ОБУХВАЋА УЗНЕМИРЕНЕ ЉУДСКЕ ДУШЕ, ПА И ДУШУ СРБИНОВУ — ТОЛИКО ПУТА УРАЗПАТУ, ТОЛИКО ПУТА УСКРСАВАНУ.

БЛАГИ И МИЛИ ПРАЗНИК! СРБИ СУ СЕ ЈЕДНОМ РОДИЛИ, АЛИ, ЕТО, КАО УСКРС, КАО ФЕНИКС, ПАДАЈУ И ТОНУ, ДИЖУ СЕ ИЗ ТАМЕ, И ТИ КРСТОНОСНИ ПОДВИЗИ АМАНЕТ СУ, МЕЂЕ МЕЂ КОЈЕ ВЕКОВИМА ТЕЧЕ СТРАХОБНА ЈЕЗА — СРПСКИ ПУТ НАРЕЧЕН.

И САДА, О УСКРСУ 1944, КАДА МАЈКА ПРИРОДА НАВЛАЧИ ПРАЗНИЧНО РУВО, КАД ВОЋКА И КЛАС, КАД РЕКА И БРЕГ, ЖИВОТНОМ МИЛИНОМ И КАМЕНУ И ЗВЕРИ УПУЋУЈУ БЛАГУ РЕЧ, И МАЈКА СРБИЈА ШИРОМ СВОЈОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ДЕЦИ УПУЋУЈЕ БЛАГЕ, МАТЕРИНСКЕ РЕЧИ:

ДЕЦО, УСКРСНИТЕ У ЈЕДНОЈ ЖЕЉИ, У ЈЕДНОЈ ВОЉИ!

ДЕЦО, УСКРСНИТЕ У ПРАВОСЛАВЉУ, У БРАТОСЛАВЉУ!

ДЕЦО, МИР И ЉУБАВ НЕКА СУ С ВАМА, ЈЕДНА СИЛИНА ДУХА, ЈЕДНА СИЛИНА РУКУ, ЈЕР НИСАМ ВАС РОДИЛА ДА СЕ УБИЈАТЕ, ВЕЋ САМ ВАС РОДИЛА ДА СЕ УПИЈАТЕ У ЈЕДНУ ЈЕДИНУ МИСАО — УСКРС ЧОВЕКА! УСКРСНИТЕ КАО СРБИ, КАО ЉУДИ И ВЕЛИКИ ПРАЗНИК СВОЈИМ ОКРИЉЕМ УКЛОНИЋЕ СТРАХОБНУ ЈЕЗУ ИЗ ВАШИХ СРЦА. БРАТ БРАТУ ЋЕ МИО БИТИ — СРБИЈА СВЕ ПАТЊЕ НАДЖИВЕТИ, КО ИСУС, КО УСКРСИ

СРПСКОМ НАРОДУ НА ВАСКРС 1944

ДРАГА БРАЋО СРБИ И СЕСТРЕ СРПКИЊЕ,

Србија ће васкрснути! Србија ће живети!

То је поклик вере и наде са којим поздрављам све Србе и Српкиње на данашњи дан Васкрсења Сина Божијег Исуса Христа, који је страдао, био разапет на крсту и из гроба васкрсао у слави и у сјају. И сваки онај, појединац и народ, који ради Бога, ради истине и правде страда, обезбеђује себи живот вечни.

Вера у то учење крепи српски народ у његовој данашњој несрећи, као што га је одржала у току његове велике и мучне историје. Он зна да после највећих страдања и после најболнијих испаштања долази ускрснуће и нови живот.

То захтева људска и божанска правда, то је право које је стекао српски народ својом животном снагом, у сталној борби за свој опстанак.

ЗБОГ ТОГА, БРАЋО И СЕСТРЕ, ИАКО СУ НАШИ ВИДИЦИ ЈОШ МУТНИ, ГОРЕ ГЛАВЕ СА ВЕРОМ У СЕБЕ, У СВОЈ НАРОД, КОЈИ НЕ МОЖЕ ПРОПАСТИ.

Ово је трећи Ускрс кога дочекујемо у патњи и у тузи. Српски народ корача трновитом стазом своје Голготе, а ја Божијом Промишљу пред њиме идем носећи тешко и претешко бреме нашег заједничког крста.

Несрећа коју смо доживели кривицом заблуделих синова и народних изрода, патње које подносимо због њих, борба коју непоштедно водимо са непријатељима Христове цркве, улевају нам веру и наду да ћемо победити смрт и обезбедити своме народу сигурну будућност.

БРАЋО И СЕСТРЕ,

У име Отаџбине Српске наређујем вам, да ме следујете, јер нам Васкрс долази, долази Нова Србија кроз рат. Рат је живот који не може без смрти. Не слушајте лажне вође и учитеље. Они вас уче, да живите и мрете за туђе интересе. Ја вам велим треба живети и мрети за интересе само свога народа. Нека вас нико не заведе и нека брат противу брата не војује више, да један другоме не ради о глави. Окупимо се сви сложно ради чувања и одбране наших, српских светиња: прадедовске вере, српског огњишта и српског имена.

Доста је било проливања братске крви, доста кавги и заваде међу једнородном и једнокрвном браћом. Освестите се заблудели и заведени и пођите правим путем народног спаса, где ће вас водити љубав и слога како би удружени и уједињени сатрли изроде и душмане наше.

Недајмо да насрћу на храмове, где се слави свето име Божије, јер они хоће уништење његово и нашег народа. Зар не видите, наш народ и данас бије бој за крст часни и слободу златну противу неверника и одрода наших.

На овај велики празник Христова Васкрсења опомињем вас: праштајте једно другоме сви ви који исто мислите и истом љубављу волите Мајку Србију. Сви ви који се данас борите и гинете за њен спас, пружите једно другоме руку и у братском загрљају прославите и величајте празник Христова Васкрснућа, празник наде, правде, права и истине.

Зато пун вере у Бога, у вас и српски народ са свих страна поздрављам све Србе и Српкиње вековним српским православним поздравом

ХРИСТОС ВАСКРЕС!

Армиски ђенерал

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

Претседник Српске владе

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Да се Христос одрекао свога учења, Он можда не би био разапет. Својом смрћу, међутим, Он је хтео да покаже и докаже да се човек, макар и по цену свога живота, не сме да одрекне Бога и Његових Закона. Ако у својој постојаности и дође смрт, њега чека васкрсење.

И слабиће и отпаднике чека смрт, али та смрт је потпуна. Док је Јуда постао симбол свега пролазног и усамосвојичног у човеку, дотле је Христос после смрти васкрсао у милионима људских душа и васкрсава непрестано. Он живи у њима и живеће вечито.

Живеће Он и Његово учење и крај тренутног отпадништва људског. На одметнике пак биће бачено проклетство и вечни заборав, јер су сејачи смрти и јер је истинито учење Спаситељево да је љубав јача од мржње. Да није тако, на земљи би људског рода давно нестало.

Свирепа данашњица претставља тешко искушење које је Бог послао човечанству, огрезлом у обожавању материје и свега материалног. Само храбра и праведна срца одолеће овом искушењу и надживеће га. Надживеће га и крај све убиствености данашњег оружја, крај свих безбожничких метода данашњег ратовања.

Ово важи не само за појединце, већ и за народе. Они народи који остану верни Богу и Његовим Законима надживеће све данашње патње и страдања. Штавише, они ће из њих изићи препорођени и прекаљени, оспособљени за нове подвиге и нова прегнућа.

Српски народ претрпео је овога рата велика мучења и поднео велике жртве. Али та мучења и те жртве нису били напразно. Кроз њих је душа српског народа, ослобођена туђинских наноса, нашла опет пут ка вери својих отаца и вековним светињама својим.

Криза је пребројена. Зато се за будућност свога народа не бринемо. У одбрани Бога и Његових истина стојаће српски народ постојан као стена, онакав какав је у својој прошлости одувек био. Нема тих патњи, нема тих страдања, који ће га моћи скренути са српског и хришћанског пута његовог.

На томе путу чека га награда и нова слава. Њих му нико смртни не може ускратити. Као што је после Христове Голготе дошло Његово Васкрсење, тако ће и после српске Голготе доћи српско васкрсење. Са вером у то свима Србима и Српкињама:

Христос васкресе!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ЗЕМЉА МИСИЈЕ

Србија је одувек била земља мисије. Од Кнеза Властимира до данас српска држава имала је и извршавала једну историску мисију и према својим суседницима и према свету споља. Изникла из хаоса, који се таложио после завршене сеобе на Балканско полуострво наша прва држава, створена у њиним централним областима, имала је одређену унутарњу мисију — скупљање и повезивање свих српских области. И после она је остала верна својој мисији чак и онда када није постојала као видљива организација, него само као идеја и интимно проживљавање државотворности која је проткала свест најпростијег српског човека...

Изнутра, из себе, из своје државотворне обдарености, српски народ је прнео снагу за вршење своје мисије на коју није никада заборављао; облик извршења те мисије се мењао, идеја и циљ остајали су увек исти — то је идеја служења неком вишем историском принципу чије се присуство не само схвата, него осећа у срцу и души као живи огањ, који потстиче на стваралаштво и полет. И када се супростављао сили споља и када је савлађивао у себи стихије греха и зла, наш се народ осећао у служби нечег вишег, савршенијег и пунијег смисла.

Иако су појединци водили и давали тон у извршењу је учествовао цео народ. Зато су се и наш успон и наше историске катастрофе увек колективно доживљавале. Ову је истину, још давно, врло тачно истакао Јован Цвијић говорећи о мисионарству нашег народа и о његовој несаломљивој животној снази.

„То није, вели он, тежња династије, владаоца, који јагми земљу и тако проширује власт и ојачава силу; није то тежња једне класе војничке или племићке, која тиме добија значај и веће титуле; већ је то једна јака мисао и воља целога народа. То је врло стара, првобитна, осовина народне душе, старија и од немањићког времена. Основа јој је у српским живцима и осећајима у особитој структури српске душе, дарovите, осећајне, дубоке, која је сва обузета тежњом да извојује место у свету и да дâ своју пуну меру."

И према свету споља Србија је увек била извршилац једне мисије и носилац принципа реда. Ово највише у пројекцији српске државне идеје на међународном плану било је отсуство завојевачког духа и тежњи и врло рано схваћена свест о дужности преузимања вођства на Балкану и организовања његове одбране од страшне турске поплаве, која се преливала на Балкан уз помоћ појединих закрвљених похлепника за влашћу. Код свих наших владара средњега века, од Немање па даље, да се пратити свест о овој мисији. Код краља Милутина и цара Душана ова свест је била најјаче истакнута. И једни и други су слали српске оклопнике да се боре против Турака који су хтели да се пребаце на Балкан.

Зато ни „Душаново освајање византиских области није било израз његових империјалистичких тежњи, него последица добро схваћене дужности једне царевине у полету, чији је творац осећао историски смисао свога дела и величину одговорности за очување балканске културе и цивилизације. На место царства које се распадало због историске изживљености, дизала се моћна српска држава, која је примала на себе обавезе да брани и штити Балкан не тлачећи народе, који су се стицајем прилика нашли у њеним границама.

Српска држава је била носилац једне мисије и када се уздизала и када је падала. Неупоредиво више него и један други народ на Балкану ми смо одолевали страшној турској најезди. Када су сви пали и безотпорно се предали судбини, ми смо давали низ сјајних битака, којима се свет дивио. Од битке на Марици па до битке на Мохачу ми смо успевали да и пријатељима и непријатељима покажемо ко смо, и шта можемо. И када нас је физички савладала силна надмоћност противника, ми се нисмо дали сатрти нити учинити рајом без поноса и наде. У нашој историји се десило нешто што се не може нигде наћи: снага противника подмлађивала се људима наше крви, а наш уроњени државотворни гениј је процветао је проз потчење Србе у којима су глас српске крви и љубав према своме српском језику, били толико јаки, да су српски језик једно време учинили дипломатским језиком Велике Порте за све балканске земље осим Грчке.

Десило се у време највеће моћи турске царевине, да нам се она удварала и омогућила нам обнову Пећеске патријаршије која је заувек обележила етничке границе српскога народа. Па и поред овога ми нисмо подлегли сабласти турске величине, нити смо се дали претопити: у нама је живела неугасива свест и живо сазнање да смо као народ позвани, да се не само одржимо, него да својим несаломљивим живим бедемом штитимо друге од турске најезде, а оне који су се рајетински мирили са стварношћу да национално будимо опомињући их на њихову прошлост и на хришћански завет.

Неиспитана је и не приказана та улога српскога народа иако о њој има обиље забележеног из чега се јасно види да смо увек свој опстанак откупљивали служењем не себи и својим посебним националним интересима, него општој хришћанској и европској ствари како се она постављала у разним временима.

Када су дизали устанке против Турака и патријарх Јован, и патријарх Гаврило Рајић и обадва Арсенија они су више мислили на општу хришћанску ствар, него на посебни српски интерес: да би помогли велике хришћанске државе, које су их увек остављале на цедилу, они су водили народ у рат само да би одржали континуитет са оним што су у средњем веку отпочели Милутин и Душан. Они су то радили да би живом сазнању нашега призива дали видљив израз...

Србија је од искони земља историске мисије. По много чему што данас на наше очи стаса и постаје снага може се тврдити, да ни код нас није угашена свест о мисији Србије. Везан као и увек за Европу духом и судбином српски је народ данас као целина потпуно преодолео бољшевичку сабласт. Он је не само имун према њој, него је и активно борбено нерасположен против бољшевизма. Када се код султује душа нашег народа данас и када се загледа у његово срце тек се онда може појмити колико је он органски антибољшевички постављен и оријентисан.

И то не једино због политичког момента и у бољшевизму који угрожава наш опстанак, него и много више због тога што је он сагледао паклену суштину бољшевизма, оно сатанско, антихришћанско и антинационално у њему што саблажњава и разара, унижава човека и своди га на бесправног аргатина што Србин никада није ни могао, ни хтео бити. Наш је човек осетио бољшевизам као напад на своју националну идеју и на свој национални лик. А преко тога и као напад на све позитивне вредности живота.

Кроз овај одлучни и борбени став против бољшевизма изражава се данашње мисионарство Србије, које није само одужење дуга према себи, него и према свету око себе, који на нашем примеру и нашим напорима може много научити. А и у једном и у другом скрива се дубоки смисао скупоцених жртава које данас даје српски народ, да би остао веран својој прошлости и себи.

„С—Н"

НАШ ПУТ

Познато је да наша српска држава, основана на балканској ветрометини разноврсних војних и политичких струјања истока и запада, на ободељници источне и западне културе, била је кро звекове, удесом свог географског положаја поприште сталних сукоба.

Међутим, српски народ, као какав стародревни храст на вечној ветрометини, вођен својим народним династијама и задојен од колевке својом српском православном црквом, ојачаван и очеличен кроз дуготрајне и тешке борбе, уз јуначке песме својих опевачких витезова, одолевао је свим најездама, свестан да треба издржати, очувати своје српско име, своју част, своју веру, своје достојанство и своју слободу.

И тако је од овог малог народа, који се је уздизао и челично кроз многе борбе и невоље, створио отпоран и витешки народ. Његовом јуначтву, које је постало легендарно, дивио се цео свет, а многи народи света примерима и јуначким подвизима овог малог балканског народа васпитовали своје подмладак и писали читаве књиге о његовим ратничким и етичким особинама.

Тако је било некад. А данас, када је требало да се налазимо на врхунцу своје моћи и славе, ми смо издани. Издали су нас наши лажни пријатељи и споља и изнутра. Претворили су нас у ситан новац од најбезвреднијег ковине, да би се у својим великим коцкарским партијама могли обрачунавати на рачун живота наших најбољих српских синова и читавих потока наше братске крви.

И ми смо се осветили. Тргли смо се и опаметили. Видели смо шта значе лажна пријатељства и фарисејска љубав. Празне фразе, кобне славопоје и вечита хушкања преко радио Москве и Лондона дошли су до граница засићења!

Са мало више дисциплине и организације, рада и пожртвованости, са мало више правде и поштења, узајамне љубави и братске слоге, са мало више решености и одважности, правичности и самоодрицања, ми ћемо, кроз своју сопствену снагу, гигантским корацима, поново уздићи своје српско име и своју част на старе историјске висине наше моћи и славе!

Стално и непрекидне муке, које наш народ српства ради трпи превазишле су све историске моменте прошлости. Он је десеткован, а негде и преполовљен; он је оголио, без крова над главом, без најнужнијих животних потреба, без сна и мира. Он је при крају стрпљења. Он, бесан, очајан, вапијући поручује: „Великани, проклете вам душе о чије се отимате царство!" Не видите ли да је Српство у опасности и да је црвена аждаја уз помоћ свих непријатеља српског имена, разјапила своје чељусти, да нас, овако разједињене и завађене, прогута? Не знате ли да „кроз слогу и најмање ствари расту, а кроз неслогу да се и највеће руше?" Не увиђате ли да својом неслогом несвесно служите највећем српском непријатељу, Јосипу Брозу-Титу? који на вашој неслози зида највећу костурницу српском народу.

Одбаците ситну и кобну политику, одреците се белосветских амбиција нескромних личних прохтева! Крајњи је час да једни другима пружите пријатељску и братску руку, да једним другима по примеру високе националне свести која се ту скоро онако очигледно манифестовала у борбама око Рашке и Ивањице, укажите искрену помоћ и братску љубав, која ће нас чврсто сједињити у нерасцепљиви српски национални фронт, пред којим треба да задрхте сви непријатељи Српства.

Не тражите длаку у јајету! Не напајајте се туђим идејама и не загревајте се, као плехана пећ, свим лажним вестима, које вам се смишљено сервирају да би вас, тако лакомислене, бацили у нове авантуре и покоље! Сопственом снагом и братском слогом уништићете црвену неман и прокрчићете пут новом и срећнијем добу. Само кроз сопствену снагу можете спасти Српство, које је угрожено и на рубу пропасти.

Кроз сопствену снагу сложно и братски напред! То вам је света српска дужност. Одазовите се позиву генерала Нелића, који вам очински препоручује слогу и братску љубав! Послушаите његове речи разума и српског интереса па ће ојачаном Српству засијати зора бољих дана; јер ћете само кроз слогу и братску љубав наћи свој прави српски пут

Сл. Н К.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100 Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресе» а. д. Влаховићева 8

ТРЕЋА СРБИЈА

Данас славимо успомену на дан Васкрса нашега Исуса Христа, који откри својим животом и животним делом идеал и смисао живота на земљи целом човечанству. И зато од својих савременика не би схваћен, већ би разапет на крст и који својим васкрсом доказа вођеки вековима свима људима да се тај идеал и тај смисао никад сахранити не може, јер ће вечито долазити њихово васкрсење. Данас и српски народ, који је у својој првој Немањићској држави, као и у васкрсу своје државе у XIX столећу сагледао идеал и смисао свога постојања на земљи као народ, треба да се надахне и прожме тим својим идеалима и онда ће васкрснути из пропасти своје у трећу државу и у њој вечито живети.

У овим празничним данима славља и доколице нека српски народ заборави на своје свађе и размирице и нека душу и мисаоност сваког Србина испуни размишљање о нашој лепшој будућности, о томе каква треба да буде наша трећа Србија.

Пре много векова родила се прва Србија. Створили су је Немањићи. Развила се у велику и моћну државу и међу државама онога времена била је међу првима. И нема данас ниједног Србина, који не би био поносан на своју прву државу.

Почетком XIX века стварају другу Србију Карађорђе и Милош. Развијала се читав век, и борбом извршила национално уједињење, и у тој борби српско име је постало симбол националзма и херојства И сваки Србин има општа да том Србијом буде поносан.

Историја мора забележити једнога дана, без обзира како ће се догађаји развијати, да је српски генерал Милан Недић у овим годинама ударао темеље треће Србије. И као што је друга Србија никла из вечито живе успомене, коју никакве патње за време петвековног робовања нису могле утрти, из успомене и традиције на своју лепу и велику прву Србију,

тако се исто и трећа Србија мора изградити на свим оним идеалима прве и друге Србије, јер Србији је могућан живот само на тим идеалима. Ако те идеале српски народ одбаци, он не може више живети, он ће сам извршити своје самоубиство, а за самоубице нема Васкрсења.

Било је много државотворности у првој Србији. То је била, на првом месту, хришћанска православна држава. Морала је да издржи у почетку тешке борбе са страшном јереси богумилства, чија је основа била антидржавна, антихришћанска, антиправославна Православље је победило. Свети Сава у себи усредсређује тројство: светитељство, као највиши ступањ духовног савршенства које један човек може постићи, ненадмашну државничку вештину, која својим форматом надвишава не само савременике у својој земљи већ и на целом Балкану, и уметничко стваралаштво. Тим својим тројством он дефинитивно успева да консолидује досадању српску државу и да је оспособи да постане и царевина.

Светитељство пак краљева прве државе доказује две ствари: како су сами краљеви имали високо мишљење о дужностима владаоца да су управљали правично као светитељи: и друго, како је српски народ у својој првој држави, кад се њим тако управљало, био готов да своје владаоце слуша и поштује као свеце. Затим, законодавство које нам је остало показује како је та прва држава позивно схватила да је добро законодавство први основ државе и да не може бити ни добре државе ни исправних грађана без доброг законодавства. И најзад, културни споменици који су нам остали доказују способност српског народа пре толико векова за највеће духовно стваралаштво.

Ако данас посматрамо другу Србију из једне историске перспективе од неких тридесетак година, онда изнад свих спољних и унутрашњих борби кроз које је она пролазила, изнад партиских размирица и династичких борби, изнад утицаја једне друге или треће велике силе, чији су се интереси, сукобљавали на овом простору, изнад свега тога, дакле, истиче се и стрчи једно снажно националистичко осећање. Оно се као вулкан прелива преко свега другог и распиње груди и диктира речи и песницима и приповедачима и јавним радницима и политичарима и управљачима, и предодређује држање и делање целог народа.

Друга Србија даје један историски пример како један народ духовно јак и национално јединствен и свестан има у себи такву невероватну потенцијалну моћ да је у стању да победи све и сполне и унутрашње тешкоће, и да ни из чега и ни са чим, већ само том моћи, савлада све матери'алне надмоћности. Исто тако српски народ за то време показује невероватну спобност да се за релативно кратко време издигне, да постане културан народ, да прими, да свари и да свој облик свима културним тековинама које су срећнији народи пре њега створили.

Трећа Србија треба да се дигне из катастрофе, на рушевинама бивше Југославије. Фактори који су ту катастрофу проузроковали још увек делствују. Рђави обичаји и зле навике су преживели слом. Дошли су нови чиниоци, заблуделе синови под утицајем разних интернационала цепају народ, бољшевичка неман хоће да прогута Балкан и српски народ; Англоамериканци покушавају да се нашим народом политички играју као са фудбалском лоптом. Тешкоће су огромне Али, зар се може и сумњати у то да ли ће све те тешкоће бити превршене, кад се оади о једном народу који је могао створити прву и другу Србију?

МАЛОДУШНИ ТРЕБА ДА ДИГНУ ГЛАВЕ! НЕЋЕ СРПСКИ НАРОД ПРОПАСТИ!

То не значи да ми треба данас поново да стварамо прву или другу Србију. То су Србије прошлости. Ми морамо да градимо Србију будућности. Схватање о држави је измењено. Трећа Србија мора бити савремена држава, да би могла живети међу савременим државама. **„Са техником се човечанство попело за једни степен више према епоси занатске културе, због тога се морају и могу такође и облици заједнице за одговарајући степен више развити“.** (Ф. Фрид: **СОЦИЈАЛНА РЕВОЛУЦИЈА**).

Правна држава, жандарм дожава либералне демократије XIX века, која је довела до вечите социјалне кризе услед легализоване борбе класа, та држава ниље у стању да задржи социјалну револуцију која се већ изводи и која ће доћи као сигурни резултат рата. Човечанство које ће ићи из овог страшног рата неће бити исто са оним пре рата

Нови ступањ у развоју човечанства захтеваће и нови ступањ у организацији будуће државе. Само онај народ моћи ће дати све од себе који буде умео изградити своју државу тачно према особеностима својих прилика и потреба, према самосвојности своје психе и менталитета. **„Држава и народ садржајно су једно и исто, само се према споља приказују у разним облицима“** (Ф. Фрид: **СОЦИЈАЛНА РЕВОЛУЦИЈА**).

Да би народ могао изградити једну савремену своју државу и то такву која би била верни израз тога народа, потребно је двоје: прво, дубоко познавање традиције, психе, потреба и прилика самога народа; друго, познавање принципа савремене државе. Другим речима потребно је познавати добро прву и другу Србију, јер то су темељи на којима се може сигурно и корисно изидати наша трећа Србија. А ти темељи ће предодредити каква се њима може подићи трећа Србија.

И тек према томе онда направити са новим принципима планове за трећу Србију.

У тој трећој Србији народ треба да сагледа идеал државе како је он схвата и како му најбоље одговара.

Да ли би се смео звати Србином онај ко се не би могао одушевити националним идеалом државе? Све је учињено да се народ залуди, да му се поглед замути, а вид замрачи. Је ли зато народ крив? Шта смо ми учинили да му отворимо очи? И да ли је довољно само указивати на ту заслепљеност и грдити оне који то свесно или несвесно чине? Зар то није исто, као кад би пред гладним годили оне који су га довели до глади, а не дали му да једе. Ако хоћемо гладнога помоћи, треба га на првом месту нахранити. Постоји и духовна глад, те још какоі Ми смо ту глад нашег народа досад само повећавали, а нисмо је утољавали!

Створимо слику савремене трће Србије, изложимо је јавно да је види цео народ. Позовимо народ да суделује на остварењу те своје обнове, задовољимо глад за идеалом народа свог, па да видите како ће се народ намах ујединити духовно, како ће народ трезвено прегледати. Наравно, под погодбом, да народ у тој слици препозна самог себе!

Размишљајмо о овогодишњем Ускрсу о трећој Србији која треба из пропасти да поново васкрсне и која ће васкрснути, ако у души сваког Србина васкрсну идеали прве и друге Србије.

Дамњан Ковачевић

СРБИЈА БАСТИОН ПРОТИВ КОМУНИЗМА

Србија поново обраћа пажњу културног света на себе. Благодарећи разумевању окупаторских власти, она је била у могућности да опреми кичу српских неустрашивих витезова, у чије је руке положила своју судбину. Наоружала их је добро, покупила је оно што је најздравије и оставила у одбрану против комунистичке најезде са Југа и Запада Србије.

Оно што се данас биће против Титових бандита, то је језгро српске нације, из кога ће се изнаурити поново Нова Србија. То су зенице српског народа, њена нада и уздање за то и сва српска срца заједно бију са нашом децом, борцима на Југу Србије. Одавно је страна пропаганда замукла пред овим фактом, да ствар Србије воде искусни и опробани српски патриоти.

С обзиром на ову нову снагу Србије требало би јасно и недвосмислено дефинисати наш положај. Србија се бори за свој опстанак и за спас српског народа. У тој борби она је потпуно самостална у колико се тиче њених унутрашњих проблема у данашњим привременим границама. Борећи се на тај начин, Србија изграђује своју будућност.

Да би утоме потпуно успела, она се сврстала у редове оних бораца, који се напрежу да зауставе појаву бољшевизма на европском тлу. За то је Србија примила на себе дужност да чисти свој простор од ових нежељених гостију и она то чини снажно и ефикасно. На територији не може да опстане ни једна већа комунистичка група, јер су борци Србије свесрдно потпомогнути од стране српског народа.

На овај начин, Србија се одужује захтевима новог европског поретка, а у исто време врши своју историску мисију која је прекинута 1918 године. За општу ствар је апсолутно свеједно где и на ком месту стоји борац, да ли на Источном фронту или из падинама планине Голије. Циљ остаје исти: победити бољшевизам.

Србија то и ради. Својим малим оружаним снагама за заштиту српског народа, очистила је своју унутрашњост од комуниста, завела ред и чувајући границе од нових упада, извршила је своју дужност. На тај начин Србија је постала бастион против комунистичке најезде; преко њега, док Срба траје, тешко ће се прећи.

Јуначки подвизи наших храбрих синова на Голији и Чемерну, на Ивањици, на Космају и Букуљи пружају сјајне доказе несаломљиве воље српског народа, да истраје у борби против комунистичке жгадије. Према томе, Србија испуњава са пуно части свој задатак у њеном животном простору. Хоћели је потреба позвати да наступа и даље у борби против комуниста, То је решење које не зависи од ње саме. Али она је готова да комунисте гони до њиховог тоталног уништења у ма ком српском крају се појавили.

Из ових излагања јасно се види да је Србија везана за судбину континенталних држава. Како је Совјетија континентална сила у којој највише бољшевизам а српски народ је антибољшевички васпитан, то привезивање уз њу је искључено. Са друге стране Енглеска је поморска земља, те је везивање наше земље за њу немогуће. Остаје једини природан пут да се Србија веже за остале континенталне силе Европе са Немачким Рајхом на челу.

То је она већ и учинила и добро је урадила поучена лошим примером наше бивше југословенске заједнице у скорој прошлости. Како ће то бити, када и у којој форми, све су то питања која не улазе у оквир садашњице, главно да је пут одређен и да на њему нема више скретања.

Комунизам се мора узети онакав какав је, ту нема улепшавања и дотеривања. Он не може бити „царистички“ него бољшевички, није демократски јер је владавина грубе дириговане силе; комунизам је владавина олоша са свима негацијама врлина, које хришћанска наука истиче као своје догме. У комунистичкој владавини нема корекције, јер кад би их било, то више не би био комунизам.

У комунизму постоји тактика а у тактици камуфлажа долази на прво место. Отуда умало што наши заведени људи нису прогласили бољшевичку владавину у Русији за монархистичку, а Стаљина за свемоћног самодршца новог комунистичког царства. Прави хришћанин никад неће насести овој камуфлажи, јер би његово прилагођење комунистичкој идеологији било равно издаји према својој вери.

Комунизам је изум јеврејског духа и порекла. То је противтежа хришћанског схватања за то је и управљена директно противу хришћанства. Он успева за то, што је финансиран од стране богатих јевреја из целог света. Прва фаза борбе противу хришћанства била је у отимању свих материјалних богатства света од стране јевреја.

Тек доцније, кад је прва фаза успела и кад се јеврејство материјално оснажило, отпочело је намерно мелезање јеврејске расе са аријевском аристократијом како би се духовно разбило јединство Хришћана. У трећој фази отпочеће је отимачина културних и духовних вредности где су јевреји заузели утицајна места. Када је и на том пољу довољно учињено прешло се практично на дело искоришћујући пространство руске земље и потпуно асоцијалне прилике руског народа.

Када се комунизам тако ојачао да је могао употребити један народ од сто педесет милиона и искористити сва богатства и природна блага руског пространства, онда је од руског народа створена прва војска, од руске земље ратни арсенал и спремљена светска револуција пролетаријата, крајњег циља јеврејских сањарења. И заиста, у овом рату ми смо видели колосалну снагу у служби комунизма.

Али сада, када је та комунистичка снага у највећем напону, када је јеврејство ангажовало велике снаге Енглеске и Америке, када су комунисти најближи своме циљу, сада треба да нешто од нас поверује новим пророцима, да комунизам није оно што је некад био, да је еволуирао. Ви лаковерни Срби будите једном за увек начисто: комунизам остаје комунизам и никад нити ће еволуирати, нити се појавити у ближњем облику.

То што многи код нас из рачуна или из обмане незнају, одлично знају наши борци који свакодневно излажу своје груди комунистичким бандитима и полажу младе животе за спас српског народа, за одбрану вере прадедовске и осталих светиња које су драге нашем народу. За то међу њима нема компромиса, нема колебања, нема обмане, већ борба на живот и смрт.

Са тим борцима живи и пада цео српски народ, сем изрода и кукавица који би ради земаљског живота педесет батова променули за 48 сати. Нема нити може бити компромиса са слугама јеврејских капиталиста, са отпадницима вере и нације, са комунистичким разбојницима, не го само борба до њиховог тоталног уништења.

Тако мисли цео српски народ јер га је Хришћанство кроз векове опленило и очеличило у његовој вери. Зато што је тако васпитан наш народ, зато је Србија постала бастион против комунизма на Балкану и преко њега комунизам никад неће прећи. Али за то је јуче бомбардован Ниш, сутра друга српска варош, прекосутра биће трећа, јер Србин са патриотским жаром брани своју дедовину у знаку крста и крсне славе и то му нико и никад отети неће, па ма колика сила на њега ударила. Зар онда Србија није у праву када је себи изабрала пут у заједници хришћанских народа Европе у одбрани од комунистичке заразе на челу са Велико-Немачким Рајхом!

Нека свачија савест трезвено на то одговори!

Б. Ђ. Н.

Признање заробљеницима за помоћ избегличкој нејачи

Имамо ми Срби у свом духовном и менталном саставу нешто изузетно, чиме се разликујемо знатно од осталих па и најсродијих нам народа.

Живот и развој нашег народа кроз векове је текао под врло тешким околностима. Срећом је тим тешким а дугим временима претходио период наше славне епохе, нашег успона, који је кроз векове искушења и страдања остао кула светиља, извор наде и уздања и животни циљ нових покољења. Тај велики циљ био је: да се народни и државни живот обнови и поврати стари сјај и слава.

Колико позитивна исто толико је и изузетно наша особина да увек, кадгод смо у невољи, дајемо највише од себе. У временима најтежих страдања долазе до изражаја најлепше и најсјајније особине нашег народа.

Данашње доба најтежих сукоба међу народима у читавој историји света, до данас је највише погодило нас Србе и по броју жртава и тежином страдања свзке врсте. Али смо ми баш у данима свог најтежег људског страдања и нашег посебно, показали, поред тренутне помућености и збуњености у реалним стварима — и тако сјајне особине духа, братске солидарности пожртвовања, и хришћанске хуманости да преко тога историја не може ћутке да пређе, јер

„ПОКОЉЕЊА ДЕЛА СУДЕ; ШТО ЈЕ ЧИЈЕ ДАЈУ СВАКОМ."

Наша духовна и морална неспремност уочи великих догађаја, наша помућеност и збуњеност су последице дугогодишњег разарања и растакања наших моралних вредности и негирања вредности наших сјајних традиција као и угушивања народног духа и његове интуитивне моћи, да сазна, предвиди и благовремено звони на узбуну пред опасношћу за његов опстанак. Све смо то скупо и крваво платили. Најтежи данак је био у крви проливеној у међусобној борби, али је та борба најпре извела народ на прави пут и довела га до трежњења и сазнања откуда и са које стране му прети опасност и ко је његов непријатељ. То сазнање је водило збијању редова међу Србима.

„У ДОБРУ ЈЕ ЛАКО ДОБАР БИТИ; НА МУЦИ СЕ ПОЗНАЈУ ЈУНАЦИ."

Овим се даје тако сјајна карактеристика нашег народа кроз сва времена а нарочито данас.

Међу бројним примерима за дивљење, сетимо се само заробљеника.

Заробљеник по свом положају је беспомоћно људско биће, коме је свачија помоћ и потребна и добро дошла. Скупљени у заробљеничке логоре српски војници из свих крајева бивше Југославије нису се помирили са положајем заробљенка који мисли само на себе и на дан, кад ће бити отворена врата заробљеничког логора.

Откако је успостављена веза са Отаџбином, заробљеници је одржавају топло, срдачно, интензивно, тако да нам је терет растанка сношљивији.

У својој сопственој недаћи српски заробљеници не мисле искључиво на себе, већ су сви, колико их има, мушки се тргли и у једном родољубивом полету похрлили својима, — родној груди. Волели су је они у својим најприснијим доживљавањима, стезали срце над њеном судбином, певали јој песме радоснице, пуне полета и вере у њену снагу и живот, а често и плакали онда кад је Отаџбина плакала.

Уједињени у невољи, далеко у туђини, мислили су на своју Отаџбину и своје [illegible]. — У колико је народ више патио и страдао у толико чешће и гласније су нас опоминьали наши заробљеници, да се приберемо и отрезнимо указујући нам пут ка спасењу. Општа мисао наших заробљеника јест: „Срби, заборавите све невоље и недаће, мислите на будућност!"

Иста мисао хватала је све дубљи корен у Отаџбини и народ се почео одазивати бројним апелима, јер су они долазили из срца честитих и добронамерних људи. За неколико месеци Србија је доживела свој мир, ако не потпун, оно релативан мир, на коме јој завиде многе покрајине бивше Југославије Тако су у овом конкретном случају српски заробљеници остали и у заробљеничким логорима активни војници своје пострадале Отаџбине.

Веза између заробљеника и Отаџбине била је сваким даном све чешћа, а њихова сазнања о страдању народа потпунија. И они, иако заробљени, хоће да помогну и помажу свој пострадали народ, — нарочито пострадалу српску нејач, дајући пример нама могућнијим што треба да чинимо за спас Српства.

Нема заробљеничког логора у коме не постоји међу заробљеницима организација за помоћ избегличкој деци и ратној сирочади. Не месеци, већ године, како нисмо отворили дневне листове, а да у њима нисмо нашли доказа о високој националној и социјалној свести наших заробљеника, и хуманости, која иде до самоодрицања.

Колико је пострадалих малишана осетило помоћ своје заробљене браће? Они који воде бригу о овој деци то најбоље знају.

Обимна преписка између Комесаријата за избеглице као установе којој је Отаџбина поверила бригу о избегличкој српској нејачи — и заробљеника, који су ту тешку али узвишену дужност добровољно хтели да деле са Комесаријатом„ биће материјал из кога ће покољења исклесати најлепши и највеличанственији `споменик` српског бола и страдања, величине српског духа, — споменик који ће сведочити о јунаштву самоодрицања, које није „пар зла свакојега" — али којим ће се напајати покољења хуманошћу и из кога ће народни гениј испрести нову епопеју српског страдања, његовог пада, али и Васкрса.

Сећајући се са захвалношћу подршке коју су нам пружила наша браћа из заробљеништва као и сви родољубиви Срби у Отаџбини, поздрављам све са:

„ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ".

ТОМА МАКСИМОВИЋ
Ванредни Комесар за избеглице и пресељенике

»Ослободиоци« уништавају српске светиње

Нишка трагедија

Докле може да дотера људска злоба и пакост, показао нам је пример Ниша. Већ у два маха енглески гангстери бомбардују ову мирну варош и ако нема никакав војнички значај, па чак није ни важан железнички чвор јер се на Балкану не воде никакве ратне операције. Шта више, у Србији нема ни комунистичких банди, те је Србија мала мирна оаза у овом ратном окршају. Ратни вихор прешао је преко ње и оставио згаришта и милион гробова, али сада је то смирена земљорадничка земља, која гледа само своја посла. Све то што је тачно и познато онима у Лондону, није било довољно, да и над том ратом умерењем земљом а сада прекаљеном, не изврше свој злочиначки подвиг.

Па зашто је уопште бомбардован Ниш, питаће се сваки паметан човек?

Како год посматран овај енглески напад, нема оправдања са војничког гледишта. Са политичког још мање, јер ако се мисли на неки притисак српског народа да приђе комунистичком разбојнику Титу, ту се тек вара Енглеска. Не триста бомбардера него бомбардери целог света не могу од Србина начинити комунисту из простог разлога што му то не допушта његово патријархално васпитање. То би исто тако било, као кад би се Чанг-кај-шек подухватио да од Србина истеше Кинеза. Немогућа ствар, Србин има праве очи, Кинез косе.

Има једна истина у целој овој ствари.

Нишка трагедија је и сувише болна, јер она у ствари представља енглеску незахвалност према српском народу, који је поднео толике жртве баш за рачун енглеских интереса. Србији није требало ништа рат 1941 године, јер нити је што тражила нити је што од њега очекивала. Али под притиском Енглеске, улетео је и Србија у оквиру југословенских земаља и изгубила рат. Сада ти исти Енглези који су нас тада натерали у рат убијају наше грађане из ваздуха и уништавају њихове домове. Ту нема логике, јер под садањим околностима, тражити још нешто од српског народа да чини за енглески рачун, била би лудост, било би безумље.

Ко у Србији и после овог случаја са Нишом, има још какав пријатељски осећај за Енглеску, тај није нормалан човек, тај није Србин, нити је патриота, јер нас просута крв невиних нишких жртава вечито раздваја од те Енглеске. Ко од Срба сме још, да потпише енглески злочин извршен у Нишу, ко сме да га одобри или да му нађе оправдања? Ми дубоко верујемо, да и оно мало симпатије што је било код заведених Срба, збрисао је трагични случај Ниша. Ниш ће остати вечна љага на образу енглеског народа.

Човеку заиста стаје памет, јер не зна шта да мисли о овим гангстерским поступцима Енглеза. Окомили су се на ову јадну српску земљу, па баш хоће да истребе малени српски народ. Као да сем српског народа не постоји ни један други на свету. Својом пропагандом изазивају немире, својим бомбама уништавају добра и животе.

Али у нишкој трагедији има једна поука за нас Србе. Енглеска је потпуно открила своје карте, ми смо за њих девета рупа на свирали. Ако има још ког лудог Србина да за њихов рачун гине, стараће се о нама толико колико је потребно ајлук да нам плати. Кад им не требамо више, запалиће нам кућу са познатом енглеском хладнокрвношћу. Такав поступак трезни и последњег Србина енглеског пијанства. Енглеска нам није никад била пријатељ нити ће нам то бити. За то је крајње време да се позовемо у себе и одбацимо веру у туђу помоћ, јер туђин нам неће помоћи ако се сами не помогнемо.

Нишки божури заливени су по ново невино проливеном крвљу српског народа. И као што су Косовски божури опевани у народној поезији пет векова, тако ће и Нишки божури остати у наслеђе покољењима да их опевају, али ће у тим песмама увек бити помињамо енглеско вероломство, њихова срамота и нишки вандализам. Нишка трагедија потреса сва српска срца, ма где Срби били.

У болу повређених и преживених саучествује цео српски народ и у нишкој трагедији црпе нову снагу за даља искушења, јер после другог напада на Ниш, не може се добру надати од вероломног савезника и лажног пријатеља. Мученички српски народ заслужио је више признања од свог бившег савезника, али ће га ова енглеска незахвалност научити да у мржњи за све оно што је енглеско, освету своју нађе.

СОЛУНАЦ

Ево »војних објеката« које бомбардују англоамериканци

Саопштење српске владе поводом бомбардовања Ниша

Поводом бомбардовања Ниша од стране англо-америчке авијације, које је извршено на дан 5 о. м., Влада народног спаса објављује следеће саопштење:

Према званично утврђеним чињеницама, бомбардовање града Ниша од стране англо-америчке авијације на дан 5 априла о. г. јесте дело изразитог тероризма противу цивилног становништва. Разорне и запаљиве бомбе, бачене на делове града где нема никаквих војних или привредних објеката од било каквог значаја, проузроковале су велики број људских жртава и осетну материјалну штету. Срушено је преко 400 зграда међу којима једна црква и једна болница.

Овај терористички напад англо-америчке авијације на један отворени град, који припада земљи коју су Англо-Американци гурнули у рат и на чије савезништво хоће још увек да полажу право, изазвало је осуду и гнушање у свима слојевима српског народа.

СРПСКА ВЛАДА, КАО ВЕРАН ТУМАЧ ОСЕЋАЈА СВОГА НАРОДА, ДИЖЕ ПРЕД ЧИТАВОМ СВЕТСКОМ ЈАВНОШЋУ СВОЈ ГЛАС ПРОТИВ ОВЕ ВАПИЈУЋЕ НЕПРАВДЕ, КОЈУ АНГЛО-АМЕРИКАНЦИ ВРШЕ ПРОТИВУ СРПСКОГ НАРОДА, ЗА ЧИЈУ СЛОБОДУ СЕ ОНИ ТОБОЖЕ БОРЕ.

Међутим, они уништавају српски народ на све могуће начине и из неба и са земље све чешћим терористичким нападима авијације на мирно становништво и потстицањем зликовачких Титових банди у намери да се у српским редовима изазове ГРАЂАНСКИ РАТ И УЗАЛУДНО ИСТРЕБЉЕЊЕ.

СТОГОДИШЊИЦА СРПСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА*)

ЖИВОЈИН ПЕРИЋ,
професор Универзитета

...Неоспорно је то једна знаменита чињеница, чињеница коју ни много веће и моћније нације не могу да покажу, да је наш Српски Грађански законик доживео сто година, један читав век, свога постојања. У колико је нама познато, последњих деценија, само су две европске државе прославиле стогодишњице својих Грађанских Законика а то су: Француска, год. 1904, када се навршило било сто година од доношења Фр нцуског Грађанског Законика, Code Civil-a, од год. 1804, под владом Наполеона I (и зато је исти Законик добио тада назив: „Code Napoléon"), и Аустрија чији Општи Грађански Законик, das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für das Kaisertum Österreich објављен је 1811 (под владавином Цара Франца II). И заслуга Српскога Народа за овај његов правно-културни успех у толико је знатнија што су Срби један релативно мали народ који је за ово једно столеће прошао кроз толике буре и догађаје па је опет сачувао нетакнут свој Грађански Законик. (Наравно, са извесним доцнијим изменама и допунама).

Треба још имати у виду овде да Срби живе на једном полуострву, Полуострву Балканском, које, везујући два Стара Света и Континента, Европу и Азију, једновремено припада обема Копнима: оно је делимично Европа а у исти мах, делимично и Азија, са по мало двоструким духовним настројењем, и европским и азиским, чиме се, мислимо, може, бар донекле објаснити и несређеност балканских народа, један од узрока њихових честих недаћа. Ма да, да одмах додамо, Српски Народ као најнеопходнији сусед Средње Европе у том погледу стоји боље него други балкански народи и показује у приличној мери више него они судбинске повезаности са најкултурнијим Континентом, Европом.

Та чињеница да је Српски Грађански Законик доживео своју Стогодишњицу благотворно је утицала на мирну еволуцију Српског Народа и поред свих политичких промена у њему за један тако бар за младе народе као што је Српски, дуг период времена. Јер од свих органских закона једне државе, најосновнији и најглавнији је Законик Грађански, пошто он нормира односе између самих појединаца као и односе породичне а то је оно што сачињава темељ људског друштва: Грађански Законик то је, уређење саме друштвене базе. Та основа Српског Друштва, Грађански Законик његов, остала је кроз сто година непоколебљива и непоколебана и Српска Држава је могла без велике штете и опасности издржати све јавно-правне и политичке промене које су се одигравале озго, изнад тога тебеља, уређења приватно-правних, породичних и имовинских интереса.

Рад на кодификацији нашега Грађанског Права био је отпочео још за прве владе Кнеза Милоша Обреновића (1815—1839) али је, због своје замашности, могао бити завршен тек за време владе Кнеза Александра Карађорђевића (1842—1858). Као и у другим земљама приликом таквих подухвата, тако се и код нас тада поставила два питања, у самоме почетку посла. Прво се тицало тога да ли да се састави један нарочити Грађански Законик за Српску Државу или да се извршп рецепција једнога од Грађанских Законика који су већ постојали тада у Европи? Било је, разуме се, разлога и за једно и за друго решење али се је српски законодавац задржао на другој солуцији.

И са пуним правом. Јер, с погледом на материју и односе које је нормирају, Грађански законици свих културних Држава су у основи једнаки: породични и уопште правни односи међу појединцима су, у данашње доба културне еволуције човечанства, изузимајући Совјетску Унију, исти, мање више, а нарочито када је реч о имовинском праву. Ово последње стога што је имовинском праву предмет уређења односа материалне природе а по потребе ове врсте су у начелу једнаке код свих културних људи. Отуда и постојаност и дуготрајност имовинскога права у историји човечанства.

Решавајући се између разних европских Грађанских Законика, српски законодавац је изабрао Грађански Законик Аустриски од год. 1811. Избор је ово сасвим уметан. Напре зато што је то био, са Наполеоновим Грађанским Законником, најновија кодификација грађанскога права у Европи а, затим, што је Карађорђева и Милошева Србија већ била, услед суседства са Аустријом и уопште са Немачким Савезним Царством, Правни Рајхом, под њиховим културним утицајем.

Неоспорно је да је тај утицај био природна последица благонаклоног држања Аустрије према устаничкој Србији: једна хришћанска и ариевска држава у којој је био и знатан број Срба није могла бити не само непријатељска него ни равнодушна према судбини младога народа који се борио за своју културну и националну слободу. Не може се порицати да је такво држање Аустрије знатно потпомогло акцију српских устаника, потпомагало је и морално и материално.

И сам редактор нашега Грађ. Законика, др. Јован Хаџић, био је, такође, Србин из те државе, сенатор из Новога Сада, и та околности се има приписати да је Србија примила Аустр. Грађ. Законик као свој Кодекс: њега нам је Јован Хаџић као добар познавалац аустриског права са свим природно могао и морао препоручити. Рецепцијом аустриског законика Србија је још више, правно и културно, дошла у опсег и утицај Средње Европе у којој су Немци били главни претставници. И у опште, Словенски Југ, било посредно, преко Аустрије, било непосредно из осталих земаља Немачког Рајха, развијао се је, у првој половини XIX века, а и пре и после тога, у правцу германског права и германске државне еволуције.

На тај начин, Јужни Словени, поимence Словенци, Хрвати и Срби, како Срби изван Србије тако и они у Србији, ушли су, у реченоме погледу, у комплекс Средње, германске, Европе и чинили са њом један солидаран део на чак и на пољу самога социалнога живота, где су они, Јужни Словени, примили многа схватања из те средње, германске, Европе. Што је ту, средњу, германску, Европу нарочито карактерисало у правној области то је околност да су Немци били, у приватном праву, наследници Римљана тако да и данас, када, као што смо већ казали, римско приватно право сачињава базу европског народа, Немци стоје на првом месту у науци приватног Права.

Јер, истина, и француски Грађански Законик од год. 1804 претставља и рецепцију римскога приватнога Права али то је у много мањој мери него код Немаца одн. у средњој и југоисточној — југословенској — Европи. Наиме, француски Грађ. Законик је, може се рећи, синтеза француског обичајнога права (les coutumes) и Римскога Права, док су германски законици као, нпр., Preussische Laudesrecht и аустр. Грађ. Зак., у главном рецепција римскога приватног Права. Отуда она традиционалност и сталност, једном речи конзервативам код германских народа у Средњој Европи, што је могло бити само од културне користи, јер напредак човечанства је безусловно везан за једну мирну и постепену еволуцију, еволуцију без потреса и материјалних скокова.

...Постоји једна веома велика разлика између српскога и аустријскога Грађ. Законика, разлика која, према овоме последњем Законику, претставља једну знатну оригиналност и интересантност првога од ова два законика. То се тиче организације породице и својине. По аустр. Грађ. Законику породица је чисто индивидуалистичка: сваки живи за себе, сам или са својим брачним другом односно са децом али са овом до њиховога пунолетства после чега сваки иде на своју страну, за својим животним позивом, с тим да женска деца по правилу остају и по пунолетству у кући родитељској до удаје.

Грађ. Законик аустријски, као и Грађански Законици осталих народа основани су, у овом погледу, на идеји индивидуализма, опет једна идеја Француске Револуције и Изјаве њене од год. 1789. Држава има само један задатак: да појединцима обезбеди ред и мир и што се тиче њихових приватних и нарочито привредних (економских) односа, они су ту потпуно слободни, држава се у то не меша и сваком је остављено да живот свој уреди како му се допада одн. да сваки буде ковач своје сопствене среће.

Али, ово схватање које почива на заблуди природнога права човека на слободу, иако је, признајемо, дало веома повољних резултата у погледу материалнотехничке Културе, имало је, напротив, ту судбоносну последицу да је довело до једне немилосрдне борбе међу појединцима и морало је довести, пошто је почивало на идеји личне користи т. ј. егоизма који се је том борбом само појачавао а ово опет појачавање појачавало је од своје стране борбу међу појединцима.

Што се, пак, тиче својине, и она је по аустр. Грађ. Законику била индивидуалистичка ті. лична — квиритарна својина Римскога Права — и као у овом Праву апсолутна и неограничена, о чему имамо јасну одредбу у § 362 истога Законика коју одредбу разуме се, ваља проширити и на остала имовинска права. Исти карактер има својина и уФранцуској Изјави од год. 1789 коју Изјава ставља, такође, међу природна права, називајући је чак — што не чини ни за једно друго човечије право — sacrée (за Демократију је својина, ті. материално добро, нешто свето: једно, заиста, антихришћанско, паганско, прецењивање вредности материалнога: доказ недуховности Демократије).

И Срп. Грађ. Законик од 1844 год. познаје и индивидуалистичку породицу као и личну својину, што се види из многобројних његових норама: и у овом погледу он је рецепција аустр. Грађ. Законика. Специално што се тиче апсолутности и неограничености својине — и осталих имовинских права — од чега је власник потпуни господар као у римском одн. аустриском Праву, срп. Грађански Законик садржи о томе сасвим прецизне одредбе у §§ 22. 211 и 216. (§ 216 прописује да је сваки „Србин савршени господар од својих добара итд.") али, српски Грађ. Зак. зна за још један тип и породице и својине осим типа једне и друге у аустр. Грађ. Зак. (в. иначе, у овом последњем Законику, § 761) а то је породична својина где се наш колификатор из год. 1844 одвојио од свога модела, аустр. Грађ. Зак., уносећи у своју кодификацију веселовно српско Обичајно Право код установе породице и својине: код породице задружнога облика, деца и уопште потомство не напушта родитељски дом него у заједници са њима и међу собом живе и раде.

ОРИГИНАЛНОСТ СРПСКОГ ЗАКОНИКА

За разлику од индивидуалистичке породице, овде ни један члан задруге не дела нити тече за себе него за заједницу, задругу. § 508 срп. Грађ. Законика у своме другоме делу вели: „и штогод који у задрузи прибави, није себи но свима је прибавио". Циљ живота једног задругара то је заједница, он жели њено добро и напредак: свакако, од тога и он, логично, као члан заједнице има користи али то је само посредна последица његовога рада, непосредна сврха код њега то је задруга. Задруга је једна целина и задругар се осећа саставним делом те целине са осталим задругарима.

Што се тиче задружне имовине, и она је друкчијега карактера: док је у индивидуалистичкој породици она лична, појединачна, дотле је у породичној задрузи она општа, заједничка. § 508 Грађ. Зак. прописује, у првоме делу: „Што је год имања и добара у задрузи није једнога но свију". У обичајеном Српском Праву задружна односно породична добра била су ненаследна, неотуђива и недељива, зато што она нису припадала актуелној, живој, генерацији задруге која је била само уживалац породичних добара, што значи да је она, дотична генерација, имала да сачува неокрњена породична добра и да их, као код филекомиса, преда даљим покољењима, онако исто као што их је претходна генерација одржала и предала их неокрњена садашњој генерацији.

Тако да, у самој ствари, власник, породичних добара било је једно апстрактно биће, породица ,а ову сачињавају сва прошла, садашња и будућа покољења. Породица је на тај начин била као један мистичан појам, нешто духовно што је било ако не вечито а оно дуготрајно и као такво јако — све што траје то је јако одн. све што је јако оно траје. Српска породична задруга је била слична аристократским породицама старога режима које су, такође, кроз векове, захваљујући установи мајората, остајале имућне, што им је омогућавало утицај на друштво и државну политику. Исто тако и из истога разлога, српске породичне задруге биле су моћне имовине заједнице и то су оне биле које су носиле, под Карађорђем и Милошем, терет Устанка. Онако исто као што је, захваљујући оном горе наглашеном осећању солидаризма и алтруизма, хришћанска вера у српским породичним задругама имала своја најјача жаришта.

Национализам и хришћанство били су и јесу одлике српских задружних породица. За разлику од породица у градовима које су — са малим изузецима — биле индивидуалистичке и код којих нису ни национална ни верска осећања била у оној мери интензивна као у селима, Градско становништво а нарочито интелигенција била је више космополитски настројена, што не мора бити ништа рђаво: напротив, ако би космополитизам значио општи, човечански, ті. хришћански алтруизам, онда би то био један стадиум Човечанства више категорије. Али, ако није тако ті. ако је космополитизам само потиснуо национално осећање и етику, дакле осећање и етику алтруистичку, па нако је овај алтруизам, као што смо већ при метили, у ужим границама него алтруизам хришћански, онда тај и такав космополитски човек, лишен и ужега и ширега алтруизма, претставља човека социално културно најштетнијега и најопаснијега.

Често се дешава да градско становништво посебице његова интелигенција образована и васпитана изван националне психе и етике буде космополитска у овом последњем смислу и онда између ње и народне сељачке масе воћане националним алтруизмом нема, у томе погледу, никакве везе...

Што се тиче породичне задруге, Грађ. Законик ју је, истина, одржао онакву каква је она била у обичајном праву али само односно заједнице живота и рада. Међутим, у колико је реч о задружној имовини, наш кодификатор из год. 1844 знатно је изменио њен карактер: на место породичнога добра, ненаследивога, недељивога, и неотуђивога каква је била задружна својина у обичајном праву, својина породичне задруге постала је, у Грађ. Законику од 1844 год. једно обично сменшиство. (§ 215 Грађ. Зак.): једна задружна генерација није више „као што је то било у обичајном праву, само уживалац задружних добара него и власник тако да их је задруга могла и отуђити и поделити. Место колективне својине како је било у породичној задрузи обичајнога права дошла је индивидуална својина у облику сменшиства.

Ову промену у карактеру задружне својине дугујемо правним схватањима Јована Хаџића, који, као ученик Римске (Пандектне) школе, школе индивидуалне својине, није примио кодективни облик задружних добара, и та своја схватања, на велику штету установе породичне задруге, унео у Грађански Законик. То је повукло за собом и могућност деобе задруге, јер сваки сменшчар — а сада су задругари били само то — има право да тражи издвајање свога сменшчког дела. У осталом, право на деобу, што раније, у обичајном праву није било дозвољено — јер, видели смо, задружна имаовина није била власништво дотичне генерације — да је Грађ. Зак. несумњиво сваком задругару (§ 527 у вези с §-ом 492 и законодавним решењем од 29 јуна 1846 год.)..

Породична задруга, осим преимућстава, до сада овде изнесених, према демократској, индивидуалистичкој ті. градској породици (ретки су случајеви породичних задруга у градовима) као у опште свака породица јесте почетак и темељ осећања љубави међу људима: веза крви у породици чини ову једном органском и духовном целином, чини једно биће а једно биће не може се борити са самим собом и себе не волети. Нација, састављена из ових крвних заједница и сама је једна таква заједница и зато и међу члановима једног народа постоји слично осећање љубави.

Полазећи од ова два гледишта људске љубави и алтруизма, постепено ће се почети показивати дејство и те чињенице да су и народи део једне целине. Човечанства, да су и они у давнини, дошли од истих предака и везани су крвљу. Али, за ту еволуцију у смислу општега братства, нужно је да Човечанство, кроз организацију породице и државе, живи и развија се у миру. Љубав то је нешто духовно, мир, видели смо, удаљује борбу међу људима а када се људи међусобно не гоне и не боре, то само може да дође све више маха духовној страни њиховога бића, па, дакле, и осећању љубави.

Љубав води миру а мир води љубави. Живећи у миру и сарађујући међу собом, подижући се, на тај начин све више духовно код народа све више мора доћи до изражаја заједница крви и оно што она за собом повлачи ті. међусобно братство. Проширење се међу њима „ватра свете љубави" због које је Бог послао на земљу Свога Сина, Нашега Спаситеља, Исуса Христа, чије учење о миру међу људима и народима имало је да буде творац те љубави.

*) Извод из предавања Жив. Перића, проф. Универзитета у пенз., које је прочитано на свечаној академији поводом стогодишњице Законика.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НА МРТВОЈ СТРАЖИ

Написао: ДР. М. СПАЛАЈКОВИЋ

На домаку царске Студенице, долином Рашке — те древне колевке српске државне мисли — вијуга се Ибар, остављајући за собом тајанствене и неме планине. Невидљива јата орлова узнемирено круже изад тамним планинским врховима. И сад као и у ранијим временима, Србија је угрожена са те стране. Са Голије и Јавора појављују се, као ноћне авети, душмани српског народа. Али заштитници Србије су будни. Добровољци чувају стражу на том, истом тлу где су њихови претци вековима задржавали најезду варвара из Азије.

У тој стражарској самоћи, добровољци се не осећају усамљени. Они су свесни да су оружје највишег Провиђења, ради заштите српске судбине, и да над њима очински лебде бесмртне сени великог Немање и најмилијег му сина Саве. И отац и син — и праотац српске државе и прародитељ српске цркве — већ су вековима ту на мртвој straжи Српства и српског православља, као најсмиренији послушници Божјег Сина и највернији старешци свога народа. Српски добровољци су њихова благословена деца, њихови изабрани љубимци. Они бране не само мир на границама Србије него и понос и част свих ранијих и познијих српских поколења. Добровољци знају да им сам Господ, преко српских светитеља, наређује да откупљују грехове свих оних, свесних или несвесних, преступника који су довели српску земљу и Српство до пропасти. И они добровољно приносе себе као свесну жртву на олтар отаџбине. Зато су и уверени да је Бог са њима и да ће бити уз њих догод сви стари греси не буду окајани и искупљени.

Довољно је навести један од најновијих примера о томе како српски добровољци схватају и испуњавају од Бога им поверену мисију у садашњим мучним и пресудним тренуцима.

*

Пред саму зору, последњег мартовског јутра, заорио се — са најближег виса код Ушћа на Ибру — звонки глас младог српског јунака:

— Добровољци! Ко је с нама?

— Бог!.. разлеже се громки одзив из статних младих грла српских добровољаца и одјекну долином реке, не скрећући са царског српског пута који води из старога српског Раса у прастару Немањићску задужбину — свету студеничку лавру.

Као муњевитим блеском, потресени громким гласом свога команданта и очичени његовим надахнутим одушевљењем, добровољци пођоше лавовским скоком у јуриш против разбеснелих сатанских хорда Јосипа и Ивана, Моше и Сулејмана.

— Живела Србија!...

То су биле последње речи храброг команданта другог батаљона четвртог пука Српског добровољачког корпуса — капетана Радојка Ђурића.

Један од најчеститијих српских родољуба — обасјан божанском милошћу, просветљен чистим духом, украшен племенитим срцем — испао је над телом погинулог младог хероја вечни лаворов венац, рекавши да један једини славни тренутак таквог херојског живота вреди више него сви неславни тренуци обичног људског животарења.

Тек после завршеног живота може се говорити о правој вредности живота. Само Бог и живи сведоци могу, после нечије смрти, ценити и проценити да ли је нечији живот био вредан да се проживи. Само за онога који је имао или има **рашта и умрети** може се рећи да је имао **рашта се и родити**. Последњи став се не може разумети без првога. Нераздвојна повезаност тих ставова открива нам суштину истинског живота. Само из непотпуне истине о животу рађају се и парадокси у нашим појмовима о смрти.

Људски живот је већ сам по себи један Божји дар, а кад се још проживи према Творчевој вољи онда постаје и највиша вредност. Дар треба примити са захвалношћу и прибавити му највећу земаљску цену.

Ко скаче са литице у провалију само зато да би показао своју смелост, тај умире лудо а не јуначки. Тако гину лажни хероји и пустолови. Прави јунак живи да служи вечној истини. Он се за то рађа и за то умире. Отаџбина је додирна тачка између Божје воље и наше судбине. Само у оквиру народне заједнице ми долазимо до сазнања Божје воље. Законом духа ми смо преко наше вере привезани за Христијанство, а законом тела ми смо преко наше крвне задруге везани за Српство. У светосавском српском национализму спојена су оба та облика уједно и у њихов заједнички темељ узидана оба животна закона српског народног бића.

Једини Бог је **сва истина**. Ко за Њега и по Његовој вољи положи свој живот — кад за то куцне одређени час, тај је до краја прибавио сву вредност своје мисије и ничим је више не би могао допунити. У том случају, смрт није слепа фаталност, а још мање казна или испаштање, а понајмање бесмислени свршетак свега. Једини Бог зна кога и како треба наградити. Али, будимо увек испуњени скромношћу и саваљујмо, са храброшћу неустрашивих јунака, своју људску радозналост кад су у питању Божанске тајне. Мислимо само на дужност, а не на награду. Кад год су у питању Бог и Отаџбина, не жалимо свој ништавни живот и гинимо — ако нам је суђено погинути — са радошћу и са уверењем да нам се тако пружа прилика да свој пролазни живот претворимо у вечну и највишу вредност. Само тако ћемо доказати да се нисмо узалуд родили.

За сваког српског добровољца може се с правом рећи да је донео **рашта се и родити**, јер је сведан идеала за који живи и умире. Цело његово биће је дубоко прожикнуто оном највишом истином за коју вреди живот положити. То и даје, нарочито у садашњим судбоносним тренуцима, животу српских младих добровољаца нарочити смисао — и национално, и опште човечански, па чак и космички — смисао много узвишенији и самом Богу дражи, него што је смисао који има живот обичних људи.

Српски добровољац живи и умире: за Бога и Отаџбину, за веру и народ. Он зна да постоји само један најдрагоценији тренутак у његовом животу. То је тренутак његове јуначке смрти. Он је дубоко свестан да је само због тог једног једини тренутка он и дошао на овај свет и проживео у њему да би могао достојно испунити ону највишу мисију ради које се и родио.

Доиста, довољно је прелистати две-три странице свеже добровољачке повеснице која се тек исписује.

*

У мутним данима септембра оне злокобне 1941 године, кад су над унесрећеном Србијом бесниле дивље комунистичке хорде и кад је пропаст и уништење српског народа изгледало неизбежно, појавили су се српски добровољци и родила се њихова оружана заједница која нас је тада као и сад спасла од сигурна смрти. Безбожничка и развратна бујица белосветског олоша и једне шаке наших изрода била је преплавила готово целу српску земљу и својим пљувачким таласима запљускивала чак и зидине самог Београда. У тим кобним данима болни јаук наше смртно рањене отаџбине разбудио је мађионичком силом нашу националну омладину која од тог времена са мачем у руци, под крсташ-барјаком генерала Недића, води без престанка љуту и крваву борбу за част српског имена и спас српског народа.

Увек на мртвој straжи и увек будни, српски добровољци са синовљом љубављу штите границе мајке Србије и у братској сарадњи са осталим српским оружаним одредима уништавају унутарње непријатеље који ремете ред и мир у нашој земљи и угрожавају опстанак нашег народа. Братски повезани у сноп дивовских јунака, данас се боре сви заједнички: српски добровољци, националии четници, српски стражари и граничари. Иста крв их загрева, иста судбина их веже, иста вера и љубав их испуњава. У току последњег месеца они су однели цео низ сјајних победа над Титовим интернационално — комунистичким бандама. У планинама на Бићу, Црном Врху, Осовнику, у долинама код Ивањице и Ушћа на Ибру, код села Јарандола и код Рудног, затим на Дрини код манастира Чокешине, костурнице браће Недића, код манастира Петковице и на другим местима где борба још траје — свуда је Србин победио несрбина Тита. Гоњење разбијених бандита наставља се преко планине Голије.

Мислећи да су границе Србије незаштићене, Стаљинов прослављени »маршал« Јосип Броз-Тито из хрватског Кланьца, надувен сујетом да пред својим високим енглеским гостом, синоом Черчиловим, покаже своју вештину великог стратега и значај свога »југословенског« фронта, кренуо је на челу јаких ударних комунистичких јединица према Србији. Али, захваљујући очинском старању генерала Недића за последње две године, Србија је заштићена непробојним живим бедемом.

Капетан Рандолф Черчил, кога је отац послао на »викенд« у госте своме отменом пријатељу Титу ,имао је сад најбољу прилику да види праву физиономију Титове »ослободилачке« гамади и стварни значај толико у Енглеској слављеног југословенског фронта на Балкану. Капетан Рандолф морао је, по дужности, обавестити свога оца о мартовским подвизима »маршала« Тита. Од тада Титова звезда већ почиње и у Лондону да се гаси. Доиста, после недавне безобзирне пресије на Краља Петра, наједаред је престало да се говори и о промени југословенске владе и о Титовим претензијама на признавање његовог режима »де јуре« и на присвајање југословенског злата. Тај успех на пољу међународне политике треба приписати у заслугу нашим добровољцима.

*

Коме су Бог и образ дражи од живота имао је доиста рашта се и родити. Кад-тад дело мора изићи на видело. С правом народ верује у ту неминовност.

За последњих неколико месеца три команданта добровољачких батаљона су положили свој живот за одбрану Српства. Њихова херојска смрт — као последња и најозбиљнија опомена — указује нам на којој је страни место свима Србима а на којој су њихови заклети непријатељи. И по најзечој тами и упркос најцрњим облацима, свако ведро српско око распознаје јасно ту граничну међу.

Међу Србима славна имена се непрекидно нижу с ове стране Дрине: Милош Масаловић, Радојко Ђурић, Марисав Петровић, и толико других било међу мртвима било међу живима. Међу несрбима с оне стране Дрине стрчи само по сатанском злу познато име: Јосип Броз-Тито.

Од пропасти Југославије, у Србији је извршена једна смена од судбоносног значаја: смена straже. Југославија је пропала, јер није било никога на мртвој straжи да је брани и сачува. Зато је енглеско-бољшевичка завера тада и победила. Данас је на мртвој straжи Српства српска добровољачка омладина и она је спасла Србију. Тито је покушао да се као пупеж у помрчини »провалијвачки« увуче у Србију. Стража га је опазила и дала знак за узбуну. И тако је енглеско-бољшевичка завера сад пропала.

Узгред напоменимо да је не само право него и спасоносно да млађи смене старије не само на мртвим straжама него и на осталим стражарским местима у држави. Заслуга генерала Недића је што је на време увидео да је једино јемство, не само за будућност него и за садашњи опстанак Србије, у српској омладини и српском сељаку. И он је одлучно приступио српској обнови, то јест смени српске straже. Он ће своју замисао до краја у дело привести. То захтева општи препород српског народа.

Добровољци испуњавају осећајима нарочитог оптимизма наше наде у будућност Србије и Српства. Они заслужују да буду стално истицани изнад осталих слојева нашега друштва, нарочито изнад закржљалих делова наше интелигенције. Они, право, претстављају у овом судбинском времену најпозитивнију снагу нашег народа, која се бори против бољшевизма и која се труди да отрезни, прикупи и надахне и остале слојеве ако умртвљене било заражене дефетизмом. Друго, они су у тој борби најмлађа и најсвежија снага, они су дакле видљиви доказ да се српска омладина препородила.

У погледу политичком, добровољци и својим духом и својим моралом, као и по својим националним и верским концепцијама, знају само за једну унутарњу и спољну политику — чисто српску народну политику — која не може да буде подређена никаквим посебним интересима ни амбицијама, било појединих личности било појединих група.

Добровољци су још пре две године открили и праве намере и огромну опасност комунизма. Од тог тренутка, за њих је бескомпромисна борба против бољшевизма постала дужност изнад свих других. У победи над бољшевизмом они гледају једино јемство за опстанак не само српског него и свих европских народа. Њихово схватање будућности је јасно и просто, као што је и њихово испуњавање те највише дужности у садашњости. То је програм њихове спољне политике.

Добровољци су свесни — и сав њихов програм унутарње политике је у тој идеји — да ће се српски народ, као и остала Европа, моћи посветити својим унутарњим задацима ради своје потпуне обнове и у дело спровести захтеве националне и социјалне правде тек пошто се бољшевизам буде сасвим савладао. Као најмлађи српски крстоносци, они знају да борба мора трајати догод се сви Срби не врате Богу и своме народу.

(Наставак на 8-ој страни)

Пок. капетан Радојко Ђурић у кр,гу својих младих другова

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ПОЈЕДИНАЦ И ЗАЈЕДНИЦА

Реферат на конгресу социјал-политичара у Бад Салцбруну

Написао: ИНЖ. МИЛОСАВ ВАСИЉЕВИЋ

Два су могућа схватања односа појединца према народној заједници: или је човек основна, а народ изведена стварност у природи, или је народна заједница основна стварност, а појединац само део који израста из ове стварности.

Ако је појединац основна стварност, народна заједница може само тако постојати ако се људи у народну заједницу удруже, што они могу да чине али с обзиром на слободу своје воље и одлучивања, не морају. Појединци у овоме случају постоје, а да ли ће поред њих постојати и народна заједница, то ће зависити само од људске воље.

Ако је пак народна заједница основна стварност, чији су појединци само изданци, онда нужно морају да постоје и заједнице и појединци, јер без појединаца нема заједнице, а без заједнице нема настајања појединаца. У овоме случају постојање заједнице није проблем људске воље, већ је то стварност која стоји изнад људске воље и људског пристанка.

Прво схватање, да је појединац главна стварност, који може да се удружује са другима у заједницу ако хоће, али не мора ако неће, јесте темељ индивидуалистичког схватања живота у свету, чији је најјаснији израз позната **Изјава права човека и грађанина** из француске револуције од 1789 године. По томе схватању људи се рађају слободни, тј. без икаквих других обавеза сем оних које они својом слободном вољом буду хтели да приме, па према томе и без обавезе да се удружују у заједнице, па ма које врсте ове заједнице биле. Ако људи буду хтели, народна заједница се може образовати на исти начин као што се образују спортски клубови или акционарска друштва. Позната свечаност француске револуције la Fédération изведена 14-VII-1790 г. на Марсовом пољу у Паризу, имала је за циљ конституисање француске нације слободном вољом присутних грађана. Присталице овога схватања заборавили су међутим, да се и друге генерације, а не само она из 1790 године, рађају слободне, па је било потребно овакве свечаности организовати за сваку генерацију Француске, при чему, кад једна генерација одбије да у нацију уђе, нација престаје да постоји, јер се ни у чије име од људи не може да захтева да и против своје воље у заједници остану.

Друго пак схватање, које ћемо ми у даљем тексту звати органским, сматра да заједница постоји изнад појединца и да појединац из ње израста. По овоме схватању, заједница не постоји само као људска потреба, већ као виша потреба у васиони где је цело човечанство само један део. Народи су гране човечанства, а појединци изданци њихових гранама. Постојање заједнице је овде стварност старија и виша од воље појединаца, то је стварност о чијем постојању људска воља нема шта да одлучује, као што не одлучује ни на којој ће температури вода овде да испарава или кад ће падати киша или снег. Свечаност овде не само да није потребна, него је и бесмислена.

Које од ова два схватања одговара истини?

Кад би настајање појединаца у природи било независно од заједнице, онда би индивидуалистичко схватање могло и имати своје оправдање. Човек би настајао без заједнице и могао да живи без ње, па би заиста била само ствар његове воље да ли ће у заједницу уђи или не. Тако би било кад би живот појединаца био могућ без икакве везе са макаквом заједницом људском.

Али, на велику жалост присталица индивидуалистичког схватања, живот људски не настаје у слободноме и без везе са другима појединцу, већ у основној заједници људској, у породици. Човечанство не продужује свој живот кроз нежење и уседелице, него кроз породице у којима су отац и мати повезани дужношћу једно према другом, а затим обоје према деци својој. И та основна заједница људска, породица, није потребна детету само да би настало, него и да би се за живот оспособило. Новорођенче је по своме доласку на овај свет толико неслободно и толико неспособно за живот, да није у стању ни најосновније покрете да чини који су му неопходни за опстанак у животу.

Само породица, заједница оца и мајке, омогућава детету не само долазак на овај свет, него и даљи опстанак у животу. Ако би родитељи своје дете, одмах по његовом рођењу заиста сматрали слободним и са собом једнаким, то јест грађанином који од других може да тражи само онолико колико сам може дати, дете би одмах по рођењу угинуло. Напротив, детету је животна неопходност да га околина не сматра себи једнаким и та неопходност траје све док дете не одрасте у човека способног за самосталан живот. Истина је дакле, да човек заиста постаје у заједници која га и за сам живот оспособљава.

Када би индивидуалистичко схватање односа јединке према заједници било истина, онда би потпуна промена овога схватања у животу водила до највеће сигурности опстанка људског рода на земљи. То међутим, није случај, јер ако би сва људска бића на земљи престала да се удружују у заједнице и остала међусобно невезана, човечанство би нестало са овога света већ са том генерацијом. Човечанство у коме се појединци, пошто су за живот оспособљени, не удружују у заједнице, постаје страно тело у васиони и нестаје га ускоро.

А то је доказ уједно да ступање у заједницу није само проблем слободне воље појединаца, већ и појава према којој огромна божја стварност у васиони није равнодушна: друштво, где појединци сматрају да су обавезни да ступају у заједницу, продужује свој живот, док друштво где појединци сматрају да могу а да у заједнице не ступају, нестаје са овога света. Такво друштво је страно тело у овоме огромноме организму васионе, а чим једно тело у некоме организму постане страно, организам га или уништава или избацује.

У погледу своје везаности за заједницу, сваки човек дакле мора у своме животу да преживи два периода: први, у коме је он заједницу користио и себе за самосталан живот оспособио, и други у коме заједница треба да користи њега за продужење свога живота кроз нову генерацију. Индивидуалистичко схватање односа појединца према заједници могло је да настане само на тај начин, што су творци **Изјаве права човека и грађанина** из 1789 године затворили очи пред овим првим периодом у животу човековом, па се тек на почетку другог периода сетили да уче људе како су они рођени слободни, што значи ником дужни, па ни заједници у којој су постали. Док појединац користи заједницу не само да би постао, него да би се и за живот оспособио, присталице индивидуалистичког схватања праве се невешти и њуте, а кад дође време да појединац, који се дотле у својој заједници до гуше задужио, јер све што сачињава његов живот заједници дугује, свој дуг заједници почне да враћа тиме што ће засновати породицу и заједници дати нове генерације, ове присталице му стану понављати како је он слободан и како је само ствар његове воље да ли ће у заједницу улазити или не, па то чак и у такву заједницу као што је породица.

Ни у једној од 17 тачака **Изјаве права човека и грађанина** из 1789 године не помињу се ни породица ни дужност, док скоро свака тачка помиње човека и права човекова као јединке, а зна се да се породица не изграђу је на правима него на дужности ма. Не остаје новорођенче у животу због неке свести о својим правима, већ због свести свих својих родитеља о дужности према породици чија су деца само један део. Индивидуалистичко схватање односа јединке према заједници и учење засновано на овоме схватању не само да су велика лаж, него су и превара јединке над заједницом из које је јединка изникла.

Васпитани под утицајем идеја Француске револуције у индивидуалистичком схватању живота и света као једином могућем и исправном, људи и у данашњем људском друштву не виде ништа друго него збир слободних значи трајно невезаних појединаца, па за тако схваћено друштво стварају и доктрине за решавање друштвених проблема. А да ли људи заиста данас тако и живе?

И ако су сва људска друштва састављена од људи, то не значи да она морају бити и једнака. Свет је тако сграђен, да се од истих елемената могу добити различите грађевине, што зависи од начина на који су елементи у грађевини поређени. Од опеке се може сградити штала а може и црква. Тако је и са људским друштвом. И ако су сграђена од људи, она ипак нису сва једнака: има их различитих.

Два су типа друштвена која нас овде нарочито интересују.

Постоје друштва у коме су људи заиста слободни и једнаки, што значи независни једни од других и са истим правима. Људи, који седе у кафани невезани су међу собом јер сваки може да ради шта хоће под једним условом да своје поступке задржи у границама несметања осталима. Шетачи у парку или путници у возу слична су друштва. То су све људи без међусобних обавеза, што значи људи између којих никаква трајна веза не постоји. Оваква друштва сусрећемо само онде где се ужива нешто што је раније већ створено. Овакво друштво ми ћемо даље звати скупом појединаца или само скупом.

Где међутим ваља стварати, а нарочито онде где треба стварати нешто велико, што премаша моћи једнога човека, ми наилазимо на један сасвим други тип људскога друштва, где су људи поделом рада међусобно трајно везани и **зависни један од другога**. Радници једне фабрике за време свога рада или чланови породице у целоме своме животу пример су друштва где сваки ради другојачији посао и где тек уједињење свих ових дужности даје заједнички резултат коме су сви потчињени. Овде дакле људи нити су слободни, то јест један од другога независни, нити су једнаки, јер сваки ради други део заједничке дужности. Овакав тип људскога друштва ми ћемо у своме даљем излагању називати заједницом.

Какве су разлике између ова два типа људскога друштва?

Где год у друштву има поделе рада има и карактеристика заједнице. У нашем данашњем друштву, где постоје стална занимања лудака па и занимања лекара, ако ја као лекар погрешим па болеснику уместо лека дам отров, болесник ће бити отрован а не ја. Ако у железничком саобраћају скретничар погрешно пусти воз на већ заузети колосек, изгинуће путници а не скретничар и ако путници немају никакве везе са узроком своје погибије. Тако је у организованој заједници где су људи трајно везани један за другога.

Организована заједница има дакле велика преимућства над скупом појединаца, јер необично увећава производност људског рада и омогућује људима бољи живот. Највећи део наших успеха на пољу подизања нивоа живота људског ваља захвалити све већем организовању људи у заједнице. Али односи људи у заједници нису исти као у скупу невезаних појединаца.

Скуп појединаца може без старешине, јер ту заједничких проблема и нема, пошто сваки ту живи за свој рачун. Заједница међутим не може без старешине и без чврстог вођства које ће ће да бди да све оно што ће сметати члановима буде спречено или уклоњено. Квалитет заједнице у многоме ће зависити од квалитета вођства. Скупу вођство није чак ни потребно.

Демократски систем управљања народима заснован је на претпоставци да су људи слободни и једнаки, што значи да живе у облику друштвеном који смо ми овде назвали скуп. Ту брига о правима појединаца може да буде главна друштвена брига сваког члана. Али тако не може да буде у заједници која је сасвим друга конституција друштвена.

У заједници појединци су само суделовачи у општем стваралаштву, а не независни произвођачи. У скупу сваки ради за себе док у заједници сваки ради за друге. А наше данашње друштво, са веома развијеном поделом рада и сталним занимањима није скуп него заједница. Отуда њему и не одговара демократско друштвено уређење засновано на индивидуалистичком схватању живота већ му треба уређење које одговара потребама заједнице.

Људи индивидуалистичкога схватања хоће да уживају високу продуктивност данашње људске заједнице, која је дошла са поделом рада дотле да имамо већ и међународну поделу рада у многим гранама, али да остану међусобно невезани као да подела рада у опште није спроведена, као да је друштво остало у облику примитивног скупа појединаца, где је сваки све за себе производио. У примитивној привреди сваки јесте за себе производио, али је та производња била на тако ниском ступњу да је човек једва чувао голи живот. Са таквим начином живота никада човечанство не би могло да напредује овако како је узнапредовало. Што је напредак остварен, то је последица преласка у све већој мери на облик живота у заједници. Али заједница има друге законе свога живота од скупа појединаца.

Тек кад све ово знамо можемо разумети зашто демократије стоје немоћне пред данашњим друштвеним тешкоћама и проблемима. Незапосленост је пред овај рат била страховита болест човечанства коју су могли да успешно реше само они народи, који су напустили демократски систем управљања друштвом и схватили да то није проблем појединаца, већ проблем заједнице која стоји изнад појединаца и обухвата све појединце који се налазе у њеном склопу.

Само они људи и народи, који су схватили да ми не живимо у скуповима, већ у заједницама, могли су да нађу и пут за излазак из тешке привредне кризе, која је човечанство била снашла пред овај рат. Они пак народи који су и даље на заједницу примењивали лекове одређене за скуп појединаца, нису ни могли

(Наставак на 9-ој страни)

На мртвој straжи

(Наставак са 7-ме стране)

Добровољци су свесни да је за победу над бољшевизмом потребно залагање целокупне народне снаге, не само у војничком него и политичком смислу. И зато они проповедају и шире свој програм међу широким народним масама. Те масе су дуго година биле обмањиване комунистичком пропагандом о друштвеној једнакости и о «бољшевичком рају». Добровољци откривају нашим простодушним сељацима све лажне и подмукле методе комуниста, којима је циљ да се национални осећај код народа умртви и онеспособи за отпор Титу и његовим бандитима. Они су такође проповедници државотворног и конструктивног програма генерала Недића који полагањем темеља народно-сељачкој задружној држави хоће да оствари праведне социјалне односе у свима областима друштвеног и привредног живота.

Они сматрају и за своју националну као и за своју моралну дужност: сузбијати свуда и на сваком месту, нарочито код интелигенције и грађанства, као и у школи и у цркви, сваку појаву дефетизма и керенштине. Једном речи, добровољци се труде, и речју и делом, да искорене све клице националног распадања и спрече стварање повољног земљишта за појаву разних облика бољшевизма.

Добровољци знају да је садашња борба против бољшевизма од судбинског значаја, да се не сме стати на по пута, и да су половне и неодлучне мере не само убитачне него и недостојне једног здравог и поноситог народа који хоће да одбрани своје достојанство и свој опстанак.

Добровољци се не боре за власт. Они служе Богу и народу. Са тим највишим заветом — као некад Косовски јунаци — они иду у смрт. Њихови садашњи витешки подвизи су њихов једини и њих најдостојнији одговор на све увреде, интриге и клевете којима су они до скора били обасипани. Они не претстављају никакву политичку странку нити какав одвојен фактор у држави. Они су једна искључиво патриотска организација, потчињена непосредно генералу Недићу и у служби владе народног спаса. Да њих није било пре као и сад, ко зна колико би српских домаћина и српских интелектуалаца било још у животу. Зато су комунисти и други непријатељи српског народа све чинили да још од самог почетка убију углед српских добровољаца у народу.

На данашњи светли празник Христовог Васкрсења, национална свест нам налаже, јаче него икад, моралну дужност да одамо сву правду српским добровољцима. Они полажу на то више него на нашу захвалност.

Др М. Спалајковић

ДОБРОВОЉАЧКА ЛИРИКА

Поговор из збирке добровољачких песама „Тврђава“

Написао: ДР. ДИМИТРИЈЕ НАЈДАНОВИЋ

... Ових дана излази из штампе велика збирка добровољачких песама, под насловом „Тврђава“. Предговор за ову збирку написао је наш познати књижевник Сима Пандуровић, а поговор проф. Универзитета, др. Димитрије Најдановић.

На овом месту преносимо значајан поговор др. Димитрија Најдановића, који гласи:

Која су својства добровољачке лирике?

Прво је својство баш то што и **имамо право да говоримо о добровољачкој лирици** као таквој. А то значи да добровољачка лирика постоји као један потпуно засебан лирски организам и један изузетан уметнички израз. Обично је да се код свих необичнијих творевина, које претстављају завршну целину, говори о њиховој души. Појмом душа означава се, у оваквим случајевима, нешто јединствено, нешто што припадлежи само датом уметничком делу, нешто што има своје властите црте, по којима ће се у стотину и хиљаду других уметничких ликова одмах издвојити и распознати. Песнички да се изразимо, сваки мирисни цвет разликује се од других, између осталога, својим мирисом. Друкше мирише шебој, друкше ђурђевак, друкше ружа, друкше рузмарин, друкше љубичице.

Добровољачка лирика има свој особени, оригинални мирис, мирис своје душе. То је естетски цвет свога рода. У овој збирци има песама које ће својим обликом потсећати на друге, недобровољачке песме. У многих је песника уметничка вештина казивања осећања, мисли и доживљаја слична или иста као другде, стих, слик и теме потсећају на остале песме ван овога циклуса, па ипак је мирис, мирис душе добровољачког лирикона специфичан, нарочит, изворан. Примећује се да се песници добровољачке лирике разликују, понекад битно разликују својим песничким ликом један од другога. Постоји, шта више, у овом лепом низу од преко стотину песама разлика између песме и песме и онда кад су им предмети и начини уметничке обраде слични или исти. Ако песници — добровољци некад казују своје мисли и емоције истим језиком разлика је међу њима подвучена. И песници и песме носе увек печат индивидуалности.

Па ипак и поред тога, упркос томе целом збирком расталасава се један мирис, чудан, необичан, свакој песми својствен, у сваком делу песме присутан. Осећа се да цветови припадају једној руковети, да су поникли у једној градини, да се извијају из једне суштине. Друкше речено: стотину лирских дахова сливају се у један, стотину стилова усклађују се у један, стотину тонова образују један акорд. То је као кад се стотину руковетних цветова компонују у једну целину, у један мирисни хор. Кад се звукови хиљада из челичног роја згусну у брујање једно, јединствено, хармонично. Добровољачка антологија ова дише једном душом Рекли бисмо једним дахом.

Откуда ово јединство многих песника и многих песама? Откуда се сви ови посебни индивидуалитети сливају у један заједнички дик? Откуд ово јединство мноштва? Откуд овај мирис мириса, ова једна заједничка целина духа?

Свакако не отуда што су сви ови добровољачкоомладински песници синови једнога народа. Има много синова овога народа и исте предачке крви који нису писали, нити ће икад написати ма и једну строфу сродне садржине, сродне душевности, сродне сржености, сродне лирске стваралачке воље. Јединство крви и порекла врло је релативан услов уједињености. Наши дани, шта више, показују колико једна нација, народ, (што значи исцветавање из једног биолошког корена) може бити — разједињена.

Ми чак знамо да има синова ове исте нације чији се уметнички лирски израз, ако се таквим уопште може назвати, битно, суштински разликује од добровољачког. Он се чак дијаметрално од њега разликује. Мислимо овде на изразито антинационалну комунистичку партизанску песму. Јединство добровољачке лирике не долази поглавито ни отуда што њих повезује исти узраст, иста психологија младости, исти временски простор, исти пејзаж трагичности, исто судбинско тле. Чак не толико што имају заједничке пријатеље и непријатеље, истоветни циљ и смисао борбе, исту униформу и томе слично.

У нераздељиво, пуно, потпуно јединство спаја све одените лирске јединице добровољачке песме потпуно један и исти дух. И има различитих заједница, има их толико колико интереса, идеја и идеала. И увек је и свуда дух њихов ујединитељ, сабиратељ. Друга се жива бића здружују и збијају по нагону, само човек по духу. Ако је речено да дух слива све лирске добровољачке одаксе у један дах, све лирске елементе у јединствену лирско архитектонску целину тиме готово још ништа није речено. Зато се питамо: какав дух? Каква је садржина тога духа, каква квалитет његов? Одговором на ово добићемо још неке битне карактеристике добровољачке песме.

Први знамен тога духа јесте у његовој снази **херојизма**. Ова би се руковет песама по херојским уздасима и кликтајима својим могла са пуно права назвати Херојска Лирика, lyrica heroica. По убојности израза, звекету и јеци речи и стихова, који треште и прште као мачеви и оклопи, она као да је продужетак косовског јуначког циклуса. Она то уствари јесте. Могло би се рећи да се под њеним лирским изразима крије, као невидљиви тучни постамент, величанствена епика, — епска, јуначка певанија. Онако исто као што добровољци образују на војничком пољу, на крвавом огрвању, један нераскидни убојни ред, тако се они и овде на лирском попришту, показују као једна целина, недељива духовна фаланга. Дух фаланге, дух јунаштва велики је и чврст оквир многих личних, индивидуалних уметничких доживљаја и изживљаја. Песници чине судбински повезани убојни хор. Сваки за себе од тих песника повлачи и извлачи по једну крепку црту духовног лика, али ратничког, војинственог.

Свакако да овде имамо један нови тип лирска песме. Грађанска, либералистичка лирика сматрала је за нужно да опева строго индивидуалне, субјективне, сувише личне мотиве. Грађанско-либералистички песник утолико је више хваљен, у колико је успелије умео да са златним, сребрним или свиленим врпцима своја песничког дара изолује, усами, издвоји из народне заједнице. Мислило се да се песничка личност исцрпљује у самотништву, пустињаштву. У овом цепању од народне заједнице и од сваког света ближњега и најближњега тражиле се и видела и оригиналност песме и песника. И песме и песници определи су попут паука своју посебни, издвојени свет чак и онда кад су им теме и мотиви били националног карактера. Добровољачка лирика има у свим својим претставницима стваралачке јединке, али све њих везује уцело и уједно: у лирску собирност, дух херојства, дух јуначке фаланге, дух националне борбене повезаности, који савлађује у њима старолирску »Златну изолованост« и чини лирскохорску целосност. А тако их невероватно веже за национално мирисно тле, за лирски искон народа. Овим се, природно, чак и много снажније ова лирика одваја од комунистичке, која је, насупрот либералистичком лирском индивидуализму, неговала другу крајност: екстремни лирски колективизам, који је потпуно брисао јединку као врело стваралаштва и потапао је у пустоту механичког колектива. Врло често, готово најчешће вршено је у тој псеудолирици потпуно обешчовечење својењем целокупне лирске материје на буку машина, хук димњака, тресак гвожђа. Кад песник — човек не пева, нека бар нешто дрчи и трешти.

Онда је својство тога духа у **изузетности и новини визије, виђења**. Свака песма и сваки песник посматрају, доживљују и контемплирају своје лирске предмете из свог посебног угла, својим властитим лирским оком, или, како се то каже, из свог својственог аспекта. Па ипак преко стотину песама и триестак песника имају једну и исту визију и исте стварности. Многом броју песника и песама казује се и приказује јединствен песнички свет у јединству виђења. А то значи да је у њих пробуђен, ускрснут нов орган песничког сазнања.

ДРУГОВИ

И раније било је религиозних песама, естетских беспрекорно срочених. Но виђење религиозне стварности сасвим друкше. Стари религиозни песник трудио се да религиозну тему надмаши естетским обликом. Он је такорећи запаљени свештени жижак гласко у јелеју, уљу лепоте, лепога. Ваљало је обрнуто радити: жижак је морао из уља црпсти снагу светлости, а не у њему се давити. Естетски моменат не сме никад да удави своју идеју. Узмите коју хоћете религиозну песму из циклуса »Лирика Душе«, па ћете видети да тај стари грех »уметности ради уметности« (естетизам) није учињен: Тамо се форми не жртвује садржина. Уметничка и религиозна вредност се не потиру.

И — да је тако названо — матријархална лирика, лирика која опева мајку, сасвим је у новоме виђењу. Мајка махом није издвојена из свога материнског миљеа, из свог материнског круга, није гола апстракција, већ доживљена у њеној драматици материнства. Обично у вези са синовством. Обично у једном херојском молу, тузи која се величанствено савлађује. Визија добровољачког лирикона мајке оживљује сличну визију народне песме: мајке трагичне, мајке узвишене, мајке вечне, каква је она по себи од памтивека. Али та вечна идеја мајке дата је у ретко реалистичким цртама визије, која за собом и за себе има пуни доживљај.

Свежа и изузетна, трагично радосна је добровољачкоирске визија другарства. Она је готово потпуно нова у нашој лирици. Ту је нарочито свеж и дубок, стравичан и дирљив доживљај смрти палога друга — хероја. Ту се, пред тим многобројним ракама, сусреће младе душе са најстрашнијом и најтежом мистеријом: мистеријом смрти. И то тајном смрти која не граби само најближе и најдраже бићеˇ суборца борцу, већ потреса и кида тек настали и расцветани живот, колеба радикалнијим страхом од смрти. Страхом богостављености који је и само срце Богочовека на Крсту узнемирио: »Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?« Имамо негде утисак да су некрологи палим друговима уствари аутонекрологи, — посмртна слова самоме себи.

Сваки је од песника — бораца видео у погребу и хумци друга свој погреб и своју хумку. Онда оваква смрт: смрт која посеца, као косац цвет у пољу, изненада, на пречац младе животе, и то животе који су витези — крсташи у рату за Бога и Божју ствар, мора у преживелог друга разбрујати хорове скепси и проблема о смислу, вредности и оправданости свих његових највиших идеала. Каква су дивна и величанствена савлађивања смртног ужаса и проблематике! Лирика добровољачка у овоме смислу заистину је одгонетањима и мирењима својим потпуно његошевска. А то ће рећи, у крајњој линији, народска, у народној песми. Чак некако свечана, сакрална, победноизмирителска, као у погребним песмама православља. Зато је и дошао назив за овај циклус песама **»Вошташице«**.

Онда визија песама у лирском кругу **»Синови Земље«**. То је уствари лирски аутопортрет добровољаца: лик њихов како су га они сами видели. Лик поносан, нешто туробан, у оклопу витештва, опаљен болом и горчином због неразумевања, раскиктан победом, јак, самосвестан, бескрајно родољубан и надеждан. Добровољац се осмелио да погледа у себе, да се суочи са самим собом, да непристрасно, без самохвале, прикаже своје дело, своју мисију, своје завете. Утолико пре, што га без престанка, с лева и десна, салећу погрдама, док он, за иметак, срећу и здравље погрдника, пали, све чешће и чешће, од својих живота вошташице.

Циклус **»Венац Отаџбини«**, други по реду, велика је исповест родољубља у стиху и слику. Ту је тек визија и нова и светла. То је визија централна, — велико виђење на коме се сва остала пале, расветљују, раздањују. Та визија праћена је, углавном, канзаменичном ритмиком двоју оштро супротстављених осећања: бесконачна љубав према Отаџбини и њена према рушиоцима њеним. Прво осећање, бескрајна љубав, напаја душу песника ретко племенитом инспирацијом. Оно вредност родољубља осећа као врховну вредност. Оно не зна за жртву које она није достојна Оно види невиђени, усхитни лик отаџбинства.

(Наставак на 10-ој страни)

ПОЈЕДИНАЦ И ЗАЈЕДНИЦА

(Наставак са 8-ме стране)

да у својим подухватима успеју из простог разлога што је свет тако створен да сваки лек не иде на сваку болест, већ за сваку болест мора да се тражи и одговарајући лек

Адолф Хитлер је у Немачкој успео да реши и привредну кризу и њене последице да отклони због тога јер је од самога почетка исправно схватио да Немци не живе као издвојене јединке у некаквом скупу, већ да живе и делују као делови своје народне заједнице, па је и методе свога рада подесио овој чињеници. Он је за главу правио капу, а за ноге ципеле.

Франклин Рузвелт је напротив, за становнике Сједињених Америчких Држава, који стварно живе у облику заједнице са веома развијеном поделом рада, чак развијенијом него и код нас у Европи, примењивао само оне мере које му је допуштало његово индивидуалистичко схватање живота, а то су биле све мере одређене под претпоставком да се у Америци живи у друштвеном облику скупа. И зато није могао да успе, јер је методе скупа примењивао на заједницу, јер је за главу наручивао ципеле.

Данашњи рат није дакле плитак рат где се људи боре само о некакве територије или друге материјалне интересе. Ово је рат два света који носе два различита погледа на живот и то на најосновнија схватања живота људског и односа међу људима.

Отуда и неопходност да се за разумевање данашње борбе у свету силази до најосновнијих људских схватања, па и до схватања самога односа између појединца и заједнице.

Јер ипак, на крају крајева, и појединцима и народима у свему овоме најинтересантнија је истина.

ДОБРОВОЉАЧКА ЛИРИКА

(Наставак са 9-те стране)

Оно је опева са страхопоштовањем. Па ипак у свим тим распеваним и широко размаханим римама нигде трага од извештачености, позе, намештености, усиљења.

Па опет нигде родољубиве идолатрије, религиозног патоса који приличи да се дâ само као чиста жртва Богу. »Богу Божје...« Отмена душа добровољца зна свугде за меру, границе, разграничење. Отуда и друго осећање — гњев према неродољубцима — није усцикталo кивном мржњом, ни другим опасним афектима рушилаштва. Љубав предоминира. Понегде блесне ханџар. Али се исто тако муњевито склања. Не да племенита душа да падне сенка на витештво. Визија Отаџбине у љубави кудикамо је снажнија од визије неродољубивог нихилизма.

Круг рефлексивне лирике, назване због предоминације размишљајног момента **»Лирика Духа«**, не чезне и вене у бледним и бессадржајним апстракцијама. Визија је и овде нова по реализму свом. Ма како песме биле »мислене«, далеке идејом својом од свакидашнице, оне су виђене у преплету са стварношћу. Оне се као жице веза продевају реалностима овога света. Уосталом, у овој збирци нема романтизма и апстрактног иделизма, па га нема ни овде. По конкретности доживљаја све би се ове песме дале разврстати у друге лирске кругове. Јер су размишљања везана за Отаџбину, живот, борбу, село, град... Као у паролама виши смисао се развија на предмету из обичног живота.

Врло је мало развијена љубавна лирика. Било би нелогично претпоставити да младост добровољаца незна за жудње, страсти и немире Ероса, бога љубави. Исто тако неприродно би било замислити да он ту врсту емоције у сложености њеној и утанчаности не би умео песнички да изрази. Ништа ближе људском срцу од љубавне лирике. Љубав је већ сама по себи. Љубав је претежно лирика срца. Ретко је који човека који није написао бар једну песму љубави. Па, ето, и овде је, на плану еротичком, добровољачка лирска визија изузетна, самосвојна. Добровољац је овде сувише дискретан, повучен. Он своје љубавно лирске емоције нерадо открива. Све му се чини да јуначком соју човека не приличи глаголати, ма и уметничким језиком, о боловима и радостима срца. Зато је циклус љубави, **»Лирика Срца«, најмањи.** Док су други циклуси праве крупне и растрешене цвасти, дотле је плод младићког срца у пупољку. Главни је разлог, међутим, неторокљивост у чедности добровољачког срца. Меки и фини велови стида једва дају да се наслути запретени жар срца. Зато су баш ти проблесци притајене раздраганости необично лепи. У тој некако стидној и чистој уздржаности и јесте новина визије љубавне стварности у добровољачкој поезији.

»Песме Победе« су корачнице, песме које се певају и кад се не корача. То су претежно песме у бојне, ратничке, победне. Оне се певају у борби: добровољачки борбени ред не држи се толико заједничком свешћу, јунаштвом и дисциплином колико песмом. Добровољачка је фаланга — фаланга песме. Но и за време предаха, краћих или дужих пауза одмора и отпочинка, пале се те победне песме спонтано. Довољно је, шта више, да се два-три добровољца сретну, па да им се песма у срцу разгори и на уснама расцвета. Шира заједница не може се замислити без песме, без мелоса. Теме корачница, победних песама, теме су осталих циклуса у скраћењу, у синтези. Дух инспирације и визије, према томе, јесте исти. Зато, у том погледу, овде се нема што више рећи.

Треће начело — а толико је довољно набројати! — које појединачне и особне индивидуалитете песме и песника сажима у органско јединство јесте једно **врло одређено, искристалисано и живо схватање света.** За добровољца нема сумње и недоумица што се тиче централних питања из области религије, етике, социологије и политике. Ти су појмови за њега пречишћени. Он је у томе смислу потпуно изграђен. Он зна шта хоће. И зна шта може. У нашој земљи од данас и јуче, а сигурно и од сутра, нема моралне, духовне, националне и политичке заједнице толико свесне, изнутра устројене, одређених смерова као добровољачка заједница. Није данас смело тврдити да једнно добровољци у општем беспућу нације могу устврдити:

»Ми знамо борбу што нас чека,
Тешкоћа свесни смо ми свих...«

Ова заједничност и једномисленост уверења и убеђења јесте чврст, нераскидан свилени конац на коме је цела ниска песама нанизана. Ови лирски покрети долазе из дубине идеолошког јединства, из духовне комуније добровољаца. Могу се они песничком дикцијом и версификацијом потпуно међусобно разликовати, као што то јесте случај, духом убеђења и сазнања они су једно и исто. Из овог чврстог и непоколебивог уверења истиче грандиозни ентузијазам. Не фанатизам, већ ентузијазам! Фанатизам је фаталзам. Фанатик је по правилу духовно слеп човек, занешењак идеје као страсти. Ентузијаст је керој видовитости, поклоник истине, окат у Богу, богонадахнут, широко отвореног духовног ока. Ентузијазам и значи: бити у Богу, стајати у Највишој Истини, од које све истине своју светлост добијају. Исполинска снага добровољца као војника, националисте, моралног бића и политичара црпе се из овог ентузијазма, — видовитог и високо надахнутог полета Истином озарених људи.

ДРАГ. СТОЈАНОВИЋ: СКАДАРЛИЈА

У овом погледу добровољцу, бар на балканском простору, нема такмаца. Зато је ова једномисленост постулат добровољачке једнодушности и судбинске повезаности, тако исто и толико онда кад се нападачима на живот и обраду добровољаштва чува — живот и образ. Тај окрвављени трнов венац који избезумљени сународници и суплеменици место хвале и захвалности плету око мученичких глава добровољаца може се понети, поднети и пронети само хероиком саможртве и изузетном свешћу о моралној чистоти, достојанству и спасоносности добровољачке мисли и дела. Ето то је оквир конкретне отачаствене ситуације у коме се сплићу и расплићу лирске жице добровољачке поезије.

Како стоји са уметничком вредношћу добровољачке поезије?

О овоме само неколико речи.

Песници-дбровољци су истовремено добровољци као војници и ратници. Њима је ка таквима ускраћен блажени мир, у коме би уметничком руком глачали и дотеривали своје песме. Пуно је песама које су писане у борбеној линији, под ранама, усред ратишта, крај погинулог друга. Некад крај отворене ране. Некад под крстом зиме, глади, голотиње и босотиње. Некад је писана нечим што се једва може назвати оловком и хартијом, — куршумом прегриженом оловком, властитом крвљу умрљаном хартијом. Зато су песме многе као искидани листови ратног дневника, узгредне белешке, маргиналије на крвавој књизи борбе и ужаса. Није отуда било ни часа спокоја за мирну и стишану уметничку контемплацију и брижност, смишљено и уметничко уобличавање и обљење. Па ипак има песама које баш својим уметничким дахом заслужују изабрано место у свакој другој антологији, чије су се песме клесале у преобиљу спокојног и стишаног — стваралаштва. Често баш сировост импресије, непосредност надахнућа и грубост стварности у уметничком изразу дају песмама изузетну драж. Одатле ће се неизбежно, у даљем развоју добровољачке поезије, развити и оригинални уметнички лик њен, који ће потпуно одговарати новини света идеја, виђења и доживљаја добровољачког. Заметци овога већ су сада снажни.

Две су песме из свих циклуса издвојене. По садржини и смислу, не по лепоти њиховој. Једна је посвећена Претседнику српске владе, генералу Милану Недићу, друга Димитрију Љотићу. То су две најмаркантније фигуре Србије, биоскури славног и вечног отачаства, два спасенска, ускрсна крила Србије, — Нове Србије. Они су идеална оличења и пунина добровољачког лика. Без њих се добровољаштво — добровољаштво као сјајно војништво, као висока родољубива просвећеност, као национални, културни и политички препород не може замислити. Они су у срцу сваког добровоља унети као две таблице новога српскога декалога. Као свештени диптихон спрства. За њих се живи и мре. Исто онако лако и дивотно као што они за свој народ живе и мру.

Др Димитрије Најдановић

Командант Српског добровољачког корпуса, у име свих старешина добровољачких јединица и добровољаца, честита ускршње празнике и овим путем захваљује свима на упућеним му честиткама поводом ускршњих празника.

ВОЈСЦИ СМЕНЕ

Теби,
што бунтовна, млада и неустрашива,
изникну из тамне ноћи нашега доба
и светлошћу младих и пламених душа
обасја нови пут народу нашем напаћеном;

теби,
што крчиш у борби и патњама
омладини новој животну стазу нову,
теби,
неодољива, херојска и светла војско
велике Смене, на улазу у годину нову
кликћем хвалу ову.

Рођен у тмини велике ноћи и смртоносног мрака
твој револуционарни поход разбио је облаке
двадесетгодишње таме
и донео прегршт лепоте новога зрака
да нам сунчано светли у трновитом ходу
ка новој зори српској
и нашем јуначком, али опљачканом роду
донесе са победом нове, велике мисли
правду и нову слободу.

*

Ти што васкрсаваш успуле јуначке снаге,
везане за прошлост нашу мистичну и бунтовну
и уздижеш високо култ Отаџбине драге,
култ животодавне и христоноске родне груде наше,
и у години новој буди неимар новог живота
и весник новог сванућа, нових ведрина и нових лепота.

Проносиш и даље младалачки и крепко барјак нове Србије,
барјак љубави, радости, градилаштва и стваралаштва.

Ти, бунтовна, млада, неодољива, устаничка, револуционарна,
што патиш, трпиш, бориш се и градиш,
ти одабрана чето велике промене,
што доносиш ново време,
новог човека и нову правду.

Војско смене,
не клони никад: победа је твоја!

† Митрофан Матић

О НАШИМ ПРАВИМ ВРЕДНОСТИМА

У једној од наших лепих народних песама које излазе из оквира једне песме и у којима се судбина човека и земаљског живота везује са милошћу божанском, песми посталој извесно у доба кризе земаљске судбине, вероватно после Косова и слома старе српске државе, када се наш човек запитао шта и чему је била сва сила и напор и трошак те државе, и када се чуле речи критике, дошао је као гласник божанске милости и божанске мудрости Св. Сава да каже ону реч праву у прави час: на збору господе ришћанске и распре господе ришћанске око тога куд се деде и на што се потроши благо Немањине државе, „ рече св. Сава не толико да умири сабор колико да за себе и пред собом и пред вечним судијом оправда свог родитеља: Није, рече он, родитељ мој раскопавао и утрошио благо на накаке и буздоване, на коње бојне и остало оружје, него је видао задужбине и манастире, цркве и олтаре божје. Трошио је на стварање оних духовних блага због којих га онда цео сабор господе ришћанске слави и благосиља. Св Сава је уз та блага још изрично споменуо и грађење по калу калдрме, на води ћуприја и деленје милостиње класту и богаљу), дакле све оно што бисмо данас назвали социјалном и сообраћајном политиком, што је Св. Сава подједнако сматрао културним и духовним благом, као и цркве и задужбине

Ми знамо да су Немања и његова његова трошили благо и на оружје и на све остало што је потребно за стварање и снажење државе. Ми знамо да су Немања и његови потомци трошили силно благо и на градње задужбина и манастира, који су за оно доба били огњишта оних духовних вредности, које су у крајњој линији највише и последње, непролазне и остајуће и онда када се земаљске вредности прођу и истроше се. Као да су свесни били, да ма какве моћне земаљске силе створили, морају се постарати и за стварање оних виших, духовних, које ће трајати и онда када се земаљске истроше и прођу.

И тако је одиста и било: прошла су сва освојења и Немање и свих његових потомака, а остале су задужбине и све оно што је у њима и око њих и у вези с њима тако издашно стварано и подизано такође од Немање и свих његових потомака, преостало оно вечно, духовно, културно.

Цитирамо ту народну песму, јер је у њој квинтесенција и нашег садашњег животног проблема, као што је то била квинтесенција нашег животног проблема у држави Немањића и затим, после њеног слома у мрачним вековима турског робовања, и као што је најзад у њима квинтесенција проблема људског живота уопште у његовом историјском трајању на земљи.

Једном приликом рекао сам исто, и мислим да су то и други умни људи казали, да се цео судбоносни пелопонески рат свео на крају крајева на оно неколико страна описа у Тукидида, као и то, да од читавих великих и моћних царевина и царева имамо најзад сачуване у запису једну, мање или више уметнички казану реч или стих, или једну главу на металном новцу. То, како ће оно земаљско бити предано и сачувано у области душевне вредности — то је оно највише и последње питање вредности живота и појединца и народа, човека уопште

Уколико више тих духовних вредности, колико већа њихова сума, толико већа и вредност целог нашег живота уопште. И уколико смо способни да остваримо и постигнемо те вредности, утолико смо стекли не само права него и залоге позитивне и неопорициве за своју животну вредност у ужем оквиру своје историје или у ширем оквиру Европе и човечанства, у прошлости, садашњости и будућности

То интимно осећање духовних вредности, које се провлачи и даје основни тон целој нашој народној поезији, то су носили у себи и са собом и они наши претци, који су после слома државе и њене моћи, испод сумрака земаљске силе и славе, остављајући и земљу и домове, прешли у северне српске крајеве, да у њима спасу не само своје главе, своје животе и блага, него и она духовна блага, која су примили у наслеђе, која су постала и дала грађу за стварање српске традиције, српске културе, српске књижевности.

Тако видимо да се наши досељеници у тим крајевима не старају само да створе себи домове и поседе, него и да свуда где стигну, стварају задужбине, школе, цркве и све друго што постаје основ културног живота у ужем и ширем смислу речи. Није само број досељеника који их афирмира, него и квалитет њиховог рада, њиховог стваралаштва, њихове сарадње у изградњи села и градова, у изградњи трговине и занатства, у изградњи материјалне и духовне културе у том географском простору. До Комарана и Бурa, до Сегедина и Мишкољца простиру се колоније српских досељеника, али и свуда остају и до данас трагови и споменици њиховог културног живота, њихове вредноће и радиности, њихове стваралачке делатности: негде цркве и олтари, негде само црквене утвари, негде заставе и списи српских занатлијских еснафа и трговачких кућа, негде забораваљене књиге и песмарице негде само по неки избледели запис или извезени украс, као оно чудесно слово Јефимије на покрову цара Лазара, чија је свака реч, свако слово златан споменик и документат наше духовне културе, — (Таквих је споменика већи број објавио професор београдског универзитета др. Лаза Мирковић). — Јер то је особина духовних вредности да су оне вечите, оне се могу заборавити али не могу нестати, могу се изгубити али се увек поново проналазе и обнављају.

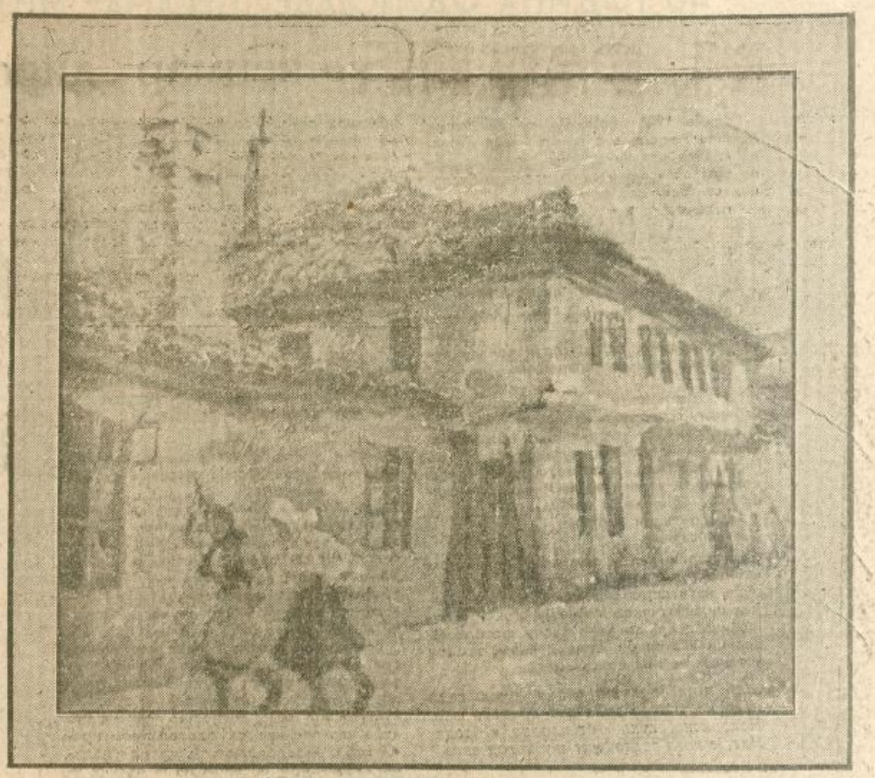
Само зато и тиме што су у те крајеве, у своју другу отаџбину преносили и своје културне вредности, могло се и десити и десило се, да се претпи наши у тим крајевима нису без трага изгубили, као што се дешавало са толиким другим досељеницима, по неки пут у историји и са самим освајачима, него су се одржали и афирмирали, и дали знатне доприносе у изградњи културе самих тих крајева, одржавајући се у тежњи културних народа тих земаља. Подвлачим ове чињенице, прво да бих указао на то, да је српски народ у те крајеве дошао већ са знатним својим вишег друштва, које је убрзо могло да заузме важно место у стварању грађанског сталежа као носиоца грађанске културе, европске у садржини и формама. Друго, да је собом довео и верно сачувао српску традицију особито немањићке епохе, да је ту традицију обновио, дао јој нове садржине, и на њој подигао свој национални и свој национални културни

Тако је он у оба та правца, у изграђивању грађанске културе, формирању грађанског сталежа и европеизирању свог живота, и као и у обнови своје националне културе извршио и једну даљу мисију: он је своју културу за долажење векове неразлучно везао за културу суседних западно-европских народа, и тако је дефинитивно одвојио од истока и његових утицаја. Управо довршио оно одвајање од истока односно од Византије, које је извео у свом средњовековном делу Св. Сава, тражећи у што већа везе на западне суседе, тада моћне ближе Мађаре и даље Немце, који затим играју водеће улоге на двору свих Немањића до последњих владара пре турске инвазије. Одиста интересантан је тај факат, непознат нам иначе у историји других народа, да код толиких моћних владара, две централне личности српске епске традиције, чине једна историски сасвим спорадична личност као што је Краљевић Марко, и један чисто културни и духовни херој као што је Св Сава. Он је последњи особито, као централно жариште целе духовне националне културе све до наших дана, не слабећи него из дана у дан растући и јачајући.

Том духовном културном садржином целог свог националног живота, може се једино објаснити и то чудо, да један народ остави кроз векове без државе, без владара и војска, без господства и господара, кроз пакао и народну традицију стопљене у једно у једно јединство и јединственост духовне и народне културе, очува своје биће и при правом контакту са европском културом одмах искане, на површину са својим стваралачким способностима, и пре него што се и наш је политички афирмирао, он се кроз Вука и његово дело културно тако високо афирмира да залуђује свет. Одиста пре но што смо постали неки фактор европске политике ми смо постали велики фактор европске и може се слободно рећи и светске културе.

То нам не служи само на част, то нам у исто време налаже и дужност, да те своје културне вредности буџемо свесни и да је прелано и побожно чувамо. Учинићемо то на новом месту, своје културне везе са европским културним заветом као свој културни аманет чувамо и неговаћемо, само се чувамо од сваких себи неких других и туђих утицаја политичких, верских или каких било, који нас је до сад увек доводило у неке опасности и неке катастрофе.

Свет. Стефановић

ВУКОВИЋ СВЕТИСЛАВ: СТАРИ БЕОГРАД

Поводом 25-годишњице смрти

СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ

Пре месец дана на видан начин прослављена је 20-годишњица смрти Алексе Шантића, песника који је кроз своју родољубиву песму, већма него иједан наш песник, проговарао гласом своје родне груде, моћним дистиктом своје изразито националне средине.

Скоро истовремено са годишњицом Шантићеве смрти пала је и годишњица смрти другог једног мостарског и херцеговачког књижевног и националног трудбеника, Шантићевог зета и књижевног друга, члана познатог мостарског књижевног „трифолиума", чији је живот и књижевни рад уско и нераздвојно повезан за један наш локални књижевни покрет, за једну плејаду писаца, чији је допринос нашој заједничкој књижевности био и знатан и леп.

На данашњи дан, првог дана Васкрса, пре 25 година, умро је у свом родном Мостару, у 44 години живота, Светозар Ћоровић, приповедач, романсијер, драмски писац, многострук и необично плодни књижевни таленат, неуморни јавни и национални трудбеник, чији је живот сагорео у тешким народним пословима у једно време када је књижевни радник носио у себи, тако рећи судбински, двоструку мисију из старих времена, био песник и јавни радник, национални пророк, вођ и јавна савест свога народа.

Скрхан тешком болешћу у пуној животној снази, у пуном стваралачком одушевљењу, умро је у тренутку када је његов родни град на Неретви и Радобољи, отргао у бехару блештаво и пролећњем сунцу. Нестао је управо онда када се његов дар био пошао сасвим признавати, када се је спремао да своју необично плодну књижевну каријеру обележи са још снажнијим књижевним делима.

У мостарском књижевном покрету Светозар Ћоровић заузимао је једно од истакнутих места и по личној иницијативи и по својој необично великој плодности. Од времена када је изашла његова младалачка књига песама *Полетарке*, па до последњих дана његова живота он је објавио велику множину приповедака, фолклорних бележака и локалних цртица, романа и позоришних дела, успевши да се у нашој књижевности афирмише као одличан приповедач своја родног краја и своје уже отаџбине.

У групи мостарских писаца почетком овог века, он је био несумњиво један од најплоднијих књижевних стваралаца, а на националном и друштвеном пољу свога родног краја један од водећих људи, иницијатор, организатор и један од првих сарадника у свим потхватима од општег народног значаја. Његова је заслуга покретање календара *Нерецљанина* (1894—5) чији је био уредник и један од главних сарадника, као и познатог часописа *Зоре*, који је, пет година пре *Српског књижевног гласника*, био окупио тадашња најпознатија српска књижевна имена.

Пошто се ослободио утицаја домаћих и страних писаца, Ћоровић се је убрзо истакао као једини приповедач једног нашег краја, интересантног и по занимљивости мотива и по шарењу људи и нарави. Узевши у обзир његове прве успелије прозне ствари, Светозар Ћоровић је захватао у једно раздобље од пуних 50 година. Његови главни мотиви узети су углавном из прошлости Херцеговине, али се је он интересовао и савременим, социјалним питањима у једном времену крутог феудалног система.

Читаво његово књижевно дело прожето је истинским родољубљем и великом љубављу за свој родни крај, за оног ситног, малог човека из сивих херцеговачких кршева који је испевао наше најлепше народне песме. Једна антологија српских приповедака и данас се не може замислити без приповетке Светозара Ћоровића (Богојављенска ноћ, Смирај).

Ћоровић је знатан и као позоришни писац. У његовим позоришним делима преовлађује приповедач, који је остао јачи од позоришног писца. Па ипак, међу његовим позоришним оставштином *Зулумћар*, мотив из времена када је његов родни град био пун романтике и младалачког заноса, има већих успелих драмских сцена које јасно потврђују његов таленат вештог позоришног занатлије. *В. С.*

40 ГОДИНА ОД ПОЈАВЕ „ПЕСАМА“ МИЛАНА РАКИЋА

М. РАКИЋ – неимар лирске зрелине

Године 1904 појавиле су се Песме Милана Ракића, а с њима и ера названа »друга раван« српске лирике, раван на коју се успињу само песници бисерних стихова, као што су:

„Шуме бокори цветног ђоргована,
И ноћ звездана трепери и жуди
За бујну љубав свету Богом дана,
Док месечина насмејана блуди,
Шуме бокори цветног ђоргована.“

Са Миланом Ракићем, повесници српског песништва придружено је не једно песничко дело, већ цигло неколико песама пуне неимарске зрелине.

*

На страни ил у земљи, у приватном кабинету господина министра, у златним, у сребрним, у пурпурним преливима, блистају скупљени, од Индуса па до Нила, портрети, статуете, везови, свила, док подом сагови тешки, крет, реч сваку лију, брижљиво крију.

Једино звуци Шопена.

И то сатима.

На страни ил у земљи, у приватном кабинету господина министра, сатима руке извитопрштене арију живота арију пијанистичком смењују, док у салону, иза зида, до већа вас у фотељама, знанци и странци, сатима, кажу, замиру у таласима тим еолским:

„Јер моја је душа силом дувна седа
Што међ четир зида век проводи зао,
Некорисна, суха, бесплодна, и бледа
Нит је кога знала, нит њу кога знао.“

*

И годинама по дану министар — музичар, и годинама по ноћи дипломат — лиричар, годинама се то, по наслеђу, по роду, министарско и књижевничко дете урођавало и најзад рахат уродило у заиста господина министра, у заиста господина песника, да се о његовим љиљан-рукама умал колико и о његовим сонетима писало, говорило — да је за шездесетак година свега педесетак песама написао, да се, такорећи с пратње, с гробљанског звоника, правце пожурило на откривање споменика — годинама је био и остао знаменит пример како се, далеко од оранице, далеко од радионица, са раскошног, стил Луј XIV стола, дају узори, не варошког, већ великоварошког бола:

„Пишем вам, Госпо, из малане избе
У Министарству Иностраних Дела.
Мислећ на љубав Пирама и Тизбе
Леандра, Хере — што зна земља цела.“

*

»Јак за живота на степен кумира, с тим мраморне песме у свештаном руву; открив серију песника — министара, с тим и визију често протоколарног кова; унев у поезију дотадашњих баскућника, сиромашака, сто, стило, лифт, камин, фотељу, с тим и поезију у госпоственe, великоварошке слојеве, у лифт, у фотељу, у музички салон — Милан Ракић, у свем и свачем обилан за живота, по смрти је оставио — александринац.

Александринац, код других често пресадан, хладан, лепо не као нагоно врело, песма не као изворни крик дан, већ дуга и дуга школа, већ цео живот за цигло брушен стих, већ столеће цело за потез један — код М. Ракића потез стихогеничан; александринац, код других често тефтеран, мермеран, међ четир зида свела вида, ил дуга са шаком упарађених пруга — код М. Ракића стамен за сам дах природе голем. Александринац, ил као Август оно што је, у пресадном бујном жару, Рим царски по угледу на Птоломејеву Александрију зидао, тако је, кажу, по угледу на Верлена, на Самена, на Придома, Е-редију, и великоварошки школовани Ракић александринцем често чисто западњачки ридао:

„Ти чиста душо, буди Геновева
Над заспалим Паризом, која бди,
Докле под њеним благословом снева
Љубавник чедан и злочинци сви.“

*

Има једна прича у којој се каже да човек у себи пре »бескрајном« носи, да то прво има, да то прво туви, да се тиме мере и звезде и људи, јер како би знао и желео боље, јер како је свестан да савршен није, ако »крајном« живот сав у себи крије.

То је стара прича о »умноме срцу«, то прастара борба твари и утвари, то прастара распра среће и несреће, стара повесница творца и твореног, те свак необдарен чулима ведрине као сумрак клоне по цвећу доктрине.

У осврт XIII века, један човек по рођењу Србин, по убеђењу православац у односима збивања и снивања увек се ведро сналазио, јер односи ти били су — мистични; у осврт XX века, један човек по рођењу Србин, по убеђењу Европејац, у односима збивања и снивања, тмурно се сналазио, јер односи ти постали су — песимистични:

„Сад ми се чини, да не живим више,
У пусту таму да све дубље клизам,
Неосетно и стално. Ноћ мирише,
И душу мучи сивим песимизам“

*

Дучић и Ракић, ти великопоседници одвећ школована срца, песници су XIX века.

Јер ако је, као што кажу, класични свет за идеал имао узвишеног човека, средњи век витеза-монаха, XVII век часна, XVIII филозофа, XIX век цењеног, XX век социалног човека — Дучић и Ракић, били су претставници људи — господе цењени и као личности, цењени и као песници.

Госпоство Милана Ракића као личности, васпитањем за сјајне позиве, за друштвену престиж, нагоном за отменост, углађеност, музичност — припада култури XIX века: госпоство Милана Ракића као песника, самодовољством према себи, незадовољством према средини, старинском опсеном да је песник усамљено, неразумљиво, паћеничко биће, такорећи направа с потребом сталног самораздирења, самоубеђивања, такође припада XIX веку:

„О каке сласти да се рила
Безумно, сиво! Да се гриз,
И мученички живот кида
При сваком кушњу бедног срца.“

*

Није истина да код нас једино Милан Ракић није прошао кроз школу Војислава Илића.

Као бледе пести, ил као гране танане — поноситост духа, осуство свега душевно разбарушеног, па онда очигледни наставак косовских мотива, па оне речи истих мраморних склопова, па склоности снажне мушке меланхолије — све то првоначално Војислављево, обухвата или се бар ниско њише и над песничким моћинама Милана Ракића.

С том разликом, што је, како се то старински каже, Војислав Илић изумитељ, а Милан Ракић уразумитељ вишег лирског стила.

Као бледе пести, ил као гране танане — великодостојност стиха, осуство свега лако преживљеног, па онда очигледни наставак драматског бојадисања природе, па јасно све опажати, па јасно све изразити — све то првоначално Војислављево, обухвата или се бар ниско њише и над творачким сплетовима Милана Ракића.

С том разликом, што су стихови Војислава Илића, како се то старински каже, пријатељи памћења и одраслих и недораслих, док су стихови Милана Ракића лирске доктрине само одраслих:

„Данас нама кажу, деци овог века,
Да смо недостојни историје наше,
Да нас захватила западњачка река,
И да нам се душе опасности плаше.
Добра земљо моја, лажу!...“

*

Прави Милан Ракић, у цигло неколико песама, после Војислава Илића, други је витез Београђанин на силном, на каменораздорном цариградском друму.

То није прича.

То је стварност.

Цариградски друм, са безброј истина, са безброј заблуда — полутар челом Србије; цариградски друм, са безброј страсти, са безброј власти, ко трака мравињака — срцем Србије; цариградски друм, са безброј доброта, са безброј грехота, сподоба вечите сеобе народа, јездио је и још увек језди по среди нас, час мутан и смутан, час свем и свачем упутан и успутан, да су читави векови, читава царства, читаве имаштине, немаштине, таштине, градиле једно, а саградило десето — двоконтиненталим коридор екавштина.

Гранитан.

Неумитан.

И ту је, ето, та виша, друга раван српске исконе лирике, с брисанim простором ширине и дужине читавих покрајина.

Ту се много стекло, много спекло.

У та изукрштана знања, незнања, предања, у те више него чулне радости и жалости, у те мутне таласе те више него међународне реке, те више него мутежне повлаке Истока и Запада, с извором у Багдаду, с ушћем у Београду — после Војислава Илића, као ретко ко Милан Ракић је унео јасност, свесност, прибраност српску, и мајсторски кованим стихом као ретко ко побољшао песничке вештине долиноморавске Србије. Вучићперишићским замахом кротко је бујну источњачку личност, ко водне биљуре уморних пераја назрео је западњачку битност. Нове мисли, нова осећања нови морал није дао, али је госпоственo, с тако мало напора, тако снажних неколико песама саздао, да је још увек питање није ли боље имати искони инспираторски жар, или овако мајсторски верификаторски дар:

„Шуме бокори цветног ђоргована,
И ноћ звездана трепери, и жуди
За бујну љубав, свету Богом дана.
Док месечина насмејана блуди.
Шуме бокори цветног ђоргована.“

Са Миланом Ракићем снажно је продубљена мајсторска веза између источњачке лирике — орнаментике и западњачке лирике — патетике.

То није прича.

То је стварност.

Стварност као драга и мила опсена бар песничке слободе, у којој сушти живот баш ако цео и није дан, мушки је, српски опеван:

„Сурово ће време наша дела стрти.
Писало их перо, ил пушке и мачи.
Лагано а стално, њих мрви и тлачи
Страховити жрвањ неизбежне смрти.“

У осврт XX века, један српски песник грозничаво је тражио културу, али је и култура, та искона пробирачица, нашла свог песника, те је са цигло неколико госпоственх песама Милана Ракића, по други пут потврђено и госпоство екавске лирике — а с њом и сјај стиха »друга равни«. — З.

МАНАСТИР ПУСТИЊА
код Ваљева

У Средњем веку у области српских земаља беше се развила блиставa уметност, која дође до израза у безбројним црквама и манастирима српским. И касније у данима ропства ова се уметност не беше угасила, већ је својом светлошћу озаравала мрком завијене поробљене обитељи српске.

Велики број српских цркава сачувао је ову уметност из мрачних дана ропства. Међу те цркве спада и манастир Пустиња у области Ваљева, о чијем постанку иначе, немамо никаквих података. Црква, која својим пространим, нерашчлањеним површинама чини снажан ефекат, несумњиво је из Средњега века. Њена основа је нешто необична облика. То је издужени правоугаоник са узаном припратом, а са врло пространим олтарским простором. И попречни брод (трансепт) је простран. Нарочито је истакнут простор, који је надвишен кубетом, споља осмостраним.

Пада у очи, да је овај простор више помакнут Западу, те не наглашава централну партију цркве. Доцније је уз западну фасаду, дозидан спољашњи нартекс са високом кулом, која служи као звоник. Карактеристично је, да је црква сачувала свој зидани иконостас. Када је год. 1826 Јоаким Вујић посетио Пустињу, она је била још манастир, ну сада је мирска, парохиска црква.

Пада јако у очи, да су то управо били људи монашкога реда, који су се о манастиру искључиво старали. Тако је год. 1622 црква исликана трудом игумана Јаничија Битољевића, а год. 1759 обновљена је трудом игумана Михаила Начевића. Ну од нарочитога је значаја једна слика у цркви, из које се види, да је и оснивач ове цркве била једна личност монашкога реда. На јужноме зиду припрате, насликан је јеромонах Јоаким, који, окренут профилом на лево, држи у рукама цркву и подноси је Богородици, насликаној испред њега и окренутој њему са рукама испруженим према њему. Између њих, исписано је српско-словенски — „Прими, Пречиста, мој мали принос!"

Црква, коју Јоаким држи у рукама, представља манастирску цркву без садашњега, доцније зиданога, звоника. Јоаким је, према овоме, несумњиво оснивач ове цркве. Као јеромонах он је, врло вероватно био игуман у манастиру. Ну ми данас не знамо ништа о личности овога ктитора, нити нам је познато, како је живео. У низу ктитора са крунама на глави, у низу ктитора високодостојника световних и црквених и властеле истиче се и фигура смирене личности његове. Погнуте главе, покривене монашким велом, он је, побожно подигао очи пут оне, којој је црква посвећена. Његов сајмк, у коме се оцртава једна нарочито изражена индивидуалност, заузима угледно место у низу портрета, које нам је оставило старо црквено сликарство наше.

Живопис је доста добро очуван и чини допадљив утисак. Иако су у њему још врло живе традиције живописа Средњега века, позније слика до половино плаво, а од половине жуто упућује већ на позније доба. И овде су, као у средњевековним српским црквама, у припрати насликани св. пустињаци, у олтарскоме простору св. архијереји, а у средњем делу цркве св. ратници.

И овде су илустровани: циклус великих празника и сцене из делатности Христове и из његова страдања. На западноме зиду насликани су: св. арханђео Михаил (јужно од врата), св. Константин и Јелена (северно од врата) *У припрати* се на јужноме зиду поред слике ктиторске налазе насликани: св. Антоније, св. Симеон Српски и св. Сава Српски, а на северноме зиду: св. Онуфрије, св. Јефрем Сирски, св. Кузман, св. Дамјан и св. Пантелеимон.

У простору *северне певнице* насликани су: св. Петар, апостол, св. Теодор Стратилат, св. Теодор Тирон, св. Меркурије, св. Никита и св. Артемије, а у простору јужне певнице: св. Павле, апостол, св. Јован Крститељ, св. Димитрије, св. Ђорђе, св. Нестор и св. Прокопије. Интересантна је слика св. Јована Претече, који је представљен са крилима и како у руци држи зделу са својом главом.

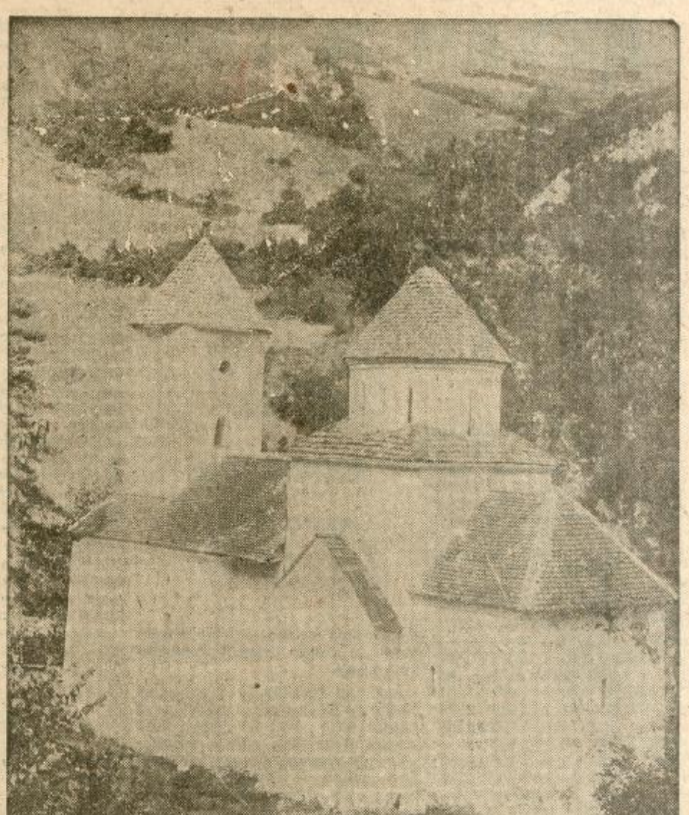
Сви ови светитељи насликани су у доњој зони, а више њих се протеже низ медаљона са попрсјима појединих светитеља. Ту су св. Тарах, св. Андроник, св. Онисифор, св. Сергије и св. Вакх на западноме зиду; св. Прокло, св. Вавила, св. Гурије, св. Викентије и св. Виктор на јужноме зиду припрате; св. Трифун, св. Алфије, св. Мартиније и св. Маркијан на северноме зиду припрате; св. Мина, св. Келсије, св. Протасије, св. Гервасије, св. Назарије, св. Гимнасије, св. Калистрат, св. Анемподист и св. Кирик у простору јужне певнице; св. Јулита, св. Елпидифир, св. Автоније, св. Пигосије, св. Акиндин, св. Орест, св. Евгеније, св. Авксентије и св. Евстратије у простору северне певнице.

Више св. Трифона насликани су пет медаљона један више другога (у бистама): св. Клавдије, св. Евграф, св. Евмлат, св. Лукијан и св. Бонифатије. И више св. Виктора насликано је пет медаљона са бистама светитеља, од којих су сигнирани: св. Сисин, св. Неофит, св. Арета и св. Емилијан. У прозору северне певнице насликани су св. Теофил и св. Исихије (?), а у прозору јужне певнице св. Агатоник и св. Анастасије. На своду северногa певничкога простора насликани су западни пророци Јона и Мојсије, а источно пророци Авакум и Арон. На своду јужногa певничкога простора насликани су: западно пророци Гедеон и Соломон, а источно пророци Захарија и Давид.

У олтарскоме простору насликани светитељи највећим делом су св. архијереји и св. ђакони. У свези са „Службом агнецу" насликани су у доњој зони: св. Петар Александриски и св. Никола на северноме зиду, св. Григорије Богослов, св. Василије Велики, св. Јован Златоусти и св. Атанасије Александриски у олтарској абсиди и св. Спиридон, св. Герман и св. Игњатије на јужноме зиду. У низу медаљона више њих насликани су у попрсјима: св. Ангим, св. Вавила и св. Јеротеј на северној страни; св. Антоном (?), св. Јеротије (?), св. Евменије, св. Патрикије и св. Силвестар Римски у олтарској абсиди и св. Порфирије, св. Методије и св. Митрофан на јужној страни.

У северноме прозору олтарскога простора насликани су св. Јосиф и св. Терапонт а у олтарскоме прозору св. Харалампије и св. Елевтерије. На источној страни зиданог иконостаса насликани су св. Стеван и св. Роман, а у вратима: св. Авиви и св. Антала (у јужним вратима), св. Пармена и Руфин (у средњим вратима), св. Еуплос и Симон (у северним вратима). Горе су у по два реда лево и десно у медаљонима насликана попрсја појединих светитеља, од којих се могу разазнати: Хипатије, Леонтије, Арета, Мартин, Ананија, Азарија, Акиндин, Мисаил, Гимнасије, Акакије, Лукијан, Агатоник, Поликарп, Агапит и Елпидифор. У олтарској абсиди насликана је „Богородица пространија од небеса" у донекле сличној слици са медаљоном на прсима, у коме је лик младеначког Христа. У калоти кубета је насликан Исус Христос Пантократор, окружен симболима јеванђелиста (лав, орао, анђео).

„Васкрсење Христово" је према традицији из Средњега века илустровано као „Силазак Христов у ад". И у слици „Успења Богородице" има појединости узетих из апокрифних јеванђеља, по примеру композиција средњевековних са истом темом. Тако су ту насликани и облаци, који појединe апостоле расуте на све стране ради проповеди о Христу, донеше месту, где Богородица беше умрла, а ту је и сцена, у којој се Богородица која се узноси на небо, предаје Томи, који се са њом беше на облаку срео, свој појас, да би одагнала његову сумњу. Велики празници „Крштења Христова" и Васкрсења Лазарева" нису пронађени.

Манастир Пустиња (код Ваљева)

Јеромонах Јоаким подноси цркву Пустињу Богородици

И из циклуса оћола, које су илустрација делатности Христове, појединe сцене насликане су на зидовима цркве у горњим зонама. Наћи ће се „Исцељење човека са сухом руком", „Исцељење слепога у бањи Силванској", „Исцељење болесног од водене болести" и „Христос и Самарјанка". Циклус „Страдања Христова" илустрован је у доста великоме броју слика. „Тајна вечера" насликана је у простору кубета на западној страни. Насликани су и „Издајство Јудино", „Христос пред Пилатом", „Ругање Христу", „Пут Христов на Голготу", „Распеће", „Скидање с крста", „Полагање тела Христова у гроб", „Мироносице на гробу Христову", „Не дотичи ме се!", „Марија Магдалена јавља апостолима о своме сусрету са васкрслим Христом", „Обед у Емаусу" и „Невера Томина".

У олтарској абсиди насликано је „Причешће апостола", а у тамбуру кубета је илустрована „Небеска литургија" са процесијом анђела, обучених у литургиско одело ђаконско. Пада у очи, да се у појединим натписима у цркви јавља слово „ћ", које ће тек доцније Вук усвојити у нашој азбуци, а тако исто слово „ф" редовно се замењује са „хв" („Јехврем", „Онухвруије"), што је обично у говору свакидашњем сасвим обрнуто („фала" место „хвала").

Црква Пустиња показује нам слику цркава, које су сачувале традиције наше старе уметности и у томе се у основи разликује од цркава из новијега доба. Светитељи у њој насликани нису од овога света и припадају дoиста кругу Божјих угодника. Зидани иконостас њен не представља, по примеру савремених цркава наших, бедем, који потпуно раздваја олтарски простор од остале цркве на штету ефекта, који би чинила архитектура цркве као целина, већ отвара поглед и на олтар, који се тако оцртава као саставни део цркве.

Потписани је пустињу посетио још 1911 год. и могао се у њој бавити само два часа. Ну црква несумњиво заслужује, да буде опсежно и темељно проучена.

Др. Влад. Р. Петковић

Гуслар израз народне душе

МИСЛИМ да добар део културних Европљана зна за српске народне песме и да је чуо за гусле, наш народни инструменат, који је постао симбол не само наше народне песме, него, у неку руку, и симбол наше народне душе, наших патњи и борби, нашег тешког и мучног стварања народне државе и народне културе. Јер наша народна песма најпрегнантнији је и најпотпунији израз нашег народног генија и нашег духовног стваралаштва, наше народне песме су документи духовног битисања једне нације која је, иако окована у ланце ропства читавих пет векова, манифестовала кроз њих своју несаломљиву снагу, величину своје душе и полет свога духа.

Јер наше народне песме су највећим делом настале и настале баш у доба политичког и културног мрака Балкана. Иза потресне сцене на Косову 1389, где су у окршају пале две крунисане главе, није прошло ни пола века, а над Балканом је завладао у свима његовим деловима потпуни мрак и тишина, и слустила се завеса иза сваког духовног и културног стварања.

Када се после неколико векова са Карађорђевим устанком, почетком 19 века, подигла завеса, пред очима Европе указала се величанствена и потресна слика: Једна мала шака хероја класала је себи мачем своју народну државу, а убрзо се прибрала и велика европска публика те сцене: Гете, Хердер, Јаков Грим и Леополд Ранке. Ту публику, преко које је Европа почела да гледа дубље у нашу земљу, у наш народ и његову душу, створиле су највећим делом народне песме преко Вука Караџића.

Историја нашег културног развоја, ни душа ни дух нације не дају се и не могу се разумети потпуно без ослонца на наше народне песме. Постале у народу, стваране у лапидарну сентенцу опет од народе и за народ у најширем и најпотпунијем смислу речи, певане уз народни инструменат гусле, који је такође правио народ од простог јаворовог дрвета а карлицу подешавао обичном јагњећом кожом, и намештао длаку коњску као струне — те песме су заиста биле народне у пуном смислу речи и нераздвојни део психе и живота тога народа. Исто онако као што су гуслање, само певање и песма као таква постали нераздвојни делови једне целине која се не да и не може делити.

Надам се да сви можемо обновити у своме сећању и своме духу слику гуслара, који су већ и европски слушаоци имали прилике да чешће виде: маркантан, динарски лик наслоњен уз какво грнато стабло, пева уз гусле, а слушаоци, и младо и старо, слушају пажљиво и преживљују оно што им гуслар излаже, Чворновата, тврда, жућкава и од рада испуцала рука лако одудара прстима о струне и изводи некакве чудне вибрације, — пред којима наш модерни нотни систем остаје безпомоћан — а које тако дубоко потресају и самог певача и његове слушаоце. Јер треба знати да ће певач певати песму са доживљавањем и присним осећањем онога што песма казује само ако пева пред публиком и за публику која са њиме чини психолошки и етички једнако настројену целину.

Јер код гуслара је унутрашњи додир са слушаоцима присније и тешњи него код ма које друге сличне уметности, драме, рецитације или музичке интерпретације. Ако песма није доживљај и за гуслара и за публику, ако их не носи и не слаја у оној вишој сфери духовно-етичких идеала, песма остаје на неуспелом дилентантизму, т. ј. на рђавом певачу и депласираној публици.

Разуме се по себи да се песма другачије доживљавала и од гуслара и од слушалаца у логору, другачије на јуначком састанку натецања за част и почаст, другачије на сабору код манастира, другачије по кириџијским хановима, другачије у кафани и варошкој средини, или чак у наше модерно доба, и на вашеру. Све то претставља разне профила народне песме у разним друштвеним и социјалним срединама и околностима. Јер народна песма наша је импровизаторска уметност, која се у извесним тренуцима и код извесних певача може уздићи до изванредно високог уметничког израза, или, напротив, расплинути у прозаичну нарацију, ако код певача и публике нема нужних услова.

Све зависи од тога да ли ће певач, и слушаоци, осетити у њој остварење и оваплоћење онога што им на срцу лежи као адекватан израз њихових духовних и етичких идеала или ће је хладно и без учешћа одбити. То примање или одбијање од стране слушалаца у исто време је и цензурисање песме. Она ће се памтити и даље носити или, као неадекватна духу, погледима и схватањима, одбацити и заборавити.

Прави гуслар, се при певању готово преобрази, добије други лик и израз очију, глас му добија модулације које иначе не залажамо код њега у обичном разговору. Слушаоци могу бити понекад толико понесени песмом да се потпуно забораве. Тако је један Босанац 1912, када је гуслар дошао у песми до места где јунак песме запада у ропство, излетео плачући напоље, а после два сата вратио се натраг и од гуслара, који је већ био легао на починак, захтевао, претећи, да песму настави док се његов омиљени јунак не избави из ропства. Оваквих и сличних примера, нарочито свађа због садржине песама, могли бисмо навести читав низ, нарочито из средине са мешовитим конфесијама.

Колико су гусле и јуначка народна песма биле присан и дубок доживљај за нашег патријархалног човека још крајем прошлога века да наведем само два примера. Милош Белошев, узео је увече гусле, онога дана, кад му је брат у бој погинуо, да искали тугу, проплакао певајући, а сутра дан у окршају погубно Турчина и осветио свога брата. Или када је Миро Дедовић, угледни племеник и паметар васојевићки, после крвавог боја у коме је изгубио брата, увече, сломљена срца, узео гусле и док је у логору владала мртва тишина импровизовао, попут грчких аеда, потресну песму о догађајима и јунацима тога дана.

Певање уз гусле давало је у нашим патријархалним срединама извесну друштвену одлику и није била реткост да су и врло истакнуте личности упражњавале ту вештину, и не само у друштву пријатеља и познаника. Тако сам пре десетак година имао прилике да чујем како један владика ватрено интрепретира једну ускочку песму, а племенски поглавар и прак васојевићки, војвода Лакић Војводић, који је умро пре петнаестак година, био је познат као богодани гуслар-певач који је одушевљавао песмом своје саплеменике. Он се у песми, каже један очевидац који га је слушао, преображавао у песми; постајао је други човек — горд, личан, осион, узнесен. Гуслао је старим начином без украса, али с јаким гласом и бунтовничким кликовањем које је личило на чикање и позив на мегдан.

Иначе гуслари професионалци били су ранији само слепци. Данашњи гуслари професионалци само су карикатура правих гуслара и резултат савремених социјалних прилика. Од гуслара слепаца да поменемо само Филипа Вишњића, најзнаменитијег и најзаћег песника — гуслара наше народне песме. Значај овога барда утолико је већи што је оливо савремене догађаје у којима је и сам учествовао. Он је песник првог устанка, васкрсавања једне оковане и заробљене нације, њен пророк и апостол. Он сам је оваплоћење оне снаге која је под Карађорђем од измучене раје стварала монументалне личности јуначтва и прегалаштва.

Искра слободе ужежена у Србији створила је од овога измученог гуслара-просјака, који је целог живота тумарао по свету коре хлеба ради, великог песника и визионера. Спутане народне снаге тражиле су своје одушке и своје уобличење, и једна од тих пригушених снага био је и слепи гуслар Вишњић, певач-песник у Хомеровом смислу, јер је певао на лицу места и олевао људе и догађаје с којима је био у додиру. Затворен и окренут духом у себе, уз пламен и дим логорске ватре, овај видовити слепац знао је да се уздигне у регионе праве и истинске поезије и да у своме спеву о почетку буне противу дахија каже пророчанске и визионарске речи.

А шта је то, да се упитамо најзад, што чини да се, уз звуке и песму гусала, и певач и публика налазе у једном транслационовном душевном стању, на једном другом животном и филозофском плану, у атмосфери неке више духовности? У понирању у неке далеке унутрашње светове душе, који се буде чак и у окорелу и однарођену срцу, у грудима једнога потурице, зулумћара и мучитеља Смаилаге Ченгића, при погледу на гусле:

Ал' где гласне о стожеру гусле
Мед оружјем јунак спази,
стукну мало бијес крвни,
а услади крв се горка.
Тко ђ у вгу, а не у пјевача
Погледа упро, тај могаше
По лицу му познат јаде.
Боли, срубе, гњеве, бјесе...
На обрве црн му облак сједа,
Пламте очи попут огња жива;
црљен пламен уз образ му лиже,
страшнијем бјесом обрве се шире,
а на усти испод пјене бјеле,
грозан, пакао израз стаде,
ко да вели: раја нек пропаде,
само пјесни чувај се ваљаде.

То се не да објаснити, то је духовно наслеђе наше патријархалне културе прећашњих векова, то је једна од основних компонената у изграђивању духовног лика нашег човека и његове самосвојне културе, која ће свуда и код најзрелијих култура налазити увек своје поштоваоце, баш зато што је имала свој пут и створила свој лик и психу човека.

РАД. МЕДЕНИЦА

НЕМАЧКИ УСКРШЊИ ПРАЗНИЦИ

У свим народима, па и у немачком, слављење хришћанског Ускрса сачувало је много и много трагова предхришћанских појмова и обичаја који потичу из култа природе, из култа победе пролећа над зимом. Отуд и толико сличности између неких ускршњих обичаја који су настали у појединим народима независно од каквих међусобних утицаја.

У Немачкој је и сам назив Ускрса — „*остерн*" — предхришћанског порекла, јер потиче од паганског култа *Остара* — богиње пролећа. А паљење ускршњих ватри по висовима, многе ускршње игре и кола што се и данас одржавају у неким немачким крајевима нису друго до сачувана традиција тог некадашњег култа *Остари*.

Узгред буди речено, у неким православним земљама црква је обичај тих предхришћанских ватри адаптирала на тај начин што се на Велики Четвртак увече одлази у цркву са свећицом у руци.

Ускршње јаје, у Немачкој као и код нас једно од главних симбола Ускрса, и појам „ускршњег зеке" (који смо ми делом од Немаца примили) јесу изразито предхришћанског порекла. Симболишу свечани обед у славу победе пролећа.

Што је „ускршњег зеке" тиче, он се у Немачкој не јавља само у виду играчака и украса, него у неким крајевима земље и као ускршњи колач који, већ према вештини домаћице која га спрема, има више или мање сличности са брзоногом и не одвећ храбром животињом која много не мари за ловце и керове.

У другим крајевима Немачке „зеку" је потиснуло јагње, које ми ценимо нарочито као ускршње печење, али које се тамо такође спрема као колач облика јагњета. У извесним католичким крајевима Немачке тај колач у облику јагњета, украшен шареним ускршњим јајима, носи се у цркву ради благослова, као што ми носимо славски колач и жито.

Има немачких обичаја који много потсећају на нашу традицију „Врбице", а донекле и на наше ђурђевданске обичаје. Као и код нас црква је освећену врбу везала за Цвети, огласила је симболом палмових гранчица које су ношене приликом Христовог уласка у Јерусалим. У стварн пак, освећена врба потиче из претварих предхришћанских обичаја о празнику пролећа. У неким немачким областима до данашњег дана се сачувао обичај да се освећена врба по завршеном празнику скупља са пепелом ускршњих ватри и са љускама ускршњих јаја, па све то закопава делом поред куће (да исту чува од грома и пожара до идућег пролећа), а делом на угловима њива (као врачбина која треба да заштити добар берићет).

Симболично „шибање" деце младом врбом јесте немачки ускршњи (код нас ђурђевски) обичај чисто предхришћанског порекла који одговара обичају о старопримским „луперкалијама", кад су китиле младе вребе росиле по лицу све оне којима се жели добро здравље и срећа.

У Немачкој тај обичај влада нарочито другог дана Ускрса (о ускршњем понедељку) ујутру. Тад се деца и родитељи натичу ко ће кога раво у јутру предухитрити, затећи у кревету и симболично „шибати" по голом телу мокром врбом, „за добро здравље". Ако деца предухитре родитеље, ови се одужују даровима, већином слатким или новцем („шмакостерн" или „шмекостерн").

Понегде су у Немачкој (као и у Италији) некадашње предхришћанске игре радости под утицајем хришћанске цркве замениле јутарње претставе сцена из Светог Писма.

У планинским крајевима Тиринџке (у Харцу) и у Штајерској, младићи приликом паљења ускршњих ватри изводе неку врсту игре бакљама. Сличан обичај влада и у Олденбуршкој и Корушкој, само што тамо младићи с бакљама обилазе погламвито њиве.

У извесним деловима Северне Немачке влада обичај да се о Ускрсу спуштају низ брдо „ускршњи точкови", тојест венци до сламе који се при пуштању пале (симбол сунца које је победило). Значајно је да је католичка црква дуго времена забрањивала тај обичај, а дозволе га допустила у виду „паљења Јуде", т.ј. лутака од сламе које претстављају Јуду Искариотског. Међутим у поменутим крајевима, „ускршњи точкови" сачувани су у првобитном старогерманском виду и значењу. Момци из околних села грабе се да на горућем „ускршњем точку" запале луч којим ће потпалити ватру на домаћем огњишту.

У Саксонској, Горњој Шлеској, Корушкој и неким деловима Судетске области (нарочито у околини Егера—Хеба) сеоска омладина на коњу по три пута обилази њиве. И ово је наставак старогерманског обичаја, иако се сад овај ускршњи излет на коњу обично завршава пред црквом.

Најзад, иако то можда строго узевши не спада у нашу тему, да поменемо да немачки ђаци очекују доба ускршњег распуста колико са радошћу због светлог празника и слободних дана, толико (ако им није „чиста савест", рецимо из математике) са извесним страхом, јер у Немачкој ускршњи распуст дели стару од нове школске године, те се приликом одласка на тај распуст деле сведочанства и извештаји из којих се види „ко је вјера, а ко је невјера".

ЈОЗЕФ ТОРАК: КОЊИ

КОМПОЗИТОР

Миленко Пауновић

ПРЕ ДВАДЕСЕТ година умро је у Београду Миленко Пауновић, први српски симфонијски композитор, једна од најређих наших композиторских личности и по снази свога талента и по вредности музичких дела која је за собом оставио. Пауновић је толико значајан за наше музичко стварање и као композитор и као човечански лик, који је тако мало среће имао у своме кратком и трагичном животу, да је збиља врло интересантно што до сада о њему и његовом раду не постоји једна исцрпна студија у нашој средини, од неког нашег истакнутијег музиколога или композитора.

Миленко Пауновић је рођен 1889 год. у Св. Ивану Шајкашком близу Новог Сада, а умро је у Београду 1924 год. Његов отац Живојин био је учитељ и врло музикалан човек, а мајка његова Даринка, учитељица, свирала је на клавиру. Тако је Миленко могао наследити музички талент у исто време и од мајке и од оца. Основну школу свршио је у своме родном месту, а гимназију и матуру у Новом Саду.

Музику је Пауновић почео да учи код Исидора Бајића у Новом Саду у својој једанаестој години. Али после једне године таквог рада он напушта Бајића и почиње самоучки да се усавршава и развија у музици. Када је био у петом разреду гимназије, тако исто без ичијег упуства, долази до сазнања музике састављене од четвртина тона и сам ствара направу за мерење четврт-тонова. За оно време, ово је била способност нарочите врсте и вредности. Пауновић се и даље целог свога живота интересовао за четвртонску музику, али није познато да ли је за тај систем штогод и компоновао.

Од своје четрнаесте године па све до свршетка гимназије, Пауновић се сам усавршава у музици. Виолину учи код Чермака, а клавир учи као самоук. После завршене матуре одлази у Праг да заврши студије виолине, али је овај инструмент морао напустити, због једног незгодног пада, који му је проузроковао извесне физичке недостатке. Тада одлази у Лајпциг и учи теоријске музичке предмете код Регера, Крела и Римана. Ту остаје годину и по дана, када га Регер ослобађа даљег студирања као зрелог мајстора.

После повратка из Немачке долази у Руму и ту постаје хоровођа задржавши се пола године, а затим прелази у Нови Сад где постаје диригент у позоришту. После тога долази у Београд, где добија место наставника музике у музичкој школи „Станковић", ту остаје једно време и онда одлази у Јагодину и прима положај професора музике у Учитељској школи. Године 1914 одлази у први светски рат као поручник и иде са српском војском на Крф.

По завршетку рата враћа се својим родитељима у Шајкаш, затим једно време диригује у академском певачком друштву „Обилић" на Београдском универзитету, и најзад ступа у војну службу као капелник и помоћник референта оркестра Краљеве гарде, где остаје до своје смрти 1924 године.

Када се узме у обзир прерана смрт Миленка Пауновића, а нарочито његово често мењање службе и места боравка, и најзад његов доста велики број музичких и књижевних дела, онда се мора доћи до закључка, да је он имао тежак и напоран живот пун тражења и разочарења. Миленко Пауновић је био од оних наших уметника, којима се животна срећа никад није осмехнула, а људи наше средине никад га нису могли разумети.

Миленко Пауновић је почео да компонује у својим веома раним годинама. Већ у својој тринаестој години он компонује као самоук своју прву композицију за виолину и клавир „Увео пупољак". Од тога времена он се стално бави компоновањем свих врста музичких облика, али тај његов рад још и до данас није озбиљно испитан и срећен.

Велики број Пауновићевих композиција пропао је у Јагодини за време првог светског рата, ненажењом његове станодавке, једне старије простодушне жене. Изгледа да нису сачувани чак ни називи тих композиција. И све друге композиције Пауновићеве, које су остале после његове смрти морају бити дефитивно срећене да би се једном за свагда имао тачан и јасан преглед његовог композиторског рада. Због свега овога у овом кратком чланку биће споменуте свега четири његове највеће композиције, и то: *Прва симфонија*, названа Југословенска симфонија, *Друга симфонија*, *Ченгић-ага*, музичка драма и *Дивина трагедија*, музичка драма.

Од ових композиција извођена је само *Прва симфонија* чије је прво извођење било у Љубљани под диригентством Др. Черина. Извођење овог дела изазвало је сензацију у Љубљанским музичким круговима и код музикалне публике у пролеће 1924 године, дакле, исте године када је Пауновић умро. Узгред напомињемо да је ова симфонија компонована још 1914 год.

Љубљанска дневна штампа била је препуна хвала за ову прву Пауновићеву симфонију: „Сама симфонија може да служи за углед словеначким композиторима... Мотивски материјал композиције је многобројан, леп и шарен; више пута звоне нам у уху звуци српског кола и других народних игара и песама, што даје симфонији значајно и живахно народно обележје"...

Српски књижевни гласник од 1 априла 1925 год. донео је критику о извођењу ове симфоније у Београду. Значи да је она одмах по извођењу у Љубљани извођена и у Београду. Али је њено најбоље и најимпресивније извођење било у Београду 1939 год. под дириговањем Драгољуба Живановића са оркестром Краљеве гарде. И свако њено извођење у Београду остављало је утисак да је то дело једног необично талентованог уметника и зрелог мајстора музичке технике.

Друга симфонија Миленка Пауновића још није нигде извођена. Она није ни потпуно завршена. Трећи њен став није инструментиран. Али инструментирање овог става може извршити и други неки наш композитор, или се ова симфонија може изводити и несвршена, као што је то случај са познатом Шубертовом несврешеном симфонијом. Важно је за ову симфонију то, што је сам Пауновић врло често говорио својој сестри Јелени, да му је ова симфонија много боља од прве симфоније.

Две музичке драме Пауновићеве, *Ченгић-ага* и *Дивина трагедија*, за које је он сам написао и текст, такође нису нигде извођене, чак мислимо да њихова вредност и овако неизвођених дела није у довољној мери испитана. Судећи по веома драматичној музици његове Прве симфоније, мора бити да је и музика ових музичких драма веома сугестивна садржајна и драматична.

За нашу веома скромну оперску литературу ова два дела била би велика и богата добит, ако би било могућности да се и преко сценског приказивања испита њихова права вредност. У првој драми изнето је неколико епизода из живота познатога Ченгић-аге, а у другој једна важна епизода из живота Исуса Христа.

Из свега ове четири наведене композиције види се да је Пауновић обрађивао најтеже и најкомпликованије музичке облике на један збиља уметнички достојанствен начин. Треба напоменути да је он сва ова дела написао као врло млад човек, нап. своју Прву симфонију компоновао је у својој двадесетпетој години.

Пауновић је поред компоновања писао и књижевна дела. Писао је песме приповетке и драме. Његова драма *Шајкаши* добила је на једном књижевном конкурсу прву награду. Поред осталих драма и књижевних радова интересантно је истаћи и то, да је он написао и једну драму из наше народне прошлости под насловом *Двори Срце Злопогрће*, коју је посветио својој сестри Јелени. У сваком случају и ове књижевне радове Миленка Пауновића требало би озбиљно и исцрпно прегледати.

РАТ И НАУКА

— Од Валтера Петвајдица —

Енглези кажу да они воде овај рат да би спасли културу. Коју културу? Оставићемо на страну културу Совјета, једину културу која би се спасла кад би Енглези добили рат. Нећемо узети у обзир ни културу Јенкија. Они дивиме делу које називамо културом, нису нешто више допринели од бољшевика. Дакле, Енглеска се може борити само за европску културу. За културу, због које је Енглеска туче европских народа гурнула у рат и смрт, због које је бомбардовала и запалила Келн и Минхен, Рим и Фиренцу, цркве и музеје, библиотеке и манастире. Ради спаса ове културе, кажу Енглези, мора бити уништен немачки народ.

У стварању европске културе, која у једном вишем смислу тек омогућава живот и даје му сву вредност, имали су удела сви народи овог континента. Наравно, да је удео великих народа већи. Изузев антике, која је ударила темељ култури, култура је дело Немаца, Италијана, Француза, Енглеза и Шпанаца. Али, колики је и немачки удео у поређењу са уделом Енглеза!? Четири имена карактеришу велике културне успехе Енглеза, од којих је једно име свакако генијално: Шекспир, Лок, Хјум и Њутн. Великих музичара нема. То је мало према сјајном низу немачких песника, музичара, сликара, филозофа и грађевинара. Вага поређења претеже дубоко на штету Енглеске. Или, жели ли они да нам импонују Сомерсотом-Мохемом?

И поред тога, Немци се никада не би усудили да објаве уништење енглеског прилога култури, као предуслов за „спас европске културе". Немци умеју мало боље да цене Шекспира, него већина господе у Лондону, који би желели да даду Немцима поуке; Немци, насупрот салонским снобовима, који се васпитавају у Оксфорду, знају сложину и дух Локових и Хјумових дела.

Ово богатство велике прошлости, свакако да Немце и обавезује. Више него што Енглезе обавезује њихово. Немци морају да покушају да своје таленте јаче развију, него остале нације, којима је добри Бог посао олакшао. Можда је то узрок нарочитих културних и цивилизаторских успеха, које су постигли Немци. Међутим, ова обавеза важи како у миру, тако и у рату.

Пре неколико недеља Вођа Рајха установио је награду др. Фрица Тота „за проналазачке успехе", који су од изванредног значаја за народну заједницу због побољшања оружја, муниције и војних справа, које се тиме постиже, као и због постигнуте уштеде у радној снази сировинама и енергији; ускоро потом установио је вођа немачке омладине заједно са министром Рајха, Шпером, једно такмичење за омладину, да и она са своје стране према својим могућностима учествује у развоју технике.

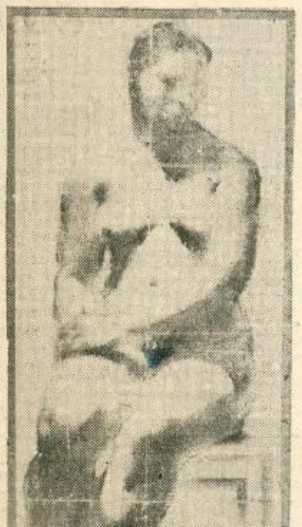
Док се Тотова награда очигледно одређује за практичаре, утакмицом за омладину дат је један општи програм од највеће важности. Када се поводом тога у прогласу каже, да је дужност сваког младог Немца „да се припреми не само за војнички позив већ и да с истим жаром усавршн и своје духовне и стваралачке способности", онда у томе лежи једна потпуно начелна констатација у вези са васпитањем омладине и истовремено признање државе и самог њеног вођства.

Духовна стваралачка снага нације питање је васпитања и истовремено ревности, с којом сама омладина иде за овим циљем. Израз жар у напред поменутом прогласу је врло добро изабран. Сваки борац мора имати храбрости, маштовитости и жара. Без тога се не може замислити геније.

Овај жар је од велике важности. Јер од закона полуге па до чуда изградње атома и оптике електрона далек је пут, и не на почетку, већ на крају увиђамо, да је физика краљица природних наука.

Узимање физике за пример оправдава њена важност у рату и положај, који она завлађује, јер управља техником. У великој згради културе остале науке имају исту вредност и исто право.

Немачка не жели и не може да васпита једну генерацију, која би се састојала само од научника и уметника. Али се мора постићи да они, који су нарочито обдарени, и имају за то унутрашње снаге, не пропусте, из удобности или због тога, што им је заведено интересовање, циљ који им је природа одредила. Једна добра и строга школа, која много захтева, не заборављајући притом да између духа, тела и карактера увек мора бити хармоније, може много допринети испуњењу овог захтева, који је животно питање нације.

С. БОГОЈЕВИЋ: АКТ

Пре двадесет година наша култура и наша уметност изгубила је Миленка Пауновића, ретког човека и још ређег уметника, који је својим талентом много остварио и много оставио, али да је поживео више, остварио би и оставио би нам много више. А шта смо ми учинили за његова дела?

Свет. Настасијевић

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

СЕЈАЧ ХЛЕБА

Знам те у беди, ропству, слободи,
знам да из земље ничеш к'о биље
дубоким кореном
и да те од ње раставити неће нико
па ма куд да те води:
душа ти чезне њено окриље.

Како да ти говорим
кад се погледамо очи у очи?
Треба ли божанство од тебе да створим
или да ти просто рекнем:
»Ниси такав да пред тобом у праху клекнем
и да ти сазама расипам цвеће,
јер и ти имаш својих мана
које су често и од наших већа!«

Да, ниси увек као у песмама
које звоне на твоме весељу
или у причама које читају у граду.
Не жањеш увек са кликтањем
и душа ти увек није бела.
Прохујн често у голотињи и јаду
лето господње кроз твоја села.

Што си такав,
У сујеверју болном но у знању чистом,
има, зар не, роде, и кривице наше:
занемарисмо своје сејаче хлеба!
Али кад те подигнемо из мрака таме
бићеш бољи, као што треба,
можеш се мерити с Христом!

ИЗ ГЕТЕОВЕ ЛИРИКЕ

Тожанство

Племенит нека је човек
Добар, милостив!
Јер то га једино
Разликује од свих
Створења која
Познајемо.

Слава незнаним
Вишим бићима
Која слутимо! —
Њима нек буде сличан он
Да пример нас његов учи
У њих веровати.

Јер природа је
Неосетљива:
Над злим и добрим
Сунце сја.
Светле злочинцу
Као и најбољем
Месец и звезде.

Ветри и реке,
Гром и град
Хитају својим путем
И грабећи мимо
Односе све.
Једног за другим.

Тако и срећа
У мноштву лута,
Час шчепа дечака
Ведру невиност,
А часом ћелаву
Грешну главу.

По вечним, гвозденим,
Великим законима
Морамо сви да
Живота свога
Испунимо круг.

Једино човек
Може немогуће;
Он разликује,
Сређује, бира;
Он може трепутку
Вечност да да.

Он сме једини
Да доброг награди,
Да кажни злог,
Лечи га и спасе,
Да корисно здружи
Све заблудело.

И ми поштујемо
Бесмртнике
Ко да су људи,
Ко да у великом
Чине, што најбољи
У малом чине
Или би хтели.

Племенит нека је човек
Добар, милостив!
Нек неуморан ствара
Корисно и право,
Да узор нам буде
Тих наслућених бића!

(Превео Свет. Стефановић)

СТЕВАН ВУКЧЕВИЋ

Србија

Србија, то није мртва груда,
која нас гвозденом руком веже,
то је љубав за облак, што плови овуда,
за песму што се овде разлеже;

Љубав за класје, што богато буја,
за лањске руже, што су на гробљима свеле,
за тресак бесних олуја,
за тугу тица луталица, које се селе.

Србија, то су све оне споне,
којима нас живот за се спаја,
радост, кад наша звона зазвоне,
топлота мајчиног загрљаја.

Србија то су наше жеље тајне,
магла, што преко поља плови,
то су наше бајке бескрајне
Србија, — то су само за нас овде наши снови.

В. М. АЛЕКСИЈЕВИЋ

Васкрсење

У смрти се рађа живот...

Ово је једина космичка тајна постања. Одатле и код нас појам васкрсења, одатле код нас и веровање у мит обнове, одатле код нас и уверење о загробном животу. Све у природи живи, само различитим интензитетом живи.

Како је велика примитивна филозофија нашег сељака, човека који је сам себе скромно назвао створењем које сеје и плоди, који верује да живи увек у заједници са својим претцима и потомцима, и мртвим и живим, односно још нерођеним!

Његова имагинарна задружна породица има у себи елемената светиње, васкрсава сама у себи. Она ствара народ. Она има свој мит. Она има своје погледе на живот.

Христос је рађи тога и постао Бог нашег народа, јер је проповедао слогу и сиромаштво.

Он је спаситељ.

Он је обновитељ.

Он је искупитељ.

Христос је Бог амбара и јасала, Бог класја и блага на њиви, Бог сељака и природе.

Он је спона стварног и нестварног, живота и смрти, мушког и женског, светлог и тавног, он је постао Богом јер је био човек, јер је постао од човека.

Живот се обнавља у сваком цвету, у свакој бубици, у сваком даху ветра. Изван живота су снови о прошлом и будућем.

Овај човек, човек сељак, снива о лутању вечности, јер је некада и сам лутао по степама тражећи себе, тражећи своју слободу. За њега је смрт слобода, јер се тада душа одмара и оспособљава за нови рођ и ново стварање, у неком новом животу.

Све жуди за ширином, све тежи висини, све иде у вечност кроз процес обнове. Кроз болове и страдања иде се у радост и срећу.

ЗОРА Ј. ТОПАЛОВИЋ

Моја жеља

У последњем часу тужног ми живота
Када се душа растане од тела,
Кад престану патње намученог скота
И кад спага даха буде тајно свела

Ни једног јаука тада ја не желим,
Ни једне лажно отиснуте сузе.
За мојим бићем прерано увелим
Које тамна рука провиђења узе.

У поноћи једној... у тишини клетој
Одбаците тело нека гњили, труне,
И у мукло ноћи смиреној и светој
Нек мој хладни лик пут без пута куне...

Тада лажи нећу, лицемерства гадна...
Сажаљење бедно ниги томе сличне
Речи саучешћа, како душа јадна
Завршава дане болне и трагичне.

Хоћу да ми поноћ буде пратња снена
И са неба звезде сведоци једини.
Тог болног тренутка кад се једна жена
Предаје за навек земљи, њеној тмини.

И у мраклу поноћ без лажи и маске
Да се спусти тело уморно и свело...
Нећу лажне речи, саучешћа, ласке
Нит пољупце Јуде у мртво ми чело...

Нећу ни уздахе, ни сенку човека
Да видим на своме језивоме путу,
Када моја душа буде из далека
Пратила кроз понор, тело, лиску жуту.

То је тужна жеља измореног бића
Што је себе расуло по безнадном путу.
То је болан вапај напуштеног тића
Што лет не оствари носећ рану љуту.

Зато моје проклетство нека стигне оне
Који се усуде жељу да скрнаве.
Клечим и молим се... Тужно звона звоне...
Клечим и молим се ја душе крваве...

За опроштај греха и безданих лажи
Које ја изустих у распећа часу...
На жарулу тог страдања душа ми се снажи,
А јецај гушн у уморном гласу...

Крв ми снажно јури кроз вене и пори,
Као да би хтела некуд да се слије...
Сва прошлост ишчезава, у бездан се топи,
А вал смрти журно, прелива је, криje...

РАД КОЛАРЧЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ У 1943

Тежња Управе била је углавном управљена на то да се омогући равнотежа прихода и расхода, т. ј. да се обезбеди опстанак и покриће расхода Коларчевог народног универзитета. Али, наравно под условом да Универзитет очува у потпуности национални правац и карактер свога рада као изразито српски народни универзитет и као жариште српске народне културе.

Из приложеног биланса види се да се у томе углавном успело. У материјалном погледу успех је био потпун, јер су уз огромне напоре, створени приходи, који су покрили несразмерно велике расходе Коларчеве задужбине и Коларчевог народног универзитета.

Исто тако, силом прилика дешавало се да каткад извесне приредбе у дворани Коларчеве задужбине нису биле на високом уметничком нивоу, али се оне нису могле избећи, јер их је Управа Коларчеве задужбине, располажући једином двораном у Београду за такве сврхе, морала примити. Па ипак, укупно узевши, број таквих приредаба није био велики. Оне се скоро губе у општој слици културне активности Коларчевог народног универзитета.

Програм самог Коларчевог народног универзитета остварен је у границама могућности. Он се састојао из предавања, течајева и уметничких приредаба. Својим обимом и садржајем остварени програм не одваја се много од онога у 1942 години. Али, нарочито у другој половини године, у зимској сезони, настаје знатно повољнији обрт у погледу предавања и течајева, нарочито националног карактера, што у ствари чини главни смисао и задатак Коларчевог народног универзитета.

Такође у погледу националне уметности, особито фолклора, развија се много већа активност, изазивајући огромно интересовање широких народних слојева. Организују се национални културни течајеви за омладину и популарна предавања за народ. Ово активирање Коларчевог народног универзитета долази отуда, што је Управа најзад успела да отклони тешкоће и да створи потребне предуслове и могућности за несметано спровођење једног ширег националног програма. То ће се јасније показати у прегледу рада Коларчевог народног универзитета.

У току 1943 године популарност Коларчевог народног универзитета достигла је свој врхунац. Може се чак рећи да више нема ни једног Србина који Коларчев дом не сматра као општу народну кућу. У томе погледу пристигнут је пун успех и никада до сад име Коларчево није било популарније и није поминьано са више части и славе, него управо у овим изузетним временима, Коларчева задужбина врши данас једну узвишену, свету, националну мисију, окупљајући око себе васколики српски народ, нарочито омладину, да их на врелима народних традиција и народне културе ободи, препороди, окрепи и просвети.

РАД КОЛАРЧЕВОГ НАРОДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА

У раду Колар евог народног универзитета ваља разликовати културну делатност самог Универзитета од приватних приредаба, за које Управа Задужбине издаје своју дворану у закуп под извесним условима. Истина и многе приватне приредбе, особито просветних, националних и социјалних установа, организују се у споразуму са Управом Универзитета, те се и оне могу с правом унети у оквир рада Коларчевог народног универзитета. То важи нарочито за књижевне академије и вечери, за концерте Музичке академије и музичких школа, за ђачка посела, за концерте разних школских установа и т. д.

Па ипак велики број приватних приредаба остаје ван домашаја и консултације Коларчевог народног универзитета. Отуда се дешава да оне често немају потребан уметнички ниво. Узроци томе леже у поратној хаотичности, која је захватила и уметнички живот, којим је овладао дилетантизам и шарлатанство. Управа Коларчевог народног универзитета настојавала је кроз целу 1943 годину да издејствује повластицу да може сама организовати позоришне и друге уметничке приредбе у својој дворани, чиме би се загарантовао уметнички ниво свих приредаба.

У даљем излагању, ми ћемо укратко дати преглед најпре делатности самог Коларчевог народног универзитета, а затим уметничких и других приредаба изведених у дворани Коларчеве задужбине, било уз сарадњу или без сарадње саме Управе Универзитета и њене просветно-културне секције.

Предавања и течајеви. — Предавања, заједно са просветним и практичним течајевима сачињавају језгро активности Коларчевог народног универзитета. Али, док се организација течајева, нарочито практичних, могла без великих тешкоћа спровести, са предавањима чак и строго научним, није ишло тако лако.

Међутим, при крају 1943 године дошло је до врло повољног преокрета у погледу организације предавања, и с тим у вези и течајева и осталог просветног рада Коларчевог народног универзитета. Захваљујући напорима Управе, а у првом реду самога Комесара, успело се да се отклоне све тешкоће, које су ометале слободно организовање предавања и уопште просветне и културне акције у оквиру Коларчевог народног универзитета.

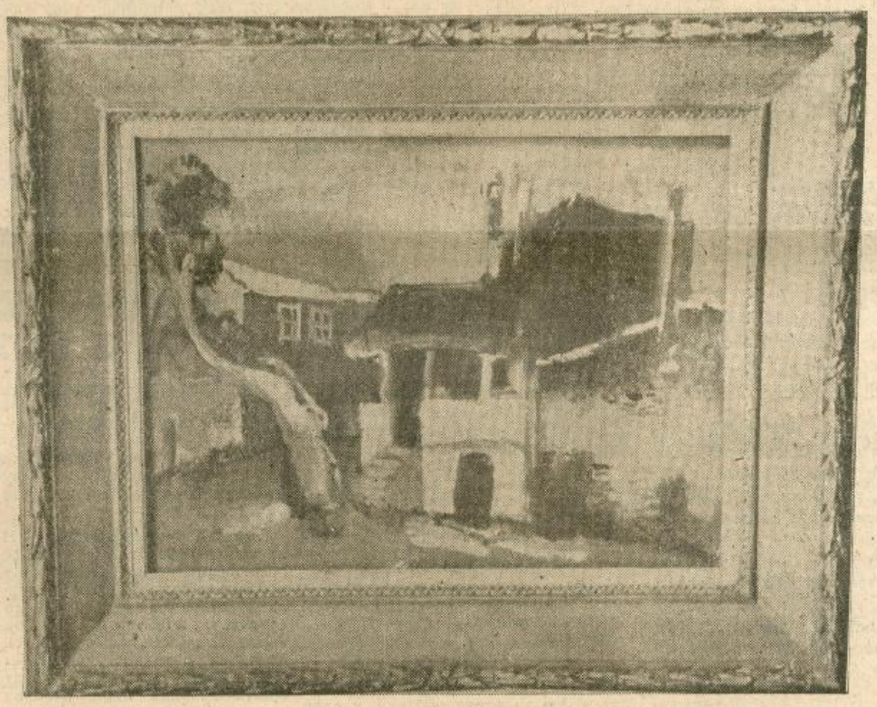
Како је у моменту овога преокрета у погледу Коларчевог народног универзитета падала истовремено и двогодишњица од Комесарске управе, одлучено је да се овај догађај, управо почетак нове епохе у раду Коларчевог народног универзитета, обележи једном манифестацијом. Тако је 19 децембра 1943 одржана свечана академија поводом двогодишњице рада Комесарске управе и почетка зимске сезоне са нарочитим програмом популарно-научних предавања и течајем националне културе за београдске матуранте.

Уводну реч о значају Коларчевог народног универзитета одржао је Комесар Бошко Богдановић, затим је изведена ревија фолклорног оркестра. Присуствовали су чланови Владе на челу са Претседником армијским генералом Г. Миланом Недићем, представници свих друштвених редова и многобројна публика.

Дан касније, 20 децембра, почела су редовна предавања на У. универзитету, свако пре подне сем недеље, у више учионица, за београдску школску омладину, а свако поподне, сем четвртка и недеље, по једно популарно научно предавање за осталу публику.

Број предавања из разних научних грана, одржаних у 1943 години износи 61. Поред тога одржано је и неколико националних прослава са пригодним предавањима. Такође одржано је више просветних конференција, међу које спадају и седнице Великог Просветног савета.

У просторијама Коларчевог народног универзитета одржан је такође и низ немачких предава, ња а у дворани и две немачке

БЈЕЛИЋ ЈОВАН: ДВОРИШТЕ УЛИЦЕ ВОЈ. ИЛИЋА

просветне. (Немачки научни институт).

У току 1943 године на Коларчевом народном универзитету, у сарадњи са Заводом за унапређење индустрије и занатства Министарства народне привреде, одржани су ови практични течајеви: 11 течајева за прераду мотора на домаће гориво, који су почели 19 априла а завршени су 18 децембра 1943 године, са 342 уписана слушаоца; 2 грађевинско тесачка течаја, са 90 уписаних слушалаца; 1 течај за мајсторске кандидате са 142 уписана слушаоца; 1 за познавање аутомобила са 120 слушалаца.

Министарство просвете организовало је на Коларчевом народном универзитету 1 музејски течај са 180 слушалаца и 1 библиотекарски са 80 слушалаца.

Укупно је било 17 течајева са 954 слушаоца. Предавања су одржавана свакога дана са по 2 часа предавања дневно (сем недеље), у 3 учионице Коларчевог народног универзитета.

Кад се томе дода и велики течај Националне културе за 1900 београдских матураната, онда се види да је крајем 1943 године рад Коларчевог народног универзитета достигао кулминацију, јер су од 8 часова у јутро до увече, све дворане и све учионице биле преко целога дана заузете предавањима, течајевима, уметничким и другим приредбама. Такав рад никада пре тога није запамћен ни забележен у аналима Коларчевог народног универзитета.

Српска народна уметност-фолклор. — Српском фолклору и у прошлој години посвећена је нарочита пажња. Фолклорна група Коларчевог народног универзитета, створена још 1942 године под вођством проф. Маре Магазиновић, у току 1943 године је реорганизована и подмлађена новим снагама из редова ученика и ученица виших разреда београдских средњих школа.

У току 1943 године било је свега 22 фолклорне приредбе. Већину ових извела је група Коларчевог народног универзитета под вођством Маре Магазиновић. Приказан је углавном познати национални репертоар, са неколико нових ревија и тачака. Игре су усавршене, боље увежбане и још лепше стилизоване. Јесења сезона почела је премијером одлично спремљене фолклорне ревије „Јелисавка-Обилића маића".

У потпуно новој кореографској, а нарочито музичкој обради, уз пратњу великог оркестра, „Јелисавка" је сад пружала пример једне врло успеле ревије наше народне уметности, изражене у игри, песми и музици са чисто народним мотивима. Са „Јелисавком", овако стилизованом и музички опремљеном, наш фолклор је са групом Коларчевог народног универзитета дао једно значајно дело, једну важну етапу на путу развитка српске народне уметности.

Успех „Јелисавке", а с њом и нашег фолклора, био је јединствен. Небројено пута понавља се „Јелисавка" увек пред препуном двораном публике, која сваку игру и песму пропраћа огромним одушевљеним аплаузом. Може се рећи да је фолклорна група Коларчевог народног универзитета, својим радом, а нарочито „Јелисавком" прокрчила пут народној уметности, пробудила интересовање најширих народних слојева за њу и поставила чврсте темеље за њен будући развитак и процват. „Јелисавка" је сада стално на репертоару, и понавља се са великим успехом и несмањеним интересовањем публике, редовно сваке недеље поподне.

Позориште. — Дворана Коларчевог народног универзитета не одговара условима једне позоришне дворане не само због мале позорнице, већ и положајем самих седишта. Отуда је извођење сложенијих позоришних комада под таквим околностима скопчано с великим тешкоћама, а ченог универзитета.

Међутим, у току рата, у недостатку других дворана, са наглим и несразмерним развитком позоришног живота, никле су небројене позоришне дружине од незапослених глумаца, разних националних организација и разних омладинских удружења. Сви они, немајући дворане, навалили су на дворану Коларчевог народног Универзитета.

Тако је Коларчева дворана морала у извесној мери примити и један део позоришног репертоара на себе. Управа Коларчевог народног универзитета носила се мишљу да она сама створи драмску секцију и да одабере све боље незапослене глумачке снаге, као и талентоване снаге из редова омладине и да сама организује и изводи национални репертоар. Управа је рачунала да ће тиме решити најбоље не само питање своје дворане, већ знатно припомоћи и решењу општег позоришног проблема, који је нажалост и данас још далеко од свога паметног и корисног решења. Мислило се ако се подигне ниво позоришне уметности до брим глумачким снагама, добром режијом и добрим избором националних комада — да ће то значити истовремено и значајан успех напуту националне обнове и препорода. Утолико пре, што ће се у том случају дворана Коларчевог народног универзитета испунити искључиво позоришним репертоаром, који ће одређивати и надзирати Министарство просвете са Управом Универзитета. Тако би отпале све друге приредбе сумњивог квалитета, и испод уметничког нивоа.

У току покушаја да реши овај позоришни проблем, Управа је била принуђена да повремено уступа дворану и за по коју позоришну приредбу. При томе је она увек настојавала да учини што је могуће бољи избор. Разумљиво је, да је и овде било случајева, где није могла избећи комаде лошијега нивоа, који су кроз капиџик долазили у дворану Коларчевог народног универзитета. Укупно је у току целе године приказан 21 комад, од тога броја 15 домаћих и 5 страних. Претстава је било 21 домаћих комада и 11 страних.

Музичке приредбе. — Дворана Коларчеве задужбине подешена је нарочито за музичке приредбе, особито за концерте вишег стила, симфониске, ораторијуме и т. д. Отуда је музички живот на Коларчевом народном универзитету био и у прошлој години врло интензиван и разноврстан. Данас су све врсте концерата и других музичких приредаба, од камерне и симфониј ске музике до шлагера и џаз музике. Ипак, највећи део заузима музика вишега стила и лепог уметничког нивоа. 21 симфониски концерт и 5 ораторијума поред бројних, камерних, вокални (оперске арије) и клавирских концерата, показују високи ниво музичких манифестација у дворани Коларчеве задужбине. К томе треба додати 12 врло успелих концерата Музичке академије и музичких школа, који својим квалитетима спадају у горњу групу.

(Наставак на 18-тој страни)

ОБНОВА ИСТОРИСКЕ ДРАМЕ

„ДУШАНОВО ЈУТРО"

од Слободана Исаковића играју националци

У најскоријем времену многобројни љубитељи позоришне уметности имаће једну заиста ретку прилику да на београдској позорници виде дело „Марија Палеологова" од нашег младог и талентованог књижевника Слободана Исаковића.

Као историска драма „Марија Палеологова" добила је једну од првих награда на прошлогодишњем великом и успелом књижевном конкурсу „Српског народа". Обрађена у одличном познавању наше друштвене средњевековне историје, сва прожета типичним духом нашег средњег века „Марија Палеологова" може да се сматра као један од најуспелијих доприноса нашој новијој књижевности.

Сада је Драмски студиј Националне службе решио да на позорницу изнесе Исаковићеву драму „Марија Палеологова", под измењеним називом „Душаново јутро". Млади, талентовани аматери Националне службе извешће ову драму на први дан Ускрса у великој дворани Коларчеве задужбине.

Велику и једину женску улогу лепе краљице Марије Палеологове играће наша позната драмска уметница Блаженка Каталинић, док ће велику улогу Душана тумачити млади и талентовани Александар Огњановић. Балеуске тачке увежбала је госпођа Живановић, а декор је дао Момир Денић.

Аутор ове историске драме Слободан Исаковић је млад човек. Родио се 1914 у селу Дренови у Мачви где му је отац био учитељ. Гимназију је свршио у Шапцу а Правни факултет у Београду, па се затим посветио судској служби.

Почео је врло рано да се бави књижевношћу сарађујући у најпознатијим омладинским часописима „Младости", „Књижевном северу", затим у „Подринским новинама" и „Шабачком гласнику".

Велики књижевни конкурс „Српског народа" потстакао га је на већи, интезивнији књижевни рад. На конкурсу за најбољу песму узео је учешћа с песмом „Питаш ме ко сам" али је награда изостала. Међутим, он није клонуо. Узео је учешћа и на конкурсу за најбољи роман и драму с „Марцом Палеологовом" која је добила награду од 5.000 динара.

Слободан Исаковић пише и ствара и даље. Посветивши се претежно историским родовима књижевности, он пише данас роман „Кронику о Цару, Кнезу и Деспотима".

Међу многобројним престоничким љубитељима позоришне уметности влада велико интересовање за приказивање ове јединствене историске драме из Душановог доба, из периода када се стварала велика и снажна Душанова Србија.

Г-ђа Бојка Константиновић

Г. Станоје Јанковић

НАЈУСПЕЛИЈИ КОНЦЕРАТ СЕЗОНЕ

Бојка Константинова-Живадиновић, опијајући нас и заносећи својим најумилнијим гласом наше најбоље и у пуном смислу идеалне колоратурне певачице, та најистакнутијим и једним од најомиљенијих певача, нашим прворазредним баритоном, Станојем Јанковићем, пружила је 10 априла београдској музичкој публици незапамћено задовољство у најуспелијем концерту сезоне.

Овај доиста најуспелији концерт, био је прави сусрет обостраних одушевљења! Публике — својим љубимцима; и уметника — својом оданом публиком, која им је на најубедљивији начин пружила доказ своје безмерне љубави, као и свог пуног и непобитног разумевања.

Да ли би био искренији, кад бих тврдио, да је публика била више занешена божанским мелодијама најбољих мајстора: Вердија, Росинија, Моцарта, Делиса, Леонкавала, Доницетиа и Ђорданија, које су са ванредном музичком културом својих изврсних гласова тако сјајно изводили наши најбољи уметници, или бих био искренији, кад бих поверовао, да с уи сами уметници, заједно са изврсним пратиоцем г. Богданом Бабићем, били више изненађени и занети тако спонтаним и заслужено-френетичним одушевљењем саме публике?

Јер та верна публика, у овом свом незапамћеном одушевљењу, није хтела ни могла тако лако одвојити од својих идола и отићи се из заносних снова и вратити у тешки реални живот, него их је, већ по који пут, бурним и бескрајним аплаузом поново изазивала, дозивала, стојећи у жељи да их поново и опет однесу својим гласовима у царство снова мелодија бесмртног Моцарта.

На једно питање, које ми је касније било упућено: „коју је арију Бојка најбоље певала" (?) у брзини хтедох одговорити — Делиба (!), али се одмах тргох и помислих: „Зар бих смео ставити на друго место — у мушти буљног и пуног тако свежих и најмелодичнијих фраза — Росинна? А зар бих опет смео запоставити заносног Вердиа или пак Доницетиа? Не! Никакој Тиме бих учинио неправду и тим великим мајсторима и Бојки Константиновој. Зато сам одговорио „све" и у смислу познатих стихова „а у руци Мандушића Вука свака пушка биће убојита" од нашег геницалног Његоша.

И заиста, Бојка Константинова-Живадиновић поседује не само кристално звучни и најумилнији глас, него и најсавршенију технику признате и у иностранству, са којом располажу само ретке колоратурне уметнице светског реномеа, али баш зато и изводи са таком сигурношћу славујске мелодије најтежих колоратурних арија.

А достојни партнер Бојкин, Станоје Јанковић, није нас изненадио, него само још једном усхитио и потврдио оно најлепше мишљење које смо увек о њему и имали. Својим огромним металним и најпријатнијим баритоном, господарећи са таком сигурношћу и највишим тоновима, одушевљавао нас је исто као и Бојка, да смо после тог изванредно успелог концерта, напустили салу са убеђењем, да би ти наши врли и мили уметници потпуно задовољили и саме немрле мајсторе, чија су бесмртна дела тако уметнички интерпретирали.

Ми им искрено честитамо, дивимо им се и волимо их.

Др. Миковић

МОЛИТВА У ПРОЛЕЋЕ

Господе!
Тиси с доласком пролећа поља што висе
у леду и снегу у крокусове ливаде претворио.
Ти си кристале растопио и дрвећа у шуми
иглицама и листићима распупелог доба окитио.

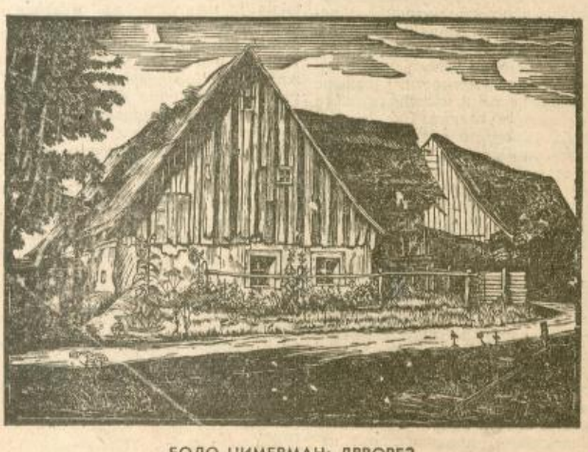
Господе!
Ти си долине бескрајним снегом завејане преобразио
у лугове пуне јаглика и грана ружичастог цветања.
И сада зовеш насмешену децу, људе и жене
напоље, на сунчане ливаде, на радосна празновања.

Господе!
Само на највишим планинама и усамљеним врхунцима
Ти си сачувао лед и дах зиме, у ове дане благе.
Тамо си Ти сам, са вихорима, у вечитим временима,
и певаш у вечерима химне неизрециве снаге.

Господе!
Напусти, само за тренутак стварања што се збива,
своје престоле у замагљеним, удаљеним планинама.
Спусти се у љупке долове, пребивај у дрвећа крунама
и певај кроз шумско грање своје божанске песме.

Господе!
Орлови се дижу у твоја бескрајна плаветнила.
Али ти корачаш кроз пространо младо поље драго,
и благосиљаш топлим ветровима све нежно и ново,
и милујеш, Свемоћни, сада све тихо и благо.

ХЕРМАН ГЕРСТНЕР

БОДО ЦИМЕРМАН: ДРВОРЕЗ

РАД КОЛАРЧЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ У 1943 ГОД.

(Наставак са 17-те стране)

Укупно узевши, у прошлој години одржане су у дворани Коларчевог народног универзитета 202 музичке приредбе, од којих је већина била на нивоу истинске уметности.

Посета и број приредаба. — И прошла година била је, може се рећи, рекордна по интересовању публике и броју посетилаца. Били су заступљени сви друштвени слојеви, од интелектуалаца и привредника до сељака и радника. Коларчев народни универзитет беше постао у правом смислу општа народна кућа, народни српски Универзитет за све и за свакога. Поред предавања за људе жељне научних знања, за студенте и остале ђаке, за омладину свих група и врста, било је предавања и за друге друштвене редове, за занатлије, за сељаке, за раднике и т. д. Поред просветних течајева било је занатских и пољопривредних течајева. Шаролики музички живот по разноврсности и обиљу мотива пружао је свакоме оно, што му је било погодно, и као забава и као поука. Од највиших музичких висина до лаке забавне музике, намењене широким народним масама. То исто важи и за позоришни репертоар дворане Коларчеве задужбине. Поред озбиљне драме, изражене у страним комадима „Авети", „Част", „Завичај" „Ускрс", а од наших кроз „Смрт мајке Југовића" и друге, било је и лаких домаћих и страних комедија и шала, опет за све редове публике.

Обзиром на тако разноврстан и обиман програм Коларчевог народног универзитета, може се рећи да је он у ствари постао средиште целокупног културног живота престонице. У његовом кругу одвија се скоро целокупни музички живот престонице, без мало сва популарно-научна активност, јер се само на њему одржавају предавања и течајеви, добар део позоришног живота, као и све остале друштвене и националне манифестације, прославе, конференције и т. д. Рекордан број посетилаца само редовних приредаба који износи 230.583 у прошлој години сведочи речито о томе. У овом броју нису урачунате бесплатне приредбе и конференције. Број редовних приредаба уз улазнице изнео је у прошлој години 309.

Тај број је према претходној години знатно мањи, што су у 1943 години из техничких разлога отпале приредбе културних филмова са предавањима, чији је само број у 1942 години износио 148. Ипак, може се 1943 година у погледу интересовања, одзива публике сматрати као рекордна. Коларчев народни универзитет добио је коначно карактер опште народне куће и он ће као такав вазда остати народни дом културе и просвете целокупног српског народа.

Свим својим читаоцима
ЧЕСТИТАМО
ХРИСТОВО ВАСКРСЕЊЕ
Уредништво

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

МИСИЈА СВЕТОСАВСКОГ ПРАВОСЛАВЉА У ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ СРПСКОГ НАРОДА

НЕМАЊА, човек необичног библиског имена, творац је прве српске стабилне државе. Од Рашке створио је матицу средњевековне Србије. Смирио је духове у земљама јаких амбиција и крвавих атавизама и поставио основе разумевањима за извесну државну мисао, место дотадање племенске и покрајинске. Са овим српским генијем, избија српска експанзија из рашких планина; српској снази, свежој и набујалој, отварају се нови путови. Цео српски државни склоп постаје ширн, сложенији и развијенији. У српској државној политици осећа се први пут, поред авантуристичког и борбеног, јасан потез стваралачког.

Сава, син му, настављач је културног духа човека, чије државничке способности немају поређења у нашој историји. Са Савом отпочиње развијање православља и верских организација, које су стварале услове за једну духовну цивилизацију, која је имала својим учењем и својом хијерархиском поделом да васпитава сирове инстинкте још примитивних брђана. После године 1217, која је донела огромне измене у политичкој ситуацији Балкана, Стеван оставља Сави слободне руке, да изведе све што мисли да је у интересу јачања православне оријентације у Србији. У толико пре, што је српска православна црква била подвргнута архиепископији у Охриду. Сава се лично прихватио тешког државничког посла: да издејствује самосталност српској цркви и изведе њену организацију.

Организаторски рад Светога Саве једно је од најсмишљенијих и најтрајнијих дела средњевековне Србије. Својој организацији дао је чисто национално обележје. Исто онако, као што је историски, вечни Хилендар, имао бити у Светој гори српски манастир, тако је и црква у Србији имала и морала бити првенствено српска, са народном јерархијом и народним језиком. У ову Савину реалистичку замисао, ма колико она била необична код једног свештеника у првим десетинама 13 столећа, не може бити сумње. За то има јасних и недвосмислених доказа: Грка, владику у Призрену, одмах је сменио и на његово место поставио Србина. Сем тога, Савин распоред нових епархија, речито говори да им је наменио, колико црквене, толико и државне дужности.

Тако је Сава православну веру учинио државном вером Србије и тесно је повезао са државом и народне интересе. Без непотребног догматисања, енергично је желео да цркву створи живом, активном и непосредно заинтересованом за судбину народа. У тој државничкој мудрости великог српског вође, лежи значај светосавља за народну прошлост. Савина црква остала је народна и национална, и са фанатичном вољом и великим разумевањем вршила је своју мисију у нашој прошлости, нарочито после слома српске државе.

»Српску државну мисао немањићске династије створио је физички Немања, а интелектуално Сава«. Осећање националног јединства, у то време, још је било кржљаво не само код маса, него и код многих водећих личности, и по њему би и даље биле могуће оне старе крваве борбе између Рашке и Зете, односно, између католичанства и православља међу самим Србима. Сава је тежио, у духу идеја свога века, да верским јединством постигне тешњу сарадњу, органску везу између српских области и племена, не би ли тако дошло до потпуне хомогености српске државе, у чему је коначно успео.

И данас, осећајући судбинску повезаност са догађајима који су прожимали наш народни организам у доба његове највеће борбе за верску и политичку величину, Савина историска фигура је још блиставија у нашим очима, а његови напори и његово залагање за живот земље која га је родила — бесмртни су примери самопожртвовања и високе националне свести.

Светосавље је и у прошлости било, и у будућности остаће највиши култ; оно није никаква политичка оријентација, него дубока органска веза са историским основама живота српског народа. Исконске снаге српске земље, дух јунаштва и честитост наших предака утковају се у појам — Светосавље. Српски омладинци свим својим бићем, сваким откуцајем срца и сваком честицом крви, осећају дубоку тајну наше историје и схватају смисао светосавског мисионарства. Они су, као ноиоци конструктивне националне и светосавске мисли у апокалиптичким данима најновијег светског обрачуна, непомирљиви противници свих схватања, идеологија и политика, које су анационалне, деструктивне и анархистичке, стављене у службу антихристичког империјализма.

Став омладине, запојане Светосављем, одраз је гласа савести свесних, духовно и национално пробуђених људи, којима су јасни узроци тешке пропасти и путеви, који воде успону и оздрављењу. Суочени са збиљом реализма, од које се човеку леди сржу костима, данашњи омладинци су у свом националном бићу и у живој вери у значај Светосавља и његову мисију у будућности Србије, нашли снаге, да се ухвате у коштац са том стварношћу и да се са њом носе. Што на њихово држање не утиче бура времена, што не подлежу овој или оној психози и што се не дају ничим збунити, разлог је у снажном и делотворном импулсу светосавске легенде.

Зато су они спремни и једино позвани да у хаосу беспућа и лажи буду прва идејна полуга и идеолошки стожер, око кога ће почети окупљање свега онога што национално мисли, осећа и ради. Чисти, свети и велики напори, несебично, чисто и самопожртвовано служење и вечито бдење на мртвој straжи духовног и физичког опстанка народа, у време када су се на српски род спустила искушења, за каква никада ни наши преци нису знали, морају да буду творачки елементи у формирњу будуће срећне, државе српске.

Ето, то треба да је наш нови национализам, национализам вере, рада и младости. Не дозволити инфилтрацију туђега, и стварати ново на основама свију особина, што нам у наследство оставише прадедови. Наставити утвреним путем народне самоникле културе, како би очишћене особине наше народне душе од туђег кукоља обрадили и подигли. Да у духу исконског Светосавља и у колу европских народа прионемо великом делу подмлађивања Европе, да унесемо нешто новог, свежег духа у гломазност доларизма и апатичности; да створимо у младим срцима нову веру у стварање националне културе, која ће се формирати и испољити пред светом. А тада ће наши етнички карактери да продру у срце свих народа: и наша песма, и наша орнаментика, и наше јуначко срце и наша побожност, и — најзад, наша велика српска душа!

Марин Бајевић
уч. VIII разр. гимн. у Зајечару

УМЕСТО МОЛИТВЕ

Ако Те нанесе пут крај мога села
Христе, обиђи куће убоге и ниске
У којима живе срца вечно невесела
Душе по удесу Теби тако блиске.

Дођи у једно вече, јутро или подне
У дан тешког труда или тихог славља
И благослови њиве да су вечно родне
И даруј свима радости и здравља.

Дођи, благослови нашу децу гладну
Која жудно ишту доброте и хлеба
И крепи надом многу душу јадну
А мени даруј плаве заносе неба.

Дођи да видиш како је неко зао
И никад се не сећа ни Тебе ни неба
И како ниси добро чинно кад си дао
Многима више него што им треба.

Дођи да Ти кажем како ми је жао
Што је међу људима злоба узела маха
И како сам често због ње заплакао
И што је на свету много сиромаха.

Дођи с пролећа кад се све рађа и цвета
И са заносом се помиње небо и Твоје име
Или кроз златна жита у жарки дан лета
Какав често желимо у доба јесени и зиме.

Дођи у моје село у долину плача
Да окрепиш надом много срце верно
Што их рани болом, беда оштрија од мача
Која нас још увек мучи неизмерно.

Баваниште 1944. МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

Мисли

1. Вера у постигнуће каквог постављеног циља јесте духовни еликсир којим се наше моћи непрестано обнављају, помлађују.
2. И најпаметнији човек не претставља никакву вредност ако није свестан да мора чинити добро.
3. Радити значи, од средине која нас окружује, захтевати — право на живот.
4. Човек се може осећати срећним тек онда када буде убеђен у исправност својих идеала.
5. Вредност једнога човека не цени се само по његовим стваралачким способностима, већ и по његовој склоности ка одбијању негативности у животу.
6. Крв проливена за отаџбину није ништа драгоценија од оне која још струји и покреће нас на користан стваралачки рад.
7. Слога почива на узајамном разумевању, пријатељство на — искрености.
8. Живети, ма колико живот био црн и горак, здравом разуму значи ипак више него — не родити се.
9. Светлост, поред физичког, има шири духовни појам. Светлошћу сија све оно што не доприноси победи мрака.
10. Себичност човека огледа се исто толико у ономе што овај од себе даје колико и у ономе што одбија да даје.
11. Доброта човековог срца попут биљке клија и ниче, расте и развија се, али на крају често, ипак, труне и не сачекавши сазревање својих плодова.
12. Ревност у извршењу постављених задатака манифестује једновремено и дубоку љубав према животу. И то довољно јаку, убедљиву...

Добривоје Недељковић
ученик VII разреда Мушке гимн. у Ваљеву

МАЈКА У СРПСКОЈ НАРОДНОЈ ПЕСМИ

Светао лик мајке и у нашој народној поезији добио је достојно место. У шареној и снажној галерији ликова које је наш десетерац овековечио рељефно се истичу три мајке, три етичка горостаса. То су Јевросима мајка Краљевића Марка; мајка Југовића и млада Гојковица. Свака од њих претставља по једну велику карактеристику мајке, а све три скупа дају савршену синтезу мајке као укупне личности.

Тако је Јевросима оличење исконске правде Бога Вечитога, божица једног и јединога васељенског морала који је конзеквентно бескомпромисан чак и пред могућности смрти: — »Боље ти је изгубити главу него своју огрешити душу«. Претставља логичну и неумитну конзеквенцу основног и врховног начела. — »Ни по бабу, ни по стричевима, већ по правди Бога истиноga«.

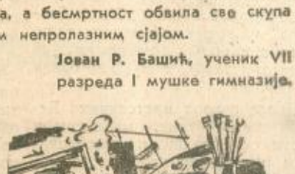
Има нечег у овој мајци нашег легендарног хероја што потсећа на спартанску мајку, која је пружајући сину штит у очи поласка у борбу изрекла ову страшну поруку: — »Или с њим или на њему«. — Али чини нам се да је мајка Јевросима поетски дата у много финијем металу. Спартанац полази у сурову утакмицу, у бој за царство земаљско; Марко Краљевић полази да дели правду, да врши један божански позив. Спартанац је секунд у општој пролазности, Марко је откуцај вечности; спартанка је закон отаџбине, а Јевросима закон васељене.

Мајка Југовића је трагедија материнства. »Моја руко зелена јабуко ћа си расла, ће си устргнута? Порасла си на крноцу моме, устргнута на пољу Косову.« У ова четири проста стиха дата је магистрално сва трагика жене мајке и сво проклетство материнства. Носи мајка чедо под грудима, подиже живот у нејаким годинама, и дорасте дете до коња и до копља бојна, расцвета се најлепши цветак Господњег врта земаљског, и гле, сине муња гнева Господњега и тугом вечитом раскрвари срце материно. Нестане свега, само рука устргнута на пољу Косову почива мирно на благом материном крилу. Нема речи, нема суза, јер највећи бол раван је Хамлетовом: »Остало је ћутање«. То ћутање казује се вечитим ћутањем које људи називају смрћу. Заиста, чиме би мајка могла јаче искренније да посведочи свој бол за изгубљеном децом но својим потпуним сједињавањем са њима кроз смрт.

Млада Гојковица је најлепша химна испевана материнству као подвигу, као пожртвовању себе за свој пород. Не жали млада несретна деспотица српска што ће јој младост сахранити живу у ледене зидине Скадра на Бојани и нема друге жеље и друге бриге да остави царству земаљиноме које напушта, до врелог аманета материнске љубави: Нека јој оставе прозоре на дојкама, да млеком својим последњим подоји чедо које остаје сироче.

Величина нашег десетерца у обликовању ова три профила мајке потпуна је. Стих звони најлепшим језиком; морао је чист као суза из материног ока. Вечност је позајмљена нетакнутост својих регула, а бесмртност обвила све скупа својим непролазним сјајом.

Јован Р. Башић, ученик VII разреда I мушке гимназије.

СТАРИ *Београд* НА ПЛАТНУ

У ПРОШЛУ недељу отворена је у Уметничком павиљону на Малом калемегдану велика изложба старог Београда, која на сликарским платнима приказује некадашњи, историски Београд из његових давних дана у разним вековима.

Поред многобројних гостију и грађанства, отварању ове једин ствене изложбе присуствовали су министри Богољуб Кујунџић, Велибор Јонић, Танасије Динић и др. Милорад Недељковић, затим претставници немачких управних и културних власти, као и претставници престоничних кул турних и јавних установа.

Изложбу је отворио управник града и председник Београдске општине Драг. Љ. Јовановић, говором у коме је између осталога рекао:

„Није то случајност, да вам ту изложбу приказују наши сликари, баш данас, када се тако немилосрдно руше и уништавају културне тековине столећа и миленијума. Та изложба на овом историском месту, где су Византија и Запад вековима борбу водили, има свој историски значај, јер и она има да прикаже виталну снагу српскога народа, која је готово увек под најтежим околностима долазила до свога великог изражаја, док је у ретким моментима периода изобиља и благостања, као што је био Средњи век, у уметности достизала висину најзначајнијих нација Европе.

„Истина је да су историска збивања учинила, да су сликарске успомене на стари Београд врло ретке и непотпуне. Има неколико бележака, и мада нам оне не могу дочарати све епохе успона и пада Београда, оне су нам ипак драга успомена на минуле векове.

„Почетком прошлога века, кад у Београду почиње поново да струји национални и народни живот, Београд добија поново и своје културно обележје. Али услед тешких околности, под којима се државни и национални живот тада у Београду стварао, тадашњи српски уметници нису имали могућности, које су им биле потребне, да наставе традицију уметнички славног нашег средњег века. Они нису могли услед тих околности да нам оставе довољно слика — пејсажа тога Београда. А поред осталог, тада је портре имао предност пре пејсажом.

„Код наших сликара романтичара, затим и код наших сликара припадника реалистичког правца у сликарству и осталих, преовлађивали су портре, иконостаси, мање пејсажи, а врло мало је остало успомена на платну старога Београда.

„Када је тако, онда утолико више ова изложба има већи значај, што се на њој излажу радови новијег времена, којима је циљ да нам очувају те тако драге и миле успомене на минуле дечените.

„Због тога, несумњива хвала припада нашим савременим уметницима, јер модерна урбанистика и нови начин живота у циљу напретка тако безобзирно руше све старо, да је само кичица у стању да покољењима сачува успомене на уске сокаке, доксате и њепенке, нестале џамије, градске беседе и живот по теферичима минулог Београда.

Отварам изложбу „Стари Београд" уз топлу захвалност излагачима и молбу посетиоцима, да у истој уживају и да буду благи критичари."

После говора претседника Београдске општине, министри и гости су с великим интересовањем разгледали изложбу, оживљујући атмосферу старог, патријархалног Београда који се данас развио у велику, модерну велику европску варош.

70-ГОДИШЊИЦА ЗАСЛУЖНОГ ТРУДБЕНИКА

На Велику суботу ове године напунио је седамдесет година свог часним радом испуњеног живота инжењер Роберт Вере, директор наше емисионе станице Радио А. Д. и предузећа Телерадио А. Д. у Београду. Пошто је од тих седамдесет година пуних двадесет Роберт Вере провео у нашој средини стичући својим узорним скромним животом и неуморним корисним радом и код нас све већи број поштовалаца, са ово неколико редака желимо да му се одужимо за сва она добра, која је код нас учинио и да великом броју честитака поводом ове годишњице придружимо и свој нашу.

Рођен 15 априла 1874 године у Берентy у западној Пруској, свршивши средње школе у Ландебергу, Варту у Бреслави, Роберт Вере је практично радио у државним радионицама у Данцигу, после тога је прешао у немачку ратну морнарицу, где је нарочито обављао машинске и електротехничке послове, и инсталисао радиотелеграфска постројења. На ратним бродовима пропутовао је западне и северне поморске земље, у Европи, Средоземље и Далеки Исток као поморски официр и био у Кини у времену великих побуна.

Војну службу напустио је 1905 године, да би се потпуно посветио мирнодопским културним пословима. Руководио је радовима у разним лабораторијама и као инжењер изграђивао државне радиостанице у Норвешкој, Данској и Швајцарској. Ради вођења преговора за израду таквих станица бавио се у Енглеској, Турској, Бугарској, Румунији и Србији. Од 1917 до 1922 године управљао је као директор предузећима Лоренц-Верке и Динамо-Верке у Бечу, затим Естерајхиске Верке у истом месту, где је основао аустриско „Предузеће за трговину и индустрију".

Године 1923 дошао је у Београд, где му је тек после вишенедељних напора пошло за руком да оснује друштво Радио-Београд а. д., чему имамо да захвалимо петнаестогодишње делање станице, која нас свакодневно поздравља са „Овде Радио Београд!". Техничким, административним и финансијским пословима овога предузећа управља инжењер Роберт Вере и данас.

Оно што нарочито истиче вредност животног рада овог трудбеника, поред његових стручних послова, јесте његова делатност на књижевном пољу. Ми Срби имамо нарочитих разлога да се радујемо и да искрену честитку о његовој седамдесетогодишњици упутимо овом племенитом Немцу зато, што је он најзначајнији део наше историје овековечио у епосу на немачком језику, под насловом „Немањићи", у стихованој трилогији, какву код нас ни један српски песник није на српском језику написао. За овде проведених двадесет година инжењер Роберт Вере написао је још и ова дела: „Виђење — Стварање — Предосећање", „Хамлет", „Песма рада", „Богови", „Бивање", „Хиљаду година једнога народа" (што је у ствари историја нашег народа од примања Хришћанства до новијег времена). Песник-инжењер Роберт Вере и овим својим културним радовима може бити и поносан и задовољан, јер га је стручна критика врло повољно примила.

Роберт Вере као човек за ових двадесет година бављења у нашој средини — а то заслужује наше нарочито признање — знао је шта је љубав према ближњима. Помагао је где год је могао, чинио је добра дела где год је дознао за невољу и сиротињу. И у Београду и ван Београда велики број људи са најтоплијом благодарношћу спомиње његово име, јер његово племенито срце знало је на велике ране да ставља и велике мелеме. И то по оној народној: Што даје десница, да не зна левица. Већ само по тој својој особини заслужио је захвалност наше јавности.

Са радошћу поздрављамо овај редак јубилеј овог ретког трудбеника и стављамо га за пример млађим покољењима.

Србољуб

СТРАДАЊА МИРКА ГАЈИЋА

Био је он некад сасвим други човек. Сећају се људи како је живео:

Рано је остао без родитеља, никог од родбине да га пази, сви су га гуркали. А морао је живети — па родио се и — другог пута нема! Иза оца остало му нешто имања, али никог ко би о томе водио рачуна, и он се најми код Цветића да служи, а они да га хране. Лепо га прими стари Милан Цветић, сажалио се над сиротим и нејаким дететом, и лепо је поступао са њим. А Мирко није био неко непослушно дете, знао је: ако не буде слушао изгубиће парче хлеба — па шта ће онда. Милан је имао сина колики беше и Мирко. Угурсуз беше то, још онда као дете видело се да никакав човек неће бити.

И син Миланов већ тада поче злостављати сиротана. Могло му се: он, газдински син, јединац — њему се чинило место на глави. А године су пролазиле. Мирко се од жгољавог дерана — какав је био: кожа му једва држала кости — развио у снажног човека. Тешки радови очеличили су му слабо тело.

Умре стари Милан и његово имање припаде његовом сину, те Мирко, које стога, које што се већ осећаше јаким да почне и од своје сиротиње нешто стварати, напусти службу.

И подиже своју, годинама запуштену кућицу, па поче мислити о женидби, и време му беше. А био је наочит момак, вредан и, да је хтео сваки би му, па и онај најбогатији, дао своју кћер за жену. Но, он, каквог га Бог даде, није жудео за неком богатом, на своју несрећу ваљда, а можда је Усуд тако одредио. И нађе прилику, баш као и сам што је био: здраву, поштену — сироту. Ожени се. И лепо су живела једну годину дана. Добише и сина. Мирко више није био на овом свету, цела земља му је била тесна од радости.

Само, ђаво не спава, тако и онај скот Веља син Милана Цветића, беше он још раније бацио око на жену Миркову. Па кад се она удаде за Мирка он дело помахнита, и сад је вршљао да на сваки начин разори њихову срећу.

Сирота Смиљана, тако се она звала, никуд није могла мући из куће а да је онај пустахија није напаствовао. Бранила се она, па кад јој досадило, пожали се мужу, а овај, не могаде издржати да му неко код њега живог напада на част жене, запрети, оном нечовеку: е ће га убити, ако се не окане туђе жене!

И живели су и даље срећно. Сви у селу беху радосни њиховој срећи, само онај скот им је завидео. А ради чега? Бог свети зна, беше богат, па из обести ваљда!

Тако једном: нестала у селу неком сељаку говеда. Човек није био бог зна како богат и та крађа га сасвим упропасти. Тражили су свуд али узалуд, говеда нема па нема...

Једно јутро поранио Мирко. Било пролеће, па поранио човек да погледа своју њиву. Сунце још није било изашло, кад ти искрсоше преда њ пандури и стадоше га испитивати. Њему као да неко заборе нож посред срца, кад му рекоше да су нашли уларе од украдене стоке у његовој појати. Зар он украо човеку стоку? Да полуди човек. Но ипак пође за пандурима у општину где га затворише.

Али срећа га још не беше напустила. Кад је било суђење, све доци се посвађаше и тако изиђе ствар на чистину. Онај ђаволји син беше ту умешао своје прсте, да човеку ни кривом ни дужном, сломије врат...

Мирка ослободише, а онај се извуче, јер — имао је пара. Само сироти сељак своје стоке више не виде.

Мирко је већ имао и другог сина. Живот је био тежак, само он ту тежину није осећао. Радио је неуморно да бар својој деци обезбеди срећу у животу...

Једног дана идући кући из поља, где је био на раду, Мирко чује неко кукање. Он је увек стрепио да га не снађе каква несрећа, па сав узбуђен појури кући. Кад има шта и видети: на прострtом ћилиму лежи његов старији син, сав измрцварен, само што је жив. Њему се нешто заглави у грлу и једва се дотетура до полумртвог детета. Смиља се грува у прса и кука из гласа. Свет се окупљао и плакао заједно с њом. Само Мирко не пусти сузе. Гледао је како му млађи син тихо јеца, држећи се за мајчин скут. А сирото дете умре и не долазећи к свести... Њега су прегазила кола којима је управљао онај нечовек. И који, не могући Мирку да напакости друкчије, натера коње те погази дете. Наравно, да се утврдило да кривица, није била до њега. А сироти Мирко шта је могао чинити? Савио је грбачу и радио даље, жалећи изгубљеног сина...

И све би опет било добро. Али једне године оману летина, па настаде немаштина у селу. Ни имућнији готово не могоше састављати крај с крајем, а сиротиња готово да скапа. И Мирко, који је поред свог имања, морао ићи да ради по туђим кућама, остаде тад без заради. Шта му је преостајало него да се дигне и оде у други крај, те да тамо потражи зараде. Дигне се и оде. Жена и дете му остадоше да чекају на њега док им он не пошаље коју црквицу.

Како је он живео тамо, Бог свети зна, али сирота Смиља мучила се као Христос на крсту прехрањујући себе и дете оним што им је Мирко слао. Злопатила се јадница и, не могући издржати више, наими се код оног крвопије, јер он имаше свега, не би ли одржала голи живот.

А он, нечовек, видећи слабу и незаштићену жену, окописти се још више, побесне лепо човек. Она сирота, не имаше друге заштите до своје поштење, само онај се не обазираше ни на шта, и саломи је...

Док једног дана пронесе се селом глас: Смиља се убила. Убила и своје дете, сиротица, није могла поднети ту срамоту, па скочи у Мартића Вир и удави се...

Оста пуста њихова кућица... Ближило се пролеће. Људи су са страхом и жаљењем очекивали Мирков повратак.

И Мирко дође. Сви су га избегавали, а он, кад нађе празну кућу — обезнани се. Онда помахнита, растрча се по селу и — неко му рече. Њега као да гром погоди. Страшан је изгледао: сав помодре, очи му закрвавише. Људи се поплашише његовог изгледа. А он виче: Убићу скота, где је? Но, Цветић, чувши да је Мирко дошао, побеже некуд.

Прођоше неколико дана. За то време Мирко је био као луд. Обилази око своје куће и само чупа косу, а у кућу ни да привири. Па и где да уђе — у пустару. И једног дана га нестаде, као да у земљу пропаде...

Прође месец-два, дођоше и Тројице. Тог дана у селу беше вашар. Слегао се свет са свих страна. Истог дана се врати и Цветић. Чуо ваљда да је Мирко отишао некуд, па дошао натраг кући. Али, на своју несрећу...

Таман он из кола па да уђе у кућу, кад ти однекуд искрсну Мирко. Цветића као да капља удари, и срушио би се да га Мирко не придржа. Ухватио га за прса, а нож му у руци светлуца. Свет гледа... Цветић цепти, као сламка... А Мирко шкрипну зубима:

— Скоте!...

И док дан о длан, превуче ножем преко врата оног несрећника и закла га, као певца, да овај и не зену...

Одгурну га ногом од себе, као какву мрцину, обриса нож о ногавицу чакшира, те се упути судници... Затвориште га и предадоше суду...

Осудише га на дванаест година робије...

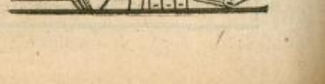
Прођоше године и једног дана он се врати, ни налик на оног човека, нит' се коме јављаше, ни кога поздрављаше. Увуче се у своју чатрљу, као пуж у љуштуру. Радио оно мало имања и себе прехрањиваше, а један и године га опхрваше, пропаде јадник сасвим. Људи су покушавали да га отргну, он само одмахне руком и вели:

— Чему то? И ви сте томе криви!

И једног дана чуло се: Умро, Мирко, сиромах, одморио се. Да, одморио се, јадник!

И сахранише га: грубо скован сандук, воловска кола, поп и неколико старијих људи и жена... Нико и не пусти сузе, а и чему — одморио се човек.

Душан Ж. Ђурић

ЈУЛИЈО МАЈНЛ А. Д.

БЕОГРАД

Жели сретне Ускрсне празнике свима својим муштеријама и пословним пријатељима.

163 1—1

Банкарско друштво А.Д.

БЕОГРАД

Краља Петра 21 Експозитура: Теразије 2

Врши све банкарске послове.

164 1—1

Француско-српска банка А. Д.

БЕОГРАД

Основана 1910

ЦЕНТРАЛНА ДИРЕКЦИЈА: Кнез Михајлова бр. 36

ФИЛИЈАЛЕ

Робно одељење:

Београд-Сава, Трг Св. Николе бр. 6

НИШ

Врши све банкарске послове.

165 1—1

Српска фабрика стакла а. д.

Београд — Кн. Михаилова ул. бр. 42

Тел. 29-213, 25-800. Чек. рач. 50-568.

Фабрика у Параћину (Србија) са сопственом електричном централом и рудником угља у Деспотовцу. Производи шупље стакло, флаше, балоне, медицинске флаше, шлифоване и пресоване беле и у боји сифонске флаше.

166 1—1

ШТАМПАРИЈА „ПРИНЦ ЕВГЕНИЈЕ“

Власник: *Владислав Франк*

БЕОГРАД

Вука Караџића бр. 14 - тел. 23-078 и 28-594

Израда свих штампарских послова

167 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

(Пређе Управа Фондова, основана 1862 год.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

Филијали: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево, Вршац, Јагодина, Смедерево и Пожаревац.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима; пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем итд.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке, односно код њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народне привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прireза и прихода.

Обавља све остале врсте банкарских послова.

ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА

УЉОРОД

СРПСКО А. Д.

ЗА ГАЈЕЊЕ УЉАНИХ БИЉАКА

БЕОГРАД

Престолонаследников трг 35/III Телефони 21-604 21-606

●●

Спроводи сетву сунцокрета, соје, рицинуса и осталих уљарица.

●●

Ставља произвођачима потребно семе на расположење и врши откуп жетве.

Производња ликера, коњака и рума

ТРГОВИНА АЛКОХОЛНИМ ПИЋЕМ

НЕДЕЉКО МИЈАЛЧИЋ

БЕОГРАД

Ђуре Даничића 10. Телеф.: 23-368

„РУДНИЧАНИН“

Желите ли да за тренутак заборавите свакидашње пословне бриге?

Онда дођите код „РУДНИЧАНИНА“, где ће те у пријатној атмосфери провести тренутке одмора.

Желите ли да се освежите првокласним домаћим вином и безалкохолним пићима?

Онда навратите код „РУДНИЧАНИНА“, који точи најчистија наша призната жупска и власотинчка вина као десертна пића и остало.

Желите ли да задовољите Ваше естетске осећаје?

То ће Вам сигурно пружити „РУДНИЧАНИН“, који је својим унутрашњим декоративним уређајем у стању да задовољи најпрефињеније укусе.

Уверени смо да ћете и са послугом и осталим бити задовољни.

„РУДНИЧАНИН“ — На Славији — Ул. Цара Николе II бр. 3.

ОТВОРИТЕ ЧЕК. РАЧУН КОД ПОШТ. ШТЕДИОНИЦЕ

Будите практични и савремени јер вам чековни промет Поштанске штедионице пружа могућност да упростите своју благајничку службу и да сва новчана примања и плаћања вршите сигурно, брзо и јевтино.

Власник чековног рачуна нема потребе да код себе држи веће износе готовине и да води бригу о сигурности новца, пошто је новац уложен на чековне рачуне код Поштанске штедионице потпуно обезбеђен.

Власник чековног рачуна ослобођен је од свих непријатности, које су у вези са бројањем готовог новца, одласком на благајне, чекањем итд. У вашем је интересу да плаћања вршите преносом (вирманом) са једног на други чековни рачун па ћете уштедети 50.— дин., ако наредите да се изврши пренос суме од 100.000.— уместо, да се овај износ исплати у готову. Стога штампајте на својим рачунима и писмима на видљивом месту број вашег чековног рачуна.

Све државне и самоуправне установе, сви пословни људи — трговци, индустријалци, адвокати, занатлије, спортска удружења итд. треба да отворе код Поштанске штедионице ЧЕКОВНИ РАЧУН. Основни улог за отварање једног чековног рачуна износи Дин. 300.—. Данас код Поштанске штедионице има отворених 8.000 чековних рачуна са улогом преко 2 милијарде динара. Уплате и исплате по чековним рачунима врше се не само на благајни Поштанске штедионице у Београду, него и преко свих пошта у земљи

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду, улица Краља Александра бр. 15 и свих пошта бесплатно.

Телефони: 26-821—25. 27-537.

КАРЛОВИЦ А. Д.

БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ 45/I

Телграм адреса Карловиц — Телефон 20-939 и 23-694

Пошт. фах 625

ПОЉА РАДА:

Извоз земаљских производа специјално кудеље и животињског перја. Култура кудеље. Откуп житарица, поврћа и вина. Компезациони послови. Транзит.

ЦЕНТРАЛА!

Carlowifz i Co. Hamburg 1., Mohlenhof.

ФИЛИЈАЛЕ:

Беч и Лемберг.

КОМЕСАРСКА УПРАВА ФАБРИКЕ ГОЉЕВАЦ А. Д.

БЕОГРАД, Шумадиска 69

ИЗРАЂУЈЕ:

Сечке за сашу са два ножа, за репу капацитет 80-120 кг. на сат
Круначе, капацитет 350 кг. на сат
Муљаче за грожђе
Пресе за грожђе
Дрљаче
Дворедне сејалице за кукуруз и пасуљ

ИСПОРУКА САМО ПРЕКО: Пољопривредног друштва, Београд Гепратова 64
Главни Савез земљорадничких задруга, Београд Ресавска 15

ЦЕРЕАЛ – ЕКСПОРТ А. Д.

Купопродаја свих врста житарица, сунцокрета и махунастих биљака.

ПАНЧЕВО — Трг Адолфа Хитлора 11
ТЕЛЕФОН **36-198**

ЦЕРЕАЛ-ФРУХТ А. Д.

Купопродаја земаљсних производа и воћа као и снабдевање индустријских предузећа.

БЕОГРАД — Маршала Пилсудског 32
Телефони: 27-806 и 30-423.

Данашње повољне прилике на тржишту пољопривредних производа омогућују свим земљорадницима да се потпуно ослободе терета својих дугова. Потпуном исплатом својих обавеза стичу земљорадници поново кредитну способност која ће им свакако бити веома корисна у будућности.

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА А. Д.

У БЕОГРАДУ

позива стога све своје дужнике да користе садање повољне прилике и регулишу своја доспела дуговања.

Банка сем тога препоручује својим дужницима да без обзира на рокове плаћања исплате своје дугове у целости. 177 1—1

ПРВА СРПСКА ПАРНА ПИВАРА

„ЂОРЂА ВАЈФЕРТА“ А.Д.

ТЕЛЕФОН 50-350.

HANS REHWINKEL A.D.

IZVOZ-UVOZ

BEOGRAD
KRALJA PETRA, 44

ZEMALJSKE PRODUKTE — VOCE I VOĆNE PROIZVODE

TEL. 21-721 — 22-284

Стручна квалифинација као и дугогодишња пракса наших мајстора графичке струке, довољна је гаранција за првокласни квалитет свих штампарских послова.

ЦЕНА СОЛИДНА

БЕСПРЕКОРНА ЕКСПЕДИТИВНОСТ

КВАЛИТЕТ ИЗРАДЕ БЕЗ КОНКУРЕНЦИЈЕ

ШТАМПАРИЈА КЊИГОВЕЗНИЦА

„ПРОСВЕТА“

Телефон: 25-963
ПАЛИЛУЛСКА БР. 56 - БЕОГРАД

ДРЖАВНА КЛАСНА ЛУТРИЈА

Лутријски план за наступајуће девето коло срећака ступио је на снагу.

Овај лутријски план предвиђа 40.000 бројева срећака са 16.000 згодитака у укупној вредности од

Динара 30,956.000.—

са 4 премије од Дин. 250.000,—, 300.0000,—, 500.000,— и великом премијом у трећој класи од

Динара 1,000.000.—

и са великим бројем већих згодитака и то: од Дин. 200.000,—, 2 по Дин. 100,000,—, 5 од Дин. 80.000,—, 5 од Дин. 60,000,—, 12 од Дин. 50.000,—, 16 од 40.000,—, као и већи број других згодитака од Дин. 30.000,—, 25.000,—, 20.000,—, 16.000,—, 12.000,—, 10,000:—; и других средњих и мањих добитака.

За исплату ових добитака без икаквог одбитка јамчи држава.

Цена срећака износи Дин. 100,— за једну четвртину за сваку поједину класу.

И ово девето коло има три класе са извлачењима и то:

I класа 11 маја 1944 године,
II класа 13 јуна 1944 године,
III класа од 8 до 28 јула 1944 године закључно.

Срећке I класе овог кола пуштају се у продају почев од 10 априла 1944 године и могу се набавити код овлашћених продаваца срећака и њихових потпродаваца, којих има у свима местима на територији Србије и Баната.

158 1—1

САМОСТАЛНА УПРАВА ДРЖАВНИХ МОНОПОЛА

Српска држава има искључиво право монопола: дувана, цигар папира, жижица, упаљача, ужегача, петролеума и соли. На тај начин држава долази до прихода који у данашње време у државним финансијама претстављају најиздашније и најважније изворе прихода.

Производња дувана врши се под сталним надзором и упутствима дуванских станица: у Бајиној башти, Житковцу, Крушевцу, Лесковцу, Љубовији, Нишу, Бечкереку, Прокупљу, Рашкој, Смедереву, Ужицу, Чачку и Чоки.

Сва прерада дувана врши се једино у Фабрици дувана у Нишу. Фабрика израђује: цигарете, крижани дуван, дуван за лулу и никотин у концентрацији 95—98%. У разблаженом раствору врло успешно овај се никотин употребљава у пољопривреди за сузбијање разних биљних болести и штеточина. Никотин се продаје у свима монополским стоваришта у земљи. Пуштене су прошле године у продају цигаре које се израђују у Фабричком одељењу Дуванске станице у Бечкереку.

Продаја соли једне од најважнијих животних намирница, врши се из државних солских стоваришта: у Београду, Забрежју, Кусјаку, Лапову, Нишу, Панчеву, Бечкереку, Смедереву, Чачку и Шапцу.

Снабдевање земље петролеумом врши се преко друштва „Петрол" а. д. На сличан начин води се монопол жижица.

Поред ових послова у Државној маркарници за рачун државе израђују се менице, таксене марке и остале таксене вредности.

У име државе свима овим монополима управља Управни одбор Управе државних монопола, иначе Управа државних монопола је самостална државна установа и стоји под надзором Министра финансија.

169 1—1

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

Београдска Задруга А. Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати — Карађорђева улица 48 — Телефони број 22-340 и 22-341

КАПИТАЛ И РЕЗЕРВЕ ПРЕКО ДИН. 100,000.000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим запосленицима да своје уштеђевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

Поред горњег Београдска задруга обавља све остале банкарске и осигуравајуће послове под најповољнијим условима

160 1—1

Српска Народна банка

ЦЕНТРАЛА БЕОГРАД

Филијале: Бечкерек, Ваљево, Вршац, Зајечар, Косовска Митровица, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лесковац, Ниш, Панчево, Пожаревац, Ћуприја, Ужице и Шабац.

У циљу унапређења платног промета без употребе готовине, Српска народна банка отвара пословном свету, фирмама и приватним лицима, жиро и текуће рачуне. На улоге по жиро и текућим рачунима Банка плаћа 0,75% камате годишње на износе до Динара 1,000.000.—, а 0,50% на веће износе.

Да би се ликвидном новчаном тржишту пружила могућност пласирања готовине, Српска народна банка, као централни емисиони завод у земљи, издаје своје сопствене благајничке записе чија повишена каматна стопа сада износи: код благајничких записа са доспелошћу од три месеца 2½%, код благајничких записа са доспелошћу од шест месеци 2¾%, код благајничких записа са доспелошћу од девет месеци 3%, код благајничких записа са доспелошћу од дванаест месеци 3¼% и код благајничких записа са доспелошћу од две године 3½% годишње.

Српска народна банка обавља поред тога и све друге банкарске послове.

161 1—1

Београдска ОПШИНСКА ШТЕДИОНИЦА

ПРИМА УЛОГЕ НА ШТЕДЊУ
ОТВАРА ТЕКУЋЕ РАЧУНЕ
ВРШИ СВЕ БАНКАРСКЕ ПОСЛОВЕ

За све улоге
код штедионице

ГАРАНТУЈЕ

ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

П. И. Бр. 1947

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Број 18 Год IV
Београд, 22 априла 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Ратовање противу деце и жена

Народи су називали Енглеску перфидни, вероломни Албион, научени искуством да никада не треба веровати Енглеској, која ради својих интереса жртвује све, газећи и своју реч и своје обавезе, кад је то потребно. Али после злочина од 16 и 17 априла, који својим варварством превазилази све што се могло замислити о Енглеској, код српског народа појам Енглеске постаје истоветан са појмом кукавичлука и мародерства.

Због злочина који су Енглези извршили над Београдом и над српским народом они ће вечито носити жиг кукавица, који убијају децу и жене, место да мушки и јуначки приме борбу са непријатељском војском. У своме себичњаштву да сачувају себе, своје главе и своју крв, они беже да се на бојном пољу са оружјем у руци боре часно и витешки са својим непријатељем, остављајући на миру цивилно становништво, жене и децу.

Злоупотребљујући могућности савремене технике, Енглези су својим начином ратовања изазвали дегенерацију рата, одузели му сваку моралну вредност. Од када постоји света и века, ратове су водили војске појединих народа и једна од културних тековина човечанства било је строго разликовање војника од грађанина, који је уживао заштиту међународног права.

Али Енглези у друштву са Американцима измислили су нов начин вођења рата који ће остати забележен у историји као најкрвавији, као пуно цивилизације, као враћање у најпримитивнија времена историје или боље преисторије, за која се мислило да се никада више неће повратити.

Тај енглески начин ратовања своди се на ваздушни терор углавноме, као на најјефтинији начин ратовања. Тероришући незштићене и отворене градове под изговором уништавања војних и индустриских објеката Англо-американци мисле да добију рат. Место да дају милионске жртве, осваја̀јући Европу, они мисле да помоћу техника, жртвујући минимум својих људи а бездушно убија̀јући жене и децу европских народа, присиле Европу да прихвати њихово господарство.

Зар један од пилота, са једнога оборенога авиона, није изјавио да Англо-американци сматрају да је то ефикаснији начин вођења рата, јер се постижу велики резултати са минимумом жртава? Што се тиче „инвазије" он је са, осмехом самоуверења говорио да је непотребна и да је довољан ваздушни терор. Ово је непобитни доказ о цинизму Англо-американаца, који хоће да добију рат без проливања своје крви, већ масовним убија̀њем, на мучки начин, невиних грађана, нејаке деце и жена. Не ратују Англо-американци са војском Немачког Рајха, која мушки и витешки прима борбу и даје прилике Англо-американцима да лице у лице, прса у прса, војник против војника, одлуче судбину Европе и света.

Сви знамо како изгледа англо-америчко ратовање у Италији, које је омогућило Бадољева издаја, да се и деца смеју сантиметарском напредовању осме и друге армије. Не, Англо-американци не мисле да добију рат на бојишту него путем ваздушног терора у коме треба да страдају хиљаде и хиљаде европске деце и жена.

Наш народ има витешко схватање рата и до јуче није могао веровати да ће један велики народ применити тако бездушно сва сретства противу народа, којим сматра као његов „савезник". После узастопног бомбардовања Ниша и Београда, у којима је страдало топлико много невиних жртава, и који се не могу правдати никаквим војничко-стратегијским разлозима, у свести и у души српског народа избио је необузданом силином страшан гњев и револт противу Англо-американаца. А може се рећи, да је исто тако завладао и један дубоки презир према енглеском и америчком народу.

Иако смо мали народ, од многих сматран некултурним, ми данас као жртва цинизма и бездушности ових великих народа, усуђујемо се да изразимо наше дубоко презирање због кукавичлука и подлости великих, т.зв. културних народа. Стотине и стотине невиних жртава палих због себичњаштва и кукавичлука Англо-Американаца траже одмазду и српски народ са својом вером у Бога и у његову праведу сигуран је да ће тешка казна постићи бездушне Англо-Американце.

Вапај за правдом целог једног народа мора доћи до неба и до Бога и он се не може оглушити о тај глас народа.

Впада је упутила и апел Међународном Црвеном крсту да он својим ауторитетом спречи понављање ваздушног терора над Београдом и српским народом, очекујући моралну помоћ од целокупнога цивилизованог света. Владин Комесар за Београд г. Драги Јовановић изнео је страховит злочин Англоамеричких ваздушних терориста, чије бомбе место „војних објеката" погађају најсветије храмове њудског милосрђа, породилиште и дечија склоништа, уништавајући породиље, новорођенчад и другу нејаку децу.

Ничим се не може оправдати овакав злочин и никада Англо-американци неће моћи опрати ову љагу, коју су нанели не само себи, него и самом појму човека. Дубоко ожалошћени са болом који раздире наша срца, ми смо мирно и достојанствено преживели ову несрећу, спремни да исто тако сачекамо и нове недаће, али уверени да овакав злочин не може проћи без казне. Реакције народног духа већ се појављују. По зидовима Београда сам народ невештом руком исписује: „Доле Енглеска!" „Смрт Великој Британији!", што најречитије говори о расположењу народних маса.

Англо-америчке бомбе не само да су уништиле многе животе и починиле велике материјалне жртве, оне су још више уништиле за сва времена поверење у Енглезе и Американце и мод последњих њихових пристаница. 16 априла значи коначан крај свињу илузија о ослободилачким" намерама „савезника". Јасно је сада и детету да Енглезима није стало до српског народа, већ жртвују све ради постигнућа својих империјалних циљева. И цео народ данас увиђа колико су биле далековидне и пророчанске речи његовог највећег државника Николе Пашића, који је говорио: „И унуке своје учићу да мрзе Енглезе." „С. Н."

Солидарност и дисциплина

Мучки напад англо-америчких гангстера Београд је дочекао у највећем изненађењу, јер није могао веровати да ће бити предмет гангстерских подвига на сам дан великог хришћанског празника Христовог Васкрсења. У ранијим ратовима на самом бојишту, у самим роговима пређутно владало је затишје, примирје у данима светлих празника Божића и Ускрса. Зато нико није мислио на могућност сваког страховитога препада који нема никако војничко оправдање.

Али Београд се показао вредан своје прошлости и самом себи да храбро и отпорички подноси сва искушења и да даље, не роњећи крваве жртве. Без трунке паника Београд је у достојанству бола и у примерној дисциплини издржао нечовечне нападе англо-америчких ваздушних терориста. Власти готово нису имале нигде да интервенишу а ред и мир сачувани су и одржани у потпуности.

Како поликује грађанству престоног града, оно је у пуној дисциплини и великој солидарности дочекало и издржало бомбардовање. Поред бола за невиним жртвама, ми ипак можемо да будемо задовољни собом, јер огромна већина можѐ се рећи готово сви београђани били су на достојној висини.

Мали је број појединаца који су у овим часовима опште несреће мислили само на себе или су покушавали да искористе општу несрећу. Зато треба још оштрије жигосати онај мали број несавесних појединаца који на ма који начин кварили су солидарност и дисциплину Београда.

Ми верујемо у реч Владиног Комесара за Београд и Претседника Општине г. Драг. Јовановића да ће најстрожијим казнама па и смрћу, казнити све оне који покушавају да искористе ову народну несрећу у циљу богаћења или пљачкања нереда.

Ред и дисциплина морају бити сачувани по сваку цену и свако ко се огреши о њу мораће да искупи тешке санкције да би Београд могао да обнови свој живот и да настави своју мисију.

Зато чинимо апел на све Београђане да будно мотре да нико не покушава да прави нереде и ствара панику. Познајемо их да више него икада руководе се само осећањем солидарности према својим сутрађанима угушујући у себи све егоистичке побуде.

Позивамо их исто тако да покажу смисао за највишу дисциплину која је данас потребна као насушни хлеб. Не сме се више поновити 6 април, када смо под утицајем деструктивних сила показали осуство солидарности и дисциплине.

Позивамо најзад здраве и способне београђане да не чекају позиве већ приступно упућивање на рад, него да као свесни родољуби пруже сами добровољно своју помоћ у радовима на откопавању и обнављању Београда. Велика је срамота за нас све да се деси да иједан наш сугрђанин погине испод рушевина зато што му се на време није притекло у помоћ. Зато сви београђани, треба да похитају у средишта за откопавање и обнову Београда која је организовао Владин Комесар г. Драги Јовановић.

Потребно је исто тако да сви слојеви грађанства у Београду и околини продуже да показују предусрељивост према настрадалим и избеглим београђанима. Нарочито апелујемо на све београђане да сву своју пажњу и љубав поклоне слабој и нејакој деци, која су наша нада и узданица и која уз то у што мањој мери треба да осети несрећу.

ЖРТВА СРПСКОГ НАРОДА

„СРЕЋАН ВАМ УСКРС СРБИ ПРАВОСЛАВНЕ ВЕРЕ," честитао нам је преко лондонског радија највећи хришћански празник наш велики пријатељ г. Харисон на први дан Ускрса. У подне смо добили „топле" честитке од англо-америчких бомбардера. Многи су сматрали да је то цинизам најгоре врсте. Можда то и јесте цинизам, нешто слично нема израза код цивилизованих народа, али људе који познају Енглезе то није ни мало изненадило.

У том поступку Британаца они су само видели оно што смо сви требали одавно да знамо: Срби треба да послуже као некултурна маса, који ће својом крвљу да браве једну империју, која се из темеља љуља.

Али, Срби су овога пута доказали да нису заслужили мишљење које о њима има Енглеска. Истина, Срби је страшно неуредљив и тражи да све сам види својим очима: он не верује да му неко зло мисли када тако лепо прича о части, о српској храбрости итд., као што име лепо да исприча г. Харисон и још многи наши енглески пријатељи.

Они не верују и то да су Енглези бомбардовали „савезнички" Париз и побили хиљаде невиних Француза. Он, најзад, није веровао ни да су британски бомбардери потпуно разрушили Пиш. Како да верују у то, када је радио Лондон јавио да је бомбардована само железничка станица. Овде има један изузетак: Ниш.ије им нису веровале. Данас сада хиљаде жена и деце леже измрцварени у рушевинама, не верују им ни београђани а више ниједан Србин. Дакле, мало доцкан али још увек на време.

Бомбардовали сте Београд. Пека их. Ми ћемо сградити већи и лепши. Док

(Наставак на другој страни)

ВОЈНА ЦЕНЗУРА „ВЕСТНИК ВОЈСКЕ" БЕОГРАД

Берлин и европски градови под англоамеричким ваздушним те

Да ли може да буде мирног и срећног живота у варо̄ши, која је толико пута нападнута бомбама из авиона, да се може већ сматрати као саставни део фронта?

Да ли у таквим градовима, који че сто пута прожӣвљавају ноћи испуњене напорима тешке борбе, има места обичним ма и најскромнијим животним радостима свакидашњице?

То је питање, које често пута постављ̄а онај, коме се срећа утолико насмешила, што га је поштедела (можда привремено) свих тегоба савременога рата. У њему се крије не само радозналост него и инстинктивна тежња да би се спознало оно, што с другима помогло да мирно и са стојӣчком стрпљивошћу подносе ударце превртљиве ратне судбине.

Ако се за пример тешко бомбардованих варо̄ши узме Берлин — а он је то сасвим и заслужно — онда ће сви посматрачи моћи да виде необични феномен савременога рата. Једна милијонска варо̄ш, која је још до пре неколико година претстављала огромно жариште културе, стварања, напретка и изградње данас је претворена у непрегледну барикаду, где су све манифестације лепога живота жртвовали ратноме молоху. Јер данас Берлин је тврђава, у којој се живи у знаку највећега самоодрицања, и који подноси ударце судбине не само стојӣчки, него чак и са извесном ведрином, коју може да разуме сваки онај, који проведе ма и најмањи део времена у кругу берлинаца, и ко заједно са њима прожӣви тешке часове ваздушних напада.

Има много људи, који сматрају, да је становницима немачке престонице изванредно тешко, и да су берлинци на крају својих снага. Ништа нема нетачније него тајна претпоставка. Разуме се, да у тој тешко угроженој варо̄ши нема више пријатног живота, и да су жртве које становништво подноси изванредно тешке. Али дух који влада у немачкој престоници исти је онај који даје обележје држању војника на фронтовима. Сваки онај, који је прошао кроз ратна искушења као борац на фронту може да разуме расположење, које данас влада душама берлинаца. Јер данас је немачка варош исто што и фронт. И чим су чешћа непријатељска бомбардовања, то се све више формира чврстина дневнога отпора, који се јавља кол становништва.

Историја не познаје ратове, у којима дужност борца немају сви чланови народне заједнице. То је закон, који нам дође најновија форма сада̄њег светскога обрачунавања. Већ сада је сасвим јасно да су Немци на томе тешкоме пољу данашњега рата положили свој животни испит са највећим успехом, који се може уопште претпоставити.

Психолошки ефекат са бомбардовањима више се не постиза̄ва. Он пада у аритметичкој прогресији. И што је већи постотак разрушених зграда, то је све већа решеност становништва да у рату издржи до краја. Данас је појам о вредности приватне својине постао у бомбардованим варошима Рајха само релативан. Зар може много да вреди кућа, која сутра може да буде порушена? Зар нема неко значење ствари, које за неколико дана могу да постану плен ватре?

Немци се данас више него икада боре за победу. Све друго је мање важно. Британски и амерички бомбардери порушили су много материјалних добара и напали су немачки ратни потенцијал. Али они су заоштрили осећања немачкога народа. Што су чешћи напади, и жешћа разарања, то је већа решеност најширих слојева немачкога народа да издржи до краја и да пружи највеће жртве.

Немац је свестан да се мора борити до победе. Англосаксонци томе убеђењу дају највећу подршку својим упорним бомбардовањима. Појава Совјета у Европи само је тачка на „и“ једног схватања, које је данас више него икада овладало душама немачког народа. Отуда Европи не сме да буде чудно, што се борба Немачке јавља све више и све жешће на фронтовима континента као елемената са којима не могу да се праве комбинације, какве су могле да се раде пре двадесет и шест година. Живот је кренуо даље, и донео извесна нова правила и нова схватања. Ма колико импресивно деловале случајне сличности између овог или оног ратног догађаја и поменутих ратних епоха, здрави нам разум говори увек нову истину: овај је рат револуција, и он као такав треба да буде третиран од сваког, ко жели да схвати праве карактеристике савременога збивања. Онај, ко то не разуме, није оспособљен за исправно третирање разних на око изолованих догађаја у свету.

Стари свет умире. Зар није огромна револуција, ако данас човек без сузе у оку и без очајања у срцу стоји над рушевинама сопствене куће за коју је радио цео свој живот? Или, зар није револуција ако готово цео један континенат ради и ствара користећи се напиранм новцем, иза којега нема златнога покрића? У хуктању рата Европа није још схватила шта се са њом одиграва. Она још живи у сновима неповратнога старога. А ново време већ је прихватило њене конструктивне снаге и упрегло је у своја кола. То Ново је снлно, велико и значајно.

Један индиски научник рекао ми је хладне децембарске вечери у Берлину једноставну истину:

„Рат је као јаје. Док је у кокошки, дотле је још у њеној власти. Чим се појави на светлу дана, оно почиње да живи својим сопственим животом. И кокошка губи над њиме сваку власт!“

Можда још никада није ово интересантно поређење нашло на већу потврду него што је то случај са савременим догађајима. Велико светско разрачунавање отпочело је због коридора и Данцига. Где су догађаји стигли до данас? На колике крајеве земаљске кугле су успели да се рашире? И којим ће током кренути до завршетка, који поред свих претсказивања, обавијен маглом неизвесности? Обриси велике духовне револуције већ су сасвим јасни у земљи одакле је покрет нашао свој први замах. Национални социјализам данас маршује упоредо са великим духовним променама, које доноси рат на својим крилима. Народ, који броји преко осамдесет милијона припадника, и који данас диригује судбинама, носилац је нових моралних, духовноме и материјалноме целокупне европске заједнице.

Разуме се, да те нове моралне појаве не могу увек да буду најчистије и најприкладније манифестације идеалне сарадње између народа на европскоме континенту. Оне су још у сасвим сировоме, понекада и неполитичкоме изгледу утелале светло дана. Њихове форме биће дотеране чврстом логиком савремених збивања. Отуда треба препустити даљем трајању рата да оно каже и у томе погледу своју одлучујућу реч. И као што су многе неподесне појаве које су пратиле као сенка акције немачких трупа на почетку рата данас сасвим нестале, тако ће до краја рата отупети и многа оштрица која се испречила на путу споразумевања између европских народа.

Отуда и бомбардовања варо̄ши, које постаје све више универзална појава патње целокупнога континента, представља степеницу ка приближавању и споразумевању. Истовремено она ће убрзати и реализовати све оне појаве металне и материјалне револуције, које су данас очигледне у Немачкој, и провести их у животу целокупног европскога континета.

Српски народ сада је уверен последицама ваздушних напада. Београд и Ниш окусили су оштрину и немилосрдност садашњег великог светског обрачунавања. Зато баш пре свега треба духовна чврстина и несаломивост. Јасно је, да пре свега треба уклонити све последице старога и болесног стања, и сатрти све фаталне предрасуде. Истини треба јасно и куражно погледати у очи. Будемо ли то постигли, онда нећемо постати свесни, да нам нема већих пријатеља и савезника од нас самих и да је зато наша националнa слога и јединство предуслов за даљи биолошки опстанак. Исто тако биће нам разумљива непобитна истина, да политику ниједнога народа може да води у овоме моменту само онај који је савременој стварности погледао храбро у очи, и који је повукао све консеквенце из стварнога стања у којему се наш народ налази уочи пете године најзвернијега разрачунавања откако постоји човечанство.

Највећа је заблуда очекивати брзи крај рата, и „ослобођење“ које би требало доћи без великих жртава са било које стране.

Немачка је данас на ударцу сутра то већ може да буде нека друга земља. Али Немачка је свој духовни испит већ положила. Она је ушла у обављања савремене ратне револуције оспособљена. На нама је да одатле повучемо све потребне консеквенце и наук.

Др. Никола Маринковић

Владин Комесар за Београд — Драг. Љ. Јовановић

Поред других ствари које је социологија деветнаестог века утврдила јесте и ова: да судбина једне земље највише зависи од стања у престоници.

Шта значи престоница з аједну земљу најбоље је изражено у оној француској изреци: «Париз то је цела Престоница је глава земље и, по социолошком закону инктације, узор за провинцију.

Све велике промене у политичкој историји европских земаља, све велике револуције одиграле су се у престоници: провинција би само примила свршени чин.

Кад је наша земља 1941 године претрпела слом на бојишту, било је бојазни да у земљи не завладају хаос и анархија и највећа је опасност била да се што догоди у престоници.

Али још спочетка предузета је борба против нереда, и она је крунисана пуним успехом — захваљујући енергији Драг. Љ. Јовановића и захваљујући снажној подршци и пуном разумевању које је он нашао код Претседника владе генерала Недића.

Никада у историји наше администрације, ниједан функционер није узео на своја леђа толико бреме као Драг. Љ. Јовановић, примивши на себе и дужност управника града и дужност претседника Општине. Могло се сумњати да ли ће издржати. Али он је издржао.

Његова је радљивост феноменална и његова истрајност беспримерна.

Његов је задатак био двоструки: одржати ред у Београду и обезбедити снабдевање Београда, али он је постигао и више: решио је многе техничке проблеме Београда.

Оно што је под управом његових претходника било немогуће, то је под његовом управом постало — Колумбово јаје!

Београд је преображен, и то је његова историска заслуга.

Случај Драг. Љ. Јовановића то је и једна велика сатисфакција за нас, новинаре. Његов пример је сјајна илустрација Бизмаркове тезе: да од новинара могу постати добри администратори.

«Ударе ваше искру у камену»...

Заслуга је генерала Недића што је умео мобилисати све снаге и одабрати себи сараднике. То је оно што се зове организаторска способност, која је тако цењена у привредном и политичком животу.

Нацији с ума првом месту потребни шефови и организатори.

Генерал Недић у овим тешким часовима које преживљује Београд обратио се Д. Јовановићу да своје искуство и своју пожртвованост активност стоног града Београђани са пуно поставе у службу тешко рањеног пребеглог народа. Претседника општине, који као владин Комесар има да решава безброј виталних проблема од којих зависи судбина хиљаде и хиљаде Београђана.

К. Ц.

Жрва српског народа

(Наставак са прве стране)

буде живила Србија дотле ће постојати и „Белог града“. Али ово бомбардовање нам је отворило очи и ми данас јасније гледамо у ствари. А то много више вреди него сва порушене куће.

Ово бомбардовање нас је очврсло и дало нам снаге да сваки удар сачекамо прекосно и храбро, како то и доликује народу који се кроз целу своју историју борио за свој опстанак. Ми смо пронашли свога правог, непријатеља и умећемо да га мразимо.

„СРЕЋАН ВАМ УСКРС, БРАЋО СРБИ“, кажемо сада ми. Србија је овога пута ускрсла и стала у ред европских нација. Србија је данас стала у исти ред са осталим европским народима, жртвама англо-америчког варварства, народима, који се боре за једну солидарну Европу, за њену културу и један бољи и социјалнији поредак.

Енглеска је у току овога рата навукла на себе бескрајну мржњу свих европских народа, међу којима се налази и српски народ.

П. Р.

Нећемо никад заборавити...

Два ускршња дана године 1944 остаће у незаборавној успомени београдског грађанства: у та два радосна дана, када се свака српска душа радовала великом празнику Христовог васкрсења, англоамериканци су сејали ужас смрти престоничким улицама бомбама из својих авиона које су немилосрдно погађале оно што је сиромашни престонички грађанин кроз бескрајне напоре стекао, а што није имало баш никаквог значаја у војном смислу.

Порушено је неколико стотина убогих престоничких домова и канцеларија у којима се зарађивао хлеб насушни. Погинуло је преко две хиљаде невиних, незаштићених Срба који ником ништа нису скривили.

Са оним што се дало спасти и извући испод рушевина, утучени и разочарани у оне који су се безрамно називали „савезницима“, београђани се гнушају англоамериканаца. Стисну тих усана на којима се види највећи презир, београђани се заветују да ни када неће заборавити „савезничко“ бомбардовање Ускрса 1944.

Бомбардовање другог дана Ускрса било је нарочито тешко и језиво. Бомбе свих калибара, бацане с мржњом на све што је српско, разарале су куће, улице, болнице, надлештва. Оне су просто просипане широм вароши. Кроз њихову заглушну тутњаву чуо се очајнички крик оних који су умирали у својим становима и који су били затрпани у рушевинама. Када је први талас прешао избезумљени свет, с клетвом на уснама, напуштао је домове и одлазио ван града.

Па ипак, и у овом бескрајном болу и несрећи, Београд је сачувао своје достојанство. Пре свега, они што су остали још у животу у дубинама свој их ојађених душа плачу и одају пошту својим сугрђанима који су погинули у терористичком бомбардовању своје престонице.

Терористичке бомбе англоамериканаца уједниле су цео српски народ. Он, који се до јуче, у много случајева заносио, у два ускршња дана се потпуно отрезнио, увидео ову реалност своје садашњице, сву горчину својих дана. Богзна по који пут у својој историји, Београд ће опет као и Богочовек, кроз смрт кренути свом васкрсу. С Београдом и цео српски народ.

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ШТАМПАРИЈА „БЕОГРАД А. Д“ Дечанска бр. 31.

„ОБЈЕДИЊЕНЕ ШТАМПАРИЈЕ“ БЕОГРАД

Новчарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 19 ГОД. II
Београд, 30 априла 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ОТАЏБИНА ЈЕ ОВО СРБИНА!

Као да се све заклело, све мрачне силе света да слисте српски народ са лица земље и да нестане српскога имена. Земља под окупацијом, народ, разједињен, међусобно се уништава, сам сотона у лику Стаљина кидише на њега, а сада и његови »савезници« и »пријатељи« хоће да дотуку српски народ и да му и семе затру.

Ово је можда најтеже време, које српски народ преживљује у току своје историје, пуне искушења и катастрофа. Он се борио са многим великим тешкоћама, са силнима и јакима и право је чудо што је успео да се одржи и да обезбади себи континуитет кроз векове. Животна снага, виталитет, воља за животом коју је он показао упркос свију тешкоћа и упркос толиких непријатеља заслужује признање и дивљење.

Отуда долазе и патње, голготски пут српскога народа, али у томе је и његова снага и његова величина. По патњама и по жртва ма, које је српски народ дао, има ли још који народ, да се може упоредити са њим?

Ма шта се десило са српским народом он је обезбедио себи достојно место у историји. И док траје света и века покољења причаће о судбини једног малог сељачког народа, баченог на раскрсницу великих светских путева. Вековима је сатиран од непријатеља, али он је све подносио, савлађивао натчовечанском снагом све тешкоће, васкрсавао из пепела и настављао да живи и да ствара, тежећи да достигне што већи степен културе, да постане духовно велики, иако бројно мали.

У овим данима искушења сваки Србин треба да се сети наше велике и мучне историје. Треба у духу да проживи све страшне догађаје из српске прошлости, да осети упорну и истрајну борбу српског народа за своју државу и за своју националност. И тада добиће такву снагу да ће моћи да одоли свима недаћама данашњице.

Добиће такву веру у Српство, да ће мирно и ведро гледати у будућност са поуздањем да му не може ништа ни ова кобна завера свију непријатеља српскога народа. Добиће наду, коју ништа не може саломити да Србија мора да живи, да је Мајка Србија вечна и непролазна.

Искушења која проживљујемо велика су, јер нас туку са свих страна и хоће нашу пропаст. Али српски народ има такву историју, из које може да црпе неизмерну моралну и духовну снагу, којом ће савладати све тешкоће и победити све непријатеље.

Зато останимо верни својој прошлости, будимо Срби, достојни својих великих предака. Не жалимо жртве, нека нас хероизам и самопожртвовање воде као у прошлости, па ћемо доживети пропаст наших непријатеља и обезбедићемо опстанак и нову величину српског народа.

Зато, Срби, горе главу! Без малодушности и колебања прихватимо борбу за опстанак српског народа са вером да су Бог и правда на нашој страни. Покажимо свима и »пријатељима« и непријатељима ко је Србин и шта може Србин, довикујући свима поносно речи нашег великог песника:

»Отаџбина је ово Србина«.

»С—Н«

АНГЛО-АМЕРИКАНСКИ КРВАВИ ДАРОВИ

ИЗ ГОВОРА ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ

Претседник Српске владе, генерал М. Ђ. Недић одржао је 24 ов. мес. говор на радију у коме је рекао између осталог:

»Београде, наш бели граде, тебе говорим и тебе питам: што си тако жалостан? У црном руху си, у плачу, у тешким сузама!

Ко су ови, што их данас пратимо вечној кући? Чујте страшну историју: деца и мајке из Општинског породилишта у Крунској улици, које је било понос Београда, деца из дечијих склоништа из Звечанске улице; чујте даље: мирно београдско становништво са Бајлонове пијаце, Александрове улице, Калемегдана, Теразија, Славије, Кнеза Михаила, Калемегдановог гувна и толико друго.

Ви ме гледате раширеним зеницама, јер знате да ту нема ни војничких објеката ни немачких станова, а камоли шта друго.

Они, просвећени Вандали, нису ни гађали војничке објекте, они су, једна браћо моја, гађали вас, мирну и недужну децу, жене, старце, ваше мирне домове без одбране!

Питате зашто?

И Енглези и Американци су вам очито казали, тукући вас страховитом казном најтежих бомби 16 априла 1944 године, да сте на погрешном путу.

Све што сте желели, о чему сте сањали и говорили: да дођу наши! Енглези, догодило се. Ето дошли су вам и донели су вам крваве дарове, вама и целом српском народу.

Пре неки дан напујдали су Тита да улети у Србију, и два округа, Ужички и Краљевачки опљачка до голе душе, пороби и побије.

Ви сте и после тога говорили: неће нас Енглези.

Пет пута Англо-сексонци бомбардују Ниш, три пута Никшић, а ти бели мој граде Београде, у једној лудој самообмани велиш: неће нас Енглези.

Верујеш ли данас да тебе неће?

Наши савезници ти шаљу црнце и кинезе као пилоте да ти покажу, да је данас век трговине, да нема милосрђа, нема опроштаја.

Ти, Београде, ипак верујеш да то није истина, да ти то подмеће пропаганда.

Ја протествујем у име Српске владе, пред Богом, Српским народом и целом светском јавношћу: што су Енглези и Американци, »наши савезници«, због којих смо изгубили слободу и државу и већ поднели тешке жртве у крви, бомбардовали Београд и толико још нових жртава му причинили, онај Београд који је страховито страдао због њих 6 априла 1941 године.

Дижем глас против ових просвећених Вандала што су за овај злочин изабрали највећи хришћански празник у години.

Клањам се пред свим невиним жртвама и зовем све београђане да се врате самима себи, мајци Србији и Српству, на њих само да мисле јер као што видите у свету, браћо, нема љубави.

Слава жртвама Енглеско-Америчког терора, мученицима нашег мученичког Београда!

ЖИВЕО СРПСКИ НАРОД!

ЖИВЕЛА МАЈКА СРБИЈА!

СРБОУБИЦЕ

Бомбардовање Београда, које је тешко погодило српски народ и проузроковало многе невине жртве дошао је као последица Титова тражења, да се ваздушним терором сломи отпор српскога народа, који ни по коју цену неће да се покори Титу. Чим се дознало да је Тито, незаситљиви србоубица, послао по себну делегацију у Каиро да тражи од Англоамериканаца помоћ у ваздухопловству и чим је та делегација у Каиру добро примљена било је јасно, да ће доћи до овога што је дошло.

Стаљин је свим својим ауторитетом потпомогао Титове захтеве, а Енглези и Американци су их усвојили јер су у томе нашли згодне елементе за одуговлачење испуњавања главног Стаљиновог захтева — отварања стварног другога фронта.

Међутим, није само Тито био главни виновник ових напада, него и група емигранта која стоји окупљена око Рудолфа Бићанића у Лондону или она друга група у Америци којој је на челу бивши бан Шубашић. У Америци и Енглеској ови емигранти су постали адвокати Тита и његових банди, а Тито инструмент њихове старе политике истребљења српског народа. И тако су се на наш рачун сви ови елементи нашли заједно у борби против нас, у борби која је и нечасна и нељутска.

Масакрирати један окупирани народ, који је за англоамеричке интересе упропастио своју земљу заиста је нешто што се не да ничим бранити. Убијати цивилно становништво у масама и разарати његове домове, уништавати му имовину, ТО ЈЕ ВАПИЈУЋИ ГРЕХ И НЕПРАВДА КОЈОЈ НЕМА РАВНЕ. А то је све учињено на један и свиреп и драстичан начин.

Данас дакле, знамо, позадину језивих напада на српске градове и српска села. Сам Тито похвалио се, да од захвалност Англоамериканцима што су му помогли да изврши једно недело у моментима када његова србоистребитељска акција све више и све неповратније пропада. Уједињене српске националне снаге, које су прегледале и сагледале суштину бољшевизма, неодољивом снагом уништавају Титове банде и чисте српску земљу од злотвора који немају никакве идеје и никаквог важнијег циља до уништења српског народа.

Баш у МОМЕНТИМА КАДА ЈЕ ЦЕО СВЕТ ВИДЕО ДА СРПСКИ НАРОД НЕЋЕ КОМУНИЗАМ ДОШЛО ЈЕ ДО ОВИХ БЕСОМУЧНИХ ВАЗДУШНИХ НАПАДА КОЈИМА СЕ ХТЕЛО НА БЕЗОБЗИРАН ТЕРОРИСТИЧКИ НАЧИН ИЗБАЦИТИ РАДНО СТАНОВНИШТВО СРПСКИХ ГРАДОВА У ШУМЕ И ТАМО СПРОВЕСТИ ПРИНУДНО ОДВОЂЕЊЕ У ТИТОВЕ БАНДИТСКЕ РЕДОВЕ.

Поред разарања и убијања један од најважнијих циљева ових терористичких напада био је принудно појачавање борбених Титових кадрова у којима већ одавно Срба и нема. А за Титову балканску политику, за његов став према Енглезима и Американцима неопходно је потребно да држи бар парче данашње Србије која се свим сретствима бори против њега.

На светле Ускршње празнике тукла нас је јеврејскобољшевичка пакост. Идеју су дали Стаљин и Тито, а њени извршиоци постали су Американци и Енглези и то по вештој режији светског јеврејства. Уствари зна српски народ за ову паклену убилачку спрегу светских убица и једнако осуђује и иницијаторе и извршиоце. Својим тешким искуством он је дошао до уверења, да су му и једни и други једнако непријатељи и злотвори.

Ђ.

„ХОЋЕ ОВО ЈЕЗГРО СРБИНОВО ДА УНИШТЕ“

„На ноге Срби браћо, на оружје. Шта чекати? Угледати малодушно своју пропаст и нестанак Српског имена и лепих српских земаља.

Ступајте у оружане Српске јединице. Што вас је више пре ћемо истребити куколь из народне њиве.

Употребите исте методе према комунистима. Нема средине: или победити или пропасти. Убијајте комунисте и семе им затрите. Ту не сме бити ни милости ни сажаљења. Ако ви њих не убијате они ће нас.

Опасност је велика. Хоће ово језгро Србиново да униште. Спремајте се сви Срби на одбрану, на отпор.

Дух старих наших витезова и хероја нека нас води у борби до победе над врагом и ђаволом.

Нека устане све на ноге и оружје и старо и младо, и грађани и војници. Сви заједно угасићемо овај пожар, који ће нас иначе прождрети.

Армиски генерал
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ,
Претседник Српске владе

ОДЛУКЕ СУ ПАЛЕ

Вођа Рајха и Дуче су се састали. На том састанку је поново потврђено да се борба наставља до потпуне победе над јудо-комунизмом и над јудо-плутократијом. Наравно, нису два државника дошли на састанак ради те декларације по питању које уосталом није изазивало никакве сумње код света који познаје борбени дух бораца за спас Европе. Присутност на овом састанку највиших војних и дипломатских саветника два поглавара држава дају основа прет поставци да су и на овом састанку пале важне одлуке, као што је увек било на сличним саветовањима. Одлуке су пале, дела ће да следују.

Док се на европској страни стварањем великих одлука припремају велики догађаји, супротна страна се бави ситним пређавим пословима.

На првом месту коалиција наставља притисак на неутралце, желећи да по цену ограничавања суверенитета малих неутралних држава постигне један економски или привредни ефекат, који ниуколико не стоји у сразмери са обимом и замахом садашњег рата. Овај спор око испоруке шведских кугенлагера у Немачку доказује ситничарство британоамеричког ратног вођства, које у недостатку јачих могућности покушава да ее реваншира у малим забранама.

Шведска је одговорила негативно на захтев коалиције. И тиме је стала у ред оних држава које су у последње време удариле шамаре коалицији, као што су то учиниле Шпанија, Аргентина и Ирска.

Истовремено са овим притиском на неутралце био је извршен поновни притисак на Финску. Али та мала јуначка земља је одлучила да ратује и даље, јер зна да ће ратом изворевати спас, док миром са бољшевицима може да пусти у своје области само смрт.

Још пре кратког времена британска штампа је писала о Стаљиновој мудрости, јер је совјетска влада тобоже поставила Финцима веома благе услове. Међутим, свет се ужаснуо кад је сазнао истину: црвена војска би требало да окупира Финску под изговором да је дошла да разоружа немачку армију, која се налази у тој земљи. И друго, фински народ од 2 милиона становника требало би да плати 600 милиона долара контрибуције. То је захтев који превазилази версајске захтеве најгорих капиталистичких џикула.

Неуспеси политике коалиције према неутралцима, као и према малим зараћеним противничким странама, изазивају нервозу код британске владе. Нервоза се погоршава и због унутрашњих прилика. Талас штрајкова ствара прави хаос на Британском острву.

Под притиском разних непријатеља влада британског краља прави једну грешку за другом. Сада је она ускратила слободу кретања страним дипломатима у Лондону, као и одузела им право тајног дописивања. Ово се ради под изговором да треба са чувати тајну претстојеће инвазије.

Али никад још није било да се влада толико нервира пред почетак ратних операција, да прави такве неопрезности, као што је то сад случај: одлука енглеске владе упућена против страних дипломата је један преседан који може да има одјека у међународном животу и у току послератних година.

Што је нарочито интересантно, то је да су сва права задржана за дипломате САД. СССР и доминиона, док је чунгкинкиска Кина исто тако лишена права, као и неутрални. Нервоза је код енглеске владе толика да она сумња чак и у једног од чланова светске коалиције.

Најзад, Лондон мора да сумња не само у тог члана коалиције, већ и у остале: Совјетска Унија и даље наставља своју пут пуно индивидуалну политичку игру. Ова игра је толико очигледна, да се у водећој штампи Британије појављују гласови о томе да је већ крајње време да се опет дискутују циљеви рата.

Ове сталне дискусије и понов не дискусије показују да је расуло у коалицији постало неоспорном чињеницом. Нису помогле многобројне конференције поглавара политике коалиције. Сада се тражи нова троjна конференција.

Међутим, у политичким круговима португалске престонице кружи вест да је Стаљин одбио ових дана британоамерички предлог о троjном састанку. То значи да не постоје могућности да се непријатељи Европе некако договоре. А пошто се не могу договорити, они могу само све јаче да се разилазе, и тиме одузимају себи и последње шансе за успешан завршетак рата. Коалиција која се распада не може победити. Победиће група Троjног пакта, јер је то блок одређених циљева, блок слоге и блок искрености према самом себи и према народима света, који схватају оправданост Новог Поретка.

МЕС.

Са источног ратишта

ПОВОДОМ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ БАДОЉОВЕ ВЛАДЕ

Милано, априла

Према вестима из Јужне Италије политичке партије не сматрају нову Бадољову владу као очекивану и тражену реконструкцију владе на широкој демократској бази. Као што се јавља Бадољо стао је на гледиште да у новом кабинету не требају да буду заступане политичке партије као такве, али да жели да појединце личности из разних партија позове у владу.

Приликом састанка шест демократских странака је оштро критиковано ово гледиште Бадоља и констатовано да се оваквим методама не може постићи парламентарно образовање кабинета. Влада Бадоља наилази на нарочито јаку опозицију код акционе странке и социјалних демократа према чијем схватању Бадољо није испунио дато обећање о образовању једне широке демократске владе.

О ставу комунистичке странке и надаље нема много јасности. Као што се јавља вратио се вођа комуниста Тољати са пута из Москве са упутством да потпомаже владу Бадоља и да ради на образовању парламентарне владе.

Поводом разговора између Бенедета Кроцеа и совјетског представника у Африци Божуса као и претставника Москве при Бадољовој влади предузет је са совјетске стране покушај да се дође до споразума између комуниста и демократских партија у погледу јединственог образовања парламентарне владе и заједничке будуће владине политике.

Овом разговору придаје се у свим политичким круговима велики значај пошто се ради о првом додиру између званичних претставника Москве и либералног вође Бенедета Кроцеа, који је прошле године најоштрије од бијао комунизам. Као што се јавља у табору англо-саксонских окупационих власти је одуговлачење преговора и криза у унутрашњим приликама који су се поновно појавиле приликом образовања владе изазвало нерасположење. Међутим у политичким круговима Јужне Италије постоји утисак, да садашња реконструкција Бадољеве владе претставља једино једну етапу у латентној унутрашњој кризи Бадољовог режима, да супротности између партија нису отклоњене и да ситуација недвосмислено иде у правцу одлучног утицаја московске владе на целокупни унутрашњи политички табор у јужној Италији.

СЕНКА КАСИНА

Преко Београда је прошла сенка Касина.

Говоримо о сенци Касина у том смислу да је Београд осетио дах оне смрти од непријатељске авијације, која је харала изнад Касина за време британоамеричког покушаја да заузму ту варош.

Београд је био бомбардован свега неколико минута. Касино је био бомбардован четири и по сата. Над Београд је пало неколико десетина тона бомби. На Касино је сручено 2.500 тона бомби. Београд је после бомбардовања био неколико дана у нер возу.

Немачки заштитници Касина кроз неколико секунди после бомбардовања су изишли из сво јих ровова и одбили напад непријатељских дивизија, одбили га тако да су потпуно уништили једну канадску и једну индуску дивизију.

Ето, сада београђани могу да разумеју колика је снага духа немачких војника.

А када су разумели снагу духа немачког војника, онда морају да буду убеђени у победу немачке војске. Што се тиче духа коалиције, о њему се и код парт нера коалиције изражавају веома иронично.

Лист *Рат и радничка класа* смеје се томе што Британоамериканци мисле да обесхрабре Немце једино нагомилавањем ратног материјала. Совјетски лист са потсмехом каже да топ којим се пуца на непријатеља прави јачи утисак на овог него стотину топова који се нескоришћени налазе у позадини.

Совјетско исмејавање и претње, неподношљиво напрезање живаца у Енглеској, берзанска психоза у Америци и још много штошта тера коалирано вођство да се најзад одлучи за покушај отварања другог фронта. Међутим, коалиција је већ задоцнила са другим фронтом, јер је Немачка створила други фронт.

То је фронт огромних резерви у дивизијама, у људству, у муницији, у новим типовима оружја, у авијацији итд. Ова феноменална снага чека на покушај искрцавања и одговориће како треба.

За сада се још не може констатовати да ли садашња појачана британоамеричка аеро-терористичка акција значи ново изми цање коалираног вођства пред захтевом Совјета да се одмах започне са инвазијом, или, можда, значи такорећи артиљериску припрему офанзивних покушаја. И овде се може рећи да су Британоамериканци задоцнили.

Немачка ваздушна одбрана по стала је толико јака да, се не може остварити сан Британоаме риканаца о њеном уништењу. Што је најинтересантније, Енгле зи знају да Немачка располаже са великим бројем ваздушних ес кадри, које не узимају учешћа у садашњим ваздушним борба ма, а које чекају само на почетак инвазијских операција.

Ова немачка припремност за борбе против инвазије ниуколи ко не омета извршење немачких планова на Истоку. Тамо је наступила једна пауза у борбеним операцијама, која се може сматрати веома симптоматичном.

Совјети покушавају да припре ме армије за нове офанзивне по духвате .а Немци вршс прегру писавања огромног обима. У тим прегруписавањима не можемо ви дети само нагомилавање резерви ради учвршћења фронта, већ и стварање предуслова за обимне немачке офанзивне операције.

Ради стварања тих предуслова немачке, мађарске и румунске трупе одузимају непријатељу те рен на галицком и буковинском сектору, и тиме стварају нервозу код Совјета који су у току неколико дана назирали ове локалне немачке подухвате великом офанзивом.

Ова нервоза бољшевика није изазвата малим поразима које су у току последњих дана доживели код Јашија, код Тарнопоља, Станиславова, код Бродија, код Ковеља, код Надворне, код Коломије. Она је изазвата тиме што Москва осећа нагомилавање огромне офанзивне енергије немачке војске у позадини Источног фронта.

По свему се види да је свршено са оператиком гипке одбране и да ће се стварн на Истоку у будуће развијати у знаку немач ке офанзивне иницијативе.

М. Војновић

ПРОТЕСТ ФРАНЦУСКЕ ШТАМПЕ

Париз, априла. — Са пуно негодовања париска штампа извештава о поновном тешком терористичком нападу англо-америка наца на Париз. Лист *Ожурдји* констатује између осталог да су терористички напади англо-американаца замишљени као репресалије против Француске и фран цуског народа, пошто је он примирје претпоставио рату старих енглеских лордова и гангстера са Уол Стрита. Они претстављају репресалије још и против рад ника који сарађују на организацији једне нове Европе, против једне земље која не жели да сва ких 25 година приноси у жртву своју омладину у рату против Немачке и најзад против Фран цуза који одбијају да се поводе за апелима Лондона и Алжира на побуну.

Лист *Матен* констатује да ме тоде Енглеза остају увек исте. Оне су уперене против цивилних лица, жена и деце, против кућа за становања, дворана и светиња. Исти је био случај већ и приликом опсаде Орлеана. *Пти Паризјен* даје своме коментару наслов: „Њихов мир то је вечити мир". Пошто су Французи го дине 1940 одбили да до последњег човека погину за Велику Британију, више поменути лист, данас се бомбардује Папиз. Лист *Евр* говори о негодовању фран цуског становништва, а лист *Ехо де ла Франс* констатује тим по водом да свет који пролази мимо рушевина гласно даје израз своје мржње против терористичких пазарача.

КОМУНИСТИЧКА СТРАНКА У ЕНГЛЕСКОЈ СВЕ АГИЛНИЈА

Женева, априла. — Посланик Макстони каже у листу „Њу Лидер" да у целој политици енглеске радничке класе влада велики хаос. Лабуристичка странка је изгубила потпуно власт над њом и свим могућим малим интерним свађама изгубила повереље радништва. Надаље лабуристичка странка није назила на догађаје у Совјетској Унији и на њихово дејство у Енглеској. Комунистичка странка у Енглеској постаје све активнија и полагано је зауэела офанзивни положај против лабуристичке странке. Делимично из хаоса који је изазвала комунистичка странка, резултира да данашње британско радништво нема општих претстава у ком правцу треба да се креће. Ово хаотично стање у главама радника пружа најбоље опера ционо поље за комунисте.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

ПРОМАШЕН ЦИЉ

Бомбардовања која су извршена над Нишом и Београдом од стране Англоамериканаца не могу се оправдати никаквим политичким и војничким разлозима. Напротив, она су могла и морала потпуно изостати. Јер, какав се политички разлог може навести као оправдање за убијање мирног становништва једне земље коју Англоамериканци још увек сматрају својим савезником?

Не постоје никакви ни војнички разлози. Немци који се налазе у нашој земљи то су војници, то су трупе, које су као такве покретне и које ће постојати макар немало ниједног српског града, ни насеља. Сем тога на читавом Балкану нема никаквих војних операција, те према томе се мирни српски градови не налазе ни у каквој оперативној зони да би се могло правдати њихово рушење.

Хиљаде угашених живота српских жена, деце и мирних грађана, дакле, претстављају у најмању руку сувишне жртве, које ником нису требале, нити су икоме користиле. Ако се бомбардовањем српских градова ишло за тим да се у земљи створе неред и хаос, како би се посредно користило Титу и његовим бандама, и у том погледу циљ је промашен. У целој земљи очуван је потпун мир, а несрећа је српски народ, као што је то са нама одувек био случај, само још чвршће повезала и ујединила.

Бомбе бачене на српске градове погодиле су у крајњој линији оне који су наредили ова бомбардовања. И најљући Англофил наш данас је отрежњен. Сурова и језива стварност ослободила га је илузије да ће Англоамериканци штедети српске градове и напаћени српски живаљ.

Хиљаде српских породица остале су без крова над главом и без игде ичега, осуђене да се потуцају од немила до недрага, гледајући са зебњом у будућност. Материјална штета, нанета приватној и државној имовини, непроцењива је. Оно што је деценијама зидано и стицано претворено је за неколико часова у прах и пепео. Многа културна добра, многи споменици српске прошлости уништени су. Али српски народ живеће и даље.

Живеће, уједињен у непробојном националном фронту, готов да до краја брани своју земљу и веру отаца својих. Дела националне солидарности и пожртвовања и неустрашиво вршење дужности, испољени за време ових трагичних дана, доказ су животне снаге српског народа, коју нико и ништа не може уништити.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ЗАШТО ЈЕ УНИШТЕНО 10.000 СРПСКИХ ЖИВОТА

Из отвореног писма енглеском Краљу

ЊЕГОВОМ ЦАРСКОМ И КРАЉЕВСКОМ ВЕЛИЧАНСТВУ ЂОРЂУ

Величанство!

Огромни чопори авијације, натоварени тешким бомбама са ознаком на својим апаратима енглеске тробојнице, изручили су свој страховити товар над Београдом, најмногољуднијим градом моје земље. То су учинили на сам дан православног Ускрса, који је један од највећих хришћанских празника. Уместо радости нејакој деци и женама за овај празник, Ваши авијатичари разнели су утробе и обезглавили телеса у масама.

Само мртвих побијено је преко 2.000 а са рањеним број жртава прелази више хиљада. Можете мислити, Величанство, каква је несрећа задесила мој народ, који је у савезништву са Вашом војском водно рат, упропастио земљу, изгубио државу и за три године по саветима Ваше одговорне владе саботирао окупатора, борећи се по шумама, те је нанизао још милион гробова. Сад је дочекао да га његови ратни другови и савезници, Ваши авијатичари, на граде на тај начин, што су му побили 10.000 невиних жртава и разрушили хиљаде домова.

Величанство!

Дозволите једно питање: Је ли овај злочин извршен по Вашем наређењу, или бар са Вашим сазнањем! То што питамо односи се и на енглески народ, је ли он преко Вас дао свој пристанак!

Знам унапред Ваш одговор: Није. А ипак је српски народ поднео невине жртве. Ми не верујемо због тога што смо били савезници и пријатељи, па колико јуче Ви сте венчали нашег младог Краља, па смо се и ородили.

Затим, у Вашој престоници седи једна емигрантска влада, коју Ви још признајете, јер са њом општите. На послетку, у нашој земљи имате симпатизера, да би овакав један вандалски акт био потпуно неразумљив. Па онда за што је бомбардован Ниш, Никшић и Београд и зашто је уништено неколико десетина хиљада Срба!

Ваше Величанство, опростите што се Вама обраћам, али нас раздире бол сазнања да је са стране енглеског народа и у Ваше име извршен један акт, кога хуманост и цивилизација називају злочином. Па ми је жеља да на време скренем пажњу Вама, енглеском народу и светској јавности на овај злочин, јер би било смешно позивати се на правду, културу и цивилизацију, кад дела која врши Ваша авијација, враћају нас у доба Хуна и Авара, дивљака и незнабожаца.

БОЖИДАР Ђ. НЕДИЋ

Почасни претседник међународне организације бивших ратника и ратних инвалида

Бомбардован »војни објекат« — Дечје склониште

ПРИМАМО НЕРАВНУ БОРБУ

Једно од начела енглеске дипломатије јесте да нема трајних савезника и да дојучерашњи савезник може постати непријатељ. У енглеској историји пуно је таквих случајева и Лојд Џорџ у своме познатом цинизму потврдио је да то „традиционална енглеска политика", на светској конференцији за мир Клемансоу, који му је изјавио: „дошао сам до закључка да сте од приматеља постали непријатељи Француске".

Француска је имала прилике у овоме рату да осети себичност и цинизам енглеске политике, која је после пропасти Француске, коју је гурнула у рат и није помогла у довољној мери, после пропасти искоришћавала на све могуће начине, дижући француске колоније, уништавајући француску флоту и пролевајући француску крв путем ваздушног терора.

Српски народ, који је на себе навукао незапамћену несрећу слушајући Лондон и испуњавајући његове жеље, сматрао је да су и за Енглезе свете његове жртве и да никакво зло не може му се десити од стране Енглеза.

Међутим Енглези и после слома наставили су да искоришћују српски народ и убацили су семе раздора у њега и изазвали нова искушења. И то им није било доста. Да би задовољили Стаљина, који тражи други фронт, они су запалили на све могуће начине да српски народ ликвидује крв и месо за тај други фронт место да Енглези пруже главни материјал.

Почели су да помажу Тита, који хоће уништење српског народа, који је главна сметња пред немачке оружане снаге, да се бољшевизам прошири на овом крају света и да Москва преко Тита завлада у овим крајевима. Зато по жељи и наређењу Тита англо-америчка авијација долази му у индат и непоштедно и свирепо бомбардује отворене и незаштићене градове ка што су Ниш, Београд, Никшић, Краљево и други.

То је казна српском народу што се херојски одупире бољшевизму и у овом делу света брани европску културу и може се рећи и саму Енглеску, којој би убрзо одзвонило кад би бољшевизам преовладао у Европи.

И тако се десило нешто што здрав разум и логика, срце и осећања нису могли претпоставити. Догодило се нешто што ниједан Србин не би могао веровати маколико да му се говорило о цинизму и вероломству Енглеске. Десило се да смо данас хтели или не, ми дојучерашњи савезници Енглеске ради које смо изгубили све, сада у ратном стању са Енглеском.

Ма како изгледало чудно, невероватно и парадоксално то је чињеница, која се не да порећи да смо у рату са Енглеском, хтели не хтели, свиделo нам се или не. Англо-америчка авијација бомбардује отворене и незаштићене српске градове, убија српско становништво исто као што ради са градовима и са становништвом у Немачкој, са којом је у ратном стању. Тако без објаве рата, Енглеска данас ратује противу српског народа, према коме је од увек била непријатељски расположена, али није овако отворено са оружјем иступала.

Морамо се навићи на то чињенично стање да смо у рату са Енглеском и према томе прилагодити наш став и наше поступке. И ако је Енглеска моћна империја, ми нисмо плашљивци и кукавице ,и примамо ову неравну борбу, тражећи заштиту у европској солидарности, на чијем челу је Велики немачки Рајх. Злочин англо-америкаца у ствари је само потврдно нашу припадност Европи, повраћајући духовно јединство српског народа, у коме нема места више за англофиле, него само и једино за Србе.

75 ГОДИНА РАДА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Ове године пада 75-годишњица оснивања наше најстарије и најзаслужније пољопривредне установе. Српског пољопривредног друштва.

Године 1869 одобрена су прва његова правила, т.зв. „устав" и од тог времена до данас готово непрекидно Друштво је развијало своју плодну делатност, која је имала најзначајнијег удела у унапређењу нашег села и наше пољопривреде.

Иницијатор и први претседник Друштва био је др Милован Спасић са једним кругом истакнутих и заслужних српских родољуба и привредника, чија су имена данас уклесана у мермерној плочи, у свечаној дворани друштвеног седишта.

Делатност Друштва била је за све време његовог постојања широка и многострана, а резултати такви, да је његовом раду одавно једнодушно признање како од стране пољопривредника, тако и од стране меродавних фактора. У Краљевини Србији, све до појаве земљорадничког задругарства краћем прошлог столећа, Друштво је било централна и једина установа кроз коју је спровођен највећи део акција на унапређење пољопривреде и то како од стране приватне, тако и од стране државне иницијативе.

А у оквиру Друштва израђена су и прва правила земљорадничких задруга. Цењећи општи значај Друштва, Министарство пољопривреде је врло често потпомагало његов рад новчаним средствима, а те помоћи су каткад, нарочито у Краљевини Србији, биле знатне и износиле по више стотина хиљада динара. Јавно признање за своју акцију Друштво је добило још и тиме што су многи пријатељи наше пољопривреде завештали било своја имања и зграде, било високе новчане своте, тако да данас Друштво има врло леп број легата, фондова и великих добротвора.

Развијајући с једне стране пропаганду за унапређење наше пољопривреде, Друштво је с друге стране давало и конкретног потстрека напретку набављањем потребног алата и модерних справа за обраду земље.

Акција на пољу пропаганде спровођена је многобројним друштвеним издањима пољопривредних књига, које су на стотине хиљада долазиле у руке пољопривредника. Друштвени лист „Тежак" био је најраширенији и најчитанији пољопривредни лист у нашој земљи за 69 година свог излажења. „Пољопривредни календар" је једна од књига коју земљорадници највише цене.

Друштво је затим одржавало на стотине крајних и дужих течаја и предавања у разним местима. Приређивани су многи земаљски конгреси, конференције и састанци стручњака, многобројне пољопривредне изложбе, земаљске, обласне, окружне или среске, као и наградни конкурси којима је давао потстрек за подизање и неговање воћњака од одабраних сората, за зидање модерних стаја за стоку, за изградњу ђубришта и сило-јама.

Само за последњих 25 година Друштво је учело у наша села на десетине и десетине хиљада савршених справа и поделило истовремено на стотине хиљада килограма разног семена, хемијских ђубрива, разних средстава за борбу противу опасних болести и штеточина на гајеним биљкама и домаћој стоци.

Кад се радило на припремама закона и уредаба који имају значаја за пољопривреду и живот земљорадника Друштво је предлагало. Може се заиста рећи да за ових 75 година није било ниједне акције у нашој земљи на пољопривредном пољу, а да Друштво у њој није узимало најживљег учешћа.

Последњих година број активних чланова у подружинама није силазно испод 30.000, а прелазило је и 40.000 земљорадничких домаћинстава. Раније су преовладивале мање сеоске подружине. Сада се међутим прелази све више на оснивање подружина са широм територијалном делатношћу, које окупљају по правилу чланство из читавог једног среза. Ове веће подружине имају боље услове за рад, те показују и веће успехе. Сада има више подружина од којих је свака окупила толико чланова колико је некад бројало читаво Друштво.

Друштвена имовина је данас врло знатна. Осем друштвеног дома, који претставља једну од најлепших и највећих палата у престоници, Друштво има у Београду још једну двоспратну зграду и 5 плацева од око 2.500 кв. метара површине, као и друге непокретне имовине чија се новчана укупна вредност може оценити на много десетина милиона динара.

Ма да је рат донекле ограничио широко деловање Српског пољопривредног друштва, оно је ипак, идући у корак са временом, предузело, под руководством садашњег претседника проф. др Младена Јосифовића, мере које могу да буду од највеће користи нашој пољопривреди како у садашњости, тако и у будућности. Године 1942 основано је у друштвеном оквиру посебно одељење семена, на чијем се челу налази наш признати семинарски стручњак Тима Владисављевић. Друштво је узело од државе у 20-годишњи закуп једно имање од око 30 кех. у близини Београда. На том имању су већ подигнуте потребне економске зграде, изведена је инсталација за заливање и наводњавање која је свакако јединствена у нашој земљи, набављен је неопходан инвентар, ангажовано је стручно особље и од јесени 1942 године тамо се већ почело са озбиљним радом, тако да ће у пролеће ове године многи наши земљорадници добити за сетву од Друштва семе сопствене друштвене производње.

Поред овог корисног рада Друштво данас спрема широки план рада за будућност, кад наша пољопривреда дође опет у фазу нормалног функционисања. За ту будућу акцију на просветно-пропагандном пољу Друштво је већ резервисало озбиљна новчана средства, која до сада достижу суму од 2 милиона динара.

ИЗЈАВА КОМЕСАРА БЕОГРАДА ДРАГ. ЈОВАНОВИЋА

Примајући београдске новинаре, владин Комесар за Београд, министар Драги Јовановић одговарао је на постављена питања од актуелног значаја.

— Како напредује нормализовање прилика у Београду?

— Од ваздала рањени Београд се полако опоравља, рече Драги Јовановић. Сви београђани се одазивају својим дужностима онако, како то наредбе Владиног комесара прописују. Лажна агитација није успела да поремети равнотежу мира и реда у Београду. На нормализовању прилика раде сви. Али од њих морам нарочито да истакнем водоводну екипу Управе водовода, екипу Дирекције трамваја и осветљења, екипу Техничке дирекције, које уз добровољну сарадњу радника из грађанства воспостављају функционисање најпотребнијих елемената градског живота. Треба рећи да сви хвале вредне обавезнике Националне службе за обнову Србије, који се ванредно залажу.

У Београду поред важнијих предузећа већ половина грађана има електрику и воду у кућама. Друга половина је још приморана да се снабдева водом на улични чесмама.

Канализација се доводи у ред. Београд је доказао да је у стању да прими најјаче ударце у уверењу да тиме национално служи као столни град свом народу.

— Какве су, г. Комесару, предузете мере безбедности?

— Сами сте сведок с каквом је љубављу, пожртвованошћу и храброшћу београдска полиција испунила своју дужност. Она је у сваком погледу била на висини. Али све похвале упућене јој од надлежних не би биле заслужене, када сви београђани не би имали исто неподељено мишљење.

Сви кварто ви, уколико њихове зграде нису оштећене, налазе се на својим местима. Сражава врши службу и даљу, и ноћу. Крађа и криминала нема. Било је двати покушаја, и они су у, смислу мојих наређења егземплярно кажњени. Први дана бомбардовања стрељан је на лицу места Тихомир Марковић, који је покушао пробалну крађу. А 22 априла је ухваћен стари познаник полиције Вира Хорват, ухваћен је у крађи и у стварању паника, па је стрељан.

То су драстичне мере, али ниједног момента се неће устручавати да их примени до крајњих консеквенца према свима онима који покушају да поремете мир и ред и безбедност Београда. То је императив коме служи целокупна полиција без изузетка.

— Да ли добијате у вашем тешком раду подршку од немачких власти?

— Са нарочитим задовољством подвлачим да надлежне немачке власти, на челу са Београдском Фелдкомандатуром, са пуно саучешћа и приправности помажу гдегод је помоћ потребна. Њихов удео у радовима на обнављању Београда је у сваком погледу величанствен. Верујте ми, да то није остало незапажено од грађанства и да грађани веома често са захвалношћу указују на пожртвованост како појединих немачких војника, тако и свих формација које раде на обнављању настрадалог Београда.

ЗАШТИТА СЕЉАЧКОГ ПОСЕДА

Српска пољопривреда прешла је веома доцкан из натуралне у новчану привреду, али је тај прелаз био тако брз и нагао да је изазвао страховите поремећаје у структури српске пољопривреде и довео до промена које су се у другим земљама вршиле деценијама и за које су биле унапред извршене потребне припреме како би се те промене одвијале без већих тешкоћа и трзавица по целокупну народну и привредну целину.

Прелазећи непосредно из турског ропства у слободу у првој половини XIX века, српска пољопривреда, која је дотле имала стационаран облик натуралне производње, организоване у кућним задругама, нашла се наједнон не само у политичкој слободи, већ и у привредној слободи либералистичке епохе која је карактерисала готово цео XIX век у свима земљама, па је према томе служила као идеал и српском народу.

Отуда са политичким ослобођењем и прелазом српске пољопривреде из натуралне у новчану привреду, долази до њеног наглог распадања, то јест до деобе кућних задруга и стварања ситних индивидуалних сеоских газдинстава. Овај процес био је утолико бржи што је пољопривреда морала да се прилагоди новим приликама тржишта, калкулације и уопште новчане привреде, што јој је био потребан новац за преориентацију њене производње, док у земљи нису постојали ни довољно нагомилани капитали ни организовани кредитни извори који би били приступачни и повољни за сељака.

Све те околности, удружене са индивидуалистичким духом који прожима и српско село, доводе до наглог дробљења некадашњих великих кућних задруга. Већ 1890 године од укупно 348.257 породица највећи број био је испод пет лица на које је отпадало укупно 165.537 породица. Затим долазе породице од шест до десет лица, на које је отпадало 149.843 породице. С обзиром на велики број лица у српским сељачким породицама и данас, ове породице биле су такође инокосна сеоска газдинства која се нису могла рачунати у кућне задруге. Од 1866 до 1895 порастао је број кућа од 201.056 на 358.714, што значи да је 1895 било 157.658 сеоских газдинстава више него 1866.

Упоредо са овим распадањем задруга и цепањем сеоског поседа вршило се и сиромашење и пауперизовање села. То показују подаци према којима је број газдинстава без непокретне имовине на српском селу порастао од 39.693 у 1895 на 41.331 у 1900 години.

Сви покушаји да се организује сељачки кредит који би помогао селу да успешно преброди ову преориентацију били су изведени само делимично и безуспешно. Исто тако једини покушај који је имао за циљ да спречи цепање сеоских имања, односно да сачува сељаку бар један минимум, био је чувени Закон о окућју који потиче још из доба Кнеза Милоша. Грађански законски прописи о наследном праву у пољопривреди који би спречавали ово цепање сеоских имања нису постојали, као што је то био случај у Немачкој и другим земљама са Анербенрехтом који је последњих година у Немачкој употпуњен и усавршен.

Захваљујући овакном стању развоја кроз цео XIX век и четрдесет година овог века дошло се дотле да данас у Србији имамо изразито ситно поседничку структуру сеоских газдинстава. Тако је пред почетак овог рата у Србији на поседе до 2 хектара величине отпадало 113.379 сеоских газдинстава, на поседе од 2 до 5 хектара 176.670, тј. на поседе до 5 хектара 293.049 газдинстава од укупно 470.138 газдинстава, што значи да преко 50% свих сеоских газдинстава отпада на поседе до 5 хектара, а од тога скоро половина на поседе до хектара.

Разумљиво је да ова и оваква структура поседа спречава готово све мере рационализације и интензирања пољопривредне производње и отежава не само увођење модерних справа, машина и алата, него чак и неопходног плодореда, а повлачи за собом и читав низ других штетних последица на пољу подизања и унапређења пољопривреде. То се показало већ за ове две године приликом спровођења мера планске пољопривредне производње.

Стога се у последње време у Србији код меродавних фактора све више почело кристалисати мишљење да се и на овом пољу мора нешто учинити. Планови који су почели да се приводе у дело на пољу реорганизације српског задругарства и његовог потпуног стављања у службу народне привреде, а у првом реду пољопривредне политике, имају добрим делом за циљ да олакшају тешко стање које је последица овог цепања сеоских поседа и изразите ситнопоседничке структуре српске пољопривреде.

Сем тога води се преко штампе жива дискусија и о питању стварања земљорадничког кредита, при чему је нарочито значајно претварање постојеће Привилиговане аграрне банке у Задружну банку која ће преко задруга кредитирати пољопривреду под изузетно повољним условима. Али се иде још и даље, па се у последње време чак предлаже и стварање неке врсте бивших кућних задруга, тј. очување средњих и већих сеоских поседа од даљег цепања и пропадања, као и евентуално спајање постојећих мањих поседа у веће по родбинској вези сопственика.

Једна од најважнијих мера била би да на овом пољу измена наследног права у пољопривреди и евентуално установљење једног наследника односно модификирање и прилагођавање Анербенрехта српској пољопривреди и српским приликама. Тиме би се најефикасније спречило даље цепање српског сеоског поседа, као и пауперизација српског села.

У заједници са планским изведеним осталим мерама за унапређење села, као што је реорганизација задругарства и стварање снажних извора пољопривредног кредита, ова би мера можда дефинитивно зауставила дробљење сеоског поседа и створила једну здраву основу у поседовној структури српске пољопривреде која би послужила као солидна база за даљи развој и унапређење српског села.

Н. Алексић

ШТА ДА ЈЕДЕМО У ПРОЛЕЋЕ

Велику важност за наше здравље има пролетња исхрана. У току зиме наш организам се редовно испости, како због отпора који мора да пружи у борби противу хладноће, тако и због недостатка извесних неопходних витамина услед несташице свежег поврћа и воћа за време зимских месеци. Због тога, чим се свеже поврће појави, треба га одмах користити и узимати у што већој мери.

При том морамо имати у виду да преко зиме, чак и у најнормалнијим приликама, организам највише оскудева у врло важном витамину Ц, који се налази искључиво у поврћу и у мањој мери у воћу, нарочито у пресном стању.

Витамин Ц наћи ћемо највише у паприци, першуну, келерабу, раном младом кромпиру, першу од лука, у купусу, парадајзу, ротквицама, пашканату и пољској салати. Све ове намирнице треба узимати у пресном стању, јер се кувањем витамин Ц губи у огромној мери, често чак и потпуно.

Витамин А је витамин масноће, тј. највише га добијамо масном исхраном. Кад се узму у обзир данашње прилике и много већа потреба организма у масноћама за време зиме, знаци да ћемо вероватно ући у пролеће са недостатком овог витамина. Срећна је околност што се тај витамин, осем у масноћама, налази у поврћу у виду каротина.

Највише га има у паприкама и спанаћу, затим у мркви, парадајзу, пасуљу, грашку и бобичастим воћа у купинама и кајсијама.

НАШЕ ЛИВАДЕ ТРЕБА ПОПРАВИТИ

Инж. Властимир Ђорђевић, проф. Универзитета

Улога ливада у подизању и унапређењу сточарства, а преко овога и осталих грана пољопривреде, а нарочито ратарства, велика је. Ова је улога утолико већа, јако се са ливада подмирује већи део сточне хране. Овакав је случај у нашој земљи. Производња сточне хране на њивама код нас је тек у зачетку. Наше њиве врло мало учествују у исхрани стоке. Отуда ливаде у нашој земљи треба сматрати као једне и најважније површине за производњу сточне хране.

Али и поред овога наше се ливаде налазе у врло запуштеном стању. Њима се у погледу неге, обрађивања, ђубрења, а о осталим радовима и да не говоримо, покида мало пажње, тога није чудо што оне дају мали принос и сено лоше квалитете. Последица овакког стања наших ливада је: редовна несташица сточне хране. Због овога је наше сточарство и бројно и по квалитети заостало.

Слично сточарству стоји ратарство, односно њивска пољопривреда. Одржавање и повећавање плодности наших њива без ђубрења се неда замислити. Производња довољних количина сточног ђубрива, ако нема довољно сточне хране и ако је бројно стање стоке мало, није могућа. Ово има за последицу нередовно и слабо ђубрење њива, те и њиве дају мали принос.

Позната целом свету пословица да су: „ливаде мајке оранице" ово нам у потпуности потврђује. Са ливада се добија сточна храна за исхрану стоке; стока поред осталих производа даје стајско ђубриво за ђубрење њива; ђубрењем њива повећава се плодност земљишта, чиме се постижу већи жетвени приноси.

Ако се узме у обзир напред изложена веза између ливада с једне стране и сточарства и ратарства с друге стране, онда је разумљиво да се унапређење ових двеју најважнијих пољопривредних грана не може постићи при оваквом стању наших ливада. Стога се наше ливаде не смеју овако оставити. Њима се мора посветити исто толико пажње као и другим пољопривредним гранама. Ливаде не треба сматрати за „пасторчад" или као „краве' музаре", које треба само искоришћавати. Напротив, оне се морају поправити и даље неговати, као и сви остали усеви. Само се тако може постићи унапређење сточарства, а преко овога и ратарства и осталих пољопривредних грана.

„Како се могу ливаде поправити? да ли за то постоје могућности, и у коме правцу то поправљање треба извести?

Поправљање ливада може се успешно извршити. За ово нам стоје на расположењу два начина: површинско и основно поправљање.

Први начин поправљања ливада примењује се на оним ливадама, које се налазе у доста добром стању, наиме које дају добар принос и чији травни покривач није у великој мери закоровљен. Према овоме површинско поправљање ливада састојало би се само у томе што би се на постојећим ливадама примениле одговарајуће мере, помоћу којих би се постигао жељени циљ: повећање приноса и побољшање квалитете травног покривача.

Површинско побољшање ливада може се извршити различитим мерама: површинским обрађивањем, површинским ђубрењем и потсејавањем ливада семеном корисних трава. Свака од ових мера може сё применити сама за себе или у комбинацији, зависи од стања у коме се налази ливада, која се поправља. На запуштеним ливадама обично се примењују једновремено све мере. Огледима и искуством утврђено је да се највећи ефекат постиже ако се напред поменуте мере примене једновремено, односно у комбинацији.

Основно побољшање ливада за разлику од површинског, много је сложеније. Ово побољшање у ствари није ништа друго, до потпуно уништавање постојећих ливада, у циљу да се на место њихово подигну нове. Другим речима, на место природних ливада, при основном побољшању подижу се сејане (вештачке) ливаде. Према овоме, да би се подигле нове сејане ливаде, старе ливаде морају се разорати. Због тога се основно побољшавање примењује на оним ливадама које су потпуно дотрајале, које дају мали принос и чији је травни покривач јако закоровљен, тако да се њихово даље држање не исплаћује. Оваквих ливада у нашој земљи има много, те основно побољшање треба сматрати као најважнији начин поправљања.

Основно поправљање ливада врши се: основним обрађивањем, основним ђубрењем и сејањем семена корисних трава. Оно се може извести одједанпут на целој површини ливаде, или поступно. Кад су у питању за побољшање мање површине ливада, основно побољшање се врши одједанпут по целој површини. На већим површинама основно побољшање изводи се поступно, део по део. Поступно основно побољшање врши се уз помоћ нарочитих ливадских прородреда, са увођењем усева претходних култура.

Сејане (вештачке) ливаде могу бити различите. Разлика је поглавито у томе што оне могу трајати дуже или краће време. По дужини трајања сејане ливаде могу бити: кратко трајне — које трају три до четири године, меније, које трају пет до шест година и дугорочне, које трају преко седам година. По дужини трајања сејаних ливада мора се водити рачуна, како би се за сваку врсту ливада правилно саставиле одговарајуће смеше трава.

Овим чланком нисмо имали намеру да подробно упутимо наше земљоделнике у питање поправљања природних ливада. То нам не дозвољава простор, а и у једном новинском чланку то није могуће. Али, жеља нам је да потстакнемо наше земљоделнике на размишљање о овој ствари, и да им у најкраћем покажемо пут, којим треба у решавању овог питања да пођу.

КАКО ДА ИСКОРИСТИМО НАШ ПОВРТЊАК

Домаћи повртњаци редовно нису велики. Зато се намеће потреба да се искористе што потпуније. Повртњак никад не сме бити празан, чак ни један дан. То значи да сваку парцелу морамо одмах изнова обрадити чим оберемо усев.

Како то да постигнемо? На пример, први грашак сејемо врло рано. Овај усев брзо приспе те га беремо крајем јуна и почетком јула. После тога парцелу њеномо оставити празну до јесени, него њемо је одмах обрадити и засејати на пример салатом ендивијом, келерабом, ротквом и слично. То би био други усев који би до јесени добро дозрео.

Зимски купус сејемо тек средином маја. До тог доба може на истој парцели израсти озима салата и спанаћ. Затим, средином маја, парцелу испражњену добро нађубримо, обрадимо и посејемо купус или краставац. Пошто се купус, кељ и карфиол саде на врло великом размаку, а у почетку расту врло полако, има између њих довољно простора за салату, која брзо стасава. То исто вреди за краставац. Међу кромпиром сејемо грашак и боранију. Цвекла се сеје између салате и купуса. После раног кромпира на исту парцелу долазе купус, кељ и карфиол.

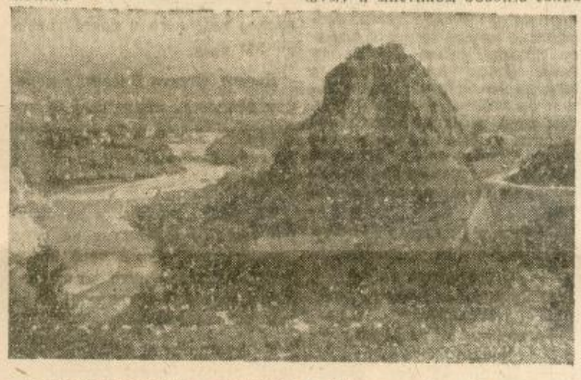
ИСТОРИСКИ СПОМЕНИЦИ У РАШКОЈ

Кроз славну будимљанску жупу

У средњем току реке Лима, око насеља Будимље и данашње вароши Берана, простире се чувена Будимљанска жупа из времена Немањића. Ретко која Немањића жупа обилује толиким бројем историских споменика као Будимљанска.

Према многим записима и историским споменицима да се утврдити: да је Будимљанска жупа за време Немањића, а и касније, играла видну улогу у животу нашега народа. Читав крај је био густо насељен и био је центар хришћанства и националног живота. Будимље је некада било чувено по виноградима и летњиковцима многих владара из славне Немањића династије, који су овде имали своје дворове, излетишта, ловишта и одмаралишта. Будимља је била престоница Вукана Немањића, када је отео престо од брата Стевана. Исто тако она је била седиште и Стевана Дечанског.

Колико је хришћанство било разграната у овој жупи најбоље се види по томе, што су ту живели многи црквени великодостојници и што је у Будимљу Св. Сава 1219 г. основао будимљанску епископију, која је касније попета на степен архиепископије.

У самој Будимљи, с времена на време, људи наилазе на трагове из давне прошлости: откопавају гробове, надгробне плоче и старе зидине. На зидинама некадашње епископије данас се налази нова основна школа. Изнад саме Будимље уздиже се брдо Градац, на којем се још увек могу наћи остаци гвоздених руда. По причању људи из овог краја, негде се ту налазила и девојачка школа из времена Немањића, у којој су васпитаване српске девојке.

Један од најзнаменитијих споменика из доба Немањића јесте развалина манастира Шудикове, који се налазио у самој Будимљи на улазу Тивранске клисуре, на једном изванредно чаробном месту, опкољеном јабланови ма, разним дрвећем и воћем, стенама, водопадима и хуком реке Лима. За време Немањића Шудиково је играло видну улогу.

Ту је био културни центар државе Немањића. У њему се налазила чувена преписивачка школа, која је дуги низ деценија ширила писану књигу по Србству. Шудиково је било и центар књижевности у Рашкој. Поред тога манастир је био невероватно богат и моћан.

За овај манастир је везано једно врло интересантно откриће. До пре неколико година знало се да је Шудиково постојало у Будимљанској жупи, али на којем месту, није се знало. Сами улаз у Тивранску клисуру звао се Шудиково. Пре извесног низа година директори беранске гимназије г.г. Душан Вуксан и Драгиша Боричић, откопавали су рушевине које су се налазиле на улазу клисуре и утврдили да су то рушевине некада чувеног манастира Шудикове.

Тада су пронађене разне знаменитости. Између осталог, под рушевинама је пронађена велика мермерна плоча, која је имала поклопац, на којем је урезан крст сличан крстовима који се виђају на тиарама папа.

Откривен је гроб испред олтара, под амвоном. Пронађена је још једна велика плоча, која одваја олтар од прве преграте. На плочи стоји монограмичан натпис: Урош Стефан.

Откривањем ове плоче у Шудикову дато је повода да се поверује да је тело цара Уроша, последњег Немањића било некада пренето са Косова и ту сахрањено и скривено. Познато је да је владарска судбина младога цареви ћа Уроша, који је у народним песмама назван Нејаки Урош била болна. Великаши су се дигли да му отму царство.

Он није могао да савлада неразумну властелу, морао је попустити и што је најжалоснији убрзо је умро на тајанствен начин. За дуго се није знало где му се тело налазило. Неки чобани пронашли су му тело код Урошевца и сада се његове свете мошти налазе у Саборној цркви. Али од проналаска његовог тела па све до преношења у манастир Јасак, његово је тело било скривено.

Народна песма помиње густу шуму и мистиком обавијја сахрану Урошеву. Ако је заиста где требало сакрити тело несрећног владара да не падне у руке унутрашњим и спољним непријатељима, Шудиково је зато било врло подесно. Нарочито због тога што је Будимљанска жупа била густо насељена хришћанима и што се налазила далеко од друмова и између високих планина.

Паисије тврди: да је тело младога Уроша преко 200 година лежало незнано где. Тврди да је било сахрањено у Сутимљу, а то је изгледа у Будимљу, у манастиру св. Богородице, а Шудиково и јесте манастир који је посвећен Богородици. Сви ови подаци дају повода да се поверује да је тело младога царевића заиста било сакривено у Шудикову, а одатле за време себе пренето у манастир Јасак, одакле је после рата пренето и смештено у Саборној цркви.

За становништво Будимљанске жупе вековима су везани разни историски подухвати, који величају народ овога краја. Зна се да је војска из Будимљанске жупе учествовала у Косовској битци, да је крај дао велики број жртава и да се дуго времена после Косовске битке, није дао покорити Турцима. После великих жртава и напора Турци су покорили овај крај и починили пустош. Народ се опирао увек и противу сваке најезде и силе бунио и борио.

Турци су више пута пустошили ову жупу, где је хришћанство било толико укорењено да је много бриге задавало отоманском царству.

Патријарх Арсеније Чарнојевић иселио је велики број народа из овог краја. Ипак када је покренута акција хришћанства 1737 г. да се Турци истерају из Европе овај је крај са осталим брдским племенима Црне Горе дао велики број ратника, који су пошли од манастира Ђурђевих Ступова под заповедништвом кучког војводе Радоње.

Треба истаћи једну историску чињеницу: да је народ овог краја био вековно упућен на Србију за време робовања под Турцима. Више пута су се народни прваци овог краја обраћали за помоћ Србији. Одржавале су тајне везе. Познато је да је Карађорђе имао велике подршке у народу овога краја, па је велики број ратника пошао у сусрет Карађорђу када је овај дошао до Сјенице.

Почетком прошлога века у Будимљанској жупи као и у црногорском брдима играо је видну улогу чувени игуман манастира Ђурђевих Ступова Мојсије Зечевић. То је била крупна личност за чије су име везани многи подухвати. Зечевић је био главни саветник Петра I, па су његовом заслугом Црногорци примили тестаменат св. Петра: да после њега дође за владара Раде Томов, касније Петар II Његош. За време владавине песника Његоша Зечевић је имао пуну власт у Црној Гори и био први претседник црногорске владе.

Он је 1835 г. повео преговоре са босанским и херцеговачким пашама о ослобођењу народа испод турског јарма. Мојсије Зечевић је 10 година пре тога подигао устанак противу Турака у Будимљанској жупи. Устанак је успео. Међутим Турци су после две године навалили са огромном војском, покорили цео крај, извршили покољ и пљачке самог манастира.

Народ је дизао још неколико устанака и извојевао више победа, а најзнатније је она из 1851 године када је војска чувеног јунака поп Јосифа Михаиловића победила огромну турску војску. После ове славне победе црногорско племе Васојевићи све више насељавају овај крај тако да су убрзо Васојевићи образовали племенску власт и створили једну племенску аутономију којом је управљало седам капетана.

У рату између Црне Горе и Турске 1861 г. народ овог краја отворено је помагао Црну Гору. Да би Турци осветили пораз из ове године пођу са великом војском на Црну Гору, Борбе су се водиле пред око манастира Ђурђевих Ступова и на Рудешу, у Будимљи. Манастир је овог пута био и по трећи пут попљачен. Интересантно је напоменути да је овог пута претрпео пораз Хусејин-паша док је за време борбе у Будимљу био посечен главни заповедник турске војске.

Турци су овај крај прозвали Хасом, што на њиховом језику значи земља бунтовника и вечитих незадовољника. Није никакво чудо што су Турци десет пута потпуно палили део крај. Године 1871 Васојевићи и Хашани подижу поново устанак. Устанак је успео. После годину дана устанак узима шире размере и када је Црна Гора са Србијом објавила рат Турској 1876 г. овај крај учествује са пет устаничких батаљона под командом војводе Миљана Вуковића. Од касниних устанака у овом крају најпознатији је онај из 1897 г. којег су подигли народни прваци, међу којима се истичу Авро Цемовић и Поп Максим Поповић.

У Беранској нахији је пукла прва балканска пушка. Ту су отпочела крвопролића пре почетка рата, када се народ села Ржанице са осталим селима из Будимљанске жупе побунио противу Турака. За време балканског рата образована је доњовасојевичка бригада, којом је заповедао Авро Цемовић, коме је краљ Никола уочи балканског рата подарио чин бригадног генерала. Ова бригада постигла је дивне резултате и извојевала низ сјајних победа, као и за време светског рата.

И.

У спомен Јована Дучића

НАША БОРБА ЗА ЕВРОПУ

За Хришћанство смо ми Срби тукли и највеће битке које је икад Балкан дотле видео. Ми смо водили два потпуна крсташка рата, можда најимпозантнија, и то само о своме трошку и у својој крви. На Марици код Черномена је изгинула цела наша јужна војска, коју неки писци цене на осамдесет хиљада, а на њеном челу је погинуо и њен краљ Вукашин. На Косову је изгинула затим и наша северна војска, коју цене на шездесет хиљада, а на њеном челу је погинуо други српски владар, кнез Лазар, због тога назван царем!... Нема у историји света сличних примера да на челу својих војски, са мачем у руци, овако погину сами њихови краљеви. **У свему смо увек били тоталин и апсолутни.** Битка Косовска је тако исто беспримеран случај по томе што су у њој погинули истовремено и српски и турски цар! Нешто, одиста, опет никад невиђено.

Додајте томе и оно што је најважније: на Марици и на Косову се нису биле две војске и две амбиције. Напротив: у та два крсташка рата су се биле Европа против Азије, сила против насиља, култура против варварства, хришћанство против нехришћанства... То су биле истовремено две идејне битке које спадају у културну историју Европе. А идејне, утолико више што је Балкан, који се туде једино српском краљу бранио, био у то време средиште цивилизације:

Бугарска је пала под Турке без своје Марице и свога Косова. Срби су, међутим, у тим двема биткама извршили историски подвиг на Истоку, какав су само Франци извршили код Поатјеа у VIII веку, а Пољаци у XVII веку код Беча, на Западу. Поменимо ово са највећом гордошћу.

Срби и Турци су у једном тренутку били једини претенденти на византијски Цариград; а Турци су зато морали оборити Србију пре него што сами пођу на Цариград. Срби, уосталом, нису чекали да буду нападнути, него су сами први изишли пред непријатеља хришћанства, до на Марицу! Ондашњи Запад је добро знао величину побожног српског оружја.

Није чудо што је Флорентијска република честитала једном српском владару прву вест да је на Косову побеђен непријатељ хришћанства, и благословила мишицу српског властелина Обилића, што је убио Антихриста... Најзад, додајмо овде да наша улога у повести просвећеног хришћанства бележи још и ову једну завидну славу: да је последњи цар Византије, који је као Архангел погинуо бранећи хришћанске зидове цариградске, Константин Драгаш, био по мајци Србин, син једне Српкиње из династије Дејановића, Ирине, нећаке цара Душана!

Осећање хришћанског идеала који су имали Срби, види се и по том што су, по примеру Светог Саве, скоро сви српски архиепископи били из редова највише властеле. Затим скоро сви владари који су били ктитори задужбина, били су од народа награђени проглашењем за хришћанске светитеље. Срби су тако исто својим мученицима дали венац светитеља хришћанских. Ово нико други од Словена није радио. У средњем веку је Српство и хришћанство било дакле исти појам. Као документат за моралну садржину српског народа ови случајеви су несравњива и ненадмашна сведочанства.

Одломак из књиге *Градови и химере.*

Његош постаје кнез Црне горе

У своме тестаменту који носи назив „Споменик", а који је, по диктату, саставио његов секретар Сима Милутиновић-Сарајлија, владика Петар Петровић I (живео од 1747 до 1830, а владао од 1782) овако се изражава о своме наследнику, будућем песнику „Горског вијенца":

.....а ја на моје мјесто наслједником. Управитељем и чувателем од свега народскога, церковнога и мојега чиним и остављам синовца мојега Томова Радивоја Петровића, у којега се надам да ће бити човјек од посла и од разума, колико је преблаги отац небесни благословие подарити, и које га Богу и пару нашему и свему народу Црногоскому и Бердскому за вијека препоручавам свијем и свом душом...

На Цетињу 18. Октобра 1830 г.
Својом руком подписао
(М. П.) Владика Петар
Јего Високопреосвјашченства
Повељењием
Господина Митрополита
Черногорскога
Петра Петровића пред смерт
јего написах секретар
Симеон Милутиновић."

Због овог тестамента, прича се, Сима је био осумњичен од народа да је последњу вољу владике Петра I изокренуо у корист наследника Његоша, за које га је иначе, као учитеља, везивало велико пријатељство. Зато се Сима и крио једно време у Црној гори, док није пребегао у Србију.

Што се тиче завештачеог предвиђања о своме наследнику, знамо да се није имало превари. Његов велики наследник се показао заиста ретко достижним у послу, у управљању земљом, а у погледу „разума", генијалним, недостижним.

Ж. Настасијевић: ПОГУБЉЕЊЕ ЦАРА ЛАЗАРА

ПАЛАТА ПРВЕ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКЕ

И ако се не може рећи — каже Чедомиљ Мијатовић — да се никада није боље а оно на сваки начин никада се више, лепше и с већом ревношћу у Србији писало није него у првој трећини XV века.

Деспот Стеван Високи с великом ревношћу прикупљао је сте ре списе, давао их преписивати по гдекоја грчка дела на српски преводити.

Србија XV века има да покаже свету и потомству не само оклопнике и катоне, него још и једну групу — нако малену — људи, који се с очевидним поносом зову *преводници.*

У дивном оном манастиру који је деспот Стеван сагадио на Ресави, савило се гнездо српске књижевности. Богата Манасија усред богате долине моравске постала је палата прве српске академије наука. Дуго после пада српске државе помињали су се *ресавски преводници.* Ако је какву књигу ваљало са мало речи препоручити, ваљало је само казати да је „от добра извода, от старих пријеводника ресавских".

У народу се држи казивање да „ресавском писању" нема равнога. („Патос призренске цркве, ку бе грачаничке и ресавско писање немају равног"). Да су преводници имали много части не само од деспота и од народа ње гова, рекао бих по томе, што се онако јак и поносит човек, какав је Константин филозоф, пот писује као *пријеводник.*

НЕДЕЉА

О прозоре, целу ноћ слепе, зора сад веша светло ткање,
и стене у соби већ се помало плаве.
Види се већ време на часовнику, и књиге; и док се завесе све
више тање,
беле се два горња ува душека загрејаног испод главе.

Опружам тело, и дижем се; и ако не посве чио,
проћи ћу, већ јутром, нека шеталишта.
Када се вратим, причаћу својима где сам све био,
и, као дете, велике ствари правити из ништа.

Видећу, тада, што се обичног дана не да срести —
и девојке у лаким хаљинама, и просјаке у прњи.
Последњи казују, преко неког тужног строја, поређани по иви-
цама на цести,
арије, како је живот сваког дана све тежи, и све прљи.
И прве, витке и пролетње, што не мисле о судбини:
младост је снага највећа на свету!
Њихов је слух пун неких песама, сакривеног света у виолини;
или лепота, чији је израз настао по речи, по кисту, по длету.

Шетаћу, и напајаћу плућа зраком а сликама очи.
У кошуљи, белој и надувеној, јер повегарца има,
кретаћу се као једро под сунцем што клизи по небеској плочи,
све док ми се, у подне, сенка не изгуби под стопалима.

Тада ћу лећи као човек који је најближи земљиној кори.
У једном ћу уздаху сва тешка осећања одувати.
Биће тако прост и срдачан према њој, као сељаци и њихови зборі,
јер ко ће ме, Боже мој, приближе од ње мрвог чувати?

Затим ћу се вратити да видим како та Недеља изгледа у мојој соби:
један је сат, и време је ручку.
Видим, кроз прозор, већ простр сто; у куту једна рука кору
хлеба дроби,
и жути, златом аван, у другом, са шећером на дну и на тучку.

Уништивши, случајно ми се уставі поглед на мом портрету.
Кошуља — бела; глава — верна, шешир од влања жута.
Без сумње, сликар га је морао извлачити у лету,
када сам, уз отворен прозор, ради светла, седео без капута.

Не знам да ли сам коме учинио шта криво, али код нас има
много благослова.
Изгледа да нам је земља, у својој доброти, све сама дала —
и то воће, и храну, и ту бистру воду, што кроз криво грло про-
тиче увек нова,
да се тек на столу, чобличи у веће и мање суђе од кристала.

И тако ће проћи и тај дан који ја зовем свечаником.
Обиље на столу постаје све мање, и настаће тишина.
И пуни захвалности, које ће се одразити нашим изгледом и ликом,
благословићемо и тај дан, — и хлеба, и воћа, и вина.

БРАНКО ЋУКИЋ

Царица

Ти си лепа наша царица у круни,
С десет дубровачких пажева; и греје
С тебе сјај драгуља што донеше пуни
У Котор бродови с Кипра и Мореје.

Орли од бисера леже по твом скуту,
Крсти по стихару, и сафири вратом;
Мирисе Истока остављаш по путу;
Твога коња воде поткована златом.

Све цркве у царству твоје име зборе
И наше велможе и наши васали
Гледају те с чежњом и са страхом дворе,

Док ти гледаш као паж плашљив и мали,
Како једна брига, танка као пара,
Пређе преко чела крунисаног Цара.

ЈОВАН ДУЧИЋ

Мотив старог Београда

ОБРАЗОВАЊЕ СРПСКЕ ЖЕНЕ

Велику улогу играла је српска жена у целокупној нашој историји. Њен удео у васпитању оних наших генерација које су прославиле Србство и српско име беспримерним јунаштвима, њено пожртвовање, њена љубав за домаће огњиште, њен удео у борбама за свој народ и најзад њен удео у вођењу државних послове исписали су дивне странице српске историје.

Ток времена изменио је много у животу жене. Она је почела да улази у јавни живот, да се у многим гранама делатности изједначи са мушкарцима. Наше жене су се и у томе показале на достојној висини. Један читав кадар наших интелектуалки дао је своје драгоцене прилоге на пољу културе и просвете, на пољу уметности и књижевности, на пољу социјалног старања и на пољу националног рада. Нашле су се још увек врле Српкиње које су и на бојном пољу дале свој прилог у храбрости и у крви, било као лекарке и болничарке, било чак као активни борци с оружјем у руци.

И поред тог свог преданог рада на јавном пољу, наша жена ипак није заборавила да је њен први природни задатак да буде добра мајка, добра супруга, добра домаћица. Оправдано се она поносила својом кућом, својим домаћинством, својим породом.

НОВЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ

Нажалост, поремећене друштвене прилике у којима смо живели пре овог рата учиниле су, да су извесне наше жене попустиле. Десило се услед тога да се појавио известан број распојасане деце, препуштене више улици него ли привржене кући. Последице таквог стања одразиле су се и на социјалним и политичким схватањима наше омладине, те су извесни мушки и женски омладинци могли да буду заведени подземном пропагандом, која је проповедала рушење друштвеног поретка, негирање националности, обарање свих традиција, уништење домаћег огњишта.

Нови Државни просветни план тачно је схватио значај и улогу жене у васпитању наших будућих генерација, те је васпитању и образовању жене посветио пуну пажњу. Предвиђен је тако један већи број специјалних и редовних искључиво женских школа сасвим новог типа, намењених како сеоској тако и градској женској омладини.

СЕОСКЕ И ВАРОШКЕ ДОМАЋИЦЕ

Наше жене са села задржале су увек свој патријархални и традиционални дух, који их у највећој мери везује за домаће огњиште и породицу. Али, услед тешких прилика у селу, оне су редовно остајале неуке, често заостале и у самом вођењу домаћинства.

Да би се наша сељанка подигла на виши духовни и материјални ниво, нови Државни просветни план предвидео је, поред покретних течајева, отварање новог типа сеоских пољопривредних домаћичких школа, са циљем да сеоске девојке образују и васпитају за добре сеоске домаћице и мајке, дајући им, поред осталог, и потребна пољопривредна знања.

У варошима отвориће се, поред покретних течајева, такође нови тип варошких домаћичких школа, са циљем да варошке девојке образују и васпитају за добре домаћице.

Оваквих школа, што сеоских што варошких, биће укупно 100, а школовање ће трајати годину дана.

ДЕВОЈАЧКЕ И ЗАНАТСКЕ ШКОЛЕ

Нови тип чисто женских школа, девојачке школе, отвориће се за девојке које су већ добиле ниже средњешколско образовање, после завршеног нижег течаја гимназије, или завршене грађанске школе. Њихов ће циљ бити да ове девојке спреме за добре домаћице и мајке и да им дају опште више образовање у националном духу. Школовање ће трајати 4 године, а укупно ће бити отворено 24 оваквих школа.

Учешће жена у јавном и привредном животу упућује многе жене на занатство. Има управо заната врло корисних и цењених, у којима су жене успеле да постигну резултате боље од мушкараца. Да би се нашим будућим женама занатлијама отворили нови путеви рада, посветиће се нарочита пажња већ постојећем типу женских занатских школа. Њихов број повећаће се за укупно 98, а циљ ће им бити унапређење домаће радиности и оспособљавање ученица за самостално обављање заната њихове струке. Ове школе деле се на разне одсеке, и то: за рубље, за хаљине, за веш, за ткање и ћилимарство, за текстилно плетење.

Кадар наставница за ове женске школе образоваће се у постојећим домаћичким учитељским школама и женским стручним учитељским школама.

ЖЕНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Све гимназије биће подељене одвојене на женске и мушке. Настава ће бити истог типа, али добре последице огледаће се у томе, што ће у чисто женским гимназијама поступак моћи да се саобрази специјалном менталитету женске омладине и да се обоати нарочита пажња васпитању за будуће задатке који их очекују не само као интелектуалне радинице, већ истовремено као домаћице и мајке.

Поред ових искључиво женских школа, женској омладини биће такође омогућен приступ и у све остале школе које су приступачне мушкарцима, тако да ће наше жене будућих генерација, како оне на селу тако и оне у граду, како оне са најскромнијим, тако и оне са највишим образовањем, стећи потребна знања и потребну спрему, да би једног дана постале стуб српске породице.

Са изложбе «Стари Београд»

ПЕСНИЧКА КУЋА ИЛИЋА

— Један књижевни клуб старог Београда —

Постојала је у београдској Палилули приземна кућа, старинска, са доксатом и пространом авлијом, прекопута кафане „Седам шваба". Окружавао ју је ветар ли врт племенитих воћака и дебелих хладова. Жуборио је мали поток између Ботаничке баште и ове куће која је била дом песничке породице „Јован Илић и Синови".

Потомци старог Јове Илића памтили су дикове својих родитеља највише на доксату свога дома на коме би родитељи често седели о сутрашњем смирају и у њиховом сећању ти ликови су остали као две иконе, које ће вазда посматрају своје потомке.

Из дома Јована Илића, старог орла и песника „Дахира" и „Пастира", излетали су у свет његови тићи, такође песници. То су најстарији Милутин, бивши полицијски чиновник и сатирични песник, Драгутин, песник и истакнути приталица краљице Наталије, дакле „дворски човек" свога доба, и најзад, најмлађи Војислав, који је био најталентованији и учинио прекретницу, датум у српској поезији.

Крајем осамдесетих година прошлог века кућа Јована Илића била је у српској престоници једини књижевни клуб, једна врста противтеже чувеној бечкој кафани „Дарданели" најмилијем сратишту београдских књижевника, нарочито Јанка Веселиновића. Све што је крајем прошлог века претстављало српску књижевну мисао и делатност, неколико генерација књижевника прошло је кроз гостољубиви дом Илића. На прагу те куће „сретала се отада романтична књижевност, која је већ изумирала, и нова, реалистична, која се место ње јављала". Може се рећи да је цела српска књижевност осамдесетих и деведесетих година продефиловала одајама куће Илића. У њој су се могли срести Милорад Шапчанин, Јован Ђорђевић, Матија Бан, Љуба Ненадовић, Радоје Домановић, Јаша Томић, Ђура Јакшић, Змај, Кањански, Чеда Мијатовић, Лаза Лазаревић, Лаза Костић, Паја Марковић-Адамов, Светислав Вуловић, Милован Глишић, Стеван Сремац, Јанко Веселиновић, Владимир Јовановић, Сима Матавуљ, Јанко Брзак, Светолик Ранковић, Божа Кнежевић, Алекса Шантић, Светозар Ћоровић, Љуба Недић, Илија Вукићевић, Милорад Петровић - Сељанчица, Јован Скерлић, Милорад Митровић и други.

Оволики и овакви сусрети у дому Илића нису могли остати без реалнијих последица које су се обично јављале у знаку многих нових књижевних покушаја или покрета. Илићева кућа, како каже један од њених најверних посетилаца, Бранислав Нушић била је „средина у којој се развијао процес прелаза из романтизма у реализам", из те куће се углавном и развила она снага, која је сузбила литерарну хегемонију Новог Сада и извојевала Београду првенство.

Најинтересантнија је била у овом дому фигура домаћина, старог Јована. Он је последњих година највише времена провео седећи на доксату своје куће, пушећи замишљено чибуку док су обично гости водили разговоре. Отац Илић био је вазда врло озбиљна изгледа, није дозвољавао да се о њему у његовом присуству ма шта похвално говори, а у сусретима нити је пружао нити примао ичију руку у знак поздрава.

Највише је стари Илић волео Војислава, који није био незнатан, али је уживао све симпатије куће и стога „што је био слабуњав, увек блед, упалих очију и неразвијених груди". Право на симпатије незнатне требало је иначе да припадне најмлађем Жарку, али је овај изгубио право одметништво од куће Илије, јер је цело детињство страћио у дружењу са малим Палилулцима, ишао с њима у знамените битке београдске дечурлије, ловио птице и уопште се поносио неуглађено. Доцније се видело да је располагао талентом духовитог усменог приповедача, али онако упропашћено детињство одузело му је вољу да се бави писањем.

Највише пак брига породица је имала са најстаријим сином Милутином, полицијским чиновником. Милутин је био „изданак омладинског покрета на Великој школи, те се није довољно умео да прилагоди времену и режиму". Стога је често осваљивао пред очевом кућом на колима са арњевима, које су довлачиле још једанпут покућанство отпуштеног службеника.

Стари Илић би једино са Драгутином разговарао о политичким и књижевним пословима.

У једном кутку баште Илића Бранислав Нушић је, под великим орахом, у деветнаестој години својој, први пут читао пред своју комедију „Народни посланик". „Комисију" претставља ди Војислав, Милутин, Влада Јовановић и социјалистички песник Коста Арсенијевић. Сви су га охрабрили, а Арсенијевић је чак био одушевљен...

Судбина је хтела да буде немилостива према овој знаменитој песничкој породици Србије. Јован Илић је живео до 1901 године, закладивши очи у 78 години живота. Т оје дубока старост у којој ретко који српски књижевник одлази у гроб. Али крај живота Јована Илића претставља је трагедију: он је надживео све своје синове изузев Драгутина. Пре него што је и сам пошао, морао је испратити најмилије своје...

Судбина је још нешто хтела, оно што обично захтева од свих великих људи: њихово биолошко ишчезнуће још у првом колену. Тако је у мушкој линији измрла цела породица Илић. Само је Војислав оставно једну кћерку...

Ф.

Света српска земљо

Света српска земљо, стопа ти је свака
Натопљена крвљу бесмртних синова,
Шума ти је свака отворена рака,
Костурница нова најбољих синова.

Света српска земљо, кроз горе и доли
Одјекује јаук удовељених жена,
Пред иконом сваком молитва се моли
За спас душа српских, смерна и искрена.

Света српска земљо, из утробе твоје
Поникнуће нова млада покољења,
Да на прагу твоме у одбрани стоје
Отпорна и чврста попут твога стења.

Света српска земљо, из твоје ће крви
Никнут нови живот под сунцем слободе,
Синови ће твоји опет бити први
И у бољи живот земљу ће да воде.

Б. МИЛИЋ

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Визија Србије

Ноћ је сада мајко, ноћ ужасно црна,
И над главом твојом јато црно гракће,
Минуше те мајко та времена славна,
А над главом твојом хитри јастреб слеће.

Волим те ја мајко, и болови твоји
И мене сад пеку у тишини ноћи,
И ја као и ти са очију своји,
Лијем топле сузе у тихој самоћи.

И моје се срце леди тавном стравом,
Кад видим где други копају ти раку,
И питам се мајко, с' којим правом
Хоће, да тебе закопају тако.

Они мати веруј не признају Бога,
Нит' признају да си ти њихова мати,
Нит' говоре да су део тела твога,
Ђаволи су црни једини им свати.

И то деца мајко, деца твога млека,
Парче тела твога, део твоје наде,
У братској су крви огрезнули мајко,
И братском се крвљу, крвожедно сладе.

Али зато мати друга деца твоја,
Поносито греду путевима сјајим,
И они су мајко од твојега соја
Ал' увек се они називају твојим.

И та деца мајко отварају путе,
И видике теби да видиш у ноћи
И гле, види тамо за задње редуте,
Где долазе дани светлији и бољи.

Јест да многи твоји гробови ће бити,
И бомури тихо хумке ће им скрити
Ал' визије њене за све које живе,
Симболи ће бити добивене славе.

Предраг Н. Ранчић
уч. V р. 1 м. гимн. Ниш

ХРИСТОС КРАЈ ДРУМА

Данас сам прошао крај Христа
Што распет стоји крај пута
Бронзан, прашњав и снен...
Под небом које се блиста
Сунчани зрак тихо лута
Грејући Његову сен.

Често сам ишао туда...
И очима тупим од чуда
Жалио Његове муке
Затим сам ширио руке
Уморно пут плавог неба
И за све се душе молио.

Господе подај Господе
Свакоме што му треба
Жednима дај доста воде
Гладнима доста хлеба
Свакоме робу слободе
А мени радости неба.

Ту је већ читаво столеће
Како над друмом ближе
Као свако и ово прође
Њему сунчано ниже.

Често су Њему долазили
Деца, људи и жене
И пренемажући се молили
Господе помилуј мене.

Често би девојка пропала
Да не би од бола свисла
Пред Њим на колена падала
Говорећи нешто без смисла.

Некад би сељани уморни
Испред распећа сели
И од живота суморни
причали дуго и јели.

Док би их са крста уморно
Распети Христос гледо
Његово лице суморно
Било би сетно и бледо.
И док би неки зрачак жут
Падао на Њега тихо
Беласао би се у даљини пут
И ветар жита би њихо.

У Баваништу, 24 марта 1944.

Миле Бискупљанин

НАЈЛЕПШИ ФИЛМ ДАНАШЊИЦЕ

Водени цвет. Уфа-филм у боји. Режија Фаит Харлан У гл. улогама Кристина Зедербаум, Карл Радаш, Паул Клингер и др. Биоскоп „Београд"

Са обнављањем нормалног живота у Београду после бомбардовања од стране англо-америчке авијације, отпочели су да раде и београдски биоскопи. Међу филмовима који данас највише привлаче пажњу београђана свакако да је „Водени цвет", који и данас, упркос увлачења Београда у зону ваздушног рата, пуни кућу.

Филм „Водени цвет" претставља један од највећих успеха европског филма. Фаит Харлан се нашој публици претставио као уметник првога реда још филмом „Златни град". Овим својим најновијим филмом доказао је да могућности његове уметничке делатности стоје врло високо.

Сценарио за филм израђен је према једној лепој немачкој народној песми. Водени цвет, то је онај лепи, бели локвањ. Својом белином у сред воде, у врбацима, у једној шуми зеленила, претставља нежност. Локвањ је симбол чистоће, невиности. Чудан је тај цвет. Изгледа као да није овоземаљски, већ да је то остатак некога света давно изумрлога, света тако лепога, из добе бајки и добрих духова.

Треба бити заиста песник, па осетити оне најнежније нијансе звука, боје и дрхтаја двеју заљубљених душа. Режисер и сценариста Харлан дао је своме песничком надахнућу велики полет, створивши један филм који се може сматрати једним од најлепших уметничких творевина свога доба.

Љубав Елизабете, мале и лепе девојке из Именгеа и Раинхарта, музичар, који подједнако воли своју уметност и Елизабету, та љубав, чиста и нежна, скоро безгрешна, коју ништа не може изменити мотив је овога изванредног филма.

Овај филм је могао бити израђен само у боји. Његова вредност у црно-белој слици била би сасвим друга. Ту нема много радње, нема оштрине који тражи црно-бели филм. Зато се сва она осећања не би могла и у најнежнијим нијансама сликовито приказати. Црно-бели филм тражи радњу, темпо, вртлог, иначе то више није филм, већ позориште.

Филм у боји је чак у правом смислу слика, он не иде за ефектним сценама, он је уметност дата сама за себе. Ту је и најбезначајнија слика, и декор тако важна, јер свака слика за себе сачињава једно уметничко дело. Ту црте не смеју бити оштре, сукоби никада груби и драстични. Све је благо, топло и као у машти, то је царство песничке фантазије.

Млада Кристина Зедербаум велика је таленат европског екрана. Сваки њен филм доказ је велике уметничке вредности њене глуме. Ни у једној сцени се не осећа да глуми. Она своју улогу проживљава. Зато је радо гледамо. Зато на нас оставља тако дубок утисак. Карл Радаш дао је овде Раинхарда боље него што би човек, гледајући његове досадашње филмове, очекивао. Овај филм за њега значи уметнички успех.

Паул Клингер дао је иначе симпатичну личност Еријха одиграо занредно убедљиво и ненаметљиво.

Музика Волфанг Целера допринела је знатно уметничком изразу филма.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

СВЕДОЧАНСТВО свршених IV разреда у 1943 год. добивено из гимназије у Врњачкој Бањи изгубила сам. Оглашујем исто за неважеће. Ангелина М. Грујић. 179 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 5560 добивену из Претсотништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Савковић. 180 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Христина Станковић. 181 1—3

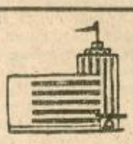
ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Олгица Ђорђановић. 182 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 558 од 30 новембра 1942 добивену из општине Заборичке, срез Гружански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Витомир Видојевић, село Дубрава. 183 1—3

Чизме

квалитета продају се повољно. Упитати Кн. Михаила 47 код настојника. 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Кр. Марије 89 Тел. 22-912
184 1—1

КУПОВИНА ЗГРАДА

Купују се зграде од најмање 10 станова уз опцију. Писмено или усмене понуде прима Штедно грађевинска Задруга «СВОЈ ДОМ», Мишарска 9. Тел. 23-249. 85 3—3

АМЕРИКА — ЕВРОПА!

Желите ли да упознате Америку и прилике у њој; да добијете јасну слику борбе коју данас Америка води у Европи; да дознате разлоге и узроке који су довели до данашњег мешања Америке на Европском континенту; хоћете ли да видите право лице и наличје доларских магната у овом ратном метежу, — ПОРУЧИТЕ **НЕОДЛОЖНО** следеће књиге:

1.	Америка у борби континената Свен Хедин	Дин. 70.—
2.	Земља без срца А. Е. Јохан	„ 80.—
3.	Западна хемисфера Колин Рос	„ 100.—
4.	Америка без стида Ф. Еларт	„ 80.—
5.	Тражи се непријатељ Г. Вирзинг	„ 50.—
6.	Иза кулиса беле куће У. Берглинд	„ 40.—
7.	Ко управља Америком Е. Рајмерс	„ 40.—
8.	Јевреји као лордови Ернст Клан	„ 40.—
9.	Револуција светске владавине П. Риба	„ 80.—
10.	Њујоршки полип Хајнц Халтер	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА — БЕОГРАД

Косовска ул. бр. 39/III. Тел. 25-681.

186 1—1

„РАДЕ НЕИМАР"

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустријске плацеве — магацине.
Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.
„РАДЕ НЕИМАР" Кр. Милана 20. Телефон 27-796.
187 5 5

Bayer-ов крст **ПРОТИВ БОЛЕСТИ**

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањенима. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим «Bayer»-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих сразмера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре неминовно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са «Bayer»-овим крстом.

188 1—1

ОГЛАС РЕГ. Д. БР. 19614 ОД 14-XII-1943

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И Бр. 19247

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 20 ГОД. II
Београд, 6 маја 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СВАКИ НА СВОЈЕ МЕСТО ДУЖНОСТИ!

Није довољно да само власти наређују мере, које имају за циљ да се обнови Београд, да се нормализује живот, да се прилагоди новом стању, већ је потребно да грађанство престонице покаже пуно разумевање за те задатке и вољу да учини своју дужност према себи и према своме граду, српској жижи, на коју су све очи управљене. Сем храбрости и присебности потреб но је у истој мери показати и прегалаштво и пожртвованост у раду, у организовању новог живота, у прилагођавању Београда ратном стању и његовим захтевима.

Власти на челу са Владиним ко месаром г. Драг. Јовановићем неће моћи учинити све што треба, ако не нађу пуну подршку у грађанству престонице. Узалуд ће г. Јовановић развијати невероватну активност и испољавати своје организаторске способности, ако београђани нису свесни својих дужности и очекују све од власти, гледајући сваки појединачно да се извуче или да забуша. Стидно је да у овим часовима има забушаната, кад треба откопавати рушевине, у којима можда има још живих наших сугрђана.

Има у том погледу пуно примера за похвалу, као на пр. радна екипа београдског позоришта, која свакодневно ради на раскрчавању. Да не говоримо о пожртвованом раду добровољаца и националаца, који заслужују пуно признање и који су наша нада у овим данима искушења. Омладина Нове Србије показује се на делу, било са пушком у руци било са ашовом и пијуком. У овим данима несреће и жалости, то је наша највећа утеха гледати пожртвовани рад ових наших омладинаца, у чијим редовима живи дух Нове Србије.

Г. Драг. Јовановић у својој изјави подвукао је, изражавајући захвалност београђана за помоћ, коју су указале немачке власти, нарочито у првим моментима забуне, кад још нисмо имали искуства. Пожртвованост са којом су припадници немачких формација радили на откопавању и, на указивању сваке врсте помоћи настрадалим београђанима дирнули су београђане, који неће лако заборавити човечност и пожртвованост немачких војника.

На нама је да покажемо Немцима да смо у стању да се у истој мери ангажујемо за своје сугрђане и да ставимо нашу снагу и нашу пожртвованост у службу Београда. Треба остати на своме месту дужности и вршите је до краја са самопрегором, а не само бежати и препричавати фантастичне вести и избегавати вршење својих редовних дужности, као и нових, које прилике захтевају.

У том погледу умна пуно ствари, које треба жигосати и захтевати од многих више пожртвовања и једно исправније схватање дужности. На терор англоамериканаца треба одговорити достојанствено, без панике и кукавичлука, вршењем своје дужности. Ма колико да је терор неправедан, и да је бомбардовање становништва страшно, ипак ми не смемо под првим бомбама поклекнути и мислити само на спасавање голог живота.

Треба мислити пре свега на живот и опстанак заједнице, јер непријатељ то и хоће да нас забуни, да створи хаос, који треба Тито и његове банде да искористе. Треба мислити на част српског имена, да нас странци гледају и да својим храбрим и прибраним држањем морамо збрисати љагу, што смо заслужили априлских дана, бежећи безобзирице.

Треба да докажемо, што стално тврдимо, да је априлска срамота била ствар забуне и пометње, а да Србину није у нависи и у природи да бежи, већ да уме часно погинути, вршећи своју дужност. Дође нам се прилика да покајемо срамоту и кукавичлук месеца априла и зато морамо схватити значај данашњих тренутака и учинити све, да повратимо стари глас јунака и хероја.

Ако је било пометње у првим моментима, јер смо били изненађени, она не сме дуже да траје. Сваки на своје место дужности и одговорности! Склањајте децу, старце и жене, али сви остали испуњавајте своје обавезе!

Сви на посао обнове Београда! Прво брига за опстанак заједнице и за част српског имена, па после брига за голи живот! Покажимо се достојни своје историје и немојмо више само у бежању да тражимо спас! Храбро и присебно издржавајмо англо-британски терор! У питању је част српског народа!

М. М.

НАША НАЈВЕЋА СЛАБОСТ

»На муци се познају јунаци«, каже наш народ, означавајући тиме да у невољи и у несрећи позитивне особине карактера излазе на видело. Али је исто тако тачно да у тим тренутцима испољавају се и негативне особине појединаца, разних скупина, националних заједница.

Тако су се 6 априла великом силином испољиле све слабости и негативности ондашње заједнице. То је био болан призор оргијања себичности и кукавичлука. Сваки је мислио само на себе, газио и јурио преко слабих и немоћних.

У томе није било разлике између одговорних чинилаца и обичних грађана. Све се било претворило у једну хаотичну масу, која је безглаво јурила не знајући куда, ни са каквим циљем. Многи прави Србин са гађењем и тугом гледао је ову слику, био је на врхунцу очајања. Био је изгубио веру у своју нацију и готов да у смрти потражи заборава за овакав срамни слом и потпун бродолом.

Данас после три године можемо чинити другојачије констатације. Потребно је да већ сада то урадимо и извучемо извесне закључке на основу којих треба да поступамо у будућности. Са задовољством можемо обележити да су ове три године биле добра школа за наш свет и да отворено изношење наших недостатака и мана имало је свога позитивног дејства. Ма да још не на потпуно задовољавајући начин ипак су у овим тешким тренутцима, које смо преживели 16 и 17 априла солидарност и дисциплина били упражњавани у примерној мери.

Свест о самодисциплини, известан ред, а не безглаво и бесомучно трчање у паници, преовлађивало је код огромне већине београђана и благодарећи њој власти нису имале потребе да интервенишу. Свест о заједничкој судбини свију, о потреби солидарности, место да сваки вуче на своју страну, такође испољавала се и много је допринела да се све тешкоће лакше поднесу. Ређи су примери уцењивања и пљачкања, као пре три године, а напротив многобројни су примери старога српског гостољубља и самарићанског милосрђа.

Али, та слика има и наличје. Још увек изненађује, готово нас запањује, како је наш свет још увек подложан тенденциозној пропаганди, разним фантастичним вестима и невероватним објашњењима. Ови дани били су златно доба за комоџиске вести, које су превазилазиле све што је могла машта да замисли. У измишљању и преношењу тих фантастичних вести као да су се утркивали озбиљни људи, жене и деца, старо и младо, плаћеници или добровољци сензационалних вести.

Плаћеничке или добровољачке куће за измишљање лажних вести радиле су пуном паром као никада. И невероватније вести налазиле су пријем код једног дела нашег света, коме ништа није изгледа помогло што је већ три године жртва стране пропаганде, која је коштала српски народ толких жртава и сметала његовом нормалном развићу. Сва ки је имао неки поуздан извор из кога је црпео вести кад ће Београд бити бомбардован. А нико није помислио да је основно правило у војним стварима да се држе у тајности намере, и да је лудост замислити да ће англоамериканци обавештавати о дану и сату њихових бомбардовања.

И сами пилоти често пута при стартовању не знају за циљ свога лета, него у току летења добијају наређења о циљевима које треба бомбардовати. Неко је тврдио да је један летак, у коме је дан и час назначен, други је уверавао да је слушао радио, који је унапред објављивао те податке, и многи и многи, чак озбиљни и паметни људи веровали су у то и склањали се од тих најављених напада.

Међутим, једино што се позитивно може знати у том погледу јесте да ништа у напред не можемо знати и да треба мирно, не губећи нерве, прилагодити се стању града, који је изложен терористичким нападима англоамериканаца. Све је друго знак лаковерности, да не кажемо и малоумности, који спада у психологију маса, којима не сме да се руководи једна заједница, уређена и организована.

Догађаји које смо преживели показују у колико је мери процес оздрављења код нас напредовао у позитивном смислу, а колико смо још болесни, колико је наш менталитет нездрав. На надлежнима и на нама самима остаје да предузимамо потребне мере и да тражимо средства и лекове за наше потпуно оздрављење.

Сведочанство англо-америчког терора

ЈЕДАН ДОБАР ЗНАК

Желимо нарочито да подвучемо и да истакнемо као добар знак оздрављења на пријатељско и братско држање села према варошанима у данашњој несрећи. Не треба крити да услед поремећаја економских односа, услед страховитог дејства црне берзе, чија недела приписивана су искључиво сељацима, мада су варошани и један део сељака били носиоци, варош је почела осећати се непријатељски према селу, као што је раније била равнодушна за његову судбину.

Ако је било у извесној мери разлога за осуђивање села, варошани нису хтели да разумеју да је то последица става који је варош према селу за дечије и дечије. Ко се старао да село има штогод од културних тековина, које је град у изобиљу себично уживао, не дајући селу ни мрве. Ових кишних дана београђани су могли да виде у каквом страшном су стању путеви који везују престоницу са најближим селима, који се могу готово рачунати у периферију Београда.

Али, хвала Богу, данас ствари иду на боље. Ова општа несрећа, која је задесила Београд, то је показала у великој мери и ми се можемо надати у будућности бољем разумевању између села и града. Не само да су наређења, која су забрањивала дизање цена изнад висине пре бомбардовања Београда биле готово стрикто поштоване, већ су сељаци из ближе и даље околине Београда указивали гостопримство и све срдно помагали сиромашније породице, оптерећене са много деце. С друге стране жалост и бол за страдање престонице био је велик и дубок. Зар у многим селима окупљени сељаци, гледајући како ваздушни вандали засипљају Београд бомбама, нису на глас плакали, а жене и деца нарицали?

У данашњој нашој жалости и у болу за невиним жртвама ова појава улива нам радост и наду да ће село и град у будуће са пуно узајамног разумевања ићи заједно и да ћемо тиме оставити социјалну хармонију на којој ће се заснивати друштвени поредак Нове Србије.

В. А.

ТИТОВШТИНА

Титовштина све више постаје појам србоистребитељства. Око Тита скупља се са разних страна све оно што је антисрпско и што ни у ком погледу не може да се помири са тим, да српски народ стане на своје ноге и живи у миру и реду. На нашем простору Тито је претрпео страшан пораз Не само да су пропали његови војнички планови везани за неуспелу офанзиву према Ибарској долини којој је био циљ продор у наше јужне области и хватање везе са деструктивним елементима са других страна, него је он претрпео и политички пораз.

Енглески и амерички посматрачи у Титовом штабу имали су и имају прилику да из непосредне близине виде да је Тито немоћан и неспособан да своју власт наметне српском народу. Они су имали прилику да се увере да Срби ни по коју цену неће да трпе бољшевизам и да су спремни и способни да се томе одупру.

Уз Тита и његове бољшевичке заштитнике из Москве и Черчила и Рузвелт се морају разочарати у све оно што су очекивали од помагања Тита и његових банди. А то је помагање било знатно. Имамо сигурне податке о томе, да су Енглези Титовим бандама бацали не само оружје и муницију, него и одећу, обућу, храну и санитетски материјал. Инсценирало се међу Титовим бандама доста интересантних ствари и спроводила се између њих једна пропаганда којој је био циљ да бандитске масе бодри и да им подигне дух уверавајући како се лично и Стаљин брине за њих и како им непосредно говори.

Као што је било и током 1941 године тако су и сада иришене камуфлаже, удешавано је преко гласноговорника као да Стаљин лично говори Титовим борцима и то на чистом нашем језику, разуме се и јекавским наречјем.. На заробљеним и поубијаним партизанима, нарочито над високим политичким и војним функционерима, нађено је енглеско одело и обућа и то у врло добром стању што је знак да им је то све недавно бачено.

Титовштина је код нас претрпела пораз. То доста стидљиво признају и преко лондонског радија у последње време. Истина, понекада се пребаце па јаве да су, рецимо, бандити ушли у Ужицу и то баш у моменту када су само на једноме месту остављени преко 218 лешева, међу којима, узгред буде речено, има велики број обрезаних. Али, ове честе истицу тежак војнички положај у коме се налазе Титове банде на подручју Босне. Мало зачуђава да из Лондона признају да немачке трупе врше снажну офанзиву против бандита у разним правцима. То посве дочава тачност навода у немачком војном извештају у коме се вели, ДА ЈЕ САМО У ТОКУ МЕСЕЦА АПРИЛА УБИЈЕНО НА НАШЕМ ПРОСТОРУ ОКО 9.000 БАНДИТА.

Титовштина се гаси. Није далеко време када ће бити потпуно угашена и уништена. И што се више гаси све се јасније испољава њен изразити антисрпски став и све се јасније разоткрива њу пакљене намере ове антисрпске спреге којој је био циљ да нас потпуно уништи и истреби Зато сваки који је истински и прави Србин треба да буде будан и присебан. Треба да је у стању активног отпора против свих експонената титовштине, који се појављују у разним улогама и под разним образинама.

Онај ко завговара и брани бољшевизам у било коме облику није само издајник Србије, него и тешки преступник према коме не треба имати милости. Највиши закон нашега опстанка и највиша националана дужност наша јесте ИСТРЕБЉЕЊЕ СВИХ ОСТАТАКА БОЉШЕВИЗМА И СВИХ ПОМАГАЧА ТИТОВШТИНЕ.

Титовштина је оличење свега што је антисрпско. Она не може бити тољена, него мора бити сатрвена без трага.

Б.

ИЗА ЗАТВОРЕНИХ ВРАТА

У Лондону заседава конференција Британске империје. Врата су затворена за јавност. Нико не би знао шта се дешава на овом скупу енглеских и доминионских државника, да није Черчил проговорио неколико речи које су биле изнете пред јавност.

Черчилов говор на тој конференцији је један нервозан апел, у коме се делови Британске империје позивају да буду сложни.

Када постоји слога, онда се не апелује за слогу. Када се апелује за слогу, онда, значи, да слога не постоји.

Британска империска конференција води се у знаку распада империје. Јужноафричка Унија има своје засебне планове и циљеве. Аустралијски премијер испољио је ових дана односе Вашингтону, а не Лондону. Канада је добила на конференцији у Квебеку потпуну независност.

Пазу британског престижа много је допринела чињеница, што је комунике о разговорима лондонских државника са Американцем Штетинијусом, доказао да се Британија налази, под једним фантастично јаким притиском Сједињених Америчких Држава.

Под притиском политичким и економским.

Британија је доспела у такву ситуацију да се унутрашње прилике на Британском острву могу сматрати као веома нездраве. Ма колико да је било покушаја од стране британске пропагаиде да објасни инвазиским припремама забрану изласка и уласка на Британска острва, нико томе неће веровати. Британија се мора изоловати од целога света па чак и од својих партнера како би смањила утицај совјетских и америчких елемената на острвима.

На острву су се разбуктале политичке страсти и штрајкови ремете ток живота.

Реч „Штрајк" је сада најактуелнија у енглеском језику. И код Енглеза, и код Американаца И поред тога што „демократске владе" Лондона и Вашингтона прихватају уредбе и законе против штрајкова, незадовољство и протест стално расте.

У Америци се пооштрава пред изборна борба. Овога пута нико не може унапред да одреди шан се демократа и републиканца, јер је услед рата поремећен однос мушких и женских гласача. Женске имају множину у 32 државе од 48 колико их свега има. Расположење женских бирача је увек зависно од осећаја у последњим тренутцима пред гласањем. зато питање избора новог претседника САД може да реши нервоза женског света а не политичко просуђивање мушкараца.

У редовима коалиције влада незадовољство, што се америчка влада бави изборном стратегијом, и зато не посвећује довољно пажње међународној политичкој стратегији. Услед тога је дошло до фаталне грешке, до притиска на неутралце. Ту грешку настављају Британоамериканци, али наилазе на све већи отпор држава, које хоће поштопото да сачувају неутралност. Турска штампа, а нарочито шведска, у прилично оштрој форми изражавају се против нечувеног захтева такозваних демократија, да се ставе у службу рата, да напусте неутралан став. Цела ова кампања у неутралним земљама ствара код јавног мнења све веће убеђење да коалиција не сме да говори у име демократије, у име права и у име слободе. Баш напротив, право и слободу брани Тројни Пакт.

У редовима коалиције ствара се све већа пометња. Тако је на пример, сада одбор од 140 стручњака за међународно право у САД и Канади испитао питање будућег учешћа САД у некој међународној организацији, сличној Друштву народа. Овом приликом министарство спољних послова САД је изразило мишљење да емигрантске владе не заступају мишљење својих земаља и зато се не може одмах створити међународна организација слична Друштву народа.

Дакле, Вашингтон сматра да емигрантске владе не заступају мишљење својих земаља.

Ово је веома интересантно. То значи да не само „реакционари", као што су Пољаци, „Југословени", грчки монархисти итд. немају права (према америчком схватању) да претстављају своје земље, већ и Бенеш нема права да буде сматран за партнера у коалицији.

Што се тиче Бенеша, он је потпуно изгубио и последње симпатије у Чешкој, пошто је склопио уговор са Стаљином и постао Стаљинов агент.

Мес.

БЕЗ ПРОМЕНЕ

По питању инвазије ни у току протекле недеље није се десила никаква промена. Као и до сада, једна група британских и америчких листова и државника наговештава инвазију у догледно време. А друга група упозорава власти и јавност на тешкоће инвазије и на велики ризик таквог подухвата. Ова група је свесна тога да успешно искрцавање неће значити победу у рату, док не неуспешно искрцавање значити за Британоамериканце пораз у рату. Наравно, код такве дилеме човек мора да се запита, да ли треба вршити тај опасан покушај.

Ово колебање Британоамериканаца не значи да неће доћи до инвазије, али оно значи да ће инвазија имати једну веома лошу психичку подлогу. Неповерење у самог себе није база за ратне подухвате. А колико то неповерење у своје снаге постоји код Британоамериканаца у највећој мери, то можемо већ унапред тврдити да ће инвазија бити једно понављање оног италијанског похода, коме се сада смеје цео свет.

У Италији је америчка војска покушала да направи један мали продор код Нетуна, али је била без и најмање тешкоће одбачена и потучена.

Ова активност немачке одбране код Нетуна је слична активности на јужном делу Источног фронта, само што оне на том фронту активност кудикамо већа, што одговара и димензијама бојишта.

У току последњих 7 дана бољшевици су покушавали напад на Севастопољ, али овај терески положаји без фортификационих објеката одолео је свим непријатељским нападима. Исто тако безуспешна је била офанзивна акција Совјета на Доњем Дњестру. Они су одбијени. Велики совјетски напад код Јашија не само што није успео, већ је завршен успешним немачко-румунским противнападом.

На другим деловима јужног сектора Немци и Мађари изводе велике офанзивне подухвате, поправљајући фронтовску линију. Нарочито код Ковеља обим операција и немачких успеха је такав да се може казати да се овде ради не само о исправци положаја, већ и о извесним операционим плановима Немачке.

Веома је значајно да је у последње време немачка авијација постала врло активна а бомбарду је совјетске саобраћајне линије. Тиме је оповргнуто енглеско тврђење да је аеро-терор одвукао на запад целокупну снагу немачког ваздухопловства. На западу су Немци са огромним успехом одбијали непријатељске ваздухопловне нападе. Истовремено је немачка тешка авијација систематски бомбардовала концентрације непријатељских транспортних средстава у јужним лукама Енглеске.

Сарадња немачке авијације и морнарице у току априла постигла је огроман победнички успех: потопљено је 27 разарача и корвета, а више њих је тешко оштећено. Ово истребљивање средњих типова за конвојску службу претставља веома тежак ударац за непријатеља. Нарочито је тешко што се то истребљивање наставља већ више месеци, и то са напредујућим успехом.

На завршетку нашег прегледа војних догађаја у европској зони у току протекле недеље, треба подвући велике успехе српских оружаних снага, као и немачких трупа у борби против банди на западном Балкану. У овим борбама Тито је био прилично потучен. Чак и енглески извори дају сада вести о неуспесима Тита, о његовом повлачењу и о жестоким ударцима које он добија.

Изгледа да је код Енглеза наступило извесно разочарење у стратегиске способности Јосифа Броза, и он више није мезимче британске пропаганде. Ово разочарење долази отуда што је пропала енглеска нада да ће се други фронт васпоставити помоћу Тита, без потребе да се жртвује британска војска за веће операције искрцавања.

Британска војска се сада жр-Индији она преживљује тешка ратна искушења у вези веома енергичне офанзиве јапанских и национално - индиских трупа.

Ова офанзива која се води на веома тешком терену доноси Тројном Пакту све веће успехе. Код Енглеза се створила таква забуна, да су се три главна фактора стратегије посвађали. Вавел гледа на ствари са политичког гледишта, главнокомандујући Очијалек са војног гледишта, а командујући Маунтбатен — са гледишта амбиције. Свађа је толико оштра, да је Маунбатен напустио индиско тле и отишао на Цејлон. Ова свађа између генерала је најбољи доказ да ствари иду веома рђаво по Енглезе. И то не само ратнички рђаво, већ и политички, акције Субхаз Чандра Бозеа има великог одјека у целој Индији.

М. Војновић

СКУПЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ СНАГА

Национални четници су се у великом броју ставили под немачку команду за борбу против бољшевичких Титових банди, ко је су током последње две недеље узалудно покушавале да из Источне Босне продру у српску област. Четници се боре раме уз раме са одредима српског добровољачког корпуса. Они и као извиђачке снаге чине добре услуге, пошто добро познају терен.

Услед бољшевичке опасности окупиле су се на тај начин све националне снаге српског народа за заједничку борбу против главног непријатеља — бољшевизма.

БЕС РАЗАРАЊА

Англоамерички напади из ваздуха све више постају свесно убијање недужног цивилног становништва, које рат не води. Али и више од тога: својим безобзирним нападима из ваздуха Енглези и Американци, као некада у давна времена дивље и нељудске хорде, постају рушиоци најдрагоценијих споменика људске културе и сејачи пустоши и уништења. Њихов рат се све више преобраћа у убилачку заверу против Европе, у слепо и рђаво измишљачко светском јеврејству, које не може да мирује док у Европи не уништи национални свест и хришћански дух. А баш то *двоје* и јесте снага и драгоценост Европе, *оно* из чега су израсли њена слава, моћ и њено духовно и политичко првенство пред свим народима света.

До пре неки дан нама је било тешко схватити обим ужаса англоамеричког ваздушног терора. Било их је који нису могли да верују, да има људи, који тако немилосрдно, бездушно, убилачки и крвожедно шаљу у смрт хиљаде невиних. Кроз наш сопствени, језиво трагични, пример ми данас можемо да поимимо опсег и дивљину безобзирности са којом Американци и Енглези нападају немачке градове.

Можемо сада, свестраније и дубље него пре, да поимимо колико велики културни злочин врше амерички и енглески авијатичари својим бесомучним разарањем уметничких споменика, старих класичних храмова, сликарских галерија, најчувенијих светских библиотека и важних научних установа.

Та света мора доћи. Јер не могу остати некажњена ова безбројна недела људи, који су од убијања направили занат и рат изокренули у свирепо злочиначко рушење које не може имати и исмисла, ни оправдања. Као што је богохулно и богомрско дело рушење домова молитве посвећених Господу, као што је незгладиво обележје варварства рушење културних споменика тако исто је тешко преступно дело и убијање деце, разарање породилишта и домова за сироте и уборе. А то су, у досадашњим „подвизима" англоамеричких авијатичара били њихови главни „војни објекти".

Своје терористичке нападе Англоамериканци проширују на све европске земље. Иако је оштрина тих напада различна, ипак су им циљ и смисао исти — унети страх у народне масе, поколебати их у борбеној одлучности, раслабити њихов морал и дух, да би нас тако слабе и збуњене што лакше покорило и поробило светско јеврејство, које је идејни потстрекач и главни наредбодавац ових напада.

Наше је да све ово знамо и да све издржимо. Бес разарања, који се спроводи мора имати крај. И крај ће му доћи. Можда он није тако далеко. Иза ових тешких страдања назиру се зрци радости и мира. А када то дође онда ће носиоци беса разарања бити приковани на срамни стуб презрења. Клиње своје пропасти оци носе у себи, у своји неделима и у своме безбоштву. Божја је, а не људска истина, да ће пропасти сви они, који иду путем злочина и безбоштва.

Тим путем, у највишој мери, иду Америка и Енглеска.

Х.

ПУТ СПАСЕЊА

Оно што се десило са Београдом на први дан највећег хришћанског празника, Ускрса, доказ је да је Запад запао у тешку моралну кризу. Она је настала као последица човековог отпадништва од духовности и његовог прецењивања материјалних вредности и технике. Отуда и појава т. зв. културног варварина, човека који може бити образован и углађен, али чија је душа огрезла у себичности, охолости, сујети и сладострашћу. За таквог човека бомбардовање мирних градова и убијање жена и деце је „врло занимљиво", како су то изјављивали падобранци англоамеричких авиона оборених над Београдом.

Историја нас учи да је духовни пад човеков одувек био узрок ратова и других несрећа. Јер људски род има на земљи другојачији задатак него сви остали живи створови. Ако се човек одрекне своје мисије на тај начин што постане више нагонско него духовно биће, онда казна неминовно следује.

Најсигурнији знак да је једна епоха постала декадентска огледа се у појави верске равнодушности. Име Божје слабо се помиње, сумња се чак у Његово постојање, јер човеку изгледа да је сам себи довољан. Па и они који за себе мисле да су религиозни, они су то само на речима, више из кукавичлука или због духовне тромости.

Тек кад настану страдања, патње, рушења и убијања, тек онда се човек присећа своје ништавности и код њега се почиње да буди свест о сопственој кривици. Уколико је овај процес духовног оздрављења јачи и општији, утолико се страдања и патње скраћују

И нема нам друге него да се сви ми у граду угледамо на оног нашег човека са села, који се пре обеда крсти и захваљује Богу за хлеб свагдашњи; који све што почиње ради у Име Божје; који будућност поминје само са: ако Бог да!

И сви ми не смемо лећи пре но што захвалимо Богу што нас је тога дана одржао у животу, молећи Га да на нас изли је милост Духа Свога Светога, који ће нас умудрити и чувати од искушења. Тек кад се тако сви будемо покајали и духовно очистили престаће патње и Бог ће даровати мир заблуделом и напаћеном човечанству.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ЈЕВРЕЈИ И АСИМИЛАЦИЈА

Чувени социјалистички (комунистички) агитатор Фердинанд Ласал (право име му је Лисауер), у своме писму упућеном несуђеној вереници Софији Солнцевој, чини ову исповест: „Софија, ја сам Јеврејин".

Та Рускиња је дотле држала да је Ласал Немац (као и већина света која је Ласала знала по чувењу).

Ласал је и сам сматрао да је Немац: дакле Немац и јеврејин у исто време!

Зар је то могуће? Зар је могуће да неко истовремено припада двема народностима?

Јакоб Басерман, чувени јеврејски књижевник, написао је једну књигу која носи карактеристичан наслов: „Мој пут као Немца и Јеврејина".

То је у смислу оне јеврејске доктрине која се назива асимилиционизам а коју је акцептовала огромна већина јевреја у свету.

Познати јеврејски публициста Стефан Гросман, — раније у Бечу, доцније у Берлину, — свој чланак у одбрану асимилиционизма, објављен у минхенском „Мерцу" пре 1914 године, почиње овом филозофском реченицом: „Свако биће (т. ј. стварност) је асимилација".

Свакако јевреји се донекле асимилишу с народом у чијој средини живе. Они пре свега науче језик тога народа. Они се приказују као патриоти дотичне земље, шта више као ултрапатриоти.

Само да ли је то искрено?

Познати београдски адвокат Јакоб Челебоновић (Челебон) имао је о томе прошлог светског рата (1915 године) једну полемику са мном. Он се тада декларисао као „Србин Мојсијеве вере", и са тога гледишта бранио је наше јевреје од моје критике.

Међутим шта је било под окупацијом?

Једна госпођа, — на чији се исказ могу ослонити, — саопштила ми је после рата један карактеристичан случај из Смедерева.

Кад су купили неке прилоге за Србе, обратили су се и јеврејима (као „Србима Мојсијеве вере"); ови су, међутим, одбили да даду прилоге мотивишући то овако: „Ми нисмо Срби ми смо Евреи — трговци".

Масарик, у својим мемоарима, прича да је за време рата ишао код Намесника за Чешку и модно га да истиче на јевреје у Прагу да мало мање истичу свој аустријски патриотизам.

Међутим неколико година после рата немачки студенти у Прагу поразбијали су прозоре на радњама пражких јевреја!

Јевреји, који су раније били аустриски ултрапатриоти, сад су постали чешки ултрапатриоти.

Кад бисе их питали како је могућно код њих једна таква брутална метаморфоза, они би вам, ако би били искрени, рекли: „Посао је посао".

Јевреји нису поуздани ни за јеђну земљу.

Треба ли онда дозволити у једној земљи да се они богате и гомилају капитале?

Неко може рећи (неки социјалиста): ако их не гомилају они, гомилаће их наши људи.

Али наши су људи бар наши, а јевреји су, поред све асимилације, више-мање туђи народ у чијој средини живе и богате се.

Има још једна незгода. Имајући капитал у рукама, јевреји лако постају господари штампе у једној земљи, и понекад је цела велика штампа дотичне земље у њиховим рукама.

Тако јевреји постају вођи дотичне нације. Да ли је то лепо, да ли је то ласкаво за ту нацију?

Кад би духовни вођи једне нације били Цигани, то би била срамота. Али ако су духовни вођи једне нације јевреји, зар је то мања срамота?

Шта значи јеврејско духовно вођство, сведочи случај са Ајнштајном.

То је један јеврејин из Мађарске, међутим интервјуисан што се тиче народности од стране једног француског новинара Ајнштајн је изјавио: да је рођен у Мађарској, да је немачки поданик, да је настањен у Швајцарској.

На то један француски научник примећује: „Хајде му ти сад знај шта је тај човек по народности!"

Зар не би било простије да је Ајнштајн рекао: „Ја сам по народности јеврејин" (јер јевреји су једна нација, а тзв. асимилација то је само једна подвала, једна камуфлажа).

Иначе Ајнштајн је математичар-жонглер..

Његова фамозна теорија (тзв. теорија релативности) није довољно солидна, и против ње постоје јаки приговори.

Међутим борба против њега није била могућна. Имајући у рукама велику европску штампу, његови сународници направили су му циркуску рекламу: они су га приказали као највећег научног генија који се досад родио, који је извршио најдубљу револуцију у науци, који је из основа преобразио физику, који је и самог Њутона бацио у запећак!

Тако је пештански јеврејин стекао светску славу и постао је такав ауторитет да му се на научним конгресима, у његову присуству, није смело ништа приговорити!

Кад је на једном конгресу немачких лекара и природњака чувени физичар Ленард (професор из Хајделберга) поставио Ајнштајну једно питање) којим је Ајнштајнова теорија била добро погођена), Ајнштајн, место да мирно и учтиво одговори на постављено питање, нервирао се и изјавио је да је Ленардово питање ненаучно и нелојално.

Уврређен, Ленард се повукао с конгреса. Већина присутних делегата била је за Ајнштајна.

Постојало је тада у Европи, у научном свету, једно стање које се може назвати Ајнштановска опсесија.

Хитлерова револуција учинила је крај тој опсесији у Немачкој и у целој Европи.

КРСТА ЦИЦВАРИЋ

ТЕШКО МЛАКИМА!

Четврту годину дочекујемо у болу и патњи дан Христовог васкрсења: дан хришћанске радости и наде на спасење. И да није наде на васкрсење српски народ би давно клонуо у овој тешкој несрећи, која га је снашла.

Зла су времена настала. Христос је својим ученицима говорио: *„А предаће брат брата на смрт и отац сина; и устаће дјеца на родитеље и побиће их. ...И непријатељи човјеку по-стаће домаћи његови..."* (по Матеју Гл. 10). Нама се чини да је то време већ дошло. Дошло је, изгледа, бар за нас Србе. Већ скоро три године лије се српска крв у међусобној борби.

Нама се тако чини, али није баш тако, није само у међусобној борби. На српски народ напали су несрби. Зар је Србији Моша Пијаде, Јосип Броз-Тито, Сулејман Филиповић и њихово друштво? Не само да они нису Срби, него нису ни хришћани, из њихових редова чује се песма: *„Носим капу са три рога и ратујем против Бога"* итд.

Они, дакле, ни у Бога не верују. Он им смета. Смета им вера. Ми, Срби верујемо у Бога и достојно носимо крст свој, јер Христос је рекао: *„И који не узме крста својега и не пође замном, није мене достојан"*. Тако стоји написано у светом писму, а мало подаље стоји написано: *„И не бојте се оних који убијају тијело а душе не могу убити..."* А велики наш геније Његош у својим познатим стиховима у *Горском вијенцу* узвикује: *„Крст носити нама је суђено"*.

И ми Срби се не бојимо. Ми страдамо Христа ради, вере ради, слободе и правде ради. И Бог ће нас спасти. Али ми не смемо да чекамо скрштених руку. Морамо се сами помоћи: *„Помози се сам, помоћи ћу те и ја"* каже Бог. Не, ми, нажалост, великим бројем седимо скрштених руку и не радимо ништа на спасавању српства. Није доста рећи: ја не радим ништа рђаво, него треба рећи: шта смо добро урадили. Ми знамо ко нам је данас највећи непријатељ; ко је непријатељ наше вере, части, породице, живота. Па зашто сви не радимо сложно да се спасавамо?!

Постављено вам је бирање: Србију или Тита? Ви се као не желите определити. Мислите: шта ћемо ако добије Тито? Немајте вере у безвернике, јер ћете тако и своју веру изгубити, а главу сигурно. — растргнуће вас. Мислите ли да ће се на вас смиловати? Варате се. А народна осуда неће вас, мимоићи. Народ вас још сада назива „средоње".

Огорчен је на вас што му у тешкој борби за опстанак не помогнете .Народ је јак и у борби истрајан, па ће и победити, што је сигурно. А шта ви онда мислите да радите, о, господо, средоње? Питаће вас народ: где сте били досада? Но он то зна и без вашег одговора, јер: *„ништа није сакривено што се неће открити, ни тајно што се неће дознати"*.

Ви сте се наместили по градовима, неки у некој службици, а неки без ње. И лепо вам је. Нико вас не дира, а што српски народ пати и крвари у најтежој борби, да спасе и себе и вас, то као да се вас ништа не тиче.

Б. Р.

ЖАЉЕЊЕ ФЕЛДМАРШАЛА ФОН ВАЈКСА ПРЕТСЕДНИКУ СРПСКЕ ВЛАДЕ

Г. Фелдмаршал Фрајхер фон Вајкс изволео је упутити писмо Господину Претседнику Српске Владе генералу Недићу, у коме »Поводом тешких губитака цивилног становништва због последњих ваздушних напада у градовима Београду и Нишу« изражава своје искрено саучешће.

Англоамерички вандали су прошли

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресек, а. д. Влајковићева 8.

ШТА БЕОГРАЂАНИ ТРЕБА ДА РАДЕ У ДАНАШЊИМ ПРИЛИКАМА

Ударац који је Београд претрпео на сам дан Ускрса био је несумњиво страховит. Утолико више што нико никад није могао претпоставити да ће од својих „савезника" дочекати тако безобзирно бомбардовање окупираног и беспомоћног становништва.

Било је сасвим разумљиво узбуђење које је обузела Београђане нарочито кад се бомбардовање града сутрадан наставило још безобзирније и са већом жестином. Захваљујући присебности грађанства и хитним мерама које је предузео нарочити Владин комесар Драг. Јовановић изгубљене су многе тешке последице које су могле наступити у једном граду, за кога је једно бомбардовање изведено на такав начин претстављало не само превелики број жртава у људским животима, не само страховиту материјалну штету, већ и ударац у сам привредног живота који се тешком муком опорављао.

Власти и грађанство

Грађанство се у првом тренутку добро понело. Несавесни случајеви злоупотребљавања туђе невоље, осим од стране извесног броја кочијаша и носача, били су ретки. Трговине су углавном радиле са ограниченим радним временом, а случајеви подизања цена били су изузетни. Пијаце су махом биле пуне сезонске робе, а понуда тако довољна, да су многе цене знатно пале.

Међутим, једна чињеница мора да нам буде јасна. На раскрчавању рушевина, на поправци онога што је најнужније потребно, на општем нормализовању живота има да се ради још много.

Морамо приступити раду

„Да би се све то поправило потребно је да целокупно грађанство најхитније и најпреданије прилегне на рад. Неоспорно је тачно да је Београд претрпео један тежак и потпуно неоправдан ударац, али морамо имати у виду да он није једини град на који падају англо-америчке бомбе не штедећи ни непријатеље, ни бивше пријатеље, па чак ни неутралне. Кад би грађанство свуда беспомоћно остало у очекивању будућих напада, Европа би се убрзо претворила у жалосну и напуштену рушевину. Међутим, у осталим терорисаним градовима само становништво брзо и предано приступа спасавању, раскрчавању, оправљању, поновном подизању онога што је порушено и нормализовању живота.

Не смемо заборавити да је Београд после 6 априла успео да се опорави врло брзо. Чак најоштећеници крајеви добили су електричну енергију већ после неколико дана, а убрзо је дошла и вода, рушевине су раскрчене, улице оправљене и калдрмисане. То се постигло радом који је обављен под руководством окупационих власти.

Данас је потребно да покажемо како смо и сами способни да себи помогнемо, а јасно је да то нећемо постићи непрестаним бежањем и нередом.

Најхитнији послови

На првом месту треба одмах раскрчити рушевине. Истовремено мора се приступити хитној оправци водоводне и електричне мреже, водећи нарочито рачуна да се оправке првенствено обаве у крајевима који су највише оштећени, како би се становништво могло вратити у још употребљиве домове. Тако исто има одмах да се приступи оспособљавању за становање оних станова која је оправка могућа.

Најхитније треба приступити систематском и брзом збрињавању пострадалих, који су остали без станова, без хране, без одеће и без склоништа.

Систем снабдевања који је у Београду до бомбардовања добро функционисао треба што пре поћи нормализовати, водећи рачуна да баш пострадали крајеви добију што већу могућност брзог и несметаног снабдевања, а не обрнуто.

Ма да смо нагласили како непосредно по бомбардовању није углавном било драстичних примера злоупотребљавања туђе невоље, сада већ поједини бездушни шпекуланти и дерикоже дижу главу. Цене извесних намирница које се продају „испод руке" подигнуте су скоро до 100%. Ова појава има утолико мање оправдања што цене на пијацама знатно падају. Према таквим људима треба предузети брзе и драконске мере.

Свест грађана, која се до сада испољила и личној помоћи пострадалим појединцима, мора сада да се испољи у колективној систематској помоћи своме пострадалом граду и својим сугрђанима. Да би се то постигло потребне су с једне стране систематске мере власти, а с друге стране одзив грађана. Једино тако моћи ћемо да превродимо без немилих последица тешку несрећу која је задесила нашу престоницу и да спремни дочекамо нова искушења, која нисмо заслужили.

Радна екипа Нар. позоришта на раскрчавању

ПОЉОПРИВРЕДНИ РАДОВИ У МАЈУ

Обезбеди радну снагу и припреми материјал за косидбу ливада, копање и прскање винограда и друге радове. Прелистај књиге и прочитај како и кад те радове треба обавити. У колико не разумеш или немаш подесне књиге питај среског пољопривредног референти или неког другог школованог пољопривредника који ти је најближи.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Стоку коју још нисмо пренео на зелену храну постепено преведи тако да тај превод обавиш за 10—15 дана. Ако се стока тера на пашу онда овај прелаз извршити опет постепено тако да стока првих дана остане на паши сат два, а следећих дана све дуже, док се потпуно не навикне на пашу. Овце изгони на пашњак кад спадне роса. Чим стопли време, овце острижи, вуну добро осуши, а затим свако руно измери, сваки за себе и остави до продаје или прераде на неко суво место где има промаје. Тежину руна запиши да би знао колико која овца даје вуне. За приплод остављај она грла која дају више и мекшу (рудо) вуну. Младу живину и сву осталу стоку уредно храни и пој.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Прегледај да ли је кукуруз никао и подсеј празна места. Покоси озимо гранчицу и на то место посеј кукуруз за силажу. Праши и разређуј кукуруз, репу, кромпир и др. окопавине у колико је време за то. Ливаде покоси чим већи део трава буде у пуном цвету. Пази да покошену траву што брже осушиш и скупиш, јер ћеш тако добити боље сено. Коси луцерку и детелину, суши и скупљај. Ако услед лошег времена не можеш да их осушиш на земљи, суши их на дрвеним сушилкама.

У ПОВРТЊАКУ

Посејано и посађено повртње праши, плеви и залевај. Расађуј на стално место паприку и патлиџан (парадајз). Земљу за патлиџан добро изђубри згорелим ђубретом или компостом, а посађене струкове потом залиј. Црвени патлиџан, краставце, диње и лубенице шкропи (засецај) бочне ластаре) да би што раније добио плодове. Црни лук, краставце, бостан и патлиџан ради заштите од пламењаче прскај 2% раствором Бордовске чорбе. Паприку, краставце и бостан ради заштите од лисних ваши прскај са 3% раствором никотина. Јагоде опраши и под њих стави чисту сламу или плеву да се плод не укаља.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Праши воћке у циљу одржавања земље око њих у растреситом стању. Засецај изданке из стабла. На калемовима врши попуштање рафије а поред јачих ластара побиј притке и вежи да их ветар не поломи. Воћно растило редовно праши и почни калемљење очењем. Шљиве прскај Бордовском чорбом ради заштите од пламењаче. По заметању плодова код јабука и крушака са 1% Бордовском чорбом са додатком 1 арсеновог препарата ради сузбијања чађаве красти и црвљивости.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Закидај непотребне ластаре. Везуј и редовно прскај прворке. Почни са зеленим калемљењем. У матичњаку закидај сувишне младаре и везуј их уз жицу. Врши дезинфекцију подрума. Довршн претакање вина и доливање буради. Вина прегледај и подрум проветравај.

У ПЧЕЛАРНИКУ

Врши редован и што чешћи преглед кошница. Додаји вештачке саће. Старе кошнице замени новим. Врши вештачко појење. Пази да пчеле не граде међ једне од других. Вади мед.

КАКО ЈЕ СЕЛО ДОЧЕКАЛО ИЗБЕГЛИЦЕ ИЗ БЕОГРАДА

Ужасно, терористичко бомбардовање највећег српског града и српске престонице у два свечана ускршња дана, није постигло онај циљ који је желео непријатељ српског народа. Најпре запањен бездушношћу оних који су дуго, дуго трубили на сав глас о свом „савезништву", затим ојађен и огорчен до дна сво је мученичке душе, Београд је потражио склоништа, као и толики други незаштићени европски градови, у најближој околини својих села.

А српска села на домаку српског престоног града прихватила су избеглице београђане као што то и доликује српском сељаку. У три последње године дељења с варошанином све добро и зло садашњег живота, српски сељак је овом приликом више него раније дао јасан доказ своје високе националне и социјалне свести. У своје сеоске домове примила су српска села београђане са много присности и саосећајности. Општа, заједничка несрећа приближила је српско село и српски град, а то је истовремено најбољи јемац наше, српске будућности.

„ИЗБЕГЛИЦЕ НА УСКРС"

Баш на први дан Ускрса године 1944 Београд је кренуо у избеглиштво. И то због својих „савезника".

Није то ни у ком случају била паника. Свет се склањао да спасе голе животе своје и својих најмилијих. Маіке су на леђима носиле малу, уплакану децу; у колицима унуци су гурали полако и опрезно своје немоћне старамаіке које су на измаку свог живота доживеле и ову страхоту; ослањујући се на рамена здравих и јаких, болесни и слаби напуштали су своје постеље и бежали испред „савезничких" бомби.

После бомбардовања на други дан Ускрса, у први сумрак сва села око Београда била су пуна избеглица. Свака сеоска кућа примила је најмање двадесет избеглица, сваки сеоски дом био је потпуно закрчен.

И увече, када су се мало одморили, прибрали и смирили отпочели су београђани да препричавају своје утиске. Сељаци су их пажљиво слушали: резултата свих утисака, мишљења и препричавања било је огорчење, веће огорчење но и једног тренутка у српској историји. Оно је било утолико веће, теже и поразније што је бомбардовање дошло баш од ваших савезника...

Сељаци су први почели да теше. У непосредном, вечном додиру с природом, која је баш на та два ускршња дана била сва у бујању, оптимисти, мирог отпорнији од грађана, они су им говорили да Бог ипак није заборавио Србе и да ће се и ове паре преболети. Према онима који су нас тако немилосрдно бомбардовали били су пуни презира. По вечном инстинкту човека који се купа у зноју лица свог, радећи на земљи, они су уверени да ће подмукле терористе стићи праведна казна.

Према малој деци сељаци су се показали нарочито предусретљиво. Све што се могло купити, сељаци су продавали по приступачним ценама. У неколико случајева који никако не престављају обичну појаву, несавесни сељаци су били кажњени од својих и од органа безбедности.

Ни једног тренутка нису сељаци негодовали што им је кућа презакрчена. Напротив, они сами говоре београђанима да остану у њиховим кућама докле год желе, и докле год то мора да буде.

И тако ова последња несрећа уродила је ипак једним драгоценим плодом. Село и град су се приближили и омели су пропаганду оних, који у граду причају да сељаци мрзе варошане, а у селу да град експлоатише сељаке...

КАКО СУ ПРОШЛИ ПАНИКЕРИ

На жалост, ти несавесни људи нису ни овом приликом изостали. Само су се горе провели него икада вршећи свој антинационални посао. Огорчење београђана ништа није могло да ублажи, па ни заносна непријатељска пропаганда. А сељаци су често реаговали — батинама.

Примера ради треба да се спомене један случај који се крајем прошле недеље одиграо на једној њиви у атару најближег београдског среза. Као обично сељаци су радили свој свакодневни посао око пролећне сетве. Око подне присели су да ручају. Тада им је пришао један човек обучен у варошко одело. И њега су понудили.

После ручка мало су се одмарали. Човек у варошком оделу почео је полагано и вешто да прича оно што је плаћен. Причао је о Титу, о томе како је он Србин, како он жели Србима сва ко добро, а све што су чули о њему да је најобичнија непријатељска лаж.

Сељак — домаћин је стрпљиво слушао. Када је дара превршила меру, он је скочио и на човека у варошком оделу почео да га бије. Рекао му је уз то да он врло добро зна ко је Тито. Човек у варошком оделу почео је да кука и да запомаже, да моли: да га остави у животу, јер има троје деце. А када га је сељак пустио заиђио је преко њиве и сигурно је да више никада неће покушати да прича о Титу — Србину...

Београд се лагано враћа у свој нормалан, свакодневни живот. Живи су оплакали мртве и сахранили их, обећавајући им да их никада неће заборавити.

А хроничари само сухо могу да забележе: на први и други дан српско-православног Ускрса јата англоамеричких авиона извршили су терористички напад на српску престоницу Београд. И ма шта било, то ће заувек остати забележено у српској историји...

Рад на раскрчавању Београда

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШЕ ЖРТВЕ

Ми дајемо жртве и то је постало нешто свакидашње и недељиво од нас. Наше жртве — то су откупи за грехе многих, али и сигурни, једино сигурни, темељи наше будућности. Жртве које добровољци дају еванђелско су семење из кога ничу стоструки плодови: на чудан, материјалистички оријентисаним људима непојмљив, начин наше су жртве биле извори наших победа. Својом лепотом, снагом, изванредним жаром родољубља, оном дивном моралном чистотом наше жртве су надахњивале и оплођавале. У непосредном суочењу са животним опасностима, у хладном и витешком гледању смрти у очи, у свакотренутној готовости, да се умре за идеале добровољаштва, најбољи од нас остали су неизрециво велики и недољиво привлачни. Гинули су на начин на који гину само хероји. И баш то је надахњивало за борбу и осигуравало победу.

Већ месецима води се судбински важна борба не само за Србију, него и за цело српство. Она нам је наметнута и ми врло добро знамо ко све стоји иза ње. У тој борби српски добровољци одужују свој дуг нацији, браће је од физичког истребљења, али и лече од унутарњих недуга, од заблуда, обмана и разних странпутица, које су смртоносно опасне. Кроз жртве, које се дају у овој борби отварају се очи српскога народа, видици му се шире, продубљује смисао за стварност и, што је нарочито важно, све се више разраста стихиска жеља српскога народа за унутарњим измирењем и сједињењем свих националних снага. Све више увиђа српски народ, да су добровољци од почетка били на исправном путу. Догађаји су показали, да су кроз своју тешку и мучну борбу добровољци остали несебичне и пожртвоване слуге народа. Све се више посведочава, да је добровољаштво пут миротворства и исцелитељства. Тешко су се грешили и свесну неистину говорили су они, који су тврдили да добровољци распирују грађански рат, да изазивају братоубилачке борбе и да се боре за неке личне или групне интересе. Стварност је показала, и то у најсудбоноснијим часовима, да је потпуно спасење народа и његово духовно оздрављење и снажење главни смисао добровољачког подвига и жртава, које се дају.

Благословене и свете су жртве наших најбољих другова. Оне отварају народу очи и постичу на потпуно национално просветлење и измирење. Пале у борби против бесомучних Србоистребитеља ове жртве су постале стално указивање на смртне опасности, које носе Титове банде. Када су настали часови одлучне борбе видело се, да ОНО ГЛАВНО није у УЗАЛУДНОМ дочаравању онога што недолази, него у братској повезаности и заједничкој борби против истребитеља. У тој борби добровољци су поново показали изванредне примере јунаштва и посведочили, да су снага која штити и СПАЈА. У непосредном додиру са њима народ је осетио величину и лепоту онога што добровољци у себи носе и чиме живе. Поклонио се њиховој жртви, која исцељује и спасава и разумео је њен смисао и оправдање. И већ има много знакова, који наговештавају много корисног и великог захваљујући баш најновијим жртвама палих другова.

Нас, сасвим разумљиво, боле те жртве. Оне су незаменљиве, болне, тешке и за нашу добровољачку заједницу и за њихове миле и драге. Али оне су постале жртве нашег спасења, залога наше победе над непријатељем, који је грознији од свих које смо досада имали. И више од тога: оне су постале путоказ целоме народу и опомена на збиљу времена у коме живимо и на мноштво опасности, које, још увек стоје пред нама. У овим часовима борбе не можемо их оплакивати, нити пустити маха изливима туге и бола. Сада је време одлучне, некомпромисне и беспоштедне борбе. Пали другови оставили су нам завет, да продужимо где су они стали и да се покажемо достојни мисли за коју су пали. На молитву за њихов мир и покој треба надовезати и ову:

— Господе, добри и благи, отвори очи разума народу своме. Усели у његово срце лепоту и радост љубави. Обдари га ревношћу измирења и силном чежњом за пуним братимљењем и праштањем. Учини да дело измирења народа узраста све више, да би се пред нашом слогом разбегли безбожни истребитељи наши. Оплоди још више жртве, које падају за одбрану твоје истине и одбрану опстанка овога народа, који ти служи кроз тешка страдања своја.

Жртве наше — то су жртве откупне за грехе многих, али и жртве, које се дају за више циљеве и свестрано просветљење народа. Да постану симбол отрежњења у томе је њихов највиши смисао и оправдање.

Д-р Ђ. СЛИЈЕПЧЕВИЋ

У СПОМЕН ПАЛИМ

(Часним пионирима — добровољцима)

Ви нисте били богати ни моћни,
Ваш претешки живот праву беду значи;
Патили сте много по дану и ноћи,
Ал' бејасте вазда од све силе јачи.

Напори су ваше кратили животе,
Ма да вам је прата за то била мала;
Плод вашег страдања други је убиро,
А није вам реко ни усрдно: хвала.

Породице ваше честите и радне,
Заједно са вама поднеше беду;
Иако је вама зној са лица текао,
Немадоше, често, ни лебац да једу.

Невоља је тешка вас пратила свуда,
Али ви сте увек частан живот хтели
И прегосте напред јер вас зове груда,
Ви честити људи, пионири смели.

И примисте борбу сатане и врага,
Која се претвори у страшан рат,
Али још ваша не поче вену снага,
Јер јуначки дух је од Свевишњег дат.

Са љубављу својом зазначисте прави
И пример дадосте човечанству целом,
Којим путем ваља кроз векове ићи,
Са часном идејом, за високим делом.

Витешки сте борци нашега спасења,
Без потребних ствари, ви сироти ткачи,
Ал' богати духом, који се свуд шири,
Ви срећнијих дана постасте орачи.

Данас све искрене и честите душе
Стопама се вашим у свом раду крећу;
Удружена браћа, с договором градо
Себи за векове предвиђену срећу.

И док буде правде, људи и другарства,
Победа ће ваша свуда да се шири,
Зато вама кличе све искрено српство:
»Хвала вам и слава, часни пионири!«

М. Кнежевић

ДВА ФРОНТА

Један је фронт партизански, комунистички.

Други је фронт национални.

Први фронт, фронт партизанско-комунистички, војује:

против Бога, нарочито хришћанства и хришћанске цркве,
против нације,
против Краља и монархије,
против породице,
против принципа домаћинства,
против личности.

Око неких стопедесет година партизанско-комунистичка доктрина прегаче се у стотину судова. Она се труди да буде једина философија, једина наука, једина животна мудрост, једина практика, једина политика. У прво време она се јавила као учење, онда као политика, најзад као војска, рат. Партизанство је војинствујушчи, милитарни облик марксокомунизма. Ма у ком се облику марксистички комунизам јавио запажено је да га светско јеврејство увек носи. Тако су нашу комунистичку теорију измислили и током деценија продубили, за њу се активно залагали јевреји. Било је јевреја који су, у области науке, философије и уметности, исповедали антиматеријалистичку, самим тим антимарксистичку мисао, док су готово сви били одлучно за марксистичко решење социјалних проблема, — за комунизам.

Јеврејска диастра, јеврејство широм целога света расејано учинило је да се марксокомунизам јави и као светски покрет. За свој универзализам, и то размера каквих немају велике светске религије (хришћанство, будизам, ислам), марксизам има да захвали јеврејству. Сва јеврејска гњезда широм целога света била су и остала главна активна жаришта марксистичког комунизма. Носиоци такозваног културног бољшевизма, тј. марксизма са политичко-пропагандном нотом, кад отворенијом кад прикривенијом, у свим областима културног живота (журналистици, филму, позоришту, књижевности, музици, етици, науци итд.) јесу јевреји.

Грегод је, даље марксистички комунизам успео да проломи заштитни систем нација и да се развије у отворену револуционарну активност (Русија, Мађарска, Шпанија итд.) вођи комунистичке револуције и главни њени инспиратори били су и остали јевреји.

У Русији, где је јеврејство успело да инсталира политичко војничку ћелију светског комунизма, власт целокупну имали су и имају јевреји.

Марксокомунизам, који се приказује лаковерном свету као борба за права угњетених и као заступник и заштитник сиротињске „радничке класе", имао је и има као ни један покрет у свету најдубље материјалне фондове за своје пропагандне сврхе, јер му је иновски јеврејски капитал стављен на расположење.

Овај рат, најзад, јесте у најдубљем и најскривенијем свом значењу борба јеврејства против „антисемитизма", — рат јеврејства и свих његових политичких организација, у првом реду марксизма, против пробуђене свести о паразитарном и експлоататорском карактеру „изабраног народа", јеврејства.

У случају победе јеврејства у овоме рату ништа више не стоји на путу апсолутне владавине јеврејства: јевреји ће бити сувремени господари свих „такозваних совјетских република у свету. Сан о совјетској јеврејској држави остварише се. Месијанска чежња његована током више хиљада година, постаје стварност. Такозвана победа пролетаријата јест испуњење древног јеврејског месијанског хисијазма, коме је један рабин пре десетак година дао класичну формулацију: „Народи ће поћи за твојом (Израиљском) светлошћу", а други (Кауфман Колер) видео у њему „крајњи смисао светске историје".

После економске и културне превласти јеврејство онда узима у своје руке и политичку превласт. Свевласт јеврејства је онда несумњива: благо, душа и живот свих народа налази се у јеврејским рукама.

То је један фронт, у коме непоколебљиво стоји комунизам као ударна војска јеврејства, а не тако поуздана и либерална демократија, која још није свесна своје стварне историје и улоге у свету.

Други фронт је национални фронт. Он се данас налази у активној одбрани свих принципа и вредности на којима нације могу једино постојати и опстати. То су: идеје и убеђење да грандиозним свемиром не влада случај и слепа мора слепих сила, већ свемоћна, персонална сила која је све што постоји дала и у складу то одржала;

да свака нација може опстати и напредовати ако се хијерархиски среди и прожме „једино начело" то и значи „моне архе", монархија,

да је основна претпоставка за живот свакога народа здрава и свежа породица као колевка, из које се нација рађа и развија,

да човеку као живој, свесној и слободној личности одговара одређени егзистенцијални простор, у коме он суверено, као мали цар и господар као домаћин управља, — простор усталом који има свако живо биће, и

да човек као личност у својој богоданој оригиналности и један путности мора остати нетакнут, непотишен и непоништен као духовна ,социјална ,економска и национална јединка. И то најпре због саме нације.

Овај фронт, национални фронт, бране одлучно, на живот и смрт:

Бога,
нацију,
монархију,
породицу,
домаћинство и
личност.

Он ове вековне принципе не брани из обести или из задовољства, већ по егзистенцијалној нужди, по диктату самоопстанка. Пошто су они на свим фронтовима нападнути, на културном, моралном, религиозном, социјалном и политичком, то их он, овај други фронт, свестрано бра

(Наставак на 6-ој страни)

СА ЧЕТВРТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИГАДОМ У СРБИЈИ...

ИНТЕРЕСАНТНА СВЕДОЧАНСТВА ПРЕБЕГЛИХ ПАРТИЗАНА

Борбе са комунистичким бандама обогатиле су војнички речник многим новим изразима. Један од њих се често среће у извештајима о уништењу Титових група на Балкану. То је ознака за ноћ појам заробљеника, односно за оне који су добровољно пребегли и који потичу највећим бројем из редова присилно мобилисаних сељака из крајева којима су пролазили бандитски терористи. Четворица таквих „пребеглица", по имену: Чедомир Стојановић, Радосав Бакић, Гавро Марјановић са још једним својим суседом из Среза видријевачког у Црној гори, до јуче борци и болничари „четврте црногорске пролетерске бригаде", одбегли су прошлог петка испред комуниста и пријавили се првој патроли националних четника.

„Четврта црногорска пролетерска бригада", једна је од оних Титових банди које су пре нешто више од месец дана извршиле упад на територију данашње Србије. За нашу јавност је стога од несумњивог интереса како су четворица дојучерашњих чланова „бригаде" доживели „излет у Србију", нарочито с обзиром на скупу цену, коју је платио бандитски покушај уношења клице на српску територију.

— Како је бандитско вођство објаснило својим потчињенима претстојећи упад на територију Србије? — упитали смо Станојевића.

— Политички комесари, којих има у свакој бригади, батаљону, чети и воду, држали су нелико дана по напуштању Берана предавања о значају претстојеће акције. Испред саме границе говорити су по два-три пута дневно. Причали су да идемо у Србију где нас народ једва чека. Расположење омладине у Србији, кажу, такво је, да ћемо за најкраће време створити колико год хоћеш батаљона. Што се тиче пута, казали су да преко Ибра идемо на неку слободну територију и да ћемо тамо ухватити везу са грчким и македонским партизанима, чији је врховни командант „друг Воковски", бивши генерал штабни мајор југословенске војске. Рачунали су да неће бити борби, него ће Недићевци и Бугари листом да се предају. Кад смо једном видели добровољачке колоне и упитали командира чете каква је то војска, одговорио нам је: „Она се зове Недићева војска, али су то све наши батаљони. Чим се ми појавимо, они ће да се предаду, јер не знају зашто се боре". Још су причали да ће најдаље за месец дана бити завузет Београд, па по сле само имамо да се саставимо са Црвеном армијом која се налази у Букурешту и на доњем Дунаву"...

— Како је Титове банде примао народ у Србији?

— Боље да не причам. Наиђемо на сељака и питамо: „Чија је пријатељу та кућа иза тебе?", он само одговара: „Не знам". Ми после питамо кога има у кући, где је војска и четници, куда је пут за друго село, увек исти одговор: „Не знам". Једном отишао са интендантом политички комесар нашег батаљона да реквирира намирнице у селу. Комесар најпре скупио сељаке, причао им о слободи и совјетском рају, па на крају окренуо да убеђује како одузимање намирница за комунисте није пљачка, него уствари требају да буду радосни што жртвују нешто за пролетерску борбу. Сељаци само ћуте и слушају. Онда наши отишли са једним да виде шта он има у кући. Наишли на жито па питају да узму. Сељак ћути, гле да преда се, па ће рећи: „Не могу да брзним..."

— Ја сам — упада у разговор други пребеглица — за време одмора отишао са једним пролетером (пошто ми мобилци не смемо сами да идемо у село), спустио се до куће једног сељака. Овај комуниста почео одмах да грди Недића, како је он издајник, те не знам ово, те оно. А онај сељак каже: „Ама знаш, дете, ја мислим да је он најзаслужнији Србин и да га ми после рата посветимо". Онај комуниста се наљути, нешто опсова сељаку и мене остави самог. Ја разговарам са њим, а он ми човек прича како је Недић успео у Србији, иде воз, раде школе, надлештва, све редовно, а не као код наших кућа.

— Како су текле борбе са српским оружаним снагама према вашој јединици?

— Наша бригада је најгоре настрадала на Ушћу. Погинуло је скоро стотину, нарочито пред самим мостом. После су причали да су љотићевци најопаснији, да се тако боре јер имају идеју. Други пораз био је тежак код Гуче. Обадве дивизије које су прешле у Србију изгубиле су које мртвих, које рањених, колико смо ми болничари дочули, најмање две и по хиљаде... Али од нас из „четврте црногорске", нико неће заборавити на Ушће док је жив. Кад се нађемо насамо, питамо један другог: „Уско на Ушће" — „Уско, боме".

— Ко сачињава комунистичке банде, према пореклу и како се водила пропаганда међу вама?

— Поред наше, биле су још једна српска и једна србијанска бригада. Оне се зову тако, ја мислим да би други који чују за име веровали да су то заиста људи из Србије. Али ни у једној ни у другој нема више од 40—50 Срба. Остали су муслимани из Босне, далматинци, хрвати и други. Нама су у пропаганди говорили да је свршена ствар на Источном фронту, онда да је Тито други Стаљин, командант свих партизана на Балкану и највећи војнички стратег свих времена...

Ја, за Краља Петра су говорили да је главни организатор издаје, да је издајник па ће зато да му се суди после рата. Али, одмах кад смо дошли у Србију, наредили су да се Краљ не напада, зато што сваки сељак у Србији има његову слику. То није помогло много.

Ја сам баш видео неке пролетере који су пуцали у слику и грдили га на сва уста... Е, али што беше оно на Ушћу! Добровољци пред нама, онако у ноћи, чујемо како се развијају. Одједном неки глас подвикну: „Живео Краљ Петар Други!" Не потраја, чини ми се, секунд, а оно се зачори као из сто хиљада грла: „Живео". Ја био баш поред једног из Васојевића, па нећемо...

— Исхрана? Како се лече рањеници?

— Ми једемо само месо и тек понеки пут мало хлеба. Команданти и остали се увек одвоје. Ми у болници знали смо да једу кајмак, сир, млеко, пршуту и друге боље ствари. И нигде нису оставили пчеле да не извуку мед. А са рањеницима смо ми радили и жене. Увијају их у прљаве завоје, секу ране обичним ножем, људи се превијају и урличу од бола. Многима се рана усмрди. Из Каоне су добровољно са нама пошли лекар и његова жена. Мртви се сахрањују ноћу, по десет, двадесет у исту јаму. То се затрпа и покрије неким коровом, да не остане никаквог трага. Чини ми се зато да не би падао морал код људства. А има и много тифуса. Нечистоћа, па се зараза шири...

— Е, све је, браћо тако, — потврђује Гавро Марјановић. Сад хвала милостивом Богу кад смо побегли. Дајте нам пушке, па да видиш кад још и ми потерамо Тита!...

(лч)

Два фронта

(Наставак са 5-те стране)

ни. Последња фаза одбране јесте рат. Овај фронт мора се, у овом судбинском простору, простору рата, нарочито одлучно и одушевљено борити, јер је то борба за опстанак. Још је овај фронт свестан, а из дана у дан, рекли бисмо из часа у час свеснији, да му је главни непријатељ јеврејство са својим политичким месијанизмом и његовим главним органима: комунизмом и масонским либерализмом.

И овај фронт узима све више светске размере. Он хвата маха и у нацијама, које су засад још увек у уздама јеврејства: у Совјетској Унији, у Енглеској и Америци. У тим земљама постоје снажни и све снажнији покрети антисемитски, управо антијеврејски са милионима својих чланова, аЗто, се поред ратног попришта, у оквирима побројаних држава ствара ново поприште. Образују се два фронта: партизански, тј. јеврејски и национални. Врло је вероватно да ће по крајњи исход рата овај унутрашњи фронт бити од пресудног значаја.

Наш народ и сам полако увиђа да су на његовом судбинском простору могућа само ова два фронта. Време ће учинити своје да наша земља изиђе из парадоксалне ситуације три фронта. Мудрост наших државника и политичара мора тај процес стварања два фронта да убрза. Час спасења напиши куцнуо је онда потпуно, кад се све националне снаге нађу уједињене у националном фронту против партизанског фронта.

В. С.

Песма на рушевинама

Тресло се срце и небеса
а фијук цепао
радосно брујање васкрсних звона...
Раскомадана телеса
загорчаше и онако горке часе многих милиона.

Фијуче потмула граната,
смрт деци нашој сеје
док мртва сестра
грчем тражи затрпана брата.
А прашина ношена језивом песмом ветра
над рушевинама веје, веје...

Другови, срушише зграду нашу
али сьмо њене греде и цигле
и прашину посу
мртвих другова наших плочу.
Али у вркос тога нове се снаге дигле;
нема суза, ни трага плачу
свакоме од нас повија игра ко луту рису
јер и ако срушише зграду нашу
дух нам, другови, срушили нису...
На разлупаном зиду
застава наша победно пара висине
ношена ветром нове снаге
и нове горчине.

Мислили су да нам скрше снагу
али ми јесмо руља...
На рушевинама нашега дома
из кога дим и пламен кула
даћемо отсутну битку.
Гинућемо на родном прагу
под теретом бомби и рана.
Јер ми нисмо банда и руља
већ ратна легија
народа свога
Једина његова снага ових крвавих дана.
Ох, да сте данас овде
Видели би осим смрти
како та истина блиста
обасјана сунцем што тако утешно сија...

Смрт језди више наших глава,
под теретом порушеног града
леш до леша,
снага млада...

Другови у рову
и по разним котама славе
што гинући на последњем бастиону
мислите на судбину нашу
стегнута срца,
поносно дигните чела
и раскрвављене главе:
тврђава наша
обвита у језу и мраку
у болу грца
али застава наша, она је цела
и дух нам још више јак.
Другови у болу тешком
наћосмо снаге врела.
На згаришту у кршу и лому
победну градимо барикаду
док јата изгладнела над нама лете

смејући се нашем јаду...

И шаљемо целом свету поруку нашу
писану крвљу и сузом:
народ наш иако христовски мучен
испија крваву чашу
али он није — тучен:
ко гранит стоје његове чете...

И чека презрен и љут
да окружен небом осветну битку
душману дадне
јер крваво згариште Краљевог града
показа пут.
Бубњи наши бубње.
А ми на згаришту
црпемо снагу за нове тутње...

Другови, одавде, из овога пакла
где нас удес слама
шаљемо поздрав и поклич вере:
Храбро легијо, јер ниси сама!
Јуриш, другови! Силно!
Бог је снама!

Букадин Кецић

Песник и борац Милош Видаковић

Скоро ће тридесет година од смрти једног младог човека, који је обећавао да буде исто тако добар песник као што је био и човек. То је, ширим читалачким слојевима мање познати, Милош Видаковић, песник »Царских сонета«, књижице одмерених, грациозних сонета у славу зачараног националног српског Средњег века.

Милош Видаковић је рођен 1891 године, а умро је, као добровољац у рату, 1915. Размак временски између ова два датума чине само 24 године. За то време Милош Видаковић је, свршивши у свом ужем завичају гимназију, започео студирање славистике у Бечу, да би је убрзо напустио и сасвим се посветио уметничкој историји у Паризу и Фиренци. Овде га је импресионирао снажни дух Ренесанса и ужегао у њему пламен заноса за нашом преткосовском и косовском историјом.

Године 1914 Милош Видаковић прелази у Србију и постаје суплент гимназије у једном граду на југу тадашње Србије. Али, чим је рат избио, јавља се као добровољац у српску војску.

Као песник Милош Видаковић се васпитавао и инспирисао »Трофејима« великог француског мајстора сонета Хередије, затим Дучићем и Ракићем. Од Дучића је и узео назив за своје дело које је угледало света тек после смрти, 1918 године.

Видаковић није снажна лирска природа. Он је нежни, меланхолични и задивљени песник једног минулог доба српске историје. То време је доживљавао у одломцима, мозаички, дотерано и у великој мери идеализовано. У »Прологу« својих »Царских сонета« он каже:

»Хоћу да дигнем из загробног мрака — Лепоту целог старостаног света. — Градове беле с бли стањем кубета и поља пуна кула и чардака — на подножјима гора што се плаве. Хоћу да дигнем од мрамора дворце — И опевање да васкрснем борце — Славећи њине победе крваве....«

Тај свет је Видаковић васкрсавао слаткоречиво, усхићено, младалачки, стиховима таманим, натопљеним сетном националном романтиком. Био је пун поштовања за нашу историју, за онакву историју какву су је давали народне песме и старе, мистичне хронике. У традицији српској видео је и осетио само херојску лепоту, снагу, пожртвовање. Његови сонети су заиста обилне, строге »помпезне риме далеких времена, — Витеза, људи и прелепих жена, чије је славно опевано име...«

Милош Видаковић, песник и борац, загревао је дух свој над пустим долинама, поприштима великих догађаја, над кулама »некада пуних царевих војника, над задужбинама стаситих звоника, што су се у камење сива разасули...«

И осетио је то доба, после најстрашнијег слома народа, кад више није било кога да народ чува и сачува. »Залуд баше и последња жртва. Домови ћуте. Плаче земља мртва. И хладан ветар низ пољане дува...«

Тај хладни ветар гробља и згаришта дотакао је, кроз столећа, и песника Видаковића својим крилом. Зато је и хтео да оживи то доба славе и херојства, које се највише и најтрагичније уздигло на Косову.

На завршетку овог скромног сећања на Милоша Видаковића потребно је, као илустрацију његовог певања, изнети бар један »царски сонет«. Изабрали смо »Аманет мајке Јевросиме«:

Благословив га, пољубив га у чело
Рече му: »Пођи молитвама праћен,
Пођи и теши народ много паћен
Служећи правди усрдно, смело.
И добар буди, сине Марко, свима;
Сироте брани, воли беспомоћне;
На збору суди, речи нек су моћне:
Ни по бабу ни по стричевима.«

Занесен тада намерама бујним
У свет се крену са кретом олујним,
На покор свима кавгама и злима,
И светост славе у векова стеча
Судећи право како мајка рече:
Ни по свом бабу ни по стричевима...

Ф. —

ЖИВОРАД НАСТАСИЈЕВИЋ:
СЛИКА ЗА ФРЕСКУ

Србији

Сустегнимо срца, уздахе и ране,
А са лица свелих слабости нек мину.
Миром, радом, слогом, нек истина гране,
Оних српских речи — што нам наду сину:
— Само Слога Србина Спасава!

Српске мајке, реј'те деци својој
Лик и снагу јуначких дедова,
Од којих ће родној груди овој
Градити и дати дела њиног кова,
Ал' нада свим — реј'те малом сину:
— Само Слога Слава Је Србину!

Српска сејо, брат ти је далеко;
Рука драгог струк не доми више.
Бабо стари, син ти негде, преко —
Из жица, писма тужна пише;
Никад бабо, овде не бй били,
Али некад ми нисмо мислили:
— Да Би Слога Срба Одржала!

Само ипак — плакати сад није;
Прегни роде, сад стварати треба,
А Србијом, од Старе до Дрине,
Све од Бале до Рашке, Власине.
А кроз село, град, луг и планине,
Ведра зора рада нек нам сине.
А мислима српским речи нек се вију:
— Само Слога Створиће Србију!

БОРИСЛАВ ПАУНКОВИЋ

Онај, који ради...

Онај, који ради, иде земљом овом,
корача по њиви и по фабрикама
и надима груди силном снагом новом
као ветар једра новим обалама.

Онај, који ради, близак је божанству
и достојну пошту одати му треба
као стваоцу духа, гвожђа, хлеба,
напорном и чистом људском величанству.

Онај, који ради, чврсти замах има
и оданост нашу к'о захвалност прима
докле књигу пише или њиву оре.

Онај, који ради, патњу уништава,
у клонулом срцу наду васкрсава
а од погледа му букте златне зоре.

Веселин Филиповић

Култура и техника

Од др Емила Евелинга,
професора на Техничкој високој школи у Берлину

Ако под културом разумемо одуховљење људског живота, онда је »техника« један део културе. Техника је, шта више, неопходна за културу. То морају признати и они, који не познају технику или који је побијају. Баш почетци културе од најпростијег украса неког предмета до средства за изражавање култа, за поштовање једног божанства, не могу се замислити без технике, ма то било и примитивно. Кад су се градили храмови била је већ потребна врло развијена техника. Ми се да нас дивимо како су у старом веку били у стању да остваре ове успехе грађевинске и статике и транспортовања тешких, појединачних терета. Али, културна воља увек је потстицала технику на ове подухвате.

Данас у многоме имамо утисак, да технику не покреће више културна потреба, већ сопствена тежња за постизавањем циља. Разлог овом развоју јасан је: за израду техничких справа потребно је много часова рада. Ако се таква једна справа жели учинити приступачном великом броју потрошача, она се мора израђивати јевтиније, дакле за краће време. Томе служи машина, која је и сама замршени производ технике.

Велики део инжењера и занатлија бави се сада искључиво овим средством у циљу једноставне израде техничких предмета. Тако техника стоји самостално поред културе и скоро ни један читалац неће се збунити због наслова чланка и с правом приговорити да је техника ипак један део културе и да се културно стваралаштво без технике уопште не може више замислити. То важи чак и онда, кад се под културом разуме оно, што је сабрано у чланству Културне коморе Рајха: списатељство, штампа, радио, позориште, музика, ликовне уметности и филм.

Још мање се могу друге области људске културе лишити технике, и сваки јој поставља захтеве од којих је најважнији тај, да машина којом се свако служи, буде једноставна. Рад са техничким апаратом не треба да изискује ни нарочита претходна знања ни повећану пажњу.

Када се песнику који седи за писаћом машином поцепа пантлика, Пегаз застане, а муза одлети. Све у свему: техника треба да помогне да се уштеди време, које користи култури.

Ову уштеду у времену захтевамо пре свега од саобраћајне технике. Али како изгледа у ствар ности? Ако уместо трамваја идем на посао аутомобилом, онда уштедим дневно до два часа. Та два часа користе или моме позиву, или моме слободном времену, дакле темељитости или добром квалитету мога рада.

Али ја морам знатни део ових уштеда у времену или одговарајућа новчана средства утрошити на стварање о возилу. Осим тога, ово ме саобраћајно средство много више кошта него коришћење јавним возилом. Дакле, часовима за рад које добијам супротставља се вишак утрошка изражен у новцу, који је сразмерно још сувише висок.

Слично су стојале ствари пре рата и у ваздушном саобраћају, бар у земљама са густом копненом мрежом. Овде је јавност, дакле сваки порески обвезник морала један део трошкова да дода; ти трошкови били су потребни да би путник, који се вози авионом, могао да уштеди време. То се, наравно, није догађало зато, да би се неколико сопственика још више обогатили, већ да би се помогла једна културна ствар, господарење ваздушним простором и пре свега да би се одржала шира подлога за ратно ваздухопловство.

Уштеда у времену продаје се дакле још сувише скупо. То значи, да се ове техничке справе морају брже и јевтиније израђивати и продавати. Успеси, које је авион постигао за време рата, моћи ће у мирно доба да претворе своју вредност у привредне сврхе. Код аутомобила је овај развој сада укочен. Код других потрошачких артикала ће интензиван рад, који у индустрији наоружања и последњи члан персонала примењује на упрошћену израду, после рата смањити трошкове.

Тако техника ради за целокупну културу. Она не изискује да је схватамо у свима појединостима њених основа и средстава за решавање. Али она изискује од свих припадника народа, а нарочито од духовног радника, разумевање за рад инжењера. Борба оних, који су привржени традиционално против стваралаца новога изазива код инжењера исту огорченост као и код уметника и борбица нас опомиње: »Не презрите мајстора и поштујте њихову вештину!«

Односи између уметности и технике испољавају се затим у раду конструктора, који своје облике можда не уме да срачуна, већ их мора формирати слично уметнику на основу осећаја и који у лепоти своје творевине гледа доказ њене целисходности. Ко то посматра, неће бити тако безуман, да технику као »цивилизацију« супротставља култури.

Баш сада, када Немци стоје у борби против једне технике без духа, која у многоме злоупотребљава мисаони рад идеалиста, да би дошла до новца и утицаја у свету, морамо тој надмоћности супротставити немачку, т.ј. продуховљену технику, јер је она део немачке културе, коју Немци сада бране. И сигурни смо, да ће најзад дух победити масу, дух који свакидашњи живот чини културним, за углед целом свету, дух који продуховљава и немачку машину.

О КОМЕНТАРУ „ГОРСКОГА ВИЈЕНЦА“ ОД Г. Т. ЂУКИЋА

1941 године Издавачко и прометно А. Д. „Југоисток“ издало је Горски вијенац од П.П. Његоша са предговором и коментаром г. Т. Ђукића. Како је ово први коментар *Горскога вијенца* којега је дао један Црногорац, то му је читалачка публика с правом поклонила пуно пажње.

Предговор овом издању, као што напред рекосмо, написао је г. Ђукић, по дниславом: „Његош Песник“. Овом предговору нема се шта замерити. Он нам управо песнички приказује и оцртава светлу фигуру бесмртног српског генија — Његоша, као што се то од једног књижевника, као што је г. Т. Ђукић, могло и очекивати. Али да се мало позабавимо његовим коментаром *Горског вијенца*.

У уводу у коментар г. Ђукић је правдао потребу једног ширег коментара *Горског вијенца*, наводећи: „да је, још поводом преноса Његошевих костију на Ловћен — 1925 — постајала у Црној гори намера да се приреди једно издање Г. В. са коментаром неког Црногорца, намеће се мисао о фактичној потреби једног новог коментара“ итд.

По овим речима г. Ђукића, и то што је он и приредио издање Г. В. и за исти написао коментар, као Црногорац, изгледа да је он желео да оствари ту постојећу намеру, и да је њему пало у део да мисао о фактичној потреби једног новог коментара приведе у дело. Ово нам увелико повећава пажњу поменутом коментару. Али има места и у овом коментару којима се може приговорити, као:

Иако *Горски вијенац* има 2820 стихова, од којих најмање једна трећина потребује коментар, г. Ђукић је коментар дао једва за око триста педесет стихова — израза, на једва 40 страница обичне штампане шеснаестине. Коментар је, дакле, кратак — непотпун. Мислимо, да би један коментар Г. В., о коме се наметала мисао и фактична потреба, требало да обухвати много више стихова и израза, у ком случају би то била књига од више стотина страница.

Што се тиче израде коментара, г. Ђукић је на стр. 14 књиге под „Напомена“ као и у три последња става увода у коментару (стр. 135—136) изнео разлог зашто је коментар штампан на крају књиге — одвојено од текста. Заиста, један потпун коментар Г. В. не би се могао ни замислити непосредно испод текста, ако хоћемо да задовољимо и естетику књиге, али један овако мали коментар као што је г. Ђукићев, боље би пристајао уз текст.

Горски вијенац има доста издања без коментара, па они који га читају само ради текста као песму узеће књигу без коментара. Читање, пак, Г. В. са употребом г. Ђукићевог коментара заморио је и отежано. Поред стихова, израза, нигде ничим није означено да је дотични стих коментарисан, а као што смо напред рекли коментар нам је потребан за велики број стихова. Остаје нам, дакле, да често прекидамо читање и да на крају књиге тражимо: је ли дотични стих коментарисан, па — или нађи или не нађи. По нашем мишљењу ово је ипак један недостатак коментара.

Како се коментар пише за објашњење речи и израза, то за један коментар који се пише одвојено од текста потребно је да се наведе дословно израз, те да се види шта се коментарише, односно које стихове — речи — коментар обухвата. Г. Ђукић у свом коментару ово није чинио већ је често започео неки стих и додао: „и. т. д.“ или пак навео један стих и додао „и т.д.“ остављући читаоцу да сам одмери ширину онога „и т.д.“, односно до ког стиха је дотично место коментарисано. Напр.:

„— Стих 1501: *Буди ли се ти тако проричеш...* и т.д.“

„— стих 1547: *Док их стаде по кућн дерњава...* и т.д.“

„— стих 2539: *Не мисли се о томе Турима...* и т.д.“ — и т.сл.

Како је овде и бројем и текстом назначен само по један стих, а у тексту за дотично место постоји више стихова за које нам је поребан коментар, то речи: „и т.д.“ као овог коментара збуњују читаоца, што коментару даје слабу страну.

Има и појединих речи које се, као и стихови могу тумачити на више начина, или су пак стране. За њих је на крају књиге израђен речник, али кад читамо текст и наиђемо на неку реч која нам је нејасна, поред ње нећемо наћи никаквог знака који ће нам показати да је дотична реч у речнику објашњена. Остаје нам, дакле, да превртимо и тражимо, као што смо рекли и за стихове.

Поред напред изнетог, коментар има доста погрешних тумачења која ће уочити многи читаоци, а нарочито Црногорци. Многе од ових грешака г. Ђукић је могао исправити пре штампања, да је за то упитао неког старијег Црногорца, макар и неписменог, но то му је, можда, било из понижења.

Покушаћемо да неке од погрешних тумачења наведемо:

— У стиху 109 реч „плаха“ (не ма посла у плаха главара) г. Ђукић је протумачио у речнику на крају књиге: „плах“, нагао, неразмишљен, малодушан“.

Коментатор је у уводу у коментар (стр. 135) лепо рекао: „Истина, у Горском вијенцу има места која се могу протумачити на два и три начина. Али је истина и то: да међу тим тумачењима једно мора бити право“. По нашем мишљењу то и јест прави задатак коментара, да нам даде оно право тумачење, а не да нам наведе сва могућ значења и да остави читаоцу да он узме које хоће. Овакав је случај и са речи „плах“, која у дотичном стиху значи: плашљив — страшљив. Владика се плаши да ће „крвници јаки и опаки затрјети сјеме у одива“ и т.д. Ова реч и у стиху 260 значи страшљив. „Истурчи се плахи и лакоми“. Оваквих места у г. Ђукићевом коментару, а нарочито у речнику на крају коментара има доста.

— Стих 540: *„над главом се надодају руке“*. Овај стих г. Ђукић доводи у везу са претходним, па га тумачи погрешно. После претходног стиха стоји тачка и овај стих почиње великим словом. Дакле, ово је засебна мисао. У нашем народу постоје сличне изреке: „крати скуте а крпи рукаве“. Значи: Жртвуј оно што мање вреди, да сачуваш оно што више вреди, или: „боље и руке него глава“, што значи да је боље да ти отсеку руке него главу. Од ове је изреке Његош и направио стих: „над главом се надодају руке“.

— Стих 605: *„Јунаштво је цар зла свакојега“*. Објашњење: јунаштвом се побеђује свако зло. Овде није погођена права смисао. Његош је помислио на страшну историју човечанства: безбројне ратове, пустошења, убијања и рушења. Рат је у ствари јунаштво, али јунаштво које чини зла над свим злима: то је цар зала али и „пије најслађе душевно, којием се пјане покољења“.

— Стих 636—638: *„Али хвала на свештени њиот“*. Овде г. Ђукић каже: Припадност једној или другој вери владика разуме и подноси, али пљување на народност, то не може да трпи. Мислимо да ово објашњење није правилно. Владика разуме борбу народа разних вера, али да један народ који има своју веру прелази у другу веру и прима другу народност, то не трпи. Хулити на своју веру у којој се човек роди и млеком отхрани, то владици „прса у тартар претвара“.

Дакле, погрешно је кад се каже да владика разуме и подноси припадност и једној и другој вери. Он сматра да човек треба да остане у оној вери у којој се родио и млеком отхранио. Стога он и мрзи потурице.

— Стих 685—686: *„Ко се црним задојн ђаволом, обешта се њему довијека!“* Објашњење коментара: „Ко огрезне у грешне ствари, ко се преда ђаволу, тај и остаје увек.“ Тачније: Ко једном прими мухамеданство остаје такав довека. Ово је одговор на владичин предлог: „еја би се како обратили и крвави пламен угасили.“ (мисли на потурице).

— Стих 812: *„казаћу јој да сам со сијао!“* — По коментару: „Да сам беспослично, радио безкорисне и бесмислене ствари.“ Тачније: Казаћу јој очигледну немогућност, па и то треба да верује.

— Стих 1177—1178: *„...да је то цијена...* и т.д.“. Тумачење г. Ђукића: фишек, који Мићуновић шаље везиру, то је порука: да за сваку главу црногорску, коју би Турци узели, имају као одговор — рат, то јест освету оружјем. Ово тумачење је скроз погрешно. Треба имати у виду шта је претходило стиховима 1178—1178. Код владике је дошло десет кавеза који су му донели писмо од везира, у коме везир велича султана и отоманско царство, и чуди се црногорцима и њиховој дрскости што се не покоре, па на крају писма просто прети: „Тешко земљи, куда проће војска“. Вук Мићуновић каже владици: „Отпиши му како знаш, владико, и чувај му образ ка он теби“! Владика отпи сује и чита писмо на глас пред присутним, црногорцима и Турцима, и даје га кавазима, који одлазе невесели. Као допуну владичиног писма, а као одговор на везирову претњу, Вук Мићуновић шаље везиру фишек, на који Рицалу: „и кажи му да је то цијена које драго главе црногорске“. Овде реч цијена значи вредност — коштање, и Мићуновић са тим даје везиру до знања, да се црногорци не плаше његове претње, јер они свој живот не цене много. И најбоља црногорска глава вреди колико тај фишек, толико је црногорци цене кад је у питању част и слобода.

— Стих 1400: *„Причај штогод, Драшко, од Млетаках“*. По г. Ђукићевом коментару: „од Млетака, место о Млецима“. Мислимо да је тачније: из Млетака. И да нас се у Црној гори употребљавају обе речи у сличном случају: из и од. Пр.: „шта има ново из Србије, или од Србије“?

— Стих 2336—40. Оги стихови ушли су у коментар, иако о њима није ништа објашњавано, већ су просто препричани. Уосталом ту коментар није нужан, сем ако не за реч поколење, што значи варштаи.

— Стих 2382: *„Мило ми је за моје оружје“*. Тумачење овог стиха од стране г. Ђукића просто изненађује. Познато је да наш народ тумачи снове, а до сада нам није било познато да се снови и процењују вредношћу. У објашњењу коментара г. Ђукићевог за овај стих стоји: „толико ми је драг сан који сам ноћас уснио, колико ми је драго моје оружје“. Мислимо да није тако. Ево тачнијег тумачења: војвода Батрић прича да је у сну видео Обилића, па у исто време тумачи присутнима да му тај сан нешто добро слути његовом оружју, стога му је мио. И песник је овај стих ставио у заграду, што јасно казује да стих служи као тумачење сна. Дакле, снови се не мере и не процењују вредношћу него се тумаче, па је и овде тај случај.

Напред нешто рекосмо и за речник на крају коментара, који служи као допуна коментару. Мислимо да и речи, као и изразе и стихове, треба објаснити у оном смислу које значење имају у дотичном стиху, а не да се набраја каква све значења дотична реч може да има, па да читалац одређује које значење хоће. Напр.:

— *„Запушити, зачепити, задимити, запрашити“*. Мислимо да овде није наведено баш оно значење које реч има у дотичном стиху, „укрешите који да пушимо“ — стих 954, што овде реч „пушимо“ значи запалимо цигарету, чибук; јер у Црној гори се и данас каже: да запалимо, а не да запушимо.

— „Кључ“. Ову реч је г. Ђукић објаснио у коментару уз стих 1558, иако је у Г. В. налазимо много пре овог стиха. — Стих 240 „кључевма“. Зато је ову реч г. Ђукић објаснио у речнику на крају коментара под 1) и под 2). Објашњење под 1) изгледа да се односи и на стих 1558, иако је тај стих објаснио и у коментару. Истина, пада у очи да ова два објашњења нису потпуно једнака. Тако, у речнику стоји: „1) у Ц. Г. подебљо ракљасто дрво... и т.д.“, а у коментару уз стих 1558: „дуге сохе...“ и т.д. Уствари, то су укрштени дрвени притискачи — до метар дужине — којима се притискују сламни кровови сеоских кућа и стаја за стоку. Пошто се дрва при врху укрсте стављају се одозго објахују јаки слеме крова, што чува да ветар не развали кров. Објашњење под 2) односило би се на стих 240. Али мислимо, да би објашњење овог стиха било тачније овако: кад во да или која друга течност на ватри кува — ври, у народу се каже да кључа. Оне клобукове које вода кад ври избацује изнад површине који мирно заузима у суду назива кључеви. Песник је замислио „великог војводу“ како лежи, а из његових рана кључа „благородна крв“.

— „Повичина, узрок; привиђан“. Тачније: привиђење (причинило ми се, привиђело ми се).

— *„Утркмити, помирити“*. Тачније: умирити или прекинути разговор. „Утркмисмо Вука с капетаном“ значи: умирисмо их да прекину свађу, а не и да су их помирили. И данас ће те чути у Црној гори да се каже, некоме ко се свађа и много прича: утркми! што значи: престани!

И поред тога што смо напред изнели нека своја запажања која, рекло би се, не иду у прилог г. Ђукићевом коментару, а можда сличних запажања и примедба има још, ипак г. Ђукић је неколико појмова и израза у стиховима Горског вијенца добро објаснио, што до сада други писци успели, те ове примедбе нису зато да умање његову вредност; него наша најискреније жеља да их г. Ђукић има у виду приликом израде једног потпуног коментара Г. В. који ми од њега очекујемо.

Блажо Раосављевић

ЊЕГОШ МОЛИТВА БОГУ

Чим је 1853 године Његош умро на Цетињу, одмах су послати курири у Дубровник по једну од три постојеће копије његовог тестамента. Секретар Владичин Милаковић прочитао је тестамент пред народом. Увод, који је уствари једна религиозна песма, гласио је:

„Хвала ти, Господи, јер си ме на бријегу једнога твога свијета удостојио известн, и зраком једнога твог дивнога сунца напојати. Хвала ти, Господи! јер си ме на земљи на милионима и душом украсио. Колико ме од мога ђетинства твоје непостижимо величество топило у гимне — у гимне божествене радости, удивленије и величество твоје; толико сам сујетну судбину људску са ужасом разматрао и оплакивао.

Твоје је слово из НИШТА сатворило, твоме је закону све покорно.

Човек је смртан и мора умријети.

Ја са надеждом ступам твоме Светилишту божественом, којега сам свијетлу сјењку назрео још с бријега, који су моји смрт ни кораци мјерили.

Ја на твој позив смирено идем, или под твојим лоном да вјечни сан боравим, или у хорове бесмртне, да те вјечно славим...“

ЉУБА ИВАНОВИЋ: ЦРТЕЖ

Неколико речи о песмама Алексија Везилића

Пред несрећна и тешка времена социјалних померања из 1789 и 1790 године, када се постављало питање солидног и трезвеног живота интензивније него игда, јавио се у српском народу једном књижицом, песник Алексије Везилић, у намери да укаже нашем народу пут према оваквом животу. С тога није из одмет у нашем данима, бапити макар и летимичан поглед на овај рад и приказати га у најкраћим потезима.

Везилић је у време објављивања својих поетичних састава, јер је књига састављена из двадесет дидактично-етичких стихованих чланака, већ уживао леп друштвени реноме. Сматран је за најкултурнијег човека свога времена нашег народа, па је радо гледан и на дому као и на страни.

Књига је имала велику прођу, одличан успех, па се може учинити претпоставка, у вези са радом Доситеја Обрадовића, који се већ почео јављати, да је и учинила утицај своје врсте. Она у суштини значи етичку преоријентацију народног духа, прибли жавање народа самом себи, а удаљавање од страних идеја и обичаја.

Треба још нагласити, да би се подвукла њена пуна вредност, да је то било једно од првих дела писано чистим српским језиком, наравно старинским правописом, па је зато и продрло у најшире народне слојеве.

Пун наслов дела је: *Краткоје написаниje о спокојној жизни. С дозволенијем правителствующих, напечатно при Јосифу Благородном од Курибек Восточном Илирическом Дворском Типографу, В Царствующем Граду Виену 1788.* Уз ово дело дат је још и додатак, који делу даје још већу вредност, јер нас упознаје са водећим лицима оног времена у нашем народу, који делу даје још већу вредност, јер нас упознаје са водећим лицима оног времена у нашем народу, који носи назив: *Прибављење содержит в себе описаније ревностних и знатних Мужеи од рода Сербскаго.* Тако је књижица, са овим додатком добила обим од скоро две стотине страница и постала нека врста културно-етичке хронике нашег народа из оног времена.

Идеје које су руководиле Везилића при изради овог дела биле су, несумњиво, од општег интереса. И тада се борило за право, опстанак, правду и веру. Човек је стављен на прво место у проблему који се назвао „живот", па се и борило за правог човека. По писцу требало је да буде чисте савести, без лицемерја, без порока, без гордости, без зависти, гњева, изван заблуда, али са врлинама истине, љубави и снаге, поднети живот онакав какав се указује:

„Спокојни људски живот се састоји у томе
Да се из срца истребе неизмерне жеље
И да се свако сматра утешеним
у своме стању."

Да би се дошло до овога, мора се обратити нарочита пажња на васпитање будућих поколења, али и на спиштавање личних страсти и потреба из дотадашње наших живљења. На првом месту треба сузбијати порок:

„Природно је да порочни воле
сличне,
Само горди не могу горде трпети.
У колико горди себе више уздигну,
Увек се више у толико подићи
желе.
И никад својим стањем нису задовољни
Већ су испуњени пакосним жељама."

Овај траг изједначавања свих чланова људске заједнице, који је после сто и педесет година допро до нас, имâ отисак сасвим модерних идеја за које се и данас боре човечанство. Да би се постигло пуно право у човечанској правди за све, треба се отрести лицемерја:

„Својство лицемерја је показивати се добрим,
А у срцу носити лукаву намеру.
Пријатељство лицемерним лаже
Претворном усрдношћу к ближњем се показати
Дело своје од речи држати предалеко,
Што се језиком говори то се не мисли радити.
Лицемеран ближње љуби, али не чиста срца."

Док год се човечанство не ослободи ових својстава, трпиће и долазиће до узајамног уништења, јер се неће поштовати друга личност изван самог себе. Песник поставља питање: шта је то што нам ремети мир у животу, што доноси зло и ствара пороке? Не чекајући ни од кога одговор, нашао га је у стиховима о *Чистој савести:*

Ништа не може бити миру слађе,
Него незлобна и чиста савест.
Она је за све благи утешитељ,
Добри чувар.
У тамници роб мирно почива
Ако му је савест чиста.
У опасности остаје неповређен,
Свагда заштичен.
У тешком болу, у неугодно)
оскудици,
Велика је утеха чиста савест."

Пред крај ове симпатичне старе књижице, писац је ипак остао доследан дотадашњим идејама свога времена, можда са разлога, што већ подлеже дискусији ширег обима, вратио се религији, напуштајући свој слободарски став, идеју новотарства. Док се све не изједначи и све не изгради на исти манир, где ће правда за једног бити иста као и за другог, када ће човек бити једнак човеку ма где овај живео и ма каквим се послом бавио, Везилић нас упућује на Бога. Па тада, када се достигне тај највиши ниво људске изградње, оста ће као уточиште ожалошћеној души Он, Божанство човечанства, природе и света:

„За сваког се стара премилостиви Творац,
На кајање нагони као Отац милостив.
Да се боље смириш, за то те и кажњава.
Да за грехе мало трпиш послао је напаст.
Јер иначе нећеш доћи до раја.
Једини пут до вечног покоја је истина.
Зато не тужи, јер су многи грешници
Ипак постали Божји угодници,
Јер су се покајали за учињене грехе,
Обратили се к Богу од стазе неправде.

У данашњим тешким данима које преживљава цео српски народ, ови гласови прошлости нису на одмет. Везилић је имао шире роке погледе на свет. Прво треба васпитати и изградити себе, па тек онда друге. Све има своје ступњеве по којима се иде, за све треба постепености. Еволуција је усађена у људску природу и из ње се не може избрисати.

„Какве користи има душа кад заповеда многима?
Народу пружити науку, а сам зло чинити?"

Вечна истина остаје, она се не мења, па макар прошли векови и векови, макар се културе смениле, макар и сам свет, она долази из нас, из срца, из љубави према ближњима.

В. М. А.

БРАК НА ФИЛМУ

Романса у молу. У гл. улогама Мариана Хопе, Фердинанд Мариан, Сигфрид Бројер и Паул Далке. Режисер Хелмут Којтнер. Биоскоп „Јадран".

Проблем брака решавали су већ безброј пута разни аутори, па ипак се не може рећи да се ушло у суштину ове природом одређене људске заједнице.. Брак су разни књижевни, позоришни и филмски стручњаци третирали као поље научних испитивања. Јер на браку почива друштво, тј. држава. Зато савре мени истраживач брачних проблема, несугласица и размирица које се јављају међу супружницима не сме да изгуби из вида улогу солидног брака у данашњем државном уређењу.

Режисер Којтнер није ишао тако далеко. Он се задовољно тиме да прикаже један сасвим просечан, свакидашњи малограђански брак, који је у својој суштини осуђен на пропаст. Између Мадлене и њеног мужа нема неке љубави. Он је задовољан што је ожењен, што има свој дом, а она му је захвална што се брине о њој. Ни он, ни она не осећају ништа дубље једно према другоме. Он има своју канцеларију, своје друштво малих чиновника, какав је и сам, са којима често одлази да се карта. Ту он налази свој свет. Тиме је он задовољан. То је у ствари добар муж.

Мадлена је исто тако добра жена. Она има свој свет. Тај свет живи у њеној машти, романтичној и сензибилној. При сусрету са правим мушкарцем који јој се страсно удвара, који је прогони, поклоним и изјавама љубави, она клоне, заљубљује се и са браком је свршено. Нема ту више помоћи.

Избачена из колосека мирног дотадашњег живота, она се бори између мужа и љубавника, музичара коме служи као инспирација за једну романсу у молу. Уплетена у вртлог ствари дотле непознатих, она се тешко сналази. Она ни сама не зна шта хоће. У тешкој дилеми између мужа и љубавника, односно једног трећег, мужевљевог директора који је уцењује, она страда. Своју авантуру плаћа својим животом, и ако такорећи у ствари није ни живела. Уцењивач такође гине, у двобоју са музичарем, а муж се предаје своме очају, картама и пићу.

То је мала историја. Готово свакидашња. Од Којтнера смо имали права да тражимо више. Ми овде не видимо кривца за разарање једнога брака, који и такав какав је био имао је услова и треба да опстане. Најзад Којтнер је решио проблем смрћу главних личности, то је најпростије и најлакше решење. Али оно може да изнами суде у очима гледалаца. То је шаблон који будући филм, уопште будућа књижевност мора избегавати.

У сваком случају, ово је ипак филм који вреди видети.

Мариана Хопе својом спољашношћу и изразом очију обећава да ће се развити у повољасну, и то изразито филмску глумицу.

Фердинанд Мариан играо је љубавника музичара уобичајеном лакоћом.

Сигфрид Бројер приказао је директора и уценьивача прилично сугестивно.

Паул Далке у улози мужа, малог чиновника кога вечито сврбе палчеви и који жуди за кафаном и картама, веома нам се свидео.

ЊИХ НЕМА АЛИ ЊИХОВА ДЕЛА ГОВОРЕ

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ

Први српски композитор, оснивач наше музичке културе и нашег музичког национализма. Корнелије Станковић, први је почео скупљати и бележити у Србији народне мелодије и српско православно црквено појање. Већина његових музичких дела у стварн су хармонизације тих мелодија. На тај начин Корнелије Станковић је обележио прави пут којим треба да иде и даље наше музичко стваралаштво. У томе и јесте његова величина. Он је добро почео. Други су то прихватили, продубили и усавршили.

СТЕВАН МОКРАЊАЦ

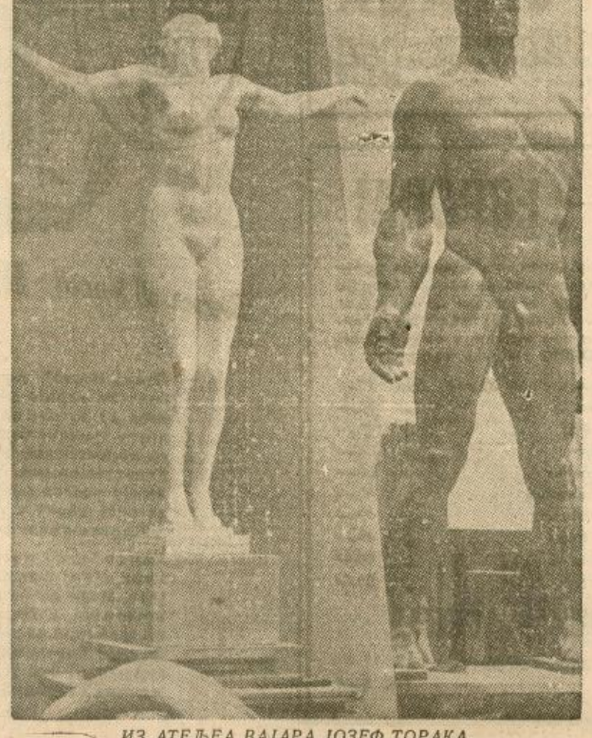
Велики следбеник Корнелија Станковића, Стеван Мокрањац, први је прихватио у потпуности Станковићеву идеологију у музичком стварању. Он је још више продубио и употпунио ту идеологију. Његове забележене и обрађене српске народне и црквене мелодије откриле су неоцењиво сакривено наше духовно и културно благо. Мокрањчеве „Руковети" и поједина црквена музичка дела иду у наше најбоље уметничке националне творевине: „Десета руковет", „Ње Свјат" и „Козар", остаће за увек у нашој средини као најбољи примери таквог музичког стваралаштва. Дела Мокрањчева ни до данас није окрњио зуб времена.

ЈОСИФ МАРИНКОВИЋ

Романтичар и велики националист Јосиф Маринковић, исто као и Стеван Мокрањац дао је своју пуну меру у музичком стварању. И он је сакупљао народне мелодије и са успехом обрађивао их као Мокрањац у облику хорске свите, али његов национални и романтичарски темперамент нарочито се испољно у његовим херојским и родољубивим композицијама, које ни до данас у своме жанру код нас нису превазиђене. Маринковић је први у нашој средини дао своја, оригинална музичка дела, која по својој садржини, облику и техничкој обради ни у чему не заостају од многих познатих дела европских композитора тога доба. Ова Маринковићева дела за наше оригинално музичко стварање претстављају први солидан и прави основ.

ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ

Композитор и музички педалог, Владимир Ђорђевић, први је у нашој средини успео да сакупи и прибележи већи број српских народних мелодија, да их систематски среди са потпуним текстовима и да их отштампа у две књиге средње величине. Прва књига садржи 428 српских народних мелодија из Јужне Србије, а друга 597 српских народних мелодија из Северне Србије. Ове две књиге наших народних мелодија највише су допринеле остваривању нашег данашњег националног музичког правца, који спроводе у својим делима многи наши живи композитори. За ових протеклих 10—15 година ове су две књиге са својим мелодијама биле главни потстрекач и основ за остварење многих и многих националних музичких дела. Само рад на сакупљању овог музичког блага и његово изношење у јавност, чине Владими ра Ђорђевића великим човеком наше националне музике.

ИЗ АТЕЉЕА ВАЈАРА ЈОЗЕФ ТОРАКА

О сватовцу

Сватовски обичаји код Срба, без обзира у којим крајевима живе, спадају свакако у ред наших најлепших обичаја. Истовремено, они су и наши најсвеснији обичаји проткани, као и сви, дубоком симболичношћу у којој се редовно крије велика лепота наше народне душе, као отсјај њеног богатог и разноврсног преживљавања.

У шаренолике сватовске обичаје, без којих се прави српски сватови не могу ни замислити, спада и „сватовац", — песма коју сакупљени сватови певају у тренутку када девојку изводе из куће њених родитеља. И како је то у исти мах догађај и весео и тужан за девојку и девојчине родитеље — весео, јер се удаје, тужан, јер напушта своје родитеље и родитељски дом — то и народна композиција „сватовца" садржи оба елемента: у првом делу онај тужни, у другом онај радосни, помало обешењачки.

Нема сумње да је „сватовац" као сватовска песма веома старог порекла. Само се може поставити питање када је и како је поникао баш овај, данашњи „сватовац" на који смо ми навикли, и који се пева при данашњим сватовима, а који почиње оним познатим речима „Одби се бисер грана од јоргована"...

Као што је познато, аутор сватовца „Одби се бисер грана од јоргована" је познати наш пе-

(Наставак на 10-ој страни)

Омладински ступци

Дужности и одговорности интелигенције према народу

Наградни рад

Више него икада нашем народу је данас потребно вођство право и несебично, искрено и одано, вођство са јединим и стварним циљем: помоћи своме народу, по каазти му пут истине и оспособити га за живот. Елеменат нашег народа, који је најпозванији да врши ову свету дужност вође, јесте српска интелигенција. Улога и рад, дужности и одговорности интелигенције у животу једног народа пресудни су за његову судбину: она га или упропасти или изведе на прави пут.

Наш случај је онај први. Ми смо претпели пад своје државе и народа, али сада прети опасност да изгубимо и душу. Данас се наш народ налази у врло тешком положају, на прекретници, када треба да изабере један одређених пут, пут спасења и благостања, пут који одговара народним духовним и физичким способностима. Дужност одређивања правог народног пута као и одговорност пред Богом, Српством и собом за свој рад, неминовно припада нашој интелигенцији.

Дужности и одговорности интелигенције према нашем народу морају почивати на њеном раду међу народом. Тај рад интелигенције, пак, мора бити заснован на темељима српских традиција истине, правде и поштења. У овом светом и тешком раду наша интелигенција се мора придржавати нарочито принципа истине, којим је условљен сваки успех. Звезда водиља у сваком нашем послу мора нам бити истина, јер из ње проистичу и правда и поштење.

Увек морамо једно имати на уму, а то је, да је квалитет мишљења много важнији од броја људи који то мишљење заступају. Зато што већина готово иде за истином, за прихватање и ношење истине није довољно имати само разума да се истина схвати, већ је за то у већој мери потребно више духовних квалификација — храброст да се у истину и верује.

Тако има врло много људи који би по својој памети схватили истину, али их има врло мало тако храбрих да прихвате мишљење које већина не дели. У томе лежи трагедија многих појединаца и друштава. Да би испунила правилно своје дужности према народу, да би постигла стваран и трајан резултат, наша интелигенција се мора држати истине.

Али није истина једини фактор који условљава добре резултате рада интелигенције у народу; по стоји читав низ чињеница, које морамо задовољити, јер „природа у којој живимо тако је саздана да промена у смислу природних закона наступа аутоматски чим се испуне тачно одређени услови". — Ствар је у квалитету способности оних од којих се траже дужности и одговорности према народу.

Сама наша интелигенција мора проћи кроз чистилиште, самопрегора и самопожртвовања. Ради правилног вршења својих дужности она најпре треба загледати у своју душу; пре но што пође да вади трн из ока народног, она мора увидети и извадити брвно из свога. Сваконе је познато да дављеник дављеника не може избавити.

Исти је случај и са нашом интелигенцијом. Она мора најпре себе преобразити и васпитати; она сама мора бити на достигнутој моралној висини, јер само тада она може давати позитивне резултате. А шта то значи? — Пре свега она мора бити чисто српска народна инелигетнција, прожета нашим старим осведоченим позитивним традицијама кроз векове српског народног живота: јер онако лоши резултати наших претходника дошли су због пренебрегавања основних начела нашег народног живота којих се морало држати. У свом раду интелигенција мора да обухвати цео наш народ, од пастира, земљорадника, рибара и радника, па до највиших слојева.

Алексић М. Гордана

уч. IIIс Трг. акад.
Милентијева ул. бр. 18 Ниш

О сватовцу

(Наставак са 9-те стране)

сник поп Васа Живковић (1819—1891) када је припадао оном прелазном правцу наше књижевности од рационализма ка романтизму, и који је такође и аутор толико познатих и популарних песама као што су „Радо иде Србин у војнике", „Оро кликће са висине" и љубавне песме „Поноћ је тако тија"... Међутим, као што је то био врло чест случај са нашим песницима поменутог периода, тако и симпатични поп Васа Живковић, чија љубавна лирика носи све особине личне, субјективне поезије, није дозвољавао да се за његовог живота говори о његовој љубавној лирици.

Он је био прота панчевачки, и свака љубавна песма његова, ишчепркана од младих савременика, из оног прекрасног и широм Српства чувеног живота карловачких богослова, могла је да штети свештеном угледу старог панчевачког проте, који је по мало био чак и песимиста...

Као и толике друге песме, вероватно да је и ова доживела своју огромну популарност благодарећи младим карловачким богословима који су, после свршене Богословије, одлазили на парохије широм Српства. И с обзиром на њен мотив и њену, тако да кажемо, садржину она је потиснула дефинитивно онај повабитни „сватовац", чија нам ни арија ни текст нису познати, и данас се пева као најомиљенија сватовска песма.

На крају треба да напоменемо да до данас није пронађен композитор „сватовца" поп Васе Живковића. Извесне претпоставке које се чине у корист неколицине наших мање познатих композитора, не могу се узети као тачне.

ПЛАЧ СРБИЈЕ

Прва српска књига на народном језику

Обично се сматра да је код нас писање на простом народном језику отпочело са Вуком Караџићем.

То је нетачно.

Народним језиком писало се код нас још друге половине XVIII века.

Први наш писац, који после прекинуте србуљске традиције почиње писати народним језиком био је Захарија Стефановић-Орфелин (1726—1785).

Као што је познато он је 1761 издао у Млецима своју спев **Плач Сербији**: издао га је и на црквеном и на народном језику.

Према томе сматра се да је књига **Плач Сербији** прва српска књига штампана народним језиком.

Какве је разлика била између тадашњег црквеног и тадашњег народног језика, најбоље показује ова Орфелинова строфа:

СЛАВЕНО-СЕРБСКО ИЗДАЊЕ

Оружија своја
Ишчушне покоја
Но, не обретају
Завист, Мерзост, Злоба
Меж ими до гроба
Вожда не имушча.

СРПСКО ИЗДАЊЕ

Шарке пушке и бритке сабље положили
Пред ногами врагов си имати мислили
Каквог тиме покоја или слободе
Но немајућ свог вожда ништа не находе.

Као што се види, наши стари писци били су учени али и народни људи; писали су учењим, али и народним језиком, па су на тај начин водили рачуна о општим просветним потребама.

Књигу **Плач Сербији** Орфелин је потписао са С. С. С., што у ствари значи **Собствени Син Сербији**, како су то стручњаци дешифровали.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

СВЕДОЧАНСТВО свршених IV разреда у 1943 год. добивено из гимназије у Врњачкој Бањи изгубила сам. Оглашујем исто за неважеће. Ангелина М. Грујић. 179 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 5560 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Савковић. 180 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Христина Станковић. 181 1—3

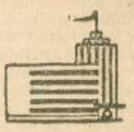
ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Олгица Ђорђановић. 182 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 558 од 30 новембра 1942 добивену из општине Забојничке, срез Грушански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Витомир Видојевић, село Дубрава. 183 1—3

Чизме

квалитета продају се повољно. Упитати Кн. Михаила 47 код настојника. 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Нр. Марије 89 Тел. 22-912
184 1—1

КУПОВИНА ЗГРАДА

Купују се зграде од најмање 10 станова уз опцију. Писмено или усмене понуде прима Штедно грађевинска Задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9. Тел. 23-249. 185 3—3

АМЕРИКА — ЕВРОПА!

Желите ли да упознате Америку и прилике у њој; да добијете јасну слику борбе коју данас Америка води у Европи; да дознате разлоге и узроке који су довели до данашњег мешања Америке на Европском континенту; хоћете ли да видите право лице и наличје доларских магната у овом ратном метежу, — ПОРУЧИТЕ **НЕОДЛОЖНО** следеће књиге:

1.	Америка у борби континената Свен Хедин	Дин. 70.—
2.	Земља без срца А. Е. Јохан	„ 80.—
3.	Западна хемисфера Колин Рос	„ 100.—
4.	Америка без стида Ф. Еларт	„ 80.—
5.	Тражи се непријатељ Г. Вирзинг	„ 50.—
6.	Иза кулиса беле куће Џ. Берглинд	„ 40.—
7.	Ко управља Америком Е. Рајмерс	„ 40.—
8.	Јевреји као лордови Ернст Клан	„ 40.—
9.	Револуција светске владавине П. Рибе	„ 80.—
10.	Њујоршки полип Хајнц Халтер	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА — БЕОГРАД

Косовска ул. бр. 39/III. Тел. 25-681.

186 1—1

„РАДЕ НЕИМАР"

Продаје куће — палате — виле — плацеве — фабрике — индустријске плацеве — магацине.
Високи очувани реноме наше фирме већ је познат.
„РАДЕ НЕИМАР" Кр. Милана 20. Телефон 27-796.
187 5—5

Bayer-ов крст **ПРОТИВ БОЛЕСТИ**

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањенима. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим »*Bayer*«-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих размера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре неминовно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са »*Bayer*«-овим крстом.

189 1—1

Оглас рег. о бр. 4814 од 14-XII-1943

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТ. Т. и Ев. 1994

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 21 ГОД. II
Београд, 13 маја 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

„ИНВАЗИЈА" И „ДРУГИ ФРОНТ"

Треба прећи од речи на дела, од обећања на остварења, од блефа на стварност. То је нужда данашњице, која загорчава дане и ноћи Черчила, који је у Техерану обећао Стаљину »инвазију« и »други фронт«. Узалуд Черчил шаље на ноге у Москву Идна, да умилостиви немилосрдног црвеног диктатора, који упорно захтева да и Британо-американци дају свој данак у крви у овој гигантској борби за Европу. Изгледа да мисија г. Идна у Москви да се одложи »инвазија« није успела и да је Стаљин неумољив и непопустљив у погледу примљених обавеза. Према томе Черчилу и Рузвелту не остаје ништа друго него да загризу и да тешка срца предузму инвазију, у чији успех и сами не верују, јер тражи много крви, много жртава, које Британо-американци нису вољни да дају, а још мање многобројни народи свију боја и вера, које они треба да пошаљу на кланицу за спас и величину Британске империје.

Има и пуно других разлога, због којих Черчил мора дати знак за инвазију. Британо-американци постали су жртве своје сопствене пропаганде, која већ толико времена најављује »инвазију« и »други фронт«. Ствар су довели дотле, очекујући да ће у очекивању инвазије европски народи дићи се на устанак и сами срушити посао, да би свако одлагање извршења дате речи и датих обећања изазвало велико разочарење код англофила у Европи. Иначе војнички престиж Британо-американаца на ниском је степену у вези са пужевским напредовањем у Италији, које ће у историји ратова остати забележено под срећно нађеним називом »нетунирање«, као што је остао назив »кунктаторство« за познати начин вођења ратова, где се стално одлаже одлука.

Бежање од одлуке, од примања борбе са одбраном Европе, на челу са оружаном силом немачког Рајха, пољуљало би дефинитивно сваки углед Енглеске и Черчила, који је подигао толику прашину са инвазијом. Овај пребеснели старац налази се у тешком и незгодном процепу. Његов положај најбоље је обележио један амерички новинар, који је написао: **Ако инвазија успе, Немачка неће бити још побеђена; ако, међутим, не успе, рат је за савезника изгубљен.** Међутим, јасно је свакоме с друге стране, да свако одустајање од »инвазије« значило би политички пораз »савезника« у Европи и свету.

Кад се мало дубље и пажљивије анализују чињенице, без страсти и предубеђења, мора се доћи до тог закључка, који на први поглед изгледа нетачан. Британо-американци приморани су да покушају »инвазију« из много разлога, а међутим резултати у сваком случају неће бити повољни по њих, а свако одлагање би значило пропаст њиховог утицаја у Европи. Они би у будуће морали да дигну руке од европских народа и да сами својим жртвама и својим напорима »ослобађају« Европу, ако их не прође жеља и оставе европске народе да сами уреде своје односе и бране се од црвене »инвазије«, која је много опаснија и за Европу и за Британо-американце.

О овоме треба сваки Србин добро да размисли и да покуша да сагледа суштину ствари, одбацујући за тренутак све пропагандистичке лажи и блефове. Од правилног процењивања догађаја и од опредељивања зависи будућност и судбина сваког појединца, као и целе српске заједнице. Ако у овим одлучујућим моментима не умемо мислити само својом главом и руководити се само српским интересима, онда нас може задесити најгоре.

Мудрост и зрелост састоји се данас, не у неком претенциозном решавању проблема светске политике и у некој високој политичкој комбинаторики, него на против у што једноставнијем гледању на стварност, која је проста и јасна, за сваког који није затрован страном пропагандом.

Од најкобнијих последица по српски народ могли би да буду површни закључци, да покушај »инвазије« значи крај и да треба покушати устанак, кад наређује Лондон. Напротив, у том случају треба имати добре нерве и рефлексе и хладнокрвно посматрати развој догађаја, који неће ићи како замишљају Британо-американци и како покушавају да сугерирају европским народима. Треба помишљати на то, имајући посла са бескрупулозним Енглезима и великим циником Черчилом, да ће се можда и решити на искрцавање да би изазвали нереде и да тиме учине непотребним стварање »другог фронта.«

Међутим, треба знати и добро утувити да немачка оружана сила са највећим поуздањем и миром очекује тај моменат, сигурна у своју снагу да ће савладати Британо-американце било бацајући их у море било — спречавајући их да створе озбиљне мостобране за даље напредовање. Треба веровати генералу Ромелу, најпопуларнијем војсковођи из овог рата, који је прегледао сваку стопу европске одбране у дужини преко неколико хиљада километара и чији резултат гласи: **»Ми смо спремни, нико нас не може изненадити. Али противник ће бити изненађен жестином и изобором немачких разноликих одбрамбених средстава.«** Све је предвиђено до ситнице и спреман је одговор за свако могуће изненађење, а да не говоримо о духу код немачких војника, који горе од жеље да се огледају са непријатељем, да му сагледају лик и да потраже одговор за убијање њихових милих и драгих из ваздуха.

Зато тражимо од српског народа да зрело и разумно размисли о свима чињеницама данашње ситуације и да, не пренагљује у својим закључцима и у својим поступцима. Не тражимо од њега да нам верује на реч, већ да никоме не верује на реч, а нарочито британо-америчкој пропаганди, њеним лажима и њеним блефовима. Тражимо од њега да само узме у обзир чињенице и стварности, да мирно и присебно, не наседајући фантастичним пророчанствима, просуђује и прати догађаје.

И понављамо му још једном да буде свестан да од његовог држања не зависи исход рата, али да зависи његова будућност и његов опстанак. Молимо га братски да не верује онима, који хоће од њега да направе оруђе у рукама Британо-американаца, који су грозним бомбардовањем Београда и других српских градова, показали колико цене српске животе и како српски народ сматрају за превасходан циљ за њихове бомбардере.

Од српског народа ради његове будућности тражимо само да добро размисли о својим властитим интересима и да не прави лудости под утицајем усијаних глава на прву вест о искрцавању Британо-американаца.

Ми верујемо у мудрост и свест српског народа да неће овом приликом учинит какву кобну погрешку, јер треба да зна и то да макакав био исход искрцавања, окупатор има таку снагу да може једним потезом да уништи оне, који било на који начин ја-такују са непријатељима Европе и отежавају одбрану Европе.

»С-Н«

„АМЕРИКА МИСЛИ САМО НА СЕБЕ"

Женева, маја. — *„Североамериканци мисле само на себе"*, пише амерички претставник *„Дејли Хералда"* Артур Веб. *„Они су изградили највећу масу машина и хоће и после рата да оне раде пуном паром. Стога требају и очекују слободан и стопроцентни прилаз свим светским тржиштима. Они хоће да искључе сопствено тржиште, јер би амерички радници, као што они кажу, били беспослени, када би се дозволио увоз кола, која су у другим земљама произведена уз ниске наднице.*

Послодавци и радници се у Америци стога слажу да се мора задржати систем високих царина. Они са дрхтавицом мисле на године кризе и хоће да одрже садашњи животни стандард, који поносно називају „највишим на свету", док је пре рата неколико милиона Американаца живело истим стандардом као и сиромашне групе народа на Балкану.

Они сасвим заборављају да је услед ове царине дошло до година кризе и уображавају да могу стабилизирати свој садашњи просперитет у колико им успе да на светским тржиштима потуку Енглеску помоћу америчких бродова.

КО ЈЕ МОНТГОМЕРИ

Енглески генерал Монтгомери воли све оно, што се коси са енглеском официрском традицијом, пише лондонски допинсик *Свенска Дагбладета*. Он се трпа у први ред, где би требао да буде скроман. Он је тако сујетан, да стално за себе прави рекламу.

На својим „пропагадним турнеіама" кроз Велику Британију говори веома радо и много и не задовољава се само са војницима као слушаоцима. У аеродинамичном возу за који је сам дао нацрт или у ролі-ројсу путује он кроз британско острвско царство, тако да човек добија утисак да пред собом има народног говорника на путу за изборни збор, уместо генерала, који се на лази у служби.

Дописник примећује: његови говори су самосвесни, да не кажемо хвалисави. Цензура је више пута интервенисала, што је једном приликом довело до резултата да је један интервју, који је Монтгомери дао једном америчком журналисти, а он врло радо даје интервјуе, британска цензура брисала до последње речи.

Шведски дописник наставља: о Монтгомеріу се може рећи шта се хоће, али једно је сигурно: он веома нерадо остаје у позадини и показује се колико год може у лондонским позориштима и годи му да из своје ложе прима народне овације. Ако улази у ресторан, онда он то врши на начин, који је најимпресивнији. Он држи говор био на то позван или не.

Дописник подвлачи: Ниједан амерички филмски стар, који чезне за рекламом, није тако издашан са аутограмима као генерал Монтгомери. Његова свакодневна пошта је слична пошти једног Кларк Гебла или неког другог филмског идола, а он лично контролише одговоре. Укратко речено, Монтгомери више личи на Американца него на Енглеза.

Али чак и Американци су били изненађени када је Монтгомериев бере постао „дерније кри" женске моде, каже се даље, а Монтгомери је био усхићен и његова једина забринутост се састојала у томе, да англоамеричке даме евентуално не би довољно дубоко аштурile његов бере на потиљак.

Својим оштрим наступом приликом преузимања команде над осмом енглеском армијом, завршава дописник свој извештај, стекао је Монтгомери међу официрима многе непријатеље, који су бесумње против његове славе љубивости.

НЕРВОЗА СЈЕДИЊЕНИХ ДРЖАВА У ПРЕДВЕЧЕРЈЕ ИНВАЗИЈЕ

Берн, маја. — *Таглауер Цајтунг* бави се у једном уводном чланку расположењем у Сједињеним Државама у предвечерје инвазије. Лист пише дословно: у Сједињеним Државама расте нервоза због све већег приближавања одлуке у Европи у толикој мери да је *Њујорк Тајмс* недавно опоменуо своје читаоце да не шпекулирају са датумом почетка инвазије.

Треба се помирити с тим, да је на конференцији у Техерану између Стаљина, Рузвелта и Черчила утврђен тачан план заједничког наступања против непријатеља. И ако се на овај начин у неколико може смирити нестрпљивост америчког становништва, тако продужава лист, оно је ипак тешко министру спољних послова Халу као и министру рата Стимсону да стану на пут разочарењу које се отворено појављује у Сједињеним Државама због ратних догађаја у Италији.

Министар рата Стимсон је мање нервозно него Хал признао, тако подвлачи лист, да се не може порећи чињеница да су Немци у Италији зауставили англосаксонску акцију. Међутим, из неуспеха ће се извући потребне поуке и пре свега више не правити илузије да се противник може брзо победити и рат брзо завршити.

СТЕЧАЈНА КОНФЕРЕНЦИЈА

Империјална конференција у Лондону траје већ готово 15 дана, а трајаће још најмање толико. Није проста ствар претрести сва питања која забрињавају британску империју.

О тој конференцији дају веома мало вести за штампу. Али ипак се већ може са сигурношћу казати да су се сва саветовања претворила у једну стечајну конференцију Британске империје. Британија се налази у ситуацији која је толико тешка да се нешто слично не може наћи у целој историји те империје.

У самој Енглеској ври: политичке странке не могу да умире незадовољство маса. У Индији, у вези успеха Субхаз Чандра Бозеа створило се стање неподношљиво по Енглезе. Власти су морале да пусте Гандија, али ни сами Енглези не сматрају да је тиме нешто постигнуто у погледу смиривања духова међу Индусима. Доминиони се потпуно отворено изражавају на конференцији против јачег везивања за Енглеску. Баш претседник новозеландске владе је био у том погледу најизразитији. Ово је значајно, јер до сада Нови Зеланд је био најоданији круни британски доминион.

Истовремено са нервозом Енглеза због империјалне конференције повећава се код Британаца антипатија према Американцима. Новине пишу са великим огорчењем да је била од почетка штета што је Енглеска уступила Американцима базу на својим острвима за 99 година. Ово је само један од општих питања, које се налази на површини јавне дискусије у Британији. Јавност је нарочито узбуђена једном великом нетактичношћу Вашингтона, који је обелоданио та козвани Ноксов политички тестамент и тиме је бацио торпедо на империјалну конференцију. Тај тестамент, као документат од огромне важности, који доказује да је циљ америчке политике обеснажење Британије, ствара по метњу у јавном мнењу припадника Британске империје и зато отежава рад империске конференције.

Као друга тема која сада највише интересује светску јавност, то је присак на неутралце. Ова сремна акција Британо-американаца наилази на све јачи отпор. Шведска остаје и даље стриктно неутрална и поред тога што Американци објављују црне листе шведских трговаца са којима неће Америка да пазари после рата. Уцена се протеже тако далеко, да америчке новине угрожавају запленом шведских вредности у САД.

Сада је почела велика акција притиска и на Португал. И ова земља која је увек била толико везана уз Енглеску, и толико одана Енглеској, мора сада да се бори против бруталности Лондона и Вашингтона. Лисабон истиче једну тезу која је веома интересантна. Он каже да је поштовање и извршење трговинских уговора исто толико потребно и поштено као и извршење политичких уговора. И ако португалска влада сматра да она не сме да оскрнави светињу трговачких уговора са Немачком.

Шпанија се веома достојанствено одупире одвратним захтевима Лондона и Вашингтона. Само под притиском најоштријих санкција она је морала да направи неке концесије британо-америчким уцењивачима. Овај мали успех британоамеричке политике је окончан са катастрофалним поразом престижа коалиција. Поразом престижа, јер цео свет види колико је поштена политика Немачке према другим народима и колико је брутална и одвратна политика Британије и Америке.

У рату порази на моралном фронту могу да буду значајни и од догађаја на материјалном фронту. И зато нема сумње да ће садашњи притисак на неутрал це повећати сазнање светске јавности да се Тројни Пакт бори за праведну ствар, док коалиција иде рђавим путевима ка рђавим циљевима.

Совјетска Унија је последњих дана некако отишла у позадину. Изгледа у Москви са интересом че кају како ће Британоамериканци решити питање инвазије. Москва не верује много обећањима коалиције и зато је веома напрегнута у погледу ратних ишчекивања, а ово кочи у последње време њену политичку делатност. Ово не значи да Стаљин не припрема неку нову бомбу коју ће да баци на коалицију. Није безначајно што се патер Орлеманski, католички свештеник из Рузвелтове околине налази у Москви и кува неку гадну ствар. Заједно са другим католичким свештеником Брауном, Американцем.

Мес.

»Голијат« — ново немачко оружје за борбу против тенкова и бункера

ВОЛГА — СЕРЕТ

Када су пре 22 месеца немачке трупе стигле на Волгу, и када су Совјети почели противнападе код Сталињграда, говорило се да је рат стигао на прекретницу. Збиља, немачко вођство је усвојило тактику целисходног повлачења, и фронт је почео да се по мера према Западу.

Сада је фронт стигао на реку Серет. Опет се може наслутити да је рат дошао на прекретницу. У берлинским војним круговима наглашава се да се иза фронта врше припреме, из којих се може створити закључак, да у немачки план одбране не улази више као једини начин акције.

Битка на Серету која је сада завршена, сведочи да немачко вођство није применило еластичну тактику, већ је наредила немачким и румунским трупама чврсту одбрамбену тактику.

Дванаест дана јуришали су на фронт широк од око 50 километара 20 совјетских стрељачких дивизија и исто толико тенковских бригада. Нису освојили ниједан положај, а изгубили су огроман број људства и ратног материјала.

Пролећна ратна сезона почиње за бољшевике у знаку тешког неуспеха.

На другом делу света, у Кини, Јапанци воде једну енергичну офанзиву у области Лунхајске железнице и освајају значајна места. На бурманској граници, у близини Акиjаба, Енглези се повлаче, као што се то види из Рајтеровог извештаја, у коме се каже да су енглеске трупе напустили град Батандаун.

На територији Индије Јапанци и даље напредују у правцу Динапура, једне станице и града на оној железничкој линији која во ди према граници чунгкиншке Кине.

Према јапанским вестима, армија која маневрише у Индији, потпуно је припремљена за акције по кишном времену, и зато наступајућа сезона монзуна неће моћи да заустави јапанска на предовања.

То су најважније вести са ратишта у току протекле недеље. Али било је и веома интересантних ситних вести. Интересантно је да је немачка авијација на Истоку веома активна. Ово доказује да аеротерор није могао одвући немачко ваздухопловне снаге са истока на запад.

Интересантно је да су Немци код Севастопоља у року једног дана уништили 130 совјетских авиона. Тај покољ су извршили истовремено са успешним борбама на земљи, у којима су пропале све совјетске наде.

За карактеристику стања инвазиjаца у Италији веома је интересантно поменути да америчка штампа тражи смењивање неспретних генерала Вилзона и Александера. Листови пишу: „Амерички војници се на италијанском фронту налазе у ситуацији, у којој им понос не дозвољава да попусте, а неспретно вођство није успело да их успешно изведе из ове ситуације."

Положај на италијанском фронту компромитује инвазиски план непријатеља, јер доказује какве тешкоће треба да наступе у случају британоамеричког искрцавања у већим снагама.

Неутрална штампа, као што је на пример турска, отворено пише да Енглези осећају страх од инвазије и да само политичка неизбежност може да их натера на покушај инвазиског подухвата.

У вези тих страховања на конференцији Британске империје расправља се питање учешћа доминиона у ратним операцијама. Новозеландски премијер Фрезер је констатовао да Нови Зеланд има процентуално највеће губитке, када се упореде са другим коалираним народима (изузев Совјетске Уније). Међутим, Енглези и даље захтевају од доминиона да издашније учествују у ратним напрезањима. Захтева се од Канаде да да 750.000 војника, Аустралија — 870.000, Нови Зеланд — 189.000, Јужна Африка — 240.000 и Индија — 2 милиона. Делови Британске империје већ су одавно мобилисали тих 4 милиона људи, одавно су већ ставили их у службу рата, али изгледа сада су већ сити тих жртава.

И код Американаца поставља се питање људства за рат. Часопис „Кодиерс", на основу изјаве министра Нокса (који је дао пред смрт) тврди да 50% америчких обвезника нису способни за војну службу, јер „нису духовно здрави". Ово је једна страшна констатација, која не само баца светлост на духовно стање америчког народа, већ и предопредељује исход овога рата: не може победити народ који је у толикој мери духовно нездрав. У рату побеђује морална снага. А морална снага, морална надмоћност је на страни Тројног пакта.

М. Војновић

Унутрашњи изглед предњег дела »Гиганта«

ОДМАЗДА ЗБОГ ПОГУБЉЕЊА ХРИСТОФИНИА

Вишн, маја

За одмазду због стрељања од стране алжирског комитета против правно осуђеног потпуковни ка Христофинна у Алжиру, у четвртак је осуђено на смрт десет шефова оружаног покрета отпора у Горњој Савоји од стране француског ратног суда у Анеју. Петорица су сместа погубљена, како се званично саопштава. Два оптужена предана су редовном суду.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

СМИСАО ДАНАШЊИЦЕ

Искушења која Бог шаље људима и народима немају за циљ њихово уништење. Често Он кажњава оне који су Му најмилији, јер закон живота гласи: живеће само онај ко је за живот способан. Дрво које је постало неплодно мора се сасећи. Они који не желе или нису у стању да раде на делу уздизања како појединца тако и човечанства, ти су у најмању руку сувишни.

Кад патње нанђу, онда се јасно показује да ли појединац и народ има у себи животне снаге или не. Малодушни губе присуство духа и услед тога пропадају. Млаки не могу да се опреде ле и пасивно чекају своје уништење.

Хвала Богу са српским народом ни једно ни друго није случај, бар са огромном већином његовом. Српски народ мушки подноси несреће које му је овај рат донео. Штавише, оне су појачале његову отпорну снагу. Српски редови се збијају, тако да српски народ никада није био једнодушнији него данас.

Југославија је пропала добрим делом стога, што Срби у њој нису били уједињени. Покрајинске разлике и расположења били су одвећ јаки и ометали су стварање јединственог српског менталитета. Тога је данас, хвала Богу, нестало. Целокупно Српство дише данас једним осећањем и једном мишљу.

То се најбоље види по томе што су Срби једнодушни у борби против комунизма, који иде за тим да Србе идеолошки и политички ликвидира. Идеолошки на тај начин што хоће да уништи све оно што је Србину одувек било свето и драго, а политички тако, што Српство хоће да поцепа и разједини.

Јединствени национални фронт српски данас је стварност, о којој свако мора водити рачуна. Ако то јединство очувамо, ако своје редове још више збијемо, онда се за будућност немамо шта бринути. Бог и Његови закони доделиће нам праведну награду.

Несреће и искушења пробудиле су у нама Србима снаге којих у доба мира ни сами нисмо били свесни. Ако те снаге још више ојачају, онда нека су сва страдања и патње благословене! Онда жртве које смо као народ поднели неће бити узалудне.

У временима као што су данашња живеће само они који су готови да се боре за своје право на живот. Њега нико никоме не може изборити. Они који се сами борбе одрекну, ти су се истовремено и свога права одрекли. Данас је већ очигледно да ће исход борбе која се данас води у свету платити свакоме по заслузи. А и право је да тако буде.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ДВА РАЗНА ПРИЗНАЊА

Реч је, на првом месту, о високом признању које је дошло са званичне немачке стране српским добровољачким одредима и свим српским националним снагама, које се удружене боре против бољшевичких банди које покушавају да се уселе и учврсте на територији окупиране Србије. Први пут у званичном немачком војном извештају истакнута је борба српскога народа против бољшевизма, а тиме је и подвучен његов удео у борби за општу европску ствар.

Као ретко који народ у Европи, с обзиром на прилике у којима се налази, српски народ је ево скоро три године пружио мноштво доказа о свом антибољшевичком расположењу и о својој борбеној готовости, да се до крајних могућности заложи у борби за хришћанску и европску ствар.

Плодови те борбе већ се осећају. Признање које је дошло са званичне немачке стране изванредно је важно за нас као народ, јер показује да се на најмеродавнијим местима европске политике води рачуна о свачијем доприносу и о томе ко и колико стварно доприноси уништењу бољшевизма, главнога непријатеља свих европских народа.

Поред солидно продубљеног и из нашег животног става исклесаног борбеног антибољшевичког расположења ово званично признање даће нашем народу јак потстрек да продужи борбу и да је на своме подручју уз немачку помоћ доведе до победе. Јер и данас се из појединих крајева јавља да је титовштина у свим њеним одвратним србоистребитељским нијансама скоро ликвидирана и назире се дан када неће бити ниједног титовог бандита на простору на коме живи српски народ.

То је истина и то су чињенице које нас радују. Признања која долазе преко енглеских обавештајних агенција о све већим поразима титових банди потврђују горње наводе из којих се види, да се титове банде налазе у фази ликвидирања и деморалисања. Очевидци сведоче да је озлојеђеност код маса које су Титови бандити повели са собом па чак и код партизанског кадра толико велика, да поручују оним елементима који су се надали на помоћ Енглеза ово: „ПОМОЋИЋЕ ВАМА ЕНГЛЕЗИ ИСТО ОНАКО КАО И НАМА РУСИ". Ово значи да се осећају преварени и обманути и да и сами почињу увиђати да од доласка црвене армије нема ни речи. Њено надирање заустављено је и по свим знацима њени покрети момиче се вршити само уназад.

Титови покушаји да преко разних војних изасланстава продужи живот своме бандитизму драгоцено су признање његове немоћи и наговештај скорога краја. У низу таквих покушаја треба нарочито истаћи одашиљање Владимира Велебита са једном групом бандитских „официра" у Енглеску са задатком да тамо обману енглеску и америчку јавност о правим циљевима Титове акције на нашем простору.

Велебит, буржуј по пореклу и по животу, човек који није усисао српско млеко, дао је већ изјаве у том правцу. Он је покушао да увери енглеску јавност да Титове банде нису комунисти него „народно ослободилачка намерама Тита, које су тобоже војска". Говорио је о будућим скроз демократске и предочавао мањинама на подручју Југославије немогуће ствари обећавао им је посебне универзитете, листове, библиотеке и још много других ствари.

Види се да је он добио наређење да обмањује енглеску и америчку јавност у истом моменту када је комунистичко вођство са демократским елементима у борби за крајње циљеве бољшевизма. Зна добро комунистичко вођство да није тешко завести и обманути многе претставнике демократије за коју је скоро Пјер Лавал сасвим тачно рекао да она није ништа друго него „предворје комунизма".

У изјави Владимира Велебита нарочито је интересантно оно место у коме је истакао, да није ни покушавао да ступи у контакт са краљем Петром. Нама су јасни разлози зашто то није учинио. И да је покушао да успостави контакт са Краљем то му сигурно не би пошло за руком када се зна за одлучан и непомирљив антибољшевички став Краља и за све неукусности Тита и његове околине са којима су иступили према Краљу.

Ова два признања дају за право српско инароду који се данас налази у одлучној борби против бољшевизма и оправдавају његов национални култ и његове напоре. Оно прво признање за нас је врло важно и интересантно, ово друго само као допуна наше аргументације о правом лику и намерама србоистребитеља Тита чија се снага све више гаси и чија петокрака звезда постепено али сигурно залази.

ГЛАС ХРИШЋАНСКИХ ПАСТИРА ИЗ РИГЕ

Православни епископи Естоније, Летоније и Литве одржали су 5 априла у Риги под претседништвом митрополита Сергија једну конференцију на којој су расматрали данашњу светску, у првом реду европску ситуацију и опасност која прети њиховим земљама, целом нашем континенту и многовековној хришћанској култури од најезде бољшевизма. У посланици коју су донели на том састанку каже се између осталог:

„Уложите све ваше снаге у борбу за савлађивање безбожничког бољшевизма, помажите при одбрани од његове инвазије и извојевању победе над њим. Тиме ћете убрзати час радости и повратак светих предмета у вашу драгу земљу.

Бољшевички непријатељи примакли су се нашим границама и угрожавају нас поробљавањем. Ако би им то успело, онда би нашу земљу претворили у пусто згариште, њено становништво које воли слободу било би истребљено и изгнано као робље.

Драгоцене светиње и ненакнадиве вредности, дела људског гениja и рада безбројних нараштаја била би предана уништењу. Оваква судбина не прети само нама него и сваком народу и свакој земљи која би подлегла бољшевичкој инвазији.

„Зато треба ставити све снаге у службу одбране. Бољшевизам не доноси само психичко умртвљење, не само ужасе огња и мача него и истребљење. Он доноси пре свега умртвљење душе. Детронизирањем Бога бољшевизам уништава и лик Божји у човеку. За бољшевизам не постоји ништа свето ни на небу ни на земљи. Бољшевизам баца на земљу оно што је најдрагоценије у човеку: његову слободу, религију и националност. Бољшевизам приноси све на жртву сатанском остварењу светске револуције која уништава све религије, а све народе свршава у безобличну масу и потчињава цео људски род јеврејима.

У посланици се констатује и то да су бољшевици у Новгороду и многим другим местима ваздушним нападима и артиљеријском ватром намерно уништили православне цркве и манастире, заједно са њиховим светињама.

Претседавајући на овој конференцији, митрополит Сергије пао је у међувремену као жртва бољшевичких атентатора. Његовом смрћу потврђена је исправност гледишта изнетих у овој посланици, гледишта која претстављају производ дугогодишњег горког искуства.

Глас Христових пастира из Риге претставља светли мементо за све хришћанске народе у данашњим тешким и замрачених данима. Он је од особитог значаја за наш народ који је исто тако као и руски народ верно пригрљен својој родној груди и дубоко сраство са својом националном црквом. Као и руски народ, и српски народ осетио је на својој грбачи дела оних који обећавају „бољшевички рај".

ПОСУВРАЋЕНИ МОЗГОВИ

Материјалне прилике у бомбардованом Београду нормализују се, али у истој мери не спроводи се нормализација у духовима извесних београђана. Док се огромна већина оних, који су веровали у „савезнике", у њихова обећања и у њихове лепе речи, после грозног и незаслуженог бомбардовања, пробудила из сна и изгубила сваку веру у Британо американце, дотле има их који још налазе разлоге да оправдају ово терористичко бомбардовање престонице.

Док су код већине београђана смртоносне ускршње бомбе разбиле и последње илузије о „ослободилачким" намерама Британо-американаца према српском народу, има их неизлечивих англофила, који вам у поверењу, као да имају директну везу са Лондоном, саопштавају разне фантастичне вести у циљу извињења терористичког бомбардовања Београда од стране Британо-американаца. Чиме све не пуне уши и шта све не измишљају у одбрану дивљаштва својих британо-америчких пријатеља! Те се Черчил извинио у Доњем дому, те енглески краљ одговорио Бошку Недићу и извинио се због неприкладног гађања и обећао да ће се причињена штета надокнадити и још тма све луђих од луђих извињења!

Не зна шта човек да мисли о овим посувраћеним мозговима, који у рушевинама београдским, пред толиким невиним жртвама, брину бригу како да оправдају вероломство и вандализам британо-американаца? Више него невино проливена братска крв, ближи су им Британо-американци, чији пољуљани углед хоће по сваку цену да поправе. Шта човек да мисли о овим српским изродима изопачених схватања о вредности српске крви, која може слободно да се пролева, да се не би трошила скупоцена британска крв.

Мора да су то патолошки типови, оптерећени тешким комплексом инфериорности, кад могу да бране англо-америчке вандале, који су без срца и душе за Србе, за српску децу, српске мајке и сестре! То је врхунац слепљености и плиткоумности, којих нема равних на свету.

Јавни бојкот свију ових адвоката британо-америчког зверства треба да објави свесно и разумно грађанство. Треба пљунути у лице оваквих јатака ваздушних терориста и песницом запушити жвалава уста, која имају речи оправдања и извињења за ове звереве у људском облику!

Срећа је што огромна већина београдског грађанства мисли другојаче о злочину од 16 и 17 априла и у основи је изменило своја схватања о моралним особинама „ослободиоца". Ко год је имао макар и мало здравог разума и логике увидео је шта вреде приче лондонског радио и разумео је шта траже Британо-американци од српског народа: да га нестане са лица земље, ако то захтевају интереси Велике Британије.

Ускршње бомбардовање престонице само је на један очигледан и необориви начин потврдило енглеску политику према српском народу за ових три године, која је тражила само жртве од њега и сада тражи да врши самоубиство, стављајући се на страну анти-српског фронта „маршала" Тита и кажњава га кад не ради по њеној жељи. Зато разумемо револт оног несрећног београђанина, који над лешем своја јединца сина заклиње се да ће убити првог Енглеза или Американца, кога сретне у животу.

В. А.

УСПЕШНЕ БОРБЕ ПРОТИВУ ТИТА

У недавним борбама против Титових комуниста храбро су се заједнички борили немачке и бугарске трупе као и српски добровољци и државна стража. Борбе су биле врло тешке а губици комуниста велики тако да је било више хиљада мртвих и заробљених. Подручје борби очишћено је од бандита а комунисти су највећим делом разбијени сем неколико мањих контингената који су потражили спас у бегству.

Накнадно се још сазнаје да су се у једном другом простору формације четника спонтано са успехом борили против комуниста који су тамо продрли. На жалост не постоји између напред наведених формација и четника никаква повезаност која би дозвољавала да се обостран успеси постигнути против комуниста заједнички искоришћују. Због овог разлога су мање комунистичке групе могле да се спасу.

ОПЕТ ЦРНА БЕРЗА

Црна берза је опет почела да налази у Београду повољан терен С једне стране несрећа која је задесила цео град, а с друге стране известан застој у непосредној понуди сељачке робе на пијацама, дали су маха оним старим немилим појавама, црнoберзијанцима и шпекулантима, да прошире своју злочиначку делатност. Цене извесним животним намирницама они су почели да подижу до оних баснословних цифара са највећим цинизмом и безочношћу.

Борба коју власт воде противу оваквих бездушника је двојака: посредна и непосредна. У првом случају Београдска општина ограничава њихово поље рада отварањем народних ресторана и дечијих кухиња на периферији, где сваки може да добије обилан оброк топле хране по минималној цени. Функционисање свих ресторана, нарочито кад се узму у обзир тешкоће настале услед данашњих прилика, може се сматрати задовољавајућим.

У другом случају власти одређене за вршење надзора над ценама приступиле су проналажењу и кажњавању несавесних трговаца и продаваца. Неколико до сада изречених казни заиста су крупне, али треба пожелети да мере према оваквим људима буду још оштрије и драконске, да би послужиле као пример осталима.

У вези са народним ресторанима на периферији примећено је последњих дана да су и овде уплели своје ситне нехумане рачуне извесни грађани периферије. Очигледно је да су ови ресторани отворени на првом месту због многобројних становника Београда примораних да напусте центар, или пак да се због несигурности својих станова склањају даљу на периферију. Ресторани имају задатак да њима обезбеде оброк топле хране.

Међутим, извесни становници периферије која није страдала те и даље нормалним животом живи, искоришћавају ресторане у толикој мери да они којима су првенствено намењени тешко стижу на ред. Уколико би се тиме сиромашних становника периферије ово би се могло и оправдати. Али, многи несавесни, који уствари нису тако лошег стања, искоришћавају јевтину храну народних ресторана у друге сврхе. Овоме би требало стати на пут или на тај начин што би се оброци, на основу куповне књижице, издавали само лицима која нису из дотичног квартa, или пак само оним лицима која своје оброке поједу у самом ресторану.

Пожртвованост добровољних ватрогасаца

Боље него раније дошла је до изражаја социјална и друштвена свест престоничких грађана у њиховој узајамној несрећи која је тако тешко погодила наш престони град првог и другог дана Ускрса. Они су најчешће помагали, прискакали једни другима у помоћ и спасавали оно што се у првом моменту могло спасти испод рушевина и из пламена.

Најсјајнији доказ те солидарности дали су у тим најтежим данима београдски добровољни ватрогасци. У редове ватрогасаца ступили су још пре бомбардовања, пошто су схватили сав значај и сву огромну улогу ватрогаштва у ратним временима, тако да је њихов број, пред само бомбардовање, бројао преко 400.

Уклопљени у редовне, професионалне ватрогасне екипе, добровољни ватрогасци су се, приликом брзе и хитне акције у граду, показали изванредно. Као и њихови старији, искуснији другови, тако су и они смело улетали у пламен и из њега спасавали све што се дало и могло да спасе. У много случајева они су претпостављали свој живот да би спасли животе својих сугрђана и њихову имовину.

Исто тако, добровољни ватрогасци учествовали су и у раскопчавању рушевина и чишћењу градских улица, затим у евакуацији многих културних установа које су чудом остале поштеђене од бомбардовања.

Другим речима, сваки дан био им је испуњен напорним радом за добро грађана. Долазећи редовно на своју добровољну дужност по дежурним екипама, они су увек били међу првима који су свугде и на сваком месту притицали у помоћ.

Они и данас иду на своју добровољну дужност, само им се елан и воља још више повећала и ојачала. У вишедневној борби с ужасима који су посејали „савезници" по београдским улицама они су очврсли. Они су такође решени да истрају докраја.

Треба подвући да су редови добровољних престоничких ватрогасаца попуњени грађанима разних сталежа и разних друштвених професија. А када им се заврши дежурство, они онда хитају на своје свакодневне послове у једној другој борби за свој егзистенцију као и други сугрђани.

Чим засвирају сирене за узбуну, они су одмах на својим местима.

Наша летња и зимска исхрана

Како да саставимо наш јеловник то је, у данашњим приликама, питање од огромног, животног значаја за нашу егзистенцију и за наше здравље.

Полазећи са гледишта да су данас домаћи буџети махом месечни, изнећемо само количине и врсте намирница које једна особа треба да утроши месечно, да би одржала свој живот и здравље.

Основа ће нам бити зимски јеловник, на који смо упућени пуних 8 месеци у години, док ће други, летњи јеловник, бити само његова варијанта са уношењем сезонских свежих намирница.

Потребан број калорија је доста растегљив и креће се од 2.000 до 6.000 дневно. Али, узимајући у обзир редовне послове једног градског становника (осем радника на тешким пословима), просечно 3.000 калорија дневно у току зимских, јесењих и пролетњих месеци је довољно. Беланчевине, масноће, угљени хидрати, вода и со потребни су за одржавање функција у организму.

Беланчевина треба унети у организам дневно бар 80 грама. А што се тиче осталих наведених састојака њихова количина је мање важна, тако да, при нашем јеловнику, њиховог недостатка неће бити и не морамо да их нарочито узимамо у обзир.

Потребе у витаминима су у толико значајне, што се последице појављују врло брзо. Док се на пример дејства услед недостатака калорија, или беланчевина, масноћа и др. појављују тек после више месеци, услед недостатка витамина појављују се већ после неколико недеља.

ОСНОВНИ ЗИМСКИ ЈЕЛОВНИК

Најосетљивији и најздравији зимски, односно основни месечни јеловник за једну особу био би следећи:

Хлеб	7.5 кгр.
Тесто	3 кгр.
Пасуљ, односно грашак сочиво или гершла, купус	6 кгр.
Кромпир	7.5 кгр.
Кисео купус	3 кгр.
Говеђина барена или живинско месо	1 кгр.
Свињско месо печено или пржено	1 кгр.
Сир	1 кгр.
Јаја	10 ком.
Маст	500 гр.
Зејтин	250 гр.
Путер	250 гр.
Црни лук	1 кгр.
Зелен (мрква, паштрнак, першун)	1 кгр.
Шећер	750 гр.
Суве шљиве	3 кгр.

По научним табелама ова исхра на даје нам месечно око 90.250 калорија, што је просечно сасвим довољно. Беланчевина нам даје око 6.350 грама, док је минимална потреба свега око 2.500 грама.

Затим, овај јеловник потпуно подмирује потребе у витаминима А, Б и Б 2.

Пелагра настаје услед готово искључиво исхране прошираним брашном. Пошто је наш јеловник не предвиђа, од те болести смо такође обезбеђени.

ТЕШКОЋЕ СА ВИТАМИНОМ Ц

Најтеже је са витамином Ц. А он је врло важан, јер његов недостатак доводи до тешког и често смртоносног скорбута, а недовољне количине до честих других сличних обољења као: општа малаксалост звана „пролетња слабост", бледило, губљење апетита, застој у телесном развоју, отекле десни, кварни и расклаћени зуби, неотпорност према заразним болестима.

Међутим, тешко је утврдити где и када има потребних количина витамина Ц. Ма да га највише садржи поврће и извесно воће, услед кувања и стајања он се тако губи, да га често у нашем изнетом јеловнику концем зиме или почетком пролећа готово неће више бити.

Од намирница које нама стоје на расположењу преко зиме највише га сачувају пресан купус, расо, бабуре из туршије, кувани парадајз, пекмез од шипака и сламко од рибизли и огрозда. Дакле, док се не појави свеже поврће и воће, ове драгоцене зимске намирнице морале би се редовно, уз остало јело, налазити на нашој трпези.

Наш јеловник такође је потпуно оскудан у витамину Д, неопходном деци и трудним женама против рахитиса и омекшања костију. Има га у путеру и жуманцету, али најбољи је рибљи зејтин, а поред тога сунчање на природном сунцу и под кварц лампом.

А кад на тржиште стегне свеже поврће и воће имајмо у виду да највише витамина Ц садрже сирове: паприке, першун, рен, мрква, карфиол, перје од лука, купус, парадајз, роткавице, шљиве, огрозд, дуње, малине и рибизле.

ВАРИЈАНТЕ ЗА СЛАДОКУСЕ

Да бисмо дали још већу слободу домаћици, подвлачимо да се ни овог нашег јеловника не мора слепо држати и може да прави доста алтернатива.

Тако се пасуљ може смењивати са истим количинама грашка, сочива, гершле или пиринча.

Тесто са кромпиром, али водећи рачуна да је хранљивост теста око 3 и по пута већа од хранљивости кромпира, па да према томе уместо 1 кгр. теста треба узети 3 и по кгр. кромпира.

Свеже месо са исто толиком количином сувог или сувомеснатог производа или сувом сланином, односно рибом, водећи рачуна да је хранљива вредност ри бе равна говеђем, а упола мања од свињског меса, или пак са сиром, имајући у виду да је хранљивост масног сира равна и чак већа од хранљивости свињског меса.

Јаја ни у ком случају не замењивати месом или сиром, јер бисмо на тај начин изгубили највећу количину витамина Б 2.

Кисео купус никако не замењивати неком другом намирницом, јер нам он у току зиме даје знатну количину витамина Ц, нарочито у пресном стању.

ЛЕТЊИ ЈЕЛОВНИК

У току летњих месеци променићемо јеловник избацивши пасуљ, односно грашак, сочиво или гершлу, затим кисео купус и суве шљиве, док ће остали састојци бити исти. Овим ћемо изгубити месечно око 34.000 калорија.

Без опасности може за време лета наш организам да се задовољи са 15.000 калорија мање месечно. Остатак од око 19.000 калорија надокнадићемо месечном потрошњом од 20 кгр. сезонског поврћа, које даје просечно 50 калорија по килограму и са исто толико домаћег сезонског воћа, које има просечно исто толику калоричну вредност. Известан губитак у беланчевинама неће бити значајан, док ћемо врло много добити у за нас тако важном и оскудном витамину Ц.

Наравно да и овде могу да се врше извесна отступања, те онај који више воли поврће може да повећа његову потрошњу на рачун воћа, или обратно.

Тешкоће снабдевања Београда

Београдске пијаце раде и даље готово у пуном обиму. Сезонско зелено поврће, нарочито спанаћ, појављује се у великим количинама, а цена му је рекордно ниска. Исто тако има у довољним количинама старог и младог лука и зелене салате. Понуда старог кромпира је такође довољна.

Домаћицама тешко пада извесна оскудица у зелени, услед које су цене порасле на преко 100 динара за везу, а мркви преко 100 дин. по килограму. Пијачари веле да је до те несташице дошло услед тога што зелен више не стиже. Старог пасуља на пијацама има, чак му је цена донекле пала, док је старом кромпиру мало скочила.

Функционисање снабдевања Београда још увек је у знаку изузетног стања. Магацини са резервама хране пружају могућност да се и систем снабдевања опет нормалише, нарочито у погледу хлеба и брашна. При том се мора повести нарочита брига о пострадалим крајевима и дати довољним становницима могућност да се снабдевају на најближим местима, по могућству у својим досадашњим радњама које нису пострадале.

Треба имати на уму да су преостали становници тих крајева и сувише заокупљени својим личним несрећама, бригама, тешкоћама, невољама, често и трагедијама, те немају ни времена ни могућности за губљење часова и дана у редовима пред радњама и хлебарницама у неким сасвим удаљеним крајевима града. А општа је жеља целокупног становништва да се снабдевање у најбољој могућој мери васпостави по досадашњем систему.

Станбени проблеми после бомбардовања

Изузетни догађаји доносе изузетан начин живота, а с тим у вези и изузетне проблеме. Тако се изненада поставља нов станбени проблем. Многи грађани који су раније зазирали од периферије, сад би били врло срећни кад би могли добити тамо бар једну собицу, макар са свима неудобностима. Мора се признати да су се становници периферије показали врло предусретљиви према својим сугрђанима из центра. Готово сви периферијски станови препуни су рођака, кумова и пријатеља који су се тамо преселили са најпотребнијим стварима.

Но, и на том пољу има извесних појава шпекулације, те су цене собама на периферији почеле да скачу до баснословних цифара, какве раније нису достизале ни најлуксузније виле са стилским намештајима, гаражама, воћњацима и базенима.

Многобројне породице, чији су станови у граду пострадали, сместиле су се такође у главном код својих рођака или познаника на периферију. Али, требало би повести рачуна да је такав смештај свакако привремен. Због тога се намеће потреба доношења мера које би овим породицама обезбедиле дефинитивно и најхитнијим путем одговарајуће станове.

Оштећени и напуштени станови

У граду поставља се пак хитан проблем оспособљавања оштећених станова за становање. И у том правцу потребне су одговарајуће наредбодавне мере. А с тим у вези отвара се и питање закупног односа. Већ су се појавили кућевласници који од својих закупаца траже редовну исплату кирије ма да су станови услед оштећења неупотребљиви, готово неупотребљиви или упола употребљиви. Без наредбодавних мера оваки случајеви свакако би довели до непотребних сукоба.

У вези са оправком оштећених станова је питање најнеопходнијег грађевинског материјала и стакла. Да не би и на том пољу дошло до несавесне шпекулације, надлежна власт са надлежним централама имала би одмах да направе план и распоред свих расположивих количина, како би је оне расподелиле правилно и употребиле што хитније тамо где је заиста најхитније потребно.

Најзад се појављује питање неоштећених и употребљивих али напуштених станова. Известан број београђана, који су имали материјалне или друге могућности, напустио је потпуно Београд и отселио се у унутрашњост, закључавши своје овдашње станове. У другим пак случајевима породице су делимично напустиле своје станове. То би биле приватне ствари појединаца, у колико не би услед порушених зграда дошло до фактичне несташице станова. У колико би се пак та несташица појавила, а изгледа да се стварно већ појављује, биле би потребне одговарајуће наредбодавне мере о реквизицији напуштених станова, с тим да се уступе породицама које су услед бомбардовања остале без стана и намештаја.

Питање оправке водоводне и електричне мреже, коме се одмах приступило, мора и даље да буде највећа брига надлежних установа, нарочито у највише пострадалим крајевима, како би се преосталом становништву омогућио хигијенскији и удобнији живот, а одбеглима дала могућност да се у своје домове опет врате.

Предузимањем свих напред поменутих мера можемо гајити наду да ће се ипак много постићи на нормализовању живота у Београду.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАША ОДГОВОРНОСТ

У току последња два месеца тешких и судбоносних борби нестало је из наших редова много младих и дивних другова, угасло је много радосних живота и замукло много још довољно неизражених стваралачких срдаца. Тешко је и рећи какви су то губици. Колико обећања лежало је у њиховим карактерима, колико вере, одушевљења и спонтаности у њиховим осећањима! И под тешким притиском терета борби и неразумевања бујала је у њима необуздана животна снага зауздавана једном једином тежњом, да се до потпуног сагоревања посвете служењу свом Роду. Та тежња стварала је од њих аскете, хероје аскете, и ваjала незаборавне ликове младих народних хероја. Та деца умела су да гину као прекаљени борци, да верују апостолском снагом, да се самоизграђују као најодговорнији народни вођи. У сваком од њих лебдела је у свести слика патњом ојађене земље, одзвањао у ушима крик распетог Српства и римовао у сваком удару била ритам националне историје наше. Са сваким од њих отишао је у гроб по један неизражен живот.

Смрт ових младих наших другова, поред свег осталог значења, има за нас, српске добровољце, и свој посебан смисао. Сваки од њих повеђао је својом смрћу терет наших одговорности. Поред двоструке одговорности: пред историјом и пред будућношћу нашега народа, све јаснија и све тежа бива и одговорност пред другови ма који су пали. Не изневерити њихове жртве, показати се достојан њихове спремности за борбу, истрајати на путу на којем су они пали, и победити у крајњем и коначном обрачуну, који неће бити само обрачун са пушком у руци, то је аманет који су нам они својом смрћу остави ли. Добровољаштво неби било добровољаштво када би тај аманет напустило. Нема благослова тамо где се гробови заборављају, као што нема великих дела у чија остварења нису уклесани животи најбољих међу најбољима. То је пут којим се стиже ка великим остварењима, и што је тежи, страдалнији и крвавији тај пут, то су већа, лепша, трајнија и величанственија остварења. У самим најинтимнијим основама живота уткана је та логика стварања, а кроз жртву Христову добила је божанско потврђење. Највећи човек БОГ, Исус Христос, прошао је кроз највеће патње и дао Човечанству највећи идеал.

Стојећи над гробовима својих младих другова, са којима смо до јуче друговали и борили се, прелазећи са неизмерном љубављу све терете живота, немогуће је а да не осетимо величину њихове жртве и значај наше одговорности. Без псовки и јадиковки, без тражења хвале и славе, без истицања и претеривања, наш став је мушки озбиљан: не дозволити да се данас ма ко игра некажњено народном судбином, и не дозволити да ма ко сутра профанише жртве наших најбољих другова. Горко искуство од после Светског рата, када се однос снага промењо за „на лево круг", учи нас данас да ства ри најозбиљније поставимо на своја места. То захтева од нас одговорност пред народном судбином, то захтевају од нас жртве палих дру гова.

Дакле трострука одговорност: одговорност пред народом историјом и пред народном будућношћу и одговорност пред жртвама палих првобораца. Добровољаштво је и потекло из тога, што је јасно сагледало и схватило, да народ српски није само ова генерација која данас настањује српску земљу, него да у тај народ спадају и све оне генерације које су је вековима настањивале и изграђивале па да према томе ова генерација није ни овлаштена да уништава или дозволи уништење онога што је вековима стварано пре ње и без ње. А исто тако, јасно је да се живот српског народа неће завршити на овој генерацији, која тренутно настањује његову земљу и да због тога та генерација нема ни права да ускраћује живот новим српским генерацијама. Због те две одговорности, које су у ствари једна јединствена одговорност пред народном судбином, никнуо је онај несаломиви борбени дух добровољаштва, кога су већ многи имали прилике да осете. А трећа одговорност настала је усред борбе, као њен неизбежан и природан резултат. Дужни смо да нашим палим друговима загарантујемо светост њихове жртве. Ово утолико пре што жртве још нису на измаку, а она права, крвава и немилосрдна борба као да тек почиње. Навалиле су црвене орлушине као злослутни стрвинари на израњено тело Србије, да га до последње капи крви испију. Са свих страна у бесомучним налетима, понесени сатанском мржњом и зверском крвожедношћу јуришају Титове прекодринске и несрпске хорде и на свим странама бивају одбијене крвљу и животима наших младих другова. Радојко, Југ, Милованчевић, Младеновић, Шпирић и остали падоше пред свима. Данас их више нема, али они још живе. Живе у нама, у нашим срцима и душама, у нашој вери и песмама, и изнад свега у нашој живој вери и песмама, и изнад свега у нашој живој и непоколебивој одлуци да будемо достојни њихових жртава и верни њиховом завету.

Свест о одговорности пред њима, за правилно и коначно остварење заједнич ких идеала, водиће нас у нове борбе и у нове победе.

И. МИЛАЧИЋ

БОРБА ИЛИ — ИЛИ

Пре неки дан се са радија Лондона јавио „југословинском" народу јеврејин Бауер из Загреба, који је на нашем језику дао једно драгоцено признање да је ово заиста јеврејски рат, јер је између осталога рекао да мира у свету неће бити докле год се јеврејима не признају изгубљена права која су они уживали до овога рата, а ово нарочито у Европи где су јевреји у многим земљама своја раније права изгубили.

Овај говор је веома карактеристичан стога, што јевреји њиме откривају своје карте. Јеврејин Бауер отворено и недвосмислено овим признаје да се у овоме рату одлучује о јеврејским интересима и да се снаге совјетско-англо-америчке коалиције боре за јеврејске интересе у свету. Оволико отворено скидање маске нисмо ни ми очекивали.

Јер скидање маске је веома карактеристично. Прво, не говори Бауер са неке тајне станице које би се могли одрећи било Енглези било Американци, већ говори са лондонске радио станице, која је званична енглеска станица и сва је у служби енглеске политике. Што је Енглеска ставила своју званичну и највећу станицу јеврејину Бауеру и за овакав говор, само је доказ да Енглеска себе заиста сматра упрегнутим и у јеврејске циљеве. Ово је у ствари признање Енглеске да служи јеврејству а српски добровољци су то од свога почетка увек говорили.

Друга је карактеристика овога говора, да га је одржао пунокрвни јеврејин, некада угледни члан загребачке чаршије, а он то није могао да одржи без споразума са својим политичким вођством, коме је тајност била до сада највеће оружје. Јевреји су и до сада водили политику, те још како, и борили се за сво је интересе упрежући час један час други народ у своју службу. У нашим школама учи се у историји да је Србији призната независност државна на Берлинском конгресу 1878 године, али се нигде не учи да је енглески претседник владе лорд Биконсфилд, а то није нико други него јеврејин Дизраели, условно пристанак Енглеске на српску независност признањем јеврејима у Србији истих права која уживају и Срби, што су претставници Србије морали да прихвате. А толико је јеврејима било доста да се у нашој земљи орвали спремајући ужасну пропаст земљи чије су гостопримство уживали.

Тајност јеврејског политичког пословања била је услов њиховога успеха и због тога су јевреји увек строго водили рачуна, да дају изглед људи, који се у политику не мешају. Кад је 1936 године, новосадски адвокат јеврејин Дохањ, упутио своје отворено писмо Димитрију Љотићу. Г. Љотић је на ово писмо одговорио тако да је цео свет очекивао са нестрпљењем, како ће се јеврејин Дохањ извући из незгодне ситуације у коју су га одлични разлози г. Љотића били ставили. Овај одговор адвоката очекиван је са великим интересовањем још и због тога, што се знало да иза њега стоји цело наше па по потреби и међународно јеврејство, па је било лу-

(Наставак на 6-ој страни)

Слика лево: министар Оњан на повожају. Слика доле: После напорне потере за партизанским бандитима добровољци користе неколико тренутака одмора.

(Фото: Васп. отсек С.Д.К.)

ОЗБИЉНА ОПОМЕНА

Дух савременога, боље рећи поквареног друштва, обухватио је нажалост и велики део наше српске омладине. Та омладина, лутајући и прихватајући идеје стране српском народу, заборавила је на своје праве дужности према њему и одала се животу који јој ни најмање не приличи. Не осећајући тако никакве љубави према Србству, почео са тај део наше омладине полако дегенерисати и губити у својој беди у бурном времену садашњице.

Сваки народ почива на својој омладини. Несумњиво је да је то тачно, али ми морамо ако желимо истину знати констатовати још једну чињеницу: Није потребно имати само омладину, важније је како је васпитана та омладина. Да ли је она достојна да понесе на својим плећима у будућности судбину свога народа и да ли је она оличење народног духа. Имати омладину без икаквих духовних вредности, без икакве здраве снаге и чистих идеала, то је највећа срамота сваког народа и сваке нације. Зато омладину, од првих дана њеног живота треба васпитавати у здравом народном духу, одгајивати је и уливати јој љубав чисту, хришћанску и светлу.

Код нас се о томе није водило много рачуна и омладина је препуштена сама себи. Лутајући без икаквих виших Идеала, падала је она под утицај многих негативних по народну заједницу чинилаца.

Такав случај у нашем народу је просто јединствен. Таква духовна беда, таква себична индивидуалност могла се нажалост наћи у нашој омладини. Ако посматрамо већину њену можемо добити без претеривања овакву слику: оригинална духовна учмалост без икакве конструктивне снаге, савршена индиферентност за опште прилике у земљи, невероватно отсуство здравог народног духа и велика наклоност ка свим могућим и немогућим негативитетима овога света. Општа оцена: мустра без вредности, тј. народ наш без будућности.

Мањи, али снажнији део омладине није пошао њеним покваренim путем, већ је чврсто у овом бурном времену поставио себи задатак: пронаћи пут и начин који би нашу омладину, нашу народну будућност спасао од пропасти.

То нам није било нимало тешко. Потребно је било само мало вратити се у назад да би наишли на неисцрпан извор здраве народне снаге. Та снага је српски народни дух, ослобођен свих могућих и немогућих савремених политичких и социјалних чинилаца са стране, који су већ својим штетним утицајем деловали на нашу омладину да скрене са правог и јединог српског пута.

Нашавши такав лек за тешку и преопасну болест наше омладине ми смо је са великом љубављу почели проносити кроз њу, да би се тако излечила од болести која је постепено али сигурно разарала и врло мале преостале делове здравих народних схватања. На томе послу ми смо играли улогу лекара а посрнула српска омладина улогу болесника. Нажалост ми као лекари нисмо од наших болесника добили никакве подршке у току њеног лечења. Уместо да у њиховим очима нађемо на опште разумевање и одобравање нашега рада, ми смо напротив наилазили на мрске и подле погледе који нам нису желели нимало добра.

Али ни тада ми се нисмо поколебали у своме ставу, који снаге добија на вечним истинама српског народног духа, као што би то учинио сваки други обични лекар. Напротив, ми као лекари народних схватања и народног живота, већ посрнулог, сазнавши ту истину добили смо још више снаге за њихово лечење, и бацили смо се са још већом љубављу на своју лекарску дужност.

Али наш тежак болесник, наша српска омладина није могла ни тада да нас разуме, и уместо да нас прими отворена и искрена срца, она нас је презрела и одбацила од себе.

Тешка и подмукла болест није мировала већ је постепено, разарајући младу и нежну душу, дошла до неизвесне агоније. Ми као верни лекари, болећи безмерно свога болесника, у чијој смрти гледали и своју, нисмо га одбацили и напустили као што је то он од нас учинио, већ смо са још већом љубављу и већом духовном снагом и приступили његовом лечењу и његовом спасавању.

Ми морамо признати да је болесника врло много, а лекара мало. Али нас лекаре ни та истинита чињеница није могла поколебати, јер ми нисмо пошли за њима већ за истином. То нама није ништа сметало да у току своје борбе, у току спасавања тешког болесника, истрајемо и поред свих неразумевања и поред свих клевета и нападања. Напротив, у тим часовима ми смо са још већом љубављу и снагом приступали своме послу, свесни да лечимо свој народ и своју будућност. Јер своју личну срећу ми налазимо у срећи народне заједнице. Срећа изнад њеног оквира ке претставља за нас ништа. Отуда и још једно оправдање нашег става и наше борбе.

Поред све наше добре воље и многобројних напора и жртви које у току своје борбе са народном болешћу подносимо, дошло је време да и наша омладина — тај тежак болесник прогледа својим очима, да одбаци од себе заразне клице које сада у напону своје снаге прете да је униште дефинитивно. Дошло је време када наша омладина треба да се ослободи од пљавих окова туђинштине, да прими и да се напоји српским народним духом, кога данас ми српски добровољци — њени лекари носимо.

Јер заиста тешки су и мучни часови ове агоније, која сваким часом прети да угаси наш живот. Да би се смрт избегла потребно је одбацити од себе сва пљава и ненародна схватања савременог покварењаштва и покајнички се вратити неисцрпном врелу народних вековних истина и сазнања.

Потребно је у последњем тренутку отворити своје кремељске несрпске очи, које су живеле у мраку лажи и срама, да би се напојили правих српских духовних прегнућа и чистих светих идеала наше отаџбине. Крајње је време да наша омладина, тај тежак болесник прође искрено, братски и чиста срца српским добровољцима — тим будним лекарима народног живота. Данас је потребно да сваки поштени али залутали српски омладинац помогне и допринесе победи српских идеала, за чије се остварење боре млади српски добровољци.

Иначе, може бити касно!..

Т. С.

ОД ШАПЦА ДО БЕОГРАДА

У тесној кабини путничког брода „Прешерн", који саобраћа на линији Београд—Шабац и натраг, седи неколико добровољаца, окупљени до самог кревета на коме лежи тешко рањен каплар-митраљезац 8. чете II батаљона III. пука СДК, Вујовић Светозар. Дебео слој завоја, превучен преко леве слепоочнице и десно замагљено око сведоче о величини задобијене ране. Руке забачене над главом. Покаткад тешко рањени каплар Вујовић ломљењем прстију и грчевитим трзајима руку савлађује болове у глави и грудима.

У кабини се скоро ништа не чује. Болничар Алимпић и спроводник Димитрић Богић нуде га разним понудама, сакупљеним на брзу руку. Капетан Дивберовић, који се ту задесно, повео је рачуна да се рањенику спреми топло, чорбасто јело...

Док се о прозорчић кабине одбијају млазеви набујале Саве, рањени Вујовић прича о борби у којој је рањен. Светлуцање неповређеног ока и необуздана жеља да каже што је могуће више, допуњавају причу о борби која је дан-два раније беснила у Срезу азбуковачком, недалеко од Љубовије.

— Далеко бројнији бандити јуришали су, у масама, на нашу посаду у селу Узовници — прича рањени Вујовић. Митраљезац Д. Николић са својим људима мајсторски је одолевао нападу. Пре тога на другом месту водник А. Стојић, у првим тренуцима неочекиваног напада, скоро голорук, песницама је дочекивао бандите, све док се није дочепао ручних граната... Налазио се на бункеру са својом десетином. Митраљеском ватром, у стојећем ставу, обасипао сам бандите који су час појединачно, час у мањим и већим групама, јуришали на бункерску посаду. У тренутку када сам можда преживљавао најбурније тренутке у своме животу, заглави се метак у митраљеској цеви. Са свију страна, око нас, падале су ручне гранате. Већ су се из противничког табора чули повици на прелазу и иронични узвици. Немајући куда, није ми преостало ништа друго, дохватим пушку. Нашао сам се тако скоро лицем у лице с једним бандитом. Све ми ми изгледа да смо обојица истовремено испалили метак. Тако сам рањен...

Већ смо прошли Забрежје. Рањени митраљезац Вујовић хтео би још да прича, последњи пут пред растанак да дозна и другоима око себе како ће се по повратном оздрављењу поново борити против бандита, за земљу за коју ће и свој живот положити. Болови у глави, повремени али јаки — то се види јасно — не дозвољавају му, међутим, да заврши започету причу. Само, с времена на време, као искре светлости сунца сакривеног за облацима, чује се:

— Шта је с мојим командиром Бошком? Он је у истој борби рањен. Кад ћемо се опет наћи заједно? Друже Богићу, да ли ће му морати сећи рањену ногу?...

Брод улази у београдско пристаниште. Мало касније већ, један аутомобил пренео је још једног рањеног добровољца до куће оздрављења. Пакосни погледи сите и напите београдске омладине, успут, још више су распаљивали наш нагон за борбу против непријатеља српског народа.

З. С.

БОРБА ИЛИ — ИЛИ

(Наставак са 5-те стране)

дн, пријатеља г. Љотића, који су сматрали да је г. Љотић ушао у по себе веома незгодну полемику, са противником који располаже читавим штабом зе овај посао као и читавом једном организацијом. Господин Љотић је спима тим својим пријатељима одмах устврдио да адвокат Дохањ у опште неће ни дати више никакав одговор на његове разлоге, јер јеврејство нема рачуна да се у опште у јавности говори о јеврејима као људима који и политички мисле. Јевреји Дохањ је у опште учинио погрешку што се јавио преко јавности, јер су јеврејски планови такви, да ако би јавност са њима била упозната, цео свет би се морао да дигне против јевреја. И тако се и десило. Адвокат Дохањ је заћутао и нигде се више није појавио. Знали су јевреји да ће им бити боље да остану у сенци него да полемишу са г. Љотићем. Ово су учинили јер им је тајност била неопходна.

Тако су јевреји радили не само код нас него у целоме свету. Тако су бар радили до скора, па и за време овога светскога рата. Тврђење да је ово рат за јеврејске интересе одбацивали су и јевреји и њихови пријатељи, како бољшевици тако и демократије.

Сада пак и јеврејство скида маску и показује се у својој правој боји. Све више јевреји морају да излазе из помрчине и да се јављају било као отворени учесници у пропаганди против националиста, било као агитатори баш и за саму јеврејску ствар. Говор Бауеров припада овој другој групи.

Али овим јеврејство показује још нешто, а то је да му не иде добро и да оно мора све сво је адуте да избаци из руку да би задржало на истој линији оне народе који су се упрегли у јеврејски посао у своје време кад јеврејски план ни сагледати нису могли. Сада пак, кад се јеврејски план све више сагледа, и кад је све више људи који виде јеврејина и иза бољшевизма и иза демократија, ни јеврејима не вреди тајност. Зато овако отворено и иступају.

Јевреји виде, да, ако се њихов план не оствари још у овоме рату, све ће доцније бити узалуд, јер ће народи отворити очи и прогледати у какву их је борбу бацило светско јеврејство без њихове потребе. Зато сад не треба ништа више крити ни ште дети: сад је време или — или.

Ал то је уједно и знак да јеврејство исцрпљује и своје последње адуте. А антисемитизам у свету непрестано расте и све је већи број оних који сагледају јеврејску опасност.

А то ће и довести до пораза јеврејства.

Избацивање и последњих адута из руку знак је за јевреје да им већ пораз долази.

Верус

Песма палих

Пали смо млади, поносни и ведри;
У јесен кад жуте кукурузи једри,
Спустила нас у гроб нежног друга рука
Пали смо млади, без суза и мука.

Под земљом сада ми лежимо мирно,
Дах пролетњи као права, добра мати
Милује нас. Сунце кад брда позлати,
Над нама је небо плаво и прозирно.

У пролеће кад нас зеленило крије,
И око крстаче трава силно буја,
Гробовима нашим прође уздах мајке;
Јецај сестре ил' невесте што чека.

Другови нас увек похађају верни
Победна им песма широм земље звони;
Нова, силна, снажна, заветна и смерна.
— Устрептале душе завет дају они!

У те светле часе када рука друга;
Невидљива, топла грли наше хумке,
Знамо да наше настављају дело,
И тад нам у гробу бива бело... бело.

ВУКАШИН ЖИВАНОВИЋ
ученик матуранта

Рукописе за добровољачке странице слати на адресу: Штаб Српског добровољачког корпуса (Васпитни отсек), Милоша Великог 7, Београд.

БОРА СТАНКОВИЋ

МАГ НАГОНСКЕ СЛОБОДЕ

Када је 1899 умро знаменити српски приповедач и романсијер Светолик Ранковић, српска уметничка мисао, увек бодра, увек непресушна, није се збунила већ је одмах, такорећи на лицу места, нашла свог изабраника и преко њега још снажније кренула напред.

Тај изабраник био је Бора Станковић, крупно име српске прозе.

Прошло је 45 година како је његово тучно перо повукло траг превасходног историског значаја.

*

Већ првом својом књигом, једном малом збирком приповедака, Бора Станковић је као из животне утробе на видело дана изнео најтамније пружине оних људских душевних радњи, које не знају ни за какве препреке, или се преко препрека преливају силином, на чијој површини блисташе нека тиха, пригушена запенушеност, нека дубока испреплетаност и једрих и буквних нагона, блиста и лице и наличје пуног крвног струјања, које од пете до темена прожима и потреса људско створење у његовој печалној борби за животном равнотежом.

Тако и толико, да је у српској књижевности Станковић првопретставник најшире нагонске слободе.

Као развигор априла и маја, ил једра бела над морском пучином јоргованске боје, Станковићевом прозом листају и пуњачи час људи обесни и пресни, час убоги и класти, час пожари бурних страсти, час ћувици и наслаге неохлађена пепела, да његовом прозом језди лик за ликом божјих створова, врелих као да су под срцем Африке, ил ледених као да су са Аљаске.

И тако, Бора Станковић је на једну, већ вальда десетак песама над песмама тавне људске страсти испевао језиком који се површином зове српски, али који садржином звучи и хучи општечовечански.

Није Бора Станковић писац само нагонских сладости, нагонских жалости.

Није Бора Станковић писац само разблудних првина, разблудних сировина.

Није Бора Станковић писац само Гаванских раскоши, ил писац недаћа убогих Лазара.

Као облак тучни над дотле спржењом ледином српске нагонске осећајности, Станковић је први пошкропио и оросио оно што се тамо неким стручним језиком назива — психологија крви.

Он је први тешку сен бацио на свели рационализам, на уморни мозак, на такозвану интелигенцију, на такозване учевно и школовано срце, и као тежачким српом пресекао људске артерије и вене баш тамо, одакле ће најбоље прозрети саму сржњаца и такозване плаве и такозване румене крви.

Бора Станковић у свим својим списима није фолклорист, није сексуалист у уобичајеном смислу речи, већ прави српски песник крви, онако као што су божури круне животне силине, која се крије, па кључа, па избија из белог сока подземног корења, подземних жилица.

И тако, Бора Станковић је први од српских писаца, који је крв људску, здраву и нечисту, као животну супстанцу узнео до степена друштвене колотечине.

*

И сада, када се после 45 година читају прве приповетке, па затим драме и романи Боре Станковића, када се са странице на страницу задихано силази у румене лабиринте подсвесног живота, из чијег царства, бледила боје месечеве, један за другим ничу витези мочница, витези кич мене моћнице; када се листају поглавља страсних описа природе, где су и виногради и поточићи наврели од страсти, где је читаво царство глувих чини по мећечини, царство пред којим падају оквири и обзири и породице и традиције и друштва и појединца — јасно се увиђа колико је и како Бора Станковић први писац словенског југа, који је с неверо ватном снагом дао и изразио — слепи хормонски свет.

Слепи хормон као космички зрак, то је оно што је Бора Станковић, поред осталога, епопејски подарио српској књижевности.

*

У велике српске писце Станковић не спада по томе што је, рецимо, дао галерију сладострасника, ил што је крвоточно гледао на душевне радње стечене или наслеђене; нити пак што је свој свет, своју природу нагонски кретао, нагонски заустављао, ил што је слепе законе хормонског живота стављао изнад закона разума, ил закона друштвеног одабирања.

Бора Станковић је велики српски писац по томе што је своме изражавању дао пуни епопејски замах.

Од брда као одваљен, широких прса и рамена, раскорачен и раскриљен као орлушина, он је имао даха за десетерицу, опажаја за педесетерицу, да његови састави као реке епопејски теку, час преко драма час преко романа, а над њима увек лебдећи исти поглед на свет, исти животни став; иста уметничка ударна снага — ширине коју је могао имати само један велики песник у прози.

Бора Станковић, својим епопејским замахом дао је српској књижевности снагу једног богоданог барда.

*

У српској књижевности има вазда ваљаних писаца, али се на прсте могу изабрати они, за собом који су оставили право књижевно дело.

Књижевно дело од почетка до краја једро, чврсто, заокружено, подједнако снажно, подједнако стилизовано дуж целе пређене путање; књижевно дело без слабих места, изливено можда на око и ухо рапаво, али изливено исконо, громадно.

Књижевно дело својствено, ново по садржини, ново по површини, печално, големо, час благо као месечина, час жежено као сунце; књижевно дело, које је погрешно назвати српска сума еротике, већ књижевно дело које, баш као и у науци хормони, још стоји неиспитано, правилно неоцењено.

Јер хормонски историцизам Боре Станковића благо је свих јужних Словена, кичма балканског подсвесног живота, опевана речима громадног српског језика.

Јер од најмањег страственог надражаја па до најсложнијих нагонских сукоба, у делима Боре Станковића дата је пуна скала душевних доживљаја, чији се корени налазе још у праисторијском човеку, а гране чије се вију у врхунцима данашњих најкултурнијих избраника.

Митке, Софка, Коштана, Хаџи-Тома, нису карактери и типови у обичном, књижевном смислу речи, већ носиоци оног биолошког одабирања, за које је још Хераклит рекао: »да је ћуд људска уствари сама судбина људска«.

Људску ћуд Бора Станковић је изразио ширином, ретко коју је наћи и код писаца светског гласа, те није чудо дела његова што су на језике толике преведена.

*

Убаво Врање, убавог писца је и дало.

Прошло је 45 година како је велики Врањанац узео перо у руке, како је узрев суштину људских нагона, своју скромну средину, своје непосредне познанике и пријатеље, генијалним, замахом овековечио до степена представника заједничког људског семена.

Кићени стихови толико хваљене модерне српске лирике још увек су на подножју прозне епике, коју је велики Врањанац крајерски излио низ падине не само српске, већ балканске осећајности, досежући највеће могуће степене пуне нагонске слободе.

3.—

ПЕСМА СОФКИНЕ ЧЕЖЊЕ

Одломци из НЕЧИСТЕ КРВИ

... Онда би почела да иде не знајући зашто и чисто да се вуче као болесна... док, а то одједном, изненада, сву је не обузме оно „њено": снага јој у часу затрепери и сва се испуни миљем. Осети како почиње сва да се топи од неке сладости. Чак јој и уста слатка. Сваки час их облизује. До бескрајне чежње за нечим осећа да би јаукала.

И тада већ зна да је настало, ухватило је оно њено „двогубо", када осећа: како није она сама, једна Софка, већ као да је од две Софке. Једна Софка је сама она, а друга Софка је изван ње, ту, око ње. И онда она друга почиње да је тешки, тепа јој и милује, да би Софка, као неки кривац, једва чекала, када ће доћи ноћ, када ће лећи, и онда, осећајући се сасвим сама, у постељи, моћи се сва предавати тој другој Софки.

Тада осећа како је ова дубоко, дубоко љуби у уста; руками јој гнаи косу, уноси јој се у недра, у скут, и знајући за Софкине најтананије, најслађе и најлуђе жеље, чежње, страсти, грли је тако силно, да Софка кроза сан осећа како јој месо, оно ситно по куковима и бедрима, чисто пуца. У јутру налазила би се далеко од материне постеље и са загрљеним јастуком а сваознојена. Дању, кријући се и од мајке и од свакога ко би дошао, цео би дан преседела тамо иза куће, у башти.

И тада би, готово као луда, почела да разговара са цвећем. У сваком би цвету налазила по једну своју жељу, у сваком цвркуту тица по коју неиспевани, неизказан уздах и глас неке песме.

И онда би почела да осећа оно што јој је толико пута долазило и што никада себи није могла да објасни... Све, све то: и ти снови, и она башта, цвеће, дрвеће, и више ње ово небо, а испод њега, око вароши, они врхови од планине, и сама она, Софка, у исто овако одело обучена, исто овако седећи, пред истим овим цвећем, па чак и сама кућа, из куће гласови и идеље или матере или других, и саме речи, жеље, нагласи, све то, чини јој се, некада, не зна када, у које време, али исто, исто је овако било, постајало и овако се кретало. И онда, што би ближе вече, све би то, а и она заједно са свим тим, као да није на земљи, све јасније, издвојеније, све званије, силније бивало, да би она, долазећи из баште овамо кући, од раздраганости и сре ће чисто руке више себе дизала и у мало на сав глас не певала. Али то није смела. Само се трудила да мати од тога штогод не примети и зато, и ако не би била гладна, само да је не би мати загледала, силом би вечеравала и одмах се одвајала...

СТОЈАНОВА ПЕСМА

Фрагмент из НОЋИ

— На месечини, загрљени, далеко, далеко!.. — несвесно отпоче Цвета да шапуће гласно, нихајући се напред и стискајући прса. — На месечини... Јаох! крикну она сва престрашена и одступи корак уплашено, кад спази себе и околину осветљену од месеца, који беше за то време давно изишао и све обасјао.

— Боже мој, Господе!.. Господе Боже, света Богородице... Господе, Господе... Боже, шта је ово! — шапташе она, дршћући од страха и кријући поглед од светлости. — Умудри ме, слатки Господе!. Ох, грешна и црна ја! — И мисао о грешности, мучењу на оном свету због таквих нечистих мисли, све то изиђе пред њу у црној и страшној боји... И да би себе колико толико умирила, оправдала, диже се, па гледајући у осветљену околину, пратећи месечево јурење преко чиста неба, поче да се крсти, метаниште, шапуће молитве од злих духова, напасти и нечисте крви...

А светлост је обасјавала сву: њен витак стас, ширококо раменa, лепо разасијано и закарено лице с врелим устима и црним, тамним, доста уплим и ужареним зеницама. Она се крстила, метанисала, а месец је сјао и обасјавао све. А као да је са светлошћу дошао и живот. Са свију страна чуо се жагор, вика, дозивање и песма овог ноћног, рођеног света. Осветљена пространа поља, благе удолице, река и потоци с високим тополама и густим врбама, сва се покренуло, као дахнуло, и у час се осетио онај тих и као балсам ноћни миомир. Цвета се крстила, дрхтала, слушала у даљини како жубори река, шуштање лишћа, коње како спутани пасу, ударце мотика...

Слушала је, стрепила, а ништа није могла да ради. Мислио о своме греху, што је о томе, њему, Стојану, мислила, памет јој обузе и сву испуни неописаном тугом и страхом. Стајала је као укопана, наслоњена на мотику, и ништа није видела, па чак ни воду која је дошла и, роморећи, шуштећи, упадајући у сува, жедне рупице, текла у другу, суседну њиву... И одједном, у сред ове блештаве сјајности и ноћи, један јасан и тужан глас уздиже се, затрепта и разастре се на све стране.

Цвета је већ знала, и обамре.

— У-у-ух! стресе се она и поклопи се ничке на земљу.

...»Хеј Стојане! Чуј, Стојан пева!« као договор на његову песму чуше се одасвуд одушевљени узвици и гласи. И заиста то беше Стојан који, удаљен, идући ваљда кући, певаше ону исту песму:

»Ветар дуне, ветар дуне, ал' катмер мирише;
»Драги драгој, драги драгој ситну књигу пише!«

БОРА СТАНКОВИЋ и ПЕТАР ЕГЕ

Личност Боре Станковића, и као књижевника и као човека, остаће у нашој историји књижевности и друштвеним анализма строго индивидуализирана. Миран, тих и сталожен, али ипак са нечим бохемским у природи, он је придобијао људе при првом сусрету. Та се одлика показивала још у средњој школи, када је у односу са дечадима имао један став пун непосредности и љубави, па су га нарочито заволели његови наставници Љуба Давидовић, Света Симић, Јаша Продановић и други, који су сви тада службовали у Станковићевом родном месту Врању (рођ. 1876, а умро у Београду 1927).

Као син једног скромног занатлије, Станковићу је било намењено да оде на занат и да се и сам посвети коме од заната. Али, захваљујући наведеним професорима, који су у њему видели не само једну интересантну природу, већ и добар књижевни таленат, после свршене гимназије одлази у Београд, и ту постаје чиновник. Студије није никада завршио, што се на његовом књижевном обиму доста опажало.

Ако се учини претпоставка да би студијама других писаца сишао са личног пута, тада је, на сваки начин, и за њега, а и за нас, много боље, што је остао личан и доследан своме крају, својим људима, својим сновима. За све време живљења он никада није изашао из круга који га је у младости зачарао. У малој кућици на Дунаву, живећи као чиновник уметничког одељења Министарства просвете, Београду, он је неговао ку Врање. Мала башта, сунцокрет руже, голубови, то је био његов свет у који је бежао када се сити друштва и градске вре

Савременик двају генерација које су се смениле у нашој књижевности, Бора Станковић је оставио трага у успоменама и ј дне и друге. Круг Јанка Веселиновића, Милована Глишића, Радоја Домановића, Милорада Митровића и Мила Павловића предао га је млађем нараштају, Петковићу-Дису, Сими Пандуровићу, Светиславу Стефановићу, Милану Ракићу; и у сваком од њих Станковић је био само врањанац, човек са југа, један бохем који је могао сатима седити у друштву, слушати препирке и песме, а да сам на њих не реагира. Он је био ту, али у својим сновима, у које нико није умео или могао ући непосредно, већ само кроз његове књижевне радове.

Кроз његова дела, специјално роман „Нечиста крв" и драме „Коштана" и „Ташана" упознала га је и наша, а и страна читалачка публика. Да је ово за упознавање Боре Станковића било доста и за странце, говори речито један интересантан догађај који се десио у другој половини јуна месеца 1925 године.

(Наставак на 8-ој страни)

Стари дани

Али доста! Наштa ово? Све је ово тако сировo, масно! Нећу то... Старо, старо ми дајте! Оно што мирише на сув босиљак и што сада тако слатко пада. Пада и греје, греје срце. Ево:

МАРИЈА „ПУНКТАТОРКА“

Жена Симе Милутиновића-Сарајлије

Врло занимљива личност српског књижевника Симе Милутиновића увек је још захвална тема за разноврсну обраду. Он је значио у своје време, прва половина прошлог века, куд и камо више него што је данас. У време свога живота он је сматран геније јалним, нарочито с обзиром на свој спев *Сербијанка* и на своје две историје, о Црној гори „од искона, како он каже у наслову, па до новијег времена, односно до 1835 године, и о Србији чије је политичке догађаје описао „од почетка 1813 до конца 1815“.

Сам приватни живот Симе Милутиновића имао је много аванту ристичких елемената. Био је за оно време, права дуталица, неста лан дух. Секретарисао је код претходника Његошевог, Владике Петра I, и у исто време био учитељ младог Његоша; у младости је служио у Бугарској, после путовао по Европи, нарочито Немачкој и Мађарској, да би се на крају смирио у Србији, где је напрасно умро 1847 године, прилично далеко од Сарајева, свога места рођења.

Сима Милутиновић се, највише баш захваљујући сталним својим путовањима, оженио касно, у 47 година својој.

Изнећемо историју ове Симине женидбе, јер она то заслужује.

У Будиму је 1836 године поред мајке живела двадесетшестогодишња модискиња Марија Поповић. Била је то лепушкаста, али на плућима слаба жена, одарена изузетном интелигенцијом, развијеном нарочито великим интересовањем за литературу српску. Она је, захваљујући забављеном али значајном књижевнику Луки Милованову, који је био њен учитељ, дошла у додир и одржавала везе са многим прваци ма српске књиге.

У њеној кући, може се рећи, био је прави књижевни салон. Ту су се водили разговори о књижевности, читала се дела у рукопису и штампана, оцењивале ствари које ће се штампати у *Летопису Матице српске*, у *Цвећу, Родољупцу, Достометнустима* Чуни и осталим периодичним издањима тога времена.

Али свакако да се највише чи тала Симина *Сербијанка*. Марија Поповић је овај спев просто обо жавала. Читала га је пријатељи ма и сама га је безброј пута прочитавала тако да га је, иако ску и доста сухопарног, скоро напамет знала.

Читајући овако, Марија је уз многе стихове стављала неке знаке („пункте“). То су обично била нејасна места која су се доцније, у друштву, разјашњавала у правом смислу песниковом.

Полазећи за Лајпциг 1836 године да штампа *Историју Србије*, Сима је свратио и у салон будуће своје жене. Био је задивљен Маријом нарочито као женом која је много ценила *Сербијанку*. Видевши оне знаке стављене поред извесних стихова, он је назвао Марију Пунктаторком, који је назив Марија носила доцније и била по њему у српској литератури популарна.

Сима је још 1836 године чуо за „Марију Будимкињу“ и њено мишљење о себи као геније јалном песнику. Тада су многи заједнички пријатељи стали наводаписати. Марија пише у септембру 1835 године Вуку Караџићу о томе:

„Сад мислите кога ми младожењу казали! Г. Милутиновића! Истина да је то празан разговор, али ако што од тога буде, то ћу вам, кад буде јавити...“

О првом виђењу са Симом она пише Вуку: *„Кад је г. Милутиновић октобра у Пешти био, нагледао је и мене; ја сам се моме новом познанству врло обрадовала... Како је у собу корачио, познала сам га да је Милутиновић, по оно описивању. Али да ће ме исти Милутиновић просити, то ни у сну нисам снила, а камо ли да сам тако што помислити могла!“*

Будући младожења се дакле допао Марији, а исто тако и њеној мајци. Ништа није имала да замери његовој личности, „сем, вели, неки мени смешни обичаји.“ „Смејте се и чудите ми се, али све је тако као што вам кажем, и није друкчије.“

Међутим, она је ипак опрезна што се тиче материјалног осигурања будуће брачне заједнице. Њу је бринуло, да ли Сима може издржавати породицу. Њој је досадио туђи посао и она мисли да га у будуће не ради, сем, Боже сачувај, неке невоље велике. Ово је она хтела и Сими казати када му је просио, али била је толико збуњена пред великим песником да ни речи није могла проговорити о овој теми.

Сима је запросио руку Маријину 1836, али је венчање обећао тек по повратку из Лајпцига. И одржао је реч — две године доцније, 1838 године венчало се ово двоје „младенаца“, од којих је „младожења“ имао 47 а млада 28 година. Венчање је обављено 4 маја, као дана у који Симу „српска младеж овенча светом граном ловорике“ као највећег српског песника.

Мишљења заједничких познаника и пријатеља о овом браку била су подељена. Једни су говорили: „Једно лудо, друго још луђе!“, други: „Красно и лепо женско! Штета што се за Симу удала!“, а Вук Караџић: „Чубро је, Чубро. Жао је и мени сироте Маце.“

По Симиној смрти Марија је у Београду остала са сином Драгутином који се доцније школовао у Немачкој студирајући филозофију. Као професор нарочито је проучавао очева дела. Марија Пунктаторка се злопатила у сиротињи. Примала је скромну пензију од књажевско-српске владе, али се бавила и „адвокатском практиком“, јер је, како тврде савременици, знала законик у прсте. Из начела је само сиротињу заступала.

Интересовала се за литерарна стварања све до смрти 1875 године. Сећајући се свога мужа, жалила се на судбину српског песника уопште: „А сада га као песника знам, а што је *српски* — сажалевам...“

Написала је и Биографију Симину, коју је Ритерсберг штампао у чешким новинама.

Пред смрт је побољевала нарочито од очију. Доживела је прилично дубоку старост од шездесет и пет година.

В. Ф.

МИЛАН МАРКОВИЋ: ПРОЛЕЋЕ У БОМБАРДОВАНОМ БЕОГРАДУ

ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ-МЛАЂИ

Песник родољубивог заноса

Војислав Илић-Млађи, књижевник и песник, има своје посебно место у српској модерној лирици.

Слободно се може рећи да су ретки песници кова В. Илића-Млађег, који су с пуним успехом били и популарни песници и песници чији су стихови красили наше најмодерније антологије.

В. Илић-Млађи почео је да пише почетком овога века. Његови лирски замаси, својствени, оригинални, без подражавања постојећих песничких школа, још одмах у почетку створили су му лепо, признато књижевничко име.

Књижевни рад В. Илића-Млађег углавном се дели на:

ЉУБАВНУ ЛИРИКУ, прожету необично искреним осећањима животне драматности. Од љубавних песама нарочито су му познате ЗВОНИ... и ПОНОЋНА СВИРКА, песме неоспорно преживљених емоција, песме неоспорних креативних визија.

РОДОЉУБИВУ ЛИРИКУ, прожету ванредно погођеним расним мотивима, израженим на начин који непосредно дејствује и на младе и на старе, као на пример ЖИВ ЈЕ ЈОШ АЛЕКСАНДАР. Ретко је ко с толико жара родољубиви занос уздизао до потстрека који се с правом могу назвати — лирски расни такт.

ДЕЧИЈУ ЛИРИКУ испреплетану историским мотивима, сјајно срочени, снажно израженим да их је српска школска омладина радо напамет учила.

ПРИГОДНУ ЛИРИКУ, с веома успелим сналажењима и лиризацијом животних тренутака и животних догађаја, које је ваљало отети од заборава.

И историске мотиве и животне свакодневности В. Илић-Млађи умео је даровито да изнесе, а његов бурни унутрашњи живот да изрази на начин достојан зрелине српске модерне лирике.

В. Илић-Млађи исто тако бавио се и прозом. Још у памћењу стоје његове критике и полемике, његова књижевничка борба за естетске идеале којих се је најборбеније придржавао, дајући им често оштрину и непоштедност које су врло често пружале обрасце наших савремених естетских памфлета, окићених успелим епиграмима.

Писао је такође и пригодне приповетке, репортаже, импресије и његов књижевни рад има уских веза са српским културним новинарством. Своје естетске погледе применио је у пракси путем своје АНТОЛОГИЈЕ монерне српске лирике.

Лик В. Илића-Млађег са сигурношћу остаје у историји српске књижевности.

Врелина његових драматичних доживљаја, успели примери њего ве родољубиве визије, непресушна борбеност и неодступање од својствених књижевних назора — а нарочито његов необично успели пригодни лиризам — с правом дају Војиславу Илићу-Млађем име необично оригиналног српског песника.

ПРВЕ СРПСКЕ ДЕФИНИЦИЈЕ О КЊИЖЕВНОСТИ

У предговору у једном преводу Зонаре, који је преписао и исправио неки Григорије (свакако један од ресавских преводника) се каже да је деспот Стеван Високи нашао „чудниј сиј књигу мудрејшаго Зонари“ и да је дао да се иста преведе.

Одмах затим се каже: *„да је деспот Стеван Високи љубно књиге не само ради човечанске хвале као оно Птоломеј, него ради користи душевне, хотећи да њиховом премудрошћу накити обичаје и речи, и да њиховом благодећу душу просвети и к познању Бога привуче.“*

Овај цитат из XV века свакако је једна од првих српских дефиниција књижевности. Та дефиниција показује не само утицај који књижевност треба да има, не само циљ којем треба да служи, већ исто тако просвећену лепу светлост на образованост оних људи, који су у првој четвртини XV века умели значај књижевности тако да дефинишу, како то с правом наводи Чедомиљ Мијатовић.

БОРА СТАНКОВИЋ и ПЕТАР ЕГЕ

(Наставак са 7-ме стране)

У намери да упозна југ и југоисток Европе, познати књижевник Петар Еге, један од добитника Нобелове награде за књижевност, иначе код нас познат по својим драмама „Бродолом“ и „Фрида Бром“, дошао је био и у Београд. Пошто је из раније већ познавао домаћег књижевника Мила Павловића, замоли овог да га уведе у наше књижевно друштво, што је Павловић и учинио. Касније је та своја познанства и утиске Еге изнео у три подужа чланка изашла уОслу, која је Павловић превео на наш језик и публиковао у једном од наших листова. Од свих наших књижевника са којима се упознао, на Егеа је најдубљи утисак произвео Бора Станковић:

„То је једна оригиналност, човек који много значи“.

Да би Егеа упознао са Станковићем, који је тада био секретар Уметничког одељења Министарства просвете, а то се Одељење налазило негде у Чика Љубиној улици, Павловић одведе норвешког књижевника онамо. Да се не би замерио шефу Одељења што прима посете у канцеларији (шеф је тада био Бранислав Нушић), Станковић прими посетиоце у ходнику и смести их на неку клупу. По обичају ћутљив, када је то учинио, понудио их је цигаретама и зачутао. Тада је настала једна нелагодна пауза од неколико минута. Тек у неко доба сети се Станковић да упита Павловића:

„А да ли тај твој норвежанин пије кафу? Да му је испечем?“

И без одговора, на једном сан дучету, Станковић је за тили час испекао кафу за Егеа. Павловића и себе. Затим је опет сео на клупу крај њих и зачутао. После једно десет минута ћутања, опет је упитао Павловића:

„А да ли Миле, он пије ракију? Нема смисла, дошао човек у Београд, па да не проба нашу ракију!“

Као и мало пре, не сачекавши одговор, позвао је служитеља и дао му паре да донесе ракију. Павловић, који је хотимице пуштао Станковића да што више својих особина открије пред Егеом, па је и сам ћутао, мада је иначе познат као причало, тек у неко доба, када је и ракија била попијена, предложи да оду заједно до Коларца.

Станковић, који се одликовао дружељубљем, прими ово без по говора и оду сви заједно онамо. Кажу да је овај трио провео онде два дана у одличном расположењу. Павловић је причао Егеу садржај дела Боре Станковића, а овај је све то бележио, да би касније изнео у поменутом чланку. Бора је ћутао и тек с времена на време убацивао коју реч, коју је Еге са симпатијом дочекивао и тражио да се одмах преведе на немачки.

Када је обишао и остале земље на Балкану, Бугарску, Грчку и Турску, па опет дошао у Београд, Еге је зажелео преко Мила Павловића да се опет састане само са Бором Станковићем, јер је он, како је то Еге говорио, наш једини и прави национални претставник. Он је преко Станковића најбоље упознао наш свет и наше прилике, заволео нашу земљу и са љубављу се сећао тих часова које је провео у Београду.

В. М. А.

Фридрих Кајзлер — глумац и песник

Поводом његовог 70 рођендана

У лику сваког човека који духовно ствара, када се приближава старачком добу, исписано је цело његово биће: истраживања и размишљања, борбе, порази и победе оставиле су своје трагове, уписани су у његовим борама. То може додуше да наслути само човек који се такође бави духовним радом, али такви ликови не испуњавају само њега страхопоштовањем. Као што човек пред једним херојским пределом стоји у немом узбуђењу, исто тако нас обузима поглед на овакве ликове које је људски живот у току година разорио, а у којима се истовремено узбудљиво показује прометејски пркос духовног борца који је све ове буре савладао.

Најживотнији пример за ово је лик Фридриха Кајзлера који је преко филма постао познат у целом свету, који остаје незаборављен у сећању сваког ко је једном видео уметничко дело овог великог карактерног глумца. Ретко се игде налази снага духа изражена у једном лику у таквој мери као код Кајзлера. То је свештеник из оних времена када су они још били видовњаци! А ко познаје животно дело овог уметника, тај зна да је он заиста такав свештеник.

Родом из Шлезије, — рођен је 1874 у Најроде као син једног лекара — он је потомак оних шлеских тражилаца Бога, који су као Јакоб Беме настојали да битност света докуче на сопствени начин. Отуда је и Кајзлеров лик чисто шлески са двоструким погледом очију: једним који је испитивачки уперен у свет и другим који гледа у своју унутрашњост.

Интересантно је да Фридрих Кајзлер није био славан по својим младићским улогама. То је карактеристично за њега и његову уметност... Испитивачка озбиљност, која је од сваке улоге стварала једну нову песму, то свештенство није се слагало са изразито младалачким улогама. Тек у мужевном добу дошао је Кајзлер до испуњења своје глумачке уметности, пронашао је глумачке задатке који одговарају његовом бићу. Нарочито је био слављен као Гигес и сасвим разумљиво као Фауст: ништа није тако одговарало овоме духовном уметнику као ово Гетеово уметничко дело које је оличење целокупног људског тражења.

Међутим, није само његово шлеско порекло било од битног утицаја на Кајзлеров развој. За њега је било од значаја и то што су његови родитељи рано умрли, тако да је, препуштен самом себи, морао носити одговорност за свој даљи развој. Његово пријатељство са Христијаном Моргенштерном, дубоко мисаоним лиричаром и афористом, које их везује још из школе, такође је било за њега од одлучујућег утицаја.

Позоришту је био одан још као гимназиста. Његов велики доживљај било је једно школско извођење »Ифигеније« у којој је он играо Ореста. Његовој жељи да постане глумац није додуше стајала на путу никаква сметња, али је било потребно да најпре студира.

Као студент филозофије у Минхену приступио је Академско-драмском савезу у коме су били удружени студенти, музичари, сликари и глумци изводећи модерне комаде, под вођством Ернста фон Волцогена, које Дворско позориште није смело да приказује. Тако је на пример приказано »Младост« Макса Хелбеам још пре премијере у Берлину.

Директор Немачког театра у Берлину видео је Кајзлера једном за време таквих претстава и ангажовао га за своје позориште. У Берлину је играо у Хауптмановом комаду »Михаел Крамер« Арнолда Крамера и полако је почињао његов успон. Доцније је и сам Кајзлер признао да је из овог доба за њега било од велике важности што је играо заједно са Каинцом.

Међутим он свој глумачки позив није сматрао само као строгу службу са свештеничком озбиљношћу. То доказује чињеница да је он још у својим младим годинама приступио позоришту »Шал унд Раух« за које је не само играо већ и писао. Али је то пре свега доказао својим шаљивим комадом »Чудновати Јан« (1917 године). Што је бивао старији, утолико је био издашнији и у хумору. Познати су неки филмови

ФРИДРИХ КАЈЗЛЕР

у којима се изразито оцртава обешењачки смешак који из очију блиста по целом лику. То је дубоки хумор који даје добра мудрост старости. Он се најлепше показује у »Бајци од Јуче, увек и прекосутра«, и у филму »Тепе«. Јер Кајзлер је, што нажалост врло мало њих зна, и песник. Поред незаборавних карактерних рола сазрело је у овом човеку и дубоко укорењено песничко дело особите врсте: изван гужве свакидашњице, па ипак блиско сваким догађајима, са испитивачком озбиљношћу бивствовања, са горчином која је у нама и око нас, па ипак обасјана хумором мудрости и музиком језика.

У три свеске објављени су његови »Собрани списи«: Поема »Кругови у кругу« поред чисто лирских духовитих епиграма, поред дивних балада у ведро ироничном стиху, свеска »Магде и увек ту« (бајке, саге и путовања), затим »Размишљања и глумачке белешке«, »Позадине« које су добиле лепу допуну свеском »Промена и смисао«, сведочећи о великој моралној озбиљности уметника Фридриха Кајзлера. Своје глумачко стварање крунисао је Кајслер спомен књигом за своју жену »Хелени Федмер за успомену«, у којој је њој, као великој глумици створио песнички споменик, откривајући истовремено своју племениту душу која говори и из његових глумачких творевина, које нас стога увек узбуђују до дна душе.

РАСТАНАК

Растали смо се када је киша падала
У једном јесењем сутону тужном...
О, после тога сам много и много страдала,
И тражила лепоте у животу овом ружном...

Са мутнога врела подлости пила сам воде...
Моја је душа нема пред отужном јавом бивала,
Све моје чежње и жеље на меланхолију се своде
И све ми изгледа као ружан сан што сам га снивала...

У сваком бићу ја тражим твој осмех и очи...
У ругоби туђих душа ја тражим душу твоју...
У пехар мога живота несрећа капље точи,
Осмех у тамно завијен тражи визију своју...

А ти си далеко и нечујеш ове речи...
Не сањаш да ми је свака мисао везана за тебе,
На верујеш у моју љубав Гордост те пречи...
А срце у страви сумње замире и зебе.

Знам, зене је твоје сада прекрила невера...
У твојој души огледа се други, срећнији лик...
А лишће мојих снова покидао је ветар севера,
У пустињи уздаха занемео је и живи крик...

Волим те... Волим свом својом снагом и крви.
Волим чежњом свога неокаљаног срца...
Волим те ма да ме то сазнање мрви
И ма да ми душа у томе очају грца...

И знам да ћеш у мојим сећањима остати вечна
Мелодија среће и сазнање да је постоји
Са тобом, о само сам са тобом била срећна.
Од тих сад кобних часова душа се моја боји...

Мучи ме прошлост у отсутности среће праве,
Мучи ме сећање на два твоја светла ока.
О, ти си одраз мутни моје болне јаве,
Ти си рана прошлости жива и дубока.

Растали смо се када је киша падала
У једном јесењем сутону тужном,
О, после тога сам много и много страдала,
И тражила лепоте у животу овом ружном...

ЗОРА Ј. ТОПАЛОВИЋ

Непознати Коста Трифковић

Већина оних који са усхићењем гледају ведре и љупке комедије Косте Трифковића мало зна ју и за живот његов, онај живот приватни, који се само наслућује у комедијама. Дела писаца обично носе и нешто од суштине самог пишчевог бића. У њима треба да се огледа душа оних који су их стварали, њихов карактер, темперамент, њихова личност.

Тако и у Трифковићевим комедијама ми можемо видети да их је писао човек ведрог расположења, који није имао нити хтео да решава заплетене трагичне проблеме људског живота.

И заиста је Коста Трифковић био такав. Хоћемо да га приказемо на овом месту онаквим какав је био у правном животу, да се осврнемо на његову младост врло интересантну с обзиром кроз какве је фазе пролазила, да прикажемо једног најмање познатог Косту Трифковића, комедиографа српског, чија је стогодишњица рођења скоро прослављена.

Још у првим вишим разредима гимназије Коста Трифковић се бавио писањем лирских песама, али главну његову пажњу и његову бујну дечачку машту обузимали су авантуристички омладински романи, на првом месту Фенимора Купера и шведске романсијерке Карленин. Приче о пустоловинама по морима јунака тих романа, распламсали су у младом Трифковићу неодољиву жудњу за једним другим животом, који би се потпуно разликовао од живота једног „сувоземца“, једног континенталца.

После шестог разреда гимназије поверио је своме оцу, адвокату и сенатору новосадске општине, жељу да се посвети мору. Отац га је одвраћао на све могуће начине, међутим, када је једно вече неки његов познаник причао у породици Трифковића о чарима путовања по морима, Коста стане преклињати оца да му испуни жељу и упише га у поморску академију.

Најзад је отац пристао. Сав усхићен што му се остварује велики младалачки сан, Коста крене на Ријеку где је била Наутичка школа. Али чим је спазио град у коме ће се спремати за поморског официра, већ је био мало разочаран. Ријека није на њега направила утисак какав је очекивао.

Годину дана је био у школи, после ког времена је ступио на један трговачки брод и пошао на прво своје путовање из Трста преко Крфа у Одесу. Сада тек за Косту Трифковића настали су тешки дани. Он је најједном видео да нема ни трага од оног живота у романима који је он желео да наће опредељујући се за море.

Капетан брода био је врло строг човек, готово суров. Он је поступао са својом посадом безобзирно, нарочито са најмлађима међу којима је био и Коста. Прва дужност му је била рибање капетанове кабине. Радио је тешки морнарски посао, слушао издирања капетанова:

— Разбићу вам нос! Бацићу вас у море! Глупани! Стоко!

Како му је сада изгледала жалосна изрека ВиктораИга да гледати океан то је исто што и читати Шекспира.

Не, он није био за морнара, нарочито не за оваквог морнара, који је најгрубљи физички радник на броду са кога није смео за све време пута ниједном да крочи на копно многобројних пристаништа. Али је ћутао. Својима је писао, напротив, да је живот на броду сношљив, а капетан чак врло добар човек.

С тугом је мислио на оне дане до доласка у морнарску школу, који су сада изгледали као неки леп сан.

Било је вече. Брод је стојао у пристаништу париградском. Сви момци су изишли на обалу, само је Коста са још двојицом најмлађих остао на броду. Нагнут преко ограде бродске гледао је у море и мислио како ће се ратосиљати оваквог живота. Није видео другог излаза до — бекство. И таман је био одлуку већ донео да још ово вече напусти кришом брод, а капетан дође и преда му писмо од оца. Отац му је слао новац и питао га може ли доћи на регрутску комисију у Новом Саду. Коста се брзо досети те мало „дотера“ текст писма тако да је сада изгледао категоричан. Изишао је пред капетана и молио одпуст на основу писма.

Капетан је био изненађен, али прочитавши писмо он потапша пријатељски Косту по рамену и први пут му благо проговори:

— Па добро, кад морате онда идите. Али мени је жао што идете. Ви сте били врло добри у служби, а знам да се нисте ни оцу никад жалили на мене да сам ја строг човек, који је навикао на овакав живот.

Просто је капетанов говор тронуо Трифковића. Опростили су се срдачно и другим бродом Коста се вратио кући. Међутим, сада тек није никакву школу свршио. Одлучио се да заврши гимназију после прекида од две године жртвованог једном погрешном идеалу који је рођен у узбудљивим авантуристичким романима.

Пошто је на Ријеци најбоље познавао прилике и људе, то је опет отишао тамо и за годину дана положио седми и осми разред гимназије. Одмах је продужио да студира права која је на време завршио. Као свршени правник службовао је у Новом Саду и доцније је тврдио да му је најсрећнији час био када је положио адвокатски испит.

Коста Трифковић је био „танки, вицкасти момак, како га описују савременици, оплашног, немарног, пипавог корака, али позданог.“ Поглед му је био оштар, „кобно светлуцао“. Лице озбиљно и лепо, а коса црна, густа и кудрава.

У браку је био савршено срећан, а живот је волео са пуно ведрине, готово са заносом.

„Ја волим, говорио ће, тај живот, ја се учим најрадије практично, ја сам жељан да сам искусим који догађај, те да онда могу о њему изрећи пресуду своју. Књиге би требало да су само упутства, како да се учини што, па да се не накања одмах у почетку.“

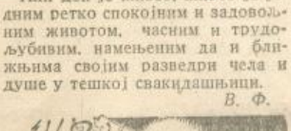
Умео је да ужива, волео је пића. „Ја не марим за човека који не мари вино. Ја љубим песму, ја љубим људе који певају.“

Као што смо напоменули, у браку је био потпуно срећан. Оставио је за собом сина, а ћерка му се пред смрт родила и брзо умрла. „Отишла је да дочека тату свога“, говорио је умирући.

А умро је рано, врло рано, узалуд тражећи лека тешкој боли по српским горама, немачким бањама и под благим италијанским поднебљем.

Али док је живео, живео је једним ретко спокојним и задовољним животом, часним и трудољубивим, намењеним да и ближњима својим разведри чела и душе у тешкој свакидашњици.

В. Ф.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

СРПСКИ НАРОД И КОМУНИЗАМ

Српски народ је противник комунизма. То је једна сигурна и необорива чињеница, и уопште нема сумње о њеној тачности. Остаје нам да расмотримо одакле то да наш народ има овај антикомунистички став.

Под »нашим народом«, сматра се свакако она огромна већина националних Срба, који су само Срби, пре свега, а не они одроди, који су се родили и неко време живели под српским именом, да га сада осрамоћују и наносе огромне губитке и штете Србији и њеним синовима.

Данас зна свако, па и сваки Србин шта је комунизам: било је Срба у Светском рату, који су се морали борити на страни Аустро-угарске, пошто су становали на њеним подручјима, неки од њих су били заробљени од стране Руса, борећи се на руском фронту. Они су тамо, у заробљеништву могли лепо да посматрају руску земљу и руски народ од 1916—1919 године, тј. у времену пре, и после и за време револуције. Неки од тих Срба као заробљеници радили су на великим имањима, видели су царски по редак, који како је имао мана не може никако да се упореди са ново-дошлим, крвавим комунистичким поретком који је од сељака и радника направио машине, од сваког човека створио индивидуалну нулу, којој се може све заповедати и за сваку непослушност скинути глава (у томе су се нарочито усавршавали), који је даље Бога прогласио неважећим, као и руску националност а уз то су још и свога недужнога цара са целом породицом убили, као да је обичан разбојник.

Међутим, једно поређење између Русије пре револуције и Србије показаће следеће: Ако је у Русији било стање које је изискивало неке реформе — свакако не овакве какве су изведене, то стање никако не може да се упореди ма са каквим стањем у Србији; већина српског народа, српски сељак никада није био комуниста, нити ће то икада бити: он хоће да буде оно што јесте, господар и власник своје земље и свих плодова које са ње убире — а у комунистичком поретку он то не може да буде.

Што се тиче убирања плодова, чак и по неки Срби говоре о томе, али нека знају у данашње време, у доба ове историске борбе, коју Европа води за свој опстанак и културу, рат се мора осетити и српски народ мора нешто допринети општем добру, макар толико да се одрече себичности јер је данас Европа у сваком погледу упућена само на себе.

Зато мора српски сељак да се нарочито напреже, мислећи поред осталог и на онај део нашег народа, који живи у градовима, а кога село исхрањује. Српски народ има моћ расуђивања, и на већем је културном нивоу него руски народ, а нарочито пре и за време револуције; српски народ зна шта је комунизам, и врло добро га је осетио а понегде га, нажалост, и данас осећа. Српски радник није комуниста; социјални поредак Немачке и Нове Европе огромно је помогао раднику, задовољио га и подигао, он се не бори и не тражи ништа боље, јер зна како живи и шта и како ради радник у комунистичкој држави.

Мора се споменути жалосна, али срећом ретка појава међу нашим градским становништвом; а то је што се нека заведена омладина, обично богатих родитеља бави комунизмом »из спорта«; они обично размажени, живећи у изобиљу, а жељни нечег »нарочитог«, и неких сензација, пристали су уз ту идеологију непознавајући је, или познавајући је само површно, јер они који су их увели у њу показали су им само за њих пријатне стране, а већину оних непријатних за те размажене комунисте, они су вешто сакрили.

Такође се нађе понека »увређена амбиција«, која сматра да је претрпела неправду, па зато не мислећи много ради »осавете«, често одлази у комунистичке редове, јер сматра да ће они све ово да сруше и да створе нешто »боље« — како изгледа то »боље«, они уопште незнају, али сма трају по тим, свакако, да ће сваки њихов захтев моћи да учине, оно што пре није смео, и да ће моћи да задовољи све своје осветничке и сличне тежње и прохтеве.

Истина, зна се и то да је, још пре кратког времена комунизам постао Совјетска Русија, да је укинута Коминтерна, што значи да су се комунисти одрекли свога плана о светској револуцији, па чак и своју паролу променили, даље, они су и Бога васкрсли, иако су некад прогласили да Он не постоји; прави се и неки свесловенски одбор, који у ствари треба да буде лепак за мале и наивне европске народе, који су словенског порекла. Сваки коментар о овоме свему је излишан, пошто сваки човек који уме самостално да мисли, знаће да је то најновије мењање кулиса на Совјетској линији, јер како то, да се све те промене десе у току задњих двеју година? Те су промене изведене, не били се што боље маскирало бољшевичко страшило пред народима Европе, нарочито малим, који га познају како стварно изгледа и шта тражи од њих.

А и јако је жалосно да и они народи, који се исто сматрају културним, помажу комунизам, ширећи његову пропаганду и уверавајући Европу да је комунизам добра идеологија, и да од ње не постоји никаква опасност; народи потварују »истинитост« најновијег комунистичког »маскирања«, али све то ништа не помаже, нити ће помоћи; Српски народ никада неће да се да завести од тога, јер ми смо можда највише у целој Европи страдали од комунизма.

Наша историја показује шта је био и шта јесте српски национализам. Па зар то све наше треба да оде у прах, да се сруши, да нестане?... Не, то неће да се деси, јер Срби никад нису били комунисти, него ће узек бити његови противници. Национална свест и самопоуздање Српског народа ће увек бити јаче од спољног утицаја, ма како оно разорно и страшно било.

Срби никад неће да због једне идеологије, у коју би утонули без трага, да жртвују оно што је њихова главна врлина, оно што их је одржало кроз толика столећа — своје **Српско име.**

Ј. Р. Б.

СРПСКА МАЈКА

Данас, када преживљавамо ове тешке тренутке ми се још јаче, још више сећамо и волимо Српску Мајку. Шта подразумевамо под именом: Српска Мајка? Под именом Српска Мајка подразумевамо сваку ону српкињу чије срце стрепи за своје дете, Србина, а Српска Мајка је и Домовина наша, Мајка Србија.

Најбољи оглед у коме видимо љубав Српске Мајке према свом детету је прича — истинита прича:

Нека мајка из околине Ниша пошла је пешице до Београда јер чула да јој син лежи рањен у Београду, у болници. Понела му је као свака мајка, разне ђаконије: печену кокош, кошуљу и други веш са једним лепим, шареним чарапама, које је она сама плела за њега. И заиста, нађе га у болници. Седе на кревет поред њега, наравно — пошто га је изљубила, и стаде му износити шта му је донела. Када изнесе чарапе он се само насмеши и окрете главу у страну. Мајка стаде тада наваљивати да му обује она чарапе. Син ју је одвраћао од тога, али она и против његове воље подиже јорган.. син јој није имао — обе ноге. Мајка преледе, погледа сина, а затим се насмеши рекавши: „Добар си ти мајци и без ногу!"

Ова мајка нас је одгајила, а затим у своје крило нас је прихватила Домовина, Мајка Србија. На њеном крилу ми растемо, али она зато захтева од нас да је бранимо... Али...

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

СВЕДОЧАНСТВО свршених IV разреда у 1943 год. добивено из гимназије у Врњачкој Бањи изгубила сам. Оглашујем исто за неважеће. Ангелина М. Грујић. 179 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 5560 добивену из Претсотништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Савковић. 180 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Христина Станковић. 181 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Олгица Ђорђановић. 182 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 558 од 30 новембра 1942 добивену из општине Заблоничке, срез Грузански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Витомир Видојевић село Дубрава. 183 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Радовановић. 189 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 570/43 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Дивна Вукајловић. 190 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10822 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Василије Петровић. 191 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Викторија Стефановић. 192 1—3

Извештавамо своје сроднике и пријатеље да је наша мила и драга

† ЛЕПОСАВА уд. ТРАЈКА ЈОВАНОВИЋА-Торовелска

из Врање

погинула првог дана Ускрса.

Ожалошћена породица

196 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Нр. Марије 89 Тел. 22-912

184 1—1

АМЕРИКА — ЕВРОПА!

Желите ли да упознате Америку и прилике у њој; да добијете јасну слику борбе коју данас Америка води у Европи; да дознате разлоге и узроке који су довели до данашњег мешања Америке на Европском континенту; хоћете ли да видите право лице и наличје доларских магната у овом ратном метежу, — ПОРУЧИТЕ НЕОДЛОЖНО следеће књиге:

1.	Америка у борби континената Свен Хедин	Дин. 70.—
2.	Земља без срца А. Е. Јохан	„ 80.—
3.	Западна хемисфера Колин Рос	„ 100.—
4.	Америка без стида Ф. Еларт	„ 80.—
5.	Тражи се непријатељ Г. Вирзинг	„ 50.—
6.	Иза кулиса беле куће Џ. Берглинд	„ 40.—
7.	Ко управља Америком Е. Рајмерс	„ 40.—
8.	Јевреји као лордови Ернст Клан	„ 40.—
9.	Револуција светске владавине П. Рибе	„ 80.—
10.	Њујоршки полип Хајнц Халтер	„ 80.—

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА — БЕОГРАД

Косовска ул. бр. 39/III. Тел. 25-681.

186 1—1

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Димитријевић. 193 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 656 издаду од српског начелника Грочанског изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Душан Брнић. 194 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту броју 5030 издату од Претстојништва полиције у Ужицу оглашавам неважећом. Милена Вуксан, домаћица — Ужице. 195 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 годину издату од Претстојништва полиције у Ужицу оглашавам неважећом. Гроздa Чворовић, домаћица — Ужице. 196 1—1

Bayer-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства вису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе »*Bayer*«-ов крст.

ОГЛАС РБГ О БР 10674 ОД 16-XII-1943

188 1—1

Новчарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 22 ГОД. II
Београд, 20 маја 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

БОГ ЧУВА СРБИЈУ

Једини је Бог спасао Србију. Људи су хтели њену смрт. Од 1941 године догађаји су се развијали тако да је и формална пресуда већ била пала. Што она није извршена, има да се захвали генералу Недићу. У томе је његова највећа историска заслуга. Он је — сад је то већ свакоме јасно — задужио не само српски народ него и Европу.

Сваким даном, догађаји то потврђују. Пре две године ретко је ко могао предвидети оно што се на нашој западној граници сад дешава. Генерал Недић је то предвидео и све је учинио да до тога не дође. Њему је на првом месту било стало до спаса Србије којој је претила највећа опасност не са Југа него са Запада.

И захваљујући њему, још једнако у нашој историји потврдила се дубоке вера српског народа да **Бог чува Србију.** Али — и то људи не треба никад да забораве — Бог је овог пута спасао Србију не само ње ради, него и ради других.

Сад се у Европи увиђа значај Србије и цени њено правилно схватање оне највеће опасности која прети европској култури. Захваљујући мудром вођству генерала Недића и здравој народној свести, Србија је повратила свој душевни мир и сад се енергично одупире дивљим насртајима бољшевизма.

Не штедећи своју крв, српски народ се успешно бори против Јосипа Броза-Тита и свих његових покушаја да прошири своју разорну делатност и на тлу Србије а преко ње и по целом Балкану. И ако мала, Србија је једна балканска тврђава која се са Титом већ једном обрачунала, и то у самом почетку Недићеве владе. И од тог времена, она претставља озбиљну препреку за остварење планова главног совјетског експонента на Балкану.

Тиме је српски народ најбоље доказао своју националну конструктивност и државотворност, и то у најтежим приликама које је икад преживљавао и под најсуровијим околностима у које је, после изгубљеног рата, био запао.

Српски народ је ипак све то стоички издржао, заборављајући на све неправде и погрешке почињене према њему.

Данас је он прожет само једном мишљу, задахнут само једним осећајем: истрајати у дужности према себи и према европској заједници. Догађаји су показали како Србин схвата и испуњава ту своју двоструку дужност.

Последње борбе на југозападним границама Србије биле су од пресудног значаја не само за српски народ него и за остале балканске народе. Титу и његовим партизанима су затворена врата не само за улазак у Србију него и у остале балканске земље у које би он могао само преко Србије продирати.

Осим тога, те борбе су стварно осветлале јединство српског антикомунистичког фронта заједнички пролivеном крвљу српских добровољаца, српских стражара, националних бораца и четника, који су осујетили све планове комуниста и одбранили Балкан.

Борба, коју Србија води на живот и смрт против Тита и бољшевизма, води се жилаво и огорчено, јер су у питању судбинске одлуке. У тој борби постоје за Србство само две могућности: победа или смрт. У питању је данас мајка Србија, српска породица, последња жива супстанца српског народа.

*

Зар је иједан Србин, после првог Саветског рата, могао икад помислити да ће нко — а понајмање какав Јосип Броз-Тито из Хрватског Кланца — успети једног дана да скупља »ослободилачку војску« и с њом упада из Босне у Србију. Будући историчар расветлиће потпуно ту тајну која је кључ многих садашњих збивања.

Написао:
ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

Италија Виктора Емануела носи највећи део одговорности за недела извршене над Србима од пропасти Југославије. Под њеним злокобним утицајем низали су се грех за грехом, злочин за злочином. Врхунац је достигнут са Бадољовим издајничким чином.

Од тада настаје успон Тита и његових насиља с оне стране Дрине. Комунизам се шири, јер га Бадољо активно помаже. Систематско мрцварење Србства се настављало, стварајући најповољнији услов за извођење Титових бољшевичких планова. Партизанске чете ницале су преко ноћи и Тито, хваљен и прослављан без престанка у Лондону, постајао је све смелији.

У својој дрскости разметљивог пустолова, он се напослетку одлучује и на борбу против саме Србије. И сва та паклена завера скована против српског народа изводи се под лажним именом »ослободилачког рата«.

Погрешно би било постављати питање о томе ко је имао већи удео у тој завери: Стаљин, Енглези, Американци или Тито, и уопште Бадољовци с ове и оне стране Јадрана. Сви су они подједнако одговорни. Њихов злочин над српским народом је заједнички.

Срби нису ни италофоби ни англофили, Више него и ове и оне, Срби презиру бољшевике због свирепости које Тито и партизани врше над српским народом. Кад говоре о великим народима, Срби се више не питају ко им је већи пријатељ, него ко им је мањи непријатељ, ко им је мање зла учинио. О великим народима Срби имају данас исто мишљење као некад о својој властели. То мишљење или осећање изражено је у оном болном крику српске народне поезије: »Великаши, проклете им душе!«

Али и ако је српски народ, у својој самоодбрани, био стално ометан, спутаван, приношен на жртву, он је ипак издржао више него што је могао сам себи веровати.

И то што је српски народ до сад издржао то је била већ једна победа српског народног духа, морална победа, претеча војничке победе над Титовим безбожничким бандама и њиховим бездушним савезницима. Срби су у току последње три године доживели низ језивих догађаја.

Сваки од тих догађаја био је праћен најсуровијим последицама које су погађале српски народ у само срце — Србију. Она је ипак до краја остала верна свима исконским законима свога националног бића. Шта то значи, показаће се тек после рата.

*

Анархиски развој и рушилачки садржај садашњег Саветског рата све више учвршћује Србе у непоколебљивој оданости своме национализму. Поред свег свог досадашњег мученишта, српски народ се не подаје осећају страдавичности чак ни при помисли да овај рат, у који је он безумно увучен, може у свом крајњем резултату значити за Србство триумф Титовог зверског комунизма и јарам Стаљинове пролетерске диктатуре.

Ни у том случају Срби се не би нашли у безизлазном положају. Они су још од Косова свесни да им увек остаје она највиша херојска одлука — смрт.

Србин се никад не би двоумио: коме ће се приволети царству — небеском или совјетском. Зар светли примери витешке али одувек пакеничке Црне Горе нису то и сад засведочили.

У тој моралној одлучности је извор српске националне снаге. Данас **сви** Срби тако осећају, чак и они који се по невољи налазе у Титовим редовима. Партизански олош је у главном састављен од Хрвата, муслимана, Италијана и других разнородних елемената, повезаних међу собом најнижим инстинктима. Тамо прави Срба и нема. И оно што их има, то су комунистички фанатици, поједини заблудели омладинци са пређашњег београдског универзитета.

У ранијим годинама Београд није водио рачуна о својој најглавнијој дужности: да чува народ од комунистичког отрова, да га брани од разорних утицаја туђинске пропаганде, нарочито бољшевичке. Та грешна немарност узимала је све више маха после смрти Краља Александра. Сад се то свети.

Српским младим нараштајима треба стално уливати као идеју водиљу која им открива највиши смисао живота: да Србин треба да воли и брани свој народ као нешто највише што за њега по-

(Наставак на 2-ој страни)

ЗВЕЗДА КОЈА СЕ ГАСИ

У току прошле недеље објављено је доста званичних извештаја о борбама са Титом и његовим бандама. Сви ти извештаји показују да Титове банде које је огорчено боре трпе велике, тешке и ненадокнадиве губитке. То нису само губитци у људству, ко је се на разне начине може попунити макар и принудним мобилисањем, него су то губитци у оружју и ратном материјалу који се код банди све више испрљује и које англоамеричке испоруке помоћу авиона не могу попунити. Цео низ важних упоришта одузето је Титовим бандама за ову последњу недељу дана.

То је чињеница утврђена и доказана. То не осећа нико јаче и непосредније од Тита који трпи много јер види да се надувани ореол његовог маршалства све више цепа и нишчезава. Он осећа жаоке које му долазе са енглеске стране преко извештаја агенције Рајтер, која не пропушта да помене Титове поразе правдајући их истина неповољним наоружањем Титових банди, јер вели да сваки пети бандит има пушку.

Разуме се да ово није тачно јер се добро зна да је Бадољо наоружао партизане, а они се у то мпогледу сналазе и преко других веза којима је много стало до Титова успеха нарочито на нашем простору.

Титова пропаганда принуђена је да се служи лажима. Истина, сасвим одговара бољшевичком моралу по коме је све дозвољено да се дође до одређеног циља. Када је ових дана по себи дописник Рајтера Џон Тај борт посетио Тита у његовом штабу Тито се покушао да га увери у снагу својих банди и у то да је он способан и спреман за офанзиву против Немаца у случају ако дође до другог фронта.

То је Тито истакао због тога што зна да га Енглези потпомажу зато да би проливањем наше крви искупили њихове обавезе према Стаљину и што је цела Титова акција имала за циљ активирање једног фронта на Балкану који би омео Немачку у њеним војничким намерама и од Балкана створио поприште нереда и борби. Пропали Титов упад у Србију имао је за циљ хватање централних база и стварање веза са деструктивним бољшевичким и пробољшевичким елементима других земаља.

Данас се зна да су Титове банде пробране и добро наоружане и вођене, имали припремљен материјал за проглас које Совјетске републике, која је требала да постане жариште бољшевичке активности у централним балканским областима. Заслуга је српских националних снага што је ова Титова намера пропала и што је он рабијен и одбачен. Он се данас мора да служи лажима да би на неки начин продужио живот и милост Англоамериканаца, који ће га помагати само дотле докле то буде потребно њиховим нечасним намерама.

Титови извештаји последњих дана указују на тежак положај у коме се он налази. Док с једне стране он даје оптимистичке изјаве дописнику Рајтера, да би на тај начин задобио симпатије англоамеричких маса, дотле његови извештаји преко партизанске радио станице „Слободна Југославија" посведочавају тежак положај банди и њихову потпуну неспособност за офанзиву.

У тим извештајима истиче се да се банде налазе у дефанзивној борби, а да се сваде на простору Херцеговине, Босне и Лике немачке трупе налазе у офанзиви. Најновија вест гласи да је Тито повукао своје банде из Србије што у ствари значи да је избачен напоље и потпуно уништен.

У овоме сплету лажи и супротности, у намигивању и на једну и на другу страну, у удвориштву Енглезима и Американцима и огледа се најнепосреднија слабост банди, које стоје пред расулом и губе веру чак и у Совјетски савез. Ухваћена су писма једног политичког комесара његовом другу из којих се види велико разочарење, промашеност и дотрајалост. Из исказа заробљених партизана види се да они почињу сумњати у Совјетску победу што је до сада било код њих главна морална и психолошка подршка. Без обзира на неуморан обмањивачки рад политичких комесара бандитско људство се све више подаје распадању и у борбама ненадокнадиво пореметује. Борбени кадрови, пролетери, гину, а они су стварна ударна снага, која терористички принудно одведено људство.

Тито постаје све мањи фактор. Али то не значи да је још увек да је потпуно ликвидиран. Против опасности коју он доноси безопасан и да треба веровати треба појачавати националну фронт, изграђивати националне борце, разбуђивати идеализам и плодотворно родољубље. У последњим борбама показало се да је национални дух јачи од комунистичког и да су национални борци свесни опасности која је била пред њима. Нарочито не треба заборављати да је Тито изразити српски непријатељ и да је та нота једна од најважнијих код њега и код оних који га потпомажу. Ни у свом разговору са дописником Рајтера он није пропустио прилику да тој мржњи против Срба нађе израза потцењујући српске националне борце, а хвалећи усташе.

ЗАШТО „ИНВАЗИЈА"?

Чаробњаци са острва у Атланском океану постали су већ свету одавно смешни са њиховим причама о инвазији европског континента. Сада почињу бити смешни у очима и њиховог народа, који просто искида нерве не знајући шта да мисли већ о трикковима Черчиловим са том инвазијом, која се на језику поновља већ годинама. И заиста је све смешно и помало несхватљиво. Понављајући из дана у дан о својим инвазионим намерама, Енглези су просто натерали своја противника да се за ту инвазију војнички припреми како треба. Пита мо ми сада сав паметан свет, зар би једна зараћена страна открила своје намере противнику и дала му времена да се за инвазију добро спреми, ако су јој намере озбиљне?

Ми смо помало војници али овај начин ратовања, који спроводи Черчил од самог почетка рата, искрено признајемо, не разумемо. Нама све изгледа да Енглеска лакрдијашки води овај рат, лармајући више него што је војничка снага допушта, далеко више него што озбиљно мисли.

У свему томе она спроводи и своју политику чувајући животе својих грађана и то је себи поставила као главни задатак. Отуда и њена тактика према малим земљама да их искористи као топовску храну у овом рату, и да се лаћа и таквих метода које срамоте једну културну нацију.

Ми мислимо да то Енглеска ради из два важна разлога. Прво она најбоље познаје своју слабу војничку вредност и за то избегава да своје војнике ангажује у каквом озбиљном и великом сукобу. Становништво енглеског народа је релативно мало, док је наталитет још гори. Ипак тај народ од непуних четрдесет милиона треба да држи у шаху туђе народе, чији број премашује неколико стотина милиона и из чијих богатих поседа Енглеска црпи огромне користи и чини је најбогатијом земљом на свету.

Отуда је она развила своје ваздухопловство до те висине, да је отворено могла да уведе за искоришћавање тога ваздухопловства и такве мере и методе које зграњавају остали културни и хумани свет. Због своје опште слабости у рату, Енглеска туче цивилно грађанство европских држава без обзира, биле оне у савезу са Енглеском или противу ње, или су чак и само неутралне!

Друго, што је и најважније, Енглеска ни данас, у петој години ратовања не зна зашто се бије. Не зна из простог разлога што она сама није партнер Немачком Рајху, него је у савезу са Америком и Совјетском републиком. Ови коалиранти немају још никакав споразум о ратним циљевима, које треба остварити после рата. То је Ахилова пета коалиранта и зато код њих нема ни координације у ратним акцијама, ни међусобног поверења, ни искрене и довољне помоћи у снабдевању ратним материјалом и осталим ратним потребама.

Због такве тешке атмосфере међу коалирцима Енглеска прави невероватне мађионичарске трикове, који су камуфлирани у борби нерава, притиску и уцени на неутралне државе, немилосрдној и нехуманој борби помоћу авијације са неборачким становништвом градова и села Европе, као и у вашарској реклами са „инвазијом" у Европу и отварањем „другог фронта", а да не говоримо о оном шиш-машу код Касина и Нетуна у Италији што срамотй част оружја Енглеске и Америке.

Хоћели или не бити инвазије, ми то незнамо, нити хоћемо о томе да мислимо, јер су нас толико дуго лагали и варали. Али ми одлично знамо да је немачка војска спремила такву одбрану у случају озбиљне инвазије, да би то била једна од највећих људских кланица, коју је историја света забележила. Можда и ту лежи разлог вечитог одлагања остварања другог фронта, јер би цена за његово остварење била сувише папрена.

Енглеска све то врло добро зна и за то се Черчил претворио у великог чаробњака, који би желео да смутњама, интригама и претњама олако дође до ратне одлуке, зашта би требало војнички положити животе два милиона енглеских грађана. Дакле Черчил покушава да створи вештачко злато на лак начин, па ипак да има вредност правог злата. Ми у његове мађионичарске способности не верујемо, а како ће се он и енглески народ провести видећемо ускоро.

За нас Србе врло је важно да останемо хладнокрвни и присебни и да као такви сачекамо догађаје. Треба сачувати нерве за последњи моменат кад се исход рата приближе крају, јер тада ће и најмучније бити.

Ми чак можемо да примимо за готово Черчилово тврђење да ће инвазија ускоро уследити. У реду, чак је то и ред после толиких лажи енглеског чаробњака да већ једном заиста загризе у ту јабуку. Али, ми Срби треба да смо свесни тога, да чак и успела инвазија није сршетак рата него отворена браћа новых и најтежих војничких сукоба на копну, где је војнички приоритет у вредности и важности на страни Немачког Рајха и његове оружане снаге.

Ако се и оствари инвазија, у моменту кад она отпочне, више је него сигурно, да ће енглески мађионичар подићи велику галаму и причати приче из Хиљаду и једне ноћи. Чувајмо се да таквим глупостима не наседамо, као што је то био случај одмах после бомбардовања Београда, па се испоставило, да је све било обично лагање и пропагандистички изуми комунистичких и енглеских симпатизера.

У огромним сударима великих војска нема таквих могућности као што нам то туђинска пропаганда сервира, зато треба бити паметан и не поклањати никакву пажњу лажима, а са агентима и преносиоцима таквих лажи оштро поступити.

У миру, прибраности и стрпљењу нама је једини спас. Победе се не постижу у рату галамом, вашарским рекламама, претњама и интригама, него војничком спремношћу и оперативном памећу, то јест баш оним што Енглеској и њеном мађионичару Черчилу за сад недостаје.

Српски народ доста се опекао у овом рату због своје наивности и лаковерности, па ће у овим изванредно деликатним часовима показати се далеко више мудар, него раније. Енглеска нека се искрцава, нека прави инвазију, нека прети. На њене позиве треба остати глув, јер ју су дубоко већ нагризли догађаји и то, с једне стране Америка, с друге Совјетија, док према своме правом ратном непријатељу Немачкој, остаје војнички потпуно немоћна. Ту не помаже мађионичарство Господина Черчила и оних спикерских протува око Лондонског радна, него је потребно спремности и много више мушкости.

Стари ратник

БАЛТИЧКА МЕТОДА

МОСКВА ДЕСЕТКУЈЕ ЧИТАВЕ НАРОДЕ

од Др Вилхелма Нопена

Док су Британци и Американци покушавали да убеде фински народ да може рачунати на лојално поштовање свога суверенитета од стране Москве, ако би само положио оружје, сваком Финцу, који мисли, излазило је пред очи шта се догодило само неколико година раније преко пута на обали Финског залива у Естонији и даље у Летонији и Литванији.

Три балтичке земље са својих 165.000 км² и само 6 милиона ста-

новника доживеше су већ 1919 своја искуства са бољшевицима. У времену после тога покушавале су да одрже своје независни положај према Совјетској унији. 1934 године склопиле су *Балтичку унију*, која је дошле претстављала само један споразум лабавог карактера.

Али поред свих пактова није се могло сумњати да ће Совјети првом приликом покушати да поново мале државе. Чим је Немачка, кад је избио други светски рат, била везана походом на Пољску и одбраном на западу. Стаљин је то одмах искористио да све три земље, које су већ тада на совјетским генералштабним картама биле уцртане као делови Совјетске уније, присили на увођење војних база.

Већ 25 септембра 1939 морала је *Естонија* да склопи уговор с Москвом по коме су Совјетима уступљене *најважније луке*. Уговору је дата форма „Пакта о сарадњи међу једнакима". Уговор са Литванијом од 11 октобра кажно је установљено: „Принцип немешања у унутрашње прилике поштује се с обе стране."

Најпре то је довољно лако се ускоро показало да су Совјети прекопачили предвиђени број трупа и наступили извичито као господари, тако да се нису могли избећи сукоби. Владе у Ковну, Ревалу и Риги трудиле су се међутим искрено да не дође до сукоба и овоме су давале израза и на својим заједничким балтичким заседањима. Догод се борба на западу није распламтела, држала се Москва по страни. Али, чим се појао Француске по чео да опртава, поставили су Совјети почетком јуна 1940 у Ковну хитне захтеве.

Шта се иза тога крило, ускоро се показало, кад је литвански министар претседник Меркис позван у Москву. Ту му је постављен *краткорочни ултиматум*. Садржавао је захтев да се литванска влада смести новообразује по *бољшевичким прописима*, и слободан пролаз совјетским трупама у најважније центре у циљу спречавања провокаторске активности против совјетских трупа".

14 јуна *морала је Литванија* попустити. Сазвана је једна врста *владе народног фронта* под комунистичком контролом, претседник Сметана отишао је из земље, *а Совјети су запосели Ковно, Вилну, Шауљен и Поневјеш*. На исти начин попуњене су *Летонија и Естонија*.

17 јуна, кад је Француска морала да моли примирје, *ушле су совјетске трупе и у Ревал, Дорпат, Ригу, Денабург, Митау и Голдинген*. Нове владе показале су исте обележја као и литванска.

Затим су следили злогласни „избори", за које је била изнешена само једна комунистички обојена листа „Савеза радног народа". Тако је бољшевизирање владиног система било свршено на чињеница. Већ 21 јула прихватили су „парламенти" у Ревалу, Риги и Ковну совјетску у-

(Наставак на 4-ој страни)

МИТРОПОЛИТ ОД МИТРОВА О БОЉШЕВИЗМУ

Митрополит од Китрова, Константин примио је сарадника овдашње обавештајне агенције и дао му интервју. На питање сарадника да ли грчки народ може да усвоји комунистичко учење, одговорио је црквени великодостојник:

„Не! Комунизам значи заједничку имовину, а то не одговара грчком духу. Комунизам значи уништење вере, породице и културе, а Грци су ове вредности драге и они хоће да их очувају непрокосновене. Уосталом у Грчкој нема велике разлике између појединих класа, тако да не може бити говора о комунистичком народном слоју. Овакога слоја нема. Има само појединих комуниста, и то не из убеђења, него зато што комунизам значи за њих прибежиште у њиховом сукобу са законима народне заједнице".

На питање, значи ли постављење Сергија за патријарха Московског промену у верском убеђењу Стаљина, одговорио је митрополит са ироничним осмехом:

„Ово је постављење комедија. Човек дуго може да се преобрази у свом религиозном ставу. Али ово преображење огледа се у његовом делима. Међутим је Стаљин остао исти као и до сад, што потврђују и његова дела. Ова комедија према томе не може преварити никог."

Претседник владе
Милан Ђ. Недић
армиски ђенерал
ОБИЛАЗИ
ПОСТРАДАЛИ БЕОГРАД

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

БОГ ЧУВА СРБИЈУ

(Наставак са 1ве стране)

стоји на овој земљи и да је управо сав смисао његовог живота у тој дужности, јер у чувању и одржавању оних културних блага од неизмерне не само националне него и опште човечанске вредности, која су нам вековни наши сјаја као и наших страдања завештали, налази се довољан разлог за сваког Србина да постоји и да брани свој опстанак. Зато не смемо клонути.

Садашњој нашој трагедији нема примера ни у нашој ни у општој повесници. Сва наша прошлост, а нарочито садашња избегличка Голгота, потврђују да је из сваке катастрофе успон српског народа био у толико величанственији у колико су болови и страдања били већи.

Живот без болова не би био потпун. Треба се дакле са патњама помирити. Човечија срећа, као и сам човек, рађа се у болу. Осим тога, бол је још и најбоља школа националне енергије. Он нас снажи, препорођава и обнавља. Зато не смемо очајавати.

БОГ ЈЕ С НАМА. Српски добровољци су нам потврдили то највише откровење.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
Уредништво и Администрација Престолонаследникоз трг бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

ИЗБЕЗУМЉЕНИ ТЕРОРИСТИ

Мислили смо да 16. и 17. април претстављају врхунац ваздушног терора Британо-америкаиаца, али данас сматрамо да 18. мај превазилази све што се могло замислити, сем ако нам британо-американски терористи не спремају још страшнији доказ свога безумља. Одиста, то је безумље, јер како се другојаче може назвати овако поступање са Београдом, ове крваве реке крви по београдским улицама, ове гомиле, не лешева, него унакажених људских удова, ови родитељи или деца, који избезумљени лутају београдским улицама, тражећи своје миле и драге испод рушевина.

Здрав разум људски заустављ а се пред овим призором страве, смрти и пустоши, који надмашује дантеовске визије пакла и у недоумици пита се да ли још постоји људска савест, да ли још има човечности у свету или све тоне у безумљу, из место човека опет се појављује горило, без свести и савести. Нема ужас, чутање, стид да има зверова у људском облику обузима нас пред грозним злочином над човечанством и над српским народом, који су извршили Британо-американци.

18. мај потврђује у потпуности све изразитији терористички карактер бомбардовања Београда, који нико не може више оспорити, па га морају признати и најзатровапији англофили. Зар се може више правдати терор, кад се прво становништво једног отвореног града једне окупиране земље отера из центра на периферију, па се затим засипа смртоносним бомбама та периферија, где се склонило то становништво. Читаве улице са малим домовима вредних и радних људи не постоје више, и пустош место њих најбоље сведочи о терористичком безумљу. Хиљаде искиданих лешева, који као да никад нису били људска тела, откинуте главе, руке и ноге, које вире из рушевина, тешко оптужује ове избезумљене терористе. А нигде ни сенке од „војних објеката", који треба да оправдају злочин, коме нема равна у историји.

Мржња Британо-американаца према европски народима а напосе према српском народу сада је очигледна свакоме. Удружени Енглези и Американци очевидно желе материјалну пропаст Европе и њено биолошко истребљење и зато путем ваздушног терора претварају у прах и пепео Европу и уништавају животе Европљана. Под видом ратовања против Немачке са лицемерном лозинком „ослобађања" европских народа Британо-Американци свршавају највећи посао XX века, ликвидацију Европе као економског и културног такмаца, ради успостављања превласти у свету Британо-Америкоманаца, да би почео такозвани „амерички век".

У другом реду долазе разлози који произилазе из данашње ситуације у вези са „инвазијом" и отварањем „другог фронта". Ме сто да праве мушки и отворену борбу, коју им нуде Немци, они покушавају ваздушним терором да изнуде одлуку, да обезбеде себи победу проливајући невину европску крв место да лију своју крв.

Иако смо дубоко потресени и огорчени овим новим злочинима Британо-Американаца, ипак морамо задржати хладнокрвност и хладно и мирно да анализирамо чињенице и да тражимо објашњења за ове догађаје. У претпостављу истине дали смо снагу да се одупремо овим терористичким методама и да установимо чињенице самоодбране. Поставимо себи: желимо Британо-Американци овакавим безумним и безумним терором постизавају обнут циљ. Мислимо, како они мисле, да окупе народе Европе пут ствају вођство, шаљу да спасе ст п тиу снагу Немачког Рајха и његових савезника, они најпре тив само доприносе јединству европског духа, приближавању европских народа, реализацији њихове солидарности, које се изражава у стварању јединственог европског фронта за одбрану и борбу од новог Варвара, који као некада хоће да уништи европску културу и цивилизацију.

Та се појава опажа код свију европских народа, који су изложени овим мучким и неправедним терористичким нападима Британо-Американаца и новоме их да се сне одлучније и потпуније супротставају око Немачког Рајха, који витешки полаже непријатеља да поделе мегдан са њим, место да води овакав сраман и нечовечан рат против небранећег становништва, против жена и деце, који су већ вековима под заштитом Међународног ратног права и закона људске са вести и човечности.

Код нас, код српског народа слични се процес дешава. И за овај месец дана у духовима могу се констатовати велике промене. Прво и друго бомбардовање Београда изазвало је тешка разочарења код многих, који су велике наде полагали у Британо-Америкапце. Остала је била нада да ће се грешка поправити и да у будуће неће се поновити овакав терор над Београдом. Али после 18 маја разочарење претвара се у најтежу осуду и најогорченији револ. Може српског народа и нестати у овој истребительској акцији али ће остати за све времена за будућа поколења његова оптужба против великих и силних сила овога света које су без скрупула и без савести уништавале његов живот доводећи у питање и сам његов опстанак.

Морамо стегнути срца и сносити стоички бес разарања великих и моћних, за које живот једног малог народа не претставља никакву вредност и који су они готови мирно и хладно да жртвују ради постигнућа својих себичних империјалних циљева. Остаје нам да уздигнута чела храбро и присебно подносимо те жак удес вољом Британо-Американаца, и да покажемо да смо достојни потомци наших великих предака, који су знали како хероји умиру.

Тако смо, са нашим поносом и нашим јунаштвом моћи ћемо да покосимо кукавичлуку Британо-Американаца, који беже од праве борбе прса у прса, лице у лице већ сакривени иза облака немилосрдно, насумице, без плана и система повлаче крвав жилим у једном небрањеном граду. За вечита времена остаће утиснут на чело Енглеза и Американаца срамни жиг женоубица и децеубица и немирна савест и Божије око као Каина прогониће британо-америчке фарисеје и лицемере до конца света.

Гомиле лешева, крвавих удова људи, жена и деце разбацаних по периферији Београда, вапију за правдом и осветом, а глас увређених родитеља и деце чује се до неба и тражи од Бога праведу. Сматрамо да под њима зна ком Британо-американци почињу почињу своју фамозну „инвазију" и можемо са сигурношћу рећи да ће се неповољно свршити по њих, јер много невиње рви су пролили да би што мање дали своје крви.

Српски народ верује у Бога, у вечну правду и морал и зна да ће ови безумни силници добити заслужену казну. Код огромне већине створило се једно чврсто уверење да су Черчилови и Рузвелтови ратници, војници пакла и сотоне и формира се воља да се скупо плате животи. Код многих бездушно поступање Британо-американаца изазвало је револт, који се претвара у жељу да са оружјем у руци ступе у европски фронт за одбрану живота и будућности Европе. Али тешко је замислити да ће у будуће ниједан Енглез моћи да крочи ногом на тло Европе, чији народи сада коначно знају да су им Енглези и Американци заклети непријатељи. Као све велике ствари и јединство Европе, европска заједница ствара се данас из великог заједничког искушења, из крви и рушевина, који се дело избезумљених Британо-американских терориста.

„С.—Н."

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ЗА ЈЕДИНСТВО СРБА

Приликом пријема старешина Националне службе, који су се вратили са курса из Милтенберга, претседник владе Народног спаса армијски генерал Милан Ђ. Недић одржао је следећи говор:

„Мени је мило да вас при повратку поздравим. Ето видите како је брзо прошло шест месеци и ви сте се живи и здрави срећно вратили. И хоћу одмах да вам кажем да сте ни сјајно извршили свој задатак који вам је био поверен, да сте по речима вође пут т. Хофмана ви били достојни претставници Мајке Србије и српског народа. Ви сте будућа, радна војска наша.

Рад је данас и увек био све, рад је живот, рад ствара и рад је здравље, а Србији је баш рад неопходно потребан. Ви знате да је наша Отаџбина опустошена, осиромашена и упропашћена, и она апелује на Вас да је ви подигнете, да је подигнете ви наша Национална радна служба, јер је она горке сузе проливала, јер је дуго и дуго чамила и патила за ове три године, и само је ви не спасете она је на ивици пропасти. Ви све треба да носите у својим рукама и у својим срцима и на нове генерације рад ће, које ће доћи под вашу команду, да пренесете.

На вама је велики задатак, ви треба да га схватите, да будете први међу првима и најбољи међу најбољима. Само једна мисао има да вас руководи у вашем раду, а то је служба Отаџбини; морате бити фанатички националн, па да успете да постигнете спас српскога народа, а спас српскога народа мора да буде врховни закон за све Вас. Зато сви Срби треба да буду под једним барјаком, сви Срби у један фронт у једној мисли сврстани.

То је пут српски, то је пут светосавски, оно што су наши стари створили, наши праеви и краљеви који су ишли тим путем. Когод је тај пут напустио тај је пропао, па зато и видите да је Београд овако порушен и да овако тешко живи. Да не би било тога ви сте позвани да будете наш спас, да са свију страна навалите да поправите нашу заједничку кућу, да направите нову Мајку Србију, да буде напредна и поштена и без оних на ших старих грехова, без оних политичких и корупционашких грехова. Србин гдегод стигне и стане да му је светао образ, да свакоме може да погледа у очи, као што су наши стари радили и увек са поносом говорили: ЈА САМ СРБИН.

Председник Владе, одмах по повратку из Милтенберга, је примио старешине националне службе

ПРИЗНАЊЕ ПОМОЋНИЦАМА НЕМАЧКОГ ЦРВЕНОГ КРСТА

Приликом терористичког напада 16 и 17 априла 1944 године биле су у акцији ради указивања прве помоћи тешко погођеном цивилном становништву и помоћнице опуномоћеника немачког Црвеног крста за Југоисток.

Њихово залагање сада је између осталог наишло на признање са српске стране и тиме што су две помоћнице које су се приликом указивања помоћи сасвим изванредно истакле својим неуморним и пожртвованим радом добиле лично писмо захвалности од Претседника Општине и управника полиције града Београда.

СРБИ — ЗА ЕВРОПУ

Свака култура, да би се изградила и прошвала, мора имати као основу извесну мисао о животу и свету, у коју људи верују као у непобитну истину. На тој истини изграђују се пре свега морални и правни поредак, којима се регулишу односи међу појединцима, па и народима. Тако срећени односи омогућавају материјални напредак и благостање, што се све једним именом назива цивилизација.

Кад ослаби вера у основну мисао на којој је једна култура изграђена, онда морални и правни поредак почињу да се љуљају, настају сукоби, што се каткада свршава катастрофом. Ово нарочито онда, ако се у поремећене односе умешају варвари споља.

Наша европска култура изграђена је на хришћанској мисли о Богу, свету и човеку, и на тој мисли засновани су и наша етика и наш правни поредак. У току последња два века, нарочито од француске револуције, појавила се на европском Западу сумња у истинитост те мисли, што је изазвало пометњу у моралним и правним односима како међу људима, тако и међу народима.

Ову европску пометеност и духовну разједињеност искоришћују данас ваневропски народи, са циљем да сруше основе на којима је европска култура изграђена. Још у доба мира европски свет био је преплављен црначком музиком и игром, филмовима сумњиве уметничке и моралне вредности, пропагандом безбожничког марксизма, чиме се све ишло за тим да се Европа прво духовно обезоружа. У овоме се, на жалост, донекле и успело.

Противници Европе у данашњем рату имају за циљ да европску мисао, европску културу и цивилизацију потпуно униште. Зато се руше европски градови и културни споменици, зато се убијају мирни грађани на дан највећег хришћанског празника, зато се не штеде ни земље које се сматрају савезничким. Свиме тиме хоће да се негира све што је европско.

Прошли светски рат вођен је још у знаку европском. Онда су и војске на фронту престајале да пуцају у данима великих хришћанских празника; цивилно становништво није нападано, ни убијано; прописи међународног права и конвенција поштовани су.

Кад се све напред речено има на уму, онда враћање пакета од стране наших у заробљеништву снима који бомбардовањем наших градова убијају наше жене и децу прет ставља више него обичан протест. То је револт синова једног хришћанског народа, који је устао у одбрану основне мисли европске, њене културе, њеног правног и моралног поретка.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ВАЗДУШНИ РАТ — ПОЛИТИЧКИ ПОРАЗ КОАЛИЦИЈЕ

Лондон и Вашингтон захтевају од четири савезника Рајха, Финске, Мађарске, Румуније и Бугарске да одмах напусте борбу на страни Немачке и да помогну победи коалиције. Из оног ултиматума се види да коалиција није у стању да победи без потпоре од стране те четири државе. Необично интересантна констатација.

Тај ултиматум претставља невероватан цинизам. Прво, државе које се боре треба, према мишљењу коалиције да напусте борбу и да изврше самоубиство, јер се зна да Ајзенхауер са својом дивизијом нема права да се меша у ствари источног и југоисточног дела Европе. Та зона, према званичним подацима из Лондона припада Совјетима. Следствено, четири државе којима је упућен ултиматум, морају да се предају на милост комунистичких власти.

У свима тим државама реакције је била застрашујућа. Издржати до победе — то је лозинка која будимпештанску, све народе, борце за слободу Европе. Пре два месеца одговор би био исти, али не толико једнодушан; у свакој од тих држава било би можда, неколико постотака људи који нису били толико начисто са потребом да се постигне победа. Али ваздушни терор последњих недеља у области Југоисток створио је једногласност у погледу даљег вођења рата. Рат до победе.

Већ по томе се види да је аеротерор политички пораз коалиције. Пораз је у том погледу што је и Немачка постала духовно јача због терора. Пораз је и у том смислу, што је станов ништво окупираних земаља омрзло бездушне аеротеруристе. Против ваздушног терора протестују државници и читав свет. Један од најлепших протеста је онај који су упутили наши заробљеници одбијајући америчке поклоне. И у неутралним земљама расте негодовање према аеротерору. Штавише, и сами Енглези увиђају сада штетност те гангстерске стратегије. Наравно, они не смеју да признају политички пораз, већ кроз уста својих најбољих војних коментатора говоре о промашеном војном циљу тог аеротерора.

Ова такорећи светска кампања против аеротерора подудара се са другом кампањом упереном против коалиције: притисак на неутралне изазвао је највеће огорчење код свих пријатеља слободе народа. Тај притисак не попушта, већ напротив, појачава се, али он ствара утисак да је коалиција немоћна, пошто мора да зе ситничари акцијом против малих неутралаца уместо да стварно ратује, против својих великих супарника.

Политички пораз коалиције осећа се не само у главовима неутралне, противничке и коалиционе штампе, већ и у тој неутрали коју експлоатишу највећи држави-

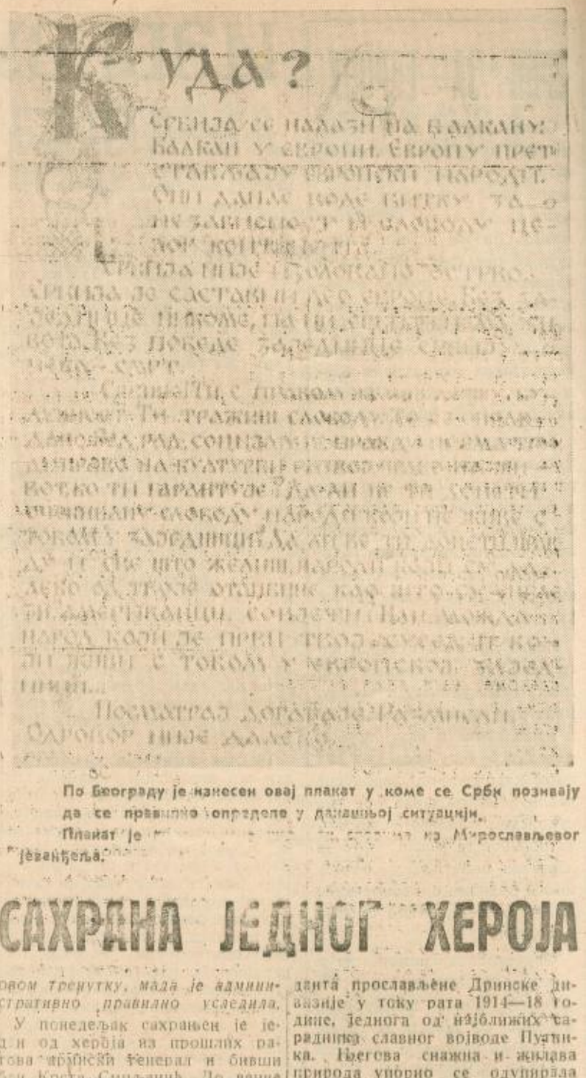
ници коалиције. Они сада говоре о потреби прераде Атлантске повеље, питању које је тесно повезано са потребом да се поништи казабланшка резолуција према којој се тражило од противника безусловна капитулација. Све се већ претвара у бекство са начелних позиција политичког фронта коалиције.

У Америци се стварно развијају веома замршено. Скандал избија из скандала. У Енглеској се јавно говори о пољама распадања, а Британска империја доживљава све тежу кризу која својим размерима премашује ону кризу која је настала после светског рата.

Доминиони се развијају. Не само претседник Новог Зеланда, већ и претседник Канаде заузели су на конференцији Британске Империје гледиште став, из кога се види да сва два доминиона имају више обзира према, САД него према Британији.

А док те код коалиције испољавају све већа вољеност и све веће рачуне, у редовима Тројног Пакта јача се воља за заједничким напором ради победе. Посета Тиса Фиреру је један од нових доказа нерушивости европске заједнице. Розенбергов говор о социјалним циљевима овога рата је једна декларација права и правичности, која баца у засенак реакционарне конференције у Филаделфији. Та конференција није донела ништа ново у стање социјално-политичких намера капиталистичких држава. Демонстрације одлазак грчке емигрантске делегације од те конференције је најбољи доказ да мали народи немају ништа да очекују од коалиције.

Мее.

По Београду је изнесен овај плакат у коме се Срби позивају да се правилно определе у данашњој ситуацији. Плакат је [illegible] из Мирослављевог јеванђеља.

БАЛТИЧКА МЕТОДА

МОСКВА ДЕСЕТКУЈЕ ЧИТАВЕ НАРОДЕ

од Др Вилхелма Копана

(Наставак са 2-ге стране)

правну форму и затражили *прикључење балтичких држава Совјетској унији* што је у Врховни Совјет почетком августа министарство Прамно.

Тако се испуњено оно што је Молотов већ 30. јуна саопштио у разговору литванском владином заступнику Кребе-Мицкевичиус-у као одлуку Совјетске владе: *„да се балтичке државе прикључе у фамилију Совјетских република."* Кад су закључени споразуми са трима земљама, ови исте су *Известија:* „Совјетска унија дала је пример о поштовању независности других земаља", а војнички лист *Красная звезда* је приметио да се узалуд покушава „да се застраше мале државе како Совјетска унија спрема ударац на њихову независност", али споразуми су доказали „сву бесмисленост и злонамерност ових навода". Сад је сав свет могао видети како је ово изигравање било краткога века. Може и данас, пошто се поново покушава исто ловљење мишева, (Бенеш—Молотов пакт садржи, дословно исте „лепе речи"), *да извуче из балтичког примера потребне закључке* шта зна че Стаљинова обећања.

Шта је нови режим значио за балтичке државе, познато је. Њиховом *бољшевизирању* приступило се енергично. Брзим скоком пређа, конфискаторског карактера доведени су самостални сељаци, индустријалци, занатлије и трговци до ничега.

Свуда су се појавили *јеврејски комесари* који су преузели управу производње. Руку у руку с тим ишао је *терор ГПУ-а* са масовним хапшењима, убиствима и одвођењима у унутрашњост Совјетске уније. Совјетски талог претстављао је у малим балтичким земљама само примеше московске централе која је тежила за тим да уништи официре, чиновнике и интелигенцију, а доведе пролетаријат на површину.

Осталом били су већ израђени планови који су спремали слање *великог дела народа* у Сибир. На пример требало је да се *не мање него* 700.000 Естонаца (од једног милиона!) „пресели" и тиме *практично искорени овај храбри народ.* Али већ активност ГПУ-а нанела је народном опстанку теже ране.

У Естонији је *убиствима и одвођењима изгубљено 61.000 људи*, не убрајајући многобројне несталне чија се судбина није сазнала.

Исти губитак претрпео је и *литвански народ*, док је у *Летонији* *набројано 40.000 жртава.* Затвореници су најстрашније мучени и највећим делом су помрли у затворима у које су довучени под најбезначајнијим изговорима.

Терор је порастао са масовним одвођењима 14 јуна, дакле тик пре почетка рата на истоку. О вог дана *протерано је у Азију* само из Естоније 12.000, а из Летоније 14.700 особа.

Совјетима би била највише још само једна година потребна да би тако далеко дотерали расељавање и уништавање целокупне вредности, да би осиромашење било потпуно. Немачке трупе успеле су да у задњем тренутку спасу балтичке нације ове судбине.

Данас стоје војници ових народа у првој линији да би заштитили своју домовину од новог упада бољшевика и да би спречили враћање страшних искушења из 1940/41. Како се у осталом беснело у другим областима, које су Совјети 1939 запосели, показује чињеница да је тамо *одвучено скоро 2 милиона Пољака* који су до једнога „нестали". Масовни гробови у Катину — такође и у балтичким земљама откривена су многобројна места на којима су вршена убиства — довољно говоре.

Ове судбине имали би да се боје сви они народи који би пред Совјетима капитулирали. Будући да они то знају, супротстављају се бољшевизму једним средством које ови разуме: оружјем и одлучношћу да бране свој опстанак до задњега и борбом осигурају будућност свима против бољшевизма као и његових помагача.

СНАБДЕВАЊЕ ТРЕБА ОЛАКШАТИ

У тренутку кад једна тешка ратна несрећа снађе један град, као што је несрећа Београда, кад се читавим блокови куће руше као кула од карата затрпавајући под својим рушевинама хиљаде жртава, разумљиво је да народ пада не под утиском тих догађаја. Само најхладнокрвнији успевају да владају собом и да у тренутку забораве на опасност и да, захваљујући својој сложености, више добар утисак на остале, нарочито и њихову присебност и осећање веће сигурности.

Кад грађани обузет паником види да се живот око њега није поремећен, на основу осећаја сервоко да ни његов претерани страх није умесан, да и они има своје дужности према друштву које и даље треба савесно да обавља.

Наше власти су показале присебност, чак и пожртвованост у вршењу своје дужности у најтежим тренутцима, али постале су појаве које можда имају своја административна или техничка оправдања, али не придоносе стварању убеђења и нормалној живота.

Изгледа да главне основног поремећаја у снабдевању грађанства није имало добро дејство. У прном тренутку одлука о снабдевању у на којој овлашћеној пекари или бакалници има по је оправдање. Доцније ограничење овлашћених пекарница и бакалница на минимум имало је напротив неповољно дејство. Пред тим радњама београђани ниче заузели својим пословима и невољама, губе читаве часове и дане чекајући ред, а дешава се често пут изађе до свог следовања ће робе.

Очигледно је да таква новина у снабдевању уноси само још већи поремећај и повећава невољу грађана, те би што брже требало наспоставити „ранији" начин снабдевања.

Замена купонских књижица у стална грађанима само нове тешкоће, како у погледу губљења времена, тако и у погледу правилног поступка. Многа домаћинства била су приморана или су пак сматрала за потребно да привремено напусте Београд, или пак да се приселе у даљу београдску околину. Она ће се по своју прилици наћи у немогућности да се одазову ограниченим датумима пријаве. А из тога следоваће поново нове административне и практичне непријатности.

У овакним околностима треба се превасходно држати једног принципа: административне формалности свести на минимум и грађанима омогућити што бржи и једноставнији начин снабдевања.

САХРАНА ЈЕДНОГ ХЕРОЈА

овом тренутку, мада је административно правилно уселила.

У понедељак сахрањен је један од хероја из прошлих ратова војвода генерал и бивши бан Крста Смиљанић. До вечне куће испратили су га и поред непредвиђених притока велики број пријатеља, поштовалаца и познаника, који су хтели да дају последњу пошту овом заслужном сину српског народа. Погребу је присуствовао и претседник владе, пријатељ генерал Милан Ђ. Недић, затим команданти Српске државне страже Бориводе Јонић, као и многи други генерали.

У име српске војске са покојником опроштене се његов друг из ратова бивши министар војни армијски генерал Милутин Ђ. Недић, који је изнеђу осталога рекао:

„Тихо и нечујно силазе са животне сцене наши војнички ветерани. Велики наши војници и команданти одлазе мирно и спокојно, свесни да су часно испунили свој дуг према војсци којој су припадали, своме Краљу коме су верно служили и Отаџбини коју су издасне љубили.

И данас ево стојимо погнуте главе крај одра једнога од наших великих војника из минулих ратова у првој четвртини овога столећа, крај одра Крсте Смиљанића, армиског генерала и бана Зетске бановине, коман-

данта прослављене Дринске дивизије у току рата 1914—18 године, једнога од најближих сарадника славног војводе Путника. Његова снажна и жилава природа упорно се одупирала времену и ударима судбине, али сада, више није могло ни оно да пружи отпор.

После тога је генерал Недић изнео биографију великог покојника, подвлачећи значајне етапе у његовој сјајној војничкој каријери. Војвода Путник ценио је војничке и организаторске способности покојника Крсте Смиљанића и често га је, као једнога од својих најближих сарадника. Тако је у току балканских ратова 1912—13 година био начелник слобораћног одељења врховне команде, а по закључењу мира био је начелник опште војног одељења Министарстава војног. У светском рату командовао је Дринском дивизијом, са којом се прославио.

После рата, уживајући велико поверење Краља Александра Крста Смиљанић је заузимао највише војничке положаје.

Завршивајући свој опроштајни говор генерал Недић рекао је:

„Генерал Крста Смиљанић свој им способностима, својим радом делима и заслугама улази у ред знаменитих Срба XX века и најугледнијих војника и ненмара на великом делу, ослобођења и уједињења Српског народа. Као његов сарадник у току великог рата ових догађаја, у име његових официра и војника и у име целе Српске војске, ја се захвалио, опраштам са ђенералом Крстом Смиљанићем и довикујем му последње збогом, вечан му покој, хвала му и слава му!"

После опела ковчег је спуштен у раку и претседник владе армиски генерал Милан Ђ. Недић приступио је отвореном гробу и изговорио је неколико речи, одајући пошту његовој сени, па је затим, положио венац.

Вавредни владин комесар за Београд Драг. Љ. Јованović положио је затим венац у име београђана, у знак захвалности и признања генералу Крсти Смиљанићу, који је 1918 године као први командант ушао у Београд.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Добровољаштво - израз наше народне душе

Добровољаштво није код нас новога датума; оно је стална појава у много страдалним часовима српскога народа. Према томе добровољаштво је израз наше народне душе, и увек долази до изражаја у моментима народне трагедије, онда када се не може тражити регуларност, а концу закона попусте, а људима је потребно помоћи и спасти их. Наш познати поклич: „Ко је витез, ко је јунак!" јесте позив добровољцима. У тешким тренуцима, не обраћа се свакоме; него само витезовима и јунацима који су у стању заборавити све личне користи пред општим — братским интересима.

Отуда је добровољаштво у суштини својој жртва, самопрегорење и витештво. Све три велике особине у једно чине добровољца.

У књизи живота речено је да нема ништа веће, што човек може учинити, него ко живот свој даде у откуп за друге. Јер шта има човек веће у овом свету од живота и кад он свој живот даје драговољно ради већих идеала, он чини највећу жртву. Човеком у том моменту овладају надземаљске, надљудске силе које га све више одбијају и одвајају од овога „света варљивога." Зато је народни песник често набрајајући особине добровољаштва при позивању, изласио и ово: „Који рану крије у дружини, да му за њу не сазна дружина." То је бојазан, да се мислећи на себе, на свој бол од ране, не скрене с пута којим се пошло, не створи забуна у дружини да не врши и даље своју дужност.

Кроз жртвовање иде се самопрегорењу. „Себ' прегорев највише се може." Херојство није уживање, него страдање. За хероје-добровољце не постоје ни власти, ни сласти, ни почасти, него само високи циљ, за који се залажу. За њих као да није ништа резервисано од блага света овога, осим борби и тешкоћа. Они су страдалници на трновитом путу, али никад не ропћу на судбину и животне неугодности. А то је и логично: „Зар ће онај што живот свој пренебрегава, истицати као циљ томе животу, јасније речено претпостављати материјалне ствари животу.

У једној народној песми наш Марко Краљевић добија истовремено три позива од три личности :један га зове у сватове, други на кумство, трећи на војску. Он не зна куда ће и пита мајку за савет. Мајка у кратким реченицама одговара да се у сватове иде од весеља, на кумство по закону а на војску од невоље „пођи сине, на цареву војску". Марко послуша савет и добровољно се одлучи за оно што је најтеже, где свакога момента глава о концу виси. И појам добровољаштва не може се разумети нити објаснити ако се не посматра кроз призму самопрегорења — са моодрицања.

Појаву добровољаштва изазива невоља било једнога човека било целога народа. Наш народ из комплекса тешкоћа издваја оне, које може савладати само херојски витез и зове их „витешке невоље". Није свака невоља витешка. Може и лопов и лажов бити у невољи, страдати због свог неморалног рада; но они никада неће изазвати сажаљење правога витезана на добровољно заузимање. Витез за витешку невољу.

Зато право добровољаштво мора се окарактерисати као витештво. А витештво је највећи појам за јунаштво. Витез испуњен љубављу не само према људима; него и према природи. Наш Марко Краљевић спасава тиће соколиће од ватре и што је карактеристично, на крају те песме, народни песник констатује „спомиње се Краљевићу Марко, као добар данак у години".

Обични људи за своје услуге траже награде, да их људи славе и величају; док се витештво уздиже изнад тражења од људи признања, за своје подвиге. То њему не дозвољава жртва, самопрегорење и идеал узет као циљ у животу.

Сваки дакле, добровољац, наоружан је са горње три особине, јасно наглашене и изражене: жртва, самопрегорење и витештво. Друкчи је се не може замислити личност добровољца, као што се не може замислити сунце без светлости, топлоте и зрака.

В. Влаховић

У СПОМЕН ЈУГА ЛАБУСА

Уместо некролога, преносимо посмртно слово главног уредника „Обнове", Ратка В. Живадиновића, које је одржао на сахрани јуначки погинулог добровољачког командира, поручника Југа Лабуса, а које гласи:

Има једна кратка песма једног великог руског песника, која у слободном преводу гласи:

»Не, не говорите ми да је мртав: он живи!
Иако је ваза сломљена: ружа још увек мирише;
иако је жртвеник поломљен — оган још увек пламса;
иако су струне покидане: песма још увек звони!

Она ми непрестано долази на памет откако сам чуо за јуначку погибију нашег Југа. И ето и сад када се његовим земним остацима треба да се опростим, нако гледам утучена родитеља, супругу и другове, ја стално понављам у себи ове стихове и довикнуо бих вам свима из свега гласа:

Не, не мислите да је мртав: он живи!
Иако је ваза сломљена: ружа још увек мирише;
нако је жртвеник разбијен — оган још увек пламса;
нако су струне покидане — песма још увек звони!

Јер има оних који су изван смрти и који и преко ње успевају да живе. Јер има оних у којима сажета воља и снага, љубав и радост су тако огромне да као неисцрпни извори напајају не само поколењe у коме су рођени, већ и она која за њима следују.

Такав је и наш Југ: мирис, оган и песма. Мирис најлепше младости, ватра најснажније вере, песма најтоплије љубави. И зар то може да умре? Зар мегак може да уништи то све само у једном тренутку?

О зар би наш Југ који је тако волео живот жртвовао све то, када би знао и веровао да све то ишчезава само у једном тренутку? Зар би ту так распевану младост имао снаге да уништи, ако би веровао да је тад свему крај? Зар би своју превелику веру у земљу, у народ, у тебе учитељу наш, ставио и једног тренутка на коцку, када би веровао да је све ово крај? Зар би своју преобилну љубав за родитеља своје, за тебе драга Миро, за вас другови његови пресушио у једном једином тренутку, ако није осећао и он да

Иако је ваза сломљена: ружа још увек цвета:
нако је жртвеник разбијен: ватра још увек гори;
нако су струне покидане: песма још увек звони!

Он је знао да има мириса који вечито трају, да има ватре које вечито горе, да има песама које никада не престају.

Таква је песма Југ Лабус. Таква су песма стотине његових другова што падоше и што падају сваког часа. Такви су сви они Бели Орлови наши: вечни мириси, вечите ватре, вечите песме народа српског. Такав је и наш Југ Лабус.

Зато се ја и не опраштам од њега, нако би требало да му у име нашег Претседника, у име старијих другова, у име своје кажем последње збогом. Али зар је могуће рећи последње збогом ономе ко није мртав? Зар није скрнављење говорити ономе који постаје вечност о пролазности његовој.

Југ наш није мртав. Јер ако је он умро, мртви смо сви ми. Шта би ми без мириса њихове младости, без ватре њихове вере, без песме њихове љубави? Били би гробље суморније од овог што нас сада окружује.

Јер ако смо живи, онда имамо да захвалимо њиховом мирису, њиховој ватри, њиховој песми. Јер то је живот, а ако је то живот, онда нема смрти. А ја знам да је то живот, прави правцати живот. И зато не прштам се са Југом нашим, већ у име свих нас довикујем:

Хвала ти и слава ти!

ПЕСМА ПОБЕДЕ НАШЕ

Сутра су Цвети, предвечерје Ускрса. Освећује се врбица, зеленило; носе и љубе младе, нове биљчице. А ми се налазимо на коти преко 1.000 метара високој, покривеној снегом од једног метра, док се недалеко од нас диже снежни бедем од преко осам метара. Све почива дубоким зимским сном. Природа се одмара, ћути, спава. Ко да је без живота, силе, снаге. А ми, српски добровољци лежимо на хладноме снегу, чекамо, ратујемо, јуришамо, промрзавамо. Води се битка за Србију по овим гребенима. Бацачи, топови, митраљези проламају пакленом паљбом ова немилосрдна сурова и стрма, али нама ипак тако драга брда. Воде се очајничке борбе. Луче и данас били су опасни окршаји. На живот и смрт. Ми смо ипак победили и заузели партизанске положаје. Тодово брдо је наше.

Ништа нам не смета што гладни дочекујемо Цвети, а можда ће то бити и на Ускршње празнике. Не буни нас ни то што се нови живот још не јавља из природе. Ми костима својим стварамо и учвршћујемо други нови живот, бољи српски живот, живот срећнији и сношљивији, живот српскији и хришћанскији. Све нам је лако кад имамо овај узвишени идеал пред собом. То нас надахњује за натчовечанска дела и подухвате. Све нам је подношљиво кад знамо шта значе наше жртве. Доћи ће пролеће после ових хладних зимских ноћи, то је сигурно. Исто тако доћиће и бољи дани српском народу због наших напора и жртава.

Јер, ево га дах пролећа је ту. Осећамо га душама својим И ду

(Наставак на 6-ој страни)

Тамо доле, међу врлетним брдима, још и данас сија велики и дубоки снегови. На слици: кувар је поранио и спрема топао ручарьк за своје другове (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Прича без коментара

Било је то једне недеље по подне.

Тмурно и облачно време, натерало је савремено друштво, да своје обично недељно-поподневско време, проведе између четири зида лепо меблиране собе. Као и увек, то је мешовито друштво, састављено од блазираних мушкараца и савремених „културних" девојака. Поред песме и модерних шлагера, што тако јеживо парају здраве и нормалне уши, сервиран је и бифе, састављен од модерних опојних пића: виског, џина, коктела и осталих савремених напредњачких ђаконија.

Весно намештена соба препуна младежи врила је као у паклу. Дуванског дим и песма, помешани са тешким звуцима модерних плоча, са меког старог и изанђалог грамофона, давали су општи тон целом савременом друштву. Као из даљине чуло се цикање неког „крвавог" џеза, који се губио у грчевитим трзајима раздрагане младежи. Обучени наравно, у одела најмодернијега кроја, шивено онако како то савремено друштво захтева, личили су они на некакве пајаце, некакве лутке. Мушкарци са „олук" панталонама и шнајдерски развијеним телима, вртили су се и ласкали тако наивно својим другарицама, које су про сто пливале од среће, поносећи се својом заводљивошћу. Оне, наравно, предњаче у свему. Њихова изнад колена сашивена хаљина, одаје савршено извајане облике тако дражесне ножице.

Таман су мислили да опет почну играти „фоте", кад као из даљине допре до њихових ушију, прво тих па постепено све јачи и громкији глас неке песме, која је наравно заинтересовала и наше младе, савременим духом прожете хероје и њихове другарице.

Сви потрчаше на прозор, оставивши непопушене цигаре и неиспијене чаше, које су на својим почетцима биле местимично обојене црвеном ко крв бојом шминке.

Песма се сада већ јасно могла разумети. Била је то песма младих српских добровољаца, који су са песмом и смехом на уснама одлазили у борбу. Њихове суре униформе и препланула лица, нису се свидела нашим салонским херојима и њиховим другарицама. Одмах падоше на рачун српских добровољаца страшне погрде и ниске клевете. Једна девојка чак, у „оправданом" бесу против „издајника и плаћеника", отвори прозор и пљуну поћут њиховог марша. Као изграду за то добила је један пољубац више, за 'време „фоте". Мала четица добровољаца то није могла да чује, ни да види, већ је заносно певала своје песме, песме одушевљеног родољубља и љубави према српском народу. Као страшан жамор у ушима салонских хероја и њихових другарица, долазили су завршни стихови добровољачке песме:

„...Па макар сви до последњега пали,
Ми завет свет испунићемо тај."

Један пропали монденчић, који је у својој отрцаности личио на папучиског мачка, љутито „с правом" залупи прозор не могавши да слуша глупости „плаћеника и издајника".

Сви се вратише са прозора, морам признати мало снуждена лица. Али им то није ништа сметало да наставе започето ведро расположење. Баш напротив то им се мора опростити јер је њихова „културна и напредњачка" младеж била стварно дубоко озлојеђена против „бедних реакционара", који су још били толико дрски да с песмом на уснама прођу кроз улице престоничког града, и да тиме прекину безбрижно расположење наше добре дечице. Један младић са црвеном машном опсова мајку свим реакционарима и десничарима овога света, наравно мислећи највише на „крваве фашисте" добровољце. За тренутак прекинуто расположење заврши се и сви заборавивши на „псине буржоазије" похиташе, да уз песму и моћну „њупу" проведу безбрижно преостало време.

Неки бесан џез уз страшно мајкање и цикање црначких музичких тонова, раздрмао је нашу младеж и ова, са још више одушевљења бацила на играње неке „крваве" модерне и блазиране монденске игре.

*

Кроз тешке и недогледне низине кроз величанствене лепоте наших српских крајева, тромо је пролазио један путнички воз. Сељаци који су радили по њивама поред пруге, прекидали су тренутно свој тежак и мукотрпан рад, гледајући у дугачку композицију, која се тромо и лено вукла, остављајући за собом дивна поља и златне питоме ливаде.

Из воза се чуо жагор и разговор путника, који су у разговору и невезаном бенетању растеривали тешку досаду путовања.

Из неких вагона чула се и весела песмица, док је из задњег вагончића богме одјекивала и громка песма. Била је то песма оних добровољаца, који су неколико сати пре, прошли кроз суморне улице престоничког града, певајући своје громке песме.

У одушевљеном родољубивом заносу певали су они сваку искрену и пуну љубави песму:

„Преко трња, преко стења
Своме циљу се ближимо ми.
Снажним духом све се мења,
Зато ћемо и смрт сносити."

Громки глас тако дивних звукова ширио се и губио у недогледне даљине српских низина.

Воз је тромо и лено пролазио кроз дивне пределе наших крајева. Као силна и моћна снага ширила се из малог вагончића песма српских добровољаца, песма бола и песма љубави. Као страшан покос покварености садашњици и њеним носиоцима ширила се и одлазила добровољачка песма у небеске Божје висине висине лепота и вечних Истина. Била је то песма бола и песма Љубави.

Добровољачки вагон личио је заиста на свет за себе, што је он стварно и био. Понашање српских добровољаца било је заиста врло чудновато, просто несхватљиво за данашње друштво. Њихово презирање смрти у овом времену кукавичлука, њихова силна љубав према роду и Отаџбини, просто је непојмљива за ово време себичног индивидуализма и егоизма. Њихов одлазак с песмом у крвави бој, њихов непресушни извор родољубивих тежњи и осећања, задивљавало је све и свакога.

Воз је постепено успоравао своју брзину приближивши се малој и неугледној станици. Мала четица српских добровољаца хитро и савршено у реду искочи из вагона, пошто се воз беше заустављао. Постројише се на брзу руку поред самога воза. Околни свет и сељаци беху се окупили гледајући их, док је воз као и увек лагано и меланхолично излазио из пољане и неугледне сеоске станице.

Паде команда „МИРНО" и уз поклич „С НАМА ЈЕ БОГ" чета се умири и у беспрекорном али неукрућеном маршу настави свој започети пут, пут ка месту где ће се бити тежак и крвави бој. Одјекну громко песма, а њени савршени звуци освајаху долине и златна питома српска поља. Више се добровољци нису могли видети, само се још потмуло из даљине чула ведра и пуна љубави песма. Била је то песма бола и песма љубави.

Било је то једног суморног јесењег дана. Док је задњи сунчев румени зрак обасипао величанствену природу својим топлим и милим зрацима, на једном зеленом пропланку уз клокот ми граљеза и језиви звиждук подлих куршума, орила се песма новог живота, нових лепота, нових заноса и нових Идеала...

Заиста? Овде не треба никакав коментар.

Т. М. С.

Око чесме, у раним јутарњим часовима...

(*Фото:* Васп. одсек С.Д.К.)

Песма победе наше

(Наставак са 5-те стране)

ше се наше радују. Осећамо га срцима својим и срца се наша надахњују, надимају неисказано. Птице, што певају по дрвећу, по кривеном снегом, о њему говоре. Пролеће је ту. Наше уморне, реуматичне кости то најбоље осећају и наслућују. Оне су жељне сунчевог сјаја и топлине. Сиви мрака, зла и таме желе да нас спутају и даље. Везују нас нераскидивим везама. Дубоки снег уверава нас у своју моћ и вечност. Али узалуд...

Ма да су Цвети и нигде цветка нема, птице, весници дивнога пролећа весело певају, радују се животу и онда кад се смрзавају. Из иструнулих старих семенки клија хиљадама нових живота. Исто тако не збуњује нас нагуштеност нашег српског неба. Не смућују нас непријатеља. Не плаше жртве. Не колебају муке, патње и болови. Очи душе назиру златно Божје сунце што ће нам једнога дана засјати изд данашњих тмастих, тучоносних облака. Пролеће слободе, дан васкрса и обнове српскога народа је већ видљив нашим духовним очима. Зато и на снегу песма. Зато и у смрти песма. Јер видимо последице: из жртава наших рађа се хиљаде нових бораца. Семе обилате плодове доноси. Долази ново доба — боље, лепше, осећајније, милије.

Природа својим током и делима потврђује и осмишљава и оправдава нашу непоколебиву борбеност и веру.

Добровољци, птице — весници српскога пролећа и васкрса, то целим својим бићем осећају. Зато су радосни. Зато хероји. Зато дају надчовечанске жртве.

Живојин Рад. Првуловић

Пролетња песма

Легије младости, без мача и страха,
Надахнута вером светосавског храма,
Воде свету борбу до последњег дахa
За један нов живот без стида и срама.

К'о што облак мајски благословом роси
Ова наша поља мирисна и клетва,
Хита Војска Смена и на путу носи
Чежње поколења кроз стрмљења расна.

Геније је нашег одхранила вила
У пећини хладној на кóстратној струци,
Радост је стварања утеха нам била,
Ми смо увек сила у јуначкој муци.

Наш дух је прегнућа мора непрегледна,
Гробови отаца јунаштву нас уче,
Смис'о наше борбе није ДАНАС бадња,
Ка светлом нас СУТРА слављa прошлост вуче.

Чврстину одлуке с Косова смо брали,
Правицом смо ткали историју цéлу,
А увек за вéчну истину смо знали:
Најстрашнија смрт је смрт духа у тéлу.

Пред нама је Српство, родóносна њива
Крчена сабљама уз цик бојних труба,
То је драги алем камен што исплива
Из херојске крви палих родољуба.

Падају и данас деца домовине,
У жару дужности утапа се страва,
Ах! Србин је к'о Бог диван када гине
На бранику својих освештаних права.

Не живи се само од хлеба и воде,
То насилник свом ће најамнику дати,
Крв је одабраних постоља слободе
И ако пут борца незахвалност прати.

Кроз мећаве страшне ових тмурних дана
Орлови се бели у слави надлећу,
Већ се распирује са њихових рана
Сјај новога доба које носи срећу.

Историју славе Војска Смена пише,
Из презира смрти победе се роје,
За Српство се моје ја не бојим више,
Херојски ће народ следити хероје!

Филип Ј. Букшенић

СТЈЕПАН МИТРОВ ЉУБИША

„ЊЕГОШ СРПСКЕ ПРОЗЕ“

У примеру нашег великог Вука Караџића ми смо видели до које висине може да се уздигне једна даровита, истрајна и вредна самоучност. Ми смо, баш у том примеру, видели да је тврдоглава самоучност однела сјајну победу над учењаштвом уско стручним, отуђеним у безживотном формализму.

Овај Вуков случај поновио се и са Стјепаном Митровим Љубишом, српским приповедачем, чија се стодвадесетогодишњица рођења навршила ове године. Љубиша је рођен 28 фебруара 1824 године у Будви од старог српског племена Паштровића. Остављен рано без оца, растао је поред мајке безбрижно тако да није пошао ни у школу и све до пунолетства своје године није знао читати. Међутим, тада је као самоук прихватио књигу и у деведесетој години ми га већ виђамо као општинског бележника у Будви.

Љубиша је сам доцније истицао како га је пример Вука Караџића храбрио да не клоне у напорима за своје интелектуално развиће. И зато је од једног писарчића дошао до положаја председника Далматинског сабора у политичком животу, а у књижевности српској до заслужене титуле „Његош српске прозе“.

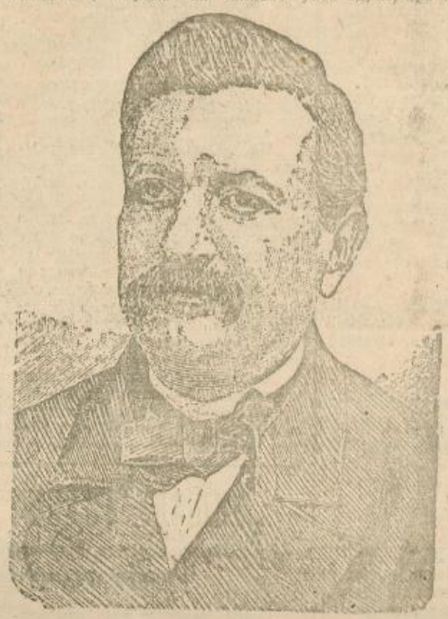
Стјепан Митров Љубиша, као што се види, био је политичар и књижевник. Највећи део његове стваралачке енергије апсорбовала је политика преко које је заступао српски елемент далматинског приморја. Тек доцније, последњу деценију живота, посветио се јаче књижевности и смрт га је затекла у пуном књижевном стварању.

Интересантна је чињеница да је овај расни српски књижевник, који се толико истакао лепотом матерњег језика, прво дубље познао један туђи језик на коме је читао и који је толико добро познавао да је изазивао дивљење. То је језик Дантеа и Торква та Таса. Отуда су прве литерарне ствари Стјепана Митрова Љубише биле неколико сатира Торквата Таса и Дантеова Божанствена комедија (Пакао, Уголинова смрт) које он „посрбио“ и штампао у далматинском „Народном листу“ и алманаху „Дубровник“.

Али под великим утицајем свог супруге Софије, националне свесне бокељке, Стјепан Митров Љубиша је стао читати и писати све више српски и тек сада му је пукло пред очима колико духовног блага има у Српским народним песмама, равним по вредности и највећим делима светских песника, и у „Горском вијенцу“ Његошевом. И он, који је, као и сви остали који су се у Далматинији у то доба бавили јавним пословима, најрадије говорио и писао талијански, сад је готово са заносом неговао свој матерњи језик и стидео се што га је раније толико занемаривао.

И тако је 1868 године, дакле у зрелом добу живота, објавио прву своју већу приповетку „Шћепан Мали“, после које су дошле остале његове малобројне али драгоцене приповетке: Продаја Патријарке Бркића, Кањош Мацедоновић, Скочићевојка, Поп Адровић нови Обилић, Краља и прекрађа звона, Проклети кам, Горде или како Црногорка љуби и др.

Годину дана пред смрт започео је свакако под утицајем Бокачова „Декамерона“, своју серију фолклорних приповедака „Причања Вука Дојчевића“. Он је хтео да напише рашо сто приповедака у којима би описао

СТЈЕПАН МИТРОВ ЉУБИША

живот српског народа и његове обичаје, уколико није стигао све то да изнесе у дотадашњим својим приповеткама. Тежиште овог дјела било је у језику и његовој употреби код Бокељаца. Њему то није било тешко створити, јер је у духу и сећању имао, још од детињства, велики резервоар неисцрпне народне филозофије из свог краја.

И збиља, изгледало је да ће српски народ добити свога Бокача, али узвишенијег по садржини и тенденцији него што је онај талијански. По форми „Причања Вука Дојчевића“ заиста „не документују вештака у новелистици“, али начин приповедања, језик, тенденција, здрави, природни хумор то су главне особине ових причања које им чувају лепо место у историји српске књижевности.

Стјепан Митров Љубиша није доживео да напише стотину „причања“. После тридесетседме нашла је изненада смрт и прекинула живот и дело пишчево.

Љубиша је био прави народни човек. Као политичар имао је разумевања за све невоље свога народа чији је заступник био. У верском погледу био је толерантан, али је православљу био одан до дна душе. Тврдио је, да није било народне цркве, тешко би се српска народност одржала, а Црногорско Бадње вече, главну тему „Горског вијенца“, сматрао је народним спасом у Црној гори.

Стјепан Митров Љубиша, као што смо видели, био је самоук, али то му ништа није сметало да постане један од најкултурнијих великана српског народа и један од европских образованих људи. Читао је на француском, немачком и италијанском а што се тиче српске књижевности, ту је највише волео оне књижевнике који су се истицали беспрекорним знањем матерњег језика.

Цео свој педесетчетворогодишњи живот Стјепан Митров Љубиша је провео у Будви и Задру а нарочито Бечу у коме га је изненада задесила и смрт иако је био јаког физичког састава, увек здрав, пуна темперамента.

Заслугом Љубишином је у бечком Царевинском већу 1867 усвојена одлука, да се посланици из Далмације могу служити и српским језиком. То је један карактеристичан детаљ његове врло развијене политичке свести и његове необичне велике љубави за матерњи језик што му је и прибавила заслужни назив „Његош српске прозе“.

РУСКА ОБЕЋАЊА ЦРНОГОРЦИМА

Одломак из „Шћепана Малог“

...При крају годишта 1768 Султан Мустафа III по наговору Вернежа, француског посланика, објави Русији рат. Почетком нове године опреми двор руски кнеза Борђа Долгорукова у Италију, да би како отуд подигао Србе и Грке на Турчина. Долгоруков се бавио у Италији готов три мјесеца под именом трговца Баришникова (јер господа често именом мијењају), док се деси у Напуљ с кнезом Воиновићем из Новога. Овај, као знатни човјек, напути га да пође у Црну Гору, ту да се упозна с народом, и свом главом да завади Србе с Турцима. „Кад пукне пушка црногорска, рече Воиновић, био здраво, неће из Арбаније, Босне и Херцеговине ни чељаде ни коњче султану на помоћ, а сусједни везири и паше једва чекају да се тијем оговоре.“ Тако се укрцају на један брод трговачки, њих двојица и пратње тридесет друга, пак доплове под Спич једанаестог августа 1769. Спич је мјестанце врх мора, међу Будвом и Баром, са запади прво село турске Арбаније. Ту добре луке нема, до жаља што га зову Чањ, пусто жало без жива духа. Путници се без страха искрцају на сухо, пак усред поднe преко Созине дођу у Бољевиће у дно Црмнице, и ту преноће код владике Арсенија Пламенца. Сиутрадан дођу на Цетиње уз велику пратњу, и за три дана окупе главаре црногорске од све седам нахија. На скупштини Воиновић прочита грамату царице Јекатерине, која позива народе грчке и српске да ваоште на Турчина за крст часни и лијепу слободу, обећавајући златна брда и долине ако надјачају.

Тодосије Мрковић, опорне нарави, зачне први говорити:

„Ово је честите кнеже, трећи пут да нас Мошкови подбадају на рат против Турака а иза се без нас умирише. Ми смо једнос изишчали главама и имућем; још гњијемо у ранама најбољи јунаци, а многи осака тили; нећемо се за десет година окријерити и доћи на прву мјеру. Пошто навијемо на себе јаничаре и Малисоре, ви ћете се, кнеже, умирити без нас, а ми ћемо до краја изгинути...“

Још би старац подуже говорио но му главари прекину бесједу: „Срамота је оче игумане, корити нашу браћу Мошкове. Ми смо навикли злопатници, ми ћемо помоћи хришћанској царици, што најбоље узмогнемо, само да нам дође праха и олова.“

Тад им Долгорук да 500 дуката, а пошаље 600 момака с мазгама да пренесу из Спича дебање, који је довезао бродом у Чањ. Тако се скупштина обрадује и закључи да се на све стране започну задјевице против некрста...

Као што је игуман Теодосије напријед погодио, Русија се помири с Турчином без Црне Горе нити се уврсти у уговору мира Кајнарџијинског, склопљена 10 јулија 1774, ни једна ријеч о Црној Гори. —

Дозвољен српских уметника Паја Јовановић рашчишћава крај што преставља сиђов дом, погођен као »војни објекти«

„Причања Вука Дојчевића“

ДА ЈОЈ ТРЕБА НАШЕ СЛОГЕ, НЕ БИ НИКАД НИШТА НАШЛО

Зеђанима умро поп од старости, пак се окупила хиноријa да се договоре кога ће узети да јој попује. Неко би хтео попа домаћа, неко странца, неко удовца на сирочади, а неко ђака што још није литурђије пропојао ни петрањла вјенчао; док у потоње један зловарни старац проговори: „Ми гинемо изнвиће од суше: земље — мршаве, а воде ћети ни да ручник скваснш, пак нас сваке друге године мори глад. Него хаите да потражимо попа који је при Богу, да испроси дождa кад се небо затвори а облаци прорнједе. Ако ли не умали кише, да му те године не дамо да бира ни дрва, а друге — да прекинемо погодбу.“

Ја ту старчеву пристану свиколици. Боже помози, кад се сло жише барем једном! Одвоје се троjица, тобож мудрнји да иду по попа. Но не нађу ни у Зети ни око ње свештеника кокавога желијаху. Дођу ти они, али и гори, у нас.

Намјераше се међу нама млади попић — ваистину, доста при кладан — који, не изнавши своје хиноријe, живукаше о петрању и рожданику. Научих га ја како да се прими зетске хиноријe и како да послужи онијем људима. Кад дошла троjица у попа, кажу му колико дава црква годином осијека, колико ли пук бира, подушја и петрањске, а он да им се прихвати испросити с неба кише кад просуши. — „Хоћу, одговора поп, дићи крсте кад год хиноријa пошаљеш дванаест домаћина да ме помоле.“

Ту се убрзо погоде, и поп дође у Зету да попује.

Кад дође земни суши, скупи се хиноријa на Ђурлика и Урлика, да одаберу по уговору дванаест домаћина да похитаћу у поп: нека диже крсте, а да би проросило.

Одабраници пођу у попа и до несу му зетску поруку. А поп, као што га биах научио, упита их: кад жељкују да киша паће.

Један рече: „Ваистину сутра: није вељ чекања ни одмака.“

А други: „Не сутра, за ране Божје, ја сутра женим сина, пак ће ми окиснути свати и невјеста.“

Трећи рече: „А, но прекосутра!“

А четврти: „Не, ако Бога знате, главиио сам за прекосутра мобу да ми жње рану, шеницу, што је пала по земљи.“

Пети рече: „А, да у сриједу.“

А шести: „То би ме до краја ископало, јер ће ми на тај дан озим бити на гувну, и доћи умолници да је вршу.“

Никад се сложити кад да запљушти, пак реку попу: „А ти баш и не дижи крсте, док се љепше не договоримо кад ћеш.“

Они се не договори никад, а киша паће и напоји без крста и молитве, кад јој хора дође и кад сама хтје. А поп-остаде међу њима мирно и поштено до своје дубоке старости, да им по пује и побира бирове и давања. Стога и остаде у народу ријеч: **Да јој треба наше слоге, не би никад кише нашло.**

„Ти плавиш, зоро златна!"...

Неприметно је прошле године минула стогодишњица постанка једне лепе, врло осећајне „народне" песме која се и данас још слуша са негдашњим заносом.

Песми се зове „Ти плавиш, зоро златна".

Налазимо да није без занимљивости овом приликом, после 101 године како је песма штампана, да кажемо неку реч о њеном писцу и његовом животу, јер он заузима лепо место у историји српске књижевности.

Творац песме „Ти плавиш, зоро златна" јесте Василије Живковић, свештеник панчевачки. Он је рођен 1819. а умро у дубокој старости од седамдесет и две године.

Гимназију је учио у Сегедину, а правне науке студирао у Пешти и Пожуну, да би на крају завршио вршачку богословију и постао човек цркве.

Василије Живковић био је један од истакнутијих српских лиричара прошлог века. Своје песме штампао је у многим тадашњим часописима, а збирка му је угледала света тек после смрти, 1907 године. Уживао је глас једног од најбољих љубавних песника. Примери, „прави песнички богови", били су му Гете и Шилер. У своје време запажени су били Живковићеви преводи Гетеовог „Баука" (Ерлкениг) и Шилеровог „Гњурача".

Од оригиналних песама Живковићевих многе је српски народ присвојио и певао их, као што данас пева „Ти плавиш, зоро златна", чак и више. То су песме: „Ор'о кликне са висине. Радо иде Србин у бојнике. Српске књеви чарнооке. Ничи, ничи, крине бели! и др. Био је он песник „који је погађао и тако срећно изражавао осећање неколико поколења целог једног народа. У његовој поезији, сентименталној и романтичарској, каква је била сва поезија половином прошлог века, владала је чисто вертеровска расплаканост.

„И то је често лепо и глатко казивано, као у песми „Ти плавиш, зоро златна", песми опште, неодређене туге осетљивих душа оног времена, која се тада на све стране уз харфу певала"...

Оригинални назив песме „Ти плавиш, зоро златна" гласи — „Љубопевац". То је старински израз за појам „Песник љубави" или „Љубавни песник". Љубопевца је Живковић објавио 1842 године у пештанском српском књижевном листу „Скоротеча". Тада је Живковић живео у Пешти као студент.

У оригиналу текст песме гласи:

Ти плавиш, зоро златна,
Твој сјајни блиста зрак:
Сви срећни тебе славе,
Ја љубим гроба мрак.

Ти плавиш. „Ето красна!"
Чује се света клик
Ја певај, сузе лијући,
Твој рујни кунем лик.

И бежим. — Куда? Не знам!
Усамљен тражим луг;
Покоја нигде немам:
Плач ми је веран друг.

Данас је, у народним рукама, разумљиво ова песма мало модернизована. Али, на срећу, мало.

Занимљиво је, на крају, рећи неку реч и о једном скроз романтичарском љубавном доживљају песника-свештеника. Живковића. Наиме, у четрдесетим годинама својим, кад је већ био стекао реноме значајног песника, и кад је постао удовац, заљуби се страсно у једну жену. Овај љубавни занос држао је Живковића потпуно и дуго. Своје савременике скоро је скандализовао, јер ви

ПРОТА ВАСА ЖИВКОВИЋ

ше није, као раније, певао „идеално", у старинском смислу речи, већ је сада кроз своје стихове величао „светињу страсти", љубав профану, земаљску. Никакви обзири, никакве компенције моралних, друштвених обзира нису му били препрека. Своју драгу звао је у слободу, да се с њим више „ко у зраку таставља".

Он сад пева:

Цвет младости тек замало цватн
Брзо клоне, вене и опада:
Ај, отвори недра и срдашце,
Љуби, љуби сада из' никада!

Или:

Ја без тебе живети не могу,
За тебе се молим код олтара.
Молим Бога да ми пити даде
Рајске страсти са твојих недара!

За религиозну паству нешто невероватно и данас а камо ли онда.

На ипак, нашем песнику ништа није помогло. Црква са својим законима, стајала је овде између жене и човека. Живковићеве љубавне патње завршиле су се тужно: она се удала за другог, а песник је са сузама у очима написао последњу песму своју, завршивши је дирљиво:

„Збогом, мили! Збогом, мила!"
Последње нам речи бише..
Кад ми Ленке моје нема,
Нек и песме нема више!...

ЕВРОПСКА СОЦИЈАЛНА НАУКА

Немачки Радно-научни институт Немачког фронта рада приредио је од 14 до 18. марта о. г. прву међународну конференцију у дечилишту Салцбруну, која има да претставља тип међународног додира за развијање у будућности снага свих народа у борби за један бољи социјални поредак.

Овде се не ради, као некада у Женеви, на томе да се створе међународни рецепти према којима радничка класа треба да учествује у доприносима капиталистичке привреде. Из овог узајамног испитивања има да произађе жеља за коначно довођење народа у оно стање социјалног спокојства, за којим теже откако постоји социјално питање. Целокупна данашња збивања имају своје коначни смисао баш у томе да се учини крај тајној социјалној несигурности и да се она замени сталним поретком благостања, задовољства и безбедности. Путеви ка том општем циљу стварног социјализма могу да буду различити, али о циљу самом не могу да постоје разлике у мишљењу.

Научне тезе, о којима се расправљало у Салцбруну документовале су судбоносност нашег времена боље него ли велике политичке демонстрације. Данашња социјална политика Европе уздиже се изнад доброчинства до доминатног принципа модерне државне вештине. Она тиме преузима на себе одговорност за судбину народа, која далеко пре дазн видокруг ранније добротвор не милостиње.

Заслуга дискусије вођене у Салцбруну је у томе, што је о њом сазнању на европској основи помогла да оствари своју прву манифестацију.

СМИСАО ДАНАШЊЕГ РАТА

Пропраћајући конференцију у Салцбруну својим коментаром, часопис немачког Радно-научног института *Нови интернационални преглед* рада констатује, да овај рат има за европске народе други смисао него сви ратови у току много векова. Он се не води само за просторе и границе, већ на првом месту за питања чија ће начела у будућности ваљда дати социјалним животом народа западног културног круга. Људски дух нашао је средстава и начина да стави у своју службу природне снаге.

Али сви напретци духа и усавршавање материје донели су људима мало среће. Већина народа постала је истина већа и богатија, али не срећнија.

Руку под руку са техничким напретком појавили су се социјални заплети, којима такође нема равних у историји. Класна борба постала је принцип, поглед на свет. Али тиме су уништени корени културе, за чије су се подизање и одржање народи Европе вековима борили и трпели.

Ужасна фанфара марксистичке класне борбе надјекивала је читаво једно столеће све покушаје једног националног социјализма. Она је гурала народе све дубље у пропаст. У том дивљем паклу класне борбе пропали су сви покушаји, које су предузимали умишљавни политичари да би избегли социјалну катастрофу, која се неумитно приближавала — катастрофу, која би била равна слому европске културе.

СХВАТАЊЕ НЕМАЧКОГ НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИЗМА

„Ми, немачки националсоцијасти, вели часопис Радно-научног института, сматрамо да социјална политика није тек зато да државним путем организује давање милостиње и да се она не може ограничити на то да помаже убоге и невољне. Под социјалном политиком подразумевамо ми све оне моралне принципе, које један народ признаје како би животу својих припадника дао облик достојанства и разума.

Социјална политика је за нас оживотворење идејног света националног социјализма чији се смисао састоји у томе да се сваком сународнику законским путем обезбеди место у заједници које му припада према његовом знању и умењу. Да би се тај циљ остварио, социјализам међу нашим политичке слике света стоји на највишем месту. Сва сазнања људског духа и све могућности технике подједнако су добре за остварење тога циља."

Чврсти социјални поредак свих народа европског културног круга, вели даље часопис, је наш ратни циљ, који стоји изнад свих разматрања територијалне и империјалистичке природе."

Такав утврђени социјални поредак може да настане само онда, када се у сваком народу роди из његових сопствених унутрашњих снага.

Исто тако као што су различити народи Европе, исто ће тако бити различите форме социјалног живота у Европи. Разуме се да ће упркос ове разноликости сви ти облици имати и заједничких страна, али ће се оне налазити мање у техници, а више у култури.

Спољни облици нису важни, само ако постоји сагласност у битним циљевима, а у овом случају тај циљ гласи: Заједница европских народа у духу узајамног другарства и свестране утакмице за највеће успехе. А заједница истовремено значи и социјални мир.

„ХИЉАДУ ГОДИНА ЈЕДНОГ НАРОДА"

— Интересантна научно-историска откриће једног Немца о нашој средњевековној историји —

Нашој јавности није непознато име инжењера Роберта Вегеа. Одавно се он налази у нашој средини као јавни радник који је све своје способности ставио већ дуги низ година на расположење српском народу. Оснивач београдске Радиостанице, инжењер Роберт Вегеа није се заустављао само на материјалном подизању српског народа, већ је, заволевши ову земљу, њене обичаје и традиције, приступио једном најсмбиљнијем посао, који је од нарочите важности за српски народ, баш у овим моментима: испитивању српске националне историје.

Већ 1928 године он је написао познати драмски епос „Немањићи", који се састоји од четири дела: Стеван Немања — велики жупан Србије. Два Краља — Урош и Милутин, Цар Душан Силни, Кнез Лазар — Косово Поље. И на крају тог епоса налазе се два кратка епилога, од којих први нам објашњава 1804 годину — Карађорђев устанак, а други 1912 годину — Косово Поље. Ова књига штампана на немачком језику, врло лепо је примљена у Немачкој и од стране научне критике, и од немачке јавности. Колику корист претставља тај епос о српској историји за нас Србе је непроцењиво. Јер преко те књиге немачка јавност је преко једног од својих угледних радника била упозната готово са најближом прошлошћу и историским збивањима на овом врло важном делу Југоистока.

И сам писац, инжењер Роберт Вегеа, студирајући материјал за епос „Немањићи" био је постакнут на даља историска истраживања о животу српског народа кроз последњих хиљаду година. Плод тог рада који је трајао пуне четири године данас је обликован у књизи „Хиљаду година једног народа". То је у ствари наша историја од предемањићског доба па до данас, уз коју се налази и оригинална табела временског приказа наше историје од првих владалаца па до данас. Сем историских факата, датума и имена владалаца, у овој интересантној књизи налази се велики број народних песама, легенда и описа народних обичаја. Сам писац нам то објашњава зашто је у једном научном делу ставио и те ствари:

„Сматрам да историја српског народа није само датуми, догађаји и краљеви, већ да би она била потпуна и разумљива, нарочито они испреплетани историски догађаји, морао сам да уметнем саставни део српског народног живота, легенду, народну песму и обичаје."

При крају дела „Хиљаду година једног народа" инжењер Вегеа се нарочито заустављо на личности Блаженопочившег Краља Александра. Иако је имао врло мало времена да би могао донети критички суд једног страног научника о нашем Благопокојном Краљу, он је најтоплијим али и објективним речима донео суд о Краљу Александру као једном од највећих наших краљева и по својим делима и замислима. Сам писац признао нам је своје дично дубоко поштовање које гаји према том великом Краљу.

Студирајући нашу историју, овај значајни културни радник дошао је до неколико важних констатација о српском народном животу. Он је уочио кроз призму историје да је стуб нашег народног живота светосавље православне цркве, традиција и народна песма. Нарочито наглашава после светосавља моћ традиције, за коју каже да је она оправдање што, иако је 1389 године српска држава пропала, 1804 године српски народ је још увек постојао.

Ово последње велико научно дело инжењера Вегеа, које се још у манускрипту налази, претставља двоструку корист по српски народ, јер се потребног обостраног упознавања кроз историју која ће нам много помоћи и у данашњој ситуацији, и за будуће зближавање и упознавање нашег и немачког народа, исто толико дело „Хиљаду година једног народа" обогаћује нашу науку историје српског народа.

П. М.

О, земљо моја!

О, земљо моја, хранитељко плодна!
Ти си узвишена изнад свега —
Почев од потока па до брега,
Планине, ливаде и поља родна.

Кад се пробудиш испод снега,
И над тобом одјекне песма орна,
А за плугом крене снага одморна,
И замирнщу твоја њедра испод њега;

Кад у пролеће све процвета и олиста,
Остављајући по теби шаролики траг,
И младости бујне осмех благ —

Да над тобом будно блиста,
Сипљући божанског благослова сјај,
Који лечи патње, бол и уздисај!

БРАТИСЛАВ БУЉУБАШИЋ

Србија XVI века у очима немачког путописца Ханса Дершвама

Пошто дугог чекања, најзад је 1923 године објављен занимљив путопис Ханса Дершвама, под натписом: „Hans Dernschwans Tagebuch einer Reise nach Konstantinopel und Kleinasien (1553—1555). (Franz Babinger, München und Leipzig, 1923)".

Рукописи тога старог путописа одавно су већ били познати, па су се понеки научници чак њима и користили. Тако су, од познатијих писаца, још Леополд фон Ранке, а преко њега и Јозеф фон Хамер имали при руци неке исписе из тих рукописа и употребили их у својим историјским делима. Неколико места навео је и Константин Јиречек у својој расправи: „Die Heerzstrasse von Belgrad nach Constantinopel (Prag, 1877)".

Не може се свакако рећи, да је досад било оскудице у путописима из 16 века. Исто тако није недостајало ни поузданих података за упознавање догађаја, који су испунили историју Балканског полуострва у 16 веку. Али поред свега тога, ипак досада објављена и приступачна грађа није могла бити довољна да оцрта и осветли све стране живота и рада нашега народа у прво доба после изумирања последње генерације, рођене у нашим слободним државама. Тим пре мора се истаћи објављивање једног путописа, који великим обиљем грађе надмашује већину досада изданих историских извора уопште, а путописа посебно. Ово се без претеривања може рећи за путопис Ханса Дершвама. Што је при том још важније, овај путопис садржи и податке за свестраније и дубље испитивање баш оних културних прилика, под којима се је наш народ напрезао и злопатио да одржи свој живот, и које су досада биле најмање познате.

22 јуна 1553 године кренуо је Ханс Дершвам са својим друштвом из Беча на пут у Цариград. Уз пут је било задржавања у разним местима, од којих су најзначајнија у Будиму, где су били примљени код Туџан-паше, и у Цариграду, где их је примио и сам султан Сулејман Сјајни. Међутим, Ханс Дершвам са својим друштвом, судећи по другим описима, задржавао се је доста и у већим местима наше земље. Нарочито у Нишу, Смедереву и Београду...

ОПИС НИША И ЊЕГОВЕ ОКОЛИНЕ

У Ниш Ханс Дершвам стиже 6 августа 1553 године. Описујући саму варош и његову околину, он каже:

„Ниш је, изгледа, некад био велика варош. Лежи на пријатном месту, а у близини има висока гола брда. Предео је као у Ердељу, има мало равне земље, а затим су узвишице и брежуљци, који су изгледа раније сви били плодни, пошто су се на неким местима још могле познати њиве и виногради. Али у близини је све било пусто и зарасло. На крају вароши протиче река Нишава. Изгледа да је велика и дубока за време када се по планинама крави снег или када пада киша. Преко ње води један дрвени мост, доста широк и добар. Покрај реке на крају вароши је једно лепо купатило, у које један велики точак диже и тера воду из Нишаве. Варош нема више ни једног зида, а изгледа да ни у ранije доба није била утврђена онако како су утврђене сличне вароши у другим земљама."

Ханс Дершвам није се задржао само на опису Ниша и његове околине, већ говори и о њиховом становништву, за које каже:

„У пределу од Клисуре до Ниша говори се српски или in Sklavonica lingua. Мушкарци се носе на сиромашки сељачки начин, обучени у просту тканину, са опанцима и шиљатим сурим шапкама или клобуцима. Жене носе, како је обичај код Срба, кошуље, чије су огрлице, прса и рукави извезени вуненим концем у много боја. На главама имају по кривче или превезе. Девојке иду све гологлаве са чудним кикама уплетеним у коси, једна преко друге. У овом крају жене и девојке носе и низе од накита, од бакра и понегде и од сребра, и разне стаклене минђуше у много боја.

Цео предео даље од Ниша јесте Србија, а житељи се зову Срби. Вера им је грчке исповести, са свима церемонијама. Али се њихове цркве нису могле видети нигде више. Зову се хришћанима и поштују хришћане. Кад се дође у неко село, свака њихова кућа је била ограђена плотом, који је био обмазан блатом, и само толико висока, да се је један човек једва могао увући и исправити, и да су у њој једва њих 3—4 могли имати простора. Као хлеб су им служиле погаче".

ПОСЕТА СМЕДЕРЕВУ

Смедерево је Ханс Дершвам са својим друштвом посетио при ликом повратка из Цариграда, 24 јула 1555 године. И овом при ликом он се најдуже задржава на самом опису вароши, па каже:

„Смедерево лежи на једном брежуљку крај једног рукавца Дунава заграђено доле до самог Дунава и обграђено зидовима. Према Дунаву има пет округлих кула и једну капију са реци; према вароши 10 окрњених кула, међу њима 3 веће за одбрану топовима са много зубаца, а по средини капија. Зидови су високи, уз њих слободан простор између спољне ограде и унутрашњег градског зида, у коме је стајао топ, а поред зидова обзидан јарак, не широк. Кад Дунав надође, испуне се и јаркови. Странце нису пуштали да улазе; унутра није било никаквих грађевина, ни замака ни кућа, изузимајући само дрвене колибе од блата и продавнице. Изнутра је у граду калдрмисано дрвеним талпама.

У свом даљем опису, Ханс Дершвам напомиње да су у Смедереву нашли доброг и јефтиног вина и то крчаг за 3 и по аспре, док су исту количину у Малој Азији плаћали по 30 или 35 аспри, и да су четири хлеба добијали за једну аспру; а исто тако по веома јевтиној цени и месо, воће и дуње. Београд се је најмање допао немачком путописцу.

25 јула 1555 године стигао је Ханс Дершвам са својим друштвом у Београд. Предео кроз који су прошли у непосредној близини самога града, према речима путописца, био је леп и раван, али зарастао као права пустиња у све само храстово убриње и шуме, те је због тога био несигуран за пролаз. У Београду Ханс Дершвам и његово друштво пренођили су у једном новом каравансарају близу султановог слагалишта хране", које је било ограђено прилично високим зидом, у дужини око 450 корака и преко 50 корака у ширини и које је имало 2 подуже куће на обема странама, покривене шиндром".

„У Београду смо, — каже Ханс Дершвам, — имали у изобиљу добрих риба, особито великих и јефтиних шарана. Врло велике шаране, који у Бечу стаје 1/2 златне фиринте (око 28 аспри), овде плаћамо по 5 аспри, па и 3 и 2 аспре. Само једног шарана, куваног у соли, јели смо нас четворица 2 дана. И вино смо у Београду имали у изобиљу. Хлеб је такође био јефтин, 4 хлеба за једну аспру.

„Колико је, — продужује међутим, путописац, Ханс Дершвам, — Београд славан, толико је и рђав. Пре свега, град и јеврејска варош леже на једном брегу поред Саве, која је прилично широка и тече тихо. Затим је варош до саме реке, озго до доле опасана зидовима и кулама, не баш особито чврстим. Иначе је сав био од дрвета и блата. Град је на висини имао своје сопствене куле и бране за одбрану топовима по старом начину, између осталих и једну четворогласту кулу, звану Nebevssé, што значи „не бој се". Са речне стране, у четвороку биле су куле и, колико се могло видети, према Сави није било никаквог јарка. Али према царигадској страни било је јарака много, око 8 кула, а испод њих предграђе. Ту је становао између сав свет. У горњу варош нису пуштали никога, а у град никог због тога није било тако чврст како се причало... Са све четири стране могао се гађати..."

У даљем описивању Београда, Ханс Дершвам се задржава на могућностима његовог заузимања.

*

Поред описа Ниша, Смедерева и Београда, дао је Ханс Дершвам описе и многих наших других мањих вароши и села, као што су Јагодина, Гроцка и др. Али, ови описи су мање значајни, јер садрже у себи све оно што је главно и карактеристично у изнетим описима горе наведених градова.

Н. Радуловић

Од шаблона до карактера

Написао Емил Јанигс

Ако се осврнем на свој дугогодишњи рад на пољу филмске уметности, онда видим да је у томе целом раду било плана, која за цело време мога стварања нисам био свестан. Ја сам увек био убеђења, да филм мора да изиђе из оквира чисто забавног карактера и да је њему одређена много већа дужност у културном животу човечанства. Када сам по први пут ушао у филмски атеље, у њему је врвело од конвенционалних фигура, које сам познавао из стотине позоришних комада. Моја прва помисао је била: овакве шаблонске

Емил Јанингс

(Фото: Тобис)

личности несмеш да играш; твоје креације на екрану морају да буду живе личности људи, карактери, у које се верује. Ако уопште имаш неке уметничке способности, то ће се видети на филму.

Ма како то све звучало једноставно, ипак су то у оно доба били револуционарни погледи. Јер ови погледи су другим речима захтевали, да се са уобичајених филмских сижеа и таковзваних „шала" пређе на праве личности од крви и меса. Данас могу да кажем, да сам не једном наишао на људе који су на све то слегнули раменима као да се чуде како човек уопште може филм да уме озбиљно.

Али такав је био пут којим је ишао немачки филм. Ако данас посматрамо данашње стварање немачког филма, ми ћемо видети тежњу, да се што даље побегне од шаблона и да се на филмском платну дају људи и њихови карактери. Уместо јевтин не забаве филму су дате идеје и проблеми који све људе интересују. Данас у центру филмског стварања стоји оно што сам ја увек сматрао као моје највеће и најлепше задатак: приказивање личности. Ако је према највећем немачком песнику Гетеу, највећа срећа људи његова индивидуалност, онда сам се ја за њу поштено борио. Ја нисам мислио на то да створим примере у школском смислу речи, већ да створим убеђљиве личности. У овоме смислу је и мој Хенрих VIII јаку личност. Уколико је шареније и разноврсније, уколико комбиноваији карактери, утолико су ми они милији. Почео сам са краљевима и владарима, затим као научник, професор Кох, у Ом Кригеру, као прости, самоуверени сељак, који своју историску улогу спроводи и героку и циландру, да би у последње време дао личност једног индустријалца. Такав је био и пут немачког филма: скретање са сјане спољашности и окретање ка коренима духовне снаге.

Свака личност захтева да буде мерена дугом мером. Оне не могу да буду имитоване, али сваки глумац може да их прикаже. То проживљавање је смет рам као једну од важних васпитних дужности филма. Тиме се код људи буди смисао за значај човека, који се управљају великим историским циљевима, укратко, од истински великих врлина једна, оцена достојанства живота, који значи обогаћење за сваког који их проживи.

Као једну тако велику личност хтео бих да видим и моја Ом Кригера. То је једна болна судбина, иако тој снажној личности не недостаје хумор, без које ни је ни једна велика личност. Али и у самој тој личној пропасти тога човека, лежи величина, која човеку управља кичму и храбри га.

То је пут немачког филма, као што је то био мој пут и пут свих уметника, који су радили на подизању ове нове врсте уметности. Оно што је почело као јевтина забава, завршило је као уметничка форма, којој није битно забава већ карактер. Ја могу гордо да кажем, да је немачки филм био тај који је свету указао на све могућности седме уметности.

Да се разумемо: филм се не мора потпуно подвргнути овим идеалним захтевима великог стила. Забавни или има такође своје право на живот. Он има чак једну неопходну социјалну функцију. Ја рађо играм у филмским комедијама као што би то сваки уметник учинио. Али и забавни филм мора да се подвргне општим захтевима, да анапусти шаблоне и да на платно унесе истинске карактере. Све то није тако лако и онај који у животу тражи најмање отпор, тај нема шта да тражи у области уметности.

Позориште удружења глумаца обновило рад

Остајући доследна плану рада, који је постављен отварањем Позоришта Удружења глумаца, Управа тога Позоришта опет је по сле бомбардовања Београда од 16 и 17 априла, пришла истом, одн. чисто сценској драми.

Одмах после бомбардовања био је стављен на сцену лак тзв. „шарени програм". Да би се ипак учинио један прелаз ка правом позоришном репертоару, Управа је намерно да овај „шарени" програм постепено сузи, а на сцену да се опет стављају дуже позоришне ствари.

У првом овако измењеном или прелазном програму биће приказана комедија Властоја Д. Алексијевића „Узбуна". Комад има савремен значај, поред општег забавног, те су у њему ангажоване најбоље снаге Позоришта, на челу са Јованом Гецом и Јованом Таничем.

Овим се комадом чини исто та ко покушај стављања на сцену данашњег менталитета нашег човека из града и села, у тешким часовима узбуне. Психологија момента је врло пажње и овде као и у другим позоришним делима која нам је до данас пружио Алексијевић као писац („Поноћна драма", „За добро народа" који је комад награђен наградом за драму од стране жирија конкурса „Српског народа" и „Карловачки бак"), уложен у анализу духа једног времена.

Враћање позоришта Удружења глумаца на прави пут глуме, затим његово вредно настојање да се поднесе дух нашег народа, заслужује пажњу и сваку похвалу.

Одлаг рег. С.Бр. 2401 од 22. II. 1944

Ко је био Облак Радосаве

Као што је познато, наше народне песме, поред осталих јунака опевају и Облак Радосава.

Ко је био Облак Радосав?

Пишући о добу Деспота Ђурђа Бранковића, историчар Чедомиљ Мијатовић каже ово:

„Година 1436 злосутно је отпочела. Србија је изгубила једног великог човека, Ђурађ једног по узданог пријатеља. Велики војвода Радосав Михаљевић умро је 4 јануара те године. („В — тоже љето (1436) умр. Радослав Михаљевић велики воевода"). На сву прилику један од косовских витезова Радослав се одликовао у војнама под деспотом Стефаном Високим а и под деспотом Ђурђем. А служио је и иначе у државној управи и у пословима дипломатским. Народно га предање врло добро ставља међу војводе Ђурђа Бранковића и претставља га не само као јунака који свети Србе над Турцима, него који је хтео и мушку реч да каже насупрот самовољи многомоћне господе Јерине. Још ће дуго народ српски помињати *Облак Радосава* у коме је оличена независност и јунаштво духа српског у Ђурђево време."

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Сама слога Србина спасава

Израз „само слога Србина спасава", је чист српски појам. То је управо једна врста симболичке, српске народне филозофије, а она је таква, јер је поникла из живота и рада српског народа у прошлости.

Мудро изражена народна филозофија у ове четири значајне речи, дошла је као логична последица међусобног трвења и нелоге у заједничком животу и раду српског народа.

Таквих нелога и трвења било је много и непрекидно тако да су се оне протезале кроз читав ток наше историје, почев од образовања првих српских држава, па све до данас.

Ако прегледамо странице наше историје, одмах ћемо се уверити да садржина наслонних речи о, говара у пуној мери онда њеном духу, менталитету и стварном животу и раду српског народа у прошлости. Са друге пак, стране, уверићемо се још и о томе, да смисао и значај ових историских и судбоносних речи, налажу српском народу потребу његовог сложног рада и живота у будућности.

И заиста, оваква дубока народна филозофија, била је заснована на здравом схватању и вером народном духу. Али, на општу жалост, ни слога ни сложан рад, нису кроз читав ток наше историје, долазили до снажног изражаја, сем у једном случају, који ћемо доцније изложити. Они нису долазили до снажног изражаја чак ни онда, кад је било најпотребније и по сваку цену одржати величину духа и снагу српског народа.

Ради тога, српски народ је врло често падао у многа тешка искушења и страдања и из таквог је стања излазио једино Божјим провиђењем и његовом милошћу.

Историја нам наша говори, да је српски народ падао у тешка искушења и страдања, услед непрекидних борби српских владара и великаша, који су један од других отимали престоле.

Таква лична ангажовања ондашњих српских владара и великаша, која су они предузимали ради свога, сопственог престижа, остављала су дубоке и тамне отиске у животу српског народа и доводили га до тешких подвајања и међусобних крвавих борби.

Како се пред историјом и свима будућим генерацијама, може оправдати поступак Краља Драгутина о насилном збацивању свога оца са престола? Свакако да се овакав поступак ничим не може оправдати па ма какви га разлози на такав поступак навели, јер су њиме погажена основна начела поштовања свога родитеља.

Може ли се и чиме објаснити и пред историјом правдати нелога између два рођена брата, Милутина и сремског Краља Драгутина, чија је нелога на крају довела српски народ до проливања братске крви?

А шта да мислимо и да кажемо о Стевану, детском владару, који је устао против свога оца Краља Милутина? А шта опет, да кажемо о поступку оца према сину? Зар се свако српско срце не би ожалостило и горко заплакало, кад би сазнало, да је отац свом рођеном сину, после угушења буне у Зети, одузео вид и таквом га тешком, управо најтежом казном казнио ради тога, што је дигао буну против њега!

Таквих и сличних примера у животу и раду српског народа, има много у нашој историји и они нам дају пуно доказа о томе, да су главне сметње за нормални развој ондашњих српских држава и напредак српског народа, биле нелоге и многобројни и недовољно промишљени поступци наших владара и великаша. Због тога је наша историја пуна туге, бола и пуна жалости.

Привидна, али кратковремена слога код српског народа, била је спроведена у великом Душановом царству. Овај знаменити српски владалац, да би завео ред и учврстио своју, велику и пространу државу, издао је свој чувени закон.

Одредбама овог закона, поред осталих случајева, подвргао је тешким казнама и све оне, који су ради својих личних интереса, амбиција и свог престижа, рушили мир и поредак и на тај начин спречавали консолидацију његове простране државе.

Али и поред свега тога, ни ова велика српска држава, није могла да преживи своја творца, јер се одмах после његове смрти, распала на више од десет области, у којима су владашци великаши постали независни од слабог Душановог сина цар Уроша.

Косовска битка и ако је кратко трајала, дала је небројено примера о храбрости и јуначтву из ондашњих редова српског народа.

Али, из циклуса народних песама о косовској битци и српским јуначима, сазнајемо да ни тада код српских великаша и војвода, није било слоге, те је ради тога цар Лазар био принуђен да их, поред других средстава, позива и клетвом у бој на Косово.

Нелогу код српског народа запажамо и за време кнеза Милоша и Карађорђа.

Изнели смо ово неколико података и историских чињеница ради тога, што се из њих јасно запажа, да се српске државе у прошлости, нису могле ни одржати ни консолидовати због нелоге.

Главни, дакле, узрок томе, као што смо видели, била је нелога, што значи да у српском народу није било свести, ни осећаја о суштини задатака целине и о заједничким и општим оком изградње солидног и јединственог националног живота.

Из тих времена и потичу оне значајне и историске речи: „Само слога Србина спасава!"

До ових значајних и историских речи, дошло се онда, када је цео српски народ увидео да је нелога главни и једини смет ња за конструктиван рад и напредак државне заједнице.

Од колике је важности и огромног значаја спровести слогу и сложан рад кроз све слојеве народа, па га у таквом, стању напајати још и родољубљем и патриотизмом, непобитни доказ о томе пружа нам, снага и величина духа српског народа за време балканских ратова и светског рата.

Свестан величине свога духа и тежине својих задатака, чврсто повезан у једну нераздвојну целину, етнички хомогено спојен својом вером и чврстим поуздањем у оправданост и целисходност предузетих напора, а при томе вођен још мудро и разумно ка опредељеном циљу, српски је ратник за време оних ратова, корачао ведра духа и уздигнуте главе напред, из победе у победу, из славе у славу!

И он је то епохално и велико дело извршио.

Српске заставе са српском крвном, у које су на сва четири крстовска поља биле утиснуте четири ћириличка слова, биле су српском ратнику симбол духа и израз његове снаге, напора и пожртвовања.

Та четири слова, сагледана кроз бистре очи српског ратника, откуцавала су у његовом херојском срцу, речи: „Само слога Србина спасава!"

И, заиста, само слога га је спасла и одвела путем ка слави и победи!

Вера Влад. Јевтић
ученица VII разреда VII женске реалне гимназије у Београду

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ моју легитимацију бр. 8962 издату ми од начелства среза Рамског у Вел. Градишту и оглашавам је за неважећу. Александар Јоцић, рођен 1920 године у селу Гареву, срез Рамски, округ Пожаревачки. 197 1—3

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Николић Јованком — рођ. Марковић не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Бракоразводну парницу повео сам. Јанко Николић, опанчар — Ужице. 198 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Радовановић. 189 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 570/43 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Дивна Вукајловић. 190 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10822 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Василије Петровић. 191 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Викторија Стефановић. 192 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Димитријевић. 193 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 656 издату од српског начелника Грочанског изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Душан Вранић. 194 2—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912
164 1—1

Бајер-ов крст ПРОТИВ БОЛЕСТИ

Откад постоје људи у њиховој историји болести играју злосрећну улогу. Епидемије су затрле целе народе, маларија и друге тропске болести опустиле су многе непрегледне покрајине и учиниле их ненастањеним. Утолико већу вредност имају успеси немачке науке, који налазе свој израз у целом свету познатим „Bayer"-овим лековима.

Ако су заразе и епидемије великих сразмера данас постале скоро непознате појаве, неке се болести уопште више не појављују, а друге које су пре неминовно доводиле до смртног исхода или дуготрајног боловања, сада се лече са сигурношћу, све то није мала заслуга немачких лекова са „Bayer"-овим крстом.

Фарбенфабрикен Фр. Бајер и Ко. Леверкузен

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА
А. Д.
Београд — Кн. Михајлова ул. бр. 42
Тел. 29-213, 25-800. Чек. рач. 50-568

Фабрика у Параћину (Србија) са сопственом електричном централом и рудником угља у Деспотовцу. Производи шупље стакло, шлифовано, пресовано бело и у боји, боји, флаше, балоне и медицинске и сифонске флаше

Војнотајне књиге у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 23 ГОД. II
Београд, 27 маја 1944
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

ПУТ КА ЕВРОПСКОЈ СОЛИДАРНОСТИ

Написао КАМИЈ МОКЛЕР

У великим градовима има много кућа за изнајмљивање чији се станари не познају. Растављају их само танки зидови, па ипак они живе често веома дуго непознати, не знајући једни другима навике, па чак често ни име. Њихови односи се ограничавају на нејасан поздрав приликом сусрета на степеницама, а по катКад сазнају о венчању или смртном случају само по томе што се доноси цвеће или се врата завијају црном тканином, а да нису тиме дубље погођени. Иако живе под истим кровом они су туђи једни другима и пре долази између њих до неповерења, него до симпатије.

Ако међутим у таквој једној кући избије једном пожар, или ако њени становници морају да се склоне у подрум од бомбардовања, онда се силом прилика упознају. Заједничка опасност намеће им извесну солидарност о којој у мирно доба нису ни слутили, нити су је желели. Њихов равнодушни егоизам мора да узмакне пред неопходношћу сарадње и они почињу да увиђају да су делови једне људске заједнице.

Такав се развој сада одиграва у европској кући. Досада су се »станари« великих и малих »станова« познавали само мање или више преко трговине, туристичког саобраћаја и културне размене. Али су у основи завидели једни другима, док им је идеја да они сачињавају једну целину била страна.

Њихов локални патриотизам био је царинска баријера, њихове љубоморе су спречавале да изаслављеног »европског концерта« буде нешто више осим политике равнотеже, дипломатске игре пуне замки. Жалосна пропаст покушаја са исто тако славним »Друштвом народа« само је поткрепила ову чињеницу.

Сада се међутим појавила једна огромна заједничка опасност и чак најтврдоглавији »станари« морају сада да промене свој ситничарски менталитет, ако не желе да буду угрожени смртном опасношћу. Једино у томе показује бољшевизам своју позитивну страну за Европу.

Циљеви овог рата су се непрекидно мењали. Сада се више не ради о тврдоглавости Пољске која је изазвала катастрофу и коју су њени заштитници напустили у моменту када су је изручили совјетском џелату. Не ради се више ни о немачко-француској борби, иако наивне природе још увек виде у томе језгро ситуације. Не ради се више ни о томе да Енглези и Американци изигравају »слободиоце« Француске, док убијају њено цивилно становништво, разарају њене луке, и према њој покушавају злочиначку агитацију.

Много више се ради о томе да Европа треба да буде разорена. Од оних који су некад били толико глупи да су желели слом Немачке, многи данас почињу не само да увиђају њено јунаштво, већ и да схватају шта би пораз Немачке значио и за њих саме, када би се европска кућа сурвала. Не ради се чак више ни о томе да се победи фашизам или националсоцијализам. То су само изговори. Мржња против Европе трајала би и после нестанка ових облика владавине. Завера је данас упераена против самог опстанка Европе. Ово старо, часно и још увек чврсто пребивалиште, Европу мрзе далеке и туђе земље тако јако, како се то никада не би ни у сну могло помислити.

Разлози ове мржње су многострани. Енглеска је вековни непријатељ Француске. Она није никада престајала да се меша у европске прилике да би у своју корист сејала несугласице и изазивала сукобе. Она је воћена слободним здравством и јеврејством. Израиљев сан је разорење папског Рима и уништење успомена на антички Рим. Сједињене Државама које постоје тек два века није још успело да своје разнородне народе формирају у једно национално јединство, што може доћи само временом. Сем машинизма који их је опио и који они сматрају за највиши облик напретка, они немају никакве сопствене цивилизације.

Они издају милијарде за имитирање европске културе. Америчка сујета верује, да може бити без учења европског континента комве С. А. Д. имају све да захвале, и да може потиснути у страну. Али дух претставља вредност коју долар не може да замени. Американци то осећају.

Средњевековно руско царство основали су Варјази који су дошли са севера. Душе потицали од Нормана. Али већина његових становника је, и поред све европске површне шминке, и поред хришћанства које није могло обуздати своју културу и своје перверзности, имала своју домовину у свима временима у азијској степи. Данас је бољшевизам наследник ових сурових степских народа који је прокламовао атеизам, који је донео истовремено уједињење империјализма Петра Великог и дивљину Ивана Грозног и остварење сна о пролетерској диктатури. А ова пролетерска диктатура, која је крвљу и ватром отстранила елиту народа, наметнула је машинизирано ропство широкој маси која још живи у мраку десетог века.

Међутим, Енглези као и Американци хоће да завладају привредно Европом и њеним колонијама док је истовремено предају Совјетима у циљу најдубљег унижења човека. То је савез који хоће да разори Европу између две огромне масе на Истоку и Западу.

И док сада непријатељи Европе очекују остварење овог циља, Енглези и Американци показују своју мржњу и разарају кукавички и без војничког успеха цркве, историске споменике и музеје, све те сведоке ове европске цивилизације која је блистала целом свету и доносила му уметност, религију, филозофију и право још онда, када су сви садашњи непријатељи Европе били брутални и необразовани варвари.

Такво је моментано право стање ствари. Упркос свим агитаторским лажима и хушкањима почињу станари европске куће да сада коначно то схватају и да се узнемирују. Очевидност опасности победила је коначно њихово незнање, њихову духовну тромост, њихова површна схватања и њихов слепи оптимизам. Европски народи коначно осећају да они у овој кући у којој станују поседују заједничко трихиљадугодишње предање, један духовни капитал који је исто као и њихов живот угрожен од стране људи које покреће само бес и жеђ за добитком.

То приморава европске народе на солидарност коју су и сувише дуго занемаривали и доводи их до сазнања да ова солидарност има данас само једног успешног браниоца: немачку војску. Што се европска кућа није срушила, има да се захвали само Немачкој. Немачка је на тај начин себи осигурала сјајну страницу у историји нашег континента.

Али прва дужност »станара« је да образују један ланац и да помажу у гашењу пожара утолико пре што се паликуће међусобно не подносе.

ДУЖНОСТ БЕОГРАДА

Прошло је више од месец дана од првога терористичког бомбардовања Београда од стране Британо-Американаца, које нико није очекивао нарочито у онако бруталном облику, па је зато оно изазвало велико изненађење и велико узбуђење у свима редовима престонице. Требало је време да се многи поврате од запрепашћења и да се нормализују духови и живот у престоници.

Пред сваким грађанином поставио се проблем како да уреди нов начин живота да би могао да врши своје функције, да одговара својим дужностима а истовремено да се заштити од англо-америчких терористичких бомби. Многи су тај проблем решили врло лако, напуштајући град у време које се сматрало као критично за бомбардовање града водећи врло мало рачуна о својим обавезама и дужностима било да врше какву јавну функцију или да упражњавају какав посао економског карактера у вези са животом заједнице. Али је јасно да такво стање не може дуго трајати не само због исцрпљености грађана у вечитом шетању од града до периферије и ван ње као и због штете коју трпи држава и економски живот.

Место лутања и губљења времена у одлажењу тамо и овамо место у препричавању паничних вести, мора доћи један нови дух отпорности и сналажења у данашњој ситуацији. Не може се само мислити на свој голи живот а заборављати на дужности и обавезе према заједници која мора да живи, јер би иначе настао хаос, који ће погодити у крајњој линији и оне који не мисле на њу и на њене последице. Зато заповест данашњице у име интереса заједнице и појединца јесте: СВАКИ НА СВОЈЕ МЕСТО ДУЖНОСТИ И СВАКИ СЕ ИМА ПОСВЕТИТИ СВОМЕ РАДУ, ИЗВРШАВАЊУ СВОЈЕ ДУЖНОСТИ.

Ово важи у првом реду за државне чиновнике, који више него други грађани позвани су да својим радом омогуће правилно и редовно функционисање државног апарата, за које они одговарају, јер зато постоје и уживају извесне бенефиције. Редовно и савесно отправљање послова, уношење духа и иницијативе у државне послове, које је у овим нередовним приликама потребно јесте дужност која се још више намеће свима државним службеницима. Својим радом и својом пожртвованошћу државни чиновници треба да служе за пример осталим грађанима. Влада ће прописати радно време за које ће они моћи да обављају послове, тако да се у државној администрацији не би осетио никакав поремећај нити какав застој.

Они чиновници који се покажу несавесни и који буду покушавали да избегну обавезе предузеће се најстроже мере да се уразуме и да се врате на своја места, да би могли редовно отправљати државне послове. У низу тих мера долази брисање са платних спискова и губљење свих привилегија и бенефиција. Неће се допустити да они који имају средстава да не зависе од плате могу негде на миру проводити време, него ће брисање са списка државних чиновника повлачити друге обавезе, а међу њима упућивање на принудни рад. Тако државна служба неће моћи да служи као заклон за избегавање дужности, већ несавесни чиновници имаће да подлежу свима обавезама као и други грађани.

У другом делу имају што пре доћи на своја места дужности и рада сви они грађани чији посао иако спада у такозване слободне професије може се сматрати као нека социјална функција која је потребна да нормалан живот друштвене заједнице тече. То важи на пример за трговце и занатлије, чије услуге потребне су за нормалан живот једнога града. То важи исто тако на пример за лекаре који нису у државној или у самоуправној служби, а који сматрају да може како хоће и где хоће да врше преглед болесника. Они у првом реду треба да схвате да њихова функција није никакав слободан посао, који они могу по своме ћефу и нахођењу да обављају, него да је то једна важна друштвена функција, коју они морају да обављају редовно и савесно без обзира на све друго.

Бити лекар то није обичан занат или професија већ значи испуњавање једне високе социјалне дужности, вршење једног светог задатка, један од најузвишенијих позива. Зато њих треба очекивати у првом реду да буду на висини свога задатка и да обављају своју дужност без потребе да се приступи принудним мерама, што би била велика срамота за њих све и за нас.

Ово су императиви данашњице којима се имају поновиновати сви без разлике јер су у питању наша част и наш углед, као и опстанак и живот престоног града одакле мора да потичу све иницијативе. Поносни стони Београд који је кроз векове умео да пркоси свакоме непријатељу и да одолева свима опасностима, мора и данас да остане веран својој прошлости и да уздигнутог чела, челичне воље мушки и стоички да прима ударце британо-америчких ваздушних терориста.

В. А.

ЗАР ВРАЋАЊЕ НА СТАРО?

Има их који и данас усред ове гигантске борбе између оха тања света и континента, после које мора доћи један нов свет, још увек сањају и очекују враћање старог поретка, који је показао сву своју немоћ да организује политички и социјални живот у оквиру нације, као и да уреди односе између народа на здравој и правичној основи. Они мисле да ће после оволико крви проливене и толико поднетих жртава све да се сврши, као да није било ништа, да се настави стари начин живота и мишљења, који је, међутим, већ одавно легао у гроб.

То уствари значи „брит неки мир" („пакс британика"), враћање на либерализам демократију и парламентаризам, који су били само фасада иза које се крило господарство света међународног јеврејства и њихових савезника и јатака, америчких мучитља и берзијанаца из Волт Стрита и енглеских лордова и банкара из Ситија. То је поредак, који Черчил и Рузвелт обећавају својим народима, Европи и целом свету са премазаном фирмом „новог света", „новог идеала", иудејин стару плесниву робу под новим именом и новом пропагандистичком дозинком.

А кад ће мало загледа у ову робу онда се види да је то уствари добро познати стари свет британоамеричанске плутократије, који значи светску превласт Британо-Американаца у служби јеврејства у односима међу народима. А значи експлоатацију радног света у оквиру појединих нација од стране конташиста под закло ном демократских парола о слободи и једнакости.

Има и код нас можда добронамерних, али свакако наивних људи, без довољне политичке културе и искуства, који као да су живели пре 50—80 година и са младићским жаром заносе се либералним и демократским паролама, којима Черчил и Рузвелт варају своје и народе. Помоћу њих они прикривају праве циљеве своје борбе, која није борба за слободу и правду, него треба да задовоље захтеве и прохтеве британског и америчког империјализма, који се поред тога трву између себе за превласт у свету.

Ти наши националани људи као да нису ништа научили, ништа видели и разумели за ове три године рата, за ове три године револуционарног збивања у свету. Као да су преспавали ово судбоносно време, које ће значити раздобље у историји човечанства, крај велике историске лажи о демократији и почетак једног новог доба правичнијег социјалног уређења нација и односа између њих.

Ма како се свршио рат, остаће једна чињеница, једно велико искуство да је свет прогледао својим очима, збацио копрену са њих. Тако се он ослободио демократских предрасуда и лажи и почео гледати стварност данашњег живота, који се развија у сасвим другом духу и правцу, у сваком случају супротном начелима демократске идеологије. Дуго заваравање и успављивање демократском фразеологијом о слободи, једнакости и срећи човечанства, данас су се мање-више будиле и одбијају да буду и даље жртве британо-америчких плутократа.

То ће у сваком случају остати као највећа добит из овога великога историског сукоба, из овога рата између два света, једног који умире у својим погрешкама и лажима и другог, који се рађа у преворотилачкој крви најбољих синова Европе. Може се сматрати да је заувек покопана лажна либерална демократија у служби капиталиста и њихових јеврејских господара, чије су маске скинуте и чији прави лик народних крволпија и експлоататора показао се у пуној светлости пред ослобођене очи народа у свету.

Истина о стварном значају и о правој вредности демократије по цену највећих жртава пробила је данас на видело и ништа више неће мо ћи повратити ранији углед и сјај демократији, једној од најупорнијих и највећих лажи историје.

Али то не виде наши новопечени демократи, који тек данас откривају демократију, као нешто ново и непознато, и ако она има већ своју прошлост, и ако се зна за сва зла и невоље које је донела свету. Откривају је као некакво мађионичарско чудо, које треба да донесе свету и српском народу срећу и благостање. А не виде да давно покојна, и има још само вредност старога гвожђа, никоме више не треба, јер сви траже нове путеве националнога и интернационалнога живота. По што су годинама лутали десно и лево, немајући свој одређени пут, они и данас, као иуче демагошки политикани у Југославији, хоће да преваре српски народ. Натурају му преживелу и празну демократску фразеологију о слободи и једнакости, а он је већ имао довољно прилике да осети вредност тзв. демократских режима.

Наш народ стекао је потребно искуство и иза фирме и фасаде лажи прозрео је истину о демократији код нас, која се свела на режиме корупције, насиља и обмањивања. Демократски експеримент код нас показао је још страшније резултате, уништавајући код нашег младог народа, — који је имао још велике задатке да изврши, коме је била потребна дисциплина — вечне темеље српскога друштва. Он је уништио и тешко погодио нашу стару задругу, српску породицу, наш патријархални морал, створи српски морал, поткопао је православну веру, дезорганизовао и осдабио све традиционалне снаге, које су давале снагу и отпор ност српскоме изроду, којима је он чинио чуда и задивљавао свет.

Успон Србије био је једино могућ помоћу остатака здраве националне традиције и старог задружног морала, уколико су још они постојали услед разврата и дезорганизације, које је донела демократија. Она је повлађивала анархичне тежње у народу и спроводила тотално уништење свих моралних и духовних вредности српског народа, припремајући пут бољшевичкој анархији, која за мало није стала главе српског народа.

Ето, тиме се сада заносе ти наши националани романтичари, који су се до иуче клели само Черчилом и Енглеском, веровали у њих као у идоле. А они их цинички и хладно пустили низ воду за љубав бољшевичког разбојника Тита, кад је било то у њиховом интересу. Они сад добро знају, пошто су искусили на својој кожи, ко је Енглеска и како безобзирно води своју спољну политику и игра се животима малих народа, којима се служи као инструментима своје политике и који за њих претстављају само топовско месо, а сада и месо за њихове терористичке ваздушне летове, да би уштедели проливање енглеске крви.

Али и поред тешких разочарења, која су им приредили Черчил и Рузвелт остала је код њих још и сада жива вера у политички и социјални поредак, који они са истим цинизмом и лицемерством претстављају као друштвену организацију слободе, једнакости и среће народа. Тако они сада у данашњим судбоносним данима оснивају некакву „југословенску демократску народну заједницу", обећавајући српском народу по енглеском узору слободу, једнакост и благостање путем мађиских демократских формула. Не увиђају колико их је прегазило време за ове три године, живећи од старих парола без контакта са светом, који се рађа, заношени се још увек празном и лажљивом демократском фразеологијом која прикрива грубу стварност плутократско-јеврејске експлоатације.

Они не увиђају колико је данас убитачно и непромишљено оснивати некакве партиске заједнице састављене од политичких наивчина и десперата, као и од бродолома данашњих југословенских партија, које су толи ко зла нанеле нашем народу.

Они хоће сада под видом национализма да се поново увуку у наш живот и да наставе своје деструктивно дејство.

Они не увиђају да данас има једна организација која је допуштена у интересу отаџбине, а то је национални фронт, који окупља све Србе национално оријентисане за борбу са Титом и његовим бандама, за борбу ради спаса српског народа и очувања његовог историског континуитета.

Они падају у старе грешке разједињавања и слабљења националних снага, проповедајући некакву демократску политику за будућност, која данас може да постоји само једна политика, политика бриге да останемо живи у овоме светском вртлогу, да спасемо српски народ од разних невоља и да у што већем броју дочекамо крај рата.

У данашњим судбоносним временима када се ради о бити или не бити једнога малога народа свако политизирање, идеолошко и партиско подвајање од суве је штете и слаби јединство и слогу, који су данас једино потребне српском народу ради његовог спаса. Свака друга политика је убитачна и штетна по његове витални интересе и доводи у питање његов опстанак и његову будућност.

Велика је погрешка у данашњим временима заносити се демократеком фразеологијом коју је потпуно прегазило време, погрешно је оснивати некакву „југословенску демократску народну заједницу" која значи прошлост и спречава напредак и обнову Србије. Данашње доба захтева, не враћање на старе формуле и организације већ тражи ново, тражи нов поредак, нову државну и социјалну организацију у духу садашњег времена.

Зар ови наши људи не уме ју да гледају својим очима и да виде српску стварност, вечне темеље српскога живота, и да на њој зидају бољу будућност српском народу?

Место апстрактне демократије по страним узорима, која никада није одговарала духу и традицији ама српског народа, зашто не проповедају праву народну демократију у задружној држави, пошто она једино одговара духу и потребама живота нашега сељачкога народа.

Ту је наша будућност, ту је среће и напредак српског народа, а не враћање некаквој демократији која је упропастила и довела до просјачког штапа српски народ и гурнула га у највећу катастрофу његове историје.

Чуди нас како у данашњим оскудним временима имају хартије и нашли су штампарије да штампају овакве непотребне и излишне написе који иду у прилог гробарима Југославије, а ота жавају посао правим српским на ционалистима, који раде на обнови Србије у духу великих српских традиција, сходно захтевима новога времена.

„С—Н"

ИСТУРЕНА УПОРИШТА

Написао оберстлојтнант Бенари

„Стратегија је систем испомагања". Ова истина Молткеових речи доказана је још једном последњим догађајима на јужном делу немачког источног фронта. У току новембра одбрањене битке настали су код Сакала, Тарнопоља, Бродија и Ковела — истурени делови фронта који су остали као гнезда отпора усред непријатељске бујице која је прохујала десно и лево од њих. Ова гнезда отпора изградило је немачко воиво вођство одлучно и вешто као бастионе, као клинове у месу непријатељског офанзивног механизма.

Бастиони су у одбрамбеном систему утврђења играли двоструку улогу. Бастиони су требали да буду, пошто су се истицали испред праве одбрамбене линије, истовремено ваздобрани и истовремено бочна постројења. Данашња упоришта истурена испред одбрамбених зона имају сличне задатке. Она приморавају нападача да прерано развије ватру која помоћу њих допире далеко у његову позадину. Она цепају његове јуришне колоне и тиме слабе њихов масовни притисак. Из њих, међутим, делује њихова тешка оружја на обе стране, њихова ватра удара у бокове непријатељских ударних клинова који поред њих продазе напред.

Још осетљивије је можда њихов значај за противника у томе што су она као стреле у месу, као друмске запреке. Готово увек су важни саобраћајни центри ти којима се додељује улога истурених упоришта. У њима се укрштају железничке линије, друмови и аутостраде. Тиме, међутим, сви ови саобраћајни путеви постају изгубљени за противника за кому његових борбених па. Истурена упоришта као заштитна одбрана важних саобраћајних веза добијају, међутим, за браниоца још већи значај када он хоће да пређе у напад за који су му потребни добри трумови у средњем делу фронта.

И за друге циљеве офанзивних планова браниоца истурени положаји су му добродошли, биле да висови око њих пружају погодне припремне положаје или могућности камуфлирања и развијања његових чеоних офанзивних јединица, или да њихове станице и слагалишта претстављају погодна места за истовар и претовар коморе.

Градови и делови терена на источном фронту који су сада постали истурена упоришта великим делом нису били припремљени за ове задатке. Та још пре неколико недеља они су лежали као тиха места далеко иза борбеног фронта. Али у рукама делатних бранилаца слика се убрзо изменила. Скоро преко ноћи они су постали импровизиране тврђаве.

На ивици града и на узвишицама око њега настала су гнезда отпора. Препреке и минска поља створена су између њих. Улази у град су забарикадирани, крвови су постали митраљеска гнезда, подруми кућа бункери за воиике и муницију.

Целокупна градска територија била је у појединим секторима уређена за одбрану, складишта муниције и спреме су попуњена док је још било везе са позадином, сва евентуална ратна постројења која би у случају пада града могла противнику користи ти послата су у унутрашњост, припремљена за разарање или већ разорена. Рањеници, болесници, жене, деца и остали не борци такође су премештени пре ма Западу.

Тако су браниоци могли слободно да размахну рукама и да сву своју снагу употребе за своје борбене задатке. Савремена техника им истовремено отежава и олакшава решење ових задатака. Отежава у тодико што целокупна ватрена снага савременог далекометног оружја пада са земље или ваздуха концентрично на њихов уски продор. Олакшава утолико што веза са изворима снаге главне борбене линије и домовине није потпуно пресечена.

Радно одржава духовни контакт. Он обавештава више вођство о положају, о бригама и невољама, о жељама и надама у упоришта. Он преноси заповести и упутства вишег вођства упоришту, обавештава их о покушајима снабдевања и потпоре, регулише њихову сарадњу са позадама главне борбене линије. Преко радна могу вођи и војници у упоришту и даље да учествују у свакодневним догађајима на ратиштима у целом свету као и у догађајима у домовини. Више нема борбених појединаца који се чим падне мрак лукаво и вешто провлаче кроз линије опсађивача да би бар у споставили једну оскудну везу са спољним светом.

Транспортни авиони снабдевају опкољене са свим оним што им је потребно за живот и борбу, са оружјем и муницијом, животним намирницама и погонским материјалом. Они им доводе попуне и на повратку враћају рањене и болесне. Посада не мора више са страхом да економише залихама којима располаже у моменту опкољавања.

Она нема више стално пред очима авет изгладњавања и неста шице муниције. Захваљујући опкољеним моторним возилима могуће је чак — као што смо недавно доживели код Ковела — у смелом продору обруча опкољавања снабдети их и копненим путем.

Па ипак још и данас постављају се посадама истурених упоришта, од највишег вођства до последњег воиника, највиши душевни и телесни захтеви. Они морају дановноно стајати на својим положајима сталио у борби, у непријатељској ватри која кида нерве, у немогућности да ма и кратко време предахне у обезбеђеним одмориштима.

Они морају при томе имати стално пред очима само један циљ: да непријатељу нанесу колико је могуће више штете користећи своје сопствене ствари догод је то могуће. Њима је сигурна захвалност домовине па било да по испуњењу свога задатка буду ослобођени опсаде или се по вишој наредби пробију до главне борбене линије, или их на крају непријатељ савлада и славно уништи.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

ОПЕТ БОМБЕ

Београд, мученички Београд, поново је бомбардован. Срушено је више стотина кућа за становање и побивено око хиљаду мирних грађана, жена и деце, који су се били окупили на периферији града, рачунајући да су ту сигурни у случају бомбардовања. Има читавих породица које су од првог до последњег члана побивене. Има и таквих где је преостали члан с ума сишао.

Хиљадама других, који су имали среће да остану у животу, изгубили су своје покућанство, које су текли читавог века, откидајући често од уста. Јад обузима човека гледајући их како чепркају по рушевинама и седе на згаришитима својих домова. За трен ока постали су бескућници.

Они други, чији су домови досад остали поштеђени, са зебњом очекују сутрашњицу. Јер сви напори да се нађе неки смисао и систем терору који се врши над Београдом остају безуспешни. Све више свакоме бива јасно да су терористи људи који честито и не знају над којом земљом и којим градом лете. Последњег пута пуштали су над Београдом летке на румунском језику.

Дођу просто људи и из ваздуха сруче свој терет где стигну. За њих је важно да могу да сниме рушевине, како би после извршеног лета примили богату награду. Кажу људи да су ови зликовци после извесног броја оваквих летова себе за читав живот обезбедили. У званичном извештају наравно стојаће да су погођени војни објекти.

Да се човек просто стиди времена у коме живи. И све се то ради у име некакве цивилизације. Истовремено док се врше ова недела која исто рија света не памти ни у најмрачнијим епохама свога развоја, причају нам како струч не комисије расправљају, о праведнијем „социалном уређењу"..

А зашто онда руше куће ситног радног света, зашто му уништавају имовину? Кажу: они ће их после рата још лепше обновити. Нека им верује ко хоће. Ми питамо: шта ће дотле бити са тим људима који су остали без крова над главом, без игде ичега?

А ко ће надокнадити родитељима побивене синове и кћери, и овима њихове родитеље? И по ком је то људском и божанском праву извршено? Ко ће после свега овога моћи још веровати у реч „савезник", у међународне конвенције, и томе слично?

Ако се у најкраће време не учини крај оваквим методама ратовања, онда ће човечанство утонути у варварство какво се јављало приликом пропасти прошлих цивилизација, само са том разликом, што су онда тиме бивали обухваћени поједини мали делови кугле земаљске, док су данас сви континенти угрожени.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

НА СВЕЖИМ ХУМКАМА

У среду, уочи славе града Београда иницијативом претседника београдске општине Драг. Јовановића одржан је у духу прадедовских обичаја Светосавске цркве четрдесетодневни помен на свежим хумкама невино палих жртава англо-америчког ваздушног терора. Али овај помен који је требало да буде чисто религиозног карактера, спонтано се претворио у једну јединствену националну манифестацију братске слоге свију београђана, које је заједничка несрећа здружила.

То је била исто тако најтежа оптужба противу несавесних британоамеричких терориста из ваздуха који су зверски уништавали цивилно грађанство и њихову муком стечену имовину на приноше или своју наду, своје миле и драге, стајао је ту рањеног срца, погружен у болу, поред девет хумки, заједничких гробница стотине невино погинулих београђана.

И говори који су држали пред овим трагичним хумкама митрополит Јосиф, министар Б. Кујунџић и претседник општине Драг. Јовановић изражавали су сав значај овога момента у животу престонице српског народа, били су веран одјек бола и револта свих београђана, без разлике, сједињених осећањима заједничког бола и опште несреће.

Нарочито су дубоко одјекнуле речи митрополита Јосифа, који је као поглавар српске православне цркве, упутио најтежу оптужбу због злочина, који врше управљачи једнога хришћанскога народа који, како је рекао »од суботе до понедеоника моле се Богу, али изгледа само за себе јер за то време њихови синови убијају невино становништво других народа.

Тешка трагедија која је задесила престоницу и српски народ нашла је одјека и код његове православне цркве, и она је на један достојанствен начин осудила англо-америчке крволоке и оптужила их пред Богом и пред целим светом за њихову бездушност у уништавању једнога малога народа! Митрополит Јосиф такође је оштро осудио британоамерички поступак, када су на највећи хришћански празник, на празник Васкрса Сина Божјега сејали смрт у једном граду, уништавајући тиме и значај празника Христовог Васкрсења, без кога не би било ни хришћанства.

Реч српске православне цркве, која треба да се чује у свима судбоносним часовима, по свима важним питањима по судбину српског народа, дошла је у добар час, посведочујући успоставу духовног јединства српског народа, који је потребнији више него ишта у данашњим тешким часовима.

Министар Кујунџић својим речима је изнео трагичан положај српскога народа, који је без одбране према ваздушним насилницима и мора да сноси њихов бездушни терор, али који исто тако верује да ће дан одмазде доћи и за њих и да ће их Бог казнити за њихово недело.

Претседник општине Драг. Јовановић дирљивим речима описао је осећања бола београђана и изразио је веру у будућност престоног града за који је рекао да »и у највећим мукама и патњама зна да превазиђе самога себе«.

Претседник владе Милан Недић полаже венац на крст

Претседник владе љуби крст, који му подноси митрополит Јосиф

Отац Србије генерал Недић, који очинском љубављу бдије над животом српског народа, дубоко потресан, са сузама у очима, немоћан да ублажи жалост оних који су изгубили своје драге и друге дане Ускрса, највећег хришћанског празника. Призор, који су пружили мајке и жене које су ридале за својом децом и за својим мужевима, деца која су јаукала за својим родитељима био је тако дирљив да је изазивао сузе у очима и код најчврших.

КАД СЕ ВЕРУЈЕ ЕНГЛЕЗИМА

Оставка „југословенске владе" Божидара Пурића и давање мандата за образовање нове владе Шубашићу, коју он треба да састави заједно са Симовићем, претставља свакако врхунац нелојалности и вероломности за које су способни само Енглези. Најкарактеристичније је у томе што ван Шубашић подвлачи да у новој влади неће бити места за Дражу Михајловића, као министра војске. То доказује да су Енглези пустили низ воду некадањег свога миљеника, док је то било у њиховом интересу и док је он поступао по њиховим жељама.

Њима је данас потребна помоћ Стаљина и Москве и зато они хладнокрвно и мирно жртвују оног који неће да испуњава захтев Москве и да сарађује са вођом бољшевичких банди у Србији, са Јосипом Брозом-Титом, који хоће уништење српског народа. Али за ту своју непослушност има да плати својим положајем и да тражи на другој страни савезнике у борби против Тита и његових банди.

Ово је типичан случај како пролази сваки онај који има поверење у Британо-американце, који се служе свиме и свачим, док је у њиховом интересу, а знају да без икакве сентименталности одбаце „црнца који је одиграо своју улогу". То се десило и са пољском емиграцијом, мада је Енглеска због Пољске објавила рат Немачкој, али данас они су Пољаке препустили бољшевицима. Миљеник Лондона није водио рачуна о његовом поступању са пољском емиграцијом, везивао се искључиво за Лондон, верујући да се може борити истовремено противу бољшевика и противу Немаца.

Све ово што се дешава данас у Лондону могло се предвидети и оно најбоље потврђује исправност политике генерала Недића, који с једне стране из искуства знао је да српски народ не треба ништа да очекује од Енглеске, јер она уме само да се служи њиме у своме интересу, а да га оставља на цедилу, својој суд бини, кад треба да му помогне. Тако је радила и после 27 марта и 6 априла не шаљући никакву помоћ Југославији, која је за њихов рачун била у рату са Немачком.

Узалуд је он на челу армија у Јужној Србији очекивао најављене британске трупе и британске авионе, али нигде није било ниједнога енглеског војника ниједнога енглеског авиона. Он је исто тако схватио да је бољшевичка опасност прети уништењу српског народа. и да је нелогично водити борбу и противу њих и противу Немачке, која је била највећи борац противу бољшевизма и која је једина у стању да спречи инвазију нових варвара са Истока, који су претили уништењем европској култури и цивилизацији.

Ови најновији догађаји најбоље потврђују исправност националне политике генерала Недића, који је без двоумљења и колебања нашао српски пут, пут српских интереса и повео њиме српски народ, да га спасе од пропасти у овом светском вртлогу и да му сачува живот до краја рата. Данас када свима треба да буде јасно колико је била исправна политичка линија генерала Недића, треба све национал не снаге да се окупе око њега, без обзира што су чинили грешке у прошлости, поклањајући сувишну веру Лондону.

Не тражи нико од њих да признају своје заблуде, већ се само захтева да се повинују највишим интересима српске отаџбине. Треба да се без икаквог јогунства и ината, без обзира на самољубље и сујету, окупимо сви заједно у један јединствен национални фронт за спасавање српског народа од бољшевичке опасности, која му прети смрћу и уништењем.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ЕНГЛЕСКА ЈЕ САМО ЈОШ УСЛОВНО ВЕЛИКА СИЛА

Стокхолм, маја

Лондонски извештач америчког часописа *Тајмс*, који је почетком маја стигао на допуст у отаџбину, јавља о утисцима које је за последњих 6 месеци добио у Лондону.

Атлантска изјава је згодна. Мали народи ће се морати задовољити једним светом, који ће бити направљен по плановима великих сила.

Лондонски лист „Економист" је оцртао појам велике силе на следећи начин: Земља, која самостално и независно против једне друге велике силе може водити рат и то сопственим помоћним средствима. У *Тајмсу* се каже даље: *Ова дефиниција данас значи да су Америка и Совјетска Унија бесумње велике силе, а да је Велика Британија само условно велика сила.*

Изгледа да се Енглеска налази под утиском да нема могућности да се Совјетска Унија спречи у томе да узме оно што хоће. То су разлози за „реалистичку" политику, коју Совјетска Унија њу тећи признаје. У оквиру опште негативне политике Енглеска се још увек нада да сачува сопствене интересе у извесним кључним положајима.

ЈЕДНА ЖРТВА МРАЧНИХ СИЛА

Пала је још једна жртва данашњег усковитланог времена, када страсти замрачују свест и савест и кад српски изроди гађају првенствено борце за спас и обнову Србије. После пуковника Милоша Масаловића, хероја и великога родољуба, који је сагорео у служби српске Отаџбине, пао је исто тако Цветан Ђорђевић који је као државни секретар био један од најближих сарадника Претседника Српске владе, ђенерала М. Недића.

Тако падају под ударима завере мрачних сила српски родољуби, који су несебично и пожртвовано ставили се у службу ојађеног српског народа, да у овим тешким данима допринесу његовом спасењу и да му обезбеде бољу и срећнију будућност. Падају највернији и најодданији сарадници генерала Недића у намери да отежају и успоре његов рад на прикупљању националних снага и његова натчовечанска настојања да сачува народ од нових несрећа и да му обезбеди опстанак и боље дане.

И Цека Ђорђевић мислио је да су његово родољубље, његова национална схватања и његова љубав ка српску државу најбоља одбрана и да нико неће смети да дигне руку на њега. Зато се он није чувао и бранио и тако је омогућено да га мрачне сиде униште.

Ма да се још не зна тачно ко су убице покојнога Цеке Ђорђевића ипак по извесним знацима може се сматрати да они долазе из редова оних, који су добили наређење из Москве и од Тита да је потребно уништити српски народ, да је потребно онемогућити стварање националног фронта, који је непробојан бедем за јуриш комунизма на Србију и на Балкан.

Може се претпоставити да је у њиховом план убило потребно убиство државног секретара, да би унело неспоразум и забуну у националне српске редове, који, на срећу српског народа, почели су да сарађују у заједничкој борби против насртаја Тита да потчини Србију своме господарењу и заведе хаос и анархију у српском и балканском простору.

То је једина претпоставка коју здрав разум и национална свест могу да приме као вероватну могућност, јер свако другачије објашњење било би неразумљиво. Како је могуће замислити да су убице Цеке Ђорђевића потекле из неких других редова сем оних чији је он био заклети непријатељ, сем комуниста, Титових бандита, на чијем уништавању он већ три године неуморно је радио, излажући се свима опасностима, не знајући за одмор, бдијући данонорно да сачува земљу од њиховог деструктивног рада и њиховог роварења.

Кад се све то има у виду онда се мора веровати да су убице дошле са те стране и да су само агенти Титови имали снаге да подигну руку на оваког великог српског родољуба. Уништити једног од њихових најупорнијих непријатеља, а истовремено унети забуну у српске националне редове, распаљујући изнова страсти и нетрпељивости, био је добро смишљен план комуниста, који су нажалост успели да изведу.

Али убијајући Цветана Ђорђевића они су уништили само његово тело, али не и његову мисао о потреби сакупљања националних снага за одбрану од бољшевичке опасности.

Влада Народног спаса под вођством ђенерала М. Недића неће допустити да буде жртва пакленог плана Титових агената, него ће наставити да окупљајући све српске националне снаге, као што је то нагласио у своме говору на сахрани земних остатака Цветана Ђорђевића Министар Таса Динић рекавши да ће „Српска влада Народног спаса остати непоколебљива на своме путу, на чему си и ти, Цветане Ђорђевићу, тако предано сарађивао, не презајући ни од какве жртве када је по среди спас и опстанак српског народа".

Смрћу Цветана Ђорђевића Србија и генерал Недић губе једног од заслужнијих синова, који је толико много допринео да српски народ са што мање жртава преброди све најтеже часове у својој историји и да отпочне дело обнове. Али непријатељи неће успети да ометну пут Србије и да разбију окупљене националисте, као што је рекао Шеш Државне пропаганде Ђорђе Перић пред отвореном раком: „Ни његова смрт, као ни толике друге, неће нам помутити свест о нашој националној стварности, нити ће нас одвојити од циља за којим идемо, а још мање ће моћи да поколеба уједињене националне редове свесних Срба, као што то наши непријатељи прижељкују."

В. А.

Претседник Српске владе полаже свој венац у знак признања

КАКО ИЗГЛЕДА ЈЕДАН СРПСКИ ДОМ ПОСЛЕ ТЕРОРИСТИЧКОГ АНГЛО-АМЕРИЧКОГ БОМБАРДОВАЊА

КУЉЕ ЛАЖНИХ ВЕСТИ

Ово време неизвесности и очекивања догађаја најбоље је за ширење лажних, измишљених и тенденциозних вести.

Поред разних бесмислица и глупости, које су се ових дана котирале на информативној берзи, ширила се и једна вест да Немци више не дају знак за узбуну, већ да обавештавају само своје установе. Међутим ово је чиста измишљотина и ствар стоји сасвим другојачије.

Ових дана сирене нису завијале, јер није било већих летова британо-америчких авиона, који би угрожавали престоницу. Због тога, и само због тога, једино није дапан знак за узбуну, да се грађанство не би без потребе узнемиравало и нервирало.

Ето у чему је ствар. Али наши свезнајући увек траже неко немогуће и фантастично објашњење, место да примају обична и проста објашњења, која одговарају стварности. Надлежни би требало да предузму мере да се угуше ови извори лажи, да се затворе све куће злонамерних измишљотина.

18 МАЈ

— Склањајте се од војних објеката!

То је био једини одговор који је Лондон пеко радна дао на извештаје о страховитој пустоши, о безбројним жртвама које су у Београду пале на први и други дан Ускрса.

Захваљујући паузи која је затим трајала месец дана, наш наивни народ још је једном поверовао.

Баш та чињеница улила је извесно поверење београђанима. Може да је човечност проговорила у срцима наших некадашњих савезника који су ови несрећни народ гурнули у рат, у несрећу, у пропаст и беду; можда су се они који су свој народ у најкритичнијем тренутку напустили осетили сада дужност да свим својим силама и средствима интервенишу за заштиту тог народа; можда је племенити гест наших заробљеника који су одбили пакете од убица њихове деце и њихових породица успео да дирне осећања оних због којих већ три године чаме у ропству далеко од своје земље, од својих милих и драгих. Зар је заиста себична бездушност Албиона достигла у XX веку људског напретка и цивилизације такав степен нечовечности пред којом су све досадашње свирепости само бледа сенка, сви злочини само ситне епизоде за криминалне приче, сви погроми само историска ситница?

— Склањајте се од војних објеката! — понављао је радио Лондон на сва та питања, на све те наде, на сва та размишљања здравог разума и човечности.

Један од периферијских крајева који се сматрао најсигурнијим било је Пашино брдо. Нема ту ни једног јединог војног објекта било какве врсте на растојању од више километара, нема ни једне једине фабрике или радионице, чак ни једног јединог циглајског димњака, а што се тиче саобраћаја нема чак ни трамвајских шина.

Куће су махом, приземне, разиткане, у којима је живео београдски мали свет, а у последње време склонио се и већи број породица чији су станови пострадали у центру, или су пак избегле држећи да ће у том крају наћи већу безбедност. Привредног живота ту уопште нема, осим у локалном обиму малих гостионица и крчми, малих и ретких бакалница и пиљарница, ситних занатлијских радњи.

По обављеним пословима пре подне на хиљаде београђана са својим породицама одлазили су на Пашино брдо да проведу дан: неки код својих рођака, пријатеља и познаника, неки у поједине локале, највећи број на пољане и празне плацеве. Један народни ресторан снабдевао је по јевтиној цени све оне којима је био потребан оброк топле хране.

Живот је текао тако, мученички, на Пашином брду, из дана у дан. Народ је веровао да ће ту, најудаљенији од ма каквих објеката сачувати своје животе.

Изненада, баш у време кад је река народа кључала из центра улицом Престолонаследника Петра, да би се склонила на Пашино брдо, сирене су дале знак за узбуну. Они који су се затекли ближе центру грабили су да стигну што пре до брда, до те тобожње зоне сигурности, не слутећи да иде у сигурну смрт. Седам стотина и педесет грозних ваздушних гробљивица, по лондонском извештају, кружило је изнад облака да би посејале пустош и смрт међу становнике Пашиног брда, међу оне многобројне београђане који су се тамо склонили по зградама и пољанама, у ону реку народа која се налазила у покрету на улицама.

„Тепих смрти" сручио се на ту скромну београдску периферију, затрпавајући формално смртоносном кишом огроман комплекс многобројних улица и уличица.

Куће, махом мале и слабе, рушиле су се чак под самим ваздушним притиском, затрпавајући беспомоћне становнике. Безбројни директни погоци разносиле су жртве у комадима. Бомбе које су падале на пољане, плацеве и улице сејале су смрт међу оним несрећним београђанима који су се у пуном поверењу уклонили на близине тобожњих објеката. Уништен је и сравњен са земљом велики комплекс лепог Котежа Неимара, где је из извесних порушених кућа извучено десетинама лешева. Зграде које нису потпуно уништене демолиране су у толикој мери да су у великој већини онеспособљене за становање. Страшна коса смрти, безвидна и страховитија од ма какве стихијске силе, покосила је још једном огромни, сад највећи комплекс Београда, уништавајући насеља, улице и зграде, истребљујући читаве породице, гутајући безбројне људске животе.

Још једном настрадале су јадне мајке у пороћајним мукама, настрадала су невина дечица која су једва угледала свет. После грозног покоља породиле и одојчади у Градском породилишту у улици Кнегиње Персиде, оно је премештено у зграду Дечјег обданишта Свете Тројице на Пашином брду.

А над тим рушевинама једног Београда, над тим лешевима невиних београђана, радио Лондон је цинички објавио како су 750 англоамеричких авиона бомбардовали 18 маја *железничке објекте у Београду и Нишу.*

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ЗАКЛЕТВА СРБИЈИ

Ојађена, српска мајка јеца,
Раније је заблудела деца!

Заблуде наше, колико нам зла нанесосте! Колико бола и испаштања! Због вас испи смо и испијамо сву чашу горчине. Због вас изгубисмо своју слободу, најдражу имовину заједнице. Заблуде наше, наше заблуделе браће. Доста! Отаџбина хоће мира, она хоће спаса. Одбаците их и прихватите истину. Истина ће вас спасти, — рече Спаситељ. Знамо да је садашња наша истина тешка и горка, али је зато спасоносна.

Наша мајка живи и живеће. Чујмо песму верних синова њених:

„Стани мајко и не плачи више:
Прави син ће сузе да ти брише!
Српски синци сад се пашу мачем
Пробуђени твојим горким плачем!
Да ти буду сигурна одбрана,
Да униште банде партизана..."

Партизани, ви синови мрака, људске злобе и пакости. Мајка Србија пати, али у патњи уништиће вас, сатрће вас. Јер ви морати пасти. Злоба и мржња, победити неће. То је Божји закон, јер љубав ће остати и када све прође. Љубав, која ће оплемењивати душу и разбудити лепа осећања растопљеног срца. Она и њена деца, која је никад из свог срца избацили нису, цареваће. А ви, гамад јеврејска, морате пасти, јер вас мржња покреће а она је тренутна. Ми здружени, збратимљени снагом огромног, младог, борбеног поноса згазићемо све злотворе наше:

„Закун'мо се у мајку Србију
Партизанску да згазимо змију,
Док се диже тробојница наша
Изнад звезде Титових апаша!
Земља цвета, пуна рајског миља
Земља коју Господ благосиља..."

Знамо шта смо изгубили. Знамо да смо у рају створили пакао. Али, можда је морало тако да буде. Згрешисмо Богу и он нас казни за наша недела. Али:

„На врелу братства опрасмо очију вид,
И више ми нисмо слепи.
Опрасмо мрље, крв, грех и стид
И сад смо ко богови лепи..."

Под српском заставом, коју високо подиже генерал Недић, ступамо храбро и смело, ступамо напред, јер он поручује:

„Ко је Србин нека мене следи!
Уништење целом роду прети.
Замном децо когод српски дише,
Доста кавге, нећу крви више!
Нек се Срби у редове збију,
Главу горе, напред за Србију!"

Тито, Србија има своје синове, који су спремни да се боре за слободу њену. Никад Србија није добила слободу за зеленим столом или од туђина. Не може Србин разумети, да се скупина балканског олоша бори за његову слободу. Србину није потребна твоја помоћ, јер он је добро осетио ко си ти и слични теби. И сматра вас за безглавнике. Србија има своје тиње соколиће, своје верне стражаре, добровољце и четнике. Они поручују:

„Србин хоће живот и слободу
Својој земљи и своме народу!
Срби хоће славу свету своју,
Кућу, што је стекоше у зноју!
Породицу своју и дечицу здраву!
Своје благо: коња и овцу и краву!
Своје њиве и лугове цветне,
Своје игре и напеве сетне!.."

То су идеали Србинови за које ће он да живи, да се бори и да гине. И зато он даје завет, да:

„До последње капи, крв ће да се лије,
За слободу Српства и Мајке Србије!.."

Р. Николић

ГИЉЕНИЧКА ТРИЈАДА

Натушти се небо и сузе небеске пуштај на нас јер је нама понестало суза! Камење суро и тврдо, плачи место нас јер срца наша више не познају никакав бол! Реке, поља, језера и шуме раширите свој шаролики и мирисни загрљај онима што свакодневно падају јер су наше руке клонуле од множине и тежине њихове.

Стара погрешка народне наше тешко и скупо се баш сада искупљују. Бог правде жели сатисфакцију, покајање, сузе, праведничке дела, узвишене и драгоцене жртве. А то ради живота нашега — божанскога, духовнога. Зато жаљења не сме и не може бити код нас, јер кукњава наша — опело је духовно наше.

Много је оних који су своје драгоцене кости узидали у реновиране и солидније грађене нове темеље Србије младе. Знатних и незнатних, познатих и непознатих, болније или мање ожаљени, сиромашних телом а богатих духом. Сва су то гиљеници, мученици, заточници, јемци боље будућности оних што стају да за њима живе, муче се и стварају до судњега дана.

Најболнија али у исто време и највеличанственија у сплету тих мученичких крушца — јесте јединствена тријада гиљеника породица покојног свештеника Пашића из Ужица.

Црвени облак прекрио је западну Србију новим, комунистичким блеском. »Рај пролетерски« царовао је међу гудурама Голије и Троглава, Јелице и Дрине. Али да би се рај спокојни уживао и дао лепше резултате — морали су пасти најбољи народни синови. И покојни Милан Пашић, прота, слуга Божјег олтара пао је за време ове страховладе. Пао је зато што је био Србин, потомак див-јунака косовских и верни слуга Свевишњега. Није се плашио да отворено поведе борбу са злом. Убили су га, кажу, зато што је био »Љотићевац«. Убили су га у ствари зато што је био честит и побожан, саучесник у невољи свакога и скроман у добру. Истина, био је члан »Збора«. То му је, изгледа, једина и највећа кривица. »Збор« је он не само ценио него проосећао, саосећао. За њега, као и за све поштоваоце истог, »Збор« није ништа друго до потенцирано Српство и свеобухватно Православље. Он је видео, осетио и разумео нераздељиво двојство појма: Србин — православац. Збор је само то на неки, нама тајанствени начин чинио јединственим, једино спасавајућим, стваралачким. Пошао је путем истине а »Збор« је само тражио људе, не људске сподобе — но слике Божје у телима нашим. Пао је покојни Милан Пашић зато што пузавац није био, што није љигаву тактику ценио, што је духовно у човеку изнад свега поштовао... Пре непуне три године дана пала је прва жртва из Пашићева гнезда. Основна, заметна, плодна, зачетна, која ће род многи да роди...

Хујало је време. Хоризонат српски постојао је све мрачнији, тученоснији. Браћа рођена све су дубље и дубље срљала у понор, бездан, амбис. Мало је било поборника истине, мало лучоноша и народних душебрижника, мало храбрих бораца. И они су неустрашиво дозивали народ к свести, самосвести. Али и ту није без жртава било. И то како болних, како драгоцених, како скупих.

У крвавом пиру похлапне за влашћу и вајном »слободом« паде међу многима и најстарији син покојнога Пашића. Аца Пашић пао је наведен од рођака на предају, измрцварен и унакажен.

Још данас ми је у сећању живом његова последња слика са места крвавога злочина.

Нисам га познавао као што му ни оца познавао нисам. Али то није важно. Бар за мене није пресудно то познанство засновано на законима оптике, које уокиравају много пута груба и глупе формалности. Зар је то познанство где је рука стиснута, појава уочена и осмотрена а иза погледа крије се нешто страно, тајанствено, неискрено, притворно, лицемерно? Зар је пријатељ речима категорисан? — Не! Сто пута не! За мене је пријатељство духовно кудикамо далекосежније, дубље и боље, трајније и истинитије. »Сличан се сличноме радује«, — кажу Латини пословицом својом. Дух познаје дух, радује се духу, делима његовим. Ми и данас ценимо велике људе: Сократа, Канта, Платона, Аристотела, Његоша, Караџорђа итд. — ма да су више или мање тисућа или деценија пре нас живели. Ми их ипак познајемо боље од савременика својих. Ми осећамо сваки уздах њихов, опажамо сваки покрет њихов, преносимо се у душу њихову, појмљив нам је и близак откуцај срца њиховог и чини нам се живот тамнији и тужнији, загонетнији и ђаволскији без њиховог пријатељства и познанства.

Не мислим да овим упоредим покојног Пашића са овим великанима умним и духовним. Не. Само хоћу да то наведем као потврду, као окрепљење горње поставке. Зато је и мени Аца као и Милан Пашић близак и мио, сроднан и познат. Јер дела њихова говоре о њима. За мене је јасно да су они жртвама својим испредали ните бесмртности за себе и биолошког битствовања за последнике своје. По последицама цене се дела учињена. Њихова је заслуга да мој народ још живи, ствара, нада се старој слави. Њихово је дело ред и мир, сношљиви живот Србинов. Њихова као и многих њихових другова сабораца. А та дела везују ме нераскидљивим пријатељством, вечним, божанским.

Пре непуну годину дана пала је друга жртва из Пашићева гнезда. Болна и драгоцена, неправедно отргнута од стабла и одузећа у вечност.

(Наставак на 6-ој страни)

Борцу

Ти волиш силно сва Божја створења!
Душа ти трепти пред делима људи.
Чезнеш за знањем. Врло често бдења
Ноћи испуњују и муче ти груди.

Сав киптиш вољом да другима служиш!
Ти њима све си поклонио своје:
Одмор и срећу. И никад не тужиш,
Но веру гајиш да ће бити боље.

Каткада не знаш шта те окружава,
Јер живиш у своме усрећеном свету!
Како те онда до срца рањава
Грубост живота у лудоме лету.

Та ти би срећу зажелео свима!
Успех и радост делио би редом.
Ал' и поред свега таквих људи има
Који желе да те заогрну бедом.

Ал' праштај свима мученице срца!
Моли се Богу за себе и оне
Чија блудна душа у гресима груца,
Стога што тебе и такове гоне!

ГОЈКО ТАБАКОВИЋ

Поздрав застави

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Уместо воштанице

ЛИКОВИ ХЕРОЈА

Падају другови наши: дању и ноћу, из дана у дан. Падали су и досада појединачно и масовно. Падали су, падају и падаће док не буде остварен узвишени идеал ради кога се рађа силна жеља за самопрегором и саможртвом. И то свесним, усхићеним, готово љубоморно завољеним и егоистички чуваним у дубинама топлих срдаца.

Светле су и узвишене жртве наше до данашњих дана. Божанске су жртве биле наше, јер се са песмом и осмехом умирало; јер се са љубављу бацао последњи поглед на свет и људе, који носе сирт, хаос, уништење; јер и последњи откуцај младих срдаца није киптео мржњом нити подгреван осветом.

Али су жртве данашњих дана наших и светлије и узвишеније и божанскије, јер падају из фаланге крсташа, из редова светих покољења свести и разума, љубави и слоге; оне су то величином својом обзиром на моменат остварења а још више по последицама својим по народ наш.

Светлије су оне, узвишеније и божанскије због тога што стварају виде последице, благословене последице идеалне службе и несебичне жртве народу своме. Досада се умирало са сумњом и скепсом у односу на народ: Да ли ће се народ освестити?.. Да ли ће се опаметити?.. Да ли ће моћи пут угледати?.. Да ли ће хтети истину пригрлити?.. Да ли ће за нама поћи?.. Да неће узалуд животи наши отићи са овога света?.. Опасни црв ове и овакве сумње увлачио се невидљиво и лукаво у храбра млада срца и чинио жртву мање светијом, мање узвишеном, мање божанскијом. А данас?

Видимо, осећамо и доживљавамо сасвим нешто друго. Хероји наши што свакодневно падају — умиру не са мржњом, као што ни досада са њом нису умирали, већ радосни, одушевљени, усхићени, јер виде плодове жртава својих. Још док у визији посматрају опраштај јуначки свој са овим заводљивим и опасним светом — виде они, осећају и доживљавају неизмерну радост, усхићено блаженство, рај у душама својим. Виде да су жртве добровољачке осветиле љубљени српски народ од злотвора залуђени и ошамућени; јер назиру грандиозна дела јаке и темељне памети српске, дубоке и тихе, зналачке и далековидне; јер се коло њихових следбеника богати сваким тренутком синовима Србије — који се царском, српском — светосавском путу славе враћају; јер осећају топлу одлучност и непоколебивост, да се пронађена истина чува, брани, пренесе у биће своје по сваку цену; јер срца њихова трепере од слатке радости, благочешћа и топлине примајући многе и претешке услуге младих Срба који полазе путем добровољачким, градећи непоколебиву барикаду бесу рушилаштва; јер, на крају, богочовечански, увиђају да се жртве узалуд не дају, јер српски народ већ увелико ужива и ОСЕЋА благодети њихове и „јер је семе род мјоги родило". Зато су жртве данашњих хероја наших и светлије и узвишеније и божанскије. То осећа сваки добровољац, стари или млади, то осећа сваки Србин. А то је најважније. Јер се снажним и сложним мишицама српским започиње света а уз то ОДЛУЧНА И ПРЕСУДНА „БИТКА ЗА СРБИЈУ".

Два таква хероја, два великана, који су тако дубоко све ово осетили и преселили се у божанску легију српских анђела, јесу и два наша друга: покојни Војислав Шпирић, просветар и поднаредник-десетар Чеда Мајсторовић.

ПРОСВЕТАР ВОЈИСЛАВ ШПИРИЋ

Покојни Војислав Шпирић, родом је из Босанске Градишке. Још као младић морао је да бежи из свог родног краја и стаза се на расположење мајци Србији. Оставио је школу, оставио

Пок. Војислав Шпирић

каријеру и са оружјем у рукама похрлио у свету борбу за народ свој. Али је и пре комунистичке побуне радио на обнови своје земље у редовима Радне службе. Радио је са вољом, свакодневно и примерно. Међу друговима се одликовао неизмерном добротом, изванредном бистрином и искреном љубављу. Зато су га сви волели, а многи и уважавали као способног и вредног интелектуалца.

Велики део своје добровољачке службе провео је у просветној служби. Говорио је, писао, организовао свуда где је стигао, а све то својим примером увек потврђивао. Знао је колико је пресудан пример личне иницијативе и личног ангажовања. Зато је увек предњачио. Не речима но делима. То је увек побуђивало другове да се својим залагањем утркују са њим и тамо где то није требало чинити.

Вредноћа и његова марљивост дала му је и одговарајуће место приликом формације II пука. И на тој деликатној дужности, као и пре тога, увек се залагао до максимума својих способности. Његова реч увек је одушевљавала и побуђивала на озбиљна размишљања. У дискусијама знао је често да буде упоран — увек у одбрани истине.

Љубав своју ка народу своје м никад није покривао неком себичном тежњом, неким изузетним захтевима. Велика спремност и чврста одлучност на жртву чинили су његово држање херојским, достојним дивљења. Али то му није сметало да у кутку свога срца створи гнездашце лич не среће, среће због љубави — топле, милокрвне и вечне. Та је љубав њега подгревала на још веће напоре јер је знао да ће му по свршеном рату, по окончаном окршају, загрљај љубљеног бића и топло саучешће у патњама живота бити највећа и најмилија и најбоља награда. Али суд бина је друкше хтела. Воља Божија одредила је друге путеве драгоме другу Шпирићу.

Онда када се повела одлучна борба, када је црвена неман страховито урликнула очајничким бесом — похрлио је и млади Воја да грудима својим заштити оне који дишу мржњом и клеветом против нас.

Водила се очајна борба у околини Ушћа. Партизани су крволочно навaљивали. По сваку цену требало је упалити мирну Србију. А млади добровољци херојски су се држали. Дали су истина нешто жртава, али су партизани дали двадесетоструко више мртвих, небројено рањених.

Никакав успех није се извојевао нити ће се извојевати без жртава. Једна од тих жртава је и драги Воја. Пао је као херој. И то после боја, после борбе. Свака страна враћала се у своју базу. А са неког виса неки партизан случајно је опалио можда последњи метак. И као жртва пада Воја и поред њега још један друг. И то од једног зрна. Зрно је прошло кроз Војино тело, одбило се од ручне кости и погодило другу жртву.

Тако је у првим пролећним данима када се природа буди за нови живот и нова стварања и покојни Воја Шпирић узидао своје стваралачке кости у темеље нове, славне и боље Србије, чије контуре већ јасно назиру младе душе храбрих добровољаца. За нови живот, за ново доба, за нову славу траже се скупе и драгоцене жртве. Шпирићева жртва је једна од таквих, чији ћемо губитак осећати јако и дуго. Али Бог Добри и животодавни тражи откупне жртве за грехове наше и предака наших. Исте морамо дати у животима најбољих синова и другова својих.

Ми смо за Добро, његову победу, ми смо поборници духовног прогреса, и првенство његово, ми враћамо малаксалу снагу и свенули живот народа свога обнављамо. Зато и не плачемо за жртвама својим. Зато и не кукамо за див-јунацима. Такав је био наш Воја, такви су и други жртвеници наши — па су срца наша радосна; распеваних душа идемо своме узвишеном циљу.

Воја је пао као херој, сахрањен је као херој. Вечна му слава и лака љубљена земља.

ПОДНАРЕДНИК ЧЕДА МАЈСТОРОВИЋ

Ноћу између 6 и 7 априла о. г. у селу Бинићима, настрадао је, несрећним случајем, поднаредник Чеда Мајсторовић, родом из с. Горичана, околине чачанске.

Пред полазак на терен, у веселом расположењу, млади добровољци примају своја следовања у храни...

Својом жртвом он је допринео да је венац наших бесмртника, заблистао светлије и славније. И то баш када се пупољак лагано расцветавао, ширио благи душевни мирис на околину своју и чудноватим дејством отрежњавао и освешћавао оне који су га удисали. Парадокс — могућ и свој ствен једино Богу као и миљеницима Божјим.

Покојни Чеда био је веселе природе. Паметан по природи својој, окретан и вредан, — служио је као узор све до своје преране смрти. Увек радо приман у сваком друштву, омиљен и цењен. Речи су му биле благе, глас звонио умиљато, срце носило много, много љубави према свима. Зато је и пао...

Пук је био у маршу у моменту Чедине смрти. Ишло се у стопу за партизанима. Гоњење без предаха. А покојни Чеда лежао је на мртвачком одру. Храбро тело његово чекало је последњу пошту. Не ради себе лично — но ради оних који нас мрзе, клевећају, ниподаштавају. И ту су искоришћене све могућности.

Одређена је почасна десетина да спроведе тело покојника до Краљева, а одатле извести оца покојног Чеде да дође по мртвог љубљеног сина и сахрани га по хришћанском обичају и на месту где је први дах удахнуо, у родноме завичају међу милим и драгим. И пажљиви, сломљених срца, другови су то и учинили. Али грозна судбина хтела је друкче. Још једном се сатана злослутно зацерекао над духовним падом и духовном бедом нашом.

Пошао је горштак из Горичана у сретање мртвоме хероју. Без суза и плача. Тврда срца и поносна чела, јер је сина хероја васпитао и одгајио. И срели га чудноватим људи: са пушкама и реденицима. И забранили му да сахрани сина, „петоколонаша", — како рекоше.

* * *

Падају свакога дана другови наши. Нема краја који није натопљен врелом добровољачком крвљу, нити виса који није загрлио понеко тело младога хероја. Само је последњих дана пало четрдесетак другова наших... Храброст је њихова превазишла све напоре човечанске. Непријатељска срца су уздрхтала.

Живојин Рад. Првуловић,
добровољац, четни просветар

Гиљеничка тријада

(Наставак са 5-те стране)

Брод несреће српске приближавао се тихом пристаништу. Још последња бура, још један окршај са буром и таласима, још последњи напор — и све је заувек свршено и утврђено, запечаћено и осигурано. Сретни посленици већ су јасно назирали зору нових дана. Жељно се очекивали жижљење у благодатним данима што долазе као дело, као круна драгоцених жртава. Али... авај!

Последња бура, последњи грчевити окршаји, последњи напор сила зала отео је и трећега тића из гнезда Пашићева. Средњи син Душко пошао је у загрљај оца и брата. Погинуо је као јунак и херој. Светле ликове оца свог и брата као и многих својих другова мученика смрћу својом упрљао није. Напротив још једну предивну свећицу принео је светачком кандилу које сија српском народу даноноћно са небеских висина. Убице његове и другова његових и наших добила су праведне ударце од оних што за њима остадоше живи. Бог их је нанео баш на нас, баш ту групу препадника послао нам је да је око Повлена разбијемо и уништимо. После борби од неколико дана од њихових »челичних« бригада — остало је око 60 до 70 њих, разбежали на све стране, смућени и без оружја. (Ово само као нотирање и указивање на тајанствене путеве Промисла Божјег...).

Најболнија је ова трећа жртва, јер је већ била стигла у освитак зоре бољих, нових дана. Већ је назирао плодове многих мученика, хероја и бораца, већ је Дуле осећао милину неисказану благослова Божјег који се штедро и многомилостиво изливао на народ српски због нежељених жртава наших — и морао је да оде у живот вечни. Мислио је да је његов животни пут још далеко од божанског циља. Али Божја воља хтела је друго.

Најболнија је та, последња жртва, по времену и по околностима. Болна као и прва — која не зна ради чега пада да ли ће успеха и плода бити. Можда чак и болнија, трагичнија, потресније али богочовечанскија.

Пре месец дана (25 априла 1944 године) пала је и трећа жртва из Пашићева гнезда. Потресна и болна, праведничка и мученичка. Тријада је постигла неопходну плирому. Божанско тело бесмртника уокривено је и осмишљено свим драгоценим гињењима — што су сагорели на олтару љубави, самопожртвовања, самоодрицања и служења другима.

Ж. П.

УМРО ЈЕ СРПСКИ ТИРТЕЈ

Пре неколико дана, после шездесет и седам година борбеног, дубоког, светлог и тешког живота, умро је Војислав Илић-Млађи, чије је име одавно код Срба постало синоним за најздравију националност.

Као што је Тиртеј мали, у XII веку пре Христа, певао дотле нечувене националне песме, које су палиле дух Спартанаца и водиле их вихорно у славне битке и победе, тако је и Војислав Илић-Млађи са највише срца, са највише узбурканости крви, са највише поштовања опевао незаборавне васкрсне дане малене Србије, дивовске и мученичке напоре своје домовине која је ведрила вековима мрачне видике своје.

Песник Илић имао је фанатизма и надахнућа, два украса без којих се не може замислити ниједна људска величина. Са тим одликама он је врло често маестрално сликао она попришта куд су »ко олуја плаха пројурили војске« двоглавог Белог орла. Тиртејски је увенчавао својим стиховима епохална разрачунавања, »страховиту смешу од гвожђа и меса.«

Имао је ванредан дар осећања оног простог народа чији је и он син био, поносећи се часно што се зове »син јуначког соја«. Борбени национални дух његовог народа изражавао се сублимно кроз његово изванредно песничко надахнуће.

Један од оних ретких историчара Српске књижевности који су овог песника потпуно разумели јесте и Андра Гавриловић. У својој Историји Гавриловић с правом каже о Војиславу Илићу-Млађем: »Садржина поезије Илићеве ваљана је из живота који је био страшан, погибао, а песнички је инстинкт од крваве сцене створио не шаблонску, већ нову, пуну непосредности песму, која је, поред све суровости живота, права песма«. Од 1912 године Војислав Илић-Млађи је најчешће читани национални песник.

Па ипак... баш српски Тиртеј није уживао милост диктаторске критичарске школе Богдан Поповић—Јован Скерлић, зато што се усудио да јавно нападне самовољну власт ових званичних коифеја раније српске критике.

Отуда Војислав Илић-Млађи никад није објавио ниједну песму у **Српском књижевном гласнику**, који је био тврђава критичарског труста Б. П. — Ј. С... Отуда Војислав Илић-Млађи ни до данас није ушао у издања **Српске књижевне задруге**, он, један од најсрпскијих песника!...

А та, негдашња званична, књижевна критика несавесно је понижавала Илића-Млађег тврдећи за њега да је додуше борбен писац, али »без много укуса« и да има »много стихотворства«. На који је то укус мислила ова ваљна критика. На укус мртвих ствари салона, на сенилна љубакања крај клавира и ружа које тужно вену?..

И шта је то »много стихотворства«? Процентуално Војислав Илић-Млађи има мање стихотворства него опште признати »краљ песника«, чија је добра трећина песама чисто, укалупљено **прављење** песама, често врло баналних, насилно рођење речи без смисла, једно отужно понављање.

И поред тога Војислав Илић-Млађи наша је величина. Он је чист добитак српске националне културе. Њен понос. Бог, Отаџбина, породица, то су амблеми тиртејске поезије Илићеве.

После Бога — светиња највиша
То је света Отаџбина моја!

Ф.

ДЕЛА ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА-МЛАЂЕГ

У двадесет четвртој својој години издаје под називом „Туђински бисер" преводе и препеве страних песника: Пушкина, Љермантова, Плешчејева, Кононљићке, Врхлицког, Шилера, Уланда, Молијера, ВиктораИга, Ламартина, Мисеа, Леконт де Лила, Теофила Готјеа, Катила Мандеса и др. Прво издање 1901, а пето 1922 године.

1909 „Песме". Друго издање 1911.

1909 „Најновија књига Јована Скерлића", професора Универзитета и швајцарског доктора књижевности.

1914 Збирка „Крвави цветови". Два издања за годину дана.

1915 „Нови крвави цветови".

1920 Сабране песме.

1921 Антологија српске лирике од Бранка до данас.

1921 „Златне искре", нове песме.

1921 „Дела и људи", збирка књижевних критика и чланака.

1921 „Крвави цветови", 9, 10, 11, и 12 издање.

1921 Прве песме, шесто издање.

1922 „Туђински бисер", ново издање.

1922 „Јесенски цветови".

1922 Приповетке.

1925 Целокупно издање песама.

У рукопису остала је „Књига мога живота", прозно дело аутобиографског карактера.

ЛИК ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА-МЛАЂЕГ
(Цртеж: М. М.)

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ МЛАЂИ

Отаџбина

Родна груда, коју реке росе,
Где се с бразда сеоских атара,
Као химне у небо узносе
Просте песме веселог ратара,
Земља, што је природа одела
Све у рухо вилинскога кроја:
Чарне горе..., живописна села...,
То је ДИВНА отаџбина моја!

— — — — — — — —

Рајска земља, чије горе свете
Звоне песмом загоркиња вида,
Где сам, некад, ко мало дете,
И сам пево сред мајчиног крила,
Ту, где живим и осећам радост
Што се зовем „син јуначког соја".
Ту ми прошло детињство и младост —
Ту је МИЛА отаџбина моја!

Срећна земља, где слобода цвати,
И од које за нас нема више,
Наша добра Заједничка Мати,
За коју се живи и умире;
То је ЉУБАВ од свих других виша,
ВЕРНОСТ дубља, чвршћа но ма која,
После Бога — СВЕТИЊА највиша —
То је СВЕТА отаџбина моја!

Мој позив

Ја знам своје стазе — унапред ми спремне —
Ја сам дош'о овде, усред прашног дола,
Да окушам до дна све ЉУБАВИ земне
И познам до краја све нијансе БОЛА;

Да ослушнем тамо где невољник гроца,
Дам клонулом наде, а очајном вере,
Да са сваким куцањем, дрхтајем мог срца,
И све струне ваших срца затрепере;

И да свако моје осећање нежно,
Из ког дух и срце једно ЛЕПО чине,
У дубини својој скрива неизбежно
Једно сјајно зрнце ДОБРА и ВРЛИНЕ;

Па, кад, најзад, земне све покидам узе
И одавде пођем, као птиц из гнезда,
Да од сваке моје проливене сузе
На дну душа ваших буде златна звезда.

МОЛБА МАЛОГ СИРОТОГ ИЛИЈЕ *светоме Николи*

У прозорско крило вечерас сам метн'о
Ципеле малене!
О, Свети Никола, угодниче Божји,
Сети се и мене!

Док се моји мали удови детињски
У ритама мрзну,
Син богатог Ђуре носи капут зимски,
У најскупљем крзну!

Док попином Свети родитељи купе
Све што год ожели,
Дотле мени зјапе по четири рупе
На свакој ципели.

Док се, свако вече, бурна гозба спрема
Код богатог Воје,
Дотле, код нас, често, цела кућа нема
Ни комадић проје.

Дај ми макар штогод, и макар колико,
Праведниче с неба,
Бар тебе не може преварити нико:
Ти знаш, шта ком треба!

О, Свети Никола, молим ти се топло,
И Теби, о, Боже,
Донес'те ми штогод! И тата би хтео
Ал', јадник, не може!..

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ-МЛАЂИ
МОЈ ЖИВОТ

Бледа звезда што у ноћ заходи,
Мој се живот одморишту креће.
Стаза уска све кроз врлет води,
Дуж ње ниче и трње и цвеће.

Нежног цвећа набрао сам доста,
Ал', свенуто, тужи, не мирише...
Трње газећ', нога тврда поста
И из ње ми крв не врца више.

Само, некад, кад тело витешко
Под тежином свог крста сустане,
Из срца ми, обраћеног тешко,
Још где која капља крви кане.

Ал' те капи, рујније од ружа
У акорде звучне преобраћам;
Јад и патње мени живот пружа
А ја му их као песме враћам.

Најлепша утеха

То је дивна ствар, кад човек, окренувши се за собом, може, по сле претрпљених страдања и искушења, мирно рећи: „Вршио сам своју дужност!"...

Најлепша утеха, коју један човек може сам себи дати, то је она коју даје чиста савест.

У данашње време агоније грађанских врлина и меркантилног схватања патриотизма, ретки су појединци са осећањем дужности, које иде до пожртвовања и самопрегоревања. Буде ли их, њихов је земни боравак скоро редовно трагедија: животом изражавајући и изумирући, ови, жртве своје дужности, лежу у своје гробове, да ускоро буду покривени травом заборава. То су они ретки, незнани херои свакидашњице, који, редовно, умиру без историје, који с живот не врене ишчезавају незнано и неопажено, мада су били заслужни свеопштег поштовања...

Из „Људи и дела" од В. Илића-Млађег.

Трагедија гладних

— другу Обраду Јаковљевићу —

Уз стократни тутањ и лупњаву звона,
Од обала Волге, до Карпата хладних,
Као дивљи чопор бесних мастодона
Пустошећи, јуре милијони гладних...

У сунчану жару блеска небо сиње,
А на земљи тврдој, распукнуле коре,
Спарушено лежи све живо растиње,
Усијане стапе у пламену горе.

К'о просјак одрпан, сад Матушка клеца...
Жетелац не жање, раденик не ради;
И од родитеља остављена деца
По пољима пустим умиру од глади.

»О, мајко! О, оче!« шапће њина уска —
»Зар ви своје мале не волите више?
»Каква је то сила, демонска и гнусна,
»Која чак и љубав родитељску брише?«

Ал' одзива нема дечјем крику њином,
И сва неизмерна народна несрећа
К'о огромни камен, пада свом тежином
На њина детињска и слабачка плећа;

И, док Демон Глади, од ког све скапава,
Тресе крвав престо Троцког и Љењина,
И докле Европа равнодушно спава,
Дотле, тамо горе, у земљи Пушкина,

Уз стократни тутањ и лупњаву звона,
Од обала Волге до Карпата хладних,
Као дивљи чопор бесних мастодона
Пустошећи, јуре милијони гладних...

Поводом бомбардовања Саборне цркве у Нишу

Поред толиких материјалних и људских жртава које је Ниш поднео од пет англоамеричких бомбардовања, рушење нишке саборне цркве и разарање нишког гробља претстављају појаве које ће Ниш и цело Поморавље памтити док је света и века. Страшно је и помислити на безброј невиних жртава, на гувитак великог броја деце, жена, радника и радница, службеника, а страшно је и видети избрazдано огромним рупама нишко гробље и саборну цркву, на чијем североисточном делу зјапи читава провалија. Људима је драг живот, али су им драге и њихове културне тековине, за чије су стварање били потребни вековни напори.

Још српски родољубиви Ниш не може доћи к себи од страшног призора које је причинило злочиначко бомбардовање једне светиње, која је стечена неизмерним народним залагањем и материјалним жртвама пре више од седамдесет година. Стилски врло згодно комбинована и у унутрашњим деловима и у спољашњем изгледу, дело наших градитеља са Југа који су слично цркве саградили у неколико већих места, као што су Сарајево, Мостар, Призрен и другде, ова црква је после завршеног живописања зидова постала права знаменитост. Захваљујући њ. в. њ. ревности и правилном схватању владике г. Јована и црквено-општинске управе, црква је украшена фрескама, дугим ваљаним уметничким радом даровитог сликара Владимира Предојевића (од 1937—1942 године).

Најбољи светитељски и владарски портрети и најуспелије сцене из живота Исуса Христа или из Старог завета са наших одличних фреса са средњовековних српских задужбина нашли су одраза на зидовима нишке саборне цркве, који су по својој великој површини, складном распореду и светлости давали погодно тле за овакав успео уметнички подухват.

Распоређене у духу црквено-уметничког начела кога су се придржавали наши и византијски уметници; фреске нишке саборне цркве претстављају право богатство пажљиво и вешто израђених портрета и сцена, у којима је доследно сачувана религиозно уметничка особеност наших најбољих средњовековних радова. Складност боја, изразитост лико в у портретима и сценама, светлитени дух који се кроз њих испољава, узајамна повезаност по појединих делова, одмерена живост покрета и приказаних радњи, добро схваћена доследност нашој средњовековној црквеносликарској традицији, јесу одлике фреска нишке саборне цркве, које су уистину успело дело једног великог и племенитог напора.

Довољно би било видети само некоје делове, као што су: призори из живота Св. Саве, венац мученика и светитеља, рођење преображење и распеће Исуса Христа, чуда Спаситеља, рођење пресвете Богородице, а нарочито сјајно изражено њено успење, па готово монументално наслике портрете и сцене у олтару, са ванредном композицијом причешћивања апостола и у врху олтарског свода са Светом Богородицом, па се уверити колику је вредност нишка саборна црква стекла вишегодишњим радовима једног доброг сликара и знала као што је Владимир Пре дојевић. Тој вредности су се дивили и страни посетиоци унутрашњости и питања црквене уметности.

Поред једног знатног дела одличних фреса са сценама из Спаситељева живота чудо у Кани галилејској, исцељење раслабљеног, распеће Христово, васкрсење, жртва Аврамова и др.) и са портретима, међу којима се нарочито истичу три: Стеван Немања, Стефан Дечански и Кнез Лазар, рушењем североисточног дела цркве уништене су и после дње две композиције у венцу композиција са сценама из живота Св. Саве, који је насликан на обема бочним странама средње цркве.

Злочиначка бомба потпуно је уништила олтарски и средњи део параклиса на северној галерији цркве, направила провалију на северном зиду цркве у висини од 12 а у ширину од 6—9 метара и порушила делимично и северни део леве олтарске апсиде. Испод порушеног параклиса Св. Димитрија уништени су стубови и под северног трема. Није потребно ни помињати да су од великог потреса и разорности тешке бомбе многи преостали делови цркве знатно попуцали, па су поремећени и извесни састојци кровне конструкције.

Више икона из иконостаса, на почито у његовом левом делу, готово је потпуно уништено, а познато је да су ове иконе дело нашег даровитог академског сликара и признатог уметника покојног Ђорђа Крстића, некадашњег наставника нишке гимназије. На срећу, сачувана је у црквеној канцеларији његова велика слика са сценом смрти Кнеза Лазара на Косову. Слика се сачувала, јер је канцеларија потпуно демолирана. Настолне иконе, свећњаци и други предмети у цркви раскомадани су, књиге у олтару разбацане, а владичанске одежде и црквене утвари лежале су под рушевинама док их, убрзо после несреће, нису са великим напорима покупили ученици II мушке гимназије.

Остаје за свагда неизгладив утисак из оног болног тренутка непосредно после бомбардовања цркве, када су се међу окупљеним нишлијама могле запазити стотине са сузама у очима, са клетвом упућеном злочинцима и са уздасима и вапајем због тешке и мучне судбине српског народа.

Нишка општина и управне власти, у договору са црквеном управом, предузеле су мере да се по могућности црква оправи и доведе у ред бар толико, да због невремена и других незгода не попусте и други делови цркве. И као свесни Срби и као православни нишлије неће дозволити да им остане порушена и једна њихова светиња.

Као и њихови јуначки и пожртвовани преци, они ће упркос свим невољама и несрећама дати од себе све да њихов саборни храм, њихова знаменитост, поново пропоје и поново постане жив во духовно стециште православног и родољубивог Ниша.

Улога гвожђа у крви

— Нова испитавања — *Од Адолфа Келша*

Од како се испоставило да није само бојена материја црвених крвних зрнаца, названа хемоглобин, носилац биолошког гвожђа, већ да овај тешки метал претставља и саставни део безбројне кровне течности, која је позната под именом серум, знатно се продубио поглед на значај гвожђа за живот организма.

Како долазимо до ове неопходне материје?

Одговор гласи: да целокупна залиха гвожђа у нашем телу потиче од хране, животињске и биљне. У процесу варења гвожђе се одваја од хранљивих састојака и доспева делом као додатак разореним беланчевинастим телима кроз цревни зид у кр. Овде се оно прилагођава крвном серуму.

Учињен је важан корак ка разумевању измене гвожђевитих материја, кад се могло доказати, да се садржина крви у серумском гвожђу за време живота индивидуе по правилу мења и да свако отступање од правила већ даје сигнал да је наступило болесно стање.

За време целог живота пред рођење, искључиво стање маике одређује садржину гвожђа у бу дућем дечијем телу. Због тога није чудо, што је садржина у серумском гвожђу и код маике и код детета иста. При нормалном здрављу, трудне жене ова вредност је упадљиво висока. Она се рачуна са 120 хиљадитих од милиграма (један хиљадити део милиграма претставља јединицу) на 100 кубних сантиметара крви.

После рођења опада код детета количина серумског гвожђа, али у разном степену, већ према његовом начину исхране. При дојењу остаје његова просечна вредност још увек на 100 јединица. При сваком другом начину исхране одојчета постаје све теже снабдевање гвожђем, и после неколико месеци наилазимо само још половину оне количине, коју имају одојчад.

У вези са лаком малокрвношћу ово очигледно стање оскудице траје све док се с прелазом на мешовиту исхрану, док је дете мало, постепено опет не побољша снабдевањем гвожђем. Код школске деце, каже Алберс, пење се затим из године у годину количина гвожђа све до до ба пуне зрелости.

Девојчице и дечаци, који су у погледу на садржину серумског гвожђа све до пубертета нису разликовали, од тог тренутка се у томе одвајају. Код дечака се вредност серума пење на 120 јединица, код девојчица се утврђује на 90 јединица, само за време трудноће понекад пење се количина гвожђа на 120 јединица. Изгледа, да ова разлика условљена полом, траје целог живота: дакле, она се спроводи када дођише количина гвожђа.

Из овог стања ствари може се већ видети, да у људском телу постоје инстанције, које количину гвожђа у серуму регулишу на одређени ниво, који не зависи од неизбежних колебања свакодневног снабдевања. У међувремену је наука открила и радни принцип овог механизма за регулисање. Тај принцип се састоји просто у' томе, да се сувишно гвожђе из хране не одваја, већ се њиме снабдева јетра и оно се у њој таложи.

И слезина служи са стварање залихе гвожђа. Чим храна не садржи довољну количину гвожђа привремено или за дуже време, из ових залиха се узме потребна количина гвожђа и њоме снабде крвни серум, да би се његов ниво довео на оно стање, које одговара полу дотичног лица и његовим годинама.

Иак изгледа да у размени гвожђевитих материја има још слабих страна.

Такве појаве редовно иду заједно са општим неповољним стањем, као на пример код заразних болести. Дуже, обично се нормална количина гвожђа у телу и при јачој инвазији бактерија испрва ништа не мења. Али расположиво гвожђе одједном — такорећи у изванредном стању — употребљава се за друге сврхе, и услед тога нормални потрошачи почињу да трпе.

Прва последица једног таквог опозивања гвожђа је увек нестајање великог дела гвожђа из серума и његова концентрација у слезини. Из ње се оно стално ставља на расположење свим оним елементима тела, који се (образовањем противтела) боље одбраном од бактерија, и то стање траје до сузбијања продолих бактерија. Ако је време, које је за то потребно, кратко, тело обично издржи преоријентацију у размени гвожђевитих материја без видне штете. Међутим, ако се ради о хроничној инфекцији, оскудица у серумском гвожђу, које слободно циркулише, почиње наизад да се непријатно осећа.

Сличну, чисто функционалну условљену оскудицу гвожђа изазива, према подацима разних аутора, стварање отока. Засад се то тако објашњава, да оток пропушта у тело непотребне материје, чије ослобађање од отрова гута знатне количине гвожђа. Нормални потрошачи (коштана срж, ферменти дисаања) бивају услед тога у снабдевању ослабљени, тако да се временом стварају одређени облици функционалне малокрвности. Тек после одстрањивања отока оперативним путем, побољшава се и расположивост тела серумским гвожђем и приближава се свом нормалном стању.

Сва ова сазнања из новог и најновијег доба имају и своју терапијску страну. Али она нема везе с чистом биологијом, и због тога нас се не тиче.

У ИТАЛИЈИ ЈЕ РАЗРУШЕНА НАЈВЕЋА ЗГРАДА ОПЕРЕ

Са болним жаљењем је примљена вест о уништењу театра комунале у Фиренци, који је разрушен приликом последњег непријатељског терористичког напада.

Ово позориште је било највеће у Италији и сграђено је пре неколико година, тако да је по величини и опреми спадало међу најмодернија позоришта у Европи.

У Театру комунале одржавале су се сваке године оперске приредбе флорентинске музичке недеље „Маџо музикале".

ИЗ ЖИВОТА Боре Станковића

ТАЧАН ДАТУМ РОЂЕЊА БОРЕ СТАНКОВИЋА

У погледу тачности датума рођења Боре Станковића владала је скоро општа непоузданост. Чак ни он сам није био на чисто. То је долазило отуда што се до ослобођења од Турака, у Врању нису водиле црквене књиге.

Неки су узимали као годину његова рођења 1874 годину, неки 1875-ту (март месец). Скерлић — а и Павле Поповић свакако из опрезности, није у својој историји хоште помињао годину рођења.

Међутим, по казивању баба-Злате, Борине бабе по оцу, која га је прихватила по раној смрти материној, Бора је знао да је рођен у среду треће недеље великог поста („средопосна"). На основу тих података, један његов рођак донео му је на хартији, пасхалним рачуном израчунат, дан и месец рођења, оверен рачуном и покојног Милановића, професора универзитета, само је ту забележку Станковић био изгубио. Дошлише је према подацима из календара „Орао" за 1876 годину, утврђено да је те године Ускрс био 4 априла, а прва недеља поста („чиста") почињала 22 фебруара, друга („безимена") 29 фебруара, а трећа („средопосна") 7 марта, а у трећој недељи среда је била тачно 10 марта, на дан мученика Кодрата.

Дакле, према тим подацима, Бора Станковић је рођен 10(23) марта 1876 године у Врању.

БОРА СТАНКОВИЋ — РАСНИ НАШ ЧОВЕК

Познато је већ колико је Бора Станковић, и као човек и као писац, био везан за родно тле, за његово Врање, чији су му људи и нарави били једина инспирација, високо песничка, дубоко филозофска.

Ма где живео, ма шта радио, кроз његове дане и кроз његове мисли, као врвена нит се провлачи Врање.

Један његов пријатељ причао је да се Бора рђао осећао у Паризу, граду који својим космополитским обележјем и својим рафинираним дистракцијама скида печате расности и националности.

У том префињеном Паризу, куда га је на студије послала Краљица Драга, као рођака његове жене. Бори је 'сметао западњачки конфор. И да би дочарао слику далеког Врања, да би се и на обалама Сене осетио мало „код куће", он је дуж зидова своје удобне и лепо намештене собе инсталирао оријенталски „миндерлук", а да би му мало лакнуло, у часовима веће посталгије певао је врањанске севдалинке. шетајући луксенбуршким парком, или седе ди увече 'у кафани.

И није дуго остао на тим „студијама", где се у Паризу осећао „као код куће", већ се вратио на Балкан, кући.

ЖАЛ ЗА МЛАДОСТ

Стоји Бора Станковић на углу улице. (Било је то прних година после прошлог светског рата). Наилази један његов пријатељ и поздравља га:

— Здраво, Боро! Како си?

— Ништа са мном не ваља.

— Како то, по Богу брате?

— Тако. Остарео сам.

— Баш! Изгледаш млађи него дане.

— Е, ђавола изгледам. Ја најбоље знам да је са мном свршено.

— Море, не говори којешта Како знаш?

— Ево како. Имам у џепу триста динара, за које не зна моја жена. Седам је сати, кафане пуне, а мени се — иде кући. Беше моје...

БОРА СТАНКОВИЋ И АЛЕКСА ШАНТИЋ

Бора Станковић није волео Далмацију јер — говорио је — има свега две боје: плаву и зелену. Иак је са тих осуњчаних обала Јадрана дуго, до смрти, носио једну драгу успомену, сећање на његов први сусрет са Алексом Шантићем.

О томе је причао:

Кад сам једном (1922 године) ишао случајно у Дубровник, пођем једно после подне на Локрум. Усунут, приметим на клупи једног усамљеног човека, седе косе. Никад писам дотле видео Шантића, али ми се учинило да је то он. Заустављам воју и припитам.

То је одиста био он. Настало је љубљење. Шантић је био усхићен што се ја, Врањанац, и он, Мостарац, срећемо ту. Почело је дружење. Заједно смо одлазили на купања и сунчања. Пошто се свучемо у кабинама, и почнемо шетати по плажи онако голишави, Алекса опази како ја живо посматрам оне даме што се излежавају на сунцу, па кад опази једну нову и привлачну, ухватиме за руке и рече:

— Испред мене да идеш! Догод те не видим у мору, нећу да те пуштам. Зар да пукне нека брука и да те протерају из Дубровника?

И тако је и било.

И садгод биле тога сетио, Бора Станковић би се увек насмејао, додајући — после шале — да је Алекса имао „Срце од злата."

Паул Матијас Падуа

савремени немачки сликар

Међу млађом сликарском генерацијом, која тежи за поносним висинама уметности, Паул Матијас Падуа је најизразитија личност. Он припада оним ретким људима који готово ништа о себи не говоре, јер њихово дело треба за њих да говори. Сам уметник назива себе аутодидактом, што треба да значи да он није био ни ученик неке академије, нити је припадао некој мајсторској класи. Међутим, он је бескрајно много научио у тешкој борби, гвозденом марљивошћу, искоришћавајући визуелно оптички таленат, страствену тежњу за великим форматом, репрезентативним фрескама и веома темпераментном таленту за боју и светлост, облик и ефекат.

Велика уметничка изложба у *Дому немачке уметности* у Минхену 1938 год. отворила је своја врата 34-годишњем уметнику. Он је тада ушао у прве редове са својом сликом *Жена из Шварцвалда* и портретом генерала фон Рајхенауеа. Иако је у оба ова рада било још понешто техничких недостатака, они су ипак у живом сећању међу изразима младе немачке уметности, која је бацила сидро на терену поштеног занатства, али ни у ком случају није хтела да остане само код цртачког израза. Већ тада се видело да је у радовима Падуе један уметник тежио за карактеристиком и изражавањем битнога у приказивању личности.

Од 1938 год. могао се код овога уметника приметити у његовим делима нагли успон са често изненађујућим решењима проблема светлости и боје, као например у његовој слици *Велики минхенац*. Иако је 1939 год. његова слика *Леда са лабудом* разочарала неке гледаоце, ипак се примећивао несумњиван напредак у техничком погледу. Године 1940, међутим, нашао је Падуа једну тему која га није закопљала само технички, већ и чисто човечански. То је слика *Боја говори*, где је са великим полетом његова кичица рефлектовала утисак на лицима слушалаца. Исто тако успео је и поред технички сликарског његов други рад *Јужњакиње* чија је глава у дражесном контрасту са оделом.

На минхенској изложби 1941 год. био је уметник у избору својих тема потпуно захваћен ратним доживљајима. Тиме је Падуин успон дошао у једну нову фазу, коју је он савладао на задивљујући начин. Снага доживљаја, његова сопствена интуиција и целокупна његова личност нашли су израза у *Бацачу пламена*, у *Десетом мају 1940* која приказује људе у јуришу на гуменом чамцу, како јуре напред дозивајући оне који иду за њима, док се недалеко од њих види непријатељски погодак.

На драматичан начин приказан је на платну живот у свом пулсирању, најгрубља стварност, садашњост која је у уметничкој обради постала историја и типичан приказ воље једног народа за делом и победом.

Тиме је уметност достигла свој највиши задатак, уметник је постао песник народног митоса. Од како су се овом делу стотине хиљада дивили у Минхену, претставља Падуино стварање чврсти саставни део стилских елемената нашег доба, чији је пулс и лик он упознао и са чијим је ритмом у сагласности његова уметност.

После приказа народних типова 1942 год. изазвала је његова слика *Заспала Дијана* на овогодишњој минхенској изложби оправдану пажњу. Тиме је он пронашао пут великих холандских мајстора који води тајнама и ефектима боја, природној и вештачкој светлости. Изгледа као да су Рубенс и Бројгел били његови учитељи.

Тако један пресек кроз Падуино дотадашње стварање показује да је он са својом везаношћу са народом и ратним доживљајима умео да сједини виртуозност једног мајсторског новог барока. И то у својој 40-тој години када се пред њим још увек пружа широк пут за даље стварање.

УЏБЕНИК СРПСКОГА ЈЕЗИКА ЗА НЕМЦЕ

Dr. A. Schmaus: Lehrbuch der serbischen Sprache.

Пре неколико дана познато београдско издавачко предузеће *Југоисток* објавило је велики уџбеник српскога језика за Немце. Уџбеник износи 360 штампаних страница текста и представља једну интересантну и оригиналну комбинацију: у истој књизи дата је и српска граматика, и српска читанка, и српски речник.

Састављач овога уџбеника је познати немачки слависта др А. Шмаус, директор Немачког научног института у Београду. Као што знамо, др Шмаус је преко 20 година био лектор за германистику на Филозофском факултету Београдског универзитета и за то време објавио је низ одличних студија о Доситеју, Вуку, Његошу, нашој народној поезији и осталим нашим највишим националним вредностима. Заједно са проф. Радосавом Медановићем, др. Шмаус је издавао и уређивао *Прилоге за проучавање народне поезије*, озбиљно и стручно редиговани часопис који је, за сразмерно кратко време, поставио на солидну научну основу проучавање наше народне поезије, о којој се у нас раније писало и расправљало већином површно и дилетантски, без потребног научног документовања. Поред проф. др Герхарда Геземана, др Шмаус ужива глас најбољег познаваоца српскога језика и српске културе у немачкој науци.

Према томе, др Шмаус је био несумњиво најпозванији да састави овакав један уџбеник за оне своје сународнике који желе да науче српски језик и да се упознају са српским националним вредностима и духовним градитељима. У овом уџбенику др Шмаус није дао суву граматичка и синтактичка правила и мртве, досадне текстове, тако честе у школским читанкама, већ живу и занимљиву језичку грађу, проткану знаковима одабраним примерима који оживљавају текст.

На овај начин, дао је истовремено и одличан уџбеник, помоћу кога ће странац лако и брзо научити наш језик, и репрезентативну антологију која ће странцу открити неоцењиво благо наше народне и уметничке књижевности и наше научне мисли.

У свој уџбеник др Шмаус је уврстио одабране текстове наших најбољих писаца, класичних и модерних. Поред изабраног броја наших дивних народних песама и приповедака, ту су песме и приповетке, басне и путописи, одломци из романа, драма и меморарске литературе наших класика као и наших модерних писаца.

Добро је урадио др Шмаус што у свој уџбеник није уврстио само претставнике наше лепе књижевности, већ и главне носиоце наше научне мисли. На овај начин добиће немачки читалац потпуну и заокругљену слику о развоју српске књижевности и националне науке у свима њеним родовима и епохама.

Као што је лепо речено, само се оно може волети што се познаје. А наша се књижевност и наука, наша уметност и духовна култура у великој европској јавности још увек тако слабо познају и недовољно цене. Утолико се мора одати веће признање и дубља захвалност др. Шмаусу, који ево већ пуне две деценије улаже несебичне напоре да нас прикаже у правој светлости наших највиших духовних стремљења и наших најплеменитијих човечанских прегнућа.

ТАМО АМО ПО БЕЧУ

Много би још могао о себи да прича, врло много, град на плавоме Дунаву, град музике и валцера. Векови су прошли и сваки је од њих оставио свој траг, утиснуо свој печат у невидљиву књигу историје. Римске тврђаве више нема. Гренадири Марије Терезије су ратовали, побеђивали или увек наемејани гинули за своју царицу. Шума, пуна дивљачи и свакојаких зверова је искрчена, а двомилионски град се шири сада на томе месту, кроз векове запљускиван у јесен мутном, а с пролећа бистром, водом дунавском.

Миран и узвишен у својој величини лежи тако Беч, други град по броју становника у Великом немачком Рајху. Лежи тако данас у петој години овог судбинског рата, а историја, прошлост и успомене кроз њега причају. Сваки кутак крије неку малу тајну, сваки део прича за себе једну страницу бечке историје.

Да почнемо са местом које деценијама уделешава Беч и пружа своје природне лепоте његовом становништву на уживање, и оним великим и оним малим, и царевима и њиховом народу, да почнемо са дворцем и парком Шенбрун.

На југозападу града, између 12 и 13 кварта, на површини од неких 176 хектара, дежи омиљено излетиште, бечлија, замак Шенбрун са својим зеленим парком, цвећем, дрворедима, базенима и скривеним фонтанама. Где ми данас пролазимо полутамним алејама и уживамо и одмарамо своје очи на шареницу природе, пружала се пре од прилике 800 година, за време првих Бабенберга, дивља прашума, и опкољавала цео град. А тамо где данас ћутећи натмурен стоји стари замак, млела је 1130 године, покретана хладним планинским ветром, велика ветрењача, „Kattermühle". Из године у годину прелазила је она, препродавана, из руке у руку, док је најзад не купи Еренфраіх Кетел и 1471 г. јој дозида мали замак, назван Катербург, 1569 г. постаје власник замка и ветрењаче цар Макс. 2 (1564—1576) и презида их у диван ловачки замак опкољен малим зоолошким вртом. 1619 г. цар Матијас преиђује поново замак и налази у његовој близини хладан извор. Откривши га узвикује: „Ei, das ist ein schöne Brunnen", и због тога је и замак добио доцније назив Шенбрун (der „schöne Brunnen").

За време Марије Терезије почиње најсјајније доба за Шенбрун. По царичином наређењу он се опет преиђује и добија још један спрат. Од тога доба остаје углавном непромењен до данашњих дана. У доба Марије Терезије је и парк Шенбрун сасвим проширен и уређен тако да је добио скоро гигантске размере.

И данас, када је Беч — центар Осмарка — изменио своју мирнодопску слику, и завио се ратним огртачем, недељом после подне бечлија одлази негде да се одмори и разоноди и прикупи снаге за нових седам дана рада, пуних многих дужности. Љубитељи бучног провода и разоноде одлазе у стари, луди Пратер. Они који желе да у двоје у самоћи уживају, шетају се парком на Турскоме Шанцу. И тамо где су некада фијукале турске гранате, затеже данас амор тетиву на своме луку, а младост пева химну љубави.

Други, који нису стигли да изваде карте за биоскоп или позоришну претставу, одлазе недељом пополне у

Један леп цртеж Беча

Шенбрун, да у његовим стазама и дворедима, још једном, осете оно неисказано осећање када душа пева, а срце се весели, осећање које човек добије у природи за време ведре ноћи или гледајући у ваљање таласа бистре планинске реке.

Замак Шенбрун је данас због опасности напада из ваздуха затворен, а радознало посетиочево око може да завири кроз кључаоницу дебелу као људска рука у његову унутрашњост. Неће много видети, јер у ходнику ништа нарочито није ни било. Прошавши кроз капију замка човек се стварно пред непрегледном благом падином, покривеном многим травњацима оивиченим широким пролазима. Лево и десно се пружа велики парк, да би се изгубио, и стопио иза мале узвишице.

Кратки јецаји пролази крошњама дрвећа — то природа стење под првим

Из полутамног парка допире дашак свежег поветарца. На узвишици која се уздиже неколико стотина метара удаљена од замка, требало је да сам замак буде подигнут. У другој половини 18 века изграђена је

дворана или боље „подијум" за поглед на томе брежуљку т. зв. *Gloriette*, сматрање, са које пада поглед на град и околину. Пут којим се од замка ка Глорието пење није пошумљен, али су обронци брежуљка оивичени шумом.

И не знајући како посетилац се, обишавши све, испне до Глорието. Она доминира положајем, љупка Глорието — сликарски завршетак свега. Као да лебди у шумарку над парком и замком, а тамо испод ње, губећи се у даљини, пружа се и губи у простору стари, добри Беч.

Суште шаље своје топле зраке на други крај земљине лопте. Парком пролазе последњи посетиоци, журећи се да ухвате трамвај пре тоталног замрачења, пре 20 сати у граду се већ види светлост. Још један дан је прошао, још једна недеља са успехом извршених дужности, још један корак ближе победи.

Мрак је све гушћи. И последњи посетилац одлази. Главу је увукао у рамена — хладно је. Миран и усамљен лежи и даље утонуо у таму влажне ноћи парк и замак Шенбрун. Северњача купа своју трептаву светлост у води Нептунове пећине. Пред замком се преплићу бечке улице. Још мало и све ће да спава, још мало.....

Ноћ је, ведра, хладна бечка ноћ. Свуда је тихо, мир. У затвореном старом замку зашкрипи по који ствар, то старост кроз њу проговара. Замак и парк Шенбрун, понос Беча и његових становника мирује заједно са градом, стоји као неми сведок прошлости и пуштаа да кроз њега и његове хладне, мртве ствари историја прича.

Љубомир Малеш

НАША ПРИЧА:

НОВЕ ЦИПЕЛЕ

Запад се сав зажарен светлио. У ваздуху се осећала свежина пролећњег дана који се губио. Град као да је оживео. Све је у покрету. Потмула јека издизала се над градом. Свет је хитао, застајао и опет одмицао. Беле, високе зграде, у низовима, трезле су се кад би улицама пројурио какав аутомобил и, губећи се у густом сплету улица, дизао облачиће прашине. Претпразнично веће тихо је бауљало кроз свет, кроз улице и улазило у тихе домове сиротих и богатих...

Радње су биле отворене. Људи су се тискали, викали, улазили празних руку, а враћали се претоварени пакетима разне робе, коју су накуповали. Сви су се журили.

Ивицом плочника корачала је лаганим кораком једна жена, забрађена марамом. Под мишком је носила неки завежљај чврсто га стискајући. Поглед јој се задржавао на људима и излозима радњи који су били осветљени јаком и разнобојном светлошћу. Издужен нос, светлуцаве очи, прамен косе који је провиривао испод мараме, и безбојне усне, све то, осветљено титравом светлошћу разноврсних светлосних реклама, као да је поигравало на врату увученом у дугу хаљину која сакриваше ноге све до старих ципела, кроз које се могаху назрети прашњави и испуцали прсти ногу...

Ено где застаде. Изгледало је као да хтеде застати док поред ње не прође кола, па да пређе на другу страну улице. Али, не, окрете се, погледа у свет који је врвио, па тихо за себе промрмља:

„Ипак треба да купим ципеле. Ја имам, нису целе, али су ипак ципеле. А он је сасвим бос. Морам да му купим, сутра је Ускрс. Па да, сутра је Ускрс. А моје дете да нема у шта да се понови! Морам, морам му купити! Ево, носим мало меса, па и неколико јаја, имаћемо чиме да се омрсимо. Ух, тешко се излази на крај. Али само до му купим ципеле, па да га обрадујем" — и закорачи пут велике продавнице обуће. Једва се пробија кроз густу гомилу народа и уђе у радњу. Јака светлост је пресрете и она застаде.

— Шта сте желели? — упита је неко. Она окрете главу и уплашено проговори:

— Овај, знате... ја би да купим једне дечије ципеле, за мога Јовицу...

— Који број носи?

— Не знам. Он је мали, а ја му први пут купујем ципеле. Е-то, он је оволики — рече и показа руком колики је био њен Јовица.

— Па, знате, госпођо, — одговори јој помоћник са зализаном косом и малим, црним брчићима — тако ми не продајемо ципеле. Кажите број, а не, ево оволики је... — па показа и он руком и насмеја се гласно.

Жена саже главу. Преко лица јој пређе лака румен, али и неки грч бола сави се око усана. Скоро плачним гласом рече:

— Па, знате, хтела сам да обрадујем дете. Имам новца...

— Разуме се само по себи да имате новца, — кроз смех проговори младић, гладећи руком косу. — Ниште тек ваљда дошли да купите ципеле без пара!

— Па, овај, не... — мућаше сирота жена и још више саже главу.

— Шта је то? — упита један крупан глас и постарији човек пређе тезги код које је стајала погнуте главе жена, стежући завежљај, као бојећи се да јој га ко не отме. Младић је још увек тихо кикотао:

Човек се тад обрати младићу:

— Шта је госпођа?

— Одакле ја ја знам шта јој је — одговори овај.

— Ви сте неваспитани — прекори га стари господин и упита жену: — Кажите мени шта сте желели?

Жена подиже очи у којима по игравици сузе и гласом пуним од хвалности рече:

— Хтела сам да купим ципеле, а не знам број — па руком отр сузе.

— Није то ништа — благо рече господин — лако је за то. А за кога сте хтели ципеле?

— За сина, Јовицу, знате, он има шест година. Ево он је оволики... — и опет показа руком.

— Па то је баш лако — рече човек и нареди младићу, који се сад беше уозбиљио: — Једне дечије ципеле број двадесет, од црног бокса!

Жена, очима пуним суза и захвалности гледаше у благе очи старог господина.

— Немојте да кати! Сад ћете ципеле добити и понети вашем сину, па ако не буду добре ви ћете их вратити и заменити, — рече човек, па узе ципеле које му додаде помоћник. — Ево ципеле! А узмите и ово за вашег Јовицу — рече и узе жену под руку те јој спусти у џеп један омот, па је изведе на излазу.

— А да платим? — упита осврћући се сиротиња.

— Већ је плаћено, и поздравите вашег синчића.

— Хвала, хвала — мућаше жена, а сузе јој поново грнуше на очи. Старог господина нестаде и жена тетураћи се изиђе на улицу.

Напољу је већ био мрак. Сијалице су осветљавале улице. Свет је још увек хрлио разним правцима...

„Сад ће да се обрадује мој Јова" — мислила је она и држаћи танким прстима канап о коме је висила кутија са ципелама. — „Толико пута ми је говорио: мама, кад ћеш ми купити ципеле? И, ето, сад их има! О, Боже, ти ниси заборавио сиротињу, ти си се сетио и ње пред ове светли празник. Сам је Бог послао овог доброг човека" — рече и сети се да јој је он ставио нешто у џеп. Проби се кроз свет, стаде у крај и извуче малу кесицу из џепа — биле су то бомбоне.

„Ох, ала ће се Јовица обрадовати!" — кликну радосно, поново стави кесицу у џеп и упути се кући.

Ишла је журно. Избегавала је средину тротоара и као да се бојала да неће затећи свог сина будног.

„Он легне рано, ја увек дођем доцкан, а он спава, једно дете, често пута заспи и гладан!" — уздахну болно и скрете у поречну улицу.

Улица је била скоро празна, мине тек неки пролазник, па и он хита. Слаба светлост ретких уличних светиљки осветљавала је пусту улицу. Жена је хитала:

„Имам још дуго да идем" — рече и погледа у небо. Месец је стојао високо на небу, а звезде трепераху. Лак поветарац повејавао је кроз пусту улицу. А тамо, са краја града, одсијавала је црвена светлост, чула се нека вика и узбуњење.

Пуцкарање се све јаче распростираше. Сад жена угледа висок стуб дима који се дизао, сав румен и густ. Нешто је горело. Чула се звоњава ватрогасних кола, вика људи, шум воде и све јачи трескови.

Жена застаде, погледа уплашено у правцу одакле допираше јека и потрча. Јурила је кроз мале, кривудаве улице. Стално је гледала у одсев ватре који се мало помало стишавао. Бука се чула све јаче. Већ је могла разазнати и људске гласове. Она устрча уз једну стрму уличицу и погледа преда се.

Пред њом се указа велико згариште Осетила је топлину од ватре. Стрча низ брдо и нађе се у гомили света који се беше окупио и гледао како ватрогасци на високим стубама и са другим цревима бацају густе млазеве воде у жариште...

Зурила је у пламен. Пратила је воде, питала људе око себе, али јој нико не даде одговора. Сви су били заузети посматрањем пожара. Сва избезумљена трчала је око жаришта. Ништа се није могло видети од дима и пламена који су обавијали куће које су гореле...

Вика ватрогасаца једино је одјекивала. Неки од њих улазили су неустрашиво у пламен. Чули су се тупи удари и силни трескови. Све се ломило и велико комаће дрвета летело је унаоколо. Други су износили из пламена људе и ствари. Све се мрсило, све је пламен уништио...

Јак ветрић пролете кроз ноћ. Сви погледаше на страну одакле допре. Један ватрогасац дојурио је у наручју неки црн предмет. Ударајући се по грудима и глави, кукала је једна жена из свег гласа:

— Јој, мајкин Јово, сине!

Оштар задах изгореле меса ширио се. Ватрогасац спусти дете на земљу и оде, а преко угљенисаног леша паде сва рашчупана једна жена...

Пожар је свладан. Још се само дизао стуб црног дима. А свет је стајао и немо посматрао бледу прилику жене и изгорелог детета. Жена је клечала, очију упртих пут неба. У једној руци држала је кесицу бомбона, а под мишком друге чврсто је лежао смотуљак, док се крај њених ногу црнила кутија са новим ципелама...

Душан Ж. Ђурић

Из наше књижевности

Богобој Атанашковић о песмама Бранковим

Богобој и Бранко били су другови. Скоро вршњаци: Богобој старији за две године. У своме роману „Два идола" (1851) Богобој на једном месту даје нехотице, оцену Бранкове поезије:

„... ако има кога који није био у Карловцима, таи их познаје из Бранкови песама. Има људи којима је Бог дао да могу тако лепо описати своје лепо осећање и природну красоту, да је то милина — Бранко је између ови људи. Његов „Бачки растанак" тако је нежан опис карловачке околине у бачком растанку тако је, као и сама природа о којој пише — умиљат, питом, поетичан и дражестан..."

Бранкова стипендија

И Бранко је, у почетку свога школовања имао оскудних дана. Свакако да за безбрижнији живот свога сина у Бечу стари Тодор Радичевић није могао довољно новаца одвајати. Али Бранково познанство с Вуком у Бечу имало је за њега и материјалне користи. Вук је, наиме, измолио код кнеза Михаила стипендију за свог најсимпатичнијег „вучића".

Стипендија је износила 800 фо рината годишње. Мина Вукова о томе закључује: „За оно доба беше то толико, да је Бранко могао красно живјети и весело пјевати као птица у ваздуху."

Лични додир између Вука и Јована Хаџића

После 1848 године две зиме је с породицом провео у Бечу Јован Хаџић, вођ Вукових противника. О Мислићењима 1851 године припремљен је „гласовити словенски бал" у Бечу. На овај бал дошао је и Вук са својом Мином, која је била у српској народној ношњи док је Вук, по тадашњем српском обичају, имао фес на глави.

Поред Вука балу су присуствовали кнез Михаило Обреновић и Јован Хаџић. Видевши Хаџића с којим дотле никада усмено није ни речи проговорио, Вук му прије и пружи руку. Два велика противника у борби око правописа, руковала су се срдачно, пријатељски. Извесно време провели су у разговору који се свакако односио на проблем њихове међусобне борбе.

Видевши ову двојицу заједно, кнез Михаило је био пријатно изненађен. И он је пришао Хаџићу и дуго остао у разговору с њим.

ЈЕДНА СТАТИСТИКА

Издавање књига српских почело је значајније бивати тек 1740 године. Од 40 до 50 године осам наредних столећа штампано је мање од 10 књига; од 60—80 нешто мање од 40; а од 90—1800 мање од 120.

Деветнаести век је у сваком погледу донео нашем народу напретка па и у погледу штампања књига. Тако је установљено да се штампање књига овако кретало до 1870 године:

Од 1—10 године XIX в. штампано око 200 књига;
Од 10—20 године XIX в. штампано око 250 књига;
Од 20—30 године XIX в. штампано 400 књига;
Од 30—40 године XIX в. штампано од више 500 књига;
Од 40—50 године XIX в. штампано око 700 књига;
Од 50—60 године XIX в. штампано 1.050 књига;
За три године, од 1867—9, штампано више од 200 књига.

У XV веку Срби су имали топове од 42 палца

Француски племић Бертрандон де ла Брокиер, који је 1433 године провео један дан у двору деспота Ђурђа у Некудиму, а који је прокрстарио тадашњом Србијом, описујући Београд, каже да је то био врло јак град.

По њему, у београдском граду је тада могло бити до 6.000 коњаника, а такође је било и доста артиљерије.

Брокиер тврди како је међу српским топовима у београдском граду својим очима видео један топ, чији је пречник износио 42 палца.

Према томе, Срби су још у XV веку имали артиљерију најтежега калибра.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ моју легитимацију бр. 8962 издату ми од начелства среза Рамског у Вел. Градишту и оглашавам је за неважећу. Александар Јоцић, рођен 1920 године у селу Гареву, срез Рамски, округ Пожаревачки. 197 2—3

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Николић Јованком — рођ. Марковић не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Бракоразводну парницу повео сам. Јанко Николић, опанчар — Ужице. 198 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Радовановић. 198 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 570/43 добивену из Претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Дивна Вукајловић. 190 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10822 добивену из Претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Василије Петровић. 191 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену из Претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Викторија Стефановић. 192 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ добивену из Претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Димитријевић. 193 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 656 издату од српског начелника Грочанског изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Душан Брнић 194 3—3

ИЗГУБЉЕНЕ БОНОВЕ за брашно, оглашујем за неважеће. Ђорђевић Марија. 204 1—1

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Петар Петковић. 205 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 929 добивену из претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Ђорђевић. 206 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу Љубица Босорић. 207 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ број 134143 добивену из избегличке канцеларије у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Цветко Лакић. 208 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Олга Миљковић. 209 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Ђорђевић Јованка. 210 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену од претстоиништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Обренија Радовановић. 210 1—3

СВЕДОЧАНСТВО о положеном вишем течајном испиту од 1942 г. добивено из Крагујевачке мушке гимназије, нестало ми је. Овим га оглашујем за неважеће. Петар М. Гусев, Крагујевац. 211 1—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД, Кр. Марије 89 Тел. 22-912
184 1—7

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 24 ГОД. II
Београд, 3 јуна 1944
ПРИМЕРАК 5.— ДИНАРА

ИСТОРИСКО ИЛИ-ИЛИ

Европа или бољшевизам

Од Карла Антона Принц Роан

Један енглески часопис недавно је избројао да је у Техерану постигнута сагласност о начину и мери кажњавања немачког народа и да је створена чврста одлука: али да је Стаљин уложио свој вето против објављивања ове пресуде, јер се боји да би се на тај начин немачки отпор још појачао.

Англоамеричанска штампа није ни у ком случају ни пре ни после Техеранске конференције скривала предлоге и планове за уништење Немачке и њених савезничких народа и држава. Ма колико да су се све ове фантазије разликовале, ЈЕДНО су има је заједничко: циљат који се узимао у изглед била је увек СОВЈЕТСКА РУСИЈА.

Иза тога се крије двострука намера: прво хоће се савезницима бољшевицима преко политичке штампе да докаже да се ствар са помоћу са бољшевизирањем Европе — идеално плаћање у роковима с којим се нада и надало се да ће се за неко време још нешто моћи одложити отварање другог фронта; али с друге стране претресала се толико широко безизгледност судбине европских народа после евентуалне победе баш због ОНОГ утиска, који Стаљин предвиђа кад би се објавила техеранска казнена осуда, наиме да би се немачко-европски отпор против Совјетске Русије још појачао.

За Америку би права победа Совјетске Русије у Европи значила — а то је најмање што се о томе може рећи — не почетак, НЕГО КРАЈ АМЕРИЧКОГ СВЕТСКОГ ПРВЕНСТВА, али за Енглеску непосредно угрожење њене егзистенције. Јер ако је британска политика започела овај рат верна старом предању, да спречи немачко господство у Европи, онда јој не може бити пријатна ни РУСКА премоћ, која би се практично протезала од Владивостока до Калес-а и Атине Англоамериканци имају један циљ, кога се они раздражено држе: националсоцијализам и бољшевизам треба да се међусобно толико исцрпе у најкрвавијем од свих ратова, да би свет сазрео за америчку превласт.

Да је ово увек била само утопија и да то сваким даном, с којим се одлука овог рата ближи, све више постаје утопија, биће да су неки с оне стране канала већ увидели; јер у Енглеској као и у Америци има већ гласова који указују на то да је рат због огромног развијања бољшевичке снаге добио сасвим друго и по човечанство опасно лице. Али званична политика у Белој кући и Даунингстриту неће о томе ништа да зна.

Адолф Хитлер је у свом говору 30 јануара поставио алтернативу о којој се стварно ради: ЕВРОПА ИЛИ БОЉШЕВИЗАМ. То не знамо само ми, то знају и Турци и Шпањолци; то почињу у овим недељама да увиђају и Швајцарци и Швеђани.

У овоме или-или нема никаквог двоумљења. А ко би сумњао у постојаност бољшевизма и жели да нађе излаз из неумољиве судбинске алтернативе, у којој неумољиво стојимо, у сасвим без основној вери у његово преображење, тај нека помисли на Наполеонове речи који је пре више од сто година рекао: „АКО СЕ ЕВРОПА НЕ УЈЕДИНИ, ЗА СТО ГОДИНА БИЋЕ РУСКА."

Судбину европских народа после победе бољшевичког оружја над армијама које бране Европу није тешко предвидети. За то нам не требају ни публикације британске и североамеричке штампе, нити нам затајивање Техеранских закључака може много скрити.

Европа није у овом рату поставила неки светски програм, него искључиво ограничене захтеве безусловног животног интереса. У томе, да се битност рата у свести њених непријатеља променила и из висине европске моралности вратила у бруталност примитивних старих времена, увиђа Европа границе свога властитог светског дејства у садашњости.

У оквиру овога има свето право, како културно тако и природно, да се до задњега брани против једне катастрофе, коју је већ хиљаду година успевала да отстрани од себе, јер зна шта јој претстоји, ако би била слаба. Европа ће у крајњој одлучности остати јака и тиме спасити своју слободу.

ИНВАЗИЈА И „ИНВАЗИЈА"

У данашњој судбоносној ситуацији од необичне је важности познати тачан положај Србије на Балкану и у свету, као и опште прилике целокупне светске политике. Од тога зависи како се опредељују читаве заједнице, као и појединци. Због погрешне процене ситуације из непознавања чињеница и стварног стања, појединци и нације могу доносити погрешне закључке, који могу били фатални, кобни по опстанак и живот било појединца било читаве заједнице.

Зато пре свега треба познавати стварно стање, па онда доносити одлуке о својим поступцима. Не треба радити обрнуто, као што се дешава код већине света, који под утицајем стране пропаганде и из лакомислености и одлучује ово или оно, незнајући прави положај српског народа у односу према суседима или према великим светским силама.

Сада се много говори и пише и преко радна се објављује да треба да дође до „инвазије" до стварања „другог фронта" у Европи од стране британо-америчких трупа.

Сви се питају данас дали ће доћи до инвазије јер британо-американци много причају о томе. Зато се и почело сумњати да се не ради само о некој подвали, о неком блефу, јер добро је познато у војсци да се у напред не објављују намере, јер то даје могућности противнику да се спреми и да спреман дочека непријатеља. Зна се тако исто у војној вештини да изненађење игра велику улогу, а то је и потврђено искуством из данашњег рата.

То објављивање унапред да се спрема искрцавање доводи донекле у сумњу озбиљност тога подухвата и може се претпоставити да британо-американци имају друге намере. Можда они очекују да ће објављујући искрцавање и стварање другог фронта, европски народи на саму ту вест подићи устанак у свима европским земљама противу Немаца и да они уствари свршe посао који они објављују свету да хоће да изведу, односно да ослободе Европу.

Или можда ће доћи до искрцавања у најкраћем року, али не у стварн озбиљног, да се по сваку цену задрже се на европском тлу и ступе у озбиљну борбу са браниоцима европске тврђаве. Исто тако можда очекују да ће вест о искрцавању британо-америчких трупа још боље деиствовати код европских народа, да се још сигурније побуне и да они ступе у праву борбу са Немцима, а до они воде борбу као што су толико месеци радили у Италији, напредујући корак по корак.

Из овог досадањег излагања може се извући први закључак да може бити врло опасно за срп ски народ у целини као и за појединце ако се поведу за енглеском пропагандом о искрцавању и о стварању другог фронта, па почну да врше саботажу, да нападају Немце или да дижу опште устанак.

С друге стране било би исто тако опасно ако и дође до искрцавања, које се може десити сва ког часа, да појединн Срби или српски народ у већини сматра да је рат готов, да је свршена ствар, да су Немци побеђени и да ће они одмах напустити окупиране земље.

Од причања о инвазији па до стварног искрцавања има као од речи до дела, а тако исто од искрцавања па до стварања другог фронта. Они који поверују у једном или у другом тренутку да је ствар свршена и сходно томе учине неке непромишљене поступке било као појединци или као нација тешко ће се преварити.

Та погрешка у процењивању догађаја може бити фатална, коб на по њих. Треба имати једон на уму да ако Немци и не успеју да задрже напредовање британо америчких трупа, да ће то трајати доста дуго и да ће за то време они имати начина и могућности да униште оне народе који брзоплето бууду устали против њих и покушлан у позадини да ометају њихову одбрану од британо-американаца. То многи забораваају, јер мисле да ће се ствари дешавати као прошлога рата.

Међутим нема никаквих изгледа да ће историја да се поновити. У данашњој Немачкој постоје Хитлер и његова партија, која неће лако попустити и која ће се борити до победе. С друге стране савремено наоружање којим располаже Немачка тако је ефикасно да може за кратко врае. ме да буквално покоси живаљ целе једне земље ако он покуша да омета Немачку у њеној одбрани. Зато ми нарочито скрећемо пажњу на овај моменат, јер многи се заваравају и заборављају на ту чињеницу да их може нестати за увек пре него што доживе да их Британо-американци ослободе.

СУДБИНА БАЛКАНА

Један важан моменат у данашњој европској и међународној ситуацији који се непосредно тиче и нас, јесте однос између савезника односно између Енглеске, Америке и Совјета. У центру те дискусије долази борба за превласт на Балкану Енглеске или Совјета.

Није потребно нарочито доказивати колико су неискрени, са мало поверења односи између Енглеске и Совјета што признаје Идн у свом говору! Енглеска, некада моћна и поносна Енглеска, данас мора да извршава сваку жељу црвеног диктатора Стаљина, јер он нештедимице даје руску крв у борби противу Немачке, ушт ђујући проливање драгоцене британске крви.

С друге стране Стаљин свестан своје жртве и возања енглеског са другим фронтом врло је упоран и самоуверен у постављању својих захтева према Енглеској и Америци. У том кошкању између „савезника" Балкан, и наша земља са њим, играју велику улогу. Неки мисле да она може да буде и повод за прекид пријатељства и савезништва.

Балкан био је одувек јабука раздора између Енглеске и Русије. Енглеска је непрестано сматрала да Балкан мора бити под њеним утицајем, јер се налази на једном од главних путева који спајају Запад са Истоком. Познато је да целокупна енглеска политика састојала се углавном у држању главних светских сообраћајних чворова од којих је Средоземље било једно од најважнијих за британску Империју.

С друге стране царска Русија сматрала је да има веће право на балканске земље, пошто на њему живе углавном народи једноверни и једнокрвни који су у Русији гледали своја великога заштитника. Совјети данас на основу великих жртава, које су дали у рату, полажу право на балканске земље и желе излаз на Средоземно море. Енглеска не може на то да пристане, али исто тако не сме отворено да се изјасни противу захтева Стаљинове Русије.

Неки мисле да у случају да Руси пробију Источни фронт и да почну Дунавом да се спуштају на Балкан да би то моментано изазвало раскид између савезника и да би сваки покушао што може да захвати на Балкану. Јасно је да би Балкан поставо поприште борби између бивших савезника и да би балкански народи тешко имали да страдају у тој борби између два империјализма.

Зато греше они националисти који се ослањају на Енглеску и мисле да се стане под њену заштиту од Совјета. Тада би се са Балканом десило оно што се догодило са Италијом после прилажења Енглеској, која је не водећи рачуна о потребама и интересима Италије направила поприште својих операција и била немоћна да спречи да комунисти преузму маха и да они воде главну реч у Бадољевој влади.

Зато балкански народи треба добро да размисле шта их чека у сваком случају, ако успеју Руси и Енглези. Тада ту на Балкану настао би хаос и узајамно трвење између Енглеске и Совјета.

Ако добро размисле и схватају суштину односа и циљева Енглеске и Совјета на Балкану, онда ће извући закључак да једино Немачка која је само економски заинтересована на Балкану даје балканским народима гаранцију да у миру могу живети, развијати се и везивати се између себе. Дакле, то треба знати да Совјети и Енглеска доносе борбу и уништење балканских земаља, а Немачка ред и миран развој.

Уосталом смешно је ово погађање између савезника око Балкана, ово располагање са земљама, које нису у њиховим рукама, далеко од тога. Треба пролити много крви, дати много жртава, да се потисне Немачка са овога простора, где она чврсто стоји. Не може се располагати ни са једним делом Европе без договора и сагласности са домаћином Европе, са Немачким Рајхом, који је најпозванији као европски народ, који највише даје за одбрану Европе да одлучује о судбини европских земаља. Зато све ово погађање око Балкану личи на ону свађу око печења зеца на ражњу, а зец је још у шуми. С друге стране сва та празна надмудривања могу се означити оном народском „рачун без крчмара".

В. А.

Установа „Светозар Марковић" Београд

ПОЛИТИЧКЕ УТОПИЈЕ

После једне дуже паузе чуо се поново Черчил у Доњем дому, где је изложио балкански проблем и дотакао се ситуације у данашњој Србији. Овај говор био је толико конфузан, у противности са постојећим чињеницама, да човека доводи у сумњу, је ли могуће да тако слабе стоји енглеска обавештајна служба у овом делу Европе или Черчил има опет неке скривене намере, кад ствари на Балкану претставља како у суштини нису. Цео говор објективно могао би се резимирати као политичка утопија, бар што се балканског простора тиче.

Шта и како Черчил мисли о Јосипу Брозу званом Тито, то је његова лична ствар, али шта мисли о нама и Србији, то је и наша ствар. Као што у политици нем асентименталности, тако не може бити ни камуфлаже у бесконачност. Нико, па ни г. Черчил, нема права да од једног десеткованог и обезоружаног народа тражи нове жртве у енглеском разрачунавању са противником, јер би то било равно самоубиству.

Данас још мање, кад су англо амерички авијатичари душмански тукли београдску сиротињу у забаченим крајевима Београда, где ни један једини војни објект не постоји. Реакција на тако поступање према нама, сигурно мора бити обратна оној ноте, чему се Черчил нада. После тога апеловати на српски народ да прије свом највећем душманину разбојнику Титу заиста је безумље које ниједан паметан човек неће разумети.

Што се тиче младог југословенског Краља, нека Черчил остави нама да о томе размислимо у колико су његови наводи тачни у погледу сарадње са Јосипом Брозом и одрицањем Драже Михајловића. Ми смо примитиван народ, то је истина, али при свем том, ми узимамо за мерило при оцењивању догађаја и ситуације један специјалан и ако помало сиров морал и преко његових граница не можемо прећи ни за чију љубав. Разлози опортунитета не долазе у обзир, кад је наше схватање морала у коалицији са савешћу. Ако је то у Енглеској другојачије, ми смо по најмање криви за то. Шта ми о Краљу мислимо не треба да нам каже Лондон и енглеска политика, него осећаји срца и традиционално монархистичко васпитање народа.

За овај последњи говор Черчилов не би могао да се каже да је инспирисан оптимизмом, који је у овог енглеског политичара уобичајен. То се лепо види из његовог објашњења о ситуацији у Турској и Шпанији. Нама је то мило да констатујемо, јер у томе видимо први добар знак да се ствари могу другојачије посматрати и претстављати, отсупајући од оног енглеског система, који је толико несрећа на нео свету само из погрешног рачуна.

Овим не желимо да преурањено констатујемо какав повољан обрт, не, него помало зрелије и реалније размишљање о стварима које претстављају у суштини срећу и опстанак света или његов сумрак.

Што се нас Срба тиче, има у говору Черчиловом једна страшна констатација, да њему уопште нису ни најмање познате појаве прилике у нашој земљи. Чак он то делимично и признаје речима „...у Србији још није довољно јасна ситуација". Је ли то све извињење које нам је пружио Черчил за страшно бомбардовање Београда и његовог неборачког становништва?

Ако је на то мислио, за нас је то слаба утеха. Али, зашто је син г. Черчила провео толико време у штабу Тита, кад није успео да прибави тачне информације о Србији и ситуацији у њој за свога оца?

И напослетку Черчил се јавно одрекао Драже Михајловића у корист „маршала" Тита. Он је сручио сву срамоту на Дражу Михајловића. Ми не желимо да улазимо у њихове односе, то је ствар за размишљање заинтересованих страна ван границе наше земљеродновегијатлдновгиг земље и Драже Михаиловића, које Черчил искоришћује увек како му треба.

Ми желимо да излагањем овако конфузне ситуације покажемо наше мсвету, да у лондонским комбинацијама има много чега водњикавог, много чега утопистичког, далеко од сваке реалности али најдаље од правих интереса српског народа, који има само једну жељу да у миру и раду на својој обнови сачека крај рата, који га досада стаје врло тешких жртава.

Вечито продужавати ову лицемерну политичку игру сумњамо да је и у интересу енглеског народа и морамо се чудити Черчиловој истрајности, који ту игру отеже у бесконачност. Немогуће је да Черчил није боље обавештен како о јачини комунистичког покрета на Балкану под командом овог интернационалног зликовци Јосипа Броза, тако и о одлучном отпору српског живља противу њега.

Сва обавештења која је по овом питању Черчил дао, далеко су од стварности. Претеривања су тако велика, да познавалац тих прилика остаје запањен колико један енглески премијер може бити необавештен о њима. Рећи за комунистички покрет на Балкану да му главну снагу чине Срби, то је толико исто као кад би неки наш необавештени човек рекао за енглеску војску да њу у већини чине грађани Де Валерове републике.

Черчил чак наводи и цифре које прелазе у бајке. У ствари Черчил се ту пребацио за равно 70%. То је само шот се висине Титових одреда тиче. Што се тиче учешћа Срба у Титовом покрету ту се тек Черчил пребацио та оклалеко, да је открио своју намеру да произвољним изношењем цифара створи нарочити ефект код својих необавештених посланичких другова, како би своју несхватљиву и неприродну политику оправдао за моменат.

Ми у то дубоко верујемо, јер ми смо сигурни да је у том погледу Черчил врло добро обавештен и да зна, да су све европштен и да зна, да су сви други више заступљене процентуално од Срба.

Ако у то сумња, ми ћемо га обавестити да ни 5% Срба нема у Титовом покрету. Његова страдања у српском простору баш од српских националних снага најбољи су доказ колико далеко тсоји српски народ од комунистичког покрета који спроводи енглеском помоћу Јосип Броз на Балкану.

Својим излагањима пред Доњим домом о ситуацији на Балкану, а нарочито у Србији, Черчил је учинио велику услугу српском народу, јер му је показао са колико непознавања ствари енглеска политика вршља у овом нашем простору. С друге стране, он је јасно дао на знање српским родољубима да немају шта више да очекују од њега и Енглеске и самим тим, сабио их је у јединствен национални фронт у борби противу комуниста.

Черчил никад није био искрен те се и у ове његове изјаве може есумњати, бар тако мисле они који су му до јуче веровали код нас. Ако је тако, онда нам Черчил увек остаје дужан одговора, зашто су његови авијатичари 18 маја тражили забачене београдске улице, начичкане свет том да их бомбардују и тиме масивно униште његово неборач ко становништво.

У политици могу бити разна одступања, обртања и превртања, али ни ту има извесних граница преко којих часни народи не могу прелазити, нарочито онда, кад за те покуше крвљу плаћају туђи народи. То што важи за цео свет, мора да важи и за Черчила и Енглеску. Разметати се неистинама и конфузним излагањима, као што је то овај случај у Доњем дому, не може служити на част ни Черчилу, ни земљи коју он претставља.

Политичке утопије не могу Енглеској помоћи, али могу од ње одбити чак и оне који се грчевито ње држе противу сваке логике, потребе и сопствених интереса. Србија корача својим природним и устаљеним путем попут своје славне прошлости, часно и поштено. Са тог пута не могу је омести разне политичке диверзије Черчила а најмање могу од српског народа антикомунистички расположеног створити Титове симпатизере. Отуда треба зажалити на излагања Черчила упућена српском народу, п и Дражи Михајловићу.

Др. П.

СА НЕМАЧКОМ ИЛИ ПРОТИВУ ЊЕ

Тишина пред велику буру

Од Х. Ц. Масдијка, претседника културног удружења

Безобзирни рат све више захвата и народ Холандије. Постепено почиње да се верује: Холандија стварно пада у опасност. Влада тишина пред велику буру.

Занемела је радосна песма прошлих година, када су се над земљом појавиле коалиционе ваздушне ескадре. Ишчезла су оптимистичка очекивања несметане инвазије енглеских војника. Заборављена су пророчишта у вези с повлачењем немачких трупа из земље и то без капи крви. Избрисане су претставе о скором враћању у нормалне прилике, за какве се раније знало. И умукла је и отрцала се пропаганда мрачње у многим тајним новинама које су анонимна лица упућивала преко поште холандским интелектуалцима.

Шта је довело до ове промене? Је ли то сумња у тачност некада јасно оцртаних претстава? Јесу ли то чињенице ратних збивања? Је ли то немачка пропаганда? Је ли то почетак свеобухватног разумевања за циљеве зараћених страна? Је ли то страх од неизвесности?

Бољшевичка опасност, при помињању које су се некада осмехивали постаје сада постепено појам. У Италији је досадашњи слаби успеси коалиционих трупа, које су се под нарочито повољним условима искрцале потпокопао поверење у јако продуктивне могућности Америке. У источној Азији су извештаји од стране Јапана пробудили сумњу у погледу немогућности скорог поновног освајања ових области и поновног успостављања холандског утицаја у тим областима. Оно што постепено произлази о приликема у афричким и јужноевропским областима које су запоселе коалиционе трупе ужасно је. И мада се не може свему томе веровати, ипак је свакоме постало јасно,

да ослобођење једне земље од стране коалиционих трупа може у ствари значити само беду за ту земљу.

Принцип који су Немци стално подвлачили, наиме да сви европски народи треба да најзад изаберу једну од двеју алтернатива:

ред под немачким вођством или хаос с бољшевичким обележјем добија потврду у свима европским, а и у запоседнутим пределима.

Примери у сопственој земљи, наиме све већа распуштеност омладине, атентати, претерано подизање цена од стране несвесних црноберзијанаца и циничних злочина на сваком пољу постепено обеспокојавају оне, који су само у души желели, да не виде више немачке трупе. Појављује се бојажљиво питање: шта ће се овде десити кад Немци буду стварно ишчезли?

Потпуно безобзирна бомбардовања цивилног становништва у толиким европским градовима, од којих велики број значи за просечног Енглеза само појам, почињу да га муче. Ко ће то платити, драги моји, ако Немачка не добије рат? Како ће наша земља поново оживети ако њена природна позадина буде опустошена? Ако нађи чврст облик солидарности, уместо да се непрестано узајамно слабе, као што је то био случај у прошлим вековима добија све више пристаница. Да ли и нама прети опасност од телесних озледа као што је случај у немачким градовима, који се бомбардују, где фосфор кашље са кућа не штеди ни човека, ни дете ни њихову имовину.

Такве мисли сада се свуда изговарају. Холандија почиње да се буди.

Долази неминовно време: да се мора још даље мислити. Зашто је Енглеска у септембру 1939 објавила рат. Зашто је она одбила немачко нуђење мира најпре после пољског војног похода, а затим после слома Француске. Како је могуће, да је Енглеска проиграла своју слободу акције и да је Америка постала главна сила при уништавању Европе. Да ли је заиста тачно оно што је објавила Немачка, наиме да је коалицији стало да заувек уништи Европу као центар културе?

Где треба да стојимо, као непријатељи Немачке или да будемо уз Немце? Шта хоће Немачка овде? Ред? Дисциплину? Или хаос?

ЗАР НЕ МОЖЕМО ДА ЗАЈЕДНО СА НЕМАЧКОМ РАДИМО НА ОБНОВИ ЕВРОПЕ?

Има ли наша земља за то могућности? Могу ли наша пристаништа поново процветати? Хоће ли наше пољопривредне и индустријске производе поново куповати? Може ли нам Немачка из европских области либерорати вештачко ђубриво и сировине? Можемо ли ми Холанђани и даље радити онако, како најбоље одговара нашем земљишту, нашој клими, и нашим схватањима?

У случају да не сарађујемо са Немачком и Немце и даље сматрамо својим непријатељима, где ће онда Холанђани наћи прибежишта? Можда као периферна област Европе са енглеским или америчким окупационим трупама у циљу одбране од азијатства које све даље продире?

Да ли Енглеска и Америка стварно имају интереса да Холандија буде напредна? Јесу ли им потребни наши производи? Можемо ли од тих земаља очекивати импулсе за наш национални културни живот? Смемо ли да се надамо да ће нам они донети нешто друго него што су коктели, декадентна литература, џез музика, и аутомобили? Или ће Холанђани у масама избећи у прекоморске области и нашу земљу препустити судбини у коју ће најзад запасти кад јака тврђава против азијатства, Немачка буде побеђена и срушена!

Неминовно ће се таква и слична питања наметати. Одговор на то може сваки за себе дати; ниједан Холанђанин свестан своје одговорности неће моћи то да на крају избегне. Данашња тишина пред велику буру даје још ипак времена за размишљање.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресс« а. д. Влајковићева 8.

СУДБОНОСНО ПИТАЊЕ

Бомбардовање Београда и осталих наших градова нагнали су добар број варошана да избегну у села, не би ли голи живот сачували. Није лако оставити свој дом и покућанство, често целог века течено, па упасти у туђу кућу и пасти другоме на терет. Али нужда закон мења.

Несреће које су задесиле српски народ последњих година показале су, међутим, да нису без својих позитивних последица. По оној речи из наше народне песме: где несреће, ту и среће има. Јер се јасно испољило да су патње збиле наше редове. Нагон нашег националног самоодржања проговорио је.

Свуда у свим крајевима наши сељаци су свесрдно отворили врата својих домова и братски примили варошане, делећи често последњи комад хлеба са њима. То је очигледан доказ да јаз између села и града, који је у нашем народу деценијама вештачки копан, није непремостив.

Показало се да је наше село, православно и расно чисто, сачувало живе силе, које су нас кроз векове одржале. За наше варошане биће добро да те силе изближе упознају и да изврше ревизију својих схватања и навика, које су често некритички преузимали од једне надрикултуре, која им је сервирана преко филмова, радија и сумњиве литературе.

Градови, нарочито велики градови, ма колико да служе културном подизању једне земље, они троше сваки народ и етнички и морално. Да им није сталног прилива свеже крви са села, они би изумрли. Велике кризе, као што су ратови, народи са претежно аграрним становништвом лакше подносе.

Зато се за нас поставља крупно судбоносно питање наше будућности: изградити такву националну културу, која ће задржати све оне позитивне вредности наше сеоске патријархалности, скромности, чистоте и задружности, које још увек красе наше најбоље сеоске домове. Боравећи на селима, наши варошани имаће прилике да се уверу како је за људску срећу често врло мало потребно и како се без много чега може живети што им је у вароши изгледало тако неопходно.

Ово зближење варошана и сељака мора се свакако искористити да се међу њима заснују нераздвојиве везе пријатељства, које треба и мора да надживе данашње ратно време. Ако се ово деси, онда са сигурношћу можемо гледати у срећнију будућност и нашег села и нашег града, као и целокупног народа српског.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

КАЗНЕ ЗА ДЕФЕТИСТЕ!

Поводом наредбе Претседника Владе о позивању шест годишта у српске оружане одреде код нашег света почела су кружити фантастична и злонамерна тумачења. Једним делом она долазе из познатих кујни за фабрикова ње лажних и алармантних вести, а једним делом су производ лакомислености и плитковумности нашег света.

Тако у овој прилици место да београђани озбиљно размисле о значају ове војничке мере и да схвате њен прави смисао, што није ни мало тешко, они више воле да верују црвеним агитаторима или добровољним фабрикантима лажних вести.

Кад би поступили као озбиљни и свесни чланови Српске заједнице, они би одмах увидели да место што кукају због ове наредбе, требало би напротив да се радују и да буду јако задовољни. Они би увидели да ово повећање контигената Српских оружаних одреда јесте у првом реду признање новој Српској држави и српском народу за његову успешну борбу противу бољшевизма, који је декретовао уништење и смрт српског народа.

Због тога се дају држави нове веће могућности и средства да настави борбу противу Јосифа Броза и његових банди, да се сачувају неповређене границе и свето тло земље Србије. Исто тако дају се средства да се ред и мир одрже у свакој прилици и да увек будемо спремни да одолимо како унутрашњем непријатељу тако и спољњем непријатељу, који смера наше уништење.

Најзад даје се могућност новим српским генерацијама да одуже свој дуг Отаџбини, као њихови велики претходници и да наставе славну традицију српске војске, која је знала само за херојизам у слави и у смрти.

Кад би тако размишљали ови лаковерни и поводљиви београђани разумели би да је ово позивање годишта један велики успех српске националне политике, коју са толико упорности и доследности спроводи већ више од три године ђенерал Недић на челу Владе народног спаса.

Повећање српских ефектива значи да ћемо својом снагом одлучивати на својој територији, а то је понајбоље за територији, а то је понајбоље за српски народ, као што је он мудро рекао: „туђа рука сваб не чеше". Та нова српска војска, верна прошлости умеће да пребије кичму за сва времена црвеним бандитима, и да коначно отклони црвену опасност од Србије.

Ту скоро само захваљујући изванредном пожртвовању српских оружаних одреда, и по цену великих жртава, успели смо да се одбранимо од бесомучних покушаја Јосифа Броза-Тита и његових банди да загосподаре Србијом, и претворе је у једну велику Виницу масовно поубијаних Срба. Зар не увиђају ти лаковерни и лакоумни београђани да ако немамо довољно оружане снаге да поново сачекамо Титове нападе, чинимо као национално самоубиство и отварамо капије Србије црвеним хордама.

То је прави значај ове наредбе, која треба у већој мери да обезбеди опстанак и сачува живот српском народу од црвене опасности и од нереда сваке врсте. Сва друга тумачења злонамерна су и провизорна, као на пример да ће се српски одреди употребљавати на неком од европских фронтова. О томе не може бити говора ни једнога часа.

Са надлежног места најкатегоричније се демантује ова измишљотина и изјављује се:

„Као што су и до сада српски оружани одреди били употребљавани само за одбрану граница српске отаџбине, тако исто и ново формирани одреди неће бити упућивани нигде ван Србије и служиће искључиво и једино за одбрану мајке Србије, како од унутрашњих тако и од спољних, који бесомучно насрћу на њене границе у циљу њеног уништења."

Што се тиче тумачења да позивање годишта у овим приликама може имати нежељене последице, може се рећи, да не смемо да се руководимо таквим обзирима кад је у питању опстанак Србије.

С друге стране ми не можемо и не смемо положити оружје ни пред каквом уценом, јер би то значило дати могућност Титу да упадне у Србију и да затре српско име за сва времена. Зар то није Нојева политика, загњурити главу у песак, а оставити изложено цело тело.

Лондону може бити лако да буде савезник са Москвом, јер Совјети не прете ни једној њеној територији, морем су изоловани, а ми имамо на граници банде, које слушају Москву, а никакво море не дели нас од Совјета. За нас је од виталне важности да смо спремни да дочекамо и одбијемо Тита и зато никаква претња Београду не сме утицати на нас да се спремимо што боље.

Ако имамо да бирамо између терористичких британо-америчких бомби, и касапнице, коју би у Србији приредили Тито и његови бандити, јасно је да не смемо капитулирати, подносећи сами главу под нож Тита и његових џелата.

Овакав дефетизам и кукавичлук није достојан Београда и он мора достојанствено и мушки, како доличи престоном граду Србије, да прими своју тешку судбину и да по цену свију жртава испуни до краја своју мисију.

Али они свесни или несвесни дефетисти, јатаци Јосифа Броза-Тита из Клања мора једном да умукну, да не ометају више нормално развијање прилика у Србији. Они се морају пронаћи, њихове смрдљиве кујне алармант них вести уништити, а они добити заслужену казну.

У КАНЦЈАМА БЕЗДУШНОГ ЧЕРЧИЛА

Срамна злоупотреба Краљевог имена

На југословенској политичкој позорници — у Лондону појавио се опет у првој улози злогласни бивши бан хрватски Иван Шубашић, који по жељи Черчила и Стаљина треба да образује нову владу. Позивање Шубашића да он реши кризу „југословенске владе" најбоље показује у какав је ћор-сокак запала наша „југословенска" емиграција у Лондону и Каиру. Кад се ниједан српски политичар није хтео примити те улоге, онда се морало прибећи овоме познатом политичком смутљивцу који је познат са своје дволичне улоге, као и приликом пуча од 27 марта.

У југословенској политици било је много бескрупулозних политичара, који су ради власти мењали партије, програме и идеје, али изгледа да је Иван Шубашић био на челу тих политичких превртљиваца. За њега се може рећи, по оном народном, да је увек два цара варао и никако није могло да се утврди његов прави лик, ондосно коме се Богу клања.

У емиграцији нарочито се истакао као један од првих политичара, који се ставио у службу Москве и радио противу свију „југословенских влада" које су се одупирале Стаљину и Черчилу у погледу преоријентирања емигрантске политике ка Москви.

Он је активно интригирао на све стране, нарочито у Америци, чекајући свој час, да преузме водећу улогу. И тако је он сачекао тај толико жуђени моменат да по жељи Черчила њему буде поверено образовање нове југословенске владе у договору са Титом, а са благословом Стаљина. Тако овај велики „југословен", сада треба да постане премијер једне камуфлиране бољшевичке владе.

Тим поводом Рајтер доноси вест према којој Краљ Петар дао је једну изјаву да је дат мандат Шубашићу да образује владу од претставника свију елемената „који се боре", па према томе и са Титом. Ми тешко можемо да верујемо да је Краљ дао једну такву изјаву, јер знамо поуздано шта осећа и мисли по тој ствари, а и познато је целој светској јавности за дуги отпор који даје Черчилу, одбијајући да се повинује његовим безобзирним жељама и захтевима, који и српски народ и монархију и династију Карађорђевића жртвује Стаљину, да би га умилостивио у вези његових захтева за „инвазију" и о „другом фронту".

Зато пре свега морамо се питати колико је аутентична, колико је веродостојна та тобожња изјава Краља Петра. Познавајући методе којима се све служи Черчил и његови злогласни сервиси са много и много вероватноће

можемо тврдити као највероватније да су Черчил, Шубашић и Симовић заједно са компанијом у служби Москве фабриковали ову изјаву и пустили је преко радиа као Краљеву.

После тога треба имати на уму да се у Лондону у последње време врзма и генерал Симовић, стари издајник, који нуди поново своје услуге.

То још више појачава веровање да се ради о једном ординарном фалсификату, који је још лакше било извести него ону подвалу 27 марта 1941 године. Тада је по налогу Симовића један млади поручник читао преко радиа Краљев проглас, а сада је било довољно наредити једном од плаћених спикера лондонског радиа да прочита тобожњу Краљеву изјаву.

Тиме је безобзирни цинизам Черчила достигао врхунац, као што су достигли највиши успон и превртљивост једнога Шубашића и плаћеништво једнога Симовића. Духовни шеф Интелиџенс сервиса показао је и овом приликом шта све може да се постигне методама ове у свету чувене институције. Ради постизавања својих циљева овај џентлмен у својим политичким операцијама безобзирно се служи притиском сваке врсте, као и ординарним уцењивањем и свима застрашујућим претњама.

Ако све то не успе Секрет сервис има и друге начине да уњутка и онемогући непослушне партнере. Он зна у тим моментима да прибегне и авионским несрећама, у којима страдају они који се усуђују да га не послушају па макар колико високи положаји заузимали. Али изгледа да је ненадмашан у изнуђивању и у моралном мучењу својих жртава. Што се тиче рафинираности изгледа да је превазишао и сам чувени бољшевички ГПУ. Та британска институција има већ дугу традицију!

Према свима знацима, подацима и околностима под којима је дошло до овог саопштења преко лондонског радиа може се без двоумљења закључити да је у питању један обичан фалсификат, једна ординарна подвала, једна срамна злоупотреба Краљевог имена.

У сваком случају то није дело слободне воље и слободног одлучивања, јер је у питању Краљевски заточеник свемоћног и бескрупулозног енглеског диктатора.

Из ових наведених чињеница јасно је да ова тобожња Краљева изјава нема никакву вредност нити обавезује ма кога, јер или је безочан фалсификат или је изнуђена по цену живота.

Знајући све што је претходило, сваки Србин без даљег убеђивања поступиће обрнуто од онога, што лондонски радио препоручује тобоже у име Краља.

У овом случају треба применити познато правило да с моралног и правног гледишта да су без вредности поступци изнуђени било каквим начином, моралним притиском, претњама или путем физичког насиља.

Српски народ се одавно определио против бољшевизма, и не да се скренути са свога пута којекаквим лондонским смицалицама.

„С—Н"

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ О СУДБИНИ ЕВРОПЕ

Генерал Недић је ових дана дао један интервју на радиу који је био пренет у Берлин и објављен преко Великонемачког радиа у оквиру емисије под насловом „Град и тврђава Београд". Генерал Недић је дао следећу изјаву:

»Српски добровољци херојски се боре против комунистичке бандитске куге. Њихови успеси истакнути су са признањем недавно у извештају Врховне команде немачке оружане силе. Онако, како су се у животу храбро борили на страни немачких непобедивих трупа, онако почивају њихови мртви братски са палим немачким јунацима сједињени у истој земљи

Они су јемци, да ће се Немци и Срби, који су се услед трагичног стицаја околности два пута сукобили као противници, али не као непријатељи, убудуће заједнички борити за заједничку победу и за будућу бољу Европу.«

ЕКСПЛОАТАТОРИ

Код каолираца постоји један пропагандистички трик: говоре о послератном уређењу света као да се тај послератни моменат већ приближио. Али тај трик делује само код људи слабијих живаца и слабије памети. Код већине људи и народа он изазива реакцију баш супротну оној коју очекују у Лондону и Вашингтону. Ово претресање послератног уређења је у ствари фабриковање ратних циљева.

Већ сама чињеница да се ратни циљеви формулишу у петој години рата доказује да Лондон и Вашингтон нису имали никакав другог циља кад су стварали овај рат, него да васпоставе јеврејску моћ у Европи.

Јална дискусија о ратним циљевима коалиције ствара по целом свету веома мучан утисак. Из изјава америчких и британских државника произилази да се такозване „велике демократије" боре за успостављење једне светске диктатуре невиђеног замаха.

Хал је ових дана изјавио да је спреман да разговара са Британијом, СССР и Кином о успостављању после рата једног система безбедности. Реч „безбедност" замењује Халу ону праву реч коју би требало употребити: „тиранија". Америка намерава да организује систем тиранске четири државе над свима народима света. Она не пита да ли би се Србима, или Шпанцима, или Арабљанима свиђало да четири државе расправљају о судбини свеколиког човечанства, да имају оружану снагу која ће њихове пресуде извршивати и да имају целокупну економску доминацију која би створила потпуну зависност свију држава од четири експлоататорске снаге.

Енглески државник Хор смањује број експлоататора са четири на три. Он сматра да ће после рата свет бити подељен у три велике зоне: америчку, совјетску и британску. Европу он уопште не узима у обзир. Чини се да се он нада да ће један део Европе припасти британској држави, ако она успе нешто да оспори Совјетима. Ова два државника нису усамљени у својим изјављивањима. Оно што су Хал и Хор рекли говоре и пишу скоро сви британоамерички људи од политике или публицисти. Нема ни најмање сумње да су антиевропске снаге намерене да одузму Европи њену водећу улогу у свету и да одузму европским народима право да живи како они желе. Баш супротан циљ ставља пред собом Немачка, која се бори за образовање европске заједнице слободних народа. Исти циљ ставља и Јапан за источноазиски простор. Исту идеју проглашује Тројни пакт за све народе света — Индусе, Арабљане итд., јер је ратни циљ Тројног пакта одређен и јасан: успоставити солидарност слободних народа.

Најзад је цинизам када Рузвелт проглашује да намеравана стратегиска акција у Европи треба да носи назив „ослобођење". Ослобођење од оне слободе која је загарантована свим народима после победе Тројног пакта. Ослобођење од независности и самосталности, о чему тако много пишу Британоамериканци, тврдећи да је појам неутралности застарео и да се мора ревидирати и појам суверенитета.

Најбруталнији притисак према неутралцима, најбезобразније по нашање према такозваним емигрантским владама, најдивљи терор према народима Европе — то су предзнаци онога „уређења" света, које би хтели да спроведу коалиције. Ништа не обележава цинизам њихове политике јаче него што су Черчилове речи у његовом последњем говору: „Ми подржавамо једног краља, ми подржавамо једног комуниста, ми подржавамо увек само оно што је у нашем властитом интересу". Од државника који тако мисли и од државног система који стварају такви државници свет не може очекивати ништа добро.

А и не мора ништа очекивати, јер цела ова комедија око формулисања ратних циљева и око дебате о послератном уређењу према капиталистичко - комунистикој мустри нема никаквог практичног значаја. За спровођење неког послератног система треба добити рат. А коалиција са комунистима неће рат добити, јер има против себе не само моћ не противнике који се оружано боре, већ има и тежак терет антипатије свих народа који воле слободу и независност. Политички је коалиција изгубила рат. То се најбоље види по оној брзој еволуцији јавног мњења у Европи које се сада све јаче изражава, а која се може обележити као пут од става ишчекивања у став мржње према комунистичком зверству и коалиционом терору.

МЕС.

БЕЗ ГЛАВНОГ РАТИШТА

До сада се Источни фронт сматрао за главно ратиште. Сада на њему нема никакве борбене делатности и моментално он је престао да буде ратиште, а камоли главно ратиште. Додуше, на њему се спрема нешто велико. Немачка авијација бомбардује саобраћајне чворове, кроз које иду транспорти према Доњем Дњепру, према области северно од Јашија и према зони источно од Лавова. Вероватно да ће овде започети велика битка. А можда још и код Витебска.

Али за сада нема борбених акција, и зато Источни фронт данас није главно ратиште.

Италијански фронт такође није главно ратиште. И поред тога што се данас на њему одигравају најглавније борбене догађаје, овај фронт има другостепени значај. Ништа за то што су Британоамериканци бацили у борбу већи број дивизија, ништа за то што су ударне дивизије од Мароканаца опремљене стотинама тенкова, ништа за то што многобројна артилерија подупире покрете непријатељске пешадије: и поред жестине битке, то је само локална битка, која може у догледном времену одлучити судбину Рима.

Нико не зна да ли ће генерал-фелдмаршал Кеселринг бранити Рим, или ће да га препусти непријатељу. Никакве војничке користи Немци немају од Рима. Баш напротив. Не говорећи већ о тешкоћама снабдевања милионског града, сама чињеница што се тај град налази у непосредној близини борбеног фронта, а не може бити искоришћен чак ни као саобраћајни чвор, (јер су га Немци прогласили за слободан град), терети немачки генералштаб италијанског фронта.

Зато питање одбране прилаза Риму је у ствари питање спровођења целокупног оперативног плана на јужноталијанском фронту. Ако је Кеселринг остао одлучан при томе да се непријатељу указује што јачи отпор јужно од Рима, онда ће се тај отпор указати све дотле док ће то бити корисно за немачку операцију.

Сада је тај отпор користан за Немце. Неколико најбољих Александрових дивизија, а то су Мароканци, већ су тешко искрвавиле. Његове компактне формације тенкова имале су најтежих губитака. А нигде није успео ни најскромнији тактички потез нигде пробоја, нигде опкољавања, нигде уништења немачких борбених група.

Битка која се сада води је велика борба која треба да траје недељама и месецима. Зато се не може догађај једног дана или расматрање као неки стратегиски резултат. Борба је тек започела, а њен завршетак ће да се изводи је након многих и тешких промена, у којима ће се час испољити локални успех коалираца, час локални успех Немаца.

Немци воде битку са највећом уздржљивошћу, јер, изгледа, сма трају да ће тек дођи ће наступити подесан моменат за операциску контракцију. Они се не журе са том противакцијом, јер је ита лијанско ратиште другостепено ратиште.

Али ни западно ратиште није добило значај главног ратишта. Тамо се ништа још не ради, што би могло да подигне западну границу Европе на ступањ главног ратишта. Претње борбом још ни су борба. И зато је западно ратиште само кандидат за главно ратиште.

Ова ваздушна бомбардовања која се сада на западу врше у већем обиму нису неке акције које би могле да даду западној Европи значај главног ратишта. То су само припреме за веће операције на обали и на копну. Те припреме највише погађају цивилно становништво француских градова које трпи најтеже губитке.

Трагична судбина овог становништва за време припреме инвазије ствара појам о томе каква ће да буду страдања Француза и Белгијанаца, или можда Данаца, или других народа ма којег било дела Европе, где ће доћи „ослободиоци" да би мачем и ватром постигли свој циљ. Тај циљ је господарење светом, диктатура три велике силе над свима народима света. Тај циљ су прозре ли сви мали и велики народи и зато они желе победу не „ослободилаца", већ Тројног пакта.

М. Војновић

ПРЕТСЕДНИК ВЛАДЕ ПРИМИО ЈЕ МЛАДОГ ХЕРОЈА

ЗОРАНА РОТЕРА

Претседник владе генерал М. Недић честита маломе Зорану

(Фото: С. Н.)

Приликом последњег бомбардовања Београда од стране англоамеричких ваздушних гангстера, нарочито се, у помагању и указивању прве помоћи многобројним рањеницима и настрадалим, истакао шесназестогодишњи дрворски радник Зоран Ротер. Овај пожртвовани младић био је тај који је, још док су англоамеричке бомбе пљуштале по Пашином брду и Котеж Неимару, у сталном и непрекидном трку преносио воду са најближе чесме и њом умивао и поливао искрвављена лица, појио и гасио жеђ и враћао у свест многе људе, жене и децу, који су беспомоћно лежали на и испод рушевина својих домова, често крај потпуно унакажених лешева својих укућана. Када се касније указала потреба за пренос мртвих и рањених, млади Зоран је исто тако био међу првима који се прихватио ове дужности.

Претседник владе, генерал Недић, одлучио је да младог дрворског радника, Зорана, због његовог јуначког и пожртвованог држања, за време тешких и болних часова на дан 18 маја о. г. похвали пред свима београђанима и обдари скромном наградом од 3.000 динара. Примајући младог дрворског радника Зорана, претседник владе се овом приликом обратио присутним претставницима штампе, следећим речима:

— Ја сам хтео да видим овог малог Зорана, који има лепо име и још лепшу душу, и то велику и племениту, хришћанску душу. Онда када је било најтеже Београду, он се пожурио и прихватио се дужности да као Косовска девојка, помогне и вида ране многим рањеницима и настрадалим. За Косовку девојку има оправдања. Она је у вршењу своје дужности имала једну духовну храну, већу од задовољства. Млади Зоран је пошао да помогне рањеницима и настрадалим, што је ретко у данашњем добу. Зато сам хтео да га похвалим и да истакнем колико човечности и племенитости има код овог младог дечка који је пожурио на рушевине, да рањеницима доноси воду и врати им живот, да покаже да у свету још има љубави.

Р.

ПОЉОПРИВРЕДНИ РАДОВИ У ЈУНУ

НА ДОМУ

Припреми све што је потребно за жетву и вршидбу стрних усева. Набави, припреми и наоштри косу, српове и други алат потребан за жетву. Прегледај, доведи у исправно стање и подмажи жетелицу, вршалицу и обезбеди потребно мазиво, гориво и радну снагу. Припреми житнице, очиси их од прашине, проветри и дезинфикуј запаљеним сумпором.

КО ДСТОКЕ И ЖИВИНЕ

Старај се да стока има довољно и добре паше или да добије довољно зелене хране ако је храниш у стаји. Приплодну стоку држи стално на пашњаку или у испусту. Ако на пашњаку нема хлада направи мале заклоне од сламе, лозе или шуме где ће стока моћи да се склони од жеге или невремена. Стоку редовно пој и млада грла прихрањуј да би се што боље развила. Радну стоку добро храни да би могао обавити жетву, превлачење жита, вршидбу и преоравање стрништа.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Обави на време прашење кукуруза, пасуља, репе и других окопавина. Стрме усеве жањи и стрниште одмах плитко преоравај да би сачувао влагу, а заоравањем стрњике пољубрио и припремио земљу за идући усев. Добро је ако преорану стрњику подрљаш и поваљаш. На јечменим стрњикама сеј кукурузну сачму, хељду, просо, мухар или пострну репу угарњачу. Довршн кошење ливада и садени сено.

У ПОВРТЊАКУ

Ако нема кише праши и заливај повр ће што чешће. Расађуј купус, кељ и карфиол за зимску потрошњу. Крајем месеца сеј боранију, грашак, спанаћ, салату и краставце за јесењу потрошњу. У првој половини месеца калеми руже.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Бери и износи на продају дозрело воће. Окопавај воћке и садинице у растилу. Ако примetиш лисне ваши на воћкама или садницима прскај раствором никотина или афидона. Сасецај у основи изданке из подлоге и боч не младаре на садницама код којих се образовала круна. На чучавим воћкама скидај непотребне младаре.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Виноград редовно праши, прскај, везуј и заламај. Код прпорка сасецај жиле које су избиле из' питомог дела. Довршн зелено калемљење. Проветравај подрум воћу и дезинфикуј га бар двапут у току месеца паљењем сумпора. Завршн трење претакање нових вина. Доливај бурад са вином.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Кошнице што чешће прегледај. Обави вештачко појење. Додај вештачко саће. Вади мед. Ако приметиш неку болест код пчела тражи одмах упутства од среског ветеринарског референта или пчеларског друштва за њено сузбијање.

ВАЖНОСТ ГРАШНА У ПОВРТАРСТВУ

По својој хранљивости, укусности и примени грашак заузима једно од првих места у повртарству, али се код нас недовољно гаји у врло ограниченом обиму. Код нас се углавном гаји гајни грашак, а због велике тражње и мале производње његова цена је редовна јако висока.

Међутим има много врста шећерног грашка са смежураним семеном које су врло подесне за сетву у току читаве године.

Грашак се сеје на редове или кућице. Чим усев никне треба да се опраши, а после две до три недеље да се поново окопа и мало загрне. Притке се постављају само код полувисоких и високих врста. Кад грашак почне да цвета врло је осетљив према суши, па га треба по могућству тада заливати, да би се добио што већи принос. Грашак треба брати често, по могућству двапут недељно, јер уколико се чешће бере, утолико више замеће нове плодове.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ЗАШТО СМО ПОШЛИ?

Већ су ево три године како нам наша браћа и сестре упућују питање, који нам као ехо одзвања:

Зашто сте пошли?

Од како знамо за себе, никад више нисмо добили питања, но за ових три године, тешких и мучних дана по наш народ. И ма да је наше срце отворено за сваког, а биће од пуно добре воље саздано, ипак одговори које смо давали чињаху нам се као недовољни да објасне разлоге пута којим идемо ето већ толико дуго времена.

Ти нам кажеш брате наш, да пазимо шта радимо, јер је пут којим идемо погрешан и лажан. О, одмах ти морамо одговорити: зар је љубав према своме роду лаж, зар је вера у Бога грех, зар је нада да ће наш народ бити једном ипак срећан, — погрешка? О, одговори нам брате наш, јер гле, иду дани који ће ти попут сунца које на небу сја, бити сведоци да вера коју проповедамо није лаж, да нада коју гајимо није грех, а огромна љубав према своме напаћеном роду није погрешка. А ти нас ипак питаш:

Зашто сте пошли?

И ни прва ти борбе одговора не дадоше. Речима ти не хтедосмо одговорити. Мишљасмо, дела ће му одговора дати. Али ни онда када виде врућу крв наших другова, ни онда не засузи твоје око и не разазна твој ум величину и значај пута којим идемо у одбрани свог љубљеног рода, већ нам и онда постави питање:

Зашто сте пошли?

А дани су текли један за другим, као што вода тече речним коритом и стварахе из дана месеце а из месеца године. Крв се и даље лила по брдима и луговима красне Отаџбине наше, а ми говорасмо: свака је жртва за Отаџбину мала! Ваља, за народ као некад мрети; ваља у темеље њене гове узидати нове жртве да би грађевина народна била као некад моћна; ваља грехове покајати, јер тешко роду нашем ако грехе своје не окаје, никад слободу доживети неће; ваља имати много добре воље па трпети и патити, мучити се и борити се и борити, јер нема слободе без борбе:

»Без муке се сабља не искова,
Без муке се песма не испоја...«

Зашто сте пошли?

Говорио си да се боримо против слободе.

Говорио си да смо против Краља.

Говорио си да смо издајице.

А зашто?

Зато што смо видели да ни теби брате наш, ни једном Србину слобода неће доћи на тањиру, већ да сваки народ ако жели да дочека зору белу, пута мора за време наћи. А слободу? Слободу ти нико донети неће док се сам за њу не побринеш. Само не лудостима и шумским авантурама, већ паметном и здравом, изнад свега српском политиком морамо учинити све да до слободе дођемо. Ти ми данас то не верујеш и ако те догађаји сваког дана у лаж утерују, јер не желиш да чујеш истину, не желиш да је видиш. Поводиш се жељама, а од жеља до стварности има много.

Зато што се од свога постојања боримо за принципе домаћинске: нема породице без домаћина, нема Отаџбине без Домаћина, нема Васељене без Домаћина. Зар је могуће да верујеш у оно што ти црвени сатрапи сервирају, а то је да нећемо домаћина Отаџбине? Зар ниси видео знаке које на грудима својим носимо. То је видљиви знак, али онај невидљиви који у срцу своме као алем камен чувамо, још је већи и лепши. Сваки пут када би отворио наше срце нашао би у њему безмерну љубав према њему. Зар су збиља очи и уши твоје затворене те не видиш нити чујеш, или видиш и чујеш, али ти зла воља, која се усадила у душу твоју, не да да до истине праве и једине дођеш?

Зато што у часовима најтежим по Отаџбину, пођосмо да јој се нађемо на помоћи онда када се радило о њеном бити или не бити, ти си нас називао издајицама. Грдно си нас и ружио. Ни то нас није поколебало, јер се Отаџбина не ствара и брани речима већ делима и нада све крвљу младићском. Ми смо је дали. Нема места у лепој Србији, које крвљу нашом није заливено. А дотле... дотле си ти брате наш сматрао да је боље мирно седети и чувати се а Отаџбина, Србија, жене и деца српска — то није важно. Е, видиш, ми смо сматрали да је то важније него седење и ћутање, и зато смо пошли, јер нема те жртве које за Отаџбину нећемо дати, јер нема те силе сем Бога која нас може одвратити да Србију нашу бранимо. Ти нас питаш зашто смо пошли. Ми тебе питамо зашто си остао? Да ли си и ти син ове земље, или сматраш да то ниси? Да ли си и ти ужикао у данима када је била слободна и богата или сматраш да ниси? Да ли си и ти према томе позван да је браниш баш исто као и ми остали, јер и ти си Србин, и теби прети опасност од бољшевизма као и другима, јер нећеш ни ти ништа боље проћи него остали жалосни непријатељи« што смо у овом случају сви ми Срби.

Немој зато питати, брате наш, зашто смо пошли, већ размисли шта ти можеш допринети да се Отаџбина спасе, да деца наша, ако већ ми не можемо, доживе срећније дане но што су ови.

Погледај право у очи и реци: да ли си Србин или ниси. Ако си Србин, онда ће ти бити јасно **зашто смо пошли.**

Сл. Ћатић

Кроз ветар и суснежицу, који уместо пролећа господаре покаткад у брдским крајевима на југу наше српске земљи, колоне добровољаца су у сталном маршу, у потерн за бандама »маршала« Броза

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Пали херој

У СПОМЕН МИЛОШУ МАСАЛОВИЋУ

Небо се је замрачило, а гром тутњи са свих страна.
Киша лије к'о из кабла, те сурово стење спира.
Пева фијук зрна свуда над косама овим сурим
И песма те ова језди и у само срце дира.

Чујеш само храбри узвик: „Ура, напред у победу"
Ил' последње: „Због ом, друзи, поздравите децу моју."
Онда видиш како храбро митраљезац косом реже,
Док друг му се купа рањен у крвавом крупном зноју.

„Не клопите, браћо моја, покажите свету ко сте,
Нек сви знају да смо мрети у сваком часу вични".
Тако кликће српски херој, војничкога вита стаса,
Исправив' се к'о сви прави — он поручник српски дични.

Фијукнуше опет зрна, замириса барут силно.
Заклокота са свих страна, док се хладна лије киша.
Митраљесци песму поју, к'о да беру винограде
Не плаше се они смрти, ко мандује њима Маша.

Откад иду редом тако и слободи крче путе!
„Живот и смрт — све је једно", — то се чује од њих свију.
Презиремо свака блага, и наш Миша тако каже,
Нови живот ми носимо... Боримо се за Србију".

Створили су нову земљу крвљу, борбом и жртвама.
И све што им драго беше несебично њој су дали.
Водила их дивна сила, како Мишу, тако друге,
А звала се просто, јасно: све ти српски идеали.

Огрејало народ српски сунце беше дивним сјајем.
Свако срце закуцало новом снагом духа свога.
Нико није сумњат мог'о да ће брзо нестат добра,
И да ће се опет, ето, доживети царство злога...

С болом душе гледали су некадашњи наши диви,
А међ њима Миша херој забринуто први стрепи,
Где нестају дивни снови оних старих идеала,
Но се туђин нашим добром као правом неким крепи

Због тог опет дође доба да слободу бранит треба.
И пођоше стари диви... Међу њима Миша први,
Поред бола због неправде и са свешћу да смо грешни,
Извук'о је бритку сабљу и бранити земљу хрли.

Али, авај, грех нас спута! Бог нас својој казни даде.
Сад слободно неће моћи у свом дому да се дише.
Црна туга обви срца див хероја наших старих,
Заплакала горко беше душа Масаловић Мише.

Ал' не клону овај јунак, но са својим старим другом
Генералом и херојом, снова земљу градит хтеде.
Својом жртвом хтеде роду да грехове сам одужи
И приону на посао да нас спасе силне беде.

Ал' у часу кад свом роду хтеде створит срећу бољу
Бес паклене, адске тмине, мржња, злотвор рода свога
Једним хитцем из потаје, угаси му снажну вољу
Да поведе род свој мили, путем правде, путем Бога...

Забрујаше звона шумно над престоним градом нашим,
Одјекнуше ветром бурним до Божијег светог скута.
Заплака се небо само. И Господ се растужио
Због несрећне српске кобн и удеса тако љута.

Јер душмани нашег рода српске крви није доста.
И он опет, ето, не да да наш народ грех окаје.
Убише нам Обилића, ал' бедници и не виде
ДА ЛЕГИЈА ОСВЕТНИКА У ЖИВОТУ ЈОШ ОСТАЈЕ.

ГОЈКО ТАБАКОВИЋ

КО ЈЕ ТИТО?

Једнога дана отац упита свога школована сина.

— Је ли ћетињу? Ко је овај наш Тито или како ли га оно звасте? Син се намршти зашто му отац не зна ко је Тито па му љутито одговори:

— Друже! „Тито, то је маршал и врховни вођа наше ослободилачке војске о чије се пријатељство и Енглези отимају."

— Е! Тешко ли га њима ако је то тако ко што ти велиш, ако се ухвате у коло са тим Титом свршиће горе по ми, — одговори отац.

НИЈЕ ЦРНОГОРАЦ

Запитаће Милован Крцун: „А ну, чоче, дедер ми реци које је вјере овај ваш Тито?"

— Ја не знам ваистину, — одговори Крцун. Ево ми већ пасала 60, а још не чујах да се и један Црногорац зове Тито, ама чух да га називљу маршалом.

— Е, вала, кад је тако није Црногорац, јер жнам да је господар имао само војводе, сердаре и бригадире, а ако је он маршал мора да је неки лацмански, — заврши Милован.

КРОЗ ИБАРСКУ ДОЛИНУ

СВЕТЛОСТ ЗАБОРАВЉЕНИХ ОГЊИШТА

Мали трг варошице Рашке покриваше су јединице 1 батаљона II пука. Војници-добровољци стајали су мирно док је мали хор са тротоара певао побожно „Оче наш" пред полазак на терен. За који часак требало је оставити пријатну варошицу, окружену голим планинама, планинским венцима и кренути у нове борбе на нове напоре и дати нове жртве. Мало је било минута до момента када ће неустрашива добровољачка колона кренути путем стрмих брда, језивих јаруга и потражити паликуће и уништитеље Срспства.

Дугачка, километарска колона улевала је страх у срце посматрача. Наизменично су наилазили борци и товарна стока. И ишло се напред: без одмора, без лелека и роптања; напротив, са одушевљењем. Хитало се у нове крајеве, журило се у невиђене панораме чудесноra и красноra изгледа, грабило се новим изворима исконске српске животодавне снаге. Груба природа, богата небројеним лепотама и благима — одушевљавала је све.

Од Рашке смо преко раштрканог села дошли до моста на реци Брвеници. Још издалека поглед нам се заустављао на величанственим и царским масивним врховима и планинским висовима. Приметили смо неке трагове надљудских напора и нагађали шта је то. Карта је била немоћна да нам да ма какве податке. Обратили смо се народној традицији која нас је задивила и усхитила.

Од моста на Брвеници пошли смо десном страном уз исту реку. Уским сеоским путем, прилично заморени али ипак истрајни. И наишли смо на море знаменитости наше старе славе и сјаја.

Одмах у близини моста дочекала нас је једна камена рушевина, коју је опкољавало запуштено гробље. Похитали смо навише жељно. Зид према путу држао се у приличној висини, на источној страни било је нешто више од земље, док су се на другим странама распознавале само димензије. Одмах се видело да је у питању нека црквица. Ово се питање потпуно и сигурно афирмирало када смо на очуваном зиду наишли на трагове дивних фрески. Био је и траг неког записа, али се није могло одгонетнути на шта се односи. Олтар се јасно разазнавао, само без икаквих трагова сакраменталија.

Заборављена огњишта

Црквица је без крова, остављена немилосрдном зубу времена да је руши и нагриза. Данашњи човек није могао ни један дан да посвети монументалним споменицима својих предака ради њихове заштите. Данас се пролази немарно, нехатно, безобзирно поред извора и жижа наших старих подвига и епопеја. Оно што је окупљало Српство у најтежим данима његове историје — данас је канда заборављено. Они центри наше уметности као и изрази њени, који су послужили делимично као основ и узор ренесансној па тим и читавој европској уметности — данас су потцењени, заборављени, напуштени, много пута скрнављени и рушени. Као да душа данашњег човека нема ничег заједничког са душом својих предака. Све духовне везе разорио је модернизам: трули, лажни и судбоносни. Какав грех према нашим претцима?! Какве су њихове патње када виде с небеских висина данашње своје потомке као и раније како немарно, нехатно, много пута с потомехом пролазе поред места која су оплемењивала њихове душе, напајала их Божанским усхићењима и спајала с Богом!? Какво је лице и наличје наше после херојских и светачких подвига предака наших.

Гробље је опкољавало црквене рушевине а брижљиво тесани споменици — вечити сведоци — причају о њиховој тужној историји. Оно је старо, напуштено, историско.

Више црквине диже се град са скрханим крилима. У предању носи име: „Јеремин град". Можда је старији а, можда, и млађи. Једно је важно: да је стари Србин још, насељеник и новајлија, бирао најзгоднија места за обезбеђење физичког битствовања. И то без икаквих научних испитивања, без каквих стручних савета и данашњих неопходних „учених инжењера". Народ је бистрином и промишљеношћу својом знао да изабере оно што ће му бити од користи или одбаци оно што би га уништило. Колико смо далеко у том погледу ми данас од њих!

Тако је, зрео, српски стваралачки гениј је и овде одабрао најдоминантнију тачку Брвеника и ту саградио своје гнездо, упориште, одакле је могао да контролише долину Ибра, као и долину Брвенице и затвара пролазе онима којима је хтео. Инстиктивно је осећао народ добро, јер је душа његова била добра, чиста, неискварена, боголика. Зато је и успевао, цветао, стварао. Зато се и могао да одржи у данима пада и сачува сав свој духовни потенцијал за боље дане. Данашњи, пак, свет завукао се у своју егоистичку чауру, одбацио сва идеална надахнућа и стремљења од себе и постао зачарани поклоник свога „узвишеноra ја".

• Зуб ђаволског разарања

Док се козјом стазицом враћамо са градских рушевина поглед нам незадржано лети са друге стране Ибра и заустављ а се на некој старини. То је опет нека црквица. Јасно се разазнаје стари, средњевековни српски стил док поносно куће продире ка небеском плавилу. Зуб времена и њу је озбиљно оштетио. Али постоји нешто гадније, опасније, злотворније и бесније од зуба времена. То је зуб човеков, зуб ђаволског разарања.

Тик до саме црквице спроведена је пруга долином Ибра. Поткопана је тако да западни зид долази на поткопани део. Истина, слаби зидић подупире ову стару тековину од пада — али је све то несигурно. Ипак, све то није тако опасно као што је требало бити. Приликом трасирања пруге је изнето да се пруга не може спровести. „Нек' опрости Бог, али се црквица мора рушити! Црква је баш на месту где треба да буде трасирана пруга!" тако се говорило од меродавних фактора. Масонерија је и у овом случају била подигла свој сатански глас желећи да упрља све наше светиње, и систематски, а ипак добронамерно, све их уништи. И то би било да није било похвалног геста Краља Александра који је наредио да овај скупоцени споменик буде по сваку цену очуван. И споменик је, благодарећи Њему, заиста остао до данашњег дана, а пруга је ипак трасирана тамо куда је требала да прође.

На рушевинама Студенице и Павлица

Малена стара црква тежи у мањој равници док се иза исте даље уздижу планински масиви, испресецани јаругама, а са стране истих су благи обронци покривени шумом. Величанствено кубе уцртава јасно своју фигуру у снежном белилу — покривалу громадног Јадовника.

Одмах је дошло знање историје у помоћ. Две црквице, обадве старе, јединствене лепотом, као две посестриме, као вечити сведоци драме овог раскршћа за три српска краја: Србију, Босну и Санџак. С једне стране Јадовник, а с друге Дрвеник. А народна душа у песми: „Куд се деде цар Немање благо?" пева и ове стихове:

„Саградише многе манастире:
Студеницу испод Брвеника
И Павлицу испод Јадовника".

То је и одговор на постављено питање; то је документ историски. Предање је народно потврдило горња опажања и поређења. Црквица испод Брвеника је стара Студеница, задужбина Стеване Немање по свој прилици, а са друге стране црквица Павлица је исто, изгледа, из Немањићског доба. Али на највећу нашу срамоту данас слабо ко зна њихову историју; њихова славна прошлост покривена је велом заборава и непоштовања.

Пошли смо даље весела и жалосна срца. Весела, јер смо упознали још неиспитане старине наше, посетили смо старе славне и сјајне светионике, напајали се новом снагом на овим изворима живота и снаге. Жалосна, јер смо на делу видели колики је нехат и немар наших меродавних фактора пре ма нашим старинама и видели и душом својом осетили колика нам опасност од таквог нашег става и држања прети.

Опомена прошлости

Душу ми је обузимао некакав неодређен утисак. У мојој свести смењивале су се појаве и догађаји из ближе и даље прошлости као и садашњости. Преплетало се једно с другим и стварало нешто хаотично, неубличено, запрепашћујуће. Наилазили су тамни и светли часови филмском брзином. Није се знало којих је више било. Али, тамних је било више у блиској прошлости као и у садашњости. Тонуо сам све дубље и дубље у неку расејаност, готово духовно мртвило. Али ми пажњу привуче неки глас с висине. Тај глас ми је говорио овако:

— Шта сте ви, Срби, и шта радите? Да ли сте ви свесни одговорности своје пред својим потомством и пред нама — прецима вашим. Хвалите се, попут фарисеја, историјом својом, старинама својим, славним претцима својим, старом уметношћу својом, старом науком и књижевношћу својом. Чему вам то користи, чему поучава? Да ли познајете историју своју? Да ли сте тражили паралелу између догађаја прошлости и данашњице? Да ли сте извукли из тога потребне поуке? — Ви сте само неумесни хвалисавци, али се не богатите знањима која се крију у старој души српској. Да ли поштујете старине своје? Да ли сте достојни наследници предака својих? Да ли сте се угледали на њихова дела и подвиге? Да ли сте створили таква или бар приближна уметничка дела сада када располажете овим техничким могућностима према делима наших неуких неимара, без средстава и олакшица?

Код »Девојачке стене«

Ко зна колико би још говорио овај благи и прекорни глас да ме из овог занесеног, немог слушења не прекиде причање неког мештанина који је говорио друговима мојим, који су били преда мном:

— „Ето видите, браћо моја, та стена пред вама зове се „Девојачка стена". То је име добила по некој девојци, дивној Српкињи, која је ту горе, више ове стене напасала стада своја, радујући се животу. И наишао је неки силник, Турчин бесни и погнао младу девицу у намери да је обесчасти. Видела је врла Српкиња шта јој се спрема, оставила стадо своје, упутила се оном врху тамо и одатле скочила у камениту и брзу Брвеницу. Вода је онда протицала тик до саме стене, док је данас, како видите, рука модернога човека пут овде трасирала, одбивши тако реку далеко од стене. Такве су онда Српкиње биле, а какво је ово наше женскиње данас?!

Погледали смо пажљивије ову стену, гордога сведока образа нашег и поноса. Од самог друма дизала се окомита стена, стрма, висине 70 до 80 метара. Врх је парао небо и гордо стајао на трону стенином, док се са стране пуштале благе заравни, покривене зеленом травом и цвућем. Хоризонат се спајао са небом тајанственим плаветнилом које је давало лепши сјај блештавој даљини која се тамо далеко јасно и гордо уцртавала у чисто, ведро небо.

Богата је земља наша старим културним споменицима. Свуда их има. Сваки брежуљак, свака заравни, свака долиница украшена је неким уметничким делом: црквом, градом, гробљем, записом итд. Зато је тежина нашега маршовања олакшана увелико баш овим богатством. Јер где год чујемо да у близини има какве старине забораве се сваки умор, прелази још велики простор и хита на ратнички хајдучук нашим светињама.

На гробу краљице Јелене

Нешто после поподнева стигли смо у село Градац. Разбацано, малено, са дрвеним кућама, слабо, готово никако уређено, давало је ону верну слику овога краја. И људи су некако повученији у се, затворенији, мрачнији. Вероватно је то утицај сурове природе. Само село не би нас толико интересовало кад се у њему не би налазила једна знаменита рушевина — Градачка црква — манастир.

Још при самом уласку у село поглед је летео тамо, испод оне седименталне стене, у чијем је подножју а на дивном зарављу подигнута ова Немањићска задужбина. Црква је сама у многоме подлегла времену а и злој судбини својој. Кров је потпуно пао, док су зидови прилично очувани, неки више, други мање. Звоник се јасно разазнаје. На самом улазу налази се прилично очувана фреска са мотивом св. Благовештења. Црква је посвећена Пресветој Богородици. У самој цркви је пуно очуваних стародревних уметничких фресака. Уметношћу својом надмашују оне сва друга дела генија нашег народа.

То је давно порушени краљевски манастир Градац — храм св. Богородице, који је зидан још у доба Немањића. Игумана овог манастира постављао је тада сам Краљ. По летописима и ономе што је писано у Жичкој повељи, овај краљевски манастир био је порушен у 13 веку. Наша владарка, Краљица Јелена, жена Краља Уроша I (францускиња из Анжујске династије) обновила га је у другој половини 13 века. Најновији научници доказују, да је у своје време овај краљевски манастир Градац био један од највећих и најлепших српских манастира и да се разликовао у архитектури од свију цркава и манастира тога доба, што се и данас види по самој основи и остацима старих, порушених, али сада још високих зидова. Значајан је и једини своје врсте, што је у себи уједињавао три различита стила: византијски, готски и романски. У летописима се вели, да су овај краљевски манастир зидали вероватно француски зидари из Провансе, које је довела Краљица Јелена или Далматинци који су познавали готску архитектуру. Иначе је био „прелипан и достолепан" како каже један летописац, богато украшен и раскошно грађен.

Краљица Јелена је за живота најрадије век проводила у Градцу, а наручито последње године свога живота. Умрла је 1314 године у Брњацима, али заузимањем Краља Милутина, епископа Саве III и епископа бањског Данила, њено тело пренето је у ову обновљену задужбину, где јој моштн и данас почивају у лепој и доста очуваној мермерној гробници, само на жалост међу порушеним зидовима манастира док је гроб, по свој прилици 1912 године разбијен и опљачкан од стране Турака.

Када је српско царство на Косову пропало и најбољи српски јунаци изгинули бранећи своју Отаџбину, свој род, своју веру и крст часни, верује се да је још тада за време османлијске најезде овај свети храм порушен и запуштен. Од овог краљевског манастира, који је некада био поносе целог Српства, данас су остали само порушени зидови који претстављају праву пустош.

Сами мештани, изгледа, слабо су познати са судбином ове своје, једне од најбољих српских светиња. Чак се некако и равнодушно односе према томе драгоценом благу што се скрива у средини њиховој. На нама је да се прекине та ружна традиција и васкрсне старо поштовање и част према овим културним, духовним горостасима.

Још једна напомена. Сада се тек човек мора чудити зашто је српски народ, а особито српска омладина могла и може тако равнодушно да слуша свакојаке обмане, заварава се и гледа како се народно биће, историско биће српско цепа, кида и уништава. Све се то дешава с тога што они нису знали нити знају шта се тим губи и какав грех чини. Слепило је обузело њихова срца и умове и они у равнодушности својој сами копају гроб народу своме.

Дакле, народ, особито омладина његова, мора да упозна све ове одлике, збивања и огњишта старе културе српске, заборављена и запамарена поново заволи да би нас светлост њихова обасјала поново у већој моћи, сили, сјају и стваралаштву.

Живојин Рад. Пруловић

ДУХОВИ И ДУХОВНА КУЛТУРА СРБА

ЛЕПОТЕ И САВРЕМЕНОСТ СТАРЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Стара Српска Држава преко Старе Српске Књижевности оставила нам је душевно благо, које, као оно старо сребро, не тамни већ блиста и у данима најтамнијим.

Паметне и поштене су то речи: извор су једне жеље, једне воље, јер наши стари знали су шта су хтели, знали шта су смели и то своје духовно јединство изражавали су кратко, ударно, кремено.

Језик велеречив и пословички дух исконих српских мисли, стављају их у ред општечовечанских афоризама.

* * *

Прве српске мисли, јасне, бистре, недвосмислене, увек су биле и остају и теоричне и практичне, и идеалне и реалне. Узрев искуство византиског и римског царства, наши стари и државне и душевне радње подешавали су и јединству свести и јединству животних потреба.

Велики жупан Немања, пишући хиландерску повељу, државотворну мисао овако је изразио:

Подигох пропалу дедовину своју,
и још придодах.

Речи просте и јасне, речи које у себи крију еволутивни напор, али речи које заповедају оптимизам, творачку државну радњу, напори чији за круну имају — умножавање.

Не треба ићи даље па рећи да је још у XII веку код Срба изражен такозвани органски империјализам, већ ту Немањину просту мисао утубити као програм основне државотворне делатности.

То као владалац.

А што се тиче своје личности, својих личних назора, о себи као човеку, Немања каже:

Поуштравах мисао своју,
Поучавах ум свој,
Бринув за душу своју.

Савремени знаоци науке о души свакако не би боље, бржe и краће изразили суштину такозваног психолошког идеализма, плана васпитног којег се придржава сваки културни човек.

Не треба ићи даље па рећи да је још у XII веку код Срба ето изражен смисао за виши критицизам, али не сме се заборавити ни пуна лепота, пуна зрелина ове програматске српске мисаоности.

* * *

Прве српске мисли, јасне, бистре, недвосмислене, по садржини, по површини нипошто не изостају за мислима за које се каже да су учитељице живота.

Архиепископ Сава Немањић каже:

Ни десно ни лево,
Већ теците,
Царским путем.

Та на око српска империјална мисао лагано и стишано претопила се у српску императивну мисао, са значењем да дела и начела само онда имају снагу општег тажења ако су израз пуне доследности, оне критичке слободе која је уствари осећање једне више објективности.

То као државник.

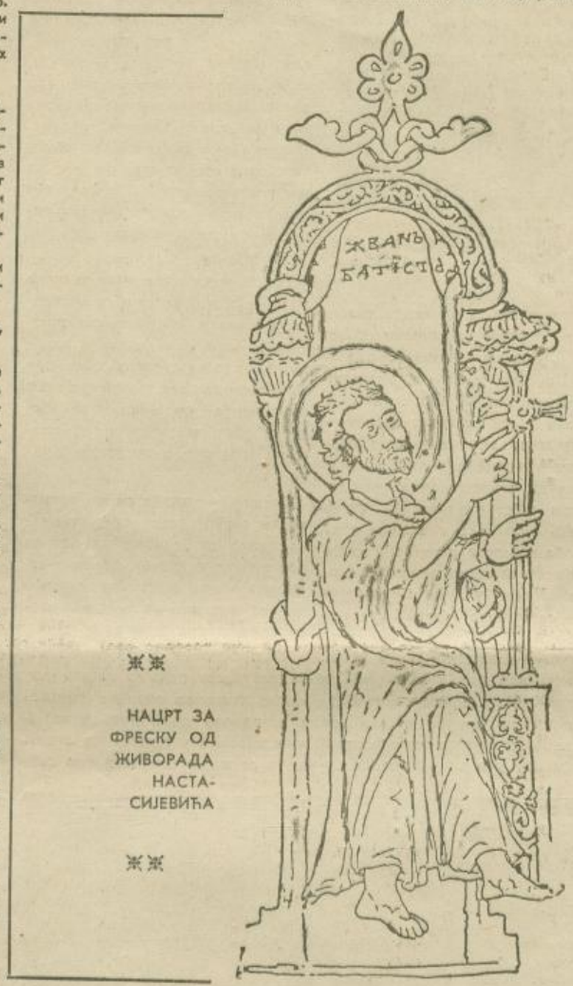
Архиепископ Сава Немањић, као човек као личност, рекао је:

Вера као оклоп,
Крст као оружје,
Љубав као штит.

Борац за законодавну форму српског духовног живота, Сава је стицајне околности своје средине; своја времена стилизовао на начин каквим располажу само велике аксиоматске свести.

Не треба ићи даље па рећи да је још у XII веку код Срба изражен такозвани активни фидеизам, али ову лепу Савину мисао ваља запамтити као ванредну способност за дефинисање душевног искуства.

НАЦРТ ЗА ФРЕСКУ ОД ЖИВОРАДА НАСТАСИЈЕВИЋА

* * *

Прве српске мисли, јасне, бистре, недвосмислене, и по дубини и по ширини показују да су наши стари били у духу свога времена, да су својим душевним радњама давали такве изразе, у потпуности који обезнажују имена средњевековних назадњака. Стеван Првовенчани недвосмислено каже:

Полажем почетак
У срцу свом.

Та мисао која је још у XIII веку струјала нашим народом, лепа племенита, општечовечанска, зар не значи оно што се у савременој филозофији назива стваралачком енергијом, а у савременој поезији назива љубав као покретачка сила.

Не треба ићи даље па тврдити да су у Старој Српској Књижевности већ били дати основи такозваног сензуалистичког учења, али ваља нагласити да су наши стари ход људске мисли озбиљно пратили, узревали је и осећали у свима тананостима.

* * *

Стара Српска Књижевност, велика, лепа и озбиљна као и Српско Народно Песништво, обилује и преобилава ознакама тренсцендетне религије.

Српску деистичку културу у средњем веку поносито је неговао теодокт Доментијан, који је, како изгледа, за начело имао:

Истинит живот
И пренебесно жиће.

Та на око обична теолошка мисао, уствари указује на велику разлику која постоји између продака и потомака у погледу религиских схватања. Јер, ето, наши пратци и божје законе и право и правду и непорочни живот, нису схватили као крај и завршетак моралних дужности, већ као почетак виших верских врлина. Данас пак, религије за врхунац свога успеха сматрају ако могу створити и прогласити неког свецем, док су наши стари и својим свецима постављали све нове и нове циљеве — пуну космичку визију, ил како то наш Доментијан изванредно каже »истинит живот и пренебесно жиће«.

Не треба ићи даље па тврдити како смо и ми још у XIII веку дефинисали такозвани трансцендентни мистицизам, али с пуним правом треба нагласити да су наши верски људи на пословички начин умели да се снађу у најтежим проблемима свога времена.

* * *

Прве српске мисли, јасне, бистре, недвосмислене, оне које су из народа прешле у учене људе, од ових опет у народ и народне умотворине се вратиле, често су носиоци дубоке, умножене одговорности.

Теодосије, велики писац под чијим су пером пруштале искре првог српског романа, искре прве српске романсиране историје, на једном је месту изразио ову сјајну мисао:

И беше син диван оцем,
А отац хваљен сином.

Та сјајна мисао није обична песничка фигура, није у уобичајеном смислу лепо и успело место, већ својом ретком изражајном језгровитошћу у себи крије читаве социјалне законе, узор породичних односа, узор сагласности крвно најближих заједничара.

Теодосије, велики писац под чијим су пером пруштале искре првог књижевног стила, на другом једном месту изразио је ову сјајну мисао:

Не војујте без правде!

У бурним и непоштедним данима стварања српске државе, стварања српске националне својствености, у данима глади за земљом, жеђи за победоносним обезбеђивањима — Србин Теодосије својим мислима даје такву афористичку целину, заиста ретку код Јужних Словена, да се њоме дефинише и етика рата, дефинишу и социјални односи крвних заједничара.

Не треба ићи даље па тврдити да су Срби још у средњем веку идеализовано изразили друштвени и борбени нагон, али ова Теодосијева два сјајна афоризма сваки ко српски говори напамет треба да зна.

* * *

Повесница српске књижевности повесница је српске мисаоности.

Стара Српска Књижевност велика је и дубока као и прослављено Српско Народно Песништво.

Писана старим језиком она је пуна старих истина. Архиепископ Данило, први српски историософ, на једном месту каже:

Љубављу срца држите се
Сами међу собом.

Архиепископ Данило, носилац прве визије српског историског збивања, историју је схватио као повесницу хероја, хероје као претставнике провиђења, државу и цркву као живе организме, а закон жртвовања закон целог сунчаног система, те зато и каже да сваки треба бити

Отац сиротих,
Хранитељ гладних,
Одећа нагих,
Поборник увређених
Утеха жалосних.

Не треба ићи даље па рећи како су овим речима Срби још у XIV веку јасно дефинисали пуни програм такозване сицијалне хуманости, али исто тако не сме се заборавити да су Срби током такозваног мрачног средњег века гајили мисли које сваки просвећен човек може усвојити и данас и сутра.

Па је у развоју српске мисли дошао деспот Стеван Високи да кратко и јасно каже:

Љубав превасходи све.

Па је за њим дошао вредни столетни патријарх Пајсије да у више него тужним и печалним данима својој поробљеној пастви утешно и поносно кликне:

Чуј и разумн
Темељ Србима!

Ово неколико мисли из Старе Српске Књижевности и износимо у намери да Србе потсетимо на културне темеље српске, на пословичку снагу српског језика, на српску идејну прошлост која трезвено и разборито и данас говори, да је грех те животне српске истине обићи, па туђим у туђину ићи, кад нам ето те наше мисаоне старине говоре присно и топло са самог врела једног огромног искуства.

Јер Стара Српска Књижевност, и у њима прве српске мисли, говорила је језиком исконе људске снаге. Она није наш мртви, већ активни класицизам, с изражајним лепотама какве се ретко срећају код осталих Словена.

Јер Стара Српска Књижевност пуна је ванредних примера јединства српске свести, јединства српске савести, јединства српске савести, јединства српске осећајности. И као што је Стара Српска Држава била земља од 77 градова, све на избор дела велике неимарности, — и у Старој Српској Књижевности могу се наћи бар 77 мудрих и лепих израка, изражених у духу једне воље, једне жеље — слободе као више објективности.

Слободу као вишу објективност, то нам је и у стиху и у прози оставила наша стара српска култура.

А језик велеречив и пословички дух исту је ставио у ред светских афоризама, неразглашавајући их у светске системе, већ у тиху понорницу српског животног става.

З. —

Хришћански празник Духови, празник је опште духовности.

У оквиру те опште духовности, српски дух, а с њим и српска мисао, имали су свој јасан, одређен пут, снажно започет још у Старој Српској Књижевности.

Те прве српске мисли, то прво српско духовно прамење, престављају прву српску идејност, изражену на начин да вечито траје, вечито дејствује, а с тим је и речено да су српске главе умеле не само ваљано и прибрано да мисле, већ су своју мисаоност уздизале до језгровитости, нужности и општости, која се данашњим језиком назива — спиритуализам.

Стара Српска Књижевност узоран је пример спиритуалистичког начина мишљења, и слободно се може рећи да су се наши стари у њему ваљано и лепо снашли.

А умети се снаћи у испреплитаностима највиших духовних радњи, знак је и залога је уверења да се српска мисао може и уме снаћи и у обичном, конкретном, такозваном искуственом мишљењу.

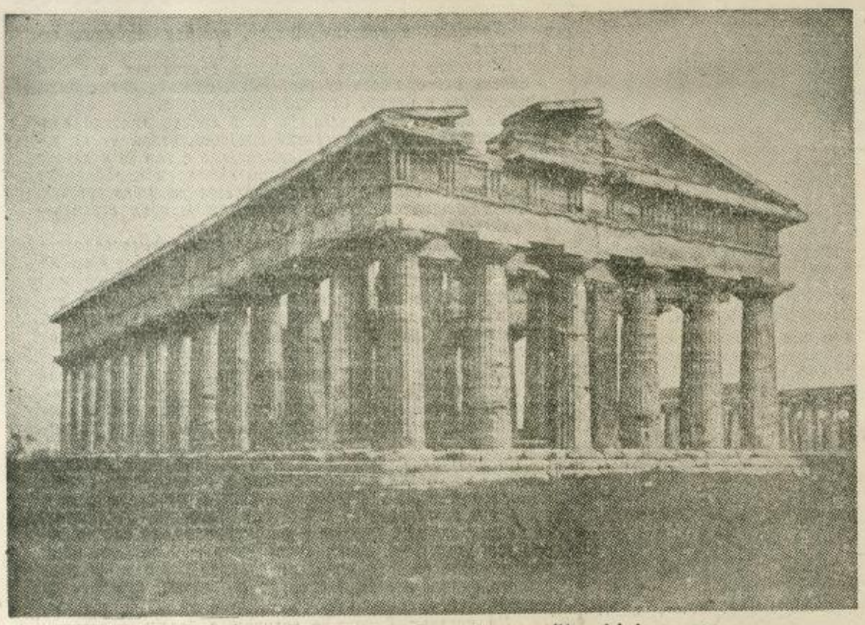
На празник Духова, слободно можемо рећи да је српска духовност од свога почетка па до данас, озбиљна, мисаона, зрела, својим човечанским мислима дала свој скромни обол човечанству, стављајући се у ред великих спиритуалних покрета.

На празник Духова, исто тако можемо рећи да су у Старој Српској Књижевности јасно и снажно дате основе и морала и вере и филозофије српске, да су те основе прешле и разгранале се у Српском Народном Песништву, па онда у српским народним умотворинама, да српски народ још увек њима мисли, њима дише — и да је та идејност степена српског народног академизма, који су тако сјајно доцније изразили самоуки појединци, као што су Његош, Вук, Љубиша итд.

На празник Духова, с великом љубављу, с великом вером, с великом надом сећамо се, ево, старе српске идејности, достојног члана великог европског спиритуализма, јер ко се у спиритуализму лепо и озбиљно снађе, трезвено ће се снаћи и у савременом материјализму.

То високо сналажење у високим замислима доказ је зреле културне приправности и подобности.

ЗАЈЕДНИЦА

Посејдонов храм у Пестуму — Залив Салерна (Италија) један леп стил дорског стила из доба VI и V века пре Хр.

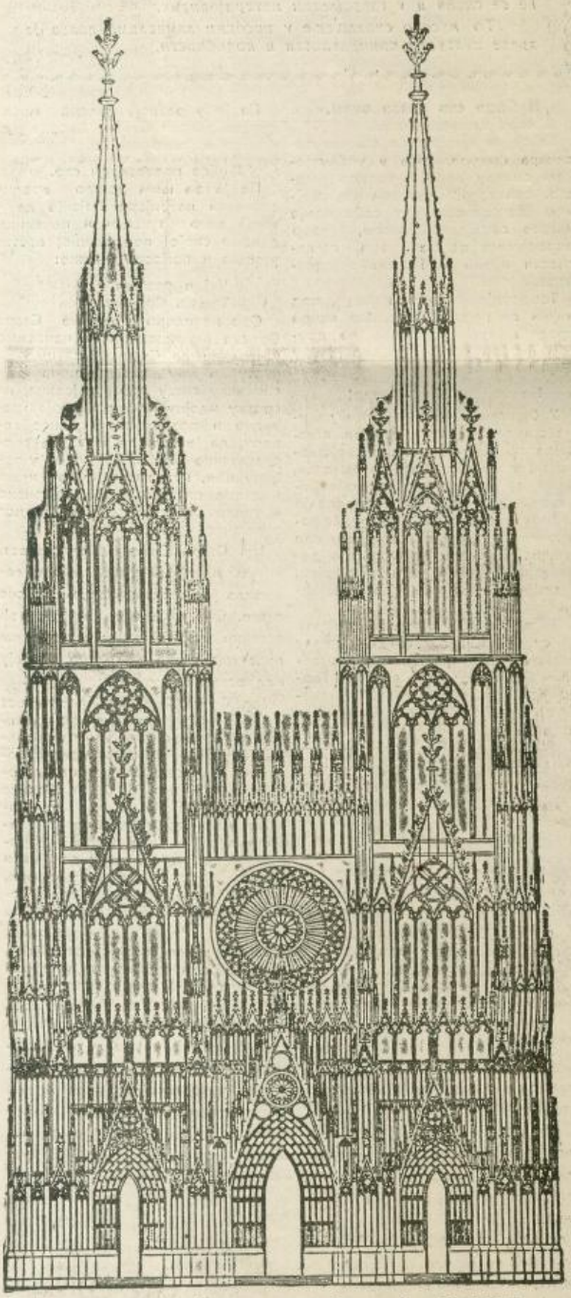
Посматрано са гледишта данашњице показује се прошло столеће као прекид природног развоја Европе, која јединствено мисли и жели. Можда су народи морали да се најпре у себи усаврше и да упознају своје сопствене границе пре него што је могла да израсте једна нова европска свест о заједници, каква је већ постојала у старом веку у доба римског царства и средњем веку за време немачког царства. Данас, у једном моменту када се поново јавила свест о „добром европејству" како су га заступали Волтер, Гете и Ниче, изгледа нам да је у данашњем развоју нових политичких облика потребно поново истаћи као опомену и пример светскоисторијску поуку о току европске уметности за време последњег века. Јер, јединственост западњачке уметности која је од пре једног века била заборављена и пре небрегнута претставља духовно историску чињеницу, која је од утицаја за обликовање будућности.

Европски дух био је увек једна јединственост која је поред филозофије и песништва била пре свега видљива у пластичној уметности. Западњачка уметност била је од ваикада „европски концерт" у коме је час овај час онај глас народа почињао мелодију, која је потом била различито инструментирана и тиме се уздизала до једне заносне целине. Изгледа нам да је у циљу самоупознања европејства, које је да нас постало потребно, неопходно истаћи чињеницу јединства европске уметности као убедљив пример.

На почетку свег западњачког развоја стоји, не само у временском смислу, античка уметност. Она је неопозиво изрекла одлучујућу реч за столећа тиме што је једном за увек уметности овог континента поставила као обавезни узор природу, њене видљиве предмете, а пре свега људско тело.

Гледајући уназад смемо посматрати развој европског генија чак тако да је само на основу ове победе античког стварног садржаја могло бити загарантован европски развој уметности и њена јединствена тежња.

Овај основни потез европског јединственог развоја појавио се, после угашења античке уметности, поново први пут са најјачим изразом у романском стилу, који се може сматрати као споменик европске јединствене свести. У њему су се стопили јужно-антички и нордиско-германски елементи са оријенталско-византиским и настала је једна светска уметност, која је географски допирала од Јерменије до Португала, од Италије до Норвешке, од Атланске обале до Москве. Јер, основне принципе римске форме пренели су италијански уметници, који су потицали из уселене Лангобардске крви, чак до Русије, до катедрале св. Владимира.

Катедрала у Штрасбургу — нацрт Ервина фон Штајнбаха, око 1280 година

Тицијан: — Карло V.

Богиња. Стари грчки мраморни кип из доба 600—480 г. пре Хр.

Данас је готово немогуће створити себи праву претставу о томе како су се западњачки народи средњег века тесно додиривали и узајамно оплођавали. И поред тешких саобраћајних прилика постојала је веза и сарадња између мајстора и ученика која се никада није прекидала, стална жива измена уметничких као и литерарних потстрека и узора.

Они су путовали од Цариграда, долазећи делимично из Предње Азије, уз Дунав преко Регенсбурга до Француске. У Старој Галији били су у V и VI веку нарочито сиријски уметници тако распрострањени да је бискуп Мартин од Тура морао констатовати да је цела Галија, тј. Француска у његово доба, постала скоро друга Сирија. Као што нам доказује књига скица француског градитеља Вијара де Онекуре. Мајстори су путовали кроз све земље. Тако су узори романског стила из Јужне Француске продрли преко Рајне до Хесена, па чак дубоко у Мађарску. На путовима ходочасника струјали су ови таласи стила кроз целу Европу. Један бог, једна вера и једна уметност били су видни изрази тадашње европске духовне заједнице.

Тако је и готика настала у Северној Француској вероватно из предњеоријенталских потстицаја, који су преко Средоземног мора,

европске УМЕТНОСТИ

Кипра и Родоса продрли, поново постала европски заједнички стил који је ипак у свакој земљи тражио и налазио своју народски обележену својственост. Јер други велики догађај европског духа је у томе да је заједнички дух Запада стално доживљавао своје потпуно самосталне измене од стране гениja појединих народа.

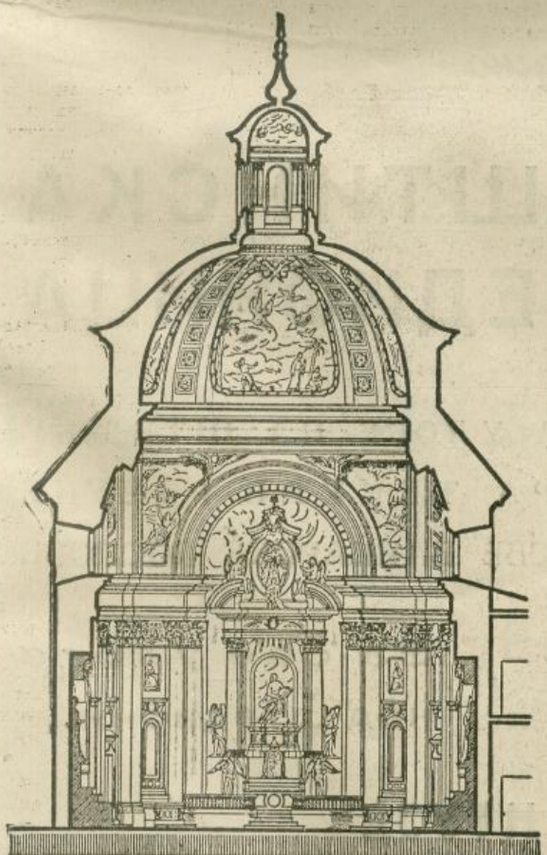
Везе заједнице и слобода националног стварања слагали су се на скоро чудесан начин. Иако су например још у XV веку немачки уметници одлазили у Шпанију и келнски градитељи сградили катедралу у Бургосу, овим преплитањем припадника једног далеког народа у једну туђу земљу није ни у ком случају настао неки необичан стил који би био туђ тој земљи, већ је из европске заједничке тежње израстао у Шпанији, као и свуда, један потпуно национални сопствени стил.

Нарочито су у доба Ренесансе и за време Барока одлазиле бујице нордијских уметника у Италију, долазили Италијани у Немачку, Француску, Шпанију, па су чак продирали до Петрограда и Лисабона. Исто тако су градили, сликали и правили кипове Французи и Холанђани у Немачкој, па ипак је немачка уметност и у овим епохама сачувала свој потпуно сопствени национални лик.

Још у почетку XIX века Грчка је на тај начин, чим се била вратила у западњачку заједницу, по

Леонардо да Винчи аутопортре рађен 1515 године

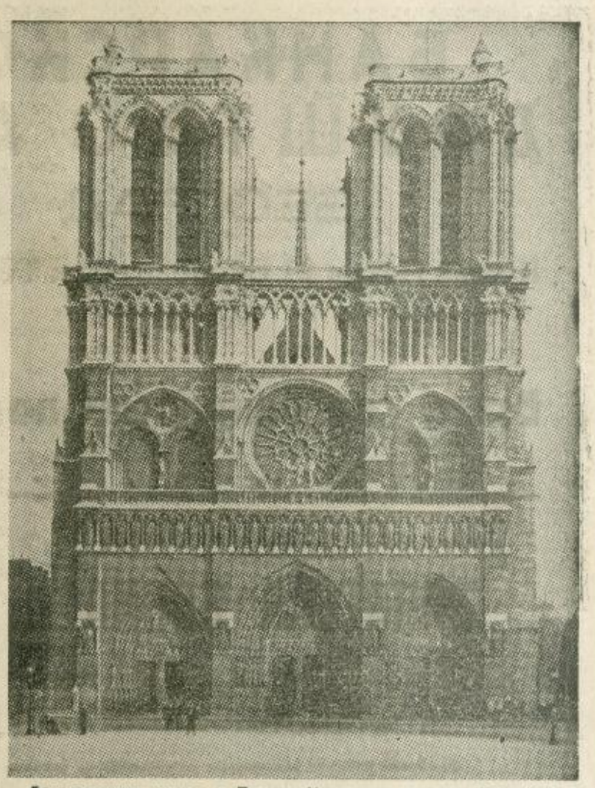
Пресек цркве Сан Марос у Мадриду од Вентора Родригеза 1749—1753

Катедрала у Штрасбургу. Украси изнад главног портала, око 1290—1298. Високи готски стил

ново успоставила архитектонску везу са Западом првенствено преко немачких уметника. Једна од најпознатијих чињеница историје уметности јесте да су француска и немачка уметност и доцније јако утицале једна на другу. Исто као што је позната и чињеница да су се уметници из Северне Немачке образовали у Копенхагену, а Швеђани, Норвежани и Мађари у Минхену, Дизелдорфу и Паризу.

Европска свест о заједници била је вековима тако јака да је није могло поколебати ни „буђење индивидуе" за време Ренесансе. Баш нови стил Ренесансе, рођен у Италији, остао је до краја XIX века, првенствено у грађевинској уметности заједнички стил свих европских народа. Један филозофски образовани грађевински теоретичар као Хајнрих фон Гејмилер, пријатељ Јакоба Буркхарта, објавио је европску

Богородичина црква у Паризу. Изглед са запада. 1200—1245

Св. Јероним у ћелији. Дворац Албрехта Дирера, 1511

идеју заједнице баш на основу духа ренесансне грађевинске уметности.

Тако је западњачко човечанство кроз векове било свесно своје идејне јединствености и изражавало је као своје најдубље уверење још у Бароку и Рококу. Вођство је имао час овај час онај европски народ. Међутим, сви европски народи умели су увек да у оквиру јединствених закона стила дају изражаја нарочитим особинама свога народног духа. Оно што су створили велики уметници свих народа то су у извесној мери биле грађевинске стене једне заједничке европске конфесије, признања припадности заједничком европском духу, европској судбинској заједници.

Др Хајнрих Ел.

БАНКАРСКО ДРУШТВО А. Д.

БЕОГРАД

Краља Петра 21 Експозитура: Теразије 2

Врши све банкарске послове.

ЗАНАТСКА БАНКА А. Д.

БЕОГРАД, СВЕТОГОРСКА УЛИЦА БРОЈ 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

ДРЖАВНА

Хипотекарна банка

(ПРЕЂЕ УПРАВА ФОНДОВА, ОСНОВАНА 1852 ГОД.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

Филијале: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево, Вршац, Јагодина и Смедерево.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима: пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке, односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози пореза и прихода.

ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ ВРСТЕ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА.

ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА.

Српска НАРОДНА БАНКА

ЦЕНТРАЛА БЕОГРАД

Филијале: Бечкерек, Ваљево, Вршац, Зајечар, Косовска Митровица, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лесковац, Ниш, Панчево, Пожаревац, Ћуприја, Ужице и Шабац.

У циљу унапређења платног промета без употребе готовине, Српска народна банка отвара пословном свету, фирмама и приватним лицима, жиро и текуће рачуне. На улоге по жиро и текућим рачунима Банка плаћа 0,75% камате годишње на износе до Динара 1,000.000.—, а 0,50% на веће износе.

Да би се ликвидном новчаном тржишту пружила могућност пласирања готовине, Српска народна банка као централни емисиони завод у земљи, издаје своје сопствене благајничке записе чија повишена каматна стопа сада износи: код благајничких записа са доспелошћу од три месеца 2½%, код благајничких записа са доспелошћу од шест месеци 2¾%, код благајничких записа са доспелошћу од девет месеци, 3%, код благајничких записа са доспелошћу од дванаест месеци 3¼% и код благајничких записа са доспелошћу од две године 3½% годишње.

Српска народна банка обавља поред тога и све друге банкарске послове.

Београдска

ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

ПРИМА УЛОГЕ НА ШТЕДЊУ

ОТВАРА ТЕКУЋЕ РАЧУНЕ

ВРШИ СВЕ БАНКАРСКЕ ПОСЛОВЕ

За све улоге код штедионице

ГАРАНТУЈЕ

ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

„СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ"

Я. И. Бр. 19947

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 25 · ГОД. II
Београд, 10 јуна 1944
ПРИМЕРАК 5.— ДИНАРА

ОПОМЕНА СВИМА

Ми верујемо да је српски народ после толиких разочарења и толиког искуства за ове три године сада у довољној мери свестан свога положаја, својих могућности, као и својих дужности у данашњим приликама према самом себи и својих обавеза као члана европске заједнице. Ми верујемо исто тако да ће послушати и у овом часу свога предводника ђенерала Недића, који му и данас указује јасно и недвосмислено на пут којим треба да иде. Слушајући га и до сада он је избегао нове несреће и нове недаће, да би у што већем броју могао да сачека крај рата.

Од српског народа у данашњим приликама не тражи се ништа нарочито, никаква нова жртва, већ само лојалност и чувањереда и мира у земљи у своме интересу и ради европске ствари.

Ми се надамо да ће српски народ пратити развој ове драме од одлучујућег значаја за судбину и будућност Европе са хладнокрвношћу и разумом, избегавајући све што би могло да га доведе у опреку са потребама одбране Европе, којом данас руководи Велики Немачки Рајх, не штедећи крв својих храбрих војника.

Ново инвазионо ратиште сада је далеко од нас али у случају да се врше демонстрације или озбиљни покушаји инвазије обалама Балкана, српски народ треба још већу хладнокрвност да покаже и што чвршћу дисциплину и послушност ђенералу Недићу да би жив и читав пребродио најтежи моменат у овом најтежем периоду своје историје.

Скрећемо пажњу и онима који неизлечиво верују у Енглезе и Американце, и које чак ни терористичке бомбе нису могле да освесте и да уразуме. Нека припазе да се не истрчавају брзоплето, јер могу зло проћи и још већу несрећу нанети српском народу. Нама је драга свака српска глава, али ако има овако угрејаних, лаковерних и плиткоумних, који не умеју још увек да мисле својом главом, да виде стварност и где су српски интереси, ми ћемо морати да их прежалимо и оставимо њиховој судбини.

Ми се бојимо да они не почине дела за која би имао српски народ да одговара. Зато упозоравајући ове малоумнике ми исто тако скрећемо пажњу нашем свету да судбија дошаптавања и препричавања разних агената Енглеске, Америке и Москве, да онемогућава њихово разорно деловање, јер од тога зависи и њихов опстанак и опстанак целог српског народа.

У комплексу питања у вези са инвазијом од судбоносног значаја за српски народ може бити држање извесних такозваних националних кругова. Исто су имали прилике и на властитој кожи да осете да цео српски народ као и они јесу само сретство у рукама Черчила за постизање својих себичних империјалних циљева, ипак они могу да буду у искушењу да у даном моменту послушају наређења из Лондона и да предузму извесне акције. То би била најтрагичнија фаталност, ако би они заузели такво држање и имали утицаја на српски народ.

Маршал Петен у своме апелу француском народу, упозоравајући га да не чини дела, која би могла довести до трагичних репресалија над њим, каже: **«Преклињем вас, Французи, да пре свега мислите на смртну опасност, којој би се изложила наша земља, ако се не би послушала ова свечана опомена.»**

И ми заједно са ђенералом Недићем, као маршал Петен, преклињемо српски народ да мисли на смртну опасност, у коју би запао, ако се поведе ма за ким у земљи или ван ње, и учини какве непромишљене поступке.

ПРЕД ТЕШКИМ БОРБАМА

Дошао је најзад толико најављиван час, када ће моћи да се у отсудном боју сударе Европа на челу са оружаном силом Немачког Рајха и шареда војска антиевропске коалиције. И сувише је рано говорити о успеху или неуспеху ове замашне војничке операције, јер је потребно да прође извесно време да би се утврдио њен прави карактер као и озбиљност намера Британоамериканаца. Још увек је допуштено питати се да ли Черчил и Рузвелт желе стварно да направе други фронт у Европи или хоће само да демонстрирају и блефирају, па да кажу Стаљину да су све покушали, све жртвовали да изађу у сусрет његовим жељама и захтевима.

Тешко је у овом случају правити ма каква предвиђања, прогнозе о исходу започете операције, јер може се рећи да у исто доба ратова први пут изводе се операције сваковрсног стила и са савременим наоружањем и употребом техничких сретстава раније непознатих у ратовању. Авијација је постала у овом рату један од пресудних фактора, па и овде игра првовазредну улогу. Затим постоје падобранске трупе, брзи чамци, замагљивање и друга сретства, за која се није знало у ранијем начину ратовања.

Поред тога фелдмаршал Ромел и фелдмаршал Рундштет предвидели су све евентуалности и за сваку одговарајуће решење, јер се знало унапред да ће доћи до инвазије и чиме све располажу Британоамериканци. Према томе у погледу почетка инвазије као и у погледу употребе разних средстава за напад није до сада било изненађења. Може се рећи да у овом случају противници су играли са отвореним картама и зато треба стрпљиво и без нервирања чекати развој догађаја.

И сам Черчил обавештавајући Доњи дом о почетку инвазионог подухвата и поред све жеље да га претстави као успех, у страху да га скорашњи догађаји не демантују рекао је да до сада нема никаквих знакова по којима би се могло судити о будућем развоју операција, али да у сваком случају предстоје тешке борбе, кад Немци изврше концентрацију трупа према запосednутим тачкама.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

НЕПРОМЕНЉИВОСТ СРПСКОГ СТАВА

Верујемо да ће српски народ у својој већини показати пуно разума и свести, јаке нерве и рефлексе да не подлегне британо-америчкој пропаганди у вези са инвазијом. Она ствара атмосферу за нереде и за отпор европских народа, и сматра да има код нас нарочито повољан терен. У овом отсудном и одлучујућем часу за Европу и српски народ који је нераздвојно везан са овом културном заједницом, могла би да буде кобна свака грешка у процењивању ситуације и у одређивању поступака.

Зато у првом реду не треба сматрати да искрцавање британо-америчких трупа на једном или на више места Европе значи да је већ готов други фронт и да је крај рата тј. Још много воде има да протече Дунавом и Савом док се види успех овога подухвата и све његове војничке и политичке последице.

Британо-Американци имају да савладају огромне тешкоће да би се задржали на европском тлу, да обезбеде транспортовање трупа, муниције, исхране и осталог ратног материјала. То све захтева велика превозна сретства и много времена. Према томе не треба падати код утицај ове моћи таже са инвазијом, коју је режирао Черчил са много блефа и камуфлаже, већ треба умети гледати стварност и чињенице, од којих једино зависи развој догађаја.

Ради се о нашем националном бити или не бити, о опстанку српскога народа и зато морамо бити глуви за сиренске гласове британо-америчке пропаганде, а морамо отворити четворо очи да видимо право стање ствари и да ван основу тога одређујемо своје поступке.

Уосталом председник генерал М. Недић у својој изјави поводом почетка инвазије тачно је формулисао наше гледиште. Он је рекао да ће се Енглези превратити у очекивању да ће Срби дићи устанак на Балкану у вези са инвазијом. Срби знају да су их Англо-Американци издали и продали бољшевицима и зато инвазија за њих значи борбу против бољшевизма. Најзад генерал Недић сасвим исправно и тачно закључује: „ИНВАЗИЈА НИШТА НЕ МЕЊА СРПСКИ СТАВ. МИ СМО СПРЕМНИ ДА ЖРТВУЈЕМО СВЕ ЗА ДОБРО НАШЕГ НАРОДА."

То значи да је дошао час да покажемо да лојално помажемо Немачку у њеној тешкој борби за слободу Европе, да буде независна од ваневропских сила. Оне немају никаква посла у Европи и треба да остане европске народе да сами одлучују о својим стварима и да стварају европску заједницу.

У овом судбоносном часу ми морамо остати верни идеји европске солидарности, јер сваки покушај издаје европских интереса не само што би нас довео у смртну опасност него би нас и дисквалификовао за вечита времена као вероломнике, народ који не држи своју реч.

Наша дужност као европског народа јесте да учествује на одговарајући начин у одбрани независности и опстанка Европе од империјалистичких светских сила удружених са црвеним бољшевичким империјализмом.

Српски народ мора да буде свестан да пропаст Европе, пад европске културе и цивилизације значе и његову пропаст и уништавање могућности да се слободно развија и да испољи своје духовне и културне вредности.

СУДБИНА ЕВРОПЕ

Више него икада српски народ треба да буде свестан опште ситуације и свога положаја и да схвати прави и дубљи смисао данашњег историског збивања, које значи прекретницу у судбини Европе, њених народа и њене културе. Нови варвари са Запада на заповест Москве предузимају покушај да загосподаре Европом, да у заједници са варварима са Истока униште европску културу и цивилизацију и да европски народи постану предмет британо-америчке плутократске експлоатације или материјал за комунистички експеримент, који значи смрт европској култури и цивилизацији.

То је судбина Европе и европске културе ако би успели Британо-Американци и Совјети у својим циљевима. Они би претворили Европу у поприште њихових међусобних борби за превласт и направили од ње мртав континент, који је некада био жариште светске културе, а сада би био сведен на свој географски појам полуострва азиског континента.

Терористичко бомбардовање Београда и осталих градова Европе најбоље сведоче колико је мало стало Британо-Американцима и Совјетима до живота и среће европских народа, кад их овако немилосрдно и непошедно уништавају без икаквих стварних војничких потреба. Ова разарања европских градова и убијање европског становништва боље говоре него ма шта друго о правим циљевима Британо-Американаца и исто тако најбоље указују на дужности свију европских народа као и српског народа у овим судбоносним данима за опстанак и будућност Европе.

С. Н.

ПОЛИТИЧКА СТРАТЕГИЈА ИНВАЗИЈЕ

Ми ћемо на овом месту само расмотрити политичку страну ин вазије уопште, као и њен одјек код нас. Прво што пада у очи, то је да су у овом покушају инвазије Британо-Американци много водили рачуна о политичком и пропагандистичком ефекту ове операције. Међутим, познато је правило да за добар успех војничких подухвата треба избегавати да се везују за политичке моменте, јер то шкоди чисто војничком карактеру тих операција и често је узрок њиховог неуспеха.

Место да нападачи воде рачуна о временским приликама, о стању плиме и осеке, о видљивости као и о другим околностима што повољним за извођење овога тешкога подухвата, Британо-Американци чекају већ месецима на заузимање града Рима, да би истовремено објавили ова два догађаја и изазвали што већи пропагандистички ефекат код маса европских народа. Неколико немачких пукова задржавали су са успехом месецима Пету америчку армију пред Римом и тако је сада Аізенхауер наредио искрцавање под мање повољним условима, у време пуног месеца када су ноћи најсветлије.

Из тога се види да уколико Британо-Американци рачунају на војничке резултате исто толико очекују политичке последице. Они покушавају оваквом пропагандом да створе расположење код европских народа да праве нереде и немире, рачунајући да тако дође до краја рата, без већег проливања њихове драгоцене крви. Још увек они рачунају да неко други углавноме сврши њихов посао, а да они после беру лаворике победе и успостављају своје господарство у Европи.

Улажење у небрањени Рим, који су Немци напустили да поштедну град од већих разарања, би било уништење јединствене уметничке драгоцености и велике хришћанске светиње. Британо-Американци узели су као згодну тему за своје пропагандистичке сврхе. Надували су тај догађај као велики војнички успех и расписали се о распричали о његовом симболичком значају, правећи од тога велики капитал за своју акцију.

Везујући заједно улазак у Рим и искрцавање у Француској, они су радили по својој ненскорењивој навици као прави берзијанци из Волстрита или додонског Ситна. Они су у свему поступали као да се ради о каквој замашној берзанској операцији, очекујући да оваквим монтирањем догађаја изазову скок британо-америчких акција, а пад европских и немачких вредности.

Исти блеферски дух, којим они оперишу на берзи, користава се неодољиво у свима акцијама Британо-Американаца. Они стално себе замишљају као да су у двобоју на берзи, где се акцитирају акције и хартије од вредности и све раде и посматрају кроз призму берзанских шпекулација. Тако они и „ослобођење" Европе сматрају као једну велику берзанску шпекулацију, у којој главну улогу играју блеф и реклама. Пошто изгледа да Стаљин неће ни корак даље да макне, док Американци и Енглези не учине нешто, они су ту нужност искрцавања наредбе Стаљина схватили као једну велику политичку шпекулацију, која поред војничког карактера има исто тако и политичко-пропагандистички, да гурне европске народе у борбу противу Немачке.

Има и других политичких момената који се односе на искрцавање Енглеза и Американаца у Европу и који сви заједно утичу и слабе прави војнички карактер и могу у многоме допринети неуспеху подухвата. Ово искрцавање очевидно врши се без воље, и можда још недовољно припремљено, по заповести диктатора из Кремља. Зна се, међутим, како се боре војске које нису задахнуте вољом за победом и које у својим душама не носе веру да се боре за праведну ствар.

Хтела не хтела морала је ова шарена војска коалиције да слуши у акцију противу фанатизма и хероизма најбоље војске на свету, која брани највеће благо човечанства, европску културу, као и своју рођену отаџбину. У њој се налазе ко зна колико народности света, претставници многих раса разних боја, разних вера и разних фела, па се може сумњати у њихов дух борбености и пожртвовања за једну ствар, која им је туђа и далека. Зато су Черчил и Рузвелт одлагали тај моменат, али је Стаљин био неумољив и из политичких разлога морало се пре ћи на терен војне акције.

С друге стране могу се узети у обзир да су други неки моменти играли извесну улогу у одлучивању инвазије. Зар пред толиким подвлачењем совјетских претензија на Европу нису најзад морали и Енглези да учине штогод за свој престиж у Европи, да задрже своје позиције према совјетском царском империјализму? Зар опет Рузвелту није потребан какав успех војничког карактера да би имао пароле за изборну претседничку кампању? У извесном погледу ге нерал Аізенхауер изгледа, као политички кортеш претседника Рузвелта, који треба да му припреми успех на новембарским изборима.

То су неки од момената који осветљавају политичку страну овога војничког подухвата и које је потребно знати у данашњем часу ради правилног процењивања догађаја и извлачења потребних закључака.

В. А.

БИТКА КОПНА И МОРА

Започела је нова фаза рата. На захтев Стаљина Британоамериканци напустили су, бар привремено, своју стратегију ратовања и покушавају сада стратегију ратовања. Искрцавање на европској обали је почело.

Да је то био неки преседан локалног значаја, онда би се већ у првим сатима могло казати какав ће бити даљи развој ситуације. Али, ово искрцавање између Шербура и Хавра је први чин велике ратне трагедије која ће потрајати, по свој прилици, више месеци. Зато прве изговорене речи не дају могућност да се створи суд о садржају читаве те трагедије.

За сада је јасно ово: Британоамериканци нису употребили приликом искрцавања ниједно борбено средство које није било до тада познато. Ниједно оружје које већ раније није било у употреби. Ниједан тактички начин који не би би опредељен у разлагањима противничких и не утралних војних стручњака.

Британоамериканци су се искрцали баш тамо где су их Немци највише очекивали, и баш тако како су Немци очекивали.

Чињеница да су се ипак искрцали и поред тога што је било толико пута говорено да је Атлантски бедем несавладив, нимало не пориче тачност тврђења: да је Атлантски бедем такав фортификациски систем који се не може освојити. Тај бедем није само једна линија артилеријских, митраљеских и пешадиских положаја на граници између обале и мора, већ је дубок систем различитих фортификацијских објеката. А што се тиче оне прве линије на самој обали, она нема задатак да одбије нападача ако он напада у огромним снагама, већ има задатак да задржи нападача.

Прва утврђена линија на обали је тај задатак извршила. На многим местима она је одбацила непријатеља још пре његовог додира са земљом. На другим местима она га је одбацила у борби изблиза. На трећим местима она се толико времена држала док су стигле алармиране јединице из секторских резерви.

Јачина војске коју је Аізенхауер под командом Монтгомерија бацио на фронт између Шербура и Хавра толика је да се не може говорити о неком демонстративном маневру или о неком пробном покушају. Ако ће немачка војска бацити у море Монтгомерија, онда неће моћи Черчил да тврди да је „демонстрација успела". Ако се пак Монтгомери задржи на обали, онда ће бити јасно да је то постигао уз употребу огромних снага и фантастично великих жртава.

Уосталом, не знамо још у чему се састоји немачки план. У брзој ликвидацији искрцавања или у пристанку на то да се непријатељ задржи на обали и да се на тај начин створи бојиште дуготрајног карактера.

Свакако ово ново бојиште је од много већег значаја него оно у Јужној Италији. Овде се ради о инвазији, док је тамо, на југу само демонстрација. Пошто је то демонстрација Британоамериканаца, Немци нису послали ниједну дивизију преко Алпи у помоћ Кеселрингу. Штавише, Кеселринг није из области реке По послао ниједну дивизију на римски фронт, а бранио се тамо само са оним снагама које су ни јужном фронту опериселе и пред почетак Александрове офанзиве.

Пад Рима, или боље речено племенито препуштање Рима непријатељу, да би се на тај начин сачувала римска културна блага није никога изненадило. Сав свет је разумео да се у Италији Немци не боре за неки положај или неки град. Они имају тамо веома једноставан борбени задатак: са малим снагама начинити непријатељу највеће губитке. То је и учињено. То се чини и даље.

Док се коалиције боре на западу и југу, Стаљин стоји непомично. Овога пута, изгледа, он је чврсто решио да сачека док види праве намере Рузвелта и Черчила. Ако стекне уверење да су ова два забушанта заиста запратили, онда ће и он прећи у офанзиву. Ако буде увидео да се забушавање наставља и даље, макар и у новој форми, онда ће... Тешко је погодити шта ће он да ради.

Зато можемо сматрати садашње искрцавање у Француској не само за једно одмеравање снага Европљана и ваневропљана, већ и за једно испитивање односа у редовима плутократско-комунистичке завере. Ускоро ћемо видети да су односи такви да та завера не може победити Тројни Пакт.

М. Војновић

ИНВАЗИЈА РЕЧИ

На дан почетка инвазије говорио је Черчил, краљ Хакон, нешто је брбљао на конференцији штампе Рузвелт, пустили су де Гола да проговори коју реч преко радиа. Читава инвазија речи. Али шта вреде речи, када дела стоје у супротности са њима?

Рузвелт је прогласио „ослобођење", Рузвелт и Черчил започели су то „ослобођење" искрцавањем у Северној Француској. А истога дана Рузвелт одбија да прими пољског „министра претседника" Миколајчика, док Рузвелтова десна рука Штетиниус отворено изјављује поглавару пољских емиграната да Вашингтон нема шта да каже по пољском питању. Дакле, „ослободиоци" неће ни да чују молбу оних Пољака које су 1939 године гурнули у рат и због којих су сами ступили у овај рат.

Овај одговор Миколајчику доказује још једном да су Вашингтон и Лондон потпуно немоћни према Стаљиновим захтевима. Додуше, Американци покушавају да ухвате Стаљина на некој јевичној грешки, и зато је сада Хал проширио вест да је вашингтонска влада спремна да конферише са Британијом, Совјетском Унијом и чунгкишшком Кином по питању послератног уређења света. То јест расподеле света између те четири силе. Хал је циљао на то да ће Стаљин заузети неки став према том предлогу, и тако ће се најзад сазнати границе Стаљиновог империјалистичког апетита.

Али ови дипломатски маневар Хала је испао веома незгодно. Све мале државе испољиле су веома јаку индигнацију због те америчке намере да се успостави диктатура четири велике силе. Онда је Хал морао да допуни своју изјаву једном малом порцијом демократско-масонских речи у духу умрле Женевске међународне институције.

Али то његово удварање малим народима одмах је покварио Рузвелт, који је истога дана дао једну изјаву у којој је наговестио политички правац Америке према Француској. Рузвелт сматра за потребно да САД задрже све француске поседе који су неопходни за обезбеђење западне хемисфере. Он сматра да су то Дакар и Мадагаскар и Сајгон. Он недвосмислено каже да неће дозволити да се васпостави француска империјална моћ.

У вези ове Рузвелтове мржње према Француској, стоји непризнавање де Гола од стране Вашингтона. Међутим, де Гол се прогласио за претседника привремене француске владе. Ово у. напређење је дошло сигурно уз сагласност Москве. А и Лондон није тиме незадовољан, јер је де Гол нагласно да не признаје туторство страних држава над француским колоније ма. То је отворен испад против САД.

Док је са одобрењем Совјета један изданик унапређен у свом рангу, други изданик је збачен са престола. Виктор Емануел је морао да абдицира, јер је то захтевала Москва. Његов син не сме да буде проглашен за краља, већ само за гувернера Италије. Тако Совјети обарају монархију. Две су већ у медитеранском простору оборили, а сада обарају и трећу.

МЕС.

ПРЕСТУПНИЦИ

У свом досадашњем начину рата Англоамериканци су се показали као отворени преступници и против основног људског морала, и против свих правила вођења рата. Више од тога, они су се показали као преступници против свих међународних обавеза, због чијег су очувања тобоже и ушли у рат. Напади на санитетске возове и бродове, обарања санитетских авиона са јасно обележеним знацима, потапања бродова Црвеног крста који су били натоварени намирницама неопходно потребним за окупирано становништво, које је запало у беду због тога што је од свог политичког вођства убачено у рат против Немачке, — све су то ствари, које су Англоамериканци радили, не обазирући се нимало на чињеницу што тиме демантују основне ставове своје пропаганде и компромитују себе као демократске земље.

У психи и менталитету англоамеричког вођења рата испољило се нешто изразито патолошко и убилачко, што у многом потсећа на убилачку патологију бољшевичких хорди. Види се по свему да је то један исти морални и духовни тип људи, који не преза ни од каквог злочина онда када треба да постигне себи постављени циљ.

А циљ је и једнима и другима заједнички — уништење Европе, разарање не само њених културних споменика, него и њена духа, њена типа човека и свега онога из чега је израстало вековно преимућство Европе над другим континентима и народима. Све се више и јасније увиђа да је плутократско - бољшевичка сprега једна паклена завера против Европе као целине и против сваког европског народа посебно, који хоће да живи на свој начин своеобразно својој традицији и својим схватањима.

У овом рату који узима све оштрије и безобзирније форме Англоамериканци су били они који су све учинили за варваризирање рата и за његову дегенерацију. По нашој европској концепцији ратник је оличење и носилац једног идеала, он је човек који воли живот, али је готов да се жртвује за вредности које су изнад живота. Наш идеал јунака је херој и витез који се бори и хвата у коштац са највећим својим непријатељем, али који престаје бити непријатељ када некога победи.

Европски тип ратника није преступник и убица. То су у пуној мери англоамерички војници, нарочито њихови авијатичари који на себи носе натпис „члан Удружења убица", јер сматрају своје заиста стрводерски посао обичним и безобзирним убијањем не војника на фронту, него народа у позадини. Сасвим супротно европском идеалу ратника. Англоамериканац је носилац страсти убијања и пустошења. Њему је идеал амерички генерал Шерман који је први увео тактику истребљења цивилног становништва и прокламовао неопходност да се цивилно становништво у рату исто тако уништава и малтретира као и војска.

Његов ортак у томе послу је данас Черчил, један од главних криваца за бестијалне нападе англоамеричке авијације, која је изгубила сваки војнички ореол и постала синоним злочиначког тероризма и пустошења.

На плану крупних војничких и политичких догађаја треба пред собом имати увек ова два момента и ове две разлике. И из тога закључити да се у овоме рату не ради о отимању већег или мањег дела територије, него о одбрани Европе и као територијалног и као духовно културног појма. Европска тврђава данас је нападнута и са истока и са запада.

ВЕРНОСТ ИСТОРИЈИ

Последња англо-америчко-совјетска надмудривања и тактизирања, уколико се односе на нашу земљу и на наш народ, показују јасно: или они не знају менталитет и расположење српског народа, или им до тога ни најмање није стало. Да је ово наше тврђење тачно најбоље се види по томе што они и сам облик владавине код нас доводе у питање, везујући га за тако звано слободно изражавање народне воље после рата.

Српски народ је, међутим, јасно и недвосмислено рекао да је монархиста. Кад то не би било тако, зар би данас српски национални одреди водили једнодушну и огорчену борбу против комуниста, који су, говорили и изјављивали данас шта хоће, смртни непријатељи и краља и монархије?

Српски сељак, у својој огромној већини, није никакав пољопривредни радник нити најамник, већ сопствени господар и домаћин. Пошто се у његовом патријархалном дому зна ко је глава куће, то он сматра да тако мора и треба да буде и у држави.

По нашем српском схватању монархија је најбоље јемство за континуитет развоја нашег народа и наше државе. Сваки други облик владавине крио би у себи клицу унутрашњих трзавица и потреса, услед којих би и народ и држава морали најзад пропасти. Да није било слабог намесничког режима, до 27 марта сигурно не би дошло, нити би могло доћи. Да је Краљ Алек сандар био жив, ниједном официру ни на ум не би пала слична авантура.

Можда је овај монархистички осећај у нашем народу још и зато тако јак, што ми имамо своју, народну династију, која потиче од првога нашег ослободиоца и вождa, коме су и непријатељи признавали да је најбољи међу најбољима. Зато су сви Карађорђевићи били тако тесно повезани са својим народом. Отуда наш народ сматра довођење у питање престола једног Карађорђевића увредом која је нанета самом српском народу.

Варају се Англо-американци ако мисле да смо ми неко њихово колонијално племе, коме могу кројити капу како хоће. Српски народ има за собом своју историју, које се он нити хоће нити сме да одрекне. Та историја, додуше, пуна је патњи и страдања, али исто тако и чисте и мушке борбе за своју слободу и независност.

Према народу који има такву историју не може се иступати са претњама и уценама. Српски народ ће сам одлучити о својој судбини, уверен да ће Бог и њему као и другима судити по заслузи. Зато наш народ тако олако прелази преко изјављених изјава у емиграцији, макар оне долазиле и од самога Краља.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ТРАГЕДИЈА БЕОГРАДА

Ових дана излази из штампе црна књига докумената Београдски крвави Ускрс, за коју је др. М. Спалајковић написао следећи чланак:

Горка ироније судбине прати не само људе него и градове.

У прошлом светском рату, племенити француски народ одао је своје признање Београду својим највишим одликовањем — орденом Почасне Легије. У садашњем рату Англо-Американци, ваљда из захвалности за 27 март 1941, одужују се српској престоници обасипајући је бомбама са својих четвороморторних авиона. Tempora mutantur...

Трагична је историја Београда. Ко га још није бомбардовао! Сва ранија бомбардовања могу се разумети и донекле оправдати. Али против овог последњег буни се не само морал него и обичан здрав разум.

Прошла су она времена кад се још могло говорити о политичком престижу великих сила и о моралном угледу великих народа. Двадесети век је век **ликвидације**. И сам тај берзански израз даје обележје времену у коме живимо. Чисто меркантилног порекла, та неугледна реч прешла је из јеврејске пословне терминологије у политички речник. У своме бездушно материјалистичком схватању човека и живота, бољшевизам и плутократија су проширили, и језиковно и практично, примену тога сувопарног израза и на регулисање друштвених и међународних односа.

У том правцу, као и у свему што је противно култури и хуманости, Совјетска Унија предњачи. Тамо **ликвидирати** једног човека, једну групу људи, једну друштвену класу, једну покрајину, има исти значај као и сваки обичан обрачун у коме се примењује најкрађи поступак. Реч се одмах преводи у дело. Рушење градова, сејање ужаса и смрти, истребљивање мирног становништва, једном речи, сваки акт варваризма, бољшевици и њихови савезници називају **ликвидацијом**. За њих је рат посао, као и сваки други, који се цени према својој материјалној рентабилности. У њиховом речнику **»ликвидирати«** противника не значи победити га, већ збрисати га са лица земље, дакле просто **»убити«** га. Али — као сваки еуфимизам — за њихов слух је много пријатнији израз из њеховог берзанског језика, јер оно што не вређа њихово уво не узнемирује ни њихову савест.

Ружно је за народе, онако исто као и за појединце, кад учине нешто недостојно и нечасно, па ма каквим се именом тај њихов чин крстио. Специјално, у бомбардовању Београда од стране Англо-Американаца, има нешто што је за навек погодило њихов престиж. То је ниског побуда које су их навеле на то недостојно дело.

Англо-Американци нису извршили тај злочин за свој рачун, него су, као прости најамници, радили за рачун Јосипа Броза-Тита, највећег криминалног преступника и највећег српског крволока. Тито је намеравао да »ликвидира« српски народ, али у томе није могао успети. Потребна му је била помоћ Енглеске, од које је захтевао, преко Стаљина, да одмах приступи »ликвидацији« престонице Србије. И они су се Титовој жељи одазвали. То ће Срби вечито памтити. Српске мајке и српска невина сирочад неће допустити да се то мрско недело икад заборави.

Кад велики народи изгубе сваки појам о части и образу, остају у њиховој историји ђаге које се никад не могу опрати.

Генерал Недић одаје пошту невиним жртвама англо-америчког терористичког бомбардовања

Земљаци се споразумевају на рачун српског народа

У својој последњој изјави Иван Шубашић, потпуна брбљиве госпође Елеоноре, стварног Рузвелтовог диктатора, рекао је, да ће учинити све да се лично састане са Титом и реши све проблеме од чијег решења зависи могућност образовања његове владе. Шубашић је био исувише добро расположен, када је дао изјаву у којој је рекао и ово: »Тито није човек који би хтео да постане диктатор Југославије. Он хоће само да жртвујући свој сопствени живот води борбу за слободу својих сународника. Он и ја, обадвојица потичемо из сељачке породице, из сиромашних села наше сиромашне земље. Ми обадвојица говоримо језиком простог човека, па можемо да разговарамо о заједничким бригама и о заједничкој беди.«

Шубашићева дефиниција Тита у складу је са оним местом Черчилова говора у коме је речено, да Тито није упорни и загрижени бољшевик-теоретичар, који не отступа од својих принципа и од својих намера, него је тобоже борац за слободу, склон компромису и прилагођавању стварности.

Није Шубашић друкчије ни могао дефинисати Тита, јер је он дошао на свој данашњи положај по жељи и захтеву Черчила, коме је потребно уједињење »свих елемената отпора« на подручју Југославије, зато да би се овде изазвао хаос и тиме олакшало остварење његових намера на другим тачкама садашњег и будућег европског фронта. Шубашић је масон вишег степена и он данас спроводи ону политику, коју му диктирају масонски центри Енглеске и Америке. Ти су центри одувек били пробољшевички оријентисани.

Зато у Шубашићевим напорима треба гледати покушај припремања терена тоталном бољшевизирању нашег простора у коме би Тито требао да буде једини господар.

Са наше српске тачке гледишта може се претпоставити, да Ко је Јосип Броз, обијач и српски крволок, и Иван Шубашић, човек под чијом је управом у бившој бановини Хрватској почело масовно убијање Срба, мали лако споразумети.

Постоји, заиста, један језик и једно осећање које може још више приближити Броза и Шубашића и евентуално омогућити им пуни споразум. То је антисрпско осећање и консеквентно спровођење једне политике која је директно уперена против српског народа.

И на једној другој страни, која није далеко ни од Шубашића, ни од Броза, речено је ових дана да облик и идеологија, личности и системи, не играју никакву улогу, **главно је да је Срба што мање**; важно је да се они проређују, злоупотребљавају, залуђују и да се онда у таквој ситуацији спроводи политика ликвидирања српског народа.

Јер очита је неистина тврђење да је Иван Шубашић, некада заиста добровољац на солунском фронту, пријатељ српског народа. Да је он то био и остао, не би се одмах пошто се нашао у емиграцији дао на посао организовања пропаганде за Тита, кроз коју је немилосрдно нападао и Србе у отаџбини, и оне на страни, са којима је ухватио магличу и побегао после капитулације.

Од споразума Броз-Шубашић српски народ не може очекивати ништа. Из целе те политичке игре он може извући једну поуку. Она је у овоме: држати се опрезно, мудро, одмеравати свој корак онако како то захтевају животни интереси народа, избегавати све што би нас могло бацити у крвави вртлог борбе која су за нас непотребне. Водити само српску биолошку и националну политику и метром српских интереса одмеравати све. Више је него сигурно да нам спрега Шубашић-Броз, спрега земљака који се несумњиво врло добро разумеју, не обећава ништа добро. Она је на правом месту уперена против српског народа, његових интереса данас и његових животних могућности у будућности.

Ђ.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг 5р. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«. Краљице Наталије 100 Тел 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе« з. д. Влаховићева 8

ЗАВЕТНИ ДАН У СМЕДЕРЕВУ

На други дан Духова, одржан је тужан и свечан трогодишњи помен жртвама страховите експлозије у Деспотовом граду, која се одиграла на дан 5 јуна 1941 године. У присуству изасланика претседника Српске владе, министра инж. Радосава Веселиновића, изванредног комесара за обнову Смедерева, Димитрија Р. Љотића, претставника војних и цивилних власти, претставника културних, привредних и задружних организација, гостију из свих крајева земље и великог броја грађанства и омладине, упућене су на овај дан топле молитве Свевишњем да овај српски град и цео српски народ удостоји своје милости и помоћи у данашњим данима несреће и страхоте, које су се надвиле над нама.

Све ове свечаности одржане су по церемонијалу и програму, који су утврђени пре две године од стране највећенијих смедеревских грађана и по којима ће се, све док буде постојао Ђурђев град, обављати тужни помен жртвама петојунске смедеревске катастрофе.

Уместо приказа ових тужних духовских свечаности, преносимо молитву заветног дана града Смедерева, коју епископ, у сам час када се одиграла страховита експлозија, чита при помену на месту експлозије, а која гласи:

»Боже духова и сваког тела, који си све Речју Својом створио и који Духом Својим све живим чиниш и одржаваш Промишљу Својом све створено, послушај, молимо Ти се смирено глас молитве грешних слугу својих.

Сачувај нас, Господе милостиви, милошћу Својом. Не окрени лица Свога од нас недостојних. Не покажи, милостиви, створења Своја што Те колениприклоно за милост моле.

Молимо Ти се на месту овоме поседелом од старости, под зидинама које су град наш браниле вековима и одолеле многим нападима. Молимо Ти се на месту где су због грехова наших, по Твом допуштењу, у исти данашњи дан, а у овај час, снагом невиђеном, зидине и куле баиене као перо, зграде и домови порушени, возови, зграде и браћа и сестре затрпавани, ломљени, док је све то ишло уз трескоту нечувену, дим и таму као тесто, а они издаље што су гледали видели су као да је облак самих муња град наш покрио. Стотинама мртвих и хиљаде рањених пострадало је тада у овом граду. А сви преживели видели су и осетили ужас који ће потрести свет у дан и час кад син Твој буде дошао да суди свету.

Сећајући се тог ужаса, ми са страхом и трепетом приносимо Теби, Оче светлости, наше благодарствене молитве што си учинио да се од овог дана сачувамо, што у срцима нашим ниси дао угасити пламен благодарног сећања на овај страшни дан што је град наш преживео.

Ми Ти се понова молимо за покој душа свију настрадалих у тај страшни час, због грехова наших, као и свију оних, за веру и отечество, у борбама на овом месту и на другим местима Отаџбине наше живот свој положивших као и своје браће и сестара наших у овом граду, — пре нас помрлих, да их примиш у своје свето окриље, с праведнима својим, да им грехове и погрешке опростиш.

Ми Ти се молимо за Краља нашег, за Отаџбину нашу, да им милост своју подариш, да помоћу Твојом никад на пут грешника не иду и на веће безбожника не наилазе.

Молимо Ти се за сву браћу нашу, за све хришћане и за све људе које си Ти створио да Те творцем познаду и неодступно држе.

Ми са страхом припадамо Теби молећи се да нас сачуваш од искушења сваког и зла, да нам опростиш грехове наше и извадиш из срца нашег корен зла, злобу, да би смо љубављу могли дисати према Теби, Свесилни Сведржитељу, и према ближњима нашим. Нарочито Те молимо да веру учврстиш у граду овом и народу нашем, те да њене основе буду чврше и постојаније од зидина ових, да би свака врлина, снага, милост и обиље ту с нама остали, — а све што је супротно од нас одбегло. Не ускрати нам, Господе, силе своје. Огради нас и одбрани Светим Анђелима својим.

СРБИ У ОДБРАНИ ЕВРОПСКЕ КУЛТУРЕ

Као што на свакој кући постоје врата, кроз која се у кућу улази и излази, исто тако постоје врата и на континентима, кроз која за време мира струји живот, а кроз која су за време светских катаклизама пролазиле бујице оних који су желели да униште дотадањи поредак у свету.

Такви једна врата на европском континенту, претстављао Моравска долина, коју су у VII столећу населили дански њени становници, синови витешког Српског народа.

Дошавши и настанивши доли ну Мораве. Српски народ на једном је постао чувар и бранилац светске културе чије је средиште у то доба било на средњем истоку у Цариграду и Византији.

Тешка је то била дужност. Све варварске хорде, жеље пљачке надирале су долином Мораве, са циљем да нападну, униште и опљачкају Византију и да на њеним развалинама засну своје царство.

Ко зна шта би било од Византије и цивилизације, да није било српскога народа. Српски народ одупирао се по цену живота и смрти свима најездама. Због тога није успео да консолидује своју државу за читаво четири столећа, од којих је три и по провео под ропством Хуна и Авара, и тиме продужио живот Византији.

А када је настао један период ако не мира, оно стагнације, без великих варварских поплава, српски народ је одложио оружје, прихватио просвету и културу и тиме показао целоме свету да је не само ратник него и конструктиван члан човечанства.

Докази о културном стваралаштву српског народа су следећи:

— створио је цветајућу државу под скиптром Немањића, која је по својој цивилизацији била раван Византији;

— такмичио се просветом својом са западним државама;

— укинуо је продају робља;

— Увео је писане законе, по којима се судило чак и средњевековним царевима и властодршцима.

Ускоро је средиште културе пренесено са истока на запад.

Али је српски народ и даље остао претстража и бранилац Европе. Над Европом су се надвили облаци турске најезде, која је претила да у силном урагану збрише све тековине дотадањег културног света.

Требало је примити борбу са Турцима.

Несразмера је била огромна. Пред српским народом поставила се дилема: или се предати Турцима или умрет на бранику Европе.

Познато је шта је српски народ изабрао.

Приволео се је царству небеском.

Скупо је то плаћено: петвековним ропством.

А данас?

Данас је Српски народ опет на бранику западно-европске културе и цивилизације. Недавне крваве борбе у западној Србији најбољи с удоказ за то.

А какву ли награду, српски народе, за то добио?

Иако се синови твоји свакодневно крваве и падају у борби за европску културу, незаштићени градови твоји снажно су бом бардовани од оних у које си ти наде полагао, а који од тебе траже да због њихових малих војничких користи подносиш огромне жртве.

Да ли је то награда зато што браниш европску културу, зато што си је бранио од VII века па до данас?

Или је то можда казна што си племенит и што у твоме добром срцу нема места злоби ни пакости?

Остављамо да то процене они који себе сматрају да су много културнији и цивилизованији од српског народа. Нека ти, који себе сматрају „западњацима", који по своме географском положају нису никада били на врагима континента и који су благодарећи жртвама српског народа успели да консолидују, образују, просвете и подигну своје државе на високи степен цивилизације, нека они дају одговор зашто тако поступају са измученим српским народом.

Са своје стране ми смо горди што Српски народ ни овом приликом није ни јаукнуо, ни поклекнуо.

Ми знамо да ће доћи неумитна правда и да ће њеним мачем и терзањима бити одмерено сваком по заслузи.

А шта ћеш ти српски народе изнети пред њу?

Испуњену дужност: према култури, према човечанству и према роду свом.

И живећеш, живећеш вечито, јер си то својим жртвама заслужио!

Сети се речи свога великог песника Његоша:

„Благо оном ко до вијека живи
Имао се рашта и родити!"

С. Д. С.

КАКО ДА СЕ ЗАШТИТИМО?

Верујући једној поруци Лондо на велика већина београђана склањала се од сваких објеката у ближу или даљу околину Београда, верујући да ће им ту живот бити у сигурности. То су биле личне мере предострожности и обезбеђења које је сваки појединац предузимао по својој иницијативи улажући врло много физичког напора и подносећи знатне финансиске трошкове.

Међутим, последње бомбардовање Београда очигледно је показало да такве мере не обезбеђују животе београђана, чак их излажу још већој опасности. Баш тамо где није било никаквих ни циљева, ни сабрања них ни фабричких постројења, оборила се до сада најгушћа киша англоамеричких бомби.

Београђани су опет морали да поставе себи питање: бежати даље или остајати на својим местима?

Пошто је периферија несигурна, требало би бежати још даље, у околна села, евентуално у унутрашњост.

Београђани су заиста почели то да раде. Још у рано јутро крећу безбројне поворке људи, жена и деце, читавих породица, које прелазују десетине киломе тара по чворноватим улицама периферије и прашњавим или блатњавим друмовима да би се увече опет истим путевима вратиле у град, пошто је преноћиште под ведрим небом ипак немогуће.

Ово померање јасно показује нешто као појаву колективне панике. А паника никада не може да уроди корисним последицама.

Кад би се све оне хиљаде београђана упитале колико је дуго могуће издржати тај физички напор, вероватно би дошли до закључка да неће моћи да траје више од 10 до 15 дана и то уз страховиту штету за сопствени организам.

Зар не би било много корисније да се тај огромни напор који београђани свакодневно улажу у бежање и враћање у град уложи у што боље обезбеђење опстанка у самом граду?

Ово спада у област расматрања. Да би се пак то расматрање претворило у корисну чињеницу потребна је у овом тренутку интервенција власти. До сада је пуштено свакоме на вољу да лично предузима за своју безбедност мере које сматра да су најбоље.

Питање изградње добрих склоништа већ је дискутовано у нашој јавности. У основи та мисао је врло добра. Али, у пракси се по стављају питање времена, питање радне снаге и питање грађевинског материјала. Чињенично стање не иде овоме у прилог.

Но, то не значи да треба прекрстити руке и препустити се беспомоћној судбини. Ако је већ доцкан за приступање изградњи нових савршених склоништа, постоје ипак у Београду многа релативно добра склоништа, која се са мало радне снаге и мало материјала могу претворити у сасвим добра склоништа.

Већина београдских зграда, које су махом подизане на брзину, за ренту и под скупим условима, немају никаквих склоништа у правом смислу речи. Али, велика већина таквих зграда имају подруме који би могли да се добро одупру бомбама само кад би се на њима обавили доста ограничени допунски радови.

У свакој улици, у комплексима отприлике од 20 до 30 зграда (према броју станара) требало би одмах изабрати једну која је најотпорнија и са најбољим подрумом. У том подруму одмах приступити радовима на његовом најбољем обезбеђењу: постављањем гвоздених капака на прозоре и врата, спољњим ограђивањем прозора противу ваздушног притиска, отварањем већег броја излаза у колико их нема довољно, евентуалним делимичним пресвођивањем унутрашњих зидова.

Ове куће имале би да буду одмах обележене, тако да би послужиле као најбоље склониште како становницима дотичног комплекса, тако и сваком пролазнику који би се за време узбуне у том комплексу затекао.

Кад се узме у обзир да је оваква мера најбрже изводљива, да захтева најмање радне снаге и најмање утрошка материјала, онда се може очекивати да ће с једне стране власти испитати ову могућност, а да ће се грађани у свом сопственом интересу одазвати позиву и одужити се прилогу који се од њих буде тражио у раду, у материјалним или финансиским средствима за колективно обезбеђење наших живота.

ЗИДАЊЕ СМЕДЕРЕВА ДЕСПОТА ЂУРЂА

За време деспота Ђурђа Бранковића прилике у свету биле су такве, да је деспот одмах по доласку на престо морао радити на снажењу и јачању своје државе.

Одмах је приступио оправљању и зидању градова.

Град Смедерево, који је у своје доба био један од најлепших градова у Европи, сазидан је за годину дана, што је заиста пример изградилачке и конструктивне моћи српског народа.

Рад на зидању Смедерева отпочео је 1429. а већ у лето 1430 године био је готов. „В тоже лето саздан бист град Смедерево" — каже српски летописац.

У једној старој белешци стоји да је за изглед зидања служио план самог Цариграда, коме основни облик доиста јесте троугао као и у града Смедерева Спадујин Кантакузен прича, да је један кнез Ђурађ Кантакузин, брат деспотице Јерине, дошао својој сестри у походе па оставши у Србији руководио зидањем смедеревског града.

Саздати толики град, један од највећих у Европи, за годину дана, заиста је било право чудо.

Предање прича да нико није смео јести јаја већ су их носили мајсторима, те су их они лупали у малтер смедеревског града. Да се снесе камен са старих порушених градића Ждрела и Града, размештани су људи од тих места па до Смедерева тако, да је човек човеку из руке у руку камен додавао. Тај надљудски напор заиста није био лак па није чудо што се у народној песми Старина Новак казује како је он отишао у хајдуке управ са великог ургатовања на смедеревском граду. Нарочита мржња пала је на деспотицу Јерину, те што се тиче дажбина Новак вели о Јерини:

Кад сагради Смедерево града,
Онда стаде па и куле зида,
Позлаћује врата и пенџере,
Па намегну намет на вилајет,
Све на кућу по три литре злата,
То је, Брате, по триста дуката!

И свакако да Старина Новак није био једини Србин који је отишао у хајдуке, али само чврстом руком и добром организацијом и могло се саздати Смедерево, за своје доба заиста грандиозни потхват, чиме је Србија добила моћну тврђаву. Сјајан град, нову престоницу која је сјајно репрезентовала српску државу.

Смедерево ће у историји неимарства остати ремек-дело брзине и солидности, а истовремено можда светски, а свакако средње вековни рекорд у стварању таквих гигантских објеката, градова са многим кулама, тешким мостовима, двором, катедралом, итд.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

К У Д А ?

Ово сам питање себи поставио. Постављам га и теби:

— Куда?

Уствари, ово је одговор у облику питања на захтев Енглеза да се склањамо од „војних објеката" у Београду, да напустимо Београд, да бежимо.

— Куда? — питам ја. А сигурно се питаш и ти.

Ја сам се склонио, као и ти, на периферију Београда, далеко од „војних објеката". Само сам милошћу Божјом, или, како се пословно каже, „пуким случајем" спасао главу. Као и ти. Терор је увек без душе и логике. Као свака наоружана и разбешњена мржња. Овде, на терорисаном тлу, нико и нигде није сигуран. Лудило те орда свеједно је средиште или круг, центар или периферија. Онда овде нико и нигде није сигуран? Тако је!

Куда?

Бежао сам раније у село. Као и ти. Али је тежак, горак тај живот. Запослен сам у граду, са злохудом платом. Као и ти. Мучно је и тешко пребијање тамо и амо. Да си шеталица на сату, а не живи човек, много је! Онда је и горак и скуп хлеб у селској околини Београда, никакво склониште, никакво пребивалиште. Још те очас шумски хајдуци, ако им нешто ветар само шубару накриви, могу прогласити за „петоколонаша". Док ти, например, докажеш своју „националну исправност", оде глава. Због тога смо и прешли на периферију Београда.

Куда?

Да идемо негде у провинцију, у дубину земље? То је мени тешко, немогуће. Како да напустим дужност, да изгубим службу? Таман сам нешто година спечалио. А, онда, нисам ни милионер, ни син милионарев. Одкуд ми толики новци за бадавацијски живот у провинцији! Рођака, нажалост, немам, најмање таквих да од њихове милости и доброте могу живети. Исти је, велим, случај с тобом. Зато питаш ти као и ја:

— Куда?

У шуму? То значи да се боримо за Енглеску или бољшевичку ствар? А ми то баш и нећемо. Ни ти, ни ја! Некад се за њих борити било нам је некако ближе памети и срцу. Све нам се чинило да бисмо се за себе борили. Али данас су и послед ње илузије и заблуде пале. Време лечи. Време нас је излечило. Отићи у шуму зна ши борити се за целате твоје и моје, целе нације. Нисмо више сентиментални. Не верујемо више у бајке. Разликујемо лаж од истине... Њихов „савезнички" цинизам, бестидност и бездушност, а наше страдање и крв исцелили су нас. Не можемо бити најамници наших убица и кад би нас сувим златом платили. Одвратно нам је данас и помислити на сарадњу са сејачима смрти. Напротив, и теби и мени нагон самоодржања, национални понос и морал светог олтара и витешкога прокоса нешто друго зборе. Зборе:

— Напусти овај скотски живот страховања и таворења, беде и ништавила у који су те, авај, „савезници" вргли!

— Прогледај очима витештва, па ћеш видети ништавност варки и тежак сплет замки, у који су те далеки и непознати политички заводници спутали!

— Прени се из сна старога, јер се завршује смрћу и твојом и мојом, смрћу целе нације!

— Напусти досадашњи пут. И ти и ја мислили смо да је то ШИРОК ПУТ, — пут слободе, благована и среће. Данас је мени, као и теби, јасно да је то пут ропства, страдања, смрти. Ето, посведочила се је стара мудрост да је сваки „широки пут" — пут без излаза. Но одмах се питамо заједно:

Куда?

Чуј, погледај ме право у зеницу срца, истину говорим. Ја више НЕ МОГУ живети животом без живота, животом „фрајера" на белом хлебу енглеских убица. Додијало ми је кукавичко таворење. Презрење и гнушање према бездушницима два су меха којим су ми распламтили стару свест и старо јунаштво. То су два лекара моје душе. Свест ми каже ко је мој прави непријатељ, а јунаштво шта ми ваља чинити. И ти сам, пробуђен и прогледао, питаш брзо и надежно:

— Куда?

Чуј, не изненади се мом одговору! Одлазим у добровољце. Саслушај, размисли, светуј се! То је прави, велики, херојски пут.

Тамо имам смерну кору хлеба. Заслужену на најсветијем послу: спасавању Отаџбине.

Тамо имам скромну војничку униформу — ону праву, победну, неумрљану, ношену са чашћу и радошћу у данима старе лепоте и славе.

Тамо ме чека широки простор Отаџбине: равни и кршеви, доле и брези, утрине и шуме! Божја ширина и красота предивне Српске земље! Кад сам тамо, далеко сам од јазбина смрти, у које су нам савезници престони град претворили. Кад сам тамо, нема осећања кукавичлука, безпомоћне зебње.

Тамо нарастају свакоме два крила, која и пузавце узносе у ведрине и висине: борбе и идеал. Идеал и борбе за оно што нам хоће затрти, зашто ваља једино живети и мрети!

Куда?

Одговор мој, друже и брате, сасрдалничке и сапатничке, прост је, јасан и одлучан:

— У добровољце!

Одлучио сам се ја.

Одлучићеш се и ти.

П. ЈОВАНОВИЋ,
нови добровољац

Добровољци су се вратили... Букети цвећа су најбољи знак радости, са којим су их дочекале њихове другарице...

(Фото: Арх. В от. С.Д.К.)

СРБИЈА МОРА ДА ЖИВИ — А ПЕРИША НЕ МОРА...

„Драга мама,

Стигли смо срећно у Рашку; сутра излазимо на положај. Не брини, с нама је Бог! Не можемо нас тројица седети код куће. Морамо и ми нешто учинити за Србију. Србија мора да живи! Живела Србија! Живео генерал Недић! Све вас поздрављам и љуби ваш Перишa..."

То је садржина последње дописнице Перише Бошковића, свршеног матуранта, добровољца, водника 2 чете III пука, пуковског заставника. Дописница је стигла родитељима истог дана кад и вест: „Погинуо Перишa".

— Перишa погинуо?

Да, Перишa је погинуо, јер је био уверен да треба учинити своју дужност према Србији, јер „Србија мора да живи".

Како је погинуо?

У петак, уочи „Врбице", приближавали су се комунисти селу Вичи. Тамо је био један четнички батаљон.

Била је потребна помоћ. Друга чета III пука добила је заповест да заузме положај код села Вичe. Прве чарке са партизанским претходницама почеле су у 13.30 часова. Одмах по додиру са добровољцима, партизани су се повукли до своје главнине на оближњем брду, заклањајући се за куће и стаје, које су им за то биле добродошле. Добровољци су за њима опрезно наступали. Чим су се претходнице повукле, партизани су осули ватру из својих положаја.

„Бацачи у дејство!"

За час почињу да се пролама ју експлозије граната у линији партизанских положаја.

Чета добровољаца преузима иницијативу; врше покрете прилажења.

„Лагано и опрезно", — чује се глас командира. „Користи заклон! Не дижи се! Држи везу десно и лево!"

Али њима то изгледа споро, они би хтели да јуришају.

„Та, ено отступају! Терајмо их!.." виче један „нови".

Заиста, користећи веома погодан терен, партизани су устукнули и повлачили се. Повукли су се неколико километара. Паљба је постепено малаксала. Приближило се већ и вече.

Водник Перишa добио је задатак да са својим водом продужи још напред и да изврши извиђање терена испред очишћеног простора.

„Разумем!" одговорио је и отишао.

Кроз четврт сата обилази га на његовом истуреном положају командир. Задовољан тачним извршењем задатка — као на часу ратне обуке — командир га похваљује:

— „Други вод, врло добро!"

— „Стараћу се!"

Командир оде.

Свима војницима сија лице од задовољства, а нарочито је срећан Перишa. Не знате ви тога командира. „Активац", ћутљив, строг, замера увек, не хвали никад. Кад ништа не проговори — значи добро је. А реч „врло добро" нису чули ни стари, а камо ли нови.

А сад: „Други вод, врло добро!" Па то је одликовање. Зато се Периши сијало лице.

Дужност је извршена; сад може да мисли и на себе. Гладан је. Затражио је да му најближи друг донесе из ранца хлеб. Подигао се мало десном страном тела. У тај мах негде далеко цикнула је пушка.

Перишa се ухвати за груди. У који мах му друг пружи хлеб и саламу, он клону: „Другови, ја сам рањен"...

То му беху последње речи. Али, авај. То је била смртоносна рана. Одмах је извештен командир.

— Господине капетане, погину Перишa.

— Погину?... и реч му заста у грлу. Суза кану... погину Перишa. Перишa Бошковић, свршени матурант, добровољац, водник и заставник III пука...

„Млађо жито навијај класове,
Пре времена дошла ти је жетва"...

Јер: „Србија мора да живи", вели Перишa.

Кроз три дана у Шапцу над гробом његовим, друг његов Селаковић се с њиме опростио:

.... А да није имао ко да се супротстави Титовим хордама на југу Србије, за Ускрс би Тито био и у овом граду и не би питао родитеље да ли пристају или не, већ би одвео многе синове па чак и кћери. Мајке, ви што можете данас да загрлите своје синове и кћери захвалите овим жртвама, нашем милом Периши и осталима који животе дадоше да Србија живи, да ви живите и деца ваша.

О, Перишa, ала је скупа будућност Србије!...

Р. О. М.

ТАКО ЈЕ ПОЧЕЛО...

„На овоме свијету само мијеца стална јест", чињеница је коју је народни филозоф одлично дефинисао. Млади смењују старе, ново долази на место старог.

И код нас добровољаца је тако. Мало је остало оних који су 1941 пошли у крвави бој, а још мање од оних 120 младића из Прве ћачке добровољачке чете поручника Никића. Већином, они данас почивају под светом српском земљом коју су толико љубили и за коју су крв пролили. Они су смењени, на њихова места дошли су нови, деца која су тек пре који месец прави пут пушку узела у руку.

Вулов точак, ноћу између 25 и 26 марта ове године, био је у бело обојени гребен Јаворског масива, кога је обавијала густа снежна вејавица. Од те ноћи он, Вулов точак, или војничким језиком зван кота 962, постао је симбол нове добровољачке смене у борби српског народа против његових крвника. Јер на Вуловом точку ови регрути имали су своје ватрено крштење које потсећа, а можда и премаша прве борбе оне стодвадесетороце. Најзад, на Вуловом точку одиграо се те драматичне ноћи први сукоб између партизанских банди „маршала" Јосипа Броза и јединица Српског добровољачког корпуса.

* * *

На коти 962 и суседним гребенима Вуловог точка, код Ивањице, уз претеће урлике зимске буре и хучу леденог ветра, ноћ између 25 и 26 марта године 1944 певала је за будућу историју песму о слави српског оружја у борби крста против некрста, српских добровољаца против Брозових бандита. Декор страшном али и величанственом призору пружале су разбеснеле стихије природних непогода, док су најдубље тонове мелодији митраљеза давале детонације граната тешких бацача. Борба се увелико водила... Две стотине бранилаца Отаџбине из састава двеју чета једног батаљона нашег рука, стегнутих зуба и оштра погледа очекивало је поновни напад подмуклог непријатеља који је стојао под заповешћу: по сваку цену — продор у Србију!

Од те две стотине, једва да је било двадесетак искусних бораца старих добровољаца. Остало — све сам регрут који пушке пре тога опалио није. Али, ево, већ пуна четири сата, и још пет који ће проћи, они као лавови бране своје огњиште од уништитеља Српства.

Одбијени већ неколико пута са наших положаја, партизани су се припремали за јуриш ватром из лаких и тешких бацача. Гранате су грмиле свуда око нас, засипајући нас наслагама снега. После бацача ступиће у дејство комунистички митраљези, а онда — из непосредне близине — заурла са свих страна:

— Ура, црвена армија! Напред партизани!

Оружја заћуташе за један моменат, као да и те гвоздене утваре предосетише сву моћ речи изговорених у следећем тренутку као да и она задрхташе пред гласом који је стоструко надјачавао рик природе, пробијајући се кроз оловне облаке до плавога неба:

— Ооој, помози Јаки нејакоме!...

То је био глас командира чете поручника Глише Мишељића, који је већ изговарао други, добровољцима толико свети клик:

— Другови, ко је с добровољцима?...

— Бог!... одјекнула је молитва две стотине младића, исказана у једној речи, од које је задрхтао масив Јавора.

— Е, онда, с Божјом помоћу, брзом пальбом!... наредио је четовођа.

Продужавала се тешка и нељудска борба. Више мале заравни који су запосели добровољци, а које су се дочепали и партизани, претстављала је у правом смислу ватрену светлећу линију. Десет пуних минута, не знам већ по који пут у овој леденој ноћи, борио се човек против човека прса у прса. Од ватре свих могућих оружја проламала су се брда, долине и јаруге. И овога пута победа је била наша. Непријатељ се повукао неколико десетина метара да би извршио прегрупацију и припреме за нов напад.

— Ко је с добровољцима?!... питао је поново наш командир чика-Глиша.

— Бог!... са вером која нас је чинила имуним против куршума и леда одговорили смо ми, а затим — као по команди — зачу се наша песма победе:

„Српске чете већ се ближе
И слободу носе земљи своји.
За велику, моћну Србију
Оне воде љути бој!..."

Ах, како је у тим тренутцима, са песмом на уснама, слатко мрети за Отаџбину! Само они који одиста разумеју Христову жртву за друге, могу да схвате лепоту и безболност смрти једног војника који гине под заставом светог Ђорђа.

Али, ево, наше размишљање прекида један узвик из кога настаје дискусија, један разговор толико овоземаљски али ипак необичан. У немоћном бесу што се нашао неко да им се препречи на путу у Србију, вришти једна партизанка:

— Предајте се, Недићевци!

— Где ти ње, — гласно се чудио један мали регрут, — зар и тога има? Па добро, да ти се и предам, само, молим те, дођи овамо да ми понесеш митраљез — и као додатак одговору испали један рафал из лаке „Бреде".

За то време се поднаредник Јова, „из Босне и скроз неписмен", како га иначе другови задиркују, нешто жучно расправља са једним Циганом-партизаном и то циганским дијалектом:

— Партизан, 'оди овам' да се грабамо соц' грудвеч' Јао, куме, кад те видим затворени капци и опружени панци, дође ми да се заплакам на твоју горку судбину!

Бесна ватра из свих оружја, био је партизански одговор. Већ су изгубили живце. Ветар и лед цибали су нас по лицу, а вејавица и ноћ беху тако густи, да смо с муком назирали непријатељски стрељачки строј тек на неколико корачаја испред нас.

— Удрите бомбама, другови, наређивао је командир чика-Глиша, а сва три водника. — Радоња, Никодин и Тирa — у сред куршума, из стојећег става, са вичице заравни већ су засипали партизане ручним бомбама. На том месту водник Тира повређен је парчетом гранате, али га без ичије заповести смењују као бомбаши наредник Филиповић и поднаредник Сударь, из милоште звани „Карамбола". И тринаести, последњи партизански јуриш, одбио се о снажне груди српских добровољаца и ране четворице другова.

Најзад, после деветочасовне ноћне борбе, 26 марта у 2 сата поноћи, одбијена уз крваве губитке, отступила је са положаја крајишка бригада пролетерске дивизије са придодатим јединицама. Јединственом саradњом, помагавши једна другу духом, песмом и ватром 7 и 8 чета II добровољачког пука и речима и оружјем казале су Јосипу Брозу да Срби неће комунизам.

У колони по један, уморни и премрзли, враћали смо се у Лисански рудник. Већ је свануло. Снег је престао да пада, а са истока пробио се први зрак зимског зубатог сунца, обасјавајући долину Моравице. Са зачела зачусмо Ђолетову фрулу, док је један промукли глас певао нову песму:

„Вулов точак на висини,
Српски борци окољени.
Партизани јуришају,
Добровољци одбијају.
Чика-Глиша командује,
Седма чета бомбардује..."

То је она мелодија, народна и сељачка, борбена али и са једном нијансом туге у себи, која нас прати од Косова, а можда и давније. То је она мелодија којој је Србин кроз векове давао разне текстове, али увек придајући свој сан о слободи и бољим данима. То је, најзад, песма која нас је као народ одржала. Она се уткива у душу сваког борца на свим фронтовима где се бије битка за опстанак Српства. Са њеном борбеношћу и тугом слива се и онај молитвени поклич који је одјекнуо кроз једну хладну зимску ноћ:

— Ој, помози Јаки нејакоме!...

Неб. Ж. Њежић

Бацачи граната и митраљесци на повратку из борбе са Брозовим бандитима...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

У СПОМЕН

Предрагу Ј. Младеновићу, добровољачком командиру

Пошао си тамо путем воље своје,
Радосно и с надом да Србија цвета!
Еванђелску веру да објавиш свима
Дух твој сви ми знамо; то је повест света
Роптања си браће пошао да лечиш,
Авалске си трубе пркосно чуо глас!
Гануло те срце, јер Србију волиш! —
Утри сузе, мајко, грех ПОБЕДЕ час!

Л. П. Младеновић

У спомен неумрлом хероју Андрији Весковићу

Од кобног 13 јула 1941 када је букнуо устанак у Црној Гори па, ево, и данас у борби против комуниста — утамничитеља Српства — за бољу и срећнију будућност српског народа пало је на пољу части велики број наших националних синова, бранећи Српство од Брозових и Мошиних плаћеника.

Између осталих пао је и неумрли херој, витез и првобораац мајор Весковић који је са својим јуришницима крстарио по Санџаку и Црној Гори, наносећи тзв. народним ослободиоцима велике губитке. Овај храбри син Црне Горе сахрањен је на врх Кома. Његов гроб је под вечитим снегом, али нако је тешко прећи се, четници и други национални борци који наилазе туда, не жале труда да посете и данданас гроб мајора Весковића и да му одаду последњу почаст.

Инак, ми не смемо рећи да је мајор Весковић погинуо. Не! Његов дух у нама живи а његова дела нас на њега потсећају и показују нам правац којим требамо ићи. У сећање том неумрлом витезу доносимо једну песму коју је, у спомен покојном Весковићу, испевао један патриота:

„Хучи Тара к'о да глечер ваља,
Преко Кома облак се нвија
Против врага што нам веру каља
Борбу води Весковић Андрија.

Јунака му мало равних има,
Висинама као витез лети.
Да Васовом-крајином крај Лима
Партизански налет осујети.

На Српство се навалиле коби
Џелат! Кама! Сузе и јауци!
Неко коље! Неко руши! Роби!
Са свих страна хијене и вуци

Крв се лије, отворена рака.
Црну Гору зли душмани даве.
На часни крст режи петокрака
Против Христа и Светога Саве.

Сабљу тврже против црних змија
Осветнике води преко гора
Силан јунак Весковић Андрија!
Ниг' почива, ниг' има одмора.

С' Краљски Бара и Вељега брда
Од Комова! К' Вуји! К' ветер Тари
До Макарске и Коњица тврда
Свуд Весковић с' корпусом крстари!...

Стасит ко ин, хитар ко олуја,
Дуги брци, до појаса брада
У њедрима српска мис'о буја
Пет је с њиме јуришних бригада.

Син Васове крајине где цвета
Српско цвеће што лепшега није
По коме се вечно јунак шета
Српски барјак уздиже и вије.

Свуд с Андријом јуришаше лете
Мачевима и Христовим знаком,
Ниште! Смичу! Безверника клете,
Све бесмртни јунак за јунаком.

Једно јутро иза вите јеле,
Када јунак прође низ планину,
Изрод пусти отровне стријеле,
Тад Андрији смрт пред очи сину.

Стаде! Виче! Ко му живот скрати!
Мач потрже и самокрес љути
Пут изрода, ал' га смрт врати;
„Српство! рече, — мора васкрснути!"

Одјекнуше планине од пада
Из праведне крви што се лије
Чу се туга из села и града
Нема више Весковић Андрије.

Смрт га нови на бесмртна крила,
Висинама, где се Српство брани,
Из праведне крви што се лила
Обасјаће опет срећни дани.

Ком се тресе, освета се спрема!
Да уништи Јуду и Каина
Ал' јунака нико таквих нема
К'о поносна Васова крајина.

Хучи Тара к'о да глечер ваља,
На врх Кома мртав витез лежи,
Слобода се Србима помаља
Коју Андра крвљу обележи.

ИЛИЈА МИЛЕТИЋ

НОВА ЦРНА БЕРЗА

Многе београдске породице избегле су са својом нејачи из Београда. Оправдано је то за жене и децу. Зашто да се гомилају жртве англо-америчког беса.

Многи су примери предусретљивости изван Београда. У многим тамошњим кућама су прави збегови са неколико десетина душа. Домаћини су их примили и себе стеснили, али разумели су невољу тућу.

Многу су примери и бездушности нове врсте црне берзе. И ову тешку невољу Београда несавесни и бездушни искоришћују и пљачкају само за смештај под кров, без ичега за одмор и спаваље, по сто динара од главе.

Са њим је опрадана наређења владиног комесара за Београд да са њима кућама за становање рачуна држава. Зато треба то показати и онима што гуле деветоро људи невољама и сатерати им паре у чутуру.

Срб-Милутин
ПЕСНИК ПРОСТО-НАРОДНЕ КУЛТУРЕ

НИКАНОР ГРУЈИЋ

(Архив: „Српски народ")

У његовој непосредној близини није било висова виших од 500 метара, али је он, Срб-Милутин, ипак имао толико широки видик, да је као орао шестарио и над идеалима и над животним потребама своје средине.

Тај панонски, тај низински човек деценијама је у својим рукама држао такозвану мобилизацију — тј. окупљене све елитне снаге — доброг дела још тада паћеничког Српства:

„Па док нам је водра чела,
Душа чиста, срце врело,
И у слози један глас:
Бог ће чути увек нас."

Песник народни правобранилац, епископ Никанор Грујић, у књижевности наречени Срб-Милутин, више од пола столећа није испуштао пера, неуморно борећи се за слободни дах своје заједнице.

* * *

Књижевни рад Никанора Грујића (1810—1887) је разноврсан и плодоносан.

Тај прелат српске цркве држао је сјајне беседе како на чистом црквенословенском, тако и на чистом латинском језику, како на немачком тако и на француском, а понајбоље и понајчешће на чистом српском језику, тако да је његова реч стизала степене националних крилатица.

Зажарен својевременим словенским идејама, исто тако добро упућен у књижевне тековине и просвећених западних народа, стуб православне српске цркве, неуморни борац за народносна права — Срб-Милутин још пре Бранка Радичевића био је бранковац ,певао прекрасним народним језиком:

„Зато треба напред знати,
Шта доносе окршаји,
Шта рађају замишљаји,
Па здрава расправљати.
Што заједно не може бити,
У послу се подносити.
Да не жалиш док си жив,
Сам злу своме што си крив"

Са Срб-Милутином српски долински национализам добио је своју појачану поетично-афористичку снагу, допуне као горштачком хероизму овосавских Срба.

* * *

Није Никанор Грујић песник по томе што се лепо и даровито еналазио у царству стихова и слика, или што је, како кажу, његовим беседама са српских усана прелазила најзначајнија реч тога доба, нити пак што је српски језик, српска предања, српску мисао снажно и непоштедно бранио.

Срб-Милутин, иако високи прелат православне цркве, како жива по тадашњим саборима, по тадашњим словенским конгресима, био је светао пример непрестане радиности, светле произвољачка свест с јединим циљем — служби целине.

Низински, Срб-Милутин је био целински човек, и то је оно што га ставља на домак прота Матеје, на узор доцније плејаде српских песника — свештеника.

Срб-Милутин није био песник његошевских надахнућа, али је био писац речи које су правце погађале ударну снагу људи, који су целински мислили и на будућност и на прошлост:

„Гробља су била и биће светиње
за људе,
Што право о свом животу и о
смрти суде.
Из мила гробља устају народу
године,
Што га у часу за славу предака
опчине.
Што више славни костију по
гробови леже,
Све даље од потомства им пе-
чина бежи.
И над њи долази љубав од те-
лесне већа.
А света је љубав, што се и кости-
ју сећа."

Срб-Милутин, песник дунавских ширина, бистро и јасно назирао је и изразио суштину грдне реке српског предања.

* * *

Песник бодрилац, проповедник бодрилац, преводилац бодрилац, увек и стално у неуморном борбеном ставу — Срб-Милутин је пример борбеног пастира борбеног стада.

Схватив књижевност као оруђе за буђење и вечито подмлађивање борбених нагона, он као првосвештеник, несуђени српски патријарх, никад се није либио простонародних тежњи, простонародног језика и у простонародној песми.

„Ми љубимо у простоти
Језик и песме наше,
У простоти нам је душа чиста,
Срце врело."

Његов однос према народу и његовим појединим положаја увек је остајао дубоко привржен српској простонародној, тежачкој култури:

Милку проста стаса,
Дивимо се и лепоти
Њеног простог гласа.
Ако живи у колеби,
Туђе не зна речи,
Српски пева сама себи,
Српски тугу лечи."

Епископ Никанор Грујић у својим песничким потхватима, скромно али штедро, увек је узносио начела народносне самоодбране, а с тим и начела историског одабирања.

Црпећи силину своје личности из силине своје непосредне средине, на цркву и на народ гледајући истим очима, Срб-Милутин је редак пример пуне целинске солидарности, тако и толико да је митрополит Никанор делао и певао баш као да је уз златни крст блистао и челични трнокоп ницшег српског тежака:

„И вејали, ил сејали,
Или жели, или дели.
Из орали, или брали
Ил косили, ил возили.
Навијали или ткали:
Посо нема краја свог.
Кад помоћи не да Бог."

И тако, наш човек на обалама плава Дунава током XIX века исто је осећао, исто мислио баш као и они чији су животи били везани за кршеве где се грдни орли вију.

*

Епископ Никанор Грујић, у књижевности наречени Срб-Милутин, необично борбен као човек, као свештеник, необично борбен као беседник, као песник, значајна је српска историска личност.

Даровит још из детињства, даровит и у старости, администрирајући цркву, администрирао је и прекосовску српску националну мисао и своом својом снагом бранио оно што је тада најпрешније било. Није знао за застој, за немар, већ као надахнути дух врио, стално кључао, да је свака његова реч на пунопарно национално бодрење одисала.

А тада, национално било је прешније од социалног.

Од лаких песмица — поскочица, до великих и моралисаторских епова, од прикупљања народних умотворина до ударних црквених и политичких беседа, од исправљања обичних буквара до пуноважних примедаба на Вукову језичну радњу — Срб-Милутин је успешно узимао у руке и још успешније испуштао из руке сваки посао који се ма и најмање тицао животних потреба српске целине.

Својим храбрим држањем, Срб-Милутин спада у прве српске модерне писце који су идеализовали српски борбени нагон:

„Мој је већа нег несрећа
Обори ју, покори ју
И довршп посо свој
Као сваке сложан рој."

И није чудо што је тај песник народни правобранилац више од пола столећа, ако не златно а оно челично перо држао у десници, увек неуморној за добро, лепо и истинито крај равни и долина тавни бешумног плавог Дунава.

Као соко, тај Срб-Милутин вијо се бодро и штедро у маглинама светле успомене које се зову.

Омладински ступци
СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

Млеком своје дојке нас си отровала
у болу и слави да будемо први;
јер су два близанца што си на свет дала
— мученик и хероj, кап сузе и крви.
(Дучић)

У свом ходу кроз историју постављао народ сваког на своје место и дубоко у својој души подиже споменике захвалности или окива у ланце вечне клетве. Често су уваљдани покушаји професионалних историчара да измене већ створени суд у души народној било о догађајима било о личностима, јер ореол који народ свиле око главе својих заслужних великана и око пресудних судбоносних догађаја, не бледи у тами векова, не кида га зуб времена нити оштро перо кабинетских историчара.

Ти догађаји и дела и жртве великих људи за добро народа и отаџбине постају неизгладиви утисци који се утискују у танано ткиво народне душе и постају њено живо врело из кога кроз стотине нове генерације црпу своју снагу и на коме у тешким и очајним часовима причешћују своје савести.

А кад је реч о српском народу у непосредној вези са њим је и његова историја, опште позната, утврђена, јер се ради о традицији која је јасна, чиста, светла, јер је српски народ у истини велики, велики, не у вербалистичком смислу те речи, већ својом историјом протканом крвљу и умом његових великих синова. Српски народ је на свом тонови том путу кроз историју пролазио кроз незапамћена искушења, али он није ни своје најцрње часове никад схватио као тоталну историску пропаст, као завршетак своје мисије, већ је увек силазио жив са своје Голготе, јер су га обуздавали националним његових синова, одушевљени самопрегор и готовост на најтеже и најболније жртве увек изводили из таме на историску позорницу великих народа.

Али данас, кад још све мирише на врелу, луду српску крв, кад су наши видици мрачнији, ужи и нижи но икад и док се још диже дим са огњишта и обављају сравњена села и свеже гробове најбољих српских синова, после свега треба се запитати: Зашто све то, ради чега сва та страдања, каква корист од толиких жртава? — Свежи гробови на све стране, крв, рушевине и пустош, сен смрти над главом српског народа, — у међусобној борби, ето, плодова за које смо прескупо платили животима који се ничим не могу надокнадити.

„Проклет био сваки Србин,
За туђину ко' се бори".

певао је Љ. Ненадовић после кобне и несрећне 1848 године. И сад, као и онда, после првог заноса пред очима је стало пуцати, почело се трезнити од пијанства речи, почело се трезвеније говорити и мислити својом главом, јер волети своју отаџбину за Србина је исто тако природно као и живети и тек у часу кад је она у опасности види се колико је дубок корен те љубави.

И најзад, истина, трезвеност, љубав према народу, љубав без новинарских фраза и маштања фантаста, почела је са задравим разумом и смислом за стварност, преовлађивати над експлоататорима патриотизма широких маса.

Али на који начин онда ако не крвљу принети своју жртву на олтар отаџбине, на који се начин одужити нацији и заједници, како помоћи напаћеној домовини? Могло би се помислити да смо ми млитави и малокрвна генерација да ми „људи нисмо, да Срби нисмо", „да нас захватила западњачка река и да нам се душе опасности плаше", јер су са појмом „добар Србин" озвек тесно везани крв и борба, чојство и јунаштво, оне стихије које не знају за препреке и које су се као себра у корице уеекле у душу Србинову.

То се не може узети као тачно, јер и данашња српска омладина носи у себи крв предака, „мученика старих и јунака који умираху ћутке на страшноме колу", носи ону исту племениту крв из које изникоше црвени божури и прекрише стрмшну костурницу. И док тако блистави ореол горке легенде косовске, која блуди, дебди, трепери и жи ви неумрлим животом, гласом јерихонске трубе опомиње на најсветије дужности и тражи свесне жртве на свети олтар отаџбине.

Међутим, данас, кад се у запухталом вртлогу догађаја, мењају границе и будућности народа, кад свако разумом види да је опстанак српског народа доведен у питање, данас прилике и императив времена у коме живимо захтевају друго. Мора се ићи другим путем, пошто је постало више но икад важно и неопходно одржање националне индивидуалности, потребно је истрајати и живети као народ, јер ми живимо у једном од оних болних прелома у развићу човечанства, живимо кад један свет умире а други се рађа, а такви прелази су одувек били гробница за слабе и нејаке а капија победе за моћне и силне.

Својим стиховима

„Из гмена великога лаву изаћ
трудно није
Међ великим народима генију се
гнездо вије";

Његош је отеловио огромну физичку снагу нашег народа, али је у исти мах осетио како је неисцрпна и умна снага и величина његова, јер српски народ, почев од свог првог већег културног прегаоца, од Св. Саве, престаје да се угледа на друге, не поседнуће туђе плодове на своје тло, већ сам ствара и зида своје духовне вредности, не чекајући културну милостињу од других. Ето, једнног начина на који ће сваки прави Србин доказати да искрено и страсно љуби Отаџбину, да му је добро народа изнад свега: треба бити свестан о потреби истрајног и дубоког рада, јер рад и стварање су кад

(Наставак на 8-ој страни)

О НАЈИНТИМНИЈЕМ ДРУГУ

БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Сећате ли се најлепше песме Бранка Радичевића? То је „Бачки растанак" који је од свих његових песама највише донео славе младом песнику. То је песма коју нас је одушевљавала у школским клупама па и сада, када смо одавно и ми доживели свој „бачки растанак": то је песма коју ће сви млади нараштаји српски читати увек са одушевљењем.

Праштајући се у „Бачком растанку" са једним отсеком свога живота, са ведрим ћаковањем, Бранко Радичевић апострофира и два своја друга Симу Крстића, доцнијег адвоката, и Јулија Радишића, најмилијег друга свога, доцнијег лекара.

Јулије Радишић био је вршњак Бранков. Њему се Бранко обраћа у „Бачком растанку":

О, Јулије, чу ли, драги брате,
Кад и када ја с' ражљути на те,—
Плану на те ка' 'но огањ живи,
А, мој брате, за то ме не криви...

И небо, вели Бранко, није увек исто: и оно се каткад натмури. Али „Зачас оде цела луда арева: брат на брата опет се осмева..."

Даље потсећа Јулија на заједничке часове проведене с пушком по шумама у лову и закључује резигнирано:

Цвећа лежи у 'артији сув'о,
Песме славља ветар је одув'о.
Ал' ми ћемо, као што смо били,
Један другом свагда бити мили.

И заиста су Бранко и Јулије друговали и даље, све док их смрт није раставила. По завршетку гимназије обојица су се уписала на медицински факултет у Бечу, који је Јулије завршио и постао лекар, а Бранко напустио у трећој години да би студирао права.

У Бечу су Бранко и Јулије увек били заједно. Врло често су долазили старом Вуку Караџићу и с њим проводили време у разговору или заједничкој шетњи.

Када је Његош последњи пут долазио у Беч на лечење, поред професора Шкоде лечио га је и доктор Јулије Радишић.

Наравно да је за све време поред болесног Његоша био и Бранко са Вуком.

Јулије Радишић се бавио и књижевношћу. У часопису *Седмица* за 1857 годину, налази се Радишићев оглед „О филџану, чибуку и бенћелуку". Чланак се овај одликује лепим српским језиком који је био као и у Бранка. Седам година раније, 1850, Радишић је штампао у Бечу свој превод Шилеровог „Фијеска", чији је пуни наслов гласио „Фијеско, или буна у Генуи. Републиканска трагедија од Ф. Шилера. Посрбио Јулије Радишић."

По овом Јулијевом рукопису 1870 године приказиван је „Фијеско" у Београдском народном позоришту.

Јулије Радишић је надживео Бранка за три године. Умро је 1856, дакле у 32 години живота. Доживео је да са очајањем испак гледа како смрт узима најмилијег друга му.

Још као докторанд Јулије Радишић је лечио извесне људе, као што је случај са српским песником Никанором Грујићем. По повратку из Беча живео је све до смрти у Новом Саду.

Био је ожењен Аном Стратимировић, старијом од себе за четири године. Њихова љубав започела је и завршила се као у каквом сентименталном роману. Упознали су се на једној забави. Ана Стратимировић је на себи имала хаљину црвене боје и исто такав шешир.

На крају четврте године срећног брака Јулије умире а Анета, како је и знао, била је заиста сломљена душевно и физички због тога. Смрт је њеног супруга уклонила са света средином октобра. Три месеца је Анета сва кога дана одлазила по зими и невремену на Јулијев гроб где је сатима остајала у немој тузи и сузама. Наравно да се морала разболети.

Осетивши да се смрт ближи, у своме завештању је тражила да се сахрани у црвеној хаљини и црвеном велу, да се од њене заоставштине школује једно мушко дете које се роди у дан њене смрти. Оно мора носити име Јулије и да учи медицину. Такође ће се школовати музички, за харфу, и једно женско дете које ће носити име Ана.

Најзад је захтевала да је музика прати до гроба, јер се раније вићењу са својим драгим Јулијем.

Међутим, од свега је извршено само оно што се односи на црвену хаљину и црвени вео. За школовање деце није било средстава, јер се утврдило да Анине није била власна располагати својим имањем и после смрти. Што се тиче музике на пратњи, православни тадашњи обичаји је било да се с музиком сахрањује само војна лица.

Ана Радишић је живела тридесет и шест година. Ф.—

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

(Наставак са 7-те стране)

служе за добро отаџбине садржина, елеменат и сврха животу, а разарање је кукавичлук и подлост. Стварање човека приближује божанству, јер је оно постојано као и Божије. Разарањем показује своје анималне нагоне и својства.

То је данас једини могући патриотски став, јако је ојачана снага Србије и свих нас само у моралу, а у материјалном су погледу само жртве у великом и дугом низу. А дати Србији све — младост, снагу, здравље, бити готов и из смрти за њену срећу и благостање, — јако је то узвишен, јако срећан удео!

Омладина нарочито мора бити свесна овога, јер живот једног народа није само данас и јуче него и сутра. Ово „сутра" прилагда омладини, не битном и најважнијем него једином фактору будућности једног народа, јер је омладина будући центар и стожер целокупне активности његове.

А доћи ће дан кад ће мрачна прошлост изгледати као ружан сан и кад ће се угледати плодови оваквог рада јер „свесне жртве су оранице из којих бујају плодови", а „крв и зној су ђубрета потребна за успевање цивилизације" (Б. Кнежевић).

Јасно је: на омладинским заставама дан њених српских нараштаја морају бити исписана начела: отаџбина, самопрегор, рад и напредак, јер народ коме су ови моменти животно вјеровање које, попут горостасних буктиња, вечно светли и које се никад не забарвља, тај народ никад не може пропасти, већ напротив, тај ће пут водити славе вечној — сигурно и неумитно.

Мидета Мојсиловић
уч. VIII. разр. X мушке гимн.
Београд

СМРТ

Др ТИХОМИРА ЂОРЂЕВИЋА

академика и научника

Пре неки дан преминуо је у Београду др Тихомир Ђорђевић, академик, научник и професор Београдског универзитета у пензији.

За Тихомира Ђорђевића с правом се може рећи да припада старој честитој гарди српских научника, оних који су својим радом стварали школе, образовали специјалне универзитетске катедре и семинаре, стварали у сво ioj струци научни подмладак — укратко били расадници такве науке, која је снабдевена европским методама, решавала и проучавала наша, српска, национална питања.

Тихомир Ђорђевић етнолог по струци, нарочито је обрађивао доба кнеза Милоша, прикупивши знатну грађу о том раздобљу, али је исто тако давао и озбиљне студије о нашем народном животу. Његова главна дела су *Из Србије кнеза Милоша Наш народни живот, Белешке о народној поезији, Зле очи у веровању Јужних Словена, О Цинцарима, О Циганима*, итд. Поред тога био је стални сарадник наших најугледнијих научних и књижевних часописа.

Добивши стручну спрему на страни Тихомир Ђорђевић је себи ставио у задатак да у таначинама проучи српски фолклор, да у својим научним радњама одвоји оно што је чисто српско, од онога што је заједничко индоевропским народима.

Грађа коју је прикупио Тихомир Ђорђевић, коментари које је дао уз ту грађу, претстављају знатан напредак у развоју српске етнографске науке. Познат у европским научним круговима, цењен на Балкану, ауторитет за своју струку на Београдском универзитету, Тихомир Ђорђевић својим приљежним делима задужио је и српску и словенску науку уопште.

Тихомир Ђорђевић
(Цртеж: В. С.)

Радан, скроман, повучен, Тихомир Ђорђевић оставља за собом лепо научно и национално име, давши максимум што једна српска научна радна снага може да оствари.

Мир нека је пепелу добром и паметном Србину др Тихомиру Ђорђевићу, који је 50 година провео на проучавању и просвећивању свога народа.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату ми од претстојништва градске полиције за 1944 год., оглашавам неважећом. Милица Принчевац, домаћица — Ужице. 195 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од Претстојништва полиције Ужице бр. 1438, оглашавам неважећом. Милисав Лазаревић, бравар — Ужице. 196 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Ужице бр. 537 изгубио сам, оглашавам неважећом. Богдан Аврамовић, гимн. — Ужице. 197 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од претстојништва полиције Ужице за 1944 год., оглашавам неважећом. Вукасновић Гроздa, домаћ. — Ужице. 198 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 9625 издату од претстојништва полиције Ужице, изгубио сам, оглашавам неважећом. Ивањић Страхиња, пекар — Ужице. 199 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 год., издату од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Петровић Даринка, домаћица — Ужице. 200 1—3

СА МОЈОМ женом Николић Јованком — рођ. Марковић не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Бракоразводну парницу повео сам. Николић Јанко, опанчар — Ужице. 201 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Ужице бр. 5555/44 год., оглашавам неважећом. Боривоје Дрндаревић, ложач. — Ужице. 202 1—3

ИЗГУБЉЕНА легитимација од среског начелства у Параћину Боривоје Радојић. 203 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 годину издату од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Костић Љубица, домаћица — Ужице. 204 1—3

ИЗГУБИО САМ моју легитимацију бр. 8962 издату ми од начелства среза Рамског у Вел. Градишту и оглашавам је за неважећу. Александар Јоцић, рођен 1920 године у селу Гареву, срез Рамски, округ Пожаревачки. 197 2—3

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Николић Јованком — рођ. Марковић не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Бракоразводну парницу повео сам. Јанко Николић, опанчар — Ужице. 198 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Радовановић. 198 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ броj 570/43 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Дивна Вукаћловић. 190 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ броj 10822 добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Василије Петровић. 191 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Викторија Стефановић. 192 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Димитријевић. 193 3—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Кр. Марије 89 Тел. 22-912
184 [ ]

Вауер-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који пределаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе
„Вауер"-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. О. БР. 10874 ОД 14-XII-1943

Новчарина плаћена у готову

П. И. Бр. 1994

II 232

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 26 ГОД. II
Београд, 17 јуна 1944
ПРИМЕРАК 5.— ДИНАРА

ОБРАЧУН ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА СА ЕНГЛЕЗИМА

Поводом терористичког бомбардовања Београда, Ниша, Смедерева и других већих и мањих српских насеља, као и поводом најновијих догађаја, који су се одиграли у Лондону у вези са кризом »југословенске владе«, претседник владе генерал Милан Недић одржао је један значајан говор. Он се може сматрати као обрачун, који у име српског народа, чини генерал Недић са лондонским лицемерима и убицама.

Његов говор претставља један објективан и прегледан биланс животног промета између српског народа и Енглеске, у коме наша ставка потраживања необично је висока према Енглезима. Али та ставка не изражава се ни у динарима ни у фунтама стерлинга, него као у Шекспировој трагедији, ради се о људском месу.

То што српски народ потражује од Енглеске јесу главе и животи толико хиљада Срба, који су настрадали кривицом Лондона, зато што их је Лондон бездушно завођио и гурао у смрт и несрећу.

Многи народи имају слична потраживања према Енглеској, али ниједан не подноси тако страшно крвави рачун и не вапије до неба тражећи правду и казну за бездушне и осионе виновнике толико невиних жртава.

Генерал Недић у своме говору није се дотакао ранијег непријатељства Енглеске према српском народу. Она је за последњих сто година и неколико деценија са познатом енглеском упорношћу увек и свуда сузбијала легитимне тежње Србије и увек била на страни њених непријатеља. Оно што је сада дошло, само је наставак и може се рећи круна њеног непријатељства према српском народу.

Његова једина кривица што је словенског порекла и што му је судбина доделила да живи на раскрсници путева између Истока и Запада, које контролише енглеска империјална политика. Због тога већ прошлога столећа, због борбе Енглеске са Русијом, српски народ трпео је великих незгода, због сметњи које му је чинила енглеска дипломатија.

Али сада што раде Енглези са српским народом превазилази све што се могло замислити. Он није ни у ком случају заслужио овако свирепа бомбардовања од стране британо-америчке авијације.

Макар да је и исход рата зависио од овог бомбардовања — што је уосталом потпуно апсурдно — савест енглеских управљача требало је да спречи овакав злочин. Српски народ је до бомбардовања Београда дао много више жртава него цела британска Империја, баш њеном кривицом, по њеној жељи и за њен рачун.

Тако се могло сматрати да је свој данак у крви у овом светском рату исувише платио. Сем ако се није хтело потпуно уништење малобројног и већ десеткованог српског народа. Само побеснели циник без душе и без савести, Черчил могао је, вероватно пијући виски, да изда наређења да се убија и уништава српски народ.

Али Черчил не жели само физичку смрт српског народа, његово биолошко истребљење, као да је то неко урођеничко племе у некој од енглеских колонија. Све што ради са њим нарочито последњих месеци преставља уствари покушај за духовним и моралним уништењем српског народа.

Он тражи од Краља Петра, симбола свију српских светиња, и од српског народа да се одрекне своје битности, своје прошлости и својих најдубљих осећања и уверења, и да сарађује са Јосипом Брозом Титом и његовим комунистичким бандама. То је исто као да тражи од српског народа да сам изврши самоубиство или да сагне главу, да је Титови џелати посеку по наредби крвавог Стаљина.

Са гласом који је дрхтао од бола за изгубљеним српским главама и који се пењао високо у сруби због енглеског вероломства и бездушности, генерал Недић је на сажет начин али потпуно, још једном потсетио српски народ на све неправде и безакоња што Енглеска врши над њим.

Ма да је скоро било он га је ипак опоменуо да не заборави — јер народне масе имају слабо памћење — да је српски народ пропао априла месеца 1941 године због његове превара. Затим му је изнео методе његове пропаганде која се служи и лажима и обећањима, хушкањем и блефовима да завара и омађија један народ, да би што послушније служио светим интересима Велике Британије. Наше славне гусле добиле су част да се чују чак на лондонском радију »оповаијући нове јунаке и устанке од Ђурђева до Митрова дана сваког свеца и сваког месеца«, као што је рекао генерал Недић.

Излажући даље све лажи и подвале, на које је требало да часедне српски народ, генерал Недић задржао се нарочито на последњој подвали, коју енглеска политика и пропаганда сервирају српском народу. Она се уверила колико је велика отпорност српског народа према комунизму, и да не може да га приволе да драговољно уђе у бољшевички јарам. Зато покушавају Енглези да му објасне и да га уразуме, да поред Тита и његових комунистичких партизана постоји и »народноослободилачки покрет«, који није комунистички и у који могу слободно да уђу Срби и да се боре противу окупатора.

Генерал Недић упозорио је јасно српски народ да не наседа овом најновијем трику Лондона, већ да се окупља у антикомунистички национални фронт и да води борбу до истраге са Титом и његовим бандама, ако хоће да опстане и да даље живи.

У своме говору генерал Недић додирнуо је и болно место, због кога је много српско око заплакало, слушајући како су Черчил и његови агенти лишили слободне воље младога Краља Петра и како му изнуђују или у његово име објављују некакве прокламације.

Овакво поступање конзервативне и монархистичке Енглеске са монархом једне мале земље преставља одиста сраман призор дволичности и лицемерства енглеске политике.

Наметање другог једнога Хрвата, агента Москве бившег хрватског бана Шубашића за претседника »југословенске владе« преставља још једно потцењивање српског народа, о чијим најсветијим осећањима не води се рачуна.

Колики је велики цинизам Лондона кад се тиче једног малог народа види се баш по овим поступцима. Српски народ треба да призна политичко вођство Ивана Шубашића и војничко вођство Јосипа Броза Тита. Дакле, два несрба. То значи да су Срби нека нижа раса, неспособна да сама собом управља, него је потребно да други њиме владају и управљају а он има само да слуша. Кад би Лондон мало водио рачуна о расположењу и жељама српског народа, он би увидео колико је то лудост тражити нешто тако од српског народа а он, како каже генерал Недић **»хоће Србију, Свесрбију, неће са Шубашићем и Брозом... Она ортачина некадашњег бана Хрватске бановине, Шубашића, јесте влада црвене Москве и Јосипа Броза Тита, непријатеља Срба и свега што је српско.«**

Износећи затим како су цинички поступали и са Дражом Михајловићем, кога су напустили, јер не признаје Јосипа-Броза Тита генерал Недић поново, ко зна по који пут упућује жарки апел свима српским националистима и родољубима:

»СВИ ЗАЈЕДНО, СВИ СЛОЖНО, СВИ У ЈЕДАН ФРОНТ РАДИ ОДБРАНЕ МАЈКЕ СРБИЈЕ И СРПСТВА«.

А поред позива оца Србије чујте сви српски националисти и услишите речи нашег друга из заробљеништва који поручује:

»Ја сам Србин и желео бих да браним Српство, оно разбуђено Српство.

У њему лежи спас свих нас!«

»С-Н«

ОСНОВЕ СРПСКЕ НАЦИОНАЛНЕ ПОЛИТИКЕ

Ја вас добро познајем, ја познајем ону јуначку крв прадедовску, што струји у вашим жилама. Све дрхти на вама, сваки дамар кад слушате ово што говорим. Ја чујем ваше речи и зато данас кроз моја уста говорите ви: НИКАДА! Још Србин живи, још је јунак. Радије ћемо у гроб да легнемо, него ову и овакву срамоту да дочекамо. Истина је, многе тешке жртве смо дали, неправедно, незаслужено, за туђ рачун и туђе интересе. Сад немамо да се боримо себе ради, свог опстанка ради, свог имена ради. Дошло је оно што сам вам предочавао: БИТИ ИЛИ НЕ БИТИ.

Ми смо свесни овога што говоримо и шта објављујемо, зато нека чује цео свет:

1) Сматрамо за срамно и недостојно великих и силних Енглеске и Сједињених америчких држава да овакву политику воде према српском народу и Краљу Петру;

2) Српски народ је монархиста. Он нема шта да се опредељује и после рата изјашњава о облику владавине. Ми смо сви, иако смо под окупацијом немачком, за Краља!

Никад српски народ од како постоји до данашњих дана није имао други облик владавине него монархију. Њега је кроз векове очувао његов сјајан осећај да је Бог владалац на небу, Краљ на земљи, а домаћин у кући. Он је тако домаћински одгајен па је такав и данас. Зато неће допустити да му којекакви пробисвети Шубашићи и Брозови крује капу;

3) Српски народ зна да је прокламација краљева изнуђена, да Краљ данас нема слободне воље. Он је енглески заробљеник и све што говори и ради, чини под енглеским притиском;

4) Српски народ неће Југославију, какву му нуде Тито и Шубашић. Српски народ хоће прво да се сав уједини у својој Српској земљи. Хоће ли и у какве политичке комбинације потом да уђе, казаће он слободном вољом кад томе буде време. Оно зашто он живи и ради јесте да сви Срби буду на окупу у својој Српској националној заједници;

5) Српски народ је увек био, јесте и остаје домаћински народ. Зато је он огорчен и непомирљиви противник бољшевизма па му оглашава борбу на живот и смрт. Зато је он противу свих Шубашића, Брозова и осталог међународног олоша у служби бољшевизма.

Претседник Српске владе
армиски ђенерал
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

РАСМАТРАЊА О ИНВАЗИЈИ

ЕВРОПА ПРОТИВ НАПАДАЧА

Са великим умирењем и са задовољством можемо констатовати да је српски народ мирно и хладнокрвно примио вести о искрцавању британо-америчких трупа у Северној Француској. Њихова пропаганда хтела је на правом месту да престави као успехе, та искрцавања на француским плажама и неким малим местима на француској обали између Ле Хавра и Шербура. Али наш свет се није дао поколебати и продужио је да без узбуђења прати ток операција, схватајући да је исувише прерано ма шта закључивати о исходу сударa између коалиираца и одбране Европе.

Правилно разумевање ових војних догађаја доприноси много одржавању психозе мира код нас. То се исто показало и у Француској, на чијем земљишту се воде операције. И ту је сачуван потпун мир и ред и живот тече нормално. Као што нам је изјавила једна француска новинарка на проласку кроз Београд:

»Французи су примили вест о инвазији са пуно бојазни. Једним дирљивим апелом маршал Петен позвао их је да сачувају мир и дисциплину и да извршују своје дужности.

Они су одговорили на тај позив. Сви раде у највећем миру и достојанству.

Нико не жели да освајачи дођу у Париз, јер готово сва предграђа Париза порушена су и цео свет зна да уколико »ослободиоци« буду ближе Париза, да ће бити још више уништавања и рушења.

Пре шест месеци требало је претити казнама онима, који крију падобранце, а сада потребно је молити грађанство да не убија падобранце. Мајке које су изгубиле своју децу приликом британо-америчких терористичких напада дочекују падобранце каменицама и неколицина их је на тај начин погинула.

Цео свет у Француској назива Британо-Американце убицама и каже: народи, које убијају Британо-Американци зову Божје проклетство на главе убилачких народа.«

МРШАВ БИЛАНС ЗА БРИТАНО-АМЕРИКАНЦЕ

Обичном човеку, лаику, изгледало је можда да Атлански бедем има за циљ да спречи свако искрцавање савезничких трупа на француско тло. Али се брзо увидело да овај фортификациони систем има сасвим други циљ. Потребно је мислити да он треба да онемогући свако искрцавање трупа, јер он има само за задатак да омета и успорава искрцавање, да не допусти да се дужином целе обале може пребацивати несметано непријатељска војска.

Он треба да браниоцу да времена и могућности да дочека инвазионе таласе, довлачећи брзо трупе из прве резерве. Зато се може сматрати да је Атлански бедем испунио сврху, која му је била намењена и да у том погледу операције искрцавања непријатеља изведене су како је замишљало немачко војно вођство.

Ма да је прошло више од недељу дана од почетка инвазије, ипак се не може ништа позитивно рећи у ком ће смислу развијати се даље догађаји на западном ратишту. Може се констатовати само да главни циљ инвазионог плана до сада није постигнут. Очевидно је да нападачу потребно је да има у својим рукама једну од већих лука на француској обали.

Без тога искрцавање већих размера је онемогућено и Британо-Американци морање и даље да пребацују трупе нарочито конструисаним чамцима, једрилицама, као и из ваздуха транспортним авионима. То све успорава пребацивање трупа, које се врши са много губитака на овај начин. С друге стране то даје одбрани времена да концентрише што већи број снага и да што спремнија дочека нападача.

По свима знацима може се закључити да је план савезничке Врховне команде био да се у првом налету заузме велико пристаниште Ле Хавр, што би у пуној мери задовољило потребе искрцавања. Међутим, у томе се није успело и Ајзенхауер сада очевидно покушава да освоји пристаниште Шербур.

Због тога он мења диспозиције свога првобитног плана, мења правац својих операција, али тиме губи у времену и даје могућности немачкој одбрани да скупи што већи број трупа из дубоких резерви, што све јача њен положај према нападачу. Нападач са своје стране, забринут због овакве ситуације, врши жестоке авионске нападе на саобраћајне чворове у позадини, да би што више успорио довоз немачких трупа.

Може се рећи да је биланс за ову недељу дана и више доста мршав по Британо-Американце. На крају прве недеље у цифрама он је изгледао овако: искрцано је преко 20 дивизија, заузет је један узак обалски појас од 90 километара, који иде негде у дубину до 20 километара. Британо-Американцима смета овако узан појас за развијање њихових снага, али они се излажу великим опасностима, ако изиђу са малим снагама из зоне обалобрана коју штити ватра бродске артиљерије.

Изгледа да је план фелдмаршала Ромела и фелдмаршала Рундштета да извуку искрцане трупе из овог заштићеног појаса и да ступе у борбу са њима. Међутим, савезници, услед успореног довоза трупа, немајући довољно снага, одуговлаче са тим моментом.

Кад буду изашли из те зоне они ће моћи рачунати само на заштиту и помоћ ваздушне флоте, која ће у немачким ловцима наћи опасне противнике. Искрцавање трупа наилази на све веће тешкоће, које причињавају брзи немачки чамци, ноћни напади немачке авијације, отпор упориште Атланског бедема, које Британо-Американци нису успели да заузму, као и ватра далекометних немачких топова са обале Канала.

УЛОГА АВИЈАЦИЈЕ И ПАДОБРАНСКИХ ТРУПА

Као што смо у прошлом броју рекли тешко је и за стручњаке да праве прогнозе, на који начин операције ће се развијати, још мање да предвиде исход велике битке, до које треба да дође, кад обе стране буду довеле на ратиште одређени број трупа. Тешко је унапред у овом подухвату предвидети ма шта, јер у њему дејствују чиниоци, који до сада у ратоводству нису били у примени или не у таквој мери.

Мало ствари могу да се закључују по аналогији и из ратног искуства, јер средства употребљена у операцијама, до сада су непозната у историји ратовања, без обзира на то што према наговештајима и с једне и с друге стране, у даном моменту биће употребљено и ново непознато оружје.

Можда досадање инвазионе операције још једном потврђују изузетну важност авијације у модерном ратовању која нако не може сама собом да донесе одлучујућу одлуку у једној великој битки или за читав један рат јесте један од пресудних фактора у војним подухватима разне врсте. Тако се и у овој прилици може сматрати да ко зна како би прошао и овај почетак инвазије да није британо-америчко ратно вођство имало на располагању тако велике и бројне формације авиона.

Тај фактор биће и даље од велике важности у извођењу даљих операција, тим пре што ће британо-америчке трупе бити лишене заштите бродске артиљерије.

Нема се чини да и у погледу употребе падобранских трупа има извесних новитета. До сада су падобранске трупе служиле за извођење смелих подухвата, правих бравура, као што је био случај са Критом, ослобођењем Мусолинија и скорашњим препадом у Титов »главни стан«. Међутим, Британо-американци хтели су се њима, као и са трупама транспортованим авионима да избегну страховите опасности и ризике који су долазили од Атланског бедема. Просто речено они су помишљали да добрим делом у неку руку прескоче Атлански бедем и да иза леђа првога појаса фортификације формирају се и прихвате борбу са одбраном.

Међутим, показало се да је таква примена падобранаца и пребацивања трупа ваздушним путем врло ризична и да тражи много жртава. Поред извесних успеха у том погледу, велики део падобранских трупа и оних искрцаних ваздушним путем били су уништени, пре него што су могли да ступе у борбу. У сваком случају то претставља до сада употребу ових нових трупа у највећем обиму и најширим размерама, које су до сада познате у рату и претставља један нов момент.

Немачка против-авионска артиљерија на Атланском бедему

(Фото: Велтбилд)

ДУХОВНА СНАГА ОДБРАНЕ ЕВРОПЕ

Читајући разне извештаје и комуникеа са ратишта у Нормандији могу се сасвим нестручно правити ова разматрања и ови закључци, који више проистичу из здравог разума, него из познавања правила ратне вештине. Остаје ипак једно, да ни стручњаци нису у много бољем положају да предвиђају ток операција и каде ће оне из овог почетног стадиума прећи у одређеније облике ратовања. Наравно да оне не могу ићи темпом како се обично замишља, јер транспортовање трупа, наоружаних модерним средствима, као и осталог материјала захтева много времена, без обзира на велике губитке које одбрана причињава нападачу.

Али не смемо чинити грешку, коју су учинили и многе војсковође ако се у процењивању војне ситуације задржимо само на чисто војној и материјалној страни подухвата. Треба водити исто тако рачуна и о моралним и духовним чиниоцима, чија улога може бити од пресудног значаја. Многобројан и добар ратни материјал, располагање са бројним авионима, тенковима и другим оружјем јасу од највећег значаја у модерном ратовођству. Али то није довољно за победу.

Ако тај материјал не употребљава једна војска високог морала и свести за шта се бори. То очевидно недостаје на страни коалираца, чији се интереси сукобљавају, од којих сваки има друге ратне циљеве, и чији војници, иако нахушкани, немају осећање, да се боре за једну праведну ствар или за свој опстанак. По свему страни Европи доведени из разних крајева света они немају духовне снаге да изврше победу.

С друге стране они имају пред собом противника једнодушног, који зна да се бори за спас европске културе и цивилизације као за своју отаџбину. То је најбољи војник света који поред недостижног ратног искуства има фанатичну веру у победу праведне ствари, за коју нештедимице лије своју крв. Његово ратно вођство има искуство и вештину задобивене у току скоро пет година невиђених у историји ратова, којом приликом оно је показало и гипкост и изванредну способност замишљања и извођења ратних планова, који не стају савезничким новајлијама у ратовању.

Поред тога место поцепаности и трвења између савезника, у Нормандији дошле је до изражаја солидарност европских народа, који се све више присније окупљају око немачког војника, увиђајући да је спас Европе у одбрани њене независности од ових варвара са Запада, који по наређењу варвара са Истока треба да претворе Европу у хаос и рушевине. Страшна терористичка бомбардовања која без нарочите војне потребе арше Британо-американци над грађанством читаве Европе приближује све више европске народе, тако да бојиште у Нормандији јесте уствари фронт удружене Европе у борби за своју слободу и нову величину.

15. јуна 1944 године. **Р. Г.**

С. С. С. С.

...И за то, кад год сам звао на слогу и сарадњу упућивао сам своје позиве са уздубљењем и очекивањем да ћу наићи ту на прави српски одговор, баш онима који су се стицајем прилика налазили на другој страни, са које, признајем, није било тако једноставан повратак.

Али баш за то, што сам увек веровао да и њих, као и нас води истинито родољубље, да су и они, као и ми дубоко веровали да својом акцијом служе само српском народу, да су и они ка ои ми, ишли само за стегом Србије, за то сам очекивао и очекујем да је баш ту, и поре дтехничких тешкоћа, јединство могућно, да ће нас догађаји најзад довести у један једини национални фронт: у борбу против најљућег непријатеља Српства Јосипа Броза-Тита и његових антисрпских хорди...

Данас више него икада, са положаја претседника српске владе као са командантског моста брода у највећој бури ја још једном поручујем свима Србима:

За опстанак Српства, за спас српског народа неке у свакоме поштеном, родољубивоме српском срцу букне сазнање, изражено кроз она четири ошила у српскоме грбу, сазнање до кога је наш народ дошао својим скупо плаћеним искуством и које проноси верно кроз векове, да:

„САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА".

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
претседник српске владе

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресс« а. д. Влајковићева 3.

ОСНОВЕ *национално-антикомунистичког* ФРОНТА

...Је ли јасно сада у каквом се положају налази српски народ? Бомбе сеју смрт и стварају хаос. Титова војска ликвидира српски живаљ а камуфлирани народно-ослободилачки покрет залуђује и завађа!

Има ли излаза, има ли спаса? Има! Истина, само један излаз има. То је: сви српски националисти на окуп у један фронт! Интерес опстанка народа мора да стоји данас изнад свих групних, партијских и личних интереса! Национални фронт не постоји, националне снаге су поцепане. Тешкоће за остварење националног фронта су велике, али опасности од нелоге још много веће. Само збијање у један фронт било би у стању да створи тврђаву о коју би се разбили сви налети бољшевика и све рушилачке махинације њихово тзв. народно-ослободилачког покрета.

Само цео народ сврстан у тај фронт могао би да прими у своје наручје и да вида ране пострадалих од бомбардовања. Циљ њиховог покрета је да руши, циљ националног фронта треба да је да подиже и да збрињава.

Зато национални фронт не сме да буде никаква коалиција по рецепту демократских коалиција.

Нека сваки остане при својим политичким схватањима, нека сваки живи по свом убеђењу у крајњу победу, али нека све надахне једна јединствена мисао: сада, и сутра, и до краја рата, ако бољшевички и англосаксонски планови буду успели, и ако се на овом тлу ма и пролазно створи бољшевички бастион, српски народ би то скупо платио својом крвљу, српског народа би нестало.

Истина, бољшевици то баш и желе, а Англоамериканци у томе их бомбардерима помажу! Али, српски националисти то не смеју никад допустити! Ако српски национални фронт од српског простора буде створио тврђаву о коју би се разбили сви бољшевички планови у случају немачке победе, српска заслуга би била призната; али чак и у случају англоамеричке победе, и поред свеколике Черчилове пропаганде која данас гура Србе у Титове редове, пред српским ставом у том случају и Англосаксонци би се морали приклонити.

Постоји још једно врло важно питање: како би српски народ примио стварање национално-антикомунистичког фронта? Тај фронт би могао имати снаге само тако, ако то не би билакомбинација само једног броја водећих људи, већ ако би му пришао цео народ...

Дамњан Ковачевић

ЗА СВАКУ ОСУДУ

Изгубљени рат повлачи увек за собом несређеност унутрашњих прилика и односа. Превратнички елементи, којих је одувек било, користе ту несређеност, како би у мутноме што боље ловили.

Свесна овога, Влада народног спаса, образована у најтежим тренутцима српске историје, истакла је као врховно гесло: мир, ред и рад и на тај начин успела да осујети наклене намере комуниста за стварање општег нереда и хаоса. У овоме лежи једна од највећих њених заслуга коју јој и непријатељи морају признати.

Признајемо да Српска влада у овоме не би успела да у својим настојањима за миром и редом није била потпомогнута од огромне већине српског народа, код кога је смисао о државотворности одувек био јако развијен.

Успех Српске владе био би сигурно још већи и потпунији да у нашој земљи није било људи који су, заогрнути плаштом национализма, сами себе прогласили врховним судијом свега и свакога, и без одговорности било према коме почели да суде другима и да те своје пресуде спроводе у дело. Те су пресуде доношене без саслушања оптуженог и његове одбране, без икаквих гаранција за исправност правичности пресуде. По доношењу пресуда, а нарочито по свирепости њиховог извршења, оне у многоме имају сличности са бољшевичким методама уништавања својих противника.

Установа џелата или т. зв. „клача" код тих група претставља мрљу на српском имену, иако за то не може да сноси одговорност српски народ, који је још пре сто четрдесет година устао на оружје да би онемогућио начело „кадија те тужи, кадија ти суди"! Очигледно је да се овде ишло за примером крволочних партизана који су први завели џелате у својим одредима.

Ове пресуде и ова убиства немају никаквог правног основа, јер их никакав правни принцип нити правда не овлашћују на то. Српски народ одувек је сматрао невитешким мучко убиство из заседе. Зато се он са оваквим методама не може сложити и зато ће извршиоци ових пресуда морати кадтад пред судом народа одговарати.

Још страшније и за већу осуду јесте околност што су често оваквим пресудама и убиствима вршена политичка разрачунавања прошлих режима. Под видом уништавања комуниста, или њихових симпатизера и јатака, убијани су и невини, поштени и национални људи. Настрадали су без потребе, погођени од братске српске руке, ради њега, обести или партиске затворености подивљалих појединаца.

Когод је прави националиста он мора тежити за правном и уређеном државом, јер само таква држава може одговорити крупним националним задацима будућности. Методама силе и насиља мора се што пре учинити крај. Државна се власт мора јачати, а не рушити, јер само тако биће омогућена успешна акција свих националиста у борби против комунизма, заклетог непријатеља српског народа.

БОМБАРДОВАЊЕ СМЕДЕРЕВА

У низу жртава, после Београда и Ниша, дошао је на ред и град Смедерево, град већ тешко озлеђен експлозијом, град који је свим својим слабашним силама прегао да тешке озледе зацели, бар толико да најтању струју живота у себи одржи.

И ту најтању струју већ тешко рањеног Смедерева дошли су да прекину „савезници" Англоамериканци, сручивши на то мученичко место ураган тешких челичних бомби. Изрешетани Ђурђев град, понос неимарске уметности средњевековне Србије, са дједва душе крај валних плаћа плавога Дунава.

Још једна и тешка жртва коју је изранављена Србија поднела, неизбрисив ни крошто ни зашто.

Још једно тешко разочарење у етику рата, који наши „савезници" воде.

Зар ће рушење Београда, Ниша, Смедерева нешто допринети за исход рата?

Зар је већ изрешетана Србија тако важан војни објект, да она треба да буде сравњена са земљом, како би ваљда гуштери по њеним рушевинама дочекали сло боду?

То не можемо да разумемо.

То нас само огромно боли, јер свака наша бесциљна жртва огромни је издатак и излив наше већ тенане животне нити.

Београд и Смедерево Енглези су, наравно кад им је требало, величали као мученичке градове, да одмах затим свале на њих ураганске рафале, искомадају их и раскоудадају.

Српски народ српску деспотицу Јерину, зато што га је упрезала у изграђивање тврђава назвао је „прокле та Јерина". Како ли ће тај свирепо искасапљени, српски народ назвати оне који га ни крива ни дужна раскомадавају као да је, по прошлости, по садашњости, по будућности, последњи род на лествицама људског рода?

Боже умудри Србе!

На челу интернационалних руља, отпадака друштвених, свих народа, Јосиф Броз труди се већ три године да уништи српски народ, који не жели, не може и неће да постане пристаништа безвлашћа, варварског убијања невиних људи, комунистичких метода, које од разумног човека стварају тело без душе и срца.

Србија му је јуначки затворила врата и он више неће ући на свето тле Србиново. Али сама његова жеља сабила је српске редове и од њих створила отпорну снагу за борбу на живот и смрт са комунизмом.

Ту дивну хармонију, коју нам је у несрећи срећа донела, нико не сме, нити има права данас да квари, па ма на то био, ма каквим се патриотским плаштом покривао.

Ни најновија ратна збивања, ни сиренски позиви, ни уображени војнички успеси, не смеју нас одвратити од главне опасности, која прети српском народу, од комунистичке опасности Јосипа Броза и наших одрода.

Своју бригу имамо да бринемо и ничију више, ни за љубав, ни под претњом. Од мудрог држања нашег у овим преозбиљним данима, зависи спасење српског народа. То не смемо смести с ума, јер би катастрофа била неизбежна.

На западу, на племенитом тлу Француске, бије се битка какву историја света није још забележила. Сударили су се војничке снаге обима и оружја таквог, какво наш мозак није у стању себи да претави.

Сутра ће се то догодити и на другим странама, може бити у појачаном или слабијем обиму, али шта ми према тим стихијама представљамо? Ништавило, зрно песка у огромном мору.

Тамо се рву два света, два схватања, два континента. Бије се бој за слободу Европе и њених народа, за уништење комунистичке мора, која цео свет притиска. Исход такве гигантске борбе мора нас интересовати, јер од њега зависи и наше спасење. То право ми не одричемо свом народу, али никакво мешање, јер би то било посмртно слово и њему и његовој земљи.

У овим тешким моментима, које преживљујемо, чувајмо се провокатора, који нам слаткоречиво шапућу на уво вилинске приче, јер нам не мисле никако добро, јер раде за туђ рачун. Останимо мирни и прибрани. Истрајмо на свом послу и поред свију тешкоћа које нам је рат набацио на нашу земљу и поред жртава које подносимо, јер жртава мора бити.

Али не заборавимо да ће тих жртава бити све мање, ако останемо хладнокрвни и мирни, гледајући само своја посла. Не будимо више лаковерни, да не будемо наведени да чинимо глупости, које би нас могле скупо стати.

Све је пролазно, па и ова мучна неизвесност убрзо ће наћи свој крај. У колико су искушења већа, у толико наш отпор треба да је јачи, да не би подлегли, у противном, пропаст је неминовна.

Страна пропаганда преувеличава ствари и никад не даје вери преставу ратних збивања. Са свог гледишта, она има права што тако чини, али и ми имамо исто тако право да се на те лажи не лепимо олако.

Ако загледамо прошлост и критички размотримо обавештења која смо тим путем добијали сами ћемо се уверити, колико смо обмањивани и варани. Треба већ једном да престане, јер код нас и поред ратних ограничења, постоје могућности да будемо тачно обавештени. Верујмо више нашим одговорним родољубима који су свој век честито провели у служби свом народу, него белосветским спикерима који једва натуцају српски.

Ако још рачунамо на сопствену снагу, она треба да је утрошена само у одбрани српских интереса и ничијих више. Ко другојачије говори, тај свесно лаже. А ми смо означили крвног непријатеља наших интереса у лицу Јосипа Броза-Тита и његових разбојничких банди, сакупљених с коца и конопца, из целог белог света.

За то је дужност свих патриота, свих добрих Срба, нарочито наше српске омладине, да уједињеним снагама и јуначким мишицама уништи тај интернационални олош и спасе Србију и српски народ. За извршење тога задатка, време се не сме губити, нити се сада сме тражити длака у јајету.

Опасност је велика, она куца на нашем вратима и сложни Срби морају је уништити.

Да, српска слога, то је најјаче оружје исковано у нашим рукама.

Ми немамо фабрика да би недостатак слоге попунили модерним оружјем, али имамо срца да се јуначки ухватимо у коштац са комунистичком немани и да је смрвимо, само ако будемо сложни. У тој слози лежи наш спас, лежи васкрс наше драге Србије, лежи будућност наших поколења.

Да ли схватате драга браћо, да је тај час куцнуо и да ван удружених српских борачких редова не сме да остане ни један патриота, ни један родољуб, ни један Србин, ко се Србином још осећа. Ми дубоко верујемо у слогу српског народа, па за то и у победу наших дичних бораца у борби противу комунистичке хидре.

Ми дубоко верујемо у свест српског народа, да ће у овим бурним временима пуним тешких искушења остати на висини здравог и зрелог схватања и да ће ове наше савете примити к срцу.

Ми дубоко верујемо у добру вољу свих родољуба да ће прећи преко ситних размирица које их још деле, па чак и по цену подношења личних жртава, да би триумфовала српска слога.

Ми дубоко верујемо у мудрост нашег народа да ће опазити у овој кризи осећаја, где му је интерес и да ће поћи за тим природним инстиктом, јер он ће му донети смирење, спокојство и спас.

Ми дубоко верујемо у животне сокове нашег народа и за то изјављујемо отворено и поштено, да ће сва ова ратна чуда преживети и дочекати зору лепше будућности и живота. Напоследку, ми дубоко верујемо да ће српска слога разочарати наше непријатеље, који су на неслози изграђивали свој рачун.

И за то, остаје нам још као дужност да се у овим судбоносним часовима помолимо Богу, да умудри наш народ, да благослови српску слогу и да излије своју милост на мишиће српских бораца, да би уништили сатану, који покушава да ослаби нашу љубав према Њему!

Б. Ђ. Н.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

Разочарење инвазијаца

Ниједан Немац није мислио да ће Атлантски бедем моћи да одбије покушај искрцавања ма где се тај покушај десио. Сваком је било јасно да постоје на обали Атлантика зоне које су тако утврђене да могу да се одупиру и најјачем нападу морнарице. А постоје зоне где има само доказних утврђења, али где је при премљено све за противнападне акције покретних немачких трупа.

Стварност је показала да су немачке наде у Атлантски бедем биле потпуно оправдане. Код Хавра непријатељ није могао да ступи ногом на копно. Он је био одбијен дејством артилерије. Код Шербура већ девет дана траје артилеријски двобој и инвазијци не смеју да се приближе овом утврђеном сектору.

А на другим секторима покрет немачке трупе уништиле су непријатељска искрцавања. И ово уништење је било најефектније на острвима Џерси и Гернси. Ипак, није се могло (или се није хтело) да непријатељ буде збачен у море свуда. На два места, и то између Орне и Вира, као и у области Карантана, Британоамериканци су се задржали на копну.

Дакле, Немци су били у праву када су мислили да Атлантски бедем не може и не мора свуда да осујети искрцавање. Он може и мора (а то је сада и доказао) да отежа искрцавање и да створи такву ситуацију, у којој ће непријатељски потези бити стављени под контролу немачке борбене воље.

Заиста, ова се воља испољава у току протеклих 11 дана инвазионог подухвата. Немци су задржали у својим рукама многобројна упоришта, која остају у позадини непријатељског обалобрана и отежавају британоамеричке напоре код обале. Немци су својим противнападима против обалобранског фронта ограничили слободу непријатељског маневрисања и начинили су Британоамериканцима такве тешкоће да је Монгомери употребио већ две трећине својих снага само ради учвршћења обалобрана. Више него сигурно да је Монгомери рачунао да ће моћи довољно 30 дивизија ради освојења целог полуострва Контантен и ради стварања једног фронта од Фекама до Грандвила на обали залива Сен Мало. Како се Фекам налази северно од Хавра, то би се у позадини тог фронта налазиле две инвазионе луке Хавр и Шербур.

Међутим, Монгомери је већ десетога дана инвазије укључио у борбу 22 своје дивизије, а није заузео ниједну луку. Није задобио простора и налазио се на једном малом обалобрану између Вира и Орне. Разочарење инвазијаца је огромно.

Горе смо рекли да Немци нису хтели да збаце непријатеља у море, јер се немачка војска радије могућности да се сукрсне у борби са непријатељем и да извојује победу. Зато је норман диски обалобран потребан Немцима исто толико, као и Британоамериканцима. Британоамериканцима је потребан ради инвазије. Немцима је постојање тог фронта потребно ради победе над непријатељем, која би одлучила овај рат.

Одлуку рата не може донети итлијанско ратиште. Тамо се налази генерал-фелдмаршала фон Кесселринга одваја од непријатеља и иде према новим положајима где ће почети нову битку. Непријатељ неома опрезно гледа иза немачких колона, јер познаје маестровску тактику немачке заштитнице.

Што се тиче совјетског фронта, Стаљин је опет изненадио у стратегији, као што је више пута изненадио своје пријатеље у политици. Он је почео офанзивне акције на северу против Финске уместо да нападне на јужном фронту немачко-румунске трупе. Изгледа да се он свети својим друговима Рузвелту и Черчилу. Док их је молио да му укажу помоћ великом акцијом на Западу, они су чачкали фронт на Сицилији. Сада им он враћа мило за драго.

Европска јавност концентрише своју пажњу на инвазиском ратишту и зато не прати догађаје у Кини. Међутим, тамо Јапанци су извели једну велику офанзиву, отргли су Чојкајшекове велике области, заузели многобројне важне градове и потукли јаке чунгкиншке армије. Ова јапанска победа приближава коначну катастрофу Чунгкинга. А што је најважније, ствара потпуно илузорним вашингтонски план похода према Токиу преко азиског континента. Као и увек, реалност је јача од америчке фантастике.

М. Војновић

ЈЕДНА ЗАДУЖБИНА ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

Недићев дечји град у Обилићеву

У раду на моралном и духовном наоружању нашег народа, које је отпочело у нашем послератном животу, проблем збрињавања нашег незаштићеног подмлатка, чији се број услед ратних прилика знатно повећао, постајао је све више акутан. Велики број српских дечака и девојчица, остали су сирочићи, напуштени од родитеља, препуштени улици или морално посрнули. Ради народног опстанка и његове будућности, потребно је било да се најзад и поред свих многобројних тешкоћа приступи решавању проблема њиховог очувања и враћања правом путу, на коме се имају изградити у корисне чланове наше друштвене заједнице.

У чврстом уверењу да „српско племе усахнути неће", генерал Недић је још пре годину дана почео да спроводи у дело своју велику замисао оваквог спасавања нашег незаштићеног народног подмлатка, од свих оних негативних елемената у нашем народу, који незаштићени народни подмладак користе у своје злочиначке циљеве.

Изградња „Недићевог дечјег града" на државном добру „Обилићево" на тај начин, добила је општенародни карактер и претставља једно епохално дело, коме ће будућа поколења морати да одају највеће признање. Спроведено у дело уз помоћ свих крајева наше отаџбине, оно је исто тако и доказ градитељског нагона нашег народа заснованог на солидарности свих народних слојева.

После једногодишњих радова један део „Недићевог дечјег града" већ је оспособљен за пријем веће групе српских дечака и девојчица. Последњих дана приводе се у дело последњи радови на преосталим недовршеним зградама, тако да ће већ око 25 о. м. око 500 дечака и девојчица моћи да се сместе у њима. Овим поводом, окружни начелник Округа крушевачког, Радослав Павловић, упутио је председнику владе једно писмо у коме га обавештава о остварењу и приношењу у дело највећег социјалног дела Владе народног спаса. У овом свом писму, начелник Павловић, каже између осталог:

„... Само и овим делом Ви сте народ уверили да „српско племе усахнути неће", а српска деца чак ни сирочићи неће остати" „Недићев дечји град" постаће жива црква, живо, оживотворено православље и светосавље, истинити храм новог завета. Еванђелски подвиг и примена.

За осећам, као што је честити кнез Лазар, приволевши се царству небеском, постао живи извор за напајање снага поколењима његове епохе, да ћете Ви, наш други Лазар у другоме Косову бити онај који је отворио врата нове социјалне епохе са Христом и еванђељем. Ваш трогодишњи рад и духовни изрази у овом времену косовске трагичности дају ми могућности и снаге да Вас упоређујем са честитим Кнезом.

Зато сам мишљења и молим да се отварање „Недићевог дечјег града" и увођење прве групе сирочади Србије изврши на Видовдан 1944 године Свети Вид (Световид), словенски бог светлости и дана заиста би тога дана обасјао тла отворени нови пут српског стварања на Христовим и Светосавским темељима..."

У „Недићевом дечјем граду" у Обилићеву наћи ће засада уточиште 500 дечака и девојчица од 10 до 17 година старости, који ће поред свог оспособљавања за живот, моћи и својим рукама допринети изградњи свога дечјег царства, омогућујући на тај начин што бржи пријем и осталих дечака и девојчица њихове судбине.

Овогодишњи Видовдан, симболичан дан српског пропадања и ускрсавања, претставља ове године почетак једног новог и снажног српског националног социјалног живота, који ће, уз помоћ свих народних слојева, донети боље дане не само српским сирочићима, који ће ускоро осетити у пуном сјају и лепоти праве животне радости, већ и читавом српском народу.

Н. Радуловић

Бомбардовање из ваздуха

У данашње време кад је позадина ратишта чак и у неутралним или окупираним земљама, као што је случај код нас, изложена терористичким нападима из ваздуха, корисно је и потребно сваком грађанину да зна извесне појединости о бомбардовању из ваздуха.

Бомбардовање се врши помоћу авиона бомбардера, који могу да носе 1.000 до 10.000 кгр. бомби, према њиховој величини. Број њихових митраљеза износи до 24. Поред митраљеза тешки бомбардери имају обично 2 до 4 топа мањег калибра.

Кад тешки бомбардери иду на бомбардовање, прате их ловци за далеке летове. Брзина бомбардера прелази 500 километара на сат, а лови око 750 километара на сат. Бомбардери могу да лете на висини до 11.000 метара. Ловци обично лете на 500 до 1.000 метара изнад њих.

Бомбардери и ловци лете изнад непријатељске територије на великој висини, јер су тада изван зоне корсног дејства против авионске артиљерије, чије је успешно дејство до 7.000 метара, ма да домет иде и преко 10.000 метара.

За авионе је најсигурнији лет или на великој висин преко 5.000 метара, или сувише ниско испод 500 метара. Преко 5.000 метара скоро је бесцилно гађање авиона због мале вероватноће поготка. За одбрану од бомбардера до 1.000 метара висине морају да буду постављени противавионски митраљези.

Модерни авиони имају радио предајну и пријемну станицу, компасе и све навигационе справе. Постоје справе за мерење висине и брзине. Осем тога у штампи се говори да постоје аутоматски пилоти, као и то да Немци имају авионе који лете без пилота, а управљају се путем радио таласа.

ПАД БОМБЕ

Бацање бомби врши се на два начина: спуштањем бомби из потпуно хоризонталног лета изнад одређеног циља, нишањем преко нишанске справе, или обрушавањем и спуштањем бомби са мале висине. За време обрушавања авионе је тешко гађати због нагле промене висине и брзине лета, али се вероватноћа поготка повећава за 80%.

Необавештен свет мисли да бомба пада вертикално, па се и сувише плаши када су му авиони изнад главе. Овај страх је скроз неоправдан, јер бомба при паду описује параболично криву линију. Домет је већи уколико авион лети на већој висини, а за висину од 2.000 метара износи

Када авион лети на 4.000 метара преко 1 километар.

ра висине онда треба да испусти бомбу на 1,5 километар испред циља. Ветар такође утиче на домет бомбе. За лакше бомбе то скретање може да износе чак и до 100 метара. За нас је најопасније када авион лети право преко главе, а при висини од 4.000 метара налази се на растојању од 1,5 километара.

Бомбе од 1 до 50 кгр, тежине су обично бомбе за живе циљеве, од 50 до 100 кгр. разорне за насеља и градове, од 200 до 300 кгр. за специјалне објекте, од 500 кгр. за нарочите објекте као што су виљадукти, тунели и конструкције од армираног бетона, од 500 до 1.000 кгр. за велика разарања, од 1.000 до 3.600 кгр. за блоковна разарања.

Бомбе од 100 кгр. руше куће у кругу 20 до 50 метара, од 200 кгр. у кругу 30 до 70 метара, од 300 кгр. у кругу од 40 до 85 метара, од 500 кгр. у кругу 50 до гу од 75 до 160 метара, од 1.800 110 метара, од 1.000 кгр. у кругу кгр. у кругу од 150 до 500 метара. Прва цифра важи за солидно грађене, а друга за несолидно грађене објекте.

Практично бомба од 50 кгр. руши куће од једног спрата, од 100 кгр. бомба пробија два до три спрата, од 300 кгр. три до четири спрата, од 500 кгр. разара цео блок кућа у кругу од 100 метара, од 1.000 кгр. цео блок кућа у кругу од 150 метара.

Одлук рег. С. Бр. 2491 од 22. 11. 1944

ОГРЕВ СЕ ЛЕТИ ПРИПРЕМА И ЧУВА ЗА ЗИМУ

По свима знацима овогодишња зима биће веома оштра. У прошлој години није било јаких ни дугих хладноћа. Зима се углавном лако издржала с оним количинама горива којим је Београд располагао.

Преостале залихе су ретке и мале. Потребно је стога већ сада мислити на огрев за идућу зиму и предузети све што је могућно да се она што спокојније дочека.

Због претерано високе и сасвим нерационалне потрошње свих горива снабдевање наше престонице огревним материјалом било је тешко и у време мира. Нагло увећани Београд трошио је само за домаће сврхе преко 600.000 кубика дрва и око 100.000 тона угљева, махом сваког порекла и бољег квалитета, а за потребе разних привредних предузећа још најмање 100.000 кубних метара дрва и преко 500.000 тона угља и кокса.

То је, с тешким и расовитим горивима за специјалне потребе износило укупно око 100.000 вагона. За наше саобраћајне могућности превоз ове количине разних горива и пре рата је претстављао изванредно велики напор, а после 6 априла 1941 није уопште био практично изводљив ни у приближном обиму.

Надлежни предузимају све потребне мере да се Београду обезбеде најнужније количине огрева за идућу зиму. Али у садашњим изванредним приликама сви грађани дужни су показати разумевања за стварне тешкоће у снабдевању и мислити на разне могућности за самопомоћ у томе погледу.

Ако се неке потребе не могу сад задовољити на раније уобичајени начин, неопходно је да се свако што боље послужи оним што добива у данашњим приликама или што се већ затекло у кући. Огрев се лети штеди за хладне месеце, кад је свакако најнужнији. Снабдевање је данас сувише отежано.

Много је лакше рационално ложити, да би нам гориво што дуже трајало и нешто од старих залиха још остало за идућу зиму. Савети које је Завод за топлотну привреду при Министарству народне привреде већ давао о томе корисно су прошле године послужили свима увиђавним грађанима. У данима које сад преживљујемо напори за рационализацију ложења могу нам помоћи да мирније дочекамо идућу зиму но иначе.

Постоји доста начина да се у лето потроши што мање горива, па тако што више сачува за хладне месеце, односно да се оно што ће се добити у садашњим тешким приликама најрационалније искористи за огрев. Упутства о томе саопштаваће Завод за топлотну привреду на овоме месту и на то упозорава све грађане који себи желе добра и мисле на самопомоћ у властитом интересу.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

БОЖЈА ОПОМЕНА БОРЦИМА

„Кога Бог милује тога и кара" вели народна пословица. И нас је Бог покарао довољно за недела наша и дан-данас рука гњева Божјега почива још на нама.

Каранја Божја су блага и очинска, пријатељска и поучна, ма да понекад и осетнија. Свако дело Божје је за поуку нашу. Јер смо ми слика и прилика Његова.

Многе су опомене Божје упућене нама. Његовим борцима за овом земљином шару. У име Његово ми смо позвани да се боримо са сатаном, грехом, злом. Тешко их је навести све.

Као прву опомену Бог је послао народу нашем Јосипа Броза и његове сараднике — сву могућу чивутарију и белосветски олош да би нам на примеру њиховог синарегизма показао како морамо да будемо повезани слогом братском и задахнути љубављу. Када тај конгломерат од људских слобода може тако што да чини што чини, куда би тек крај наш био када би слога царовала међу нама!

У састав те прве опомене послао нам је Бог оне који не признају Бога, исмејавају Његове слуге, руше цркве и омаловажавају дело Господње — да би се издвојили они који Бога исповедају, слуге Његове уважавају, цркве посећују, величајући Господа Бога — и истребили те срамне негаторе духовнога, богочовечанскога у душама нашим.

Још нам је у састав те прве опомене послао Бог оне који руше ауторитет домаћина у држави као и домаћина породице, омаловажавају и скрнаве светињу брака, руше углед свештења и проповедају неморал да би се издвојили они који воле и желе Домаћина у држави као и домаћина у породици, поштују светињу брака, цене светиње своје и животом својим потврђују неминовност и неопходност моралног живота — и пошли у огорчену борбу против тих рушилаца и богохулника.

Послао нам је још Бог оне који мржњом дишу, који желе експлоатацију слабих и нејаких и присвајање туђе имовине под окриљем начела „Све је дозвољено" — да би се издвојили они који љубав у срцима носе, који се на домаћинству своме, — макар како мало и сирото било — осећају као мали цареви и који чине људима оно што желе да и њима други чине — и извршили морални обрачун са тим људским слободама.

Још нам је Бог послао много и много опомена, убедљивих и поучних. Али нам је ова могла бити најкорисинија. Она то и јесте већ, али не потпуно. Јер да није глупости не би ни мудрост блистала својим сјајем, чак се не би ни примећивала. И одвојили су се сви Срби који не желе оно што нам је Бог као тешку пробу послао.

И одвојили су се сви Срби, издвојили су се благовремено у један фронт по духу и суштини, али не и по форми. Велико је то добро и велика добит за народ наш. Али, на несрећу нашу то је издвајање пошло не једним него на два пута. Није нас окупио ни један циљ и по формалностима својим које су нужне да би подухват уродио стопроцентним плодом. Непријатељ нам је један исти а ми се нисмо сконцентрисали. Док је један ратовао, дотле се други одмарао или бавио другим пословима. Заједнички непријатељ је то осетио и почео својом лукавом тактиком да искоришћава једну или другу страну. Једну више, другу мање. Осведочења и потврде за ово већ је било доста. Време је да се једном прекине, односно изврши концентрација свих националних бораца, јер су то они који су се поучили овом Божјом опоменом али не потпуно и до краја.

Када се увидео заједнички непријатељ требало се заједно и борити противу њега. Јер је један пут који спасењу води. До сада је на нашем националном фронту било два пута; али оба нису спасоносна. Само је један спасоносан. То је пут српски, старостарини, царски, светосавски. Њиме сва браћа морају поћи ако желе да ова опомена Божја као и многе друге, плодом многим роди. Последњи је час, не губимо дане. Чувајмо животе народа свог за боље СУТРА, јер смо истински и верни заштитници онога што нам је угрожено од неверника и Брозових помоћника.

Ж. Р. П.

Отац и син

— Покојном родитељу —

Шкорпије душу обориле,
кртице веру уморише,
шта, оче, да чиним
сада?
Ветрењаче надања међу,
а на дух
преморени,
трус за трусом,
ватром ужагрени,
пада?...

Уз добовање оболеле
јетре
и уз рефрен сухога кашља,
пасторче химне рада,
у крило моје
преблаге и предобре
сестре,
зрно по зрно је
згртало.
Сине,
поноси живота крст,
и пружи десницу мушку,
прихвати дрвену ручицу
плуга,
и држи,
чврсто држи,
рало и ритало!...

Оче,
чуј нову молитву ову,
иду нам времена боља —
то зборе срце и душа
и крвца моја врела,
да су ми вечна начела:
ХРИСТОС,
ИСТИНА И ДОБРА ВОЉА...

ЖИВОРАД Д. ИЛИЋ,
добровољац

ДОБРОВОЉАЧКИ ЗОВ

Настављамо свој стари посао, свој вични занат.

Изнова се купамо овом мушевитом водом одакле црпимо најблагословенија и најблаготворнија искуства животна!

Изнова дишемо и удишемо кужни ваздух овај, како нам га крсте противници и непријатељи наши, а он је ипак сладак, тако сладак и пријатан...

Изнова се рађамо новорођени и окрепљени у родним селима нашим и белим градовима нашим...

Изнова бранимо неодбрањене куле и тврђаве наше од лукавих и подлих, савремених луцифера и срамног коштмара туђинштине.

Изнова смо копљаници и победна копља наша забадамо по врховима гора, брда и планина *наших снежних, док тробојне за* ставе и перјанице стрелне луковима оштрих и убојних стрела наших речито зборе и говоре: „Е смо царевали"...

Изнова тргнимо трком историје и не дамо да нас време гази; још мање прегази, већ увек и свагда идемо испред догађаја, они нас никад не изненађују, као нововесници златних зора...

Изнова смо се јутрос прекрстили крстом нашим, човечанским, хришћанским, православно-српским, косовско-добровољачким, који попут сунчевог блеска отсијава на сурим униформама нашим и на коме победни штитоноша наш Св. Ђорђе пробада копљем бојним разјарене чељусти првене, комунистичке аждаје...

Изнова смо се јутрос опомињали да на крсту овом, завештом и вечном симболу нашем, стоји гранитна и древна дозивка поколења и поколења наших, за коју се једино зна, једино ради, једино живи и једино мре: „С вером у Бога за Краља и Отаџбину"...

Изнова се јутрос, као свакога дана, помолисмо за душе храбро палих другова наших и сетисмо се светлих и светих ликова њихових, у оним тренутцима када последњом, продорном грмљавином и јуначким кликом изговорише последње речи своје упућене Мајци нашој — Србији вечној...

И тако гредимо и гредимо...

И ево већ на нас падају први снопови сунца и благим и тихим таласима својим утврђују и потврђују на камену каменом вечна спокојства наша и чврста убеђења идеала наших...

Друже!

Добри и врли мој!

Немој мислити да су ове речи плод романтичарско-трубадурског занесењаштва неког наивног песника или маште неког утописте. Не, друже мој!

Не, и поверуј, јер је и истина то истина велика, да се дух орловски неће учаурити и запарложити у овом нашем диму, нашем чкљу, нашем мулу, нашем блату, нашој сламе, нашој плеви, нашој ловачи...

Не!

Не бој се, добри друже! Не бој се и доћи!

Знај, боље је и часније је часно погинути, него нечасно, непоштено и хохштаплерски живети.

Чуј, знај и гледај!

У бескрајним ширинама нашег оптимизма блиста једна искра.

То је искра ватре живе. Она буктиа и пламти на вечном жртвенику Истине и Правде. Она је почетак новога живота као дијамантни отсјај предивне чистоте срца и громогласни одјек најсуптилнијег божанског флуида душе...

Она живи... Она живи... сјаји на сунцу, купа се у морима...

Милозвучне фанфаре наговештавају њен скори тријумф над боговима зла...

Она је бесмртни победник над земаљским тамничарима и уневерићељима вртова дивних-предивних!

Друже, таква је вера наша, снага наша, љубав наша и жива жртва наша.

Распета на крсту, а ипак жива...

То је вечна труба Добра, која извија заносне мелодије уз кораничке и маршеве наше — одјек душе, не само душе, већ и срца и целог бића нашег...

Не гледај на жабокречину „уморођену" и на пропаст „заговљену".

Не на богове и идеале овоземаљске, већ баци општи вид и бели глед далеко, далеко преко брегова, лугова, поља, гајева, њива и планина наших, па ћеш на ћилиму златном, покрову Јефгимије, Српкиње Прве, прочитати српску истину, коју вели наш велики Достојевски: „Само помоћу патње можемо научити да волимо живот".

Не бој се, друже, и — доћи... Доћи!..

Ж. Л.

У веселом расположењу крећу се у борбу против Брозових банди...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Даље од нас, куго, даље!

— Је ли и оно тамо колона нашега батаљона? питао је најмлађи добровољац осме чете Љубиша.

— Јесте. Одговорио је његов десетар.

— О, па ми ни сами не знамо колико смо велики. Са пријатним изненађењем и очитим задовољством наставио је мали и млади бранилац Србије.

— Велики, разуме се. Осетиће то још ове ноћи партизани, ако Бог да, додао је десетар.

И осетили су, само не те ноћи, већ током сутрашњег дана.

Колона се кретала даље. Пред нама се у свој величини и зимској лепоти указивала горостасна Голија. Пролетње сунце је грејало са потпуно безобличног неба. Но ипак његови зраци нису још могли да топе дебели слој отврдлог снега који је покривао земљу. Ту и тамо су огромни сметови. Мање јеле тек што вире својим врхићима из њих.

— Не узимај снег! Прехладићеш се. Чуо се оштар глас водника првог вода.

— Жедан сам, водниче. Молећиво је рекао ожеднели момак.

— Трпи до првог одмора.

Ево нас у Коритнику, малом, сиротом планинском селу које се пружа дуж Самоковске речице, притоке Студенице. Кровови малих дрвених кућа купају се у зрацима жељеног сунца. На прозорчићима извири понека глава и чим се увери да смо српска војска одмах излази напоље, сачекује и узбуђено, са радошћу дочекује. Скоро у сваком дворишту виде се разбацани делови ногу, прева и коже ована, говеда или коза. Питамо: шта је то? Одговор је кратак и суморан:

— Партизани!

— Где су?

— Мало пре њихове страже биле су тамо на оном брду.

— А сада?

— Ту су негде око Ратара, Плочника и Ђукића.

После краћег одмора идемо даље. Спуштамо се ка ушћу Самоковске у Студеницу. Наједном примећујемо у речици мртвачке сандуке. Тамо доле дубоко испод стена и снега задржало их је преко речице изваљено дрвеће. Сазнајемо да су то партизани у повлачењу бацили своје мртве немајући довољно времена да их закопају.

Ево и Студенице. С једне и друге стране прикрива је густа, млада и дивна јелова шума. Прелазимо је служећи се дрвеним мостићем. Она тече бистра, хучна и пенушава журећи тамо доле Немањиној задужбини. Не одвајамо лако поглед од ње. Зашто? Па и Студеница је река, вода као и остале, рекао би можда неко. Али ми смо тада осетили да она за нас није обична река и вода. Нисмо ни ми за њу били обични људи. Нама се чинило да је она то тако очевидно показивала у овом тренутку. Као да је хтела да искочи из свог корита, тако се валовима подизала к небу. Била је радосна и она што види заточнике Немањиног завета и његове мисли. Били смо радосни и ми што нас она тајанствено спаја са тим заветом па није чудо што смо у њој осетили живо и мило историјско вековно биће.

Пењемо се ка Ратарима. Ту треба да заноћимо. Тек што смо почели улазити у сеоце зачу се с десне стране од нас јача ватра. То је први батаљон нашега пука који је ишао у правцу Плочника. Нашли су на партизанске заштитнице и осули на њих митраљеску ватру. Значи ту су. — Биће опет борбе. Радосно су говорили наши млади јунаци. Наш батаљон је одмах посео важне положаје изнад села. Између осталих положаја нарочито се истиче купасти, дебелим снегом покривени вис Јаворовице — кота 1363. С једне и друге стране овог виса пружају се правцем југозапад и североисток две, коју стотину метара ниже, косе. Током ноћи остале су на тим положајима заседе свих чета батаљона сем наше која је била у резерви.

Како смо већ давно појели суву храну коју смо понели, постарали смо се да купимо штогод за вечеру. Међутим, у селу готово све очистили партизани. Једва напабирчимо и по скупе паре платимо 11 килограма ситног брдског кукуруза. За једну чету то није, што рекли, ни залогај, али боље ништа него ништа. Дуго смо кували кукуруз. Владан и Миладин све су предузели да га што боље уреде. Око три часа после пола ноћи халапљиво смо га појели, мада није био довољно скуван. Све дотле очекивали смо напад партизана знајући да они воле ноћне подухвате. Али њих није било управо до зоре. У саму зору, на Врбицу, зачу се, од наших положаја, пра сак пушака, у почетку ређе, а после све чешће. Почеше да штекћу и митраљези. Нападнуте су наше заседе. Партизани четвртог батаљона прве крајишке „народноослободилачке бригаде" још ноћу подишли су заседу нашега батаљона и у расвит јурнули на њих. Заседу на Јаворовици изненерно је митраљез „бреда" те се она под изненадним, брзим и смелим партизанским нападом повукла са положаја. Охрабрени првим успехом партизани су брзо заузели и косу десно од Јаворовице па са оба места почели да туку наше остале положаје. Све то одиграло се тако изненада и мућевито да нико доле у селу није знао о чему се ради. По наређењу четовође наша чета је одмах пошла на положај, иако нам овај пошто смо били у резерви, није био још одређен. Док смо излазили колоном по један преко наших глава су звиждали и фијукали куршуми. Нисмо веровали да то бију партизани и у чуду смо се питали: шта је то нашима зашто пуцају у овом правцу? Изашли смо на положај 5 и 6 чете. Док је четовођа одређивао положај првом и другом воду, један од другова седме чете звао је:

— Четовођо! Брзо напред!

— Партизани заузеше Јаворовицу.

Положај нашег батаљона био је овим веома угрожен. Са Јаворовице је већ тукла партизанска збројовка. Наш четовођа је предложио да се одмах и по сваку цену преотме овај тако важан положај. Други су предлагали да се сачекају бацачи и њима растерају партизани. Верујући да би опасно било чекати док стигну бацачи, четовођа се окренуо и погледао на Владана који је био за њим:

— Владане, помоћу Божјом идемо напред.

Затим се окренуо трећем воду, алказарском, који још није био смештен на положају и рекао:

— Алказарци! Напред за мном.

Прекрстили смо се и као ветром ношени прелетели тучени простор. У почетку нас је било свега осам: четовођа, Владан, Раде, Ђорђе, Верољуб, Слободан Божидар и Недељко. По утврђеном распореду брзо смо подилазили вису, спремни да сваког тренутка отворимо ватру и бацимо бомбе. Сви остали су грозничаво ишчекивали резултат овог подухвата. Партизани су нас приметили и спремили се да нас оштро дочекају.

— Четовођо! Ја сам малаксао. Не могу даље. Рекао је Ђорђе. И заиста он је био јако изнурен и уз то болестан. Није хтео да и овај јуриш проће без њега. Но уз стрму Јаворовицу, ни здравом а камо ли болесном, није се лако било испети.

— Добро, Ђоко. Ти остани ту код те јеле или се врати, рекао је четовођа са очитим жаљењем.

Пошли смо даље и дошли до прве борбене линије. Изнад снежне ивице с друге стране виса почеле су да се опрезно помаљају партизанске главе. Како смо били на врло блиском отстојању лепо су се виделе петокраке. Узели смо их одмах на нишан, осули ватру, па онда опсовали петокраке и Броза са Сталјином, а кликнули Краљу, Ђенералу Недићу и Србији. Нису били ни они лени. Одговорили су поклицима Сталјину и Титу, затим митраљеским ватром и бомбама.

— Слободане! Митраљез, рекао је четовођа.

Али, на жалост, наш бреда не испали ни два па застаде.

— Дај другу, нека се пребаци Живота. Наређено је даље.

Тада је дошло још неколико другова са митраљесцом Животом. Дошао је и Ђорђе после краћег одмора. Није му се остајало испод борбене линије. Укључио се у борбу, али није дуго потрајало а он се опет обратио четовођи:

— Ја сам рањен.

— Јеси ли тешко? питао је четовођа.

—"Изгледа да нисам тешко.

— Онда сиђи доле ако можеш сам.

— Могу. И отишао је рањен у ногу.

Ово нас је разјарило још више. Пришли смо још ближе партизанима. Они су сада нарочито учестали бомбама. У сред експлозије њихових бомби ми смо се грохотом смејали и добацивали:

— Не ваља!

— Руке вам отпале. Како то бацате!

— Слабо је и то, дечурлијо.

— Не бију те. То су бадољовске, чифутски измећари!

Све ово поновило се више пута. Нисмо се надали да ће их толико обесхрабрити оваква наша вика. Осетили смо да смо над мојчинији и ударили смо још жешће.

— Верољубе. Зар си и ти овде?

— Од почетка. Не остављам те ја лако, четовођо.

— Онда удри.

— Бијем непрекидно.

Раде и Владан су необуздани. Хтели би што пре да јурну напред. Четовођа их задржава још и опомиње да буду опрезни. Приближавамо се још више. Док једни отварају ватру. Раде се хитро приближи партизанској линији и баца бомбу. Као поручена пала је усред њиховог положаја. За њим баца другу Слободан. Ова је такође врло добро бачена. Међу партизанима настаје страховита забуна. Да би видео откуда падају бомбе један партизан се издигао мало више. У том тренутку Владан му се приближио с десне стране, ухватио га на нишан и опалио. Партизан је остао на месту мртав. То је био партизански официр, водник Душан Кнета, који је тада руководио митраљезом. Сви смо тада јурнули напред уз песму и громке поклике:

— Живела Србија! Напред добровољци!

Партизани су безглаво побегли, немајући смелости да повуку са собом свог мртвог старешину, ни његов митраљез-зброју, како јој ми тепамо.

— Четовођо. Ево збројовчица. Викао је сав срећан Владан грлећи запленљени митраљез.

— Браво, Владане. Неће то бити последња од партизана, надамо се. Збројовка покојног Душана Кнете опет је пуцала. Само овога пута на партизане, а не на добровољце. Из ње је тукао сада Раде.

— Пази како пева. Није овако док је била код њих.

— Па наравно. Више воли нас. Са осталих положаја, које заузеше препадом, партизани тако ће почеше бежати. Скакали су по два метра у бекству.

— Гледај како партизани знају да кидају. Ко се то још надао, у смеху су добацивали наши млади борбени и добровољаштвом задојени Шумадинци.

Док су партизани бежали наши су наступали. Одмах је изашао први и други вод наше чете. Истовремено је изашла допунска чета, затим седма са леве и шеста са десне стране. Дошла је и пета, па и пратећа са бацачима. С друге стране осуо је ватру на партизане и наш IV пук. Тукли су сви са свих страна и ми смо тога дана, на Лазареву Суботу, лета Господњег 1944, дуго посматрали дивље бекство црвених Брозових перјаница. Ускоро затим наша чета је спевала песму:

Бежи Тито из Србије,
За њим беже дивизије,
А Недић му поздрав шаље
Даље од нас, куго, даље.

Мил. Станковић

ЈЕДАН ИЗ ЛЕГИЈЕ ПАЛИХ...

Има људи чија смрт остаје незапажена, као што је и њихов живот протекао незапажено. Има јунака који усред урагана велике борбе умиру тихо, као што су и своје делотворно стваралаштво на народном добру провели скромно.

Једног раног зимског јутра тако је тихо искупио свој дуг према отаџбини и Вукмир Симовић, наредник 6. чете 2. батаљона II. пука Српског добровољачког корпуса.

*

Било је то почетком 1942 године. Бурно ковитлање зала по земљи Србији, која су роду српском претила уништењем и пуном пропашћу, као да је почело да јењава. Младост српска под заставом старе славе, коју је високо издигао седи Генерал, утушила је злочиначку издају против народног опстанка и будућности, протеравши партизане са територије Србије. Мали број људи протумачио је такво стање као затишје пред нову, страшнију непогоду. Јер, облаци над Србијом су још увек тешки, црни и тмурни...

Видео је то наш друг Вукмир, човек у годинама, отац четворо ситне деце. Видео је он то својим духовним очима. Отпочела је у њему тешка, али краткотрајна борба између две врсте љубави: оне према своме животном другу, дечици, огњишту, њивици, мирном животу топличког сељака — и оне према Земљи-Мајци, чијим је живот био у опасности. Срце његово није могло да се одлучи: ниједној од ове две љубави оно није могло да предност. Али — доцније и као војник — и онда, у интимном свом животу, Вукмир је био јунак према самоме себи. Ради решења битке која се у њему водила, он је позвао свој разум у помоћ. А разум му је говорио: „Отаџбина је у опасности. Ако она пропадне, ако не буде више твог народа, шта ће ти живот твој и твоје породице? И мислиш ли, ако ти и твоји несрећу преживите, да ћеш моћи живети у благостању?..."

Одговор на ово питање дао је сам Вукмир. А он је — за њега и његова два рођена брата — гласио: „На оружје!"

Тако су пре више од две године српски добровољци стекли три нова друга — три брата Симовића.

Дуго је то време. Многе и крваве борбе водиле су се, а три Топличана у свакој од њих давали су доказа својим високим моралним квалитетима. Најстарији од њих, Вукмир, предњачио је у томе, поучавајући млађу браћу у сваком погледу. Најзад, 12 фебруара ове године, он је показао и браћи и друговима како се слатко мре за отаџбину.

Хумка његова у добровољачкој парцели на крагујевачком гробљу остаће као сведок данашњице за будуће векове:

— Како је отац оставио у аманет малолетним синовима да се Србија мора љубити изнад свију земаљских блага;

— како се у нашем народу у најјуначким временима ипак јављају Обилићи;

—како су хероји-добровољци јуначки заплакали за палим другом, не због смрти његове — јер су и сами кандидати смрти — већ ради ретког другарства које га красило и,

— како је српски народ из свог је средине изгубио родољуба и човека пуног честитости, поштења, истинољубивости, вредноће и самопрегора — и то у оном часу кад су му синови оваквих врлина најпотребнији.

Иван П. Цибулић,
потпоручник-добровољац

Жртвама Београда

Невине жртве ускршњега дана,
Ви нисте мртве него смртна рана
Енглеског срама и енглеске дружбе
Са богоборством, и нечасне службе
Рушиоцима хришћанскога света.
Завера пакла усмрти вас клета!
Ви сведоци сте свом народу српском
О вероломству њином богомрском.

Ал' Бога има, правде вечне има,
И свуда биће злочинцима свима.
Истина мора победити мрак,
Ал' духом само буди сржан, јак,
Народе српски, и истини следи,
И ако срце у болу се леди,
И ако душа рида ти од плача.
Бог је челичи, њим постаје јача!

Нека је слава Богу на висини,
Нека је хвала жртви вашој славној,
Ви сте нам светлост у данашњој тмини,
Ви чврст ослонац у борби неравној.
Ми знамо, да нас чека борба тешка,
Али нас наших предака дух води
И њина душа храбра и витешка.
Из тога живот нов ће да се роди!

И. СТЕВАНОВИЋ

О СКЕРЛИЋУ *после 30 година*

Тридесет година по сле смрти др Јов. Скерлића још се расправља о значају и вредности његове појаве у српској књижевности.

Доносимо два раз ична мишљења, остављајући могућност да се чује и други који суд.

СВЕТЛО ИМЕ ЈОВАНА СКЕРЛИЋА

Маја месеца ове године навршило се тридесет година од нестанка Јована Скерлића, светлог имена српске критике и духовног вођа и учитеља оне генерације, која је преузела на своја плећа и своју душу Србију 1912 и 1914.

Тридесет и седам година само имао је Јован Скерлић у часу смрти. То је, неоспорно, још врло млад човек био, врло млад нарочито када се има на уму ванредан биланс његовог стварања. Незапамћене неуморности и силовитости, беспримерне радиности и социјалне ведрине, он је стекао глас »учитеља енергије« и ретко ко може данас тврдити да тај глас нема оправдања код Скерлића.

Претсобом је Јован Скерлић, млад, тедељито ишколован, оран за борбу и рад, имао велико, врло мало раскрчено културно поље рада. И он је засукао рукаве. Стао је претресати стварање српског духа за двеста година. То значи, проузроковао је српску књигу од часа када је, после Косова, опет почела да жи... заједно са самосталном народном државом. Имао је шта да уради. Пред њим су стајали скром-ни иако значајни критичари: Светислав Вуловић, Љубомир Недић... Главно је имао он да каже. И казивао је...

*

Већ у петом разреду гимназије Скерлић пише позоришне критике у **Дневном листу.** У шестом разреду он у другом једном дневном листу пише стихове и преводи француске песнике, нарочито ВиктораИга. Испољавао је велику радиност, коју је упрегао у ванредне послове. Иако је у самој својој породици имао доста разлога за песимизам у животу, ипак је био знаменити првоборац оптимизма који, доцније, није имао разумевања ни за песимистичку поезију каква је била, на пример код Диса или Симе Пандуровића. Михаило Гавриловић, историчар, с правом је окарактерисао Скерлића речима: »То није човек, него стихија!...«

И ова стихија од човека живела је импулзивно и брзо, брзо, као да је предосећала краткоћу свога живота. Јо шдок је, 1900 до 1901, завршавао своје школовање у Лозани и Паризу, док је радио из петних жила на својој докторској дисертацији »Јавно мишљење у Француској према политичкој и социјалној поезији 1830 до 1848«, он је стизао да пише чланке за Јанкову **Звезду**, за **Нову искру**, **Српски књижевни гласник** итд.

Са западњачким идејама, савременим и здравим, Скерлић се враћа у отаџбину где започиње прави, систематски рад који ће га недвосмислено увести у историју српске књиге. За десет година, од 1904 до смрти, Скерлић, као књижевни историчар и критичар, даје толико колико још нико код нас дао није:

1904 **Јаков Игњатовић,**

1905 па до смрти преузима уређивање **Српског књижевног гласника,** што само по себи већ »претставља читаву велику књигу«,

1906 **Омладина и њена књижевност,**

1907 **Војислав Илић,**

1908 **Француски романтичари и наша народна поезија,**

1909 **Српска књижевност у XVII веку,**

1910 **Светозар Марковић,**

1911 **Историјски преглед Српске штампе,**

1912 **Историја нове српске књижевности,** школско издање,

1914 **Историја нове српске књижевности,** велико илустровано издање,

1907 па до 1913 **Писци и књиге,** шест књига.

»А за све то време скоро двапут толики број страна у студијама штампаним у **Гласу Академије, Годишњицци Николе Чупића, Просветном гласнику, Српско књижевном гласнику**«, четири године стално књижевне хронике у **Одјеку,** у предговорима издања Српске књижевне задруге, у »безбројним белешкама које су, често у десет сажетих редова, давала живу слику писца и књиге«.

*

Јован Скерлић био је човек актуелне политике. Пред смрт је био и члан српског парламента. Тај позив свакако је много утицао на његов начин расправљања: он је писао своје књижевне студије једним полемичким борбеним стилом, »као да се с неким стално свађа«. (Али за критике није једна врста препирке, доказивања?) У својој силовитости и захукталости зар је чудо ако је каткад и подбацио или пребацио? Зар је чудо, ако је у толиком и таквом огромном послу негде претерао а негде подлегао личној нетрпељивости?

Он, затим, није показивао љубави према чистој, декадентној лирици (Дис), он није унео у своју **Историју** Војислава Илића — Млађег из личне нетрпељивости иако је овом песнику претходно признао талент итд. итд. Али зар то није »врло људски«, и отприлике на милион људи имате једног који се тих обзира може ослободити?

И то све мало може да умањи вредност Скерлићева суда, који је у већини био поуздан, проверен. Негде је и сам Скерлићев стил, стил, као што рекосмо, полемички, крив што се добија утисак претераности, јер »ко јако осећа, јако и каже. И кад похвали и кад похуди, стилист наглашава, подвлачи, претерује.«

*

Скерлић је био, за своје време нарочито, идејно врло напредан човек. Имао социјалности и у духу и у делу. Устајао је часно против умалости, против »извесних претањених осећања и понашања нередних, али господских класа, друштвених«. У поезији је презирао празни песимизам, а у политици је замахивао на банкократију. Као основнуману наше уметничке поезије безлезно је њену **еготичност** (Јован Дучић) и захтевао је »да млади људи од вредности имају нешто више и боље да кажу у једном тако заосталом народу као што је наш, и да се од њих тражи нешто шире и човечније од књижевних симбола и речитих клетава животâ«.

Као стилиста Скерлић је био такође учитељ. И данас још од многих, који су у Скерлићево време били у ђачким клупама, можете чути како причају да су напамет учили — читаве његове критике!

Укупно узевши, Јован Скерлић је ретки домет српске културе, ванредни стваралац који је на омладински наранштај од 1908 до 1914 вршио беспримеран утицај и чија се социјална стваралачка енергија и данас помиње са дужним и дубоким поштовањем.

Веселин Филиповић

Dr ЈОВАН СКЕРЛИЋ
Цртеж: М. М.

СРПСКА УРАГАНСКА КРИТИКА

Стрма раван, на чијем се врху и после 30 година од смрти још налази моћни и прелагачки др Јован Скерлић, догађајима и временима толико је ороцула да је с њом и то значајно име српске културе снесено у подножје оних вредности, за које се речју једном каже — прошлост.

На валима мртвих прошлости те, крупно и бело као водени цвет, блиста једно име, речју једном речено — Скерлић.

* *

Др Јован Скерлић, критичар и политичар, умро је маја месеца 1914.

Прошло је, дакле, 30 година од његове смрти, ожаљене као националан губитак. Да су времена друга, о њему би се, свакако рекла реч, реч разноврсница, но што се усред рата у оквиру једног новинарског помена, може рећи У рату када су у питању живот и вредности читавих нација, живот и вредности појединаца, ма они и геницјални били, спадају у други план.

Др Јован Скерлић и за живота и после смрти у Србству је претстављен као геницјалан човек.

Геницјалан као писац, да је упоређиван са Вуком, са Доситејем; геницјалан као говорник, називан је учитељем енергије; геницјалан као човек, уопште, да постоји прави култ његове личности. Било је даровитих, врло паметних људи, али популарнијих од др Јована Скерлића није било.

И као што оно деца у Инка — романима, одабран и заволев свог јунака, најбучније га ките се оним што им је природа иначе најскромније дала — хиљадугодишњих година српска геномаиија за свога претставника и свога мишљеника изабрала је др Јована Скерлића!

Са др Јованом Скерлићем, наиме, одабрана, а с њим и таковзана ритерска борбеност, дошли су до самоодбранбеног израза.

*

* *

За своје вредности, за своје слабости, др Јован Скерлић није одговоран.

Одговоран је био наш умни, наш научни свет, оно што би се могло назвати српски социогеније, одговоран је био ниво нашег интелектуализма, којег је др Јован Скерлић само сабирно претстављао, сабирно из којег је захватао.

Јер, да један, иначе неоспорно даровит човек, књижевни критичар и професор универзитета, може да тврди „*да српска култура и српска књижевност почињу тек од XVIII века*", за то није одговоран он, др Јован Скерлић, већ умна и научна средина, која на такве апсурдности није реагирала.

Јер, да један иначе неоспорно даровит човек, књижевни критичар и професор универзитета, може да тврди да су сеоске приче Јанка Веселиновића дубље и леп ше од српских народних песама — за то није крив он, др Јован Скерлић, већ умна и научна средина његова доба, која на такве апсурдности није реагирала.

Само и те две наведене тврдње Скерлићеве, које толико неверно претстављају органску целину српске културе, у свакој поле прибранији и умно пристојнији средини — одузеле би му право претресања развоја нашег културног живота.

Али, Скерлићева епоха, епоха је српске геницманије.

Занесени у проучавању наивних људских вредности. — Петроницевић у филозофији, Богдан Поповић у књижевности, Живојин Перић у правима, др Николај у религији, Јован Цвијић у карактерологији — наши тадашњи елитни људи, једва су чекали да несвесне тежње ка геницјалности учине опипљивим и живим, да нагон одабирања скрасе на једном месту, у једној личности, утолико пре ако је она ритерски борбена. А Скерлић је би о борбен за пелесеторицу и није чуло што је избор баш на њега пао.

И тако епоха српске геномаиије, као крупан и бео водени цвет, дала је др Јована Скерлића, али је с њим српском народу прекратила традицију неговања српског геницја, израженог у Старој Српској Књижевности и Српском Народном Песништву.

* *

Иначе, неконтролисани др Јован Скерлић, у пуној пари самодовољности, имао је, кажу, огромног утицаја.

За њим су се поводила деца по гимназијама, младићи и девојке на универзитету, људи и жене по зборовима и конференсама: његове књижевне критике читали и они који се књижевношћу раније нису бавили.

Брзоречив, брзостили др Јован Скерлић као да је на душак говорио и писао, и његова епоха просто је гутала све што јој се на душак давало. И није чудо ако је др Јован Скерлић дао најбољи графикон свести своје епохе.

Та свест је била трагична, јако је др Јован Скерлић на све стране трубио о здрављу, о оптимизму, о енергизму итд.

Та свест је била трагична услед прелаза из националног традиционализма ка социалном дилетантизму, трагична по немиру, усплахирености, неталожености, тежњи да њена реч буде прва и последња реч.

Др Јован Скерлић је претставник свести епохе која се мучила и грчила да сиђе и свакад има прву и последњу реч.

Епоха творачка, епоха борачка, али и епоха неодговорачка.

* *

Лишен прегледа органске целине српске културе, др Јован Скерлић иначе је имао дубоког смисла за актуелност, за њено муљевито дефинисање, да се за њега може рећи да је био крилати човек доба крилатица.

Он је књижевност као такву веома популарисао: он је књижевну критику учинио јачом од снаге лирике и епике: он је творац таковзваног стила песнице: он је својом ударном снагом ручио и зидао — укратко био је и остао моћни и прегалачки др Јован Скерлић.

Али, једно и основно му је недостајало.

Др Јован Скерлић није био претставник праве, чисте српске мисли, која гласи да је права слобода врста више објективности.

А за ту слободу, као вишу објективност, не помажу, изгледа, као што су геницманија, геницлогија, социологија, па је више него сигурно, да ће не само Скерлићеви, већ судови и мишљења његове епохе, судови варечени у књижевности, у науци, у филозофији, бар за 50% бити ревидирани у прилог више објективности, па с тим и у прилог традиционалног српског народног акademизма, по мисаоној врелини и једрини ближег општечовечанској, а не само европској мисли.

Ураганска критика Скерлић је прошлост, али крилати човек доба крилатица још увек држи високо изнад нас, а с њим и српска ураганска критика.

—*З.*

РИХАРД ШТРАУС

наставља славну традицију немачке музике

Написао др А. фон Андреевски

Кад у већ осамдесетогодишњем Рихарду Штраусу на врхунцу његове светске славе величамо најрепрезентативнијег и најпродуктивнијег немачког музичара салашњице, не смемо да заборавимо, да он у свом неуморном животу има епохални развој за собом.

Почео је као смели пионир против кога су вођене најжешће борбе, да би на музичком Олимпу заузео своје место као признати мајстор. Добар усуд сачувао је Штрауса од страховите беде већине музичара-стваралаца, која је постала већ пословична.

И тако је Рихард Штраус могао да се свом својом енергијом посвети борби за своје уметничке идеале. Свој век је провео не само у срећеном него и у животу пуном сјаја. Његов отац био је славни хорниста Минхенске дворске опере, а његова мајка, ћерка сопственика пиваре Пшора.

За музичара, који се родио 11 јуна 1864 у Минхену и који је као младић компоновао једну серенаду за дувачки оркестар, заузео се нико мањи од Ханса фон Билова, који га је увутно стазом стварања. Са „Италијанском фантазијом", том музичком сликом која је настала 1886 године, покушао је Штраус да се огледа и као композитор.

Прве симфониске песме — „Дон Жуан" и „Смрт и преображење" — показују Штрауса на путу проширивања Лист—Вагнеровог музичког изражавања, које је довело до неслућеног заноса звукова, при чему је уметност музичког подвлачења основних боја достигла нечувену виртуозност.

Стварање младог мајстора убрзано се проширило на сва подручја музике. Са „Гунтрамом" хтео је Штраус да себи прокрчи пут у царство опере. У том младалачком делу из 1892 остао је међутим Штраус још увек под утицајем Вагнера. Наредна опера, народна а истовремено пуна страсти „Пожарна несрећа" („Фојерснот") није могла да се одржи, јер су се ћифте обориле на њен текст.

Са „Саломом" (1905) успео му је велики скок у нови свет. Префињеност музичког изражавања и средства за изражавање у самом оркестру, шаролики преливи боја и ватрена опојност ове партитуре са њеним језивим изливима осећања, показују његову стварну уметничку личност у пуном сјају.

У „Електри" (1909) достиже револуционар Штраус врхунац свога стварања. Он је овде дигао у ваздух све границе тоналности, подвукао основним бојама најтајанственија треперења људске душе и распламсао све дитирамбско до безграничне демонске екстазе.

Наредна опера „Кавалјер с ружом" (1910) претстављала је само привидно велико изненађење. Ко је познавао Штраусову музичку песму „Тил Ојленшпигел" могао је већ и у томе делу да открије наклоност ове много страсне личности према благородном хумору.

Ова опера постала је најпопуларније позоришно дело овог композитора, коме је сад већ неоспорно призната његова водећа улога. Истовремено истакао се Штраус као генијални диригент Берлинске дворске опере и вођа симфониских концерата.

Са „Ариадном на Наксосу" (1912) разлабавио је Штраус оперску форму, пошто је — с једне стране — пародисао озбиљну оперу, па је позоришни укрштавањем двеју једновремених радњи оспорио илузију и подвукао шаљиву разиграност а, с друге стране опет, невероватном префињеношћу изнудио камермузички састављеном оркестру и последње што му се од раскоши осећајних лирских звукова изнудити могло.

У својим доцнијим многобројним операма опија се мајстор и даље обиљем звукова, док се у „Арабели" (1933) са прекаљеним расположењем није поново вратио на линију „Кавалјера с ружом". Са својим песмама, које се много певају, створио је Штраус миниатурне музичке слике пуне опојности и унутрашње лепоте.

Ослањајући се на најславнију традицију немачке музике, Штраус није само необично обогатио изражајне могућности оркестра, него је на свим подручјима музике стварао ново и савремено, сачувавши нас истовремено од слабог вагнеријанског епигонства.

Такав, његов, улази Рихард Штраус, као највећи немачки мајстор музике после Рихарда Вагнера, у храм музичке историје.

РИХАРД ШТРАУС

Пролеће је увек пролеће

Пролеће је увек пролеће
па ми били болесни или здрави.
Као велико сјајно крило оно нам долеће,
да све собом прожме и поплави.

Оно је најнешкртије расиваше,
и нова младост људи и биља.
Пролеће је највеће божје давање,
без људске намене и људског циља.

Оно је таласастије и шире од свих мора и океана.
и оно се руши свима путевима.
Њиме се тек њише свака грана,
и пчела, више него меда, у себи га има.

Како се само снажно захукти
и прене све на пречац као мисао.
Чини се да се и сунце од њега разбукти,
и шикне живот и тамо, где већ није дисао.

Пролеће је увек пролеће
и младост која се опоравља и враћа.
Оно је благо, богато и волене,
и мирисно попут сена.

Али оно је и борба и напрезање,
и таложење рада многих дана и ноћи.
Пролеће је, као и срце, ширење и стезање,
да би, једном, све у сјају, могло доћи.

Не сметајмо му зато кад оно хоће да дође,
јер га у том ни земља не омета.
Кликнимо само кад покрај нас прође,
и после нас дашком благости и мирисом цвета.

БРАНКО ЋУКИЋ

У спомен ЕДУАРД БРАНЛИЈА

од проф. др Готхолда Фротшера

У Паризу је ових дана свечано прослављена стогодишњица рођења великог француског научника Едуарда Бранлија.

Свечаност је извршена у Католичком Универзитету, у присуству париског надбискупа, кардинала Сишара.

Војвода од Броњија, члан француске Академије и члан Академије Наука, одржао је говор у коме је изнео научне заслуге овог великог француског физичара, у коме је поред осталог рекао:

„Бранлијеви научни проналасци учинили су га познатим у светским научним круговима. Бежична телеграфија не може се замислити без чеких од тих проналазака. Нарочито су значајни његови проналасци на електростатичком пољу".

Свечаност је завршена посетом Бранлијевог музеја.

Седамдесет пети рођендан

ХАНСА ПФИЦНЕРА

Кад Немачка а с њом и цела Европа 5 јуна 1944 слави седамдесет и пети рођендан Ханса Пфицнера, слави она у њему стваралаца непролазних уметничких вредности, поборника за чистоту музике и човека, који нас је свагда опоминао на најплеменитија добра наше културе. Пфицнер не припада онима који су писали много и број његових композиција је сразмерно мален према брбљивим изливима савременика, жељних сензација и јефтиних успеха.

Његових око педесетак радова сачињавају музичке драме „Бедни Хајнрих" и „Срце", романтична опера „Ружа из баште љубави", опера „Кристелфлајн" и музичка легенда „Палестрина", кантата „О немачкој души" по песмама Ајхендорфа, хорска фантазија „Мрачно царство", три симфоније, неколико мањих оркестарских композиција, по један концерат за виолину, за чело и за клавир, три гудачка квартета и друга камерна музика, музика за игроказе, песме, баладе и хорови.

Ниједно од тих дела није ни „актуелно" ни „модерно" у смислу експериментисања са тоналним, формалним или техничким чудноватостима. Све што Пфицнер пише задојено је јединственом музикалном духовношћу, све универзално, а везано ипак за лични начин изражавања, проже то снажним проживљавањем а ипак субјективистички нимало ограничено, савремено али никад подложно конјунктури.

Романтика као став, који је својствен немачкој природи и свести, претставља основу његове суштаствености. У стварању овог романтичара данашњице преливу снаге које су оваплоћене у највећим духовима и најдубљим природама немачке романтике, у Карлу Марији фон Веберу, Роберту Шману, Јохану Брамсу и Рихарду Вагнеру. Уметност упола заборављених романтичара, као што су Е. Т. А. Хофман и Хајнрих Маршнер, неговао је и у Пфицнеровој нарочитој делатности диригента, режисера, књижевника и издавача. У периоди у којој је преплићивање уметничке субјективности хтело музику да лиши њених народносних и историских веза, изгледа се Пфицнер за оне вредности културе, које нас трајно обавезују: *„Ми који немачку уметност волимо и у њој живимо, ми се не одвајамо од наше прошлости. Ми смо у њој укорењени, јер је дивна и дубока".*

Симбол овог стваралаштва, које је везано за органски ток историје, претставља личност његовог „Палестрине", који своје дело не пише у уметничком заносу и не зато што је жељан славе и награде, него стога што му помрли мајстори музике тако наређују и што мора да ствара, како би сачувао и унапредио духовно наслеђе нације: *„А сад ме, као последњи камен — отпочи, о Боже, у један од својих хиљаду простенова — и ја ћу бити весео и — спокојан!"*

Уметност таквог духа, била она романтична или не, не испољава се у преобиљу расплинутих осећања, у наслађивању са сентименталним настројењима, у женским сновима или сумрачној осетљивости, јер она је на крају крајева ипак — борбена. *„Ја морам да радим!"* — гласи једно Пфицнерово гесло. И тако је он борац за правду и истинитост уметности и за чистоту народне музичке културе.

Кад су после новембарске револуције 1919 у Немачкој вредности народносне уметности вучене по блату и стављене под идеологију „интернационалног" покрета у уметности, био је Ханс Пфицнер међу ретким, који су речју и делом устали против јеврејских поборника бољшевизације у уметности.

У време када се националија повезаност у уметности сматрала ограничењем индивидуалне слободе, упозорио је он да се *„о националној и интернационалној уметности може озбиљно говорити, а да се при томе не морају дирати најдубљи корени свега што је у уметности настало"* и да је свако подручје духовног живота повезано са питањем народног опстанка као таквим. *„Све прогермачко* — пише он 1926 — *у ма ком се виду јављало, и као атоналност, и као интернационализам, и као американизам или немачки пацифизам напада са свих страна и наш опстанак и нашу са њом и европску културу."* А 1919 каже: *„Национална уметност је у организму народног тела његов најплеменитији део. Реци ми која уметност ужива у народу, и ја ћу ти рећи какво је здравствено стање тог народа."*

За уметника и борца Ханса Пфицнера о његовом седамдесет и петом рођендану гаји његов народ захвалност и љубав, а Европа признање.

НЕПОЗНАТА БОРБА ВУКА КАРАЏИЋА

Наш велики Вук морао је вучки да се бори скоро целог живота. Он се борио за своје велике националне задатке, он се борио са беспримерном материјалном оскудицом: самоук, и нарочито у почетку, сам, без једномишљеника носио се истрајно са легијом моћних противника, учених доктора, високих црквених главара, па и владара. Судбини је било мало да Вука направи заточником правописне реформе, већ му је доделила, срећом кратку, и једну борбу да води осигуравајући своју породицу.

Немајући услова за рад у отаџбини, Вук Караџић је, поред заслужног Копитара, живео готово стално, до смрти, у „царствујућем граду Бијени", тадашњем главном стецишту српске омладине, која је желела науке.

Боравећи тако у Бечу, Вук Караџић се упознао са једном честитом Немицом из угледне бечке породице Краузе. Ово познанство које је убрзо довело до брака, Вук Караџић је изгледа прикривао од својих пријатеља, јер се прибојавао неоснованих прекора што је као Србин узео за жену једну странкињу.

Године 1818, у својој тридесет и првој години, Вук Караџић се венчао у Бечу са Аном Краузе, која је била млађа од њега за 11 година.

Када је његов велики пријатељ и песник архимандрит Лукијан Мушицки чуо за ову женидбу, писао му је: „Мени самом, да правду кажем, у очи ми, као певцу „Гласа народољубца", текнуло у срце." Лукијан Мушицки се побојао да ово венчање „не помрачи народољубље" Вуково, и „не отвори где кое Србље" од претплате на *Српски ријечник* који је баш у то време Вук увелико спремао за штампу.

Неки су говорили да је Вук узео Немицу, највише стога да би се могао вежбати у учењу немачког језика њему тако потребног. Када је вест о венчању стигла у Нови Сад, она је нарочито на црквене кругове учинила врло неповољан утисак, једнак националном изазиву. Митрополит Стефан Стратимировић, показујући тек пристало му Вуково писмо, узвикнуо је јетко:

— Ево иште, да му се националисти пренумерирају (на Ријечник), а он токорсе националист. Како се не стиди националиста!?

Добри Лукијан Мушицки обећава Вуку да ће га бранити на сваком месту, иако пред црквеним великодостојницима мора рећи за Вуков поступак: „Штета!"

Он саветује Вуку, да би ствар изгладио и пријатеље поново придобио, да своју невесту, у новосадској катедралној цркви „пред очима наши националиста" прочисти. „Сви би тада са радошћу и љубављу гледали на супругу Вука Стефановића. Доста би је шишатовачки архимандрит (сам Лукијан) у горње чело — кад би и веће друштво било — посадио... Да је Лутеранска то би и без борбе могли учинити. Ал' је трудно и тешко из монаархне Римске цркве у Републику Српске цркве превести... Нек Римска црква учини нама то доброчинство, она ће ту малу штету — губећи једну овчицу — лако накнадити..."

Мушицки је чак о женидби Вукової обавестио и самог великог гуслара Филипа Вишњића.

Вук, међутим, остаје присебан, и, као и увек, истрајан. Он одговара Мушицком да би се „Хлоја" лако причестила у православној цркви и митрополит не треба ништа у томе да му нарочито помаже, јер то је и у Бечу лако учинити. Ако пак жели благонаклоност митрополита Стратимировића, „Ча Стеве", то је зато, што се њему, Вуку, мили учинити што по вољи Стратимировићевој.

У другом једном писму Мушицком Вук вели: „Особито ми је драго, што сте „Глас народољубца" онако поправили и распространили; али опет могла је остати Хлоја место Лизе: зашто и Руси имају, ово, име Лиза према да у нас само значи Њемицу; а Хлоја може значити сваку, која није српскиња... Ако се ту гледа само на вјеру, ја ћу моју швабицу сиротоу посрбити, али она опет неће бити Љубосава, као ни жена Тоше Стратимировића и Димитрија Дадовића..."

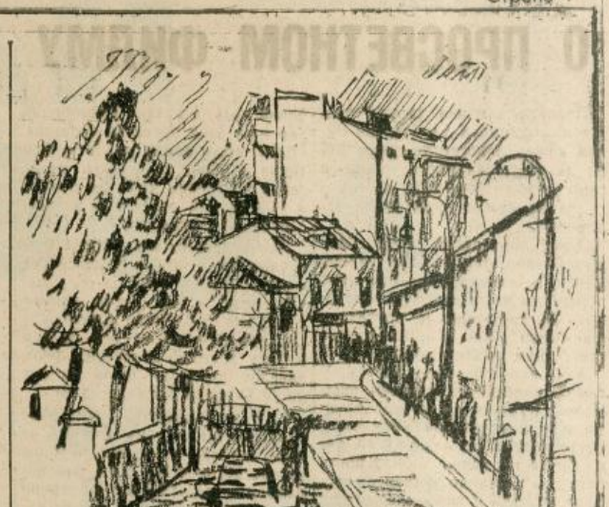
Мушицки поставља услов: „Радо ћу место Лизе метути Хлоју, ако ваћу Швабицу (не знам јој ни име) посрбите." Нека, вели, не буде боља српкиња од оних које Вук помиње у претходном писму из Лемберга, „ал' само нек с вама, као супругом, с вашим пријатељима и кумовима у један дан Божић слави... Ја само желим, да она вас љуби, почитује и слуша, макар била и убога..."

Вук, стари тврдоглавко и инаџија, одговара: „Мојој је Швабици име *Аница*, и посрбићу вам је баш за инат; а ви мене ради немојте узимати *Хлоју* место *Лизе*, него гледајте које боље и приличније..."

И тако се и ова борба Вукова свршила у његову корист. Они који су гледали попреко Вукову женидбу, убрзо су се помирили са свршеним чином. Вук је са Аном проживео у браку 46 година! Ана је надживела Вука 12 година. Умрла је 1876 године у Бечу, у старости од 78 година, дакле, годину дана дуже живела је од Вука.

У овом ретко дугом браку Вук је био доиста срећан човек. Он, који се борио, жестоко до последњег даха, давао и примао ударце, доживљавао и похвале и погрде, имао је увек у својој тихој супрузи верног друга који је саосећао заједно с њим и чинио му живот, бар у породичном кругу, сношљивијим.

В. Ф.

М. МАРКОВИЋ: ЧЕТВРТИ КВАРТ

Похвала Вуку

Велики сељаче из Тршића, поносу наш!

Ђаче-самоуче, колико си трпео и веровао у силној борби својој!

Колико је то било, часна старино: седамдесетседам, је ли, година истрајао си против људи и њихових потсмевања, против беде, гладовања.

Шаптао си над својим хартијама, кроз своје благословено перо:

„... поред својијех заслуга нијесам себи могао стећи ништа, него с великом бригом и натегом једва живим крјекако..."

Горка је то истина, Вуче из Тршића, да су те твоји саплеменици најмање разумевали.

Није то једанпут у историји људској било да је завичај, онај драги, неодољиви завичај земље и крви, надања и страдања, стојао пред својим најдивнијим синовима као глечер непролазни, као идеално неразумевање.

Како ти је било?

Ја те разумем, оче наше бисерне народне мисли и нашег исполинског сировог замаха.

И ја те видим: под сединама својим намрштена, али уверена, уверена...

И ја те видим: тамна од сиротовања безизлазног, књига, увреда и погледа, који, ипак, преко свега, далеко стиже.

Твој лик праведника, љутог борца,

И ја те видим како, као „препокорни слуга", просјачиш истрајно од шкртог кнеза, неписменог владара, дукате, цванцике, талире и грошеве, да би могао штампати пјесме српске, приповјетке српске, ријечнике српске, историју српску, мисли српске, за потомство...

Орао си дубоко бразду са својим Копитаром, са својим „Вучићима Бранком и Даничићем, са ученим народољупцем Мушицким.

Хроми Вуче, корачао си сигурније и лепше кроз душу Србаља него сви прави високоучени противници твоји.

Лутајућа блиставо, ти исмејани изгнанице, величино признат од Европе, онда, када се отаџбина твоја туђила од тебе, писао си горко да «права слава за живота ријетко долази» и стоички закључивао: «Али кад би сваки могао славна дјела чинити, и кад у томе не би сметња било, онда слава не би имала своје данашње цијене».

И ниси узалуд, тврдоглаво свестан својих смелих напора и своје узалуд клеветане величине ипак стрпљиво савременицима говорио у отачаству:

«Од Србије на овоме свијету ништа милије немам!»

А охолом и окрутном кнезу си праведном самосвешћу у лице довикнуо:

«По заслугама мислим да ни ја нијесам последњи!»

Та са жалосна историја твоја, недостижни Учитељу, понављала и пре тебе и понављаће се још ко зна докле.

Али ти си само истину стварао, а такви су или људи или високо над својим добом.

Дело твоје: превасходна истина.

Данас га само као такво познајемо.

Живот твој: буктиња љубави.

Данас му се само као таквом дивимо.

И схваћам твоје истрајно биће израсло храстовито из сржи српског народа.

Ти си наша величина овековечена, наш понос, ми тобом и са тобом живимо.

Завршио си живот ван отачаства — а почиваш данас у њему.

Зар си само мртав својој земљи драг?...

А да твог живота није било?...

Стогодишњица рођења Детлева фон Лилиенкрона

Ових дана се навршило 100 година од рођења Детлева фон Лилиенкрона, једног од највећих немачких модерних песника.

Детлев фон Лилиенкрон рођен је 3 јуна 1844 године у Килу. Као дечко волео је усамљеност, није био баш најбољи ђак, радо је шетао по пољима, мрзео математику и стално сањарио. Одрастао младић, одлази у војску, постаје официр, учествује у ратовима свога доба, у сваком је био рањен, јер је био врло храбар, воли и опева војнички живот:

„Да, и још увек: лекс михи Марс
И то ми је драже но: лекс михи арс."

Године 1872 због дугова и рана напушта официрски позив, био је капетан, и одлази у Америку, где годину и по дана мења разне професије, даје часове из разних језика, свира у оркестру, позајмује се и као сликар. Затим се враћа у Немачку и 1883 штампа прву збирку својих песама под насловом *Трк једног ордонанса*.

Затим, 1889 године објављује збирку *Поеме*, године 1890 књигу *Шетач по родном крају*, године 1891 збирку *Нове поеме*.

У свим тим збиркама Лилиенкрон је дао много песама из војничког и ловачког живота, прожете јаком дозом свесног песимизма.

Још тада је Лилиенкрон певао „како се у овом свету људо-демократском човек ничему добром нема надати", па је најбоље да човек узме пушку и са верним псом да лута по родном крају.

За Лилиенкрона је речено „да је велико дете и геницјално биће".

Буран иако суморан, Лилиенкрон и даље пева. 1900 објављује збирку *Борбе и игре. Магле и Сунце*, године 1904 *Плен разни*, затим збирку *Балада*, а године 1906 први део *Погфреда*. Нешто прихода од објављених књига и мало пензије коју му је доделио цар, нису му довољни за живот те је приморан да држи предавања и конференције.

Лилиенкрон је умро 1909 у Алт-Рал-штету, крај Хамбурга, где је последње време и живео.

Лилиенкрон је даровит и велики лиричар. Није се дилетантски играо речима, већ је искрено опевао свој борбени живот. За Лилиенкрона је речено да је одржао хармонију између активистичке и сањалачке лирике.

Лилиенкронове песме преведене на многе језике, а у своје време и српски књижевни часописи радо су их у преводу доносиле, јер је то и заслужио човек, који је имао херојски и песнички живот.

Две песме Фр. Ничеа

1.

Да, ја знам откле сам ја:
Незасито као плам
Горим, прождирем себе сам —
Све што ткнем светло сјаје,
Што остављам угљен даје —
Мора да сам пламен, да!

Заратустрина песма

2.

Човече, чуј!
Шта каже дубоке поноћи брујi
Ја усних, усних
Из дубоког сна се пробудих.
Дубок је свет
Дубљи но што је мислио дана сјај.
Дубок је његов бол и сет
Радост — дубља но срчани ваљ!
Бол каже: прођи, ваљ!
Ал радост сва хоће: вечно траj
— хоће дубоко вечно траj!

(Превео Св. Стефановић)

О ПРОСВЕТНОМ ФИЛМУ

Познати немачки творац просветних филмова д-р Мартин Рикли каже: „Просветни филм мора да испуњава многе услове, а само је мали број тема које могу да их при строгој оцени задовоље".

Данас просветни филм има много пријатеља. Што више, многи посетиоци биоскопа цене просветни филм више него главни. Те пријатеље је просветни филм сам себи освојио својим свим добрим квалитетима.

Али тако није било одувек. У самом почетку просветних филмова настојали су произвођачи да искористе филмску пантљику искључиво за обуку у школама, како би на тај начин добили ширу базу за њихово финансирање. Тиме су пали у непоправиму грешку, јер ти филмови нису могли ни за шта употребљени у школи ни у биоскопима.

За школе су ти филмови били и сувише површни, а за биоскопску публику сувише поучни и досадни. Посетилац биоскопа је захваљан филму, кад му откриће нове тековине науке. Али он неће да га филм кљука школским знањем. Јер је дошао у биоскоп, а не у школу.

Срећом се врло брзо одустало таквог небољом диктованог решења, па је поучни филм строго одвојен од осталих филмова. Иако просветни филм има много пријатеља, тиме још увек није уклоњена чињеница, да је он још и дан данас пасторче биоскопског програма. Њега и данас још срећемо као 10 до 15 минута дугачки уметак између недељног прегледа и драме. То је врло важна чињеница на коју просветни филм не сме никад да заборави.

Друга важна околност, која игра при избору тема пресудну улогу је: биоскопска публика. Тешко да постоји још која публика која је толико разнородна као масе које посећују филмове. Гледа мора дакле да је интуитивна и лако схватљива, да је сваки посетилац може да разуме и у исти мах осети као интересантну и узбудљиву.

Ако таквој публици треба изгледно да се пружи и просветни филм, онда он мора да је, у првом реду и пре свега, краљше узбудљив. Д-р Рикли поставио је као врховни закон при сваком избору теме за просветни филм начело: просветни филм не сме да буде ни за кога досадан!

Са тог становишта посматране отпадају многе теме које би на први поглед изгледале погодне за просветни филм. Није пак ни мало лак задатак да се створи просветни филм који задовољава и највише захтеве, а кога могу да разуму људи са најпримитивнијим школским образовањем. Велики успех на који је немачки просветни филм наишао у широким масама, доказује да је тај задатак правилно решен.

Искуство последњих година је показало, да широку публику највише интересују филмови који на лако схватљив начин приказују тековине природних наука и медицине. На челу ових филмова у Немачкој стоје биолошки филмови (филмови из животињског и биљног царства) као „Мравиња држава", „Царство пчела", „Могу ли животиње да мисле?" итд.

Драгоцене, узбудљиве и успешне теме дала је и физика („Пуле мора" (плима и осека/), „Земљотреси и вулкани", „Рентгенови зраци", „Радијум", „Хладно, хладније и најхладније", „Симфоника облака", „Чудо звука" итд. Па су се и у науци која је првобитно изгледала потпуно нефилмска — астрономији, нашле теме које су примљене са много разумевања („Бескрајност свемира").

Мање вољени су филмови разних предела и градова, јер врло лако постају монотони и нису довољно узбудљиви. Много више успеха имају филмови из географије и етнологије, као и филмови који приказују научна истраживачка путовања. Обиље тема изгледа неисцрпиво и може се наћи свуда где се задире у стваран живот.

Само је при томе потребно да стваралац просветног филма располаже ретком вештином, да научна сазнања, чудо у природи или стварност живота приказује у сликама тако, да их свако разуме.

На тај начин поћи ће нам за руком, да у чудовишни свет покретних слика пресадимо цео космос, па ће се проширивањем тема пренети на просветни филм активисати интересоване публике до те мере, да ћемо коначно ипак доћи до просветног филма који ће моћи да испуни цео биоскопски програм. А то је данашњи сан сваког просветитеља.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

МАШТА

Распевана машта полеће кроз етар
Као феникс птица која сунцу тежи
И партнера тражи да лете низ ветар
У поља мирисна где им срећа лежи.

Раширених крила од цвета до цвета
Лети и сакупља сокове живота,
Носи у облаке далеко од света
Да их купа роса, небесна лепота.

И кристално чиста, као звезда сјајна
Она сеје срећу преко људског рода,
Да се одмах потом као сила тајна
Расплине у свемир као бистра вода.

А кад вече падне и сунце се скрије,
Кад у мраку ноћна почне да се буди,
Она као мелем над земљу се свије
Да ублажи патње и тегобе људи.

Она вечно лута и тражи у свету
Лепоту и правду, љубав, искушење
И тек што помисли: стигла сам на мету, —
Разбија се као таласи о стење.

Б. МИЛИЋ

НЕДЕЉА

Дошла је као и прошли пут
Нечујно тиха и бела
Низ стари друм, прашњав и жут
Што води до нашег села.

Недогледним је прошла пољем
Кроз жита и кроз траве
Кроз виногради ограђене колем
И кроз забране плаве.

У пролазу је пољубила скрито
Некога у лице иљ' чело
Некоме благословила жито
Да би добро сазрело.

И док су звона сетно брујала
Немо је текло време
И она би сасвим тихо прохујала
Кроз долине неме.

Поздравили би је махањем грана
Јаблани седи ко старци
И стари храст из једног забрана
И млади зелени шумарци.

У Баваништу 1944.

МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

ПИТАГОРИНА ШКОЛА

Питагора је био један од највећих филозофа старога века.

Он је имао своју филозофску школу у Великој Грчкој (Магна Грецији): школа је била затворена краљем V века пре Хр. р., али су и после ње постојале заједнице које су наставиле науку учитеља.

Питагорина школа имала је спољне и унутрашње ученике. Ови последњи делили су се на три групе:

1) Слушаоце, који су ћутећи пратили предавања две године, трудећи се да што боље схвате науку учитеља.

2) Математичаре, који су уз геометрију и музику проучавали природу бројева, форме, боја и звукова.

3) Физичаре, који су студирали космогонију и метафизику што их је напад уводило у мистерије.

У школу су се примали само беспрекорна лица и мушка и женска.

Питагорина школа, поред наставне грађе, служила је као пример дисциплине. Сви стари писци су сложни у томе да је дисциплина Питагорине школе стварала узоре ученика, како по дубини знања тако и по чистоти осећања и обичаја, а нарочито по простоти и природности понашања и пробраном укусу за најтеже проблеме. И хришћански писци то још признају.

Традицију Питагорине школе наставио је и највећи филозоф старога века Платон, који још је дао чисто интелектуалистичну форму. Елевзиске мистерије такође су наставиле традицију школе.

Неоплатоничари исто тако били су настављачи Питагоре и Платона.

ДИСЦИПЛИНА У СТАРИМ СРПСКИМ ЕСНАФИМА

Српски еснафи у XVII и XVIII веку, као историчари тврде, имали су чврсту организацију.

Еснаф је постојао не само ради одбране чисто корпоративних интереса, но и за одржавање и развијање професионалних способности и морала, вредноће, савесности, вредности, тачности и моралног живота „да такође милосрдно дело овде у цеху твори се и љубав ближњега до буде".

Потврђујући устав табачког цеха, патријарх Арсеније III писао је: „Желимо и изказујемо да би от малих до големих, који би год закључао у своје дућету бити и овом твердости живети, напред да има страх божји и правим законом да живи ...

У уставу једног српског терзиског цеха од 1695 године се вели: „Сваки мајстор нека се Бога боји, поштен и чист да буде: покрај тога нитко да се не псује: у карти, коцки, играч хамишни и заклињач да не буде".

У цеху се не трпи „кавгација, паки и срдитељ". Недељом и празником мајстори и калфе морали су ићи у цркву. Из цеха се искључује сваки мајстор који се ухвати у прељуби или блуду. У року од године дана од дана када је добио мајсторско право, сваки мајстор се мора оженити, иначе плаћа сталну глобу сразмерну годинама целибата. Калфа мора да поштује мајстора и не сме пушити пред њим.

У цеху се нарочито негује дух жељубље и солидарност. „Како из ружице леп мирис исходи, тако и из сваког калфе доброћутност, да један другом у свакој нужди добровољно и братски јави се, како у содружеству здравија и веселости, тако и у скорби и печали, а највише у тешкој болезни" — каже се у уставу једног табачког цеха из 1769 године.

КАД ЈЕ БОЖИЋ УТВРЂЕН ЗА 25 ДЕЦЕМБАР

Сви хришћани знају да се 25 децембар данас свуда слави као празник Христовог рођења — Божић.

Али, има доста хришћана који не знају да тако раније није било.

У првим данима хришћанства, како историја тврди, било је 137 датума, које су разне хришћанске секте биле изабрале за датум Христовог рођења.

Неки су Божић славили 15 септембра, неки у фебруару, неки у августу, а било их је који су га празновали у јуну и у јулу.

Питање датума Христовог рођења коначно је решио и утврдио папа Јулије I 337 године.

Св. Јован Златоуст, пишући о томе 390 године, каже:

„У Риму је тај дан (25 децембар) такође изабран као датум Христовог рођења како би хришћани — пошто су пагани тога истог дана били заузети својим светковинама у част Бахуса — могли на миру прослављати овај свој верски обичај."

Како се објашњава постојање анђела

Све религије уче да у невидљивом свету постоје разне врсте интелигенција у вези са човеком.

Неке од тих интелигенција су огромне духовне силе, неке су пак ниже од људске интелигенције. Другим речима, по верском учењу свет је испуњен како видљивим тако и невидљивим бићима.

Хришћанство такође признаје постојање тих виших интелигенција и дала им је опште име — анђели.

У наше дане учење о анђелима је знатно попустило, али ипак постоји и у православној и у римској цркви: у протестантској анђели непостоје.

Бирањем својих мисли и својих осећања човек је поред анђела створио и друга невидљива бића у жељи да му буду помоћници и оруђе, али уствари бирање његових мисли, бирање његових осећања и бирање његових жеља одређује форме супстилне материје.

По оваквом, мистичном учењу, живот и није ништа друго до мисао и жеља који одуховљавају материју.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ моју легитимацију бр. 8962 издату ми од начелства среза Рамског у Вел. Градишту и оглашавам је за неважећу. Александар Јоцић, рођен 1920 године у селу Гареву, срез Рамски, округ Пожаревачки. 205 3—3

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Николић Јованком — рођ. Марковић не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Бракоразводну парницу повео сам. Јанко Николић, опанчар — Ужице. 206 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Радовановић. 207 3—3

СВЕДОЧАНСТВО о положеном вишем течајном испиту од 1942 г. добивено из Крагујевачке мушке гимназије, нестало ми је. Овим га оглашујем за неважеће. Петар М. Гусев. Крагујевац. 215 2—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 годину, издату од Претстојништва полиције Ужице. Оглашавам неважећом. Вуксан Милена, домаћица — Ужице.

ЛИЧНУ КАРТУ број 929 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Ђорђевић. 209 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Љубица Босорић. 210 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ број 134143 добивену из избегличке канцеларије у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Цветко Лакић. 211 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Олга Миљковић. 212 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Ђорђевић Јованка. 213 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску пријаву добивену од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Обренија Радовановић. 214 2—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Петар Петковић. 208 2—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту број 5030 издату од Претстојништва полиције Ужице. Оглашавам неважећом. Чворовић Гроздa, домаћица, Ужице.

ЧИЗМЕ БР. 43

елегантне од праве русне коже. Продају се повољно. Упитати у Кнез Михајловој бр. 47 код настојника

Уредништво и администрација »Српског народа« налази се на Престолонаследниковом тргу бр. 43 (партер).

поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 27 ГОД. II
Београд, 24 јуна 1944
ПРИМЕРАК 5.— ДИНАРА

ТРИ ГОДИНЕ ОДБРАНЕ ЕВРОПЕ

22 јуна навршиле су се три године, откако на Источном фронту траје епохална битка између удружене Европе са Немачким Рајхом на челу и крвавог бољшевизма. Благодарећи нарочито жртвама и напорима немачког народа, Европа је одбрањена и спашена је њена култура од пропасти и уништења пред навалом црвених хорди.

На прагу четврте године ратовања, потпуно се увиђа сада значај и домашај ове борбе, од чијег је исхода зависила судбина Европе и света. Три године жилаве и крваве борбе, коју је Немачки Рајх морао да води сз једним упорним и дивљим непријатељем, најбоље показују у каквој је великој опасности била Европа. Годинама и годинама полумукли Стаљин припремао је оружану снагу, да у погодном моменту изненади Европу, да зада смртни ударац њеној култури и да је потчини својој крвавој диктатури.

Данас тек европски народи увиђају у каквој су смртној опасности били; данас су они тек свесни свеколиких заслуга Немачког Рајха, који је спречио упад бољшевичких хорди у Европу, па је затим три године са добровољним снагама Европе водио тешку борбу са бољшевичким непријатељем, кога су обилато помагали Америка и Велика Британија.

Немачки Рајх схватио је значај ове борбе, прозрео је на време паклене планове црвене Москве и Коминтерне и свим својим снагама заложио се да осујети њихово остварење. И три године по тешкој зими и по великој жези немачки војник, као мандатор Европе, проливао је нештедимице своју крв за одбрану како Немачке тако и целе Европе.

Српски народ је и сам убрзо схватио значај ове борбе, од које су зависили и његов опстанак и његова будућност као цивилизованог европског народа. Он није био само пасивни посматрач ових догађаја, него је у своме простору према својим могућностима водио херојску борбу са бољшевичким експонентима на Балкану.

Они су имали наређење из Москве да изазову у Србији варницу револуције, која би била убачена у Европу, да је запали црвеном ватром и да обузме цео свет.

Борба са бољшевизмом у Србији била је мучна и тешка услед пометености у духовима после априлског слома 1941 године и због осуства оружане снаге да се супротстави црвеној немани. Али генерал Недић, примајући се вођства Србије, сву пажњу сконцентрисао је на црвену опасност и почео окупљати све снаге за одбрану од ње. Тако на његов позив устао је готово цео српски сељачки народ и под његовом командом, брзо формирани српски оружани одреди, у сарадњи са немачким војним снагама потукли су црвеног непријатеља у његовом покушају да загосподари Србијом.

Генерал Недић је затим васпоставио ред и мир у Србији и будно мотрио на сваки покрет и на сваки потез перфидног и крволочног бољшевичког непријатеља, уништавајући га на сваком кораку и пребацујући га преко граница данашње Србије.

И када су ту скоро бољшевичке банде, формиране ван граница Србије, по заповести Стаљина а са благословом Черчила, покушале дивљачким нападом да продру у Србију, генерал Недић одбио их је поново и одбацио далеко од границе Србије. Он је имао сада већи број оружаних одреда за одбрану српског антикомунистичког бедема, који је постао главна препрека ширењу комунизма на Балкану. И као што на Источном фронту бољшевизам не преставља више смртну опасност за Европу, тако и разбијени и одбачени далеко од граница партизански покрет не угрожава више опстанак Србије.

Зато на данашњи дан, сећајући се опасности која је пре три године угрозила опстанку Европе, српски народ изражује своју захвалност великом Немачком Рајху за спасоносну одлуку која је спречила бољшевизацију Европе и за велику жртву коју је поднео за ове три године бранећи пожртвовано Европу од бољшевичке најезде.

Српски народ је задовољан што сем захвалности може да укаже и на свој допринос у овој епохалној борби Немачке и Европе за спас европске културе и цивилизације. На свом простору, он је јуначки сузбио бошевичке експоненте, спречио отварање једног жаришта револуције и хаоса. Тиме је он испунио своју дужност европског народа, нераздвојно везаног за судбину Европе и тиме је он обележио место, које ће заузети у будућој новој Европи.

»С-Ни

ИМПЕРАТИВНА ДУЖНОСТ

Доживљавамо невероватне ствари. „Савезници" нам туку градове један за другим, при чему страдају стотине невиних живота жена и деце. У исто време они присиљавају Краља да ради са несрбима, чак и са заклетим непријатељима и српског народа и монархије. Србе на истакнутим местима скидају гдегод стигну.

Историја свих земаља и свих народа не памти сличне случајеве. Одувек је било да је човек од непријатеља могао свашта доживети, али је од пријатеља одувек добијао само помоћ. Пријатељ је са њим саучествовао у несрећи, чинећи све да је ублажи. По овоме се чак и мерила величина његовог пријатељства.

Данас пак наши „савезници" дотуцавају искрвављени напаћени српски народ, уверавајући га да то чине јер су његови „пријатељи". Само што још не траже од нас да им одамо јавну захвалност за бомбе којима нас засипају!

Обећавају ослобођење српског народа, а овамо дају оружје Титу и комунистима, иако се сви националини Срби, гдегод их има, са оружјем у руци боре против ових заклетих непријатеља свега што је српско. Шта је онда са њиховим обећањем о самоопредељењу народа? Српски народ се бар у односу на комунизам јасно определио, и он с правом захтева и од пријатеља и од непријатеља да поштују то његово опредељење.

Ако икада оно данас за Србе важи реч народне мудрости: у се и у своје кљусе. То значи да помоћ и излаз из данашњег тешког положаја једино у себи самима можемо наћи. Сви национални Срби морају се због тога збити у јединствено национални фронт, ако желе да као народ не буду збрисани са лица земље, једаред за свагда.

Да су се руски генерали и политичари 1916 године сложили, да није сваки од њих из властољубља вукао на своју страну, никада се комунистичка мањина у Русији не би могла дочепати власти. У историји биће забележено да у њиховој неслози лежи један од главних узрока пропасти националне Русије.

Зато је императива дужност свих националних Срба да одбаце све што их дели и да братски и искрено пруже једни другоме руку, како би сви преживели ово најтеже поглавље у нашој историји. Когод смета том споразуму мора, бити гурнут у страну, у име наше и њенога опстанка.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПРОТИВ ЧЕГА СЕ БОРЕ НЕМАЧКА и НОВА ЕВРОПА

Написао Вилхелм Шлоц

На хоризонту будућности, на небу светске политике нашег столећа појавиле су се, место ранијих многобројних засебних интереса, већ данас потпуно недвосмислене велике политичке светске идеје. То су: политичке идеје светског бољшевизма, политичке идеје светског америкаиизма и, као трећа, главна политичка идеја, за коју, поред борбе за свој насушни опстанак, бије национал-социјалистичка Немачка за нову Европу.

Столећу које долази даје његово обележје идеја. Не дају му то обележје ни стварност, ни техника, ни привреда, него идеја као духовна, у овом случају духовно политичка претстава.

Преко пола столећа борила се о свет марксистичка теорија, која је заснована на класној борби. И није постигла ни потпун ни трајан успех. Зато је и остала теорија.

И-тек на руском тлу, на расно-психолошкој раскрсници славенства и западног азијатства развио се марксизам до светске политичке идеје. Према томе је конгломерат народа који су уједињени у СССР „најпредестинованији" за ову политичку идеју.

Прелазећи на идеју бољшевизма, који треба да обухвати цео свет, избацила је совјетска Русија на светло многоструко више снага но што их је далеко већа царистичка Русија могла икада да покаже. Па пошто је коракнула у свет као идеја, даље се у свему испољавала по законима по којима делују идеје: оне се шире преко државних и народносних граница, хватају корена свуда где наиђу и на најмањи дашак сродне околине и као магиска стихија захватају све што нема повдања у се и што није својствено.

Бољшевизам је од марксистичког става да разара државе прешао ка циљу совјетске светске државе. Та светска држава није само пропагандистички баук. Она се теоретски налази потпуно на домашају могућности.

Привредно питање, народносна питања не би у њој играла никакву улогу. Њена суштина би била груба сила, неограничена жеља за влашћу којом би искључиво управљало рационалистичко схватање светског јеврејства којему је владање светом једини циљ. Живот би у њој претстављао свршено другостепену предност. Правду би заменила самовоља, не као акт насиља, него као принцип. Културне и духовне вредности уништавале би се као нешто што је с обзиром на сам сврху постало потпуно бесмислено. Особине, личне и националне, остале би у најповољнијем случају очуване као „средство да се постигне циљ".

*

И већ као држава пуна снаге и величине Америка се још пола века одмарала у самој себи, затворивши се у Монроову доктрину као у какву љуску. Али онда се американизам одједном отиснуо у свет и појавио, већ после неколико година, као светска политичка идеја.

Може бити да се последњи потстрек америкаиске светске политике и не разликује од потстрека који је створио енглеску империју, јер се и иза једног и иза другог не крије ништа друге до „беспримерни профит". Али је само америкаиизму, а не и енглеском империјалном духу, пошло за руком да „трговачки посао" подигне на степен политичке идеје, да за ту идеју придобије велики део света, а да сам при томе — за разлику од Енглеза — испадне у потпуно другој, мржњом непомућеној светлости политички незаинтересованог трговца. Ни овај „светски концерн под америкаиском управом" није, као ни бољшевичко светско царство, само обичан пропагандистички баук. И он се креће у границама могућега. Његова унутрашња суштина била би робовање свега живог добити, профиту, рентабилности, док би његово лице била мрка и гладна невоља народа који би радили у корист неколицине великих експлоататора.

*

Против обеју ових деја боре се Немачка и нова Европа. Која је то идеја водиља под којом се и за коју се бори нова Европа под вођством Немачке?

То је идеја реда. Док бољшевизам ставља сав живот под насилну владавину лудачке силе, интелекта и искључиве материјал не користи, а америкаиизам све живо подређује па чак и жртвује злату, идеја реда ставља у своје средиште живот као пол према коме је све усмерено и претставља највећу вредност. Упознавање и испуњавање животних закона је њен највиши циљ. Она при томе полази од природе свуда где њени противници природу презиру, силују и ногама газе. То исто важи за сваку поједину личност, као и за сваку народносност, народ. И она је, баш због тога од све три идеје, које се боре о победу, једина — права. „Моћ" јој служи само за заштиту живота, „привреда" за унапређење живота. Отуда јој неприкосновено право, отуда социјална правда, отуда унутрашње спокојство.

Није овде место, да се испитује „исправност" светских политичких идеја које се међусобно боре о превласт и издржљивост њихових реалних основа. О томе ће у своје време донети историја свој неподмитљиви суд.

А народи Европе пак мора да се определе због самоодржања и своје одговорности пред историјом. Тешко неће нико моћи да се одупре томе!

ПРИМЕР ЗА ПОДРАЖАВАЊЕ

Немачки подухват извршен на Дрвар, где је било склониште Тита и његових доглавника, крунисан је потпуним успехом. Међу заленењим стварима налази се пасош Рандолфа Черчила и парадна униформа „маршала" Тита. И једно и друго налази се изложено на изложби *„Борбени простор Југоистока"* у Бечу. То сваки може да види својим очима и о томе се увери...

Али, ипак, иако без пасоша, Рандолф Черчил је стигао у Италију и пошто се одморио дао је једну изјаву „претставницима југословенске штампе". Та изјава је типична по томе што је безобзирна и цинична и што сва недела која су чиниле партизанске банде даје као пример за организовање нове Европе. О просто ту који су држали Титови бандити Рандолф Черчил је рекао да показује у минијатури нову Европу која настаје. И обраћајући се своме сабеседнику додао је: *„Ваше дело треба да послужи као модел за политичко подизање других европских земаља"*.

Шта се може рећи поводом овакве изјаве? Када се зна да она долази од сина Винстона Черчила, који је робијаша и разбојника Тита прогласио својим личним пријатељем, онда је све јасно. Необуздани вихор уништења, убиства, злочина, планско истребљивање српског живља, спровођење безобзирног болшевизирања маса. — све то треба, по логици Рандолфа Черчила, да послужи као пример за подражавање и другим европским земљама и као модел за уређивање нове Европе, оне какву је замишљају плутократи и бољшевици који чине све што могу да Европу разоре што темељитије и потпуније.

Ова изјава пустолова Рандолфа погађа на првом месту оне емигранске кругове који су се залагали и још увек залажу за сарадњу са Титом. Она није дошла случајно, ни бесциљно, него зато да уздигне Тита, који је претрпео страховит пораз и који је остао и без свога штаба. Сада му је потребна помоћ и Рандолф му је даје верујући да ће речи Черчилова сина имати извесног одјека у англоамеричкој јавности и штампи.

А подршка те јавности, која се добрим делом определила за ове бандите и убице, потребна је Титу баш сада када треба да води преговоре са Шубашићем и да осигура пуни успех својој тези. Каква је та теза ми знамо и не очекујемо ништа доброг од њеног остварења.

Из ове изјаве дознали смо једну драгоцену ствар: шта Енглеска жели са европским државама у будућности и како замишља остварење новога поретка, о коме папагајски блебеће њена штампа. Ко није то до сада знао, нека запамти — *нови англоамерички поредак у Европи није ништа друго него давање пуног маха бољшевизму и свему ономе што он у себи носи. А он у себи носи: разарање, убиства, отимачину и страст злочина.*

То су стубови на којима он почива, а то је оно на шта треба да се угледају, по препоруци Рандолфа Черчила, и друге европске земље. Ми би желели да оне не преживе оно што је преживео наш народ, а немамо ништа против тога да Винстон и Рандолф по Титовим рецептима, васпоставе и остваре нови поредак у Енглеској.

КОНТРА-ИНВАЗИЈА

Читавих годину и по дана Британоамериканци су говорили о инвазији. Створили су такву рекламу том њиховом намераваном предузећу да су лаковерни људи почели да мисле да ће Немачка затражити мир неколико сати по сле инвазиског удараца. Међутим, инвазија траје већ скоро три недеље, а никакав ефекат није постигнут.

Појам „инвазијци" треба да буде скопчан са појмом о брзом, моћном надирању у непријатељске пределе. Међутим, шта раде искрцане трупе у Нормандији никако не личи на моћан покрет. Уместо инвазијаша видимо уљезе, који се једва могу да понегде провуку у прве линије атлантског одбрамбеног система.

Уљези су до сада постигли само један једини тактички успех: одвојили су шербурску тврђаву од немачког фронта на полуострву Контантен. То концентрисање британоамеричких нападних прегрупа у правцу Шербура је једна акција изазвата потпуним неуспехом главне и најважније акције, и то у правцу Хавра. У немогућности да освоје Хавр са његовом привлачном луком, генерал Монтомери покушава сада да се дочепа Шербура, јер би иначе цео његов уљезни подухват морао бити ликвидиран.

Већ 25 дивизија бачено је на нормандиско тло, а није створен такав обалобран који би могао да буде терен за искрцавање даљих Ајзенхауерових армија.

Док се инвазиске ствари тако конфузно развијају, Немачка је започела контра-инвазиске операције. Она је ставила у дејство једно од својих тајанствених оружја и бомбардовањем инвазиских центара хоће да омета напад на Европу. Ово оружје које је добило име аеро-фантома има страховито дејство, о чему из Енглеске стижу многобројне информације, и поред тога што је цензура пустила гвоздену завесу између јавности и стварности.

Као што се дешава у америчким филмовима садашњег ратног доба, у којима јунак Џон обара једним метком десет немачких авиона или потапа једном бомбом пет немачких бојних бродова, сада енглеска информативна служба прича глупе приче о новом „спорту" енглеског авијатичара: о лову на аеро-фантоме. Стварност изгледа много грозница по Енглеску. Непрекидно бомбардовање које траје данима и данима, а које проузрокује апокалиптичке рушевине и пожаре, тешко ремети живот јужне Енглеске.

Не треба мислити да ће аеро-фантоми у току неколико дана или недеља сломити снагу британске империје. Тога не може бити, јер никад не може једно ратно средство да добије рат. Али, у оквиру других операција, и ове операције бомбардовања индустриских центара ометаће инвазију. У томе се састоји огроман стратегиски значај новог немачког оружја.

А његов значај је још дубљи. Примена аеро-фантома доказује целом свету да Немци располажу са оним тајанственим техничким могућностима, о којима се одавно говорило, а у које нису веровали непријатељи Немаца. Сада морају да виде да су немачка наглашавања била потпуно образложена, и зато сада морају да верују да има и других, још стремнијих средстава које ће Немачка применити у тренутку када буде дошао час одмазде.

Дејство аеро-фантома је такво, да је светска јавност готово занемарила инвазију. Потпуно је заборавила на италијанско ратиште, не обраћа пажњу на борбу у Финској и не примећује јапанске победе у Кини.

На италијанском фронту Немци настављају постепено повлачење у северо-источном правцу, задржавајући помоћу сасвим малих заштитница напредовање Александерових армија.

На крајњем северу Европе, у Финској, воде се огорчене борбе, у којима мали фински народ даје отпор црвеној војсци и испољава неодољиву енергију и тежњу за слободом. Овај напад на Финску баш у тренутку, када су Лондон и Вашингтон тражили да се напад од стране Совјета изврши у правцу Румуније, је веома карактеристичан: Совјетска Унија је већ толико истроше на да мора сада да покушава срећу акцијом у правцу најмањег отпора. Најмањег, зато што је финска војска сразмерно врло мала.

На азиском ратишту одигравају се веома важне ствари: у средњој Кини Јапанци су потукли многобројне армије Чунгкинга, тотално уништивши око 30 дивизија. Веома је симптоматично да су се Јапанци борили 1:10, по један батаљон против читаве Чангкајшекове дивизије. То значи да је расуло код Чангкајшека постало потпуно очигледно.

Садашња јапанска офанзива против Чунгкинга може да буде једном од завршних операција у дугом рату у Кини. Чунгкиншка влада и чунгкиншка земља не могу више да дају организовани отпор. А повећању његове снаге не може да допринесе ни пут ће Чангкајшек у Москву, ни пут Уолеса у Чунгкинг. Американци хоће опет да блефирају и да преваре Чангкајшека нереалним обећањима.

Као врхунац блефа треба сматрати амерички ваздушни „напад на Токио"; неколико авиона једва су долетели до јапанских острва и бацили бомбе 1000 километара далеко од Токија. Са таквим средствима Американци хоће да победе Тројни Пакт. Смешно!

М. Војновић

Једна оборена савезничка теретна једрилица на фронту у Нормандији

ГЕНЕРАЛ ФЕЛДМАРШАЛ фон РУНДШТЕТ

Герд фон Рундштет рођен је 12 децембра 1875 у Ашерслебену. Ступио је 1892 у пешадију, 83 регименту. 1909 као капетан премештен је у генералштаб.

Кад је избио први светски рат био је шеф компаније у пешачкој регименти 171 у Комару, али одмах је опет враћен у генералштаб, у коме је остао за све време трајања рата. 1914 унапређен је за мајора.

По свршетку првог светског рата ступио је у садашњи Рајхсвер, где је 1920 унапређен за пуковника, а 1923 као командант 18 пешачке регименте за пуковника. После дуже активности као шеф штаба групне команде постао је 1927 генерал.

1929 унапређен је за дивизиског генерала и постављен за команданта 2 коњичке дивизије. 1932 постао је командант 3 дивизије у Берлину. Неколико месеци после тога постављен је за групног команданта у Берлину, а 15 марта 1938 за армиског генерала.

На почетку другог светског рата Рундштет је као главнокоман дујући преузео вођство јужне војске групе у Пољској. Њему су биле потчињене армије Листа, од Раихануеа и армија Блашковић. Док су пољске снаге у простору Краков—Ленберг биле потиснуте и разбијене, северни део његових армија спречио је повлачење пољских трупа, које су стајале у Позима и Померранији према Варшави.

У десетодневној битци опкољавања на Бзури (9—19-IX), која је одлучила рат, уништио је Фон Рундштет главну пољску армију. Заузеће Варшаве крунисало је брзи победнички рат у Пољској, за које је Фон Рундштет одликован гвозденим крстом витешког реда.

При маршу на Запад био је као главнокомандујући војне групе А, која тежишне групе. За други операциони отсек, битку у Француској, Рундштету су биле потчињене армије које су нападом на средишњем фронту у одлучујућој борби против Француске. Под притиском успеха Рундштетове војне групе дошло је примирје: 1940 произведен је Фон Рундштет за генералфелд маршала.

У борби против Русије водио је Рундштет војску на јужном отсеку. У овим борбама истакле су се нарочито битке заокруживања на Умању и код Кијева.

После кратког одмора због оронулог здравља постављен је Фон Рундштет у априлу 1942 за главнокомандујућег на Западу.

Под његовим надзором начињен је Атлантски бедем од Холандије до Пиринеја.

СПОРАЗУМ САМОУБИЦА

Из Енглеске јављају да су се негде на подручју Југославије састали Иван Шубашић и Јосип Броз. Као што је и раније објављено, они су постигли споразум, али не онако како се надао Шубашић, који је недавно изјавио да верује да ће његов сусрет са Брозом решити сва спорна питања и омогућити обнављање владе какву желе Черчил и Стаљин.

У саопштењу, које је дато поводом овога састанка, речено је да су се споразумели у великом броју проблема, што значи да је остало још много нечега о чему се нису могли споразумети.

Није истина, искључено да ће се кроз који дан појавити нека влада, на челу са Шубашићем, јер је увек могуће наћи групу људи који ће због новаца и удобности пристати да буду министри и изменари Черчила и Стаљина.

Потпуно у складу са својим масонским рангом Шубашић је као бан био протектор кереншти не у чијем су се окриљу повезали и организовали сви они елементи који данас стоје и јавно и тајно иза Јосипа Броза. Према томе у трагедији српског народа Иван Шубашић је имао и има одређену улогу која му се не може и не сме ни заборавити, ни опростити. Али баш то га чини подесним да разговара са Јосипом Брозом и да са њим сарађује.

У једном енглеском саопштењу поводом овога састанка речено је да Черчил сматра великим *својим* успехом што је дошло до овога састанка и што се ствари развијају добро. И овај моменат треба нагласити нашој јавности ради употпуњења одговорности коју овај човек има и пред нашим народом коме мора бити јасно да је мисија Шубашића-остварење воље Черчила и Стаљина, а не ничије друге.

Зато од споразума Шубашић—Броз српски народ нити шта очекује, нити може очекивати. Напротив, мора према свему овом њиховом пословању имати одлучно негативан став, јер је јасно да све оно што се уговара између два изразита противника Срба мора ићи на штету српског народа.

Са своје стране српски је народ већ одговорио на ову акцију у још већој мери када дође погодан моменат за то. У сваком случају треба да је свакоме јасно да српски народ неће и не може метнути своју главу у јарам који му припремају његови изразити непријатељи оличени у Брозу и Шубашићу, експонентима плутократско - бољшевичке спреге, која жели да цео свет потчини себи и да га учини инструментом своје воље и својих интереса.

Споразум сробоубица и све оно што може да дође иза тог споразума не тиче се српског народа, који неће дозволити да му кроје судбину људи који су му крвни непријатељи. Сам српски народ изградиће своју судбину и обезбедити своју будућност. Ничије му туторство, а најмање туторство Шубашића и Броза, ни је потребно.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК: одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресева. д. Влајковићева 8.

СРБИЈА ПРОТИВУ БОЉШЕВИЗМА

22 јуна, на дан трогодишњице почетка епохалног сударa бољшевизма са Немачким Рајхом, који је у име Европе бранио њен опстанак и њену културу, Београд, као престоница Србије, сетно се тога судбоносног датума и обележио га је значајним манифестацијама.

На тај дан у 7 часова изјутра одржан је у присуству Претседника Српске владе, ђенерала М. Недића и чланова владе, као и виших чиновника и претставника свију сталежа помен пред хумкама палих припадника српских оружаних одреда и органа безбедности, у борби са агентима крваве Москве.

У 18 час. пред Претседништвом владе одржан је ревн српских оружаних одреда пред Претседником владе, ђенералом М. Недићем, члановима владе, високим чиновницима и грађанством.

Један за другим дефиловали су беспрекорно одреди српске гарде, добровољачки одреди, српска државна стража и пољска и погранична стража.

То су били дирљивн тренутци, кад су пролазили свечаним кораком претставници нове српске војске, спасиоци Србије од комунизма, наша нада, српска узданица, поздрављајући оца Србије ђенерала Недића. Први пут после априлског слома уздигнутог чела могла је да корача српска војска, која поново иде путем славе, да поврати стари сјај.

После тога са великодостојницима ђенерал Недић прешао је у Мин. пошта где је присуствовао отварању изложбе »Црна Гора под петократком звездом«.

„СРПСКИ НАРОД ДАНАС ЈЕ УЈЕДИЊЕН У СВОМЕ СТАВУ ПРЕМА КОМУНИЗМУ"

После црквеног обреда Владин комесар за Београд и Претседник Београдске општине Министар Драг. Јовановић одржао је говор у коме је између осталог рекао:

»Данас се молимо Богу, на гробовима ових јунака, за покој душе знаних и незнаних десетина и стотина хиљада Срба и Српкиња, људи, жена, деце и нејачи, жртава прокушаних бољшевичко-партизанских метода. Они су падали зато што су цвећари, зато што су Срби, јер то није у духу марксистичко-комунистичке идеологије.

Ова наша молитва Богу не би била угодна, ако се не исповедимо и не признамо и све наше грехове, које ми починисмо и због којих данас тако тешко пати цео народ.

У оним временима када се тако безбрижно и често саможиво живело, мали али одлучан број људи стално и непрестано је трубио на узбуну. Указивали смо да се страшни отров марксистичког учења убризгава у здраво тело нашега народа и да постоји опасност, да га потпуно зарази и да се тај здрави џин само по себи сруши. Али авај, нису нас разумели, нису послушали, већ су нас што више и осуђивали називајући нас реакционарима па чак и непријатељима самога народа.

Ето то је један од највећих грехова који је почињен према народу и због кога и данас испаштамо.

Опрости им Боже, јер ти опрашташ свима који су се покајали.

А покајање је дошло, јер српски народ је данас уједињен у своме ставу према антихристу — према комунистима.

Данас више нико не сумња шта нам ваља чинити. Овај најтежи и најкрвавији рат сваију времена, неће све донде бити за нас завршен, докле год интернационални комунизам буде претстављао опасност за наш здрави народни и национални живот. Ми који смо ту борбу почели пре двадесет и више година, нисмо више сами, са нама је цео народ духовно уједињено Српство. Оно је ту борбу прихватило и оно ће је до победе изнети.

Мирно почивајте пали борци противу интернационалног комунизма Ви сте свој дуг одужили према народу из кога сте поникли, а из ваше мученичке смрти, вашим костима и крвљу цементира се национална и народна вера да Србија никада неће бити комунистичка.

Ради вас, ради вечне славе, ради поколења која после нас долазе, ради очувања Светосавске вере прадедовске и свију наших народних светиња и обичаја, ми смо ту борбу пре двадесет година почели, ми ћемо је наставити и ми ћемо у њој победити, јер тако мора да буде, да светлост над мраком царује а Бог над антихристом.

У тој вери ми се клањамо свима онима, који падоше као прометвји нада и апостоли бола нашега.

Нека им је слава и вечан покој.

„СРПСКИ НАРОД ИСПУНИО ЈЕ СВОЈУ ДУЖНОСТ"

У 17 часова преко Београдског радија дали су изјаве претставници Владе и разних савеза о ставу српског народа према комунизму. Први је узео реч у име Српске владе Министар просвете и вера Велибор Јонић. Он је рекао:

„Ово је четврта година како се на Истоку бије гигантска битка између Великог Рајха и Савеза Совјетских Република.

Европски народи свесни су црвене опасности као и значаја овог судбоносног хрвања са њом.

Српски народ такође схвата прави смисао ове борбе и због тога не посматра догађаје скрштених руку. И он у овом простору води херојску борбу са бољшевичким експонентом на Балкану, Јосипом Брозом-Титом симболом свега зла које је српски народ преживео у току три године своје националне трагедије. Борба није лака, али сви Срби стоје као један човек у одбрани свега онога што им је најсветије: свога имена, вере и отаџбинских традиција.

На данашњи дан, сећајући се опасности која је пре три године угрожавала све нас, српски народ гледа са осећајем испуњене дужности на свој допринос у борби против бољшевизма.

Сматрам, да је он, борећи се за своје националне идеале тиме извршио своју дужност члана европске заједнице у одбрани заједничких културних тековина Европе".

„СРПСКИ НАРОД НЕ ЗАВАРАВА СЕ НАУКОМ МАРКСА И ЛЕЊИНА"

После Министра Јонића узео је реч свештеник Алекса Тодоровић, који је рекао између осталог:

„...Од сатане и порода његовог проплакала су сва племена земна а нарочито хришћански народ.

Од његовог лукавства и насиља запиштао је и народ српски у ове дане.

Српски народ не зна или није ни чуо за „Науку" јеврејина Маркса. Ко су Енгелс и Маркс? Они су само шегртчићи великог мајстора — сатане. Они су имена ситна из великог родослова његовог.

Истина, има и српски народ својих Каниоваца и Јудоваца, Марксоваца и Лењиноваца, сталиноваца и титоваца. Јер, и нека деца његова природила су се томе роду сатанском.

Ушли су беси и у дом Србинов и засели крај огњишта његовог. Обукли су се у лажне одеће и покрили разним маскама. Успели су тиме да заварају неку децу српску. Заварали су претежно интелектуални део његов. Ово се могло догодити само зато, што је интелигенција српска вером ослабила и у своја се земаљска мудровања поуздала.

Неки из народа српског заварали су се. Али, српски народ нити се заварао нити ће се заварати.

Србин је увек призивао Бога за савезника и помоћника, па то чини и сада. А Господ је рекао свима који се у њега уздају и по његовим законима живе: Ја ћу се борити за вас и победићете..."

„СРПСКИ СЕЉАК КАЖЕ: НЕЋЕМО КОМУНИЗАМ"!

Затим је говорио Златомир Зелић, сељак, који је рекао:

„Данас, када се не само у Европи већ и у целом свету води огорчена и крвава борба за анархију и комунизам с једне стране, и за ред и хришћанство с друге стране, српски сељак је казао и каже пред целим светом своју одлучну реч: нећемо комунизам, нећемо анархију.

Хришћански светосавски српски народ је домаћински народ. Као такав он не може да се покори никаквом захтеву ма са које стране долазио, који би га гонио да своју главу потчини под јеврејско-комунистичку секиру...

Нека је Богом благословена борба против комунизма. Српски народ у њој учествује цео целцат широм васколиког сриства, он ће у тој борби и да победи."

„СРПСКИ РАДНИК СОЛИДАРАН ЈЕ СА ЦЕЛИМ НАРОДОМ У БОРБИ ПРОТИВУ КОМУНИЗМА

После њега узео је реч Тома Мацанковић, радник, који каже:

»Ми, српски радници, свесни смо борбе која се води против бољшевизма. Никада ми нисмо одвајали своју ствар од опште народне ствари, јер нам је јасно да се социјална питања не могу решити ван националног оквира.

Такође нам је јасно, да комунизам не може да реши ни једно питање, па ни наше радничко.

Зато смо ми у овој тешкој борби, коју наш народ води против Јосипа Броза и његових партизанских бандита, солидарни са својим народом.

Ми зато знамо само за једну борбу, а то је борба за опстанак и бољу будућност нашег народа. Свака друга борба, а нарочито таквозвана »класна борба«, нама, српским радницима, непотребна је и крајње опасна.

Зато је борба српских радника усредсређена и укључена у општу борбу свих Срба за народни опстанак у овој тешкој садашњици.

„Света борба за спас српскога народа"

За Мацанковићем узео је реч Милан Рајић, занатлија, који је рекао:

„Срећан сам што могу у име српских занатлија подвући високу националну свест Срба занатлија, који их и у данашњици чини достојним предака, који су у век живели и радили за свој народ...

... Ми, српске занатлије стојимо на гледишту да заједно са целокупним нашим народом имамо само један задатак: борбу за опстанак нашег народа, борбу за срећнију будућност његову и борбу против свих оних који нарушавају наше народно јединство и слогу; зато је и за нас као и за сав наш народ борба против Јосипа Броза и његових комунистичких банди света борба за спас свога народа.

У тој борби, солидарно са целокупним својим народом, морамо истрајати и истрајаћемо."

„У слози смо савлађивали и највеће тешкоће"

Напослетку је говорио Др Жарко Стулар, доцент Универзитета, који је рекао:

„...Дошао је моменат, да се дуг искупи, да се грешке прошлости исправе. За навек има да се прекине с интернационализмом, материјалистичким схватањем живота и света и импортирањем идеје и примања страних и туђих народном духу и његовим вековним традицијама.

Интелигенција народна, његова елита, дужна је да се сврста у прве редове у бескомпромисној борби коју води српски народ да би себи у европској заједници народа извојевао достојно место, које му по његовим способностима и поднесеним жртвама у току његове славне али и трновите прошлости заиста и припада.

НА БРАНИКУ СРПСКЕ ОТАЏБИНЕ

Ево, како већ две године стојимо на бранику српске отаџбине, бранећи је на свој начин од опасности, да би могла да савлада све тешкоће и да вечито живи. У обичним приликама свакако не бисмо се заустављали да бележимо овај кратак временски размак, али у данашњим нередовним приликама, и то кратко време има своју велику вредност и значај.

Можемо слободно рећи да смо за ове две године радили само по савести, говорили истину српском народу да би се сачувао нових недаћа, да би у што већем броју сачекзо крај рата и доживео боље дане.

Све поштено и честито у Србији, што није партиски изгрижено или не подлеже туђинској пропаганди, разумело нас је и дало нам је своје поверење.

Тако број читалаца расте до висине, коју није имао ниједан недељни лист у бившој Југославији. Круг читалаца нашег листа није обична платежна публика, већ сачињава као једно братство људи, који исто мисле и осећају за српски народ, који истим жаром воле га, и, са истим самопрегором готови су да поднесу сваку жртву за његов спас и за његово добро.

То је за нас велика сатисфакција и највећа награда за напоре које свакодневно чинимо, служећи искључиво истини и животним интересима српског народа. Тако ће збирка СРПСКОГ НАРОДА остати као веран документ времена, из кога ће будућа поколења моћи да сагледају праву слику напоре, који су чињени да се српски народ сачува и да настави прекинуту нит своје историје.

СРПКИ НАРОД за све ово време надахњивао се једино и искључиво законом живота и опстанка српског народа, који је у име отаџбине објавио генерал Недић: учинити све, не жалити ниједну жртву, да се спасе српски народ, да се сачувају што више српских глава.

Нисмо ми обичан лист, који пише по вољи публике, да би имао што већи број читалаца. Ми нисмо ништа крили од српског народа, и истине, које нису му пријатне. Ми смо учили српски народ да све тешкоће и неприлике не долазе споља, него и од нас самих, од наше силовитости и наше недисциплинованости, од наших мана и наших слабости.

Из сазнања овога ми смо очекивали препород и обнову Србије.

Зат огрдње и клевете, долазиле ма са које стране не узбуђују нас и не узнемирују нас. Оне наше дело не могу оборити, јер се насиљем не може збрисати што ће пише душом и срцем.

У часу када је српска будућност била неизвесна и њени хоризонти замрачени, генерал Недић наложио нам је задатак за остваримо СРПСКИ НАРОД. Понављајући у себи оно што нам је рекао „српска мисао не сме пресахнути, српско племе погинути не сме", ми смо се дали на посао и служили смо од почетка па до данас часно и поштено српском народу„ не бојећи се никога, не подлежући ничијем утицају.

И ако смо идеалисти, привржени наше видовданске етике небеског царства, ми смо у ступцима нашег листа учили српски народ реализму и егоизму. То је било потребно, ако је хтео да се сачува и да одржи свој историски континуитет.

Признајемо да је допадљивије било певати о ослободи, али за то није био моменат. Ми смо млад, романтичарски словенски народ и потребно је напротив да се учимо да гледамо стварности и да се њима руководимо, место да пуштамо и сувише на вољу машти и осећањима.

Радећи тако, ми смо свесни да смо испунили своју дужност и да смо дописали један нов лист повесници „робовања и величине" новинарског позива. Верујемо да смо били од користи српском народу, обавештавајући га објективно о приликама у земљи и у свету, да би могао правилно да процењује ситуацију и да види где је српски интерес.

Испуњавајући задатак, који нам је поставио генерал Недић, верујемо да смо радили у интересу српског народа за његову срећу и нову величину.

—Н—

ЦРНА ГОРА ПОД ПЕТОКРАКОМ ЗВЕЗДОМ

— Са значење изложбе српског национализма —

Српски став према бољшевизму добио је ових дана један виђан и убедљив израз. Није се поводом годишњице европске борбе могло боље подвући како Срби посматрају комунизам него организовати репрезентативну и документовану изложбу страдања и борбе Црногораца.

Изложба *Црна Гора под петокраком звездом* претставља један драгоцен доказ српског национализма. Ни терор најокорелијих бољшевичких зверова на челу са гробаром Црне Горе Мошом Пијадом, ни неподношљива окупација официрске клике савојског дома, нису били ни приближно јаки да усколебају и сломе православни национални фанатизам. Цену овог националистичког уверења, жртве пале под терором „јамара" и бездушних политкома, на јединствено организован начин приказује садашња изложба.

Довољно је задржати се на неколико примера. Насилни покушаји бољшевизације пропраћен је беспримерним мучењима, масовним убијањима, пљачкама, скрнављењима светиња и другим бестидним злочинима. Село Рогами убележено је као језиви пример српског отпора и следствено томе бољшевичке одмазде према националном живљу. Читаво насеље платило је крваву цену непоколебљиве љубави према Богу, Краљу, вери, породици и моралу.

Банде Јосипа Броза одговорили су нечувено грозно. Свих 95 кућа, колико је бројало ово село, заједно са већим бројем других зграда, најпре су опљачкане а потом спаљене до темеља.

Од невиног становништва страдало је двадесеторо. Немоћни старци, жене осамдесетих година којима је животна борба одузела снагу и жене у благословеном стању, све неспособно за кретање, нашло је смрт под бичем јеврејско-комунистичке освете.

Или је можда мање тежак пример породице Јововића, чијих је седам мушких чланова са једном женом мучено, кости пребијане, да би сви полумртви били навезани бачени у јаму дубоку педесет метара? Има ли више нечовечности негде у историји него у случају ратног инвалида Николе Јововића?

Седор ратника бандити су убили у постељи где је лежао са децом, окупљеном око свога родитеља и заштитника.

Све случајеве терора, убистава и погибија националних првака, честитих официра, истрајних подофицира, храбрих сељака и родног груди оданих интелектуалаца, изложба региструје и у највећој могућној мери делује импресивно.

Пред посматрачем се као у најфантастичнијем филму одвија јединствена оптужба против бољшевизма, против највећег крвника српства Јосипа Броза и свих оних знаних и незнаних, тајних и јавних помагача акције истребљења српства. Сваки унакажен леш, масовне гробнице, „песећа гробља", јаме, костурнице, једна снажније и убедљивије од друге, нису обични фотографски снимци.

То су гласни крици националног српства, истечена крв из рањеног тела, сведочанство ужаса и косе смрти.

Шта је урадило пред овим страхотама издесетковано, протеривано и проказано српство у Црној Гори? Да ли се поколебало, двомислило или можда покленуло и поставило главу на пањ бољшевичке гиљотине?

И на ова питања изложба *Црна Гора под петокраком звездом* не оставља посматрача без одговора. Скоро исто толико докумената посвећено је активности јединственог антибољшевичког националних бораца у оквиру фронта. Црна Гора је поступила исто онако као генерал Недић. Спонтано, најпре без ичије помоћи, дигло се и старо и младо.

Спремно на жртве, патње, тешкоће, клевете противника, па и пуно жртвовање себе, имовине и породице. Како би се иначе могао објаснити случај са погибијом целокупног националног вођства у манастиру Острогу, односно још жешћа и одлучнија борба скоро обезглављеног народа?

Црна Гора под петокраком звездом обухвата и приказује стварање јединственог антикомунистичког фронта српства. Леген Ђуришића претстављени су кроз дарни борби потпуковника Павла Ђуришића, највише борбе са својом млађом браћом.

„Загрљени, слогом братском", то су узвишене речи опомене тешке данашњице целокупном српству. Ако је и то један од циљева ради којих се зверства, патње и национални револт црногораца приказује нашој јавности, онда садашња изложба превазилази своје документарни значај. Њу треба посматрати истовремено као сведочанство прошлости, комунистичка зверства као опомену садашњици и један ствен прилог изградњи боље будућности.

Оскрнављени гроб Његоша на Ловћену

МИНИСТАР ВЕСЕЛИНОВИЋ

избеглицама из Београда на селу

Бомбардовање појединих наших градова и вароши пресилило је многе Србе и Српкиње да напусте своје домове и пођу путем избеглиштва у поједина наша села. Многи од ових имају донекле могућности за живот, а многи су остали без икаквих средстава, нарочито они који су пострадали од бомбардовања и чије су куће порушене и ствари упропашћене.

Њихов положај није лак. Сви они гледају црно у будућност. Њих треба разумети, и ја их разумем...

Њима се пружа лепа могућност да не мисле стално на своју злу судбину и да се отргну од црних мисли које их не напуштају откако су избегли из канџи смрти.

Наше село данас оскудева у радној снази. То село, које нас храни данас вапије за помоћ ваших руку. Пољски радови су отпочели увелико. Жетва се приближава. Све ове послове сељак мора обавити у што краћем року, зато му помозите као брату који вам је отворио своје срце и примио у братски загрљај.

ПОКАЖИТЕ СЕ И ВИ ПРЕМА ЊЕМУ БРАТСКИ ПА ЋЕ ВАС ОН ЈОШ ВИШЕ ПОМОЋИ У ВАШОЈ НЕСРЕЋИ ДА ОБЕЗБЕДИТЕ СЕБИ СВЕ ОНО ШТО ВАМ ЈЕ ПОТРЕБНО ЗА ЖИВОТ. РАД НИЈЕ СРАМОТА ВЕЋ ДОСТОЈАН ПОСАО СВАКОГА ЧОВЕКА И ОН ЈЕДИНИ ОКРЕПЉУЈЕ ДУШУ. ОН ЋЕ УЧИНИТИ ДА ЗАБОРАВИТЕ СВОЈУ НЕСРЕЋУ, ЈЕР ШТА БИСТЕ ИНАЧЕ РАДИЛИ НА СЕЛУ, ВИ КОЈИ СТЕ ЈОШ СПОСОБНИ ЗА РАД И ТЕЛЕСНО ЗДРАВИ?

Дуго је година наш сељак посматран од варошанина као засебна друштвена класа која од њега стоји на нижим друштвеним степеницима. Хвала Богу, данас су та времена прошла.

За време овога рата сви смо имали прилике да се уверимо да благодарећи пољопривредној структури наше земље и највећем делу њеног становништва, тј. сељацима имо да захвалимо што смо остали живи и што нас авет глади није посетила.

НАША ЗЕМЉА ЈЕ НАША ХРАНИТЕЉИЦА, ЗАТО ЈЕ МОРАМО ДОБРО ОБРАДИТИ.

Браћо избеглице, прегните на рад. Помозите својим домаћинима на пољу и у кући. Тај рад је данас свети народни посао и наш спас.

Ви пак, браћо сељаци, који сте ме увек слушали, послушајте ме и овог пута: Примите у загрљај сваког избеглог брата Србина и сестру Српкињу.

Помозите им у овим тешким часовима и не дозволите да се један брат Србин разболи или чак умре од глади. Они ће доцније бити ваши незаборавни пријатељи.

Они ће ваше пријатељство закључати у свом срцу за сва времена. То ће бити најбољи пут да се љубав између села и вароши за свагда учврсти.

На тај начин ћемо сви допринети да се и наша народна заједница што боље одржи.

Сложним снагама радимо за свој опстанак.

На посао Срби и Српкиње!

ЖИВЕЛА МАЈКА СРБИЈА!

Политичке шићарције на сцени

Изгледа да нас народна несрећа за ове три године није довољно поучила. По неким знацима који се у последње време све јасније запажају, извесни политички људи нису се много забринули што је рат захтевао од српског народа најтеже жртве.

Они покушавају да терају своју политику верујући, да ће се по њих добра, стара времена поново вратити. Као да довољно не виде страшну револуцију која обара старе темеље на којима почива друштво и поставља нове који ништа заједничког немају са прошлошћу.

Изгледа да је било ипак боље оно време, кад су за кафанским столовима у ћошковима тупили језике препричавањем лажи. Овакви људи тада су могли мање да шкоде него данас, кад су се сакрили иза једног националистичког покрета и под његовим окриљем покушавају да себи створе некакав политички капитал.

Поштено говорећи, они ничега заједничког немају са идеалном страном тога покрета. Они имају свој хладно одмерен рачун и чине све, да их време не би прегазило и бацило у старо гвожђе. Једно време били су се притајили, али ето сада се опет јављају.

У времену кад се српски народ под теретом тешкоћа, које су га притисле, савија и за које су они велики кривци, сада политизирају, праве политичке групације и гледају како ће поново да се дочепају власти, јер без власти нема шићара.

Али прошла су та срећна времена, кад су такви људи на туђој беди изграђивали своју срећу. Сутра ће и они бити сврстани у редове и натерани да засучу рукаве, па да у зноју лица свог потраже себи живота, јер тај нови поредак неће трпети паразите и бадаваџије.

Окружени лепим пријемом они су постали безобзирни и полако почињу узимати узде у своје руке. Они су ти који чине највеће сметње српским родољубима да у овим тешким и суморним часовима духовно буду што јаче повезани. Зачетници народне трагедије, они су узрок његове несреће.

Али ма колико да су му досадне несреће шкодили, све је мало према ономе, што сад желе да му нанесу. Да би себе спасли, они су готови да нас душмански међусобно завађе и поново баце у братоубилачки рат. Они измишљају догађаје који не постоје, извргну истину и циничким бране терористичке нападе англосаксонске авијације на мирне српске вароши, изазивајући нове нападе.

Ми смо одавно запазили да се према напорима српских родољуба које улажу за спас српског народа, воде две политике: једна братска, искрена и спасоносна на терену у заједничким мучним часовима у борби против бољшевичких банди и друга шићарџиска, неискрена и подла из позадине, од стране неких бивших политичара.

И док су ови последњи растурени, већином живећи у Београду, базали по кафанама и другим бадаваџиским местима, није нашој српској ствари претила никаква опасност. Али, од како их је бомбардовање Београда од стране наших бивших савезника растерало из вароши по околним селима, дошли су у прилику да дођу у додир са националним елементима, где настоје да се организују и на тај начин постају велика опасност, уносећи зло крв у родољубиве редове српских бораца, који идеално сарађују на спасавању нашег народа.

Сада су на тој страни подељене улоге: једни се боре јуначки и даље на терену, трпећи сваку оскудицу, док ови други, набијени парама, проводе лак летњи одмор и покушавају да воде политичку страну националистичког покрета, бар како то они лепо кажу.

А како то они раде види се како бране бомбардовање Београда и уништавање српских небранених вароши, као и терористичко убијање невиног грађанства. За њих је то виша „воајна" потреба која захтева од српског народа, да ради свога „спаса" и даље подноси жртве.

Али ове политичке шићарџије, ступиле су организовано на сцену и постале су велика опасност по мир и живот српског народа. Сипајући отров из својих заражених уста, они настоје да унесу раздор у наше редове, заводе необавештене, компромитују националистички покрет и праве прогнозе, које имају директни провокаторски циљ да повећају патње нашег народа. Они су постали једно велико зло о коме се мора повести озбиљног рачуна ако би се нашле ефикасне мере да се оно у самом зачетку сузбије, јер би у противном опет настрадао невини српски народ.

Ми верујемо у природну интелигенцију српског народа, да ће прозрети своји инстинктом ове његове политичке перикоже и неће насести причама из „демократског" доба, кад су они задали петокатнице по Београду а нашем земљорадинику заглибљавала се кола до главчина у блату.

За то ће наш народ одгурнути ове народне непријатеље, који јавно провоцирају нова бомбардовања Београда и осталих небрањених српских вароши, подло лажући да у њима има безброј војних објеката и да је свака приватна кућа, постала ратна фабрика.

Што се тиче одговорних родољубивих елемената противу кога сикћу ове народне гује, док они залажу своје главе за спасење свога народа, никакве претње не ће их омести на српском путу да продуже тамо, где су стали.

Н. Д. А.

Дело црвеног терора — мртвачки ковчези

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

У ЖАРИШТУ ДОГАЂАЈА

Као што је предвиђено и говорено рат је ушао у најакутнију и најодлучнију фазу. Пре него што је вихор рата захватио нашу земљу ми смо учинили све да то не буде. Када је, ипак, против наше воље и наших напора рат дошао остали смо на својој дужности до краја. У најсудбинскијим моментима када се мач хаоса наднео над цео народ и када су црвени џелати удружени са безумљем и слабошћу оних који увек погрешно оцене догађаје, убијали све оно што је најбоље ми смо се супроставили томе и биолошки спасили народ. Остало нам је, још, да га спасемо и препородимо морално и да га спремимо за велике дане који долазе. Ми то радимо са љубављу и пожртвовањем свесно уткивајући себе у основе на којима зидамо народну будућност. Ми знамо да тиме вршимо своју највећу дужност и готови смо и спремни да на томе послу останемо до краја. Ништа нас у томе поколебати не може.

Догађаји који настају као и они који се већ оцртавају не само да оправдавају наш пут и наш став, него нам предочавају и низ крупних дужности којих морамо бити свесни у сваком моменту. Прва и најглавнија од тих дужности јесте постојано остајање на своме месту без страха и колебања са свешћу да будућност и победа припадају само духовно и морално најјачем. Ништа од онога из чега се рађа страх и бојазан не сме наћи места у нашим срцима и душама. Ми се морамо слити у једну вољу и једно осећање, јер без тога овај ће народ у пуној мери остати без заштите и вођства.

Друга крупна дужност која још увек неостварена стоји пред нама, јесте припремање и себе и Србије за дане који се оцртавају. На овоме простору Србији припада крупна и важна мисија. У Србији смо ми фактор који остварењу њене мисије може највише помоћи. Ми треба да постанемо срце и крвоток нације, њена душа и њена ударна снага. Не због себе или због било чега уско људског, него због виших задатака које овај народ и ова земља имају. Пред нама увек стоји жеља уједињења свих народних снага у једну целину. Ми чезнемо за тим да сви национални људи једнако осећају, мисле и желе. Али ми нисмо фантасти и не превиђамо стварност. Ми знамо, да је најпреча дужност у потпуности СПАСИТИ НАРОД, а тек онда, иза ове долази дужност УЈЕДИНИТИ НАРОД! За испуњење ове друге дужности постоје извесни предуслови, који често, на велику народну штету, не зависе од нас. Оно што од нас зависи и на томе плану ми испуњавамо и чинимо. Свесно и пожртвовано без позе и рекламе свесни да живимо у једном времену, које се ни по чему не може поредити са оним што је било до сада.

Наш пут и наш став у жаришту догађаја који се одигравају код нас и око нас, и далеко од нас на великим светским ратиштима, остају непромењени. То је пут српског родољубља и српског разума. Пут добро проконтролисане свести о дужностима које се сваком поједином Србину намећу према нацији. Јер није важно да живимо и останемо ми, да се сачувамо од незгода или умножимо своја богатства. То је све страшно споредно и безначајно, а главно је да ВАСКРСНЕ СРБИЈА И ДА СРПСКИ НАРОД ЖИВИ.

Зато сваки на своме месту треба да испуњава дужност са савесношћу и пожртвовањем. У нашем послу нема малих и безначајних дужности. Све су оне важне и не смеју се пренебрегавати. Нарочито не данас.

Ђ. Сл.

Сусрет Националних одреда (Фото: Васп. отсек С.Д.К.)

Божјом помоћу, напред!

Он је лаж и отац лажи. Он је насилник и богоборац. И свако насиље и богоборство његово су занимање.

Он је крвник људски од искони. И свака мржња, зло ба и крвожедност његово су дело.

Он је богопротивник и рушитељ Божјег поретка и закона. И сви рушитељи и безаконици његов су пород.

Каин и Јуда, и све братоубице и богоиздајници, од Каина до Јуде и од Јуде до данашњег дана, његова су деца.

Отуда: сви они који се боре против Христа Спаситеља и хришћанских животних начела Сатанина су деца. Сам Христос Господ рекао им је у лице: „Ваш је отац Ђаво и не можете мојих речи да слушате".

Од Сатане и порода његовог проплакала су сва племена земна а нарочито хришћански народи.

Од његовог лукавства и насиља запиштао је и народ српски у дане ове.

Српски народ не зна или није ни чуо за „науку" јеврејина Маркса. Ко су Енгелс и Маркс? Они су само шегртчићи великог мајстора — Сатане. Они су имена сит на из великог родослова његовог. Али, осветљавајући светлошћу своје хришћанске душе људе и дела њихова српски народ је видео и види, да су комунизам и бољшевизам зло, јер су од Злога.

Истина има и српски народ својих каиноваца и јудоваца, марксоваца и ленњоваца, сталињоваца и титоваца. Јер, и нека деца његова природила су се томе роду сатанском.

Ушли су беси и у дом Србинов и засели крај огњишта његовог. Обукли су се у лажне одеће и покрили се разним маскама. Успели су тиме да заварају неку децу српску. Заварали су претежно интелектуални део његов. Ово се могло догодити само зато, што је интелигенција српска вером ослабила и у својој се земаљски мудровању поуздала.

Што ћемо крити: има и по који свештеник који облеће и умиљава се око сталињоваца и брозоваца. То су они о којима побожни српски народ у једној својој новијег датума песми пева: „Попови су вером ослабили, калуђери посте оставили..." Јер, куд ће човек, слабе вере, па ма и свештеник био, већ међу безверце и богоборце, братоубице и богоиздајнике.

Неки из народа српског заварали су се. Али, српски народ нити се заварао нити ће се заварати.

Српски народ кроз вековно битисање на овоме тлу сусретао се са многим мукама и искушењима. И: одолео је силом вере своје хришћанске и снагом светосавског национализма свога.

Српски народ у дане ове сусрео се лицем к лицу са самим Сатаном и многим бесима његовим. Јер, што је бољшевизам и титовштина, већ беси, а сам Сатана отац им је.

Домаћинство око душе Србинове сагледало је уљезе и изроде — пород Сатанин — и човек Србин устремио се бескомпромисно у борби против ових.

Знаком те, тешке али славне, борбе испуњене су већ три године и у српском народу. У тој борби многе српске главе пале су, многа тела измрцварена, многи домови разорени и многе светиње разрушене. Али, Србин није малаксао у борби тој. Напротив: уколико се та борба продужује толико снага Србинова бива све већа а лик његов постаје све сјајнији пред земљом и небесима. И: потпуни успех очигледан је.

Србин је увек призивао Бога за савезника и помоћника, па то чини и сада. А Господ је рекао свима који се у Њега уздају и по Његовим законима живе. Ја ћу се борити за вас и победићете.

Господе, ми волу Твоју испуњавамо, по законима Твојим живимо и име Твоје призивамо. Помози нам! И: победићемо.

Алекса Тодоровић

ПАЛОМ БРАТУ

И над другима сам плакао
Гледајући срушену младост....
Тужио сам и ридао
Над оним који жртвом својом
Зидају другима живот
И радост....

Ал' нисам знао да песмом својом
Оплакивах и Тебе, брате мој мили,
Јер си увек био пун радости и снаге

И херој увек
Какви су ваљда некад
Само праци Ти били....

На смрт ни мислио ниси
Јер си волео безмерно!..
Љубави пуна Ти душа била
И срце Твоје смерно!..
А сад, браћо моји слатки,
Саломљена су ти крила!....

Шта да ти кажем?
Да ли у болу да сагорим,
Ил' сузама срца гроб да Ти прелијем?... —

Ох, све је то мало,
Браћо мој мили,
Да о тузи душе своје
И краху наде
Проборим!....

Рећи ћу Ти само
Да је овде све исто као што је било:
Свуда музика, граја и шетње...
Само се на срце моје
Твог оца, мама и бака
Нешто тешко,
Тамно и црно
Свило...

Питаћеш ме
Шта сада радим... —
Чуј:
Гледам у слика Твоја
На којима си лепши од раја;
Буден сањам о Теби
И — тако ће бити увек —
До краја!....

Шта би ми Ти казао
Браћо мој, онда када си пао?...
Да Мирку све испричам
И да га молим да не плаче
Јер си за Истину и Народ
Живот дао!...

И, вер, ја то чиним,
Проклињући га да не тужи,
Јер му је најмлађи братац
Жртвом својом показ'о
Како се Краљу служи...

И знам још
Да би поздравио маму,
Молећи ме у последњем тренутку
Да је тешим и волим
И ниједног часа
Не оставим у тузи
Саму....

И вео!
Ја сам крај њој...
Испуњавам Ти жељу
И као да видим:
На души Ти је лако!...
А ја
Хвалећи Богу на свему
Вечно бих плак'о, плак'о....

Твој брат Гојко

* Један од најталентованијих добровољачких песника, добровољац Гојко Табаковић, изгубио је свога брата, добровољца, кога су комунисти заробили и на назверскији начин убили. Живи брат добровољац написао је и посветио једну од својих најдирљивијих песама свом мртвом брату добровољцу.

ДОБРОВОЉАЧКА МИСАО — СРПСКА МИСАО

У тешкој борби која претстоји српском народу против комунизма, — а она, ма колико да је и до данас била тешка, још није достигла свој врхунац, — није довољно бити само националиста, а свој национализам облачити у туђе рухо.

Само национализам, од главе до пете обучен у српско рухо, у оно рухо које је плела, снивала и ткала тринаестевековна историја српскога народа на овом мучном српском земаљском простору — само тај национализам може довести до поуздане победе српски народ.

Национализам, заодењут туђим прњама, па ма оне биле од енглеског штофа или француске свиле, тај национализам само помаже, да се не иде правим српским путем, већ неким споредним стазама које на крају изводе тамо куда се не жели, на комунистички пут.

Добровољаштво, свесно те основне истине, заронило је у дубоко море тринаестевековне повеснице српског народа и оданде извукло камене темељце за изграђивање српскога пута ка српскоме излазу да би решило питање.

Како да урадимо свој народни живот? Одговор: ни по чијој мустри, ни по чијем угледу, већ само по ономе што нам прошлост говори о садашњости и будућности.

Основа те политике почива на љубави према српском роду, али окатој и видовитој љубави, свесној и савесној. Не да мразимо друге и да се светимо, па у слепој мржњи и освети, да себе најтеже оштетимо: не да заљубљено гледамо у нека далека угледе и да чекамо из њиних руку своју слободу: туђа помоћ наплаћује се скупо. Већ само оно што је наше да усађујемо у наше темеље.

Основна начела нашега народа су у домаћинском схватању света, а зато и тежимо домаћинском уређењу државе и свеке заједнице народне, па и најмање и најнезнатније.

Није српски народ против комунизма јер жели приватну својину, већ зато што њим влада дух домаћински, а не надничарско-радничарски.

Цео народ српски је једна органска заједница, па га као такву треба и уредити. Не по вољи већине гласова, већ по захтеву животних интереса целине заједнице — сваки посао и сваку потребу треба уредити и средити.

Духовно је извор из чега потиче цео поредак и социјални и привредни. Не може народ да се повија ни по капиталистичкој ни по комунистичкој привреди, већ привреда има да се саображава народној потреби.

Основа духовна је Христанство и христанска мисао, а не безбожтво и разврат. Христански дух је оплодио Дух српскога народа до јунаштва, чојства и мученичтва, па тако има и да се уреди наш живот. Они којима је много дато у власти и у утицају на судбину народа, они морају бити највећи јунаци и најподвижнији мученици, одговорни и пред Богом и пред народом за своја дела. Тешка дужност и тешка одговорност имају да заодену сваку јавну власт, а не да она буде неодговорна част и власт.

Зато добровољци не могу да сматрају оне списковне обећања, који се однекуда растурају по чашем народу и замагљују мудрике, да види колико је тешко и мучно доћи до праве народне слободе, — као националне потребе, већ их сматрају најопаснијим опојним пићем које може да успава дух народни, па да чека да му се донесе на тањиру слобода и оно што њему треба.

Без муке се пјесма не испјева,
Без муке се сабља не искова.

Ст. З. Иванић

АОЈ, ДРИНО, ПЛЕМЕНИТА МЕЂО...

Већ дуже времена се добровољци налазе на западној граници Србије. Од својих груди су сазидали гранитни бедем српске одбране. То је живи насип на Дрини, који чува матицу српску од поплаве јудео-бољшевичких крвника...

Идемо из села у село. Са уснама српске младости уз брда и јаруге разлежу се наше песме. Сеоски свет нас са радошћу дочекује. А речи наших револуционарних песама, које претстављају израз народног духа и осећања као и добровољачку духовну легитимацију — потресају вредне српске сељаке Јадра и Азбуковине. Наша песма раскрављује и оне, који су нас са ненавесношћу посматрали.

„Па, ми када смо на Солуну били нисмо знали такве песме да певамо" — додаје један старина, стари и прекаљени ратник из прошлих ратова. „Како се ви, децо научисте тако лепим и патриотским песмама?" — Е, стари, одговарамо ми, — те смо песме ми испевали уз музику куршума и клокотање митраљеза. У борби су се те песме родиле и никле. За то су у њима наше мисли, жеље и чежње изражене. И, када умире српски добровољац, он душу своју честиту и јуначку Творцу предаје са осмехом на лицу и с песмом на уснама. — „Ја бих вас очински замолио, — додаје стари, — да још једну отпевате." И као по команди, почиње: „Преко крви земљу стварамо"...

Продужујемо даље. Препричавају се појединости из јучерашње борбе. Регрути се у томе нарочито утркују. Поносни су и горди што и они сада имају прилику, да се боре за спас и величину Српства. Још су поноснији зато што се брзо без жртава и губитака борба решава у нашу корист. Са нестрпљењем очекују идућу борбу. Када су ступали у наше редове били су очарани дружељубљем на које су наишли и идеалима, којима су и они били задојени. Сада су по високој борбености и непоколебивој добровољачкој свести, снази духа и чврстини воље постали равни старим добровољцима.

Долазимо у Мали Зворник. Код моста се одмах "искупи повећа група старијих и колико нас тро ло носи громогласно почесмо: „Још те мало, још те мало, црвених нестало..." С оне стране гомиле гледају са зебњом и снебивањем. Сви знају да смо увек били „страх врагом". После крат ког застанка настављамо даље. Лево од нас су кршне планине српске по којима су наши оци и дедови сејали кости и заливали своју крв, да би нама, својим синовима и унуцима земљу и државу у наслеђе оставили. Ту је и Мајков камен. Све нас потсећа на борбу коју ми данас водимо. То нас потстиче на дубока размишљања о удози и судбини Србадије. Па, ето, као што смо некада у школи учили да су јуначи и мученици стварали историју, тако је исто и ми, њихови потомци и верни следбеници српске заветне мисли у драматично време стварамо.

Одмичемо све даље и даље. Сузе радоснице нас прате. Подринци нас искрено дочекују. Диве се. „Па, ово је права војска", — вели они. „А ту нема шале. Ја сам мислио да смо сасвим про пали — рече један отресит и разборит домаћин. А, ето ти, видиш" — завршава дрхтавим гласом и сузним очима.

Пролазимо кроз село Цулине. Ту се налази наша Гранична стража. У непосредној близини станице један кршни сеоски омладинац објашњава неколицини садругара: „Погледај, српска униформа и кокарда, знак на грудима, српска песма — све вам то најбоље говори ко су и шта су српски добровољци."

Мали застанак и настављамо пут. Особито тешки бацачи и тешки митраљези многе задивљују. Онима, који нису знали какву снагу претстављају добровољци сада је потпуно јасно, да су они са осталим српским одредима Вадде народног спаса најјача гаранција српске самоодбране и да ће они бити носиоци и стваоаоци нове будућности. — У предвечерију путовања наши бацачи се одблешћу на бујној и валовитој реци, и прете србождерском олошу Јосипа Броза и његових слугу. Са дубоким уздахом у мирној и побожној тишини, ади, ипак само поузданим и много надежним кораком корачају добровољачке чете обалом Дрине. И у њој виде и читају историју страдања и распећа народа свог, због чијег спасења су и пошли овим претешким, крвавим и скоро голготским путем. Виде пред собом крв. Али, и васкрс искрвављене и мученичке земље.

Сутон се спустио. Из добровољачких кантомана, пред знак за повечерје, проламају брда и долине с ове и с оне стране, наше моћне младиће, које и највећим малодушницима и скептицима дају доказ да ће Срби проћи кроз Сцилу и Харибду рата, да ће пребродити све тешкоће и одолети свим искушењима.

После песме кренусмо на спавање. А, у јутро „прије зоре и јарког сунца" устали смо, па уз пратњу благе пролетње кишице, која нас је целог пута пратила пођосмо напред. За нама су остале наше чете, да запосједну границу. Српски граничари и ми чувамо историску реку српску. Чувајући њу, чувамо Србију, њене садашње и будуће нараштаје од демонског беса Броза и његових савезника.

Наша стража је на Дрини. Будна је. Не спава. Чека. То су Обилићи, а не Бранковићи. Мисле на Кнеза Иве завичај и памте његове речи: „Аој Дрино, племенита међо"...

С. К.

ДОБРОВОЉЦУ

Ја видим визију Твоју, како се ко Судба надвила
над нашим српским, сада замаглъаним сводом,
и чујем тутањ дивских легиона, што ходом
историске Смене творе нова, величајна дела.

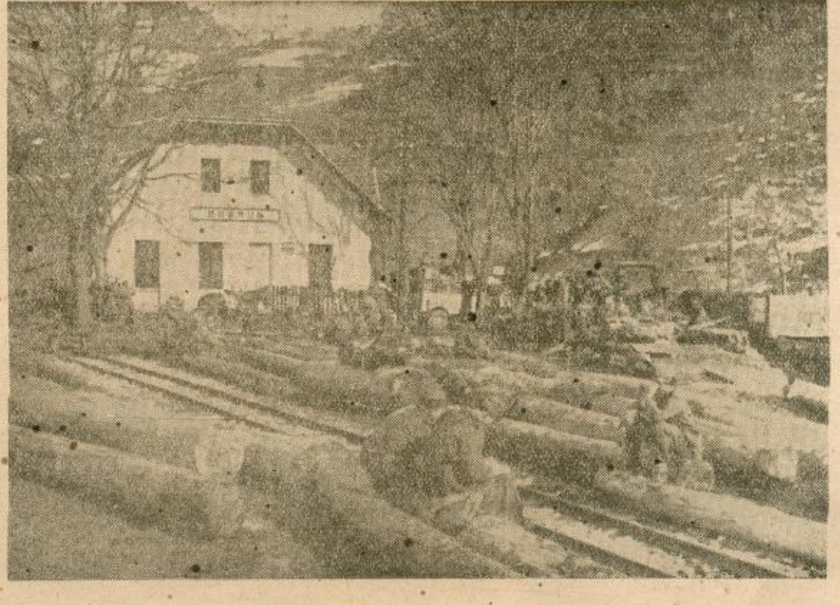
Ја видим небо како зрачи у сјају новога сунца,
и како прште магле и облаци у невид заборава,
и чујем где столећа нова, светла и плава,
судбинским ритмом иду ка слави српског Врхунца.

Ја видим бескрајне колоне смерних поклоника,
како у заносу светом крај Тебе пролазе,
и чујем тонове моћне, што ко вихор улазе
и венце захвалности плету око Твог лика.

И видим Тебе, снажног, дивског, уздигнута чела,
ко Споменик стојиш на врху Пантеона!
Ко Споменик Вере, Правде, Родољубља — понос легиона!
— Док песма нова бруји изнад градова и села.

Настави, Добровољче, свој пут, мада Те води
кроз патње и презир, кроз клетве и муке,
јер он је једини данас вид Божанске руке,
што чува Српство Српству, Краљу и Слободи.

М. Милачић

После тешких борби, користе се слободним часовима за одмор на топлом пролетњем сунцу...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

К У Л Т У Р А

КОСОВСКИ АМАНЕТ

Велика трагедија која је српски народ задесила на Косову пољу претворила се у трајни српски национални аманет.

Материјално изгубити све, а духовно задржати све, то је косовски, видовдански аманет.

Косово није проћердавање државе, проћердавање нације.

Косово није проћердавање својствености, проћердавање отпорности.

Нимбус везан за бој на Косову ретке је спиритуалне силине и као река, судбински широка, судбински дубока, не тече већ плави срцима васколиких Србаља.

Ако је игде спиритуализам у својој заокружености, у својим понорима и вршцима кремено дат, дат је у косовској трагедији.

Није Косово етика, није Косово религија, није Косово романтика.

Видовдански речник је други.

Видовдански речник је херојски империјализам којим се једна трагична стварност претапа у симфонију животворних импулса.

Материјално погубити се, а духовно заокружити себе у међе које никаква материјална сила није могла порушити, већ напротив до крајњих смерова конкретизовати и ојачати нагоне самодржања, то је реалистички аманет Косова, Видовдана.

Косово, Видовдан, није мртви мит.

Косово, Видовдан, усијани енергизам, с једном једином мишљу — истрајати.

Та нагонска метафизика, снагом духа усађена у снагу материје, постала је велика, аманетна стварност са многим одливима и приливима, али са једном животном силином — истрајати.

И истрајавао је српски народ.

Истрајавао да је своју судбинску разуђеност оправдао и дотеривао у сасуђеност; истрајавао у државном неимарству, у сликарству, у песништву, у везу и свирци, и тај усијани духовни енергизам створио је стварност по којој су Срби све дали и све дају преко лепоте као истине.

Лепота као истина није мртви мит.

Лепота као истина није етика, није метафизика, већ конкретна кременост, која је час понорни нагон, час вршинска, сподобљива мисао.

Његош, Вук, Љубиша, Јакшић, циновске народне песме, то је та видовданска аманетна стварност по којој Срби све своје послове најбоље и трајно врше само преко лепоте.

Али лепоте судбинске и судбинске, онакве каква струји једино по Упанишадама, једино по Илијадама.

То није романтика.

То је народна мудрост, која као од шале за појасом носи зачетке мисаоних система, које су срећнији и спокојнији народи имали времена да развију, разграњају.

А српски народ, туго и душо, једва је имао времена само да истрајава.

Али је истрајао, али ће и истрајати, јер је збивање света узрео не као суву логику, етику, метафизику, већ као кремену лепоту, корацима која гази по среди сунца и месеца.

То корачање по среди сунца и месеца дају му снагу да без умора иде земаљским долинама, земаљским висинама, те кад дође видовдан да он материјализам узме у своје руке, узеће га тако да ће га нови Његош, Вук, Љубиша, Јакшић, Тесла сасудити тако лепотне да више никад разуђен не буде.

СОФОКЛЕ И ЊЕГОШЕВ ХЕРОЈСКИ ИМПЕРАТИВ

Напомена, која је дата уз превод ове чувене трагедије старога века, гласи:

„Софоклова Антигона у метричком преводу Д-ра Милоша Ђурића објављена је први пут као трећа свеска. Позоришне библиотеке „Време", год. 1922, заједно с огледом Анице Савић-Ребац као предговором. Други пут објављена је заједно с његовим преводом Софоклова Цара Едипа *и Есхилових двеју трагедија,* Везаног Прометеја *и* Агамемнона, *у књизи: Есхил и Софокле* Одабране грчке трагедије, *издање Срп. књиж. задруге, бр. 195, год. 1926 с предговором Д-ра Веселина Чајкановића:* Трагично песништво и трагична позорница код старих Грка. *У „Југоисток"у" Позоришној библиотеци Ђурићев превод Софоклове* Антигоне *објављује се, прегледан и поправљен од преводиоца, трећи пут уопште, а као издање „Југоистока" први пут."*

Као што се види, ова чувена трагедија класичнога доба код нас је нашла на леп пријем, издавана је више пута, коментарисана од најпознатијих наших зналаца грчке културе, па се ето у овим трагичним данима још једном појављује.

Стари свет, а посебно стара грчка култура, оставио нам је наслеђе чија мисаоност и осећајност досежу дубине, још ваљда недокучене од писаца модернога доба.

Софокле је један од највећих уметника старога доба. Необично плодан, био је истовремено и необично даровит, али даровит у класичном смислу, тојест налажен се увек на врховима оних мисли, које таинственим нитима живот земље везују за живот ко смоса. Софоклова антропософска уметност толике је песничке снаге да сваки покренути проблем решава у сенци и судбинских збивања и снагама сведене на снаге самих људских личности.

Софокле је, као што је познато, написао 130 драма, од којих су само ових седам трагедија потпуно сачуване: *Ајант, Електра, Цар Едип, Антигона, Едип на Колону, Трахињанке, Филоктет.*

Софоклове херојске трагедије износе херојске карактере и мушких и женских лица, херојске заплете појединаца и средине, херојске погледе на живот и на природу. Софоклу је херојизам већ прешао у радну хипотезу, тојест у организовану еманацију личности, као и самих животних збивања.

Отуд је и његов језик, језик херојске суштине, а не језик херојске лирике. И није чудо што не таї суштински херојизам старога света увек занимати човечанство и то као изворни почетак судбинских ломљења и окршаја, бурама које су захватиле и модерни свет.

Антигона је једна од најбољих Софоклових трагедија. У њој су ванредном снагом изражени сукоби дужности и права, љубави и заблуде, а над свем лебди судбински развој догађаја.

Читајући *Антигону*, човек се и нехотице сети Његоша и његовог *Горског Вијенца*.

Софокле и Његош без зазора се могу употребљавати. И Његош је као Софокле писац херојског погледа на свет, на људе, на природу, исто тако снажног уметничког израза, исто тако пун антрософских афоризама. И Његош је као Софокле, што се тиче спољне, техничке стране, увео драматске монологе и кола с тужбалицом. Али, иако такорећи једнаки с техничке и осећајне стране, између Софокла и Његоша постоји дијаметрална разлика у схватању мисаоног херојизма. То су два сасвим супротна херојска гледишта. Навешћемо баш оно место у коме се ова два гениjална писца потпуно разилазе што се тиче херојске дужности човекове:

Софокле: Ни почет не треба што бити не може.

Његош: Нека буде што бити не може.

Из ових навода се јасно види како је Софокле у херојској акцији подбацио, како херојску етику не спроводи до краја, како закон тоталног жртвовања не узноси за закон света, док наш Његош херојизам схвата као збир свих етичких могућности, као вољни ризик да се у потпуности иде до краја. Софокле је дакле стао на по пута, управо одрицао је сваки херојски ризик, док је Његош ишао до краја и на таї начин заступао тоталну посибилитет херојске акције. Према томе, може се без хвалисања рећи да је Његош у погледу људског пожртвовања био супериорнији од Софокла и да је својом узвишеном мишљу створио народу херојског императива. До тога степена Софокле није дошао, јер у *Антигони* на другом једном месту каже:

Јер напор преко снаге — бесмислен је труд.

Читајући *Антигону*, дело препуно узвишених мисли старога света, специјално ми Срби треба да будемо поносни што великог Софокла можемо упоредити с нашим Његошем и извући закључак који иде у прилог српске идеологије. Херојски императив, који је Његош тако сјајно поставио афоризмом *Нека буде што бити не може!* наша је српска парола, које се српски народ придржавао у току своје историје.

Иначе, превод д-ра Милоша Ђурића је ваљан, тачан, с превасходним напорима биранот и стваралачког језика, не би ли велики грчки трагичар својим најбољим делом што ближе био српској читалачкој публици.

Софокле: Антигона, трагедија с грчког превео Милош Н. Ђурић. Београд 1944. Издање Југоисток, стр. 100.

Нордиско и Српско херојство

Хенрик Ибзен, велики норвешки писац, одавно је познат српској читалачкој публици.

У своја времена, Народно позориште у Београду стално је приказивало Ибзенове драме, и добар део најбољих београдских глумаца баш на Ибзеновим драмама полагао је свој испит зрелости.

Ибзенове драме *Народни непријатељ, Нора, Авети, Дивља патка*, Ибзенове поеме *Пер Гинт* и *Брандт*, у српским интелектуалним круговима врло су добро познате.

Није било српског иоле познатијег критичара, који бар страну-две није посветио уметничком делу овог великог Норвежанина.

Ибзен нам је дакле знан, он је одавно вољен и цењен код нас.

Исидора Секулић, једна од српских најеминентнијих критичара, о Ибзеновом Пер Гинту написала је есеј, којега се не би постидела највећа европска књижевна ерудиција.

Сада, у овим претешким данима, опет нам се појавио Ибзен са својом драмом *Поход на север*, мање познатој нашој широј читалачкој публици.

И добро је дошао.

У изврсном преводу песника В. Живојиновића - Масуке, ова бурна Ибзенова драма својом херојском трагиком потреса већ иначе потресена срца, а с друге стране тера констатацијом да је велика уметност и у најтежим данима тако рећи права и послења утеха.

О Ибзену као драмском писцу речено је шта је имало да се каже. А казано је како је Ибзен, после Шекспира, понајбоље обновио херојску драму, како је Ибзен као велики мајстор и с техничке стране ту херојску драму усавршио, уз главно да је нордиски, северњачки свет, у грандиозним свитама изнео светлу на видело: нордиски свет борејских и бореалних традиција, неке такорећи прастарињске, пре потопске мистике, свет и изумрли и жив, свет активне митологије.

Поход на север још један је пример Ибзенове велике стеличавшће херојских страна и људи и саме природе. Још једном је у тој великој драми изражена борба човека са демонским у себи и демонским ван себе.

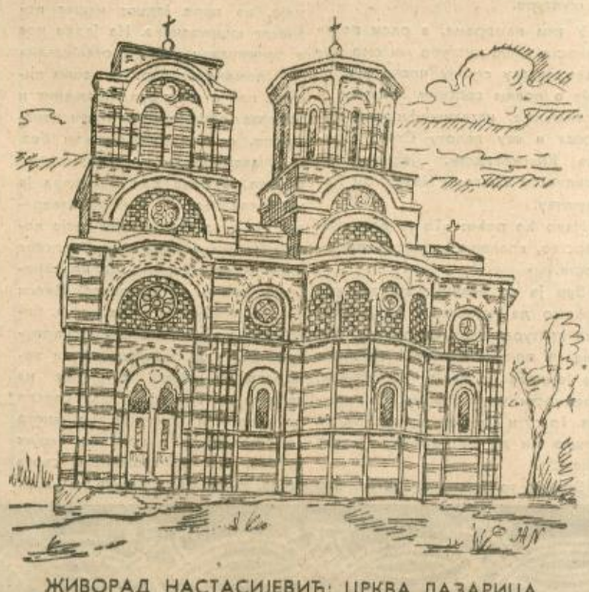
Поход на север, демонска симфонија са великим приказивачким одликама, поред свих чисто нордиских расних одлика, иако нас потсећа и на српска херојска времена. Ернулф, на српске борце и барде. Сигурд на српске ускоке и хајдуке. Јердиса на српске Јерине, јер у свима њима постоји општи човечански нагон за личном и отаџбинском слободом, нагон за шире, племенитије хоризонте, за које се жртвује и личност и породица и љубав и срећа, а нарочито кад Јердиса каже:

Братство има и да плати.
Што братство изврши.

Таї племенски и клеветнички живот Ибзен је у овој драми дао на начин, који има пуно додирних места са српским племенским животом.

Врела од демонског херојства, пуна витешких покрета, заплета и расплета, са јунацима и јуначкињама који у животу иду путањом активног мита, *Поход на север*, не само што је обогатио српску преводну књижевност, не само што су дане нове могућности позоришном репертоару, него је дао прилике да српска читалачка публика преко Ибзеновог гениja прими срчу херојски аманет, тако снажно негован у српској уметничкој традицији.

Хенрик Ибзен: Поход на север (Јунаци са Хелгеланда) драма у четири чина. Превео с немачког В. Живојиновић. Београд 1944. Издање Југоисток. Стр

ЖИВОРАД НАСТАСИЈЕВИЋ: ЦРКВА ЛАЗАРИЦА

НАШ КУЛТУРНИ НАПОР

У току месеца јуна о. г. навршило се две године, откако је почео да излази наш лист СРПСКИ НАРОД.

За те две године српској читалачкој публици дата је прилика да својим очима види какву је културну мисао спроводио српски народ.

Наши дани више су него историски дани.

Наши су дани, дани прекретнице две историје: стара одлази нова се ствара.

У стварању нове историје, новог поретка животних услова, зна се колико је жртве српски народ дао још их даје у борби за одржање европске културе; у стварању нове историје треба да се зна какве прилоге српски народ даје и на културном пољу.

Јер, у данима када се на све стране труби да свет једино култура може спасти, кад и поред челичних урагана, које овај немилосрдни рат просипа и лево и десно, сви слободни и окупирани народи Европе и даље негују своје културна стремљења па и српски народ, иако један од највише настрадалих, није могао и није смео да своју културну нит прекине.

Српска културна нит од историске је важности: српска култура, саставни део европске културе, и раније, како у срећи тако и у најтежим приликама, дала је доказа и своје ваљаности и своје стваралачке моћи.

Наш лист **Српски народ** скромно али истрајно већ две године из недеље у недељу спроводи своју мисију: наставља рад на одржање наше културне нити.

У томе напору ето прошле су две године.

Шта је за те две године **Српски народ** учинио на културном пољу?

ОДРЖАВАЊЕ ОРГАНСКЕ ЦЕЛИНЕ СРПСКЕ КУЛТУРЕ

Ако неко прелистава двогодишње комплете **Српског народа**, ако обрати пажњу на т. зв. његове културне стране, непристрасно може рећи:

Да је СРПСКИ НАРОД увек водио рачуна о органској целини српске културе;

да је СРПСКИ НАРОД неговао све гране српске културе, и науку и филозофију и религију и књижевност и уметност;

да је СРПСКИ НАРОД у оцењивању наших културних вредности био строго објективан, далеко од ускогрудог шовинизма, далеко од искључиве самоналоности, већ напротив да је оштро указивао на наше културне нетачности, олакости, искрено поздрављајући праве и траје вредности;

да је СРПСКИ НАРОД без насиља, убеђивањем и примерима чистио српску мисао, српску културу од негативних туђинских утицаја, од интернационално јудео-марксизма, враћајући српску културу своме извору, Светосављу и родној груди, где је она могла да добије нову, антејовску снагу за нова културна и духовна стварања.

Руководећи се овим начелима **Српски народ** за ово време учинио је ово:

Далеко од сваког секташтва и потцењивања, исти интерес и исту љубав **Српски народ** посветио је сваком родољубљу српске културе. Тако је у том смислу обратио нарочиту пажњу, **Старој Српској Књижевности** као извору у почетку српске културне мисли уопште. Као што је познато та је Стара Српска Књижевност била код нас дуго занемаривана. До Стојана Новаковића и филолошке школе о њој се водило рачуна, али после тога наши књижевни историчари, пошав за Европом, почели су је запостављати. Најпознатији наши критичари Љубомир Недић, Јован Скерлић, Богдан Поповић, Исидора Секулић нису ниједну реч написали о њој. Напротив само су је неповољно осенили а то није право.

Не може српски народ као непотребно и излишно да баца неколико векова свог културног стварања; не може српски народ да ћутке пређе преко извора своје културе.

У тим намерама, а ради повезаности наше културе ми смо донели читаву серију чланака и есеја о првим српским мислима и осећањима, наглашујући сву мудрост и сву лепоту Старе Српске Књижевности, једнаке по вредности Српском Народном Песништву.

Неко ће рећи: »То је реакционарство, враћање на мртву прошлост«.

Зар је то реакционарство, кад хоћемо да покажемо да је српска култура стара вековечна, да она не почиње са XVIII веком, а да је прва по својој несумњивој вредности међу Јужним Словенима. То су и странци потврдили, па зашто ми да се одричемо овога блага.

Зар је то реакционарство, зар је то шовинизам? Не! То је историска чињеница добродошла српском народу у овим данима самоодбране, јер утврђује животну везу прошлости и будућности, утврђујући континуитет културног стварања, сведочанство националног битисања једног народа.

У вези с тим **Српски народ** исто тако откривао је нашим савременицима старо српско сликарство, неимарство, земље, како народна песма каже од 77 градова. Зар је то реакционарство када откривамо једно овако велико културно богатство нашег народа, са којим можемо да ставимо упоредо са великим нардима?

СИНТЕТИЧКИ ПОГЛЕД НА САВРЕМЕНУ СРПСКУ КУЛТУРУ

Негујући и одржавајући континуитет српске културе, **Српски народ** исто тако обратио је пуну пажњу и српској савременој култури.

За ове две године објављени су многобројни есеји, критике и прикази о савременој српској науци, филозофији, религији, књижевности, уметностима. Није пропуштена ниједна културна појава у Србији да је **Српски народ** није забележио и прокоментарисао. У сваком броју листа бар две, три стране биле су увек посвећене српској савременој мисли.

Публика је нарочито запазила приказивања наши старих и савремених писаца од стране редакције, из пера једног нашег познатог књижевника. На један нов и оригиналан начин освежавана је успомена најстаријих наших писаца, као и оних запостављених и заборављених, намерно или ненамерно, са тенденцијом или без. И о савременим књижевницима речена је нова реч и бачена је нова светлост на њихова стварања. Из низа ових малих есеја добија се једна нова слика српског књижевног стварања од најстаријих времена па до данас. Многи су постављени на своја места, било да је њихова вредност преувеличана или смањена, други заборављени избили су опет на светло дана. Овај приказ српске књижевности привукао је многе самосталношћу и новином својих судова, као и свежином свога стила, у којима су дошле до изражаја лепоте нашег старог српског језика као и народног говора.

Исто тако морамо истаћи значај и позоришних критика, које је објављивао стално **Српски народ**, не пропуштајући ниједну позоришну манифестацију да не пропрати обилним коментарима. То је била објективна на правом месту позоришна критика, пуна најбољих намера према српском позоришту, имајући једино за циљ да допринесе да оно у овим судбоносним часовима настави своју традиционалну мисију у српском народу, да буде знак његове виталности и његове воље за прелородом.

У истом смислу негована је музичка и уметничка критика увек са истом тенденцијом да се осветле наше праве вредности и да се српска култура прикаже што потпуније.

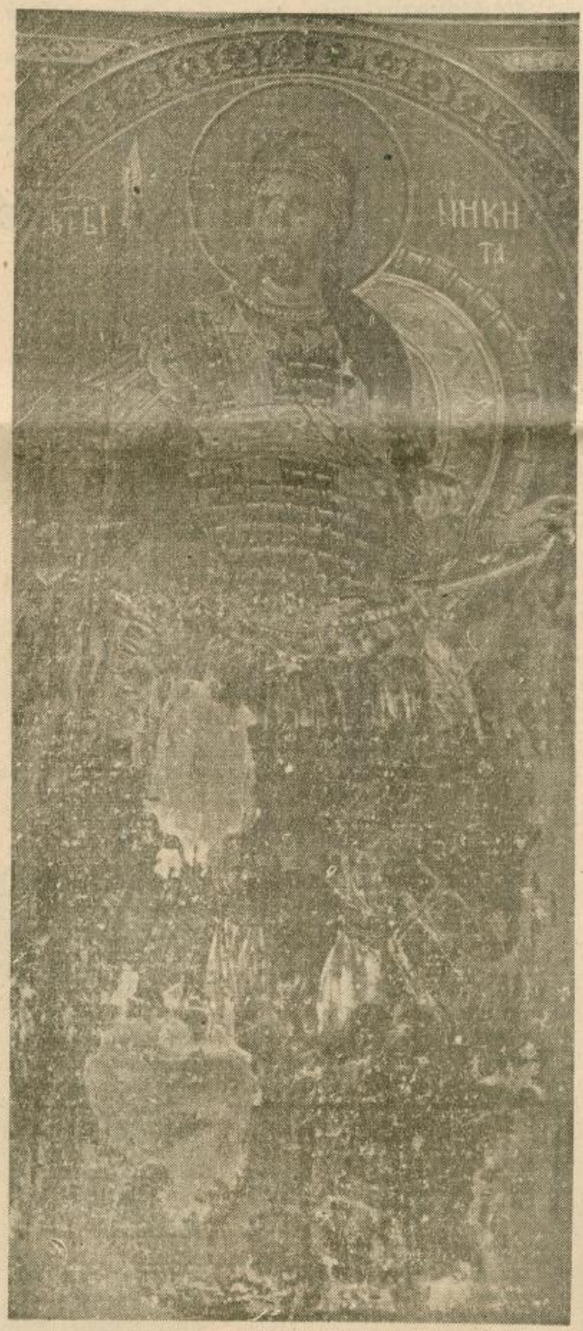
У свима тим својим радовима **Српски народ**, једино гласило нашег културног континуитета, држао се у првом реду начела објективности, заступајући одлучно синтетичко мерило — мерило опште, мерило трајно.

Шта је то синтетичко мерило?

То је мерило, које садржи и веран приказ чињеница, и преглед органске целине, и резултате савременог етичко-естетичког закључивања: то је мерило, које више прибегава синтези него анализи, мерило тачног и исправног суђења, потеклог из општег нивоа знања и осећања.

Да ли је **Српски народ** у томе успео то ће доцнија покољења судити, али да је у том циљу многе отргнуо од лењости, многе потстакао на рад, као на једино спасоносно решење то је несумњиво.

Надмено би било набрајати имена свих оних културних наших радника, који су из највећих самоодбранбених националних разлога, дали прилоге **Српском народу**, сматрајући да и у најтежим часовима историског постојања један народ не сме да прекине сво-

СВ. НИКИТА
ФРЕСКА ИЗ ЦРКВЕ СВ. НИКИТЕ

НЕМАЊИНЕ РЕЧИ О СЛОЗИ МЕЂУ СРБИМА

Ја вам ову заповед дајем: да љубите брат брата, немајући никакве злобе међу собом. Овоме, као и од Бога и од мене посађеном на мој престо, ти се покоравај и буди му послушан. А ти који неш владати не вређај брата својега, него га поштуј. Јер ко не љуби брата својега, Бога не љуби. Бог је љубав. Потом ко љуби Бога нека и брата својега љуби. Ако не хтеднете и не послушате ме, оружје ће вас појести. Нека вам је, синови моји драги, мир од Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа; Дух Божји нека почива на вама, укрепљујући вас на пут мира.

Мир буди и вама, властело моја и бољари! Мир вам буди свима, стадо Христово разумно, које ми Богом би предано, и које пасавши, неповређено сачувах, као пастир добри душу своју полажући за вас. И благодет Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога Оца и учешће Светога Духа нека је са свима вама. Амин!

(Из Немањине биографије од Светога Саве)

ју културну нит и да је његова дужност да до последњег даха, док и једна кап крви постоји, да дела и ствара културно.

Прилагали су и стари и млади, и наша највећа имена и непознати. Иако смо више као лист, осуђен на ефемерност, пролазност, ипак верујемо да ће многи и многи написи остати као трајан прилог српској култури. Морални, филозофски и политички есеји једнога Спалајковића, једнога Живојина Перића, једнога Др. Светислава Стефановића, Бранислава Петронијевића улазе коначно у састав српске мисли. Песме једнога Бранка Ћукића, једнога Филиповића, Б. Лазаревића и З. Топаловића остаће као дивни докази да се наша осећајност продубљивала, проширивала, а наше родољубље оплемењивало у болу и патњи.

Нека нам не замери нико, од наших ваљаних и поштених сарадника, што нисмо могли да их све поменемо, али ми се свима њима захваљујемо на њиховом прегалаштву, на њиховој родољубивој служби српској култури.

КЊИЖЕВНИ КОНКУРС „СРПСКОГ НАРОДА“

Српски народ у овим претешким данима тежио је да пружи потстрека трудбеницима који воле српску мисао, који су имали осећање одговорности да и под челичним ураганима, српска културна нит не сме бити прекинута и ради прошлости и ради садашњости и ради будућности. У тим намерама **Српски народ** расписао је серију књижевних конкурса.

Одзив је био какав се није могао очекивати у данашњим приликама.

Награђене песме романи и драме показују да књижевни живот у Србији пулзира и у овим недовољним приликама, да српске књижевност и даље корача, не више странпутицама, него старим српским путем. Они су показали да је националне несреће и преживеле патње дубоко потресле и саме основе наше осећајности и наше мисли. Први знаци националног препорода, новог духа испољиле су се у радовима безбројних познатих и непознатих писаца који су схватили значај позива **Српског народа**. Показало се да се српска књижевност враћа своме животодавном извору, правом народном духу, живој традицији српског стваралачког генија. Значај ових конкурса лежи у томе, што они обележавају несумњиво датум у развоју српске књижевности. На непобитан начин у делима старих и младих испољио се нови правац у српској књижевности, једно ново стање. Показало се да убудуће не само што ће у српској књижевности преовлађивати нов дух, близак народној души и даху родне груде, него да она неће бити више привилегија и монопол једног малог слоја Срба него да ће бити опште национално добро, како по њеним ствараоцима тако и по броју оних, којима је она духовна храна. Ма шта било, ма како се догађаји развијали резултати књижевних конкурса **Српског народа** остаје коначна добит за нашу књижевност и показују смер у коме ће се она у будуће развијати, ослобођена негативног туђинског утицаја.

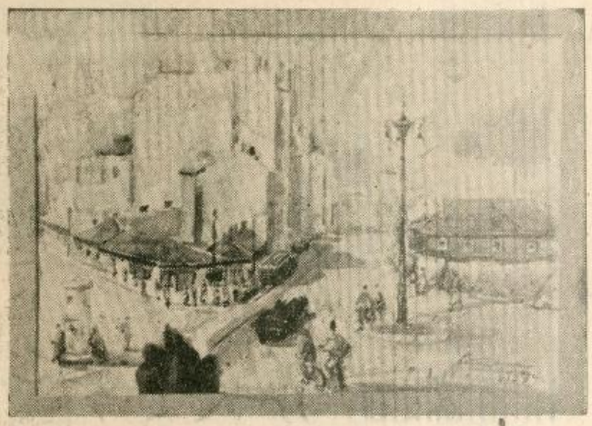
Успех омладинског књижевног конкурса нарочито је значајан, јер су се у њему испољиле градилачка и позитивне тежње нових српских генерација, које су прекинуле са заблудама и предрасудама својих претходника. Као увек српска омладина и овог пута претходница је српске будућности и на овај начин улива веру у континуитет Србије и да ће њено културно стварање досегнути до нове, непознате величине.

На хиљаде младих тића, културних полетараца са радошћу је узело перо у светој жељи да настави културну нит, трагично прекинуту. Љубав за родном грудом, љубав за отаџбином изгубљеном и изнова нађеном у болу и патњи, испољила се са новом снагом у новим облицима. Овај конкурс још једном потврдио је речи генерала Недића, чија је жеља била овај конкурс: »Народ који има овакву омладину не може умрети.«

Све је то доказ да нит српске културе није пресечена, нити ће никада бити посечена. Народ који је дао Његоша, Вука, Љубишу Ђуру, Бору, Шантића итд. не може никада културно пресахнути.

СРПСКА И СТРАНА КУЛТУРА

Посвећујући своје културне стране претежно српским људима и проблемима, **Српски народ** трудио се да буде чврста спона између српске мисли и културних збивања у Европи, свестан да духовно и културно српски народ спада у европску заједницу. И није било броја да наш лист није донео из било које гране културног живота Европе неки оглед, неки приказ, информацију или инструкцију. Није пропустио да забележи ниједну значајнију европску културну манифестацију, као и да ода свој дуг благодарности највишим европским духовима и ствараоцима бележећи пажљиво дане спомена на њих и њихова велика дела. Може се рећи да у скромним страницама **Српскога народа** огледала се у извесној мери културна слика Европе.

Гиљотић: Пејзаж. Српско пријатељство

Исто тако у маси огледа о нашим културним великанима увек се подвлачила културна веза наших и страних европских стваралаца.

Нарочито су значајни чланци у којима је српска културна делатност на својим почетцима довођена у везу са Гетеом, Гримом и другима. Тиме је васкрсавано оно сјајно доба живих културних односа између српског и немачког народа. То није било израз прилика, већ утврђивање озбиљних историских чињеница, које су биле запостављене и пренебрегнуте, под страним утицајем. Истраживања у том смислу настављају се и од сада неће се више моћи олако прелазити преко веза немачке и српске књижевности. Свима својим написима и европском сликарству, музици, архитектури **Српски народ** трудио се да буде пресек европске културне делатности и да својим читаоцима пружи бар минимум европских културних обавештења.

БЕЗ САМОХВАЛИСАЊА БЕЗ САМОДОВОЉНОСТИ

И када се после две година озбазремо на културне стране **Српског народа**, они који су на њима радили мирне савести и чистог срца могу рећи да су радили далеко од неке таштине, наметања или подметања, већ да су радили као добри Срби и родољуби са осећањем дужности и одговорности према своме народу у вршењу своје културне мисије. Као што су и земљорадници, и радници, и службеници радили свој посао. То није био луксуз, јер поред борбе за опстанак и за насушни хлеб, културни рад је неопходно потребан за живот једног народа.

Озбиљан културни рад, чист и светао, као галеб лебди изнад свих свакидашњица, јер оно што животно сито од њега просеје, то је оно што чини историју једног народа, оно што траје и што се не заборавља, оно што се с колена на колено преноси, као што се преносе културни радови једног Теодосија, Његоша, Филипа Вишњића, Тесле, Мокрањца и толиких наших великана, који су такође радили у тешким данима, али су радили јер су знали да је човечији рад први и последњи услов националног живота, да без рада нема ни мисаоног ни осећајног склада нити нације.

ЈЕСЕН У НОЋИ

Ноћ. Влага. Прокапљује с дрвећа
облачно небо над земљом тамном.
Стресам се. Полуотворене очи напуштених свећа
извлаче, дуже, и шаљу моју сенку за мном.

Сагибам главу и, с руком на челу,
пролазим, застајкујући, кроз замагљен врт.
Колико ради ова ноћ, и на којем делу?
Па, ипак, како је тужна и ова, никад завршена смрт.

Ослушнем, каткад, бат туђих корака;
шум: то се прегиба слаба влат.
Шуме, као провалије, пуне мрака,
с чијег највишег храста избија велик и тежак сат.

Походим неког који се много воли.
Боже, шта тражи од мене та жена?
Дотакао сам се страсти која највише боли,
и нежне, тако, тако, као златни конци са вретена.

Опет ослушкујем: у небу, као у храму, тишина,
као пред нека таина и велика догађања.
Ноћ, узбуркана, као на колима тешког вина,
путује у бело гротло сунчевог рађања.

Засипа, та Јесен, лишћем горе, поља и путе;
моја рамена, која се слежу, и косе.
Не зна се за сате који у небу ћуте,
а ипак цео свет на својим сказаљкама носе.

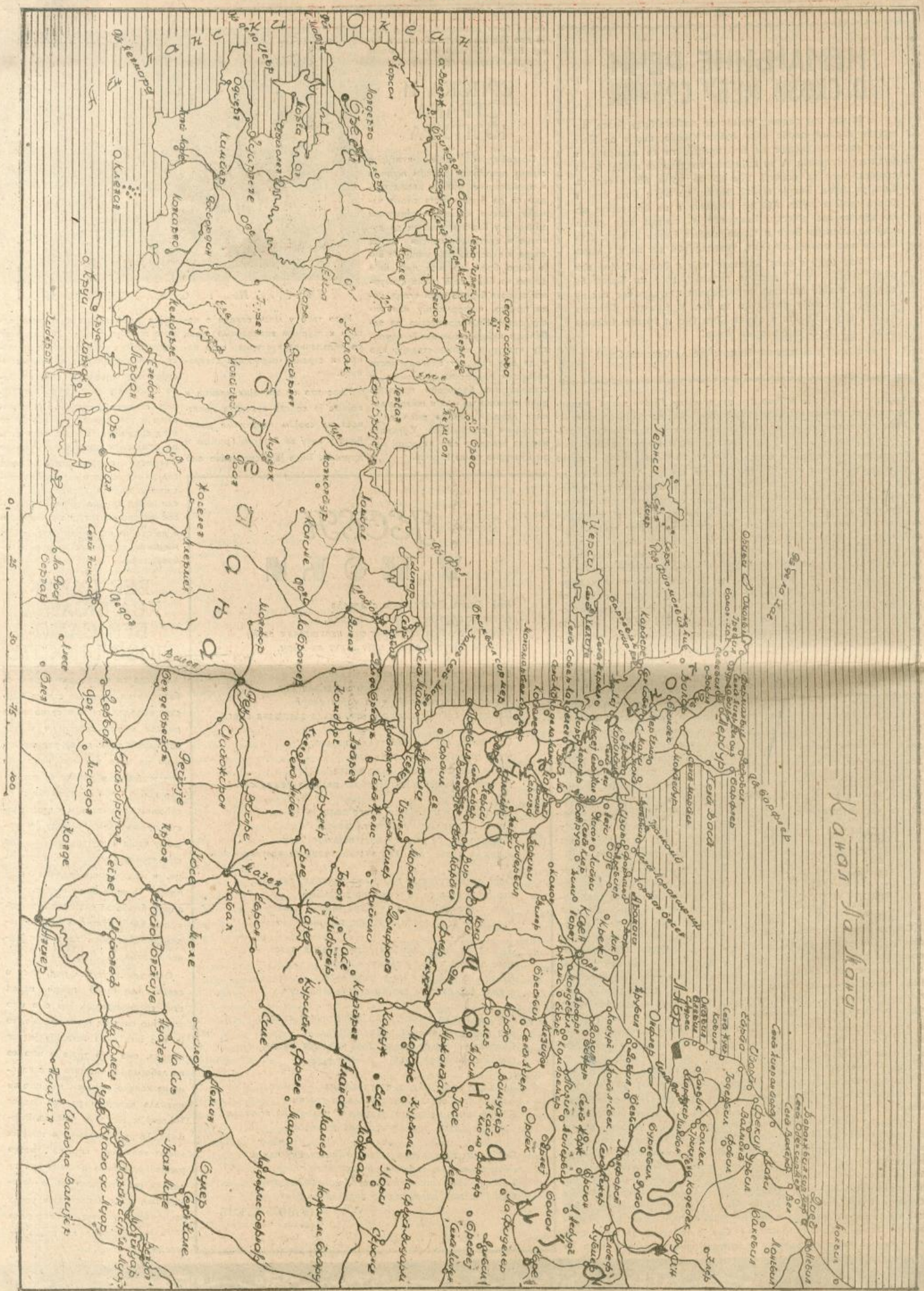
Како је тешко у овој ноћи једноличног сумора,
под небом од јесењег кâда.
Спарушено лишће капље дан, ноћ, без умора:
све тако на свету пада!

Земља се осећа мирна, пуста и сама.
Хладно је. Тешко дишем и сав се тресем.
Враћам се, у ноћ, осут лишћем и мраком на пољанама.
Отварам врата, поклоним се, па је унесем.

Обгрли ме тада љубопитство њених снених очију.
Лежемо, мирни, стишани, и као свети.
Топимо. Слушамо: бичеви ветра гоне њену кочију,
која јаче зашкрипи, кад се дохвати врлети.

БРАНКО ЋУКИЋ

КАРТА РАТИШТА У НОРМАНДИЈИ

Канал Ла Манш
Француска
Париз
Кан
Ла Манш
Сена
Ла Ош
Ла Аје
Ла Мар
Ла Дивет
Ла Орн
Ла Сарт
Ла Мен
Ла Сез
Ла Ерв
Ла Сул
Ла Лоар

Поштарина плаћена у готову

Ун. Библ. Ђ. И. Бр. 19

1282

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 28 ГОД. II
Београд, 1 јула 1944
ПРИМЕРАК 5.— ДИНАРА

ТИТО МЕЊА ТАКТИКУ

Српски народ је у последње време поново доживео један тежак тренутак, када су Титове банде налетеле на границу Србије и у једном бесомучном налету покушале да упадну у Србију и да је потчине својој власти. Оне су имале намеру да загосподаре српском земљом и да је претворе у жариште револуције на Балкану и у Европи. Оне су знале, да докле Србија не падне у њихове шаке, нема ништа од револуције на Балкану, јер српски народ највећа је препрека за остваривање планова Коминтерне.

Тако је било и овога пута, кад су прво на Ибру бесомучно навaљивале Титове банде. Српски оружани одреди дочекали су их мушки и јуначки. Иако малобројни потукли су их до ногу и отерали их далеко од граница Србије.

У тој одбрани српске земље учествовао је цео српски народ, који је устао као један човек противу свога крвеног душманина, који хоће његову смрт и његову пропаст. С друге стране уједињени српски родољуби са оружјем у руци заједнички су одбили оружане банде Титове и претерали их преко Дрине.

БИТКА ЈЕ ДОБИВЕНА, АЛИ БОРБА ЈОШ СЕ НАСТАВЉА ПРОТИВУ ЦРВЕНОГА НЕПРИЈАТЕЉА.

У својој дукавости и препređености он мења начин борбе и сада покушава новом тактиком да задобије оно што бомбама и пушкомитраљезима није успео. Ради постигнућа својих циљева он не бира средства и обилато се служи лажима, блефовима и камуфлажом.

Тако они сада праве безазлено лице, навлаче на себе јагњећу кожу да сакрију своје крволочне курјачке чељусти, камуфлирају се српском тробојком и нуде свима од реда споразум и сарадњу. Кажу да њима није стало да остваре у овом часу комунизам, већ желе да сви заједно радимо на националном ослобођењу.

Само ова њихова лаж и њихова камуфлажа не могу више никога да преваре у Србији. Једанпут је то било могуће 1941 године када су многи Срби насели блефовима и камуфлажи Моше Пијаде. Зато смо сви скупа крваво платили ову лаковерност и лакомисленост наших сугрђана.

Зато данас нема у Србији никога који би поверовао у речи ових безлучних делата српског народа, због чијих лажи и камуфлаже српски народ је поднео толико жртава. „У лажи су кратке ноге" каже српски народ и са презирањем одбацује сиренско завијање Тита и његових банди.

Он зна добро колико вреде њихове изјаве и тврђења да су готови да признају и Краља и цркву и заставу.

СВИМА ЈЕ ЈАСНО ДА СЕ РАДИ О ЈЕДНОЈ ОРДИНАРНОЈ ПОДВАЛИ, ЗБОГ КОЈЕ СРПСКИ НАРОД ТРЕБА ОПЕТ ДА ПЛАЋА КРВАВИМ ЖРТВАМА.

Ето, у чему се састоји нова тактика Тита и његових агената, јер су увидели да оружаном силом не могу да сломију отпор српског народа, него мисле да га превзре. Они су увидели исто тако да је српски народ неразлучно везан за своје националне светиње и установе и да зато морају да се претварају, као да неће дирати у њих, да би само привукли Србе у њихов табор.

Али као што смо рекли, сваки паметан Србин прозрео је њихову лаж и камуфлажу и сваки зна прави смер Титов да преваром или силом уништи српски народ за рачун Москве и његових сународника.

Зато је и одговор српског народа једноставан и јасан: ОН ОДБИЈА МАКАВ СПОРАЗУМ И САРАДЊУ СА ЦЕЛАТИМА СРПСКОГ НАРОДА, КОЈИ ХОЋЕ ДА ГА ПРЕВАРЕ, ДА БИ МУ ШТО ЛАКШЕ ДОШЛИ ГЛАВЕ.

Српски народ је нашао свој пут спаса и обнове под вођством генерала Недића и он неће њега напустити, да би опет лутао странпутицама.

В. А.

СУДБОНОСНИ НАУК И ОПОМЕНА

Написао: ДАМЊАН КОВАЧЕВИЋ

Већ пета година причају Енглези како претстоји крах Немачке! Шта све није изнето да се ово докаже! Направиште планове о послератном уређењу Европе, образоваше одборе да проучавају снабдевање Европе после рата, чак неки као Бенеш направише уговор о војскама које ће посести њихове земље!

На све то наш народ би им најбоље одговорио како само он уме: **прво скочи, па кажи хоп!**

Али у исто време они говоре својим народима да претстоје врло тешке борбе, да је Немачка још страховито јака, да је пут до победе још врло дуг! Па како онда то треба разумети?

Ствар је, међутим, врло проста! Они својим народима говоре истину док друге, туђе народе, нарочито окупиране народе! труде се да убеде као да имају победу над Немачком у џепу! Наравно, они не поступају тако из наивности, већ имају један паклени план.

Никад њихова пропаганда није потрошила толико речи да докаже, чак с плајвазом у руци да математички докаже, како је Немачка већ изгубила рат, — него сад пред њихову толико помињану инвазију! А кад су већ помислили да су довољно набили мозгове европских народа убеђењем у своју победу, онда су изишли на среду са оним што хоће.

Употребљени су најјачи калибри: Рузвелт, Хол, Ајзенхауер, Монтгомери Черчил и ко све не, свечано су покланьели европским народима сигурну победу и ослобођење, и позвали их изрично и отворено да из захвалности за тај „поклон" устану листом на оружје против Немачке.

Да оставимо на страну што изгледа чисто невероватно да тако велики државници могу уопште упућивати сличне апеле, кад и бу кварци из међународног права знају тачно како би Немачка имала право да поступи противу народа који би послушали те „пријатељске савете"!

Да пређемо и преко тога, како у моралном погледу изгледа онај који је толико силан и моћан и тако наоружан, како они кажу, да захтева чак да му сви на реч верују да ће победити, а зове у помоћ „мученичке", како они кажу, европске народе, да му голоруки притичу у помоћ!

Да оставимо и то и много што шта друго на страну, па да видимо објективно, и баш и ако хоћете и с плајвазом у руци како стоје те прогнозе о готовој победи савезника над Немачком и како су европски народи одговорили на ове „пријатељске" позиве.

Победа у сваком рату, па и у овом, зависи од много чинилаца, од којих су најважнија ова три: Снага и способност вођства, морал народа, и срећа или Бог или судбина, свеједно како се назива. Снага се истина може донекле с плајвазом израчунати, иако се у томе могу често преварити и најискуснији, а камо ли необавештени! Да од генијалности вођства много зависи, то бар сваки зна.

Морал највећим делом зависи од свести народа који се бори, од његовог менталитета, психичке настројености итд. Морал је врло важан чинилац, али и један скоро неизмерљив чинилац. Најзад, срећа, Бог, случај то је потпуно несхватљив и непредвидљив чинилац, али један од најпресуднијих чинилаца нарочито у овакким ратовима у којима се завршава једна епоха и почиње друга.

Има ли и једног живог човека који би био у стању да данас све ове чиниоце схвати и обухвати и с плајвазом у руци израчуна ко ће победити? Нема, нити може бити!

Зато су и све рачунице погрешне, обичне фантазије, резултат жеља или разочарења, али никако неке стварности и српски народ треба добро да се чува да им не наседа.

Ми нећемо да проричемо ко ће да победи, ми баш устајемо против свих оних који то чине. Победа је на крају крајева у Божјој руци у сваком рату, па и у овом. Српски народ то бар добро зна! Историја целога века борбе српскога народа за ослобођење и стварање српске државе баш је за то најбољи доказ.

Ми чврсто верујемо и данас да ће Бог доделити победу само оном ко је заиста заслужује. Ко ће то бити, ми не знамо, нити можемо знати. Може сваки бити убеђен у чију хоће победу, то нема никаква значаја, али нека то своје убеђење чува за себе самог, а не да злонамерним тврђењем о некој математичкој доказивости заводи народ и увалује га у страшне погибије.

Ето то је истина, коју нам нико не може оспорити, и ми који смо досад увек правилно оцењивали ситуацију и који пред исто овијом смемо да тврдимо да би народу било несравњено боље да је слушао наше савете, а не супротне стране, да су неизмерне жртве и страховите патње кроз које је српски народ прошао последњих година могле народу бити уштеђене да смо ми могли утицати на вођење државе и народа, ми данас прекљињемо српски народ, да у овом одлучном часу послуша нашу опомену и наше савете:

да збије своје редове, и да буде Србин и само Србин;

да се скамени као стена, да не слуша ничија дошаптавања, да се не поводи ни за ким; да одбија све бесне налете бољшевика на своју свету српску земљу, јер, ако пред њима попусти, онда га више бити неће; да се према Немцима и окупаторским властима понаша коректно и поштено, јер треба да је свестан, ако буде спасен од бољшевизма, зато има на прво место да захвали немачком војнику који се на источном фронту бори; и најзад, да мирно и прибрано сачека велику одлуку коју само Бог зна, која ће пасти на бојном пољу можда још у току ове године, али на коју одлуку српски народ ниуком случају не може да утиче, ма и све своје животе жртвовао, јер према снагама које се боре српске снаге су и сувише незнатне.

(Наставак на 4-ој страни)

РЕВИ ТРУПА 22 ЈУНА

Претседник владе, Милан Ђ. Недић, поздравља српске оружане одреде браниоце Србије од бољшевизма

(Фото: „Српски народ")

Ун. Библ. Београд

ТРИ НЕДЕЉЕ ПОСЛЕ ИНВАЗИЈЕ

Три недеље после искрцавања савезника у Нормандији, пошло им је за руком да уђу у Шербур, ма да, када пишемо ове редове херојски отпор бранилаца тврђаве још није потпуно сломљен. И поред напада из ваздуха, са суве и са мора, и поред ураган од челика и ватре који је витлао посадом Шербура, који машта тешко може да замисли, посада шербурске тврђаве давала је беспримеран пример отпора. Још једном дух који влада код немачког војника не само се одупирао него је и савлађивао материјал, који су Англоамериканци у невероватним количинама бацали на главе јуначких бораца.

Као што се очекивало и као што се показало као тачно, Англоамериканци великом употребом материјала мисле да савладају немачки отпор и да добију победу над Европом. Али у томе лежи њихова слабост, која проистиче из целог њиховог схватања света и живота, у коме материјални моменат игра главну улогу и за који они мисле да је свемогућ и од пресудног значаја.

Као што смо рекли у ранијој нашој хроници ратних догађаја, и најспремнији стручњак не може да предвиди данас како ће се развијати ратне операције услед примене у невероватним размерама нових техничких средстава. Њихово дејство не може се унапред прорачунати, јер су употребљена у количинама до сада невиђеним, а нека од њих су сасвим нова и непозната.

Треба имати много маште да се замисли како је и каквим је снагама извођен напад на Шербур и какав беспримеран отпор давале су немачке трупе, које су бранile ову луку. Зато треба схватити колико је одбрана Шербура била један величанствен подвиг и како Англоамериканци имају мало права да говоре о неком нарочитом успеху. Имати на располагању такве ваздушне снаге, држати под ватром бродске артиљерије толико времена једну тврђаву, па затим ући у њене рушевине, то заиста не претставља никакав нарочити успех. У анализи историје ратовања херојска одбрана Шербура, засутог челиком и експлозивима претставља један знаменит војни догађај, коме се може поносити немачка војска.

И сваком лаику јасно је да овако дуга и тешка опсада Шербура до постигнућа циља износи све тешкоће на које наилазе савезници у своме инвазионом подухвату у Европи. Она показује како ће инвазија ићи темпом, који ће разочарати оне, који су мислили да је било важно само стати на европско тле и да је тиме решена судбина рата.

Савезницима је требало овољико времена да заузму једну једину луку, под околностима које су много повољније за њих, јер се борба водила у појасу који је у домету бродске артиљерије. Колико ће требати времена Англоамериканцима за извођење својих планова, кад једном њихове трупе буду изашле из зоне која је под заштитом артиљерије са бродова?

Ако је освајање Шербура ишло „метар по метар", онда треба очекивати да ће даље напредовање инвазионих трупа у појасу атлантске тврђаве, који је ван домашаја бродске артиљерије бити много спорије.

Очигледно је да немачко ратно вођство има иницијативу у својим рукама и да се операције развијају уствари по његовом плану, а не, како на први поглед изгледа, по намерама Британоамериканаца.

Шербур је у потпуности одиграо своју улогу и дао исувише времена фелдмаршалу Ромелу и фелдмаршалу фон Рундштету да довуку потребне снаге на положаје где ће се одиграти једна од главних битака, која треба да реши судбину инвазије у првој њеној фази.

Уколико искрцане англоамеричке трупе свију родова буду оперисале даље од обале, без потпоре морнарице, изједначавају се услови борбе између савезника и немачке војске. И једни и други у борбама на суву имаће да рачунају само на своја властита оружја и на помоћ из ваздуха.

Тада ће тек у правом смислу доћи до изражаја вредност немачке оружане опреме и снага духа немачког војника. Тада ће се моћи очекивати крупне војничке одлуке на овоме ратишту.

Не може се исто тако предвидети развој тих догађаја због неизвесности која влада у погледу немачког наоружања, које поред ватреног болида „V-1" има још и друга до сада непозната оружја, која ће бити стављена у дејство у потребном моменту.

Уопште нада у очи хладнокрвност и планско поступање немачког ратног вођства, које стрпљиво спроводи своје намере, не пуштајући да на њега утичу ма какви други моменти, сем чисто војнички. Тако изазива дивљење стрпљење врховне команде Немачке да није раније употребило овакво ефикасно оружје као одмазду противу немачког ваздушног терора, или у војничке сврхе да омета припрему инвазије.

Али сада може се замислити, да када се немачке трупе удаље довољно од француске обале, да ће аеро-фантоми са својим страшним разорним дејством моћи да погађају и појас француске обале заједно са луком Шербуром, где се врши искрцавање савезничких трупа. Ако том приликом ступе у дејство и нова тајна немачка оружја, онда се поставља питање шта ће бити даље са инвазијом и дали ће се моћи наставити искрцавање савезничких трупа.

Према досадањем развоју инвазионих операција може се рећи да оне не теку по плану Монтгомерија, чији првобитни план заузимања Хавра није успео. Немачко ратно вођство наметнуло је своју концепцију, наравно при лагоћаваћи се ситуацији на ратишту. То је велики успех за немачко ратно вођство, које са великом хладнокрвношћу прати ток англоамеричких подухвата и на сваки њихов покушај има спремљено решење или доноси одлуке тактичке природе у оквиру свога стратегиског плана одбране, који се до сада показао у сваком погледу исправан.

Препреке које је немачко ратно вођство поставило савезницима за прве моменте испуниле су потпуно своју улогу и сада настаје праве тешкоће за Англоамериканце, који налазе на немачку војску која је извршила концентрацију и са поузданошћу жељно очекује судар са непријатељем, који нагрне на Европу са освајачким намерама.

Немачки војник, који је свестан своје мисије да брани немачку отаџбину и независност Европе дочекаће како треба ову шарену војску, која се бори за туђе циљеве, за победу плутократа из Лондона и Вашингтона, који држе у својим канџама и експлоатишу своје и друге народе у свету.

29 јуна 1944. Београд

Р. Г.

ИСПУЊАВА СЕ ПРОРОЧАНСТВО О ЧЕРЧИЛУ

Међу великим савезницима Америке, Русије и Енглеске владају чудни односи, који често изненађују, тако да човек тешко може веровати у њихову искреност и чврстину. Ниje редак случај да Стаљин очита оштру буквицу Черчилу и Рузвелту, да им говори непријатне истине и да их учењује својим захтевима. С друге стране претставници САД не крију много праве циљеве овога рата, који треба да им донесе превласт у свету и вођство беле расе на место Енглеске.

До овога рата сматрало се да светски поредак почива на Британској империји, која је држала под собом три четвртине кугле земаљске, а у осталом делу имала је пресудан утицај.

То је уствари била једна мање више историска илузија, јер већ од прошлог светског рата Енглеска није имала више овај господарећи положај у свету. Њена трговина, њен извоз, њена финансиска улога изражавала се у цифрама које су далеко изостајале иза одговарајућих цифара Америке.

Онима који су пажљиво пратили развој економских прилика, који су читали разне статистике било је јасно већ онда да Енглеска није више што је била, да су је далеко и далеко претекли Америка и други крајеви света.

Као што се обично дешава у историји дубоке промене у односима међу народима и континентима испољаваћу се на видан начин много времена после него што су оне наступиле.

Моћ утврђених схватања, моћ навике у третирању међусобних односа било је велика и треба доста времена да прође док ове материјалне и економске промене добију свој израз у политичком и духовном свету.

Тако је био например случај са Шпанијом која је готово сто година живела од свога раније престижа моћне светске силе, и ако она уствари одавно то није била.

То је сада судбина Британске империје, која ма како да се свршио овај светски рат она ће изаћи као побеђена земља, да ће се само по ранијој навици сматрати као велика сила.

Савременици можда неће још схватити ову велику промену у положају Велике Британије у међународном животу. Можда ће требати још времена да се то испољи у свима областима, али може се слободно рећи да је суд бина Велике Британије као водеће светске силе запечаћена за увек.

Њена дипломација, њена умешност, искуство и рутина које она има, престиж који је успела да задобије у свету, неће моћи да замене праву снагу или да прикрију њену данашњу и сутрашњу слабост.

Нови партнери, нови наследници њене светске моћи појавили су се и они су незајажљиви у своме апетиту да загосподаре светом. Енглеска у будућности у сваком случају не може више рачунати на Европу било да Немачка одбрани до краја њену независност или у случају да је Американци поплаве и задрже у њој свој утицај.

У случају победе савезника свет ће да деле С.А.Д. и СССР, а Енглеска ће добити само остатке плена, без обзира на то што ће имати много што шта да жртвује заувек, као Индију. Доминионе итд.

У случају да Европа буде сврстута са водећег положаја у свету, место утицаја њене благотворне и хумане цивилизације, доћиће ширење америкаизма и совјетизма, који претстављају назадовање цивилизације и духа у корист материје и нижег схватања живота.

Енглеска, лишена својих неисцрпних извора богатства широм целог света, биће осуђена да вегетира и да живи од прошле славе. Њени савезници САД и СССР развијаће своју моћ на рушевинама Британске империје и на слабости Европе, чему је она највише допринела.

Мисао о томе да је Енглеска престала да буде велика сила изнео је ту скоро један енглески савезник у америчком часопису *Трибуун*, као што су раније је више махова излагали и други амерички политичари и јавни радници.

Али то ништа не помаже и Черчил у својој заслепљености жели Британску империју својој пропасти.

Више нема сумње да ће Черчил бити као што му је пророчено „гробар Велике Британије".

КАКО ИЗГЛЕДАЈУ БРОДОВИ ЗА ИСКРЦАВАЊЕ

ОД КОНТРААДМИРАЛА БРИНИНГХАУЗА

Енглези су још пре но што је избио овај рат саградили и практично испробали нарочито бродове за искрцавање јуришних трупа, али са конструкцијом великих размера почели су тек у ток ози рата. Казав е оч обим задобило види се и из једне дебате у америчком конгресу на којој се говорило о томе да за инвазију, која би заиста обећавала велики успех, мора да се припреми 60.000 бродова за искрцавање. То је свакако уобичајено америчко претеривање, али се са сигурношћу може рећи да број великих и малих јединица овога типа иде на хиљаде.

Разликују се: 1) чамци за искрцавање, 2) бродови за искрцавање, 3) транспортни бродови са додатним чамцима за искрцавање наоружања.

Код великих бродова за искрцавање разликују се: пешадиски чамци за искрцавање и чамци за искрцавање борних кола. Најјаче је до сада употребљен за пловидбу способни чамац за искрцавање од око 200 тони запремине. Он плови 18 морских миља а прима до 250 људи.

Чамци за искрцавање борних кола захваљују свој постанак нужној потреби да се при искрцавању оклопна кола што је могуће брже употребе.

Мали чамци за искрцавање, чија је пловидбена способност наравно врло ограничена, крећу се у границама од 4½ до 18 тона.

Брзи транспортни брод за посаду употребљава се нарочито код подухвата у виду препада, у првом реду ноћу. Један такав брод може поред посаде од 4 морнара да прими још и 20 људи.

Јуришни брод за искрцавање од 7¾ тоне употребљава се из искрцавање на обали која се брани. Он је обложен оклопом од 5 мм. и наоружан је бацачима граната и митраљезима, а може да прими око 40 војника или 4 тоне материјала.

Нарочита врста малих бродова за искрцавање су амерички амфибиски бродови. Они могу примити 25 људи, њихова брзина износи 60 километара на сат на копну, а на води само пети део тога. Први пут су употребљени на Сицилији. Поред ових бродова за искрцавање употребљен је и велики број транспортних бродова, а специјални бродови те врсте могу да приме по 30 оклопних кола.

Лађе за искрцавање мора да доносе чамце за искрцавање у близини намераваног искрцавања. У овакве транспортне бродове чамаца за искрцавање, преуређени су између осталих и холандски и белгиски канадски бродови. Холандски канадски брод „Квин Ема" може да на палуби прими 6—8 јуришних чамаца за искрцавање, а те бродови имају брзину до 25 морских миља.

Борна кола — бродови за искрцавање су нове конструкције, које се граде како у Енглеској тако и у Америци. Може се рачунати да они носе најмање 20 панцера. Амерички тип може чак понети један број — борна кола од 120 тона. Искрцавање оклопних кола врши се преко покретног моста. Американци су изградили већ знатан број овога типа бродова, који имају 8.000 тоне и плове 16 морских миља на сат.

Поред ових многобројних бродова и лађа остаје наравно за прекоморски транспорт инвазије војске као превозно средство велики транспортни бродови. Њима се даје, после уграђивања одговарајућих постројења, наоружање од 8—12 јуришних чамаца за искрцавање.

Међу америчким анфибиским (водоземним бродовима) истиче се још и онај тип, који се у штампи често спомиње именом „алигатор". Његове размере су: дужина 6.3 м., терет 2.300 кг., посада 10 људи. То су врло окретна кола, у води постижу брзину од 10 морских миља, а на сувом двоструко. Она су употребљава први пут у искрцавању америчких морнарских одеда у Гвадарканалу.

Поред свега тога развиле су се још многе врсте појединих бродова и чамаца, који сви имају за циљ да се трупе што је могуће брже и сигурније превезу преко мора и довезу до непријатељске обале.

Ево једног дела атлантског бедема

(Фото- Вилтбилд)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 160. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресек а. д. Влајковићева 8.

ИСТИМ ПУТЕМ

ЧАС НАЦИОНАЛНОГ ОКУПЉАЊА

Дошао је час када сви прави српски родољуби увиђају да се не сме више одуговлачити са остварењем националне слоге и народног јединства. Опасности које прете српском народу изнутра и споља такве су да налажу окупљање свију националних снага у један јединствени српски фронт.

Дошао је час кад треба одбацити далеко од себе све што нас дели и окупити се у заједничкој љубави према српском народу и у заједничкој бризи за будућност Србије.

Не смемо више губити времена у надмудривању и натезању, ко је био у праву, него морамо прећи преко свега и само мислити на садашњост српског народа, да би га сачували у садањем периоду светског збивања.

Не треба допустити да се то окупљање остварује само под притиском опасности на брзу руку, него благовремено треба схватити шта нас све може снаћи у овоме часу, па приступити на време стварању јединства српског народа, које је неопходно потребно у овим тешким часовима.

Не треба чекати, као што се десило ту скоро, да Тито и његове банде насрну на границе Србије па да се Срби сложе у заједничком отпору о који се сломила Титова навала.

После овога искуства, не треба остати на томе већ треба продубити потребу за слогом и јединством и што пре остварити је жртвујући све што је на њеном путу.

Треба бити свестан да Тито неће остати на миру и да ће на све могуће начине покушати да покаје скорашњи пораз и да најзад изврши наређење Коминтерне да Србију претвори у центар револуције у овом делу света. Зато би опасност била велика за српски народ ако благовремено не дође до коначног окупљања и организовања српских снага у једном заједничком фронту.

Само тако бићемо у стању да се одупремо новом налету Тита и његових банди који ће поново покушати да боље опремљени упадну у Србију да би њоме загосподарили.

Поред опасности која је ту на нашим границама, треба водити рачуна и о општој ситуацији. Треба сви да будемо заједно и због тога што смо ушли у фазу одлучујућих догађаја. У данашњим приликама сваки погрешан корак могао би скупо да нас кошта и зато морамо сви заједно бдити над судбином наше земље и чинити све напоре да чијом грешком она не упадне у рат ну олују.

Ми верујемо да сви прави српски родољуби свесни су да нашње ситуације у земљи и ван ње и да ће учинити све са своје стране да дође до слоге и јединства српског народа.

М. М.

Стаљин упорно али доследно иде путем којим је ишао од момента када се попео на власт у Совјетској Унији. Било је недавно и у даљој прошлости бољшевичког режима у Русији момената када је Стаљин мењао тактику и према иностранству и према народу у земљи.

Одкада је почео овај рат он је више пута чинио гестове по којима су површни и необавештени људи закључивали да се не што битно и дубоко мења у Совјетском савезу и да бољшевизам као и свака револуција до сада отступа од својих основних принципа.

Ми смо стално тврдили да бољшевизам није револуција него једна паклена завера склопљена ради истребљења хришћанства и национализма и ради трајног успостављања бољшевичке власти.

Бољшевизам је прикривени наступ светског јеврејства у историји обављен примамљивим социјалним фразама које могу да малом, бедном, и увек гладном човеку, помуте свест. Могу да га занесу и залуде нарочито када је постављен на материјалистичку базу и када на све гледа са материјалистичке тачке гледишта. Зато је у бољшевизму крвнички и убилачки момент оно најважније.

У ТОМЕ МОМЕНТУ ЈЕ СУШТИНА БОЉШЕВИЗМА, А НЕ У ЊЕГОВОЈ СОЦИЈАЛНОЈ ДОКТРИНИ, КОЈА ЈЕ САМО СПОЉ НА ЕТИКЕТА ПАКЛЕНОГ УБИЛАЧКОГ УЖАСА БОЉШЕВИЗМА.

Зато што смо ово знали ми смо увек тврдили да се бољшевизам не може изменити па ма какве примамљиве фразе долазиле са уста бољшевичких вођа. На безброј примера то се непосредно доказало.

Стаљинова цинична игра са вером и црквом у Совјетској Унији разоткривена је постављањем активних учитеља безбоштва за свештенике; његов камуфлирани псеудонационализам документован је истребљењем свега онога што је остало истински национално и што је покушало да се кроз национализам оствари; његово лажно панславенство документовано је најизразитије баш на нашем примеру.

СВУ УДАРНУ СНАГУ И САВ УБИЛАЧКИ БЕС БОЉШЕВИЗМА УПЕРЕН ЈЕ НА УНИШТЕЊЕ НАШЕГА НАРОДА.

Да смо имали право потврдило је мноштво преступа које су извршили органи совјетске власти током прошле године на територији која је повраћена од Немаца. Тамо је са доласком бољшевичких трупа настао пакао и ужас и поново се зацарио тријумф смрти. Било је језивих злочина као на пр. спаљивање хришћана у цркви за време богослужења или спаљивање великог броја сељака у кућама. Да то није било случајно, него да је то одраз и последица једнога система видимо најбоље из једне строго поверљиве наредбе коју је издао народни комесар за унутрашња дела Украјинске совјетске републике Сјеров.

У тој наредби се каже: „Утврђено је да је већина становништва Галиције и Буковине АНТИСОВЈЕТСКИ РАСПОЛОЖЕНО И ДА ПРУЖА ПОМОЋ ОКУПАТОРУ. НАЦИОНАЛНЕ ИДЕЈЕ РАШИРЕНЕ СУ ОСОБИТО МЕЂУ ОМЛАДИНОМ УКРАЈИНСКИХ ГРАДОВА. Ванредна комисија у народном комесаријату унутрашњих послова донела је одлуку да се на основу испуштава стечених год. 1939 и 1940 подузму одмах у тим областима строге противмере и то: 1) у року од два месеца после уласка совјетских трупа треба да се води строг надзор над становништвом наведених подручја; 2) после спровођења тих мера морају се сви непоуздани елементи, на првом месту власници и управници самосталних предузећа, ухапсити. После саслушања треба те елементе пребацити у позадину у Алданске руднике и у подножје реке Колм; 3) акција чишћења има се предузети под изговором да су потребни радници у источним деловима Украјинске републике како би се избегло ширење панике."

Због оваквог рада комесар Сјеров је, заједно са Кугловом и Ткаченком, одликован високим војничким одликовањима ордена Суворова и Кутузова, којим су до сада одликовани само совјетски официри за доказану храброст. Ово признање од стране Стаљина убицама руског народа да изразито је сведочанства да се тамо није ништа изменило на боље, него да је напротив све остало исто. Једнако убилачко и нељудско.

И није онда чудо што шведска штампа поводом овога пише, да су ова одликовања доказ солидарности званичне Москве са убицама и истребитељима руског народа. А истребљење руског народа то је први и најнепосреднији циљ бољшевизма. Други је истребљење осталих хришћанских народа Европе.

Бољшевизам је постао исти. Зато мора и даље ићи истим путем.

МИР ПРЕ СВЕГА

Одигравају се узбудљиви догађаји на ратиштима. Ми то не споримо. Тешко је у тим моментима остати паметан и хладнокрван. И то је тачно.

Победити самог себе је најтеже. Ми то признајемо. Па ипак, човек мора да се свом снагом одупре свима искушењима, како би надвладао нечастиве духове, који хоће да га заведу.

Нарочито ми Срби, трпимо једну душевну кризу, јер је наша ситуација специјална и врло замршена. Све се то да разумети, али изнад свих тих искушења господари један општи, народни, српски интерес и њему се морамо потчинити, колико год нас исправних Срба има. Ту је смисао свега.

Према томе, првокласни интерес нашег народа је у томе, да остане миран, раден и вредан. Да прионе више него икад раније свом редовном послу, да обезбеди себи зимски живот и исхрану, јер ће наступити још тежи зимски дани, него раније у минуле три ратне године.

Те су перспективе толико јасне да их не треба нарочито подвлачити и доказивати. Због тога ми неуморно позивамо наш народ да остане миран, мудар и паметан.

Ми непрестано понављамо те позиве, јер смо свесни катастрофе која нас очекује, ако позиве не примимо к срцу. Све дотле, док смо били слушани, ишло је добро и обратно.

На жалост, у последње време чујемо нечастиви поново у нас и постоји опасност да нас све заједно ували у тешку несрећу из које више нема излаза, нема спаса. Зашто се тако рећи до јуче паметни српски народ, помео?

Зато, што се необузадано пустило срцу на вољу, па памет остала у позадини. Извесни елементи спроводе тако конфузну агитацију и пропаганду, да човек хтео не хтео мора да посумња у њихову памет. На ову пропаганду лепе се људи као мува на лепак, не размишљајући много и не питајући куда то води и какве последице могу наступити?

Још је тежа и жалоснија ствар са извесним родољубима, без обзира на који се страни налазили, који чине такве глупости, да се паметним родољубима, леди крв у телу, сеж у костима. И то сад, кад треба да смо најприбранији, најсвеснији и најмирнији. Поступа се безобзирно, глупо и толико себично, не мислећи на свој народ и последице, које могу бити воло тешке и поразне.

Као да нам је пред главу. Понављају се ствари које су нас већ толико пута страховито ошинуле, да нисмо знали где нам је глава и на коју ћемо страну. Међутим, цех ових подвига плаћају широке народне масе.

Осећајући зле последице овакавог рада, свесни да ће се изродити далеко веће патње и страдања нашег народа, ми не престајемо да позивамо нашу браћу да се смире, ако већ неће да се сложе, нека се труде да толерирају једни друге, јер је њихова одговорност огромна пред Богом и народом.

Није овде само опасност од међусобног истребљивања, далеко је већа од опште катастрофе, у коју лако може да упадне цео српски народ. Није време да се данас тражи длака у јајету, него да се индивидуалним и колективним радом спасава народ. Ко супротно томе ради, тај није патриота, није националиста.

На разним ратиштима светске позорнице све гори. Силни и моћни су у питању. Али се ми питамо, шта ту треба да тражи српски обезоружани народ? Ко су ти који хоће да му сугерирају и ту глупост да је он овако осакаћен позван, да се и сам умеша у ту распру, упадне у ту ватру?

Освестимо се људи, за нас је рат завршен, ту наши влажни метци не помажу више. Ако желите добро свом народу, ако желите да га спасете, онда се уједините у борби против комунистичке опасности и бандита Јосипа Броза, али не слушајте сатанске позиве оних, којима је сасвим свеједно, хоће ли или не постојати српски народ у свом простору или ће га населити Тунгузи или Кинези.

Зато ми не позивамо, већ звонимо на узбуну, свесни катастрофе пред којом стојимо. Освестите се патриоте колико год вас има, на ма којој се страни налазили, да већ сутра не буде доцкан.

Наш сељачки народ не може да издржи ни наш силеџилук, а ми му спремамо још тежу судбину, провоцирајући му голему несрећу. Упамтимо, да ми ником нисмо потребни али смо преко потребни свом народу.

Па онда служимо само њему и ником више. То бар није тешко, ако се поштено и паметно ради. Тако исто, запамтимо да је једини спас српском народу ако остане мудар и миран.

Зато, мир пре свега!

Б. Ђ. Н.

Одреди српске гарде у парадном маршу

(Фото: „Српски народ")

СУДБОНОСНИ НАУК И ОПОМЕНА

(Наставак са 1-ве стране)

Уосталом, да је ово наше мишљење о дефинитивној одлуци тачно, и да га сви европски народи деле, а нарочито да тако мисли и највећи део великог француског народа, па и српског народа данас, кад је инвазија већ у јеку.

Седи француски државник маршал Петен опомиње одмах француски народ и народ га је послушао: на целој француској територији народ је остао миран. И генерал Недић је опоменуо српски народ и народ је сачувао ред и мир. И сви други европски народи понашају се исто тако.

Зар то баш није један непобитан доказ да с уевропски народи прогледали и да су из досадањих својих наседања извукли најзад судбински наук: они не верују више празним речима и обећањима својих бивших савезника. Француски народ као један од национално најсвеснијих и најкултурнијих народа Европе није се дигао на устанак као што су га позивали Рузвелт, Ајзенхауер, Черчил и други, иако је борба пренета на тло саме Француске.

Тиме је политика маршала Петена, генерала Недића и других шефова европских народа издржала прво велико искушење, можемо слободно рећи, највеће искушење него икад после слома, и у тој својој победи та политика остварује најбоље гаранције да ће тако бити и до краја рата за спас живота и француског, и српског, и других народа.

БОРБА СРБИЈЕ ПРОТИВУ КОМУНИЗМА НА ИЗЛОЖБИ У БЕЧУ

Беч, 27 јуни

У Бечу је отворена велика изложба „Борбени простор Југоистока". На овој изложби документима сваке врсте, фотографијама, рељефима, заплењеним ратним материјалом, разним шемама и приказима штампе врло сликовито претстављена је борбена делатност немачких трупа у југоисточном делу Европе и упоредо с тим сви трогодишњи напори на сређивању прилика, нормализовању живота као и опште културне делатности у овом делу европског простора. Велике сале ратног музеја импозантне грађевине Арсенала испуњене су врло интересантним материјалом који је и технички савршено приређен тако да је изложба сасвим успела.

На ову изложбу позвана је и Србија и тиме је добила могућност да својим учешћем и сама прикаже своју трогодишњу борбу, интелектуалну и физичку, борбу српског народа против деструктивности Интернационале, која већ три године узалудно покушава да у земљи изазове револуцију и тиме и крај једног народа.

Ово српско одељење изазива велико интересовање посетилаца, нарочито наших Срба, који су на раду у Бечу. Пружа им се прилика да у оквиру ове изложбе буду обавештени о околностима и начину вођења ове велике српске борбе.

Тако на пример, једна од централних сала под насловом „Борбе сопственим снагама", врло сликовито и рељефно приказује српског добровољца, припадника Српске државне страже, српске гарде или стражара-граничара.

Покрај одговарајуће одевених лутака које претстављају те борце, изложени су заплењени трофеји комунистичко-партизанских банди. Ту се могу видети пушке са петокраким звездама, митраљези разних типова, црвене заставе појединих њихових јединица.

Затим је у делу фотографских документација приказано неколико партизанских типова, чији су одреди ликвидирани од стране српских националних борбених снага. Непосредно поред ових типова одлично је потенцирано масом изложених летака, разних прогласа и пропагандних списа партизанско-комунистичких штабова, јер слова којима су писани, језик, начеље и садржај убедљиво истичу разлику и јаз који српски народ одељују од Титових покрета. Овим реквизитима потврђују се да Титов покрет заиста нема ничег заједничког са српским народом.

Штампа народа југоисточног простора одувек је објективно умела да износи српску борбу против комунизма. И овом приликом истакнути нови листови, часописи и остали списи штампе са територије Србије убедљиво су у овој сали штампе приказали српску борбу, напоре и уопште делатност за своју егзистенцију.

Затим су на достојан начин разним фотографијама, документима и публикацијама такође репрезентовани и напори владе Недићевог спаса и сва национална прегнућа народних слојева на сређивању прилика и обнови земље. Ово последње, сам појам обнове још је потенциран једним обвезником националне службе — обнове.

За ову јединствену изложбу влада у Бечу врло велико интересовање. Преко целог дана кроз њене просторије пролазе масе посетилаца војника, грађана итд. Особито пада у очи да српски део ове изложбе привлачи посебно интересовање посетилаца, специјално наших, који су на раду у Бечу и који и овом приликом кроз ову изложбу са задовољством прате прилике у својој земљи.

ГЛАС ЈЕДНОГ ОМЛАДИНЦА

ДОКЛЕ МИСЛИТЕ?

Quo usoue tandem abutere Katilina paciencia nostra.

Досадиле су свакодневне славопојке свих нас и поклич: „сви за једног један за све", а већ кад се помене „на оружје", да те Бог сачува. Досадило је ово не сељаку мученику нити свесним опредељеним борцима, него је досадило старим бонвиванима покојне Југославије, преживелим политичарима, младим богаташима и доњоуанима, и гомили кукавичке фукаре. Њима је досадило. Једнима од њих крњи се са тим комодитет, другима плаши, а кукавицама дрхте колена, јер треба да се определе за једну од две стране које су под оружјем и бију се. Досадило је средоњама.

О млакоње! Докле мислите да ћемо вас трпети. Да не мислите да народ не види да се ви закланате иза његових леђа и да он крвари и за себе и за вас, средоње. Односи се ово на вас, тобожња господо, на вас који говорите: „ја сам неутралан, ја никоме ништа не чиним, ја сам зато да одговарам пред судом ако сам шта учинио". На вас се то односи, јер ви сте средоње. Ви сте тежи и гори од партизана, јер они барем са пушком иступају, а ви се кријете о дсветлости дана и позивате се да нисте ништа урадили. Али нисте се оправдали, то да знате. Судиће вам се пошто то желите, али ћемо вас на суду питати, не јесте ли шта урадили против нас, него шта сте урадили да спречите катастрофу српског народа. Али ваш одговор већ знамо: ништа. И мислите да нисте криви.

А јесте ли ви из овог народа, господо средоње? А зар члан неке заједнице т.ј. народа, нема поред права и дужности, којима баш стиче права? Ви тражите безбедност за себе и личну имовину и да вам се ништа не уради без суда и закона, а мислите да вам није дужност да то осигурати сами, не само себи него и онима који данас бију бој шти тећи и ваша права.

Зар вам није дужност да будете онде где вас народ зове и где би вас звала савест да је имате? Али, ви сте се излегли из кукавичјих јаја подметнутих нашем народу. Мислите ли, можда, да вас партизани не би смлатили кад би, не дај Боже, дошли? Ех, да се којим чудом може, па да вас дамо њима и да пред њима поновите ваше фразе о неутралности и неспособности за борбу.

Било би вам пресуђено кратко: као штетан, за ликвидацију. Ту, и једино ту имају право, јер друго и не заслужујете. Али се пред партизанима испрсио српски народ, па бранећи себе брани и вас, а ви мислите: за њега смо сигурни, он нас неће, он је добар, и трпате руке од задовољства. Ви сте искористили ту доброту. Злим сте задужили наш народ, а „само зла друга зајам не враћа". — То каже наш народ, сетите се тога.

Ви сте то, господо средоње, који свуда говорите како је ово страшно, а не трудите се да то спречите, зато се и обраћамо вама. Има вас чак свуда, где својом неактивношћу, тобожњом неутралношћу, штитите и помажете „партизане" баш са том вашом неутралношћу, и тако седите на две столице. Али сетите се да је то саботажа и да се и она плаћа.

И вас се сећамо, господо богаташи, који једном руком прилажете фондовима ,а другом руком партизанима и мислите да се то не зна. Зна се то. И вас не заборављамо, господо умиритељи, који спречавате наш рад речју и пером, у име „смиривања духова", и да се не нађете богата велможа па и партизани.

Али Српство је јако. Оно је преживело Косовску трагедију, преживеће и ово. Српски народ памти Косово и Вука, а запамтиће и данашњицу и вас.

Историја се понавља. А ја вас потсећам да је у нашој била и једном истрага потурица, а ви сте гори него они. Определите се за нас, али не са речју него са пушком у руци, или идите онима на другој страни, да се очисте градови и села од вас. Размислите и решите се. Српство вас чека и хришћански прашта ако се тргнете.

Српство је у опасности, зове вас и опомиње да вам је оно мајка.

Вел. Б. Ра.

Са изложбе „ЦРНА ГОРА ПОД ПЕТОКРАКОМ ЗВЕЗДОМ"

Претседник владе ђенерал М. Недић на изложби »Црна Гора под петокраком звездом«
(Фото: „Српски народ")

ПОЉОПРИВРЕДА

СИСТЕМ ПРЕМИЈА У ПОЉОПРИВРЕДИ И РУДАРСТВУ

Да би се дало више потстрека нашој пољопривреди и рударству на територији Србије и Баната уводи се нови систем премија, које ће се састојати у текстилној роби, ципелама, потребној гвозденој и емајлираној роби и цигаретама. Премије ће се додељивати пољопривредницима и рударским радницима по систему купона, који ће давати право на куповину робе по максимираној цени у за то овлашћеним радњама.

У Банату купони ће се додељивати пољопривредницима који у испоруци стоке за клање изврше своје обавезе са преко 60%, који буду испоручивали свиње теже од 135 кгр. и говеда најбоље врсте, који буду испунили обавезу испоруке и гајења свиња за маст, као и онима који буду испоручивали свиње за вирус и за серум научним заводима.

Поред тога купони ће се додељивати либерантима масти, либерантима кожа, вуне, дрва за руднике, железничких прагова, горивог и другог корисног дрва.

У рударству важи као основ за премију стварно обављени број шихта, као и испуњавање одређених обавеза.

Одређени број купона даје право на набавку радничког вуненог одела, радничког рубља и вунених чарапа, дрвених ципела, оплата за точкове, поткова, емајлираних судова, прибора за јело и цигарета.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

У винограду обављај исте послове као и прошлог месеца. Ако је потребно прави виноград, само избегавај подневне велике врућине. Пресађене калемове у винограду и прориште што чешће прегледај, прави и прскај. Ако је велика суша калемове у прориште заливај, али само увече. Подрум замрачи да би што мање топлоте продрло унутра.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Удружуј слабе ројеве, а ново ројење спречавај. Утамањуј трутове стављањем трутовњаче на кошницу. Ако треба врши додавање вештачког сача и вађење меда.

ПОЉОПРИВРЕДНИ РАДОВИ У ЈУЛУ

НА ДОМУ

Суво зрње стрних усева смести у житницу и редовно лопатај. Влажно зрње одвој и положи у танком слоју у суве одаје где ниа доста промаје да би се што пре осушило. Извози стајско ђубре на стрњике, растурај и заоравај. Довршавај сређивање сена, сламе и плеве које треба оградити да их стока и живина не растурају.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Стоку редовно храни, пој и негуј као и прошлог месеца. Приплодну стоку коју припремаш за изложбу прихрањуј овасом и јар мом. Буди опрезан при давању новог јечма стоци. Прекрупи га и дај у мањим количинама, јер може изазвати колику и запаљење црева. По обављеној жетви истрај на стрњику свиње и живину да би покупили просута зрна.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршу косидбу озиме, граорице и грашка за семе. Жањи пролећни овас и превлачи снопове на гувно. Довршавај вршидбу стрних усева и одвајај семе за сетву. Довршавај окопавање окопавина. Чувај, суши и млати пасуљ.

У ПОВРТЊАКУ

Праши и заливај све поврће. Расађуј празилук, келерабу и кар фиол. Вади бели и црни лук, а земљу прекопај и на њу сади зимски купус. Скупљај семе од разног поврћа.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Обављај све послове као и прошлог месеца. Врши летње орезивање и пинцирање садница. Нарочито осетљиве сорте јабука и крушака прска болести чађаве красте на плодовима опрскај са 1% бордовском чорбом.

Штедња горива преко лета

Гориво се лети припрема и чува за зиму. У топлим месецима ложи се само за кување јела, печење хлеба и грејање воде. Да би се свако парче горива искористило што потпуније, треба по правилу истовремено посвршавати све ове послове.

Пре него што се запали ватра, благовремено се умеси хлеб, очисти поврће, уреди месо, насече лук итд. Кад је све припремљено, не ложи се нимало дуже но што је стварно потребно. За печење хлеба потребна је јача ватра, па је згодно њу искористити за јела која се теже кувају.

У дане кад се не пече хлеб, најбоље је готовити јела која се брзо и лако кувају. Тако ће се ложити кратко време и потрошити мало горива. Добро је увек препремити изгредно и топлу воду за прање судова, рубља и сличне потребе.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Тајна Косова

У нашу народну душу Косово је уткано као тајна, која се не може лако ни појмити, ни сагледати у својој својој драматичности. Она је дубока, потресна, свеобухватна и урасла је у сва духовна стремљења и моралне основе народа, који се вековима снажио тајном Косова и крепио заветом Кнеза, који је у свом животу нашао измирење трагичних супротности небеског и земаљског начела.

Оно што ми зовемо *видовданском етиком* плод је унутарњег сједињења народне душе са небесним основама косовске тајне. Јер историско наше Косово, дан крваве битке коју смо изгубили после јуначке борбе у којој су и Кнез и велможе остали на бојишту као сведоци одлучности једног народа да се супротстави валу уништења, и Косово наше народне душе *два* су *стварна* Косова и два реална доживљаја. Из историске стварности првог изникла је *духовна* стварност другог.

О оном првом не знамо много. Ово друго носимо вековима у срцу и души и њим се снажимо и надахњујемо као ниједан народ ниједним догађајем из своје прошлости. Тајну његову носи у основама свога бића један страдални народ вековима. Њеном се топлином снажи, њеном снагом крепи и живи визијом, коју је имао свети Кнез у оном моменту када се издигао изнад свега пролазног и привременог и определио се за вечно и духовно.

У Самодрежи на Косову десило се мистично преображење душе целог једног народа. У језивој потресној дилеми између два живота и две смрти цео један народ се свесно и одлучно определио за духовно и непропадљиво, против земаљског, које је пролазно и привремено. У обреду причешћа, оног мистичког косовског, цео један народ се определио за идеале, којих се не могу додирнути ни неумитни закон смрти, ни њемилосрдни удес пропадања. Као што је у Еванђељу жртви Господњој претходила Тајна вечера тако је и акту свецелог косовског причешћа претходила драматична и трагична Кнежева вечера, смотра витезова и претсмртни опроштај.

Тајна Косова, дубока и несагледива, тајна је косовског причешћа, које је оплодило народну душу обиљем дарова и дало јој ону исполинску историску снагу, коју смо као народ показивали у вековима, трудним и крвавим, борбама за самоодржање. Лазарев дар историских визија и свецела усмереност небу учиниле су, да је наше колективно народно сазнање увек имало пред собом жив морални лик и једну оплођавајућу чежњу за оживотворењем идеала коме се Кнез са својим народом принео за жртву. Из тих моралних основа израстао је и морално непорочни и витешки тешко достижни Милошев лик и унутарња лепота и пожртвованост Косовске девојке као и она необична јачина и способност савлађивања личног бола када се на народ надвесе неутољива похлепа смрти и зацари страст уништења, коју је показала Мајка Југовића. У тој језивој потресној и дубокој драми бола све је класично постављено на своје право место. Нигде се ништа не би могло изменити, а да не нарушу хармонију величанствености, светле у свом уздигнућу изнад трошне и суетне стварности свакодневних збивања. И у овим моментима уздигнућа осети се непосредно како се величанствено раскрива тајна судбине и како се небо уткива у интимни живот једног народа, који је још у дубокој давнини осетио свој вишњи призив. Анђели и светитељи откривају Кнезу, који се распиње између две стварности, оно што је скривено од обичних материјалних очију, које похота власти и славе чини слепим за праве стварности. Преко њих се Кнежева душа узноси у вечно и из перспективе вечности доноси одлуку о судбини својој и свога народа, да после витешки пролије светитељску крв у љутом боју са царем, који је у себи оличавао сву стравичну збиљу и снагу овоземаљске силе и власти.

Тајна Косова је тајна наше историје. Гледана кроз призму Косова наша је историја драма у којој се реално сукобљавају два супротна начела и две стихије живота. У судбинским моментима и после Косова народни гениј увек је ишао путем добра и, као и ту скоро, савлађивао у себи оно тамно и негативно. Зато у њој постоји један духовни континуитет, усмерен пут и јасне перспективе, које су прожмале и простор човека, који је вековима живео култом Косова и снагом тајне, која се животно уткивала у њ.

Кроз одгонетку дубоке тајне Косова улази се не само у духовно обиље наше историје него и у њену овоземаљску проблематику и историска стремљења нашег човека, који је вековима имао и јасан поглед у будућност и мудро осећање мере. Ко хоће да нас појми, схвати, доживи и разуме и нашу јуиовску снагу у прошлости и наша стремљења и жеље мора окусити нешто од животворног косовског причешћа и тајне, која скида копрене и раскрива раскошну лепоту наше историске истине и чедност наше народне душе, која је под орланима бола и пакленим стихијама сатирања од љутог мача бесчасних Агарјана испредала из себе дивну песму поноса и славе и надања, која су крепила и најслабије.

Косово је извор наших историских окрепљења. Лазар и Милош два симбола и два путоказа, како у прошлости, тако и данас и све до судњег дана трагичне судбине српске у овом свету језивих супротности, највеличанственије решених у дивној тајни Косова.

Др. Ђоко Слијепчевић

На челу са својом заставом, овенчаном славом у трогодишњим борбама са партизанским бандама, добровољци су, на дан 22 о. м., приликом дефилеа пред претседником Владе, генералом Недићем, члановима Владе и многобројним београђанима, показали још једном своју несаломљиву снагу и решеност да до краја издрже у борби за добро и спас Мајке Србије и васцелог Српства.

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Добровољачко питање

Кад дуну ветрови и настану жестоке олује, ломе се и често чупају из корена слаба дрвећа. Ако се није укоренило, ако везе преко жила са земљом нису нераскидиве, такво дрво постаје пленом елементарне непогоде. Слично је и са људима, заједницама и народима. Како у мирним временима, још више у тмурним ноћима, компликованим ситуацијама и пред великим искушењима.

Човек није дрво, организација није механизам, али баш зато мора располагати чврстим, сигурним и трајним везама. У борби та је веза снага духа која покреће, вера у постављене идеале и пожртвовање које сваког борца носи кроз ветрометине. Као и у многим ранијим приликама и новонасталим ситуацијама, као пред свим досадашњим мањим или већим искушењима, слабији духом, или лишени сваког духа, покленули су и скоро аутоматски себе излучили из борбе. Управо то је ретко била борба, већ много више од њих схваћено као заједничка вожња удобним превозним средством, неки пут и са срачунатим користољубљем. Али је прва препрека такве сапутнике заустављала, колебала, или им мишљи хоризонт није допуштао да запливају бујицом, да се понесу са вртлогом и да са успехом преброде опасност на прихваћеном путу.

Три године траје борба српских добровољаца. Досада су на нашем путу, посутом трњем клевета, оперваженом бодљама лажи и површности осталих, непрестано ницале нове и нове препреке. Једна за другом, једна тежа од друге, искушење јаче од прет ходног. Нису увек добровољци били потпуно усамљени на своме путу, али су често они сапутници који борбу не виде, већ сматрају, јер тако њима годи, заједничком вожњом, остајали, заостајали и испадали. Природно је да би се неко са стране морао при свем том једном озбиљно запитати: како се то дешава да српски добровољац остаје неуздрман на своме путу?

Заиста, тешкоће и искушења која су тако моћно утицала на друге стајала су и пред добровољцима. Шиба клевета и злонамерних неистина погађала је и добровољце. Непромишљена реч гнева или површне осуде, кога је увек циљала, него добровољце. Они се ипак ниједног тренутка нису поколебали, ни застали чак да се упитају да ли можда већина овога пута није у праву, односно не захтева ли интерес народа да се у будућем раду изврше извесне корекције.

Откуда то — сваком је добровољцу јасно. Постављени програм и највиши циљ борбе исписан је на сваком нашем знаку. Он говори сам за себе, речито и довољно. Језик тога легитимног средства приступачан је интелектуалцу, раднику, сељаку и сваком другом. Под једном претпоставком: да се осећа и упише да направи себе правим Србином. У супротном случају му је неразумљив, јасне речи нечитке, а читава борба, поднете жртве и спремност на крајње залагање, несхватљиви.

Тај високи идеал за који је сваки добровољац спреман да погине, провукао је добровољаштво кроз све перипетије. И то са лакоћом која уверава да ће и најтежа искушења у будућности бити несумњиво савладана. Вера добровољачка је узвишена, идеал који се уз њену подршку остварује најсветлији. Они остају нераздвојни део душе сваког добровољца, чине незаменљиву и изграђену целину. Од њих се одбија ниска, ситна клевета, интрига или лаж. Али пред њом губе значај и већа искушења, нестају и оне препреке које друге заустављају и отстрањују.

Ако су најновија искушења у свету ставила добровољце пред ситуацију размишљања, онда постигнути исход само уверава у напред изложено. Високи идеали светле кроз све догађаје, пробијају златним зрацима тмину површности и разоткривају истину. Добровољачки идеали су истинити и неоспорни, а ко се бори за истину располаже најјачим оружјем: љубављу. Уз сарадњу та два елемента, накалемљена на пламену младост српске омладине, програм борбе се остварује неокрњено. Зато никакви знаци питања нису се испречили у нашем раду, јер за нас постоји само један знак питања, кроз све борбе и тешкоће, од првог дана до данас и даље, а то је питање: Да ли се довољно жртвујемо за срећу нашег народа?

Наредник Л.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Зашто смо пушку у руке узели и пошли овим тешким, трновитим и крвавим путем? И ми смо могли као и други да живимо и уживамо, да свима прави будемо, да се ником не замеримо, да седимо на две и да се одупиремо на трећу столицу, да се наслађујемо животом, а не да најгорчију чашу његову испијамо и, најзад, да се боримо за себе, а не за друге?

— Узели смо пушку, да свету крвну жртву принесемо за живот, здравље и избављење народно. То је подвиг доследан прошлости наше. И, идући, њиме, путем св. Саве и честитог Кнеза, Краља Мученика и генерала Недића, ми спречавамо много веће зла, чувамо, штитимо и спасавамо народ наш напаћени и многострадални, бранимо га од свих напасти и у заједници са Српском државном стражом утиремо пут за бољу и праведнију будућност Србије.

Пушку смо узели још и зато, што смо њоме сигнал дали целом Српству у Србији и ван ње, српском југу и северу, српском истоку и западу, да се бори и ослободи погане и заразне јудо-комунистичке бестије.

И деси се по вољи Бога живога. Отвори народ очи, умудри се и освести. И ударисмо по светском комунистичком злу. То је било први пут пре две и по године. Сутра — умртвићемо га. Зато ћемо се борити против црвеног антихриста до истраге. Србија мора бити под сенком Крста и Бога, а не црвеног ђавола и петокраке звезде.

И носићемо пушку до дана, када ће мисли, осећања и тежње нашег народа бити остварене.

— Шта нас покреће у овој борби?

— Крик гробова јунака и мученика наших нас покреће да не поколебиво и самопрегорно наставимо и довршимо свето дело спасења народног. Спасење народно, победа и слобода то је смерница наша.

— А, ко тражи слободу?

— „Људи траже слободу. Али, и слобода људе".

— Па, ко је онда издајник?

— Ево доказа: безбројни гробови на земљи српској су доказ и најјачи документат злочиначке работе ненародних и противнародних сила пустоши и разарања. Црне шамије, уцвељена нејач и црни барјаци — дело су њихово.

— Ко је крив за безбројне гробове невине и праведне крви српске? Ко је крив за јаде и невоље, за врисак и писак анђеоске нејачи наше? И ко је крив за то, што и данас народ наш сеје своје кости по светој и рођеној земљи својој?

— Јосип Броз из Хрватског Кањица уз садејство, помагача својих. — Супротставља му се српско Обилића срце.

— А, какво је наше срце?

— Свим српским и свесрпским осећањима куца наше срце, а груба животна стварност нам налаже да стазом добровољачког подвига идемо. И то, „не за већином, већ за истином".

— За кога?

— Боримо се и за они који нас мрзе. Животе своје дајемо и за оне који нас нападају. Падамо, да би Србија живела. Жртва наша је семе мученичко. То нас води Васкрсу народа свога. Готови смо свакога тренутка за Истину и Правду животе своје дати. То је назначење наше, јер преко, Распећа и Голготе циљу стижемо и зграду народне будућности стварамо. Све за веру и за Отаџбину. Крст на се, а Бога преда се.

Боримо се за најсветије и најсветлије идеале наше. Нашу снагу црпимо са бистрог и очуваног извора мудрости народне. А, краљеви, свеци и витези — узори су наши и путокази. То је извор живе реке добровољаштва.

— Шта је добровољаштво?

„Добровољаштво је скуп истина које се не могу растурити, љубав и пожртвовање које се не може уништити и другарство које сеоне може угасити. Добровољаштво није само борба и напор у мраку, већ светла мисао, оштра и јасна, која својим блиставањем продире кроз замрачену данашњицу нашу, осветљава кривине и провалије и указује на прави „једини и најбољи пут."

— С чиме рачуна политика добровољаштва?

— Политика рачуна са осећањима, али се опредељује по стварности. Жеље нашег срца су једно, а сурова стварност друго. Срце наше под надзором разума води нас победи и слободи. Зато, нека нас мрзе и нападају. Мислимо само својом главом. Никада туђом. Заклети смо непријатељи народних непријатеља и дегије наше сигурној победи свесрпској иду. — Христос, а не Цезар — наша је водиља.

— Зашто нас онда клевећу и нападају?

— Бесна и паклена јудо-комунистичка пропаганда, која је свемоћно господарила јавним мнењем пре рата и сада нашем народу мира не да. Знали су комунисти, да смо им ми од почетка, једини, изграђени, идејни и најопаснији противници били. И, да смо ми и организатори борбе против њих увек били и да смо решени да се до последњег атома своје снаге против њих боримо. Зато су на нас неуморно, бацали лагу и блато, дрвље и камење, да би своје најстварније и најнепомиљивије противнике пред народом срамно и ђавоо приказали и дискредитовали.

— Шта су идеали наши?

— Бог, Истина, Правда, Краљ, Отаџбина, народ наш — то су идеали наши. Ништа под ведрим небом не тражимо, а све дајемо. Као свеће целог себе сагоревамо на олтару спаса народног. И најдраже и најмилије жртвујемо: животе своје младе и идеале. То је смисао и суштина постојања нашег.

Ни од трновог венца не бежимо, када је у питању опстанак и избављење народно. Зато, „с вером у Бога за Краља и Отаџбину" смело и сигурно корачамо у коначну победу.

И на распеће — за Србију.

Слав. Д. Контић,
добровољац потпоручник

„БОГ НАМ ЈЕ ЈЕДИНИ И НАЈСИГУРНИЈИ САВЕЗНИК"

У току овога месеца, командант Другог добровољачког пука, мајор Марисав Петровић, одржао је низ зборова у Крагујевачком округу, на којима је говорио о теми: „Бог нам је једини и најсигурнији савезник". На овом месту доносимо извод из једног од ових његових говора:

...„Често се питамо: зашто толико патимо. Одговора не добијамо. Не добијамо га зато јер га озбиљно не тражимо. Тешко нам је да погледамо грозној стварности у очи. Али знајмо једно, ако озбиљно не будемо размислили и ако не будемо пронаши разлоге и узроке, ако не будемо увидели зашто смо дошли у данашњи наш положај — никада слободе бити неће — па макар овде било стотине хиљада „ослободиоца" или не знам колико хиљада Енглеза и Американаца.

Ово су све преда мном домаћини. Ја сада говорим најбољим претставницима села, говорим његовим најбољим синовима, највиђенијим људима које ви претстављате. А ви, браћо, знате, да када нешто не урадите домаћински, свесно и паметно одмах вас снађе штета, зло, несрећа, ваш рад претрпи неуспех. А да ли се до сада о свима и свачему код нас водило рачуна? Да се разумемо: мислим на време до пропасти наше. Да ли се сваки посао код нас радио домаћински? Да ли му се у сваком моменту приступало часно и поштено? — Није! То ви сви врло добро знате. То сте ви најбоље и осетили на кожи својој. У овој земљи од Бога благословеној, свега је било али тога — поштеног, домаћинског и часног пословања — није било. Кад неком од ваших домаћих затреба што, ви, као домаћини и паметни људи, купујете оно што је коме потребно. Не купујете увек једнима истима из породице своје док друге остављате босе и голе. Кад вам је ко у кући болестан ви се Богу обраћате да га исцели, молите се даноноћно да подари здрав ње свима па и онима који су вама драги и мили, стално су вам душе окренуте небу јер одуда очекујете снагу за све па и за себе. А ко је, пак, вас, браћо моја, у бившој држави учио вери, ко вам је говорио о Богу, ко вам је о делима његовим проповедао, ко вам је указивао на Његове путеве? Да ли сте видели кога од државника својих да се усрдно Богу моли? — Ниште, нити вам је ко говорио о Богу и вечном животу. Али су вам зато сви, свуда и у свакој прилици говорили о многим и разноразним партијама. Једни су вам говорили о Ј.Н.С., други о Ј.Р.З., трећи о Х.С.С., четврти о демократији, једном речју о свему другоме само не о ономе што је највредније и најдрагоценије у човечјем животу. Нису вам указивали на оно најспасоносније. Тужне су прелазили преко онога што човека приближује Богу, везује га са Богом, другим речима — обожава.

Ви знате још, домаћини моји, да свака породица ваша живи љубављу, слогом, јединством и послушношћу. На тим принципима засновано је свако ваше домаћинско дело. Знате да је слога спасавала српски народ од свих тешкоћа и беда. Једино је слога у стању да изгради све оно што неразумно пословање донети може. Једино је слога у стању да измири све оно што се руководи егоистичким интересима и ради само на своју руку. Слога једино може бити спасоносна, јер је заснована на разумевању, слагању, истинској љубави и поверењу. А има ли данас слоге код нас, браћо моја? — Не! Свега код нас данас има само слоге нема. А у том богатству што нас оружје ево и тих старих наших повампирених пара тија које покушавају да и данас „усрећују" народ српски. Ево је неслога завладала опет међу нама. Пре су биле партије, а данас их ево у новим облицима. Данас поред редовне власти и заштитника реда и мира, имамо још и четнике и комунисте и још каквих све партија не. И све се то које међусобно, убија и уништава. Старе партије су и данас размахнуле страшном косом смрти само под новим именима...

Када домаћин нешто ради па погреши и у послу свом претрпи штету он се пита: од куда то долази и који је узрок томе. Искуством својим и резултатима од оваквог испитивања он се поучава и на пронађеним узроцима и погрешкама зида убудуће паметније и боље. Домаћин све припрема како је најбоље и никада неће кривити другога за несрећу и неуспех у неком свом подухвату. Никада другога неће кривити јер зна да највећу одговорност сноси сам. А како стоји ствар са нашом народном несрећом? Ко је крив за нашу народну несрећу? — Ми се често питамо али никако не одговарамо по срцу и души. Зато никад и не можемо доћи до правог одговора. Сви су нам криви, али ми сами — не. Криви су нам Немци, криви су нам Французи, криви су нам чак и Кинези али ми сами — не. Нећемо за себе да признамо да смо ми сами највећи кривци за несрећу своју, за несрећу народну нашу. А докле год не признамо да смо ми сами највећи кривци и да највећа одговорност зато лежи на нама самима — спаса нам нема нити ће бити.

Ову истину нико неће да вам каже као што нико неће то ни да призна. Сви вас лажу, сви вас обмањују. Ми смо вам увек говорили истину, зато вам истину и сада говоримо и говорићемо је док и последњег од нас буде било. Али вама је лаж милија јер је истина горка, а стварност наша тешка и претешка...

Као што нам нико није крив за несрећу нашу, нико нам неће ни слободу донети, браћо моја. Ви, као домаћини и домаћински синови можете се најбоље за то осведочити и уверити баш на овом примеру из вашег свакоднев ног живота. Ви имате на њивама својим посејану пшеницу. Пшеница је већ класала. Златно класје прелива се на дивном сунцу и ви се радујете јер видите како је награда вашим мукама већ ту, пред вама. Плодови ваших руку већ изобилно стижу. Ви се већ преносите у моменат сакупљања тих благословених плодова. Радост је ваша неизмер на. Одједном, небо се прекрије црним облацима, тамо негде са хоризонта затутњи страшна олуја, а ви истога тренутка обамрете душом својом. Да ли се ви у таквим моментима обраћате комшијама својим да вам заштите пшеницу вашу? Да ли се ви обраћате бићима која располажу истим моћима као и ви ако од вас нису слабија, када треба да се златно класје заштити од тучоносних облака? — Не. Ниједан од вас то не чини. Сви се ви тада Богу обраћате, јер је Бог једино у стању да у таквим моментима помогне и заштити нас и плодове којима се ми надамо. Ту, на том примеру ви се најдубље осведочавате да нам је Бог наш једини и најсигурнији савезник. А ми коме се обраћамо када је у питању слобода наша? — Обраћамо се истим таквим бићима као што смо и ми сами. Обраћамо се Енглезима, Американцима. Стаљину, само не Богу и од тих и таквих људских бића — неспособних и немоћних, слабих и трулежних — ми очекујемо помоћ и спасење, слободу и васкрс...

Не долазе патње забадава, браћо моја. Увек оне долазе као последица неког тешког, претешког греха..."

На свечан начин, у присуству претседника Владе, генерала Недића, министара и других угледних званица, отворена је 22 о. м., на дан годишњице борбе европских народа против комунизма, изложба »Црна гора под петокраком звездом«

На слици: вађење из јаме леша мајора Петра С. Јововића, једног од националних црногорских бораца кога су комунисти на најзверскији начин убили

(Слика изложена на изложби „Црна гора под петокраком звездом")

ОСЛОБОЂЕЊЕ И ПРОИЗВОДСТВО СРПСКЕ ЖЕНЕ

ПОВОДОМ 40-ГОДИШЊИЦЕ РАДА Г-ЂЕ ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ

Библија је много погрешила, како је неко некад негде рекао, кад је одговорност за првоначелни грех приписала Еви, јер ако је она као жена краће памети и пли ћег ума, како је онда могла наговорити и обмануги Адама.

Змија је дакле имала право кад се Еви обратила као потпуно равноправном Адамовом парњаку.

Сјајан пример исправке ове скаске, која трудећи се да жену извуче из источњачке подређености, као галеб кружи над жалима и водама Средоземља, имамо и ми у нашој непосредној средини.

Јер руж, којим г-ђа Исидора Секулић већ четрдесет година подвлачи свој уметнички лик, вас је умне боје, вас доказ врхунца, па према томе и круне женског интелектуализма код Срба:

»Нема никаквог колектива људ ског без земље као идеала. Јер је само земља заједничка, сродна и драга свима људима без разлике. Класе друштвене губе смисао пред земљом и природом; осећаји човечности и симпатија су зависни од идеалног односа према земљи.«

(Проблем земље)

Са Исидором Секулић у српску књижевност тихо али трајно ушла је једна госпа знаменитог разумног кова, а с њом и прва српска дама без лиризма.

*

Г-ђа Исидора Секулић углавном је новелиста и есејиста.

Као јела лучоношну смолу, пре лазе између сна и јаве, тамног и ведрог, изворног и увирног, ова паметна, начитана, окружена али незаокружена жена, лучила је млаз по млаз, да написи њени, и то сви одреда, не само цветошарни су, но уздања, читава поуздања су то.

Уздања су то, јер ето једна срп ска жена, баш као и муж најмудрији, творачки је ишла путањом од познатог ка непознатом у уметности.

Поуздања су то, јер ето једна српска жена, баш као и муж и мудрији, створ људски је поимала као бићне које вилинским силама уобразиље умножава и осећајну и мисаону и стваралачку снагу своју:

»Велика поезија нема посебно обележје! Није врста ничега! Не води порекло знано ни од чега! Порекло јој је тамо где религиозна филозофија каже да је једно све, а све једно. Порекло јој је тамо гед је са првом маштом у васељени настала скаска.«

(О Пушкину)

Каква етичко-естетичка разлика од Јована Скерлића који је проповедао »да се о књижевности само књижевно може говорити«, и од Богдана Поповића који проповеда »да је највиша уметност увек била реалистичка, веристичка, натуралистичка«!...

И није чудо што су **Аналитички тренуци и теме**, те књиге високог уметничког идеализма, ставили г-ђу Исидору Секулић у први пређати ред савремених српских есејиста.

*

Кад савремена дама отвори своју прирућну торбицу, па бљесак префињених адиђара, види се, такне је баш до срца, тако и **Аналитички тренуци и теме** јасно показују колико је и како префињени интелектуализам могао продрети и у женско срце.

Као Исидора Секулић није писао Јован Скерлић.

Као Исидора Секулић не пише ни Богдан Поповић.

Мајстор динамитних речи др. Јован Скерлић је грмео, праскао, јечао и звечао, и звучни потези његове борбене десннице још и данас шуме странама оне књижевности за које се може рећи да је била игра здравих националних снага и тежњи.

Мајстор штављених речи, Богдан Поповић је световао, опетовао, професоровао, и непогибељни потези његове стручне левице, још се и данас исцртавају на странама оне уметности за коју се може рећи да је била увод у познате књижевне космополитизме.

Аналитички тренуци и теме корак су даље у развоју српске есејистичке радње, јер су корак даље гледања на људску вредност:

»...То је један нов напор духа: да сам у себи, без помоћи чула, сачуван од ограничења у које мора ући свако мишљење, које постаје акт, стече особиту моћ непрекидног остајања у генеративном току мисли.«

(О Пол Валерију)

Са Исидором Секулић спиритуализовање естетских судова достигло је степен симфониске пресићености, миле само више него стручним знанцима ореолног бдења над лепотом.

*

Као голуб у лучном и тучном небу залепршао се и лепрша београдски стил.

Београдски стил плетен и упреден као праћка са што већим дометом подмета и прирока: београдски стил као снажно надимање прсију и најнежније реченице: београдски стил као нега речи и мисли — непоговорна уметничка истина.

Јер још увек Вук је по среди.

По среди је кременост духа и даха, то аманетно српско благо, па су Вуловић, Недић, Скерлић, Поповић, расним нагоном за негу расне реченице учинили много за београдски стил, али још не довољно и за Вукову бригу о јединству књижевног и народног језика.

Аналитички тренуци и теме, писани пуним европски замахом, изаткани пуном европском ерудицијом, одају, више него које друге наше савремене књиге, пуну важност и пуну част српском простонародном језику:

»Српски језик, велики српски језик, није само сведок живота, него је саучесник живота, јер је живот.«

(О Горском Вијенцу)

Са Исидором Секулић, београдски стил, вуковски став, кременост српског језика, добили су испитивања и проучавања степена нео-филолошке школе.

*

Има једна већ прилично напудерисана прича у којој се каже, да мушка снага што више стари све више утиче на средину, док женска снага уколико је млађа утолико је привлачнија; да се, баш као и оно у животињском царству, људско друштво покорава старцима — мудрацима, а обожава жене — девице.

Сјајан пример исправке ове источњачке скаске имамо и ми у нашој непосредној средини.

Аналитички тренуци и теме, те књиге високог интелектуалног идеализма, потпунце одишу — стилом лепеза.

Што се више расфалтавају, све свежији, све хладнокрвнији мандају, да је г-ђа Исидора Секулић баш у најзрелијим својим данима, најзрелија своја дела дала. Баш као оно кира Ана Комнен, баш као оно г-ђа де Стал.

Духу, природи ко је у вољи, тај не зна за младост, тај не зна за старост, и напудерисана она прича без важности, без дејства је пред вечито четинарским даровима госпође Исидоре Секулић.

У страховитим вртоглавицама XX века, када се, како то знаници тврде, људи васпитавају више кон статацијом но рефлексијом, г-ђа Исидора Секулић, ван френезије времена, као јела лучоношну смолу, умела је да данима капље над оним облицима цивилизације, који по ведрости, по кременитости, по пријатности остају и бајни и трајни:

»У животу и у епохама, у књигама о животу и о епохама, елемснат који све уобличава и разара, јесте лепота. Баца човека и друштво у напоре и борбе идеалне, и у комплоте бунтовничке и злочиначке.«

(О проблему лепоте)

Са Исидором Секулић, српској књижевности подарене је не обична привржсница, већ права правцата клеветница лепоте, и то високог европског степена.

*

Прошло је 40 година како је Исидора Секулић узела перо у руке.

»Професор математике, доктор филозофије, приповедач и романсијер, путописац и есејиста, књижевни и уметнички критичар, естетичар и мислилац? — како њен родослов гласи — г-ђа Исидора Секулић радостан је пример савременог ослобођења жене радом и размишљањем о достојним вредностима живота и лепоте.

Неоспорно обдарена симфониским чулом, она је без жаљења прошла преко лиризама и на уметност гледала као на напор усподобљавања ритму исконог живота. Као с бурмом на челу гледала је нетремице у најмушкарније проблеме уметности, па није чудо што је испевала антропософску песму лепоте.

—3.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ

ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ

МОЖДА ПРЕПЕВАТИ ГА, НИКАДА ПРЕВЕСТИ

Или велики песник
мислилац мистички да
се с ВИЈЕНЦЕМ сплете,
или нико на њу руку да
не ставља.

Исидора Секулић

„Горски Вијенац" није венац, него је „грмен велики" израстао из маленог народа који није мален. Није мален, јер му је језик чудо: кујунџијски рад чисте мудрости и поезије. Србин у народу, Србин сељак, образом и чашћу одговара и за језички израз: кажи песму или пословицу или ћути.

„Горски вијенац" је величанствено и свечано дело мудрости и поезије, јединственог нашег језика. Са „Горским вијенцем" Владика Раде је једним махом прешао пут од архаизма до националне класике. Шта се све у Владици тресло и гибало за то извршење, остаће, у аналитичком смислу, тајна. Али дело је ту: кујунџијски трофеј бесмртног дух и савременог уметника. Дух је раскивао истине, уметник је закивао депоте. Сваки закивак, и мудрост и поезија; сваки ред „Горског вијења" суштина. У песнику тога дела морало је бити од злог духа Дуклијана и проклете земље Дукље; морало је бити од старих дивљачких наших нагона који се подјаривали само физичким вољама; морало је бити од живе косовске идеје, чија је теорија част а пракса смрт; и морало бити од чулних грацила и душиних трагедија класично и европски сазданог уметника. Језик тога песника, десетерац тога песника, не даду се превести!..."

Проблем земље

„Ако једним погледом унутрашњих очију својих пређемо по земљи, копну и водама морамо се запрепастити. Сем врло ограничених места, земља је занемарена, неуређена, невољена. Од свих рђавих и запуштених домазлука на њој, државних и приватних, земља сама је најзапуштенији домазлук. Људи губе из вида да им је земља и капитал и економија и отаџбина и идеал. Земља је фактор који би морао прво место заузимати у сваком материалном и моралном систему нашем. А у ствари? Ниједна школа не учи нас да имамо виђиј целе земље као своје земље; не учи нас да ми сав тај спољашњи свет носимо у себи наследно. Ниједан морални систем не учи нас патриотизму према земљи, према отаџбини која не намеће ниједну аутоматку истину, а за добро узајамни однос тражи од човека свега два, али два вечна и вечно здрава услова: велику једноставност и велику логику. Ниједан политички систем не учи нас да је земља тако одромна, и тако сваччија, да се изделити и разграбити не може..."

Црни дани комедиографа Косте Трифковића

Године 1875. у фебруару месецу, ледени ветар лепршао је црном заставом која је била истакнута на Српском народном позоришту у Новом саду.

Богиња Талија жалила је за најмлађим и најплоднијим српским комедиографом Костом Трифковићем. Тек што је навршио тридесет и једну годину живота, тек када је стао развијати највећим жаром своју списатељску снагу, и изазивао оправдана дивљења у српству, морао је ишчезнути.

Његови пријатељи су јадиковали за њим: „....престало је куцати оно срце који је кадро за сваки удар свој и пред Богом и пред народом својим поносито рачуна дати... И да није перо умочио за књижевни рад, био би од користи као један од највише одушевљених за књижевност и уметност. „Губитак је голем, преголем!"

До двадесет и седме године своје Коста Трифковић је већ проживео један занимљив живот. Свршивши морнарску школу читаву годину дана провео је као морнар на путовањима по свету. Али он је био рођен за мање физичке напоре. Зато напушта овај лепи, али тешки позив. Завршивши гимназију и права, 1870 године већ је сенатор Новог сада. И онда живот не ставља никакве препреке пред способног човека. 1871 оженио се Јелисаветом Славнићевом, коју, пред смрт, потсећа на први сусрет у песми „С тобом...":

С тобом сам се упознао,
Кад сам с пута дош'о био,
Онда сам те првог пута
У мом веку загрлио.

Таман за нас живот поче —
Растави нас судба крута,
Онда сам те загрлио
У мом веку задњег пута.

Истину је потврдио
Спаситељ са своје крви:
„Први да ће задњи бити."
Хеј! Још задњи да је први.

Даље хроника ређа: „1872 постане фискал и адвокат. 1873 потпретседник Матице српске, а пред смрт „Својој љуби":

Ти видиш како се мучим,
Да дуже овако не могу;
Ти горко тужиш и плачеш
И молиш се за ме Богу.

У туђини ми смо се нашли
Где нема никога свога,
До једино тамо горе
Свемилостивога бога.

Ти молиш Бога за мене,
Ал' немој за мене само:
Сети се, душо, да дома
Још два анђелка имамо...

Сурова клима наших крајева нагнала га је да се повуче у Неапољ. У том граду провео је последњу зиму свога живота мучећи се физички и душевно. Заиста су то били његови „црни дани". Кроз претсмртне сузе видео је свој крај, знао је да преболети неће. У тим годинама се заиста не може тражити од човека да умре са смиреношћу једног усхићеног старца.

Његов последњи рукопис, његова тестаментарна поезија могло би се рећи, била је елегија „Црни дани" која је остала у рукопису по његовој смрти. Написана на св. Николу 1874 у Неапољу, дакле равно два месеца пред смрт.

Црни су, душо, то дани:
Свећица жалосно гори
А ти си уз постељу моју
А мене болештина мори.

Црни су, душо то дани...
Ал' ја их преболети нећу:
Још који данак само
И онда, душо, умрећу!

И онда ће још црни дани
Пратити живот ти млади:
Ти остајеш сама на свету,
Са још двоје сирочади...

Ал' најзад ће нестат' и тога
И црни ће дани да прођу,
И зато ће у другом животу
Да лепши дани дођу.

И кад се будеш сетила
И мене закопана.
А ти ћеш онда уздануть:
„Ах! Било ї и црних дана!"

Као што се види, из ове песме одбљескује тиха резигнација пред неминовном смрћу, брига за остављеном породицом која је тек створена, нада да ће тој породици, жени „и лепши дани да дођу" и најзад дирљиво уверење, да је био терет овако болестан својима, тако да ће му жена, дошиње, свакако с правом уздануть: како су ти његови црни дани и за њу самог били црни.

Тако је преживљавала своје „црне дане" благородна душа Косте Трифковића, незаборавног творца „Школског надзорника", „Избирачице", „Француско-пруског рата", „Честитам" „Љубавног писма" и других дела која му обезбеђују часно место у историји српске књижевности.

Ф.

Књегиња Јулија Обреновић као књижевник

У „Видов-дану" за 1862 годину излазио је у подлистку роман холандског писца Хенрика Консиенћа „Слепа рука". Овај роман је преводила са немачког превода тадашња српска књегиња Јулија, жена кнеза Михаила Обреновића.

Хенрик Консиенц био је у своје време врло популаран писац, а ово његово дело било је прво холандско књижевно дело преведено на наш језик ћирилицом.

ШТА ЈЕ *хуманизам?*

У XII веку у Европи је избио један филозоски покрет по имену хуманизам.

Шта је уствари хуманизам?

То је пре свега веома присна веза између вере хришћанске и старе грчке филозофије, а све то уздигнуто до степена правог једног погледа на свет.

Оно што људе из доба хуманизма потпуно дели од нас модерних људи, то је такорећи пот пуно незнање онога што се данас назива природном науком. За њих поготову природа није ни постојала, јер су ствари, према њиховом гледишту биле ства ри утолико уколико су служиле за дневну употребу, али су ствар ност губиле чим би средњевеков на мисао покушала да их објасни.

За мислиоца тога доба, сазнати и објаснити једну ствар значило је указати на то да она није оно што изгледа да јесте, већ да је *симбол* и знак једне дубље стварности, коју она само наглашава, представља: и сама суштина бића и ствари своди се на њихову симболичну ознаку, али уствари нема ничега да се схвати и разуме у материји, од које су бића и ствари састављене.

Оно што је недостајало филозофији XII века, да би под тим симболима поставила конкретну стварност, то је схватање природе као стварност по себи, као вредности по себи.

Тек у XIII веку успело је да се створи једно такво схватање о свету, захваљујући превенствено проучавању Аристотелове фи зике.

ИЗ УРЕДНИШТВА

Уредништво и администрација »Српског народа« налази се на Престолонаследниковом тргу бр. 43 (партер).

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ ЛИЧНУ КАРТУ и путну објаву на име Милана Влајића, глумца из Аранђеловца издату од градског начелства у Аранђеловцу. Овим оглашујем за неважеће. Милан Влајић, глумац.

ОДРИЧЕМ СЕ моје жене Миленке Милићевић — Радаковић и повешћу бракоразводну парницу. Све начињене дугове на моје име не признајем. Стаменко Милићевић. 221 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранко Михајловић. 222 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ нобизену из општине доње сабанте срез грузжански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милијана Петровић. 223 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Димитријевић. 224 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9285 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радоња Лалић. 225 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Драга Петровић. 227 1—3

Изгубљене: личну карту издату од начелника среза Ужичког бр. 11540 — као и куповну књижицу бр. 840 — оглашавам их неважећим. Тановић Сретен, железнички радник — Ужице. 218 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Добрила Вараклић. 228 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 12106 издату из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Бановић. 229 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Арсић. 230 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Србољуб Миловановић. 231 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Божана Ђорђевић. 232 1—3

СВЕДОЧАНСТВО свршеног III разреда основне школе број 130 — 28 XI 1934 изгубљено. Оглашавам за неважеће. Живорад Марковић, Шљивовац. 233 1—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО IV разреда, издато од осн. школе »Митрополит Милентије« у Крагујевцу, оглашавам неважећим — — Ристић Ж. Леонора, кројачица из Крагујевца. 235 1—3

ВОЈИ РИСТИЋУ. БРАТИСЛАВА, Мајка, Гроздана, Роса и Мома код куће живи. 234 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Јевтић. 237 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 1368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живојин Ђорђевић. 238 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Војислава Илић. 226 1—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАНИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Нр. Марије 89 Тел. 22-912
184 1—1

ПЛАТИЛА ЕНГЛЕСКА
П. И. Бр. 19947

оштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 29 ГОД. II
Београд, 8 јула 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

ЕНГЛЕСКА ПРЕМА ЕВРОПИ

Доносимо извод из студије ЕНГЛЕСКА ПРЕМА ЕВРОПИ од Живојина Перића.

Написао
ЖИВОЈИН ПЕРИЋ
професор Универзитета у пенз.

У своме чланку „Међународно право, Демократија и Европа" Св. Бр. од 19 фебруара, 1944 год. ми смо констатујући да је и у садашњем стадиуму развића човека и човечанства, још непрестано егоизам једна од најбитнијих особина људских и, логично, националних, приметили, на крају реченога чланка, да је та особина нарочито јако истакнута код Енглеза, тако да смо њихов егоизам назвали супер-егоизам. И обећали смо да ћемо то, у једном доцнијем саставу, покушати објаснити, што сада и чинимо, захваљујући понов ном и цењеном гостопримству „Српског народа".

Да, најпре, потсетимо на то да, у друштвеним односима, два чиниоца, између осталих, играју необично важну и утицајну улогу; то су појединац и средина, средина у двоструком смислу, природном (физичком) и социалном. Ово значи да појединац дејствује на своју средину а ова опет дејствује на њега. Разуме се да од ступња индивидуалности појединца зависи у којој мери ће он утицати на средину и, обрнуто, ова на њега. Једна јака индивидуалност даће својој средини много снажнији отисак од своје личности него једна слаба индивидуалност: у првом случају резултанта узајамнога утицања ових фактора биће бли же појединцу него у другом случају. У блискости односно удаљености те резултанте између средине и појединаца и састоји се теорија о историским личностима или херојима.

У области утицаја физичке средине на људе и народе имамо науку познату под именом геополитике и демографије. У тој науци треба, такође, тражити об јашњење карактера једног народа па, дакле, и народа енглеског о коме је реч у овоме чланку. Острвски положај Енглеза делова је судбоносно на формирање особина њихових као и на њихову историју, кроз ову, и на историју човечанства у модерно доба.

Ограничени само на своја остр ва која су им била недовољна за све животне потребе, Енглези су се, од самога почетка своје самосталности, одали прекоморској трговини што је довело до два важна резултата: стварању јаке флоте, и трговачке и војне, — и колониалних поседа. У овом погледу, а нарочито пошто су успели били да отстране поморско ривалство Португалије, Шпаније (Филип II., непобедна Армада), Холандије и Француске (Трафалгар, Египат), Енглеска је захваљујући и неслози и борбама народа европскога континента ,постала највећа и најмоћнија колониална сила, у толикој мери да је била у стању, све до данашњега Светскога Рата, одржати на снази и наметнути другим државама основни принцип своје поморске политике, политике du double pavillon (Енглеска флота мора да буде јача него флоте, заједнички узете двеју држава после ње најснажнијих или бар томе равна). У своме споразуму са националсоцијалистичком Немачком (пред овај рат) немачка ратна флота имала је бити само за једну трећину од енглеске ратне флоте. (Разуме се, објавом рата Немачкој од 3 септембра 1939. од стране Енглеске, овај споразум је, по про писима Међународног права, отпао).

Што се тиче самих метода помоћу којих је Енглеска створила своје велико прекоморско цар ство, једва ако је потребно по менути да су они били далеко од хуманости а још више од хришћанства. У осталом, није ни могло бити друкчије, чим је бе ла раса, сматрајући себе супериорном према другим двема расама, жутом и црном, налазила да јој је, зато, дужност па, дакле, и право и мисија да те ниже ферионе расе колонизара ти, ци вилизује.

Та чињеница, пак, да су се та кви методи наметали Енглезима због самога ниског ступња културе тих нација — како бар бела раса схвата културу — ништа ни је сметала да методи којима су се Енглези служили у колонијама утисне, у току времена, у њихов карактер један менталитет суровости и безобзирности у опште, менталитет кога се они нису мо гли доцније ослободити чак ни у својим односима са самом бе лом расом. Међународна историја пуна је поучних примера у томе смислу.

Затим, вековни, тако широк, додир Енглеза са дивљим и антикултурним ниже, природно, мо гао остати без последица за њих. Енглезе, ни са једне друге тачке гледишта. Наиме, ни у колонијама Енглезима није било могућ но избећи деиству општега зако на који смо истакли у почетку овога чланка: ма колико да су они били, културно, изнад колониалних народа, ниже се ипак дао отклонити тај факат да се, у извесној мери, инфилтрирају у енглеску психу неке особине жутих и црних народа.

Отуда, како приадници беле расе, Енглези, по својим душевним особинама нису потпуни Европљани, одвојени од жуте и црне расе: по тим особинама они су, разуме се, у границама једног не сувише високог процента, у исто време и жуто-црни чине, данас делимично, једну средину (синтезу) између Европљана и Азије (жуте расе) одн. Африке (црне расе).

И тиме се може, донекле, — објаснити њихова прилична духовна удаљеност од Европљана а нарочито од оних који нису имали мешавине са жутим и црним народима.

Баснословно богатство стекли су Енглези својом прекоморском трговином и колонизацијом: само се Римљани могу ван упоредити са Великом Британском Империјом и њеним економским обиљем и моћи. Лондон је тако постао средиштем свеколикога светскога промета, новца и у опште материалних добара. Пет стотина милиона људи свих могућних боја и њихових нианса (не рачунајући, после првога Светскога Рата, 1914—1918 год., и образовања Лиге Народа, додељених им мандата) са 43 милиона квадратних километара (укупно 3/4 свих прекоокеанских поседа беле расе) били су, пред други Светски Рат, под владавином само, од прилике, 47 милиона Енглеза. Ако је, дакле, ко имао мало права да другима пре баци ње империализам и теорију животнога простора (lebensraum) то су, заиста, били Енглези. И, специално, према Немцима који, на својих 80 милиона људства са непуних један милион квадратних километара земљишта без ниједне стопе колоније (стање у очи садашњега рата).

Било је сасвим схватљиво да је све веће богаћење Енглеза подстицало код њих у равној ме ри прохтеве — апетит долази је дући! — за даљим освајањем ко лонија и експлоатисањем њихо вога становништва а то је, опет, од стране увећавало жељу за новцем: једно другог су међу собом ривализирали и доприносили једном све јачем развијању, код овога острвскога народа, Енглеза, окрутнога материализма и материалистичкога схва тања друштва и света. У овом погледу потомци краљице Јелисавете, Drake-a, Raleigh-a и осталих чувених маринаца и конквистадора енглеских нису ни најмање демантовали своје претке па ни односно метода „култивисања" урођеничких народа, зашта је, између осталога, био најбољи доказ начин на који су Енглези савладали горе већ поменути устанак Сипеу-ски у Индији, праотаџбини народа европ ског копна.

Отуда је сасвим појмљиво и то да је од свих философских система, философија утилитариз ма (корисности) имала највише присталица у Енглеској (Bentham, Hobles, John Stuartmill) а ово исто вреди и за доктрину прагматизма. Spencer је нашао да је један од најглавнијих друштвених закона борба за егзистенцију (struggbe for life) као и код животиња док је Исус Христос учио људе да је царство небесно изнад земаљског царства (Дух изнад материје).

Свакако и у другим народима било је поборника материалистичке концепције света и друштва али ни у једном народу није та концепција била у тој мери израз националне психе као у Енглеској и најбољи доказ за то, на европском континенту, јесте садашња борба овога копна против марксизма чији је данас енглески утилитаризам и политички и војни савезник.

Отуда, такође, и све даље последице, у Енглеској, тога и таквога, материалистичкога, схватања: индивидуализам, либерализам (laisser faire, laisser passer), капитализам (Enrickissez-vois! Богатите се!), са његовом дегенерацијом плутократизмом, и читаве провалије између друштвених класа: с једне стране прекомерна богатства, а с друге стране, невиђена беда са потпуном рав-

(Наставак на 2-ој страни)

ДВАНАЕСТИ ЈЕ ЧАС!

После многих размимоилажења, која су кочила толике наше напоре на спасавању народа и отаџбине, дошао је час да се сви прави родољуби српски уједине, да одстране од себе све што је **лично и посебно** и да мисле само на тешку судбину свога народа.

Ако има још неповерења и несугласица из скорашње прошлости, оне данас морају уступити место племенитијим и родољубивијим побудама. Без тога се никад неће моћи остварити јединство мисли и акције, што нам је у овом часу више него неопходно, ако хоћемо да са што мање жртава остваримо наше народне идеале.

То увиђају данас и најшири слојеви српског народа. Зато са те стране и долазе све одлучнији захтеви **да национална слога постане руководно начело свих националиста, без обзира у коме се политичком табору они тренутно налазили.**

Колико су таква схватања дубоко захватила српски народ и колико она имају позитивног за нашу даљу будућност, видело се на делу. Зар се недавни покушај Тита и његових банди да продру у Србију није сломио баш о ову истоветност схватања најширих народних слојева о ономе шта нам ваља у овоме часу чинити? Зар би се без тога могле у борби удружити и сложити све наше националне оружане снаге и задати црвеној немани онако одлучан ударце?

А Тито је баш рачунао на раздор у српском народу. Он се надао да ће нас затећи завађене и разједињене. Колико се горко морао разочарати када је на бранику српске земље затекао сложне српске родољубе, решене да по цену највећих жртава одбране свој народ.

Али одбрана Срспства од његовог заклетог непријатеља — комунизма није још завршена. Зато би био велики грех, ако би после отклањања ових првих непосредних опасности, национални елементи опет наставили да се гложе између себе и да троше своје драгоцене снаге у међусобном обрачунавању. Црвени непријатељ није одустао од својих намера. Он хоће пошто пото да загосподери српским земљама, да би од њих начинио своје главно упориште за даље комунизирање Балкана. Због тога он сада и убацује у Србију своје агитаторе и оружане банде да би нас поткопао и ослабио. Јасно је, пре ма томе, да се дело прибирања националних снага мора наставити, да то дело мора доћи што пре до свог пуног изражаја.

Има још један крупан разлог који нам говори у прилог тога. Рат је ушао у једну од својих најодлучнијих фаза, од којих можда зависи и сам исход његов, нако не можемо предвидети колико ће он још трајати. Због тога мо рамо бити прибрани и мудри. Свака погрешка може бити непоправима, може бити кобна. **Да би их избегли морамо знати не само шта хоћемо, него, и са каквим снагама располажемо и којим путевима хоћемо да идемо.**

А изнад свега морамо бити сви на окупу, сви раме уз раме, јер је данас, ваљда, свакоме јасно, да само чврсто повезани можемо пребродити страшну непогоду, која нас је захватила.

Сваки свесни српски родољуб мора у овим ванредним часовима разумети нужност српске слоге, а нарочито они који се налазе стицајем прилика на било каквим одговорним положајима. **Од њих народ и очекује да његове погледе на нашу националну политику што пре и остваре ради општег добра.** Зато се не може остати само при заједничкој оружаној акцији у сузбијању комунистичке опасности, **него се мора учинити и корак даље.** Цео наш јавни живот мора бити прожет духом слоге и окупљања свију националних снага. Тим духом има бити прожета и целокупна наша државна и самоуправна администрација, од које народ баш у садањим тешким приликама очекује да буде на висини националних задатака.

Било би сасвим разумљиво ако би се то народно расположење **огледало и на самом врху државе — у саставу владе,** тако да **у тој влади учествују сви конструктивни и активни елементи.** Дванаести је већ час да се ово одмах у дело приведе. Све мора бити прожето идејом слоге, за коју се претседник владе Народног спаса генерал Недић са таквим пожртвовањем и таквом мудрошћу вазда залагао, па том идејом треба да буду прожета највиша управна тела. Да би могао да до краја изврши велику националну мисију која му је пала у део, генерал Недић мора имати у рукама сва средства за успешно спровођење националне политике. Један јединствени национални фронт са девизом: све за Србију био би у његовим рукама моћна полуга за покретање наше народне стварн оним смером којим сви тежимо.

Само сложни и удружени можемо мирно сачекати даљи развој догађаја, у тврдом уверењу да ће наш народ на крају свих страхота кроз које пролази опет сачекати лепу будућност.

У ЗНАКУ „V-I“

На светско-политичком ратишту доминира „V-1“. Ово моћно оружје унело је такав неред у државни апарат Британије да је британска спољна политика потпуно укочена: на целом свету нигде се не види ни најмањи знак енглеске делатности. Са једним изузетком: убиство француског патриоте министра пропаганде Анриоа је једини спољно-политички акт који је Британија учинила у току последњих дана.

„V-1“ утиче на светску спољну политику. Када се сада у Турској јавност отворено буни против пресије на Турску да она склопи савез са Совјетском Унијом, онда је у том ставу јавности очигледно изражена бојазан да ће савез са Москвом утерати Турску у рат, а улазак Турске у рат значно би примену „V-1“ против турских градова. То су шпекулације ситног човека са турске улице. Али оне су карактеристичне, јер доказују, колико је морално дејство новог немачког тајанственог оружја.

Трагове тог дејства видимо и у финској одлуци да се војнички потпуно прилоји немачком оружаном фронту: фински народ, као и други народи света, уверио се у то да ће Немачка изићи из овог рата као победник. Ова увереност храбри Финску у њеном садашњем тешком стратегиском положају.

Сједињене Америчке Државе одговориле су на одлуку Финске једним циничним актом: прекидом дипломатских односа. У првом совјетско-финском рату Вашингтон је признавао право Финске да се брани. У садашњем рату тера Финску да се не брани јер је добио ратни бакшиш од насилника.

Уопште политика Вашингтона постаје све безобзирнија. Сада већ Вашингтон оспорава право медитеранских држава да преговарају о питањима Медитерана без сагласности Сједињених Америчких Држава. Ово америчко мешање у европске ствари наочито погађа Британију, која би и сада хтела да буде главни арбитар у свим споровима око Средоземног мора.

Ова америчка насртљивост, као и други слични покушаји од стране Вашингтона да окрњи политичка делатност Лондона, повећавају из дана у дан нерасположење Енглеза према Американцима и према рату. Нарочито их нервира чињеница да цела америчка пропаганда претставља садашње битке у Нормандији и Италији као искључиво америчку ствар.

Она рекламише дела својих војника и потпуно занемарује томиће. Ово љути Енглезе не само због националног поноса, већ и зато што Енглези осећају неправедност у расподели ратних улога: Американци терају да се ратује, а живе у сигурности, а Енглези морају и да ратују и да подносе опасности рата. А нарочито сада, када је ступило у дејство страшно „V-1“.

Све то ствара нове пукотине у коалиционом организму. А уз то повећава се и нерасположење Енглеза према Совјетима, који и даље воде себичну политику према Пољској и Италији. Баш напротив, у редовима Тројног пакта видимо једнодушност и слогу.

Чињеница да је Немачка сада притекла у помоћ Финској, и поред тога што се бори на три фронта, доказује да је немачка реч о сарадњи европских народа једна реч части и воље. Колико се та реч разликује од пустих енглеских гарантија! Баш ово поштење у односима између народа који сарађују са Тројним пактом и у Тројном пакту ствара да победи у овоме рату.

МЕС.

ЕНГЛЕСКА ПРЕМА ЕВРОПИ

(Наставак са 1-ве стране)

нодушношћу првих према другима као и одсуством закона за ублажавање класних разлика и неправди.

Док су овакви закони на европском континенту, специално у Немачкој, почели да се доносе већ у доба бизмаркове ере, у Енглеској су тек сада када је владајућим сталежима (англиканским „хришћанским“ епископима који се моле Богу за победу *насилнога*, дакле антихришћанскога, *комунизма* на европском континенту, лордовима, финансиским магнатима, била поред најамничких жутих и црних војника (куповање људске крви за посебне енглеске циљеве) од брзе и неодложне потребе и помоћ сопственога доњега народа (доњега - материално, наравно: душевно и духовно тај народ је, често, горњи, а горњи су пре доњи), отпочели, али, изгледа, само теориски (Beveridge-plan), да се баве идејом, идејом социалних реформа. Услед овога целокупнога материалистичкога, утилитаристичкога, — схватања — схватања које је отишло тако далеко да се је и један од најапстрактнијих појмова као што је *време* преобратио у новчани појам: time is money (време је новац).

Беспримерно материално богатство у Енглеској имало је, несумњиво, штетнога утицаја и на њихову интелектуалну страну, што је већ било последица и саме чињенице да се је енглески народ — и овде је он сличан јеврејима — одавно и посвећивао у главном само привредним предузећима и пословима (индустрији- трговини и банкарству). Прекомерно, да не кажемо искључиво, задовољавање, кроз векове, телесних нагона, неограничено и неометано уживање материалних добара васпитало је Енглезе и сувише једнострано на штету духовнога дела њиховога бића.

У историји је већ запажено и прибележено да народи који би били доспели до једног високог ступња материалне културе — пример за то су и Римљани из доба декаденције — падну и дегенеришу се духовно. Бојати се да ово није више мање и случај енглеског владајућега слоја који од тако дугога времена плива уекономске благостању.

Међутим, морамо приметити да ни самој енглеској Labour party није био несимпатичан колонизаторски систем горњега енглескога слоја. Познато је да су, после првога Светскога Рата, мидиони енглеских радника били не запослени али ипак нису били у невољи, пошто су од државе добијали сталну месечну помоћ.

На тај начин, енглеским радницима ништа није било зазорно да колонијални народи буду, од стране њихове земље (Енглеске), експлоатисани и у њихову корист; и они су тако, уз велико задовољење вишега ступња, осећање ке плутократске добитнике и рентиере, постали, и сами, једна врста, наравно мањих, експлоататора колонијалних народа. Према њима, и они су били горњи слој!

Једна друга и, за светску политику, веома значајна и судбоносна карактеристика Енглеза јесте готово потпуно одсуство код њих осећања међународне узајамности (солидарности) специално у колико се тиче народа европскога континента. Код ових последњих нација, напротив, то осећање одавно се појавило и развијало, што је сасвим природна последица факта да су они, живећи, вековима, заједно на једном истом географском простору, били нужно упућени на међусобно ограничавање, трпељивост и попуштање. Исти појав, дакле, који се констатује код сваке људске заједнице у опште, а такву једну, мање више тешњу, заједницу представљају и народи европскога конца.

Обрнуто код Енглеза. Услед свога острвскога живота, одвојени морем од Европе (због чега се Енглеска тешко може сматрати чак и географски, а не само духовно као саставни део Европе одн. европскога континента: она је, у основи једна изванеевропска колонијална империја), и још више од других континената, Енглези су били и остали, на своме простору, свет за себе, без правога контакта са којим другим суседним народом.

Енглези су нација без суседа због чега нити су морали од кога тражити какве уступке нити ове чинити другима. Оно, дакле, што је битно код осећања солидарности, они нису ни са једним континентом па ни са Европом чинили неку просторно-географску целину ни заједницу те отуда је и осећање неке шире, континенталне, узајамности био је манко у њиховом националном карактеру. (Тај манко огледа се и у употреби војника жуте и црне расе, од стране Енглеза, у ратовима против Европе тј. беле расе: тако је било у прошлом светском као, и у садашњем рату).

Само два осећања су у овом погледу руководила Енглезе: осећање презирања према колонијалним расама које су они држали не за националне субјектенего за објекте експлоатисања — слично њиховој земљи, шумама, рудницима, итд.

Осећање које је код Енглеза проузроковало друго, за њих карактеристично, осећање, охолост уопште тј. и према представницима беле расе услед чега и нису много симпатични. Јер охолост не треба помешати са осећањем поноса.

Охолост је духовни појав нижега реда, нешто паганско: нехришћанско, док је понос осећање вишега ступња, осећање човека од карактера, што, по правилу, није особина охолих људи.

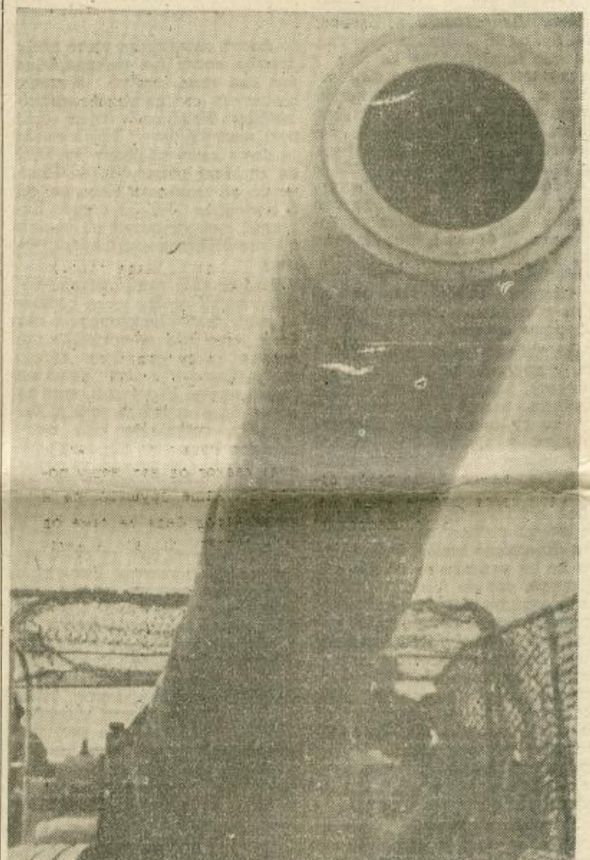
Међутим, није један случај где охоли Енглези нису показали неки нарочити понос. Тако, из данашњих догађаја могли бисмо навести више примера енглеских државника и политичара, а од њих на првом месту г. W. Churchill, који су, пре данашњега рата, најгоре мислили, говорили и писали против бољшевика, али којима то ништа није сметало да им, да када им је требало, иду на ноге, при свем том што су им бољшевици, на њима својствен начин, били вратили нанесене увреде. Ни сама англиканска црква, на велику штету хришћанства, није се овде показала на висини.

Као што видимо, карактерне црте Енглеза, могу се објаснити разним узроцима међу којима су најпре њихов географски положај и њихова општа историска еволуција па, дакле, ту треба тражити и одговор на питање откуда долази чињеница да су Енглези у толиком обиму несолидарни са европским народима као и откуда тај степен егоизма код њих, степен на који не налазимо ни код једног европског народа и због чега смо и обележили, у прошломе чланку, енглески егоизам као супер-егоизам.

Сада, наравно, пошто су и у колико и остали народи а не само Енглези продукат своје уређености, своје историје и свога географскога положаја (геополитика и демографија) те зато у основи неодговорни за своје битне особине, онако исто као што често и појединац не може одговарати за оно што собом доноси на свет или што му средина утисне у његов карактер, можемо рећи и за енглеску несолидарност и суперегоизам да је то нешто елементарно, ирационално.

Али то ништа не смета за констатовање да Енглези представљају за Европу, због тих и таквих својих недуховних особина, једну велику опасност од које Европа, разуме се, мора да се брани као и од других елементарних, ирационалних, појава и сила, нпр. од морских таласа и бура на Атлантском океану, поплава, епидемија, пожара итд.

Једна, дакле, борба духовнога, европскога, света узајамности и хришћанства против инвазије материалне природе са Запада, онако исто као и са Истока. In hoc signo vinces победићеш најзад, Европо, тј. победићеш у знаку једне савезне државе на бази учења Бого-Човека и Спаситеља нашега, Исуса Христа, победиће наш континенат паганство, недуховност, материјализам, Мамону.

У очекивању непријатеља

(Фото: „Вилтбилд“)

ЧИТАВО СЕЛО ПРОШЛО КРОЗ ШИБУ

У источногалицијској општини Тлустенки догодио се за време совјетске поновне окупације бес примерен случај, чије су жртве били готово сви становници. Сви људи и жене који су остали у томе месту били су отерани на трг. Тамо им је комесар јеврејин одржао кратак говор препун увреда, којим је окупљене означио као „непријатеље совјетске државе“ и издајнике. После тога у отстојању од два метра постављено је два реда црвених војника. Затим је ударцима нагајке својом руком натерао старце и жене — људи су већ пре тога били увређени у радне и казнене батаљоне — да трче између бајонета на пушкама. Највећи број жртава пао је већ после неколике корака на земљу изнурен губитком крви и страховито избоден. Само неколико који су преживели могли су пошто је наступио мрак да прикупе снагу и да се после вишедневних мука дохвате немачких линија.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 дин. Рукописе се преко »Пресеча. д. Влајковићева 8.

Измена човека

У временима као што је данашње често се чује поклич за препородом. Тај поклич долази од званих и незваних, тако да се ствара забуна у циљевима и методама. Просипа се море речи, које катkада немају никакве садржине. Најлепшим паролама ките се често људи који по свом личном животу и раду немају никакве везе са њима.

Да је нама потребан препород, то је ван сваке дискусије. Он је потребан и многим другим народима. Али оно са чиме морамо најпре бити начисто јесте чињеница да не постоји један општи рецепт за све, већ да сваки народ мора сам да потражи свој пут спасења, јер се његов живот не састоји само из данашњице.

Наши прет̀ци, са својим животом, радом и навикама, дубоко су усађени у сваком од нас, тако да претстављају добар део нашег индивидуалног бића. Потпуно одрицање од њих је својствено само скоројевићима, који јуре за страним и туђим, мислећи да је све што није наше добро и достојно подражавања.

Не кажемо да се треба држати свега што је наше, макар било и рђаво. Напротив! То би значило да се унапред одричемо сваког бољитка и напретка. Али има ствари које је наш народ другим животом својим прокушао и које су за њега постале животне истине. Њих не смемо одбацивати, ако не желимо да изгубимо чврсто тле под ногама.

Суштина правог национализма састоји се баш у томе да сваки народ буде свој и да том својом самониклошћу користи општем напретку. Наћи себе међутим није лако. То се може постићи само тако ако васпоставимо везу између наше садашњости и наше прошлости, и ако на томе будемо зидали нашу народну будућност.

Ако ми, Срби, прегледамо нашу прошлост, и ако из ње одбацимо све оно што је у њој било краткотрајно и пролазно, видећемо да су Православље и патријархалност, чојство и јунаштво претстављали суштину нашег гледања на свет и живот. Управо наша патријархалност и наше чојство и јунаштво извирали су из Православља, као живе вере, која је свој специфично српски вид добила у Светосављу.

Зато и данас, када говоримо о препороду, ми га морамо зидати на тим основама. Да би дошло до жељеног препорода, морамо прво одбацити све оно што је рађено или што се још ради мимо или насупрот тим основама. А онда, када жива вера буде испунила сваког од нас, нашу породицу, наше друштво, па и читав народ онда ће саме од себе отпасти све зле и негативне навике, које су нас тровале и које нас још увек трују. Зато се за нас Србе питање састоји у томе: не толико измена система, колико измена човека.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПОМОЋ И ПРИЗНАЊЕ ЧИНОВНИШТВУ

У више махова ми смо били тумачи потреба чиновничког реда у овим претешким приликама и предлагали смо разне мере да се њихов тежак положај побољша. Ми смо знали какав напор чине државни службеници да недовољно храњени, обучени и огрејани испуне до краја свој задатак, свесни да од њиховог рада зависи опстанак српске државе и боља будућност српског народа.

Ако има случајева несавесног схватања дужности, они су много ређи, а преовлађују примери самопрегорног рада под врло тешким околностима, у незагрејаним просторијама, наземи и полугладни. Али код већине чиновника остало је високо схватање службе држави, за коју треба жртвовати много, иако је она врло често била мајеха за ове напаћене народне трудбенике.

После априлског слома 1941 године улога чиновника је била од пресудног значаја за нормализовање прилика и припреме терена за изградњу нове државне зграде и обнове националног живота. Од њихове свести о захтевима времена, од њихове пожртвованости да испуне свој задатак зависио је континуитет нашег државног и националног живота.

Можемо рећи да је српско чиновништво у својој државној организацији углавном одговорило своме задатку и оно је са своје стране у пуној мери допринело брзом консолидовању прилика у Србији, која је без великих потреса продужила државни живот и почела са реорганизацијом државне власти.

Влада Народног спаса ценила је овај пожртвовани рад државних службеника, одавала им је признање и моралну потпору. Истовремено она се трудила да олакша и тежак економски положај чиновништва, знајући како су њихови приходи страшно мали и недовољни да обезбеде и минимум за егзистенцију, јер су цене животних намирница биле у огромној несразмери са њиховим приходима.

Повећање плата и додатака ни су могле да исправају ту несразмеру, а с друге стране та повећања нису могла бити велика, јер не би била од користи. Повећање буџета, односно повећање оптицаја банкнота смањило би вредност новца и цене би тиме све више скакале. Оно што би се добило на једној страни, повећањем принадлежности, изгубило би се на другој страни, новим скакањем цена.

Влада је помишљала да побољша стање чиновника додељивањем у натури основних артикала за живот, сматрајући да је то погоднији и ефикаснији начин, али због нередовних прилика она то није успевала да спроведе.

Сада међутим влада је успела да обезбеди додељивање једног минимума намирница потребних за живот своме чиновништву, по мишљењу даље да приступи и повећању принадлежности, чим се прилике укажу повољне за ту меру.

У данашњој још тежој ситуацији поводом бомбардовања градова у Србији, што отежава довоз намирница, а то изазива скакање цена, ова мера владе јесте најцелисходнија и биће од стваг не помоћи чиновништву.

Влада генерала Недића је на тај начин поред материјалне помоћи дала и морално признање чиновништву за његов досадањи патриотски и пожртвовани рад у служби отаџбине. Надамо се да ће и целокупна српска јавност бити задовољна овом мером, јер сви знамо са каквим се тешкоћама боре чиновници и њихове породице да се одрже у животу и да су они у данашњим приликама најтеже погођени, више него сви други редови нашега друштва.

„С—Н"

БУДИМО ЉУДИ, БУДИМО СРБИ

Рат се распламтео на свима ратиштима жестином, која до сада није била позната. Он је ушао у одлучујућу фазу и, можда, његов крај је ту. Али нас интересује једно, да ли је свршено са нашим непромишљеностима. Да ли смо се научили најзад да се пружамо према своме губеру, односно да не мислимо да више знамо него Врховна команда немачке оружане снаге или англоамеричке или бољшевичке. За ове три године починили смо доста таквих непромишљености, које смо платили жртвама. Сада можемо да починимо какву нову грешку предусиђујући исход рата, прецењујући једне или потцењујући друге. Ми смо у томе смешни, јер нас нико не пита шта мислимо о томе, нити неко води рачуна о нама.

Ми стално уображавамо да смо добро обавештени. За нас је довољно да нам се нешто поверљиво пришане на уво, па да у то стопроцентно верујемо.

Данас нема неодговорних грађана. Сваки одговара пред заједницом и пред својом савешћу. Зато треба добро да промисле они, који су учинили такве ствари, који су оштетили првокласне народне интересе. Зато сада нико не сме грешити, јер то може изазвати тешке последице. Уколико рат улази у одлучујућу фазу, утолико ми у нашем простору и под нарочитим околностима под којима живимо морамо бити паметнији и мудрији ако желимо себи и свом народу добро.

Прилике су данас тако тешке, да морамо бити опрезни према свакоме. Ником ништа не треба веровати, све треба примити са резервом, јер је све преувеличано и тендециозно. Све се то у позадини припреми и скува, а ми тога нисмо свесни. Нарочито у погледу догађаја који се деша-

(Наставак на 4-ој страни)

ТЕПИХ БОМБИ НАД ЧУКАРИЦОМ

Шесто бомбардовање Београда упорено је било на Чукарицу.

Фамозни англоамерички ћилим и овога пута сручно се на овај мирни и трудољубиви крај Београда, насељен радницима, занатлијама, чиновницима.

Бомбе су падале немилосрдно, у серијама без и најмање обзира Уништени су домови, штедњом и пожртвовањем годинама грађени од ситног света, који је имао једину жељу да себи, после дугогодишњег напора, осигура кров над главом. Не појединачних кућа, већ читавих улица више нема. Стотине уништених домова, стотине уништених породица.

Свет се у чуду пита, чему води тај систем уништавања мирног становништва, инагурисан већ ћилимским уништењем Пашиног брда. Требаће још времена да се тачно утврди број погинулих и рањених, а број оних који су остали без ичега пење се на стотине, јер су зграде у том крају већином једноспратне, слабе, неосигуране.

Захваљујући англозмеричкој безобзирности, Београд, град без утврђења и модерних ратних по тврђења и модерних ратних постројења, град без ратне индустрије, постао је ето омиљена игра „савезничке" ратне вештине, која тачно у главу туче мали ситан свет, који нема средстава да се склања по унутрашњости, већ за горким комадом хлеба мора да остаје на дужности, исхрањује своје и на тај начин одржава и продужава већ толико искрвављену српску расу.

Жалосно је сада проћи Чукарицом.

Кратери и рушевине означавају место где су некада постојали мирни домови: читавим улицама не може се проћи: водоводне цеви погођене, баш кад је вода у овим запарним данима најнужнија. Свет лута по згариштима, налази и извлачи своје миле и драге, не плаче, али у души вапије против неправде која му се ни кривом ни дужном чини.

Шта су англоамеричке армије тиме добиле?

Ево погођених »војних објеката« на Чукарици

(Фото: Држ. пропаганда)

ТРИ БИТКЕ

Битка у Белорусији је узела највећег маха. Московски генералштаб прикупио је овде велике снаге и масовним нападом продро кроз немачки положај. Немачке дивизије које су чувале фронт, дају огорчени отпор. О жестини тог отпора можемо да судимо по томе што је погинуло неколико немачких генерала, као што је јавио извештај Врховне команде.

Наравно, да непријатељска пропаганда искоришћава ефектну ситуацију на бојишту ради ширења најфантастичнијих вести. Међутим, у неутралној штампи, као што је на пример, шведска, било је неповерење према тим претераним вестима. Листови правдају то неповерење чињеницом да се већ више пута десило, или, боље речено, увек се дешавало да је стварност поричала на крају битке оптимистичке претпоставке Совјета усред битке. Чак је поричала и њихове пропагандистичке извештаје о успесима у заробљавању и уништавању противника.

Неоспорно је да су совјетске трупе прилично напредовале на белоруском фронту, али такође је неоспорно да Немачка припрема контра-мере, како би осујетила непријатељски план. У збивањима таквих димензија, као што се сада одигравају на Истоку, темпо противмера не може да се мери сатима ни данима.

Те, према томе, треба очекивати да ће још у току извесног времена иницијатива на бојишту бити у совјетским рукама, али затим ће се поновити оно што се, као неотклоњив закон, понављало у свакој битци: немачке резерве ће бољшевицима одузети иницијативу, као и да ће испољити сопствену иницијативу.

Истовремено са битком на Истоку, бије се и битка у Италији. Овде, после неколико дана повлачења из римске области према северозападу, Немци су заузели један положај на коме дају непријатељу веома упоран отпор. Битка у Италији је карактеристична по томе, што Британоамериканци ни до сада не знају праве намере немачког вођства.

Немци не бацају у борбу главнину своје армије, и зато се не може знати у чему се њихов план састоји у постепеном изнуравању Британоамериканаца, или у припреми једне снажне противакције.

О противакцији на нормандиском фронту много говоре енглеске новине. Говоре у таквом духу, да се код читалаца ствара забуна: ко је у ствари нападач? Инвазионисти или контра-инвазионисти? Енглези јављају о немачким контра-мерама и контранападима и о њихови миприпремама још јачих контра-мера и контра-напада. Можда је ово намењено енглеској јавности ради тога да би јој се објаснило да треба извршити искрцавање још на једном месту, јер се у Нормандији наишло на исувише јак отпор.

Заиста, тај отпор је фантастично јак. Енглези су морали да повећају своју другу армију до на 15 дивизија. Никад још у току овог рата није било проливено толико енглеске крви, као што је то било на овом „дамнед" фронту у Нормандији. Изгледа да Американци такође имају око 15 дивизија.

Тако изгледају те три битке, које се сада бију. Али, најдраматичније изгледа четврта битка — битка за морал енглеског народа. Као што је познато, аеротерор је имао задатак да сломи дух немачког становништва. Уништење фабрика или сообраћајних постројења сматрало се тек почетним, а не за циљ. Циљ је био — бацити Немце у очајање и натерати Немачку на капитулацију. Тај циљ није био постигнут.

Сада су Немци одговорили на аеротерор применом једног сасвим новог средства — „V-1". И ово разара, као што су разарали теписи од бомби бачени на немачке градове. И оно убија као што су убијали канте са фосфором или експлозив англоамеричких бомби. Али оно необично јако делује на живце.

Делује тако, као што није могао да делује ни ваздушни напад, ни серија напада.

Хоћемо да констатујемо чињеницу: две године аеротерора над Немачком имале су мање морално дејство него 23 дана примене „V-1". Ово је несумњиво. О во је значајно. Значајно не само за развој инвазије, већ и за сам развој рата. Ово је значајни је од свега што се дешава на свима ратиштима.

М. Војновић

БУДИМО ЉУДИ, БУДИМО СРБИ

(Наставак са 3-ће стране)

вају на ратиштима, ми можемо мало знати шта се у ствари одиграва.

Ми се данас обраћамо Србима овако отворено и оштро, јер се бојимо да опет неки, поводећи се за туђинском пропагандом, не нанесу народу несрећу и ослабе његове позиције, које је тешком муком стекао. Ми данас немамо све потребне елементе за правилно расуђивање судбоносних догађаја у свету и на ратиштима и зато можемо правити и правимо грешке. Велика је опасност за наш народ од оних који мисле главом кафане и улице и сваки час кажу: готово је.

Пишући ове редове ми имамо пред очима, оне који самовласно предузимају мере, које су опасност за будућност српског народа. Зар после свршетка овог гигантског светског рата треба да отпочне нов, наш међусобни рат и истребљење. Ми сматрамо да свршетком рата треба да отпочне редовно стање у нашој земљи, у којој ће се поштовати закон и правда, а не у њој да владају злогласне методе Чеке и ГПУ; ко је крив има да падне под удар закона и нека му се по казни суди, али ми нећемо слобо ду паликућа и осветника, време француске комуне и владу одоша. Ми желимо Србију из 1912 коју хоћемо да повратимо, за коју патимо и за коју смо готови сваког часа да умремо.

У овом часу ми бисмо хтели да још једанпут опоменемо све Србе, ма где се они налазили, на одговорним и неодговорним местима, да сада будемо пре свега људи и само Срби. Само то и ништа више. Нека рат тече својим током, ништа ми од њега немамо кад у нашој кући владају неред и немир. И тек кад рат буде завршен за нас, почиње тада велики посао, у коме су потребне вредне руке сложне српске браће. Рат се неће завршити како лаковерни замишљају, а ми Срби треба да гледамо само своје интересе.

Ми смо потребни једни другима, као што смо сви заједно потребни нашој земљи и нашем народу, јер нам је отаџбини изнад свега.

Зато сада када се ратни окршаји пење ка кулминацији, ми морамо бити присебнији, паметнији и мудрији више него икада.

Зато будимо људи, будимо Срби, наши мртви нас гледају.

Стари ратник

Пошторучник Жак Горио о бољшевизму

ОПАСНОСТ ЗА ЕВРОПУ

„Вама не говори вођа странке, него потпоручник Жак Дорио, који се налази на отсуству у Француској". Овом реченицом обично започињу приредбе на којима Дорио говори у десет великих градова Француске у корист француске добровољачке легије.

Ми се користимо приликом да Жаку Дориоу поставимо неколико питања. На наша питања о унутрашњој политици одговорио је слегањем рамена. *„У Француској оно што би требало да је доле било је на врху. Треба дакле да створимо ред, о том нема сумње. Али, кад гори кућа комшије, а ватра прети и сопственом дому, онда има важнијих задатака него да се спремају собе. Сматрам својом дужности да као разуман човек и вођа странке учествујем у гашењу ватре, и то у првим редовима. Не знам шта би могло да буде важније од тога."*

Жак Дорио се дигао. Ознаке Гвозденог крста са витешким репом и Источне медаље светле на његовом копорану, поред медаља за храброст стечених у првом Светском рату. Ова одликовање доказују да његове речи нису јевтине реторичке фразе. Озбиљним гласом Дорио је продужио:

„Признајем да у Европи много људи није схватало значење највеће опасности, уколико је уопште знало за постојање те опасности. Али има три године како нико више не може да пређе преко тога. Да Вођа Трећег Рајха није године 1941 тргнуо мач против овог непријатеља Европе, био би континент од Карлата до Атлантског океана већ под бољшевичком влашћу.

Шта би то значило?

Запитајте француске легионаре, који су бољшевизам видели и доживели из сопственог искуства. Сви ће они да вам одговоре да се овде не ради о обичном непријатељу, какав је постојао у ратовима у прошлости, него о створењима из неког другог света, о примитивним варварима, који су на неописив начин фанатизовани од московских плаћеника светског јеврејства и опремљени најмодернијим алатом, на падали као зверски чопори. Пређ поставимо да би немачка оружана сила малаксала уз учествовање Англоамериканаца, онда би Француска заједно са свим осталим земљама Европе била однесена као сламка на ветру. Никаква англоамеричка сила не би могла то да спречи.

Али близина опасности пробудила је савест. Румунија, Мађарска и Балтичке земље су удесетостручиле своје ратне напоре откако је опасност куцнула на њихова врата, а друге земље као што је Финска, показују решеност да неће дозволити да их обмане са лажним обећањима.

То је стварно мобилисање Европе

С обзиром на овај задатак, за мене су питања унутрашње политике — питања другог реда. Помислите, на пример, на социјално питање. Ми можемо да се старамо да би потиснули дејство комунистичких елемената, а ипак не можемо ништа друго да урадимо него да кидамо гране са отровног дрвета. Само на Истоку можемо снажним ударцима секире да погодимо само стабло. Оног дана кад буде уништен стаљинизам, биће на смрт рањени и Стаљинови сукривци."

После кратке паузе продужио је Дорио:

„Према мом убеђењу, победа неће бити довољна да реши све проблеме. Биће потребно да Француска себи обезбеди место у новом европском поретку, да би овај поредак био трајан и да би почивао на међусобном поверењу. Има људи који не верују у искрен немачко-француски спо разум.

Уверавам вас да сваки који је био на Источном фронту, мора у то да верује. Пред заједничким непријатељем Европе људи једнаких схватања постају свесни да и није судбина једнака, и ако су у ранијим ратовима и били противници.

Француска добровољачка легија је први видљиви знак немачко-француске сарадње. То је разлог због чега сам ја, забацивши све остало, време иог отсуства користим искључиво за то да би што више младих Француза потстакао да се на Источном фронту боре за своју земљу и за Европу. Некада је француски народ учествовао у бројним крсташким походима. Према искуствима, које сам стекао на својим врбовањима прошле недеље, имам утисак да смо на најбољем путу да продужимо са овом традицијом."

Разговор је завршен. Неколико часова доцније састали смо се опет са потпоручником Жаком Дориоом на једном пријему. Он се овде нашао са немачким официром који је још пре кратког времена био на истом сектору фронта, на коме се бори и француска добровољачка легија. Овај немачки официр дејствује сада на Атлантском бедему док не потпоручник Дорио да се врати својим друговима на Источни фронт. Има ли импресивније илустрације изјавама вође највеће француске странке?

Решава се питање домаћег семена

Питање семена у нашој пољопривредној производњи чека већ одавно своје решење. Међу многе недостатке од којих је наша пољопривреда патила спадао је и недостатак семена, које се лоше употребљавало, или се уопште у земљи није производило, ма да имамо природних услова за одличну семенарску производњу, која би могла чак претстављати значајну грану извоза.

У толико је више за похвалу што је баш у току овога рата, под најтежим условима, учињено највише за подизање ове значајне пољопривредне гране.

Године 1942 Српско пољопривредно друштво основало је своје ново Одељење семена, које је већ прошле године почело да развија врло корисну делатност.

Почетком прошле године Друштво је, на своје тражење, добило одобрење од надлежних да изврши набавку семена повртарских и других усева у Немачкој и делимично у Мађарској, док се семе пићних бељака добијало великим делом из Баната, а из Италије је набављено 25 тона белог лука за семе.

У погледу набавке семена у Мађарској Српско пољопривредно друштво је врло успешно сарађивало са Министарством пољопривреде и исхране и са Главном земљорадничком произвођачком задругом са којом је увоз семена из Немачке и Мађарске вршен заједнички. На овај начин набављене су довољне количине семена готово свих врста поврћа и разних других усева, тако да је тражња могла да буде у потпуности задовољена. За 9 месеци прошле године Друштво је уступило пољопривреднима 155 тона семена мухара, 24 тоне проса, 33 тоне сирка, 25 тона белог лука, 45 тона семенског кромпира из Немачке и око 20 тона разног повртарског семена у вредности око 29 милиона динара.

СЕМЕНИШТЕ КОД БЕОГРАДА

Истовремено Српско пољопривредно друштво уложило је све напоре да у току прошле године постигне сопствену производњу семена повртарских и других усева. Оно је усредсредило сву своју пажњу на уређење имања Семениште у Лисичјем Потоку, у близини Београда. Ово имање Друштво је добило пре 2 године у вишегодишњи закуп у циљу вршења опита и производње семена. Тада је ово имање највећим делом била лединa и то делимично у врло рђавом стању. Требало је уложити много труда па да се претвори у ораницу.

Како лединa уопште не може да се брзо искористи за деликатније културе као што је производња семена, прве године рада сва пажња била је посвећена поправци земљишта и његовом оспособљавању добрим ђубрењем и систематском обрадом.

Српско пољопривредно друштво желело је да створи од овог огледног добра имање које ће не само својом обрадом, него и уређењем, служити за углед свима земљорадницима као газдинство примерно уређено и обрађено.

На подизање Семеништа утрошена је сума од преко 5 милиона динара. Но, да би оно у потпуности одговарало данашњим захтевима пољопривредне науке, потребно је да се још много уради и у погледу оспособљења земљишта за боље културе и у погледу обраде земљишта и подизања зграда.

У току прошле године добијена је са Семеништа извесна количина семена повртарских и њивских усева. Селекционисано је углавном око 200 сората, што претставља леп почетни успех.

Употреба „шведског лонца"

При кувању јела која захтевају дуже ложење много горива се штеди кад се довршавају без ватре. Зими то није од значаја, јер иста ватра загрева и кућу, а кратким ложењем не постиже се потребна температура у њој.

Код нас су ретки специјални лонци за такво кување, а мало се употребљавају и направе познате под именом „шведског лонца". А пасуљ, кромпир, разне чорбе и умоки могу се дигнути с ватре чим добро прокључају. Суд с упола скуваним јелом се онда заклопи и умота у топле јастуке, перине, јоргане и слично. Без додира с ваздухом добивена топлота се дуго одржи и јело докува као да је до краја остало на ватри. Поменути „шведски лонац" је дрвени сандук подесне величине с добрим поклопцем изолован по свима унутрашњим странама картијом, крпама, перјем, струготином и другим материјалом који одржава топлоту не пропуштајући спољни хладан ваздух.

Ова направа је врло корисна и лако се прави. А најбоље служи кад величина суда за кување тачно одговара унутрашњем простору. Ако је лонац с јелом мањи од шупљине сандука, празни не треба редовно попуњити картијом или крпама, да би се избегло струјање ваздуха и брзо хлађење.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАША ДРУГА СТРАНА

Израсло у грчу и болу нације добровољаштво је правилно поставило ствари када је увидело да је основни наш задатак да решавајући проблем једне побеђене средине, мора прићи и излечивању од болести која нас је и довела до тога да је наш иначе млад организам нагло отказао.

У том су смислу већ први борбени сусрети добровољаца са непријатељима мира и поретка редовито за собом повлачили и испуњење задатака отрежњавања наших маса. При томе се ни је губило из вида ни то да се непријатељ Српства обилато користио пропагандним триковима и сретствима.

Иза битака и фронтова бе снела је борба на живот и смрт где додуше није било трагова и задаха лешина, али где се осећало да се олујна спрема!

Далеко од моралних принципа, а наоружани лажима и триковима непријатељи Србије, па према томе и добровољаца, служили су се клеветама и подвалама. Једном речју: терали су и удешавали пропаганду према ниским инстинктима маса.

На тај су начин они успевали, да у почетку, свој фронт начине јаким не само на плану физичког отпора, него и на пољу политичке придобијености.

Силе зла су биле јаче од сила добра. И изгледи на успех ових потоњих били су мали. Па ипак ишло се напред. Борећи се са оружјем у руци добровољци нису пропуштали ни један моменат, а да народу не објасне сву штетност непријатељских, антисрпских снага...

Безбројна предавања, масе зборова, одржане изложбе, организоване дружине чиниле су да су добровољци пробили брешу у редовима непријатељске пропаганде.

Истинама и својим ставом се бори, а која је свој излагали.

У том делу рада држали су се они оне: „што смо на сабљи изгубили на памети ћемо да повратимо."

Пре оспособљења да примером послуже добровољци су жртвом и самопрегором и сами прошли кроз страховито тешку школу искушења. То је поред постојећих утицаја васпитача био и главни фактор унутрашњег самоизграђивања добровољачких бораца. Оно је при донело да се изформира лик новог младог Србина.

Тај став је учинио да је сваки добровољац постао претставник идеје за коју се бори, а која је свој израз добила у обрачуну и ликвидирању сила зла.

Снага уверења као и јачина духа која је прожела сваког војника преносила се и на држање непријатеља. Знао је он да је и најмања добровољачка јединица кадра да се супротстави двоструко, па често и петоструко, надмоћнијим снагама противника.

Али најважније је то да је народ увидео да су поступци добровољаца у супротности са онима што о њима говоре њихови противници.

Гледао их је народ наших села и вароши када су одвајали од уста да би утрли сузе нашој избеглој браћи, посматрао их када су младићким мишицама одмењивали за плугом ослабеле моћи жена наших заробљеника домаћина, слушао их када су песмом крепили а радом уздизали.

А поврх свега дух који их је носио из победе у победу.

Увидео је народ наш да су они унуци Милоша и Марка а величине достојне наших највећих духовних претгаоца!

Идеја добровољаштва која је свој најпотпунији израз добила у биолошком очувању Српства као и спремања његовог за задатке у будућности данас постаје и мисао водиља отрежњених српских маса.

Није далеко дан када ће и овај други план добровољачке борбе да добије своју потпуну сатисфакцију и када ће захвално Српство, у историји својих напора, добровољаштву дати место које му и по величини жртве као и по виновском узрасту душе и припада!

Б.

Наша видовданска песма

Народ ми распет на крсту
паклених оргија
а судба му
око разривених груди
ченгеле свија
у омчу чврсту.

Крваво и тупо поглед му блуди...

Тамно пред оком
и душом...
Али знам, у болу дубоком
да тако мора бити
да се бол и туга
морају у једно слити
да би се изишло
из зачарана круга.

Зато ја видим зору народа свог
и како васкрсава
побеђујући бол рана;
ја чујем бубње победе
и прастару химну Видовдана

Штекћу зборојвке и бреде
у грчу јеца тло
а мит легенде старе
обузео и душу и тело
— биће моје сво
и пече, пече попут вулканске јаре.

Крваво коло игра се земљом мојом.
А ми већ трошни
али ипак силни
чезнемо за будућом Отаџбином својом
и шкропимо је
борећи се крвавим бојем
крвљу пурпурном и зноје

Данас наше младости
граде историју...
Згазили смо све личне радости
и иструли у боју...

И трошни измучени
док над нашом главом
кружи јато врана
ми ломни
црпемо снагу из вере наше
и богате ризнице Видовдана.

Вукадин Кецан

НАЦИЈА

Нација је природна творевина која везује у једну заједницу судбине све припаднике данас највећег посебног људског колектива. Нација је скуп људи по везаних заједничким пореклом (крвном везом) и свешћу о заједничкој судбини у прошлости, садашњости и будућности. Нација је природна творевина која је произишла из историског развоја породице, братства, родова и племена по законима историске еволуције, а отеловљује се данас у такође природној творевини — националној држави као заједничком дому целе нације.

Нација је народна, друштвена и духовна заједница коју везује крвно сродство и осећање исте судбине. То је заједница људска која има своје посебне духовне вредности и свој посебни поглед на свет и живот. То је заједница са самосвојном културом у духу својих традиција, коју на основама човечности изграђују њени припадници — народ слободним стваралаштвом. Таква заједница захтева у друштвеном животу и посебан положај међу осталим нацијама, положај који се огледа у особном склопу националне државне заједнице, склопу који одговара духу и потребама етничким, етичким и социјално-економским нације као такве.

Сваку нацију прате кроз историјски развој два елемента: национална самосвест и национална елита. Без њих нација није — нација.

Национална самосвест се у сваој суштини састоји у сазнању појединаца, припадника једне нације, да они сви органски припадају истој нацији и да сви заједно чине једну органску целину која има заједничке духовне и економске интересе. Ова свест о заједничкој судбини и јединственој органској заједници манифестује се: у свесном разликовању од других нација, у прегнућима за стварањем сопствене националне заједнице и националне државе, и у бризи и делатности за њено одржавање, благостање и даљи успешни развој. Ова национална самосвест ствара се постепено у току историског развитка и њени се први знаци манифестују не само у разликовању од других нација, него и у појави тзв. „националног историског предања", традиција, предања у ужем смислу, народне песме о националним јунацима, херојима, светитељима и догађајима у прошлости, чувању народних обичаја итд.

Национална елита је скуп национално свесних водећих појединаца у једној нацији. У овоме скупу одабирање и припадност истоме не врши се на основу при падности овом или оном стележу, по богатству или друштвеном положају. То је скуп појединаца дубоког националног осећања, појединаца који свесно раде и који се свесно жртвују за националну заједницу. Националној елити, која никако није „друштвена елита" у данашњем смислу речи, припадају не само интелектуалци, него и „неизобра жени" појединци, не само богаташи него, чак првенствено, и сиромаси. То није никакво чудо, јер су баш они ти који у себи осећају биће нације и деле њену судбину. Једном речи, националној елити припадају појединци једне нације као припадници свих сталежа без разлике. Национална елита је скуп национално и социјално најпожртвованијих чланова нације. Ова елита пружа целој нацији примере самопрегора и саможртве за идеју национализма, за нацију, за националну државу. Она стварно претставља нацију, бори се за њу и указује јој пут у будућност. Националној елита је со и видело нације. Она је духовни вођ нације и националне државе.

Нација је, као што видимо, један историско динамички појам. Она је живо биће — организам. Она је прошлост и садашњост и будућност, све заједно, а никако једно од тога. Њу сачињавају све генерације у прошлости и будућности које су крвном везом и самосвешћу повезане међу собом кроз генерације у садашњости. Она је производ историјског духовног напора свих прошлих, садашњих и будућих генерација, као што је и производ њихових материјалних прегнућа и борби кроз векове.

Нација живи, развија се, мења и, као сваки живи организам, она има своје младеначко, мужевно доба и своју старост, па чак и смрт. А ова смрт долази не само из спољашњих, како би се то могло помислити у првим мах, него често и из унутрашњих разлога — због самоуништења једне нације — народа.

Ово самоуништење може да буде како на политичком и социјално-економском пољу („интегрално рушење националне државе" и „туђински капиталистички пир, експлоатација, ћерда народне имовине и исцрпно осиромашење народа"), тако и на моралном, националном, духовном пољу („бешћашћење најбољих људи нације, морално расуло на свим подручјима народног живота, неморал уопште", „општи дефетизам, напуштање и разарање свих националних основа" и „победа туђинских мисли: јеврејства, масонства, комунизма, демократије, интернационализма"). Самоуништење једне нације на духовном и националном плану јесте најопасније јер је оно тотално. Зато и кажемо да је нација на првоме месту један „друштено-психолошки појам" који настаје природним путем услед друштвеног историског развоја. Зато ће поједине нације и живети све донде, док у њима и њима влада њихов самосвојни национални дух, национално духовне и културне вредности и врлине, док влада вера у себе и своју мисију у човечанству.

Сл. Љ. Недељковић

БОРБА КОД ВЕЛИКОГ ШИЉЕГОВЦА

Крајем прошлог месеца извршен је концентрични напад мањих добровољачких формација на комунистичке банде у простору јужно од Крушевца. Први покрет бандита према наредби бившег робијаша и московског маршала Тита за „генералну офанзиву" на свима секторима, дејством српских добровољаца завршио се тежим поразом Брозових руља. Добровољци су речито одговорили да у Србији никако не може бити ни тренутка опстанак бољшевичкој немани.

Према унапред утврђеном плану извршен је препад са три стране. Пред снажним налетом добровољаца бандити су узмицали и напустили једно краће време терорисано село. На тешко приступачној узвишици банде су се укопале уображавајући да ће бити дуже време сигурне у заузетим положајима.

Напад добровољаца изведен је веома прецизно. Бандитска ватра је повремено дејствовала сасвим снажно. Пред комунистима који се хране пљачком српског народа, а бодре мржњом према свему што није исте крви којој припада бандитско несрпско вођство, овога пута стајао је чврст бедем. Из заклоњених положаја који су местимично били камуфлирани жбуњем и стенама, јуришали су у сурим униформама са српском заставом на челу јуначки и пожртвовани добровољци. У осмочасовном окршају две бандитске „бригаде" претрпеле су тежак пораз. Најпре је неколико рискантних јуриша избацило комунисте из укопаних гнезда. Следећих часова систематски је спроведено одбацивање и истребљење дезорганизованих банди. Уз бестидне погрде на рачун Краља и других српских светиња, повлачећи се у нереду бандити су изгубили доста спреме и наоружања. Кроз вечерњи сумрак преостатак „бригада" повукао се у више пределе.

Биланс комунистичких губитака није за бандитско вођство нимало охрабрујући. На лицу места остало је 50 мртвих, известан број заробљених и већи број рањених, делимично повучених са бегунцима. Добровољци су имали само три лакше рањена друга.

Банде су у бегству напустиле и драгоцен пропагандни материјал. Он недвосмислено сведочи везу и сарадњу англоамеричких официра са Брозовим комунистима. Међу примерцима једног летка који у облику листа издаје англоамеричка пропаганда у Италији, налази се и неколико примерака енглеских листова. На једној фотомонтажи усликани су истакнутији „савезнички команданти у марту 1944". Уз Ајзенхауера, Монтгомерија, Александера и друге генерале, налази се и загребачки провалник „маршал Тито". Тако је и овај „напредни и класно свесни правак" нашао место поред „капиталистичко-буржоаских ратних хушкача" преко мора.

Пораз бандита у овом сукобу поновна је опомена да они неће дуго жарити и палити на српској територији. Завет добровољаца и осталих националних снага да се комунизам мора уништити и искоренити, слогом духа и оружја биће испуњен.

С. КОНТИЋ

Под шлемом и оружјем није ни мало лако кретати се по летњој жези. Али зато је веће и пријатније уживање напојити се и освежити хладном водом на каквом сеоском кладенцу или бунару...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

НАШ ПУТ

Поколења су засејавала српску народну њиву. Ницали су благородне биљке и доносила дивне плодове, али ницали су и коров и уродица, па су их поколења гребила. Било је времена кад је благородно семе давало 30,60 и 100 по сто дивних плодова, а бивало је кад је коров гушио благородно биље.

За време Југославије нарочито је ижњикао коров и умножила се уродица тако да се већ и није могло наћи благородно биље из српске народне градине.

Још пре рата било је људи који су осетили и видели да ће коров и уродица уништити усев векова и дуге поворке наших предака, па су прегли да истребе губу из торине. Успеха не би било у овоме послу, да младе руке омладине српске нису засукале рукаве, да благородни усев одбране од штетне корова.

За време рата тај спасоносни задатак прихватили су српски добровољци. Они су уважили пут српске, и једино српске, истине и напрегли су своје младе снаге, да осветле путеве српске народне судбине трима вековним истинама нашег народа: српском светосавском вером, српским народним јединством, српском народном државом.

Испуњени љубављу, осветљени истином, осењени духом својим, српским народним, добровољци надчовечански иду тим трновитим путем подвижништва и мучеништва јуначког за спас српског рода.

Они носе крст за цео народ, они откајавају грехе свих, они страдају и боре се и за оне који их клеветају, они гаје љубав и према онима који их мрзе, јер се само тако може доћи до српске слободе и до српског излаза из данашњице врлетне и мучне у којој се налази цео људски род.

С. И.

НАШЕ ЖРТВЕ

Наше жртве — то су откупи за грехе многих, али и сигурни, једино сигурни, темељи наше будућности. Жртве које добровољци дају еванђелско су семење на кога ничу стоструки плодови. Својом лепотом, снагом, изванредним жаром родољубља, оном дивном моралном чистотом наше жртве су надахњивале и оплођавале. У непосредном суочењу са животним опасностима, у хладном и витешком гледању смрти у очи, у свакотренутној готовости, да се умре за идеале добровољаштва, најбољи од нас остали су неизрециво велики и неодољиво привлачни. Гинули су на начин на који гину само хероји. И баш то је надахњивало за борбу и осигуравало победу.

За оздрављење од тешких невоља мора да заструји у свима правцима народног живота одушевљење и вера, осећање народне заједнице и дужности према њој, морају да завладају закони разума, правде, пожртвовања. Нико се не може и не сме поставити изнад овога. А људи који руководе животом народа српског морају бити безусловно предани постављеним циљевима, одани народним тежњама, до крајности самопожртвовани, несаломљиво издржљиви и карактерни. Они морају имати јасан поглед на дужности које су им поверене и чврсту вољу да сломе и савладају сва тешкоће.

*

Само кукавички народ не сме истини у очи да погледа! Само народ који не сме истину да види, завлачи као ној главу у песак, бежи у царство лажи и живи у овоме. Разуме се, да се такав народ стално сукобљава са стварним животом, јер не гледа ствари какве јесу, већ живи у самообмани да су ствари око њега онакве какве би он желео да су. Њега сваког часа стварни живот изненађује, запрепашћује, вређа, ужасава, оштећује, — јер га он није хтео видети таквим какав је, већ онаквим какав је желео да јесте.

Знам, да је такав народ упућен на пут своје несреће, слома, па можда и смрти.

*

ПРАВДА ДРЖИ ЗЕМЉУ И ГРАДОВЕ: то мора бити један од основних закона државног и друштвеног уређења у сутрашњој слободној, препорођеној заједници српског народа.

*

Сваком оно што му припада, а не сваком једнак део. Сваком по заслузи. Рад је мерило свих вредности, и то рад као допринос појединца општој ствари заједнице.

*

Ко управља друштвеним и државним пословима, на своје приватне мора да заборави. Раније, код нас је било сасвим обратно, па одатле сва она корупција са безбројним срамним аферама...

ДВА ФРОНТА

Један је фронт партизански, комунистички. Други је фронт национални. Први фронт, фронт партизанско-комунистички, воју је: против Бога, нарочито хришћанства и хришћанске цркве, против нације, против Краља и монархије, против породице, против принципа домаћинства, против личности.

Други фронт, национални фронт, брани одлучно, на живот и смрт: Бога, нацију, монархију, породицу, домаћинство и личност.

Наш народ и сам полако увиђа да су на његовом судбинском простору могућа само ова два фронта. Време ће учинити своје да наша земља изиђе из парадоксалне ситуације три фронта. Мудрост наших државника и политичара мора тај процес стварања два фронта да убрза. Час спасења нацији кунуо је онда потпуно, кад се све националне снаге нађу уједињене у националном фронту против партизанског фронта.

В. С.

Бандити су искористили домове сеоског света, да из њих сипају ватру на националне борце. После краће борбе, добровољцима успева да бандите из њихових бусија истерају и нагнају у бегство.

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Оцу Србије

ГЕНЕРАЛУ НЕДИЋУ

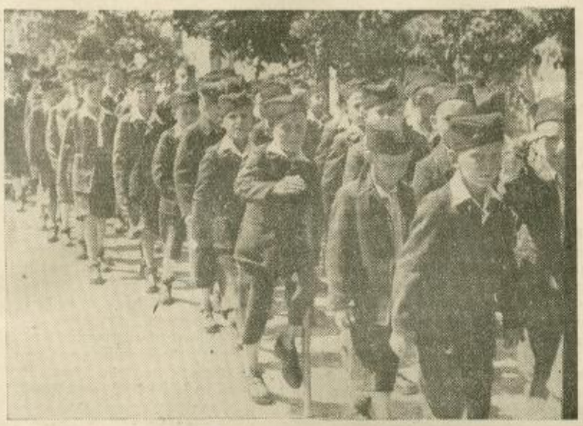
Поздрављам Те, Оче мио,
Данас си величанствен био!
Сакупивши око себе:
Понос Срспства све соколе
А и наше Беле Орле!
Свак нек види, свет нек чује
Шта ђенерал Недић ради:
Колко своје Српство љуби
И како му дане слади!
Како живи за Србију
И младога Краља Свога,
Јер их воли, јер их љуби
До самога милог Бога!
Србија је срце Твоје,
Српски народ Твоја душа,
Блажен да је сваки Србин,
Који Твоје речи слуша!
Јер нас водиш Васкрсењу,
Братској слози й спасењу!
Буди поносан са Својим верним стадом,
А још више са узвишеним радом!

Зорица М. Кошанин,
уч. II р. V ж. гим.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ И СРПСКИ НАРОД ЗБРИЊАВАЈУ СРПСКУ СИРОЧАД

Од Видовдана 1944 године, напаћена и многострадална земља Србинова обогаћена је једним новим градом. Два километра удаљености од древне престонице кнеза Лазара, на остатцима некадашњег убојног арсенала оживело је ново и велико насеље *Недићев дечји град*.

Недићев дечји град у Обилићеву данас је постао стварност. По широким алејама под надзором васпитача марширају српски

ВЕСЕЛО МАРШИРАЈУ СРПСКИ СИРОЧИЋИ...

сирочићи, весело чаврљају умилни дечији гласићи. Док српски народ води на свима странама борбу на живот и смрт, док на стрмим обронцима пожртвоване чете прогоне комунистичку неман, хладовитим стазама испод горостасних платана развија се песма:

— „Ој Недићу, генерале,
Заштитниче деце мале..."

Бивше ратно сироче решава проблем унесрећене деце

Још пре годину дана, све до септембра прошле године, шездесет хектара плодног земљишта, са преко две стотине уништених или полусрушених објеката војног завода, обавијао је неред и запуштеност. Рушилачки елементи комунистичких банди оставили су неизбрисиве трагове и у Обилићеву.

Истовремено су надлежни фактори већ неколико месеци били окупирани једним важним проблемом. Рат је донео многа искушења и најмлађим Српчићима. Деца без икакве заштите, без родитеља, сиромашна, морално посрнула и морално посрнулих родитеља, вапила су за државну интервенцију. Генерал Недић је одлучио да у време суноврatног искобљења српских живота мора бити учињено све да се заштити, очува и за будућност оспособи свако здраво српско дете, нарочито од оних према којима судбина није била наклоњена.

Задатак је поверен тадашњем управнику Дома малолетника Радославу Павловићу. Није случајност што је он са огромном љубављу приступио повереном послу. У прошлом крвавом светском рату и после рата, Павловић је био ратно сироче, дете претешког српског ратног инвалида. Старо 13 година, са малом сестрицом и братићем од 8 година, на улици, без икога и без ичије помоћи:

— Ми нисмо онда — сем домом муком једва да се одржимо живи. Морали смо сами да се мучимо, да гладујемо, обијамо прагове и туђа врата, од немила до недрага, да служимо и тешку

12 година, стигао пре два дана из у животу, па нешто и да изучимо...

Народ изграђује један град

Начин на који је приступљено изградњи *Недићевог дечјег града* незапамћен је. Не само у нашој прошлости, већ исто тако и у историјама осталих, старијих и напреднијих народа. На многобројне апеле властима, организацијама и појединцима, стизали су позитивни одговори.

За непуних осам месеци сакупљена је сума од двадесет милиона динара. Искључиво добровољним прилозима, без иједног динара државне помоћи. Ниједан крај није изостао у великој утакмици српског родољубља.

Поједини окрузи организовали су се да изграде сопствене домове и квартове у новом граду.

Ни многобројне установе нису се оглушиле на примљене апеле. Тако ће град обухватити још домове: српске војске, националне службе, српског здравства итд.

Поред новчане помоћи, у подизању града народ је пружио и радну снагу. Ту долазе на првом месту бесплатни радови занатлија, зидара, молера, других радника и самих сељака из околине. Хумане крушевљанке су свакодневно радиле у радионицама, шиле и спремале рубље, чаршаве, постељни веш новим становницима града.

У Недићевом дечјем граду приликом отварања владала је велика живост. Из очију првих група дечака и девојчица избијала срећа, задовољство и захвалност. Примљене су прве групе из Крушевца, Ниша, Смедерева и других места. Укупно око три стотине деце.

По свему судећи удобност и уређај просторија обезбеђени су у пуној мери. Нови град надмашиће многе установе не само на Балкану већ и у Средњој Европи.

Свечано отварање извршио је заступник председника владе, помоћник министра саобраћаја инж. Брана Ивановић. Присуствовао је и помоћник министра просвете Вл. Велмар Јанковић. Видовданске свечаности у Крушевцу добиле су печат јединственог славља српског национализма и стваралаштва, српске племенитости и снаге духа.

С обзиром да је нови дечји град створен искључиво народном помоћу, у име генерала Недића министар инж. Ивановић прогласио је приликом отварања да се *Недићев дечји град* ставља под врховну заштиту српске нације.

»Хвала генералу Недићу«

По сеновитим стазама, раздрагана деца образовала су за време видовданских свечаности нарочити шпалир. По озбиљном држању и тишини која влада, изгледа као да су и она свесна величине тренутка када се отвара најзначајније социјално дело дашње Србије.

Мали Иван Ивановић стар је 12 година, стигао пре два дана из Ниша .Сада стоји у првом реду и са својим вршњацима поздравља госте.

ИЗГЛЕД ЈЕДНЕ КУЋЕ...

— Знаш ли ти, Иване, ко је подигао ове куће? питамо дечка.

— *Зна то сваки од нас. Генерал Недић са српским народом. Ради нас сиромашне деце. Овде је добро, храна је јака. Боља него код куће.*

— Шта би ти урадио да дође једног дана генерал Недић у овај град?

— *Ја би молио управника да ми дозволи да се захвалим у име свих нас који смо смештени овде. Ја имам овде и сестру...*

Четрнаестогодишња Добрила Нешковић из Крушевца има само мајку. Она издржава још једну ћерку и синчића. И она отресито одговара на питања:

— *Наше домове подигао је генерал Недић да нас избави од беде и да нас добри људи изведу на прави пут. Он води рачуна о нама као о својој деци. Ми се молимо Богу за њега... Стараћемо се да будемо добри, да слушамо старије и будемо добре Српкиње...*

Као ово двоје, тако говори Не над Ђулбабић, Марко Симић и сва друга деца. Речи захвалности упућене су ономе који је поред других послова повео од свег срца рачуна и о српским сиročићима, унесрећеним ратним страхотама.

Лазар Чолић

ТРИ ГОДИНЕ БОРБЕ ПРОТИВУ ЦРВЕНЕ НЕМАНИ

После слома наше државе Црна гора се нашла у сличној ситуацији као оно Владика Данило у моменту када се колебао између две алтернативе: пролити братску крв и очистити земљу од потурица и зла домаћега, или пустити губу да и даље кужи здрави народни организам.

Када су увидели комунистичку превару, Црногорци су решили да приме на себе печат „издајништва" и „петоколонаштва" и да цеви својих пушака окрену пут оних који су их бездушно набијали на кође, вадили им живима очи, бацали их у јаму, кували, пекли на ражњу и мучили мукама какве се не могу прочитати ни у романима о кинеским вртовима за мучење.

Али када су комунистичка звер ства превазишла све што памте криминалистички анали, црногорски орлови су устали.

Борба коју Црна гора води већ скоро три године с далеко надмоћнијим Титовим хордама и жртве које је у тој борби подњела доказују да се жарко родољубље није могло угасити онамо где је вечито пламтело.

*

Да би сачували будућим поколењима документе који претстављају болне успомене из једне периоде избезумљености, црногорски националисти прикупили су за време своје борби обимни материјал, који јасније него ишта открива вандалски лик комуниста.

Један део тих докумената објављен је у осам свезака које носе наслов „Пакао или комунизам у Црној гори". Већи део стоји у оригиналу који чека своја издавача.

У Београду је 22 јуна ове године отворена изложба „Црна гора под петокраком звездом". У савршеној техничкој опреми поређане су многобројне фотографије из трогодишње крвавe црногорске периоде. Ту су ликови Христових пастира које комунисти поубијаше на најзверскији начин. Ту су криминалне физиономије комунистичких џелата, слике Титових најближих сарадника. Слике националних команданата. Снимци масакрираних лешева... Укратко, језива документа једне владавине која ће се по злу помињати док год живи један потомак данашњег српског поколења.

*

Пример Црне горе обара све комунистичке параде.

Поредак, који су комунисти створили у Црној гори претставља најстрашније ропство које се може замислити.

Људи који сачињавају вођство тог поретка били су до јуче пре зрени од друштва. То је олош, или што би Црногорци рекли „никоговић", који на поштен начин никада не би могао да избије у прве редове. То су прави зликовци, које је Коминтерна упрегла ради извођења свог крвавог плана светске револуције.

Кратак историјат борбе против комунизма најбоље доказују колико су комунисти обмањивали српски народ. Ниједан црногорски националистички командант није кроз ове три године унапређен, нити одликован, док у комунистичким редовима омрчу редови а ничу „ђенерали" и „маршали". Ти чинови су награде појединим крволоцима за недела која су учинили према свом рођеном народу.

Каменорезац **Ђуро Чагоровић** постао је „бригадни ђенерал" по што је претходно поубијао 37 својих најближих рођака и попалио читава села. Приправник десете положајне групе **Радомир Бабић** данас је „дивизиски ђенерал" код Тита. Да би то постао, морао је претходно да баци у јаму 80 метара дубоку 18 својих рођака Јововића, међу којима и свог рођеног ујака.

Учитељ Јакша Брајовић, иначе познати коцкар и пијандура, данас је „пуковник". Тај чин добио је кроз крв коју је пролио из града своје рођене браће мајора Петка и учитеља Марка и сестрића учитеља Бошка Јововића. **Сава Ковачевић „Мизара"**, зидарски радник, постао је „дивизиски ђенерал", пошто је претходно ликвидирао 63 највиђенија граховљанина.

Недоучени студент и учесник у шпанском грађанском рату **Пеко Дапчевић** постао је „генералисим" — главнокомандујући Титових ударних дивизија — пошто је у црно завио преко 200 катунских породица, а читава насеља претворио у згаришта. **Блажо Јовановић**, адвокатски приправник, данас је свемогући: секретар комунистичке партије за Црну гору. Ранг му је „армиског ђенерала". То је постигао преко костију 760 Црногораца који су нашли смрт у Радовчу и преко згаришта 250 домова у Спужу и Пиперима, тако да путника и данас хвата језа када тим крајевима прође.

Ето, то је борба за „слободу" и „бољи поредак". Тако одликује Тито ону шачицу српских апостата који су му се понудили да ликвидирају свој рођени народ.

Црна гора је све то видела и преживела. Она је расчистила с комунизмом. Београд има прилике да у једној стилизованој форми, која претставља један про милe црногорског пакла, види прави лик „раја" који нам проповедају борци под петокраком звездом и да из докумената које пружа Црна гора извуче потребне закључке.

Јер, неће се ваљда наћи неко богораца, које комунисти зверски ће још рећи да су 50.000 Црногораца, које комунисти зверски поубијаше били петоколонаши, или да су издајници своја народа десетине хиљада црногорских орлова, који данонодно зоре стражу над преосталим живљем и имовинама свог[illegible] племена.

Ц. О.

...И ЗБРИНУТЕ ЉУПКЕ ДЕВОЈЧИЦЕ ИЗ НЕДИЋЕВОГ ДЕЧЈЕГ ГРАДА

(*Фото:* Држ. пропаганда)

ЕВРОПА
матица културе

Европска култура није никад имала тежње ни потребе да у своју духовну имовину уноси и културне вредности других континената. Да ли је европски уметник и европски човек уопште — као духовни наследник Сократа и Дантеа, Хомера и Виргилија, Александра Великог и Цезара — могао икад да се сматра и као наследник Буде и Конфучија, Фирдуса и Омар-Кајама, Атиле и Тамерлана? Да ли је икад икоме у Европи и на ум падало да упоређује кинеску или индуску науку и уметност са европском, или чак да их ставља у исти ред? То би сваком Европљанину изгледало толико исто неозбиљно као кад би неко тврдио да за европску духовну културу кинески моралист Лао-це претставља исту вредност као и латински филозоф Сенека, или да Софоклове јелинске трагедије имају исти значај као и Калидазине санскритске драме.

Од Еразма до Канта, од Петрарке до Гетеа, хуманизам је био веза од пресудног значаја између наше цивилизације и класичне древности. И та веза није била само умног карактера. Она је обухватала цело људско биће, свима његовим емоцијама, појмовима, и свима изражајима духовног живота. До краја осамнаестог века, духовни видокруг просвећеног европског човека ограничава се на Европу и на стари свет — Рим, Грчку и онај најближи Исток о коме говори Херодот и Библија — чија је прошлост везана за Средоземно море. Све што је изван тих граница — све што није Европа — за Европљане је било егзотично, као што је за старе Грке и Римљане било варварско.

У осамнаестом веку, на европском Западу, егзотична уметност била је ствар моде и подражавања. Волтерови мандарини и Монтескијеви Персијанци угледали су свет у француској књижевности захваљујући само потребама политичке сатире. Тек са појавом Романтизма у првој половини деветнаестог века, пошто је Шамполион у Француској открио тајну египатских јероглифа а Бон у Немачкој доказао заједничко порекло индо-европских језика и њихово јединство са санскритским, почиње озбиљније интересовање за културу других континената.

Тим великим именима треба још додати Бирнуфа и Макса Милера; први је био Француз, а други Немац. Тако је заједничким духом европских научника постављен величанствени темељ за свестрано испитивање санскритске књижевности и најстаријих културних трагова Персије и Вавилона, Египта и преколумбовске Америке. Археолошка и филолошка открића деветнаестог века надмашују све што се у тој области пре тога било постигло. Наука, једном покренута, више не застаје на том путу. Хуманизам уступа своје место, које је тако дуго заузимао, историској науци. А за ту науку не постоји никаква начелна разлика између Рима и Пекинга, између Цезара и краља Асоке, између Партенона и Тутанкаменове гробнице.

»Кинеске, индуске, египатске старине могу само пробудити нашу радозналост; веома је похвално проучавати их и о њима људе обавештавати, али за наше морално или естетичко васпитање оне неће бити ни од какве користи.« Гете је, у својој седамдесетој години, изрекао ту пресудну реч која потврђује да је за њега само класична древност претстављала једино и право уметничко и духовно наслеђе потребно и корисно Европљанима.

Европска филозофска мисао не потиче ни од Буде ни од Конфучија. Сваки онај који је један пут осетио мађиску чар једнога Платона и једнога Паскала, иако је раније лутао, враћа се неминовно грчко-латинској цивилизацији облагорођеној Хришћанством, као заморени пливач који је, ношен морским таласима, допливао до главне морске струје и наишао на тихе дубине недалеко од обале.

Ни на развој европске уметности нису могле нимало утицати »шиноазерије« којима се једва распознаје траг у фриволном укусу из времена Луја петнаестог као што су и примерци прекколумбовске америчке уметности, откривени по разним европским старинарницама од стране »футуриста« и »кубиста«, ишчезли за навек заједно са футуризмом и кубизмом.

*

Гетеове речи се тичу нарочито европске књижевне уметности. Њихову тачност потврдиће нам један ма и најповршнији осврт на три највеће европске књижевности — француску, немачку и енглеску.

Свака од њих има своје непроменљиве битне црте које су се сачувале од почетка до данас, са незнатним изменама само у начину и облицима изражавања. Те измене вршене су у току времена, скоро паралелно и у исти мах у свакој од тих трију књижевности, јер су све три припадале једној широј заједници — као нераздвојни саставни делови европске културе.

Руска књижевност појавила се много доцније. Зато њу нећемо овде ни помињати, иако је крајем прошлога и почетком овога века све до појаве бољшевизма, њен утицај све више растао у Европи.

Свака књижевност, по моме схватању, треба да се посматра и проучава са гледишта и у перспективи оних потреба које уметност треба да подмирује. Те су потребе у разним земљама различне. Та се разлика огледа у националним посебностима сваког уметничког изражавања, почев од самог књижевног језика. Затим долазе етничке разлике у карактеру, менталитету и методама.

Здрав разум француски захтева логичност на првом месту у језику, а затим и у свима духовним производима којима језик служи као средство за изражавање. Тај захтев се не односи толико на логику дејства саме радње колико на дејство саме логике у радњи. Француски књижевници сматрају за савршену ону радњу која се развија у строго оквиру естетике, психологије и етике.

У трагедији и роману француски писац се увек пита: зашто треба радити и говорити овако, а не другојаче? Француска књижевност постиже врхунац уметности анализом и упоређивањем разних облика живота и делања, долазећи на тај начин до закључака од општег значаја. Читава три столећа, чувени трубадурски спев **Roman de la Rose** служио је целој Европи као требник витешког понашања и као образац отмених друштвених разговора.

Рабле и Монтењ посматрали су и проучавали своје савременике у светлости античке филозофије. Корнеј и Расин хранили су се Декартовим рационализмом. Песници и приповедачи осамнаестог и деветнаестог века пре свега су били сликари својих јунака и тумачи њихових криза и подвига. Виктор Иго поставља низ разноврсних питања и у **Légende des siècles** решава их одговорима и радњама већ унапред смишљеним и припремљеним.

Полазна тачка немачких књижевника, као и њихова метода, сасвим је другојача. Њихове потребе и проблеми којима треба тражи се више изражај него објашњења, осећај пре него тумачење. Кад Немац размишља, он то чини зато што је њему, иако је збуњен пред тајнама живота, нарочито стало до тога да изрази своју веру у овај непроницљиви и загонетни свет.

То ради Фауст, тако је радио и Лутер. Мистично осећање избија код најразноврснијих и у исто време најугледнијих немачких књижевника, као што су Клопшток, Хердер, Шилер, Гете, Ниче, а да и не помињемо мистичаре из средњег века, ни дубље религиозне песнике из доба »Барока«, као ни претставнике немачког Романтизма.

И књижевни језик, употребљен у немачкој прози и поезији, ширио је то мучно осећање о тајанствености живота, то уверење о необјашњивој магловитости људске судбине.

У Енглеској, књижевност је била прво германска затим француска, пре него што је, крајем средњег века, постала енглеска. И кад је то постала, она је од тог времена непрекидно остала само енглеска. У њеном средишту се налази сама визија живота онаквог какав је у ствари, без обзира на логичност или нелогичност, моралност или неморалност његовог садржаја.

Енглески песници су дубоко проникнути непосредним осећањем природе, а приповедачи и драмски писци дају првенство страстима и осећајима онаквим какви им се стварно откривају у пребогатој ризници људског бића. У томе и јесте величина геније јалног Шекспира.

У енглеским уметничким делима језик постаје све вернији отисак делања или осећања и служи не за изражавање филозофског размишљања и расуђивања о апстрактним загонеткама живота, него за излагање самога живота и свега што нам је у њему непосредно и конкретно дато.

*

Очевидно, поред свих посебних и самосвојних појединих европских књижевности, не може се порицати општи утицај великих мисаоних покрета и моћна делатност највиших духовних установа у којима су европски народи у прохујалим вековима, с правом налазили потпуно јамство за заштиту и јединство европске културе. Средњевековна култура није носила ни у једној европској земљи искључиво национални печат.

Покрети из времена Ренесансе и Реформације, сјај француског класицизма у Енглеској и Немачкој, победа рационализма у свима европским земљама, европски карактер заједничког уметничког преокрета у доба Романтизма, — све су те појаве биле од општег значаја за европску културну заједницу.

Ипак, у свима тим епохама, свака од трију поменутих књижевности сачувала је своје национално обележје, своју **константу**. Француски, немачки и енглески хуманисти или романтичари, нису истоветни. Код свих њих преовлађује моћ народне традиције коју и само градиво књижевног језика одржава.

Рекло би се као да је једно од основних стремљења европске културе, ако не и сам закон, да се одржава пуна равнотежа између оба становишта, националног и европског, оба подједнако потребна опстанку и развитку опште европске културе.

У будуће, као и до сад, биће од несумњиве потребе и користи за европске народе да проучавају сваки своју књижевност не само независно од осталих него, и увек, у вези са осталим европским књижевностима, јер све оне поред свих својих различности ипак припадају једној истој великој и старој породици.

У будуће та узајамна дужност мора добити један одређенији и позитивнији облик — облик европске сарадње. Европа има право на духовно првенство у човечанству. Али баш зато она има и великих обавеза према човечанству. Једна од највећих је: да чува своју културу.

Данас је европска култура у опасности. Њој с једне стране прети бољшевички варваризам, а с друге варварски американизам. Само слога свих европских народа може спасти европску културу од та двоструке опасности. Европа је свесна да јој спас не може доћи ни с које друге стране. Та свест биће темељ нове Европе, праве Европе.

Европа је матица културе. Ту културу нису подизали други континенти. Они је не могу ни срушити. Бољшевизам и американизам могу победити једино у случају ако се сама Европа претвори у гробара своје властите културе.

Судбина и решење тога питања је у рукама Енглеза и Немаца. У томе и лежи фатална суштина њиховог садашњег сукоба.

Др. М. Спалајковић

МИЛАН ЂОКИЋ: МАЛИ МОКРИ ЛУГ

Гробљанска улица

Опет наиђох на овај стрми плочник,
ко зна већ по који пут.
Корачам,
ногу пред ногу, ко́ болник, ко́ немоћник,
низ улицу сву у сунцу, низ пејзаж жут

Већ чујем како негде чекић бије,
то мајстори гробнице граде.
Глачају се плоче: за децу, за људе,
за тебе,
живи Београде.

Боже, па ту су читаве баште где ничу споменици,
а на њима натписа још нема:
крстови, капијице неке, аркаде, обелисци;
коме ли се,
коме ли се све то спрема!

Вирим унутра, на ту шуму тужног камења,
и погледом свуда цртам, ко́ руком вештом, слов
вучем нежне линије, режем знамења,
слажем речи
теже од олова.

Ето већ читаво гробље ту се створило,
па читам имена драгих, мртвих људи —
борја што се зелено оборило.
Тихо, тихо,
да се ово гробље не разбуди.

Идем, идем назад, мрак већ слази;
цвет ми нуди сирота цвећарка.
Већ се тамне мртви крајобрази.

Чуј, на цркви Светог Марка
звоно звони!

— Ехеј, шта је теби,
(то сам себи зборим),
нешто као суза, ко́ кап кише склизну ти низ образ.
Да л' то мртвог друга жалиш?

Прекрсти се,
иди, уђи преко пустог прага,
неком драгом треба свећу да припалиш.

МИЛОШ ВЈЕТРЕНИЦА

ПОВОДОМ 60 РОЂЕНДАНА ВЕРНЕРА КРАУСА

ЈЕДАН ВЕЛИКИ МАЈСТОР *МАСКЕ*

Вернер Краус је један од првих међу немачким драмским уметницима.

Сада шездесетогодишњак, чија се зрела уметност везује са виталитетом и способношћу ретке врсте, он је у глумачкој уметности јединствен феномен: то је велики мајстор, један од ретких уметника који и најскривеније тајне тешких карактерних улога савршено познаје.

Код неких глумаца то је сумњива похвала, јер уживљавање у улогу: данас бити краљ, сутра просјак, данас херој и духовни племић, сутра слабић или филистар, — значи често и недостатак властитог облика карактера и само спољашњу уметност маске.

Али код Вернера Крауса ова глума је нешто сасвим друго него обични преображај и гипкост. Он не копира један индивидуум, не навлачи на себе туђу кожу и саставља из натуралистичких појединости једну фигуру, он гради изнутра и никад не напушта себе. Он постаје, често у застрашујућој мери, други, а опет остаје јасно приметно у боји свога гласа, свога бића Вернер Краус.

Ова дубока и стварна уметност преображавања била је могућа само свесним напуштањем натурализма, строгом и упрошћеном вољом, која, као целина, чини да се концептована слика бића све оштрија, пластичније и силније истиче, извлачећи потсвесно на светлост, и чинећи маску провидном до задње залеђине и понора душе. При томе, маска као таква није више одлучујућа, и она такође подлеже упрошћавању. Само ретко је Краус тежио за портретском тачношћу, као кад је, на пример, за улогу Вирхова у филму *Роберт Кох* пустио да му нарасте природна брада. Уопште он ограничава маску на мало црта које постижу најјаче дејство. Али и телесно преображавање, за које је он такође способан, јесте, и поред тога, еминентно.

Иста прилика средње величине час је тврда као челик, час здепаста и гојазна, час повијена, ломна и празна. Овом се телу додају мало спољашња средства, оно се предаје унутрашњој визији, која као да га претапа и безобзирно утискује у једну замишљену форму.

Његов успон из мрака био је исто тако тежак као код неких других позоришних великана. Рођен у Гестунгсхаузену, порекном из свештеничке породице, постао је најпре статиста, путује около с једном трупом, у Губену прима месечну плату од 70 марака и мора да се задовољи у разним градским позориштима мањим улогама.

Као оперни статиста у Ахену моли да му се дозволи, ради оживљавања хора заробљеника у „Фиделиу", претстављање једног стогодишњака и узима једну сцену где старац умире, која толико привлачи на себе интедес куће да се поред тога заборавља на музику.

Неки су неправедно у Краусу видели, или рекли, да је он само виртуоз и умешан комедијант, да он ради искључиво разумом и нема срца. Напротив, он је постављен као тип „мислећег глумца" и тип топлог срца онако како га отеловљује Емил Јанингс. И сигурно је да он спада у ред уметника оштроумне концепције и смишљене глуме, која води од Ифланда преко Митервурзера до Каинца. Краус не загрејава малим приватним цртама, не дражи сузне жлезде суз них духова.

Вернер Краус

(Фото: Уфа)

Он неумољиво прикива индивидуе, обара неумољивим ударцима — и управо његове филмске фигуре, његова „Сива еминенција" и „Отпуштање", његов катастарски чиновник Серензен у „Анети" јесу говорећи примери. Или даје из духовне раздаљине изванредну личност. Али овде, као ни тамо, чини Вернер Краус да се види унутрашњост и карактер, а и срце карактера, и уместо да загреје, мами гледаоце још дубље у лавиринте људског.

Др. Ханс Хаверман

ПРЕМИЈЕРА „ДУШАНОВОГ ЈУТРА"

Од СЛОБОДАНА ИСАКОВИЋА

Иако су прилике нередовне, ипак на Видов-дан Београд је доживео једну позоришну премијеру. То је била драма у стиху **Душаново јутро** од младога и талентованог писца Слободана Исаковића, чије је дело, било награђено на нашем књижевном конкурсу. СРПСКИ НАРОД је донео једну дивну родољубиву песму С. Исаковића, која је са новим акцентима изражавала наше родољубље, поникло из бола и патњи целога народа.

Привучени садржином комада, из славне Душанове епохе, омладинци из Националне службе преузели су на себе извођење овога историског комада. Њима су притекли у помоћ и неколико познатих глумаца, да својим талентима и својом рутином помогну ове младе уметнике.

Комад је извођен на Видов-дан у присуству претседника владе генерала М. Недића, неколико чланова владе и других угледних личности.

Ма да су сви учесници уложили свесрдне напоре, морамо рећи да извођење овог комада није одговорило његовој правој вредности. **Душаново јутро** од Исаковића својом садржином и потом својих хетихова заслужује бољу опрему и бољу игру.

Он је извођен на Коларчевом универзитету са недовољном сценском техником и без потребних реквизита. Комад заслужује велику бину Народнога позоришта са свима њеним техничким могућностима, великим ансамблом и другим претимућствима, која пружа прва српска сцена.

Овако како је изведена, са оскудним средствима премијера је више личила на преставу каквога дилетантскога позоришта, што нажалост није заслуживао комад Г. С. Исаковића, који је свакако најбоља историска драма за један дужи период времена.

Нити рутина г-ђе Блаженке Каталинић наше позоришне правакиње, која је играла Марију Палеологову, жену краља Стефана Дечанског, нити младалачки жар Г. Александра Огњановића, који је играо младога краља Душана и истовремено режирао комад, нису могли да надокнаде осуство потребних средстава за извођење комада.

Зато њихов напор као и настојања других глумаца нису могла да дају одговарајуће резултате.

М.

ПЕСМА РОДУ

Докле ћеш крварити недужни мој напаћени роде
Разапет беспомоћно ко Христос на крсту твог страдања
Узалуд чекајући дане: смирења, среће слободе
Којој су упућена сва твоја чезнућа и надања.

Као да ниси свестан због чега патиш тако
И шта си од свог постања Великом Богу згрешио
Па ти још за живота припреми очај и пако
А смрт не шаље на те, да би те патњи решио.

Те зато роптеш и чекаш да зора спасења сване
Још увек у спас верујући, јер дух у теби живи
А искра прошлости славне понекад ненадно плане
Те не да, да те мрак свије у свој огртач сиви.

Дух који стално покреће искрвављено тело
Да не би посве клонуло под масом искушења
Пре него што буде свршено спасавајуће дело
Дело јединства твога, братимства и измирења

Закрвљене ти деце, што заслепљена лажју
Још увек успела нису разбити заблуде старе
Те дозволише себи, на злобу и радост вражју
Да мржња, завист и страсти, још њима господаре

Деце што се у борби противу свију зала
Не одрекоше ниједном, рођене груде своје
Деце једних погледа, прегнућа, идеала
Деце што веру бране и што се Бога боје.

Доста је било свега, јединство доћи мора
Иначе пропаст ти стоји, куцају дванаест часи
Црвени демон ради без даха и одмора
Да пламен живота твога за сва времена згаси.

Ако се не пренеш сада, после ће касно бити
Када те црвена нестане обвије вечитом тамом
Нико те неће чути, узалуд ћеш се молити
Пошто твој спас и Васкрс лежи у теби самом.

За време твоје голготе најзад си увидео
Да пријатеља немаш, сви су те оставили
Те стога ради потомства, да би и даље живео
Још није касно, прени се роде мили.

Под једну заставу слоге окупи децу родну
Па да се из рушевина Србија Нова ствара
Те ће предака земљу, благословену, родну
Поново својим плаштом обавит слава стара.

2 јуна 1944 године,
Београд

Р. П. Г.

УВЕК И
У СВАКОЈ
ПРИЛИЦИ
„Бајер"-ов
АСПИРИН

ИСПРАВКА

У прошлом броју *Српског народа*, бр. 28, у чланку који је на културној страни изишао под насловом *Ослобођење и производство српске жене* (поводом 40-годишњице рада ђе Исидоре Секулић), случајно се поткрала следећа грешка:

Пасус: *„Са Исидором Секулић српској књижевности подарена је не обична привржениа, већ права правцата КЛЕВЕТНИЦА, лепоте, и то високог европског степена."*

Треба да гласи: *„Са Исидором Секулић, српској књижевности подарена је не обична привженица, већ права правцата КЛЕТБЕНИЦА лепоте, и то високог европског степена."*

(Из Уредништва *Српског народа*).

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

ИДЕАЛИ СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ

Никада није јасније имала идеале српска омладина но данас. Вихор општега рата који је захватио и наш народ показао је све заблуде, све грехове и све погрешке. Он нам је уједно указао и једини прави пут којим наш народ мора и треба да пође.

У путоказу тога пута као аманет и као знак спасења блистају идеали наше српске омладине исписани крвљу најневиннијих и најчистијих жртава нашег намученог рода. То су две просте ствари.

Српска омладина има да живи за Србство и само кроз Србство и за Србство да остварује све своје идеје, сва прегнућа и сва своја замишљена дела.

Друго српска школска омладина има да се врати селу и да све своје снаге стави у искрену, неебичну службу подизања нашег села.

Зато је први идеал српске омладине вратити се Србству, као апсолутном изразу епског историјског хода и само кроз Србство и за Србство завршити своју националну револуцију изградњом снажног, јединственог српског националног духа.

Ни у једном народу школа не одваја тако брзо школску омладину од родног тла као код нас. Захваћени цивилизацијом, ми се стидимо свога порекла и отресемо своје колевке. Опанак који је нам дао живот, гуњ из кога смо се испилили у европску одећу, нико више и не чује.

Дужни им за све, ми им враћамо само једним: великом незахвалношћу. Међутим, треба поштовати корен из чије снаге црпи сок наш властити ластар.

Село јесте и биће главни извор наше националне снаге, једини резервоар наше националне виталности. И наша интелигенција као духовна властела нашег народа само у непресушном и нераскидном споју са селом може с једне стране умаћи неизбежној бољи цивилизације — декаденције, а с друге стране стварно послужити своме народу.

Јован Башић, уч VII раз.
I мушке гимназије
У Београду.

Петар Петровић Његош

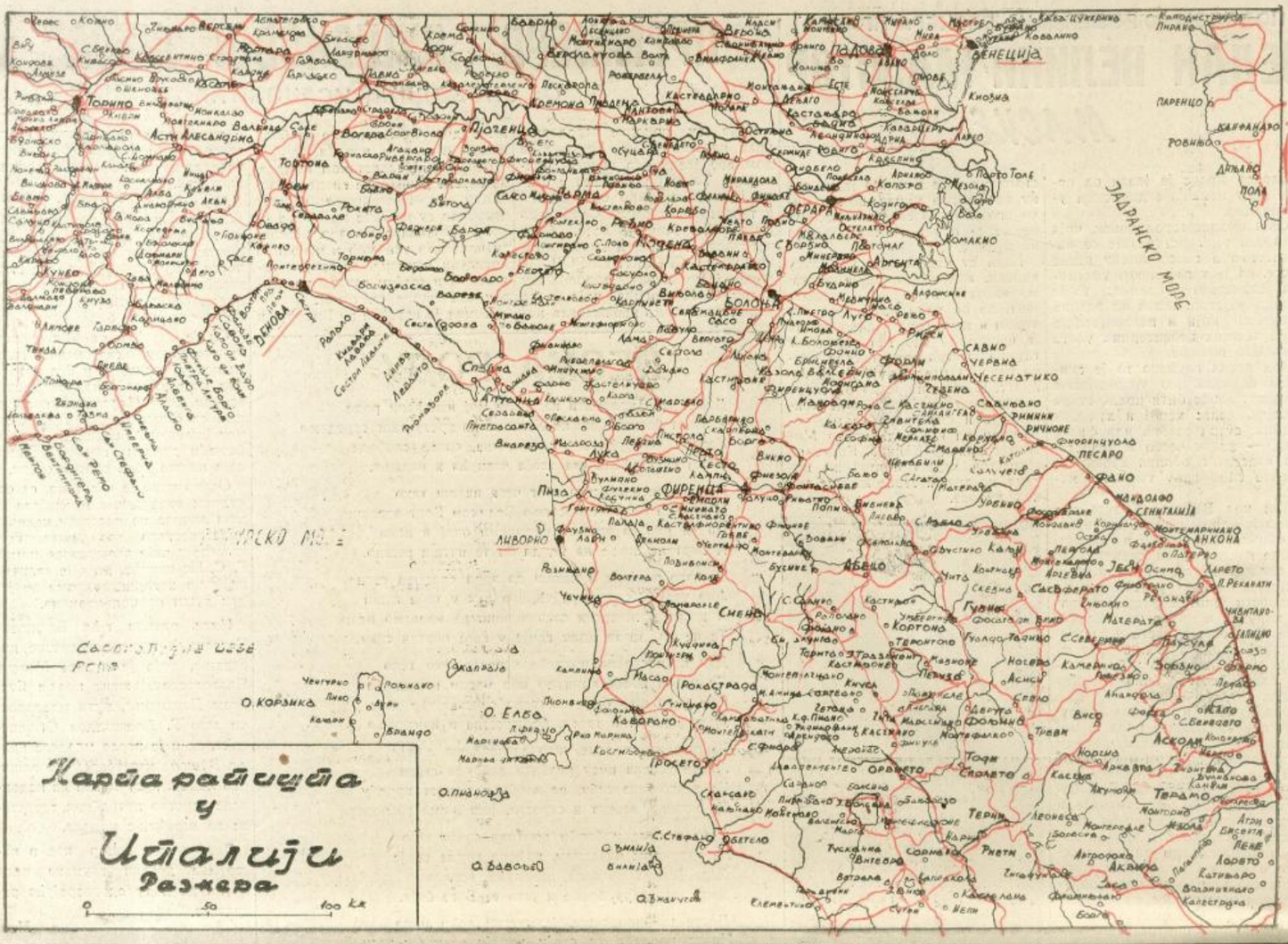
Тебе је Ловћен напојио снагом
да свемирску чашу испијеш до дна
и зарониш умом са смелошћу сна
кроз пределе вечних светлосних извора

и кроз сложен Космос — метеорским трагом
у земну страву и адске грозоте.
тајна превирања, душевне голготе
и у шумне вале васионског мора.

Твој се геније пео до плавог свебића
и у тајну Сфинге светлости је дао
озаривши Космос трагичношћу жића.

За титраје духа само си ти знао,
за судбинску подлост и магију света
и за сунчан искон што Ловћеном шета.

Б. Недељковић

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ ЛИЧНУ КАРТУ и путну објаву на име Милана Влајића, глумца из Аранђеловца издату од градског начелства у Аранђеловцу. Овим оглашујем за неважеће. Милан Влајић, глумац. 250 2—3

ОДРИЧЕМ СЕ моје жене Миленке Милићевић — Радаковић и повешћу брачноразводну парницу. Све начињене дугове на моје име не признајем. Стаменка Милићевић. 251 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранко Михајловић. 252 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ нобизену из спштине доње сабанте срез гружански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милијана Петровић. 253 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Димитријевић. 254 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9285 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радоња Лалић. 255 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Драга Петровић. 256 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Добрила Вараклић. 257 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 12106 издату из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Бановић. 258 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Арсић. 259 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Србољуб Миловановић. 260 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Божана Ђорђевић. 261 2—3

СВЕДОЧАНСТВО свршеног III разреда основне школе број 130 — 28 XI 1934 изгубљено. Оглашавам за неважеће. Живорад Марковић, Шљивовац. 262 2—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО IV разреда, издато од осн. школе »Митрополит Милентије« у Крагујевцу, оглашавам неважећим — — Ристић Ж. Леонора, кројачица из Крагујевца. 263 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Војислава Илић. 268 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 1368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живојин Ђорђевић. 267 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Викторија Конгрец. 239 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 3669 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Жарко Радојевић. 240 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Сло бодан Радошевић. 249 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10502 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миодраг Миладиновић. 241 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 139 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милисав Милановић. 247 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 2062 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Војиновић. 243 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Симовић. 244 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Петровић. 245 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1084-43 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Вукомировић. 246 1—3

ВОЈИ РИСТИЋУ, БРАТИСЛАВА. Мајка, Гроздана, Роса и Мома код куће живи. 264 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 2510, дуванску књижицу број 368 добивене из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живадин Обрадовић. 248 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 219 добивену из среза Крагујевачког и новчаник са 3[illegible] изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Ко донесе новчаник новац опраштам. Драгомир Васојевић. Село Доња Собонта. 242 1—3

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА“
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Кр. Марије 89 Тел. 22-912
185 1—1

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Ђ. И. Бр. 12947

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 30 ГОД. II
Београд, 15 јула 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НЕДОНОШЧЕ

Написао
Др. М. СПАЛАЈКОВИЋ

После толико времена и толиких порођајних мука угледала је најзад свет и нова »југословенска влада« у Лондону. Родило се недоношче. Ништа се друго није ни могло очекивати. Наш народ добро каже: »где су многе бабице, ту су деца...«

Порађање је трајало скоро два месеца. Черчил и Стаљин били су главне бабице. Морало се прибећи и хирургији. Још пре појаве новорођенчета, детету се морао пупак одрезати. По налогу Тита, Шубашић је поставио Краљу Петру као први услов — да Дража Михајловић не сме ући у нову владу.

У мају месецу Рајтер је тврдио, с обзиром на разноврсне личне и начелне тешкоће, да се уопште неће образовати никаква нова влада, него ће се »у име Краљев« именовати триумвират — Симовић, Шубашић, Цанкар.

Сва тројица су већ били добро познати због својих симпатија према Титу и његовим захтевима да он буде стварни вођ југословенске државне идеје.

Зашто је сад Симовић испао из комбинације? Очевидно, не ради тога да се он сам не би лично компромитовао, него да се његовом личношћу сама комбинација не би компромитовала. Историја ће и ту занимљиву тачку расветлити. Али већ сад се може назрети прљава позадина те жалосне политичке комедије...

Ко је пронашао Шубашића?

* * *

Черчил није познавао бившег Хрватског бана, др. Ивана Шубашића. Он је још мање могао знати за његове нарочите способности у улози југословенског »црњак«, коју сад одиграва у односима са својим земљаком Титом онако као за време намештања, на трулим позоришним даскама између Загреба и Београда.

Према томе, Черчилу није ни могло пасти на ум да енглеска влада може искористити Шубашића који треба да је ослободи његових југословенских тешкоћа према Стаљину и у исто време, бацањем прашине у очи Србима, да бар формално изгледи незгрпање и најгрубљим стаљиновским тежњама задахнуте подвиге »маршала« Тита.

Онај коме је у Лондону пала на ум комбинација са Шубашићем није обавио ни српски ни југословенски посао, па ма колико га камуфлирао санкцијом Краљевом. Српски народ није нимало изненађен том санкцијом која у његовим очима има вредност ординарног фалсификата.

И у овом последњем чину југословенске трагикомедије, који се сад одиграо у Лондону, сценарио је исти као и у првом који се одиграо 1941 у Београду. **Главни редитељ** је увек један исти. Он је добро познавао своје глумце — Симовића и Шубашића — у театралној улози »црњаца«.

У оба случаја, у Лондону су се задовољством поздравили искомбиновани сценарио главног редитеља. У оба чина, радња се изводи у име Краља Петра а ради спаса владаоца и државе. Као интермецо између чинова, редитељ је уметнуо Краљеву женидбу, али се вероватно и сам изненадио кад је сазнао за кумовски свадбени дар од осамнаестог маја.

Како је да је, комбинација са Шубашићем није колико Титова и Стаљинова победа, колико отворена манифестација безобзирног притиска енглеске владе на Краља Петра.

Осамнаестог маја било је најстрашније бомбардовање Београда од стране Англоамериканаца. Тога дана у вече Краљ Петар је примио оставку Пурићеве владе и поверио мандат за састав нове »југословенске владе« Шубашићу који се тада налазио у америчким Сједињеним Државама где је водио пропаганду против Пурићеве владе а у корист свога земљака Јосипа Броза-Тита.

У то исто време пада и нарочита посета енглеског министра спољних послова, Идна, Москви. Требало је уверити Стаљина да ће се, комбинацијом Шубашића, енглеска влада ослободити хроничних криза југословенске емигрантске владе а Титова акција у Хрватској и на Балкану успешније наставити.

* * *

Последња »југословенска влада« у егзилу била је влада Божидара Пурића. Каква је да је, она је била састављена не само у име Краља Петра него и по његовој **слободној вољи.** Влада коју је сад саставио Шубашић од шест министара, од којих двојица претстављају Тита, у ствари је »посмртна влада« већ одавно сахрањене и иструлеле Југославије. Она је само по именима својих чланова успомена — управо, карикатура од успомене — на некадашњу српско-хрватско-словеначку државну заједницу. Сумњиво је да је она састављена у име Краља Петра, али је несумњиво да она није постала по његовој слободној вољи. Несумњиво је да нико од српских политичара није хтео да приступе на сарадњу са Титом. Очевидно је да је Шубашић саставио своју владу у споразуму са Титом а не у споразуму са Краљем Петром.

Та »посмртна влада« је творевина Черчила и Стаљина. Она је оруђе сковано за извођење њиховог програма. Циљеви те владе нису ни национални ни југословенски, него су искључиво бољшевички и совјетски. Шубашићева влада је на првом месту уперена против Срба и Србије. У њој Тито заповеда, а Шубашић извршује.

Сва брига енглеске владе од почетка рата своди се на то да се извлачи како може из сплета ратних и политичких криза у којима се стално налази. Очевидно, Черчилу је данас тешко и претешко што не може да заштити енглески простор од дејства новог немачког оружја и да задовољи Лондонце на онако исто јевтин начин као што задовољава Совјете.

Са енглеске стране све се чини да се разголичавање Черчиловог повлађивања Стаљиновим плановима о бољшевизацији Европе претстави као тактика немачке пропаганде. Међутим, Срби данас добро знају на властитог искуства шта и коме од великих народа треба веровати.

Срби нису, на пример, заборавили сва она зла која им је Бадољова Италија учинила. Нарочито, кад је у питању Тито и ширење комунизма у појединим балканским областима, Срби врло добро знају колико су поједини народи и њихови вође за то одговорни. За свој успон Тито много мање дугује својим личним способностима него свесним или несвесним погрешкама других.

У једном од својих говора прекоморског радија, Черчил је пролетос, говорећи о Титу као пријатељу и савезнику, рекао да енглеска влада помаже у Југославији све оне елементе који се боре против Немаца, али да се на жалост Срби боре само против бољшевика и комунизма. Он је у својој души морао бити захвалан свима онима који су, у свом политичком слепилу, ишли само на руку плановима Јосипа Броза Тита, допуштајући ону бесомучну хајку која се у једно време са свих страна била дигла против Срба.

Поред све горке ироније садашњих збивања, српски народ зна да разликује општи интерес од посебнога, заједничку судбинску истрајност од пролазне ћудљивости тренутних расположења и потреба. Данас је сваки Србин свестан комунистичке опасности не само за будућност своје земље него и целог Балкана. Србима није потребна опомена ни са које стране, ни о злочиначким намерама Совјета ни о њиховим енглеско-америчким саучесницима.

У осталом, и према тврђењу самих енглеских листова као Дејли Хералда и Дејли Мела, постоји документ о споразуму грчких и бугарских бољшевика за оснивање једне федерације совјетских балканских република, која би обухватила Грчку, Бугарску, Македонију и Југославију; а поред њих »Истанбул и Дарданели образоваће једну аутономну републику под контролом Совјетске Уније«.

На Турцима је да оцене колико је тачно ово тврђење, јер алузија на »независну Дарданелску републику« могла би се тумачити као одавање полазне тачке за практично извођење Совјетског програма према Турској.

За нас је јасно зашто су Англоамериканци напустили Краља Петра и пружили сву помоћ Стаљиновом експоненту Титу који је последњих месеца чинио усиљене али узалудне покушаје да продре у југозападну Србију и преко ње у срце Балкана. Можда таква политика није нимало у интересу Велике Британије, али потпуно одговара циљевима које су Рузвелт и Стаљин себи поставили у овом рату. Черчил је данас сав у њиховим рукама, и кад би сад и хтео он се више не би могао ишчупати. Енглеска се претворила у обичну војничку базу за америчке ратне операције.

Рузвелт сања о »америчком златном веку«. И ради тога он уступа Стаљину целу Европу и западну Азију, а за себе задржава остале делове света. У очима америчко-јеврејске плутократије само је такав рат рентабилан.

СОВЈЕТИ И ЕНГЛЕСКА КОНЦЕПЦИЈА ЕВРОПЕ

Написао
Др ВИЛХЕЛМ КОПЕН

Рузвелт је године 1940 поново изабран, јер је народу Сједињених америчких држава обећао да ниједан амерички војник неће бити послан на икакво ратиште ван Америке. Овај пут он поставља своју кандидатуру са паролом да може да пружи свету мир. Заиста, ко пажљиво прочи његов програм будућег мира, тај неће наћи никакву солидну базу за један мир. Напротив, он уверава да нема „никаквог и за увек делујућег средства за спречавање рата." То је утолико тачно, уколико су уговори као закони само онда нешто више него краткокрајно решење непријатељства, када ти уговори не намећу силу и стварају једно подношљиво стање које као се показало, енглеско-амерички послератни планови *не* предвиђају. Париски диктат од 1919 најбоље показује чему води један неправедан мир.

Рузвелтов пројект базира се, упркос горком искуству, на прет поставци, да једна временска констелација неколико великих сила даје јемство да се може одржати једно противприродно насиље над другим народима. Теорија, да ће четири савезничке силе увек и свуда имати истоветне и заједничке интересе, данас је алфа и омега свих планова Лондона и Вашингтона. Ова претпоставка се већ данас, усред рата, показала погрешном зашто нам је најбољи доказ пропаст Атлантске карте.

Ствар је, дакле, у противречности између планова и стварности, која се може превродити само новим илузијама. Ту долази пре свега илузија да се Совјетска унија одрекла своје светскореволуционарне тенденције као и да ће она после овог рата бити тако ослабљена да ће јој бити потребна помоћ њених данашњих савезника и да ће она дозволити да буде увучена у систем сталне сарадње за зеленим столом једног новог савеза народа ма какве природе он био.

Када се Стаљин у Техерану трудио да увери Рузвелта у такве совјетске намере, то је одговарало само бескрупулозној бољшевичкој тактици. Али, у међувремену се испоставило да чињенице говоре сасвим другачије. Сржу московске и техеранске конференције била је утврђивање принципа, да ће три тамо заступљене велике силе *заједнички* решавати сва питања која се појаве. Они су се изричито одрекле једне врсте демаркационе линије која би Европу поделила у две утицајне зоне.

Из овога би морало следити да би Москва требало сваки да ради у споразуму са својим савезницима. У стварности се показало да је Кремљ, истина у границама такозване „зоне сигурности" у подручју које је Черчил спремамо за „кордон санитер", поступио самовољно и у свим случајевима (Пољска, Балтичке земље, Балкан) присилно Енглеску и Сједињене америчке државе на отступање. Тако је Стаљин узео на себе пуно право на одлучивање тамо где су Американци и Енглези имали првенствене интересе.

То се показало и у Барију и Алжиру по довољно самосталном ставу Совјета и доказало се да Москва не само у Средоземном мору него и у „ослобођеној Француској" жели да сама одлучује. То је истовремено био и одговор на говор премијера Јужноафричке уније Сматса, који је захтевао западну Европу за Атлантски блок.

Укратко: Совјети не одобравају својим ратним савезницима нарочита права ни на западну Европу, већ раде одлучно на остварењу свога ратног циља, бољшевизирање европског континента а преко тога ка стварању једне светске бољшевичке државе.

Наравно, овде се ради само о жељама. Када би савезницима успело да победе Немачку, то нимало не значи да би они били у стању да онда задрже Совјете у њиховом надирању ка Западу. Било би наивно веровати да би се Совјети могли задржати каквим демаркационим линијама и протестима.

Сетимо се у вези са овим шпанске предигре за други светски рат. Москва је 1936 распирила шпански грађански рат да би себи потчинила ову земљу. Доласком генерала Франка, која су помагале Немачка и Италија, париран је бољшевички напад у овом делу Европе. Тиме је и тадашња француска избегла опасности да пође истим путем који је Кремљ спремно Шпанији.

Гласови који се данас чују у Лондону, којима се наговештава *активна енглеска политика у Европи*, политиком реалистичнијом него сањарења о диктатури четири силе над земаљском куглом, нису ништа друго него стара британска тактика осигурања на све стране. Уствари ови енглески планови немају никакве реалне подлоге нити будућност. Центар Европе је Немачка и немачки народ, и ко мисли да овај центар уништи онда претставља само смешну фигуру.

Гледајући с копна Енглеска је само једно периферно острво ко је неће никада располагати условима који су потребни за вођење европског континента.

ШЕЈЛОК НА ПОСЛУ

Турски журналист Јалчин опомиње да се не ствара неправедан мир, јер такав мир опет не би био никакав мир. То су речи рачуна. Али памет није врлина јевреја у тренутцима када је обузет мржњом. Политику коалиције спроводе јевреји обузети мржњом. Те зато њихове послератне намере имају свега осим једнога: жеље за праведношћу.

Као нов доказ тога да се у логору коалиције стварају пројекти неправедног мира, треба да сматрамо садашњу конференцију у Њу-Хемпшајру где су расправљали питање послератне валутне политике. Сама чињеница да су неутралне земље одбиле да учествују на тој конференцији доказују да циљ тог саветовања није стварање мира после рата, већ наставак рата после склапања мира. Настављање рата у истом смислу као што је било учињено после склапања Версаљског мира: финансиски притисак против бившег непријатеља.

Али овога пута постоји нешто чега није било после Версаља. Овога пута један од чланова коалиције би желео у случају победе над Тројним Пактом да финансиски доминира не само над бившим непријатељем, него и над својим ратним пријатељем.

Амерички предлог да се створи централна светска банка и предлог да се створи једна валутна вредност, која би била основ свих светских финансиских обрачунавања, значи потпуно господство Америке на светском финансиском пољишту. Зато што та банка и та валута имале би као основ амерички трезор злата, који претставља скоро целу количину светског злата.

Енглези се већ буне против тога и чак оспоравају потребу да се новац наслања на златну резерву. Интересантно је како, под притиском догађаја, Енглеска прихвата националсоцијалистичке назоре. Чак и у погледу финансије Енглез већ мисли, као националсоцијалиста: злато не претставља реалну вредност.

Али амерички Шејлок неће да попусти. Он је толико жедан добити да не може сада да заборави ни на оне дугове из светског рата које је живот одавно прецртао. Приликом скорашњег боравка де Гола у Вашингтону испољило се да Американци желе да задрже француска острва у западном Атлантику као накнаду за дугове Француске из светског рата.

Понашање Рузвелта према де Голу очигледно доказује да је амерички империјализам добио све већи апетит. Сада америчка држава отворено циља на то да узме Француској њено колонијално царство. Никакав споразум између Рузвелта и де Гола није могао да буде постигнут, и то зато што де Гол не сме да прихвати тешке услове Рузвелта.

Осим де Гола доживео је велико разочарење и Миколајчик. Он је добио од Рузвелта извесно обећање у погледу будућности Пољске. Али та обећања још нису престала да звуче у Миколајчиковим ушима, када је већ Москва одговорила без икакве двосмислености: московски лист „Пољна Пољска" изјавио је да ће Москва сама без ичије помоћи или сугестије образовати будућу пољску владу.

И, наравно, та ће се влада саставити искључиво од чланова такозваног пољског националног одбора, који је створен у Москви од пољских и јеврејских комуниста. Ово је још један фрапантан доказ непостојања за једничке полотике коалиције. На против, постоји толико политика колико има чланова коалиције.

Изузетно у овом тренутку има мање политика него чланова коалиције. Зато има мање, што Британија нема сама политике. Она сада има само једну бригу — „V-1".

Черчилов говор посвећен овом новом оружју је дао слику стања у Јужној Енглеској која је много страшнија неголи слике које црта немачка штампа. У Лоидону се створила таква нервоза да ниje ни чудо што Енглеска не може сада да мисли ни на какву већу спољно-политичку акцију. И зато се сада потпуно тачно види да је Британска империја вођена у овом рату од стране САД.

То увиђају и Енглези, и зато се код њих ствара све више присталица једне промене целокупне политике. Није ни чудо што је ових дана један велики енглески лист напао Черчила и прорицао катастрофалан крај његове политичке каријере.

МЕС.

БИТКЕ МАТЕРИЈАЛА

Источни фронт састоји се сада од три дела. На јужном делу је сад најважнији сектор област Лавова и Ковеља, где се разбијају таласи непријатеља. На северном сектору је најважнији део област Полоцка и Пскова, где такође Совјетима није успело да напредују.

Средњи део Источног фронта је у покрету. Совјети надиру имајући пред собом два циља: Средња Висла и обала Балтичког мора.

Једна офанзива таквих димензија као што је садашња не може да буде заустављена првим противмерама. Потребно је извесно време да би се створила ситуација у којој ће се осетити обим немачких противмера. У сваком случају Совјети морају да рачунају са немачком реакцијом на њихове почетне успехе. Треба очекивати да ће се борба постепено претворити у борбу материјала. А у борби материјала никад још у овом рату нико није могао да надмаши немачку војску.

Ово се нарочито очигледно испољило у тешким биткама материјала на нормандиском фронту. Концентрацијом огромних снага Енглезима и Американцима успева понекад да изврше мали продор, али затим немачки контра-ударац враћа успоставља првобитан фронт. Тако, на пример, село Ла Хе ди Пиј мења већ по пети пут свог господара. Американци су већ двапут заузимали село и двапут су били избачени.

У неким борбама као што је на пример код Кана, Енглези су морали концентрисати такве снаге да је уопште тешко замислити ту кондензацију дивизија. Али, поред свега тога, Немци задржавају непријатеља на његовим повољним положајима. У последњој битци код Кана, где су Енглези са снагом од 12 дивизија јуришали на фронту од 3 километара, успело је нападачу да напредује свега 800 метара, и то само на фронту широком 2 километара.

А на оном сектору рата, где се биће битка материјала, без такве кондензације (говоримо о Италији)), немачке заштитнице имају сталних одбрамбених успеха у борби против многоструко надмоћнијег непријатеља.

Битке материјала јесу битке гвожђа. Али у исто време то су битке духа. Што више гвожђа, тим више треба духа. Немачка војска има духа, као што нема ниједна друга и зато она употребљава гвожђе са највећим успехом.

Американци су се много преварили када су мислили да је савремени рат само математика и техника. Изнад математике стоји операциска идеја. Изнад технике стоји борбени дух. И у домену стратегиских идеја, и у домену борбеног духа Немци су ненадмашни, и зато ће они потући америчку војску и њену помоћну војску, британску, на француском и италијанском ратишту. Исто тако ће они потући и совјетску војску, јер операциске идеје и борбени дух Немаца су на већем нивоу него код Совјета.

Исто се може казати и за рат на Пацифику. И тамо је јапански борбени дух и јапанска тактика боља од америчке. Американци не могу да одоле Јапану ни техником, ни математиком. А још мање то могу да учине Кинези.

Чунгкишишка Кина нема ни тех ничке, ни операциских идеја. Она се сада налази у стању агоније, и то се види по целом развоју јапанске офанзиве у јужном делу Кине. Та офанзива погађа не само Кинезе, већ и Американце, јер одузима њима све те главне базе за авијацију, које је амерички генерал Стилвел припремио у чунгкишишкој Кини.

У битци материјала може бити тренутака, када материјал постизава извесан успех. Али затим опет водећа улога припада духу, и дух добија победу. Победа духа је несумњива. То јест несумњива је победа Тројног Пакта.

М. Војновић

ТЕШКЕ ОПТУЖБЕ ПРОТИВУ АНГЛО-АМЕРИЧКИХ ВАЗДУШНИХ ТЕРОРИСТА

Два мала детета, из села Жиљинци, код Крушевца, тешко повређена од експлозије једне писаљке бачене од англо-американаца

НЕПРИЈАТЕЉСКА МАТЕМАТИЧКА СТРАТЕГИЈА ПРЕТРПЕЛА СЛОМ

Војни дописник агенције ДНБ Мартин Халенслебен пише:

Док се битка у Нормандији од западне обале полуострва Котантен до Кана приметно пооштрава у погледу интензивности и акције, дотле се из борби у Италији и још више на истоку види да немачка тактика овде очигледно тежи обезбеђењу залеђине за борбу на западу.

Ако Немци успеју да својом политиком задржавања на истоку и југу преместе главне тежиште своје снаге на територију Француске, а сви су знаци да ће ово и успети, тада целокупна инвазија долази мање или више у питање и може се рећи да ће противничка математска стратегија претрпети слом са математичком сигурношћу. То је стратегија која верује да ће згњечити противника само помоћу бројне надмоћности. Јер тада не би само број био одлучан фактор, него би се борба руководила оперативном вољом зараћених страна.

На основу немачких мера може се закључити како ће баш густина броја оних који се на њу ослањају да им дође главе. Овај рат ће према томе одлучити на бојном пољу јача оперативна идеја. После употребе потпуно нових врста оружја, као рецимо V-1, уз факторе који одлучују битку долазе и потпуно нови, мада још није доказано да ће они имати сличан револуционарни значај за вођење рата као немачка тенковска тактика која је првипут употребљена 1940 године. Али ипак оваква претпоставка не лежи ван граница могућег, пошто су Немци у овоме рату непрестано уводили нешто ново и изненадно како у технички ком тако и у акционом погледу.

Досадашње борбе на англо-америчком мостобрану показују уосталом потпуно јасно да Немци желе само да обезбеде добитак у времену са потпуно одређеном намером. Баш ова појава и чињеница да целокупна њихова снага још није дошла до изражаја претставља довољне доказе за тачност овог схватања. У међувремену се совјетска офанзива проширила на област Ковеља, где треба да добије простора у правцу Варшаве ради потпомагања операција на средњем отсеку.

На основу упорне немачке одбране на средњем отсеку, где су Совјети до сада стигли до Вилне, може се претпоставити да ће се они и овде појачати.

Немци предузимају овде своје мере само онолико колико је потребно за вршење такозваних операција покривања. При томе ће њихове консеквенције запањити многе посматраче. Али оне су једино могуће када се узму у обзир сва ратишта. Досадашњи ток совјетске офанзиве показује да су бољшевици исто тако далеко као и на почетку свог великог напада од свога стратегиског циља, који тежи пропасти немачке војске на истоку.

Несумњиво је њихов успех што су у борби стигли до Вилне и у правцу Двинска, али то не мења чињеницу која ће једино бити одлучна. А при томе је све већа цена коју плаћају.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 23у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Просвета. д. Влајковићева 8.

„ТРАЖЕ СЕ ДВА СРБИНА"

Састав нове „југословенске владе" др И. Шубашића у највећој мери поучан је за нас Србе. Као на длану можемо јасно ми, Срби, да читамо и да видимо судбину Србије у тој т. зв. „демократској и федеративној Југославији", о којој говори у својој изјави нови „хрватски премијер", како назива и Др Шубашића лондонски Рајтер у својим извештајима.

У његовој Југославији по рецепту „маршала" Тита постоје пуно народа: има ту поред осталих и Санџаклија и Личана, али изгледа да не постоје Срби из Србије.

Јер, ето, у тој „југословенској влади" сви су ти народи представљени, али Србија није. Зато се морамо питати је ли по среди омашка, случајност или резултат једне већ утврђене политике?

Оваквим својим саставом без Срба и Србије, Шубашићева влада показује да су најзад Срби емигранти у Лондону увидели да Лондон води политику противну српских интереса и да у будућој Југославији како је кроје Черчил и Иди Срби ће бити распарчани у неколико јединица, а други ће имати водећу улогу. То је устврди Југославија, какву је Јосип Броз Тито објавио и у којој ће српска већина бити подвојена у неколико федеративних јединица.

Зато је и криза толико дуго трајала, јер нико од српских политичара нити српских чиновника, који су се затекли у иностранству, није хтео да се прими макаквог положаја у влади др Шубашића.

И за сваког политичког буквара јасно је било да је антисрпство главно обележје владе др Шубашића последњег бана хрватског који се већ одавно ставно у службу Москве и извршује наређења „маршала" Тита.

Она два једна Србина која се налазе у влади др Шубашића, ако нешто претстављају, то је свој ужи крај. Излапели старац Сретен Вукосављевић треба да претставља Санџак, а недорасли Савица Косановић Лику, али по својим идејама и политичкој акцији, нако српског порекла, они својим присуством у влади Шубашића само појачавају њен антисрпски карактер.

Сретен Вукосављевић који је по професији учитељ и политички спекулант, а никакав професор Универзитета, и Савица Косановић који је неким чудом играо политичку улогу у бившој Југославији, као чланови самосталне демократске странке били су оснивачи и вође „пречанског фронта", који је водио бесомучну борбу противу Србије.

Савица Косановић у друштву са др Шубашићем, док је српски народ подносио исусовске патње, наставио је своју гадну антисрпску пропаганду у Америци. Сретен Вукосављевић, мислећи да је дошао његов час да у мутној води задовољи своје амбиције потпуно се приближио „партизанима" и постао је претседник „партизанске" покрајинске владе у Санџаку.

Као што се види из ових кратких биографских података ове двојице Срба, њихове главне квалификације за улазак у владу др Шубашића биле су њихово антисрпство и њихова верна служба „маршалу" Титу.

Изгледа да „премијер" Шубашић и његове газде хоће ипак да исправе грешку и да увеђу два Србина из Србије. Али тешкоћа је у томе што нико неће да се прими издајничке улоге да ради против свога народа и зато Черчилу и Идну, Шубашићу и Титу не остаје ништа друго него да објаве оглас: „Траже се два Србина да буду министри"

В. А.

УЛОГА СРБИЈЕ У БУДУЋНОСТИ

Од свију земаља на балканском простору Србија је дала најмање присталица комунистичкој идеји и бораца за бољшевичке експерименте. То се објашњава тиме јер смо ми земља ситног поседника, који је присно везан за свој комад земље. Он је са земљом срастао и одрастао и тешко га је одвојити од ње, а његов заклети непријатељ је онај који покуша да му је одузме. Такав земљорадник никад се неће одрећи свога поседа и свога газдинства ради идеје колективизације и сеоских колхоза.

Зато ова комунистичка вршљања у српском простору нису српског порекла, јер српски земљорадник је највећи противник комунизма и бољшевизма.

Србија је благословена земља, пуна је као кошница и народ је вредан. Али све то није рационално искоришћено и државна политика вођена је скроз погрешно. Ми смо на пример запоставили природне потрошаче наших производа, тражећи далеко од нас тржишта из политичких разлога.

Бивша Југославија за време свога животарења није никад била слободна и независна земља. Она је споља имала све атрибуте једне слободне и независне државе, али у ствари она је претстављала за упућене земљиште туђих утицаја. Изнутра разривена ситним племенским расправама и партиском политиком, она за двадесет година свога вегетирања није могла да се среди ни политички ни економски.

Под таквим околностима држава није могла са успехом да решава важне унутрашње проблеме, а најмање да преоријентише своју привреду како су то прилике захтевале. Заостало је у пољопривреди била је толика да и поред свих природних богатстава, ми смо преживљавали најтежу економску кризу. Наш земљорадник доживео је крах и толика се је задужио да је држава морала интервенисати да га спасла од сигурне пропасти.

Политика не може и не сме мењати природан пут у размени добара. Па ипак то се догодило у бившој Југославији било по диктату са стране или из потребе унутрашње политике. Средњо дунавски и балкански простор до пуњују се, јер су упућени један на другога. У тој природној заједници интереса оба простора треба тражити кључ за политичка решења у односима свих држава у њима.

Бивша Југославија покушала је да се заштити помоћу разних пактова и савеза, али у томе није успела, јер у тим заједницама нису били и они народи, чији су се интереси саглашавали са њом. Због тога је наступило узајамно неповерење, које се доцније претворило и у отворена непријатељства.

Такво стање ствари наметнуће нам после рата извесне обавезе.

Ако би све остало по старом, онда се сасвим сигурно може тврдити да ће овај светски рат продужен до пове прилике, када ће се наставити још у већој форми него сада.

Али враћање на старо не може бити, хтели ми или не. Сигурност Европе тражи једно ново организовање народа који живе на европском тлу и намеће им извесне обавезе, које ниједан народ не може избећи. Наш ће пут и интерес бити да прихватимо овакво стање и да потражимо додира у заједничким интересима са народима средње-дунавског простора.

С обзиром на ово наше снаге не смеју се лудо трошити, као што је то био случај за ове три године. На данашње прилике мора се трезвено гледати, како би се оспособили да прихватимо сутрашњицу, која треба да нам обезбеди миран и нормалан живот за један дужи период времена, него што је то било после 1918 године.

Ми не смемо више служити туђим интересима, нити се подавати осећањима срца, кад је у питању судбина српског народа. Сви проблеми морају се реално посматрати и за њих тражити практична и корисна решења. Прошлост је мртва, кућа се мора кућити изнова.

За такву ситуацију српски народ треба да је сложан, уједињен и духовно оспособљен, како би могао одговорити улози, која му је у новом поретку намењена, због свога географског положаја и свога анти-комунистичког става. Народи несложни, разривени унутарњим размирицама, отровани болесним идејама имаће подређене улоге. Ми дубоко верујемо да је наш народ претурио преко главе најгоре и да брзо корача своме потпуном моралном и духовном оздрављењу.

У последње време имамо пуно дивних примера патриотског рада наших истакнутих националних радника, па зато са извесном ведрином гледамо у будућност. Као да се вратило златно доба српске слоге и великог пожртвовања у раду за општу ствар.

И време је за то, јер је лутања било доста и непотребних жртава и сувише. Ми смо веровали у животне сокове здравог српског корена и нисмо се преварили. Србија данас корача на путу свога коначног оздрављења. Бог нас је опаметио и умудрио. Њему нека је хвала!

Свесни смо и тога да ће бити још црних дана и још жртава. Ако треба још жртава, нека разум надвлада осећања, да жртве не буду узалудне. Ми смо већ много прорећени и зато је императив штедња српске крви. Уколико будемо сложнији, утолико ће бити мање жртава и мање потребе за проливањем крви.

Српско небо полако се разведрава и повећавају се могућности да примимо улогу, коју нам време и прилике намећу у овом простору. Ако на том путу истраћемо можемо мирне савести очекивати суд поколења и отворено им рећи: Ми смо своју дужност савесно испунили.

Прегнимо сложно на посао, јер прегаоцу и Бог помаже!

Стари ратник

СТЕГНИМО СРЦА

Генерал Недић разговара са пострадалим омладинцима и грађанима приликом последњег терористичког напада на Чукарицу (*Фото:* Држ. пропаганда)

Не обраћамо се више онима, од којих нам долази зло данашњице. Не апелујемо више на моћне, сугрђана. Све се то показало без дејства, јер велики и моћни од којих зависе животи наших остадоше глуви на наше молбе.

Пишемо ове редове за наше мале људе са Чукарице, Михајловца, Бановог Брда, Цареве ћуприје и Топчидерског брда. Њима, које је англо-амерички бес свирепо погодио, ми се обраћамо. Сем братског саучешћа не можемо им, нажалост, ништа више пружити, јер и сами немамо ништа.

Можда ће данас или сутра нас снаћи, оно што су они већ претрпели. Зато можемо једино да их молимо да стегну срца и угуше бол, да се помоле Богу да им да снаге да издрже сва искушења до бољих дана.

За тешку осуду су варварска дела наших бивших савезника, због којих смо доживели толико несрећа и који нас сада планski уништавају. За осуду су јер нам уништише толике животе невиних грађана и нанеше толике милионе материјалне штете.

За осуду су тим пре, јер смо ми невини и ничим такву осветa нисмо заслужили. Ми смо их добрим задужили, они нам злим враћају. Они нас немилосрдно уништавају зато што нећемо у бандитске редове Јосипа Броза, који хоће наше уништење. Морамо их осуђивати, јер према српском народу спроводе тежак терор, док према другима, који су их изневерили, они то не чине.

Ми вам ово говоримо као Срби и браћа, који на коленима молимо се Богу да вас сачува, кад чујемо хук убиствених англоамеричких бомби изнад ваших домова и глава. Али има и других, који ће вам другојаче говорити. Немојте их слушати јер то нису ваша браћа већ су изроди свога народа са замраченом савешћу.

Ако вам ко од њих доказује потребу ових варварских бомбардовања, упитајте га је ли му до сада ко од његових блиских погинуо или настрадао? Лако ћете се уверити да нико од њихових није настрадао, да су се добро склонили, да су пуни пара и да проводе безбедан живот, и да воде политику језиком а не памећу, због чега смо толико настрадали.

Тешко је тешити вас на вашим згаришитима и блажити ваш бол за изгубљеним милим и драгим. Али ипак добар је Бог, молите се њему, јер он ником дужан не остаје. Не клоните духом нако су велика искушења, кроз која пролази наш народ.

Не будимо кукавице, већ достојни потомци наших великих предака, који су знали без роптања да подносе најтежа искушења. Радимо своје редовне послове, вршимо своју дужност, руководећи се нашом народном мудрошћу: Свака сила за времена, а невоља редом иде.

Зато, драга браћо, стегните крваво срце, јер то од вас тражи наша Србија.

„С. Н."

13 ЈУЛИ

Тринаестог јула 1941 године Коминтерна је пустила у погон своју европску пролетерску машину. Авангарда совјетског империјализма добила је од Стаљина преко Димитрова наређење да практично изведе оно за шта су је 25 година теоријски припремали „доктори" свердловског терористичког универзитета. Радио Лондон лаконски је саопштавао у својим емисијама непосредно после наше државне катастрофе: „Југословени, чекајте 14 јули! Тада ће се десити нешто велико!"...

Секретар комунистичке партије Југославије Јосип Броз-Тито напустио је Кланџај и пожурио се да се још пре тога дана, који се није случајно подударао с даном уласка париских санкилота у Бастиљу, окупа у крви српског народа, што је „велики маршал" из Кремља благословио дошније својим „крстом" од српа и чекића и злогласног „питомца" загребачке полиције унапредио прекоњ у чин „маршала од Југославије".

Тринаестог јула 1941 устали су да „бране отаџбину" они исти који су у југословенским фабрикама за наоружање пунили чауре песком, они исти који су дезертирали из војске и стварали у њој расуло, они исти који су тои месеца ранише ширили кроз војску пароле, којима позивају војнике да се не боре „за краља и његову буржујску клику".

Тринаестог јула увече издао је штаб „народно - ослободилачке војске" у Црној гори свој први комуникеа, у коме се саопштава да се на стародревним зидинама историског Спужа и Чева равног „гнијезда јуначког" вије црвена застава. Тај комуникеа није потписала рука неког од потомака Јола Пилетића или Новака Рамовића, већ се испод њега налази латиницом исписано име и презиме јеврејина Моше Пијаде, „команданта" Црне горе лета господњег 1941!

Тринаестог јула 1941 године почела је да се извршује над српским народом смртна казна која је изречена у злогласном сремскомитровичком споразуму, који су потписали у робијашкој ћелији Моша Пијаде и један други српски крвопија. Тачке тог споразума претстављају најмонструознију заверу која је икада склапана против Срспства и Светосавља.

Тринаести јули 1941 донео је поробљеним Црногорцима још страшније ропство. Ропство једној партији, која је у пракси показала да су њене пароле обична лаж и обмана, партији која обезобличиле људско биће, одузимајући му душу и Бога и убијајући у њему највише моралне вредности, које су у Црној гори више него игде цењене и којима су Црногорци надокнађивали оскудност свог кршног тла.

•

Тринаести јули претставља, међутим, у једном другом смислу један светли датум у историји Црне горе. Дан пре тога састао се на Цетињу петровдански сабор, чији је сазивач и спиритус ректор био српски апостата и агент свих непријатеља српске слоге и јединства др Секула Дрљевић. Тога дана прокламована је „слобода" окупиране Црне горе, а др Дрљевић дао агенцији Стефани свечану изјаву, у којој се између осталог каже: „Црна гора географски припада Балкану, а геополитички Средоземном мору"!... Комунистички агитатори искористили су, наравно, револт црногорског човека према том срамном чину једне шачице савојских најамника и манколиза, и свој устанак, који у ствари није ништа друго него један беочуг у ланцу светске револуције, назвали борбом за „ослобођење"!

Тринаести Јули био је достојан одговор Црногораца савојској кући: да ни лепе речи, ни медаље, ни макарони, ни бело брашно не могу раскинути вечну српску душу, крви, историје и мучеништва, која веже врх Ловћена, где почива геније српске мисли, с врхом Авале, где леже кости непознатог хероја српског народа.

Тринаести јули био је дан који је морао једном доћи. Обрачун између комунизма, који је сушта противност свега што карактерише душевни и карактерни лик расног Србина, и српског светосавског национализма био је неминован.

Тринаести јула 1941 чинило нам се да је све изгубљено: и нада на васкрс државе, и мир и народ, и његов историски лик, и његова слава, и његова вера и будућност.

Тринаести јули 1944 године дочекује Црна гора у знаку страшне и крваве трогодишњице, у знаку давидовске борбе против међународних комунистичких хорди, које капом и шаком потпомаже светско јеврејство. Три године живе Црногорци у паклу, који је истовремено једно велико чистилиште духова. И нама се чини да нигде као у Црној гори није извршено пречишћавање. Тамо нема више оних који стоје по средини и намигују на обе стране. Бити неопредељен у Црној гори значи погинути између митраљеских рафала двају фронтова који се боре на смрт и живот.

Тринаестог јула 1944 године стоји ново црногорско поколење са својим јуначким командантом Павлом Ђуришићем у братском загрљају са Србином у светој борби против комунистичке опасности. Национални црногорски борци, у чијим је амблемима и српима урезано име Петра II, заветовали су се да неће пуштати оружје из руку док год последња комунистичка нога гази њихово свето тле. Уздигнути на оружје високе висове својих планина, Црногорци још једанпут поручују Титу и његовим бандитима: „И кад нам мушке узмете животе, гробови наши бориће се с вама!"

Ц. О.

„НАШИ СЕ ЗИДОВИ РУШЕ, АЛИ НАША СРЦА СУ НЕСАЛОМЉИВА"...

Берлин, јула

Велики берлински трг... Свуда около, фасаде кућа, само фасаде, без позадине. Као кулисе. У отворима прозора, без окана, небо... Плаво, чисто пролећно не бо. На тргу, испред једне тезге склепане од дасака, отегао се дуг ред људи и жена. Чекају мирно, стрпљиво, без нервозе, да купе мало — цвећа. И један по један журно одлазе, носећи грану јоргована пуна цвета, као гроздове. Журе на посао. Око нас иуре, трамваји, људи журно корачају испод ногу, негде у подземљу, потмуло тутњи подземна железница. Радни је дан и Берлин ради...

За ову годину, навикао сам да се ничему не чудим. Навикли смо на то сви ми, странци, десетине хиљада странаца који живе у Берлину, почев од радника, па до дипломата. Пролазимо сада мирно поред најчудноватијих слика и ништа нас више не чуди. Само тако, с времена на време, тргне нас по нека слика, — као то куповање цвећа сред рушевина. — и онда се опет чудимо не само Берлинцима и Берлину, но и самим себи. Чудимо се, јер онда постајемо свесни да смо се саживели, да смо сви стари менталитет, — а заједно с њим своје стрепње, своје заблуде, своје навике, — овде у Немачкој постепено одбацили и да смо, и сами несвесни тога, постали делови једне нове средине и људи једног новог живота.

И сви, који овамо дођу, доживљују то исто. Чуде се прво, па се навикавају „и онда се чуде онима који дођу после њих.

Јер, Берлин је, као и цела Немачка усталом, пун контраста. Само, у Берлину се то јаче осећа, јер су сви ти контрасти, ти парадокси често, ту, пред нама, на једном релативно малом простору, поникли у средини у којој живимо. Куповати цвеће на једном тргу који је окружен рушевинама, није ништа необично, бар не за Берлинца. Он у тим рушевинама и међу њима ради, једе, спава, забавља се, гради, једном речју живи. Вечерас, кад седне за вечеру, трпезарија у којој једе вероватно неће имати прозора, али то још увек за Берлинца није разлог да не буде и цвећа на столу. Берлинац воли цвеће и животиње и зато свуда има пуно цвећа и лепих расних паса, који су, канда, такође навикли на бомбардовања, јер и они седе мирно у склоништима и подрумима, и не узбуђују се... Чак ни њихова следовања и њихове месечне маркице нису изостале услед бомбардовања, па немају ни разлога да се узбуђују...

За све овде, упркос рушевина, живот тече даље. Усталом, то некако и нису рушевине, бар не рушевине у уобичајеном смислу те речи. Постоје, у неким кварговима, читаве улице у којима су, од некадашњих кућа остале само фасаде. За овог који дође из осталих европских градова пострадалих од англоамеричких бомби, те рушевине имају нечег необичног. Рушевина је рушевина, тојест гомила испретураних, издробљених, смрскиних и сагорелих цигала и греда. Али, берлинске рушевине нису то. Јер, у берлинским рушевинама има — реда.

То није парадокс, већ чињеница. Ту, буквално, има реда. Цигље дуж кућа лепо су сложене, начињене су од њих ограде, са плочника је очишћен малтер и креч, нигде ту нема ни отпадака, ни љубрета.

Све је гурнуто устрану, да би улица остала улица, тојест простор по коме се креће саобраћајна средства истом оном брзином којом су се кретала и пре бомбардовања, и по коме људи могу да ходају, без опасности да сломиш врат. На раскрсницама чак, овде-онде, стоје саобраћајци, и врше мирно и савесно своју дужност.

На рушевинама, на зидовима који су остали читави, или ако њих нема, на неколи летви забијеној међу неколико цигала, картонске или дашчане плакете са натписима:

„Млекарница на идућем углу".

Једна стрелица допуњује натпис.

„Породица Милер преселила се у улицу М..., бр. 12/1".

„Зубни лекар др. Шмит ординира од 14 до 18 час. у улици Х... Бр. 81. Телефон број..."

Често су ти натписи и хумористични. Тако например овај, који сам видео, написан кредом, на једном парчету зида крај заповеног улаза у — гомилу рушевина:

„Кључ од капије налази се иза треће цигље лево".

Капије, разуме се, нигде нема. Лево стоји гомила од бар хиљаду-две цигаља и отпадака од цигаља, десно исто тако...

У другој некој улици, неки шаљивчина је откинуо поклопац са кутије познате друштвене игре и прикупао га на једно дрво, пред неколико срушених зграда. „Човече не љути се!" — пише крупним, црвеним словима на картону. Пролазници застају, смешкају се, и одлазе даље, за послом.

До бесконачности би се могли наводити овакви примери. Често се, у истој радњи, могу видети две: с једне стране, за једном тезгом, продају се ципеле, с друге, за другом, купус, кромпир и салата. Мој бакалин се после једног бомбардовања преселио код касапина и ови је с њим братски поделио своју радњу.

И нико се томе не чуди. Живот тече даље, нормално ако је то могуће, па чак и још боље, кад је то могуће. Јер, Берлинац је од тога направио питање части. Многе и многе фасаде, иза којих нема ништа сем плавог неба, носиле су велике натписе:

„Наши зидови се руше, али наша су срца несаломљива".

То је одговор Берлина англоамеричким бомбардерима. И цео живот Берлинаца, одговор је тим бомбардовањима. Ми странци, који смо заједно са Берлинцима преживели многе тешке дане и ноћи, сведоци смо тога.

Видели смо кафане пуне људи и жена, ресторане у којима се добро и јевтино једе, позоришта у којима се скоро не може добити места, слушали опере са најбољим немачким и страним уметничким снагама; виделе је биоскопе приказују увек нове филмове.

Свет јури улицама, иде својим послом, и као да све те људе само једно нервира: велики сатови, на углу скоро сваке берлинске улице, стоје. Један нема сказаљки, другом недостаје цео бројчаник, од трећег је остао само искривљен оквир. А сат је данас Берлинцу важнији и потребније но икада, јер он данас ради више но икада досад. Сви раде...

Хиљаде су остале без крова, али то су хиљаде који су навикле да имају кров над главом, и који се тог крова не одричу. Зато данас, кад прођем берлинским улицама, видим често жене и старце, девојке и дечаке како вредно кућају, поправљају, зидају, лепе, малтеришу...

Тако је Берлин данас постао велика породица; и ми странци постали смо њени чланови, јер нас нико не гура, не одбија, не сматра странцима. Помажу нам, — помажемо им. Чак и они међу нама, који су дошли индифирентни, нерасположени чак, промењени су се, саживели. Захватила их је та огромна плима општег другарства и пријатељства, та породична атмосфера Берлина и они данас, — било да се ради о гашењу пожара, о спасавању покућства и намештаја, о помагању пострадалима, — испуњавају тај велики и неписани закон заједнице која се нашла у невољи.

Али зато, оде ли се из Берлина, био то странац или рођени Берлинац, једва се чека повратак у њега. Знамо: свиралу тамо сирене често и пречесто, падају бомбе, руше се куће, али то је Берлин. Наш Берлин.

Берлин се својим милионима људи, жена и деце, Берлин који је постао фронт, велика престоница у којој се живот одвија увек истим ритмом, па падале бомбе или не, ритмом рада и добре воље, расположења и љубави... Берлин, у коме куца једно једино велико срце, срце Великог Немачког Рајха.

Божидар З. Марковић

СМРТ НОВИНАРА-ХЕРОЈА

Из новинарских редова нестао је неочекивано и пре времена један необично талентован новинар др Нико Маринковић, дописник „Обнове" и Државне пропаганде из Берлина, где је већ две године на извору вести о европском збивању са много успеха и угледа престављао нашу штампу. Иако је само живео три деценије, он је оставио видљив траг у српском новинарству после националног слома 1941 године.

Он је био међу првима који у својој младости и својој борбености није клонуо, него је из пораза тражио препород и обнову Србије. Тако је и постао један од највреднијих и најспособнијих сарадника „Обнове", где је својим чланицима, пуним живота и вере у живот и будућност Србије, пратио догађаје и са зрелошћу и мудрошћу просуђивао ситуацију, иако још тако млад.

После је отишао у Берлин да у том европском центру скупља обавештења потребна српској јавности за њену правилну оријентацију у данашњим тешким приликама и да постане један од виђених новинара у том кругу, где су радила најпознатија европска новинарска имена.

Као врло млад ступио је он у јавни живот, понео је борбу за своје идеале, за своја схватања. Зато иако нас је напустио тако млад, он је оставио једно дело које претставља озбиљан и плодан прилог српском новинарству. Његови чланци и његови извештаји спадају у боље ствари нашег ратног новинарства и одају једнога човека са правим новинарским инстинктом, живог темперамента, сувстрано радозналог, који је писао убедљиво, једним живим и свежим стилом.

Али што одликује Ника Маринковића то нису само квалитети једнога од првих новинара његове генерације, већ и одлучност и истрајност идејног и политичког борца. Он није био само професионални новинар, који пише према потреби дана, укусу публике или по потреби режима. Не, он није био такав новинар.

Он је спадао у још малу фалангу новинара новога доба, који пишу из убеђења, може се рећи да пишу својом крвљу, јер су готови да је пролију као потврду својих речи.

То је херојско схватање новинарства, које се појавило у току овога епохалног сукоба два света и које подиже новинарство на један високо етички ниво, ослобађајући га сваке службе плутократији у њеном заваривању и експлоатацији народа. Целим својим животом и својим писањем Нико Маринковић је међу српским новинарима био најотпорнији претставник овога херојскога, идеолошког новинарства.

Он је живео и писао као прави херој, износећи смело и отворено своју мисао ради добра отаџбине, не бојећи се ничега, смело ударајући по заблудама и по интересима већине. Он је био пример како елита народа треба да служи само интересима свога народа, а не да преко новинарства прави политичку каријеру служећи интересима плутократа.

Губитак за српско новинарство и за Србију велики је, јер је он имао још много услуга да учини Србији, а нашем новинарству да још већи и лепши прилог, да га смрт није тако рано отргла из наших другарских редова. Наша жалост за Ником Маринковићем огромна је и никакве речи не могу нас утешити.

М. М.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ШТА САДА?

То је питање које сваки свесан добровољац може и мора поставити људима, који се осећају националистима, а нису у наших редовима, нити уз нас. Напротив, често су били против нас Целокупан развој догађаја на ратиштима, а нарочито образовање Шубашићеве „владе" у Лондону, указује на то да је и наш простор врло непосредно угрожен од бољшевизма као идеологије и од његових бандитских носилаца као инструмента истребљења српског народа. Шубашићева „влада" безобзирна је и дрска провокација српства и плански напад на његове основе. То је опредељење за Тита и оправдање његовог нељудског србоистребитељског рада, који је опустошио наше најкласичније крајеве. По свом саставу, по интимном уверењу људи који су ушли у ову владу, ово је једна народнофронтовска спрега људи без националне свести готових да служе мрачним намерама наших непријатеља.

Ова влада је напад на Србију и на све што је српско. Отсуство претставника политичких партија из Србије треба да послужи као опомена људима на терену, њиховим присталицама, да буду обазриви и, још више, готови да приме борбу са овом „владом" која се јасно определила за Тита и његове банде. Ови људи нису у могућности, да кажу шта мисле о Шубашићевој влади. Својим ставом одбијања они су јасно рекли, да ова влада нема ништа заједничко са обезбеђењем српских интереса. Али више од тога, њихов став и састав ове владе посведочили су, да смо ми од првог дана до данас били на исправном путу и да смо тачно предвидели развој ствари и њихову позадину.

Питање: шта сада треба да раде сви национални људи, с обзиром на новонастали моменат, тражи хитан и неодложан одговор. Тај одговор произилази из саме стварности као једино природан и једино могућ. То не треба да буде одговор речи, него одговор става и прегнућа. Пред српским народом се оцртава велика борба са последњим носиоцима бољшевизма, које данас помажу и Совјети и Енглези. Од те борбе зависи наш национални опстанак и наше могућности у будућности. Варају се они који мисле, да ће та борба бити лака и без жртава. Али баш зато одговор на постављено питање треба да буде повезивање свих националних снага, и то органско, не привремено и политичко, него животно и судбинско. Показало се да је Тито само фасада оних, који су у свој програм унели неопходност истребљења српског народа и учинили све крупне напоре да Титов рад оправдају у англоамеричким земљама. То су они исти људи који су данас главни стубови такозване емигрантске „владе" у Лондону.

Када постављају ово питање добровољци га не постављају због себе и због свога става. Наш је став познат и непроменљив. Нама одговара нашим националним интересима.

Ми продужујемо борбу и позивамо, ко зна по који пут, све националне људе да нас у тој борби потпомогну. Јер за нас су и Тито и Шубашић и Шутеј и Савица Косановић, и Цанкар и Срегеп Вукосављевић, једно исто. Комунистички измећари и аргати, који су се изнајмили нашим непријатељима ради нашег уништења.

Са заставом на челу, окићени цвећем, враћају се добровољци из борбе са партизанским бандама

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

је потребно, да знамо став и одлуку осталих националних људи па сматрамо, да их треба потсетити на сву збиљу момента и на једино могући пут да се она савлада онако како то највише

Ову „владу" сматрамо инструментом Черчилове и Стаљинове политике према нама. Она је састављена тако, да не оставља могућност ни каквим илузијама. И то је њена једина добра страна.

Д-р Р. Б.

БОЉШЕВИЗАМ МОРА БИТИ ПОБЕЂЕН

На темељима националне Русије, коју више од четврт века безобзирно уништава, бољшевизам је изградио свој поредак, коме је намењена улога базе светске револуције. А остварена светска револуција то је крај наше културе и почетак варварства, које би било грозније од свих ужаса, за које људска историја зна. Исувише много еклатантних примера лажљиве совјетске политике служе нам као доказ за то. Наш народ је један од тих примера. Бољшевичка Русија, највећи непријатељ малих народа, хоће да завлада српском земљом и свим балканским земљама. Последњи покушаји који се чине у овом погледу, наиме да се и од Србије створи бастион злочиначко-ђаволског разарања, долазе само као наставак свега онога што се одиграло у свим малим народима, који су се налазили на дохвату незајажљивог комунистичког империјализма.

Међутим, бољшевички сатрапи из Москве и њихови извршитељи на Балкану, преварили су се у своме рачуну. Њихова настојања да у своје канџе, потпуно огрезле у крви, зграбе и наш народ, као што су то учинили са Естонијом, Летонијом и Литванијом пре три године, као што то покушавају да учине са нордијским народима, неће им успети. И поред тога, што су нас наши ваљни савезници продали и предали комунистичкој аждаји, покушавајући да от порни и јуначки дух српског народа сломе кукавичким и злочиначким нападима из својих бомбардера на наше незаштићене градове и села, како би нас нагнали да попустимо пред навалама Брозових партизанских банди.

Ми се добро сећамо речи Черчила, које је поводом зимског рата између Совјетске Уније и Финске, упутио целоме свету, називајући „бољшевичко ропство горе од смрти". Тај исти Черчил, који је 30 маја 1940 године, рекао да је „совјетска влада својим препадом на херојске Финце открила пред целим светом пустошења, која врши бољшевизам на супстанци сваке нације, која постане жртвом те смртне духовне и моралне болести", — не водећи рачуна о оним стотинама хиљада српских глава, које су пале искључиво за енглеске интересе у нашем српском простору, препустио је већ одавно српски народ судбини потпуног уништења и затирања српског имена и српског рода. Вероватно, у знак захвалности.

Међутим, ова бољшевичко-плутократска завера над нашим народом, који треба да жртвама својих синова у крви и животима, доприноси једино интересима савезничких ствари, неће више никада моћи да уроди плодом код нас. Српски народ је из свог сопственог искуства упознао бољшевизам са његовим мучким убиствима и масовним гробљима и његову владу терора и крви. Данас, ако их је и остало, мало је тих који још верују да „светлост долази са Истока". За ове три последње године, српском народу је постало јасно све оно што је некада, под утицајем паклене пропаганде, веровао и претпостављао о „пролетерском рају СССР". Партизанска зверства 1941 године у Србији, ужасна крвопролића над српским живљем, данашње огорчене борбе између српских оружаних снага и јеврејско-комунистичких плаћеника господара СССР, потпуно су отворили очи нашем народу, који добро зна шта га очекује у случају победе бољшевизма.

Данас у Србији постоји само један фронт — национални, који се бори свим снагама против другог фронта анационалног, комунистичког, Титовог. Овај фронт ујединила је једна мисао: уништити комунистичку кугу до краја. Ову мисао српском народу дали су његове оружане снаге: српски добровољци, српски стражари и граничари и национални четници, који данас на фронту одбране Српства, уништавају партизанске банде. Ову мисао мора цео српски народ да прихвати и носи спонтано и свесно, јер у њеном остварењу лежи његов спас и његова будућност.

Н. Р.

„ЧУДАН ЈУНАК НА ОВОМЕ СВЕТУ"...

Тешко је замислити једну сировину па ипак симпатичну душу, која нас из грубе стварности баца у изживљавање романтичних момената наше прошлости. Кад данас читамо анегдоте о нашим људима из „разних" крајева, ми посматрамо нашу прошлост некаквим другим очима, мање реалним, јер са тим људима тешко да смо у додир долазили, а још мање директно из њихових уста слушали, кроз народну мудрост, речи воље и снаге.

А ето, код нас у нашем батаљону налази се један човек, који нас у многоме потсећа на јуначке Кочићеве и уједно нам приказује колика је воља за животом и вера у сопствену снагу, кад неко верује да се бори за истину. Име му је Петар Грмуша Јунак је он, јер је и поред несреће која га је снашла у његовом завичају узео пушку, — „да се бори у српској униформи против олоша". Али, није олош за њега само онај део народа што по шумама са метком у потиљак или камом прибавља себи средства за егзистенцију; за Грмушу Петра, Босанца испод Ђорковаче, олош је сваки онај легални и илегални бескичмењак и млитавко, „без јуначког образа части и поштења".

Босна је његов завичај. Крај у коме је Петар Мркоњић војевао дао је своје обележје и овом добровољцу. Тамо у брдима је „Грма", напасајући стоку, проводио своје детињство. Слушао је он приче и песме о јунацима и усхићивао се њима. Та планина где је своје прве дане провео, искорењила је из њега женско срце, млакост и нежност и изградила сировог човека, који и ако без школе и бонтонске интелигенције, зна шта хоће, а своју жељу и уверење изражава онако како га је планина научила. Кад би нашега Грму човек први пут слушао рекао би, најблаже речено, да је чудан. Али, он то није.

Навешћемо само два примера: причају његови другови да је неком приликом, при пушкарању, истрчао напред с пушкомитраљезом и са апетитом тражио шаржере. Неки му од другова викну:

— Грмо, склони се, не могу од тебе да пуцам. — А Грма, не окрећући главу, мирно му одговори:

— А ти, онда, пуцај кроз мене.

(Наставак на 6-ој страни)

ТАКО ЈЕ БИЛО...

Ситуација која је пре рата владала у средњим школама била је више него очајна. Често су наставници слободно, без икакве камуфлаже ширили комунистичку пропаганду. Овде доносимо репортажу једног добровољца, написану према сећању на предратне прилике, које су владале у једној провинцијској средњој школи.

„ДОЛЕ БОГ!"

— Страшна гњаважа!

Овим речима пропрати један петошколац завршетак предавања о народним обичајима, које је одржао један његов разредни друг.

Претседник литерарног удружења устаде и рече:

— Другови, као последњу тачку састанка овог нашег колектива чућете предавање „Сеоба богова".

Овога пута „другови колектива" имају част да чују лично свога претседника. У великој учионици завлада тишина. Петошколац који се онако неповољно изразио о предавању претходника, напреже сву пажњу и поче пажљиво да слуша не желећи да пропусти ни једну реч „друга претседника".

Протектор литерарног друштва, господин професор четврте групе Хајм, јеврејин по народности, намести се удобније на столици и упре очи у претседника.

— Док су људи били на ниском ступњу културе и цивилизације, док још „човек није постао дивом", како каже велики совјетски научник Иљин, — за њега су богови били земаљска бића. Они су живели са људима на земљи и људи су им приносили жртве. Наравно, да је свештенство играло велику улогу у овоме бесрамном понижавању човека, којим се он приморавао да покорава ономе што уопште не постоји...

Учионицом прелете жагор одобравања и дивљења.

— Међутим, кад је човек овладао природу и потчинио је својој вољи, увидео је да нигде нема ни трага од многобројних богова којима су их плашили свештеници. Свештеници пак, видећи да им се на тај начин измиче из руку власт преселили су богове на највише планине и брда. Кад је човек доспео и тамо, „отказао" је невидљивим боговима уопште стан на земљи. Ово је било најопасније угрожавање позиција владајуће класе. Међутим, свештеници су се опет досетили и преселили богове на небо, радујући се и мислећи да људи никад неће доспети у овај нови стан богова. Међутим, данас људи већ продиру и у васиону, те изгледа да ће ускоро бити крај владавине богова на небу, а у том случају свештенство и владајућа класа треба да се побрину за стан њиховим заштитницима...

Господин професор Хајм задовољно се смешка. Ученици то не примећују, пошто су потпуно занесени предавањем друга претседника.

Двадесет минута друг претседник се труди да „разбије фасо једној непостојећој" ствари како он каже у наставку свог предавања. Двадесет минута „другови колектива" не скидају погледе са његових усана. Двадесет минута титра на уснама господина професора Хајма задовољан осмех.

А на крају господин професор се диже, прилази претседнику и озбиљно му честита на „овоме веома успелом предавању". После тога неко из дна учионице викну:

— Живео друг претседник!

Сви прихватише. После тога исти глас:

— Доле Бог!

Овога пута, из свих грла једнако одобравање много јаче од малопређашњег.

„ЖИВЕО ДРУГ ЛЕЊИН!"

У целој гимназији тога дана владало је грозничаво расположење. Данас се у градском биоскопу приказује „ремек дело филмске уметности, совјетски филм „Волга, Волга..."

Улазнице су разграбљене. Многи ученици сиромашног стања не могу да набаве улазнице, пошто су цене за овај филм подигнуте. Међутим, и за њих се неко побринуо. То је господин Хајм, који је купио стотину улазница и дели их најсиромашнијим „напредним" ученицима.

Чим се у сали угасило светло започео је у првим редовима нејасан жагор. После неколико секунда зачуло се:

— Устајте, бедни, сви на свету...

Ако је у биоскопу био неко од ових бедних, који би требао устати, он је и даље остао седећи. То никоме није сметало. Ово је била увертира за совјетски филм.

За време претставе филма, који кипти отвореним и неукусним пропагандним триковима најјевтиније врсте, чули су се непрестано узвици дивљења. Опште усхићење довело је дотле, да је свако тражио на платну појединости које је гласно саопштавао осталима, и којима су се онда сви „колективно" дивили.

— Пази ову лађу!

— Погледај, ал' је авион!

— Ух, што је железница!

И овога пута професор Хајм могао је да буде потпуно задовољан, пошто су његови ученици били одушевљени земљом радника и сељака. Све је текло у најбољем реду док нису главни јунаци из филма стигли у Москву. Тамо је један од њих показао осталима споменик „другу Љењина", на који се по речима једног осмошколца могао комотно спустити авион. Публика, опазивши фигуру „вође револуције", даде израз своме одушевљењу. Сала се заори:

— Живео друг Љењин!

Од овога узвика професору Хајму диже се коса на глави.

„САВЕЗ СА СССР!"

Пошто је сваки грађанин, наравно напредан и поштен, прикачио на ревер капута тробојку са натписом „Бранићемо земљу", то су ученици решили да прекину ову тактичку партиску кампању. Неко је дао идеју да се иде још један корак даље, то јест да се приреде демонстрације.

У паланци су демонстрације потпуно непозната ствар. За њих се знало само по причању студената или из званичног саопштења полиције. Кад се једне вечери појавила у главној улици, на корзоу, гомила ученика и почела да урла комунистичке пароле, грађани су знали да имају част да упознају још једну новину, коју им приказује омладина, без обзира на опасност којој се излаже.

— Тражимо савез са СССР!

— Живео друг Стаљин!

— Живела светска револуција!

Неколико национално свесних грађана отишли су сместа у полицију и саопштили шта се догађа. Међутим, полицајци који су се затекли у општинској згради, казали су:

— Шта се то нас тиче? Главно да не вичу против владе...

— Али ја сам чуо да вичу против Краља...

— То се вама учинило...

За време демонстрација, професор Хајм је посматрао из свога стана цео догађај и осећао се необично задовољан плодовима свога рада.

Н. В.

СЕЋАЊЕ НА ДЕЦЕМБАР 1941 ГОД.

Хладан зимски ветар задњих дана ужасне 1941 године затекао нас је у Лесковцу, где смо очекивали да проведемо наступајуће празнике. Било је то време кад се најмање очекивало да ћемо морати напуштати топлу салу хотела „Плуг" и јурити партизане широм равног и брдима обиљеног лесковачког краја. Чудо би било уопште о неком терену разговарати, кад се читав низ другова спремао да што пријатније проведе Велики Празник. Али оно што за наша схватања изгледа чудно, било је сасвим природно за нашег команданта. Нисмо могли да га разумемо. У нашим очима изгледао је вилики нехришћанин, нарочито онога тренутка кад је наредио покрет ка станици. Куда? Зашто? Хоћемо ли да путујемо или негде у околину одлазимо? Постављали смо себи таква питања и љутили се кад неки отпочеше песмом да слави одлазак на терен. А имали смо и разлога да се љутимо. Јер, ето, осуство за Божић је у изгледу, а ми одлазимо на ко зна колико дугачак „поход". И некима се још пева. Намргођени смо слушали песму и са огорчењем посматрали свога командира како се удесио за терен. Па још велика хладноћа. Снег прилично нападао, природа врши божићне припреме, а ми се, ето, због „личног" ћефа команданта морамо мрзнути по ге — вагонима.

У ком правцу? Локомотиве се шећу поред нас а ми још не можемо да ухватимо рачун у ком се бар правцу иде. Машиновође се задовољно смешкају. Свакако се нама смеју. Али ништа! Издржаћемо ми и ово. Ено онога малог тамо у ћошку вагона са распаднутом цокулом где је задовољан па и пева, — зашто и ми не бисмо били такви. Командиру се тамо доле неки јадник вајка како нема мира у вагону, дирају га вели зато, што је једном рекао да је за сликарство потребна и учтивост. Он је сиромах при давању те своје „изјаве" мислио да је изрекао неку мудрост ,а оно окренуше на лудост па сад мора да трпи. Очигледно је, што се он више кути, смех је све већи. Наћоше му још неке примедбе, тако да је шала и ведро расположење захватило и оног најтуробнијег. У таквом расположењу композиција крете: на наше највеће чуђење у правцу Грделице. Шта ћемо тамо? Успут до прве станице све је прешло у озбиљност, па се и мрак уз то почео хватати.

Прва или друга станица од Лесковца беше Ђорђево, где композиција истовари своје слабо цењени терет. Велим слабо цењени, зато што се није веровало да ће ова дечурлија ишта успети против добро припремљених за борбу партизана. Неки Бугари као посада на станици са сажаљењем су нас гледали да одлазимо у правцу села, где се партизанска владавина већ почињала осећати.

У дубоки снег и сметове упадале су наше ноге на путу за Вучје. Пролазили смо засеоке и села, као Чукљеник и Накривањ, а да успут нисмо срели противника. Изнад нашег пута беласала се Кукавица, а мисли летеле ко зна у којим све правцима. Онај ко није ишао на терен, не може да осети толику навалу мисли и маште, као они што ћутке у колони по један иду стално у сусрет новоме. Осећали смо да нам престоји борба, а ипак нисмо били суморни. Једино нас је љутило кад смо морали да идемо у бочне патроле. Богами, то је била „смрт" за многе. Наравно, касније је било уживање посматрати друге који се муче оним истим мукама на којима смо се ми налазили петнаестак минута раније. Уживање је било гледати утабан пут и задовољна лица смењених патролиција што не морају више да се боре са дубоким снегом. Један „дугоња" упао у јарак пун снега и „изгубио се".

Још само пола сата до Вучја, где треба наводно да су партизани. То време је прошло у пред борбеном расположењу. Међутим, Вучје смо са фабриком узели а да ни метка није противник опалио. Вејавица тек што је почела, а ми смо се налазили по собама полу порушених фабричких зграда. Били смо прилично и уморни, па је свако мислио само на спавање. Овога пута што смо желели то смо и урадили. Крајњи циљ: Вучје је заузето. Једна патрола покушала је већ у сумраку да пође на Кукавицу, али се морала вратити јер су партизани држали под ватром све прилазе. Нисмо ипак давали никакав значај тој партизанској пушњави горе на брду, па смо имали разлога да се надамо да Божић нећемо провести у овој пустињи. Зрачак наде нас је обасјао, јер смо сматрали да је задатак извршен. Очекивали смо да нам сутрашњи дан донесе и изненађење: отсуство за празнике.

Сутрадан, заиста, доживели смо изненађење. Улицама су фијукали куршуми којима су нас партизани издашно засипали. Не ком несретнику, док је изашао до бунара да налије воде у чутурицу, метак му је пробуши. Ми замишљени стојасмо на вратима. Слушали смо музику, за први моменат непријатну: фијук зрна. Али и на то привикосмо. Знали смо да нам командант припрема одлагање отсуства и доиста нисмо се преварили. „Покрет" беше реч која је простругала кроз наше редове, а то је значило треба узети пуну ратну спрему и поћи ка стрмим обронцима Кукавице. Наређено — учињено. Убрзо се колона почела кретати ка непријатељу.

Шта се десило да се десило, углавном по подне око четири часа, није више било горе партизана и добровољци су се лагано с песмом спуштали низ падине Кукавице, задовољни што је задатак поред свих тешкоћа извршен. Природно је да је сутрадан дошло жељно очекивано отсуство. Управо беше Туцин дан кад „колоница отсуствија" пође ка Лесковцу, да би даљним путовањима стигла својим кућама, да проведе Рождество Христово. Наде да ће Божић бити лепо проведен биле су, дакле, за кратко време пољуљане, па ипак на крају биле остварене.

Кад се сећамо тих дана из 1941 године, не можемо да заборавимо, немамо довољно речи да опишемо и изразимо своју радост што непосредно после борбе одлазимо својима да причамо и хвалимо се „како беше страшно, а ми смо ипак издржали". Беху то лепи дани, који су се кроз нелагодност, јадање и јогунлук завршавали песмом и оном уобичајеном реченицом: „Како лепо некад беше".

„ЧУДАН ЈУНАК НА ОВОМЕ СВЕТУ"...

(Наставак са 5-те стране)

Био је то моменат када се он налазио у таквом расположењу да му никаква сила наудити не може, а камо ли један метак из пушке. Није он то рекао у шали него сасвим озбиљно, јер тога момента он је био у своме срцу моћан и самоуверен, а такав сировина човек не зна у тешким моментима да даје објашњења, него најкраћим путем решава тренутне незгоде.

Велики је био за нашег Грму и онај фебруарски дан када је први пут имао прилике да види у Ваљеву свога Учитеља. Тада је био са својим друговима пресрећан. Нарочито кад га је пратио до Београда. Носио је пушкомитраљез и из воза посматрао лево и десно неће ли се олош усудити да дирне његовог „штићеника". У Стублинама је било ухкрштавање возова. Рано пролетње сунце се клонило западу. Путници изађоше из вагона, па тако и онај кога је Грмуша чувао. — „Види, види, Бог га гледа, сунце га гриje, а ја га чувам. Вала нико ми га не може отети. Да лети (мисли на противника) има да га бијем и скинем ка пиле овом бредом". — говорио је „Грма".

Видевши га задовољна. Претседник му приђе. Нешто га упита:

— Чувам те!... и хтеде још нешто рећи, али му језик отказа послушност.

Тога момента он је био, осећао се див. И кад је воз кренуо, само што је знао да каже:

— У стању сам да Ваљево кораком прекорачим, да скочим са трећег спрата, па да ми ништа не буде.

Мало затим још додаде:

— Ни из топа ме не могу убити. Што! Једну ногу ми откину, имам са овом другом да се борим.

Има још много и много сличних изјава које се многима могу смешне чинити, али које показују и доказују велику снагу духа. Не познаје он реторски стил нити било какве углађености. „Што на уму, то на друму". Своје мисли изражава слободно и јасно. Без околишања.

Такав је ето, наш друг Грмуша Петар: добар и послушан — добровољац изнад свега.

Љубиша Пајић,
добровољац

К У Л Т У Р А

ТРЕБА РЕВИДИРАТИ ВРЕДНОСТ ЛАЗЕ КОМАРЧИЋА

Смисао за књижевност је, вероватно, чисто једна психолошка поставка, изграђена на духовним и физичким моментима живота. Потреба посматрања и дискреције доводи до књижевности. После овог прилаза књижевности, све је остављено личној имагинацији ради обраде мотива, оно што неки називају надахнућем, а шго је у суштини смисао за књижевност.

Као класичан пример из домаће књижевности може нам послужити Лаза Комарчић, писац великог броја приповедака и неколиких романа, новинских чланака и есеја. Све теме које је обрађивао, према личном признању у остављеној аутобиографији, он је претходно проживео, па тек онда ставио на хартију:

„...Као човек јаке опсервације је прибирао је у црнобарској механи непроцењиво грађиво за своја будућа литерарна дела. Једном приликом је сам рекао:

— Црна Бара је мој универзитет..."

Лаза Комарчић рођен је у Колирицама код Плевања 9 јануара 1839, а умро је у Београду 9 јануара 1909. Како је од малена био остављен без родитеља, Комарчић је свагда био упућен само на себе. Оно што нам је дао, он је заиста сам створио. Ни један се наш други књижевник овим до танчина не може похвалити.

Још као дете био је пренет у Србију, у Ваљево, где је и одрастао. После свршене школе, ступи на терзиски занат и постане одличан терзија. Пошто је имао урођеног смисла за уметност, он пронађе нов начин вежења, т. зв. рељефни-пупчасти-златали вез, и био је много тражен. „На овај вез калфе су се купиле као на неко чудо".

Међутим, као што је наглашено књига га је привлачила. Он сврши у Београду гимназију и ступи на Лицеј, научи неколико језика (немачки, француски, а из раније је знао турски) и посвети се науци. Нарочито је волео природне науке. У то некако баш дође и бомбардовање Београда 1862 године.

Као одушевљен патриота он учествује у борбама на барикадама, бива рањен и изгуби прсте са десне шаке. Од тада је био присиљен да пише левом руком или стиснутом десном шаком, што га је брзо умарало. Да би могао даље живети, онако сакат није више био за терзиски занат, средстава за студије није имао, напусти за увек редовно школовање и прими се за сеоског учитеља.

На селу је у миру много читао и посматрао. Нарочито се занимао природом па је радо студирао дела Птоломеја, Канта, Њутна, Кеплера, Лапласа, Галилеја и др. Отуда и потиче његово знање космичких закона, па и могућност да касније напише врло занимљиву студијицу »један лист из живота наше земље«, а после већ и успели фантастични роман »Једна угашена звездаг«.

Жива природа и потреба стварања Комарчића гурају даље од систематског рада. Када умре сестрин муж, механџија у Црној Бари, он ће напустити своје место учитеља у Липама, примити се да води ову механу, и на томе ће послу провести пуне четири године. За то време је писао и поучавао народ.

Његови дописи Каљевићевој **Србији, Будућности** Уроша Кнежевића, **Видовдану, Истоку** и **Виделу** били су за уредништва читава мала откровења, па га једног дана позову да прими уредништво самог **Видела**. Пошто је већ од раније, од 1875 имао у томе нешто искуства, јер је у Крагујевцу издавао лист **Збор** што га је материјално доста упропастило. Комарчић се радо прими овог посла, па је **Видело** уређивао све до његовог престанка 1896 године, т. ј. пуних петнаест година.

Паралелно са овим радом, који је трајао све до саме смрти, Комарчић је дао књижевна дела: **Драгоцена огрлица — прича** у своје време (1889), **Бездушници,** роман (1889), **Два аманета** роман (1893), **Један разорен ум** (Кант нашег доба) роман (1893), **Приповетке Л. Комарчића** (1894), **Једна угашена звезда** — илустрован роман (1901), **Претци и потомци,** историјске слике из постанка данашње Србије (1901), **Просјоци** роман (1905), **Слике и приповетке** (1906) и **Мученици за слободу** роман (1907).

За два дела добио је својевремено највише књижевно признање, награду Академије наука за роман **Један разорен ум,** а од Чупићеве задужбине за дело **Мученици за слободу.**

Мада лепог гласа у народу, Комарчић је са критиком пролазио доста рђаво. На његове радове дато је мало осврта, и то раније, у почетку његовог стварања више, него после. Ако узмемо две доста позитивне оцене Милана Савића на Комарчићеве романе **Два аманета** и **Један разорен ум,** изашле у 176 и 178 свесци **Летописа Матице српске,** правих приказа и нећемо имати.

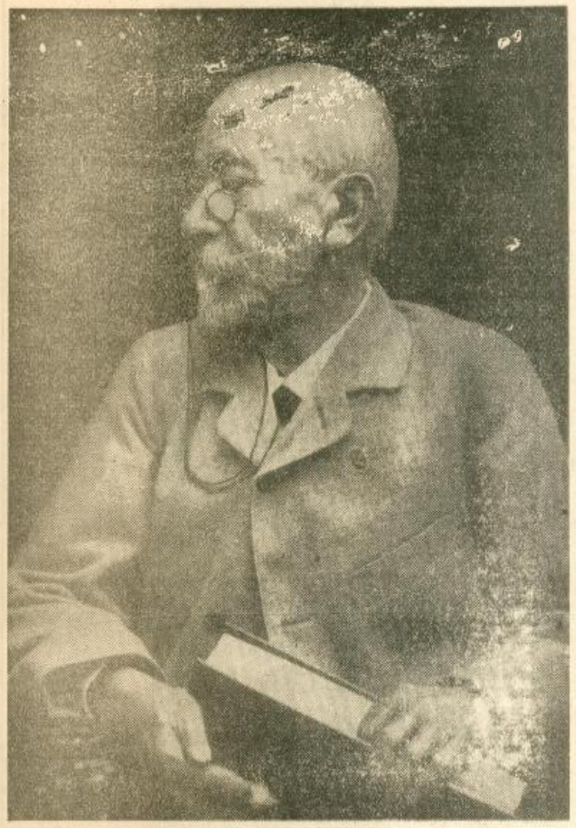
Доста, високе награде које је Комарчић однео, речитије говоре од икакве критике, али јавност тражи и за себе гласа! А њега није било. Баш супротно овоме, постојала је тенденција да се Комарчић као књижевник сакрије пред очима света.

Узрок је лежао у његовој вези са Напредном странком, која је тада баш губила све више терена код омладине, затим са тада владајућом династијом, као интиман и лични контакт са Милутином Гарашином, коме је и посветио једно дело **Драгоцена огрлица,** а затим, што је био уредник, тада омраженог код опозиције напредњачког листа **Видела.**

Нису га нападала само радикалне и либералне присталице, већ и сами млађи напредњаци, лично нерасположени према овом органу и водећим личностима у странци, који ће после коалирати са радикалима.

У вези са овим од интереса је један детаљ у вези овог претеривања.

Већ је наглашено да је Комарчић био прилично начитан и образован човек, мада недовршеног школовања. За то су многи знали, па су га и нападали. Тако, иначе његов лични пријатељ, Паја Маринковић, када је Комарчић публиковао своје дело **Једна угашена звезда,** објави у **Дневнику** један чланак, у коме нападне Лазу Комарчића, како је он смео, као нестручан човек, писати о једној тако деликатној теми, наводећи при томе као аргументе за незнање, што је писац некада био механџија у Црној Бари.

Књижевник Лаза Комарчић

У истом броју изашла је и духовита карикатура Лазе Комарчића, писца романа, како посматра звездано небо са кафанском натегом за вино. Колико је Маринковић имао право, било је остављено на оцену читалачкој публици, али треба сматрати бар данас, мало даље од оног времена, да је сам напад промашио.

Све ово укупно узевши имало је ипак својих последица: Комарчић је делимично заборављен, са приказом књижевних радова није ушао ни у једну историју књижевности, а Јован Грчић и Павле Поповић, у својим књижевним радовима из ове области, само га спомињу као трудбеника на роману и приповетци.

Први Комарчићев напис о посматрању живота, људског друштва и свега оног около њега, остао нам је сачуван као епитаф на једном надгробном споменику. Он гласи:

„Путниче стани!... Видиш, и ја сам негда, као и ти сад, ходао по белом свету, „слушао грома, слушао олују", посматрао величанствено рађање сунца и његов сутонски смирај; у првом гледао слику живота, а у другом слику смрти... И све је то за мене било и прошло, а само је остао овај тужни споменик мога негдашњег бића на свету... Пази, и тебе ваља једног дана проћи кроз ове двери божанствених тајни и отићи пред праведни Божји суд са твојим добрим и злим делима!"

Интересантно је, да је Лаза Комарчић, у скоро свим својим будућим књижевним делима задржао овај доследан филозофско-моралистички став.

Са најужег, малог, Комарчић посматра све шире хоризонте, па коначно долази и до васионе. Са једног објекта прећи ће на други, из догађаја створиће историју, а у историји ће нам приказати субјекте. Ови ће заиста бити живи, реални, могући, јер их писац слика по сећању, пошто су негде у његовом животу живели, па их је он срео и запамтио. То и даје драж његовим делима.

На крају приказа овог реалистичког писца, који је волео своју уметност изнад свега, и у њој заиста гледао лични успех, без обзира на говор околине, треба подвући још нешто, што је некада у нас заиста била реткост: већи део дела Лазе Комарчића издали су разни издавачи (Академија наука, Библиотека задужбине Илије Коларца, Чупићева задужбина, Српска књижевна задруга), па се стога опет треба упитати, сада с правом, зашто онда заборав који се спремао да покрије Лазу Комарчића?!

Зар то сме бити? Зар народ не живи на величини својих предака и снази њиховог духа, без обзира на схватања и мишљења политичке већине? Уметност не сме да зна за границе, не сме знати ни за политичке струје, јер је божанског порекла.

Лаза Комарчић је заслужио да се уздигне изнад мишљења критичког форума свога времена и поново стави пред оцењивачки суд савремене критике.

В. М. Алексијевић

СРПСКА ЖЕТВА

И ове године, баш у ове дане настала је и отпочела жетва, по старом закону: шта је ко сејао то ће и жњети.

А Срби су, и поред тешких прилика, својски орали и сејали, па сад и својски жању, да по долинама и падинама пада сноп за снопом у челичним одсјајима бритких коса.

Жетва за хлеб насушни у пуном је јеку.

Златно жито као одојчад повија се по бронзаним мишицама и сељака и сељанке, све је у блеску као да се по сунцу гази.

Јер дани жетве, дани су пуног изједначења сунчаног злата оног горе и зрнастог злата овог доле.

Српска жетва и у најтежим животним приликама обавља се уз питоме жетвене песме — тај тријумф љубави и захвалности према земљи — црници.

Јер кад златни сноп обилно пада нема јада.

ОСНИВАЊЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

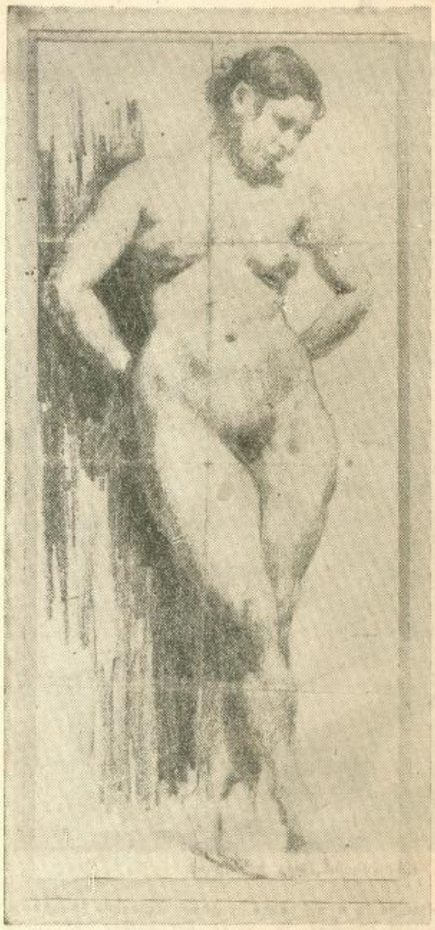
О оснивању *Српске књижевне задруге* записује 22 марта 1892 године у својим успоменама Милан Ђ. Милићевић: „У згради Академије састали се нас 17 књижевника: ја, Ст. Новаковић, Св. Николајевић, Змај Јовановић, Ј. Ђорђевић, др М. Јовановић, др М. Ј. Батут, Љуба Ковачевић, Пера Ђорђевић, Св. Вуловић, Љ. Јовановић, Живаљевић, Андра Гавриловић, Живан Живановић, Љуба Стојановић, те склописмо друштво *Задругу* за издавање књига и ширење истих по народу.

Правила склопиће Новаковић, Живановић, Живаљевић и А. Гавриловић."

ЛИСТ БЕЗ УРЕДНИКА

Године 1865 издао је Јован Јовановић-Змај заједно са Ђорђем Рајковићем шаљиви календар „Преклапало".

Изгледа да ниједан није хтео примити на себе одговорност пред јавношћу, јер је у наслову календара стојало написано: „Нит' питајте, ко уређује ни ко издаје, већ само купујте па читајте!"

С. БОГОЈЕВИЋ: АКТ

КАКО ЈЕ УМИРАО БРАНКО

Бранко Радичевић је романтичан личност, и као књижевник и као човек. Његов живот је одавно постао захвална тема за обраду драме или романа са осећајним перипетијама и заиста дирљивим завршетком. До сада је у нашој књижевности само Милош Црњански покушао да оцрта ванредну личност младог Бранка у својој драмској слици у стиху „Маска". Углавном сада све још стоји у историској грађи, која чека свога обрађивача.

О самим претсмртним данима и часовима Бранка Радичевића имамо један детаљан извештај од савременика Лазара Захарије-вића, доцније адвоката панчевачког, иначе нешто млађег Бранковог друга.

„Већ 1852 године под јесен, прича Захаријевић, опажало се на Бранку, да опада и вене. Румени његови образи и усне почеше бледити, јабучице гола кост, очи почеше упадати, а глас већ промукнут. Онај шаљиви, несташни Бранко, сад је сетан, ћутљив. Не пуши више, него само држи непрестано пола вирђиније у зуби.

Бранко је пред вече долазио у град, у славенску кафану „Герловићеву", и ту је проводио неко време у друштву са Даничићем и Натошевићем.

Колико сам ја Бранка поштовао још као мали гимназиста у Карловцима, толико је он мене од заволео и самном се тикао.

Бранка и Даничића ради долазио је у ту кафану и медик Коста Вуић, син проте Вуића из Београда. И Бранко и Даничић били су веома здружени са Вуићем. Кад би били у новчаној неприлици, а то је често бивало, увек би Вуић малим зајмом протрчао у помоћ Бранку и Даничићу.

Вуић је био државни питомац, а и отац му је лепу припомоћ давао, те је по штедљивости својој увек био при новцу. Бранко га је прозвао „протом" 'те му је тај надевак остао.

Једног јесењег вечера 1852 г. не нађем ни Бранка, ни Даничића, ни Натошевића, ни Вуића у славенској кафани, него дознам, да су се сви преселили у једну кафану у предграђу Алзер-у, јер је Бранку тешко долазити у град на вечерњи састанак. Та је кафана била на гласпу према Алзеру и Марцијахилфу.

Преселим се и ја у ту кафану.

Ако смо и знали, да су Бранку дани избројани, и ако смо стога сви били тужни гледајући сетног Бранка, опет смо по договору морали сви да збијамо шалу пред Бранком.

Онај увек замишљени Даничић пристајао је с нама у шалу, и више пути би се грохотом смејао. Бранко је слушао само, али усне размицао није. Био је већ на крај срца и прек. Но што Бранку не би смео нико рећи.

После неког времена изостаде Бранко из те кафане, пао је у постељу.

Сад сам га у стану посећивао, како сам кад доспевао, али је „Прота" једини био, који такорећи од Бранка ни избивао није.

Бранко је био снажан момак, те га ни бољетица не могаше тако брзо смаћи.

„Проти" је већ дуго било Бранка неговати.

Тужио се и јадиковао, да је већ малаксао, да веома заостаје у науци а поврх тога, да псовке и увреде нервозпога Бранка даље сносити не може, али га при свем том не може напустити, него се решио да замоли професора који је Бранка лечио да га у болницу смести.

Професор је по томе при првој посети критиковао Бранков стан „ваздух, него итд. и изјавно му је, да у том стану, и поред те недовољне неге оздравити не може, него мора пећи у општу болницу, где је он већ за њега наредио засебну собу и постељу.

Ту професорову наредбу прими Бранко, и одвезе се још тог дана у општу болницу, у одељење тако звано „Драј Гулден Шток" ,где је имао засебну собу и постељу.

(Наставак на 9-тој страни)

Јован Дучић као лирски песник

Сва снага лирског успона и сва шапутања душе и срца дата су код Дучића адекватно њиховим збивањима, њиховом унутрашњем нагону, одуховљено и са пуно лирике. Тај наш највећи лирски песник показао је колико је снажна наша раса, колико су јака осећања типичног динарца и са колико уметничке снаге наш тип успева да се изједначи са најкласичнијим писцима, са највећим лирским песницима и еминентним духовима светске књижевности.

Његово песничко дело јединствено по своме изразу и својој обради долази у ред најбољих примерака светске лирике. Његове теме, које су увек само песничке са ретком обрадом, пуне су нежних и топлих осећања. Све је код њега идеализовано. Кад је реч о Дучићевој форми, треба подвући да је она увек на висини Дучића-песника:

У зелено јасној помрчини грања,
ту нађем самоћу, у ћутању вечном,
бледу, покрај реке, ту седи и сања
и огледа лице у модрилу речном.
(Тишина)

Он је песник љубави, али не њен заводник са непосредним изливима једног Шантића, него њен анализатор до њених детаља. Свеопшти бол, јад и тугу срца у најлепшем нијансирању дао је Дучић ефикасно. Он је до тан чина расчлањио, разумео, схватио и пренео на хартију, сва ситна и крупна осећања човечје душе и срца.

Он није обичан сликар, него стваран познавалац целокупног унутрашњег људског нагона, све људске сложености. Код њега је песнички изражај добио и свој философски смисао, али он није никада изражен на штету лирског излива.

Контемплација је код њега на високом степену, али је лирика њен битни изражајни смисао и форма; тако да кад читамо Дучићеве песме, ми осећамо да је пред нама не само велики песник, него и филозоф, чија је мисао кристална, непосредна и никла у дочараном оквиру великог лирског песника.

Читајући Дучића ми имамо утисак као да гледамо неку еминентну галерију слика, где су нам сви: цртежи, акварели, портрети, дуборези и друго подједнако успели и драги. Све је код њега душа, дах. Свака песма за себе је пуна разница лепоте и живота. Филозофија у лирици. Мисао у дивној чахури душе:

Очи су ти за то да оплоде звуке
и глас да молитву у срцима роди;
сав покрет изгледа замах твоје руке;
ти сјаш у стварима као дах у води.
(Песма љубави)

Дучић се сигурно неће свидети онима који у песми желе непосредан и блештав ефекат; где бомбаст израз делује директно. Он је сав студија, најсуптилније нијансирање душе и ствари, кроз које говори жива реч у времену. Дучић је знао да транспонује природу и најлепше облике и да свакој ствари у њој да животни жиг:

На водама лежи крв вечерњег сунца,
диже се, хлади и мрзне полако.
(Далмација)

Извесно кинђошење, усиљено тражење речи за бујан и пун израз, није сметало овом песнику да да савршен оквир и слику. Све је ту одмерено као шаре различитог мермера на монументалној палати.

Карактеристично је, да Дучић, када говори о природи, свуда уноси себе као лице које сагледава пуном штимунгу песме:

Сам, крај мирне воде, у ноћи ја стојим,
ко потоњи човек. Земљом према мени
лежи моја сенка. Ја се ноћас бојим
себе и ја стрепим, сам од своје сени.
(Јабланови)

Ако је тачно да се по љубавним песмама увек мери дубина и снага осећања једног песника, онда је несумњиво, да је Дучић редак песник. Љубав је код њега приказана са свима њеним детаљима, са свима доживљајима једног великог љубавника који је успео, да сва осећања транспонује у јединствене лирске песме:

О, љубљена жено, силниа од мене
ти струјиш коз моје вене у све доба.
(Моја љубав)

Његове савршене анализе осећања и сам избор најлепших момената у једном осећању, увек су срећно нађена у његовим многобројним песмама:

Је ли ово жена коју љубим, збиља?
Или сен, на проласку преко мога пута,
тумарање мисли без свести и циља
и све дело једног болнога минута.
(Љубав)

или, како је то јединствено изражено у овим Дучићевим стиховима:

Како мало треба да се буде сретан
и сто пута мање да се вечно пати.
(Рефрен)

Живот је за њега једно вечито смењивање; стална промена стања; пун самих растанака и нових виђења и сваки нови доживљај као нешто јединствено и тек рођено:

И крај друге жене ја ћу да се надам,
и да своје срце расипам и губим,
и опет мислећи да први пут страдам,
и први пут желим и први пут љубим.
(Екстаза)

Код Дучића доминирају три главне теме: природа, човек и жена. Овом последњем проблему, проблему жене он је посветио највећи део својих стихова, кроз које је, несумњиво, успео да изрази жену. И, ми, захваљујући Дучићу, имамо данас у нашој лирици идеално изражене стихове о лепој жени. Кроз његове стихове свуда се одражава само лепота; и, он је, изгледа рођен, да буде само њен песник са пуно изражајне моћи.

У својој јединственој песми „Сунце, он каже: „Стварп имају само онај изглед који им да наша душа." И заиста, „нико у нашој књижевности није одуховио природу као Дучић"

Он је волео висине, незнане светле просторе, један виши, светлији живот — идеализацију живота и света у природи и најзад смрт у сјајном и сунчаном кругу:

Летети, летети, летети високо,
незнаном простору као старом другу,
витлати се као омађијан соко
и умрети, сјајан, у сунчаном кругу.
(Крила)

Али, тај Дучић, иако велики песник није, изгледа, имао времена да пише стихове својој родној груди, своме крају. Али, какогод се то тумачило, ми од њега нисмо добили тек само пар песама те врсте. И тај мали број стихова посвећених отаџбини блешти сјајем Дучића, његовом великом снагом духа, његовом филозофијом:

Јер су два близнаца на свет што си дала
мученик и херој, кап сузе и крви.
(Аве Србија)

Својој ужој отаџбини, својој кршној Херцеговини, чији је он изданак, дао је ове есенцијелне стихове:

Знаће да је само она земља светла,
где никад још није пала суза срама;
где су деца на мач име оца метла
што живи у химни и у молитвама.
(Херцеговина)

Његова версификација је универзална. Његов стил сјајан. Снага изражаја велика. Укус префињен. Форма јединствена. Зато је он и успео да у нашој лирици да највећи број антологијских песама, где је и мисао и осећање на завидној висини. Богатство метафора задивљује.

Ово је само један блед осврт на целокупно дело Дучића песника. За једну детаљнију анализу његових песама и најкарактеристичнијих момената у њима потребан би био много шири простор.

Дучић ће, несумњиво, за сав наш интелектуални свет остати најомиљенији и најчитанији наш песник.

ДАНИЛО ЧУТУРИЛО

На дан опроштаја 3 јуна 1944 године

Због ом, љубави моја, и пријатељу мој,
можда те никада више нећу срести...
Предамном је туга, бол и дана безброј
у којима ће паук живота мрачне мреже плести...

Због ом, и никада више не питај за мене...
Никада се не сећај минулих дана...
Јер ће ти у тим часовима замутити зене
сузе вреле и поњи ће нова рана...

Ако не преживим ове тужне и мутне дане,
Хоћу да ти кажем последње своје речи...
Пишем их у грчу.. док суза крвава не кане...
и док ме очај страшно не спречи...

Волела сам те као Божанство природе моћне...
Волела сам те као рађање сунца у јутра врела.
Волела сам те као страст мутну у часове ноћне
која луда ко оркан крши уздрхтала тела...

Волела сам те, па ипак идем супротним путем...
Одлазим, јер то је судбина моја и твоја...
Идем са тамном, крвавом, непреболном раном љутом
одлазим без нада, без снова, без мира и спокоја...

Због ом љубави моја, пријатељу мој,
можда те никада више нећу срести;
предамном је туга, бол и дана безброј
у којима ће паук живота тамне мреже плести...

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

ПОВОДОМ 40-ГОДИШЊИЦЕ РАДА ДЕСАНКЕ ЂОРЂЕВИЋ НА ПОЗОРИШНОЈ УМЕТНОСТИ

Живот пише романе, а они опет откривају у њима непознате историје. То је свакидашња појава. Ако се завири у сваку кућу наћи ће се готово исти случај. Негде је роман већи, негде мањи, али он постоји. Тако је имала и свој животни роман уметница Десанка Ђорђевић, некада тако слављена и обожавана на позоришној сцени, а данас позната искључиво по свом књижевном раду.

Рођена у познатој трговачкој кући Ђорђевића, чија је радња некада доминирала београдском чаршијом под фирмом „Терзибашић и Ђорђевић", чији је опет предак чувени Таса Николић-Тер зибаша још за времена кнеза Милоша, као устабаша имо видну улогу у животу народа, Ђорђевићка је завршила седам разреда гимназије у Београду.

Редовно школовање је после продужила у Бечу, у институту „Нотр Дам д Сион", студирајући посебно језике и музику — певање. У својој двадесетој години удаје се за нашег тада конзула у Будим-Пешти, Миливоја Барјактаревића и улази у т.зв. велики свет, где је одмах освојила све симпатије.

Али, као што је већ наглашено, судбина пише романе, а овај је овде тек био добио свој увод. Осећајући неодољиву склоност према позоришној сцени, Ђорђевићка напушта мужа, свој дотадашњи живот и друштво и отпочиње бриљантну каријеру на главној београдској сцени.

Први пут се појавила у улози Христе поштарке у оперети „Пти чар". Успех је био неочекиван. Карте су биле распродате за читаву недељу дана унапред. После долазе њене остале успеле креације: „Мамзел Нитуш", „На уранку" од. Биничког, који је за њу посебно писао улогу. „Двадесет година из живота једне глумице", „Љиљан и оморика" „Кћи пуковнике" итд.

Жељна освајања света, напушта прву српску сцену и ступа у познату оперету Жарка Савића. Нове улоге је уздижу и упознају широм нашег народа. Ту су сада: „Барон Тренк", „Цигански барон", „Мамзел Нитуш" у новој опреми по њеној замисли, „Доларска принцеза", „Јесењи маневар", „Плави миш", „Корали и комп." и готово цео француски оперетски репертоар на нашој сцени, некада дат у режији Бранислава Нушића нашег позног тог комедиографа.

Али изненада долази до прелома у личној изградњи ових улога и из непознатих разлога, она мења свој фах оперетске љубавнице и кокоте, па прелази на чисту драму.

Сада је члан трупе Ђокице Протића, а после Рудолфа Млинарића и игра у делима: „Хасан-Агиница", „Смрт мајке Југовића", „Сумњиво лице", „Народни посланик" и др. Дакле, чисто национални репертоар.

Не би требало сматрати да је таленат Десанке Ђорђевић опао, самим овим повлачењем. То би било погрешно. Он се још у трупи Жарка Савића, а нарочито у оној Рудолфа Млинарића, испољава у раду на конструкцији позоришних дела.

Још од прве појаве на сцени с правом је сматрана за једну од најобразованијих глумица. То своје преимућство она сада обилно користи и све се више посвећује стварању т.зв. мале сцене за лаку забаву, коју су неговале наше путујуће трупе, затим „Мало позориште" Бране Цветковића, а у данашње време Душана Живојинића.

У овом обилном и корисном послу, преводећи и драматизујући поједина дела, Ђорђевићка, као књижевница, пружила нам је, готово незапажена од јавности преко осамдесет дела из области драмске уметности. Преводила је махом са француског, али и са немачког. Од познатијих ствари треба навести само неке: „Госпођица моја мама", „Забушанти", „Оскаров свадбени пут", „Претседниковица", „Златно руно", „Корали и комп.", „Бечлија у харему", „Моја жена нема шика", „Силом милионар", „Пут у пустињу Гоби" итд. Од ајнактера дала је: „Тражи се дружбеница" „Шоња", „Бисерна огрлица", „Теткино настрадање", „Пресело му", „На трећем спрату", „Теремтете" и др.

Она се радо сећа старих блиставих дана када је својим гласом и својом појавом пленила срца у публике. У малој канцеларији Позоришта удружења глумаца, где врши дужност секретара, мада претрпана пословима, марљиво ради на једној новој ствари. То је опет комедија у три чина, а зове се „Амор и комп.", према истоименом француском роману.

Окружена драмским делима и романима страних писаца, Десанка Ђорђевић пише и не знајући последње странице свога, тако чудног и богатог романа, и ствара и даље са пуно грозничавости још и данас, када се навршава четрдесет година од дана када је први пут жртвовала свој живот позоришној уметности.

В. М. А.

КАКО ЈЕ БРАНКО УМИРАО

(Наставак са 8-ме стране)

Сад се „Прота" обрати на нас, Бранкове пријатеље, с питањем, ко би се примио тога, да код Бранка у вече до 10 сати седи?

Биће нас, који ћемо Бранка дању обилазити, али вечерњу ту шкину неће моћи Бранко у самоћи поднети.

Ја и медик Миша Небригић од мах смо примили ту дужност, и почели са „Протом" неизменце бдити код Бранко до 10 сати ноћу, а и даље.

Оног вечера, кад је Бранко умро бдио је код Бранка „Прота". О том вечеру нам је овако причао:

„Ја сам седио близу Бранка, који је мени окренут био, и ћаскао сам му о неким смешним стварима. Бранко ме је чешће погледао, али усне размицао није нити је што проговорио. Учини ми се на једаред да је заспао, те ућутим и ја и у тој тишини задремамо. На то ће Бранко про мукнуто реће: „Иди, „Прото", ку ћи, хоћу да спавам." То је било око ½9 сати.

„Пођем кући, а послужитељки препоручим, да припази Бранка, и ако што нужно буде, да одмах дође по мене. „Прота" је близу болнице становао.

„Пре десет сати кад сам мислио да легнем, дође ми Бранкова послужавка и донесе вест, да је Бранко, умро.

„Отрчим тамо, турим руку под јастук, где је Бранко своје новце држао и извадим 140 и неколико форинти сребра."

А послужитељка Бранкова ова ко нам је испричала Бранкову смрт.

„По одласку Г. Вуића (Проте) ја сам одшкринула врата од собе, и седела сам код врата ослушкујући покашљивање и одисај г. Радичевића. Приближавала сам му се на прстима неколико пута. Он је спавао.

Око ½10 зазвони, и ја уђем у собу и запитам га, шта жели. „Помозите ми, рече, да се дувару окренем." Учиним по жељи и покријем га, а он ће ми рећи на то: „Лебен Зи вол!"

Ја се удаљим и продужим даље своје ослушкивање, но почем нисам дуго могла да чујем нити дисање његово, нити покашљивање, уђем опет на прстима у собу, приближим се његовој постељи, лагано метнем руку на чело му, и осетим да је ладно. Даље пођем руком, и ово ближе приклоним, госп. Радићевић био је мртав."

Као што сам онда слушао: окретањем Бранковим на другу страну убрзана му је била смрт.

За истину овога што сам о Бранковој смрти саопштио, примам одговорност пред Богом и пред људма, зато и изјављујем, да није истина оно, што је Вукова кћи, Мина, о Бранковој смрти саопштила.

За дивно чудо. На скоро после Бранкове смрти разболео се од сушице медик Миша Небригић, један од нас тројице Бранкових стражара, склони се у Пизу и ту умре. Други стражар медик Коста Вујић „Прота" умре мало доцније у Београду од исте болештине."

Београдски крвави Ускрс

Ових дана изашла је из штампе књига под горњим насловом, која садржи око 60 фотографија о терористичком бомбардовању Београда од стране Британо-американаца. Књига је непобитан документат ваздушног терора Британо-американаца и треба да прикаже иностранству каквим се методама служе Британо-американци у „ослобођавању" својих „савезника". Доносимо један део предговора који приказује значај и сврху овога документа.

Предајемо светској јавности, целом културном човечанству у име српског народа ову црну књигу **непобитних докумената о ваздушном терору Британо-Американаца, који је извршен над престоним градом Србије првог и другог дана православног Ускрса, 16 и 17 априла 1944 године, под изговором да се бомбардују „војни објекти".**

Могли бисмо пустити у свет без иједне речи протеста и револта овај немн филм смрти и ужаса, ове призоре пустоши и уништења да сами говоре вародостојношћу чињеница о страшном злочину извршеном над Београдом.

Ове порушене хумане и социјалне установе, ови уништени домови породичног мира и среће, са унакаженим и безобличним лешевима, јесу једно трагично сведочанство о лицемерству Британо-Американаца, који **су цинички јавили преко радна свету и својим народима да су „бомбардовани војни објекти у Београду".**

Српски народ на основу ових непобитних докумената свој крик бола и огорчења, упућен савести целог културног човечанства, претвара у оптужбу против данашњих управљача Енглеске и Америке због њиховог варварског и нечовечног начина ратовања против деце и жена, против мирног становништва једне окупиране земље, која је одавно избачена из ратног строја и пањенички сноси последице свога ратног пораза.

Очекујемо и тражимо најстрожију моралну осуду и примену свију санкција против виновника овог незапамћеног злочина над једним малим, напаћеним народом од стране великих и моћних сила света, које у безобзирној борби за победу својих себичних империјалних циљева без милости приносе на жртву цео један народ.

Желимо исто тако да ова документа, из којих се виде „војни објекти" које је бомбардовала британо-америчка авијација, дођу до очију енглеског и америчког народа, уверени да ће се и њихове савести побунити против својих безобзирних и бесавесних управљача. Верујемо да ће и они сами осудити одговорне чиниоце, који издају таква бездушна наређења за терористичко уништавање једног народа, кога они сматрају својим савезником и пријатељем, народа који је за њихов рачун ушао у један рат у коме он није имао шта да добије, а знало се унапред да ће га изгубити, народа, који већ три године, слушајући њихове поруке, дао је већи данак у крви него што су њихове многољудне милионске земље до сада дале жртава.

Док је света и века остаће у незаборавној успомени српског народа овај крвави београдски Ускрс, овај страшни злочин бомбардовања једног отвореног града под срамним изговором уништавања „војних објеката". Овакво терористичко бомбардовање Београда не може се оправдати никаквим војно-стратегиским разлозима, јер и да је цео Београд до последњег дома био срушен, поравњен са земљом, да је изгинуло све његово становништво, до последњег одојчета у колевци, опет завршетак рата не би био ни за тренут убрзан нити би његов исход за длаку био измењен.

Зато у име вечне правде и морала српски народ, апелујући на савест целог културног човечанства, верује да ће Бог казнити кривце за овај злочин, који ће остати забележен као ругло XX века у аналима човечанства.

*

Књига КРВАВИ БЕОГРАДСКИ УСКРС добија се код ПРЕСЕ А. Д. Влајковићева ул. бр. 8 — у претплати 100 динара као и код свих продаваца новина и књижара.

Новац се шаље унапред на чек. рачун 61.136 са ознаком за књигу о бомбардовању.

Прва страна књиге о бомбардовању Београда која је скоро изашла из штампе

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Шта треба да знамо о српској сеоској омладини

Данашње смене и огромна светска хрваља у својим крајњим резултатима своде се у главном на борбу за лепшу будућност, за бољи и срећнији живот данашње омладине. Код нас Срба наступила је такође борба за обезбеђење боље будућности и достојног места на скали политичке и духовне зрелости народа, за наш српски народ као целину.

Омладина у тој борби предњачи. Она и речју и делом доказује да је наш народ онај стари, вековни борбени прекаљен и очеличен народ, да њега не може ништа завести, а још мање уништити. У оваквим моментима мора се посветити што већа пажња омладини, излазити у сусрет њеним тежњама и идеалима и оправдавати њене поступке ако су ови за оправдавати њене поступке ако су ови за оправдање. Али исто морају се отклонити и сви узроци и разлози, који спречавају омладину да у њеном стваралаштву дође до свог пуног изражаја.

Наша сеоска омладина је на самим врелима српске народне енергије и духовне величине, а изграђена је и очеличена вековним искуством самог народа. Она, као први и једини пример расне ведрине, расне силине, снаге српског народа, далеко је била од свих друштвених зараза и политичко-партијског тактизирања. Не зато што је била неука, неупућена, већ много више због тога што то није хтео народ и што би то судбоносно утицало на опстанак народа.

Родољубива је српска омладина. Много више и много правилније него што то већина мисли. Треба само видети сеоског омладинца како изговара реч Отаџбина, са каквим се, пак, поносом назива Србином, какво га одушевљења обузме кад пева националне песме. Он има своје претставе о св. Сави, своје особито мишљење о националним херојима, о Марку и Милошу, о Кнезу Лазару и Карађорђу.

Све те претставе, иако неодређене и неискористализране ипак се своде и код њега на свој одређени правац, наиме да је то, да су ти Срби оно што нас чини Србима, оно што нам је дало и уздигло име Србиново. Потребно је само сеоског омладинца унутити у суштину српске трагичне прошлости и српске вековне славе, како би његово родољубље имало што чврћу и реалнију подлогу.

Даље, српска сеоска омладина има и ту предност што је она увек и свагда искрено побожна,

Вечно трајење

Да ли ми знаш рећи душо мила
Чије су то руке гипке
Извезле ноћас чипке
На планинама и брезама голим
Које толико волим

И да ли знаш чија су то крила
Тако нехарна била
Те су ми сву ноћ односила снове
У неке чудне пределе
И зашто и куда облаци плове
Ко наше чежње избледеле.

И да ли знаш где се то налазе
Та сунца која никад не залазе
Где су та поднебља и тишине
долова
О којима вечно сневамо
И шта је сместо великих болова.
О којима вечно певамо.

Баваниште 1944.

МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

искрено религиозна. Њен српски морал њена српска етичка схватања ипрљени су из вековних традиција самог народа и његове природне тежње за часним и исправним животом, за животом коме су главна подлога чојство и јунаштво, а главни циљ и идеал вечност и „царство небеско".

Редак је сеоски омладинац који је задојен безбожничким духом. Ширина његових српских њива, чар и лепота како живописних брегова и планина тако и кршевитог и стеријног горја српског све је то чинило да се у души српског сеоског омладинца, по традицији његових славних предака, увеже и дубока побожност, као прва и основна одлика српског духа.

Из свега тога излази да наша сеоска омладина треба да претставља фактор с којим се у данашње доба мора да рачуна. Да је она, по својим основним одликама, и способнији и најизразитији претставник народне воље, народне физичке и духовне енергије. Стога њеном васпитању, подизању и уљудњавању треба да се посвети најпотпунија пажња, како би се њена витална снага до потпуности искористила за нова стваралачка прегнућа српскога народа у будућности.

Добривоје В. Недељковић
уч. VII разр. Мушке гимн.
у Ваљеву.

ЂАЦИ НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Кроз најстарију српску гимназију, у Сремским Карловцима, прошли су до краја или само делимично: Павле Соларић, патријарх Јосиф Рајачић, војвода Стеван Шупљикац, Сима Милутиновић-Сарајлија, Јован Стерија Поповић, Јован Хаџић, Платон Атанацковић, Јован Суботић, Милован Видаковић, Бранко Радичевић, Димитрије Давидовић, Димитрије Фрушић, Теодор Павловић, Ђорђе Малетић, Коста, Илариона и Димитрије Руварац, Милорад Шапчанин, Мита Ракић (отац песника Ракића), Ђорђе Натошевић, Ђорђе Поповић-Даничар, Јован Живановић, др Милан Јовановић-Батут и др.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ ЛИЧНУ КАРТУ и путну објаву на име Милача Влајића, глумца из Аранђеловца издату од градског начелства у Аранђеловцу. Овим оглашујем за неважеће. Милан Влајић, глумац. 250 3—3

ОДРИЧЕМ СЕ моје жене Миленке Милићевић — Радаковић и повешћу брачноразводну парницу. Све начињене дугове на моје име не признајем. Стаменка Милићевић. 251 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Бранко Михајловић. 252 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ нобизену из спштине доње забанте срез грушански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милијана Петровић. 253 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десенка Димитријевић. 254 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9285 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам Оглашујем је за неважећу. Радоња Лалић. 255 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Драга Петровић. 256 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Добрила Вараклић. 257 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 12106 издату из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам Оглашујем је за неважећу. Душанка Бановић. 258 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Арсић. 259 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Србољуб Миловановић. 260 3—3

ВОЈИ РИСТИЋУ. БРАТИСЛАВА, Мајка, Гроздана, Роса и Мома код куће живи. 264 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Божана Ђорђевић. 261 3—3

СВЕДОЧАНСТВО свршеног III разреда основне школе број 130 — 28 XI 1934 изгубљено Оглашавам за неважеће. Живорад Марковић, Шљивовац. 262 3—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО IV разреда, издато од осн. школе »Митрополит Милентије« у Крагујевцу, оглашавам неважећим — — Ристић Ж Леонора, кројачица из Крагујевца. 263 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивану из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Бојислава Илић. 268 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам Оглашујем је за неважећу. Миленко Симовић. 244 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 3669 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Жарко Радојевић. 240 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Слободан Радошевић. 249 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10502 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Миодраг Миладиновић. 241 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 139 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милисав Милановић. 247 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 2062 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Војиновић. 243 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 1368 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живојин Ђорђевић. 267 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам Оглашујем је за неважећу Бранислав Петровић. 245 2—3

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ број 172085, која гласи на име **Боривоја И. Бабића**, изгубио сам и исту оглашујем за неважећу. Боривоје И. Бабић, Његошева 69/II, Београд.

ЛИЧНУ КАРТУ број 2510, дуванску књижицу број 368 добивене из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живадин Обрадовић. 248 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Радмила Јеатић. 265 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1084-43 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Вукомировић. 246 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Викторија Конгрец. 239 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 219 добивену из среза Крагујевачког и новчаник са 3.350 дин. изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Ко донесе новчаник новац опраштам. Драгомир Васојевић. Село Доња Собота. 242 2—3

Државна
КЛАСНА ЛУТРИЈА

Извлачење бројева и добитака III класе 9 кола срећака вршће се од 8 до 28 јула о. г.

У овом извлачењу биће извучено 13.000 бројева у вредности

ОД ДИНАРА 26,668.000.—

са две премије од Дин. 1,000.000.— и од Дин. 500.000.— и са већим бројем већих и мањих згодитака.

Срећке III класе 9 кола могу се набавити код овлашћених продаваца срећака и код потпродаваца.

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАКИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА"
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Нр. Марије 89 Тел. 22-912
185 1—1

Bayer-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе »Bayer«-ов крст.

ОДЛУКА РЕГ. О. БР. 19874 ОД 14-XII-1943

Поштарина плаћена у готову

П. И. Бр. 19947

0282

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 31 ГОД. II
Београд, 22 јула 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

ОСУЈЕЋЕНА ЗАВЕРА

Вест о неуспелом злочиначком атентату противу Вође Немачког Рајха Адолфт Хитлера од стране једне незнатне клике официра у служби интереса непријатеља Немачке и Европе, изазвала је дубоко узбуђење у земљи. Они су разумели какав би био далекосежан значај овога злочина да је успео баш у овим трагичним моментима, које преживљује Европа, када бољшевичке хорде по кушавају да упадну у срце Европе. На Западу исто тако води се једна судбоносна борба и нерви народа пренапрегнути су.

Вођа Рајха у своме говору после атентата рекао је: „Можда је само ретко ко у стању да схвати каква би судбина задесила Немачку да је атентат данас успео", а ми смо свесни какву би судбину доживела и Европа, да је тај паклени план успео. Сви знамо шта би било са Европом у том случају и како би бујица варвара са Истока сломивши отпор Немачке и Европе, чије је оличење Вођа Рајха, бацила Европу у огањ револуције, која би значила крај европске културе и масовно уништавање европског живља.

Зато морамо сви бити благодарни Господу Богу што је сачувао Европу, спасавајући Вођу Рајха од смрти, коју му је припремала једна мала шака издајника немачких и европских интереса. Ми верујемо да ће овај срамни покушај изазвати не само дубоко огорчење и гнушање код немачког народа, него да ће се његов револт претворити у још већу одлучност и још чвршћу вољу, да се, окупљен око свога Фирера, бори до последњег даха за свој опстанак и за своју победу.

Лакоћа са којом је завера осујећена, верност Вођи Рајха коју су показали немачки официри и војници у брзом ликвидирању завере, непобетан су доказ колико је покушај ових безумника и издајника без везе са вољом фронта и са расположењем немачког народа. Њихова вера у Вођу Рајха је непоколебљива и они ће сада са још већом одношћу следити свога Вођу на путу спасења немачког народа.

Да је успео овај покушај, Европа би доживела један нагао преокрет, који би као све нагле промене у историји, имао претежно деструктиван карактер. Српски народ је свестан несреће, која би задесила и њега у том случају, када се искључује решење, до кога би се дошло постепено, по етапама.

Уклањање Адолфа Хитлера са историске позорнице значило би за Европу почетак грађанског рата и она би запливала у крв, била би претворена у пустош. Међутим, чврста војничка одбрана Европе као и споразумевања и договори, обезбедили би њен нормалан живот, срећнију и бољу будућност Европе.

Српски народ, имајући у Немачком Рајху непосредног суседа, са којим га вежу одвајкада културне и економске везе не може никада бити равнодушан према оном што се догађа у Немачкој. Зато он захваљује Провиђењу што је спречило да силе хаоса и мрака завладају Европом и омогућило да се догађаји развијају за срећу и корист Европе.

„С.—Н."

ВОЂА РАЈХА
АДОЛФ ХИТЛЕР

(Архив: „Српски народ")

РОДОЉУБИ, ЧИНИТЕ СВОЈУ ДУЖНОСТ!

Догађаји се нижу у једном брзом темпу, тако да је тешко пратити их у корак. Међутим опасно је бити у задоцњењу за тим догађајима, који се нижу на светској шаховској табли. Има још увек међу нама људи, који све олако схватају, праве брзоплете прогнозе, због којих многи погрешно процењују ситуацију и доносе неправилне закључке.

С друге стране има људи за које је важније, која ће личност бити начелник округа или среза, а мање воде рачуна да ли је народ сложан и задовољан. Исто тако уносе немир у народ људи старих партиских схватања, чија партиска загриженост поново долази до изражаја. Ти људи не могу да се излече од мирнодопских болести и они су сметња смиривању духова и остварењу националне слоге.

Међутим прилике су тако озбиљне, да сваки патриота који има ма и најмањи део одговорности, мора се питати пред својом савешћу да ли је испунио своју дужност према народу или не. Сваког часа могу догађаји захтевати од нас да демо извесна решења, а ми смо неспремни иако је у питању судбина народа, а и глава сваког од нас. Зато је потребно да се сви патриоти сложе на време и да буду спремни за све евентуалности, а не да губе главе.

Питамо наше родољубе зашто увек, кад се постигну извесни резултати у погледу остварења народне слоге, одједном јаве се неке мрачне и тајанствене силе, које цео посао укоче или га сасвим покваре.

На тај начин оне збришу напоре родољуба, који се труде да ту слогу оживотворе. Не верујемо да ту слогу или плаћеници, који раде за туђе интересе или безумници, којима је марксизам свест помрачио. Ми ово можемо и да разумемо, јер њима ништа није свето, али не можемо да разумемо оне чија је воља слободна у одлучивању.

Ако осмотримо наш српски простор, онда ћемо се уверити у каквој се опасности налазимо, ако остане све по старом. Останемо ли и даље несложни, шта ће бити са нама ако се комунистичка бујица са Јосипом Брозом поново сручи на нашу земљу. Неће нам ништа помоћи што су српски комунисти једна мањина, јер они могу добити превагу исто онако као што су 1917 године у Русији после владавине Керенског.

Многи родољуби, којима су интереси Србије и српског народа пречи од свега, јасно запажају ове опасности и чине велике напоре да их отклоне. Зато чине све веће жртве да [illegible] могло

Они тако раде, свесни да српском народу нема спаса и опстанка све док је подељен у два национална фронта.

Србија зна да њен спас лежи у једном сложном народном фронту. И зашто сада када су сви напори добронамерних родољуба упућени стварању јединственог националног фронта, зашто се затеже оклева и чека, иако догађаји великом брзином одигравају се.

Комунистичке банде Јосипа Броза вршљаће и даље по нашој земљи, све док се Срби не оспособе да им пруже сложан, заједнички отпор. Они ће бити опасност све док српски народ не заштити се српском слогом која би била у стању да га потпуно заштити. Треба схватити ову истину и сви треба њом да се руководе.

Зато је потребно одстранити све заблуде, прекинути бесциљна наклапања, оставити се сваког ситничарства, а нарочито напустити клацкавицу са два краја. Треба заузети један мушки, отворен и поштен српски став. То треба одмах учинити, јер ако се несрећа деси, невреди вајкати се и кукати после.

Трогодишњи напори српског народа да се сачува и спасе треба да буду крунисани успехом. Родољуби који већ толико дуго време носе тешко бреме исто[illegible] одговорности, учинили су [illegible] доказ своје [illegible] ради, већ Србије и српског народа ради.

Тај први патриотски корак јесте позив свима родољубима на заједнички рад, јер комунистичка опасност постаје претећа за наш народ. Питамо те родољубе зашто оклевају са одговором? Зар Срби нису више самостални у доношењу одлуке, него треба да питају некога? Зар не треба сви да служимо само српском народу и његовим интересима?

Искуство из овога рата поучило нас је колико је тачна наша народна мудрост која каже: туђа рука сврааб не чеше. Спас нашем народу доћи ће од нас самих и никога више. Помишљати да се до њега може доћи и другим путем или да постоје и друге могућности, велика је заблуда која нам се може тешко светити. Наша је дужност да је што пре разбијемо, да би и ови родољуби могли независно да размишљају о својим поступцима. Очекујемо да чујемо одлучну реч независних родољуба, који ће не само умирити народ него и подићи дух у њему како би био на висини догађаја данашњице. Кад таква реч падне, онда ћемо моћи сви заједно кренути на заједнички посао у љубави и у слози.

Знамо да за такву мушку одлуку потребно је много самоодрицања, много праштања и заборава. Али ми смо рођена браћа, запојена истом љубављу према своме народу и српској отаџбини, зато верујемо да ће лака срца сви поднети потребне жртве ради остваривања заједничкога националног фронта. Треба прећи преко много сујевољности и осетљивости, и у заједничким жртвама остварити данашњи народни идеал, за којим чезне наш народ.

Апелујемо у последњем часу на све родољубе да у овом историском тренутку, руководећи се само савешћу и љубављу према отаџбини, помисле на овај несрећни народ, који вапије за миром и слогом и који ће бити најсрећнији кад буде могао да благослови сложну браћу.

Треба се брзо одлучити и испунити народну вољу јер свако закашњење у овом историском раздобљу може значити нашу нову националну катастрофу.

Б. Ђ. Н.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ПЉАЧКАШ ПЉАЧКАША

Да су Американци опљачкали у целом свету ћубриво и сместили га у своје магацине, они би предложили на њиховој валутној конференцији да се после рата створи међународни новац на бази тог ћубрива. Али пошто су седа од свих својих пљачкашких пријатеља однели сво злато и поседују тог метала четири пута више него сав остали свет, онда предлажу да се сав послератни међународни валутарни оптицај оснива на том америчком злату.

Пљачкаши су се јако узбунили. Енглеска не може дозволити да буде подређена Америци у економском погледу (односно не би хтела дозволити, а да ли ће моћи да то не дозволи — то је једно велико питање). Не могу да се сложе са америчким захтевом ни оне пљачкаше емигрантске владе, као што је на пример холандска, која полаже право на извесну улогу у будућој светској трговини, зато што још сања о повратку огромног колонијалног поседа.

Најзад, и све друге владе које сарађују са Америком у овом рату не могу бити задовољне перспективом да ће чикашка берза да пропише светске курсеве, а самим тим утврђује цену земаљским производима и свима сировинама и фабрикатима тих држава.

Са таквим пљачкашким плановима САД не може бити сагласан ниједан разуман човек, па да је био и најватренији присталица америчке „демократије".

За ову пљачкашку политику јенкија карактеристично је још и то да се Америка не задовољава будућим ефектом своје капиталистичке моћи (у случају победе, наравно, у коју нимало не верујемо), већ тражи од својих несрећних јужноамеричких вандала да ставе ноге на расположење своја економска средства ради „нормализације" послератног светског економског система. А нарочито ради инвестиција у девастираној разореној Европи.

Цела ова конференција нема за сада реалне вредности. Она је сазвата, као и све друге коалиционе конференције за послератна питања, само са тим циљем да се у свету створи погрешан закључак: рат је свршен, треба мислити на уређење света после рата. Услед таквог блефираћег карактера те конференције, не би требало да се она схвати озбиљно. Али ипак схватајући ту конференцију као нулту у практичном смислу, треба је сматрати за веома интересантан симптом пљачкашких идеја пљачкашких САД. Зато је министар привреде Раіха и председник Раіхсбанке др Фуик говорио пред привредницима Немачке и иностранства о том америчком светском валутарном плану. Он је указао да новац добија своју вредност од ауторитета државе и од рада њеног становништва. Вештачки се вредност новца не сме одредити. А камоли да се одреди из неког центра који при граби такав монопол. Министар Фуик је изнео потпуно јасну и потпуно правичну идеју да се валутарни односи уређују према здравим привредним неопходностима, а то је могуће за европске народе само у случају да се утврде правци заједничке привреде и трговачке политике. Само на тај начин се може постићи праведан поредак и може се избећи да Европа постане колонија америчког пљачкаша.

Овај дух заједнице који је карактеристичан за немачку политику нема ничег заједничког са оним духом насиља који је карактеристичан за коалицију. Чак и на валутној конференцији у Бретон Вудсу Американци су се понашали као насилници не само према мањим државама, него и према великим: совјетским делегатима поставили су стварне ултиматум у погледу доприноса злата који Москва мора да да за учешће у валутном фонду.

Ово је насиље над насилницима. Зато не морамо ни жалити оне који сада осећају грубост америчког насиља: они су исти такви.

Довољно је да се сетимо садашњих покушаја извршења насиља над турском политиком. Онда ћемо добити још један фрапантан доказ да противници Новог Поретка нису ништа друго но гангстери и пљачкаши.

МЕС.

СЛОБОДУ КОНТИНЕНТА БРАНИ ВЕЛИКИ НЕМАЧКИ РАЈХ

„Фелкишер Беобахтер" објављује један чланак о смислу овога рата под насловом „Прва битка".

Лист констатује да су циљеви Совјета и данас они исти које је некад Љењин изразио, а које сада Стаљин спроводи. По тим циљевима Совјетска унија има да претставља основну јединицу за светску Совјетску републику.

Што се тиче грађанског рата у Шпанији, који су изазвали агенти Кремља, лист вели да се ту није радило само о унутрашњем шпанском догађају, него о европском питању. У Шпанији се водила прва битка против створеног совјетског напада, а освајање Шпаније помоћу бољшевизма претстављало је за Москву само први корак на рушењу Европе са Запада.

Совјети су 1939 године изгубили битку за Шпанију, али то нипошто не значи да Шпанија не заузима и данас значајно место у њиховом схватању Европе. У том смислу изјавио је и министар шпанске фалангe Арасе: „Нека нико не верује да је комунизам потучен на бојном пољу код Брунете. Комунизам је социјална стварност. Или ћемо да му супроставимо целокупну снагу фалангe, или ће се једног дана опет појавити међу нама са свима страхотама. Комунизам стоји пред капијом Европе. Његово лице је у страховитим злочинима."

Док се овако у Шпанији схвата бољшевичка опасност као европски проблем, вели даље „Фелкишер Беобахтер", дотле се Енглези и Американци појављују као послушне слуге Кремља, чије војно залагање не само што отвара свуда бољшевицима нове могућности, већ оптерећује и одбрану Континента на Истоку.

Англоамериканцима је циљ да оборе и униште централну силу Запада која претставља једину могућу, противтежу бољшевичком ширењу власти. Када би се остварили Рузвелтове и Черчилове наде, онда би у срцу Европе настао један празан простор у који би бољшевици могли несметано да продру и да одатле преплаве цео Запад. Слобода Континента, дакле, стоји или пада са Рајхом који се заједно са својим савезницима налази као стража пред капијама Европе. Фронтови на Истоку, Западу и Југу претстављају нераздвојну целину. Овде као и тамо ради се о супротстављању бољшевизму и његовим помоћницима, да би се Европа сачувала од катастрофе у коју Британци и Американци желе да је гурну, као што то жели Москва. То даје овоме рату нарочити печат и придаје немачкој борби значај који је у вези са последњим смислом историског постојања Европе и који на тај начин одлучује о историји свих народа старога света.

СИТУАЦИЈА НА ИСТОЧНОМ ФРОНТУ

Берлин, јула 1944

Врло су интересантна излагања Мартина Халенслебена војног дописника ДНБ-а, који износи садашње стање и перспективе операција на Источном фронту.

Између осталога он побија мишљења неких страних војних критичара, који су тврдили да немачко ратно вођство поступа и сувише научно и апстрактно. Он сматра напротив да је овај рат доказао супротно, као и сво што се дешава сада на Источном фронту. То све доказује да Немци у истој мери располажу и чврстином у практичном вођењу рата, брзином у доношењу одлука и смислом за импровизацију.

Мартин Халенслебен наводи даље ситуацију на северном крилу Источног фронта, која је угрожена услед надирања Совјета у дубоки блок немачке северне армиске групе, и доводи у опасност непосредне границе Рајха. По правилима школске тактике немачко ратно вођство требало би да нареди повлачење целокупног немачког северног крила. Међутим оно то не чини и очигледно је да нема намере да то предузима и тако ствара једну врло интересантну војну ситуацију. Тако се поставља питање зашто Немци нису поступили по усвојеним правилима него су изложили више армија опасности да буду отсечене од својих веза са позадином.

На ово питање постоје само два одговора. Први претпоставља да је борбена снага немачке северне групе довољно јака да може да одговори свима евентуалностима са изгледима на успех и да ће ове трупе имати да изврше нарочите задатке.

Ово угрожавање средњег крила може да се претвори у угрожавање совјетских армија, које се припремају да наступе у правцу Риге, односно источне пруске границе и које може да буде озбиљно. Прећутно је говорити о томе да немачко вођство има намере у том смислу. Међутим неки далекосежни разлози навели су немачко вођство на овакву тактику, који излазе из оквира школске тактике.

До свега тога оно што се у том времену десило на средњем отсеку добива нови лик, можда ће у скорој будућности операције на том делу фронта морати другојаче да се цене него од момента на основу оскудних ковретних и званичних података, јер при оваквом стању ствари многе чуди да Немци и поред отпора напуштају доста широк простор. А мора се сматрати да је ратно вођство Немачке предвидело опасности које прете за источно-пруску границу као и равницу Варшаве.

На крају овога извештаја Мартин Халенслебен каже:

„Ако немачко ратно вођство пушта Совјете да се толико приближе онда ће то имати свој разлог. Биће добро да се рачуна са извесним изненађењима.

У најмању руку је и упадљиво што совјетско вођство са проширавањем своје велике офанзивне акције на простор између Гарнопоља и Луцка упорене у правцу Лавова до сада уопште није могло да успе и да Немци тамо у сваком случају за сада још показују постојаност која наводи на све друго само не на попуштање њихове борбене снаге.

При томе несумњиво и тамо чисто бројна јачина услед стратешког првенства које Немци дају инвазионом фронту у Нормандији није таква да би била надмоћна над совјетском јачином."

НЕМАЧКИ ВОЈНИК ЈЕ УВЕК СПРЕМАН

Ево како изгледа једна мала летећа бомба која је већ показала своју ефикасност у борби

(Фото: „Велтбилд")

ЧЕРЧИЛОВЕ БРИГЕ

— Мислите ли ви, Џемсе, да смо овде сигурни!

— Јесте, сире! У овом подруму »У-1« не може ништа.

— Ама, човече, не питам да ли смо сигурни од »У-1«. Питам вас да ли смо сигурни од огорченог становништва!

НАОПАКИ САМУРАЈИ

Јапански авијатичар улазећи у свој авион носи собом самурајски мач, наследство јуначких предака. Носи га собом, јако је немогуће замислити случај да се у борби изнад Пацифика може тај мач применити. Али он је Јапанцу потребан зато што се он поноси својим оружјем.

Енглески потпоручник Бернхард Џемс Бартон је сакрио своју пушку у свежањ дрва, обукавши пастирско одело и пошао на острво Брач да би ноћу убио немачког команданта у његовој кући.

Официр који сакрије своје оружје — то је убица. Таквих убица има пуно у енглеској војсци. Може се рећи да је дух енглеске војске дух убица. И тај дух је нарочито одгојен код Енглеза на тај начин што енглеска влада плаћа премије сваком морнару за убиство непријатељских бораца или бродолоиаца, (за њих је то свеједно), плаћа награде пилотима за бомбардовање бункера или цркава (за њих је и то свеједно), плаћа војнике за освајање положаја или за пљачкање једног града.

Дух самураја је оригиналан. Али он је сличан нашем европском духу витеза. Витештво и племенитост је нарочита особина европског духа. И зато ми се тако разликујемо духовно и ментално од Енглеза и Американаца, што се у сваком европском народу налази дух витеза, европска варијанта духа самураја, који нас побуђује да се гнушамо недела британоамеричких наопаких самураја.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Преса« а. д. Влајковићева 8.

СРПСКИ НАРОД НЕЋЕ НИ ШУБАШИЋА, НИ ЈОСИПА БРОЗА

Требало би добро познавати прилике у оном осином гњезду, које још и данас претставља Лондон па разумети све оно што тамо изводе у сенци имена младог Краља и она два Несрба Шубашић и Броз. Нико од Срба није толико надуман да прима за готове паре блефове и лажи из Лондона и да се на основу њих руководи. Нема Србина под овом небеском капом који може владу др Шубашића примити као своју владу или ма и за један час помислити да криминални тип Јосипа Броза може претстављати његова национална стремљења. Срби добро знају шта мисли и осећа крв њихове крви, лист њихове горе млади Петар Карађорђевић и знају да разликују његове мисли и осећања, од оних која му приписују енглеска пропаганда и влада др Шубашића.

Енглези су се пребацили у оцени зрелости српског народа. Они су успели да наш честит и витешки народ наведу и убаце у рат на њиховој страни, они су успели да га искоришћују они су га затим немилосрдно тукли бомбама. Али једно нису успели до сада нити ће успети да му толико помуте памет да не може разликовати истину од лажи и блефа у образовању владе др Шубашића и о улози Краља Петра. Ма колико да је препредена енглеска политика, тешко ће она преварити Србе овога пута. Има две ствари са којима се српски народ никада неће помирити, а то су:

1) Да Јосип Броз буде вођа српског народа, и

2) да су комунистичке банде, ослободилачка војска.

Узалудна су сва запињања енглеске пропаганде да нам Јосипа Броза-Тита претстави у јагњећој кожи. Још је несрећнија замисао Черчилова да Јосипа Броза натури нашем народу за вођу не каквог ослободилачког покрета Тешко Србији и Србима ако су спали на Јосипа Броза, Несрбина, да их он води и ослобађа! Зар Срби, који имају славну историју пуну светлих имена државника и војсковођа српске крви и српског имена, да данас признаду за своје национално вођство банду белосветских типова, који немају никакве везе ни са српском вером ни са српским именом.

Узалуд се упиње Черчил да од Јосипа Броза створи хероја у очима српског народа. После крваве касапнице, коју је приредио Србима он је за њих највећи крволок и србоубица. Према томе комбинација са Јосипом Брозом као врховним заповедником „ослободилачке војске" јесте прави њор фишек и она је потпуно под бацила. Кад би у Лондону знали какав су неповољан ефекат изазвали у редовима српских родољуба ови енглески пробни балони, они би брзо напустили своја пријатеља.

Друга обмана енглеске пропаганде још је мање успела него прва. Черчил хоће да комунистички покрет на Балкану претстави као ослободилачки покрет за „ослобођење" српског народа. Али српски народ зна добро из искуства из 1941 године за време комунистичког терора у „Ужичкој републици" шта значи ослобођење, које доносе партизани.

Зато никада ни Енглеска па ни цео свет заједно, не би нас могли уверити да су комунистички бандити некаква „ослободилачка војска". Али ми верујемо да ни сам Черчил не сматра тако и да то ради из рачуна, јер се тиче туђе коже.

Не знамо исто тако шта ће цела ова комедија Черчилу са Јосипом Брозом и камуфлажом „ослободилачког покрета" кад му је добро познато анти-комунистичко расположење српског народа. За њим неће поћи ни један Србин, изузимајући пљачкаше и кокошаре, жељне пљачке и нераде. Чуди нас да су силној Британској Империји потребни овакви савезници ради њеног спаса. Зашто она гони један частан и витешки народ у друштво разбојника и безбожника, где му није место?

Србија хоће по сваку цену да сачува мир и ред у својој кући и да избегне крвопролића грађанског рата. Она не жели никакву „ослободилачку војску", већ очекује боље дане од своје мудрости и зрелости, да не упада ни у какву авантуру. Али му је јасно и то да у његовом простору нема реда, мира, рада и слободе док се не униште и последњи остаци комунистичких банди. Кад се све то зна увиђа се колико је безумље енглеске политике кад овакав један народ гура на силу у комунистичке редове под командом једнога Јосипа Броза.

У погледу злоупотребе Краљевог имена ми бисмо саветовали енглеској пропаганди да се остави тога посла јер ништа тиме не постизава. Српски народ је постојан у својим осећањима према изданку старе династије Карађорђевића и пати због његовог сужањства Черчилу и његовом Интелиџенс сервису.

Зато ми јасно и гласно пред целим светом објављујемо да комунисту Јосипа Броза не примамо за вођу српског народа, нити његове комунистичке банде за „ослободилачку војску". Влада др Шубашића може да претставља кога хоће, али никад српски народ. Исто тако српски народ зна за право расположење Краља Петра и остаје му веран.

На овакве увреде и провокације Лондона, српски народ дао је достојан одговор, вршећи кон центрације националних снага, збијајући своје националне редове, који сви заједно воде до истраге борбу против Јосипа Броза и његових комунистичких банди.

Д. П.

ОСНОВНА ИСТИНА

Политика мира и реда, коју је српска влада од свога постанка спроводила, једина је одговорила трагичном положају српског народа, који је у току овог светског рвања са свих страна био угрожен. Ова угроженост ни данас није престала. Шта више, могло би се рећи да ће она, уколико се рат буде ближио своме крају, бити све већа.

Ова угроженост је вишеструка. Пре свега, у оквиру малог српског народа заступљене су све оне струје између којих се данас у свету води борба на живот и смрт. Борба између тих струја води Србе узајамном уништавању.

Ништа мања опасност прети Србима од њиховог даљег држања према спољним приликама и догађајима. Свако погрешно опредељење према њима може нас стати главе. Јер народи од више десетина милиона могу много што шта поднети, што један народ од неколико милиона не може.

Трећа опасност, можда највећа, прети нам од евентуалног унутрашњег хаоса, који код нас може настати у тренутку свршетка данашњег рата. Тај хаос може ићи у интерес само непријатељима Српства и никоме другом. Зато је императивна дужност свих правих српских родољуба да засада забораве све оно што их раздваја и дели и да свим силама помогну владу у њеним настојањима на консолидовању наших унутрашњих прилика.

Од компактности, слоге и једнодушности српског народа зависиће и његова будућност. Зато је данас сваки онај који ради против њих, народни непријатељ број 1. Ово нису обичне фразе, већ крвава стварност, коју само слепци или одроди не виде.

Зато је данас свака борба о власт, или жеља да се она дочепа приграби или задржи, у ствари издаја правих народних интереса. Јер предуслов за владање српским народом састоји се у томе да прво српски народ постоји. А баш је то постојање српског народа данас угрожено.

Сачувати српски народ, по могућству сваку главу његову, то треба да буде прва и највећа брига свих нас. Није то случајност што су несрби ти који изазивају и траже проливање српске крви. Једном Титу, једном Шубашићу, може бити свеједно колико ће Срба остати на крају рата, али једном Недићу то свакако не сме и не може.

Са овом основном истином морамо бити начисто, ако желимо да и даље као народ постојимо и заузмемо оно место које нам по нашем броју и расним одликама припада.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ЗВЕРСТВА КОМУНИСТА У ЦРНОЈ ГОРИ

Са изложбе „Црна гора под петокраком звездом'

Чуда и покори које су бољшевичке банде извршиле у Црној гори на јасан и прегледан начин могу се лепо видети на изложби „Црна гора под петокраком звездом". Бољшевичке банде у Црној гори имале су за циљ на првом месту да немилосрдно истребе све угледне националне личности и за ту акцију дато је и формално овлашћење од „штаба зетског народно-ослободилачког покрета", у чијој се наредби број 1, од 1 новембра 1941 године, а у тачци бр. 9 каже следеће: „Проширити убиства петоколонаша (читај: народних првака). То чинити јавно и убијати их где год се сретну. Ту не треба директива. У том погледу није скоро ништа учињено, а негде и посве ништа. Треба направити прелом у борби." И тај прелом у борби комунисти су извршили тако да су на стотине и на хиљаде најбољих црногорских синова, жена и деце, немилосрдно не само десетковани, већ пре тога грозно мучени и мрцварени, што се фотографским снимцима на овој изложби јасно документује.

Крвава драма коју су комунисти извршили у Црној гори документован је прилог рада и метода комуниста, па нема ниједног Србина, коме срце не задрхти, гледајући страхоте покоља који је извршен у јуначкој и националној Црној гори.

Иначе, сама изложба у техничком и уметничком погледу, потпуно је успела, тако да изложеним језивим примерима дуго ће остати у памети овима посетиоцима изложбе.

Изложба је сада приступачна и најширим слојевима, тако да они могу прегледно видети крваву акцију коју су истребитељ Црногораца Моша Пијаде и њему подобни извршили.

ПРИЗНАЊЕ ПРОИЗВОЂАЧИМА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА

Похвална наредба ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ

Министар пољопривреде и исхране инж. Г. Веселиновић, разгледа прскалицу за винову лозу која је израђена у нашој фабрици »Вистад«.

Српски народ определио се за конструктиван рад, иако под најтежим условима револуције и рата. То је доказ његове велике виталне снаге и вере у самог себе да ће преживети ово тешко време, постојати и бити користан великој европској заједници. Док други пале, руше, разарају и убијају, он, српски народ, гради и користан је члан човечанства.

За доказ његовог усталаштва и позитивности нека послужи велика изложба пољопривредних справа и машина отворена у Ваљеву на Петровдан 12 о. м. поводом 10.000-ог плуга, који је израдила фабрика »Вистад«. Ово су све израдиле српске руке, нашим средствима, нашим капиталом и нашом памећу.

Влада Народног спаса дала је иницијативу и новчану помоћ за ово, јер је имала у виду да овим помаже најмногобројнији наш свет, нашег сељака, земљорадника и наше запуштено село, од кога се све тражило, а ништа му се није давало.

Овим чином обрадиће се српска земља и боље и уносније, бољег квалитета и већег квантитета, па ће моћи да исхрани сав свој народ, целу нашу Свесрбију.

Што је ова ствар успела и на изложби у Ваљеву изазвала и дивљење и признање и одушевљење нашег сеоског света, има заслуга главни директор ове фабрике инж. Никола Станковић, који није се ни колебао ни устао пред извесним тешкоћама револуционарног и ратног доба. Све их је савладао, благодарећи његовој познатој енергији и љубави према земљорадништву.

10.000 плугова, то је велика радост и наш понос што смо њима обогатили наш добри и радни свет. За то смо ми тај плуг и назвали »Наш плуг«. У изради је још пет хиљада оваквих плугова.

Објављујући ово радујем се што у име Отаџбине, а нарочито села, могу да одам јавно признање и похвалу:

Господину Инж. Николи Станковићу и његовим вредним и неуморним сарадницима: радницима и чиновницима.

Наређујем им да продуже ово народно дело на корист српског села и српског сељачког народа.

Браћи Србима и сестрама Српкињама истичем овај пример за углед. Само оваквим радом, сјајним радом исковаћемо ми опет своју лепшу будућност, јер је у нашем раду наш спас, наша величина и наша нова Свесрбија.

У Београду на дан
15 јула 1944 г.

Претседник Српске владе
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ЈЕДАН ЗНАЧАЈАН ДАТУМ У НАШОЈ ПОЉОПРИВРЕДИ

Један значајан датум, који ће остати забележен најкрупнијим словима у развоју српске пољопривреде, прослављен је на Петровдан у Ваљеву отварањем изложбе пољопривредних справа произведених у нашој домаћој фабрици „Вистад", на којој је између осталог изложен њен десетохиљадити плуг.

Пре рата фабрика „Вистад" радила је за индустрију наоружања. У целој пак великопољопривредној земљи није било ниједне фабрике нити за израду нити за оправку пољопривредних справа.

Влада генерала Милана Недића осетила је ту велику празнину у нашој пољопривреди, и уз њено настојање и заузимање, фабрика „Вистад" преуређена је сасвим за искључиву израду пољопривредних справа. До сада су постигнути одлични резултати, које нам је изложба у Ваљеву показала.

Поред десетохиљадитог плуга, који је Претседник владе генерал Недић назвао „нашим плугом", изложене су још многе друге потребне, корисне и модерне пољопривредне справе произведене у фабрици, као вршалица са гасним мотором, копачице, сејачице, крунараче, дрљаче, муљаче, прскалице за воће и винограде, плугови равничи и обртачи, као и сви делови плугова, центрифуга за вађење меда, кошнице, парни казан за топљење воска и др.

Свечаном отварању изложбе присуствовао је у име Претседника владе Министар пољопривреде и исхране инж. Радослав Веселиновић, који је претставницима власти и општине, као и многобројним гостима из града и са села одржао говор, рекавши између осталог:

„Ми доказујемо свакога дана да хоћемо да очувамо српски народ и Србију. Отварајући изложбу у Ваљеву ја сам дошао да преко радника „Вистада" поздравим цео српски народ и да му кажем да се не треба ничега бојати ако сви Срби буду паметни и следују једино исправан пут који им је означио још свети Сава, а који нам препоручује наш Претседник Владе генерал Недић.

На крају свога говора министар Веселиновић је истакао:

„МИ ХОЋЕМО ДА СТВОРИМО НОВУ СРБИЈУ, ПРАВУ СРБИЈУ, СЕЉАЧКО - ЗАДРУЖНУ СРБИЈУ. ТО ЈЕ ИДЕАЛ НАШЕ БУДУЋНОСТИ."

Поводом изложбе у Ваљеву, министар Веселиновић објавио је и један чланак, у коме између осталога каже:

„Изложба пољопривредних справа ,алата и машина израђених у фабрици „Вистад" инж. Н. Станковића претставља јединствен пример српске радиности у данашње ратно време. Она је један доказ више да је српски народ вредан и способан, стваралачки народ, који у најтежим приликама својим неуморним радом и трудом потврђује своје право на живот и на простор који заузима.

„Али у исто време ова изложба у Ваљеву показује у колико је мери Влада народног спаса са генералом М. Недићем на челу разумела основне потребе наше пољопривредне производње и сељаштва уопште, коме су недостајали основни алати и машине. Само благодарећи њеној помоћи фабрика „Вистад" могла је да крене у производњу пољопривредних справа и да за годину дана изради оволики број машина и алата.

„Фабрика која је некада израђивала бомбе и муниције, средства за смрт, сада производи средства за живот. Она се сада развија у једно велико предузеће за израду пољопривредних оруђа, она је једина у Србији и највећа не само на Балкану, већ у читавој источној Европи. Српска влада спремна је да помаже и друге фабрике које би се посветиле изради пољопривредних справа и алата. Ми хоћемо и желимо да појачамо производњу пољопривредног оруђа и да је подигнемо на много већи ниво него што је то до сада било.

„Пре овог рата имали смо велику земљу, много боље услове за рад, више средстава, па смо ипак врло мало учинили за нашу пољопривреду. Она је била на последњем месту у старању познатих фактора. Приватни интереси боље организованих сталежа, а нарочито интереси зеленашког и међународног капитала били су много важнији од општих и народних интереса.

„Српска влада данас ради сасвим друкчије. Она сматра да су интереси народа и државе важнији него ли ма чији други интереси."

На завршетку чланка министар Веселиновић закључује:

„Ми смо указали пут и српском сељаштву и раденишту и омладини, а они нека не дозволе у будуће никоме да их неправедно искоришћује, већ нека иду путем којим их је повео генерал М. Недић."

ПРОМЕНЉИВЕ БОРБЕ

На италијанском фронту сада је постигнуто највеће истезање борбене линије. Апенинско полуострво има највећу ширину између Ливорна и Анконе. Баш на тој линији воде се сада огорчене борбе. Код сваког даљег отступања према северо-западу немачке заштитнице имаће бољу ситуацију, јер ће се ширина фронта скраћивати.

Али и на овом широком фронту мали заштитни део Кеселрингове војске са огромним јуначтвом пркоси двема непријатељским армијама Александера.

У Нормандији операције су ушле у стадиум великих тенковских битака. По цену жестоких губитака, Енглези су заузели Кан, а Американци су се приближили вишци града Сен Ло. Дакле, Енглезима је било потребно 40 дана да се с борбом дочепају Кана, који лежи 18 километара од обале. Борба Американаца за Сен Ло почела је пре 45 дана, а ни до сада тај град није пао у америчке руке.

Горко искуство Британоамериканаца у борбама на терену где слабо може да помаже бродска артилерија (услед удаљености), натерало је Монтгомерија да покуша срећу у области поред самога мора. Зато је почео офанзиву источно од ушћа Орне.

Све више добија се утисак да су били у праву они који су инвазионисте назвали ујезима. Није то тријумфалан поход према Берлину, већ је то напорно пузање од стене до стене, од шумарка до шумарка, од хумке до хумке. И сама британоамеричка штампа зове Монтгомерију офанзиву метарском.

Британоамеричке власти су морале да мобилишу преживеле мушкарце у Нормандији, како би створиле бар један одред Француза који сарађују у борбама са „ослободиоцима". Ово је јединствен случај у модерној историји да један завојевач мобилише грађане који припадају законитој влади земље у коју је завојевач дошао.

Такав преступ против међународног права могли су да учине само из тог разлога што су у очајању због непријатељског држања француског становништва према „ослободиоцима".

Ипак Британоамериканци врше рекламу за своју инвазију и тврде да је она омогућила садашњу совјетску офанзиву. Совјетске новине, међутим, на то одговарају са највећом индигнацијом и вичу да су совјетске офанзиве омогућиле Британоамериканцима да ступе на европско тло.

М. Војновић

ЖЕТВА У ПОМОРАВЉУ

СНОПОВИ ПАДАЈУ ШИРОМ СРБИЈЕ — СРБИЈА НЕЋЕ ГЛАДОВАТИ — МИНИСТАР Г. ВЕСЕЛИНОВИЋ УЧЕСТВУЈЕ У ЖЕТВИ — ИЗБЕГЛИ БЕОГРАЂАНИ ПОМАЖУ СЕЉАЦИМА

—o—

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

СТАВ И ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Кад би се трајни успеси и напредак у животу народа састојали из преимућства, које се у једноме тренутку може да има над другима и извлачење свих тренутних користи из тога преимућства, онда би и српски добровољци другојачије поступали и другојачије своје људе васпитавали, него што данас чине. И они би се прсили пред сваким и претили свакоме ономе ко се тренутно или трајно са њима не слаже или изгледа да се не слаже .И они би у својим редовима, уместо безграничне љубави према своме народу коју данас негују, ширили мржњу и жеђ за осветом према онима за које тренутно мисле да им на путу стоје. Кад би, најзад, српски народ био сам део некога другог великог народа, и српски добровољци би проповедали код нашега света само веру и мадање у тај други народ и истрајање у очекивању благодети које тај други народ тобож треба да нам донесе. Али српски добровољци знају да је Бог српски народ створио као засебан народ, да му је према томе доделио и засебну мисију, одвојену од других народа и ако у сагласности са мисијама других, па зато и не проповедају очекивање спаса од других већ се за овај спас жртвују сами. Пут, којим српски добровољци иду сасвим је други, додуше тежи и трновитији, од пута којим иду они, који мисле да све зависи од тренутног преимућства и тренутне користи.

Српски добровољци знају да је сваки човек као и сваки народ итак у највећој мери сам ковач своје судбине. Нема тешкоће из које се памећу и дисциплинованом вољом не може изаћи као што се и мала и проазне невоље заблудом и расположењу могу да претворе у праве катастрофе. Уметк сагледати истину и то благовремено да би се имало времена да се све за свој спас предузме, основни је услов правога сналажења сваког народа у историји. Који народ то није кадар себи да обезбеди, мора да пропадне. А историја је забележила пропасти народа, који нису морали да пропадну.

Да би пак један човек па и народ могао да сагледа истину, он пре свега мора да буде чист од мржње, јер мржња не допушта људима слободно гледање и сагледање свега око нас. Мржња заслепљује људе до те мере, да људи одбијају да сазнаду и ствари које су од првокласне важности за њихов сопствени спас. Човек, који мрзи непријатеља, обично не може ни да га упозна јер му мржња не допушта да о чинима непријатеља објективно суди, а међутим први услов успешне борбе против непријатеља јесте његово познавање. Српски добровољци се боре одлучно и пожртвовано против комунизма у нашем народу, али не заслепљују своје људе неком слепом мржњом, која би их спречила да непријатеља упознају, већ напротив они непрестано упознавају свога непријатеља и не шире о њему међу својим члановима никакве заблуде. Они се боре против комунизма јер знају колико је то зло за народе и за човечанство, јер му знају не само суштину, него и извор и порекло. Отуда им је и борба ефикасна и, Богу хвала, успешна.

Има код нас још на жалост извесних кругова, — премда их је из дана у дан све мање, — који шире о српским добровољцима најогавније заблуде. Невероватније измишљотине бацане су у српски народ против оних који су одлучили да своје животе жртвују за спас тога истог народа, па чак и тих који оваке заблуде шире. Ни њих српски добровољци не мрзе. Не мрзе их и не могу да их мрзе јер је љубав српских добровољаца према српскоме народу толика да за мржњу нема места. Али је баш због тога све више оних који почињу да увиђају исправност пута којим српски добровољци иду.

Дешавало се већ неколико пута, да малоумни насилник, прикупи групу људи и физички нападне на добровољце у жељи да их пред народом омаловажи и ослаби. Добровољци су се увек најодлучније одбранили али без икакве даље освете. Али кад је тај исти малоумник често пута само неколико дана доцније дошао у опасност од заједничког нам непријатеља, од крволока партизанских, исти ти јуче нападнути добровољци одлазили су у борбу и спасавали исте оне који су их јуче нападали. Како су могли добровољци тако што да чине? Само зато јер нису имали мржњу у срцу своме, чак ни према ономе који им је о животу радио, јер су знали да тај тако ради само из заблуде у коју је опет својом кривицом упао. Српски добровољац себе чува од заблуда и зато у такве погрешке и не упада.

Српски добровољци јесу легија оних који сматрају да је Бог створио српски народ не да буде осветник и смрт за друге, него да им буде чак и пример човекољубља и истине. То су људи, који знају да ни човек ни народи не живе сами и издвојени од остале стварности божје у васиони већ да сви ми постојимо и деламо само као чиниоци једне више правде, божје правде у овоме свету. **Отуда добровољац не држи пушку ради осете, већ ради одбране свога народа од зла.**

У вечној борби између добра и зла у васиони, српски добровољци одлучно стају на страну добра, а противу зла. А да би себе за ову борбу и оспособили они најпре изгоне зло из своје душе, — зло у облику мржње и осете, — па тек онда тамане зло код других. Ако би само уништавали зло код других, а не би почели са борбом против зла код себе самих, били би неспособни и за борбу против зла код других.

Због тога људи од љубави и истине налазе у српским добровољцима браћу и заштитнике, а људи од мржње и лажи најљуће непријатеље.

Али за то српски добровољци нису криви нити са кривим осећају.

Српски добровољци верују у победу добра над злим и због тога ведро гледају и у будућност. Сваки пут кад српски народ учини нешто што је Господу по вољи, а забрину се опет за будућност нашег народа сваки пут кад се у нашем народу учини нешто што не може да буде у вољи Господу.

Неће измрцварено Српство спасти мржња, осета и истребљење већ љубав и истина.

Због тога српски добровољци и иду путем љубави и истине чувајући се бодро да са тога пута ни за длаку не склизну ни као заједница ни као појединци.

Снага у служби истине и правде, ето то је пут српских добровољаца.

Вас. От.

МИЛЕШЕВО

ИВАЊ-ДАН 1944 ГОДИНЕ

Пролазећи друмом од Сјенице до Пријепоља, кроз један врло леп крај, спуштајући се ка лимској долини, путник се нагло и са чуђењем окреће на десно ка једном гигантском кршу који се пење у небо, а на којем леже рушевине неког старог града. До њега се диже танко минаре једне беле и ужудне џамије. Лепо место. Величанствен поглед!

Тек што се око мало занело тим призором, а путнику се намеће други још величанственији. У најживописнијој долини, испод једне врлетне стене, бели се, као лабуд, у једном свестраном зеленилу, манастир Милешево.

Милешево! Сва наша историја, све вековне патње, све жртве и сва херојства, дуж дугих времена, буде се у памети! Милешево Светог Саве!

Како сам весело изашла из аута, код моста на речици Милешевској, одакле један пут иде ка Пријепољу, а други за Милешево. Хтела сам што пре доћи да се поклоним славном гробу великог творца и оснивача српске цркве. Са узбуђењем ушла сам у опустелу порту, где ме калуђер љубазно дочекује и даје нека објашњења. Он прича, а ја се губим далеко у времена Св. Саве, у оно славно доба када је у опом делу наше земље, у Старом Расу и лимској долини, цветала култура и био напредан и јак државни живот. Сведок је ова лепа манастир, на јединствено дивном месту, на самом ушћу речица Милешевске и Костичке. Са југа и севера налазе се омалени брежуљци, обрасли храстовом шумом. На истоку, дижу се к небу рушевине града и џамија које сам видела мало пре. То је Хисарџик, муслиманско село, чији становници, по причању мештана, одувек су били примерни људи и у коме се налази најлепше и најразноврсније воће. Испод саме развалине тече лековита вода, звана „САВИН ИЗВОР".

Североисточно од манастира, стрчи висока стена, на врху које се види неко мало утврђење. То је Титеровац, поврх којег пролећу огромни орлови. Позади њега пружа се тамни Златар, планина пуна мистерија и тужних успомена. Пролазећи Златар, идући за Србију, нестао је 1942 године бивши народни посланик, Милутин Јелић, директор подгоричке гимназије, а један од најбољих и најенергичнијих националних бораца и првака из Васојевића. У подножју те тамне планине, чији врхови, покривени борјем, чувају многу тајну, погинуо је такође од балистичке руке игуман овог светог манастира, Нестор Тркуља, чији гроб се налази са десне стране цркве... Западно, све долином Милешевске реке, на 7—8 км. пружа се Пријепоље и валовити Лим.

Са највећим пијететом улазим у ову чувену богомољу. Клањам се понизно гробу оног који остави царску порфиру па обуче скромну ризу! Леп пример самопрегора и побожности, овај пример нашег великог Господара и Светитеља!

Гробница, то јест место где је она била, налази се у десном крају крста, јер је црква, романског стила, у виду крста. Првобитно, она је била врло мала, и изгледа подигнута нарочито да се ту пренесу мошти Св. Саве из Трнова.

Чудна је и мучна историја овог светог манастира.

После славног и цветајућег доба за време Немањића, чији је центар државе био баш овде, у овом лепом Старом Расу, долази пропаст после Косова и вековно ропство. Под Отоманском царевином гину све народне рукотворевине и умотворине. Сагоревају књиге, руше се школе и манастири, уништавају се уметничка дела, спаљују се чак и српски светитељи, као што је случај са Св. Савом! И Милешево, остало пусто више од стосамдесет година, доживело је унакажавање и уништење његових уметничких дела. То се види по свему: гробници нема трага, до само један мали део при земљи (калуђери су је заменили са дрвеном); јединствене фреске, чији остаци се још виде по зидовима и сводовима, избодене, измрцварене готово свака.

Чим се уђе у цркву, на мала северна врата, одмах с леве стране, фреска претставља оригиналну слику Св. Саве у белој одежди, украшеној крстићима. Он има тонсуру на глави, као што то носе католички свештеници, знак да је тада, док није било поделе цркве, и наше свештенство, при рукоположењу, добивало тосуру.

Ту су око њега славни Немањићи: пред њим, стари Св. Симеон, а позади Стеван Првовенчани са Радославом и Владиславом. Овај последњи носи у десној руци слику своје задужбине. Нема Св. Анастасије!... Да ли није то она, у оној изванредно лепој фресци изнад гробнице, за коју се мисли да је Св. Богородица која води краља Владислава са својом задужбином ка Христу-Цару? Ја сам уверена да је то мајка Св. Саве, која бди над сенима свога великог и Славног Сина. Јер не верујем да би њу, ту нашу прву светитељку, уметник заборавио баш у манастиру где ће до краја света почивати наш први и сјајни Учитељ, Св. Сава... Била то Св. Богородица или Св. Анастасија, фреска је одлична, доста добро очувана, складних боја и са јединственом композицијом. Изнад ње друга светла слика: „АНЂЕО ЈАВЉА ДА ЈЕ ХРИСТОС ВАСКРЕСАО". Ове фреске заиста откривају великог уметника који их је израђивао. Не мању вредност има и слика изнад десне певнице: „ТАЈНА ВЕЧЕРА".

Све ове фреске, а има их још доста, јер испуњавају зидове и сводове, зачуђено гледају ретке посетиоце. Нису ови стари Свети Оци, Св. Енуфрије, Св. Макарије и други, чије браће иду до испод појаса, навикнути на ову самоћу. Видели су они овде, кроз векове, масе побожног света, нарочито онда када је ту становало више од четири стотине калуђера и када се млеко са Златара преливало чуником са врх Титеровца до манастира! Навикли су ови свеци такође да виде цео српски народ од Бијелог Поља, Пљеваља, Сјенице и Прибоја да се прикупи на дан манастирске заветине, Св. Јована. Тада је бивао велики сабор и цео дан се играло и певало... Ове године био је тужан тај дан! Можда десет до двадесет особа дошло је за литијама! Беда! Рат! Невоља!... Калуђер прича, да понекад, на служби Божјој, он сам и служи и даје одговоре. Да ли се човек налази негде тамо у афричком Хогару, међу незнабошцима?

Изузев ове живописе, манастир је пуст. Чирази су бедни. Коло или венац за свеће, што виси у средини, пред великим дверима, мало, сиромашно. Кандила проста. Иконостас садржи обичне иконе, без икаквог укуса и ни мало вредности. Жалосно? Жалосно? Бар ове ствари нису пљачкаши однели! Двадесет и више година било је богатство и раскош у Југославији. Женска удружења поседовала су милионе. Зар се не нађе ни једно од њих да посвети овом најсветијем нашем месту мало пажње? Па, зато нас Бог и заборавља! Зато и долази ова казна на наш народ, ово братоубиство, ово зло са сваке стране! Похулили смо на Бога! Пренебрегли смо нашег Врховног Ујединитеља и презрели Његов Гроб! Срамно!...

(Наставак на 6-ој страни)

КАДА СЕ СРБИ СЛОЖЕ ПАРТИЗАНИ БЕЖЕ

Велика победа над српском неслогом

Александровац, јула

Већ се чују јутарњи петли. До зоре није далеко. У кругу треће чете нашег батаљона очекују војници на наредбу за покрет. Потпуна је тишина. У мраку се назиру ликови постројених војника. Оштри глас командира сече ваздух:

— Другови, ко је с нама? — Бог! — као снажна јека пролама се сложан одговор чете.

— Слава палим друговима! — наставља командир. — Слава им! — одговарају добровољци.

Затим неколико кратких напомена, оштре команде за покрет и чврста, несаломљива фаланга челичних шлемова, као добро управљено тане, одлучно и беспоштедно хита своме циљу.

Трећа чета је извидница. Остали делови батаљона крећу на пола сата иза ње.

Циљ покрета знају само командант и командири. Људство тек наслућује. У последње време појавиле су се у нашој близини извесне групе партизана. Дошли су до бугарске границе. Кретали смо се већ неколико пута у мање акције да их похватамо, али без успеха. Беже испред нас. А то је добровољцима много криво.

— Куд да се читав дан ломатам по овим планинама, а ни пушке да не опалим, — јадају се.

— Ко зна хоћемо ли бити боље среће данас? Ја мислим ни овај пута ништа. — незадовољно и тужно примећује један.

— Ја све предосећам да ће ипак бити нешто. Видиш да смо добили храну за два дана, — супротставља се други.

— Ма јок брате, ништа од свега. Не могу они да се носе с нама. Одвише смо ми јаки, — завршава дебату трећи.

Стари, нови, па и тек примљени добровољци очекују са највећим нестрпљењем ту борбу. Многима ће бити прва. И она драж од новог што треба да се доживи, и она већ стечена вештина код старих прекаљених бораца, па онда оне безбројне приче о јуначким борбама што су их добровољци на својим плећима изнели, па другарство, жеља нових да се не осрамоте и да не постиде старије другове и опет с друге стране жеља старих да поуче нове другове у борби и да заједно с њима изнесу једну нову победу за срећнију будућност Србије, — све то заједно чини да је наш батаљон спреман на највеће напоре само да достигне партизане и да ступи с њима у ту толико очекивану борбу.

•

Јутро је већ давно свануло. Сунце је већ изашло и помало почиње да пали. Уз друм све у колонама један по један, отегао се наш батаљон, чета за четом, вод за водом. Зној се већ цеди низ лице и врат добровољаца. Многи је са себе скинуо блузу а шлем прихватио у руку. Али одмора не може да буде. Усиљеним маршем напред. Таква је команда. Ту мора да се крије нешто веће и важније но што смо сви у почетку мислили. Данас ће дакле ипак да дође до борбе.

Начули смо већ пре да су национални одреди били приморани да испразне до сада мирне и од партизана не диране жупе, као и да партизани настављају притисак са прилично јаким снагама и доводе у најозбиљније питање одржање одредних положаја на целом том сектору. А ми ето баш у томе правцу, од куда стижу гласови о партизанским концентрацијама идемо. И не само да идемо, већ хитамо усиљеним маршем. И сунце како год да страховито пали, и како год се јара из поља диже и лелуја и све предмете, и куће и дрвеће и људе у даљини чини ваздушастим и некако као да не стоје већ лебде, ипак добровољци, снажно, држећи отстојање, за мишљени и као вучени неком не видљивом силом која успева да и најзатајније снаге људског тела мобилише, хитају напред и грабе километар за километром.

Сунце још није ни зенит досегло а ми стигосмо у Дашницу.

Посада малог брдског топа отвара ватру на партизане

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Из даљине допире мукла грмљавина бацача. Чете заузимају погодне положаје. Наређује се велик и потпун одмор.

Док штаб батаљона хвата везе са осталим јединицама које ће суделовати у намераваном нападу на партизанске положаје, дотле се сељаци купе око добровољаца, разгледају наоружање, пропиткују се за ово и оно. Причају где су били партизани, а где су сада, што су све попалили и порушили. О добровољцима су чули или их видели у Крушевцу али код њих на терену још не. Хвале Богу што је дошло до слоге и заједничке акције противу партизана. Уверавају да ће, судећи по ликовима добровољаца и њиховом наоружању партизани сигурно бити протерани.

Долазе и национални одреди. Један показује велику и голу Чуку, удаљену свега неколико километара ваздушне линије и прича: „То је главно партизанско утврђење. Девет пута смо покушали јуриш на те положаје али без успеха. Укопали се тамо пасји синови па не можеш да их макнеш. Сад да видимо колико ваша помоћ вреди."

— Ништа ти не брини, брате, уверавају наши добровољци. — Кад ми грунемо има све да се ломи. Неће се партизани тако брзо да зауставе.

Сутрадан, петога јула се то и обистинило.

Напад је почео у 10 часова. Пред нашим положајима се прекосно уздизала Трновска чука (кота 555), па Јанковица и Јелењак (све коте између 400 и 500). У дужини од око 5 км. очекивали су партизани добро укопани и довољно снабдевени аутоматским и тешким оружјем наш напад. И тек што је наша пратећа чета покушала да заузме повољан положај за директно гађање, јер никаквог заклона није ни било, осуше на њу ураганску ватру из аутоматског оружја и бацача. Зрна су само фијукала око глава и пљуштала као град. Експлозије граната тешког бацача трештале су у непосредној близини и засипале земљом и прашином све унаоколо. Војници полегоше уз неко камење а немајући могућности да поставе наше бацаче и ставе у дејство. Командир чете, добровољац још из првих дана добровољаштва, навикнут на борбу и тешке ситуације, прихватио је пушкомитраљез, истрчао испред чете, заузео погодан положај и са неколико рафала уништио партизанско митраљеско гнездо на коти 431 које је у теме тукло положај пратеће чете. Искористивши моментани застој прецизне партизанске ватре, поставио је тешко оружје и ванредно прецизном ватром стао да претвара у прах и пепео партизанске положаје.

Грување бацача чуло се на километре далеко. Митраљески штекет, рафали пушкомитраљеза, цика пушака, све се то сакупљало и као страховита јека смрти одбијало од голих камених стена. Сваки час се вијали кратери земље које су подизале гранате бацача, иза тога паничног бекство партизана на нове положаје, стално и упорно помицање добровољаца и националних одреда ка врху. Пред подне је настао прави крклјанац. Пушке се готово нису ни чуле. Само аутоматско и тешко оружје. Бацачи и топови певали су својим дубоким гласовима језиву песму у хору смрти. Они су највише радили и одлучујуће допринели ефикасном пробоју утврђених висова.

Командант батаљона био је стално у близини бацача и није могао, а да за скоро сваки погодак повикне — Одлично или врло добро. Одреди који су чекали у близини да се терен довољно очисти за јуриш, грлили су и љубили стрешине пратеће чете и кроз сузе говорили: „Удри, само удри. Тако, браћо. Не штеди. Нама ће бити лакше."

Кратко иза поднева борба је већ била одлучена. Други вод, друге чете избио је већ на леву ивицу Суботничке косе и у сарадњи са одредима наставио далеко испред свију гоњење партизана.

Крајње лево крило нашега фронта у јачини од две чете вршило је чисто тактичке операције. У почетку штитило је бок од запажених партизанских концентрација у циљу заобилажења и изманеврисања центра нашега напада. У другом делу бор бе вршило је маневар опкољавања и у снажном маршу досегло дубоку позадину партизанског десног крила. На тај начин употребљен је читав батаљон у једној складној тактичкој радњи. Будући да положај није дозвољавао употребу већег броја јединица на сектору директног напада то су оне вешто искоришћене у маневарске сврхе на левом крилу.

Око пет сати већ малаксава ватра. Партизани су у паничном бекству досегли велике шуме које се протежу ка југу. Услед ноћи која се приближава и која већ прохладни поветарац наговештава, обуставља се гоњење. Пушкомитраљези и мали бацачи истурени далеко напред вребају још на по коју мању партизанску групицу у повлачењу и чим је опазе безобзирно бију.

Партизанске снаге потпуно су разбијене. Национални одреди остају на положајима да сутра наставе гоњење. Добровољци овде више немају посла. Повлаче се на стратешке важне друмове да у потребном тренутку својим уласком у борбу, било на ком сектору Србије српскају главу комунистичкој аждаји.

На терену је остало преко сто тину мртвих партизана.

То је та толико очекивана барба нашега батаљона. Са њом је наш батаљон, под пуним именом које сада носи — примио своје прво ватрено крштење у целини.

Гојко Протић

МИЛЕШЕВО

(Наставак са 5-те стране)

С поља, око манастира, и ту пустош. Стара древна кућа, лепог моравског типа, је једина која привлачи око. Нови конак личи на касарну. И он пуст. опљачкан. Од школе — згариште, благодарећи носиоцима културе Мошиних бандита. Ограде обађене, погорене Држи се још у животу зеленило и у башти и у околини. То је и најлепши и најскупоценији украс. Али то је сам Бог даривао!

Рекла сам, да је чудна историја овог манастира. Прво време богатство, раскош, блесак и сјај. После Косова ропство и пропаст. Сеоба под Чарнојевићем доноси пустош и беду. Затим долази неко опет боље време, бољи живот са патријархом Макаријем Соколовићем, чији брат, чувени турски свемоћни везир, Мехмед-паша Соколовић, даваше неке повластице српском народу.

Тако је тада и Милешево имало неко време чувену своју штампарију. У новија доба, балкански и светски ратови дају Милешеву новог полета и рада. Ту се отвара основна школа, подижу се велики конаци, са луксузно намештеним собама за Краља, за Патријарха, за виђеније госте и обичне пролазнике. Овај рат и братоубилачка борба доводе у ове свете зидове разне војске.

Све су војске прошле туда, боравиле около цркве без икакве повреде. Једини су били бандити, звани комунисти, који се нису бојали ни Бога ни Св. Саве, те су цео намештај и сву имовину попљачкали, понели, а старог игумана стрељали!

У књизи посетиоца видимо разна имена, страна и наша. Интересантно је, да је у врло кратком времену, један за другим, прошао ту четнички војвода Пав прошао ту четнички војвода Пав комуниста Пеко Дапчевић. Два контраста: први вера, а други невера!...

Излазећи из овог светог кутка, место радости коју сам обично осећала, када сам обилазила друге манастире, као на пример Жичу или Љубостињу, ја сам била тужна, претужна. Изгледало ми је, да су и сени Св. Саве биле оне сетне, невеселе, видећи како му се стадо, о којему се толико бринуо, распарчало на комаде! Да ли смо ми Срби свесни тога?

Свети Саво, и ако смо грешни, и ако смо те овако занемарили, опрости нам! Спаси и уједини још једном српски народ! Измири закрвављену децу, као што си и измирио Стевана и Вукана, Радослава и Владислава! Поврати Твојој српској цркви, залутало Твоје стадо!

ДИВНА ВЕКОВИЋ

СЕДАМ ЉУБАВНИХ ЗАНОСА Лазе Костића

Бурни живот књижевника Лазе Костића захвална је тема за читав један роман са сентименталним и горким преплетима. Тај човек је био оригиналан за своје доба, па и за наше још, а свако „испадање из реда" у животу се врло често скупо плаћа.

Засебан део у том скитачком, нервозном и талентованом животу заузимају и жене, које су га инспирисале за низ интересантних песама. Костић је био најизразитији боемски тип књижевне романтике, дакле човек који је штрчао међу својим савременицима и међу својим потомцима.

Он је одушевљавао и — скандализовао. Наизменично су се ређале у том дугом физичком и духовном животу слатке и горке епизоде. Али горке епизоде Лаза Костић није доживљавао само од људи. И жене су допринеле много да овај наш песник тужно може закључити како „бисер груди" вољене жене успевају да његове „ситне снове", кад се на њих наслоне, претворе у лед! Тако је мало топљине било као одговор за Лазине љубавне заносе...

ЈОВАНКА КИРКОВИЋ

Деветнаест година је имао Лаза Костић када се заљубио у Јованку Кирковић, младу и лепу новосађанку, која је доцније постала глумица. Овај платонски однос оставио је дубљег трага и у Лазиној поезији из које се може наслутити разлог растанка двоје младих. У песми „Под прозором" каже заљубљени млади Лаза: *„Млад месец мето венац, — ко млада невеста, — млад месец тебе гледа па венац наниште..."* Дакле једна чиста алузија на венчање. У овој песми налази се једна од најлепших строфа Лазине поезије:

На затворен се прозор
ко на крст наслањаш,
ко канда би на крсту
да грехе отсањаш.
Да имам света вина:
причестио бих те,
ал путир ми је срце,
пун крви несите;
по њему ти је, душо,
сва душа разнета,
а у њој света тајна
љубавног завета.
Тај путир сам ти пружо,
а ти си ћутала,
ох, душо моја, душо,
јеси л' га видела?

Каква је то „света тајна љубавног завета била" не зна се, али се разлог растанка наслућује у другој једној песми за коју је такође Јованка инспирисала несрећног љубавника. То је песма *Љубавни дворје*. Песник изјављује да је на драгиним устама видао „љубавне дворове" чији је темељ био од пољупца, а стубови од — сласти! Он је мислио „не виде се ти зрачни дворови, ал мати их је вид'ла, и *мати разори!...*" Дакле, несуђена таштa је благовремено показала своју моћ... И тако је кратко трајала ова љубав о којој, уосталом, и сам Лаза пева у песми *Погреб:*

Разболела се љубав
у твоме драгану,
Разболела се часком
и часком издану...

„ЗВОНАРЕВА МИЛА"

Приближавајући се тридесетим својим годинама, опет у Новом Саду, заљубио се жестоко Лаза у једну девојку необичне лепоте. То је била, како би се данас казало, љубав на први поглед. Лаза је пролазио видео Милу Стефановић на улици. Њен први поглед је просто опчинио песника. Дах му је застао у грлу, срце закуцало по свим прописима заљубљености и — пошао је за Милом, коју су звали „Мила Звонарева".

После дужег упорног праћења, кад га је девојка приметила и кад је видео да јој његова пратња није баш тако несносна, проговорио је неколико речи на име упознавања. Није чуо шта је одговорила и да ли је уопште шта одговорила, али је ишао за њом и даље. Кад је девојка ушла у скроман, мали стан у коме је становала са својим родитељима, „у Николајевској улици, у кућици са изгледом на Житну пијацу", Лаза се није заустављао, као што би се очекивало, пред капијом, на улици, премишљући по главі разне комбинације о поновном сусрету. Не; он је просто

Лаза Костић

продужио за девојком право у стан! Отац девојчин је познавао Лазу. Љубазно га прими, понуди му столицу и упита га учтиво:

— *Госп'он Лазо, шта вас је то довело к нама?*

А на брзину заљубљени Лаза изручи као из рукава:

— *Лепота ваше кћери!*

Ипак се завршила ова посета редро. Лаза је после четње посећивао породицу „Миле Звонареве", све док из политичких разлога не оде у пештанску тамницу. За то време његовог тамновања, лепа Мила се удала. И то чак у Румунији, за једног трговца Србина.

ЉУБИЦА МЕДАКОВИЋ

После „Миле Звонареве" Лаза се озбиљно удварао Љубици Медаковић. Али овде је имао једног конкурента, Михаила Полит-Десанчића. Међутим, није морао дуго да страхује од Десанчића: Љубица Медаковић се убрзо удала у Пешти за Ђуру, племенитог Милекића. Пријатељи Лазини и Десанчићеви ово су знали и зато смисле шалу: пошљу обојици депеше, отприлике неку врсту изјаве саучешћа. У Лазиној депеши је стајало: „Лазо, теши Мишу!" а у Десанчићевој обратно: „Мишо, теши Лазу!"

Уствари, више је требало тешити Лазу. Десанчић се само удварао Љубици Медаковић, док је Лаза ишао и даље. Он је чак и запросио Љубицу али је од њених родитеља добио, како се то онда говорило, „кошар", био је одбијен. Љубица Медаковић је поштовала песнички таленат Лазе Костића, била љубазна према њему, али није за њега имала ни десети део оног заноса који је он показивао према њој. Своје разочарење је Лаза излио у песми:

„Неверице, моја неверице..."

МИЛЕВА КУМАНУДИ

Имао је Лаза Костић и у Београду једну већ симпатију. Била је то Милева Кумануди, девојка из угледне београдске породице. И овде се појавио један конкурент. Милан Кујунџић-Абердар, песник и доцнији министар. Лаза и Милан су и на политичком пољу имали непречишћене рачуне. Лаза је по политичкој опредељености био либерал, а Милан напредњак. У приватним сусретима се нису најљубазније гледали, а преко штампе су се заплитали у међусобне полемике. Иако је мрзео свога супарника, као што се види из више разлога, ипак га то није могло одвратити од Милеве Кумануди.

Десио се једанпут Лаза у позоришту, и то баш у ложи породице Кумануџија. Његов идеал је грицкао бомбоне па понуди и свога кавалјера. Пружајући бомбоне Милева Кумануди се насмеја и рече:

— *Али морам вам рећи да су ове бомбоне од господина Кујунџића...*

Тешко збуњиви кавалјер се поклони и одговори комплиментом:

— *Ништа не мари: што кроз ваше руке прође, то је дезинфицирано!*

ПАВА СТАНКОВИЋ

Случај са ћерком Јосифа Станковића из Будима био је озбиљнији. Пава Станковић није била бог зна како лепа жена. Очевидци тврде да је лице имала „интересантно", затим „велике, црне очи" и била је „мало разрока". Али, о укусима збиља нема смисла расправљати: Пава Станковић је просто залудела Лазу Костића, који је долазио у дом њеног оца као и још многи други Срби који су живели у Пешти. Кад се упознао са Павом, Лаза је већ уживао озбиљан песнички реноме. Пава је имала интересовања за његову поезију, а нарочито за његову личност, личност једног лежерног дендија који је осваја без велике муке многа женска срца.

Вечери провођене у кући Станковића биле су испуњене часовима среће за обоје. Али, значајно по Лазу, који је свакој својој симпатији увек нудио, искрено или не, брак, овде слично понуду није учинио иако је просто обожавао Пазу, што је доказао и својим песмама испеваним у њену част. Он цвили кроз стихове у песми „Ој, та веруј веру мени!":

Ој, та веруј веру мени!
Зар се нисам доста клео?
Мој пупољче прегумени,
зар ти нисам доста вео?

И он је пита, у истој песми, да ли хоће да чак и сунце с неба снесе, или месец, или да јој „виле снесу с небеса" и стресу јој у крило „све алеме небесне".

Хоћеш зору да те дворн?
Хоћеш да те слави дан?
Иљ' уз тебе да ти гори
маћ од муња усијан?

Све то теби, мојој души,
све ћу теби дати ја;
и кад ми се срце суши,
даћу ти од њега пра'!

Па куда нете више од оволиког жртвовања! Само, изгледа да је заљубљени песник једно заборавио: да понуди обожаваној једну крађу шетњу до олтара...

Наравно, празна сентименталност није била довољна. Узалуд је спеван читав циклус песама срца: „Волимо се", „Синоћ", „Звоно", „Срце куца", „Анђелчићу", итд. Узалуд: прва прилика која се указала за брак Пави Станковић била је прихваћена. Она је постала жена адвоката Мише Рогулића.

Лазина сујета, сујета једног младића од двадесет и три године, била је љуто погођена што је изразио у песми „Моја дангуба" и у песми „До појаса", у којој узвикује: „Ох, та то је лик толико опеван!" Просто човек не верује да се његова драга удала за другог: „Та зар би могла, земљо худа ти, могла се зар за другог удати?" И, слабићки изјављује: „Тек сад се кајем..."

ЛЕНКА ДУНЂЕРСКИ

Већ је прелазио педесету. „Стари момак и славни књижевник". После службовања, дипломатског и новинарског, у Србији и Црној гори, поново лута, пише и — очекује универзитетску катедру права на једном домаћем универзитету. Од некадашњег његовог великог богатства, наслеђених бачких салаша, није остало ништа. Све је ишчезло у једном бурном романтичарском, расипничком живовању. Зато га сада видимо да извесно време живи, као гост и у кући спахија Дунђерских.

У овом гостољубивом дому чувених богаташа доживљује Лаза Костић најјачу своју платонску љубав. То је позна љубав, али силна као љубав Дантеа према Беатричи. Прво је дошла једна сентиментална песма „Госпођици Л. Д. у споменицу". Она је већ откривала име вољене: млада Ленка Дунђерска из породице у којој је Лаза сада привремено живео.

Ленка Дунђерски, лепа али сетна, болешљива девојка угледне породице, очарала је Лазу Костића и он је сматрао најлепшим часовима свога живота оне које је проводио у дугим разговорима са њом. У тим разговорима о књижевности, о животу, о љубави било је, с Лазине стране, и једва приметних наговештаја оне ватре која је горела у песниковом срцу.

Изненада, у пуној младости, 1895 године умире у Бечу Ленка Дунђерски и Лаза је поражен њеном смрћу.

Из ове поновне усамљености, из ове очите скрханости, јавља се бисер Костићеве поезије, последњи најдивнији пламен једне генијалне душе и племенитог срца, јавља се величанствена исповест „Санта Марија дела Салуте". У последњој испеваној песми, у својој лабудовој песми јада се увређени песник:

Опрости, мајко, много сам страдо,
многе сам грехе покајо ја;
све што је срце снивало младо,
све је то јаве сломно ма'...

Портре и илустрације
С. Богојевић

ЈУЛКА ПАЛАНАЧКА

Најзад, и једва једном, у већ импозантној старости, наш велики песник стаде пред олтар! Наравно, као цео живот Лазин што није ишао уобичајеним током, тако ни овај брак није био без необичности. Госпођица Јулка Паланачка била је у часним зрелим годинама. Стала је већ плести седе косе кад је ставила невестински венац на главу. Али је ова жена имала две значајне одлике које су допринеле да се наш песник, иако тако позно, ипак донекле скраси у породичном гнезду: била је богата и чекала је Лазу — двадесет пенелопских година! Ево шта о томе пише један Лазин интимни пријатељ: „Лазина невеста, најбогатија девојка у Сомбору, госпођица Јулка Паланачка, истрајала је у девичанској преданости пуних двадесет година напрама противљењу матере јој да своју јединицу уда за — песника. И њена чврста, карактерна одлучност дочекала је напослетку жељени успех: могла је, иако већ као старија девојка, пружити руку човеку чијим се геніјалним спевовима с пуним жаром млађаног девојачког срца заносила."

Младенци су победили, али су, нарочито Лаза, имале тек још да испаштају. Таштa Лазина је систематски загорчавала живот свом зету, на чију књижевну славу није много, скоро ништа, полагала. Она је увек нашла начина да стави до знања своме зету како је један обичан простак који покушава да се „оплемени" великим ђеркиним богатством.

Дуго Лаза није могао трпети шиканирања од стране таште. У њему се буде гордост и понос. Оставља породично гнездо и наставља негдашњи неуредни живот ван Сомбора. У том лутању он налази утехе у раду: преводи Дерибургове Пандекте, Шекспира итд. Оскудевао је, али кући у Сомбор није хтео. Све је било лакше подносити осим тиранније немогуће таште, која му никада није могла много штошта заборавити, нарочито што је, још, као вереник, једном играо карте у кафани и задоцнио за вечеру код веренице, па кад је погледао на сат — он настављао картање до јутра!

Тек кад је добри Бог позвао к себи таштu Лазину, он се могао опет вратити својој Пенелопи и одахнути једном у своме гнезду од свих лутања. Какав је ово брак био? Изгледа не баш

(Наставак на 8-ој страни)

КРИСТОФ ВИЛИБАЛД ГЛУК

(230 година од смрти)

У доба барока интерес за музику, нарочито њену оперску грану необично је јак. Из цркава и богаташких дворница извлачи се она на светлост сунца.

Светиште њено постају широки друмови по којима лутају разне певачке дружине ширећи славу какве љупке талијанске опере. Оно што је за 16 век било сликарство, сада у 17 веку преузима на себе музика. На све стране искрсавају оперске дворане а луталице певаче све више потискују млада господа из племићских и трговачких кућа, којима је страст за музиком угушила све друге амбиције.

Једна од заначајних појава овог срећног века био је Кристоф Вилибалд Глук. Родио се у Еразбаху, граду покрајине Оберфалца, као син скромног шумара. Своје прво музичко знање стекао је од једног старог језуите из црквице у Комотау.

Био је од оних срећних људи чију способност одмах запазише. Обрео се као свесим млад у Бечу где га срећа још јаче привуче у своје окриље. Кнез Мелци, познати и размажени љубитељ уметности налази у младоме Глуку клицу генија и сигуран пласман својих нада и вере у младо и ново.

Добри мецена одводи свог штићеника Самартинију у Милано где Глук започиње озбиљну каријеру оперског композитора. Бављење у Италији и за њега као и за многе било је од пресудног значаја.

Али било је потребно још искуства. Пут у Лондон значи за њега много. При узбуђујућем додиру са Хендловим ораторима задобија извесне утиске који се касније надовезују на његово реформаторско дело. Његов се дух развија и машта добија крила.

Мишљоти је у то време имао своју познату оперску трупу у коју улази и Глук. Низ градова и један интензиван уметнички живот остављају на младог човека снажан утисак и формирају његов стваралачки карактер.

Глук је необично и много волео природу. На овој турнеји он залази у њене најдубље тајне. Од северног мора и егзотичних фјордова до жарког поднебља распеване Шпаније. У једном шароликом и лепршавом низу пејсажа рађају се његове инспирације и бујају његове страсти. Значајан је његов тадашњи пут у Париз који га доводи у близак додир са тамошњом Оперном „буфо" која се развила под утицајем Перголезија и његове тежње ка природном.

Када Глука 1750 године понова налазимо у Бечу он је већ име и предмет најинтересантнијих дебата. То је већ доба његових реформа. У узвитланој прашини која се дигла око његовог имена он проналази свој прави уметнички израз и чврстину. Постаје творац читаве једне школе човек кога сви што хоће да свирају и стварају у музици имитирају. То је уједно доба његовог најплоднијег рада. 1754 године постаје дворски капелник Марије Терезије. На том положају остаје до своје смрти 1787 године непрестано радећи на свом опсежном и значајном животном делу.

Рекли смо да је темељ Глукових реформи била напуљска опера. Већ у почетку 18 века Напуљ замењује Венецију и преузима вођство у области музике.

Александро Скарлати довео је напуљску школу до светске престоли и силним замахом потиснуо сва друга музичка правила и навике. Он је опери дао душу, поклонио јој је арију.

Али напуљска опера која је имала много позитивног имала је и доста недостатака. Потицало је то од њене претеране сладуњавости. Преобиље љубавних заплета и неприродност кастрато певача донело јој је много непријатеља. Постојао је у то доба варварски обичај кастрирања дечака како би и у старијим годинама сачували детињу свежину и боју гласа.

Жеља Глукова била је да на темељу ове Скарлатијеве мелодичне опере створи једну оперу која ће бити једноставно дело из живота. Хтео је музиком да оживи људе испуњене истинским осећањима и правом страшћу. У Бечу живи познати песник Калзабиги. Он је велики пријатељ и једномишљеник Глукоя. Својим либретом за „Орфеја и Еуридику" он је античку легенду претставио као чисто човечански догађај. Глук даје музику и ова се његово прво реформаторско дело. 1762 године оно се изводи у Бечу. Ово дело непрестане лепоте није одмах освојило сва срца. Требало је времена и борбе да оно постане нови идеал и својина човечанства. Глук је мало разочаран. Одлази у Француску где га привлачи тамошњи драмски принцип. Надао се да ће његове идеје овде наићи на дељи пријем. Био је гост Марије Антоанете која је своја земљака окружила својим потребом помпом. Пријем народа био је друкчији но што је очекивао. Али шарм његове личности и величина истинског уметника освојила је убрзо овај љубазни народ. Он је врло вредан. Често га зора затиче нагнутог над нотном хартијом. Рулет је француски песник одушевљен Глуком. Расинијеву „Ифигенију у Аулиди" он претвара у либрето. Глук је написао музику и „Ифигенија" се 1744 године изводи у дворани Велике Опере. Затим пише „Алцесте", „Армиду" и после две године „Ифигенију у Тауриди". Последња је уједно круна његова стварања и највернији приказ свега новог што је он унео у оперу. Речитативи овде долазе до врхунца и постају осовина целокупног дела.

Напуљска опера била је претрпана аријама и оскудна у речитативима. Опера раније доба састојала се из готово самих речитатива праћених клавиром т. зв. „рецитативо секо". Глук је створио „речитативо акомпагнато". Пратњу пресушна оркестар и звуцима блиским природи потенцира оно што изражава текст. Речитатив је код њега био важан јер је значио радњу као што је арија значила лирско заустављање.

„Ифигенија у Тауриди" почиње величанственим и потресним приказом буре. Психолошки пре фињено оцртани су у музици ликови Ифигеније и Ореста. Хорови свештеница напоjени религиозним заносом премашају све слично у оперској литератури. Несхватљиво верно и рељефно оживљене су дивље и бесомучне игре Скита. Ово велико дело освојило је коначно и срца оних који су се најенергичније супротстављали његовим реформама. Мишљење да уметност треба да остане у царству нестварног ишчезава и Глук тријумфално слави своју победу овим делом испуњеним човечанским патњама и земаљском стварношћу.

Великог пријатеља и заштитника нашао је Глук у Русоу свом некадашњем огорченом противнику. Они Французи што су га некад примили са резервом не могу му никад заборавити што је за време његова боравка и рада Париз постао европско средиште музике. Глук је створио читаву једну школу, дао музици један правац који је постао утабана путања младих. Захваљујући његовој смелој реформи опера се вратила природи.

Нада Маринковић

СЕДАМ ЉУБАВНИХ ЗАНОСА

Лазе Костића

(Наставак са 7-ме стране)

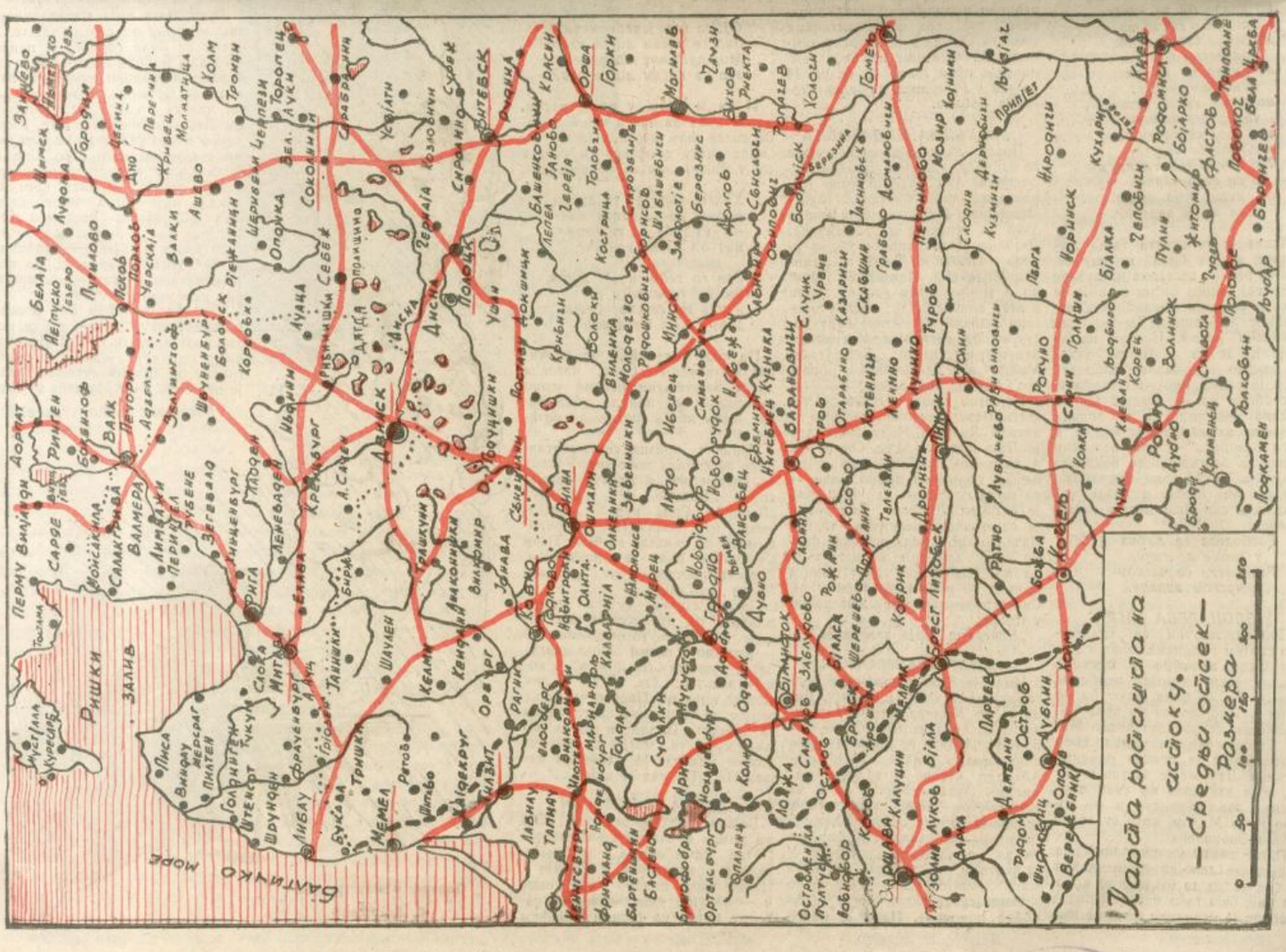
најсрећнији. Лаза се није могао препородити тако брзо у погледу својих навика практичног живота. Имао је мира, имао је ону одавно тако потребну материјалну удобност за рад на литератури и завичаї му се сада учинио питомији и привлачнији

Али ни овај брак „творца наше интелектуалне поезије" није имао дуг век. Неколико година брака и — Лаза Костић остаје удовац!

Песник „Максима Црнојевића" и „Пере Сегединца" дотрајава своје последње дане опет у самоћи која га је тако морила у младим годинама и од које изгледа није лако могао наћи прибежишта. Без рода рођеног, најзад, скоро у седамдесетим годинама, „у потпуном разочарењу у своје доба, свој народ и људе", ослабљена срца умире у завичају Лаза Костић, велики српски песник неукротивог романтичарског љубавничког срца.

В. Ф.

КАРТА РАТИШТА СА ИСТОЧНОГ ФРОНТА

Поштарина плаћена у готову

П. И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 32 ГОД. II
Београд, 29 јула 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

ИСТРАЈАТИ...

За ових три године дана српски народ је доживео многа искушења и пребродио многе тешкоће. После првих моментата колебања он је успео да заузме правилан став и да се упорно држи њега за цело време.

Објективно говорећи мора се признати да су догађаји за то време дали за право српском народу у његовом држању и у његовом ставу.

Држећи се начела ред, мир, рад и братска слога, које му је саветовао ђенерал Недић, он је успео да сачува своју животну снагу. Тако данас и поред неизвесности ситуације он може са доста спокојства да гледа развој догађаја са вером да ће жив и здрав да сачека крај рата и да има довољно снаге да очекује повољно решење српске ствари.

Можда би се могло рећи да је српски народ пребродио 75% од тешкоћа, и да му остају само 25%, па да може сматрати да се извукао из вртлога тешких догађаја, у коме за мало није изгубио главу и потпуно настрадао.

Важно је сада да у овим моментима када се на ратиштима одигравају судбоносни догађаји, који могу значити и крај рата, да он и даље остане веран начелима реда, мира, рада и братске слоге, да би без непотребних жртава и трзавица могао да сачека крај рата.

Више него икада он се мора без колебања држати српског пута, којим је под вођством ђенерала Недића пошао 1941 године. Само тако ће избећи неку нову несрећу и располагаће потребним средствима и снагом да изједначење повољно решење, за сва питања, од којих зависи будућност српског народа.

Ђенерал Недић је тачно и правилно поставио 1941 године да ми у овом циновском сукобу континената не можемо ништа ни помоћи ни одмоћи, већ да је наша дужност према себи и према нацији да се посветимо раду, чувајући ред и мир. Наш циљ треба да буде да будемо у што већем броју и што сложнији у часу када се буде решавала наша судбина. Томе циљу најлакше ћемо се приближити ако се до краја руководимо само животним интересима српскога народа и будемо се покоравали гласу разума.

Зато никакви догађаји, као ни мрски покушај атентата против Вође Рајха, не смеју да поколебају српски народ на његовом путу. Ништа не сме да утиче на њега да би лево или десно скренуо са свога опробаног пута, којим га ђенерал Недић води већ три године, који га је спасао од пропасти и спремно га да буде способан, да дочека догађаје.

У данашњим приликама српски родољуби требају да имају пред очима само ове чињенице, а све друго као ситно и излишно, треба да остане на страну. Сврставајући се сви заједно у један фронт, који се руководи искључиво интересима српског народа, слога ће нам дати снагу да са успехом савладамо послед ње тешкоће и да сви заједно, загрљени и збратимљени, дождивимо боље дане за српски народ.

В. А.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПРОТИВ СРПСКЕ НЕСЛОГЕ

Ускоро излази из штампе књига говора председника владе генерала Недића МОЈА РЕЧ — СРБИМА, за коју је наш уважени државник др М. Спалајковић написао један значајан предговор, из кога доносимо један мањи одломак.

Од почетка своје владавине, генерал Недић води одсудну »битку за Србију«. Од како је развио крсташ барјак, он стоји на челу и најстаријих и најмлађих српских бораца које је повео путем свести и разума, љубави и слоге. Све што се данас дешава око нас и далеко од нас потврђује исправност његове политике. Он је из горког искуства знао да српски народ не треба да очекује свој спас ни с које стране, а понајмање из Москве и Лондона. У комунизму је Недић сагледао најстрашнији извор опасности не само за духовни него и физички опстанак српског народа. Стога је и закључио да је политички наивно уздати се у неку помоћ Енглеске која је најактивнији савезник бољшевика, као што је логички погрешно борити се против Немачке која је најодлучнији противник бољшевизма.

Већ досадашњим својим заслугама генерал Недић је задужио српски народ. Он је 1941 године спасао Србију од уништења и зауставио извршење смртне пресуде која је већ била изречена над српским народом; он се није водио ни за Лондоном ни за Москвом него једино за својом српском савешћу, трудећи се да спасе што више српских живота; он је све учинио да се међу српским националистима отклони грађански рат и својом разборитом и родољубивом политиком спречио је најстрашније братско крвопролиће.

Осим тога, он је, као брижљив и честит српски домаћин, такође све учинио да и поред изузетно тешких прилика живот у поседнутој Србији ипак буде за све подношљив. Чиновници примају уредно плате, радници добро зарађују, сељаци све више производе и напредују, иако Англоамериканци сеју из дана у дан терор и смрт над српским народом.

Српски народ је већ увелико осетио све корисне последице те трезвене и чисто националне политике. Семе које је генерал Недић засејао већ је „много род родило".

*

Велики народи могу ставити на коцку своју моћ, свој престиж и изгубити рат. Они могу изгубити и један део своје територије, па и ипак сачувати све услове свога биолошког опстанка који за велике народе никада не може доћи у питање. Али је сасвим другојачији ризик малих народа. Нарочито у овако општем пожару, као што је садашњи светски рат, мали народи могу бити потпуно збрисани са лица земље и биолошки ишчезнути. За Србство се може с правом рећи да оно, од како постоји, никад није било у овако страшном положају као сад. Српском народу, претила је у овом рату стална опасност да га сасвим нестане.

Генерал Недић је спасао језгро српског народа — Србију. Он је тиме исковао вечну круну своје славе и на томе се могао зауставити. Али његова замисао је много дубља и далекосежнија. Његов програм је ограничен просторно али не и временски. После спаса Србије морало се помишљати и на њену обнову.

Пошто је избавио Србију, генерал Недић је одлучно и да је изгради. Његова најјача љубав је љубав према мајци Србији. Она ће се пренети и на сва доцнија српска покољења која ће у генералу Недићу гледати **своја духовног оца.**

Зато он сад поставља такве темеље новој Србији да се у будућности више никад не понови оно што се до сад тако често дешавало у прошлости. Он је размишљао о узроцима периодичних катастрофа српског народа и закључио да се оне могу избећи. **Главно зло** од кога је српски народ стално патио јесте — **српска неслога.**

Размирица има код свих народа. Али од њих се не умире. У својој етици народ налази лека за моралне болести. Српска неслога је утолико опаснија што подрива и саме темеље народне етике. Сејачи мржње и раздора међу Србима, то су увек били српски великаши, српски политичари, српска интелигенција, кад год је код њих преовлађивао материјализам који је безобзирно рушио етичке осно ве народне заједнице. Никад српско село није било извор српске неслоге.

Само оно што се зида на етици одржава слогу и љубав. То осећање је органски урођено генералу Недићу. Њиме су задахнути сви његови поступци, све његове концепције. Његов национални и политички **кредо** је у уверењу да постоји само један пут за одржање и напредак Србства, и да је тај пут — светосавски пут — једини српски пут, јер другог пута нема. То нам и сва наша прошлост потврђује, а то је сад и сваки од нас сазнао и јасно увидео.

Унутарњи узроци, а не спољни, увек су били глав ни извор наших катастрофа. Из неслоге и зависти у редовима српских великаша и српске интелигенције рађала се међусобна мржња, мржња која је водила у пропаст. Наћи начина да се ти унутарњи узроци отклоне значи спречити понављање ката строфе, значи утиснути нов и потпуно позитиван правац нашем народном животу.

Ето, тако генерал Недић замишља обнову Србије и препород српског народа. Његова стваралачка и генијална мисао даје високо национални и чисто српски карактер његовом државотворству. У њој нема ничега страног, ничега позајмљеног.

Неко може рећи да је наш географски положај такав да су за судбину српског народа спољни узроци увек били пресудњији од унутрашњих, јер су потпуно независни од наше воље, а за доказ може навести наш фатални сударе са Турцима у средњем веку са Немцима у овом веку. Несумњиво је да су ти спољни узроци доприносили нашој пропасти, али је неосновано тврдити да су они били несавладљиви.

Само привидно изгледа да је наша држава морала пропасти оба пута, пре од Турака а сад од Немаца. У ствари, ми смо могли у средњем веку избећи катастрофу и савладати турску опасност на Косову, да није било неслоге и завађе међу српским властелама. Зар би се могло замислити Косово у време Душаново?

Тако и сад смо могли, без икакве муке и жртава, избећи пропаст да смо само били мудри то јест **сложни.** Ако нисмо хтели примити пријатељство Немачке, није бар требало ничим изазивати њено непријатељство. Најлуђе је било оно што су превратници од 27 марта урадили: за туђ рачун увући земљу у рат између Енглеске и Немачке.

Да је Краљ Александар био жив, до тога сигурно не би дошло!

СНАГА НЕМАЧКЕ

Две чињенице јасније од свега показују огромну снагу немачког народа. Обадве су скорашњег датума. Обадве тако велике да не узети их у обзир данас када расплет политичке и војничке ситуације у свету достиже свој врхунац, значи губити из вида оно што ће сутра бити од пресудног значаја, а то је дух немачког народа и његову нераскидиву везу са својим вођством.

Прва је: „V-1". Не као оруђе. Не по своме страховитом дејству, које полако али сигурно растројава нерве енглеских грађана и њихових вођа. Не по томе. По сасвим другој чињеници којој код пријатеља, код непријатеља, није посвећена довољна пажња. По чињеници да је то оруђе израђено у петој ратној години. У време када су обавештајне службе зараћених страна имале довољно времена да изврше организацију и прошире своје мреже.

И ипак — све је остало тајна, иако се није радило о моделу, већ о масовној продукцији, о огромним фабричким постројењима у којима је морало радити стотине инжињера, хиљаде стручњака и десетине хиљада радника. За непријатеље Немачке „V-1" је и данас непокривена тајна, иако је већ скоро два месеца непокупна обавештајна служба непријатеља на послу.

За онога ко хоће да правилно оцењује ствари ова чињеница је доказ огромне духовне снаге немачког народа. Не узети то у обзир значи превидети планину.

Други доказ је атентат на Фирера. Не сам атентат као дело слабића и безумника. Маколико се непријатељска пропаганда трудила да га изда, по политичком значају он ипак остаје само епизода, могућа увек када се биће битка на живот и смрт, која захтева безграничне напоре и жртве на које сви нису спремни.

Али да се је у петој години рата, у једном циновском рвању, у народу који се скоро потпуно налази у борби са огромним уједињеним могућностима нађе више слабића и безумника до те мале клике, која је мислила само на своје положаје и привилегије, претставља заиста доказ такве духовне снаге, да немачки народ и његово вођство морају бити потпуно спокојни за свој сутрашњи дан.

Све чињенице говоре да је атентат на Фирера дело непријатеља Немачке. Богу хвала он није успео. Али по оној старој: „Ко другоме јаму копа..." тај неуспели атентат учинио је да се духовно јединство немачког народа, стављањем на ову страховиту пробу, покаже у свој својој снази, од које су сигурно морали да затрепере његови организатори.

И кад, после овог стављања на најтежу пробу, после овако сјајно положеног испита, Вођ немачког народа захтева нове напоре и нове жртве, нико више не може да сумња да ће немачки народ дати све од себе да у овој последњој фази борбе изврши одлуку која ће бити достојна и његових жртава и његових напора.

У овој фази борбе на чело избија др. Гебелс. Огромну и тешку дужност Фирер је поверио њему. И с пуно права. Јер за ову духовну снагу немачког народа, за његов основни препород, др. Гебелс, поред Фирера, има сигурно највише заслуга. Она је њихово дело. Она је плод њихових напора.

Ко може да посумња да ће овај човек неуломљиве енергије успети у своме новом задатку, тим пре што је духовни пут већ припремљен, што се немачки народ заиста налази сав окупљен око својих вођа, што је Немачка потпуно и дефинитивно постала националсоцијалистичком — јединственом по мишљу, јединственом по напорима и спремности на жртву.

М. Р. Стојановић

ИНВАЗИЈА ДОНОСИ ГЛАД И ИНФЛАЦИЈУ

Истовремено са покушајем војне инвазије отпочели су Англоамериканци и са инвазијом у области пропаганде. Тако је министер Леман шеф УНРРА, свечано изјавио да ће иза савезничких војски доћи задовољавање животних потреба. Можда ће се неки Французи томе и обрадовати, али они треба да знају, да је мистер Леман већ и своје великодушне речи морао да ограничи, јер: „Светске залихе у намирницама, одећи, машинама и лековима четворогодишњим ратом већ су јако исцрпљене, и не може се рачунати са њиховим брзим попуњавањем."

И зато народи гурнути од савезника у рат, могу само да верују у њиховоу добру вољу. Они нарочито од Енглеске могу само лепе речи да очекују. Додуше енглески министар исхране пуковник Лелин изјавио је у Доњем дому да одговорност за осигурање исхране лежи на Америци и Енглеској дотле, док УНРРА не преузме то на себе.

И одмах затим одбија он било какву обавезу Енглеске на либеровање животних намирница, јер би за Енглеску било апсурдно, да она која и сама у великом обиму мора да увози намирнице, ставља њих према неком плану, другом на расположење. Било би неправично, према његовом мишљењу, ради таквих циљева енглески животни стандард још више снизити.

Свакако да оваква пропаганда не наилази на велики одјек у француском народу, и зато се сада објављује, да су савезници све предузели да се велике количине мармеладе набаве у Шпанији за француско становништво. Да ли ће и када ће, она уопште стићи, то је већ друго питање.

Хлебац, месо и масло, то је за савезничку пропаганду јасно, ин вазионисти не могу да донесу, али зато су они за француске штедише припремили једно друго изненађење: нове банкноте са Рузвелтовом главом. Не новчанице које гласе на фунте и долларе, које би се могле можда наплатити доцније у Лондону и Њујорку, — већ на француске франке гласеће банкноте. То су т.зв. инвазиони франци, који се већ у огромним количинама штампају у Сједињеним Државама.

Према енглеској штампи, не мање од 80 милијарди франака већ је отштампано, које ће инвазионе трупе у Француској да ставе у промет. 80 милијарди хоће инвазионисти да ставе у промет, и то без икаквог покрића, и на тај начин да лише француско становништво најнужнијих намирница. О покрићу овог инвазионог новца не воде савезници никакву бригу, јер покриће ових новчаница, како кажу у Лондону, то је ствар Француске банке.

А шта је урађено са преко једну милијарду француске имовине, која је као замрзнута била задржана од стране Сједињених Држава? Тако се питају у Француској. Према намераваном обрачунском курсу од 200 франака за једну фунту, односно 50 франака за 1 долар, (ако не буде још наметнут гори курс од 300 франака за 1 фунту), сама замрзнута француска потраживања у Америци била би довољна да стопроцентно покрију инвазионе новчанице. Али о овим француским потраживањима исто тако се мало говори, као и о француској златној резерви коју су Американци отели на острву Мартинику.

Злато и доларска потраживања, то је за Американце, а инвазиони франци, боље речено, инфлациони франци, то је сасвим довољно за Французе. Очевидно је, да је и г. де Гол и сувише слаб да отета потраживања и злато натраг поврати. Узалуд се он противи, да савезници остваре свој план о инвазионом новцу у пуном обиму. Ништа не може да одврати Американце од њихових послова. По свему судећи њима је г. де Гол довољан само зато да преузме одговорност за инфлационе франке. Г. де Гол јасно види све страшне последице оваквог поступка, али у сваком случају, опет ће само француски штедиша морати да цео терет понесе на својим леђима.

На овај начин биће француско становништво истовремено на двоструки начин преварено. Прво, инвазионисти ће својим безвредним франциma да отму француском становништву најпотребније намирнице и уметничка блага, а затим француском штедиши конфисковати ће имовину да би се нашло покрића за инфлациона франке.

Није немало нескроман финансијски програм што га је г. де Гол приликом својих лондонских преговора закључио са Англоамериканцима, како то произилази из енглеске штампе. Према мишљењу околине г. де Гола не може се избећи делимично бриса ње јавних дугова, или барем њиховог приваштаја за време рата. Многобројним Французима мораће се конфисковати прираст имовине. Од нарочитог интереса је за Француске намера инвазијаца да изврше принудну замену свих вредносних папира у оптицају, као и блокирање свих банкарских потраживања. Привремено би требале да буду ограничене све исплате у готовом.

То је дакле оно што може француски народ да очекује од савезника и г. де Гола. После свих недаћа и пораза који су још од прог светског рата спашли француски народ, сада му инвазијци спремају ништа друго него један прикривени државни банкрот. Не доносе они хлеб и месо, већ глад, беду и инфлацију, и исто као у Италији, поновно пустошење француске земље. Није ни чудо да се у Француској све мање говори о ослободиоцима, већ о „слободним убицама", и да су Американци дубоко разочарани хладним и непријазним држањем француског становништва.

FINIS POLONIAE!

На примеру Пољске се најбоље види немоћ Британије према Совјетима. Сви покушаји Британаца да се пољско питање реши ако не на лондонски начин, а оно бар на компромисни лондонски начин, пропали су. Ништа није помогло што је у своје доба Интелиџенс сервис приредио код Гибралтара пад авиона и на тај начин ликвидирао непопустљивог пољског премијера. Ништа није помогло што је Форен офис на све могуће начине масирао пољску емигрантску владу и на све могуће начине покушавао да изједначује попустљивост у пољско-совјетском питању. Совјети су спроводили своју политику без попуштања и најзад су показали да не може бити речи о њиховој попустљивости: презирући чињеницу да у Лондону постоји пољска влада коју признаје Британија, Совјети стварају сопствену пољску владу коју ће морати да призна и Лондон.

И он ће да призна, јер је њему више стало до практичне помоћи Совјета у овом рату, него до извршења својих моралних обавеза према пољској емиграцији, као и према оним гарантијама које је пред рат дао пољском народу.

Нова пољска влада која је добила назив „Пољски народно-ослободилачки одбор" је изразито комунистичка. Штавише, она је влада људи који не морају бити ни Пољаци. Јер, према најновијем московском декрету, совјетска влада додељује пољско држављанство. То је јединствен случај у историји међународних односа да питање држављанства не решава влада дотичне државе, већ влада туђе државе.

Већ сама та чињеница приказује да се не ради о Пољској, већ само о једној пољској маринети. Не остаје ништа друго Пољацима, него да признају да је издајом Британије и империјализмом Совјета Пољска ликвидирана као држава.

Исто тако треба емигрантски кругови бивше Југославије да увиде сами да Совјети воде политику која има за циљ потпуно потчињавање такозване Југославије комунизму. Сада су у Титов стан отишла три совјетска официра и совјетска политичка комесара.

Бољшевизација бољшевика Тита и његовог покрета у брдима треба отсада да иде најбржим темпом. И то неће спречити декоративна фигура Рендолфа Чер чила у Титовом штабу. Енглеска је и у такозваном југословенском питању потучена од стране Совјета.

Британија не добија никакве подршке од Американаца у погледу одупирања бољшевичким политичким захтевима према Европи. Америка се не интересује за Европу. А у случају када се интересује, онда испољава такоу фантастичну лакомисленост или незнање европских ствари, да се од ње не може никако очекивати шта би било повољно за Европу. Европски народи морају да воде бригу о себи, не слушајући ни заповести, ни савете комбинације.

Турска је опет поступила у том смислу када се успротивила новом притиску од стране Британије и Совјета. Као и приликом тих претходних атака на турску неутралност, британска штампа је хистерично писала о претстојећим турским судбоносним одлукама. Радио и новине су давали нервну атмосферу до такког стања да се и најсталожени људи понекад питали: можда заиста има промене у турској спољној политици?

Међутим, после неколико дана ажиотаже Рајтер је морао да објави широм света да „не треба очекивати у догледном времену никаквих промена турске спољне политике". Дакле, атак је одбијен.

Овај неуспех са Турском, опозивање аргентинског посланика из Вашингтона, скандал са успостављењем комунистичке пољске владе, нервоза у Шведској због приближавања ратне зоне, — све то ствара веома нелагодну ситуацију за коалицију..

А уз то долази још и једно разочарање као последица америчког лакомисленог неразумевања политичке ситуације у Јапану. Американци су већ мислили да се Јапан колеба у својој борбеној одлучности. Стварање новог кабинета доказује да се јапанска држава све више конс лидује на бази тоталног рата. Нова јапанска влада — то је влада безобзирног свенародног залагања до крајње победе.

На две удаљене тачке земљине лопте — у центру Европе и на острвима испред Азије — видимо исту одлучност у борби и исту чврсту решеност да се рат добије, да се постигне победа оружја ради победе новог поретка.

Мес.

ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ

Поред мене шћућурио се један од младића јуришног батаљона у наш заједнички заклон. На његовом лицу може се прочитати с обзиром на ову паклену симфонију само једно питање: Зар у ово?

То је исто питање, које је се налазило пред сваким од нас пет минута пред првим нападом. Од другога чујем да се зове Хорст да је био рањен у војном ваздухопловству у Хамбургу. Када диже главу, склизне мало његов шлем и један увојак тамне косе пребаци се преко белог чела. Свака реч била би сада депласирана, то је тесан кроз који мора проћи један пут сваки војник. Он се затим маше, ко зна по који пут, за свој сјајни машински пиштољ, вади шаржер, брише га чистом марамицом, и опет га затвара. Десном ногом пипа чврстину земље јер први скок треба да га однесе далеко.

И сада, — ово је већ распознало према шуму нови положај — ватрено звоно артилерије учини велики скок напред. Са десне стране чује се оштар звиждук — напоље...

Ево — так-так-так, штекће митраљез, противник се осветио. Жарени ватрени сноповн зује преко, сада су упереви на нас и артилериску паљбу.

„На положај", вичe изненада водник. Ми смо избили напред, пред левим крилом није непријатељ вероватно још уздрман. Ево опет малог хамбуржана, његово лице гори. Десет метара даље штекће наш сопствени митраљез. Сопствена артилериска паљба је попустила, видокруг је јасан. Где седе само ови проклети стрелци? Нема се времена за тражење: „Појединачно напред, митраљез ствара ватрену заштиту!" Узимамо сандуке са мецима од рањених, јер муниција претставља нову концентрацију снага. Ова хлеб борбе! Даље; Плућа раде већ ужурбано... Напад напредује даље, иза нас леже додуше већ овде онде сива тачка у зеленој детељини и у зоби високој до колена. Чета се налази пред непријатељем на удаљености са које се почиње упад. Мали је већ заборавио на страх, сав сија, сад ће и он моћи да се брани са својим машинским пиштољем. У једноме левку који је направио наш топ од 5 см. чекамо на заповест за напад. Он пита: „Слушаш ти који је данас дан?" После кратког размишљања долазимо до сагласности. „Човече, за три дана имам рођендан, мој осамнаести. Имаш ли још једну излишну ручну гранату? Ја сам своје две бацио горе код живице."

Запречна ватра налазила се већ иза нас, када се с десне стране чуло хука другог вода. Овај узвик предајемо даље са првим скоком. Пред нама се распрскавају прве ручне гранате, један машински револвер шкљоца поред мене и испаљује читав шаржер, са дрвећа падају два непријатељска стрелца као зреле јабуке. Ево то је противник.

То су дугоње са широким раменима у сменим униформама. Њихово је лице унакажено од страха, на рукаву носе црвену траку на којој пише црним словима „Канада". Међу њима налазе се младалачка лица наше јуришне чете, јасне очи са осмехом из којих зрачи велика радост због успеха против Канађана.

Ми претражујемо по рукама и јамама, један доноси тријумфално један амерички грамофон са плочама. Они су понели са собом све могуће дрангулије из „ослобођених" села, почевши од пушдрињере са имитацијом бриљаната све до јоргана. Ми се увек поново питамо какви ли су ово војници.

Усред нашег чућења чује се узвик: „Тенкови, тенкови!" наша чета је ишчезла као у причи. Где су сандуци? Хука и бука ловаца који се боре изнад нас надмашује сваки шум. Ево их тамо, сад не могу више да се крију. Полако се љуљају према нама. Три — не пет шермена. Инак скрећу према селу које им пружа заклон. Једна трупа за уништавање тенкова помакла се напред за 200 метара и завукла се у једну гомилу сламе. Одједном избијају тенкови из свога заклона међу кућама. Противтенковска артилерија почиње да их гађа. Пре него што се надају већ гори први тенк.

Или морају сместа да се врате или морају да потраже заштиту иза живице у којој се ми налазимо. Обоје је подједнако опасно за њих. Са максималном брзином крећу инак према нама и ми смо се потпуно уњутали. Добро, што су Канађани ископали тако дубоке рупе! Два тенка се заустављају директно иза гомиле сламе, хоће да отворе заштитну ватру! Леви тенк креће још мало десно. Међутим пре него што командант може да пронађе циљ већ загрми из сламе ватрена трака и „тенковска песница" кида колос. Други хоће да бежи али тада задобија такође директан погодак. То је експлозија која је младић бацио право на копуљу. Он скаче у страну и у том тренутку већ се чује експлозија и пламен довршава непријатељски тенк.

Ми можемо већ несметано да посматрамо овај призор, јер у то време су ликвидирана и остала два тенка. Противтенковска артилерија гађала је тачно и ранише од непријатеља. Међу нама стоје Канађани, остатак посаде. Они носе капе баска и тенковске униформе. Око њих стоје њихови победиоци.

ЗАХВАЛНОСТ ВОЂЕ РАЈХА НА ЧЕСТИТКАМА

Главни стан Вође Рајха, 24 јула

Вођа Рајха саопштава:

Поводом атентата упереног против мене и мојих сарадника стигле су ми многобројне честитке и изјаве оданости из свих кругова немачког народа, а нарочито из странке и оружане силе, тако да у име своје и својих другова овим путем најсрдачније захваљујем свима који су ме се нарочито сетили у овим данима.

Адолф Хитлер, с. р.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресе" а. д. Влајковићева 8.

ПАРТИЗАНИ И НАЦИОНАЛИСТИ

Партизани, самозвани народни ослободиоци, и даље пале школе и општине, прелазећи преко тога што је наш сиромашни народ те зграде подизао у зноју лица свога, откидајући често од устију својих. Сад пред жетву пале и уништавају вршалице. Хоће ли тиме да докажу да у њиховом режиму ни школа, ни општинских зграда, ни вршалица неће бити?

По том њиховом рушилачком бесу народ може да процени какви су му они и колики пријатељи. Њихово пријатељство је само на језику. Уствари они желе да народ пропадне и осиромаши, како би га лакше и потпуније поробили. Зато и не желе да народ буде писмен и просвећен.

Њихова прича о томе како ће они доцније подићи лепше и боље зграде, плод је или наивности или цињичне покварености. Јер сваки онај који је ма шта градио зна да је за то потребно и времена и средстава.

Зато су комунисти не народни ослободиоци, већ народни унесрећитељи. Планski и систематски они спремају гроб српском народу. Њихово улажење у Шубашићеву владу, њихово условно признавање монархије и Краља, тобожње потискивање Тита и именовање некаквог српског комунистичког вођства, све је то подвала и маска, како би они свој паклени план што лакше и што потпуније извели. Српски народ је то прозрео, услед чега у партизанским редовима има свих других више неголи Срба.

Зато је императива дужност свих Срба националиста да се здруже, јер само тако могу сачувати српски народ од потпуне пропасти. Постојеће српске власти треба свим силама помоћи да очувају поредак, који комунисти желе да разоре, како би у мутноме што боље ловили. Комунисти добро знају да своје планове не могу спровести све донде доклегод постоје државне и управне власти и док ове функционишу како ваља.

Националисти, ма где били, најбоље ће наћи свој пут, ако раде супротно ономе што раде комунисти. Ако комунисти руше, они треба да граде. Ако комунисти коче рад самоуправних и државних власти, они треба да их помажу и јачају. Ако комунисти стварају нерад и хаос, они треба да бране ред, рад и мир, за које се српска влада толико залаже.

Свака друга политика од стране националиста данас претстављала би опасну авантуру, која би само комунистима ишла у рачун и никоме другоме.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ВРАЋАЊЕ РАЗУМУ

Време пролази тако брзо у овим бурним данима, да хроничар готово није у стању да прати догађаје и ратна збивања. Тако је и са догађајима који су се десили у Србији од њеног слома 1941 године до данашњег дана.

У моменту националне катастрофе српски народ се нашао у једној тешкој ситуацији, изгубио је духовну равнотежу, остао је обезглављен и напуштен. Он је био на правом беспућу, лутао је лево и десно, не умевши брзо да се снађе, остављен од свога вођства и препуштен самом себи. Данас, из садање перспективе, сећајући се стања, које је онда владало у земљи, човек се готово чуди како је српски народ ипак успео да се извуче из провалије у коју је био запао.

Српски народ је у том тражењу себе самог и свога пута, претрпео многа недаће, али је стекао и једно драгоцено искуство. Српски народ победио је самог себе. Разум је све више преовлађивао у његовим поступцима и у његовом процењивању догађаја. А тиме се смањивао број несрећа и он је све више имао повољнију ситуацију и налазио се ван опасности, да га нестане.

Бог је добар био и није га напустио у најтежим часовима. Повратио му разум да се путем њега спасе. Налазећи се на раскрсници многобројних путева, на која су га позивали знани и незнани, руководећи се искуством и разумом српски народ је успео да пронађе пут свога спаса и следећи ћенерала Недића он је одлучно пошао њиме у сусрет бољим данима.

Тај пут, то је био стари светосавски пут.

Има већ више од две године, како српски народ не скреће ни лево ни десно са свог изабраног пута. Он је на њему често наилазио на препреке, на трње, које су му правиле неприлике, али је он на њему истрајао.

Данас, бацајући осврт на ту прошлост, он може да буде задовољан стањем, у коме се налази данас. Он је пребродио тешка искушења из 1941 године и сада разум господари његовим осећањима. Данас би се свако преварио ко би другојаче судио о српском народу, јер он је сада одан и веран своме традиционалном путу, светосавском, који је пробудио у њему осећање духовне повезаности и народне солидарности у борби за његов опстанак и срећнију будућност.

Има већ две године како усред ових бурних времена наш народ ужива свој релативни мир. На свима пољима националног живота види се обнова и успех. На нас се гледа као на земљу која се сама снашла у једној тешкој трагедији и својим сопственим снагама готово потпуно оздравила.

Они који долазе из иностранства кажу нам какав углед ужива наша земља ван граница и како се повољно суди о зрелости и мудрости нашег народа. Овако стање у земљи и овакав њен положај споља јесу резултати напорног рада наших правих родољуба. Руковођени искључиво љубављу према земљи и народу, они су учинили све жртве и све напоре да сачувају што више српских глава и да разум загосподари у српском народу.

Српски народ је одиста пребродио лутања и колебања и сада само разумом процењује разне догађаје. Он је сада мудар и зрео и не подлеже лако страној пропаганди нити дошаптавању домаћих људи.

Десили су се крупни догађаји за то време, али је он остао хладнокрван и трезвен, миран и радан, чекајући развој догађаја и не падајући ни у каква искушења да на прву вест доноси брзоплете закључке.

Зато доста спокојно и мирно можемо гледати у будућност, уверени да ће српски народ до краја сачувати хладнокрвност и управљање својим нервима. Они који су по цену највећих тешкоћа допринели овом оздрављењу и враћању разуму могу са осећањем испуњене дужности да гледају у своје дело и да очекују суд историје.

Ослањајући се на крваво стечено искуство и на разум, српски народ је данас господар своје судбине и може спокојно и ведро да гледа у своју будућност.

Стари ратник

ЕВРОПА ОСУЂУЈЕ ЗЛОЧИНАЧКИ АТЕНТАТ ПРОТИВУ ВОЂЕ РАЈХА

Вест о атентату на Вођу Рајха изазвала је у целом културном свету највеће огорчење и осуду. Али, сазнавши за спасење Вођиног живота, многобројни државници и водеће личности савезничких и пријатељских сила похитали су да изразе Вођи своје честитање и радост због срећног исхода.

Чим је вест стигла у Токио Тено се одмах обавестио о атентату, а говорник јапанске владе дао је изјаву, у којој је између осталога рекао:

„Нарочито се радујемо због тога што је Вођа Рајха карактеристичном енергијом продужно своју одговорну делатност без прекида, да би провео свој народ успешно кроз овај одлучни стадијум рата. Јапан и Немачка, са поуздањем у праведну ствар и коначну победу, неће никада ослабити свој борбени дух."

Дубоко огорчење, а истовремено радост због срећног спасења изјавили су претседник фашуске владе Лавал, претседник Словачке др Тисо, претседник норвешке владе Квислинг, претседник манџурске владе Тинг Хај, претседник Протектората др Хаха и други.

Исто тако претседник Српске владе генерал Милан Недић, као што је познато, учинио је посету званичним претставницима цивилних и војних власти у Београду.

И претседник црногорског Народног одбора Љубо Вукановић изразио је немачким војним властима срдачне честитке Црне Горе поводом спасења Вође Рајха.

Према вестима из Грчке, у грчкој јавности настало је велико узбуђење поводом вести о атентату. Лист ЕЛЕФТЕРОН ВИМА констатује, да провиђење није дозволило да тај злочин буде крунисан успехом. Само се по себи разуме да се грчка јавност радује овом спасењу Вође Рајха.

У Осло вест је примљена са осећањем гнушања. Норвешко становништво свуда је изражавало огорчење због оваквих одвратних метода.

Лист ФИТ ФОЛК пише, да немачки народ наставља борбу за спас Немачке и Европе предвођеном решеношћу. АФТОН ПОСТЕН указује на искреност говора Вође Рајха и вели да ће Немачка под својим Вођом сложном снагом и новим оружјем ући у коначну борбу и победити. Земљораднички НАЦИОНЕН пише да су Норвежани, који у личности Вође Рајха гледају први бедем против бољшевичке опасности, прожети великом захвалношћу што је остао у животу.

Исто тако јавност неутралних држава дала је изражаја свом незадовољству. Прво мишљење шпанске јавности по атентату изражено је мишљењем, да се у атентату огледа не само рђава савест противника Немачке у погледу права и неправде у овом рату, него и страх непријатеља Немачке у погледу даљег развоја рата.

ГОВОРИ НАМ ПРЕТСЕДНИК ОПШТИНЕ ХАРКОВА...

У Београду налази се већ више дана једна угледна личност из данашњег совјетског режима, харковски адвокат Семењенко, коме је после ослобођења Харкова од стране немачке оружане силе поверен положај претседника харковске општине. Две годи не вршио је Семењенко ту дужност, спровео прву евакуацију харковског грађанства у фебруару прошле године, затим се опет по заузимању Харкова вратио на своју дужност и најзад, после другог заузимања Харкова у августу прошле године, избегао је са огромним бројем сво јих сугрђана. Семењенко је у Београду одржао конференције са многим истакнутим личностима и приредио састанке у разним установама, излажући убедљиво и истински стање у Совјетској Русији. Исто тако одржао је један састанак са ужим кругом београдских грађана на Коларчевом универзитету.

Семењенко је данас човек средњих година, дакле, своје младићске и најлепше године провео је под совјетским режимом. Са факултетским образовањем у вршењу слободног адвокатског позива, он је несумњиво био у могућности да запази и оцени све оно што је негативно у систему совјетске владавине.

РАЗОЧАРЕЊЕ ГРАЂАНА ХАРКОВА

Кад је немачка војска напустила први пут Харков, многи грађани су са њом кренули, али су многи и остали, верујући новој совјетској пропаганди, да ће то заиста бити ослободилачка војска. Разочарење је било велико. Војска је истина усвојила царистичке еполете и увела пуковске свештенике, али су сви осетили на својим плећима стари прекаљени совјетски режим, још много погоршан ратним приликама. Чак су методе режима постале још суровије и перфидније.

Уместо законског поступка о-ни су просто позвали целокупно становништво од омладине до старца, мобилисали га и онако у цивилним оделима упутили га на фронт. Велика већина је на овом снегу била одлична мета за немачку војску, те су махом изгинули или настрадали. У граду су истакнути нарочити сандучићи за доставе. Било је чак смешних последица, као што је случаи са једном девојком, која је ухапшена само зато што је једном прошетала улицом са једним немачким војником.

Становништво других области изјављивало је, да је свуда исто стање.

Због тога, кад је Харков евакуисан по други пут у августу исте године, напустило је град четрдесет пута више грађана него у првој евакуацији, и то грађана свих слојева, од интелектуалаца до највећих службеника, радника и ситних трговаца, према којима је совјетски режим био нарочито строг, захтевајући велике контрибуције. Исто тако бежали су украјински сељаци и другачко су се протестне поворке њихових сељачких кола у правцу запада.

СОВЈЕТСКИ РЕЖИМ НИЈЕ СЕ ИЗМЕНИО

Говорећи о општим приликама у СССР Семењенко вели, да су првих година по револуцији највише страдали интелектуалци, а последњих година сељаци, што доказује и покољ у Виници, где је пронађено највише сељачких лешева у сељачким кафтанима.

У основи совјетски режим није се до данас ни у чему изменио, осим увођења извесних трикова, као што је на пример обнављање цркве и национализма. Празна клопка, јер кад би се појавио неки истински националиста, он би брзо био ликвидиран.

Лична својина уопште не постоји осим у тако ситним предметима да не вреди ни говорити. Исто тако не постоји лично ја, већ је појединац само један мали шрафчић у великој машини. Нико не сме да има нити да спроводи ма какву личну иницијативу, већ је принуђен да ради искључиво онај посао, како му се нареди.

Сељачка земља је разним наредбама одузимана, а богати украјински сељаци приморани на насељавање у пусте области Бајкалског језера, где су две трећине подлегле.

ПОРОДИЦА И БРАК

У породици нема родитељског ауторитета, јер школа тако васпитава омладину да би уништила главну друштвену ћелију, породицу. У школама се јавно говори деци да родитеље не треба слушати. Деца, која су у свима вековима била радост и смисао породице, у Совјетској Русији су бол и жалост породице, нарочито кад дођу у доба пубертета. Национално васпитања није било у школама уопште двадесет година, као ни верског.

Према статистикама највише криминала врше деца у старости од 12 до 17 година, тако да је 1935 године донет један заиста једини закон, по коме се и дванаестогодишње дете може стрељати. То је последица отимања деце од родитељске власти.

Што се тиче брака, он је, као што је познато, ствар просте регистрације при склапању и при разводу. Дешава се тако да један брак тек после три месеца узгред саопшти мајци да се регистровала, да муж при недељном бањском осуству наће привремену другарицу, а после девет месеци добије решење о алиментацији детета, да жене са одраслом децом после дугогодишњег брака скачу под воз зато што им је муж преко регистрације изненада отказао брак.

У погледу економског стандарда живота Семењенко изводи, да један интелектуалац може себи тек сваке треће године купити један пар одела. Прописана цена хлебу је 1 рубља по килограму, а један килограм масти стаје 40 рубаља, док је плата једног чиновника око 250 рубаља, квалификованог радника 120 до 150 рубаља, а обичног радника 70 до 90 рубаља.

Семењенко је закључио састанак речима:

„Тренутни успеси не могу да занесу ни нас који смо најбоље године свога живота тамо провели, ни оне који су тамо остали, јер је наше дубоко уверење да је совјетски режим нечовечан, противчовечан и сатански."

ФРАНЦУСКА — ЕНГЛЕСКО УПОРИШТЕ У ЕВРОПИ?

Сва тобоже савезничка политика, коју је Енглеска водила у Европи према појединим европским народима, била је у ствари, по признању енглеских листова, политика стварања енглеског ослонца у Европи.

Ову истину енглеске политике најјасније је признао енглески лист *Тајмс* поводом прославе француског националног празника 14 јула. Међу осталим неинтересантним фразама којима обилује овај чланак *Тајмса* налази се и једна која је необично интересантна, не само за Француске, на које се односи, већ и за све остале европске народе који су се некада налазили у савезништву и пријатељству са Енглеском.

Тајмс на једном месту каже, мислећи при том на Француску, да је Енглеској потребан јак ослонац у Европи. Ова констатација баца врло много светла из будућу констелацију англоамеричке Европе према којој поједине земље, па чак и оне са којима су данас у савезу, треба у ствари сутра у тој англоамеричкој Европи да буду ослонац енглеске политике у Европи. То значи да би те земље требало да буду најпослушније оруђе енглеске експанзионистичке политике у Европи, такорећи инструмент са којим би она стварала такве политичке ситуације у Европи, какве би њој моментално одговарале.

Енглеску не интересује Француска у овом конкретном случају као Француска, као њен бивши савезник, као данашњи савезник и подржавалац де Головог националног комитета, као народ који по свом геополитичком положају требало би да има далеко пресудniју и утицајнију реч у Европи од Енглеске, пошто је она члан европске заједнице, и то врло јак.

Енглеску то све не интересује. Она је отворено казала зашто њу Француска интересује. Она би требало у сутрашњој англоамеричкој европској политичкој комбинацији да послужи једино као јаки ослонац енглеске експанзионистичке политике према осталим европским народима. Ни када као овог пута Енглези нису били тако искрени и тако великодушно признали једну истину, коју су они вешто већ преко сто тину година сакривали од свих европских народа и давали јој разне форме сад под фирмом савезништва, сад под фирмом пријатеља.

Интересантно је још при том да се констатује да овако тешка изјава лондонског *Тајмса* пада баш на дан француског националног празника 14 јула, на дан када би Енглези требали да глорификују француски национални живот, тобожњу француску данашњу борбу против окупатора, коју у Лондону и Алжиру води де Гол.

Ово нам доказује стварни однос који је већ данас успостављен између Енглеске и будуће Француске издаинички генерал де Гол. Оваква једна изјава може да буде само плод издаиничког рада бившег француског генерала де Гола, који је теран својим личним амбицијама и амбицијама по кварене клике старопартијских политичара Француске, на овако бесраман начин изручио будућност Француске још бесрамнијим трговцима људског меса, а својим савезницима — Енглеској.

Овакву судбину Француска би доживела кад би њена будућност заиста зависила од политичке мудрости и зрелости једног бившег генерала де Гола и клике око њега. Тада би заиста, у то верујемо, Француска била најсигурнији ослонац енглеске политике у Европи, али шта би од саме Француске било и какву би она улогу као Француска одиграла, то знамо из примера Југославије која је у одсудном моменту и против својих властитих интереса ишла само да би задовољила интересима англоамеричке политике на Балкану.

Сигурно је да Енглези мисле на стварање још ког свог упоришта у Европи. Да ли је жеља европских народа да они живе својим националним животом, да вође онакву политику која конвенира њима и њиховој природној заједници у којој живе, то за Енглеску није важно, јер за њу важи једино мерило да интереси свих земаља и политички, и привредни, и духовни, као и њи хови циљеви треба да се потчине апсолутно политичким, привредним и духовним интересима Енглеске, и да служе енглеским крајњим циљевима. То је стара политика Албиона које он никако неће и не жели да се отрese, а то нам још једанпут доказује цитирано мишљење лодонског *Тајмса* од 14 јула.

Кроз тешку борбу, коју воде европски народи под вођством Великонемачког Рајха у борби против бољшевичко-јеврејске најезде са Истока и плутократско-јеврејске експанзије са Запада, дошли су до сазнања исто тако једне велике истине која ће одиграти најважнију улогу у будућности њихових народа, а то је да не дозволе ниједном ваневропском народу да од њихове земље ствара било какав ослонац ваневропске политике у Европи, која је у својој пракси до данас показала да јој је циљ разједињена Европа, како би се њоме лакше управљало и лакше је потчинило себи.

П. М.

КОД СРПСКИХ РАДНИКА У РАЈХУ

ПОСЕТА ЈЕДНОМ РАДНИЧКОМ ЛОГОРУ — Написао Др. Берид Хуфшмид

Врело јулско сунце баца своје топле зраке на малу долину, која лежи негде између зелених штајерских брда, и кроз коју весело протиче планински поток. Ту се налази логор српских радника. Мрке дрвене бараке простиру се широм зелених ливада. Под великим, светлим прозорима цветају руже и иорговани, а у близини се налази велики врт који употпуњује ову слику сеоског мира.

Неколико стотина српских радника станује овде. Они су се пре кратког времена добровољно јавили за рад у Немачкој, да би овде зарађивали за живот. Када су пошли, свакако да се нису надали наиболељему. Знали су унапред да им у Немачкој неће бити горе него у отаџбини. Нису очекивали да ће у Немачкој моћи да уштеде нешто новаца да се ту неће гледати само на њихов рад, већ да ће се водити рачуна и о њиховом слободном времену. Да ће им се приказивати најновије филмови, да ће присуствовати претставама уметника, које долазе специјално у радничке логоре, и најзад да ће им се држати популарна предавања из области савремене науке и политике. Свему се томе они нису надали, и онда није чудо што су тако, скоро на мах, заволели своју нову средину.

Улазећи у логор затекли смо неколико младића, који су свој одмор проводили у купању у свежем потоку. Једна друга група младих радника играла се новим „медицин-балом" (великом лоптом) који им је поклонио Немачки фронт рада.

Штајерска познаје раднике са Балкана још давно пре рата. Тада је преко десет хиљада радника, југословенских поданика радило у немачкој привреди, већином као сезонски пољопривредни радници. Данас је број ових радника знатно већи. Данас они нису овде само као пољопривредни радници, већ су заposлени и у рудницима и фабрикама Штајерске.

Код српских радника у Немачкој треба приметити да они лојално испуњавају своје дужности. Они су свесни да својим исправним радом користе не само себи, већ и доприносе бољој будућности своје земље.

Српски радници су правилно схватили напоре надлежних фактора да се раднику после обављеног посла пружи занимљива и пријатна разонода. Зато се приређују концерти и претставе на којима учествују најбољи уметници. Примећује се да је интересовање српских радника за ове приредбе из дана у дан веће. Треба очекивати да ће они поред искуства које ће постићи у послу и својој струци, знатно проширити хоризонте својих погледа на уметност. Као знак признања за пажњу која им се указује, српски радници улажу напоре да повећају свој допринос рада, тако да од надлежних фактора добијају само похвале.

Пролазећи кроз логор приметили смо да је поступак са српским радницима социјалан у највећој мери. Када смо ушли у велику и чисту логорску кујну приметили смо да се из сјајних котлова пуше јела чији нас је мирис мамио. Једна старија жена, која је пре неколико година била куварица у једном од највећих београдских хотела, води надзор над кујном и стара се да јело не садржи само калорија и витамина, већ и — паприку!

Данас је за ручак био спремљен један врло папрен гулаш са кромпирима. На столовима већ је лежала зелена салата у великим чинијама. Поврће се набавља из логорског врта и стога двоструко боље прија.

Старешина логора, који у пролаз пажљиво удешава свој омиљени бокор ружа, води нас у просторије за спавање. У великим светлим собама смештено је по шест до осам кревета. Идемо полако, на прстима, јер по где где неки радник спава у своме кревету. Они су се вратили са своје шихте, и пошто су се добро истуширали, легли су да се одморе. Тушеви са топлом и хладном водом стоје радницима пре ко целог дана и ноћи на расположењу.

После туширања, које је обавезно, настаје приватан живот који свако удешава према својој жељи и расположењу. Они који желе да се сунчају, или да играју лопте морају отићи у оближњи градић. Они, пак, коме се иде сладолед, или који хоће да се нађе са својом познаницом из оближњег логора за раднице, треба да се отшета до парка који се налази у близини логора. У своје слободно време могу сви српски, исто као и немачки радници да чине оно што им је воља.

Када смо ушли у логорску амбуланту, затекли смо два пацијента. Један је повредио ногу а други је имао лак грип. Лекар им је дао поштеду. Поред амбуланте налази се соба за дечеље оболелих радника, у којој се сваки случај најбрижљивије испитује и лечи. Сваких 14 дана сваки од радника у логору мора да буде прегледан у логорској амбуланти.

Поступак са српским радницима у овом штајерском логору, по признању самих радника, такав је да се бољи не може пожелети. Исти је случаи и са осталим логорима које смо посетили приликом свога обилажења српских радника у Немачкој. Оваквим поступком је најбоље сретство за разумевање психе једног народа, што је од највеће важности баш данас, када се ради о међусобном зближењу европске заједнице народа.

Српски радници после рада забављају се

ФАНАТИЧАН ОТПОР

У једном од последњих извештаја немачке Врховне команде читали смо реч „Фанатичан отпор". Реч је била о борбама у Нормандији, о држању немачких војника у битци против концентричних британоамеричких напада. Истога дана Рајтеров специјални дописник Кембел пише из штаба Друге британске армије: „Нема сумње да Немци пружају ванредно јак отпор нашем данашњем великом нападу". Други дописник агенције Рајтер пише да је „немачки отпор дошао до таквог степена на коме још никад није био". И он цитира речи једног енглеског официра који је рекао: „Изгледа тако као да је Хитлер у овом моменту лично дао сваком поједином немачком војнику заповест да изврши највише што може."

И немачки војници врше највише што могу. У области западно од Сен Ло припремајући велики напад, америчка авијација састављена од 1.500 тешких бомбардера, од великог броја лаких бомбардера и ловаца, а укупно од 3.000 машина, бацила је у току 65 минута 6.000 тона бомби. Истовремено је била отворена најтежа артилериска ватра. Затим су Американци пошли у напад и могли су да напредују на једном уском фронту на једној дубини која није већа од отстојања између Калемегдана и Славије у Београду. Али већи део тог добитка у терену морали су поново да уступе Немцима, јер су немачки контра-напади имали потпун успех.

Генерал-фелдмаршал Ромел примењује своју оклопну тактику: он попушта пред великим нападима, али затим одмах прелази у контра-напад и уништава све што је продрло.

Услед огромног упорства немачких трупа инвазија стоји на месту. Инвазија доживљава неуспехе. Ради објашњења тих неуспеха треба да се сетимо и чињенице да ваздухопловство коалиције није могло да постигне најглавнији циљ, своје делатности пред искрцавање. Оно је требало да укочи сав саобраћај на простору северне Француске, како би онемогућило немачки отпор. Али овај циљ није био постигнут и тим је још једном доказано да авијација, и поред својих огромних могућности нема способности да изврши победу.

Као један од узрока тешкоћа инвазије треба да сматрамо и примену „V-1". Сада се ово оружје толико ојачало да се стварно може говорити о операциском значају новог немачког борбеног средства.

Ово средство је створило такву ситуацију у целој Јужној Енглеској, да Ајзенхауерова војска нема више потребне базе за операције на континенту: поремећен је саобраћај, укочена индустрија, обустављен нормалан рад надлештава, војсци је одузет одмор потребан пред полазак у тешке битке на континенту.

Те битке добијају у замаху и у жестини, али увек остају битке на малом, као апендико, полуострву у Северној Француској. Борба се локализовала и не добија стратегиске покретљивости.

Напротив, на Истоку се рат води у покретном стилу. Совјети и даље напредују на неколико сектора фронта, приближавајући се областима које су се још недавно налазиле ван фронтовске зоне.

Не поричући совјетске успехе, треба ипак обратити пажњу на веома интересантну чињеницу: првобитан совјетски план састојао се у продору ка обали Балтичког мора. Негде код Мемела и Либаве Совјети су хтели да избију на облау и да пресеку копнену везу између источне Пруске и Балтичких земаља. Овај план нису могли да изведу, јер је немачки отпор био сувише жилав. Зато су Совјети морали да промене правац офанзиве и да пођу према Варшави.

Ово је несумњив стратегиски неуспех. Неуспех толико значајнији, да он баца у засенак тактичке и операциске успехе црвене војске.

Не постоји сумња да ће Немцима успети и на другим стратегиским правцима оно што им је успело на мемелском правцу. Они ће да зауставе Совјете. Заустављене зато што је и на Источном фронту њихов фанатизам исто тако јак као и на нормандиском.

Реч „фанатизам" треба да применимо и говорећи о борбама Јапанаца против америчке војске и морнарице. Јапански војници, морнари и авијатичари указују такав отпор непријатељу да је потпуно јасно да ће победа бити на страни Јапана.

За постизање те победе створена је у јапанској држави једна нова концентрација снага. Образован је кабинет потпуне сарадње свих слојева народа и, што је најважније, потпуна сарадња оружане снаге и отаџбинске снаге.

Исто тако и у Немачкој предузете су мере за тоталну концентрацију снага, за тотално активизирање борбене енергије државе. На челу те акције постављен је рајхсминистар др. Гебелс, човек који ужива поверење Фирера и целога народа и који ужива глас генијалног организатора.

И Јапан, и Немачка спремили су се за одлучну фазу борбе противу непријатеља Тројног Пакта.

М. Војновић

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

СРПСКИ ПУТ

Ускоро ће се напунити три године како се српски добровољци боре, без обзира на све потворе и клевете, јер их води љубав према своме народу. Они полажу своје животе да би српски народ живео.

Добровољци су се зато и усудили да 1941 године, пођу смело у борбу до истраге против партизана. Многи, који су 1941 године сматрали ту борбу братоубилачком и који су због тога проклињали и клеветали добровољце, данас су и заборавили на такво своје слепило и сами се налазе у табору противника бољшевизма. Али, добровољце је онда водила велика и свесна љубав према своме роду, која им је омогућила да виде нашу српску истину, да пођу за њом, па ма сви били против ње, да се жртвују за њу, јер су знали да ће после тога и слепи прогледати и глуви прочути. У оној тешкој и тамној ноћи, која је обавила целу хришћанску Европу, у којој је наш народ заблудело лутао, и која је претила самоуништењем и уништењем, добровољци су, својом првом борбом, запалили зрачак светлости, који је помогао да српски народ нађе свој прави српски пут, којим ће изићи из свих тешкоћа данашњице на свој прави српски излаз. Данас је цео српски народ против комунизма. Он је то увек и био, јер је он антикомунистички по своме настројењу, по своме схватању света и живота.

Али, није довољно што је цео народ против бољшевизма. Огромну противбољшевичку већину, комунистичка мањина може лако савладати и завладати, ако цео народ не схвати да опасност још није прошла. Шта више да тек могу наићи још тежи, страшнији и опаснији дани. Зато цео народ мора, као један човек, једнодушно, уједињен духовно, постати активан борац против комунизма. Једном фронту комунистичком мора да се супротстави један, уједињен и сложан, антикомунистички фронт.

Сигурно ће српски народ победити, ако цео, уједињен и сложан, пође у борбу, борбено и отворено. Да би уједно остварио и своју нову српску државу. Тај пут то је градилачки пут српског народа. Он је указан судбински нашем народу пре више од 700 година, када је он постао нацијом. Тај пут нам је трасирао Немања политички и свети Сава православним хришћанством. Српски народ зна, да је Бог домаћин васељене, Краљ домаћин државе и народа, старешина породице домаћин куће. На тим домаћинским начелима српски народ има да уреди свој живот. Српски народ треба да постане народ домаћина. Сви национални Срби треба да се сложе на том путу, да не гледају ни лево ни десно, да се не варају ни у чије пријатељство, да се не уздају ни у чију помоћ, већ да на томе српском путу храбро и јуначки корачају до победе и ослобођења.

Само тим путем ћемо се ослободити. Само сви сложни и уједињени победићемо незаситиву аждају с Истока. Несложне, разједињене, разбуцане прогутаће нас Јосип Броз и његова дружина. Спрега Шубашића и Броза и нема друго значење. Пробољшевичкој власти Шубашић-Броз српски народ треба да супротстави против бољшевичко јединство и слогу, против-бољшевичко једновлашће и борбу.

С. З. И.

БОРБА У ПОДНОЖЈУ ЈАСТРЕПЦА

На положају Чуковац.

Одморни смо и спремни на нове подвиге. Јер, умор, напори и све тешкоће на које кроз двострану борбу наилазимо улазе у свет и трнов венац жртве, коју приносимо за спас народа и отаџбине. Жртва се без елемената подвижништва не би жртвом звала, нити би била последња степеница на дестви племеног омладинског идеализма. Због тога све препреке савлађујемо и противу свих стихија зла се боримо. Нема појаве која нас може омалодушити и обесхрабрити, нити умањити наш прегалачки енергизам.

Пети јули. Јутро. На положају смо. Командант издаје наређење: спрема се покрет. Команданти спроводе. Војнички и брзометно се потребне припреме извршују. На линима војника се одражава радост претстојеће победе, а једна десетина успламхирена чињеницом, да идемо поново требити губу из торине, а пуна самопоуздања и самоувереља у победоносни исход и поред бројне надмоћности непријатељеве, милозвучно пева: „Нема борбе, нема рата, без Јована команданта".

Можда је то одушевљење за борбу пуноћа вере у свог команданта и старешински кадар за људе који не познају довољно добровољачку психу, чудна, ненормална и фантастична ствар. Али, то происходи из дубоке и јасне свести о демонској опасности јудео-марксизма и његовог војничког израза; партизанства; и, најзад, из убеђења о значају наше мисије по судбину српске нације.

Последње припреме се завршавају. Топови су спремни, митраљези и бацачи су већ на самарима и пада команда: „Напред!" Са истуреним деловима за челно, зачелно и бочно осигурање, наше се чете у колони по један удаљују од старог положаја и приближују новом разбојишту. Духовно и физички наоружани очекујемо час борбе. Већ смо у непријатељској зони. Јединице сјајном умешношћу, обогаћене трогодишњим искуством, маневришу.

БОРБА ПОЧИЊЕ...

Сада је 11.30 и први митраљески рафали одјекују. Борба је почела. Одмах почиње великом брзином ново пребацивање и обухватни потези. Већ се у самом почетку примећује нервоза код партизана, која мало касније прелази у хаотично комешање и панику. Клавијатура наших митраљеза неуморно ради и семена смрти баца у подивљалу партизанску банду.

„Господине капетане, десно од цркве из шуме на чувику, партизани излазе и концентришу се" — један добровољац извештава команданта, који догледом исто испитује и утврђује. Затим, команда и грмљавина топовских и бацачких граната преовлађује ратоборном атмосфером. И гранате, прецизно избачене, падају на одређена места и својим пленом чине одметнике од вере и нације. Дим и прашина означавају погођени циљ и посмртни марш нељудској партизанској гамади.

Наступамо. Партизани су се укотвили и утврдили на дугом гребену Чуковац и к. 419. Врева митраљеске музике непрекидно траје. Непријатељ изгледа, верује да ћемо статички водити борбу, узајамним пушкарањем. Исти је у предоминантнијем положају и обасипа ватром, на коју куршумским таласима смрти одговарамо.

Док наше гранате крче и преоравају гребен, једна се наша чета, са већ прослављеним јуначком-командиром Д. Глишићем, из позадине подвлачи партизанима. Већ је у њиховој непосредној близини. Провлачи се још непримећена кроз шумарке и жбуњеве и најзад долази на одстојање од 40 метара. Врхунац борбе. Зенит борбене врућине. На гребену, кога су још увек упорно и жилаво партизани држали, води се жестока борба. Док мали бацачи ту на гребену проређују њихове редове, дотле гранате из тешких бацача и топова падају на коту 419, где се истодобно води борба.

ОСВАЈАЊЕ ЧУКОВЦА

Не уочава се више стара и конвенционална партизанска навика да уз фанфаре, таламбасе и паклену дреку партизанских проституткн, нападају противника. Напротив, и ако све предности имају, и ако би га могли и морали по свим војничким стратешко-тактичким законима држати, полако, га напуштају.

Врх Чуковца је у добровољачким рукама. Неодољиво се иде даље. Партизани, пали за „најсветије идеале" срп, чекић и петокраку звезду остају за нама. Ехо јарости оружја пролама се падинама Јастрепца. На крају, гребена партизани показују задње симптоме живота: „Овде партизани, напред батаљон, десно крило заломи". Заиста, заламају. Али, фронтом у провалију. Још два три митраљеска интервала и преостали део непријатеља је изранављен и разбијен.

И на к. 419 завршава се епилог борбе. Уз поклике Краљу упућујемо отровне стреле црвеном противнику. „Јуриш, ура, напред!" Остатак комунистичког олоша безглаво и разуларено бежи. Још неколико граната, избачених на пристижућа партизанска појачања, касапе их. Мртви остају, а живи, обухваћени бестијалним страхом, беже испред неумитне косе уништења.

Сада је 15.30. Борба је завршена. Десетковани су. „Шта ли сад раде ове крвопије", — пита се један млади добровољац. „Одређују збориво место: где се нађемо"! — додаје други.

Овај добровољачки подухват партизани су платили са преко 36 мртвих, још више рањених и жртвовањем драгоценог материјала: муниције, енглеских униформи, веша, ранчева, пропаганд них списа своје и англоамеричке пропаганде и друго. Наши губитци су: три лакше рањена.

СЛ. КОНТИЋ
добровољац-потпоручник

РЕЧИ ОМЛАДИНЦА-РАДНИКА

Ових дана, омладинац-радник Драгутин Ј. Прошић, упутио је из Тибингена у Немачкој, претседнику Српске владе, армиском генералу Милану Ђ. Недићу, своје писмо, које гласи:

Господине Претседниче,

Оче наш и спасиоче Светосавског Српства, — на прагу четврте године Вашег напорног **али светог и часног рада, желим ја, обичан радник-Србин, да Вам упутим пар мојих искрених мисли и жеља од срца.**

Ми, који са стране посматрамо таласање догађаја у Србији после покушаног »црвеног вихора«, видимо да су Ваши напори и жртве Ваше и Ваших младих **добровољаца и стражара уродили плодом** и да су Срби, ношени духом Светосавља и Српског национализма, у борби против комунизма, крвљу освежили своје старо огњиште.

Истрајте само, Оче наш, јер је свето и часно, попут наших славних предака, жртвовати се за слободу и за народ свој.

Ми Срби-радници, увек молимо Свевишњега Бога, да Вам даде снаге за истрајање на путу којим водите Српски народ и да светло оружје Вашег Корпуса крунише Слава.

Дана 25 јуна 1944 год.
У Тибингену

Срцем и душом Ваш
омладинац-радник
Драгутин Ј. Прошић

„ЦРНА ГОРА ПОД ПЕТОКРАКОМ ЗВЕЗДОМ"

Манастир Милешево. У углу: игуман манастира, Нестор Тркуља, кога су комунисти убили

Од пре кратког времена у Београду је отворена изложба »Црна гора под петокраком звездом«. Циљ ове изложбе је да, искључиво путем докумената, прикаже нашем свету бар један део оних ужасних злочинстава, које су партизански зликовци и »јамараи« починили над браћом Црногорцима, у времену од 1941 године до данашњих дана.

Изложба је смештена у основној школи »Цар Урош«, у улици Краља Милутина бр. 12 и отворена је свакодневно преко целога дана.

ДОБРОВОЉЦИ НА ЖЕТВЕНИМ РАДОВИМА

Док многи српски добровољци у разним јединицама учествују са пушком у руци на фронту одбране Србства, ради очувања Србије и српског народа, дотле они добровољци, који су као посада остали у појединим местима, исто тако својим радом омогућују српским сељацима да на време обаве послове на њиви, како не би пропадао овогодишњи усев кога нема ко да обради.

На тај начин добровољци као вредни трудбеници на народној њиви стварају могућност, да обрађивањем и прикупљањем летине, српски произвођачи на време збрину род са својих њива и тиме обезбеде довољне количине исхране нашем непроизвођачком становништву.

Добровољци који се налазе у Ваљеву, обилазе поједина села и засеоке ваљевског среза и помажу нашим сељацима на радовима око жетве. Тако су добровољци 9 чете са својим водницима отишли у село Попучке, Срез ваљевски, где већ неколико дана иду из једне у другу сеоску кућу и својим младалачким рукама обарају презрело класје пшенице, коју до сада — у недостатку радне снаге — није имао ко да коси.

Прво су отишли у кућу старога ратника Чедомира Равића, који има једног сина у заробљеништву, а другог у добровољцима. Са сузама у очима примио је стари Солунац младе српске добровољце ,који су му се одмах ставили на расположење. Како је лепо било гледати српске добровољце са оштрим косама у рукама. И док једни косе, дотле други зрело житно класје купе и везују у снопље, а трећи слажу снопља у крстине. Посао се развија брзо и са умешношћу, као да је то једини занат српских добровољаца. Ради се као своме најрођенијем. Умор код ових младих трудбеника се уопште и не опажа. Цео посао се обавља са ведрином, али и са крајњом озбиљношћу. И за два дана, велике и простране пшеничне њиве старог домаћина Равића биле су покошене, а пшеница лепо сложена у крстине. Милина је гледати те крстине које се као под конац нижу дуж њива.

Увече по обављеном послу седе добровољци око својих шатора, а међу њима и стари Чедомир Равић, који им са сузама у очима говори:

„Децо моја, ви сте она права српска војска какву је некада имала мајка Србија. Мило ми је што се и моји син Живота налази у вашим редовима ,јер ви својим радом ,само помажете овом напаћеном српском народу. Ако неком нисте помогли, одмогли му заиста нисте. Продужите тако синови моји ради добра и спаса свога народа и своје отаџбине. Народ ће вам за то бити захвалан, а Свемогући Господ Бог, нека вас поживи!"

После овако очинских речи, добровољци у знак захвалности певају чика Чеди своје песме, које кроз вечерњу тишину допиру и до последње сеоске колибе.

Кад су обавили жетву код Чедомира Равића, добровољци су отишли на имање Величка Радојчића, чији је један син такође у добровољцима. И њему су пшеницу покосили и у крстине сложили. А чича Величко, озарен радошћу, говори добровољцима:

„Хвала вам децо. По сто пута вам хвала! Још би ово стајало непокошено да ви не дођосте и мушки ми не помогосте. Поред оваквих војника Србија мора живети, јер ви својом борбом и својим радом нећете дозволити да је нестане. Ето, као од шале сте ово данас мени покосили, сутра ћете другом, а знаите да све то народ види, те вас мора поштовати и ценити."

А још лепше је било видети наше добровољце на послу код честите старине Обрена Грбића, чији су синови у заробљеништву, а коме је било наређено да не сме примити добровољце на своју њиву. Међутим, он не само да их је примио, већ им је очински рекао:

„Три године има како овуда пролазе разни војници, али никад још ни један од њих не узе мотику у руке да помогне. Дођу те се само наједу и напију, а не знају како се то тешком муком створи и спечали. Међутим, ви први пут дођосте и ништа не затражисте, већ напротив, понуди

Жетва је већ при крају. Последње класје пада под снажним замасима младих добровољаца...

сте се да ми помогнете да ову моју летину на време пожњем. Наш народ каже: „У добру је лако добар бити, на муци се познају јунаци."

А када су добровољци и чика Обренову пшеницу пожњели, запитали смо га, да ли је задовољан? Чика Обрен је одговорио: „Од свег срца вам хвала! Хвала вам на труду и раду. Ађ нешто морам да вам замерим. Од нас су три године само тражили, а ништа нису давали и ми смо научили да дајемо. А ви добровољци дадосте зној свој и труд свој, и ништа не затражисте. Не хтедосте од мене ни понуду да узмете, ми то нисмо научили. Ето, то ми је жао ,јер код нас на селу је обичај, да се после рада понуда прими.

Тек, кад смо ми чика Обрену објаснили да добровољци примају своју редовну храну, и да не смеју да буду на терету ни једном сеоском домаћину, чика Обрен је помало разумео, али му ипак није било право.

Па не само да су добровољци тог трошни сеоских домаћина пожњели пшеницу, већ још и многим другим сеоским породицама, чији су чланови страдали у разним националним одредима у борби противу комуниста. На тај начин су исказивали своју захвалност онима, који су се свесно жртвовали да би Србију и Србство сачували.

А када је једног дана командант батаљона, поручник Миленко Поповић, отишао у село да види како су сељаци расположени према српским добровољцима, за кратко време окупили су се око њега многи сеоски домаћини, који су се од свег срца захваљивали Команданту на потпори коју им указују српски добровољци, као и на њиховом беспрекорном држању.

Српски сељаци из дана у дан све више увиђају, да су добровољци права српска војска која несебично сагорева у служби народа и отаџбине, и свесни су да само добровољци могу Србији и српском народу обезбедити бољу и сретнију будућност.

Бора Карапанџић,
добровољац

После завршене жетве, покошено класје слаже се у снопове и крстине.

Једној мајци

Болом измучена на постељи лежиш,
Ситне капи зноја на боре се нижу.
Ја ти крај узглавља... моју руку тражиш
И док ми је стежеш сузе сузу стижу.

Кроз тај стисак руке ја знам шта би хтела:
Реч утехе срцу, мелем болу своме,
Јер судба ти крвљу три венца оплела
И сакрила радост у животу твоме.

Како да те тешим? Немо седим, ето,
Кад те сузну гледам осећам се мали.
Твој дар добру нашем — све што ти је свето
За спас нашег рода ми смо ти узбрали.

Погледај на патњу Мајке Божјег сина
Са својима сравни Њене душе боли,
Па ћеш тад да схватиш да си и ти жена
Чији народ страда, јер свој народ воли.

На олтар Србије три си жртве дала:
Мужа, главу куће, и два дична сина;
Са орла су глава и два крила пала,
Ал' срце му куца крај свих тешких рана.

То је срце мајке што скршено јеца,
И откуцај шаље ко молитву Богу.
Крај крстача где јој леже њена деца
И вене кроз уздах и бескрајну тугу.

Утеши се мајко! Не остајеш сама!
Још доста је деце с духом прадедовским.
Са три свеже хумке, што си дала нама
Само дух си дигла пуковима српским.

СТ. Д. ПЕШТАНАЦ,
добровољац

БОРБА У НОЋИ

Кроз мртву тишину мрачне ноћи, десетина мојих другова иде напред. Куда и зашто, то само они знају. Из даљине се са железничког раскршћа чује хуктање локомотиве, које ће ујутру да повуку и пребаце из села у град и обратно слободан свет, који само о себи мисли.

Док смо се одмарали на изласку из села, нека расточена кола долазила су из даљине. То вероватно неки сељак иде на удаљену њиву, а можда бандити преносе свој плен. Каква крајност, а ипак тако честа стварност. Кренули смо даље. У зору смо имали да изненадимо једну бандицу у суседнем селу. Зато се много не журимо. Корак по корак и чести, потмули звекет оружја било је све што је могло да нас изда подмуклом противнику, ако нас буде на вратима села очекивао. Зато смо ишли меканом подлогом друмског канала. Спрему смо притегли и слух напрегли, а оком назирали најужи простор око себе. Тишина. Само неки гласови допиру испред нас. Десетар се сигурно љути. Храброст не оповргава опрезност, а они у претходници, па разговарају. Али, један револверски метак па други и детонација бомбе... Ту су... Један нам рафал прозује преко глава. Збиља су ту. „Пусти их нек се открију", — рече десетар и даде наређење да се прави „одбрамбени јеж". „Сад почињи!"... Испрекидани рафали светлеће муниције прошараше суседним простором. Са друге стране чу се јаук и нека вика. Ватра снажно сева. Зрна фијучу, а по која ручна бомба осветли читав простор. „Целим рафалима!"... Ватрене нити наших зрна уткивале су се у таму ноћи. Противничка ватра нагло престаје. „Прекини! Пажљиво осматрај"... Наше врање цеви умукоше. „Да није кога погодило?" — тихо смо преносили питање. Од прве ватре не беше никакве озледе. — „Бог нас чува, као и увек", уздајући се у Њега, говорили смо.

„Перо, ко је опално прве метке?" — упита десетар једног из патроле. „Убио сам једног, а за двојицом сам бацио бомбу — то је била њихова патрола. Одосмо до леша, остали се изгубише у мрак"... „Можда је нека „позната тица", — процеди мој помоћник. На неких педесет метара појави се светлост. То батеријска лампа скида поне вео са бандитовог лица. Чу се глас и јек плотун груну. Открили су се, шта ли је било? Одговорисмо и ми јаком ватром. И опет наста тајац. „Ево, нове маузерке и три бомбе. А кама му мирише на кајмак. Хајдмо! Лево и десно од друма, полако и опрезно"... Стабљике шаше повијају се уз шушањ и одјек сувог лишћа. Трошне бразде оранице угибале су се под тежином корака. Роса са младе детелине квасила нам је ноге. Сад су се чули пуцњи; сваког часа све удаљенији...

Зора је разоткривала круне оближњих стабала. Славуј је, освешћен од страха, поздрављао нови дан. Певци су причали своје доживљаје. А лавеж паса потсећаше нас на протекли догађај. Кроз плаћање јутарње зраке који данас светлије падају на земљу, уносећи нове наде, кренусмо напред.

Милан Мишулић,
добровољац

СТАВ И ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Има код нас још на жалост извесних кругова, — премда их је из дана у дан све мање, — који шире о српским добровољцима најогавније заблуде. Најневероватније измишљотине бачене су у српски народ против оних који су одлучили да своје животе жртвују за спас тога истог народа, па чак и тих који онаке заблуде шире. **Ни њих српски добровољци не мрзе. Не мрзе их и не могу да их мрзе јер је љубав српских добровољаца према српскоме народу толика да за мржњу нема места.** Али је баш због тога све више оних који почињу да увиђају исправност пута којим српски добровољци иду.

Српски добровољци верују у победу добра над злом и због тога ведро гледају и у будућност, сваки пут кад српски народ учини нешто што је Господу по вољи. А забрину се опет за будућност нашег народа сваки пут кад се у нашем народу учини нешто што не може да буде у вољи Господу.

Неће измрцварено Србство спасти мржња, освета и истребљење већ љубав и истина.

Због тога српски добровољци и иду путем љубави и истине чувајући се бодро да са тога пута ни за длаку не склизну ни као заједница ни као појединци.

Снага у служби истине и правде, ето то је пут српских добровољаца.

Најновије издање Српске књижевне задруге

Сусрети ЈЕЛЕ СПИРИДОНОВИЋ САВИЋ

На први, летимични поглед, **Сусрети** г-ђе Јеле Спиридоновић-Савић изгледају као љубавни састанци једне културне даме са својим културним симпатијама.

На други, прибранији поглед, **Сусрети** г-ђе Јеле Спиридоновић-Савић су двадесетгодишњи огледи у примењивању езотеризма на гране чисте уметности, сматране као сан живота.

Са Јелом Спиридоновић-Савић, управо са њеним **Сусретима** учињени су примерни напори да у српску књижевност, управо у Српску књижевну задругу, уђе још једно космичко новорођенче у повојима такозваног српског језика, који би под трансцендентним оптерећењем требало да звучи и хујн као ораторијум.

Жена списатељица у српској књижевности има и леп број, пробан и испробан на тананим свилама мисаоности, на мрким кадифама осећајности.

Имао их је средњи век.

Имају их и дани јучерашњи и дани данашњи.

Краљица Јелена, кажу, била је списатељица такве озбиљности да су савремени повесничари њена дела стављали у средиште културне делатности. Царица Милица у потез-два дала је ванредне изливе пантеистичке меланхолије: њена кћи, Јела Балшићка елегантно је писала о најснажнијим проблемима свога доба: монахиња Јефимија извезла је златан роман — епитаф.

У дане јучерашње, у дане данашње исто тако постоји плејада жена-списатељица, почев од Милице Стојадиновић — Српкиње, па Драге Дејановић, па Милке Гргурове, Јелене Димитријевић, Данице Марковић, Милице Јанковић, Исидоре Секулић, Десанке Максимовић, па још много других, све до Сусрета, те најновије, најмлађе, најомладније женске књиге у нас.

Полетне као соколице, под преливима белим и црним, бојама радости и жалости људских, те наше савремене високодостојнице, с детињством по школама са старошћу опет с књигом у руци, еволутивни смер свога доба осећале су и изражавају на начин који се зове — геократорски нагон, а с њим уједно даље и образце патетичног живота.

И тако с правом се може рећи да је српски лирски матријархат, историски још неповезан, критички још некспитан, дао и даје поборнице лепоте без шминке, без огледала — већ лепоте као снаге уметничке истинитости.

•

Као песникиња Јела Спиридоновић-Савић позната је са својих питомих, готово умирољених стихова, као влат по влат вучених и извучених из огромног стога, на чијем је врху Бог без бора, а на чијем подножју срце с трном. Претежно је певала и оплавала оптицај најбеље и најмање, не непосредним средствима борбе с природом, већ стихујући неки херувимски амалгам такозваног вишег и такозваног нижег живота, те је била и остала песникиња — јерархиског лиризма.

А каква је у стиху, таква је и у прози.

Као есеисткиња, својим **Сусретима** Јела Спиридоновић-Савић извршила је покушај једне портретне антологије, дала у лепом смислу једну књигу са местима и за слагање и за неслагање, али увек искрену у анализама оптицаја најбеље и најмање, увек у друштву гаинја, светаца и светитељки, те је била и остала есеисткиња — јерархиског критицизма.

Јерархиског критицизма, где су биће и небиће једно исто, где је анализа и средство и циљ сазнања, где је све атом вере, све вера без мере, вламен и развлачен трансценденталан идеализам:

„Оплемењен, културан, човек је свестан, да се никаква трајна срећа не састоји у томе, да он нешто постигне, него у проданости нечему

што је веће од њега самога: идејама, које га изводе из уске тамнице његовога „ја" напоље, у шири живот, да се да: било науци, или отаџбини, или човечанству, тек нечем изван себе."

Са Јелом Спиридоновић-Савић, слагао се човек или не са **Сусретима**, грани српске есеистичке књижевности додани су листићи чијег са шума ерудиције и искрености и такозвани мужи велеумни постидели не би.

•

Једна једина примедба.

Царство мистицизма, царство екстаза, о којима списатељица **Сусрета** тако значајно говори, има једно своје велико поглавље које се зове — српска мистика. Снажна узрења Доментијана, духовне арабеске Првовенчаног, видни и невидни светови Данила, пуни естетски, за чудо како нису коснули ону, која је деценије посветила херувимима готске, галске и такозваних других расних психа.

Једна једина примедба.

Царство сликарства, царство музичарства, о којима списатељица **Сусрета** тако значајно говори, такође има једно посебно велико поглавље — српску уметност.

Снажне фреске Сопоћана, Дечана, Студенице, визионарске мелодије говора, песме, свирке, веза, дубореза српског, за чудо како нису коснули ону која је деценије посветила еугеникама туђег звука, туђе боје.

Једна једина примедба.

Грудне и родне уметничке истине осећају и изражавају само они и само оне, који не аналитичку већ афористичку прошлост свога духа знају.

З.

ЈЕДНА ШЕТЊА ПО ДАНАШЊИМ БЕОГРАДСКИМ ПОЗОРИШТИМА

ГДЕ СЕ СВЕ НАЛАЗЕ ПОЗОРИШТА

Ако би се ударило једним огромним шестаром код Славије, па другим краком описао круг, треба веровати да би се на томе кругу, чији пречник иде све од Калемегдана до Цветкове механе, нашла сва позоришта. Изузетак би учинило једино Позориште Удружења глумаца, које је остало у својој старој кући и онде даје претставе.

Народно позориште се сместило у једном лепом боровом парку у Брегалничкој улици, па је у теме смислу и добило назив — „Позориште у парку". Истина, тај назив би боље одговарао Централи за хумор, пошто се налази на Калемегдану. Али ово позориште добило је назив „Позориште на бункеру".

Србозарово позориште отишло је из Немањине улице чак иза Цветкове механе, у једну удолину и сместило се код кванте „Ница", па су га суседи интимно прозвали „Позориште у рупи", док је Удружење глумаца, да не би заостало за осталима, што се каже, да би било солидарно, отворило своју филијалу у близини Новог гробља, у Вразовој улици, па су сами глумци свој ново отворени театер крстили „Гробљанско позориште". Сама централа Удружења, пошто је остала у центру града, бившем центру града да се боље разуме, незванично је названа „Позориште са периферије".

ПУБЛИКА

„Их, бре, господине", прича један бркајлија код Србозара, одевен што по кажу у геминте одело, „вала, одох и ја у позориште"! Није да је лепо, већ, баш је фино. И ако баш све не разумем јер говоре отменим језиком, сит се и насмејем и налупам!"

У Народном позоришту био је импровизиран код публике овај дијалог:

„Да ли ти глумци то сами од себе онако говоре, леба ти, или их неко томе учи?"

„Незнам, мајка ми жива била, али мислим да је све то онако! Знаш глумци су људи којима све пада на памет, па се и то договоре... Да, договоре брате, да се ми смејемо..."

Извесним оваквим договорима има прилике данас да присуствује многа публика, како она са периферије, у пређашњим позориштима, тако и она близу Калемегдана. За то ће, вероватно за храброст, добити посебна одликовања. У овом случају реч је о „Позоришту на бункеру". На сцени је Ања Цветковић. Понаља човек сцену из комада „Др", а у улози Животе, и свет вришти. Ања игра, а све гледа у небо као астроном и тражи авионе, или ослушкује сирене. Глумци играју са њим и сеире. Знају они, чим засвира први брод на Сави, да ће Ања загребати у први бункер и оданде га више нико неће извући све док не прође подне. Сада, кажу, пренео је у бункер и кревет, и шпорет, па тамо обитава.

У „Гробљанском позоришту", пре неки дан на проби, Фазловски је као „Зулумћар" учинио прави зулум према празним клупама, махао је и викао да се орило, па је и позориште тога дана било прекинуто, јер су гледаоци просудили према укусу, да се на сцени ипак мора нешто крупно дешавати, када се тако вичe.

Иначе, најинтимнија атмосфера је у „Позоришту на периферији", односно у Удружењу глумаца. Лак програм изазива и лако расположење, па се и за време претставе дешава да монолог сиђе са сцене у партер и обрнуто.

То се све објашњава изобилним разумевањем и полетом гледалаца, који сада користе прилику и жеље да дођу до јевтиног реномеа. У сваком појединцу се можда крије Молијер или Шекспир, јер сваки од нас или пише бар нешто, или игра бар нешто. Шта, то је споредно.

РЕПЕРТОАР

На репертоару су мање више старе, али добро опремљене ствари.

Народно позориште, тако, даје комаде из народног живота и комаде са тенденцијом хумора: „Зона Замфирска", „Два ванцика", „Бидо", „Несуђени зетови". „Кавалериіа рустикана", „Бајаџо", „Севиљски берберин" и налази на праву буру од одушевљења код гледалаца.

Крвопои и дрвећа унаоколо су увек препуни као и само гледалиште, а главни претстављачи добијају обилан пљесак. И онде су већ добили своје симпатизере Ања Цветковић, Жарко Цвејић, Станоје Јанковић, Бојка Констан тинова, брачни пар Златковића, Сима Јанићијевић и др. Они данас пуне кућу, а то је, и за управу, а и за богињу Талију, главно.

Централа за хумор даје, у новим приликама, и нов програм, бар у погледу њеног досадашњег рада. Сада се програм мења сваки дан. Ту су „Др", „Лажа и паралажа", „Душаново јутро" и др. са главним носиоцима улога: Ацом Цветковићем, Блаженком Каталинић, Паіом Богатинчевић, Мићом Васић, Врбанићком и др. Публика овде није баш тако раз новрсна, некако је стабилнија, јер су све то стални посетиоци оближњих бункера, па Позориште гледају из захвалности.

Србозар код „Ниће" има искључиво националан репертоар. Ту су „Зона Замфирска", „Дукат на главу", „Два ванцика". „На бунару", „Бидо" и др. Носиоци главних улога су Љуба Васиљевић, Огњанка Хет, Драги Петровић, Јован Јеремић и др. Ово је можда једино позориште, у коме се публика са стаіања, у погледу броіа, такмичи са оном са седења.

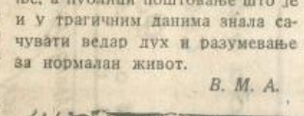
Удружење глумаца, са две позорнице, има најразноврснији програм. У Централи је стална а у Филијали повремена публика. Према томе се и програм подешава.

Сваке недеље Централа мења програм, док Филијала и мења, и даје нов, односно стари, већ како то публика тражи. У Филијали су пуни позоришни комади, од три чина, за забаву и за почку, а у Централи само актовке, за забаву. Тамо се публика који пут и расплаче, а у Централи само се смеје. Филијала зна и да троне, а „Позориште на периферији' и да доведе до делиријума од одушевљења.

И тако, када се око пет часова по подне, али најдоцније око пет и тридесет, подигну пет завеса на пет легалних сцена у Београду, публика заборавља на дневне бриге, патње и стрепње, заборавља на оно већ снивано „Пажња, пажња..." и тоне у заборав неког живота изван реалности.

Тамо горе, на сцени, све је лепо. Заиста, велика је улога позоришта; управама и претставља чима треба одати свако признање, а публици поштовање што је и у трагичним данима знала сачувати ведар дух и разумевање за нормалан живот.

В. М. А.

Тешта

Зора нас је нашла спремне, са песмом на уснама,
са песмом која слатко избија из савладаног труда.
О, било је тако ведро и широко у жетелачкој души
кад срп рески севну бескрајним њивама!
У осмеху свију распламсавала се завичајна груда
кад на српу класје стаде да се руши.

Да, ту су и веселе шеве, које знамо још из основне школе,
ту је сунце, које нам, погнутима, пада на плећа;
ту је поветарац који с плавих шума слеће на груди
и шуми пијаним морем класја, милује мишице голе,
док се неодољиво све већа и већа
поносна радост вечног хлебоборца буди...

У Шумадији негде и сад се још налазе трагови
несрећног нашег дома, у корову, усред села,
и кад стигну дани косача и берача, ја се довлачим
ломан, ћутљив, веран: остављам живот нови
и вапијем, ушвељен, за јутра наша бела
да се придигнем бодар, да се осетим јачим.

Дођох опет да удахнем земљу плодну, засејану
вековним патњама мојих горштачких предака,
засејану животима што су насилном смрћу сламани,
засејану надама што су чекале будућност насмејану,
засејану пламеновима пред дубоким царствима мрака,
о, да удахнем силно занос овај необуздани!

И ја опет видим Србију у овој свечаности,
видим је милу у њеној темељној целокупности,
и опет ме неодбрањиво снађоше њени бодри токови,
њени присоји, њене мржње, њени пољупци прости,
што су потирали многобројне дубоке жалости
из којих се рађаху најнећи наши снови.

И ја сам радостан још више „иако сам стекао беле руке,
иако сам стекао образе бледе и преживео триста мука,
ја сам радостан што не налазим трагове бездушне
цивилизације
на пољима овим: антене, димњаке, грозне машинске хуке,
јер овде засејава, копа, жње и сече тешка сељачка рука
и неупоредиво наше сељачко срце истрајно бије.

Са колико љубави се свијају стасови жетелаца
и са колико сложности одјекују песме велике мобе!
Немогуће је мирним погледом пратити оваква дела
и зато се све моје биће у несвакидашњи занос баца
и мисли ми се, као на вршајима узрели класови, дробе
и нижу складно у ђердан сјајни од бисера бела.

Њиме бих да украсим девојачка грла у жетвеном реду,
на кошуљама младића да уплетем у везове шарене,
па да их носе са братском гордошћу бодрих соколова:
тако бих само с њима оживео своју младост бледу,
угледао своје хоризонте тмурне топло разведрене,
озорио попришта бескрајна сних својих болова.

Сељаци, браћо моја радна, остављена, ви дижете високо
домовину нашу и ја знам: још више она ће стајати
јер се ослања о плећа ваша, о тешке и црне руке;
она је тако сигурна кад нам је кореном у срцу дубоко,
и спокојство ће је чинити још лепшом чим јој се врати
сва љубав срчане деце што крваве пребољевају муке...

У крстине тешке, троме најзад је пало златно жито,
пред смирај сунца које је најчиниј нео дан бдило
над скупном срећом наших прасконских великих села,
и кад се на сентименталној месечини заљуља кало вито,
ја осетих сав усхићен: испод завичајног топлог крила
опет ме је, изгубљеног, отаџбинска љубав срела!

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

ИСПИТИ У ВЕДРИНИ

Брежуљци пошумљени воћњацима, пространа поља жута од пожњевеног жита, зелена од бујног кукуруза, узане стазе које се протежу, кривудају и просецају дуж живих ограда и поточића, раштркане кућице које целом крају дају неки неодређени утисак села и далеке градске периферије, сунце које се ваља и

Ученици пред полагање, преслишавају се

својим јасним бледо руменим зрацима оцртава бистрим акварела цео идилични пе

То су они лепи утисци које да нас наши најмлађи, наша средњошколска омладина, добија у раним јутарњим часовима, кад полази са оном убичајеном стрепњом у свима дамарима, такозваном „предиспитном тремом", да се на крају школске године појави пред строгим и намрштеним лицима наставника.

Случај је ове године, услед ратних прилика и неприлика, из основа друкчији од ранијих година.

Данас ђаци наших мушких и женских средњих школа, кад полазе на испит, напуштају град ску гужву на трамвајској стани ци код „Цветкове механе", да би се одатле отиснули на пол ске стазе.

ПОМЕРЕН ЦЕНТАР КУЛТУРЕ

Центар културе, под ударом терористичких бомби, померио се неколико километара према југоистоку. Загушљиве учионице су напуштене. Нови центар културе постала је ведра веранда хот „Мусе". Треба напоменути да ни то није онај „Муса" из центра, већ један до сада непознати, периферијски, готово сеоски. До сада се ту није налазио никакав народни универзитет. Била је само народна кафана, можда друмска механа у продужењу Маринкове баре, пред насељем званим Маидан.

Сад су се усредсредиле ту мно гобројне испитне комисије београдских средњих школа: директори, професори, ђачки родитељи, ђаци размажени и неразмажени, девојчице кађиперне и мушкобањастог модерно-спортског типа, затим шефови, референти, чиновници и чиновнице извесних одсека Министарства финансија који су сада тамо преместили своје седиште.

НАСТАВА У ПРИРОДИ

Неки педагози залагали су се пред рата најтоплије за наставу у природи. У томе практично нису успели. Сада је то остварено. Под неком надстрешницом, или под ведрим небом, у Маидану или Малом Мокром Лугу ђаци београдских средњих школа полажу своје годишње испите у свежини чистог ваздуха, у ђарлијању поветарца, у мирису свеже земље и зрелих усева.

Лица су сва ведра: и лица ђака, и лица наставника. Она уобичајена ђачка „трема" готово је нестала. Наставничка лица, по правилу строго озбиљна и намрштена, овде су некако насмешена и приступачна.

Не седе испитне комисије за катедрама, већ за обичним кафанским столовима, или чак на столицама без столова, или на ивичњацима бунара, или на пољским оградама. Утолико је ро-

Наставнице IV женске гимназије испитују ученице

мантичније. И на лицима ђака не огледају се страх и збуњеност.

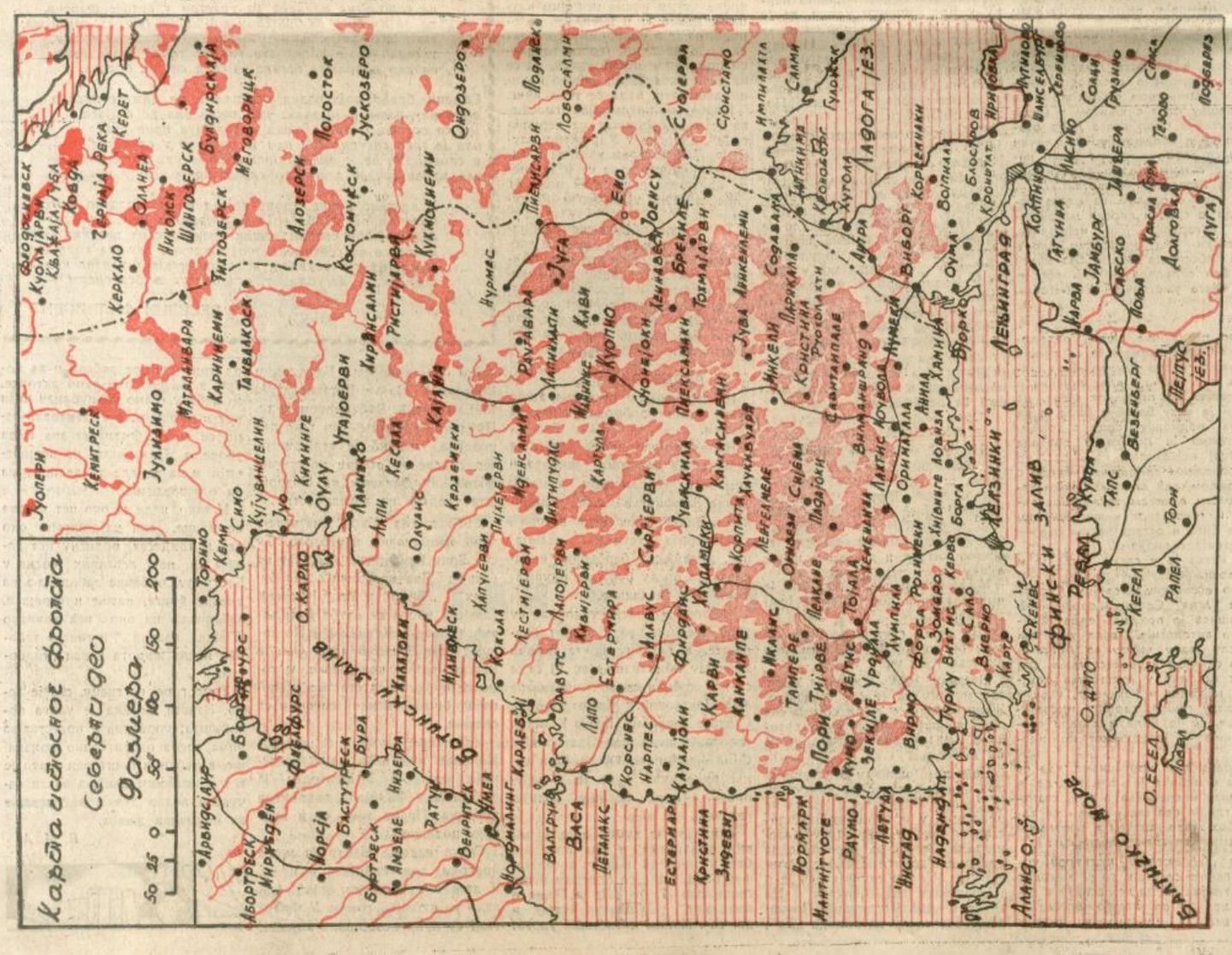
ТОК НИЈЕ ПОРЕМЕЋЕН

Старији: присутни родитељи, чиновници из околних надлештава, редовни бегунци из Београда, који су „узели ноге под кирију" седе за то време у дебелој хладовини широког трема код „Мусе", који их обилно услужује пољима, шприцерима и предратним мезелуцима. Посматрају омладину са извесном трун ком зависти и жаљења за тим дедим годинама које су прошле, али ипак са потајним задовољством што су те страшне испите одавно пребродили и стекли пуно право да забораве бар три четвртине од онога што су тада морали да науче.

Све је то била борба за сведочанство, а њихова сведочанства леже црно на бело у овереном препису у архиви њиховог надлештва и омогућавају им да буду данас пристави, секретари, референти или саветници те и те групе, да очекују унапређење и да једног дана постану шефови и директори, кад их ови исти данашњи унезверени ђаци буду заменили на досадашњим положајима.

Главно је то, да данашње тако изванредне, тако тешке прилике, нису пореметиле ток ваше наставе, да се рад у школама наставља и под најнеобичнијим условима, да наша омладина не губи време у нераду и да се просветни план спроводи на основу нацрта који треба да припреми наше будуће генерације интелектуалаца за преузимање врло важних функција државне управе, државне администрације и свих грана интелектуалне делатности.

КАРТА ИСТОЧНОГ РАТИШТА – СЕВЕРНИ ФРОНТ

Новчарина плаћена у готову

ЈНЛВ. БИБЛИОТЕКА
Ђ И. Бр. 19947

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 33 ГОД. II
Београд, 5 августа 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СВЕСТ НАШИХ НАЦИОНАЛИСТА

Српски народ је ту скоро показао велику зрелост и хладнокрвност поводом почетка инвазије на европско тле од стране Англо-американаца. Неки су очекивали да ће један део српског народа послушати позиве Лондона и да ће отићи у редове Јосипа Броза-Тита да са своје стране помогне акцију Англо-американаца у Европи.

Черчил и Рузвелт очекивали су да ће на прве вести о искрцавању англоамеричких трупа на Западу изазвати побуне и устанке код европских народа и да ће им тако олакшати њихове операције. Међутим, европски народи сити англоамеричког терора, који је требало да припреми инвазију, свесни своје европске солидарности у борби за независност Европе, нису се одазвали овим надама „ослободилаца".

У Француској народ бежи од „ослободилаца", проклињући их за све недаће и несреће које изазивају енглеске и америчке трупе у областима где оперишу. Код нас бомбардовање малих градова, митраљирање возова и другог становништва, после терористичких бомбардовања Београда, Ниша и Смедерева изазива огорчење и револт према тако званим „ослободиоцима". Српски народ је много искусно за ове последње три године и лако више не наседа страној пропаганди и позивима из Лондона и Вашингтона.

Чак они који су се сматрали као директни експоненти Лондона окренули су му сада леђа и иду путем српских интереса. Они се не обзиру што се замерају Черчилу, што их се он јавно одриче и чита им лекције српског патриотизма, упућујући их да се сврставају у редове Јосифа Броза-Тита, који жели истребљење српског народа. Нема више никога у Србији ко би дао пребијену пару за пропаганду из Лондона и поступао по њиховим инструкцијама и жељама.

Зато верујемо да ће и догађаји прекидања дипломатских и економских односа између Турске и Великог Немачког Рајха неће имати никаквог утицаја ни такве последице на наш став ни на држање наших националиста. Несумњиво је да се ратна зона приближава Балкану, који вољом Англоамериканаца може постати ратно поприште и познати све страхоте рата и „ослобођења" као што је већ случај са Италијом и Нормандијом у Француској.

Прекидање односа између Немачке и Турске, као што је Анкара јавила не значи рат између ове две земље али је несумњиво да Турска подлежући у овоме притиску коалиираца биће приморана да чини и друге уступке и концесије, које ће могу лако довести у сукоб са Великим Немачким Рајхом, који може бити приморан да предузме превентивне мере. У том случају несумњиво би Балкан био убачен у вртлог рата и имао би да проживи све страхоте и све страшне последице ратног стања и борбе на своме тлу, са свима „даровима", које доносе англоамерикански „ослободиоци".

Зато је потребно да будемо на још већој опрези, да повећамо бригу старања о нашим властитим интересима и о нашој судбини, да не бисмо у овој фази рата доживели нове недаће и нове катастрофе. Опасно би било по земљу ако би неки од националиста овај догађај схватили другојачије, него како се стварно он поставља.

Ми смо до сада најтежа искушења срећно пребродили захваљујући нашој свести, али би било жалосно да сада правимо нове погрешке које могу бити фаталне по опстанак српског народа.

Наша је дужност да и даље останемо мирни и присебни и да чекамо развој догађаја на ратиштима, не одлучујући се и не приступајући никаквим непромишљеним корацима на основу моментантне ситуације на бојиштима.

Ратна срећа је променљива и треба имати стрпљења па мирно сачекати крај овога периода у војним операцијама. Он значи један специјалан моменат у њиховом развоју, после кога ће доћи стабилност фронтова са могућношћу неочекиваних изненађења у новој стратешкој ситуацији са употребом новога оружја. Зато би било од велике опасности ако би неко од националиста схватио нови став Анкаре као знак за неку акцију на Балкану.

У овим моментима треба показати да је трогодишње искуство ухватило чврсто корена у свести српских националиста, да су они напустили коначно романтику и нестварност, и да сада гледају реално на догађаје и односе у светлости искључиво српских интереса.

Ми смо толико уверени у постојаност нових оријентација српских националиста да сматрамо да није потребно упућивати неко нарочито упозорење или какву опомену. Ми смо уверени да је време заблуда и романтике дефинитивно прошло и да се данас сви националисти у својим поступцима руководе разумом и интересима српског народа, који нам налажу и данас као и јуче чување реда и мира и скупљање свију позитивних националних снага у један јединствен фронт за чување и одбрану Србије од комунистичке опасности и у сваким другим евентуалностима.

„С—Н"

СЛУЧАЈ ТУРСКЕ

Читави свет стајао је задивљен мудрошћу турске државне политике. Јер налазити се на једном тако важном месту и успевати да се одржи ван рата, претстављало је заиста мудро руковођење државним бродом. Зато је та политика Турске изазивала завист свих оних које је ратни вихор био захватио, а који у овом великом сукобу разноимених сила нису могли да сагледају било какав свој лични интерес који би диктирао напоре и жртве какве овај рат изискује од његових војних или невојних учесника.

Упркос тешких искустава свих малих земаља Турска је ипак прекинула своју неутралност. Из онога што до сада знамо из њених званичних саопштења види се да то није учинила ни из каквих разлога који су везани за било какав њен сопствени интерес. У објашњењу које је њен председник владе дао скупштини вели се да се на овај корак Турске одлучила ради извршења својих обавеза које проистичу из уговора о савезу са Енглеском. Према томе Турска је на овај корак била присиљена од своје савезнице.

То би била логика коју намећу изјаве најодговорнијих чинилаца Турске. То би била логика коју би наметало и посматрање односа Турске са силама осовине и њеним савезницама.

Да ли је могуће да ти и такви разлози натерају државнике Турске који су у много тежим тренутцима, но што је овај, имали снаге и мудрости да Турску очувају изван рата. У то је тешко поверовати. Стављати на коцку све оне огромне тековине које су Турску довеле у ред великих и модерних држава, само ради извршења уговора према савезници, која ни један свој уговор са осталим савезницима није одржала, која је погазила све дате речи и чије се издајство према својим савезницима баш ових дана тако очигледно демонстрира на примеру Југославије и Пољске, било би заиста више но глупо.

Прекидати односе са једном земљом која је више но пријатељски била расположена према Турској само ради једног уговора који је огромним променама на Балкану и Средоземљу постао готово беспредметним, претстављало би наивност незапамћену у политичкој историји ове хиљадугодишње државе.

Јер, не само што Турска није била угрожена од стране Немачке и њених савезника, она је напротив, свакога тренутка могла рачунати на пуну заштиту с њихове стране, ако би била нападнута ма од кога другог. Са силама осовине њу везује и њен политички и социјални строј, који ни са силама демократије, ни са комунизмом нема никакве везе.

Ако се упркос свему том, Турска ипак решава да изађе из става неутралности и да читаву своју будућност стави на коцку, мора да има дубљих разлога који нису садржани у изјави њеног претседника и нису објављени широкој турској јавности, а још мање међународном јавном мишљењу. Ти разлози морају бити изванредно јаки, јер изванредно важни положај Турске намеће много компликованија решења но што су та за било коју другу балканску или европску земљу.

Самим својим прикључењем једној или другој страни Турска отвара питања својих садашњих поседа, па било да за сто мира седне као победилац или побеђена. А та питања претстављају њен животни интерес. Поседовањем европске територије, па макар и овако ограничених размера, али бескрајно значајних по свом геополитичком положају, Турска се ипак успела, и поред огромних губитака у Европи, да одржи као европска сила и да као таква буде сматрана у свету.

То своје преимућство Турска данас ставља на коцку, а самим тим питање свог значаја у међународном животу. Да би иронија судбине била већа, питање тих њених поседа не постављају и нису никада постављали они са којима она данас прекида дипломатске односе, већ они са којима се данас налази у савезу и са којима сутра може да буде принуђена да пролива крв.

Те чињенице нису непознате државницима Турске. Двестотине година води се борба око тих турских поседа. Борба за њих је традиција турске државне политике.

У целом овом најновијем ставу Турске мора да постоје дубљи, основнији разлози, који директно тангирају интересе Турске. Без њих до ове промене не би ни у ком случају могло доћи.

Али нису само то разлози турске државне политике. На промени овога става инсистирала је нарочито Енглеска, која је исто тако као и Турска заинтересована баш тим истим поседима и која је кроз двестотине година била савезник Турске у очувању њиховом. Они су нит који кроз сва то време спаја ове две земље. Отуда без икаквог страха да се не погреши може се слободно закључити да су они та нит која и данас спаја ове две земље и која их новим ставом Турске спаја још јаче.

У питању су само мореузи који се налазе у поседу Турске, а који за Енглеску претстављају животно питање, можда чак и више но за саму Турску. Другог разлога апсолутно нема. Јер рачунати на некакву турску војничку помоћ, могу само они којима турско наоружање није познато.

Поред тога, три и по године стајања са пушком к нози, у ратном напору без рата, значи за сваку војску, па и за турску, далеко више и страшније но два пута толико година тешке и напорне борбе. Турска не само што није наоружана за модерни рат, она чак за њега и не претставља некакву свежу силу. Тај разлог није могао Енглеску натерати да примени све да би Турску нагнала на овај корак.

Отуда то није разлог за овакав потез. Зато је тачнија констатација да је у питању очување онога што је кроз двестотине година претстављало најснажнију спојницу британо-турске политике.

Али, те поседе не угрожава Немачка са којом Турска прекида своје односе. Још мање немачки савезници. Те поседе угрожава само данашњи савезник Енглеске, који се налази на оном истом месту противу кога је двестотине година, скоро без прекида, трајао британо-турски савез.

М. Р. Стојановић

НА ТЕШКОЈ ПРОБИ

Надирање совјетске војске на територију бивше Пољске поставља проблем Пољске на први план међусавезничких односа. Двобој између Идна и Молотова завршен је поразом Енглеске. Совјети су са пољским ослободилачким комитетом закључили уговор који у потпуности искључује пољску емигрантску владу, иако је министар спољних послова Велике Британије изричито стао на страну пољске емигрантске владе.

Тај пораз постаје капитулацијом после одласка Миколајчика за Москву где ће бити примљен само као истакнути пољски политичар, како се то изричито каже у Тасовом објашњењу Стаљиновог позива пољском премијеру, а не као председник пољске владе. Да би енглеска срамота била још већа, Миколајчик путује по савету енглеских водећих кругова.

И поред свих ових готово драматских прилика, пут Миколајчика у Москву донеће у многоме разјашњење односа између англоамеричких и совјетских схватања будућег друштвеног поретка у свету. Истина, ми смо од англоамеричке пропаганде научили да слушамо да се све у свету дешава тачно „по споразуму у Техерану".

Али, баш на примеру Пољске, изјаве министра спољних послова енглеске и његовог совјетског колеге показују јасно да, бар у питању Пољске, између савезника није било споразума и да је за сада Енглеска била принуђена на капитулацију пред Совјетима. Да ли ће та капитулација бити дефинитивна видеће се из резултата Миколајчиковог пута у Москву.

Тешко је поверовати да ће резултати московских преговора пољског премијера довести до било каквих позитивних решења у корист пољске емигрантске владе. Као и у питању Југославије Стаљин је своје савезнике ставио пред свршен чин. Да је желео било какав споразум, он би га претходно тражио и врло вероватно да би га и постигао услед енглеског попуштања.

Али Стаљин је са пољским ослободилачким комитетом закључио споразум не остављајући у њему ништа отворено питање, које би дало могућности веровања да он ипак жели споразум са владом, која, упркос свему, претставља далеко више пољски народ, но што се то може рећи за пољски ослободилачки комитет.

Бројна пољска емиграција у Америци, пољске борачке јединице, које у Италији узимају активног учешћа у саставу британске војске, стоје потпуно на страни пољске емигрантске владе са једним од краја потенцираним антикомунистичким ставом.

До сада у питању односа Пољске и Совјетске Уније, влада Миколајчика заузимала је недвосмислен став. Тај њен став био је категоричан исто тако у питању социјалног поретка у Пољској, као и у питању њених граница. Под утицајем војничких кругова, који углавном претстављају упорну тачку пољске емигрантске владе, а који су главни носиоци антикомунистичког, па чак и антисемитског расположења пољског народа, а притом и најутицајније личности пољских емигрантских кругова, Миколајчик у Москви не може вршити велика отступања, а без њих, сваки споразум са црвеним Кремљом је немогућ. Јер једино ради чега би споразум са пољским ослободилачким комитетом могао бити отказан јесте пристанак Миколајчика на образовање једне камуфлиране бољшевичке владе, слично оној два Шубашића. На то Миколајчик може пристати само у своје име, али никако не у име пољске емиграције, како оне у униформи, тако и оне у Америци.

Све те чињенице познате су биле сигурно и енглеском министру спољних послова. Ако је ипак инсистирао на покушају разговора између Миколајчика и Стаљина, није то сигурно учинио у нади остварења било каквог споразума, јер је признавањем пољског ослободилачког комитета као једног претставника пољског народа, Стаљин је потпуно јасно и недвосмислено показао да ће разговарати само са једном бољшевичком Пољском. Слање Миколајчика у Москву није ипак условило само то да би се енглеска капитулација пред бољшевицима демонстрирала на један још виљушкавији начин, нарочито не после изјаве Идна. Отуда пут Миколајчика у Москву може донети разјашњење у погледу односа англоамеричких и совјетских савезника и показати да „има нечег трулог у држави Данској". Нарочито с обзиром на чињеницу да у целој овој трагикомедији званична Америка мудро ћути.

Проблем Пољске је пробни камен односа савезника и доказ да се све ипак не одиграва по „споразуму у Техерану", управо да је и тај споразум један обичан блеф пропаганде, као и многи други до сада.

Р. В. О.

ГЕНЕРАЛНА БИТКА

Појам генералне битке је свима познат. У многим ратовима прошлости коначна одлука је пала услед малих битака, тј. услед збира малих одлука. У многим ратовима пак коначна одлука је била извојевана у генералној битци, тј. у једној борби у којој су обе зараћене стране унеле све своје снаге.

У раније доба припреме за генералну битку трајале су прилично дуго: маневрисање, претходне борбене радње, концентрација снага, све је то понекад захтевало више времена. Али сама битка је трајала сразмерно кратко време: неколико сати или један дан. Ретко кад више од једног дана.

Становници зараћене земље ни су још ни добили вест (вести су стигле помоћу курира, а то значи веома споро) да је почела битка, када је већ на бојном пољу одлука пала. Зато становништво скоро никад није ни осетило драматичан моменат генералне битке. То је била ствар војске, а отаџбина је добијала вест да је битка почела, а кроз неколико сати да је битка завршена. Друкчије стоји ствар сада.

Генерална битка која је сада почела може да потраје неколико месеци (узгред речено, ово не значи да ће садашња генерална битка донети коначну одлуку рата: може да се деси, као што се дешавало у другим ратовима, да се битке понављају, јер није се могло на једном бојишту извојевати оно што доноси коначну одлуку).

Драматичност генералне битке прошлих столећа је била сажета на кратком временском размаку. Међутим, драма садашње генералне битке развија се током недеља и месеци, и зато делује веома узбудљиво на јавност. Јавност треба да се навикне на то да се у једној таквој борби дешавају велике промене ситуације, а да ниједна од тих промена не треба да буде схваћена као коначна, све док битка не буде достигла врхунац напрезања.

Зато ма колико да су драматични моменти ових последњих дана, не сме се мислити да су се догађаји приближили коначним одлукама. Битка је још увек у развитку. Врхунац није постигнут. Те према томе, се не може очекивати у наредним недељама нешто што би било одлучујући фактор целокупног рата.

Битка је још у развоју. Совјети су уложили, изгледа, све своје снаге. Британоамериканци су увели у дејство највећи део својих снага. Немци постепено уводе своје снаге у борбу, имају још прилично велике резерве за употребу које још чекају.

Посматрајући ствари не у детаљима, већ у целини, видимо следећу слику. У Италији фронт се више-мање стабилизирао. Не можемо још тврдити да је садашња линија фронта баш она на којој ће Немци дати коначан отпор. Али свакако је та линија — фронт појачаног отпора. У Нормандији од два сектора, енглеског и америчког, најважнији је енглески. Енглези у области Кана не могу да се макну с места услед јаке немачке одбране. На другом сектору, америчком, успело је непријатељу да отвори за кратко време покретну битку, али и тај се фронт затим стабилизовао.

Борба у Нормандији добија све жешћи карактер. Главно је да је Ајзенхауер морао да убаци на полуостро Котантен толико снага да му скоро ништа не преостаје од целокупне његове инвазионе армије. Према томе, не може се очекивати дуплирање нормандиског искрцавања неким великим искрцавањем на другом месту европске обале. Ако би и дошло до неког новог подухвата, тај би подухват био прилично ограничен у обиму и замаху.

Ово олакшава задатак немачког ратног вођства које сада може са већом слободом да располаже својим стратегиским резервама.

Имали су право они стратези коалиције који су тврдили Стаљину да без инвазије коалиција везује већи број немачких дивизија на западу, него што ће их везати инвазија. Сада су код Немаца руке више-мање одрешене у стратегиском погледу, и зато немачко ратно вођство може да обрати пажњу на Источни фронт. И не само да обрати пажњу, већ и да предузме потребне противмере.

Противмере се предузимају. Наравно, да за то постоји стратегиски темпо. У времену које одговара величини операционих догађаја, испољиће се ефекат немачких противмера. И онда ће се ситуација окренути, као што је то рекао начелник немачког генералштаба генерал Гудериан.

Онда ће свет видети да је тај стратег био у праву када је назвао садашњу совјетску стратегију авантуристичком. Ту ће авантуристичку стратегију победити промишљена стратегија Немачког Рајха.

М. Војновић

О ДЕЈСТВУ V1

Енглеска средства против новог немачког оружја

Од Р. БРИСКОРНА

Упркос свих енглеских мера за прикривање, говори се у свету све више о страховитом дејству новог немачког осветничког оружја. Интерес светске јавности је за ову нову методу бомбардовања тако велики да Енглеској ни у ком случају није успело да сакрије истину.

Када се становништву Лондона и Јужне Енглеске дејство овог оружја једноставно није могло порећи, прибегло се једној специјалној тактици заваравања — покушало се делимично багателисати а делимично признавати. Сваки Енглез је тако могао да изабере шта више воли да чује или да сам створи своје мишљење, док су у иностранству преовлађивале вести „само о незнатним штетама" или о „готово никаквом дејству" на енглеско вођење рата.

Између оних који воде реч у т.зв. „фронту багателисања" био је у првом реду британски министар Морисон. После првих дана немачке одмазде једва му је успело да спречи избијање панике — објаснио је он дочиње у Доњем дому, као и да су немачке летеће бомбе учиниле до сада само незнатну штету, а јавне зграде су само делимично биле погођене. Напади немају материјалне штете по енглески ратни потенцијал.

Сличне изјаве могле су се понова читати у једном делу енглеске штампе. Пре свега, енглеска агитација је оваквим тврдњама покушала у иностранству да направи утисак — да одбрана сваким даном има све веће успехе према немачком експлозивном оружју. Овако извештава енглеска обавештајна служба *Екиченџ Телеграф* а тако исто да енглеским ловачким јединицама лако успева да обарају немачке авионе без посаде.

Међутим, ове штете нису ни незнатне нити је пронађено успешно средство против ових немачких бомби. Насупрот енглеским вестима у северо-америчкој штампи могло се читати да су немачке летеће бомбе тако брзе да ни један пилот ловац не може ни помислити да би му погодак противу њих успео, а оно што енглески топови погађају, тако је несигурно да су они давно већ изгубили нади у „прецизно гађање". Енглези дакле после оваквих саопштења у ствари при знају да немају никакво средство противу немачких експлозивних тела.

У последње време у енглеској штампи преовлађују све више гласови који говоре о све тежим штетама и већим неугодностима као и да Британци не могу да задрже немачку одмазду а још мање да јој се супротставе. Тако је говорио први лорд адмиралитета Александер у једном своме говору и приказао смртоносни облик немачког напада који за Енглеску претставља озбиљно искушење. Лондонски *Дејли Мел* каже да је експлозивна моћ немачких динамит-мотора страховита. Читави квартови руше се као куће од карата, а ово признање је још значајније, јер је прошло кроз енглеску цензуру.

Да је непрестано немачко бомбардовање становништва Лондона и Јужне Енглеске нарочито „непријатно" види се из низа нових извештаја енглеских и америчких дописника. Тако лондонски *Обсервер* јавља да су појаве пренадражености код становништва повећане и данас се сматра за срећу становати у средњој или у северној Енглеској. Један амерички радио-извештач је јавио да је најгора непрекидна несаница од тога а навео је дословно ово: „кад би вечерас нешто зажелео било би дуг, дуг сан по могућности далеко одавде, можда у Бостону или тако негде, у сваком случају хиљаде миља далеко од немачког оружја. О како ми мрзимо то немачко оружје!"

Кад би Енглези хтели да потпуно затаје дејство нашег оружја, то им не би успело никада, јер се немачки извиђачки авиони брину да се изнесе права истина. Један немачки извиђачки авион, који је летео изнад Лондона јавио је да је светлост од пожара у Лондону, видео још у Руану, дакле 200 км. далеко од енглеске престонице.

Остали немачки посматрачи известили су да су густи облаци дима из горућег града потпуно замрачивали видик. У извештајима немачке посаде, стално се понавља и то оне која је летела изнад Лондона, да нису никада доживели тако огромне пожаре и мора бити да је дејство немачког оружја неописиво, а сва заташкавања енглеске агитације нису помогла ништа.

Англоамерикански „ослободиоци" потпуно су уништили француски град Каен у коме је било 40.000 жртава

(Фото: „Вилбилд")

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресе" а. д. Влајковићева 8.

„НАСЕЛИЋЕМО КИНЕЗЕ"

Тврдили смо и тврдимо да комунисти негирају постојање појединих нација. У томе и јесте главна разлика између нас, националиста, и њих. Они хоће једно човечанство које би као крдо било састављено од припадника свих могућих нација и раса, црних, белих и жутих.

То је сасвим у складу са њиховим материалистичким и механичким схватањем света и живота. Они на човека гледају као на животињу, коју треба само добро нахранити, па да буде срећна и задовољна. Зато они негирају и нацију, и њену прошлост, и њену традицију.

Човек је, међутим, нешто више од животиње. Он, по хришћанском схватању, не живи само од хлеба. За његову срећу потребно је још много што шта. Пре свега, он мора имати своје светиње, своје идеале, своју веру. Без нације, он не може доћи до њих.

Нисмо ми, националисти, против заједнице народа, балканских, па и европских. Напротив! Али ми хоћемо да у ту заједницу уђемо не као појединци, већ као нација. Са свим оним моралним и духовним вредностима, које су нас кроз векове одржале. Само тако моћи ћемо бити од користи и себи и другима, и допринети општем напретку човечанства.

Српски народ сваким даном даје нове доказе да је за ово националистичко, а не за комунистичко схватање. Зато и гине у борби против партизана. Инстиктивно, он осећа да су у питању његова вера и његове националне светиње.

Српски народ осећа да су у партизанским редовима сви они који хоће да га као народ униште. Баш зато што је он толико привржен својој нацији. Такав, он им смета, зато хоће да га уклоне са лица земље.

Ово антисрпско расположење партизана најбоље је изразио један од вођа њихових банди. Кад су га упозорили да њихови поступци не угрожавају окупатора, већ погађају српски народ, он је хладнокрвно одговорио: „Врло важно што ће нестати Срба. Ако их нестане, ми ћемо на овој територији населити Кинезе".

На жалост, био је то порекло Србин, који је изговорио ове богохулне речи. Толико га је комунизам изопачио и однародио! Али ипак је добро што их је изговорио. Јер је у питању да ли би без њих српски народ прозрео сву ону лаж и комедију коју партизани терају и са нацијом, и са вером, и са Богом, називајући се српским ослободилачким покретом, идући у цркву, и венчавајући се, изигравајући притом курјака у јагњећој кожи.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ФРОНТ И ПОЗАДИНА

Потребно је да се одмах оградимо да не мислимо на фронтове и позадину великих сила, које су у рату, него на нашу земљу у којој сада такође постоји позадина и фронт. У ратним временима, кад је цео народ мобилисан и води борбу, постоје извесне моралне нијансе у квалитету бораца.

У садањим борбама, које води један део српског народа, те нијансе не постоје, јер су то одабрани, најидеалнији борци и пробрани синови нашега народа. То је сасвим разумљиво где не постоји обавезно учешће у рату, ту су борци ношени једним вишим идеалом, који их морално наоружава.

Они се добровољно бију за те идеале и зато су они првокласних квалитета. Отуда у данашњим редовима бораца за Србију можемо видети поред великог и развијеног, ситног и кржљавог борца. Они нису бирани ни по висини ни по физичкој развијености, али имају нечег општег, заједничког, а то је срце, полет за истим идеалима.

Дошли су борци са свију страна наше земље, из свију крајева српског простора, дошли су из превелике љубави за српски народ, за његову отаџбину и за нашу веру. Тако се, у редовима бораца нашао богат поред сиромаха радник поред интелектуалца, слуга поред господара, домаћин поред бескућника.

Један идеал, једна мисао окупила их је у фаланге и зато су они силни, храбри, неустрашиви, боре се јуначки и презиру живот. Због тога је вредност наших бораца за Србију на нашем фронту далеко изнад нивоа просечног борца, мобилисаног за рат у редовним приликама.

Ми немамо фронт оназад, каквог га имају остале зараћене стране у овоме рату. Ми имамо свој специални унутрашњи фронт коме се место и границе не могу обележити и поставити. Као народ који је изгубио рат, ми смо у једној изузетној ситуацији, разоружани и окупирани.

У таквој ситуацији ми смо се снашли, разум је надвладао осећања и ми смо се прилагодили стању у коме смо се нашли. Заузели смо један природан и разуман став према окупатору, трудећи се да се посветимо у миру својим редовним занимањима, обнављајући полако своју упропашћену земљу и лечећи љуте ране, задобијене у неравном и непотребном рату.

Оваква ситуација у нашој земљи сасвим је природна и врло могућна. Свако отступање од овако јасно изложене ситуације било би на штету виталних интереса земље и народа. Наш фронт који обухвата привремену демаркациону линију, протеже се на целу земљу, на сваку варош и варошицу, на свако село и засеок, на сваку шуму, планину, луг и потес, јер се у нашој средини залегла несрећна комунистичка јерес против које је устао цео домаћински српски народ.

На том простору свакоднев-но и ноћно боре се наши храбри и идеални борци, да би савладали прву неман и сачували наш народ. Са тим фронтом и његовим бранио-цима српски народ се поноси и нема речи, које би могле да изразе његову захвалност тим правим јунацима.

Нажалост, тако не стоји са позадином српског националног фронта. Не треба крити истину, већ треба мушки и одлучно рећи, да наши борци са фронта нису здовољни са онима, који су оставили у позадини. Хоћемо да упозоримо цео српски народ да позадина наша није онаква каква би требало да буде, достојна својих предака и нових бораца, који данас залажу своје животе да га спасу.

Ми не уопштавамо ствари јер има дивних изузетака који чине част српском народу, као на пример национална служба рада, пожртвовано радништво и чиновништво, као и многе друге наше хумане, социјалне и културне установе. Али ми на ту позадину и не мислимо, већ на ону другу, бадавџиску и паразитску, која је увек била велика сметња сваком прогресу наше земље.

Та позадина мобилисана је од свих сталежа и професија, управо то су отпади оне прве, о којој је било речи. Ова позадина је та, која ништа не ради, већ критикује, прави се важна и свезна, јер има обавештења из првих извора. То је позадина црноберзијанаца, дошаптача, кафанских доколичара, кукавица и паничара, поклоника у исто време демократије и комунизма, алкохоличара и коцкара, једном речју позадина моралног шљама и друштвеног талога, гангрена на телу српског народа.

Ето, та и таква позадина већита је сметња српској слози, кочница и запрека једног јединственог националног фронта. Али не само слоге и националног фронта, већ и сваког прогреса, који је у корист општем напретку наше заједнице.

Српски народ и не зна шта је ова отровна и болесна позадина учинила несрећа и неприлика српском народу, колико је изазвала међусобна истребљења међу браћом, колико је рушила и обарала оно што су наши вредни људи муком и истрајношћу подизали. Та позадина уствари завађа и провоцира, денунцира и оговара, потура и измишља, преноси фантастичне вести и узнемирује народ заводећи га у блудњу, из које се рађа несрећа.

Њих је данас све мање, али је потребно да та трулеж нестане, да се уништи, јер тек са њиховим нестанком наше ствари би убрзо кренуле напред. На неким местима почело је прогањање ових непријатеља српског народа. На њих треба да се угледају и други крајеви у земљи. Треба ступити у отворен рат са њима, до њиховог коначног истребљења, јер ћемо само тако створити нашој храброј деци, јунацима и борцима са фронта, душевни мир и спокојство, који су им толико потребни за њихове успехе у борби против комунистичке банде.

Ствар се не сме површно схватити и треба енергично иступити. Треба човек да се нађе у њиховом друштву, да чује мало шта говоре, па ће му се онда згадити њихов рад.

Према тој позадини треба предвидети одлучне мере и употребити их на раду, који би био од користи за заједницу. Само тако очишћена позадина од трулежи, земља ће моћи кренути напред.

Ове наше речи вадимо из срца наших див-јунака, који сваког часа излажу живот и залажу главе за опште добро свију нас. Ми хоћемо истом приликом да им одамо достојно признање за њихове велике и болне жртве, које приносе у борби за спас српског народа. Ми ћемо им се најбоље одужити, ако уклонимо из наше средине оно што њима смета, што може нагристи њихов морал и ослабити њихову вољу. Зато је потребно да ту позадинску трулеж уништимо заувек.

Фронт и позадина морају да су увек солидарни, једнако заслужни и између њих не сме бити неслагања, изигравања и спекулације. Ми хоћемо да успоставимо између њих моралну духовну спону, да би плодови наших напора дали највише користи нашој отаџбини. Зато мора да односи између фронта и позадине буду здрави, а то ће се постићи уклањањем позадинске трулежи.

Д.П.

Долазак наших заробљеника из Немачке

Последњих дана стигао је у Београд већи број наших заробљеника из Немачке. 31 јула дошла је једна група од 160 заробљених официра из Офлага VI C — Оснабрик, међу којима се налазило 17 генерала и већи број виших и нижих официра, поред 60 подофицира и војника.

У име претседника владе на станици их је дочекао министар саобраћаја Ђура Докић, са претседником Београдске општине министром Драг. Јовановићем, претставницима немачких и српских власти и командантом Српске државне страже генералом Боривојем Јонићем. Поздравили су их говорима министри Докић и Јовановић.

Заробљеници су превезени са станице у Главну војну болницу, одакле ће бити упућени својим кућама.

Други транспорт заробљеника стигао је 2 о. м. Група од 390 подофицира и војника отпуштена је из Сталага XVII A и XVIII A и Б. На станици су их дочекали у име српске владе Министар народне привреде др Недељковић са потпретседником Београдске општине Иваном Милићевићем и претставницима немачких и српских власти.

Министар Недељковић одржао је говор, у коме је између осталога рекао:

„Идите домовима својим, пољубите прагове своје и зарепите се да ћете Србију чувати и да ћете се братски волети. Упамтите: уједињење свих оних које воле Србију, због које су патили и пате! Без јединства све ће нам жртве бити узалудне!"

Заробљеници су саслушали говор кличући одушевљено Србији и народном јединству. Затим су превезени у Главну војну болницу, одакле ће бити упућени својим кућама.

Према обавештењима очекује се долазак нових транспорта наших заробљеника из Немачке.

Одговор Београда на Шубашићеву комбинацију

Претседник Београдске општине, Владин комесар за Београд, Драг. Јовановић, одржао је на радију један говор поводом образовања владе др Ивана Шубашића у Лондону у коме је изнео под којим условима је она образована. У говору он је изразио сумњу да је Краљ Петар II могао да да сагласност влади па је закључио на следећи начин:

Закључак је једноставан: Ниједан Србин не би могао да сарађује са онима који негирају право Српском народу да сам одлучује о својој судбини.

То је политичка поента и схватање које је за нас Србе у домовини јасно и ми га и онима у емиграцији, без обзира на различитост политичких гледишта признајемо.

Морамо додати да нас је аполитичност и непознавање психе народне од стране др Ивана Шубашића изненадило, када је одмах по образовању владе и он лично, и лондонски радио-коментатор по упутствима његове владе, онако безочно почео кампању противу Срба и Србије.

Ми смо научили на увреде и клевете које су сипане преко лондонског радна, али никада нисмо веровали да ће се и влада, која је састављена у име Краља Петра II, онако безочно бацати са увредама и клеветама на оне Србе националисте, који већ три године са дивним самоодрицањем, диљем целог Српства, бране и штите са пушком у руци част, веру и породицу од оскрнављења од стране комунистичко-партизанских банди.

То је заиста могла да учини влада, чији су сарадници били сарадници у рециговању књиге противу Оца Краља Петра II.

Све те чињенице, као и наше српско схватање нашег правог политичког правца, једнодушно су учврстиле све Србе на свима странама у уверењу, да та влада др. Ивана Шубашића у Лондону не само да нема никаквог политичког, ни етичког ни моралног права да говори у име Српског народа већ уопште она нема никакве везе са њиме, нити могућности да са њиме општи, јер је Српски народ не разуме.

Једно је ипак тачно, да Српски народ верује из напред наведених разлога, да Краљ никада неће изневерити традиције и политику Орашца и Опленца, а тај нас историски пут упућује да без обзира на све, наша српска вера и нада је у Београду и само и једино одатле се са српским народом и у име народа може владати.

Никакви закључци, никакве прокламације које не долазе из Београда, из Српског народа, не везују Српски народ ни о форми државе, ни о форми владавине. Због тога и не желимо да се упуштамо у програмска разматрања програма владе др. Ивана Шубашића, сем да би одмах могли да укажемо на то, да смо у заједничкој држави, баш кроз окрутан диктаторски централизам Светозара Прибићевића и његових следбеника у влади др. Ивана Шубашића, ми Срби, који никада нисмо били за исти, највише пропатили.

Због свега тога за све Србе је јасно да та влада не значи ништа добро за Српски народ ни данас ни сутра.

Јединствени фронт у бескомпромисној борби противу комунистичко-бољшевичког стремљења, без обзира у којој се форми јављају, то је заповест наше српске народне и националне будућности, то је српски одговор др. Ивану Шубашићу и наш једини српски пут.

А о томе шта ћемо, и како ћемо после тога уредити земљу, то ћемо ми Срби одлучити без др. Шубашића и његовог властодавца Јосипа Броза, то нам могу и један и други веровати.

Јединство Српског народа на томе путу је и гаранција за победу у борби за веру, част и слободу.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

КОНЦЕНТРАЦИЈА СНАГА

У току последњих дана било је више интересантних вести политичког карактера. Реорганизована је влада у Јапану у циљу концентрације снага. У Тајленду је створена нова влада ради концентрације националних снага. У целој Источној Азији осећа се потреба да се у садашњим судбоносним данима повећа концентрација снага источно-азиског простора.

У Финској је претседник државе Рити предао власт маршалу Манерхајму како би се постигла концентрација снага на тај начин што ће једно лице водити и војску и народ. У Мађарској се организује једина национална странка. У другим земљама такође се концентришу националне снаге појачавајући сарадњу међу собом.

Ово потпуно одговара потребама момента, потребама садашње фазе рата, када се приближавају одлучни догађаји. У Генералном гувернеману, угроженом сада од стране бољшевика, пољске снаге сарађују са Немцима, јер у тој сарадњи виде спас од комунизма.

Спасавање Европе од комунизма постаје лозинка уз коју сада стоје сви народи континента и уз коју у сваком народу стоји сада огромна већина.

И код те већине, код тих народа ствара се највеће огорчење против такозваних демократских сила, које служећи циљевима јеврејског капитала, нападају Европу баш сада, када се Европа брани од највеће опасности — од комунистичке. Доћи ће крај рата. Доћи ће победа Европе. И онда ће Европа пречистити појмове: садашње генерације ће оставити у аманет будућим генерацијама један суров укор према Британцима и Американцима што су неславно ратовали против Европе, када се она борила за спас светске културе.

Као једно од најсрамнијих дела коалиције треба сматрати садашњи притисак на пољску емигрантску владу Миколајчика, која је морала да шаље свог претседника у Москву да би се он поклонио Стаљину и признао пољски национални комитет састављен од комуниста. Овај одбор није ништа друго до филијала московске совјетске владе.

Ако је неко могао да посумња у то, тај нема више разлога за сумњу, када је сазнао да је потпретседник владе СССР Булганов постављен (остајући и даље потпретседник владе) за посланика код тог пољског одбора. Другим речима, Стаљин је одредио потпретседника своје владе да буде стварни управљач такозване ослобођене Пољске, да буде један „Стаљин" Совјетске Пољске.

Цела ова комедија, или боље речено трагедија, са Пољском приказује прави однос између коалиције и СССР. Коалиција крије своје нокте у дипломатским рукавицама, а Стаљин лупа десницом о сто. Он поставља у пољском питању (као што је урадио и у питању признања Бадоља, или у питању уговора са Бенешом) коалицију пред свршен чин.

А Енглези и Американци у пуној неспособности да нешто учине покушавају да очувају свој образ разним дипломатским махинацијама. Међутим, они не могу да заштите своје пријатеље. Они не могу ни у ком случају да одбране интерес макар једнога од европских народа од империјалистичких прохтева Совјета.

Сада долази случај са Турском. Совјети захтевају интернационализацију мореуза. Совјети захтевају демилитаризацију мореуза. А када Турска пита да ли Москва гарантује садашње турске границе, Москва одговара: „Гарантије не дајемо!"

Зато не постоји ни најмања сумња да Совјети циљају на то да демилитаризацијом мореуза припреме њихову совјетизацију. Енглеска то схвата, али ипак мора да гура Турску на опасан пут и натерала је анкарску владу да прекине дипломатске односе са Немачком.

Дакле, и у овом случају видимо да Енглеска нема своје воље, да Енглеска личи на умно поремећеног, када помаже Совјете у остварењу њихових аспирација у погледу мореуза. Две стотине година Енглеска је чувала од северне државе тај поморски пут, а сада није више у стању да га чува. Енглеска је немоћна. Нико у Европи нема ништа да очекује од Енглеске, ни данас, ни после рата, ма како се рат завршио. Али рат ће да се заврши победом Европе, и онда нико неће требати да нешто очекује од Енглеске.

Мес.

Борба Државне страже

ОД РАТНОГ ДОПИСНИКА СС ХАЈНЦА О. ВУТИГА

Два сата је по поноћи. У сенци обалског убуња скривена је једна чета Државне страже коју открива само понека жишка цигарете или тренутни блесак бајонета. Чека се на повратак извиднице. У мртвој тишини чује се само хучање реке. Дан је био неподношљиво врућ и још сад у ноћној свежини земља није изгубила топлоту. Воћа чете, један капетан, нервозно шета упирући поглед у мрак. С времена на време он вади сат. Време је да се извидница врати. У близини скривена је јача бандитска јединица која је недавно мучки напала варошицу у долини. Стигло је наређење да се дотична партизанска јединица разбије. Капетан Г. је веома млад човек, али упркос својој младости има он са својим људима око 400 победа за собом. То је познати и ватрени патриота, изванредан официр и фанатичан противник бољшевизма.

Најзад, кроз ноћну таму, шум реке и шуштање убуња одјекну очекивани сигнал. Извидница се враћа. Неколико тренутака касније њен вођа, један симпатичан наредник, доставља капетану потребне вести. Непријатељ се утврдио у оближњем селу свега 5 километара удаљеном од нашег боравишта и броји отприлике једну чету од сто људи.

Капетан Г. је довољно обавештен. Он је свестан да му претстоји озбиљна борба и не гаји илузије о неком слабом наоружању непријатеља. Англо-Американци су се постарали да бандите ваздушним путем добро наоружају. Али ништа зато. И овога пута он ће показати гвоздену дисциплину и борбени дух своје јединице.

Чета се приближава циљу. Још мало па ће сванути. Од првих сеоских кућа раздваја је само један пространи воћњак. Јединица се труди да још увек остане непримећена. Још неколико тренутака и одјекну први пуцањ из машинске пушке. Аларм је дат и битка почиње. После четврт сата огорчене борбе успели су храбри војници Државне страже да уђуткају доста непријатељских пушака. Али битка је још у јеку. Партизани су заузели боље положаје и треба да им се зађе за леђа. Тренутно је заповест изгршена и битка се наставља још ватрениje. Партизани се повлаче. Њихови су губитци велики и морал је сасвим пао. Фијучу гранате и грокћу митраљези кроз узбуркани ваздух. Храбра чета капетана Г. све је ближе свом циљу. Узвици страха и изненађења проламају се кроз испрекидану и интензивну паљбу младих српских јунака. Још мало и терен је слободан. Капетан командује јуриш, брисани простор се прелеће и у жучном нападу заузимају се већ слабо бранећи положаји. По земљи и дуж обале леже побеђени бандити.

Једва да је који преостао.

Битка је потпуно успела. Маса каминица и нетакнуте муниције запљењена је.

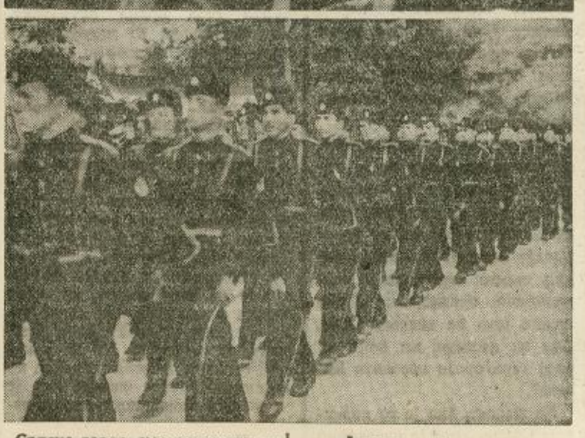
Ново оружје против тенкова, њихово дејство су већ осетили англо-амерички тенковци

СЛАВА СРПСКЕ ГАРДЕ

Српска гарда, као успомену на дан свога оснивања, прославила је 1 августа своју славу Св. Стевана Дечанског. Слави су присуствовали између осталих угледних гостију претседник Српске владе генерал Милан Недић са министрима Докићем, Кујунџићем, Недељковићем, Веселиновићем, Јовановићем, и генералима Мушицким и Јонићем.

После сечења колача командант одреда капетан Лазар Ристић одржао је говор.

После тога увео је реч претседник владе генерал Недић, који је у свом говору рекао:

„Јунаци, треба да сте поносни што сте гардисти и да се свуда и на сваком месту дичите као што се с вама Мајка Србија поноси. И да будете достојни ваших предака. Морате да будете срца јуначка, јер сте Срби, а то је Србин увек био.

Познавајући вашу браћу и родитеље, моје ратне другове, уверен сам да ћете ви бити они прави претставници Српске гарде и да ћете претстављати понос наш."

Говор претседника владе поздрављен је бурним узвицима одобравања. После тога гарда је дефиловала поред угледних гостију.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

УНАПРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА СДК.

Командант СДК, ђенерал Коста М. Мушицки, на једној добровољачкој свечаности

Одлуком претседника Министарског савета, армиског ђенерала Милана Ђ. Недића, командант Српског добровољачког корпуса, пуковник Коста Л. Мушицки, произведен је у чин бригадног ђенерала.

Ђенерал Мушицки, рођен је 1897 године у Славонском Броду. Свршио је реалку, нижу и вишу школу Војне академије. За потпоручника произведен је 1916, у чин мајора унапређен 1927, а у чин пуковника 1937 године.

Ђенерал Мушицки служио је у инжињерији, у пионирима, понтонирима и железничким техничким и сообраћајним јединицама у рату и у миру, на свим дужностима од водника до команданта пука. Био је начелник штаба Инжињерске официрске школе, оснивач и први уредник Инжињерског гласника; сарађивао је у Инжињерској инспекцији и Команди инжињерије. Био је хонорарни професор Војне академије; члан Инжињерско-техничког комитета и главни руководилац радова на утврђивању границе.

Крајем 1932 године постављен је за ађутанта Њ. В. Краља Александра I, а по Његовој погибији остаје ађутант Њ. В. Краља Петра II и лични ађутант и шеф куће Њ. В. Краљице-Мајке Марије.

У рат 1941 године, ђенерал Мушицки ступа као Командант техничког железничког пука.

На позив претседника Српске владе армиског ђенерала Милана Ђ. Недића, 17 септембра 1941 године, приступа формирању Српске добровољачке команде, коју води — са извесним прекидом у 1942 години — све до данас.

*

По очевој грани, деда ђенерала Мушицког је синовац „митрополског песника" владике *Лукијана Мушицког* (рођен 1777) који је имао пресудан утицај на развијање нашег културног живота. Познат је и његов утицај на рад Вука Караџића.

Рођени деда, др Ђорђе Мушицки (1811—1887), београдски лекар-професор на тадашњем универзитету (лицеју) и књижевник, имао је такође јаког утицаја на културном и здравственом подизању нашег народа. Био је лични лекар кнеза Милоша, а лекар и саветодавац кнеза Михаила и у кумовском сродству са владарском кућом Обреновића. За време страшне епидемије куге 1838 године, као директор карантина у Алексинцу, учинио је народу велике услуге, тако да му је Правитељствујушћи Совјет упутио похвално писмо у коме се вели, да је он „после Бога највише допринео, те је Србија од те заразе сачувана".

ДОБРОВОЉАЧКА БОРБА

Наша добровољачка борба није никада била лака. То је била борба против тешких и смртоносних заблуда и обмана нашег народа и против непријатеља споља који су у нашим сопственим заблудама тражили окрепљење и оправдање свога непријатељства према нама. Када смо у јесен 1941 године отпочели тешку борбу са неупоредиво бројно јачим непријатељем ми смо знали да у ту борбу морамо унети све — и неисцрпиву љубав према сопственом народу и снисхођење моментаним обманама и снагу једне одлучности која је видела истину и није се плашила да јој отворено погледа у очи. У исто време ми смо се морали оштро и немилосрдно односити према себи. Није нам било лако издржати све. Иако смо били свесни да смо пошли тешким путем страдања и жртве оно људско у нама није могло да буде ни брзо ни једноставно савладано. Знали смо да се боримо за народну судбину, за његово биолошко очување, за уклањање или ублажење тешког удеса који му је био намењен али смо ипак као људи од тела и крви осећали бол што злослове о нама они који живе од наше жртве. Бунило нас је што смо гледали како из крви коју просипамо и из гробова које сејемо по Србији ничу богатства оних који су нас огласили за издајнике и жигосали срамним обележјима која су носили на својим савестима и својим срцима. Болела нас је језива трагедија Србије и потресали су нас неизрециво велике патње и страдања нашег народа.

И уздизали смо се изнад свега обичног људског и свакидашњег. Осећали смо да мисију избавитељску носимо у себи. Љубав према народу и лепота жртве и у овако тешким приликама и околностима потстицали су нас на упорност у самопожртвовању. Кроз таму дана у којима смо живели и борили се ми смо назирали лепоту зоре која свиће; у ужасу огња и борби ми смо сагледали лепоту мира и ону дивну радост стваралаштва који ће доћи кад последња победа над нашим народним непријатељима буде изборена. Кроз сутоне и коби једнога народа који је принет на жртву и нападан као да је већ неотклоњиво осуђен на смрт, ми смо назирали рађање будуће Србије. Кроз нашу крв и кроз наша срца нешто је шаптало да је Србија вечна и да смо ми, вољом судбине, одређени да будемо и будиоци савести и заштитници народа од физичког уништења и биолошког истребљивања. Када смо се растајали последњи пут од палих другова ми смо осећали како из њихових гробова израста једна стихиска снага која подиже и нас и оне који су били у нашој близини и могли да непосредно посматрају одушевљеност нашег подвига и несебичност нашег залагања. Наши гробови постали су заставе наше борбе и извори надахнућа хиљада нових бораца у чијим је срцима проговорио глас крви и судбине.

Ми се и данас боримо. Наша борба није лака ни поред тога што су многе заблуде уништене, многе предрасуде уклоњене, многе очи прогледале и многа срца осетила лепоту нашег жртвовања и крајњи смисао нашега подвига. Погледајте на све стране, зар не видите како су добровољци не само заштитници Србије од крвожедних банди сатанске спреге којој је на челу Јосип Броз-Тито, него и мелем изранављеној народној души братске слоге и стожер идејног и оружаног отпора против србоистребитеља свих фела и тежњи? А времена су тешка, критична; још мало па могу постати језиво хаотична и пуна црне неизвесности. У овим моментима џиновског рвања нашег континента против завојевача који желе да Европу поробе, да унесу хаос и разарања у све европске народе и све земље, ми стојимо непоколебиво и одлучно. Знамо из крвавог искуства сопственог народа да се комунизам може да прибојава и да мења тактику као што то и данас чини. Знамо да се он суштински не може изменити: у свом бићу комунизам остаје увек неизменљиво крвожедан, убилачки, антинационалан и безбожан. Његови епигони на нашем српском тлу и данас најречитије демантују сатанску тактику црвеног фараона из Москве, који све чини да би проширио подручје своје тираније на целу Европу.

Као никада до сада рат потреса наш континент. Као никада до сада хаос се цери у нашој земљи. Безбожне и крволочне бољшевичке хијене оштре зубе да искрваве и разнесу и ово парче српске земље које је увек остало поштеђено од њиховог убилаштва. Српски добровољци и у овим судбински важним часовима знају шта им је дужност и задатак: непоколебиво остати на свом месту, борити се и побеђивати. Велики успеси у борбама на Југу најбоље показују борбену одлучност српских добровољаца и могућност окупљања свих здравих националних снага. А за овим последњим српски добровољци чезну због дубоко промишљеног, родољубиво схваћеног и поштено извршаваног спасилачког задатка.

Наша се борба продужује, уз појачану одлучност и вољу да се заврши пуном и трајном победом. Одлучни смо да истрајемо, да се не поколебамо и да даље будемо лучоноше свести и слоге и несебични пионири боље народне будућности. Јер основно и неизменљиво у нашој добровољачкој борби јесте свесно саможртвовање вишим идеалима нације.

Васп. От.

КВАРЕЊЕ СРПСКОГ НАРОДНОГ ДУХА

Ових дана изашла је из штампе књига професора Универзитета и просветара при Васпитном отсеку штаба СДК., инж. Милосава Васиљевића, под насловом: „Човек и заједница". Књига друга Васиљевића претставља један датум у развоју српске социолошке мисли. На овом месту, преносимо један одељак.

Наш српски народ је ушао у деветнаести век са једним потпуним системом својих схватања која су социолошки била веома позитивна, јер су сасвим исправно заједницу стављали испред и изнад јединке, сагледала главне проблеме како заједнице тако и појединца и биле духовна основа чврсте српске народне заједнице. Српски народ је баш због својих оваквих схватања и могао да стару породичну задругу задржи све до скоро данашњега времена. У првој половини деветнаестог века, породична задруга је била ћелија народнога живота, она је била основица живота наших људи у чврстим заједницама породичним. Осамљени појединац сматран је код нашег народа као непотпун човек.

На овакав потпуно формирани дух нашег народа у социолошком погледу навалили су утицаји које је човечанству донела француска револуција. Наши млади људи, који су одлазили на запад да студирају медицину, права и друге науке, и не познајући довољно до које је мере њихов народ имао већ изграђена здрава схватања о друштву и животу људи у друштву, почели су да увозе у наш народ „модерна" схватања демократије и социјализма или комунизма.

Тај талас нових идеја, чији су центри ширења углавном били јевреји и ложе слободних зидара, како смо то напред већ објаснили, запљуснуле су наш народ и почеле да отимају нашу интелигенцију од дотадашњег начина народног схватања. Наши људи постајали су демократе, хвалили су се својим либерализмом, и социјалисте, доказујући да је борба малих за уништење великих предуслов за напредак и у нашем народу.

Ова најезда туђих схватања о друштву и животу људи у друштву у наш народ који је своја схватања о тим проблемима имао у потпуности и утврђена искуством од преко дванаест векова живота, осетила се код нас као сукоб два света, два духа. Наш државник, Милутин Гарашанин (1843—1898), ову борбу и супротност идеја лепо црта у својим *Доколицама*, (поново штампаним у издању Српске књижевне задруге 1939 године) називајући демократска схватања „Нова болест у Србији".

Али увозницима нових идеја демократије и комунизма није било довољно само то да своја схватања о друштву и животу људи у друштву наметну нашем народу на место дотадашњих његових схватања са којима се он био саживео. Напори за кварењем овога здравог и за народну заједницу изванредно конструктивног нашег народног духа нису се зауставили само на томе. Код наше површне и однарођене интелигенције сејачи духа демократије и комунизма успевају до те мере да потпуно окрену у њој смисао схватања шта је по живот народни напредно а шта је назадно.

Тако је, као нека врста моде, без икаквог проверавања да ли то одговара истини или не, нашом такозваном интелигенцијом завладало од демократа и комуниста широко схватање, да су идеје демократије и комунизма напредне идеје, а све што се овим идејама ставља на супрот, да су назадне и реакционарне идеје, мрачњаштво. И основна социолошка схватања нашег народа, која су претстављала потпуно изграђен али недемократски систем, проглашена су реакционарним. Схватања пак комуниста проглашена су крајње напредним по цело човечанство.

Ми смо међутим видели да је истина баш у супротноме.

Командант једног добровољачког батаљона, капетан Миленко Поповић, са једним од најмлађих другова, који је због својих јуначких подвига већ одликован сребрном медаљом за храброст.

ТАКО МИ — ДОБРОВОЉЦИ...

Налазимо се на положају Коласти лаз. Одмор. Радио станица се монтира. Војници преуређују спрему, а једна мала група се одвојила и разгледа бурад и гвожђе у којима су наши „савезници", англоамериканци, падобранима бацали спрему партизанима. Жао нам је само што мали преостали део англофила и англомана у Србији не може због свог шићарског и сиобоског држања доћи у ова дивља брда, те да се њихово мишљење сукоби са истином, коју они слажу у џакове „тактике". Неверне Томе би тада поверовале, да је једино обећање које је Черчил одржао у читавом, да шаље обећану помоћ „истакнутом вођи за слободу", Хрвату Брозу из Загорја.

Док разгледамо тако гвоздене оквире, у којима је дошла помоћ у наоружању партизанским паликућама, а у циљу запаљења Србије и револуционисања народа, наш је командант отишао дубоко у густи шумски предео. Прст Божји га је водио. Знањем и систематски трага за подземним партизанским склоништима. Наједампут, долази на један мали простор. На земљи суве гране, а около нема ни једног стабла са кога би могле суве гранчице да падну. Траве и никаквог растиња нема. Површину покрива лишће.

„Овде је склониште" — вели командант. Војници откопавају. Под првим танким слојем су греде, а испод њих просторија вешто и импровизовано уређена, и обележена. Одушевљење, делиријум радости. Усхићени тако великим открићем, војници љубе своја команданта, који је не само прави у борби и гарнизону, него и овде у трагањима. И ако је склониште врло вешто постављено и маскирано, ипак је од добровољачке руке демаскирано.

„Ау, овде су вагони спреме" — довикује добровољац, који је сишао у подземље да вади запаљење ствари. На тао земље и светлост дана избијају тешки митраљези. Први, други, трећи на тако редом и цела серија. Неисказано задовољство нас обузима. Неизмерно смо срећни, не толико због тога што ће то оружје бити наша баштина и тапија, колико сазнањем да је оно одузето из сатанске руке џелата и клача Србије. Склониште је скоро неисцрпно. Кратке машинке и пушкомитраљези, пушке и бомбе долазе на ред.

Задивљени богатим пленом, добровољци су — као по команди у „стреље" — расподелили се по целом простору на коме су, по процентима вероватноће, требали да постоје магацини оружја и остале спреме. Лево од првог склоништа, из кога још увек извире ратни материјал, примећује један добровољац два блатом замазана стабла. Одмах се претпоставља да су једино приликом ископавања подземног склоништа замазана. Чим је почело ископавање, установило се да ћемо ту сигурно пронаћи ново слагалиште. „Магацини, тешки бацачи гранате" — узвикује један добровољац. Из лагума се износе светли, потпуно нови и неупотребљени тешки бацачи. Судећи по њиховом броју може се непристрасно закључити, да су ови арсенали плански спремани за нову револуцију.

Тешки и лаки бацачи, гранате и митраљези. Из једног скровишта појављују се противавионске пушке. Треба да пожар устанка поново пламти у Србији, да се Србија бољшевизира, а што ће српски народ скупо својом егзистенцијом тај протестовану меницу да плати — то не улази као сабирак у њихову мајсторски устројену рачуницу.

Хиљаде разноврсних мина налазимо у једном другом склоништу. Колика је услуга народу и будућим покољењима учињена може се констатовати по томе, што би захваљујући овим минама безбројни транспорти возова и пруге у ваздух одлетели, а безбројни Срби и Српчићи били заклога и подлога плутократско-бољшевичког крвавог аргатовања на нашем тлу.

Наилазимо на муницију. Много стотина хиљада метака је пронађено. То је она златна залиха партизана, која им је као насушни хлеб потребна. То им је бубно животни нерв и нада на будућност. Тиме су у највећој мери осакаћени, јер им је сада паклени занат без алата безвредан и неплодан.

Међу добровољцима је настала утакмица око тога, која ће чета више склоништа да пронађе. „Ево, и „пета" пронађе магацин хране" — више добровољац исте чете, која је тек сада стигла са положаја. „Не смемо нигде заостати и подбацити" — додаје исти. Заиста су лепе колоније алне конзерве које служе за употребу не партизанској маси, него члановаима Већа, политичким делегатима и комесарима. Па да би задовољство било веће, пронашли смо и конзерве киселих краставаца и слатка од поморанџи. То је вероватно за појачање „енергије" и борбеног елана. А чисто канадско брашно, жути шећер (такође по добраном спуштено) намењено је било, свакако, партизанским проституткама за наслађивање.

Налазе се и откривају велике наслаге вешта, униформи британског царства, назначених за летњу униформу „народно ослободилачкој војсци". Удес и Промисао су хтели да ту беспрекорну вуњену робу носе чиста тела српских добровољаца, уместо по ганих и сифилистичарских партизанских главосеча. Проналазимо и санитетски материјал. Све скупоцене лекарије и целокупна санитетска спрема пали су нам у руке, тако да партизанима остаје да опет по традиционалној својој навици, наставе да своје рањенике убијају.

И бензин! Исти су добили зато, да би њиме палили националне и антикомунистички настројене домове, као и због тога, да би брзо могли давати по ноћи сигнале енглеским транспортерима. Обично, када „транспортне мешене" наилазе, партизани на одређеним аеродромским станицама обливају ватру бензином и пале у облику слова „П" (партизан). После овог светлосног сигнализања падобрани падају.

Мрак већ почиње да покрива земљу, а дуге и непрегледне колоне кола одвлаче запљењене ствари, које ће од сада служити на спас а не на пропаст, на корист а не на штету српском народу. Барометар добровољачког одушевљења расте: патричке и националне добровољачке песме проламају брда и јаруге. Као да громљавина и севање небо парају. Од одушка непоимљивог задовољства не осећа се глад, и ако се цео дан ништа није јело, а цело време напорно и неуморно радило, ни малаксалост и исцрпљеност, и ако су се предходних дана борбе водиле. Младалачко срце добровољачко руши све препоне, као барикаде у борби.

Идућег дана, 15 јула. Застребац је поново позорница нашег рада, а и бесловесног плена. У јутру рано један део нашег батаљона, на челу са јуначким командантом капетаном Јованом Добросављевићем, налази се на планини. Дуго времена прође без очекиваних резултата. Наједампут, добровољци скандирају: „Склониште, склониште, склониште". И данас је командант био први проналазач. Ту су падобрани. Велика количина великих свиленых падобрана постаје нашим пленом. Падобрани су партизанима користили у циљу тактизирања и придобијања народа за своје наказне политичке идеје. То је био магацин на кога су их местимично сељацима делили, да би их одобровољили и створили предохрану и предтерен за „добровољне" сабирне акције код њих.

Мало даље од овога места наилазимо на штаб партизанске дивизије. Некада удобно „пролетерски" намештен, а сада се само остаци његови виде. Ту је и пропагандна централа. Сви пропагандно-демагошки списи су такође падобранског порекла и недвосмислено документују присну сарадњу савезника са крволочним и канибалским носиоцима петокраке звезде.

У току овог преподнева пронађено је још неколико склоништа и тиме је била завршена акција на откопавању и преношењу ратног материјала. Партизанима смо у наслеђе оставили празне рупе, које зјаше као отворени гробови, а над којима ће бесно и гневно да проклињу дан у који су Србији посету учинили, да над њима беспомоћно као дављеници вриште, ридају и наричу због своје судбине. Мислили су, да то „фашистички реакционари" и „мрачњаци" нису кадри пронаћи.

Нарочито је значајно, да је сав ратни плен и прног и другог дана енглеског порекла, што посведочава, да је Дража Михаиловић дефинитивно напуштен од псеудо-савезника, а да је њихово мезимче и посинак Хрват Броз, оквалификовани Србоубица. То је нова потврда националног и српског става израженог у девизи: мислити својом главом, гледати својим очима и слушати својим ушима. А пронађена спрема, то су нове англо-америчке бомбе у другом издању, упућене изнуреном и рањеном телу српског народа. Али, завера плутократско - бољшевичких убица руши се и срушиће се пред буйицом и матицом уједињеног Српства.

Слав. Д. Контић
добровољац-ппоручник

ПИШУ НАМ О „ТВРЂАВИ"

Најлепши споменик палим јунацима

Пре два месеца изашла је из штампе збирка добровољачке лирике „Тврђава". За ово кратко време она је растурена у изванредно великом броју. Већи број примерака „Тврђаве" дошли су у разне крајеве где су од народа примљени са интересовањем и одушевљењем. Ово најбоље сведоче многобројна писма које је Васпитни отсек штаба СДК. издавао „Тврђаве", примио од дана њеног излажења до данас. У овом броју доносимо једно од ових писама, које дословно гласи:

»Васпитном отсеку штаба Српског добровољачког корпуса,

Београд

Случајно ми је дошла до руке збирка добровољачке лирике »Тврђава«. Прочитао сам је од »алфа до омега«, прозу и поезију. Иако сам се као интелектуалац одвикао писања за ове три године и перо заменио пушком, морам да вам пишем поводом тога. Нешто ме гони на то и томе унутрашњем нагону морам да удовољим, што, ево, и чиним.

Нека је слава мртвим песницима — добровољцима, који су онако дивне песме пуне жарке љубави према Отаџбини испевали, а још више им слава и хвала због њиховог јуначког става како у песмама тако и на бојном пољу, који су својом смрћу посведочили, жртвујући живот за идеале своје младости.

Честитам живим песницима — борцима на овако богатом делу, које су поклонили своме роду у овако тешким часовима његове историје. Ово је заиста излив херојске душе, која је кињена и мучена нашла израза, одушке и олакшања свом болу у песми и визији Нове Србије и новог Српства, које ће се родити из ових човекчанству непознатих страдања и патњи нашег народа. Заиста је то јединствен случај у свету да један народ у највећим страдањима и у скоро безнадежном положају пева и изроди тако дивне песме пуне вере у крајњу победу правде и у свој васкрс. Збирка по својој вредности претставља праву антологију и просто изгледа невероватно да су је млади борци за две године под тако тешким условима испевали. Она се по својој вредности може упоредити са антологијама које су кроз деценије стваране.

За похвалу су и срећњачки »Тврђаве«, који се из скромности нису потписали, исто онако као што ни песници ни једног свога живог друга не споменуше у песмама и ако и међу њима има много јунака »без страха и мане«, који заслужују да се о њима још за живота пева. Само сврставање песама у осам циклуса и распоред песама у њима право је мајсторско дело.

Осећам потребу да у овом писму напишем још нешто. Морам вам рећи да су Сима Пандуровић и др. Димитрије Најдановић све рекли што је требало рећи. Нарочито је др. Најдановић написао тако диван, блистав, управо раскошан приказ. Он пише царски. Он је прави маџионичар стила, ненадмашив је у логици и изразу. Лако формулише погледе и осећања. Заиста је то оригиналан и нов стил у нашој књижевности. То је један од најлепших приказа које сам у животу прочитао...

»Тврђава« је за мене право откровење и желим да скренем пажњу на ову заиста дивну и јединствену књигу у нашој књижевности. Овде код нас је дошло неколико комада и видим да иду од руке до руке и са уживањем се читају. Деца преписују поједине песме и уче их напамет. Песме у прози »Ко смо ми«, да је тако назовем, толико је омилила деци да је многа од њих већ напамет знају.

Поред чисто књижевне, уметничке вредности, »Тврђава« је да све најречитији документ о ставу добровољаца у данашње тешко време, о огромном значају добровољачке борбе, о светој оправданости те борбе, о исправности добровољачког пута после наше катастрофе. Уједно, то је најлепши и највеличанственији споменик који се могао поставити за све знане и незнане јунаке добровољце, који су пали за вјеру, Краља и Отаџбину. Што је најважније, »Тврђава« је надахнута духом св. Саве и косовске етике, који обилато кључа са свакке странице »Тврђаве«, тога зависта јединог нашег националног утврђења на беспутном и безнадежном положају, после кобне за нас Србе 1941 године. Најзад, то је, за све оне који ће остати живи до краја борбе најбоље одликовање и сведочанство да су на правом путу били, борећи се и гинући у борбама за вековне српске идеале.

Поздрављам вас и захваљујем вам у име народа овога краја и моје на овако лепом делу,

М. Перовић

ОСЕЋАМ...

Осећам да су небројене жртве
И крв што тече попут реке хучне,
И сузе којим ожалисмо мртве
Донеле плода после борбе мучне.

Осећам како набујала снага
Младости наше све труло обара
И земља наша нама тако драга
У нашој крви рађа се и ствара.

Осећам како наши идеали
Трнову круну смењују златном, новом
И видим оне што су за њих пали
Где с нама стоје при светом чину овом.

Не жалим поток наше крви младе
Ни безброј суза наших мајки стари',
Јер жртва наша стоструки плод даде
И дивни сан се наш најзад оствари.

Матеја Матејић

Господ Христос је рекао: „Пустите децу да дођу к мени, јер је оваквих царство небеско." И то је најлепше место Св. Писма, које нам поставља захтев да сви морамо постати као деца: поштени и добри, послушни и искрени, вредни и пуни љубави. Не будемо ли такви — узалуд су сви наши напори, узалуд су сва наша дела, јер свако наше дело и сваки наш напор, заснован на супротном раду — значи корак даље од Божанског бића, корак даље од царства небеског.

ЂОРЂЕ МУШИЦКИ

ДР. ЂОРЂЕ МУШИЦКИ

(Фото: Приватна својина)

Много је већ писано и дискутовано о пореклу презимена Мушицки. На првом месту овим су се проблемом бавили сам Лукијан Мушицки, затим његов синовац Ђорђе, а у новије време, Васа Стајић. Сви су они констатовали да Мушицки воде порекло из околине Ваљева, из села Мушића.

Касније та породица прелази у Бачку, насељава се на једној пустари која се по њима назове Мушић, а после оде у село Темерин, па у Војну Границу, у Бурђево. Тамо је 1 октобра 1811 године и угледао света познији књижевник Ђорђе Мушицки, синовац великог песника и српског родољуба.

Када се формирала ова изразита домаћа физиономија, у Србе је долазила културна и национална ренесанса. Лукијан Мушицки, у живој преписци са Глигоријем Терлајићем, Вуком Караџићем, Павлом Шафариком, Јернејом Копитаром, Јаковом Гершићем, Михаилом Витковићем, митрополитом Стратимировићем стално наглашава ову потребу и стаје лично на чело изградње културне српске мисли.

Нешто од овог живог рада пада и на младог Ђорђа Мушицког, па и он креће стричевим стопама. Гимназију учи у Новом Саду, да би после школовање продужио у Грацу. Студирао је филозофију. Тек овде долази до израза Ђорђева национална психа, оно што је примио од свога великог рођака, када се активно упусти у политички и књижевни живот, као члан друштва »Српска младе«. Поред Ђорђа у друштву су били активни Мојсило Балтић, Божидар Петрановић, Јован Шупљикац (брат војводе Шупљикца), Јосиф Плавшић, Људевит Гај, Димитрије Деметер и др. На тим састанцима читани су први књижевни састави младог Ђорђа Мушицког.

После завршених филозофских студија, одлази по жељи Лукијана у Будимпешту, и онде сврша медицину. Од раније понет књижевним амбицијама, овде налази још на шире поље рада, па по угледу на Матицу Српску, он у друштву других угледних људи 1833 ради на оснивању »Књижевног друштва«. Поред њега иницијативу за овај подухват имали су: Антоније Арнот, Јован Берић, Коста Бранковић, Јосип Виловски, Јан Колар, Георгије Кулунџић, Евстатије Михаиловић, Ђорђе Стојаковић и др.

Када је завршио медицинске науке у Павији 1837, са тезом о »Хипохондрији«, израђеној на чистом латинском језику, Ђорђе се реши и пређе у Србију. Онде је учинио много добра своме народу као лекар, својим радом у контумацу у Алексинцу, сузбијајући кугу, која је харала земљу. Одликован на овом послу, он набрзо одлази у Београд и постаје лични лекар кнеза Милоша и кнежевића-бегова Милана и Михаила. После прелази код Јеврема Обреновића и прати кнежевића Милоша на студије у Одесу.

Године 1840 др. Мушицки је постао члан санитета кнежевине Србије; идуће године градски физикус у Београду, а 1842 године произведен је за професора Лицеја, који се нешто раније преселио овамо из Крагујевца.

Његов реноме нагло расте, па када у Србији наступе политичке промене те за кнеза дође кнез Михаило, он га именује за свога личног лекара. Одмах после указа Мушицки је позван у Цариград, као Кнежева пратња. У двама писмима намесницима у Србији, од 19 и 21 децембра 1840 г. Мушицки живо приказује тај пут.

Повратком у Београд, његов рад на књижевном пољу долази до највидније израза. Бирају га за члана новоосноованог »Друштва Српске словесности«, али исто тако ради и на позоришном пољу. У то време или нешто касније публикује: »Лукијан Мушицки и Срнство«, у Српском Народном листу, »Историческо описаније битке Косовске од г. 1389 јуниа 15 и т. д.« (посебно издање), »Судбина Илирски писмена у Аустријској држави« у Гласнику Друштва Српске словесности, »О народним дипломама« у Српском Народном листу, »Типик Ораховачки или Карејски« у Голубици, али најважнији му је рад издање дела Лукијана Мушицког у четири књиге, које је пропратио својим коментарима и тумачењима. Издање је назвао »Стихотворенија Лукијана Мушицкога«.

Овај видан књижевни рад у »Друштву Српске Словесности«, које ће касније постати »Српско Учено Друштво«, а на крају »Академија Наука«, као и на културном пољу у Србији, прекинуће пад кнеза Михаила. Као његов привржених и Мушицки је приморан да напусти Београд.

Прелази у Земун где започиње праксу, али чим се укаже прилика за рад на ширем терену, он ће је прихватити. Тако маја 1843 године одлази у Сребрац и ради за народну ствар. 1848 он је на народном конгресу претставник овог краја.

Све ово он ће ипак једног дана напустити, посветиће се само кући и својој пракси, а то ће бити када буде изабран за директора контумаца у Славонском Броду (1855). Тамо ће и завршити своје дане (5 априла 1887) ожаљен од целокупне домаће, а донекле, и стране штампе.

У тим данима повучености и рада искључиво на културном пољу, Др. Мушицки је дао још свега неколико ствари из области чисте књижевности: студију о »Павлу Васојевићу« несуђеном црногорском кнезу, и студију о »Лукијану Мушицкома«, која је добила награду Матице Српске.

Пред саму своју смрт почео је писати мемоаре, како то нотира »Јавор«, новосадски часопис, али их није завршио. Он сам у једном писму каже о њима:

„Почео сам писати, па сада тек увиђам да сам веома погрешио што одавно то нисам започео. Ја сам у Србији био у оно знаменито и бурно време, када се деспотизам са младом слободом почео борити, те сам, бивши око кнеза Милоша, Милана и Михаила, био очевидац и учесник многих догађаја. Са свима првим достојанственицима био сам у пријатељству. Мени су познате све околности онога времена, па и саме тајне. Из тога можеш увидети да писање моје биографије засеца уједно у повесницу Србије ондашњег времена и њених првих мужева. Све што даље идем даје ми уверење, да би мој животопис за читаоце врло занимљив био и ондашње догађаје у врло многом чему расветлио. Ја се још на све добро опомињем, али ми само писање тешко пада. Писаћу, докле и како могу. Зло је што ме рука издаје".

Тада је њему могло бити око седамдесет и шест година, па можда и ради тога и није стигао да их напише. Треба веровати да би заиста у њима било много занимљиве грађе за нашу културну и политичку историју, судећи бар према до сада публикованим радовима Др. Ђорђа Мушицког.

Колико у његовим радовима има објективности, друго је питање, али једно стоји, да је волео свој народ, као што га је волео и Лукијан Мушицки, и да је много и дао за њега.

У том духу он је и предао јавности сва своја дела, можда мало заостала за временом, у колико је за њим заостајао дух Лукијана Мушицког.

Па ипак он је извршио један велики задатак, допринео је да се ударе чврсти темељи наше данашње културе, која претставља националну психу пред страним народима.

В. М. Алексијевић

ГОТФРИД КЕЛЕР

(1819 Цирих — 1890)

ДР. ГОТФРИД КЕЛЕР

Фото: Приватна својина)

Један од најоригиналнијих писаца чија су дела прожета дубоким познавањем живота и једном реалношћу која се граничи са бајком био би Готфрид Келер. Овај дивни песник а уједно и извртан посматрач живота изразит је парадокс људских осећања и начина на које их исказује.

Много бола и горких искустава упило је у себе ово срце још у својим најранијим данима који су обично верно обележје касније живота. Па ипак Келер није омрзнуо живот и његова напаћена душа није тражила забаве и олакшања у чемерним и револтираним страницама. Он је био песник лепоте и радости. Чар једне чисте недаћама не окаљане душе огледа се у делима овог снажног уметника.

Келер осећа дубоко и силно. Патње његових јунака често су шекспировске а махнита радост и лирска распеваност појединих места открива једну природу живог темперамента.

Келер није био неамбициозан човек. Што своје студије није никада завршио зависи од других околности. Дане проведене у Хајделбергу и Берлину корисно је употребио на музичке вечери и прашњиве библиотеке. Овај вечни боем састављен је сав из поветака али то нимало не умањује његову величину. Келер је био на изглед веома флегматичан а пријатељи су га сматрали чак окорелим. Треба прочитати његова дела па видети колико је ово мишљење погрешно. На понеким местима када је говорно кроз уста Панкраца или неког од својих чешљара откривао је једну фину и интуитивну природу каква је уствари он и био.

Готфрид Келер пише лако и течно. Он бира из свакодневног живота али веома брзо она прелазе границу земаљског и распливују се у нестварном. Келер је гибак дух и богат маштом.

Једно од најлепших и најтананијих осећања људских — љубав — као обострана, остала је за њега непозната. Вечито је био заљубљен и увек несрећно заљубљен. Судбина га је створила сиромашним и ружним. Све његове жеље остале су неостварене. Па ипак ова горчина која би била природна и разумљива није остајала у њему. Он ју је осветнички се смешећи бацао у своју прозу. Кажем смешећи се, јер је био сувише горд да би допустио животу да га уништи. Његово срце је можда патило али његова глава је увек остајала бистра и ведра. У својим причама он је

(Наставак на 8-ој страни)

Бродови на Дунаву

Је ли то Дунав, је ли то зрела ливада,
да запливам, да косим ко сељак,
да трчим за ветром и љубим му косе
— зелене врбе, пуне младе росе,
тужан весељак,
ја, лудо дете,

Је ли то Дунав или је то човек,
чији шум слушам ту ко речи доброг знанца,
и питам га да ли му је добро
када му тело бродови разрежу,
бродови црни — ножеви бели,
и питам га да ли му је добро
када му руке мостовима вежу.

А брод увек над собом црну заставу носи,
(завичаја му је, ваљда, жао!)
па кад крај мене прође, па кад од мене оде,
јаукне тужно поврх жуте воде,
као да зна,
као да, тужан, зна,
да сам и ја негде завичај имао.

И питам се:
је ли то Дунав, је ли то моја река или зрела ливада
да запливам, да косим ко сељак,
да трчим за ветром и љубим му косе
— зелене врбе, пуне младе росе,
ја, лудо дете,
тужан весељак.

Путују бродови ти уз реку, низ реку.
Да ли да их молим да ме негде воде
у земљу неку далеку, далеку,
која није тужна
као Шумадија,
па да ме туге ове ослободе.

Сагињем главу. Слушам. Дунав дише
уморан од пута.
Негде ветар дува, магла пада, падају кише
и мрак је.
Бродару, пази да негде брод твој не залута.

Да ми је сад ту моја,моја река,
да видим како блиста се, пенуша!
Ливада зрела можда на ме чека
да запливам, да косим, ја, сељак,
да трчим за ветром и љубим му косе
— зелене врбе, пуне младе росе,
ја, лудо дете,
тужан весељак.

Али, ништа. Само — бродови пролазе,
Дунавом бразде орају, ко плугом,
а на ме туге, као кише, слазе,
над дунавским,
над мојим сивим
видокругом.

Падају кише, падају мрави, туме речи,
те ране нико неће да излечи.

МИЛОШ ВЈЕТРЕНИЦА

„ЧОВЕК И ЗАЈЕДНИЦА"

Инж Милосав Васиљевић. „Човек и заједница — Основи савремене социологије". Издање „Југоисток". 365 стр.

У одличној техничкој опреми, у издању „Југоистока" изашла је ових дана из штампе једна за нас врло значајна књига познатог нашег социолошког писца инж. Милосава Васиљевића, под горњим насловом.

Колико је с једне стране књига значајна као нови прилог нашој иначе врло оскудној социолошкој књижевности, толико је с друге стране значајна и по томе, што се писац не задржава само у границама чисто апстрактних социолошких расматрања, већ продире у најакутније проблеме данашњице, износи нам њихов развитак, узроке и последице посматране кроз критичну призму логике и у пуној светлости конкретних чињеница.

У првом, теориском делу, писац нас уводи у област социологије излажући основне принципе потребне за схватање социјалних појава у вези са појединцима, људским скуповима, заједницама и гомилама. Затим нам образлаже облике и проблеме људских друштава.

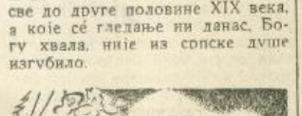
Идеје социолошке чињенице веру, демократију, комунизам, нове национал - социјалистичке доктрине писац нам врло подробно анализује на основу свих до сада изнетих теорија, њихових примена и конкретних резултата. Широко познавање светске социолошке литературе и статистичких података омогућава му да свуда читаоцу претстави јасну слику стварности, која, повезана логичном нити, доводи до несумњиво јасних закључака како самог писца, тако и читаоца.

Говорећи о вери писац изводи закључак, да је, са оваким својим учењем, хришћанство до сада најсавршенији у животу човечанства позитивни, духовни социолошки чинилац у људској заједници Демократија, привлачна својим обећањима, а опасна по својим дољним последицама, и као политичко учење и као праведни систем, претставља врло негативан социолошки чинилац у нашем данашњем друштву. Проповедајући људима уништење за једнице и прелаз из друштвени облик скупа, комунизам је врло негативан социолошки чинилац. Национал-социјализам и њему слични покрети у другим народима, више су борба за идеал напредних и снажних заједница, него борба против комунистичког и демократског идеала у облику скупа. Али самом борбом за схватања друштвене заједнице обухваћена је и борба против заблуде да друштво може да напредује ако узме облик скупа појединаца, како то комунизам и демократија проповедају.

Писац нам врло детаљно износи све податке о јеврејству, масонерији и Коминтерни са њиховим подземним деловањем и утицајем на ток политичког, привредног, друштвеног и државног живота у појединим државама и у свету уопште.

На крају нам писац даје један врло леп и за нас нарочито вредан преглед социолошких схватања нашег народа у којима нарочито долази до изражаја дубоко осећање заједнице, тежња за напретком и усавршавањем, јасни појмови о добру и злу, осећање снаге у слози, поштовање старешинства, чојство, јунаштво и домаћинство и високо етичко схватање правде.

Српски народ, закључује писац, имао је своје гледиште на друштво и на живот људи у друштву које му је било довољно све до друге половине XIX века, а које се гледање ни данас, Богу хвала, није из српске душе изгубило.

ГОТФРИД КЕЛЕР

(Наставак са 7-ме стране)

као мали Бог градио један „свој свет". Необично је дубок и љубак у тој својој префињеној иронији. И толико близак истини. Па ипак ма где да се догађала та његова прича она је остајала земаљска а ма каква обличја да су имале његове личности оне су биле само обични људи.

Својим хумором, својим оригиналним начином мишљења и својим ведрим, драгим причама он је у књижевности освојио посебно место. Пореде га са Андерсоном. Приписују му много одлике Хофманове. Али он је у свом делу толико „свој", т. ј. тако „келеровски" индивидуалан. Безбројне дисонанце његовог стваралаштва остају опет само хармоније. Колико контраста! Зато је баш његов начин, то је оно што га ставља на једно засебно место. Ови несуђени сликар (без успеха студирао је у Минхену сликарство) применио је своје богати посматрачки дар у књижевности. Његови описи су пуни топлих боја и необично рељефни. Читаоц не мора за сам стварати слике оне су већ остварене између прочитаних редова.

Келер није писао романе. Сво његово стваралачко дело састоји се из слабијих лирских песама и извесних приповедака. Једна од најдубљих и најснажнијих његових приповедака је повест о дурђевиом Панкрацу. Уствари то је било аутобиографске природе. У „Дурђевиом Панкрацу" описао је Келер верно жену коју је много волео. То је нежна, често чедна прича о животу једне скромне породице коју неваљали и непослушни син Панкрац извлачи својим нестанком из свакодневне досаде. Панкрац је немирно, али врло осетљиво дете. Једне вечери кад су га другови неправедно истукли а сестра код куће појела његову вечеру, побегао је у свет. Романтична и пустоловна су његова тумачења. Вратио се после много и много година као легиски официр. Једне тихе летње вечери док су брда тонула у сумрак а цветови затварали своје мирисне круниће. Беше то узбудљив дан. Баш је у пуном сјају стигао циркус а клоновни су својим трубама и комичним изгледом узбунили цео град. Слутили су сви — још нешто треба да се деси. И заиста! Дошао је Панкрац... У старим кочијама које су дотандркале са бода. У шареној униформи са пушкама и лавовском кожом на рамену. Његова прича је љубавна прича Келерова. Разочарани и болни Панкрац који је далеко у припеклим равницама Индије ост вио своју неуслишену љубав само је аутор који потсмеваћи се ипак тугује за њом. Лидија из „Панкраца" је Келерова Бети Тендеринг. А Панкрац који пати и сањари је Келер у својој младости.

„Зелени Хенрик", „Три праведна чешљара" међу њима „Ковач своје среће" и још доста сличних приповедака заслужују нарочито истицање место у његовом плодном раду и низу приповедака.

Љупка причица о малој плесачици је прави бисер. Келера није могла победити његова несрећна судбина. Он је остајао чврст под свим ударцима болова који су га шибали. Али пустио је да га победи дивна и моћна природа његова завичаја. Иначе увек је умерен. Он је ироничан али не сарказтичан.

Његов уметност је грациозна и мила. Ништа за њега није страшно и ништа не заслужује да се због њега човек сатире од болова. Он осећа и гледа дубоко али не трагично. У свему он гледа само закон природе и моћ судбине. Он је фаталиста и истински мушкарац што обилато сведоче његова дела. Погрешно је обележити Келера као хладног. Зар би онда уопште могао са толико топлине да пише. Он је такав каква су његова дела а она су искрена, дубока и снажна.

Н. М.

ВИЛА нова

од три собе, кухиње, претсобља и друго, као и бунар са изванредном водом за пиће. На 8½ км. 200 метара до Авалског пута. Плац 300 метара. Услед неспоразума око зидања продаје се за само 1.500.000.— динара. Пренос и усељење одмах. Обавештења на тел.: 20-093 од 16 до 18 часова, или Кнез Михаилова 47/I.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН 8.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН 5.—

ИЗГУБЉЕНУ КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ број 170 издату од Железничке задруге, оглашавам неважећом. Тановић Видоје, маневристе железничке станице Ужице. 269 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 годину, издату од предстојништва полиције Ужице. Оглашавам неважећом. Љешевић Душан, игмназијалац. Ужице. 270 1—1

ИЗГУБЉЕНУ КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ, издату од Железничке потрошачке задруге, Ужице број 74 оглашавам неважећом. — Драшковић Јеврем, железничар, Ужице. 272 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ број 1066 издату од предстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Лазар Јовановић, ученик гимназије, Ужице. 273 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 годину, издату од предстојништва полиције, оглашавам неважећом. Љубица Крстић, домаћица, Ужице. 274 1—1

СВОЈЕ ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО I разр. гимназије издато од Неготинске гимназије, оглашујем неважећим. Милош Којић, Брусник — Крајина. 275 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 10502 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миодраг Миладиновић. 241 3—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 год. издату од престојништва полиције Ужице оглашавам неважећом. Тановић Видоје, ученик VIII разреда гимназије — Ужице. 257 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 год. издату од престојништва градске полиције Ужице, оглашавам неважећом. Милка Јефтић, домаћица, Ужице. 258 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1944 год. издату од престојништва полиције, оглашавам неважећом, Љубица Крстић, домаћица Ужице. 259 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту бр. 228 издату од престојништва полиције оглашавам неважећом. Томић Светозар, пиљар, Ужице. 260 1—1

ИЗГУБЉЕНУ купонску књижицу издату од железничке задруге Ужице бр. 356 оглашавам неважећом. Раденко Деспотовић, железн. — Ужице. 261 1—1

ИЗГГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ број 228 издату од предстојништва полиције, оглашавам неважећом. Томић Светозар, пиљар — Ужице. 276 1—1

ИЗГУБЉЕНУ КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Железничке задруге Ужице број 356, оглашавам неважећом. Раденко Деспотовић, железничар — Ужице. 277 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Ужице за 1944 годину, оглашавам неважећом. Дејан Дудић, келнер — Ужице. 278 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од начелника среза ужичког број 11.540 као и купонску књижицу издату од Железничке задруге број 840 — оглашавам их неважећим. Тановић Сретен, железнички радник, Ужице. 279 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од предстојништва полиције Ужице за 1944 год. оглашавам неважећом. Петар Буровић, бравар, Ужице. 280 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ број 0.978.923, издату од Удружења занатлија, оглашавам неважећом. Вукмановић Цветко, кројач, Ужице. 281 1—1

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Симовић. 31 [illegible]—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 3669 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Жарко Радојевић. 240 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Слободан Радошевић. 249 3—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од престојништва полиције — Ужице за 1944 год. оглашавам неважећом. Дејан Дудић, келнер, Ужице. 262 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од начелника среза Ужичког бр. 11.540 као и купонску књижицу издату од железничке задруге бр. 840 оглашавам неважећим. Тановић Сретен, железн. радник, Ужице. 263 1—1

ИЗГУБЉЕНУ купонску књижицу издату од железн. потрошачке задруге Ужице бр. 74, оглашавам неважећом. Драшковић Јеврем, железничар — Ужице. 264 1—1

МОЈА ВЕНЧАНА ЖЕНА Вукосава Раковић из Трибаса, напустила ме је без разлога 21-VI-1944, позивам је да се у року од двадесет дана врати, у противном повешћу брачноразводну парницу, дугове њене не признајем. Сава Раковић. 272 1—3

СВОЈЕ изгубљено сведочанство I разреда гимназије издато од неготинске гимн., оглашујем неважећим Милош Кораћ, Брусник — Крајина. 271 1—1

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ Бр. 2 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Ђорђе Вучинић. 275 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1142 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Антоније Јовановић. 276 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 15323 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Илић. 277 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 220 добивену из општине Маршић, срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Стевановић. 278 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Викторија Конгрец. 239 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Стевана Ђорђевић. 279 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Недић Тихомир. 280 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 58 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам Оглашујем је за неважећу. Маринко Аврамовић. 273 1—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту бр. 1066 издату од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Лазар Јовановић, ученик гимназије — Ужице. 265 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од престојништва полиције Ужице за 1944 год. оглашавам неважећом. Петар Буровић бравар — Ужице. 270 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Радмила Јевтић. 265 3—3

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 19947

1289

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 34 ГОД. II
Београд, 12 августа 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СЕЉАШТВО И РЕАЛИЗАМ У НАЦИОНАЛНОЈ ПОЛИТИЦИ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

Иако по позиву војник, који се целог века није бавио политиком, ђенерал Недић од првог дана своје владавине па до данас показује такво разумевање и такав интерес за улогу српског сељаштва, како у прошлости, тако и у изграђивању Нове Србије, да он у том погледу претставља јединствен пример у нашој политичкој историји. Било је политичара и државника у Србији који су полазили од сељачких програма, али су их брзо напуштали, тако да се њихова политика сводила на демагогију и борбу за власт путем сељаштва.

Ниједан од тих политичара није искрено на основу градитељске и високо националне улоге сељаштва у његовој прошлости, на основу његовог рада у данашњици затражио прво место за српског сељака у друштву и држави. Нико није умео са толико љубави да говори о земљи и о сељаку, који су основа наше историје и нашег живота и наша нада за будућност. Нико није за цигло три године повукао тако дубоку бразду у националној српској политици, постављајући је на сељачке основе.

Генерал Недић је за то време извршио највећи преокрет у нашем политичком и државном животу, упутивши све активности у смислу подизања и изграђивања села. Као што је требало он је нашу финансиску, економску и уопште целокупну политику усмерио у правцу села полазећи од чињенице да сељаштво претставља најмногобројнији сталеж у земљи, најзначајнији по својим заслугама у прошлости, од пресудне улоге у економској производњи земље и од највећег значаја као извор свију културних и духовних вредности.

Нико није јасније и тачније поставио основни проблем наше земље, подизање и унапређење села без чега нема среће и благостања у Србији.

Нико није исто тако отвореније осудио добрим делом негативну улогу једног дела чиновника и интелигенције, као и партиских политичара, који су деценијама остављали село препуштено самом себи, да грца у мраку и блату, да живи у беди и незнању. Нико није умео као ђенерал Недић да разговара са српским сељаком о његовим потребама и о његовим тежњама и нико није и поред неповољних прилика више урадио за српско село него ђенерал Недић, који се показао као најодданији и највредниј син српског села, који је потекао из њега али га није заборавио.

Ако није све постигао што је замислио и што је намеравао, он је поред остварених, поставио проблеме села и добро је припремио терен за њихово решење, које ће неизбежно доћи кад буду остварени услови за то.

Априлска катастрофа била је велика несрећа за српски народ, али као свака несрећа она има и својих добрих страна. Она нам је открила због чега смо били тако слаби, да смо се скрхали под првим ударима.

Данас је јасно свима да у дубље узроке нашег слома спада неприродно и нездраво постављена наша национална заједница, у којој је сељаштво било на последњем месту, а други малобројни, готово површински редови били су на врху, не да врше своју дужност, него да паразитски и експлоататорски извлаче користи само за себе из друштве не заједнице. Да би се избегло понављање националних катастрофа, ђенерал Недић полази из дубине и нову српску државу хоће да постави на једино здраве и солидне сељачке темеље, који могу да издрже сваку буру, а не да попуштају и најмањем ветру.

Ова политика ђенерала Недића види се не само из његових речи које је он упућивао сељацима, него из свију поступака његове државне политике која је у току ове три године имала као главно мерило потребе српског сељаштва, као најмногобројнијег и најпродуктивнијег сталежа и најзаслужнијег у националном и културном погледу.

Али ђенерал Недић није само узео за основу своје политике интерес српског сељаштва, него је мисао и искуство српског сељачког народа дошло до најпунијег израза у целом његовом вођењу народне и државне политике. Никада једна политика у нашој земљи није била више у складу са најбитнијим схватањима нашег сељачког народа и није се руководила правилима и законима, који проистичу из целокупног његовог моралног и духовног става.

Он је знао да српски народ није био само храбар, који зна само да лије крв, већ да је умео, кад је то ситуација захтевала да буде разуман и да мудрошћу чува себе у сплету интереса и утицаја. То је народ, који је створио пословицу: »Снага кладе ваља, а ум царује«.

У току историје српског сељачког народа као да су се смењивали периоди хероизма са раздобљем мудрости. После неуспелог херојског подвига великог Карађорђа на позорницу српске историје долази не мање велики Кнез Милош, који мудрошћу спасава српски народ да не пропадне услед своје силовите, јуначке крви, да не гине улудо, јер у том моменту и највећа жртва не би могла изменити стање ствари.

И ђенерал Недић у својим поступцима и вођењем политике за ове три године дана наставља традицију **Милошевске сељачке политике**, па је и он био готов на све жртве и на све уступке, на све повреде личног и националног самољубља. Готов је био да се савије пред сваком силом, да преклиње за сваку српску главу да би их што више спасао, да бисмо у што већем броју преживели ову страховиту олују и да бисмо обезбедили српском народу његов биолошки опстанак.

Али има и једна разлика између ова два српска великана. Док Кнез Милош ради тако често са задњом намером да лукавошћу и подвалом изигра Турке, дотле ђенерал Недић јесте пример лојалности и витештва, човек коме је светиња дата реч. Он није опортуниста као Кнез Милош, већ води једну политику из убеђења, јер дубоко верује, поштено и искрено пред Богом и пред својом савешћу да

само она у датом моменту одговара стварним интересима српског народа и може да га сачува од нових несрећа и нове катастрофе.

Као што смо рекли у томе је и разлика између реалистичке политике ђенерала Недића и опортунистичке политике Кнеза Милоша, али и један и други имају заједничко то што умеју да виде стварност и чињенице и да се према њима управљају.

(Наставак на 2-ој страни)

СМЕНА БОСФОРСКОГ СТРАЖАРА

Турска није обавила добар посао. Позната дипломатска турска мудрост омашила је овог пута. Сарађоглу је подбацио у својим предвиђањима и дао се заплашити од стране Вишинског претњама ултимативног карактера. Енглеска је са своје стране извршила диктат црвене Москве и легла као кукавица на туђе јаје. Сада би требао да се направи биланс таквог рада, како би се утврдило, ко је шта добио а ко изгубио. То је лако учинити ако се баци само летимичан поглед у прошлост и подвуче огорчена борба за читава два столећа, између Енглеске с једне и Русије, с друге стране о поседу на Босфору и Дарданелима.

Енглеска је била сигурна на свом путу кроз Средоземно море све дотле, док је на обалама Дарданела стајао турски стражар. За Русију, напротив, Дарданели у рукама Турске престављали су увек политику »затворених« врата. То вечито ривалство о поседу Дарданела изазвало је многобројне дипломатске трзавице и неколико ратова између Русије и западних држава, које је Енглеска увек згодно мобилисала са своје стране за борбу противу Русије. Промена режима у Русији није ништа ублажила ове оштрине као што то данас видимо, јер је Совјетска Русија искористила данашњу слабост Енглеске и поново поставила питање Дарданела на тапет. Капитулацијом Турске пред притиском совјетске дипломације уз сервилну помоћ енглеске и ово питање најзад добиће коначно решење, наравно на штету старог власника.

Турска прекидом дипломатских и привредних односа са Велико Немачким Рајхом, намакла је себи омчу на врат, без обзира како се даља ратна ситуација буде развијала. Дарданели су за Турску републику изгубљени за вечита времена. Једина могућност да се Турска извуче из овог шкрипца, била би немачка победа над бољшевицима и уништењем њихових црвених вођа. На тај начин долазимо до једног апсурда, да земља којој Турска наговештава ратна непријатељства, у ствари је једини спасилац њеног интегритета и историских права на Босфору. Да ли је Сарађоглу мислио на ово, кад је своју политику бранио пред турским парламентом, видеће се из даљих његових поступака у најближој будућности.

Злу судбину даље будућности дели са Турском и Велика Британија, јер босфорски посед у рукама бољшевика, смртна је пресуда енглеској империјалистичкој политици. Према томе у овом несрећном потезу турске политике добит ће однети трећи партнер, Савез социјалистичких совјетских република. А о томе се баш и радило. Да је ратна ситуација Велике Британије нешто боља, никад Турска не би учинила овај судбоносни скок. То су све плодови несолидне и колебљиве енглеске политике, која је у попуштању према совјетима прешла већ границе нормалног и природног схватања. Није ни Черчил неки чаробњак, који ће једним потезом вратити и поставити ствари на своја места, како су и била. Ту лежи и највећа заблуда овога човека, који је зачетник велике трагедије европских народа.

Турска се огрешила и о Балкански савез, који је у своје време бранила са Севера вештином своје дипломатске игре, али није успела да га одбрани са Истока. Сваки објективан посматрач догађаја признаће тежак положај Турске у петој години светског рата, али неће и не може је извинути, да је овим последњим кораком послужила интересима, на првом месту своје земље, па онда и осталих балканских земаља, поема којима је имала извесних обавеза. Од инсталирања Совјетије на Босфору до бољшевизације Балкана, кратко је одстојање. Је ли Турска свесна историске одговорности и ризика, кога је примила на своја плећа?

Немачка никад није аспирирала на турске поседе, најмање је имала каквих претензија на босфорски посед. Турски и немачки народ везивали су пријатељски односи још из далеке прошлости баш због тога, што се интереси ових двеју нација нису никад сукобљавали, напротив, хармонирали су у потпуној мери. Како ће се сада осећати турски народ у коме живе још свеже успомене на популарног реформатора турске војске Голц паше, великог пријатеља турског народа? Изјава претседника турске владе и министра спољних послова Сарађоглу, да прекид дипломатских односа не значи још и објаву рата, неће моћи да ублажи горчину коју је осетио немачки народ у овом мало пријатељском кораку Турске.

Остављајући по страни положај Турске, који ће она имати при мировним преговорима уз слаткоречива обећања енглеске дипломације, мирне душе још сада може се констатовати, да је смена босфорског стражара извесна. Турска ће изгубити за увек карактер и једне европске државе, јер Дарданели морају имати и своје природно залеђе. Тако, оно што за два столећа није успело царистичкој Русији, успело је интернационалној комунистичкој империјалистичкој политици, која ће ускоро угрожавати путеве Арабије, Персије, Индије и Источне Азије. Какав ће углед уживати тада Турска република у очима муслиманског света?

Турска је имала извесних обавеза у закљученом немачко-турском пакту. Она је једноставно прешла преко тога и учинила једну флагрантну повреду кршењем тога пакта о немачко-турском пријатељству и ненападању. На тај начин Турска је изгубила слободу акције, коју је до сада имала и коју је Менемендиоглу љубоморно чувао. Из такве ситуације доћиће многе компликације које ће Турску учинити толико немоћном, да ће бити сведена на ранг обичне, мале државе. Кемалова Турска, то није заслужила, јер модернизирана и култивисана, заслужила је бољу судбину, бар међу народима Балкана.

Постоји још један важан моменат на који се мора објективно указати у случају Турске. То је моменат из 1941 године када су незапослене, снажне и многобројне немачке армије стајале на турско-бугарској граници. Сарађоглу је морао узети и тај моменат у обзир приликом одлучивања свог судбоносног потеза, јер је судбина отоманског престижа била у рукама немачке убојне силе. Изјава тадање турске владе у категорички пријатељском тону изазвала је повлачење немачких трупа са границе и ако је ратни интерес с обзиром на свог тадањег савезника Италију у Африци, императивно захтевао другу одлуку.

Ако све ове чињенице трезвено и објективно проценимо, видећемо да и под најтежим околностима за Турску, ипак је било и другог излаза, могло се наћи и друге заштите, рачунати и на помоћ друге стране, али у сваком случају излаз би био часнији и достојанственији. Нама је Кемалова Турска увек била симпатична и баш зато жалимо, што јој наш пример није био довољан, да не пође нашим трагом, који нас је сурвао у бездан у коме смо тако много препатили и још патимо. За њено данашње држање, она неће стећи никад захвалност оних, за чији је рачун изневерила једно старо, искрено и очувано пријатељство. То треба да има на уму бар при доношењу нових одлука, од којих зависи мир и срећа турског народа.

Смена босфорског стражара сигурно ће се извршити, али то није био интерес Турске, ни осталих балканских земаља, нити њихова жеља.

Б.Ђ.Н.

СЕЉАШТВО И РЕАЛИЗАМ У НАЦИОНАЛНОЈ ПОЛИТИЦИ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

(Наставак са 1-ве стране)

Како би се народски рекло и један и други знали су да се пружају према своме губеру. Познавајући границе моћи или боље рећи своје немоћи они су своје намере и поступке као и своје одлуке прилагођавали стварном стању.

У данашњим приликама овако вођење политике као што је радио ђенерал Недић за ове три године најбоље је одговарало датој ситуацији и виталним интересима српског народа. Свака друга политика, која би се руководила само жељама будућности или тражила надахнуће у прошлости показала се штетном и некорисном за српски народ.

Свака од њих коштала је српски народ много жртава и ђенерал Недић својом реалистичком политиком трудио се да умањи штетне последице романтике са једне и са друге стране. У своме првом говору, којим се 1 септембра 1941 године обратио српском народу, он је јасно и поуздано поставио начело нове српске политике, које је најбоље одговарало приликама датог момента рекавши: **»Шта ми можемо сада да учинимо! Ништа. Само себи зло. Ми смо зрно песка у узбурканом светском мору. Данас се врше обрачуни највећих сила света. Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи.**

И за све време своје владе ђенерал Недић се непоколебиво држао овога начела, учећи српски народ да гледа искључиво своје интересе и да остане по страни у гигантском сукобу великих сила јер смо ми одиста незнатна количина која не улази у рачун.

Ми смо млад, словенски народ, склон претераностима романтизма, због кога и као појединци и као заједница често страдамо. Зато је ђенерал Недић учинио неоцењиве користи српском народу својом способношћу данас као и пре рата да уочи и увиди стварност и прави однос снага у свету, па да према њима одреди своје држање и смисао своје политике.

Његова политика била је противтежа и коригирала је, исправљала, претераности нашег срца и наше маште. Поред Кнеза Милоша, Јована Ристића и Николе Пашића нисмо имали већег реалисту, државника од ђенерала Недића, чија је мисао о српској стварности у моменту беспућа после априлског слома заустављала пад земље у суноврат.

Ђенерал Недић баш у интересу опстанка и будућности српског народа мислио је да у тадашњим и у садашњим приликама једино је потребно и једино могуће имати пред очима увек само стварност данашњице како бисмо са што мање штете и што мање жртава преживели рат, да би смо се очували у довољном броју да биолошки наставимо свој живот и национално продужимо своје развијање.

Та реалистичка жица, израз нашег сељачког живота и рада, која је дошла до генијалног изражаја у политици Кнеза Милоша, оплемењена светосавском етиком и дубоком бригом за напредак и бољи живот српског сељаштва јесте један од битних елемената националне политике ђенерала Недића. Тако она још потпунија одговара нашем националном духу и њена снага долази отуда, што садржи у себи готово све позитивне елементе националног духа. Он се може сматрати као синтеза духовног идеализма и реализма од чије усклађености зависи кормилан развој српске заједнице са повољним резултатима у свима областима националног живота.

М. М.

ОД ПУКОТИНА КА ПРОВАЛИЈАМА

*Ми смо већ приликом одласка Миколајчика у Москву написали да и поред свег трубљења о „техеранском споразуму", не верујемо да се све ствари одвијају по том утврђеном плану. Ни говори Черчила, ни причања Рузвелта нису нас могла убедити да између Енглеза и Американаца с једне стране и Совјета с друге стране постоји потпуни, **споразум о решењу свих проблема, који засежу у интересе „савезника"**. Напротив, безброј доказа дошао је да нас убеди да Стаљин своје савезнике ставља пред свршени чин и да су ови, хтели не хтели, принуђени да се са готовим чињеницама мире.*

Не треба ићи много далеко. Зар пред саму техеранску конференцију Стаљин није демантовао све изјаве Черчила о Југославији, признајући за једног њеног претставника Јосипа Броза и његово „Антифашистичко вече"? Од тога доба ишли су се догађаји један за другим. Стаљинова игра са Дè Голом. Признање Бадољове владе. И тако даље и тако даље...

Па ипак најтежи ударац за Енглезе и Американце претставља сигурно најновији Стаљинов потез са признањем „Пољског осло бодилачког комитета" за једног претставника пољског народа. Упркос недвосмисленој изјави министра спољних послова Велике Британије да Енглеска не може признати ни једно друго тело као претставника пољског народа, сем пољску емигрантску владу са седиштем у Лондону, упркос чињеници да се је овој званичној изјави Енглеске придружила и Америка, Стаљин је свој потез продубио још више, поставивши и свог претставника при новоствореном пољском Совјету, једног од врло високих функционера московске владе.

Истина, ако би судили по аналогији, морали би закључити да ће Енглеска и Америка капитулирати и у овом случају. Одлазак Миколајчика у Москву, сличан је врло много путу Шубашића у Рим. Али су сви уговори два Шубашића без икакве важности, јер он сем себе и неколико емиграната не претставља никога другог.

Претседник пољске емигрантске владе је претставник пре свега једне стохиљадне армије, која у војничкој рачуници Енглеске није без значаја, а поред тога и апсолутни претставник милионске пољске колоније у Америци, на коју Рузвелт у својој изборној рачуници полаже врло много. Поред тога што у пољским емигрантским круговима, који су у Енглеској и Америци и врло бројни и врло моћни ужива потпуно поверење.

Оставимо на страну онај огром ни морални чинилац да је Пољска директно гурнута у рат гаранцијама свог територијалног интегритета од стране њених енглеских и америчких савезника и што су, бар по својим изјавама, ради извршења обавеза насталих из тих гаранција Англоамериканци и отпочели овај рат. Ма колико значајна ова чињеница, она није најважнија у овој дипломатској битци која је отпочела између савезника око пољског проблема. Јер, сигурно је једно, пут Миколајчика у Москву није дошао само зато да пред целим светом покаже тоталну капитулацију англоамеричке политике и пред Совјетима.

Међутим, догађаји у Москви у вези са путем и пријемом Миколајчика, показују јасно да Стаљин жели да пред светским пролетаријатом и светском јавношћу покаже своју апсолутну надмоћ над својим случајним савезницима. Сама формулација позива и пријема претседника пољске емигрантске владе, само као истакнутог политичког човека Пољске, била је већ тежак ударац и за самог Миколајчика, али још тежа за Енглезе и њиховог министра спољних послова. Далеко тежи ударац задао је тек после доласка Миколајчикова у Москву.

Пријем, који је совјетска влада приредила члановима пољског совјета, приликом њиховог доласка у Москву, претставља заиста врхунац бољшевичког цинизма. Понижење које је Миколајчик доживео у Москви, није само његово. Он је на тај пут пренуо по савету званичних чинилаца енглеске и америчке спољне политике. Они су његов пут имали да припреме и уговоре. Отуда демонстрација са пољским совјетом није ударац претставнику једне побеђене земље, он је намењен далеко пре и далеко више онима који су га у Москву послали.

*Понижење на које је он тамо наишао није само његово, оно далеко више засеже Енглеску и Америку. Оно је и дошло ради њих. Јер Стаљин је чекао само згодну прилику да поново јасно и недвосмислено покаже да је у **Англоамеричко-совјетском блоку, он једини и апсолутни господар.***

Тај на силу добијени престиж више потребан Стаљину само ради решења европског проблема, далеко више он му је потребан ради његове акције у земљама средњег и блиског Истока. Баш у ономе делу света у коме је Енглеска најпише заинтересована. Рушењем њеног престижа, Стаљин отвара себи пут за продор у ове земље.

Енглеска је то осетила. Гест Турске који је дошао на притисак Енглеске и очито незадовољство Стаљина поводом тога, показују јасно да Енглеска покушава да парира потезе Стаљина у томе делу света активнијим ангажовањем Турске, која као муслиманска земља може да изванредно користи Енглеској у везивању свих тих земаља за себе Стаљин је то осетио и отуда потпуно хладни и скоро непријатељски став Москве према Турској у тренутку када се она потпуно определује на страну савезника, па према томе и саме Москве.

Било би неполитички не узети у обзир чињеницу да је одлука турске владе о прекиду односа са Немачком уследнла одмах после одлуке Форељ офиса да Миколајчика пошаље у Москву. Посматране заједно те две чињенице откривају јасно прво:

да се све ствари не одигравају по техеранском споразуму и друго да у табору савезника није све у реду.

Истина, отварањем инвазионог фронта Стаљин је потпуно везао руке Енглезима и Американцима за доношење слободних одлука. Они су данас у још страшнијој зависности од њега. Али журба коју и једна и друга страна показују говори да се на судбоносне одлуке у редовима коалираца дуго неће чекати.

Р. М. СТОЈАНОВИЋ

ЧЕРЧИЛОВА ИНДИСКРЕЦИЈА

Черчилу је додијало његово друштво. Додијала је сарадња са једним грубијаном и са једним хохштаплером. Не зато што сам не воли грубу политику или не воли да буде империјалиста, већ зато што су енглески државници навикли да буду први у том погледу и конкуренцију не трпе.

Сада мора да трпи конкуренцију, и то још какву. Зато се Черчил разочарао у коалицију. Он је био страшно индискретан у свом последњем говору. Индискретно је његово упоређење коалиције са једним политичким троуглом, у коме се никад не може доћи до сагласности, и у коме се до једног споразума долази само онда када се сагласе да сматрају неважећим оно што је важно. Чудноват начин решавања светских проблема у доба када се сваки од тих проблема заоштрио и постао од епохалне важности.

Говорећи о том троуглу, Черчил је само правио алузије на извесне тешкоће у сарадњи са партнерима, али затим је директно напао америчког партнера, говорећи да су његови захтеви такве природе са којима се не би могао сагласити британски парламент. Доњи дом не би, каже Черчил, пљескао да је чуо о тим америчким захтевима. Отворенија је један премијер не може да нападне партнера у политичкој комбинацији.

Из тога видимо да се политичка комбинација разилази. Оно што смо већ одавно говорили — коалиција је пукла — постаје потпуно очигледно.

Очигледно је такође да се британска политика налази у најлошијем стању. Черчилов говор је доказ томе. Черчил није смео да каже ниједну реч која би приказала право стање пољског питања. Све што је говорио — то је једна говорничка лимунада која се ником не може допасти, нарочито онима који се сете оног говорничког шампањца којим су пре пет година Енглези опијали Пољаке, храбрећи их за борбу против Немачке.

Москва је решила пољско питање на најбруталнији начин. Потпретседник московске совјетске владе врши функције „посланика на страни" код пољског националног комитета. То јест врши функције тутора над пољским комитетом и тиме претвара комитет у један уред подређен совјетској влади. Усталом, функције тог комитета ограничене су и совјетским главнокомандујућим на пољском фронту. Ограничене су тако да уопште не може бити говора о некој могућности за Витоша да утиче на развој политичких догађаја у Пољској друкчије него у чисто комунистичком духу. Миколајчиков пут у Москву је политичко самоубиство емиграната, који имају да прихвате комунистички програм Витошевог комитета, тј. Стаљинове владе.

Истим путем Совјети су гурнули и „југословенску" емиграцију, као и грчку. Гурнули су са пристанком Енглеза. Истим путем Совјети вуку и Бономијеву владу. И опет са пристанком Енглеза.

Енглези на свима политичким фронтовима капитулирају пред Совјетима. Капитулирали су и на оном фронту, на коме су се тако чврсто држали кроз последњих 100 година: на фронту мореуза. Енглеска је морала да изда и сама себе натеравши Турску да из њесе одлуку о прекиду дипломатских односа са Немачком.

О том поступку Турске Черчил је говорио с таквим цинизмом, са којим може да говори само енглески државник.

Али његов цинизам није још врхунац онога што сада кажу и пишу Енглези о Турској. Они на најбезобзирнији начин осмејавају Турску, говорећи да се исувише дошкан попела у кола и да ће вероватно добити само место за стајање на конференцији мира.

Енглез захтева од других народа жртвовање, а неће ни да се захвали тим народима на њиховим самоубилачким делима.

МЕС.

НОВА *америчка* СТРАТЕГИЈА

Не може се знати какав ће исход имати операције Американаца у Бретањи, које су у војном погледу врло ризичне и могу да доведу до изненађујућих обрта. Опасно је када у војничке и стратешке планове долазе у обзир и политички и пропагандистички моменти. Ратно вођство у својим намерама и плановима треба да се руководи искључиво војним циљевима и стратешким условима и не сме да подлеже утицају политике и политичара. Непоштовање овога правила може да се тешко свети једноме ратном вођству.

Американци, као што је познато и политику и рат посматрају као какав берзијански посао, као какву шпекулацију на берзи. Они и целу инвазију у Француској сматрају као једну велику финансиску берзијанску шпекулацију, у коју уносе и много од свога гангстерског духа који пре ко мере воли ризик.

У том духу они су и предузели овакве операције у Бретањи, жељни брзих и ефектних успеха, који одговарају њиховом менталитету и духу њихових маса. Споро напредовање у Нормандији не задовољава, нарочито кад се упореди са доскорашњим напредовањем совјетских армија на Источном фронту, док се фронт није стабилизовао.

И они су хтели да се покажу пред Стаљином и Совјетима да су способни и за веће ствари него за напредовање метар по метар у Нормандији. Хоће да се покажу пред савезником Стаљином да су достојни његовог пријатељства и савезништва, кад су способни за овакве подвиге. После тога у питању је и престиж Америке, у чему она показује дечју осетљивост и хтели би у век као деца да буду први, на првом месту.

Зато су они предузели овај врло опасан и смео подухват, наступајући ка Паризу, у нади да постигну какав велики ефекат. То је једна права хазардерска игра, која се може врло рђаво свршити по Американце. Он има мало везе са правом стратегијом и војном вештином, него је замишљен по правилима и методама гангстерских подвига, где сме лост у ризиковању игра главну улогу. Скорашњи развој операција у Бретањи показаће какви се резултати могу постићи употребом гангстерских метода у ратовотству. То ће бити ново поглавље у историји ратова, које треба да испишу Американци, који до сада нису имали место у њој.

В. А.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг 5р. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресаг а. д. Влајковићева 8.

ПРОТИВ ХАОСА

Има људи који површно и лакомислено процењују прилике и догађаје, те нису у стању да сагледају прави узрок како својих тако и општих животних тешкоћа, које се јављају као последица сва ког дуготрајног рата. Те су тешкоће утолико веће, уколико рат има општији карактер.

За време рата милиони људи троше, а не производе, услед чега се јавља оскудица у разним животним потребама, нарочито у онима које нису безусловно неопходне, а на које смо у доба мира били навикнути. Сем тога, за време рата је увоз са стране знатно отежан, услед чега се јавља оскудица у сировинама, које су потребне за израду често неопходних артикала, као напр. текстил и друго.

Због свега овога, као неминовна последица, долази ра ционирање расположивих производа, како би се постојеће залихе трошиле што економичније и делиле што правичније и равномерније. Главну сметњу овоме претставља тако звана црна берза, која је плод незајажљиве људске себичности и кратковидости.

На основу свега напред изложеног сваком паметном човеку је јасно да се оскудици може доскочити само тако, ако се у реду, раду и миру тежи увећању производње и ако се заведе штедња и разумно економисање. Само малоумници прижељкују „својих пет минута", користећи на тај начин своју надувеност да ће у нереду и хаосу моћи задовољење својих потреба.

Неред и хаос, међутим, који владају за време револуција, увек су повлачили за собом беду и оскудицу, јер се онда руши а не ствара; размена добара је услед нередовних прилика отежана; општа несигурност повлачи за собом скривање постојећих залиха, итд., итд. Отуда тако честа појава глади за време револуција и умирање у масама.

Према томе, врховна дужност свих разумних људи и националиста мора бити у томе да се свим силама боре против нереда и хаоса, као и против оних елемената који њих прижељкују. Да би та борба била успешна, они се морају сложити и удружити, утолико пре, што су елементи нереда организовани и што већ делимично спроводе своје паклено дело рушења.

Ако би, недај Боже, после садашњег дугог рата човечанство утонуло у револуционарни неред и хаос, онда би у свету завладала таква страховита оскудица да би половина човечанства због ње пропала. У међусобном клању и убијању читавих народа нестало би са лица земље.

Ми, Срби, као мали народ, морамо свим силама настати да по сваку цену онемогућимо избијање нереда и хаоса код нас. Само тако моћи ћемо као народ опстати; само тако моћи ћемо дочекати лепшу будућност.

Националисти, на посао!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

РАМЕ УЗ РАМЕ СВИ НАЦИОНАЛИСТИ!

Порука претседника Владе

Начелник округа ваљевског пуковник Драгомир Лукић одржао је у четвртак 3 о. м. у 20 часова велики говор у коме је грађанима Ваљева пренео поздрав и поруку претседника Вла де и изнео ситуацију у земљи. Говор је саслушало око 4000 лица из Ваљева и околине.

Начелник Лукић рекао је између осталога:

Драги Ваљевци, браћо и сестре,

Претседник Владе Народног спаса арм. ђенерал Милан Недић по завршеној конференцији са окружним начелницима у Београду, наредио је свима окружним начелницима, па и мени, да вам пренесем његов поздрав и поруку која гласи:

„У име отаџбине одајем признање народу округа ваљевског који се поред свих тешкоћа јуначки држао!

У име отаџбине одајем признање официрима, подофицирима и редовима свих српских оружаних одреда јер су дан и ноћи, голи и боси отправљали своје дужности савесно и храбро.

Препоручујем свима и свакоме а нарочито оружаним одредима да се раме уз раме боре против непријатеља број један и потпомажу један другога, јер смо сви синови ове земље, једна душа и једно тело.

Српске оружане снаге морају бити једно, јер то народни закон наређује. Морају бити само борци за спас отаџбине — за спас мајке Србије.

Јер Србин је увек био јунак и никоме ништа није учинио већ је само бранио своју слободу и част свога народа."

То вам је порука претседника Српске владе ђенерала Милана Недића.

Браћо и сестре,

На конференцији која је трајала неколико дана у Београду а из излагања свих окружних на челника, видео сам, као и сви присутни да од 14 округа у погледу јавне безбедности наш ваљевски округ стоји у првом реду. Заслуга за ово не приписује се само онима који су позвани да одрже ред и мир већ и целом народу округа ваљевског.

Данас је браћо наша отаџбина у опасности а иде још теже време и догађаји теку филмском брзином захватајући све земље и народи који буду бранили свој род до последњег човека моћи ће се одржати.

Данас народ мора да се држи руку за руку да га непријатељи не заведу. Јер сви непријатељи, како унутрашњи тако и спољни око нас дан и ноћ раде на уништењу српског народа. Наша унутрашња ситуација треба да бу де у једним рукама те да српски народ види и зна да ће тада моћи и добити оно што му по праву припада. Србију и српски народ не чува само Бог, већ чувају Срби.

Непријатељ бр. 1 српског народа и српског рода јесу комунисти. Ми морамо знати да ко-

ваљевке!

мунисти нису Срби и да они нису за Бога, нису за Краља, ни за народ. И зато, браћо не дајте се заварати. Комунисти данас носе на реверу свог капута с једне стране краљеву слику а с друге стране Титову слику и црвени барјак.

Зато браћо уједињимо се у један српски национални фронт, фронт националне слоге, љубави и решености за крајњу победу и уништење комуниста.

ТРЕБА ДА ЗНАТЕ ДА СЕ ДАНАС ДИГЛА И АЛА И ВРАНА ДА СРБЕ УНИШТИ. ЗАТО СВИ СРБИ НА ОКУП И УЈЕДИНИМО СЕ И БОРИМО СЕ РАМЕ УЗ РАМЕ ЈУНАЧКИ ПРОТИВ КОМУНИСТА И САЧУВАЈМО СРПСКИ РОД И ОБРАЗ СРПСКИ.

Србин мора да буде фанатик. Без тога нема спаса. Интереси српског народа налажу да сви будемо у једном фронту. Само српски фронт и ништа друго. Ми Срби имамо се тући и борити против комуниста до последњег Србина, па онда нека зна цео свет да је покопан српски народ.

Ради опстанка српскога народа ја препоручујем ваљевцима и ваљевкама да и дан и ноћ раде на братској слози националиста и да се сваког дана упитају: „Шта сам данас урадио за слогу и спас нашег народа". Јер од сваког појединца зависиће опстанак српског рода.

Живела Србија!

Живео генерал Недић!

Живели драги моји ваљевци и

СОЦИОЛОШКА СХВАТАЊА СРПСКОГ НАРОДА

Доносимо једно од најинтересантнијих поглавља из књиге ЧОВЕК И ЗАЈЕДНИЦА од инж. М. Васиљевића, која је ових дана изашла из штампе и претставља један датум у развоју српске социолошке мисли.

ПОГЛЕД НА СВЕТ

Српски народ има свој поглед на свет и он је онакав какав га ми видимо у народним песмама, приповеткама и пословицама. Он је идеалистички а ни по чему ма теријалистички. Он је чак дубоко идеалистички. До које мере наш народ пак цени своја схватања види се из следећег:

Наш народ сматра да је човек онакав какве погледе има на свет. *Што очи виде то руке раде* вели наша народна пословица. Није човек такав што тако чини, него обрнуто, он тако чи ни, јер је такав. *Какав је ко онако и чини*, каже наш народ.

Само због тога, што је много држао до својих предања, наш народ их је и могао очувати и унети у деветнаести век скоро не само неокрњене него и допуњене великим животним искуством, које је српски народ стекао за време своје мучне тринаестовековне историје на овоме тлу. А колико он сам сматра важним чување предања и обичаја, најбоље нам потврђује пословице: *Боље је земљу продати него обичај изгубити* или *Боље је да село пропадне него у селу обичај*.

Али наш народ не схвата живот овако само у причи, песми или пословици, он тако и живи. Схватања, изнета у његовим предањима, жива су душа народна и служе му као путоказ у животу. Он са њима и помоћу њих живи.

Ова схватања су толико потпуна за српски народ са таквим погледима на свет улази у деветнаести век и ствара своју државу. И ту своју државу ствара баш помоћу оваквих својих схватања. Навешћемо овде само два историска примера.

По Марксовом учењу, мржња доњих слојева против горњих природна је и нагонска у свакоме народу. Ње сваки народ носи у себи као главно духовно оптерећење у животу и не може да је се ослободи. Тако бар тврди Маркс и његови следбеници из свог тврђења извође закључак да је подела друштва на две непријатељске класе, нешто при родно и урођено свакоме народу. Класна мржња је основа класне борбе, а класна борба је мотор целокупног историског збивања у свету.

Наш српски народ имао је сво ју господу у средњем веку па је остао без ње кад је потпао под Турке. Пет стотина година наш је народ живео под туђом господом, под Турцима, па ако је мрзео своју господу, тад му се дала прилика да ту мржњу изрази. Да је ту мржњу имао, он би је и опевао.

Шта међутим видимо у српске народу?

У својим народним песмама, од којих је баш највећи део био испеван за време робовања српског под Турцима, наш народ се поносно својом старом господом, њиховим богатством, јуначтвом и племенитошћу. Сећући и чобани, који каткада чопте нису ни видели како изгледа златник или каква друга скупоценост која се у песми помиње, уживали су у опису великог господства старих српских царева и краљева, велможа и јунака. Ево како слепи гуслар описује Мишоша Обилића у песми *Сестра Леке капетана:*

„Милош оде на танке чардаке
Те облачи дивно одијело:
Самур калпак и чекрк чеканку,
А на себе три ката хаљина,
И пригрну коласту аздију,
Које данас ни у краља нема.
Отишло је тридес't ћеса блага,
Док изнутра ул'рио поставу,
А с лица јој ни хесапа нема..."

Не завиди српски народ ни богатству своје господе ни њеном господству већ напротив, он се њима поноси. Он ту господу осећа својом рођеном и нагонски јој придаје све особине добрих старешина и домаћина: одлучност, правичност, племенитост и јуначтво. У очима српског народа, та стара наша господа није били неки угњетачи или отимачи, како се комунисти труде да народима претставе горње слојеве друштвене: то су били народни заштитници и добротвори, људи без којих српски народ не би био оно што је данас. То је био понос народа српског.

Из тога се види да је дух заједнице у српском народу био толико снажан, да је он схватао неопходност хијерархије, вођства и свих оних особина које се на вођењем положају налазе, а што је он назвао једним именом: *домаћинство*. Он у господи не види насилнике, већ домаћине.

Други пример, који веома снажно истиче карактеристике нашег народног схватања о главним социолошким проблемима у друштву, заједници и њеном вођству, јесте први српски устанак у Орашцу 1804 године.

Сакупио се приличан број српских домаћина да дигне устанак на Турке. Први проблем, који су ти нешколовани српски сељаци видели, био је проблем старешине. Ево како Вук Караџић, у чланку „Прва година српског војевања на данје" ово описује:

„Пошто се већ Срби одметну и подобро завале с Турцима, онда ове шумадиске четовође стану разговарати се и договарати између себе: „Ко ће сад бити старјешина?" Ни једна кућа не може бити без старјешине, а камо ли толики народ".

Овим домаћинима ни на памет није падало да бирају неки у-

станички одбор или револуционарни комитет, како би то предложиле наше данашње присталице комунизма и демократије. Они су разговарали само о једноме старешини а никако о одбору. Идеја одбора или владе била им је потпуно непозната.

Пошто Станоје Главаш није хтео да се прими, јер је себе сматрао хајдуком а не домаћином, па се бојао да народ неће хтети за хајдуком да иде, избор је пао на орашачког кнеза Теодосија, који је одбио, јер је сматрао да треба да дође одлучнији и чвршћи човек на то место. Тако је дошло до избора Карађорђа, за „Вожда српског". Вук о свршеном избору пише даље у истоме напред поменутоме чланку ово:

„И тако се Кара-Ђорђије прими старјешинства, и почевши одма господарски судити и заповиједати, и место пријетеље из пиштоља гађати, огласи старјешинство по свој Србији" (Вукова књига I. Српска књижевна задруга, стр. 18).

ТЕШКО МАЛИМА!

Велики савезници све више откривају своје карте и праве циљеве рата, као што избијају све више на светлост дана и размимоилажења између њих, која у себи садрже клице оштрих сукоба.

Из тога се види да споразума нема по главним питањима и да свако има своје посебне циљеве, које крије, док не сматра да је дошао моменат да их спроведе. Тако у случају Пољске Совјети су изашли отворено са својим картама и мало воде рачуна о ставу Лондона и Черчила и Идна.

С друге стране Енглеска предузима мере у Турској, које су више уперене противу Совјета него противу Немачке и зато Совјети или ћутке прелазе преко новог става Турске или отворено читају лекцију Турској и дају јој слабе изгледе на будућој конференцији мира.

То све најбоље показује какви су односи у коалицији, а још боље предочава какви ће бити на крају рата. У Америци и Енглеској расправља се већ дуже време о будућем уређењу света, нарочито у Америци, која прави план о својој доминацији светом. Сада су и Совјети проговорили и у листу ЗВЕЗДА Фјодор Малињин објавио је један чланак о совјетском гледишту на будуће уређење света.

Нас може интересовати оно што пише совјетски чланкописац о положају малих народа, како они то замишљају. Можемо рећи да из овога написа пређо се пише малим народима, којима се додељује једна сасвим подређена улога у будућој међународној организацији.

Према Фјодору Малињину не сме се поновити случај са Друштвом народа, где су мали народи сметали великим силама да спроводе своје циљеве. Зато он предлаже да будућа организација мира буде у виду савеза великих сила.

Мале државе биће разоружане и свега четири велике силе — Америка, Совјетска унија, Енглеска и Кина — имаће право да држе војску.

Ето како у најкраћим потезима изгледа капа коју нам кроје велике и моћне демократије света. Капа је врло тесна и под њом имају да пуцају главе малих народа. Они ће бити у ствари третирани као робље и неће имати никакву слободу опредељивања.

Савезници лепо умеју да певају песму о слободи и једнакости великих и малих, али с времена на време пропусте и да се чује и истина о њиховим правим намерама. Они између себе нису пречистили проблеме и зато моћају да воде јазну дискусију да би припремили своју јавност да би прихватила њихове планове.

„ЖИВОТ ТЕЧЕ ДАЉЕ"...

Прошлог четвртка, 10 о. м., у Уметничком павиљону на Калемегдану, председник Београдске општине и владин комесар Драги Јовановић отворио је најоригиналнију савремену изложбу ко ја, упркос свега, ипак носи један оптимистички, храбри назив: „Живот тече даље..."

Ова изложба је један од резултата овогодишњих англоамеричких терористичких бомбардовања, која су нанела страховит ударац грађанству престоног гра да Србије. Ова изложба је, још приређена баш у животном интересу свих београђана, као и оних који су страдали у осталим деловима Србије. Изложба „Живот тече даље" у организацији Београдске општине, приказује путем слика, цртаних и снимљених, на један прегледан начин сва пу стошења нанета ове године Београду, његовим зградама и живо тима његових становника.

Зидови Уметничког павиљона су прекривени важним упутствима којих треба београђани да се држе у своме интересу за време опасних часова напада из ваздуха. Ту су упутства ове и сличне садржине:

Светлост је најсигурнији циљ бомби!

Прозор који није замрачен, ви ди се на растојању од 15 километара.

Неуредан таван први се и најлакше пали.

Сви укућани треба да чине једну заједницу у опасности итд.

Пружена су тачна упутства о уређењу склоништа, о начину откопавања у случају несреће итд.

Нарочито је ефектно приказано дејство разорних и запаљивих бомби као и начин њиховог неутрализања.

Све ово је приказано на основу најважнијих искустава немачке пасивне заштите која је имала много више времена и начина да се бори против ваздушног тероризма.

Други део изложбе састоји се из низа успелих фотографија свих разорених делова Београда, улица, зграда, разних објеката који никако нису војнички. Маса београђана имаће прилике да се бодно потсети на језиве часове од Ускрса и после Ускрса као и да види она многобројна места пустошења која сада изгледају већ друкчије, рашчишћена, поправљена итд.

— Брига за безбедност београђана, — кажу поводом изложбе у Општини, — дала нам је импулса за приређивање овакве једне изложбе. На њој желимо да видљивим примерима покажемо београђанима њихове заблуде у случајевима опасности, а уједно и да их упутимо како ће се најлакше извући из те опасности са нимало или најмање жртава.

Поред цртежа и фотографија, на изложби „Живот тече даље..." могу се видети и многи апарати за гашење пожара и друге справе. На крају изложба се завршава фотографијама са четрдесетодневног помена жртвама терористичког напада. Опет један низ фотографија на којима се види председник владе генерал Милан Недић са осталим члановима сво га кабинета, затим увођења пре жљева родбина, у црнини, око многобројних крстова под којима леже невине жртве „савезничког ослобођења".

Изложбу је отворио у четвртак у 16 час. председник општине и владин комесар за Београд, министар г. Драг. Јовановић сле дећим говором:

Поштоване госпође и господо

Господо Министри

Замолили смо вас да присуствујете отварању нашег излагања под геслом ...Живот тече даље.

Као што ћете сами видети ова изложба нема никаквих уметничких претензија, напротив, она Вам предочава страхоте које са собом носи овај рат, страшнији од свију ратова до сада. Она истовремено има циљ, да Вам пластично, путем слике, прикаже све оно што сте дужни да учините, како би са што мање жртава и штете изашли из овог пакла двадесетог столећа.

Данас, када тотални рат немилосрдно, у име бољег, ништи све културне и материјалне вредности векова који су Европу и европске народе подигли до најкултурнијег континента, и наш мукотрпни српски народ, и његов стони град Београд, тешко и недужно пате, под ударцима те судбине.

Ви сте сви сведоци да је Општина града Београда, заједничка кућа свију београђана, са исто тако Вашом полицијом у погледу пасивне заштите живота и имовине својих грађана, с обзиром на прилике и средства са ко јима располаже, учинила највише што је могла. Организовањем ове изложбе, која је дело вредних руку чланова њене пасивне заштите, она има жељу, да код свију грађана пробуди интерес и свест, да сви уложе све своје силе, ради свију. То је њен циљ, а то је и заповест тешке данашњице.

Београд који је кроз многе векове рушен и увек изнова подизан, да би својим новим изгледом и сјајем показао своју несаломљиву виталност, ту велику одлику нашега народа, и овога пута вида своје ране, са вером у будућност.

Госпође и Господо,

Обиђите изложбу, прегледајте и запамтите сваки детаљ, јер су Вам они потребни. Кад дођете у малу салу где су слике нашег последњег страдања, Ви ћете сами створити закључак, шта сваком од нас ваља чинити.

Нека Вас ове слике и прикази духовно и морално ојачају, јер то је императив тешких времена. Нико од нас не сме пред опасношћу постати малодушан, већ напротив, изношење опасности треба да нас спреми да је стојички и спремно дочекамо. Ако у томе успе ова изложба, онда је и наш циљ, који смо припремом исте поставили, постигнут.

Уз захвалност свима који су нам помогли, да Вам ову изложбу прикажемо, проглашавам је отвореном са речима њеног мота:

Нек живот тече даље.

Улаз на изложбу је слободан и бесплатан. Изложба ће бити отворена непрекидно до краја месеца августа.

Ратни дописник **С. ВАЛТЕР ВУРОВ**

СА НОРМАНДИСКОГ БОЈИШТА

ДИВОВИ СА ДЕЧЈИМ ЛИЦЕМ

Бојиште, јула

У језивој тишини почива у сумраку поприште најстрашнијих борби око Кана. На прозирном своду повлаче се још задњи трагови ужасних експлозија који сад наличе на фантастичне сребрне фигуре. Тамо у позадини обасуле су ове бомбе мала фран цуска села, која су неслутећи ништа живела својим спокојним животом. За неколико минута збрисали су их Англо-американци са лица земље, за увек и без милости. Да ли су шта постигли тиме? Одговор пружају стотине мртвих Француза са својим женама и децом као и немачке армије које још увек победно стоје. То је све.

Крвавим сјајем прелило је залазеће сунце круне дрвећа и околне висове. Око огромних кратера леже разбацане англоамеричке бомбе или како их Французи називају „поворка убица". Из долине подиже се магла увијајући у свој танани вео поспала поља.

Језива је ова тишина, после четрнаестодневних огорчених борби у којима су елитне америчке и канадске трупе показале сву своју војну умешност. Не осећају само искусни источни борци да је ова тишина варљива, да је можда само предзнак нове буре. То исто слуте и млади немачки добровољци и други омладинци који су већ издржали своје ватрено крштење и задивили својом неустрашивошћу господу Англоамериканце. У високој трави леже они непомични — мотрећи оштро на најмањи шум. Будно је све, у на изглед изумрлим земуницама и рововима који под својим зеленим покровима пружају сасвим наивну слику уснуле природе. Пажња ратника је оштро сконцентрисана. Очи су непрегнуто управљене у даљину назирући и најмање покрете кроз полумрак јунске ноћи.

Једва видљиве контуре војника, бујних алеја и брежуљака у даљини скривају хиљаду замки. Са стране једна запаљена кућа личи на разбеснелу буктињу која се повија и пуши откривајући погледу предмете у њиховој близини.

Одједном блистави ватромет праћен снажном грмљавином. Артилерија са воде и са копна обасула је немачке положаје. Котрљање, језиво кркање и потмули одјеци потресли су ваздух. Хиљаде и хиљаде разнобојних пакета, граната које фијучу и одломљених комада експлозива обасули су гренадире скривене по положајима. Ноћ је постала поларно светла. Продрети на Југ, ући у Париз жеља је Англо-американаца а храбри гренадири су је и овај пут осујетили.

12 часова земљом је господарио пакао. И тада је најзад завладала тишина. Из жбунова и земуница извлаче се војници срећни што је још један јуриш одбијен. Растурају се по лединама, препричавајући своје доживљаје предајући се кратком одмору.

Свакодневно покушавају Англоамериканци по стотину пута да прошире своју инвазиону битку и да се докопају јужних предела и важних утврђења. Али њихови жилави напади одбијају се о снажна леђа младих гренадира који стоје уздигнута чела и непобедиви на бранику Европе. Са чуђењем говоре енглески заробљеници о овим немачким борцима које је један њихов пуковник назвао „дивовима са дечијим лицем". Много истине леж ки у овом признању.

Непријатељ је очекивао својом инвазијом сигуран и муњевити успех. Његов морал је поколебан а сигурност нагрубљена. Трупе између Шербура и Кана стоје стално на истом месту без могућности да се развију. Енглези су постали нервозни. Уместо једне тријумфалне шетње до Париза, инвазија је постала крај смрти многих англо-америчких синова и топионица „непобедивог оружја".

Земља је опет постала мирна. Грмљавина је умукнула. Свежи ветрић поветарац заталасао је траву по њивама. Лахор је несташно заиграо око пробуђених маргерита и црвених булки. Први сунчеви зраци наговештавају благо јутро и ведар, топао дан. Плодна земља лежи необрађена и запуштена. Али зато се сад нема времена.

Иза жичаних ограда, бетонских заклона и убуна примећује се живо кретање пуно ишчекивања. Можда ће проћи сат, можда поне а можда и читав дан у ишчекивању новог напада. Али важно је да кад он дође затекне све спремне.

БИТКЕ ВЕЛИКИХ ДИМЕНЗИЈА

Присуствујемо најдраматичнијој фази садашњег рата. Енглези сасвим отворено кажу и пишу да морају пре 1 октобра да окончају рат. Разлог томе је: не могу у јесен и у зиму да издрже „V1-", који је већ порушио 800.000 кућа. А у перспективи имају „V-2", „V-3" и тако даље. Зато за њих је неопходно да се рат сврши пре доласка њавог времена. Да се сврши ма како било, јер Енглези више не могу да подносе опасности и незгоде. То се види из Черчиловог говора, у коме је британски премијер апеловао на свој народ, молећи га да издржи, да не попушта. Његов говор је непобитан доказ тога да је „V-1" постигао стратегиски ефекат. А пошто се зна да Немачка располаже са још јачим средствима, онда се можемо надати да ће ново оружје постићи и коначан стратегиски резултат.

Да би се та опасност по Британију отклонила, инвазиона војска улаже све своје напоре како би забележила успех. „V-1" је приморао Британоамериканце да стварно зарате, да се бију, а да не симулирају битку.

Али и поред најјачег залагања Ајзенхауерових дивизија, инвазијцима није успело да продру у правцу Париза. Ту су они заустављени и троше своје снаге у рововским борбама. Њихов продор у Бретању је покушај да се створи географски ефект у недостатку оперативног. Овај продор је само једна епизода велике борбе на западу. Борбе у којој ће се и даље испољавати огромна надмоћност немачке тактике и немачког духа, кога не може да савлада надмоћност непријатеља у људству и материјалу.

Док су борбе вођене у рововском стилу, та надмоћност у људству и материјалу има већег значаја. Али у покретним операцијама највећи значај добија тактичка способност. У тактичкој способности Немци су ненадмашиви.

Они су то опет доказали на Источном фронту, где су прилично брзо постигли такав обрт ситуације, који је изненадио Совјете. Не само што су Немци успорили, а углавноми зауставили, со вјетска напредовања, него су на неколико места и постигли заокружавање и уништавање совјетских јединица.

На трећем фронту Европе, у Италији, британоамеричко напредовање је било у току последњих дана јако успорено. Непријатељ није могао да забележи никакав ни најмањи успех. Упште није било догађаја које вре ди споменути. Осим једног: бом бардовање артилеријом града Фиренце. Штедећи тај историски музеј у облику велике вароши, Немци су повукли све своје трупе из тог за културу драгоценог града, али су Американци наставили варварско гађање и демолирање кућа, палата из XII', XIV века.

Ово нема никакав тактички циљ. Ово има стратегиски циљ ради кога су Американци дошли да се боре у Европи. Уништење европске културе.

М. Војновић

ГОДИШЊАК СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА

Образовањем Владе народног спаса генерала Милана Недића приступило се одмах једном послу од највећег социјалног и политичког значаја код нас. Као у многим капиталистичко-демократским земљама, радничко питање било је и код нас отворено. Радник, слабо награђен, необезбеђен, непоучен, падао је под утицај примамљиве стране пропаганде. Уместо да постане значајна стваралачка јединица у друштву, он је врло често, можда без своје кривице, постајао рушилачки елеменат. У социјалном пак погледу то је доводило до распиривања класне борбе, која је стално претила темељима државе.

Влада народног спаса, преузев ши управу земље у најтежим околностима, одмах је схватила да и радничко питање представља једно од насушних питања народног препорода и државног живота. Образована је Српска заједница рада, са високим социјалним задатком да окупи све радне снаге Србије, како послепримирје тако и послеодавце, да одлучно заштити једну јединствену породицу у радној слози, да послодавце отргне из обруча међународног капитализма, а послепримирје из обруча међународног пролетаријата.

На чело Српске заједнице рада стао је као њен творац и старешина сам претседник владе генерал Милан Недић. Захваљујући његовим напорима, његовим настојањима и његовом схватању овог проблема, ми данас имамо остварену мисао класне слоге, а наша радничка омладина, васпитана у националном духу, одана Српству, претставља најбољу залогу да је међународни отров класне мржње искорењен из Србије не само за садашњост, већ и за будућност. У Српској заједници рада наш радник и радничка омладина нашли су своју најбољу класну заштиту, решавајући све проблеме раме уз раме са послодавцима, у духу слоге и обостраног залагања за напредак своје земље и народа.

Тај многоструки и обилни рад и његови резултати изнети су у ГОДИШЊАКУ СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА ЗА 1942—43 ГОД., који је ових дана изашао из штампе, у издању Научног института за радно право, у доброј техничкој опреми, на великом формату, са 124 стране и 121 сликом.

Годишњак је подељен у три главе. Прва излаже социјални развитак Србије у прошлости, наш слом и образовање Владе народног спаса, постанак Српске заједнице рада, њено оснивање и њен рад. У другој глави објављено је 9 програмских говора старешине Српске заједнице рада генерала Милана Недића и заменика старешине Зарије Поповића. Трећа глава садржи приказ идеологије Српске заједнице рада по предавању заменика старешине одржаном на Колареву универзитету 6 маја 1942 год.

Посебни одељци са илустрацијама износе плодан и многострук рад Српске заједнице рада на социјалном пољу и социјалној заштити радника, на збрињавању сиромашне радничке деце, на старању за шегрте и српску омладину, на привредном подизању радника путем задругарства и на националном васпитању путем спорта и омладинских културних организација Заједнице.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ПРОБЛЕМ КРАЈА ОВОГА РАТА

Постоје знаци по којима је могуће сагледати и оценити и ток овога рата у будућности као и његов крај.

Не ратују људи због тога што имају мишице којима могу да покрећу оружја и машине, већ због тога што су се изделили међусобно у различита и једно другом непријатељска веровања. Комуниста верује да је спас човечанства у уништењу домаћина у свакоме народу, где треба да остану само пролетери. Демократа верује да је спас човечанства у политичким партијама и народном „слободном" гласању. Националиста пак верује да је спас човечанства у спасу сваког појединог народа. Три различита политичка веровања дала су и три главна табора у овоме рату.

Најагресивнији и највештији у убацивању заблуда међу људе јесте комунистички табор. Он је једини успео да до сада у овоме рату никако не остане сам непријатељ према другим таборима. Демократски блок сила на почетку овога рата имао је према себи као непријатеље и комунисте и националисте; националистички блок има сада против себе и демократе и комунисте; увек су комунисти успели, дакле, да не остану сами у борби и ако су они главни виновници овога рата. То је један успех политички који се комунистима не може не признати, али то је у исто време за њих и једна опасност. Јер, у колико рат дуже траје, народима се у свету све више отварају очи да је комунизам главни непријатељ човечанства. А то отварање очију, које се стално продужава увек у истом смислу, већ је знак нечега трајног и логичног у овоме рату. То је знак и даљег трајања и краја овога рата.

Пример за ово нам је српски народ.

Вештом агитацијом тајних и мрачних сила, наш српски народ ушао је у овај рат издељен у политичке странке и не видевши комунизам као главну опасност за човечанство. Код нас је постојала мржња између радикала и демократа али не и између националиста (којих је на жалост мало у почетку било) и комуниста (којих је, заједно са њиховим симпатизерима, опет на жалост, било врло много). Тако је српски народ ушао у овај рат.

У колико се рат више продужавао, комунизам је све јасније постајао и главни непријатељ Срба. Данас, кад смо прегурали преко главе тек три и по године рата, српскоме народу је јасно да је у овоме рату главни непријатељ и Срба и човечанства комунизам са својом јеврејском позадином. Некада се ово код нас није смело рећи. Данас не само да је ова истина јасна свима него и цео српски народ вапије за слогом националиста противу партизанске комунистичке опасности. Српски народ је прогледао.

У српскоме народу, дакле, овај рат је од почетка до краја имао један непрекинути конац и развој увек у истоме смислу: народу су се отварале очи те је све више сагледао главну и праву опасност у овоме рату, а то су јеврејство и комунизам. Ово отварање очију српскога народа имало је за природну последицу укидање других борби и других међусобних фронтова и уједињење свих националних снага противу заједничког комунистичког непријатеља.

Ово што видимо у српскоме народу у маломе, можемо да запазимо и у великоме у целоме овоме рату. Овај рат је избио између сила националистичког и сила демократског блока, а да се комунистички блок није ни појављивао као отворени непријатељ свих. Вешта комунистичка камуфлажа и површност комунистичких противника успели су да за ваде све друге само да се одврати пажња од комунистичке опасности која се у тајности спремала да свима дође главе. Међутим лаж и притворство не могу дуго да остану у тами па ма каква сретства за своје сакривање употребили. И баш због тога, што је овај рат трајао дуже, свет је комунизму све више сагледао право лице и окретао се против њега.

Данас комунизам чини крајње напоре да победу извојује у своју и то само своју корист. Јевреји ма се журе да искористе још за времена све оне снаге, које су успели да за свој рачун мобилишу, јер ове снаге све више почињу да увиђају да су жртве туђих рачуна и туђих интереса. Не само у српскоме народу већ и у целој Европи, све више продире свест о томе да је главна опасност за све народе комунизам, односно бољшевизам са Стаљином. Трежњење света је такво да чак и они, који су се колико јуче радовали сваком немачком неуспеху, данас се питају у страху: „Шта ово Немци раде на источноме фронту и зашто не заустављају бољшевике већ једном?" Овако се питају јер су постали свесни шта значи долазак бољшевизма код нас и у Европу уопште.

Добровољци на домаку Прибоја...

Али ова свест не продире само код европских народа, већ и код народа Енглеске и Сједињених америчких држава. И тамо људи почињу да сагледају право лице комунизма и да увиђају да су увучени у једну борбу која није борба за њихов национални интерес, већ за комунистички интернационални рачун. А то је оно што је у овоме рат најглавније.

Јер, онога тренутка, кад свет буде увидео да му је у истини комунизам главна опасност и да су све друге сваће само последица много мањих рачуна и много мањих опасности, ујединиће се свет у крсташкоме налету на комунистичку аждају.

Томе се тренутку и поред све дужине рата ипак народи приближују, а то већ значи да се приближују и крају овога рата. Јер, кад сви буду схватили једно, кад све буде обузела једна вера, а то је да је јеврејство кроз комунизам главни завађач света, тада ће и мир неминовно доћи.

А онда ће то бити и прави мир, који ће много теже бити у будућности помућен него до сада.

Ми, српски добровољци, као свесни антикомунисти од самога почетка, са поверењем у будућност чекамо да и код оних, који ово нису видели, победи ова свест. А кад ова свест код свих националиста света дође до изражаја, комунизам је побеђен и мир је ту.

Дотле, пак, издржаћемо као што смо и до сада издржали.

В.

ИЗ ЈЕДНОГ ДНЕВНИКА...

Кад сам узео у руке ову свеску за писање, са корицама од жутог, полутврдог картона и пожутелим листовима, нисам ни слутио да је то занимљив дневник. Спољашност ове просте свеске, која је као хиљаде оних које ученици употребљавају у школама, није одавала ништа необично.

Није имала наслова. Картон је био на неколико места покапан неком масном течношћу, и на тим местима жута боја избледела је тако да је предња површина свеске изгледала као песковито тло, на коме је на неколико места неко просуо воду.

Било је јасно да је ова свеска дуже времена ношена и да је њен власник живео у нередовним приликама. То је потврђивао и рукопис непознатог, јер је био на много места нераван, изломљен и прекидан. На једној страници видео се очврснули восак, неколико капи које су ту пале једне ноћи, а само онај ко је писао ове редове може знати када се то збило и на коме месту је воштана свећа пустила жуте капи на хартију.

Првих пет страна су празне, на њима нема ништа сем неколико линија усправних и водоравних, које затварају један мали правоугаоник, неправилан, на горњем крају приметно дужи. Да ли га је цртао онај ко је писао дневник или неко други?

Тек на шестој страни почиње дневник. Не, то није дневник, то је исповест једног човека који је разочаран у све, коме је све постало свеједно, човека којим је завладала апсолутна резигнација.

— — — — — — — — — —

„Данас знам да нисам био спреман за једну овакву борбу, и за долазак у редове партизана. Био сам исувише поверљив: веровао сам у све што су ми говорили. И данас, после три месеца увиђам да сам се преварио.

Ово сазнање моје заблуде није резултат једног тренутка, или једног догађаја коме сам присуствовао. Оно је лавина која је насрнула на моје убеђење од првога дана, и поред све моје жеље да јој се одупрем и да је савладам — морам сам себи признати да ми то није пошло за руком. Она је била јача од мене, и што је најважније она је била резултат логичан и потпуно праведан, и као таква морала ме је победити.

Никада нисам могао поверовати да је у редовима ових бораца овакво стање, стање које ме је довело до лудила и које ме мучи као неподношљива мора, која ми кључе мозак и стално намеће једну мисао: „Бежи, од ових јер на то имаш право, пошто си се уверио какви су." И признајем, ја сам слаб, и бежао бих. Само, једна ме ствар спречава: не видим куда бих требао побећи, коме прећи...

— — — — — — — — — —

Данас је Миле одведен и стрељан.

Учинио је погрешку: рекао је једноме другу да је разочаран овом борбом и стањем које влада у нашим редовима. По свој прилици овај га је издао комесару. Пресуда је била брза и кратка: стрељати због саботаже.

Видим да нисам једини који је разочаран и тешко растројен свим овим. Можда у нашим редовима има још много таквих, али сви ћуте и чекају. Да, они чекају, као и ја, иако ни они, ни ја, не знамо шта чекамо? Победу, коју цам обећавају већ више од године дана? — Сумњам да би она за мене нешто значила, јер сам изгубио веру у све, чак и у самог себе. Постајем очајан кад видим да сам постао обична ствар, машина, лутка, аутомат, да други рали са мном оно што му се допада. Ја нисам више свој човек, не заповедам собом.

Не би ме ова ствар тиштила, ни мучила, кад би знао зашто се борим, да ће ова моја и наша борба донети нешто ново, нешто лепо. Овако, остаје ми само да чекам крај овом мучењу. Или можда да се предам...

— — — — — — — — — —

(Наставак на 6-ој страни)

КРОЗ СТАРЕ СРПСКЕ КРАЈЕВЕ

Није баш тако неопасно стићи до Плеваља. Ово истина, комунисти су далеко одбачени, али ипак по која њихова тројка се пробије до пута и онда пуца. Али шта значе опасности када се човек реши да стигне до Плеваља како би могао на лицу места да види и да разговара са најбољим борцима против комунизма у овоме крају. А херојска дела Плеваљаца су надалеко позната. И данас, они воде сталну из дана у дан, тешке и крваве борбе против комуниста, који помагани од својих савезника Енглеза, покушавају на све могуће начине да се пробију на Плеваљском сектору и да тако угрозе цели Стари Рас, којим ако би завладали, пружиле би им се широке могућности рођења на Балкану. Неколико пута до сада су кварили на овоме сектору. Али, стално се опет враћају, остављају на стотине мртвих, опет беже, па поново долазе и тако из дана у дан, из ноћи у ноћ.

Пратити министра Олћана на овоме путу није баш лака ствар, јер он не преза ни да под најжешћом партизанском ватром пролази терене, да се виђа са сељанима, да им предаје поруку генерала Недића, да их помогне са најскромнијим средствима, да разговара, са старим и младим, али искусним борцима легендарног јунака Старог Раса и Црне горе, Павла Ђуришића, и да тако једном речи, стално крстари кроз најопасније положаје.

— Чудан је ово министар, — говоре нам мештани куда пролазимо. Како га само није страх да пролази овуда?

Други опет додаје:

— Е мој господине, нисам ја видео министре овде када је било мирно доба, за време Југославије, па нам зато сада необично и чудно да видимо министра војног, како не плаши се за свој живот, долази међу нас, разговара са нама дели муку и невољу. И верујте ми, господине, није ме жао сада и што патим, јер видим да се неко брине и за нас.

Трећи се умеша у разговор:

— Нека је хвала генералу Недићу што нам је послао господина министра, е да није њега колико би ми тек патили и мучили се, али овако он је наш и ми га никоме не дамо.

А збиља је тешко бити у пратњи министра Олћана. Ко с њиме иде тај треба да зна да отступања нема и да се мора пролазити кроз најјачу комунистичку ватру.

Партизанска заседа на путу

Тако је било и на путу за Плеваље. На пола пута, на два километра од Јабуке, комунистичка заседа. Аутомобили стају, а капетан Арсовић, начелник Штаба потпуковника Павла Ђуришића, наређује да се заузму заклони, а сам узима митраљез, одлази с њиме за бусију и удара по комунистима. Они застају за тренутак, али опет се прибирају и дуел се води. За то време министар Олћан брине се шта је са осталим људима, стара се да сви дођу у заклон, а сам се мало пази. Не помаже никаква молба, он је ту неумољив. А комунисти бију ли бију. Неко време да се вратимо натраг. Министар се љути:

— Како натраг, зашто смо онда и пошли, зар да се плашимо неколицине комуниста. Не, отерати их, па напред!...

Капетан Арсовић, један човек пуне одлучности и храбрости, наређује својим људима да пођу са неколико лаких оруђа напред и да истерају комунисте са положаја, као и да виде да ли на путу који се испред нас пружа, има још која комунистичка заседа.

Ауто министров добија метак у мотор. Шофер га срећно изводи у заклон. Колона коју смо чекали стиже и такође заузима бусију. Лаки бацач на оближњем вису кога дође Немци ступа у дејство, комунисти беже. Патрола јављa да је пут чист, и онда се креће напред.

Стижемо у Плеваље. Седиште некадашњег турског пашалука није ни данас, после толиких страдања, ништа изгубило од своје лепоте; сем што се виде згаришта кућа упаљених од стране Италијана и комуниста.

У Плеваљу

Пред нас излази командант Радоман Рајлић. Рукујемо се и поздрављамо са човеком тридесет тих година, опаљена лица, обраслим у рињу браду, очију благих, са вечитим осмејком на уснама.

То је тај Радоман Рајлић о коме су нам толико причали у Пријепољу, један од најбољих команданата Павла Ђуришића. Капетан Арсовић нам је још усput причао много о јунаштвима овога човека и његових људи.

Он је страх и трепет за комунисте. Непомирљиви им је непријатељ. Може цео свет да прича комунистима, али Радоман Рајлић и његови људи то никада неће учинити. Зашто? Па зато што су их најдрастичније осетили на својим леђима.

Разговарамо са овим јунаком. Он нам дуго али скромно прича о својим људима, јунацима, борцима, који ето већ неколико месеци из дана у дан, из ноћи у ноћ, воде непрестано борбу, без смене на положајима око Плеваља.

— Знате, они нам овде не дају ни минута мира, стално нас нападају, али им ни ми не остајемо дужни. Добро су нас осетили. Видите тамо, — ту нам капетан Рајлић показује руком у правцу црквице која се на оближњим обронцима види, — видите тамо су већ партизани, па и тамо, и тамо, свуда около, али шта им вреди када нам ништа не могу. Чекамо само час када ће наш Павле да нареди, па да их смрвимо!...

Импонира нам овај човек са светитељским ликом и ми га са напрегнутом пажњом слушамо. Крај њега је потпоручник Јеловац, командант бригаде, садашњи командант 1 батаљона, ту је и Душан Шћепановић, командант 2 батаљона, све су то борци и јунаци.

Капетан Рајлић ме упознаје са својим ађутантом, потпоручником Милованом Панићем. Насамо ми каже:

— То је један од моћих најбољих бораца. О њему се могу причати дуге и дуге приче. Рањаван је неколико пута, ухапшен је са тројкама и петорцима у партизанску позадину, тукао их а они га добро познају. Где Милован прође, ту трава за партизане не расте.

Док министар Олћан разговара са командантом пука и командантима батаљона, као и са виђенијим вођама и старешинама националних снага у овом крају, разговарам са Милованом Панићем. Човек својих двадесет седам до двадесетосам година, чврста погледа, тих и миран.

Од њега на једвите једе дознајем да је са још 11 људи био напао на партизане који су држали један доминирајући врх на положајима где су се водиле борбе и како је натерао у бекство 70 комуниста. Ма да на два места рањен, он је ипак водио борбу док није сачекао долазак осталих бораца. То је само једно од јуначких дела Милована Панића. Таквих има на стотине.

Говори нам затим о своме команданту Рајлићу.

— Знате, он је учествовао у преко 500 борби са комунистима.

Бекство испред партизанских пушака...

Мало затим говори ми о јунаштву једног свога борца Палибрка, који је био ухваћен од партизана и осуђен на смрт, па је ипак побегао.

То се овако десило:

Било је то око 1 јула ове године. На положаје око манастира Илино Брдо, које су држале наше снаге, нападали су већ дуже времена без успеха комунисти. Једна наша патрола коју смо послали напред, борила се већ неколико сати, са партизанским претходницима, протерала их и почела да се враћа натраг. За њима су поново пошли комунисти. Том приликом им је успело да заробе нашега борца Палибрка и да га одведу у свој штаб.

У штабу су почели са саслушавањем. Терали су га да им изда снаге националних бораца. Он им није хтео ништа да каже, јер је већ и онако знао да му нема спаса. Почели су да га туку, он је стрпљиво све то подносио. Бригада партизанска која га је ухватила била је Крајишка. Они су, да би народу доказали како су за правду, рекли да ће му судити његове сапаклиће. Тако су одредили да га саслуша познати сапачки комуниста Маринко Голубовић. Он му је са још неколицином постављао разна питања, нарочито га је интересовало шта ради и где су сада капетан Рајлић, потпоручник Јеловац и остали команданти. Напокон му је поставио питање:

— Зашто нисте убио капетана Рајлића?

— Зашто да га убијем када он спасава народ од вас. Спасава Србе од ваших убијања.

— Види ти њега како се дрско понаша. Њега треба одмах стрељати. На то је један комуњара пришао и ударио га револвером по зубима.

— Одговарај на питања.

— Питајте, па ћу вам одговарати.

— Где су четнички положаји?

— Идите, па ћете да видите. Па сад сте се тамо борили, видели сте где су.

— Колико је бројно стање?

— Ја сам обичан војник, мени не достављају бројно стање, а и кад би знао не бих вам рекао. Само знајте да нас има много и да ћемо вас тући где год пођете.

— А хране вас Немци, хране?

— Нас не хране Немци, а и да нас хране боље је и то него да пљачкамо као ви од народа.

После овога су следили удари.

— Ви сте издајници.

— Издајници сте ви. После тога је Голубовић, љут због одговора, наредио да се престане са саслушањем, а још му је на крају поставио питање:

— Колико имаш браће?

— Пет.

Министар Олћан на положају...

— Где су?

— У четницима.

— Па знаш ли да ћемо те убити?

— Знам, али знам и то да ће ме моја браћа осветити ма кад.

Бацили су га у затвор. Затвор је била једна соба коју је Палибрк већ од пре познавао. На средини собе налазила се једна даска, која је прекривала улаз у подрум.

Подрум је био сељачки, дакле отворен. Ту је у соби нашао један стари срп. и ставио га међу ноге па је с њиме пресецао везе на рукама. Када је то учинио скочио је у подрум, па је из њега провирио напоље. Приметио је два комунистичка стражара која су се мирно шетали, нешто разговарајући. Он се полако прошуљао крај њих, стигао до штале где су се налазили комунистички коњи, изабрао коња дивизијског политичког комесара и побегао својима у Пљеваље.

Ето, то је један подвиг плеваљског борца. Таквих бораца има на стотине, сваки је јунак, и сваки је спреман да у борби против комунизма ако треба и свој живот положи.

То су борци Радомана Рајлића, Јеловца и осталих старешина.

Тешко је, али је ипак лепо пратити министра Олћана на његовом путу.

Др Ћатић

ИЗ ЈЕДНОГ ДНЕВНИКА...

(Наставак са 5-те стране)

Јуче смо водили тешку и крваву борбу. Имали смо мртвих и рањених. Носио сам рањеника, једног младог радника, бравара, који је рањен у груди. Изгледа да је метак прошао кроз плућа пошто дише врло тешко и стално кашље. Кад сам га понео молио ме је: „Остави ме да умрем. Треба једном да се сврши и ово мучење."

Поразиле су ме ове његове речи. Зар исти израз за нашу борбу и наш живот — мучење. Он је дошао као идеалиста, уверен да се бори за нешто више, лепше него што је био досадашњи живот. И зар се за њега ова борба „за права радника и сељака", за свеопшту „једнакост", претворила у мучење „које треба да се једном сврши".

Зар је и Миле дошао до сазнања да све ово треба једном да се сврши? — Зар је дошао овде да погине од руку својих другова? Зар и ја треба да запршим као он?...

— — — — — — — — — — — —

Моје стање је све горе и горе. Муче ме ствари које свакога дана овде срећем, и изазивају у век исту, наметљиву мисао: „Зашто борити се?". Зар зато да пијани комесар К. после рата заседне на фотељу, и дели „правду" исто овако како је овде дели? Зар да ове пропале девојчуре буду жене и мајке, онакве какве би требале да су?

Нисам неправедан. Не буним се због самог факта да ли комесар К. доцније заузео неки положај. Немам амбиција да га ја у томе заменим, и никада ми то није била жеља, чак ни онога дана кад сам дошао овамо.

Буни ме сама помисао да људи као комесар К. једнога дана, у случају наше победе, заузму неке положаје. И још више, буни ме помисао да ти људи уопште живе. Можда изгледа да сам претерао, али у ствари тако је, јер сваки онај ко би био на моме месту и осећао у себи да је човек, а не животиња, морао би ми признати да имам право.

— — — — — — — — — — — —

Јутрос су четворица побегли. Не зна се куд и коме. Верује се да су се предали добровољцима. Комесар је одржао говор, пун простачких израза и псовки и рекао је да бегунце у сваком случају чека смрт. Ако их ухвате добровољци стрељаће их, ако падну нама у руке „запамтиће свога српског Бога и мајку која их је родила."

Бекство ове четворице утиче је и мени идеју да и ја пођем за њима. Можда ћу успети да се спасем, ако не паднем у руке комесару. Али и ако стигнем до добровољаца није ми сигуран живот. Сви тврде да они убијају сваког од наших, било да им се преда, било да га заробе у борби.

Решио сам да озбиљно размислим о бекству. Овако више не могу. Морам пронаћи неки излаз из овог хаоса.

— — — — — — — — — — — —

Два дана сам размишљао и мучно се да ли да бежим или не?

Последњи злочин, да злочин, а не неко вршење дужности коју би захтевали општи интереси. Он је стрељао друга П. зато што му је овај био опасан супарник код другарице Р., која по мом мишљењу није ништа друго него обична јавна женска. Комесар је оптужио П. за саботажу, јер није са својих десет људи успео да задржи једну банду бродоња.

Више нећу да останем у овим редовима убица и пљачкаша. Побећићу.

Прочитао сам ово све до сада. Чуди ме како сам био миран при писању и како је у мени све врило и пенушало. Изгледа ми да је писање на мене деловало умирујуће.

Уосталом, можда ни добровољци нису такви као што се код нас прича.. Један сељак ми је о њима говорио сасвим другојачије .. Само њима ћу се предати Никако другим.

Можда ће ме они разумети...

— — — — — — — — — — — —

Борац, који ми је донео овај дневник, испричао ми је ово:

„После борбе, међу изгинулим партизанима, нашао сам и леш овога човека, код кога је био дневник. У једно легитимацији писало је да је то комесар К. Изгледа да је овај несретник што је писао дневник стрељан, пошто му је дневник ухваћен"...

— — — — — — — — — — — —

„Они би ме можда разумели..."

Неколико речи које у себи носе сву трагедију разочарења једног човека који је негде у дну душе ипак носио клицу доброте и човечности Од њега је могао постати добар човек, али га је стигла судбина његових другова Миле и П.

Ми бисмо га разумели, јер сам дневник који је прочитало неколико наших другова побудио је код њих сажаљење и жалост за овим човеком који је отишао у комунистичке редове, верујући да ће га тамо разумети, али он сам није могао да разуме борбу коју су тамо водили...

ЛЕПОТЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

И код других, али нарочито код Срба, лепота звука, лепота језика у највећем обиму послужила је и служи истинитости душевних радова и самој лепоти као таквој.

Са четири нагласка, седам падежа и двојинама, српски језик је на својим плећима носио и религиску реч у Старој Српској Књижевности, и етичку реч у Српском Народном песништву, и најзад естетичку реч у Савременој Српској Књижевности.

Тучна и мучна, али је лепа историја српског језика.

*

Средњевековни српски језик, црквени или какогод било да се назива, са пуним разумевањем и пуном умношћу пратио је такозвана гностичке заплете свога доба и хеленског религиског терминологији, на којој су са Платоном и Аристотелом на челу векови радили, одмах је нашао одговарајуће преводне изразе, одговарајући преводни стил. Теодосије је наш велики средњевековни стилист — поетичар, Доментијан стилист — догматичар, Данило стилист — реторичар.

Што се на Западу називало схоластиком, средњевековни српски језик храбро је понео и изнео на својим плећима.

Како је дивна и колико значајна српска средњевековна реч — душеуман! А таквих је много и у доцнијој такозваној српској рецензији, и још доцније у високо појмовном србуљском језику, тако да стваралачки рад српског језика није престајао.

Стара Српска Књижевност пуна је примера не само адекватног изражавања религиске мисли, не само речитости вишега стила, већ дивних лексикографских могућности, с важењем за све Словене.

Али, Стара Српска Књижевност, ето већ више од 700 година чека и ишчекује свога тумача, свога обновитеља, свога Вука.

На балканском простору само је хеленском и само српском народу дато у задатак да круг животног збивања, вечити оптицај зла и добра, изразе на песнички начин лепота Илијаде и Одисеје, лепота Српског Народног Песништва, Српских Народних Умотворина.

Душевне радње које је српски народ у српским народним песмама изразио, дате су значајно, богато устројеним језиком, делују потпуно стилски, дају утисак организованог стиха, а својом пословичком, афористичком силином, мере се са најбољим светским тековинама те врсте. Нису узалуд Гете, браћа Грим, Мериме, Скот, Пушкин, Мицкијевић и други генијални писци на српским народним песмама учили баш српски, а не који други језик Словена.

Јер, српски језик, народни или какогод било да се назове, има своју стваралачку самосвојност, зрелину садржине али и зрелину облика, има своју пуну уметничку аутономију, коју је значајни употребио чак и у изражавању етичких мисли и настројења.

А та своја етичка настројења, српски народ је изразио изворним песничким надахнућем, схвативши лепоту као истину, истину као космичку самоодбрану изнад обичне људске трагике, изнад обичне људске комике.

И тако, баш као и религиска, и српска етичка реч изречена је кремено, бремено, вавремено, јер је потекла из врела чиститог утилитарног идеализма, везаног за судбинске одлике једног песничког народа.

*

Па је онда дошао Вук и с њим у самој својој жеравици језик уптивен, и с њим велика српска језикословна школа, и с њим такве одредбе изрецивости да су оне и данданьи на снази за све Јужне Словене.

Вук, то је чист језикословни опажај.

Па Даничић, па Стојан Новаковић, па Љубомир Стојановић, па Белић.

Велика српска филолошка школа проучавала је и његовала језик као органску целину, снажно се држала начела јединства, и истоветности народног и књижевног језика: велика српска филолошка школа држала је не само до чистоте, до историског развоја језика, већ је прикупљала, сређивала, објављивала пергаменте и документе свих животних ера језика српског: велика српска филолошка школа дала је примере старог српског језика и књижевности, дала библиографију српске књиге, прикупила и објавила све српске записе и натписе, средила и објавила »Разум и филозофију у старој српској књижевности«, дала монументалне студије о акцентима и дијалектима — једном речју, еволутивну снагу српске културе поистоветила са еволутивном снагом српског језика, оног који као гејзер избија и из народне душе, и из великих српских писаца.

*

Није истина, како то Г-ђа Исидора Секулић жели да претстави, да се српска мисао преко српског језика свега двапут уметнички генијално испољила, и то само у народној песми и у Његошу.

Српска естетичка, уметничка реч, много је шира, у развојном смислу непрекидно расталасавалачка.

Јер, напредак који је српска проза учинила за последњих сто година, у језичном погледу није ништа мањи од лирског напретка народног и Његошевог стила.

Проза Ст. М. Љубише, прса у сваком словцету, раса у сваком слогу; проза Лазе Лазаревића, блага, кротка, чедна; проза Момчила Настасијевића, несводљива, непреводљива, видовита, докази су не само еволутивне снаге српског језика, већ су обрасци пуног јединства народног и уметничког језика, такорећи анонимни изрази српског генија уопште, у служби лепоте као истине.

Естетичка реч у Савременој Српској Књижевности степена је дакле уметничког зналаштва на коме је сарађивао целокупни српски језик, онај с почињањем у XIII, а доконченањем у XX веку, и стваралачким настављањем у бескрајну будућност, како то језичном генију једног народа приличи и претстоји.

И ту је величина и робовање српског језика, од његове мистике па до његове естетике, од његових стваралаца па до његових тумача; и ту је прека потреба обнове велике српске филолошке школе, јер лепа реч и гвоздена врата отвара, а ружна и трње разгара.

*

Нове истине се не рађају сваки дан, нова осећања не пламте сваки час, али кад језик уздигне свој глас, и старинама се онда даје вид новина, и инокосно онда постаје плодоносно.

Јер језик није атрофија пећинског човека — крик; језик је и целине и појединаца животни лик а с њим и животни слик.

Дела трају али и пропадају, док речи као материца звука, име су за све нове и непознате ствари.

То није лотос.

То је сребрни мал у црном цедрству ушћи и немушти, и ко њим даровито замахне — осу се онда небо звездама.

—З.

КАД ЈЕ РОЂЕН ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ?

У вези чланка под горњим насловом, који је објављен у „Српском народу" од 25 марта о. г., примили смо следеће писмо из Крагујевца од г. Стевана М. Каначког, начелника среза у пензији:

„Године 1892 био сам писар београдске полиције са радом у Теразијском кварту. По доласку Авакумовића, односно либерала на власт 9 августа 1892 године постављен је за писара Управе вароши Београда пок. Жарко Ј. Илић, најмлађи брат Војислављев, — односно син Јована Илића. Жарко је био одређен на рад у Теразијски кварт.

Пошто сам ја тада био као старији писар доста вичан у раду, то је тадањи члан кварта пок. Стеван Божовић доделио Жарка као новајлију мени на по моћ и практику, тако да смо ја и Жарко били заједно, односно у једној канцеларији на раду.

Сећам се врло добро, као да је јуче било, кад ме је Жарко питао кад сам рођен, и кад сам му ја казао да сам рођен у Београду 1864 године, он се изненадио, јер је сматрао да сам ја тада био у годинама као и његов старији брат Војислав, ако не и нешто старији од Војислава.

Пошто смо били добри пријатељи и другови (ја врачарац а они палилулци), то смо Жарко и ја, кадгод нисмо били спречени службом, готово редовно одлазили у Управу државних монопола где је Војислав у томе времену био са службом, па смо онда сви троје одлазили код Коларца на пиво где смо чак, узгред буди речено, имали и своје чаше. Па тада, при чаши пива, Жарко је мене и по други пут, навлаш пред Војиславом, питао за године мога рођења, и кад сам поновио као и раније, Војислав је потврдио да је рођен 1860 године, наглашујући да је од мене старији за четири године."

РАСКАЛАШНИ БРАНКО

Нису узалуд гламили конзервативнији круговй српски када се појавила збирка песама Бранка Радичевића. Они су се згражавали, читајући тада најслободније стихове српске поезије у погледу љубави. Пуно је места у поезији Бранковој на којој би руку на срце, и данас могла каква строга гувернанта да искали свој чистунски гнев и да стави без размишљања на многе ласцивне Бранкове песме етикету: »Забрањено за младеж!«

Бранко је заиста оправдавао у многоме овакав став својих противника. Он је у своју поезију унео, са цијком и вриском, многе алузије о »нонама белим« својих драгана, о најзатренијим доживљајима са женама.

Био је млад, пуст што се каже, и живот је грабио пожудно. Његова је крв врила. То су особине првенствено младости. Зато је омладина увек била за Бранка, какав је такав је.

У свакодневном разговору Бранко је био врло комотан. Његов речник је био »зачињен«, а о женама је причао увек с отвореношћу у којој је избијало његово, савременицима врло добро познато, сензуално биће. Нарочито у друштву својих другова и познаника, радо је сваштавао пикантерије свога младог живота.

Кад знамо Бранка овакког, онда са мање резерве можемо примити извесна тврђења његових савременика, да су женски загрљаји допринели много ведрини његове поезије, али и раном завршетку његовог живота!

Чак кад је пао у постељу Бранко је остао — Бранко: човек оран за шалу, жедан и гладан овоземаљских уживања. Једно јутро посетио га је пријатељ Михајло Полит-Десанчић:

— Како ти је, Бранко?

— Тхе, ваљда није сасвим лоше са мном. Ево ову читаву ноћ снивао сам о својим познатим бечликама... Кад имам још толико снаге да снивам и о мојим бечликама, ваљда нећу баш тако брзо завршити!..

*

Недавно је једна страна новинарска агенција објавила вест да је умро Бењамино Ђиљи.

Ужасно се живот најславнијег и најумилнијег тенора кога је Италија дала.

Топли глас који милује и подрхтава у нежним прелазима дочаравајући звук најплеменитијих метала прекинуо се и умукнуо за увек. Остаће само његове репродукције. Незаборавне мелодије које опијају и осваја ју. „Ridi bajacco", „Una furtiva lacrima", „Che gelida manina" и много других које је зашта умео незаборавно да интерпретира.

Нестао је изненада једног топлог вечера. После свега 56 год. живота. Освануо је тужан дан. Жалосно сунце родило се тог јутра над вечитим градом јер нема више онога који је са толико душе певао Риму његову химну. Јер заиста најмилија Ђиљева песма била је позната „Itô a Roma".

*

Бењамино Ђиљи има буран и интересантан живот. Или боље рећи убичајену биографију великог човека. Родио се у Рецинатиу као син врло сиромашног звонара. Отац је имао три сина. Бењамино беше најмлађи. Зато ваљда за његово школовање више није ни остало новаца. Први је изучио за свештеника, други се посветио вајарству а Бењамина је отац дао за шегрта у оближњу варош.

Још као дечак пева он у црквеним хоровима али као баритон. Већ тада наслућивао се његов таленат. Једном у Ферарију за време соло тачке запазио га је Кати-Касаро, директор њујоршке метрополитен опере на чији предлог дечака шаљу у Санта Сецилију на више школе. После завршеног школовања ступио је у „Стагионе удружење" и што је врло интересантно у првим на ступима услед силне треме није уопште имао успеха.

У својој отаџбини која га је касније прихватила као победника, доживео је низ првих веома тешких разочарења. Па ипак причао је касније, у доба своје највеће моћи: „Често сам са сетом превртао по тим првим не баш повољним критикама које су ме са толико снаге сећале на моје прве борбе и претрпљене неправде.

* * *

Тихо..... тихо... и тише.....
осећам како
полако
клонуло срце бије
тихо.... тихо... и тише...

На тело облак пи ри,
у душу тежак тр н
пао.

И бледе дижем зене.
док свуда око мене
све вене —
све само вене.

Пуста је већ и гора,
не звони ни песма мора
више.

Облак је небо скрио
мраз се у ствари свио,
а срце
тек само бије... бије.....

Тихо..... тихо... и тише....

ДАНИЛО ЧУТУРИЛО

Можда су баш оне биле узрок мојих каснијих успеха"...

После светског рата 1919 године отиснуо се Ђиљи у свет. Имао је 31 годину, био је без сретства али срце му је било пуно вере у своју вредност и божићу подршку, наша га увек много полагао, јер је врло религиозан.

Са својом младом женом ступио је на тло Америке. Језик није познавао а једини ослонац била му је препорука за Каруза у џепу. Потражио је одмах великог маестра. Дочекао га је на раскошној тераси једног облакодера и прочитавши писмо хладно одмахнуо руком. То је био једини одговор за човека који је у очекивању истог прешао океан.

Али судбина увек игра главну улогу. И Ђиљи ипак долази до Метрополитена где га ангажирају за Боитовог „Мефиста". Требао је да пева партију Фауста. На премијери млади Италијан до живљава огроман успех. Карузо је присутан. За време паузе он телефонира свом секретару да се све главне тенорске партије повере Ђиљију. Пут је прокрчен и каријера великог Ђиљија је почела.

После неколико година враћа се у своју отаџбину као славни и богат. У близини родног града подигао је дивни дворац за кога је најпре дао његов брат ваја р. Подигао је једно позориште у коме је често гостовала и Скала и основао свој оркестар „Бајда Ђиљи". Исти је издржавао о сопственом трошку.

Био је отац сиромашних и цепови су му увек били пуни пресавијених новчаница од 500 и 1000 лира. Делио их је врло дискретно са пун отакта. Најлепша су му била предвечерја проведена у разговору са сиромашним рибарима. Или када би око себе на морском жалу сакупио децу и певао им. Био је врло религиозан. Ови велики певач присуствовао је свакој служби у цркви, активно учествујући у богослужењу. Волео је да свира на хармониуму и пева духовне песме из детињства.

Дирљив је осећај који је Ђиљи гајио према својој породици. Жену је обожавао а деца су му била највећа радост и смисао живота. Све своје уметничке инспирације по сопственом тврђењу дубијао је од њих. Син Енцо уопште нема слуха док ћерка Рина пева и суделује са оцем на његовим приредбама. Пријатељи су га много волели и његово интимно име било је „Мино".

Врло је скроман и поштен. Никада није заборавио своју горку младост али је био необично захвалан за срећу коју му је провиђење поклонило. То се најбоље огледа у његовој љубави према ближњему и богатом осећању и префињености која избија из његове уметности.

Нада Маринковић.

РАСЕЈАНОСТ ЗМАЈЕВА

Јован Јовановић-Змај био је, нарочито у младости својој, врло расејан. У гимназији ова његова особина била је опште позната међу друговима па и наставницима.

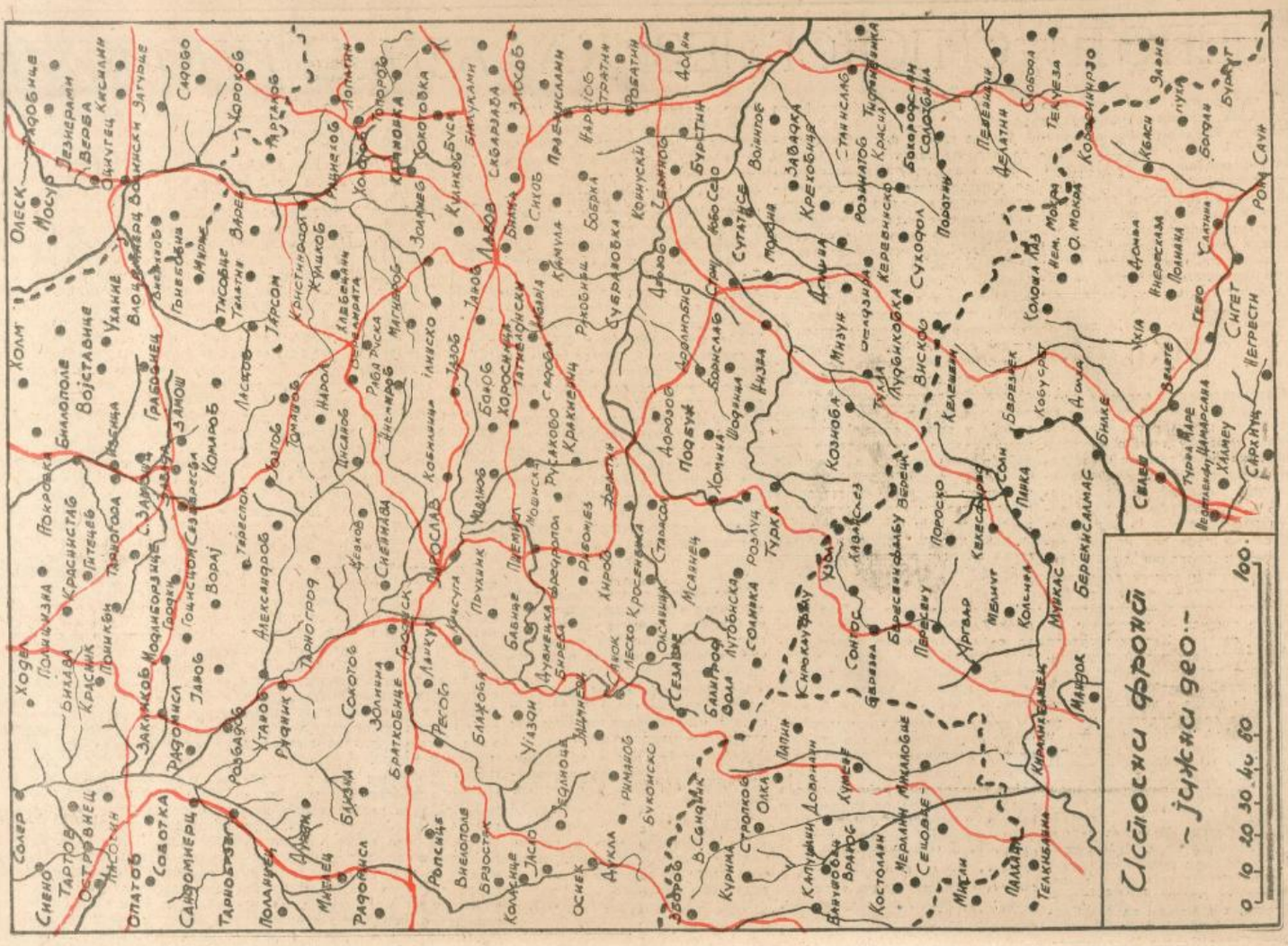
Увек су књиге, хартије и све школске ствари Змајеве биле разбацане тако да се сам није могао у њима лако снаћи. Често је, док је полазио кући из школе, читаво море папирића и листова књига остајало за њим посејано из школске торбе.

Иначе, што се самог ученја у школи тиче, Змај се никада видно није трудио да буде међу првима, па ипак је увек био „еминент", тојест „одличан".

◆

Јован Грчић-Миленко добио је свој књижевни надимак „Миленко" од имена вољене девојке која је рано умрла. Још пре њега. Он сам осталом то објашњава у једној песми:

Од имена твог, *Милено*,
Сазидо сам спомен мио,
У рањеној страсти својој
Миленком се покрстио!

ЧИТАЈТЕ И ШИРИТЕ НАЈБОЉИ НЕДЕЉНИ ЛИСТ

„Српски народ"

НАЈБОЉА КЛИШЕА У ЈЕДНОЈ И ВИШЕ БОЈА ИЗРАЂУЈЕ ЦИНКОГРАФИЈА

„Авала"

Јована Ристића 18

Тел. 20202

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ Бр. 2 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Ђорђе Вучинић. 275 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1142 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Антоније Јовановић. 276 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 15323 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Илић. 277 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 220 добивену из општине Маршић, срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Стевановић. 278 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Стевана Ђорђевић. 279 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Недић Тихомир. 280 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 58 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Маринко Авромовић. 273 2—3

ИЗГУБЉЕНУ купонску књижицу бр. 170 издату од железничке задруге, оглашавам неважећом. Тановић Видоје, маневриста железничке станице — Ужице.

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 год. издату од престојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Ђешевић Душан, гимназијалац — Ужице. 266 1—1

МОЈУ ЖЕНУ Радмилу Кулишић рођ. Илић, од данас је не сматрам више за своју жену. Све начињене дугове њене не признајем. Мартин Кулишић — Крагујевац. 274 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 139 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милисав Милановић. 247 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 2062 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Војиновић. 243 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Петровић. 245 3—3

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ број 172085, која гласи на име **Боривоја И. Бабића**, изгубио сам и исту оглашујем за неважећу. Бориводје И. Бабић, Његошева 69/II, Београд.

ЛИЧНУ КАРТУ број 2510, дуванску књижицу број 368 добивене из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живадин Обредовић. 248 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1084-43 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Вукомировић. 246 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 219 добивену из среза Крагујевачког и новчаник са 3.350 дин. изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Ко донесе новчаник новац опраштам. Драгомир Васојевић Село Доња Сабонта. 242 3—3

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Лубура Ковиљком рођ. Шпирић, не живим у брачној заједници. Никакве њене дугове не признајем. Лубура Ристо, шумар — Ужице.

ИЗГУБЉЕНУ пословну књижицу бр. 0.978.923 издату од удружења занатлија, оглашавам неважећом. Вукмановић Цветко, кројач — Ужице. 269 1—1

СА МОЈОМ ЖЕНОМ Лубура Ковиљком, рођеном Шпарић, не живим у брачној заједници, пошто се је одала неморалном животу. Никакве њене дугове не признајем. Лубура Ристо, шумар, Ужице. 271 1—1

МОЈА ВЕНЧАНА ЖЕНА Вукосава Раковић из Трибаса, напустила ме је без разлога 21-VI-1944, позивам је да се у року од двадесет дана врати, у противном повешћу бракоразводну парницу, дугове њене не признајем. Сава Раковић. 272 2—3

Ваует-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства ввсу предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сву варкозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче в утиру пут на подручју сузбијања бола носе «Bayer»-ов крст.

ОГЛАС РЕГ О-БР 10874 ОД 14-XII-1943

...ошла у готову
1232
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
П. И. Бр. 19947

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 35 ГОД. II
Београд, 19 августа 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ДАНАШЊИ ПРИВРЕДНИ ПОЛОЖАЈ СРБИЈЕ

Познати бечки лист СИДОСТ ЕКО свој број од 4 о. м. посветио је привредном животу Србије, објављујући низ чланака из пера званичних претставника наше привреде и других угледних привредних стручњака.

Претседник владе генерал М. Недић дао је уводни чланак, који због његове важности и значаја преносимо:

Тешки ударци судбине, који су снашли српски народ у току векова нису успели да га униште. Он је из својих катастрофа и пораза, поред горких искустава и поука, црпао и духовну снагу да обезбеди Србији историски континуитет.

Слом који смо претрпели априла 1941 године, изгледао је на први мах такав, да ћемо се тешко моћи опоравити и поново подићи из рушевина. Наша привреда, која је у бившој Југославији била изграђена на сасвим погрешним и нездравим темељима била се пољуљала из основа и у своме паду, претила је да повуче земљу у привредну пропаст и у глад.

То је долазило отуда што привредна политика годинама више или мање није водила рачуна о привредним условима, што их је створила сама природа. Цела наша привреда и исхрана народа заснивале су се на пољопривредној производњи, а она међутим за последње две деценије била је потпуно запостављена и сва се пажња поклањала другим гранама економског живота, од којих је већина вештачки подражавана.

Село остављено само себи без модерних пољопривредних справа, није имало често ни основне алате. Оно није знало нити је могло да употребљава средства за побољшање земљишта, није имало чак довољно ни сточне хране, као што није имало никаквих средстава за борбу противу болести и штеточина. Зато је пољопривредна производња била квалитативно и квантитативно врло слаба, а животни стандард српског сељака врло низак.

Поред тога осећале су се штетне последице наследног права, због кога се већ мали сељачки посед све више цепао, изазивајући све веће осиромашење сељака, остављајући све већи број сељака без земље. Нерешена правна питања у погледу наследства да би се сачувао посед способан да довољно производи за исхрану једне породице и сувишак за тржиште довела су село у један безизлазан положај.

Тако је село, као извор наше економске и биолошке снаге, радило и живело под врло тешким условима, док је економска политика државе без икаквог плана фаворизирала извесне приватне индустрије.

Подизале су се скупе фабрике, које су имале за циљ да помоћу високих заштитних царина обезбеде једном малом слоју богатих људи, нарочито странцима, што већу добит.

Зато под првим јачим ударцем заједно са државом и наша економија заљуљала се из темеља и било је опасности да егзистенција српског народа буде погођена на непоправим начин. Тако рећи у последњем тренутку успели смо да савладамо ситуацију, користећи се искуством које је стечено у другим земљама са планском привредом и припремајући терен за изградњу рационалне привреде.

У вези с тим прво сам наредио да се изради нацрт за планску пољопривредну производњу и да се приступи њеној стручној примени да би се сачували од глади, која је претила земљи.

И поред подмукле пропаганде противу примене плана, српски сељак схватио је одмах значај овог плана за његов опстанак и за опстанак српског народа, као и користи које може имати од рационалног искоришћавања своје земље.

Поред тога учинио сам све што је могуће, да се и поред нередовних прилика и несташице пољопривредних справа ипак достави народу колико је могуће више плугова и других справа. У том смислу отворена је у Ваљеву прва фабрика плугова у земљи, која је почела израђивати плуг нарочито подешен за наше земљиште и наше прилике, који је назван »наш плуг«.

Исто тако развијена је жива пропаганда и васпитна акција за преоријентацију наше пољопривреде и стручњаци — агрономи — обилазили су неуморно село по село и упућивали народ у рационалну обраду разних култура. Поред тога слали смо редовно у Немачку најбоље младиће са села да се тамо науче рационалном и модерном вођењу газдинства. Од тих младића, који треба да буду пионири новога доба, очекујемо много за обнову и унапређење нашег заосталог села.

Само по себи је разумљиво да смо у Немачку могли упутити релативно мали број младих људи. Стога образовање стручног пољопривредног подмлатка спада у једну од најнасушнијих потреба наше пољопривреде. Зато смо приступили затварању сувишних гимназија, место којих смо почели отварати стручне пољопривредне школе. Место досадање углавном производње житарица, ми смо тежили да преоријентишемо нашу пољопривредну производњу тако да наши сељаци по клоне већу пажњу сточарству и воћарству, од којих би имали више користи.

Повољни резултати планске пољопривредне производње показали су се одмах у првој као и у наредној години. Опасност од глади била је сасвим избегнута, било је и сувишка произведених пољопривредних артикала и пијаце су оживеле.

Може се рећи без претеривања да и поред ратних прилика пољопривредна производња дошла је до степена, на коме никада пре рата није била. Сељак је имао шта да уновчава по врло повољним ценама и тако његов стандард живота знатно се побољшао.

Поред економске користи од овако повољне пољопривредне конјуктуре, она је служила и као одлична одбрана противу комунистичке агитације. Српски сељак прионуо је још више својој груди земље, са великим трудом и љубављу обрађивао је и бранио њене плодове од комунистичких покушаја да загосподаре Србијом.

Приступило се темељитом проучавању правних односа на селу, како би се спречило даље цепање малога поседа и у изради су закони који треба да регулишу те односе. Исто тако проучен је и израђен план о јачању и унапређењу задругарства и припрема се терен за изграђивање задружне сељачке државе.

И у погледу остале наше привреде води се планска, дириговања привреда и доносе значајне реформе, које треба да повећају производњу у свима областима економског живота рационалним искоришћавањем свију привредних богатстава.

Циљ свих ових реформа и мера јесте да оспособе Србију да стане у ред модерних земаља, које путем рационалне производње и великом применом научних и техничких проналазака подиже производњу земље и ствара благостање народа.

Тако ће Србија заузети часно место у привреди нове Европе, чије се контуре свуда могу већ сагледати, и која ће и малим народима пружити могућности обезбеђене материјалне егзистенције. Србија ће настојати да непрекидним побољшавањем свога рада да свој допринос за благостање европске заједнице.

Претседник Српске владе
армиски генерал
Милан Ђ. Недић

ТРАГЕДИЈА ВАРШАВЕ

Случај Пољске, Грчке, како са њима поступа Лондон готово је истоветан са ставом Енглеске и према нама. Примећује се готово читав систем Черчила у решавању питања ових земаља. Он увек после већег или мањег отпора, покори се жељама Москве, која безобзирно спроводи своје планове, мало обзирући се на жеље и намере Черчила и Идна, који добијају мање или више вруће шамаре од стране Стаљина и Молотова.

Оно што се десило са професором Миколајчиком приликом његовог путовања у Москву на поклоњење Стаљину по препоруци Черчила и Идна претставља још једну срамну капитулацију Енглеске пред безобзирношћу Стаљина. То се слично понавља и у случају наше емигрантске владе са Шубашићем на челу, која мора да се приклони и поклони Стаљину и његовом експоненту на Балкану Јосипу Брозу Титу.

Истина он га није као професора Миколајчика пустио самог у јазбину овога крвенога чудовишта, већ га је повео са собом у Рим да га својим ауторитетом заштити пред Коминтерном која се уселила у Вечни Град, и пред Јосипом Брозом, чији је апетит врло велики и који хоће све за себе а ништа не да др Шубашићу.

Сада се дешава још једна издаја Енглеске према Пољској, коју је толико пута Лондон изневерио од како је тобоже због ње ступио у рат са Немачком. У енглеској штампи сада се расправља, ко је крив, односно ко је издао налог да се у Варшави подигне устанак.

Наравно да он није могао успети, јер без обзира на ситуацију на фронту, Немачка увек располаже средствима и могућношћу да у најкраћем року угуши макакву побуну у позадини. Лаковерни Пољаци још једном су се преварили поводећи се за саветима из Лондона и сада скупо плаћају нову издају Енглеске.

Москва је поступила у овом случају као што се могло очекивати. Пошто побуњеници нису њене присталице ни „Националног комитета за ослобођење", већ су симпатизери емигрантске пољске владе у Лондону, то нису могли добити никакву помоћ од Совјета. Остављени на цедилу од Енглеза и од Совјета, они лоново доживљавају тешку трагедију.

Генерал Сноковски, врховни командант пољских трупа, демантује тврђења Москве да је он дао знак за ову акцију. Како Москва није дала иницијативу за то, јасно је да кривица пада на енглеску владу, која иначе стално преко радија позива Пољаке на побуну против окупатора. То се може увидети и из писања енглеских листова, који воде диску сију о утврђивању одговорности, да би скренули пажњу са правога кривца, који је уствари енглеска влада.

Јадни Пољаци! Они су скупо платили и скупо плаћају поверење које су имали у Енглеску. Енглеска В. Черчила, то је Енглеска у распадању, која да би спасла свој положај чини уступке свакоме, ко само стегне песницу и одлучно затражи да се испуне његови захтеви.

Премијер Британске Империје мањи је од маковог зрна пред Стаљином, који безобзирно спроводи своју политику мало водећи рачуна о обавезама Енглеске према појединим европским народима којима је давала у своје време чувене „гаранције". Нова трагедија Варшаве, опет крвавицом Лондона требало би да буде последње искуство Пољака и да их за увек ослободи жеље да слушају и раде по инструкцијама Лондона.

Нама, који смо се доста опекли, радећи као трабанти Лондона, иако не као Пољаци, остаје да из нашег искуства и из пољског, извучемо најзад коначну поуку какав треба да буде наш став према Енглеској.

Зар лондонски радио није позивао и нас на устанак противу окупатора и зар се није одрекао Драже Михајловића, зато што он неће да води борбу против окупатора, увиђајући да је она узалудна и да само изазива непотребне жртве, код српског народа за рачун Лондона.

То мудрост и витални српски интереси захтевају, али зато Лондон тражи друге извршиоце својих себичних намера и налази га у највећем србоубици Јосипу Брозу Титу. Колико је правилно и мудро држање српских националиста може се видети у случају Варшаве, пошто је Лондон изазвао побуну, а није у стању да јој пружи помоћ, он сад пере руке и оставља да гину још једном лаковерни Пољаци.

Хвала Богу и среће за српски народ што су се сви српски родољуби отрезнили и знају тачно ко је и шта може данашња Черчилова Енглеска те сада сви водимо само и једино политику српских интереса.

„С—Н"

ЧЕРЧИЛОВ „ТОТАЛНИ РАТ"

Шта значи тоталан рат знамо и примера Немачке која је ангажовала све своје снаге, све своје могућности да би добила победу над непријатељем. Черчил са своје стране показао је како он замишља тотални рат. За њега то значи ангажовање свакога, искоришћавање туђе снаге, само да би Велика Британија имала што мање жртава да да.

Зар састанак Винстона Черчила премијера владе Велике Британије са једним Јосипом Брозом-Титом најбоље не илуструје како Черчил схвата тоталан рат? Зар овај унижавајући сусрет британског премијера са вођом разбојничких банди не показује најбоље у каквом је стању Британска империја, на како је ниске гране спала?

Некада моћна Велика Британија при чијем су само помену поједини и државе стрепили, сада је спала да „богороди помоћ од свуда и од свакога.

Некада су претставници великих и малих држава долазили на ноге у Лондон да дају рачуна о своме раду и да траже помоћ и заштиту од моћне Империје. Сада су се времена променила. Ствари Черчил готово не може да се скраси у Лондону. Он трчи од места до места да крпи коалицију и да тражи помоћ за борбу противу Немачке и Европе.

Цео свет данас треба да се упрегне у британска империјална кола и да их извуче на пут. Цео свет је сада шаховска табла Черчилове дипломације по којој он као коњаничка фигура скаче из Лондона у Вашингтон, Техеран, и сада ето у Рим. Криза са Бономијевом владом најбоље показује какви су односи између великих савезника кад је сам Черчил морао да дође у Рим да спасава барем изглед и форму.

А ту је дошао сусрет са Јосипом Брозом Титом што свакако у аналима енглеске историје претставља најнижу тачку опадања престижа Британске Империје.

Изгледа да Черчил има једно тачно осећање да је Британска Империја у расулу и зато чини све што је могуће и немогуће да га спречи, не водећи нимало рачуна о престижу и достојанству Британскее Империје, који су некада играли такву велику улогу у међународном животу.

Као какав сеновал или трговачки путник већег стила он трчи по свету да спасе Велику Британију не бирајући много друштво, својатајући и називајући „пријатељем" и обичне криминалне типове.

Како смо далеко од времена када је енглеско достојанство у строгом пуританском духу изазивало читаве дипломатске афере у немадашњој Европи. Сећамо се непомирљивог става Лондона према Србији која је изишла из завере од 29 маја, када Енглеска није хтела да општи дипломатски са новом Србијом и тражила уклањање из јавне службе тадањих завереника.

А данас Лондон преко свога премијера састаје се са вођом бандита, чије су руке крваве до рамена убијајући Србе и који идеолошки проповеда убијање и крв.

Одиста еволуција је велика за Енглеску и ма да се у политичкој науци сматра да Енглеска има способност да еволуира, место да револуционом ствара ново стање, ипак мислимо да су овакве черчилијаде смртни удари за енглески престиж и будућност Британске Империје.

У очима нашег народа она је изгубила сваки углед и навукла велику мрљу. Шеф Британске Империје рукује се и назива пријатељем Јосипа Броза Тита највећег Србобубицу. То српски народ не може никада опростити ни заборавити!

Јасно је свакоме да се рат у сваком случају има сврши на штету Британске Империје.

Она ће бити сведена као што је право на своје острво, а њени прекоморски поседи одвојиће се од ње или ће припасти другим силама. У том погледу Рузвелтова Америка не крије своје намере и пре неколико дана Рузвелт у своме говору, који је Рајтер у задовољењу донео изнео је амерички план о судбини енглеских колонија после рата, које би имале припасти Америци.

Иако на први поглед изгледа да су без везе Рузвелтови планови о деоби Енглеске Империје и пријатељско руковање Черчила са Титом, ипак су они симптоми једне исте болести, које значе пропадање и пад Велике Британије као највеће силе, која је углавном одржавала у свету садањи плутократски поредак. Рузвелтов говор показује слабост Британске Империје спољ. а Черчилово руковање са Титом њену слабост изнутра. Рузвелт види спољ положај Енглеске и извлачи закључке корисне по Америку, а Черчил осећа изнутра слабост Енглеске и зато се понижава да иде на састанак једноме разбојничком вођи, као што је Јосип Броз Тито.

В. А.

Лондон се евакуише

Оригиналан снимак »V-1« који су скоро донеле енглеске новине

Дејство страховитог новог немачког ратног оружја V-1 постаје све убиственије из дана у дан. Блокови лондонских кућа руше се као да су од карата, а безбројни лешеви остају данима под рушевинама. Сасвим је разумљиво да је то изазвало огром не поремећаје у животу Лондона и велику панику, која најзад последњих дана доводи до праве евакуације енглеске престонице. Најбољу слику стања у Лондону дају нам извештаји самих енглеских листова.

Један од најугледнијих и најозбиљнијих енглеских листова. *Тајмс*, пише, да су се Лондон и Јужна Енглеска у току ноћи између суботе и недеље налазили под највећом ватром V-1.

Други угледни лист *Дејли Мел* саопштава да су велике сирене у простору Лондона морале скратити дужину знака за узбуну од 1 минута на 40 секунди, како би се омогућило становништву да чује шум приближавања V-1.

Исти лист даље каже, да Енглеска мора посветити евакуацији лондонског становништва већу пажњу него до сада. Сваког дана стижу у Северну Енглеску хиљаде људи из Јужне Енглеске и Лондона. Чиновници одређени за смештај избеглица жале се на све веће тешкоће. Треба још да се смести 13.000 мајки и деце, која су крајем недеље евакуисана из Лондона.

Њус Кроника јавља такође да је у недељу напустио Лондон најбољи број мајки и деце. До сада је у оквиру државног плана за евакуацију Лондона исељено 450 хиљада мајки и деце. Држава пристаје општој принудној евакуацији.

У вези са разарањима и евакуацијом исти лист јавља такође о све већим пљачкама. Чланови парламента љуте се због тога што се те штете настале услед пљачке никако не накнађују. Они ће првом идућом приликом натерати владу да законе о ратном обештећењу протегне и на такве случајеве.

Лист *Дејли Експрес* у извештају о дејству V-1 каже да радови на спасавању трају данима, пошто се руше читави блокови кућа. У поштанском, телеграфском и телефонском саобраћају настале су сметње.

Дејли Телеграф такође јавља о пребацивању радника и намештеника лондонских фабрика, канцеларија и осталих предузећа у унутрашњост. Министарства су делимично преместила своје канцеларије ван Лондона, иако су седишта још званично задржана у Лондону.

Генерални секретар британског Поморског синдиката Чарлс Џермен објавио је један чланак у синдикалном часопису *Ти Симен* у коме налази да су англоамерички напади бомбама на тобож ње базе V-1 само безазлено расипање добрих бомби, јер су справе за бацање тако покретне да се уопште не могу уништити.

Лондонски дописник часописа *Саут Африка* даје приказ дејства V-1 и вели, да оно претставља нешто најсмртоносније, најтеже што су Енглези у овом рату морали да претрпе. Дописник констатује да експлозијом једног једног V-1 буде просечно разорено у Лондону 200 кућа, а готово исто толики број оштећен. Пало је у очи да Черчил још ништа није умео да каже о ефикасном сузбијању V-1. Он мисли да је освајање база V-1 једина и искључива могућност да се Енглеска ослободи дечјих бомби.

Од како је Черчил одржао говор, наглашава дописник, ватра V-1 на Лондон и Јужну Енглеску још се појачала. Сада се највише види бекство из престонице. Више нема дугих редова купаца пред радњама, али у толико дужи редови стоје пред путничким биромa.

ЉУДИ КОЈИ ПРЕЗИРУ СМРТ

Живи торпедо

„Живи торпедо" био је већ у Италији код Нетуна и Анција са успехом употребљен и сада се на ушћу Сене, где су прилике сличне као у Италији, показао изнова одлично борбено оружје. Постанак овога оружја је скорог датума, његова израда је врло јефтина, и у борби против непријатељског бродовља показао се као ненадмашив. Још од почетка је било јасно да овај „живи торпедо" захтева људе одлучне и који презиру смрт.

Са овим оружјем дато је ратној морнарици први пут у руке једно борбено средство да, као што је то случај код сувоземне војске и ваздухопловства, појединачно нападају на непријатеља.

„Живи торпедо" је уствари комбинација од два торпеда. У једноме торпеду се налази експлозив, док у другоме човек који управља. Торпедо креће електрична енергија и у простору у коме се налази човек који управља њиме потпуно је уређен за дужу пловидбу. Тако се ту налазе апарати са кисеоником, затим концентрисана храна као чоколаде, кока-кола и тд.

Овако снабдевени „живи торпедо" је у стању да издржи дужу пловидбу. Када дође код непријатеља он пушта торпедо са експлозивом и враћа се натраг у своју базу.

АНГЛО-АМЕРИКАНЦИ СУ ПРОШЛИ...

Недавно је италијанско министарство народне просвете објавило списак уметничких дела, које су уништили ваздушни англоамерички терористи.

Светишта уметничке Италије: Торино, Ђенова, Милано, Фиренца, Падова данас претстављају једно трагично гробље сврнуте лепоте. Сваки напад Англоамериканаца значи једну истргнуту страницу из велике књиге историје уметности и културе не само Италије, већ културе која припада целом човечанству. И баш ко?... Она иста Енглеска која је 4 септембра 1939 год., Међународном савезу за уметничке творевине дала следећу изјаву:

„Француска и Енглеска, свесне своје одговорности у погледу историског уметничког блага целога света и убеђене да уништење једне уметничке творевине претставља губитак за целокупно човечанство, спонтано изјављује своју одлучност да поштеде од војних операција споменике људске културе".

Безбожно је оно што су учинили Англо-американци, не само зато што се коси са њиховим обећањима, већ што је неисказано болно и више него злочиначко дело које су починили. Смешан је и наиван предлог Американаца да се понова „модерно" сазида у Риму Св. Лоренцо. Само суви материјализам и крајња безосећајност могу тако резоновати.

У Торину је уништен цео диван центар вароши у коме свака кућа претставља неоцењиву културну и уметничку вредност највишег стила. Чувена улица По, најинтересантнији примерак архитектуре данас је само гомила камена и загорелог малтера. Палата универзитета, Филхармонија, дворац Ласкарис, Вароне

У Ђенови су нападачи такође имали богат плен. Цео средњовековни део града, чувена палата Државне архиве, дивна црква Св. Стевана која је била иначе поноше целе покрајине. Маса манастира чија кубета су красила цео онај део града што се пружа од луке ка блежућима. Величанствени храм Св. Лоренца, дворана „Народни вођа" и божанствени тремови „Соторина". Вила Бомбини, звана „Ил парадизо" са васкошним декорацијама Ансалдора да Кастело данас је само нешто више од хрпе рушевина.

Милано је исто тако трагично погођен. Ремек дело средњовековне уметности Сан Лоренцо, извор инспирације за уметничка стварања све до Браманта. Капела Санта Марија дела Грација порушена је док је правим чудом Леонардова „Тајна вечера" остала нетакнута.

Чувена миланска „Скала" добила је такође пун погодак. Цела библиотека „Рикорди" је изгорела а са њом је отишло у неповрат око 80.000 партитура међу којима је било и много ретких на чак и једних примерака.

Верона, Винченца, дивни Тревизо скоро су као уметнички споменици ишчезли. Дивне и ретке фреске, византиске колекције, слике милионске вредности све је затрпано под рушевинама.

Падова, Анкона, Римини тешко су погођени. Монтекасино, веков на кула светиља хришћанства и неупоредиви споменик уметничке вредности разорен је.

Цела јужна Италија крвави из небројених рана које још нису престале да се повећавају. Напротив бесомучни витам Англоамериканских бомбардовања као да се појачао. Садистичка жеља да до краја уништи и умирању једне неоцењиве лепоте нагриза ова камена срца. Рушити, рушити и само рушити...

Тешка рана нанета је лепој културној Италији. Неизлечива рана коју ништа на свету не може оправдати. Утолико страшнија што је неизлечива. Чувена изрека једног старог филозофа: „Срушени храм и даље остаје храм а разбијени идол и даље идол" овде се нажалост не може применити.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

ВЕРНОСТ СЕБИ

Људска природа је двојака, јер се човек састоји из духа и тела. Ако дух превлада, онда имамо идеалистички тип човека, у противном материјалистички. Један исти човек може у младости да буде идеалиста, док у старости постаје рационалиста, материјалиста. Има наравно и таквих људи који су још од младости материјалисти, док други и у старости остају идеалисти, људи „младога духа".

Исто је и са народима. И они се деле на ова два основна типа: идеалистички и материјалистички. Једни, историски народи, у пуној животној снази, живе и боре се за своје идеале, док се други, преживели, руководе интересом и шпекулишу. Први су носиоци прогреса, други његова сметња и кочница. Зато први, ма како тежак и трновит био њихов пут, расту и напредују, док други живота ре и пропадају.

Српски народ је целом својом историјом дао доказа да спада у прву, а не у другу групу. Он никада није био рачуницки. Страдао је и патио због свога идеализма, због своје верности себи, свом идеалима и својим светињама.

Такав је српски народ био у прошлости, такав је и данас. Због свога идеализма, он је противник комунизма, који претставља најизразитије материјалистичко схватање света и живота. Ма шта га комунисти уверавали, српски народ инстинктивно осећа да су у питању све његове светиње. Зато је он, иако под нечувено тешким околностима, листом устао против те, њему стране идеологије и оних који хоће да му је силом наметну

Из ових, дубљих разлога мора се створити јединствени фронт свих Срба националиста за борбу против некрсти.

Тај фронт је већ створен, јер на терену све националне снаге раме уз раме воде борбу против несрпског и антисрпског фронта, који је са свих страна навалио да освоји свету земљу Србинозу.

Ма како тешка била ова борба, српски народ ће, веран себи, изићи из ње победилац. Божјом помоћи опет ће дух победити тело, идеализам савладаће материјализам. И српски народ живеће, ма шта му његови непријатељи спремали. Бољевачке и остале жртве увећаће плејаду косовских и других знаних и незнаних мученика српских. Слава им!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ОБИЛИЋИ

Вратило се старо доба славе, јунаштва и самопрегора. Оно што је Србија најбоље имала, оно што је најидеалније васпитано и подигнуто, оно што чини част себи, својима, друштву и отаџбини, ено га сврстано у борбене редове где у јуначком окршају са комунистичким разбојницима брани отаџбину, залаже животе и пада као покошено спопље у одбрани свог народа.

Њима ништа не смета крајња оскудица која је редован пратилац њихових напора и напрезања у неравној борби противу интернационалних варвара, које су оружали и опремили бољшевички отеци, Англосаксонци. То су пионери нове Србије, који је граде поново својим костима, заливају својом крвљу и цементирају младим животима.

Не зна човек чему пре да се диви! Да ли младим добро наоружаним добровољцима, или српској straži, нашим граничарима или националним четницима, који заиста у крајњој немаштини полажу животе у најидеалнијој служби своме народу! Колико храбрости, колико смелости и каквог заноса у једном патриотском залагању?

Презир смрти, то је оно што је највеличанственије у овим јуначким подвизима! Чиста, идеална љубав, одвела их је на крваво разбојиште да би одбранили свој народ, нас, ништавила позадине, од смртне комунистичке опасности. Треба узети у обзир околности, под којима се ови јунаци боре. Треба знати њихов скромни број и још скромније могућности, па заиста указати на тај величанствен пример презирања смрти и велику љубав за свој народ.

Пред таквим јунацима треба своје животе у одбрани угрожени скинути капу и ми то са поштовањем чинимо, јер смо и сами некад тако полетни и одушевљени били и чуда стварали на бојним пољима.

И као што здраво семе даје обилну жетву, и као што из здравог стабла изданак ствара ново снажно дрво, тако ће и ови наши соколови примером својим, створити нова поколења која ће им следити у прекаљеној љубави за српски род и отаџбину Србинову.

Ми не желимо да чистоту ових редова обесветимо прљавштином позадинске трулежи. Ми желимо да се са овим јунацима разговарамо, на наш, старовремски начин, моралом многобројних див-јунака, који падоше за крст часни и слободу златну, за добро свога народа и величину домовине. Ми на то имамо права, јер ти тамо, што се боре по беспућу планина и долова Србије, наше су горе лист, наша деца, наша љубав и уздање.

Кроз њихове јуначке подвиге, ми назиремо зору бољих дана, назиремо светлост новог озарења и патриотску топлоту нових стремљења. Они су наша гаранција, да комунистичка јерес неће заразити српски народ и да ће његова историска славна чистота остати нетакнута.

Презрели су сва земаљска блага и лична задовољства непитајући за последице својих напрезања, ни за цену својих жртава. Лик некадање леле, срећне и задовољне Србије, њима је пред очима. За такву Србију они залажу своје животе и трпе недаће свог позива.

У другарској љубави, са песмом на уснама која велича њихове идеале, они противстављају своје животе у одбрани угроженог Српства, од бољшевичке опасности. Зар има нечег лепшег, узвишенијег и величанственијег, од њиховог примера?

Уморни, голи и боси, не знајући за сан и одмор, са пушком у руци, они шестаре изнад српских села и вароши, чувајући мир и ред својих суграђана. Бели орлови размахнули су својим јуначким крилима да би у њиховом окриљу и заштити, српски народ могао лечити своје ратне ране, сачекати крај рата и дочекати васкрс српског народа.

Задојени млеком славних предака, оставили су своје младе груди на браник угрожене отаџбине и јуначким мишицама одбијају комунистичке валове, спасавајући српски народ, да у њима не потоне. То они годинама већ раде, не знајући ни где ће смркнути, ни где осванути, нити да ли ће имати што за искрану, нити шта ће им бити простирач, а шта покривач.

Весеља, разоноде и пландисања морају престати, јер су часови које преживљавамо тешки и судбоносни. Свако мора да разуме време у коме живи и да подеси свој живот према ситуацији, која нам је силом прилика наметнута. Редови наших бораца морају се ојачати.

У позадини не сме остати ни један човек у коме још није утрнуо осећај љубави према родној груди и народу. Свако напрезање и подношење жртве у корист наше народне одбране, у ствари је и осигурање свога личног добра, као и своје личне безбедности.

Ко то још не схвата, тога ће комунистички вихор оборити у прашину и претворити у ништавило. Србији су потребни јунаци који ће положити животе за њу, јер она је вечна, док смо ми пролазни. Тако су схватили свој позив они тамо далеко од нас, који данономно живе на опрези са пушком у руци, бранећи нас и своју отаџбину.

Ми се обраћамо својој браћи, борцима за слободу свог народа и браниоцима нашег огњишта, који се херојски боре противу комунистичке најезде, шаљући им братски поздрав и сву нашу љубав за успех у њиховом подухвату. Нека буду уверени, да правилно схватамо њихова несебична залагања у борби на живот и смрт са мрским комунистичким бандама у сврху спасења нашег народа. Познате су нам све тегобе њиховог залагања и сва оскудица, која их прати на том трновитом путу.

Србија се поноси својим родољубивим синовима и борцима и ведра гледа у своју будућност. Историска нит старе српске славе није прекинута, јер су они, данашњи борци носиоци националног култа деветстодванаесте прожети љубављу за свој род, свету православну веру и отаџбину. Они који носе Бога у себи и својим срцима, имаће храбрости да победе нечастивог у знаку петокраке звезде, јер је и Давид победио Голијата у знаку хришћанског крста и спасоносне вере у Господа Бога. Они који истрајно стоје на бранику отаџбине, далеко од својих милих и драгих, који гину са песмом на уснама, не штедећи своје животе заслужили су нашу љубав, дивљење и признање и ми смо срећни да им то јавно још сада одамо, јер то су наша деца, наши рођени, наши Обилићи!

Стари ратник

ЈЕДНА ОПАСНОСТ

Коминтерна је наредила својим експонентима на Балкану да помогну њену генералну офанзиву на Источном фронту, предузимајући акцију сваке врсте да би изазвала устанак и створила жариште за спровођење бољшевичке револуције у овом делу света и у Европи.

Уједињене и сложне српске оружане снаге дају отпор Титовим бандама, које на више тачака врше бесомучне нападе на границе Србије, покушавајући на све начине да се пробију и упадну у Србију. Са великом храброшћу и самопрегором ове наше јуначке трупе на свима изложеним нашим сектороима са успехом се одупиру црвеном непријатељу и у тешким борбама задају им велике губитке.

Висока национална свест и непомирљив став према бољшевизму, које данас испољава целокупно српско сељаштво од највеће су помоћи оружаним одредима у њиховој борби противу Титових бандита. Сви покушаји изнутра граница Србије да се изазову нереди остају без успеха, јер у српском селу нема могућности да успе макакав партизански подухват.

Српски сељак по својим традицијама, по својим схватањима и из искуства највећи је непријатељ безбожног и анационалног комунизма, који хоће да му се наметне и служи се у томе свима средствима.

Тито је променио тактику и покушава своју акцију у Србији да претстави као заједничку општу борбу свију „демократских" елемената. Његове банде одричу да су комунистичке, већ кажу да су скуп свију оних који хоће слободу" Србије. Они се позивају на разне фалсификоване или изнуђене изјаве, утичући на српске сељаке да приступају у њихове редове.

Међутим, наши сељаци прозрели су ову камуфлажу и ни на који начин не упадају у партизанске замке, већ сви ма средствима раде на њиховом уништењу, помажући најсвесрдније наше власти и оружане одреде.

Са те стране можемо бити потпуно мирни и удружене српске оружане снаге у заједници са свесним српским сељаштвом дају нам довољно гаранције да ће и садашњи план за уништавање Србије бити осујећен и црвена опасност дефинитивно уклоњена од Србије.

Али исти случаји није са неким нашим великим и малим градовима. Ту има још људи који се поводе за пропагандом Лондона и Москве и верују у све камуфлаже и блефове, које они сервирају. Помешењени поред тога извештајима са бојишта, они праве фантастичне прогнозе у очекивању брзог завршетка рата.

На основу свега тога они фабрикују невероватне вести и утичу на своју средину, која је недовољно обавештена, и покушавају да је поколебају и да створе расположење за „народно ослободилачки покрет". Они верују свет да то нису више комунисти у виду „партизана", већ да је то стварно народни покрет.

Међутим, уколико су добронамерни ови елементи нашег друштва грдно се варају у просуђивању и процењивању ситуације. Овде се ради о једној најобичнијој превари, која би скупо коштала српски народ, ако би јој поверовао.

Већина је скинула петокраке звезде, али тиме њихове воће нису одустале од првобитног плана да преваром и оружјем освоје Србију, па да онда спроведу не бирајући средства, бомбом и камом, свој крвави комунистички подухват.

Мора се човек зачудити лаковерности ових људи, који не увиђају шта их чека после евентуалне победе камуфлираних комуниста. Совјети пишу, говоре и престављају светској јавности, као да су еволуирали ка демократији и да су напустили ранији револуционарне методе да насиљем спроводе комунистички режим.

Али у пракси они мало воде рачуна о тим својим јавним изјавама и на још драстичнији и грубљи начин спроводе терор над становништвом, које поново долази под њихову власт. Треба читати извештаје о стању духова стајовништва Украјине и Балтичких држава, које се повлачи заједно са немачким трупама, кад због вођења операција совјетске трупе треба да уђу поново у неки град или село.

Насупрот свију прокламација и обећања да се неће ништа нико догодити, совјетске власти спроводе најтежа насиља над становништвом, које поново доће у њихове шаке. Може се чак рећи да су у том погледу још безобзирнији и да свој појачани терор оправдавају потребама рата. Процедура лишења слободе и ликвидирања денунцираних грађана упрошћења је сада и убијање и уништавање читавих редова грађанства спроводи се масовно и безобзирно.

То би требало да знају ови наши лаковерни људи и да према томе схвате шта њих чека и чему треба да се надају у случају да загосподаре Србијом експоненти Москве. На својим кожама они би најбоље осетили како су грдно насели. Али би им узалуд било кајање, јер би дошло доцкан, пошто они већ не би били у животу да би могли да се кају.

Ради своје правилне оријентације зашто они не покушају себи да објасне да Тито уствари не признаје владу др Шубашића, јер неће да дели власт ни са ким и хоће да има слободне руке. За то др Шубашић нако има покровитељство Черчила мора заједно са њим да долази на ноге Јосипу Брозу Титу, да би добио нешто власти од њега.

Зато, место да се ови лаковерни и малоумни наши људи заносе некаквим илузијама о „преображају" Совјета и њихових експонената по свету, боље би урадили, ако им је живот мио, да не повлађују и не помажу ове камуфлиране „ослободиоце". Они треба заједно са свесним грађанством и сељаштвом да учествују сваки на свој начин у бор би за спас Србије од комунистичке немани.

То је императивна дужност сваког Србина данас без разлике да да свој прилог у овој светој бор би за српску земљу, јер су времена тешка и судбоносна и свака погрешка се скупо плаћа, било појединачно било скупно, а нека може да изазове и националну катастрофу.

Зато сви без разлике у заједнички српски антикомунистички национални фронт у коме лежи спас Србије и Српства!

М.

ПУТЕМ СТАРЕ СРПСКЕ СЛОГЕ

Када су се југословенска кола расточила и точкови завалили у блато, српски народ је занемио и нашао се на беспућу, обезглављен, напуштен и голорук. Ни крив, ни дужан пострадао је, а није знао зашто?

Остављен сам себи у такој тешкој ситуацији, поклекнуо је и показао слабост, па су се кроз његове редове пробили нови људи. Они су људи били регрутовани једним делом из најнижег друштвеног слоја, који је прошао кроз казамате, а другим делом од идеолошки васпитаних комуниста, који су били потпуно одрођени од свог народа.

Тада је стање постало неиздржљиво. Планski и систематски тровани завађани, Срби су се помели и распрштали на све стране као стадо оваца напуштено од својих водича и чувара. Несрећа је узела великог маха, да се нису могли наћи три добра Србина, да једно мисле и да имају једно гледање на ствари.

Нетрпељивост је постала тако велика, да је брат брату радио о глави, међусобно се оптужујући за издајство или за виновнике опште несреће. Многе главе пале су у тешкој братској заблуди, да су један другом непријатељи и да један другом зло желе.

Мали број трезвених родољуба и патриота, који није изгубио главу, био се забринуо за судбину земље и народа.

Па ипак Бог, који чува Србију, био је добар. Та малобројна родољубива група отпочела је енергично и снажно да спасава свој народ, улажући у тај патриотски посао сву своју памет и мудрост. Била су то, заиста те шка времена пуна искушења и за те родољубе и за српски народ. Ломило се и посртало на том путу, уздизало и падало, гајило и губило веру, трпило поругу и увреду, али се све јуначки подносило и издржало. Од малене групе, постаjала је група, од групе већина, од већине цео српски народ.

Шта је то што је тако чудесно утицало на наш народ да за релативно кратко време дође к себи, и изађе на чистину са које му је поглед био јасан, догађаји разумљиви, а спасење на видику? То је стари светосавски пут који му је у највећој несрећи поново пукао пред очима и на њему сагледао све оне светиње, које је раније изгубио, жртвовао или занемарио. Да тај пут сагледа, да се беспућа опрости, да се за своју веру поново загреје, да српски народ дође к себи, заслуга је родољуба који му се већ три године налазе на челу, указујући путеве који воде српски народ препороду, обнови и спасењу.

Лако је данас у писању прескочити тај мучан и тежак период од пуне три године, једним потезом, али га је дан за даном, месец за месецом, требало преживљавати са свима незгодама, непријатностима и жртвама, које су често биле колико болне, толико и непотребне. Српски народ је преживео још једну своју Голготу, мучнију и тежу од раније, јер су се жртве најчешће подносиле у великој заблуди, у међусобним обрачунима и оптуживањима. У ствари, криви за сву његову пометњу, пад и страдања, били су ван његовог домашаја, изван његове средине. Тамо је требало тражити узрочнике његове националне катастрофе и духовног растројства. У основи, огромна већина српског народа, била је невина.

Српски вечити геније улио је снагу и мудрост водећим родољубима, да после тог дугог и мучног периода врате српски народ на старе путеве његових предака и приведу га луци спасења. Историја, тај неумитни суд, обасјаће јачом светлошћу и већом правичношћу тегобни пут који су у том периоду прешли наши родољуби са свих страна, из свих сталежа, на водећим и неводећим местима, да би искупили своју патриотску дужност према свом народу.

Један патриотски савет нашој браћи: не хитајте у похвали или осуди појединаца. Биће прерано и погрешићете. Многе ствари ни су онакве, какве смо их ми замишљали, нити људи онакви, како смо ми за њих чули. У овом времену страховите пометње у српском народу, где су и комунистичка провокаторска вршљања достигла кулминацију, српски народ треба да се добро чува завођења и лажног претстављања ствари и људи, те и свог личног суда. Биће времена и за то, јер ће све јарко сунце показати и доказати.

*

Такве су биле три године, мање више сличне. А данас? Данас, у доба кад више нема Србина, који не мисли својом главом и не гледа својим, српским очима, данас се већ сме загледати у резултат. Баш данас, кад су се још једанпут над српским простором надвили црни, густи облаци, баш данас ми смело дижемо главе и довикујемо српском народу: *храбро напред, будућност је наша!*

Нас више не плаше комунистичке оружане гомиле, које су сврстане у разбојничке банде под командом Јосипа Броза, јер је српски народ исковао тешко оружје којим ће размрскати главу бољшевичкој хидри. То је његова стара, благословена и спасоносна српска слога, чије иницијале носи вековима на свом грбу.

Данас! Окрените главе ка свима странама српске земље, па ће те и сами увидети резултате мукотрпног рада и напрезања. Ено Малог Јастребца, Голије, Топлице, Сокобање, Бољевца, Кривог вира, Љубовније, Мачве, Чајетине, Равне горе и триста других мањих и већих места, која вам пружају доказе истрајног рада и пожртвовања наших јуначких синова и обновљене слоге.

Да, обновљене слоге, праве старе српске слоге, коју смо изгубили, па је сада поново нашли, полазећи старим историским путевима Србије и српског народа.

Зар не чујете патриотске покличе Шумадије, Левча, Мачве, Поморавља, Вељкове крајине, По реча, Топлице и осталих српских крајева?

То се Србија буди, корачајући старим путевима српске слоге, братске љубави, чојства и јунаштва, да изврши своју историску мисију као заштитни бедем европске културе и цивилизације у овом простору, јер црвена неман хоће са ове стране да продре у срце Европе.

Сложни Срби сирвиће црвену аждају, јер Бог чува Србију и Србе, који су почели и сами да се чувају!

Б. Ђ. М.

„НАША СНАГА У САДАШЊОСТИ И У БУДУЋНОСТИ ЛЕЖИ САМО У СРПСКОМ НАЦИОНАЛНОМ ФРОНТУ"

На великом народном збору у Шапцу министар пољопривреде и исхране инж. Рад. Веселиновић одржао је говор у коме је рекао између осталога:

„Влада народног спаса произишла је из потребе да се заустави страдање српскога народа. Није се генерал Недић ставио на чело српског народа у најтрагичнијим његовим данима ато што је био жељан власти, већ по великој историској нужди за спас српског народа. Основна теза политике владе народног спаса била је и остаје *ред, рад, мир и братска слога.* Слога на првом месту, јер смо слободу кроз нашу мукотрпну историју више пута губили искључиво због своје несложе.

Императив окупације намеће нам и посебне дужности, али треба да имамо на уму да ниједна окупација није трајала довека. Лојалност и коректност према окупатору намеће нам потреба нашег народног опстанка и будућност српскога племена, чији живот не сме да се угаси.

Они са комунистичког радио-Лондона сматрају то издајништвом и позивају српски народ на побуну, како би што више изгинуо. Они желе да Срба на крају рата буде што мање.

Али, нека знају, да Срби неће у комунисте. Срби добро знају да тамо где проће комунистичка најезда, ту трава не расте, па зато и не траже да их ослободе комунисти.

На против, они знају да ће их ослободити само заједничка свест, да сви Срби као један морају бити сврстани у јединствени национални фронт.

Осврћући се на југословенску владу Ивана Шубашића, министар Веселиновић нагласио је да је она експозитура Јосипа Броза, што се најбоље види из чињенице да

комунисти, и после образовање ове владе нападају на српске крајеве.

Краљ Петар није потпуно слободан, и зато не може да се супротстави тој аномалији, да онај који уништава српски народ, треба у исто време да буде и његов ослободитељ.

— Лутали смо три године — рекао је министар Веселиновић — тражећи пут којим треба да иде српски народ. Данас можемо отворено да кажемо:

српски национални фронт, то је пут којим треба да иде сваки Србин,

јер они из Лондона, сигурно је да неће жртвовати ниједног Енглеза за српски народ.

Они хоће да се ми дигнемо против окупатора да би изгинули. Енглезе и Американце није брига колико ће по свршетку рата остати Срба у Србији, али зато о томе мора водити рачуна сам српски народ. Зато,

понављам, наша снага и у садашњости и у будућности лежи само у српском националном фронту.

Сврстани у тај фронт, Срби ће одолети свим ударцима и на крају рата бити количина за поштовање. Овако мисли деведесет девет од сто српског народа. Ако будемо сложни, ми ћемо, сигурно је, дочекати крај рата, а самим тим и своју слободу.

Ако будемо паметни, ми ћемо остварити државу која одговара духу и потребама нашега народа,

а то је сељачка држава на задружној основи.

У тој тежњи и генерал Недић вас је поздравио и упутио вам поруку, да сврстани у снажни национални фронт будете уверени даће Србија ускоро пребродити ове тешке дане и дочекати бољу будућност. У то име кличем:

Живео српски народ,
Живела мајка Србија!

Крај говора министра Веселиња поздрављен је бурним клицањем Србији, српском народу, генералу Недићу и Влади народног спаса.

Министар Веселиновић држи говор на великом народном збору у Шапцу

ЦРТИЦЕ СА ИНВАЗИОНОГ ФРОНТА

Пише: Ратни извештач Рихард Десмет

Чим сване амерички ловци као рој сивих гавранова, почињу сво ie смртоносно кружење изнад наших глава. Не нападају они само воjна постројења или индустриске циљеве. Веома често дарују они својим експлозивним поклонима мирне сељаке који об делавају своја поља. Најбоље вас о овој борбености „америчких спортиста" могу обавестити они бескрајни редови француских избеглица који хрле у гомилама из својих порушених и запаљених домова

Јуче смо разговарали са једним америчким заробљеником. Уствари он је Фламанац али још као дете напустио је са својим родитељима отаџбину и отиснуо се у свет. Тамо, преко океана, запослили су се његови у некој фабрици аутомобила. Он је навукао америчку униформу и пошао у рат као опробани Американац.

Неколико француских грађана који су се нашли у близини успели су након дуже времена да овог „неверног Томија" најзад убеде са врло јаким и доказаним аргументима.

Недалеко од нас поред једних кола стоји младић од свега отприлике 18 год. Прилазимо му и разговарамо са њим неколико тренутака. Док одговара на разна питања његов је поглед безпрекидно управљен ка широкој равници која затвара хоризонат. Он први пут стражари на предњим линијама и по свему судећи ни за коју цену не би коме препустио ову дужност.

Толико пута јављао се узалуд за фронт. И најзад са неколико другова успео је да дочека сређан тренутак. Сада је на бранику отаџбина и ни једна ситница му неће измаћи оку. На радну је ухватио непријатељску вест коју сад треба проверити и онемогућити.

Његове усплamтеле очи и заиапурени образи говоре доста. Намера непријатеља разбиће се захваљујући спремности, љубави према отаџбини, и неустрашивости овог младог „Хитлеровог омладинца".

Једна непријатељска оклопна кола најмодернијег уређаја приближавају се дрско немачким линијама. Метак једног тежег топа избачен са немачке стране прошишао је ваздух и елегантно просвирао утробу гломазног америчког „Шерман-панцира" најидеалнијег типа. Пет мртвих и прилично ратног материјала прешло је у руке Немаца. У раном јутру на већ један успео подвиг.

У једном дивном нормандиском замку са кулама нашли смо преноћиште. Власница је једна симпатична стара маркиза коју опкољава читава војска лакеја и остале послуге. Стара дама не гледа у нама непријатеља и врло срдачно нам уступа своје просторије да се забавимо. Једном приликом касније када смо стару госпођу поново посетили пресрела нас је са много симпатија питањем: „Е па господо какве новости нам доносите јутрос?" На одговор: „Све је у реду, г-ђо Маркизо" мој колега новинар пресиео је у гласан смех јер то беше тачно онај познати одговор који је већ постао уобичајени француски шлагер и који за нас познаваоце истог има много комичности.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

У ЖАРИШТУ БОРБИ

Србија се налази у жаришту борби за свој опстанак и за своју будућност. Као природна последица споразума Шубашић-Тито дошло је признање Титове „владе" као једине управне власти на поручју Југославије, што значи да је Шубашић потпуно капитулирао пред Титом; заједно са тим дошло је до новог јаког напада партизанских хорди на Србију. У овим моментима када се наш европски континент потреса од језивих и ужасних борби и Србија постаје поприште обрачуна свесних националних снага са комунистичким уљезима, пљачкашима и србоистребитељима. Као некада у давна и далека времена, када су варварске хорде као стихија опустошења сатирале поједине крајеве Србије, тако и сада банде Ивана Шубашића и Јосипа Броза покушавају да искорене и сатру делове Србије. Безобзирно, немилосрдно, убилачки и халапљиво они поступају и према земљи и према народу.

Јасни су њихов циљ и њихове намере — најпре опустошити Србију, истребити народ, сломити снажни национални отпор, па затим изградити своју базу у крајевима који су центар и кичма Србије, а Србија је центар и кичма Балкана. Ради се, дакле, овде о две основне ствари — ово је борба против српског народа и његове земље, а истовремено и борба против оних снага које штите Балкан и осталу Европу од бољшевизма и англоамеричког пљачкања. Као и у прошлости и данас се показује да српски народ стоји на мртвој straži, да је и поред свих тешких удеса непоколебљив, постојан и готов да се бори и да издржи до краја. Он осећа да му судбина поново намеће велике и далекосежне европске дужности.

Ми волимо Србију, живимо и умиремо за њу, али знамо да је Србија део Европе и верујемо да се Европа брани и овде на нашем раскрвављеном, разораном, српском тлу. Та свест и то сазнање и постакло је нас добровољце, да се још пре три године, у приликама које су биле веома тешке, прихватимо оружја и неравне борбе. Управо, од свега што је потребно за борбу ми смо тада имали љубав према своме народу и својој земљи, веру и наду у Бога и поуздање у себе. Ми смо осећали како се у нама разраста једна исполинска снага, како крв ври, како се мисао и срце буне и како се све то слива у један замах у чију смо продорну снагу непоколебиво веровали.

И данас, после три године тешке и напорне борбе ми верујемо у продорност нашег удараца, у сигурност нашег става и спасоносност нашег пута. Ми видимо какве се све опасности надносе над нашу земљу, видимо како се наши непријатељи повезују, злурадо смеју, како оштре своје крвничке ножеве у нади да ће моћи да доврше своје богумрско дело против српског народа. Али се ми свега тога не плашимо. Ништа нас не онеспокојава. Кроз борбу и жртвовање ми смо познали неисцрпљиву снагу наше земље и нашег човека. И кад смо били сами, оговарани и клеветани, ми се нисмо плашили ни узмицали. Још мање ћемо то данас када је живот оправдао наш став и када широки народни слојеви све више увиђају да смо имали право. И не само увиђају, него се све бројније сврставају у наше редове и све срдачније залажу у борби која постаје ствар наше судбине.

Десило се оно што смо очекивали — све више постајемо стожер окупљања националног отпора, со јуначтва и широки загрљај који одушевљено прима сваког брата Србина, који у Бога верује и бори се за Краља и Отаџбину. Јер та три симбола, три су упоришта наше борбе и трострука веза свих нас националиста. А баш на те три наше светиње навалили су сви они који желе да нас што пре нестане и да се после нас шире и распростиру на нашем простору.

Налазимо се у жаришту тешких и напорних борби. Комунистичке банде прикупљене из разних крајева земље нападају на ужу Србију пошто су већ опустили многе српске крајеве. Они хоће да искорене и разоре и ово вековно језгро Српства. Хоће да нас поново у црно завију, да нам градове и села претворе у згаришта, да од Србије направе гробље.

Ми српски добровољци се супротстављамо томе. Ми имамо снаге, постојаности и вере. Ми се не плашимо, нити посустајемо али видимо истину и стварност непосредно и зовемо на борбу и окупљање свих српских националних снага, на борбу која није мала и безначајна, него судбински важна и истинска, а од исхода ове борбе, зависи наша судбина. У то нико нека не сумња и нека се никаквим другим илузијама не заварава.

Позивамо у борбу, позивамо на подвиг и жртву, позивамо на одбрану свог права на живот и на одбрану свога народног достојанства; позивамо сваког у коме куца српско срце и ко се није одродио и изродио, да што пре и што самопожртвованије уђе у редове бораца који радије умиру, него што постају робље црвених злочинаца. Пред збиљом ове борбе све ситне разлике морају отпасти. Ради се о Србији и о будућности и образу српског народа.

Ми видимо да је настао последњи час борбе. Овај час одређује и наш став, и носи у себи последњу заповест. Она гласи: Победити или погинути.

ТО НАМ ДОНОСЕ ПАРТИЗАНИ...

Међу многим комунистичким архивима и документима добровољци II пука запленили су у селу Винчући и једну велику слику витешкога Краља Александра I, али у најновијем — комунистичком издању. То најновије издање разликује се од старијих у томе што је слика Великога Краља одликована одн. допуњена са још пет петокраких „звездица", које су „брижљиво" уцртане масним бојама.

Чело, дубокоумно, интелигентно и паметно, које је мислило само за добро народа; чело, које је решило да поведе одлучну борбу са свим непријатељима и илегалцима; чело, које је сакривало и украшавало онај велики ум што је онако разбориту и далековидну политику водио; најзад, чело, које је размрскано мецима комунистичких агената и масонских проповедника због светог рада и високе свести о задатку што је доносио неизмерне користи српском народу, Балкану па и читавој Европи — то чело су партизани украсили петокраком звездом.

Рука, јуначка и неустрашива, која је секла све оно што је било против народа и његовог напретка; рука, која је потписала прва смртну пресуду свим деструктивцима и комунистима; рука, која није хтела да потпише толико пута тражени савез са С. С. С. Р. нити да призна совјетско-јеврејску творевину; рука, која је толико пута својим владарским потписом, запечаћивала и оживотворавала оно што је на толиким (владарским) мировним конференцијама и скуповима манифестовало срце и бранио разум овога владара; рука, најзад, која је почела прва да сече и уништава комунистичку организацију у нашем народу — та рука је украшена партизанском петокраком звездом.

Униформа српска, освећена и часна, ношена са поносом из борбе у борбу, из победе у победу; униформа, типично српска и израз српске душе као најлепше остварење српског укуса; униформа, попрскана крвљу најбољих и најдостојнијих српских синова па и самог Краља Александра I; униформа, коју су са поносом и достојанством носили они хероји и јунаци што су крвљу и делима својим створили слободну државу, окупили све Јужне Словене и делима својим задивили свет; униформа, најзад, са којом је сваки Србин решен да гине и мре — попут својих предака — та униформа, скромна али драгоцена, допуњена је са још једном петокраком звездом нешто изнад лакта.

У колони по један...

Владарске ознаке, типичне и овенчане славом, заслужено добивене у сагоревању за свој народ; славне јуначке плетенице, које су одликовале најдостојнијег међу најдостојнијим и највећег међу највећима; нараменице, које су красиле поносе и дику Јужних Словена; те ознаке владарске, најзад, које су добијене борбом, мученштвом и јунаштвом а не по некаквом праву и наследству — помрачене су и засењене, нашкрабаном петокраком звездом, амблемом комунистичким.

Јуначке и неустрашиве груди, које су дисале ненамерном љубављу за све па и према непријатељима нашим; груди, које су носиле широко, мирољубиво али и праведно и богољубиво срце; груди, украшене најсветијим и највећим одликовањима нашим; груди, које су се излагале свуда тамо где је била потребна жртва за друге; груди, најзад, које су искрављене у ревносном и напорном раду за слободан развитак и што достојнији реноме српског одн. југословенског народа — те груди су, поред Карађорђеве звезде, Белог Орла и других одличја украшене и „одликоване" још и петокраком партизанском звездом.

Са тих пет петокраких „звездица" одликован је Витешки Краљ Александар I, поред оних других около слике, са или без српа и чекића, које нам личе на неку партизанску „гарду" око овог највећег антикомунистичког борца. Док су сви други прећашњи или савремени антикомунистички борци кокетовали дуже или краће време са комунистичком креатуром — С. С. С. Р-ом дотле је Краљ Александар I остао доследни борац. Ово мора сваки љубитељ истине да призна.

Вероватно је да су партизани говорили народу да је Краљ Александар I био комуниста и као такав погинуо, а за доказ и поткрепљење тога пропагандног трика добро им је дошла ова упропашћена слика.

То све за „добро" и „слободу народа"...

То нам доносе партизани — „наша народна деца"..

Живојин Рад. Првуловић

Командант операција против партизанских банди, Начелник штаба СДК, потпуковник Рад. Таталовић, прима извештај о протекпим борбама од команданта Другог добровољачког пука, мајора Марисава Петровића...

Комора има реч

„ЗАВЕДЕНИ И „ЗАВЕДЕНИ“

Још јуче после подне, када сам однео пошту у штаб батаљона видео сам како: командант, адјутант, мој командир и још неколико официра, разгледају једну велику карту, по њој вуку прстом и све говоре: „кота“, „падина“.

Кришом сам замолио командира за одобрење, да могу остати у вароши и мало дуже, ако ми нађе „поћака“ са села.

„Иди, па спавај“, — одговорио ми је командир и наставио зурење у карту.

Враћам се у касарну и мислим на „поћаку“, а у ушима ми одзвања одговор „спавај“. Предосећам, како већ у чети звони телефон и ћата прима наређење од командира, да ме забележи за ноћни додатак. И ако би проблем моје „поћаке“ био решен. Знао сам већ те трикове, што их је потпоручник научио од командира Мила.

Заиста, тако је и било. На самим касарским вратима срете ме друг ћата и као из пушкомитраљеза поче да сипа: „Честитам!... Ноћни!... Друга!... Позади кухиње!...

УРАНАК

Легао сам рано и пошто сам се већ насањивао, кроз полусан чујем: врата се отворише и неко пажљиво ушли у собу. При слабом светлу плаве сијалице, угледам лик разводника. Прилази до једнога другога, вуче га за кошуљу и шапуће: „Устај, поноћ је!“

Овај се буди и гледа зачуђено.

„Устај, поноћ је!“ понови разводник.

„Та, мани ме, нисам ја додатак, ја сам кувар“, — чујем одговор.

„Да, да, кувар, настави разводник привлачећи к мени. Откри ме На његовом ведром лицу трепери плави зрачак и као да му је жао што ме мора дићи из кревета, шапну кратко: „Друга, поноћ, устај!...“ и оде.

„Смена напред... смена стој... нови стражар напред!“... још неколико речи и ево ме баш позади кухиње.

Касарски круг притиснула помрчина густа као тесто. Једино тамо на ћошковима, поред друма, три сијалице намигују испод својих тамноплавих наочара. Ту до улице, где је најгушћи мрак између касарне и зида, чује се шкрабање одмереног корака једног стражара. Преко круга полако долази кувар. Кухињска врата зашкрипише и њега нестаде међу казанима и шерпама, одакле до мене допире по која разговетна, а по која несувисла реч.

Зурим у ноћ и мислим: „Зашто неће да дође дан, пре него зора заруди“.

Одједном касарна оживи као мравињак. Свак се жури, чује се врата. Шкрипи чесма. Умивање Неки шапат. Ту, у близини мене, на сметишту, стражарски пас глође коске и неуморно се напреже као да жели зубе сломити. У њега, са дуда, мачак ужарених очима. Хоћу да их помирим, али мачак преде и режи, као да ми жели казати, да је његово место на дуду, јер „треба да се зна, ко је госа у дворишту.“

Кувар срдито води препирку са лонцима. У кухињу хитро улази, још неумивен. У кошуљи немарно засуканих рукава, водник Стефановић. Отвара пећ и узима жар да запали цигарету.

„Немој да ми брљаш“. — добацује му кувар и не дижући главу да види, ко је ушао.

Овај га није добро разумео па му тумачи: „Није мени право име „Брља“, мени се тако шале.“

Збуни се кувар, када види, да је баш водника „Брљу“, опомену да не брља. „Маните ме господине водниче, јутрос сам устао на леву ногу, па се срдим.“

Водник одлази, а кувар Мирко брзо скида посуће са једне клупе и леже на њу, али тек што је легао, улази потпоручник Луковић, заступник командира, и у чуду гледа кувара. Овај брзо устаје и рапортира: „Господине потпоручниче, ја сам четни кувар. — Јутрос сам устао на леву, па ко велим, хоћу мало да легнем да поново устанем на десну. — јер овако сам сав бесан“.

„Добро, добро“, — одговори командир па ће: „Знаш ли ти кувале шта ти је дужност?“

„Знам, и те како. Научио ме просветар. Једо мора бити укусно и на време. Када делим, сваком морам дати једнако а команду најмање, јер он има много посла и нема времена да једе. Ових дана морам да тражим дозволу за варош. Морам ићи код интенданта. Просветар Живић ме већ три пута замолио, да њему уместо црне каве скувам неку супу, која се зове „реторика“. Ја то не умем скувати, па морам питати интенданта Ђуру за савет, јер чујем да он то уме.“

„Зна то водник, „Вежба“, питај га, он ће те научити“, — одговори потпоручник Луковић и оде.

ДЕЉЕЊЕ ДОРУЧКА

Постројена чета јунака и бораца, скинутих капа у молитви тихој, у један глас „Бог је с нама“ изговара.

Без речи прилази колона казану.

Кувар се жури да што пре подели, држећи се просветаровог савета.

„Опече ме“, — чује се протест малога Душка.

Кувар се на то не осврће и дели даље.

Дежурни не пропушта случај већ опомиње: „Пази Мирко, мрак је, да им не сипаш на руке“.

„Та маните ,га, поднаредниче, он се шали, ја видим у мраку као кокош“, — одговара Мирко.

Када је свима изделио обраћа се дежурноме:

„Знате, друже поднаредниче, цела чета навали на кувара а ја немам помоћника, па не знам шта пре да радим. Да сам код својих, ја би њима брзо поделио „бела леба и сланине, а овде морам једнако да кувам“. Треба да просветар разгласи, да се у добровољце прима и која кукавица, јер сви до сада долазили само јунаци који неће да буду кувари.“

После доручка, круг је поново оживео. Постројавање, подела, разброј, све иде брзо али без и једне гласне речи.

У кухињи нова сцена.

Долази командија Славко и преноси наређење воће коморе, да се и кухиња спреми за покрет.

„Та немој да се шалиш“. — одговара кувар сав изненађен. — „До сада кухиња није пратила чету.“

Славко му, смешећи се, тумачи: „Е мој, друже Мирко, наша се чета и зове пратећа баш за то, што кухиња прати чету. Пази што ти ја кажем јер кад из болнице дође командир Миле, он одмах од кувара створи каплара, а ти као каплар то мораш да знаш...“

ПОКРЕТ

Поред наше касарне пролазе стрељачке чете, после којих на одређеном отстојању креће и наша. Када сви већ и последњи наши делови напустили варош, вод ници саопштавају заповест људству и тако дознајемо, где ће се за време дејства налазити: командир, болничари, носиоци рањеника, комора, превијалиште. као и да ће под заштитом топова и бајаца наше чете, стрељачке јединице подилазити партизанима који су се утврдили на положајима, на брду Х.

Сви примише заповест хладно, једино кувара интересује, ко ће остати са комором да чува кухињу, јер каже: „Мене је научио просветар, ако ме код кухиње нападне мало партизана, да ми је дужност бранити казан пушком, али ако их буде много, да претурим казан, јер ако их пустим да се наиђу научиће се, па ће ми долазити сваки дан“...

ПОЗДРАВ ЗОРИ

Већ су неколика села остала иза нас. Цвркут птица и песма петлова, поздрављају зору. Источно руменило прошарано са по којим облачком, голубије боје, разлева се и губи у плавилу небеског свода.

Вијугавом цестом одмерено се креће колона.

Одовуда с десне стране добијамо извештаје од патрола побочница, које барјачићима, сад с једног сада с другога брда, предају извештаје воће патроле, што раније посматрамо него у ноћи сигнале светлом. С леве стране, клопче долап и овако рано пије воду, као да страхује пред овом жегом за своју згрбљену хрптењачу.

Што се ближе примиче дан, то расположење и живахност више расту. Коначно се осети и присуство нашега ћате, који својим веселим препричавањем забавља читаву комору. Комора као комора, прича о којечему и препричава своје комориске вести и новости.

Један од комоција поставља питање: „Шта би казао партизански госа Шубашић, да нас види како идемо у посете његовим миљеницима — партизанима? Али, пре него се ко прибрао да одговори, већ ћата осво пољу: „Ето, баш комориско питање, о тому не треба дуго главу разбијати, него само:

Удри за крст за образ јуначки
Ко гоћ носи свијетло оружје
Ко гоћ чује сроце у прсима
Хулитеље имена Христовог
Да крстимо водом или крвљу!
Трипебимо губу из торине!...

јер тако нам је казао наш велики владика и државник Његош. па није потребно слушати политичке полетарце. који ништа заједничког искрено са Србима нису имали“.

Комоције су били задовољни одговором те један од њих поласка: „Паметан је наш ћата. И право је он у школу десет година и завршио један разред. Био би ускоро завршио још један, али му је учитељ полудео од велике радости, што има тако доброг ћака“...

Тамо под падинама брда пролазимо преко моста, испод кога низ неравно корито, вотоглаво и бесомучно, сав у пену обучен, скакуће поточић. као да му се жури да што пре стигне у наручје реке.

Иза хоризонта, попут усијане плоче, ваља се сунце. привидно два пута веће него о подне. Његови први зраци просипају се на цветно шаренило у чијој се роси ломе у другине боје. дајући овом јунском јутру, неисказану лепоту. која душу, ових вредних, младих гостију — добровољаца, обузима, груди надима.

СУСРЕТ

Колона напушта друм. Свака чета узима свој правац. Истуране патроле појаве се час на једном час на другом вису. Наша чета по водовима следи стрељачке. Комора са кухињом остаје према заповести.

Уједном као гром из ведра неба, разлеже се прасак пушке. Ехо њеног гласа одбија се о суседна брда, као да им жели јавити долазак посета и скори сукоб омладине, која и ноћас скинутих капа, молећи се тихо. призиваше Бога, — са јунским слугама, које подижу песницу у вис у знак претње домаћину васионе, — Свевишњем.

Тишина, затим други пуцањ, па митраљески рафал. „Није наш“. — каже један старији друг, који је већ познавао како добровољци дејствују из машинског оруђа.

Из даљине, испод самог врха једнога брда, сигналиста предаје извештаје али ми у комори, боље разумемо шта пушке говоре.

Наше јединице све живље у еволуционом поретку колоницама одмичу, а прасак пушака чује се све чешће, док коначно и бајачи својим снажним и потмулим гласом, не објавише сукоб.

Десетар за осигурање коморе, са падина изнад села, ослушкује борбу и довикује воћи коморе: „Тамо ври, господине водниче“ — али пре него што је овај нешто одговорио већ и кувар Мирко довикује: „Мој казан ври, господине водниче!“

КУВАР ЈУНАК

Док воћа коморе прегледа упрегнуте артилериске двоколице са резервном муницијом, дотле кувар Мирко и комоција Славко врше примо-предају дужности кувара. Кувар жели да обиђе другове у стрељачком строју, а дотле ће га замењивати комоција Славко.

Потоцима и увалама, ослушкујући паљбу, стигао је и Мирко на ватрену линију.

На падинама једнога брда, изнад потока, у густом шумарку, постављен је тешки бацач. С друге стране потока, такође у шумарак, увучен је топ. Послуга добива извештаје о противнику и заповести од извиђача и воћа орућа. Нишанџија бацача понавља заповест: „Добош... плоча... помоћни нишан... четврто пуњење... готово... пали“. Пуцилац спушта бомбу у бацач и хитро леже. Бомба излеће. Послуга је прати погледом, све док не пређе у окомит смер падања. Затим, напрегнута пажња. Још мало, Бљесну пламен, а густ прамен дима и прашине.

Сви, а нарочито Мирко са усхићењем посматрају, како је бомба пала баш на циљ — ров партизана, одакле митраљески рафали осипају његове другове.

„Дајте да ја једну спустим..“ — повиче Мирко .

„Немој да ми брљаш“, — добио је одговор од воћника „Брље“ као реванш за јутрашње брљање по пећи.

Паљба се наставља. Мирко одлази до другога бацача, посматра и моли: „Да врачам, хоћете ли погодити у циљ“. Али му нишанџија даде савет нека иде у Ацину чету. јер је тамо нишанџија Стеван Врачар, па нека заједно врачају.

Преко брда и увала разлеже се непрекидно хук пушака праћен складном свирком митраљеза и потмулим „бум“ бацача и топова, чије заједничко дејство ствара један неодређени шум, који се може упоредити са неодређеним мирисом у апотеци или амбуланти.

Са овом пакленом вревом надвикује се један добровољац колико га грло носи: „Хеј, коцкари, ако вам још који динар звекће у џепу, баците карте!“

Један друг га опомиње, нека не филозофира, већ нека им отворено довикне шта хоће. Поново се кроз хук пробија надвикивање: „Ко је мобилисан и ко у срцу носи Србство, нека остави Јожу Броза и нека бежи к нама!“

Са левог крила стиже извештај да је код њих време за ручак, после чега ће уследити бочна ватра.

СОМОВЕ ПАМЕТИ ИЛИ

Заиста, на левом крилу примећујемо комешање. па покрет праћен снажним „Ура!“, после чега партизани узмичу. Наши приводе заробљене и предате, које су партизани ових дана мобилисали. Ту су неколика дечака, млади око 15 година. Из очију им се чита безбрижност а погледи им се сусрећају са нашима. Затим стари људи. Затим један младић, висок, елегантан, двадесетих година, гологлав, са киџошком фризуром, у лицу пун, танка вратића, дрмка главом. На њему лепа блуза, сиве боје, која Националне службе, хлаче штрафасте, доле уских ногавица. Оригиналан „денди“.

Одређени чувари, немају стрпљења да сачекају свршетак борбе, већ питају све могуће и немогуће.

Овај елегантни вергла као четрдесетка на поточари:

„Ја сам на суду одведен. Знате, ја сам из Београда. Свршио сам осам разреда гимназије. Имам дуга у Националној служби. Стриц ми је члан кварта. Претили ми партизани и ја отишао“.

Сви мирно слушају како из овога одређеног и однарођеног типа вешто говори лукави јеврејско-партизански дух, само му се кувар Мирко насмеја: „Е, друже, и ти си јутрос устао на леву ногу“.

Партизан упада: „Верујте, заведен сам“.

„Гле, моји заведени матуранте“, — додаје један добровољац, „како су те завели из Београда у ова брда. Ја ти то верујем, јер наш командир Десимир често прича, да он није за занимању рибар, али кад он оде у пецање, увек му на удицу дође сом. Сигурно је и са тобом сличан случај. Имаш сомову памет или срећу“...

ПОСЛЕ ПАЉБЕ ПЕСМА

Подне је већ прошло. Као сунчаном жегом замарена, смањује се хука и паљба. „ура!“ разлеже се громко. Поново само оштра паљба. Још један силан „ура!“ дуж читавог стрељачког строја националних бораца. Тишина. Затим, из партизанских ровова, уместо митраљеске паљбе, разлеже се складна, сложна и снажна, српска песма:

„Заставе наше гордо се вију
На врховима високих гора
То добровољци победи стижу
И лепших дана свиће нам зора“...

Разбијено је упориште и наставља се гоњење после кога добровољци навалише и на кувара, који, и поред најбоље воље, да и он буде међу првима кад се партизани гоне у стопу, мора и даље остати код казана, док му не дође смена оних, који воле овако позади уз казан и слично.

За време ручка добровољци препричавају разне доживљаје из борбе.

Мало по страни, лежећи на трави, упустио се ћата у разговор са „заведеним“ матурантом. Овај уверава ћату, како је заведен и како ће донети писмене доказе од свих познаника. Једино је сада потребно, да га, идући у касарну, — пусти.

Ћата му лагано одговара: „Врло рад би те пустио, али је боље да останеш мало овде, јер како видим, положио си једну матуру у Београду, једну код фирме, за продају српских глава. — Шубашић—Броз, на треба трећу овде да положиш, јер три пута Бог помаже“.

„Какав Бог? — Јели га ко видео?“ пита „заведени“ и посматра ћатину згужвану блузу и чак шире. по којима сигурно цени и знање.

„Јеси ли ти паметан?“ — брзо ће ћата.

„Мислим, дакако да јесам!“ — одговара заведени.

„Ко ти је видео памет?“ — додаје ћата.

Овај је ућутао а ћата настави: „Видиш, уместо да си читао „Горски виенац“ и друге наше светле путоказе. ти си запливао у мутну реку запада. тражећи у њој окрепе. док ти тако „Гвоздена пета“ није стала за шију“...

ВОЈНИЦИ! ЈУНАЦИ! ДРУГОВИ...

Овај ручак био је најслађи а нарочито за оне, који су данас били у првом ватреном крштењу, после кога их командир. има право. уместо са „војници“ ословити именом „јунаци“. што им свакако чини радост тим више, што је ово ватрено крштење у вод у заједничку борбу, весеље, патње, разоноду, спасење и страдање ради васкрса Србства, ти. увод у добровољаштво или правије увод у најчаснији пут Србства. на којему ће ови млади борци, ускоро за свога командира и командир за њих. бити не само „војници“ и „јунаци“ већ и другови из оне Србске:

„Друг до друга земљу љуби
За то и живот ће свој дат' за њу!“

Миле Н. Вујиновић

СТАРИ БАРД — КЛАСИК СРПСКЕ РОДОЉУБИВЕ ПОЕЗИЈЕ

Као рузмарин, Стеван Владислав Каћански упио се у сама прса свога доба, у само дисање свога нараштаја, па је тако могао постати звучни и хучни песник — мандатор омладинске лавине раздобља друге половине XIX века.

Дао је песму — две од неосперне родољубиве оркестрације целога Српства.

Задржао је лик старога Барда. Јер аларм, — лирика Стевана Владислава Каћанског била је и остаје песничко вјерују свих који воле Душана, воле и садашњост, али још више пригрљавају сваки дрхм, сваки дамар српске животне интеграције:

»Хеј трубачу с бојне Дрине,
Дед затруби збор,
Нек одјекне Шар-планина
Ловћен, Дурмитор!...«

Са Стеваном Владиславом Каћанским, кратким, природоданим песничким поступком, бачен је читав светлосни млаз на судбински смер једне расе.

* * *

Стеван Владислав Каћански, као дете Огњене Марије успео је да месијанизам једног балканског народа такорећи згроми у цигло једном одушку — **Хеј трубачу!**

Данашњим језиком, савременим појмовима, за **Хеј, трубачу!** би се рекло да је то песма — претеча геополитичких тежњи једне народне целине.

И то је у снази, с том исправком што је Стеван Владислав Каћански, природоданим лирским надахнућем прозрео не само историски развој, већ и историску организацију родољубивих нагона своје средине.

СТЕВАН ВЛАДИСЛАВ КАЋАНСКИ

(Цртеж: С. Б.)

»Хеј, трубачу!« није идеализирање активистичких побуда једног народа: није милозвучно срочена симфонија омладинске бучности и хучности, у којој се узаврелој крви, тој иначе неодговорној животној тмасти, даје степен истовремености са пословима чисто разумним: није парадни марш националног материјалистичког корака по корак у будућност, нити пак мегаломанска разбарушеност снага која не зна шта ће са својим осећајним претакањима из хучног у бучно.

»Хеј, трубачу!« је песма — химна која је једаред у сто година испевана да би трајно остала, уврштена у ред скромних српских легенди векова.

Са Стеваном Владиславом Каћанским потврђена је могућност да српски народ, кад му то буде устребало, увек може дати песника — барда, даровитог човека који ће путем песме као од шале дати пуну синтезу историске прошлости и историске будућности свога народа.

* * *

У срећна и благодетна времена могли су се Недић и Скерлић рахат кошкати да ли је Каћански већи или мањи песник од Змаја: може и познија историја књижевности и оваква и онаква суд доносити о дару Каћанскога, али једно остаје неоговорно: у два три стиха Стари Бард је ухватио и изразио сам ритам, само биће правог српског витештва, отеловорно његову визију. Каћански је највише размере животне прозе и аспирације свога доба сјајно изразио у звучним и хучним маковим зрнцима лиризма.

Само барди, само национални визионери могу располагати таквим лирском економијом, тојест да са најмање звучних средстава изразе највећи могући стваралачки уметнички напон.

У том витешком подвигу, где свака реч има судбинско значење, Стеван Владислав Каћански био је саздан и као човек и као песник и као професор и као новинар.

Као човек витешки је учествовао у свима националним ратовима и покретима свога доба; на самом бојном пољу написао је спев **Ноћница**, да у миру леворверским метком као од шале погађа пару бачену у зрак, да буде и остане најбољи стрелац, најбољи јахач, најбољи пливач свога доба, потврдив стару изреку да витешки дух захтева витешко тело.

Као песник витешки је успео да родољубиве снохватице издигне до реалне националне синтезе, тој синтези давао је импулса и потстрекао, тако да је Змај Јован Јовановић испевао читаву песму у којој Каћанског прекорева што њу, а Ђура Јакшић с одушевљењем тврди да је Каћанскова недовршена драма **Војислав** једно од најлепших песничких дела које је на српском језику прочитао. Као песник објавио је свега једну, збирку **Скупљене Песме**, али су његове стихове његова генерација напамет знале.

Као професор витешки је односио победе у знању страних језика, тако да су странци настањени у тадашњем Београду за савете њему долазили. За ученике је имао Стојана Новаковића, Љубомира Ковачевића, Милана Кујунџића-Абердара, а своме сину јединцу дао је јединицу због непрепремљене лекције.

Као новинар витешки је до смрти уређивао лист **Велика Србија.**

Штован и цењен, али исто тако гањан и прогањан, тај усправни витешки човек једино је и могао бити у стању да таквозвану дневну мисао своје средине овековечи у пуну, историску истину, давши јој све одлике песничке лепоте најударнијег вида.

Отуда је и задржао лик старога Барда.

Отуда је »Хеј, трубачу!« исполински потез, потекао из дроба самога рода, визија пуна историске правоваљаности.

КНУТ ХАМСУН

У области књижевности скандинавски север има неколико крупних имена. Једно од најзначајних је име Кнута Хамсуна, писца посебног жанра који у свом позиву није имао такмаца. Не треба схватити да је Кнут Хамсун личност толико генијална, творац нечег новог.

Кнут Хамсун је само индивидуалиста у најдубљем значењу те речи, он је писац изванредног талента, интуитиван и осећајан који је нада све стављао природу, као једино божанство коме се клањао, и душу човека као извор свега што у животу вреди познати.

Природа утиче на људе. Уопште њихова околина. Човек из равнице, који целог свог века гледа пред собом монотони предео са подвученим хоризонтом не осећа потребу за једним компликованијим животом. Његове жеље су једноставне и досежне. Он иде путем без великих успона и без великих доживљавања.

Човек са планине или морске обале носи у себи нестално обележје својих предела. Он је човек развијене маште. Вечито променљиво море или висови који се купају у облацима и сунцу продубљују човечији дух, гоне га на размишљање, на смеле комбинације, постављају питања која равница тешко може да изазове.

Дела северних писаца имају по себи чар. У њима је скривена сва величанствена депота њихова завичаја. Земља пуна контраста, царство магленог визија и суморна лепота столетних шума. Северњак је мистик, скоро увек он је фаталиста и живот он схвата сувише озбиљно. Све чега се прихвата обрађује страсно и нагиње интензивном проживљавању свега. Као што је за јужњаке живот романса тако је за човека севера он скоро увек балада.

Можда су томе криве магле и чести ветрови који дувају живце и изазивају у човеку мрачне мисли. Читали смо Ибзена, Поа, Бјернсона, Достојевског... То су песници мрака и смрти. А опет толико снажни и дубоки. Баш та трагична нота њиховог стварања, то стављање смрти на видно место даје њиховим делима неку изванредну снагу. То је отприлике и слика Хамсунових дела. Односно колорит њихов. Али начин стварања му је сасвим посебан.

1890 год. појавио се Хамсун у књижевности приповетком *Глад*. Са њом улази он у ред елитних европских писаца и почиње свој опсежан и плодан књижевни рад.

Можемо га поделити на две епохе. Прва је интересантнија. То је епоха једног субјективног и силно осећајног живота. Сви нагони и сазнања једног надпросечног духа налазе ту свој бурни заплет.

Љубав, чулност, страст за музиком, болећивост пред природом и ватрена жудња за демаскирањем последње карике живота, оног почетног и крајњег, што једни зову Богом, други судбином или нирваном. Дела ове периоде су необично дисхармонична, необично снажна, неуравнотежена и дочела су му име великог Кнута Хамсуна.

Ту спадају једно од најзначајнијих дела *Мистерије*. *Пан* највреднији песничко дело у нор вешкој књижевности, химна љубави *Викторија* и једна дивна драмска поема у три дела: *На вратима царства*, *Игра живота* и *Сутон*. У последњој књизи осећа се извесно смирење духа и у том расположењу завршава он прву периоду свог стварања приповетком *Последња радост*.

КНУТ ХАМСУН

(Цртеж: М. М.)

У другој епоси Хамсун је већ сталожен дух. Постао је објективан и сиже његових дела је живот човека из народа. У овим делима из друштвеног живота налазимо једног сасвим новог Хамсуна. Колико се год раније заносно необичним толико се сад одушевљава обичним.

Мали човек са својим дневним проблемима заузео је место Нагела и Минута. Своје богато искуство применио је он на описивање сталоженог живота и његовог што лепшег приказа. Хамсун више није жучан и јеткост његова стила замењује уморна ироничија и благи хумор, који развеђрује и осветљава.

У ову фазу његова стварања спадају *Деца свог времена* један низ сличних романа из социјалног живота и као последњи *Пристеп се затвара*, једна врло запажена ствар из Хамсуновог богатог књижевног репертоара.

Хамсун потиче из срца Норвешке, из Гудбрансдала. Рођен је 1859 у маленом селу Лому као сељачко дете. Имао је живот луталице и доспео је да завири у сваки кутак земљине кугле. Отуда његово богато искуство и свестраност његове културе.

Иначе о његовом животу не би имало нешто нарочито значајно да се каже. Ништа не би било ново. Јер он је исувише опширно рекао све. Кроз уста својих јунака, дивним језиком свог стила. Пустимо нека нам говоре његова дела, поједини пасуси који као снажни вирови потресају наша бића и односе нас непознатим и опојним стазама лепоте. Чиста лепота су његова дела. Узвишена поезија је његова уметност.

Зато Кнут Хамсун јесте и остаје једно велико име упадљиво својим сјајем, које блиста нарочитом светлошћу.

Н. М.

НЕОБИСТ ЊЕНИ СЛУЧАЊА БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Ко се не сећа дивне Бранкове елегије:

„Лисје жути већ по гранчу,
Лисје жуто доле већ паде.
Зеленога више ја никада
Видет нећу...“?

У том тешком уздаху живота који се свесно гаси, Бранко Радичевић је наслућивао свој последњи час још пре доласка пролећа, у досадним дангубама кишним, под сурим вилицима, без сунца и зеленила.

Па ипак, Бранко је видео „зеленога лисја“ још једног пролећа, јер није, како је очекивао, умро у јесен кад је свакако постала и ова меланхолична песма, већ у лето, 18 јуна 1853 године.

*

Како су жене тешко продирале и у погледу школског васпитања, доказује једна вест новосадског „Видовдана“ из 1889 године: „Из Београда јављају да је у тамошњој гимназији Српкиња Василија Радењковић положила испит зрелости!“ Пре педесет година положити у Београду испит зрелости значило је за једну жену постићи праву сензацију.

*

Прва прослава Св. Саве извелена је 1884 године у Пешти. Иницијатор прославе био је Теодор Павловић, секретар Матице српске, уредник „Српског народног листа“ и један од најкултурнијих Срба свога доба.

*

Захарије Стефановић-Орфелин, књижевник српски (1726—1785) своје књижевно презиме Орфелин склопио је из имена митолошких певача Орфеја и Линоса.

НОВЕ КЊИГЕ

ИМПЕРАТИВ ОПРЕДЕЉИВАЊА

Др Ранко Бановић: ЦРВЕНА ЗАВЕРА. Београд 1944, стр. 179.

Књига *Црвена завера* има за циљ да неупућене људе упозна „са развојном линијом марксизма, да раскрије његову суштину, праве циљеве и позадину која је од апстрактног, у суштини неоригиналног и неинтересантног учења јеврејина Карла Маркса, изградила једну идеологију и један антинационалан поглед на свет преко кога се више, по сили стварности, не може прелазити."

Ова књига уствари је једна опширна, савесна и документована студија свих оних горућих проблема, која су свет поделила на национализам и бољшевизам, а који у садашње време налажу императив опредељења.

Садржај књиге је следећи: Уместо предговора, Карло Маркс и марксизам. Марксизам у Русији до 1917 године. Јевреји изводе револуцију, борба између црвених и белих. Капитулација пред стварношћу. Стаљин се бори за власт. Стаљин влада. Стаљин обмањује. Завера против српског народа.

У свима овим поглављима са пуно података читалац се мирно, објективно упозорава на рушилачке смерове бољшевизма, уводи се у механизам његових мрачних намера, и исцрпно доказује тему да марксизам није наука, да је бољшевизам у Русији место слободе донео тоталну поробљавање радничких маса, а што се тиче нас Срба, др Ранко Бановић је зналачки изнео историјат марксизма код нас, рад његових главних подстрекача и претставника, вршљања коминтерне, наводећи конкретне примере како су комунисти код нас с планом све растакали, подривали, омаловажавали, осмејавали, да би у данашње време патничком српском народу нанели катастрофалне штете под маском „ослободилачког покрета".

Црвена завера је књига писана јасно, прегледно, с чињеницама које се износе без злобе и мржње, али које баш тиме добијају још јачу снагу убеђења. Та књига је озбиљан и документован прилог данашњој прекој потреби „императивног опредељивања", па је нарочито млади и не обавештени свет треба с пажњом да прочита.

ЧУДЕСНИ ОДНОСИ ПРИРОДЕ И ЉУДИ

Валдемар Бонсес: Деца неба, бајка о цвећу, животињама и Богу. Превела с немачког Вера Стојић, илустровао И. Шеншин, корице израдио Ђука Јанковић. Београд 1944. Изд. „Југоисток", одељак „Плава птица". Стр. 216.

Добили смо још једну добру књигу из пера доброг писца, у врло добром преводу, у врло укусној опреми. књигу коју могу са задовољством читати и стари и млади.

Валдемар Бонсерс је неоспорно даровит писац, прави песник у прози, богат у мотивима, са сјајним описима природе, фабулом живом, заплетом, занимљивом, тако да се књига *Деца неба* не испушта из руку.

Писати бајке о цвећу, о животињама, о Богу ни најмање није лако кад се зна колико је о том предмету већ писано, али Бонсерс је обдарен богатом маштом, а поред тога свет бајки уме да претстави на реалистички, уверљив начин, тако да код њега чудесно и немогуће изгледа као стварно и могуће. Оно што је он написао о смрти старог храста, о тундељу, о ладолежу, о вилинској ноћи, о виљењаку, узори су како савремени писци и савремена књижевност обрађују најтеже проблеме маште, како невероватним догађајима дају тон тако зване „зачаране истинитости".

Деца неба је књига која ће дати многе поуке и самим нашим дечијим писцима и причинити много задовољства свакоме ко је узме у руку.

Превод је врло добар, језик чист, ведар, исправан: књига спа да у успеле обрасце преводне књижевности.

Илустрована страна такође је успела.

Понављамо, добили смо једну добру књигу, с којом се иде корак даље у нашој преводној књижевности, књигу која ће и нашим писцима и нашим читаоцима припомоћи да боље схвате чудесне односе између природе и људи онако како их савремени писци решавају.

ДОСИТЕЈ ЗА ДЕЦУ

Доситејеве басне за децу. Савременим језиком препричао Милош Стевановић. Илустровао и корице израдио Ђука Јанковић. Београд 1944. Издање „Југоисток". Стр. 95.

Стари Доситеј, пун мудрости и благонаклоности за свој народ, још увек је актуелан добрим делом својих просветитељских идеја.

Његова теорија о здравом разуму, током времена и током развоја људске мисли, претрпела је неке измене, као што је уопште рационализам измењен, али је стари Доситеј умео да прибере довољно зрелих и трајних опажања, која ће увек бити на дневном реду.

Једно од трајних дела јесу Доситејеве *Басне*. У њима је изражено искуство целога света, у њима је на лак и пригодан начин казано много од практичне мудрости, па се као такве увек радо читају.

Сада су се појавиле *Доситејеве Басне за децу* које је Милош Стевановић зналачки препричао савременим језиком, тако да су такорећи препорођене, врло приступачне и врло пријатне за читање.

Доситејеве Басне за децу веома пригодно је илустровао Ђука Јанковић. Цртежи су јасни коректно рађени, и својом симболиком потпуно одговарају тексту, тако да ова књига претставља леп прилог нашој дечијој књижевности.

Са овако савремено опремљеном књигом, српска деца још при својим првим корацима на путу просвећивања, моћиће без замора да уђу у мисли старога Доситеја и да преко његових басана осете како су наши писци још пре 200 година имали на првом месту жељу да буду „полезни своме отачаству".

ИЗ КУЛТУРНЕ ИСТОРИЈЕ

Родитељи Вука Караџића, Стефан и Јегда, имали су пре њега још петоро деце, али се ниједно не могаше одржати у животу. Народ у Тршићу, а и сами родитељи Вукови, веровали су да вештице једу децу те зато брзо умиру. Зато смишљаше да новорођенчету дају име Вук, јер су веровали да „вештица не сме на вука — куријака".

И збиља Вук не подлеже судбини своје браће. Он одјача и на радост својим родитељима, на славу Србима и свима Словенима, ни једна му вештица не нахуди.

◆

Кад се Вук био обратио Димитрију Давидовићу и Фрушићу, власницима и уредницима „Српских новина" у Бечу, са предлогом да заједно израде српску граматику, ови му одговорише:

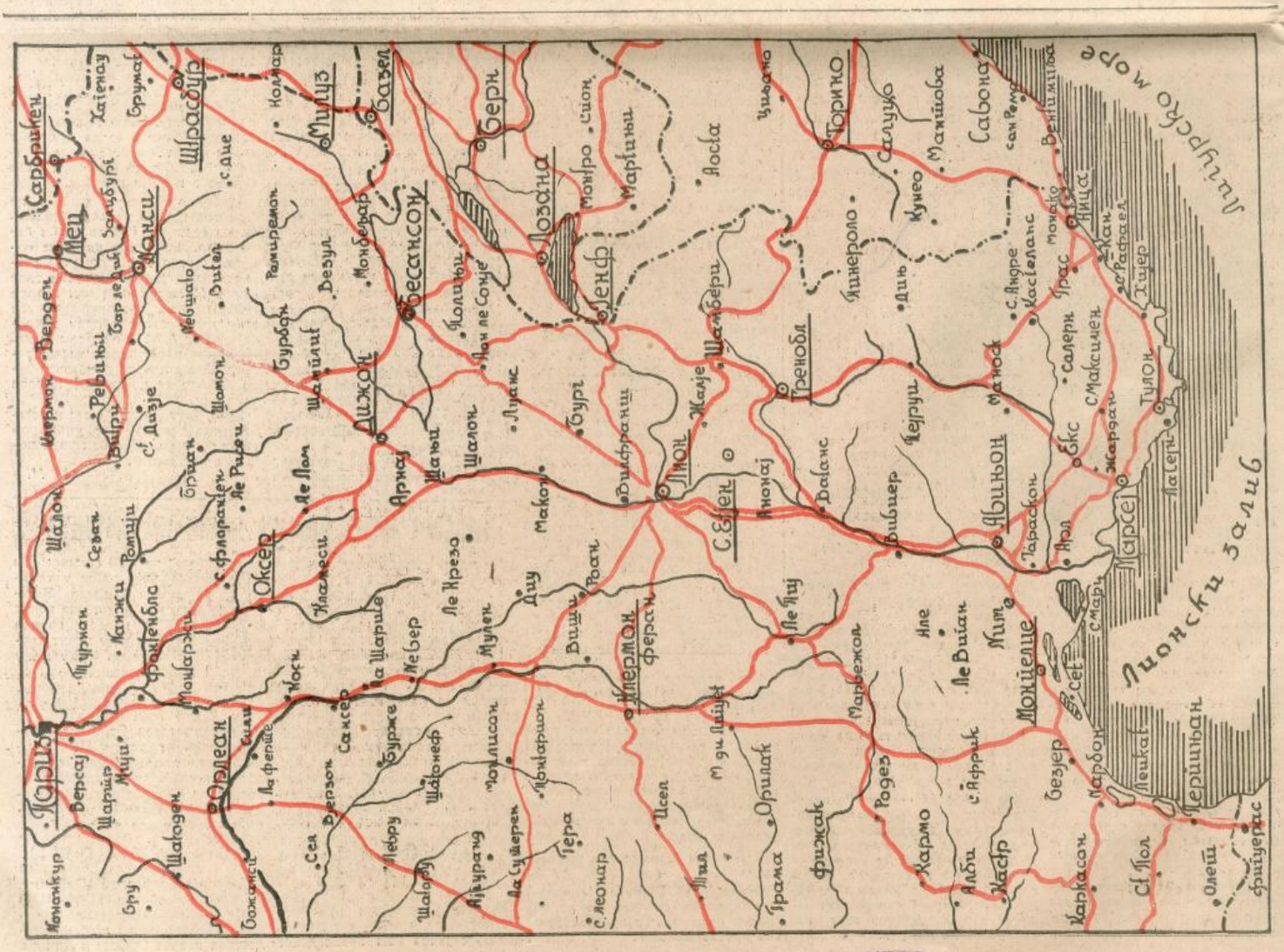
— Прођи се, богати, будалаштине!

И не хтедоше ништа учинити у том смислу.

Још у првом издању своје „Пјеснарице", 1814 године, Вук се залагао за граматику чију је потребу озбиљно схватао. Он је ту предлагао да се неко јави сам и напише граматику, пошто је себе сматрао неспремним за тај задатак. Напомињао је да би се ове граматике морао држати свако ко пише и претио је: „Црн му образ који не буде умео, или не буде хтео владати се по ономе", тојест по ономе што би било прописано у тој граматици.

◆

Последње речи Симе Милутиновића-Сарајлије, на самртном одру, биле су: „Кад бих се опет родио, желео бих да будем оно што сам био!"

Установа „Светозар Марковић"

Таксирина плаћена у готову

Ф. И. Бр. 1224

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 36—37 ГОД. II
ДВОБРОЈ 36—37
ТРОГОДИШЊИЦА ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА
ПРИМЕРАК 12.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

Данас бележимо три године како генерал Недић води Србију кроз буру највећег рата у целој историји света, борећи се за њен опстанак и за живот српског народа. Три године, а чини нам се да су прошле бар три деценије...

Било је тренутака, када је изгледало да је све неповратно пропало. Да нема више наде за српски род.

Једна велика земља, која је веровала да претставља неку снагу, готово преко ноћи срушила се и разбила у парампарчад. Њене вође, које су је увукле у један непотребан рат, побегле су срамно са бојишта и из земље. Оставили су обезглављен народ да се сам сналази у тешким данима националне катастрофе.

То је било доба правога беспућа.

Наш српски народ у овом лутању често пута ишао је самом ивицом понора, у који је могао да се сурва због најмање погрешног корака. Многи су сматрали да је то агонија смртно рањеног српског народа. Изгледало је да је судбина српског народа запечаћена за сва времена.

Али тада на замраченом и мутном српском обзорју појавио се лик једнога човека. Кроз мрак и тмину, који су пали на српски народ, синуо је зрак његове наде и вере у Србију. И убрзо читав сноп светлећих зракова појавио се на српском небу, побеђујући дотадањи мрак.

Славом овенчани војсковођа наднео се над судбином српског народа. И стрпљиво и неуморно прионуо је на рад, да би се спасло што се може спасти и да би се могао наставити макар како национални и државни живот.

Пре свега било је важно продужити нит прекинутог државног живота и националне историје. То је било потребно да нас не би нестало у хаосу, да нас не би прогутала тама историје. И он је зидао дело обнове у сузама свога бола и у патњи целог народа.

Цементирао га својом вером у српски народ и његовом вољом за животом. Немајући ништа сем својих десет прстију за кратко време он је успео да усред рушевина и пустоши подигне нову, скромну зграду државе, да обнови географски и политички појам Србије.

Неуморно, бдијући даноноћно кроз недаће и страдање, борећи се са заблудама и предрасудама, сузбијајући туђинску и плаћеничку пропаганду, генерал Недић радио је свој национални посао, носећи у себи визију нове Србије, лепше и праведније него скрхане Југославије.

Требало је натчовечанских напора, много мудрости, а највише стрпљења и опет стрпљења, да се обезбеди и сачува новоподигнута зграда, мала и скромна Србија, као што је била пре сто година. Да се сачува да је овако недозидану каква олуја поново не обори и сруши. Тако је ускрснула Србија из рушевина и из праха и почела да живи новим животом, очекујући од своје мудрости и памети боље дане и лепшу будућност.

Као што мајка бдије над првенцем, тако се генерал Недић старао за васкрслу Србију, бринући бригу и дању и ноћу да јој обезбеди живот. Да је очува, како би чврсто стајала на својим властитим ногама. Да је сачува од свих непријатеља, а у првом реду од страшне црвене немани, која стално покушава да уништи српски народ.

То је историја ових три године исусовског страдања и џиновских напора да се земља очисти од рушевина и прљавштина и да се обнови. Да се ударе темељи за стварање Отаџбине поштења и рада да би Србија опет била као што је некад била, вољена од својих синова, цењена и поштована у свету.

АРМИСКИ ГЕНЕРАЛ
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

Поред свију тешкоћа и неприлика и поред тога што је српски народ био избачен из тока великих светских збивања, Недићева Србија је постепено и полако враћала свој углед међу Србима и међу светом. Она је настављала традицију своје светле прошлости да буде светионик, који је осветљавао пут, којим сви Срби треба да иду. Она је сваким даном све више постајала жижа, око које се окупљају све српске снаге, које треба да се сједине, амалгамишу у једном истом осећању, у једној истој вољи.

То су историске заслуге генерала Недића. Он је за ове три године пожртвованог рада, готово ни из чега, помогнут вољом и свешћу српског народа и жртвама његових најбољих синова, обновио Србију. Иако под окупацијом, он је створио државу са свима атрибутима упркос тешких ратних прилика.

Генерал Недић у тим часовима био је пред истим задатком као Карађорђе и Кнез Милош. Требало је васкрснути Србију, требало је оживети српску мисао и створити услове за њено развијање и напредовање. Својом мудрошћу и својом енергијом, својим правилним процењивањем догађаја и разумевањем стварности, он је повратио оно, што је с луде главе изгубљено.

Србија је опет васкрснула, и добила снагу да обезбеди себи живот.

Недићева Србија савладала је многе и многе тешкоће. Прebродила је многе и мно-

(Наставак на 2-ој страни)

ЕПОХАЛНА УРЕДБА

Данас, у време кад бележимо трогодишњицу владе Народног спаса и позитивне резултате, које је она постигла у свима областима националног живота, можемо забележити још један велики успех политике генерала Недића. Добро проучена Уредба о задругарству, којом се ударају темељи за изграђивање нове Србије, у којој ће владати поштење и правда, потписана је и ступа на снагу. Истовремено ји одобрен кредит од 100 милиона динара који треба да омогући материјалну страну овога подухвата.

На тај начин је на путу да се оствари најприснија жеља генерала Недића да задругарство дође до најпунијег изражаја и да се почне са изграђивањем српске задружне сељачке државе, у којој ће сељак добити своје место. По његовом уверењу то је организација националног и државног живота која најбоље одговара српским традицијама и српском духу, јер се заснива и надовезује на старо српско задругарство, које је било у прошлости највећа снага српскога народа и извор свију врлина.

Својим високим моралом, својом економском и социјалном организацијом задругарство је у прошлости сачувало српски народ од пропасти. Данас прилагођено условима и потребама новога времена и економске производње оно ће моћи да одигра нову улогу у животу српског народа и да му обезбеди правду, благостање и нову величину.

Тако ће правдољубље генерала Недића бити задовољено, јер је ударио темеље српске сељачке задружне државе, која треба да дође место ранијег хаотичног и неправичног уређења земље.

Сада треба свесрдно и истрајно прионути на посао и зато генерал Недић оставља у аманет новим поколењима да довршe ову његову замисао, да оствари ову основну тежњу српског народа, који је кроз векове тежио правди, једном правичном друштвеном уређењу. А то уређење биће његово својствено уређење, само његово, а не преношење и копија неког страног узора. То је најбоља залога да ће оно бити конструктивно и од највеће користи по српски народ.

Зато је ова Уредба од епохалног значаја.

»С—Н«

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

(Наставак са 1-ве стране)

ге препреке. Сада она има пред собом слободан пут за нови успон и нову величину.

То је био пут Србије за ове три године од најтежих искушења до данашњих дана, када постигнутом слогом и јединством са већом самопоуздањношћу и вером можемо гледати у нашу будућност...

Пролазећи кроз овај најтежи период своје историје, када је изгледало да се све заверило противу њега и његовог опстанка, својим данашњим положајем српски народ, сложан и јединствен, још једном је испољио своју животну снагу, своју вољу за животом, која успева да савлада све препреке.

Сваки прави српски родољуб и поштен Србин мора да ода признање на крају треће године националној политици генерала Недића, која, савлађујући све тешкоће, мирећи све супротности, успела је да окупи све националне Србе у један заједнички српски антикомунистички национални фронт.

То је био један од главних циљева свеколиких напора генерала Недића за ове три године да поврати јединство и слогу разједињеном српском народу. Ову потребу, од које је зависио опстанак и будућност Србије, генерал Недић је схватио од првог дана преузимања тешке одговорности вођења Србије и у своме историском говору од 1 септембра 1941 године он се позива на стару српску девизу, која је у прошлости чуда стварала:

»САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.«

И за ове три године он је одлучно и истрајно настојавао да се национални Срби не боре између себе и да се узајамно не истребљују. И стално је проповедао слогу и јединство целог српског народа, да би што успешније одолевао насртајима комуниста и да би у што већем броју, сложан и јединствен, сачекао крај рата и био што снажнији у моменту, када се буде решавала његова судбина.

Тако генерал Недић јесте не само спасилац Србије, већ је истовремено и најнеуморнији апостол слоге и братства међу Србима. А његова влада, влада Народног спаса јесте истовремено и влада народне слоге, која води српски народ из тешких ратних перипетија у бољу будућност.

То је круна националне политике генерала Недића, његова непоколебљива тежња да се сви национални Срби уједине, зашта је он несебично жртвовао све лично и показао највећу широкогрудост и трпељивост. И као Кнез Лазар уочи Косовске битке, он у једном свом говору жигоше издајнике слоге и јединства:

»Највећи је душман српског народа онај, који дели Србе на макакве фракције, партије или фронтове... Сви Срби сложно братски на окуп да се спасавамо сами«.

»С—Н«

СРБИЈА КОЈА СЕ РАЂА

Пуна четири месеца провели смо у средини наших оружаних одреда ті. свих националних бораца, који се боре против црвене немани, ма како се они звали: Народна гарда, добровољци, државна стража или национални четници. У тој средини ми смо могли да испитамо осећања ових људи и да осетимо, како народно биће куца за Отаџбином.

Одмах се примећује колико ова средина одудара од оне јаловe средине из позадине, коју углавном претстављају пасивни посматрачи и саботери. Оно што се види и осети у овој средини право је откровење и читав један други свет, него овај у коме проводимо наше дане.

Ту сусрећемо људе разног доба: поред 16-то годишњег младића 50-тогодишњаци, поред дечака нагарављених усана бркате колосе. Од девојачког лица до грубога и маркантног, избразданог ожиљцима, као успомена из ранијих јуначких борби.

Али све њих једна иста мисао обузима, једна иста идеја их води. У својој души они имају усађен лик Србије а у срцима својим носе жарку љубав према своме народу.

То су борци нове Србије, који служе само њој и ником више.

То су људи који се старају да сваком речју и сваким делом посведоче своју службу Отаџбини. Најсрећнији су кад падне команда: У камионе, пењи се! То је за њих знак за почетак борбе, полазак усред ноћи на терен.

Као да су читав век провели у касарнама и нечујно се спремају, притежу ремењик пушке уз своје тело или гледе јаче своје најомиљеније оружје на грудима, свој „пикавац". Спокојно као да иду на свадбу, а не у бој вседају на своја места, друг до друга, отац поред сина, брат уз брата.

Наша јавност диви се успесима ових наших бораца, који спречавају црвеног непријатеља да продре у нашу земљу, али не улази дубље у њихову психу, да упозна и осети откуда они црпу снагу у неравној борби са комунистичким бандама. Зато, треба бити близу њих, сродити се и спријатељити са њима, разговарати са њима, па ће човека задивити колико је велика њихова љубав према земљи и народу која их покреће на ове хероиске подвиге за спас Отаџбине.

Али непријатељска пропаганда упиње се да их духовно застроји, поцепа и завади. Та лажна и подла пропаганда потура у њихове редове измишљене догађаје, преноси лажна подметања, оговарања једних против других, подмећући једнима или другима себичне интересе. И до скора ова перфидна пропаганда наносила је доста зла, спречавајући јединство и слогу у редовима бораца.

Али то више неће бити тако.

Код свију наших бораца пробила је свест чистог српског патриотизма, свест о насушној потреби слоге свих бораца у борби против комунизма. И они борећи се са њиме помишљају, да се обрачунају и са унутарњим непријатељем.

Наши борци су скромни људи; они су са малим задовољни. Њихово оружје за њих је светиња; они га одржавају увек чисто и светло, они са њим леже и устају. У комунистичким редовима окупили су се нерадници, безбожници, а у српским националним редовима сврстани су наши најбољи домаћини.

Преко дана они се баве својим редовним пословима уколико им то служба допушта, а ноћу живе на пушци, на опреци, готови да положе своје животе у одбрани земље и народа. Ако су удаљени од својих завичајних места, они помажу иокосна домаћинства и породице, чији су домаћини у заробљеништву. Кад питате о томе они обично одговарају: „Па радимо српску њиву, свеједно где је она и чија је."

Српски народ је духовно оздравио, то се може тврдити, кад се на извору виде ствари. Отуда редови наших националних бораца свакодневно се повећавају и с обзиром на недовољно наоружање, постају већ прекобројни.

У разговору са њима избија њихова страсна мржња према комунистима, које они називају народним именима: зверови, сотоне, врагови, црвени ђаволи, жгадија и томе подобно.

У последњих месец дана морао се код њих јако појачао придолазак нових бораца и повратком слоге у националним редовима. Ту у средини ових дивних и идеалних српских националних оружаних одреда рађа се нова Србија, рођена сестра деветстодваесте Србије.

То је наша доскоро заборављена и изгубљена, данас васкрсла и обновљена, драга и мила Отаџбина — Србија.

Хвала јунацима — хвала родољубима!

Стари ратник

ЈЕДАН НЕПРОМИШЉЕН ГЕСТ

Краљ Михаило учинио је један потез достојан свога оца Карола, који је после краља Фердинанда дао печат непромишљености и лакомислености политици, коју је водила румунска династија. Лакомисленост Краља Михаила равна је непромишљености његовог оца, који својом политиком замало није довео румунски народ до пропасти, а сада његов син на путу је да га одведе у катастрофу.

Не само што издаја краља Михаила и његове дворске клике претставља једно срамно дело, које не може да прими цео румунски народ, издајући своје верне савезнике у једном критичном часу, већ је оно смртоносно за опстанак румунског народа. Зар може ко сумњати у будућност Румуније, ако само издаја успе до краја? Зар мање или више груба бољшевизација Румуније и уништавање румунског народа не чекају Румунију?

Енглеска још једном издаје један мали народ, издаје један део Европе, да би задовољила жеље и захтеве свога савезника из Кремља. Черчил у своме последњем говору предао је Румунију „на милост и немилост Совјета, као за казну, што се бори противу бољшевизма.

Цинизам Енглеске сваким даном добија једну нову потврду и свет се запрепашћен пита шта се то дешава у Енглеској, односно шта Черчил намерава са Европом. Чувајући добро Енглеску од бољшевизма, Черчил бездушно и немилосрдно подноси мале европске народе на жртву Стаљину.

Изгледа да пример Италије са Бадољовом издајом није био довољан да поучи друге европске народе, да им издаја европске ствари доноси само невољу и несрећу. Њихова земља постаје поприште рата и предмет систематске експлоатације од стране Англоамериканаца.

Монархије и буржоазије које су подлегле сугестијама Черчила да им Стаљин неће ништа, да ће их чувати и држати, и лојално сарађивати са њима изгледа да су изгубиле сасвим главу и моћ здравог расуђивања. Зар толики примери како Совјети поступају у Балтичким земљама и свуда где понова узму власт нису довољни да их уразуме, да не падају у клопку коју им Стаљин намешта помоћу Черчила. За Черчила се може рећи да је постао најуслужнији и најревноснији ликвидант жртава, које треба да задовоље незајажљиви апетит диктатора из Кремља.

Ми, хвала Богу, сачували смо нерве и ништа није могло да утиче на наш утврђени став и на наше обавезе.

ЛИФЕРАНТИ ГЛАДИ

Испочетка су Британоамериканци покушали да ликвидирају глад непријатељима. То није успело. Немачка је организовала исхрану Европе, и Европа је могла да буде читавих пет година у ратној зони, а да не подлегне дејству блокаде.

Увидевши да не могу ликвидирати глад противнику, Британоамериканци су почели да ликвидирају глад оним народима који су силом околности или издајством испали из борбеног блока Европе, и ушли у сферу привредног вођства коалиције. Прва ликвидација глади је била извршена у Алжиру, затим у Сицилији, па онда у целој Италији. Британоамериканци су се показали као неспособни управљачи и као бездушни окупатори, јер су препустили народе Јужне и Средње Италије да умиру од глади.

Можда би се то могло објаснити тиме што се је Италија борила (а и сада се једним делом бори) против коалиције. Али ево сада случаја са Француском, која се је борила против Немачке, а на страни Енглеза. И она је сада постала набављач глади, јер ништа друго не може набавити код Англоамериканаца.

Коалиција изјављује потпуно отворено да ни водени транспорт преко океана, нити железнички на територији Француске, не могу служити за снабдевање становништва републике: становништво треба то да зна и да се помаже како само може. Тако поступају према народу, за који тврде да је њихов пријатељ.

Док је Француска била збринута од стране Немачке, она није гладовала, а сада треба да гладује, јер Британоамериканци нису у стању да организују довоз исхране и да уреде исхрану у земљи коју окупирају. То је судбина сваке државе која прелази у подручје коалиције.

И још је једно неминовно за сваку земљу, која кида са часним блоком Европе и прелази у нечастан блок коалираца: та земља мора да изврши подлост. Натерали су краљевску Италију да не само изневери свог ратног друга, већ и да се бори против њега. Натерали су сада и Румунију, односно њеног краља, да покуша бар са једним делом војске да окрене оружје против Немачке.

Италији је тај захтев био постављен директно од стране Лондона и Вашингтона. Румунији је тај захтев био постављен већ одавно од стране Москве.

Тако коалиција разврашује народе, уништава међународну етику и квари светски морал. Коалиција је не само ликвидант глади, већ је и ликвидант подлости.

МЕС.

»V-1« НА СТАРТУ

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43 партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ЈЕ ДАНАС СИГУРНО И ЧВРСТО ВОЂЕНА“

ИЗВЕШТАЈ
Министра просвете и вера
ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

Задаци пред којима се Министарство просвете и вера налазило за ове три године били су разноврсни. Пре свега морала се извршити ревизија затеченог стања, које је наметало хитно уклањање извесних штетних појава у нашој просвети. Ово је повлачило за собом потребу неодложних и коренитих реформи, за којима се одавно осећала потреба, а којима се из разних узрока дотле није приступало.

I ОСНОВНА ВАСПИТНА НАЧЕЛА

Ратно време наметнуло је исто тако извесне мере трајног или пролазног карактера, које су се морале донети, ако се желело васпитање и образовање наше омладине, макар и под најтежим приликама и условима.

У васпитном погледу заузело се следеће начелно становиште и предузете следеће мере:

а) *Српска се омладина мора васпитавати у националном духу, у духу наших народних традиција.* Отуда су, поред осталога, заведена Српска ђачка посела, на којима је негована рецитација родољубивих песама, наши позоришни комади, народна песма и игра. Фолклорне групе имале су притом нарочитог успеха.

б) *Верском васпитању, као основи нематеријалистичког схватања света и живота, мора се обратити нарочита пажња.* Услед тога је настава из веронауке уведена и у школе у којима дотле није постојала; наређено је редовно похађање цркве, као и оснивање ђачких црквених хорова.

в) *Контрола над животом и радом омладине мора се појачати стварањем што тешње сарадње дома и школе, како би оба васпитна фактора деловала складно и у истоме смеру.* Отуда је наређено оснивање заједница дома и школе, што је имало нарочито благотворан утицај при стварању ђачких кухиња, у којима су се исхрањивали сиромашни ученици.

г) *Омладина се мора навићи да у раду и стваралаштву гледа смисао свога живота.* Отуда је настава одржавана чак и под најтежим условима. Где то није било могућно, ученици су упућивани на самоградњу. Ученици из Београда и осталих места која су била погођена бомбардовањем подвргнута су испиту по околним селима. У слободном времену ученици су обрађивали своје ђачке вртове.

д) *Само строго спроведеном селекцијом омогућиће се стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно вођство.* Зато је у средњим школама заведено специјално психолошко проучавање ученика, како би се ученици упућивали у оне школе за које имају стварне способности. У ту сврху образована су и саветовалишта за родитеље. У сарадњи са приватном иницијативом остварен је Фонд за школовање сиромашне и даровите деце са села.

Верност овим начелима, као и мере које су отуда резултирале, нису остале без свога благотворног дејства. Нарочито се показало корисно завођење васпитача по школама. Установљена је и контрола од стране самих ученика у виду специјалних редарстава.

У основним школама враћени су јавни годишњи испити као једна од добрих традиција прошлости. У том погледу отишло се и даље, па су јавни годишњи испити заведени и у средњим школама, као једно од средстава за ученичко такмичење.

Овако вођена и упућивана школска омладина српска сачувана је од многих опасности и искушења, која су је у овом ратном времену вребала са свих страна. За заблуделе основан је Поправни васпитни завод у Смедеревској Паланци; за напуштене Недићев дечији град у Обилићеву.

Све ове побројане мере тешко да би дале жељене резултате да није било пожртвованог рада код већине наставника и наставница, који су, ма да живећи у врло тешким приликама, давали све од себе.

II ПРОСВЕТНА РЕФОРМА

Но поред ових тако рећи текућих послова у Министарству просвете и вера вршени су далекосежни радови на просветној реформи. Измењен је сам назив министарства, пошто су верски послови из Министарства правде враћени у Министарство просвете. Стало се на становиште да је просвета, права просвета, без вере искључена.

Једно од основних начела просветне реформе гласило је: *са једнога места мора се управљати целокупним васпитањем и образовањем наше школске омладине.* Само тако моћи ће бити у правоме смислу задовољене државне и народне потребе. Са усвајањем начела планске просветне политике морало је доћи и преношење стручних школа из ресора пољопривреде и народне привреде у ресор просвете.

Још пре но што се ово десило, приступило се опсежним студијама за израдњу дугорочног Државног просветног плана, који треба типове и број школа да утврди према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред да изврши према демографско-привредној структури појединих крајева.

Као основа за ове студије послужили су одговори на анкету, коју је Министарство просвете и вера расписало, обраћајући се свима сталешким и стручним удружењима као и министарствима, у циљу сазнања њиховог мишљења о стању у нашој просвети, као и о томе које се измене у том погледу треба да изврше. Ови одговори били су у сваком погледу драгоцени.

Да би се омогућило да сви друштвени редови у будуће имају прилике да дају своје мишљење у погледу васпитања и образовања наше омладине Министарство просвете и вера донело је Уредбу којом је Главни просветни савет из основа реорганизован. На место некадањих 35 чланова искључиво из реда просветних радника, сада у Главни просветни савет улазе претставници свих сталежа, корпорација, Светог синода Српске православне цркве, свих министарстава, као и високих просветних и научних установа.

III ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН

На основу мишљења која су добивена путем поменуте анкете, као и студија Просветног одбора, који је замењивао Главни просветни савет до његовог реорганизовања ,израђен је пројекат *Државног просветног плана.* Овај план заснован је на следећим принципима: типови, број и распоред школа одређени су према географско-демографским, културним и привредним приликама појединих крајева, са циљем да се врсте школа, као и њихови наставни планови и програми, доведу у склад са народним и државним потребама.

У Државном просветном плану, који је дугорочан и који се има реализовати у току једног низа година, предвиђени су извесни нови типови школа: двогодишње народне пољопривредне школе, задружне школе, шумарске школе, сеоске пољопривредне домаћичке школе, варошке домаћичке школе, девојачке школе, пољопривредне учитељске школе, административне академије и лаборантско-препараторске школе. При средњим техничким школама предвиђени су извесни нови одсеци. Обавезно основно образовање повећано је од 4 на 6 година.

СРЕДЊОШКОЛСКИ ОМЛАДИНЦИ НА ГОДИШЊОЈ СМОТРИ

Не чекајући на доношење Државног просветног плана Министарство просвете и вера почело је практично спровођење његове основне замисли да се стручне школе имају нарочито фаворизирати. Тако су у току ове три године отворене следеће стручне школе: Административна академија у Београду, Средња техничка школа у Крагујевцу, Трговачка академија у Крагујевцу, III трговачка академија у Београду, Задружно-винарска школа у Смедереву, Виноградарско-воћарска школа у Аранђеловцу, Сточарско-млекарска школа у Бољевцу. Сем тога отворени су абитуријентски течајеви у Јагодини, Ћуприји, Ваљеву и Крагујевцу.

IV ОПШТИ КУЛТУРНИ ПЛАН

Поред рада на стварању Државног просветног плана у Министарству просвете и вера интензивно је рађено на изградњи нашег *Општег културног плана*, који иде за тим да изврши организацију нашег целокупног духовног, културног и научног рада. У току овога констатовано је да многа питања од животне важности по српски народ уопште нису ни решавана. Зато пројекат Општег културног плана предвиђа рад српских покољења за дуже време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско и национално-техничко изграђивање нашег народа и наше земље. Овај рад има се изводити планski и без обзира на дневно-политичке и друге утицаје.

Основно начело Општег културног плана гласи:

наша национална култура има се изградити на темељима здравих народних традиција и довести у сагласност са нашом српском стварношћу.

V РЕФОРМА ШКОЛА И ЊИХОВИХ ПРОГРАМА

Једна од првих школа која је реформисана био је Београдски универзитет. Реформа је извршена са циљем да се ова наша највећа просветна установа оспособи за вршење свога основног задатка: изграђивање наше националне културе.

Основном и Општом уредбом о Универзитету заведене су многе новине.

Раније се националном образовању на Универзитету није поклањала скоро никаква пажња. То нам се горко осветило. Сада је предвиђено да се на свима факултетима морају образовати нарочити курсеви, које ће студенти обавезно слушати у циљу допуне свога националног васпитања и образовања.

У духу начела селекције заведен је пријемни испит за све оне који желе да се посвете универзитетским студијама. Заведена је контрола над радом студената и њиховом редовном полагању испита. Предвиђени су практични радови студената преко лета.

Оснива се Педагошки институт, кроз који ће морати проћи сви студенти филозофског факултета, као и они са других факултета који желе да се доцније посвете наставничком позиву.

Реорганизован Београдски универзитет отворен је јануара ове године и предузете су све мере да он отпочне са радом. Бомбардовање Београда је омело извођење ове тако важне и пречне замисли. Предузете су све мере да нормални рад на Универзитету отпочне у јесен.

Поред Уредбе о Универзитету израђена је и Уредба о гимназијама, која услед нередовних прилика још није поднета Министарском савету на озаконење. У њој има такође значајних новина, за којима се давно осећала потреба.

VI РАД НА КУЛТУРНОМ ПОДИЗАЊУ НАШЕГ НАРОДА

Народном просвећивању поклоњена је велика пажња. При основним школама основани су одсеци за народно просвећивање. Нарочито је поведена борба против неписмености. За њено сузбијање донета је и нарочита Уредба.

За ове три године одржано је 948 аналфабетских течајева и на њима обучено писмености 24.373 омладинаца. Одржано је 430 просветних течајева, 6.022 предавања, 109 посела и 669 других приредаба. Поред школа за домаћице одржано је 18 сталних течајева, као и 77 покретних течајева за домаћице.

У циљу снабдевања народних књижница и аналфабетско-просветних течајева књигама раздељено је: 20.000 пољопривредних књига, 15.500 разних других забавних и поучних књига, 444 албума слика, 4.500 буквара за аналфабете, 5.000 словарица за аналфабете и 110.000 разних брошура васпитног и националног садржаја. Књигама је помогнуто 570 одсека за народно просвећивање.

У циљу снажења нашег уметничког живота Министарство просвете и вера организовало је више уметничких изложби, од којих је нарочити морални и материални успех имала Изложба наших сликара у заробљеништву, која је приређена у пролеће прошле године.

Осим овога Министарство просвете и вера издало је значајно дело *Двеста година српскога сликарства*, које је очигледан доказ стваралачког духа нашег народа.

У циљу обнављања нашег књижевног живота Министарство је нарочиту пажњу посветило раду на прикупљању материјала и издавању *Речника српског језика*. Његова прва, огледна свеска је пред објављивањем. Сем тога дало је иницијативу да се у филиске натписе уведе ћирилица. Донето је ново правописно упутство.

Нарочито је омладина потстицана на књижевно стварање. О томе сведоче успели књижевни конкурси

(Наставак на 9-тој страни)

ТРИ ГОДИНЕ ОРУЖАНЕ БОРБЕ ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА

НАПИСАО
йом. Мин. унутрашњих йослова
ДУШАН ПОПОВИЋ

Септембар месец 1941 год. затекао је Србију у врло тешком стању. Безвлашће се осећало на свима странама. Држ-вни апарат је попустио, јер није имао оружану заштиту. На плодним њивама вредног српског сељака буктале су крстине садевених сноповa са златним житним класјем. У земљи је беснео комунистички устанак. Пушке су пиштале на све стране, гинуле су народне воће, најбољи домаћини, цвет српског народа.

Било је потребно да се пре свега угуши комунистички устанак.

Ово је био изванредно тежак задатак с обзиром на тадашње прилике. Српски народ, ма да у огромној већини није имао никакве везе са комунизмом, обезоружан, није имао моћи да се одупре добро изоружаним комунистичким бандама.

У том тренутку, када је септембра 1941 год., генерал Милан Недић преузео управу земље и образовао Владу народног спаса, упутио је народу питање: „Хоћете ли да дочекате слободу живи или мртви"?

И десило се оно што заиста може личити на право чудо. Са неколико стотина добровољаца и четника генерал Недић успео је да најсигурнијим вођењем операција сузбије комунисте, васпостави мир и ред и тако спасе српски народ од потпуне пропасти, која му је претила.

Први крупни, а можда и најважнији прилог дало је српско село у политичком погледу, схвативши први апел претседника Владе за очување мира и реда у земљи.

Све до јесени прошле године комунистичко-партизанска акција на подручју Србије била је готово немоћна. Тек тада почела је да оживљава и да узима озбиљнији вид. У лето долазила је до изражаја у паљењу општинских архива, ометању рада општинских управа, пљачки вршалица и стогова жита, одузимању хране и прибирању резерве, организовању убистава својих противника, у пропаганди путем летака и написа. У јесен је почела да се манифестује у нападима на поједине жандармеријске станице, на саобраћајне објекте и друга важна привредна постројења.

Ова нова активност дошла је отуда, што су слабим снагама партизана домородаца почела да пристижу појачања са стране.

Српски оружани одреди угушили су у самом почетку ову нову акцију и осујетили намеравање подухвате већег обима.

Државни интереси налагали су да у оваквим приликама команда свих оружаних одреда буде концентрисана у једној личности. Тако је дошло до укидања звања шефа Српске државне безбедности, а команду над свима оружаним одредима преузео је лично председник Владе генерал Недић, истовремено и као ресорни Министар унутрашњих послова.

Као непосредни резултат ове мере дошло је систематско разбијање комунистичких снага, које су на свима странама доживљавале пораз за поразом, уз крваве губитке. Затим је неминовно следовало повлачење ослабљених комунистичких снага са српског тла.

Поновни насртаји партизана на Србију од почетка 1944 г., који су извршени после прибирања снага и добијања појачања, увек су се ломили о моћан и јединствен српски национални бедем. Комунистичке банде у Србији могле су да постижу само тренутне и привидне успехе у колико им је полазило за руком да изазову и створе изненађења, али су то увек скупо плаћале.

Ради једне емисије на кратким таласима, у којој би било речи о њиховим подвизима и успесима, они су бацали у борбу и стављали на коцку велике снаге. После очигледног неуспеха и високог данка у крви живели су они месецима од те једне емисије, а дажима и терором одржавали су морал и дисциплину својих јединица.

Такве неуспехе претрпели су комунисти приликом напада на Ивањицу, при покушају прелаза из Срема у Мачву код Црнобарског Салаша, у надирању из Санџака преко Ибра ка Копаонику и Јастребцу, у покушају да се пробију из Топличког базена и да заузму Јастребац и Копаоник, те да се преко Ибра дочепају везе са остатцима комунистичких банди у Санџаку, Црној Гори и Босни.

Изванредно важан географски и стратегиски положај Србије као језгра Балкана и њено привредно богатство стално привлаче комунисте и они увек показују јасно тенденцију да њоме овладају, знајући унапред да им је без Србије немогуће помишљати, а камо ли остварити неки успех на Балкану. Имати Србију у својим рукама значи држати кључ овог дела Европе, значи бити у стратегиској надмоћности. С друге стране пак Србија, као богата житница, дала би изворе снабдевања огладнелим комунистичким хордама.

Знају то добро комунисти и зато тако често и нештедимице покушавају да се дочепају овог значајног простора, али то зна и српски народ, који је врло добро увидео њихове „ослободилачке намере", јер је још 1941 г. осетио све благодети комунистичког обећаног „раја на земљи". То је српски народ скупо платио крвљу и имовином својом.

Влада народног спаса, која је од почетка радила по свом најбољем знању и умењу, успела је да сачува српски народ уједињен и неприступачан комунистичкој идеологији. Благодарећи томе имамо данас у Србији јединствен национални фронт противу носилаца безверја, крвавих нереда, неморала, диктатуре олоша и његовог паразитског живота, једном речју противу политичког и моралног хаоса.

Данас више но икада српски народ је потврдио да је Влада народног спаса била на добром путу и да је својим држањем и радом погодила жељу народа. Јер, народ се нашао на прекретници: с једне стране били су вера, нација, етика и морал, понос, историја и традиција, а с друге стране безверство, руља, разврат морални и материјални, понижење човека, робовање мањини, која не признаје никакве светиње — ни нацију, ни историју, ни традицију.

На тој прекретници народ је имао да бира. Српски народ није се двоумио. Пошао је за оним што је његово, изабрао је оно што је Србину свето и што је српско, а одбио је с одвратношћу оно што је туђе. Народ је нагонски осетио да оно прво значи његов живот, а да би га друго одвело у сигурну смрт, његово потпуно уништење и пропаст.

Зато је данас у Србији све будно, све је на ногама и мушки се чува и јуначки брани од заразе те куге.

Приликом ове трогодишњице заслужују пуно признање српски оружани одреди, под чијом се заштитом обавља цео стваралачки рад на обнови Србије. Овим нашим јунацима, у чијим грудима куца српско срце, припада велика захвалност за њихов пожртвовани рад.

Многи млади животи њихових палих другова узидани су у темеље нове Србије, одакле ће чистоћом српске љубави и братске солидарности вечито зрачити покољењима, опоминући их да стечено чувају, јер је плаћено скупоценим жртвама најбоље деце српскога народа.

Малобројне чете, али богате светосавским духом и даље ће бдити над судбином своје браће, чувајући их од небратске руке која ради противу интереса земље и народа. Оне ће одржати ред и поредак тако потребан Србији и српском народу, јер знају да уз њих и са њима свако право српско срце куца и да ће се, ако буде потребно, њихови редови удвостручити, јер Србија мора живети.

„На социјалној правди мора да почива и држава и цео живот српског народа"

Родољубљу генерала Недића равно је једино његово правдољубље. Они су дубоко и неискорењиво усађени у његовом бићу, они чине може бити суштину његове националне политике, са тим осећањем правдољубља он улази у решавање свију питања у погледу уређења земље, организовања државе, стварања новога друштва после пропасти ранијег поретка заснованог на искоришћавању слабијих и на неправди. Ни код једног од ранијих српских државника није била јасније изражена ова тежња за правдом и правичношћу, за чистотом и поштењем као код генерала Недића, који је сав свој век провео у војсци, где се искључиво служи само Отаџбини и којој су подједнако драги сви њени синови. Тако генерал Недић између многобројних својих изјава својој чврстој вољи да нову Србију изгради на поштењу и социјалној правди, примајући преставнике Груже и Лепенице он је јасно и одлучно истакао то начело:

„НА СОЦИЈАЛНОЈ ПРАВДИ МОРА ДА ПОЧИВА ДРЖАВА И СЕЛО И ЦЕО ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА".

Зато је он своју националну политику поставио на сељачким темељима, јер то захтева и социјална правда и благостање и напредак целе нације.

Судбоносни дани

Судбина српског народа никада није била лака, јер кроз његову земљу води главни пут Исток—Запад. Сем тога, наша земља налази се у средини Балканског полуострва, услед чега је вечито имала спорове са својим суседима.

Ова вечита борба за одбрану свога тла, која се често претварала у борбу за голи опстанак, очеличила је српски народ„ у њему усадила неугасиву жељу за независношћу и слободом, речју развила у њему државотворни смисао, који му ни пријатељи ни непријатељи никада нису оспоравали, нити могли оспорити.

Али баш то доводило је српски народ често на ивицу пропасти, јер српски народ је бројно мали народ. Он је такав био и остао. Остао је такав баш због тога, што је у борбама подносио огромне жртве у крви, које су каткада претиле да га потпуно униште и истребе.

И данашњи светски сукоб великих претставља један од тих критичних тренутатка у животу српског народа. То је Влади народног спаса одмах било јасно, зато је она свим силама прегла да спасава српски народ, често под невероватно тешким околностима. Имало је тренутака када је изгледало да спасава српски народ и против његове воље. Спаваала га је, јер је у томе лежао главни смисао њеног постојања.

Као свој врховни задатак, Влада народног спаса сматрала је чување српских живота, на које је са свих страна насртано. Сасвим исправно, она је сматрала да нам не вреди земља велика као читав свет, ако у њој не буде Срба. Ако пак Срби остану у животу, они ће себи изградити онолику и онакву државу, каква им припада.

Зато је врховно начело политике Владе народног спаса било: ред, рад и мир. Само то је могло спасти српски народ од његовог потпуног истребљења. Објективни суд историје признаће да је у овој политици било и мудрости, и такта, и родољубља.

Људи окупљени око генерала Недића примили су на своја плећа крст свога народа, не водећи рачуна о томе да ли им то неко данас признаје или не. Они су жртвовали себе, да би српски народ живео. Да те њихове жртве није било, питање је какав би српски народ изгледао данас после ове три ратне године.

Уколико се рат ближи своме крају, утолико опасности и искушења по српски народ постају већи. Зато Влада народног спаса у овим судбоносним данима позива све националисте у један јединствен српски национални фронт. Не да кога напађају, већ да сложно бране свету земљу Србинову, на коју су несрби и одроди навалили са свих страна.

У интересу је српског народа да је и у овоме послуша.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ТИТО НАРЕЂУЈЕ

Сада су почеле да се појављују последице Черчилловог пута у Рим и његовог састанка са Титом. Нико није могао мислити да ће се премијер велике и моћне Британије толико ниско спустити да иде на ноге вођи бандита, Јосипу Брозу Титу и да од њега прима наређења и да их по повратку у Лондон извршује и испуњава. Шубашић у томе игра улогу сасвим подређену и има за задатак да само формално спроводи што су Черчил и Тито одлучили.

Тако је по наређењу Черчила и Тита, Шубашић морао да преда злато Народне банке Титу на располагање. Тако један странац и један Несрбин располажу углавном имовином српског народа, која је с муком стечена, не питајући српски народ о томе ништа.

С друге стране Енглеска још једном испољава своје непријатељство према српском народу, желеће да његову улогу што више ограничи. Тито је објавио да ће образовати балканску федерацију по жељи Москве, у којој ће наравно Србија бити измешана са много народа, неких вештачки створених, тако да ће њен утицај бити ограничен и сведен на минимум.

Опет без питања српског народа с ким он жели убудуће да сарађује и да живи, њему се по вољи и милости Черчила и Тита одређује да буде члан балканске федерације.

Најзад по жели Стаљина и Тита Черчил је наредио Шубашићу да изђејствује код Краља Петра указ којим се стављa ван снаге ранији указ од 10 јуна 1942 године, којим је Драже Михајловић био постављен за главног команданта југословенске војске у отаџбини.

Све то најбоље показује колико Лондон игнорише и мало води рачуна о тежњама и жељама српскога народа, али Черчил вара се, кад мисли да може располагати по своме нафу са српским народом, и како му буду наређивали Стаљин и Тито. Српски народ данас мање него икада раније трпи тутове и умеће и знаће сам да одлучује о својој судбини. Он је дао небројено доказа да ни у ком случају не жели поредак какав му намеће Стаљин преко Тита и умеће да се одбрани од тих наметања, макар изгинуо до последњег човека.

М. Р.

ВЛАДА НАРОДНОГ СПАСА ПОВРАТИЛА ЈЕ ВЕРУ У ПРАВОСУЂЕ

ИЗВЕШТАЈ
Министра правде
БОГОЉУБА КУЈУНЏИЋА

Када је пре три године Влада народног спаса ступила на управу земље, држава и народ налазили су се, после несрећно изгубљеног рата, који је прохујао преко наше земље, остављајући за собом тешке трагове пустошења и разарања, у изванредно тешким приликама. Сами темељи народног опстанка били су уздрмани, а као императив наметало се поновно организовање државног и народног живота на новим основама у складу са измењеним приликама.

Један од првих задатака Владе народног спаса био је стварање предуслова за нормално и правилно функционисање судских власти и правосуђа. Ради коначног сређивања прилика у земљи и заштите правног поретка требало је вратити ауторитет судској власти, а народу повратити веру у правосуђе.

Тешкоће које је при том требало савладати биле су многобројне. Услед смањења државне територије наметала се потреба реорганизације правосудних установа како би се омогућило њихово несметано функционисање. Већи број судских зграда био је порушен, друге реквириране за војне потребе, списи и књиге а делимично и инвентар изгорели или уништени.

У циљу прилагођавања судске организације новоствореним приликама извршено је накнадно разграничење судских подручја у пограничним местима, установљени су нови апелациони судови у Нишу и Петровграду и нови Управни суд у Нишу, проширена је територијална надлежност Управног суда у Београду и на подручју Баната, а проширењем подручја Касационог суда у Београду на целу државну територију, створен је један Касациони суд за целу земљу.

Уредбом о уређењу Министарства правде од 22 маја 1942 године извршена је реорганизација овог министарства. Једна од главних карактеристика ове Уредбе јесте установљење посебног одељења Судског инспектората, којему је циљ да прикупља податке о стању послова код судова и државних тужилаштва и о недостацима и сметњама у њиховом раду, да те податке систематски сређује и на основу ових установљене сметње хитно уклања.

Ове директиве Уредбе већ су скоро у потпуности проведене у дело.

Резултати овакког рада најбоље се огледају у статистичким подацима о броју свршених и заосталих предмета у току 1942 и 1943 године. Тако су, и поред свих сметњи, судови и државна тужилаштва коначно довршили и то: у 1942 години 720.000 предмета ,а у 1943 години 528.799 предмета, док је у овим надлештвима било заосталих и то: 1) на крају 1941 године 437.281 предмет; 2) на крају 1942 године 371.288 предмета; 3) на крају 1943 године 322.563 предмета.

Ове цифре несумњиво показују да се заостаци, који највећим делом потичу из времена пре рата, непрекидно смањују. У ствари, када се има у виду да многи предмети нису завршени само због сметњи опште природе, може се тврдити да застоја више нема.

Међу осталим пословима Министарства правде од највећег је значаја и заслужује да се нарочито помене рад на законодавном пољу. Овај рад састојао се у припремању и доношењу потребних прописа из свих области које здиру у делокруг Министарства правде а чије су доношење налагале новостворене прилике и потребе земље и становништва.

У току последње три године Министарство правде, поред сарадње на нацртима уредаба других ресора, спровело је у области своје надлежности 97 уредаба, а поред тога спремило за озакоњење још 6 уредаба. Поред доношења организационих прописа и прописа о судском пословању у циљу што бољег функционисања правосуђа, законодавна делатност имала је највећим делом за предмет доношење потребних материјалних прописа из области приватног и јавног права, који су имали за циљ да становништву Србије олакшају тежак положај у који је било доведено услед рата и њиме изазваних прилика, као и да регулишу многобројна правна питања која су се током времена појавила. Због ограничености простора немогуће је да се поред сумарног броја спроведених уредаба укаже на позитивне одлике и резултате сваке од њих појединачно, па ћемо изложити укратко значај само најважнијих међу њима: Изменама и допунама Уредбе о ограничењу права пробадавца на отказивање најма (закупа) станова и пословних просторија, затим Уредбом о ликвидацији учињених отказа најма (закупа) станова и пословних просторија као и новом Уредбом о ограничењу права закуподавца на отказивање закупа станова и пословних простопија и њеним изменама и допунама од 6 августа 1943 године, и најзад Уредбом о посебним мерама за отклањање оскудица станова у Београду и Нишу решавано је на постепен начин и у духу социјалне правде питање обезбеђења станова градском становништву, које се питање после рата појавило у нарочито оштром облику због оскудице станова у градовима услед рушења многобројних зграда и прилива великог броја избеглица.

Уредбом о одлагању плаћања кирија, које дугују лица која се налазе у изузетним приликама и њеним допунама и изменама и допунама одложено је плаћање кирија грађанским лицима која су на дужности у жандармерији за време док се на тој дужности налазе као и заробљеничким породицама које нису у стању да плаћају кирију, те су на овај начин поменута лица збринута са станом. С друге стране, Уредбом о одлагању извршења и њеним доцнијим изменама и допунама одложена су сва приватноправна извршења против лица која се налазе на дужности у жандармерији или у заробљеништву до престанка поменуте дужности односно до његовог повратка из заробљеништва.

Уредбама о изменама и допунама Уредбе о одлагању плаћања приватноправних обавеза омогућено је подношење захтева за одлагање плаћања од стране дужника и по истеку првобитно предвиђеног рока, који је последњом наведеном Уредбом продужен до 30 јуна 1945 године, а поред тога право на коришћење привилегијом из Уредбе признато је и онима који су доведени у немогућност плаћања услед нереда у земљи и догађаја у вези са тим нередима.

Изменама и допунама Уредбе о пријављивању, утврђивању и процени ратне штете пружена је могућност лицима која због унутрашњих нереда нису могла поднети пријаву у прописаном року, да ову поднесу у накнадном року, а с друге стране појам ратне штете проширен и на штету причињену унутрашњим нередима и догађајима у вези с њима и омогућено накнадно пријављивање и овакве штете.

Уредбом о уређењу односа по меницама с обзиром на стање створено ратом и изванредним приликама у земљи регулисана су питања од највећег значаја по економске и кредитне прилике у земљи.

Уредбом о прекиду судског поступка у грађанским парницама по тужбама за поништај правних послова о отуђењу земљишта противно § 471 тач. 4) ратанског судског поступка за Краљевину Србију избегнуте су неправде и онемогућене злоупотребе добронамерног законодавца, које су се почеле спроводити због несразмерног скока цена земљишта.

Изменама и допунама Закона о сузбијању злоупотреба у службеној дужности Уредбама прописана је казна губитка службе и за најлакша дела из чл. 1 и 3 поменутог Закона, а поред тога знатно су пооштрене казне за кривична дела побројана у поменутим члановима тога Закона и уз то предвиђена су извесна отступања од општих одредаба Кривичног законика у циљу што ефикаснијег сузбијања злоупотреба у службеној дужности и уклањања из јавне службе оних службеника који су се огрешили о своју службену дужност.

Уредбом о одлагању односно прекиду извршивања казне лишења слободе у циљу помагања планске пољопривреде омогућено је одлагање односно прекид казне лишења слободе осуђеним лицима ако би такво одлагање односно прекид били корисни за постизање циљева планске пољопривреде.

Доношењем Уредбе о испитивању порекла имовине јавних службеника, чланова политичких тела и других лица као и о одузимању њихове имовине стечене недопуштеним начином остварен је један од најважнијих захтева нашег политичког и јавног живота и створени су потребни предуслови за сузбијање корупције и исправку неправилности у вршењу службене или друге јавне дужности, чиме је испуњена једна од основних претпоставки за морално оздрављење земље.

Уредбом о поништају неправноснажних принудних јавних продаја непокретности извршених пре 6 априла 1941 године и изузетном одлагању дражбеног поступка за принудну продају непокретности пружена је могућност дужницима чије су непокретности продате путем принудне јавне продаје пре 6 априла 1941 године да исплатом свих тражбина ради којих је дозвољено извршење дођу поново у посед својих непокретности.

Уредбом о одржању једнообразности суђења код Касационог суда у Београду створена је законска могућност за Касациони суд у Београду да за цело своје подручје одржава једнообразност у суђењу по прописима Закона о уређењу редовних судова како кад су у питању прописи јединственог тако и нејединственог законодавства.

Од нарочитог је значаја Уредба о власништву на деловима зграда. Овом Уредбом извршена је једна значајна реформа у нашем законодавству тиме што је уведена установа својине на деловима зграда (етажна својина).

Од уредаба које садрже организационе прописе, поред већ поменуте Уредбе о уређењу Министарства правде, треба нарочито споменути: Уредбу о утврђивању броја и врста службеничких места, распореду службеника на поједина систематизована места и разврставању дневничара у Министарству правде и подручним му установама са доцнијим изменама и допунама, Уредбу о установљењу и пословању законодавног савета при Министарству правде и Уредбу о уређењу Судског инспектората.

На основу овог излагања може се констатовати да су напори и настојања Владе народног спаса који су имали за циљ обезбеђење реда и мира у земљи и стварање могућности за несметани развој социјалног живота, у чему правилно функционисање судова и правосуђа има свој нарочити удео, довели до задовољавајућих резултата. Нарочита заслуга за то припада судијама и судским службеницима који су, и поред свих тешкоћа а често пута и са опасношћу по живот, савесно вршили своју дужност.

КОАЛИЦИЈА НЕПРИЈАТЕЉА ЕВРОПЕ

Од пре неког времена се у међународним дискусијама ратних и послератних проблема врло често спомиње реч „трећи светски рат". Први пут је овај израз употребљен у Сједињеним америчким државама. Овај израз је почео да се употребљава у доба када још велике силе нису отпочеле на бојним пољима велике битке које треба да одлуче о исходу другог светског рата.

Пажљивом посматрачу политичких проблема до сада је једно јасно: у случају, на који противници Европе са сигурношћу рачунају, победе над Европом, крај овога рата неће решити ниједно од ових питања која су се пред целим светом постављала на почетку овога рата. Напротив, савез између англосаксонских земаља и Совјета поставио је већ сада један низ нових питања која су нерешљива.

Како Сједињене америчке државе тако и Совјетска Русија поставиле су у овоме рату себи за циљ да узму у своје руке целу земаљску куглу.

Индивидуалистичка привреда Сједињених америчких држава за решење великих светских питања и освајања стварала је у служби своју разрађену машинерију великих трустова, који раде само у корист приватног капитала, што значи да експанзија Сједињених америчких држава узима форме приватног капиталистичког интереса. Највећи до данас познати пројекат је освајање Арабије, Месопотамије и Ирана, тј. стављање ових држава под туторство да би се користили њихови извори петролеума.

Енглеској су Сједињене америчке државе предвиделе место млађега партнера, који, како је то недавно лепо речено, треба да на себе преузме улогу истуреног упоришта према Европи.

Сваком новом етапом новога рата Москва све јасније показује своје империјалистичке планове: Црним и Источним морем она хоће неограничено да влада. Исто тако она мора да има утицај над Скандинавским полуострвом, а нарочито Норвешком, затим над Данским острвима и каналима Северног мора као „осигурачем" преко којег увек може да уђе у Атлантски океан.

То исто важи и за турске мореузе источне и јужне обале Средоземног мора и његове излазе ка Индиском и Атлантском океану. Интереси Москве се протежу и на Египат, Арабију и Перзиски залив. Совјетски генерални консулат у Јерусалиму као и Совјетски дипломатски агент у Меки јесу последње етапе планске офанзиве Москве, која је у прављена како против Велике Британије тако и против Сједињених америчких држава.

Агитација Москве у Индији, где је услед тешког стања широких народних маса врло повољно земљиште за бољшевичке циљеве, има изразито антиенглески карактер. Комунистички учитељи у Кини нашли су врло много следбеника. Из Јужне Америке врло често новинарске агенције јављају о пронунцијаментима и револуцијама, у којима врло великог удела имају комунисти.

Као што се види, и најповршнији преглед показује да се оба империјалистичка центра, Вашингтон и Москва, на сваком кораку сукобљавају и раде један против другог. Страшна је и помисао, да се после ових неизрецивих тешкоћа под којима пате сви народи земљине кугле целокупно човечанство мора опет да се навикне на мисао да нове генерације треба поново да доживе оно што ми данас доживљујемо и да можда дају и још веће жртве.

Дубоко укорењено неповерење између Вашингтона и Москве, односно Лондона данас се више него икада јасно може осетити.

Стога није никако случај, да се данас више него икада у светској штампи говори о трећем светском рату. Какав би био исход тога рата не може се предвидети. Победа данашње коалиције, којој се противници већ унапред радују, била би почетак трећег светског рата.

Већ данас, када још немачка војна сила није рекла своју последњу реч, појављује се мисао о сукобу између Сједињених америчких држава и Совјетске Русије, што показује колико су дубоке супротности међу члановима коалиције.

Европски мир, за који се овај рат и води, може да буде изграђен не на принципу империјалистичких ривалитета већ само на пуној разумевања сарадњи европских народа. Ова сарадња ће потпуно избацити из речника непријатеља Европе израз „трећи светски рат".

Министарство пољопривреде обезбедило је исхрану српског народа

У пољопривредном погледу Србија се после овог рата нашла у тешком положају. Она је морала сама произвести све на своме тлу и у својој штали како би себи обезбедила исхрану и друге потребе ради свог опстанка. Задатак је био у толико тежи што се осећала оскудица у људској и сточној радној снази у сетви и пољопривредним справама, што резерве у храни није више било, што је пољопривредних стручњака у служби пољопривреде било мало, што су пољопривредне установе ратом биле запуштене, опустошене и без потребног особља, што су у земљи владали немири изазвани страном пропагандом, који су још више погоршали тешко стање српског народа.

Под таквим околностима Министарство пољопривреде и исхране, по образовању Владе народног спаса, имало је да отпочне свој рад на организовању пољопривредне производње, да би се обезбедила српском народу исхрана и друге потребе, а тиме и његов опстанак.

Први успех Министарства јесте пољопривредна теренска служба. Требало је да дође овај рат, да би се и од стране одговорне владе увидело да спас српског народа лежи у пољопривреди, којом се бави 80% народа, а да се напредак у пољопривреди може постићи једино добром пољопривредном теренском службом и планском производњом. Благодарећи таквом схватању Српске владе приступа се раду и омогућава се реорганизација теренске службе.

Организовањем ове службе дат је пољопривреди потребан кадар стручњака за спровођење планске пољопривредне производње. Пољопривредни теренски стручњаци схватили су положај Србије и српског народа, те су свој задатак и поред многих тешкоћа обављали са много љубави, одужујући се на тај начин своме народу.

За успех пољопривредне теренске службе и планске пољопривредне производње неопходно је потребна и сарадња пољопривредних установа. И поред прилика у којима се Србија налази може се слободно тврдити да је већина пољопривредних установа оспособљена за рад, те га с успехом спроводи.

ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА

Највећи успех Министарства пољопривреде и исхране је планска пољопривредна производња.

У фебруару 1942 год. Претседник Владе генерал Милан Недић донео је прву Наредбу и План о планској пољопривредној производњи у Србији у 1942 год. На основу ове Наредбе и Плана морала се обрадити свака стопа слободне обрадиве земље и засејати одређеним усевима на одређеним површинама. Пољопривредна теренска служба, пољопривредне организације, школе, цркве, власти, штампа, радио, конференције, предавања и друга средства пропаганде пронели су тај позив по целој земљи.

На позив дигло се село и град, дигао се грађанин и сељак да заједничким радом, волом и жртвама обезбеде себи хлеб и опстанак. Обрађена је и засејана свака стопа српске оранице. Свима усевима и културама пружена је сва потребна нега. Глад је отклоњена. И поред суше задовољене су добивеним приносом најнужније потребе исхране.

Наредба и План у другој години планске пољопривредне производње изведени су под много повољнијим условима, а цела земља осетила је благотворне последице успеха. Према садашњем стању усева може се рећи да ће и ове године бити произведено довољно људске и сточне хране, тако да ће и у наредној години српском народу бити обезбеђена исхрана и друге потребе.

Упоште узевши, планска пољопривредна производња успела је у свима овим годинама. Српски земљорадник није пошао за злонамерном пропагандом која га је одвраћала од рада, већ је са много разумевања прихватио све одредбе Наредбе и Плана о планској пољопривредној производњи и послушао упуте и савете пољопривредних органа и власти у погледу њиховог извршења.

Уз сарадњу Министарства, дотадашња фабрика оружја »Вистад« у Ваљеву претворена је у фабрику пољопривредних справа и машина и укључена у планску пољопривредну производњу. Тиме се много допринело снабдевању пољопривредника пољопривредним справама и машинама у самој земљи.

Поред течајева и осталих средстава, успеху извођења планске пољопривредне производње много је допринела и пропаганда која се вршила путем плаката, брошура, објављивањем пољопривредних чланака, вести и предавања преко домаће штампе и радио Београда.

У планску пољопривредну производњу укључени су Савез српских земљорадничких задруга, Српско пољопривредно друштво, Привилегована аграрна банка, пољопривредне коморе и све пољопривредне задруге. Ове установе са вољом и разумевањем сарађују и помажу спровођење планске пољопривредне производње.

Прави и основни принцип планске пољопривредне производње »обавезна обрада свих оранице« остварен је са 100%, јер је ових година било поорано и засејано све што се могло уопште обрадити, што није био случај и пре рата, а тиме је српском народу обезбеђена исхрана и опстанак. Други принцип »обавезно засејавање одређених култура на прописаним површинама« са малим изузетком је такође успео. Да је само једна четвртина оранице у Србији мање обрађена и засејана, настала би глад. До овога није дошло захваљујући само планској пољопривредној производњи.

Успех планске пољопривредне производње мора се најзад истаћи и у томе, што су се пријатељи и непријатељи уверили у виталност, јачину и право на живот српског народа. Овакав рад и успех пружају доказ да и за време мира мора бити планске производње у пољопривреди ако се жели економско јачање и привредни и културни напредак Србије, јер је пољопривреда њена основа богатства и народног благостања.

ИЗВЕШТАЈ
Министра пољопривреде
Инж. РАДОСЛАВА ВЕСЕЛИНОВИЋА

СТОЧАРСТВО

У циљу систематског унапређења сточарства у Србији израђен је План о распростирању појединих врста, раса и сојева домаће стоке. На основу овог Плана ради се на образовању одгајивачких рејона, односно центара у којима ће се производити првовредни расплодни материјал.

Нарочита пажња посвећена је исхрани стоке. Предузете су потребне мере да се преко стручних органа сточари упуте у боље начине исхране стоке, да се повећа производња сточне хране и др.

Рад на унапређењу народног сточарства спроводи се преко теренског стручног особља и државних сточарских установа, које се налазе у појединим крајевима земље. Већина ових сточарских установа претрпеле су за време рата и доцнијих немира 1941 год. врло тешке штете, јер је много годинама одабираног приплодног материјала покласно и одведено.

Министарство је, чим су то прилике дозволиле, предузело потребне кораке да се учињене штете у границама могућности поправе. У том погледу постигнути су задовољавајући успеси. Поред раније постојећих сточарских установа основане су и неке нове.

Да би се наше живинарство заштитило од даљег опадања и да би се поправило бројно и квалитативно, Министарство је 1942 год. основало Државну живинарску станицу код Умке.

За напредно пчеларење у сваком крају наше земље постоје сви природни услови. Пошто је рад на подизању пчеларства најефикаснији преко пчеларских организација, то је Министарство цео свој рад управило овим правцем.

Зечарству, као ситној грани народне привреде, поклања се у последње време пуна пажња. Основана је Државна зечарска станица, а почетни приплодни материјал набављен је већином у Немачкој.

За време овога рата производња свилених чаура у Србији уступљена је концесијом на 15 година друштву Југоисток-свила. Основано је 5 државних надзорништава свиларства, којима је остала као главна дужност да се брину око подизања и унапређења дударства, битног основа на успешно одгајивање свилене бубе.

Делокруг Ветеринарског одељења Министарства обухвата руковођење, односно надзор над сузбијањем сточних зараза и инвазионих болести, старање о сточној хигијени и обавештавању народа, продукцију ветеринарских цепива и лекова, пружање помоћи код оболења и лечења стоке, контролу о хигијени животних намирница анималног порекла, као и надзор над прометом стоке.

Посебним наређењем стављено је ветеринарима у дужност одржавање популарних предавања из њихове струке.

У другој половини 1941 год. Државни завод за производњу ветеринарских цепива и лекова пресељен је из Земуна у Београд, где је настављено свој рад на производњи.

Министарство је у почетку 1942 год. донело Уредбу о клаоницама, којом су сва питања о њима као хигијенским установама пречишћена.

ЗАДРУГАРСТВО

Српско задругарство имало је важну улогу у земљи за економско, културно и морално подизање нашега народа. Нарочито се у томе истицало наше земљорадничко задругарство које је најмногобројније и као такво један од најважнијих чинилаца у повећању производње и привредном јачању нашег земљорадника.

Претседник Српске владе генерал Недић истакао је мишљење, да српски народ има своју основу у народном задругарству, које је вековима показивало најбоље особине и задовољавало народне привредне и моралне потребе. У том смислу Министарски савет донео је Уредбу о основама српског задругарства, а расписана је анкета за потпуну реорганизацију задругарства.

Поред постојећих задружних организација имамо у Србији и удружења пољопривредника и стручњака са задатком просвећивања сељака и његовог јачег оспособљења у раду и привреди. Међу овима нарочито се својим радом истиче Српско пољопривредно друштво са својим многобројним пољопривредним подружинама. Министарство се залагало за помагање Друштва у остварењу његових задатака.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Нарочитом уредбом основане су у Србији три пољопривредне коморе са седиштима у Крагујевцу, Нишу и Ваљеву. Ради координације њиховог рада основан је Земаљски савез пољопривредних комора у Београду, као централни орган.

Једна од најзначајнијих аграрно-социјалних мера Министарства пољопривреде и исхране је увођење обавезног осигурања, за сада само усева и плодова од града на целој државној територији.

У циљу општег унапређења пољопривреде приступило се практичном усавршавању инжењера агрономије и специјализацији инжењера агрономије, свршених ученика средњих, нижих и специјалних пољопривредних школа. Сеоска омладина, у циљу усавршавања, упућивана је на пољопривредна газдинства и у задруге.

Предузимане су мере на обнови, уређењу и оспособљавању за рад пољопривредних школа и пољопривредних установа, на унапређењу села и сељака путем течајева, курсева, предавања и др., на културном подизању села путем књига.

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА

Настављајући своју политику последњих година Банка је нарочито водила рачуна да се кредитирање врши у што већој мери преко задруга. Тако је у току ове године одобрено Главној земљорадничкој набављачкој задрузи у Београду 70 милиона динара. Поред задругарства кредитиране су и друге за пољопривреду важне установе.

Банка је била нарочито активна у финансирању планске пољопривреде. Ради спровођења овог задатка одобрен је Министарству пољопривреде и исхране кредит од 50 милиона динара.

По обиму кредитирања може се слободно рећи да Привилегована аграрна банка долази на једно од првих места у српској пољопривреди. Укупан износ кредита по текућим рачунима износи до данас 457,1 милиона динара. Многи од ових кредита већ су у међувремену исплаћени или смањени, тако да је на дан 31 марта 1944 год. остало у важности одобрених кредита у износу 240,4 милиона динара.

ИСХРАНА

Резултати постигнути у области исхране у току трогодишњег рада указују на чињеницу, да је Министарство пољопривреде и исхране у својој привредној политици успело радикалним реформама и сходним организационим мерама да потпуно афирмира систем дириговане снабдевања и да на тај начин отклони потресе, који су редовна појава тешких ратних прилика.

Овај проблем, како у погледу законодавном, тако и у погледу образовања потребног апарата, повољно је решен, па је стадиум поремећаја који карактерише послератно доба замењен стадиумом стабилизације, пошто су се установе којима је поверен задатак прикупљања и расподеле пољопривредних производа по својој организационој структури показале способнима да ову деликатну функцију правилно и успешно изврше.

Као инструменти подесни за организацију и планско спровођење мера на терену организоване су централе за регулисање промета житарицама, сточном храном, махунастим плодовима, стоком и сточним производима, затим воћем, вином и ракијом. (Житарска, Воћарска и Сточарска централа).

Прикупљање и расподела намирница врши се у Београду преко Дирекције за снабдевање становништва — Дириса, а на осталој територији преко окружних и среских референата за исхрану, затим одељења за исхрану образованих у већим местима и општинских одбора образованих у мањим местима.

Доношењем уредаба о Житарској, Сточарској и Воћарској централи, са накнадним изменама и допунама, дата је солидна основа за њихово правилно функционисање у духу начела дириговане привреде. У спровођењу постављених задатака централе су настојале да удовоље како обавезама према окупаторској власти, тако и обавези снабдевања становништва, руководећи се принципом да се у области житарица обезбеди исхрана непроизвођачког становништва Београда, осталих великих градова и пасивних срезова. У области промета стоком Сточарска централа је настојала да поред удовољења поменутим обавезама сачува радну и приплодну стоку.

Постављени задатци диктовали су потребу разреза са дужношћу испоруке разрезаних контингената како у области прикупљања пшенице, кукуруза и осталих житарица, тако и у области прикупљања стоке.

Оснивање Воћарске централе пало је у току августа 1943 г. те је услед тога могла тек на измаку сезоне да стави под своју контролу само вино и ракију. Воће и кромпир могли су да буду стављени под контролу тек у овогодишњој сезони. Откуп је у току, а поверен је приватним фирмама.

Услед послератних поремећаја доведено је у питање повољно снабдевање становништва шећером. Ради тога је овај важан артикал стављен под контролу. Рационирањем и контролом у расподели шећера обезбеђен је потребан контингент за снабдевање становништва. Расподела соли стављена је такође под контролу, што је дало повољне резултате у правилном снабдевању становништва.

„СРПСКИ НАРОД СЕ ПРИБРАО И ОРГАНИЗОВАО ЈЕ СВОЈ ЖИВОТ И РАД."

ИЗВЕШТАЈ
Министра народне привреде
Др. МИЛОРАДА НЕДЕЉКОВИЋА

Три године живота и рада под окупацијом, под страхотама грађанског рата и — најзад — под ужасима ваздушног бомбардовања, показују нпак невероватну слику животне снаге и жилаве отпорности српскога народа. Далеко од тога да буде згажен и уништен, српски народ се умео прибрати, организовати свој живот и рад, и постићи видне резултате како на политичком, тако и на културном и привредном пољу.

На привредном пољу су се нарочито тешке неприлике и недаће имале да свлађују. Велика разарања животних намирница и производних добара, фабрика и радионица, рудника, путева, железница и тд. као и грабеж и прикривање великих залиха робе, учинили су планску привреду и у области производње и у области расподеле средстава за живот хитно потребном.

Међутим, није било из раније ништа припремљено у том смислу. Пре овог рата, у доба слободне индивидуалистичке привреде, сматрало се да су дириговања привреда и рационирана потрошња противни појму личне слободе и демократије, па се, према тадашњим назорима, и код нас сваки покушај увођења планског рада у наш привредни живот одбијао и сузбијао.

Зато нам је било веома тешко увести планску привреду наједном, усред најзвећег хаоса, и насупрот скроз негативном ставу нашег народа према диригованој привреди.

Задатак је био тежак колико технички толико и психолошки. И под тим најтежим околностима прихватила се Српска влада народног спаса да у Србији организује ред и рад, и заштити их тако да се у миру изврши прибирање и поновно организовање свих наших продуктивних снага.

Ови напори Српске владе несумњиво су одговарали правим, најдачим и најинтимнијим жељама српског народа јер је програм реда, рада и мира прихваћен од свих здравих слојева српског народа.

И идући овим путем, српски народ је, као што рекосмо, показао невероватне успехе и дао доказе своје неисцрпне животне снаге и способности. Многобројна меродавна сведочанства тврде, да је Србија данас, и поред свих тешкоћа, ипак најсрећенија земља на Балкану, нарочито у привредном погледу.

Историја ће несумњиво истаћи ове доказе виталности српског народа. А Српска влада народног спаса такође може спокојно да чека суд историје о свом раду и својим успесима за време ове три године.

Управљање народном привредом подељено је данас у Србији у два ресора: у Министрство пољопривреде и исхране, и Министарство народне привреде.

У надлежност Министарства народне привреде потпадају послови некадашњих Министарства шуме и рудника и Трговине и индустрије, као и послови Дирекције за спољну трговину.

Кретање појединих грана наше народне привреде из подручја Министарства народне привреде, приказујем овде у главним линијама.

I. РУДАРСТВО

Србија је, поуздано, богата рудним благом. Поред многобројних металних руда и копова у Србији има свих врста угља, а нарочито изванредно много лигнита. Велика налазишта поменутих руда, угља и копова обезбеђују велику улогу рударства у будућности Србије.

И пре овог рата, рудници метала развијали су се у нашем простору повољно. Наши пак рудници угља трпели су много од повлашћивања рудника из других крајева бивше државе, и политике цена коју је водило тадање Министарство саобраћаја. Под том политиком цена, коју су могли да поднесу велики и изодавна разрађени поменути рудници, доведени су ваши млади, тек отворени рудници на ивицу пропасти.

У таквом смо стању затекли већину угљених рудника на нашем простору после слома: технички неприпремљене и неповезане извозним путевима са главним саобраћајним линијама, а финансиски исцрпене и неприпремљене за велике полетне радове.

При том, маса рударских радника страног порекла отишла је са наших рудника, а ми смо остали да се довијамо са радницима који су већином били сељаци, а у рудницима су радили само узгред, сезонски ради допуњавања свога оскудног дохотка. Тако је остало угљавном све до сад, и то је основна невоља наших угљених рудника: ми немамо довољно сталних професионалних радника, којима је рад у рудницима једини извор опстанка, те су стално привезани уз рудник, — него таворимо са једном флотантном масом радника који напуштају руднике чим дође време пољским радовима на њиховом имању, или их високе надница, услед велике оскудице пољопривредних радника, одмамљују на њиве и ливаде

И друге тешкоће стално притискују наше руднике угља: тешкоће уредног и довољног прибављања јемског дрвета, карбида, алата и радних машина, мотора за дизалице и пумпе, мазива, извозних уређаја (шина, локомотива и т. д.), камиона или бар кола са коњском и воловском запрегом за превоз угља до најближе утоварне станице и т. д.

Мора се, онда дивити несаломљивости енергије и неустрашивости наших власника рудника, њихових инжењера и верних рударских радника, који су при свим овим ужасним тешкоћама и неприликама ипак успевали да — бар у интервалима — дигну главе и деду продукцији угља бар минималну сталност, са повременим успоном.

Са своје стране, Министарство народне привреде чинило је све што је било могуће да се наше рударство оснажи и помаже у свлађивању свих тешкоћа рада. Ради привлачења радника на руднике, поведено је систематско старање о животу радника на рудницима, у погледу побољшања услова становања, исхране, обуће и одеће.

За спрему што већег броја нових генерација рударских радника отварају се стручни тромесечни курсеви на свима већим рудницима, поред повећања броја ђака у рударској школи у Књажевцу. Једна група од 30 младих наших рудара послата је у Немачку, где су провели шест месеци у великим модерно уређеним рудницима, и поред практичног рада имали систематски вођена предавања, те су се вратили знатно оспособљени за више функције у нашем рударству.

Нови радници
„верни синови мајке Србије"

Генерал Недић у своме правдољубљу одао је пуно признање српском радништву због његовог непријатељског става према бољшевизму и због његовог конструктивног рада на обнови Србије. Он увек истиче да у редовима изрода српског народа, који су се под петокраком звездом борили противу Србије није било српских раденика и раденица, иако је црвена Москва све чинила да их увуче у своју мрежу.

Али српски радници остали су само Срби, „ВЕРНИ СИНОВИ МАЈКЕ СРБИЈЕ". И њих није било на фронту где се пали, руши и убија. Напротив, они су својим даноноћним радом поправљали и подизали оно што је уништавао бољшевички рушилачки бес.

II. ШУМАРСТВО

Некада чувена са свога богатства шумом (преко 50% укупне површине), Србија је данас доспела у ред шумом најсиромашнијих земаља Европе (испод 18%). Укупна »шумска површина« је знатно већа, али од те »шумске површине« стварно је под шумом још свега нешто преко 1 милион хектара, рачунајући ту и младе недорасле шуме, као и запуштене шикаре. Огромно сатирање и пустошење наших шума последње три године нагло смањује површине наших још преосталих ваљаних и драгоцених шума.

Од укупне шумске површине долази на државне шумске површине 21.8%, на самоуправна тела 27.6%. цркве и установе 2%, приватна лица 48.5%. Високих шума има око 45%, и то су већином државне шуме; средњих има око 8%, ниских 29%, шикара и сасвим безвредних, деградираних шума има читавих 18%, — и то су већином сеоске и општинске шуме. Због оваквог стања наших шума, укупна маса дрвета у њима цени се на 120 милиона кубних метара, тј. 101 м³ по хектару, а то је свега половина онога што се сматра у науци и у светској пракси као нормално.

Услед оваквог бедног састава наших шума слаб је и **годишњи прираштај** дрвне масе свих наших шума: он износи нешто преко 2.5 милиона кубика годишње (уместо 4.3 милиона, колико би према просторности наших шума требало да буде).

Потрошња дрвета износи сада у Србији преко 6.5 милиона хубних метара, дакле више но двапут што је прираштај наших шума. (У ову **легалну** потрошњу нису урачунате страховите пустошења наших шума бесправном горосечом и т. д.). **Значи да ми сечемо и трошимо два и по пута толико дрвета колико нам прираста у нашим шумама.** Услед тога, ми ћемо у мирно доба бити приморани да увозимо огромне количине дрвета у Србију.

С обзиром на то, колику огромну улогу игра данас дрво у привредном и културном животу човечанства (дрво је потребно за гориво, за грађу при зидању кућа и за самосталне дрвене зграде, за подове и кровове, за мостове, за безбројне израђевине и конструкције, за железничке прагове, за ограде, за подупирање рудничких ходника под земљом; из дрвне целулозе праве се хартија, вештачка ткива (вуна, памук, свила), сирћетне и друге киселине, многи сирупи и други производи за индустриску и санитетску употребу. Од дрвета се прави дрвени угаљ, генераторско дво и т. д. и т. д.

А поврх свега тога значај шума лежи у регулисању атмосферског кружења воде и распореду воденог талога, заштити брдских падина од спирања земље и заштита долина од бујица, поплава и наноса. Шуме дају својој околини довољно питке воде, свеж ваздух и здравље. Оне поред тога омогућују испашом и малим сеоским газдинствима да држе нешто стоке.

Из свих ових разлога ми долазимо до закључка, да сатирање наших шума значи за нас страховиту опасност у привредном, аграрном и здравственом погледу, и да нам се према томе намећу задатци чувања шума и **обнављања** шума.

Чување шума од бесправне горосече и немилосрдног сатирања данас је потпуно немогуће. Остаје нам, да обавештавањем народа о значају шума, и поучавањима о штедњи дрвета за гориво, као и прелазом на ложење лигнитом, смањимо потрошњу дрвета.

У том циљу основан је децембра 1942 **Завод за топлотну привреду**, који је развио врло живу акцију преко штампе, путем изложаба и предавања, курсева и кружних путовања, да поучи најшире слојеве народа о правилнијем ложењу, о подешавању ложишта и осталих делова у пећима и штедњацима да се са што мање горива постигне што већи калорични ефекат.

Што се тиче **обнављања шума**, Министарство народне привреде учинило је највеће напоре да прибере и среди све податке који су потребни да се у овом правцу прије темељно на посао, напуштајући раније дилетантске параде по овом предмету. После исцрпних студија, донета је 17. XII. 1943 **Уредба о пошумљавању голети, мелиорацији запуштених и обнови упропашћених шума.** Уредба се простире на пошумљавање голети у државним шумама, у шумама под нарочитим јавним надзором (општинским, сеоским, црквеним, манастирским, фондовским и заштитним).

Несумњиво да је извршење овог грандиозног програма зависно од реда и мира у земљи, и стога вероватно резервисано за боља будућа времена.

Управљање шумама и сечом дрвета води Одељење за шумарство. Оно врши свој задатак делом непосредно преко Дирекција шума (има их три, са седиштима у Београду, Чачку и Нишу) и Отсека за Банат, уколико се тиче државних шума, а делом преко окружних, односно срески начелстава, уколико се тиче самоуправних и приватних шума.

Поред Одељења за шумарство, при Министарству је образована и **Централа за дрво**, која Одељењу помаже како при распореду сече дрвета за огрев и техничке потребе, тако и при планском додељивању дрвета војсци, железницама, рудницима, индустрији и занатима, јавним установама и грађанству Србије.

Извршење плана »производње (сече) дрвета за све потребе на територији Србије изводи Министарство (Одељење за шумарство заједно са Централом за дрво), под контролом окупационих власти, делом у сопственој режији (у државним шумама), делом преко приватних велико-произвођача (предузећа за сечу дрвета) која раде у државним и у већим приватним и самоуправним шумама, делом преко приватних власника (мањих) шума, који добијају одређене »производне задатке«, т. ј. налоге колико дрвета морају у својим забранима посећи и предати.

III. ИНДУСТРИЈА И ЗАНАТСТВО

И поред свих тешкоћа и неприлика, оскудице у сировинама, радној снази и оруђима рада, погонским средствима, тешкоћама саобраћаја, недостатку организованог кредита, слабој јавној безбедности, крутој комерцијалној контроли и многим другим неповољним околностима, наша народна привреда се и у области индустрије и занатства прибира, одржава у животу, па чак и видно креће напред, дајући понегде запањујуће резултате.

Индустрија Србије диже се живахним темпом. Знаци да ратне прилике, отежавањем увоза са стране, дејствују скоро као заштитне царине у мирно време, па се иза те заштитне ограде развија домаћа индустрија за подмирење потреба домаће потрошачке публике.

Исто као у области индустрије видимо врло живахно кретање и у области нашег **занатства.** Ту је обнављање старих и оснивање нових радњи било 1941—1943 још многобројније, јер је за отварање једне занатске радионице потребно много мање инвестиција, мањих локала за рад, мање обртног капитала. Занатске радње нису толико везане за проблем транспорта као индустријска предузећа, лакше долазе до сировина за рад, које им најчешће доносе и саме муштерије на прераду.

Међутим, 31 августа 1943 објављена је у »Листу уредба за окупирану српску територију« Уредба Војног заповедника за Југоисток, по којој је **оснивање, проширење и поновно отварање трговинских, обртних, занатских и индустријских предузећа** без обзира које врсте, не смеју више бити одобравне од стране за то надлежних управних органа« (§ 1) и »Изузеци од забране из § 1 могу бити допуштени само ако постојећа предузећа не могу задовољити потребе становништва у ратним приликама. О издавању изузетног одобрења одлучује месно надлежна Фелдкомандатура« (§ 2) и »Постојећа трговинска, обртна, занатска и индустријска предузећа могу бити затворена ако то налаже опште привредно стање земље« (§ 4).

Индустрија и **занатство** у[illegible]

Србији преко сто хиљада лица директно, а то ће рећи 7—8% наших привредно запослених лица.

Буђење подузетног духа и иницијативе за радом у области индустрије, заната и домаће радиности види се и по великом броју стручних течајева које **Државни завод за унапређење индустрије и занатства** при Министарству народне привреде непрекидно одржава, и све се више проширује, делом иницијативом самог Министарства, а делом под импулсом самих кандидата за посећивање ових курсева. У току 1941—1944 одржани су ови течајеви: за грађевинаре зидарско-тесачке струке, основни припремни течаји цртања за занатлије свих струка, течајеви за помоћничке кандидате, течајеви за електролучно и аутогено заваривање, течај за спремање свилерских индустриских раденица, кројачки занатски течајеви за израду женског одела, течајеви домаће радиности за израду и преправку одела и рубља, обућарски течајеви, рударски течајеви, течај за армирано-бетонске конструкције, молеро-фарбарски течај, течај за презбојење моторних возила на употребу домаћих чврстих горива, течај за мајсторске кандидате, и корперско плетарски течај.

Уз **Одељење за индустрију и занате** функционишу са великим **успехом Управа за заштиту индустриске својине, Комитет за нормализацију, и Срединша управа за мере.**

Ради спровођења планске привреде у области расподеле предмета потрошње као и производних сировина и оруђа рада, Одељење за индустрију и занате приступило је још 1941 оснивању привредних Централа. У том циљу Одељење је израдило Уредбе о оснивању и раду 1) **Централе за гвожђе и метале**, 2) **Централе за кожу**, 3) **Централе за текстил** и 4) **Централе за хемиске производе**. Одељење је потом сарађивало са Централама на извршењу њихових задатака, и доприноси да се мере економисања и дириговања што правилније и успешније спроводе. — Одељење је сарађивало и у сектору исхране и пољопривредне индустрије са **Житарском централом и Централом за шећер**, меласу, пиво, шпиритус, квасац и глицерин, као и са **Сточарском централом**, исто као и са **Централом за дрво и угаљ**.

У изради плана о планској пољопривредној производњи, Одељење је сарађивало са Министарством пољопривреде и исхране, нарочито у погледу унапређења производње индустриских биљака, воћа и поврћа за прераду, као и обезбеђења средстава за заштиту биља од биљних штеточина, вештачког ђубрива, плавог камена, сретстава за запрашивање и др.

Одељење је даље сарађивало са Министарством грађевина на плану **електрификације Србије**, а у сарадњи са Министарством просвете на изради новог просветног плана, нарочито у погледу стручних школа.

И многе друге послове, по свима гранама наше индустрије и заната, врши Одељење плански и са највећом брижљивошћу.

Комесаријат за цене и наднице установљен је »Уредбом о организацији Комесаријата за цене и надницех која је донесена у Савету Комесара српских Министарстава 20 јуна 1941 године.

Његови задатци састоје се у:

а) одређивању цена за све производе пољопривреде, индустрије, занатства и трговине; услуге и наднице;

б) надзору над извршењем прописа о ценама.

Законску основу за утврђивање цена даје Уредба о ценама од 9 јула 1941 године а за надзор и кажњавање преступника против прописа ове Уредбе, Уредба о кривичном поступку по кривичним делима из Уредбе о ценама од 25 августа 1941 године.

У погледу утврђивања цена, Комесаријат делује потпуно самостално консултујући, за поједине врсте цена, заинтересована министарства, централе за економисање робе, државне и привредне установе.

— IV. УНУТРАШЊА ТРГОВИНА, БАНКАРСТВО И ОСИГУРАЊЕ

Пошто су у циљу вршења правилне дистрибуције добара основане посебне централе привредне установе (привредне централе) Министарство народне привреде је после рата настојало, да од послова **унутрашње-трговинске** природе најпре обради послове око реорганизације управе у вези с применом законодавства о радњама.

У сразмерно кратко време донето је 7 разних уредаба о реорганизацији привредних комора и принудних удружења о постављењу њихових управа, и о њиховом делокругу.

По доношењу Уредбе о административној подели земље и у вези с оживљавањем привредне делатности у земљи, спроведена је одмах и организација **привредних реферата** код свих окружних начелстава. Истовременно с тим организационим пословима приступило се решавању оних хитних питања из поменуте области, која су поратне прилике избациле на површину.

Ванредне прилике у којима се налазимо истекле су и у области **банкарства** знатан број нових проблема, а већ постојећи — питање уређења нашег банкарства — учиниле неодложним. У низу Уредаба које су у ту сврху донете, њих двадесетак на броју, сврашају нарочиту пажњу Уредба о регулисању послова банака и штедионица, Уредба о ликвидацији кредитних установа, Уредба о изменама и допунама закона о акционарским друштвима и Уредба о привредним саветницима. Овим и осталим уредбама знатно се је допринело сређивању и нормализовању привредних прилика у земљи, последица чега је било такође и повећана делатност акционарских друштава, изражена, како у повећању капитала постојећих друштава (54 друштва повећала су капитал за 290,350.000.— динара), тако и у броју нових оснивања (74 друштва са капиталом од 329,250.000.— динара).

У циљу организовања нашег банкарства, Уредбом о регулисању послова банака и штедионица основана је при Министарству народне привреде самостална установа — **Дирекција за надзор над банкама.** Одмах по своме оснивању, она је томе своме задатку и приступила, са наглашеним смером, да се ликвидацијом нездравих и препоручиваним спајањима здравих кредитних установа, изврши неопходна рационализација у нашем банкарству и тиме створе бољи услови за његов даљи развој.

У осигуравајућој привреди имале су да се савлађују организацијске и чисто пословне тешкоће проузроковане, с једне стране, распарчавањем пословног подручја осигуравајућих предузећа и, с друге стране, померањима у наплати премија. Уредба о одлагању плаћања осигуравајућим предузећима и Уредба о преношењу портфеља осигурања, које су донете крајем 1941 године углавном су отклониле обе ове сметње.

V. СПОЉНА ТРГОВИНА

У данашњим околностима наша спољна трговина је потпуно диригована и вођена по обзирима ратне планске привреде целокупне Европе. Данашња надлежност и посао Одељења за спољну трговину почива на Уредби о спољној трговини од 18 јуна 1941 г., коју је издао Војни заповедник у Србији као и на Уредби за спровођење Уредбе о спољној трговини од 27 јуна исте године, коју је донео Савет комесара. Поменутим прописима поверена је надлежност у погледу контроле спољне трговине Одељењу за спољну трговину и предвиђено је, да се сав увоз као и извоз има обављати на основу дозвола које издаје ово Одељење. Поред тога, предвиђен је и Одбор за спољну трговину који у ствари решава по молбама за увоз односно извоз. Увозне односно извозне дозволе садрже у исто време и тако звано девизно одобрење за плаћање односно обавезу за унос противредности извезене робе.

Све одлуке Одбора достављају се Шефу војне управе при Војном заповеднику за Југоисток.

Како у нашем увозу, тако и у извозу, за време ове три године прво место заузима Немачка, а затим, у много мањој мери, остале суседне државе.

И поред свих тешкоћа ратне привреде и ратног саобраћаја, наша се извозна трговина интензивно развијала.

„Србија ће вечно живети кад има такве синове"

Борбу противу бољшевизма коју је генерал Недић неуморно водио, најбоље су схватили свесни српски омладинци, који су му први пружили помоћ сврставајући се у добровољачке редове. У првом свом говору после преузимања вођства Србије генерал Недић обратио се српској омладини, позивајући је да се отрезни од туђинских утицаја и да пође у борбу противу комунистичке немани.

На најузбудљивији начин у том трагичном часу генерал Недић са великом и дрхтавом надом обратио се српској омладини да пође са њим у борбу за Србију.

Велики родољуб и стари војник, кога је раздирао бол због претрпљеног пораза обратио се новом српском покољењу, позивајући га да буде достојно својих великих предака. И у својој дивној посланици, једном од најлепших говора, као извађеном из душе и срца, он учи српску омладину србизму, заборављеном српском патриотизму, позивајући је: »ЈА ДИЖЕМ СЛАВНУ ЗАСТАВУ СРПСКУ... ХАЈТЕ ПОД ТУ ЗАСТАВУ ВЕРЕ И НАДЕ, ЧАСТИ И ЈУНАШТВА, КОЈА ЋЕ ОДАГНАТИ ОД НАС СВЕ ПАТЊЕ И СВЕ ПОРАЗЕ НАШЕ...«

И омладина српска одазвала се позиву оца Србије и под његовим руководством, задојена његовом вером у Србију дала је велики крвави данак, спасавајући Србију и Српство од црвене немани. Одајући признање жртвама и пожртвовању српске омладине, пун вере у будућност Србије генерал Недић је рекао:

»СРПСКИ НАРОД МОРА ДА СЕ ПОНОСИ ТАКВОМ СВОЈОМ ДЕЦОМ. ОН ЋЕ ВЕЧИТО ЖИВЕТИ КАД ИМА ТАКВЕ СИНОВЕ«.

КАКО БОЉШЕВИЦИ „ОСЛОБАЂАЈУ" НАРОДЕ

Трагедија Варшаве и њеног националног грађанства потсећа нас на ранији случај једне мање вароши у северној Пољској, који морамо саопштити да би се разумеле бољшевичке методе у истребљавању европљана без обзира на друштвени положај или на степен културе појединаца. Случај који наводимо аутентичан је, јер нам га је испричао један очевидац, који за мало и сам није постао њихова жртва.

То је било у 1939 години у моменту када је немачка оружана сила разбила пољску војску и заузела Варшаву. Пољска врховна команда наредила је тада остацима својих армија, да напусте немачко бојиште и крену против бољшевика, који су се увукли са севера заузимајући пољску територију без борбе. Један пољски генералштабни официр, аутор овог саопштења, добио је и сам наређење да се са својим пуком крене у сусрет бољшевичким армијама. Његов пук пролазио је кроз једну мању варош у северној Пољској и ту коначио, па сутрадан продужио марш даље. Али он се у тој вароши разболи, тако да је био принуђен да ту остане до оздрављења, када је могао опет да с еврати у своју јединицу.

Варошица је животарила својим обичним животом седам дана, док се овај пољски официр опорављао од болести, али осмог дана у рано јутро одједном појавиле су се црвене трупе на главном улазном друму пред самим градом. Забринути и изненађени грађани посакривали су се по својим кућама и нису смели изаћи на улицу. Пољски официр из свога стана посматрао је цео догађај. Напред су ишли стотину црвених коњаника, а позади њих пет тенкова и нико више. Кад су се приближили на педесет корака пред првим варошким кућама зауставили су се на друму, а са чела издвојила су се три коњаника и сврати ла у прву кућу на периферији града.

У тој кући чекали су црвеноармејци чланови месног комунистичког комитета из те вароши. Они су ту пробавили свега четврт сата, а затим су појахали коње и цела група коњаника и тенкова окренула је на левокруг и одјахала натраг у касу. Грађани су били не мало изненађени и заплашени овом појавом црвеноармејаца на уласку у њихов град.

Тај дан је прошао мирно, али ноћ је била страшна. У току ноћи у највећој тишини одвођени су највиђенији људи из вароши од стране наоружаних пољских комуниста и били су ликвидирани у општинској кући. Међу њима били су на првом месту претставници пољских власти, а затим интелектуалци: свештеници, судије, учитељи, трговци и остали виђенији чиновници. Родбине нису знале за њихову ликвидацију, јер су их комунисти били обавестили, да је њихово хапшење једна превентивна мера у њиховом интересу.

Сутрадан рано плакатама је позвато све мушко становништво између 15 и 60 година да се скупи у оближњо шуми, на неколико километара од града, да би се спасло од напреда који могу наступити. Плакат је потписао месни комитет комунистичке странке исте вароши.

Збуњено грађанство кренуло је у маси на одређено место, јер је веровало да у редовима комуниста има заиста родољуба, који желе да их на тај начин спасу. Али од тих грађана није се више вратио ниједан. Тамо су их дочекали спремни митраљези и покосили их све до последњег човека и младића.

По подне у 4 часа на истом друму појавиле су се бољшевичке трупе, читава дивизија, која је свечано ушла у варош дочекана од стране Месног комунистичког комитета и заплашеног грађанства, које још није знало за судбину својих побијених домаћина прошле ноћи, ни за масовно стрељање мушког становништва у варошкој оближњој шуми. У исто време појавиле су се по свима угловима улица у граду и јавним местима огромне плакате писане на пољском језику од стране бољшевичког команданта, који је позивао грађанство на мир и ред.

Сад долази оно што је најинтересантније а због чега ми ове случаје и саопштавамо. У плакатама се претставља црвена армија као ослободилачка војска, која је из „љубави" према пољском народу дошла да га ослободи капиталистичког робовања. Саветује се Пољацима да се врате своме редовном имању, јер им слободу рада гарантују бољшевичке трупе.

Између осталог, у прогласу се позивају сви свештеници да у црквама продуже редовно богослужење, чиновници да се врате канцеларије и да савесно врше своју дужност, нарочито се позивају судије да продуже свој рад по постојећим пољским законима, а учитељи и професори да продуже наставу на пољском језику.

Ето то је бољшевички систем. У том пољском месту одиста ниједна рука бољшевика из црвене Москве није била окрвављена, али сви они који су сматрани противницима бољшевизма, побијени су у року од 48 сати. Пошто су их бољшевици ликвидирали помоћу својих присталица из тога места, онда нека се цркве отварају, нека школе раде, нека судови суде, али извршилаца нема, јер — сви су побијани. То су бољшевичке методе. То је њихов систим истребљења ињче Пољака, данас и сутра других народности, који им дођу под руку, а они пилатски перу руке, називајући се „ослободиоцима".

Испричали смо, као што смо рекли, овај догађај због неких наших људи који продужују да се заваравају блефовима и камуфлажом комуниста и да замишљају сасвим другојаче долазак црвених армија. Међутим, ево верне слике како поступају бољшевичке трупе и шта чека ове лакомислене у случају кад би дошло до онога, што они сада прижељкују. И Тито се служи истим методама и проглашује се за општи народни демократски покрет, да би преварио Србе, па ће после приступити уништењу и истребљењу Срба као што је и раније отворено радио. Ми смо учинили своју дужност обавештавајући благовремено шта их чека, опомињући све грађане да не подлежу бољшевичкој камуфлажи, него да се свим силама боре противу црвене опасности, која ништа није изгубила од свога отровног дејства.

Б. Ђ. И

„ПОТРЕБНО ЈЕ БИЛО МНОГО ЕНЕРГИЈЕ ДА СЕ ОБНОВИ И ОДРЖИ САОБРАЋАЈ“

ИЗВЕШТАЈ
Министра саобраћаја,
ЂУРЕ ДОКИЋА

Да би се упоредо са обновом земље васпоставила саобраћајна служба, израђена је Уредба о организацији Министарства саобраћаја. Уредба о систематизацији службеника и Уредба о изменама и допунама Закона о државном саобраћајном особљу у погледу питања права на породичну пензију.

Тешке ратне последице погодиле су знатно железнички саобраћај и ставиле железничку управу пред тешке задатке у техничком, административном, персоналном и комерцијалном пословању.

Неподесно положена железничка мрежа, недовољна спрема возног парка и слабо технички опремљене пруге с једне стране, а с друге стране увек неопходна потреба за еластичнијим и бржим саобраћајем, захтевале су извођење нових грађења и догрђавања, обнављање порушених објеката, отварање нових станица и укрсница, као и проширење постојећих станица.

Још веће су се потешкоће појавиле због рђавог стања инвентара и материјала потребног за вршење службе, који је за време рата био упропашћен и уништен, а доцније акцијом илегалних елемената рушен, спаљиван и одношен.

За савлађивање свих тих тешкоћа требало је много енергије и истрајности, пожртвованости и љубави особља, које је дало од себе максимум.

ОПШТА СЛУЖБА

Организација административне службе прилагођена је времену и духу нових наредаба. Успешно је организован посао око издавања бесплатних карата и упутница за себу избеглица који су отправљани како до границе тако и из Београда у унутрашњост Србије. Са нарочитим успехом организован је посао око издавања вантарифских повластица.

Иследничка и дисциплинска служба обављана је и ако под врло тешким околностима. Уредно су исплаћиване личне пензије, радничке пензије и радничке ренте. Социјално-хуманитарна служба вршила се без застоја. Болница државног саобраћајног особља радила је без прекида, као и железничке амбуланте. Санитетска служба вршена је са успехом. Епидемија међу особљем није било.

Служба прехране особља, иако ново уведена, с обзиром на ратне прилике дала је добре резултате, а спроведена је преко Набављачких задруга државног саобраћајног особља.

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

И поред тешких прилика за саобраћај све пруге су биле у саобраћају, изузев привремених обустава на јаче оштећеним деловима, тако да је саобраћај редовно задовољавао и војне потребе и потребе српске обнове у правцу развијања привредног живота. Може се сматрати да је изванредно постигнут експлоатациони ефекат на железничкој мрежи српског простора и да је то велики успех железнице у трогодишњем раду на српској обнови.

Железничка мрежа српског подручја износи 2.485,5 експлоатационих км., а на њој је у току трогодишњег периода саобраћало 321.099 возова и извршено је укупно 28,249.014 возних км. од чега долази у корист привредног саобраћаја 16.998.870 км.

ГРАЂЕВИНСКА СЛУЖБА

Од првог дана рата имала је грађевинска служба тежак задатак да обнови и оспособи за саобраћај порушене и оштећене мостове. Тај задатак је она с успехом испунила, а и данас га врши, иако под врло тешким условима.

Сви су објекти привремено одмах успостављени, а онда се приступило дефинитивној оправци. До сада је потпуно оправљено или поново изграђено 77 разних мостова, а у раду су још 23 моста. За дефинитивну оправку челичних мостова поручено је до сада око 1 680 тона челика.

Услед великог снега 1942 год. појавила су се многа клизања терена на пругама. Одмах су предузети радови на оправкама, чији је обим врло велик и до сада је утрошено око 132 милиона дин.

Израђени су многобројни пројекти за мостове, зграде и друга постројења. Ради повећања пропусне моћи пруга израђени су нови колосеци и продужени постојећи у 54 станице. Телеграфска и телефонска мрежа државних железница, која у Србији није била довољно развијена, проширена је и обновљена.

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

Извршена је инсталација модерних електро-динамичних постројења у већем броју станица. Непоуздани и неподесни штитни сигнали замењени су у 16 станица главних пруга. Исто тако вршена је обнова многобројних оштећених и упропашћених уређаја. Механичким сигналима и предсигналима осигуранје је 16 нових станица и 7 нових одајница.

Израђене су нове путничке зграде у 5 станица, а проширене у 10. Магазини су изграђени у 3 станице, одморишта у 4, машинске куће у 4 и станбене зграде у 1. Оправљено је много оштећених зграда и подигнуто много мањих зграда за службене потребе.

За све ове радове одређен је кредит од 1 милијарди 547,350.000 дин.

МАШИНСКА СЛУЖБА

Реорганизована су подручја вуча, проширене ложионице и ложионичка постројења, убрзано снабдевање локомотива.

Одржано је више конференција у иностранству ради поделе возног парка.

Српске радионице примиле су оправке радионице у Сарајеву. Благодарећи повећаној продуктивности радионице оправљају још бугарске и грчке локомотиве. Путничка и теретна кола оправљају се такође са успехом.

За службу вуче и друге потребе железница троши се сада око 50.000 тона угља месечно.

Увелене су нове електричне инсталације осветљења у већем броју станица.

КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

По преузимању експлоатације једног дела бивших југословенских државних железница било је потребно да се целокупна служба прилагоди новостворени приликама и границама. Дуже је трајало организовање службе према иностранству.

Основан је железнички путнички биро „Србоуп“ у циљу унапређења путничког саобраћаја. Извршена је организација транспортне службе са свима суседним железничким управама. Одржане су многобројне конференције у земљи и у иностранству ради регулисања транспортне и тарифске службе.

Уређена је гранична служба на прелазним станицама. Међународна колска служба регулисана је на многобројним конференцијама. Уређен је коридорни саобраћај са Румунијом, Бугарском и Хрватском. Уређено је отправљање избеглица и њихове сеобе, превоз војних лица, жандармерије, добровољаца и њихових пошиљака, као и пошиљака Црвеног крста. Регулисан је превоз радника са Југоистока за Немачку. Тарифе су реформисане према новом стању.

ЕКОНОМСКА СЛУЖБА

Да би се тешкоће око снабдевања могле лакше савладати за набавке које се врше за железничке потребе изједначена је специјална уредба којом је убрзан и упрошћен административни поступак.

У лабораторијуму су вршена квалитативна испитивања разног материјала. Ко рушевинама бивше штампарије Министарства војске и морнарице уређена је нова штампарија Дирекције државних железница са годишњим капацитетом од 14 вагона хартије.

ФИНАНСИСКА СЛУЖБА

Финансиска служба вршила је контролу над извршењем буџета и ванбуџетских расхода и израђивала предлоге буџета. Евентуални дефицит покривало је Министарство финансија из општих државних прихода, док је ванбуџетске радове новчано снабдевало путем закључивања зајмова. Али је и поред постојећих тешких прилика Дирекција државних железница своје редовне расходе покривала претежно својим приходима.

УПРАВА ЗА ГРАЂЕЊЕ ЖЕЛЕЗНИЦА

На започетим пругама, које су остале на територији Србије, извршени су најнеопходнији радови у циљу заштите и осигурања већ извршених објеката и радова.

Што се тиче трасирања пруга образована је Секција за израду пројекта београдског железничког чвора и секција за трасирање пруге узаног колосека Обреновац—Шабац.

УПРАВА РЕЧНОГ САОБРАЋАЈА

И ако са ограниченим средствима и ограниченим делокругом рада, Управа речног саобраћаја приступила је радовима на изградњи и одржавању пристаништа, пристанишних постројења и зграда.

О одржавању пловног пута стара се посебна багерска секција, која води и радове пловних дизалица.

Прикупљени су и сређени документи за техничку контролу пловних објеката. Поред свих тешкоћа, све јединице у којима је искључиво наше особље функционишу на задовољавајући начин, нарочито у погледу убирања таксе од пловидбе.

Одржаван је блиски контакт са националним бродарским предузећима и настојало се са успехом да им се омогући вршење путничког и робног промета.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ИДЕ НАЦИОНАЛНИМ ПУТЕМ.“

(Наставак са 3-ће стране)

Српског народа, као и награде најбољих матурских задатака по теми *У раду и стваралаштву лежи смисао живота*, који су отштампани у засебну књигу. Исто тако награђени су и ученички радови по теми *Зашто српски народ не може бити комуниста*, који ће ових дана изаћи из штампе.

Музички живот потпомаган је на тај начин што је Министарство дало иницијативу за низ концерата. На његову иницијативу створени су хорови и београдски симфонијски оркестар. Иницијативом и помоћи Министарства основана је приватна музичка школа „Мариновић“ у Крагујевцу.

Рађено је такође на обнови наше Народне библиотеке која је у току овога рата потпуно изгорела. Досада је прикупљено преко 150.000 књига. Ради спремања стручног особља у Београду су одржани библиотекарски течајеви.

Поред старања о постојећим музејима Министарство просвете и вера предузело је акцију за оснивање музеја по свима окружним местима. Ради спремања музејског подмлатка, одржани су музејски течајеви.

Да би се наши стари културни и историски споменици сачували од пропасти донета је нарочита Уредба у том смислу и основан је Централни завод за чување старина.

Како за Државну штампарију, једину нашу просветно-привредну установу још увек важи Закон из 1862 године, то је у Министарству просвете и вера израђен пројекат нове Уредбе о уређењу Државне штампарије и поднет Министарском савету на озакоњење.

Просветни гласник обновио је своје излажење почетком 1942 године и он је данас једини наш часопис, око кога су окупљени наши најелитнији културни радници.

VII РАД НА ПОДРУЧЈУ ТЕЛЕСНОГ ВАСПИТАЊА

Како телесно васпитање мора да буде саставни део општег народног васпитања, то су послови негдашњег Министарства физичког васпитања народа пренети у надлежност Министарства просвете и вера.

Одмах је донета Уредба о државној контроли спортских организација. На основу ње основан је Државни спортски одбор, који има за задатак да координира рад приватне иницијативе и Државе на подручју телесног васпитања.

Значајан догађај за наш спорт претставља такође Уредба о спортском фонду, по којој сва средства која доноси спорт имаће да буду употребљена за његово усавршавање и унапређење, као и планску изградњу спортских објеката. Донета је Уредба о спортским теренима, која ће омогућити планско развијање спорта у целој земљи.

* * *

Овим је у кратким потезима изнет трогодишњи рад Министарства просвете и вера. Да су прилике биле нормалније, можда би се могло и више урадити. Једно је међутим несумњиво:

српска омладина је данас сигурно и чврсто вођена. Она је упућена националним путем, што једино може донети сређенију будућност њој, и народу, и држави.

На крају морамо споменути још један значајан догађај. Сматрајући за свој свету дужност чување народних светиња Министарство просвете и вера дало је иницијативу да се мошти наших светитеља: Кнеза Лазара, Цара Уроша и Деспота Стевана Штиљановића сачувају будућим покољењима.

ЧЕРЧИЛ и МОНАРХИЈЕ

Познато је да снага Британске Империје лежи у њеној традиционалној монархији, која претставља везу између метрополе и њених поседа разних облика. Та првенствено конзервативна снага кроз дечење даје националном животу Енглеске известан уравнотежен и умерен развој прилика, спречавајући скокове и револуционарне прекрете. У томе је енглеска монархија служила за углед, коме су тежиле све земље, уколико им је то било могуће.

Међутим, Черчил од кад је на власти ради протривно свима традицијама Енглеске, сече грану, може се рећи, на којој седи и заслепљен једним циљем да сруши Хитлера и национал-социјализам, он не увиђа како сва зла чини Европи и европским народима.

Својим препуштањем европских монархија Стаљину и Совјетима он чини непоправиме погрешке, које се могу и Енглеској у будуће свети.

Ради моментане потребе да задовоји Стаљина он прелази на милост и немилост европске монархије највећем непријатељу. Тиме он отвара пут бољшевизацији европских земаља и целог европског континента, јер монархије биле су најбоље бране против бољшевизма.

Тако у својој заслепљености он је урадио са грчком, југословенском и румунском монархијом, које је натерао да се покоре Стаљину, унижавајући их при том на један нечувен начин. У згодном моменту, кад неће бити потребна виша камуфлажа, Стаљин ће открити свој прави лик крвожедног џелата монарха и монархија. И после тога никакве више препреке неће бити за бољшевизацију Европе.

Само постоји опасност да тај талас бољшевизације не обухвати и Енглеску и тада ће она плаћати грехове и заблуде старога чиника Черчила, који је мислио да је допуштено све да би постигао свој циљ. Али он је заборавио да је и Енглеска смртна и да може као друге земље настрадати од онога: „Ко другом јаму копа, сам у њу пада.“

В. А.

РАД НА СРЕЂИВАЊУ ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА

Одмах по образовању комесарске управе, крајем месеца априла 1941 године, Министарство финансија почело је свој рад без своје зграде, без својих рачунских књига и докумената, и без новца. Прилике су биле тешке. Привредни живот био је разорен, његова равнотежа уништена. Унутрашњи привредни промет и међународна размена добара сасвим су били ослабили. Основни задатак српске управе у то време био је успоставити услове реда и рада у земљи.

Упоредо са овим требало је да се нађе целисходно решење за ратом изазване нарочите проблеме: збрињавање избеглица, породица заробљеника, сувишног броја државних и самоуправних службеника. Под таквим околностима проблем финансирања показао се сложенији и тежи него иначе: поред редовних потреба, појавиле су се многе нове, ванредне потребе, док су средства за њихово подмирење постала оскудниja. Био је потребан велики напор и смишљен рад да се под таквим приликама јавне финансије упуте правцем сређивања.

РАЗВОЈ БУЏЕТСКЕ И ВАНБУЏЕТСКЕ СИТУАЦИЈЕ

Делатност Министарства финансија на сређивању јавних финансија запоседнуте Србије за протекло време развијала се, у главном, у три правца:

1) обезбедити потребна средства за буџетске и ванбуџетске расходе;

2) обезбедити средства за финансирање јавних радова;

3) прилагодити финансијску управу новим задацима.

Финансијска ситуација запоседнутог подручја Србије за последње три године и неколико месеци, са буџетско-техничког гледишта, развијала се врло повољно, док је са финансијско-политичког гледишта, задавала озбиљне бриге. Разне мере које су у току овог времена предузимане ради решења нашег финансијског проблема тежиле су успостављању реда у државном буџету и финансијској управи земље, као и изналажењу ванредних средстава за подмирење изванредних потреба. Све те мере строго су водиле рачуна о томе: (1) да само неопходне потребе буду задовољене, и (2) да редовне потребе буду подмирене из редовних средстава, а изванредне потребе (у вези са изванредним ратним приликама и запоседањем подручја Србије од стране немачке војне силе) буду подмирене изванредним средствима. Као што ће се ниже видети у овим настојањима постигнут је пун успех: разумна штедња у државном буџету спроведена је до крајњих граница могућности, док су редовни остварени приходи подмирили све редовне расходе и дали вишак у корист подмирења изванредних потреба.

ПЕРИОД МАЈ—ЈУНИ 1941

У времену од 1 маја до 1 јула 1941 финансирало се без буџета. Буџет Краљевине Југославије био је благовремено донет и одобрен, али до његовог извршења, услед избијања рата, није ни дошло. По њему се ни после рата није могло радити, и то из више разлога. Пре свега, буџет је био рађен за другу државну заједницу, различиту од запоседнуте Србије. Затим, привредне и социјалне прилике потпуно су се измениле. Зато је било потребно да се изради нов буџет.

У међувремену, док се радио нов буџет, чињени су само неодложни и нужни издаци у ограниченом обиму. Материјални расходи једино су вршени ради подмирења канцеларијских потреба и оправке државних зграда, а лични на само делимичну исплату приналежности службеника, на пензије и инвалидске потпоре. Сви ти расходи сматрани су као привремени. Њихова ликвидација извршена је по посебним прописима предвиђеним у Финансијској уредби уз буџет за период јули—децембар 1941 године.

Према завршном рачуну за овај период, редовни расходи извршени су у укупном износу од 506 милиона 240.117,75 динара, а редовни приходи остварени су у износу од динара 562,262.196,28, што значи да је овај период показао вишак редовних прихода над редовним расходима у износу од динара 56 милиона 022,078,53. Овај вишак прихода пренет је у корист Обртног капитала по коме су вршени ванредни расходи у износу од динара 33,105.214,92, тако да се предњи вишак прихода смањује на динара 23 милиона 580.390,98. У току овог периода неке ванредне потребе подмирене су на терет кредита код Српске народне банке у износу од динара 145,000.000.

Овакав резултат постигнут је углавном благодарећи разним мерама које је предузео Савет комесара ради рачунисања приналежности државних службеника и пензионера, тј. ради смањења личних расхода.

ПЕРИОД ЈУЛИ—ДЕЦЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

Први корак на сређивању наших финансија претставља доношење шестомесечног буџета за време од 1 јула до 31 децембра 1941. У овоме буџету расходи и приходи били су предвиђени у једнаком износу од 2.315.153.400,— динара. Предвиђања расхода и процена прихода за овај период вршени су углавном произвољно. Овај буџет претставља први почетак, он се не наслања ни на један претходни буџет, предвиђања у њему нису могла бити ни приближно тачна. Али значај овога буџета лежи у томе, што он претставља, уствари, припрему за израду буџета за 1942 годину.

У овом буџету били су осигурани само најнужнији кредити за подмирење неодложних потреба. Из њега су били брисани сви непотребни и непродуктивни издаци, хонорари, додаци и томе слично.

Према завршном рачуну за овај период, редовни приходи остварени су у износу од динара 1 милијарда 50,297.108,99, а редовни расходи извршени су у износу од 1.126.218.115,99 динара, што значи да је постигнут вишак прихода од динара 380,078.993. Овај резултат постигнут је, с једне стране, стезањем расхода, а с друге стране, остварењем прихода самосталних државних установа (Управе државних монопола) преко процене.

ИЗВЕШТАЈ
Министра финансија
ДУШАНА ЂОРЂЕВИЋА

1942 ГОДИНА

Буџет за 1942 годину, у коме су расходи и приходи предвиђени и процењени са 5 милијарди динара, у свему показује програм, који је Влада народног спаса себи поставила. У буџету су били обезбеђени, пре свега, расходи за правилно функционисање државне администрације, затим за одржавање реда и мира у земљи и, најзад, за решење хитног и важног проблема социјалног старања.

Од укупних расхода на расходе државне администрације било је предвиђено укупно 3.405,829.700 динара, или 68,12%. Расходи самосталних државних установа били су утврђени на 1.594.170.300 динара, или 31,88%. *У овом буџету била је извршена важна измена у начину буџетирања самосталних државних установа Министарства финансија. Овим је пружена већа еластичност наведеним државним привредним предузећима и омогућено њихово брзо прилагођавање тржишним приликама.*

Укупни приходи били су процењени у истом износу ка ои расходи, 5.000,000.000.— динара. Приходи опште државне управе требало је да дају 2 милијарде 246,322.455.— динара или 44,92%, док су се приходи самосталних државних установа имали остварити у износу од 2.753,677.555 — динара или 55,08%. Приликом процене ових прихода узета је била у обзир претстојећа пореска реформа.

Још у току примене буџета за период јули—децембар 1941 године, показало се да је потребно извршити опсежну пореску реформу у циљу повећања редовних прихода. Приликом израде буџета за 1942 годину, када је требало обезбедити нова средства за покриће неодложних нових расхода, потреба пореске реформе постала је неизбежна. Са припремом и извођењем ове реформе почело се, према томе, још пред крај 1941, а настављено се у току 1942 године. Ова реформа обухватила је следеће мере:

1) повећање катастарског чистог прихода као основице за разрез земљарине за 100%; 2) увођење посебног додатка кућарине у вези са наредбом бр. 14 коју је прописао Комесар за цене и наднице; 3) увођење пореза на незаслужене курсне добитке; 4) увођење пореза на ратну добит, које је имало за циљ да опореже вишак прихода које су извесни порески обвезници остварили у току 1939, 1940 и 1941 године, благодарећи ратним приликама; 5) установљење државног ратног прireза; 6) повишење стопе допунског пореза код обвезника друштвеног пореза, стопе минималног пореза код течевине и друштвеног пореза, и стопе службеничког пореза на повратне приходе, као и на приходе од случаја до случаја; 7) измене и допуне тарифе скупног пореза; 8) повећање таксене тарифе по Закону о таксама и Закону о судским таксама, али ово повећање није дало очекивани резултат због ограничења односно забране преноса некретнина, као и због тога што се као основица за израчунавање преносне таксе узимала вредност непокретног имања пре 6 априла 1941; 9) повећање трошаринских стопа по Закону о државној трошарини. Повишена је трошаринска стопа код пива од 10 на 20 динара по хектолитарском степену екстракта, код обичног вина од 200,— на 400,— динара од 100 литара, код финога вина од 500 на 800.— динара, код шампањца од 15.— на 30 динара по литри, код шпирита од 24.— на 30 динара по хектолитарском степену алкохола. Трошарина на шећер повећана је од 950.— на 1.500.— динара од 100 кг., с тим да се трошарина за кристални шећер повећа од 300.— на 1.400.— динара, а на шећер неупотребљив за људски ужитак од 500.— на 800.— динара; 10) повећање царинске ажије у два маха, прво од 1.400 на 1.500%, а потом од 1.500 на 1.700%.

У току 1942 повећане су, исто тако, продајне цене дуванским прерађевинама и цигар-папиру, и повишена је монополска такса на петролеум. Извршено је и ратни додатак на со. Извршено је, сем тога, повећање железничке и поштанске тарифе.

Истовремено са повећањем прихода путем повишења постојећих пореских, трошаринских, таксених и царинских терета, железничке и поштанске тарифе, цена монополских артикала, и изналажањем нових пореских извора, — настало се и на поправци наплате службе. Захваљујући предузетим мерама наплата пореза обављала се у свима крајевима земље уредно, а одзив пореских обавезника и поред ратних прилика, био је задовољавајући.

После немира у 1941 години, када је у извесним срезовима прикупљање пореских прихода било угрожено, није било већих потреса у приходној служби. Уколико су 1941 године порески елаборати негде били уништени, извршена је њихова реконструкција, заостале дажбине су наплаћене.

Према завршном рачуну за буџетску 1942 годину буџетски приходи остварени су у износу од 5.565.033.201.75 динара, а буџетски расходи извршени су у износу од динара 3.673,739.849.49. То значи да је постигнут вишак прихода над расходима у износу од динара 1.891,293.352.26. Овај вишак прихода књижен је у корист Обртног капитала, и он је послужио за покриће расхода који су у току године вршени на терет Обртног капитала. Рачун Обртног капитала на крају године показује вишак прихода у износу од 48.378.604.31 динара.

Као што се види, Српска управа је уз извођење опсежне пореске реформе успела да створи потребна средства за покриће неопходних расхода државне управе, како по буџету тако и ван буџета.

Што се тиче плаћања ванредних расхода, они су и у овој години морали бити покривени на терет ванредних средстава.

1943 ГОДИНА

У буџету за 1943 годину, у коме су расходи и приходи били предвиђени у износу од 8.480,000.000.— динара, наставља се исти програм успостављања услова реда и рада, и социјалног старања. Према буџету за 1942 годину, буџет за 1943 годину показује знатно повишење расхода, прво стога што обухвата ванредне расходе који су вршени у току 1942, и друго стога што су материјални расходи повећани услед скока цена.

Од укупних расхода на расходе државне администрације долазило је 5.480,265.700.— динара. Редовни расходи износили су динара 4.406,523.100.—, нередовни расходи 960,206.900.— динара, а инвестициони расходи 113,535.7000,— динара.

Предрачун расхода самосталних државних установа износио је 2.999,734.300.— динара. Од тога је долазило на редовне расходе 2.946,496.800.— динара, на нередовне расходе динара 7,821.000.—, и на инвестиционе расходе 47,416.500.— динара.

Приходи државне администрације били су процењени у динара 4.269,368.757.—, а приходи самосталних државних установа у динара 4.210,631.243.—.

У току 1943 године настављено се са извођењем пореске реформе, али не толико за обезбеђење потребних средстава за покриће буџетских расхода, (пошто су они већ били обезбеђени), већ за обезбеђење средстава за покриће изванредних расхода. У ту сврху уведен је од 1 априла 1943 ратни додатак на шећер, вино и монополске артикле. Поред тога, уведен је специјални ратни додатак на земљарину.

Завршни рачун за 1943 годину је при завршетку. Према привременим подацима, у току 1943 године расходи државне администрације извршени су у износу од динара 5.587,283.182.43, или за 101,9% од предвиђених. Приходи државне администрације остварени су у износу од динара 5.217,180.465.82, или за 122,8% од процењених. Вишак прихода над расходима самосталних државних установа (тј. код Управе државних монопола, пошто код осталих државних самосталних установа још нису изведени коначни обрачуни) износи динара 2.198,894.247.99. Према овоме, привремени буџетски суфицит крајем 1943 године износио би око динара 1.828,791.531.38.

1944 ГОДИНА

По буџету за 194 4годину расходи су предвиђени у укупном износу од динара 9.680.000.000.—, а приходи су процењени у истом износу. У поређењу са државним буџетом за 1943 годину, буџет за 1944 годину показује повећање расхода односно прихода у износу од 1.200.000.000.— динара.

Оно се објашњава изванредним потребама српских оружних снага и јавне безбедности. Расходи за ове потребе повећани су за 750.000.000.— динара. Оно се затим објашњава новом анутитетском службом (динара 80.000.000.—), и повишењем кредита за избеглица (динара 50.000,000.—), као и повишењем кредита за националну службу за обнову Србије (динара 20.000.000.—).

Остатак повећања иде углавном на повишење материјалних расхода, и то на име огрева и осветљења код свих ресора, на име исхране болесника код здравствених установа, као и на име исхране притвореника у полицијским и судским затворима.

У овај буџет нису унети следећи приходи: специјални додатак на земљарину, ратни додаци на монополске артикле; ратни додатак на вино и шећер; приходи од повишења тарифе на робу и путнички саобраћај.

Предрачун расхода државне администрације износи 6.564,762.000.— динара, или 67,82% од свих др-

Наставак на 11-ој страни)

»Данас је служба у Министарству пошта, телеграфа и телефона нормализована«

Три године је прошло од слома Југославије од овог катастрофалног рата, у који је био увучен без своје воље наш народ и унесрећена наша земља. Три године се навршава крајем августа т. г. од како је Српска влада народног спаса генерала Недића преузела власт од комесара, који су по распаду бивше Југославије и по овлашћењу окупаторских власти покушали да којекако среде несрећне прилике настале у Србији после слома.

За ове три године пак влада генерала Недића, под његовим вођством и неуморним залагањем старала се пре свега да одржи ред, да обезбеди рад и мир у напаћеној земљи. Овај тежак задатак влада генерала Недића је примила на себе да га реши и он га је, упркос тешкоћа, које су искрсавале у току ове три године — данас се то може рећи — углавном повољно решила.

На овом тешком послу око подизања унесрећене земље претседник владе генерал Милан Недић наишао је на свесрдну сарадњу најпре његових другова у влади, а затим и на појмање тешке ситуације од стране готово свих чиновника, као и целог народа. Одмах по доласку на власт, влада генерала Недића прегла је на посао организујући најпре административну службу ко и заводећи систематизацију места и положаја чиновника, а пре свега одржавајући ред.

Тако је и рад на организацији поштанско-телеграфско-телефонске службе отпочео стварно у Министарству пошта, телеграфа и телефона доласком владе народног спаса генерала Недића крајем августа 1941. Нова Уредба о организацији Министарства пошта, телеграфа и телефона израђена је првих месеци 1942 године.

Правилници, које је предвиђала ова уредба били су готови још у току 1942 године, тако да је за релативно кратко време целокупна п.т.т. служба могла правилно да функционише и да се поштански, телеграфски и телефонски саобраћај заведе и стално поправља и проширује. Данас се може рећи да је та сложена служба углавном нормализована и сталним настојањима Министарства употпуњавана и проширивана.

По формирању данашње Србије осетно се жив покрет исељавања п.т.т. службеника несрба с једне стране и придолазак п.т.т. службеника српске народности из других покрајина бивше Југославије. Према подацима Министарства, на територији Србије било је око 4.500 службеника. Од овог броја се иселило око 1.100 службеника, док је преузето избеглих п.т.т. службеника око 1.150. Са овако реорганизованом персоналном службом рад у Министарству и подручним установама изведен је из оног хаотичног стања, у коме се налазио у току месеца после 6 априла 1941 г. и сви послови почели су се обављати нормално.

Затим је у јулу 1942 Министарство донело Уредбу о систематизацији службеничких места, којом је

ИЗВЕШТАЈ
Министра пошта, телеграфа и телефона
ЈОСИФА КОСТИЋА

тачно предвиђен одређен број службеника за сваку п.т.т. установу — у циљу њеног нормалног обављања службе. По тој уредби предвиђен је укупан број од 5.143 службеничких места. На дан 1 јула т. г. било је 149 п.т.т. службеника у заробљеништву.

ПОШТАНСКА СЛУЖБА

Одмах по успостављању поштанског саобраћаја, који је после 6 априла 1941 био прекинут услед ратних догађаја, наступиле су већ у мају 1941 на територији данашње Србије тешкоће изазване саботажама илегалних елемената нарочито у окрузима: шабачком, краљевачком и ужичком.

Тек по доласку владе народног спаса генерала Милана Недића могао се поштански саобраћај из дана у дан побољшавати. У овој години тај је саобраћај потпуно дорастао свом задатку.

Пренос поште врши се железницом, бродовима и сувоземним путевима, и то железницом на укупно 5.204 км. дневно, сувоземним путевима на 258 линија од чега аутомобилима 824 км. дневно, колима 3.360 км. дневно, колима 444 км. дневно и пешачки 568 км. дневно. Остали превоз врши се бродовима речне пловидбе воденим путевима у два правца.

Међународни саобраћај са Немачком, Протекторатом и Генералним гувернманом обавља се једанпут дневно. Са осталим државама поштански саобраћај није васпостављен. Поштанска служба у ширем доставном подручју организована је углавном преко општинских пошта, а преко тога у 72 реона са 65 сеоских поштоноша.

Највећу пажњу посвећује Министарство још од почетка пријему и отпрему заробљеничких пакета: оно је преузело организацију пријема и отпрему тих пакета од Српског црвеног крста. Поште у Србији отпремају у току месеца за Немачку 90.000 заробљеничких и преко 3.000 радничких пакета. Осем тога оне примају из Немачке пакете које наши ратни заробљеници шаљу својим породицама, а тај број износи годишње 20.000.

За франкирање поштанских пошиљака издат је потребан број емисија редовних франко и порто марака. Поред ових Министарство је издало и известан број добротворних и пригодних емисија. Добротворне марке имале су за циљ да се вишком вредности помогне онима којима је због ратних прилика та помоћ била неопходна. Од јуна 1941 па до данас издато је 8 добротворних или пригодних емисија: за избеглице и обнову Смедерева, за заробљенике I издање, поводом антимасонске изложбе, за заробљенике II издање, за сиромашне, за ратне инвалиде, поводом стогодишњице српске штампе и за пострадале од англоамеричког терористичког бомбардовања Ниша.

Размена телеграма у међународном телеграфском саобраћају обавља се између Србије, Немачке, Протектората и Генералног гувернмана, затим са Луксенбургом, Елзасом и Лотрингијом, и то само у појединачним случајевима. У унутрашњем саобраћају повећао се осетно број лица и установа којима је одобрено трајно коришћење телеграфске службе.

Што се тиче телефонске службе, сталним настојањем око проширења месне мреже, повећањем месних и увођењем међумесних телефонских разговора, постепено у све већем обиму, олакшан је и омогућен повољан развој привреде у нашој земљи уопште.

Рад на сређивању јавних финансија

(Наставак са 10-те стране)

жавних расхода. Предрачун расхода самосталних државних установа износи 3.115,238.000.— динара, или 32,18% од укупних државних расхода.

Предрачун прихода државне администрације износи 5.151,732.000.— динара, или 53,22% од свих државних прихода, а предрачун прихода самосталних државних установа износи укупно 4.528,268.000.— динара или 46,78% од свих државних прихода.

У току извршења овог буџета донето је више одлука од значаја за вршење расхода и убирање прихода. Принадлежности државних службеника и других државних платежника под данашњим животним условима нису довољне.

Зато је Влада, у немогућности да то питање потпуно и сходно реши, а у намери да колико-толико побољша положај државних платежника, до ове године у неколика маха дала државним платежницима једнократну помоћ у висини редовних принадлежности, а у јулу 1942 увела је привремени додатак на службу за активне државне службенике. Да би се положај државних платежника унеколико још олакшао, почетком ове године донета је поново одлука о једнократној помоћи.

У сврху убирања бољих прихода предузете су у току последњих неколико месеци следеће мере: 1) повећане су продајне цене соли, жижица и цигарпапира; 2) пуштене су у слободну продају по нарочитој цени нове цигарете под називом „Тимок"; 3) повећана је државна трошарина на квасац и шећер; 4) повећана је продајна цена дуванским прерађевинама цигар-папира; 5) прописана је најмања законск вредност некретнина за одмеру такса.

Најзад, треба нарочито истаћи одлуку Министарског савета од 22 априла 1944 године. Овом одлуком овлашћен је Министар финансија да за време трајања изузетних прилика може, изузетно од постојећих законских прописа, доносити одлуке, решења и упутства са законском снагом у погледу вршења расходне и приходне службе. Ово овлашћење омогућиће Министру финансија да брзо и ефикасно реши финансијска питања која му садашње изузетне прилике буду наметнуле.

Према привременим подацима за период од 1 јануара до 30 априла 1944 расходи су извршени у износу од динара 2.155,901.085.11 или за 98,5% од предвиђених расхода за то време, а приходи су остварени у износу од 2.560.148.712.64 динара или за 171.1 процентат од процењених прихода. То значи да је за ово време остварен буџетски суфицит у износу од динара 404.247.627.53.

ФИНАНСИРАЊЕ ЈАВНИХ РАДОВА

У земљи привредно недовољно развијеној, и уз то под тешким последицама рата, као што је наша, извођење јавних радова је неопходно. Српска влада је нарочито упутила своју делатност у том правцу. Тако је још 1941 године донета одлука о извођењу најхитнијих јавних радова. У ту врху био је обезбеђен ванредни кредит од 1 милијарде динара код Српске народне банке на подлози бонова Главне државне благајне.

Међутим, већ почетком 1942 године осетила се потреба за извођењем много обимнијих радова, а нарочито за обновом, грађењем и одржавањем државних и недржавних путева и мостова, државних железница, пристаништа и речних токова, затим за радовима на мелиорацији и асанацији земљишта и регулацији река, на обнови и довршењу јавних грађевина, уређењу бујица и тако даље. У ту сврху донета је Уредба о извођењу јавних радова, којом се кредит за јавне радове почетком 1942 године повећао на 2.2 милијарде динара, а затим у септембру исте године овај се кредит повиже на 3 милијарде динара. Кредити за јавне радове повећавају се и у току 1943 и 1944 године. Из ових кредита исплаћено је од месеца августа 1941. па до краја јуна 1944 на име извођења радова укупно 4.933.584.027.16 динара.

Средства потребна за финансирање ових радова прибављена су делимично на подлози бонова Главне државне благајне код Српске народне банке, а делом путем нових дугорочних државних зајмова. У том циљу приступљено је у марту 1943 емисији 4½% обавезница државног зајма за финансирање јавних радова у висини од 1 милијарде динара, који је зајам до краја јула 1943 године у целости уписан.

Поред емисије горњега зајма у јуну 1943 отворен је упис новог 4½% државног зајма од 2 милијарде динара. Принос овога зајма употребљава се за обнову народне привреде и друге неопходне државне потребе.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ФИНАНСИСКЕ УПРАВЕ

Нове прилике у којима се по престанку ратних непријатељстава финансијска управа нашла, као и нови задаци, којима има да одговори, наметали су да се изврши и реорганизација финансиске управе. Уредбом о организацији финансиске управе укинуте су неке непотребне установе, а установе са сродним задацима су боље груписане или спојене. Подручје под Заповедништвом Србије подељено је на пет финансиских дирекција са финансиским инспекторатом у Косовској Митровици.

Затим се приступило утврђивању службеничких места, и овај посао, који захтева много рада, свршен је тако, што је вишак особља редуциран, а у служби је задржано само оно особље које је по својим стручним и моралним особинама требало да остане. Поред тога, предузете су и мере за стручно оспособљавање чиновништва. Тако је прописан обавезни практични рад чиновничких приправника код пореских управа и царинарница. Поред тога донети су и правилници о специјалним течајевима за стручно образовање концептних и пореских чиновника.

Реформе у организацији Министарства финансија донеле су и установљење Управе државног премера, наместо раније Одељења катастра и државних добара. Управа државног премера има шири задатак но што га је имало Одељење катастра.

Предње излагање о раду Министарства финансија за последње три године показује многоструког напора које је оно имало да учини да би одговорило својим задацима.

Министарство финансија је спровело у живот ново устројство финансиске управе и изградило приходну службу. Оно је предузело низ мера ради обезбеђења што већег приноса од постојећих извора прихода и завело нове.

На тај начин само било је могућно да се редовним приходима покривају не само расходи предвиђени у буџету, већ се од недавно покривају делимично и расходи проузроковани стањем окупације у земљи.

Министарство финансија у настојању да повећа своје приходе водило је рачуна не само о томе да постигне што већи принос, већ и о томе да расподела терета буде што правичнија, оптерећујући највише оне, које је рат најмање погодио и који су у данашњој ситуацији економски најјачи.

„МОРА ЈЕДНОМ ДА СЕ СХВАТИ САВ ВЕЛИЧАНСТВЕН ЗНАЧАЈ РАДА И РАДНИКА"

Питање рада и радника, социјалног старања и народног здравља што је све обухватало у своме делокругу Министарство социјалне политике и народног здравља, са стањем које је створено ратом и посебним приликама на подручју Србије, постало је један од главних проблема коме се је посветила Влада народног спаса.

На том пољу поред свију тешкоћа развијено је доста иницијативе која, уколико простор дозвољава да се овим путем прикаже, упућује на следеће:

I ПИТАЊЕ РАДА И РАДНИКА

Проблем рада био је предмет посебног старања пред осталога и из разлога што се том проблему, који значи садржину живота, такорећи пре рата ниједна установа није посвећивала. О раду се уопште није говорило, већ се рад везивао за социјално слабиће и сводио само на социјалну политику. Дакле, ниједна установа није постојала која је поставила као циљ рад те је пред осталога и услед тога од стране Српске владе народнога спаса предузето потребно, да рад заузме своје почасно место које му припада.

При овоме основне директиве, као императив за сваког, истакнуте су у следећем:

Мора једном да се схвати сав величанствени значај рада и радника. Мора да се реч радник учини почасном титулом, почасним насловом за сваког Србина. Мора једном да се зна само за једну сталешку част за све сталеже. Она стоји и пада са верним испуњавањем дужности у сваком сталежу. Лично поштовање које неко ужива, које неком припада не зависи од тога шта неко ради него од тога како врши своју дужност.

И негујући значај рада и радника у томе смислу Влада народног спаса 1941 године донеси Уредбу о оснивању *Националне службе рада за обнову Србије*. Са тиме се ствара прва установа службе части српске омладине своме народу која се посвећују питању рада, да омладину управи правилном схватању значаја рада, а поред тога и у циљу неговања бескомпромисне српске националне свести, српске националне солидарности и социјалне правде.

Истовремено, а у сталној тежњи да се одрже сви основи за унапређење рада и радника образована је *Српска заједница рада*, која поред својих величанствених задатака одржања хармоније између послодавца и послодавца испољава своје благотворно дејство да значај солидног рада и радника што пре избије на почасно место.

Најзад, прилике које су настале после рата у основи су измениле читаво стање у односу на рад. Кроз читаве деценије било је стално на дневном реду питање „права на рад" као што је било хиљадама незапослених. Током рата и данас тај основни моменат је потпуно измењен. У место права на рад данас се намеће дужност рада. У место изналажења посла наметнуло се је изналажење радне снаге а у вези са тим контрола упослења, планска расподела радне снаге, обавезна служба рада, као и онемогућење беспосличења. У том циљу као и у циљу сређења свих односа који су у виза са питањем рада основана је *Државна управа рада* која има за задатак да плански српски рад што пре дође до пуног изражаја а солидан српски радник као круна стварања што пре стекне право на почаст и поштовање.

Устројством поменутих установа и организацијом самога Министарства које је од назива Министарства социјалне политике добило свој прави назив Министарство рада, социјалног старања и народног здравља, постављена је солидна основа да рад као садржина живота дође до пуног свог изражаја.

СОЦИЈАЛНО СТАРАЊЕ

Основни моменти који су измењени како је напред изложено, а наиме, да се место права на рад појавила дужност рада, изменила је и основе у погледу социјалног старања. Систем милостиње која је дељена здравим и способним за рад, морао је да отпадне, јер је у истини грех способноме за рад делити милостињу, онда када је дужност сваког да ради. Али баш зато што је данас рад постао дужност и национална обавеза, сваки онај који савесно испуњава своју дужност мора да буде обезбеђен у својим правима. Минимум за егзистенцију, хигијенска и техничка заштита радника а нарочито олакшање у снабдевању исхраном и одећом била је стална брига у овим тешким данима.

РАДНИЧКО ОСИГУРАЊЕ

При овоме ни једног момента није се губило из вида да потреба да радничко осигуране пође путем како би радник осетио да је то осигуране њега ради. Осигуране раднога света по свима гранама обезбеђено је и оно се и ако под врло тешким условима по свима гранама спроводи на принципу да радничко осигуране има првенствено да служи радницима.

У вези са овим извршене су знатне измене и вођење осигурања прилагођено приликама.

Тако услед насталих ратних догађаја 1941 г. указала се потреба да се за спровођење осигурања радника на подручју Војног заповедника у Србији оснује засебан одсилац осигурања радника. Ово је и учињено. Основан је Главни уред за осигуране радника у Београду, који је отпочео са радом 1 августа 1941 г.

Просечан број осигураних чланова порастао је у мају 1943 г. са 78.499 чланова. Просечно обезбеђена надница износила је до конца 1941 г. 39.99 дин., а у првом тромесечју ове године износи 89.06 дин.

Уз ово а обзиром на скупоћу, да би се обезбедио минимум за егзистенцију донета је посебна Уредба о додатку на скупоћу од 10.— дин. на радни час.

При овоме потпорни фонд радничког осигурања није занемаривао своје обавезе да сиромашним неспособним радницима обезбеди прихват и помоћ.

ИЗВЕШТАЈ

Министра рада, социјалне политике и народног здравља

ТАСЕ ДИНИЋА

Нарочиту пажњу пак Министарство је посветило да радничко осигуране притекне у помоћ рентницима поготово којима је по раниим прописима предвиђена мизерна рента. Тако је донета Уредба о додатку на скупоћу рентницима током 1942 г. а пред појавом је још једна Уредба која би имала да обезбеди бар један минимум за егзистенцију неспособним радницима ренташима као и њиховим породицама.

У току рата указала се такође потреба, да се за масе наших радника који одлазе на рад у Немачку посебно уреди питање социјалног осигурања, а то у првом реду из разлога, што на рад у Немачку одлазе махом самохранноци породица, док њихове жене и деца остају у земљи. Уредбом о уређењу међусобних односа у погледу социјалног осигурања, загарантовано је нашим радницима у Немачкој и њиховим породицама у случају обољења или несреће при послу, право на бесплатно лечење, лекове, помоћне справе за лечење, хранарину, болничко лечење итд. на исти начин, као да се ради о нашим сопственим осигураницима. Осим тога стичу право на бесплатно лечење и остале потпоре и породични чланови наших пољопривредних радника у Немачкој, који по нашим домаћим прописима такво право не би имали, пошто код нас још није спроведено обавезно осигуране пољопривредних радника.

Осигуране радника и намештеника упослених код немачких власти и установа у Србији уређено је посебном наредбом Министра.

Пензионо осигуране службеника одвијало се у 1941 г. под тешкоћама које је проузроковао рат и његове последице. Али је, захваљујући административној самосталности и неповезаности са раниие постојећим заводима за пензионо осигуране службеника, могло убрзо да настави са својим нормалним пословањем. Нарочитом Уредбом Министарског савета заштићени су интереси оних осигураника, који су услед заробљавања, интернације или таоштва спречени да продуже са плаћањем чланског улога што би у противном повукло застаривање њихових чланских права.

ЈАВНА ПОМОЋ

Прилике које су настале услед рата и других недаћа као што је познато стварале су сваким даном све већи број невољника којима је морало да се притекне у помоћ. Ово Министрство и ако исувише ограничено у претствима ни једнога момента није занемарило ту свету дужност у тешким данима недаћа и многи је невољник у овоме Министарству нашао прихват.

ЗАШТИТА ИНВАЛИДА

Инвалидско питање претстављало је и још увек претставља значајан делокруг рада из области социјалног старања. То је један прворазредни државни, национални и социјални проблем. Ратним инвалидима, као и породицама у рату погинулих ратника, поред народног признања, мора се од стране државе указати и потребна заслужена материјална и социјална заштита. Стога је Српска влада одмах предузела потребне мере како би ратни инвалиди и њихове породице што пре и брже долазили до својих права. У том циљу донете су потребне измене и допуне закона о одредбама.

Ради исплате инвалиднине и додатака инвалидима и њиховим породицама Српска влада одобравала је прилично велике кредите предузимајући у границама могућности да се инвалиди помогну и у погледу ортопедских потреба.

ЗДРАВСТВЕНО-ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

Ако се узме у обзир врло велики проценат умирања у нашем народу, ако се не пренебрегне још и велико страдање српског народа, па следствено и општи циљ пред којим данас сваки Србин мора да стоји, да се што више српских глава сачува, исувише је јасно да је добро обезбеђење здравствено-хигијенске службе у данашњим данима од врло великог и нарочитог значаја по опстанак српског народа. При овоме борба против епидемија мора остати главна брига, која се има допунити нарочитим мерама у погледу борбе против туберкулозе, као и предузимања потребних мера за заштиту порођаја и новорођенчади.

Одмах после рата приступило се хитно раду око организовања санитетских установа у Београду и у унутрашњости.

Како је констатован недостатак стручног персонала, извршено је попуњавање од службеника који су се налазили на лицу места. Због недостатка лекара по селима и мањим местима спроведена је у живот Уредба о служби лекара на селу. Исто тако донета је Уредба о обавезном раду лекара, као и Уредба о сједињавању санитетске службе и предузимању у државне руке свих окружних болница и дечијих домова.

Нарочитим уредбама, одредбама и мерама појачана је пажња на сузбијању туберкулозе, полних болести, тифуса и осталих епидемија.

Основан је сопствени Завод за производњу ле-

НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА РАДА НА ДЕФИЛЕУ 22. ЈУНА 1943

кова, који израђује серуме, вакцине и друге хемотерапеутске и биолошке лекове. Производња постиже чак и известан вишак, који се извози у иностранство, нарочито у суседне земље.

Особита пажња посвећена је сузбијању маларије и с тим у вези асанационим радовима.

По болничкој служби предузете су хитне мере да се рад по очуваним болницама настави и да се болнице које су остале без инвентара и инструментаријума истим снабдеју. Исто тако предузете су хитне мере да се оштећене болничке зграде доведу у ред, а у многим местима узимане су јавне зграде, па чак и приватне куће, само да би се оспособиле болнице да служе свом задатку.

Министарство је предузело целокупно особље бившег војног, санитета, управљање болницама и надзор над њима. Лекари, као и остало војно-санитетско особље налази се распоређено на разним службама државног, самоуправног и аутономног санитета, узимајући нарочитог учешћа у теренском раду.

ЗАШТИТА ПОРОДИЦА, МАТЕРА И ДЕЦЕ

Одмах после рата наступила је прека потреба да се спроведе акција око збрињавања сиромашне и

(Наставак на 14-ој страни)

ГОДИНЕ РАДА И СТВАРАЊА

На крају треће године вођења српског народа кроз најтеже доба његове историје показало се да је национална политика, коју је генерл Недић спроводио за ово време, исправна у свима тачкама свога програма, јер су јој догађаји дали за право. Она је пре свега одговорила у потпуности главном циљу, који је себи поставила:

ОПСТАНАК И ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА СУ САЧУВАНИ, БИОЛОШКИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТИНУИТЕТ ОБЕЗБЕЂЕНИ СУ.

С друге стране она је исто тако постигла свој други главни циљ: духовно уједињење српског народа, да буде једна душа и једно тело у часу када се буде решавала његова судбина.

Примењујући законе српске националне политике, која је синтеза свију најбољих тежњи српског народа, генерал Недић је успео да постигне тако значајне и важне резултате у свима областима националног живота. Његова политика не проистиче из кабинетских теорија нити је производ личне ћуди, већ она пушта своје коренје дубоко у саму срж српске историје.

И зато што одговара духу српског народа и што је у складу са потребама и условима његовог живота, она је могла за ово релативно кратко време да покаже такву градилачку снагу и да да изванредно позитивне и трајне резултате.

Провиђење је хтело да генерал Недић снагом своје љубави за српски народ и својом видовитошћу жаркога српског родољуба пронађе законе српског националног живота. У себи он је нашао снагу и вољу, у својој вери истрајност да их смело и доследно спроводи за спас и добро српског народа и Српства.

Иако смо били стално под ударом рата **ипак ове три године Недићеве Србије остаће забележене у историји српског народа као године рада и стварања, више можда него икада раније, јер је много било изгубљено и упропашћено и требало је подизати и обнављати не часећи часа.**

Извршене су значајне и дубоке реформе готово у свима областима националног живота и свуда су постигнути изванредни али задовољавајући резултати, што се види и из извештаја о трогодишњем раду свију министарстава владе Народног спаса.

У првом реду треба истаћи реформу и реорганизацију државне администрације, која је прилагођена новим потребама данашњег живота и народном духу. Новом поделом на округе и давањем великих компетенција окружним начелницима, који су постали домаћини у своме округу, учињена је једна веома крупна административна реформа, која је оспособила округ да одигра своју важну улогу у административном животу земље. Извршено је растерећење централне власти и дате су велике могућности делања и рада локалној управи и самоуправним властима.

У другим гранама националног живота извршене су такове реформе које значе дубоки преокрет у методама рада и у духу стварања. Оне ће остати као коначне тековине без обзира на политику и на режим који буде постојао. Зар се не може у будуће замислити ранији хаос у пољопривреди и зар планска, дириговала пољопривреда неће од сада увек бити примењивана? Постигнути резултати под данашњим ратним приликама такве су природе да је већ данас јасно свима да само помоћу планске пољопривреде моћи ће да се подигне и побољша пољопривредна производња, да ће само она омогућити економско и културно подизање села.

Целокупна економска политика државе први пут је прилагођена економској и социјалној структури земље и њен најбројнији и најпродуктивнији део становништва, српско сељаштво, први пут је дошло до свога изражаја. Сви напори националне политике генерала Недића тежили су да ради економског значаја и духовне и културне вредности српског села, оно добије место које му припада у нашем друштву.

Преко тог нико више не може прећи и село захваљујући државничкој мудрости и правдољубљу генерала Недића освојило је своје место у друштву, са којег више никаква сила не може га склонити.

Исто тако рад и стваралаштво појединих сталежа, њихово учешће у економском животу и у стварању културних вредности, узети су за мерило у вођењу бриге, коју држава посвећује појединим друштвеним редовима. Рад у радионицама и фабрикама добио је своје право и никада раније радници нису добили пуније признање за њихову националну свест и никада раније није се више водило рачуна да они и њихове породице буду што обезбеђенији. Исто тако и остали сталежи по заслузи добили су своје место и одређене су им дужности, које имају да испуњавају у корист заједнице.

У погледу остварења социјалне правде пошло се мудро и истрајно путем постепеног поретка. Он ће се коначно остварити у оквиру **Српске сељачке задружне државе**, коју је генерал Недић себи поставио као крајњи циљ и оставио у аманет новим поколењима, да до краја изведу његову замисао, уколико то њему не буде било могуће.

Генерал Недић је спојио дух старог српског задругарства, које је у прошлости било највећа снага Српства, који га је одржао и сачувао у току пет-вековног робовања са духом новог доба националне солидарности и правичности. Тиме је генерал Недић задовољио једну од најбитнијих потреба душе српског народа, за чијим испуњењем он је тежио у току целе своје историје.

1 СЕПТЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

„ГОВОРИ ВАМ ВАШ БРАТ АРМИСКИ ЂЕНЕРАЛ МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

„Дошао сам на владу да спасавам српски народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком.

САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.

Шта ми можемо сада да учинимо?
Ништа
Само себи зло.
Ми смо зрно песка у узбурканом мору. Данас се врше обрачуни највећих сила света. Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи.
Немој да се мешамо у туђе ствари, јер ко се меша у туђе ствари изврће обично дебљи крај. Решио сам да народ поведем правим народним путем: да гледа своје интересе и да се сачува од истребљења.
Образовао сам владу Народног спаса.

Српски народ не задовољава се само материјалним благостањем заједнице или чланова заједнице, већ жели да правда и једнакост владају и да живот посвети једном вишем духовном и културном идеалу.

То је заједничка етика српског народа, који се определио за царство небеско, јер је способан да гине за правду. Кнез Лазар јесте симбол ове његове тежње за правдом и вишим животом, а његова узвишена социјална филозофија дошла је до изражаја у речима: »Правда држи земљу и градове«, или кад стара Јевросима, мајка Краљевића Марка, саветује свога сина: »Ни по бабу ни по стричевима...«

У задружној држави како је замишља генерал Недић дошла би до изражаја та вековна тежња за правдом, првичношћу и високо етичким животом, које носи у својој души српски народ.

То је његов социјализам, који не долази из књига и историја, нити се остварује путем најгрубљег насиља. Он је израз његове племените душевности, која у љубави и братству свију чланова заједнице тражи остварење правде у друштву. Генерал Недић одређен од провиђења да води Србију, без икакве партиске или изборне рачунице припрема терен за сељачку задружну државу. Он тиме удара темеље новом српском поретку, правде и правичности.

Никада више самарићански дух српскога народа, дух самопомоћи и солидарности у несрећи није се испољио више него за ове три године владе генерала Недића. То се није показивало у манифестацијама разних удружења и одбора, већ у непосредној и ефикасној помоћи онима, који су настрадали у ово тешко ратно време. Недићева Србија није само успела да сачува од глади српски народ у њеним границама, већ је обезбедила исхрану српског живља и изван њених граница. Она је на своја материнска недра прихватила и 100 хиљада српске деце без родитеља и трудила се да им буде добра мајка.

У том погледу генерал Недић, настављајући задужбинарску традицију српских великана, остварио је најплеменитије дело социјалног старања, подижући код Крушевца »Недићев дечји дом«, где ће стотине и стотине српске сирочади наћи кров над главом и спремити се да буду корисни чланови заједнице.

Али изнад свега треба подвући бригу и старање генерала Недића за нашу браћу у заробљеништву и за њихове породице у земљи.

Од првог дана доласка на чело Србије он је уложио велике напоре да се што већи број заробљеника врати својим милим и драгим, а првенствено они који су изгубили здравље, па су тешко подносили живот у лагерима. Трудио се такође да врати својим домовима војнике, чије су руке биле потребне њиховим породицама ради исхране њихове деце.

Поред тога влада Народног спаса организовала је и слање пакета сиромашним заробљеницима. Породице заробљеника добијале су помоћ у разним облицима и трудило се да им се у сваком погледу изиђе у сусрет. Уопште генерал Недић лично и преко државних установа трудио се да учини све што је могуће да се олакша живот наших заробљеника у лагерима и њихових породица у земљи.

Старање за заробљенике, за избеглице и за српску децу остаће као најсветлији моменти националног рада генерала Недића и они му обезбеђују једно од најлепших места међу племенитим родољубивим српским задужбинарима. Примером и речима генерал Недић је за ове три године учио српски народ да буде хуман, социјалан, родољубив и дружељубив, да би лакше преживели све недаће наших времена и да би остали достојни наших великих предака, који су се одликовали племенитошћу срца и самарићанством.

* * *

Довољни су само ови постигнути циљеви па да сваки прави српски родољуб, који слободно мисли својом српском главом, ода признање и захвалност генералу Недићу за његово дело, које је допустило да дочекамо у што већем броју крај рата, да бисмо могли одговорити своме историском задатку. Они му дају право да заузме једно од најзаслужнијих места у нашој историји. Кад се утишају страсти, тек онда увидеће се величина дела генерала Недића и признаће се да се њему има захвалити, што место опустошене и десетковане Србије у грађанском рату, ми имамо данас после три године конструктивног рада сложну и јединствену Србију, која је најбоља залога за опстанак Србије и за њену нову величину.

Није потребно да дуже набрајамо заслуге генерала Недића и резултате његовога рада, који га већ данас постављају високо на пиједестал историје.

Због свега што је учинио за српски род у најтежим данима његове историје, због свију жртава што је лично поднео на олтар српске Отаџбине ради њеног спаса и њене величине, због напора који је чинио да се обнови јединство српског народа, ма како се догађаји развијали, он заслужује вечито признање од српског народа за неумрла дела, која је починио и која му дају пуно право да носи назив спасиоца и оца Србије.

М. М.

Повољни резултати у Министарству грађевина

ИЗВЕШТАЈ
Министра грађевина
ОГЊАНА КУЗМАНОВ ЋА

Ма да је Министарство грађевина у своме делокругу рада наилазило на многобројне тешкоће које немају ратне прилике, оно је ипак у току последње три године постигло врло добре резултате.

Редовно обезбеђење правилног функционисања саобраћаја на путној мрежи на подручју Србије, која је на многим важним саобраћајним линијама била оштећена рушењем појединих већих и мањих објеката, делимично услед ратних операција, а делимично услед нередовних прилика насталих у земљи; тежња и захтеви меродавних да се народна привреда у разним правцима прилагоди приликама насталим ратом и његовим последицама; сузбијање незапослености великог броја избеглица који су се стекли на подручју Србије — сви ти моменти налагали су потребу да Министарство грађевина развије и спроведе многобројне и разноврсне радове како на одржавању постојеће путне мреже, тако и на њеном проширењу и употпуњавању.

Постизање овога задатка који је, услед напред наведених момената, добија сваким даном све шире размере и сталним порастом цена радне снаге и материјала захтевао све већа материјална средства, наметнуло је потребу да се, услед ограничености буџетских средстава, прибегне изналажењу јачих финансиских средстава путем зајмова и ванредних кредита.

Тиме се укупан износ ванредних кредита за одржавање и унапређење путне мреже у периоду 1941—1944 попео на суму од 3.007.500.000 динара. На подручју Србије и Баната дужина мреже, без општинских путева, износи 7.818 км.

ХИДРОТЕХНИЧКИ РАДОВИ

И поред све нервозе, коју доноси рат, хидротехнички радови развијали су се у мирном и одређеном темпу. Сагласност оних наредбодаваца и наредбопримаца била је потпуна. За минуле три године на хидротехничком пољу ништа од предвиђеног није пропуштено. Учињено је све оно што се у садашњим приликама могло учинити, а то је у најмању руку било довољно.

Доношењем Уредбе о извођењу јавних радова и одобрењем програма јавних радова створен је државни програм јавних радова, којим је јасно одређено шта има и шта хоће да се изврши у првом реду.

Програмом је предвиђено извршење радова у року од 3—4 године. Тај би рок истицао крајем ове године. Он неће моћи да се оствари у потпуности, али неће бити ни много промашен. За пуно довршење радова по предвиђеном програму биће потребна још наредна грађевинска сезона.

За радове на снабдевању водом за пиће насеља и канализацију градова предвиђен је кредит од 41.450.000 динара, а на ове радове до сада је утрошено 25,828.203 динара.

РАДОВИ НА ЗГРАДАМА

Доношење Уредбе о извођењу јавних радова у пољу обнове Србије, унапређења јавне привреде и сузбијања незапослености и повећањем кредита за ове радове од једне на три милијарде омогућени су већи радови у архитектонско-машинској струци. Пошто је утврђен програм радова приступило се њиховом извођењу. Програмом за архитектонске радове било је углавном предвиђено довршење започетих зграда пре рата за којима се осећала велика потреба, затим обнова оштећених зграда за време рата и најзад подизање нових зграда.

Извршење ових радова било је од велике користи, јер је поред стручне радне снаге на истима био запослен и велики број неквалификованих радника, међу њима и избеглица, који су били на тај начин збринути. Осим тога, оправком оштећених државних зграда, у којима су смештена државна надлештва, омогућен је овима поновни успешан рад. Довршењем зграде Дечје клинике, Инхалаторијума и других болничких зграда повећан је и онако недовољан број санитетских зграда и тиме је омогућен пријем већег броја болесника за лечење, па према томе и побољшање здравствених прилика у земљи.

ЕЛЕКТРО-МАШИНСКИ ПОСЛОВИ

На пољу електрификације земље Министарство је посветило нарочиту пажњу. Значај електрификације земље данас одређује њену економску вредност у свету, и уколико нека земља има више произведене електричне енергије, утолико је њен економски положај јачи. У нашој земљи, нажалост, електрификација није ишла у корак са њеним напретком и ми се у погледу њене примене налазимо међу последњима.

Тек 1942 године Српска влада одобрила је кредит од 5 милиона динара за студије и претходне радове на електрификацији земље. Одмах по одобрењу ових материјалних средстава приступило се изради генералног плана за електрификацију земље. Са радовима се отпочело децембра месеца 1942 године и до данас су израђени пројекти за главне земаљске далеководе и то: Београд—Костолац; Београд—Вреоци; Костолац—Пожаревац—Свилајнац—Ћуприја—Сталаћ—Крушевац—Краљево; Краљево—Рашка—Косовска Митровица; Вреоци—Уб—Шабац.

Укупна дужина ових земаљских главних далековода износи 800 км.

После тога приступило се пројектовању водова високог напона другог степена. До данас су израђени пројекти за електрификацију Мачве, свих села, насеља, варошица и пумпних станица. Као полазна тачка и центар одакле ће ићи снабдевање електричном енергијом Мачве узет је Шабац. Исто тако израђени су пројекти за мреже високог напона другог степена за електрификацију села и насеља у долини Велике Мораве почевши од Костолца па све до Ћуприје.

Ових дана образоване су две теренске секције за израду пројеката за електрификацију села у непосредној близини Београда. Секције се већ налазе на терену и посао је у пуном току.

Савет за електрификацију земље израдио је Уредбу о снабдевању земље електричном енергијом. Овом Уредбом решена су многобројна корисна питања у тесној вези са рационалном производњом електричне енергије, као што је право електровода, техничко спајање електричних централа, оснивање електричних заједница за што лакшу електрификацију села, насеља и варошица, мере сигурности у погледу електричних инсталација и постројења, оснивање фонда за електрификацију земље.

Схватајући значај електрификације по привредни напредак земље, Министарски савет је одобрио наснадни кредит за електрификацију земље од 5 милиона динара.

„Мора једном да се схвати сав величанствен значај рада и радника“

(Наставак са 12-те стране)

напуштене деце, те се хитно приступило оснивању дечијих домова, где су смештена сиромашна деца чији су родитељи погинули или нестали као и деца чији су хранитељи у заробљеништву. Поред тога отворена су дечија опоравилишта на Авали и у Брусу, сезонско опоравилиште на Озрену, дечија обданишта у Београду, Карађорђев дом у Рачи Крагујевачкој, дечији дом у Неготину а материнско удружење у Београду уживало је пуне подршке.

У даљем настојању по грани службе заштите незбринуте деце у последње време приступило се је збрињавању сиромашне деце отвореном заштитом, преко *дечијих насеобина* по селима. Министарство помаже и приватну иницијативу око збрињавања деце, нарочито Материнско удружење, Дом српске мајке, Друштво за васпитање деце и др., а преко Српског црвеног крста, у заједници са Комесаријатом за избеглице, предузело је потребне кораке за оснивање трпеза за школску и нешколску децу. Услед бомбардовања предузете су и већ спроведене мере за исељавање дечијих домова из угрожених места.

*

Рад по свима гранама службе услед бомбардовања које је најтеже погодило установе овога Министарства сообразен је приликама, тако да и поред свих тешких услова и служба рада и служба социјалног старања, као и здравствено-хигијенска служба, потпуно су обезбеђене.

ПО ПАДИНАМА И КОСАМА СРПСКИХ БРДА И БРЕГОВА ДИЖУ СЕ ЧУВЕНИ СРПСКИ ВИНОГРАДИ СА СОЧНИМ И СЛАТКИМ ПЛОДОМ, ДАРОМ МАЈКЕ ЗЕМЉЕ И ОЦА СУНЦА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШ СТАВ

Данас је већ исувише очигледно постало да је трогодишња добровољачка борба надрасла првобитно замишљене добровољачке задатке. Исто као што је од некад мале и војнички необучене четице младих људи настала организована и сређена војска од неколико пукова, сада већ и ван граница уже, административне Србије образованих, тако је и од првотне замисли, да се кроз оружане добровољачке одреде послужи једино остварењу и одржању реда у земљи, израсла једна свесна тежња — да се и наш народни живот темељно преобрази у смислу старих и позитивних животних основа. Та ко је добровољаштво поред носиоца борбе на чисто војничком плану, постало и руководећа снага у борби за једно ново животно начело на духовном плану. А тиме је оно на себе преузело све карактеристике једног стварног и целосног животног покрета и понело на својим леђима највећи део одговорности за даљни живот и развој нашега народа.

Ту је унутрашња логика догађаја учинила своје. У најинтимнијој суштини стварања лежи један поредак, који је неизмењив, макар каткада одмах и не био схваћен: да право и истинско стварање може изнићи само на морално-идејним основама. Све што је ван тих основа покренуто, ма како се називало и ма чему тежило, неће у суштини имати никакав стваралачки карактер, биће само један неуспео покушај таквог, и то са већим или мањим временским значајем. И обратно, ма што се испочетка хтело, ако се пошло из тих морално-идејних основа, и на њима истрајало, онда ће то хтење неопходно добити пун обим стваралачког и истакнути се у животу, посредством свог унутрашњег стваралачког ритма, као целосан носилац позитивног и новог.

Ми нисмо присталице двоструког морала: грађанског и религиозног, или боље речено, политичког и религиозног, и под морално-идејним основама не замишљамо такво стање које би нам омогућило да тактизирамо са основним животним истинама и вредностима. За нас су част, реч, обавезе, свест о одговорности, уговори и истина — темељи на којима се заснивамо и са којима падамо, али које не напуштамо. Тај основни и неизменљиви став је управо сржи онога што је учинило да је добровољаштво надрасло своје првобитно постављене задатке и што је с друге стране учинило да се против њега подигну сви они који моралне основе или уопште не признају или их признају искључиво у оном половичном грађанско - моралном смислу, који дозвољава најопакије извртање морала.

Од те три основе: моралне, аморалне и неморалне разрастају се касније све животне акције. И као што је јасно да оне већ због тога морају доћи у сукоб, тако је исто јасно да само морална основа може обезбедити позитиван успех. Ми сматрамо да је то основа на којој нема компромиса, али која, кад се једном потпуно и скрено прихвати, пружа обиље могућности за компромисе, савезе и споразуме на свим осталим животним плановима. У таквом случају ће и срце коначно да приме оно што разум већ одавно налаже.

У току три године беспримерних напора и борби од којих се не зна да ли су теже биле оне психичке или физичке, у нама добровољцима исковала се вера, да кроз нас и наше дело биће ритам судбинског стварања. Сво наше биће прожето је стихијом тога осећања. Ма што чинили и ма где почињали — увек је наш рад био потчињен захтевима великог и трајног, судбинског стваралачког ритма. То наше осећање чини да се у нама откривају неисцрпне унутрашње снаге, оно нас је трајно пелцовало против очајања, ма које врсте, и дало нам, коначно, ону душевну смиреност, без које би сва наша дела застала већ на свом почетку. Али исто тако, ова нам је трогодишња борба показала да само један пут може бити пут спасења нашега народа: пут најпунијег унутрашњег залагања на пољу изградње властитих личности до облика највеће саможртвене радости. И далеко смо од тога да то присвајамо само за себе. Управо из супротног става него што је тај, настаје у нашим срцима све наше највеће туге: ми видимо како би огроман број требао тако младих и свесних и одушевљених бића па да наше доба одигра у потпуности успешно своју историјску улогу, иако је, нажалост, данас мален и недовољан тај број.

Отуда наш став није никада и не може бити себичан, личан, егоистичан и секташки. Ми жудимо за срећом да можемо сву браћу загрлити у један нераскидљив загрљај. И да онда весели, срећни и задовољни, у победној песми куршума и граната посведочимо своју безграничну љубав према Отаџбини. Тада ће и она бити срећна. Синуће јој дани слободе и славе.

И. Милачић

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ
Генерала Недића

На плећа и савест генерала Недића пала је најтежа одговорност. Знамо сви да је био јунак, али ће само историја, и то, можда, врло блиска моћи да изрече прави суд о његовом најновијем јунаштву. У целој његовој сјајној војничкој и државничкој каријери свесно и одлучно преузимање положаја председника Српске владе у претешка времена биће, извесно, објашњено као најкрупнији херојски његов подвиг. И јунаци су сви они који данас с њиме пуна срца и чврсте воље сарађују, сви они који га на ма ком послу и месту без резерве помажу.

Р. ПАРЕЖАНИН

Начелник штаба црногорских добровољачких пукова, капетан Арсовић и шеф Васпитног отсека СДК. Ратко Парежанин, у разговору

Српски добровољац, преборац за нову Отаџбину — Велику Србију

МОЈА МОЛИТВА

Преблаге и тихе душе опевамо сваки кутак земље наше многонапаћене, страдалне и многонамучене...

Да Свевишњи дадне да мир, благост, срећа, веселье и радост овлада срцима нашим и душама нашим!

ПАКОСТИ ДА НЕ БУДЕ, ЗЛУРАДОСТИ ЈОШ МАЊЕ, МРЖЊЕ НАЈМАЊЕ! Да светли зраци сунчаних и блиставих снопова посеју своје плодоносне дарове по нашим њивама и баштама, воћњацима и виноградима.

Да звезде милоснице и радоснице окраве ледене окове што су се чврсто накалемили на наша срца, па смо сами себи туђинци и не познајемо се.

Да песма наша громка а блага, ситна а умилна, понесе нас новим Христовским одушевљењем на нове путеве и на нови рад — рад спаса, васкрса и славе!

Зато, дигнимо главе, скрушено и скромно, сачувајмо се од муља, брлога, мрака и поплаве!

Нека се наше срце младалачко и неувело спреми, да одморно притегне мишице за нешто ново, велико, величанствено и огромно!...

ЖИВОРАД Д ИЛИЋ,
добровољац

СУСРЕТ ДВА ШКОЛСКА ДРУГА НА ПОЛОЖАЈУ

Сличице са терена

Тако смо шли...

Пред нама се уздижу венци моћних, а у исто време и прекрасних планина. Ниже се коса за косом. Све једна виша од друге. Што рекао један наш одлични друг и борац: „Још само ово брдо па онда више нема равнице" — тек ваљда толико да утеши уморне.

Чета са којом идем треба да избије у неко село Баре. Човек би поверовао да се до села, око кога се, по имену судећи, налазе баре, не треба много пењати. Али овде у Јабланици таква логика не вреди. Село Баре налази се на врху брда. Кроз њега пролази садања демаркациона линија.

Сусрели смо два брата. Један потчао под „Бугарску" други под Србију, а кућа до куће. Питамо у шали коме је од њих двојице боље; да ли оном што живи у „Бугарској" или оном што живи у Србији. Сложно одговарају да им је обојици добро.

— Ми смо си овде останали иза сатани, па нас заборавила и једна и друга влас. Ништо си нам не дава, а ич нам и не иска. Добро си нам је.

— А знате ли ко смо ми? — питамо их.

— Знамо, — вели они, — ви сте српска војска.

— А од куда знате? — настављамо.

— Е, видео сам вас у Лесковац — тумачи онај што живи у Србији.

— То значи да ти ипак одлазиш у варош — констатујемо.

— Па идем си. Знаш, да си набавим сол, гас, што си треба за дома. Набавим си и за мог бразера што си живи у „Бугарску". До у Врање си је коца.

* * *

Већ неколико дана водимо стално борбу и идемо напред. Пред вече, пре смирања сунца, ми смо сигурно на месту које нам је рано ујутро путем радија назначено. Сељаци нам говоре када су и куда прошли партизани. „Синоћ прођоше. — Јутрос сабајле. — И много их је прошло. — Возе рањенике. — Кажу да иду Недићевци и Љотићевци и да све пале и убијају, али ми знамо да то није истина. — Много лажу ови партизани. — Све нас брате опљачкаше. Пре два месеца није их било никако овде, али од пре два месеца а нагрнуше и све поробише. Не питају они хоће ли тебе шта да остане; већ само дај. Ако не даш, хоће да убију".

И стварно, толико материјално урисан народ тешко је игде наћи. Партизани су те крајеве опустошили као скакавци. Овај народ овако не сме и не може да дочека зиму. Остао је без хране за људе и стоку. А у највише случајева и без запрежне стоке. Коња, сем похватаних од партизана, нисмо могли да нађемо ни за лек.

Већ неколико дана се налазимо на сталном трагу хаотичног партизанског повлачења. Ватре које су палили још диме или тињају. Црева закланих волова леже разваљена по другу. Наилазимо на читаве делове закланих говеда које нису стигли да испеку. Сусрећемо остатке претурених и разбијених кола. Један стари сељак, четник још из топличког устанка, ћорав на једно око, пет дана је бегао са партизанима и служио им као водић. Стигао је тај до албанске границе. Прича нам да партизани, кад не могу са стоком коју су за подвоз узели од сељака да иду даље у планину, коју је и бацају украј друма. Једнога сељака који им је исто тако служио као водић убили су јуче. Ко зна зашто? Тог чичу који је дошао до нас нису дирали.

Главне групе које се налазе у повлачењу свега су на један дан испред нас. Већ се растурају у мање групе, завлаче се у јаруге и тако настоје да сачувају главе.

Терен на коме се налазимо нарочито је подесан за скривање мањих растурених групица. Безбројни планински венци испресецани су исто тако безбројним шумом прекривеним јаругама. Те јаруге спуштају се у дубину до хиљаду метара. Савесно претресање тога терена захтевало би огромну војску од неколико десетина хиљада људи. Међутим, наш циљ то није. Ми журимо са два добровољачка батаљона да забодемо нож у срце партизанског војностратегиског система; да им разбијемо и растуримо главне снаге и центре снабдевања.

На супротној коси која нам се чини тако близу, а коју од нас сигурно дели 6—8 сати хода без борбе, запазили су наши осматрачи густе партизанске колоне у бекству.

— Тешки бацачи, напред! Тешки митраљез, напред! Даљина 2,5 километра — командује командант.

Оружје за час ступа у дејство. Гранате из бацача звижде кроз ваздух. Пратимо их погледом све док се не изгубе у плаветнилу чистог неба. Гледамо на часовник. Двадесет секунди је прошло. На супротној коси опажамо кратере земље и дима. Тек много доцније долази до нас звук детонације. Тешки митраљез шара добро видљиву и изложену површину. Партизанске колоне прште и беже на све стране. А бацач само рије земљу и сеје смрт у партизанским редовима.

Партизани су у великој журби. Немају времена ни да покопају или понесу мртве, што иначе у свим приликама чине. Испружени, хладни, крај ватре која већ догорева леже мртви партизани, као опомена...

Г. П.

КУДА ИДУ ДОБРОВОЉЦИ

Куда иду добровољци? Каква је то снага која хиљаде младих српских синова покреће да напуштају своје топло огњиште, своје родитеље и своје блиске, миле и драге и да одлазе да своје младе животе остављају негде по високим планинама српским? То је питање које су хиљаде у нашој земљи поставиле себи и добровољцима.

Куда иду добровољци? Ово питање лебди данас пред целим српским народом. Ово питање поставили су себи многи голобради младићи пре него су се дефинитивно одлучили да пођу у добровољце. Ово питање постављали су својим синовима брижни родитељи, када су им се синови спремали да пођу у добровољце или када су кришом, без знања родитеља, одлазили на светао пут добровољаштва. Ово питање поставио је добровољцу његов ранији друг који није смео да се одлучи на борбу или није разумео ову борбу. Ово питање поставили су многобројни ситни људи уског хоризонта који све ствари посматрају из свога уског затвореног круга и кроз призму личних интереса, те не могу да схвате никакву борбу за више идеале и за опште народне ствари. Ово питање поставиле су безбројне стотине и хиљаде честитих и добронамерних Срба који траже тачан одговор и разјашњење.

Једна група људи одређених и одређених хтела је да прикаже добровољачки пут као пут ненародни — противнародни. Али снага духа која избија из добровољачких редова, храброст и пожртвовање коме нема равног, па најзад и велики број добровољаца сведоче данас целом српском народу шта је добровољаштво. Данас цео српски народ осећа да добровољци имају своју велику мисију и претстављају извор велике духовне снаге која ће се показати сутра можда више него данас, и зато данас ревносније него икада: „Куда иду добровољци?"

А одговор на то питање дају сами добровољци. Дају они тај одговор оружјем у руци борећи се против унутрашњег народног непријатеља и дајући своје животе у тој борби. Дају они тај одговор кроз дивне песме, из којих избија љубав према родној груди и према своме народу. Дају они тај одговор кроз хумани и просветни рад, као и онда када својим мишицама помажу сељацима при пољском раду. И најзад дају они одговор народу своме кроз многа предавања која су широм земље одржана, а у којима се објашњава добровољачки пут и добровољачки циљ.

Јер, кад добровољци воде бор бу са комунистима, то већ значи један став. То значи да добровољци неће комунизам, неће јеврејске комесаре, неће државу пролетера. Добровољци се боре да не дозволе да српски народ постане бесправно робље. Добровољци су антикомунисти. Добровољци су српски националисти. Кад добровољци створе родољубиву лирику, која по својој искрености и топлини надмашује све што је до сада у нашем народу на том пољу створено, то не могу бити празне речи. То је љубав која из срца избија. То је љубав која их покреће. То је љубав за коју се гине. То значи да добровољци воле свој народ и да му само из те љубави служе. Кад добровољци залазе у села и помажу сељацима при обрађивању поља, или кад уче неписмене писмености, или кад прихватају и помажу избеглице, кад својим приредбама и предавањима подижу дух народни и шире просвету, то значи да су добровољци носиоци једне социјалне мисли која треба да се оствари кроз рад и напоре, а не да остане само празна фразеологија. Све то доказује да добровољци знају куда иду, знају шта хоће, зато су они и могли да запевају:

„Идемо зато своме циљу,
Јединству, срећи, рода свог".

Зато чујте нас и разумите шта хоћемо:

Хоћемо слогу целокупног Српског народа без деобе на партије и фракције, а то се може постићи док нема комунизма, зато хоћемо смрт комунизму. Хоћемо да цео наш народ буде као једно биће, као једна мисао, као једна воља, јер само тако можемо одбранити своје интересе и сачувати свој народ за сутра. Хоћемо да се мудрост зацари у свим српским домовима како се не би у лудо давале српске главе, јер и народни песник каже: „Иди мудро не погини лудо." Хоћемо чојство и јунаштво, али само оно јунаштво које користи народу. Јунаштво које школи околини није јунаштво већ разбојништво. Хоћемо да знамо истину па ма каква она била, а не да се заваравамо и обмањујемо фантастичним стварима које гради машта појединаца. Хоћемо реалну народну политику а не партиско политизирање, које је народ и довело до данашњег тешког положаја. Хоћемо државу под вођством Краља. Не везујемо се ни за кога до једино за свој народ и своју отаџбину, јер знамо да у политици нема пријатељства него постоји борба интереса. Свесни смо да се не смемо пружати више него што нам снага дозвољава, зато нећемо ни себе нити свој народ да увлачимо у опасне авантуре него се старамо да сваки наш потез буде добро одмерен и прорачунат.

Ако се овим служи икоме другоме сем српском народу онда нас каменујте као издајнике. А ако се служи само српском народу онда нам пријните и ви и помозите нас у овој борби јер издајник је онај који не помогне брата свога.

МИОМИР М. БАКИЋ

Митраљезац Шестог добровољачког пука

К У Л Т У Р А

КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године под окупацијом и српска култура чинила је своје.

За културно развијање прилике су биле више него тешке, јер су се просветни радници тешко сналазили, још теже усрдсређивали на своју струку — културну делатност.

Па ипак, и поред свих ванредних околности, било је рада, било резултата и у науци и у филозофији и у књижевности, и то добрих.

ОРИГИНАЛНА ДЕЛАТНОСТ

Оригинална делатност на научном пољу, иако на око сужена, за ове три године дала је прилоге, чија историска вредност остаје непобитна. Научни прилози што су их дали Петронијевић, Миланковић, Чајкановић, Вл. Петковић, Драг. Костић, Свет. Ристић, Н. Поповић, Ф. Медић и толики други, било по часописима било по листовима, доказ су континуитета научног напора.

Изишло је и више оригиналних научних књига.

Главни научно-филозофски рад био је усредсређен у часопису **Просветни Гласник**, који је с пуном паром наставио своју дугу и лепу просветну мисију. У њему се могу наћи много вредних и нових прилога из такорећи свих научних грана, писаних јасно и прегледно, да су на корист и широким просветним радницима. Под редакцијом В. Јонића и Ф. Медића ово просветно гласило учинило је све што је могло да српска научна мисао не угине.

Исто тако и дневни листови доносили су културне прилоге, нарочито у својим божићним и ускршњим бројевима.

Као што су се читаоци и сами могли уверити **Српски народ** је културним проблемима посвећивао нарочиту пажњу, у сваком броју доносио што већи број оригиналних прилога, увек тежећи да српску научну мисао доведе у склад и са традицијом и са општим потребама.

За ове три године, оригиналног рада било је и у књижевности.

На првом месту треба забележити наставак рада **Српске књижевне задруге**. Под руководством Св. Стефановића, а уз сарадњу других угледних књижевника, ова наша најстарија књижевна установа, издала је неколико вредних писаца (Настасијевић, Ј. Спиридоновић) објавила антологију модерне српске приповетке и антологију модерне српске лирике.

У највећа издавачка предузећа за ове три године спада **Југоисток**.

Издајући било домаће било стране писце, ово предузеће је такорећи неуморно деловало и објављивало вредне књиге из свих интелектуалних подручја.

Пре свега, **Југоисток** је издао низ научних дела, писаних јасно и прегледно, па је на тај начин интензивно популарисао научна дела у најширим слојевима. Објавио је дела и српских и страних научника.

Југоисток је нарочито много урадио на књижевном пољу. Штампао је низ српских класика (Његош, Л. Лазаревић, Глишић, Ст. Поповић) затим у колекцији **Бисери** издат је врло велики број најугледнијих страних аутора, па онда у серији **Позоришне библиотеке** опет велики број домаћих и страних писаца, а с нарочитом пажњом издавена је дечија библиотека, врло укусно опремљена и богато илустрована.

Како у погледу штива тако и у погледу технике **Југоисток** је своја издања одржао на достојној висини.

Издање **Напред** такође је било активно и врло про брано у писцима и опреми.

Са своје стране и **Српски народ**, као што је познато, приредио је конкурс за песме, приповетке, романе, на којима су се појавила неколико нових имена и таленти, потпуно у духу српске књижевне традиције. Из броја у број, **Српски народ** је доносио бар по неколико прилога, било из класичне, било из савремене књижевности. Поред тога, у својој критичкој рубрици увек је било речи о српским писцима, о актуелним књижевним проблемима, у намери да се вредности истакну, литерарни спекуланти онемогуће.

И сликарство и вајарство радило је лепо и скромно. Приређиване су честе изложбе с врло великим бројем излагача, продаја уметничких дела била је као и пре рата, јер београђани воле уметност, имају изређени укус, купују радо успела уметничка дела. Сви листови доносили су уметничке приказе од људи који су и пре рата већ били познати.

О позоришном животу, заједно са балетом, за ове три године, има се с похвалом рећи да је он и у Београду и по унутрашњости, и по селима, настављен без застоја. И позоришни писци и глумци и редитељи својски су се залагали да и за време тешких дана што савесније послуже богињи Талији.

ПРЕВОДНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године и на преводном пољу учињено је много.

Како је српска читалачка публика била жељна добре књиге, то јој се стално излазило у сусрет, тако да је тешко све преведене књиге и набројати. Срећена библиографија најбоље ће показати постигнуте резултате.

Од најстручнијих научних дела па до књиге за најмлађу децу, од разних страних писаца превођена су дела позната широм целога света, увек у првокласној опреми, увек илустрована ако је то било потребно.

Јер добра књига, наша или страна, увек је код нас добро пролазила. Нарочито је издавачко предузеће **Југоисток** проширило преводилачку делатност на све књижевне гране: приповетку, роман, драму итд.

Српски народ такође је доносио преводне прилоге како из науке, књижевности, уметности, руководећи се вредношћу самих писаца, а не њиховом националношћу.

С правом се, дакле, може рећи да је за ове три године на преводној књижевности учињено много. А то се могло постићи само на тај начин што је интересовање било живо, што српски интелектуалац и под најтежим приликама има времена и воље да бар за који часак држи књигу у руци, прати шта се у свету догађа, или неће заборава у уметничким истинама — у лепоти.

КУЛТУРНА ИСТРАЈНОСТ

Из овог кратког прегледа види се да српски народ за ове три године на културном пољу није зачамно. Његови су синови писали и преводили, сликали и вајали, његова су позоришта и у престоници и у малом граду и на селу радила — те је на тај начин научна и уметничка мисао и даље кишла својим током.

Закон понуде и потражње на научно-уметничком пољу претворио се у закон културне отпорности, у исконо одржање своје мисаоности, своје осећајности. Ту је заиста било резултата. А тако је и морало бити ако један народ културно хоће да живи а не да мре, ако хоће и у најтежим приликама да, поред дневног живота, истраје у лепоти и доброти.

Наш лист, **Српски народ**, са своје стране чинио је што је више могао, да се на културном пољу, у лепоти и доброти што снажније истраје, да се не клоне, да се покаже добра воља, да се људи добре воље потстакну на племените радње, на стварање а не на обарање, на искону заповест — радити. Радити прво за целину, па онда за појединце, јер прави културни рад доноси плодове опште благодети: он мири, он уједињује, он указује на достојанство а не на понижење људи, он остаје историска слика времена и прилика, он је благодетни идеализам, који сваки може потписати, јер прави културни рад је сабирно дело самог народног генија.

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ
(Цртеж: С. Бојовић)

ДУША ЖИТА

Преко целог дана и преко целе ноћи у селу зује вршалица и тапкају коњи мукло по најскупоценијем своме путу, по зрелом класју разастртом око стожера.

Одлазим уморан око поноћи.

Птице певају под мојим прозорима, на месечини.

Из кута собе, на чијем поду лежи светла трака злата, залази ме мирис свежег хлеба.

То је душа жита.

СУША

Над пољем бескрајним трепери ужарени ваздух.

Високо пламти сунце, никад веће.

Једна крава уморним ходом иде плитком бари.

Узалудно дуго њуши испуцано пљаво дно са кога је вода одавно ишчезла.

Затим подиже главу и замишљено гледа у хоризонт.

Тихо, тихо мукне и нема снаге да се врати натраг.

СТАРА ЦРКВА

Дрвену снагу њену већ треће столеће изједа црвоточина.

Поцрнела, сатрулела крова нагиње се све више земљи.

Камени олтар је већ одавно заборавио звуке пространих молитава простог сељачког народа, а слепи мишеви, приљубљени уз брвна, чекају да се село утиша сном.

Тада излећу нечујно у ноћ, а место њих, у посрнулу цркву, прикрадају се сени негдашње пастве.

Сени нагло застају пред пустим олтаром јер узалуд на њему траже Христа да пред његовим ранама падну на колена.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

ПРИПОВЕТКЕ МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

Уласком у СКЗ, Момчило Настасијевић је најзад и коначно ушао и у ред српских класичних писаца.

На тај начин је у развоју српске књижевности одређено место писцу, чији дарови круже над свима просторима уметничког Балкана.

*

Приповетке Момчила Настасијевића су свет за себе.

Пре свега, оне су писане ванредним српским језиком, каквим после Његоша и Ст. М. Љубише код нас уопште није писано. Не само да су то бисране речи, не само да је свака реченица негована и одневана, већ је то језик који, такорећи, звучи неком космичком питомином — из народа, али као са небеса дат.

Читаве студије могле би се писати само о тој специјалној језичној страни Момчила Настасијевића, и није чудо што ће за његову прозу речено да ће се странци на њој учити српском језику:

„Зато незлобиви осванут и на мој глас млечно попевају долином. И мотика и бусен, и оштроуреза коса травом, и секира у гори моју песму одаје."

Са Момчилом Настасијевићем мајсторство српског језика, достигло је врхунац лепоте словенског изражавања уопште.

*

Приповетке Момчила Настасијевића свет су за себе и по свету који обелодањују.

Настасијевићеви јунаци су простонародни људи, с душевним радњама и духовним животом таквих размера, да у запећак бацају такозвану компликовану психу модерног човека. Нико од српских писаца с толико стваралачког познавања није уронио у митску искон, у прапократаче људских збивања, у тајанства вишег, судбинског пореткa: нико с толико кротости, благости, чедности није испевао психоаналитичку песму српског човека, с душом као снег белом, као снег развејаном, с душом толико подобном за душевне послове:

„Ко било да си, добро нам дошао! Како те благодетни ветар доне, празник нам је живети: реци нам, не затаји, чиме да те задовољимо, шта на поклон да ти дамо?" — Полакоте, браћо, Богом заиман ја не знам до за давање, а тиме није ли ми све поклоњено?"

Са Момчилом Настасијевићем, тим српским Достојевским, српска књижевна радња напушта поље уобичајене лаке уметности и постаје грађа за нову словенску карактерологију.

*

И по изразу и по садржини писац ванредног сро-

СВЕТОЛИК ЛУКИЋ: САВСКО ПРИСТАНИШТЕ

Бурни живот ратника и песника »Сербијанке«

ОДЛОМАК ИЗ БИОГРАФИЈЕ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ

Време у коме је живео, радио и у коме се изграђивао Сима Милутиновић-Сарајлија, несумњиво је најнемирнији отсек српске историје. То је, у националном погледу, почетак века ослобођења и рађања нове државе на старим разореним косовским темељима, рађања у мору крви, у колективним жртвовањима на пушци, ножу и коцу »поколења за пјесму створеног«. У културном пак смислу Сарајлијино време јесте цветања романтизма, најосећајнијег и највихорнијег покрета духа људског.

Како се ванредно поклапала усталасаност маса на европском континенту са разбукталостима културне мисли и стваралачког нагона!

У овакавим општим и локалним околностима развијао се највећи романтичар српске књижевности.

Али и да ове околности нису пратиле и, коренито прожимале живот Симин, он би био оно што јесте. Створен необично, од првог до последњег свог даха изживео је свој век немирно, пађенички и славно. Највећи авантуриста српске књижевности, и то не у апстрактном смислу, у смислу једног Милована Видаковића, који је био ненадмашни авантуриста само у својој уобразиљи. Пун крајности, цео му је живот једна неукротива динамика, један немир са знацима благослова, јер стишан, срећен, непокретан минуо би тај живот незапажено.

Усред великих бурних догађаја распламсавао се песник »Сербијанке«, један од највећих наших старих лиричара и писац прве историје српског ослобођења за које се и сам борио на фронтовима крви и мисли.

У основи, иако ратник, иако је волео театралности, иако је опевао и клицао крв, огањ, смрт, ипак је то била једна предобра душа, безлобни несебични сиромашак, чији су дани пуни несхватљивих скокова и корака али никако мировања, дремања или ситног задовољства.

*

Пореклом из ужичког краја а можда чак и испод Дурмитора, одакле су му родитељи побегли пред кугом у Босну, Сима Милутиновић је рођен у Сарајеву 1791 године од оца Милутина Симовића и мајке Анђелије, унуке славног борца против Турака Баје Пивљанина. Када је имао тек две године, опет због куге, бежи с родитељима ка Србији, у Београд, који су тада држали Аустријанци. Тек 1799 дођу у Земун, али ту и остану са својим јединцем, јер су Турци поново повратили главни српски град.

Сад се и у Земуну, нарочито међу децом, појави зараза. Родитељи га због тога шаљу у Београд да учи прве школе код једног приватног учитеља. У то време још педагози сваке врсте најрадије су се служили у васпитању омладине омиљеним средством — батином. Отприлике, владало је неко просвећено батинаштво, чиста »убојна методика«. Зато је Сима код прве лекције био добро изударан што га натера да донесе крајњу одлуку: бекство. Отац га враћа кући у Земун.

Основно школовање добија у Сегедину. И ту су владале батине, али некако се издржало у приправљању за гимназију у Сремским Карловцима. У гимназији, као ђак петог разреда, односно »слушатељ поезије«, узбуркан догађајима Првог устанка који је већ почео у Србији, он пише једну сатиру и то, ништа мање, него против патрона гимназије, врховног поглавара православне цркве у Аустрији, »громогласног« митрополита Стевана Статимировића! Сима се бунио против става митрополитовог и околине му према стању у Србији. Свој напад на митрополита чита најинтимнијим школским друговима, међу којима је и Димитрије Давидовић, будући отац српског новинарства, законодавац Милоша Обреновића и његов најслободоумнији секретар, као и брат проте Матеје, Сима Алексић-Ненадовић, чију је погибију на Дубљу 1815 дочније у Видину ожалио у песми »Опјевка младог српског племића Симе Алексића«.

Неко од другова одаје стварр управи школе која се, наравно, показује врло агилном у кажњавању: Сима буде избатињан, искључен из гимназије са Давидовићем и још шнеколицином и чак полициски протеран из града српске митрополије! Па ипак, дочније, после седам година, прогнаник и кажњеник сећаће се пријатно ове школе у песми »Основа карловачких школа«. У тој школи, многи младићи »књижни живот љубит' започешек, свакако и сам песник, а »сама радост тог је до вијека« уверава биваши ђак.

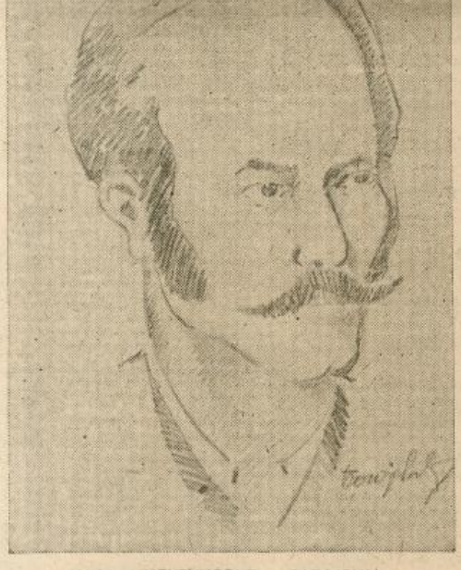
Опет код родитеља, у Земуну. Учи, за ово време, грчки, који је тада био трговачки језик, да би помагао оцу, негдашњем кожару, у трговини. Дунавом је превозио жито у Мађарску, али и ту није био без нарочитих доживљаја. Углавном се показало да није за трговину, практичну страну живота.

Са родитељима прелази у Београд који је ослобођена српска војска. Шеснаестогодишњи Сима постаје писар у Совјету. Једно је време ученик Доситијеве Велике школе, заједно са Вуком Караџићем, а 1812 чак и предавач исте школе. У Београду је и доживео прву своју љубав, које ће се сећати целог живота а коју помиње и у »Сербијанки«.

Ах, Ф... о, јединице мајке,
Београдско само себи равна!
Љепшо дивна и доброто душом,
. . . . . .
Никада те прегорјети нећу!
Некрштеном вољела си мене...

Али кад је оно Србија била 1813 у агонији, закрвавило је Симово родољубиво срце. Он сместа напушта канцеларију и лети међу добровољце на Дрину, у чету фамозног Зеке Буљубаше и постаје један од хиљаде »голе браће«. Жестоко се борило на Дрини, »обустављајући сву силу турску док измакне сва српска војска«. Једва је ко од »голе браће« остао жив. Чак је и сам Зека Буљубаша погинуо.

Ал' док паде Зеко Капетане
Са свом вјерном прекодринци браћом

СИМА МИЛУТИНОВИЋ »САРАЈЛИЈА«
(Цртеж: С. Б.)

. . . . . .
И Турцим' је закукала нена!...

певао је дочније Сима у »Србијанки« у којој је усталом опевао целокупну српску борбу оба устанка.

Да би трагедија постигла свој врхунац, поред отаџбине Сима губи и љубљену Фатиму, дивну Туркињу, и целокупно имање својих родитеља.

Преостали борци из одреда Хајдук-Вељкова, кад су већ били разбијени од Турака и остали без свог вођа, долете у Београд и у последњим часовима запале град и направе пустош у њему. То је била осveта што је Београд, док су они гинули са својим Вељком, водио јалову и интригантску »совјетску« политику.

У пожару и пустошењу овом нађе смрт и Фатима. Сима се дочније јадао како су је убиле »узбјеснивше бећарине при преврату сроглава Србије...« А родитељи његови, оставши наједном, после толиког напора, без игде ичега, пођу у иностранство, у неизвесност са осталим главарима и избеглицима српским...

Убрзо и сам прелази у Земун, али родитеље ту не нађе. Они су били пошли даље, у Влашку. Онда преко Панчева пође у Арад, где су већ тамновали у оковима извесне српске војводе Првог устанка. Новчаном потпором великог српског добротвора Саве Текелије, а на прекињање заточених српских великана, Сима пође у Беч да моли њихово ослобођење. Успева код »кесара« да се Срби у арадској тамници ослободе само окова...

Из Беча наставља лутање. Долази у Трст. Неки трговац му даје новаца да Стиже до Далмације. Нешто му могао кренути даље, маштина. Поучава ђаке у једном селу. Долази у Сарајево које није ни запамтио. Узбуђују га гласови о поновном устанку. Жели натраг у Србију. Враћа се и постаје у манастиру Благовештење писар код владика Дионисија. У овом манастиру је написао и молбе руском и турском цару, у име народа, вапијући за помоћ и правду.

Кад је букнуо Таковски устанак 1815 Сима је међу устаницима чије прве победе је дочније, у Видину, опевао. Нарочито му је чувена велика тужбалица »Опјевка младог српског племића Симе Алексића«. Са мастиоником и пером између пиштоља, ишао је с војском српском будући историчар и песник тих догађаја.

Веселин Филиповић

МЕМЛИНГОВА НАЈЛЕПША МАДОНА

МЕМЛИНГ

— ФЛАМАНСКИ РАФАЕЛ —

У доба петнаестог века фламанска уметност је освојила целу Француску. Проширила се на исток преко Рајне а културне и индустриске везе ове богате земље пренеле су је чак преко Алпа. То је она цветна периода фламанска када је њена уметност потиснула талијанску и из ње које је нешто касније заблистао лик великог Рембранта. Распевану лепоту и начин стварања, пуну необуздане снаге, допунила је фламанска школа дубином мисли и озбиљним схватањем живота. Својим богатством и свим могућностима погодни за то уздигла је она своју уметност на један импозантни ниво, који је изазвао завист целе суседне Европе. Талијански дворови расадници оног плодног и толико познатог стваралаштва слали су своје питомце да од фламанских уметника науче сликати „истину живота". Начин тог чувеног сликања састојао се из сопственог реализма и мешања са уметницима повеклом из Фландрије који су собом донели укус и префињеност дворова Валоа. Оно што су Талијани дали у декоративном смислу остварили су Фламанци у техници боја. Велаксез је тај који је први употребио масну боју али Фламанци су усавршили сикативе. Њихове боје су интензивне и пуне дотле неслућених ефеката. Мањоничарском умешношћу измамљивали су они из својих палета невероватне могућности и сензације. Слике њихове су сочне, необично јасне са оличеном карактеристиком фламанском — чулношћу, која није напуштала њихову инспирацију чак ни при обради религиозних предмета.

Међу овим уметницима чија би имена била: Ван Ајк, Хуго Ван дер Хус, Рожје Ван дер Вајден, Герхард Давид и Дирик Бауц засебно место заузима Мемлинг из Брица, чије доба цветања обухвата периоду између 1468—1489 год. Савремениии још назвали су га фламанским Рафаелом. Овај уметник један у групи од најобдарениjих уједно је и најпривлачнији сликар фламанске школе. Његови деликатни и необично лепи портрети у које је уносио сву чар своје ватрене личности красе дворнице многих европских музеја. Изванредан естетичар оживео је својом кичицом кроз језик боја најтананија осећања своја, осећања која стоје високо изнад гомиле. У ово доба живот беше веома лак и релативно слободан У пределима обавијеним прозрачном атмосфером веселог и елегантног живота могло се стварати са нарочитим еланом.

Била је то логодна клима за Мемлингову топлу нарав. Необично леп портре „Мартин фон Невенхофен" одише сав једним новим духом који је почео поткопавати бића фламанских уметника То је оно интересантно доба када религија по Европи слави свој величанствени успех. И Мемлинг даје неколико врло примамљивих и прецизних верских композиција. „Дарохранилница Св. Урсула" је мало ремек дело.

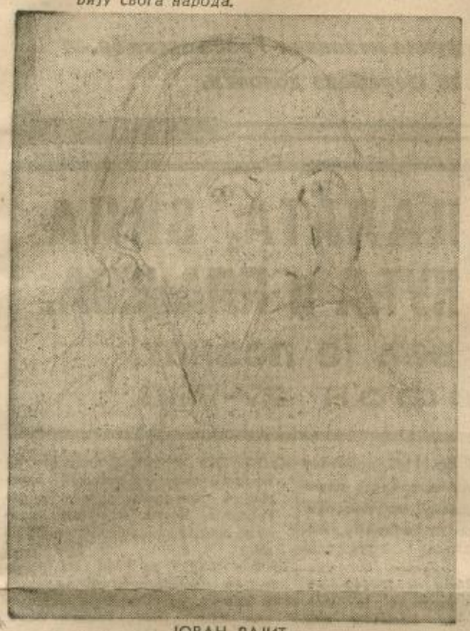
Али нешто врло значајно запажа се код њега. Његов идеал није мадона — светица. већ мадона — жена Он хоће још нешто више Толико великих мајстора жртвовали су свој геније масовној производњи скрушених светаца и сремежљивих мадона Тада то беше у моди Купци су то захтевали а закон живота је и тада био прилично суров.

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Грандиозно дело првог српског историчара

Јована Рајића

Навршило се 150 година од како је изашло грандиозно историско дело нашег првог историографа Јована Рајића, великог родољуба и неуморног и пожртвованог радника за добро свога народа, који је цео свој живот посветио истраживачком раду како би се што више одужио своме роду и отаџбини. Учинио је велике услуге своме народу, оставио многа дела. Најважније његово дело јесте његова историја, која је постала фундамент целокупног нашег историографског стваралаштва. Сада, у овим историским тренутцима које преживљујемо, треба да се са пијететом сетимо овог великог родољуба који је још пре 150 година написао целу историју свога народа.

ЈОВАН РАЈИЋ

(Цртеж: М. М.)

Пре Рајића наша књижевност није имала праве писане историје. Национална катастрофа наше државе прекинула је и нашу књижевност пре него што је у своме наглом развоју захватила све књижевне родове. Зато смо, и поред догађајима богате прошлости, имали веома мало историских списа. Политички слом деспотовине, петстогодишње ропство под Турцима и несигуран положај у Хабсбуршкој монархији спутавали су развој наше књижевности. Но чим су прилике постајале сношљивије, када су културне воће могле да предахну од борбе за егзистенцију свога народа и када је народ могао бар за тренутак да остави борбу за свој опстанак и одржање националне индивидуалности, одмах се примећивао интензивнији рад на националној књижевности која је имала великог значаја у изграђивању нашег национализма.

Живот и рад Јована Рајића

Рајић је био већ у седамдесетим годинама када је изишло његово дело. Родио се 11 новембра 1726 у Карловцима. Прве науке учио је у родном месту у школи Емануела Козачинског и других професора Руса који су у другој половини XVIII-ог века ширили просвету а с њом и руски утицај међу Србима у Војводини.

По природи даровит и способан Рајић се још као дете истакао те му се убрзо нађе мецена који га посла на школовање у католичку гимназију у Коморану. Запажајући његове способности наставници језуити покушавају да га приобију за унију. Уплашен овим Рајић бежи и наставља школовање у евангелистичкој гимназији у Шопрону. Одатле, жељан науке одлази пешке у Русију откуда се у то време наука импортирала међу Србе. Остао је четири године мучно живећи услед слабог материјалног положаја. После тога враћа се у Карловце— по уму учен, по срцу идеалан. Међутим, то није била средина за њега; његови ружичасти педагошки и научни идеали ударали су о суху прозу необразоване средине која га није могла схватити ни разумети. Разочаран Рајић се поново враћа у Русију, царство православне науке. Доцније је био у Цариграду али изненадна појава куге уплаши га те побегне одатле у Свету Гору. Остао је око два месеца студирајући старе рукописе али неповерење у неразумевање хиландарских калуђера учинило је да му нису дозволили да употребљава све књиге и повеље које су му могли дати. Он проучи оне књиге што су му дали, учини изводе из њих и затим се опет врати у Карловце.

У то време је већ био у целом Српству цењен као један од најучењих људи. Још у доба младости Доситијеве изношен је омладини за пример.

1772 године (а било му је тада 46 година) прими монашки чин у манастиру Ковиљу. Буде изабран за игумана, али иако је до смрти остао у манастиру, на положају игумана оста врло кратко. Завидљива околина почела је плести разне сплетке против њега. У томе су предњачили његови поточњени, људи прости и необразовани, али од утицаја код старијих у Новом Саду и Карловцима. Умро је децембра 1801 године дубоко ожаљен од целога Српства.

Карактер Рајићеве историографије

Филозофија Рајићеве повести води порекло од његове филозофије живота. Његови погледи на свет су обојени бојом богословца историчара и врло су често поткрепљене наводима из библије. Он мисли да је цео систем овог света у узајамном савезу а да се одржава узајамном везом.

Увидевши овако уређење природе и чувши пратњу речи Божије »убојалсја, да некако, или с леним рабом осудитсја или јако гнилии уд в тело обшества своего покажетсја«, намерио је да покаже »крајњу усрдност« и љубав к своме отачаству и то не речју и добрим жељама него делом. И када је размишљао у чему би се своме отачаству показао услужан »внутреное некое ошутил в себе, тако реши, дановениje«, да би то учинио, укратко описавши старине и прикључења рода свога, поискавши сведочанства у доста верних аутора. Још је више желео да напише повест рода свога, кад је видео како је историја свију народа описана са славом а »једни точију народ сербскии в забвенију и последнем презрении остал«. Ревност му је и то умножило што су странци описивали повест српску црним бојама: »њихову (српску) храброст за варварство, врлину за злочин узимали, славу њихову и храбра дела ћутањем прекривали. Српска повест треба по његовом мишљењу да има други задатак те зато хоће да је пише.

Из излагања какав задатак ваља да има писање српске историје јасно се виде његови погледи на задатак ове науке. Он хоће поуку из прошлости, образовање друштва српског, учење будућности из прошлости. Свако је дело, вели, дужно да буде спојено с неком благом намером, те је и он крајњу намеру имао да описавши примере храбрости, верности и трудољубља, побуди читаоце на подржавање врлине, да би се тако у његовом роду развила љубав и сагласје, да би се сваки читалац поучио благонрављу и честости, те да би могао бити часним човеком и добрим хришћанином. Сврха његова је не само национална већ још више религиозно-морална, јер није задатак филозофског и богословског дела да исправља морал, већ је то задатак дела историског. Али и поред оваквог богословског посматрања историје Рајић не заборавља да је повест учитељица и политичког живота. Она учи разуму и премудрости.

Модерна филозофија западноевропских мислилаца која је толико утицала на Доситеја и начинила га тако значајним чиниоцем нашег умног развића, није се дотакла духа Рајићевог. Он је остао доследан својим конзервативним схватањима и љубави према богословској науци и православљу. Живот и прикључења Доситеја Обрадовића изникоше из слободоумног духа који се крајем XVIII века дотакну и нашег народа; изникоше из путовања и проучавања страног света, из читања и слушања слободоумних западноевропских филозофа.

Рајићево дело било је за оно време толико грандиозно да је вредело више од свих дела његових савременика. И после Рајића оно је остало извор из кога су се црпели податци још дуго времена. Доцнији историчар Иларион Руварац у једној расправи каже: »Ово је дело (Рајићева историја) било основ свеколикој историописној деловању српских научника, архив ком су притицали кад им је требало дознати шта Константин Порфирогенит о Србима повестује, шта Бонфиније прича, како Мавро Орбини родословље господара српских излаже, шта ли архиепископ Данило казује.«

Из овога се види шта је значио Рајић за доцнију генерацију наших историчара. Он је био први који је схватио значај историје за културно-политички живот једнога народа и који је ову књижевну грану поставио на сигурне темеље у нашој књижевности.

М. Ђорђевић

МЕМЛИНГ

— Фламански Рафаел —

(Наставак са 18-те стране)

живота је и тада био прилично суров.

У делима Мемлинговим осећа се ватрена жудња за променама. Демон новог обузима његову инспирацију и са лаким приказима из живота почиње он своју у неку руку реформу коју убрзо следе многи савременици.

Али то још није довољно. Он би желео да слика лепе жене са бујним рамењима и блиставим осмехом. Расплетене брокате и меке тканине у чијим се дефинисаним наборима може показати толико технике и суптилности. Сликати злато и занимљив живот. Фигуре ктитора и далеке перспективе предела. Изнутра се из влажних зидина манастирских и суморних дворова дегенерисане господе. Винути се међу народ, тамо где са физичким здрављем другује и истинска радост живота.

Није ли то све тријумфална пристрека генију који ће кročити на њ. Рубенсу, који ће све ове покушаје и бојажљива хтења оваплотити у својој моћној и фасцинирајућој уметности. Мемлингов значајан рад лежи баш у овој предестинацији истинског. Он није изразит као Ван Дајк али је прилично смео и љубак. Талијански идеализам и сопствена оличка стварног посматрања живота пронашли су у његовим делима јединствени израз.

То је баш оно због чега овај фламански Рафаел није остављено за собом само траг, већ једно истинско дело неопходно по својој вредности за поколења која су дошла.

Н. М.

Роберт Кох

Свако, ко би данас споменуо име Роберта Коха њему би било сасвим јасно о коме се ради.

Године 1866 свршио је медецински факултет и добио титулу доктора један млад, пун амбиција медицинар: Роберт Кох.

У Волштајну, код Бомста, почео је са својим првим радовима и испитивањима на бактеријама. Тиме је често долазио у сукоб са својом женом Емом Франц, са којом је све своје патње и разочарења заједно сносио. Она му је увек пребацивала на његове кавезе са белим мишевима на којима је он вршио своје експерименте. Тим својим експериментима он је често заборављао на своје пацијенте, са којима се увек дуго задржавао, што му је доста времена одузимало од његовог много важнијег посла.

»А напољу те чекају пацијенти«, отпочињала је г-ђа Ема.

»Свеједно, они умиру и без мене«, одговорио би лаконски Кох.

Године 1876 путује Кох у Бреслау да би своја досадашња открића на пољу бактерија доставио науци. Ту је добио и место сталног лекара, а и добро поред тога приватну праксу.

После свега овог долази заслужена награда; он је позван у Берлин у Министарство здравља, где је у своме лабораторијуму проводио у испитивањима 16—18 сати. Он је сада радио на новом пољу: борби против туберкулозе.

И опет иза безбројних патњи, неуспелих покушаја, дође успех; године 1882 пронађе изазивача туберкулозе, такозвани Кохов бацил, што му је донело масу одликовања, ордена и почасних назива. Али Кох остаде и даље само скромни истраживач који све то није ценио, и коме је само стварање причињавало највећу радост.

Појавила се колера у Египту! Та вест се муњевитом брзином раширила по Европи. Болест се прво појавила у Диамету, а одатле се ширила по читавом Египту. У то су време Кох у Берлину и Пастер у Паризу поставили нову теорију о заразним болестима, а кодера је још у старим временима позната као заразна болест.

Ново поље рада би откривено за Роберта Коха, и он са својим асистентом Гафкијем крене на југ. Исто тако и Французи су послали своја два лекара: Пјера Ру, најпознатијег ђака Пастеровог, пронлазача серума против дифтерије, и Тулија. Не мислећи на безбројне опасности радили су Кох и његов асистент.

Исто тако су и две епидемије у Минхену и Хамбургу спречене Коховим упутствима, и брзо побеђене.

Живот Роберта Коха је био пун авантура, тако је он прошутовао скоро целу земљину куглу: Египат и Индију да би утврдио са сигурношћу узрочнике колере; посетио је и Америку и Јапан; Италију у којој испитује маларију: Јаву и Нову Гвинеју, све те земље Кох је видео и осетио колика је страшна моћ заразних болести кад се оне не би сузбиле.

Своје последње дане живота провео је у Волштајну, код Бомта, где је први пут открио туберкулозни бацил, где је први пут осетио да стварно може и мора помоћи човечанству. И он је помогао. Својим дугим истраживањима по целој земљиној кугли успео је да се дигне до величине чувеног научника и истраживача. Живот истраживача који је био пун авантура, и који је сав живео за велику ствар којој се и предао.

Године 1910 угасио се живот једном од највећих научника истраживача свете Роберту Коху.

Ј. Р. Башић

ПРИПОВЕТКЕ МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

(Наставак са 17-те стране)

ка, писац напредног духа, писац нове осећајности, нове мисаоности, новог језика. — Момчило Настасијевић је име за чије ће се проучавање везати лепи и благородни послови.

Ваљало је да је и СКЗ једном студијом у издању његових приповедака указала да више нема двојбености у погледу Настасијевићевог великог дара, велике вредности.

Писац, који је изнад свих космополитизама — рационализма, романтизма, мистицизма — писац снаге и зрелине која буде само осећања вишега реда, Настасијевић остаје националана драгоценост какву је једино искони Рудник могао подарити Српству.

С Момчилом Настасијевићем српска проза добила је епопејску красоту сразмерну само словенским водећим духовима у лепоти и доброти.

Српска књижевна задруга. Књига 310, кола XIV. Момчило Настасијевић: Приповетке. Београд 1944 год. стр. 183.

— Ђ.

БЕОГРАДСКА
ОПШТИНСКА
ШТЕДИОНИЦА

Прима улоге на штедњу
Отвара ћекуће рачуне
Врши све банкарске послове

За све улоге
код штедионице
гарантује
ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

ПАЖЊА — БИЦИКЛИСТИМА — ПАЖЊА
„ИКА"
Стручна механика! — Врши све опште поправке бицикла као и шваjсовање, прављење нових превозних бицикла, тандема и дамских бицикла, лакирање по вашем укусу, вулканизирање спољних и унутрашњих гума.
„ИКА" ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ НАША ДЕВИЗА. АКО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА ОПРАВКУ БИЦИКЛА ИМАЋЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИКЛ.
„ИКА" *стручна механика- Гробљанска бр. 44*
На позив телефона долазим.

„Раде Нешић" — продаја, ПАЛАТА, ВИЛА КУЋА и ПЛАЦЕВА.
Високо очувани реноме наше фирме већ је познат.
Краља Милана број 20. -:- Телефон 27-796.

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу и заштитну легитимацију изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Јелисавета Нешић. 270 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од начелства среза Жичког у Краљеву изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Ђорђевић. 271 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1283 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Јекић. 272 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Таточине срез Крагујевачки,изгубила сам. Оглашујем је заневажећу. Добрила Динић. 273 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1 добивену из општине Белошевачке срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем језа неважећу. Радосав Банковић. 274 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Која Павловић. 275 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену изпретстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Елка Остопенко. 276 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Вучковачке, срез Грушански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Богољуб Богдановић. 286 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 58 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Маринко Аврамовић. 273 3—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од претстојништва полиције у Ужице бр. 8, оглашавам неважећом. Драга Виторовић, дом. —Ужице. 279 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од начелника среза Ужичког за 1944 год. оглашавам за неважећу, пошто сам исту изгубио.Анџић Страхиња, Мачкат — Ужице. 278 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5148 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Лепосава Милетић. 284 1—3

ДОБИВЕНО сведочанство I разреда женске гимназије у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем исто за неважеће. Анђелија Ђурчић, родом из Крушева. 288 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5147 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живко Милетић. 285 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ Бр. 2 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Ђорђе Вучинић. 275 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1142 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Антоније Јовановић. 276 3—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милошевић, са станом у Добрачиној ул. бр. 12 напустила је моју кућу и отишла незнано куд. Тражим од ње да се у року од 15 дана врати на продужење брачног живота, у противном повешћу бракоразводну парницу и од данас све дугове, које она учини нећу признати. Јаничије Милошевић, предузимач из Крагујевца. 287 1—3

КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ издату од железн. задруге бр. 270, оглашавам неважећом, јер је изгубљена. Косић Милорад, приправ. надзорника пруге — Ужице. 280 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 год. издату од претстојништва полиције у Ужице, изгубљена је, оглашавам неважећом. Тоскић Олга, домаћица — Ужице. 281 1—1

МОЈА УНУЧАД: Наталија, стара 9 година и Радивоје Ћосић стар стали су са њиве на којој су растали суса њиве на којој су радили. Молим сваког ко ма шта зна о њима да јави Димитрију Ћосићу, земљорадницу, село Буковче — Неготин. 277 1—1

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

Браунс
ЗАШТ. ЗНАК
боје за тканине у кесицама
Једноставно и успешно бојадисање
Готовабојаспремна одмах за употребу.
БОЈЕ за ТКАНИНЕ
ПРОИЗВОДИ:
ВИЛХЕЛМ БРАУНС
БЕОГРАД
Ресавска 24 — Тел. 29-927

Вауег-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА
Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства вису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сну наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе „Вауег"-ов крст.
ОДЛАС РЕГ. О. БР. 10674 ОД 14-XII-1943

Новчарина плаћена у готову

П. И. Бр. 19

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 38 ГОД. II
Београд, 9 септембар 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ПУТЕМ ЗДРАВОГ РАЗУМА

Никада српском народу није требало више здравог разума и смисла за стварност, више присебности и разборитости, да би без штете, без великих потреса и жртава пребродио ове најтеже тренутке.

Данас се догађаји великом брзином развијају, врло је тешко снаћи се у томе вртлогу и зауздети правилни став, да би се избегле погрешке, које могу бити фаталне по појединце као и по читав народ.

Злонамерни тумачи догађаја покушавају да у свет унесу пометњу и нервозу да би лакше земљу увукли у хаос, у коме ће они спровести своје планове.

Ови злотвори српског народа покушавају исто тако да унесу малодушност и отсуство дисциплине у националне редове, како би их ослабили и лакше изишли на крај са њима.

Многи мисле да је дошао моменат да се активном борбом ради на ослобођењу земље и готови су да праве непромишљене кораке, који могу коштати земљу нових непотребних жртава.

Међутим, у овоме судбоносном часу сви треба да имају на уму да је Србија већ са својих 8 милиона дала преко милион најбољих својих глава и да би највећи злочин према српском народу био увући га у ново крвопролиће.

Србија је већ дала довољно жртава, мања је од других земаља, па би овакав експеримент био од кобних последица по њену будућност.

Српски народ нема на одмет више ниједну кап крви, ниједну главу сувишну и зато мора свима силама разума да се труди да избегне ново крвопролиће.

Сви треба да знају да ако до тога дође да се може десити да Србија изгуби биолошку виталност и снагу и да ће само моћи наставити живот у вегетирању, док њени суседи, који су лукавством и вештином изгубили жртве моћи ће бројно јачи и биолошки снажнији да се такмиче.

Више него икада потребно је да Србија продужи да иде путем здравог разума, као што је радила после крвавог експеримента из 1941 године. То је најсигурнији и најбољи пут да Србија поврати своју државну суверености, место да упада у крваве авантуре и непромишљене поступке, угледајући се на друге или поводећи се за распаљеном маштом.

Српски народ у овим тешким часовима треба да остане непробојан за концентричне нападе иностраних идеологија, пропаганде и новина и да не обазрући се ни лево ни десно, на обећања и блефове продужи да иде путем здравог разума, чисте савести и својих виталних интереса да би повратио своју државу.

Не треба се поводити за оним што стране новине пишу што радио говори и шта непријатељи Србије помажавају, већ треба имати поверење у своје вођство, довољно разборитости и грађанске дисциплине и безусловно поштовати упутства и наређења од оних који уживају

Данас више но икада треба пуно поверење народа и његових отсутних највиших ауторитета, мислити само српском главом и памећу и сачувати нерве и дисциплину.

Зато је потребно обуставити свако самовлашће, као дахилук, непоштовање војних и политичко-управних старешина.

Треба престати са међусобним оптуживањима, клеветама, претњама и индивидуалним обрачунима, већ у највећој слози и дисциплини сачекати догађаје.

Ако не будемо сложни и јединствени у овим судбоносним часовима, нас чека врло тешка судбина и потпуно неизвесна будућност. Друге земље могу допустити себи такво стање, али Србија, која је већ дала толики данак у крви, неће моћи надживети ново крвопролиће и нестаће је у национално-биолошком понору.

Срби, драга браћо српска, отворите добро очи и добро размислите пре сваког корака, јер од њега може зависити ваш опстанак и бити или не бити српског народа.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПОЛАЖЕ РАЧУН СРПСКОМ НАРОДУ О 3-ГОД. РАДУ

Претседник Српске владе армиски ђенерал Милан Недић одржао је о трогодишњици 1 септембра преко Београдског радија овај говор српском народу:

„Драга браћо моја и сестре моје,

Бог је добар и он ће нас чувати док не дође дан кад ћемо ми опет у новој Србији имати нашег краља.

Три године је данас како претешке бриге народне бринем, како бреме народних невоља и народног спаса носим. Нисам по сустао, и нећу посустати, благодарећи вама, који сте ме чували, разумели и помогли. Пре три године, ви се сећате, у хаосу 1941 потражио сам од вас поверење и помоћ, да бих спасао Мајку Србију и сав српски народ од пламене немани. Ви сте ми то поверење и помоћ дали. Ја сам их, за ове три године, употребио само на корист нашег народа и наше несрећне отаџбине. А три године, браћо моја и сестре, нарочито три овако тешке године, дуге су и предуге, па је потребно, да вам положим рачун: шта урадих за народ, државу и краља за то време.

Морам прво да подигнем очи небу, и да захвалим Господу Богу што је дао мудрости, снаге и воље српском народу да претури преко главе мучне и претешке животне борбе у овоме ратном и револуционарном хаосу, у овоме светском вртлогу где се не зна, ни ко ти је пријатељ а ко непријатељ; где те јучерашњи пријатељи бију и не милосрдно требе, а данашњи непријатељи штите и бране. У тако помућеном добу водити брод српског народа кроз буру најстрашнији ун најгрђу било је опасно, претешко и судбоносно. Тај народни брод могао је сваког часа да се слупа о какве стене, носећи бесним валима тешког времена. Тешко је и мучно било ово искушење. Ви сте ми сведоци Али, није браћо моја, наш народ напразно изрекао ону своју свету реч „Бог чува Србију“. Тачно је. Ја сам се у то уверио у овој мојој великој тродишњој муци. Само бих још додао да је и Срби морају чувати, јер су је два пута у кратком времену упропастили, па и Господ Бог може дићи једног да га руке од Српства и Србије.

Кажем вам много смо муке претрпели, многе животе непотребно жртвовали, дуго смо изгубили слободу и државу. 1941 била је фатална за нас. Зар се не сећате наше трагедије? Обезглављени, на беспућу, били смо остављени сами себи. Нигде пријатеља, нигде помоћи, нигде зрачка наде. Драгоцена крв српска лила се нештедимице, главе су српске падале на све стране. Сагоревали смо. Скривени кому нитички агитатори узикоше као трава из земље. Шћепаше народ и лукавим паролама: „партизана и ослободилаца“ увукоше на род у братоубилачки рат. Почеше да лете главе и у селу и у граду старих српских огњишта и домаћина. Црвена интернационала тражила је да се збрише српско име, разори српска породица, оскрнави прадедовска српска земља Тражила је да нестане антикрист и олош завлада српском светом грудом.

Е, ја нисам дао да Мајка Србија, света земља Србинова, пропадне.

Позван од Комесарске управе и највиђенијих грађана примио сам се тешке мисије, да спасем Србију и Српство. Код мене је служба народним идеалима: Богу, Краљу, народу и Српству изнад свега. Ако ту има греха што учиних, примам га,, нека ми суди Бог и народ. А вас, браћо, ево питам: да ли зло или добро учиних?

Кад сам на данашњи дан пре три године образовао Владу народног спаса, многи нису разумели њен значај.

У тешкој катастрофи која је срушила нашу државу и обезглављени српски народ бацила у највеће опасности, многи су изгубили сваку оријентацију и нису били свесни шта треба чинити да се спасавају Срби, Србија и Српство. Међутим, пред нама су се јасно оцртавала три пута: један је био радити против окупатора, други — радити с окупатором, а трећи — не радити ништа.

Овај трећи пут морао се одбацити из простог разлога, што су комунисти већ почели своју разорну акцију. Не радити ништа значило је, дакле судбу српског народа дати у руке комуниста. Какве би последице наступиле из тога за Србе није тешко разумети. Па ипак тај су пут по неки изабрали, па завучени у мишје рупе, а заштићени Владом народног спаса, очекују неко њихово време, остављајући у овим најтежим данима српски народ његовој свирепој судбини.

Радом против окупатора нити се могла побољшати судбина српског народа, нити ноле утицати на резултат овог великог сукоба између сила. Напротив, тешка и опасна ситуација српског народа се само још више могла погоршати, и сам његов биолошки опстанак довести у питање. Тиме би се једино ишло на руку комунистима и њиховом разорном делу, на највећу несрећу српску. Било је њих који су пошли овим путем, али су се касније, после многих узалудно жртвованих српских глава, морали са њега вратити.

Радећи спасавања српскога народа био је остао дакле само један једини пут: сарадња с окупатором. Тај пут изабрала је Влада народног спаса и њиме непоколебљиво иде већ пуне три године. Вршећи ову претешку дужност према земљи и народу, влада се није обзирала на критике неразумних ни на увреде и погрде недостојних. Време и догађаји давали су јој све више за право, а број њених критичара све се више смањивао.

Идући неустрашиво својим путем влада је успела да српски народ изведе из беспућа и да га спасе од биолошког истребљивања које му је претило. За спас народа она није презала ни од какве властите жртве и кад је требало иступала је са највећом одлучношћу и енергијом.

Србија је морала да живи не само ради себе, но ради целог Српства, које је у смртним мукама, — у ропцу — окретало искрварављену главу Србији Она је била њихова једина нада и котва спасења.

И шта би?

Наши напори крунисани су успехом. Србија живи и живеће. Свете жртве, пале за ове три године, нису пале узалуд. Србија је не само спасена, већ и дефинитивно постала неодољиви центар окупљања за све Србе. Она се је оспособила, да у будућности одигра ону улогу коју је историја предодредила.

Запамтите добро! догод се српски стег с Авале вије, дотле Српство погинуло није!

Србија је постала свето уточиште свима обиђеним и упропашћеним Србима из свих српских земаља. Мајка Србија грли све те страдалнике, под своје скуте прикупља, спасава и негу је позваја поколења, која ће српству много ваљати.

У данима ужаса, рушења, пљачке и убијања избија сва грађанска снага Србије. Многи и многи народи око нас и даље од нас диве се Србији, од које зрачи њена духовна снага, и блешти отсјај карактера и јунаштва. И Србија, иако окупирана, има свој углед не само код народа Балкана, но и у Европи. Због ових њених врлина и својстава српски народ може бити уверен да се карта Балкана не може и неће правити ни мимо ни противу њега.

Србија је носилац заставе у борби против комунизма на Балкану. Отуда је данас велика политичка и војничка вредност српског народа и у европском и у светском погледу Отуда он претставља сада најбољи бедем отпора комунизму. Ова се чињеница бележи и истиче у целом свету са дивљењем и уважењем. У исто време, она показује свима и свакоме колика је велика виталне снага Срба. А што с ова снага и ове врлине могле да дођу до изражаја, има се захвалити Влади Народног спаса која је надчовечанским напорима из парампарчета створила државу, која је данас, иако под окупатором, количина за рачунање. Влада је могла да учини ово благодарећи вама, драга браћо моја и сестре, јер ме сте следили и помогли.

Драга браћо моја и сестре моје,

Није само ово учинила Влада народног спаса за ове три године. Има много и много корисних реформама, које смо извршили, иако смо орадили уједном револуционарном добу, а земља била под окупацијом. Зато сматрам да треба о њима да проговорим, јер су постигнути значајни резултати, који ће имати особито повољног утицаја по живот и будућност српског народа.

Узимамо само реформу планске пољопривредне производње. Њојзи хвала не постоја у Србији нико од глади. Чак мала Србија многима и многима притекла је у помоћ и нахранила их. Тек ће се та њена благотворност осетити у будућности. Могу рећи да је планску производњу народ једногласно прихватио и Бога ми стопроцентно

(Наставак на 4-тој страни)

ПРЕД ОДЛУКОМ

Ратна збивања заоштрила су се до најмање опширне и врталомне брзине Стављено је све у покрет: оружје, мудрост интелигенције и подвале, пропаганда и лопатица Ко сачува до краја нерве, тај ће и победити. Ми, савременици, присуствујемо једној ратној игри, каквој нити је било, нити ће бити сличног примера. Све се из основа мења, ратни пријатељи преко ноћи постају ратни непријатељи и обратно. Интереси су тако изукрштени, да је рат постао конфузан. У таквим збивањима, човеку је тешко се снаћи, народима још теже, зато обазривост треба да је умногостручена.

Извесни народи већ су пали у тој борби, јер су подлегли искушењу. Пример Бадољеве Италије није их ничем поучио. Кад једна држава уђе у један рат, она бар све дотле док тај рат води, има чисту и јасну ситуацију. Она зна снаге противника и противу њега мобилише све своје расположиве силе. Али, кад једна ратујућа сила пре времена изгуби осећај сигурности, па поклекне и положи оружје у овом времену где се воде тоталитарни ратови, она се излаже страховитим опасностима са свих страна. Она тиме рат није свршила, него је напротив увела земљу у једно хаотично стање, где су јој сви непријатељи споља са додатком и једног најстрашнијег, унутрњег, који гура народ у анархију и грађанске ратове.

За ово довољни су примери, који су пред нама у овом светском конфликту. Тако, ни једна држава која је ушла у овај рат па ратно поприште напустила, нити је слободна, нити је смирена.

Напротив, све такве државе, увалиле су своје народе у такву анархију и толико пате, да нико таквом стању не може крај сагледати.

Реч „капитулација„ постала је једна крилатица, коју извесни народи са лакоћом примају. У ранијим ратовима капитулација једне зараћене стране значила је један пораз, један изгубљен рат, али бар и свршен рат са повраћајем у редовно, мирнодопско стање.

Данас, од тога свега, нема ништа. Зараћена страна капитулира, али народ се тек тада излаже ужасним последицама једног општег поремећаја, јер рат је гигантских размера те и даље траје.

Мали народи, који у већини никад нису водили неку своју самосталну политику, увек су били пијони у међународној шаховској игри великих сила. Отуда, они и нису могли бити постојани у својим одлукама. Доба витештва и народне части изгледа за многе од њих, да је одавно минуло.

Оно што се догодило и догађа у овом рату заиста је срамота XX века. Изневерити пријатеља, у најтежим часовима забости му нож у леђа, преварити га или продати, одустајањем од даље борбе изложити савезника смртној опасности, заиста је једно подло дело, које је постало као нека зараза у овоме рату.

Из оваких примера зар се не осећа шта свршетак овог рата има да нам донесе? Нема трећег избора. Или ће се народи вратити старим светим традицијама међусобног поштовања, части и витештва, или ће народи запасти у најнижје стрпсти и клати се међусобно до истребљења.

Не треба нарочито ни истаћи, да посноци овог немората данас су комунисти сакупљени са свих страна земаљске кугле, који спроводе светску револуцију. На оној здравијој и бољој страни, која се супроставља таквом опошу, налазе се већина капиталистичких држава, чији је егоизам већ толико велики, да је постао слеп за све остало, што се око њега одиграва. Благодарећи само том тупом, материјалном и нељудском осећању већине културних народа, могао је да се из њега излучи комунизам у тако широким размерама, да данас прети уништењем целом човечанству.

Из таквих околности створио се и један сасвим неприродан однос између капитализма и комунизма, јер су се нашли на једној линији у овом рату и удруженим силама ломе досадање темеље културног друштва. Претставници и вође ова два антипода верују, да ће на крају крајева један другом подвалити и доћи до неке превласти. У ствари, један и други терајући у крајност, бацају човечанство у дуготрајне несреће, варварство и уништење. То је слика данашњег рата у коме бледе напори паметних и културних народа, да овај смртносни точак човечанства зауставе на ивици провалије.

Рат је превазишао све људске могућности стрпљења и добре воље и данас се тражи силом оружја крајња одлука. Вара се сваки онај, ко мисли да у заједничкој победи капитала и комунизма долази и крај рата.

Ако би и пала каква одлука у овом рату, како сада стоје зараћене стране једна према другој, то не би значио крај рата, него једно пролазно, кратко стање из кога би се изродио нови, још страшнији рат за одлуку победе капитализма или комунизма. У сваком случају, то би значио и крај европских народа, старог уређења и културног подизања, јер би се европско тло недужних народа претворило у крваво поприште једне и друге јереси.

Овде се види сва трагедија културних народа, јер су жртве две крајности, две опречности, као што се види и кобна грешка империјалистичких незајажљивих капиталистичких земаља, које су направиле фаталну грешку да се макар и за кратко време упрегну у комунистички јарам.

Уместо, да су скратили своје прохтеве и сложили се са умереном струјом европских народа противу комунизма, они су потхранили гују у својим недрима, која ће их гадно ујести и вероватно натерати, да поделе судбину оних, које су заједничким снагама, све досада уништавали.

Српски народ, далеко изостао иза ових великих партнера, биће принуђен да поднесе још велике жртве за туђ рачун. Али, ако се на време прибере, освести и прикупи у једну снажну националну заједницу, успеће ипак да висину тих жртава смањи, а себи осигура будућност у свом животном простору. Од његове брзе консолидације и храброг држања зависиће и његова судбина.

У сваком случају, мудрошћу вођен, мора се потрудити да избегне свако мешање у ове велике обрачуне. Ако му то пође за руком, онда са извесним спокојством може мирно очекивати и крајњу одлуку.

Б. Ђ. Н.

СТАЊЕ НА РАТИШТИМА

од дивиз. генерала Дитмара

Берлин, 6 септембра

Познати претставник великонемачког радија дивизијски генерал Дитмар изјавио је данас поводом војне ситуације следеће:

Са нарочито тешком забринутошћу упрли смо поглед ка Западу. Британци а нарочито Американци су овде употребили над моћност која им стоји на расположењу у погледу броја одреда и борбених средстава на такав начин, који се потпуно може упоредити са нашим продором на линији Мажино и нападом ка ушћу Сене године 1940. Том приликом треба имати пред очима да смо ми извојевали победе против једног противника чија целокупна јачина није била много мања од наше. Оперативни успеси које сада постиже наш западни противник нису отети непријатељу који има приближно исту борбену снагу.

Само са огорчењем можемо мислити на то шта би се десило када би се сада Енглезима и Американцима могли супротставити у односу снага који би само мало приближно одговарао оном из 1940. То нису неплодна размишљања. Она нас напротив поучавају да је поново као и на Истоку недовољност средстава та која нам данас ускраћује успех, који би нам раније једва могао бити оспорен под уравнотеженим приликама.

Ова констатација не представља излив неке војне препотенције те с тога бежимо у прошлост да не би пред садашњицом морали спустити заставу. Напротив ми признајемо да су пожртвовани успеси нарочито Американаца приликом спровођења њиховог похода на француску били на потпуној висини.

Али ми сада ипак знамо како је дошло до тога да су Енглези и Американци сада продрли све до у простор Меца, Арагона и на западну ивицу Ардена и да су себи прокрчили пут кроз Пикардију и Артуа ка северу у правцу обале Канала. Оно што им се досада могло супротставити били су већином бројно слаби одреди који су били подељени на широким фронтовима те с тога нису били способни за стални акције, чији тенки преградни положаји који њиховом случају не претстављају борбене фронтове.

У убичајеном смислу речи нису могли да спрече надирање противничких тенковских снага нити да их присиле на други правац, нити да их задрже за дуже времена. Њихов задатак је био искључиво тај, да се привремено задрже. Под садашњим околностима нису могли ови задатак боље испунити него што су га испунили.

Ми се сада налазимо пред новим потребама. Ми смо годинама из огромних области на Истоку и Западу извлачили корист у смислу стварања великих резерви на многобројним пољима ратне привреде и присилили смо противника да га поново заузимамо уз веома велике губитке. То су у целокупном билансу овога рата још увек веома позитивни фактори иако ни жртве које смо само приликом освајања као и у борби за добијено морали принети нису веома мале. Ми се сада боримо на знатно редукираном простору.

Било би погрешно приказати да смо желели или хтели овај развој. Али и то је сигурно да се све више опажа јаче изједначење снаге и пространства. То се показало увек као предност између броја и борбене вредности расположивих одреда с једне стране и пространства фронта са које је потребно одбранити за онога, кога одређене околности приморавају на одбрамбену борбу. Као последица дефинитивног искоришћавања које је било циљ свих наших напора у последње време, немачка народна снага брани се на скраћеним и припремљеним линијама.

Стога је потпуно вероватно да ће се стратегиска равнотежа која је сада изгубљена на западу успоставити на исти начин, као што се на изненађење свих мало душних особа, али и наших непријатеља, догодило на источном фронту. Нико не може превидети да ће до поновне стабилизације западног фронта бити потребни још невероватни напори и необична издржљивост.

При томе не треба да нас муче прекорна питања зашто се већ раније могло, догодити оно што се сада дешава. Слична питања оптерећују, а не воде нас до циља. Сви ми сносимо један део одговорности за оно што је дошло, пошто је исувише дубоко у немачком бићу укорењена наклоност за темељитости у споредним питањима и за прошењавање сопственог делокруга рада. Треба узети и то у обзир да су обезбеђење, управа и коришћење пространих области које су некада биле освојене захтевали и ван војног поља многобројне снаге, које на тај начин нису суделовале у непосредном циљу борбе. За те сврхе била је потребна много јача организација.

Ови задаци отпали су сада као и многи други, те ће и то знатно допринети ослабљењу непосредне и личне одбране на потребну широку основу.

КАПИТУЛАЦИЈА ФИНСКЕ

Финска влада, под притиском коалиција, донела је одлуку од судбоносног, у ствари самоубилачког значаја з афински народ. После многогодишње јуначке борбе против несравњено надмоћ нијег непријатеља, борбе која је била обележена многим странпцама невероватног самопожртвовања и херојства, борбе којој се цео свет дивио, којој је сама америчка и енглеска јавност певала читаве славоспеве, данас је тај исти мали, храбри и јуначки народ, под притиском те исте јавности, под притиском закулисних сплетака и под притиском паклених политичких планова морао да подлегне и да на жртвеник оних који су га једном ковали у звезде жртвује оно што је свакоме народу најдрагоценије: своју слободу.

Финска је морала да се одрекне своје сопствене воље коју је фински народ тако одлучно исказао током историје у свакој прилици и небројено пута, а то је била воља националног одржања и борбе до пуног самопожртвовања са вековним непријатељем.

Данас је фински народ довео своју егзистенцију у највећу опасност. То је јасно, а несумњиво је изражено и у самој изјави финског претседника владе, који није крио да садашњи пут Финске има у себи многе недогледне опасности, пошто совјетски услови још нису познати.

Да би ипак некако поднео прегорку пилулу своме народу, прет седник финске владе покушао је да истакне како Совјетска Унија не инсистира више на безусловној капитулацији. Но, целокупна реакција Совјетске Уније на финске кораке исувише јасно показује како је то само једна илузија којом би требало тренутно успавати свест финског народа, да би затим уследила претешка стварност безусловног потчињавања Москви.

Довољно је осврнути се на суд бину Балтичких држава и Пољске, да би се добила јасна слика совјетске игре са Финском.

А енглеска политика, пошто је довела Финску до овог очајничког корака, данас опет, по свом обичају, заузима сасвим друкчији став и повлачи се пред догађајима. Уобичајеним цинизмом према судбини свих малих народа Рајтеров дипломатски дописник изјављује да се Финска помирила са судбином, али међутим без икаквог знака кајања.

Финци ће морати да капитулирају без поговора и да приме услове које им диктира Москва. Свако друго тумачење је „игра речи", којом финском народу треба да буде заслађена горка пилула.

Ако Финци сада верују, вели лист, да се могу одрећи немачке помоћи, онда ће ускоро добити нов доказ за старо искуство да се борба против бољшевизма не може избећи, а да се не стави на коцку национална егзистенција једног народа. Истичући притисак који су Енглеска и Америка вршиле на Финску поново се потврђује потпуна равнодушност западних сила према малим народима.

Лист МОРГЕНПОСТ вели, да је Немачка заузимала према Финској увек потпуно јасан став, док је Енглеска издала не само Европу, него и Финску. А лист ФРИТ ФОЛК пише: „Бољшевизам данас предаје рачун, а Енглеска мора свуда да га плаћа, како у Италији и Француској, тако и на Балкану, а сада и у Финској." Лист истиче такође другарски став који је Немачка увек имала према Финској и на крају примећује да се и Норвешка мора чувати, да једног дана не би послужила за поткусуривање енглеских рачуна.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг 5р. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресеа» а. д. Влајковићева 8.

„БОЖЕ ПРАВДЕ...“

Поводом Краљевог рођендана, 6 септембра, српски народ је из најдубљих дубина своје душе и срца управио топле и свесрдне молитве Господу Богу да излије свој благослов на његовог владара и да му подари дуг живот и срећу за спас и добро српског народа.

То је био један јединствен тренутак у животу српског народа, када је он све своје наде, своје жеље и своје стрепње везао за свога младога Краља, изданика велике династије Карађорђевића, под чијим окриљем он је постигао највеће успоне и највећу славу.

Зато и данас у овим најтежим часовима своје историје српски народ са поуздањем и вером гледа у славну звезду династије Карађорђевића, очекујући да је још једном спасе од пропасти и обезбеди његов историски континуитет.

Зато покличи: »Живео Краљ«, који су се разлегали 6 септембра широм Србије од Београда па до најмањих засеока, широм српских бреговa и планина, молитве коју је народ управљао Богу биле су најверније израз оданости српског народа монархистичкој идеји, династији и Краљу, који у овим часовима нису само симболи јединства народа, већ су и оличење саме воље за животом једног народа који хоће вечно да живи и да траје.

Из своје прошлости и свога искуства српски народ инстинктивно тражи заштиту од монархије, од свога Краља, јер зна да они садрже у себи снагу и моћ да га спасу од опасности и обезбеде живот.

Ретко када у историји једнога народа очигледније и опипљивије интереси монархије и народа били су истоветни. Ретко када та веза, у редовним приликама готово невидљива, била је видна и осећала се њена снага и њен значај за живот народа. Ништа није сметало што су стране велике силе покушале да унесу помутњу у тај однос између монарха и његовог народа. Народ добро зна и осећа шта мисли и жели његов владар, његов млади Краљ, потомак славних владара, који су водили српски народ правим путем његове снаге и величине и који никад нису погрешили у вршењу своје краљевске дужности и у чувању свога народа.

Народ зна да оно што говори млади Краљ у Лондону није израз његове воље и његове мисли, већ да он то чини као заточеник једног човека и да ће скоро доћи дан када ће моћи слободно да каже своју мисао. Он зна да су монархија и Краљ његова најбоља одбрана и заштита од безбожног и антинационалног комунизма, који хоће да прогута Србију и српски народ и да учини крај његовој великој историји.

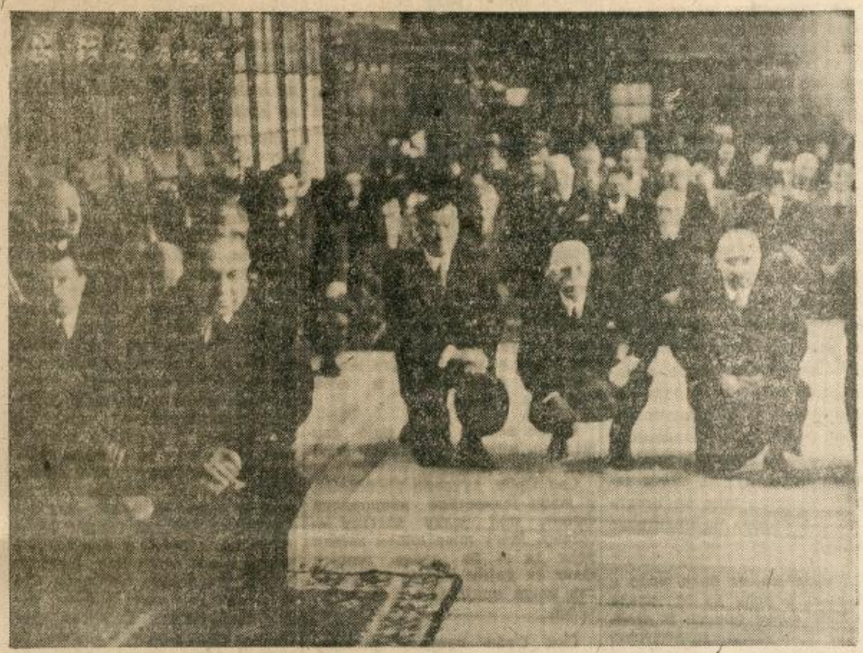
Зато он се још већом вером и поуздањем окупља се тога дана око свога Краља, око монархистичке идеје, чекајући од њих избављење и спас. Клечећи, као и његове војске, цео један народ управљао је своје молитве небу, које су биле трагичан вапај да се у миру прославља његово име, Господ смилује на један мали народ и да му допусти да и даље слави крсну славу, носи своје часно име и натпа знојем своју њиву.

Те своје скромне жеље, своје тежње кроз векове српски народ везује више него икада за свога Краља у коме гледа свој спас, залогу боље будућности у слози и јединству целога српског народа.

То је традиционална улога монархије у животу српског народа, која и овога пута даје српском народу изванредну снагу да се супротстави бољшевичкој опасности ма са које стране долазила.

Српски народ саосећа и пати заједно са својим младим Краљем, својом узданицом и својом надом, очекујући да ће скоро сви заједно у својој држави моћи слободно да раде.

М. М.

Претседник владе генерал Милан Ђ. Недић клечи за време молитве: »за Краљево здравље и целог Краљевог Дома«

БЕОГРАЂАНИ

Патња, бол, сузе, али изнад свега нада на нове боље дане, било је сно што нас је кроз минуле ратне године пратило. За све то време у најбољој братској вери следовали сте ми, као ономе који је био позван, да пред Вама сва искушења поднесе, да би за све Вас лакша била.

Од трагичних дана априла 1941 године до данас, ми смо заједно верујући један другоме, прошли са најмање могуће жртава кроз буру и пакао ратних догађаја, само због тога, што сте увек следовали позивима, које сам Вам упућивао ради добра и среће свију Вас, ради будућности нашега лепог Београда.

БЕОГРАЂАНИ,

Ви сте сачували сву лепоту онога што Србина великим чини. Данас је пред Вама највећа и најтежа дужност, да својим држањем до краја сачувате себе, своје миле и драге и наш Београд за будућност која ће бити светла и велика.

ДРАГИ МОЈИ СУГРАЂАНИ,

Ваша полиција и Ваша Општина пружили су Вам у најтежим данима бола, све, да би Вам живот, мир, ред, личну и имовну безбедност загарантовали. Верујте да ће сви органи тих Ваших власти, ту дужност до краја извршити све до дана који понос и срећу значи. Ви морате својим држањем витешким, достојанственим, а изнад свега мудрим, да им тај задатак олакшате. То је заповест и захтев будућности.

МИР, РЕД И ПОСЛУШНОСТ НЕКА БУДЕ ИМПЕРАТИВ ДАНАШЊИЦЕ И ДЕВИЗА СУТРАШЊИЦЕ.

Ја знам да ће тако бити, јер верујем београђанима да ће ме разумети као што су ме увек до сада разумели.

Себе лично сам свесно жртвовао, да Београд и београђани преживе тешке дане и да доживе нови народни и национални успон. Остајем до краја за све Вас као гарант пред окупаторским властима да ће београђани искупити ту реч, коју сам испред њих дао.

БЕОГРАЂАНИ,

Ради Вас, ради Ваше деце и будућности послушајте и следујте савет:

У ВЕРИ СВЕТОСАВСКОЈ СА НАДОМ У БОГА, КРАЉА

РЕД, МИР И ПОРЕДАК. ЈЕР ТО ЈЕ ЈЕДИНА ЗАЛОГА НАШЕГ БУДУЋЕГ СЛОБОДНОГ НАЦИОАЛНОГ ЖИВОТА.

Нека живи Београд и београђани.

На дан 6 септембра 1944 год.
у Београду.

Претседник општине и
Управник града Београда,
ДРАГ. Љ. ЈОВАНОВИЋ, с. р.

Бомбе - честитке

Краљев рођендан био је увек за све Србе један од најсвечанијих и најрадоснијих празника. Београд је увек том дану давао највиднијег израза спонтаним учешћем на благодарењима, скуповима и свима манифестацијама његов удубоку привржености и свесрдну љубав према Краљу, Династији и Отаџбини.

У данашњим ратним приликама Београд није могао да да тако видног израза своме одушевљењу, али, у скромним границама, сви су настали да тај дан дочекају што свечаније. Радње нису радиле, а улицама кретао се велики број Београђана, док је исто тако велики број присуствовао богослужењима.

Није нико могао веровати да ће и овај симболични српски празник бити заливен српском крвљу, присутом од његових „савезника“. Сирене су засвирале за узбуну, као и обично. Али, сви су веровали да ће авиони ваљда само проћи поред Београда. Међутим, десило се баш оно чему се нико није надао, исто као и на први српски велики празник, на Ускрс 16 априла.

(Наставак на 4-ој страни)

У ПАМЕТ СЕ!

Српски народ никада није био у већој опасности него данас. Више него икада њему прети уништење, како споља, тако и изнутра. Споља су навалили Несрби да га и иначе ојађеног докусуре, а изнутра стара српска неслога гура га у грађански и братоубилачки рат.

Наместо да у миру и реду дочека слободу, српски народ изгледа, почиње да губи присуство духа и стрпљење. Неодговорни и неуравнотежени људи праве испаде који могу српски народ прескупо стати. Већ хиљаде невиних људи, жена и деце треба својим животима да плате ове авантуре.

И што је најгоре, све испаде чине чак и поједини напионалисти, који, ма коме табору припадали, никада не смеју давати повода за неред и хаос. Јер то може користити само њиховим противницима, који хоће у мутноме да лове.

Већ више времена огромна већина српског народа дала је јасних доказа да је национална. Срби данас, и мало и велико, и мушко и женско, и грађанин и сељак, желе свога Краља и своју националну слободну државу. А то баш противници Срспства не желе. Ако на то баш и морадну пристати они хоће да српски народ слободу и Краља дочека поново десеткован и измрцварен, само „са лудом ћецом од седам година“.

Каква би улога српског народа била у слободној држави није тешко погодити. Наместо водећег народа, он би био гурнут у други, трећи, па и десети ред. А то се баш и хоће. То хоће они који се боје његове виталности, његовог смисла за државу и жртава које је он за њу поднео.

Зато се сви Срби националисти имају узети у памет. Морају добро одмеравати сваки свој корак. Данас није време ни за каква међусобна оптуживања и лична разрачунавања. Рачуни ће се морати полагати, али њих ће морати полагати и они који данас српски народ, из романтизма или непромишљености, гурају у опасну авантуру, која га може скупо и прескупо стати.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„ВОДИЛИ СМО СТРОГО НАЦИОНАЛНУ ПОЛИТИКУ“

(Наставак са 1-ве стране)

чем о национализацији просвете и увођењу нових метода рада у школама свих степена; васпитању наше омладине, јер је она сва нада и будућност нашега народа. Неће она више отићи у табор непријатеља Србства и којекаквих интернационала. Ми смо је почели учити да ради и отворили јој очи да је у раду живо ти срећа, а не у бадавапилуку. Нерад је извор свих зала. Наша Национална служба је наша дика и понос и има трајну вредност. Уверен сам да ће послужити корисно за даљи напредак и у нашој слободној држави.

Нарочиту бригу посветили смо социјалном старању ,раденичком питању, породици: мајци и деци. Ово ће остати трајан споменик наших надчовечанских напора у овом претешком и бурном револуционарном времену, кад су многи и многи изгубили главе, побегли које куда, а неки се завукли у рупе, и пустили народ низ воду. Јер у овим судбоносним данима није се смело себично мислити само на себе, већ се морало мислити на свој народ, за њега жртвовати, њега спасавати, за њега умрети.

Исто тако постигнута је стабилизација наше унутрашње управе. Извршена је административна реформа у погледу растерећења централне управе и давање више могућности рада локалним властима и самоуправама. Ова реформа, у сагласности са потребама појединих крајева и са народним духом, значи такође једно дело које ће остати трајно без обзира на политичке промене.

Али овде морам бити мало и нескроман и рећи да се влада Народног спаса поноси и дичи, што је пробудила једнодушно интересовање о вредности и значају нашег села у националном животу у прошлости и садашњости. Данас је свакоме јасно да је наш сеоски домаћин темељ нашег националног и државног живота, извор наше физичке и моралне снаге и основа на којој ћемо изградити нову државу, нову отаџбину рада, реда, поштења и правде. Данас је јасно свакоме брату Србину и сестри Српкињи, да морамо поћи од села, њега препородити, обновити и подићи, јер ће само тако Нова Србија и Србство бити срећна и напредна земља. Да би ово било, ја сам увек ударао гласом, а сад остављам као аманет, да препород села и обнову Нове Србије изврши наш народ путем задругарства, коме смо данас ударили гранит темељ новом Уредбом о српском задругарству. Зато велим, нек је срећно и благословено. Ми нисмо знали какву силу и моћ имамо у нашем задружном животу, који је нас одржао, очувао и подигао у петстолетној борби с османлиском најездом, кад смо бранили Европу са истока.

Задругарство, као база нашег будућег националног и државног живота, прихваћено је од свију данас и сви се слажемо да сутра путем њега морамо обезбедити сељаштву он омеђено у држави и у нашем националном животу, по његовом економском значају у привреди и према његовом бројном стању. Лично ја мислим, да је самим тим учињено највише у погледу припрема терена за једно здравије и правичније друштво, где ће најзначајнији његов члан, сељак имати заслужено место. Досад смо у том погледу били без одређене линије, остављајући по страни најбројнији и највезнији нашије, нашег вредног и бистрог сељака и наше учмало село.

И када вам данас подносим рачун да видите шта смо за ове три године урадили, могу вам рећи да смо пре свега водили само једну политику строго националну, где су могли сви добри Срби да сарађују. Ми смо имали само једно гесло, само једну водећу мисао: „Србство нада све и изнад свега!“ Ту народну политику и данас спроводимо и њен ћемо с њом до краја, докле не видимо цео српски народ уједињен у једној мисли и једној акцији свих Срба. Ниједна корисна српска снага не сме да остане по страни. Зато смо ми увек мирили Србе, звали на окуп у један јединствен само српски фронт ради спаса српског рода и српске земље. Ову слогу и сам народ тражи и поручује са свих страна. Биће онако како хоће народ. Његов здрав смисао види у тој слози једини спас. А глас народа је врховна заповест за све његове добре синове

Ми Срби узвикујемо сложно и из једног гласа: ми желимо обновљену самосталну српску државу, добру Мајку свих уједињених Срба са нашим Краљем Петром на челу. То је наш свети национални програм, то је наша једина национална политика. Тај националним програм мора се уздићи изнад свега. Он нас мора водити на путу нашег коначног оздрављења и нове величине Србије.

Овако велико дело, које сви желимо, можемо остварити само под овим условима:

Сви Срби, духовно уједињени, у један јединствен национални фронт, под једну заставу — српску. Могу пред лицем вашим рећи да је то данас свршен факт са којим мораћу рачунати сви наши пријатељи и непријатељи.

Сви Срби противу највећег нашег дин-душманина комунизма и спреге Шубашић—Јосип Броз и оних што се иза њих крију.

И у овоме могу вам рећи да је српски народ једнодушан, јер је свестан превелике опасности, јер је убеђен да је то за Србство императив данашњице.

Сви Срби морају се старати да у своме српскоме простору што пре завлада ред, мир и рад Сваки дан проведен у миру ојачава српски народ, чува му снагу за одлучан тренутак, кад ће и он проговорити, кад се мора чути и његова реч.

Сви Срби морају бити свесни да ће бити онда јаки, кад све своје синове, који су оружана српска снага, сматрају браћом својом, браниоцима српског имена, вере, огњишта, Краља и Србства, кад је сматрају Српском војском. Само тако јединствени могу спокојно, ведро и сигурно гледати у дане који долазе, јер уједињен, снажан и збратимљен Српски народ нема се чега бојати.

Сви Срби морају бити дисциплиновани и по сваку цену одржати ред. У језгру Србства у Србији не сме бити хаоса. Зато сви ти безумници, који носе српско име, а проузрокују неред, пљачкају, па макар се звали и националцима, помажу само на тај начин комунисте и отварају широко поље за братоубилачки рат, сада и у будућности. Мора се као у вашој задрузи и у држави један врховни домаћин слушати, ако се жели добро своме народу и ојачаној Мајци Србији.

Све ово вам говорим, свеснији и тражим у име отаџбине, јер долазе одлучни а можда и још тежи дани. Ово вам кажем не као птица злослутница, и окао човек који гледа и мало даље. Ето, због тога морају се сви ови напред набројани услови тачно извршити и цео српски народ бити сложан, дисциплинован и војнички јак. Морамо имати стално на уму: српска се судбина решава за увек, куца последња четврт до дванаест, долази наше време, за које сам вам говорио увек да га стрпљиво дочекате, јер ће оно решити српски проблем и српско питање.

А после испуњеног националног програма биће Србија уређена вољом народа, како он хоће, јер тако и мора бити. А народ хоће, нову Србију, честиту, поштену, пуну реда и рада и правде. Ово ће бити, ако му одговорни државни фактори дају национално сељачку задружну државу.

Драга браћо Срби и сестре Српкиње.

Ето, то је рачун мојих трогодишњих напора заједно са вама у спасавању српског народа и Србства. Што је овако стање код нас, боље него код многих других, вама хвала, што сте ме помогли и дали ми ваше поверење. За то сам и могао да истрајем на овом трогодишњем, тешком, трновитом путу. Ако хоћете да изађемо из ових тешких мука као победиоци, морате ми и даље поклонити вашу веру и помагати ме свесрдно. Сви и мали и велики и стари и млади, сви који се Србима зовете и ову напаћену земљу синовском љубављу љубите. Останите уз мене. Ја нисам ваше поверење за ове три године злоупотребио, нећу ни у будуће. Дајем вам реч поштеног Србина: Кад будем видео слободну Србију, предаћу власт у руке вашег изабраника. Ја нисам због власти дошао на ово место, не отимам власт ни од кога, не борим се за власт. Ја сам на ово место дошао само вас ради, вашега спаса ради и ради спаса Српске свете родне груде.

Увек будите уверени да ја мислим оно и онако како и ви мислите, ваше бриге и моје су бриге, ваша вера и моја је вера Хајдете са мном заједно српским путем: брат уз брата, сестра уз сестру, руку под руку, раме уз раме. Тај је пут освештен српском историјом, српском славом, српским мученништвом, на том путу истрајати значи васкрснути у бољој и лепшој слави за срећу свога српског рода. Ја сам вас тим царским старостарним српским путем повео, ми ћемо се на њему сачувати и спасти. Продужимо и даље њиме да идемо, ваша истрајност и стрпљење биће награђени.

Живео Краљ Петар II!
Живела српска слога!
Живео српски народ!

ПОСЛЕДЊЕ ИСКУШЕЊЕ СРПСКОГ НАРОДА

Догађаји иду својим током. Огромне снаге сукобљавају се на фронтовима Европе. Армије наоружане моћним ратним оружјем, ваздушне и поморске ескадре, тенковске и оклопне бригаде боре се и крећу по плановима којима руководе најспремнији војни стратези и војни штабови по правилима ратне вештине. Пред том силом наоружаних маса, бојне технике и војничког ума ненаоружани или полунаоружани народ, без моћних средстава ваздушних и копнених, без стручног војног вођства, ма колика да је његова бројност, не претставља у ствари никакву значајну чињеницу која би могла да игра ма какву одлучујућу улогу. Али, ако би тај ненаоружани или полунаоружани народ својим изгредима и мешањем покушао да омете војне планове и покрете једне ратујуће стране, ма која она била, изложио би самог себе ратним мерама које би против њега морале да буду предузете.

Пред собом имамо два очигледна и крвава примера: превре мени устанак у Паризу и превре мени устанак у Варшави. Један део грађана Париза сматрао је за потребно да сам предузме обрачунавање са окупатором, који је у граду имао још извесне своје стратегиске планове. Јасно је било да се тиме сруша у самоубиство. Париске улице испуниле су се лешевима грађана. А све те жртве нису ни за један дан, ни за један час ни убрзале ни успориле ток војних операција. Народ је само дао један ником непотребан и ником некористан данак у крви.

Исти, али још трагичнији случај био је са устаницима у Варшави. Кад су операције стигле до предтерена Варшаве покренуо се варшавски подземни покрет. Убрзо се испољала његова безначајност, јер су операције војним противдејством заустављене, а подземни покрет доживео је најтрагичнију ликвидацију.

Овај рат прогутао је безбројне жртве. У давању жртава сразмерно је можда највише погођен српски народ. Погођен је толико, да данас већ његова биолошка егзистенција претставља велики проблем сутрашњице. Давати но ве непотребне жртве значило би срљати у самоубиство.

Имајући пред очима туђе примере, имајући пред очима своју сопствену будућност, српски народ имаће несумњиво у последњем тренутку толико здравог смисла и разума да се чува сваке пропаганде и да избегава сваки поступак који би од њега тражио нове невине жртве.

Српски народ, који за собом има тако славну вековну прошлост, мора да уђе као чињеница и у нову будућност, а то ће уђе ти једино ако морално и биолошки преживи ово време најстрашнијег искушења и истребљења у историји човечанства.

В. А.

БОМБЕ-ЧЕСТИТКЕ

(Наставак са 3-ће стране)

Англоамеричке ескадриле пошле су право на Београд и испустиле свој смртоносни товар. Погођени су периферијски квартови, настањени махом сиротињом, са мали мтрошним кућицама и слабим склоништима. Ма да је овим напада био мањи од раније, број жртава био је сразмерно велики.

Само у једном склоништу погинуло је 200 лица, а камиони и кола преносили су целог дана нове жртве на гробље. Исто тако велики је био број рањеника.

Осим Београда нападнут је истог дана читав низ српских градова и села, где је такође пао велики број жртава.

Још једном морали смо на жалост утврдити како изгледа „ослобођење“ које нам наши савезници доносе, а које је обележено крвавим трагом безбројних и невиних жртава плаћених животима иначе десеткованог, есцрпљеног и намученог српског народа.

ПОКЛОН ЗАРОБЉЕНИКА ПРЕТСЕДНИКУ ВЛАДЕ

Официри из заробљеничког лагора у Оснабрику упутили су поклон претседнику владе генерапу М. Недићу у виду једне табакере коју су израдили у плеху од кутија са конзервама. Овај поклон учинили су у знак захвалности за поздрав, који им је упутио приликом отварања емисије «Твоја српска емисија».

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Српски добровољац на стражи

Шта хоћемо?

У овим драматичним, усплахираним и грозничавим моментима када се вихор рата све више разбеснњава и све непосредније поново примиче нама има их који нас опет питају: шта ви добровољци сада хоћете?

Ми одговарамо: хоћемо оно што смо од самог почетка хтели и чему смо остали верни и у најтежим и најезивијим ситуацијама кроз које смо пролазили;

хоћемо своју земљу, своју слободу, своја народна права;

хоћемо да из ове земље нестане свега оног мрачног, нездравог, онога што разгриза, поткопава и спутава народну снагу;

хоћемо да у овој земљи, која се поно окупала у праведничкој крви, никада више не дођу до изражаја они црни, похотљиви, лакоми и саможиви богатуни који су од земље ванредно лепе и Богом благословене направили биле своју пљачију и извор сопственог богаћења, док су у народне масе: и сељак, и радник и чиновник животарили мукотрпно вежући крај с крајем;

хоћемо да Србија процвета, да се српски народ сједини, да се у братској љубави повежу и збратиме све здраве снаге нације и да тако повезане и збратимљене почну нови живот и нову епоху наше историје у којој неће моћи да дођу до израза ни подлаци, ни кукавице, ни профитери, ни мекушци, него само борци и јунаци, људи који су трпели, страдавали, жртвовали се и венули под теретом великих и тешких брига:

хоћемо нов дух, боље речено, разбуђени и оживљени дух предака, у земљи која је омеђена српским гробовима и поново натопљена српском крвљу;

хоћемо пуноћу социјалне правде, слободу рада, високо уважење човека који ради и ствара и оштре и немилосрдне казне за све оне који покушавају да човека радника, човека стваоца, човека слугу државе и нације, безобзирно и немилосрдно искоришћавају;

хоћемо једну земљу реда, промишљене управе, планског подизања нације и планског унапређења свих грана живота;

хоћемо да се у ову земљу врати наш Краљ и да око себе скупи борце и јунаке, који су и у овим мутним, тешким и страдалним данима оживљавали успомену на Њега, борили се за идеју монархије и гинули са Његовим именом на уснама у борби против Његових личних и наших општих злотвора.

Ето то је оно главно што ми хоћемо, зашто се залажемо и зашто се већ годинама боримо. У тој борби ми нисмо попуштали иако смо много поднели и претрпели И данас када видимо крајњи размах ове судбинске борбе, којој одавно провидимо смисао, знамо да из тмастих облака, који се данас надносе над нашу земљу сија велико сунце радости и слободе под чијим ће се зрацима истопити она спрега којој је главно да Србе истребљује и уништава.

Ми верујемо у народ, у његову живу и дубоку националну свест; верујемо у себе и у то да ћемо савладати сва искушења, јер је дошло до онога што смо сви очекивали — до пуне братске слоге свих националних снага које ће успети да савладају све препреке и да створе Србију наших снова.

Таква Србија је оно што ми хоћемо изнад свега.

БОГ И СЛОГА ТО СУ УЧИНИЛИ...

На положајима око Лебана. Пошто су у тешким окршајима комунистичке банде биле разбијене, добровољци и национални четници су се одмарали на својим положајима очекујући наређење за напад. Да се не би људство изгубило сувишном умору и непотребним дужностима, фронт према партизанима био је скраћен и сведен на непосредну околину.

Од Лебана према граници била су два добровољачка батаљона Шпука; од Лебана према Пустој Реци био је наш IV пук док је сектор међу ова два пука затварао потпуковник Кесеровић са својом четничком групом Кор. пуса. Његови су људи последњи дошли на нове положаје и одмах предузели потребне мере за обезбеђење.

Сунце се лагано клонило западу и носило жућено окрепљење земљи и људима, док су се последњи борци утврђивали на новим положајима. Благо вечерње сунце миловало је влажну земљу, избачену из ровова — ископаних ту и тамо, док је исцепано рубље упијало много зноја са чела и тела намучених ратника.

Ноћ тиха и мирна. Ни гласа ни шума. Као за уживање створена. Само прохлада и свежина прожима тела оних што данонноћно бдију за добро других, особито сада, у овим временима. Нико од бораца није очекивао никакав напад, јер је већ неколико дана владало неко пређутно затишје. Али се није заборављало да може бити изненађења и препада.

И заиста. Нешто око пола два по поноћи напад је почео: одједном на свим секторима — и на наше добровољачке положаје као и на Кесеровићеве четнике. Напад је био смишљен лукаво и плански припремљен. Партизани су требали да се пробију тамо где је најслабије и онда учине оно што они желе.

Силна ватра засипала је брдо. Грмело је страшно тамним дубравама. Изнад наших глава куршуми су певали своју паклену песму. Светлећа муниција замењивала је команду. Партизани су бљували ураганску ватру док су четници штедљиво гађали у циљеве пред собом и около себе. Трогодишња борба научила их је да штеде сваки метак, и то је њима прешло у навику.

Ми смо ослушкивали. Напади на наше положаје малаксавали су док су према четницима били све жешћи. Ми нисмо могли да чекамо. Знали смо где су четници; осећали смо нападне партизанске положаје и почели ватром и знаших тешких бацача. И то у исто време са три разна положаја и као по некој нечујној и невидљивој команди. Јер је паљба њихова личила на плотун. Четници су тукли својим бацачима мало даље у партизанску позадину. Чуло се: „Ура!“ ту и тамо, ватра се стишавала и опет преносила на други терен и тамо почињала своја паклена причања. Прибраност наших бораца одбијала је све силовите налете партизана, што су желели да круниишу своју офанзиву на Србију једном величанственом победом.

Ватра је полако мењала своју жестину: са једнога сектора она се преносила на други, да би се опет изгубила у ноћну тишину и чекала на своје обнављање на другим, суседним положајима. Борба је трајала све до јутра. Удружене националне снаге сломиле су сатанску жељу да се ово парче мира, реда и безбедности запали и завије у црно.

* * *

Обилазимо попришта ноћашњих борби. Причамо о ономе што се ноћас одиграло. Наши су се борци добро показали. Интересују нас резултати четничке одбране. И убрзо и то сазнајемо.

Пред нама је начелник штаба групе корпуса потпуковника Кесеровића. Омален, опаљена лица, прилично пристојно одевен. Црнпурасто лице, пуно одважности и спремно на све показује радост због исхода ове ноћне борбе:

— Напали су нас, као и увек лукаво, подмукло. Тукли су на нас ватром из даљине док се њихова јуришна одељења пребацивала према нама. Покушали су да нам пажњу привуку на другу страну и изненаде. Али, узалуд. Бог није дао да им успе ова лукавштина.

Српски добровољци односе заплењену муницију приликом тешких борби против партизана

— Како су тукли наши бацачи? — питао сам. Ми смо морали да водимо рачуна да не тучемо у ваше редове. Десило се тако да сте ви били у средини, а наши бацачи тукли са три суседна брда. Да нисмо кога од ваших повредили?

— А не; ви сте тукли беспрекорно. Таман тамо где је требало. А ми смо тукли у партизанску позадину јер нисмо имали јасан преглед ваших положаја. И дивно је било. Ову ноћ су добро осетили. А осетили су и моћ сложне браће. Отсада ће се мало друкше односити према удруженим српским борцима: четницама, стражарима и добровољцима.

— Да, стварно је да су осетили моћ братске слоге. А како је са вашим губицима? — питао сам даље, желећи појединости.

— Троицу рањеника не узимам у обзир. Погинуо је наш друг потпоручник Јеротијевић, командант једне бригаде. Нека партизанка била се провукла у нашу позадину, и тамо је својим машинским пиштољем стварала забуну. Једнога тренутка нашла се у близини пок. Јеротијевића и устремила на њега. Он је то опазио, потрчао ка њој и зграбио за цев од њеног машинског пиштоља. Али, партизанка је била бржа. Само секунду пре она је повукла окидач и наш друг пао је изрешетан. Она је убијена, али ни стотине тих проданих душа не могу да нам отплате смрт овог нашег најхрабријег официра.

— А са њихове стране било је мртвих?...

— Не знамо тачно колико. Њима је једино познат тачан број мртвих и рањених, што су их они одвукли. Баш мало пре разгледали смо детаљно бојиште. Тамо је пуно крвавих трагова, спреме, па чак има делова просутих мозгова. Пред нашим роговима остало је седам мртвих бандита. Међу њима и једна партизанка — лепа као лутка. Нека висока појава, лепо одевена, једном речју: тело лепо али је душа црна. Баш тим својим чарима пошла је да прибави пуну меру задовољстава и сладострашћа...

— Ето, драги наши саборци, то је дело слоге Србичове. *Кад год будемо сложни — ми ћемо чуда стварати. Будемо ли се свађали, нас ће свако моћи тући. Где год прођете свакоме реците да је ово дело Божје помоћи и братске слоге и укажите на спасоносност, благотворност и животворност овакових братских подухвата и борби!*

Враћао сам се полако својим друговима, резимирајући све ово што се данас и ноћас одиграло међу до сада закрвљеном браћом и душа ми се веселина. Ишао сам на место нових окршаја и борби док ми је у ушима звонила завршна реченица нашег данашњег разговора: *„Бог и слога то су учинили!" Она се невидљиво и са пуно животодавне снаге распростирала преко брда и долина, преко попаљених села и опустелих кућа, спремајући се да донесе много добра, среће и истинског благостања ојађеним душама свих Срба, намученим много због својих непромишљености.*

Живојин Рад. Прауловић,
каплар-добровољац

Српски добровољци су спремни...

У веселом расположењу, препричавају се догађаји из борби са партизанским бандама...

За оздрављење од тешких невоља мора да заструји у свима правцима народног живота одушевљење и вера, осећање народне заједнице и дужности према њој, морају да завладају закони разума, правде, пожртовања. Нико се не може и не сме поставити изнад овога. А људи који руководе животом народа српског морају бити безусловно преданн постављеним циљевима, одани народним тежњама, до крајности самопожртвовани, несаломљиво издржљиви и карактерни. Они морају имати јасан поглед на дужности које су им поверене и чврсту вољу да сломе и савладају све тешкоће.

Један део заплењеног оружја од партизана

САМОУБИЦЕ

ЈЕДАН ОД СТАРИХ И ОПРОБАНИХ АНТИКОМУНИСТИЧКИХ БОРАЦА ИЗ РЕДОВА ЦРНОГОРСКИХ ДОБРОВОЉАЧКИХ ПУКОВА

(Фото Арх. В. пр. С.Д.К.)

Епидемија самоубистава проширила се у току последњих дана. И Финска је замолила за примирје. У случају Финске лако можемо разумети зашто је она одустала од своје раније одлуке да се бори до краја: два узастопна рата сломила су дух и овако јуначког народа, и поред тога што је морална и материјална помоћ немачких дивизија била од великог значаја.

Али психички притисак на Финску је био неподношљиво тежак.

Совјетска Унија је ударала оружаном снагом и претила; таковане велике демократије захтевале су од мале финске демократије да попусти пред комунизмом. И, најзад, братска Шведска саветовала је Финској да не наставља борбу, из тог простог разлога што шведска неутралност кроз цео рат била је само камуфлажа симпатија према коалицији.

Фински народ је подлегао притиску, иако не на концу својих снага, ипак скоро на концу. Али Бугарска је извршила једно политичко салто мортале и не покушавши да се брани од политичких захтева који значе катастрофу за бугарски народ. Влада Багрјанова је испољила наивно веровање да је у овом рату довољно сићи са папуче вагона, да би се прекинуо покрет у раније изабраном правцу. Онај који силази са папуче, тај се нађе између два воза који јуре у два различита правца. У том узаном простору негде између два вихора нема могућности да се одржи. Од мора пасти. Бугарска је већ пала.

Није успео ни румунски покушај да се са картом једног воза пребаци на папучу другог воза. Овај акробатски трик је катастрофалан по румунску државу. Совјетска Унија гази ту земљу и тај народ.

Горка судбина ових држава не оспорно даје једну чињеницу, која треба да стоји пред очима свих народа: сваки ко је по слободном избору или силом околности ушао у блиндирани воз Европе, треба да остане у том возу до краја, нарочито сада код те страшне брзине са којом иду возови иу одлучним тренутцима светских збивања нема силажења из вагона.

Узалудне су све наде и спекулације на могућност сукоба између Британије и СССР. Узалудне не зато што је тај сукоб немогућ. Баш, напротив, он је веома могућ, али не у догледном времену. И зато не може бити никаквог олакшања за нашу земљу, јер би последице таквог сукоба могле бити искоришћене много дошније, него што би се испољиле последице комунизма. Једино што нас може спасти — то је национална слога и борба против комунизма унутрашњег и спољног.

МЕС.

ПРАВДА ДРЖИ ЗЕМЉУ И ГРАДОВЕ: то мора бити један од основних закона државног и друштвеног уређења у сутрашњој слободној, препорођеној заједници српскога народа.

◆

Сваком оном што му припада, а не сваком једнак део. Сваком по заслузи. Рад је мерило свих вредности, и то рад као допринос појединца општој ствари заједнице.

ПОСТАНАК „СРБИЈАНКЕ" И ЈЕДАН СКАНДАЛ

— Одломак из биографије Симе Милутиновића-Сарајлије —

За време кратке али славне и пресудне војне за слободу Србије, Сима се налази на побољшичким фронтовима у пратњи Милошевог брата господара Јована. Господар Јован указује велику пажњу своме секретару и често му поверава у помоћ кад се нађе у финансијској невољи. Зато ће му после бивши секретар посветити своје велико дело „Историја Србије".

После мира са Турцима, када је Србија поново одахнула од зулумћарског режима, Сима Милутиновић прима писарску дужност у Народној канцеларији.

Трогодишњи растанак са родитељима чини га све више носталгичним. Сад, када су се удаљили темељи слободи његовог отачества ,могао је потражити своје најмилије. Пред књазом Милошем он ће олакшати своје ожалошћено срце, са сузама у очима, и добиће пасош за иностранство. Године 1817 полази низ Дунав за Бесарабију у чијем се главном граду Кишењеву живели његови родитељи као емигранти. Број српских емиграната у Кишењеву био је знатан.

У путу низ Дунав мимоиће се због тога се заустављa у Видина оцем који те такође био пошао да тражи своја једина. ну. Лута градом који ће имати великог удела у његовом уметничком животу. Непознат у непознатом месту наиђе познанство имућног и доброг Турчина Мехмен-барјактара, „правог господичића" као сам каже. Турчин прима Симу у своју службу, а да му у близини Видина да чува баштованлук.

Два месеца је провео у природи. Осетио се наједном „у своме елементу, као птица у гори" он који никако није могао мировати и који је тешко подносио самоћу.

У песми „На питање шта све сам радио, одговор" његошевски слави самоћу видинску у којој је букнуо његов најчистији песнички пламен:

Од самоће ништа слађе нема:
Већих душа у њојзи је пиће...

Његова душа „у небеса лети. Облиће сунце, месец, звезде..."

Пошто се тако осећао као птица у овој доконости. то је и — пропевао. Дух је стао опет да превире налазећи израза у узвишенијем књижевном раду, у поезији.

Овде, у Видину, испевао је најлепше своје лирске песме и чак је направио план за један спев. Кад је с јесени прешао у град и био примљен за учитеља хришћанске школе, према овом плану, написао је „Троесестарство". које доцније посвећује чувеној српској сликарки Катарини Ивановић.

Али за родитељима га највише срце боли. Одавде им шаље у Бесарабију стихове пуне чежње не измерне синовље љубави:

„Нема ноћи нити санка
Кад се с вама не састајем,
Кад вас душом не загрљам..."

На Симу се сада изненада сручи нова несрећа. Турци га у Видину осумњиче да је у вези с Хетеријом, грчким тајним друштвом за ослобођење свих хришћана од отоманске деспотије. Му чење у видинским и букурештанским тамницама.

Једва се некако Сима искобељао из ове смртне опасности. кућтен је као невин и чак је добио новчану отштету у дукатима.

Тамнујући и патећи се био је ослабио много. Здравље оронуло, родитељи далеко. једино је олакшање налазио у поезији. Годину дана од поласка из Србије за Бесарабију, он се враћа у Србију да прибере снагу за нове путеве кроз живот.

*

Кнез Милош се сажали слушајући дирљива правдања и упути га брату своме господару Јеврему у Шабац. Већ идуће године Јеврем даје пасош и путни трошак своме писару који хита Бесарабији. Тамо заиста једва једном налази старе родитеље. Радости није било краја. Он је доцније причао да је овом приликом наслађе сузе пролио на грудима својих родитеља.

Пише Вуку да не штампа песме, које му је послао из Видина. Требало би још да их прегледа, дотера. Мушицки га препоручује да напише бугарску граматику и речник поред Вуковог речника.

У Кишењеву је доласком српских избеглица живот постао занимљивијим. Српски револуционари су предмет великог интересовања мештана, а руска влада их је новчано помагала да би могли живети ван своје домовине.

У овој атмосфери бурних духова Сима је нашао инспиративну за озбиљан рад на књижевности. Он започиње своје главно животно дело, свој еп „Србијанку" и осећа још једном и најјасније да је створен за луталицу. Дух се распиње између многих идеја пуних крајности.

У „Србијанки" је историја Србије у стиховима од 1804—1825 г.

Читаоци је онима који су учествовали лично у многим подвизима које она слави кроз 109 епских песама. Сима је плакао од одушевљења. Марцијалне српске војводе, нако ба шинису потпуно разумевале бујице митолошких фраза којима су се величала њихови ратнички подвизи. иако су једва себе називали под именима милолошких грчких јунака, ипак су честитали Сими и тражили да им стално чита „Србијанку". Они су уживали у патетичности читаочевој, у његовом начину изговарања, у његовом одушевљењу.

Скупивши нешто помоћи од извесних познаника, Сима напушта Кишењев ,град у коме је провео шест година, наиђуће време у једном месту. За ово време умрла му је и мајка и сада је отац остао сам. Полазећи 1825 године за Лајпциг да штампа своју „Србијанку" Сима се још једном опростио са старим оцем кога више никада неће видети.

*

У Лајпцигу, без познанства, није било лако снаћи се. Пише Вуку за савет и чак прети у очајању да ће му избрисати име из спева, ако му не помогне. Вук сматра да је његов побратим сулуд човек.

Међутим код Копитара Сима добро стоји. Овај га високо цени и једном приликом чак гаранту је за њега код бечке полиције. У зими и великој оскудици Сима дотерује рукопис „еСрбијанке" и најзад се упознаје са издавачем Брајткопфом, а преко овог и са Вилхелмом Герхардом, познатим лајпцишким трговцем, љубитељем књижевности и уметности.

Утицајем и уз сарадњу Симину Герхард издаје „Вилу" у којој доноси преводе српских народних песама и јуначких прича. Он много цени Симу и помаже му да стекне познанство са Уландом, Гримом, Амалијом Талфи па, преко писама, и самог Гетеа.

Герхард је имао намеру да преведе и „Србијанку", али је превео само неколико песама из ње. Мора да се и преводилац уплашио замршеног стила овог гломазног дела у четири књиге.

Крећући се овако у образованијим круговима, Сима наједном осети како је погрешно што је писао сатире против Стевана Стартимировића. До тога није било, данас би и он, мислио је. имао диплому универзитетску у џепу. имао би образовање које би више импоновало и њему и другима.

Да би се колико-толико утешио и стање поправио, он посећује предавања на медицинском и филозофском факултету. Када је један пут држао предавање о српској народној поезији, одушевио је своје слушаоце међу којима је била и госпођица Амалија Талфи, доцнији преводилац и пропагатор српске народне поезије. Њој ће Сима посветити 1827 своју „Зорицу", књигу песама.

Али са Гетеом никако лично да се упозна. Успео је толико да га вајмарска књегиња новчано помогне. Задовољно се смешио, јер је могао платити дуго не плаћану кирију за стан и тако бити миран од полицијског гоњења.

Ова помоћ је брзо ишчезла и зруку које никада нису знале да се скупе кад је новац у њима. Данима гладује, бави се неуспелим изумима најпрактичнијег плуга итд. Оставши без пребијене паре, завапио је из гласа. Вапај је одјекнуо једино у златном срцу побратима Вука један идеалан пајеник. Хитно Вук „ситну књигу пише" па је шаље српском кнез Милошу.

Мало је било Вуку што и сам светлом кнезу није давао никако мира вечним куканьем за који цванцик или дукат на рачун своје потоње славе којом ће се поносити и отачество, већ ево моли и за једног садругa.

Али пустимо самог Вука нека на свој занимљив начин изложи овај део историје песника „Србијанке".

У једном писму 1827 године, упућеном Лукијану Мушицком, Вук, између осталог, каже:

„О Сербијанки Симе Милутиновића не ћедосте ми ништа писати; а до сад може бити да вам је тамо (манастир Шишатовац) дошао и списатељ њезин. Да је он више од пола луд, ја сам то видео још из његови писама што му је писао из Липиске; али да је уз то рђав човек, то нијесам могао мислити..."

Тако је чудни песник завршио своје прво знаменито борављење у Лајпцигу. Али он је ипак напустио Лајпциг са штампаном „Србијанком". Главну помоћ му је указао један Бугарин, Христифор Хаџи-Иванов, студент медицине из Свиштова, кога је Сима знао одушевити за своје ремек-дело. Сима му је за то посветиђ „Србијанку".

ЈОВАН РИСТИЋ КАО КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАР

После Вука Караџића први је почео неговати књижевну критику код Срба Јован Ристић, доцнији државник. Оставио је рано књижевност ради политике.

1856 објавио је Ристић у *Српским новинама* „Отворено писмо Г. Јовану Ст. Поповићу" као приказ на Стеријину збирку песама „Даворје". Између осталог ту је млади Ристић (25 година стар) рекао: „И доиста, да књижевност српска од вас ништа друго нема до ово *Даворје*, оно би вам у стању било испунити ову праведну жељу и предати вас помену, које никакво време неће избрисати моћ.. Али колико је и ван тога, дела ваши, у којима се плодност душевних дарова, обилна једрина мисли и осећања и мужко постојанство на чела ваши огледа!"

◆

Када се 1868 скинула потпуно забрана употребе Вуковог правописа у Србији, за 14 дана свуда се већ писало новим правописом, јер је готово сва млађа интелигенција била из Даничићеве школе!

УВЕЧЕ ДОК СЕ ВРАЋАМ КУЋИ АЛЕКСАНДРОВОМ УЛИЦОМ

ЗДЕНКИ ЈАЊУШЕВИЋ

Вечерас уз тај булевар ходам,
нада мном платани крше руке,
и чини ми се:
то схрван борац
уморном, болном ногом гази
кроз неке бивше, кроз разграђене
славолуке.

И ја му тихо, тихо зборим:

Слушај, кад тако висок улицом овом крачеш,
цео плочник звони од твога дрвеног ђона,
мрак је ,и људи не виде да плачеш,
да руком тешком бришеш сузе
и тражиш беле видике за црним завесама
свог мртвог небосклона.

Сети се, ти ниси ни Вијон нити Роберт Давид,
макар писао песме тужне тако,
сељак си и гмаљ, и ништа више, и ништа више
па кад лето мине и наиђу јесење кише
и облаци се надвију над овим градом
зажелећеш се куће у којој си први пут заплако
и неба оног модрог
над твојим жутим
виноградом.

А сад је небо црно, све црно,
још само негде, још само негде
у теби жижак
није утрно.

Никога нема, мрак је, па нема ни сенке,
и залуд тражиш месец по видику
и зовеш неког рукама обема
да се сети ваших бивших дана
и дође вечери ове
на неке тужне
на твоје давне
теревенке.

Видиш само како трамвајска жица
расипа зраком звезде хладне, плаве,
а да ли можеш да их скупиш
и метнеш их на нека драга чела
крвава, невесела,
и направиш блистав венац
за неке мртве, беле главе.

Сад ходаш, тако болан, са рукама на челу,
и слутиш: та ноћ, кô стражар, на те гледа,
и друм ти је оградила
широким ланцем
дрвореда.

Кораци, па кораци
и тужбалице зрикаваца већ око себе чујеш,
или то, можда, ливаде знају
вечерас горко да тугују
за брдом неким, за пољем неким,
где су ти, давно, у заранке,
зрикавци певали успаванке.

И ти би, тако болан, хтео да похрлиш
у кућу једну белу, у авлију старинску,
да их љубиш,
синовски да их загрлиш.

Па онда, једно сазнање тужно:
ти ниси више дете,
а ниси ни Вијон, ни Роберт Давид,
макар писао песме тужне тако.
Па кад лето мине
и наиђу јесење славе, свадбе, брања,
и облаци се надвију над ове ширине,
уместо овог платановог грања
што те путем прати,
зажелећеш се куће где си први пут заплако
и неба оног тешког
што јесен сноси у наручју мокром
на твоја орања.

Али вечерас,
вечерас уз тај булевар ходаш,
уморна тела, уморне руке,
кô сломљен борац
кроз неке бивше, кроз разрушене
славолуке.

МИЛОШ ВЈЕТРЕНИЦА

Лукијан Мушицки и беда књижевника

Творац великог начела правописа српског језика: „Пиши као што говориш, а читај као што је написано", којим је Вук Караџић извојевао своју реформаторску победу, јесте српски књижевник Павле Соларић (1781—1821). Он је први формулисао овај велики принцип речима: „Најлучше је устројено оно писмо, гдје како говори се тако пише се, и како је написано тако чита се."

Павле Соларић је био у великом пријатељству са Доситејем Обрадовићем који га је много ценио, сматрајући га својим учеником чиме се Соларић јавно поносио. Сава Мркаљ (1783—1835), писац „Азбукопротреса", назива Соларића „диком и милотом српском", а Копитар га називаше „наш Соларић". И Вук и Лукијан Мушицки били су пријатељи Соларићеви.

Соларић је последње године свога живота провео у великој оскудици, а умро је у Млецима и данас му се ни гроб не зна.

Много старији од Соларића други српски књижевник, Захарије Стефановић-Орфелин (1726—1785) зачетник повремене српске књижевности, издавач чувеног *славено-сербског магазина* у коме се налази и први почетак српске књижевне критике, умро је, као и Соларић, у највећој сиротињи, „жељан хлеба и часног одмора".

Лукијан Мушицки, који је и сам патио у животу, опевао је судбину ових несрећних српских књижевних пионира следећим стиховима:

Двојица, ах! бијаху при смрти другови плачни:
Бједа и туга и глад. Којим? Мари л' ко чут?
Који не хтеше њих за живота надгледати братски.
Молебни слушат' њин глас, нисам откривати рад.
Који им за живота не даваше хлеба насушна,
Шта ћ' тим по смрти слух? Њежна младежи, чуј
Двојица та су: ОРФЕЛИН, СОЛАРИЋ, ви ћет' уздануть
Кротко и рећи, знам: „Лака ни земљица буд'!"

* * *

Преломих срце као ветар грану
С јесени у налету бесном
И дадох целог себе неизвесном
Кријући бол и љуту рану.

И пођох тако опијен тугом
У жућени живот нови,
Срце и радост све дадох другом
Путоказ беху ми снови.

И тако сад сам за све нем
И слеп ко браћа друга,
Од свега ништа не разумем
И од куд толика туга.

Ја само видим светла трну
Задња светла у ноћи,
Све срља у ноћ црну
И све ће за увек проћи.

И зато сада ма где да се макнем
Чека ме патња дуга
А чегагод се, чегагод се такнем
Све је голема туга.

Сенке и људи, звукови, боје
Све се у једно слива
У прну радост младости моје
И бол све већим бива. —

Баваниште 1944. МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

Невоља Радоја Домановића

Лета године 1898, за време министровања А. Ђорђевића, били су отпуштени сви гимназијски предавачи у Србији. Међу првима је ова одлука вребе много погодила и суплента Радоја Домановића. Зато он пише из Јагодине професору Петру Петровићу:

»Драги г. Петровићу,

Иако знам да имате и сувише посла, ипак сам принуђен да се баш вама обратим.

Некако ћаво стоји материјално, те ми није могућно да дођем у Ниш (где се те године налазила Скупштина са Владом) а и не знам били било какве користи.

Ја сам отпуштен, што већ знате пре мене, и хтео сам да дођем г. Министру и замолим га за извесне ствари.

Ви ћете бити добри као и до сада што сте, да ми пишете о овоме што ћу Вас замолити и тиме ћете ми уштедети оно што бих потрошио долазећи.

Мисли ли г. Министар да отпушта учитељице, које су удате?

Да ли би моја жена могла добити Крагујевац за учитељицу где би нам било због куће лакше живети кад сам ја већ без службе, или Београд, где бих ја могао опет шта било радити и зарађивати, или Јарушице, село где мој отац живи? Јарушице не жели нико и овај ће садашњи учитељ тражити премештај.

Да ли би могло да се са њеним премештајем сврши до 15. августа? Ја бих још волео и било би ми згодно да је премести у неко село у околини Београда, али само близу, као Кнежевац што је.

Да ли је згодније да ја дођем лично г. Министру и молим за то или да пошљем молбу? Кад би било најзгодније доћи и хоће ли моћи бити вајде од долажења?

Ја знам да је врло досадно одговорити на овако много питања, можда чак и смешних, па још ако човек има пречих и паметнијих послова, али ипак мислим да ћете ми одговорити ма и најкраће, јер сте ме и до сада много у том погледу задужили. Ја Вам благодарим.

24 јула 1898 г.
Јагодина

Искрени поздрав.
Ваш поштовалац,
Радоје Домановић, пред.
Рача Крг., преко Карића, трг.«

Српски Краљ

Двадесет и једно лето је прошло
Одкад је на свет дошао Он!
И ево већ пуних трију лета,
Како Он носи Краљевски Трон!
Претиш Му беху орлови рата,
А Он ће мира дићи олтар!
Он види жељу Српскога духа
Живео наш млади Господар!!

Нек вољен, ведар и крепак
На много година управља Он!
И нека Свевишњи обаспе срећом
Наш Српски Краљевски дом.
Нек се кроз усклик топал и дуги
Србина правог зачује жар:
Нек живи наш љубљени Краљ
Петар Други!!

ЖИВЕО СРПСКИ ГОСПОДАР!!

НАДЕЖДА МИЛОВАНОЗИЋ
уч. VII гим.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу и заштитну легитимацију изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Јелисавета Нешић. 270 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од начелства среза Жичког у Краљеву изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Ђорђевић. 271 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1283 добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Јекић. 272 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Таточине срез Крагујевачки, изгубила сам. Оглашујем је заневажећу. Добрила Динић. 273 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1 добивену из општине Белошевачке срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Банковић. 274 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Која Павловић. 275 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену изпрестоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Елка Остопенко. 276 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Вучковачке, срез Грушански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Богољуб Богдановић. 286 2—3

ДОБИЈЕНО сведочанство I разреда женске гимназије у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем исто за неважећа Анђелија Ђурчић, родом из Крушева. 286 2—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милошевић, са станом у Добрачиној ул. бр. 12 напустила је моју кућу и отишла незнано куд. Тражим од ње да се у року од 15 дана врати на продужење брачног живота, у противном повешћу бракоразводну парницу и од данас све дугове, које она учини неће признати. Јаничије Милошевић, продузимач из Крагујевца. 287 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5148 добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Лепосава Милетић. 284 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5147 добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живко Милетић. 285 2—3

„Раде Неимар"
КУПОПРОДАЈА ИМАЊА
ДРАГОЉУБА ДОБРИЧИЋА
Краља Милана бр. 20
Тел. 27-796.

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 220 добивену из општине Маршић, срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Стевановић. 278 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу Стевана Ђорђевић. 279 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. оглашујем је за неважећу Недић Тихомир. 280 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 15323 добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Илић. 277 3—3

ПАЖЊА -- БИЦИКЛИСТИМА -- ПАЖЊА

„ИКА"

Стручна механика! — Врши све оштре поправке бицикла као и шваjсовање, прављење нових превозних бицикла, тандема и дамских бицикла, лакирање по вашем укусу, вулканизирање спољних и унутрашњих гума.

„ИКА"

ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ НАША ДЕВИЗА. АКО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА ОПРАВНУ БИЦИКЛА ИМАЋЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИКЛ.

„ИКА"

стручна механика- Гробљанска бр. 44
На позив телефона долазим. Тел: 24-725

Бајер-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неизмерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руком да болу успешно стане на пут. Њена средства нису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сву наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предњаче и утиру пут на подручју сузбијања бола носе »Bayer«-ов крст.

ОГЛАС РЕГ О БР 19874 ОД 14-XII-1943

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 39 ГОД. II
Београд, 21 септембар 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВ КРАЉ

Монархија, монархистично уређење државе има за циљ да као штит сачува нацију од свију спољних опасности и унутрашњих раздора. Она тиме обезбеђује трајност, континуитет нације кроз векове усред пролазности и егоизма појединаца. Она стоји изнад свега појединачног и посебног и интереси нације поклапају се дословно са интересима краљевског дома.

То је врлина и предност монархије, да под вођством једнога монарха нација не може грешити, док појединац који изборном или случајем дође на чело подложан је личним амбицијама, страстима или интересима и потребама једне посебне групе. Нација није више целина, интереси једног појединца или једне групе могу да преовладају. У монархији владајућа кућа обухвата целу нацију и њени интереси не могу бити другојачији него целе нације.

Српски народ у току своје историје сазнао је и осетио дубоко значај и вредност монархије за опстанак и напредак нације. Зато је он дубоко и неразлучно везан за овај облик државног уређења без обзира на теорије и доктрине о његовом преимућству. Ово уверење саставни је део његове душе и он га исповеда као своју веру, а не само као уређење, које му доноси највише користи и најбоље га чува. Лишити српски народ ове његове монархистичке вере, то је тешко повредити његову душу и оставити га да лута по беспућу. То он осећа и зна инстинктом целог свога бића и зато нема народа који је више привржен монархији и својој династији.

Сматра се да је енглески народ традиционално монархистичан, али живећи деценијама у изобиљу и благостању монархистично осећање као да је код њега изгубило своју снагу. Али српски народ, имајући стално да се бори са великим тешкоћама и недаћама, осећајући благодети монархије сачувао је непресушну и живу веру у своју монархију и у свога Краља. Могу теоретичари и социолози анализовати то осећање и тражити разне узроке и објашњења, али оно постоји као једна непобитна чињеница, коју нико не може оспорити, јер српски народ дао је низ еклатантних доказа своје монархистичке вере.

Треба се сетити потиштености и очаја који је завладао широм Србије, када се десила марсељска трагедија која је одузела народу једног од његових најславнијих владара. Лишен органа који је повезивао духовно нацију у једну целину, лишен истовремено органа који је осећао све опасности које споља и изнутра прете нацији и високо издигнут изнад свакидашње политике, он је бдио над опстанком и будућношћу земље.

Народ се осетио лишен и свога чувара и заштитника, као у задрузи, у породици пуне нејачи и недораслих кад умре домаћин породице, задруге. Из тога задружног, домаћинског начина живота и схватања реда у друштву и заједници, проистиче такође дубоко усађено монархистично схватање српског народа. Одузети српском народу монархију и Краља, то је лишити га основе и бацити га у хаос и анархију.

Али за правилно функционисање монархије, да би Краљ могао правилно да врши своју дужност, за спас и величину нације потребно је да су испуњени извесни услови. Потребно је у првом реду да Краљ борави на светом тлу Отаџбине, да је стално у непосредном или посредном додиру са својим народом, да би знао за његове тежње и његову вољу. Само тачно обавештен, окружен разним установама и телима, која имају за задатак да га саветују и да спроводе ову везу између Краља и његовог народа, може владар имати тачан и јасан преглед духовног стања свога народа и може доносити одлуке, које ће бити у сагласности са тежњама народа.

На тај начин постизава се потпуна и стална сагласност између монарха и народа, која је један од услова за правилно функционисање монархистичког уређења. Тиме се избегавају несугласице и размимоилажења између Краља и његовог народа и земљи обезбеђује трајан и плодан мир од чега зависи нормално напредовање нације.

Данас, међутим, ти услови нису испуњени. Краљ није на тлу Отаџбине. Краљ није у додиру са својим народом. Можда Краљ не зна за право расположење свога народа. Он није слободан. Његова не саветују његови верни поданици српске крви и српског имена. Међу његовим савеницима, у његовој околини не знамо да има и једног Србина. Све сами несрби, пријатељи и извршиоци наредаба србоубица у земљи. Како један млади краљ може бити саветован у духу српских интереса, кад је окружен самим непријатељима српског народа!

Њима је стало да што више штете канцесу српском народу, да га униште и истребе и зато они саветују младоме Краљу да одобрава и препоручује покрете и људе који имају за главни циљ пропаст српског народа. Ми знамо да је млади Краљ свима својим осећајима и свима својим мислима са нама, српским родољубима, који бију свети бој за опстанак Србина и српског имена.

Али ми знамо исто тако да он није слободан у исказивању мисли и своје воље. Черчил у име енглеског народа врши један од најтежих злочина, који мора осудити савест човечанства и који мора над-тад добити заслужну казну. Богомрско је дело оно што чини бездушни Черчил са младим Краљем Петром. Држећи га у рукама Секрет сервиса и Интелиџенс сервиса, стављајући му пред очи судбину Синорског и других, он га, нејаног и самог у туђем свету, нагони да говори речи, које никада један Карађорђевић у слободи не би могао да каже.

Зар потомак великога Аленсандра који је од свију владара и државника Европе имао најживље и најсигурније осећање опасности које прети Европи и њеној култури од бољшевичке анархије, зар он да пореднe своју крв, дух својих предана и традицију свога народа па да данас својим верним поданицима препоручује одлазак у редове, које предводи крвави експонент Москве, који само сниује пропаст српског народа? Логика, здрав разум и искуство говоре да је то немогуће и несхватљиво. Ако није по среди обичан фалсификат или изнуђена изјава под најтежим притиском зар је могуће замислити да један Краљ позива свој народ да заједнички изврше национално самоубиство? Томе се противи не само монархистични интерес него и сам животни инстинкт Краља и Народа.

Сматрамо да није више потребно да трошимо речи показујући на не-

(Наставак на другој страни)

НАША ЕВРОПСКА И БАЛКАНСКА МИСИЈА

Око наше земље сплићу се комунистичко - бољшевичке мреже. Слом Румуније и Бугарске и стални хаос завадно од нас појачали су изгледе успеха деструктивних бољшевичких елемената. Према њима стоји данас српски народ у ставу самоодбране која није лака, али која је врло часна и достојна наше прошлости. Јер док се свуда око нас разраста хаос и трагично замагљују видици код нас још увек влада мир, одржава се поредак и постају све видљији знаци националне решености, да се не подлегне сабластима хаоса и ужасима анархије.

Српски народ се данас налази пред крупним и новим задатцима. Први од тих задатака је одржање духовне и националне борбене компактности и учвршћивање солидне антикомунистичке базе на Балкану. Стицајем прилика и зато што смо ми као народ непосредно познали бољшевизам, суочили се са њим, видели му прави лик и осетили све ужасе владавине његових привбораца, ми се данас као народ недамо ни заварати ни поколебати.

Ми знамо да терор титовштине и безобзирност оних који га подржавају иду затим да идејно морално и духовно разрију српство, да га обезличе, раскидају, прореде и учине неспособним за самосталан државни и политички живот. То што се данас ради није ништа ново, јер се одиграва и примењује под вођством онога истога Димитрова, који је на седмом конгресу Коминтерне рекао: „На Балкану се не може замислити никакав озбиљан комунистички рад док се Југославија не разбије". Кичма Југославије као и кичма целокупног Балкана био је и остао српски народ.

Против тога народа уперене су данас оштрице са разних страна. Оне су и физичке и политичке и духовно-моралне. И да није тешке стварности која је настала у земљама око нас баш зато што су се повеле за бољшевичким потстрекавањима, ово би све за нас могло бити опасно и забрињавајуће. Овако то је све важно, али је неутралисано тешким приликама које су настале у Бугарској и Румунији после њиховог слома. Њихове су да тамо бољшевици поступају по свом старом обичају без имало обзира и без имало устручавања: они односе све до чега дођу, разоружане војнике одводе на рад у Совјетски савез, на рад одвлаче и широке слојеве народних маса. Једном речи: врше пустошења и на привредном и на биолошком плану.

Али то је све само почетак. Оно главно треба тек да дође. И у Бугарској и у Румунији врши се ликвидирање монархије. Спроводи се унутарња бољшевизација по једном плану, који је добро промишљен још из ранније. Власт прелази у руке људи који

(Наставак на другој страни)

ОБАВЕШТАЈНЕ АГЕНЦИЈЕ

Никад у Београду није било више обавештајних агенција него данас. Истина, њихова седишта су непозната. Главно је то да се вести фабрикују на основу најбујније фантазије. А затим исто тако фантастичном брзином прелећу од бифеа до бифеа, од кујне до кујне, од улице до улице, од уста до уста.

— То ми је казала једна озбиљна личност која је увек одлично обавештена — уверава вас тај и тај познаник или та и та познаница. Ви се узалудно трудите да докажете нелогичност или потпуну бесмисленост дотичне вести. Чак у колико се више трудите да ма шта паметно докажете, у толико изазивате већи револт разносача вести. У најмању руку оцењује вас као дефетисту. Треба да примите за готово вести онако како вам се сервирају — и тачка

Фабриканти вести су заиста невероватно обавештени. Ко зна по каквим могућностима и каквим саобраћајним путевима они су свакодневно обавештени шта су казали, па чак и шта су мислили Рузвелт, Черил и Стаљин од доручка па до вечере; они су обавештени не само о свима одлукама, већ и о свима плановима свих генералштабова; они знају све шта се збива с ове и с оне стране кулиса политике и стратегије.

У великој већини случајева ови фантастични фабриканти вести нису имали фантасте. Напротив, кад се скине скрама фантазије, онда те измишљотине имају сасвим стварну и прорачунату тенденцију уношења забуне, стварања панике или опште дезорганизације.

Па ипак наш свет невероватном лаковерношћу и наивношћу наседа тим вестима. И не само они којима би се то могло опростити услед њихове ограничености или недостатка поузданијих обавештајних извора, већ и они који су у могућности да размисле својим мозгом и да цене обавештења како из озбиљних листова, тако и преко свог сопственог радио-апарата.

Шта смо све имали прилике да чујемо последњих дана! Чак да су Руси дошли у Кладово, да је тамо приређен неки банкет, да се црвена војска негде постројила на тргу и клицала Краљу Петру!

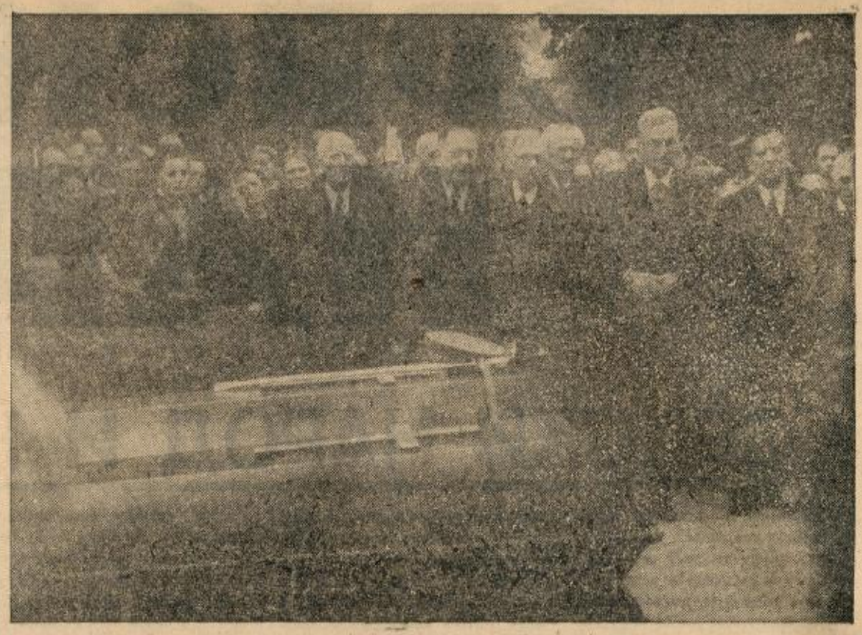
Ма да је фантастичност ове вести скроз провидна, ипак је било света који је неколико дана у њу веровао и проносио је, па је било чак и таквих који су на брзину спаковали своје куфере и — за сваки случај — измакли преко границе.

Данас нам је највише потребна хладнокрвност, прибраност и зрело расуђивање. Овакве и сличне вести у стању су да унесу страховите пометње, које угрожавају равнотежу и нормалан ток јавног, привредног, па чак и приватног живота.

Због тога сваки трезвени грађанин треба да их прима са највећом резервом, да их најсигурнијим путем проверава и да разносачима таквих вести стане на пут, па макар то биле „врло озбиљне и добро обавештене личности“.. У овом тренутку само прибраност и зрело расуђивање могу да сачувају наш народ од многих најтежих искушења и страдања.

Немачка контраавионска артилерија на делу

Претседник владе генерал Недић, са министрима, на сахрани генерала Пешића који је погинуо прилином терористичног бомбардовања Београда

СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВ КРАЉ

(Наставак са прве стране)

могућност Краљевих речи, које могу бити само фалсификоване или изнуђене под најтежим терором. Српски народ је довољно политички зрео и свестан, он има у довољној мери интуиције, осећања, да види ствари у светлости истине. Зато не сумњамо ни час да ће он одбацити лажне и наметнуте речи које му Лондон упућује злоупотребљавајући дрско и безочно Краљево име, подметајући ту злоупотребу онима који већ три године највернији и најпреданије служе своме Краљу и Отаџбини. Ми верујемо и знамо да ће српски народ са гађењем и гнушањем окренути леђа овим лондонским фалсификатима и лажима и да ће продужити да иде правим путем борбе до последњег човека и последњег даха са црвеним непријатељем. Нека зна господин Черчил да је свака лаж кратна и свако фалсификат провидан за бистро око српског сељака, који је високо национално свестан и који својим срцем осећа и разуме шта хоће и жели његов Краљ, за чији престо он и даје и даваће крваве жртве, док не буде потпуно сатрвен његов непријатељ а Он враћен на престо својих славних предака. На последњу провокацију господина Черчила и његових сервиса српски народ одговара дубоким презирањем због његових срамних метода, којима се служи да превари српски народ да би верно служио и изгубио главу за рачун империјалних интереса Енглеске место да чува себе и своје животне интересе.

Зато ми данас чувајући у себи недирнуту нашу љубав и наше поштовање према нашем Краљу не можемо га послушати, јер знамо за његову праву мисао и права осећања, која су иста као наша, да се морамо борити до краја са црвеним непријатељем за спас земље и монархије. Краљ већ три године није у земљи, није упућен у прилике, окружен је лошим саветодавцима и зато чак и по уставу он не може издавати наређења. Зато ми Срби разрешени смо обавезе да се поносравамо Краљевим наређењима, докле год Он није у стању да врши своје краљевске функције како је то предвиђено уставом и обичајима. Српски народ остаје до последњег даха веран Богу, домаћину на небу и своме Краљу — домаћину у његовој националној заједници, маиар шта му и на ма који начин му поручивао Лондон који жели његову пропаст. »С—Н«

НАША ЕВРОПСКА И БАЛКАНСКА МИСИЈА

(Наставак са прве стране)

све више постају послушно оружје у рукама црвених господара из Кремља.

Уз то се и односи између савезника све више заплићу. Либерални „Манчестер Гвардијан“ пише“ да треба очекивати од совјетских дипломата да буду на оној висини на којој су совјетски генерали и да се покажу умерени у својим захтевима. Други енглески и савезнички листови веле, да ће се на случају Бугарске показати да ли су савезници јединствени и сложни између себе или не. Они бугарски случај називају пробом савезничког јединства. Све то пак указује да и тамо има непречишћених појмова, довољно недефинисаних ставова и неразјашњених проблема.

За нас је главно да знамо шта се око нас дешава и због чега се дешава баш тако, а не друкчије. И још да знамо да нас страдност све непосредније упућује на извршење једне крупне европске и балканске мисије, која се састоји у томе по неопходности постајемо стожер окупљања свих свесних националних снага на Балкану и оних које ће се осветити под утицајем тешке стварности која наступа у земљама око нас.

Српски национализам који је очврснуо и ојачао добија данас свој пуни замах и вредност. Он је један фактор са којим се рачуна и од кога ће ускоро да зависи одређивање облика и физиономије балканских земаља.

Зато нас збивања око нас не смеју да плаше, него треба да нас јачају, још више чине будним и присебним и дораслим мисији коју треба да извршимо. Да нас је настало такво време да победу односе они који су духовно и морално најјачи и најупорнији.

МИ ТО МОРАМО БИТИ.

КАКО ТРЕБА КУВАТИ

Лети је брзо кување важно не само у циљу уштеде дрва и угља за зиму већ и да се домаћица не презнојава без потребе крај ватре. Ко се не либи да пере гар с лонца или шерпе може у ову сврху дизати рингле с плоче штедњака. Угодније је уместо тога суд с јелом поклопити.

Вода у лонцу који је поклопљен кључа за 35% краће време и са 48% мање горива него без поклопца. Ако се кува у довољно дубоком лонцу, поклопљено јело може се без страха оставити на ватри, нарочито док не прокључа.

За брзо кување шерпе су подесније од лонаца. Уколико је дно суда уже, а садржај у дебљем слоју, утолико је загревање спорије и искоришћење горива нерационалније. Ако је шер па неподесна за извесна јела, треба их кувати у далеко већем лонцу него обично.

Код њега је дно шире, а иста количина јела образује тањи слој, па ће брже прокључати. Гар споља и каменац наталожен изнутра отежавају преношење топлоте. Њих ваља увек очистити пре употребе суда за кување јела или грејање воде.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«. Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

К У Л Т У Р А

Прва српска сликарка

КАТАРИНА ИВАНОВИЋ

Толико је много и предано радила, толико много значаја имала за полет духовног живота у Србији XIX века — а тако су бледи оскудни спомени остали о њој међу нама.

То је била Катарина Ивановић.

Роман за себе или прва — жена међу Српкињама, која се посветнле сликарству.

Рођена је 1819 године у Београду. Отац јој се звао Лазар, мати Марија. За оно доба (прва половина прошлога века) свако школовање у иностранству било је пуно незгода и препреке, а изискивало је нарочито велике материјалне жртве.

Умни родитељи мале куће, међутим нису ни за тренутак испуштали из вида духовни развој свога детета. Већ у двањаестој години она је говорила два страна језика. По природи имала је бујну машту и оштар критички смисао за све појаве у природи. Поред тога примећен је код ње јасан дар да исказује своја осећања и виђења кроз самоучке, али успеле цртеже. То је одлучило њене родитеље да одбаце и последње предрасуде и да пошаљу своје дете у иностранство на сликарске студије.

Катарина је са великим успехом студирала и завршила уметничку академију у Будимпешти, а затим је прешла у Беч на Вишу сликарску академију. Тек у Бечу она је нашла на пуно разумевање и после првих изложених радова она је нашла на добар пријем код уемтничке критике.

Али за седамнаестогодишњу србијанску лепотицу, то није било доба само блистаних успеха у сликарству, већ њен ведар дух и ванредна расна лепота стварали су око ње круг пријатеља и обожавалца. Српски студенти у Бечу, уметници и књижевници, наши као и страни, лудовали су за њеним пријатељством, за осмехом лепе Каће. Искушења су је вребала са свију страна, али свест о своме таленту и о својој дужности да треба да послужи своме народу одбранили су је од свега и она је наставила свој пут ка још већим успесима.

У то време пада њен први сусрет са Симом Милутиновићем — Сарајлијом. Најсудбоноснији сусрет у животу за њу.

Карађорђев писар и Његошев учитељ постаје за Катарину прави духовни отац и саветодавац за све њене будуће подухвате. Она преко песника »Србијанке« упознаје трагични изглед српске револуције и добија нове жеље и нове снаге да пробуди своје знање и прошири свој рад изван граница ликовне уметности.

Са своје стране њен нови учитељ сматра да је уз народну поезију, Његоша, Вука и друге тековине Српства за »најдрагоценији цвет садање културе српске«. Надахнут високим врлинама ове младе Српкиње, Сима јој је исте године 1837 посветио своје »Тројесестарство«, славећи је у стиховима:

»Срб- дјевојка кист владати вешта,
Јел' то било још икада игдје?: - -«

После завршених студија у Бечу Катарина одлази у Париз, где се она усавршава и доживљује нове успехе на изложбама. У Србији пак, која већ има леп низ имена културних стваралаца, ни за тренутак се не заборавља на велику вредност Катарине Ивановић. Пријатељи и поштоваоци шаљу јој честе позиве за повратак у отаџбину.

Катарина Ивановић одазива се тим позивима и 1846 године долази у Србију. Дочекана је као најзнаменитија Српкиња свога доба, а услед смрти својих родитеља, примљена је као права кћи у дом Симе Милутиновића Сарајлије. Међу првим значајним стварима које је отпочела да ради по повратку у Србију, јесте и велики портре Симе Милутиновића, који се сматра као најуспелији. Затим дотази незаборавна и много умноавана слика, која представља слепог гуслра, који пева, док га окружују млади Срби и Српкиње, слушајући слепог Омира. Сви родољубиви Срби искрено су се радовали брзом напретку ове младе жене и стварали јој све нове могућности за даљи користан рад.

Колико је Катарина била правилно цењена од својих савременика, види се и по томе што је као једина и прва Српкиња, иако још врло млада, била изабрана за члана **Српског ученог друштва** у Београду, које се доцније претворило у Српску академију наука.

Међу најбоља њена сликарска дела рађена у Србији убрајају се: **Ослобођење Београда 1806, Заклетва Краља Матије, Дочек угарске краљице,** портре **Стевана Книћанина, Симе Сарајлије** и других вођа из првог устанка.

Сва предана уметности и културном подизању Српства, она је само зато живела и радила. Пошто се није удавала, поклонила, поклонила је године 1879 целу збирку својих слика и других реткости Народном музеју, који је највише њеном заслугом и био основан. Умрла је призната и поштована и позната у Европи 1882 године у Београду.

Л. Р.

Умирање Змај-Јована Јовановића

У светским историјама књижевности, а поготово студијама портрета појединих књижевника, обраћа се велика пажња последњим моментима оних лица која се обрађују, јер се жели кроз њих видети права психа и карактер њихов. У тим моментима, када се свест постепено гаси, када животни дах излази и нестаје, остаје оно што је најинтимније у човеку, а то је морал. Кроз њега се види права слика те личности и она даје дефинитиван опис, као неки рефлекс, целом животу и стварању дотичног уметника.

Познато је, да је Змај проводио своје последње дане у Каменици. То место је ради његовог дома и постало познато, па је и тај крај Фрушке горе почео да привлачи наше уметнике. Тако, тамо су одлазили често на летовање Сима Матавуљ, Гига Гершић, Мило Павловић, Лаза Костић и др. а то све у жељи да буду што ближе Змају. Стога, када је дошао познати дан 3 јуна 1904 године, када је Змај издахнуо, око његовог одра су били окупљени скоро сви његови ближи пријатељи, мада се тај догађај није очекивао.

У малој приземној кући, са изгледом на Дунав, умирао је тог дана велики песник. Крај његове постеље бдила је као нежна сестра књижевница Милева Миладиновић. Дан је био сунчан и ведар, а са Фрушке горе је дувао хладан ветар. У згради преко пута окупили су се били сви његови пријатељи, који су тада боравили у Каменици: Жарко Миладиновић, Јован Радивојевић-Вачић, Лаза Костић, Михаило Полит-Десанчић, Јаша Томић, Љуба Стојановић, Сима Матавуљ, Ђорђе Красојевић, Славко Милетић и Мило Павловић. Овај последњи је, као и Милан Савић, Милан Шевић и Васа Стајић, описао донекле ове последње Змајеве часове. Могло је бити петнаест минута до два после подне, када је у њихову собу ушла Милена Миладиновићка:

„Брзо, брзо, чика-Јови је мало час позлило!"

Сви су одмах прешли у згради са лица, где је Змај лежао завађен на леђима, затворених очију. Био је сугестиван и велики у борби за живот. Остављао је утисак борца, који је још сестан задатка, али није у стању да га испуни, па држи спуштен мач и чека стојички да га смрт покоси.

Неколицина њих је пришла одмах постељи и ослушнула дисање. Један од присутних (др Милетић) мерио је пулс. Када је измерио, пустио је руку и прошаптао:

„Деведесет и шест..."

Мило Павловић се окренуо и запитао тихо:

„Хоћели преживети данашњу ноћ..."

„Не зна се, све је у Божијој руци!"

Овакво стање неме борбе трајало је један сат. Тада је одједаред нашла грозница и лекар је, посматрајући болесника, који је смалаксавао у зноју, приметио:

„Не допада ми се..."

На чело прослављеног песника ставили су облог са ледом, али је било касно. Тачно у четири часа и тридесет минута, наступила је криза. Змај је отворио очи и желео нешто да каже:

„Знаш...", али убрзо ућута.

Милена Миладиновић му брзо приђе и упита:

„Имате ли нешто да нам саопштите? Хтели сте да нам кажете?"

„Не могу, врло ми је рђаво..." Затим је почео да помиње неке своје покојнике, као да се поздравља са њима. У један мах отворио је очи, и скоро природним гласом, здрава човека, изненада нас је упитао:

„Јесте ли припалили кандило?"

После овог напора склопио је очи и изгледало је као да спава. Тек по дисању и узгредним покретима видело се да још живи и да је свестан. Вероватно заварани овим, пријатељи су га напустили, па опет прешли у другу згради. Тамо је Јаша Томић, свестан да су Змајеви часови одбројани, прочитао свима присутнима, песникову последњу опоруку. Миле Павловић прича у листу „Политика" из тога времена:

„Застао је код оног места где је стајало:

— Све моје књиге из дечије књижевности да чува дечије друштво „Змај" као и „Невенову" редакциону библиотеку. — Као и код оног места: „Ниподаштавам задужбину гробницу, него дрвен сандук и овакав крст...) Познато је да је Змај био и одличан цртач, па је на крају свог тестамента нацртао тај крст у виду троугла на усправној дасци, а на доњој страни троугла, која је секла под углом од деведесет степени усправну даску, написао је обичним словима „ЧИКА ЗМАЈ ЈОВА")"

Наскоро после овог, када су се пријатељи у малим групама разишли по песниковој башти, разгледајући цвеће које је он толико волео и неговао својом руком, изашао је лекар из Змајеве собе и саопштио:

„Умро је чика-Јова, наш највећи песник!..."

Било је нешто после пола пет. Кроз ваздух се заорио женски врисак окупљених жена, неке су час попадале и на колена, а мушкарци су са сузама у очима пошли ка одру да се помоле за душу великог покојника.

В. М. А.

ЗМАЈ У ЦРНОЈ ГОРИ

Године 1888 Змај је направи посету Црној гори. Из Котора на Цетиње дошао је књажевским колима, заједно са књажевским изасланицима. Увече свечана вечера у двору. Присутни сви претставници књижевности и науке Црне горе. Свирка, песма, разговори о књижевности, наравно највише о песништву. Са Змајем је најдуже разговарао сам књаз Никола, песник *Балканске царице*.

Сутрадан су грађани Цетиња у Зетском дому приредили сјајном песнику банкет, или, како се онда просто звало, вечеру. Било је око сто одабраних званица. Програм је био опет испуњен народним играма, хорским песмама, певањем уз гусле итд.

Затим је угледни гост пошао на обилазак Црне горе: Подгорица, Никшић, Бар, Улцињ итд. Свуда је наравно, свечано дочекиван. У Подгорици је дочек нарочито свечан био. Велики песник био је сав засут цвећем...

ХЕГЕЛ, ШОПЕНХАУЕР, ХАРТМАН

Др. Бранислав Петронијевић: Хегел — Шопенхауер — Хартман. Изд. Југоисток. Београд 1944. Стр. 232.

Поред осталих једна од заслуга је др Бранислава Петронијевића, да је, неисцрпним студијама, код Срба популарисао савремене немачке филозофе.

„У овој књизи, како писац каже, спојене су уједно студије о Хегелу, Шопенхауеру и Хартману. Тај спој претставља природну целину, пошто је Шопенхауерова доктрина о вољи као ствари по себи антитеза Хегеловој тези о идеји као логичкој мрежи целокупне стварности, док учење Хартманово о једној светској супстанцији са вољом и идејом као атрибутима претставља синтезу Хегела и Шохенхауера."

Др Петронијевић ради већ 50 година на такозваној чистој филозофији и многе своје радове публиковао је и на нашем и на страним језицима. Ретко је проблема да у њему није дао своје тумачење, има своје оригиналне теорије и доктрине, Теорију сазнања, Логику, Психологију, Историју филозофије, тако да спада у ред ретких филозофа — систематичара, необично плодних, оригиналних, па према томе увек изложених како похвалама тако и критикама.

Ова најновија књига др Петронијевића, уствари је трећа, поправљено и проширено издање са следећим садржајем: Предговор трећем издању. Хегел. I Хегелов живот и списи. II Хегелова филозофија. А. Увод у систем и дијалектичка метода. В. Феноменологија духа. С. Логика. Д. Филозофија природе. Е. Филозофија духа уопште. Ф. Филозофија субјективног духа. Г. Филозофија објективног духа. Н. Филозофија историје. Ј. Филозофија апсолутног духа. III Критички поглед на Хегелову филозофију. *Артур Шопенхауер* I Живот и дела Шопенхауерова. II филозофија Шопенхауерова. III Критика Шопенхауерове филозофије. *Едуард Хартман* I Хартманов живот и списи. II Хартманова филозофија: III Критичке примедбе на Хартманову филозофију.

Иако проблеми изложени у овој књизи спадају у најсложеније, књига је ипак писана приступачним језиком, те може као филозофска лектира послужити и онима који немају стручно филозофско образовање, али имају воље да с пажњом прате развој филозофске мисли. за коју др Петронијевић и у дубокој старости, и у овим данима, не престаје да ради, пише, објављује.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

КРАЉЕВ РОЂЕНДАН

Ово је четврти рођендан нашег Краља, који Он дочекује у туђини.

У вихорима орканске смене епоха, у огњу и крви џиновских револуција, у данима неизрецивих патњи и страдања, Краљ и народ су раздвојени. Заробљени су и Он и његов народ. Спутани у замасима и одлукама. Упућени само на себе, на своју судбину, свој удес и на свој страдални и патнички пут.

По четврти пут о рођендану свога Краља, који је љубав и нада народа, ова се земља скрушено и пригушено стапа у дугу, топлу и потресну молитву Богу, да му сачува и поврати — Краља.

да милошћу својом отклони од њега оштрице опасности;

да му да снагу отпора против притиска сила зла, које навалују на Њега и на свето, светло и богато наслеђе његових Краљевских предака;

да се одхрва притиску оних, који народ и земљу његову мрзе, сатиру, заливају крвљу и богате гробовима;

да дâ замах и снагу мишици Његовој, да скрши и растера хорде обесних, крволочних и дивљих србоистребитеља, који пустоше патничку српску земљу.

По четврти пут ових страдалних година рата очи и срца овога народа упућена су небу. Јер патње су велике, страдања тешка, небо над нама суморно и пуно буре. Зраци зоре, који се пробијају кроз суморну збиљу наших дана, једино су што нас теши и оспокојава. Иза зоре доћи ће радост сунца, а са њом и Он, наш Краљ, љубав и нада ове мученичке, раскомадане, крвљу пренатопљене страдалне српске земље.

Не могу ни душа српске земље, ни душа српског човека без Краља.

Краљ је симбол и застава ове земље;

Краљ је брижник и домаћин наше часне српске заједнице;

Краљ је видљиво оличење велике идеје српског државотворства;

Краљ је прочелник српског националног отпора;

Краљ је со и снага ове земље, оличење њених врлина и снаге;

Краљ је светиња ове земље, која је у свестима и срцима свих правих српских људи увек високо уздигнута . . .

Краљ је идеја која потстиче на борбу, надахњује снагом, буди и повезује оне прикривене, спутаване и пригушиване стихиске моћи и силе ове земље, које стварају епоху и ломе царства. За Њега је нераскидљиво везано срца народа.

И о овоме тужном рођендану нашег Краља, који је далеко од нас ми му желимо срећу и мир, радост и напредак и што бржи повратак своме народу који чезне за њим.

Српски добровољци у борби против комуниста

ЧУВАЈТЕ СЕ ТЕЗЕ ПСИХОЗЕ ГОМИЛЕ

У науци је познато да кад једну масу људи захвати какав страх или одушевљење, да маса прелази у стање гомиле у којој су људи скоро духовно болесници који примају сваку сензационалну вест и подлежу сваком утицају. Исти људи и жене, који су до јуче ишли мирно својим послом и разложно и критички примали разне вести без узбуђивања, наједанпут су постали унезверени, само чекају вести које ће појачати или умањити њихов страх, и сами постају творци најневероватнијих претпоставки које се претварају у сигурна обавештења, добивена на овоме или ономе „сигурном“ месту, што све још више појачава болесну психозу гомиле.

Они, који за ову појаву не знају, уплаше се и помисле да све те вести и да сав тај страх одговара некој стварној опасности, па подлежу и сами томе утицају. Они пак, који ову појаву психозе гомиле знају, могу већ хладнокрвније да мисле и да се бране од овог духовног терора.

Није само страх основ за психозу гомиле. Ма каква мисао, кад је сви људи у једној околини приме, добија снагу дејствовања на духове такву да је врло тешко одупрети јој се. Најобичнија лаж постаје стварност којој подлеже често пута и сам творац лажи.

У социологији наводи се један згодан пример за дејство ове психозе.

Један морнар, Француз из Марсеља, који је после дужег путовања дошао у Марсељ, пошао је са брода кући негде у предграђе вароши. Путем сети се морнар да се са својим земљацима нашали, па на питање, шта има ново, понови у неколико крчми да је једна огромна риба заглавила пристаниште у Марсељу тако да ниједна лађа не може напоље да исплови. Морнар је свраћао успут у крчме а вест је ишла испред њега тако да кад се приближио кући већ је сусретао људе и жене који су ишли на пристаниште да виде рибу. Кад је дошао кући, наш морнар затекне на вратима мајку и сестру са шеширима на глави спремне да и оне иду на пристаниште. Морнар их пусти да оду, задовољан што му је шала упалила, али кад остаде сам у соби па кад кроз прозор виде како народ иде у маси на пристаниште он помисли: „Ама, ја се нашалих, али чим оволики народ иде ту мора нешто да буде“, па оде и он.

Дакле, морнар није могао да одоли психози гомиле која га је захватила тако да је поверовао чак и у своју сопствену лаж.

Ми данас живимо баш у времену овакве психозе, која се још може и да појача. Храбри и стасложени људи умањују а кукавице и паничари увећавају ову психозу. Против ње се међутим ваља борити јер она ништа добро собом не доноси. Баш напротив, у колико су времена озбиљнија, у толико је потребнија хладнокрвност и присебност.

Свако отступање од овога правила само увећава незгоде.

НАЦИОНАЛНА РЕВОЛУЦИЈА

Борба коју данас широм целог Српства воде националисти против комунистичких банди, није ни празна ни узалудна. Муке, патње, крв и живот не дају се без циља. Само узвишена идеја и велики замах могли су бити руководиоци Србима — борцима у овим тешким данима и створити оволико одушевљење које граничи са драговољним жртвовањем. Такво одушевљење и жртвовање изазвано је домаћинским чувањем освештаних, векових народних вредности и вером у лепшу, правичнију и чистију будућност.

Није никакво чудо што националисти — носиоци данашње борбе за бољи живот не наилазе свуда на добар пријем. Није свакоме рачун да дође боље, савршеније и правичније. Неки су се уживели у жабокречини и не трпе бистру реку да прочисти њихову бару; другима је било добро и јуче и данас па очекују сутрашњицу такву и не виде потребу промене на боље и за друге. Ако погледате ко се налази на бранику Српства, сигурно је да тамо нећете наћи ни велике богаташе, ни старе политикаше, а да не говоримо о аферашима и корупционашима. Рад свију њих довео је наш народ до ове националне трагедије. То се данас јасно зна. То знају и они, и ако нису поправили, него су првога дана нашег слома заузели неутралан став, користећи се свакодневним жртвама и крвљу оних других као што су се некада користили њиховим знојем.

И ако данашњи борци „заточници мријет' навикнути“, нису криви за наш овакав зао удес, они су се нашли да једини стану на стражу и супротставе свакој навали против Српства. Скромни су то људи, без богатства и положаја, јер је то особина јунака. Ако погледате ону борбену националну војску Црне Горе и Старога Раса, видећете да су то сиромаси по свему осим здравог националног гледања: јуначког срца и витешког поноса. То су мученици и страдалници; но богаташи духовни. Они су данас све своје изгубили чувајући свој рз и образ и залажући се за спас нације.

Ови људи су највећи демант оног другог табора — комунистичког са заглушивим паролама о тражењу права за малога човека. Супротиља или како је они зову пролетаријат је одмах осетила њихове паклене планове. Јеврејски милијардери, носиоци комунизма нису могли бити и заштитници пролетаријата, нити га одушевити на свој пут. Отуда парадоксално је али стварно је, комунизам помаган данас од ситих и бесних — од богаташких синова и буржујско-демократске велике господе.

Национални борци су носиоци револуције — националне револуције. Није довољно сузбити и уништити јеврејско - комунистичку господу. него и све оно и што не ваља, а што се ухватило као чађ на наш национални организам, чије ми последице данас подносимо као највећу трагедију коју је један народ могао поднети.

Национални борци имају право и по Божјој и по људској правди да сутра буду носиоци и ковачи своје среће, односно среће целога свога народа. Каква ће бити њихова Отаџбина, какав ће у њој дух владати зависиће само од њих, од оних што по нашим планинама и горама својом крвљу и херојским напорима штите свету српску груду, да је не опогани српски злотвор. То право им неће моћи нико ускратити, а најмање не они што данас седе скрштених руку.

В. В.

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 19

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 40 ГОД. II
Београд, 30 септембар 1944
ПРИМЕРАК 6.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ЖИВЕО КРАЉ!

Велику пометњу у нашем народу направио је тако звани Краљев говор са лондонског радија. То је сатански смишљен ударац српском народу баш у срце. Наш је народ монархистички одгајен. Од искона он зна за свога господара у држави. Никада српски народ није имао други облик владавине до монархије, од његовог постанка до данас.

Зато је болно одјекнуо тобожњи говор Краљев, којим Он, Краљ назива издајницима оне који вичу у сав глас умирући: Живео Краљ! Зато се је срце препунило од бола и јада; јаукнуо је сваки, ко се Србином зове.

Говор Краљев са лондонског радија јесте посао људи који немају ни части ни карактера, ни куће, ни кућишта, ни отаџбине, никакве светиње.

Тај је говор имао на то да у душама српског народа сахрани монархију, омрзне Краља, направи пустош у свести народној, покида нерве и баци га опет на морално и духовно беспуће. Упропасти га духовно, да би га морално и физички сахранили. Ето, то су они хтели.

Питамо вас: Који је то свесни владалац који би дао секиру у шаку комунистима да му одрубе главу кад год то они зажеле? Који је то свесни владалац, који би сам разарао монархију и династију, славну прошлост својих предака и будућност својих потомака? Нема тога на кугли земљиној, осим ако је сишао с ума.

Говор Краљев требало је да ошамути српски народ и да пређудицира ствари у Квебеку, ако би се што проговорило о југоисточној Европи, а о Србији на посе. Зато је велики доброжелатељ српског народа — Хрват Шубашић зграбио ову прилику као политички најгоднију. Сваки ко је слушао овај говор, уверен је да оно није Краљев глас. Није помогла ни имитација црногорског нагласка, својственог Краљу Оцу и Краљу Сину.

Јосип Броз Тито је тријумфовао: Српски народ гине и виче: Живео Краљ Петар II, а Краљ Петар одбија то и виче: Живео Тито! Каква глупачка измишљотина и недотупавна игра.

Зна свако које Србин, да је Устав наш највећи закон, коме се мора свако па и Краљ повиновати, а тај закон вели, да Краљ из иностранства не може заповедати. Право на заповедање и вођство народа има Министарски савет. А кад је Краљ отсутан више од шест месеци из државе, бира се намесништво које управља земљом.

Према овоме Шубашић, Броз и сви могући лондонски Хрвати заједно са спикером лондонског радија, ма краћом валук, не могу обманути нашу, српску сељачку памет. Не можемо да примимо наређења његова и да српски народ метне главу у јарам комунистички.

Краљ поред тога што нема слободу воље. Он не познаје данас после три и по године прилике у Отаџбини. Не може он кроз лондонске наочаре да посматра стање у Србији и да располаже судбином народа српског.

Стога, иако је ова ујдурма са Краљевим говором сатански замишљена, ипак није постигла циљ. Нису се покидали нерви српског народа, није се ни ошамутило, нема ни хаоса у земљи, неме оне мутне воде у којој ће Броз из Кланца моћи да хвата рибу. Цео српски народ остаје веран Краљу и поред свих смицалица Шубашића и његове компаније лондонске.

Чујте нас, ви жбири и чанколизи сви врста, што сте се покупили у Лондону. Нећете ви преварити српски народ. Зна он шта би било са њим и са његовом светом земљом, ако би он поклекнуо и преварио се сада. Нестало би га. Зна он желју вашу и оног босанског бискупа да ће друмови пожелети Срба, али их неће бити. Али, ваља, неће се та пуста жеља остварити.

Свесни смо ми Срби, кад бисмо данас поклекнули. Отишли би у неповрат. Шта онда? Ко би носио српско барјак; ко би се заклињао Краљу на верност; ко би српским друмовима ходио; ко опустошену Свесрбију подизао; ко државу водио; ко ће наставити нашу историску мисију! Свакако не мртви јер живих и здравих, орних и полетних не би много било.

Ми, Срби желимо Свесрбију залечених рана, сачуваних животa, нетакнутих народних тековина, предати нашем младом Краљу, а не једно жалосно и крваво наслеђе. Зато ви злотвори и гробари српског народа нећете успети.

Идемо ми Срби за српском памећу и скочили смо на оружје да одбранимо прадедовско наслеђе. И зато не дамо ми нашега Краља. Знамо да је он Карађорђевић и да ће нам скоро доћи! Зато га и поред ваших подвала волимо и поздрављамо.

Живео Краљ!

»С—Н«

НАШ ПОЛОЖАЈ

Имали су право они који нису губили веру у Србију и поред тешког положаја у коме се она налазила. Њена судбина била је потпуно неизвесна и могло се само причати и нагађати о њеној будућности. Сваки је имао свој план, који је одговарао његовим жељама и надама, али није знао нико шта је стварно и шта ће бити. Пометња у духовима била је велика, најразноврснији гласови су се ширили, доводећи у очајање једне, а испуњавајући радошћу друге.

Многима је изгледало да смо остављени и предати на милост једној страни и зато су гледали најшире на будућност српског народа. Други, међутим, у опортунистичком расположењу, жељни да сачувају своје коже, веровали су да је могућ споразум са сваким.

Трећи су опет тврдили да немамо шта да бринемо и да је све уређено на некаквој конференцији.

Одједном та конференција постала је врло важна и у њене закључке веровало се као у јеванђелски текст. С једне стране заклињали су се и били су готови да ставе руку у ватру уверени да ће наша земља остати поштеђена ратног вихора и као неким чудом остати оаза мира усред сукоба.

Услед ове неизвесности што се тиче будућности српског народа и услед овакве противуречности у тумачењу догађаја једно нам је потребно. Српски нрод у овим судбоносним и неизвесним тренутцима треба по сваку цену да сачува хладнокрвност и мирно да прати развој догађаја.

Најопсаније би по њега било ако би погрешно схватио овај или онај потез зараћених сила и помислио да је дошао час да и он активно учествује у развијању догађаја и решавању своје судбине. Српски народ је тодико мали, тако слабо наоружан, да у случају непромишљеног корака, може га лако нестати.

Опасно би било нарочито погрешно тумачити положај Немачке и на основу тога упадати у непромишљене поступке, који би могли да имају тешких последица по опстанак српског народа.

Немачке војне снаге на Истоку су нетакнуте и могу без икаквих тешкоћа да нас униште, ако покушавамо до их ометамо у њиховим војним операцијама. То би била највећа лудост и неопростива погрешка, ако то учини неко од Срба, а грех би био још ако то неко затражи од нас.

Ми смо дали исувише много жртава, ми смо проређени у међусобној борби и немамо више ни капи крви да пролијемо.

На нама је да само мирно пратимо развој догађаја и да у својој средини чувамо ред и мир, који је исто тако потребан окупатору као и нама.

Наше је исто тако да сузбијамо сваког ко хоће силом да наметне своју власт, све док се наша судбина не реши. Све је остало заблуда, која може да буде фатална.

Не смемо да падамо у старе погрешке, него и даље морамо да идемо путем искуства и здравог разума, који нам саветују само мир и ред. Наш је спас само у равнотежи утицаја и снага, у уклањању супротности и затупљавању оштрица сукоба.

Ако хоћемо да српски народ остане жив, да Србија вечито живи, морамо у овом тренутку показати максимум дисциплине и чувати се сваког наглог и једностраног опредељења.

Никако не требамо да губимо из виде да смо ми мали и немоћни да утичемо на исход рата и да нам главно треба да буде да тежимо да наша земља не постане поприште ратних збивања. Ми смо доста претрпели, доста дали жртава и имамо право да тражимо да нас сви поштеде и да се у миру реши наша судбина.

А. В.

СРБИЈА СРБИМА

Већ данима српски народ преко својих удружених оружаних одреда води једну тешку и жилаву борбу са Титовим партизанима, који су сконцентрисали многобројне своје снаге на српској територији. Иза њих стоје сви непријатељи српског народа, и очекују пропаст Србије.

Очигледно је да су добили строга наређења да морају успети у овоме плану, јер не жале жртве у борбама и свима средствима покушавају да извојују успехе.

То је вероватно у вези са другим плановима њихових наредбодаваца и зато они морају са таквом жестином да наступају и да се не обазиру на жртве.

Поред тога они воде једну врло вешту пропаганду и мисле на тај начин да ослабе отпор српског народа и да завладају њиме, пре него што се догађаји буду развијали у другом правцу. Међутим, ма шта било борба против Титових партизана остаје као прва и најважнија дужност сваког Србина у данашњем моменту.

Ми морамо да докажемо свима да српски народ потпуно је противан комунизму и да га неће по сваку цену.

То треба да знају сви и пријатељи и непријатељи и према томе да се равнају у одређивању судбине Србије.

Без обзира на спољну ситуацију и на разне евентуалности српски народ остаје доследан себи и својој прошлости, својим схватањима живота и својој социјалној структури и он ни по коју цену неће бољшевички режим.

У данашњим приликама, када се догађаји развијају великом брзином, то не треба заборавити. Став српског народа према партизанима остао је непромењљив. Нико не сме мислити да је могућ компромис са њима. Зато борба против партизана мора се водити до краја.

Морају се осујетити њихови планови да загосподаре Србијом и да ставе цео свет пред свршени чин. У очекивању развоја догађаја ми морамо водити одлучну борбу са Титовим партизанима да бисмо се спасли партизанског ропства. Српски народ својом борбом противу њих мора документовати своју вољу да живи слободан у својој независној држави, коју ће он изградити према својој вољи и својим потребама.

Он неће државу по Титовом рецепту у којој ће он бити туђ роб. Србија има да припадне Србима, који ће своју земљу уредити како то народ буде желео, у духу своје прошлости да би доживели боље дане.

Р. М.

ЈЕДНА ПОЈАВА

Као редовна појава кад један покрет успе или је близу циља, онда настаје прилив нових присталица. Сви слабићи, сви колебљиви, полтрони и кукавице нагрну у покрет да би се спасли, ако има опасности или да би учествовали у подели власти. Наше друштво последњих деценија није се нажалост одликовало карактерним и принципијелним људима. Дух најнижег опортунизма био је завладао у нашој средини.

Некада у предратној Србији било је готово немогуће замислити мало познатијег човека да промени партију. Такви ретки случајеви имали су карактер скандала и дуго се о њима расправљало и дискутовало.

Али после рата променити партију било је исто тако као и скинути са себе прљаву кошуљу, па навући другу — не чисту — него опет прљаву. Исто тако партије су мењале имена преко ноћи или су мењале шефове по наређењу. Некада јавни и политички живот у Србији имао је обележје карактерности и принципијелности, али у послератном хаосу и деморализацији, он је постао само рачуница, извор положаја и богаћења.

У ратном вихору то корумпирано друштво без морала и етике претрпело је слом 1941 године. Ова деморализација јавног живота била је један од главних узрока слома Југославије. Национална катастрофа открила је то стање и опасност која прети од њега свакоме друштвеном и државном уређењу.

У болу и у патњи многи су Срби предузели испитивање своје савести и смело и отворено указали су на грехове, које смо сви скупа чинили било из користи било из малодушности. Генерал Недић, дошавши на чело Србије, без икакве политичке прошлости, знајући само за службу народу и отаџбини, чинио је велике напоре да поврати старо српско поштење, српски морал и да сасече у корену све појаве корупције и фаворитизма. Уколико се у томе успело, моћи ћемо други пут да проговоримо.

Данас хтели бисмо да се задржимо на кризи рашћења, која прати национални покрет. Било је националиста, који су због својих схватања части нације, мислили да треба да воде политику отпора. Они су се излагали великим опасностима и носили су своје главе у торбама данима и месецима. То су били идеалисти, који нису хтели да се помире са стварношћу и са вођењем једне реалне политике чувања српских глава и српских интереса. Многи су од њих платили главом или претрпели неописиве тешкоће ради таквих својих убеђења.

Други изјаснили су се смело за реалистичку политику, за сарадњу са окупатором, која је, прикланјајући се стварности, хтела да сачува српски народ у тешким данима. Најзад један већи део задржао је став пасивности и ишчекивања, не смејући да се ангажује ни у једном правцу, чекајући да ситуација у земљи узме одређенији облик.

У току времена многима је изгледало да је национални покрет узео толико маха и да је сасвим близу успеха и власти, правећи поред тога произвољне или фантастичне прогнозе о исходу рата. И тада почиње да се дешава појава, о којој смо говорили у почетку. Многи од оних, који су пело време били у противном табору или у редовима неопређених, почели су да се „ваде", да траже везе и канале на све стране, да би поправили свој положај.

Многи су у томе успели и пошли су покајнички путем једне горе, да траже опроштај грехова и да пољубе скуте оних, који ће сутра дељити положаје и привилегије. Они, који ни престом њих покрета, који су га се одвајали као Свети Петар Христа, сада су одједном дигли главе, постали су његове ватрене присталице, тврдећи да су од првог дана са њима.

Сваки од тих слабића и полтрона тврдио је да је имао нарочиту мисију у служби покрета, да би на неки начин објаснио своје закашњело јавно приступање. Други су набавили фина спортска одела и пошли као на излет, да се надишу чистог ваздуха и да обезбеде своју будућност, сада, кад већ није било ни какве опасности.

Отворено да кажемо нама се гаде ови људи, који су у стању да преко ноћи пресалдуме, да би обезбедили себи главе, положаје и користи. Јавни морал и достојанство човека захтевају да се до краја иде путем којим је сваки пошао из убеђења и уверења. А сваки треба да буде спреман да изађе пред народни суд, да положи рачуна о своме раду и да прими суд народа.

Али постоји опасност да све шићарџије, које су се увукле у последњем моменту, не играју какву улогу и унесу у једну нову ствар дух старих партијских обрачуна. И такво ново стање могло би да постане наставак старога, у коме ће политички бродоломници покушати да воде главну реч.

Обнављање националне слоге не треба да значи опроштај оним старим грешницима, који су криви за слом и који ће спречити да дођу до изражаја све што је здраво и поштено у народу. То не сме да буде амнестија за шићарџије и полтроне, који хоће да се угнезде у новом стању и да вуку свакојаке користи.

Треба их се бојати јер су они стари вештаци да створе такве ситуације, као да се без њих не може. Ми не знамо праве намере националиста, кад примају овако касно у своје редове овакве липове. Можда мисле да их искористе, па да их после одбаце и поставе на њихово право место. Али ипак треба се бојати ових превртача и полтрона, наносе ве лике штете сваком покрету.

Готово је правило у политичком животу да један покрет, пун идеализма и поштења у почетку, све већим приливом нових присталица изгуби од своје чистоте и идејности. О тој појави један велики француски идеалиста рекао је да у сваком покрету политика нагриза и постепено гута идејност, мистику, и све више извргава се у друштво шићарџија, окупљених за искоришћавање власти и извора богатства.

Најтеже је једном покрету да се одлучи или да тежи што већем броју присталица или да се ограничи да би боље сачувао чистоту своје идеологије у постизању својих првобитних циљева. Национални покрет изложен је исто тако тој кризи рашћења и било би од штете за будућност Србије ако би разне шићарџије успеле да упропасте у њему све што је позитивно и конструктивно.

Р.

Уздајмо се у Бога

У часовима кризе коју преживљава појединац, или народ, највећа опасност не лежи у томе што су тешкоће несавладљиве, већ у унутарњем, духовном ставу према тим тешкоћама. Ако човек, или народ, допусти да њиме овладa малодушност, онда је са њим свршено. Онда и најмање тешкоће постају одиста несавладљиве.

Али, питају се људи, где наћи одговор, где наћи потребну духовну снагу? Онде, где се она једино и налази: у вери и Богу. Без Бога човек је кукавно и ништавно биће, на кога страх вреба са свих страна. Са Богом пак, човек је сидан и непобедив. Тако је одувек било, тако је и данас.

Одвећ нам је у прошлости ишло добро, те су многи престали да мисле на Њега, Творца неба и земље и Свеодржитеља. Отпадили смо се од Њега, мислећи да нам Он није потребан. Заборавили смо на ону реч наше народне мудрости: Ко неће Бога за Бога, тај ће ђавола за господара.

Овај други господар навео нас је на зла која су нас учинила мекушним слабићима. Престали смо да верујемо у живот вечни, зато и дрхтимо за бедни земаљски живот свој, док овај само утолико вреди и само утолико има свога смисла, уколико је у служби вечног живота.

Из вечног живота и наш пролазни земаљски живот црпе своју снагу. Кад се пресече веза са тим извором, онда и наш земаљски живот усахњује. Видови смрти су различити, као и тренутци кад нас она погађа. Умире се у петој, десетој, двадесетој и којој све не години живота. Кад би наш земаљски живот могао вечно да траје, онда би још и зредело за њега толико страховати.

Парадоксално је али истинито, да човек живи само донде и утолико уколико је у стању да у себи савлада страх од смрти. Зато и живи само онај ко је готов да умре. То важи како за појединца, тако и за народ. Зато је најглавније остати веран себи, својим идеалима, светињама својим и народним, и веровати и уздати се у Бога. Зато је и речено: „Тражите царство небеско, а остало ће вам се све додати".

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ОД МАРКСИСТИЧКЕ ДИКТАТУРЕ ДО НАЦИОНАЛНЕ ВЕРЕ

— Исповест једног бившег партизана —

Пре извесног времена на Коларчевом Универзитету присуствовали смо једном ретком догађају. Један комуниста, виђен функционер комунистичке партије М. Поповић смело, искрено и отворено учинио је исповест о напуштању комунистичке партије и „народно-ослободилачког покрета" и његовом враћању у српске националне редове, о његовом враћању у крило свога, српског народа.

То је редак случај да неко тако јавно објашњава и даје разлоге свога политичког преображења. Он је радио то по сопственој иницијативи без притиска ма какве власти. Оно што је рекао осветљава пуном светлошћу истине рад комунистичке партије под вођством Тита на уништавању Срба.

Из његовог предавања добија се јасна слика каквим се методама служи Тито и његово друштво да заведу и искористе до крајњих граница младог човека, пуног идеализма и поштења. Види се како ти одушевљени омладинци постају, како је сам Поповић рекао, јаничари комунистичке партије, који без поговора извршују све наредбе генералног секретара, Јосипа Броза Тита.

М. Поповић изнео је своје активно учествовање у свима омладинским акцијама, које су се водиле на београдском Универзитету последње деценије. Истовремено то је било једно постепено отрежњавање, јер је он све више долазио до уверења да су интереси комунистичке партије виши од интереса његовог народа и да се српски мора покоравати наређењима партије, иако је убеђен да су они противу интереса његовог народа.

Тито показао се као одличан ученик Стаљина, јер је био немилосрдан у спровођењу своје политике и умео је сваког да онемогући и ликвидира ко му се није покоравао. Живо и убедљиво износио је М. Поповић ову драму која се развијала у једној младој души, пуној идеализма, која је стално долазила у сукоб са закулисном политиком Јосипа Тита, генералног секретара КПЈ.

Он је исто тако отворено и искрено говорио о раду комунистичке партије у Црној Гори после слома и како је претрпела крах њихова акција. Он одлази затим у штаб Тита и све што види да се дешава на врху покрета толико утиче на њега, да он губи веру у комунизам и у њему се постепено буди српска национална свест.

Он види на шта се своди та велика „борба за народна права", да би поједине которије могле да благују и лепо живе, док обични припадници боре се са свима тешкоћама и оскудицама. Још више утиче на њега крволоштво и свирепост са којима „партизани" поступају према српском живљу. Изнео је неколико страшних случајева свирепости припадника „народно-ослободилачког покрета". Све то утицало је да је он стекао:

„Уверење да борити се под заставом комунистичке партије значи борити се за економско и социјално ропство сељака... Уверење да борити се под заставом комунистичке партије за спас Словена значи учествовати у најсрамнијем обману Словена, значи помоћи њихово увлачење под господство диктатуре комуниста... Уверење да борити се под заставом комунистичке партије, значи борити се само за господство једне групе људи над радничком класом и пролетеријатом..."

Пошто је М. Поповић навео много случајева злочиначке делатности комуниста, изнео немодалан живот њихових вођа, њихову сарадњу са србобицама, он чини апел на све Србе да обнове јединство српског националног фронта, завршавајући свој говор, своју исповест, овим речима:

„Породица, Крсна слава, петвековна традиција, слобода, династија и наш вољени Крак нека нас повежу на форнту где се једном за васда и задњи пут решава судбина нашег вољеног Краља, наше љубљене слободе и наше драге породице. Лењин је 1917 године говорио: „Комунистима требају три ствари: „Оружје, оружје и опет оружје!" Ја вам са овог места говорим: и српском народу требају само три ствари, а то су:

Јединство, јединство и само јединство!"

Публика је са великим одушевљењем поздравила овај позив на јединство, као што је и у току предавања у више махова испољавала своје одобравање.

Овако искрена и отворена исповест једнога интелектуалца пред широм публиком оставила је дубак утисак, тако да ће предавач поновити своје предавање.

На свим фронтовима су немачки војници доказали свој високи морал

(Фото: СС-ПК-Фабигер)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

К У Л Т У Р А

И ПОД НАЈТЕЖИМ ПРИЛИКАМА КУЛТУРНА МИСИЈА И ДАЉЕ ИДЕ СВОЈИМ ПУТЕМ

Најновији српски роман из пера једне жене

Ових дана у издању Југоисток изишао је роман **Вечна трвења** написан из пера једне жене, г-ђе Олге Срдановић-Бараћ.

Родом из Панчева из честите српске породице др. Бараћа, високо школована, Олга Срдановић-Бараћ, до сада је била позната по својим стручним научним прилозима и по ситнијим књижевним радовима.

Вечна трвења је њен први већи књижевни рад, сада већ стављен под суд читалаца.

* * *

У овим тешким данима, када просечном човеку изгледа да је борба за живот једини циљ, за изузетну похвалу су сви они виши напори, виши циљеви, више воља — наиме херојски подвиг на пољу културе, чиме се наставља наш духовни живот, наше духовно стваралаштво.

И баш када су наши културни радници, бар добрим делом ратним приликама изнурени и малаксали да перо не могу узети у руку, српске образоване жене умеле су да се усредсреде, да поред свакодневне животне борбе приме и борбу вишега стила, да пишу, да стварају.

Олга Срдановић-Бараћ припада фаланги оних наших жена које нису клонуле, већ напротив снажно и искрено узеле перо у руке — наставиле традицију српске књижевности.

Тај морални подвиг можда је већи и од саме естетичке побуде, јер посведочава вољу да се својој непосредној околини да духовног потстрека, да јасно и разговетно каже и да у најтежим животним приликама свој позив не треба напустити.

* * *

Овај најновији српски роман уствари је психолошка расправа о преображају једне младе девојке, која је живећи размажено у имућној породици, додиром са једним трезвеним човеком напустила свој празни живот, одала се науци и конструктивном раду, пречистила са многим својим заблудама и срећу схватила у раду и решавању горућих дневних проблема.

Олга Срдановић-Бараћ је млада списатељица, али већ својим првим објављеним романом она даје доказе о озбиљном познавању женске психе о лепом, тачном и коректном писању, а поврх свега рутинирану умешност у такозваној морализацији књижевности.

Вечна трвења су роман који је написан на начин који има свога непосредног дејства, наиме, психолошки је продубљен, добре је композиције, читаочеву пажњу стално држи у запетости.

* * *

Некада је и нашим опробаним књижевницима и то у срећна времена, требало и времена и напора да од приповетке прећу у роман.

До сада, такорећи непозната, Олга Срдановић-Бараћ, иако још врло млада храбро се подухватила посла који је са успехом решила.

Вечна трвења су роман пун паметних опажања, тежњи ка дубини, са скривеним лепотама али и пак један прилог српској романописачкој грани. На основу тога свога првог књижевног дела, Олга Срдановић-Бараћ има права и дужност да и даље истраје на тровитој стази којом греде Исидора Секулић, Десанка Максимовић, Јела Спиридоновић-Савић — фаланга жена које су својим опробаним даровима тако лепо и тако пристојно обогатиле српску књижевност.

М. Р.

ШТА ЈЕ ВИЗАНТИЈА ДАЛА СРБИМА

У Средњем вену Срби су били на висини свога доба

Познати византолог Шаря Дил, који је са великим уметничким даром писао о византиској култури и чија су нека дела и код нас преведена, пишући о утицају Византије на балканске државе, каже да је Византија балканским државама дала:

1) хришћанство,

2) јелинску културу.

Што се тиче религије, вере, то знамо да су балкански Словени добили писмо од браће Св. Ћирила и Методија, али да су хришћанство примили на својим језицима и хришћанску цркву постепено развијали у своје народне цркве и да је српску самосталну цркву организовао Сава Немањић.

Што се тиче јелинске културе, Срби су и њу прихватили, што сведочи Стара Српска Књижевност, нарочито списи Константина Филозофа, у којима се види да је он познавао и читао велике грчке филозофе Аристотела, Платона и друге.

Исто тако у српским средњевековним зборницима често се налазе мисли и афоризми старих грчких филозофа, а српска Академија Наука већ одавно је издала дело Разум и филозофија у Старој Српској Књижевности, дело из којега се прекрасно види како су наши стари са великим разумевањем преводили класичне грчке филозофе.

Тачно је, дакле, тврђење Шарла Дила да су Срби у средњем веку били на висини свога доба и да су и хришћанство и хеленизам неговали као најмодерније духовне покрете свога доба.

Из циклуса ПАНОНСКЕ ЛЕГЕНДЕ

ПРЕТЦИ

Падоше мрки с падина Балкана
сред насмејаних алфелдских равница,
с орлујских кршa и пустих литица
у масне доље сврака и гавранa .

И од ледина, бара и мочвара
створише плодне њиве и орања
за жетве, борбе, беде и блистања
од колиба до божанских олтара.

И борише се за части и славе,
за име Христа и Светога Саве
од Анкаре до Беча и Будима.

И оставише наук пасовима
страдања што се на крсту посвети,
херојства што на мачу зна срце понети.

ПОТОМАК

Ја сам потомак тих бунтовних раса,
што их живот плачка, што их небо куне,
што пуне гробља у којима труне
сва патња људска незнана без гласа.

Често у болу без утехе спасa
у тупој ноћи изненад ми сунe
и на душу ко тешки облак грунe,
громовит тресак бескрајних таласа —

крик мученика, жртава, робова,
нечувен тутањ безбројних гробова
што мазду траже од небеса злобних!

И пламен сукне с гломаца страхобних,
док гле, спрам њега поколења газе
косовском крвљу прскане Вечне Стазе.

СВЕТ. СТЕФАНОВИЋ

АНТОН БРУКНЕР

Антон Брукнер је један од типично националних композитора у чијим се делима огледа љубав за родну груду и богатство народних мотива. Пореде га много са Шубертом јер су им инспирације исте а и начин изражавања необично близак.

Брукнер је дете Аустрије. И то баш оне, толико веселе и опеване у безбројним мелодијама. Дете романтичног Ансфелдена, где је рођен 1824 год. у првој половини септембра. Отац му је био сеоски учитељ и од њега је Брукнер добио своје прво образовање.

Веома млад остао је без родитеља и заузимањем сродника одлази у Св. Флоријан где га примају у дечји црквени хор. У овом најлепшем барокном манастиру јужне Немачке, опкољен величанственом природом и тишином проводи Брукнер своје прве младићске дане. Ту завршава учитељску школу и вредно се баца на проучавање науке о контрапукту и свирање оргуља.

Већ тада очарала су га Вагнерова дела. Проучавајући опсежне партитуре овог мајстора он је већ у себи изграђивао темеље музичког укуса. Једном приликом је уприкос забране побегао у Беч где се давао Вагнеров »Тристан«. То је био његов велики уметнички доживљај и непосредни узрок да Брукнер за своју професију изабере музику.

1855 год. постао је органиста катедрале у Линцу. До скоро четрдесете године он ради вредно на контрапукту код тада најчувенијих професора Зехтера и Кицлера. 1867 постаје Брукнер органист, професор за контрапукт оргуље и композицију на бечком конзерваторијуму. 1891 постао је почасни доктор бечког универзитета.

Умро је 11 октобра 1896 у Бечу. Његово дело се састоји из 9 симфонија, неколико миса, једног Тедеума, мноштво псалми, квартета једне увертире и хорских дела.

Антон Брукнер спада у ред оних музичара чије дело поред све истинске лепоте и вредности није наишло на право разумевање. Врло мало година после његове смрти био је скоро заборављен. Ова жалосна чињеница може се тумачити једино мноштвом нових симфоничара чија реформаторска музика обузима духове у толикој мери да се све остарок запоставља.

Нешто касније (Бетовенов музички геније је већ увелико владао масом) публика понова тражи дела са националним мотивима. Музику која одише здравим народним духом. Из преграда музичких библиотека понова се извлаче прашњаве партитуре Брукнерових дела и замахом диригентске палице понова потекоше у свет топли и снажни тонови његових симфонија. Брукнер се опет изводи са успехом равним ранијима. Концертне дворане се пуне.

Само манастири остадоше му верни још од раније. Тамо Брукнерово дело није престало да живи ни једног момента. Његове свечане мисе изводиле су катедрале о празницима а дечији гласићи су високо до испод сводова узносили побожне и дирљиве тонове црквених композиција.

Брукнер је ускрсао. О њему се поново пише и говори као некад за живота док је становао у дворцу Белведере окружен обиљем и сјајем. Али значајно је да их ни тада није много који су схватили сву величину Брукнеровог талента и сав значај који су његове симфоније имале за човечанство. Брукнер је своје симфоније писао на један необично лак и течан начин. Веома разумљиво казивао је он дубоке и тешке ствари. Свака његова симфонија почива на једној великој мелодиској теми. Оркестрација му је необично густа и интересантно комбинирана. Врло позната је његова »Ромнатична симфонија«.

На основу једне топле, сањалачке мелодије пуне детиње побожности надовезује се веома хармонична радња. Он не воли сензације у музици и оне код толиких музичара омиљене дисонанце код њега не налазе уопште примене. Богатство његова музичка стила показује се нарочито у необично финим адаћима и прелазима.

Брукнер воли молске скале, уопште нежне тонове и акорде који се расипају у преливању. Он је у основи сав романтик. Лепу мисао обући у лепо одело, то је био његов принцип. Што значи замислити лепу радњу и дати јој лепу музику. Лепу у том смислу да буде разумљива и да дира свачије срце. Онога који је високо музички образован а у истој такој мери и онога који о музичким тајнама нема појма.

Један савремени критичар врло интересантно обележава његово дело. У једном чланку где га пореди са Вагнером он каже: »Кроз Вагнерова дела говори Бог, док Брукнер кроз своја дела говори Богу. То је најузвишенија молитва коју сам чуо«...

ИЗ КУЛТУРНЕ ИСТОРИЈЕ

ЗМАЈ ЗА ФИЛИПА ВИШЊИЋА

На гроб највећег српског гуслара и „песника ослобођења Србије" Филипа Вишњића, који је умро 1834 године у селу Грку, налазе се ови стихови Змајеви:

Благо гробу и у тами што се сија,
Где кандило припаљују наши стари,
Кандило је жар што српске груди краси,
Вишњић га је чувао да се не угаси.
Ми ти гробу камен дасмо. То можемо,
Венац прави твојој слави још'те дугујемо.

ОСНИВАЊЕ ТЕКЕЛИЈАНУМА

У своме задужбинском писму од 21 августа 1838 године, велики српски добротвор Сава Текелија каже да оснива Текелијанум „за вјечноје обиталишче убогих учеников, у Всеучилишту у Пешти приходјашчих... а на со храненије, содержаніе еи надсмотреніе придаіем књижевном заведенію... потврденом Содружеству Матица Србска, стим обаче писменим израженіем и условіем, да на Србске Јуноше, у истом дому сушче, и наука ради у Пешту приходјашче пријежно надзираније као и за сами дом попеченије имати препоручујем, и вовјеравам..."

С. БОГОЈЕВИЋ: ЦРТЕЖ

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШ МОНАРХИЗАМ

Мало је народа на свету, код којих је тако и толико уплетено име владара, царева, краљева и књежева у целокупни народни живот, колико је то код Срба. Зато огромни значај и пун појам означава реч краљ. То је из речи Бог најсадржајнија наша реч.

Било је истина историских периода када Срби нису имали владара, не никада по својој вољи, него по неумитности догађаја. Тада је народ чезнуо једнако за својом слободом, за својом отаџбином, колико да добије све владаре а преко њих обнови „доба царославља".

Цела наша народна поезија скоро је песма о нашим славним владарима. Те су песме дизале дух јелног народа који је себе називао „царски соj", који је у својој традицији везао себе крвно за старе владарске куће. Зато тежња за обновљењем царства Душанова, отуда цар Лазар „честито кољено", „српска крвна златна". Отуда убоги босански сељак као највећу жељу наглашава, да се од два мала српска краља створи један осредњи цар „јер су се Срби заженили царева". Само људи тако духовно припремљени, видели су пред собом Марка Краљевића за време једне борбе Балканског рата. Отуда и свакодневна појачавана љубав народа српскога у овим тешким и бурним данима данашњице за свога краља, јер у њему гледа оличење свих својих тежњи, своје среће и будућности.

Краљ је симбол нације и њене снаге. „Без Краља ништа не ваља". Никакав други облик владавине, никаква друга личност не може заменити краљевство и Краља. У његовој личности су синтетизирани атрибути који су нераздвојни од народних атрибута. Зато Србин није могао никад примити владаре туђе крви и туђе културе, као њему суседни народи. Он зна да онда када нема владара, нема ни њега — народа као слободног и моћног. А Срби су народ пун духовне снаге и ведрог погледа у будућност. Свак ко разуме ову тежњу Србинову јасно му је, зашто је Србин толики противник комунизма и сваког страног новачења; а зашто воли свога Краља чува и крије, онамо где су забрањене његове слике, као осведочене ствари, са поносом их гледа по својим домовима и јавним местима; моли се Богу за Краља свога и кличе му „живео" чак и када види смртни час пред очима.

Целокупни период славне српске прошлости и српске државности јесу биографије српских владара, изградитеља и задужбинара српске културе. Све што имамо велико показати свету створили су наши владари, почевши од Студенице и манастира Хиландара па до Краљевог Опленца. Владари су помагали просвете и књижевности а понекад и сами књижевници. Љубав наших владара према народу свом, била је љубав родитеља према деци својој. На славама и свечаности српских владара „поред незможа једну софру чине „ништи и убоги", „кљасти и слијепи".

Владарски двор је народна кућа и владар је онај који синовски бди над свима од пастира до великаша. Само код нашег народа је срећа појединаца условљена добром владара у познатом поздраву: „Добро сам у здравље господара!" Јер док је господар добро, добро је и народу и држави и појединцу. Ми смо били савременици оног великог плача, оне огромне туге и жалости приликом Марсељске трагедије. Зар се онде није очитовао наш бол, као бол сиротиње за изгубљеним родитељем. Странци који су нас посматрали, чудили су се толикој љубави према владару. Тако није било само тада; стари наши споменици сведоче да је тако било пре више од пет стотина година, када је умро Деспот Стеван Лазаревић. Море суза потекло је српском земљом.

Ми смо и сада исти они Срби са истим осећајима и истом оданошћу коју су Срби увек гајили према својим краљевима — владарима. Не могу нас кренути другим путем никаква туђа мишљења, ни рушилачке идеје, ни антимонархистички нацртаји од туђинаца што немају наша знања о владару, па у својој злурадости хоће да опусте српско пле ме, да му опљачкају све што је код њега свето и честито, освештано вековним традицијом, а потврђено као добро безбројним примерима.

Српски народ бранећи данас своје име, своју веру православну, своје обичаје, своју културу и морал, брани од међународних хијена комуниста и свога Краља као заточника и заштитника свих ових вредности. У одбрану Краља и за осигурање његовог престола пало је у овом времену на стотине хиљада Срба. Од те љубави не може се већа показати. То је вековна српска одбрана увек истих идеала. У тој одбрани Србин се телесно и духовно дизао, да је сигуран и данас у борби за одбрану свога Краља и своје националне постојаности.

В. ВЛАХОВИЋ

ВРБАС

Носи, српска реко крв наших синова —
Јер крваве реке свуд су наше међе,
Мачеви убица свуд су истог кова —
Сад носи унуке куд носаше преће.

Прими крв нејачи у светле ти пене,
Сто пута је и пре за те умирала.
Да је не полочу погане хијене,
Да не метну у њу отрова и кала.

Наше су победе и заставе наше,
Твој велики завет гордости и беса.
Једино у теби што се огледаше,
И једино овде дигле до небеса.

Беше тада славна а сад си исвета,
Певај ова крвава кроз њиве и луге
Наша звезда славе сад и даље цвета
Пре свачији сужањ нег ичије слуге.

Носи мора крви да их не покраду
Носи, реко српска крв невиних жртви
Радосне победе хероји нам даду,
Али страшну правду изворју мртви.

На бранику отаџбине

ПОЗДРАВ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА БРАЋИ У ЗАРОБЉЕНИШТВУ

Обраћамо се ми српски добровољци, који три године носимо тешки терет борбе за спас и опстанак српскога народа, вама нашој драгој, српској браћи у заробљеништву.

Обраћамо се вама својој српској браћи којима су мрачне силе избиле оружје из руку и онемогућиле да бране отаџбину када је она бачена у рат. И посведочавамо вам да смо од вашег одласка примили тешку борбу и да је још увек водимо не за себе и не због себе, него због српскога народа и Србије.

У тој борби постигнули смо не колико крупних резултата без којих би данас Србија била гробље.

Очували смо биолошки српски народ од страшног уништења ко је му је грозило са свих страна; одржали смо високо српску националну заставу коју је развио генерал М. Недић; учинили све да се национална свест српскога народа разбуди, да у њему проговоре поново наше исконске животне снаге; жртвовали смо се и сејали гробље по Србији да би било што мање народних гробова и што мање попаљених и уништених села; умирали смо да би идеја Србије живела и разапињали се на тешки крст страдања да би се народна страдања умањила: проносили смо широм целе српске окрвављене и разорене земље успомену на Краља Петра II и гинули са Његовим именом на уснама.

Као стихија супротставили смо се бољшевичкој немани у коју се сјатило све оно што је исконски било и остало антисрпско. И што данас Србија живи и што се Краљево име у њој несметано помиње, што се српски национални дух разраста, и што се српски народ све више буди — добрим је делом заслуга наших палих другова.

Ми смо повели величанствену борбу васкрса и препорода Србије. Ми смо срушили многе обмане и заблуде и одавно неустрашиво гледамо стварности у очи. Видимо борбе које нам још претстоје, али верујемо да ћемо и те борбе победоносно завршити. Вас, браћу у заробљеништву, поздрављамо са борбеним покличом и заветом да у борби за част и славу Краља и Србије нећемо малаксати. Ми, синови и браћа, оних који су у заробљеништву жељно очекујемо ваш повратак који ће оснажити и ојачати српски национални фронт.

Живео Краљ Петар II и Српски народ на свим странама васколиког Срвства.

Живели нам дуго и дуго и ви браћо наша!

Један одред добровољаца се враћа после успеле борбе против Титових банди

МОЛИТВА

Помилуј, Свемоћни, невине што гину,
Теби су пружене њине чисте руке.
За Твоју су они пали величину,
На Твој принели све сузе и муке.

Свака беше за Те рана која тишта,
И свака реч ехо Твога страшног слова.
И сад Ти кличу — само с гробилишта
И сад су нам гробља већа од градова.

Благослови, Благи, оне што су пали,
Под нож кривоклетца у подножје Крста.
Ни велики претци нису друго знали,
Тим путем у сенци Твог великог прста.

Благослови, Добри, њихов пут што сјаји,
Трубу мртвих, увек пуну Твога даха.
И на вечној бразди њених корачаји,
Мач мртвих позлаћен златом Твога праха.